R. P. MARCELLINI
DE PISE,
PRÆDICATORIS CAPVCINI
Moralis Encyclopædia
QVATVOR TOMIS CONCLVSA.

MORALIS ENCYCLOPÆDIA,

ID EST,

SCIENTIARVM OMNIVM CHORVS,

Expendens moraliter ſacroſancta Euangelia:

TOMVS PRIMVS.

DE FESTIS CHRISTO DOMINO SACRIS,
De Euchariſtia, de omnibus feſtis B. V. Mariæ, & de S. Ioſeph.

Opus multiplici varietate conſpicuum, vtpote Theologiæ, SS Patrum, vtriuſque Iuris, Philoſophiæ, Matheſeos, Rei Medicæ, Lemmatum, ſeu Symbolorum, & Hiſtoriæ omnigenæ crebris floribus vernans.

PRÆTER CONDVCTAS OMNES SCIENTIAS, QVÆ VLTRO ſuum hîc pendunt obſequium, aptantur moraliter antiquitates omnium ferè nationum.

In his præcipuè recenſentur ritus Hebræorum, Chaldæorum, Indorum, Perſarum, Medorum, Scytharum, Ægyptiorum, Arabum, Æthiopum, Græcorum, & Romanorum.

Auctore R. P. MARCELLINO DE PISE, *Matiſconenſi Prædicatore Capucino Prouinciæ Lugdunenſis.*

Ad Indices Capitum, Scripturæ ſacræ, & Verborum; Acceſſerunt alij ſeptem Indices, ſcilicet, Theologiæ, Philoſophiæ, Symbolorum, Medicinæ, Iuris Canonici, Iuris ciuilis, & Hiſtoriarum.

LVGDVNI,
Sumptibus LAVRENTII ANISSON.

M. DC. LVI.

CVM PRIVILEGIO.

PRÆPOTENTI
DOMINO IESV
DEO OPT. MAX.
VOTVM.

O VERBVM, per quod facta ſunt omnia: dediſti mihi verbum, vt enarrem mirabilia tua vniuerſa,ad te volat hoc irreuocabile verbum: quippe vt eſt verbum Verbi,ſagaci indagine ſcit à te, & ad te vox miſſa reuerti. Sic repetunt proprios quæque regreſſus,reditúque ſuo ſingula gaudent. Iuxta tuum, Deus, præfatum, non redit ad te verbum tuum vacuum, ſed pluribus aliis variis è fontibus hauſtis ſtipatum ad te reuertitur; & quia aggregatum omne ſapit naturam potioris, in verbo tuo laxabo retia, & mei omnes labores exantlati, votáque omnia, quicquid occurrit multiplici ſcientia coëunte, tuis omne illud ſacris aduoluunt pedibus,tanquam penſiles exuuias tibi ſacras,animo minimè pœnitendo.

Soſpiti Tobiæ fuit ſatis, Angelum reducem adſciuiſſe in partem eorum, quæ parta & reperta fuerant ipſius auſpiciis, ſed mihi flocci eſt,quicquid appendo tuis reuerendis aris,ſi mei aliquid excepero.

Hallucinante Româ, legati ritu nefario linguas Mercurio faciebant ſacras, vt typhum, qui inſurgit ex eloquentia, deponerent ad delubra illius, quem perperam præeſſe eloquentiæ prædicabant. Procul à me eſto ritus hic profanus: pro te fungor legatione ad populum,Eccleſiaſten agens: extra te neſcio Mercurium, ora nempe qui tacita reſeras inſinuans verbum, loquelæ præes, atque adeò & in lingua & me toto eſt id votum, quod rependo tibi,Domino meorum omnium Deo præpotenti.

Ecce me totum Deus tuis addictum obſequiis: tibi nempe debemus quod ſumus,quod valemus,omne quod viuimus: ſed quis habet quicquam, te inſcio, & non tuum? Hac præambulâ confeſſione, & indole ingenuâ

confido fore non ingratum tibi animum meum hunc supplicem, ô omniualens Iesu!

Aquilarum ego æmulor ingenium, quæ exploraturæ an pulli sint adulterini fœtus, eâ indagine rimantur eorum indolem; exponunt eos radiis rutili Solis, quos si oculo non nutante exceperint, probant eos velut ingenuos. Tomus iste prior fœtus est meus primogenitus, eum tibi sisto, ô Sol oriens ex alto, vt tuo lumine corusco excepto, rutilet vsquequaque; & inde sciant omnes, nitorem eum qualemcumque hăbuerit, istud opus esse à te luminum Patre, à quo profiteor me omnia, si quæ hîc refulgent, mea lumina mendicasse. Nimirum omne quod effluxit marte nostro, id totum afflante aurâ tuâ rerum omnium effectrice est; sine te enim factum est nihil: cùm ergo non sit sui iuris, qui alicuius est quod est, non sine piaculo, te inscio, huiusce fœtus optime parens, aliò potuere deduci mea præludia, à te iugi fonte deriuata. Itaque sicut ex gentilitiâ parmâ eminente, dynastæ dominium, & scutiferi loci obsequium auguramur: ita hocce meo rescripto omnibus id ratum & fixum esto, tibi soli Domino meo Iesu meum ingenium desudare, vt cuius nisui longè latéque sit inusta tua tessera bonitatis. Vt autem sarta tectáque sint omnia, æterno præmisso obsequio, fiat mihi secundùm verbum tuum, verbum, inquam, spirans amorem, ne cùm aliis prædicauero, ipse reprobus efficiar, obnoxius scommati Lactantij, verba viduata factis erubescunt.

Ne igitur tuorum in me charismatum fluxum mea deliquia præpediant, amore tuo perciti Augustini feruidos mutuabor æstus, quibus piè sic litauit.

Tu Domine, à quo cuncta bona procedunt, propter te, & nomen sanctum tuum, da nobis de bonis ac datis tuis vt seruiamus tibi, & in virtute placeamus: non enim possumus aliunde placere tibi, neque seruire nisi de tuo munere. Fac, precor, Domine, me gustare per amorem quod gusto per cognitionem, sentiam per affectum quod sentio per intellectum, trahe Domine in amorem tuum, vel hoc ipsum totum quod tuum est conditione, fac tuum esse dilectione.

EMINEN

EMINENTISSIMO
PRINCIPI CARDINALI
DVCI RICHELEO.

EMINENTISSIME,

Adhuc hodie viget ille ritus inditus Ecclesiæ, quo recèns edito fœtui patronus inquiritur, qui clientelâ suâ prauis prouideat incursibus pupillo iniuriis. Obsequor huic decreto, siquidem mens mea pluribus fœta tomis, quos concepit in Euangelia, enixa est hoc volumen Deo propitio. Fœtus iste meus quia primogenitus deposcit sibi aliquod primum, iuxta priscum & vetustum morem, qui vni Deo mancipabat omne primogenitum. Non hæsi in indagine genij, in quo aliquid primum eluceret, & penes quem essent tessera, & symbola rerum cælestium, quas expendit iste liber, hoc titulo insignis, quòd scientiarum omnium chorus illic inuestiget ea quæ pertinent ad Christum, Eucharistiam, Virginem Deiparam, & sanctum Ioseph.

Rem dicam modestiæ tuæ ingratam, & qua vultus ille tuus sedes gratiarum & tribunal omnigenæ virtutis indubiè purpurascet. Vnus occurristi, in quo coëunt omnia charismata, quæ dissita & discreta in aliis, eos tamen sub te conspicuos, velut Heroas atque indigetes Superis adscripserunt. Et vt ab operis huiusce mei nomine exordiar, cui moralem Encyclopædiam, seu librum omniscium deuouissem, nisi ei qui est φιλομαθὴς, πολυμαθὴς, καὶ βιβλιοθήκη ἔμψυχος. cuius item animum de omnibus disciplinis optimè meritum Sorbonæ lapides ipsi clamant; & quâ fas est eis dialecto erudiunt omnes, CARDINALIS RICHELEI ingenium esse Palladium compositum ad instar illius Academiæ, quæ si nutaret, stare posset hoc Doctore superstite, qui illius ruinas instantes penu suo opportuno prouidè reparauit. Debui etiam Redemptionis nostræ mysteria fecisse tibi sacra, vtpote ad cuius limina palatij exoticæ gentes oppressæ supplices accurrunt, vt à Rege IVSTO atque præpotente redimantur, ope tua, consilióque vindice publicæ libertatis. Eucharistiæ sanctum pignus reconditur in edito loco, ex quo prostat adorandum. Igitur operæpretium fuit reponere tractatum eius apud eum qui emineret, ne fieret iniuria sacramento, quod congruè est penes EMINENTIAM TVAM, intra quam se inclinant multa quæ exurgunt. Nec deest tibi pixis idonea autóque radians, qua recondas rem hanc sacram, nimi-

rum anima tua multiplici virtute rutilans consonum est sacrarium Eucharistia consecrandum.

Sed quid tibi & Virgini Christiparæ? Audiat, & stupeat sordida colluuies huius sæculi. Quamuis ea sit indoles rerum omnium quæ eminent vt nanciscantur æmulos, & quandoque canes, quos inuidiæ virulenta rabies exasperat; puritas illibata qua præfulges omnium hominum concilians tibi affectum, ita inuidos perstrinxit oculos, vt nemine mussitante quidem, quispiam indecorum aliquid de te ingerere ausus sit, imò nec animo cogitare: Debui ergo nitelam pudoris tui Beatæ Mariæ Virgini commendare. Nomen Ioseph à crescendo deductum est ex Hebræo fonte, & hæc vox accrescens rectè tibi quadrat; siquidem eò surrexere merita tua, vt prodant inopiam rerum humanarum, quæ impotes sunt obsequia tua congruè coronare.

Vnum est quod mihi facessit negotium, scilicet quomodo sisterer EMINENTIÆ TVÆ, quam temerè adire nefas est. Venit in mentem Petri apicis Ecclesiæ ingeniosum facinus. Ille ignotus Pontifici, aditum tamen eius peruium habuit vnius Euangelistæ suffragio, scilicet Ioannis, quo annuente Petrus Pontificio dignatus est palatio. Ex parte æmulatus sum ingenium Apostoli. Sed quia præstas Pontifici Maximo Hebræorum, non vnum tantùm, sed quatuor conduxi Euangelistas veluti prodromos, vt præeant mihi cogenti omnium scientiarum agmen tuis infulis aduolutum. Nulli enim fas est disciplinæ seorsim sumptæ, tua pangere præconia, sed vt Iudæi singulis quibusque nouiluniis, tubis clangentibus excipiebant illius exortum syderis; ita & in limine Voluminis huius, te Solem rutilum & coruscum scientiarum chorus suscipit, & salutat concrepantibus buccis, & ait omnia elogia adscripta tibi hactenus esse rudimenta tantùm meritæ panegyris, & vocabula inane strepentia, & ducta in bracteas, necnon eloquentiæ humilis pampinos infœcundos. Denique syntagma omnigenæ disciplinæ præcones tuos elingues fuisse profitetur. Eamobrem scientiæ omnes indixere sua comitia, vt ex omniscia contextura pro foribus huius libri conderetur tibi virtutis emeritæ loquax & perenne monumentum: quod positum à Capucino, sua sorte satis supérque contento, & nullius rei indigo, fidem faciet abesse hinc periculum assentationis. Habeat igitur postera ætas hoc compendium vitæ tuæ innoxiæ, & elogium petitum ex argumento istius voluminis de Christo, Eucharistia, Virgine Maria, & S. Ioseph.

EMINENTISSIMVS CARDINALIS IOANNES ARMANDVS RICHELEVS. Christum sic secutus vt inde sit securus, nihil nisi diuinum spirans neque sperans, vtpote supra omne salum atque solum, indolem nactus nequaquam in dolum actam. Vir cælo natus & solio, cui soli solij onus incumbit, nec decumbit Atlas, magis Amandus, quàm Armandus omnibus excolendus.

Auitæ Religionis ampliator, & impij ritus non tam oppugnator, quàm euersor. Tum reuera Armandum ratus ille Armandus, cùm Eucharistiæ nutauit ara, & sacra mutauit impia Religio. Vbi clarum nomen RICHELII veluti charum Numen illuxit, luxit impietas. Etenim Dux impiger Dei cum homine fœdus, scilicet Eucharistiam, quam fœdus, infidus hostis non dicteriis, dictísque sacrilegis punxerat tantùm, sed & expunxerat; hanc inquam hostiam sacram, hostium perniciem, armatus pernice zelo suo Armandus reduxit eò vnde penitus exularet.

Quódque stupeas in manente & constante sibi eminente fortuna, & sorte vna singulari, eâ mente candet & albicat consciâ puritatis, vt sit nescia paritatis, ita vt omnimodæ castitatis præstet orbi specimen illibatum.

Lilio

Liliorum ſedulus cultor patens, & agnitus in omnibus plagis, eorumdem florum vltor potens & ignitus plagis inflictis hoſtibus lilio iniuriis, dignus planè, qui plenè paſcatur inter lilia, cùm enaſcuntur illa, eius ſudore velut rore irrigata. Non ille accreſcens modò, ſed ſine modo creſcit quodcumque rigarit. Quippe in incrementum Gallici ſtemmatis, & Marte, & Arte trans Alpes, & Rhenum lilia propagauit. Hoc conſultore, & vltore, ſtante, & præſtante opem ſuam, non vigebunt modò lilia, ſed & inuitis hoſtibus vtique perennabunt.

Hæc ſunt oracula quæ reſonat iſtud Palladium, iſti ſunt tituli quos exhibent omnes ſcientiæ, quæ in hoc volumine occupatæ, noluerunt te inſalutato ſuum iſti libro pendere famulatum. Si nomen Marcellini quo nuncupor adiecero limbo elogij huius, poterit EMINENTIA TVA illud idem obiicere, quod apud Cœlium Rhodiginum Pompeius ait oratori Marcellino, quem antea tacitum & ignotum in Senatum euexerat. Mea (inquit) ope Marcelline vocalis effectus es. Eo planè modo, SVMME CARDINALIS, ope tua ego Marcellinus vocalis efficiar, & agnitus: meo voto tuis appenſo tholis nihil tibi adiicitur meis encomiis, ſed illa me produnt tuis addictum obſequiis, & hoc nequaquam inglorium. Rurſus cùm tibi Pantheon hoc deuoui, beatior fui S. Auguſtino in delectu meo; quippe ille libros de ciuitate Dei vouit Marcellino, & neſcio quâ ſuadâ, ſed ego Marcellinus vice verſa, non Auguſtino, ſed Auguſto, & Eminenti præpoſito Orbis Gallici dico ſacróque ciuitatem Dei, videlicet Chriſtum, Mariam, & Ioſeph præcipuas partes, quæ componunt ciuitatem Dei, cuius incolatu futurus es aliquando beatior, vt ex præclarè geſtis à te bello & pace cogitur augurari

Eminentiæ Tuæ

Addictiſſimus & obſequentiſſimus ſeruus,

F. MARCELLINVS DE PISE,
Matiſconenſis Capucinus.

PRÆFA

PRÆFATIO
APERIENS MENTEM AVCTORIS.

OTIANTE prælo, ſanctiorum voluminum inopiâ, me nulla ſcribendi prurigo ſollicitat, aut impetiginem facit; aſt genius ille, qui Tertullianum olim aliè ſtertentem excitauit. Conditio (inquit) præſentium temporum noſtram admonitionem prouocat. Eodem ego percitus æſtro ſugillor ab hoc æuo, quòd etiamſi mentium ſit defæcatarum ferax, & longè lateq́; ſata repullulent ſcripta; ſacroſancta queror Euangelia eſſe prope non illibata, ea ſaltem mente qua ad nos deuoluuntur: nam cum ea quæ ſcripta ſunt, ad noſtram doctrinam ſcripta ſint, voluminum proſtat vberrima ſeges, eorum quidem quæ theoriam ſonant: eorum verò, quæ praxim inſinuant, ſumma penuria.

Pleroſque videre eſt ſacro titulo prælibato, tropologiæ prorſus incurios rimari, vt ſibi blandiuntur, præaltos ſenſus, ſed vitæ cultioris inſcios. Eſto præferant lumina quædam, ea tamen dixerim ignes erratiles, ſi melioris frugi parum ſolliciti inſtar Phari opportunè illucentis ſcopulos lethales aperire non ſatagunt, ſed potius operire. Hos alij fucos ventilent, & nenias; hoc nihil ad Parmenionem: quantumuis enim ſit erecta mens, ſi eiecta voluntas ſerpit, caſſa eſt ſcientia, vtpote diſſona, & à ſcientia Sanctorum penitus aliena: hæc enim ſcientia Sanctorum ab intellectu pellucido, incunctante praxi ad manus impigrè deriuatur. Scioli quidem floribus luxuriant; ſed ſcientes, ab his fructibus diſpeſcuntur.

Audi altæ ſapientiæ ſacros latices ebibentem, flores mei, fructus honeſtatis: vide ſapientis, & ſapidæ ſcientiæ impigrum ſectatorem: non deſidem aucupatur: ſed vt mecum ſit, (ait,) & mecum laboret: fas ſit Heſiodo, hauſiſſe totum Homeri ingenium: dummodò faxit Deus vt primum ego genium Salomonis ſequar, praxim, toto ſcripturæ ſuæ tractu præſeferentis: etenim regnum Dei datur operi, non ſermoni.

Ego hîc nouus Hermes emineo, è quouis Euangelij cliuo, porrecta manu ab inuijs deducens aberrantes, totus ſum in moribus: ideoq́; exoſus ſalicum flores infæcundos, ex quolibet ſenſu literali, ſicut de cornucopiæ, fructus vberrimos educo: & huius argumenti, Deo propitio, aliquos molior tomos, ſequaces huiuſce prioris. Vt autem inoffenſo ingenio queas, ſtudioſe Lector, meas deglutire vigilias, quarum habes partem iſto volumine delibatam, accipe meorum voluminum ſeriem & indolem. Hoc tramite gradientur. Singulorum Euangeliorum textum referent prælectum in tremendo myſterio; huic textui ſubijcietur moralis expoſitio ſuccincta, nihiloq́; prolixior textu literali: ſed ea exegeſis, ſiue explicatio diſſecta in partes, tot titulos texet ſectionum, quot erunt notæ arithmeticæ, textum Euangelij charactere maiuſculo diſpeſcentes: quæuis ſectio moralem ſenſum Euangelij prodet, methodo non moroſa: quippe cauebo omne, quod inſulſum, rugas, aut ſupercilium ſapit, & quia ex Lactantio, placet magis ornata veritas; ad hanc venuſtatem meis ſectionibus ingerendam, ancillantes arceſſo famulas, videlicet ſcientias omnes idoneas moribus componendis.

Itaque quauis huiuſce voluminis ſectione chorum agent omnes diſciplinæ: ſcilicet Theologiæ aſſerta indubia, ſenſa ſelecta Patrum, Philoſophiæ æternæ veritates; quibus lumina ſub-

ijcient

ijciet Matheſeos ſcita, & experta quædam, rei Medicæ placita copioſa ſubnectentur: ne autem hæc inculta ingerant tædium, Pontificum & Heroüm ſymbola interſeram, veluti cupedias. Iuris Canonici promam oracula: quæ ſilent leges inter arma, erunt hîc vocales: etenim Iuris Cæſarei erit crebra recenſio omnigenæ hiſtoriæ Eccleſiaſticæ & profanæ, cùm veteris, tum recentis locos non tacebo aptos meo propoſito. Si me natura Gallum enixa eſt, æquus tamen ero omni genti, de quaque honorificè atque luculenter faciens mentionem: item & veracem in quauis hiſtoria recenſenda, ſeu Gallica, ſeu peregrina, mea me profeſſio propalabit.

Vt ſit liquidior ſcientiarum omnium in omni ſectione recenſio, inuram margini grandiore typo ſingulas diſciplinas, quarum peculiare dogma ſuum pendit obſequium morali ſenſui, quem decurro; ſicq; meæ polymitæ margines erunt multiplici coëunte ſcientia fimbriatæ. Non ſtylum exoticum ſector, phraſi mihi inolita ſcribo: exoſus hunc contextum, qui graui tumet eloquio: ſiquidem etſi placent ſales & lepores Attici; tamen faceſſit ſæpe negotium phraſis inſuetæ lepos, & amænitate capto, & hærenti ſubtrahit ſe multiplex aliquando ſenſus. Huic ego remoræ occurro, dialecto nemini inuia, etſi non inculta. Depoſito ergo ſupercilio, ſuſcipe, Lector, opus, quod varijs è plagis ſemine petito concretum, non erit inglorium, ſi te habeat propitium. Si es præco verbi Dei, abundè conſului, Euangelio obiecto ſubyciens homiliam luculentam, & digeſtam ſtylo fuſiore, & quæ inuento peculiari coaleſcat.

Non causeris tandem, ſtudioſe Lector, antiquorum procerum in hoc agone egregia facta, ſcilicet ſcripta moralia, quorum copia & pondere bibliothecarum trabes inclinant: habent codices ſancti meſſem multam, quæ multo plures adhuc meſſores exerceat; ita vt ſtet Archipræſulis Leonis in hoc themate proloquium: ſic fatur Sanctus aureo decurrens eloquio: Excedit, dilectiſſimi, multúmque ſupereminet humani eloquij facultatem diuini operis magnitudo: & inde oritur difficultas fandi, vnde adeſt ratio non tacendi; nemo ad cognitionem veritatis magis propinquat, quàm qui intelligit in rebus diuinis, etiamſi multum proficiat, ſemper ſupereſſe ſibi quod quærat: nam qui ſe ad id, quò tendit, perueniſſe præſumit; non quæſita reperit, ſed in inquiſitione deficit. *Cui occinens aio, inexhauſtam materiam noua & vetera ſuggerere mihi componenti. Vnum te monitum volo, ſtudioſe Lector, toto operis huiuſce contextu, adeò eſſe concordes ſcientias, vt honoris omnes reſpuant apices: ita gloriæ inanis incuriæ ſunt, vt ipſa ſæpè Theologia, quæ in choro Encyclopædiæ primas agit, ſæpè alijs diſciplinis præeuntibus agmen claudat. Ne ergo in quauis ſectione deſidera tenorem vniformem, & ſcientiarum ordinem illibatum: ineſt & lepos ipſis etiam miſtis: res diſcolor & varia nauſeæ occurret, quam generat idem textus: hinc ego diſciplinas omnes dum refero, vario ſchemate atque ſitu, ordinis earum incurius, conſulo venuſtati.*

Facultas

Facultas Reuerendi admodum Patris Generalis Ordinis FF. Minorum S. Francisci Capucinorum.

NOs Fratet Antonius à Mutina, Minister Generalis (licet immeritus) totius Ordinis FF. Minorum S. Francisci Capucinorum, tenore præsentium concedimus, vt liber, cui titulus est, *Moralis Encyclopædia, id est, Scientiarum omnium chorus, expendens moraliter Sacro-sancta Euangelia. Auctore admodum Venerando Patre, Fratre Marcellino de Pise Matisconensi Prædicatore*, eiusdem nostri Ordinis Capucinorum, à duobus Theologis dictæ nostræ Religionis iuxta commissionem nostram relectus & approbatus typis mandari possit, seruatis seruandis. In quorum fidem his sigillo nostro munitis subscripsimus. Romæ die 25. Februarij 1637.

Locus sigilli.

FR. ANTONIVS A MVTINA Minister Gen.

Approbatio Doctorum Societatis Sorbonicæ sacræ Facultatis Parisiensis.

NOs subsignati è Societate Sorbonica Doctores Theologi, *Encyclopædiam hanc Moralem, in Sacro-sancta Euangelia, Reuerendi Patris F. Marcellini de Pise, Ordinis Capucinorum Theologi, & Concionatoris, Eminentissimo Cardinali Duci de Richelieu nuncupatam*, dum vidimus, legimúsque: Sapientiam illam Diuiniorem, quæ gyrum cæli circuiuit sola, & in profundum terræ marísque penetrauit, visum est nobis videre, aut vocantem ancillas ad arcem, aut primarum in omni gymnasio, & in omni schola obtinentem. Siue quòd auctor, & ipse vere encyclios disputauit à Cedro, quæ est in Libano, ad hyssopum, quæ egreditur de pariete: siue quòd imperanti Sapientiæ eò lubentiùs scientiæ omnes obsequi visæ sunt, quòd ad eum Ducem properarent, apud quem, artium omnium & disciplinarum chorus centrum elegisse facilè videatur. Cæterùm quod nostri est calculi, testamur in primo Tomo huius Encyclopædiæ, quem vidimus, donec cæteri prodeant, nihil subesse contra fidem, nihil contra bonos mores: sed magis omnia inesse Encyclia, & rotunda, & ad pias conciones vtilia ac fœcunda. Datum Sorbonæ die 20. Ianuarij anno 1637.

ROVSSE Rector S. Rochi Parisiensis.
A. DEBREDA Rector S. Andreæ ab arcubus.

APPROBATIO.

EGo subsignatus in sacra Theologiæ Facultate Parisiensi Doctor, & D. Laurentij ad Parisios Pastor, fidem facio me legisse & examinasse librum, cui titulus est, *Encyclopædia Moralis in Sacro-sancta Euangelia, Auctore R. P. F. Marcellino de Pise, egregio Ordinis Capucinorum Theologo, & eximio Concionatore.* In quo diuitias Sapientiæ & scientiæ Dei sub literæ cortice contentas omnium oculis exponit, & latentem Domini sensum, quantum homini concessum est, aperit; profunda quoque fluuiorum, vt cum Iob loquar, scrutatur & abscondita in lucem producit; facit hic liber lucem de tenebris splendescere & de silice ignem excutit, quo lectoris animus ad sectandam morum sanctitatem excitetur, lucerna est ardens & lucens intellectum lumine, voluntatem ardore inflammans; si quis hunc librum manibus terat, sentiet profectò ignem in ossibus suis. Hæc me causa mouit vt censuerim non abscondendam hanc sub modio lucernam, sed ponendam super candelabrum, vt luceat omnibus qui sunt in domo Ecclesiæ; nihil in hoc opere animaduerti quod Orthodoxæ veritati, aut Christianæ probitati aduersetur, imò omnia fidei consona, & ad vitam rectè instituendam conducentia deprehendi & obseruaui. Datum Parisiis die 20. Ianuarij anno 1637.

NICOLAVS DELESTOQ, S. Laurentij ad Parisios Pastor.

Approbatio Theologorum Ordinis.

DE mandato Reuerendi Patris nostri Prouincialis, Nos infrascripti perlegimus librum, cui titulus est, *Moralis Encyclopædia, id est, Scientiarum omnium chorus, expendens moraliter sacrosancta Euangelia, Auctore admodum Venerando Patre Fratre Marcellino de Pise Matisconensi Prædicatore Capucino.* In eóque nihil offendimus, quod Lector Catholicus inoffenso pede non decurrat. Imò vero testamur, opus esse sui tituli apparatu dignissimum, mira varietate delectabile, vsu proficuum, omnium scientiarum eruditione clarissimum, pietatem Auctoris insignem redolens. Quapropter meritissimum sancimus, & testamur, vt sicut omnium oculis, ita & prœli sudoribus committatur. Cessurum proculdubio Deo ad honorem, Religioni ad splendorem, animabus ad salutem. Parisiis pridie Kalendas Ianuarij anni 1637.

Fr. ALEXIVS MONDIDERINVS, Prædicator Capucinus.
Fr. PACIFICVS MACERIENSIS, Lector antea in sacra Theologia.

CLAVIS

CLAVIS

RESERANS MORALE PENV OMNIVM scientiarum, quæ suum pendunt obsequium Euangeliis in hoc volumine recensitis.

OPEROSA *sanè res est morem gerere titulo, quem iussi meo volumini, sic inscripto:* MORALIS ENCYCLOPÆDIA, *id est,* Scientiarum omnium chorus, expendens moraliter sacro-sancta Euangelia. *Plerique hoc Epigrapho libri facinus audax subodorantes gestient, videre velut in atrio pendere de tabula synopsim intenti. Itaque lectorum votis obsecundans, in limine operis huiusce mei, multo oleo delibuti, aperio rationem, qua exigo morale ab omnibus scientiis obsequium, vt exhibito meo ritu quisque inoffenso pede queat decurrere paginas istas, omnium scientiarum calculis intertextas. Meo Marte aperto, clauem vtique pendulam pro foribus libri obiicio, vt videant omnes steterim pollicitis, necne.*

Ex quouis Euangelio aliquos seligo textus, è quorum litera eruo sensum, qui sit componendis moribus idoneus; verbi gratiâ, Tractatu tertio, capite sexto, sectione tertia, enucleans verba illa Domini IESV. Porrò vnum est necessarium, *hunc ego versum expendo moraliter de oratione, & sectionem sic inscribo:* De necessitate vnionis animæ cum Deo, *in hæc verba,* Porrò vnum est necessarium. *Hæc sectio multa ratione fœta, scientias omnes eodem titulo patre satas edit & parturit, vt ministras tropologiæ, cui scientiæ omnes ancillantur. Etenim singulis quibusque titulis sectionum, scientiæ omnes subsunt aut probantes, aut ornantes sensa mea moralia, ex Euangelij litera deriuata. Et quia Philosophia est Theologiæ præambula, vt faces prætendens; plerumque auspicor ab ea disciplina, vt à Theologiæ rudimento.*

Ex PHILOSOPHIA. *Arist. lib. 10. Ethic. cap. 7. & 8.*

Sic præludit Philosophorum apex Aristoteles: illud est necessarium alicui, sine quo finem suum nequit adipisci; sed sine vnione animæ cum Deo, homo deuiat à fine suo: ergo ea vnio ei necessaria est; & vt eatur obuiam longo contextui rationum, stylo oratorio stabilio præmissas. Quas si discuterem logicè repetito syllogismo, & adiectis his formulis, probo maiorem, res planè ingrata foret, & vltra metas; item in pampinos & bracteas, id est; in voces canoras tantùm & inanes tota streperet luxurians oratio: sic igitur intentum stabilio: finis hominis est beatitudo eius; beatitudo autem naturæ intellectualis attenditur penes perfectionem intellectus, qui perficitur intelligendo summum intelligibile quod est Deus: sed hæc intellectio non fit sine vnione intellectus cum illo intelligibili; ergo ipso etiam conscio Philosopho Stagyrita, vnio hæc necessaria est. Iam speculare mecum, quid ex eo discurrendi schemate naturali possit deduci pertinens ad mores, & videbis exurgere orationis vsum indefessum: cùm etenim oratio sit mentis ascensus in Deum, & vnio illa cum Deo nihil sit aliud ab ascensu mentis in Deum; si quis vult ad beatitudinem pertingere, ad eum finem orationis tramite gradietur.

Alia ratione Philosophiam subiicio moribus; videlicet cùm voces theorematis Physici inflecto ad sensum mysticum eruendum; vt cùm eodem tractatu tertio, qui est de B. V. Maria, capite sexto, quod est de Assumptione, sectione quarta, quæ est in has voces, Maria optimam partem elegit, *cui hunc affingo titulum:* Quicquid est magnum sub Deo, minus est Virgine, *vt Philosophicè probem, Mariam optimam elegisse partem, non in modo essendi tantùm, sed & in modo operandi, hoc profero axioma: Idem manens idem, semper aptum est producere idem; vnde hoc morale argumentum deduco: Illud dicitur idem, quod sibi constat iugiter, & est mutationis expers, nesciens vices alternantes, & quasi æmulatur beatorum statum: etenim imperfecta omnes induunt formas. At Maria eadem extitit semper, vtpote perfecta; ergo Virgo Deo fœta opus idem semper enixa est, id est perfecta quæque edidit & nescientia decrementum: inde captanda occasio declamandi in homines, quorum actiones iniquæ deuiant à calle rectitudinis, quibus hoc inculcandum. Idem manens idem semper aptum est producere idem; illud autem idem acquiri adhærendo Deo, qui idem est iuxta Psalmum:* In idipsum dormiam & requiescam: *vbi Augustinus commentatur, creaturæ sunt hoc & illud; sed tu, Domine, es idipsum.*

Ex PHILOSOPHIA. *Aristot.*

Ex THEOLOGIA.

Psalm. 4.

Theologia, cui in scientiarum templo sanctuarium assignatur, ex eo penitiore recessu primum

S. Th. 1. p. s. 2. q. 26. artic. 10.

assertum de orationis necessitate probat ex eo quòd illud necessarium est homini, ex cuius inopia nequit attingere ad id, ratione cuius creatus est, id est ad beatitudinem: at ex S. Thoma, homo non est vsquequaque beatus, nisi ex beatitudine potentiarum quæ sunt principes animæ facultates: at illæ, scilicet intellectus & voluntas, beantur, tantùm cùm perficiuntur; perficiuntur autem ab vnione cum suo obiecto, scilicet intelligendo Deum vt supremam veritatem, & amando eum vt summum bonum. Hæc autem præstat oratio: nam hominem in Deum euehens, dum intellectu rapitur sursum, eum etiam accendit, dum voluntas amore æstuat, & tota penitus incandescit: rursus ex Theologia necessitas inducitur orandi ex ordine prouidentiæ Dei, quæ non intendit tantùm effectus exercendos, sed & causas, & media, in quibus orationes potissimæ sunt, vt videre est in Augustino, & Paulo Apostolo, quorum hic oratione Stephani, & ille prece multiplice matris Monicæ, aliique eadem via conuersi sunt, vt sententiis SS. Patrum facio palam vtique luculenter. Ex Historia rursus id confirmo.

S. Thom. 2. 2. q. 83. art. 2.

Ex Historia.

Oros. lib. 7. cap. 15.

Niceph. Callist. lib. 4. hist. Eccles. c. 12.

Ne in exemplis recensendis ieiuna sit historia, non mihi satis est eam depromere petitam ex omnigena natione; sed moribus apto casus celebres notatos in enarratione rei: vt, cùm refero legionem Christianam orantem pro Imperatore Aurelio Antonino obsesso à Germanis, & arente siti, pluuiam meruisse, qua defluente, ignis, grandóque lapidum, & venti, hostiles acies expunxerunt; colligo oratione animas alluï gratiarum imbre copioso, dæmones verò, profligari igne, id est charitate, qua deficiente, cassa est oratio: item infero debere adesse ventum, id est suspiria, à quibus non abest grando, videlicet internecio hostium, scilicet vitiorum: non enim facilè repetit ea quæ commisit: sic aduerte, ignem, grandinem, & ventum, tria esse, quæ cùm sint ad literam vera, & quibus periit exercitus, graphicè referre tria, quibus constat oratio; puta, charitatem, suspiria, attritionem, & victoriam hostium.

Ex Ivre Civili.

Lege omnia, § seruus. ff. de officio Præfect. vrbi.

Iure Ciuili necessitas orationis liquet, ex eo quod necesse erat seruis confugere ad statuas Imperatorum, si ab iniquo dominio vellent sese expedire? vnde arguo homines vitiorum vilia mancipia debere ad imaginem crucifixi Imperatoris supplices procumbere, suasque inibi fundere preces, si pertæsi dominium nefarium, cupiunt à peccatis præstito obsequio resilire. Aduerte igitur modum, quo ius Ciuile moribus inseruiat. Textus nihil nisi profana sonat, quæ si sacris adaptas, poteris hanc ad meliorem frugem texere parænesim. Qui facit peccatum, seruus est peccati, cuius dominium inglorium est & iniquum: quid igitur, ô homo create tui iuris, duri domini lubens imperio manciparis? adi imaginem Crucifixi, & dæmonis illic impium abdica famulatum.

Ex Ivre Canonic.

Canone, Ecclesiasticarû, dist. 11.

Potest & aduocari Ius Canonicum, quo monemur orare versus Orientem, iuxta praxim inolitam, qua principes aræ cuiusque Ecclesiæ ad Orientalem plagam vergunt. Dices; quid inde deriuari potest? hæc salutaris hortatio: O reprobe, quid rebus occuparis inanibus? quid te auro denones, & gloriæ? ista hæc omnia occidunt: secede igitur ab occidente, non enim voluptates deficiunt modò, & occidunt; sed & necant, & occidunt: dede te totum Deo, à quo sua mendicant exordia quæuis optima. Conuertere ad Orientem illum, cui intentus, bono omnimodo potieris. Humile refugium ad statuas, & ad Orientem subita conuersio, clamant humilitatem & attentionem duas conditiones orationis perquàm necessarias, & quæ elucent in muliere Chananæa, quæ se professa canem, demissum animi sui typhum ostendit; & egressa à finibus suis, vt Christum conueniret, vertens se ad hunc Orientem, suæ attentionis, seu vnionis cum Christo, prætulit argumentum: eius orationis energia dæmonem expulit, à quo erat eius filia diuexata; hæc tria, humilitas, attentio, fugaque dæmonis, quem vrget oratio, bellè ex Mathematica propalantur.

Ex Mathematica.

Erastot. lib. in Phæn. Arati.

Seduli siderum inspectores deprehenderunt sidus, cui nomen canis, esse in cancro prope leonem, & in ore canis esse lucidam stellam, quæ calores excitat intensos, à qua dies caniculares suam nomenclaturam accipiunt, & qua oriente lupi insaniunt, & capessunt fugam. Canis animam notat humilem; non longe à leone, insinuat animam vnitam Christo, quem Ioannes vocat leonem de tribu Iuda. Stella rutila in ore canis, orationem refert, quæ ex ore supplicantis radios emittit emicantes, & cor amore accendit, iuxta illud Psaltis. In meditatione mea exardescet ignis. *Imò & homines, pro quibus oratio funditur, incalescunt, teste eo iuuene, pro quo B. Elizabeth orationi intenta, eum amoris æstum ingessit, vt propè non illicò conflagrarit. Dæmonem oratione eliminari Christus est assertor, dum ait, esse* genus dæmoniorum, quod non eiicitur, nisi in oratione.

Ex Chron. Minor. in vita S. Elizabeth.

Ex Symbolis.

Camerar. in Cent. quadrup.

Fauet symbolorum pictura loquax, ea potissimum, quæ Camerarius stellam illam lucidam pingit, quæ rutilat in ore canis, ad cuius ortum lupum adiecit fugientem, hoc titulo eminente. HOC ORIENTE FVGOR. *Hoc symbolum præco verbi Dei diu versare potest, animas vrgens ad orationis frequentiam. Verbi gratiâ, sic inuehetur in reprobos desides & ignauos. Quid moras nectis, ô homo præpedite laqueis Asmodæi? Deum ora, & scito, orationem esse sidus*

in ... demoni libidinis. Hoc oriente fugatur; nec is tantùm, sed legiones inferæ, vt affueta tenebris, lucifuga, sidere hoc refulgente & oriente fugantur. Si placet apponere sententiam sancti alicuius Patris, accipe locum Chrysologi, & inculca sæpius: Quid de malo queritur qui ſibi proſpera non precatur? Qui ad orationem non vadit, ad tentationem vadit. *Hoc ferè stylo omnes ego scientias intexui; cuiusque disciplinæ plerumque placita confirmans oraculis Sanctorum Patrum, sciens hinc meis scriptis accessurum ingens ponderis incrementum.*

Ex SS. PATRIBUS. *Chrysol. serm. de orat.*

Quod si à Mathematica cælestis terrestrem velis vsurpare, consule Euclydem, & disces, lineam continuam incipere à puncto, & punctum esse id cuius nulla sunt partes: hinc inferes orationem, qua ad Deum debet dirigi, & continuo progressu ad eum collimare, debere ordiri à puncto, id est ab humilitate, cuius nulla sunt partes: siquidem omnia charismata atque partes egregias, quas humilitas in se aduertit, in Deum refundit, nullas sibi inesse partes ingenuè profitendo; Sancti Hugonis Gratianopolitani exemplo, cuius humilis est ista professio: Mala mea ſunt purè mala, & purè mea; bona mea non ſunt purè bona, & purè mea.

Ex MATHEMATICA. *Euclides l. 1. de elementis Geometr.*

Non desunt ex Medicina notæ, quarum suffragio orationis encomia fiunt palàm: nam ostendo ex Fernelio, vitalem spiritum è corde ad caput euectum, nouum induere gradum, & in capite nouos titulos capere dignitatis: nam de vitali fit animalis spiritus ille, quo sentit, & utitur tota compago molesque corporis: eo planè modo spiritus hominis in oratione ad Deum rerum omnium caput scandens, nouam induit energiam, fitque vegetior ad tiendos hominis artus; vt audeant egregia facinora aggredi incunctanter. Rursus periti rei Medicæ aiunt, spiritus illos pellucidos esse, dum fiunt animales, & ex capitis arce ad inferas corporis partes illico radiare. His ego insistens vestigiis moribus intentus, assero animam Deo in oratione defixam ab eo quadam mendicare lumina, quæ emicant etiam extrinsecus, vt videre est in Moyse, cuius facies lucida ex Dei colloquio coruscabat. Potiores verò radij spirituum animalium, nitent in celeri explicatione artuum; ita & orationis nitelo animus refulget in virtutum praxi. Sicuti Iure Canonico luculenter edocemur: sic fatur Canon. Illa anima à Deo pingitur, quæ habet in ſe virtutum gratiam renitentem, ſplendoremque pietatis: illa anima bene picta eſt, in qua elucet operationis diuinæ effigies. *Demum quamlibet sectionem concludo sententia, quam compono ex vocum cocuntium lusu, quem allusionem vocant: inest enim lepos quidam in affinitate verborum, quem sancti etiam Patres sæpius aucupantur, teste Bernardo, cuius est hæc venustas:* Deus non petentibus modò nobis, ſed & impetentibus; non inuocantibus, ſed prouocantibus; non interpellantibus, ſed repellentibus gratiam elargitur. *Patrum sanctiorum æmulans ego typum singulis quibusque sectionibus, scientiarum omnium agmen expedio aliqua sententia collusione nominum intertexta. Verbi gratiâ, totum hunc contextum de oratione sic sartum tectumque perficio.* Si Deo vnimur, munimur. Deo carens, eo ipſo caro eſt, ſpiritus expers, Deum non experta.

Ex RE MEDICA. *Fernelius Physiol. lib. 6. cap. 2.*

Ex IVRE CANONICO. *Canone illa anima, de. Pæn. dist. 2.*

Decurso hocce volumine quispiam fortassis obiiciet se incurrisse in aliqua semel & iterum vsurpata, & hoc inducere nauseam: quippe ingrata est bis repetita crambe. Non eo inficias; ast concedo, in tractatu de B. V. Maria, sententias Sanctorum Patrum dissitas in sectionibus, collegisse ad compagem homiliarum, quæ debent exurgere ex sectionibus eo fine compositis, vt hinc tanquam è cornu-copia, res concionibus idoneæ depromantur; si verò symbola aut historia bis referuntur, id factum est pariè & vtrobique alio sensu: diuersa est enim rerum facies pro tempore; ita & historiæ atque symbola nouos induunt sensus, quando sese diuersa ingerunt argumenta.

Ex præfatis perura est vnicuique ratio adeundi scientias omnes, vt morales suggerant ideas, quando eo fine consulentur. Eo tuto tramite quem obeo in hoc volumine, quisque suopte genio poterit sibi vernaculas omnes facere disciplinas; non quòd mihi vendicem hoc inuentum, Sanctis patribus insolitum, aut mihi inanis gloriolæ lenocinio blandier assecutum plenè id quod molior, titulo specioso: ingenue fateor, esse pleraque hic indiga beneuolâ lectoris aurâ, ne nauseent aut marcescant: eadem indole testor, ea quæ ingenua sunt, & laude digna, alterius esse ingenij, nempe Dei, qui Genio meo fœtum hunc, quem enixus est, propitius impertiuit.

Cenſuræ orthodoxæ ſubdita omnia mea ſenſa ſunto.

LECTOR,
NE OFFENDAS IN LIMINE,
PAVCIS TE VOLO.

MORALIS Encyclopædia, vox hæc ambitioso eloquio grandiloqua, fastum sapit; & titulus iste in cothurnos assurgens, quasi superbiâ turgidus ingrauescit. Quasi verò coëant in Volumen vnum scientiæ omnes & codices sancti, vno eodemque loco queant stare arca Dei & Dagon. Apage hoc intentum, & moue manum de tabula, ne sis iniurius Deo, immiscens sacra profanis.

Sic fortè importunus strepet anser inter olores: Ne iniquus hic strepitus auribus ingratus quempiam lædat, induxi in animum ostendere, Scripturam sacram esse moralem Encyclopædiam, id est librum, qui exurgit ex omnium scientiarum choro, ac proinde eum, qui obit partes sacri Interpretis, debere etiam callere omnes scientias, ne in codicis sacri indagine cæcutiat. Hoc probato diluam omne virus & suspicionem superbiæ, cui me facit obnoxium titulus insignis, clamans mihi omnium scientiarum agmen ancillari. Nimirum faciens publici iuris commentarium in Scripturam sacram scientiæ omnigenæ epitomen, non potui argumentum istud titulo magis idoneo nuncupare. Quâ autem reuerentiâ adeam scripturæ sanctioris abditum sacrarium, quâ cautelâ referem omnium scientiarum Palladium, si te aliqua resciendi cupido tenet, consule tibi custos hos canones, facturos vnicuique satis: quippe obstabunt ne malè omineris de titulo libri, méque vindicabunt à censura iniqua, quam indubiè incurram, si decurris istud opus, meo hoc subiecto præludio inconsulto.

CANONES

CANONES OBSERVANDI AB EIS QVI MORALEM SENSVM volunt eligere ex omnimoda disciplina.

DECVRRIMVS æuum eo nomine inglorium, quòd multis carpendi libidine lingua prurit, impos assurgere ad maiora. Res medica pruriginem in prouecta ætate damnat, vti prænuntiam mortis, & succo melancholico progenitam, qui humor adeò tenax est, & prauus, vt nescius sit pharmacorum. Assentior ego placitis medicorum, nec hic diluo remedium lectoribus hypochondrio iniquo tumentibus, ne sua tetra bile aspergant hasce meas chartas, eo tantùm nomine noxias eis, quòd eorum produnt insaniam positam extra spem reducis aliquando sanitatis. Non, inquam, genitis illis improbis texui canones istos, ad quorum normam mea sensa feci publici iuris: quippe momis illis sibi & omnibus iniuriis, definio esse frigemendum potius quàm vigiliis insudandum. Illis duntaxat studeo, quos modica impetigo vexat, & nisi eatur obuiam, alios etiam fricant mulorum instar, qui suam prurriginem leuant, alios item exertâ linguâ sæpius perfricando. Ne ergò illa importuna lues gliscat, & suo veluti contagio incautos lectores afficiat; æquum censui aperire ingenium scripturæ sanctioris, & Sanctorum Patrum, in eruendo morali sensu ex quauis re obiecta. Vt vbi probauerò, me inhærere ritui insolito Codici sacro, & Sanctis Ecclesiæ Doctoribus, edendo mea sensa moralia; nemo meum schema quasi sputium eliminet, & deuium à methodo, quam iniere hactenus interpretes mihi in hac alea præeuntes.

Non hærebo in recensione plurium sensuum, quos patitur textus ille sacer: alibi eos videre est, & animo meo non insedit, aliorum libros transcribere, sed potiùs noua cudere volumina, quæ vt plurima molior, operæpretium duxi prætendere faces, quibus meum intentum eluceat, in disciplinis omnibus moraliter expendendis.

CANON PRIMVS.

ITaque Canon primus esto, eum esse moralem sensum, qui hominem excitat ad virtutem primò & per se. Hac definitione excluduntur scientiæ omnes speculatiuæ, quæ intellectum quidem perficiunt; sed hominem vtplurimum non excolunt in ordine ad virtutem; ast velut aura distentum adeò inflant, vt inani gloriâ tumidus insolescat. Hæ voces, *primò & per se*, adiectæ sunt, quia etsi è quauis sententia sagacius expensa queat erui aliquid virtutem ingerens; non erit tamen illa doctrina moralis, quia primariò & per se, ille sensus non fuit inculcatus. Verbi gratiâ ex Philosophia. Sol è terra vapores elicit, qui sursum vecti in pluuiam se componunt, quæ terras alluit fœnore reportato. Illius propositionis sensus primarius non est moralis, etsi inde queam colligere, gratiâ Dei mihi affulgente, debere mea vota explicare Deo, & anhelos affectus ad eum euehere, vt inde tersior efficiar, imbre desuper influente.

CANON SECVNDVS.

SEcundus Canon hic esto, scilicet, Sacras omnes scripturas esse morales. Probatur intentum ex eo quòd illa scriptura sit moralis, cuius auctor intendit suorum symmystarum mores excolere. Ast auctor Scripturæ sanctioris Deus, toto scripturarum tractu versat hominum salutem, & media sita in anima defæcanda. Vitiorum autem fæx detergitur, moribus prauis ad meliorem frugem immutatis. Nec obstat historicum sensum, seu allegoricum, nihil aliquando sapere moribus idoneum. Quod enim hominibus est inuium, illud est Deo tritum: scilicet in potestate Dei est non accommodare voces tantùm ad significandum; sed etiam penes eum est aptare res ipsas, eo ritu vt vnum in cortice prodant, aliud autem lateat in medulla. Prima idea rerum, quas ingerunt voces, pertinet ad sensum literalem: Illud autem spirituale, quod res ipsæ recondunt, refertur ad sensum mysticum, vt scitè probat Angelicus Doctor; cui præluxit in eo argumento Gregorius. *Sacra Scriptura omnes scientias, ipso locutionis sua more transcendit: quia vno eodemque sermone dum narrat gestum, prodit mysterium.*

S. Thom. 1. p. q. 1. Art. 10. Greg. lib. 20. Moral. c. 5.

Dionysius Theologorum Apex, explicat quomodo coire queant plures sensus, dicens, legem antiquatam esse figuram nouæ legis, & hanc figurare gloriam, quæ fidelibus imminet. Vt autem ea, quæ sunt veteris instituti Iudæorum, significant ea quæ sunt nouæ legis, inde exurgit sensus allegoricus. Quatenus autem ea, quæ in Christo capite omnium gesta sunt, insinuant quid membra debeant agere, faciunt hæc ad moralem sensum. Prout verò portendunt illa, quæ spectant ad gloriam, pertinent tunc ad sensum anagogicum. Sed esto; Scriptura sacra ferax sit plurimorum sensuum; à potiori autem sensu debet fieri denominatio: at præcipuus sensus à Deo intentus est moralis, ipso etiam Paulo Apostolo assertore. *Quæcunque scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta sunt.* Ergo Scriptura sacra maximè moralis est censenda, nec is eam adæquatè, vt fas est, expendit, qui venatur alios explicandi tropos. Hoc ego mihi pensum imposui, decurrendo Euangelia, & expendendo ea moraliter, consultis omnibus propè disciplinis. Quomodo autem moribus inseruire queat quiuis textus sacer; audi ex hoc Sanctorum Patrum dogmate.

Dionys. c. 5. de Eccles. Hierarch.

Rom. 15.

CANON TERTIVS.

TErtij Canonis vim habeat ista obseruatio, videlicet Dei institutum esse vt rebus communibus & obuiis homines edoceat & informet: cùm etenim homo sit impos indaginis rerum præaltarum; vtitur Deus creaturis illi notis, veluti typis, quibus vt prælectis deueniat in peritiam, ad

quam homines adſciſcuntur. Verbi gratiâ, Deus ignauiam hominum carpens ait. *Vade ad formicam, ô piger.* Ex ſedulitate formicarum, quæ prouident hyemi inſtanti, inſtruitur homo ad congerenda bona opera, quibus ſuam leuet inediam in futuro ſæculo. Res autem ſacras aperiri nobis inuolucris rerum infimarum & vilium ait Dionyſius, ob tria potiſſimum capita. Primum eſt ne hallucinaretur homo propriè accipiendo tropicas voces, ſi eſſent inſignes & nobiles. Vt ſi dixiſſet Deus: Vade ad ſcholam Angelorum, nihil abditum credidiſſet homo ineſſe illi conſilio; ſed arbitratus ſe vocari ad contemplationem, actionis immemor ſibi ipſi iniurius ferias indixiſſet. Aſt vbi reſciuit ſe mitti ad formicæ gymnaſium, ſubodorans aliquid morale, prudenter in animum ſuum induxit, ſolertiam illam breuiuſculi animalis æmulari in his, quæ pertinent ad ſecuturum æuum. Rurſus ille modus diuina aſſequendi ſuffragio rerum ſenſibilium, maximè congruus eſt illi notitiæ, cuius eſſe compotes poſſumus in hoc æuo. Nimirum de Deo magis eſt fas, ſcire quid non ſit, quàm quid ſit. Eamobrem ſimilitudines earum rerum, quæ magis à Deo abſunt, benè conueniunt illi ſcientiæ, quæ cùm Deum ineffabilem eſſe profitetur, ſibi ipſi conſtat aſſumendo typos vernaculos, vt aliqua ſaltem lineamenta ducat, quibus aliqualem ingerat Dei notitiam. Demum eo ſchemate recondendi res ſuperas, humili velamine conſulitur earum dignitati: nempe impiis obtutibus hominum, qui malè de Deo ſentiunt, res omnino venerandæ, rerum typicarum tegmine ſubducuntur.

Prouerb. 6.

Dionyſ. c. 2. Caleſt. Hierarch.

CANON QVARTVS.

QVartus Canon fauet Dionyſio aſſerenti, myſteria ſacra gaudere receſſibus abditis imis anfractibus, quos ſuperare nequeunt vel ipſi rerum ſacrarum peritiſſimi. Quippe, & hæc eſto quarta regula, ſenſus quilibet myſticus ſiue moralis, ſiue allegoricus, vt ſit legitimus, poteſt elici ex contextu ſacro, etſi non ſit omnimoda relatio partium moralium ad partes hiſtoricas. Verbi gratia, ego docturus qua indagine rimari debeat homo, quid noxij abditum ſit in penitiori ergaſtulo cordis. Dico, Philiſtæos audiiſſe intraſſe in vrbem eorum Gazam, Samſonem hoſtem ipſorum acerrimum, & conſtituiſſe vigiles in ſingulis quibuſque portis, vt manè facto Samſonem enitentem egredi occiderent. Inde accipio argumentum eius cautelæ, quam par eſt adhibere examini conſcientiæ, & dico, nos moneri à ſtimulis conſcientiæ, peccatum eſſe in ditione noſtra, atque adeò inimicum acerbum irrupiſſe in fines noſtros: eamobrem eſſe curas omnes colligendas ad hoc vt explorent quonam ſenſu gaudeat ille hoſtis, vt facto manè occidant eum, id eſt vt illucente notitia, & agnito ſenſu, quo irrepſit, gladio confeſſionis feriatur hoc peccatum. Momus inſurget & inſtabit, me eſſe iniurium Samſoni & fidelibus Chriſtianis, quia videor comparare Samſonem peccato mortali, & Philiſtæos agentes excubias Chriſtianis vocantibus retroacta ſua ad trutinam examinis exquiſiti.

O inſcium ſciolorum hominum genus, & neſcium ſtyli ſacri! cui ſatis eſt in eruendo myſtico ſenſu reperire aliquam facultatem in ſenſu literali, quæ ſit idonea alicui myſterio confirmando. Vt quando Paulus Chriſti influxum in priſcos Patriarchas voluit explicare, ait. *Bibebant autem de ſpirituali conſequente eos petra: petra autem erat Chriſtus.* Quid obtrectatores obiicient? Nonne inſurgent in Paulum, eò quòd Chriſtum aſſimilet rei exanimæ ſcilicet petræ? Eſt tamen gentium ille Eccleſiaſtes innoxius, quippe in ea petra Hebræorum, duo inuenit affinia Chriſto, ſcilicet conſtantiam, & influxum. Ideoque illæ res ſenſibiles idoneæ ſunt, quibus inuratur animis noſtris ſpecies aliqua rerum à materia diſſitarum. Ita & ego in Samſone animaduerto odium, quo flagrabat in Gazenſes, quos antea cladibus affecerat, & inde perniciem peccati volo ingerere. In Philiſtæis aduerto animos impigros & ſedulos ad agendas inſomnes excubias, vt hoſtem ſuum extinguerent, & eo intuitu compello fideles homines, vt infidelium ſaltem hominum curas ſedulas æmulentur in hoſte ſuo, id eſt peccato latente traducendo.

1. Cor. 10.

Et ne cauſetur quis inquies animus, debere eſſe res vtrobique adæquatas, vt ſit legitimus ſenſus, totam iſtam controuerſiam volo deponere penes iudicium Procerum Eccleſiæ, quorum ſenſa vice oraculi debent eſſe vnicuique fidelium. Aſt ex decreto Patrum tantùm abeſt vt concordent res aſſumptæ ex litera ad firmanda myſteria, quinimò ſæpe res bona in ſenſu hiſtorico, in ſiniſtram quandoque partem myſticè detorquetur, vt monet Gregorius ille Papa ſanctitate & pontificatu inſignis, & vtrobique Maximus, cuius eſt decernere, quæ ſcholia Scripturæ ſacræ quadrent. Sic ille. *Plerumque res qualibet per hiſtoriam virtus eſt, per ſignificationem culpa; ſicut aliquando res geſta, in facto cauſa damnationis eſt: in ſcripto autem prophetia virtutis.* Ibidem præmiſſis aliquot exemplis ait. *Virtus ſacri eloquij ſic tranſacta narrat, vt ventura exprimat; ſic in facto rem approbat, vt ei in myſterio contradicat; ſic geſta damnat, vt hæc myſticè gerenda perſuadeat.* In eam iuit ſententiam multiſcius Beda ſic fatus. *Ne mireris, Lector, quòd aliquando bona typicè malum, aliquando mala bonum ſignificent. Quod ſi non liceret, nunquam nigro atramento ſed auro ſemper lucido ſcriberetur DEVS, quia lux eſt: ſed etſi nomen diaboli in calculo ſcribas candido, nihilominus tenebras ſignificat profundas.*

Greg. lib. 3. Moral. c. 21.

Beda in c. 8. Tobiæ.

Hoc vnum monent Sancti interpretes, vt ſit aliqua congruentia ſaltem inter vtrumque ſenſum hiſtoricum & moralem; licet aliunde perſonæ ſeu ſuppoſita diſcrepent toto cælo; & hic Canon eſt Auguſtini. *Ad ſignificanda aliqua bona, nihil intereſt; facta illa quibus ea ſignificantur, bona ſeu mala ſint. Quid enim mea intereſt, cùm volo aliquid legendo cognoſcere, verùm ex minio reperiam ſcriptos nigros Æthiopas, & ex atramento candidos Gallos: veruntamen ſi non ſcripturam ſed picturam talem viderem, ſine dubitatione reprehenderem. Ita in factis hominum, quæ ad imitandum vitandumve proponuntur, magni intereſt, bonâne, an mala ſint. Quæ autem ad ſignificandum ſcribuntur ſiue dicuntur, nihil refert in moribus facientium, quam laudem reprehenſionemve mereantur: ſi modò habeant aliqualem rei de qua agitur neceſſariam profigurandi congruentiam.* Hæc Auguſtinus. Quodque ſtupeas, ſummi illi Eccleſiæ Dictatores & Doctores myſterium, id eſt rem ſacram intelligunt in re etiam nefaria, ſacro Codice recenſita; vt cum Dauide aſſumente alienam

Aug. lib. 22. cont. Fauſtum c. 83.

vxorem

vxoris meditantur Verbi æterni delicias cum hominum natura assumpta, in voitatem hypostasis. Ernesuspiceris esse delirium alicuius interpretis inferioris notæ. Accipe tres principes Sanctos in ea sententia, Gregorium de sede Petri ita dictantem oracula, Augustinum, & Ambrosium, lumina micantia, quæ toti Ecclesiæ primitus illuxerunt.

Greg. lib. 3. Mor. c. 11.

Sic Gregorius. *Quis non omni modo detestetur, quòd Dauid in solario deambulans, Vriæ concupiscit vxorem? Cuius autem Dauid in solario deambulans typum tenet, nisi eius, de quo scriptum est: In Sole posuit tabernaculum suum. Et quid est Bethsabee ad se perducere, nisi legem litera, carnali populo coniunctam, spirituali intellectu sociare? Vriæ Dauid vxorem abstulit, sibique coniunxit: quia in carne Redemptor apparens, legem à Iudaico populo extraneam demonstrauit, sibique coniunxit, quia se per illam prædicari declarauit.* Augustinus eosdem sanctos hymenæos Christi & hominum anteà prælibarat, sic commentans eam præfatam historiam. *Ille Dauid grauiter sceleratéque peccauit: verumtamen ille desiderabilis omnibus gentibus adamauit Ecclesiam super tectum se lauantem, id est mundantem se à sordibus sæculi, & damnum luteam spiritali contemplatione transcendentem atque calcantem.* Hæc ille, cui suppar Ambrosius, eumdem versans textum ait. *Mysterium in figura, peccatum in historia; culpa per hominem, sacramentum per verbum.*

Aug. lib. 22. cont. Faustum cap. 87.

Ambr. lib. 3. in Lucam.

Quia ego totum me effundo in mores excolendos, petito argumento ex variis Scripturæ locis, expensis meo quidem Marte, sed non deuiante à ritu, quem sequuntur interpretes Sancti, lubet alia annectere exempla, quibus stet veritas præfati Canonis, cui ego aliquando insisto, inuestigans sensa moralia literæ inuolucris abscondita. Vt, inquam, liquidius constet, in mystico sensu non requiri omnimodam conuenientiam cum textu historico; consule summa capita Ecclesiæ, & eorum nutu disces, Noë ebrium fuisse figuram Christi. Aduoca Rupertum, & vltro se sic prodet. *Noe de vinea, quam plantauit inebriatus, & in tabernaculo suo nudatus ipse est Christus, a populo cui legem dedit mérito affectus; & in eadem gente sua despectui habitus.* Ruperto præluxerat Ambrosius, in eo Patriarcha madente vino, & alto sopore presso subodorans Christum Dominum irrisum à Iudæis, eo ferè modo, quo Noë à filio suo iuniori. Sic ille. *In figura dormientis, & nudati patris, filius qui fultuiam risit maledictus est; qui venerati sunt, benedictionis gratiam sunt adepti. Ideoque qui mortem vnigeniti Filij Dei ad offendiculum aut opprobrium nostræ fidei obiiciendam esse crediderunt, peccatorum suorum nexibus ad perpetua maledictionis ærumnam tenentur adstricti, qui verò eam pro totius humani generis absolutione suscipiunt, virtutis æternæ præsidio fulciuntur.* Vides intemperantiam Noë, non obstare quin series rei gestæ aliquali parte sui Christum præfiguret.

Rup. lib. 4. in Genes. c. 38.

Ambros. in Psal. 59.

Nonne & Augustinus in incestu Patriarcharum Loth & Iudæ quid sanctum abdi clamat. *Illud factum cum sanctâ Scripturâ narratur, prophetia est; cùm verò illorum vita, qui hoc commiserunt, consideratur, flagitium est.* Idem inhonestum facinus Iudæ pensans sic ait. *Neque enim cum ad Thamar concupiscentia victus intraret, hanc sua libidinis intentionem gerebat, vt inde aliquid significaretur, quod ad salutem hominum pertineret.* Mentem suam firmat Augustinus exemplo Iudæ perduellis anhelantis quidem mortem Christi; sed inscie procurantis meliorem hominum sortem. *Porrò si de tam malo opere Iuda illius, tam bonum opus Dominus fecit, vt eiusdem Passionis sua sanguine nos redimeret: quid mirum si Propheta eius, ex malo facto Iuda istius, boni aliquid significauit; vt suo ministerio nos doceret.* Postea resumens alterius prisci Iudæ libidinem indecoram, pergit. *Factum Iuda, secundùm illius libidinem malum fuit, sed illo nesciente, magnum bonum significauit. A seipso malum fecit; sed non à seipso bonum significauit.*

Aug. lib. 22. cont. Faust. c. 42.

Ibidem c. 83.

Quale autem bonum portenderit illa res ingloria Iudæ, ille Sanctus aperit, Iudam conferens eum Christo. *Huius venientis ad oues, quæ perierant domus Israel, figuram gessit ipse Iudas, cùm iret ad tondendas oues suas in Thamna, quod interpretatur, deficiens: iam enim defecerat Princeps ex Iuda: Venit autem Dominus ad oues tondendas, hoc est exonerandas sarcinis laboriosis.* Subiicit idem acutus Scholiastes, Thamar ex socero suo eam non agnoscente fœtam referre Ecclesiam. *Quæ à non agnoscente fœtatur; quia de illa prædictum est: Populus quem non cognoui, seruiuit mihi.* Hæc Augustinus, cum quo errare res est difficilis. Quòd si in sensu allegorico, qui ad Christum pertinet, tanta est Sanctorum Patrum licentia, vt etiam in nefariis actibus mysteria asserant elocere, vt ostendi in adulterio Dauid & incestu Loth & Iudæ; minus erit periculi in sensu morali, cuius est amplior alea, & diffusior vsquequaque spatiandi locus.

Idem vbi supra.

Ibidem.

CANON QVINTVS.

Rvrsus est obseruandus iste Canon quintus, scilicet vnam eamdemque rem posse in bonam & malam partem sumi, iuxta dissitas qualitates, quæ in subiecta materia recenseri queunt. Vt Leo aliàs Christum significat. *Vicit Leo de tribu Iuda.* Ibi leoninum robur attenditur, vt præualens animalibus, quibus regia quadam majestate præit Leo, inde adumbrans Christum, Regem vtique præpotentem, cui impar est omne quod eminet. Si verò in Leone ea rabies intenditor, qua sarcophagum animal iniunum est obuiis quibusque hominibus, tunc Dæmonem refert, sicut ab Apice Apostolorum Petro vsurpatur. *Aduersarius vester diabolus tanquam Leo rugiens, circuit quærens quem deuoret.* Item & piscis ille immanis, qui in Tobiam exsiliens, ab eo occisus est, in vtramque partem accipitur, Christum quandoque refereris, vt & aliquando Dæmonem. Augustinus in eo pisce ideam Christi agnoscit. *Est Christus piscis ille, qui ad Tobiam ascendit de flumine viuus; cuius iecore per passionem assato fugatus est diabolus: & per amaritudinem fellis affectus est cæcus; & illuminatus est mundus.* Beda verò speculans œstrum, quo ciebatur in Tobiam carniuorus ille piscis, facit eum diaboli typum, sic expendens illum locum. *Piscis, qui Tobiam deuorare cupiens, Angelo docente occisus est, diabolum significat, qui dum in Redemptore nostro carnem appetiit, captus est potentiâ diuinitatis.* Ita etiam flos in scripturis

Apoc. 5.

1. Pet. 5.

Aug. ser. 4. de SS. Petro & Paulo.

Beda in cap. 6. Tobiæ.

scripturis bifariam vsurpatur, iniquè aliàs, & quandoque prosperè, vt benè aduertit Origenes, qui hunc locum Canticorum. *Lectulus noster floridus est.* explicat de anima spirante odorem eum gratum, quem afflat virtutum fragrantia. Idem autem versum illum Psalmi recensens. *Flos agri citò decidens.* Hunc florem ait esse res hominum prosperas, quæ florum instar illudunt oculis. Ne ergo cuiquam bilis incandescat, si pro vario rerum habitu contrarios quandoque sensus exprimant.

Origen. in Cant. hom. 6.

Idem in Psal. 30.

CANON SEXTVS.

CAnone isto, qui sextus est, præmoneo, non ex historia tantùm sacra probè erui mysticos sensus, sed & ex nominibus, numeris, tempore, & locis: quia in Codice sacro nihil vacat aut elingue silet; omnia illic vtpote vocalia quidpiam sanctum clamant. Et vt in templo Dodonæo, vnâ æreâ pelui ictâ, omnia alia etiam æra resonabant: eo enim ordine & situ pelues erant dispositæ, vt vnâ tinniente, et aliæ omnes protinus occinerent. Ita & Scripturæ sacræ contextus, ea est compage mirabili; vt si ab interprete attrectetur vna etiam litera, statim tota series quidpiam nouum prodat altiùs indaganti. Siquidem nihil illic citra aliquod intentum à Deo recensetur. Eò spectant illa, quæ ait Christus. *Iota vnum; aut vnus apex non præteribit à lege.* Et alibi. *Facilius est autem cælum, & terram præterire, quàm de lege vnum apicem cadere.* Si ergo etiam ipsi atomi, qui Lynceos oculos fallunt, magnam vehunt molem mysteriorum; quantum putas medullæ abdi sub cortice nominum propriorum hominum, & in religiosa recensione temporum & locorum; quibus si sedulus interpres seriò attenderet, vberrima sanè sensuum moralium seges assurgeret, quæ fugit messorum, id est interpretum, manus; quia non fugaci rerum moralium student indagini. Iudæos ea incuria caligantes in scripturis carpebat Christus, eos sic affatus. *Scrutamini scripturas, quia vos putatis in ipsis vitam æternam habere: & illæ sunt; quæ testimonium perhibent de me.*

Matth. 5.

Luc. 16.

Ioan. 5.

Cùm audis scrutinium, puta indaginem eamque acutam, qua quis abdita quæque rimari solet. Hac si Iudæi cautiores extitissent, ex nomine Iesu, ex loco natiuitatis eius, scilicet Bethlehem, ex numero expleto Hebdomadarum, quas præscripserat Deus Danieli. Ex his, inquam, minutis obseruationibus, singulari scrutinio patentibus, Scribæ & Pharisæi Christum Dominum agnouissent, quem studiosæ illius indaginis incurij nescierunt. Ast verò secus Christo assumpto in cælum multi Iudæorum credidere Paulo & Silæ annuntiantibus Christum, quem ex Codice sacro inuestigantes, illic reppererunt vt mercedem sui scrutinij. Sic Lucas rem enarrat. *Fratres confestim per noctem dimiserunt Paulum, & Silam in Berœam, qui cùm venissent in Synagogam Iudæorum, introierunt: hi autem erant nobiliores eorum, qui sunt Thessalonicæ, qui susceperunt verbum cum omni auiditate, quotidie scrutantes Scripturas, si hæc ita se haberent: Et multi quidem crediderunt ex eis:*

Actor. 17.

Ea ego cautela expendo Scripturam sacram, præcipuè vbi in margine moneo me argumentari ex figuris, vt plerumque nomina & loca notem quid morale sapere, vt cùm in homilia Natiuitatis Christi dico multos die natali Christi esse in Bethlehem Galilææ, & in Bethlehem Iudæ. Bethlehem vox Hebræa idem est ac domus panis: Galilæa eadem dialecto inconstantiam sonat; Iudas verò confessionem eodem idiomate significat. Itaque Christo natò in Bethlehem Iudæ & non Galilææ, infero eos, qui Communionis sacræ fuere facti conscij, esse quidem in domo panis; sed debere etiam adiicere Iudam, id est confessionem tenacem propositi virtutis amplexandæ, alioquin si pœnitentes immemores promissorum, ad retroacta declinant, dico deuiare à Bethlehem Iudæ, & in Bethlehem Galilææ contendere.

Nihil mihi arrogo in eo explicandi modo, quem non vsurpo, sed SS. Patrum peritiam æmulor: nihil enim illis oraculis nouum extitit in eo scripturarum sanctiorum argumento, vt videre est in Strabo Fuldensi, apud quem celebris illa Glossa textus sacri sic expendit epulas Assueri, vt nomen, locum, tempus, & minutias quasque obseruet ad mysteria inde statuenda. Et quia ego singularis & sedulus sum in pensandis mysterijs, quæ ad mores spectant, dum aliquem locum Scripturæ sacræ verso; omnia enim ita quandoque enucleo, vt etiam nominum putamina frangam: vnde erit forsan argumentum cuipiam arguendi meum interpretandi morem. Eamobrem æquum duxi referre rationem scholiorum, quibus vtitur Glossa illa sacra & orthodoxa, quæ toti Ecclesiæ innotuit, & orbe toto legitima prædicatur, vt mens mea liquidior fiat, & ostendam me concordem esse alijs Doctoribus, discutiendo textus sacros.

Sic Glossa. *Assuerus Christum Dominum ostendit nomine & dignitate; interpretatur enim ostium. Christus autem dicit: Ego sum ostium; per me si quis introierit saluabitur.* Vides interpretem totam allegoriam à nomine Principis auspicari, vt & fecit Lyranus ita fatus. *Assuerus interpretatur beatus: Christus autem non solum beatus est, sed etiam Sanctorum est beatitudo.* Secundò enuntiatur locus harum epularum scilicet vrbs Susan regni metropolis, ast ex Lyrano. *Susan lætitia interpretatur.* Talis est Ecclesia in qua celebre prostat Eucharistiæ conuiuium, ea est omnimodæ lætitiæ sacer incolatus, etiam præscio Psalte. *Fundatur exultatione vniuersæ terræ mons Sion.* Et alibi. *Sicut lætantium omnium habitatio est in te.* Rursus ille. *Transibo in locum tabernaculi admirabilis, vsque ad domum Dei, in voce exultationis & confessionis sonus epulantis.* Demum ille sacer Vates speculans esse in epulis Christi locuples lætitiæ argumentum, sic hortatur. *Et iusti epulentur, & exultent in conspectu Dei, & delectentur in lætitia.*

Glossa interlinearis in c. 1. Esther.

Nicol. Lyra in c. 1. Esth.

Psal. 47.

Psal. 86.

Psal. 41.

Psal. 67.

Tertiò interpres rationem temporis sic attendit. *Tertio anno imperij. Ita Christus in tertia mundi ætate, seu in lege gratiæ, hoc conuiuium Eucharisticum instituit & spirituales epulas corporis & sanguinis sui abundantissimè ministrauit.* Quartò durationem harum epularum speculans auctor, & aduertens illic recenseri septem dies, sic scribit. *Hoc est toto tempore huius vitæ; quæ septem diebus agitur.* Consonant verba Christi. *Ecce ego vobiscum sum, omnibus diebus, vsque ad consummationem sæculi.* Obseruat Glossa nullam fieri mentionem noctis, sed diei tantùm, quia epulis Christi gratiæ dies iugiter affulget, vt & conuiuia reproborum nocte

Matth. vlt.

criminum

1.Theſſ.5. criminum opacantur, vt alludit Apoſtolus. *Qui ebrij ſunt, nocte ebrij ſunt.*

Quinto magnitudo ſeu ingens apparatus conuiuij deſcribitur. *Fecit grande conuiuium.* Et hoc quadrat Euangelico textui. *Homo quidam fecit cœnam magnam.* Cui concinit appoſitè Gloſſa. *Huius conuiuij hiſtoria pompam diuitiarum, & luxum Regis oſtendit; ſed Chriſti ſpirituales delicias, quas vnicuique diſpenſat: allegoricè ſignificat.* Reuerà in eo ſacro conuiuio, nihil eſt humile, aſt omnia quidpiam grande ſonant, ita vt conuiua queat exclamare. *Fecit mihi magna qui potens eſt.*

Luc.14. Luc.1.

Sextò Codex ſanctus commemorat conuiuarum eminentem ſtatum, dum ait, Regem feciſſe grande conuiuium. *Cunctis principibus & pueris ſuis fortiſſimis Perſarum & Medorum inclytis, & præfectis prouinciarum coram ſe.* Quaſi innueret textus, alios homines quàm gratia Dei prætextatos nefas eſſe eo inaugurari honore, quo dignantur epulones ſancti. Septimò omnes fuere inuitati. *Inuitauit omnem populum, qui inuentus eſt in Suſan, à maximo vſque ad minimum.* Vide neminem fidelium excludi à menſa Dei, ipſo etiam dictatore Chriſto. *Accipite & manducate ex hoc omnes.*

Denique illa omnis recenſio pompæ, quæ supereſt, ritè componitur cum eo apparatu, quem poſtulat menſæ ſacræ dignatio. Si igitur ego ea indagine explorem & exprimam mea ſenſa moralia, quis inficiari audeat ritum meum eſſe canonicum, vtpote ad amuſſim Doctorum omnium, qui mihi in eo genere præluxerunt. Fortè aliquis inſtabit; exquiſitum illud ſcrutinium tolerari in re ſacra, vt inde exurgat aliquid idoneum ſanctiori inſtituto: Sed perperā inſudare aliquem in rimandis aliis diſciplinis, vt inde moralia ſecernantur. Hanc inſtantiam diluet iſta aſſertio.

Luc.22.

CANON SEPTIMVS.

CAnonis ſeptimi loco tibi ſit Omnes ſciētias & artes eſſe idoneas ad effingendos ſenſus morales, quos nemo ideò aſpernari debet, quòd hæc dogmata moralia ſint veluti gentili patre ſata, quando emergunt ex ſcientia peregrina, & alia planè à Scriptura ſacra, vt ſunt ſcientiæ omnes etiam Ethnicis vernaculæ, vt Philoſophia, Mathematica, Aſtronomia, Aſtrologia, ars Medica, Ius Canonicum, & Ciuile, imò & Hiſtoriæ omnino profanæ. Vt enim non obfuit Timotheo diſcipulo Pauli naſci è patre gentili, quem circumciſum Iudæi vltro amplexati ſunt; ita & ſenſa moralia deriuata ex gentili diſciplina, à SS. etiam Patribus fuerunt vſurpata, ſed circumciſa, id eſt dempto eo omni quod poſſet nauſeā Lectori ingerere, vt dicam infra, vbi probauero etiam Textu ſacro, ipſum Spiritum Sanctum, qui diſponit omnia ſuauiter, aſſumpſiſſe omnes ſcientias, vt Codice ſacro conſuleret vnicuique.

De Theologia non eſt ambigendi locus, cùm ipſa Scriptura ſacra, quæ nobis deſuper innotuit, ſit præcipua pars Theologiæ & ſpeculatiuæ & moralis. A Philoſophia morali deſumpſerunt argumenta ſua illi celebres Philoſophi, qui conuenere Iob, cum eo diſputantes de prouidentia Dei, quam ſic indubiam fecit Eliphaz Themanites. *Recordare, obſecro te, quis vnquam innocens periit? aut quando recti deleti ſunt? Quin potius vidi eos, qui operantur iniquitatem, & ſeminant dolores, & metunt eos, flante Deo periiſſe, & ſpiritu iræ eius eſſe conſumptos.* Ille imperitus Philoſophus malè concludebat, Iob iniquum eſſe, etſi ex morali Philoſophia res ſit in confeſſo, virtuti eſſe ſua omnia ſarta tecta. Licet enim virtus ſit inconcuſſa; non ideo tamen eſt virtutis expers ille, qui concutitur acerbo caſu, dummodo non nutet eius conſtantia. Meminit ſæpè Aſtronomiæ ſacer Textus, & quidem aliquid morale intendens. Nimirum ipſe Deus Iob ſic affatur. *Nunquid coniungere valebis micantes Pleiadas, aut gyrum Arcturi poteris diſſipare?*

Iob.4.

Ex Philosophia.

Iob.38.

EX ASTRONOMIA.

EX dicendis ſpeculare meum Scripturæ ſacræ interpretem, non debere citra encyclopædiam ſacris huiuſce textus ſcholiis inſudare. Et vt à verſu propoſito auſpicer, quis Aſtronomiæ inſcius, myſticum ſenſum aperiet, quem portendit quæſtio illa prælibata. *Nunquid coniungere valebis micantes Pleiadas, aut gyrum Arcturi poteris diſſipare?* Pleïades ſeptem ſtellæ ſunt ante genua Tauri, quæ ortu ſuo primæ nauigationis tempus oſtendunt, ideò dictæ Pleïades ἀπὸ τοῦ πλεῖν à nauigando. Latinis dicuntur Vergiliæ, quia verè oriuntur. Sunt qui credant dici Pleïadas quaſi πλείονας, id eſt plures quòd nunquā ſingulæ appareant, ſed omnes ſimul præter Meropē.

Ex Astronomia. Higinus lib. Aſtronom.

Earum indiuidua ſtellarum ſocietas fuit argumentum eius quæſiti, quo Deus virum Sanctum Iob antea compellauit. Quaſi diceret, non eſſe hominis immutare cæleſtia. Ab hac Aſtronomia deduci myſteria moralia, diſce ex Gregorio. *Pleïades à pluralitate vocatæ ſunt, quæ & vicinæ ſibi & diuiſæ ſunt, per quas, quæ ſeptem ſunt, Sanctos omnes denuntiant qui inter vitæ præſentis tenebras, ſpiritus ſeptiformis gratia nos lumine illuſtrant: qui à mundi origine vſque ad eius terminum diuerſis temporibus miſſi, quaſi disiuncti ſunt, & coniuncti per intentionem mentis, dum vnum prædicant. Ac ſi dicat. Nunquid coniungere valebis micantes ſtellas Pleiadas, ſicut ego, qui vnus omnia impleo, & vnitatis ſenſu, electorum mentes coniungo.* Inde potes concludere, eos reuerà emicare virtutibus, qui ab aliis quidē profeſſione diſſiti, Deo tamen ſeptiformi gratia eos vniente, charitate minimè diſpeſcuntur.

Greg.lib.29. Moralis.16.

Sed quid Arcturi gyrus enuntiat? ſcies dictante Aſtronomia. Arcturus quaſi ἄρκτου οὐρὰ cauda vrſæ eſt ſtella in ſigno Bootæ, poſt caudam maioris vrſæ. Circa paulum ita gyrat illud ſidus, vt infra terram oculis hominum minimè ſubducatur. Ideòque ſuas non habet periodos adeò diffuſas, vt Planetæ, aut aliæ ſtellæ, in linea ecliptica coruſcantes. Eamobrem ſacer ille textus Arcturi motum explicat nomine gyri, & non ortus aut occaſus, ſicuti momenta varia Solis aperit. *Oritur Sol, & occidit, & ad locum ſuum reuertitur: ibique renaſcens gyrat per Meridiem, & flectitur ad Aquilonem luſtrans vniuerſa, in circuitu pergit ſpiritus, & in circulos reuertitur.* Gyrat quidē Sol, ſed ampliori ſpatio ſuos circulos emetitur.

Higinus lib. Aſtron.

Eccl.1.

Quid autem myſterij abditum ſit eo textu, conſule Gregorium, qui hanc Aſtronomiam totam faciet ſuo ſenſu myſtico conſecratam. *In Arcturo qui per gyrum ſuum nocturna ſpatia non caſurus illuſtrat, nequaquam particulatim edita vita Sanctorum, ſed tota ſimul Eccleſia deſignatur, quæ fatigationes quidem patitur, nec tamen* ad

Greg.vbi ſuprà.

ad defectum proprij status inclinatur. Gyrum laborum tolerat, sed ad occasum cum temporibus non festinat, sed illi stante nox mundi finitur. Hunc gyrum quandoque Dominus dissipat, quia labores Ecclesiæ ad requiem permutat: tunc Pleiades plenius tangit, quia tunc Sancti unius visionis sibi specie copulabuntur, quando in fine sæculi Ecclesia ab his, quos nunc sustinet, laboribus soluetur.

Ille idem Papa Gregorius edocturus nos, ab ea siderum disciplina posse sacros elici cogitatus, sic denuo expendit eum textum. *Habemus adhuc quod de stellis Pleiadibus atque Arcturo aliud sentiamus. Pleiades quippe ab oriente, Arcturus vero ex parte Aquilonis surgit. Quocumque autem se per gyrum Arcturus verterit Pleiades ostendit; & cum lux diei iam vicina efficitur, stellarum eius ordo distenditur. Potest igitur per Arcturum, qui in plaga frigoris nascitur, Lex; per Pleiades vero, quæ ab oriente surgunt, noui testamenti gratia designari: quasi enim ab Aquilone lex venerat, quæ tamen subditos rigiditatis asperitate tenebat. Quocumque igitur Arcturus se vertat, Pleiades semper ostendit, quia per omne quod testamentum vetus loquitur, testamenti noui opera nuntiantur: sub textu enim literæ, regni mysterium prophetiæ. Redemptor autem noster in carne veniens, Pleiades iunxit, quia operationes septiformis Spiritus simul in se cunctas & manentes habuit. Nullus vero hominum operationes S. Spiritus omnes simul habuit nisi, solus Dei mediator & hominum: dum vero Pleiades iungit, Arcturi gyrum dissipat; quia dum semetipsum factum hominem habere cunctas S. Spiritus operationes innotuit, in testamento veteri literæ laborem soluit; vt fideliter quisque iam cum libertate spiritus illud intelligat, cui prius in formidine inter tot discrimina seruiebat.* Hæc ille Pontifex Summus.

Ibidem.

EX ASTROLOGIA.

MAior est ansa reuocandi in dubium Astrologiam, quam Astronomiam: nimirum regulari motu gyrant cæli, nec deuiant à momentis, quibus innititur Astronomia. Sed Astrologia illa, iudiciaria nuncupata, ars garrula in futuri indagine, quale obsequiũ præstare potest interpreti Scripturæ sanctioris? Multũ sanè: Ipsa etiam Scriptura sacra eius meminit artis, quã qui nesciet, ille caligabit in his, quę textus veridicus de hac disciplina commemorat. Verbi gratia, nescius Astrologiæ cæcutiet in eo loco Ieremiæ. *Iuxta vias gentium nolite discere, & à signis cæli nolite metuere, quæ timent gentes, quia leges populorum vanæ sunt.* Lyranus locum hunc explicat de Astrologia iudiciaria, quæ singulis Planetis peculiares influxus assignat, & ille exemplum adfert de dominio Martis accẽdente bilem. Planetas esse Deos credula gentilitas arbitrata est, eis obsequuta, vt iniquos influxus auerteret. His nugis it obuiam Vates, insinuans non esse illa signa metuenda quasi Deos. Ea tamen esse metuenda, vt portendunt mala quæpiam instantia, vt frigus, & æstum, monet Hugo Cardinalis.

Ierem. 10.

Lyranus in c. 10. Ierem.

Hugo Card. in c. 10. Ierem.

Quæ sint autem constellationes prænuntiæ rerum diuersarum, vna est Astrologia quæ recenset. Imò & ipsa Scriptura Sacra quandoque vices obit eas, quas sibi vendicat Astrologus. Vt cùm sic loquitur: *Ab interioribus egredietur tempestas, & ab Arcturo frigus; Nonne vestimenta tua calida sunt, cùm perflata fuerit terra Austro?* A rerum cælestium peritia Christus desumpsit argumentum in extendi moralia suis sequacibus, vt quando hominum incuriam sic redarguit. *Facto vespere dicitis: Serenum erit; rubicundum enim est cælum. Et mane: Hodie tempestas, rutilat enim triste cælum: Faciem ergo cæli diiudicare nostis; signa autem temporum non potestis?* Annon legitima erit moralis ista cogitatio ex Astrologia deriuata: Si Sol à Ioue benignè aspectus occidat, cælum erit rubicundum; at tale cælum posteram diem serenam pollicetur: ergo Iouis aspectus propitius portendit dies perquàm gratos. Ita anima supremum diem agens, si à Christo benignè fuerit aspecta proculdubio, erit amore rubea, in illo vespertino momento vitæ suæ: rubere autem charitate, serenam vitam in æuo venturo præsagit: ergo eò sunt vota nostra dirigenda, vt Christus nos dignetur benigno aspectu suo, quem Psaltes præscius futuri commemorat *Oculi Domini super iustos.*

Iob. 37.

Matth. 16.

Psal. 33.

Vt Christus autem illam, quæ ex habitu cæli profana diiudicat, in morales vsus omnino conuertit, ita & hæc moralis encyclopædia sæpius meminit Astrologiæ, vt ea etiam moribus obsequatur. Cùm enim Codex sanctus totus sit moralis, & illic quædam sint pertinentia ad hanc artem, ea nequeunt defraudari suo sensu morali. Et ne me singularẽ esse arbitreris in scrutinio sensuum moralium ex illa disciplina cælis intenta; audi Hugonem Cardinalem, præfatum textum sic versantem. *Per vesperũ, in quo cælum rubicundum est, Passio Christi significatur, proprio sanguine rubicundati. Matutina serenitas significat gaudium Resurrectionis. In tempestate sequente manè, significatur Sanctorum persecutio; in tristi rutilatione futurum iudicium designatur.* Hæc ille, qui allegoriam illam componens, etiam in moralem vsum sic expendit obseruationem Astrologicam. *Vespera est senectus hominis, manè iuuentus. Isaiæ 38. De manè vsque ad vesperam finies me. Rubor est feruor charitatis; serenitas, tranquillitas: quomodo verò in manè iuuentutis rubet, signum est futuræ tribulationis; sed post tempestatem tribulationis, sequitur serenitas consolationis. Tobiæ 3. Non delectaberis in perditionibus nostris; quia post tempestatem, tranquillum facis; & post lacrymationem & fletum, exultationem infundis.*

Hugo Card. in c. 16. Matth.

EX MATHEMATICA.

PRæter has Mathematicæ partes, Geometriam sæpe commemorat Codex sanctus, Deum plerumque referens agentem Geometram, & præcipuè vbi Iob in agone positum consolatur. *Vbi eras quando ponebam fundamenta terræ? quis posuit mensuras eius si nosti, vel quis tetendit super eam lineam?* Ita sanè Deus se mensorem præstitit, & appositè lineas duxit in hoc rerum inferarum globo, vt assignari queant deorsum eædem zonæ, in quas cœlos dispescimus. Ex hac Matheseos portione Gregorius mysterium locuples aucupatur, sic commentans. *Mensurarum lineæ in terrarum partitione tenduntur. In terrae autem Dominus ad Ecclesiam veniens, mensuras terræ lineis mensus est; quia fines Ecclesiæ, occulti iudicij subtilitate distraxit. Huius terræ occulta linea vel mensura tendebantur, quando prædicatores Sancti*

Iob. 37.

Greg. lib. 28. Moral. c. 6.

Sancto agente Spiritu in aliis mundi partibus vocabantur vt irent; ab aliis autem arcebantur ne irent. Ille idem moribus accommodans illa Ezechielis flumina terræ lineata, sic pergit. *Vt animum tuum quæ pulsus; ita iusti terra, cuius fundamentum est fides. Ergo vbi eras iustificatus a me peccator, recole vbi te inueni, & eris humilis. Et quia de bonis homo etiam superbit, mensuram propositionibus Deus ponit: vt per ea, quæ ostendit, seruentur humiliter quæ adsunt. Super animam iusto linea tenditur, dum ei exempla patrum monstrantur, vt suam seruent mensuram, ne citra vel vltra eat.* Hæc ille.

Ibidem.

Nonnunquam ab arte mechanica Deus petit argumentum, quo quidpiam morale ingerat, vt cum Ieremiam misit ad figulum. *Surge, & descende in domum figuli, & ibi audies verba mea. Et descendi in domum figuli, & ecce ipse faciebat opus super rotam: & dissipatum est vas quod ipse faciebat è luto manibus suis. Conuersusque fecit illud vas alterum, sicut placuerat in oculis eius vt faceret, & factum est verbum Domini ad me dicens: Nunquid sicut figulus iste, non potero vobis facere, domus Israel?* Hieronymus sic decurrit locum istum. *Per omnes sensus ad iudicium & intelligentiam animi peruenitur, auditum, odoratum, gustum, tactum: sed magis mente retinetur quod oculis cernitur; vnde Propheta iubetur ire ad domum figuli, & ibi audire præcepta Domini. Vas dissipatum est diuina prouidentia, vt nescius artifex, errore suo parabolam figuraret.* Glossa morale aliquid inuestigans sic expendit. *In domum figuli descendere, est Dei potentiam, & fragilitatem propriam considerare. Per figulum istum intelligitur Deus, cuius speciale opus est homo, ad imaginem Dei factus & præsidens aliis inferioribus, & ideò dicitur factus super rotā, id est creaturis corruptibilibus præsidens.* Nota Deum suo applicandi modo, confirmare canonem meum quartum, quo præfatus sum, non debere quadrare adæquatè sensui literali ea quæ moraliter explicantur. Nam Deus hoc Ieremiæ textu ait. *Ecce sicut lutum in manu figuli, sic vos in manu mea.* Et tamen claudicat maximè illa relatio hominis cum luto compositi; vt scitè admodum Lyranus aduertit. *Ex parte materiæ est dissimilitudo; quia lutum non habet aliquid vnde possit se subtrahere à figuli ordinatione: sed homo habet liberum arbitrium, per quod potest declinare à diuina lege per peccatum. Veruntamen hoc modo exiens Dei ordinationem ex parte vna, reincidit in eam ex parte altera, scilicet in ordinem diuinæ iustitiæ punientis debitus culpæ.*

Ierem. 18.

Hieron. lib. 4. in Ierem.

Glossa in c. 18. Ierem.

Lyranus in c. 18. Ierem.

EX RE MEDICA.

REi medicæ creber est vsus in bibliis; is enim est corporis & animæ nexus, vt vtriusque ærumnæ & morbi queāt iisdē terminis explicari ipso etiam Deo assertore, cuius est hæc querela. *Super contritione filiæ populi mei contritus sum & contristatus; stupor obtinuit me. Nunquid resina non est in Galaad, aut medicus non est ibi? Quare ergo non est obducta cicatrix filiæ populi mei?* Lyranus per resinam intelligit guttam aromaticam, quæ in Pharmacia magni est momenti. Hebræa pro resina habent vocem *tsori* צרי, quæ Theriacam sonat. Est autem Theriaca compositio præstantissima, vtilis contra morsus virulentos, vt & nomenclatura sonat, quasi dicta sit Theriaca ἀπὸ τῶν θηρίων à bestiis. Dioscorides resinæ lentiscinæ, & terebinthinæ meminit: Scholiastes eius Mathiolus multus est in virtutibus resinæ. Sed quid eo medicamine Deus intendat, altius est rimandum Theodoreto interprete. Sic ille. *Medicos appellat Sacerdotes, & doctrinam spiritualem figuratè resinam. Galaad autem vrbs erat sacerdotibus destinata. Conqueritur ergo, quod ciuitas perseuerauerit in delicto, nec pœnitentiam receperit; cùm tamen non deessent sacerdotes, & præcepta legis.* Hieronymus, & Hugo Cardinalis nomine resinæ intelligunt pœnitentiam: addicit Hugo ex Medicis, eam resinam esse optimam quæ sponte fluit à Terebyntho. Ideò sic commentatur. *Resinæ sunt sacramenta quæ fluxerunt à Terebyntho, id est à Christo. Eccl. 24. Ego quasi Terebynthus expandi ramos meos, & rami mei honoris & gratiæ.* Seipsum Christus medici nomine dignatus est. *Non egent qui sani sunt medico; sed qui malè habent. Non veni vocare iustos, sed peccatores ad pœnitentiam.* Quæ est Theriaca sanans virus infusum à peccatis, quæ se in animas insinuant vt serpentes.

Ierem. 8.

Dioscor. lib. 1. c. 77.

Theodoret. in c. 8. Ieremiæ.

Hugo Card. in c. 8. Ierem.

Luc. 5.

Rerum etiam naturalium abditas vires inuestigat Scriptura sacra, vt iis explicatis, inde etiam moribus obsequatur; vt cùm ait, esse serpentes, qui nulla arte queunt incantari. *Mittam vobis serpentes pessimos, quibus non est incantatio, & mordebunt vos.* Sic versat eum locum Gregorius. *Iusto iudicio immundis spiritibus vos tradam, qui à vobis excuti exhortatione prædicantium quasi incantantium sermone non valeant.* Hieronymus Gregorio præierat, sic fatus. *Frustra precē fundunt contra serpentem antiquum, colubrum tortuosum, qui Dei præcepta contempserunt; sic quoque qui eloquia Domini contemnunt, traduntur aduersariis potestatibus.* Ex indole bestiarum, homines suæ salutis incurios arguit Deus. *Miluus in cælo cognouit tempus suum; turtur, & hirundo, & ciconia custodierunt tempus aduentus sui: populus autem meus non cognouit iudicium Domini.*

Ex rebus moralib.

Ierem. 8.

Greg. lib. 24. Moral. c. 5.

Hieron. lib. 2. in Ierem.

Ierem. 8.

EX IVRE CANONICO.

EX Iure Canonico Hebræorum, velut è pharetra tela depromit Christus, quibus eorum mores in melius instituat: verbi gratiâ ex eo quòd Deus tulerat legem de decimis ordini Leuitico persoluendis, Scribæ & Pharisæi vt legis interpretes hoc ius canonicum seu Pontificiū bibliis adiecerunt: scilicet vt rerum etiam minutarum decimæ penderentur. Huius Canonis rigidos obseruatores se præstitere Iudæi, vt & Scribæ, Pharisæique omnes, se decimarum exactores importunos ostenderunt, parum curantes exigere à populis sequelam legum sanctiorum, quæ Deum spectant. Vnde sic in eos inuehitur Christus. *Væ vobis Scribæ, & Pharisæi hypocritæ, qui decimatis mentam & anethum, & cyminum, & reliquistis quæ grauiora sunt legis, iudicium, & misericordiam, & fidem: Hæc oportuit facere, & illa non omittere. Duces cæci excolantes culicem, camelum autem glutientes.* Vide quomodò Sancti etiam Patres, ex iure Pontificio Hebræorum, moralia cogitarint. In his audi Chrysostomum. *Omnes sacerdotes, qui propter decimas corripiunt, & maiora peccata videntes tacent, docent populum colare culicem, & glutire camelum, id est à modico abstinere, & maiora committere.*

Matth. 23.

Chrysost. hom. 23. Matth.

Hugo Card. in cap. 23. Matth.

Hugo Cardinalis sic ad literam explicat. *Excolantes culicem, id est minora disquirentes: Camelum autem glutientes, id est subticentes maiora.* Alludit Bernardus ad hunc loquendi tropum, sic scribens.

S. Bernard.

Sic Prælati nostri temporis culicem eliquant, & camelum deglutiunt, dum maiora prætermittentes, minora discutiunt; optimi scilicet rerum æstimatores, qui magnam in minimis, paruam aut nullam in maximis adhibent diligentiam.

EX IVRE CIVILI.

IVs Ciuile etiam aduocatur in Sacris ab ipso etiam Christo Domino, à quo exactores tributorum censum expectantes, & ideò vrgentes Petrum, suam immunitatem Christus probauit ex Iure Ciuili, sic interrogans Petrum cui fuerant importuni illi censuum collectores. *Quid tibi videtur, Simon; Reges terræ à quibus accipiunt tributum vel censum, à filiis suis, an ab alienis? At ille dixit: Ab alienis. Dixit illi Iesus: Ergo liberi sunt filij.* Vide quàm eruditè interrogauit Christus Petrum de Iure Ciuili. Non enim ait à quibus Reges terræ accipiunt stipendium, sed pro stipendio dixit tributum. Vt enim scitè notat Cuiacius ex Theophylo, aliud aliàs erat stipendium à tributo. Nempe stipendium erat illud æs, quod pendebatur Reipublicæ ad alendos & soluendos milites, aut in alios publicos vsus. Tributum verò erat id omne, quod Regibus dabatur in tesseram obsequij, vt erant vectigalia, annonæ, census. Quia autem tempore Christi, Tiberius sui iuris fecerat id omne, quo gaudebat antea Respublica, censum illum, quem petebant actores, vocauit tributum, & non stipendium. Rursus Christus se immunem probat, quia filij Regum nullis sunt censibus obnoxij, ille autem erat filius Dei.

Matth. 17.

Cuiac. lib. 7. obseruat. c. 3.

Adiice quod aliud est tributum soli, aliud capitis, & vtrimque nota Christum esse supra tributum. Quia caput Christi Deus, nemo potuit exigere tributum capitis, quandoque situm in hoc vt quis suo domino militaret. Nec etiam tributo soli subiacere potuit ille, qui rerum indigus ait. *Vulpes foueas habent, & volucres cæli nidos: filius autem hominis non habet vbi caput suum reclinet.* Et hæc summa inopia Christum à tributo immunem omnino prædicabat. Etenim ex Varrone tributum dictum est à tribubus, eò quòd ea pecunia, quæ indicta erat Imperatori pendendi, tributim à singolis proportione census soluebatur: cuiusque autem portio ex rerum possessione censebatur. Hinc singulæ quæque ciuitates tabularios habebant, qui pro ratione facultatum debita conscribebant, & ab his exactores edocti, singula quæque capita compellebant ad tributum, vt videre est ista lege. *Decenarij, & centenarij, siue sexagenarij non prius debent aliquem ex debitoribus conuenire, quàm à tabulario ciuitatis nominatim breues accipiant debitorum.* Ergo cùm tributa imponantur possessionibus, & non personis, vt notat Cuiacius; & Christus nihil omnino possederit; res planè insolens fuit exigere ab eo homine tributum, qui solâ inopiâ diues erat.

L. vlt. ff. de cens.

Matth. 8.

Lege decenarij C. de exaction. tributor.

Cuiacius in legem ad debitorem ff. de pactis.

Huc est reuocanda eiusdem Christi Domini responsio ad interrogata: an liceret dare tributum Cæsari, an non? ait. *Ostendite mihi numisma census. At illi obtulerunt ei denarium. Et ait illis Iesus: Cuius est imago hæc & superscriptio? Dicunt ei Cæsaris. Tunc ait illis: Reddite ergo quæ sunt Cæsaris Cæsari, & quæ sunt Dei Deo.* Quasi diceret; Tributum esse indictum diuitibus, & non mendicis, atque adeò eos esse tributarios quandoquidem loculos numismate graues circumferebant. Obiter ex hoc textu collige quàm locuples sit peritia iuris ciuilis ad intelligentiam Scripturarum. Nescio an interpretes sacri hunc locum vnquam expenderint ad trutinam Iuris Cæsarei; nemo saltem mihi agnitus hunc locum luculenter consultis legibus explicauit. Non est ergo quòd nauseet Theologia positiua, quando sese prodet Ius Ciuile. Eo enim inconsulto, multi cæcutiunt in indagine sensus sacri, qui literali sensu reconditur. Verbi gratiâ, Christus ea disceptatione de tributo rependendo animos nostros ad altiora voluit euehere. Quis autem nuce infracta nucleum edet, aut cortice integro quis sibi de medulla blandietur? Nemo inscius Iuris Cæsarei, idoneus erit scrutinio sensus abditi literæ inuolucris.

Matth. 22.

Audi quàm scitè sua sensa moralia eructarint seduli Scripturæ sacræ, & Iuris Cæsarei scrutatores. Origenes sic se prodit. *Si ille, qui nihil in se obtinuit, Cæsaris tamen soluit tributum, cùm liber esset ex omnibus; quantò magis est necessarium nos tributa carnis expendere, & negotiationis nostræ vectigalia pensitare?* Quasi diceret, eos, qui se deuouent rebus his infimis, esse multis malis vt tributis obnoxios: Tributa enim possessiones sequuntur, non personas. Fauet Seneca. *Mors, exilium, luctus, dolor non sunt supplicia, sed tributa viuendi.* S. Hilarius speculans Christi consilium de reddendo tributo Cæsari, sic fatur. *Ista omnia inter contemptum sæculi, & contumeliam lædendi Cæsaris temperauit, vt curis omnibus & officiis humanis deuotas Deo mentes absolueret, cùm Cæsari, quæ eius essent reddenda decernit. Si enim nihil eius penes nos resederit, conditione reddendi ei quæ sua sunt non tenebimur. Porrò autem si rebus illius incubamus, si iure potestatis eius vtimur, & tanquam mercenarios alieni patrimonij procuratione subiicimus; extra querelam iniuriæ est, Cæsari reddi quod Cæsaris est; Deo autem quo eius sunt propria reddere nos oportere, corpus, animam, voluntatem. Ab eo enim hæc profecta atque aucta retinemus: proinde condignum est, vt ei totum reddant, cui debere se recolunt & originem & profectum.*

Origen. Matth. 17.

Senec. li. epist. ad Lucil.

S. Hilar. in cā. 23. Matth.

EX HISTORIA PROFANA.

EX profana historia, & gentium ritu, sacer Textus etiam satagit fidelium mentes excolere, ea indole occurrens fastidio, quo plerique nauseant ad diuina. Ita Paulus hortatur Corinthios ad virtutis obsequium, ducta similitudine à ludis Olympiis. *Nescitis quòd ij, qui in stadio currunt, omnes quidem currunt, sed vnus accipit brauium? Sic currite vt comprehendatis: omnis autem qui in agone contendit, ab omnibus abstinet: & illi quidem vt corruptibilem coronam accipiant, nos autem incorruptam.* Rursus ille alludens ad statuta, quibus tenebantur athletæ, suo sic Timotheo cauet. *Nemo militans Deo implicat se negotiis sæcularibus, vt ei placeat cui se probauit. Nam & qui certat in agone, non coronabitur, nisi qui legitimè certauerit.* Adeò diues est illud penu gentilis historiæ, vt inde Paulus luculenta

1. Cor. 9.

2. Tim. 2.

luculenta testimonia depromat ad morale intentum, vt cùm Romanis insinuat, quanta sit gratia fidei, qua nobis affulgenti Deo deuouemur, eique alio planè modo quàm veteres illi Philosophi addicimur, quos ille enarrat ea epistola recensitos. *Cùm cognouissent Deum, non sicut Deum glorificauerunt, aut gratias egerunt; sed euanuerunt in cogitationibus suis, & obscuratum est insipiens cor eorum. Dicentes enim se esse sapientes, stulti facti sunt. Et mutauerunt gloriam incorruptibilis Dei, in similitudinem imaginis corruptibilis hominis, & volucrum, & quadrupedum, & serpentium. Propter quod tradidit illos Deus in desideria cordis eorum, in immunditiam, vt contumeliis afficiant corpora sua in semetipsis.* Idem Codex sanctus meminit Deorum manium, & recenset eorum nomina solita tribui eis, quos crediderε gentes habere aliquid affine suis Heroibus. Audiendus Lucas enarrans ea, quæ patrarunt Paulus & Barnabas Lystris in Lycaonia. *Turba cùm vidissent quæ fecerat Paulus, leuauerunt vocem suam, Lycaonicè dicentes: Dij similes facti hominibus descenderunt ad nos, & vocabant Barnabam Iouem, Paulum verò Mercurium; quoniam ipse erat dux verbi. Sacerdos quoque Iouis, qui erat ante ciuitatem, tauros & coronas ante ianuas afferens, cum populis volebat sacrificare.* Nonne etiam & fas erit recensere ritus insolitos prisco æuo Gentilium, vt inde eruamus aliquid idoneum ad morale institutum.

Roman. 1.

Actor. 14.

Tertullianus in Apologetico, & S. Augustinus in libris de Ciuitate Dei, nonne toti sunt in Ethnica sapientia recolenda vt vel hinc Christianum ritum purgent à censura, cui eum obnoxium faciebat nescia Gentilitas. Si ergo quandoque venor moralia ex profana historia, quis eò vesaniæ deueniet, vt condemnet schema insolitum etiam Sanctis, qui sacris ipsas quoque fabulas adaptarunt. Vt missum faciam S. Fulgentium, qui librum texuisse dicitur de fabulis mysticè recensitis, sufficiet vnum aduocare Ambrosium, qui sic describit errores Vlyssis. *Cùm in locum quendam cursus illum nauigij detulisset, in quo Syrenarum dulcis cantus crudelis varietate resonabat, & aduenientes sic blandâ modulatione demulcebat, vt non tam spectaculum voluptatis caperent, quàm naufragium salutis incurrerent. Igitur cùm Vlysses incidisset in hoc dulce naufragium, & suauitatis illius vellet declinare periculum, dicitur insterta cera auribus sociorum seipsum ad arborem nauigij religasse, quo & illi carerent perniciosa auditus illecebra, & se de periculo naufragij eriperet. Si ergo de Vlysse illo refert fabula quod eum arboris religatio de periculo liberarit; quantò magis prædicandum est, quod verè factum est, hoc est quod hodie omne genus hominum de mortis periculo crucis arbore eripuit. Ex quo enim Christus Dominus religatus in cruce est, ex eo nos mundi illecebrosa discrimina velut clausa aure transimus. Crucis arbor nō solùm religatū sibi hominem patriæ repræsentat; sed etiam socios circa se positos virtutis sua vmbra custodit.* Hæc ille.

S. Ambr. ser. 55. de cruce.

Si quem sollicitat carpendi insanabile cacoëtes, sic instabit. Esto suam falcem iniecerint Sancti in messes Gentilium, vt inde reportarent aliquos manipulos; non tamen Galliæ, Hispaniæ, aut huiusmodi res gestas expenderunt moraliter, vt fit passim in hoc volumine. Respondeo primò, sanctos suo exemplo de fabulis vsurpatis moraliter nostram industriam prouocasse ad nostrates historias etiam expendendas, vtpote quibus insit morali intento idoneum multiplex argumentum. Non mihi vendico ingenium illud rimandi moralia ex omnigena historia. Mihi præluxit Antistes ille eximius, potens in opere & sermone Franciscus de Sales Episcopus Allobrogum. Is ea qua pollebat scribendi peritia, res sacras, quantumuis abditas explicabat similitudine ductâ ab obiectis plerumque vernaculis, aut petitis ab historia æui sui, vt eo libro quem inscripsit de amore Dei. Narrat adolescentis hæretici facinus egregium, quo dedit manus Christo auditâ campanâ Carthusianorum, quos æs illud tinniens vrgebat ad suaue melos Angelorum. Ille idem Præsul scribit, Galliæ Reginam sponsam S. Ludouici eâ fuisse indole adeò composita ad nutum Regis, vt cum eo profecta ad expeditionem transmarinam, se totam videretur exuisse, vt solius sponsi arbitrium indueret. Inde Antistes ille ansam aucupatur enarrandi obsequia, quibus est voluntas nostra Deo Domino mancipanda. Huius Pontificis sanctitate & doctrina conspicui vestigiis insistens, procul ero à censura.

Franc. de Sales lib. 9. de amore Dei c. 13.

EX SYMBOLIS.

VNum est quod videtur facessere negotium, scilicet vsus ille symbolorum quasi exoticus. Res enim pictæ adiecto aliquo titulo plerumque sunt alienæ prorsus ab intento, cui hæc symbola vtplurimum addicuntur. Ne nimius sim in responso, dicam Laconicè scripturam totam esse symbolicam in ordine ad mores: ibi enim multæ picturæ loquaces, non citra mysterium homini proponuntur. Est autem hîc symbolum res aliqua sensibilis, quædam arcana recondens suis inuolucris, vt, cùm veteres nomine ciconiæ pietatem adumbrant. Vsus symbolorum creber extitit in re sacra; & insolitus omni genti. Hebræi vt rebus sacris conciliarent peculiare decus, symbolis arcanis vsi sunt, quorum copiam faciebant tantùm ore tenus, & non scripto: ideò Chrysostomus eorum dogmata nuncupat ἄγραφα; id est non scripta. Et hæc fuere prima Cabalæ rudimenta. Hebræorum commercio cultiores facti Ægyptij, hunc eruditum symbolorum genium ebiberunt. Horum etiam meminit Ammianus ille priscus auctor. *Excisis parietibus volucrum, ferarumque genera multa sculpserunt, & animalium species innumeras, quas Hieroglyphicas literas appellarunt.*

Chrysost. in 1. epist. ad Corinth.

Ammia. lib. 22. histor.

Pro foribus templi sphingem collocabant Ægyptij, vt ex limine ædis sacræ, quisque altos animos conciperet de quibusque in templo obuiis, etsi quidpiam subobscurum inuoluerent. Eorum doctrinam Clemens Alexandrinus vocat mysticam Theologiam, μυστικὴν καὶ τὴν Αἰγυπτίων θεολογίαν. Philo verò hoc instituti genus nuncupat τὴν διὰ συμβόλων φιλοσοφίαν. Philosophiam symbolis implexam. Quanti momenti fuerit vsurpatio illa symbolorum disces ex Ammiano. *Formarū innumeras notas, hieroglyphicas appellatas, quas obelisco Ægyptio vndiq; vidimus incisas, initialis sapiētiæ vetus insigniuit auctoritas.*

Clem. Alex. lib. 1. & 5. strom.

Philo lib. 1. de vita Mosis.

Ammia. lib. 17. histor.

Ab eo fonte deriuata insignia gentilitia, cuiusque indolem clamant, vt lilia assumpta à Clodoueo initiato Baptismate sacro, denotarunt fidei candorem, quo ex eo temporis articulo fuit Gallia dealbata. Suos sic testati sunt animos Heroës illi in expeditione Thebana à Statio recensiti. In quibus Capaneus hydram, Polynices

Statius in Thebaide. Pierius Hieroglyph. lib. 15.

Sphyngem, vt & in obsidione Trojana Agamemnon Leonem, Vlysses Delphinem, aliique varias sui ingenij aot generis tesseras ostentabant. Ab eo stylo non abhorret Codex sacer, vsurpans symbola nationum pro ipsamet gente, vt cum Dauid volens exprimere Ægyptios, obuiis aquarum vorticibus implicitos, ait. *Contribulasti capita draconum in aquis.* Quippe in confesso est apud peritos, vsos esse Ægyptios dracone in vexillis. Ezechiel ex ore Dei sic compellat Ægyptum. *Ecce ego ad te Pharao Rex Ægypti, draco magne, qui cubas in medio fluminum.* Hoc symbolum Augustinus mysticè versans explicat de Dæmone Dracone infero, qui periit in aquis Baptismi. Alij aiunt, omnia crimina veluti viperinos fœtus pessum-ire profluuio lacrymarum.

Psal. 37.

Ezech. 29.

August. in Psal.

Symbolis vt plurimum adiicitur hodie contextura vocum, quæ selecto breuiloquio, eam venustatem picturæ affingit, quam anima corpori impertit, vt cum liliis ista epigraphe inscribitur LILIA NON NENT. Suam inde venulani Galli peritiam in re bellica, innuentes sibi insitos masculos animos, eos vtique procul ab indole fœminina. Huiusmodi symbola suis titulis insignita, singulis quibusque sectionibus adscisco, & facio eiusdem iuris ac scientiarum omnium chorum. Quippe hæc symbola semper congruum obsequium pendunt morali meo instituto. Sciscitaris, cupide Lector, an Scriptura sacra suppeditare queat aliquod symbolum, pictura & vocum titulo coalescens? Ita sanè eloquio illo sacro confirmatur erudita illa ratio discurrendi, adhibitis rebus inanimis; quas tamen vocales efficit inscriptio, quæ ideò anima symboli nuncupatur.

Habes in Apocalypsi symbolum voluptatis, cuius ideam obiicit tibi textus hoc tenore. *Mulier erat circumdata purpurâ & coccino, & inaurata auro, & lapide pretioso, & margaritis, habens poculum in manu sua, plenum abominatione.* Ecce lineas sacro penicillo ductas, quibus exurgit hæc pictura incautis illudens oculis. Vide iam qualis huic tabellæ titulus inuratus. *In fronte eius nomen inscriptum est mysterium.* Reuera patens est mysterium fronti inscriptum, sicut & omnibus liquet, nimiam vestium pompam lorui ancillari, vt clamat Cyprianus. *Ornamentorum & vestium insignia, & lenocinia formarum, non nisi prostitutis & impudicis fœminis congruunt, & nullarum ferè pretiosior est cultus, quàm quarum pudor est vilis.* Idem Textus sacer aperit Christi Domini maiestatem, cuius hoc symbolum Ioanni permissum est. Sic ille rei aspectæ non immemor. *Oculi eius sicut flamma ignis, in capite eius diademata multa, habens nomen scriptum, quod nemo nouit nisi ipse.* Quali autem titulo insignis sit ille omnis apparatus, audi ex reliqua serie verborum. *Habet in vestimento & in femore suo scriptum: Rex Regum, & Dominus Dominantium.* Non ergo insulsè inserui symbola meo morali syntagmati omnigenæ disciplinæ, quandoquidem habeo similis argumenti sacros Codices assertores.

Apoc. 17.

Cyprian. lib. de discipl. & hab. virg.

Apoc. 19.

CANON OCTAVVS.

Canone octauo itur obuiam multis instantiis quibus momi tentant subiicere mysteria, quæ surculorum instar emergunt ex variis argumentis: hic igitur esto Canon indubius, scilicet; Non esse necesse vt res enarrata sit vsquaque vera, vt sensus moralis elicitus inde, sit germanus: in confesso enim est apud omnes, sufficere semiplenam probationem petitam à communi fama, vt quis traducatur. Rursus vbi res aliquo nititur auctore, probabilis est, etsi non omnino vera; vt iure Cæsareo probationes aliæ petuntur ab argumentis, aliæ à personis, quod scitè aduertit Cuiacius. Probatur hæc regula primò à scripturis, vbi Christus multus est in parabolis, quibus quasi historiis excolunt auditorum ingenium. Illæ autem historiæ etsi personas inducant nusquam visas; altè tamen erudiunt. Vt videre est in gestis filij prodigi, & hominis Regis redeuntis à longinquo. Dubiam faciunt plerique existentiam Phœnicis; & huic tamen aui Christus apponitur. Omnes ferè cæcutiunt in viperarum partu; existimant enim viperam nullam enixam suos fœtus, nisi vitæ dispendio; quod tamen inficiantur Aristoteles & Philostratus; & in credulos homines Dioscoridis Scholiastes inuehitur. Egoque ipse vidi viperas edito fœtu superstites, vtero illæso; & miratus sum, quis fidem fecerit mendacio. Non defuere tamen SS. Patres, qui ex hoc viperæ commento, argumenta moralia prodiderunt. Eorum imitatione nolui reuocare ad trutinam exquisitam historias à me recensitas, imò nec Astrologiæ deliria vacant ab erudito aliquo cogitatu. Et licet Ptolemæi, Firmici Schonneri, & Origenis alta scrutinia de iudiciis Planetarum, iampridem fecerim censuræ obnoxia; selegi tamen aliquas obseruationes, quibus nolo credi, sed eas explico moraliter, ne sit elinguis illa scientia garrula, aliis scientiis sua sensa promentibus in hac mea morali Encyclopædia.

Cuiac. lib. 4. Paratit. Cod. tit. Inst. de Probation.

Arist. lib. 5. de histor. anim.

Philostrat. in vita Apol. Matthiol. in lib. 2. c. 16. Dioscor.

Meo huic Canoni lumen adfert Ambrosius, qui etsi supra falsitatis accusauerit historiam Vlyssis religati in malo nauis; non destitit tamen à morali sensu supra aduocato, cui & subiecit has lineas. *Arbor quædam in naui, est Crux in Ecclesia, quæ inter totius sæculi blanda & perniciosa naufragia incolumis seruatur. In hac ergo naui quisquis aut arbori Crucis se religauerit, aut aures suas scripturis diuinis clauserit, dulcem procellam luxuriæ non timebit: Syrenarum enim quædam suauis figura est, mollis concupiscentia voluptatum, quæ noxiis blandimentis, constantiam captæ mentis effœminat. Ergo Dominus Christus pependit in Cruce, vt omne genus hominum de mundi naufragio liberaret.* Hæc Ambrosius appositè ad gesta Vlyssis, etsi fictitia. Ita & ego regulis Astrologiæ etsi futilibus, velut ex cortice ingrato medullam prolicio salutarem.

Ambros. ser. 55. de cruce.

Et quia consulendum est infirmis hominum animis, illud denuò inculco. Scripturam sacram à Sanctis quandoque ita explicari, vt res vitio obnoxia, cum alia componatur omnino aliena à vitiis, quòd si in hoc volumine præstitissem sinè exemplo, arguerer blasphemiæ. Huiusce schematis egregium specimen offert Hieronymus, quando duas illas meretrices coram Salomone litigantes explicat de Ecclesia & de Synagoga. Sic ille. *Quòd adultera & meretrices Synagoga & Ecclesia dicantur in Scripturis; nulla dubitatio est: & hoc prima fronte videtur blasphemum esse.* Itaque ex Dei oraculis multa se quandoque produnt moralia longè latéque dissita à textu literali. Non enim necesse est in sensu morali omnia cohærere, vt monet Hieronymus. *Prudens rogandus est Lector, ne eundem velit ordinem tropologiæ quem & historiæ quærere.*

Hieron. epist. 131. ad Ruffin.

Idem in Ioan. 2.

Ille

Ille effati sui subtexens rationem, ait. *Nam & Apostolus Agar & Saram ad duo testamenta refert; & tamen omnia, quæ in historia illa narrantur, tropologicè interpretari non possumus.*

Res medica cautionem nos edocet, cuius obsequio omnes disciplinæ queunt sensui mystico suffragari. Nimirum Dioscorides ait Cantharidum alas & pedes esse præsens remedium contra virus epotum. Ita ex omni disciplina quidquid idoneum est ad volatum, illud est congruè rescindendum ad morales vsus; alia verò reliqua prætereunda sunt, vt minimè profutura. Hoc ego præsto, cùm allatis historiis vt aliquo dogmate alicuius scientiæ, illa tantùm adscisco, quæ quadrant ad inserendum animis sanctius institutum. Si enim operæpretium esset omnia in morales referre cancellos, pleraque incongrua irreperent. Eamobrem obseruandum est quod inculcat Origenes. *Quemadmodum in imaginibus ac statuis similitudines non omni ex parte respondent eis, ad quæ conferuntur, tum in plano sine eminentiis, tum in statua cum eminentiis, sed non intrinsecus. Ita cum regnum cælorum simile dicitur rei cuipiam; simile dicitur non secundum omnia, quæ adsunt illi, ad quod confertur similitudo; sed ad quædam duntaxat, quæ conducunt ad assumptam rationem.*

Fortasse indole critica satyrus instabit; si ægrè coëunt sensus literalis & moralis, si rarò coalescunt singulæ vtriusque partes, ac proinde sufficiat aliqua tantùm assumere ex litera, vt eorum suffragio, virtuti Lector litare queat: quare tu in hoc volumine sæpe sæpius exquisitam texis anatomen locorum Scripturæ sacræ, in singulis quibusque partibus subodorans mysteria. Respondeo, me quidem aliquando, superno lumine affulgente, lustrasse moraliter aliquos versus sacros; aliàs verò sobriè & sacra & profana delibasse. Vtriusque moris habeo mihi præeuntes Doctores velut antesignanos. Cùm parcus extiti, aliquas tantùm particulas inuestigans; sequutus sum Hieronymum atque Origenem antea recensitos. Dicam audacius; Christum studui æmulari in eo argumento: ille enim recondens arcana suæ disciplinæ parabolarum inuolucris, etsi suas parabolas fusiore stylo pangeret; non omnes tamen explicuit vsque ad apices & singulas quasque minutias. Non ergo erit periculum deuiandi in calle trito pedibus Christi Domini Mystagogi.

In hac alea mihi etiã prætendêre faces summi proceres Ecclesiæ Latinæ & Græcæ, in quibus ita monet Augustin. *Non sanè omnia, quæ narrãtur gesta, aliquid etiam significare putanda sunt; sed propter illa, quæ aliquid significãt, etiã ea, quæ nihil significant, attexũtur. Solo enim vomere terra proscinditur, sed vt hoc fieri possit, etiã cætera aratri mẽbra sunt necessaria. Et soli nerui citharæ atque huiusmodi vasis musicis aptantur ad cãtum; sed vt aptari possint, insunt & cætera in compaginibus organorum, quæ non percutiũtur à canentibus, sed ea, quæ percussa resonant, his connectuntur. Ita in prophetica historia dicuntur & aliqua quæ nihil significant; sed quibus adhæreant quæ significant, & quodammodo religentur.* Chrysostomus etiam vult eâ cautelâ legi sacra, vt non indagini rerum omnium insudetur. Sic ille. *In parabolis non oportet nimia in singulis verbis cura angi; sed cùm quid parabola intendit didicerimus, inde vtilitate collecta, nihil vlterius anxio conatu est inuestigandum.* Adiice & Theophylactum. *Omnis parabola obliquè, & figurato modo rerum quarumdam naturam manifestat: nec enim per omnia rebus illis assimilata est, propter quas assumpta est. Idcirco non oportet omnes parabolarum partes curiosius inquirere; sed quatenus apparent proposito vtiles: reliqua enim omittendæ sunt quasi parabolam contexentes, & nihil ad propositum conducentes.* Si etiam in re sacra vacat aliquando aliqua pars textus, nemini debet facessere negotium, si in sacris & profanis non omnia semper expendo ad trutinam morum. Si verò secus quosdam textus ego religiosè perscrutor, abdita reserans etiam penetralia; id præstiti, quia Scriptura sacra non est elinguis, sed vocalis eis, qui arcanorum sensum reconditum ab ea seriò sciscitantur. Si dubiam meam fidem facis, crede Chrysologo. *Non apices, non litera, non syllaba, non verbum, non nomina, non persona in Euangelio, diuinis vacua sunt figuris.*

Ex præfatis. Esto sacer interpres sit nimius aut parcus in expendendo textu, quem decurrit; vtriusque sui ritus habet exempla, & patronos, videlicet Sanctos, qui vt Ecclesiæ oracula Codices sacros suis scholiis illustrarunt. Ne ego à quopiam crederer abhorrere, omnes mihi proposui æmulari sanctos interpretes, nunc fusè arcana effundens, aliàs verò parciore manu erogans stipem hanc moralem; quæ vt tamen esset vberior, prædiuites gazas omnium scientiarum aperui, vt mea dogmata moralia hausta è variis fontibus, tepentibus etiam animis altius insiderent. Etenim ex Lactantio, etsi veritas satis superque nuda arrideat; ab ornatu tamen aliquid emendicat, quo sibi magis animos hominum deuinciat. Ita & parænetes ad virtutem sese liquidiùs insinuant menti, variis scientiarum flosculis adornatæ.

Imò & ipse Deus, penes quem sunt omnia amoris argumenta, quasi indulgens indoli hominum imbecillæ, vt eorum animos inflecteret ad amorem, hominem induit. Ita & sanctiora consilia abdita velamine vernaculo, nanciscuntur animos magis idoneos vt virtutibus obsequantur. Eò collimauit Origenes hoc effato. *Sicut in nouissimis diebus, Verbum Dei ex Maria carne vestitum, processit in hunc mundum; & aliud quidem erat quod videbatur in eo, aliud quod intelligebatur. Carnis namque aspectus in eo patebat omnibus; paucis verò, & electis dabatur diuinitatis agnitio. Ita & cùm per Prophetas, vel legislatorem Verbum Dei profertur ad homines, non absque competentibus profertur indumentis. Nam sicut ibi carnis, ita & literæ velamine tegitur, vt litera quidem aspiciatur tanquam caro, latens verò intrinsecus sensus, tanquam diuinitas sentiatur.*

Obstetricata est & alia ratio intento meo, de texendo sensu morali beneficio omnigenæ disciplinæ. Nimirum arbitratus sum ea, quæ magno constant, haberi in deliciis, & præponi eis, quæ se vltro produnt: quanto autem temporis & librorum pretio comparauerim hoc syntagma morale, res erit in aperto vnicuique cultiori literatura tincto. Non longè est ab hoc argumento Augustinus, cuius accipe suffragium mihi propitiũm. *Credo quòd ipse animi motus quandiu in rebus adhuc terrenis occupatur, pigrius inflammatur; si verò feratur ad similitudines corporales, & inde ad spiritualia, quæ similitudinibus figurantur, ipso quasi transitu vegetatur, & tanquam in facula ignis agitatus accenditur, & ardentiore dilectione rapitur ad requiem, & quietẽ. Conducebat enim*

Marginalia: Cuiac. lib. 4. Paratit. Cod. tit. Inst. de probation. — Dioscor. lib. 2. c. 55. — Arist. lib. 5. de histor. anim. — Philostrat. in vita Apol. — Method. in lib. 1. c. 16. Dioscor. — Origenes in c. 13. Matth. — Ambros. ser. 5. de cruce. — Aug. lib. 16. de ciuit. Dei. — Hieron. epist. 1. ad Rufin. — Chrysost. hom. 63. in Matth. — Idem in Ioann. — Theophyl. in Luc. 16. — Chrysolog. serm. 147. — Origen. homil. 1. in Leuit. — Aug. epist. 119.

enim hæc sensuum multiplicitas humanæ mentis somnolentiæ excitandæ. Quod in promptu est negligimus, vt in foribus hydriam, iuxta Græcorum prouerbium: ad recondita semotaque sumus auidiores, & vt magis illa iuuant, quæ pluris emuntur; ita chariora nobis sunt, quæ cum labore sumus assequuti, quam quæ vltro obtigerunt. Hæc ille, cui ego adiicio, cristalli triangularis obsequio & obiectu, obuia corpora gratius oculos afficere; ita & salutaria etiam monita æquiore animo capi selectis scietiarum illecebris insignita.

Cæterum etsi videar iniisse callem aliis inuium scriptoribus, ab omnibus scientiis aucupando lumina quædam idonea moribus illustrandis; tamen etsi singularis ego interpres in ea contextura rerum variarum, non aberro à stylo Codicis sacri: Etenim, vt ostendi Canone septimo, Scriptura sacra scientiarum omnium choro præit; & vt cultiores efficiat hominum mentes, omnibus scientiis vtitur vt ancillis, quæ arbitrio Dei erudientis homines obsequuntur. Cùm igitur sacrosancta illa disciplina sit veluti summa totius scibilis idonei ad meliorem frugem; erit reuera hæc scriptura sacra Moralis Encyclopædia, cuius aditum temerè tentat homo sine claui reserante fores omnigenæ disciplinæ.

Ex veritate prælibata duo exurgunt. Primum est æstimatio insignis & locuples Scripturę sacræ, quæ est instar prædiuitis gazæ literaturæ omnis. Et hinc videre est quàm opaco animo cæcutiant illi, qui cupidi scientiæ reconditæ, sacros Codices aspernantur, nauseæ suæ hunc fomitem affirmantes, scilicet humilem esse contexturam bibliorum, & illic vernaculas tantùm materias agitari. Illa sciolorum hominum instantia iniuria Scripturæ sacræ, indubium est argumentum inscitiæ eorum, qui sic in biblia sacra impiè debacchantur. Quippe caligantes hi tabulæ atque sycophantæ, in abdito sensu Scripturæ cælitus illapsæ, stylum suum acuunt, vt ab eo Codex sanctus ausu nefario configatur. In hos inuehitur Vates sic declamans. *Verè mendacium operatus est stylus mendax Scribarum. Confusi sunt sapientes, perterriti, & capti sunt: verbum enim Domini proiecerunt, & sapientia nulla est in eis.* Equidem sanè desipit ille cui non sapit alta scientia Codici sacro inserta, cui omnes disciplinæ velut aduolutæ sua obsequia deuouerunt.

Ierem. 8.

Alterum quod Canones isti præstant, est luculenta apologia vindicans me ab ea iniuria vanitatis, cui apud inscios mei intenti, titulus operis addixerat. Quis enim audito homine, qui ventilat præsto sibi esse scientiarum omnium chorum in moralem Encyclopædiam compositum, non inde auram inanis gloriolæ illico suspicetur. Lector mihi factus iniquior titulo grandiloquo, iam compos effectus mei instituti, non explaudet, sed applaudet; & maximè vbi toto contextu mei operis deprehendet, me stetisse pollicitis, in limine libri huius inurens margini fontes omnium scientiarum, vnde in paginas meas copiosi latices exundarunt.

Ast fortè insurget aliquis obiiciens, ea, quæ tenorem vnum eundemque seruant, nauseam vtplurimum sua sibi repetita serie comparare: huius fastidij esse locuples exemplum in manna Hebræorum, cuius suauitas maximè obstitit, quin populus, diu eodem licet Angelorum edulio pastus, tædio laboraret, vt fidem facit sacer Textus. *Deest panis, non sunt aquæ: anima nostra iam nauseat super cibo isto leuissimo.* Coïbant in manna cupediæ omnes lautioris esculenti, sacro etiam Codice recensente, in eo pane abditas omnium epularum illecebras. Sic ille Textus, escæ electæ vsum & naturam prodit. *Angelorum esca nutriuisti populum tuum, & paratum panem de cælo præstitisti illis, sine labore, omne delectamentum in se habentem, & omnis saporis suauitatem. Substantia enim tua dulcedinem, quam in filios habebas, ostendebat: & deseruiens vniuscuiusque voluntati, ad quod quisque volebat, conuertebatur.* Locuples ea virtus insita illi pani, non potuit cohibere appetitum Hebræorum luxuriantem ad varia; quomodo ergo compescet istud opus lectorum animos anhelantes ad varia, & pertæsos eamdem contexturam, quia in singulis quibusque sectionibus scientiæ omnes chorum agunt, aut probantes, aut ornantes intentum meum, cuiusque sectionis titulo prælibatum? Nonne ingrata erit hæc sequela omnigenæ disciplinæ, studio pertinaci iugiter obseruata? Nonne animus iisdem mearum marginum fimbriis assuetus, & easdem semper obuias habens scientias, fiet eo ebibito schemate remissior, non habens vnde nauseæ occurrat, quæ exurgit ex eodem obiecto sese oculis ingerente.

Num. 11.

Sap. 16.

Non eo inficias, fore aliquos iniurios huic tenori, cui toto hoc volumine insisto, vtpote austero nimis, & fortè importuno iis disciplinis, quæ quandoque inuitæ obsecundant titulo lacessenti. Vnde vt nihil sartum tectumque est, quod fit inuitâ Mineruâ; scientias omnes vbi agnoscent se vrgeri ad compactos hos cancellos; scilicet ad singulos quosque titulos, suam opem integram minimè præstituras. Me expedio ab obiectis. Dicens, meas vigilias non esse meriti potioris, quàm exstiterit manna, quod etsi variaret in sapore; quia tamen eodem semper habitu & specie in oculos influebat, factum est obnoxium nauseæ aliquorum. Congessi ego in volumen istud dapes omnes, quibus comparandis sufficere potuerunt exiguæ facultates; studui condire cibos omnium hominum palato, etiam multiformi, vt virtutis obsequium ingererem lectoribus, multiplici rerum specie delinitis. Non deerunt tamen qui asserant fieri hebes acumen appetitus, nimio apparatu & obiectu; & præsertim, si sæpius eodem ritu epulæ compositæ prostent, ac proinde etiam libros multiplicis argumenti etiam displicere, si summulæ, & capita toto tractu voluminis eodem ordine connectuntur.

Si quos nausea hæc importuna vexat, meliorem illis oro sortem eâ, quam passa est gens illa Hebræorum facta iniquior Angelorum pani, quia ad arbitrium gentis imperitæ non varios habitus induebat. Benè mihi & huic volumini erit consultum, si vt plerique Iudæorum benè vsi manna, vegetiores effecti sunt; ita & indolis ingenuæ homines, decurrentes hasce parenæses ad virtutem, hinc opimè ad gratiam Dei eorum anima saginetur. Quippe ille vnus à me scopus intentus, ad quem enixè toto huius operis curriculo collimaui. Scilicet vt quidquid mihi multiplicis scientiæ suffragio comparaui, illud totum facerem pietati sacrum, & ampliandæ virtutis obsequio deuouerem. O me beatum, & optata mercede non frustratum, si nanciscar homines factos hoc meo volumine cultiores! Hoc mihi exantlati operis assumo symbolum, in tesseram animi mei inopis indicem.

Si

SI VIRTVTI MILITAVERO, LITAVERO.

Demum si displicet ea congeries rerum profanarum, quas multas refero ad morales vsus; quæso non excidat animo, illud esse de ratione moralis Encyclopædiæ, vt instar apis sedulæ lustret omnes scientias quasi amœna omnia camporum, vt rore ebibito, quo flosculi madent, nihil vnde sit impasta prætereat illibatum. Quòd si quis insusurret scripta gentilium & profanas historias non esse florilegia, sed potius senticeta spinis hispida, quæ incautos pungunt, atque adeò fugienda præconi verbi Dei & morali bibliorum interpreti. Responsio in palàm est. Reuera incautos posse incurrere in sentes punctioni obnoxios; sed peritos omnes retundere aculeos, nihilque adeò incultum & horridum vnde flores non emergant verno elucente Sole. Ita Deo affulgente, Sancti ex peregrinis auctoribus etsi gentilibus sanctiora sæpe dogmata compegerunt. Et ego ebibito beatarum mentium hoc spiritu, rosas innoxiè carpo de hirsuto spinis rubo Gentilium, quando moralia texo de stipite Gentilium. Aduoco Theodoretum mihi propitium. *Vt qui rosaria demetunt, spinas quidem intactas demittunt; rosarum verò calices legunt, Ipsis quoque apibus hanc natura legem instituit, vt non solùm floribus qui sunt dulces insidant, sed qui etiam amaruleņti; cùm tamen solam dulcedinem hauriant.* (paulò post) *Ita & nos Poetarum, Historicorum, Philosophorumque monumenta versantes, alia ex his vt noxia & pestifera declinamus; alia verò sparsim nostra inferentes doctrina, auxiliarem vobis ac salubrem curationem afferimus.* Concinit Augustinus. *Sicut populus Israel exiens de Ægypto, sibi potius, tanquam ad vsum meliorem, vasa aurea, & argentea, quibus non benè vtebantur, præcepto Domini ab ipsis Ægyptiis tulerunt: sic doctrinæ omnes Gentilium vsui veritatis aptiores, ab eis tanquam iniustis possessoribus in vsum nostrum sunt vendicandæ.* Hæc ille.

Theodoret. l. 1. de Græc. affectionum curatione par. 2.

August. l. 2. de Doctrina Christ. c. 40.

Eum ego in hoc volumine honorem præstiti Euangelio, quem aliàs exhibuere Principi Iehu potentes Israël. *Festinauerunt itaque, & vnusquisque tollens pallium suum posuerunt sub pedibus eius, in similitudinem tribunalis, & cecinerunt tuba, atque dixerunt: Regnauit Iehu.* Omnium scientiarum supellectilem aptaui in tribunal, quando disciplinas omnes supposui Euangelio, quod veluti pro tribunali sedet, cùm ei scientiarum chorus humile pendit obsequium. Moralem sensum Euangelij explicare gentilium effatis & dictis, illud idem est ac canere tuba, Imperium suum longè latèque Euangelij dogmata propagare. Cùm & ipsi ab Ecclesia extorres homines suo exemplo clament esse Euangelij doctrinam orthodoxam. Simile quidpiam suggerit Augustinus. *Ex Ethnicorum benefactis acriores addi stimulos ad virtutem, quàm nostratium, cùm subit animum, quàm turpe sit, non id perspicere pectus Euangelica luce illustratum, quod perspectum est his, quibus sola naturæ scintilla perlucebat: non præstare nos, qui sub Christi vexillo militamus pietati, qui stipendium immortalitatis ab eodem expectamus, quod præstiterunt hi, qui nihil hominis à rogo superesse, aut suspicati sunt, aut planè crediderunt.*

4. Reg. 9.

August. vbi suprà.

In vicem coronidis Canonum istorum; dico, Moralem istam Encyclopædiam coronam texere Euangelio eadem arte, qua & sibi Dauid diadema composuit. Sic de eo fatur Scriba sacer. *Tulit coronam Melchon de capite eius, & inuenit in ea auri pondo talentum, & pretiosissimas gemmas, fecitque sibi inde diadema.* Ammonitæ vltro suas opes deuouerant idolo Melchon, illud illustrantes ea corona, quam memorat Textus. Dauid ratus indecorum esse relinquere simulacro tale insigne, ille sibi hoc diadema rutilans adaptauit. Eadem indole ego ægrè ferens, omnes disciplinas tantas opes suo penu recondere, quibus Ethnici luxuriant, aurum illud omne conflaui meo Marte, ad coronæ intentum, cui adieci margaritas lectissimas orbe toto, videlicet illud omne quod rutilat in profanis, & inde solertiâ peritiâque quâ potui diadema contextum Euangelio consecraui.

1. Paral. c. 20.

INDEX CAPITVM.

TRACTATVS PRIMVS DE FESTIS DOMINI IESV stipatis omnium scientiarum agmine.

IN FESTO NATIVITATIS CHRISTI.

IN FESTO CIRCVMCISIONIS.

IN FESTO EPIPHANIÆ.

IN FESTO RESVRRECTIONIS.

Sectio

IN FESTO ASCENSIONIS.

IN FESTO PENTECOSTES.

TRACTATVS II.

DE EVCHARISTIA.

Deo inuolucris specierum in Eucharistia abscondito,

TRACTATVS III.

DE FESTIS B.M.VIRGINIS.

IN FESTO CONCEPTIONIS B. Virginis Mariæ.

INDEX

INDEX LOCORVM SCRIPTVRÆ SACRÆ, QVIBVS IN HOC TOMO LVMEN aliquod adiicitur.

CAVTELA AD HVNC INDICEM PRÆLEGENDA.

Lector ſtudioſe tibi imponet hæc ſynopſis textuum Scripturæ ſacræ, quibus Tomus iſte fidem dictis conciliat, niſi præmonitus ſic decurras hunc indicem, vt reſcias me paſſim in Scriptura ſacra recenſenda nouos, atque plures ei ſenſus adiicere, quàm ſit expreſſura tibi pagina indice deſignata. Hæc cautela Tomis huic ſubiectis te aptabit: ſiquidem non auara manu ſenſa mea porrigo conſulenti. Cùm igitur Index iſte loquax plura ſonet quàm folia contineant, paginarum numeros nolui recenſere.

EX VETERI TESTAMENTO.

GENESIS.

Cap. 1. *Fiat lux. Et facta eſt lux, & vidit Deus lucem, quod eſſet bona.* Vt Deus auſpicatus eſt mundum à luce, ita & animæ dotes à notitia, quam vt peccatum extinxit, Deus iterum accendit, inducens hominem ad ſui notitiam, clamans. *Adam vbi es.*

Dixit quoque Deus fiat firmamentum in medio aquarum, & diuidat aquas ab aquis. Hoc contextu probant Hebræi cælos eſſe concretos aquis, vnde nomen Hebræum ex induſtria confictum שמים *ſchamaim.*

Congregationes aquarum appellauit Maria. B.V. Maria eſt congregatio omnium gratiarum.

Et vidit Deus, quod eſſet bonum. Hæc appendix aſſuta eſt editioni omnium rerum infra hominem, quia res omnes ab ortu bonæ ſunt: ſed hominis bonitas non ab ortu, ſed à gratia, & bono vſu arbitrij.

Faciamus hominem ad imaginem, & ſimilitudinem noſtram. Præmiſit imaginem ſimilitudini, quia imago pertinet ad naturam rationalem, ſimilitudo verò penes virtutes eſt. Vnde poteſt in homine deleri ſimilitudo Dei, aſt imago nequit, nec in Inferno expungi.

Cap. 2. *Inſpirauit in faciem eius ſpiraculum vitæ, & factus eſt homo in animam viuentem.* Hebræa ſonant ſpiritum vitarum. Omnis quippe vita ſpiritalis ſcilicet, & corporalis à Deo in hominem influxit.

Formatis igitur Dominus Deus de humo cunctis animantibus terræ, & vniuerſis volatilibus cæli, adduxit ea ad Adam, vt videret, quid vocaret ea; omne enim quod vocauit Adam animæ viuentis, ipſum eſt nomen eius. Ex his collige hominem eſſe velut librum in quo Deus omnia creata recenſuit. Homini namque Deus indidit ſpecies rerum omnium editarum.

Ex omni ligno paradiſi comede, de ligno autem ſcientiæ boni, & mali ne comedas. Hoc ſanxit Deus, vt Adamum hominum caput, ſibi tenaciter hoc præſtito obſequio deuinciret.

Tulit Dominus Deus hominem, & poſuit eum in paradiſo voluptatis, vt operaretur, & cuſtodiret illum. Hominis ſalus in labore ſita. Paradiſo dignus eſt qui laborat.

Vidit Deus cuncta, quæ fecerat & erant valde bona. Deus nihil omnino mali condidit: à Deo quippe bono, bona omnia ſunt.

Cap. 3. *Vidit mulier, quod bonum eſſet lignum ad veſcendum, & pulchrum oculis, aſpectuque delectabile, & tulit de fructu illius, & comedit.* Nota malum fieri ſemper ſub ratione boni, & conuenientiæ alicuius. Nota ſecundo, fores, quibus ſeſe peccatum inſinuat in animam, eſſe ſenſus noſtræ ſalutis incurios. Peccauit Eua, viſu, guſtu, tactu, & odore pomi.

Eritis ſicut Dij ſcientes bonum, & malum. Nimia diſcendi cupido tenebras animæ offundit.

Quia audiſti vocem vxoris tuæ, & comediſti de ligno, ex quo præceperam tibi ne comederes, maledicta terra in opere tuo, &c. ſpinas, & tribulos germinabit tibi. Quia audimus ſuſurros carnis illas ſpinas, & ærumnas parit.

In ſudore vultus tui veſceris pane tuo. Panis Euchariſtiæ debet ſumi præuiis lacrymis contritionis.

Puluis es, & in puluerem reuerteris. Qui Deo ſpreto totus pulueri adhæſit, eſt in puluerem reſoluendus.

Inimicitias ponam inter te, & mulierem, & ſemen tuum, & ſemen illius: ipſa conteret caput tuum. Fomes peccati, vt & peccatum originale

caput

caput est diaboli. B. Virgo Maria caput hoc vtrumque contriuit.

Insidiaberis calcaneo eius. Intentio operis cuiusque vice calcanei est, calcaneo insidias nectit diabolus, quando finem eius, seu intentionem peruertit.

Cap. 4. *Factum est autem post multos dies, vt offerret Cain de fructibus terræ munera Domino. Abel quoque obtulit de primogenitis gregis sui.* Vides sacrificia fuisse de rebus inanimis, & etiam de animatis.

Sanguis Abel clamat de terra. Sanguini vox est, quando perpetratum homicidium iustitiam Dei sollicitat.

Cap. 5. *Ambulauit cum Deo, & non apparuit, quia tulit eum Deus.* Profectò qui cum Deo conuersantur, non apparent aliis hominibus, sed fuga sibi consulunt.

Cap. 6. *Mansiunculas in arca facies, & bitumine linies intrinsecus, & extrinsecus.* Dum cohibiti sensus colligunt sese suas habent singuli quique mansiunculas dissitas ab inuicem: anima verò seorsum degens sanctioris bituminis gaudet in solitudine linimento.

Quinquaginta cubitorum latitudo. Maria est arca cuius latitudo est misericordia procurans indulgentiam designatam numero quinquagenario.

Tristega in ea facies. In arca mystica, id est, Maria tres spectantur status, seu ordines: item tres hominum ordines Mariæ protectionem participant.

Cap. 7. *Et inclusit eum Dominus deforis.* Sensuum custodia necessaria est, vt anima grata Deo se custodiat ab obiectis deforis occurrentibus.

Cap. 9. *Omne quod mouetur, & viuit erit vobis in cibum, quasi olera virentia tradidi vobis omnia.* Epulæ lautæ à Deo tunc homini instructæ, sed multò lautiores postea in Eucharistia.

Bibens vinum Noe inebriatus est, & nudatus in tabernaculo suo. Ebrietas hominem nudat, honore, bonis, fama, sanitate, gratia Dei, castitate.

Maledictus Chanaan, seruus seruorum erit fratribus suis. Seruitus à peccato cœpit exordium.

Cap. 12. *Egredere de terra tua, &c. & veni in terram, quam monstrauero tibi.* Vide quænam sit hominis terra, & quò sit ei fugiendum.

Cap. 14. *Leuo manum meam ad Dominum Deum, &c. quod à filo subtegminis, vsque ad corrigiam caligæ, non accipiam ex omnibus, quæ tua sunt.* Iustus nullum habet cum mundo commercium.

Cap. 15. *Ego Dominus, qui eduxi te de Vr Chaldæorum vt darem tibi terram istam, &c. Sume mihi vaccam triennem, & capram, &c. Qui tollens vniuersa hæc, diuisit ea per medium, &c.* Habes hîc veterem ritum fœdera sanciendi.

Cap. 16. *Manus eius contra omnes, & manus omnium contra eum.* Hoc hæreticis Caluinistis apprimè quadrat quia iniurij sunt, Ecclesiæ triumphanti, militanti, & patienti.

Cap. 17. *Ambula coram me, & esto perfectus.* Vide præsentiam Dei alta mente fatam conducere ad animas perficiendas.

Faciam te crescere vehementissimè, & ponam te in gentibus, Regesque ex te egredientur. Præmium virtutis Abrahæ fuit regia proles. Anima Deo grata nihil nisi regium exerit.

Cap. 18. *Festinauit Abraham, &c. Tulit quoque butyrum & lac, & posuit coram eis.* Quando domini conuiuij suspicabantur aliquid diuinum in inuitatis, tunc apponebant mensis fercola.

Cap. 19. *Egressus itaque Lot, locutus est ad generos suos, qui accepturi erant filias eius, & dixit: Surgite egredimini de loco isto, quia delebit Dominus ciuitatem hanc, & visus est eis quasi ludens loqui.* Qui voluptati student habent omnia lusui.

Cap. 21. *Creuit igitur puer, & ablactatus est, fecitque Abraham conuiuium grande in die ablactationis eius.* Qui lac voluptatum respuit, ille cibo lautiore, scilicet pane Angelorum dignus est à Christo iudicatus.

Eiice ancillam hanc, & filium eius. Dæmoni non satis est suadere viris impiis vt Iesum eliminent ex cordibus suis, sed cogit eos etiam abdicare cultum B.V. Mariæ, quæ se professa est ancillam Domini.

Cap. 22. *Eleuatis oculis vidit locum procul.* Abraham oculos eleuans edocet nos, non tumultuario ad sacra properandum.

Dixit ad pueros suos: Expectate hic cum asino, ego autem & puer illuc vsque properantes postquam adorauerimus reuertemur ad vos. Pueri nostri sunt omnia, quæ à nobis edita sunt, & præsertim intimi cogitatus, qui se comites indiuiduos nobis semper adiungunt. Abigenda planè importuna proles hæc carnalis, quando sacris aptamur altaribus.

Ipse vero portabat in manibus ignem, & gladium. Ignis amoris, & gladius mortificationis sunt res necessariæ properantibus ad altare.

Cap. 24. *Ipsa est mulier, quam præparauit Dominus filio Domini mei.* Gabriel Angelus visa Maria voces has vsurpare potuit.

Protulit vir inaures aureas appendentes siclos duos, & armillas totidem ponde siclorum decem. Mariæ donum fidei cœlitus infusum. Fides notata per inaures appendentes siclos duos, insinuat esse duo obiecta fidei, scilicet diuinitatem, & humanitatem coëuntes in vna hypostasi. Armillæ siclorum decem significant gratiam operandi iuxta normam Decalogi, qui est denario præceptorum instar armillarum compunctus.

Suspendi inaures ad ornandam faciem eius, & armillas posui in manibus eius. B.V. Maria à cultoribus suis exigit obedientiam notatam per inaures, & praxim virtutum armillarum symbolo designatam.

Maneat puella saltem decem dies apud nos, & postea proficiscetur. Anima nostra puella est ingenua desponsata Deo: manet decem dies quando perseuerat in obseruatione Decalogi, cuius decem mandata dies decem signant, citra quos anima nequit proficisci.

Cap. 25. *Collidebantur in vtero eius paruuli: quæ ait, si sic mihi futurum erat, quid necesse fuit concipere.* Voluptatis memoriam tergunt angustiæ subsequentes.

Cap. 27. *Nunc fili acquiesce consiliis meis: affer mihi duos hædos optimos, vt faciam ex eis escas patri tuo.* B. V. Maria mater nostra suadet vt duas nostri partes mactemus apponendas mensæ Dei. Quippe Deus carnem terrenis emortuam non aspernatur, vt neque spiritum contritione feruida defæcatum.

Vestibus Esau valde bonis, quas habebat apud se domi induit eum. Dum Maria suis cultoribus gratiam impetrat, eos induit habitu Christi.

Ecce odor filij mei, sicut odor agri, cui benedixit Dominus. Anima pasta pane Angelorum afflat odorem sacri frumenti electorum.

Irrugiit clamore magno, & consternatus ait, Benedic etiam & mihi pater. Qui audito sacro perfunctoriè & fabulando, aduertit sacerdotem benedicere

dicere adstantibus, qui vt decet adstitere sacris, ille debet rugire, & flere.

Cap. 29. *Seruiuit ergo Iacob pro Rachel septem annis, & videbantur illi pauci dies, præ amoris magnitudine.* Septenarius totum tempus vitæ notat, quam libenter impendere debemus obsequio Dei intuitu gloriæ æternæ, quam despondit nobis Deus.

Cap. 30. *Modicum habuisti antequam venirem ad te, & nunc diues effectus es, benedixitque tibi Deus ad introitum meum.* Nec modicum habuimus ante Dei illapsum, sed post Christi introitum in nos beneficio Eucharistiæ gratiarum cumulis abundamus.

Gyra omnes greges tuos, & separa cunctas oues varias, & sparso vellere, & quodcumque furuum, & maculosum, variumque fuerit, tam in ouibus, quam in capris erit merces mea. Pro gratiarum actione post communionem, ô homo, recense omnes habitus tuos, quos gregatim pascis, & quidquid à colore virtutis abit, hoc maculosum segrega, & procul amanda: repone tibi habitus albos, & mundos.

Cap. 13. *Arietes gregis tui, non comedi.* Pastor egregiis ouibus suis magis consulit, quàm sibi.

Cap. 32. *Fueruntque obuiam Angeli Dei, quos cùm vidisset ait: Castra Dei sunt hæc.* Castra sunt loca Dei protectione tuta.

Cap. 35. *Iacob conuocata omni domo sua ait: Abiicite Deos alienos, qui in medio vestri sunt, & mundamini, ac mutate vestimenta vestra, surgite, & ascendamus in Bethel, vt faciamus ibi altare Deo.* Præparatio hæc est congrua ad Eucharistiam, quæ fit abiiciendo ritus impios, & habitus reprobos.

Cap. 37. *Esto Dominus fratrum tuorum, & incuruentur ante te filij matris tuæ: qui maledixerit tibi, sit ille maledictus.* Ecce typum dominij Christi in creaturas omnes rationales.

Cap. 39. *Fuit Dominus cum Ioseph, dedit illi gratiam in conspectu principis carceris, qui tradidit in manu illius vniuersos vinctos.* Verbum diuinum fuit vnitum hypostaticè corpori Christi in sepulchro, & mortuos omnes Deus tradidit potestati animæ Christi in limbis existenti.

Cap. 42. *Iussit ministris, vt implerent eorum saccos tritico & reponerent pecunias singulorum in sacculis suis, datis supra cibariis in viam.* Qui post Eucharistiæ sumptionem soluit pensum gratiarum actionis, ille dotes nouas accipit à Deo.

Nunquid non dixi vobis, nolite peccare in puerum, & non audistis me, &c. en sanguis eius exquiritur. Peccata omnia sunt iniuria puerulo Iesu, ideoque crebris pœnis obnoxia sunt.

Cap. 43. *Ioseph ait: Apponite panes: quibus appositis seorsum Ioseph, & seorsum fratribus, Ægyptiis quoque qui vescebantur simul seorsum: illicitum est enim Ægyptiis comedere cum Hebræis.* Christus cum quo vis epulari in Eucharistia, Hebræus est, habitus tui reprobi sunt Ægyptij id est, nigri, hos amanda procul, ne Christum offendas non conuenientem his Ægyptiis.

Nota rursus nolle simul epulari esse signum discordiæ. Vnde fugientes mensam Christi, inde probant, se non esse benè affectos erga Christum.

Cap. 49. *Benedictiones patris tui confortatæ sunt benedictionibus patrum eius.* Quando nobis benedicit Christus in Eucharistia, benè cedit nobis.

EXODVS.

Cap. 1. *Quando obstetricabitis Hebræas, & tempus partus aduenerit, si masculus fuerit interficite, si fœmina reseruate.* Dæmon hoc intendit, vt propositum omne virtutis amplectendæ cito citius abortiat, propositum vero voluptatis in lucem se prodat obscœnis actibus.

Non sunt Hebrææ sicut Ægyptiæ mulieres, ipsæ enim obstetricandi habent scientiam, & priusquam veniamus ad eas pariunt. B. V. Maria Hebræa mulier est quæ parturientes animas adiuuat, & procurat vt virtutis cultum, quem conceperunt reducant ad praxim. Voluptates verò sunt mulieres Ægyptiæ, quæ virtutis abortum sollicitant.

Quia timuerunt obstetrices Deum ædificauit eis domos. Reuera Dei timor, procurat homini in cælo domum. Deus nullum omnino bonum opus sine mercede præterit.

Cap. 3. *Vadam, & videbo visionem istam magnam.* Nulla difficultas remoratur hominem magnanimum.

Ne appropies huc: solue calceamentum de pedibus tuis, locus enim in quo stas, terra sancta est. Repurgandi sunt affectus animæ pedes, vt sacris aptemur.

Cap. 5. *Quis est Dominus? nescio Dominum.* Superbia atheos facit. Superbos Deus cinere & cinisce frangit.

Cap. 7. *Dixit Dominus ad Moysem. Ecce constitui te Deum Pharaonis.* Sancti vices agunt Dei, qui vult nos eos orare.

Cap. 9. *Mitte iam nunc, & congrega iumenta tua, & omnia, quæ habes in agro, homines etiam, & iumenta, & vniuersa, quæ inuenta fuerint foris, nec congregata de agris, cecideritque super ea grando, morientur.* Homo extra se effusus multa pecora, id est peccata foris habet. Deus verbo sacro compellit homines vt redeant ad se, & serio examine congregent actus suos, ne fiant iræ Dei obnoxij.

Qui timuit verbum Domini de seruis Pharaonis, fecit confugere seruos suos, & iumenta in domos, qui autem neglexit sermonem Domini, dimisit seruos, & iumenta in agris. Verbo Dei auscultantes sese colligunt totos, sed incurij verbi Dei in varia dispescuntur.

Cap. 12. *Erit autem agnus, ille sine macula, &c.* Epulæ & sacra simul significant epulas esse sacras, quibus anima saginatur.

Edent carnes nocte illa assas igni, & azymos panes cum lactucis agrestibus. Diuini amoris æstus, & amaror mortificationis præire debent sumptioni Eucharistiæ, ne accipiatur indignè.

Comedetis festinanter. Nescit tarda molimina Spiritus sancti gratia.

Immolate Phase, fasciculumque hyssopi tingite in sanguine, qui est in limine, & aspergite ex eo superliminare, & vtrumque postem: nullus vestrûm egrediatur ostium domus suæ. Vt agni Paschalis compos fias collige fasciculum hyssopi, id est, totam supellectilem Passionis Christi, lanceam, flagella, vepres, crucem, & hæc omnia tinge sanguine agni, cuius in limine, id est, pridie Passionis ipse Christus mentionem fecit. Superliminare hominis est intellectus, qui sanguine agni aspergitur, quando anima meditatur Passionem Christi ante esum agni Paschalis. Quod egressum vetat ab ostio, significat altam attentionem.

Hæc est religio Phase. Omnis alienigena non

comedet

comedet ex eo. Omnis autem seruus emptitius circumcidetur, & sic comedet. Anima peccati iugo obnoxia, & incircumcisa arcetur ab esu agni Eucharistici.

Cap. 14. *Fugiamus Israelem: Dominus enim pugnat pro eis contra nos, & ait Dominus ad Moysem extende manum tuam super mare, vt reuertantur aquæ ad Ægyptios.* Bona opera non fiunt nisi Deo dirigente manus nostras.

Cap. 15. *Sumpsit Maria prophetissa soror Aaron tympanum in manu sua: egressæque sunt omnes mulieres post eam.* Sequamur imitatione B. V. Mariam, si velimus triumphare de hostibus nostris.

Cap. 16. *Imple gomor ex eo (scilicet manna) vt custodiatur in futuras retro generationes.* Deus vult perennem esse memoriam beneficiorum, & præsertim Eucharistiæ concessæ in cibum.

Cap. 17. *Moyses autem, & Aaron, & Hur ascenderunt super verticem collis, cumque leuaret Moyses manus, vincebat Israel, sin autem paululum remisisset, superabat Amalec.* Manuum nostrarum virtus in dæmones est tota desuper.

Cap. 25. *Facies mensam de lignis Sethim, &c. & in ipso labio coronam interrasilem, &c. & super illam alteram coronam aureolam, &c. & pones super mensam panes propositionis.* Reuera panis sacer, & coronæ simul sunt, quia beneficio panis Eucharistiæ multæ coronæ de vitiis reportantur.

Pones in arca testificationem, quam dabo tibi. B. V. Maria arca fuit in penetralibus suis habens recondita omnia oracula Scripturæ sacræ.

Facies candelabrum ductile, de auro mundissimo, ac lilia ex eo procedentia. Lilia adiecta candelabro notant debere esse fidem castam, & incorruptam. Rursus ille typus est Galliæ Christianæ, cuius fides olim notata candelabro fuit adiecta liliis id est incorruptioni. Nam tempore Hieronymi Gallia nesciebat monstra hæreseos.

Inspice & fac secundum exemplar, quod tibi in monte monstratum est. Christus & Maria sunt exemplaria posita in eminenti loco.

Cap. 28. *Facies vestem sanctam Aaron, &c.* vestibus sacris conciliatur honos sacerdoti.

Cap. 29. *Hoc facies, vt mihi in sacerdotio consecrentur. Tolle vitulum de armento, & arietes duos, &c. indues Aaron vestimentis suis, id est linea, & tunica, & superhumerali, & rationali, quod constringes balteo.* Congruè se aptat sacerdotio, qui lasciuiam vitulo designatam mactat, & superbiam prosternit in ariete denotatam. Vitiis extirpatis adsciscat sibi castos, & nitentes virtutum habitus, comite scientia, quæ rationales eius actiones facit.

Cap. 30. *Aaron, & filij eius lauabunt manus suas, & pedes suos, accessuri ad altare ne fortè moriantur.* Parum est lauare manus ante communionem confitendo ipsos actus nequam: sed oportet mundare pedes, id est affectus animæ, qui plerumque putent, & sordescunt adhuc post confessionem.

Aaron & filios eius vnges, sanctificabisque eos, hoc oleum vnctionis sanctum erit mihi, &c. caro hominis non vngetur ex eo. Vt sacerdos gratiæ sacerdotalis compos abundè fiat, nihil carnale debet sapere, nec habere mores hominum profanorum.

Sanctum sanctorum erit vobis thymiama, talem compositionem non facietis in vsus vestros. Soli Deo deferẽda gloria, quam qui sibi vẽdicat ille sacrilegus est. Cauendus odor auræ popularis, vtpote lethalis.

Cap. 32. *Reuersus est Moyses de monte, &c. vidit vitulum & choros, iratusque valde proiecit de manu tabulas, & confregit eas ad radicem montis.* Homines addicti ludis, epulis, & choreis, sunt exleges: quippe leges eis sunt, vt fractæ, quia ab eis infractæ.

Cap. 33. *Si inueni gratiam in conspectu tuo, ostende mihi faciem tuam, vt sciam te.* Hebræi à tergo videre Deum in vmbris, & figuris. Videre faciem Dei, est scire per speciem, quod per ænigma scitur.

Cap. 34. *Primogenitum filiorum tuorum redimes, nec apparebis coram me vacuus.* Cor nostrum est redimendum à seruitute rerum, quas infra Deum, amat, vt amor soli Deo litet: ne autem sit otiosus amor Dei, accinctus operibus se Deo sistet.

Cap. 35. *Multitudo filiorum Israël obtulit mente promptissima, atque deuota primitias Deo.* Nota deuotionem esse citam, & promptam ad reddenda Deo sua obsequia.

Cap. 40. *Posuit candelabrum in tabernaculo testimonij, è regione mensæ à parte australi, locatis per ordinem lucernis.* Candelabrum è regione mensæ sacræ notat accessum ad Eucharistiam velle lumen præuium, id est, fidem, & exquisitam sui notitiam beneficio seuerij examinis conscientiæ.

LEVITICVS.

Cap. 1. *Retorto ad collum capite, ac rupto vulneris loco, decurrere faciet sanguinem super crepidinem altaris.* Sacrificium ex turture notat explicitè partes omnes pœnitentiæ, quas vide fusè explicatas.

Adolebit super altare, lignis igne supposito, holocaustum est, & oblatio suauissimi odoris Domino. Pœnitentia amore Dei feruida Deum conciliat.

Cap. 2. *Anima cum obtulerit oblationem sacrificij Domino simila erit eius oblatio, &c. Pones memoriale super altare in odorem suauissimum Domino.* Olim farina illata sacris altaribus grata fuit Deo ratione typi Eucharistiæ.

Cum obtuleris sacrificium, &c. aquè simila oleo conspergetur. Simila farina est tenuis, & subtilis, quæ conspersa semper oleo significat gratiam Dei, & vnctionem Spiritus sancti esse simul cum Eucharistia dignè frequentata.

Cap. 3. *Tollent ex ea in pastum ignis dominicâ adipem, qui tegit vniuersa vitalia.* Quicquid vitale nobis inest, illud omne debet ardere semper amore Dei.

Omnis adeps, Domini erit iure perpetuo in generationibus, & cunctis habitaculis vestris. Generationes nostræ, sunt actiones, quas exercimus. Quidquid in eis eximium est, vt bonitas, gratia, gloria, intentio, illud omne velut adeps est Deo referendum.

Cap. 4. *Offerat sacrificium, & orabit sacerdos pro peccato eius, & dimittetur ei.* Sacrificiis, & oratione culpa diluitur.

Cap. 6. *Ignis in altari semper ardebit, quem nutriet sacerdos, subiiciens ligna manè per singulos dies.* Nunquam vacare debet amor Dei in corde Christiano. Lignum crucis meditatum, est amori diuino fomes, & pabulum idoneum. Etenim anima meditans Passionem Christi, eius amore protinus incandescit.

Cap. 7. *Carnes eadem comedentur die, nec remanebit ex eis quicquam vsque mane.* Sacra facta

pro

pro gratiarum actione die eadem debebant consumi, quia debet esse cita, & prompta gratitudo.

Cap.9. *Apparuit gloria Domini omni multitudini.* Deus in nebula specierum Eucharistiæ apparet.

Cap.10. *Arreptis Nadab, & Abiu filij Aaron thuribulis imposuerunt ignem, &c. offerentes coram Domino ignem alienum, &c. Egressusque ignis à Domino deuorauit eos.* Cor nostrum thuribulum est, cui si amorem profanum imponimus, ille malus ignis, alterum ignem scilicet Inferni in nos prouocabit.

Cap.12. *Cùm expleti fuerint dies purificationis suæ pro filio, &c. deferet agnum in holocaustum: quod si nec potuerit offerre agnum, sumet duos turtures.* Qui nequit offerre Deo innocentiam, gemat pœnitendo, & ita turtures offeret, qui duo erunt, si contritioni spiritus, adiiciat corporales pœnas.

Cap.19. *Agrum tuum non seres diuerso semine:* Cauendum ne semina vitiorum virtutibus inserantur.

Cap.23. *Celebrabitis ferias Domini septem diebus, & sumetis vobis die primo fructus arboris pulcherrimæ, &c. & ramos, &c. omnis, qui de genere Israël est manebit in tabernaculis.* Pœnitentia indicta est, vt faciat sibi homo æterna tabernacula. Dies septem notant totam vitam. Rami frugiferi, notant fructus pœnitentiæ.

Cap.26. *Si in præceptis meis ambulaueritis, &c. Respiciam vos, & crescere faciam.* Animæ nostræ incrementum pendet à propitiis Dei aspectibus.

Dormietis, & non erit, qui exterreat, auferam malas bestias, & gladius non transibit fines vestros. anima in statu gratiæ, nullis lancinatur stimulis conscientiæ neque brutalibus effectibus.

Cap.27. *Quidquid decimum venerit sanctificabitur Domino.* Obseruatio Decalogi facit omne bonum opus decimum, ac proinde sanctum.

NVMERI.

Cap.4. *Nulla curiositate videant, quæ sunt in sanctuario, priusquam inuoluantur, alioquin morientur.* Curiosè indagare Sacra, quæ fidei inuolucris sunt abdita, lethale est.

Sciant singuli, cui debeant oneri mancipari. Tenentur omnes scire quæ muneris sui sunt.

Cap.11. *Anima nostra arida est, nil aliud respiciunt oculi nostri nisi man. Quis dabit nobis escas carnium.* Qui fastidit cælestia, ille sibi placet in carnalibus.

Ventus egrediens, &c. Adhuc carnes erant in dentibus eorum, &c. Et ecce furor Domini concitatus in populum percussit eum plaga magna nimis. Caro suos asseclas ad interitum deducit.

Cap.12. *Exclusa est Maria extra castra septem diebus, & populus non est motus de loco illo donec reuocata est Maria.* Qui excludit à se B.V. Mariam, ille nequit moueri loco suo, id est, emendare nequit vitam, nisi reuocet cultum B. V. Mariæ.

Mortua est Maria, & defecerunt aquæ. Ille cui Maria moritur, expers est aquæ id est gratiæ.

Cap.13. *Venimus ad terram, quæ lacte, & melle manat, sed fortissimos cultores habet.* Cælum est terra nobis promissa, sed fortes, & vim sibi facientes hac terra fient digni. Maria est terra benedicta, sed cultores tantum admittit fortes & non ignauos.

Caleb ait, Ascendamus, & possideamus terram, quoniam poterimus obtinere eam. Quisquis ascendit, id est gratia Dei adiutus ad cælestia se accingit, ille potest esse cæli compos.

Cap.14. *Vociferans omnis turba fleuit nocte illa, & murmurati sunt contra Moysem, dicentes. Vtinam mortui essemus in Ægypto, vtinam pereamus. Non inducat nos Dominus in terram istam ne cadamus gladio.* Peccator nihil habet nobile, sed est ignobilis, & de turba, & in nocte degens, cui Ægyptus sola placet, id est, mundus, esto sciat se perire. Odit legislatores, & fugit gladium mortificationis, vltro cælo renuntians.

Cap.19. *Vas quod non habuerit operculum, nec ligaturam desuper erit immundum.* Anima immunda est, quæ abiecit ligaturas sibi desuper adiectas, id est mandata Dei.

Cap.24. *Orietur stella ex Iacob.* Hæc est quam Ecclesia sic compellat: Aue Maris stella.

DEVTERONOMIVM.

Cap.4. *Hæc est vestra sapientia, & intellectus coram populis, vt audientes vniuersa præcepta hæc dicant. En populus sapiens, & intelligens, gens magna.* Obseruare Dei mandata, reuera sapere est, & intelligere, & omnis nostra sapientia, & magnitudo est penes hæc mandata ritè obseruata. Deus præscribendo leges, & sacra, suum erga nos amorem probat.

Cap.11. *Omnis locus, quem calcauerit pes vester, vester erit, &c. terrorem vestrum, & formidinem dabit Dominus vester, super omnem terram, quam calcaturi estis.* Terrena cuncta pauent ad occursum eius qui terram calcat, & contemnit. Ille verè terræ dominus est, qui eam flocci pendit.

Cap.16. *Septem hebdomadas, &c. Epulaberis coram Domino Deo tuo, tu, filius tuus, & filia tua: seruus tuus, & ancilla tua, &c.* Quia gratia Dei ad omnes pertinet, nemo excluditur ab epulis sacris, dummodo se illis aptet, vt æquum est.

Non plantabis lucum, & omnem arborem iuxta altare Domini Dei tui. Eloquentiæ pampinis & virentibus Rhetoricæ frondibus non sunt explicanda sacra Dei mysteria, quia illis profanis foliis obumbrantur.

Cap.18. *Perfectus eris, & absque macula, cum Domino Deo tuo.* Præsentia Dei altè insita maximè conducit ad perfectionem.

Cap.21. *Si genuerit homo filium contumacem, &c. qui non audierit patris, aut matris imperium, &c. lapidibus eum obruet populus.* Vide quò deducat homines proteruia.

Cap.27. *Immolabis hostias pacificas, comedesque ibi, & epulaberis coram Domino Deo tuo.* Eucharistia conciliat animis pacem.

Cap.31. *Tollite librum istum, & ponite in latere arcæ.* Scriptura sacra debet poni in latere, id est in ergastulo cordis.

Cap.32. *Dominus solus dux eius fuit, &c. Constituit eum super excelsam terram, vt comederet fructus agrorum, &c. hircos cum medulla tritici, & biberet sanguinem vuæ meracissimum.* Christus hominum Dux, maximum eis beneficium præstitit in frumento electorum, & in vino consecrato.

Sicut aquila prouocans ad volandum pullos suos. Christus suo exemplo docuit nos adire cælos.

De vinea Sodomorum, vinum eorum. Voluptatis exitus est virulentus, & lethalis.

IOSVE.

Cap.2. *Misit Iosue duos viros exploratores in abscondito, & dixit eis; Ite, & considerate terram, vrbemque Iericho, qui pergentes ingressi sunt domum.* Deus in abscondito loquitur vnicuique & ait meditamini regnum cælorum vobis promissum.

Nuntiatum est Regi Iericho, & dictum, &c. Misitque Rex Iericho ad Ra-ab, educ viros, qui venerunt ad te, & ingressi sunt domum tuam: exploratores quippe sunt. Rahab olim meretrix, & iam timens Deum, typus est Ecclesiæ, quæ olim gentilis, iam Deo renata est reuera domus Dei, ad quam vbi se recipiunt homines verbo Dei attenti, ecce dæmon posticò nectit insidias, & mittit assеclas suos nebulones, qui hos cælorum inquisitores auertat.

Ipsa fecit ascendere viros in solarium domus suæ, operuitque eos. Vbi quis vrgente Dei verbo adit Ecclesiam, id est, consulit confessarium, irrita fiunt omnia conamina diaboli: nam illico suadetur ascensus animæ pœnitenti, & in ea virtutum praxi effugit dæmonum technas.

Cap.6. *Cùm insonuerit vox tubæ longior, atque concisior, & in auribus vestris increpuerit, conclamabit populus vociferatione maxima, & muri funditus corruent ciuitatis.* Ita ruit ciuitas peccati. Primò tuba insonat longior: scilicet gratia Dei desuper intonat, & animum quatit: eo sono perculssus animus clamat vociferatione maxima, quando ore patulo confitetur. Dicitur ea vociferatio maxima, quia firmo latere opus est ad euomenda putida facinora, quæ tamdiu pectori putri tenaciter adhæserunt.

Ingrediuntur singuli per locum contra quem steterint. Facta ruina arcis impiæ, & deleto diaboli principatu, quisque attendit locum, qui fatiscit, vt eo loco adæquato solo, queat homo victor ingredi, id est peccato confessione deleto, & expuncto, anima eadem ruina triumphum agat, & non aliunde. Verbi gratiâ. Homo libidine saucius, gratia Dei vrgente confessus est obscœnos mores: hinc Iericho corruit: iam per locum oppositum gradiatur anima, id est amplectatur sedulo ea, quæ extingunt Venerem, id est sectetur toto pectore castitatem. Ea quippe est virtus opposita loco, id est luxuriæ, quæ confessione corruit.

Cap.7. *Dixit Iosue; Quia turbasti nos exturbet te Dominus, &c. Cuncta quæ illius erant igne consumpta sunt.* Acham credidit auro & pallio coccineo reconditis ditior fieri. Sed opes malè partæ dum reconduntur, cætera bona velut ignis absumunt.

Cap.8. *Ponite insidias post ciuitatem, &c. Cùm exierint contra nos, sicut ante fecimus, fugiemus, &c. nobis fugientibus, & illis persequentibus, consurgetis de insidiis, & vastabitis ciuitatem, succendite eam.* Multi eluserunt dæmonis ausus, sed securiores inde effecti, longiùs à sensuum custodia processerunt. Finxit fugam dæmon sopita omni tentatione carnis. Incauti homines incurij insidiarum, omni se cœtui immiscent, vnde ex improuiso insidiæ ruunt, quæ succendunt animam libidine.

Cap.16. *Non interfecerunt filij Ephraim Chananæum, habitauitque Chananæus in medio Ephraim, vsque in diem hanc.* Ephraim perinde est ac frugifer, & abundans. Nota tales, quibus omnia succedunt pro votis, in copia rerum non extirpare vitia.

Cap.19. *Cùm complesset sorte diuidere terram singulis dederunt filij Israël possessionem Iosue in medio sui iuxta præceptum Domini.* Iesus nos induxit in terram nobis promissam, scilicet cælum. Summa gratitudinis quam debemus rependere est vt in medio nostri, id est in corde Iesum inducamus. Est enim de præcepto, Diligere Dominum ex toto corde, & ex tota anima nostra.

Cap.24. *Eligite hodie quod placet, cui seruire potissimum debeatis.* Deus gratiam infundendo non tollit libertatem arbitrij, cuius est, eligere aut respuere.

Testes vos estis quia ipsi elegeritis vobis Dominum, &c. Nunc ergo auferte Deos alienos de medio vestri, & inclinate corda vestra ad Dominum Deum Israel. Stare nequit obsequium Dei, nec gratia cum affectu prauo.

IVDICES.

Cap.3. *Cessauerunt fortes Israël donec surgeret Debora Mater in Israel.* Nulla fortitudo potuit nos eripere iugo seruitutis ante ortum B.V. Mariæ, quæ est mater Dei, & omnium nostrûm.

Cap.4. *Dixit ad Deboram Baruc, si venis mecum vadam: si nolueris venire mecum, non pergam.* Non est tutum præliari cum diabolo & vitiis sine auxilio B.V. Mariæ.

Victoria non reputabitur tibi, quia in manu mulieris tradetur Sisara. Victoria de diabolo reportata non debetur vlli Patriarchæ, aut Prophetæ, sed illi de qua dictum est: Ipsa conteret caput tuum.

Cap.5. *Noua bella elegit Dominus, portas hostium ipse subuertit.* Vnius Virginis obsequio Deus peccatum originale, & fomitem peccati, quæ sunt portæ quibus adit animas dæmon, Deus confregit.

De cælo dimicatum est contra eos, stellæ manentes in ordine suo contra Sisaram pugnauerunt. Maria est stella cuius influxu bonis auspiciis pugnamus in dæmones.

Cap.9. *Ierunt ligna, vt vngerent super se Regem: dixeruntque oliuæ impera nobis.* Homines sunt arbores, Christus est oliua fructifera in domo Dei. Vt natus est Christus, pastores, & Reges eum elegere sibi in Regem.

Abimelech audiens, &c. Ascendit in montem, &c. & arrepta securi præcidit arboris ramum, impositumque ferens humero dixit ad socios. Quod me videritis facere, citò facite. Igitur certatim ramos de arboribus præcidentes sequebantur ducem. Christus benè figuratur in Abimelech. אבימלך Abimelech. Id est. Pater meus Rex. Christus est pater, & Rex noster, qui ad exemplum baiulauit crucem in montem, ita docens Cruces nos eleuare sursum. Christus socios suos, id est, omnes prædestinatos hortatur ad crucis obsequium. Illi certatim sequuntur Christum baiulantes crucem. Sed reprobi sunt inimici crucis.

Cap.14. *Placuit oculis meis.* Vide amorem fœminarum animam dementare oculorum obsequio.

Apparuit catulus leonis sæuus, & rugiens, &c. Irruit autem Spiritus Domini in Samson, & dilacerauit leonem, &c. Ecce examen apum in ore leonis erat ac fauus mellis, &c. veniens ad patrem, & matrem dedit eis partem, qui & ipsi comederunt. Virtus primo intuitu apparet horrida, & terribilis: sed vbi Spiritus sancti gratia animam inuadit, illa domat omnes difficultates, & fit virtus

virtus fumis. Hinc Ecclesiam matrem pascit bonis exemplis.

Cap.15. *Cœpit trecentas vulpes caudasque earum iunxit ad caudas, & faces ligauit in medio, quas igne succendens dimisit, quæ statim perrexerunt in segetes Philisthinorum.* Eucharistiæ messem, id est, fructus diabolus perdit, astutiis & technis, quas sequitur libido flagrans.

Cùm Philisthiim occurrissent ei, irruit spiritus Domini in eum, &c. vincula quibus ligatus erat dissipata sunt, mandibulam asini, quæ iacebat arripiens interfecit in ea mille viros. Gratiæ illapsu peccatorum vincula dissoluuntur. Et ipsa peccata quæ confessa iacent, vt pecoris acta iouant ad humilitatem concipiendam, & ad pœnitentiam ineundam, cuius obsequio vitia extirpantur.

Cap.16. *Cùm audissent Philisthiim intrasse vrbem Samson circumdederunt eum, positis in porta ciuitatis custodibus, &c. vt facto manè exeuntem occiderent.* Ecce typum egregium examinis conscientiæ. Sesé insinuare nequit in animam vllum peccatum, quin statim resciat synderesis, cui inuigilare incumbit saluti animæ. Illa ne suo vigilis officio desit, clamat hostem latere. Pœnitens anima cauere sibi volens, lustrabit, & consulet singulas sensuum portas vt resciat vnde scelus in animam irrepsit. Illucescente manè gratiæ deprehendentur hæc peccata & occidentur in porta, id est, ore confitente crimen quod in corde latens erat.

Latentibus insidiis. Vt Samson non deprehendit insidias lethales in quas cecidit incautus, ita nemo cauit insidias, quas prætendit dæmon.

Cap.17. *Deos meos, quos mihi feci tulistis & omnia quæ habeo, & dicitis, quid tibi est.* Reuera Deo deperdito, nihil amplius superest nobis. Hæc Dei iactura iugi lacrymarum imbre est deflenda.

R V T H.

Cap.2. *Audi filia, &c. Bibe aquas de quibus & pueri bibunt, &c. Et comede panem, & intinge buccellam tuam in aceto.* Vt aqua, panis, & acetum præierunt nuptiis Booz cum Ruth: ita lacrymæ pœnitentiæ: panis Eucharistiæ, & acetum mortificationis, sunt arrhæ nuptiarum animæ cum Christo.

R E G V M I.

Cap.1. *Ascendit Eleana, & omnis domus eius, vt immolaret Domino hostiam solennem, & votum suum.* Vouere libertatis est; Reddere necessitatis.

Cap.2. *Quicumque glorificauerit me, glorificabo eum.* Ex Seneca, Deus tractat nos sicut tractatur à nobis.

Cap.3. *Loquere Domine, quia seruus tuus audit.* Dei vocem vt audiunt prædestinati, statim obediunt.

Dominus est, quod bonum in oculis suis est, faciat. Quisquis ærumnas appendit ad trutinam voluntatis Dei, ille suum illico assensum præbet.

Cap.4. *Ophni, & Phinees mortui sunt, & arca Dei capta est.* Arca Eucharistiæ commissa pectori immundo sacerdotis mortui peccato, cedit in manus hostium.

Cap.5. *Circumduxerunt arcam Dei Israel, illis autem circumducentibus eam, fiebat manus Domini per singulas ciuitates interfectionis magnæ nimis.* Ecce typum processionis in qua circumducitur Eucharistia, cuius obsequio omnia vitia profligantur.

Cap.6. *Tollentes duas vaccas, quæ lactabant vitulos iunxerunt ad plaustrum, &c. Posuerunt arcam Dei super plaustrum, ibant autem in directum vaccæ per viam, quæ ducit Bethsames.* Bethsames, id est, Domus Solis, cælum est, quò pergimus. Plaustrum nouum est Euangelium cui credimus: Fides quam vehit illud plaustrum arcam portat vbi manna Eucharistiæ. Duæ vaccæ sunt partes sensitiuæ irascibilis, & concupiscibilis: vitulos habent domi conclusos, quos lactant, nimirum appetitus plerumque noxios, quos ratio præsidens huic mystico commeatui compescit, & concludit. Esto mugiant vaccæ, non tamen declinant, sed eunt in directum.

Percussit Dominus de viris Bethsamitibus eò quod vidissent arcam Domini. Curiosa quæstio de Eucharistia peccato facit obnoxios hæreticos.

Cap.8. *Noluit populus audire vocem Samuelis, sed dixerunt: nequaquam, Rex erit super nos, & erimus nos quoque sicut omnes gentes.* Verbi Dei incurius, Dei etiam dominium abiicit, & gentium ritu viuit, tot Reges & dominos habent, quot vitia.

Cap.9. *Nunquid non filius Iemini ego sum, de minima tribu Israel, & cognatio mea nouissima.* Quò magis sé depressit Saül, eò altiùs à Deo euectus est.

Cap.10. *Ascendit Ionathas manibus, & pedibus reptans. Et factum est miraculum in castris.* Ascenditur in cælum, non solum pedibus animæ, id est, affectibus, & desideriis, sed adiiciendæ manus, id est, bona opera, & tunc hostes cadent ante victorem hunc pugilem. Quod vero dæmon homini cedat, est vt miraculum à Domino.

Cap.14. *Extendit summitatem virgæ, &c. & intinxit in fauum mellis, & conuertit manum suam ad os suum, & illuminati sunt oculi eius.* Præuia virga, id est, correctione, & emendatione vitæ, gustanda est dulcedo Eucharistiæ, & illuminabit animam.

Cap.15. *Nonne cùm paruulus esses in oculis tuis, caput in tribubus Israel factus es.* Gloria æterna appenditur ad trutinam humilitatis.

Cap.16. *Quandocumque spiritus Domini malus arripiebat Saul, Dauid tollebat citharam, & percutiebat manu sua, & refocillabatur Saul, &c. recedebat enim ab eo spiritus malus.* Quando grauis vrgebit tentatio, cane Dei, & Mariæ laudes, & protinus euanescet.

Cap.18. *Inierunt Dauid, & Ionathas fœdus, &c. Expoliauit se Ionathas tunica, qua erat indutus, & dedit eam Dauid, & reliqua vestimenta sua vsque ad gladium suum, & arcum.* Christus iniit nobiscum fœdus, expoliauit se carne sua, quam dedit & in cibum. Gratias habituales, quæ sunt animæ vestes dedit, & gladium mortificationis, quem de cælo venit mittere in terram.

Cap.19. *Num & Saül inter Prophetas.* Hæretici qui legere mira Patrum encomia de B. V. Maria, & ipsi de illa scripsere luculenter.

Cap.22. *Abiit Dauid, & fugit in speluncam Odollam, Quod cùm audiuissent fratres eius, & omnis domus patris eius descenderunt ad eum illuc.* Nota solos eos qui sunt ex domo Patris Christi, id est prædestinatos ei vsque ad mortem adhærere, & descendere ad illum, id est, eius descensum seu humilitatem imitari.

Conuenerunt ad eum omnes, qui erant in angustia constituti, & oppressi ære alieno, & factus est eorum princeps. Christus est tantum princeps eorum, qui crucis angustias cum eo communicant, & non eorum, qui dant operam voluptati.

Cap. 25. *Festinauit Abigail, & tulit ducentos panes, & duos vtres vini, &c. Benedicta tu, quæ prohibuisti me ne irem ad sanguinem.* Ecclesia feroces animos in vindictam pronos mitigat, obiectis speciebus panis, atque vini in Eucharistia, quam adire nefas nisi à pacificis. 508. Rursus B. V. Maria, mulier est illa prudens quæ Dei iram in homines auertit.

Misit Dauid, & locutus est ad Abigail, vt sumeret eam sibi vxorem, &c. Adorauit prona in terram, & ait: Ecce famula tua sit in ancillam. Anima sancta quò plus à Deo erigitur, eò plus se deprimit, vt patet in Maria, quæ appellata gratia plena, & Dei mater, se dixit ancillam.

Cap. 30. *Dederunt ei panem vt comederet: cùm comedisset reuersus est spiritus eius, & refocillatus: non enim comederat.* Multi in via mandatorum Dei patiuntur crebra deliquia, sed vbi sacris sistuntur altaribus reficiendi pane sacro, magnum animi robur concipiunt.

REGVM II.

Cap. 1. *Quare non timuisti mittere manum tuam vt occideres Christum Domini: sanguis tuus super caput tuum.* Vt corona oblata Dauid fuit ingrata, quia manu homicidæ Regis oblata fuit: ita peccator in statu peccati recitans coronam B. Virginis Mariæ offert ei coronam manibus Christi sanguine purpuratis.

Montes Gelboë nec ros, nec pluuia veniant super vos. Superbi expertes sunt roris gratiæ, ideoque steriles.

Cap. 3. *Ioab misit nuntios post Abner, & reduxit eum à cisterna, &c. Seorsum abduxit eum Ioab ad medium portæ, vt loqueretur in dolo, & percussit eum ibi in inguine, & mortuus est.* Nuntij dæmonis omnes sunt perfidi, hoc conantur vt reuocent à cisterna, id est, à lacrymis, & à pœnitentia. Cúmque latent fraudes incautè diabolo auscultatur. Vt cùm faces libidinis vult supponere, mulieris pietatem proponit insignem, qua inclinatur homo ad colloquia innoxia specie virtutis imitandæ. Repetita colloquia animum ad medium portæ reuocant, scilicet ad phantasiam, & ad oculorum fores: Et dum ebibit oculis formam egregiam mulieris, quam initio castè deperibat, percutitur in inguine confixus spiculo luxuriæ.

Manus tuæ non sunt ligatæ, pedes tui non sunt compedibus aggrauati. Maxima laus, vixisse semper in gratia, nec fuisse vllis vitiorum nexibus irretitum.

Cap 4. *Rechab, & Baana ingressi sunt feruente die domum Isboseth, qui dormiebat super stratum suum meridie, & ostiaria domus purgans triticum obdorminit. Ingressi sunt latenter, assumentes spicas tritici, & percusserunt eum in inguine.* Præsules ignauia caligantes lectulis indulgebant: doctrina, quæ est ostiaria Ecclesiæ otiante, nemine inuito hæretici spicas tulere sacras, dum panem sacrum ex altari sustulerunt. Harum spicarum inedia Præsules eneruati, & alto sopore capti, addicti luxuriæ, lethale vulnus in inguine acceperunt.

Cap. 6. *Habitauit arca Domini in domo Obededom Gethæi tribus mensibus, & benedixit Dominus Obededom, & omnem domum eius.* Quisquis dignè suo hospitio, id est, corde suscipit Eucharistiam, ille Deo influente bonis omnibus cumulatur.

Cum transcendissent, qui portabant arcam Domini sex passus immolabat bouem, & arietem. Et Dauid saltabat totis viribus ante Dominum. Vide sacrificium, & saltus esse simul, id est progressum ad perfectionem esse cum frequentatione Eucharistiæ.

Cap. 9. *Misit ergo Rex Dauid, &c. Ne timeas, quia faciam in te misericordiam, &c. Restituam tibi omnes agros Saül patris tui, & tu comedes panem in mensa mea semper.* Misericordia Dei timorem debet seruilem expellere. Eucharistiæ vsus nobis restituit dona gratiæ, quæ fuerunt olim Adæ patris nostri, imo etiam aliqua ditiora, vt pasci corpore Christi.

Tu comedes panem in mensa mea semper, adorans eum dixit, Quis ego sum seruus tuus, quoniam respexisti super canem mortuum similem mei? Si Miphiboseth Saüle auo Rege satus, Dauidis vsualem aditurus mensam, quasi dehiscente terra adeo deprimitur: iure potiori adituri mensam Dei debemus eò accedere reuerenter.

Cap. 11. *Vidit mulierem se lauantem ex aduerso super solarium suum: erat autem mulier pulchra valde.* Nota voces has, *ex aduerso.* Reuera nobis aduersum, & lethale est quicquid oculos incautos ad peccandum pellicit.

Misit Dauid ad Ioab dicens: Mitte ad me Vriam Hethæum. Vide locum illum fusè explicatum de industria quam mundus adhibet vt animas decipiat.

Cap. 12. *Ego vnxi te Regem in Israël, & ego erui te de manu Saül, & dedi tibi domum domini tui, &c. Si parua sunt ista, adiiciam tibi multo maiora.* Præterita dona Dei, sementina sunt nouæ gratiæ.

Quare contempsisti verbum Domini, vt faceres malum in conspectu meo. Qui spernit verbum Dei, ille malis omnibus perpetrandis se accingit.

Vriam Hethæum percussisti gladio, &c. quamobrem non recedet gladius de domo tua vsque in sempiternum. Peccata stringunt in nos gladium iustitiæ Dei.

Cap. 14. *Aquæ multæ populi multi, & sicut aquæ dilabimur super terram.* Aqua fluens è latere Christi, notat populos multos, id est Ecclesiam adinstar Euæ natam ex latere Christi.

Ancillæ tuæ erant duo filij, qui rixati sunt in agro aduersum se. Vt mulier Thecuitis Dauidem inflexit in gratiam Absalonis, qui occiderat fratrem suum. Ita Maria Deum Patrem flectit vt parcat homini qui suum fratrem Christum occidit.

Cap. 15. *Misit Absalon exploratores in vniuersas tribus Israël, &c. Populusque consurgens augebatur cum Absalon.* Vt mundus homines polliciat ad defectionem à Deo mittit nebulones, qui tentant alios, fitque malis consortiis, vt etiam boni peruertantur.

Cùm immolaret hostias Absalon, facta est coniuratio valida. Venit igitur nuntius ad Dauid dicens. Toto corde vniuersus Israël sequitur Absalon. Homines à mundo deliciis, & epulis dementati, ei cor suum deuouent, & à Deo deficiunt.

Dixit Rex ad Hethai Gethæum, cur venis nobiscum, reuertere, &c. Et respondit, &c. In quocumque

cumque loco fueris Domine mi Rex, siue in morte, siue in vita, ibi erit seruus tuus. Quidquid mundus tibi promittat, dic Christo te nolle ab illo licet à mundo spreto separari.

REGVM III.

Cap. 1. *Nonne tu Domine mi Rex iurasti mihi ancillæ tuæ, dicens: Salomon filius tuus regnabit post me, &c. Quare ergo nunc regnat Adonias.* Deus per Gabrielem ait B. V. Mariæ. Regnabit filius tuus in domo Iacob in æternum. Quare ergo, ô homo regnat peccatum in te deserto·e.

Cap. 3. *Quia postulasti verbum hoc, & non petisti dies multos, & diuitias, ecce feci tibi secundum sermones tuos, &c. Hæc quæ non postulasti dedi tibi, diuitias, & gloriam.* Pauperes spiritu dum gloriam, & diuitias sæculi spernunt, intuitu Dei, diuitias æternas, & veram gloriam sibi conciliant.

Cap. 10. *Dedit ergo Regi, Regina Saba centum viginti talenta auri, & aromata multa nimis, & gemmas pretiosas. Non sunt allata vltra aromata tam multa, quàm ea, quæ dedit Regina Saba Regi Salomoni.* Esto suis precibus, nobis impetrent à Deo multa charismatum dona, tamen Maria Virgo Regina cæli sola plures à Deo gratias nobis obtinet quam cæteri omnes.

Rex Salomon dedit Reginæ Saba omnia, quæ voluit, & petiuit ab eo. Debemus & nos dare Reginæ cæli omnia, quæ petit à nobis, scilicet virtutum omnium praxim.

Cap. 17. *Quid mihi, & tibi vir Dei, ingressus es ad me vt rememorarentur iniquitates meæ, & interficeres filium meum.* Anima indigna sacro Christi hospitio, si Eucharistiam suscipit infecta labe peccati mortalis, sæpe incurrit in mortem temporalem.

Cap. 18. *Vsquequo claudicatis in duas partes.* Duo pedes animæ sunt, Amor Dei, & amor proximi. Claudicat anima cuius amor vterque minor est quàm decet.

Ego faciam bouem alterum, & ignem non supponam. Facere, hoc loco perinde est, ac sacrificare.

Dixit Elias ad eos: Apprehendite Prophetas Baal, & ne vnus quidem effugiat ex eis, quos cùm apprehendissent duxit eos Elias ad torrentem Cison, & interfecit eos ibi. Iturus ad confessionem debet omnia peccata sua colligere, ita vt ne vnum quidem scienter omittat, & hæc omnia immergere aquis lacrymarum, & pœnitentiæ. Peccata sunt falsi prophetæ, quia pollicentur longiorem vitam, & tempus residuum ad pœnitentiam.

Ait Elias ad Achab: Ascende, comede, & bibe. Post confessionem peccatorum, quæ lacrymis immersa sunt, anima apta est ad ascensum cuius erat impos antea depresso pondere peccatorum, Post ascensum ad Deum, cuius gratiam conciliauit sibi debet confidenter pasci pane Eucharistico.

Vide sacrificium illud Eliæ moraliter explicatum à me exquisitè & fusè de egregia praxi vtili, & deuota adse apendum fructibus, qui percipiuntur ab eis qui vt decet accedunt ad Eucharistiam.

Cap. 19. *Ecce Dominus transiit, &c. Post ignem sibilus auræ tenuis, quod cùm audisset Elias operuit vultum suum pallio.* Spiritus Sanctus, qui immediatè sequitur amoris æstus, habere solet pacificos aduentus sui præcursores.

REGVM IV.

Cap. 2. *Si videris me quando tollar à te, erit tibi, quod petisti.* Qui Sancti Spiritus illapsum cupit in die Pentecostes, ille primò debet mente cælos conscendere, meditando Ascensionem Christi.

Cap. 3. *Estne hic Propheta Domini, &c. Est hic Elisæus qui fundebat aquam super manus Eliæ.* Sancti habuere manus lotas; id est, mundas actiones, & præsertim ante panis sacri sumptionem.

Quid mihi, & tibi, vade ad Prophetas patris tui. In supremo vitæ discrimine reprobi rarò audiuntur, quando propè desperantes inuocare volunt Deum. Nam conscientia eos remittit ad furta, libidinem, & alia crimina perpetrata.

Si non vultum Iosaphat Regis Iuda erubescerem, non te attendissem, nec respexissem. Agnouit Elisæus in Iosaphat vultum regium, quem virtutes expresserant, sed in Ioram, quem vitia deformabant, nihil suo intuitu dignum adinuenit.

Cap. 4. *Tolle baculum meum in manu tua, & vade, pones baculum super faciem pueri, &c. Reuersus nuntiauit dicens: Non surrexit puer.* Prædicatores frustra crucem hodie prædicant populo mortuo, ita baculum Christi ponentes supra faciem: nemo crucis imitator ad vitam resurgit, Christum imitando.

Oscitauit puer septies, aperuitque oculos. Oscitare septies, est ore patulo, & diducto sua omnia peccata confiteri: nam peccata omnia septenario numero concluduntur Hanc septenariam oscitationem, seu plenam confessionem sequitur illuminatio animæ extinctæ.

Cap. 5. *Vade, & lauare septies in Iordane, & recipies sanitatem caro tua, & mundaberis.* Lacrymæ cum vsu sacramentorum, quæ notantur in numero septenario mundant, & sanant animas.

Accepisti argentum, &c. Lepra Naaman adhærebit tibi & semini tuo, vsque in sempiternum. Si pœnitens redeat ad pristina mala consortia, actiones eius lepram concipient hominum impiorum.

Cap. 10. *Estne cor tuum rectum cum corde meo? &c. Ait Ionadab: Est. Si est, da mihi manum tuam.* Deus amorem nostrum non probat oris testimonio, sed explicatione manus, id est, operibus regiis.

Dedit illi manum suam; at ille leuauit illum in currum suum. Vt Rex Iehu non leuauit in currum suum Principem Ionadab, quin ille manus obtulerit Regi, ita Deus nos in cælum non assumit, quin opera congrua præmittamus.

Serui tui sumus, &c. Si mei estis, Tollite capita filiorum Domini vestri, & venite ad me. Peccatorum Dominus est diabolus, filij huius Domini sunt vitia quæ extirpata à pœnitente notant eum abdicasse iugum diaboli.

Filij Regis septuaginta viri, &c. Occiderunt septuaginta viros, & posuerunt capita eorum in cophinis, & miserunt ad eum in Iezrahel. Septem sunt peccata lethalia, quæ capitalia numerantur; nisi deleantur omnia, dubium est obsequium tuum; Cùm libidini parcis, aliis iam noxis expunctis, vna hæc libido cui indulges, te Deo tuo arguit infidelem. Samaritæ mactatis Principibus venerunt in campum Iezrahel; vox hæc Iezrahel significat semen Dei. Non deuenitur in campum gratiæ, seu seminis Dei, nisi principibus noxis mactatis.

Cap. 11. *Abscondit eum à facie Athaliæ, vt non interficeretur, eratque cum ea sex annis clam in domo Domini. Porro Athalia regnauit super terram:*

Athalia typus est superbiæ, quæ interficit omnes virtutes, esto Deo Rege patre satas, sicut Athalia occidit filios omnes Regis Ochoziæ. Ioaz paruulus quia absconditus in domo Domini euasit stragem, & postea regnauit occisa Athalia. Sola humilitas Deo soli addicta sibi consulit latebris, regnatura in æternum.

Cap. 17. *Illi non audierunt, sed iuxta consuetudinem suam pristinam perpetrabant: fuerunt igitur gentes istæ timentes quidem Dominum: sed nihilominus, & idolis suis seruientes* Multi importuna syndeteſi laceſſiti timent quidem Deum, sed quia non audiunt verbum Dei, sed irrident, ideo suis idolis seruiunt, id est vitiis obsequuntur.

Cap. 20. *Ecce dies venient, & auferentur omnia, quæ sunt in domo tua.* Rex Ezechias Legatis Chaldæis ostendit thesauros suos inde vanam gloriam aucupatus: Hos demum habuit auri sui prædones inuitus, quos lubens habuit inspectores Ita bona opera qui ventilat, & explicat omnibus, ille prædari desiderat.

Cap. 22. *Magna ira Domini succensa est contra nos, quia non audierunt patres nostri verba libri huius.* Non aliunde flagella Dei repetita quatiunt hominum genus impium, nisi quia irritum est verbum Dei.

Pro eo quod audiisti verba voluminis, & perterritum est cor tuum, &c. & fleuisti coram me, & ego audiui, ait Dominus, colligeris ad sepulchrum tuum in pace. Hac seriê historica liquet, non quosuis auditores verbi Dei habere Deum propitium, sed eos, quibus verbum auribus insitum, ad cor vsque diffluit, & inde ad manus impigrè refluit operum fluxum parturiens, & lacrymarum etiam reserans claustra, noxas omnes diluit his fluentis, & postmodum factori legis prædicatæ finem beatum tutò conciliat.

Cap. 25. *Apprehensum Regem, duxerunt ad Regem Babylonis, &c. qui locutus est cum eo iudicium. Filios autem Sedeciæ occidit coram eo, & oculos, eius effodit, vinxitque eum catenis, & adduxit in Babylonem.* Homo, qui à Deo deficit peccando lethaliter, excæcatur, filios suos, id est, bona opera in gratiæ statu facta amittit, & onustus vinculis vitiorum Babylonem ducitur, id est, in voluptatum omnium cœno volutatur.

PARALIPOMENON I.

Cap. 1. *Non praualuit Dauid ire ad altare, vt ibi obsecraret Dominum, nimio enim fuerat terrore perterritus, videns Angelum Domini.* Viso gladio Angeli vltoris Dauid totus obriguit. O reprobe, si daretur intueri gladium, qui tibi imminet accedenti indignè ad epulas Angelorum, si inquam, cogitares vltionem, quæ instat post accessum indignum ad altare, non eò accederes, perculsus terrore diuini iudicij.

Cap. 12. *Si pacificè venistis ad me & cor meum iungatur vobis: Spiritus induit Amasai, &c. & ait tui sumus, ô Dauid, pax, pax tibi, & pax adiutoribus tuis.* Dauid in argumentum pacifici aduentus non fidit ori, imò nec manibus militum, sed cordium ab eis cum suo intimam exigit vnionem. Vbi Spiritus sanctus induit Amasaï, ille ter nominauit pacem, quasi insinuans se Spiritu Sancto percitum, quia erat verè pacificus: nam pax ternario numero perficitur, ore, corde, & opere. Tria etiam respicit, Deum, nos, & proximos.

Omnes isti viri bellatores, &c. corde perfecto venerunt in Hebron, vt constituerent Regem Dauid, &c. Fueruntque ibi apud Dauid tribus diebus comedentes, & bibentes: gaudium quippe erat in Israel. Strenui omnes, & magnanimi qui constituunt sibi Christum Regem, in magna versantur lætitia, quam vt testentur, debent epulari sæpe cum Christo in Eucharistia.

Cap. 22. *Ait Dauid, &c. preparate corda vestra, vt quæratis Dominum Deum vestrum, & consurgite, & ædificate Sanctuarium Domino Deo, vt introducatur arca fœderis Domini.* Ante communionem quærendus est Dominus præuia inuocatione facta puro & deterso corde. Est erigendus animus à terra vt Deo consecratus fiat sanctuarium idoneum ad recipiendum sacrum pignus amoris, id est, corpus Christi.

Tunc proficere poteris, si custodieris mandata. Dauid ita fere Salomonem affatus est. Ne repone progressum tuum penes ampliationem regni tui, aut augmentum gloriæ sæcularis. Non honor est hîc. Sed attende legi, totus esto in mandatis, & eorum suffragio proficiens, ad superos postmodum eucheris.

PARALIPOMENON II.

Cap. 28. *Achaz spoliata domo Domini dedit Regi Assyriorum munera, & tamen nihil illi profuit, &c. auxit contemptum in Dominum.* Vbi anima spoliata est gratia Dei, cuius obsequio erat domus Dei, offert munera diabolo, cor suum, & affectus, & processu temporis augetur in ea contemptus Dei, nec quidpiam proficit muneribus diabolo dedicatis.

Immolauit Diis Damasci victimas percussoribus suis. Direptis Achaz omnibus vasis domus Dei, clausit ianuas templi Dei. Malè cedit homini immolare suum cor vitiis: nam illa cedunt sacra in perniciem peccatoris. Verbi gratia luxuria, gula, ebrietas, sunt percussores eorum qui illis, cor, opes, & sanitatem immolant. Demum qui vasa gratiæ, id est, sacramenta malè habet, ille sibi claudet ostium ad pœnitentiam, & ad misericordiam Dei, hinc desperatio.

Cap. 29. *Iussit Ezechias vt offerrent holocausta super altare: cumque offerrentur holocausta cœperunt laudes canere Domino.* Sacrificia, & musica simul notant post communionem debere sequi melos, orationes, & gratiarum actiones.

Cap. 31. *Ex quo cœperunt offerri primitiæ in domo Domini comedimus, & saturati sumus.* Si vis vtiliter comedere panem Angelorum, in Eucharistia, offer Deo primitias tuas, id est, cor tuum, scilicet amorem.

Cap. 36. *Vniuersi principes sacerdotum, & populus preuaricati sunt, &c. Mittebat autem Dominus ad illos per manus nunciorum suorum quotidie commonens, &c. At illi subsannabant nuncios Dei, &c. donec ascenderet furor Domini, &c. & esset nulla curatio.* Peccantibus Deus mittit prædicatores, vt pœniteant: si parui faciunt verbum Dei, eò deueniunt obstinationis, vt irascente Deo sit eorum desperata salus.

ESDRÆ I.

Cap. 1 *Suscitauit Dominus spiritum Regis.* Multa quidem opera naturalia fieri possunt natura dictante. Sed ea quæ sunt diuina nequit homo facere, quin Deus suscitet spiritum eius.

Cap. 2.

Cap. 2. *Filij Berzelai quæsierunt scripturam genealogiæ suæ, & non inuenerunt, & eiecti sunt de sacerdotio.* Genealogia sacerdotum sunt virtutes, iuxta vetus effatum Ambrosij. Probati viri genus, virtutis prosapia est. Si virtutis expers est sacerdos, indignus est.

Cap.6. *De arca Regis, &c.* Habes hîc decretum Regis Darij, qui suis sumptibus voluit instaurari templum Ierusalem. Christi amor potior est: nam sanguine suo, pretio magno ruinas animæ nostræ voluit instaurari.

Cap.8. *Promouimus à flumine Abaua, vt pergeremus in Ierusalem, & manus Domini nostri fuit super nos, & liberauit nos de manu inimici* אהבה *Ababa*, amorem significat, à quo qui aliquid auspicatur in nomine Domini, ille pergit de virtute, in virtutem, & cælitus adiuuatur.

Cap. 9. *Sedebam tristis vsque ad sacrificium vespertinum, in sacrificio vespertino surrexi de afflictione mea, & scisso pallio, & tunica curuaui genua mea, & expandi manus meas, & dixi. Deus meus confundor, & erubesco leuare faciem meam ad te.* Anima pœnitens debet ante accessum ad sacram communionem habere cor scissum, & contritum, & expandere manus suas in bonorum operum praxi, & rubore suffundi recolendo scelus suum. Ita fiet, vt non extollatur inani gloria de virtutis studio.

ESDRÆ II.

Cap.4. *Vna manu faciebant opus, altera tenebant gladium: ædificantium vnusquisque gladio erat accinctus.* Ita debet vnusquisque sibi domos in hoc sæculo construere vt malè parta restitutionis gladio rescindantur.

Cap.6. *Opus grande facio, & non possum descendere, ne forte negligatur cum venero, & descendero ad vos.* Cùm orationi vacabis, si distractiones te à Deo distrahunt, aut aliqui amici, abige procul, dicens te opus grande facere, quod non potest intermitti sine maximo contemptu Dei.

Cap.8. *Ite, & comedite pinguia, & bibite mulsum, & mittite partes eis, qui non parauerunt sibi.* Cùm audis ista duo simul. Ite, & comedite. Puta esum panis sacri, & progressum ad virtutem esse res implexas indiuiduo nexu. Rursus mittere partes eis, qui non parauerunt, est se præbere exemplum bonorum operum. Cùm enim virtutum praxis sit effectus Eucharistiæ, ille qui virtuti attendit, mittit partem Eucharistiæ ei, qui die illa non adfuit mysterio.

Egredimini in montem, & afferte frondes oliuæ, vt fiant tabernacula. Virtus est mons ad quem contendit omnis, qui benè agit: Bona opera sunt rami crucis, & hi rami sunt idonei ad facienda nobis æterna tabernacula.

Cap.13. *Factum est, cùm audissent legem, separauerunt omnem alienigenam ab Israël.* Verbi Dei effectus est separare bonos à reprobis.

TOBIAS,

Cap. 1. *Cùm omnes ederent ex cibis gentilium, ipse custodiuit animam suam, & nunquam contaminatus est in escis eorum, quoniam memor fuit Domini sui in toto corde suo.* Præsentia Dei altè nobis insita obstat ne quid committamus indecorum.

Cap. 4. *Omni tempore benedic Deum, & pete ab eo vt vias tuas dirigat, & omnia consilia tua in ipso permaneant.* Noli à Deo petere indigna Deo, sed illa pete quæ conducunt ad gloriam Dei comparandam.

Cap.5. *Quale gaudium mihi erit, qui in tenebris sedeo, & lumen cæli non video.* Reuera mali, & reprobi, esto suo genio indulgeant, nulla vera habent gaudia, quia lumen cæli, id est, gratiam amiserunt.

Cap. 12. *Quia acceptus eras Deo, necesse fuit, vt tentatio probaret te.* Cruces eis imponuntur, qui propius ad Christum accedunt, & sunt Deo gratiores.

IVDITH.

Cap. 3. *Vniuersarum vrbium habitatores principes honorati, &c. exibant obuiam venienti, excipientes eum cum coronis, & lampadibus, ducentes choros in tympanis, & tibiis. Nec tamen ista facientes ferocitatem pectoris eius mitigare potuerunt: nam ciuitates eorum destruxit.* Ecce typum Bacchanalium. Illo tempore, diabolo itur obuiam stipato exercitu vitiorum, quibus obsequuntur homines epulis, & choreis. Sed hæc obsequia non prosunt: præter enim gratiam Dei quam exterminant peccata, opes, fama, & sanitas euertuntur.

Cap. 5. *Si non est offensio populi huius coram Deo suo, non poterimus resistere ei, quoniam Deus eorum offendis illos, & erimus in opprobrium vniuersæ terræ.* Deo adiutore nihil noxium esse potest, sed eo offenso cuncta nobis sunt noxia.

Cap.6. *Ecce ex hac hora illorum populo sociaberis, vt dum dignas gladij mei pœnas exceperint, ipse simul vltioni subiaceas.* Quisquis inimico Dei benè affectus est, ille pœnis eisdem subiacebit.

Cap. 8. *In superioribus domus suæ fecit sibi secretum cubiculum, in quo cum puellis suis clausa morabatur, & habens super lumbos suos cilicium, ieiunabat.* Mulier casta suæ castitati consulit, si sit clausa domi, si mortificationi vacet & ieiuniis. In superioribus domus suæ, id est in penitiore recessu suo, quisque debet habere ergastulum, quo puellas suas, id est, cogitationes colligat, & sensus cohibitos illic restringat.

Erat hæc in omnibus famosissima, quoniam timebat Dominum valde, non erat, qui loqueretur de ea malum. Detractor frustra petit famam eorum, qui conciliauere sibi Deum, & qui in secreto degunt.

Cap. 10. *Cùm cessasset clamare ad Dominum, surrexit de loco in quo iacuerat.* Omne bonum opus debet habere orationem præuiam, postquam anima Deo adiuta surgit è vitiorum cœno in quo prius iacuit.

Descendens in domum suam, abstulit à se cilicium, & exuit se vestimentis viduitatis suæ. Descendit in domum suam ille, qui ad interiora sua se colligit, & alto scrutinio se discutit, veteres vitiorum habitus deponit, quos aculeis suis veluti cilicium, synderesis importuna facit hispidos, & hirsutos.

Lauit corpus suum, & vnxit se myrto optimo, & discriminauit crinem capitis sui. Sedulum examen, & tædium vitiorum excipit imber lacrymarum, & crinium discriminatio, id est, cogitationum reprobarum dispersio quibus subiicitur vnctio: siquidem anima præfatis dispositа præludiis, est multiplici gratia delibuta.

Imposuit mitram super caput suum. Alta sapit mens virtuti addicta.

Induit

Induit se vestimentis viduitatis suæ, induitque sandalia pedibus suis. Eamdem innocentiæ stolam induit, quàm aliàs in baptismo. Nudos antea affectus operuit anima, cùm virtutis amore saucia conflagrauit.

Assumpsit dextrariola, & lilia, & inaures, & annules, & omnibus ornamentis suis ornauit se, cui etiam Dominus contulit splendorem. Dextrariola notant bona opera: lilia, castitatis ideam ingerunt: inaures obedientiam clamant, & annuli libertatem filiorum Dei ostendunt. Omnia denique ornamenta sonant virtutum omnium chorùm, quo stipatur homo Deo consecratus. Ast resciat esse desuper hunc splendorem. Nam quicquid rutilat, illud est à lumine, quod desuper irradiat: est enim supra hominem, effulgere vel tantisper, aut aliquali modo Deo inscio coruscare.

Cap. 12. *Iussit eam intrare vbi erant repositi thesauri eius, & iussit illic manere eam, & constituit quid daretur de conuiuio suo.* Ornata sicut decet anima recipitur in sanctuarium Dei pascenda cibo Beatorum.

Cap. 13. *Benedixit te Dominus in virtute sua, quia per te ad nihilum redegit inimices nostros.* Hoc reuera quadrat B.V.Mariæ magis quàm Iudith.

Cap. 14. *Vna mulier Hebræa fecit confusionem in domo Regis Nabuchodonosor.* Hæc est B.V. Maria.

Cap. 15. *Tu gloria Ierusalem, tu letitia Israel, tu honorificentia populi nostri, &c. manus Domini confortauit te, & ideo eris benedicta in æternum.* Ista debentur encomia B.V.Mariæ. Sed nota deberi Deo confortanti, quod simul benedictione æterna digni.

Cap. 16. *Non cecidit potens eorum à iuuenibus, &c. Iudith in specie faciei sua dissoluit eum, &c. Sandalia eius rapuerunt oculos eius.* Etsi virtutes singulæ, sua pigmenta referant, ad decorem hominis reducis ad gratiam, quamuis oratio Deum deliniat, castitas arrideat: alta tamen humilitas magis Deum inclinat, & rapit ad amorem. Sponsæ cuncta silent monilia, vt gressus placitos in calceamentis tutilis eloquatur.

ESTHER.

Cap. 1. *Præcepit Rex Eunuchis vt introducerent Reginam Vasthi coram Rege posito super caput eius diademate. Quæ renuit & ad Regis imperium venire contempsit.* Ecce typum lapsus Euæ, quæ contempsit imperium Dei.

Egrediatur edictum, vt nequaquam vltra Vasthi ingrediatur ad Regem, sed regnum illius altera, quæ melior est illa accipiat. Eua Deo desponsata insolescens passa est repudium, & B. V. Maria substituta.

Cap. 2. *Esther erat formosa valde, & omnium oculis gratiosa. Et adamauit eam Rex plusquam omnes mulieres, fecitque eam regnare in loco Vasthi.* Ista quadrant B.V.Mariæ, quæ loco Euæ facta fuit Mater viuentiom.

Cap. 3. *Statim in Susan pependit edictum Rege, & Aman celebrante conuiuium, & cunctis Iudæis, qui erant in vrbe flentibus* In epulis aliquid semper lethale aut noxium tractatur, vt blasphemiæ, detractiones, verba obscœna, rixæ.

Cap. 4. *Non erat licitum indutum sacco aulam Regis intrare.* Stola gratiæ lacerata caue ne accedas ad altare.

Non comedatis, & non bibatis tribus diebus, & tribus noctibus, & ego cum ancillis meis similiter ieiunabo, & tunc ingrediar ad Regem. Vide ieiunium, & abstinentiam à peccato, animas aptare Dei conspectibus.

Cap. 5. *Regina Esther nullum alium vocauit ad conuiuium cum Rege præter me.* Vocati ad epolas Eucharistiæ, est magnum diuini amoris argumentum.

Cap. 7. *Traditi sumus, vt conteramur, iugulemur, pereamus.* Peccatum eò deduxit homines.

Da mihi populum meum pro quo obsecro. Maria pro suis cultoribus tantùm, qui sunt populus eius orat.

Cap. 9. *Idcirco eumdem diem constituerunt solennem epularum, atque lætitiæ.* Dies festi sunt celebrandi ad sacras epulas Eucharistiæ accedendo.

Scripsit Mardochæus, &c. Essent dies isti epularum, & lætitiæ, &c. & pauperibus munuscula largirentur. Diebus festis, communioni adiicienda est eleemosyna pauperi munuscula distribuens.

Cap. 15. *Circumdata est gloria sua, &c. assumpsit duas famulas, & super vnam quidem innitebatur, &c. altera autem famularum sequebatur dominam, defluentia in humum indumenta sustentans.* B.V. Maria quæ gloriosa est hoc petit à deuotis vt colligant eius virtutes eas imitando: quippe boni habitus Mariæ defluentes, nos ad imitationem sollicitant

Ille residebat super solium regni sui, indutus vestibus regiis, &c. Regina corruit, &c. Conuertitque Deus spiritum Regis in mansuetudinem. Anima accessura ad Eucharistiam vbi Rex Regum maiestate clarus est debet maximè humiliari, vt vel sic ea humilitate sibi Deum conciliet.

IOB.

Cap. 1. *Ibant filij eius per domos & faciebant conuiuia. Iob consurgens diluculo offerebat holocausta pro singulis.* O hominum curas omnes in epulis & sagina. Ecclesia alma parens manè offert pro omnibus holocausta.

Nunquid considerasti seruum meum Iob, quod non sit similis ei in terra, homo simplex & rectus, ac timens Deum. Quia perfectus erat, idcirco duris exercendus.

Filiis tuis, & filiabus vescentibus, & bibentibus vinum, &c. repente ventus vehemens irruit è regione deserti, & concussit angulos domus, quæ corruens oppressit liberos tuos, & mortui sunt. In mediis epulis semper oritur ventus à diabolo excitatus. Is est æstus, iræ, libidinis, blasphemiæ, rixarum, detractionis, qui gulosos extinguit, dum eos inducit ad peccandum lethaliter: extrema gaudij luctus occupare solet.

Cap. 4. *Conceptum sermonem tenere quis poterit?* Res est operosa refrænari linguam.

Cap. 6. *Terra ne operias sanguinem meum neque inueniat in te locum latendi clamor meus.* Sanguis Christi animas desides, & terrestres increpat, quod non ad vindictam mortis eius excitentur.

Cap. 9. *Expectet lucem, & non videat, nec ortum surgentis auroræ.* Dæmon frustra ortum, id est Conceptionem B.V. Mariæ expectauit vt ei næuos inureret.

Cap. 11. *Excelsior cœlo est, quid facies? profundior*

dior inferno, & vnde cognosces? longior terra mensura eius, & latior mari. Dei perfectio summa his vocibus explicatur.

Cap.18 *Immisit in rete pedes suos, & in maculis eius ambulat, &c. & exardescet contra eum sitis.* Affectus auari, qui sunt animæ pedes, laqueis obnoxij sunt, quia inde primò peccat, & maculis inficitur. Auri cupido sitim inexhaustam parit ei quem exurit.

Vndique terrebunt eum formidines, & inuoluent pedes eius. Auarus nocte dieque timet ne latrones effodiant opes.

Cap.21. *Quare impij viuunt, subleuati sunt, confortatique diuitiis, &c. Qui dixerunt Deo, Recede à nobis, & scientiam viarum tuarum nolumus.* Prosperitas nimia homines ad impietatem, & damnationem adducit.

Cap. 22. *Si reuersus fuerit ad omnipotentem, reædificabitur.* Pœnitentia quæ reduces ad Deum homines facit instaurat ruinas omnium peccatorum.

Cap. 30. *Abstulit quasi ventus desiderium meum.* Cùm res transitoria impedit desideria æterna, res leuis vt ventus impedit, & dispergit desideria, & vota nostra.

Cap.31. *Pepigi fœdus cum oculis meis, vt ne cogitarem quidem de virgine.* Præclusæ fores oculorum obstant, ne cogitatio obscœna mentem inficiat.

Cap.33. *Tabescat caro illius, & ossa, quæ tecta fuerunt nudabuntur.* Cùm carnalia decoquuntur angustiis, fortitudo animæ, quæ per ossa lineatur, omnibus innotescit: nam carne macerata, patiens animus se prodit.

Cap.41. *Non est potestas super terram, quæ comparetur ei. Ipse est Rex super omnes filios superbiæ.* Nemo solis terrenis viribus fretus resistere potest diabolo.

PSALMI.

Psal.1. *Erit tanquam lignum, quod plantatum est secus decursus aquarum.* Homo in statu gratiæ semper aliquod bonum opus exercit.

Psalm. 4. *Signatum est super nos lumen vultus tui Domine.* In homine emicant diuinitatis radij scintillantes.

A fructu frumenti, vini, & olei multiplicati sunt. Homines gratiæ incrementum accipiunt, beneficio Eucharistiæ, quæ est frumentum electorum, & vinum quod germinat virgines. Oleum est Christus influens in animas.

Psal. 5. *Quoniam ad te orabo Domine, manè exaudies vocem meam.* Deus est in exaudiendo citus, & velox.

Psal.6. *Lauabo per singulas noctes lectum meum, lacrymis meis stratum meum rigabo.* Nox peccati lacrymas parit.

Psal. 8. *Minuisti eum paulò minus ab Angelis.* Christus vt homo, naturæ Angelicæ non præstat.

Psal. 10. *Pluet super peccatores laqueos, ignis, sulphur, & spiritus procellarum pars calicis eorum.* Semini nequam pluuia congrua est. Auari incurrunt in laqueos: luxuriosi in ignem sulphureum & fœtidum: superbi in turbines, & ventos validos.

Psal. 15. *Funes ceciderunt mihi in præclaris.* præclarum est homini vinculis mandatorum Dei alligari.

Non dabis sanctum tuum videre corruptionem. Corpus Christi in sepulchro fuit corruptionis expers.

Psal.17. *Inclinauit cælos, & descendit, & caligo sub pedibus eius.* Mysterium Incarnationis captu difficile.

Posuit tenebras latibulum suum. Res diuinæ plenæ sunt difficultatibus inuiis lumini rationis.

Psal. 18. *In omnem terram exiuit sonus eorum.* Apostoli per se & per alios vbique prædicarunt.

Præceptum Domini lucidum illuminans oculos. Præcepta Dei nos illuminant, quando docent quid fugiendum sit, & quid faciendum.

Psal. 20. *Posuisti in capite eius coronam de lapide pretioso.* Iustis in cælo corona decernitur lucida, & solida.

Psal.21. *Ego sum vermis, & non homo, opprobrium hominum, & abiectio plebis.* Christus pedibus calcatus vt vermis.

Psal.22. *Dominus regit me, & nihil mihi deerit, in loco pascuæ ibi me collocauit.* Eucharistia nos bonis cumulat omnigenis.

Parasti mensam in conspectu meo, aduersus omnes, qui tribulant me. Eucharistia nos instruit armis aduersus dæmones, & vitia.

Psal. 27. *Refloruit caro mea.* Quando resurrexit.

Psal. 31. *Delictum meum cognitum tibi feci.* Pœnitentiæ initium est, confessio ingenua peccatorum.

Nolite fieri sicut equus, & mulus, quibus non est intellectus. Peccatum adimit intellectum, quia est pecoris actum.

Psal.33. *Oculi Domini super iustos.* Quia visibiles sunt pigmentis, & lumine gratiæ decorati.

Multæ tribulationes iustorum. Vt Christo magis assimilentur.

Psal.34. *Fiat via illorum tenebræ, & lubricum, & Angelus Domini persequens eos.* Peccatores ob tenebras, & lubricum crebris sunt casibus obnoxij, ideoque diaboli plagis obstricti.

Psal.35. *Inebriabuntur ab vbertate domus tuæ.* Beati obliuiscentur ærumnas hîc perpessas, & toti extra se rapientur gaudio.

In lumine tuo videbimus lumen. Gratiæ lumen præit lumini gloriæ.

Psal. 36. *Noli æmulari in malignantibus.* Noli inuidere eis quasi essent hîc beati.

Apud Dominum gressus hominis diriguntur, & viam eius volet. Nemo nisi Deo dirigente pedes eius, potest ex se vias omnes mandatorum inoffenso pede decurrere.

Psal.37. *Iniquitates meæ sicut onus graue grauatæ sunt super me.* Peccatum est terrena moles.

Psal.38. *Silui à bonis.* Nequando, malè loquar, Rhetorica cælestis est silere.

Concaluit cor meum intra me, & in meditatione mea exardescet ignis. Diuinus amor meditatus, animam totam accendit.

Psal.39. *In capite libri scriptum est de me.* Christus est primus prædestinatorum.

Psal. 40. *Verbum iniquum constituerunt aduersum me, nunquid qui dormit non adiiciet vt resurgat.* Magna fuit iniquitas, negatio resurrectionis Christi.

Psal. 41. *In voce exultationis, & confessionis sonus epulantis.* Conscius epularum Christi, id est Eucharistiæ, magnam animi lætitiam concipiet, & se confitebitur imparem debitis gratiis exhibendis.

Psal.44. *Accingere gladio tuo super femur tuum potentissime.* Christum decet gladius, quia potentissimus est, ad magnanimos pertinet ardua certamina.

Prospere

Thronus

Thronus eius sicut Sol in conspectu meo, & sicut Luna perfecta. Hoc B.V. Mariæ quadrare potest.

Psal. 92. *Domum tuam Domine decet sanctitudo in longitudinem dierum*. Anima sancta Dei domus nullos omnino debet terminos præfigere sanctitati, quam debet vsque ad mortem praxi virtutis impigrè propagare.

Psal. 94. *Praeoccupemus faciem eius in confessione, ploremus coram Domino qui fecit nos*. Illa placet confessio quæ lacrymis alluitur.

Psal. 101. *Tu exurgens misereberis Sion*. Christus resurgendo misertus est Sion, id est, Ecclesiæ, quia viam suis fidelibus resurgendo strauit in cælum.

Psal. 102. *Benedic anima mea Dominum, & omnia quæ intra me sunt nomini sancto eius, noli obliuisci retributiones eius*. Deo gratiæ rependendæ sunt ob beneficia, quæ sunt recolenda ab interioribus, primò ab intellectu, vt recogitet: demum à corde, vt homo amore feruidus incalescat.

In omni loco dominationis eius benedic anima mea Domino. Cùm Deus dominium habeat membrorum omnium, debent ob sospitatem suam à Deo acceptam, omnia membra nostra, Deo vt suo Domino famulari.

Psal. 103. *Vinum lætificet cor hominis. Vt exhilaret faciem in oleo, & panis cor hominis confirmet*. Eucharistia animam inebriat suauitate, corroborat auxiliis, & gratiæ vnctione faciem condecorat.

Posuisti tenebras, & facta est nox: in ipsa pertransibunt omnes bestiæ siluæ. Anima tenebris peccati opacata fit omnibus vitiis obnoxia, vt & dæmonibus, qui eam habent peruiam, vt profanam.

Ortus est Sol, & congregati sunt & in cubilibus suis collocabuntur. Ad gratiæ exortum abscedunt dæmones, qui irrepserant in animam.

Emittes Spiritum tuum, & creabuntur. Anima per peccatum annihilata, Spiritus sancti illapsu, id est beneficio gratiæ recreatur, & vita eius instauratur.

Psal. 108. *Fiat oratio eius in peccatum*. Qui malè orat, se gerens indecorè, & animo impuro, peccat.

Psal. 112. *Qui eleuat de stercore pauperem, vt collocet eum cum principibus populi sui*. Anima in statu peccati, in stercore immundo degit. Facta verò gratiæ compos assimilatur Angelis.

Psal. 113. *In exitu Israël de Ægypto, domus Iacob de populo barbaro. Facta est Iudæa sanctificatio eius*. Iudæa vox Hebræa significat confessionem quæ eos sanctificat, qui seruitutis vitiorum iugum excutiunt, & dæmoni barbaro domino renuntiant.

Simulacra gentium argentum, & aurum. Auari, qui colunt aurum, gentium ritu viuunt, non curantes mandata Dei.

Psal. 117. *Lapidem quem reprobauerunt ædificantes, hic factus est in caput anguli*. Christus reprobatus à Iudæis, factus est lapis vniens Synagogam, & Ecclesiam quando, de Apostolis, qui erant Iudæi, fecit principes Ecclesiæ, quorum ille fuit caput.

A Domino factum est istud, & est mirabile in oculis nostris. Quicquid est elegans, & dignum admiratione illud à Deo est.

Psal. 118. *In corde meo abscondi eloquia tua*. Id est amore tuo percitus, feci quod iussisti.

Cogitaui vias meas, & conuerti pedes meos in testimonia tua. Nemo resilit à peccato, nisi prius cogitet vias suas, beneficio serij examinis conscientiæ.

Lucerna pedibus meis verbum tuum. Affectus animæ pedes illustrantur Dei verbo.

Confige timore tuo carnes meas; à iudiciis enim tuis timui. Donum timoris, facit vt nos aptemus ad non timendum in die iudicij.

Os meum aperui, & attraxi spiritum. Spiritus sanctus votis, & oratione attractus illabitur.

Pax multa diligentibus legem tuam. Vt secus est inquies animus exlex: quippe lex violata diris aculeis animam exagitat.

Psal. 121. *Fiat pax in virtute tua, & abundantia in turribus tuis*. Virtutum praxim sequitur ea animi quies, ex qua abundantia emanat, segesque vberrima gratiarum.

Psal. 129. *A custodia, &c. copiosa apud eum redemptio*. Sanguis Christi efficacissimus ad saluandum.

Psal. 136 *Si oblitus fuero tui Ierusalem, obliuioni detur dextera mea*. Iudæi in annulo pictam gerebant Ierusalem. Habenda est præ manibus idea cælestis Ierusalem faciendo ea, quæ conducunt ad beatitudinem.

Psal. 140. *In retiaculo eius cadent peccatores, singulariter sum ego, donec transeam*. In retibus peccati originalis fuere omnes Adamo sati ante B. V. Mariam quæ in puris hominibus sola fuit libera.

Psal. 141. *In via hac, qua ambulabam, absconderunt laqueum mihi*. In speciosa via virtutis à diabolo subtiles superbiæ laquei prætenduntur.

Psal. 142. *Spiritus tuus bonus deducet me in terram rectam*. Indigemus motione diuina, vt ea præstemus, quæ conducunt ad beatitudinem.

Psal. 144. *Voluntatem timentium se faciet*. Quia qui Deum timet, est eiusdem cum eo voluntatis.

Psal. 147. *Lauda Ierusalem Dominum, &c. Quoniam confortauit seras portarum tuarum benedixit filiis tuis in te*. Audis adipem frumenti, id est Eucharistiam, esse causam, quod tantæ dotes gratiarum in animas illabantur. Ita planè confortat seras portarum animæ sacra communio: nam sensus animæ fores, fiunt multo cautiores illo pastu. Filij nostri sunt omnes actus eliciti, illis adest benedictio singularis diffluens ex hoc pane: sunt namque meritorij gratia euehente nostras actiones. Vide locum hunc fusè explicatum.

Posuit fines tuos pacem, & adipe frumenti satiat te. Adeps frumenti, id est Eucharistia pacem conciliat animæ, quando procul hostes eius abigit, vitia debellando & sedando motus omnes iniquos.

Flabit spiritus eius, & fluent aquæ. Spiritu sancto afflante fluit imber lacrymarum ex oculis pœnitentum.

PROVERBIA.

Cap. 1. *Tunc inuocabunt, & non exaudiam*. Hæc est pœna eorum, qui restitere Deo vocanti.

Cap. 3. *Honora Dominum de tua substantia, da pauperibus, &c*. Eleemosyna Deum honorat, modo fiat de bonis propriis, & non de alienis, id est, de bonis malè partis.

Cap. 4. *Iustorum semita, quasi lux splendens procedit*. Virtutum praxis est morarum impatiens, non fatiscit, sed anhela micat, & proficit.

Cap. 5. *Ne intenderis fallaciæ mulieris, fauus distillans labia meretricis, &c. nouissima autem illius amara*. Oscula carnalia, multis conscientiæ stimulis obnoxia.

Cap. 6. *Vade ad formicam piger, & considera vias eius, & disce sapientiam*. Eò hominem eius

deduxere deliquia, vt qui Deo doctore vsus non est, mittatur ad pecora ab eis edocendus.

Cap. 7. *Apprehensum deosculatur inuenom, &c. Intexui funibus lectulum meum. Aspersi cubile meum myrrha, & aloe.* Voluptas post oscula deducit in laqueos, & in synderesis amarorem.

In die plenæ Lunæ reuersurus est in domum suam. Literaliter, dies ille Lunæ plenæ est festum Paschæ quod quisque tenebitur celebrare in Ierusalem. Mysticè reuertimur ad Deum, B. V. Maria pulchra vt Luna in nos influente.

Cap. 9. *Sapientia ædificauit sibi domum, excidit columnas septem, immolauit victimas suas, miscuit vinum.* Ecclesia sancta domus est idonea recipiendæ sapientiæ. Septem sacramentis, vt tot columnis incumbit, quibus adiecit sacrificium. Rursus hoc loco probo conditiones necessarias ad accedendum ad Eucharistiam.

Cap. 16. *Vniuersa propter semetipsum operatus est Dominus, impium quoque ad diem malum.* Omnia edita produnt misericordiam, vel iustitiam Dei.

Cap. 18 *Impius cùm in profundum venerit peccatorum contemnit: sed sequitur eum ignominia, & opprobrium.* Vt elementa non grauitant in centro, ita nec peccata grauant quando ad obstinationem deuentum est. Hic status pertinet ad opprobrium æternum.

Cap. 21. *Vir obediens loquetur victorias.* Non vincimur nisi quia viuimus ad arbitrium nostræ voluntatis. Ast obediens facit voluntatem Dei, ergo iugis eum manet victoria.

Cap. 23. *Cui væ, cui rixa, cui foueæ? cui sine causa vulnera? cui suffusio oculorum? Nonne his qui student calicibus epotandis.* Foueæ sunt multa & varia peccata in quæ demergit homines ebrietas, quæ aciem mentis, & corporis obtundit.

Ne intuearis vinum quando flauescit, cùm splenduerit in vitro color eius: ingreditur blandè sed in nouissimo mordebit vt coluber. Cuiusque voluptatis indoles hæc est, vt oculis primò illudat, & deinde necem animæ inferat.

Cap. 29. *Virga, aut correctio tribuit sapientiam.* Peccato emendato sapit homo.

Cap. 31. *Mulierem fortem, quis inueniet? procul, & de vltimis finibus pretium eius.* B. V. Maria fuit fortis, quia contriuit caput serpentis. Pretium eius à duobus ejus finibus, seu extremis attenditur. Ab ortu Conceptionis immaculatæ, & ab occasu mortis, quæ non corrupit eius corpus factum die tertio rediuiuum.

Quæsiuit lanam, & linum, & operata est consilio manuum suarum. De mulieris castitate liquet, si constat eam esse laboriosam, & refugam otij.

ECCLESIASTES.

Cap. 3. *Cuncta fecit bona in tempore suo, & mundum tradidit disputationi filiorum hominum, vt non inueniat homo opus, quod operatus est Deus ab initio vsque ad finem.* Opera Dei sunt fide adoranda, & non curiosa indagine perscrutanda.

CANTICA.

Cap. 1. *Oleum effusum nomen tuum.* Nomen Iesu, est index salutis, & misericordiæ effusæ orbe toto, quia non omnes redemit.

Trahe nos post te, in odorem curremus vnguentorum tuorum. Nota duo esse necessaria vt anima post Deum currat. Primum est diuina attractio: Alterum est vnctio gratiæ habitualis: nemo namque potest currere in statu peccati mortalis. Vide præter gratiam habitualem hominem indigere adhuc actualibus auxilius vt currat.

Exultabimus, & lætabimur in te memores vberum tuorum. Maria duo habet vbera. Vnum ad lactandum Christum, alterum ad lactandos homines. Homo ergo memor vberum Mariæ, meminit eam esse matrem non Christi tantùm, sed & omnium hominum. Et hinc causa lætitiæ.

Indica mihi, quem diligit anima mea, vbi cubes, vbi pascas in meridie. Meridies Christi, id est, maximus amor Christi in nos enituit in pastu, & in decubitu. Id est, quando nos cibauit corpore suo, & quando decubuit in cruce.

Fasciculus myrrhæ dilectus meus mihi, inter vbera mea commorabitur. Maximum amoris nostri argumentum est meditatio passionis Christi.

Cap. 2. *Vox dilecti mei, ecce iste venit saliens in montibus transiliens colles.* Christus dum virtutis impigræ & eminentis edidit specimina, nos tacitè hortatus est ad sequelam. Nam vita eius vox est prouocans dilectos suos ad saltus.

Ostende mihi faciem tuam, sonet vox tua in auribus meis: vox enim tua dulcis, & facies tua decora. Capite nobis vulpeculas, quæ demoliuntur vineas. Olim prima die nuptiarum sponsi dabant munera sponsis quando leuabant velum, & faciem explicabant, & alloquebantur sponsum. Deus vult à peccatore velum leuari pudoris noxij, & audire vocem eius in confessione. Nempe hac voce confitentis emissa facies est decora; nam gratia influit iuxta Vatis oraculum. Confessio, & pulchritudo in conspectu eius. Demum confessione dæmonis astutiæ produntur, & sic vulpeculæ capiuntur.

Cap. 3. *Inueni, quem diligit anima mea, tenui eum, nec dimittam.* Parum est inuenisse Deum, si perseuerantia desit.

Quæ est ista quæ ascendit per desertum, sicut virgula fumi, ex aromatibus myrrhæ. & vniuersi pulueris pigmentarij? Nota memorari myrrham, & postea puluerem pigmentarium. Nam myrrha quæ pœnitentiam, & mortificationem significat omnes postea virtutes homini conciliat.

Cap 4. *Ædificata est cum propugnaculis, mille clypei pendent ex ea, omnis armatura fortium.* Hæc est anima in statu gratiæ. Deus illi adest, & Angeli protectores.

Veni de Libano sponsa mea, veni de Libano, veni coronaberis. Trina hæc vocatio ad coronam notat tres coronas ad Beatam Virginem Mariam pertinere.

Hortus conclusus soror mea sponsa, emissiones tuæ paradisus. B. V. Maria fuit hortus cuius flores præcipui quid sint, vide.

Vadam ad montem myrrhæ, ad collem thuris. Altare refert montem Caluariæ, illic memorare myrrham Passionis, & demum funde preces.

Tota pulchra es amica mea, & macula non est in te. Inde liquet immaculata B. V. Mariæ Conceptio.

Veni Auster perfla hortum meum, & fluent aromata illius. Auster imbres adfert, ideòque typus est Sancti Spiritus, qui vt animam perflat, eam alluit imbre gratiarum, quæ sunt aromata sacra.

Cap. 5. *Veni in hortum meum soror mea sponsa, messui myrrham cum aromatibus meis, comedi fauum cum melle meo, &c. bibite, & inebriamini charissimi.* Anima quæ aspirat ad nuptias Christi

debet

debet se accingere ad mortificationem, cuius praxis ei conciliabit donum orationis, & alias virtutes aromatum symbolo designatas. Ne myrrhæ amaror imponat, & terreat, meminerit virtutis praxim esse plenam mira suauitate, & animas inebriare in cælo vbi obliuiscentur omnes præteritas angustias.

Expoliaui me tunica mea, quomodo induar illâ? Laui pedes meos, quomodo inquinabo illos? Propositum illud animæ eam impedit à recidiua.

Cap.6. *Vna est columba mea, perfecta mea.* In puris hominibus, B.V.Maria vna est felle carens, id est amaritudine peccati, vtpote suis numeris omnibus absoluta.

Viderunt eam filiæ, & beatissimam prædicauerunt. Beati in cælo, non adhuc sunt beatissimi, quia corpus abest. Sed B. V. Maria in cælum assumpta beatissima est.

Quæ est ista, quæ progreditur, quasi aurora consurgens, pulchra vt Luna, electa vt Sol, terribilis vt castrorum acies ordinata. Vt B. V. Mariæ pulchritudo tota cælestis est, ita rebus cælestibus exprimitur: quidquid namque nitet in cælo, totum eminenter emicat in Maria, quæ terrori est diabolo, vtpote conterendo eius capiti designata.

Cap.7. *Quàm pulchri sunt gressus tui in calceamentis filia Principis.* Deus maximè attendit animæ pedes, id est, affectus; nam opera possunt esse ementita pietate facta. Rursus humilitas B. V. Mariæ cõmendatur. Nam cæteræ virtutes illi tributum pendebant, vt egregiè Rupertus aduertit, quẽ vide.

Ego dilecto meo, & ad me conuersio eius. Qui Deo adhæret, ab eo dignatur propitiis aspectibus, quia oculi Domini super iustos.

Cap 8. *Quis mihi det te fratrem meum sugentem vbera matris meæ, vt inueniam te foris, & deosculer te.* Sciebat sponsa vbi Christus in domo Ecclesiæ Matris nostræ foret, cum sui copiam facturum in Eucharistia, & in castos tuiturum amplexus.

Quæ est ista, quæ ascendit de deserto deliciis affluens? B.V. Maria in Assumptione sua cælestem Ierusalem ingressa est cum pluribus opibus, atque aromatibus, quam Regina Saba terrestrem olim Ierusalem.

Pone me vt signaculum super cor tuum, vt signaculum super brachium tuum. Amoris & obsequij nostri, obiectum esse debet sponsus animarum Deus.

Fuge dilecte mi, & assimilare capreæ, hinnuloque ceruorum super montes aromatum. Deuotio duo discit. Primò citos & veloces efficit homines. Secundò ducit in montes. Peccatum verò secus, tardos, & pigros efficit, & in præceps trudit.

SAPIENTIA.

Cap. 8. *Disponit omnia suauiter.* Ita se Deus aptat omnium rerum indoli, vt concurrat necessariò cum necessariis, & liberè cum liberis.

Cap. 9. *Corpus, quod corrumpitur aggrauat animam, & terrena inhabitatio deprimit sensum multa cogitantem.* Vt sensus nostri rebus infimis occupari tantùm possunt, ita secum ad ima deprimunt animam, quæ sectatur ea tantùm, quæ sensibus obuia sunt.

Cap. 11. *Omnia in mensura, & numero, & pondere disposuisti.* Gratiam homini Deus, vt liberalis conditor infuderat, ad cuius mensuram metiretur & gloriam. Hominem secundum ab Angelis, rebus aliis extulerat. Demum eundem hominem peritus artifex ex luto compegerat, vt pondus materiæ, qua constabat, fastum eius deorsum inflecteret. Adhuc sui compos esset homo, si intra suos hos cancellos hactenus sibi constitisset.

Cap. 16. *Quod ab igne non poterat exterminari, statim ab exiguo radio Solis calefactum tabescebat, vt notum omnibus esset, quoniam oportet præuenire Solem ad benedictionem tuam.* Festinis Deus exhibet se festinum & impigrum largitorem: sicut & lentis, atque tepentibus parca, & inuita ferè manus vix quidpiam elargitur. Rursus exortum, seu influxum gratiæ habitualis oportet præuenire votis anhelis, & precibus.

Cap. 18. *Cùm medium silentium tenerent omnia, & nox in suo cursu medium iter haberet: omnipotens sermo tuus de cælo à regalibus sedibus venit.* Incarnatio noctu facta, quia mysteria fidei sunt obscura lumini rationis.

ECCLESIASTICVS.

Cap. 3. *Gloria hominis ex honore patris sui, & dedecus filij, pater sine honore.* Gloriosum est honorare suos prælatos, vt patres, vt contra datur opprobrio, non reuereri suos hos patres.

Cap. 19. *Qui spernit modica, paulatim decidet.* A peccatis venialibus deuenitur ad lethalia.

Cap. 21. *Quasi à facie colubri fuge peccata.* Nam lethale virus infundunt.

Quasi romphea bis acuta iniquitas, plagæ illius non est sanitas. Peccatum corpus & animam peruadit, nec vlla arte solum humana potest ad vitam reuocari anima peccato sauciata.

Cap. 24. *Ego in altissimis habitaui, & thronus meus in columna nubis.* Deus fide solùm subobscura apprehenditur, & altior est omni rationis indagine.

Transite ad me omnes, qui concupiscitis me, & à generationibus meis implemini. B. V. Maria duo petit à cultoribus. Primum est, vt transeant à vitiis ad virtutum praxim. Alterum est vt sequantur eius exempla, quæ sunt generationes B. V. Mariæ.

Cap. 45. *Vas admirabile opus excelsi.* Illud omne quod est admiratione dignum, opus est Dei.

ISAIAS.

Cap. 1. *Væ genti peccatrici populo graui iniquitate, semini nequam, filiis sceleratis.* Deficiente rore gratiæ impij, vt semen iniquum arefit.

Quò mihi multitudinem victimarum vestrarum dicit Dominus? Sacrificia Iudæorum non iustificabant ex opere operato.

Si fuerint peccata vestra, vt coccinum, vt nix dealbabuntur. Peccatores vt rei sanguinis Christi rubent: sed obsequio pœnitentiæ rubor in candorem innocentiæ transit.

Vinum tuum mistum est aqua. Voluptates vino lineatæ, desinunt in lacrymas.

Cap. 2. *Erit in nouissimis diebus, præparatus mons, domus Domini, in vertice montium.* Maria Virgo Deipara aliis omnibus sanctis eminet, quia quidquid sub Deo magnum est & altum, est infra Deiparam.

Ibunt populi multi, & dicent: Venite, & ascendamus ad montem Domini, & docebit nos vias suas. Ex monte Oliueti Christus ascendit, sed viæ ad ascensum fuere cruces multæ quarum praxim docuit

Cap. 35. *Lætabitur deserta, & inuia, & exultabit solitudo, & florebit quasi lilium, exultabit letabunda, & laudans, &c. Erit sitiens in fontes aquarum.* Hic describitur gloria beatorum. Tristitia eorum vertetur in gaudium, eorum solitudo, & recessus ab hominibus, compensabitur cœtibus Angelorum. Aruerant in hoc mundo tristitia, sed vt fontes non deficiunt, ita eorum in cælis gaudia erunt inexhausta.

Cap. 38. *Recogitabo tibi omnes annos meos, in amaritudine animæ meæ.* Alta sui notitia contritionem parit, cuius obsequio amara esse vitia dignoscuntur.

Cap. 42. *Calamum quassatum non conteret, & vinum fumigans non extinguet.* Deus hominem non conterit statim post peccatum, sed expectat vt conuertatur.

Cap. 43. *Ego ante te ibo, & potentes terræ humiliabo, portas æreas confringam, & aperiam tibi thesauros absconditos.* Gratia Dei nos facit superiores hominibus, & diabolis obices & difficultates ad virtutum praxim aufert, & demum animas in cælum vehit.

Cap. 45. *Rorate cæli desuper, & nubes pluant iustum.* De cælo torauit, quando Deus illapsus est in virginis vterum: sed tunc pluuia de nubibus excidit, cùm Alma parens enixa est infantulum Iesum.

Cap. 49. *Nunquid obliuisci potest mulier infantem suum, si illa oblita fuerit, ego tamen non obliuiscar tui.* Inde Dei amor in nos maximè commendatur, quod filios suos non habeat.

Cap. 50. *Ecce vos omnes accendentes ignem accincti flammis, &c. in doloribus dormietis.* Luxuriosi stipati sunt flammis, nec dormiunt quietè: nam synderesis eos stimulis exagitat.

Cap. 53. *Generationem eius, quis enarrabit: oblatus est, quia voluit, & non aperuit os suum: sicut ouis ad occisionem ducetur, & quasi agnus coram tondente se obmutescet.* Tria commendant sacrificium. Primò vt hostia sit nobilis. Christi nobilitas & generatio sunt ineffabiles. Secundò vt spontanea non coacta sit hostia, Christus oblatus quia voluit. Tertiò vt hostia sit mansueta. Christus vt ouis. Huiusmodi hostia Deum facit propitium vt ait Isaias istomet capite. Verè languores nostros ipse tulit.

Non est species ei, &c. nos putauimus eum, quasi percussum à Deo. Quando fœdera sanciebant, ea firmabantur hostia percussa. Christus fuit hostia percussa vt homines cum Deo fœdus inirent.

Cap. 54. *Decanta laudem, quæ non pariebas, quoniam multi filij desertæ magis quàm eius, quæ habet virum.* Synagoga aliàs fœta, abortiuit hactenus: sed olim sterilis gentilitas, vbi nomen dedit Christo, & Mariæ horum affluxu siderum, fuit gens innoxia, & multiplici gratiarum sobole fœcundata.

Cap. 55. *Quomodo descendit imber de cælo, & illuc vltra non reuertitur, &c. Sic erit verbum meum, quod egredietur de ore meo, non reuertetur ad me vacuum, &c. Pro saliuncula ascendet abies, & pro vrtica crescet myrtus.* Salices arbores infructuosæ, sunt animæ impiæ, quibus vt verbum Dei prædicatur, surgunt in excelsas abietes, id est, in virtutem, cuius obsequio tales auditores fiunt idonei ædificio cælestis Ierusalem. Item vrtica mutatur in myrtum, quando vitia obtusis aculeis transeunt in virtutes, quæ sunt prosapia verbi Dei.

Cap. 58. *Clama ne cesses, quasi tuba exalta vocem tuam, & annuntia populo meo scelera eorum.* Nota prælatos debere Euangelizare, & verbum Dei esse tubam, quæ prouocat ad certamen contra vitia quæ tunc recensentur.

Quare ieiunauimus, & non aspexisti, &c. dissolue colligationes impietatis, solue fasciculos deprimentes. Ieiunia, processiones, & alia bona opera nostra Deo non placent, si vincula nostra nobis placent, id est, si vltra vitam ducimus in peccatis. Vide locum fusè explicatum.

Cap. 60. *Operiet caligo populos: sicut populus, sic sacerdos.* Ignorantia populos, & sacerdotes habet in tenebris.

Cap. 63. *Quis est iste, qui venit de Edom, tinctis vestibus de Bosra? &c. Ego qui loquor iustitiam, & propugnator ad saluandum.* Colloquium Angelorum cum Christo in Ascensione.

IEREMIAS.

Cap. 1. *Priusquam te formarem in vtero noui te.* Quia ab æterno scriptus erat in libro vitæ.

Cap. 2. *Scito, & vide quia malum, & amarum est reliquisse te Dominum Deum tuum, & non esse timorem mei apud te.* Recordatio synderesis in statu peccati obstat, ne post confessionem denuo peccemus.

Cap. 4. *Congregamini, & ingredimini ciuitates munitas, ascendit leo de cubili suo, &c. vt ponat terram tuam in solitudinem, &c. Propter hoc accingite vos ciliciis, &c.* Antequam Iesus leo de tribu Iuda veniat in iudicium, recipe te in Ecclesiam quæ est arx munita, vbi sunt arma, scilicet orationes, & sacramenta.

Cap. 8. *Quomodo dicitis, sapientes nos sumus, &c. verè mendacium operatus est stylus mendax scribarum. Ecce ego mittam vobis serpentes regulos, quibus non est incantatio, & mordebunt vos.* Quidquid eructet sæculi suada eloquentia, nequit incantare regulos virulento ictu terribiles, id est peccata, quæ insident nobis, vt reguli in speluncis nequeunt curiosis periodis incantari, id est, nequit profanum eloquium sapientum huius sæculi, insinuare nobis vitij inoliti plenum repudium. Ideóque dicitur à Propheta stylus mendax: nam quantauis nitela stylus effulgeat ille sæcularis, virtus quam extollit solam speciem, imò fucos tantùm ementitur.

Cap. 10. *Iuxta vias gentium nolite discere, & à signis cæli nolite metuere, &c. quia leges populorum vanæ sunt.* Mendax est Astrologia iudiciaria.

Cap. 11. *Oliuam, vberem, pulchram, fructiferam, speciosam vocauit Dominus nomen tuum.* Christus vt oliua profert oleum quo vngimur, scilicet gratiam & misericordiam.

Ad vocem loquelæ grandis, ignis exarsit in ea. Dei verbum vt insonuit, ignem amoris diuini generat in cordibus auditorum.

Cap. 15. *Infirmata est, quæ peperit septem, defecit anima eius, occidit ei Sol, &c. Væ mihi mater mea, quare genuisti me virum rixæ. In vniuersa terra omnes mihi maledicunt.* Anima septem peccatis obnoxia deficit, vtpote nihili facta. Voluptas eius parens eam lactans lacte suaui rixis conscientiæ illam obstringit. Omnes creaturæ illi maledicunt in eam insurgentes.

Cap. 17. *Recedentes à te in terra scribentur.* Quia reprobi non sunt scripti in libro vitæ, ideò non nominantur à Deo.

Cap. 18. *Surge, & descende in domum figuli, &c. Et dissipatum est vas, quod ipse faciebat è luto manibus*

manibus suis, conuersusque fecit aliud vas, sicut placuerat in oculis eius quod faceret. Homines ex luto compacti, sunt vasa figuli. Fracta est Eua mater viuentium, sed Deus in Mariæ editione fecit aliud vas mirabile præ alio confracto.

Cap. 23. *Ecce ego cibabo eos absynthio, & potabo eos felle.* Christus tædium rerum diuinarum aufert, dando absynthium Passionis suæ in exemplum: illa nimirum stimulat ignauiam hominum.

Cap. 31. *Creauit Dominus nouum super terram fœmina circumdabit virum.* Res verè noua fuit vt fœmina vtero suo concluderet virum, Nam Iesus in vtero verè vir fuit, vtens ea plenitudine rationis qua grandior vtebatur.

Dabo legem meam in visceribus illorum, & in cordibus eorum scribam illam, & ero eis in Deum, & ipsi erunt mihi in populum. Obseruantia legis sequitur affectum quem gerimus erga legem: Illa legis obseruantia nobis arctè Deum conciliat, & nos Deo.

Cap. 34. *Dabo viros qui præuaricantur fœdus meum, &c. Dabo eos in manus inimicorum suorum, &c. & erit morticinum eorum in escam volatilibus cæli, & bestiis terræ.* Post peccatum homo cedit in ius diaboli, & anima gratiæ expers mortua est. Corpus in eo statu est vt cadauer quod à bestiis, id est, vitiis consumitur.

Cap. 44. *Ex eo tempore, quo cessauimus sacrificare Reginæ cæli, &c. indigemus omnibus, & gladio, & fame consumpti sumus.* Ex momento, quo cessauit Mariæ Reginæ cæli cultus, facti sumus vitiis obnoxij.

THRENI, ID EST, LAMENTATIONES.

Cap. 1. *Viæ Sion lugent, eò quòd non sint, qui veniant ad solennitatem.* Ipsę res inanimes suo modo lugent hominum deliquia. Terra tremit, sol patitur Eclypsim.

Manum suam misit hostis ad omnia desiderabilia eius: quia vidit Gentes ingressas sanctuarium suum, de quibus præceperat, ne intrarent in Ecclesiam tuam. Sensus nostri sunt vt atria externa quibus vt sese voluptas insinuat, statim in sanctuarium cordis irrepit, vbi quando degit, diabolus hostis omnes gratias diripit, & dispergit desideria rerum cælestium.

Cap. 2. *Matribus suis dixerunt: Vbi est triticum, & vinum? cùm deficerent quasi vulnerati in plateis ciuitatis.* Qui elongant se à sacrificio panis, & vini, hi vitiorum plagis sauciati deficiunt in plateis, id est, in locis publicis, vt sunt choreæ, cauponæ, ludi, theatra.

Cui comparabo te & consolabor te? magna est enim velut mare contritio tua, quis medebitur tui? Peccata totum hominem conterunt, corporis, & animæ facultates corrumpunt: hæc contritio est amara sicut mare, ob stimulos conscientiæ. Nullum est remedium solis naturæ viribus ad reducem gratiam,

Cap. 3. *Recordare paupertatis, absynthij, & fellis.* Meditatio Passionis acerbæ Domini Iesu potens est remedium contra susurros voluptatis.

Bonum est viro, cùm portauerit iugum ab adolescentia sua. Primitiæ ætatis sunt offerendæ Deo.

Cap. 4. *Quomodo obscuratum est aurum, dispersi sunt lapides sanctuarij in capite omnium platearum.* Quia aurum charitatis vitium est. Christiani lapides cælestis Ierusalem dispersi sunt, & abeunt ad choreas, & theatra.

Filij Sion incliti, & amicti auro primo reputati sunt in vasa testea. Peccatum animas luteas facit.

Qui vescebantur voluptuosè, interierunt in viis: qui nutriebantur in croceis, amplexati sunt stercora. Voluptate citus, atque velox interitus conciliatur. Peccatum nos in lutum, atque fæces obscœnas deducit.

Denigrata est super carbones facies eorum. Peccata Dei similitudinem expungunt, & diaboli speciem inducunt.

Cap. vlt. *Cecidit corona capitis nostri, væ nobis, quia peccauimus.* Homo assuetus recitare sacram B. V. Mariæ coronam, quando suum hoc pensum reddere contemnit, peccat, vtpote destitutus obsequio B. V. Mariæ.

Conuerte nos Domine ad te, & conuertemur. Gratia excitans præire solet gratiæ Iustificanti.

EZECHIEL.

Cap. 1. *Scintillæ quasi aspectus æris candentis, & manus hominis sub pennis eorum.* In oratione tria hæc requiruntur, pennæ, scintillæ, manus. Pennæ desuper extentæ notant intellectum erectum ad diuina. Scintillæ clamant igniri voluntatem, & accendi meditatione rerum cælestium. Manus indicat praxim, & opera bona, quæ debent esse finis & effectus orationis.

Vbi erat impetus spiritus, illuc gradiebantur, nec reuertebantur, cùm ambularent. Spiritus sancti gratia nos facit expeditos ad obsequium Dei, & obstat ne redeamus ad vomitum.

Eunte spiritu, & rotæ pariter eleuabantur sequentes eum. Spiritus enim vitæ erat in rotis. Anima Spiritu sancto perflata rotæ instar, est mobilis ad diuina.

Cap. 2. *Ecce manus missa ad me, in qua erat inuolutus liber: & expandit illum coram me, &c. Scriptæ erant in eo lamentationes, carmen, & væ.* Manus est auxilium Dei exhibitum in incarnatione. Liber fuit Verbum quod nescit esse tacitum. Lamenta Christus ipse flendo expressit. Cecinit carmen, gaudia beatorum enuntians. Denique væ reprobis intonuit.

Cap. 5. *Faciam in medio tui iudicia.* Iudicium nostrum pendet ex medio, id est, ex corde benè, vel malè affecto erga Deum. Deus petit hoc medium, id est, cor, quia medium olim locus erat dignior.

Cap. 5. *Non parcet oculus meus super te, & non miserebor, sed vias tuas ponam super te.* Ipsa suorum peccatorum recensio condemnabit impios.

Cap. 8. *Similitudo manus apprehendit me in cincinno capitis mei, & eleuauit me.* Capilli sunt cogitationum typi. Manum capillos apprehendere est practicas facere ideas boni, cuius species nostris mentibus obuersantur.

Spiritus eleuauit me inter cælum, & terram. Anima Spiritu sancto acta fugit omnia terrestria.

Cap. 16. *Hæc fuit iniquitas Sodomæ, superbia, saturitas panis, & abundantia, & otium ipsius, & filiarum eius, manum pauperi non porrigebant. Eleuatæ sunt, & fecerunt abominationes coram me, & abstulit eas.* Quia peccatum à rebellione oritur, superbia est initium & caput omnium peccatorum. Anima Deo deperdito terrenis inhiat, quibus vtitur immodicè indulgendo gulę, quam excipit otium, & inhumanitas in pauperes, & luxuria, aliaq; facinora

facinora quæ exterminium corporis, & animæ prouocant.

Cap.23. *In via sororis tuæ ambulasti, & dabo calicem eius in manu tua. Hæc dicit Dominus: Calicem sororis bibes, profundum, & latum.* Punitio certa comes est peccati, & quia multa erit æterna lata dicitur, & profunda.

Cap.27. *Ecce ego adducam super te alienos, robustissimos gentium, & nudabunt gladios suos super pulchritudinem sapientiæ tuæ.* Qui quærunt pigmenta Rhetoricæ, & flosculos eloquentiæ, sectantes pulchritudinem tantùm sapientiæ, & non vtilitatem, diuinæ iustitiæ gladiis obnoxij sunt.

Cap.28. *Eleuatum est cor tuum in decore tuo, perdidisti sapientiam tuam in decore tuo, in terram proieci te.* Qui sibi dona Dei arrogat, ille facit eorum iacturam & eis deperditis ad terrena deuoluitur.

Cap 36. *Illa terra inculta facta est, quasi hortus voluptatis.* Maria fuit terra manu hominum inculta, tamen protulit florem & fructum Iesum.

Cap. 37. *A quatuor ventis veni spiritus, & insuffla super interfectos istos, & reuiuiscant.* Mortui, id est peccatores rediuiui fiunt Spiritus sancti aura afflati.

Cap.43. *Ecce gloria Dei Israel ingrediebatur per viam Orientalem.* Via Orientalis est illa innocentia in qua ab ortu suo fuit conditus Adam. Virgo Maria fuit illa innocentia conspicua. Cum natus est ex Maria Virgine Christus, gloria Dei se conspicuam fecit illa via.

Cap.44. *Porta hæc clausa erit, non aperietur.* Inde liquet virginitas Mariæ post partum.

DANIEL.

Cap.1. *Tenta nos seruos tuos decem, & dentur nobis legumina ad vescendum, & aqua ad bibendum, &c. Apparuerunt vultus eorum meliores, præ omnibus, qui vescebantur cibo regio.* Deus peculiari influxu fouet illos, qui vim faciendo gulæ, temperantiæ actibus obsequuntur.

Cap.4. *Succidite arborem, & dissipate illam: attamen germen radicum eius in terra dimittite.* Adam licet succisus falce mortis, in suo germine vitam propagauit.

Peccata tua eleemosynis redime. Misericordia erga pauperes, misericordiam Dei conciliat.

Sensus meus reuersus est ad me, & ad honorem regni mei decoremque perueni. Statim atque peccator ad se reuertitur, ad Deum etiam regreditur à quo peccando procul abierat.

Cap. 5. *Allata sunt vasa aurea, quæ asportauerat de templo quod fuerat in Ierusalem, & biberunt in eis Rex, & concubinæ illius. In eadem hora apparuerunt digiti, quasi manus hominis scribentis.* Quicumque calicem Domini indignè sumit, ille citam & velocem excipiet sententiam mortis: nam ipsamet hora Deus cum morti æternæ adiudicat.

Cap.9. *Deficiet hostia, & sacrificium, & erit in templo abominatio desolationis.* Vbi homo abstinet sacra communione in multa abominanda ruit!

Cap.10. *Domine in visione tua dissolutæ sunt compages meæ, & nihil remansit in me virium.* Quisquis attendit Dei maiestatem, ille pronus statim ruit.

Cap.12. *Qui docti fuerint, fulgebunt quasi splendor firmamenti.* Doctores quia cælesti lumine animas illuminant, ideo sideribus comparantur.

Cap.13. *Mentitus es in caput tuum: ecce enim Angelus Dei accepta sententia ab eo scindet te medium.* Peccator in perniciem sui peccat: nam peccatum corpus & animam lacerat, & diuidit.

Cap. 14. *Sacerdotes ingressi sunt nocte iuxta consuetudinem suam, & vxores, & filij eorum, & comederunt omnia, & biberunt.* Heu heu, & hæc hodie viget consuetudo, vt in Ecclesiam intrent sacerdotes nocte opaca ignorantiæ, vnde scelus impunè gliscit: nam stipati concubinis omnia comedunt, & disperdunt.

OSEAS.

Cap.2. *Et nunc reuelabo stultitiam eius in oculis amatorum eius, &c.* Vexatio dat intellectum.

Propter hoc ecce ego lactabo eam, & ducam eam in solitudinem, & loquar ad cor illius, & dormire faciam eos fiducialiter. Deus eos lactat, qui à mundo procul sunt. Gratiæ effectus singularis est, oratio cum Deo colloquens, & animæ quies.

Desponsabo te mihi in iustitia. Si vis nubere nube pari. At gratia sola siue iustitia facit nos diuinæ naturæ consortes. Ergo vt desponsetur à Deo anima, debet esse iusta.

Cap.3. *Maledictum, mendacium, furtum, adulterium, & homicidium inundauerunt, sanguis sanguinem tetigit, propter hoc lugebit terra.* Flagella Dei, quæ luctu tegunt terram prouocantur diluuio peccatorum.

Cap.4. *Vinum, & ebrietas auferunt cor.* Non est cordatus homo, nec aptus ad ardua facinora, qui est vile suæ gulæ mancipium. Item gula lumen rationis adimit.

Cap.9. *Facti sunt abominabiles sicut ea, quæ dilexerunt.* Amor amanti inurit qualitates rei amatæ.

Cap.14. *Reddemus vitulos labiorum nostrorum.* Laudes Dei decantatæ sunt sacrificia grata Deo.

IOEL.

Cap.1. *Computruerunt iumenta in stercore suo.* Peccator ratione abdicata sicut iumentum est in stercore computrescens quando diu in suo peccato degit.

AMOS.

Cap.5. *Quod si obtuleritis mihi holocausta, & munera vestra, non suscipiam, & vota pinguium non suscipiam.* Vt Deus respexit ad Abel, antequam ad munera eius, ita nos inspicit ante preces, & opera. Vnde malus cui sua placet iniquitas conciliare nequit Deum. Rursus isto loco liquet sacrificia antiqua non iustificasse ex opere operato.

ABDIAS.

Cap.1. *Contemptibilis es valde, superbia cordis tui extulit te: si exaltatus fueris vt aquila, & si inter sidera posueris nidum tuum, inde detraham te dicit Dominus.* Quia superbia intempestiuam gloriam appetit, à Deo plectitur multa ingloria, id est, contemptu: omnes enim contemptui habent superbos, quorum quò maior est superbia, eò etiam maior eos manet ignominia.

IONAS.

Cap.1. *Indica nobis cuius causâ malum istud*

nobis sit, quod opus tuum? quæ terra tua, & quo vadis? vel ex quo populo es tu. Ecce typum conscientiæ examinandi sigillatim.

Cap. 3. *Adhuc quadraginta dies, & Niniue subuertetur.* Quadragenarius numerus est labori destinatus, & ieiunio, si hanc vitam sine labore & fructu pœnitentiæ præterimus, nos certa manet subuersio.

MICHÆAS.

Cap. 2. *Ascendit pandens iter ante eos.* Christi vita fuit ascensus perpetuus, iter, virtutum calles. Quisquis ergo volet ascendere in cælum, ille sequax sit Christi baiulans eius crucem.

Cap. 3. *Cùm exaudiero eos, dabo eis virtutem spiritus mei, & implebo eos iudicio meo, & fortitudine.* Quando Deus ratam habet pœnitentiam alicuius, hunc induit Spiritu sancto, simul & donis eius.

HABACVC.

Cap. 1. *Ipse de Regibus triumphabit, esca electa cibus eius.* Dæmon superbiæ de Regibus triumphat quando viris magnis, & sanctis lethale virus superbiæ infundit. Esca electa cibus est superbiæ, quia virtutes illa absorbet, si inde quis auram popularem superbiæ vento turgidus aucupatur.

AGGÆVS.

Cap. 2. *Meum est argentum, & meum est aurum dicit Dominus Deus exercituum.* Homines ditare Dei est, vt & eius spoliare suis opibus diuites.

ZACHARIAS.

Cap. 7. *Posuerunt terram desiderabilem in desertum.* Maria terra sancta coli vult virtutum obsequio, vt edat fructus nobis salutares. Sed multi hanc B. Virginem incultam habent, & desertam, ideo eis nullos sui suffragij census affert.

Cap. 8. *Ieiunium quarti, & ieiunium quinti, & ieiunium septimi, & ieiunium decimi erit domui Iuda in gaudium & lætitiam.* Iuda confessionem significat: qui post confessionem semper ieiunat à vitiis, ille vitam agit periucundam.

MACHABÆORVM I.

Cap. 2. *Mementote operum patrum vestrorum, quæ fecerunt in generationibus suis, & accipietis gloriam magnam, & nomen æternum.* Meditari vitam Sanctorum confert ad salutem, quia exemplis eorum accendimur ad virtutum praxim.

Cap. 6. *Comparauerunt se exercitus ad prælium, & tubis cecinerunt, & elephantis ostenderunt sanguinem vuæ, & mori ad acuendos eos in prælium.* Ante Quadragesimam, id est, triduo Bacchanalium, Dominica Quinquagesimæ Ecclesia se parat ad prælium contra vitia. Tuba canit, in præconibus Verbi Dei, ostendit sanguinem Christi, quia tunc legitur Euangelium, vbi Christus ait se ascendere Ierusalem vt crucifigatur: vt sic memoria Passionis Christi homines excitet ad certamen contra gulam, & luxuriam his diebus homines oppugnantes.

Cap. 16. *Simon perambulans, &c. Filius Abobi fecit eis conuiuium, & abscondit illic viros. Et cùm inebriatus esset Simon, & filij eius, occiderunt eum, & duos filios eius, & fecit deceptionem magnam in Israel.* Vide epulas & deceptionem esse simul, & in gula semper abscondi insidias, quæ nos, & filios, id est virtutes interimunt.

MACHABÆORVM II.

Cap. 9. *Apprehendit eum dirus viscerum dolor, & amara internorum tormenta, & quidem satis iustè, quippe qui aliorum torserat viscera.* Cùm peccamus in proximos, in viscera nostra conuertimur, eis tormina conquirentes.

Hinc igitur cœpit ex graui superbia deductus, ad agnitionem sui venire, diuina admonitus plaga, &c. & cùm nec ipse iam fœtorem ferre posset, ita ait. Iustum est subditum esse Deo. Afflictione superbia deprimitur. Nota voluptates primò afflare gratum, & suauem sensibus odorem, sed post se tetrum adeo fœtorem relinquere vt eum ferre nequeat ipse peccator, serò Dei potentiam desperando clamans.

Cap. 12. *Sancta, & salubris cogitatio est, pro defunctis exorare, vt à peccatis soluantur.* Illa solutio pro defunctis attenditur penes debitum pœnæ, & non penes reatum culpæ. Quippe nemo preces fundit, vt defunctus in peccato lethali, soluatur à culpa cuius labe infectus est: sed vt relaxentur ei pœnæ temporales, quæ debentur peccato cuius culpa fuit deleta virtute sacramenti, aut contritionis.

EX NOVO TESTAMENTO.

S. MATTHÆVS.

Cap. 1. *Liber generationis Iesu Christi.* Maria Virgo fuit liber in quo facta fuit recensio omnium virturum, & gratiarum, quæ præfulserunt in Patriarchis, Regibus & atauis Christi.

Iacob genuit Ioseph virum Mariæ, de qua natus est Iesus. Summa laudum B. V. Mariæ, est vt à Deo præelecta sit in matrem Christi.

Magnificat anima mea Dominum. B. V. Maria laudata non se magnificit, sed Dominum auctorem gratiarum, quæ in ipsa Virgine laudabantur.

Cap. 2. *Prædicantes adorauerunt eum.* Carnis assumptio maiestati diuinæ nihil derogauit.

Cap. 5. *Amen dico vobis, &c. Iota vnum, aut vnus apex non præteribit à lege, donec omnia fiant.* Vt verbum emissum foras vocale est, & sonorum. Ita à Verbo incarnato prolata suum sonum, & effectum indubiè sortientur.

Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cœlorum. Paupertas voluntaria animam exuit affectu rerum terrestrium; quarum cupido grauat animam, quæ spoliata tali affectu, est expedita magis ad cælorum ascensum.

Sic luceat lux vestra coram hominibus, vt videant opera vestra bona, & glorificent Patrem vestrum, qui in cœlis est. Illud quod præsertim in virture micat, & coruscat, est charitas, quam quisque debet in proximos explicare conciliaturus inde Deo laudem, quo sciunt omnes, in animas influere charitatem.

Si offers munus tuum ad altare, &c. Vade prius reconciliari fratri tuo: & tunc veniens offeres munus tuum. Vt sacrificium olim fiebat igne submisso, qui ardebat in altari, ita sacris adesse nemo debet, sine amoris igne in cordis intimo conflagrante.

Estote vos perfecti, sicut & pater vester cœlestis perfectus est. Deus non hortatur nos ad æqualitatem, sed ad similitudinem, eam equidem quæ est

inter

inter Deum, & hominem,& non ad eam, quæ intercedit inter hominem, & hominem. Rursus. Summa Dei perfectio in eò sita est, vt sit interminata,& infinita. Qui vult ergo perfectus esse, Deum imitando prout potest,ille sibi nullas debet præfigere metas perfectionis, sed de virtute, in virtutem procedere.

Cap.6. *Attendite ne iustitiam vestram faciatis coram hominibus.* Nota florem,seu meritum virtutis carpi, & decoqui à vana gloria, quam spectatores conciliant. Nota oculos hominum dum quæruntur, vt testes bonorum operum, instillare virus lethale bonis operibus, sicut de regulo serpente dicunt, qui quos aspicit interimit. Ita bono operi, velle videri ab aliis, est velle mori, & suo præmio defraudari.

Cap.9. *Confide fili remittuntur tibi peccata tua.* Nulla planè est confidentia eius, qui in peccato degit. Sed is cui peccata sunt remissa, diues habet argumentum confidentiæ, & spei futuræ beatitudinis.

Cap.10. *Nolite timere eos, qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere.* Corporis mors non est timenda, vtpote subeunda necessariò: sed est mors animæ cauenda, cui nemo nisi volens subiicitur.

Non veni pacem mittere sed gladium. Christus suos discipulos instituens ad perfectionis studium, eos docuit superflua omnia resecare.

Cap.11. *Discite à me, quia mitis sum,& humilis corde.* Humilitatis summa penes cor est, & non penes actus externos humiliationis, quæ sæpe superbia recondita vitiantur. Illa vera cordis humilitas est cum mansuetudine.

Cap.15. *Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longè est à me.* Diuini cultus summa penes amorem est. Item nulla, & cassa est oratio, quæ sine attentione sola labia diducit.

Cap.16. *Assumens eum Petrus, cœpit illum increpare dicens: Absit à te Domine,non erit tibi hoc. Qui conuersus,dixit Petro: Vade post me Satana, scandalum es mihi,quia non sapis ea,quæ Dei sunt, sed quæ hominum.* Cùm anima Deo afflata Crucem, & pœnitentiam sibi proponit, ad austera se accingens,statim eam suis susurris tentat animam abstrahere ab austeris,hac tentatione ducens ad scandala, id est,in peccata personam dæmonis ita agens in animæ perniciem.

Si quis vult venire post me,abneget semetipsum, & tollat crucem suam. Nota Crucem non ferri sine præuia abnegatione. Nam nisi carni grata neges,illa duris non se aptabit. Itaque regula Christiana crux est

Cap.18. *Ne contempseritis vnum ex his pusillis: dico enim vobis, quia Angeli eorum in cælis vident faciem patris mei.* Amore & sollicitudine nostrâ digni sunt omnes esto vilissima sorte sati, quia Angeli licet beati non dedignantur eorum habere curam.

Cap.19. *Diuites difficilè intrabunt in regnum cælorum. Facilius est camelum per foramen acus transire, quàm diuitem intrare in regnum cælorum.* Illa difficultas petitur ab affectu diuitiarum, qui vt hominem inuasit, ei tenaciter adhæret, nec sine magnis angustiis exuitur. Deponit onus suum camelus vt transeat per angustam portam. Ita debet opum affectum deponere quisquis intrare cupit per angustam cæli portam.

Ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te. Nemo potest Christum sequi onustus. Namque suos sequaces ille ad perfectionem instituit, ideoque citos & veloces oportet esse tales discipulos. Cùm ergo facessant opes negotium, deponat onus illud quisquis optat esse discipulus Christi, siquidem ad sequendum Christum erit relictis omnibus expeditus.

Cap.22. *In resurrectione neque nubent, neque nubentur,sed erunt sicut Angeli Dei in cælo.* Corpora nostra suo fomite peccati exuta in cælo nihil carnale prorsus agent neque patientur.

Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota mente tua. Mens & cor hominis insinuant intellectum, atque voluntatem hominis,quarum facultatum non exordia tantum,sed & vsum totum debemus Deo,vt & nos totos.

Cap.25. *Aptate lampades vestras, ecce sponsus venit exite obuiam ei.* Cognitio sui necessaria vt quisque se aptet ad occursum Dei.

Quod vni ex minimis istis fecistis,mihi fecistis. Quod membris exhibetur, hoc sibi caput factum attribuit.

Cap.27. *Amice ad quid venisti.* Deus animam quæ ad peccandum se accingit increpat stimulo conscientiæ præmonente ne peccet.

Cap.28. *Ecce vobiscum sum vsque ad consummationem sæculi.* Christus adest nobis præsentia corporali in Eucharistia,& influxu gratiæ suæ.

S. MARCVS.

Cap.1. *Erat Ioannes vestitus pilis cameli, & zona pellicea circa lumbos eius, & locustas, & mel siluestre edebat.* Pœnitentia duris gaudet,omnemque luxuriandi sensibus ansam aufert, & præsertim tactum & gustum acerbis exercet.

Cap.7. *Pharisæi,&c. Quare discipuli tui, non ambulant iuxta traditionem seniorum, sed communibus manibus manducant panem.* Commune, & prufanum perinde est. Vt & communicare,& coinquinare,lauare,& sanctificare perinde est.

S. LVCAS.

Cap.1. *Erant iusti ambo ante Deum incedentes in omnibus mandatis Domini sine querela.* Ad iustificationem necesse est obseruare omnia mandata: qui namque peccat in vno, fit omnium reus. Effectus iustitiæ est,esse sine querela conscientiæ reclamantis.

Paries filium, & vocabis nomen eius Iesum,&c. Regnabit in domo Iacob in æternum, & regni eius non erit finis. In nobis Christus regnauit in Baptismo,sed cum peccamus regni eius est finis. Iacob,id est,luctator. Domus Iacob est anima quæ generosè, & fortiter luctatur cum vitiis. In hac domo Iacob regnat Christus.

Exurgens Maria abiit in montana cum festinatione. Series tota vitæ Beatæ Virginis fuit exurgens in montana cum festinatione. Gratia namque plena anima nescit deorsum tendere.

Fecit potentiam in brachio suo. Redemptio hominis ex captiuitate diaboli fuit opus omnipotentiæ Dei.

Cap.2. *Et pastores erant in eadem regione vigilantes, & ecce Angelus Domini stetit circa illos, & claritas Dei circumfulsit illos.* Pastorum seu Præsulum officium est vigilare. Hos vigiles adiuuant Angeli. Claritas Dei illustrat Episcopos, nam illi Dei vices agunt in terris.

Positus

Positus est hic in ruinam, &c. Tuam ipsius animam doloris gladius pertransibit, &c. Puer autem crescebat. Post mentionem gladij dicit puerum creuisse, quia tribulationes conciliant gratiarum omnium incrementorum.

Fili quid fecisti nobis sic? Ecce pater tuus & ego dolentes quærebamus te. Christus amittitur in die festo, id est iactura Dei, & gratiæ fit inter gaudia, & prospera. Inuenitur à flentibus, & pœnitentibus.

Iesus proficiebat sapientia, & ætate, & gratia apud Deum, & homines. Iesus, qui apud Deum erat perfectissimus, aperiebat per singula momenta temporum nouos gradus insitæ virtutis, quos aptabat indoli ætatis quam agebat.

Cap.7. *Dimittuntur ei peccata multa, quia dilexit multum.* Charitas, & peccata non coeunt.

Cap.8. *Vobis datum est nosse mysterium regni.* Fides est donum Dei, vnde nemo sibi attribuat notitiam rerum supernarum.

Tetigit me aliquis, nam ego noui virtutem de me exiisse. Quotiescumque Deum fide vel amore attingimus, ex illo fluit in nos gratia.

Cap.9. *Domine, si quem defraudaui reddo quadruplum.* Pœnitens se primò restituit Deo. Secundò, sibi pacem & quietem conscientiæ, tertiò proximo quidquid ei abstulit, siue bona, siue famam. Quartò Ecclesiæ restituit virtutis exempla loco scandali.

Cap.10. *Gaudete, quòd nomina vestra scripta sunt in cælis.* Hæc est differentia iustorum, & malorum. Quod iusti non scripsere sua nomina in cælis, sed Deus, qui eos prædestinauit ab æterno. Mali verò sua nomina scribunt in terra, suum nomen dantes rebus caducis huius mundi, iuxta Vatis oraculum: Posuerunt nomina sua in terris suis.

Cap.11. *Si in digito Dei eiicio dæmonia.* Digitus Dei est Spiritus sanctus, ad quem pertinet eiicere spiritum nequam.

Cap.12. *Cogitabat intra se dicens: Quid faciam, quia non habeo, quò congregem fructus meos. Destruam horrea mea.* Auarus seipso solo consultore vtitur, quia suspectos habet omnes. Consilij summa fuit destructio. Destruam inquit horrea mea. Reuera suam domum destruit auarus, quando domus aliorum euertit vsuris suis. Nam malè parta, malè dilabuntur. Malè sibi ergo cauet, qui ex ruinis pauperum coaceruat opes, vtpote futuras in destructionem familiæ suæ, vt & animæ ideo condemnandæ.

Cap. 15. *Gaudium erit coram Angelis Dei, super vno peccatore pœnitentiam agente.* Pœnitentiæ obsequio replentur sedes, quæ in cælo vacant ob dæmonum lapsum, & gaudium accidentale manet Angelos, quando sedes hæ replentur à beatis.

In se reuersus dixit, &c. Ego hic fame pereo. Surgam, & ibo ad Patrem meum, & dicam Pater, peccaui. Pœnitentiæ gradus hi sunt. Primò auspicandum est ab examine conscientiæ. Beneficio huius examinis homo suam deprehendet inopiam, quam pertæsus concipiet propositum, se erigendi ad ditiorem sortem, quæ est filiorum Dei. Praxis huius propositi erit accessus ad sacerdotem à confessionibus, cui peccatorum seriem explicabit.

Cùm autem longè esset, vidit illum pater ipsius, & misericordia motus est, & accurrens cecidit super collum eius, & osculatus est eum. Peccatum nos à Deo longè facit, iuxta Psaltis oraculum. Longè à peccatoribus salus. Quando Deus miseretur, accurrit, quando verò punit tardius incedit, & quasi inuitus. Misericordiæ effectus est osculum, id est, gratia nos vniens Deo.

Cap.17. *In diebus Noe, edebant, & bibebant: vxores ducebant, & dabantur ad nuptias, &c. Venit diluuium, & perdidit omnes.* Gulam, luxuriam, & alias voluptates, sequitur primò diluuium lacrymarum, & demum perditio corporis, & animæ.

Cap.18. *Oportet semper orare, & non deficere.* Reuera deficit, & multis animæ deliquiis obnoxius est, qui orationis obsequium non vsurpat. Nam orare, & refici perinde est.

Non sum sicut cæteri hominum, &c. Publicanus descendit iustificatus. Profectò superbus, non est sicut cæteri hominum, sed sicut bestiæ, vt leones, & pauones qui de nihilo gloriantur. Magis Deo placet humilitas in malè factis, quàm superbia in benè factis.

Nihil horum intellexerunt, & erat verbum istud absconditum ab eis, & non intelligebant, quæ dicebantur. Tantisper sensus carnis adhuc residuus in Apostolis fecit, vt non intellexerint ea, quæ erant Passionis Christi.

Dixerunt ei, quòd Iesus Nazarenus transiret. Et clamauit dicens, Iesu fili Dauid miserere mei. Iesus illuc transiit, antè quàm cæcus clamaret: ita Deus ad nos venit antè quàm eum inuocemus.

Cap.19. *Quærebat videre Iesum, & non poterat præ turba, quia statura pusillus erat.* Statura nostra, id est, facultas, seu sufficientia ad inuestiganda cælestia valde pusilla est. Quærentibus Iesum se opponunt turbæ, id est, mundus, & curæ rerum terrestrium, quæ obstant, ne videamus, Iesum, & cum eo redeamus in gratiam.

Ecce dimidium bonorum meorum Domine, do pauperibus. Charitas est bipartita, Deum quippe spectat, & proximum. Qui de salute proximi sollicitus est, & eam procurat, ille boni sui mediam partem dat pauperibus: nam nos & proximi sumus indigi.

Homo quidam nobilis abiit in regionem longinquam vocatis decem seruis, dedit eis decem mnas, & ait ad illos. Negotiamini dum venio. Christus humanitatem duxit in regionem longinquam, id est in cælum. Dedit sacramenta, & auxilia, quorum obsequio vult, vt salutem nostram operemur in hac vita donec ipse veniat rationem quæsiturus in hora mortis.

Si cognouisses, &c. Non relinquent in te lapidem super lapidem, eo quod non cognoueris tempus visitationis tuæ. Quia de cognitione sui parum curat homo, ideo non attendit esse vitam hanc tempus, quo Deus nos visitat ad salutem. Idcirco Dei gratiam spernit, & in dæmonum fauces præceps abit.

Cap.22. *Occurret vobis homo quidam amphoram aquæ portans, sequimini eum & dicetis patrifamilias domus: Magister dicit; Vbi est diuersorium vbi Pascha cum discipulis meis manducem.* Aquæ sunt symbolum lacrymarum, quas vbi quis effuderit, non longè est à Christo, qui pro foribus adest, illud insusurrans. Apud te facio Pascha Communionis compos eris, quia baiulas amphoram aquæ, dum cor lacrymarum imbre madet. Itaque lacrymæ nos aptant ad communionem.

Desiderio desideraui manducare vobiscum hoc Pascha antequam patiar. Excitandi sunt affectus nostri ad solum Deum amplexandum ante communionem.

Hic

Hic est calix nouum testamentum in sanguine meo. Vide Bezæ insolentiam circa locum istum.

Hoc facite in meam commemorationem. Deus in communione suæ Passionis vult nos meminisse.

Ego dispono vobis sicut disposuit mihi Pater meus regnum. Vendit nobis Christus regnum cælorum eo pretio, quo accepit à Patre suo, id est, laboribus.

Domine ecce duo gladij hic. Post datam Apostolis communionem, oblati sunt Christo duo gladij. Nam qui communicant indignè duobus gladiis obnoxij sunt. Vnus in hoc mundo vitam adimit, alter in Inferno punit.

Cap. vlt. *Nonne cor nostrum erat ardens in via, dum loqueretur in nobis.* Scriptura sacra explicata suos auditores accendit amore Dei.

S. IOANNES.

Cap. 1. *Omnia per ipsum facta sunt.* Quidquid creatum est, illud esse totum à Verbo emendicat.

Mundus eum non cognouit. Mundi nomine intellige homines amatores mundi plus quam Dei.

Quotquot receperunt eum dedit eis potestatem filios Dei fieri. Fide simus Dei.

Non ex sanguinibus, neque ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri, sed ex Deo nati sunt. Filij Dei carnale nihil sapiunt.

Et Verbum caro factum est, &c. Plenum gratiæ, & veritatis. Si plenitudo gratiæ attenditur penes subiectum gratiæ B. Virginis, Maria, & Apostoli fuere pleni gratia: si verò plenitudo attenditur penes gratiam, in solo Christo fuit gratiæ plenitudo.

Cap. 2. *Tu seruasti bonum vinum vsque adhuc.* Natura nequit adæquare donum Dei quod editum est miraculo.

Cap. 3. *Spiritus vbi vult spirat, vocem eius audis, sed nescis vnde veniat, aut quo vadat.* Ignoratur origo venti. Naturali indagine nemo Spiritus sancti habere potest notitiam.

Cap. 5. *Ille erat lucerna ardens, & lucens.* Ioannes Baptista fuit idea prædicatoris eximij, qui ardere debet charitate, priusquam lucere face doctrinæ.

Cap. 6. *Qui credit in me, habet vitam æternam. Ego sum panis vitæ.* Fides est salutis initium. Sed quia est nutrienda fides, ecce tibi panem Eucharistiæ.

Patres vestri manducauerunt manna in deserto, & mortui sunt, &c. Si quis manducauerit ex hoc pane viuet in æternum. Manna secum non vehebat gratiam, quam panis consecratus adfert, & ratione cuius æternæ vitæ compotes sumus.

Verba, quæ ego locutus sum vobis, Spiritus, & vita sunt. Id est, Non sunt spiritualiter tantùm intelligenda, quia corpus futurum erat in Eucharistia modo spirituali, inuisibiliter, & sine quantitate externa occupante locum. Sed hæc verba Spiritus, & vita sunt, quia Sacramentum corporis mei erit effectiuum vitæ, & Spiritus. Nam mortuos excitabit, & corpori homines addictos faciet spirituales.

Cap. 8. *Si filij Abrahæ estis, opera Abrahæ facite.* Patrum in filios transcunt cum semine mores, ita virtutum praxis familiaris Abrahæ, discernit eius filios legitimos, ab aliis qui se falsò dicunt Abraham Patre satos.

Cap. 10. *Pater & ego vnum sumus.* In essentia, quæ vna eadémque numero est Patris, & Filij.

Cap. 11. *Quatriduanus est, iam fœtet.* Homines peccato assueti tetrum odorem spargunt.

Cap. 12. *Ecce Princeps huius mundi eiicietur foras.* Diabolus mundo pulsus, gladio mortificationis.

Cap. 13. *Ante diem festum Paschæ, &c. Cùm dilexisset suos, qui erant in mundo, in finem dilexit eos.* Amoris extremi signum fuit, se communicare suis discipulis sub specie panis.

Non lauabis mihi pedes in æternum. Si non lauero te, non habebis partem mecum. Parum est habere manus mundas, id est, opera externa pura, nisi & animæ pedes, id est, affectus etiam mundi sint.

Cùm hæc dixisset Iesus turbatus est, &c. Cùm ergo Iudas accepisset buccellam exiuit continuo. Erat autem nox. Eucharistia nocte instituta, quia lumini rationis est inuia, capique potest fide subobscura tantum. Iuda noctu abiit, quia Christum relinquebat, qui est lux mundi.

Cap. 14. *Pater maior me est*: vt homo sum, sed quatenus Deus ego sum, Pater, & ego vnum sumus.

Cap. 15. *Sicut palmes non potest fructum ferre a semetipso, nisi manserit in vite, sic nec vos nisi in me manseritis.* Opera nostra non sunt meritoria, nisi in charitate fiant. Nempe Deo nos adglutinat charitas.

Si mundus vos odit, scitote quia me priorem vobis odio habuit. Mundus odit Christum, quia damnauit eius opera. Ita boni suo exemplo malos damnant, ideo illi eos persequuntur.

Cap. 16. *Mundus gaudebit, vos verò contristabimini.* Gaudium mundi est omne penes sensus, vt & Sanctorum tristitia est penes sensus, quibus aufertur omne delectabile. Sed mundus in cordis recessu penitiore luget, vt iusti secus gaudent conscientia bona nihil suggerente mali.

Cap. 17. *Pater sancte, serua eos in nomine tuo, quos dedisti mihi, vt sint vnum, sicut & nos.* Christus Passione sua nos non Deo tantùm vniuit, sed & omnes inuicem adunauit. Quod si qui discordes non vnionis huius sunt participes, illi profectò cadunt fructu Passionis Christi, quæ influit in homines tantùm vnanimes.

Cap. 20. *Insufflauit, & dixit Accipite Spiritum sanctum: quorum remiseritis peccata remittuntur eis.* Quod spiritus malus à nobis excedat, illud est Spiritus sancti facinus, & potestas.

ACTA APOSTOLORVM.

Cap. 1. *Cœpit Iesus facere, & docere.* Facta debent præire voci docentium.

Cap. 2. *Erant omnes discipuli pariter in eodem loco, & factus est repente de cælo sonus tanquam aduenientis spiritus vehementis.* Non est in commotione Deus, Spiritus ille mitis, in concordes tantum, & vnanimes influit, posuit ille fines suos pacem.

Cap. 9. *Subitò circumfulsit eum lux de cælo.* Inepti sumus ad regressum ad Deum, nisi ille nos suo lumine præueniat. Nota vocem subitò dicere gratiæ influxum transitorium, qui effluit à nobis,

à nobis, si nos eum vltro citroque non excipimus vti par est.

Vas electionis est mihi iste, vt portet nomen meum coram gentibus, & filiis Israël. Ego ostendam illi, quanta oporteat eum pro nomine meo pati. Quia Paulus ad grandia destinabatur à Deo, ad hoc insigne munus magnis etiam, crucibus, ad hoc munus congruis aptabatur.

Cap. 10. *Adhuc loquente Petro verba hæc, cecidit Spiritus sanctus super omnes, qui audiebant verbum.* Verbum Dei auditum sicuti par est generat amorem Dei.

Cap. 13. *Audientes autem gentes gauisæ sunt, & glorificabant verbum Domini, & crediderunt quotquot erant præordinati ad vitam æternam.* Glorificare verbum Dei, est illi obedire. Nota solos prædestinatos perfectum obsequium exhibere verbo Dei.

Cap. 16. *Subitò terræ motus factus est magnus, & statim aperta sunt ostia omnia, & vniuersorum vincula soluta sunt.* Vt vincula Pauli soluerunt vincula ligatorum, ita cruces, seu afflictiones æquo animo acceptæ soluunt vincula peccatorum.

Cap. 17. *In ipso viuimus, mouemur, & sumus.* Nota nos in tantum esse, in quantum viuimus, & mouemur. Vnde homo Dei gratiæ expers, & qui non mouetur ad praxim bonorum operum, reuera nihil est, quia in Deo nec viuit, neque mouetur.

Cap. 19. *Sed neque si Spiritus sanctus est audiuimus.* Animalis homo, non percipit ea, quæ sunt Spiritus.

EPISTOLA SANCTI PAVLI AD ROMANOS.

Cap. 1. *Inuisibilia ipsius à creatura mundi, per ea quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur.* Attributa Dei, vt bonitas, sapientia, iustitia abundè liquent in serie & contextu rerum editarum.

Cap. 2. *Non auditores legis iusti sunt apud Deum, sed factores legis iustificabuntur.* Regnum Dei non consistit in sermone, sed in opere. Fides quidem ex auditu, sed hæc sine operibus mortua est.

Cap. 3. *Iustitia Dei per fidem Iesu Christi in omnes, & super omnes, qui credunt in eum.* Christus ante Incarnationem erat caput Ecclesiæ secundum humanitatem, per operationem hominum, in eum, in quem credebant aliquando nasciturum. Hæc autem humanitas non agebat in homines, vtpote non edita, etsi Christus secundum diuinitatem ageret ante suum exortum in humanis. Ast editus ex B. Virgine, fuit caput Ecclesiæ, per operationem hominum in eum, & per operationem propriam, totam Ecclesiam gratia vberiore recreantem.

Omnes peccauerunt, & egent gloria Dei. Gratia qua indigent peccatores, est gloria inchoata. Parcendo Dei gloria innotescit: nam sic bonitas elucescit, quæ ad gloriam Dei redundat.

Ex operibus legis, non iustificabitur omnis caro, coram illo. Imbellis erat lex Iudaica, & egena, facta comparatione ad legem gratiæ.

Cap. 5. *Gloriamur in tribulationibus.* Id est, patientia nos gloria æterna facit dignos.

Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum. Charitas non est naturæ, aut artis habitus, sed est Spiritus sancti influxus.

Cap. 6. *Gratia Dei vita æterna.* Inchoatiuè.

Cap. 7. *Condelector legi Dei secundum interiorem hominem.* Quia lex Dei maximè rationi consentanea est, ideo illa placet rationi.

Video aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meæ. Appetitus sensitiuus, ad carnalia semper inclinat, ratione reluctante.

Cap. 8. *Si secundum carnem vixeritis moriemini, si autem spiritu facta carnis mortificaueritis viuetis.* Vt caro corruptelæ conscia est, ita & corruptioni obnoxios facit eos, qui carnis indolem induit. Et secus vt spiritus immortalis est, eos qui spirituales sunt à morte vindicat. Vt autem quis spiritualis fiat, ille debet deponere, & excutere mores, & inclinationes carnis.

Quicumque spiritu Dei aguntur, ij sunt filij Dei: scilicet adoptiui.

Ipse spiritus interpellat pro nobis gemitibus inenarrabilibus. Spiritus sanctus animam soluit in lacrymas contritionis indices.

Diligentibus Deum, omnia cooperantur in bonum. Vt ignis omnia accendit, ita Dei amor omnia in bonum conuertit.

Quos præsciuit, & prædestinauit conformes fieri imaginis filij sui. Christus est causa exemplaris nostræ prædestinationis. Quisquis ergo suam vult certam facere prædestinationem, ille vitam agat conformem Christo.

Si Deus pro nobis, quis contra nos. Maius est Dei auxilium influens in nos, quàm tentationes deforis ingruentes.

Quis ergo nos separabit à charitate Christi? an tribulatio, an periculum, &c. In his omnibus superamus propter eum, qui dilexit nos. Amor alicuius rei non expungitur, nisi occurrente bono potiori, cum ergo bonum, quod est charitatis obiectum, nullum supra se bonum habeat profectò nihil à charitate potest nos separare. Nota victoriam quam reportamus de tentationibus esse referendam in eum qui dilexit nos, quia ille dedit vnde triumphemus.

Cap. 10. *Quomodo prædicabunt, nisi mittantur.* Nemo prædicare potest nisi mittatur à Deo, immediatè, aut mediatè. Missio immediata debet probari miraculis. Mediata petit assensum Prælatorum.

Cap. 11. *Socius radicis, & pinguedinis oliuæ factus es.* Dum Christo adhæremus, sumus eius diuinæ consortes naturæ, quantum ferre potest humana conditio affecta gratia.

Ex naturali excisus es oleastro, & contra naturam insertus es in bonam oliuam. Natura vitiata suum deponit vitium quando gratiæ Dei obsequio, vnimur Christo.

O altitudo diuitiarum sapientiæ, & scientiæ Dei, quàm incomprehensibilia sunt iudicia eius, & inuestigabiles viæ eius! Nulla potest indagine deprehendi æternum Dei consilium, ideoque prodest adorare Dei iudicia quæ inuestigare nocet.

Ex ipso, & per ipsum, & in ipso sunt omnia. Omnia à Deo dependent, in esse, & in conseruari.

Cap. 12. *Obsecro vos fratres vt exhibeatis corpora vestra hostiam viuentem, sanctam, Deo placentem.* Vt hostia mactabatur antequam vreretur, ita debemus gladio mortificationis occidere carnalia. Ita carne extincta solus in homine residuus erit spiritus, qui vt est immortalis, mortis expertes faciet homines, qui Deo consecrati erunt hostiæ viuentes vita gratiæ.

Multò

Multi vnum corpus sumus in Christo. Quia ille caput est Ecclesiæ, cuius fideles omnes sunt membra.

Sollicitudine non pigri, spiritu feruentes, Domino seruientes. Sollicitudo rerum temporalium nos tardos facit. At Spiritus Dei, vt ignitus est, ita nos feruidos accendit. Et inde Deo nostra obsequia citius exhibemus.

Cap.13. *Non est potestas, nisi à Deo.* Igitur in omni dignitate Deus honorandus.

Quæ à Deo sunt, ordinata sunt. Ergo Deum derelinquens inordinatè viuit.

Induimini Dominum Iesum Christum. Ille cuius vita refert vitam Christi, induit mores Christi, & eum quasi induit.

Carnis curam ne feceritis in desideriis. Id est desideria vestra non sint de carnalibus.

Cap.14. *Omne quod non est ex fide peccatum est.* Dicitur aliquid fieri bona fide, quando fit; conscientia dictante malum hoc non esse. Vt contra, si conscientia reclamante fiat opus, illud erit malum, quia non est ex fide. Namque fides hoc loco perinde est, ac conscientia. Rursus peccatum est defectus. Ast in omni opere hominis infidelis, est hic defectus, vt opus illud editum sit ab homine sine fide, & sic opus eius defectuosum est ea parte, qua emanat ab anima infideli.

AD CORINTHIOS I.

Cap.1. *Caput Christi Deus.* Quod est præcipuum atque caput in Christo, hoc Deus est.

Cap.2. *Nos non spiritum huius mundi accepimus, &c. Animalis homo non percipit ea, quæ sunt spiritus Dei: stultitia enim est illi, & non potest intelligere, quia spiritualiter examinatur.* Nihil nisi carnale sapit carni, ideo absurda, & stulta sapit ea, quæ spiritus ingerit, & suadet, quia sunt contraria dictamini, & susurro sensus.

Cap.3. *Ego non potui vobis loqui, quasi spiritualibus, sed quasi carnalibus. Tanquam paruulis in Christo lac vobis potum dedi, non escam.* Nouitiis, vt rudibus sunt præscribenda rudimenta vitæ spiritualis, & non exercitia perfectorum.

Templum Dei estis vos. Non dignitate vestra, sed dignatione Dei.

Cap.4. *Quid habes, quod non accepisti, si ergo accepisti, quid gloriaris.* Inanis est gloriatio, quæ capitur ex re mutuatitia, & quæ possidetur ad arbitrium tantùm eius, qui eam commodauit, & ab inuitis auferre potest.

Cap.6. *An nescitis quoniam membra vestra templum sunt Spiritus sancti, qui in vobis est, &c. Glorificate, & portate Deum in corpore vestro.* Si spiritus, & caro Deo obediunt, ita Deum glorificant, vt contra Deum spernunt obsequia legi eius debita detrectantes.

Cap.7. *Qui sine vxore est, sollicitus est, quæ Domini sunt, quomodo placeat Deo: qui autem cum vxore est, sollicitus est, quæ sunt mundi, quomodo placeat vxori, & diuisus est.* Virgo Deo offert holocaustum, vtpote tota Dei solius amore flagrans. Nupta verò sacrificium: quippe viro sui affectus partem resignat.

Circumcisio nihil est, & præputium nihil est. Ex se sola circumcisio non iustificat.

Cap.8. *Scientia inflat.* Qui scientiæ suæ finem in eo solo ponunt vt sciant, & ingenium suum acuant, illi superbiæ typho tument.

Si quis se existimat scire aliquid, nondum cognouit quemadmodum oporteat eum scire. Quasi diceret eos, qui scire suum capite tenus iactant, & inermes præferunt manus, non callere modum, quo verbum Dei mentibus illabitur.

Cap.9. *Qui altario deseruiunt, cum altario participant.* Census Ecclesiæ iis sunt distribuendi, qui suum Ecclesiæ pendunt obsequium.

Cap.10. *Patres nostri omnes sub nube fuerunt, & omnes mare transierunt, & omnes in Moyse baptizati sunt in nube, & in mari.* Transitus ille maris rubri baptismum delineat in quo anima detersa labe originali, Christi sanguine purpurascit. In his aquis, Ægyptij id est peccata omnia demerguntur. Moyses est figura Christi, vt & nubes illa typus extitit Spiritus sancti, qui refrigerio suo concupiscentiæ ardorem attemperat.

Omnes eandem escam spiritalem manducauerunt, & omnes eundem potum spiritalem biberunt, bibebant autem de spiritali, consequente eos petra: petra autem erat Christus. Iudæi omnes ante natum Christum, quicquid meritorium edidere, tale fuit fidei in Christum venturum obsequio.

Vnus panis, vnum corpus multi sumus, omnes, qui de vno pane participamus. Nota neminem participare panem Christi, nisi eum, qui charitate Deo vnitus est, & effectum panis huius, esse fideles omnes vnire simul amore sacro.

Cap.11. *Quotiescumque manducabitis panem hunc, & calicem bibetis, mortem Domini annuntiabitis donec veniat.* Et meditanda Passio Christi, quando sacram Eucharistiam frequentamus. Rursus post communionem ita vitam debemus componere, vt cum Christo mortui videamur, imitantes eius Passionem, refugæ voluptatum, itavt spectatores in vita nostra legant Christum crucifixum.

Probet seipsum homo, & sic de calice illo bibat, & de pane illo edat. Probatos, id est, innoxios homines recipit mensa sacra.

Si nosmetipsos diiudicaremus, non vtique iudicaremur. Dominus non iudicat bis in idipsum. Vnde quia pœnitens indixit sibi pœnam, Deus aliam non infliget.

Cætera cùm venero disponam. Multa Paulus Apostolus instituit inspirante Deo, quæ, & ad nostra tempora perseuerant.

Cap.12. *Membra cùm sint multa, vnum corpus sunt.* Disparitas conditionum in Ecclesia, non obstare debet, quin in charitate omnes vniamur.

Cap.13. *Si habuero omnem scientiam, & si habuero omnem fidem.* Scientia, est notitia naturali lumine comparata. Fides vero lumen cæleste petit, vt nostris mentibus illabatur.

Charitas patiens est, benigna est, charitas non æmulatur, non agit perperam, non inflatur, non est ambitiosa, non quærit, quæ sua sunt, non irritatur, non cogitat malum. Quia omnes virtutes sunt vna charitate velut alma parente satæ, solam charitatem quando Christus indixit, omnes virtutes hoc nomine commendauit.

Cap.15. *Gratia Dei sum id quod sum, & gratia eius in me vacua non fuit, abundantius illis omnibus laboraui.* Gratia non est iners, sed est laboris amans.

Si Christus non resurrexit, inanis est prædicatio nostra, inanis est & fides vestra. Incarnationis summa fuit resurrectio animarum, cuius Christi resurrectio est exemplar. Qui ergo facit dubiam resurrectionem Christi, ille cadit fide.

Quod seminas non viuificatur, nisi prius moria-

tur. Quicquid carnale sapit in homine, illud omne debet præuia mortificatione dirui, vt homo in æterna gloria suscitetur.

Factus est primus Adam in animam viuentem, nouissimus Adam in spiritum viuificantem. Adam sortitus est animam vitæ & mortis capacem, sed alter Adam id est Christus mortem in quam incurrit Adam, resurgendo vicit, iter aperiens omnibus vt resurgant.

AD CORINTHIOS II.

Cap 2. *Christi bonus odor sumus Deo.* Qui sunt in statu peccati lethalis, illi diaboli sunt, vtpote diabolo patre sati, & hi tetrum odorem afflant, & ante Deum fœtent. Qui verò Dei gratiæ sunt conscij, ac proinde procul ab omni peccato lethali, illi sunt Christi, & virtutum omnium odore fragrant ante Deum.

Cap. 3. *Vbi Spiritus, ibi libertas.* Quasi diceret, eos, quos gratia instituit esse sui iuris, & nulla vitiorum compede præpediri, nihilque esse quod moras nectat, cùm properant ad excelsa, quò nemo pergit, nisi vitiis expeditus.

Cap. 4. *Licet is, qui foris est, noster homo corrumpatur: tamen is, qui intus est, renouatur de die in diem, &c. Non contemplantibus nobis, qua videntur, sed qua non videntur.* Consideratio gloriæ æternæ minuit pondus passionum, quas quisque subit intuitu illius gloriæ æternæ.

Qua videntur temporalia sunt, qua autem non videntur aeterna sunt. Sensuum obiecta momento durant, ac ita momentaneum est, quod delectat: sed ea ad quæ aspiramus inuia sensibus sunt æterna.

Cap. 9. *Qui parcè seminat, parcè & metet.* Opera bona semen sunt vitæ æternæ. Illud quod inde metit homo est gloria, quam parca manu colliget ille, qui parcè bonum opus egit.

Vnusquisque prout destinauit in corde suo, non ex tristitia, aut ex necessitate: hilarem enim datorem diligit Deus. Quisque debet, non animo inuito, sed sponte Deo sua reddere obsequia.

Cap. 10. *Qui gloriatur in Domino glorietur, non enim qui seipsum commendat ille probatus est, sed quem Deus commendat.* Qui gloriæ cupidus est, ille penes Deum hanc reponat, extra quem gloria omnis est fucata. Vt autem gloriam à Deo mereamur, in illum omnia bona nostra opera dirigamus, & quicquid inde fluit gloriæ refundamus in ipsum Deum, vt in omnis gratiæ largitorem.

Non qui se ipsum commendat, ille probatus est, sed quem Deus commendat. Ille qui se commendando probat, atque velut probum iactat, profectò reprobus est, vt in Pharisæo liquet, qui commendando sua egregiè facta reprobatus est. Ille verò quem Deus commendat, id est, gratia conspicuum, & commendabilem facit, tantùm abest, vt se inde probet, quin imò magis se inclinat, & reprobum esse se reformidat.

In captiuitatem redigentes omnem intellectum, in obsequium Christi. Tanta fidei dignitas est, & virtus, vt eos in quos influxit, ita Deo obsequentes efficiat, vt nullis argutiis, perspicacis etiam intellectus, illa fides aliquando nutet. Nam Dionysius, Iustinus, Athenagoras, imo ipse Paulus antea doctissimus, & alij multi philosophi qui dedere suum nomen Christo, sua omnia argumenta parum valida esse confessi sunt, vt fidem rationis lumine conuincerent erroris alicuius.

Cap. 11. *Ministri sunt, & ego in laboribus plurimis, in carceribus abundantius, in plagis supra modum.* Qui se Christo totum deuouet, ille notam, & tesseram amicorum Christi ab eo accipit, scilicet cruces.

Si gloriari oportet, qua infirmitatis mea sunt, gloriabor. Infirmitates, & afflictiones æquo animo acceptæ Dei potentiam, & gratiæ influxum in nos probant, ac proinde probant nos fore Dei consortes in gloria.

Cap. 12. *Datus est mihi stimulus carnis mea Angelus satana, qui me colaphizet, propter quod Dominum rogaui, vt discederet à me.* Tanti Deus facit orationes nostras, vt plerumque graues immittat angustias ad animas excitandas vt oratione sibi consulant, & ita Dei citam opem concilient. Rursus suæ infirmitatis intuitus obstat, ne præclaræ dotes animæ, & singulares Dei gratiæ hominem efferant, & inani gloria labefactent. Ad hoc tentationes omnes conducunt.

Virtus in infirmitate perficitur. Virtuti consulitur, quando humilitas altior inseritur. Cùm ergo suæ infirmitatis agnitio, sit validum humiliandi se argumentum, infirmitas, virtutis adferet incrementum.

Libenter gloriabor in infirmitatibus meis, vt inhabitet in me virtus Christi. Æquo animo ferre cruces, & ærumnas, vt idoneas ad comparandam gloriam æternam, illud est gloriari in infirmitatibus. Hæc autem patientia, & resignatio conciliat animæ virtutum omnium ornamenta.

AD GALATAS.

Cap. 4. *Quomodo iterum conuertimini ad infirma, & egena elementa, quibus iterum seruire vultis.* Lex antiqua Moysis egena fuit, quia indiga gratiæ, quæ non influebat ex opere operato legis.

Cap. 5. *Fructus Spiritus est, charitas, gaudium, pax, patientia, benignitas, bonitas, &c. aduersus huiusmodi non est lex.* Spiritus sancti inhabitantis effectus, sunt fructus eius, quorum primus est charitas à qua cætera dona fluunt. Charitatem excipit gaudium conscientiæ serenæ comes. Nam vitia extirpasse parit gaudium. Ex Cypriano l. de disciplina. Voluptatem vicisse voluptas est maxima. Gaudio pax subiicitur, quia vt est animus inquies, in peccato, ita secus est pacificus in gratia. Firmatur hæc pax patientia. Denique virtutes omnes sunt in nobis, Spiritu sancto influente satæ. Aduersus has virtutes non est lex, quia ex malis moribus ortæ bonæ leges. Lex non est posita iusto. Proprium legis est compescere, & punire, at virtutis sectatores nihil habent, quod in illis puniatur.

Qui Christi sunt, carnem suam crucifixerunt, cum concupiscentiis. Qui dedere nomen suum Christo, illi carnis mortificationem profitentur.

Cap. 6. *Qua seminauerit homo hac metet. Quoniam qui seminat in carne sua, de carne & metet corruptionem: qui autem seminat in spiritu, de spiritu metet vitam aeternam.* Opera nostra sunt semina, carnalia sunt corruptioni obnoxia, & vermibus id est, synderesi æternæ, spiritualia, vt defœcata vitæ æternæ conscia sunt.

Quicumque hanc regulam secuti fuerint, pax super illos, & misericordia. Christus Dominus, & Beata Virgo Maria sunt Regula vitæ, cui quisquis se aptauit, ille pacificam habebit conscientiam,

tiam ; & misericordiam à Domino consequetur.

De cætero nemo mihi molestus sit : ego enim stigmata, Domini Iesu in corpore meo porto. Qui Christo crucifixo suam vitam aptat, ille sacra eius stigmata circumfert, ac proinde nihili facit omnes angustias : vt enim pro Christo pati desiderat, nemo potest ei molestus esse, quia molestias vt suas delicias excipit.

AD EPHESIOS.

Cap.1. *Elegit nos ante mundi constitutionem, vt essemus sancti, & immaculati in ipso.* Sanctitas nostra est effectus prædestinationis æternæ.

Cap.2. *Eramus natura filij iræ.* Ob peccatum originale.

Cap. 3. *Mihi Sanctorum omnium minimo data est gratia hæc, illuminare omnes.* Doctos sentire debet de se humiliter, se omnium minimum reputando, quia doctrinæ gratia est gratis data, suos possessores non faciens idcirco gratiores. Satagat ergo suis exemplis aliis magis, quam verborum facula prælucere.

Det vobis secundum diuitias gloriæ suæ virtutem corroborari per spiritum eius, in interiori homine Christum inhabitare per fidem in cordibus vestris. Gratiæ effectus est corroborare infirmitatem nostram. Christus inhabitat in cordibus nostris per fidem viuam, & non per mortuam.

In charitate radicati, & fundati. Charitas est vt radix : nimirum ex Gregorio, ramus boni operis, nihil habet viriditatis, nisi fuerit in radice charitatis. Vt fundamentum, charitas aliis virtutibus substernitur : quippe ruunt virtutes sine charitate.

Vt possitis comprehendere, quæ sit latitudo, & longitudo & sublimitas, & profundum. Animo de diuinitate comprehendimus eam esse longitudinem, propter æternitatem, latitudinem propter charitatem, sublimitatem propter maiestatem, profunditatem propter sapientiam, scientiam, & iudicia eius.

Cap.4. *Vnicuique nostrum data est gratia secundum mensuram donationis Christi.* Quando Deus aliquem destinat, ad aliquod officium, eum aptat ad illud ministerium gratias congruas infundendo.

Ascendens in altum, captiuam duxit captiuitatem, dedit dona hominibus. Christus in Ascensione secum in cælum duxit omnes, qui erant captiui in ergastulo Limbi, & postea in die Pentecostes dedit dona hominibus, mittendo Spiritum sanctum, qui dicitur personaliter donum, & est virtualiter omnia dona.

Quod autem ascendit, quid est, nisi quia descendit. Christus humilitate sua, meruit corporis ascensionem, quia, qui se humiliat exaltabitur.

Cap.5. *Sacramentum hoc magnum est : ego autem dico in Christo, & in Ecclesia.* Sacramentum matrimonij, in sua significatione notat aliquid magnum, scilicet vnionem Christi cum Ecclesia, ex qua vnione proles exurgens, est affluens copia gratiarum.

Cap.6. *Non est nobis colluctatio aduersus carnem, & sanguinem : sed aduersus principes, & potestates, aduersus mundi rectores.* Non fomes peccati tantùm facessit nobis negotium, sed & dæmones etiam fortiter inducunt ad peccandum.

AD PHILIPPENSES.

Cap.2. *Exinaniuit semetipsum, formam serui accipiens, habitu inuentus vt homo.* Homo in statu gratiæ dominium mundi à Deo accepit, sed vbi peccauit, excidit illo dominio, & factus est seruus, ad nihilum redactus est & nesciuit. Christus vt hunc habitum peccatoris suscepit, formam serui accepit, & ita se exinaniuit, factus opprobrium, & abiectio plebis.

Humiliauit semetipsum factus obediens vsque ad mortem. Obedientia, est humilitate matre sata : obedientia perfecta finem alium nescit, quàm mortem, quia humili, viuere, & obedire perinde est.

Cap.3. *Omnia arbitratus sum, vt stercora, vt Christum lucrifaciam.* Sæculi quantumuis lumina affulgeant, papilionum, & muscarum sunt vilia ludibria, quæ lethali incendio eos tantum absumunt, qui incautè circumuolant ad hæc lumina infida accensa solùm, vt deludant, lædant, & collidant omnes, qui colludunt. Ne ergo tibi, ô homo imponat illa nitens mundi supellex, cogita Christum esse supra hæc omnia indigna quæ Christo Domino comparentur.

AD COLOSSENSES.

Cap.1. *Ambuletis dignè Deo, in omni opere bono fructificantes, & crescentes.* Vita Christiana debet esse ambulatio, & non sessio: quippe docet Christus vt sequamur ipsum. Itaque ambulat qui procedit de virtute in virtutem, hic autem progressus conciliat gratiæ incrementum.

Eripuit nos de potestate tenebrarum, & transtulit in regnum filij dilectionis suæ. Idololatria, ignorantia, & dæmones sunt tenebræ quibus erat mundus obnoxius ante Christi in humanis ortum, cuius beneficio fides illucens has tenebras tersit, & consortes regni fecit, eiusdem cuius hæres est Christus. Chrysost. in cap.1. epist. ad Colossens. ita monet. Quid dicis homo ? Ad regnum vocatus, ad regnum filij Dei, & oscitabundus es totus, ac desidum more scalpis ac torpes. Si singulis diebus vel in mille mortes insiliendum fuisset, an non omnia ferre oportebat. At tu luges, quod abiturus hinc es. Horum verè causa sunt deliciæ, & vitæ remissio. Alioqui qui vitam viuit acerbam, auolare quoque vellet, & ab hac vita liberari.

Imago Dei inuisibilis. Verbum à generatione sua, via intellectus habet, vt sit imago Dei, quod conuenire nequit Spiritui sancto virtute processionis eius, via voluntatis ad quam non pertinet imagines effingere.

Exhibere vos sanctos, immaculatos, irreprehensibiles. Gratiæ Dei effectus sunt, innocentia, & vita censuræ nusquam obnoxia.

Cap.2. *Circumcisi estis, circumcisione non manu facta, in expoliatione corporis carnis, sed circumcisione Christi, consepulti ei in baptismo.* Baptismus est sepulchrum peccatorum, illic enim peccata omnia tumulantur. Est item circumcisio spiritualis ab anima vitiata demens omnia superflua. Christi obsequio ab omni vitiorum contagio, influente gratia defæcamur.

Vos cùm mortui essetis in delictis, &c. conuiuificauit, &c. expolians principatus, & potestates, traduxit confidenter, palàm triumphans illos in

in semetipso. Christi sumus titulis multis, in quibus est præclarus titulus victoriæ de diabolo reportatæ.

Cap. 3. *Induite vos ergo sicuti electi Dei, sancti, & dilecti.* Primò electi sumus ab æterno, huius electionis effectus est sanctitas, quæ conciliat amorem Dei in nos.

Omne quodcumque facitis in verbo, aut in opere, omnia in nomine Domini Iesu Christi. Nimirum à fine bono, egregia quæque facinora suam speciem emendicant. Quod quia dæmonem minimè latet, ille callidus insidiator semper adstat molientibus aliquid operosum, vt aliquo contagio finem alluat, vt verbi gratia, placere oculis, & auram popularem illis actibus aucupari.

AD THESSALON. I.

Cap. 5. *Patientes estote ad omnes, videte ne quis malum pro malo reddat alicui, sed semper quod bonum est sectemini in inuicem, & ad omnes.* Vt vniuersalia non mouent, quia nimis latè patent, ita præceptum de charitate nimis excurrit, quando indefinitè sonat. Ne ergo moras texat homo in praxi huius obsequij, Paulus hic exempla prodit, quorum specimina quisque debet exhibere. Vt charitas patiens est, & benigna, ita malum pro malo referre fugit. Amor vt in bonum fertur, ita bonum vult ei, quem deperit, neminem excipit, & in omnes fertur, quos tenetur amare.

Sine intermissione orate, in omnibus gratias agentes. Hæc est enim voluntas Dei. Voluntas Dei est sanctificatio nostra: ad hanc conducit oratio, quia est impetratoria rerum, quæ conducunt ad salutem nostram. Vt omni momento Dei gratias accipimus: quippe sine influxu Dei continuo pessumiret hæc omnis contextura rerum. Ne ergo doni alicuius excidat gratitudo, debet homo grates Deo plurimas exhibere.

AD TIMOTHEVM I.

Cap. 1. *Prius blasphemus fui, & persecutor, & contumeliosus: sed misericordiam consecutus, quia ignorans feci in incredulitate.* Incredulus est ignorans: nam fide sola nobis illucent diuina mysteria. Ignorantia inuincibilis detrahit grauitati peccatorum. Blasphemia, magnam infert iniuriam, seu contumeliam, ei qui impiè blasphematur: siquidem blasphemare perinde est ac inferre nocumentum.

Regi sæculorum immortali, & inuisibili, soli Deo honor, & gloria. Ergo si solius Dei est gloria, iniquus est, & iustitiæ protius incurius, qui suam facit gloriam: si enim iustus esset, suum cuique tribueret, nempe Deo gloriam, & humile iugiter obsequium.

Cap. 4. *Exemplum esto fidelium in verbo, & conuersatione vt profectus tuus notus sit omnibus.* Episcopum hic hortatur quasi facta allusione ad vestem Pontificis Hebræorum in cuius erant tintinnabula, vt resciat Episcopus omnes actiones suas debere esse vocales, & ad virtutum omnium praxim omnes homines erudire.

Cap. 6. *Deuitans profanas vocum nouitates.* Augustinus ita locum istum versat. Non ait verborum nouitates, sed addit profanas: sunt enim doctrinæ congruentis verborum nouitates, ipsæ res, & ante sua nomina erant. Aduersus Arianos nouum nomen Patres condiderunt *ὁμωεσιν*, sed non rem nouam tali nomine signauerunt. Nam si omnis nouitas profana esset, non à Domino diceretur, Mandatum nouum do vobis, nec Testamentum appellaretur nouum. Non ergo benè carpunt hæretici vocem Transsubstantiationis, quia non est antiquitus vsurpata.

AD TIMOTHEVM II.

Cap. 2. *Nemo militans Deo implicat se negotiis sæcularibus, vt ei placeat cui se probauit.* Ex Cornelio Tacito, lib. 14. Dione, lib. 60. & Tertulliano in exhortatione ad castitatem, milites erant cœlibes, nec poterant nubere, vt toti bello intenderent, facti ita magis idonei ad victoriam, ac proinde suo gratiores Imperatori, cui sua vouerant obsequia. Cùm ergo Deo se totos addixerint Christiani, vt diabolis, mundo, & carni bellum inferant, si Deum velint conciliare sibi, sese expedire debent ab omnibus, quæ citam victoriam, de mundo, carne, & dæmone remorantur.

Qui certat in agone, non coronabitur, nisi legitimè certauerit. Legitimè, id est, secundum leges. Erant autem duæ leges agonis. Prima vt pugiles vncti descenderent in certamen. Altera vt non vnum, aut duos æmulos vincerent, sed omnes superarent. Athleta sacer esse debet vnctus oleo gratiæ Dei, citra cuius opem nemo potest diabolo resistere. Secundò parum est vnum, aut alienum vitium reprimere: gloria æterna nemini datur, nisi eis, qui omnia vitia profligarunt.

Cap. 3. *Tu assecutus es meam doctrinam, institutionem, propositum, fidem, longanimitatem, dilectionem, patientiam, persecutiones, passiones.* Dignus est Paulus, qui pingatur manu armata gladio exerto: quippe tota eius vita fuit gladiis, & crucibus obsita.

Omnes, qui volunt piè viuere in Christo Iesu, persecutionem patientur. Pietas Christiana vitam Christi conatur assequi, vt humana potest infirmitas. At Christus totus in labore fuit à iuuentute sua, & sæuiente demum persecutione vita functus est. Ergo verus æmulator huius magistri, se aptare debet cruci.

AD TITVM.

Cap. 1. *Confitentes se nosse Deum, factis autem negant.* Iussa Dei non faciens, ille negat Deum esse suum Dominum, esto dicat ore Dei se seruum esse. Quippe verum serui obsequium non verbo tenus, sed congruis actibus explicatur. Itaque, qui vitam suam componit ad amussim mandatorum Dei, ille verè confitetur se nosse Deum: nam ille suam fidem abundè probat operibus, quæ sunt indubiæ, & fideles tesseræ veritatis.

Cap. 2. *In omnibus præbe te exemplum bonorum operum, in doctrina, in integritate, in grauitate verbum sanum irreprehensibile.* Vitæ Christianæ summa, penes tria attenditur, scilicet, cogitationes, verba, & opera. Cogitationes innoxias, sincera, & sancta doctrina probat. Integritas vitæ notat esse bona opera. Denique verba sana clamant esse virum hunc perfectum, qui in verbo non offendit. Quisquis hisce tribus partibus gaudet, ille potest in exemplum omnibus exhiberi.

Cap. 3. *Hæreticum hominem post primam, & secundam correptionem deuita, sciens, quia subuersus est, qui eiusmodi est.* Nota plures cum homine hæretico disputationes esse vias ad obstinatum eius

in

in errore animum altius obfirmandum, ac proinde viam esse magis compendiosam talem hominem deuitare, ne suo contagio inficiat: quippe virus instillat auribus, quod inficit animam incautam: cùm namque prona fit in malum indoles humana debet fuga sibi consulere, quando nihil proficit validè repugnando. Post admonitionem sunt hæretici pœna congrua castigandi. Nam ex Tertulliano Scorpiaci 2. Ad officium hæreticos compelli, non illici dignum est. Duritia non est suadenda sed vincenda.

AD HEBRÆOS.

Cap. 1. *Splendor gloria, & figura substantia eius.* Ex Dionysio lib. de Diuinis nom. cap. 4. Generatio Filij comparatur emanationi radij à Sole. Primò radius à Sole naturaliter emanat, ita Filius à Patre nulla præeunte electione, & voluntate sicut ait Cyrillus. l. 10. Thesauri, c. 8. Secundo liquet generationis huius æternitas: radius namque siue splendor est coæuus Soli à quo fluit. Demum inde fiet Filij à Patre inseparabilitas: quippe Sol & radij minimè separantur.

Tantò melior Angelis effectus, quantò differentius præ illis nomen hereditauit, cui enim Angelorum dixit aliquando: Filius meus es tu. Nomina sunt signa rerum. Cùm ergo Christus à Deo Patre vocatus sit Filius dilectus in quo benè illi complacuit, & Angeli sint administratorij spiritus sunt infra Dei filium.

Cap. 4. *Viuus est sermo Dei, & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti, & pertingens vsque ad diuisionem animæ, ac spiritus, & discretor cogitationum, atque intentionum cordis.* Anima audito verbo Dei diuiditur à noxiis affectibus, manus arcentur à quouis nefario contactu, & pedes demum retrocedunt à locis infectis, ad quæ aliàs magno animæ dispendio gressu præpete ferebantur. Dicitur etiam sermo Dei discretor cogitationum, vtpote dispescens ideas innoxias, à noxiis, & ingerens habitus, qui sunt propagines fidei Christianæ. Denique gladio assimilatur, quia proprium est verbi Dei extirpare vitiorum omnium surculos emergentes.

Cap. 5. *Omnis Pontifex constituitur in iis, quæ sunt ad Deum, vt offerat dona, & sacrificia.* Pontifex agit apud Deum causam populi, oratione, & sacrificio eum conciliando plebi.

Cap. 7. *Reprobatio fit præcedentis mandati propter infirmitatem, & inutilitatem.* Quia Iudæi rudes erant, data fuit eis lex occupata penes munditiem corporis, vt corpore mortuo tacto, fuit instituta corporis ablutio, quæ nihil in animam agebat. Propter homicidium lex indicebat mortem, sed peccatum non remittebat. Ideo Euangelio prædicato fuit inutilis hæc lex penitus antiquata.

Cap. 8. *Omnis Pontifex ad offerendum munera, & hostias constituitur.* Idcirco alibi ait, qui Episcopatum desiderat, bonum opus desiderat: nam tota Pontificis vita debet esse bonum opus, scilicet oratio, & sacrificium. O quàm ab hoc scopo plures Pontifices videas aberrare.

Cap. 11. *Fides est substantia rerum sperandarum, argumentum non apparentium.* Fides in intellectu nostro facit subsistere res, quæ sperantur, & ita spem nostram fouet, & sustētat, quæ sine fide labat. Est item argumentum & demonstratio rerum non apparentium, quos probat à priori, docens esse vera, quæ Deus ipse reuelauit. Fides dicitur substantia, quia stat per se vt assensus primæ veritati cognitæ per reuelationem, nulla rationum fulcra petit. Substantiæ omnes sunt inuisibiles: oculis enim accidentia tantùm sunt obuia: ita fides est visioni opposita. August. tract. 27. in Ioan. Fides, est credere quod non vides, cuius veritas, & merces est videre quod credidisti.

Impossibile est sine fide placere Deo: oportet enim accedentem ad Deum, credere. Vt ignoti nulla cupido ita nemo placere curabit Deo, quem fide non cognoscet. Est namque fides substantia siue basis cui incumbunt ea, quæ pertinent ad salutem.

Cap. 13. *Iesus Christus heri, & hodiè, ipse & in sæcula.* Heri significat æternitatem diuinæ naturæ in Christo; Hodie significat nouitatem Incarnationis. Sæcula futura notant regnum eius interminum. Eò spectat illud Apoc. 1. Qui est, qui erat, & qui venturus est.

Habemus altare, de quo edere non habent potestatem, qui tabernaculo deseruiunt. Leuitæ Hebræi non habent ius ad altare nostrum, si non sunt initiati sacris fidei nostræ mysteriis.

Non habemus hic manentem ciuitatem, sed futuram inquirimus. Christiano putet mundus, & sola cupido cæli sollicitat eius desideria.

Obedite præpositis vestris, & subiacete eis: ipsi enim peruigilant, quasi rationem reddituri pro animabus vestris. Prælatos magna sanè manet obligatio procurandi salutem animarum, quæ idcirco debent respondere curæ, & sollicitudini pastorum, eis in rebus, quæ ad salutem pertinent obsequendo.

EPISTOLA S. IACOBI.

Cap. 1. *Beatus vir, qui suffert tentationem, quoniam cùm probatus fuerit accipiet coronam vitæ.* Ærumnæ, quæ nos in hac vita premunt, probant cælo aptissimos necne.

Omne datum optimum, & omne donum perfectum, desursum est, descendens à Patre luminum. Mundus nihil omnino dare potest optimum: quippe fucos facit: Itaque Deus est conueniendus, vt optima quæque nobis impertiat.

Apud Deum non est transmutatio, nec vicissitudinis obumbratio. Æternitas est tota simul, ac proinde nihil alternat in Deo, qui æternus est.

Cap. 2. *Quicumque totam legem seruauerit, offendat autem in vno, factus est omnium reus.* Nota legis nomine, cuncta simul præcepta intelligi. Nam omnia præcepta sunt, lex. Vt lex idem est ac omnia præcepta. Qui ergo soluit vnum præceptum peccando, legem transgreditur. Cùm igitur lex & omnia præcepta voces sint synonymæ, qui peccando reus est legis, erit & omnium præceptorum, quia omnia præcepta sunt lex ab homine impio temerata.

Ego ostendam tibi ex operibus fidem meam. Est dubia sanè fides incuria præstare bonis operibus ea, quæ fideli cuique homini præscribuntur. Vt secus illa fides est certa, quæ bono opere commendatur.

Cap. 5. *Infirmatur quis in vobis, inducat presbyteros Ecclesiæ, & orent super eum, vngentes eum oleo in nomine Domini, & oratio fidei saluabit infirmum.* Commendatur hîc Sacramentum Extremæ-vnctionis, quæ confert ad salutem corporis, & animæ. Infirmus namque duabus his partibus constat. Vnde si saluatur infirmus deprecatione, quæ est forma Sacramenti Extremæ-vnctionis, effectus

effectus huius Sacramenti influit in corpus & animam.

EPISTOLA S. PETRI I.

Cap.2. *Deponentes igitur omnem malitiam, & omnem dolum, &c. Sicut modò geniti infantes; rationabile, sine dolo lac concupiscite, vt in eo crescatis in salutem.* Vt est repurgandus stomachus, cui debet infundi lac, ita debet anima repurgari ab omni fæce peccatorum, vt illa fiat gratiæ diuinæ compos: nam gratia, & peccata non coëunt. Gratiæ est lac rationabile, quod non datur iumentis, vt sunt peccatores comparati iumentis insipientibus. Gratia mediante crescit homo, & assurgit in spem salutis æternæ.

Vos genus electum, regale sacerdotium, gens sancta, populus acquisitionis. Fidei viuæ beneficio, nos illa manent elogia. Nota nos esse populum acquisitionis: quippe dæmon nos habebat in vinculis, quæ Christus sua Passione rupit. Laqueus contritus est & nos liberati sumus.

Conuersationem inter gentes habentes bonam, vt in eo, quod detrectant de vobis tanquam de malefactoribus, ex bonis operibus vos considerantes, glorificent Deum in die visitationis. Exempla virtutis exhibita crebrò clamant esse falsa conuicia detractorum. Nota virtutis specimina à Christianis expressa Dei gloriam propagare, quia gratiæ illius influxum ostendunt, ac proinde probant esse salutare Deo seruire, qui adeò beneficus est, vt tantis virtutibus ornet eos, qui sese eius obsequio consecrarunt.

Christus passus est pro nobis, vobis relinquens exemplum, vt sequamini vestigia eius. Passionis Christi merita nobis aptantur quando compatimur ei.

Cap.4. *Si quis loquitur, quasi sermones Dei.* Vt qui cinnamomum deglutiit halitum afflat suaueolentem. Ita Deo plenus homo, nihil eructat nisi diuinum, & ad Dei gloriam ordinatum.

Cap.5. *Vigilate, quia aduersarius vester diabolus tanquam leo rugiens circuit, quærens quem deuoret.* Vt diaboli technas eludat homo, Petrus hortatur ad vigilias, quia tunc præsertim hostis ille furit, cùm suæ salutis homo incurius, est adinstar dormientis.

Rursus dæmon appellatur leo. Plinius ait esse genus quoddam leonum, qui capessunt fugam, quando mulieris cantum audiunt. Profectò nequit diabolus ferre preces B. V. Mariæ, quando Deum orat in gratiam peccatorum, quos ille leo tentat suis faucibus absorbere. Theophilium refert Bernardus, dicens eum diabolo ereptum B. V. Mariæ cantu.

S. PETRI EPISTOLA II.

Cap.1. *Efficiamini diuinæ consortes naturæ, fugientes eius, quæ in mundo est concupiscentiæ corruptionem.* Gratia quæ nos Deo consociat, corrumpitur à concupiscentia, si eius æstibus inardemus vitiis indulgentes.

Habemus firmiorem propheticum sermonem, cui benè facitis attendentes, quasi lucernæ lucenti in caliginoso loco, donec dies elucescat, & lucifer oriatur in cordibus vestris. Veteris Scripturæ leges non fuere firmæ, quia Euangelij leges eas penitus antiquarunt. Itaque Euangelium est propheticus sermo firmior; quippe nulla eum doctrina postmodùm abrogabit. Dum instituit infideles, illucet animæ cui caligo suas offuderat tenebras. Gratia nos illuminans, est lucifer qui prædicationem Euangelij consequitur. Euangelium est propheticus sermo, quia Prophetæ fore legem gratiæ prædixerunt.

Non voluntate humana allata est aliquando prophetia, sed Spiritu sancto inspirati locuti sunt sancti Dei homines. Prophetæ fuerunt organa Spiritus sancti, quo dictante suos conscripsere libros, proinde veridicos, vt prima, & indubia veritate satos.

Satagite, vt per bona opera certam vestram vocationem & electionem faciatis: hæc enim facientes, non peccabitis aliquando. Sic enim abundanter ministrabitur vobis introitus in æternum regnum Domini nostri, & Saluatoris Iesu Christi. Vt iudicia Dei inuia sunt hominum indagini, ita nemo scire potest, prædestinatus sit necne. Tamen ex virtutum praxi sincera quisque potest benè ominari de prædestinatione sua, & eam certam efficere si ad mortem vsque virtutum comes gratia perseueret. Nota boni operis efficaciam, in eo quod peruium facit aditum ad regnum Dei.

Cap.2. *Si refugientes coinquinationes mundi in cognitione Domini nostri Iesu Christi, his rursus implicati superantur: facta sunt eis posteriora deteriora prioribus.* Fides, id est, cognitio Christiana potens est ad deuitanda mala: quippe fides animæ secum vehit gratiam, cuius ope potest anima vitia præcauere. Si verò incauta redit ad obscœna, peior est hic lapsus priore deliquio, nam arguit maiorem ingratitudinem.

Melius enim erat illis non cognoscere viam iustitiæ, quàm post agnitionem, retrorsum conuerti ab eo, quod illis traditum est sancto mandato. Qui offendunt ex ignorantia inuincibili, minus habent noxæ, quàm qui veritatis, atque legis conscij deliquerunt.

EPISTOLA S. IOANNIS I.

Cap.2. *Si quis peccauerit, aduocatum habemus apud Patrem, Iesum Christum iustum.* Nemo vices obire potest aduocati apud Deum pro peccatoribus, nisi mundus à peccato, qualis erat Christus, cuius in cælo plagæ sunt ora clamantia, vt homini venia concedatur.

Ipse est propitiatio pro peccatis nostris, non pro nostris autem tantùm, sed etiam pro totius mundi. Pretium sanguinis Christi fuit infinitum, ac proinde nemo excipitur à redemptione, modo nihil obstet.

Omne quod est in mundo, concupiscentia carnis est, & concupiscentia oculorum, & superbia vitæ. Nomine mundi, homines intelligit, qui se totos deuouêre rebus huius mundi. At sunt in mundo tria, quæ referunt aliqualem boni honesti, vtilis, & delectabilis speciē. In hæc tria emētita bona totus homo præceps effunditur. Honos vt bonū honestum se ingerit, sicque rapit appetitū, qui vt inanis gloriæ cupidus est, in superbiam vitæ incurrit. Opes vt vtiles ad omnia comparanda, bonum vtile prætendunt oculis. Hinc auidus auri est auarus, & concupiscentia oculorum laborat. Denique voluptates sese velut delectabiles insinuant, & carni affrictæ totam concupiscentiam accendunt. Vnde liquet illa mali quod in mundo viget descriptio tripartita.

Cap.5. *Tres sunt, qui testimonium dant in cælo, Pater, Verbum, & Spiritus sanctus, & hi tres vnum sunt.* Trinitas ad personas refertur, vnitas ad essentiam.

EPISTOLA

EPISTOLA S. IOANNIS II.

Cap.1. *Si quis venis ad vos, & hanc doctrinam non affert, nolite recipere eum in domum, nec Aue ei dixeritis: qui enim dicit illi Aue, communicat eius operibus malignis.* Hæresis est vt contagium lethale cui pro remedio solo fuga decernitur, quam vt capessat homo, nec morula sola debet auscultare vito hæretico: quippe virus auribus instillat eloquio suo pleno fucis, à quo ille cauet, qui nec Aue dicendo suum sic animum auersum ab hæretico homine protestatur.

EPISTOLA S. IVDÆ.

Cap.vnicum. *Arbores autumnales, infructuosæ, bis mortuæ, eradicatæ.* Reprobi, quia sunt homines sunt arbores aptæ referre bonos fructus, influente Sole gratiæ, & Ecclesia Sancta suum concedente solum. Quippe duo hæc necessaria sunt, cælum, & solum, vt homo bonos emittat fructus. Reprobi semel in Adamo mortui, rursus suo vitio moriuntur, sicque bina mors adimit eis omnem fructus proferendi facultatem. Quando demum excommunicationis fulmine feriuntur, illæ arbores infructuosæ, extra solum Ecclesiæ longius expelluntur.

APOCALYPSIS.

Cap. 1. *Princeps Regum terræ.* Christus vt est Rex Regum, eos solos in suum recipit obsequium, qui non sunt terræ subiecti, sed dominantur terrenis omnibus affectibus. Vide locum Ruperti.

Habebat in dextera sua stellas septem, & de ore eius gladius vtraque parte acutus exibat: & facies eius sicut Sol lucet in virtute sua. Christi opera fuere fulgida, & sancta priusquam gladij mortificationis vsum omnibus indiceret. Quidquid Christus loquitur, omne sapit crucem, & gladium quo vult, manus atque pedes quando nocent, fortiter amputari. Gladij vsus animam facit splendore gratiæ coruscantem.

Cap. 2. *Vincenti dabo manna absconditum, & dabo illi calculum candidum, & in calculo nomen nouum scriptum, quod nemo scit nisi, qui accipit.* Vt in cor hominis non ascendit illud quod Deus præparauit diligentibus se, ita nequit exprimi scripto neque voce.

Cap. 3. *Habes pauca nomina in Sardis, qui non inquinauerunt vestimenta sua, & ambulabunt mecum in albis.* Nota solos iustos habere nomen ante Deum. Nam nomina sunt signa rerum. Ast homo in peccato nihil est; ac proinde nomen non habet. Iusti albis induti sunt, ob innocentiam, dicuntur ambulare cum Deo, quia illi totis affectibus adhærescunt.

Qui vicerit sic vestietur vestimentis albis. Nota dici victores eos, qui in statu gratiæ sunt, si adulti sint, quia vt crebris, dæmonum, mundi, & carnis tentationibus obnoxij sunt, permanere nequit in eis illibata gratia, sine victoria, quam triumphus excipit in veste candida.

Cap. 4. *In circuitu sedis, sedilia viginti quatuor, & super thronos viginti quatuor seniores sedentes, circumamicti vestimentis albis, & in capitibus eorum corona aureæ.* In cælo nihil omnino seruile est, cuncta clamant regnum: quippe throni, & coronæ Regum sunt insignia. Digna planè Regis Regum remuneratio, vt qui in mundo regnare nolit, vt Deo totus inseruiat, cælis insertus regni æterni consors sit.

Adorabant viuentem in sæcula sæculorum, & mittebant coronas suas ante thronum, dicentes: Dignus es Domine Deus noster accipere gloriam, & honorem. Reuera Deus solus est corona dignus, quia quicquid dignum corona fluit à nobis, illud est à Deo in nostras animas influente.

Cap. 5. *Vidi agnum habentem cornua septem, & oculos septem* Vt draco habet capita septem, quæ sunt septem peccata lethalia, Christus multiplici nobis adfuit septenario, quorum præcipuum est sacramentorum. Item septem dona Spiritus sancti præsens adferunt auxilium, vt & septem virtutes opposita septem vitiis, quæ sunt capita dæmonis in animas irruentis.

Cap. 12. *Signum magnum apparuit in cælo: Mulier amicta Sole, & Luna sub pedibus eius, & in capite eius corona stellarum duodecim.* Maria est in cælo velut Signum ex plurium stellarum serie coalescens. Vtque Zodiaci signa suos influxus habent salutares hominibus, ita nobis est benefica alma parens B. V. Maria, quæ in Sole posuit tabernaculum suum. Quæ namque Solem iustitiæ Christum vestiuit carne sua, vicissim ab eo amicta Sole in cælo micans, & coruscans describitur. Luna illi subiicitur, quia nullis omnino defectibus, aut deliquiis obnoxia est. Duodenarius numerus vniuersitatem significat, & stellæ dotes beatorum delineant: demum corona notat præmium: Vnde coronari stellis duodecim perinde est ac omnes gloriæ æternæ dotes in præmium egregiè factorum, & victoriæ reportatæ, cælitus accepisse.

Ecce draco magnus, rufus, habens capita septem, & cornua decem: & in capite eius diademata septem. Draco est serpens alis instructus. Diabolus quia callidus, & astutus dicitur serpens, alatus verò quia omne sublime considerat, & est Rex super omnes filios superbiæ. Rufus quia multa bile rubet, vtpote ira furens in homines. Septem peccata, quæ capitalia vocant dæmonis in animas initium, atque caput sunt. Denarius, vt & duodenarius vniuersitatem significat: quippe decem omnes numeros concludunt, & post decem repetis vnitatem: nam vndecim dicunt vnitatem denario adiectam. Sicque decem cornua significant esse tremendo hosti, mille nocendi artes: armat enim homines in homines, carnem in animam, & animæ affectus, in hominem totum: iuxta verax Christi effatum. Inimici hominis domestici eius. In capite eius diademata septem, quia singula quæque peccata lethalia triumphant de reprobis quos virulento suo spiculo confixerunt.

Datæ sunt mulieri alæ duæ aquilæ magnæ. B. V. Maria corpore, & anima instructa velut duabus alis in cælos euecta est.

Cap. 14. *Ecce Agnus stabat supra montem Sion, & cum eo centum quadraginta quatuor millia habentes nomen eius, & nomen Patris eius scriptum in frontibus suis.* Vt beati ad Deum pertinere se sciant duplici titulo, notantur duplici charactere suis frontibus impresso יהוה *Iehoua* ישוע *Ieschuang.* Quæ duo nomina, cùm creationem, & redemptionem clament, inusta beatis, indicant eos esse Dei, & iure creationis, & redemptionis. Vnde quia degentes in hoc sæculo vitam egere consonam instituto nominis huius, scilicet Domini IESV, ideo hoc nomine insignes erunt in gloria.

Cap. 18. *Væ væ, omnia pinguia, & præclara perierunt à te.* Quæ sunt præclara, & pinguia à Deo instituta bono fine, illa suo fine excidunt, vitio peccatorum, à quibus creaturæ licet bonæ, in vsus pessimos assumuntur. Nota duplex væ designare

ſignare duplex malum, corporis ſcilicet, & animæ, quibus præclara quæque, & pinguia negabuntur.

Cap. 19. *Rex Regum, Dominus dominantium.* Nota ſolos Reges, & dominos, fore Regis gloriæ conſortes, & duntaxat iuſtos eſſe Reges, & dominos, quia vt par erat ſuos rexere affectus, & dominati ſunt appetitui ſenſitiuo, cuius imperium latè patet in reprobos, qui ſerui ſunt, & mancipia vilia voluptatum. Inde patet reprobos non pertinere ad Regem gloriæ, Regem Regum, quia ſe tradidere Regi ſuperborum.

Cap. 21. *Et dixit, qui ſedebat in throno, ecce noua facio omnia.* Chriſtus antiquata lege veteri, condidit teſtamentum nouum, dedit mandatum nouum cuius obſequio, animæ, necnon corpora renouantur. Beneficio baptiſmi ſalutaris tinctas animas reſtituit priſtinæ nouitati, & immortalitatem qua exciderat Adam reſtituit ille reſurgendo.

Cap. 22. *Oſtendit mihi fluuium aquæ vitæ, ſplendidum, vt cryſtallum, procedentem de ſede Dei, & Agni. In medio plateæ eius, & ex vtraque parte fluminis lignum vitæ afferens fructus duodecim per menſes ſingulos reddens fructum ſuum.* Donum lacrymarum, eſt fluuius aquæ vitæ. Quippe viuit vita gratiæ anima contrita deflens peccata ſua. A Deo procedit hic fluuius; quia nulla arte humana, poteſt ille fluuius erumpere. Lignum vitæ, eſt arbor pœnitentiæ adeò ſerta bonis fructibus, vt nullo ſit momento ſuis ſpoliata bonis operibus. Vtraque parte ſui fructificat pœnitens. Corpore namque ieiunat, vigilat, & mente preces Deo fundit. Et ita nihil omnino vacat in homine pœnitente.

Folia ligni ad ſanitatem gentium. Infideles viſo habitu externo pœnitentis recipiunt ſe in meliorem frugem, & ad fidem conuerſi recipiunt animæ ſanitatem.

Omne maledictum non erit amplius. Pœnitentia omnes tergit peccati reliquias.

Qui in ſordibus eſt, ſordeſcat adhuc: & qui iuſtus eſt, iuſtificetur adhuc. Peccatum vnum, prouocat ad altera perpetranda. Gratia verò bonis operibus intenditur.

Foris canes, & venefici, & impudici, & homicidæ, & idolis ſeruientes. Qui à charitate Dei excidere, ſuis etiam proximis iniurij ſunt. Si famam lædunt, canes ſunt oblatrantes. Si pudorem inficiunt, ſunt impudici. Si vitæ nocent ſunt homicidæ, plura etiam crimina perpetrantes.

TRACTATVS

TRACTATVS PRIMVS, *DE* FESTIS DOMINI STIPATIS OMNIVM SCIENTIARVM AGMINE.

IN FESTO NATIVITATIS DOMINI IESV, EVANGELIVM.

1. EXIIT edictum à Cæsare Augusto, vt describeretur vniuersus orbis; hæc descriptio prima facta est à Præside Syriæ Cyrino, & ibant omnes, vt profiterentur singuli in suam ciuitatem. 2. Ascendit autem, & Ioseph à Galilæa de ciuitate Nazareth, in Iudæam ciuitatem Dauid, quæ vocatur Bethlehem, eò quòd esset de domo & familia Dauid, vt profiteretur cum Maria desponsata sibi vxore prægnante. Factum est autem, cùm essent ibi, impleti sunt dies vt pareret, & peperit filium suum primogenitum, & pannis eum inuoluit, & reclinauit eum in præsepio; quia non erat ei locus in diuersorio. 3. Et Pastores erant in regione eadem vigilantes, & custodientes vigilias noctis super gregem suum. 4. Et ecce Angelus Domini stetit iuxta illos 5. Et claritas Dei circumfulsit illos, & timuerunt timore magno, & dixit illis Angelus: Nolite timere, &c. Lucæ 2.

EXPOSITIO MORALIS digesta in Sectiones.

1. *PRælibata totius vniuersi recensio præit Dei in humanis orientis exordiis, & hoc non incassum; nemini enim sibi incognito, & à se minimè circumscripto innascitur Deus.*

2. *Quibus autem ea sui affulsit notitia, iisdem fulgor irradians luminis inurit nomen; & cùm iustorum semita, vt lux splendens, crescat vsque ad perfectum diem, eorum in dies magnum gratia suscipit incrementum, vt innuunt Mariæ, & Ioseph nomina mysticè deuoluta: Maria namque (illuminata,) & Ioseph (accrescens) ex Hebræo fonte sonant.*

3. *Quæ autem cuique sui notitia est satis, debet in Pastoribus ampliari: non enim vigilare eis, sed superuigilare incumbit ex officio, & nomine ipso reclamante; nam Episcopus est, ex Græca dialecto, quasi super videns.*

4. *Quas Plautus oculatas habebat manus, has vendicat sibi conditio pastoralis, vt custodiant suas pastores vigilias; siquidem frustra quis videt meliora probatque, deteriora sequens.*

5. *Visio hæc practica, quia Angelis quasi innata est, eos beatis illis immiscet mentibus, qui in illa iugiter exercentur: vt videre est in Pastoribus, quibus Angeli illuxerunt, antequam fierent compotes diuinorum.*

DE DISTRICTA SVI notitia requisita ad hoc vt Christus mentibus nostris adnascatur.

In hæc verba:

Exiit edictum à Cæsare Augusto, vt describeretur vniuersus orbis

SECTIO PRIMA.

ENASCENTIS mundi de nihilo seriem exquisita narratione discutit Moyses; & tandem cœlis circumactis, aquis transfretatis, & orbe terrarum emenso, ortu animalium lineato, imaginem Genes. 1.

Mundi deſcriptio facta à Moyſe antequam homo diceretur factus ad imaginē Dei.

ginem Dei graphicè in homine prædicat adumbratam, Deo ipſomet aſſertore: *Faciamus hominem ad imaginem, & ſimilitudinem noſtram.* Sic ſedula mundi deſcriptio, veluti præiacens materia præit imagini Dei in homine exaratæ; ſi tanti vitrum quanti margaritum, ſi diuinæ ſpeciei prima rudimenta tot ſubire præambula, quantum debent nos facere ſollicitos Dei verè mentibus noſtris illabentis exordia?

Halcyonis induſtria. Cant. 3. Ex Symbolis. Lukius, lib. numiſmatū.

Vide quàm anxiè nidulum ſuum luſtret Halcyon, excipiendo fœtui diſpoſitum; ne deorſum aquis peruias rimas agat, aut deſuper pateat auræ pullos ventilanti nuper eductos: an non ſexaginta fortes aſtantes lectulo Salomonis ſonant regem noſtrum pacificum velle excubias, eáſque non impigras, ſuum in nobis decubitum anteire? hac cautela cauit regno ſuo Chriſtianus Rex Daniæ, irruente hoſte numiſma cudit, vbi ſceptrum oculo ſuperpoſito obuium erat attrectanti, hac voce circumpoſita, VIGILANTIBVS: quaſi diceret, ſceptrum eſſe penes vigilantes. Quæris quibus adnaſcetur Chriſtus? VIGILANTIBVS. Sed quibus? his qui deſcripſerint totum orbem. Hæc autem accurata orbis deſcriptio, ſita eſt in ſui notitia, ex Ruperto hominem cum orbe componente: *Cælum* (inquit) *eſt mens ipſa ſapientis, ſtatutos habet motus, lucida ſydera, concinnas choreas, in medio huius cæli Deus.* Sed aduerte Deum à lumine cœlos auſpicantem, *Fiat lux*; & non inane præſarum à Pſalte, *Ignis ante ipſum precedet*, vt hinc fiant homines cautiores Dei natalibus inhiantes: hoc & Perſarum regibus in more poſitū, non prodire ſine pyrophoro, ad cuius faces & lucem diffuſam populus regis præſentiam colligebat? hanc lucem Dei prænuntiam enixè efflagitat Auguſtinus præſtolans ortum Chriſti: *O lux, quæ odio habes omnem maculam, vtpote mundiſſima, quæ tibi deliciæ cum homine! quæ conuentio lucis ad tenebras? mundum cœnaculum te decet, mundans virtus, quæ non niſi à mundis cordibus videri poteſt, multò magis nec haberi.* Ruſus: *Auge, quæſo, luminis author, quod interlucet in me, obſecro, dilatetur ex te.* Ecce tibi omnes ferè ſcientias huic aſſerto ſuffragantes: ſcilicet Deum intimè adeſſe ei, qui à ſe non abeſt.

Vigilantium præmium. Rupert. in Matth. Geneſ. 1. Pſalm. 96. *Pyrophoros apud Perſas quale fuerit officium.* Aug. Solil. 28. Idē Solilo. 34.

Ex Theologia. Thom. 1. p. 34. art. 1.

Theologia fidei proxima è diſciplinarum choro primas agens prodit natiuitatem Chriſti exquiſitam inuoluere notitiam omnes edoctura; ſic Deo plena ratiocinatur diuina hæc & ſacro-ſancta Scientia. Ex ſcholæ Genio Angelico, de ratione verbi eſt quod dicatur, Anſelmo autem vade: *Dicere ſummo ſpiritui*, id eſt, *Deo nihil aliud eſt, quàm cogitando, intueri*: ergo ſi Filius eſt Verbum, verbum illud dictum eſt; & equidem cognitione intuitiua, itavt in diuinis, etſi hæc cogitatio Patris non ſit quid reale diſſitum à termino, ſeu verbo mentis: tamen ſtylo noſtro ante obuia nobis eſt paterna ſui cognitio, quàm emanatio verbi in eſſe perſonali conſtitui; vnde liquet verbi ineffabilem geneſim & æternam, eſſe cum deſcriptione totius orbis; enimverò Pater mundus archetypus, ſeu μεγαλόκοσμος, quaſi ſeipſum totum deſcribit ea cognitione, quæ à nobis concipitur vt præuia verbo generato, & ſi reuera ſimul & ſemel generet cognoſcendo: namque Deo, niſi mentis inops, quis actum intelligendi adimat; qui finxit oculum non conſiderat? à nomine θεὸς ſcito intelligentem eſſe Deum, θεὸς enim παρὰ τὸ θεᾶσθαι, à contemplando deducitur; & Hebræis dicitur etiam הוה à radice הוה ſpirare, quod Deus ſit purus ſpiritus, Ariſtoteli νοῦς & θεὸς, ſynonymōs vſurpantur Deus enim totus mens eſt (inquit Stoicæ diſciplinæ ſtrenuus propugnator Seneca:) ſi mens, ergo intelligentiæ capax. Quia autem Deus actus eſt purus, expers potentiæ paſſiuæ, Deus erit ſemper actu intelligens, ſeipſum nempe, vt ſupremum intelligibile, intelligens. Hæc autem Dei cognitio neſciens inducias, omnimodam mundi prototypi deſcriptionem clamat, qua Verbum genitum ab æterno, reconditur ſinu Patris.

Naſcitur Chriſtus apud eos qui ſe intimè nouerunt. Anſelm. in Monol. 58. *Deus quid ſit, & quomodo ſic nominetur.* *Deus eſt mens.*

Ex Philoſophia.

Philoſophia pediſſequam agens Theoſophiæ dogmata non detrectat, etenim verbum mentis ineſt nobis tantùm præuia luce ſeſe ſubiectiuè & obiectiuè diffundente. Subiectiuè, ne quid opacum mentem præpediat: obiectiuè, vt res deſcribatur, id eſt, vt genere & differentia, quibus vt cancellis coërcetur, probè definita cognoſcatur. Age tu porrò, Phyſice, Dei naturam inueſtigans, quo medio potiori, quàm te ad ſcopum hunc optimè collimabis, ſcilicet ex Philoſopho, anima eſt quodammodo omnia; ſi ergo Deum, qui Græcis πᾶν, id eſt omne, vis aſſequi; à te ipſo auſpicare, & ex typo prototypum indagabis: nihil eſt, ait Cicero, *Per quod magis diis aſſimilemur, quàm per ipſum ſcire.* Biuium autem terit vnaquæque ſcientia, negationis, & affirmationis: quidquid altum ſapis de te, illud affinge Deo, ſed titulo potiori: quidquid abiectum in te gemis, abnue & Deo nega, ſic Deum aliqualiter noris: ſed te præcognito, & quaſi μικροκόσμῳ orbe, ſcilicet diminuto, genuinè circumſcripto: Pythagoræ enim ἄνθρωπος τῶν μέτρον ἁπάντων, *homo eſt menſura omnium.*

Ariſt. lib. 3. de anima, textu 37. *Homo ex ſui notitia deuenire poteſt in notitiam Dei.*

Ex Mathematica.

Amplior ſanè eſt in Matheſi ſolertia, ad venandam natiuitatem vniuſcuiuſque, de qua conſulitur: ea diſciplinarum vna eſt, quæ antequam indubiam geneſim aſſequatur, deſcribit totum orbem, vbi cœlos in duodenas partita domos deductis aut adiectis aliquot minutis ad amuſſim Tychonis aliquandiu deſudauit, trigonos, tetragonos, exagonos, ſyſigias, antitheſes ſcrutatur Planetarum: inde firmamentum circumagens, omnes luſtrat ſtellarum ſitus, hinc dehiſcens in terras ab his, nari ſortem emendicat, an tenellum mox aër liberior exceperit, aut ſecus ſtagnantes aquæ paludum auram infecerint, quam primùm ore patulo hauſit ab ortu; ſed quorſum iſta Matheſeos cœlóque, ſolóque diſcurſio, vt ſibi faciat ſatis ſuper exhibita natiuitate pueri fatis mox ceſſuri? O cœcas hominum mentes! nihil illis inſciis, orbe toto ſtat in die natali vnius vermiculi cui fruſtra laborant, & flocci homines ſui neſcij ſe ipſos prætereunt naſcente Chriſto, cui ſi attenderent, mente alto examine perſcrutata, multiplici dote redundarent.

Iulius Firmicus, & Schonnerus capite de erectione figuræ. *Aſtrologia ſolertia in deſcribendis cœlis.*

Ex Medicina.

Animum intactum peregrina non feriunt, domeſtica vel mouebunt, videlicet ea cura qua ſe decumbens æger explorat, inhians reduci ſanitati. Præteriti victus rationem à ſe exigit, exhauſti feruentioris æſtus notat incommoda, abdominis queritur & clamat ingluuiem, frigidæ epotæ deflet delicias, aut denique contagium ex inſcio ſibi conſortio ſuſpicatur. Heus tu, totum æger deſcribis orbem, qui ſanus, tui immemor planè, nec minimam tui plagam animo reuoluebas. Eia iam rediuiuus ſaucios imitare. Ægri ſe medico ocyùs obiiciunt, vt corpore repurgato, fiant peruij ſanitati. Quid medicus, ſtatímne ſtudebit obſeruationi κρίσεων, λύσεων, μεταστάσεων; minimè verò, ſed in διαγνώσει, totus, & αἰτιολογίᾳ ſtatum ægri ſedulus explorabit: diceres deſcribere totum orbem, adeò accuratè rimatur, interiora tactu, exteriora viſu, quæ oculorum acies,

Varandæus cap. 4. Præcogn. Hipp. lib. 1. præſag. à n. 8. vſque ad 10. Gal. à c. 28. vſque ad 36. ſigna expenduntur ſemeiotici. *Notitia ſui neceſſaria ægrotis vt ſanentur.*

quis

quis labiorum color, anhelitus quis nidor, linguæ quæ species, quæ arteriarum diastole, quis deinque faciei status, & corporis habitus serius inuestigat ex mēte Hippocratis & Galeni, cum demùm Θεραπευτικῷ addictus laborantis inhæret sanitati. *O quantum est in rebus inane!* Flet Poëta: salutem, quæ est cute tenus tam anxio tui examine sollicitas, totum te Physiologo tradis explorandum, vt sanitatem impertiat; & hac celebri tempestate, ad ortum Christi omnino incurius salutis tuæ senaris; audi Gentium Ecclesiasten: *Hora est nos de somno surgere, nunc est propior salus quàm cum credidimus*; expende te totum in exomologesi. Qui aliàs oculi fœdis aspectibus? quis olim oris tui stylus? & quæ impia dialectos? quo cientur pulsu tuæ manus? an non prodigi? *Sic oculos, sic ille manus, sic ora ferebat?*

Tui arbitrij est paruulus iamiam natus, non est in aliquo alio salus, vt sonat nomen eius Hebræis & Græcis יהושוע *Ieschuang*, & Ἰησοῦς. quorum nominum, illud quod est Græcum Epiphanio vindicce ab ἰάομαι sano, idem est, ac medela & sanitas. Teipsum totum describe, & non ex parte. Audi Chrysologum: *Confiteamur Patri ne iudicem sentiamus*, confessioni autem præeat examen solers, sicut sanitatem exquisita morbi quæstio ante ierit: quia ex Ἀρχιάτρῳ, *In morbis acutis difficile est iudicium*. Seduli examinis præuij Christo n[ascituro] in diuersorio animæ nostræ Augustinus idem offert, sic fatus. *Considerate, quæso, fratres, quando aliquis potens homo, aut nobilis natalem suum, aut filij sui, celebrare desiderat, quanto studio ante plures dies, quidquid in domo sua sordium inuenerit, ordinat emundari; quidquid ineptum & incongruum proiici; quidquid vtile, & necessarium præcipit exhiberi. domus etiam si obscura fuerit, dealbatur, pauimenta scopis mundantur, & diuersis respersa floribus adornantur, quidquid etiam ad lætitiam animæ, & delicias corporis pertinet, omni sollicitudine prouidetur, vt quid ista, fratres charissimi? nisi vt diem natalitium cum gaudio celebretur hominis morituri; si ergo tanta præparas in natalitio tuo, aut filij tui; quanta & qualia præparare debes suscepturus natalem Domini tui? si talia præparas morituro, qualia præparare debes æterno? quidquid ergo non vis inueniri in domo tua, quantum potes labora, vt non inueniat Deus in anima tua.* Hæc Augustinus. S. Leo eandem animi solertiam exigit ad natalem diem Domini IESV celebrandam: *redit in honorem suum ab antiquis contagiis purgata natura, mors morte destruitur, natiuitas natiuitate reparatur, quoniam simul, & redemptio aufert seruitutem, & regeneratio mutat originem, & fides iustificat peccatorem: quisquis igitur Christiano nomine piè & fideliter gloriaris, reconciliationis huius gratiam iusto perpende iudicio, tibi enim quondam abiecto, tibi extruso à Paradisi sedibus, tibi per longa exilia morienti, tibi in puluerem & cinerem resoluto, cui iam non erat spes vlla viuendi, per incarnationem Verbi potestas data est, vt de longinquo ad tuum reuertaris authorem, recognoscas patrem, liber efficiaris ex seruo, de extraneo promoueris in filium, vt qui ex corruptibili carne natus es, ex Dei spiritu renascaris, & obtineas per gratiam quod non habebas per naturam, vt si te Dei filium per spiritum adoptionis agnoueris, Deum Patrem audeas nuncupare.* Vt lux, siue attentiu alta, facit nos compotes huius mysterij, ita idem ille S. Leo ait eos impotes esse gratiæ istius. *Quorum corda vastis tenebris obuoluta, & ab omni incremento vera lucis aliena sunt.* Rursus ille nostram acuit notitiam: *Considerate, dilectissimi, & secundum illuminationem Spiritus sancti prudenter aduertite, qui nos in se susceperit, & quem susceperimus in nobis; quoniam sicut factus est Dominus caro nostra nascendo, ita & nos facti sumus ipsius renascendo.* Quò autem debeat collimare tota nostri descriptio, seu expensio sagax animæ nostræ, ad trutinam seuerij examinis, sic explicat August. *Certè si te rex terrenus ad suum natalitium inuitaret, qualibus vestimentis studeres ornatus incedere? quàm nouis, quàm nitidis, quàm splendidis, quorum nec vetustas, nec vilitas, nec aliqua fœditas, oculos inuitantis offenderet? tali ergo studio, in quantum præuales, Christo auxiliante, contende vt diuersis virtutum ornamentis anima tua composita, simplicitatis gemmis, & sobrietatis floribus adornata, ad solemnitatem regis æterni, id est natalem Domini Saluatoris cum secura conscientia procedat, castitate nitida, charitate splendida, eleemosynis candida: Christus enim Dominus si te ita compositum, natalitium suum celebrare cognouerit, ipse per se venire, & animam tuam non solum visitare, sed etiam requiescere, & in perpetuum dignabitur in illa habitare. Quam felix est illa anima, qua vitam suam ita Deo auxiliante studuerit gubernare, vt Christum hospitem & habitatorem mereatur excipere!* hæc luculenter Augustinus.

Vt hoc festum digniore apparatu celebretur à ciuibus, iure Canonico sancitum est, vt quisque eo die in suam se ciuitatem recipiat, si in villa antea demoratus esset, sic habet canon: *Nulli ciuium natalis Domini solemnitatem in villa liceat celebrare, nisi quem infirmitas probabitur tenuisse.* Et in ordine festiuitatum hæc in canone ponitur prima: *Feriandi verò per annū isti sunt dies, Natalis Domini, &c.* Quo autem ritu excolendus sit iste dies, disce hoc Canone; *Festorum principium & finis debet fieri secundum magnitudinem ipsorum*: vnde si quoslibet dies festos suus manet honos, quid natali tribuetur Domini Redemptoris, quæ dies fecit vt nobis etiam hac Natiuitate renatis diem competat habere natalem? Nam ex Iure Ciuili: *Natales habere dicuntur ingenui, non serui, per quos probatur ingenuitas*: Qui enim natus est seruituti, non vitæ, sed mortis agit exordium: Christo nato, vt ait S. Leo, *Natiuitas natiuitate reparatur*: hac tamen libertate dignati sospitatori nostro debemus obsequium, vt Iure Romano etiam obligamur, cuius ea est lex: *Natalibus restitutus libertus, dicitur ingenuus, libertus tamen qui consequitus est ius aureorum annulorum, quamuis omnia habeat, non tamen eximitur à iure reuerentiali.* Exhibebimus Redemptori nostro reuerentiam, si debite recolimus diem illius enascentis, non mactando boues, vt olim fieri solitum ex Athenæo in die cuiusque natali, sed nos exhibendo eidem Christo hostiam immaculatam. Sed memor esto, Christiane, omne olim quod fiebat Deo sacrum, subiectum fuisse examini: nam de te oblata sanxit Deus: *Considerabit eam sacerdos*, & hoc est quod clamat titulus sectionis, dum suadet describi vniuersum orbem, vt Christus mentibus adnascatur.

Esto hostia illibata, ne Christo, cui deberis, hodie fias inimicus, vt fuit victima olim Alexandro Seuero; cui, cùm diem suum natalem celebraret, astante Senatu victima cruenta aufugit, & sanguine suo tinxit vestem albā Imperatoris, cui mortem vicinam portendit ille cruor. Si aliquo piaculo lethali præpediris, anima Christiana, sanè es tota perfusa sanguine, quo puerculi IESV lineamina candida cruentabis, eiusque mali ominis homini Christo

Ex Philosophia.

Nomen Iesu vnde deductum.
Chrysost. serm. de prodigo.
Hippoc. l. 1.
Natiuitas Christi in animis curā magnam præmium petit.
Ex SS. Patribus.

Aug. serm. 1. de tempore.
Principes diē suum natalē celebrāt magna pompa.

Leo Papa serm. 2. de Natiu. Christi.
Natiuitas Christi hominem afferat mortem ferme legibus.

Idem serm. 3. de Natiu. Christi.
Natiuitas Christi fuit Domini Dei insignem.

Aug. serm. de Dominica prima Aduentus.

Natiuitas Christi quomodo celebranda sit.

Natiuitatem Christi in villa celebrare fuit vetitum.

Ex Iure Canonico.

Canone, Nulli ciuiū. de consec. dist. 3.

Canone, Pronuntiandum, de consec. dist. 3. c. a. de Feriis.

Ex Iure Ciuili.

Glossa quā ingenuus, in l. 3 qui liber ing nuus esse dicatur.

Dies natalis olim quomodo celebratus.

S. Leo ser. 3. de Natiuit. Christi lege sed & de in tuā vocādo.

Atheneus lib 4. Leuit. 27

Ex Histo-ria.

Christo edito tibi ad salute,& non ad perniciem.

Lamprid in Alex. Seuero.

Seueri Imperatoris verba quo omine prolata.

Theoph. in Leone sub anno 776.

Constantinus puer petitur in Imperatorem à patre, illo Constantinopolitano.

Satius erit imitari populum Constantinopolitanum, qui à Leone Imperatore filium suum Constantinum adhuc puellum petiit in Imperatorem. Leo ineffabili lætitia gestiens, Ecclesiam ingressus cum Patriarcha, altari coruscante multis luminibus, scilicet cereis accensis, infantem exposuit ante altare parens eius dicens:Ecce à Ecclesia de manu Christi eum suscipitis.Populus exclamauit: Suscipimus de manu tua,Christe Deus,Dominum Constantinum Imperatorem, ad custodiendum, & pro eo commoriendum. Demum puerulus à Patriarcha accipit infulas Imperij: ita & tu homo à Deo patre hodie puerulum posce tibi in Dominum: sed prius accende plurima lumina,te ipsum sedulo scrutinio totum explora, an sit in te næuus qui pueruli affectum queat offendere, vt confessione diluas & abstergas: tandem sic exquisitè recensitus, dices Deo Patri: De manu tua puerulum IESVM Dominum meum suscipio, cui æterna vouen supplex obsequia. Tædet me ex historia multiplici colligentem, quali apparatu filios suos excipi velint reges.Consule sumptus à Salomone regè exhaustos, vt excipiendo fœtu regio palatia rutilarent, quo splendore Constantinus sacro se fonte abluit, recens Deo natus ex gentili, omnia multa radiante gemma coruscabant, auri obryzi fulgor oculorum aciem obtundebat, & lampades ipsæ balsamo suauiter exhalante resudabant; & hæc omnia homini incrustatum lepra sermebant: neque adhuc exolevit memoria antiquitatis,& curarum,Catharinæ Medicææ, reginæ, inquam, eius,quæ post decennium fœtus expers,ad omnia se accinxit,& sero applicuit remedia quæ vrgere possent, & hoc non in cassum,etenim cœlis importuna tres filios reges enixa est, Franciscum secundum, Carolum nonum, Henricum tertium, reges Gallos.

3 Reg. 9.

Cedrenus in Constantin.

Constantini Imp. apparatus ad baptismum.

Duplex in Francisco secundo.

Catharina Medicæa industria sua filios concipere.

Prouerb.7.

Ex SS Patribus

Quid memorem Regum curas? muliercula ex Salomone nota, nonne iuuenem sollicitat ad thorum, ex eo quod terenderit lectulum, & ornauerit tapetibus ex Ægypto. Præterea Porphyrogenitum Theodosium Imperatorem illum, qui simul aulæ, & purpuræ natus, purpureo nomine designatur. Induimus animum sancti Ephrem, qui ex gloria curiali,cœlicam gloriam totus appetebat,ex apparatu sæculari spiritualem,& nos meditemur: ita Ambrosius: *Rex noster Christus, non tam nitorem vestium quàm animarum requirit affectum,neque sufficit ornamenta corporum, sed inspicit corda meritorum: igitur suscepturi natalem Domini, ab omni nos delictorum fæce repurgemus*, hæc ille. Quasi diceret,quæquid tuum est,amanda forasis IESVM, qui foris est, velis vehere tecum ad intima cordis. Huic effato consonat Atheniense rescriptum, quo Areopagus elusit Pompeii typhum,qui à Græcis Deus haberi volens,apotheosin exigebat.Benè tibi,ô Pompei,obiecit Senatus verè suspiciendus: Scito te tantum fore Deû,quantum te noueris esse hominem.O sententiam etiam codice sacro dignàm! vtinam hodie sacro nascenti Christo sociaris diuinitatem ambias:ad Dei infulas velis expansis totus effunderis! Audi me Areopago succinentem. Tantum erit in te deitatis,quantum discussione seria nnueris esse infirmitatis. Subscribit Augustinus: *Per vitam peruersam exterminasti in te imaginem conditoris tui,factus dissimilis: attendis in te,& displices tibi,iam eo cœpisti similis fieri,quia hoc displicet tibi, quod displicet Deo.*

Ambr. serm de Natiuit. Domini.

Non tam nitores Christi quam tam corpora animum desiderat.

Atheniensis quo respondit Pompeio se stum deprehensum.

Augus Psal 73.

Cæterum velim hanc meam γνώμην omnibus inscribi mentibus in posterum,veluti facem præambulam Christi natalibus,MENS SVI NESCIA NESCIET DEVM.

PROFITERI FERVENS DEI obsequium,est eorum tantùm quibus sui rutilans affulget notitia, & in ea iugiter exercentur.

In hæc verba:

Ascendit Ioseph cum Maria vt profiteretur.

SECTIO II.

PRÆPOSITVS Hebræorum Iosue populum per inuios calles longè lateque circumactum: hunc enim Moyse duce, *Rara per occultos ducebat semita calles:* Strenuus, inquam, ille Epistates exercituum, populum hunc spoliis grauem, introduxit in terram, in quam aborto, gentis illius vota omnia anhelabant. Ast nota mysterium;non ea regio fuit in varias partita sortes, nisi exquisitè ante ea populo recensito. Rursus ei genti nomen est Israel:duo autem hæc, recensio accurata, & nomen Israël, ישראל, nequaquam abdito sensu vacant. Primum intimam sui notitiam sonat,alterum Dei visionem clamat. Ecce tibi abditum sensum referatum, præludia illa duo præeunt nonæ formæ noui obsequij profitendi, quo Iosue Deum suæ geoti fore propitium prædicabat,hæc est autem formula voti emissi à populo, & excepti a Iosue: *Absit à nobis vt relinquamus Dominum, & seruiamus diis alienis, Domino seruiemus.* Et Iosue ad populum: *Testes,inquit,vos estis,quia ipsi elegeritis vobis Dominum,vt seruiatis ei. Responderuntque, Testes:nunc ergo, ait, auferte deos alienos de medio vestri, & inclinate corda vestra ad Dominum Deum Israel.*

Terra promissionis non fuit distributa ante exquisitam descriptionem populi Israel.

Iosue 24.

Videre est ea omnia esse prima rudimenta eius obsequij quod sibi Deus ab æuo vendicauit, idque fit hac sectione palam: nam Maria & Ioseph, id est, anima illuminata, & accrescens, Dei se totam addicit obsequio, professura tuum qualemcumque Deus exegerit,& tota professionis huius series sita est in gemina discussione, seu intima cognitione sui; vbi enim habemus,*ibant omnes vt profiterentur*, ἐπορεύοντο πάντες ἀπογράφεσθαι, ibant omnes describi, seu dare nomen suum; & hoc est proprium animæ, quæ est benè sibi nota.

Notitia sui necessaria illis, qui student velut perfectioni.

De hac professione sui, seu plena notitia, à primo hominis deliquio statim exiit edictum, non à Cæsare Augusto, sed à Deo optimo maximo, ipso proclamante: *Adam vbi es?* id est Adam profitere, describe te; & genie, homine extincto, te defecisse in pecus:ita Ambros. *Homo enim peccasti, aliud esse cœpisti, & quod eras esse desinsti,vt fieres ex homine pecus*,huic si se aptasset descriptioni homo,tunc saucius,hinc Deus hunc rediuiuum sanè sospitasset; Ionas cautior inde,vbi se audioit experi vt profiteretur,Deum illicò placaturus, ingenuâ erroris explicatione,Dei redditur obsequio, cùm nauiæ sic vrgebant: *Indica nobis cuius causâ malum istud nobis sit?quod opus tuum?quæ terra tua, & quo vadis?vel ex quo populo es tu?* Exemplò,Ionas soluit hanc spontanea confessione quæstionem. Adesdum ignaue, paucis te volo, profitere, & hoc satis, quod est opus tuum indica nobis?

Deus ab initio docuit hominem, quàm necessaria sit sui notitia.

Ambros. in Psalm. 118.

Ionæ 1.

Notitia sui fortis, homo fit multis vitiis obnoxius.

Psalm.72.

nobis? Sed heu quid indicabit quî ad nihilum redactus est, & nesciuit? Benè Augustinus: *Quid fecisti homo, cum peccasti? Defecisti*: edocente nos Theologiâ peccatum non esse effectum, sed defectum: atque ita non habere causam efficientem, sed deficientem. Quæ terra tua, age? qui de terra est, de terra loquitur. Maledicta terra tua, spinas, & tribulos germinauit tibi, & obducto callo aculeis non vrgeris. Sit penes Senecam fides: *Desinit*, inquit, *esse remedio locus, quando quæ vitia fuerant, mores fiunt.*

Senec. lib. ep. ad Lucil.

Ex re Medica. Gordonius p.2.c.22.

Ex Physiologia, vbi humore nimio, aut vapore riget caput, somnus hinc obortus lethargum facit; & vbi insurduit, dubiæ saluti non itur obuiam, nisi remediis acribus, qualia sunt colocynthidum pulpa, aut aloës, aut hiera; talia sunt quæ sopito tibi consulit Bernardus: *Considera vnde venis, & erubesce; & vbi sis, & ingemisce; quò vadis, & contremisce.* Accede, & sociate his qui hodie ibant, vt profiterentur: iam erubescis, macte, color ille est virtutis: perge, ito; dies diei eructet verbum, ex delicto præcognito, in alterius notitiam deuenies, & postmodum in confessione eructabis verbum:

Bern. Psalm. 44.

I bone, quo tua te virtus vocat, i pede fausto.

Ex Symbolis.

Ibant verè multi professuri, de Maria & Ioseph codices sacri ascensum notant. Ascendit autem Ioseph cum Maria, plena nempe notitia sui, æstus patitur insurgentes ad excelsa, huius ingenij erat coniunx, de qua Typorius, quæ vbiuis domus suæ aquilam ad solem enitentem depinxerat, hoc lemmate: VIDET ET VOLAT. Cui sui plenitudo oborta est, verè videt & volat: non est enim penes voluntatem, Philosophia tota conclamante, proposito obiecto eóque rutilante, non effundi specificè saltem, licet actu ea sit sui iuris. Dauid aperto scelere suo VIDIT, ET VOLAVIT: Theodosius Imperator, qui secutus est errantem, secutus est pœnitentem, & volantem.

Typotius lib. Symbolorum.

Cognitio sui hominem sollicitat ad ardua.

Lucæ 7.

De Magdalena vbi scriba sacer exposuit has voces, *vt cognouit*, cætera, quæ subiicit, raptum, & ecstasim sonant: cor amore exæstuans obiicit, & eam largò lachrymarum imbre diffluentem, & denique explicat omnium rerum incuriam Christi Domini pedibus adhærentem; VERE, VIDIT, ET VOLAVIT.

Spiritus animales pellucidi.

Ex re Medica.

Si ex Physicis, contrariorum eadem est scientia: Qui non volat, hic non vidit. Accedit medicorum dogma, spiritus pellucidos esse, quibus impetus excitatur; ideóque si se eis vapores offundunt, caliginem illam torpor quidam excipit, gressu titubante & morbi præambulo, iuxta theorema: *Spontaneæ lassitudines morbos prænuntiant.* Ad hæc inardescit animus, & magnos concipit motus, obstetrice manu eges, vt non primo conamine dispereas.

Fernel. lib. Physiol.

Hipp. lib. 1. Aphor.

Ex SS. Patribus.

Multi, vt prælibatum est, eunt quidem describi, sed rari sunt qui ascendunt, quia latet omnes ferè cardo, in quo vertitur tota ratio sese ritè dignoscendi. Accipe rem tibi fortè primam hactenus, ex Bernardo: *Multi multa sciunt, seipsos nesciunt*, supple, practicâ scientiâ. Sit tibi pro paradigmate dæmon: is quâ pollet notitiâ, homines excedit omnes, sed quia scientia eius est merè theorica, & incuria praxeos, adulterina est, & noxia, quod inde nullum prouentum facit. Hac olim Philosophi scientiâ sibi magnum quæsiere nomen σόφος, sapientiam ementiti togâ tenus. De hac enuntiat Paulus: *Scientia inflat, litera occidit*; namque homines eâ scientiâ tantum sciunt vt sciantur.

Bernard. lib. medit. c. 1. *Cognitio omnis non est practica.*

Itaque omnis ea cognitio sistit in inani, suósque asseclas non ad ascensum euehit, vt Mariam, & Ioseph, sed sui nescios aurâ vndique petitâ ventilatos exterminat. Ecce quibus in eos inuehitur Paulus opprobriis: *Euanuerunt in cogitationibus suis, & obscuratum est insipiens cor eorum; dicentes enim se esse sapientes, stulti facti sunt.* Ideóque Hieronymus sic definit Philosophum illum: *Philosophus est animal tumidum vanæ gloriæ*; & tantum abest, vt nisibus alta petant isti philosophantes incassum, immò inuritur eis scomma Ruffini, & sociorum ambitus eius: *Tolluntur in altum, vt lapsu grauiore ruant.* Affine est illud Psalmi: *Deiecisti eos, dum eleuarentur.* Vbi Aug. *Ipsum eleuari, deiici est.*

1. Cor. 8.

Hieronym. lib. ep.

Aug in Psal. 72.

Quâ igitur intercapedine, ab inuicem scientia speculans, & practica dispescuntur? Sicut feriæ à profesto die, & otium ab actione seriò perpetratâ; itavt scientiâ theoricâ feriante, & ex eâ nihil foras emergente, practica ad aliquod facinus egregium exerendum sedula tota diffundatur. Et hoc bellè sonat vox Græca vsurpata Luc. 2. ἀπογράφεσθαι non enim descriptionem nudam notat, neque simplicem notitiam sui, sed nominis insinuationem ad militiam profitendam. Ita Xenophon. ἀπογραψάμενοι δ' ἐν ταῖς ὁμαιχμίαις οἱ Θηβαῖοι. Cùm Thebani nomen dedissent inter vrbes fœderatas, rei bellicæ ergo. Eamobrem pugil validè exercendus dicebatur, ἀπογραψάμενος αὐτοῖς: neque aliud Cæsar intendebat ea descriptione, quàm expeditionem in hostes: Dauid antea ex populo recensito nónne regni sui robur expendebat? Agedùm, & noris prægaltæ sapientiæ mysterium: Eunt hodie plerique, & pergunt describi sibi noti, se sciunt pluribus næuis obnoxios; hinc tamen nullum specimen vitæ cultioris inest, tota hæc notitia penes eos, cum summa morum incuria est.

Ex Philosophia. *Cognitionis speculatiuæ & practicæ differentia.*

Xenophon Hell. 6.

2. Reg. c. 24.

Ex Philosophia, idem manens, idem, semper aptum est producere idem. Feriante agricola, campus, etsi aliàs ferax, sentibus hirsutus, cultoris increpat ignauiam. Quid mirum, si non ascendunt? virtus in alto posita est: vt sæculo superiore non leui Gallorum periculo Alexander Farnezius numismate præferebat, in quo ex edita, & præalta rupe palatium patens sese obiiciebat, hoc lemmate circumducto, VIRTVTIS IMPERIO, quo sic militum animos humiles erexit, vt pleraque egregia perpetrârint. Ad eminentem Philistinorum stationem, quomodo ascendit Ionathas hoc facinore conspicuus, audi Codicem sacrum: *Ascendit autem Ionathas manibus, & pedibus reptans, & armiger eius post eum: itaque alij cadebant ante Ionathã, alios armiger eius interficiebat sequens eum, &c. Et factum est miraculum in castris.* Quasi diceret: Inuasit hanc stationem præaltam VIRTVTIS IMPERIO: non hos igitur sciolos manet ascensus, qui instar simulachri, manus habent, & non ambulant. Mariæ vni datum est non irrito conamine omne altum transcendere, & hoc VIRTVTIS IMPERIO, & ea verè fuit miraculum in castris, scilicet signum magnum in Ecclesiâ, terribilis, vt est castrorum acies ordinata, ideoque dicta: *Nouum miraculum*, à S. Damasc. Ioseph etsi non passibus æquis assequens, sequens tamen & ascendit, quippe vtriusque descriptio, siue professio practica, motarum impatiens nesciebat inducias; ante Mariam vt ante Ionatham corruebant hostes: nihil enim noxij accessit ad Mariam. Ioseph armiger tot in se mactauit hostias, quot motus compescuit insurgentes. En tibi praxim.

Ex Symbolis.

Lukius lib. numismatũ.

Virtutis est locuples præmium.

Morale. *Virtutis sunt ardua conamina.*

1. Reg. c. 14.

Maria semper intenta praxi.

Damascenus orat. de Nat. B. V. Mariæ. *Maria nouum miraculum.*

Humilitas in contemptu nō querula.

Ambo sui nihili maximè conscij non huic immorantes ootitiæ, ab omnibus iostar quisquiliarum habiti gratum agebant, Deo teste, tripudium: non etat eis locus in diuersorio, ad bestias, & sub dio, vodique aperto stabulo relegantur; quid vsquam querimooiæ auditum? quid totui in oculis? quid morosi in facie? quid in incessu tædij patuit toti Bethlehemitico popolo? diceres esse peripsema, adeò durè cum eis actum: apud eos tamen pacata sunt omnia. Disce hioc ex notitiâ tui, nihil abiectum & tuo nihilo consonum aspernari, ex Bernardo: *Verus humilis, non humilis, sed abiectus vult videri.* Occinit Bonauentura: *Ama nesciri, & pro nihilo reputari. Ibant Apostoli gaudentos à conspectu concily*, in eos quotidie sæuientis odio plusquam Vatiniano. *Inimici hominis domestici eius*, videlicet gloriæ inanis habitus innati: quos vltimos exuimus, & beneficio tantùm mortis: *Superbia eorum ascendit semper. Extollitur supra omne id quod dicitur Deus.* Profitere, ἀποχὴν, id est, da oomen illi militiæ, qoæ hanc hydrā deprimat insurgentem, te ipsum esse flocci hominem profitere, ne detrecta ea quæ tibi sunt iniuria: & ecce practicè descriptum orbem vniuersum, en ascensum qui soli Ioseph competit aut Mariæ.

Bernard. *Humilitatis vera signa indubia*

Bonau. lib. Opusc. in Alphabeto.

Actor. 5.

Psal. 73.

Cognitio sui homines ad virtutem felicitat.

Occurres dubius obiiciens, infima & summa nou coïre? verùm in Physicis simul & semel, secus tamen est in motibus, nam vt ex Aug. *Ipsum attolli, deiici est:* ita ipsum deiici, attolli est; audi huius paradoxi Samuelem assertorem, dum regem Saülem carpit: *Nónne cum paruulus esses in oculis tuis, caput in tribubus Israel factus es, vnxitque te Dominus in regem?* Hinc, id est, ex humili habitu, Esther Assuero, & Eudoxia Theodosio sociatæ: ambæ humili loco natæ, tandem diademate claruerunt, humilitate antea clariores. Ab ea virtute Nepotiani texit encomium S. Hieronymus. Gloriam Paulæ idem venatus est, eò quod esset inglotia, sic ille: *Gloriam fugiendo, gloriam merebatur, qua appetitores sui deserens, appetit contemptores.* Instabis, ex prædictis non constare de praxi, sed tantùm de humili habitu eorum quos antea prælibaui? immò verò id ipsum scriprura sanctior eloquitur, vbi Saül sibi paruulus in regem adscitus est, à quibusdam ludibrio habitus, nihil altum adhuc de se sapiens, pia reuera praxi, humilitatem plenè professus est, vt patet ex contextu: *Filij Belial dixerunt: Num saluare nos poterit iste, & despexerunt eum, & non attulerunt ei munera, ille verò dissimulabat se audire.* Dauid item appetitus conuiciis à Semei, inquit: *Sinite vt maledicat.* Esther, regio licet apparatu, nónne tacita tulit principis Aman insaniam, & hoc vsque ad opportunum tempus? Eudoxia quàm patienter Pulcheriæ simultates elusit, ementita se nescire, & in exilium acta nullum querendi fecit initium. Cassianus inde extollit Paphnutium: *Falsò* (inquit) *furti accusatus, tacitus pœnitentiam egit in limine Ecclesiæ, atque ad veniam suppliciter expetendam matutinus occurrebat.* Itaque liquidò constat Mariam & Ioseph probè in ascensu sociari, id est lumen, & augmentum virtutis omnigenæ.

Aug. in Psal. 72.

1. Reg. 15. *Humiles honorati.*

Hier. epist. ad Heliod. Idem in epitaph Paulæ.

Ex Historia.

1. Reg 10.

2. Reg 16.

Esther 3.

Cassian. coll. 11. c. 15.

Paphnutij stupenda humilitas.

In hoc themate, quod est de notitiâ, Theologia illucens totam rem aperiet, ostendetque nō intercedere diuortium inter Mariam & Ioseph. Sed ambo eodem prope gressu procedere, id est, ad sui cognitionem, denotatam per Mariā, accedere praxim, quam adumbrat Ioseph: sic ergo sacra disciplina fatur: Omnium humanorum operum ratio est primum præcipuumque principium, cui omnia alia principia subsont, etsi dispare modo: nam quædam rationi obediunt omnioo ad nutum sine luctamine, vt corporis membra bene cōstituta; statim enim annuente ratione mouentur, manusque, pedesqoe ad opus quod ratio intēdit. Aristoteles ideò ait, animam regere corpus despotico priocipatu, sicut dominus seruum qui non est sui iuris, vt cōtradicere, vel obmutire queat; alia verò obediūt quidem, sed reluctādo rationi, vt pars appetitiua, quæ sæpè sæpius insurget io animum, etsi bene dirigentē, vt & ait Aristoteles vocaos principatum politicū, eum quem ratio exercet in partem appetitiuam, quo dominio non demitur omnino facultas reluctandi. Vnde ait August. *Interdum præcedit intellectus, & sequitur tardus, aut nullus affectus*, fitque, vt plurimùm, vt passionibus appetitiuæ partis cohibeatur vsus rationis. Ex præfatis liquet, non sufficere vt intellectus benè disponatur, sed requiri etiam, vt potentia appetitiua benè disponatur, ad boc vt opus aliquod egregium exeratur; ea tamen est connexio, inter habitus perficientes intellectum, & potentiam appetitiuam, vt habitu intellectuali vigēte crescat, & moralis; quò enim quis plura videt in virtute amore digna, eò etiam magis deperit rem amore dignam: & vt Ioseph nusquam suam abiecit sponsam, etsi de ea occultè dimittenda fuerit aliquādo ancipitis animi; ita & moralis illa virtus notata per Ioseph, potest stare sine virtute intellectuali, in Mariâ figuratâ. Accipe rationem moralis Theologiæ, & Doctoris Angelici. Moralis virtus est habitus electiuus, id est bonam electionem præstans; ad hoc autē vt sit bona electio, requiritur lumen intellectus, ne hallucinetur ratio: & rectitudo voluntatis, ne proposito bono reluctetur. Vt autem Maria ascēdente in Bethlehē, ascendit etiam Ioseph; ita intellectu erigente se ad ampliorem notitiam, proficere voluntatem necesse est; & hoc est, quod probare incumbebat ex titulo sectionis: luminis augmentum, seu maiorem notitiam, inducere etiam virtutum praxim; Mathematici cœlorum incolæ probant ex eo quòd signa seu constellatiooes plus energiæ habent, quàm singula quæque sydera, seu Planetæ, quamtumuis sint efficaces: ratio autē virtutis amplioris colligitur, ex fusiore lumine quo constellationes emicant, constant enim pluribus stellis: at planetæ singuli sunt in sua quique sphæra singulares, vt sciunt Astronomi: quantumvis enim quilibet planeta aut oriatur, aut occidat, non aërē mouet, aut aliquid sensibile ita efficit, sicut plurimæ constellatiooes tota anni serie notabiles, vt explicat Ptolomæus. V. g. Nonis Ianuarij Delphinus totus emergit, & tunc ventorum concursus exurgit: Noois Februarij Zona Orionis oritur, & hinc turbatus aër: quo quis etiam plus inuigilabit sibi, ita ei maior aura gratiarum aspirabit.

Ex Theologia.

Thom. 1. 2. q. 58. art. 2. *Animo in corpus quale sit imperium.*

Arist. lib. 1. Politic c. 1. *Rationis in passiones quale sit imperium*

In Psal. 118. *Potentia appetitiua debet disponi, vt animus specimen aliquod edat virtutis.*

Thom. vbi supr. art. 4. *Virtus moralis est habitus electiuus.*

Ex Mathematica. Libro de signif. in ext. syder.

Constellationes efficaciores sunt planetis.

Scientia, & praxis debet esse societas indiuidua.

Iure Canonico etiam suadetur illa societas scientiæ, & praxis, vt hoc Canone: *Scientias sæculares licitum est addiscere etiam clericis, non ad voluptatem, vel ad delectationem, sed ad eruditionem, vt quæ in his vtilia inueniuntur, ad vsum sacræ eruditionis conuertantur.* Sed ius hoc sacrum explicans quæ sit illa scientia quam sectio præseus inculcat, sic ait: *Scientia pietatis sunt illa, per quas quis inducitur ad amorem Dei, & proximi.* Et alibi: *Scientia mandatorum Dei inducit ad salutem, sed ignorantia eorum inducit ad damnationem.* Pulchra sanè virtutis, atque scientiæ connexio! immò & Iure Ciuili monemur, ad opus magis quàm ad verba legis agnoscenda:

Ex Ivre Canonico. *Scientia pietatis quanam sit.*

Canone, Turbat. §. Cui ergo, dist. 37.

Can. qui ea. dist. 38.

Ex Ivre Civili.

Legis

Legis mentem potius debemus inspicere quàm verba. Arqui mens legis non est prælucere tantùm rationi, sed inducere voluntatem ad virtutū sequelam. In eo sunt sancti Patres, vt omnem boni notitiam aptent actioni. Audiatnt quæso Augustin. *Multos reperimus negligentissimos iustitiæ, & auidissimos sapientiæ: hos docet scriptura diuina peruenire non posse ad id quod appetunt, nisi seruando quod negligunt, Fili, inquit, concupiscēs sapientiam, conserua iustitiam, & Dominus præbebit illā tibi.* Idem alibi. *Philosophia est finis boni, nulla est igitur causa philosophandi nisi finis boni, quamobrem quæ nullum boni finem sectatur, nulla philosophiæ secta dicenda est.* Hieronymus antea iam scripserat: *Non æstimes in eo te placere Deo, si sermones, id est, si scripturas illius legas: tunc enim scripturæ prosunt legenti, si quod legitur opere compleatur.* Adiicit se illis Sanctis, Isidorus & ipse Sanctus: *Lector strenuus potius ad implendum quæ legit, quàm ad sciendum erit promptissimus.* Idem penè ait Gregorius: *In verbis sacri eloquij iste debet studij nostri ordo seruari, vt hæc ideò cognoscamus, quatenus de iniquitate nostra cōpuncti, & cognoscendo mala quæ fecimus, ea vitemus, ne alia faciamus; & eum iam ex magno vsu lachrymarum, de peccatorum remissione cœperit esse fiducia, per verba Dei quæ intelligimus, ad vitam quoque & alios trahamus,* Agmen claudet Philosophus infidelis, sententia sed fideli: *Tamdiu discendum est quemadmodum viuas quamdiu viuis.* Non vult Seneca accendi lumen scientiæ nisi in ordine ad virtutem.

> Gl. penultima in leg. primam. Cod. de interdictis.
> Ex SS. Patribvs.
> August. ser. 1. de Annunciat.
> Idem. De Ciu. Dei lib. 19. c. 1. in Michæam. Homil 10.
> *Scientia debet ad praxim ordinari.*
> Gregor. in Ezech.
> Senec. ep. 76.

Hoc præstitit Carolus quintus Imperator, qui scientiæ suæ eò omnia acumina direxerat, vt melior euaderet: is enim adhuc infans in tutelâ Ludouici duodecimi Regis Galli, grandior effectus, imbutus est eâ, quam decet principes, notitiâ; tantumque in eâ profecit, vt eius tota sapientia plus vigeat in manibus, quàm niteat in capite: egregiæque virtutis suæ specimen edidit Parisius, cùm ad Belgas transmearet; in regia illa vrbe & orbe Gallico exceptus luculentâ oratione, quâ ille idem mitis efferebatur encomiis, deducta serie gratiarum, quæ micabant in eo Principe, teuera digno egregiâ panegyri, animus ille sanè suspiciendus respondit Oratori: Hanc virtutum congeriem in laudem eius, fuisse admonitionem ad earum praxim, & non historiam rei aliàs integrè perpetratæ. O effatum tali Imperatore dignum! qui non gloriolam aucupatur ex insignibus elogiis, sed proponit ea quæ didicit adimplere. Adiicienda Imperatori Eudoxia Imperatrix suprà recensita, quæ iuuenis patre Leontio Philosopho tincta disciplinis Ethnicorum, initiata postmodùm mysteriis fidei Christianæ, & Theodosio Imperatori sociata, omne quod animo ebiberat manibus explicante; ita vt Eudoxia fuerit virtutis ingenuæ viuens simulachrum, vtporè quæ extinctam Gentilium philosophiam, quam calluit, Christianorum sacris ritibus animauit.

> Ex Historia.
> Chytræus oratione de Carolo V.
> *Caroli V. Imperatoris modestia post auditā suam orationem panegyricā.*
> Socrates lib. 7. c. 21.
> *Eudoxia Imperatricis mira virtus.*

Præfatis ista lumen adiicient: Sicut Platoni tria sunt omnia, ita sit tibi tatum esse trimembrem seriem Dei famulatus circulo graphicè figurati: videlicet in circulo est punctum initians, deinde linea semiplexu se leuiter inclinans, tertiò demum eadem se linea protrahit, gyrando recurrens eò, vnde cœpit initium: ita vt quis summum profiteri queat obsequium, suo primùm nihilo, id est notitiæ, adhæreat punctuali: hinc se cuiuis obuius iniuriæ non inuitus adaptet, denique multo virtutum lucro reportato, iuge charismatum capiat incrementum. Fauet Cassianus: *Nullo modo poterit in anima nostra, virtutum structura consurgere, nisi priùs iacta fuerint in corde nostro vera humilitatis fundamina, quæ firmissimè collocata perfectionis culmen valeant sustinere.* Hæc omnia liquent vnico versu Salomonis: *Deum time, mandata eius serua, hoc est enim omnis homo.* Id est, tu qui tuis insulribus ad nihilum redactus es, incuruare cuiuis, hoc enim timoris proprium, tandem mandatis Dei consonam vitam ages. Ecce te perfectum, & rotundum, hoc enim Hebræa sonant האדם כלל *col ahadam*, כל *col* omne, à radice *calal* כלל perficere, quasi diceret: eris perfectus, cùm eris omnis homo, id est totus teres atque rotundus.

> ExMathematica: Euclid. lib. 1. Elem. Geometr.
> *Humilitas à nihilo incipiens desinit in nihilum.*
> Cassian. l. 12. Inst. cap. 32.
> *Humilitas virtutū omniū est rudimentum.*
> *Perfectus homo quisnam sit.*

Hinc arguere potes, si tria sunt omnia; homo tribus constare debet, vt sit omnis homo, atque adeò rotundus: ergo si è tribus alterum desit, verbi gratia, sit impatiens irrogati mali, aut sui nihili immemor in altum nimis efferatur, iam non est omnis homo, sed ex parte tantùm. Hominis autem nihil nobis obuium est nisi corpus, corpus autem ei commune cum brutis; sic illatione facta, talis homo nomine tenus oblitetata & expuncta virtute omni, est pecudis insanæ nomine nuncupandus. Si sapientis Ecclesiastæ desipit tibi theorema, sapiat tibi summæ sapientiæ Christi paradigma; vt esset aliquid in humanis, exinaniuit semetipsum; cùm pateretur, non comminabatur; en alterum, denique: *Factus est obediens vsque ad mortem.* En totum teretem atque rotundum. Igitur audi me egregium tibi consultorem: summa eius professionis quam exigit à te Deus zelotes obsequij tui, tota est in hac meâ mihimet, & faxit Deus, epigraphe: Vt sis aliqvid Deo, esto tibi nihil. Adstipulatur & Bernard. *Qui tibi Domine non sapit, desipit; & qui vult sibi esse, & non tibi, nihil incipit esse inter omnia.*

> *Perfectio tria prærequirit.*
> Bernard.
> *Qui sibi nihil est, aliquid Deo est.*

Bifariam debent inuigilare Pastores, primò sibi, tùm gregi suo.

In hæc verba:

Et Pastores erant in eadem regione vigilantes.

Sectio III.

Non insulsa sanè est Ecclesiæ cum corpore collatio: etsi enim longè & latè dispertita putes membra, in vnum tamen corpus dissitæ hæ omnes inuicem partes compage quadam mysticâ coalescunt. Ij verbo Dei insistentes referunt linguam; isti actione pia feruidi, obeunt manuum partes; alij pietate sua multos sustentantes, pedibus affines sunt, quibus totum ferre incumbit corpus: oculis ergo opus fuit & his ritè micantibus, ne tota hæc massa cæcutiret.

> *Ecclesia cum corpore humano comparatio.*

Qui sint oculi illi pellucidi, collige ex nomine, siquidem Ἐπίσκοπος, à verbo ἐπισκοπέω superintendo, Episcopos vigiles oculos esse Ecclesiæ denuntiat. Benè ergo Ecclesia corpori coaptatur; in eam mihi præit sententiam Bernardus: *Ecclesia militat in bonis sæcularibus, peregrinatur in bonis regulari*

> *Episcopi sunt oculi Ecclesiæ.*
> Bern. serm. de dedicat. Eccles.

Hebr. 13. Ezech. 3.

regularibus, vigilat in bonis Pastoribus. Inuigilant (ait) *Paulus, quasi rationem reddituri pro animabus vestris.* Et alius ex sacris, audiit à Domino: *Speculatorem dedi te domui Israel.*

EX PHILOSOPHIA. *Episcoporum est vigilare.* *Tiberius noctu videbat.* De Tiber. Suetonius.

Ex Philosophia, frustrà medium rutilat, & obiectum fit obuium, si non sit illæsa potentia, ea sanè supponenda est in officio Pastorali; si quidem ex Bernardo. *Dignitas hæc sibi vendicat homines probatos, non probandos.* Alioquin ex ducatu hominis cæci, quid nisi casus, & hos crebros, liceat augurari? Commento quodam, sapiens antiquitas nos Pastoris vigilias edocuit, dum mentitur Argum, vbi in pastorum numerum adscitus est, ex tunc centum oculis diffusis vndequaque rutilasse; quasi dissonum foret esse Pastorem minimè coruscantem. Tiberio Imperatori fuisse oculos lumine innato radiantes Historia fidem facit: immò & Philosophia quosdā asserit igniculos ex oculis emicantes, & hoc esse constans & indubium, ex Medicorum placito rario probat.

EX RE MEDICA: Verlal. 1. de Anatomia. *Nerui optici multis pellucidis spiritibus abūdant.*

Quippe cùm nerui optici, vt primogeniti (ij enim faciunt par primū è cerebro natū) multo spiritu oppleantur, & spiritus hic de vitali factus animalis in cerebri valuulis scintillet à natura, fit vt pauco extrinsecè effuso lumine, oculis omnia sint peruia: ita Prælatis debet inesse lumen immissum è capite, quod est Christus, vt pauco aliunde fulgore mendicato, per se satis effulgeant.

EX SYMBOLIS: Lukius, lib. numismatū. Malach. 2. Exod. 3. *Ioānis Regis Angliæ symbolū exhortās Reges ad edenda virtutis egregia specimina.* Eccles. 48. Canones Apost. can. 57.

Talem se effingi à Domino, Salomon exorat: *Da mihi sapientiam, & intelligentiam vt ingrediar, & egrediar coram populo.* Ioannes Angliæ rex, in icone ignem ex montis cacumine coruscantem præferebat, in symbolum animi sui vigilantis, hac præfixa voce parænetica, PRÆLVCEAMVS. O Pastores estis super candelabrum, PRÆLVCETE; etenim ex Propheta: *Labia sacerdotis custodiunt scientiam, & legem requirent ex ore eius, quia Angelus Domini exercituum est.* Verè Angeli partes agitis, ô Pastores, sed eius Angeli qui populū antecibat, errantem in inuio, & inaquoso, is præcedebat in columna ignis. PRÆLVCETE & hoc, scientiā & studio in alios opportunè refundendo: ita ex Iesu filio Syrac: *Surrexit Elias propheta quasi ignis.* Plerique hodie non surgunt, sed proni iacent, nigræ suæ inscitiæ caligine obuoluti, in eos Canone sacro cautum: *Episcopus aut Presbyter, qui negligentius circa clerum, vel populum agit, neque in pietate eos erudit, à communione segregator; si verò in socordia perseuerauerit, deponitor.*

Episcoperum qua obligatio.

1. Esd. 2. Ambr. 1. de Arca & Noe.

Animaduersione hac notati Pastores ignaui olim, ignorantiā tali ignobiles, qualem vix aliàs reperire est. Esdra authore: *Filij Berzelai quæsierunt scripturam genealogiæ suæ, & non inuenerunt, & eiecti sunt de sacerdotio.* Ex Ambrosio: *Probati viri genus, virtutis prosapia est.* Melchisedech verò patrem, aut suos nescit, quia gregi suo totus intentus, attendit quo debeat eum pastu pingui saginare. Non perperam duæ istæ voces, Doctrina, & Veritas, pectori Pontificis appensæ olim, scilicet inde memor esset quā fulgere debeat scientiā Pastor, aliis vtrique prælucendo.

Pōtifex olim Hebræorum quare pectori inscribebat has voces, Doctrina & Veritas. Daniel 4. Isa. 60. Num. 4.

An non hodie repetitur nefas, æuo Danielis inolitum: *Sacerdotes ingressi sunt nocte iuxta consuetudinem suam, & vxores, & filij eorum, & comederunt omnia, & biberunt.* Noxia rediere tempora: *Operiet caligo populos: sicut populus, sic sacerdos.* Nescij omnes diuini eloquij ita suadentis: *Scient singuli, cui debeant oneri mancipari.* Attamen nocte ingressi sacerdotes, nocti inscitiæ, & caligini mancipantur.

EX HISTORIA.

Ea nocte fures in ouile ingressi, superiore sæculo grassante hæresi, tota Europâ silebant leges, & doctores, intonante boatu bombardarū, quas Carolus quintus, & Franciscus Gallus accenderant, maiorū in inuicem simultatum ignibus æstuātes.

Paulus Iouius in Carolo quinto.

Doctrina sic feriante, altus in Præsules Ecclesiæ vigiles sopor irrepserat; hinc omnia ex animo cesserunt hæreticis, qui ab Ecclesia impiè defecerunt. Hoc in Isboseth graphicè lineatum: *Rechab & Baana ingressi sunt feruente die domū Isboseth, qui dormiebat super stratum suum meridie, & ostiaria domus purgans triticū obdormiuit: ingressi sunt autem domum latenter assumentes spicas tritici, & percusserunt eum in inguine.*

2. Reg. 4. *Præsulum ignauia dedit locum hæresib.* Zachar. 1.

Præsules ignauiā caligantes, lectulis indulgebāt; doctrina, quæ est ostiaria Ecclesiæ, otiāte, nemine inuito, nefarij homines spicas tulere sacras, dum Eucharistiam expungentes, in hoc frumentū electorum impiè sæuierunt; harum spicarum inedia Præsules eneruati, & alto sopore capti, in inguine luxuriæ addicti, lethale vulnus acceperunt. Cauissent sanè, si Hieronymo fecissent satis, suadenti: *Ama lectionē scripturarum, & carnis vitia nō amabis.*

Hieron. lib. epist. Baron. in Iuliano sub an. 362.

Illo astu Iulianus Imperator, religionis auitæ desertor, Christo infensus, Religionis multa cæde dehiscētis, voluit delere reliquias, sanxit ne Christiani literis operā darent; certior factus ignorantiæ, seu animæ caliginis, asseclā esse impietatem.

Idem in Diocletian. *Iulianus Apostata sagit ignorātiam inuehere in Ecclesiam.*

Anteà Diocletianus eò collimans, in codices sacros suā rabiem effuderat, inferens scientiā obliteratā pietatem extinguendam. Vt huic malo occurrerent Præsules sanctiores, gregem suum ipsimet, verbi Dei obsonio signauerunt, disseminantes verbum Dei, rati parùm esse, si Præsul aliis demandet curam hanc, quæ est socia Pastoralis officij: vt suo exemplo docuere Apostoli & sancti Antistites plerique, præter Ambrosium, & Augustinum apud Latinos, & Gregorium vtrumque, Nazianzenū & Nyssenum, Chrysostomū, & Basilium apud Græcos, quibus adijce miraculū superioris æui, Carolū Borromæum Cardinalem, Mediolanensem Archiepiscopū, qui suæ sanitatis incurius, de sanctitate magis anxius, ad Heluetios trāsiit, populos degentes in ora finitima suæ diœcesis, quibus pabulo verbi Dei recreādis operam ipsemet dedit nō concionator ambitioso eloquio aucupans auram popularem, sed vt puerorum catechista humilis, edocens prima Christianæ fidei rudimenta; vt qui sibi sedulā virtutum praxi studebat, cautè aliis etiam piis sermonibus insudaret: sic Præsul specimen exhibuit Antistitis eius, quem nobis canones sacri delineant, & cuius vigiliæ propriam personā inspiciāt, & caulis etiam prospiciant.

EX IVRE CANONICO. Ex vita S. Caroli Bor. Canone, Cleros. Gl. punitate in extrauag. Execrabilis. Ioan. 22. Canone. Valentinian. distinct. 63. Canone. Cauendum 10 q. 3.

Pontificio iuri, fortè credent illi Pōtifices, en canones: *Episcopi nomen eò dictum est, quia ille, qui efficitur Episcopus, superintendat, curam gerens subditorum.* Ne autem nomine tenus sit aliquis, suis infulis veluti typho tumens, sic habet Glossa Iuris sacri: *Episcopum non facit nomen, sed vita.* Debere autem Præsulem sibi & aliis inuigilare, habetur ista sanctione: *Episcopus debet non verbo solo, sed etiam conuersatione gubernare subiectos, & totius virtutis exemplum semetipsum ostendere, & testem doctrinæ habere conuersationem bonam.* Subiice & hunc canonem. *Episcopus debet prædicare verbum Dei, & intendere lucris animarum potius, quàm in prædandis, & spoliandis subditis.*

Episcopi munus quale.

EX IVRE CANONICO. Canone, Te quidem 11. q. 1.

Demùm iste canon compendiosè describit Episcopum. *Episcopi debent viuere irreprehensibiliter, & sæcularia vitare negotia:* En specula quibus Antistites rimari debent, an species eorum referat idæam à sacro Canone præstitutam; à qua si deflectunt,

deflectunt, meditantes vitam Sanctorum Præsulum, qui præfuerunt olim Ecclesiæ, cuius illi curā ignauiter agunt, dicant saltem alta trahentes suspiria, & suam diœcesim compellantes; O domus antiqua quàm dispari domino dominaris? sancto regebaris aliàs Antistite, & nunc nec regeris, nec corrigeris, sed prædæ pares lupi gregem miserè depascentis. Faxit Deus vt non sint inania ea suspiria, quæ emergunt, vel ab inuitis Episcopis qui dissonam gerunt vitam, officio cuius munia homines exigunt illibatos.

Ex Iure Civili: Lege si quanquam Codice de Episcopis. gl. Sacrorū. §. Sed etiam in Authent. Quomodo oportet Episcopos. Collat. 1.

Quod si Canonum est ignarus aliquis Antistes, sæculari scientiæ magis quàm Pontificiæ addictus disciplinæ, audiat ille ius ciuile de Præsule sic sanciens. *Episcopus debet eligi castus, & humilis, vt quocumque locorum peruenerit, omnia vita propria integritate purificet, neque pretio sed precibus ornari debet?* & ne inscius regularum sanctiorum esse videatur, sic cauet lex. *Episcopus non est ordinandus, antequam coram eo sacra regula legantur, & respondeat se velle eas seruare.* Non hoc Iure Ciuili volo instruere Episcopos, ab hoc omnino iure dependere in re sacra, habent suos Canones, & scio Iustinianum Imperatorem malè audisse, eò quod sibi in ius Pontificium, plùs æquò alias arrogauerit, sed homines iuris Pontificij nescios mitto ad disciplinam sæculi, quia toti sunt de sæculo, nihil sui Deo Domino commodantes. Quod si sui compotes velint Antistites suas obire partes, Deus præsto erit, ratione sacramenti quod susceperunt Episcopi.

Ex Theologia. Thom. 3. p. q. 65 art. 1. *Gratia Dei multiplex est diuisio. Gratia Sacramentalis quid addit supra illā gratiā quæ datur extra Sacramentū*

Theologi gratiæ gratum facientis multiplices influxus agnoscunt, alia est gratia quæ datur extra sacramentum, vt ea quā dignatur humo, & quam prauum contritione intensâ demeretur: illa quide expungit peccatum in genere, sed non ea virtute quà gratia quæ confertur in sacramento, absque obicemnam ex Sancto Thoma, Ecclesiæ sacramenta ad duo ordinantur, scilicet ad perficiendum hominem, in his quæ pertinent ad cultum Dei iuxta ritum fidei Christianæ: secundo infundunt gratiam congruam sacramento. Verbi gratia, Confirmatio non solum gratiam inuehit, sed & confirmationem siue robur in eos qui insurgunt dæmonis ausus hominem perdere molientis, ita Ordinis sacramentum impertit gratiam, quæ idoneos facit Subdiaconos, Diaconos, & Sacerdotes, sed summus ordo Episcopatus, siue sit distinctus ab aliis, siue sit tantum ampliatio, copiosiorem sibi vendicat illapsum gratiæ, quâ Præsul (si non obstet) sibi inuigilans, poterit & inuigilare toti gregi, vt insinuat Apostolus. *Sufficientia nostra ex Deo est, qui & idoneos nos fecit ministros noui Testamenti:* nota Apostolus fuisse Episcopos, eosque idoneos ex ordinatione; eos autem vigiles effectos, hac gratiâ sacramenti, quæ etiā singulos quosque Præsules manet. Ex eodē Paulo qui Episcopis honorem præcipuum vult deferri, ob eorum curam, & vigilias: sic ille. *Obedite præpositis vestris, & subiacete eis, ipsi enim peruigilāt quasi rationem pro animabus vestris reddituri.* Credo equidem multos hodie Præsules inglorios, quia non vsquequaque modò peruigilant aliis, sed etiam sibi obdormiunt toti, suoque sopore in sacris pessum faciunt animas gregis, dùm suorum corporum dumtaxat intendunt curam, & saginam: sicut si qui pietate Constantini Magni ditiores effecti, parùm solliciti de re sacra, studuere tantùm rerum inanium aucupio.

2. Cor. 3.

Hebræ. 13. *Episcopi quo re digni honore singulari. Episcoporum negligentia quā sit gregi perniciosa.*

Huius facinoris retroacta sæcula luxerunt pœnas, quippe in Concilio Nicæno, deflente hoc Hieronymo, *Ingemiscens orbis terrarum, Arianum esse se miratus*: nec adhuc errorem nosset, si tot lumina Ecclesiæ orbi indormientia minimè affulsissent. Ex quorsum hodie Turcica gens est Fidei nostræ penitus impatiens? quia libello repudij cuiuis Mineruæ dato, nunquam initulos litigium de impio ritu suo, se iureiurando Mahometi turpiter addixerunt. Liquet ex præfatis, Ecclesiæ salutem esse penes vigilias, & ei coaptandum lemma Friderici Strozzi, Lunam pro symbolo præferentis hoc titulo, OPEROSIOR VNDE SPLENDIDIOR: quò enim plures à Sole seu Præsule suo Ecclesia quæuis radios exceperit, eò maiora virtutum capiet incrementa: Ideóque decretu suo sanxit Gregorius doctrina tantum conspicuos esse consecrandos; rationem autem sui decreti offerre verè suspiciendam, scilicet: *Qui ad curam aliorum positus est, in se ipso debet ostendere qualiter alios in domo Dei oporteat conuersari.* Optime Pontifex summus vigiles insinuat debere esse Pastores; vt quibus proprij oculi non sufficiunt, cùm etiam in alios sui iuris, sint eorum lumina retorquenda: gregi autem suo inuigilandum iuris diuini esse, Pius quintus motu proprio fecit palam. Hoc vigilandi munus pertinere ad Episcopos omnium disciplinarum concors est authoritas; etenim cùm nomina sint signa rerum, tota rei pastoralis summa multiplici nomine nobis innotescit. His autem illustres nominibus inspice Præsules, Dij, Domini, Pontifices, Antistites, Pastores, Patres, Primates, Optimates, Capita populorum, denique Angeli nuncupantur, Dei nomen affingit Deus ipse, Moysi pastorem agenti populi sui. *Constitui te* (inquit) *Deum Pharaonis*: Accedit & Psaltes. *Ego dixi dij estis. Deus stetit in synagoga Deorum* Nomen Dei Hebræum ה ה Essentiam sonat primitiuam, à qua cæteræ omnes deducuntur; consonat vox Dei à dando, quia Deus dat esse, & consequentia ad esse: & hæc Præsuli quadrant, dat enim gregi esse illud morale quod habet in se primitiuum excubiis excolendo gregem, vitia extirpando, cultiora semina mentibus inserendo, iuxtà Pauli præceptum Præsulem admonentis: *Prædica verbum, insta opportunè, importunè argue, obsecra, increpa, in omni patientia & doctrina.*

Guillelmus Postellus de natura Turcarum.

Ex Symbolis: Typotius I. Symbolor. decretalium l. 1 tit. 6. c. 7.

Episcoporum obligatio vt aliis præluceant.

Episcopi variis nominibus appellantur.

Exod. 7.

Psalm. 8.

2 Tim. 4.

Isidorus l. 8. originū c. 12

Domini nomen eos αντονομαστικῶς spectare quotidiano eorum rescripto patet: vbi in calce videre est. *De mandato Domini,* Hæc autem vox curam vehit subditorum: quippe אדון *Adon*, Dominus Hebræis est quasi אדן *eden*, id est basis, & vtrumque fluit à radice דין *dun*, iudicauit. Indicium autem est alicuius, de quo spectat ad alium illi præstitutum. Inde Isidorus; nomen Episcopi trahit. *Episcopus dictus speculator, eo quòd speculetur atque prospiciat populorum infra se positorum mores, & vitam*, Porrò est eius momenti cura pastoralis, vt superiore sæculo Marcellus II. Pontifex conclamatus, largo lachrymarum imbre reclamarit gemens. *Heu* (inquit) *quàm ægrè ille suæ salutis curam aget, in quem omnium aliorum salus inclinata recumbit.* Pontifex, Præsul appellatur, à ponte faciendo, inquit Isidorus, quasi sit via sequentium: inuia enim & abrupta debet ille peruia facere gregi suo, id est viam regiam suo exemplo, ore, & manibus indicare. Vt enim arietes in capite gregum ære leui sequaces trahunt, ita & Pontifex, ore congruo operibus, debet eos quibus præest totis nisibus anteire.

Ex Historia. Diaconus in vita Papæ Marcelli 2. Isidor. l. 7. orig. c. 12.

Episcopi quare dicti Domini.

Ex SS. Patribus. *Pontifex à pōte faciēdo.*

Applaudit

Abbas Ab. salom Ser. in 48.

Applaudit Abbas Absaloo, *Sunt in vestimento Aaron, malogranata inserta tintinnabulis, id est virtutum, & bonorum operum adunatio, cum sono prædicationis, ne forte alios volens instruere, se ipsum iudicare videatur.* Idque sonat antistitis nomen, Antistes quasi ante stans, præposito ante, est correlatiua ad aliquid post, ex Gregorio. *Ita se formidabilem in cunctis insinuet, vt inter eos non habeat quod saltem de transactis mens erubescat.* Ex eo nomine, Paulus antistitem excitat. *In omnibus te ipsum præbe formam bonorum operum.* Quasi diceret: ô Antistes: si egregiam operam dabas, ante stas, & benè tibi quadrat vox Pastoris. Pastor est à pastu; pastus autem ille in exemplo boni operis præcipuè situs est, ex mente Scholiastæ Epistolæ ad Titum: hic est Chrysostomus. *Sis speculum vitæ, & quasi imago primitiua.*

Episcopus quare dicitur Antistes. Gregorius Pastor. 2. parte prima. cap. 10. Tit. 3. in ep. ad Titum.

Episcopus sit speculū vitæ. Aristotel. categoriar.

Patres, nun incassum Antistites nuncupamus; Aristoteli enim dicitur pater quasi πρὸς τι ad aliquid, ita vt posito patre ponatur & filius, sicque Præsuli sit in alios, vt in filios intendendum, vt iosinuat Paulus patrem agens. *Filioli quos ego parturio;* & alibi passim, Primatum vox est à primatu; primum autem in vnoquoque genere est causa cæterorum, in eodem genere entis. Primas ergo primus in spiritualibus, rationem etiam sibi causæ vendicabit in eis, quæ ad animam spectant; de ratione autem causæ est vt iosluat, prout ei à natura iusitum est. Iosluxus autem ille est penes oculos, vigilando, vt aspectus struthionum quibus educere pullos de vitello est oua attentè inspicere. Vndè hac epigraphe notat Camerarius struthionem DIVERSA AB ALIIS VIRTVTE VALEMVS. Non inficior, ô Primates, oculos vestros sicuti struthionum diuersa ab aliis virtute valere; Vigilate.

Ex Symbolis: Centur. de auibus. Primates vnde dicti. Optimates vnde dicti.

Optimates vos esse, insinuat Deus. *Ad vos optimates, capita populorū.* Optimates dicti, quasi optimi; optimus autem radicem habet à bono; bonum verò, ex Dionysio est sui diffusiuum; tota ergo ratio Optimatis sit, vt curâ, & exemplo, saluti gregis sui inuigilans, totus ex animo diffundatur. Caput vobis exemplum sit, ô capita populorum; solum est caput, in quo coëunt sensus omnes, aliis membris parcè distributi. Omnium subditorum debent induere miserias, & eis occorrere, capita populorum; siquidem ex Chrysol. *Verum amor, passionibus comprobatur.* Caput concutitur sympathicè læsum, quauis attrita corporis parte; per anadromen, tefluente spiritu sursum, vndè deorsum deflexerat. Etenim in eo, neruorum omnes propagines intimè radicantur. Rursus capit Mineruæ sedes, spiritus confluentes ex corde ad cerebri valuulas, non coarctat in hac arce mentis, sed eos cùm sensoriis, tùm motoriis, toto neruorum tractu, longè latéque diffuso, opportunè dispergit. Ita, & Præsules suis, pro sua sorte debent cōsulere membris, auxilio prout res tulerit, impertito.

Episcopi quare dicti capita populorū.

Ex re Medica: Duretus in Coacis Hip. poc. Saxonius in arte Gal. cap. de Sympath.

Ni Mathesis, hallucinante suo schemate cœli, affingit nobis: Quemis homo à prioo sui exordio, vni est addictus stellæ, quæ aliis in genesi præit: atque ita habens dominium in alios planetas, ille planeta nominatur Dominus natiuitatis. Hic autem Dominus, minimè suis parcus, aliis semper syderibus notatis in Schemate, suas benignus qualitates impertit, vsque ad necem nati, cuius ducatum sortitur ab ortu. Ab ortu tuo, ô Angele Dei, à momento, quo in pastorem electus es, ducatum aliorum accepisti; quidni mortis tenus eorum curam ages? Ab Angelis, disce mysterium, cum Angelo enim tibi est commune nomen in Apocalypsi, vbi Deus Episcopum Angelum clamat; *Angelo Ephesi Ecclesiæ scribe,* inquit.

Ex Mathematica: Iulius Firmic. cap. de schemate. Ptolom. de iudiciis l. 3. c. 12. 13.

Apocal. 2. Episcopi quare Angeli nūcupantur.

Angelus nomen est officij, non naturæ, ab ἀγγέλλω nuntio: siquidem sunt omnes Angeli, administratorij spiritus in ministerium missi, propter eos qui hæreditatem capiunt salutis; eam ob tem Pontifex summus, summo ducit loco dici seruus seruorum Dei. Curam banc vobis iogerit, ô Optimates, Dominus Iesus, *Ne* (inquit) *contemseritis vnum ex his pusillis; dico enim vobis quia Angeli eorum, in cælis semper vident faciem Patris mei.* Sic & vos attendite Deo, vt in eum & gregem vestrum, & vos seduli dirigatis.

Matth. 18. 1. Reg. 9.

Io rescteram vigilantium Præsulum, Deus olim videntis nomine, Samuel m Præsulem populi sui nuncupauit, & Gregorium sibi tanto impatem oneri, ignea columna desuper irradiante fecit omnibus manifestum. Laborantibus olim Myræ clericis, de prætiendo Pastore illi ciuitati, monuit Deus, hunc Præsulom insulis dignum, qui diluculo Ecclesiæ foribus, præ aliis matutinus occurreret; Inscius Nicolaus, de more alios antelucanus ad Ecclesiā acturus excubias præambulas officio pastorali antecuerit. Nihil cunctante clero, ex tunc in demortui Episcopi locum sufficitur, quasi Deus insinuaret nullum præter vigilias, esse legitimum pastoralis officij charactérem.

Ex Historia. Surius in vita S. Gregor. Idem, in vita S. Nicol. Prouerb. 6.

Nicolaus typus Episcoporum.

Hominis vt pigri solertiam Salomon excitaret, academiam ei fecit cellulas formicarum; *Vade* (inquit) *ad formicam, piger.* Quidni & Præsuli à gruibus excubiarum liceat sedulum carpere theorema? quandoquidem ab eis Alexander didicerit formulam vigilandi. Nimium vt corpus armis graue, tantisper aliquando somno recrearet, hoc situ strenuus, & impiger Imperator decumbebat; porrectâ manu lapillum pugillo leniter attrectabat somnolentus, subiectâ peluï, vt si grauior somnus irrueret, lapis decidens illum ære tinniente suscitaret: Salutem suam Pœnorum dux Hanibal, penes vigilias esse credidit, proximo Scipione, *Noctémque vigil ducebat in armis.* Secus vero cuidam, in excubiis dormitasse fuit lethale; Epaminonda enim lustratore castra, miles in statione dormiens, ab eo repertus est, ægre hoc ferens Thebanorum Dux vigilantum amans, hunc pugione confodit, dicens; *Qualem reperi, talem relinqui.* In eodem albo fuit Euenius, custodiens oues Soli sacras, cùm enim eius incuriâ, aliquæ oues rapiente lupo periissent, totâ in eum insurgente ciuitate, fuit custos ille incurius, excœcatus. Eodem œstro fuerit Deus in Præsules parum sollicitos, tales relinquit quales reperit, morti addicit æternæ, quos sibi æternum victitassent, irreuocabili somno sepultos reperiisset.

Ex Profana Historia: Q. Curtius de gestis Alexandri. Alexandri Magni vigilia stupenda. Silius Ital. Hanibalis vigilia quales. Iulius Frontinus lib. 3. stratagem. cap. 12. Herodotus lib. 9.

Lib. sentent.

Optimè Pastorum vrget curas, Pastor & ipse Bernardus. *Pastorum est vigilare, propter tria necessaria, videlicet ad disciplinam, ad custodiam, ad preces; ad disciplinam, propter morum correctionem, ne grex commissus propria molestia deficiat; ad custodiam, propter diabolicam suggestionem, ne hostis seducatur calliditate: ad preces, propter tentationum instantiam, ne vincatur à pusillanimitate. In disciplina rigor iustitiæ in custodia spiritus consilij, in prece affectus compassionis.* Sit ergo vobis, ô Præsules, hoc meum effatum in symbolum vigiliarum. VIGILI DVNTAXAT PRÆSVLI DEVS INVIGILAT.

Inanes

INANES SVNT PASTORVM vigiliæ, si ex præuisis fiunt minimè cautiores.

In hæc verba:

Erant custodientes vigilias.

SECTIO IV.

Episcopi qualitates benè descripta in figura pastoris Iacob.

GEnuinam planè Pastoris ideam obiicit iocunditi se codex sacer, dum seriem texit eorum operum quæ Iacob pastorem agens, gregi intentus exantlabat; Ecce tibi curam, immò curarum eius epitomeo, ipsomet enarrante, ex eo colloquio quod iniit cum socero suo Laban ægrè ferente Generi diuortium, quod iam flagrante fugâ perpetrarat. *Viginti annis fui tecum, oues tuæ & capræ steriles non fuerunt, arietes gregis tui non comedi, nec captum à bestia ostendi tibi, ego damnum omne reddebam, quicquid furto peribat, à me exigebas; die noctuque æstu vrgebar, & gelu: fugiebatque somnus ab oculis meis.* Diceres hanc recensionem actionum Iacob, esse summam totius Philosophiæ, quam Epictetus bicipitem facit, vtique ex actione & passione, ἀνέχου καὶ ἀπέχου.

1. Tim. 4.

Qui hunc nescit viuendi typum & Præsulem agit, hic planè officij pastoralis inscius, Pastorem ementitur, vt qui normam transiliat ab Apostolo præstitutam Præsuli Timotheo. *Tu vero vigila, in omnibus labora, opus fac Euangelistæ, ministerium tuum imple, sobrius esto.* Quasi diceret, ô Antistes, gregi tuo rationali eam præbe operam solers, quam pecudum gregi Iacob sedulus exhibebat, non enim vigilare satis est, si non impiger vigiliarum comes labor, gregi prouideat, & anxius Pastor, proprij commodi & domesticæ rei incurius, sollicitâ virtutum praxi suum gregem non serius anteuertat.

Ex SS. Patribus.

Abbas Chæremon officio se abdicat quia non poterat a iis exemplo prælucere.
Coll. 11. c. 4.

Io huius rei fidem, Abbas Chæremon senio confectus, Abbatis se infulis abdicauit; eo quòd impos esset eius rigidæ virtutis, quâ suum debet gregem Pastor rigidus anteire. Germano enim, & Cassiano, aliquid ab eo spirituale sciscitantibus, sic gemebundus ait: (& accipite, Optimates, dignam Præsule sententiam.) *Quid vobis possum conferre doctrinæ cui imbecillitas senectutis, vt vigorem pristinum relaxauit, ita loquendi quoque fiduciam ademit, non docere præsumam quod ipse non facio, aut alium in eo instruam, quod me iam vel minus, vel tepidius exercere cognosco; ob quam rem nullum mihi iuniorum in hanc vsque ætatem cohabitare permisi, ne exemplo meo alterius districtio laxaretur, nunquam enim erit efficax instituentis authoritas, nisi eam effectu operis sui cordi affixerit audientis.* Hæc ille Nihil igitur inanes vigiliæ conducunt, nihil, aut certè parùm de scientia Præsulis in gregem suum, praxi vitæ cultioris expunctâ, deriuatur.

Episcoporum vigiliæ quales esse debēt.

Luc. 2.

Fauet textus Græcus Luc. 2. vbi enim efferimus, & erant Pastores vigilantes, sic se habet primigenia dialectos, καὶ ποιμένες ἦσαν ἐν τῇ χώρᾳ τῇ αὐτῇ ἀγραυλοῦντες. Quod Arias Mótanus, ita sigillatim reddit. *Et pastores erant in regione eadem in agro agentes.* Nota, in agro agentes ἀγραυλοῦντες: nō ergo desidea eorū excubiæ; siquidem eas, actione comite, vigilias exercebant, iuxta consilium Gregorij. *Sit rector ratione præcipuus, vt vita viam subditis viuendo denuntiet, & grex qui Pastoris vocem, moresque sequitur, per exempla melius, quàm per verba gradiatur.*

Greg. 2. part. pastor. c. 3.
Ambros. l. de dignit. sacerd. c. 3.

Eodem zelo percitus Ambrosius sic orabat: *Quod sumus professione, actione potius quàm nomine demonstremus, vt nomen congruat actioni, actio respondeat nomini, ne sit nomen inane, & crimen immane.* Eo fuit ingenio Dauid, electus in Pastorem Israël. *Pauit eos in innocentia cordis sui, & in intellectibus manuum suarum deduxit eos.* Dauid innocentiâ sibi cautus inuigilat, sed aliis excubat agens in agro ἄγχαυλος, & hoc sonat: in intellectibus manuum suarum deduxit eos, quia ex Magistro. *Bona opera faciunt intellectum.* Ideò idem Pastor ait: *Locutus sum in lingua mea.*

Psalm. 77.
Magister sententiarū in Psal. 79.
Psalm 38.

Quæris quæ sit lingua optimatum? Manus: *In intellectibus manuum suarum deduxit eos*, Seneca subscribit. *Hæc sit propositi nostri summa, quod sentimus, loquamur, quod loquimur, sentiamus, concordet sermo cum vita, ille promissum suum impleuit, qui cum videas illum, & cum audias, idem est.* Si secùs faxit Antistes, eum carpit dirè Philostratus. *Si moribus oratio non consentiat, videbimur alienâ linguâ loqui, vt tibiæ.* Vt tuâ Præsul linguâ loquaris, & acutè audi Stoïcum. *Verba rebus probat:* etenim ex Petro Cellensi. *Tunc vtiliter aut scribitur, aut dicitur, cum de tractatu suo, & vita emendatur propria, & aliena conscientia instruitur.* Aliàs affulgens Præsul scientiâ, & cæcutiens opere, ignes referet erratiles, qui fulgore suo captos, in præceps agūt, suos sequaces incautos; ideóque benè consulit Ambrosius: *Emunda oculos mentis, ô homo, animique interiores obtutus, ne quà festucâ peccati, faciem tui perstringas ingenij, & puri cordis aspectum turbes.* Ita Paulus, vigilias, & laborem comites facit, Titum monens, *Tu vero vigila, in omnibus labora*, vt sis Pastor totus teres atque rotundus.

Seneca epist. 75.
Philost. de vitis Philos. lib. 1.
Pet. Cellens. ep. 20 lib. de conscient.
Ambros. l. 4. hexam. c. 1.
2. Tim. 4.

Omnibus ex Euclide figuris, præit nobilitate orbicularis: vt quæ amplior & angulorum expers, & alias continere valens, quod nulli potest alteri figuræ coaptari. Si exactæ Matheseos amussim essequaris, en Præsulis symbolum ingenuum, à Clemente septimo vsurpatum. Vbique palatij obuiam habebat sphæram crystallinam, hoc lemmate, CANDOR ILLÆSVS. Vt enim orbicularis figura nescit angulos, & in angulis sordes delitescunt, ex prouerbio, *In angulo sordes*, Ita & Episcopatus, status est perfectionis acquisitæ; & quarumuis sordium impatiens. Eo hanc figuram à Paulo lineatam in gratiam Titi Antistitis: *In omnibus te ipsum præbe exemplum bonorum operum, in doctrina, in integritate, in grauitate, verbum sanum, irreprehensibile, vt is qui ex aduerso est, vereatur, nihil habens dicere malū de nobis.* Si quis ad hanc normā se totū effinxerit, erit hic senè totus teres atque rotúdus.

Episcopatus est status perfectionis acquisita
Ex MATHEMATICA:
De elem. Geom. l. 12.
Ex SYMBOLIS
Typot. l. 1. Symb. Tit. 2.
Episcopi mores quales debeant esse ex Paulo? itemq́; characteris eū Episcopum.

Instabis, quorsum ista cum Præsule circularis figuræ collatio? Duplici capite: Primò, quia vt figurarum omnium, idea est magis susceptiua motus, ita statuum omnium iste magis debet intendere actionem: quippe ex Augustino, *Episcopatus est nomen operis.* Fauet pastoris Iacob nomen, quod luctam sonat יעקב à radice עקב luctari, nec fuit ei magni nominis vmbra, qui noctes insomnes sub dio ducebat anxius, diu æstu ferueus, aliàs verò gelu rigens, & hoc omne alieni (soceri nempè) gregis ergo. Neque aliundè Paulus voluit Episcopatum definire, quàm ex opere. *Qui Episcopatum desiderat, bonum opus desiderat.* Et cuius generis ambiat Præsul opus. Idem Timotheo Præsuli insinuat. *Vigila, in omnibus labora, opus fac Euangelistæ.* Ad vigilias has, & labores alludens Gregorius, Præsules verbo Dei instantes, Gallo pares facit. *Gallus*

Ex SS. PATRIBVS.
De Ciuit. Dei l. 9. c. 19.

Greg.l.30. Moral.c 4. *Episcopi debent imitari gallos gallinaceos.*

lus cum iam cantus edere parat, prius alas excutit, & sesemsum feriens vigilantiorem reddit; prædicatores se prius in sanctis actionibus exerceant, ne in semetipsis torpentes opere, alios excitent voce, se ante per sublimia facta excutiant, & tunc ad benè agendum alios sollicitos reddant: prius alis insonent, quàm cantus emittant. Sic quod locuti sunt, operibus clament, & cum perfectè in semetipsis vigilant, tunc dormientes alios ad vigiliam vocent. Eam ob rem nemo olim in Præsulem adsciscebatur, qui non antè præuiæ virtutis specimen ediderat ex Cassiano. *Nullus congregationi fratrum præfuturus eligitur, priusquàm idem qui præficiendus est, quid oporteat obtemperaturis imperare, obediendo didicerit; & quid iunioribus tradere debeat, institutis seniorum fuerit assecutus: benè enim regere, & regi sapientis esse pronuntiant, summumque donum, & gratiam Spiritus sancti esse definiunt; Nam neque salutaria præcepta quempiam posse obtemperantibus præstituere, nisi qui prius vniuersis virtutum disciplinis fuerit instructus, nec obedire quemquam superiori posse, nisi eum qui consummatus timore Dei, & humilitatis fuerit virtute perfectus.* Hæc ille. Si autem fuerit humilitate conspicuus Antistes, habebit inhabitantem Spiritum sanctum qui humilibus maximè delectatur, iuxta illud. *Super quem requiescet Spiritus meus, nisi super humilem?* At Spiritu sancto incolente animam illam, excoletur & ea donis eiusdem pij largitoris, cuius charismata inanes esse Præsulum vigilias minimè patientur. nam ex Theologia, dona Spiritus sancti sunt indiuidua, nec segregatim, ast cateruatim animis illabuntur, & in hoc differunt ab habitibus acquisitis, quorum vnum, quis habere potest, sine alio, verbi gratiâ, habitum quis scientiæ, sine habitu morali, vt est iustitia dirigens voluntatem. Ergo cùm dona Spiritus sancti totum hominem perficiant, quoad intellectũ & voluntatem, non erit otiosa scientia Præsulis, nec inertes erunt vigiliæ eius quem Spiritus cõsilij, & sapientiæ perfecerit, nam voluntatem pronam habebit ad ea quæ alios spectãt ratione doni pietatis, nec ea volũtas marcescet vnquam, aut torpebit ad egregia facinora, vtpote fortitudinis charismate solidata. In eo autem qui humilitatis expers viuit, velut inscio Spiritu sancto, potest esse scientia trunca, possunt & inanes vigiliæ hominem huiuscemodi perpetam exercere. Ex Philosophia. Vt se habet motus ad terminum, ita se habet scientia ad obiectum; at motus qui non attingit terminum, est inanis, ergo & scientia quæ non assequitur obiectum suum: sed scientia quæ debet inesse Præsulibus, practica est, vt audiuimus proximè ex choro sanctorum Patrum: igitur si non ad praxim inducat Antistites, inanes erunt eorum excubiæ. Vide iam ex historia gratiam spiritus sancti in Præsules illabentem, & simul ideam attende curæ pastoralis.

Cassian.l.2. horarum Canone 3. *Nemo prælatura dignus, qui ante non obediuit.*

Ex Theologia. Thom.1.2. q.68.art.5. *Prælatorum scientia qualis esse debet. Spiritus sancti dona sunt indiuisa.*

Ex Philosophia. *Scientia quæ nõ reducitur ad praxim, est inanis.*

Ex Historia. *Præsules ex virtutum praxi maximè commendantur.* Ex Epistolis Hadriani. ann.868.

Anno 868. Hadrianus II. summus Pontifex, animum Caroli regis Galliæ volens inflectere ad pietatem, erga Sedem sanctam Apostolicam, hoc rescripsit. *Quamdiu merita B. Petri Apostoli, Deo cui omnia viuunt non moriuntur, nequaquam fidei suæ, vel sollicitudinis suæ hæredes deficient; Ipse locum quem olim delibatione proprij corporis Domino consecrauit, qualiscumque vicarius extet, suæ tantum claritatis lumine indeficienter illustrat, cui etsi desunt merita successoris, sed adsunt merita decessoris, ac primi sedis eiusdem sessoris.* Hæc Pontifex.. Credidit vetula gentilitas, vocalem fuisse petram, cui incubuit Apollinis lyra, quidni corusca erit sedes, cui Petrus Apostolus, quondam gratiâ omnimodâ rutilus insedit? Vide iam gratiam illabentem, ex ipso ordinis sacramento, dummodò non sit obex, qui irritas faciat excubias Antistitis. Henricus IV. Imperator Ecclesiæ Moguntinæ grauis, in quam vt prædo violentus irrepserat, indebita sibi vsurpans pleraque, præfecit illi Ecclesiæ intimum sibi quendam Adalbertum nomine, ratus hominis amicitiam factutam eum segniorem, ad obstandum Principi iniquo Ecclesiæ: sed vbi Adalbertus infulas induit Episcopi, exuit animum aliàs Henrico addictum, & se fortiter opposuit inuasori, nec à suo proposito vnquam diuelli potuit, iura tutatus Ecclesiæ Moguntinæ. O hominem sibi, & gregi suo grauiter excubantem. Vt ergo Præsul fiat compos gratiæ Dei illabentis, priscos debet affectus suos abdicare, vt benè innuit olim alter etiam Adalbertus, vtique Sanctorum albo adscriptus; hic magno hominum nobilium apparatu Præsul Bohemiæ factus, voluit Pragam caput regni nudis pedibus intrare; sua sic testatus exordia esse nudis affectibus; Eo autem articulo temporis, Dæmon resiliit ab obsesso homine eiulans, & affirmans se non posse ferre præsentiam Præsulis Adalberti. Ita & sanè eos pertimescit Angelus nequam, qui sibi cauentes noxia quæque exuunt, vt animos induant, quos exigit cura anxia Pastoralis. Hi sanè gregi suo excubant, & ab eo Dæmones arcent, si suorum affectuum nescij toti sint in affectu gregis sibi demandati, in quem non minus debent esse propensi, quàm fuerit olim Carlomannus, in gregem ouium sibi commissatum.

Ex Historia. Abbas Vrsperg.in Henric.4.sub an. 1112. *Adalbertus Episcopus fortiter se opponit Herico Imperatori volẽti violare iura Ecclesiæ.*

Adalbertus nudis pedibus ingrediens Pragã, vt nudos affectus exprimeret.

Baron in Annal.tom. 10. sub ann. 980. Surius die. 23.April.

Is Princeps Regij Gallorum nominis, patruus Caroli Magni Imperatoris, pertæsus ea quæ sæculi sunt, se recepit in montem Cassinum, daturus illic manus Christo: induit eum incognitum Abbas, initiatumque religionis institutis præfecit ouium caulis. Princeps morem gerit, egreditur ad pascua longè à monasterio, ad quod recipiens se serò, vidit ouem crure fracto in gressu laborantem, ille, ne ea cederet lupo, imposuit humeris suis regiis, oneri nequaquam assuetis; & sic baiulans animal infirmum attulit ad ouile. O Pastores, ô Prælati, qui sanguine non adeò illustri, dedignamini curam animarum, in quæ conuicia in vos se effundet pastor ille! Oues vestræ, ô Præsules, claudicant in duas partes, scilicet Deo & proximo iniurij sunt homines demandati curæ vestræ, & vos incurij animarum; sicut & parùm de vobis solliciti minimè succurritis, exemplo aut sermone, ipsi ignauiâ atque inscitiâ caligantes. Alloquor ignauos, si qui sint, & non plerosque huius sæculi Deo propitio illustres, & infulis perquàm dignos, vtpotè emeritã virtute insignes, quorum alij, præcones agunt verbi Dei, alij eleemosynis peccata sua redimunt, cæteri suo gregi intenti, eos se præstant quos canones sancti petunt, è quibus hunc accipe. *Episcopus debet habere scientiam competentem, & sufficientem ad gubernationem temporalium & spiritualium.* Qualem verò exigant scientiam sacræ sanctiones, disce hoc versu. *Scientia exigit vigilias & repellit somnolentos.* Cùm audis vigilias, explica bifariam, vt scilicet non aliis attendant duntaxat Episcopi, sed,

Carlomãnus Princeps in religione pascit oues. Leo Ostiẽsis in Chronico Cassin.l.1. cap.7.

Ex Ivre Canonico: Capite Nisi cùm pridem §.pro defectu, de renũtiat.

Cap. Eccles. de Electione.

Ex Ivre Civili.

sed,& sibi, ne aliis seduli, sibi incauti Deo segnius obsequantur. Hæc biceps in Præsule scientiæ, comes indiuidua virtutis, eos principum consultores facit, vt primùm inaugurati sunt, vt habetur in Authenticis. *Episcopi possunt esse in consiliis Principum sæcularium.* Ius ciuile supponit eos tales esse, quales vult ista Authentica. *Episcopus scire debet non solum litteras, sed etiam Decreta, & Theologiam.* Quæ duæ disciplinæ, scilicet Theologia, & ius Pontificium, non oculos tantùm sciunt, sed, & manus explicant, ad egregia quæque fortiter exantlanda.

Auth. habita Cod. ne filius pro patre §. interdictum.

Authentica quomodo oporteat Episcop. Collat. 1.

Ex SYMBOLIS: *Typotius lib. Symbol.* Episcoporū Symbolum.

Prælibata loquuntur vigiliarum, & operum in Pastore nexum, quem egregio olim lemmate professus est Mutius Columna, Præfectus Generalis agminum Ecclesiæ, signa sua hoc symbolo prænotabat, manum armatam depingebat, circumactam hoc rescripto. AGERE ET PATI FORTIA ROMANVM EST. En vobis, ô Antistites, præfecti Ecclesiæ, en vobis inquam, totum curæ pastoralis ingenium à Iacob practicè explicatum, dum sui incurius gregi suo fortia patiens, agens fortiora, hoc symbolum factis egregiè anteuertit. Ad præfata magna fiet accessio ex textu Græco. vbi enim legimus erant custodientes vigilias, sic habent græca *ἄγραυλοι φυλάσσοντες τὰς φυλακάς*, erant custodientes custodias, aliquid autem vt sit bonæ subactum custodiæ non oculos tantùm, sed vigilem omnem postulat in statione cataphractum. Vnde olim miles ex Tacito, morte mulctatus, quia inermis in statione vigilauit, & Cæsar vt ad subitos conatus disposita haberet præsidia, duas sæpe legiones pro castris excubare iussit in stratis equis, & milite cataphracto: & tunc seueræ vigiliæ dicuntur custodiæ, cùm mala oculis præuia, manus potest valida coërcere. Fuit & in more positum, & præcepto militari obseruatum, vt vigiliarum vices, tubæ in castris per interualla, clangore edito personarent. Id ipsum insinuat Apostolus cùm Præsulem Timotheum excitat ad clangorem. *Opus fac Euangelistæ:* id est Prophetâ liquidius explicante. *Clama, ne cesses, quasi tuba exalta vocem tuam, & annuntia populo meo scelera eorum.*

Luc. 2. Miles inermis in statione occisus à Cæsare.

Cæsar l. 1. de bello Gall. Vegetius l. 3. rei milit. 18.

2. Tim 4. Isaia 58.

Optimè, Euangelio, & tubæ inest quædam affinitas: vt enim tuba spiritum cientem, & linguam exigit aërem dirigentem: & vtramque manum porrectam ad tubæ amplexus, ne ea impos sui collabatur, ita & Euangelium Spiritu sancto inspirante, auribus insonat auditorum, sed frustrà lingua laborat, vtraque manu feriante. Fauet Damianus. *Quisquis ad fortiter agendum, proximorum mentes instigat, debet vtique vitam concordare cum lingua, ne dum aliis proponit excelsa, ipse contentus unus, prematur inertiâ.* Hic prædicandi stylus, ab Isaia vocatur eruditus. *In manu forti erudiuit me:* id est, in exemplis, siquidē Præsul ex Chrysostomo debet esse, *Speculum vitæ, & imago quædam primitiua* seu, vt ait Apostolus, *Seipsum præbere exemplum bonorum operum.* Et quia scientia alia est practica, & speculans altera. Antistes vt multiscius dicitur ab Isidoro, *Vniuersa Philosophia simulachrum.* Cui effato subiicio, Episcopum eum esse debere: quem Aristoteles suum iudicem delineat. *Iudex* (inquit) *est iustitia animata.* Ea & mens fuit magni quondam Antistitis Gregorij, qui Præsules vocat, *Philosophiæ exempla, & amussee quasdam spirituales.* Non ergo absimilis est Episcopi cum circulo descriptio, ambo enim faciles motus capiunt, ad arbitrium impellentis.

Ex SS. PATRIBVS: Euangelij & tubæ comparatio.

Serm. 17. Prædicator opere debet prædicare.

Isaia 8. Tit. 3. Chrysost. in ep. ad Tit. Episcopi tituli honorabiles.

L. 3. ep. 216. Episcopi Philosophiæ exempla & amusses.

Rursùs hæc figura, deorsum tantùm vergit puncto tenùs, sursum attollatur tota, ita & Præsuli nihil cum solo, sed cum cœlo: audi Antistitem. *Non habemus hic manentem ciuitatem, sed futuram inquirimus.* Et Iacob protopastor, ait: *Arietes gregis tui non comedi.* Immo curis, & anxietate sua, Præsul suas cœlo debet fœcundare caulas, vt prælaudatus ille soceri sui gregem sedulus ampliauit. *Modicum* (inquit) *habuisti antequam venirem ad te, & nunc diues effectus es, benedixitque tibi Dominus ad introitum meum.* Huic typo se affinxerat Gregorius, Neocæsareæ Episcopus, qui vrbe totâ gentili, Episcopatum adoriens, fidelem ferè omnem ipse occidens dereliquit, pietate suâ ipsi impertitâ rutilantem; hoc autem minimè præstitisset, nisi multâ gratiâ conspicuus effulsisset. Est Philosophiæ dogma, quod non patitur instantias, nihil posse exerere effectum similem sibi, nisi antè debitâ perfectione acquisitâ, germinâ, & animalia, ante præstitutum sibi tempus à naturâ, nihil edunt specificè affine sibi; nil enim dat quod non habet. Infans minimè est lactens, si præuio ante pingui alimento non fuerit nutrix ipsa saginata, lacte non alluit pupilli inediam, quin ante humore huc ritè digesto, sedulâ sui custodiâ dealbarit. Attendebat sibi sollicitè primus ille Antistes, Ecclesiæ adhuc in cunis lactaturus exordia, infantes sic animas, Præsul ille demulcebat. *Sicut modo geniti infantes, rationabiles sine dolo, lac concupiscite; vt in eo crescatis in salutem.* An non inuigilabat sibi Paulus, custodiens ipse custodias? Audi anxium, & de salute gregis sui sollicitum. *In labore & ærumna, in vigiliis multis, in frigore & nuditate, præter illa quæ extrinsecus sunt, instantia mea quotidiana, sollicitudo omnium Ecclesiarum, quis infirmatur & ego non infirmor? quis scandalizatur, & ego non vror?* Fuerit sagax, & vigilans Iacob ventilans curas, suo gregi exhibitas. *Arietes gregis tui non comedi.* Paulo est & hæc gratia specialis. *Cùm* (inquit) *essem apud vos, & egerem, nulli onerosus fui, & in omnibus sine onere, me vobis seruaui, & seruabo.*

Hebr. 13. Genes. 31.

Sur. in vita Greg. Thaumaturg. Gregorius Thaumaturgus exemp. ū est boni Episcopi.

1. Pet. 2.

2. Cor. 11.

Hac meliori notâ insignes fuêre Antistites, Paulinus, & Nicolaus, quorum primus seruile iugum obiit, ouiculæ vnius causâ libertatis, alter vt obuiam iret pudori dubio, & propè titubanti, puellarum trium adultarum, opes suas manu liberali opportunus erogauit. Id ipsum inculcabat Eugenio tertio Bernardus. *Præsis vt prosis.* Præsulum zelum vrgere debet districta ratio, ad quam Deus eos reuocabit. En tibi typum examinis, quod subiit Iacob pastorem agens. *Ego damnum omne reddebam, quicquid furto peribat à me exigebas.* Moyses in Aaron inuehitur Pontificem, antequàm sæuiat in populum, multis sceleribus obnoxium. Samuël in Heli Pontificem exarsit, & non in filios eius malè sibi conscios. Sæpè sæpiùs ad idola deuoluto populo, queritur facet Regum historiæ codex: sed infandæ rei noxam affingit Ieroboam, vt Pastori. Dormientes Christus Apostolos, immonitos non suscitat, sed Petrum excubiarum incuriam carpit, vt Præsulem. Quas Marcellinus Archipræsul luit sibi pœnas offenso grege defectione suâ, quam solo credidit sanguine effuso

Gen. 31. 2. Cor. 11. Sur. in vita SS. Paulini & Nicolai. SS. Paulinus & Nicolaus veri Episcopi.

Bern. l. 3 de consid. Exod. 32. 1. Reg. 3.

Ex SS PATRIBVS. *Cassian inst. l. 5. c. 25.*

effuso diluendam? Porrò Deus exigit à Pastore quicquid deperit eius culpâ, aut opere nefario alios prouocante. Sibi benè cauerat Abbas Pæsius, qui moriens ait: *Nec quemquam docui, quod prius ipse non feci.* Sciebat illud Ecclesiastici 38. *Cor suum dabit in similitudinem picturæ.* Ex Hugone hoc est, *Cum prelatus virtutes quas depingit in prædicando subditis, habet in corde suo.* Sit ergo hoc meum effatum perpetuum. PASTOR EGREGIVS, EST OCVLATA MANVS.

Hugo in Eccles. c. 38.

Pastores animarum, reliquos homines dignitate antecellunt.

In hæc verba:

Ecce Angelus Domini stetit iuxta illos, & claritas Dei circumfulsit illos.

SECTIO V.

EX PHILOSOPHIA: *Thom. 1. p. q. 32.* Agesilai præclara responsio oratori garrulo.

EFfugiente nos rerum omnium intimâ notitiâ, eò deuentum est; vt à tergò tantùm seu à posteriori rerum latentium essentiam non tam venemur, quàm tyrocinij ingenuâ confessione veneremur. Consulto effectu do natura rei balbutimus, semper anxij, adeò densâ caligine laboramus. Ego eodem ritu scrutabor Antistitum præaltam dignitatem, quam nomina expedita superiori lectione clamant: ab honore eis ritè impenso rationes expediam cultus exhibiti, immo & longè cultioris exhibendi.

Plutarch in Agesil.

Ista molientem fortasse quispiā subsannabit, eo modo quo Agesilaüs modo oratorem coram de laudibus Herculis dicere iactitantem: Frustrà (obiecit Rex) ô orator, panegyrim paras de Hercule, cui nemo vnquam hominum insultauit, qui nescit opprobriū, eò est satis superque laudabilis. An non & mihi Momus insultabit scribenti de Præsulum gloria alijs omnibus præeunte? Non me latet illud Ambrosij. *Prolixa est laudatio, quæ non quæritur, sed tenetur, nemo est laudabilior quàm qui ab omnibus laudari potest, quot homines tot præcones.* Præsulum laudes tot habent oratores, quot habet encyclopædia scientias.

Ambro. lib. 3. de virgin.

Philosophia iactat illud Aristotelis, τὸ κάλλος ἐν συμμετρίᾳ τῶν μελῶν, *Pulchritudo sita est in proportione membrorum.* Vndè Græci mundum κόσμον, id est ornatum nuncuparunt, quia mirus ordo orbe toto diffusus est. Quod si mundus iste fugax, cōstat partibus ritè dispositis, vt cancellis quibusque suis insertis, vnde nequaquam resiliunt: ignis verbi gratia primas tenet, nec vnquam deorsum inclinat; à potiori mundus sacer, id est Ecclesia peculiarem sibi ritum, & ordinem vendicabit; vt & significatur ab Apostolo, dum ait Christum esse caput Ecclesiæ. Nimirùm nullibi ordo adeò tenax inspicitur, sicut est ille quo tota compages corporis stat, & ne Christo assumpto, & inuiso sensibus nostris, corpus Ecclesiæ esset acephalum, Præsules voluit capitis obire vices, quibus & tribuuntur analogicè eædem denominationes, quibus efferimus Christi Domini Principatum. Quippe Christus est Apex Ecclesiæ, & vita qua omnia viuunt, ita & Episcopi Apices & cor congruè nominantur, ea tamen cautione, vt Christus sit caput & Cor Ecclesiæ primariò, Episcopi verò per participationem.

Episcopi vices Dei gerunt.

Episcopi in Ecclesia rerum caput.

EX RE MEDICA. *Fernel. de anima facult. c. 14.* Episcopi nō à se habent sed à Deo illud omne vnde maximè commendātur.

Hoc fiet palam ex re Medica, cuius Proceres on nes aiunt neruos oriri à cerebro, & inde dispesci in diuersas animalis oras, sicut & spiritus qui diffusi totum cient corpus: si, inquam, rei medicæ Primores asserunt quidem in cerebro radicari neruos, sed à causa extrinseca, scilicet generante, id est semini insitam esse vim à Deo quâ partes omnes effluunt, sed formatæ: aliæ in cerebro, aliæ in corde, & hepate radicantur. Ita & de Ecclesia philosophandum; prædicatio, sacramenta non sunt ab Episcopis sed à Deo, tamen distribuuntur Ecclesiæ à sacris hisce Dei vicarijs, penes quos est regimen totius Ecclesiæ, & sic *claritas Dei circumfulsit illos.* Rursus cor vt est radix arteriarum, quæ sanguinem puriorem, vtpotè defœcatum vehunt, ita Episcopi sanguinem Christi omnibus distribuunt; quia Sacerdotes tantùm eorum beneficio consecrantur, habentque se Antistites vt Sol in Planetis? Planetæ eo situ gyrant, vt tres emineant soli, & tres sint infrà hoc lucidum sydus, ad hoc (inquiunt) vt errantia illa sydera, etiam si aliqua virtute polleant, habeant tamen magnum suæ virtutis incrementum. Ita & Episcopi, licet aliquos videantur habere viros sæculi fastu grandiores, vt puta Reges, Principes, & potentes, alios infra se, vt vernaculum hominum genus: tamen eorum status infra Papam neminem habet à quo possit ampliari, vt habetur iure Canonico. *Episcopi debent præponi presbyteris Cardinalibus.* Audi aliquid eminentius ex eodem iure Pontificio: *Episcopi quoad ea quæ sunt de efficacia consecrationis, vel ordinis, tantâ gaudent potestate, quantâ gaudet Papa, licet quoad alia Episcopi pares non possint dici: cum dicantur vocati in partem sollicitudinis; ipse verò Papa solus in plenitudine potestatis.* Ideò habetur hic canon. *Episcopi gerunt vices Papæ.* Alibi item, *Episcopi sunt loco Apostolorum.* Ideò nomenclatura speciosa vult Antistites ius sacrum appellari, vt ferunt istæ sanctiones. *Episcopi possunt appellari Duces, item summi sacerdotes.*

Episcoporū quanta sit dignitas.

EX MATHEMATICA. *Iun. to Bosl. de s, kas.*

EX IVRE CANONICO: *Capite 1. De Relig. glos. 2. in extrau. frat. Ioan. 22. Can. nu'rum 3. qu. 6. Can. Ecclesia dist. 35. Can. 6. officia dist. 59.*

Immò & Imperatores iure ciuili tantùm tribuêre Episcopis, vt habeatur ista lex Authentica. *In Episcopum ordinatus à seruili & ascriptitia fortuna, & à patria potestate liberatur.* Et ne Iudices fori sæcularis, eos trahant in ius, cauerunt Principes Christiani, quorum hæc est pia reuera sanctio. *Iudex mandans Episcopum exhiberi, vel duci, priuatur suo officio, & in viginti libras auri condemnatur Ecclesia, & executor Iudicis iussu, dicens vel faciens exhiberi ad Iudicem secularem, priuatur suo officio, & verberibus cædi & in exilium deportari debet.* Sed quia ex Plinio; longa est via per præcepta, breuis per exempla, consulamus historias.

EX IVRE CIVILI. *§. Sed hæc quidem in Authen. de sanctis Epis. coll. 1. Auth. Nullus Cod. de Epis.*

Prima se se offert Gallia, vt fœta grauidaque multis egregijs virtutibus & maximè Prælatorum, quos claritas Dei circumfulsit. Olim sanctum Rhemigium, cùm alij Episcopi inaugurarent in Præsulem Rhemensis Ecclesiæ, lux desuper illapsa capiti eius insidens, Solis instar radiauit, adiectaque est cœlitus vnctio, quâ fuit caput Rhemigij delibatum, talis debuit effulgere Antistes qui Galliæ toti illuxit, esto, hodie sit inuia sensibus illa lux, quâ Prælati rutilant & coruscant,

EX HISTORIA: *Hincm. Epis. de gestis S. Rhemig. sub ann. 471.* Rhemigio Episcopo dū consecratur, lux desuper affulget.

coruscant, pe ruia tamen est oculis fidei, qui in Episcopis aliquid aspiciunt, etiam ipsis Regibus eminere, eisque se inferiorem, Gallus Robertus Rex, obsequio humili confessus est: si quidem in Synodo plurium Episcoporum, Rex pius animaduertens, Lambertum Episcopum Lingonensem, altiore residentem loco, pendulos versare pedes, tulit Rex suppedaneum, & aptauit illud Episcopi pedibus inquietis, quo fideli officio Rex Christianissimus, omnium astantium conciliauit animos sibi in tesseram suæ pietatis.

Roberti Regis Galliæ reuerentia erga Episcopū.

Animum impium in sanctum Martinum Episcopum, prætulit Imperator Valentinianus, qui non dignatus est assurgere Antistiti, qui aulam ingressus honorifice exceptus est ab aliis aulicis, vno tantùm Imperatore iniurio Ecclesiasticæ dignitati; sed is qui non reueritus est claritatem infulatum huius sancti, alio lumine Deum vindicem sensit; quippe sedes eius illicò accensa est igne, quo perculsus Imperator, hoc lumine vltore didicit lumen sacrum, in sancto Antistite venerari. Nescio an hodie sufficerent omnes ignium globi, quibus reprobi æstuant in infernis, nescio an satis illic esset ignis ad plectendos hodie homines incurios honorem tependere, quem meretur dignitas illa pastoralis? Non fuit Deus ipse serus, sed velox eatenit ad mulctam Imperatoris alterius Valentiniani, qui offensus Leoni Pontifici, Ecclesiam suo iure cauerat sibique sacrilegus omnia vendicarat, Deo vrgente, pœnas luendas ab impio, ecce Attila rex Barbarus imminens Imperio contendit Romam, animo iam concipiens imperium. Quid tibi facto opus, Imperator, nutante solio imperij tui; Obrusæ sunt acies gladiorum tui exercitus, heroës quique tui pauent ad occursum Attilæ, alget sanguis Romanus qui alias ebulliit, exoticas gentes quandò subdidit aquilis Romanorum. O ludum fortunæ versatilis, sed religiosius dicam, ô Deum æquum, vindicem! ille Imperator Leonem exosus iam ad pedes eius deuoluitur, orans vt conoeniat Attilam, suoque eloquio demulceat effertum hominem. Leo immemor iniuriæ pergit, occurrit homini barbaro, nomine Dei hunc compellat, vt ad Boreales suas retrocedat oras Romā intactā, mansuescit homo ferox, & retrogressus ad suos, ait se vidisse Leonem stipatum luce, adiuncto socio, gladio exerto necem minitante, si non gereret morem Romano Antistiti. Denique quod nō potuit acies Romana, potuit Præsulis claritas quæ illum circumfulsit. Huic claritati lumen adiiciunt literaturæ sanctioris interpretes, vbi orbe toto è nihilo reuocato, legunt Deum non Dominum, sed Deum vocitari; homine autem lineato sibi Deum ex tunc vendicare dominium, abditum illic inesse Mysterium, non perperàm arbitrantur. Flocci pendere cœlos visus est Deus, eò quod ibi homo non radiaret, solum prætulit cœlo, ex quo homo cœpit illud incolere. Ne autem homo, totius orbis multiplici varietate conspicui, specie captus aberraret in obsequio, alteri quàm Deo deferendo, Deus ipse præcepto dato, de pomi ferali inedia, dominum insinuans, humilem ab eo exegit famulatum, & ne homo quasi Dei immemor eataret, & ἄζυγος vitam absonam, & dyscolam ageret, nullius dominio mancipatam, Deus illi dominos præstituit, Dei ipsius vices in humanis agentes, & quos veluti Pro-reges suos vult haberi ab eis, quos eorum subdit ditioni.

Ilgaldus author illius facti in vita Rob. Regis sub ann. 1004. Venan. Fortu. in vita S. Mart. Cassio. in Chron. sub ann. 452.

Attilæ Regis reuerentia erga Leonem Papam.

Domini à Deo præstituti homini, & quare.

Aug lib. in Genes.

Ecce tibi iura dominij in Isaac, dominium transferente in Iacob. *Esto Dominus fratrum tuorum, & incuruentur ante te filij matris tuæ: qui maledixerit tibi, sit ille maledictus, & qui benedixerit tibi, benedictionibus repleatur.* Neque scrupulum faciat istud dominium esse temporale: nam ex oraculo. *Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit, non enim est potestas nisi à Deo, quæ autem à Deo sunt, ordinata sunt.* Ex Philosophia ordo attenditur penes prius, & posterius, & primum in fratres dominium Pastori conceditur, scilicet, Iacob Pastorum omnium typo; plenum enim dominium Præsules spectat, impigros prodromos, & præambulones animarum. Et hic Pontificum eminens status, eo perculit liuore reges, vt Præsulum infulas diademati sociarint, ne obsequium quo plebs Regibus deuincta est, deflueret ad Præsules, adeò benè est animaduersum à Poëta.

Ex Figuris: Genes. 37. Rom. 13. Lucan. lib. 1. Pharsal. dominorum quænam sint iura in alios homines.

Nulla fides regni sociis, omnisque potestas
Impatiens consortis erit.

Reges olim voluerūt esse Pontifices.

Melchisedech vtroque titulo insignis idem sacerdos, & Rex. Saül quasi futurus illustrior Pontificatu, quàm diademate regio, nonne in Galgalis oblatione Deo facta, officium Samuelis anteuertit? Nihilo cautior factus Rex Ozias, flocci pendens diadema suum, in Pontificis infulas inirrexit, vices gerens quas eis eacuflit lepra, vindex impij piaculi.

Gen 14. 1 Reg. 1. 2 Paral 26. lib 7 orig. cap. 12. Seruius l. 3. Æneid. Liuiu. l. 21.

Ex Isidoro prisca ætas, Reges suos Pontifices nuncupabat, ipsaque Roma licet exosa Reges, nomen tamen Regium adamauit in Flamine, quem Regem Sacerdotum nuncupabat, eòque honoris euexerat illum Regē, vt operto semper capite Flamen incederet etiam obuio Consule, seu Dictatore. Et ne æstuante Sole, pileo ingrauesceret caput, leui filo in modum pilei intertexto, circumdabant caput illi Reges, dicti Flamines quasi filamines. Eodem ritu, suos creat Deus illustres Pontifices. *Caput suum* (inquit) *non discooperiet Pontifex.* Nimirum celsus ab alto, infra se cernit hominum genus: ratio titus hinc petenda. Honor ex S. Thoma, est testificatio superioritatis, aut excellentiæ quæ alicui inest, vnde hi qui volunt suspici, & excipi honore debito qualitati, quâ aliis præeunt; signa petunt inquit Philosophus, quæ ipsorum merita clament: quò autem maiore eminentiâ sunt illustres homines aliis præpositi, eò humiliora obsequia exigunt ab obuiis: at inter signa, capitis apertio sonat famulatum, ideò cùm Præsules neminem sciant sibi superiorem, caput non aperient cuiuis obuio, etiam Regi, vt hoc & hodie in vsu, Episcopo in Pōtificalibus manēte semper operto capite, quouis ingrediente chorū, nec temerè præfatum à Psalte: *Constitues eos Principes super omnem terram.* Quod Augustinus de protopastoribus Ecclesiæ, id est de Apostolis ritè intelligit, quos orbi præfuisse nemo est qui eat inficias.

Ex Theologia. 2. 2. q. 103. art. 2. lib. 1. Ethic. cap. 5.

Honor quid sit. Episcopi in habitu quare caput suū non aperiūt.

Instabis Apostolos, vt à Domino institutos, eo honore præfulsisse, sed neminem post eorum fata, hunc honorem posse sibi vendicare? Hoc dubio occurrit Vrbanus Papa iuri canonico insertus hoc tenore. *Quorum vices, in Ecclesia habeant Episcopi, & qui eis hanc dignitatem dare debeat, Augustinus ostendit inquiens: pro patribus*

Ex SS. Patribus. in Psal. 44. Episcopi suffecti in locum Apostolorum.

bus tuis nati sunt tibi filij: quid est pro patribus tuis? Missi sunt Apostoli, pro Apostolis filij nati sunt tibi, constituti sunt Episcopi, hodiè enim Episcopi qui sunt per totum mundum, vnde nati sunt? Ipsa Ecclesia illos Patres appellat, ipsa illos genuit, & ipsa illos constituit in sedibus patrum; Non ergo te putes desertam, quia non vides Petrum, quia non vides Paulum, quia non vides eos per quos nata es, de prole tua tibi creuit paternitas. Pro patribus tuis nati sunt tibi filij, constitues eos principes super omnem terram. Hæc ille.

Episcopos nemo debet temerè iudicare.

Ex Ivre Canonico: *Can quorum vices. Dist. 68. Canone Seruetur 11. quæst. 3.*

Vndè sic liceat arguere; super, & sub se habent vt prius & posterius, sed Episcopi sunt super omnem terram, eo tamen sensu quo toti terræ præsunt, scilicet in his quæ ad animam spectant; temerè igitur quis censuram tentat eorum canonum quos Ecclesiæ columina inconcussa statuerunt, nec sine piaculo, Præsulum quispiam sibi iudicium arrogatit, si à Præsulum matre Ecclesia, tale ei officium non incumbit. Ex decreto nempe Sinuessæ edito. *Prima sedes a nemine iudicatur.* Immò, & alio canone, nemo eum absoluere poterat, qui suo Episcopo fuerat iniurius: vt hinc subditus meliori redditus frugi, tandem Præsuli suo pœnitens occurreret, suum pensurus obsequium.

Quid ergo mirnm, si hodierna die Angelus stet iuxta pastores custodientes vigilias? Quandòquidem ex Dionysio, supremum infimi attingat infimum supremi. Ex concessis Præsules supremum ordinem in humanis agunt, in cœlestibus verò Angeli infimas sortiuntur sedes, & hinc Angeli cum Pastore intima connexio, immo & commune nomen. Deus enim vocat Angelos Episcopos, Ephesinum, & Smyrnensem, & alios. Vocabuli eadem est ac officij ratio, bona quippe nobis nuntiant, & Angelus & Antistes, cùm saluti nostræ cauent, insciis nobis, & immo fortè nolentibus; ita vt liceat in eos detorquere Ambrosij aliò respicientis elogium, *Non mirum* (inquit) *si pro vobis militant Angeli, qui moribus Angelorum militatis.*

Ex SS. Patribvs: *De cœlesti Hierarch. Apocal 2. l. 1. de virg. Thom. 2. 2. 105. art. 2. Apoc. vlt. q. Daniel. 10.*

Angelis non impares Episcopos asserit Angelicus Thomas, ex eo quòd Ioanne aduoluto ad pedes Angeli, hominis specie sibi obuij, cultum hunc abnuerit Angelus, eò quòd dignitate Ioannes Antistes ipsum adæquaret. Accedit nomen dignitatis Angelorum, Pastoribus in Iacob adiectum. Angelus est nomen officij, sed Princeps nomen dignitatis. Daniel Principem audit vocari Angelum. *Michaël vnus de Principibus primis.* Iacob dictus Israël, vtroque nomine lineat Antistitem, qui vt Iacob luctari, & vigilare debet. Sed Israël, Princeps Domini nuncupatur, hoc enim sonat vox ישר־אל deducta probe à Sar שר id est Princeps; & אל el, id est Deus, & Iod, י formatiuo nominum. Inde ansa obiecta Ioanni summo Pontifici vigesimo tertio, seipsum sub typo vasis egregij, symbolicè depingendi, hac adiecta Epigraphe In honorem. Quasi diceret Præsulem esse, idem esse ac Vas in honorem, non à se conflatum, sed à Deo omnipotente agente figulum huiusce operis mirifici, iuxta sacrum proloquium: *Vas admirabile opus excelsi.*

Ex Symbolis: *Typotius lib. 1. Symb. Eccl. 43. Horatius. Exod. 34. Luc. 2.*

Pontifex est vas in honorem.

Affinitas hæc Dei cum vase mirabili, affinget aliquid subdiuinum vasi, nam

Quo semel est imbuta recens, seruabit odorem
Testa diu.

Moyses nonne ex Dei colloquio, faciem tulit indè coruscantem? Quidam Gregorij Magni Pontificis, an non vidit speciem fulgore cœlico radiantem? Hoc liquido textus quem exponimus explicat dicens. *Claritas Dei circumfulsit illos*, scilicet Pastores vigilantes. Quicquid enim effulgens, & splendens inest Prælatis, hoc totum diuinitùs emendicant, sicut à Sole suo's trahit Luna radios, dicta hinc Luna, quasi luce lucens aliena. Micanti lumine Præsules irradient, aliis omnibus præfulgeant, sicut inter ignes Luna Minores, en luminis fontem. *Claritas Dei circumfulsit illos.* Ab hac claritate fastum timet Bernardus. *In alto positum, non alta sapere difficile est, & omnino inusitatum.* Hæc ille. Soli lumen inesse conspicuum à primigeniâ illâ luce quam primò Deus exeruit de nihilo dicens, *Fiat lux*: Theologiæ positiuæ Proceres arbitrantur claritatem Antistitum explicantes, eam à luce illâ inaccessibili deducentes, quam Deus inhabitat, & communem fecit Præsulibus, ideóque optimè enuntiatum. *Claritas Dei circumfulsit illos.* Aliud sceptrum, aliud plectrum, diffusiore luce Ecclesiam Præsules illuminant: nam, *Claritas Dei circumfulsit illos.* Ius omne Deus penes illos deposuit, suis clauibus repositis cœli. Ideò benè Paradinus, claues Symbolo decussatas hoc lemmate obiicit, *hic ratio tentandi aditus*: quasi diceret non inscio ianitore libet est aditus ad superos; consule claues; id est Præsules, nam Hic ratio tentandi Aditvs.

Bern. epist. 42. Genes. 1. Pererius in Genes. 1.

Ex Symbolis. Episcoporũ potestas egregio symbolo lineata. *Lib. Symb. Genes. 41. Esther. 6. 1. Reg. 18.*

Vt Pharao populum excitaret ad obsequium Iosepho deferendum, ei annulum regium dedit, in tesseram regiæ potestatis. Assuerus Mardochæum regio ornatu, illustrem fecit, & Optimates suos illius subdidit potestati. Saül regium quid in Dauide subodorans, filiam suam Michol dedit in sponsam pastori, quem sic inscius, ad regnum incautus euehebat. Iustinianus Imperator Bellissarium ita deperiit, vt numismate cuso, vtriusque facies ex aduerso, cuiuis in symbolum amoris obuiaret. Hos verè omnes regia claritas circumfulsit, sed non ea quæ Præsules.

Principes quomodo suos optimates fecere honorabiles.

Deus præter claues concessas eis, sponsam suam id est Ecclesiam, Præsulum sponsam fecit, ideò inaugurati assumunt annulum, quasi sacros agant hymæneos; & cùm caput Ecclesiæ sit Christus, nonne Pontifex eius vices gerens, visibile esse caput prædicatur? hic est Ecclesiæ numisma biceps: adeò constans est atque perpetuum, nitere Antistites eò quòd, *claritas Dei circumfulsit illos.*

Episcopis quare detur annulus.

Vis testes historias; Ecce tibi omnigenas. Deus volens sibi lui pœnas à Pharaone, eas Moyse exactore expetiuit: & ne Moyses regio diademate perculsus deficeret, ait; *Ecce constitui te Deum Pharaonis:* En tibi ex re & nomine claritatem. Populo ex cultu vituli iustitiæ Dei obnoxio, Deus ipse pœnas Moyse deprecante relaxauit; sed vbi desipuit populus, in Moysem, iurgio excitato, Deus suarum velut immemor iniuriarum, nonne sæuiit in rebel

Ex Historia: *Exod. 7. Exod. 32. Num. 16. Num. 21. 1. Reg. 8. Q. Curt.*

in rebelles, dehiscente terrâ, & serpente æstuante, pœnas de conscijs exposcente? Samuelis item Deus egit partes, cùm gens Hebræa ritus exosa Pontificum, eum Magistratu exuit. *Non te* (inquit Deus) *sed me abiecerunt.*

Iosephus lib. Antiquit. Iudaicarum. Surius in vita SS Ambros. & Bernard.

Alexander ille Macedo emeritus se Deo farum, gloriæ suæ radios collegit omnes, obuiam factus Pontifici Hebræorum, quem Dei claritas circumfulserat tanta, vt lucis impos Alexander, ex eâ cæcutiret. Quid Ambrosium exhibuit Theodosio Imperatori, quem à templo scelestum amouit, nisi claritas Dei quæ eum circumfulsit? Quid ducem Aquitaniæ famosum multiplici crimine, Guillelmum illum furentem citò cicurauit, nonne ex Bernardo emicans splendor, furibundi perstringens oculos qui indè mansuetior factus, meliori redditus frugi, & ipse posteà sanctitate refulgens, toti illuxit Ecclesiæ? Sed quorsum hæc omnia? vt hac luce fiant omnes cautiores, in cultu rependendo, iuxta illud, *Cui honorem, honorem.*

Guillelmus Dux Aquitaniæ honorat S Bernardû.

Sixtus 4. in Bulla canoniz. S. Bonau.

Huius honoris Præsulibus exhibendi, specimen insinuant omnes disciplinæ: & hoc per excessum, effusæ in Proceres suos peculiari cultu recolendos. Theologi multa ex fide petita dogmata adorantes, ducatum petunt caligantes potiùs quàm rationes à magistris annuentes dicto Bernardi. *Nihil est magis contra rationem, quàm velle rationem ratione transcendere.* In dubiis quæ emergunt ex insuetis ad religionem spectantibus, omnes Theologiæ candidati inconsultâ ratione subscribunt Augustino, sic effanti. *Tota ratio facti est pœnitentia facientis.* Eóque honoris deuentum est, vt Gregorius decimus, vni Theologo, totas Ecclesiæ Dei difficultates, in Concilio Lugdunensi commiserit enodandas, & vni Bonauenturæ summo Theologo, ipsi omnes Primores Ecclesiæ attenderent, tanquàm oraculo cœlica dogmata propalanti: & summi honoris ergò, Theologi, Magistri inurunt nomen κατ' ἐξοχὴν, eis à quibus scientiæ suæ sacros latices ebiberunt.

Diogenes Laertius de vitis Philos. Homer. Iliad.

S. Bonauentura quantû honoratus à Papa Gregorio decimo.

Philosophia non inculta, Aristotelem suum naturæ genium, & mentem clamat; Stoici omnes iurant in Zenonem & Cleanthem, Academici diuinum Platonem sonant, Pithagoræi, verba Pithagoræ excipiebant, vt asserta probata satis, αὐτὸς ἔφα.

Philosophi omnes sectæ suæ auctores venerantur.

Cœlicæ Matheseos asseclæ Ptolomæum & Tychonem habent vt Atlantes οὐρανοφόρους id est cœligeros: non enim aliundè petita Atlantis imago, cœlum humero sustinentis, nisi quod Atlas ille, auus Mercurij Trismegisti callens ortus & occasus syderum, cœlos omnes capere animo credebatur.

Atlas quare dicatur suis humeris ferre cœlum.

Medicæ rei studiosi, ventilant elogium medicis præcipuum. ἰατρὸς ἀνὴρ πολλῶν ἀντάξιος ἄλλων Medicus plerisque alijs præponderat vt dignior, ex Homero. Immò prisca ætas, emerita apotheosi, id est deificatione, Æsculapium deum habuit ob rei medicæ peritiam, quâ multos ex agone extremo rediuiuos sospitauit. Menecrates eandem callens disciplinam, Iouem se suis literis inscribebat, nec hodiè exoleuit Hippocratis, & Galeni opinio quâ θεῖόν τι aliquid inesse diuinum morbis inualuit: vndè Hierophilus olim dixit, pharmaca esse Dei auxiliares manus. Sic probâ illatione, medicus censeri potest, aliquid habere infusum diuinitus, & non inanè dixeris, medicum esse Herculem illum, quem primæua sæcula ἀλεξίκακον nuncupabant; eò quòd omnia mala radicitùs extirparet. Quid profana laudo, & sacra moror? Ecce Iesus Syracides, *Honora* (inquit) *medicum, propter necessitatem, disciplina medici exaltabit caput illius, & in conspectu magnatum collaudabitur.* Huius effati praxim, Alexander est professus, vitæ suæ incurius, vt Medici famæ consuleret. Epistolam acceperat Alexander quâ de toxico monebatur diluendo in pharmaco, sibi posterâ die propinando à medico; adest medicus horâ condictâ, prætendit Regi poculum, intrepidus Rex alterâ manu, suo porrigit epistolam medico perlegendam, dùm Pharmacum absorberet, indubium sic testatus animum, in medici periclitante famâ.

Æsculapius quare adoratus. Medici quare honorâdi Menecratis ambitio.

Ecclesi. 38 Alexander quantum suo Medico detulerit.

Q. Curt. l. de gestis Alex.

Esto suus cuique honos, nihil moror, sed censeo potiore cultu esse Antistites præferendos cum Theologis diuina impertiunt: vt Philosophi nos docent sapientiam defæcatam, nimirùm timorem Domini, sapientiæ omnis exordium: Mathesim reuera indubiam indicant, scilicet quomodò cœlestibus inferamur; Medicinæ non exortes, præstant se medicos in morbis propulsandis: ergo multiplici honore digni, vt insonat Paulus. *Qui benè præsunt presbyteri, duplici honore digni habeantur, maxime qui laborant in verbo, & doctrinâ:* Et rursus, idipsum insinuat ad Hebræos. *Obedite præpositis vestris, & subiacete eis.*

Episcopi quare maximè sint honorandi. *Psalm. 11.*

1. Timoth.

Hebr. 13.

Tua, res, ô homo, hîc agitur, nam tibi detrectas honorem, quem Præsuli negas ipso Ecclesiastico affirmante. *Gloria hominis ex honore patris sui, & dedecus filij pater sine honore.* Accipe ergo pensum meum.

Eccl. cap. 3.

SI QVISQVE ECCLESIÆ EXVLEM VEREATVR.

SI ECCLESIÆ PRÆSVLEM NON REVEREATVR.

HOMILIA IN DIE NATIVITATIS DOMINI.

SVMMA HOMILIÆ.

1. QVIA Angelus est regressus impatiens, ideò est redemptionis expers, homo verò secùs, quia reuertibilis redemptus est. Regressus eius ad gloriam, fuit instar eius Nabuchodonosor, & ecce tibi intentum Homiliæ.
2. Nabuchodonosor de gloriâ insolescit. Deus eum exuit regno, & in feram illum transmutat, saltem cute tenùs, tandem Deo miserante, qui inter feras degebat, à Primoribus regni de sylua vocatur ad solium, totius cum regni applausu.
3. Adam suæ gloriæ custos incurius, ab ea decidit, mutatus in pecus. Deo tamen propitio, homo de stabulo Bethlehem, vocatur ad regnum. Cœli proceres, id est Angeli, congaudent homini reuocato.
4. His expensis finio, explicans quomodò possimus fieri compotes horum gaudiorum.

PRÆFATIO.

Euangelizo vobis gaudium magnum, quia natus est vobis hodie Saluator. *Luc.2.*

Septentrionales populi sex menses agunt in tenebris.

BOREALIS *gens penè tota (sit penes Olaum fides) gens ea, inquam, quæ à polo petita latitudinis, octogesimo subest gradu, plures degit menses in Solis deliquio, atque adeo tenebris, longo tenore expansis, noctuarum instar, viuit in opaco, tædio tenebrarum. Reditum Solis tardum ægrè ferunt hi populi, & vt latiores Solis reduci occurrant, excubias locant in iugis montium, vt albescente cœlo, tubarum clangor Solem excipiat redeuntem. Eiusdem sortis extitit omne humanum genus, plura sæcula, in modum Vespertilionis egit in tenebris, & vt Isaia praostensum.* Tenebræ operiebant terram, & caligo populos. *Patriarchæ, & Prophetæ excubantes præstolabantur Solem orientem, scilicet Christum in humanis. Iacob inuocat* desideratum gentibus. *Moyses vrget:* mitte quem missurus es. *Isaias clamat:* Rorate cœli desuper, & nubes pluant iustum. *Denique ipsomet Christo assertore,* Multi Reges, & Prophetæ voluerunt videre, & non viderunt. *Hodie Angeli eminentiori situ, lucem hanc reducem hominibus pranuntiant; vnus chorum suum anteuertens, quasi tubâ clangens, ait:* Euangelizo vobis gaudium magnum: *Huius gaudij fuit pranuntius Isaias.* Surge, illuminare Ierusalem, quia venit lumen tuum, & gloria Domini super te orta est. *Huiusce lucis irradiantis Bethlehemiticum vicum, primos excepêre radios, pastores insomnes, qui vt cœlum dehiscere, & inclinari in terras aspexerunt, extemplò properant pernice gressu, in Bethlehem, reddituri sua obsequia, Soli, & Lunæ, id est Christo cum adorantes, & venerantes Angelico affatu:* AVE MARIA.

EXORDIVM HOMILIÆ.

Ex Philosophia: Boni ratio in quo sita sit.

IN dubio Philosophiæ cum Theologiâ coëuntis asserto, stat istud commune proloquium, bonum esse sui diffusiuum, seu vt aliis placet, rationem boni esse sitam, in communicatione sui: Quod Dionysius explicat, bonum diffundi ratione desiderij quod excitat, quia ex Aristotele, bonum est id quod omnia appetunt, vt consonum suo essendi modo. Verbi gratiâ ignis non appetit viuere, sed dumtaxat fomitem & pabulum quærit, vt in suo esse perseueret: plantæ marcescentes humorem exigunt, vt indè earum anima regetans recreetur; animalia vinculo coërcita gemunt de libertate anxia, vt de bono consono sibi: homo verò boni infiniti compos ab ortu suo, altos concipiens animos, flocci pendens infima quæque, diuinum quid in se subodorans, ambiit heu heu, & hoc incautè deitatem, & vt triuiale habet adagium κύων σπεύδουσα τυφλὰ τίκτει. id est, canis festinans cæcos parit catulos. Immatura in homine deitatis anxietas, eò totam adegit prosapiam, vt idcircò omnes ferè homines à Deo alieni, in boni cuiusuis indagine, fœda caligine cæcutirent. Angelum habuit homo præuium defectione suâ, sed non socium, aut reducem in reditu: nam ex Dionysio Angelus est naturæ deiformis, in sua intellectione non subditur tempori: primâ apprehensione plenè intelligit, ideò dicitur intellectualis, ideoque non potuit decipi: ergo ex merâ malitiâ peccauit, & non ex ignorantiâ, aut infirmitate: homo verò vnum infert ex altero; ideò rationalis dicitur, & non intellectualis; quia autem successiuè cognoscit, potuit decipi:

Lib.1.Eth. a

Genes.3.

Angelus cur non redemptus.

Ex Theologia: Dionysius Lib. de Eccl. Hierarc. Dæmonis lapsus quare non fuit à Deo reparatus.

decipi: & eamobrem illic infirmitas, sicut & humanitas; duo enim hæc synonimā vsurpantur.

Alex. Alens. p. 3. membr. 2. q. 1. Dæmonis peccati gravius, peccato hominis.

Rursùs Angelus appetiit omnipotentiam Dei. *Sedebo in monte testamenti, similis ero Altissimo*; at Deus per omnipotentiam est principium, quia ex ea omnia potest, & nolli vult eam communicare: ideò summa ibi inordinatio, id appetere ad quod Angelus non erat ordinatus; homo verò omniscientiam appetiit, ad quam erat ex natura sua coaptatus. *Eritis sicut Dij scientes bonum, & malum*: eu suasorem casus, quia homo ad Dei visionem erat euehendus, ex qua multisciens foret ex mente Gregorij. *Quid non videt, qui omnia videntem videt?* Homo ergo appetens summam scientiam, non à scopo deuiauit, id est, non errauit ab obiecto, sed deliquit in modo; modus enim collimandi ad hunc scopum, est gratia Dei specialis, homo autem suu tantum conamine fretus, esse voluit omniscius. Denique Angelus deliquit, nemine impellente, homo verò secùs, dæmone ei fucos & technas prætendente.

Ex SS. Patribus.

Ansel. lib. 2. Cur Deus homo, c. 4. Reparatio hominis quare necessariâ habuit satisfactionē adiunctam.

Anselmus aliam subiicit rationem, videlicet non angelicam totam naturam fuisse expunctam, Angelo occidente, quod tamen in homine extitisset, si homo rediuiuus Deo propitio non fuisset: perierat enim gens tota: deperdito homine protoplasto, atqui ait Anselmus. *Alienum est à summa bonitate, vt vllam creaturam rationalem penitus perire sinat.* Non potuit autem reparari, nisi per satisfactionem; hæc autem satisfactio incarnationem inuoluit, vt præuiam ad noxas omnes plenè diluendas.

Gen. 19. Aug. lib. 2. contra Gau. c. 22. Potentia Dei duobus modis considerari potest.

Neque scrupulum moueat, assertum hoc proximè prælibatum, videlicet hominem non potuisse reparari, nisi præambulâ satisfactione; nam bicipiti modo potentia Dei se habet, nostro concipiendi ritu; primò absolutè, potentiam Dei in se possumus intueri, & ex hac indagine, omnia Deo possibilia esse inferimus, nemine reclamante, hac autem virtute præpollente non vtitur Deus; non enim omnes effectus exerit possibiles, altero vero modo, præpotens illa Dei virtus, spectatur in ordine ad iustitiam, & misericordiam; & tunc potentia Dei connotat retributionem, ex proportione meritorum: & sic homo sine satisfactione non potuit reparari; quicquid enim Deus obiicit nobis, illud totum fit comite iustitiâ, quæ consono cuique modo, omnia quæ potentiæ Dei sunt, æqua semper lance moderatur. Sed vndè (*inquies*) ista potentia Dei bipertita? an non gratis ea conficta est? minimè verò; eam enim sancta Theologorum classis, emendicat ab Augustino, qui ab ea se expedit, ex codice sacro suffragante. Multiscius ille Doctor, exponens, quare cunctantes Angeli compulerint Loth, ad exitum ex Sodoma, & quorsum vnus iustitiam Dei dixerit impotentem, Loth præsente. *Non possum* (inquit Angelus) *quicquam facere donec exeas*: acutus ille Scholiastes, sic enodat abditum mysterium. *Possum de potentia, non possum de iustitia*: quasi diceret Deus, possum te inuoluere quidem, vindice flammâ, peccatis huiusce ciuitatis; sum enim omnipotens, sed quia iustitia bonorum compensatrix, arcet pœnas ab innoxio, non possum addicere flammis, eum qui nullo vnquam vitiorum æstu conflagrauit: atque ita quod absolutè queo, hoc connotatiuè nequeo. Liquet ex præfatis, hominem fuisse satisfactioni obnoxium; quæ autem fuerit illa, aperit Psaltes. *Frater non redimit, redimet homo*: frater quasi ferè alter; quilibet ex Adamo satus, eius næuos tanquam ex traduce contraxerat, vt ouo prognatus eodem: at homo degener, in pecus abietat. *Vt iumentum factus sum apud te*; ideòque hominis pœnas diluere, iumentum nequaquam poterat, ergo (*inquit Psaltes*) redimet homo, homo (*inquam*) ille, qui sibi nil conscius, è cœlo dehiscens, & se deorsùm inclinans nos sursùm euexit, vt bene insinuat August. *Exaltauit se homo, & cecidit, humiliauit se Deus & erexit* Totam seriem hominis dilabentis, & Deo tandem miserante resurgentis, Daniel in Nabuchodonosor graphicè lineauit. Inibi Rex obiicitur specie arboris quæ patulis diffusa ramis, cœlos vertice pulsans, terras obumbrabat, folia raro decore virentia, pascebant oculos, sicut & fructus multus leuabat inediam, eorum omnium animalium, quibus illic placuerat apricari; alites ramis insidentes, edito concentu multiplici, & canoro, frequentes modulos repetentes, hosque suaues, inuicem de musicâ concertabant, sibi consona; sed vt nihil omni ex parte beatum, omnis ille decor fugax breui dispetiit; namque voce desuper edita, arbor excisa, rami dispersi, excussi fructus, folia subpallida, animalium recessus præceps, & alitum volatus pernix, mœrorem summum ista intuenti pepererunt. Hoc symbolo, Deus Regis huiusce Chaldæi gloriam, & defectum, Danieli prænuntiat, & eodem penicillo statum Adami oculis subiicio.

Psalm. 48.

Psalm 72.

Adami cum Nabuchodonosor collatio. Dan. 4. Nabuchodonosor sapeibia quomodo à Deo castigata.

Genes. 2.

Adam reueta arbor & procera, vertice cœlo proxima, quicquid enim sub cœlo magnum, illud erat minus homine, arbor hæc ramis diffusa suis occupans terram, & animalia sibi subiiciens, dominium hominis clamat, cui subierant omnia viuentia, folia insolito virore decora, gratiam sonant, quâ Adam Deo charus, alites desuper occinentes, & pede crebro pulsitante ramo, notant Angelos affinitate quadam homini proximos, crebròque colloquentes, quæ omnia, vt æternitatis præludia, hominem denotant immortalem, vt ait Augustinus. *Deus hominem fecit; qui quamdiu non peccaret, immortalitate vigeret, vt ipse sibi author esset, aut ad vitam, aut ad mortem.*

Ex SS. Patribus. Homo in sta a innocentiæ fuit Angelis charus.

Aug. lib. 1. q. non test.

Nabuchodonosor de gloria insolescens regno cadit inglorius, immò & domo pellitur, sub dio acturus septennium, rore madens, fœno pastus, instar bouis, & cute teuis, feris per omnia coaptatus; ita & Adam typho insueto tumens, vt vidit se multiplici dote conspicuum, corusco lumine suo quo insignis erat, oppidò perculsus, Solis instar plus solito radiantis, passus est illicò deliquium, vt indicat sanctus Augustinus: *Homo cupiditate experiendæ potestatis suæ, ad se ipsum tanquam ad medium proruit, vt a eum vult esse, sicut ipse sub nullo, & ab ipsa sui medietate, pœnaliter ad ima propellitur, id est, ad ea quibus pecora delectantur atque ita cum sit honor eius similitudo Dei, & dedecus similitudo pecoris: homo cum in honore esset, non intellexit, comparatus est iumentis insipientibus & similis factus est illis.* Ille Dei Prorex orbe toto, diuino charactere inustus, fastu suo fatuus effectus, infulis exutus, nec regno tantùm cadens, & im

Homo superbiens excidit gratia Dei.

Aug. lib. 12. de Trin. c. 11.

imperio quo præibat animantibus, sed eis eò subiectus est, vt vilia quæque excusso iugo, ei postmodum insultarint, & hoc deflet Ambr. *Homo cum peccasti, aliud esse cœpisti, & quod eras esse desiisti, vt fieres ex homine pecus.*

Ambros. in Psal. 118.

Huic exauthorato Regi, mortique addicto parentarunt Prophetæ & Sancti ferè omnes, tenore lugubri lapsum eius deplorantes. Isaïas sub typo regis Tyri, Adami nisus & alta conamina deflet, & casum cui fuit inde obnoxius, tanquam conscius criminis eius, quod Angelus refuga, Deique desertor antea perpetrarat. *Quomodo* (inquit) *cecidisti de cœlo Lucifer, qui mane oriebaris, qui dicebas in corde tuo, in cœlum conscendam, super astra Dei exaltabo solium meum, similis ero Altissimo; veruntamen ad infernum detraheris, in profundum laci; qui te viderint, ad te inclinabuntur, teque prospicient, numquid iste est vir qui conturbauit terram, qui concussit regna, qui posuit orbem desertum, & vrbes eius destruxit, vinctis eius non aperuit carcerem?*

Isai. 14.

Regis Tyri casus figura casus dæmonis, & Adami.

Ex Figvris.

Diceres hoc textu prophetico texi epigraphen hominis demortui tumulo insculpendam. Dæmon, & homo in noxa consortes, & cœli exortes, primam huiusce lamenti partem, sibi ex æquo vendicant, sed Adamum tantùm spectat Epilogus, & extremum orationis huiusce funeralis: hunc enim increpat vir Deo plenus, hac censurâ. *Nunquid iste est vir, qui conturbauit terram?* quippe hominis lapsu terra tota contremuit, & quasi hominem exosa delinquentem, huic oneri impar se voluit hiatu facto, pedibus eius subducere. Rursùs occidens Adam, omnem occidit prosapiam, atque adeò vrbes, grassante hac lethali lue deturpauit: sed mali totius summa sita est in eo: *Vinctis eius non aperuit carcerem:* nimirum homo qui multa compede prolem suam obstrinxit, soluere non potuit, etenim à gratia deperdita, regressum ad eandem tenere non valuit, multâ ei offusâ caligine, ex gloria oculos eius perstringente, vt exprobrat ei Ezechiel. *Eleuatum est cor tuum in decore tuo, perdidisti sapientiam tuam in decore tuo, in terram proieci te.* Denique re omni deploratâ, dubius hominis status erat penes anchoram sacram.

Isai. 14.

Adæ lapsus totũ genus humanum sauciauit.

Ezech 28.

Deus qui, *calamum quassatum non conterit, & lignum fumigans non extinguit:* Deus (*inquam*) cuius *miserationes sunt super omnia opera eius:* Regem Babylonis, suum diluentem præteritum scelus, solio restituit, quo autem modo? ipse Rex aperit: *In ipso tempore sensus meus reuersus est ad me, & ad honorem regni mei decoremque perueni, & figura mea reuersa est ad me, & Optimates mei, & Magistratus mei requisierunt me, & in regno meo restitutus sum, & magnificentia amplior addita est mihi.* Eadem naue vectus Adam, naufragus tandem appulit ad montes non Armeniæ, sed ad montes excelsos, & præaltos Dei: enimverò spiritus eius qui euanuerat, ex nimio conamine, tandem reuersus est. Deus inspirauerat ei spiraculum vitæ, auram diuinam impertiens; sed homo ille, primæui huius spiritus custos incurius, miserè animam exhalans, miserior expirauit: ast vt Elisæus pueri extincti spiritum reuocauit, vbi se membris puerilibus aptatum, totum decurtauit; ita Deus formam serui accipiens, habitu inuentus vt homo, homini se affingens, hominem reddidit statui, non pristino tantùm, sed etiam digniori; quippe ex Augustino. *Nascitur Christus, vt nascendo nostram redintegraret naturam, portat hominem, ne inde cadere possit homo, hominem quem terrenum esse fecerat, fecit esse cœlestem, animatum corpus humanum, Spiritu sancto viuificante in diuinum, & sic tollit in Deum totum, ideò quod laboris, quod doloris, quod terræ est, nil reliquit.* Conglorietur ergo homo Regi Chaldæo dicens: *In regno meo restitutus sum, & magnificentia amplior addita est mihi.*

Isaia. 42. Psal. 174. Daniel. 4.

Homo naturam belluinã exuit, & induit Dei naturam Deo incarnato.

Genes. 2. 4. Reg. 4.

Natiuitas Christi hominem restituit pristinis infulis.

Ex SS. Patribvs.

Aug. serm. 4. de nat. Christi.

Humanitati nostræ assumptæ, lemma Scipionis Bargaglij non insulsè affingi potest; præferebat ille homo industrius nubem, ex imo sursum latam, vbi excipiens radios Solis illucentis: ex opaca, coruscanti lumine radiabat, hoc desuper scripto: Elata nitescit. Humanitas nostra verè humi & in imo serpens (nam homo ab humo) sed iam à Deo assumpta, hoc lumine conspicua, Elata nitescit. Verùm enimverò operæ-pretium erat: Deum hominem induere, vt homo pecus exueret; exemplo homini exhibito, ab illo, qui vt ait Chrysologus. *Quos formauit opere, exemplo reformauit.* Deus ille verè optimus; id est, summè bonus, nondum erat plenè, & summè diffusus, etsi satis secundùm triplex genus entis viuentium, scilicet secundùm esse vegetans, sensibile, & rationale. Aliam penes se rationem Deus nouerat, abditam hominibus, quam hodie tantùm exhibuit, naturam suam nostræ adiiciens in vno supposito coëuntem. Naturam nostram casus ab alto, eâ contritione dispecuit, vt nulla, nisi Dei virtute, partes vnquam potuissent in vnitatem coalescere, orbe toto dispersus homo, imò à se dissitus, ab eo qui vbique totus assumptus est, atque ita moderante Deo, fuit priscæ redditus vnitati.

Ex Symbolis.

Scipio Bargaglius lib. symboli.

Incarnationis vtilitas.

Hanc hominis dispersionem, Augustinus colligit, ex quatuor elementis, seu literis componentibus nomen Adam apud Græcos; nam singuli characteres, singulas mundi plagas insinuant. Est Adam: Ἀνατολὴ Oriens: Δυσμὴ, Occidens: Ἄρκτος, Septemtrio: Μεσημβρία: Meridies: vnde sic fatur sanctus ille. *Ipse Adam toto orbe sparsus est, in vno loco fuit, & cecidit, & quodammodò comminutus, impleuit orbem terrarum, sed Dei misericordia collegit vbique fracturas, & cõflauit igne charitatis, & fecit vnum quod fractum fuerat: nouit illud facere artifex ille, nemo desperet, ille refecit qui formauit.* Hactenus ille: & alibi liquidiùs ait lapsum primi Adami, à secundo reparatum. *Sicut in regno mortis, nemo sine Adam, ita & in regno vitæ, nemo sine Christo, sicut per Adam omnes peccatores, ita per Christum omnes iusti: sicut per Adam omnes mortales in pœna facti sunt filij sæculi, ita per Christum, omnes immortales, in gratia fiunt filij Dei.* Vt hominem sibi speciali vinculo deuinciret Deus, habitum induit, quo obuius homini, conciliaret affectus hominum, ita Alexander Persicè indutus, Persas, Macedonas exosos, potuit demulcere; Cæsar amico nomine milites sui iuris fecit, nuncupans commilitones: Caligula plebeis caligis exercitui communibus, Caligulæ nomen cepit, & cum eo Imperium, toto exercitu, eum Imperatorem sibi præstitui conclamante; Maximinus alienigena, ex gregario milite factus Imperator,

Adam quomodo denotet quatuor mundi plagas.

Ex SS. Patribvs.

Aug. in Psal. 95.

Adami lapsus quomodo fuit reparatus.

Idem.

Epist. ad Opt. Ep.

Ex Profana Historia.

Q. Curt. lib. de gestis Alex.

Iul. Cæsar de bell. Gal.

peratot, alternas fortunæ vices testatus est; Abdolominus ex Hortulano adscitus in Regem, & Nabuchodonosor ex solo ad solium, Deo miseraute vocatus, fuere luculenti vades Salomoni, cum ait ex ore Dei: *Per me reges regnant, per me Principes imperant.* Chaldæus ille Rex animum pecudis induetat, ferinos ritus ebiberat regni sui planè incurius, & immemor, Deo placato illam exuit ferociam, & eum exposcente regno, optimates eunt obuiam reduci Regi, quem omnes seduli conquirebant.

Eutrop. lib. 10. Prou. 8.

EX SS. PATRIBVS. Christo nato omnia famulantur. *Aug. ser. 12. de Natiuitate Christi.*

Christus in stabulo substrato fœno, inter bouem & asinum, ab Angelis qui sunt cœli Optimates inibi adoratur, cœlo & terrâ confluentibus ad præsepe, tanquàm ad tribunal, & vt notat Augustinus. *Cuncta quæ sunt in cœlis, terrisque pulcherrima, ipsi Domino deferuntur, claritas per stellam, religio per Magos, & simplicitas per Pastores.* Quare autem Deus inter animalia, suos in humanis ortus exeruit; SS. Patrum adest multiplex ratio. Hesychius; *Lubens Christus reconditur in præsepio, vt qui sunt bestiales accurrant, & reperiant λόγον, id est rationem in præsepio constitutam*: accedit Chrysostomus: *In loco pabuli ponitur, vt vitam bestialem mutantes, ad consonam homini perducantur scientiam*: adiice & Bernardum. *Dominus est panis viuus, de quo viuere debuit homo, sed quia homo iumentum factus est, & panis factus est fœnum, vt vel sic viuat de eo*: subest & Beda: *Duri præsepis angustia continetur, cui cœlum sedes est, vt nos per cœlestis regni gaudia dilatet, qui panis est Angelorum; in præsepio reclinatur, vt nos quasi sancta animalia, carnis suæ frumento reficiat.*

Chrys. orat. de natal.

Bernard.

Beda.

Christi natiuitas quare facta in stabulo.

Quantumvis læta fit Babylon, Rege suo ad insulas regni redeunte; maiore tamen gaudio tripudiat mundus, homine rediuiuo, & reduce ad regnum à quo infœlix olim ceciderat: nam *Magnificentia amplior addicta est illi.* Ex Augustino *Deus homo factus est, vt homo fieret Deus, & vt seruus in Dominum verteretur, formam serui Dominus accepit, habitauit in terris habitator cœlorum, vt homo habitator terræ habitaret in cœlis.*

Aug. ser 52. de diuers.

Mulier, inuentâ drachmâ deperditâ, conuocat amicos, & vicinos congratulationis ergò, natura humana à Deo defeceras, sed vbi Deum superinduit, hodiè vicinos ad insueta gaudia allicit & inuitat; Angelos desuper pastores, & Reges circùm, & Patres in lymbo deorsùm; Angelis suis modulis ingeminant, quale insit cœlo gaudium: pastores & Reges solliciti, ad cunas, fuot impotes tantæ lætitiæ; Patrum in lymbo degentium gaudium præsciuit Isaias. *Habitantibus in regione vmbræ mortis, lux orta est eis.* Conclamarunt omnes legis priscæ Proceres, Christo nato, suas figuras sortitas fuisse effectum ab eis adumbratum. Ecce (inquit Adam) paradisum ex quo eiectus sum. En (subiicit Eua) fructum qui erit remedium eius, qui me morti fecit obnoxiam. Noë exultans exclamauit, adest arca, quæ naturæ naufragæ subueniet, & eam reponet supra montes Armeniæ; Abraham qui exultauit vt videret diem istum, hodiè gestiens ait: natus est nobis hodiè Isaac, gaudium vniuersæ terræ, cui occinens Isaac, pater (ait) iste est agnus, qui te sacrificium mei à mea morte compescuit, meas gerens vices, morte suâ meam præueniens, verè ecce agnus Dei qui tollit peccata mundi. Iacob suas & partes agens. Ecce (inquit) mihi scalas obiectas, & quarum ope, cœlos peruios habebunt homines Angelis persimiles; agnosco Legislatorem (ait Muyses) digitus eius inustus lapideis tabulis, totum hominem prodit; Benè tibi IESV (ait Iosuë) tuas egi partes, populum inserens terræ proauorum; tu Epistates hominum, nos omnes cœlis ascribes sanguine tuo. Defecit in salutare tuum anima mea, Christe Deus (dixit Dauid.) Perperàm (ait Salomon) laborani in templo excitando, humanitas nostra, futurum templum, te hodiè illustris excipit, & aperit nobis.

Luc. 1.

EX FIGVRIS. *Is. 9. Genes. 3.*

Natiuitas Christi patres in Lymbo recreauit.

EX FIGVRIS.

Genes. 7. Genes. 21. Genes. 22. Genes. 28. Exod. 24. Iosue 24. Psal. 118. 3. Reg. 5.

Tandem (ait Isaias) cœlo rorante, nubes lucida, Virgo beata pluit iustum, & eadem terra, nesciens spinas, superno fœcunda rore, germinauit Saluatorem Virgo mihi præuisa concepit, peperitque Emmanuel, atque adeò nobiscū Deus. Denique omnes illud Dauidicum occinentes, chorum agebant gratiosum: *Hæc dies quam fecit Dominus, exultemus, & lætemur in ea*: ad hunc versum alludens Hilarius. *Hæc* (inquit) *dies in qua factus est Dominus, & genuit occiduus sempiternum: hic dies origini rerum, originem dedit in se nascentium.* In hac communi lætitia, caueamus sortem sororis Horatij, quam ille vt tristem vidit, Româ triumphante, exerto gladio confodit. Censuram etiam passus Epaminondas, lugens Thebanis omnibus festum diem agentibus; bilem mouit Ciceroni Vatinius, pullâ veste astans conuiuio; Quis vnquam (exclamauit Cicero) cœnauit atratus? Agamus & nos partes nostras, in hac celebri festiuitate, morem gerentes S. Leoni. *Non fas est locū esse tristitiæ, vbi natalis est vita, quæ consumpto mortalitatis timore, ingerit nobis de promissa æternitate lætitiam, nemo ab huius alacritatis participatione secernitur, vna cunctis lætitiæ communis est ratio, quia Dominus noster, peccati, mortisque destructor, sicut nullum à reatu liberum reperit, ita pro liberandis omnibus venit; exultet sanctus, quia appropinquat ad palmam; gaudeat peccator, quia inuitatur ad veniam, animetur gentilis, quia vocatur ad vitam.* Hæc ille.

Isai 45.

Idem 7.

Psalm 117.

In Psal. 117.

EX PROFANA HISTORIA.

Tit. Liu. & Flor. de bellis Rom. Plutar. in Epamin. Cicer. epist. ad Q. fratr. Leo serm. 1. de nat. dom.

Quidni gestiant homines vniuersi, illis adnascente Christo? si ea regum est mens, vt ad ortū filiorum sui stemmatis, tota gens edat signa lætitiæ, vt benè monuit Cardinalis Ximenes, qui eo die, quo natus est Ferdinandus Caroli quinti Imperatoris germanus, & ipse postmodum Imperator, ille, inquam, die hoc natali Principis, obuios habens duos reos extremo supplicio addictos, illicò absoluit eos, pristinæ libertati restitutos, dicens diem Principis natiuitate insignem, nemini infaustum esse debere; immò, & vrbem Alcala, intra cuius pomeria, editus fuerat infantulus, ab omni tributo fecit immunem, in gratiam eius vndè & Alcalenses in hæc tempora asseruarunt pueruli linteola, & cunas vt vindices suæ libertatis.

R bl. z. in vita Card. Ximenis.

Ferdinandi, Principis natiuitas vrbem Alcala fecit immunem à tributis.

Ad infantuli IESV cunas, & præsepe pastores vnanimes concurrunt, velut ad symbola suæ libertatis hodiè restitutæ. Ad Mydæ cunas formicæ frumentum inuexerunt, quo eo Rege copiam rerum omnium affore prædixerunt, sicut & apes, melle aspergentes Platonis incunabula, facundiam eius adumbrarunt: sed ex cunis huius filij recens nati, frumentum electorum

Alexand. ab Alex. l. dier. genial.

Natiuitas Christi apesuit hominibus omnium bonorum fonte.

sine

ſine falce demetet vniuerſum hominum genus, quo lethalem leuans inediam, opimo hocce pane totam Adami proſapiam iſte puerulus inescabit. Ex hoc item præſepio, ad quod Angeli, ſicut apes aduolarunt, non præco dumtaxat eloquens, & facundus exſiliet, ſed ipſummet verbum, in quo ſunt theſauri ſcientiæ, & ſapientiæ Dei.

Ex Historia.
Beda de locis Sanctis c. 8.

Nec fruſtrà ſcaturiit illâ die fons perennis, de ſpelunca Bethlehem, qui ad Bedæ tempora fluxit, hac enim aquâ lineauit Deus, gratiarum omnium latices, ad nos hac natiuitate deriuandos. Libidine æſtuabat homo, ecce aqua, præſto futura hominum incendio; multiplici ſorde, pedorem cutis humana contraxerat, iuxta queruli Vatis lamentum vetus. *Denigrata eſt ſuper carbones, facies eorum.* Ecce aqua deterſura ſordes, & quæ naturam, priſtinæ nitelæ reſtituat, & decori: in cuius rei gratiam, & ſymbolum, ipſe Dominus IESVS, grandior factus, homines vrgebat æſtuantes, vt aquis ſe allueren; quas ipſemet & fons, & alueus effundebat, dicens. *Si quis ſitit, veniat ad me.* Sicque eſt palàm, fontem in ſpelunca Bethlehem exortum, fuiſſe ideam aliqualem Chriſti, qui bonorum omnium eſt fons, & ſcaturigo, Igitur ſitientes venite ad aquas: ne ſitis obnoxij querelæ, editæ ab ipſo myſtico fonte Deo. *Dereliquerunt me fontem aquarum viuentium.*

Thren. 4.
Chriſto nato fons apparuit in Bethlehem.
Ierem.

Ex Ivre Civili.
Lege prima de ind. cr. cod. Theodoſij
Natiuitas Criſpi & Helenæ fuit ſalutaris hominibus in carcere detentis.

Refrigerium aquis inſitum, typus eſt gratiæ à Deo infuſæ, in ſolamen animæ, peccatorum æſtu incandentis; vt autem via, non inuia ſit ad gratiam vobis, (auditores) hoc habetote ratum, quod omnibus fixum eſſe voluit Conſtantinus Imperator, in natali Criſpi, & Helenæ filiorum, in quorum gratiam reos omnes ergaſtulo patente ſoluit; eâ tamen cautelâ, vt ſacrilegos, homicidas, & adulteros arceret ab eo beneficio. Pleríque heu, hodiè habitu pœnitentum communione paſti, diem hunc feſtum obeuntes, gratiæ Dei tamen expertes extiterunt, ſiquidem ementitâ confeſſione ſacrilegi, menſę ſacræ procacitar aſtiterunt; adulteri libidinem ſilentio obuoluerunt; alij æſtuantes odio in proximos, homicidarum inſtar, fouentes animo ſemina iurgiorum, beneficiorum Dei ſunt impotes, atque adeò talibus ſacrilegis, homicidis, & adulteris, dies hæc non natalis, ſed lethalis eſſe perhibetur. Sit ergo ingenua confeſſio, ſit cor patens reduci charitati, libido denique procul arceatur, vt exoriente Chriſto Domino, profluuio gratiarum eius inundemur. Pleriumque inſcij multi, quonam egeant auxilio, vt emergant à vitiis, hunc diem prætereunt & ingratum, id eſt nullâ obtentâ gratiâ, quia ab eis nulla fuit experita, ſicque ancipiti curâ diſtenios, vecordia diſtrahit in profana; vt noxiæ illi deſidiæ eatur obuiam: imitemor S. Porphyrium Gazæ Epiſcopum & Præſules illi conterminos: hi omnes fruſtrà de idolorum abrogando cultu, Arcadium Imperatorem ſæpiùs appellarunt, ſed audito natali filij eius, Theodoſij iunioris, conuolant ad palatium illic aduoluti ad cunas infantuli, ſua proni obſequia impendunt, & tandem, libellos ſupplices imponunt cunis infantuli, quem iam Arcadius conſortem Imperij promulgârat; eâ ſupplicatione ſancti Antiſtites, nouum Imperatorem ſollicitant de Idolis euertendis, ſtupet pater Arcadius, miratur

Marcus Diaconus in act. ſancti Porphyrij Gazæ Epiſcop.
Theodoſij iunioris natiuitas propitia fuit S. Porphyrio Gazæ Epiſcopo.

inuentum, & quod meritis ſupplicum olim denegarat, dedit filij ſui natiuitati, quæ (inquit) foret infauſta, ſi rem adeò piam ſupplicantibus, ipſe impius denegaſſet,

Ecce in Bethlehem, Theodoſio maior Imperator, in cuius die natali, ſi non vis ſcire repulſam, eum tantùm interpella, de auerſione Idolorum tuorum, & non de ſanitate ſoſpitandâ, vel opum tuarum noxio forſitan incremento: inſta ſupplex vt tua ſimulachra nutent, & illicò collabantur; ſimulachrum tuum libido, ô anima fœda: & tibi fœnerator gentili deterior: audi qui dij præfecti ſint, *Simulachra gentium, argentum, & aurum.* Deinùm, ô reprobe, tot pateris Deos & idola, quot creaturas habes, quarum vel inuitus, obſequio manciparis. Quod enim (ex Auguſtino) quiſque plus amat, hoc illi Deus eſt; nunc humilis aduoluere ad incunabula Chriſti, vt corruant hæc Idola, dabit Deus pater hoc exterminium, in gratiam filij Imperatoris enaſcentis, vltróque delebis idola, & peccata, quorum excidium aliàs perperam intentaſti.

Quid petendum à Chriſto nato.
Pſalm. 113.

Ex fonte Bethlehemitico illo hauriamus alia & arcana: nã (ex Auguſtino) Chriſti omnia egregiè facta, habent ſuam linguam, ſi rectè intelligantur: factum enim Verbi, erit etiam nobis verbum, ſi rationem facti intimè perſcrutemur. Occurrit primò Maria quæ Chriſtum enixa, cuius nomen irradians, eſt ſymbolum lucis: Maria namque illuminata, ex Hebræis à radice ראה vidit, ſi ergo vis compos fieri gaudiorum Chriſti naſcentis, ô anima, eſto illuminata, ſerio examine præuio, & ſic tibi Chriſtus adnaſcetur. In meam it ſententiam Auguſt. *Quiſquis ſe Deo, talem reddi deſiderat, qualis à Deo factus eſt, id eſt ſimilem Deo, redeat ad ſe, & ſtet in ſe, & ſic intra ſemetipſum quærat, vt videat vnde conſtat homo, & quâ parte ſui, factus eſt ad imaginem Dei*; ex hac ſedulâ tui notitiâ, egeres quicquid oculos Dei offendit, & ingeres quicquid Deo gratum eſt, exemplo ex Auguſtino ſumpto. *Cum nobilis natalem ſuum celebrare deſiderat, ordinat emendari, quicquid ineptum eſt, quicquid neceſſarium eſt præcipit exhiberi, non infert nobis Deus bona ſua, niſi auferat mala noſtra, & in tantum illa creſcunt, in quantum iſta minuantur; nec iſta perficiuntur, niſi iſta finiantur.* Et quia lumine naturali ſumus nobis inſcij, lumen deſuper Auguſtinus emendicat. *Illumina vultum tuum ſuper nos, fulgeat in nobis imago tua, cognoſcamus & nos imaginem tuam.*

Quomodo fiamus cõſortes gaudiorum quæ emergunt ex natiuitate Chriſti.
Ex SS. Patribvs.
Lib. de ſpi. & anim.
Idem Serm. 2. de aduentu.
Idem in Pſal. 66.

Hoc lumine affulgente nobis, videbimus nos iacentes in ſtabulo, ſimiles pecudibus; quicquid ferinum, & irrationale eſt nobis, id totum exterminium petit, vt Deo pateamus innaſcenti; priſco enim ritu, in die natali Imperatorum, ferarum grex copioſus mactabatur. Hadrianus Imperator natalem ſuum diem, mille ferarum ſanguine cruentauit. Agathias ait Perſas olim diebus ſolemnibus, venenata omnia exterminare ſolitos: hoc à te exigit Deus hodiè, medius inter pecora, vt ſæuias in omne quod pecudem ſapit, natalis Chriſti ſit funus vitiorum, tibi naſcitur Chriſtus vt moriaris tibi.

Hadrianus Imperator quo apparatu diem ſuũ natalem celebrabat.
Ex Historia.
Perſæ pridie feſtorũ ſerpentes occidebant.
Spartian in vita Hadr.
Agathias in hiſtor. Perſ.
Oedipus infantulus feris obiectus.

Sed heu, multi, vt Lagus ille, qui Oedipum infantulum feris obiecit laniandum, ſed puer à paſtoribus ſoſpes ereptus, grandior factus, Lago tandem necem intulit, quam ille primùm ipſi puerulo intentarat. Plerique hodiè

diè Christum hospitio cordis excipiunt, sed exponunt feris discerpendum: instar syluarum enim, corda præferunt assueta feris, quando cor habent multis criminibus obnoxium; sed pastores è Bethlehem hodiè seruant incolumem, vt instante morte, Christo luant pœnas, illi sacrilegi, qui multo crimine præpediti, Christum nefariè susceperunt. Eiusdem farinæ fuerunt fratres Ioseph, eum Cisternæ addicentes lachrymantem, & ieiunum; sed vice versâ, Ioseph Ægyptiorum Prorex, mortis suæ conscios fratres suos, hanc impietatem versantes animo diuexauit. Repetebat increpatione dirâ Ruben, censuram in miseros fratris excidium lamentantes: *Nunquid non dixi vobis, nolite peccare in puerum, & non audistis me? sanguis, & caro nostra est; & non audistis me? en sanguis eius exquiritur.* Nos Dei Præcones, futurorum prænuncij inculcamus, cauete nefarij & flocci homines, nolite peccare in puerum iam iam natum; sanguis, & caro nostra est, nolite inserere eum Cisternæ dissiparæ, cordi videlicet malè sibi conscio, sacram synaxim obeuntes, animo multis deliquiis infecto; Quid causamini furias animam suis aculeis infectantes? ratio in propatulo est, sanguis eius exquiritur, Deo luitis pœnas ob puerum miserè laniatum, occurrite miseri malo imminenti, eâ cautelâ innuit textus sacer. Nascitur Christus in Bethlehem Iudæ, nota non in Bethlehem Galilææ, sed Iudæ nasci Christum. Duplex enim est Bethlehem, ex Hieronymo Bethlehem idem, ac domus panis. Iuda confessionem sonat, à radice ידה confessus est, Christus innascitur animæ, post communionem, præuia confessione peractam. Fauet Gregorius. *Benè in Bethlehem nascitur:* Bethlehem quippe domus panis interpretatur, ipse namque est qui ait: *Ego sum panis viuus qui de cœlo descendi, locus ergo in quo Dominus nascitur, domus panis antea vocatus est, quia futurum profectò erat, vt ille per materiam carnis appareret, qui electorum mentes internâ satietate reficeret.*

[Margin: *Genes.* 24. — Christus nascitur à plerisque malè excipitur. — *Luc.* 2. — EX SS. PATRIBVS. — *Greg. hom.* 8. *in Euang.* — Iudah, confiteri. — Natiuitas Christi quare in Bethlehem.]

Caue à Bethlehem Galilææ; nam ea leuitatem sapit, & animom inquietum, Galilææ vox volubilitatem sonat à radice גלל, id est, voluit: aut abitioe à mensa deifica, aut non perfunctoriè, vel animo volubili asta sacris altaribus. Hodiè IESVS, & pecora tibi obuia sunt, in stabulo, vt eligas vnum ad libitum, aut Deum, aut pecus: ita Romani insolescente Carthagine, misêre legatum qui pacis, aut belli daturus optionem, clauam oliuâ circumactam præferens, diceret Africanis: VTRVMLIBET: illâ ancipiti tesserâ pacis, & belli, Romanorum animos bicipites infirmans. Sic Iosuê, populo victori, & redimito lauro, Deum, & idola proposuit. *Elegite hodiè quod placet, cui seruire potissimum debeatis.* Eodem stylo, Academia Altorfina, alumnos suos adhortata est, emblemate proposito, vbi rastrum & penna aptata ad scripturam, coronâ desuper imminente, videntibus sese explicabant, isto superscripto. AD RASTRA VEL AD ASTRA: quasi diceret Academia; penes vos est rastrum, sicut & penna coronata, si pœnam, & pennam fugitis, symbolum studiorum, rastrum erit sors vestra, nimirùm vita rustica, mores inculti, animus hispidus vos sequentur, desides, & ignauos studia detrectantes. Hoc inculco (auditores) aut IESVM, aut pecus; eligite Deum, aut asinum, aut bouem; AD RASTRA, VEL AD ASTRA.

Si me præconem flocci penditis, pluris facturi sanctos, audite

Nemo adeò ferus est, qui non mitescere possit,
Dummodò culturæ patientē accommodet aurem.

En suaueolenti halitu Bernardum petorantem: *Cognosce pecus quem non cognouisti, homo, adora in stabulo, quē fugiebas in paradiso, honora præsepium cuius contempsisti imperium.* In ore duorum, stabit omne verbum. *Agnosce* (inquit Leo) *ô Christiane, dignitatem tuam, & diuinæ consors factus, naturæ, noli in veterem vilitatem degeneri conuersatione redire, memento cuius capitis, & cuius corporis sis membrum, reminiscere quòd erutus de potestate tenebrarum, translatus es in Dei lumen, & regnum;* cui nos ascribat Deus: Amen.

[Margin: Galal, voluere. — *Iosue* 24. — EX SYMBOLIS. — *Ex lib symb. Acad. Altorfina.* — Natiuitate Christi datur hominibus optio. — *Horatius.* — EX SS.PATRIBVS. — *B. ru. ser.* 35. *in Cant.* — *Leo serm.* 1. *de nat. Christi.*]

Finis Homiliæ primæ.

TRACTATVS PRIMI
CAPVT SECVNDVM,
DE FESTO
CIRCVMCISIONIS.

EVANGELIVM. *Luc.* 2.

1\. POSTQVAM consummati sunt dies octo, vt circumcideretur puer: 2. Vocatum est nomen eius 3. IESVS, 4. & 5. Quod vocatum est ab Angelo priusquàm in vtero conciperetur. *Lucæ* 1.

EXPOSITIO MORALIS digesta in Sectiones.

1. *SPatio sex dierum, editus orbis, fecit numerum senarium symbolum laboris, immò & vitæ nostræ, quæ tota est in ærumnis: senarium excipit septenarius: quietis index, & Sabbathi, atque adeò is numerus mortem notat, quæ est quies à vita; numerum septenarium octonarius consequitur, qui significat ea quæ beatam requiem excipiunt, scilicet beatitudinem. Vnde & sunt octo beatitudines. Cùm igitur audis, consummatos octo dies, & postea circumcisum Puerum, mysticè intellige nos non fore vsquequaque circumcisos, id est, expertes næui, seu noxæ, nisi in beatitudine.*

2. *Vbi nomen inauditum nobis inuretur; siquidem Deus, stellis tantùm nomen imponit, id est, beatis mentibus, & non brutis.*

3. *Soli enim homines, salutis æternæ sunt capaces, homines hîc dico eos qui vitam agunt rationi minimè dissonam, sed consonam instituto nominis* IESV, *à quo salus.*

4. *Parta, sanguine huius pueri, qui & hoc nomen* IESV *sanguine suo demeruit, nec vlli communicat, nisi circumciso.*

5. *Vt enim Angelus resciuit hoc nomen, priusquàm innotesceret hominibus, ita ex his tantùm hoc nomen affingitur, qui angelico ritu viuunt; nempe schemate vitæ defæcatæ, ex hoc nomine hauriunt gratiæ multiplicis latices ampliores.*

NEMO POTEST ESSE VSQVEquaque circumcisus, id est perfectus, nisi depositis carnis exuuiis.

In hæc verba:

Postquam consummati sunt dies octo vt circumcideretur puer.

SECTIO PRIMA.

Pier. lib. hier. 44.

Omnia sublunaria sunt Deo & terra velut vtroque parente sata.

INualuit quondam ista sententia, nimirùm omnia esse cœlo, terraque sata, & hinc Persarum opinio effluxit, de hominum ortu; quippe asseruêre, hominem editum esse de cœli & terræ connubio; nec insulsa planè fuit ea mens Magorum, si penssetur ad trutinam codicis sacri, quo Genesis hominum euoluta, docet hominum caput Adam Deo fictore, è terra esse compositum, ad quod allusit Græcia natalem edisserens hominis, quem Prometheus effinxit de terra dilura. Fas sit ergo nobis, ex præfatis inferre Deum, & terram esse parentes, à quibus hominum prosapia suam emendicat originem. Ex hac illatione exurget istius sectionis omnigena probatio, & liquebit hominem, nisi depositis corporis exuuiis, posse fieri compotem perfectionis illibatæ.

Perfectio est duplex.

Arist. lib. 3. Physic.

EX PHILOSOPHIA.

Lib. Metaph. text. 10.

Sed ne hæreamus in vado, auspicemur à definitione perfectionis quam suggerit Philosophus. *Perfectum est id, cui nihil deest*, bifariam autem vsurpatur perfectio, vna est de essentia rei, vt esse rationale, est de essentia hominis, & hæc perfectio non suscipit incrementum, neque decrementum: nam ex Aristotele, *Essentiæ sunt sicut numeri*, quibus si detrahas, vel quidpiam adiicias, illicò variant, vt ternarius, detractione fit binarius, & adiectione quaternarius. De hac perfectione silet titulus, seu argumentum enarrationis quam expendo. Alia est perfectio extra essentiam rei, vt sapientem esse, & castum, hoc homini accidit: in hac perfectione accidentali totius huiusce sermonis vertitur cardo: dicitur à Græcis τελειότης, vel τελείωσις, id est, rei consummatio, quam nemo adipiscitur, nisi vndequaque absolutus; ad hoc autem vt quis, suis omnibus numeris constet, atque adeò sit perfectus, coëunt multa, quæ corporis huius inquietâ compage dispescuntur: fitque vt omnimoda perfectio hominis, expectetur in cœlo potiùs, quàm teneatur satra tectáque in terris. Fauet vox Hebræa, תכלית, quæ perfectionem & finem significat à radice כלה *calach*, quæ quidem Hebræis finire significat; sed Chaldæis idem est ac, anxiè expectare, seu sperare: nam Targum vsurpat vocem כלה *calach*, quando ex aduerso, Hebræa habent בטח *batach*, id est, sperare. Mysticè ergo Hebræi perfectionem explicant, voce quæ spem sonat potiùs, quàm vsum vel adeptionem.

Perfectionis acquisitio difficilis.

Perfectio hominū in quo sita sit.

EX THEOLOGIA:

Mald in c. 5. Matt.

Perfectio hominū sita in vnitate.

Ioan. 17.

Lingua illa sancta, nos ad scientiarum sanctissimam, Theologiā prouocat, quâ irradiante, scimus perfectionem omnimodam hominū, sitam esse in vnitate, quæ referat aliquali ratione eam, quâ Deus vnus est, & hoc Christus Dominus innuit dicens: *Estote perfecti sicut & Pater vester cœlestis perfectus est*, quod ita explicat Theologus. Hoc textu, Deus non compellit nos ad æqualitatem, sed ad similitudinem, eam equidem quæ est inter Deum & hominem, & non ad eā quæ intercedit inter hominem, & hominem: quo etiā sensu orat Christus, vt simus vnum, sicut ipse cū Patre vnum est: non autem possumus æquare vnitatem, quâ Pater & Filius vnum sunt, sed pro modulo possumus imitari. Proponit Christus signū ad collimandū, quò scit nos peruenire non posse, vt quò possumus, perueniamus, non vult nos eò vsque progredi, sed stare vetat; stationem autem inducit importuna moles hæc carnea, quâ premimur: corpus enim quod corrūpitur aggrauat animam, licet enim afflante aurâ Spiritus sancti, turgeant animæ nostræ vela, caro tamen instar Echeneis, impetus etsi quā validos sæpissimè remoratur, iuxta id, *spiritus promptus est, caro autem infirma*. Carnis autem infirmitas, sapit originem eius, quæ cùm sit è terra quæ deorsùm vergit, ita & ad deteriora, nos iugiter inclinat, sicut & spiritus, quia à Deo emanauit, cōtinuos æstus & impetus ingerit ad superna, vnde sua trahit exordia.

Sapient. 9.

Fœtus vis formatrix est diuina.

EX MEDICIS:

Andr. Laur. de Anatom.

Lucidas prætendit Medicina faces, quæ hominum in hac vita næuos aperiunt. Ars Medica speculans vitæ hominum primordia, ait in τυπώσει, seu delineatione fœtus, esse vim diuinam efformatricem, quæ corporis organici membra componit, & dispescit, vtrumque etiam parentem influere, ad fœtus integram compagem, sed eâ iniquâ sorte naturæ nouercantis, vt vis efformatrix deteriorem partem æmuletur; sicut videre est in Philosophia, vbi conclusio syllogismi eiusdem est naturæ, cuius est deterior præmissarum, si vna enim propositionum sit singularis, vel negatiua, aliâ suâ consorte vniuersali, aut affirmatiuâ, conclusio tamen erit singularis, vel negatiua; ita si parentum vnus sit vegetus, alter infirmus;

Ex Philosophia:

Fœtui inoritur imperfectio parentis.

Morbos incurabilis est ortos à mala conformatione.

Actus humani boni & mali.

infirmus, vis efformatrix velut oblita εὐτονίαν, καὶ εὐεξίαν, id est bonum habitum validi parentis, inuret fœtui ægri parentis καχεξίαν, καὶ κακοπραγίαν, malum habitum, & malas functiones earum partium, quas principes vocant, sicque edita soboles, ægrè se habebit semper, ob parentis ἀτονίαν καὶ δυσεξίαν; has autem infirmitates, velut hæreditates transmissas ad posteros, Medici diluere dedignantur, omnia enim à mala conformatione peccantis, artis Medicæ peritiam aspernantur.

Ex Theologis:

S. Thom. 1. 2. q. 18. art. 1.

Cicero l. 3. Tusc. quæst.

Virtutis semina nobis insita.

Deus fons omnium bonorum.

Vt affinia sunt corpus & anima, ita & Theologia, & Medicina coeuntur. Liquet Theologia, actus humanos esse in duplici differentia, alios bonos, alios verò secus, esse reprobos: qui boni sunt, à Deo parente nostro effluunt: *Omne enim donum optimum, de cælo est, descendens à Patre luminum*; si quid autem à recto virtutis tramite deuiat, id carnis est, quæ matris, seu terræ colluuiem traxit, in die natali suo; habemus à patre nostro impetus ad virtutem, cognitos etiam oratori infideli. *In animis nostris semina virtutum innata sunt, quæ si bonus cultor crescere permitteret, ipsam naturam ad perfectionem deduceret.* Deum hunc parentem omnium nostrum, validum esse, & potentem, atque omnigenæ perfectionis summam, vidit ipsa cœcutiens gentilitas; dum Deum omne, seu vniuersum appellauit: nam ΠΑΝ quasi τὸ πᾶν, vt aduertit Eugubinus. Aliquot fortasse latices ebibere Philosophi, de limpidissimo fonte codicis sacri, vbi Deus Mosem sic affatur: *Ego ostendam tibi omne bonum*, cui & affinis est, ille versus Gregorij Nazianzeni.

De perenni Philosoph. l. 1. c. 8.

Nazianz. lib. Carm.

Deus quale sit ens.

> Σοὶ ἐνὶ πάντα μένει σοὶ δ' ἀθρόα πάντα θοάζει
> Σὺ πάντων τέλος ἐσσὶ, καὶ εἷς, καὶ πάντα, καὶ οὐδείς.
>
> *In te omnia permanent, ad te confertim festinant omnia:*
>
> *Tu omnium finis, tu vnus, & omnia, & nihil rerum.*

Dionys. l. de Diu. nom. c. 5.

Rom. 11.

Perfectio rei cuiusque vnde attendatur.

Præiuit Gregorio Dionysius, ὁ Θεὸς οὐ πῶς ἐστιν ὤν, ἀλλ' ἁπλῶς καὶ ἀπεριορίστως ὅλον ἐν ἑαυτῷ τὸ εἶναι συνειληφὼς καὶ προειληφώς: *Deus non quouis modo est ens, sed simpliciter & incircumscripte, totum esse in se pariter complexus & anticipans:* nota vocem προειληφὼς anticipans, quia priusquàm omnia bona haberent esse in seipsis, habebant in Deo, vt insinuat Apostolus: *Ex ipso, & per ipsum, & in ipso sunt omnia:* Si per ipsum, ergo per causam exemplarem, & efficientem, in eo, & ex eo sunt omnia. Accedit ratio, nam vnaquæque res, in tantùm est perfecta, in quantum habet esse; nam gradus perfectionis sequitur modum essendi, sed Deus habet totam latitudinem entis, quia ipse est suum esse, per se subsistens; ergo & habet omnem perfectionem possibilem, hoc tam nobili patre satus homo, ingentes hausit spiritus, sed eorum aciem, hebes & terrena compago retudit, ideóque instituta Circumcisio carnalis, vt vel hinc resciret homo ea quæ lethaliter in eum insurgunt, esse incrementa carnis, quæ cum sit infirma, suam καχεξίαν inussit homini; qui ex anima & corpore coalescit.

Perfectio nequit haberi in hoc corpore.

Itaque ex prælibatis, hiulca semper erit hominum perfectio, quandiù corporis huiusce contagio erit addictus, & hinc variæ sententiæ ipsorum gentilium, in quibus accipe Ciceronem. *Nihil in simplici genere, natura omni ex parte beatum, atque perfectum expoliuit, tantum*

Cicero lib. 1. de inuen.

quam cæteris non habitura quod largiatur, si vni omnia concesserit. Et Crates Philosophus ait, sicuti in malo Punico quantumuis integro, sunt acini qui putrescunt, ita etsi homo viuat innoxiè, plura tamen subrepunt indecorè. Nec deuiat à scopo, Appellis in celebres pictores scomma iactum, quorum cum tabulas demiratus esset, ait illis deesse Venerem illam, quam Græci Χάριτα gratia vocant, dicens picturas quidem concinnè appositas, sed abesse à tabula leporem qui viuos homines consequitur. Non inficior multa edi, à plerisque egregia facinora, quæ priscorum Heroum, gloriam æmulantur: ast hoc lugemus, deesse naturæ vitiatæ gratiam illam, quâ expuncta homo superstes, multis næuis vitam egit obnoxiam. Non est à profanis, in hoc themate sacrorum authorum discors authoritas, nemo enim hominem asseruit, esse suis omnibus numeris absolutum: præeat Augustinus. *Si qua fidelium hîc esse potest perfectio, in eo consistit, vt se imperfectos esse agnoscant:* accedit Gregorius. *Plerumque hi, quos iam perfectos homines æstimant, adhuc in oculis summi opificis, aliquid habent imperfectionis, sic sæpe imperiti homines, nedum perfecta sculpta sigilla conspicimus, & iam quasi perfecta laudamus, quæ tamen adhuc artifex considerat, & limat, laudari iam audit, & tamen ea tandem melioranda non desinit.* Rursùs audiendus Augustinus, vt omnium SS. Patrum agmen claudat, sic ille. *Si omnes illos Sanctos, & Sanctas qui in Scripturis sanctis non modò non peccasse, verùm etiam iustè vixisse referuntur, cùm hic viuerent congregare possemus, & interrogare vtrum essent sine peccato, quid fuisse responsuros putamus? quantalibet fuerint in hoc corpore excellentia sanctitatis, si interrogari potuissent, vnà voce clamassent illud quod ait Ioannes Apostolus: Si dixerimus quia peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, & veritas in nobis non est.* Stat ergo nostra inconcussa thesis, hominem luteâ compagine grauem, non posse esse vsquequaque circumcisum, seu perfectum; quippe ille status eos tantùm manet, qui corporeas sarcinulas exuerunt, vt sonat Apostolus. *Ex parte cognoscimus, & ex parte prophetamus, cùm autem venerit quod perfectum est, euacuabitur quod ex parte est.* Nota, Vas illud electionis asserere, non fore se plenum, nisi priùs euacuet quod ex parte est: quod sic tropologicè explico, nos non fore beatos neque perfectos, quin ea quæ ex parte carnis pullulant, vndique rescindamus; nequeunt autem rescindi carnalia, nisi falce mortis, quæ totum hominem circumcidit, & in eo nitet mysterium priscæ Hebræorum circumcisionis, quæ fiebat post dies octo, quasi ingereret Deus mentibus nostris homines non fore perfectos & omnimodè circumcisos, nisi in beatitudine, & post resurrectionem, quæ duo, octonario numero designantur.

Diog. Laër. in vita Philos.

Erasmus l. 8. Apophe.

Ex SS. Patribus:

August. l. de perfecta iustitia.

Gregor. lib. 4. dialog.

August. l. de natur. & gratia contra Pelag.

Perfecti se imperfectos esse suspicantur.

Perfectioni repugnat amor corporis.

1. Cor. 13.

Perfectus vsquequaque nequit esse homo in hoc sæculo.

Fauet Ius ciuile, quo quiuis tributo subijcitur, si terræ incrementa fecit: ita sanxit Iulianus Imperator: *Omnes pro his agris quos possident, publicas pensitationes agnoscant;* & post eum Imperatores Theodosius, Arcadius, & Honorius idem hac sanctione cauerunt: *Quisquis alienæ rei quoquomodo dominium consequitur, statim pro ea parte, quâ possessor fuerit effectus, censualibus paginis nomen suum postulet adnotari, ac respondeat*

Ex Ivre Civili:

Cod. Theod. l. 11. Tit. 3. leg. 3 & l. 5.

Corpori homo addictus est subditus multis infirmitatibus spiritualibus.

soluturum. Quo iure sic arguo, nouæ agri acquisitioni, noua pensa subsunt, ergo homo terræ moli adstrictus, pro hac terrena colluuie, pendet tributum adeò constans, quantùm, & constabit homo corpore ex terra oriundo: non est quod enumerem hæc tributa, suos quisque patitur Manes, & gemebundus experitur quales excitet caro tragœdias, in animæ perniciem. Missas facio ægritudines quibus impetitur homo: minimum est enim hoc tributum, si componas illud cum peccatis quæ in animam ipsam, carne consciâ arietant: heu quas virtutum edunt strages hæc vitia, vbi dirutis animæ sepris, in eam irrepserunt? testes sunt gula & libido, quarum faces admoræ plurium hominum mentibus illicò conflagratunt. An non & cœcis quasi cunieulis, valido nisu, caro fuit importuna Paulo Apostolo? qui vt eius eluderet irrita conamina, sæpè Deo supplex aduolutus, eius mendicauit opem, vt & ipse enarrat. *Datus est mihi stimulus carnis meæ, Angelus satanæ qui me colaphizet, propter quod, ter Dominum rogaui, vt discederet à me.* Si hæc fiunt in viridi, quid fiet in arido? si fuit inquieta caro Apostoli, qui eam ad tertium cœlum euexerat, quibus æstibus insolescet illa hæc nostra caro tota penè lutea, nullâ planè ratione, nisi nece compescenda? nimirùm tunc spiritus ab hac compage liber, cœlis insertus, & velut in suo meridie rutilus, suos vsquequaque diffundet radios, nullis tenebris opacandus.

Caro fuit importuna Paulo Apostolo. *2. Cor. 11.*

Planetæ magis influunt dum sunt verticales.

Ex Mathematica. Iul. Firm & Schonec. vbi de virtutib. Planetar.

Mathematica suffragatur huic asserto, dum vim Planetarum expendit ad trutinam situs eorum, qui ad singula quæque momenta variat: aiunt enim huiusce artis periti, Planetas esse validos & potentes ad influxum, cùm nobis sunt verticales, & imminent in circulo meridiano, quasi ab horizonte circulo remoti, omne terræ contagium exuerint, quo hebes & obtusus fit eorum influxus: hanc sententiam Matheseos, est assecura sponsa illa Canticorum, quæ dilecti sui cupedias sacras, atque charismata ad nos diffluere innuit, cùm rutilat in meridie, *Indica mihi quem diligit anima mea vbi cubes, vbi pascas in meridie.* Ex hoc Mathematicorum placito collige; Planetas dum magis eminent fortiores esse, & potiores exerere qualitates, ita & nos tantùm fore omnigenâ luce rutilos cum terræ erepti, ad cœlites euehemur, nam ex commercio cum hoc horizonte, id est ex affinitate animæ cum corpore, exurgunt crebræ remoræ, & pleraque dispendia, quæ nequimus corpori immersi effugere, neque declinare.

Cant. 1.

Beatæ animæ symbolum.

Ex Symbolis: Typotius l. Symbolor.

Corporis & animæ cōflictus est perpetuus.

Ad hoc fortasse allusit Cæsar Modenæ dux, qui pro symbolo præferebat Solem nubes in meridie dispescentem hoc titulo; OBSTANTIA NVBILA SOLVIT, quasi diceret, Solem orientem, ex vicinia terræ, nubibus opacari, quas tamen facili negotio diluit, dum æstuat in meridie. Reuerâ multas & nos sordes in hoc æuo colligimus, ex carnis humanæ consortio, sed anima cœlis adscripta, hæc OBSTANTIA NVBILA SOLVET. Eò collimabant vota Apostoli, dum sæculum hoc pertæsus, & corpus suum exosus vt impedimentum, ad cœlestia totus & fecundus anhelabat: *Condelector legi Dei secundùm interiorem hominem, video autem aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meæ, & captiuantem me in lege peccati quæ est in membris meis. Infœlix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius?* & alibi impos tædij quod corpus ingerebat, optat *dissolui, & esse cum Christo.* Eosdem patiebatur æstus Dauid, fastidiens infulas regias. *Heu mihi, quia incolatus meus prolongatus est, habitaui cum habitantibus Cedar:* adeò verum est animam etsi regio culmine emineat, multa pari deliquia, donec institis expedita luteis, Christo tota penitùs adhærescat.

Rom. 7. *Philip. 1.* *Psalm. 119.*

Ex Historia: Ioannæ vxoris Ludouici XII. sors miseranda.

Luculentâ planè historiâ, imponam colophonem isti materiæ hactenùs discussæ: Ioanna virgo, regia Gallorum prosapia insignis, & ipsa Regis Ludouici vndecimi filia, coniugem accepit Principem eodem stemmate regio clarum, qui & diademate Gallo, fuit Rex Ludouicus duodecimus, diceres fortè, Reginam beatam hoc apice, vtpotè infra quam essent præalta quæque, coniugem suum altè deuinxerat, eiusque libertatis vindex extiterat: is enim ferreo ergastulo mancipatus, quia insurrexerat in Regem Carolum octauum, agebat vitam ancipitem; hinc coniugis prece erutus est, ea enim Caroli soror, fratrem vrgens multiplici vice, tandem eum ad veniam inclinauit. Debuit sanè Ludouicum ad amorem cōiugis inflectere, præstitum illud beneficium, quo non sospes duntaxat, sed etiam Rex euasit: nihilo tamen in sponsam cicurior, etsi eius ope securior, effectus est, immò virtutis eius, & beneficiorum immemor, dissoluto coniugio, eam iussit suas sibi res habere; quid inde? putabis hanc miserandam reginæ sortem iniquam; minimè verò, immò æmulanda est ea conditio atque fœlicitas, diuortium eius cum Rege consecuta: quippe regio fastu abdicato, & æterno vale dicto regi, dedit nomen suum Christo, deuouitque se Religioni, vbi regiis soluta curis, ad eum perfectionis verticem appulit, quem canones exigunt, vt Sanctorum albo, ab Ecclesia nomen alicuius inuratur.

Duplex in Ludouico duodecimo.

Ludouicus XII. repudiat vxorem cui multum debuit.

Corpus vt ingratum est iniurium animæ.

Ex hac historia genuina, liquet corporis in animam ingrati, insolitum ingenium: nimirùm anima iugiter de corpore sollicita, vt illud induat, & eius leuet inediam, nullos alios à corpore prouentus accipit, nisi iniurias; est enim corpus iniurium animæ, dùm illa saluti inuigilat, caro eam crebris stimulis agitat, & abstrahit; tantisque vellicat astutiis, vt nequeat esse fœlix, nisi accepto libello repudij, id est instante morte, Etenim tunc anima secreta à corpore, cœli claustra ingrediens, Deo nubit, nusquam ab eo diuellenda.

Corporis est cura nimia deponēda ei, qui anhelat ad perfectionem.

Instabis audax esse Theorema istud, neminem nisi corpore deposito, posse esse perfectum, & arietare in arcem ipsam sanctitatis Christum Dominum, qui fuit exemplar & idea sanctitatis, etsi fuerit corpori obnoxius.

Respondeo, Christum etsi non eguerit Circumcisione, suscepisse tamen hanc scissuram, vt firmaret hoc assertum, carnalia esse rescindenda ei qui ad virtutem ingentes concepit animos. Rursùs dico duplex esse cum carne diuortium, vnum quod mors inuehit, & hoc est reale, dùm caro occidit vergens ad occasum, aliud est morale, dùm anima auersata delicias, & quasi oblita corpus nauseat ad terrena, & quasi à sæculo aliena, veluti cœlicola, Deo semper adstat, & hoc rectè delineat ritus Circumcisionis, quo puer circumcisus post dies octo sistebatur Domino;

Domino; quod ad meam mentem sic explicat Ambrosius. *Circumcisus vitiis Dominico dignus indicatur obtutu, quia oculi Domini super iustos. Vides omnem legis veteris seriem fuisse typum futuri, nam & circumcisio purgationem significat delictorum.* Si ergo homo perfectionis auidus es, titulos omnes carnis erade, & æternum cum illa iura dissidium, quo enim fueris à carne remotior, Deo tantò propior factus, ab eo capies gratiæ latius incrementum. Quantò enim Sancti à corpore suo fuêre dissiti, tantò & fuêre sanctiores; ideóque meam hanc alto animo reconde γνώμην seu sententiam.

Ambros. Luc. 2. in c. 2. Luc. 4.

POTIOR ANIMÆ EFFECTVS, EST CAVTIOR A CARNE DEFECTVS.

VT REPROBI SVNT ANONYMI, ita & iustis tantum à Deo nomen inuritur.

In hæc verba:

Vocatum est nomen eius.

SECTIO II.

Pueri ante baptismum anonymi.

INoluit ille ritus in Ecclesia, vt recens nati maneant anonymi, donec fontis sacrosancti lymphis alluantur; ea fuit & praxis Hebræorum, qui nisi peractâ circumcisione, non indebant nomina pueris editis in lucem; vtriusque moris vna est, eademque mystica ratio ad mores attinens. Scilicet homines emortuos non vocari vt qui sint sensus expertes, infantes autem olim ante circumcisionem erant peccato obnoxij, sicut & hodie ante baptismum eidem piaculo subsunt: frustrà ergo affingeretur eis nomen, ante vitam cœlitus illapsam; hoc enim esset, mortuo verba dare: sed puero facto conscio salutaris aquæ nomen imponitur, vt ad vitam reuocato, cuius beneficio possit vocanti Deo respondere. In huius rei argumentum, Deus Angelum lapsum non vocauit, quod tamen præstitit in Adami deliquio, cum enim voce canorâ reuocauit: Adam vbi es? Angelus enim refuga, suæ superbiæ nullas à se expetiit pœnas, ideóque alto casu contritus, damnatus ad mortis huius occasum quæ nullum vnquam gratiæ sciet exortum, quidquid deliret Origenes qui gratiam reducem spopondit Angelo nebuloni, homo vero secùs, sensit lapsum, vocantique Deo respondit, & erubescens nuditatem non in Deum insurrexit, atque adeò prisci nominis expunctionem non incurrit, quâ mulctantur sontes, æternis ignibus addicendi vt clamat codex facer.

Genes 3.

Adam quare à Deo vocatus proprio nomine post lapsum. Angelus quare non vocatus à Deo proprio nomine post lapsum.

Dehiscente terrâ, intonante Christo, & insonante lethalem sententiam, quâ reproba hominum noxiorum colluuies quatietur, nulla fiet recensio hominum, in ea tota serie verborum, quâ impias mentes est eo temporis articulo perculsurus: sic enim vrgebit ad pœnam, homines sibi male conscios. *Ite maledicti in ignem æternum.* Si quæris in quos cadat virulentum acumen fulminis huiusce terebrantis: Respondeo in maledictos seu anonymos, cùm enim careant nomine, quoduis eis nomen affingas, ertas, atque adeò malè designantur nomine vllo, illi qui vt refugæ & desertores omne bonum nomen exuerunt, maledicti sunt, sunt enim dicti malè hi quibus inuritur nomen cuius sunt impotes, perpetuis ignium globis exurendi. Sic vides anonymum, & maledictum esse voces synonymas: Rex præcentor occinit Christo expungenti nomina reproborum, sic enim insonat. *Nec memor ero nominum eorum per labia mea:* eodem & spiritu actus Ieremias, Deum sic affatur: *Domine omnes qui te derelinquunt, confundentur, recedentes à te in terra scribentur:* quasi diceret homines à Deo auersos vt terrenis inhient, vt filios terræ, terreos nuncupandos vt luto & puluere consepultos.

Matth. 25.

Reprobi in die iudicij proprio nomine non censebuntur.

Psalm. 15. Ier. m. 17.

Reprobi quare sint anonymi.

Quare autem nominis sint expertes viri nequam? accipe ex Philosopho qui ait; *Esse nomina signa rerum*; at reprobi non sunt res: ergo nomine queunt minime designari, sicut enim se habet ens physicum ad rem physicam, nomine physico adumbratam, ita ens morale ad rem moralem nomine morali lineatam, ergo sicut non entia nomine physico carent, ita & reprobi nullâ entitate seu re morali insignes, nullam sibi possunt nomenclaturam in genere moris iure vendicare. Rursùs ex eodem Philosopho. *Voces sunt signa conceptuum*, sed peccati nullus est conceptus, ergo neque voces: vndè ait Psaltes, suam deflens sortem iniquam, in quam impegit fœdâ libidine homicidio purpuratâ. *Ad nihilum redactus sum nesciui:* nam peccato deperditur quod Dei est, & est superstes tantùm ea res quæ nostri est instituti; ea autem res nihil est ipsomet Christo assertore; *Sine me nihil potestis facere.* Inde S. Thomas ait peccatum non habere efficientem causam, sed deficientem; in eóque statu homo ita est impos, vt graueolenti cadaueri similis à scientissimo vate comparetur. *De cadaueribus eorum ascendit fœtor.* Vide impotentiam hominis qui gratiæ occidit.

EX PHILOSOPHIA: *Aristot. les. periherm c. 2. Aristot. eodē lib. cap. 1.*

EX THEOLOGIA:

Ioan. 15. S. Thom. 1. 2. q 75. art. 1. Isai 34. S Thom. 1. 2. q. 109. art. 7. Thren 4. 5 3.

Homo, ex Theologia, peccando triplici cuspide perit: primò fœdâ colluuie maculatur, vndè illud: *Denigratæ sunt super carbones facies eorum:* hanc autem maculam nequit homo diluere nisi Deo irrorante, est enim gratia, decor animæ ordinis supernaturalis, & vires totius humanæ naturæ transcendentis: Secundò homo patitur naturæ suæ deliquium, quatenùs voluntas deuiat ab obiecto suo, scilicet summo bono; nequit autem natura infirma resurgere, aut aliquid arduum exerere, nisi propitiâ Dei obstetricante manu. Tertium malum quod incurrit homo, est reatus quo pœnæ interminæ mancipatur; ab hoc autem se debito expedire nequaquam potest homo, nisi iustitiâ Dei cedente iuri suo, & instante misericordiâ: benè ergo ad nihilum redactus esse reprobus, codice sacro perhibetur.

Peccatum trifariâ malè afficit homines.

Præire igitur debuit circumcisio impositioni nominis, ne incassum nomenclatura cuderetur, quis enim non mortuo fœtui, sed & iam iam perituro nomen suum velit mutuare? nonne induceret in animum, perperam inditum nomen, malum omen forsan inuecturum? & hoc exquisitè cauent Medici; vbi enim aduertunt τὴν νέκρωσιν τῆς δυνάμεως, id est emortuam facultatem, etsi æger morbi sui inscius medicum clamet, absunt nec mussitant quidam de pharmaco propinando, ne fiat arti iniuria si det nomen suum homini illicò perituro.

Circumcisio quare facta ante nominis impositionem.

EX MEDICINA: *Lud. Duret. in coag. pas. sim.*

Ex Ivre Canonico: *Baronius in Annal. ann. 879.*

Quod medicina vernacula sanxit, idem & sacra Therapeutice cauit, cuius est canon ne Sacramentum exhibeatur ei de cuius meliore frugi minimè constat, ne Ecclesia in filiorum suorum familiam fœtus inserat adulterinos; & hinc altum scrutinium ortum, vt Photius Patriarcha Constantinopolitanus refuga, fieret redux Ecclesiæ alumnus: quot cautiones adhibuit Papa Ioannes octauus, ne oculis illuderet Photius, qui genuinam ementitus fidem, gremio tandem exceptus Ecclesiæ, postero lapsu firmauit hanc meam thesim; nemini nisi vegeto & viuaci, nomen aliquod inurendum.

Ex Ivre Civili: *Andr. as Fau in. Hist. Nauar. l. 12.* Gallorum ritus in puniendo homine perduelli.

Gallica etiam fuit olim praxis ista criminalis, vt perduellis nomen sileretur cùm tortori traderetur extorquendus. Reo enim de theatro omnibus exposito, ad ludibrium obiiciebantur illi crimina de quibus liquidò constabat, tandem Rex Fecialis prodibat in medium, & torué intuens miserum illum sontem, sciscitabatur quisnam ille esset? adstantium vnus aiebat, vocari Dominum talis loci: ad hoc exclamabat Fecialis, erras, erras in nomine, ô quam mutatus ab illo qui fidus aliàs Regi, nomine hoc quondam clarus, iam infidus nomine cadit omni; ne igitur, ô lictor, hunc prisco nomine compelles, non enim ille est qui fuit aliquando, affinge nomen statui consonũ infido, & enuntia hoc factum caput inferis deuotum manibus, esse hominis perfidi omnibus execrandi vtpote perduellis. Idem etiam explicitè cauetur Iure canonico. *Hic cuius nomen dicimus reticendum male bona ministrans sibi tantum nocuit*, de Iuda illic agit. Praxis illa criminalis, historiâ cum veteri, tùm recentiori stabilitur: testis est ille Herostratus homo triobolaris, qui vt nomen suum perenne transmitteret ad posteros, faces apposuit templo Dianæ Ephesinæ, vt illucente fano nomen etiam incendiarij hoc lumine scintillaret. Ierunt obuiam iudices huic intento, nam sublato reo de medio, nomen eius expunxerunt hac sanctione, vt nomen hoc infandum, esset instar piaculi quod nefas esset vnquam nominare. Simili propè pœnâ sæuitum est superiore sæculo, in nobile & veteranum militiæ ducem nomine *Franget*: is belli peritia diu insignis, & Regi Gallo clarus, præfectus est arci Fontarabiæ, vt Regis Hispani valentiores impetus retunderet, sed triarius ille miles suæ priscæ virtutis immemor, arcis obsessæ incommoda vel minima sustinere non valuit, sed deditionem cogitans fecit arcem iuris Hispanorum qui eam solo protinùs adæquarunt: quo audito, Rex Gallus Lugdunum vocat Frangetum virum vtique animo fractum, qui sistitur aulæ regiæ, quâ tota in eum personante, ex edito loco populo obiectus Dux ille ignauus, armis palàm exuitur, eius stemma seu gentilitia parma conteritur, tituli omnes quibus erat is nobilis, eraduntur, & tandem inglorius & sine nomine detruditur ex theatro; adeò constat reprobos esse anonymos.

Ex Ivre Canonico. *Can. secundũ dist. 19.*

Ex Historia: *Strabo l. 14.* Frangeti nobilis cõdemnatio.

Duplex in Francisco I.

Ex Mathematica: *Julius Firmicus l. 2. c. 27.* Signa zodiaci influunt in singulas quasque partes corporis.

Non terrena tantùm sæuiunt in reprobos, & eos obligant, immò & cœlestia, reproba quæque dedignantur; nimirùm ex Firmico, Planetæ, & signa Zodiaci singulas sibi quasque partes in homine vendicant quas tegant, & illapsu continuo tueantur, tamen pili, & vngues vt reprobæ partes & emortuæ, in nullius stellæ iura cedunt: æmulantur enim astra Deum, cuius oculi super iustos: & vt non proiiciuntur margaritæ ante porcos, ita nec cœlorum influxus, irrito illapsu ad vilia deriuatur.

Apocal. 2.

Quisquis igitur ambit bonum nomen, non occidat, sed vitam agat nesciam occasus, vt vegetam vitam viuax nomen nuncupet in æternum, sicut & sponsor est Christus. *Vincenti dabo manna absconditum, & dabo illi calculum candidum, & in calculo nomen nouum scriptum, quod nemo scit nisi qui accipit:* qui enim dedere suum nomen Christo, dat eis & nomen suũ Christus; nequeunt autem nomina scribi in libro vitæ, nisi eorum qui vitam agunt affinem vitæ, de qua agit liber eius in cœlis. Audiendus est Thomas, Angelus hominum doctor. Ex Theologia duo attenduntur penes librum vitæ, vnum est quod asseruet nomina electorum ad aliquid quod sit supra naturam ipsorum, scilicet ad gloriam: etenim electio est respectu eius quod alicui non debetur secundum naturam ipsius, nón enim eligitur homo ad ratiocinandum, edendum, & bibendum: quia operationes illæ, humanæ naturæ quadrant, ideò electio hominis debet esse respectu vltimi finis; qui est vita æterna; respectu enim vitæ naturalis non est electio, neque liber vitæ. Aliud quod attenditur ad rationem libri vitæ est, quòd illud ad quod homo eligitur, debet esse velut vltimus finis eius; vndè quando aliqui tantùm ad gratiæ vitam eliguntur, non dicuntur propriè electi, neque conscripti in libro vitæ simpliciter, quia gratia non habet rationem vltimi finis, sed medij ad gloriam; vnde liber vitæ solùm est respectu gloriæ, & non gratiæ, quia tamen gratia est gloria inchoata, illi qui habent gratiam ad tempus etiam dicuntur pertinere ad librum vitæ, & in eo conscribi secundum quid, propter ordinationem gratiæ ad gloriam. Ex hoc libro educuntur nomina imposita circumcisis, qui vocantur nomine præscito ante æuum: & hîc duo aduerte scitu digna; primum, nullius nomen impressum libro vitæ, nisi eius qui è vita discessurus est circumcisus omni piaculo; secundum, supponi nomen alicuius ad hoc vt vocanti respondeat, in cassum enim anonymum quispiam vocat indebito nomine, & vocationem ad gratiam, & gloriam supponere vocati nomen inscriptum gloriæ libro; quod aliâ verborũ compage dicunt Theologi, vocationem esse effectum prædestinationis, vt ait Apostolus. *Quos prædestinauit, hos & vocauit.* Vt vocationi ergo illicò gerat morem quisque debet satagere, vt ab eo non excidat nomen inustum in baptismo; quòd si irrepente noxâ dilutum est hoc nomen, gratiâ Dei penitùs eliminatâ, superstes est à naufragio tabula pœnitentiæ, cuius beneficio possumus iterùm appellere ad portum, quidquid latret dæmon, insusurrans nostrum non esse, sed Dei tantùm inscribere nos libro vitæ, atque adeò irrita fore nostra conamina, vt prædestinationis beneficia consequamur.

Ex Theologia: *S. Thom. 1. p. q. 24. art. 2.* Liber vitæ quid sit.

Liber vitæ quorum nomina contineat.

S. Thom 1. p. q. 23. art. 1. Rom. 8.

Prædestinatio quot modis accipiatur.

Vt ergo insidiæ eludantur hostis acerrimi, præaltam audi & moralem disciplinam ex puteo haustam abditæ Theologiæ. Prædestinatio bifariàm accipitur, primò pro actu ipso diuino quo Deus ab æterno præordinat quosdam ad vitam æternam, & sic est inuariabilis, & nefas

nefas est hunc montem attingere, & scrutari recessus altos, ipsimet abditos Cœlicolis: hoc testatur Paulus etsi euectus ad tertium cælum, ait enim stupens in margine putei alti, & hærens in crepidine abyssi; *O altitudo diuitiarum sapientiæ, & scientiæ Dei, quam incomprehensibilia sunt iudicia eius, & inuestigabiles viæ eius!* ab ea autem cauendum est temeraria indagine, anxiè enim speculari an ab æterno sis à Deo prælectus necne, hoc est lethale scrutinium, quo pleríque scioli pereunt. Alio modo sumitur prædestinatio pro effectu ipsius, scilicet pro vocatione, iustificatione, & glorificatione; eo sensu, viros iustos iuxta vocationem suam vt ad amussim viuentes, dicimus prædestinatos. Sic accepta prædestinatio, iuuari potest Sanctorum precibus, & impigra praxi actuum fidelium, & hoc Apostolorum apex inculcat hoc tenore. *Fratres magis satagite vt per bona opera, certam vestram vocationem, & electionem faciatis, hæc enim facientes non peccabitis aliquando, sic enim abundanter ministrabitur vobis introitus, in æternum regnum Domini nostri IESV Christi*: & hîc nota Petrum insinuare bonis operibus patere aditum ad regnum; quod & Theologi dicunt, prædestinationem in executione dicere respectum ad merita, quæ ideò dicuntur rationes prædestinationis, id est bonis operibus exantlatis à viris sanctis, infernum prædestinatos ex non casu, sed ratione quæ nihil perperam, & tumultuariò meditatur.

Rom. 11. Prædestinatio quomodo accipiatur. S. Thom. 1. p. q. 23. art. 8. & in 1. d. 41. q. 1. 2. Petri 1. Opera bona necessaria ad prædestinationem in executione.

Quomodò autem adiuuetur prædestinatio piis operibus, & suffragio Beatorum, obseruanda est speculatio sancti Thomæ: ait Sanctus ille, Dei prouidentiam non disponere tantùm effectus, sed etiam attendere ex quibus causis, & quo ordine deriuentur, quod fit reuerà palàm in physica serie; verbi gratiâ, Deus præordinat & prouidet segetem futuram, nec hîc stat eius prouidentia, sed se extendit ad modos congruos illi prouentui annonæ, scilicet terram multiplex germen edituram, mediante valido & genuino semine, & irrorante cœlo, & corusco Sole, & matura tempestate; ita & in prædestinatione sumpta pro glorificatione, inter causas secundas, etiam actus humani sunt causa aliorum effectuum, & ita Deus prouidet illos effectus fore, mediis actibus humanis, inter quos sunt preces & suffragia Sanctorum, quæ mirabiles edunt effectus. Ergo sicut ille qui applicat causas ad metendam frumenti abundantiam, non intendit mutare diuinam dispositionem, sed potiùs illi adhærere; non sunt enim causæ secundæ contrariæ diuinæ prouidentiæ, sed sunt eius exequutrices, ita etiam per orationem non intendimus immutare Dei voluntatem & dispositionem, sed magis adhibere causas, quibus Deus disposuit aliqua confettè nobis; ideoque adiicit S. Thomas, dicere non esse orandum vt consequamur aliquid à Deo, ob id quod eius prouidentia non variat, idem esse ac asserere non esse ambulandum, ad hoc vt perueniamus in locum aliquem: vel abstinendum prorsus, vt benè saginemur. Ve quid Christus petenti quo tramite ad cœlum esset appellendum respondisset, si vis ad vitam ingredi, serua mandata: hinc planè insinuauit bona opera esse veluti pennas & calamos aptatos, ad scribendum omnia iustorum in libro vitæ.

S. Thom. 2. 2. q. 53. Prædestinatio adiuuatur bonis operibus. Prouidentia Dei nostris operibus iuuatur vt medüs. S. Thom. l. 3. contra gentes c. 96.

Allusit ad hoc Papa Marcellus secundus, ipso articulo suæ assumptionis ad orbis vniuersi apicem summum; Cardinales omnes anno concordi in comitiis illis quædam descripserant in albo decreta inconcussa, & futuro Pontifici obseruanda, vtpote quæ ad decus Ecclesiæ conspirarent, inaugurato nouo Pontifice, proferuntur tabulæ, & coràm explicantur illæ sanctiones; vrgetur Marcellus vt subscribat, in tesseram obsequij quod anteà Cardinalis spoponderat expensurum, abnuit ille & calamum respuit, sed digno Apophtegmate toti facturus satis Ecclesiæ. Absit (inquit) vt calamo ratas faciam istas sanctiones, nihil lenius pœna, volo operibus meum illic nomen inscribere, & vita innoxia facere sanctiones has illibatas. Ancipiti distrahetis animum, an nomen tuum sit in libro vitæ; quæ supra te nihil ad re, operibus probis tuum illic inure nomen, stylos ille virtutis graphicè insculpit, & probatissimo charactere.

Ex Historia. Historia ex Ciaconio in vita Marcelli 2. Marcelli Papæ facinus egregium. Opera sunt testimonia virtutis et meritæ.

Arridet ingenium Marci Antonij Carreti Principis Melphi, huic erat in Symbolo leo erectus, corona desuper imminente hoc titulo, CONSOLATVR CONSCIENTIA, ET FINIS, ita & tu leoninos indue animos, erigeread excelsa, & indubius esto coronam cœlitùs imminere.

Ex Symbolis: Typotius l. Symbolor.

Hac cautelâ elusit Dæmonum technas Seraphicus olim doctor Bonauentura; animum eius inquieto nisu pulsabat spiritus ille nequam, vt pertelleret ad desperationem, obiiciens omnia egregia facinora floccî esse ei, quem Deus ab æterno non cœlis adscripsit: non etenim esse volentis neque currentis, sed Dei miserentis; atque adeò esse supersedendum, satiusque fetiandum esse, quàm pluta perperam intentare; Actiùs in dies vrgebat Sanctum illa tentatio, quam vt diluetet, lachrymis adiecit repetitas preces; vndè & valentior factus, sic Dæmonem affatus est. Nihil ad me si Deus ab æterno mihi sit factus propitius, vnum hoc scio redditurum cuique iuxta opera sua: ideòque cùm penes me sit comite gratiâ, quæ cuique præsto est ad innoxios actus, volo totis virtutibus insistere, hoc calle securus de salute, immò cum nulla subesset spes ad salutem, & scirem me flammis addicendum, vbi odio Dei tabescunt animæ reproborum, quid opus vt syndæresi, & animo malè mihi conscio supplicia anteuertam? hoc satagam, vt vel hîc æmulet beatorum mentes, amore in Deum æstuando. Vbi hoc apud se Sanctus constituit, tota Dæmonum illa caterua protinus euanuit. Vide ex Gregorio, prædestinationis effectus emanare à causis etiam secundis. *Ea quæ viri sancti orando efficiunt, ita prædestinata sunt vt precibus ipsorum obtineantur, nam ipsa quoque perennis regni prædestinatio, ita est ab omnipotente Deo disposita, vt ad hoc electi pro labore perueniant; quatenus postulando mereantur accipere id, quod Deus omnipotens ante sæcula disposuit donare.*

Ex Chronicis FF. Minorû in vita S. Bonauent. Tentatio de prædestinatione quomodo elusa à S. Bonauentura. S. Greg. l. 1. dial. c. 8. Prædestinatio quomodo adiuuetur precibus Sanctorum.

Si igitur aliquâ lethali plagâ saucius de vitâ desperas, ad dictamnum pœnitentiæ conuola; hinc sospes euasurus, factus viuacior circumcide ea quæ te à Deo fecerant alienum, & reduci tibi nomen imponet, quo vocatus ad gloriam, eam tu illicò naciscêris, quia autem Deum iugis oratio demeretur, esto tibi

opportunè importunus, vt excites te ad Deum inflectendum, vt flectatur; est enim mea hæc fixa sententia.

DEVS EVM VOCAT, QVI EVM INVOCAT.

Iusti vitam agunt consonam instituto nominis IESV.

In hac verba:

Vocatum est nomen IESVS.

SECTIO III.

ANcipiti sorte pensiles nautas in æquore, ferente salo, & nocte opacante cœlum; nihil æquè recreat, ac ignis accensus in littoris optati edito loco: quippe ad diffusum lumen effusi homines, alacres ad portum appellunt, eo planè dignata est gens humana suffragio, illucente nomine IESV. Etenim æuo retroacto, Adami piaculum, adinstar fermenti in adeò ingentem molem noxæ surrexerat, vt omnes penè homines suo attriuerit incremento: nimirùm omnis caro corruperat viam suam, quando lethales aquæ diluuij suo affluxu in hominum genus internecione sæuierunt; Superstites miseræ gentis reliquiæ, eductæ ex arca velut ex theca eas sospitante, ediderunt homines atauis suis nihilo cautiores, vt videre est in plaga Sodomorum, & quod magis demirere; etsi Deus Moysem & Prophetas populo suo dederit, vt præambulones ad salutem, hos tamen homines sui incurios, inualescentes noxæ in præceps actos, vt inuios abduxerunt. Hinc querela Dei approbantis. *Quid debui facere vineæ meæ, & non feci?*

Pericula faciunt homines cautiores.

Isai. 5.

Anxium reuera patrem se præstiterat Deus, in procuranda salute hominum, sed eius omnimoda cura, minimè diluerat eam altam caliginem, quæ mentes omnium sontes penitùs obumbrabat, operæ-pretium erat, lumen accendere adeo rutilum, vt potis esset detergere tenebras, quæ orbem penè vniuersum opacabant. Præsepio abditus Deus infans, imponitur candelabro, id est excipitur ambobus Mariæ brachiis, factâ Circumcisione, accenditur Nomen IESV, cæcutienti naturæ illicò affulsit lumen eo nomine coruscante. Præfulserant anteà viri tres eo nomine IESV insignes, scilicet Iesus qui & Iosue filius Nun, Iesus filius Iosedech, & Iesus Syracides; sed hi fuêre tantùm magni nominis vmbræ, impotentes succurrere homini caliganti: & vt ait Augustinus. *Homo qui videbatur, sequendus non erat; Deus qui non videbatur, sequendus erat; vt ergo exhiberetur homini, & quem videret homo, & quem sequeretur homo, Deus homo factus est*, & lucido nomine IESV fuit à teneris vnguiculis insignitus. Diceres hominum genti anteà fluctuanti, opaco cœlo, erectam turrim adinstar eius, quæ in insula Pharo faces lucidas præferebat, dubiam vitam agentibus in æquore procelloso, cuius ignes Lunæ radios longè superabant, vt ait Poëta:

Iesus nomen tribus impositum viris.

S. August.

Deus quare incarnatus.

Lumina nocliuaga tollit Pharus æmula Lunæ:

Lucã. lib. 10.

Vbi Nomen IESV effulsit, cessere alia omnia lumina, quantumuis præfulgida; oblatum sibi nomen Domini respuit Cæsar Augustus, mente præsagâ præsentiens dominium noui luminis influentis; & vt ex Ægesippo Pharus dicitur ἀπὸ τοῦ φανοῦ quod est lucidum; omnibus enim illucebat; ita & Christus est impositus candelabro vt omnibus affulgeret. Et hoc ipse ait. *Ego sum lux mundi, qui sequitur me, non ambulat in tenebris:* & Paulus eidem metaphoræ insistens ait. *Nox præcessit, dies autem appropinquauit, abiiciamus ergo opera tenebrarum, & induamur arma lucis*; id est vitam componamus ad amussim nominis IESV de quo Petrus ait. *Nec aliud nomen est sub Cœlo datum hominibus, in quo oporteat nos saluos fieri.*

Augustus respuit nomẽ Domini. Statius. Sueton. in Aug. Ægesippus lib. 4. Rom. 13.

Tres principes linguæ, Hebræa, Græca, & Latina, sacro crucis Dominicæ titulo consecratæ, Dei nomen efferunt Tetragrammaton seu quatuor litterarum יהוה *Iehoua*, Θεὸς, Deus, quia Deus quatuor habet quibus enti vniuerso præpolleat: essentiam, existentiam, potentiam, & operationem. Vnde & olim cubus fuit Symbolum Deitatis, cuius figura quadra, quadrat illis quatuor proximè recensitis. Idem Deus homini Christo velut suas deitatis infulas adiciens, nomen quatuor litterarum inussit ישוע *Ieschuang*. Nequit enim à nobis Deus adæquatè nominari, nam cùm nomina imposita à nobis sequantur rei notitiam, notitia verò nostra sit finita, nequimus plenè nominare Deum: vnde & Plato ait Deum se posse solum nominare, quia sui solus ipse est conscius: & aduerte obiter, nomen IESV non ab Angelo aut Maria impositum esse, sed cœlitùs effluxisse, quia omnem captum excedit infra Deum; quomodò enim Deus homo repararet lapsum prisci hominis, hoc fugiebat humanæ mentis aciem, ideò puerulo nomen imponendum ei à quo missus est facet ille hominum Epistates.

EX THEOLOGIA: Actor 3. Dei nomen est quatuor litterarum. Pier. lib. 30. Hieroglyph.

Deus solus se nominare potest, & quare.

Definitio quid est.

Accedit Philosophia, cuius genius Aristoteles ait. *Definitionem esse rationem quam significat nomen*; quasi diceret, nomine vt synopsi rei essentiam ritè designari, quale autem esset esse puerulı circumcisi nemo nouerat, nisi ille qui suum esse ei communicauit ante æuum: quia igitur Christo munus hoc collatum erat, vt eius beneficio sospitandum esset genus emortuum Adami, ideò optimè impositum est nomen IESV, quod salutem sonat: quia autem vt homo seorsim non potuit homini succurrere, nec vt Deus viâ ordinariâ iustitiæ luere pœnam, cui homo erat obnoxius, in eamdem hypostasim Deus, & homo coiërunt, hincque personæ induenti duas naturas, nomen inditum est vtramque naturam participans.

EX PHILOSOPHIA: Arist. lib. 4. Metaphys. Christo quare nomen Iesu fuit impositum.

Dei nomen est יהוה *Iehoua* à radice היה *haiah* quod essentiam sonat, ideò hoc nomen יהוה ex Philone est ὄνομα τοῦ ὄντος nomen entis, à Deo enim cuncta habent vt sint & existant: nomen verò IESV, est ישוע *Ieschuang*, à radice ישע *Iaschang*, hinc IASVS idem est ac saluator; per quem ex Apostolo debent, *omnia quæ in cœlis, & quæ in terra sunt*, instaurari. Quasi nomen IESV compleat esse quod nomen יהוה dedit; parùm enim est habere esse, nisi accedat, & benè esse. Eóque fortè collimauit Ioannes, dicẽs. *Centum quadraginta quatuor millia signatorũ, habuisse nomen Agni, & nomen Patris eius scriptũ in fron*

Iehoua, quid significet. Philo l. 1. de vita Moysis. Ephes. 1. Apoc. 14.

Ex Beda in cap. 1. Luc. Nomen egui quare scriptum in frōtibus beatorum.

in frontibus suis : Vt beati ad Deum pertinere se sciant, duplici titulo notato duplici charactere יהוה & ישוע impresso frontibus suis, quæ duo nomina, cùm creationem & redemptionem clament, inusta beatis, indicant eos esse Dei, & iure creationis, & redemptionis : vndè quia degentes in sæculo vitam egere consonam instituto nominis huius, ideò hoc nomine insignes erunt in gloria.

Iesus est nomē complectens tres octonarios numeros. Octonarius numerus quid significet.

Huins gloriæ symbolnm præfert & hoc nomen, Græco charactere cusum : nam *ἰησοῦς* refert numerum octonarium, ductum per vnitates, denarios, & centenarios, id est octo centēnarios, octo denarios, octo vnitates, ex quibus exurgit numerus 888. qui omnimodam resurrectionem sonat, cùm enim octonarius sit figura resurrectionis, quia sequitur septenarium, qui est symbolum mortis & quietis, erit symbolum plenum ob triplicem octonarium qui in octo beatitndines omnino refert. Quomodo autem hic numerus sit in nomine Iesu, vt ait Beda, audi ex Græcis qui literis vtuntur vt numeris in scribendo ïota valet decem, ita octo duplex sigma quadringenta, omicron octoginta, ypsilon quadtingenta, quæ collectæ faciunt numerum octingenta octoginta octo. Nomen igitur Christi Iesu triplici octonario conspicuum, plenè resurrectionem sonat, vt explicat Beda : nam & Dominus octauâ die resurrexit, id est post septimam diem quæ sabbatum erat, cui successit dies Dominica : octo item animæ salnæ factæ in arca Noë, huic numero salutis tesseram indiderunt. Hunc numerum speculabatur æuo suo, ante natnm Dominum IESVM, Sibylla illa Cumana famosa priscis sæculis, cuius hi sunt versus.

Luca c. 2.

Sybillæ Cumanæ vaticinium de nomine Iesu

Ex Sixto Senensi l. 2.

Sed quæ sit numeri totius summa docebo,
Namque octo monades, totidem decades super ista,
Atque hecatontades octo, infidis significabunt
Hominibus nomen, tu verò mente teneto.

Iesus vnde nomen acceptū.

Cant. 1.

Iesu nomen salutare.

Ex SS. PATRIBVS.

Sunt qui nomen hoc Græcum *ἰησοῦς* deducunt à verbo *ἰάσομαι*, cuius futnrum *ἰάσομαι*, medebor, insinuat eam medelam animarum, quam intulit ille cuius : *oleum effusum nomen eius.* Igitur viuere ex instituto nominis IESV, est agere ea quæ conferunt ad salutem, quæ adeò affixa est huic venerando nomini, vt sint res indiuiduæ, & saluari sit idem ac nomini IESV iugiter adhærere.

Bernard. ser. 3. in Cant.

Et hoc clamant Sancti, in quibus Bernardus, salutis summam refundit in nomen hoc sacrosanctum. *Nec tantum lux est nomen IESV, sed est & cibus; an non toties confortaris, quoties recordaris? quid æquè mentem cogitantis impinguat? quid ita exercitatos reparat sensus, virtutes roborat, vegetat mores bonos atque honestos, castas fouet affectiones; aridus est omnis animæ cibus, si non oleo isto infunditur : insipidus est, si non hoc sale conditur.* Hoc nomine ita afficiebatur Augustinus, vbi huic nomini dedit suum nomen, vt Ciceronis ad Hortensium librum, quo aliàs maximè afficiebatnr, pertæsus tandem abiurârit, eo quòd inibi nomen IESV deesset, & Thomas à Kempis aureo libello notus ait : *Esse sine IESV grauis est infernus; esse cum IESV, dulcis est paradisus.* Alia nomina, eo nomine mutila sunt quod non sint energica, sed hoc nomen est practicum & efficiens salutis quam insonat, nimirùm secum vehit eum, cuius ope omnia noxia illicò diluuntur; in ea mente est Bernardus. *Cùm nomino IESVM, hominem mihi propono mitem, & humilem corde, benignum, sobrium castum, misericordem, & omni denique honestate ac sanctitate conspicuum; eundémque ipsum Deum omnipotentem, qui suo me & exemplo sanet, & roboret adiutorio : hæc omnia simul mihi sonant, cum insonuerit IESVS; sumo itaque mihi exempla de homine, & auxilium à potente, illa tanquam pigmentarias species, hoc tanquam vnde acuam eas; hîc tibi electuarium habes, ô anima mea, reconditum in vasculo vocabuli huius quod est IESVS, salutiferum certè, quódque nulli vnquam pesti tuæ inueniatur inefficax, semper tibi in sinu sit, semper in manu, quò tui omnes in Iesum, & sensus dirigantur & actus.*

August. l. 3. Confess. c. 4.

Thom. à Kēp. l. 2. de Imit.

Nomen Iesu cōdit ifit in fecit paradisum.

Bernard ser. 15. in Cant.

Nomen Iesu pronunsiatum quid mentibus ingerat.

Huic etiam doctrinæ subscribit cabalistica disciplina, quæ ex litteris nominum alto scrutinio discussis, abdita mysteria sæpiùs aucupatur; iuxta artis huiusce statuta, speculor in quatuor litteris Hebræis, non infimam Theologiam, & hanc moralem quatuor his litteris adumbratam ישוע : prima littera, & nominis caput est, י *Iod* minima litterarum, & ex qua componuntur omnes alij characteres Hebræorum, minimus hic character initians nomen IESV, clamat Dominum huiic rerum, ab humilitate fuisse auspicatum nostræ salutis exordia, vt ait Apostolus. *Exinaniuit semetipsum formam serui accipiens:* ideò primum Theorema disciplinæ Christianæ ab hoc Pædagogo propositum, est hoc. *Discite à me, quia mitis sum & humilis corde*; Littera proxima est ש *schin*, quæ figuræ tricuspidis Trinitatis notitiam, seu fidem explicatam à Christo edoctam norat, cuius inscij prope fuêre Iudæi, vt & adhuc in eo mysterio cæcutiunt, dum impugnant tres personas sanctissimæ Trinitatis: tria item vota religionis importat hæc figura ש tribus velut dissita lineis; tres rursus virtutes theologales refert : quòd autem sit numero secunda figurat secundam Personam Trinitatis habitutam tres substantias in vna hypostasi, scilicet deitatem, animam & corpus, cuius mysterij in vnitate consistentis, tertia littera rationem aperit : vau enim est coniunctio, docens Christum in humanis, trinâ substantiâ decorum nostram induisse naturam, vt nos sibi nexu indiuiduo sociaret, vt & ipse orauit. *Oro Pater, vt vnum sint, sicut & nos vnum sumus.* Vltima demùm littera ע *ngahim* significat oculos, vt vel hinc sciant homines IESVM esse scopum, ad quem si velimus esse conscij salutis æternæ, debemus continuò collimare : de eo quippe dictum, *Posuit me tanquam signum ad sagittam, ad oculorum nostrorum aciem eò dirigendam, id est ad Dominum IESVM aspectandum, hortatur ille Apostolus qui & imitator Christi : Estote imitatores Dei, sicut filij charissimi, & ambulate in dilectione, sicut & Christus dilexit nos.* Viuacis huiusce nominis historias forte sciscitaris! nec hîc deero, & afferam ex ipsis incunabulis Ecclesiæ; taceo obsessos à dæmone, sospites audito nomine IESV, vnde & stupentes discipuli, sed audi Galliam hoc nomine IESV, factam primogenitam Ecclesiæ. Anno quadringentesimo nonagesimo nono, Clodouæus Rex Idolorum cultui addictissimus, tentatur à Clotilde coniuge & Reginâ Christianâ, de abiurandis hisce simulachris, & ritu Christiano amplexando, dubius

Iesu nomen apud Hebræos est ferax mysteriorum.

Philip. n. s. 2.

Iesu nomen Hebraicè scriptum refert mysterium Sanctissimæ Trinitatis.

Ioan. 7.

Ioh. 16.

Ephes. 5.

Luc. 10.

Ex HISTORIA.

Greg. Tur. de gestis Franc. l. 2. c. 30.
Clodouæus Rex concepto proposito dandi suũ nomen Christo vincit hostes.

Rex, vrgentis Reginæ preces non abnuens, differebat tamen gerere morem deprecanti; illum ancipitem distraxit aliò, ingruens bellum in gentem quæ è Septemtrione in Galliam irruperat; vtroque coëunte exercitu, primus Gallorum impetus emarcuit, hoste fero, in Gallos acriter animo ferroque sæuiente. Res iam ad Triarios deuenerat, cùm Clodouæus inuocatis Ioue, Baccho, Marte, & Venere, irritâ prece, deprehendit tandem esse inania omnia sua simulachra. Hinc cautior mente, & oculis erectis cœlum versus ait, ô Domine IESV, dilectæ Clotildi, opis tuæ dignare me valido suffragio, & nutanti succurre regno, quod tibi sospes & integrum prisco abiurato cultu, Christiano obsequio mancipabo. O portentum! hostis qui Gallos palantes agebat, mutata sorte capessit fugam, & fugax Gallus animo redux hostem insequitur, qui penè internecione extinctus, victoriam cessit cœlo partam populo triumphanti, qui vt à Rege suo didicit, facinus egregium hoc editum esse auspiciis IESV, qui præsto fuit dum impos esset omne simulachrum, populus suum in Dominum IESVM testaturus obsequium, Christianos induit animos, conterens omnia sua inualida simulachra. Vtinam hoc exemplo consultum nobis esset, multa forent propitia quæ sinistra: multis quotidiè iactamur æstibus, immò & hostibus crebris & variis impetimur. *Inimici hominis domestici eius*: quisque à sua propria concupiscentia abstrahitur tentatus & illectus; Sed cui litatur? Baccho & Veneri; quippe vt vitæ tædium plerique leuent, indulgent Baccho & Veneri; an hinc vegetior animus & mens facta quietior atque securior? minimè verò, immò magis patet hosti anima nostra, suis idolorum cultibus, atque deliquiis infirmior. Quid operæpretium est? Audi ex Bernardo. *Tristatur aliquis nostrum? veniat in cor* IESVS, *& inde saliat in os, & ecce ad exortum nominis lumen, nubilum omne diffugit, redit serenum: labitur quis in crimen, currit insuper ad laqueum mortis desperando? nonne si inuocet nomen vitæ, confestim respirabit ad vitam? cui aliquando stetit ante faciem salutaris nominis, duritia vt assolet cordis, ignauiæ torpor, rancor animi, languor acediæ; cui fons forte siccatus lachrymarum, inuocato* IESV, *non continuo erupit vberior, fluxit suauior? cui in periculis palpitanti & trepidanti, inuocatum virtutis nomen, non statim fiduciam præstitit, depulit metum? cui quæso in dubiis æstuanti, & fluctuanti, non subitò ad inuocationem clari nominis emicuit certitudo: cui in aduersis diffidenti, iam iamque deficienti, si nomen adiutorij sonuit, defuit fortitudo? nimirum morbi & languores animæ isti sunt, illud medicina. Nihil ita iræ impetum cohibet, superbiæ tumorem sedat, sanat liuoris vulnus, restringit luxuriæ fluxum, extinguit libidinis flammas, sitim temperat auaritiæ, ac totius indecoris fugat pruriginem.*

Quæuis sunt idola quibus homines impij litare solent.
Matth. 10.
Iesu nomen animo versatum quot commoda conferat.
Bernard. Serm. 15. in cantica.
Iesu nomen vitiorũ omnium æstus sedat.
Iesu nomen pictũ ægros curat.

Chronicon. FF. Minor. in vita S. Bernardini.
Iesu nomen pictum in labaro à S. Bernardino.
EX SYMBOLIS. *Camerar. Cent. 1.*
HISTORIA.

Ingrati in meam professionem animi notas incurrerem, si silerem pietatem seraphicæ religionis in hoc nomen IESV cuius etiam cuso charactere, Religio Capucina, dato, ægris difficiles morbos assolet hoc nomine IESV illicò compescere; & hic sacer nominis IESV cultus, sancto Bernardino maximè fuit cordi, & ab eo ad nos vt eius abnepotes, est velut hereditario iure deuolutus. Hoc nomen sacro labaro innstum, sanctus ille totâ Italiâ circumtulit, & eius ope lasciuiam extinxit, pietatem extinctam accendit, adeóque mira edidit hoc nomine fretus, vt pingi soleat ille Sanctus, irradiante pectori eius, hoc nomine sacro IESV, cui affingere lubet symbolum Solis suos radios spargentis vsquequaque, hoc titulo. VIGAT QVODCVMQVE VIDAT; cui enim præsto est IESVS, huic & præstat omne bonorum agmen, & viget quodcumque videt, sicut & VIGAT QVICVMQVE VIDAT, & meditatur effectus quo exerit viuax illud nomen IESV, quo vigente vigebit & religio Christiana; sicut enituit quondam præsente Constãtino Magno Imperatore, quem cum obiurgarent periti quidam Philosophi gentiles, quod missis simulachris, vt transfuga diuertisset ad Christianos, quorum inanem fidem esse iactabundo ore dictitabant: orant tandem Cæsaream maiestatem vt in medium producat doctissimum quemque Antistitem catholici ritus, vt disputatione inita probent futiles esse rationes quibus stat Religio Christiana. Annuit Imperator, cuius nutu prodiit in medium vir simplex, nullo eloquio insignis, nomine Alexander, & is Episcopus Ecclesiæ Constantinopolitanæ, qui Philosophum multa meditantem, sic affatus est Deo plenus. In nomine IESV Christi præcipio tibi ne loquare: hoc nomine IESV velut fulmine perculsus Philosophus ille conticuit, stetitque Constantini hoc nomine fides illibata.

Iesu nomen prouocatorũ silentiũ imponit Philosopho.
Sozom. l. 1. c. 7.
Nicephorus l. 8. c. 10.
Alexander Episc. quomodo silentium imposuit Philosopho Gentili.

Insurgit in animum sæpè importuna caro, & titillatione lethali vellicat mentem, sed macte, ô fidelis athleta Domini IESV; hostis ille acer hoc nomine compescetur.

Nominibus est vis quædam insita ex Zoroastro.
Plutarchus in vita Scipion.

Zoroaster nominibus inesse quandam vim est commentus, & probârunt hoc Romani post cladem ad Cannas acceptam; eâ enim plagâ labante Republicâ, & optimo quoque capere detrectante clauum: Rei summa posita est penes Scipionem; hoc enim nomen cùm idem sonet ac fulcrum seu baculum cui imminet æger, Roma alio iam Scipione clara, euasit & hoc Scipione illustrior. An Saporis nomen Regibus Persarum auitum potuit sine piaculo omitti, sicut & Pharaonis Ægyptiis? Antoninus Pius, quia benè audiit apud Imperium, Seuerus Imperator voluit omnes Imperatores ab hoc dici Antoninos, sicut & Augustos ab Augusto, & filium suum Bassianum, Cæsarem creans, ex tunc dixerit Antoninum, qui & Imperator extitit Antoninus Caracalla. Et quia vox latina, secundus, æquiuocè sonat prosperum & beatum, summi Pontifices eâ voce adeò capti sunt, vt ab anno millesimo octogesimo octauo omnes, Pontifices sint nuncupati Secundi, vsque ad annum millesimum centesimum quadragesimum quintum, quo æuo sedêre Vrbanus II. Paschalis II. Gelasius II. Callistus II. Honorius II. Innocentius II. Cœlestinus II. Lucius II. sed hi Pontifices nomine tantùm tenùs fuêre secundi; quidam enim fuerunt extorres vt Gelasius, alij ab Imperatore dissiti, varias ærumnas exantlarunt; vt vel hinc liqueat nomini dumtaxat IESV inditam esse bonorum omnium congeriem: alia verò nomina quantumuis augusta & magna, alternante suas fortunâ vices esse lethalia & fato sæpius obnoxia: Luculenti vades huius asserti sunt Augustus, & Constantinus Imperatores,

Nomina quædã vsurpata vt fausta à Regibus & summis Pontificibus.
Ex Baronio ab an. 1088. vsque ad 1145.
Secundus, vox æquiuoca captata à multis Pontificibus.
Historia.

ratores, si qui vnquam bello paceque conspicui.

Cassiodorus in Chronico an. 476.

Augusto rerum potiente, coiere Romani in vnum Imperium tanti fastigij, vt suæ moli impar, postmodùm sub alio Augusto non nutarit modo, sed in varias dissitum partes omnimodè corruerit, & transierit ad Barbaros, capto Augusto ab Odoacre Erulorum Rege, anno quadringentesimo septuagesimo sexto. Eodem & fato desiit Græcorum Imperium, auspicatum à Constantino Mâgno, eâ belli gloriâ insigni, vt toti orbi terrarum illuxerit ille Constantinus Helenæ filius, donec alter Constantinus Paleologus, etiam Helenæ filius, sui ab Ecclesia Romana diuortij luens pœnas, à Mahomete secundo Turca exutus imperio, & vitâ nomen Constantini vsquequaque Græciæ fecit suo casu perexosum. Fuisset Græcia nomine IESV beatior, sed quia negauit Spiritum sanctum ab eo procedere, eius imperium non processit, sed ad Turcas illicò retrocessit.

Chalcond. in Mahomet. 2. sub an. 1453.

Ex IVRE CANONICO.

Cap. 2. de testib. Canone in nomine Domini dist. 23

Ptolomæus lib. 4. de iudiciis c. 3.

Ideò iure sacro cautum, *vt nomen Domini omnes actiones nostras auspicetur*, item & sancitum, *vt nomen Domini apponatur principio cuiuslibet instrumenti*: quasi eo illic nomine illucente, nefas omne ab eo scripto protinùs arceatur. Diceres hoc iure Canonico affingi nomini IESV vim, quam inesse Soli Mathesis ementitur: non enim tantùm esse vim vitalem Soli, ait hæc garrula disciplina, sed & fore Reges ait, qui nati sunt horoscopante Sole in signo Masculino, stipato altero sydere errabundo. An non quadrat & hoc Christo, de quo sub vocabulo sapientiæ, hominum sapientissimus ait. *Per me Reges regnant, per me Principes imperant.* Quidni & vitam præstet hoc vitale nomen IESV? cùm id egerint Imperatorum aliàs emortua simulachra.

MATHEMATICA. *Prou 8*

IVS CIVILE. *Cod. Theod. leg. 1 de his qui ad statuas confugiunt. Statuæ Imperatorum.*

S. Bernard. l 15 in cant.

Ex MEDICINA. *Hippocrates li. 1. præsag. cap. 10.*

Testis hæc sanctio Imperatorum Valentiniani, Arcadij, & Theodosij. *Eos qui ad statuas vel euitandi metu, vel creandæ inuidiæ causâ, confugerint ante diem decimum, neque auferri ab aliquo, neque discedere sponte perpetimur; ita tamen vt si certas habuerint causas, quibus confugere ad Imperatoria simulachra debuerint, iure ac legibus vindicentur.* Si nomen lapidi insculptum hominis morti obnoxij, potuit sic mederi alteri homini nominis emortui suffragia sciscitanti, qualem ille mutuabit opem qui eam à vegeto nomine IESV supplex emendicat; est enim nobis IESV idem ac Græcis est ἴασις salus & medela, vt benè ait Bernardus: *IESVS mel in ore, in aure melos, in corde iubilus, sed est & medicina: labitur quis in crimen, nonne si innocet nomen vitæ, confestim respirabit ad vitam?* Hæc respiratio facilis, index est vitæ reducis ex summo Medicorum Hippocrate, Εὔπνοιαν δὲ χρὴ νομίζειν κάρτα μεγάλην δύναμιν ἔχειν εἰς σωτηρίην, *Spirationis facilitatem existimare oportet magnam vim ad salutem.* Cùm igitur omnigeniti boni tota congeries sit in nomine IESV, exclamemus cum Bernardo. *O quàm bonus, quàm suauis es Domine IESV animæ quærenti te, IESV redemptor perditorum, spiritus anxiati latitudo, animæ lachrymosæ & post te currentis in sudore solatium.* Denique si me audis.

ANIMÆ NOSTRÆ AVGVSTVM NOMEN
IESVS ERIT FAVSTVM
OMEN ET ESVS.

VT CHRISTVS CIRCVMcisus nomen IESV, suo sanguine demeruit, ita & nos salutem hoc nomine partam debemus impigrè comparare.

In hæc verba.

Factum est vt circumcideretur puer, & vocatum est nomen eius IESVS.

SECTIO IV.

Ex RE MEDICA. *Duret. in præn. Coac.*

Ex PHILOSOPHIA.

Ex THEOLOGIA. *S. Thomas 1. 1. q. 71. art. 2. S. Dionys. l. de diuin. nomin. c. 4.*

PEriti Medicæ artis crebrò circumferunt istud Theorema, à lædentibus & à iuuantibus petuntur indicationes, id est; si calidis exacerbatur æger, calida est ægritudo, atque adeò refrigerantibus, seu pharmaco dissono qualitati noxiæ compescenda, sic consuletur ægro ἔργῳ καὶ λόγῳ, experientiâ & ratione, dubiaque salus fiet hac cautione certior. Hac indagine scrutati sunt Theologi, animæ δυσκρασίαν, seu malum habitum qui exurgit ex peccato ad hoc vt occurrant animæ deliquio: Sic arguunt hi animæ consultores. Vniuscuiusque rei natura est forma, secundum quam res illa speciem hanc sortitur; at homo in specie constituitur per animam rationalem; quicquid igitur deuiat ab ordine rationis, id etiam insurgit in naturam hominis quatenus est homo, & bonum hominis eliminat & expungit: quippè ex Dionysio: *Bonum hominis est secundum rationem esse, & malum hominis est, præter rationem esse*; hinc virtus humana quę homini inurit bonitatem & actibus eius, eatenùs est secundum naturam hominis, quatenùs est consona rationi: vitium verò secus, in tantum est contra naturam hominis, in quantum à recto rationis tramite deflectit. Rursus Theologia speculatur in homine naturam bipartitam, in rationalem, & in sensitiuam: beneficio sensuum homo ad actus rationis euehitur: ideóque plures sequuntur inclinationes naturæ sensitiuæ, quàm ordinem rationis; plures enim sunt qui assequuntur principium rei, quàm eius perfectionem, & hinc virulenta mali seges; nimirum peccata repullulant, quia homines morem gerunt appetitui naturæ sensitiuæ. Benè peccatum dicitur deliquium seu defectus, quia à Deo deficit homo, spretâ ratione quæ nos ad Deum ire compellit: vnde Hebræis peccatum dicitur עוך *ngauon* iniquitas quia est contra rationem, & quia homo insurgit in Deum vt carnis agat partes. Dicitur etiam peccatum rebellio, nam eadem vox פשע *paschang*, rebellionem, & peccatum sonat, dum à Deo reprobus auertitur rationis impos ruit in cloacam, seu colluuiem partis sensitiuæ. Dicitur Græcè παράπτωμα id est lapsus; nimirum à ratione deflectere in partem sensitiuam, in quâ cum bruto conuenimus, hoc est non lapsus tantùm, sed alta collisio.

Peccatum quid sit.

Ex LINGVIS.

Radix est ngnauah עוה *inquè agere. pas hang* פשע *rebellare.*

Peccatũ est rebellio.

Peccatũ qua ratione distrahat hominem à Deo.

Quæres vnde à Deo distrahatur homo, cùm sit ille omnium bonorum apex? Respondeo hominem non posse in Deum scandere, nisi quibusdam scalis; sunt autem hæ creaturæ, quarum species egregia mentibus ingerit aliqualem idæam ineffabilis boni; at homo dùm capitur specie

ſpecie ſenſuali, quæ titillat ſenſus, hæret in fucato bono, quo deluſus ſuam explet noxiam voluptatem, cui tenera quadrat emblema, quo mel ex Herculeâ lectum & ex aconiti flore ſatum, eleganti vaſe porrigitur, quo illicò paſti homines, alto ſopore demerſi apoplectici extinguuntur, hoc verſu deſuper.

Impia ſub dulci, melle venena latent.

Peccati pernicies attenditur penes duo.

S. Thomas 3. p. q. 85. art. 3.

Ex præfatis duo ſunt ex peccato, animæ inimica, ſcilicet auerſio à Deo, deuiaute ratione, & delectatio ſenſualis quam ingerit caro; è duobus his hominem lædentibus, petitur theologica indicatio ſalutis vtrique reparandæ. Nimirum pharmacum diluitur quo ratio Deo obſequitur, & ſenſuum quæuis illicita, pœnâ adhibitâ compeſcuntur. Duo hæc pœnitentiam ſartam tectamque conſtituunt; & occurrunt duplici pœnæ quâ reprobi plectentur in æternum: vna eſt pœna damni, ſita in priuatione viſionis eius quâ beantur in cœlo Sancti, & hæc infligitur ob auerſionem à Deo: alia eſt pœna ſenſus quæ inutitur ob voluptates, quibus erat reprobi caro aſſueta deliciari.

Pœnitentia totam labẽ peccati diluit.

Pœnitentia ſatisfactura vſquequaque, rationem renocat ad amuſſim, in Deum dirigendo, & ſenſuum deliria premit adhibitâ pœnâ, qualis eſſe ſolet ieiunij, veſtis hirſutæ, & hiſpidæ, qualem Helias & Ioannes pœnitentiæ Prodromi aliàs ex ſacro codice præferebant. Hic obiter ride Hæreticorum inſaniam, qui totam pœnitentiæ hiſtoriam mentiuntur eſſe ſitam in ceſſatione à delicto, & hoc vt genio ſuo ſeu libidini liberalius indulgeant: eo enim abſurdo dato ſequuntur & hæc, expungenda eſſe ieiunia, & cætera diſſona ſenſui: quæ ſunt tamen inſtituti Chriſtiani, & Apoſtolici exemplo rata. *Caſtigo corpus meum & in ſeruitutem redigo, ne cum alijs prædicauero, ipſe reprobus efficiar:* immò & ipſa pœnitentiæ etymologia partes noſtras agit. Pœnitere eſt quaſi pœnam tenere, & Poëta Auſonius eam ſic loquentem edit.

Sum Dea quæ facti, non factique exigo pœnas.
Nempe vt pœniteat, ſic Metanœa vocor.

EX IVRE CANONICO.

Can. Quem pœnit. de Pœnit. diſtin. 1.
Can pœnitentia.
De pœnit. diſtinct. 1.
Can non ſufficit. De pœnit. diſtin. 1.

Et hoc clamat titulus moralis huiuſce ſectionis, quà infero Chriſtum non induiſſe ſalutare nomen IESV, niſi effuſo ſanguine in Circumciſione, vt edoceret nos ſalutis æternæ nequaquam fore compotes, ſi non lachrymis retroacta diluamus. Sunt autem lachrymæ ſanguis è corde fluens, vt ait Baſilius; nec meum putes eſſe hoc inuentum tropologicum: ſanctio eſt iſta canonica. *Quem pœnitet omninò pœniteat, & dolorem lachrymis oſtendat.* Et altero canone. *Pœnitere eſt pœnam tenere, vt ſemper puniat in ſe vlciſcendo, quod commiſit peccando.* Ne quid hiulcum deeſſet hoc iure ſacro ad genuinæ pœnitentiæ ſeriem: ſic ſe habet hæc norma canonica. *Pœnitenti non ſufficit mores in melius mutare, niſi de præteritis malis ſatisfaciat Domino per pœnitentiæ dolorem, per humilitatis gemitum, per contriti cordis ſacrificium cooperantibus eleemoſynis & ieiunijs.* Strepant & ganniant hæretici, non ſunt audiendi clamante iure canonico, quo nefas eſt arbitrari hominem ſontem, & emortuum lethali noxa poſſe fieri rediuiuum, non diluto lachrymis, & aliquâ pœnâ, piaculo.

EX IVRE CIVILI.
Cod. Theod.

Hoc idem eſt & iure ciuili ratum, multiplici lege in quibus hæ ſunt. *Vnuſquiſque pro crimine in quo fuerit deprehenſus metum congruæ ſeueritatis excipiet.* Hæc lex eſt Imperatorum Valentiniani & Valentis. Aliam accipe affinem Imperatorum Arcadij & Honorij. *Sancimus ibi eſſe pœnam vbi & noxa eſt.*

lib. 9. & Leg. 18 de Pœnis.

EX MATHEMATICA.
Ptolemæus l. 3. de iudiciis c. 12. & 13.

Hanc mulctæ rationem latæ in homines ſontes, liceat petere ex placito Matheſeos, cui eatenus tantùm, quatenus ad mores attinet, aſſentimur. Ptolemæus ait homines infauſto ſidere natos, variis iactari ſolitos æſtibus, nec ad magna ſcandere, niſi multo ſudore exhauſto, & in ea eſſe ſorte putat hos, quibus Planeta Dominus horoſcopi eſt in domo laboris, ſeu in domo cadente: ſic enim Mathematica nuncupat aliquas cæli partes in duodecim diſſiti ſectiones, ex hoc delirio licet, probo titulum ſectionis, nos non fore ſalutis æternæ conſcios, niſi multiplici labore prærnio. Quippe Geneſis noſtra eſt infauſta; naſcimur enim filij iræ & naturâ deuiâ exiſtimus in domo laboris cum Adamo cui dictum eſt. *In ſudore vultus tui veſceris pane tuo.* Quod & ſubiit ille, etſi regio clarus imperio Dauid. *In laboribus à iuuentute mea:* vnde & ait. *In flagella paratus ſum.* An non in cadente domo editus eſt homo, natura eius originali deliquio ſauciata. Audi prognoſticum S. Gregorij aſſerentis, nos eſſe editos in domo putri. *Ipſe quotidianus corruptionis defectus, quid eſt aliud, quam quædam prolixitas mortis?* Quid inde? niſi ad laborem orta conditio; nimirum vt ſubiicit idem ille ſanctus, *Ad magna præmia perueniri non poteſt, niſi per magnos labores. Vnde & Paulus egregius prædicator ait. Non coronabitur niſi qui legitime certauerit. Delectet igitur mentem magnitudo præmiorum, ſed non deterreat certamen laborum.*

Geneſ. 3.
Pſalm. 87.
EX SS. PATRIBVS.
Gregor. Homilia 37. in Euang. ibid.

Beatitudo magnos agones petit.

Hinc callem ad ardua ſudore manantem, nec non & ſanguine purpureum ingreſſi ſunt Martyres animo non nutante; ſciebant enim gloriæ, ſicut & ferculi Salomonis aſcenſum eſſe purpureum, id eſt & Chriſti, & eius athletarum ſanguine rubeum, & hac purpurâ coruſcantem. Eorum agones admiratur eodem & brauio clarus Cyprianus. *Quibus ego vos laudibus prædicem, fortiſſimi Martyres? robur pectoris veſtri, & perſeuerantiam fidei quo præconio vocis exornem? tolleraſtis vſque ad conſummationem gloriæ duriſſimam quæſtionem, nec ceſſiſtis ſupplicijs, ſed vobis potiùs ſupplicia ceſſerunt, finem doloribus quem tormenta non dabant, corona dederunt; lanienа grauior ad hoc diu perſeuerauit, non vt ſtantem fidem deiiceret, ſed vt homines Dei, ad Deum velocius mitteret. Steterunt torti torquentibus fortiores & pulſantes ac laniantes vngulas, pulſata ac laniata membra vicerunt, inexpugnabilem fidem ſuperare non potuit, ſæuiens plaga diu repetita, quamuis rupta compage viſcerum, torquerentur in ſeruis Dei, iam non membra ſed vulnera, fluebat ſanguis qui incendium perſecutionis extingueret, qui flammas, & ignes gehennæ glorioſo cruore ſopiret.*

Cyprian. lib. 2. Epiſt. 6.

Martyrum conſtantia commendatur.

Hiſtoria Eccleſiaſtica.
S. Auguſt. l. 1. de anima c. 10.

Hunc aſcenſum eſſe purpureum, & nullum alium ab hoc eſſe, præoſtendit Deus ſanctæ Perpetuæ Martyrio poſtmodum inſigni, vidit ea ſcalas cœlum verſus erectas & ad mundi apicem vſque pertingentes, in quas cùm ſtupens eſſet intenta, animaduertit has ſcalas eſſe multiplici acumine gladiorum hiſpidas, nec poſſe à quopiam mortalium, corpore innoxio pertranſiri; quaſi vel hinc eam Deus vrgeret ad agonem quem fortiter obiit, decurrens multa

supplicia quibus superior, cessit tandem fatis suo sanguine purpurata.

Historia profana. *Plutarch in Scipione & Catone.*

Ipsi & Gentiles inania nomina nundinantes, mercati sunt ea tumida nomina, consertâ sæpè manu cum hoste valido, à quo icti, cœpere suos gloriæ titulos, sanguine despumante. In his fuêre principes, Scipiones Africanus atque Numâtinus, & Cato dictus Vticensis ab vrbe Vticâ, pereuntis huiusce Catonis sanguine cruentata.

Historia.

Si sanguinis effusum inde nomen, præmium dignum satis supérque putauêre Gentiles; quales, opinaris, aculeos addidit Sanctis, gloriæ perennis illa certitudo manans de sanguine effuso, & Christi nomine minimè designato? Inglorium putauêre corpus, quod esset minimè lacerum in causa nominis IESV. Testis ille de quo S. Greg. Nazianz. coæuus illi Sancto, quem cùm Iulianus fidei desertor infidus, torqueri iussisset exquisito supplicio, ait tortori eum fuisse vni parti sui corporis iniurium, quia toto penè corpore lacero in fidei obsequium, esset aliquod adhuc membrum penitùs illibatum.

Greg. Naz. oratione in Iulianum.

Martyris cuiusdam constâtia admiranda.

Verè hic dignus nomine æterno, quod liberali sanguinis sui libamine demeruit. Et equidem credo vt in libro discolore, charactere vario litteræ miniatæ aliis præeunt veluti capitales: ita & in libro vitæ, aliis eminent nomina sanguine tincta beatorum; imò & Tertullianus in ea fuit mente, Angelum stantem pro foribus paradisi exerto gladio, nemini aditum cedere peruium, nisi ei cuius sanguine fit hebes & obtusa acies gladij, ignauos omnes ab aditu illo gloriæ coërcentis: Sic ille. *Quomodò Perpetua fortissima Martyr, sub die passionis, in reuelatione paradisi, solos illos commartyres vidit suos, nisi quia nullis romphæa paradisi ianitrix cedit, nisi qui in Christo decesserint?*

Tribulationibus honorantur Sãcti. *Tertul. lib. de anima. c. 55.*

Hoc ipsum intendit Christus, ipso momento passionis suæ cùm discessurus à cœna ait suis Symmystis. *Ego dispono vobis, sicut disposuit mihi Pater meus regnum*: quasi diceret; ô discipuli, ne tentate aliud iter in cœlum, ab eo quod ineo, sanguine meo madente. Idem Dominus rediuiuus inculcauit. *Oportuisse Christum pati, & ita intrare in gloriam suam.* Nec mysterio vacat, quòd corona aculeis hispidâ fuerit in morte sua redimitus; hinc etenim edocuit suos, pœnarum quæuis acumina assumpta, se se nobis in coronam gloriæ coaptare; Hoc est expertus Maximilianus Imperator, qui multis difficultaribus sæpe iactatus, Imperium nactus multiplici bello lacerum, vbi sudorem detersit copiosum, factus tandem quietior, pro symbolo sumpsit Malum punicum, cuius est hæc indoles à natura, vt pomum illud coronâ cingatur eodem tempore, quo formantur intus multiplices acini rubentes, veluti sanguine perfusi. Imperator hoc mirificè pomo delectatus, assumpsit in tesseram æui quod egerat in firmando Imperio, & huic malo punico titulum hunc inscripsi. PER TOT DISCRIMINA RERVM, dicens suam coronam, vtique magno constitisse, nec tot esse rubentes acinos in punico malo: quot ille ebiberat æstus & sudores. Alludebat ad Heroem illum, cui Latij diadema prostabat, multo sanguine libato, Deo Latij tutelari,

Luc. 22.

Luc. vltimo.

Tribulationibus gloriæ & coronæ emuntur.

Ex SYMBOLIS.

Typotius lib. symb.

Per varios casus, per tot discrimina rerum,
Tendimus in Latium, sedes vbi fata quietas,
Ostendunt.

Igitur homò si cœlos anhelus optas, malum punicum tuæ insideat menti, stipatum suo lemmate. Per tot DISCRIMINA RERVM, nullas tibi fige patiendi metas, labores vt annuli in catena non succedunt sibi tantùm, sed intimè connectuntur. Huius rei testem meditare Christum, cuius nomen IESV sanguine partum fuit, ab eo nóminis exordio in Circumcisione & tandem eodem Domino animam agente in Cruce, nomen IESV titulo Crucis inustum, fuit sanguine delibutum; quippe capiti Christi impositum quod spinæ cruentabant, non fuit exanguis hic titulus, immò morti Dominus adiudicatus ob nomen suum: sic enim populus Pilatum vrgebar. *Nos legem habemus, secundum quam debet mori, quia Filium Dei se fecit.* Audacius dicam: ni Dominus pati debuisset salutis hominum causâ, hoc nomine IESV non esset insignitus. Etenim Angelo hoc nomen aperiente Virginis Matris sponso sancto Ioseph ait: *Vocabis nomen eius IESVM, ipse enim saluum faciet populum suum à peccatis eorum.* Vbi particula (enim) coniunctiua, quandam causalitatem inuehit humanæ salutis, ad nomen IESV, cuius initia in Circumcisione rubea, vltimum demum acceperunt editæ salutis humanæ, in ara crucis, incrementum. Etsi enim eiusdem charitatis fuerint omnia opera Christi, passio tamen eius habuit effectum quem non sortita sunt reliqua opera Christi, quia genus operis istius, nempè passionis, maximè conueniens fuit saluti hominum reparandæ, multa enim coiêre requisita ad naturam humanam reducem, quæ sanctorum Patrum aliqui prælibarunt. Primum est virtutis idea homini proponenda: omnigenæ autem virtutis specimen imitandum, inest passioni, vt ait summus Apostolorum apex Petrus. *Si benè facientes patienter sustinetis, hæc est gratia apud Deum, in hoc enim vocati estis, quia & Christus passus est pro vobis relinquens exemplum vt sequamini vestigia eius.* Vides hoc textu sequelam Christi indici nobis ex passione quam obiir: & in ea est sententia Augustinus. *Sapientia Dei hominem, ad exemplum, quo rectè viueremus, suscepit.* Secundò genus illud mortis diluebat aptè crimen quod incurrit homo edendo de ligno lethali, passus est enim Dominus se ligno affigi, quasi restituens fructum, quem Adam inde sustulerat, vt ait in Psalmis. *Quæ non rapui, tunc exsoluebam*: hinc ait Augustinus. *Contempsit Adam preceptum, accipiens ex arbore pomum, sed quidquid Adam perdidit, Christus in cruce inuenit.* Subdit & aliam rationem Chrysostomus. *In edito loco, & non sub tecto passus est Christus, vt ipse etiam mundaretur aër, ipsa item & terra idem sensit beneficium, decurrentis de latere sanguinis stillatione mundata.* Aliam & ex proprio penu subiicit rationem Sanctus Thomas dicens: Christum in excelso mortuum, vt nobis viam sterneret ad excelsa. Vnam excogitauit adhuc Augustinus suo dignam ingenio, Sic ille. *Non frustrà tale genus mortis elegit, vt latitudinis, & altitudinis, & longitudinis, & profunditatis, de quibus Apostolus loquitur, magister existeret: nam latitudo quæ est in eo ligno, quod transuersum desuper figitur, hoc ad bona opera pertinet, quia ibi extenduntur manus: longitudo in eo quod ab ipso ligno, vsque ad terram conspicuum est; ibi enim quodammodo statur, id est persistitur*

Gloria laboribus emitur

Christus sãguine effuso mercatus est gloriam.

Luc 1.

Ex THEOLOGIA. *S. Thom. 3. p. q. 48.*

Iesu nomen beneficum hominibus.

Ex SS. PATRIBVS.

August. lib. 83. quæst. quæst. 25. Psalm. 64. Serm. de passione.

Chrysostom. Homil de Cruce & latrone.

S Thom. 3. p. q 46. ar. 4. De gratia vet. & noui test. c. 26.

Ex Historia Ecclesiastica.

persistitur & perseueratur, quod longanimitati tribuitur: altitudo est in ea ligni parte, quæ ab illa quæ transuersum figitur, sursum versus relinquitur, hoc est ad caput crucifixi, quia benè sperantium superna expectatio est. Iam verò illud ex ligno quod fixum occultatur, vnde totum illud exurgit, profunditatem significat gratuitæ gratiæ. Liquet ex hac congerie rationum, Christum maximè meruisse nomen suo sanguine, Saluatoris, eaque est Christi & crucis affinitas, vt Romani Imperij potissimum labarum, Christi nomen haberet, cruce & littera Ro figuratum ☧ hoc signo, vbi vides litteram Chi referre decussatam crucem X quam ipse Constantinus diademati affinxit: vndè Baronius benè infert Christum in cruce, & in Christo crucem, & quod summum est, Christum ex cruce demonstrari esse verè Christum id est vnctum: hoc enim sonat vox Græca Χριστὸς ἀπὸ τοῦ χρίζειν quod est vngere, sicut & hinc dicitur Messias quod Hebræis idem est ac Græcis Χριστὸς משיח *Maschiach,* à radice משח *maschach* nullibi æquè ac in cruce fuit liberali vnctione perfusus, vt benè arguit Theodoretus.

Christi nomen cruce figuratum.

Eusebius lib. 1. vita Const. c. 25.

Christus in cruce vnctus. Baron tom. 3. annal sub ann 312.

Non vnguentum simpliciter, sed effusum dixit sponsa; quemadmodum enim vnguentum in vase conclusum, inclusam continet & ipsam odoris fragrantiam, si autem effundatur, ipsum quoque aërem replet: sic Dominus Christus ante passionem, paucis erat notus, at posteàquam crucem mortemque sustinuit; ac veluti corporis vas aperuit, continuò odoris suauitate mundus vniuersus completus est, ob id sponsa ait, vnguentum effusum nomen tuum, quasi dicat effusiones, & fontes multiplices, qui totum orbem terrarum odoris suauitate repleuerunt, vnicam habent venam & originem, vnguentum tuum, in eo namque inhabitat omnis plenitudo diuinitatis, & ipse cuncta simul Spiritus dona, vt homo suscepit. Hac vnctione sicut athletas vnxit milites suos Imperator Constantinus, Christi nomen clypeis & vexillis apponens, vt ait Prudentius.

Theodoret in c. 1. Cant.

Christi nomẽ suis oleũ effusum in Passione,

> *Christus purpureum, gemmanti textus in auro,*
> *Signabat labarum, clypeorum insignia Christus*
> *Scripserat, ardebat summis crux addita cristis.*

Prudentius lib. contra Symmach.

Idemque Poëta sacer, inducens Constantinum Romam alloquentem, post extinctam tyrannidem vrbis huius, cui populi omnes ingemebant, ait Imperatorem vexilla sua nomine Christi præfulgida, illuc intulisse, vt nomini Christi idola cederent, quæ illic anteà sæuiebant. Audiendus de hoc Prudentius nomine Constantini.

Christi nomen inscriptum labaris & clypeis militum.

> *Agnoscas Regina lubens, mea signa necesse est,*
> *In quibus effigies crucis, aut gemmata refulget,*
> *Aut longis solido ex auro, præfertur in hastis.*

Vbi supra.

Satis superque credo rata esse, quæ sunt titulo præposita sectionis huius, nomen IESV sanguine partum, sollicitare nostram ignauiam, ad hoc vt impigrè crucem & nos etiam amplectamur, cùm ex ea vitæ immortalis latices, ad nos vsque abundè deriuentur, & vtinam animos induceremus æstuantes, Sancti illius, cuius pietatem ebibes fortè, si eodem & Spiritu Christum sic compellas. *Diligendus es, mi Domine, toto corde, totâ animâ, & tua mihi sequenda vestigia, qui pro me mori dignatus es, & quomodò fiet istud in me nisi per te? Adhæreat anima mea post te, quia tota virtus eius pendet ex te, ad tua passionis gloriosa insignia, in quibus salutem meam operatus es, totum me inclino, adiuua imperfectum meum: odor enim vitæ spirat mihi in omnibus his, horum virtute ab astutiis Sathanæ me custodi, ac me conforta vt iugum mandatorum tuorum, suaue mihi fiat, & onus crucis tuæ sit animæ meæ leue.* Et si sint luculenta satis ea quæ hactenus hausta ex vario fonte propinaui, seruaui tamen bonum vinum vsque adhuc, & in calce sectionis, sicut in epularum exitu depromo poma noua & vetera: etenim gemino exemplo stabilio neminem posse nomen IESV, nisi effuso sanguine copioso, aut sudore multo saltem ebibito, congruè demereri.

Bernard. in Med. tat. de Pasione Domini Iesu.

Huiusce veri vadem se præstabit Vas electionis Paulus Apostolus, qui vnus electus est à Deo, vt nomen IESV portaret in Gentium fines, inuisos aliis Apostolis; sed vnde Paulo tanta (præiudicium eminentiæ vehens) Dei benignitas?, vnde soli ex illibato Apostolorum choro, nominis IESV tam intima & alta impressio, vt vnus ille dixerit, Domini IESV se stigmata circumferre: sic enim lætitiâ gestiens ineffabili ait velut impos sui: *De cætero nemo mihi molestus sit: ego enim stigmata Domini mei IESV in corpore meo porto.* Expendenda est ad trutinam codicis sacri tanta dignatio, & audiendus Lucas viarum eius fidus & indiuiduus comes, qui seriâ narratione discutiens conuersionem Pauli, ait Dominum Iesum dixisse Ananiæ demandans ei curam Pauli. *Vas electionis est mihi iste, vt portet nomen meum coram gentibus, & Regibus & filiis Israel: ego enim ostendam illi, quanta oporteat eum pro nomine meo pati:* huiusce textus accipe meum sensum.

Tribulationes Paulum aptauerunt in vas electionis.

Galat. 6.

Actor. 9.

Ex Cantico, Domini IESV nomen oleum est effusum, cuius vnctione homines omnes lethali plagâ saucij, fuêre sospitati, vt gentes exanimes, vt pote nesciæ Christi fierent hoc balsamo rediuiuæ, operæ-pretium fuit aptare vas congruum illius olei mystici dignitati: at nullum aliud orbe toto vas oculis Dei adeò enituit sicuti Paulus, cuius etiam Deus ipse speciem esse demiratus dicitur apud Chrysostom. *Cælum suum seruans terminum & canonem, eadem statione consistit, mentis verò Paulinæ sublimitas, omnes cælos transcendit, ipsique Christo conuersatur. Est autem tanta eius pulchritudo, vt & Deus illam deprædicet. Astra quidem cùm fierent, admirabantur Angeli, hunc verò Deus ipse admiratus est dicens, vas electionis iste mihi est, cælum istud sæpe à nube obtegitur, Pauli verò mentem nulla obnubilauit tentatio, sed in mediis quoque tempestatibus ipsam meridiei claritudinem sua splendore superauit.* Et S. Thom. Aquinas, legens in IESV Siracide Simonem Pontificem fuisse. *Quasi vas auri solidum ornatum omni lapide pretioso.* Diuertit illud elogium ad Paulum Apostolum Doctor ille Angelicus. *Paulus fuit vas auri ob sapientiam, solidum ob charitatem, ornatum cæteris virtutibus.* Anteà dixerat Hieronymus *Vas electionis est Paulus, quia est vas legis, & SS. scripturarum armarium*: & luculentius idem ait alibi. *Electionis vas tuba Euangelij, rugitus Leonis nostri, tonitru gentium, flumen eloquentiæ Christianæ, qui mysterium retro generationibus ignoratum, & profundum diuitiarum sapientiæ & scientiæ Dei magis miratur quàm loquitur.* Denique vas fuit admirabile Paulus opus Excelsi. Excelsi inquam illius, qui Paulum effinxit ad exemplar

Iesu nomen quare dicatur oleũ effusum.

Chrysostom. Hom. 18. in cap. 12. ad Roman.

Pauli Apostoli encomia.

Ex SS. PATRIBVS. Eccles 50.

S Thom in præfat. ad epist Pauli. Hieronym in cap 8. Ose. id in ep. 61. ad Pãmach.

Filij

Filij sui, cuius nomen debebat effundere in varias orbis oras, hoc mystico oleo inungendas. Oleum vt pabulum ignis, facit ad luminis incrementum, & ad hoc alludit Bernard. dicens: Gentibus illuxisse lumen fidei, prædicato nomine IESV, sicut effuso oleo ignis assurgit, & lux diffunditur. Sic ille. *Vide nunc idem oleum de effuso sponsi nomine, lucet prædicatum. Vnde enim putas in toto orbe tanta, & tam subita fides lux effusa, nisi de prædicato IESV? Nomne in huius nominis luce, Deus nos vocanit in admirabile lumen suum.*

Bernard. Serm. 15. in Cant.

Eccles. 43.

Instabis ista esse encomia Pauli, sed non caussas electionis eius ritè dissoluentes? capio te, facturus satis si dixero vas illud tersum quod sæpe lymphatum aqua putior alluit, vnde arguo nihil fuisse mundius Paulo, cuius næuos antea contractos, ex zelo deuio à fide, iugis sudor ex diurno labore impenso fratribus, nec non & sanguis sæpe effusus optimè diluerunt: eâ munditie enituit, vt Chysost. illi faciat impares alios Apostolos. *Nullus Paulo maior est, aut etiã æqualis.* Hanc vasis huiusce nitelam peti à sudore, & sanguine Pauli, ipse Dominus IESVS Ananiæ prænuntiat: vbi enim ait, *Vas electionis est mihi iste;* continuò subiicit rationem seu caussam. *Ego enim illi ostendam, quanta oporteat eum pro nomine meo pati:* quasi diceret Deus: tantos ille exantlabit labores, nominis mei ergo, vt sudor vndequaque defluens vt crystallus, Paulum aptet in vas omni vitro lympidius, ita vt Paulo quadret symbolum eius qui globum in tabula præferebat crystallinum, hoc titulo. EX GLACIE TANDEM CRYSTALLVS EVASI. Volebat author lemmatis insinuare aquam, quæ hyeme sæuâ riget in rupibus, mutari in crystallum, ita & ærumnia æquo animo acceptis, homines illi fortunæ ludibrio assuetos, fieri crystallinos, vt videre est in Paulo, qui Apustolatus sui diploma accepit sudore suo, & etiam sanguine consignatum: vt potiùs vocatus sit ad patiendum, quàm ad agendum; ideóque fidelibus orantibus ne iret Hierusalem, vt vitæ suæ consuleret, ait. *Quid facitis flentes & affligentes cor meum? Ego autem non solum alligari, sed & mori in Hierusalem paratus sum propter nomen Domini Iesu.* Ex his constat Christum suos antesignanos accingere ad labores, antequã ad coronas, & ad hoc allusit Mutius Columna præpositus agminũ Ecclesiæ, qui in potioti labaro, maiusculo typo has voces insusserat, AGERE ET PATI FORTIA ROMANVM EST.

Act. 14. & l. 1. de provid. Actor. 9.
Tribulatione lucida sit anima.

EX SYMBOLIS.
Sadoler. lib. 3. Symbol. vbi ait fuisse Lud. Genz. ducis Mant. Actor 21. Typotius lib. Symbol.

Probarem magis si dixisset AGERE FORTIA Romanum est, fortiora pati Christianum est, quippe ea est tota gloria fidelium, ipsi Paulo maximè cordi: ait enim, *Gloriamur in tribulationibus.* Sunt etenim viæ quas Deus sternit ad gloriam, & velut quidam indelebiles gratiæ characteres, quibus exornatæ beatorum mentes, à noxia collunie reproborum, in hoc sæculo dispescuntur. Ab hoc non abhorret August. sic Deum affatus. *Ostende persecutori non solum benitatem, verum etiam seueritatem tuam, patiatur quod fecit illos & pati, qui faciebat, sentiat & ipse quod alius inferebat. Ego* (inquit) *illi ostendam, quæ illum oporteat pro nomine meo pati, qui faciebat contra nomen, patiatur pro nomine. O sæuitia misericors: vides illum præparare ferrum, sectlurus est, non perempturus.* Liquet ex præfatis, vas illud aptius esse ad asseruandum oleum effundendum, id est,

Rom 5.

Augustin. Serm. 14. de Sanctis.

nomen IESV, quod ampliore sudore madet, ideóque Paulo, supra alios Apostolos fuisse creditum nomen IESV, quia plures aliis Apostolis obiit passiones, quas lubet hic ex sacro codice recensere. Paulus ministerium suum conferens, cum aliis discipulis Deo plenus ait: *Ministri Christi sunt, & ego, vt minus sapiens dico, plus ego, in laboribus plurimis, in carceribus abundantius, in plagis supra modum, in mortibus frequenter, à Iudæis quinquies, quadragenas vnâ minus accepi, ter virgis cæsus sum, semel lapidatus sum, ter naufragium feci, nocte & die in profundum maris fui, in itineribus sæpe, periculis fluminum, periculis latronum, periculis in genere, periculis ex Gentibus, periculis in ciuitate, periculis in solitudine, periculis in mari, periculis in falsis fratribus, in labore, & ærumna, in vigiliis multis, in frigore & nuditate.* Vides quo sit vas hoc sanctum igne conflatum, vtque aliis præeat in gloria qui omnes etiam suis passionibus antevertit. Vnde & futuræ gloriæ propè iam conscius ait. *Si gloriari oportet, quæ infirmitatis meæ sunt gloriabor.*

2. Cor. 11.

Cor. ibidem

Ex enascentis Ecclesiæ viridario, poma vetera decerpsimus hactenus; diuertamus ad eiusdem grandæuæ Ecclesiæ hortos peramœnos, collecturi poma noua, futura antidotum pomi quod extitit toti Adami prosapiæ virulentum. Poma noua sunt fructus illi, quos edidit illa insignis societas nomine IESV nuncupata; huic fuere peruij calles Pauli Apostoli, cuius tramitem iniens Ignatius à Loyola, creditum fuit illi nomen IESV, cuius signifer egregius ille, eodem propè quo & Paulus ære mercatus est nomen IESV, quo docta æque & pia societas eius, vt titulo decoratur, ita vt mihi quondam meditanti panegyrim de S. Ignatio, nihil melius occurrerit quàm vtriusque Sancti omnimoda pene relatio, cuius accipe synopsim, donec proximo volumine luculentam edam homiliam de hoc Sancto, in tractatu de Patriarchis.

Militiæ non ignarus extitit Paulus, qui & armata manu stipatus sæuiebat in Christianos, dum cælicâ voce perculsus est, & Christo dedit manus, nobili stemmate clarus Ignatius, volebat & posteris suis gloriâ bellicâ prælucere, ideò arcem propugnaturus accepit, vbi impigri ducis obiens omnia munia, directa est in arcem obsidione cinctam, ingens machina, quæ igne, ferroque lethali fœta, globum enixa est, adeò ingentes spiritus vehentem secum, vt arcis Ignatij propugnacula saxo præualida, suo impetu terebrarit. Lapides hac collisione dissiti, æmulantes indolem globi, valido nisu resilientes è compage suâ, in proximos quosque vsquequaque sæuierunt. In his fuit Ignatius, cui femur hoc attritu contritum est; imponitur lecto, vt quieto corpore vulneri consulatur: ille quietis impatiens, vt labori assuetus, cubile exosus, librum petit cuius lectioni decubitus tædium leuet. O Dei arcana abdita sæculo! porrigitur codex vitæ Sanctorum, obuiam habet vitam Sanctorum Petri & Pauli, quam vt ille decurrit, sensit illapsum eumdem hunc spiritum, qui perculit Paulum, quo & ipse sensim actus, hæc infima quæque fastidiens, anhelus ad maiora, induit animum Pauli, qui arbitratus est omnia vt stercora, vt lucrifaceret Christum, quippe ex eo decubitus articulo, sæculi huius speciosa quæuis vt vilia crepundia Ignatio nausearunt. Diceres hunc

P. Ribaden. in vita S. Ignatij à Loyola.

Ignatij à Loyola comparatio cum Paulo Apostolo.

nunc globum fuisse vocem cœlitus missam, quæ corpus attriuit, vt vel hinc spiritus valentior exurgeret, & hæ Pauli atque Ignatij paria propè fuerunt exordia. Calente in dies Ignatij pietate, Deus eum multiplici passione decoctum, vt vas in honorem euexit in Societatis nomini suo IESV sacræ Antesignanum, nec ante Ignatio credidit nomen IESV, quin ille Pauli labores omnes obiisset, & aculeorum pœnitentiæ senticeta, aliis inuia peragrasset, vt liquet ex serie vitæ eius, quam facile est componere cum Pauli ærumnis supra recensitis, accipe hic succinctam epitomen.

Fuit Paulus, *in itineribus sæpe*, Ignatius Palæstinam, Galliam, Italiam, Hispaniam, multasque alias peruasit oras AD MAIOREM DEI GLORIAM, fuit enim hoc symbolum eius vnius, tantum Dei gloriam, totis suis animæ corporisque nisibus anhelantis.

Periculis latronum Paulus fuit obnoxius: Ignatius pecuniæ summam, quæ collata fuerat in vernaculos vsus, socij sui perfidia vsurpatam perdidit, vnde coactus est suam leuare inediam, stipe postmodum mendicata. PERICVLIS IN MARI iactatus est Paulus: an non Ignatius qui transfretans mare Cyprium, dum dyscolos nautas argueret, illi Sancto iniurij necem, sed perperam intentarunt: cum enim Ignatium deponere cogitassent in insulam inanem, resflante vento fuerunt aliò deportati: PERICVLIS EX GENTIBVS fuit Paulus impetitus, ita & Ignatius, nam Turcis effusis in oras Asiæ, non inde peregrinans resiliit Ignatius: PERICVLIS EX GENERE doluit Paulus, molestum est etenim à suis excipi pessimè: hoc sensit Ignatius, nam eiusdem cum eo stemmatis affines & propinqui, pertæsi nouum vitæ genus, tanquam degenerem nobilis priscique titus quotidie subsannabant: PERICVLIS IN FALSIS FRATRIBVS, tentatus est Paulus, forsan & grauius Ignatius, qui falsò delatus ad Rectorem collegij sanctæ Barbaræ, propè non fuit exceptus virgis palàm, & hoc Parisiis ad instantiam quorumdam, qui zelum suum iniquum abdebant pietate ementita. Fuit & aliàs insidiis iniquorum hominum qui se pios esse simulabant, actus ad fidei dubiç tribunalia, velut hæreseos vile mancipium; & quia nouus hic æmulus Pauli, debebat colligere socios, qui portarent nomen in Gentes quasque remotas, ostendit ei Deus adhuc neophyto, quanta oporteret eum pati pro nomine IESV. Nemo sociorum Ignatij tenuit pœnas obuias, imò vnus quisque & S. Xauerius, Romæ in Xenodochio, ægrorum curam gerens cùm cœlitus didicisset, se plurima perpessurum in India, fidei causa seminandæ, exclamauit eâ quâ contentione potuit. PLVS DOMINE, PLVS, PLVS, eaque vocis intentio socium eius proximo decumbentem cubiculo perculit: ô dignum alumnum alterius Pauli!

Ignatij agones multi.

S. Xauerij animus anhelus in angustias.

Nec mysterio vacat, quod mille iam, & quingenti propè anni effluxerant à Christo nato, & nulli tamen piorum hominum congregationi, suum nomen Dominus IESVS indulserat: rem dicam nobilem sanè Ignatij sequacibus, & quæ causam ingerat, ob quam prætereitis aliis antea familiis huic sanctæ Ignatij prosapiæ insederit nomen IESV: ab argumento à simili eruam rationem.

Lib. 1. vita S. Xauerij c. 9.

Audiuit olim Henricus IV. Gallorum Rex inclytus, Alexandrum Farnesium virum vtique gentis suæ decus, aperto Marte properare in Galliam, ancipitis regni iura prælio discussurum; occurrit ei Rex vsquequaque impauidus; sed ne armis suis proderetur tutius, atque liliatis, arma hæc regia exuit, expectauêre omnes dubij quemnam Heroum qui in acie illa erant multi, hoc dignaretur honore: vt cum eo commutaret, arma. Rex nobilem euocat præualidum cui nomen Mesplez, & hunc toto aspectante exercitu, regio hoc induit apparatu, dicens; nequaquam elegi hominem inglorium, de probato eius animo constat, non alium noui qui in medios hostium cuneos, arma mea inferat validius, & Galliæ nomen exoticæ genti terribile præostendat. Paulò pòst classicum insonat, concurrunt acies æquo Marte, sed vtroque exercitu fatiscente, canitur vtrimque receptui, & vbi se se collegerunt acies, singulis suis quæque castris, prodit in medium strenuus eques, regiâ panopliâ conspicuus, regique astans multo hostium sanguine rubens, quem suo sudore diluerat. Gratulabundus Princeps eum amplexatus est, vt qui nutanti regno, fulcrum suo se sanguine præstitisset. Ita & actum est cum societate IESV: tertiò sæculis hæreses emergentes, religiosi plerique extinxerunt; sed sæculo Ignatij tota Anglia, & aliæ in Pannonia oræ defecerunt à fide, & Sathanæ perfidia, variis diffusa sæculis, suum totum virus effudit in hoc æuum, quo hæresis omni scelere compacta, in Ecclesiam arietans, non modò Dynastas sæculi præpotentes euertit, sed & Præsules distraxit à pascuis, & in his Cardinalem Castilionem. Quid putas actum cum viri vulgo, vbi hæc hydra sæuiit in purpuram; & peruasit sacrum illud collegium antea inuium hæreticis; Reuera opus erat lectissima manu, quippe ad Triarios deuentum erat, Christus societati enascenti nomen suum indidit IESV, quod nomen est armatura, & vis nescia vinci, vt aiebat Dauid æmulo suo, moli & armis suis plus æquo confidenti. *Venis ad me cum gladio & hasta; ego autem venio ad te in nomine Domini.* Quod si quæ congregationes, hoc nomine IESV se designant, hoc actum est earum arbitrio tantùm, & non Dei, qui soli mysticę soboli Ignatij nomen IESV affinxit; sciebat enim societatem illam amore feruidam, nomen IESV in gentes illaturā, nec defuit fides illi præsagio, etenim plurium sociorum martyrio Societatis initia purpurascunt. Nec vnquam solet, plurium ordinum socieras alma parens, ingruentes procellas in zelum eius ignauia detrectare. Vt Dauid & Ionathas mutauêre vestes, in tesseram mutui amoris, ita & Ignatius arma sua, & vestes anteà nobiles, pendulas sacrat aræ ædis Montisserrati, & Christum induit pauperem & humilem, nomine etiam eius accepto, eodem & IESV Domino annuente. Itaque sic liquet socios nomine IESV nuncupari, quia vt strenuis arma sua Christus cessit, sciens illa hæc arma, multa ab eis, dira strage vitiorum, fore tandem decora, eorum proprio sanguine coruscante. Quid liues inuide, inuire legens Societatis encomia? disrumpêre (credo) medius si incurris in volumen proximū, vbi de sancto fusiùs Ignatio: si ego deuinctus amore isti Deo plenæ societati, illi bonus sū, quare oculus tuus ista toruè

EX HISTORIA.
Du-Pleix in vita Henr. 4. sub ann. 1591.

Hēricus IV. strenuū militem elegit cui sua arma commendaret in medios hostes inferenda.

Iesuitæ exterminatores hæreseos.

Florimond. Reymond li. nasc. hæresis.

Cardinalis Castilio desertor fidei.

Iesuitæ quare dicantur Socij.

Iesuitis & religiosis B. Francisci inest communitas affinitas.

Hoc capitul. Generale habitum est an. 1565 ex Ribad. in appen. dice ad vitā Ignat.

toruè libans elogia, nequā est? Necessitudo quædam mira intercedit, inter ea omnia quæ coeunt in similes ritus; ideò Religio Seraphica S. Francisci stigmata ferens eius, cuius & inclyta Societas nomine IESV gaudet, sanxit in Comitiis Generalibus habitis in vrbe *Valladolid* vulgò dicta, inter vtramque familiam fore fœdus minimè dispescendum; vtraque enim familia signiferos habet, eo priuilegio insignes, quod aliis abditum est, etsi alta pietate conspicuis, & ne in hoc themate sileam, B. Franciscum, quid melius probat nostram sectionem de nomine IESV demerendo ærumnis & ingi labore? Nesciit stigmata Domini IESV Beatus hic, nisi corpore lacero flagellis, & vigiliis, & inedia exhausto: viri pietatem Deus eo modo testatus est, quo & Arabes suum affectum in Regem, qui si est multiplici vulnere saucius, ille charior est Regi, qui similia inducit, & infligit sibi vulnera. Nemo sanctorum est, qui stigmate Christi patens latus, & apertas manus habuerit, vt & pedes similiter confossos: nescio etiam, an quis sanctorum, corde suo amorem inustum habuit erga Deum simili charactere quo & Franciscus est stigmata Domini nūdinatus. Quidni ergo fœdus intersit, inter vtramque familiam, Societatis scilicet & Francisci, cùm in eius sigillo societatis vtriusque familiæ tessera reperta clamet vnionem? Nimirùm crux sic depicta † est Patris Seraphici Francisci stemma, quod manibus præferr in vera sua effigie, & nos Capucini, tanti Patris legitima proles, quasi illa crux cessit in ius nostrum, habemus eam pro symbolo, vt quorū vita arctior, atque seuerior Christum clamat, & hunc crucifixum: societatis verò index est nomen IESV, quod prisco tempore sic notabatur sine cruce IESV, & nota crucem seraphicam, eâ quâ deorsùm vergit parte, desinere in acumen, † cùm tamen superiores eius aliæ partes simæ sint & obtusæ. Diceres illud ex composito esse, vt insereretur crux sigillo societatis, quod exurgit ex litteris IESVS, quibus infigitur † Francisci, & vtriusque familiæ, sic eo nomine concordia propalatur. Vtque IHS mirè concordant ea quæ eodem collimant, ita viget vtrimque charitas vnius familiæ in alteram, vt quarum ope Dei nomen & passiones omnibus innotescant.

Athenæus lib. 6. c. 6.

S. Franciscus multis angustiis init stigmata Christi.

Iesuitæ & Minores quomodo participent nomen & Cruce Christi.

VT NOMEN IESV, ANGELO priusquàm homini innotuit, ita & his qui viuunt Angelico ritu, intimè inuritur IESVS, at quia reprobi nesciunt IESVM, ille etiam nomen eorum expungit.

In hæc verba:

Nomen eius IESVS vocatum est ab Angelo priusquàm conciperetur.

SECTIO V.

Apoc. 2.

Angelino mē commune hominibus.

ANgeli nomenclaturâ denotari passim homines, vtraque Scripturâ sanctiore nouâ scilicet & antiquâ liquet: ipso ferè exordio Apocalypsis Deus Angelos vocat Episcopos Ephesi, Smyrnæ, Pergami, Thyatiræ & alios contermi-nos illis oris: nec antistites modò, sed & presbyteros Paulus nuncupat Angelos. *Debet mulier velamen habere supra caput suum, propter Angelos.* Glossa in hunc locum Angelos ait innuere sacerdotes. Item & in codice æui superioris, mulier illa non ingloria Thecuitis nonne titulo Angeli dignata est Regem Dauid. *Domine mi rex, sapiens es, sicut habet sapientiam Angelus Dei.* Ex his posset menti alicuius insidere, hominem posse eo sanctitatis euehi, vt naturam indueret Angelorum; cùm enim Christus, Patrem cœlestem æmulandum homini præfixerit. *Estote perfecti, sicut Pater vester cœlestis perfectus est.* Scopum nobis exhibuit Angelo potiorem, atque ita homines posse, & præire Angelis sic innuit, non tamen asseruit transire in naturam Angelorum.

1. Cor. 11. Nic. de Lyra in 1. Cor. 11. 2. Reg. 14.

EX PHILOSOPHIA.

Nimirum ex Philosophiæ asserto; cuiuslibet rei specificum esse non variat, ita vt eo superstite, aliam superinduat essentiam; essentiæ enim sunt determinatæ ad vnum falsaque est illa propositio, quæ definitionem enuntiat, exoticam definito, qualis est hæc, homo pietate insignis est Angelus; quippe Angelus & homo sunt termini disparati, qui nequeunt de se identicè prædicari. Cùm igitur legis in titulo sectionis, nomen IESV innotuisse priùs Angelo, quam homini vt vel hinc vrgeremur Angelico ritu, vitam agere, ne subrepat tibi anhelare ad essentiam Angelorum: sed æmulare meliora charismata, id est gratiam illam, quâ Deo sunt accepti; licet enim natura Angelorum sit substantia, & gratia Dei accidens, nobilior est gratia quia est ordinis superioris, vtpote naturalia omnia transcendentis, sicuti concordant Theologi. Ideóque in sessione beatorum in gloria, non habetur ratio essentiæ Angeli, aut hominis; vtraque enim natura ex se, ab initio fuit impos ad gloriam, vt constat ex Angeli lapsu, quem & subiit homo incautus: sed quisque brauio donabitur consono gratiæ quâ fulgebit, fietque vt plerique Angelis gratiâ ditiores, in gloria etiam Angelos anteuertant, quomodo autem & pij homines dicantur Angeli, audi Doctorem qui Seraphici nomen, multiplici gratiarum dote demeruit.

Essentiæ sūt incommunicabiles indiuiduis alterius speciei.

EX THEOLOGIA. *S. Bon. lib. 2. sentent. dist. 12. 30.*

In nomine tria sunt quæ spectantur, vox, significatum, & ratio innotescendi; vox significat ex instituto & non ex natura, vt vox, hæc *Angelus* est nomen officij non naturę, sic homo dici potest Angelus, si aliqua facit quæ Angelus: res denotata primariò voce Angeli ex instituto, est substantia merè spiritalis, & in eo sensu Christus dictus aliàs Magni consilij Angelus, ab officio suo, nequit altero sensu dici Angelus, quia non est corporis expers, & de eo ait Psaltes. *Minuisti eum paulò minus ab Angelis.* Ratio innotescendi in Angelo est ipsum esse specificum ad quod nequit homo pertingere. Rursus nomen aliquod communicari potest simpliciter, vt Angelis omnibus eiusdem naturæ, sed non aliis entibus. Alio modo nomen potest idem pluribus affingi disparatis, secundum quid, vt homo, & canis Molossus dicuntur aliquando leones, quia viribus præstant æquè leoninis: & homo dicitur Deus, in quo aliquid elucet deitatis; in eo sensu Angeli nomen homini quadrat, re eâ nitelâ nitet quâ Angelus, id est si sit gratiâ Dei præfulgidus; eaque Deus ratione beatos assimilat Angelis, quià non erūt corporea mole graues. *In resurre-*

Angelus homo quando nuncupetur.

Psalm. 8. Nomina quomodo rebus imponantur.

Matth. 22. *ctione neque nubent neque nubentur, sed erunt sicut Angeli Dei in cælo,*

Angeli nomen quomodo mereatur homo.

Iesus quibus se communicet.

His igitur qui se præstiterint Angelos vitâ suâ defæcatâ nomen IESV plenè innotescit; & non sicuti tepentibus, quibus ore tantum insonat IESVS, manibus insciis, & hoc sponsa clamat, *Oleum effusum nomen eius*, id est, amanti se effundit IESVS non ore, sed corde tenus; sed ad manus vsque, incunctante virtutum praxi impigrè deriuantur, vt expertus ait Bernardus; sic inuehens in animam quasi nauseat ad diuina.

Ex SS. PATRIBVS.

Habet oleum, sed reconditum, habet in codicibus, sed non in cordibus; foris hæret in litera, contrectat manibus vas plenum, sed & clausum; nec aperit vt vngatur, intus est vnctio spiritus, aperi & vngere, & iam non eris domus exasperans. Quid facit oleum in vasis si non sentias & in membris? quid tibi prodest, pium saluatoris nomen lectitare in libris, nec habere pietatem in moribus? oleum est, effunde, & senties virtutem eius quæ triplex est, triplicem (ait) nominis energiam; quæ amore, dictis, & actibus innotescit, actus autem amoris esse indices non tantùm innuit sponsus dicens:

Bernard Serm. 14. in Cant.

Cant. 8. 4. Reg. 10.

Pone me vt signaculum super cor tuum, vt signaculum super brachium tuum. Sed & Iehu Rex Israël; amoris indubij à Principe Ionadab ratum fixumque petiit argumentum.

Amor sincerus opere probatur.

Principis Ionadab fidem ancipitem, tentauit aliquando Iehu Rex, an à partibus Achab esset ille, & ait Ionadab venienti sibi obuiam. *Numquid est cor tuum rectum, cum corde meo, sicut cor meum cum corde tuo? & ait Ionadab. est. Si est* (inquit) *da mihi manum tuam, qui dedit ei manum suam; at ille leuauit eum in currum suum.* Multi exerunt linguam, signatam equidem nomine IESV; sed manus in sinum referunt, expuncto hoc nomine, complicatas. Confessori exigenti an sit rectum cor tuum, ais, est rectum in corde Dei. Quid facis ementita pietate fucum? ô anima tepens, alget cor tuum da manum otio torpeotem, & ea te sua desidia condemnabit. Pones IESV nomen generale signaculum: nam ex Bernardo. *Habes vnde brachio medearis, & cordi, habes (inquam) in nomine IESV vnde actus tuos, vel prauos corrigas, vel minus perfectos adimpleas; itemque vnde & tuos sensus aut serues ne corrumpantur, aut si corrumpantur sanes.* Hoc ipsum vrget Ambr. *Sigillum Christus in fronte est, vt semper confiteamur: in corde, vt semper diligamus: in brachio, vt semper operemur, vt si fieri potest, tota eius species exprimatur in nobis, ipse est signaculum nostrum quem signauit Deus.* Concordat Greg. *Super cor, & super brachium signaculum ponitur, quia voluntas & actio designatur: signum quippe tota mens sancta interiùs, & exteriùs Christum portat, quia dum in eius meditationibus assiduè laborat, in exteriori actione eum imitari non cessat.*

Ex SS. PATRIBVS.

Bernard. Serm. 15 in Cant.

Ambrof Lib. de Isaac. c. 8.

Ex MEDICINA.

Anatomici omnes in cap. de arteriis.

Arteriarum descriptio.

Res medica apprimè explicat affinitatem illam cordis & brachij, quæ tanta est vt ad impetum cordis brachij pulsus exsiliat: sic igitur fatur illa ars humani corporis inspectrix. Arteria magna prodiens è sinu sinistro cordis sursum vergit & deorsum, pars ascendens dispescitur ad iugulum in duos ramos subclauios, ex quibus alij editi surculi discurrunt, ad costas & ad mammas, ex his subclauiis capit ortum ramus axillaris, diffusus toto brachio, vnde oritur arteria Basilica duplex, vna profunda, altera subcutanea: subcutaneæ surculus ille est qui ad carpum emicat, & quo tentato, ex eius alternante pulsu, diastolen cordis & sistolem auguramur: cum enim arteriæ brachij sint propagines eius, quæ est insita cordi, eo cientur motu, quo & cor seipsum exagitat; ita & in moralibus, amore peturgente cor, nequeunt torpere manus impigræ, neque brachia feriari.

Hoc videre est in his quos diuinus agit amor, nesciunt moras, & vt sponsa cantici, dilectum non lento gradu seduli iugiter inuestigant. Instabis forte, qui sint hi quos amor hic sacer æstu suo ciet? consule sectionis huiusce titulum, ex quo disces eos esse qui referunt Angelos, vitâ suâ nescientes næuos; quo enim quis purior, eo etiam & Deo propior, cuius vicinia iusti gratiores effecti vegetantur; & hoc ex Mathematicis non modicum lumen accipit; est enim à sole deducta hæc egregia assimilatio: sic fatur cœlestis illa disciplina. Et si cœlum omne stellis irradiet, & figuræ multiplices globum cœli cingant, quæ suas energias habent singulares quibus deorsum influunt, tamen ea sola signa, quæ lineam Ecclypticam sequuntur, Zodiaci nomine nuncupantur, id est signa vitalia ὅτι τὴν ζωὴν διδῶσι, quia dant vitam; dare autem vitam hæc signa dicunt Matheseos periti, quia non adeò recedunt à linea quam peragrat sol, à qua tamen toto cœlo, alia deuiant astra, vt sunt ea quæ vtrumque polum cingunt; ideóque Ptolomæus & Firmicus Principes huius artis, in schemate cœli, rationem tantùm habent signorum Zodiaci, aliis velut prætermissis, quasi non essent in rutilanti syderum choro. Ita & in toto hominum cœtu hos dies vitales & vegetos, qui à recto Solis nostri, Domini IESV non deflectunt calle: hi gratiore Dei dignantur aspectu, iuxta illud Psaltis, *Oculi Domini super iustos:* his se totum IESVS infundit, quia illi sui veluti nescij, toti sunt in his quæ Deum spectant. Vbi autem quempiam Deus aduertit eâ nitelâ insignem, excipit vt Angelum: etenim ex Origene & Beda Ἄγγελος quasi ἄγῆς id est sine terra, vnde hi qui velut corporis expertes, vitam nesciam carnis agunt, Angelos æmulantur, nimirum soli Deo intenti, eum inclinant ad amorem, quo saucius ipse Deus: se nomenque suum benignus impertit.

Amor vehemēs se actione prodit.

Ex MATHEMATICA.

Ptolomæus l. 4. de iudiciis cap. 3.

Iul. Firmicus l. 2. c. 27.

Zodiacus vnde sic dicatur.

Psalm. 33.

Ex HISTORIA.

Iesus in quos præcipuè homines influat.

Hæc argumenta Diuini amoris in homines benè de Deo meritos æmulati sunt Dynastæ præpotentes Galli, & Hispani. In his Carolus VII. Rex Gallus, hærens in præmio quo dignaretur affines Virginis Heroinæ quæ sanguine suo litauit gloriæ Francorum, & quam facinorum egregiorum eius monumenta vocant, Ioannam *de Vaucouleur*, voce vernaculâ, Rex beneficiorum eius non immemor, Regia stemmata, scilicet lilia concessit in parma, futura gentilia familiæ, quæ Bellonam hanc ediderat, voluitque esse familiæ nomen DV LIS, à liliis regiis, quæ virginis illius emortuæ; aspersa sanguine floruerunt. Ita & Deus, Deos vocat eos qui vale dicto suis rebus, Dei se totos obsequio mancipârunt.

Du-Pleix in vita Caroli sept.

Ioanna heroina quo honore dignata à Carolo VII.

Roblez in vita Cardin. Ximenis.

Eadem & trutina merita perpendit Francisci Ximenis, Ferdin. ille Magnus Rex Hispanus: multùm sanè debuit Hispania, ærumnis Præsulis huiusce Toletani, qui spiritu, corpore & ære suo saluti publicę incūbebat, sudores Francisci tersit omnes, Ferdinandus hoc brauio, fecit eum dictante Pontifice Cardinalem; & vt purpuræ

Ximenes nuncupatus Cardinalis Hispaniæ.

adiiceret

adiiceret insigne decus:& in Hispania præcipuũ addidit titulum regiæ prosapiæ, nuncupans Ximenem Cardinalem Hispaniæ. Obstupuit Ximenes,& vt est gens Hispana gloriæ cupida, ingentes animos iugiter versans: est enim aptissima ad grandia quæque ea assequutura sanè, si polleret impetu Gallo, qui & maiora ederet facinora si esset Hispani propositi tenax. Hoc titulo Cardinalis Hispaniæ Ximenes, quasi sibi grauis, accinxit se ad alia egregia, quibus ad gloriam retrò partam, noua fieret accessio. Hac cautione prouisum est brauio beatorum; nam ex Ioanne,hæc est gloria æterna: *Ostendit mihi fluuium aquæ viuæ, splendidum tanquam crystallum procedentem de sede Dei & Agni, in medio plateæ eius, & ex vtraque parte fluminis lignum vitæ,afferens fructus duodecim per menses singulos, reddens fructum suum, & folia ligni ad sanitatem Gentium, & omne maledictum non erit ampliùs, sed sedes Dei & Agni in illa erunt, & serui eius seruient illi, & videbunt faciem eius, & nomen eius in frontibus eorum.* Magna sunt quæ anteà prælibauit,sed minima sunt,si conferas cum nomine IESV, frontibus inscripto beatorum, & cuius suffragio beatæ mentes insecuntur familiæ altissimæ Trinitatis. Quare eodem quo Bernardus ego palato afficior. *Si scribas,non sapit mihi,nisi legero ibi IESVM,si dispntes, aut conferas,non sapit mihi, nisi sonuerit ibi IESVS: IESVS mel in ore,in aure melos, in corde iubilus.* Et si magna tripudia beatorum recenseat Ioannes, nisi legissem nomen IESV inustum fronti beatorũ, fuissent hiulca gaudia.

Apoc. 22.

Bernard. Serm. 15. in Cantica.

Iesu nomen est cõdimẽtum omniũ librorũ pietatis.

EX SYMBOLIS. Typotius l. 1. Symbolor.

Ad hoc fortasse suo symbolo respexit Vrbanus sextus apex Ecclesiæ, qui pro tessera sua columbam radiantem pingebat, hoc titulo IN VNITATE DEVS quasi diceret Dei nomen iis inscribi, qui alieni sunt ab omnibus, vt vni Deo tantùm adhærescant. Ab aliis verò, id est à reprobis longè abest Deus,à quo & ipsi longè absunt: iuxta illud Psal. *Longè à peccatoribus salus:* & illud, *Ignorans ignorabitur.* Virgines consule fatuas,de virginitate sibi blandientes,Dei gloriç prorsus incuriæ, & proprij tantùm decoris anxiæ, audierunt explosæ se respui à Deo dicente *Nescio vos*, est enim sanctio canonica. *Nomen auferri alieni propter malitiam:* & alibi idipsum ingeminans ait. *Nomine deberi priuari quempiam, ratione criminis.* Ad hoc allusit gemebundus Vates, dicens, Nazaræos non esse agnitos in plateis, quia denigratæ erant super carbones facies eorum. Iuris Canonici ritum æmulatur & Ius Ciuile,quo Imperatores Arcadius, & Honorius sæuierunt in nomen Eutropij viri consularis. En lethale decretum,quo morte ciuili mulctatus est ille nequam. *Omnes res Eutropij qui quondam præpositus fuit sacri cubiculi, ærarij nostri calculis adiunximus, erepto splendore eius & consulatu à tetra illuuie, & à commemoratione nominis eius, & cœnosis sordibus vindicato, vt eiusdem vniuersis actibus antiquatis, omnia mutescant tempora, nec eius enumeratione sæculi nostri labes appareat.* Ita & quondam Roma filium Scipionis, quia degener erat & nebulo, exuit nomine pleno dignitatis, & Alexander obuium habens militem, nomine Alexandrum, desidem & vecordem, ait ei. Aut muta nomen, aut muta mores, hoc demum esto vice colophonis, & altæ sententiæ.

Nomine exui pœna est canonica. Eutropij dãnati quænam pœna fuit. Psal. 118. IVS CAN. Glossa fi. in can. qui nec. 2. q. 7. gloss. 1. in Can. admonere 33. qu. 2. IVS CIVILE. Cod. Theod. lege 17. de Pœnis. Scipionis filius nomine paterno exutus.

ILLI TANTVM SE DEVS INFVNDIT TOTVM, QVI IN DEVM TANTVM, SE EFFVNDIT TOTVM.

HOMILIA DE CIRCVMCISIONE DOMINI.

SVMMA HOMILIÆ.

1. QVIA laboramus verborum inopiâ, necesse est vt opitulante metaphorâ,conceptus nostros exeramus, ideò scriptura sacra quæ phrasi non insueta edita est, communes scribendi tropos frequenter vsurpat; exempli gratiâ sæpius hominem nuncupat arborem.

2. Arboribus ineuntibus consilium de inaugurando rege, oliua prima inter arbores rogata est, vt regnaret, Iudic. 9. Christus Rex hominum, oliua fructifera vocatur à Psalte regio: hodie inscinditur in Circumcisione, vt homines illi inserantur, qui fuerant hactenus oleastri,id est adulterini fœtus, quippe à natura integrâ defecerant. Hoc igitur homiliæ est inuentum: scilicet Circumcisionem, in Christi carne innoxiâ fuisse scissuram,cui homines insiti prioris status compotes euasere.

3. Eosdem retulere prouentus homines,ex Circumcisione Christi, quos surculus haurit à stipite,cui medullitus incumbit, nimirum flores, frondes, atque fruges, id est spem,altos animos ad virtutem, & quæuis egregia facinora Dei propitij aurâ probis & innoxiis aspirante.

4. Tandem finio hortans auditores, ad xenia exhibenda Christo, à quo tot deriuata bona xenij locum tenent, imò & ipse xenium se dedit nobis, & anno quóque redeunte repetit donum illud. Ne autem ego videar illiberalis, in eo donorum Dei exuberante profluuio, singulæ cuíque professioni xeniola liberalis impertior.

PRÆFATIO.

Vocatum est nomen eius Iesus.

Luca 2.

AEgyptus diu Hebrais importuna, quos vexarat molestiis annuis, sollicitauit tandem iram Dei, vindicem ærumnarum quas Hebrai austâ forte subierant, is autem fuit genius vltor Hebræorum, primogenitos cuiúsque familia Ægypti, morti repentina addixit, quasi Manibus Hebraorum quos necarant Ægyptij verberibus, hac vltio parentaret; Ne autem Angelus vindex, hunc Ægyptiorum fato, Hebræos insontes inuolueret, hac cautela Deus occurrit. Sanxit vt populus innoxius, sanguinem aspergeret superliminari porta singularum ædium, vt Angelo Ægyptiis irato, victima seu agni sanguis obuius, iram eius inflecteret, qua alios in ædibus non aspersis sanguine agni, subitaneâ à primogenitis nece sæuiebat. Eadem & hodie Christiani omnes gratiâ dignati sunt: nam ira Dei quotannis orbe toto desæuiens, fideles Deo addictos præterit innoxios, quia in apice anni, velut in superliminari introitus: id est hodie anni exordio, sanguis rubet effusus, eius in quem credimus, Christi infantuli circumcisi. Nec hoc cruore tantùm placatur ira Dei, sed eo etiam ingenio, quo Africam leonum impetus frangunt, quibus obiectus infans seu virgo, dehiscit ira hactenus elatior. Nouit Ecclesia, reprobos vrgere Dei iustitiam, vt animaduertat in scelera, quæ repetita impunè in molem immensam, & hanc inuisam Deo coalescunt. Anno quoque recurrente, hac diua parens Deum factura propitium, ipso die auspicante annum, obiicit Deo Patri, succenso hominum deliquiis, infantulum & virginem quorum occursu, omnes iræ motus insurgentes non deiicit modò, sed adeò amorem excitat beneuoli Patris, vt supercilio deposito ruat in amplexus Ecclesia, meritis huius pueriles redimina. Si puerum, & virginem nescis: audi textum præfatum. Vocatum est nomen eius IESVS. *En pueri nomen; Virginis autem est Maria, quam recolimus dicentes* AVE MARIA.

EXORDIVM HOMILIÆ.

Homo arbori comparatur

VArietate rerum adeo natura nitet, vt nec ipsa Rhetorica dictione multa luxurians sufficiat ad genuinam rei cuiúsque indaginem, vnde ne tacita videretur, loquax illa ars disserendi, multos innexit loquendi tropos & figuras, velut obstetrices quarum opitulante manu, suos conceptus, veluti fœtus edendos valeat explicare. Harum figurarum series importuna est, quam texunt oratores, sed scriptura sacra delectu cautior, ab vsu loquendi non abhorrens, est parcior in figuris variis, sed frequens in iisdem, quales sunt hyperbole, atque metaphora, eas vt sibi familiares, & Palæstinis agnitas, in quorum plagâ editus est Codex sacer, hos, inquam, tropos identidem & crebriùs vsurpauit. In eadem metaphorâ multi sunt, & constantes varij textus sacri, scilicet in ea qua arboris typo, homo describitur. Dauid vocat, *Lignum plantatum secus decursus aquarum, quod fructum suum dabit in tempore suo.* Huic præcentori & canoro Psalti succinit, vox clamantis in deserto, dum hortatur homines, vt mysticas arbores, ad edendos fructus pœnitentiæ. Eodem & tenore Iudas Apostolus; sontes & noxios homines vocat. *Arbores autumnales, infructuosas, bis mortuas, eradicatas.* Denique adeò copiosi sunt textus, quibus homo appellatur arbor, vt si eruerentur omnes ex suo natali solo, ex eis sylua densa, latéque patens exurgeret.

Scriptura sacra figuris assueta.

Psalm. 1.

Luc. 3.
Iuda 1.

Eam ob rem fortasse Deus hominem in paradisum voluptatis introduxit, vt qui arbor esset, disceret ab aliis arboribus frugiferis & patulis, edere fructus naturæ suæ conscios & consonos, & loco suo stare, sicut & arbores, id est quæ vltra sunt, non auidè appetere; sed arborum instar quæ deorsum altas radices agunt, ortum suum humilem ex terrà, animo recolere, & sic satori suo, iugi obsequio deseruire, Sed vt arbor Danieli præostensa, quia suis ausa est ardua cœlos pulsare ramis, excisa est, ita & homo præcoci appetitu immaturæ deitatis insolescens, eamdem quam & arbor illa infœlix sortem incurrit, præscissus est homo; nam mors agens securis acutæ vices, hominum vitam aliàs perpetuam, breuiusculo tandem termino decurtauit. Vtque arbor germen non amisit, Deo iram moderante quam excitauerat illius arboris procera moles, in quam cauerat hoc edicto. *Succidite arborem & dissipate illam, attamen germen radicum eius in terra dimittite.* Ita & hominem Deus omnino non extinxit: nam Adam licet morti obnoxius, nouem sæcula decurrens, lethali suæ sententiæ superuixit.

Homo dicitur arbor.

Daniel 4.

Hæc sospes & longæua vita, in sobole germen edidit vegetum & multiplex, ex quo tanquam è radice nouus surculus emergeret, qui vietam arborem exhausto succo redderet pristino statui. Nam ex filiis Adam, ad Mariam vsque longo tractu deuolutis emersit Christus, tanquam nouus surculus è radice, quæ nusquam emarcuit. Hic autem è veteri germine stipes oriundus, arborem iam effœtam priori nitelæ reddidit, & plenè renouauit. Christo namque in humanis edito, arbor illa primæua, in hoc Adami surculo ita refloruit, vt liceat nobis vsurpare symbolum comitis olim Mauritij, quo patris sui Guillelmi de Nassau, maternales animos induisse loquaci lemmate suam hanc tesseram spectantibus ingerebat. Erat talis idea symboli, surculus videlicet in arborem exurgens patulam & proceram, hoc titulo, FIT TANDEM SVRCVLVS ARBOR. Hoc surculo se signabat Mauritius, qui Batauos nactus exercitus ad ducatum, eadem quâ pater dignitate conspicuus, in arborem dicebat se excreuisse, cuius expansis ramis opertus exercitus, irritos omnes hostium

Typotius lib. Symbol. Mauritij Ducis Batauorũ symbolum egregium.

hostium impetus faceret hæc tutelâ. Christo nato, fas sit & nobis, vsurpare lemma hoc plenum maiestate. Fit tandem surculus arbor; nam Iesus ex Adami carne deductus, licet sit eiusdem arboris emergens surculus, ipso sui ortus momento, arborem totam refert, ipso Adamo & tota prosapia eius illustrior. Si arboris nomen inuestigas, Dauid animo præscio, illud aperiet. *Sicut oliua fructifera in domo Dei.* Ieremias eodem spiritu Nomenclatore, arboris istius speciem edocuit. *Oliuam vberem, pulchram, fructiferam, speciosam vocauit nomen tuum.* Hodie inscidit hæc oliua, vt nos naturæ aliàs integræ, surculi infideles, huic arbori recens innatæ & inscisæ fœliciter inseramur. Dicam ergo primò, Circumcisionem Christi fuisse inscisionem oliuæ, secundò dicam nos huic inscisioni insertos, eosdē hausisse fructus quos hausit surculus insertus viuaci trunco.

Psalm. 51.
Ierem. 11.
Christus oliuæ comparatus.

Inuri nomina rebus, veluti characteres quibus agnoscantur, Philosophus est assertor dicens, nomina esse signa rerum, quò fit, vt Philosophia, in cuiusque rei indagine, biuio sedula procedat, videlicet rimando quid rei, & quid nominis, id est naturam cuiusque rei explorat quilibet doctus, & nomen inditum rei etiam sedulus inuestigat. Hoc & nos trito calle indagemus; quare vsurparit Christus Dominus oliuæ nomen potiùs quàm Cedri. An fortè quod oliua virens sit perpetuò, & Christus virore singulari fuerit insignis, inter arbores alias, sicut & homo speciosus præ filiis hominum? Minimè verò, non enim viror præcipuum est quod Deo arridet in oliuâ: in hoc enim eam hædera, laurus, & infima buxus antecellunt. Ab oleo dictus est oliua puer hic recens natus, iuxta præscij Salomonis effatum. *Oleum effusum nomen tuum, ideò adolescentulæ dilexerunt te:* Oleum verò misericordiam refert, quæ sicut oleum alios subiicit sibi liquores, ita & illa opera Dei supergreditur, iuxta illud: *Miserationes eius super omnia opera eius.* Græci eadem penè voce, oleum ἔλαιον & misericordiam ἔλεος efferunt; à re ergo sibi chara, Deus scilicet à miseratione nomen oleaceum vsurpauit.

Psalm. 44.

Cant. 1.

Psalm. 144.

Nimirum etsi ex Theologia sint operum Dei omnium comites indiuiduæ, iustitia & misericordia, quia cùm Deus agat modo debito sapientiæ suæ, & bonitati, est in agendi modo iustitia Deo reddens, quod illi conuenit: rursus quicquid in rebus agit, illud totum edit, secundum ordinem consonum rei, ad cuius se naturam aptat ille præpollens artifex, & est iustitia rei tribuens quod debetur ex natura; licet, inquam, eluceat iustitia, miserationem tamen magis liquet enitere. Etenim iustitia quæ in quouis opere Dei micat, ex eo quòd Deus suum cuique tribuit, ea, inquam, iustitia aliquod esse præsupponit, quod sit veluti præiacens materia informanda, eo quod Deus insinuare intendit, ex iustitia dictante tales influxus, illud autem esse quod præiacet iustitiæ influenti, opus est misericordiæ, quæ cùm aliquid eduxit ex nihilo, illud reuera ex summa miseria euocauit, cùm esse ei qualecumque sit, impertiuit. Itaque cùm esse præexistens, sit miserationis præclarum editum facinus, & habeat rationem causæ primæ, iustitia verò rationem induat causæ secundæ, & influxus sit potentior causæ primæ, induit nomen sibi congruum Deus in humanis; ad hoc quippe carnem subiit, vt carni suæ inscisæ, nos quasi emortuos insereret, suâ vitâ sospitandos. Ad hoc aspexit Apostolus cùm ait. *Ex naturali excisus es oleastro, & contra naturam insertus es in bonam oliuam.*

EX THEOLOGIA: *S. Thom. 1. p. q. 21. art. 4.* Misericordia & iustitia quomodo coeant in omni opere Dei.

Rom. 11.
Varro.

Hæc oliua Deo cessit dominium omnium nostrum, sicut & Mineruæ principatus olim Athenarum, de quo ei cum Neptuno crebra litigia, quibus vt occurreret Deorum æquus Senatus, decretus est Athenarum dominatus, ei qui rem eduxisset in medium maximè consonam & vtilem homini. Annuunt Neptunus & Minerua, seque accingunt ad edendum aliquid, quo edito fierent Athenæ iuris Dei producentis. Neptunus dehiscente terra fudit aquas, quæ alueum sibi molientes, emerserunt in fluuium peratilem maximè ciuitati. Aquarum hæc subita diuortia, altique vortices, Neptuno ampla tulere suffragia. Etenim ille aiebat aquas minimè duntaxat vtiles esse, sed & omninò homini necessarias, vt quæ ex Thalete, rerum omnium sint primum exordium: accedit formula iuris quâ is cui aquâ & igne interdicitur, in exilium illicò deportatur; morsque ciuilis intentatur ei, cui aqua subtrahitur, hocque quasi præiudicio, videbatur prope non Minerua causâ cecidisse. Sed illa Neptuno cautior, vt quæ sui iuris facit omnes disciplinas: illa, inquam, astus sui specimen editura, oliuam speciosam, virentem & patulam, multiplicique bacca frugiferam, derepente protulit. Ad huius enatæ oliuæ repentinum ortum, censere Dij, Mineruæ primas iure dandas, & summum in Athenas decus atque dominium, etsi Neptuno perperam reclamante. Licet enim aqua referat vitam, sitam in humido, vt caloris insiti pabulo, flocci tamen est, viuere, nisi superaddas & benè viuere; benè autem viuere, miserantis Dei beneficium est, sicut & viuere facinus est Dei præpotentis. Arrident autem hominum cœtui charismata miserantis, magis quam opera præpollentis: vnde aqua potentiam Dei signans, oliuæ cessit, quæ misericordiæ Dei familiare oculis obiicit argumentum. Sic aqua diluit totum Neptuni ambitum, & oliua Mineruæ suffragata, tegimen pepetit, cui se lubens subdidit gens non ignara suaue fore dominium eius, quæ oliuæ symbolum vsurpans, aquarum exosa fluctus alternantes, qui arguunt animum inquietum & impotem sui, pacem, sibi placida oliuæ tessera vendicabat.

Neptuni & Mineruæ disceptatio pro Imperio Athenarum.

Oliuæ mira cōmendatio.

Non insulsum sanè est Græcorum hoc commentum, nec ineptum mysterio, cui iam incumbimus, imò conducit quàm maximè, nam stat ex scriptura, quam sacram nuncupamus, homines refugas & alienos à Deo, bifariam à Deo reuocatos ad primum obsequium: semel enim Deus hominum genus, ab effusa noxâ compescuit, nimirum quando hiante cœlo, nimij imbres alluentes hominum genus multo scelere putidum terras inundarunt; Rursus idem rerum omnium opifex Deus, homines sibi deuinctutus, alio schemate sollicitauit, ad suum tegimen subeundum, & hoc cùm in oliuæ speciem in Bethlehem editus est. Vtrobique Deus idem meditatus intentum, seu reditum hominis ad meliorem frugem, sed aquis homo feracior expauit, Deum aquâ lethali terribilem, nihilo enim hinc melior fa-

ctus est Cham, iniurius in parentem, imò & nequitiæ suæ virus totum in sobolem miserè transcolauit. Cessit reuera felicius oliuæ in Bethlehem emergentis noua genitura; nam vt primùm enata est hæc oliua, scilicet Dominus Iesus, nostras miseratus ærumnas, & auitas clades, à Deo hactenus exul, & sequester homo, reduce gressu ad oliuam hanc protinus accessit, sciens Deum qui olim homines aquâ vindice fugauerat, eosdem iam palantes homines, velle communicatâ miseratione suâ, velut oliuâ terras opacante cicurare. Ideóque nullâ obstante morâ, Hierosolyma penè tota confluxit in Bethlehem, in huius oliuæ recentis apricatura ramis, iuxta præfatum olim à Ioatham filio Gedeonis. *Ierunt ligna vt vngerent super se regem, dixeruntque oliuæ, impera nobis.* Mox enim nato Deo, homines quos cœcus lumini redditus vidit, vt arbores ambulantes, & in his reges ab oriente velut arbores insignes & proceræ, se incunctante obsequio isti nouæ oliuæ perpetuo deuouerunt. In rei istius quasi præludium, Salomonis templi eximij, ostiola fuerunt ex oliuâ: præscius enim erat Rex Deo plenus, homines non aliunde ad Deum accessuros quàm viâ oliuâ multiplici consitâ, id est gentem iram Dei promeritam, non adstituram Deo securam vt in templo, nisi eo propitio atque miserante. Noë iam Dei exuberantem collegerat, aqua montium apices inundante, sed vbi dubius inuestigans animum Dei, emisit aues exploratrices & nuntias, quæ referrent qualis esset orbis vniuersi facies atque status, didicit à columba præferente ramum oliuæ, iam expiatis sæculi sordibus atque piaculis, aquæ sæuientis vndas & vortices inclinari. Ita & gens Hebræa, quæ hactenus Dei minas & dura verba, imò & verbera repetita senserat captiua in Perside, Babylone, & demum Cæsari seruiebat, vbi deprehendit Mariam columbam innoxiam gestare oliuam Dominum IESVM; hæc, inquam, gens præteritorum velut immemor iam malorum, ad aspectum huius paciferæ oliuæ, cœpit aspirante quasi fauonio, respirare. Natura humana quæ sospes & integra, erat in arbore Danielis graphicè figurata, hodie repullulans in hac oliua suscitata ex germine derelicto, in tale surrexit fastigium & cacumen, vt aues cæli, id est Angeli ramis eius insederint: nam Angelorum chorus imminens Bethlehemitico vico, fœdus Dei initum cum homine, homini promulgauit. Enuntiatum est hoc tenore fœdus. *Gloria in excelsis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis.* Vtque omnes animantes pascebantur sub ramis arboris præfatæ, Danieli præostensæ, ita & Christus oliua, exuberante bacca grauis, & multiplici fronde virens, homines confluentes vndequaque opacauit.

Iudic. 9. Marcel. 8.

3. Reg. 6. Templi Salomonis portæ quare ex oliua.

Luc. 2.

Sed quia non ad refrigerium tantum, contra æstum solis æstuantis, hæc oliua surrexerat, sed vt naturam degenerem, sicut surculum adulterum sibi insertam, redderet nitori primo, vnde defecerat, circumcisionem lubens & vltrò subiit Christus, vt suæ huic scissuræ, homines omnes infectos reuocaret ad vitam, penè exanimes, eos suo succo & hoc opimo vegetando. Fuit hæc scissura quasi medicum institutum, quo si humoris insani eluuies alluit omnia membra, Physicus inurit capiti cauterium, vt hoc hiatu capitis patientis ad moram, eamque perbreuem coercetur æger, si non plenè, saltem viuacior fiat hac scissurâ caro, & membra ipsa hoc vulnere læuigata. Christus caput Ecclesiæ circumcisionem est ex composito passus ad bonum vniuersi, & ei vt capiti hoc fuit inustum cauterium, quo purgatis omnibus cachexicis membris fieret naturâ humana vegetior. Frustra enim hæc oliua nata, si non homo oleaster in eam insertus, suam exuens naturam effœtam & morbidam, Christum induisset illi intimè coaptatus. Nimirum homini benè quadrabat symbolum eius, qui surculum excisum, e tabula referebat, hoc titulo: AVT IVNGI, AVT MORI, si quidem surculus vitæ imbellis, expirat non insertus trunco; ita & homo penè exanimis debuit Christo, aut iungi, aut mori. Ne moreretur autem homo, subuenit ei Deus decumbenti. In cuius auxilij typum Deus instituit hocce mysterium quo culpam ab Adamo contractam prima origine & veteri exordio diluit & expunxit, innuens idem mysterium in Christo peractum, non vni tantùm indiuiduo profuturum, sed sanguinem indè profluentem, toti prosapiæ daturum bonorum omnium maximum incrementum. Fuisse autem primam & legalem circumcisionem, ideam gratiæ quæ animam sequitur illibatam, audi Ambrosium. *Signum circumcisio corporalis, veritas circumcisio spiritalis, illa membrum amputat, ista vitium.* In eo autem quod Abrahæ seni, & Isaac infanti præcepta fuerit circumcisio idem Ambrosius infert hominem, omni suo æuo aliquod noxæ legere contagium, quod dilui tantùm potest Deo propitio, qui ideò tale sacramentum instituerat ad leuamen: sic fatur sanctus ille Ambrosiam fundens. *Nec senex proselytus, nec infans vernaculus excipitur, quia omnis ætas peccato obnoxia, & ideo omnis ætas sacramento idonea:* quasi diceret. Tota soboles ab Adamo diffusa decubuit ægra, eidem etiam dilutum est pharmacum, quod eam haustum illicò sospitaret. Puerulis potissimum indicta circumcisio, clamat cum Propheta. *Bonum esse homini, cum portauerit iugum ab adolescentia sua*, & hoc signat Ambrosius. *Pulchrum etiam vt ab ipsis incunabulis, insigne religionis adolesceret, & puderet vnumquemque ætatis prouectioris, vel labori, vel dolori cedere, quorum vtrumque tenera infantia vicisset.* Sed ne ab arboris inscissæ figurâ deuiemus, quam in scopum accepimus ratione Christi hodie patientis hanc inscissionem, ab ipso intento legislatoris auspicemur. Homini degenti in paradiso arbore multâ sato, indixit Deus ne arbori scientiæ boni & mali manus inferret: huius præcepti Adam incurius, fructum carpsit arboris quæ violata est in exscisso ramo, qui Adamo obsequente Deo fuerat hactenus illibatus. Pro hoc exscisso ramo vindicando, Deus scissuram indixit humano corpori, sic circumcisione humana reparans, inscissæ arboris damnum & iacturam, & hoc insinuat scitè S. Bernardus. *Transgressus est homo præscriptum sibi modum, & constitutum sibi terminum prætergressus, vnde & auertens ab eo faciem suam Deus, vix tandem in diebus Abrahæ amici sui placabilis fieri incipiens, rursus modum instituit, promulgauit legem, sed non priori similem vsquequaque; Ea siquidem ad*

Circumcisionē quare passus est Christus.

Ephes. 5.

EX SYMBOLIS: *Scipio Barg. lib. Symb. Italica lingua impresso.*

Circumcisio quid significet.

EX SS. PATRIBVS. *Ambros. l. 2. in Luc. c. 2.* Circumcisio neminem excipiebat. *Ambros. lib. de Abraham. Thren. 3.*

S. Ambros. epist. 2. ad Constantium.

S. Bernard. serm. 2. de Circumcis. Circumcisionē quare subiit Christus.

cautelam

cautelam fuerat, hæc ad medelam, ibi prohibitio facta, ne superfluitas subintraret, hîc iam inducta abscissio est, vt sacramenti remedio, quæ subintrauerat, tolleretur. Postremò illa quidem in arbore data est lex, ne fructu eius vesceretur, hæc in proprio corpore, vt caro præputij scinderetur.

Iudæ 1.

Quia autem homines omnes erant arbores autumnales; & radicatæ ex opimo paradisi solo nescientes fructum, non potuit emundari genus hominum circumcisione vernaculâ; Ex stipite humano, exortus surculus creuit in oliuam, oleastri vnde processerat amarore carens: hæc oliua Christus est, gentis emortuæ sospitator. Ex hac arbore oleacea, culter hodiernus in circumcisione ramusculorum truncat, vt arboris paradisi excisæ fieret satis, & pœnâ talionis humanâ arbore mulctatâ, Adami delinquentis, aliqua tandem deriuata proles, damnum arbori sacræ illatum, omnimodò resarciret. Igitur circumcisus est puer Iesus, vt aliquâ parte sui truncus, faceret satis illi arbori mutilæ eâ parte quâ homo decerpsit lethale pomum, eâque scissura, ita coaluit prior arbor, vt Deo propitio, homines omnes in gratiam propè redierint. Nequibant autem homines à Iesu dissiti, adolescere potirique diu humanitate Dei apertâ in Bethlehem: ideò puer hic grandæuus quà Deus, & infantulus, quà sanguine concretus subijcit circumcidi, vt homines omnes surculos insertos sibi vegetaret.

Plinius in histor. natur.

Quidpiam simile Plinius iactat, de feraci quodam trunco, cui arboris omnigenæ surculi inserti, coaluerunt in arborem cornu-copiæ referentem: quippe in ea reperire erat eum frugum prouentum vberrimum, quem plures arbores cultori non ingratæ edunt; sicque arbor vna potuit grauida pomis & distincta baccis, pancarpij nomine nuncupari. Superat omnem fidem, vademque non inuenit Plinij relatio, quippe non coëunt sine discrimine surculi; ast fides nostra non laborat in credendo Christum fuisse arborem, adeò vegetam & viuacem, vt toti hominum prosapiæ suffecerit, insitæ diuino huic stipiti, à quo decus suum totum emendicat.

Arbor quædam ferax omnium fructuum.

Auget miraculum ordo præposterus, scilicet surculus genuinus & electus inscribitur trunco communi, nec erumpentes inde fructus nomenclaturam capiunt ab hoc trunco substante surculis; sed secus est: nam ipsemet truncus nomine priore deperdito, surculi fruges parturit, suæ quasi immemor genituræ. In circumcisione verò Christi, homines adulterini fœtus, surculi infideles, Christo inserti sunt inuita natura, sed gratia inuitante, suósque non exerunt fructus homines vilia capita, sed fœtus edunt congruos stipiti, scilicet Christo, à quo Christiani nuncupantur.

Rom. 11.

Hoc ingens Paulus admirans naturæ vices alteratas. *Tu contra naturam insertus in bonam oliuam, socius radicis & pinguedinis oliuæ factus es.* Cùm Paulus pinguedinem oliuæ edisserit, compendiosè enumerat fructus, in hominum sobolem vniuersam, ex circumcisione pueruli Iesu redundantes. Nempe vt omne id quod exerit oliua, totum est ab eius pinguedine, ita quicquid homo floridum aut frondosum, aut fructuosum edit, id omne est opitulante Christo, cuius totum est quod viuimus, & qualecumque esse sumus, & hoc est socium pinguedinis oliuæ nominari. Etenim vt surculus stipitis humorem haurit, vnde viret, frondescit, atque luxuriat, ita & homo Deo incumbens, diuinos parturit fœtus, quorum esset impos discretus à Deo; quod probè callens Augustinus, sic Deum, vt ei totus inhæreret feruide compellabat. *Peto te, bone Iesu, vt venias in me, quia non essem, si non essem in te.*

Circumcisionis Christi effectus in homine.

S. August.

Nec obiicias Abraham, Isaac, Iacob & alios generis nostri proceres innoxios, flore, fronde, & fruge conspicuos extitisse, non insitos tamen Christo circumciso, adeoque perperam dici Christi corpus apertum, vt huic hiatui homines insertos, atque ita recreatos, hæc deifica scissura ritè fœcundaret. Cassa illa est instantia: nam etsi Christo non insiti fuere Sancti omnes prodromi siue præcursores Christi, etsi, inquam, illi oliuæ exortæ non fuerint apparati, illi tamen fide inserti sunt, ea tantum discreti à nobis intercapedine, vt nos Christo nato adiungamur, illi verò sint Christo insiti nascituro. Ad hoc aspicit Paulus dum Hebræos in deserto, fide in Christum asserit esse sospites asseruatos. *Omnes eandem escam spiritualem manducauerunt, & omnes eundem potum spiritalem biberunt, bibebant autem de spiritali, consequente eos petrà, petra autem erat Christus.* Nec obstat causam non edere effectum, nisi sit illa edita prius, Christum vero Patriarchis posteriorem non potuisse influere, antequam existeret: hæc enim instantia viget tantùm in Physicis, sed non in meritoriis; nam causa meritoria præuisa, & erit effectus antequam è suis exeat inuolucris. Verbi gratia præpotens quidam Princeps de fide certus militis generosi, præscius facinorum quæ heros hic est propediem editurus, congiaria illi multiplicat, filiosque donatiuo notat, in gratiam patris, cuius rei bellicæ gloriam præscit, quæ licet nondum eniteat vt causa, emicat tamen in effectu, qui causæ suæ præit, dum regia dona facinus anteuertunt. Ita & Christus causa adæquata meritorum omnium nostrum, licet quâ homo est, sit suis inferior atauis, dedit tamen eis vnde mererentur, siquidem illi credentes in Christum venturum, illi adiecti sunt, atque adeò flores, id est spem suam totam frondes & virorem, id est decorem omnem, denique fructus, id est virtutem suam, à Christo Domino fide vegeta mutuarunt; Idipsum Christus insinuat Symmistis suis, eos edocens hoc tenore. *Sicut palmes non potest ferre fructum à semetipso, nisi manserit in vite, sic nec vos, nisi in me manseritis; Ego sum vitis, vos palmites, qui manet in me & ego in eo, hic fert fructum multum, quia sine me nihil potestis facere.* Liquet hinc sanctorum omnium qualecumque decus non innatum illis, sed à Christo Domino fluere, vt à trunco in ramos, vita omnimodè deriuatur.

Patriarchæ quomodo fuere participes meritorũ Christi.

1. Cor. 10.

Christi merita præuisa quomodo fuerint hominibus propitia.

Ioan. 15.

Igitur sedulo scrutatori eorum quibus factus est compos homo, ex pueri istius inscissione, præstò est responsio. Nimirum bonorum omnium tota supellex quâ prædiues est beatus ille sanctorum chorus, à Christo est; si quidem è duobus, alterum est penes nos, veluti surculos impotes sui, aut ingi, aut mori. Dei enim est dare sicut & stipitis influere, hominis autem

Christus omnia sua nomina honorifica sanguine suo mercatus est.

autem est, impertita gratanter excipere, sicut & surculi humorem exugere, vitorem precariò induere, & omne suum decus, emendicatum à stipite confiteri. Sed quid moramur in texenda serie eorum omnium fructuum, quos arbor hæc inscissa protulit. A nomine indito puero circumciso, ediscamus hunc prouentum. *Vocatus est IESVS*, id est saluator vt sonat vox Hebræa: & hoc nomen sanguine suo tinctum accepit, sicut & alia trina cruci superposita, scilicet Nazarenus Rex Iudæorum: qui enim Iesus dictus est circumcisus, habuit nomen istod sanguine suo purpuratum ipsa nocte passionis, cohorte petente Iesum Nazarenum, occurrit ei idem Iesus, tunc dictus Nazarenus, sed suo cruore rubens quo desudarat orans. Rursus paulò post flagris cæsus, & capite coronâ spineâ terebrato, audit à suis sicariis, *Aue Rex*: regiumque nomen sanguine suo tinxit; Demum in cruce, Iudæorum nomen adiectum est, IESVS NAZARENVS REX IVDÆORVM, sed hoc vltimum sanguinis hausit reliquias omnes, aperti corporis vndequaque. Reditus hinc in patriam, à qua deuij errabamos, sanguine patuit, sicut & Græco Regi, qui ait: *Sanguine quærendi reditus & virgine cæsa*: salus siquidem nostra, sanguine parta est, & cæsa carne virginea Domini, & parentis omnium nostrum. quia verò salus inuoluit plurima charismata, ne longas trahant expeosa moras, breuiter enodabo illa. Ex Philosophiæ placito, cùm nomina rebus indita sint, vt earum essentiam veluti claues aperiant, rebusque singulis suæ sint singulæ dotes atque census, ideò tanta nominum seges occurrit, vt his quasi notis rebus appositis, res ipsas affines aliis rebus eiusdem speciei, vario saltem nomine dispescamus. Hoc scitum non latuit Isaiam, qui Vates est si quis alter sagax, & præsertim in his quæ Christi sunt.

Ex SS. PATRIBVS. Iesu nomen cõtinet omnia nomina Christo indita.

Intelligens hic Propheta nomen Iesu inuoluere magnam gratiæ congeriem, abditam illo nomine quod salutem clamat, nec posse omnia charismata, sciens Isaias adæquatè vno nomine propalari. Tacuit alto silentio nomen hoc, significatione potens & opimum, quæ autem abduntur intimè, cortice nomen huius Iesus aperuit. Quia hic multa demetenda seges est gratiarum, repetito ductu falcis peracutæ impigri messoris, intentum Dei præcipuum illa cælica voce latens, plurium verborum tractu Vates sedulus explicauit. *Filius datus est nobis, vocabitur nomen eius Admirabilis, Consiliarius, Deus fortis, Pater futuri sæculi, Princeps pacis.*

Isai. 9.

Textus huiusce sacri, eximium accipe scholiastem, Sanctum scilicet Bernardum. *Magna quidem nomina, sed vbi est nomen quod est super omne nomen, nomen IESV, in quo omne genu flectatur, fortè in his omnibus, vnum illud inuenies, sed expressum quodammodo & effusum, nempe ipsum est de quo sponsa in Cantico amoris ait. Oleum effusum nomen tuum. Habes ergo vnum ex his omnibus appellationibus IESVM, nec omnino, aut vocari posset, aut esset Saluator, si fortè quippiam horum defuisset, Nunquid non verè admirabilem, cum singuli sumus experti, in mutatione vtique voluntatum nostrarum: hoc nempe est saluationis nostræ principium, cum incipimus respuere quod diligebamus, dolere vnde latabamur, amplecti quod timebamus, sequi quod fugiebamus, optare quod contemnebamus, Admirabilis planè qui hæc operatur mirabilia, sed nihilominus & consiliarium sese exhibeat necesse est in electione pœnitentiæ, & vitæ ordinatione, ne fortè sit nobis absque scientia zelus & voluntati bona prudentia desit. Sanè opus est vt Deum probemus quoque, in remissione videlicet priorum delictorum, quia nec sine hac salus nobis constare potest, & nemo potest dimittere peccata nisi solus Deus. Verùm ne id quidem sufficiat ad salutem, nisi fortem quoque experiamur in expugnando impugnantes nos, ne ab eisdem rursum concupiscentiis superemur, & fiant nouissima nostra peiora prioribus. Videturne iam aliquid deesse Saluatori: planè deesset quod maximum est, nisi & pater esset futuri sæculi, vt per eũ scilicet in immortalitatem resurgeremus, qui per præsentis sæculi patrem generamur ad mortem. Neque hoc satis, si non etiam princeps pacis, patri nos reconciliaret, cui traditurus est regnum, ne fortè sicut filij perditionis, vtique non salutis, resurrecturi videremur ad pœnam: multiplicabitur sanè eius imperium, vt meritò Saluator dicatur etiam pro multitudine saluandorum, & pacis non erit finis, vt veram noueris esse salutem, quæ non possit timere defectum.*

S. Bern. ser. 1. de Circũcis.

Cant. 1.

Iesu nomen quanta admiranda contineat.

Ne igitur aperto hæreamus vado, scilicet in nomine IESV, à Propheta, & Bernardo interprete luculenter expenso, nec quis sit gratiarum inibi contextus, sagaci quæramus indagine, nimirum Dei in nos effusi, seges vberrima charismatum tota patet hoc nomine sciscitanti. Nempe totum dedit, qui sibi nihil reliquit: fasque est dicere Christo pascenti nos, atque recreanti suo sanguine hodie effuso: Hoc os de ossibus meis, hæc caro de carne mea, nam ab eo totum est, quòd viuimus & mouemur, quodque vsurpat Ambrosius de stipite Crucis, hoc & licet Christo vt oliuæ, aptius applicare. Sic fatur hic Sanctus. *Vt tener surculus veteri excissus ab arbore in alterius fœtu radicis inseritur, ita populus sanctus, surculi veteris cicatricibus enudatis, in nouo illo crucis ligno, tanquam gremio piæ parentis fotus inualescit, Spiritusque sanctus in hoc carcereum corpus infusus, velut in altas demissus terrarum scrobes aqua salutaris, diluit quicquid est fœtidum, membrorumque nostrorum habitus, in cælestem erigit disciplinam.*

Genes. 2.

Ambr. l. 9. in Luc. cap. 20. Circumcisio Christi quã salutaris hominibus.

Fuit & parùm Deo in carne decurtato, bona sua elargiri nobis, sed & adiecit, mala nostra subire omnia, quæ dolorem possunt incutere, vt hinc eius liqueret amor, qui hominem malis illi vernaculis exuit, vt bonis Deo soli addictis indueret, & vtriusque naturæ mirâ cõpagine Christus exurgeret, de quo hominis Deique naturæ idioma, vt commune rectè prædicatur: Audi in hoc Bernardum isti defixum compagini. *Nil Deo sublimius, nil vilius limo, & tamen tantâ dignatione Deus descendit in limum, tantâque dignitate limus ascendit ad Deum, vt quicquid in eo Deus fecit, limus fecisse credatur, quicquid pertulit limus, Deus in illo pertulisse dicatur.*

Incarnatio communia fecit Dei & hominum idiomata.

S. Bern. ser. 3. de vigilia Natiuit. Christi.

Anno vertente, puer hic sanguine suo rubens, se nobis totum dedit, nouos efficiens, & sæculum nouum, sicut & ait ipse. *Ecce ego noua facio omnia*: fortè vt renouando effœtos homines, hoc nomine nouo signatos & insignes, eosdem etiam in suo & firmaret obsequio, hoc suo nomine IESV, qui aliàs proprio innixi nomini titubarant. Hanc olim sensit firmitatem

Apoc. 1.

Antiochia

Antiochia olim cõcuſſa ventis, eſt firmata cõſcriptio in ædibus nomine Ieſu.

Antiochia vrbs perceleбris, poſtquam nomine Ieſu dignata eſt. Nutabat hæc ciuitas ſæpiſſimè, crebro terrarum motu, ingenſque ruina imminebat vrbi, quam abditi cuniculi ventis graues, ferre non valentes volebant excutere, turrium apices, tectaque templorum ſuo caſu, eoque quotidiano præbent generali diſpendio, totaque Antiochia ſui ſtatus impatiens, ſe ſe ad excidium, multiplici ratione patens accingebat. Præmoniti ciues morti propè non deuoti, hac cautelâ cauerunt minas. Nomen IESV ſingularum ædium portis maiuſculo charactere inuſſerunt, eóque ſacri nominis nouo præſidio, tuti ciues ita firmati ſunt, vt compeſcerent motus effrænes ſalientis ſui ſoli, & terræ non ferentis molem impoſitam, mobilis vſquequaque.

Nicephorus l. 17. c. 3.

Numinis præſidium teſtata eſt, nomine nouo aſſumpto, vrbs illa firmata nomine Ieſu: nam quæ dicebatur Antiochia, dicta eſt à Dei nomine θεόπολις, id eſt vrbs Dei. Nos item qui crebro concutimur paſſionum æſtu, inuramus cordi tenaciter hoc Dei nomen, imò & manibus id feramus, teſtantes opere nos illi eſſe totos addictos, & facili negotio quoſuis hoſtium in nos ſæuientium, ſtabiles & fixi, impetus eludemus.

Antiochia quare dicta Theopolis. Ex Hiſtoria.

Victoriæ copulam cum nomine Dei habemus, ex ore ipſius rerum omnium aſſertoris. *Vincenti dabo manna abſconditum, & dabo illi calculum candidum, & in calculo nomen nouum ſcriptum.* Nec opinère dari nomen Ieſu beatis olympioneis, eò quòd vicerint; imo ſit hoc tibi ſtatum viciſſe ſanctos omnes, fuiſſeque ſuis ſuperiores hoſtibus & vitiis, quia nomen hoc altis mentibus abdiderunt. Hoc nomen Ieſu, anno quoque recurrente obiicitur nobis, & xenij loco datur, noſque ſollicitat ad tale donum pro modulo rependendum. In more fuit olim poſitum Caligulæ, vt quas populo gratias anni decorſu contuliſſet, earum exigeret fœnus in anni redeuntis exordio, penſumque illud quod à populo ferebatur, in argumentum amoris exhibiti Imperatori ſuo, idem Caligula xenij nomine nuncupabat.

Apoc. 2.

Caligula quare Xenia exigebat.

Sueton. in vita Caligul.

Xenij autem nomen Græcum eſt, ἀπὸ τοῦ ξένου: nam ξένος idem eſt ac hoſpes, dona verò quæ hoſpitibus fiebant, dicebantur xenia, inde anno quolibet renouante, ſumus omnes incolæ noui, ſeu aduenæ hoſpites talis anni, donaque eâ ratione facta vocant xenia, quaſi in gratiam facta eius anni, apud quem eo toto tempore contribules hoſpitamur. Chriſtus formam nobis exhibuit xenij referendi, dum ſe totum nobis præbuit in xenium. Vicis autem rependendæ ſpeciem habemus egregiam in Hebræis, quos quia multis obſtrinxerat beneficiis, eorum præfectus Generalis, Ieſus Naue filius nouo gratitudinis ſchemate, animum ſuum gratum teſtati ſunt, omnémque næuum ingratitudinis abſterſerunt. Quippe ait textus ſacer. *Cum compleſſet ſorte diuidere terrā ſingulis, per tribus ſuas, dederunt filij Iſrael poſſeſſionem Ieſue in medio ſui, iuxta præceptum Domini.* Nec vacat inſigni myſterio, illa ſtatio Ioſue Mediaſtina, quâ notabant, amorem ſui Principis, amore rependere, corque ſuum quod in homine mediat, ſuo dilectori indubiè conſecrare. Factum hoc eſſe iuxta præceptum Domini, non temerè ſubiicitur, hoc enim abditum aperit myſterium; ſiquidem ille IESVS fuit magni nominis vmbra, prætulit enim nomine Dominum IESVM, cui debemus omnia noſtra, in quorum gratiam indictum eſt nobis, vt diligamus eum ex toto corde noſtro, & hoc eſt ei dare poſſeſſionem in medio ſui, iuxta id quod ſacro codice perhibetur. In hæc ſe totum xenia compoſuit olim S. Auguſtinus Deo ſic ſe deuouens. *Totus eram in morte, totum me reſuſcitaſti, tuum ſit totum id quod viuo, totus ſpiritus, totum cor, totum corpus, tota mea viuat tibi, vita mea dulcis, quoniam totum me liberaſti, vt me totum poſſideres, tota vita mea quæ perierat in miſeriâ meâ, reſuſcitata eſt in miſericordiâ tuâ.*

Xenia vnde dicta.

Ioſue 9.

Ioſue Dux quare habitauit in medio populi Iſraël.

S. Auguſt.

In exemplum xeniorum huius ſpeciei, proſtat facinus egregium in hiſtoriâ Gallicâ, quæ eſt vſquequaque ferax actuum inſignium. Eâ tempeſtate quâ Regnum illud bello ciuili ſibi iniurium, Henricum Borbonium, & hunc Regem abiurauerat, Dux quidam nomine *Vitri* bello clarus, in arcem vulgo *Meaux* dictam ſe ſe receperat, vnde Regi ſuo clades eaſque varias intentabat. Rex ſi quis vnquam compoſitus ad gratiam, Ducis animum tentat, cor innitat ad amorem ſuo Principi debitum, tenuit Dux amoris impatiens, vrget Henricus ſui & aliorum victor, animumque ferum eò perculit, vt cùm Dux ille mente reuolneret, quâ pœnitudine Regem inflecteret, ſubiit animum eius, egregiâ præpotenſque Regem formula demulcēdi. Inſtabat nouus annus, ſcilicet MDXCIV. xenia Regi parat, Rex dubius fidem explorat, & neſcius quem habituræ finem eſſent moræ, quas ille trahebat miles egregius, accipit ipſo anni exordio, à caduceatore miſſo, præfatum Heroem vrbem illam feciſſe regij Iuris, populumque vltrò fauſta precatum regi; vitam ſcilicet æuiternam & triumphos, ipſumque Præfectum vrbi, totum ſe Regis ipſius obſequio mancipaſſe. Gratulabūdus ad hæc Rex inuictus, & ad ſales factus extemporaneos; alij inquit ſpecioſa componunt xenia rutila gemmis, ſed non accedent ad inſigne donum Herois iſtius, qui præter vrbem conſpicuam, quam ditioni meæ adiecit, ipſe etiam totum ſe dedit in xenium, non ero ego parcior, animoque deiectior in referendâ gratiâ, nam ſi potens ſe deuouit meis obſequiis, faciam eum ego inſularum adiectione præpotentem.

Vitri herois facinus inſigne in gratiā Regis Henrici IV.

Scripſit Duplex in Henr. IV. ſub ann. 1594.

En germanam ideam xeniorum, quæ hodie exigit à te Deus, ô homo refuga, qui es diſſitus à rege tuo. Hactenus cordi tuo adſtitit hic Dynaſta, vitæ neciſque tuæ arbiter indubius, non violentum petit exhiberi ſibi cultum, ſed vltroneum, exuit titulos claſſicum redolentes: non hic eſt Dominus Deus exercituum bello ferox, fuſoque agmine multo terribilis: dicitur Iſaiæ: Princeps pacis, exoſus iurgia atque diſcordias, concordes animos aucupatur. Quid à caupona, gulo, militas contra Deum? Quid è fornice inhoneſta, mœche, lædis caſtos obtutus virginis, infantuli? Quid denique reprobe, ex peccato vt arce prouocas Regem tuum? Odiorum ſit hodie ſatis ſuperque, aperi fores ambas animæ tuæ, ſcilicet intellectum atque voluntatem ſubiice Deo, teque totum trade in xenium, ſcelerum tuorum Deus hic immemor, primæ te gratiæ reſtituet & decori.

Xenia quæ Deus exigit ab homine

Iſai. 9. 89.

Magni

Ex vita Socratis.
Antisthenis amor singularis erga Socratem.

Magni fecit quodam Socrates affectum Antisthenis: condiscipulis enim munera ferentibus præceptori suo, ait Philosopho. Nihil habeo me dignius, ô Magister, meipsum tibi trado, ad nutum tuum facturum me totum. Te, inquit, Philosophus, in meas partes accipio, & quem informem te tulisti, reddam aliquando comptum, ingenuum & multiplici scientia præpollentem. Ecce, sumus minus Deo digni, dignus est ille cui nos indignos offeramus in xenium, quando & ipse prior cœpit hoc certandi genus, factus ipse donum, cui si alternante dono, & reciprocante xenio, nos reprobos addicimus, non abnuet pius Dominus, Parens & Præceptor: sed nos aliquando probos effectos, næuis omnibus & maculis abstersis, reddet nos nobis ipsis, cum fœnore sanctiores. Erumpamus ergo in voces testes obsequij nostri, & Psalti regio concinamus, *O Domine quia ego seruus tuus, & filius ancillæ tuæ.* Sed dum cum recolo naturam xeniorum quæ dat Deus, & eorum quæ nos referimus, subit meam mentem interpretatio xeniorum, in quibus luserunt æuo nostro Galli, vt ingenio facili, ita & ad lepores idonei atque perfœlices. Anni M.DC. exordio, Henricus Rex, & dux Sabaudiæ mutuis xenijs suum testati sunt affectum Parisijs, quo Gallia penè tota nobilis aduolatat, Rex Gallus dedit hospiti suo, id est duci, adamantem insignem qui Regis ideam incisam referebat ingenuè; Dux qui benè audit semper quia non illiberalis, prædiuitem supellectilem ex crystallo diaphanam, Regi dedit in xenium; & hinc varios seminandi iocos, aulicis fuit optimum argumentum. Plerique inferebant ea omnia esse vitrea, quæ regi Gallo, Dux ille crystallo insignis promissa ingerebat, de ora Salussensi reddenda.

Scipio Dupleix in Henr. IV. sub ann. 1600.
Henrici IV. Regis Christianissimi, & Ducis Sabaudiæ Xenia reciproca.

EX HISTORIA:

Ea verò quorum Rex assertor erat, stata forte atque indubia, vtque tenaci essent in adamante fortiter exarata. Non fefellit fidem rei euentus, xeniorum symbolo iam præscitus: quippe Sabaudus immemor promissorum resilit, Gallus verò in eum insilit, vt ante promiserat, si non staret Dux verbo, quo se Parisijs obstrinxerat. Ita & Dei donata illata nobis, firmo adamante signantur, quasi æterna, ea verò quæ Deo promissa facimus, quamuis aura afflante nutantia, vt infirma & caduca vitro apprimè figurantur. Nempe non sibi constat homo, infensus enim eorum quæ mox proposuit, & est Deo pollicitus, pœnitens facti, ad eadem reuertitur, vnde retulit ante pedem, eidemque se obligat lethali noxæ, quam diluit anteà lachrymarum largo profluuio; ideoque vitrea omnia censentur ea quæ Deo rependimus, in gratiam eorum charismatum, quæ ad nos eo influente velut inexhausta scaturigine deriuantur.

Vt animo imbelli subueniam, & vos omnes inermes accingam ad Dei validum obsequium, paraui xenia, ex circumcisione sumpta. Fiebat hæc scissura gladio, ego item & gladium acui, singulæ cuique professioni, qua se circumcidat. Xenium hoc Christi est & non meum. *Gladium, inquit, veni mittere, & non pacem.* Id est, nolo ego reprobos quiescere in fæce noxiorum suorum actuum, sed ingero disciplinam, cuius inita methodus, adinstar est gladij, quo omnia hominum facinora, à recto virtutum tramite deuia rescindentur.

Matth. 10.

Xenia alio item & nomine dicuntur strenæ, quia strenuis militibus dabantur. Gladium vobis vt strenuis dabo in strenas, vt & fiatis strenui, eum aptabo sicut olim ornauit gladium symboli sui Alphonsus Carretus qui pingebat gladium, ei intorto oliuæ ramusculo, hoc lemmate. VTROQVE CLARESCERE PVLCHRVM: innuens clarere bello & pace, id valde esse gloriosum. Dixi Iesum esse oliuam scissam in Circumcisione, particula carnis excissæ erit ramusculus oliuæ, inhærens gladio, quem do omnibus in strenas: VTROQVE CLARESCERE PVLCHRVM, id est, Res virtute plena, Christum mitem & humilem hic, & aliàs in vitia acerrimum insectari.

Symbolum fidelium. Typotius lib. Symbol.

ECCLESIÆ ministerio addicti, accipite gladium Phineez ordinis Leuitici, qui zelo Dei percitus, mœchantem gladio confodit, scortumque simul. Nota gladij erit auis quam vocant paradisi, ea miros concentus edit, rore tantùm pascitur, amica liberioris aëris, nunquam incubat terris, sed ex arbore pendula vix vacat à volatu, ita vt cadere in terram & mori, idem sit huic aui, quæ hoc titulo gaudet. NESCIT CONTAGIA TERRÆ. vos ò Leuitæ, estis alites cœli, quibus sacer inest cantus, & è cœlo victus paratur annuus; castitas annexa charactere vestro, arcet à vobis omnem libidinem: sacerdoti idem est mori, ac terreois rebus incumbere: hic enim ordo. NESCIT CONTAGIA TERRÆ.

Num. 25.

Sacerdotum quale officium.

Paradinus lib. Symb.

NOBILES, accingo vos gladio Henrici quarti Regis olim Galli, iconem ille cudit, in qua gladius erat coronâ eminente, & ara gladio subiecta, hac serie verborum circumductâ. PRO ARA ET REGNI CVSTODIA. Hoc lemmate, gladius vester nesciet priuata discutere iurgia, sed religioni sacer & regi, quibus erit hæc acies expedita, alias semper hic erit ensis innoxius, & illibatus.

Laxius lib. numi ...
Nobilium quænam sint vices.

IVDICES & Symmistæ omnes iustitiæ: accipite gladium Imperatoris Friderici tertij, qui gladio suo librum supponebat hoc titulo. HIC REGIT ILLE TVETVR: indicans omnia regenda, & iudicanda iuxta librum legis, & conscientiæ ductum, vt gladio exscindenda munera, & alia quæ sincerum vsum iustitiæ remorantur.

Iudicũ quænam sunt munia.

CONSVLES, eo vobis præbeo gladium Mattathiæ, qui magistraturã gessit in ciuitate Modinalle gladio confodit ciuem, qui alijs scandalo, thus offerebat gentili ritu: ita & vos arcete vel castigate dyscolos, nota gladij erit alueare, cui camerarius lemma inscribit istud LABOR OMNIBVS VNVS. Vt enim omnes mellificant apes, ita & vrbis bono debent consules inhiare.

Camerarius in lib. Centuriarum.
Consulum quænam sint partes.

MERCATORES, vobis affero gladios populi Israël reducis in Hierusalem, de quo sic codex sacer. *Vnâ manu faciebant opus, altera tenebant gladium: ædificantium vnusquisque gladio erat accinctus.* Ita vestras ædificate domos atque familias, vt male parta rescindatis, & memores sitis supernæ Hierusalem Nota erit symbolum Cardinalis Turnonij, scilicet Manna, hoc scripto de super. NON QVÆ SVPER TERRAM. Ne ita terris attendite, vt non & cœlestibus intendatis.

2. Esdr. 4.
Mercatorũ quænam esse debeant studia.

CONIV

Typotius lib. symb.

CONIVGATI habetote gladium, quo Susanna abegit adulteros. Notum erit lemma principissæ Lotharingæ, quam Renatam vocant: duo rami oliuæ ducti in coronam hac voce. COR VNVM ET ANIMA VNA. Vt duæ oliuæ in gyrum coëuntes efficiunt coronam, ita vir & vxor dummodo concordes, digni sunt qui coronentur.

Coniugatorũ quænam artes. Viduarum qualis debet esse cura.

VIDVÆ concedo gladium Iudith, quo prostrauit Holofernem insidiantem pudori, quo erat insignis hæc vidua. Nota gladij erit ea, quæ Margaretæ Valesiæ coniugis Henrici regis Nauarræ, habebat pro symbolo Heliotropium solem versùs directum, hac voce. NON INFERIORA SECVTVS. Diceos se regio sanguine satam, nupsisse regi. Vos viduæ Christo nobite. NON INFERIORA SECVTÆ.

Ex SYMBOLIS:

Typotius lib. Symb. Genes. 3.

VIRGINES vestri iuris erit gladius Cherubini, qui erat igneus, atque versatilis, quo aditum ad paradisum obserabat: gladius hic erit notatus mure pontico, quem vulgo dicunt *Hermine*: hoc lemmate, MALO MORI QVAM FOEDARI. Virgo est hortus conclusus, cuius emissiones paradisus; hic gladius est amor puritatis, quâ solâ virgo nitet, eaque debet vnica gloriari.

Virginum qualis debet esse sollicitudo.

In hoc omnes omnium vestrum gladij conueniunt, scilicet quod circumcisionem sapiunt, exosi omne superfluum, vnde vos omnes æquè compello, vt Ieremias Iudam illum Machabæum cùm aureum gladium dedit ei. *Accipe Sanctum gladium munus à Deo, in quo deijcies aduersarios populi mei.* O vrbs mihi dilectà, grataenter habe hæc xeniola, gladium scilicet in quo agmina dæmonum fundes, victoriáque insigni partâ gaudio gesties æuiterno. *Faxit Deus.*

Christianorũ omnium quæ debeat esse communis professio.

TRACTATVS PRIMI
CAPVT TERTIVM,
IN FESTO
EPIPHANIÆ
DOMINI.

EVANGELIVM. *Matth.* 2.

1. CVM natus esset IESVS in Bethlehem Iudæ, in diebus Herodis Regis, ecce Magi ab oriente venerunt Ierosolymam, dicentes: Vbi est, 2. qui natus est Rex Iudæorum? 3. Vidimus enim stellam eius in Oriente, & venimus adorare eum. 4. Audiens autem Herodes Rex turbatus est; & omnis Ierosolyma cum illo. 5. Et congregans omnes Principes sacerdotum, & Scribas populi, sciscitabatur ab eis, vbi Christus nasceretur; at illi dixerunt ei, in Bethlehem Iudæ: sic enim scriptum est per Prophetam: Et tu Bethlehem terra Iuda; nequaquam minima es in principibus Iuda, ex te enim exiet Dux qui regat populum meum Israël. 6. Tunc Herodes clam vocatis Magis, diligenter didicit ab eis tempus stellæ, quæ apparuit eis, & mittens illos in Bethlehem dixit: ite & interrogate diligenter de puero, & cùm inueneritis, renuntiate mihi, vt & ego veniens adorem eum. 7. Qui cùm audissent Regem abierunt, & ecce stella quàm viderant in oriente, antecedebat eos, vsque dum veniens staret supra vbi erat puer. Videntes autem stellam gauisi sunt gaudio magno valde. 8. Et intrantes domum, inuenerunt puerum cum Maria matre eius, & procidentes adorauerunt eum, & apertis thesauris suis obtulerunt ei munera aurum, thus & myrrham. 9 Et responso accepto in somnis ne redirent ad Herodem, per aliam viam reuersi sunt in regionem suam.

EXPOSITIO MORALIS digesta in Sectiones.

1. *QVI exuunt seruitutem peccati, ab ipso oriente gratia sunt Reges.*

2. *Sed non eatenus Reges, quin alium supra se Regem habeant, cui suum obsequium ex ipso oriente præstant.*

3. *Eos dirigente lumine desuper id est ope Dei.*

4. *Quam vbi subolet Dæmon fremit & sæuit in pœnitentiæ exordia; capita conglomerat vitiorum, vt Christi enascentis in corde fidelium ortum impediat.*

5. Sed anima regia pertæsa Dæmonis moras consulit sacerdotes, ad quorum sacra subsellia, cælestis omnis nos fulgor compellet.

6. Dæmon aperto Marte nequiens illudere neophytis, quos iam sacerdotes sacris alluerunt, clam illos sollicitat, agens astu vt redeant ad vomitum.

7. Perperam sanè agit Angelus ille nequam, nam hi quibus desuper radius affulget, nequeunt arceri à Bethlehem, à domo panis, id est, à communione.

8. Cuius facti participes flocci pendunt opes, honores, & omnia quæ faciunt homines immortales, eorum status est procidere ad pedes Christi: eorum diuitiæ, lubens inopia, eorum gloria, Dei obsequium. Demum immortalitas eorum qui se Deo deuouerunt, est mortem sponte oppetere, si Herodes eam velit intentare in odium Christi.

9. Non igitur est, quod vafer hostis reditum pænitentum præstoletur, quippe cælitus edocti aliud vitæ genus, noxios abdicant ritus insolitos, & aliud induunt schema viuendi, insueto calle pergentes ad patriam, beatis mentibus assignatam.

VERVM DOMINIVM EST penes eos, quibus gratiæ fulgor exoritur: hi vero vilia sunt mancipia, qui peccatis obsequuntur.

In hæc verba:

Ecce Magi ab Oriente venerunt.

SECTIO PRIMA.

Ex Philosophia: Aristotelis. *Lib. 2. de generat. c. 4.*

PHilosophiæ hoc Theorema crebriùs insonuit in lycæo. *Idem manens idem semper aptum est producere idem.* Hoc Aristotelis oraculo stat mea conclusio, titulo præposita sectionis, quæ sic stabilitur ritu Philosophico. Homo in statu gratiæ dominium sui habuit, sed hi quibus affulget gratia, sunt in eodem statu, ergo ab ipso oriente gratiæ dominium sui habent, & verè domini sunt, quia idem manens idem semper aptum est producere idem. Nec instes hominem iam non esse eundem, clamante Theologia, hominem peccato saucium, ad egregia quæuis facinora claudicare. Estò, homo deliquium aliquale patiatur, illud est physicum totum & naturale, etenim infirmior lapsu suo facta est natura priùs alacrior, sed homo dominium sui, & innoxia quæque non habuit à natura sed à gratia Dei eleuante naturam ad superna, ad quæ intentus Adam, dum gratia viguit, infima illi quæque nauseatunt, sed eadem Dei gratia est superstes, nec brachium Domini abbreuiatum est: ergo eosdem census & prouentus, secum illa vehet quibus & insignis fuit Adam, cuius noxam etsi ab eo deducta prosapia contraxerit, summo indolis humanæ ludibrio, eò quòd hinc natura fatiscat ad diuina; illi periculo occurrit satis superque gratia Dei, resarciens ea quæ sunt peccato dissita, naturam perficiens, quæ si infima dehiscit, lapsu Adami iam gratiæ illapsu exurgit, eo euecta quo nequaquam ausa fuisset intendere.

Ex Theologia: *S. Thom. 1. 2. q. 83. art. 4.* Gratia Dei homini ut in primo restituta.

In rei huiusce typum, in ea quam decurrimus historia, nato Domino Iesu, ecce reges ab Oriente venerunt, & hoc minimè citra mysterium proponitur, quod meo sensu est istud. Protoplasto homine edito in gratia, illicò is omnia sua direxit in Deum, ad hoc eum gratia compellente, sed factus suo casu deterior, Christus hominem induit, priscóque reddidit, imo & potiori statu, quem vt signaret Deus, euocat reges ab Oriente Deum enixè inquirentes, vbi est qui natus est Rex Iudæorum? Insinuans hac sedula Regum indagine, cui instabant ab oriente, homini restituto & gratia Dei instituto, sua rursùs sarta tectaque esse omnia, si quidem illi quibus gratiæ splendor irradiat, verè Domini sunt & Reges, pertæsique infima & soli Deo intenti, ad alia nesciunt anhelare. Nam vt se habet forma in physicis, ita & gratia in supernaturalibus, sed formæ in physicis non sunt otiosæ, nam vnumquodque est propter suam operationem, & operari sequitur esse perfectum, quod est à forma actuante materiam, ergo & multò magis actiua erit anima à gratia illum informante, cùm supernaturalia feruentiùs suas exerant actiones quàm agentia merè naturalia, sed effectus formalis gratiæ Dei, est reddere hominem Deo gratum; at homo Deo gratus ei soli sua reddit obsequia. *Nemo enim duobus Dominis potest seruire.* Vnde Deo soli addictos homo, superior est aliis omnibus rebus quibus inseruiunt vilia capita deuota diris: vt enim arguit sanctus Thomas. *Bonum gratiæ vnius, est maius bono naturæ totius vniuersi.* Igitur animam bono superiore gaudentem, quomodo inferiora bona poterunt inclinare?

Matth. 2.

Gratia Dei non est otiosa.

S. Thom. 1. q. 11. a. 1.
Luc. 16.

S. Thom. 1. 2. q. 113. art. 9.

Si aliqua obiectione nutaret ista conclusio tropologica, de dominio hominis in gratia, subiicio columnas immobiles quibus hæc veridica thesis innititur. Scriptura sacra primas agit fulcri vices. In Apocalypsi dicitur Christus Princeps Regum terræ, sicut non est Deus mortuorum, sed viuentium, vt ipse sit Dominus explicans quare Deus dicatur Deus Abraham, Isaac & Iacob: ita non est Princeps seu Rex nisi Regum; nam ex Philosopho est realis relatio domini ad seruum: vnde sicut non est Deus mortuorum in peccato, ita non est Dominus eorum, qui Christi dominium exuerunt, vt induerent cuiusuis piaculi seruitutem, iuxta illud. *Qui facit peccatum, seruus est peccati.* Sed eorum tantum est Dominus, qui ei totis suis nisibus obsecundant. Qui autem sint hi, disce ex titulo Christi femori inscripto. *Rex Regum, Dominus Dominantium.* Quasi diceret, etsi verè sit Dominus & noxiorum hominum, & iustorum, curam eorum tantùm habere se, qui non detrectant eius imperium illi obsequendo impensè: sed aliorum sontium atque rebellium hominum flocci, se imperij titulos vt rem nihil dedignari.

Gratiæ Dei dignitas quanta.

Apoc. 1.
Deus quorū sit Dominus.
Apoc. 19.

Idem Apostolus piorum hominum infulas explicans, & stemmata regia sic ait. *Princeps Regum terræ lauit nos à peccatis nostris in sanguine suo, & fecit nos regnum.* Quale autem sit regnum

Apoc. 1.

tegnum beatatum hic mentium, quas Reges terræ nuncupat textus, vide ex figura regni Macedonum Regis; de quo codex Machabæus sic: Alexander *decidit in lectum, & cognouit quia moreretur, &, vocauit pueros suos nobiles, qui secum erant enutriti a iuuentute sua, & diuisit illis regnum suum, cùm adhuc viueret, & obtinuerunt pueri eius regnum, vnusquisque in loco suo, & imposuerunt omnes sibi diademata post mortem eius, & filij eorum post eos annis multis, & multiplicata sunt mala in terra.* Exquisita descriptiu hæc, dictante Spiritu Sancto edita, mysticum quid portendit, in eo quòd Christum delineat in eo procinctu passionis obeundæ, cùm pridie quàm pateretur, de morte sua longum in cœna texuit sermonem, & suis discipulis cum eo triennio toro enutritis, regnum suum partitus est dicens. *Ego dispono vobis, sicut & Pater disposuit mihi regnum.* mortuo Christo, Apostoli imposuère sibi omnes diademata, & filij eorum post eos, id est fideles Apostolorum disciplinâ sati, regiè etiam vixerunt, dominium sui possidentes. Multiplicata sunt autem mala in terra, id est si piis verè regnantibus edomito sæculo, pessimum aliquod editur facinus; quæris vnde effluxerit, & tantæ labis anxiè sciscitaris exordium, consule textum præfatum, cuius extrema ora malorum omnium semen, sua crepidine propalabit. Sic habent extrema textus. *Multiplicata sunt mala in terra.* Audis vnde malorum omnigena seges? è terra: nota vocem, ergo horum malorum sunt expertes qui sunt de supernis. Hi autem sunt iusti, verè Reges & domini qui nulla sui parte tangunt terram, nisi pede quo terrena premant & conculcent, vt eius attritu dominium eius illicò consequantur, sicut & ipse spopondit Deus. *Omnis locus quem calcauerit pes vester, vester erit, nullus stabit contra vos, terrorem vestrum, & formidinem dabit Dominus vester super terram, quam calcaturi estis, sicut locutus est vobis.* Vides terrena cuncta pauere ad occursum eius qui terrena cuncta premit pede, qui excussit puluerem mundi totum.

Regnum iustorũ quale sit.

Luc. 22.
Terra malorum fons.

Terra spreta dat sui dominium cõtemptori.

Deuter 11. locus moraliter explicatus.

Ex SS. Patribus:

Non is sum cui soli adhibeas fidem? sed in ore adhuc trium verbum hocce stabit; ad hoc bonis auibus est repertus mihi Rupertus, quo nemo mihi luculentior testis hîc occurrit, qui explicans has voces Apocalypsis. *Princeps Regum terræ*, sic egregiè decurrit hunc locum. *Princeps Regum terræ. Quorum vel qualium Regum terræ? illorum est Princeps iste, qui etsi non vulgò dicantur, sunt tamen reuera Reges terræ, quia terrenitatem suam regere, id est, carnem crucifigere norunt liberi à peccatis, serui autem iustitiæ; ergo Regum iste Princeps est. O verè pulchrum & gloriosum Principis huius principatum, qui omnes subditos sibi Reges, siue regnum, & regale facit sacerdotium!* Hæc è Ruperto prælibato, me silente clamant propositam thesim ista sectione, solos videlicet homines innoxios esse dominos. Accedit Gregorius sicque fatur. *Qui membrorum suorum motus benè regere sciunt, non immeritò reges vocantur.* Hoc idem habet Ambrosius, nullum æquè summum sciens hoc æuo dominium, ac eorum qui sunt sui iuris. In hoc sanctorum choro strepat & gentilis anser inter olores; hic est Seneca Tragœdus.

Rupert. in c. 1 Apocal.
Christus quibus imperet.
Reges terræ qui sint.

Gregor. lib. 1. Moral. c. 9.

Ambros. l. 2. de Abraham cap. 10.

Regem non faciunt opes:
Non vestis Tyriæ color;
Non frontis nota regia;
Non auro nitidæ trabes.
Rex est qui posuit metus,
Et diri mala pectoris,
Quem non ambitio impotens,
Et nunquam stabilis fauor
Vulgi præcipitis mouet:
Qui tuto positus loco;
Infra se videt omnia:
Mens regnum bona possidet.

Seneca in Hercul. fur.
Reges hi sunt qui suas regunt passiones.

Suo liberali stylo eadem propè Cicero iam dixerat. *Regium est ita viuere, vt non modò homini nemini, sed ne cupiditati quidem vlli seruias, contemnere omnes libidines.* His superior Alexander istud versabat ore sæpius oraculum, *εὖ πράττειν καὶ κακῶς ἀκούειν βασιλικόν ἐστι. Benè facere, & malè audire regium est.* Et quandoquidem in Græcum sermonem incidimus Vox Græca Κύριος; quæ dominium sonat, ex Tusano primariò significat hominem qui est sibi proprius & sui iuris, vt ille ait *κύριος αὐτὸς ἑαυτοῦ*: vnde deriuatur aduerbium *κυρίως*, id est propriè per se, quasi ea lingua nemo sit Dominus nisi ille qui est in gratia: solus enim ille est sui iuris, quippe peccato perpetrato, homo cedit in ius diaboli: vnde & peccantes dicimus impotes sui. Fauet & lingua Hebræa, cui vox אדון adon, Dominus venit, à radice אדן, eden, quæ significat basin, quasi nemo possit esse dominus sine gratia quæ est basis, & radix omnis dominij, & qua eliminata homo non dominium tenuit, sed transiit in inane pecus, Psalm. *Cùm in honore esset, non intellexit, sed comparatus, &c.*

Cicero orat. pro P. Sylla.

Regiè viuere quid sit.

Κύριος. quid significet.

Dominus vnde dicatur.

Huius Theologiæ non ignarus Rex Henricum Quartus Galliæ Rex, qui apud hæreticos aliquando diuersatus, æuum egit inquietom & induciarum expers, & licet regno natus, habitua tamen vt extortis, donec affulgente ei gratia Dei, valedicto perfidiæ Caluinianæ, initiatus sacris fidei mysteriis, virus euomuit hæreseos. Tunc titulo regis insonante, Gallia prona Henricum excepit reducem ad castra Ecclesiæ; vnde ille aduertens, se vbi catholico ritu vixit, Regem illico habitum, & coiuisse nomen Regis & gratiam, numisma cudit vbi H. primo charactere sui nominis exarato, corona cælitus eminente, has Pauli voces præferebat in ora numismatis circumductas. GRATIA DEI SVM ID QVOD SVM, quasi diceret, basis vnica mei dominij est gratia, cuius cùm essem expers, vt pote extra Ecclesiam, & hæreticus, vtebar ego iniquo populo, sed vt affulsit gratia, extiri gratus, dominiumque tulit illa mei gratia basis regni, & vt Rex ille in dicendo sales miscebat crebrò, aiebat: Canon Missæ viam mihi aperuit ad regnum & non Bombardæ vulgò *Canon.* Hoc optimi consultores Dynastæ Catholici, sæpiùs ingesserant dicentes. Galliæ regnum inclytum, esse Ecclesiæ potissimum decus & insigne, nec eo vnquam Gallos perpessuros inaugurari hominem infidelem, quippe Dei gratia, & nomen Regis Galliæ minimè dispescuntur. Alias ad fastum diceretur, Dei gratiâ Rex Christianissimus. Insurgeret, credo, Gallia tota in volumen istud, si sileret concrepante regno, imò & Ecclesiâ totâ clamante pietatem LVDOVICI IVSTI, quæ ita

Ex Symbolis:
Lubius lib. numismatũ.

Henrici IV. Regis Christianissimi effatum de gratia Dei.

Ex Historia:

Duplein in Henr. 4.

Ludouici Iusti, Regis Christianissimi pietas eũ subditis amabilem præstat.

omnium deuinxit animos, vt licet multo imposito ære gemant populi, hoc vnum est solamen quo pondus ingratum leuant. Regem habemus innoxium, & cui gratia Dei altè insita, regnum firmat inconcussum. Nec vlla retrò historia explicat Regem, in cuius caput crebriores textæ insidiæ vndequaque, nec cui plus videantur & ipsi cælites insudasse, nimirùm cùm gratia à teneris ei innata vnguiculis, incrementa in dies maiora acceperit, nequit labare regnum, neque Rex ipse, in eo gratia minimè titubante.

Valentiniani pietas euexit illum in apicem Imperij *Ammian. lib. 16.*

Imperio & nutanti, eâ cautelâ cauit Roma, extincto Iouiniano Imperatore, ne enim incurreret denuò in Iuliani tempora inuisa Deo, in Imperium euexit hominem, cuius sub Iuliano pietas affulserat, data enim ei optione à Iuliano aut exilij, aut maximæ præfecturæ, si Diis thus incenderet; ille verè sui iuris, & summo dignus Imperio maluit exulare; animum reuera versans validum vt & nomine præferebat. Fuit enim is Valentinianus, cui gratia Dei viam strauit ad tribunal, cui se inclinant regna.

EX MATHEMATICA. *Ptolemaus l. 4. de iudiciis c. 3. Suet. in Nerone.* Solis efficacia ex Astrologis.

Nescio quid affine garrit Mathematica loquax, dum ait ex Ptolemæo puerum cui nascenti connascitur sol, alio Planeta comite, fore regem, aut saltem eminentis fortunæ sortem habiturum; huic delirio fidem fecit Neronis horoscopus, vbi idem articulus refluentis æui, fuit Solis Orientis, & editi fœtus exordium. Sed est consona magis fidei catholicæ mea conclusio, quæ spondet altum dominium ei, cui gratiæ lumen exoritur: ea namque seruitutis impatiens, nescit iugum aliud ab eo, quod à Deo suauiter impositum, non ingerit seruitutem, sed dominium vehit inconcussum. Nec vnquam fallit Mathesis ista Christiana, dum arguit dominium, ex illucente gratia Dei, homini qui emergit ex peccatis, quorum illuuie fœdam incurrerat seruitutem.

EX MEDICINA: *Lud. Duret. in prs. coac. Hippocratis.*

Alludunt ad gratiam Dei, & Medici dicentes, dominium naturæ in humores noxios, non esse quid vulgare & insitum cuilibet corpori, vt sunt & aliæ vernaculæ facultates sensuum externorum; eodem namque morbo plura vexante corpora, fiet vt vno tantum sospite, cæteri tamen homines extinguantur ex inopia facultatis incognitæ medicis, quâ facta natura vegetior, morbus extitit, vt dicunt ῥᾷστος πρᾳότατος, εὐφορώτατος ἀσφαλέστατος, facillimus, mansuetissimus, mitissimus, tutissimus; vimque hanc diuinam aiunt & dicunt θεῖόν τι, quid diuinum: adeò verum est, semper aliquid ad diuinum dominium quodque comitari, si tamen verum est dominium, & non nomine tenus, quale est dominium de quo canon est hic. *Dominia rerum, & sic meum & tuum, sunt de iure humano, & non de iure diuino.* Et in hunc dominandi ritum sæuit ius Pontificium hoc tenore. *Dominationis amor quos inuasit, iugum disciplinæ fecit respuere.*

EX IVRE CANONICO: *Can. quo iure dist. 8. Gloss. relig. in extrauag. execrabilis. Ioann 22. Can. pl. eruis de consecr. distinct. 4.*

Sed de vero dominio procedit hæc sectio, quæ dominium in noxia quæque & gratiam indiuiduo nexu ligat, sicut & Canones sacri sanciunt & decernunt, & in his accipe hunc. *Gratia Dei, qua iustificamur per IESVM Christum, remittit peccata, & ne reiterentur, adiuuat.* Audis dominium in exterminando peccato, & rursùs in arcendo illud, si regressum velut postliminiò velit intentare, nullumque adeò insigne dominium auêrte potest homo, ac istud quo sui compos, nullius hætere potest incursibus, sæuiant enim & homines, cute tenus tantùm hominem pium exagitant, animo sui iuris existente: & illud dominium verè est directum, de quo iuristæ ciuiles aiunt, aliud esse à dominio mixto vel vtili; solus enim Dominus directus habet ciuilem possessionem, & sine omni alia obligatione liberam potestatem habet rei, quod dici nequit de dominio mixto vel vtili, ita Iurisperiti.

EX IVRE CIVILI. *l. 3. §. ex contrario ff. de acquir. poss.*

Vnde sic arguo ex iure ciuili, Dominium eius circa rem aliquam non est plenum, si ratione rei talis, alicui deuincitur pœnaliter, vt puta de Comite & Marchione, qui ratione sui dominij, ingruente bello cute & ære deuincti sunt Regi, fitque vt qui in subditos iniquum olim testati sunt dominium, aliquando luant pœnas ad classicum conuocati, sed eius plenum est & directum dominium, in quem nec Rex ipse potest de iure decernere si fidei datæ iura seruauerit illibata, ita Duces Burgundiæ plenum habuêre dominium nobilis huiusce prouinciæ, ratione cuius humili obsequio præstito Regi Gallo, nihil exigebat Gallus nisi quod lubens Dominus expendebat.

Dominium directum quale.

Dominium plenum quid sit.

Ita & à pati homo genio indulgens corporis sui non habet directum dominium, etsi sanus Baccho Venerique vacet: nam hoc dyscolo ritu, pœnis addicitur æuiternis: imò & ipsi Dynastæ præpotentes, rerum dominio insignes, dominium directum non habent, quia coronæ ipsæ, vt aiebat Zaleucus, tot subsunt ærumnis, vt suos baiulos sudori multo faciant obnoxios & hinc querelæ.

Zaleuci effatum de nequitia regni.

——heu sortis acerba
Et miseræ regale decus magnoque timori
Suppositos Regum casus, pacique negatos.

Maphaus in supplemento Æneidos.

Is ergo qui suum Deo gratum & ex animo pendit obsequium, nesciens labem, omnisque peccati expers, is, inquam, vnus est Dominus vere & ritè nuncupandus. Imò & iure pontificio. *Serui & captiui infideles, post baptismum libertatem consequuntur.* Iure sic insinuante hominem qui cessit in iura Dei; excutere iugum cuiuscumque seruituris, sicut & secus nullum stare potest dominium penes eum, quem peccata coërcitum fœdo nexu deuinciunt, quippe is dæmonum obsequio mancipatur.

Ius Canonicum. *Extrauagat. dignum & rationale Pij Quinti.*

EX SS. PATRIBVS. *Lib. de gratia & libero arbitr.*

Et ex Seneca. *Nulla est turpior seruitus, quàm quæ voluntaria.* Nec homo inglorius, ad leuamen infamiæ debet obiicere Dæmonum technas: etenim ex Bernardo. *Nostra voluntas nos mancipat Diabolo, non potestas eius:* & Ambrosius dilucidè. *Neminem iugo seruitutis Diabolus possidet, nisi ei priùs se vendiderit ære peccatorum.* Eòque infamiæ deuenitur à reprobis, vt obliti hominem, illicò pecus induant, & hoc insinuat Psaltes. *Nolite fieri sicut equus & mulus.* Homo namque non peccat, nisi ratione expuncta, quâ solâ diffiti sumus à pecore, cum quo conuenimus expertes facti rationis, vt benè Ambrosius. *O homo cum peccasti, aliud esse cœpisti, & quod eras esse desiisti, vt fieres ex homine pecus.* Hominem autem fieri pecus, idem penè est, ac annihilari, vt querulus de se Propheta confitetur. *Ad nihilum redactus sum & nesciui.* Neque potest efferri genuinè magis peccati iniuriosa seruitus, quàm dùm ostenditur, homines transmutare in pecus.

De vita beata. S. Ambros. in Psalm. 118. Psalm. 72. Genes. 1.

Nimirùm

Nimirùm ex codice facro liquet, nomen seruitutis impositum pecori ab initio, & non homini; Deus enim hominem pro-tegem constituens ait. *Dominamini vniuersis animantibus*; vbi Augustinus. *Conditio seruitutis iure intelligitur imposita pecori, nomen istud culpa meruit non natura.* Et primus hominum cui iugum hoc fuit impositum, est Cham minor natu filiorum Noë, qui patri suo iniurius, seruituris mulctam piaculo dignam accepit. *Maledictus puer Chanaam, seruus seruorum erit fratribus suis.*

S. Augustin. lib. 1. in Genesim. Genes. 9.

Ex Ivre Canonico.

Quàm autem vilia sint capita quæ seruiunt, omnia iura clamant. Sic canon sacer, *Seruus reputatur vilis persona.* Et ne in mancipia sola cadere seruitutem hallucinetur homo, sic habet idem ius alibi. *Seruitus inducitur de iure canonico, item de iure gentium, & de iure naturali.* Et explicitè ea seruitus quam expendo, & in quam stylum exacuo, eam videlicet quam peccata vehunt, sic notat iste canon. *Seruitus quædam est, quâ subiicitur quis peccato.* Immò à peccato traxisse originem, primam seruitutem arguit ius hoc sanctum, ex eo quod ebrius Noë, sui impos inhonestè iacens, dedit ansam filio suo indecori risus, qui fratrum eius addixit obsequio, istum hunc iniurium patri, qui vt præfatus sum, eum seruum fore sanxit; & hinc iste canon. *Seruitus habuit originem ab ebrietate.* Vnde inferre est eum verè liberum, nesciumque seruituris, in quem humana deliquia ius suum non exercent, vt sanctè reuerà effert hæc sanctio. *Seruitutem non recipit, quod humani iuris esse desiit.*

Can. de seru. dist. 54. gl. seruos. in cap. ita quorumdam. De Iudæis gl. libertas in clem. si. De hæreticis can. sexto die distinct. 35. glos. 1. in can. pia mentis. 16. quæst. 7.

Ex Ivre Civili:

Non nomine tantùm tenus, ius ciuile infamiam aperit seruitutis, quæ delicto contrahitur, sed & in talia mancipia sæuit atrociter. Primò ius hoc, seruos non flocci rantùm homines vocat, sed & nihili homines, sic enim se lex habet. *Serui pro nullis habentur.* Eò nihili præceps actus est Rex Tyri, qui vt à Deo defecit, hanc subiit sententiam. *Nihil factus es, & non eris in perpetuum.* Ezechiel. 28.

Suffragatur historia, iuri sæuienti in vilia capita, peccatis obnoxia, etsi aliquando diademate fulgida: vt in Domitiano legere est, cuius acta senatusconsulto non rescissa sunt modò vt iniqua, sed & eius cadauer Regiis exutum infulis, extremo habitum est ludibrio, & eo quod nesciit vnquam infimi mancipij corpus exanime. Mirum etiam, vt malè exceptus est Eutropius vir Consularis, sed nequam, præter enim nomen eius expunctum, sic Imperatores Arcadius & Honorius de eo sanxerunt. *Omnes statuas, omnia simulacra tam ex ære quàm ex marmore, seu ex fusis, quàm ex quacumque materia, quæ apta est effingendis, ab omnibus ciuitatibus, oppidis, locisque priuatis, ac publicis præcipimus aboleri, ne tanquam nota nostri sæculi, obtutus polluat intuentum.*

Lege quod attinet ff. de regul. Iu.

Ex Historia: *Suet. in Domit. Cod Theod. lege 17. De pœnis.*

Vides hoc tenore, peccati contagio pollui & lapides, qui referunt hominem, quem fecere piacula vile mancipium, & huic qui peccato morem gerit dominium omne illicò deperire. Insigne exemplum recolit in historia sua, Veneta Respublica virtute insignis, vt & bello potens, Marinum Falerium rerum præclarè gestarum, domi forisque virum insignem, ad Reipublicæ apicem summum euexerant, illi penes quos erant plena suffragia. Dux effectus, mole ruit sua, oneri quippe tanto impar voluit etiam illud transmittere ad suos, velut hæreditario iure, sicque effectum, vt qui debuit esse vindex & assertor Venetæ libertatis, acerrimus fieret vsurpator. Veneti iugum seruitutis exosi, subodorantes in Marino Falerio quid ferinum, & abhorrens à pristina comitate, & spirans immane dominium, imminenti iugo cautius occurrerunt. Etenim proceres Reipublicæ stipante caterua armatorum, impij ducis ædes cingunt, in eas arietant & irrumpunt, furentem hominem infulis malè meriti ducatus exuunt, & calente adhuc animo vindice suæ libertatis, cognitum reum lictori tradunt capite feriendum, ex fastis erasum nomen eius, tituli omnes nobiles expuncti, & in ea serie ducum Reipublicæ, quos Veneti ordine quosque suo habent, abest effigies Marini Falerij, & hiante lacuna, vacua sedes eius ostenditur, nigro obducta velo, hoc atro colore tetram indolem hominis huiusce præostendens: vel hinc constante mea thesi, huius esse vile caput & impos dominij qui peccato se inclinat, vt disertè ait, aureo decurrens eloquio Chrysologus. *Debet abiicere habitum seruitutis, qui se Regem credit diuinitus consecratum.* Et Apostolus inesse seruitutem omni lapsui, quem peccata cient, ait. *State ergo & iterum nolite iugo seruitutis contineri.* Hinc prodigus sciens, vitio suo incurrisse seruitutem, vt eam exueret ait. *Surgam & ibo ad Patrem.* Quæ verba expendens Chrysologus ait. *Sensit ruinam, sensit lapsum, qui dixit surgam.* Ne ego inolito penso desim, hoc adstruo theorema.

Historia Veneta Petri Iustin. sub ann. 1354.

Marini Falerij Ducis Venetorum supplicium.

Veneti libertatis suæ propugnatores acerrimi.

Serm. 23.

Luc. 15.

Serm. de prod.

Qvi servile svvm capvt effert, svpra rervm omnivm capvt, is est vile capvt.

OMNIA PRÆALTA QVÆQVE, sunt infra Deum, in quem gloriam & decus omne refundunt.

In hæc verba:

Rex Iudæorum.

Sectio II.

Reges ab Oriente Ierosolymam versus iter suum dirigentes, vt recens edito litarent Regi, titulum sectioni præfixerunt, quo operæ-pretium est ostendere, rerum præclare gestarum gloriam, in Deum esse refundendam: ipsâ hoc suadente Philosophiâ, quæ ait primum in vnoquoque genere esse mensuram ceterorum. Vnde arguo sic, mensuratum est quid posterius ab eo quod ei indidit mensuræ modum, & si quod est illi mensuræ decus, illud totum est reponendum penes eum à quo rei norma effluxit: causa enim causæ est causa causati. Ad Philosophiæ amussim, perpendêre suos titulos regios Magi, qui inquisiêre Christum Regem, vt ad eius incunabuli crepidinem suas infulas inclinarent, testaturi suo obsequio Reges omnes vicarias agere Dei vices, cuius est hoc solemne edictum. *Per me Reges*

Ex Philosophia:

Prou. 8.

Gloria omnis quæ est in Deum refundenda.

regnant, per me Principes imperant. Rerum omnium est aliquale principium, ad quod deuenitur, ne in immensum perpetàm incurratur: huic autem principio sua omnia debent, ea quæ hinc effluunt. Vnde cùm gloria comes rerum gestarum perquàm bellè effluxerit ab ea prima, cuius alia omnis gloria coruscans radius est minimus, piaculum esset alicui, Deo debitum decus sibi impiè vendicare.

EX THEOLOGIA: S.Thom. 2.2. q.103. art.1. Item 2.2. q. 131 art.1.

Rem impiam Theologi, consono nomine notant: quippe eam gloriam quam sibi quis temetè vsurpat, nuncupant vanam: sic enim Doctor Angelicus speculatur. Honor importat quandam reuerentiam exhibitam alicui in testimonium excellentiæ eius. Circa hominis excellentiam sunt attendenda duo: primum quidem, quod id ex quo nitet homo, non est ab homine, sed est quid à Deo homini insitum, cui & non homini ideò gloria reddenda. Secundo statum cuique debet esse illud quod à Deo accepit, debere dirigi ad salutem propriam, vel alienam: qui ergo sistit in eo testimonio excellentiæ suæ, adulterino fine capitur & inani, hæc enim hominum gloria, non ea est quæ præclaro cuique facinori debet imponere colophonem. Ideò & congruè vana hæc gloria nuncupatur. Tripliciter autem appetitum honoris accidit esse virulentum, primò cùm quis appetit exhiberi sibi testimonium excellentiæ quam non habet, vt Caligula ementitus se Deum cupiens adorari. Alio modo gloriam sibi assumens, velut inscio Deo partam, vt Angelus nequam in quem acuit suum stylum Ezechiel. *Eleuatum est cor tuum in decore tuo, perdidisti sapientiam tuam in decore tuo.* Demum deuiatur in appetitu gloriæ cùm in ea quis quiescit, vt in debito fine, vt fecit aliquando Themistocles, cui cum ingredienti locum Olympiæ, tota Græcia assurrexisset gestiens ait hoc honore tersos esse sudores omnes, quos copiosos hauserat saluti Græciæ incumbendo. Rursus ex Ambrosio: *Gloria est quasi clara cum laude notitia,* rei præfulgidæ in aliquo, omnis autem qualiscumque est nitela nostra, opaca est, si ei minimè Deus affulserit. Ideoque ait Apostolus. *Qui gloriatur, in Domino glorietur, non enim qui se ipsum commendat ille probatus est, sed quem Deus commendat.*

Gloriæ cupiditas quoties est damnāda

Sueton. in Calig.

Themistoclis vanitas. Ezechi. l. 28. Plutarch. in Themist. S. Ambros. & Aug. l. 83. quæst. q. 31. Gloria quid sit.

2. Cor. 10.

EX IVRE CANONICO: Can inter verb. 11. q. 3. Gloria quomodo respuenda.

Iure Canonico optimè cauetur inani gloriæ, hoc tenore. *Inter verba laudantium, siue vituperantium ad mentem semper recurrendum est, & si in ea non inuenitur bonum, quod de nobis dicitur, magnam tristitiam generare debet, & rursum si in ea non inuenitur malum, quod de nobis homines loquuntur, in magnam debemus lætitiam prosilire: quid enim si homines laudent & conscientia nos accuset? aut quæ debet esse tristitia, si omnes accusent, & sola conscientia liberos nos esse demonstret: habemus Paulum dicentem, Gloria nostra hac est testimonium conscientiæ nostræ.* Rursus eodem iure, gloria nostra, si qua digni sumus, Domini nostri tota est, hac lege. *Seruus quidquid acquirit, acquirit domino.* Ideo Christus ait, *Luceat lux vestra coram hominibus & videant opera vestra bona, & glorificent patrem vestrum qui in cœlis est.*

Can de rebus distinct. 4.

Morale de Thymiam. Exod. 30.

Gloriæ quæ Dei est, ipse rerum Dominus typum dedit in eâ contextutâ aromatum quam thymiama vocant, sic enim de eo sanxit *Sanctum sanctorum erit vobis thymiama, talem compositionem non facietis in vsus vestros, quia sanctum est Domino; homo quicunque fecerit simile, vt odore illius perfruatur, peribit de populis suis.* In eo sita est typi ratio quæ gloriam Dei refert: scilicet, vt multiplici aromate coëunte in compagem, exurgebat hoc syntagma seu compositio suaueolens, cui suppositus ignis adstantes templo Dei, fragrantia suâ mirificè recreabat: ita & multa charismata, dum animam Deo sacram faciunt insignem, assurgit hæc anima in pietatem quæ spectantes excitat ad honorem exhibendum viris pietate nitentibus; sed vt Deus vetat, odore perfruendum, ita & eliminat à gloriâ, eos omnes qui indulgent gloriæ, quæ ex virtute defluit vsquequaque. Etenim *Soli Deo honor & gloria.* Hac thymiamatis sanctione sibi cauit sponsa, vberum suorum fragrantiam refundens in Deum, cuiusuis boni principium. Sic enim Deus affatur sponsam. *Meliora sunt vbera tua vino, fragrantia vnguentis optimis.* Illicò sponsa ait, ab eo hanc esse suauitatem. *Oleum effusum nomen tuum, ideò adolescentulæ dilexerunt te,*

Thymiama gloriæ Dei symbolum.

Gloriā sibi arrogare nefas. T. mot. 1. Moral. cant. 1.

EX SS. PATRIBVS. Morale de Iose; h. S. Bern serm 13. in Cantica.

Concinunt Patres sponsæ referenti gloriam Deo. In his audiendus est Bernardus. *Ioseph cùm domum & omnia bona Ægyptij Domini sui, sibi credita sciret, dominam non ignorauit exceptam, & ob hoc non acquieuit contingere; non est, inquit, ex omnibus bonis Domini mei, quod non in mea potestatè sit, vel non tradiderit mihi præter te, quæ vxor eius es: Mulierem nouerat, gloriam esse viri, & iniquum sibi iudicauit, vice contrariâ inglorium facere eum, qui se fecerat gloriosum. Aduertit homo Dei sapientiâ prudens, virum vxorem fortiter tanquam propriam zelare gloriam, sibique ipsi retinuisse seruandam, non alij credidisse, & ad non concessum manum extendere non præsumpsit. Quid ergo? homo zelat gloriam suam, & Deum audet velle fraudare de suâ quasi non zelantem: Sed audi quid dicat, Gloriam, inquit, meam alteri non dabo, abiuro prorsus, ne fortè si vsurpauero non concessum, perdam merito & oblatum, Tibi Domine, tibi gloria tua maneat illibata.* Gloriam vsurpatam absorbere & concessam gloriam res est scita Cassiano.

Psalm. 141. Cassian. lib. vndec. c. 6.

In via hac qua ambulabam, absconderunt laqueū mihi, vt in hac ipsa virtutū viâ, quâ gradimur tendentes ad brauium supernæ vocationis, nostris elati successibus corruamus; & ita fit vt qui aduersarij conflictu non potuimus superari, nostri triumphi sublimitate vincamur. Ne igitur mens Deo grata, gloriâ sibi exhibitâ dehiscat in inane piaculum, morem illicò gerat Bernardo optimè consulenti. *Origo fontium & fluminum omnium mare, est virtutum & scientiarum Dominus IESVS Christus. Quis enim Dominus virtutum, nisi ipse est rex gloriæ? continentia carnis, cordis industria, voluntatis rectitudo, ex illo fonte manant; non solum autem; sed & si quis callet ingenio, si quis nitet eloquio, si quis moribus placet, inde est, inde scientia, inde sapientiæ sermo, thesauri si quidem sapientiæ & scientiæ sibi omnes absconditi sunt. Quid? casta consilia, iusta iudicia, sancta desideria, nonne riuuli fontis illius sunt? Quòd si copiæ aquarum secretis subterraneisque recursibus incessantur, æquora repetunt, vt vnde rursus ad visus vsusque nostros, iugi & infatigabili erumpant obsequio; cur non etiam spirituales riui, vt arua mentiū rigare non desinant, proprio fonti sine fraude & sine intermissione reddantur? Ad locum vnde exeunt reuertantur flumina gratiarum, vt iterum fluant, remittatur ad suum principium cœleste profluuium, quò vberius terræ*

S. Bernard. vbi suprà.

Gloria virtutum est in Deum refundenda.

refunda

refundatur. Qualiter inquis? qualiter dicit Apostolus. In omnibus gratias agentes, quidquid sapientiæ; quidquid virtutis habere te confidis, Dei virtuti, & Dei sapientiæ deputa Christo. Et hoc præstitere Magi qui quod erat eis desuper, liberali manu porrectum effundentes ad incunabula Christi, illud totum suo principio tradiderunt. Et si sileant ora præcentorum, Sanctorum videlicet Patrum, ipso Iure ciuili notatur ambitio, & genuinus innuitur modus, gloriæ bonis artibus acquirendæ: & hæc est lex. *Honoris augmentum non ambitione: sed labore ad vnumquemque peruenire debet.* Item eodem Iure dispereunt illi prædia sua, qui priuato Iure & Principe inconsulto, vela regia, seu alios titulos, & stemmata Principis illic statuit, vt hinc loco conciliet reuerentiam. Vnde sic arguo. Ille causa cadit qui titulos vsurpat regios hiscoque addicitur illud, quod stemmate regio temerè fuit insignitum, ergo quæcumque egregia hominum facinora, non cedent in eorum merita, si ex eis gloriam hominum aucupentur. Cùm enim gloria sit stemma Dei inconcessum aliis, ille qui hoc sibi titulo regio blandietur, illicò frustrabitur suis quibusque actibus vtique bonis, sed perperam exsudatis. Ne hos sibi titulos vsurparet Augustinus, sui nihili conscius Deum sic compellabat. *Bona mea instituta tua, & dona tua, mala mea, delicta mea sunt, & iudicia tua, propter nomen tuum, nequaquam deseras cœpta tua, consumma imperfecta mea.*

Honor verus quomodo acquiratur.

Ex IVRE CIVILI. *L. Sancimus c. ad leg. m Iul. repet. L. ne quis c. vt nemo priuatus.*

Augustin. lib. 10. Conf. cap. 4. Humiliationis præclarũ argumentũ.

Ipsa etiam Mathematica omnem exosa typhum in homine, hoc inuento leuat causas superbiæ, quam sic Ptolemæus eliminat, omnia bona sunt vel interna vel externa, si interna sunt bona, vel ea sunt, vita, genuina complexio, sarta tectaque sanitas: at hæc, inquit, infudit è cœlo prima domus horoscopi, quæ vitæ præficitur. Si honore exciperis & infulis insigniris: hoc habes ab ea parte cœli, quæ mediat, est enim illa domus decima, quæ portendit insignia recens edito fœtui. Si bonis externis ditior effectus es, quid tibi blandiris de arte sagaci, aut ingenio sedulo ad coaceruanda quæque: hæc omnia suppeditat (inquit Ptolemæus) quarta domus auro thesaurisque fœta. Si nobilis clarus, hymenæo gloriam tali connubio nundinatis: grates habe septimæ Domui, quæ sanxit tale coniugium. Si tubâ stiparis amicorum, ne meritis crede cateruam hanc arridentem tibi, sed refunde in vndecimam domum tibi propitiam, & ex qua vt equo Troiano, militat tibi armata manus amicorum. Demum cœli ille sedulus inspector nihil penè hominum proprio Marti permittit: sed in cœlos refundit optima quæque: quasi non ignarus eius quod ait Apostolus. *Omne datum optimum, & omne donum perfectum desursum est descendens à Patre luminum.* Vnde sic infero. Honor est id quod exterius exhibetur alicui, in tesseram excellentiæ insitæ illi vt propriæ, sed nulla nobis vt ex propriis insita est excellentia, sed è cœlo tota fluxit, ergo soli Deo gratias referam indefessas, & in eum refundam gloriam omnem atque decus, Augustino morem gerens sic monenti. *Agnosce te à Deo habere, & ex te nihil habere, vt nec superbus sis nec ingratus, dic Deo tuo, quia accepi non quia habui, quia tu dedisti, non quia merui.* Diceres coire scientias omnes, vt hominem admoneant optima quæque

EX MATHEMATICA. *Ptolemaus l. 3. de iudiciis cap. 12. 13.*

Iacob. 1.

inesse ei precario è cœlis: nam & ipsa medica ars vetat, medicum sibi arrogare gloriam reducis sanitatis, ne in scomma incurrat Menecratis medici, qui obseruatos ægros Iouis nomen suis quibusque literis inscribebat nomini suo adiunctum: quasi ipse Deus esset sospitans, vt & Iupiter dictus aliquando sospitator. Cùm igitur insanus ille, impio typho tumens, scripsisset Agesilao Regi epistolam hoc titulo. *Menecrates Iupiter Agesilao Regi salutem.* Rex exosus hominis fatui fastum, rescripsit stylo Laconico scomma notans inanem planè Menecratis animum: nimirum in ampla charta, hæc duo tantum reposuit. *Menecrati sanitatem:* innuens eum esse malè sanum, imò insanæ mentis, qui artis medicæ peritiam eò homines euehere posse crederet, vt vitæ necisque iura possit suo arbitrio moderari. Sanctiùs reuerà medici nostrates, quibus est natura morborum optima medicatrix, vtens medico vt obstetricante manu, cuius ope genitura id est valetudo fit æquior, & ne adhuc æger vanitatis aucupio teneatur, adscribens naturæ suæ validæ, morbi victoriam, Galenus refundit in cœlũ totam genuinæ crisis historiam. Luna enim propitia, crisis laudabilis exurgit, quæ alioquin iniqua foret. In eaque est mente, Regius ille medicus, quondam Andreas Laurentius, dum ait faciliorem fore crisim si septimanæ Lunæ incidant in septenarium diem ægritudinis. Huiusce rei periculum fecerat medicus, & hoc experto fretus noluit editum Ptolemæi inficiari: quippe criseon omnium ratio omnis, à Luna petitur ex illo Principe Astrologiæ. Et Hippocrates quasi in cælum refundens sanitatem reducem, ait nullam esse si non accidat diebus decretoriis, ἐκόσοισι δ' ἂν οἱ πυρετοὶ παύον) μή τε σημείων γινομένων λυτηρίων, μή τε ἐν ἡμέρῃσι κρισίμῃσιν, ἀποστροφὴν προσδέχεσθαι χρὴ τουτέοισιν, id est. Quibus febris desinit, non cum signis solutionis, neque diebus decretoriis, recidiuam expectare oportet. Quasi diceret, nihil esse perfectum inscio cœlo, vnde dies optimè decernentes. Esto sit altæ pietatis obsequium, refundere in Deum omne decus fluens ex egregio facinore, non fuere tamen gentiles expertes huiusce Theologiæ, vt videre est in Græcis, è quibus Solon haud vulgaris sapientiæ, tabulam auream, quæ à Thalete Philosopho aliis Philosophis dicata fuerat, cùm ei postremò addicta fuisset hæc tabula vt hominum sapientissimo, ille nesciens fastum, Apollini fecit hanc rem sacram, vt Deo, à quo sapientiam credidit effluxisse. Hoc exemplo cautiores Athenienses, quos & ipse Solon fecit multa lege edita comptiores: Iouem depinxere manu victoriam demulcentem, quasi indicarent non esse humanæ indolis opus victoriam, sed Deo propitio illam in partem, quam Deus statuit protinus inclinare. Et hoc Victoriæ simulachrum in manu Iouis, Pausaniæ æuo superstes erat; sicut & ait ipse. Hac idea edoctus Pytho, vir ille strenuus qui Cotym Regem Thraciæ audaci facinore extinxit molientem internecionem Athenarum: cùm ad suos redux exciperetur vlnis patriæ suæ, quæ eum publicæ libertatis dixerat assertorem, ille velut indebiti decoris impatiens ait. Non mihi sed Deo habete gratiam: ego quidem manum supposui tanto facinori, sed ciente Deo tantum est hoc editum facinus: & hoc ex Plutarcho.

August. in Psal. 8.

EX RE MEDICA.

Deus bonorum omniũ auctor.

Plutar. in Agesil.

Crisis ratio omnis vnde petenda.

Galenus lib. de diebus decretoriis.

And. Laurens lib. 3. de crisibus c. 13. & 14.

Ptolema. lib. centiloquij cap. 6.

Hippocrat. lib. 3. præsagio.

Ex Historia.

Laërtius in Thalete & Valerius lib. 4. cap. 1.

Pausanias in Atticis.

Thaletis Philosophi modestia.

Victoria omnis à Deo.

Plutarch. in Politicis.

Timoleontis laudati egregiũ responsum.

Non reuerà aliis impar fuit ille Timoleon Corinthius, qui cùm Siciliam effusam in suas laudes audiret epinicio gestientem, ait Deo grates habendas à quo directus erat in solamen attritæ prouinciæ, cui aliæ hactenus ingemebant. Ille Dux domi suæ sacellum erexerat Deæ Ἀὐτοματίας, id est rerum quæ cœlitus accidunt, vt enim nihil Deo inscio credebat accidere, ita & ei rerum omnium gloriam faciebat sacram, vt fonti decoris omnis & gloriæ, vt testis est Probus.

Probus in vita Timoleont.

Non cessit Græciæ Roma bello & virtute potens; imò vt æmula rerum præclarè piéque gestarum, nulli piç genti fuit impar in eâ re. Vnum è plerisque argumentis priscæ pietatis hoc esto facinus egregium, quod edidit Titus Vespasianus Ierosolymâ solo æquatâ, & deletâ propè gente Iudæorum, quæ adeò inuisa omnibus erat populis, vt eius exterminio gestiens orbis vniuersus, conuenerit Titum & coronâ aureâ caput eius voluerit insignire. Respuit diadema Titus, dicens Iudæos extinctos esse à Deo perfidæ genti irato seque Dei vindicis egisse vices, ideóque coronam ad Deum esse meritò transferendam. O rem Christianam & dignam elogio Philostrati!

Titi Imperatoris humilitas.

Philostratus in vita Apollonij.

Si caliganti Tito hoc affulsit lumen, quid mirum, si Constantinus ille Magnus profligato Maxentio Tyranno, & restitutâ Româ pristino decori, effusi populi in occursum, Pæana non attendit, & epinicij incurius, arcus triumphales, & fornices victoriæ suæ insigniá fastidiuit, dicens se non victoriam, sed Deo exercituum cuius est vincere, militasse. Vt posterâ ætate liqueret auita pietas hæc Constantini, ille statuam quæ ei posita est, in egregij facinoris editi monumentum, voluit crucem præferre manu, vt vexillum quo percellente, hostes internecione profligauit. Item & sanxit in basi statuæ suæ hoc inscribi crucis encomium. *In hoc signo* SINGVLARI, *quod est veræ virtutis insigne, vrbem Romanam Senatumque, & populum Romanum iugo dominationis tyrannicæ ereptum, pristinæ libertati, nobilitatique restituit.* Hæc coæuus illi Eusebius.

Cõstantinus Deo refert victoriæ suæ gloriam.

Eusebius lib. 9. c. 9. & Nicephorus lib 7. c. 30. Hincmarus in vita S. Rem.

Non silebo Clodouæum Regem Gallum: is enim deposito fastu cum gentili ritu, coronam suam auream quæ regnum vocabatur, misit ad Hormisdam summum Pontificem, Beati Petri dignum successorem: eoque munere visus est oppignerasse regnum suum, in Ecclesiæ Romanæ præsidium, Deoque dicare, atque in perpetuum supra firmam petram, Petrique confessionem stabilire: & vt, ait Aimonius. *Vt eo facto patenter ostenderet, se Deo non fore ingratum, dum ad ipsius Apostoli sepulchrum insigne mitteret Regium, sciens se à Christo, solio Regni esse donatum.* Hæc ille.

Anastasius in Hormisda. Æmonius lib. 1. c. 24. Du-pleix in Franc. 1. sub an. 1525.

Clodouæus Rex coronã suam deponit ad pedes Ecclesiæ.

Habet aliquid virtus inclinans & ipsos hostium animos, vt videre est in Hannibale honorante corpus Marcelli emeriti ducis, hostis sui acerrimi: hoc item liquidò constat ex Gallorum animo: ea enim gens quam lenitatis plerique insimulant, prona est ad optima quæque: ea inquam, est admirata modestiam Caroli Quinti Regis Hispani, qui vt audiit ad Papiam Gallos malè habitos ab exercitu suo, Regemque Gallum deuenisse in potestatem Hispanorum, plerosque nobiles Gallos eidem fato fuisse obnoxios, is reuerà dignus imperio quod diu gessit egregiè, ad rei insperatæ nuntium hæsit, tandem oculis & manibus cœlum versus erectis, nullo edito signo inanis omnino lætitiæ, Deo gratias egit, supplicationesque toto regno indixit, quibus Deo soli referretur gloria victoriç de Rege, qui non humanis opibus, aut arte magistrâ cesserat in ius Hispanorum, sed Deo sic Galliæ piacula vindicante. Lubet hic succensere cum Bernardo, vilia capita sibi vendicare gloriam, quam reges ipsimet aspernantur. Sic ille, *Tibi vnde gloria, putide puluis, tibi vnde? de vitæ sanctitate, sed spiritus est qui sanctificat, spiritus dico non tuus, sed Dei.* Non curant ingentes animi gloriam hominum, quam infra se esse sciunt, vt pote se Deo dignos esse satagentes, hoc Bernardí eloquium sæpe recolentes, *Animam Dei capacem quod minus est Deo, non replebit.* Eis semper insonat, Regis Euandri oratio ad Æneam.

Hannibal virtutem in hoste veneratur.

Caroli. V. Imper. moderatio post victoriam celeberrimã.

S. Bern. ser. 23. in Cant.

Gloriandi ansa non est homini.

Aude hospes contemnere opes & te quoque dignum
Finge Deo.

Æneid. 9.

Magnorum hominum ritu, Gregorius decimus quartus euectus ad summum apicem orbis vsquequáque Christiani, pro symbolo accepit versiculum. *Dextera Domini exaltauit me.* Eodem planè actus est spiritu, Marcus Barbaricus Dux Venetus, qui martiales impetus ad Dei gloriam expendens, hanc animi sui tesseram fecit: nimirùm Herculem pinxit elidentem fauces leonis insurgentis, hoc titulo desuper imminente. NON MIHI DOMINE, SED NOMINI TVO DA GLORIAM. Prælibata hactenus, sectioni fecère fidem indubiam quam sic vt fibulâ claudo.

Historia Pontificum Ciaconij in Gregorio 14. Typotius lib. Symbol.

Marci Barbarici Ducis Veneti humilitas.

QVIA VANA GLORIA SVA TOTA PETIT, HVIC VERA GLORIA TOTA PERIT.

IVSTI AD DEVM MVLtiplici lumine diriguntur.

In hæc verba:

Vidimus stellam eius in Oriente.

SECTIO III.

IN ea recensione mundi quâ accuratè explicat Moses, non citra mysterium est versus iste, in ipso penè textus exordio, *Terra erat inanis & vacua; & tenebræ erant super faciem abyssi.* Diceres hoc tenore, tenebras & inane, indiuiduo nexu sibi sociari, & animam nænis implicitam, & Dei absẽtiâ opacatam, nihil vegetum exerere posse; sed vbi lumen gratiæ affulsit, videre est omnia nouam indolem induere, & vigore quasi desuper insito recreari, vt palam est in Magis, quorum nulla planè recensio est in scriptura, priusquam stellam in Oriente conspexissent: quippe eorum mens inanis & vacua. *Et tenebræ erant super faciem abyssi.* Hinc argumentum tituli sectionis, quo ex Magorum progressu, ad stellæ exortum, infero iustos non ad Deum dirigi, nisi præuio lumine, id est aliquo auxilio quo Deus nos dignatur congruè ad finem, cui Dei beneficio coaptamur, Lumen verò Dei auxilium ritè referre, audi ex Dionys. ἐκ τ' ἀγαθῦ γὰρ τὸ φῶς καὶ εἰκὼν τῆς ἀγαθότητος.

Morale ex Genes. 1.

Humiliandi se homo habet multa argumenta.

L. de diuinis nom. c. 4.

Ex

EX PHILOSOPHIA.

Ex ipso enim bona lumen est & bonitatis imago. Sed antequam Theologiæ immensum pelagus transfretemus, & gratiæ Dei lumina diffundamus, aptemus nos & accingamus in littore, id est capiamus à Philosophia quid sit lumen, & quis eius vsus.

Aristoteles lib. 2. de anima cap. 7. tex. 69.

Philosophorum ille cui lumen amplius affulsit, scilicet Aristoteles corusco ingenio rutilans ait. *Lumen esse actum perspicui, eâ ratione quâ perspicuum est.* Quo fit vt extincto lumine speciosa quæque corpora tenebrescant, sintque nobis quasi non entia; nam vt videantur obiecta, lumine indigent, non vt medium tantùm illustretur, sed vt ipsum obiectum visibile fiat; non enim color vt color est, adæquatum est obiectum visus, sed vt lumine illustratus: lumen enim concurrit tanquam causa partialis, vnà cum colore ad emittendam speciem, vt benè arguit Durandus. Quo fit vt per se etiam lumen, ex parte coloris requiratur; concurrere verò lumen eo modo, nec tantùm vt dispositionem siue medij siue obiecti, ex eo constat, quod nulli agenti merè naturali insitum sit, exigere formam naturæ potioris, vt solam dispositionem requisitam ad ignobiliorem formam; at lux præstantior est, & imagine coloris, & ipso vtique colore: ergo non se habebit lux dumtaxat vt dispositio, ad traiiciendas colorum imagines in oculum, sed vt causa partiatim eas edens simul cum colore obiecto, & experientia palam est, eò melius videri & colores quò magis lumine accenduntur. Vnde stat illa conclusio: obiectum ex luminis participatione fieri actu visibile.

Lumen quid sit.

Durandus in 2. dist. 28.

Hoc lumine sic accenso, Philosophia lucidas prætendit faces Theologiæ, quæ ait hominem esse quasi non esset, si lumine gratiæ non cœlitus illustretur, nec peruium esse oculis misericordiæ Dei, nisi hoc fulgido lumine radiante: & hoc innuit Psaltes, *Oculi Domini super iustos.* Quasi dicat iustos fieri visibiles, ex gratia inhærente, veluti lumine collustrante. Nam sicut color etsi aliquale obiectum visus, debet lumine superindui, ita & virtutum habitus etsi Deo sint grati, vt castitas, sobrietas; si tamen sint gratiæ expertes, non videntur à Deo scientiâ approbationis.

EX THEOLOGIA.

Psalm. 33.

Gratia Dei facit opera nostra Deo grata.

Auxiliū Dei duplex.

Ne autem ansa caligandi detur, in luminis hoc discursu, est è Philosophia repetendum aliud esse è cœlo lumen affulgens, vt sunt coruscationes ortæ ex elisione nubium, & syderum omnium rutilus aspectus: aliud verò lumen est quibusdam rebus deorsùm insitum, vt igni carbunculis & quibusdam animalculis noctilucis, ita & Dei auxilium esse duplex, quo dignantur homines; aliud est generale quo homines & cætera quæque stant in hoc rerum vniuerso, & quo desinente quæuis pessum irent, vt codices sacri clamant. *Quomodo autem posset aliquid permanere, nisi tu voluisses, aut quomodo quod à te vocatum non esset, conseruaretur?* Cui occinit Paulus. *Ex ipso, & per ipsum, & in ipso sunt omnia.*

Sap. 11. Rom. 1. S. Thom. 1 p. q. 8. a. 1. & q. ar. 140. 1.

Deo tantùm affulgente stare hoc totum quod est, hac ratione patet: sicut opus artis humanæ supponit naturam, ita opus naturæ diuinam artem, materia namque artefactorum est à natura, naturalium verò à Deo per creationem, sed artefacta, in suo esse supersunt beneficio naturalium: domus enim soliditate lapidum & coagulo calcis fit diuturna, ergo & naturalia virtute Dei in suo esse seruabuntur. Rursùs magis dependent à Deo creata omnia, quàm lumen à corpore luminoso, cùm prima causa plus effectum afficiat influxu suo, quam secunda, sed lux nisi conseruetur à corpore luminoso, illicò interit; ergo & creaturæ cessante Dei concursu, in nihilum recident, & hoc prædicat Paulus: *Portans omnia verbo virtutis suæ.* Ex genti infideli id adstruit, testimonio assumpto ex Poëta gentile. *Non longe est ab vnoquoque nostrum: in ipso enim viuimus, mouemur & sumus.*

Gratiæ Dei omnes sunt indigni.

Hebr. 1. Actor. 17.

Sancti omnes Theologiæ candidati, suum calculum adiiciunt, quo annuunt esse verum fore omnia inuisibilia, & nihilo obnoxia, si Dei auxilio velut lumine illustrata non essent. Theologiæ apex Dionysius sic sua fundit oracula: τὸ μὲν γὰρ λέγεται διὰ τὸ πάντων αὐτὸν εἶναι παντοκρατορικὴν ἕδραν συνέχουσαν καὶ περιέχουσαν τὰ ὅλα, καὶ ἐνιδρύουσαν, καὶ θεμελιοῦσαν καὶ συσφίγγουσαν, ἀρραγὲς ἐν ἑαυτῷ τὸ πᾶν ἀποτελοῦσαν. *Illud enim dicitur quod ipse est sedes quæ tenet omnia, quæ omnia & continet, & complectitur, & firmat, & fundat, & constringit, & vniuersum in se indissolubile absoluit.* Dionysio non impar Augustinus, eam sic firmat sententiam. *Creatoris potentia, & omnipotentis, atque omnitenentis virtus causa subsistendi est omni creaturæ, quæ virtus, ab eis quæ creata sunt regendis, si aliquando cessaret, simul & illorum cessaret species, omnisque natura concideret, neque enim sicuti cùm structuram ædium fabricauerit, quis abscedit, atque illo cessante atque abscedente stat opus eius; ita mundus vel ictu oculi stare poterit si ei Deus suum regimen subtraxerit.* Id & ait compendiosè Gregorius, cui & eloquenti de sede Petri quis eat inficias? sic ille. *Sic est intus, vt extra sit, sic circumdat vt penetret, sic præsidet vt portet, sic portat vt præsideat.* Claudet agmen Anselmus. *Necesse est vt sicut nihil factum est, nisi per creatricem præsentem essentiam; ita nihil vigeat, nisi per eiusdem seruatricem potentiam.*

EX SS. PATRIBVS.

S. Dionys. lib. de diu. nom. cap. 10. S. Augustin. 4. super Gen. ad litteram c. 12.

Gloriæ omnimodæ argumenta sit in Deo Dei encomia.

S. Greg. hom. 17 in Ezech. S. Anselm. in Monologio cap. 12.

Nec ad fideles tantùm sese diffudit illa scientia, seu lux, omnium entium esse sartum, tectumque tenens, sed & Philosophiæ orbæ lumine fidei, illuxit hæc veritas, scilicet nos tantùm affulgente Deo esse. Primas tenet Trismegistus aiens. *Mentem id est Deum, se ipsa stare, conseruatricem rerum omnium, in eâque vniuersa viuere & subsistere.* Huic affinis est in eadem sententia, Seneca dum ait. *Deum esse rationem incorpoream, causarum causam, custodientem & regentem omnia.*

EX PROFANIS.

Mercurius Trismegist. in Asclepio. Senec lib. de consolat. fratru.

Sed esto stent omnia, hoc lumine Dei præfulgida, nequeantque esse inscio Deo, hoc lumine tamen Magi fuerunt inglorij, eorumque saluti malè consultum esset hoc lumine, quod impos est ad Deum homines deducere palàm, absque alio luminis incremento. Ex eo enim quod Deus hominem creet, & iam adultum foueat & recreet, non ex eo solo homo virtuti inhiat, aut Deum sedulus inuestigat, vt videre est in Magis, qui etsi speciali gratiâ Dei, syderum exortus & occasus probè callerent, nihilo tamen inde sanctiores, imò incogniti ante alterius luminis exordium & illapsum.

Ideò aduertendum non intelligi nomine gratiæ, semper illam qualitatem animæ inhærentem, quâ simus Deo grati; sed intelligi primariò hac voce donum Dei datum citra meritum alicuius, inde gratia quasi gratis data: donorum

EX THEOLOGIA.

autem

Gratia Christi, seu per Christū quęnam sit.

autem Dei alia sunt quæ abstrahunt à salute, vt cognitio astrorum multo labore parta, est donum Dei, quo intellectum disposuit ad capessendas disciplinas. Hoc donum Dei, Theologia vocat quidem gratiam Dei, sed non gratiam Christi, quia, inquit, ea est gratia Christi, quam nobis suo sanguine demeruit: at Christus non ideò mortuus est, vt disceremus disciplinas quæ ex se nihil conducunt ad salutem. Alia est item gratia quæ non quidem iustificat, sed hominis vellicat animum ad Dei amorem, & salutem animæ adstruendam, hæc dicitur gratia Christi sine per Christum, & quâ inconsultâ nemo potest aliquod bonum opus exercere in ordine ad salutem. In huiusce rei fidem, Deus primo die lucem edidit, quæ in modum globi gyrans, suo motu dispecuit primum diem à secundo, & hunc à tertio, quem quartus excepit, lumine solis illustrior. Fuit enim Sol quarto die creatus, & effectus de lumine hoc triduo toto præfulgente: Ita & antequam Magis oriretur stella faciens peruium Christum, aliud lumen naturale præfulserat, scilicet scientia astrorum, quæ quandiu speculatiua fuit, extitit à dono Dei, quod abstrahit à salute, & fuit lux informis; sed vbi ex scientiâ astrorum nouerunt stellam hanc nouam, esse & indicare quid diuinum, quod posteà quæsierunt, fuit hoc gratia Christi ad modum Solis influentis.

Pererius in Genes. 1.

Lux primo edita quid significet.

Primo Magorum æuo, lux vernacula quædam illuxerat, quæ non eos dispescebat ab inolito gentum ritu, sed vbi noua lux affulsit, de Christo solliciti, suos exosi lares Ierosolymam tendunt, illic audituri vbi Christus adnascatur. Vides hinc quale sit discrimen lucis humanæ, & eius quæ desuper illabitur hominum menti, lux hominum, seu scientia quâ periti grande venantur sibi nomen, à Christo distrahit, vt constat ex Iudæis quos magna peritia legis distendens velut vtres vento graues, noluerunt inquirere Christum natum; consultum sibi satis superque existimantes, si ea quæ Christi erant, alios edocerent. Procul hinc ista scientia quæ distendit, & qua typhus insurgens suos remoratur asseclas, ab indagine pueruli IESV. Hac luce infernâ imponit Dæmon hominibus, sicut & qui piraticam faciunt, noctu mediis in scopulis ignem accendunt, quo delusi transfretantes, illuc aduolantes impingunt & naufragi cedunt in iura prædonum.

Lucis diuinę & humanæ differentia.

Sic malè periit Iulianus ille desertor auitæ fidei, qui Magorum perfido lumine delusus, eorum infidam ebibit indolem, abnegato Christo cuius lumen extinctum Iulianum tenebris illis quæ palpari queunt, illicò mancipauit. Quippe libauit simulachris, totamque colluuiem idolorum suos Deos fecit, quibus tandem luit pœnas, non sibi constantis ingenij. Dum enim auscultat Mago pollicenti Pæana de Persis, impingit in factum, quo cadens eius corpus, præiuit ille casus huic, quo Iulianus præceps actus est in abyssum tenebrarum.

Iulianus deceptus à Magis.

EX HISTORIA. *S. Gregor. Naz. orat. 1. in Iulian. Ammian lib. 22. ait Iul vsum Maximo qui erat Magus.*

Hoc exemplo nihilo cautior factus Auerröes, qui nomen suum dederat Christo, pertæsus lumen quo fideles Christo semper adstant, retrocedens ad gentiles Philosophos, eorum ratione excæcatus, ea tandem caligine mulctatur, quam tenebrosus turbo semper exagitat. Æquius nobiscum agetur, si Magorum lumine edocti, eodem & quo illi calle ad Christum impigrè properemus. Sed notandum est ad integram tropologiam, non perperàm adnotari, illos fuisse in Oriente, & illic eis affulsisse stellam: hinc enim innuit textus, aliqualem esse dispositionem ad gratiam, quod vt aperiam, consulenda sunt Theologorum oracula. Aliquas esse dispositiones ad iustificationem seu gratiam, quâ quis denominatur iustus, decretum est Concilij Tridentini: & inter alias dispositiones timorem diuinæ iustitiæ reponit, iuxta illud. *Timor Domini expellit peccatum.* Et ibidem, *Qui sine timore est, non poterit iustificari.* Vasquez explicans hunc timorem, qui est initium sapientiæ, ait esse communem dispositionem, quæ homines fideles peccatis obnoxios, facit reduces ad gratiam, à qua perpetratis noxis exciderunt. De hac enim gratia hîc ago, cùm disputo eam dari illis qui sunt in Oriente, id est qui se disponunt ad hoc lumen. Non est enim mihi sermo ad infideles, in quibus Theologi clamant, nullas dari dispositiones per se, ante fidem, ad gratiam Dei demerendam, ex solis naturæ viribus, nisi valde remotas, vt aiunt Durand. Sot. Medina, &c.

Auerroes quare fidei Christianæ desertor.

EX THEOLOGIA. *Conc. Trid. sess. 6. cap. 6. Ecclesiast. 1. Vasquez 1. 2. disp. 203. c. 9. Durand. in 2. dist. 28. q. 5. Sotus lib. 2. de natura & gratia c. 5.*

Medina c. 2. q. 105. ar. 6.

Cæterùm appello Orientem gratiæ, odium quo peccator exosus pristinos ritus suos, oculos sursùm erigit, vt hinc exoriente lumine, amor eius in Deum ebulliat: & hæc est dispositio quam Tridentini Patres exigunt præhabitâ sessione 6. cap. 6. Qui enim Dei causâ, vitam retroactam pertæsus incipit Deum sapere, ille reuera est in Oriente, vnde lux gratior emergit.

Mathematica etsi lumine syderum vegetari omnia clamet, tamen tantùm tribuit Orienti, vt asserat eum Planetam qui exurgit, ita totum hemisphærium suâ virtute perfundere, vt reliqua sydera velut assurgant Orienti stellæ: fecitque virtutis insitæ orienti energia, vt illa cœli plaga, quæ describit horisontem versus Orientem, dicatur Ptolemæo, domus vitæ, quasi sydera alibi, vitæ hominum incuria, illi tantùm incumbant, dum in Oriente suas exerunt vires, & quo plures Planetæ nascente puellulo, Orientem faustè aspexerint, nato vitæ amplius ingerent incrementum. Ita & ausim dicere, quo plures ad virtutem erunt æstus, ex ipso Oriente gratiæ, vegetiorem quoque fore vitam spiritualem eius, quem Deus lumine suo dignabitur, vitæque animæ melius est consultum quàm corpori: non enim nostri est iuris, nostri natalis exordium, ideóque nequit astrorum nequitia vllis artibus emendari, quibus iniquis imbelle corpus editum est, sed nostrarum est partium, Deo ciente nos, & vellicante voluntatem ad ardua quæque amplexanda, aduocare & virtutes, quarum voto concepti habitus, comite gratiâ exurgent posteà in cumulum aptum altissimæ sanctitati. Hinc ansam capta, ô Dei præco, monendi fideles, ne in vacuum gratiam Dei accipiant, & incurrant in discrimen, quod diù sponsam Cantici malè accepit. Audierat illa, typus animæ neophytæ, sponsum pulsantem ad ianuam, segnior facta pulsanti distulit aperire, & ingeminante sponso pulsus suos, illa tandem pergens ad ianuam, Dilectum deprehendit aufugisse: hinc lachrymæ & sudores copiosi ebibiti, nimirùm anxia discurrens per vicos & plateas, per tela, per enses (vulnerauerunt enim eam vigiles, & tulerunt pallium eius) multo exhausto labore

EX MATHEMATICA. *Ptolemaus li. 3. de iudiciis c. 12. & 13. Ioan. Schonerus de iudiciis.*

Primæ domus Planetæ exurgentis mira virtus.

Cant. Gratia Dei non in vacuū recipienda.

labore reperit Dilectum, quem facili negotio excepisset, impetenti ostium, si non fuisset aperire dedignata. Ita caueant pœnitentes, Deum abigere reuocantem ab inolita noxa, ne fortè aliàs sese abdat, imo recessu cùm nobis noxia quæque nauseabunt.

Iudas remoræ suæ luit & luet in æternum pœnas: hunc Dominus sibi osculo, perfidiæ notas inurentem, ad pœnitentiam sollicitauit amicâ voce, dicens. *Amice ad quid venisti?* In Cœna animum anteà pulsauerat: sed homo nequam & flocci Deo vocanti iniurius, vbi de reditu cogitauit, sui impos frustrà clamauit. *Peccaui tradens sanguinem iustum.* Abdito quippe Dei iudicio, crepuit medius, & lapsa sunt viscera quæ Dei illapsum anteà respuerunt. Eandem obiit sortem Rex iniquus Antiochus, qui martyres Machabæos, de salute sua spreuit anxios, & monitores scelerum quibus Deum vrgebat ad vindictam, diris deuouit suppliciis. Nimirum scelestus ille ictus à Deo exigente pœnas ab homine nefario. *Apprehendit eum dirus viscerum dolor & amara internorum tormenta, & quidem satis iustè, quippe qui multis & nouis cruciatibus aliorum torserat viscera.* Sanus olim immemor Dei admonentis, Deum sensit immemorem æger, vt & ait textus sacer: *Hinc igitur cœpit ex graui superbia deductus ad agnitionem sui venire, diuinâ admonitus plagâ, per momenta singula, doloribus suis augmenta capientibus, & cum nec ipse iam fœtorem ferre posset, ita ait: Iustum est subditum esse Deo, & mortalem non paria Deo sentire. Orabat autem hic scelestus Dominum à quo non esset misericordiam consecuturus.* Adeò verum est, Deo orienti assurgendum, ne nobis serò orientibus occidat.

Matth. 27. Actor. 1.

Iudas quare desperauit.

Antiochus quare actus in desperationem. 2. Machaba. cap 9.

Ex Historia. Euseb. in vita Const.

Cautiùs egit Constantinus, qui affulgente sibi lucida cruce, illicò abiurauit Deorum inanium cultum, vt illucenti Deo militaret: nescit quippe tarda molimina Sancti Spiritus illustratio, vt & Paulus ipse testatus est, adhuc extortis à fide, in quam virulento pectore sæuiebat. Vbi enim luce cœlitus illapsa Christum sciuit, dedit sine mora manus, vt sic scribit Lucas. *Subito circumfulsit eum lux de cælo, & cadens in terram audiuit vocem dicentem sibi, Saule Saule quid me persequeris? Qui dixit, quis es Domine? ille, ego sum IESVS quem tu persequeris, durum est enim contra stimulum calcitrare, & tremens ac stupens dixit: Domine quid me vis facere?*

Cōstantinus Magnus quare idola cōminuit.

Actor 9.

Hunc lucis siue gratiæ consensum, cum oratione quâ ad Deum dirigimur, beneficio lucis, bellè explicat Hebræa dialectus in qua vox *techinna* תחנה quæ orationem sonat, deducitur à voce quæ significat gratiam, quâ Deus nostri misertus est: & ne quis gratiæ lucem putet infœcundam Hebræi lucem & pluuiam eodem vocabulo notāt; etenim *or* אור significat lucem, & pluuiam, ita & gratiæ lux non est sterilis, sed est pluuia vtique alluens animas, quæ inde fiunt fœtæ, multaque virtute grauidæ. Ideò Psaltes misericordiam Dei sollicitans sedula prece, Deum orat vt tantùm illuceat. *Deus misereatur nostri, & benedicat nobis, illuminet vultum suum super nos, & misereatur nostri.* Et alibi *Ostende faciem tuam & salui erimus.* Rationem salutis adfert. *Misericordia & veritas præcedent faciem tuam.* Et congruit Theologia, quæ docet gratiam non esse quid theoricum, & merè speculatiuum, sed practicum vt affectum mouet, & explicat manus ad agendum.

Lux & pluuia eodem vocabulo efferuntur Hebraicè.

Psal. 66. Psal. 79. Psal. 88.

Nec erit abs re inserere effectum lucis, quæ aliàs capiti insedit Regis Henrici quarti Galliæ illius Herois: ancipiti regno vtebatur ille, emortuo superiore Rege: exoticæ gentes Hispanæ, & Italæ succurrebant populo detrectanti Regem suum, qui cùm Alexandro Farnesio iturus obuiam, se accingeret ad prælium, ex improuiso lux quædam, veluti facula insedit capiti regio: timere omnes & malè ominari, cœlos forsan inuidere terris animum hunc Martialem, ac velle proinde illum Martis syderi sociare eo extincto. Risit Rex impauidus malum omen, imò inquit, astra lucent viam aperiunt ad egregia facinora. Macte sequamur luminis huiusce ducatum ad excelsa, inde enim lumen illapsum, illuc etiam suos euehet & sequaces. Vt dicto fidem faceret, paruâ licet manu, aggreditur hostem magno stipatum agmine, æmula castra Gallico terrore percellit, & multo sanguine effuso, redux ad suos ostendit, non numerosa manu, sed valida constare victorias, lucemque cœlitus affulgentem, non in cassum illucere, si impigros homines illa nanciscatur. Quid ergo nos desidia dissoluit, ignauiâ marcescentes, Deo gratiæ suæ radios, vsquequáque diffundente. Libet te cum Hieronymo sugillare, ò homo inglorie, & diuinæ lucis incuriè. *Quid facis in paterna domo delicate miles? vbi vallum, vbi fossa, vbi hyems acta sub pellibus? Ecce de cœlo tuba canit, ecce cum nubibus debellaturus orbem Imperator armatus egreditur, ecce bis acutus gladius ex Regis ore procedens, obuia quæque metit, & tu mihi de cubiculo ad aciem, tu de vmbra egrederis ad Solem! corpus assuetum tunicis, loricæ onus non fert, caput opertum linteo, galeam recusat, mollem otio manum, durus exasperat capulus. Audi edictum Regis tui, qui non est mecum, contra me est, & qui mecum non colligit, spargit. Recordare tyrocinij diem in quo Christo in baptismate consepultus, in sacramenti verba iurasti,* & infrà. *Quid agis in sæculo qui maior es mundo? quamdiu te tectorum vmbræ premunt, quamdiu famosarum vrbium carcer includit? crede mihi nescio quid plus lucis aspicio, libet sarcina corporis abiecta, ad purum ætheris euolare fulgorem.*

Ex Historia Gallica. Dupl ix in Henric. 4. sub an. 1592.

Henrico IV. Regi Christianissimo lux sensibilis affulsit.

S. Hieron. epist. de laude vitæ solitar. ad Heliodor.

Censura in Christianum ignauum.

Non est aliunde petenda praxis, ad quam nos vrget lux desuper affulgens, quàm à Magis ipsis, qui stellæ ductu suis retrò habitis, & de Christo tantùm solliciti, eius tandem compotes facti: quid sit & nobis agendum fusè exemplo suo docuerunt.

Adstipulatur & huic thesi res medica, lucem ingerens non esse otiosam, sed omnino efficacem, luce enim corpora recreantur, & validiora fiunt. Nimirùm ex Medicis singuli quique dies in quatuor partes dispescuntur, quæ singulæ singulos humores afficiunt, iuxta tempestatum ordinem, à natura præstitutum. Meridies bilem afficit & mouet; calore enim suo bilis æstatem refert: Solis occasu melancholia excitatur, autumno similis qui succedit æstati: media nocte pituita fluit, hyemis algorem suo rigore referens; sed oriente Sole potest illud occini, falso Cantici decore. *Iam hyems transiit, imber abiit & recessit.* námque sanguis qui à meridie stagnans quieuerat, vt extinctus alio humore suis vicibus toto pectore refluente, dum Sol oritur, corpus

Ex re medica. And. Laurent. lib. de crisib.

Humores quales in die fluunt & refluunt.

corpus mirum in modum afficit: vt enim Sol oriens limpido rore alluit terras, ita & corpus humanum sanguine ab intus foras euocato recreat, eo enim reflœnte vegetior fit calor insitus, & spiritus limpidiores hinc euaricotam facilius circumagunt molem, & impellunt eò quò diligentis impetus voluerit. Hos spiritus lucidos esse constans est opinio Medicorum, cui fauet eorum affinitas cum luce à qua aliqualc accipiunt incrementum. Item & actiuam esse hanc lucem, liquet ex motu qui fit ex cerebro irradiante, & velut eiaculante radios suos, in partem quæ cietur, vnde quidam morbi curari difficiles in teneris vnguiculis, calente ætate nullo negotio dissoluuntur, & habent vt loquuntur medici periti ἀναλαμψιν, id est discessionem διὰ τὴν ἀναλαμψιν ... ob splendorem caloris insiti: stat ergo nostra thesis, lucem etiam in physicis & medicis non ferre desidiam.

Duret. in coac. Hippoc.

Ex SS. PATRIBVS.

L. 4. diuin. vltima. a. 2.

Sanctus Bonauentura tres assignat potissimos lucis effectus. *Manifestare, delectare, dirigere.* Et hos videre est in Magis, quibus hæc stella Christum fecit manifestum, vt ideò dicatur hoc festum, manifestatio; id enim sonat vox Epiphania παρὰ τὸ ἐπιφαίνειν desuper apparere. Summo gaudio reges affecit lux exorta, & demum direxit sospites ad præsepe. Alium effectum adiiciunt Theologi, scilicet vt lumen naturale, seu scientia quæ parta est proprio Marte, hominem ad seipsum reflectit, & quasi amore sui captum, ita afficit vt inflet: scientia quippe inflat; ita lumen cælitus affulgens hominem extenuat, & sui nihili conscium in Deum rapit, sicut & lumine Solis aquarum portio tenuis sursum fertur. Vide Deum lumine suo omnia ad se colligentem ex Dionysio. *Ex se omnia quasi ex stirpe, quæ omnia tenet in lucem profert, & ad se vt ad profundum quod omnia capit, conuertit omnia, eaque continet.* Idem liquidius hanc lucis indolem explicat dicens. *Lux colligit, conuertitque ad se omnia, quæ videntur, quæ mouentur, quæ illustrantur, quæ calescunt, & vno nomine, ea quæ ab eius splendore continentur.* Quid ergo noui, si Magi lumine illustrati Deum inquirunt, nescit alias indagines hæc lux suggerere. Ideò Magi rationem reddituri, cur Iesum anhelantes, tot viarum diuortia perpessi sunt, respondebant. *Vidimus stellam eius in Oriente, & venimus adorare.* Quasi dicerent: omnia cæli Phænomena callemus, nec vllum sydus peritiam nostram latet, nihil tamen hactenos ad Iesum direxit, stellæ huic recens emergenti, debemus aliqualem gratiæ sensum ob ducatum. Ita ô homo qui hæc mea decurris scripta, vel hinc disce esse flocci pendenda omnia mundi lumina, quibus insignes fiunt hoc æuo reprobi, esto diuitiæ, dignitates quæ quibusdam affulgent, faciant illos illustres atque conspicuos, quia tamen hæc lumina nesciunt Christum & ab eo, orbe toto deuiant, crede Psalti. *Noli æmulari in malignantibus, neque zelaueris facientes iniquitatem.* Æmulamini meliora charismata, ea nempe quæ ad Deum non inuio calle nos conducunt, sicut & fecit Apostolus, cuius hi sunt æstus feruidi. *Omnia arbitratus sum vt stercora, vt Christum lucrifaciam.* Sæculi quantumuis lumina affulgeant papilionum & muscarum sunt vilia ludibria, quæ lethali incendio eos tandem absumunt, qui incautè circumuolant ad hæc infida lumina accensa tantùm vt deludant, lædant, & collidant hos omnes qui colludunt. Deum homines allicere ad se, lumine gratiæ, adeò verum est, vt & ipsi Imperatores qui Dei typum gerunt, noxiis hominibus iam lethali sententia perculsis à iudice, gratia speciali ius fecerint appellandi, sicut & in causa quæ est de fortunæ bonis, in multiplici causa, qui lite ceciderant, Cæsarem appellabant. Quo munere Principes subditorum animos, ad non inuita obsequia demulsere; accipe legem quæ luminis instar affulget eis, quos morti iam deuouit Iudex: ea est Constantini Imperatoris. *Minime fas est; vt in ciuili negotio libellis appellatoriis oblatis, aut carceris cruciatus, aut cuiuslibet iniuriæ genus, seu tormenta, vel etiam contumelias perferat appellator.* Filij eius, & ipsi Imperatores, Constantius & Constans in ciuili causa, sicut & in ea quæ erat de vitæ momento, ius appellandi sanxerunt hoc tenore. *Iudices cum in ciuilibus causis, tum etiam in criminalibus, in quibus vita hominum, salusque quodammodo fata tractantur, appellationes admittant, nec denegent vocem, in supplicium sententia destinatis.* Et Imperatores Valentinianus, Theodosius, & Arcadius populi ita fuere amantes, vt nullum voluerint esse sui iuris in appellatione respuenda, quod si hanc gratiam Principis contempsisset, sic in eum erat cautum hac lege. *Reuocare appellationem suam vnicuique minime permittatur, sed sacro auditorio, totius negotij examinatio reseruetur. Quod si hac lege neglecta, gratiam sciuerit appellationis, & ipse quinquaginta libras argenti & eius officium parem summam condemnationis inferre cogetur.* Adeò verum est principum gratias esse lumina quæ colligunt, imò & colligant vinculo quodam amoris, eos in quos hæc lumina diffunduntur.

Lib. 4. de Diuinis nomin. cap. 10.

Lib. 4. de Diuin. nomin. cap. 4.

Psal. 36.

Philip. 3.

Ex IVRE CIVILI.

Appellandi ius datum.

Cod. Theod. l. 2. de appellationibus.

Cod. Theod. leg. 20. de appellationibus.

Cod. Theod. lege 48. eodẽ titulo.

Appellandi ad summum Pontificem omnibus est ius in causis Ecclesiasticis.

Iure etiam canonico fas est cuiuis subdito Pontifici, ad sedem hanc appellare, si grauetur, & hinc canon. *Appellare potest ad sedem Apostolicam, quicumque fuerit grauatus.* Imò & reis inuitis, Ecclesia de cuius iure sunt illi rei, si sint in ditione eius, gratiam hanc vitalem impertitur hac sanctione. *Appellare potest quis, nomine rei condemnati in criminibus, etiam inuito reo.* Qui canones vim suam exerunt tantùm circa eos, qui sunt de iurisdictione Papæ, vt docent iidem Canones sancti, dum sic sanciunt. *Appellari non potest à laico ad Papam, nisi in his quæ spectant ad iurisdictionem Ecclesiasticam.*

Ex IVRE CANONICO.

Can. si quis vestrum 2. quæst. 6.

Gloss. in can. non solum 2. q. 6.

Gl. 1. in can. dicta 9. q. 3.

Ex præfatis palam fit Dei inuentum, dum prætendit vnicuique gratiam: id enim totum est, vt Deus ipse consulatur, & ei debita pendantur obsequia, quibus mereamur gloriam, quâ qui dignabuntur, nusquam erunt inglorij: quippe futuri Reges; iuxta illud Psaltis. *Posuisti in capite eius coronam de lapide pretioso.* Quos etenim gratia accingit, hi esto sint omnium peripsema, Dei obtutibus sunt regio diademate conspicui, vt innuit Vates Deum laudans. *Qui eleuat de stercore pauperem, vt eum collocet cum principibus, cum principibus populi sui.* Hoc gratiæ decus agnouit Rex Gallus Ioannes, qui congregationem olim instituit equitum, quibus stellam dederat in tesseram, hoc titulo circumscriptam, MONSTRANT REGIBVS ASTRA VIAM. Quasi innueret, regios inesse animos illis quibus lumen desuper affulget; Vnde sic arguo.

Psal. 20.

Psal. 112.

Ex SYMBOLIS.

Duplex in Ioann. Rege Gallo. Gratia nos ad cœlestia dirigit.

arguo. Deus tibi adstat, ô homo pro foribus, ictu repetito crebrò ad cordis ostium pulsat, lumine desuper illapso, noxas multiplices ingerit menti tuæ: si sis inde cautior, benè tibi, & regium quid te manet, nam MONSTRANT REGIBVS ASTRA VIAM. Sin vero secus abis per inuios calles, malè tibi, vt pote qui lixarum & agazonum ingenium habeas, & non regio iustorum tramite pergas ad gloriam: hoc enim altè mihi insidet oraculum.

NON LABITVR, CVI GRATIÆ LVMEN ILLABITVR.

VITÆ REPROBÆ DESERTORES, transeuntes ad castra Dei multos patiuntur obices.

In hæc verba.

Audiens autem Herodes Rex turbatus est, & omnis Ierosolyma.

SECTIO IV.

Exod. 12.

GEns Hebræa spoliatis Ægyptiis, exiit illinc grauis exuuiis, auroque diues, vt Deo suo errabunda litaret, multo itinere emenso, appulit tandem ad oras Palæstinæ, quod vbi rescitum est ab infida gente incolâ tunc terræ illius opimæ, turbata est gens illa anxia de aduentu Hebræorum, qui illuc acti, duce columnâ ignis, & Deo sternente viam, editâ strage plurium hostium, exterminium noxiis gentibus intentabant. Habuere reuerâ Palæstini Amorrhæi argumentum metus haud inanis, ad ingressum Hebræorum, qui erant illaturi cladem omnigenam incolis huius terræ, quam Deus populi sui obsequio mancipârat. Diceres hunc tumultum esse ideam turbinis huius, qui hodie inuoluit Herodem, & Ierosolymam in Magorum aduentu querentium, vbi est qui natus est Rex Iudæorum; non irrito metu perculsi fuerunt Herodes & Iudæi edocti, Magos ducatu sydetis illuc appulisse, veneraturos Deum, cuius incuriâ Ierusalem suæ ideò cladi foret obnoxia. Audiens Herodes turbatus est & omnis Ierosolyma cum illo, mente præte præsagâ præsentiens, se ob editi in lucem pueruli necem, aliquando funditus euertendam. In turbato Herode cum Ierosolymâ totâ, audito cultu quem Magi deferre Christo sese accingebant, subodoror inolitum dæmoni ritum & reprobis, vbi quispiam resilit à priscâ indole noxia, vt sanctius ineat vitæ genus; omnia námque tunc susdéque versa, remoras nectunt quibus animas præpediant, secessum à vitio feruidè meditantes: vnde enascantur tot obices ad virtutem, consulamus omnes scientias.

EX PHILOSOPHIA. Aristoteles l. de prædic. c. 10. & l. 10. Metaph. c. 6. Contraria quænam dicantur.

Philosophia suas prætendendo faces, ait, reprobos non fore innoxios, quia contraria continuam patiuntur antithesim, nec coëunt, quippe ex Aristotele. *Contraria sunt ea quæ sub eodem genere maxime distant, & eidem subiecto vicissim insunt, à quo mutuò se expellunt, nisi alterum eorum insit à naturâ.* Vnde sic arguo: Virtus & vitium sunt sub eodem genere habitus, & pugnant ad inuicem oppositione contrariâ: ergo si vult irrepere virtus inanimam infamem vitiis, illic erunt excitandæ crebræ tragœdiæ. Nimirum vitium vbi altas radices egit, ægrè admodum cedit habitui contrario, in eâque cessione, pugnâ diuturnâ suas alternante vices, mitis anima torminibus continuò distorquetur, intellectus, vt Herodes è regio animæ solio, speculans inuios ad virtutem calles, totam colluuiem ciuitatis excitat, id est passiones vrget, vt voluptati vernaculæ hactenus suam præstent opem, vt virtuti obsistant, & eius faciant irrita conamina, fitque sæpe vt ancipiti litigio, in varia distractus animus, nisu languente deficeret, nisi vt Magis, ab oriente sydus desuper affulgeret. Herodem hunc sensit infensum Augustinus, & Ierosolymæ seu infidæ carnis obices multiplices fregit, gratia cœlitus eum percellente. Audiendus ille. *Ægrotabam & excruciabar, accusans memetipsum solito acerbius nimis, ac voluens & versans me in vinculo meo, donec abrumperetur totum quo iam exiguo tenebar, sed tenebar tamen, & instabas tu in occultis meis, Domine, seuerâ misericordiâ flagella ingeminans timoris, & pudoris, ne rursus cessarem, & non abrumperetur idipsum exiguum, & tenue quod remanserat, & reualesceret iterum, & me robustius alligaret: dicebam enim apud me intus, ecce modo fiat, & cum verbo iam ibam in placitum, iam pene faciebam, & non faciebam, nec relabebar tamen in pristina, sed de proximo stabam, & respirabam, & item conabar, & paulò minus iam iámque attingebam, & tenebam, & non ibi eram, nec attingebam, nec tenebam hæsitans mori morti, & vitæ viuere, plusque in me valebat deterius inolitum, quàm melius insolitum.* Hæ sunt technæ, quas obiiciebat Augustino peruicax intellectus, vt alter Herodes in varios se gyrans anfractus, ob Christum pulsantem ad animæ fores: quippe molienti meliorem frugem Dæmon & intellectus, vt vigiles è specula enuntiant multa, ægrè neophytis exantlanda.

EX SS. PATRIBVS. August. lib. 8. Confes. cap. 11. Peccâdi habitus ægrè corriguntur.

Vt sui ingenij conscium fecit Ierosolymam Herodes, ita & intellectus futura virtutis opera præsentiens inuisa carui, eam trahit in consensum, vt velut agmine facto irruant ambo in virtutes, earum exordia prælocando, vt expertus est Augustinus, post elisos motus ab Herode, id est intellectu præsago laborum, quibus suos virtus sequaces facit obnoxios. Sic suas egit caro vices infensa virtuti, quam obibat Augustinus, cupedias quibus erat assuetus, ingerebat caro, & virtutem habitu hispido ad horrorem vsque depingebat: sed ipse Augustinus sua trophæa clamet. *Punctum ipsius temporis, quo aliud futurus eram, quantò propius admouebatur, tantò ampliorem incutiebat horrorem, sed non recutiebat retro, nec auertebat, sed suspendebat. Retinebant me nugæ nugarum, & vanitates vanitatũ, antiquæ amicæ meæ, & succutiebant vestem meam carneam, & submurmurabant, dimittis ne nos? & à momento isto non erimus tecum, vltra in æternum, & à momento isto, non tibi licebit hoc & illud vltra in æternum? quas sordes suggerebant, quæ dedecora!* Audisti turbatam Ierosolymam, vide iam stellam desuper affulgentem Augustino, qui sic ait. *Aperiebatur ab ea parte quâ intenderem faciem, & quo transire trepidabam, casta dignitas continentiæ, serena & non dissolute hilaris, honestè blandiens, vt venirem neque dubitarem, & extendens ad me suscipiendum, & amplectendum pias manus, plenas gregibus bonorum exemplorum, ibi tot pueri & puellæ, ibi iuuentus multa, & omnis ætas, & graues viduæ, & virgines anus, & in omnibus ipsa continentia nequaquam sterilis, sed fœcunda mater filiorum gaudiorum, de marito te, Domine.*

S. August. vbi suprà.

Augustini conuersio quibus fuit tentata moris.

S. Aug. ibid.

Quot exempla ad sanctitatem Augustino obiecta sunt, tot ei sydera de cœlo micantia coruscarunt, similia stellæ quæ Reges vehebat ad Christum: his nimirum exemplis, ille ait se esse prouocatum, vt Christi rueret in amplexus: sic enim suæ mentis anxiæ tragœdiam claudit, inducens continentiam sic loquentem; & firmantem animum qui nutabat. *Tu non poteris quod isti, & istæ; an vero isti, & istæ in semetipsis possunt, ac non in Domino Deo suo? Dominus Deus eorum me dedit eis, quid in te stas & non stas? proiice te in eum, noli metuere, non se subtrahet vt cadas, proiice te securus, excipiet te & sanabit te.* Vides quã apta relatio Augustini vacillantis, cũ Magis anxiis quomodo Christo recens edito sisterentur.

Aug. ibid.

EX THEOLOGIA.

S. Thom 1. p. q. 95. a. 1. Eccl. 7.

Philosophia quidem aperuit ex virtutis & vitij dyspathia, motus exurgere contrarios, sed nos reliquit inscios causæ, quæ vitia hominum mentibus inseruit, vnde tot exurgunt obices ad virtutem. Theologiæ hoc opus est, ea enim sola est disciplina, non inscia exordij malorum quæ nos vrgent, & à virtutis incepto tramite remorantur. Sic fatur illa scientia. Ex scriptura. *Deus fecit hominem rectum.* Ea autem rectitudo in eo sita fuit, vt ratio Deo subderetur; rationi verò aliæ potentiæ, & animæ corpus: prima autem subiectio qua homo morem gessit Deo, dedit homini dominium in subiectas ei potentias, vt præmium obsequij quod ratio Deo exhibebat. *Quamdiu enim homo supra se Deum audiit, tamdiu infra se subiectas habuit ratio omnes animæ potentias,* vt ait Augustinus. Hæc autem omnigena subiectio corporis sub anima, & inferiorum virium sub ratione, non erat ex natura, sed à dono gratiæ quæ transcendit ea, quæ natura inuia præostendit. Si enim subiectio illa carnis ad animam fuisset à natura, remansisset in homine post peccatum, sicut & naturalia remanserunt in Dæmone, post lapsum eius, vt ait Dionysius, sed ex Augustino. *Postea quam præcepti facta est transgressio, confestim gratia deserente diuina, de corporum suorum nuditate confusi sunt, senserunt enim motum inobedientis carnis suæ tanquam reciprocam pœnam inobedientiæ suæ.* Vnde liquet fuisse à gratia, & non à natura, quod in homine nullus esset vitio locus: igitur Adami vitio tota eius prosapia infecta est: generans enim, edit simile sibi secundum speciem: at speciei ex natura, non erat proprium habere potentias omnes rationi subiectas: hoc enim erat gratiæ originalis institutum, qua deperdita pessimè se habuit homo factus vitiis omnibus obnoxius. Natura enim eius ægra, in habitum transiit, quem habent illi quibus hepar malè affectum est: languent enim ad omnia: sic liquet originale hoc peccatum esse inordinatam quandam dispositionem, prouenientem ex dissolutione illius harmoniæ, in qua stabat ratio priscæ illius iustitiæ originalis: sicut etiam ægritudo corporalis, est quædam inordinata dispositio corporis, secundum quam soluitur æqualitas, in qua consistit ratio sanitatis, ex qua hominis εὐτονία κ) εὐεξία, bonus habitus, omnia faciens σωμάτων. κτ᾿ ἀξίαν, vt assolet secundum rationem, ideò & peccatum originale dicitur animæ languor, naturæ deliquium, & peccati fomes. Vtque sunt morbi qui à parentibus ad filios deriuantur, sicut lepra, calculus, podagra, epilepsia, ex germine contrahente virus ægritudinum illarum, quæ sese sic in prolem insinuant: ita & Adamus fecit nos cõscios mali, in quod incurrit eius natura lapsa. In hoc autem originali peccato, formale est priuatio iustitiæ originalis, ratione cuius volũtas subdebatur Deo: materiale autem est omnis inordinatio virium animæ, quæ in eo potissimùm attenditur, quòd animæ vires inordinatè, & quodam velut impetu feruntur ad bonum carnale, potiùs quàm ad incommutabile bonum, & hæc inordinatio dicitur concupiscentia radix omnium peccatorum. Ita S. Thomas. Theologica enarratio explicat, vnde obices ad virtutem suboriantur nobis etiam inuitis, videlicet tota hominis rixa quam patitur, ortum habet à peccato, quo cùm sit exutus dono gratuito, ratione cuius concordes erant potentiæ infimæ & ratio, eò decidit vt se habuerit caro aduersus spiritum, sicuti se habuit ratio respectu Dei, in quem quia insurrexit ratio, ita & caro insurgit aduersus spiritum, qui si de Deo inquirendo aliquid meditetur, turbantur Herodes & vniuersa Ierosolyma: quia cùm vitium transierit in habitum naturæ, post lapsum, adeò altas radices egit, vt diuelli nequeat, nisi aperto Marte: nec est à proposita pugnâ resiliendum; cùm desuper astra nobis affulgeant propitia. Vt enim Magorum pietas in Christum enituit, victâ Herodis astutiâ, & elusis technis eius, ita & sanctorum virtus multum sibi adiecit, motus carnis indomitæ, alienos à ratione fortiter & impigrè compescendo, gratiâ cœlitus aspirante.

Lib. de natura & gratia cap. 15.

Gratiæ effectus in anima.

Lib. de diuin. nom. c. 24.

De Ciu. Dei cap. 13.

EX RE MEDICA.

Duret. in coac. Hippoc. Morbi quidam hæreditarij.

S. Thom 1. 2. q. 82. art. 1. & 3.

Virtutẽ obices quinam remorentur.

Vt enim miserationes Dei super omnia opera eius, ex hac animæ & corporis contentione Deus eum elicit fructum, quem ex diuisione linguarum in extructione turris Babel, cuius fastum depressit Deus, ex diuortio orto inter artifices, ob diuisionem linguarum: ita & idem rerum Dominus, patitur corporis & animæ dissidium, vt typhum elidat in homine plus æquo assurgentem; & ea fuit sententia Abbatis eruditi Danielis. *Linguarum oborta repente confusio, sacrilegos ausus hominum nefandosque cõpescuit, etenim permãsisset, etiam ibi aduersus Deum, imò aduersus eos qui diuinam eius attentare cœperant maiestatẽ, consensus noxius, nisi eos dispensatione Dei, repugnans inter se diuersitas linguæ, per dissonantiam vocis, in meliorem statum proficere compulisset; & quos ad excidium sui animauerat perniciosa consensio, ad salutem reuocasset, bona vtilisque discordia: incipientes scilicet humanam fragilitatem intercedente diuisione sentire, quam per noxiam conspirationem elati antea nesciebant.*

Genes. 1. Ex SS. PATRIBVS.

Cassian. collatione 4. cap. 13. Babel turris confusioni obnoxia.

Istud insitum corpori cum animâ litigium, non obest virtutis encomio, sed adiicit incremẽtum: quippe ea quæ infra nos sunt, minimè sunt nostri iuris, dum ratio non deuiet, corpus insaniat, obstet Herodes & Ierosolyma tota scurram agat, & rideat pietatem emergentem: pergunt tamen regiæ mentes ad incunabula Christi. Quod si pigeat reges imitari vt emeritæ virtutis, non erit operosum animalia vilia forsitan insectari: scilicet vaccas quas Philistiim plaustro nouo iunxerunt, cui imposita erat arca Dei, sic habet textus, *Tollentes duas vaccas quæ lactabant vitulos, iunxerunt ad plaustrum, vitulosque earum concluserunt domi, & posuerunt arcam Dei super plaustrum; ibant autem in directum vaccæ per viam quæ ducit Bethsames, & itinere vno gradiebantur, pergentes & mugientes, & non declinabant, neque ad dexteram, neque ad sinistram.* Audi tropologiam sectioni nostræ maximè congruam. Incumbit nobis ire in Bethsames, id est, in domum solis;

1. Reg. 6.

Consuetudo mala ægrè superatur.

solis;hoc enim sonat vox Bethsames, composita ex *Beth* בית domus, & *chemech* שמש Sol: cælum versus ab ortu nostro gradimur, imposita nobis est arca Dei,vbi manna & tabulæ decalogi in plaustro nouo.Plaustrum nouum est Euangelium cui credimus & dedimus nomen nostrum;fides quam vehit illud plaustrum, manna Eucharistiæ concludit,& decalogi praxim, duæ vaccæ sunt partes sensitiuæ,irascibilis & concupiscibilis, vitulos habent domi conclusos quos lactant; nimirum appetitus plerumque noxios, quos ratio præsidens huic mystico commeatui, compescit & concludit. Esto mugiant vaccæ, non tamen declinant,sed eunt in directum,sensere ludibria carnis,& ipsi sanctiores,sed,ierunt in directum: infirmitas hæc seu mugitus non est peccatum, sed peccati reliquiæ, quibus esse cautiores admonemur. Quid ergo moratum ad virtutem causas nectis,ô homo, indolem inquietam,animum indomitum, & carnis insurgentis impetum præpotentem? ne esto insipientior vaccis, quas vituli non à proposito gressu retardarunt. Benè monet Abbas Theonas. *Alterius est meriti qui pacem inerti fœlicitate consequitur,alterius qui triumphum gloriosis virtutibus promeretur;huius enim potentia vitiorum omnium debellatrix,digna miraculo est, illum quem facultas boni in sua tuetur ignauia, dignum magis censendum duxerim securitate,quàm laude.*

Virtus est fortior in eo qui nactus est indolem iniquam.

Cassian.collat.22.c.3.

EX HISTORIA. *Andreas Fauyn.in Historia Nauarra sub annũ 1559.*

Ista deliquia ad quæ reparanda impotes sumus,regno nos non indignos faciunt,& ad hæc occurrit elegans historia Gallis communis & Hispanis.Desponsata fuit Philippo II.Regi Hispano, Isabella filia Henrici II. & soror trium postea Regum Franc.II. Caroli IX. Henrici III. Magna nobilium stipante caterua deducitur hæc Regina,ad oras vtrique regno conterminas, illic regio apparatu excipitur à Cardinale Toletano, & Antistite de Burgos vulgo nuncupato. Ibi vale dicto suis, vt ad Hispanos diuerteret, & extrema libans oscula Principum regij stemmatis, de more Gallico; quòd tamen nefas est Hispanis, quorum Regina nescit oscula cuiusquam principis:à suis,inquam,dissita hæc regia virgo,cecidit penè exanimis, anima non ferente tale diuortium: præsto est Cardinalis Toletanus, cui commeatus regij erat cura potissima demandata,huic Regina incumbens, & à deliquio tantisper recreata, audiit à Cardinale versiculum hunc Psaltis. *Audi filia: & vide, & inclina aurem tuam,& obliuiscere populum tuum, & domum patris tui.* Eo hîc silente, Præsul de Burgos adiecit. *Concupiscet Rex decorem tuum.* Tandem animæquior facta, etsi naturali genio renitente, contendit in Hispaniam consors Regis potentissimarum, & prædiuitum ditionum. Vides deliquium non obstitisse quò minùs regio diademate præfulgeret. Nec nostræ infirmitates etsi multiplices facient à regno beatitudinis alienos,dum pergamus inoffenso pede, & omnibus quæ ingerit caro, ratione iugiter & validè reluctante.

Isabellæ filiæ Franciæ recessus à Gallia quã molestus.

Quid demirere luctam in infimis, cum & Mathematica cœlis inesse dissidia clamet & raram esse demonstrent genesim, cuius beneuolum sydus,sydetis infausti non vitietur aspectu. An non Ptolomæus ait,Planetas alios,Martis,& Saturni pollui contagio; an non est caput apud Astrologiæ principes de odio planetarum? nec inde tamen,ait Ptolomæus,debet animo quispiã cadere,si Saturnus infaustè irradians,fecit minus æquum Iouem, qui seorsim æquam pollicetur sortem: est, inquit,ille, sapientia iniquo syderi suffragandum, nam sapiens dominabitur astris. Vnde sic arguo. Si penes hominem est, illapsus infaustos syderum diluere,vita rationi consona, ergo & erit minoris operis, carni obuiare vellicanti. Fecit hoc Socrates cuius cùm genesim inspexisset ex lineis Chiromantiæ, vir peritus in artis huiusce ludibriis, hominem dixit esse nequam & flocci, qui tam iniquo cœlo editus esset in hanc lucem: Quòd cùm resciuisset Socrates, discipulos suos cõpescuit in rabulam illum sæuientes: dicens eum verè ex syderibus ominatum esse;quippe,inquit,nouercante natura lucis vsuram accepi,& corpus ad noxia quæque pronum,sed Philosophia obstetricante, nactus sum æquiorem sortem, euectus ad sapientiæ apicem quem vos suspicitis. Quod si fas extitit homini Gentili suæ salutis incurio,& inscio meritorum Christi,occurrere genio,quem pessimum infuderant sydera ingrata, æquius nobiscum egit gratia, qua media possumus rescindere leges iniquas, quibus caro sibi facit obnoxiam rationem, vt & querebatur Apostolus dicens. *Video aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meæ, & captiuantem me in lege peccati,quæ est in membris meis.*

Ptolomaus l.1.de iudiciis.c.12.13.14. Schonerus in Isagoge.

Virtus corrigere potest indolem iniquam.

Socrates virtute sua reparauit naturæ vitia.

Rom.7.

EX IVRE CIVILI. *Cod Theod. lege 1.De infirmandis his qua sub Tyran.*

Iure ciuili cautum est in leges iniquas à Tyranno editas, & hoc edicto Constantini Magni Imperatoris, cuius hæc est lex. *Remotis Licinij Tyranni constitutionibus & legibus, sciant omnes veteris iuris,& statutorum nostrorum obseruari debere sanctionem.* Eo iure gaudemus beneficio, & gratia Christi,cuius ope lex peccati anteà desæuiens, sanguine Christi ferè expuncta est, & ius vetus rationis in inferiores potentias inualescere cœpit,apud eos qui sunt Christi impigri sectatores.Et caro quæ peccato originali,dominium in animam vsurpauit, mulctata ieiuniis, aliisque piis Ecclesiæ ritibus, rationis tandem sensit innita summum imperium, subdita legi quam tulerũt Imperatores Valentinianus,Theodosius,& Arcadius,cuius en tenorem.*Nullus sibi honorem audeat vendicare,quem tyrannica concessit audacia, sed ad pristinum statum damnata præsumptio reuocetur.*Ad pristinũ statum caro reuocatur,si coërcita pœnis,rationi morẽ gerit, & ad hoc pœnitẽtiæ institutę corpori delinquenti.

Leges iniquæ non obseruandæ.

Cod Theod. lege 6. De infirmandis.

Hinc editus ille textus pontificij iuris. *Pœna delicto imponitur, vt malitia delinquentium, non inueniat successorem & exemplar puniti delicti retrahat alios ab offensa.* Est & alter textus huic affinis. *Pœnæ imponendæ causa est,ne facti peruersitas,transeat præsumptionis in exemplum.*Demum nulla est pœna detrectanda, si ducatum præstet ad Christum,exemplo regum quos ad Christum procedentes, non terruit immensa ferè viarum intercapedo, qua dissiti erant à Bethlehem, hyems ea tempestate rigens, eorum pietati teporem non ingessit. Præsepe, & humilia incunabula Christi,nihil eorum detraxere fidei, nec ingruentes procellæ ab Herode mouerunt ab intento. Demum is rerum dominus qui adduxit Reges, multa nominis sui causa passos, eosdem sospites & deduxit in præmium laborum, quos primi gentilium fidei candidati, hilares exantlarunt.

EX IVRE CANONICO. *Cap. 1.§ fin. de schismaticis.lib.6. Cap. quando § ne autem de maledicis.*

Pœnæ quare criminibus indictæ sint.

Nec desunt symbola quæ excitent ad deuorandos obices,obuios illis qui grandia meditantur.

EX SYMBOLIS.

tur. Occurrit ingentis animi dux Venetorum Andreas Vandramini, qui hoc symbolo genium suum infractum præostendit. Pinxit proceram quercum reflante vento immotam, immò & turbine sæuiente inconcussam, hoc lemmate, NVLLI CEDIT. Quasi diceret se egregia molientem, nequaquam nectere moras, etsi reflarent vndequaque obices, sed aduersa niti fortuna, nullis cedendo moris. Camerarius simili ferè symbolo ostendit, hominem quo plures resecat obices, eò & euehi altius: pinxit ille oleam, cuius resecti plerique surculi, fecerant ad edendos fœtus suos aptiorem, ea enim est arboris illius indoles, vt fiat sæpius amputata fœcundior: titulum hunc apposuit resectæ oliuæ. TANTO VBERIVS, hoc te lemmate sic compello. Forsan es exosus, ô homo triobolaris, sceleri cuique pœnas impositas, vt ieiunium, gulæ resecans ingluuiem, & libidinis extinguens incendium: tibi ingrata est restitutio rescindens malè parta. Macte, fortiter, amputa, nam TANTO VBERIVS cælo cresces, quantò hîc noxia resecabis: hæc enim mea est, & constans sententia.

Ægidius Sadeler lib. 3. symb. Ducis Veneti animus infractus. *Camerarius in centuriis.* Pœnitentiæ vberes fructus.

NON INCVMBIT HONORI, QVI SVCCVMBIT ONERI.

GRATIA DEI, LVMINE insueto irradians desuper sollicitat nos consulere sacerdotes.

In hæc verba:

Et congregans omnes sacerdotes.

SECTIO V.

ET si gratiæ omnes ex speciali dono Dei editæ sint, & Deum agnoscant primigenium fontem, non eum tamen & eundem sortiuntur finem gratiæ omnes, licet ab vno eodémque fonte deriuentur: verbi gratia, cognitio rerum abditarum qualem habent Philosophi, peculiare Dei auxilium & gratiam quærit: non enim est à natura, alioquin eiusdem disciplinæ candidati, eam æquè callerent, post eandem nauatam operam, & hoc tamen secus accidit: quippe aliqui conclusiones in præmissis norunt, quas alij vix præuio discursu & ratiocinatione venari queunt: ergo non naturæ donum est, sed Dei. Quia tamen hac cognitione rerum infernarum, homo formaliter non in Deum fertur, non dicitur hæc gratia, lumen insuetum desuper irradians: nam cùm sit auxilium debitum naturæ specificæ hominis cognoscere, cognitio illa habitualis fiet viribus naturæ, cui Deus debet dare consequentia ad esse: quòd si fiat limpidior notitia in vno quàm in alio, est gratia velut assueta naturæ, etsi iam sit donum Dei, non tamen est insuetum atque supernaturalis ordinis. Alia iam est gratia, quæ hominem quasi ex naturæ cancellis euehit ad excelsa, & inuia naturæ, quæ hoc lumine excitata, cælestia anhelat, & egregia quæque facinora meditatur, quibus fieri possit gloriæ compos tandem aliquando. Hæc gratia dicitur auxilium indebitum: homine etenim constituto in genere & differentia, satis supérque Deus suas egit partes, cùm iussit proprietates effluentes à natura. Hanc gratiam dicimus, lumen desuper irradians, & est in duplici differentia.

EX THEOLOGIA. *S. Thom. 1, 2. q. 111. art. 2.* Cognitio alia naturalis, alia supernaturalis.

Alia est gratia actualis, altera habitualis, & vtraque etiam dispescitur in duas. Gratia actualis est actuale Dei auxilium, quo mouetur anima ad bene operandum, siue moueatur intellectus ad credendum in Deum & in Ecclesiam, siue voluntas æstuet in amorem; ista gratia actualis aliquando sanctificans est formaliter, vt actus dilectionis intensæ, qua anima tota ebulliens suas omnes hoc igne diluit noxas, instar Magdalenæ, de qua dictum est. *Dimittuntur ei peccata multa, quia dilexit multum.* Sed vt plurimum, gratia actualis non sanctificat formaliter, sed disponit & inducit ad Deum, ideóque aliàs dicitur, gratia excitans, operans, præueniens, aliáque patitur nomina, iuxta respectus varios. Gratia habitualis est qualitas quædam inhærens animæ, ex mera Dei bonitate, qua homo fit Deo gratus. Vt enim Deus creaturas diligens, ad bonum nanciscendum, consonum naturæ illarum, non solum mouet eas ad actus naturales, puta ad bibendum & edendum, vt sibi sic consulant, sed etiam largitur eis formas, & virtutes quasdam quæ sunt principia actuum, vt secundum ipsas inclinentur ad eiusmodi motus. Verbi gratia ouis inclinatur ad pascua, quia inde debet sibi annonam trahere, pisces exosi terras in aqua luxuriant, & varia hæc rerum ingenia à Deo cuique sunt insita, vt optato fine singula quæque potiantur. Ita item prouidus hominum parens qui *Disponit omnia suauiter*, diligens hominem ad habendum supernaturale bonum, dedit & infudit homini qualitates supernaturales, seu formas naturæ indebitas, secundum quas homo suauiter & promptè moueatur ad consequendum supernaturale bonum, ad quod Dei dono gratuito homo destinatur. Hæc dona supernaturalia, hominem ad Deum dirigentia, nuncupamus gratias habituales, quibus anima nauseans ad infima, habitudinem quandam ad Deum acquirit hac gratia habituali. Gratia autem habitualis vna est sanctificans formaliter, alia non sanctificans formaliter, sed perficiens hominem in ordine ad opera supernaturalia. Gratia habitualis sanctificans formaliter, est ipsa gratia inhærens animæ, seu ipse habitus charitatis, vt volūt illi qui gratiam & charitatē non distinguunt.

Gratiæ multiplex est diuisio. *Luc. 7.* *S. Thomas 1. 2. q. 110. a. 2.* Gratia habitualis quid sit. *Sap. 8.* Gratiæ habitualis diuisio in sanctificantem, & in non sanctificantē formaliter.

Gratia habitualis non sanctificans formaliter, est habitus fidei, seu habitus virtutum aliarum infusarum, quæ ex se præcisè non faciunt hominem Deo gratum, nisi accedente alio dono, quo formaliter fit anima Deo grata. Ex præfatis liquet, nos quotiescumque in Deum ferimur, hoc fieri lumine desuper illapso, quod excitat primò, postea adiuuat, & demum perficit auspicata, vt optimè ait Augustinus. *Vt velimus gratia operatur, cùm autem volumus, vt perficiamus nobis cooperatur.* Liquidius gratiæ tenorem explicat hoc contextu. *Præuenit vt sanemur, subsequitur vt sanati vegetemur, præuenit vt vocemur, subsequitur vt glorificemur.*

Ex SS. PATRIBVS. *S. Aug. l. de grat. & libero arbit. c. 17. Idem. l. de natura & grat. 3. c. 73.*

Iam vt titulo fiat satis huiusce sectionis, quæ è sensu litterali, moralem inuestigat. Dico Reges ab oriente Ierosolymam ibi deuenisse, & ibi consuluisse sacerdotes, vt eorum ductu, explicitè docerentur in his ad quę stella implicitè percellebat, stellamque priùs duxisse ad sacerdotes, quàm ad Christum: imò & Herodem constat, non consuluisse sacerdotes, nisi vbi innotuit illi stella

Regum,

Sacerdotes consulendi ab homine pœnitente.

Regum, à quibus vt audiit. *Vidimus stellam eius in Oriente.* Ex tunc conuocauit collegium sacerdotum. Huius litteræ sensus moralis hic esto. Omne lumen, siue omnis gratia Dei, etsi Deum primariò insinuet inquirendum, in executione tamen, priùs dirigit nos ad sacerdotes: vt cùm iustus volens iustitiæ incrementum, ex sacra synaxi, priùs ad sacerdotem accedit, quàm sacro pane pascatur: vt & peccato obnoxius, antequam ex sacramento gratiam exhauriat, debet consulere sacerdotes. Hæc tamen conclusio, quia eruitur ex inquisitione Magorum, qui consuluere sacerdotes præuio lumine, potissimum est intelligenda de gratia Dei excitante, & præueniente nos: hæc enim non iustificat via ordinaria extra sacramentum, etsi gratia Dei non sit alligata sacramentis. De excitante igitur seu præueniente gratia, erit hæc sectio, à Philosophis auspicanda.

Aristoteles l. 2 phys. cap. 3. text. 29.

Ex Lycæo prodiit istud causæ finalis encomium: scilicet finem esse causam causarum: quia finis est id cuius gratia aliquid fit, vnumquodque autem pendet ab eo cuius gratia fit, & omne illud à quo aliquid per se pendet, verè ac propriè causa illius est. Verbi gratia causa efficiens, nonnisi causa alicuius operatur, ideóque necesse est moueri à fine, antequam formam in materiam introducat: sicque motio finis antecedit causalitates omnium causatum, saltem origine, & dignitate, nam præstantius est agere, quam agi, & in ordine mouentium, id excellit quod mouet non motum, quo pacto se habet finis, cùm ipse moueat causas cæteras, ipse verò finis minimè moueatur, vt eruditè ait Aristoteles. Ergo cùm bonū habeat rationem finis, est enim *id quod omnia appetunt.* Vbi primùm, bonum mentibus illuxerit, causam excitabit ad agēdum. Sed nota duplicem esse finem, vnum qui actionem agentis nequaquam anteuertet, vt forma quæ per generationem acquiritur, alium verò qui actioni præexistit, & in cuius effectionem non cóspirat agens, sed ideò operatur vt ei coniungi & assimilari possit, vt est Deus: & quo maior erit conuenientia bono, nota etiam maiorem fore rationem illud appetendi, Vnde sic arguo. Omne quod conuenire potest, & quadrare homini, illud est in Deo, qui pulcher est & bonus in summo, quæ duo, vt summè appetibilia omnia ad se rapiunt, & percellunt, vt ait Dionysius. *Quidquid est ex pulchro, ac bono, & in pulchro bonoque est, atque ad pulchrum bonumque refertur, & quæ sunt ac fiunt boni pulchrique causa sunt, & fiunt omnia, ipsumque omnia intuentur, & ab eo mouentur, ac continentur, eiusque causa & per ipsum, atque in eo est omne principium exemplare, finale, efficiens, formale, materiale.* Ergo Deus maximè appetitum debet hominis inclinare. Diuiditur autem appetitus in naturalem, sensitiuum, & intellectiuum. Appetitus naturalis, est appetitus innatus, quo res absque vlla notitia fertur in id quod sibi conueniens est, vt appetitus quo materia appetit formam, & ignis pabulum ad sui conseruationem. Appetitus sensitiuus est appetitus innatus, quo res inclinatur in bonum sibi quadrans, præeunte notitia sensus, & dispescitur in irascibilem & concupiscibilem, vtroque enim appetitu cietur anima ad boni cuiusuis indaginem. Appetitus intellectiuus, est appetitus innatus, quo res mouetur in bonum sibi congruum; præambula tamen notitia intellectus, hic autem appetitus est voluntas; dicitur autem appetitus elicitus, appetendi actus, quo potentia præeunte cognitione fertur in suum obiectum. Huiusmodi actus sunt, amor, spes, desiderium, quibus incitamur in res propositas ab intellectu, aut à sensu; ignoti enim nulla cupido: vnde sicut se habet lumen ad colores, ita & cognitio ad bonum, & quo maius est lumen, magis etiam color afficit sensum, ita & quò maior obiecti seu boni cognitio, eò validius appetitum mouet, seu nullo lumine naturali innotescit nobis Deus, ad salutem acquirendam, ergo indiguit homo lumine naturæ fines transcendente, & hoc lumen est gratia, quæ animæ Deum obiicit, vt amantem sui, & anxium de salute eius. Voluntas hoc lumine perculsa Deo afficitur, & incipit noxia quæque fastidire, & quo lumen hoc ampliùs diffunditur, & Deum apprehendit anima vt eum à quo habent omnia speciosa vt sint talia, sicut ait Dionysius. *Eò quòd pulchrum est vnum, acta sunt omnia, & pulchri causa fiunt omnia.* Tunc sui impos, ad Deum anima anhela velis remisque fertur impigrè, & vt media in executione, præeunt assecutioni finis, qui præexistit actioni; homo cui Deus illuxit gratia præueniente & excitante, potiora media sagaciter inuestigat, scilicet sacerdotes quos consulit de meliore frugi obeunda, post confessionem quam explicat confessori, vt medium necessarium ad salutem iis quibus datur copia confessoris, & qui post baptismum incurrerunt lethale piaculum, vt iure Pontificio non sancitur modo, sed hoc explicatur esse de iure Diuino ex Concilio Tridentino, & alio Canone de ea fertur hoc elogium. *Confessio animam à morsu liberat, & aperit paradisum.* Igitur cùm nemini data sit potestas soluendi à peccatis hominem pœnitentem, nisi soli sacerdoti, primus effectus gratiæ Dei excitantis voluntatem, ad odium vitæ retroactæ, erit eam ducere ad sacerdotes, sicut fecit stella Magos, & lux quæ Paulum de cœlo circumfulsit, direxit ad sacerdotem Ananiam, vt ab eo sacris allueretur aquis: & licet Deus alia ratione Paulum potuisset aggregare cœtui fidelium: voluit tamen vt is sortiretur effectum lucis de cælo coruscantis, quæ vt Magos, & Herodem direxit ad sacerdotes, ita & Paulum transmisit ad Ananiam sacerdotem: qui erat vnus ex discipulis Domini: at ex Canone, *Sacerdotes sunt loco discipulorum subrogati:* Imò quod est honoris apex, textus ille sacer sic eos effert. *Sacerdotes dicuntur Patres & Magistri Regum & Principum, & omnium fidelium,*

Finis est causa causarum.

Aristoteles l. 3. de anima c. 10. text. 54. 1. Ethic.

Bonum habet rationem finis.

S. Dionys. l. de diuinis nomin. c. 4.

Boni & pulchri, & finis nexus indiuiduus.

Appetitus in quot species diuiditur.

Appetituum actus qui sint.

Voluntas nō fertur in incognitum.

S. Dionys. ibidem.

EX IVRE CANONICO.

Concilium Trident. ses. 14. can. 18. de sacramento pœnitentiæ & eadē sessione cap. 5.

Cap. Ecce nūc de pœnitent. dist. 1.

Can. in nouo distinct. 21.

Can. Quis dubitet dist. 96.

Sacerdotum dignitas & potestas.

Can. Nos qui distinct. 40.

Canon. cum scriptura 83. 1. q. 1.

Er hinc ansa mihi, vos benignè compellandi, ô sacerdotes, vt ea nitela fulgeatis, quæ personam decet quam agitis, Ecclesiæ consultores, & vt parenæsis mea luculentior sit, audite quid canones sacri sanxerint de vobis, & heu de me immerito sacerdote! *Sacerdotes debent innotescere, non ex locorum, vel ex generis claritate, sed nobilitate morum, non vrbium claritate, sed fidei puritate.* Si quid tamen humani, pœnitens aduerterit in suo sacerdote, sciat nihil demi sacramento, ex ministri infirmitate, dum omnia requisita constent ex parte pœnitentis, & hoc Canone stabilitur. *Sacerdotum officia considerat Deus, non merita personarum.*

Sacerdotum obligatio vt virtutibus emineant.

Imò & Imperatores æmulantes Dei benignitatem,

Ex Ivre Civili.

gnitatem, cuius & aliquales agunt vices, in hoc rerum ergaſtulo, quædam crimina relaxarunt iis, qui ad Eccleſias ſacerdotum officinas transfugerent, quæſituri præſidium in vmbra Petri, & diurna ſtatione ſacerdotum. Huius beneficij aſſertores fuere Theodoſius, & Valentinianus Imperatores. *Pateant ſummi Dei templa timentibus, nec ſola altaria, & oratorium templi circumiectum, quod Eccleſias quadripartito intrinſecus parietum ſeptu concludit, ad tuitionem confugientium ſancimus eſſe propoſita, ſed vſque ad extremas fores Eccleſiæ, quas oraturus geſtiens populus primas ingreditur, confugientibus aram ſalutis eſſe præcipimus, vt inter templum quod parietum deſcripſimus, cinctu & poſt loca publica, & ianuas primas Eccleſiæ, quidquid fuerit interiacens, ſiue in cellulis, ſiue in domibus, hortulis, balneis, areis, atque porticibus, confugas interioris templi vice tueatur. Nec in extrahendos eos conetur quiſquam ſacrilegas manus immittere, nec qui hoc auſus ſit, cùm diſcrimen ſuum videat, ad expetendam opem ipſe quoque confugiat.* Ingratiam quaſi ſacerdotum, qui in Eccleſiis relaxant culpam, Imperatores pœnas illic etiam piè condonarunt.

Cod. Theod. leg. 4. de his qui ad Eccleſias confugiunt.

Eccl. ſia olim fuit refugium ad aras confugientibus.

Benè igitur ſibi conſulunt illi, qui conſulunt illos animæ conſultores, quibus inſciis nequit ſalus deperdita reparari. Vnde & in iure Pontificio, *Sacerdotes etiam Medici nuncupantur*, Et hæc eſt inter eos affinitas: ſcilicet vt ſicut æger medico ſe aperit, vt ingerat ille ſanitatem, ita & anima ſaucia ſe totam prodit, vt ſacerdos humore noxio deprehenſo, ſciat per ἀνάγειν repurgare animam quam alluit noxia colluuies: vtque imperitia medicorum pereunt plerique decumbentes, ita & deficiunt plerique pœnitentes, niſi in congruos incidant ſacerdotes, quibus hæc lex eſto curandi animas petita è re medica, & à ſummo artis Dictatore. *ἃ δεῖ ἄγειν ἄκου ἂν μάλιστα ῥέπῃ ταύτῃ ἄγειν διὰ τῶν ξυμφερόντων χωρίων.* Quæ ducere oportet, ducenda maximè qua natura vult, & per loca illi conuenientia. Hoc aphoriſmo venerandus ille ſenex, de natura benè meritus, non vult temerè excernere humores, ſed ex dictamine naturæ, vt ſi crebrò eructet homo, & os affluente humore madeat, molienda vomitio. Si in die critico ſtillicidium ſanguinis exiguum è naribus exſiliat, fotu aquæ calidæ caput eſt imbuendum, quo poſſit liberalior ſanguis implere criſim inchoatam, & hoc eſt purgare per loca quæ naturæ & morbo conueniunt, ſicque liquet, morbo agnito, conſulendos eſſe peritos medicos. Ita vbi homo quidpiam in ſe deprehendit examine præuio noxium: conſulit ſacerdotes ſi eſt ſalutis amans. Sacerdos non illicò confeſſionem expetat, ſed videat quid in ægro moliatur natura, id eſt quid dictet ſynderesis, ſi ſuſpirat altè, aperiatur ingenioſè os pœnitenti, vt euomat peccatum, quod reticuit hactenus, ſi auro alieno crumena loculique turgeant, euacuetur ille tumor reſtitutione iniuncta. Et ſic in aliis noxis erit procedendum ſacerdoti, appoſitè ad regulas artis.

Gl. Medici in Canon. Conuertimini de pœnit. dist. 1.

Ex re Medica.

Sacerdotes ſunt Medici.

Hippocrat. lib. 1. aphor. aphor. 21.

Criſis infirma eſt adiuuanda.

Mathematica etiam vult ſe conſuli in extirpandis morbis, qui imminent homini etiam ſano, lumine nimirum deſuper illuſtrata, futuri præſaga, medelam quà occurratur morbo, ſollicitat. Verbi gratia, hominis inſpecta geneſi, ſi aduertit malè affectum inibi Saturnum, videlicet combuſtum vt loquuntur; id eſt iuxta Solem, vel retrogradum in quinta domo, homini cui ita Saturnus iniquus eſt, pronuntiant imminere, febres, quartanas, lepram, ſcirrum, cancrum, ſtrumas, maligna vlcera, melancholiam, hepatis & lienis obſtructiones, aliáque quæ regius habet Medicus Andreas Laurentius: adeò verum eſt omne lumen deſuper irradians monere homines, vt conſulant eos, quorum conſilio, omnia pro votis eueniant. Sed quicquid omnes diſciplinæ clament, nihil aptius homini occurrere poteſt, conſilio ſacerdotum, quorum ope atque induſtria, pœnitentes Dei ſacris, atque beneuolis ſiſtuntur obtutibus, facti confeſſione domeſtici, qui antea fuerant extorres inconfeſſi: prodigo etiam ipſo teſte qui genio indulgens, abietat in regionem longinquam, & confeſſus, dicens Peccaui, fuit gratiæ ſtola priſtina redimitus, ideò Sancti confeſſionis encomia extollunt multifariam.

Ex Mathematica.

And. Laurent. l. 3. de criſibus, c. 5.

Saturnus quos morbos ingerat.

Confeſſionis efficacia.

Ex SS. Patribvs.

Si quis vnquam confeſſionis encomiaſtes, is fuit Auguſtinus, cui non fuit ſatis ſacerdoti ſua pandere deliquia, ſed & ſoliis ſcripſit mandata typis quos nulla diluet ætas, ſic ille. *Fit veniale per confeſſionem, quod criminale erat in operatione.* Rationem adfert alibi. *Neque faciliùs ab inimico deuincimur, quàm cùm ſuperbiendo cum imitamur, nec vehementiùs eum proſternimus, quàm cum humilitate Dominum ſequimur, nec ei acutiores dolores infigimus, quàm cùm plagas peccatorum noſtrorum confitendo, & pœnitendo ſanamus.* Huiuſque remedij neceſſitatem ſic explicat. *Peccata ſiue parua, ſiue magna ſint, impunita eſſe non poſſunt, quia vel homine pœnitente, vel Deo iudicante plectuntur: ceſſat autem vindicta diuina, ſi confeſſio præcurrat humana.* Auguſtino ſuppar Ambroſius ſic hortatur. *Qui iaces in tenebris conſcientiæ, & tuorum delictorum ſordibus, quaſi in reorum carcere, exi foras, delictum proprium prode, vt iuſtificeris; ore enim fit confeſſio ad ſalutem.* Bernardus verò ſic ſuum calculum adijcit. *Ama confeſſionem, ſi affectas decorem, reuerà vbi confeſſio, ibi pulchritudo, ibi decor, ſi peccata ſunt, in confeſſione lauantur, ſi bona opera, confeſſione commendantur. Cùm mala confiteris, ſacrificium eſt Deo, ſpiritus contribulatus, cùm Dei beneficia dicis, immolas Deo ſacrificium laudis.*

S. Auguſt. lib. de vera & falſa pœnit. cap. 10. Idem homil. 50 tom. 10.

S. Ambroſ. ſerm. de pœnit. cap. 17.

S. Bernard. epiſt. 113. ad Soph. virginem.

Confeſſionis energiam expertus Imperator Rodolphus primus, viarum comitem ſemper habebat ſacerdotem, quo inſcio ſciebat neſciri Deum, & quo conſultò, ſatis ſuperque conſulitur ſibi, Deo ſurſum diluente ſcelus, quod deorſum ſacerdos expungit. Imò & homines inclinat ad veniam, ingenua confeſſio facinoris, etiam teterrimi, vt fidem facit multiplex hiſtoria, de qua paradigma hoc vnum eſto. Dynaſtam præpotentem, nomine Vincentium Samotulum Palatinum depoſuit quondam à ſua Præfectura Rex Poloniæ Vladiſlaüs, ſed Palatinus inglorius, & impar tanto dedecori, defecit ad hoſtes Regis Poloniæ, quorum ſtipatus agminibus, multas intulit clades Vladiſlao, qui clam ſollicitauit Palatinum ad meliorem frugem, ille ſuam pertæſus animi perfidiam, tentaturus pietatem Regis ſui, omnibus inſciis & ſolo rei nouæ conſcio Rege, eum conuenit, & pronus retroactæ vitæ amniſtiam rogat, obſtringens ſe voto, calente pugna ſe tranſiturum ad partes Regis ſui, cum ſelecta manu, & ſic editurum ſtragem hoſtium, quæ clades illatas Regi ſuo ritè compenſaret. Vladiſlaüs Palatinum ſupplicem

Ex Historia: Imperiali S. Lazari ſub ann. 1291. Ioſ. Herbart. in Hiſtoria Polona ſub ann. 1331.

Rodolphus Imp. comitē ſemper habebat ſacerdotem à cōfeſſionibus.

Vladiſlai Regis miſericordia in Palatinum perduellem.

cem comiter excepit, & facti pœnitentem, reddidit prisco decori & infulis: quippe eius ope deleuit hostes, à quorum steterat antea partibus: quoties heu à Deo defecimus, ad sensuum castra inimica Deo, vt carni militantes, animæ clades inferamus: Deus vrget ad reditum, clam conscientia reclamante, & palàm per nuntios suos, verbi sacri Præcones anxios de salute hominum infidorum, inculcantes illud Dei propitij, *Redi, redi, præuaricatrix ad cor.* Etsi qui sint qui Deo morem gerant, hos Deus confessos recipit in pristinam gratiam, eorumque virtute reduce, magnas vitiorum delet turmas. Diceres Deum obseruantissimum moris antiqui, quo sponsæ velata semper facie procedentes, quando faciem denudabant, accipiebant dona à sponsis suis, hac aperta facie deliniris, & hæc dona dicebantur Ἀνακαλυπτήρια reuelatoria. Deus in Cantico, nonne sponsam sic compellat. *Surge, amica mea, propera & veni, ostende mihi faciem tuam, sonet vox tua in auribus meis: vox enim tua dulcis, & facies tua decora, capite nobis vulpes paruulas, quæ demoliuntur vineas.* Nota mysterium, videlicet capi vulpeculas, quando velamen exuitur imminens faciei. Etenim tædium confessionis, & rubor quem ingerit scelus apertum, sunt vulpeculæ quibus anima noxia dissecatur. Quidquid nos à confessione distrahit, id totum est à dæmone, cuius astutiæ sunt vulpeculæ, quæ in foueam decidunt, cum incurrunt in patulas aures sacerdotis, cui homo sua impia confitetur.

Ierem 3.

Pollux. l. 3. onomasticon.

Confessio Deum Peccatori conciliat.

Cant 2.

Morale.

Quodque magis demirere, Deus non expungit tantùm næuos faciei, quæ se aperit ei in confessione, educto velamine silentij, quo suas anteà maculas obduxerat: sed & adijcit Ἀνακαλυπτήρια reuelatoria dona: nimirum gratias quæ fluunt ex illo sacramento, quo suscepto absque obice, infunditur ex opere operato gratia iustificans, stipata multis auxiliis, ad faciendum irrita conamina dæmonis insurgentis: fitque vt facies obducta maculisque fœda, misso velamine fiat aperta tersior, & gratior diuinis obtutibus, sacerdote agente vices pronubi seu paranymphi, castos hymenæos Dei cum animâ procurantis. Habet huius officij sacerdotum aliqualem ideam prisca historia, quâ referente Gellio compertum est, neminem olim potuisse adoptari in filium alterius, nisi Pontifice suis suffragiis annuente: & hoc clamat Christus. *Ostende te sacerdoti*, si vis abdicato ritu reprobo, in Dei filium adoptari. Quippe viâ ordinariâ, vt loquuntur Theologi, homo qui dedit vitio multiplici nomen suum, nequit in cœtum fidelium, sacerdote inscio coaptari: is enim vnus potest delere chirographum quo se quis peccato obstrinxit, & industria sua flectere hominem antea tacitum, vt prodat sua confitendo deliquia, ita vt sacerdoti queas affingere symbolum de quo Capacius.

Dona reuelatoria quænam.

Ex prisca Historia Auli Gellij lib. 5. cap. 19.

Adoptio olim qua formula facta ante Pontificem.

Ex Symbolis: Pœnitentia non fit inconsulto sacerdote.

Symbolum illud apud Capacium est imago sphingis. Sphinx olim fuit monstrum humana facie, & voce proponens ænigmata, dicebatur sphinx ἀπὸ τοῦ σφίγγειν, id est à constringendo: sensus enim eius ænigmatum erat valde constrictus & obscurus. Sphinx Capacij, hunc titulum præfert. INCERTA ANIMI DECRETA RESOLVET, quo symbolo innuit author, in re patiente tricas insolubiles, consulendos eos qui quôsuis sciunt explicare nexus, quales hæc sectio asserit esse sacerdotes, qui facta à Deo potestate, INCERTA ANIMI DECRETA RESOLVVNT, dum se pedibus eorum aduoluunt animæ pœnitentes. Denique, quod est rerum omnium summa, hoc sit oraculi vice.

Capacius lib. symbol.

Sphinx vnde dicatur.

Statius in Thebaide.

Confessionis necessitas.

INDIVIDVA SVNT, CONFESSIO IN SOLO ET CONFESSIO IN COELO.

DÆMON APERTO MARTE nequit obesse, ideò clam nectit insidias.

In hac verba:

Tunc Herodes, clam vocatis Magis.

SECTIO VI.

VBi Herodes explorauit Magorum animos, omnino pronos in cultum pueruli IESV, non ausus est suam aperire perfidiam, ne Reges exosi immane scelus, ab eo deficerent: sed ementita pietate, clam eos sollicitat ad reditum, vt posteà conceptum virus in eos euomeret, vt in assertores, & præcones noui Regis, à quo Herodes sibi metuebat. En idæam dæmonis insurgentis in animas, quas non leonino more, sed in modum vulpeculæ solet impetere. Quippe nemo apertè potest Deum habere infensum, sed Dæmonis astu ab eo per vias obliquas, homo impiè deflectit. Nec id omnino latet Philosophos, qui aiunt potentiam quamuis, ad naturale suum obiectum referri, respectu transcendenti, & ab eo ita essentialiter dependere, vt extra obiectum suum, nequeat vlla potentia diuagari, eamque esse indiuiduam rationem potentiæ & obiecti, vt potentiæ non definiantur nisi per obiecta, vt ait Aristoteles cum docuit, *Actus & obiecta esse ratione, seu definitione priora potentiis.* Vnde elicitur ista conclusio. Voluntas nequit ferri in malum, malum enim est obiectum omnino dissonum à voluntate, quæ cùm sit appetitus intellectualis, nequit ferri nisi in obiectum, cui insit aliquid appetibile, sed id quod est disconueniens, non est appetibile, imò odium & fugam ingerit apprehensum: ergo voluntas non in aliquod peccatum incurret, quia ex Philosopho, *Omnis appetitio tendit in bonum.* Et peccatum est summa malorum omnium.

Ex PHILOSOPHIA:

Aristot. l. 1. de anima c. 4. textu 33.

Appetitio in bonũ tendit.

Arist lib. 8. Ethic. cap. 1.

Theologia discutiens eamdem quæstionem, indubiam hanc asserit thesim. Nec ipsos dæmones & reprobos posse odisse Deum: odium enim est quidam motus appetitiuæ potentiæ, quæ non mouetur nisi ab aliquo apprehenso, Deus autem dupliciter apprehendi potest, vno modo secundum se ipsum, vt est ipsa bonitas, & rerum omnium finis, & sic Deum nemo odisse potest, quia voluntas ab obiecto suo nequit deuiare. Alio modo Deus potest apprehendi per effectus, cùm scilicet inuisibilia Dei, per ea quæ facta sunt intellecta conspiciuntur: sunt autem quidam effectus Dei, qui repugnant inordinatæ voluntati, sicut inflictio pœnæ, & etiam cohibitio peccatorum, per legem diuinam, quæ duo repugnant voluntati deprauatæ vitio suo; in ordine ad tales effectus, ab ali-

Ex THEOLOGIA:

Odiũ nequit ferri in Deũ.

S. Thom. 2. 2. q. 34 art. 1.

quibus Deus potest odio haberi; inquantùm scilicet apprehenditur, vt peccatorum prohibitor & pœnarum inflictor. Duplex hic modus apprehendendi Deum, cadit etiam in virtutes.

Virtutem nemo potest odisse.

Nimirum virtus potest apprehendi, vt consona rationi, & quid homini conueniens, & quâ homo illustrior existit, & vt sic virtus apprehensa nequit odio haberi. Alio modo virtus apprehendi potest, vt habens quid dissonum carni, cuius inquieti motus, virtute velut fræno inhibito compescuntur: vt abstinentia effrænem gulæ reprimit appetitum. In eo sensu virtutem odêre mali, formidine pœnæ, quam obit caro in ea virtutum praxi, ira & vitia bifariam possunt considerari. Primò vt quid deuians à recto tramite, & hominem addicens pœnis æternis: in ea speculatione, vitium ingerit horrorem tædiumque sui, nempe voluntas nequit ferri in obiectum, cum dispendio sui. Quomodo ergo dæmon hominem faciet peccato obnoxium, cùm non sit peccatum nisi sit voluntarium? Respondeo hoc fieri clam, & non palàm; nam dæmon vitio prætendit fucos, & ingerit menti quasdam delicias, comites indiuiduas voluptatis, aliàs illicitæ. Verbi gratia, Euam spiritus ille nequam aggressus, non suggessit inesse mortem virulento pomo, si illud comederet, sed egregiam pomi speciem oculis obiecit, gustuique saporem inesse gratum illi fructui suasit, sicque Euam quam marte aperto non mouisset quidem, clam perdidit imperitam. Vide ex textu sacro, obiecta sensuum ludibria, in quæ impegit voluntas hominis irretita. *Vidit mulier quod bonum esset lignum ad vescendum, & pulchrum oculis, aspectuque delectabile, & tulit de fructu illius, & comedit, deditque viro suo qui comedit.* Hinc vides voluntatem ferri in malum, sub ratione alicuius boni, id est conuenientiæ, in qua sita est tota ratio appetibilitatis.

Genes. 3.

Dæmonis insidiæ lineare egregia figura.

Ex Figuris:

Alium dæmonis typum accipe, quo lethales insidias esse deprehendes, quibus clam innoluit animas sanctiores, quibus in aperto nulla potest ingerere dispendia. Regia historia miris encomiis effert Abner, præpositum militiæ Regis Israël de eo hoc est celebre Dauidis encomium. *Manus tua non sunt ligata, & pedes tui non sunt compedibus aggrauati.* Hunc Heroem, odio immani habebat, alter præfectus militiæ Ioab, & is æmulus Abner: quippe ambo diuerso Principi militabant. Signis explicatis Ioab non poterat æmulum suum, ex animo profligare: rem iniquam excogitat, fingit amicitias, & simultatum expunctas esse causas omnes, perfidus ementitur, & Abner credulum sic perdidit, vt hoc textu describitur. *Ioab missis nuntiis post Abner, & reduxit eum à cisterna Sira, cumque rediisset Abner in Hebron, seorsum abduxit eum Ioab ad medium portæ, vt loqueretur in dolo, & percussit eum ibi in inguine, & mortuus est.* Dæmonis nuntij perfidi sunt, ea omnia quæ suggerit, vt auocet à cisterna, id est à lachrymis, & à pœnitentia: tamen cum sæpe nihil noxij eluceat, incautè Dæmoni sæpius auscultatur. Verbi gratia, faces libidinis vult Dæmon cuipiâ pio supponere, mulieris pietatem proponit insignem, qua inclinatur homo ad innoxia colloquia, specie virtutis imitandæ, vel saltem admirandæ: repetita colloquia animum ad me-

2. Reg. 3.

Ibidem. Ioab industria vt occideret Abner.

Lachrymarû fluxû impedit dæmon.

Dæmonis astutia vt auertat reprobos à pœnitentia.

dium portæ reuocant, scilicet ad phantasiam & ad oculorum fores multis exitio, & dum oculis ebibit formam egregiam mulieris, quam initio castè deperibat, percutitur in inguine: illic enim sulphur est, quod facilè concipit ignes libidinis æstuantis, perit que miser cui Dæmon in dolo locutus in medio portæ, id est, vt primò vidit mulierem, non appetiit statim, sed consortio pietatis animo concepto, in eadem tandem malè periit porta, quæ fuit exordium tantæ tragœdiæ. Caue igitur dolos, ô homo, cautior aliorum crebris dispendiis, & crede sanctis qui in dæmonis versutias toto pectore debacchantur.

Ex SS Patribus.

S. Leo serm. 7. de natali Domini.

Sanctus Leo Pontificio culmine insignis, aperit Dæmonum technas. *Non desinit antiquus hostis tentationum laqueos vbique prætendere, vt quoquo modo fidem credentium valeat corrumpere, nouit enim cui illecebras carnis ingerat, cui virus inuidiæ infundat, cui incitamenta luxuriæ apponat, nouit quem mœrore conturbet, quem gaudio fallat, quem metu opprimat, quem admiratione seducat, omnium discutit mores, omnium ventilat curas, omnium scrutatur affectus, & ibi quærit causas nocendi, vbi viderit quemquam diligentius occupari.* In eadem mente fuit Beda venerabilis quondam senex, & omnium rerum peritia sagax, sic ille. *Sæpe antiquus hostis, postquam menti nostræ tentationum certamen inflixerit, ab ipso suo certamine ad tempus recedit, non vt illata malitiæ finem præbeat, sed vt corda quæ per quietem secura reddidit, repente rediens, facilius inopinatè irrumpat.* Eadem planè ait aliâ serie verborum Cassiodorus. *Bellum graue, quia occultum, quia cum fortiore, hostis insidiæ non videntur, aduersarius nec labore deficit, nec victus aliquando discedit, sed tamò atrocior redit, quanto eum per diuinam gratiam debellari posse contigerit.* Liquidius adhuc soluit vincula Dæmonis Ambrosius. *In ipsa tentatione accipe diaboli versutiam, sic tentat vt exploret, sic explorat vt tentet.* Benè ergo Hieronymus inuehitur in versipellem spiritum nuncupans eum, *Hostem cui nomina mille, mille nocendi artes.*

Beda in lib. super Lucam. Dæmô quadoque recedit vt acrius redeat.

Cassiodorus in Psalm. 5.

S. Ambr. l. 4. in Lucam.

S. Hieron. L. epistolar.

Dæmonis insidiæ quâ metuendæ.

Ex Historia:

Indic. 16.

Omnigenæ historiæ exempla prostant, quibus multi perierunt insidiis, quos vis aperta non nouisset. Quid Samsone fortius? hunc vocauit muliercula imbellis, *lacessitibus apud se insidiis*, periitque fraude, Heros interritus. Et vrbs Hai, quæ Iosue fecerat hactenus irrita conamina, flocci pendens innumeros globos, & phalanges agminum Israël, dolo sensit direptionem, quam aperto Marte minimè metuebat. Sic enim Iosue suos affatus est. *Ponite insidias post ciuitatem, nec longius recedatis, & eritis omnes parati; ego autem, & reliqua multitudo, quæ mecum est, ascendemus ex aduerso contra vrbem, cumque exierint contra nos, sicut ante fecimus, fugiemus & terga vertemus, donec persequentes ab vrbe longius protrahantur, putabunt enim nos fugere sicut prius, nobis ergo fugientibus, & illis persequentibus, consurgetis de insidiis, & vastabitis ciuitatem, succendite eam, & sic omnia facietis, vt iussi.* Multi sanè eluserunt plures dæmonis ausus, sed securiores inde effecti, longiùs inceperunt procedere ab arce, id est à suorum custodia sensuum, à qua Iob nusquam recedebat: dixit enim. *Pepigi fœdus cum oculis meis, vt ne cogitarem quidem de virgine.* Finxit fugam dæmon, sopita omni tentatione carnis,

Iosue 8. Dæmonis bellû oculus patitur insidias. Moralis.

Iob.

incauti

incauti homines iam incurij insidiarum, omni se cœtui immiscent, vnde ex improuiso mens elisa ruit, quæ sui compos atque sollicita, semper antea triumphârat, fœdo igne æstuat anima, corpore etiam eo libidinis incendio conflagrante.

1. Pet. 5.

Has dæmonum versutias, probè callens Apostolus, fidelium auribus insusurrat. *Vigilate, quia aduersarius vester diabolus, tanquam Leo rugiens circuit, quærens quem deuoret.*

Plutarch. in Lysandro.

Si ab Hebræis diuertamus ad Græcos & Romanos, reperiemus semper insidiis rem bellicam vtrobique cõstitisse. Scitum est apophthegma Lysandri, vice appendicis esse assuendam vulpinam pellem pelli leoninæ, si in aliquo deficias, imò Græcis innata calliditas locum fecit adagio.

Æneid 2.

—— *dolis instructus, & arte Pelasga.*
Quidquid id est, timeo Danaos, & dona ferentes.

Plutarch. in Fabio.
Insidiæ familiares omni nationi.
Plutarch. in Camillo.

Excidium Troiæ clamat Græciam armis impotentem, aliis tamen omnibus præualere fraude. Nec est quod Roma inglorias prædicet insidias; nunquam enim Hannibalem fregisset agmine explicato, vt experta est in Marcello æmulo Hannibalis, rem egit astu, Fabio semper Hannibali è collibus imminente, vt incautum insidiis opprimeret. Didicerat Roma suo extremo penè periculo, quantùm possint insidiæ, cùm Galli noctu in capitolium irrumpentes, Romani imperij tantum non expunxere decus, & ne exoletas putes insidias bellicâ gloriâ, qua sibi populi præpotentes nõ immeritò blandiuntur: vide vtrique populo esse vernaculas insidias, & vt auspicemur à Gallis. Quomodo iuris eorum fuit vrbs potentissima Mediomatricum, quam Metas vocant? An non astu & ementito pacifico colloquio, cuius epilogus fuit præambulum vrbis captæ, victoriâ incruentâ. Hispani cautiores Gallis in eo genere pugnæ, ceperunt Ambianum, custodibus occupatis in colligendo nuces, & hæ nuces magno constiterunt Henrico Regi, qui eas redemit multis tormentorum globis. Quomodo autem sint eludendæ insidiæ, eximiè ostendit Dux celebris inter Heroes Dominus *de Monluc* vulgo nuncupatus, cuius vtinam peritia, cautiores fiamus aduersus ingruentes dæmonum astus.

Du-pleix in Henric. 2. sub an. 1553.

Du-pleix in Henr. 4 sub ann. 1595.

Monluc in suismet commentariis.

Marchionis Marignani & Monluci Ducum licet æmulorum comitas reciproca.

Senas vrbem Italiæ sui olim iuris, vtpote Rempublicam, obsidebat Rex Hispanus: audita oppressione Senensium ab Hispanis, Gallia velut omnium orphanorum parens præsto fuit vrbi iam nutanti, auxiliares copias transmisit: quæ subuenirent Gallis existentibus in vrbe, in præsidium, Domino *de Monluc* agente Præpositum belli: is sæpius irruptione facta, hostium castra turbauerat, imò & Hispano sanguine cruentarat, eoque admirationis deuenerat, vt esset miraculo Hispanis, quorum Præfectus Generalis Marchio *de Marignan* vir vtique strenuus rerumque gestarum minimè inglorius, Gallum sicut & mirari & suspicere, ita & amare cœpit: ea enim est virtutis indoles, vt animos sibi assuetos consociet, etsi sint aliunde dispares. Itaque mutuis epistolis testati sunt ambo, quanti se facerent, & stante fide quam iurarant æmulis Regibus, inierunt ambo ciuile fœdus, sine dispendio tamen armorum, quibus vtrimque hostiliter agebatur: Animum suum ciuilem voluit Gallo præostendere Hispanus sciens vrbem inedia premi: instabat dies natalis Domini IESV, mittit caduceatorem, qui cophinos veheret ad portas volatilibus plenos & lagenis optimo vino instructis: adstat ille, & deponit sarcinulas, cum epistola ad Præfectum dominum *de Monluc*, qui palam aperta charta legit, Marchionem *de Marignan* illa donaria mittere, vt dies festus instans alacrius ageretur, nec communis orbis exultatio nascente Christo, impediretur vrbis inedia, & hæc esculenta esse indices animi Marchionis in Gallum, cuius egregia facta, hostium etiam animos inclinabant, ad reuerentiam suspiciendi Herois propugnatoris vrbis.

Gulæ insidiæ sunt cauendæ.

Hac publicè prælecta epistola, hæsit Gallus anxius, quid opus esset facto; tandem ait. Non suspicor inesse virus esculentis missis ab Hispano; compertà enim hominis indolem, ab atroci facinore alienam, sed alias subodoror insidias, hominis strenuè perastuti: credit istis gulæ cupediis demulcere incautos, & ego simulantem amicitias sagaciùs cura insolita præcauebo. Itaque, ô socij, quisque in sua statione accinctus hac nocte inuigilet sibi, si quidem suboleo technas, in hoste nobis hodie propitio. Non defuit fides ingenioso præsagio, etenim nocte opaca Hispanus arbitratus Gallos donariis suis esse dementatos, clam admouet insidias mœnibus scalas, vt insciis Gallis irrumperet: sed illi impigri aduolantes imminent hosti quem è muris deturbatum fugant edita strage multa hominum, quorum præuisæ insidiæ cesserunt in ruinam artificis, cuius dolum pietas obduxerat. Vtinam fieremus hac cautela doctiores in eludendis dæmonum technis, quas prætendunt, non die natali Domini IESV tantùm, sed aliis etiam omnibus, quos sacra quæpiam solemnitas facit illustriores. Dæmon antea ingerit quosdam altæ pietatis sensus non officit, quin opimo Eucharistiæ esculento saginetur anima; mundi etiam suffragio applaudit beatis mentibus, sed tandem prætextu diei, aliquam recreationem suggerit esse capiendam animumque relaxandum à seuero habitu, incauti morem gerunt, & sæpe dies festus, fit dies fastus atque superbiæ, cui cùm indulgent homines, technarum Dæmonis incurij, patent insidiis quibus opprimuntur iidem, qui suos antea hostes oppresserant. Igitur ô mens tuæ salutis benè sollicita, si quid tibi arridet, & prosperè cedit, habe illud dubium totum, & metue alternantis fortunæ vices, nesciens quid vesper vehat.

Prosperitas est suspecta.

Ex SYMBOLIS.

Lubius lib. numism.

Hac cautione sibi consuluere Batauì, quos Hispanus vt vidit defecisse, & in Rempublicam surrexisse exosum nomen Hispanum, frustra armis aggressos, tentauit tandem delinire obsequijs, sed Batauì ex perfidia facti & infidi, detrectauere fidem pollicitis Hispanorum, cuderuntque numisma in quo pax erat figurata, obsita manicis atque compedibus; his vocibus in ora numismatis circumactis. PAX PATET INSIDIIS. Ita & peritissimi quique sanctorum, nequaquam fuerunt emerita pace segniores, id est, vbi vacabant à tentatione, non ideò genio indulgebant, quia PAX PATET INSIDIIS. Quippe in inducus subodorati laqueos, animum à pietate minimè relaxabant, bonum dolum, malo Dæmonum dolo, opponentes, vt canonico

Pacis inertia est timenda.

Ex Ivre Canonico:

Cap intelleximus de adulteriis. c. statuimus 13. De officio deleg.

canonico Iure licet. *Dolus cum dolo compensatur.* Nefas enim esset Dæmonem dolo facere omnia sui iuris, reclamat ista sanctio Pontificia. *De dolo & fraude non debet quis commodum reportare.* Nihil namque malis artibus, cedit in ius perpetuum vsurpantis, ideò resiliendum à Dæmonis obsequio, qui iniquè sibi vendicat delinquentes, teste Eua, quæ vbi technas deprehendit, conquesta de Dæmone, Deum appellauit dicens. *Serpens me decepit.* Debet quisque dolos Dæmonis expertus sisti Iudici, in tribunali pœnitentum, vt expungat Deus titulos, quibus Angelus nequam homines suo obsequio mancipauit: Cadet enim causâ fraudulentus vsurpator, sic enim & iure ciuili prouidetur homini defraudato.

Ex Ivre Civili.

Lege Diuus de restitutionibus in integrum.

Lege 2. § & generaliter d. gl. ex facto d. l. 1. §. 1. De dolo malo. Lege fraudi. 79. de Regul. iur.

Dolo aduersary deceptus, potius est restituendus, quam detur ei contra aduersarium actio. Quid sit autem dolo agere, lex explicat. *Dolo facere videtur, quicumque petit id, quod exceptione qualibet potest elidi, vel quod petere non debebat.* Denique ius exosum omnem calliditatem, sic in eam inuehitur. *Dolus malus est omnis calliditas, & fallacia, & machinatio ad circumueniendum, fallendum vel decipiendum alterum adhibita.* Nec si omnis Dæmonum tentatio suum sortitur effectum; fraudis tamen rationem non amittit omnis iniqua suggestio, qua Angelus ille nebulo percellit animas, vt & probatur hac lege. *Fraudis interpretatio semper in iure ciuili, non ex euentu duntaxat, sed ex consilio quoque desideratur.* Vnde sic arguo. Omne quod ingerit dæmon, id totum spirat hominum necem; ergo fraudi nomen suum non detrahet, tentationum exitus faustus ei qui strenuè motus iniquos compescuit insurgentes, nec desinet esse fraus tentatio, etsi non decepit.

Dæmon agit in nos dolo.

Ex re Medica:

Non mentibus tantùm texuntur insidiæ, imò & corpori, quorum sanitas impetita clam & inscio ægro, periculo propior est, quàm cùm palàm noxius humor desæuit in hominem decumbentem: quippe apertus hostis sedem occupans medico peruiam, potest facili negotio inde deturbari; sed cùm latens humor, medici peritiæ se occultat, lethales insidias vitæ nectit, à quibus valde operosum est expediri. Exemplum adfert Insulæ Coi decus Hippocrates, cui morbi inuij nemini vnquam patuerunt. Inuisit ille aliquando Critonem hominem Hippocrati ex facie notum, intumuerat Critoni pollex pedis, & inde latens humor sursum vectus, fomitem virulentæ febri subministrans hominem pessimè agebat, illic anomala omnia & abdita summo Medicorum, qui subodorans insidias mortis occultæ, vidit ægrum postera die morientem.

Hippocrates lib. eiusdem. morborum

Morbi quidam cognitu difficiles.

Critones, morbus stupendus.

Hippocrat. Coaca. 16. libri 1.

Idem Hippocrates iam grandæuus, multaque experientia edoctus asserit, eos qui conualuerunt, si tamen crebriùs algent, patere insidiis noxij humoris, qui putrescens vitæ periculum faciet, audi senis oraculum ἐκδόσεσι φρίκαι πυκναὶ ὑγιαίνουσιν ἤτοι ἐξ αἵματος ῥύσιος ἐμπυήσκονται. *Quibus effectis sanis, crebrò rigores fiunt, ij loco fluxus sanguinis, empyema patiuntur.* Quod sic moraliter expendo. Hi quibus friget crebrò deuotio, non benè disponuntur ad fundendum sanguinem, potiùs quam deuiare à Christo; sed potius hi rigores orti ab aliquo delitescente humore prauo, sunt indices abscessus mox futuri: nam tentatio occulta desinet in pus fœtidum, & in tabem qua æger miserè contabescet. Huic meo prognostico fidem faciunt omnes qui à recto virtutis tramite deuiarunt. Verbi gratia sciscitare ab homine, quem libidinis humor noxius & putidus exedit & depascit, vnde ille fœtor, & putida colluuies? Respondebit morbi initia fuisse rigores, tepente videlicet pietate, ingruens tentatio extinxit fomitem amoris diuini scilicet gratiam, quâ eliminatâ, mundans humor transit in abscessum in cordis recessus irrumpentem: hinc crebra deliquia quæ hominem totum perditè depascuntur. Vides quam peius sit clam impeti, quam palam.

Rigores crebri in conualescentibus mali sunt ominis.

Sydera quædam infausta.

Idipsum etiam clamant Mathematici, qui mente præsaga dicunt sibi patere omnia: nimirum nihil adeò metuunt, vt abdita sydera. Etenim vbi de Planetis in schemate cœli rite dispositis, regia pronuntiauere, in gratiam editi fœtus, anxij tamen sunt, ne sydus aliquod è firmamento influens iniquè diluat ea omnia, quæ fausta fore ex schemate cœli prædicabant. Verbi gratia, quis Venerem habeat in signo Tauri, in prima domo suæ geneseos, inde Mathematicus quidpiam insigne ominabitur puero, qui Venus in Tauro domicilio suo gaudet. Tamet si Venus impingat in gradum, quem occupat stella quæ micat in oculo Tauri: quam Aldebaran vocant, mortem inde violentam imminere iactant syderum inspectores. Hoc theoremate mortem iniquam prædixit heroï Gallo Bironio, Petrus Brosseus insignis geneseos artifex: aiebat enim ille omnia portendere imperium Bironio, & Planetas, & duodecim signa conspirare in apicem honorum, sed cauendas esse insidias syderis, cui nomen caput Medusæ, seu caput Algor: hoc enim portendere insidias, & à tergo capitis abscissionem. Si tibi omnia affulgeant læta, dubiis inuigila. Sed esto, omnes sint cauendæ insidiæ, eæ potissimum quæ ab Angelo refuga prætenduntur, sunt sedula mente præuidendæ: fauebit hoc meum Theorema.

Ex Mathematica.

David Origanus in sua Isagoge ad Astrologiam.

Petrus Mathæus in Bironio sub an. 1602.

Ducis Bironij infausta figura genethliaca secundum Astrologos.

DÆMON NON IRRVMPIT, SED IRREPIT, EAM OB REM INGENIO HOMINIS INSIDEANT, GENII MALI OMINIS INSIDIÆ.

ANIMA DÆMONVM EXPEDITA laqueis, pergit in Bethlehem, id est domum panis, seriò Eucharistiæ intenta.

In hac verba:

Mittens illos in Bethlehem.

Sectio VII.

Iosephus templi Iudaici sedulus inspector, & interpretes rerum mysticè illic editarum scribit in limbo mensæ aureæ, cui panes propositionis incubabant, fuisse insculptas exquisitè facies Regum Israël, Deo vel sic indicante Regum esse prouidere suis & occurrere inediæ subditis imminenti, hosque omnes Reges depictos in mensa panibus addicta; diceres editos in loco panis, siue in Bethlehem, hoc enim sonat vox illa Bethlehem,

Iosephus lib. Antiquit. Iudaicarum.

Facies Regũ insculptæ mensæ panũ propositionis.

Beth

Beth בת domus, *lechem* לחם panis, cùm enim omnia Regibus affluant, eorum palatia debent esse domus panis, populo atroci inedia. Talem se præstitit Pharao occurrens fami, quæ instabat toti Ægypto, de qua præmonuit eum Deus, vt eum penes quem debeat esse cura pastus; & alius abdicauit se Regno, quia non poterat sufficiendo pani, populo quem fames eaque valida peturgebat: aiebat enim, *Nolite me constituere Regem, in domo mea non est panis.* Illa sanè mensa panum propositionis; notata regibus, quoniam erant illic facies expressæ, fuit figura loci, in quo editus est Rex Regum Dominus Iesus natus in Bethlehem, vt in domo panis: quid igitur mirum, si Magi ab Oriente, suam famem aperientes omnibus, eam tandem leuant in Bethlehem, quo direxerant eos sacerdotes, à quibus audierant Christum illic nasciturum. Relictâ igitur Ierosolyma, vbi desiderium suum de videndo Christo non expleuerunt, in Bethlehem illicò contendetunt.

Isa.

Diceres Bethlehem fuisse mensam, cui Christus futurus panis vitæ proponebatur: ad hanc igitur mensam accedunt Reges, ab Oriente saginandi, non vt hinc mensæ suas insculpant facies regias, vt in alia olim mensa panum, sed vt in hac mensa panis, adorent faciem Regis Regum, qui nascitur in domo panis, vt omnibus consona cuique prouideat esculenta: regiam enim esse curam liquet ex legibus, quibus Imperatorum commendatur diligentia, in curandis horreis. Habes legem Imperatorum Valentiniani, & Valentis ad Volusianum Præfectum vrbis. *Cauens ne Vrbamciani officiales, annonarius necessitatibus misceantur, omnia participe præfectura annonaria dispona ac iubeas ad curam propriam reuocare, ad istud autem negotium, arbitratu ac tuo iudicio, nobilis, prudens, fidelis, optimè sibi conscius, pro integritatis meritis adponatur custos, ac mensor, qui vel frumenta modio metiatur, vel iustis æstimationibus colligat, quanta habeantur in condito.* Eidem & curæ fuerunt insignes Arcadius, & Honorius Imperatores. *Nihil prius ex horreis consequantur, quàm omnis Canon, qui antiquitus est institutus, fuerit completus, cognoscente officio vrbicaria præfecturæ, decem libris auri esse mulctandum, si qua decreuimus, fuerint temerata.*

Ex Ivre Civili: *Cod. Theod. leg. 1. De cōditis in publicis horreis.*

Cod. Theod. leg. 2. eod. tit. Principū est prouidere annonam populi.

Et Ecclesia quæ sacrum Imperium exercet in animas, Iure canonico suis prouidet fidelibus horrea sacra, pane vitali instructissima. Vnde hi canones effluxerunt. *Eucharistia in loco singulari, mundo, & signato semper honorificè collocata, deuotè & fideliter conseruari debet.* Et ne inutilis panis ille recondatur, Ecclesia quosque adultos sanxit, semel in anno saltem illo pane pasci. *Eucharistia Sacramentum recipere tenetur quilibet doli capax, ad minus in Pascha.* Et hoc pane sacio sacerdotes reficiebant eos, quos sacris mysteriis initiauerant, vt hâc escâ fierent vegeriores.

Ex Ivre Canonico. *Cap. sanè de celebratione Missarū cab. omnis vtriusque sexus de pœnitentia & remissione.*

Reges ab Oriente cœlitus illustrati, Neophytorum egêre vices, quæ diu in Ecclesia viguerunt, vt scilicet gentilis, cui fidei radius aliqualis illuxerat, traderetur sacerdotibus imbuendus à quibus sufficienter excultus, fiebat tandem panis viuifici compos, hac serie deuenerunt in Bethlehem domum panis Reges illi Neophyti, eam ducatu syderis illucentis, conuenêre sacerdotes, qui eos edoctos direxerunt in Bethlehem. Inde hoc mihi morale occurrit: paneni hunc esse tantùm panem Regum, id est eorum qui regiè se gesserunt in omnibus, ideò dicebatur panis propositionum, panis facierum *lechem* לחם *Panim* הפנים. Nullæ autem erant facies in ea mensa sacra, aliæ à faciebus Regum, quæ illic insculptæ, mensam illam regio apparatu dignabantur: Deo sic ionuente mensam suam, esse mensam Regum seu hominum quos nulla peccati labes, dæmonum vouit obsequio. Si igitur homo spiras ad honorem mensæ huius, habe te in omnibus regiè, nam regibus tantùm hæc mensa coaptatur: & hoc sancti Patres inculcant, in quibus S. Ambrosius explicans illa verba Christi. *Vbicumque fuerit corpus, illic erunt Aquilæ.* Intelligit de corpore Christi, quod ab aquilis, id est regiis mentibus circumagitur. Sic ille. *Est corpus de quo dictum est, caro mea verè est cibus, circa hoc corpus vera aquilæ sunt, quæ alis circumuolant spiritualibus.* Et sanctus Cyrillus. *Accedentibus ad benedictionem mysticam, ministri mysterij magna voce clamant, sancta sanctis, solis sanctificatis spiritu, tactum & sanctificationem corporis Christi congruere significantes.*

Morale.

Panes propositionis quare dicti panes facierum.

Ex SS. Patribus: *S. Ambros. l. 5. in Luc.*

S. Cyrillus lib. 12. in Ioann.

Regiæ mensæ interesse, solis licere Regibus, liquet ex Iure gentium, sed & aduocari posse ad eam quospiam ostendit egregiè Rex Ludouicus duodecimus Gallus, qui cum Ferdinandum Regem Arragonum, conuiuio exciperet, voluit Rex Gallus, vt & accumberet & conuiuaretur Ferdinandus Consaluus, qui & regias ouper profligarat acies, dicens illum esse dignum regiis epulis, qui etiam regibus victor insultasset. Ecce Reges ab oriente, ab Herode tentati, vt dubiam eorum fidem in Christum labefactaret: impij Regis omnia elisere conamina, & eam ob rem sydere præeunte, sacris Christi sistuntur obtutibus, in domo panis, velut Reges & Regis infidi victores strenui. Libet hic percontari, ab omnibus qui se ad sacræ isti ingerunt mensæ, an vnquam regium aliquid exantlarint, sed specialim nona quaque accessione, se quisque interroget hac methodo. Heu anima mea, nuper assedisti mensæ Domini lauciaplagis exceptis in agone cum superbia, libidine, & auaritia, Deo te arctè deuinxisti, ousquam ampliùs te subituram iugum vllius vitij, sed regiè in posterum habituram te irruente Dæmone, an immemor obsequij in quod tu iurasti, seruilem vitam egisti? Vbi victoria de aliquo vitio reportata? vbi habitus nequam expuncti? vbi virtutes impigrè nisu procuratæ? Quod si quis non victorem se, sed victum deprehendit, iam non fidenter accedat, vt Rex, sed in modum canis, micas emendicet de crepidine ima mensæ, quæ cùm sit regia, Reges tantùm allicit & inuitat. Fauet symbolum quo exceptus est Rex Henricus quartus, à quo cùm defecisset Gallia pene tota, pœnitens facti prona suscepit regem hunc, qui immemor defectionis, ostendit se omnibus propitium. Burgundia vltima propè fuit, quæ detrectata obsequia legitimo tandem Regi exhibuit, immemori iniuriarum quas ab ea hactenus acceperat. Et vt egregio monumento suam fidem testaretur ingenuam postens Diuio vrbs nobilis, & opimæ prouinciæ caput, Regiam effigiem marmoream erexit, & inseruit fornici editæ quæ

Ex Historia: *Dupleix in Ludouic. 12. sub an. 1501.*

Regis Ludouici XII. & Regis Ferdinandi conuiuium.

Ferdinandi Consalui meritum.

Ex Symbolis.

Diuio vrbs nobilis.

emineet

Ex Mathematica: Diuionis fides erga Henricum IV. Regem Christianissimum quo symbolo ostensa.

eminet ædibus comitiorum vrbis, hoc titulo aureo charactere superposito imagini. SOLEMQVE SVVM SVA SYDERA NORVNT, alludens ad Planetas qui semel in anno iunguntur Soli, à quo suum lumen emendicant, cùm enim Sol omnia signa Zodiaci permeet, & decurrat vnius anni spatio, & Planetæ omnes sint in aliquo duodecim signorum, necesse est vt Soli aliquando occurrant, & cùm eo concurrant, coeuntes in eodem signo. Faxit Deus, vt nos errantia sydera, aliquando Christo Domino in Eucharistia sociemur, vt verè dici queat, SOLEMQVE SVVM SVA SYDERA NORVNT. Erant reuerâ sydera Magi alio sydere acti, ideoque Solem suum Christum, sua sydera norunt. Qualiter autem recreati fuerint illi Reges in ea domo panis, id sciunt illi quos abundè sancta Communio saginauit, & cuius effectus, ne repetita nauseent, vide sequenti tractatu de Eucharistia, vbi scientiæ omnes explicabunt tibi vberes fructus, qui ex Eucharistia deriuantur.

QVI DEI SACRIS GAVDENT amplexibus, omnia illicò fastidiunt, opes & honores, &c.

In hæc verba:

Obtulerunt ei munera, aurum, thus & myrrham.

SECTIO VIII.

Ex Theologia:

SArcinulis oneratus homo, si incidit in sacculum auro grauem, gemmisque prædiuitem, incunctanter exuit omnes has sarcinas, vt impedimenta ad portandum obuias sibi diuitias; ea pari ratione se accinxere Reges, vt post Christi amplexus, Deo pleni redirent ad propria, deposuere omnia quæ solent esse oneri eis quos Deus lumine præuio sollicitat ad sui obsequium. Scilicet opes, aurum offerendo, abiecere fastum proni & supplices aduoluti Christo, honoris sæculi fumos exosi, vt thure testati sunt; demùm fastidierunt omnia, quibus auent homines fieri immortales, apud abnepotes inani spe gloriæ, sui leuantes tædium interitus: spreuêre Reges hanc inanem gloriam, quâ proaui nequaquam inglorij transmittuntur ad posteros, & hoc indicauit myrrha, quam Christi præsepio fecere sacram, in posterum ambituri decus, ab eo quod Christi humilitate partum, sequaces suos beat in æternum. Igitur Reges apprimè edocti lumine sydereo, opes & honores, gloriamque totam sæculi coruscantis, si cum Deo componantur, esse vilia puerorum crepundia: vbi facti sunt compotes Domini Iesu, fastidierunt omnia, offerentes aurum, thus & myrrham, scientes vtique in Deo esse congeriem rerum omnium præclararum.

S. Thom. lib. part. q. 4. art. 1. & 2.

Reseranda sunt ostia Theologiæ, vt Christi Dei perfectio pateat nobis pro modulo nostro, sicut & Regibus aperta est, qui eius amore capti, missa fecere reliqua omnia, quæ cæteri hominum magno emunt. Sic igitur de Deo fatur altissima disciplina. Deus est suum esse, ait enim. *Ego sum qui sum*, & nomen eius Hebræum *Iehoua* יהוה, fluit à radice *Haiah* היה, quæ significat esse. Ast ipsum esse est perfectissimum, comparatur enim ad omnia, vt actus, nihil enim habet actualitatem, nisi in quantum est, itaque ipsum esse est actualitas omnium rerum, quæ cum non sint, nisi ab ipso esse, nullas habent perfectiones, quæ non in Deo præexistant: quia implicat aliquid esse actu ab alio quàm ab ipso esse: at Deus est suum ipsum esse, & esse rerum omnium vt pote quæ fluxerunt ab hoc esse: ad quid ergo Reges asseruassent aurum, inuento Deo rerum omnium Domino, cuius facti compotes, Deum omnium, & omnia in Deo possidentes. Continentur in Deo perfectiones, quæ tribuuntur ei absque metaphora, dupliciter, scilicet formaliter, & eminenter: Formaliter esse in aliquo, est esse secundum formalem conceptum rei prædicatæ, ita bonitas, sapientia, & alia attributa Dei sunt in Deo formaliter, si enim essent in Deo tantùm causaliter, quia sapienpientiam, iustitiam, bonitatem ingerunt hominibus, esset hæc impropria locutio, atque metaphorica, Deus est sapiens, iustus, bonus, sicut est hæc impropria locutio, medicina est sana; quia etsi causa sit sanitatis, non tamen est formaliter sana, sed causaliter. De Deo propriè & formaliter dicitur, quod sit sapiens, iustus, bonus, ergo istæ perfectiones sunt in Deo propriè & formaliter, vt benè arguunt sancti Augustinus & Ambrosius. Nec obstat, quod sapientia, & bonitas sint accidentia, Deus verò sit accidentium impatiens: nam verum est eas perfectiones esse qualitates in hominibus, in Deo verò secus, quidquid in Deo est, Deus est, nihilque illi accidit, qui est simplicissimus actus.

Exodi.

Deus est suum esse.

S. August. l. 7. de Trinit. c. 1.

S. Ambros. in prolog. lib. 2. de fide, ad Gratianum.

Attributa Dei quomodo prædicentur.

Alio modo rerum omnium perfectiones sunt in Deo eminenter id est eminentiori modo, quàm sint in rebus ipsis. Quod vt fiat liquidius, explico ea quæ desiderantur ad eminentem complexionem, seu continentiam. Primò vt aliud in alio eminenter dicatur contineri, requiritur vt id quod continet, si præstantioris naturæ quàm id quod continetur, vnde plantæ non dicuntur esse eminenter in semine, nec in causa sua vniuoca. Secundò operæ-pretium est vt illud quod minus præstans est, aliquo modo in illo præstantiori reperiatur & hoc fit quatuor modis. Primò si res per seipsam sit in alia, sicut in causa sua, sic qualitates & accidentariæ perfectiones, continentur eminenter in substantiis à quibus effluunt, ita & radij in Sole. Rursus res contenta debet esse in alia, per quasdam sui similitudines, sic omnia inferiora dicuntur esse eminenter in intellectu, cùm ea intelligit: quia sunt in ipso per suas notiones, quæ sunt expressæ species & imagines, rerum intellectarum, per quas intellectus dicitur fieri ipsum intelligibile. Hoc modo Philosophi dicunt intellectum fieri quodammodo omnia, & omnia in ipso existere: ratione huius continentiæ, intellectus est causa exemplaris rerum, ab ipso extra productarum. Tertiò requiritur in continente eminenter, vis agendi vel se extendendi ad obiecta, quia causa superior potest nobiliori modo quidquid potest causa inferior: hoc modo sensus externi continentur eminenter in interno, & sensus internus

Perfectiones rerum quomodo sint in Deo.

Eminenter esse in aliquo quid sit

internus in intellectu, nam intellectus percipit omnia quæ sensus interior, & nobiliori modo. Quattò requirit vt contenta eminenter sint in continente secundum ordinationem, & æstimationem, seu secundum rationem boni & appetibilis, sic media sunt eminenter in causa finali, quia solum propter finem æstimantur, & ad illum ordinantur, & tota illorum bonitas ex fine pendet. Hi quattor modi perfectissimè locum habent in Deo continente eminenter omnes perfectiones rerum, omnia enim sunt in eo, vt in causa efficiente, & vt in causa exemplari, ratione idearum quæ sunt viuæ notiones & similitudines rerum, rerum ipsarum effectrices, vt ait Dionysius. Sic: *Exemplaria autem dicimus, esse essentia rerum effectrices rationes, quæ in Deo ante coniuncta fuerunt.* Rursus in Deo sunt omnia, vt in causa vniuersali, & finali ad quam omnia referenda sunt, & hoc idem Dionysius adhuc ait. *Eorum ergo quæ sunt omnium, principium, & finis est is, qui omnia antiquitate antecedit: principium quidem vt author: finis autem vt cuius causa facta sint omnia, eorumque terminus.* Ideoque vocat Deum ille sanctus, οὐσίαν ὑπερούσιον essentiam superessentialem ὑπεράγαθον ἀγαθότητα bonitatem omni bonitate, deitatem omni deitate conceptibili eminentiorem. Et S. Bernardus de Trinitate loquens omnia eam esse sic adstruit. *In ea, & multa in vnam, & diuersa in idem rediguntur, vt nec numerositate rerum formet pluralitatem, nec alterationem de variatione sentiat*, & infrà. *Iam de magnitudine, bonitate, iustitia, sapientiaque idem per omnia, quod de diuinitate sentimus: vnum in Deo sunt, & cum Deo; nec enim aliundè bonus, quàm vnde magnus, nec aliundè iustus, aut sapiens, quàm vnde magnus, & bonus, nec aliundè denique simul hæc omnia est, quam vnde Deus, & hoc quoque, non nisi se ipso* Igitur benè flocci suas fecerunt opes Magi, ampliore censu Deo propitio potituri.

Ex SS. Patribus. — *L. de Diuinis nomin. c. 5. S. Dionys. ibidem.* — *S. Bernard. serm. 80. in Cantic.*

Aucillatur Philosophia propositæ thesi, nam cùm ex Aristotele, *Omnis appetitio feratur in bonum.* Quo maior erit ratio appetendi, maiori etiam ciebitur impetu homo in obiectum, at in Deo coëunt omnia, quæ vrgere possunt appetitum; in eo quippe summa sunt omnia, in aliis verò est quidpiam huiusce, atque deficiens, nequiens appetitum adæquare, ergo vt maius lumen offuscat minus, ita & appetitus quo quis fertur in Deum, omnes alios exhaurit appetitus, ita vt homo terrenis addictus, si desiderio Dei feruido teneatur, iam languebit ad optima quæque sibi chara, vt & fecere Reges, pertæsi suas opes, effusas ad præsepe Domini cuius factis dignati sunt amplexibus, vt enim ait Gregorius. *Omnia humana, quæ iusta, quæ pulchra sunt, Dei iustitia, & pulchritudini comparata, nec iusta, nec pulchra sunt, sed nec omnino sunt.* Hanc Dei eminentiam ingerunt mentibus nostris, Canones sancti, vt Deo insistamus, in his accipe glossam. Noscitur, in extranag. ad conditorem Ioan. 22. *Deus est via in exemplo non errans, veritas in promisso non fallens, vita in præmio, scilicet æterno non moriens.* Ideò inquit Canon. *Deum contemnentes propter nummos, nihil est miserius.* Etenim ex alio Canone. *Deum timenti non consentit malo.*

Ex Philosophia: Aristot. l. 2. Eth c. 2. — *Appetitus & boni societas.* — *S. Gregor. lib. 35. moral. c. 2.* — *Perfectiones Dei quantò aliis eminentiores.* — *Ex Iure Canonico: Canone, duo sunt 12 q. 1. Can. qui omnipotentem 11. q. 3.*

Quomodo autem Dei participes futuri simus, suggerit idem Ius sanctum. *Deo placere non potest, qui cupiditati inhæret.* Imò alia sanctio sic habet. *Deo militans non debet se immiscere negotiis sæcularibus.* Et hoc religiosè obseruatum est ab eis, qui Christo suum dedere nomen. Tacco Apostolos quorum hæc vox: *Ecce nos relinquimus omnia, vt sequeremur te.* Clamat eos qui adhærent Christo, expedire se à laqueis huiusce sæculi, vt & fecit Princeps publicanorum. *Qui non poterat videre IESVM præ turba, quia pusillus erat.* Audis turbas Zachæo iniquas, & obices ad Dei præsentiam, sed vbi ascendit in arborem Sycomorum, & dominico dignatus est obtutu, ait Christo. *Ecce Domine dimidium bonorum meorum do pauperibus.* Vt altius repetam, vim diuinam soluentem à laqueis eos qui Deo sistuntur, audi Danielem qui Angelum agentem Dei vices vbi aspexit ait. *Domine mi in visione tua, dissolutæ sunt compages meæ, & nihil remansit in me virium.* Strictæ reuera compages sunt, opes, & eæ sæpissime partæ malis artibus; strictiores adhuc hæ compages, quæ sæculo mancipant plerosque homines, in fulæ dignitatum; tamen hæ compages omnes in visione Dei, id est illucente gratia Dei contritæ dissoluuntur. Sileo superioris sæculi decus insigne Carolum quintum Imperatorem, qui in visione Dei, id est suggerente Deo, compages suas comminuit, militaturus Deo qui in sæculo triumpharat. Sed est miraculo, repentina mutatio præpotentis Herois, & Dynastæ Carolomanni fratris Pipini Regis & patrui Caroli Magni Galli. Is vrgente Dei gratia, compages quibus annectebatur sæculo, ita dissoluit vt Reges qui venerant ab oriente superarit: illi enim Christi causa semel in stabulum ingressi, Deo proni seruierunt, sed hic Princeps vale dicto sæculo, humili habitu, stemma regium emenritus, in montem Cassinum se recepit vbi monasticam professus vitam, citam egit ouinm stabularium agens, cóque vilitatis se depressit, vt verbera inflicta tacitus sustineret: & heu nos veluti Dei nostri incurij, imò & nescij credimus nobilem agere vitam, & tamen consortes prodigi pascimus porcos, scilicet nosmetipsos, fœdiores porcis, vtpote qui in libidinis tetra colluuie volutamur.

Can. benorum distinct. 47. Can. consequdi dist. 88. — *Ex Historia.* — *Matth. 19. Luc. 19. Daniel. 10.* — *Caroli V. Imperatoris ad claustrũ transmigratio.* — *Hist. Hispan. sub an. 1557. Leo Ostiensis lib. 1. Chron. Cassinat. Historia Veneta Petri Iustian. sub ann. 978.*

Dei etiam specie captus Petrus Vrseolus Dux Venetorum inclytus, abdicato principatu, ve compage qua distrahebatur à Deo, clam aufugit in Aquitaniam, piè victurus soli Deo, qui sæculo satis superque militarat, nequaquam inglorius. Adeò verum est humilitatem Christi animo conceptam pio ingerere terum humanarum, vt etiam Mathematica suis delitiis aliquid præsagit affine isti sectioni. Sic igitur Ptolomæus. *Cui nasceati sol illucet in cadente domo, stipatus altero sydere, hic pauperem aget vitam.* Colligitur hoc theorema à contrario sensu præsagijs ibidem edito, quo ait Reges fieri eos, qui nascuntur Sole inascendente, & comite altero planeta. Vnde sic arguo. Qui Christum meditatur in stabulo, domo reuera cadente & iniuria temporum obsoleta, in qua erat & alterum sydus, nempe Maria si hæc speculanti pietas enascitur, quisquis ille est, Deo addictus erit, & pauperem vitam aget, exosam opes & sæculi fumos, ideoque beatus ille qui procul negotiis, quippe erit cum Deo pauperè ditior, iis qui sæculi compage implicitj tutulant ad tempus, passuri postmodum æterna

Ex Mathematica: — *Ptolomæus lib. 4. de iudiciis cap. 3.* — *Petrus Vrseolus Dux Venetorum se abdicat Principatu vt religiosè vitam agat.*

deliquia. O si daretur hortari homines aureis manicis, & compedibus irretitos, & si cœlitus inderetur eis imago pueruli IESV rutilantis in cadente domo, eidem & sorti forte subiacerent, cui Reges ab oriente, quos Christi & Mariæ inopia egit ad floccipendium opum, cui se deuouerunt omnes quos humilis Christus, sui fecit impigros esse sectatores: vt sunt Monasticæ vitæ professores, qui etiam Iure ciuili monentur, de abdicando sæculo hac sanctione quam ediderunt Impetatores Valentinianus, Theodosius, & Arcadius, cuius accipe tenorem. *Quicumque sub professione monachi reperiuntur, deserta loca & vastas solitudines sequi atque habitare iubeantur.* O rem fœdam! eò Monachos deuenisse, vt tacitis Abbatibus, Principes coacti fuerint inclamare, & monere eos quibus visus est Christus in domo cadente, Maria inibi affulgente, debere inire æternum cum sæculo diuortium, & vacare solitudini, cuius desiderium suggerit Hieronymus Heliodoro. *O desertum Christi floribus vernans, ô solitudo in qua illi nascuntur lapides, de quibus in Apocalypsi ciuitas magni Regis extruitur, ô heremus familiarius Deo gaudens. Quid agis frater in sæculo, qui maior es mundo? infinita heremi vastitas te terret, sed tu paradisum mente deambula, quotiescumque illuc cogitatione conscenderis, toties in heremo non eris.*

EX IVRE CIVILI: *Codice Theodos. leg. prima de Monach.*

Monachi iussi habitare loca deserta.

S. Hier. Ep. ad Heliod.

Deserti laudes.

EX RE MEDICA:

Andreas Laurentius lib. 1. de crisibus cap. 3.

Crisis quid sit.

Floccipendium opum, & honorum Dei causa est argumentū animi in meliora mutati, cui gratia affulgens omnia secernit inimica saluti, & cōfertim & subitò, vt & medici notant in ægro reduce ad sanitatem, mediante crisi, huic enim si natura fuit propitia, & lux illa vitalis omnibus affulgens illuxerit faustè, illico natura secernit humorem morbificum, ægrumque hoc impedimento liberum, reddit pristinæ sanitati; sic enim definiunt crisim Medici, κρίσις ὀξυῤῥοπὸς ἐν νόσῳ μεταβολὴ πρὸς ὑγίειαν. *Crisis est repentina mutatio, ad salutem.* Et hæc definitio intelligenda est de bona crisi, quam Regius medicus Laurentius vocat τελείαν perfectam πίστιν fidam σαφῆ manifestam, in qua hoc notatur, vt humor erumpens foras, exeat ἀθρόως confertim & copiosè, vt decet pro viribus ægri, & cura morbi, qui ex hac secretione deperit. Vnde sic arguo. Opes & sæculi fastus sunt impedimenta animæ, & velut noxia quæpiam quæ salutem remorantur; Dei gratia est lux vitalis vegetans animas quæ tepebant anteà: ergo illa lux efficax, & potens vbi cuipiam illuxerit, ille se expediet à noxiis, scilicet ab opibus, & sæculi fastu, vt & fecere Reges effuso auro, & thure apposito cunis pueruli IESV. Collige ex præfatis ô homo, te lethaliter fortè decumbere, si noxij hi humores animam totam alluunt, si loculi tui sint ære alieno graues, si animus ambitione tumet, & vesica fellis concepta indignatione turget. Effusione sola, prostat animæ salus, opes malè partas refundendo, & benè partas effundendo in pauperum manus.

Opes sunt impedimēta.

EX SYMBOLIS:

Tertullian. lib. de pallio.

Dixerim hæc impedimenta esse abdicati sæculi exuuias, similes veteri corio quod exuit serpens, qui obsoleta pelle impeditus, hanc deponit vt induat nouam, qua fit expeditus ad sua quæque munia alacrius obeunda, vt ait Tertullianus. *Serpens quod fortitus est, conuertit corium, & æuum, siquidem vt senium persensit in angustias stipat, pariterque specum ingrediens ab ipso statim limine erasus, exuuiis ibidem relictis, nouus explicat cum squammis & anni recursantur.* Serpentem pro symbolo accepit is quem refert Hieronymus Ruscellius, hoc titulo, ALTERA MELIOR innuens nouam pellem, quæ erat veteri succedanea, meliorem esse; ita & nouum statum pœnitentis esse veteri ritu noxio potiorem. Depone ergo, Christiane, cum Regibus sæculi sarcinas, & indue stolam Christi, meliorem Diaboli centonibus. ALTERA MELIOR positis exuuiis eris hilarior, Deoque charior, & aptior cœlis, si vero secus tua tibi recondis, omnia dispereunt: nam

Serpens qua industria renouetur.

QVI SVA NON DEO DERELINQVIT;
IDEO DELINQVIT.

DÆMON POENITENTES

sollicitat, vt redeant ad vomitum, sed illi alias ineunt vias.

In hæc verba:

Per aliam viam reuersi sunt in regionem suam.

SECTIO IX.

Licet causæ vniuersales spirent, imò & coeant in bonum vniuersi, causæ tamen singulares aliquando deuiant. Verbi gratiâ, Sol & homo generantes hominem, intendunt educere fœtum validum, & vegetum, quo edito forti & benè compacto, fit plerumque, vt fœtus adulterino lacte pastus, induat malum habitum: ita & in moralibus, plerique à bono deficiunt, à Dæmone delusi, etsi lumine desuper affulgente moneamur, de bono totis viribus insectando; vt videre est in Magis, quos etsi sydera inoffenso pede veherent ad Christum, Herodes tamen inducebat eos ad reditum, versus Ierosolymam exosam Christum, & à cultu eius protinus alienam. Omnibus autem illucere radios ad bonum appetendum, sicut & Magis, Aristoteles qui præextitit Magis sic inculcat. Vltimus finis in rebus agendis, est sicut principium in disciplinis; at nemo potest conclusioni assentiri, nisi in virtute principiorum: ergo neque velle aliquid, nisi ex intentione finis. Et ex sancto Thoma, vt se habet primum efficiens in physicis, ita & vltimus finis in intentione, at sublato primo agente, est impossibile dari vllum effectum physicum, ita & sublato fine vltimo, dari nequit morale aliquod desiderium; sed cum homo sit vir desideriorum, & nequeat vacare à desideriis, creatus est à Deo illustratus lumine, quo apprehendens summum bonum, id est Deum, in Deo totus erat occupatus, sed postea Dæmone susurrante demanit pastus lethali cibo, scilicet pomo cui inerat lethale virus, cuius tota prosapia saucia laborauit postea in assequendo fine, & licet Deus sanguine suo diluerit antidotum, quo virulenti pomi qualitas noxia sopita est; Theologi tamen aiunt originale peccatum, adueniente gratia transire reatu, sed actu tamen remanere, quoad fomitem, id est, illapsu gratiæ iam hominem fieri aptum cœlo, sed naturæ motus efferenes non sedari. Hoc

EX PHILOSOPHIA: Causæ vniuersales non deuiant ab intento. Causæ singulares aliquando deuiant.

Arist lib 1. Physic. c. 9. S Thom. q. de vlt fine.

Finis in rebus agendis, est sicut principium in disciplinis.

EX THEOLOGIA: *S Thom. 1. 2. q. 74. art. 3.*

S. Thom. 1. 2. q. 81. art 2.

Hoc enim peccato, natura humana primò corrupta est, deinde persona; at in aliis peccatis secus accidit; nam homo peccans lethaliter corruptionem ingerit tantum, quantum ad id solùm quod est personæ, vt ait sanctus Doctor, in reparatione autem salutis hominum, natura imbellis adeò extitit, vt licet restituta sit sospitati, non tamen integris viribus, sitque vt cum ab vna resilit noxa fortiter resistendo, in aliam foueam incautè cadat. Verbi gratiâ. Quis vrgetur fœdo cogitatu vellicante sensum, homo gratiâ insignis, validè excutit has ideas, arietantes in cor, & vt facilius clauum clauo trudat, prauas ideas pellit, ideâ sanctiori, scilicet recolens passionem Christi: sed heu libet à tentatione venerea, iam in superbiæ scopulos impingit, sibi de sanctitate blandiens: & hoc deflebat in se Augustinus dicens se vanitati fuisse inuium, quia multis olim peccatis obnoxius, habebat quod sentiret de se humiliter: tamen, inquit, ego expers vanitatis, inde aucupor vanitatem, quod sim impos vanitatis. Dæmon nostræ conscius infirmitatis, non desperat de reditu, etsi videat ad Christi incunabula procumbentes, ideò sollicitat, suggerit, & vrget ad noxia quæque quibus antea renuntiauimus: idéoque cauendum nobis ea cautione Regum qui reuersi sunt per aliam viam, etsi Herodes plus solito succenseret, vt & Diabolus illusus à Neophytis excandescit, vt aiunt sancti, extra quorum agmen audiendus est Tertullianus. *Peruicacissimus hostis ille, nunquam malitiæ suæ otium facit atqui tunc maximè sæuit, cùm hominem plenè sentit liberatum, tunc plurimum accenditur, dum extinguitur. Doleat & ingemiscat necesse est, veniâ peccatorum permissâ, tot in homine mortis opera diruta, tot titulos damnationis suæ retro erasos dolet, quod ipsum & Angelos eius Christi seruus ille peccator indicaturus est. Itaque obseruat, oppugnat, obsidet si quâ possit aut oculos concupiscentia carnali ferire, aut animum illecebris sæcularibus irretire, aut fidem terrenæ potestatis, formidine euertere, aut à via certa peruersionibus detorquere, non scandalis, non tentationibus deficit.* Ideò Gregorius. *Pugnator meus malignus spiritus, qui viuentem quemque accendit ad vitia, morientem trahit ad tormenta.* Isidorus Gregorio occinens. *Tunc contra eum quem possidet Diabolus acrius sæuit, quando se diuina virtute, ab eo expellendum cognoscit.* Et congruè ad hanc sectionem monet Sanctus Leo. *Multa sollicitudine præcauendum est Christianis, ne diabolicis capiantur iterum insidiis & eisdem rursum quibus renuntiauerunt erroribus implicentur, non enim desinit hostis antiquus transfigurans se in Angelum lucis, deceptionum laqueos vbique protendere, &, vt quoquomodo credentium mentes corrumpat, instare.*

Peccatū quomodo affecerit naturā.

Dæmonis astutia in tentandis hominibus.

Ex SS. Patribus: *Lib. de pœnit.*

Lib. 18. Moral.

Lib. 3. de sum. bono.

Serm. 8. de nat. Domini.

Nemine sua sarta tectaque constare adeò, vt non sit timendum à lapsu, ipsa etiam Mathematica garrit, dicens etiam si fausta sint omnia in schemate cœli, quo illucente natus est infans, fore tamen in reuolutione, id est, anno aliquo reuertente vt gradus qui fuit horoscopans (sic enim loquuntur) infausto sydere teneatur, vnde cum is gradus sit moderator vitæ, præuidendum est sedulo imminenti syderi maligno, omni cautione ne noceat, dum incurret in gradum illum zodiaci, penes quem est tutela nati; & hæc Cardanus delitat cùm se dicit authorem reuolutionum. Vnde sic arguo, Dæmones innumeri aëre toto diffusi nos obsident, & rimantur hominum mentes, quæ effugere nequeunt vsquequaque Dæmonum omnia sedula scrutinia, quibus deprehendunt vnde nutemus, & sit lapsui ansa propitior, vt ait Lactantius. *Scit aduersarius ille noster, quanta sit vis huius cupiditatis, quam quidam necessitatem dicere maluerunt, eamque à recto bono ad malum transferre maluerunt. Illicita enim immittit desideria, vt aliena contaminet, quibus habere propria sine delicto licet: obiicit quippe oculis irritabiles formas suppeditque fomenta & vitiis pabulum subministrat, tum intimis visceribus stimulos omnes conturbat, & commouet, & naturalem illum incitat atque inflammat ardorem, donec irretitum hominem implicatumque decipiat*, Ita Herodes Magos luculenter excepit, vt ad reditum demulceret, dicens renuntiate mihi: vbi Chrysologus subtiliter ait. *Conuenienter dixit renuntiate mihi, quia semper diabolo renuntiat, qui peruenire festinat ad Christum: propriè ergo Herodes à Magis sibi renuntiari debere dicit, qui se diaboli sciebat tenere locum, Satanæ nouerat implere personam.*

Ex Mathematica.

Cardanus l. de iudiciis cap 6.

Reuolutiones planetarum quid portendant.

Lib. 3. diuin. Institution

Cupiditatis insitę magnū periculum.

Serm. 158.

Nec etiam medici in eo argumento tacent, nemini gloriandum de sanitate reduce asserentes, cùm plerumque noxius humor residuus homini deliquia moliatur, hinc Hippocratis præcautio, τὰ ἐγκαταλιμπανόμενα καύματα ἐν ὑποχονδρίῳ πυρετοῦ ἀπολυθέντος κακά *Reliquiæ febris extinctæ superstites in hypochondrio malæ.* Nota apud medicos vocari hypochódria, regionem illam quæ est infra costas adulterinas, seu nothas, quæ aliqua sui parte sunt cartilagineæ, & hoc sonat vox hypochondrium, ἀπὸ τοῦ ὑπὸ sub χόνδρος cartilago. Sic hac voce intelliguntur lien, & hepar. Itaque Hippocrates vult reliquias humoris noxij stabulantes in hepate, ob obstructiones parere recidiuas: inde sic moraliter arguo Hepar est sedes appetitus concupiscibilis, iuxta illud, cogit amare iecur, in eo hypochondrio viget adhuc igniculus, seu, peccati fomes, quantumuis enim fuerimus confessione repurgati, superstes est tamen aliqualis humor degener à natiuo animæ consono, vt indicat illa lex discors corporis & animæ; ergo metuendum à lapsu, ad quem nos impellit cacodæmon, & quo maius imminet periculum, ab incuria nostra, maior est adhibenda cautio.

Ex re Medica. *Hipp. prorrh. 7. sect 11.*

Recidiuæ in morbis causæ.

Et hoc monet Ius Canonicum isto Canone. *Periculum maius vbi vertitur, ibi cautius agendum est.* Nullum autem imminere potest periculum æqualis momenti, ac est animæ periculum, idéoque nulla alibi cautio debet præualere ei, quam animæ salus exigit, & vt homo non eat inficias, peccati discrimen esse periculum, ita sonat alter Canon, *Periculosè dicitur fieri, id, quod est peccatum fieri.*

Ex Ivre Canonico. *Cap. vbi periculum de electionibus libro 6. Canon. quod ait, dist. 14.*

Quòd si scrupulis obnoxium credis ius hocce Canonicum, quo periculi nomen inuritur peccato, & eamobrem velis prouocare ad ius ciuile; easdem inibi reperies esse leges quas ius pontificium edidit, testes sunt istæ leges *Periculum propriè dicitur, quod culpa contingit.* Quasi alia pericula sint cute tantum tenus, vbi non sit animæ iactura, & vt eatur obuiam periculis, iure ciuili idem cauetur, quod supra iure Canonico, hac explicita lege. *Periculum maius vbi est, ibi cautius est agendum.*

Ex Ivre Civili. *Glossa, nisi periculū in leg. item quæritur § si gēma. lege 1. §. sed & si quis.*

Ius Canonicum. *Can negandi 3. q. 11.* Periculum quid sit.

Inter eas omnes cautelas quæ suadentur, hanc arbitror esse potiorem, quâ Magi sibi prouiderunt recedendo ab Herode, si enim rediissent ad infidum Regem, forsitan eos adhuc neophytos, versipellis ille dementasset: Eorum exemplo admonemur ea vitare sollicitè quæ relaxare queant animum Deo addictum, beneque monet. *Ob pericula vitanda, multa fiunt & dimittuntur.*

Ex Historia: Achioris historia.

Eamobrem malè sibi consulunt, qui Deo dedere nomen suum & clam tamen Angelum nequam audiunt susurrantem. Vbique terrarum lethale fuit omne commercium cum hoste cum quo disceptatur, imò ipsa suspicio, mortis causam fecit olim Achiori, vni ex Dynastis qui stipabant Holofernem: quia enim ille in laudes effusus est populi Hebræorum, damnatus extra castra Holofernis cessit in iura hostilis exercitus, & ecce sententiam quam protulit Holofernes: *Ecce ex hac hora illorum populo sociaberis, vt dum dignas gladij mei pœnas exceperint, ipse simul vltioni subiaceas.* Et in ea obsidione celebri Metensis ciuitatis, quam cinxit Carolus quintus illic inglorius, cùm hostilia castra per cuneos ingeniosè ductos, iam mœnibus adstarent, & Gallos propugnantes iniuriis lacesserent, & eis eadem dialecto fieret satis: vrbis præfectus insigni solertia Franciscus à Guysia metuens ne inter mutua colloquia hostium, quædam irreperet perfidia, sanxit ne quis hosti responderet, licet insultanti. Et hoc sanxêre sancti omnes, ne Dæmone impia suggerente, quis terat tempus obseruando quid Angelus ille refuga debacchetur: quippe aspernando vincitur Dæmon & non auscultando.

Iudith.6. Metarum obsidio. *Ambrosius Paraui in sua relatione illius obsidionis cui interfuit an 1553*

Franciscí à Guysia cautio dú obsideretur vrbs Med omatricum.

Si hoc obseruasset comes ab Hardech non inglorie lictoris gladio cecidisset. Is vrbi Iauarino præfectus, clàm litteras excepisse fertur è sagitta pendulas, quas emittebat Turca obsidione premens ciuitatem, his litteris delinitus, auri summâ vrbis deditionem compensauit, quod vbi rescitum est ab Archiduce Maximiliano, exauthoratus comes, luit capite scelus quod litterarum inspectione perpetrarat. Heu quam lethales sequelas habent. Est itaque audiendus S: Isidorus. *Diabolus serpens est lubricus, cuius si capiti, id est primæ suggestioni non resistitur, totus in intima cordis, dum non sentitur, illabitur.* Per aliam viam reuertentes, diabolo non occurrent.

Hist. Turcica in supplemento Calchondylæ sub ann. 1588.

S. Isidorus l. 3. de summo. bono.

Et hoc sonat egregium symbolum, à Francisco Villaua recitatum. Et auicula quam accipiter sospitem relaxauit, hoc titulo. ADVERSO TVTA VOLATV: etenim ne incidat in vngues auis carniuoræ, alias init vias; ita & tu, ô anima, dæmonis etuta technis non fies vsquequaque libera, nisi peccandi ansas effugeris, & tunc eris ADVERSO TVTA VOLATV. nam

Ex Symbolis: *Franc. Villaua lib. symb.* Occasiones peccati vitandæ.

COELVM VERSVS TENDIT, QVI SOLVM AVERSVS, NON INTENDIT.

HOMILIA

DE EPIPHANIA DOMINI.

SVMMA HOMILIÆ.

1. CVm appetitus feratur in bonum vtile, honestum & delectabile, Dæmon obtulit homini lethale pomum, vt vtile ad adeptionem Deitatis quam ei suggessit, vt bonum honestum; & Dæmon postmodum adiecit scientiam omnigenam boni, & mali, vt bonum delectabile; hominem sic dementatum, idem spiritus assentator vt sibi deuinciat, obiicit palàm aurum, & thus, id est opes & honores, opes vt bonum vtile, honores vt bonum honestum, & fruitionem vtriusque boni, vt quid delectabile, sed clàm subiicit Myrrham abditam, id est syndæresim.

2. Erit ex his prælibatis ista inuentio peculiaris Homiliæ. Dicam hodie antitheses Dei regnantis, & Diaboli tyrannidem exercentis. Nam primò Diabolus homines excæcarat, & Deus stellâ, id est lumine desuper illuminat: quia reprobis ingerit notitiam peccatorum, vt ad Deum redeant propitium.

3. Dæmon aurum vsurpatum suggerit, & obiicit, Deus autem præcipit restitui tales opes, & ingerit menti floccipendium opum, quas pœnitentes nihili faciunt. Idem Angelus nequam facit vt reprobi typho intumescant, & honoribus quos instar thuris adolet ille spiritus tenebrio, qui est Rex super filios superbiæ: sed Christus vult thus deponi ad pedes ipsius, quia humilitate regnat.

4 Myrrham tandem Dæmon spargit; nam & superbi & diuites & deliciis infescati, nauseant, iugi punctura lancinante conscientias malè conscias, sed Christus Myrrham pœnitentiæ, quæ ei profertur à contritis, condit in mel.

5 Demum finio, vrgens homines vt nomen suum dent Regi, tyrannidem Diaboli abiurent.

PRÆFA

PRÆFATIO.

Vbi est qui natus est Rex Iudæorum. *Matth. 2.*

DVm esset Hebræa gens anxia de Rege eligendo, cælitus admonetur Samuel coronam imponere capiti Saulis, qui tunc de asinis deuiis tantùm erat sollicitus. Obsequitur Vates, Regemque salutat eum quem aperuere cæli, Rex ille inauguratus, procero corpore omnibus eminauit: nam ex codice sacro, Altior fuit omni populo, ab humero & sursum. *Beatiores fuere Magi in sua perquisitione Regis Hebræorum, cælitus enim edocti sunt adorare Regem, eum quem in stabulo repererunt, cum boue & asino. Igitur Reges, loquente cælo, exeunt è patria, viam carpunt & emensi longo itinere, appellunt ad stabulum, illic pronì Regem adorant, suasque coronas pedibus infantis appendunt, vt diuino tholo, & affulgente fide rimantes indolem Regis in præsepio, veluti pro throno sedentis, aduerterunt Regem hunc altiorem omni populo ab humero sursum; nam caput Christi Deus. Vtque Magi certè in puero illo vidêre tria hæc, Diuinitatem, regnum, & mortalitatem, fidei suæ argumenta consona præbuerunt. Etenim offerentes aurum, thus & myrrham puero, eo ipso, Regem, Deum, & mortalem, elingues isti Magi, typo loquaci confessi sunt. Et matrem pueri venerantes cuius filium adorarant, dixêre beatam, eam cuius dotes eximia eò euexerant, vt esset thronus tanti Regis qui frequens erat in manibus matris, & ipsius cordi puellulus amore saucius incubabat. Eam ob rem non eo inficias Magos à ciuili cultu minimè abhorrentes, primis Christo redditis obsequiis, Matrem debito cultu excepisse, & angelico ritu eadem salutasse ipsissimis verbis.*

EXORDIVM HOMILIÆ.

OMnigeni boni tricipitem esse rationem, omnium peritorum stat concors authoritas, quippe ex Ambrosio, atque Thoma, bonum omne trifariàm diuiditur in vtile, honestum & delectabile, iuxta triplicem motum appetitus tendentis in obiectum, quod ciet appetitum, qui cùm moueatur tantùm ad bonum, tot erunt species & ideæ boni, quot etiam assignabo modos, qui appetitum perurgebunt. Res autem eatenus est bona, quatenus est appetibilis, nam bonum est id quod omnia appetunt. Mouetur verò appetitus tripliciter ad bonum. Primò mouetur ad id, vt ad terminum, & est bonum honestum quod propter se optatur, sed quia multi sunt obices qui morantur optatum hunc finem, appetimus ea quæ faciunt ad adeptionem boni, amore cuius æstuamus. Et hæc media ad finem, cum moueant appetitum qui ad bonum duntaxat accenditur, sortientur etiam titulum boni, & dicentur illa media, bonum vtile quod appetitur in ordine ad vltimum finem, hoc vero fine adepto, si quiescimus in illo fine, illa quies in termino dicetur bonum delectabile, & verè huic quieti competit nomen boni, quia adeò excitat appetitum, vt quietis huius ergò, nihil non exantlemus.

S. Ambros l. 1. officio. c. 10. S. Thom. 1. p. q. 5 art 6. Boni diuisio in tres species.

Ex Theologia:

Hunc boni triplicem callem ingressus est Dæmon, vt hominem alliceret, & vt ignoti nulla cupido, spiritus ille lucifuga, ementito lumine homini ostendit lethale pomum, vt bonum vtile ad apotheosim, insinuans huic pabulo esse germen insitum deitatis: Hallucinans homo, fructum carpit quem vtilem credit ad habendam deitatem, quæ hominis erat finis aucupandus. Ne verò cacodæmon vllam speciem boni illibatam omitteret, in homine expugnando, totam istam tragœdiam conclusit in bono delectabili, nam qui pomum ante prætenderat, vt bonum vtile, & animos erexerat ad infulas diuinitatis vt ad bonum honestum, demùm astutè, callidus ille technarum artifex, velut cupediis obtentis, hominem delectabili bono pollicito dementauit. Etenim cùm bonum delectabile sit quies in termino, siue fruitio boni honesti, hoc fore bonum ingens homini sic mentitus est sycophanta. *Eritis sicut Dij scientes bonum & malum.* Nam cùm delectet hominem maximè scientia, cuius flagrant omnes, rerum omnium indagini insistentes, homo suspicans animi summam fore sibi voluptatem, Dæmoni incautè adhæsit, & miserè à Deo optimo deuiauit.

Boni speciē fucatā prætendis dæmon, cùm tentat homines.

Expugnato sic homine, Angelus ille nequam, suum in homines voluit hactenus firmare dominium quod recens inierat. Sic igitur inescauit sibi subditos, Dæmon peritus in hominum aucupio. Prætendit hominibus aurum, & thus, & myrrham, sed abditam, id est diuitias quas vtiles esse dixit ad omnia: item honores qui thuris instar in fumos desinunt: sed quia deficit quies noxiis actibus, myrrham ingessit, id est syndæresim & mentis aculeos inseruit inescatis. Et hoc adhuc tramite incedit callidus ille assentator; quippe sciens hominum appetitus moueri tantùm in bonum vtile, vel honestum aut delectabile, fucata quædam & veluti laruas obiicit mentibus, quæ vt apprehendunt obiecta induentia rationem boni, gliscit appetitus & petit hæc simulacra boni delectabilis in voluptate iniqua, vtilis in auro vsurpato, honesti in honorum ambitu nefario, sed omnes illæ cupediæ myrrha, id est syndæresi dissoluuntur. Dum hoc Dæmonis imperium staret, auro, thure & myrrhâ, Christus enascitur vindex hominum libertatis, & vt benè Chrysologus. *Verus Rex expulsurus tyrannum, vindicaturus patriam, instauraturus orbem, libertatem redditurus aduentat.* Si quidem hæc tyrannis, euersorem vnum hunc metuebat sibi, qui hodiè ad hoc enituit, vt ait Ioannes. *In hoc apparuit Filius Dei, vt dissoluat opera diaboli.* Ruinæ suæ præscius cacodæmon, Herodem armat in infantem, iurat occasum Solis Orientis, demùm suo nutante regno rabidus excandescit Dæmone impulsore, & moliente necem Regis exurgentis, coeunt Herodes & Iudæi in eius perniciem, dicere sque Chrysologum fuisse tragœdiæ spectatorem. *Nil dant tempori, nil ætati, nil pauperi, nil paruati, sed vt audiunt natum, parant nascenti mortem, innocenti dolos, scelus pie, nudo gladios, soli milites, vagienti necem, pœnam parenti: & vt vis misceatur sanguinis, crudelitas acerba cunabulis bella indicit, vbera telis vrget, clypeos illidit gremiis,*

Ex SS. Patribus: *S Chrysolog. serm. 156.* *1 Ioan. 3.*

Christus dæmonem suo dominio exuit.

S Chrysolog. serm 158. Magorum pietas in Christum.

quatenus humanum diuinamque sobolem , ante sepulchrum faciat intrare quàm mundum. Hæc ille itarum Dæmonis explorator , Dæmonis & hominum pessum iuit apparatus hic lethalis, directus in occubitum Regis mox surgentis,incurrunt in solidum, dum credunt illidere incunabula. Et quod Græci commentantur de suo Hercule patuit in Christo. Dicunt hunc Heroëm diuino stemmate satum , duos serpentes elisisse in cunis, fasciis vix sinentibus , liberas esse manus. Commenti fidem habes in Christo qui geminos serpentes,Dæmonem & Herodem puerulus enecuauit.

Hercules in cunis serpentes dicitur occidisse.

Ex prælibatis accipe inuentionem istius homiliæ De Epiphania Christi. Dicam hodie patuisse mundo antitheses Christi regnantis , & Dæmonis suam tyrannidem exercentis. Primò Dæmon homines excæcarat , & Deus hodiè facem desuper accendit , in stellæ modum, quæ Regibus illuxit , ad Iesum puerulum indagandum. Secundò dæmon auro & thure , id est diuitiis , & honorum fastu suos asseclas compensabat , hodiè Reges pedibus Christi suas opes, & omnem suam pompam inclinant, confitentes penes hunc Deum præpotentem, esse veras opes , & summum decus quod iam cecinerat Psaltes. *Gloria & diuitiæ in domo eius.* Tertiò dæmon vbi dementauit homines auro, & fumo honorum , adiicit myrrham inducens desperationem , sed hi qui dedere suum nomen Christo,myrrham pœnitentiæ pendunt, quâ morti æternæ quæ instabat eis , illicò subducuntur. Hi quos Tyrannus immitis subdidit sibi , æterno exilio plectuntur , nusquam inuisuri patriam , sed qui Christi pedibus aduoluuntur, redeunt in patriam suam per aliam viam : in hac stabit antithesi totum hoc Homiliæ illius institutum. Præcipuis Christi festiuitatibus indita sunt vocabula , quorum nomenclatura diei recurrentis mysterium eloquitur. Ita hoc festum nuncupatur Epiphaniæ voce Græca ἀπὸ τοῦ ἐπιφαίνειν,desuper apparere,quia desuper stella radiante Christus illuxit Magis, insinuans iam detergi caliginem impietatis quam diabolus offuderat , & diffusas orbe toto tenebras mox cessuras syderi radianti. Ea fuit & mens Augustini. *Post exhaustam sacræ religionis aulam , inter oppressi latebras cubilis , & durissimi præsepis angustias, in quibus infinita maiestas stabulabatur , inter crepitantes nescios querelæ ploratus , ac pios infantis tenerosque vagitus, dum pendet ad vbera, & vilia patitur Deus inuolucra pannorum, repente hodiè de cœlo,terræ sydus illuxit , & totius mundi dissipata caligine noctem vertit in diem , ne dies celaretur in nocte , pastoribus Angeli Magis stella demonstrat, vtraque loquitur lingua cœlorum , quia iam cessauerat lingua Prophetarum.* Dæmon lucifuga , caligine obtenta , dominij sui in animas iacit exordia: etenim nemine amante malum , præstigiator ille , variat species & ideas rerum , quas sic fucatas obiicit hominibus , quorum acies obtusa iam caligat , & hinc sortitus est nomen principis tenebrarum : sicut enim Dei est illucescere, ita & proprium est Diaboli cœcutire. Ne igitur horreat homo ad obtutum mali , ad quod eum percellit osor Angelus, menti eius offundit tenebras, quibus hebes intellectus,rei ignarus,incautæ voluntati ementita bona præostendens,hanc fascinat, & hinc axioma. *Omnis peccans est ignorans*,& illud Vatis. *Nescierunt neque intellexerunt in tenebris ambulant.* Ideò dum Angelus ille tenebrio , homini cœco ducatum præstat , ambo in inferi foueam miserè collabuntur.

Christi & dæmonis antitheses.

Psalm.111.

Dæmon vt princeps est tenebrarum semper orditur à tenebris.

Ex SS.PATRIBVS. S.Aug.serm. 11.de Epiph.

Cognitionẽ sui impedit dæmon.

Cœcitatem animæ ingerit Dæmon.

Psalm.81.

In caligine diffundenda Dæmon imitatur indolem corui , qui primò cadaueris eruit oculos , antequam voret liuidi corporis membra putulenta : non etenim ille Psychophagus depascitur animas, quin mentis oculos effoderit, sicque ingrauescente malo , grassatur Dæmon sæuiens in animas quas vrget in præceps & abruptum , nullo lumine miseris affulgente. Effusæ tenebræ sequelam istam habent , præuisam Psalmographo. *Posuisti tenebras & facta est nox , in ipsa pertransibunt omnes bestiæ syluæ, catuli leonum rugientes vt rapiant.* Nimirum vbi tetra peccatorum nox hominem inuoluit , bestiarum omnium armenta miserum terunt & lacerant ; quippe reprobi patent omnibus noxiis actibus, à quibus ob tenebras ingruentes,se se nequeunt expedire. His nebulis olim inuoluerat Augustinum spiritus nebulo , vnde & irretitus, in mala se se plurima totum effuderat, vt luget idem Sanctus cui sicut & Magis,Christo irradiante lumen affulserat , cùm hoc fleuit. *Cœcus eram , amabam cœcitatem , & ad tenebras per tenebras ambulabam.* O miseriam ! in caligine caliginem amplexari.

Dæmonis & corui comparatio.

Psalm.103.

Cœcitate percussus olim Augustinus.

S. August. lib.Confess.

Dauid præscius malorum quæ inuehit caligo quæ peccato præit , in eodem Psalmo subdit antidotum , quo conualere queant omnes, quos tenebræ addixere plagis. Sic ait Psaltes subodorans mysterium hodiernum. *Ortus est Sol & congregati sunt, & in cubilibus suis collocabuntur , exibit homo ad opus suum.* Magi hactenus infideles , erant ab inuicem terrarum aliqua intercapedine dissiti , sed vbi primum ortus est Sol, congregati sunt, scilicet lumine desuper irradiante,ad cultum Christi pueruli conuenerunt. Exiuit homo ad opus suum qui enim degebant in tenebris , Dæmonum facinora edebant pessima,seducti & caligantes ; opus suum perficiunt, soluta cœcitate , opus autem hominis præcipuum,est obsequium Dei,cui se deuouêre Magi ; abdicato enim errore suo cum tenebris, lumine insolito desuper animos edocente Deum, Regem,& mortalem, Christum vtique, aduoluti pedibus eius , ei cultum quam maximum impenderunt.

Psalm.103.

Lux primo edita.

Suum itaque Deus auspicatur imperium à lumine , sicut & Dæmon à tenebris. Mundum deducturus ex nihilo , incepit à lumine ; rerum enim omnium primogenita fuit lux.Dixit enim primo Deus : *Fiat lux* , imò & Imperatores subodorati quid regium in lumine , volebant sibi præire faces accensas, vt ex lumine præuio, plebs inferret præsentiam proximæ Maiestatis. Et exquisitæ adeò dignitatis extitit vsus ille luminis , vt Commodus Imperator , concessis vxori suæ infulis imperij , luminis tamen vsum , sibi soli addixerit. De Deo etiam præfatum est à Dauide. *Ignis ante ipsum præcedet.* Deo enim nostris illapsuro mentibus , luminis quædam aspirat aura , qua antea hominum mentes , cæcitate desides excitantur. Ita Deus Paulum suo addicturus imperio , præmittit lucem. *Subitò circumfulsit eum lux de cœlo.* Et hic fulgor fuit veluti præludium gratiæ , qua præfulsit ille gentium Ecclesiastes , iuxta illud Dauidis.

Gen.1.

EX HISTORIA: Herodian.in vita Cõmodi Imperatoris.

Psalm.96.

Actor.9.

Psalm 35.

Damidis. *In lumine tuo videbimus lumen* : Id est, to gloria tua nos aliquando fulgebimus, sed præuio gratiæ lumine nobis affulgente. Sic Reges proni, Regi gloriæ non sistuntur, nisi ducatu signi luciferi : quod sic refert Augustinus. *Dum rosea polum faces, & noctium fulgentia astra decernunt, tunc insolitum repente natura lumen extimuit, pauit subito stelliger axis, & astra tremula famulantur ad cunas, surgebat ab ima crepidine poli, ingens fomite vasto globus, vibrantes spargens radios, rarescunt fulgore alieno, stellarum ignes obtusi, & vt Christo plenum reddat obsequium temperat gradum, donec Magos ducat ad puerum, & ingrediatur paruum supplex gentilis hospitium. Ne Deus in carne positus esset obscurus, seruit cælum. O infantia, cui astra famulantur ad cunas, cuius est ista magnitudo superna gloria, ad cuius pannos Angeli excubant, & sydera obsecundant, & Reges trepidant : ô beatum tugurium, ô sedes Dei secunda post cælum!* Hæc ille aureo stylo, decurrit.

Ex SS. Patribus. *S. Aug. serm. 2. de Epiphan.*

Stella, quæ Magis illuxit, elegans descriptio.

Ex Philosophia lumen corporale, alio non eget lumine, quo videatur, sed secus est de lumine spirituali, gratia enim iustificans non habetur, sine alia gratia excitante, quæ est præambula sequelæ gratioris. Primum ergo lumen quod affulget homini, quem Deus reducem ad se pellicit, est sui ipsius cognitio : agnitâ nempe nequitiâ, hominem vrget ad Deum, reproborum sortem vltro miserantem. Hoc lumine, omnes quos facti pœnituit, Deo redditi sunt. Rex pœnitentium ait. *Cogitaui vias meas, & conuerti pedes meos in testimonia tua.* Cogitatione lumen accenditur, cogitatio sydus est : conuerti pedes meos, in accessum ad Deum. De prodigo ait ipsemet Christus. *In se reuersus ait, surgam & ibo ad patrem.* Regressus à peccato, ingressum in se præcursorem habuit, & non ad patrem repertus filius, nisi irradiante nouo hoc lumine repedauit. Sensum hunc, ex textu elicit Chrysologus. *In se reuersus est, in se ante redit, vt rediret ad patrem, qui à se ante recesserat, cùm recessit à patre, à se migrat, & ab homine totus transit in bestiam, paternæ pietatis immemor, gratia genitoris oblitus. Ait surgam & ibo ad patrem. Iacebat qui dixit surgam, intellexit lapsum, sensit ruinam, iacere se turpi luxuria respexit in lubrico. Ibo ad patrem. Qua spe, qua fiducia, qua confidentia? qua spe? illa qua pater est, ego perdidi quod erat filij, ille quod patris est non amisit, apud patrem non intercedit extraneus, intus est in patris pectore, ipse qui interuenit & exorat affectus.*

Ex Philosophia. Lumen corporale, quomodo differat à lumine spirituali.

Psal. 118.

S. Chrysol. serm. 2.

Cognitio sui est initium conuersionis animarum.

Hoc igitur ratum esto : scilicet neminem fore Dei, cui sui non est cognitio, ea enim est stella quæ ducatum præstat ad Dominum, benè Bernardus. *Est primum hominis sapientiam affectantis, contemplari quid ipse sit, quid intra se, quid infra, quid supra, quid contra, quid ante, quid postea.* Imò & Seneca hominem nimis audacter faciebat compotem hac cognitione Deitatis. Sic ille. *Tantum sapienti sua, quantum Deo omnis ætas patet.* Et vt est contrariorum eadem disciplina, lumen hoc est salutis exordium, sicut nescire se est caligo, inferi porta, vt habet Isaias. *Propterea captiuus ductus est populus meus, quia non habuit scientiam.* Adstipulatur Chrysologus. *Improbus aspectus suas non respicit ad ruinas, alienos currit & decurrit ad lapsus, sua cæcus ad crimina, ad aliena errata perlucet, malorum suorum nescius, alienorum est accusator & testis, fimum tepidus ad reatum, ad alterius, & innocentis flammatur, & excandescit examen.* Eam ob rem homo si vis dare nomen tuum Deo, & inscribi militiæ noui Regis, nosce te ipsum, hæc quippe sententia est stella desuper illapsa, cuius fulgore, plerique alias saucij vegetantur. Et hoc Senecam non latuit. *Hoc ipsum argumentum est, in melius translati animi, quod vitia sua quæ adhuc ignorabat videt, quibusdam ægris gratulatio fit, cum se ipsos ægros esse senserunt.* Vbi Dæmon excæcauit sua mancipia, inuia cœlesti lumini, aurum eis obiicit. Auro pulsa fides, auro venalia iura, hoc metallo rutilo, sibi sic addicit homines tocurios opum cœlestium, vt præmonet Psaltes, *Simulachra gentium argentum & aurum : similes fiant illis qui faciunt ea : oculos habent & non videbunt.* Quo textu vides reprobos excæcatos esse primum & Dæmonem opibus eos postea demereri. Sed illæ opes tesseræ sunt seruitutis, æquè ac caliginis, vnde Deus diuitiarum erat & inferni dominus cæcus, & surdus ex Luciano, πλοῦτος τυφλὸς καὶ κωφὸς, quia, *Qui diuites volunt fieri incidunt in tentationem, & in laqueos Diaboli*, ex Paulo Apostolo. Caliginis & seruitutis exemplum recenset Chrysologus diuitis epulonis. *Iste diues, imò diuitiarum captiuus, seruus opum, & ipsis censibus compeditus, tantùm pompæ immobile sepulcrum, in quo pietatis ortus vtique & visus defecerat, & auditus, non iam personam, non pauperem, sed ipsam misericordiam despicit, ad ianuam suam Lazaro sic iacente.* Et hanc cæcitatem sugillat Augustinus, qua caligat homo inhians auro. *O carnale pectus, quomodo te alta & profunda auaritiæ caligo excæcauit?*

Ex SS. Patribus. *S. Bern. lib. de consideration.* *Seneca epist. 54.*

Isai. 5.

Serm. 139. Cognitionis sui vtilitas.

Senec. cap. 6. Cæcitatem opes ingerunt.

Opum nequitia.

1. Tim. 6. *S. Chrys. ser. 121.* *S. Aug lib. 3. in epist. Parm.*

Diuitiarum & inferni nexus.

Poëtarum apex Maro ait, inesse vim auro homines trudendi ad inferos, fingit Heroem illum Æneam accepto à Sybilla ramo aureo, illicò dehiscente terra ad ima deportatum, Anu fatidica sic auri indolem edocente,

Sed non ante datur telluris opaca subire,
Auricomos quàm qui decerpsit ab arbore fœtus.

Æneid. 6.

Et dum recenset Anchises varias tormentorum ideas, quibus rei addicuntur in tartaro, luculenter meminit auarorum.

Et qui diuitiis soli incubuere repertis,
Nec partem posuere suis.

Itaque optimè dictæ sunt diuitiæ. Plutonis compedes, illis enim ita auari vinciuntur, vt se se ægrè admodum possint ab his auri nexibus expedire. In hoc est seruitutis ingenium, à quo planè abhorrent, Reges qui hodie Christi se deuouent obsequiis, auri vim magnam effundunt, Diaboli sic vincula discutiunt mysticè profitentes floccipendendas opes, amore illius, penes quem tantùm sunt veræ Gazæ, suspicantes enim in puerulo, quid regium & cœleste, tres hi viri vtique Reges suo spreto principatu, cœlum auri sui spontaneo munere coëmerunt. In hoc verè Reges & Principes viri, Hebræis siquidem, Princeps & liberalis eorum lingua vernacula sonant eadem. Auri effusione, testati sunt Magi se dominos auri esse, cuius dominium maxima pars hominum subire non detrectat, vt scite probat Hieronymus : *Qui diuitiarum seruus est, custodit eas vt seruus, qui seruitutis discussit iugum, distribuit eas vt dominus.*

Diuitiæ & diabolus eodem nomine efferuntur.

Nadib נדיב *à radice nadab* נדב *esse liberalem & principem.*

Chrysostomus egregia allusione Græca, seruitutem opum discernit à dominio, nam opes Græcis dicuntur χρήματα, id est vtilitates ἀπὸ τοῦ

Diuitiæ à Græcis denominatæ ab vtilitate.

χρῶς, id est ab vtendo, & tales sunt domini opum, his enim vtuntur modicè; ast auaris sunt κτήματα ἐν χρήματα, possessiones ooo vtilitates. Imò κτήματα ἄχρηστα possessiones inutiles. Vt vtiles essent Magis, eas cauti Domino consecrarunt. Et hoc est secundum argumentum hominis iam in ius Dei transeuntis, vt qui Dæmonis egerat mancipium, aurum excolendo, effundat illud Deo placiturus. Eum se præstitit contemptorem auri Princeps ille Zachæus natus telonio, Dæmonio olim assuetus auri tenax erat, sed vbi Christo se deuouit, ait. *Domine si quem defraudaui, reddo quadruplum.*

Restitutio quomodo fieri debeat.

Luc. 9.

Nonne & Rex Sodomorum Diaboli in hoc referens typum, voluit homines variante belli sorte captos, peconia sibi comparare, dicens Abrahæ, *Da mihi animas, cætera tolle tibi.* Etenim parui pendit aurum, ille nequam nundinator animarum, dummodo larga auri profusione, homines suæ salutis immemores, hoc velut hamo tandem aucupetur. Quippe ait auido auri, Da mihi animam, cætera tolle tibi. Fitque voti compos, plerique etenim animas dæmoni mancipant rei familiaris ergo.

Gen 14. Ex historia:

· Luculentam habet historia Belgica, super hac re tragœdiam, in vrbe luente pœnas nimij cultus quem impendit auro. Hæc vrbs nomine Harlent defecit à Rege Hispano, stetitque à partibus infidorum Ecclesiæ, sicut & Regi, hæresis enim æquè despescit suos & ab Ecclesia & à Rege suo, aduolat Prorex heros Magnanimus Dux Albensis, vrbem obsidione premit, muros quatit, & miles accingitur in vrbem protinus irrumpendam. Incauti ciues rogant aliquales inducias, quarum stante mora possint inire de vrbe reddeoda consilium. Annuit Prorex, & ne indultæ moræ bellum protraherent, vrget ciues describere capita quorum tenore, tenetetur in posterum ciuitas ab Hispanis. Quas putas inscripsere ciues Hispano leges, dum victor intratet vrbem prædiuitem? Audi & mirare facinus, retro sæculis inauditum. Homines hi fere omnes, auro magis quàm ferro excolendo assueti, plus timuere suis diuitiis, quàm saluti, vtque direptioni occurrerent ciuitatis, ea lege pacifcuntur. Scilicet cedere quidem vrbem, in ius Hispanorum, daréque se animas in arbitrium victoris, dummodo, tripudians miles, & insoleos æqua sorte, facultatibus ciuium parceret, opibus eorum penitus illibatis. O pessimi Consultores, animas dedere, quid proderit muodi lucrum, passo animæ detrimentum. Signatis vtrimque syngraphis, ingreditur armatus miles, dedirósque ciues ad arbitrium, sub iugum mittit, intactas quidem ille reliquit opes, sed quia corpora cesserant in ius eius, auaros detestatus animos vrbis, vitæ incutiæ, ad duo hominum millia laqueo præfocauit. Hi diuitiarum affeclæ, & auri vilia mancipia, vltro pepigissent cum Rege Sodomorum dicente, Da mihi animas, cætera tolle tibi. Sed Abraham se ipso dignum edidit facinus, vt qui Dei totus erat, animum regium restatus, his nihili fecit opes dicens. *Leuo manum meam ad Dominum Deum excelsum possessorem cœli, & terræ, quòd à filo subtegminis, vsque ad corrigiam caligæ non accipiam ex omnibus quæ tua sunt, ne dicas ego ditaui Abraham.* En reuera fidum Dei seruum & integrum sæculi contemptorem.

Franciscus Petit.in gestis Belgic. sub an 1566. Harlemvrbs in Belgio quatatione capta.

Diuitiarum amor perdidit Belgas.

Gen. 14. Ex SS. Patribus.

Instabis fortè opulentum fuisse Abraham? fuerunt & Reges hodierni, sed vt aurum Deo dedicarent, ita & Abraham sibi pauper, & pauperi diues, vt benè ait Chrysologus. *Abraham non sibi, sed pauperi diues fuit, & opes non habere, sed prorogare gestiuit magis, magisque in sinum pauperis, quàm in horreis recondere suas studuit facultates, sicut toto vita eius ordine edocetur, nam peregrinus ipse iugiter laborauit, sub tentorio manens ipse, sine tecto aduenam manere non passus est. Et hospitem hospes ipse semper excepit, exterris patria domicily nescius, ipse & domus omnium fuit & patria, sciens se non incubatorem, sed dispensatorem diuina positum largitatis, vt vindicaret oppressos, absolueret captiuos, eriperet iam iamque morituros, ipsum se morti nouus bellator addicit apud quem pietas in alterum, vita sua charior fuit, Abraham suscepto hospiti adstitit, non assedit, & fuit iste non conuiua hospitis, sed minister.* Deus verè in hoc diuite triumphabat. An oon & fideles vt primum Christus fide regnare cœpit, suas adportabant opes ad pedes Apostolorum, hinc profitentes obsequium singulare Deo, nam vt ait Chrysologus, Euangelio taxantur opes vt noxiæ. *Diuitiarum fallax fugatur illecebra, cupiditatum furens flamma restinguitur, auaritia rabies vesana mitigatur.*

S. Chrysol. serm. 121. Diuitiæ quomodo fiot innoxiæ.

Ex SS. Patribus. S. Chrysol. serm. 104. Diuitiæ sunt fugaces.

Diuitis nomen aliquid diuinum redolet, diues enim quasi diuus, hinc diuites adoleri sibi volunt thura, videlicet honores & gloriam, nam ex Augustino, *vermis diuitiarum est superbia.* Cùm enim quempiam euexerunt opes vel iniquæ, quasi ad hoc pataretur ausum, væneunt præfecturæ, auro quæque prostant: demum prędiuites omnem mouent lapidem, quo queant cæteris eminere. Fitque Dæmonis astu vt qui auaritia seipso peior homo euaserat, iam incremento nequitiæ fiat pessimus, Angelo speculatore animarum nesciente moras, sed vrgente iugiter in abyssum, suæ Tyrannidis vilia mancipia. Vt enim quis auro quasi bracteatus incedit, in more positum est, vt ex auaro, statim ad fastum & pompam compositus insolescat. Hinc videre est auro & thure firioari tyrannidem Diaboli, quam vt declinent Magi, thus adolent Regi suo infantulo, thure Deum profitentes, cui soli vt Regi sæculorum honor & gloria. Quemadomodum enim gentiles quondam Imperatores, aquilæ symbolum capiebant, vt tesseram imperij, ita Dæmon superbiam quæ notatur in aquila, Christus verò columbam assumpsit. *Estote simplices sicut columbæ.* Hoc bumili typo indicans seruulis, elatos animos esse demittendos.

S August.

Matth. 10.

Quamobrem idem opifex regni, probè callens in quo sit sita tota ratio regni cœlestis, aiebat simile esse regnum cœlorum grano sinapis, quod adeò minutum est vt effugiat penè oculorum aciem, & discipulos blandè consolatus sic affatur eos. *Nolite timere pusillus grex, quia complacuit patri vestro dare vobis regnum*; hæc verò phrases nihil aliud sanè quam regni cœlestis humilia esse fundamina protestantur. In ea est mente Beda. *Pusillum gregem electorum, vel ob comparationem maioris numeri reproborum, vel potius ob humilitatis deuotionem nominat, quia videlicet Ecclesiam suam quantalibet iam numerositate dilatatam, tamen vsque ad finem mundi vult humilitate crescere, & ad promissum regnum humilitate peruenire.* Agnouere Magi sydere edocti humilia esse Euangelij præludia, ideòque

Matth. 13.

Luc. 12.

Beda l. 4. cap 54. in Luc. 12. Ecclesia quare dicatur pusillus grex.

Proco

Matth. 2. Stabuli Bethlehem elegans descriptio. S. Aug. serm. 21. de Epiph.

Procidentes adorauerunt eum. Proni deposuere fastum ad infantuli pedes, qui iuuenili planta, editus in stabulo, suis humilibus exordiis typhum sæculi depresserat, vt piè meditatur Augustinus. *O cœleste palatium, in quo habitat Rex non gemmatus, sed incorruptus, cui erant pro mollibus thoris dura præsepia, pro laquearibus aureis, fumida culminum tecta, sed syderis obsequio decorata. Quid homo circumscriptus corpore ampla prætoria, & diuersorum colorum marmorum crustis, atque fulgentibus bracteis ædes pretiosas, atque decoras exornet? delectatur Deus in lapide duro, dum vult succurrere mundo.*

EX HISTORIA. Sueton. in vita Iulij Cæsar.

Vaniloqua Græcia mentiatur Herculem in cunis, duos elisisse serpentes: puerulus hic tres contriuit, superbiam humilitate sua, auaritiam paupertate, voluptatem in duro præsepio, cuius decubitum vtique sustinebat: suam iactet Cæsar victoriam de Ponto, cuius gloriam posteris annis, ambitiosa tituli pompa dedicauit. Quippe titulum victoriæ veluti gloriæ ferculum prætulit in ipsa triumphi serie amplo charactere, VENI, VIDI, VICI.

Christi victoria de dæmone, mundo & carne fuit certissima.

Christus necdum sæculi limen attigerat, puerulos, & exegit tamen triumphum de vitiis, quorum typica insignia, & notæ symbolicæ infantis huius, de fascia iam victoris, pedibus aduoluuntur. Sese regum fastus inclinat ante humilem, diuitiæ in puluerem effunduntur ante contemptorem mundi: myrrha defertur ei qui voluptatis sensum omnem excusserat, & qui amarore pœnitentiæ omnem corruptelam ita condiebat, vt in posterum, macerata foret corruptionis nescia caro pœnitentum. Necdum accinctus ad prælium venerat, & hostem attentè viderat, quonam graderetur incessu; vicit tamen, fugauit, profligauit.

Video te desiderare myrrham in pompa qua Dæmon tripudiat, triumphum agens de reprobis, quos auro, & gloria fascinatos circumagit orbe toto, non longe abest myrrha, licet recondita, ne visa superbis & auaris, resiliāt atque resipiant. Myrrha quæ noxarum omnium est sequela, nuncupatur syndæresis, quæ hominem vrget & lancinat aculeis exquisitissimi sensus, iniquo aliquo facinore perpetrato.

Reprobus vndique malis concutitur.

Quemadmodum enim scorpios animal virulentum, brachiis suis mentitur amplexus, cauda recondente lethale virus, ita & Dæmones, obiectis opibus, gloria, atque deliciis, amicos se simulant hospites, sed vbi insinuarint se se homicidæ illi spiritus, animas syndæresi inquieta laniant, iugique punctione terebrant hominem totum, quem demum grassante peccatorum lue, miserè depascuntur.

EX SYMBOLIS. Paradinus lib. Symbol.

Habet Paradinus egregium symbolum hominis reprobi, & Diaboli myrrha delibuti. Leporem pingit cinctum aculeis vndequaque, hoc titulo, MALO VNDIQVE CLADES, quippe conscientia hominis nequam male sibi conscia, tremula semper est & pauida, sicut & lepores, & velut aculeis acta, puncturis est iugiter obnoxia.

Caro semper inquies.

Dæmone ipso sic vltore, cui volens anima mancipatur. Hunc reprobi statum iniquum, præfato lineatum typo leporis, compendiose Paulus sic describit, cùm suas ærumnas recenset. *Nullam requiem habuit caro nostra, sed omnem tribulationem passi sumus, foris pugnæ, intus timores.*

2. Cor. 7. EX SS. PATRIBVS. S. Aug. lib. Confess.

Iusto Dei iudicio caro est quietis impos & nescia, quia deducens animam ad infima, resilit ab ordine à Deo sibi præstituto, & hoc insinuat Augustinus. *Iussisti Domine & sic est, vt sit sibi pœna inordinatus animus.*

Indulsit animo quondam Petrarcha, & nescio an saucius tam scitè descripserit furias erynnes, quæ animas sontes perenni turbine discruciant, sic ille. *Peccata patre conceptuque tartareo edita, confusionem, & præcipitium, & horrorem, & naturam propriæ originis non dediscunt, furiæ sunt pedissequæ, quæ stimulis semper ardentibus, cæcum atque transuersum semper animum exagitant.*

Petrarch. de vi. solit. lib. 1. tract. 2. c. 5. Peccati quanta sit nequitia. Ierem. 2.

Aduice Ieremiæ sacrum testimonium. *Quoniam vilis facta es nimis, iterans vias tuas, obtriuit Dominus confidentiam tuam, & nihil habebis prosperum:* quid enim ei potest esse boni, qui à bonorum omnium fonte Deo deuiauit. Idem alibi myrrhæ acrem, & vellicantem saporem explicat. *Infirmata est quæ peperit septem, defecit anima eius, occidit ei Sol, cùm adhuc esset dies, confusa est & erubuit, & residuas eius in gladium dabo, væ mihi mater mea, quare genuisti me virum rixæ, virum discordiæ? in vniuersa terra omnes mihi maledicunt.*

Ierem. 15. Peccatum homines malè afficit.

Totus hic Prophetæ contextus est in sequela peccati detestanda. Accipe breuem eius paraphrasim. Anima quæ peperit septem, ea est quæ edidit plurima facinora, si quidem omnes noxæ septenario numero concluduntur, defecit anima eius: nam peccatum est deliquium, quo à Deo, qui est fons vitæ, abeuntes, ruimus in abyssum, vt ait Augustinus. *Quid mihi sum Domine sine te, nisi dux in præceps?*

S. Aug. lib. Confess.

Et hoc confirmant voces subiectæ, occidit ei sol, &c. notant enim gratiam deperditam. *Residuas eius in gladium dabo.* Si quid boni antea actum est, illud emergente malo petit. Item patitur reprobus in bonis & naturæ & fortunæ, imò & in filiis, sicut liquet in Achab, cuius omnes filij parentis iniqui culpa miserè perierunt. *Væ mihi mater mea!* Reprobi alma parens est voluptas, quæ lactat eum vbere diffluente, sed in ea lactis dulcedine, qua se ingurgitat, insitum est germen rixæ quam patitur homo reus, vt qui noluit habere pacem cum Deo fixam & ratam, in varia & diuersa tandem multiplici discordia tractus perturbetur.

4. Reg. 10. Luc. 12.

Diuitiæ homines auaros efficiūt.

Vide qua myrrha Diabolus condierit opes diuitis eius, cuius ager erat ferax. *Cogitabat intra se dicens, quid faciam, quòd non habeo quo congregem fructus meos?* Vbi sic Chrysologus. *Miserum quem vbertas sterilem, abundantia anxium, inhumanum copia, diuitiæ fecere mendicum, humanus ager, inhumanum Dominum sustinebat, & quod terra fundebat largiter, concludebat & congregabat anguste, vt esset alienorum custos, qui esse suorum noluit prorogator, ingratus Deo, sibi nequam, hostis pauperum, diuitum nota, carcer naturæ.*

S. Chrysol. serm. 104.

O sortem iniquam facultatum, quibus ita solliciti incubant homines insensati! Sed audiamus iterum de hoc Chrysologum. Miratur ille sanctus hominem hunc diuitem cogitabundum in opibus, nec in his vspiam gestientem, sic enim loquitur Christus de hoc prædiuite. *Cogitabat intra se:* vbi Chrysologus. *Digno consiliario se vsus, qui mali animi non poterat habere solatium, non poterat habere collegam. Mens impia cum impietate certabat, & pauebatur intestinum bellum, qui misericordiæ pacem perdiderat & quietem,* (cogitabat intra se dicens quid faciam?) *interogantis vox est, & quem putas interrogabat iste? erat in illo alter, quia ad eius penetralia iam Diabolus possessor insederat, & qui intrauerat in cor Iudæ, mentis eius tenebat arcanum.* (Quid faciam quod non habeo?)

Luc. 12. S. Chrysol. serm. 104. Diuitiæ sunt in ruinā diuitū, qui eas nimis depetunt.

Audistis

Audistis quomodo non habet diues, ecce clamat, Non habeo, verum est, quia non habet semper, qui quærit semper. Sed audiamus quid ei responderit consiliarius internus (Destruam horrea mea.) *Euidenter apparuit qui latebat, qui à destructione incipit semper inimicus agit, agit, vt quæ habes destruas, & quæ concupieris non reformes, miser diues ignarus de præsentibus, disputas stultissimè de futuris.* Hac contextura Chrysologus probat inesse diuitiis, libras centum myrrhæ vtique mordicantis.

Honorib est & sua myrrha.

2.Reg. 18.
Esther.3.

Esse & suam myrrham honoribus liquet, ex vtraque Historia, cùm sacratissima tum profana. Vide quàm fuerit anxius Absalon, anhelis pulsibus auens imperium præcox, cuius habenas sapiens moderabatur Pater: Nonne & Aman saturatus honoribus decubuit, credulus nimium deesse sibi ad gloriæ summam aliquid, si non esset Iudæis inuitius, & eorum cladem acerrimus vltor intentaret. Themistocles aliena gloria vigil, noctes egit insomnes, animo versans egregia facinora Miltiadis, cuius se lumine opacari suspicans, se ipsum ferre non poterat. Hi denique typho suo crepuere omnes, tumidi supra modum. Ideóque gloriam esse vsquequaque myrrhatam, imò & ingratam suo suspendio, & indecora morte hodie protestantur.

Plutarchus in vita Themistocl.

Ambitio quomodo suos asseclas agitet.

Pœnitentia est myrrha.

Æquiorem myrrha finem sortitur, Magorum illa quam Christo detulerunt, nam pœnitentiam signat quæ propria est eorum, qui aurum malè partum Christi causa restituunt, & proni veniam exorant, expuncturi nouo viuendi schemate, retroactæ vitæ reprobos actus. Hanc myrrham obtulit Ezechias, dum ait Domino. *Recogitabo tibi omnes annos meos, in amaritudine animæ meæ.* Myrrha quidem initio ingrata, sed vsu fit gratior, nam ea conditi, pœnitentes adolescunt. Myrrham pœnitentum variare, ipse Christus est assertor, dicens symmistis suæ disciplinæ. *Mundus gaudebit, vos verè contristabimini, sed tristitia vestra vertetur in gaudium.* Etenim sicut hi quos Dæmon auro & thure donat, id est opibus & gloria beat in sæculo, extorres sunt à patria quæ sursum est, ita & hi qui opes suas & gloriam Deo deuouent, comite myrrha pœnitentiæ, etiam si aliàs errarint à patria, in eam tamen hilares, Deo dante, repedabunt.

Isai.38.

Ioan.16.

Christus Rex noster.

Hoc tramite Christus patriam suam repetiuit ab ortu suo, floccipendens aurum à Magis effusum; pauper enim natus, pauperior vixit, & obiit tota nuditate pauperrimus. Thus Deo Patri adoleuit, sectatus humilitatem quæ Angelis extitit miraculo tenus, vt Bernardus piè meditatur. *Egredimini virtutes Angelicæ, incolæ ciuitatis supernæ. Ecce Rex vester, sed in corona nostra, in diademate quo coronauit eum mater sua; sed his deliciis vsque modo caruistis: hanc hactenus dulcedinem non gustastis; habetis sublimitatem eius, sed humilitatem eius non vidistis.*

S.Bernard. serm. 2. de Epiphan.

Cùm præcipuè nobis datus sit paruulus iste, & filius natus, Dominus Deus & Rex noster, hortatur homines idem sanctus Abbas vt Regi suo totos se conforment. *Vobis dicimus, filiæ Sion, animæ sæculares, debiles, delicatæ, filiæ, non filij, in quibus nihil est fortitudinis, nihil virilis animi. Egredimini filiæ Sion, egredimini de sensu carnis, ad intellectum mentis, de seruitute carnalis concupiscentiæ, ad libertatem spiritualis intelligentiæ. Egredimini de terra vestra, & de cognatione vestra, & de domo patris vestri, & videte Regem Salomonem, alioquin non erit tutum vobis videre Ecclesiastem, idem enim qui Salomon, id est pacificus in exilio est, Ecclesiastes, id est concionator erit in iudicio. Idida, id est dilectus Domini in regno: in exilio mansuetus & amabilis, in iudicio iustus & terribilis, in regno gloriosus & admirabilis. Egredimini & videte, nam vbique Rex est; licet enim regnum eius non sit de hoc mundo, tamen Rex est etiam in hoc mundo.*

S.Bernard.

Christo quomodo sit occurrendum.

Bernardus suo sanctiloquio homines vrget ad sequelam Regis, qui virtutes habet omnes pro tessera regni sui, vt innuit Psaltes. *Propter veritatem, & mansuetudinem, & iustitiam procede prospere, & regna.* Sic enim perorat Bernardus. *Suscipite coronam paruuli propter vos Regis vestri, & vna cum Magis humilitatem eius adorate, quorum fides deuotio vobis hodie proponitur ad exemplum.*

Psalm.44.
S. Bernard. serm. 2. de Epiphan.

Sed heu, hunc Dominum Iesum, quem Reges, auro regem suum confitentur, sicut & thure & myrrha Deum immortalem, multi homunciones dominum habere dedignantur. Etenim plerique exosi virtutes præpotentis huiusce Regis, aiunt. *Nolumus hunc regnare super nos.* Sic excusso Christi dominio, illi perduelles, carne suada, quæ sunt sæculi huius duntaxat, & corporis iniectantur.

Homines compelluntur ad sequelam Christi qui Rex noster est.

Hodie querula virgo & Mater infantis, Deum Patrem eo compellat stylo quo & Bethsabee Regem Dauid. Rex ille deperibat hanc Reginam qua satus est Salomon, & in amoris indubij certius argumentum, iureiurando pollicitus est abdicaturum se regno, in gratiam filij eius Salomonis. Gestiit mater impos sui, spe regni, sed breui decumbente Rege inualidu; Adonias & ipse filius Dauid alia vxore editus, Regem egit, & inscio patre, sibi vni regias infulas arroganit: Bethsabee Adonia cautior, conuenit Regem & prona eum sic affatur. *Nonne tu Domine mi Rex iurasti mihi ancillæ tuæ, dicens, Salomon filius tuus regnabit post me, & ipse sedebit in solio meo, quare ergo regnat Adonias?* Ita & cælitus Maria certior facta de regno filij sui, Gabriele paranympho. *Paries filium, & vocabis nomen eius IESVM, hic erit magnus & filius altissimi vocabitur, & dabit illi Dominus Deus sedem Dauid patris eius, & regnabit in domo Iacob in æternum, & regni eius non erit finis.* Est tamen cassa promissio, irritúmque Dei iusiurandum, Christus enim non agit vices suas, nec obit munia Regis, homine reluctante.

3.Reg 1.

Luc.1.

Quamobrem Maria alma parens Regis, oratione querula Deum patrem sic vrget, fidémque promissi stantis adhuc sollicitat. Nónne Domine mi Rex iurasti mihi ancillæ tuæ, dicens. *Paries filium, hic erit magnus & filius altissimi, regnabit in domo Iacob in æternum, & regni eius non erit finis.* Regnauit equidem IESVS meus in aliqua plaga, scilicet in sanctis, sed heu regni huius instat finis: Regnat Adonias, siquidem imperium in animas dæmones vsurparunt. Quare regnat Adonias, quare regnat Asmodæus dæmon ille inhonestus, carnis illuuie homines coinquinans? Quare regnat Mammon, dæmon opes reprobis obiiciens, quibus venit homo? Quare regnat Lucifer spiritus spirans elatos animos, & anhelans superbiam, quà homines alta sapientes facit sui iuris? Quare demùm Domine Deus omnia vitia prostant, & sunt in pretio, virtutibus penè omnibus abrogatis? Tua est

EX FIGVRIS.

B.V.Maria querula quia Christus nō munia Regis obit in animas nostras. Christi dominium debent omnes subire.

Parer

Pater æquè an mea iniuria, si hæreditas tua vertatur ad alienos. Iustè equidem Regina cœli quereris apud Deum, esse ingratas hominum mentes, regnauit reuera Adonias, caro nos suo addixit imperio, irretitos illecebris, gula cupediis suis sibi nos deuinxit, aurum suo fulgore rutilo nostros perstrinxit oculos, gloria fastu suo supra modum erexit animos, ira cor nostrum intumuit, æstuauit & vindicta: Demum acedia resolutos vitia omnia nos sibi deuouerunt. Sed vt Bethsabee populum reducem excepit, comiter ab Adonia præuentum; ita & tu pia Mater suscipe reduces promittentes æterna obsequia Regi Domino filio tuo.

Ex Historia. Spondeo pro vobis auditores, & paciscor. Habetote tantum Christum ea lege accipere imperium in vos qua olim Iouinianus Imperator; is mortuo Iuliano Imperatore, sufficitur in locum demortui, sed ille aduertens exercitum cuius suffragiis poscebatur ad coronam, esse addictum idolis, vtpote deceptū ab apostata, abnuit imperium, frustra ipsum exercitu deposcente. Astant primores exercitus, vtrique proceres Imperij, rogant causas cur detrectet imperium. Ego, inquit Iouinianus, Christianus sum, & exercitus est gentilis, nolo imperare viris qui gentili ritu viuunt: vbi hoc audiit exercitus, exclamauit, abdicamus idola & amodo sumus Christiani, Imperator noster esto, Iouiniane: Christum dicitis Regem vestrum, ô reprobi, sed ille vestrum nescit imperium. Ego, inquit, sum Christus, solis ego impero Christianis & non idololatris, vrge & voca homo, imò inuoca hunc Regem & dic: Amodò Domine Deus vale dico deliciis, opibus, & gloriæ, & Reges imitatus, hæc omnia tuis addico pedibus, futurus Christianus in æternum. AMEN.

Ruffinus lib. 1. cap. 2. Theodoret. l. 4. cap. 1. Sozomenus lib 6. cap. 3. Socrates lib. 1. cap. 19. Iouinianus nō vult imperare Gentilibus.

TRACTATVS PRIMI
CAPVT QVARTVM,
IN FESTO
RESVRRECTIONIS
DOMINI.

EVANGELIVM. *Marc. 16.*

1. MARIA Magdalene, & Maria Iacobi, & Salome emerunt aromata, vt venientes vngerent IESVM. 2. Et valde manè, vna Sabbatorum, veniunt ad monumentum, 3. orto iam sole. 4. Et dicebant ad inuicem, quis reuoluet nobis lapidem ab ostio monumenti? 5. Et respicientes viderunt reuolutum lapidem, erat quippe magnus valde, & introeuntes in monumentum, viderunt iuuenem sedentem in dextris, coopertum stola candida, & obstupuerunt, qui dixit illis: Nolite expauescere: 6. IESVM quæritis Nazarenum crucifixum, surrexit, 7. non est hic, ecce locus vbi posuerunt eum. 8. Sed ite, dicite discipulis eius & Petro, quia præcedet vos in Galilæam, ibi eum videbitis, sicut dixit vobis.

EXPOSITIO MORALIS digesta in sectiones.

1. *Corpus Christi plagis affectum, sunt pauperes quos eleemosyna instar olei vngit.*
2. *Citò vngendi sunt, ne hoc vnguentum vapescat.*
3. *Furtim etiam, nemine consulto, sufficere enim debet Sol, scilicet Deus qui irradiat, & videt hoc facinus.*
4. *Ipsius paupertatis aditus difficilis est.*
5. *Quem quis habet peruium, Angelico dignatur obitu.*
6. *Quo docetur, pauperes verè resurgere.*
7. *Sola enim moritur inopia, sed non inops.*
8. *His quos pauperes vngunt, dicitur, ite, nam profectus eorum adiuuatur illa vnctione, sicut & rota fiunt & currunt oleo volubiles. Animam impinguari hoc oleo, liquet ex ore Dei cuius oracula verum semper eructarunt.*

PAVPERES SVNT CHRISTI corpus extinctum, quod inungunt eleemosynæ fidelium.

In hac verba:

Emerunt aromata vt venientes vngerent IESVM.

SECTIO PRIMA.

PHilosophia Theologiæ præambula, vt quæ eius terminos discutit & aperit, quibus hæc sacra

Ex Philosophia.

sacra disciplina, mysteria sua queat explicare; rerum igitur & nominum indagatrix Philosophia, trifariam vsurpat hoc nomen corpus. Primò vt est genus subalternum substantiæ, & sic complectitur omnem substantiam compositam ex materia & forma. Secundò corpus accipitur vt pertinens ad prædicamentum quantitatis continuæ, & sic importat trinam dimensionem, longitudinem, latitudinem, profunditatem. Tertiò demum corpus significat alteram partem compositi substantialis, vt cùm dicimus hominem componi ex corpore & anima, & in eo sensu vsurpauit Aristoteles, dicens: *Animam esse actum corporis organici*, In eo sensu corpus dicit diuersas in situ partes, & figuras ad diuersa opera vitæ deputatas, & vna adinuicem compage intima subsistentes.

Gabriel dist. 11. q. 1. art. 1. Corpus quot modis accipiatur.

Arist. l. 2. de anima cap. 1. text. 4.

EX THEOLOGIA.

In eo sensu Theologi disputant de corpore Christi, dicentes corpus Christi aliud esse verum, aliud metaphoricum. Verum corpus est illud quod sumpsit ex Maria Virgine, & illud corpus dicitur, saccus pretij nostri, iuxta illud Psalmi. *Conscidisti saccum meum & circumdedisti me lætitia.* Vbi Augustinus. *Ecce Christus passus est, ecce mercator ostendit merces, ecce pretium quod dedit, ecce sanguis qui effusus est, in sacco ferebat pretium, percussus est lancea, scissus est saccus, & manauit pretium orbis terrarum.* Metaphoricum Christi corpus, est illud quod tale dicitur, per translationem, ratione similitudinis quam habet ad verum corpus Christi, & tale corpus est tota Ecclesia, quæ ideo dicitur corpus mysticum potiùs, quam metaphoricum. Licet enim res omnes mysticæ, quæ per translationem dicuntur, sint metaphoricæ: vox mysterij indicat esse rem sacram, qua aliquid sacrum innuitur: nam μυέομαι significat, doceor, in sacris. De hoc corpore mystico sic sanctus Theologus, scilicet Thomas. Ea est differentia inter corpus hominis naturale, & corpus Ecclesiæ mysticum, quòd membra corporis naturalis sint omnia simul, membra autem corporis mystici non sint omnia simul, neque quãtum ad esse naturæ, quia corpus Ecclesiæ constituitur ex hominibus, qui fuerunt ab incunabulis mundi, vsque ad finem: neque huius corporis omnia membra coalescũt, quantùm ad esse gratiæ, quia eorum etiam qui sunt in vno tempore, quidam gratia carent, postmodum habituri, aliis iam habentibus. Itaque liquet membra corporis Christi mystici accipi, non solùm ex eo quod sunt in actu, sed etiam secundùm quod sunt in potentia. Vniuntur autem fideles triplici vinculo, quo perfectissima stat compages mystici corporis Christi, sicut & corpus verum humanum tres animæ gradus sortitum est, qui membra minimè dissita compaginant: scilicet vim vegetantem, sensitiuam, & rationalem, respondentes, fidei, charitati, & gloriæ. Fideles omnes coëunt in vnum corpus Christi, ratione fidei, qua etsi omnes non sint in gratia, tamen ita viuunt, vt non sint extra corpus Ecclesiæ: habent enim aliqualem gradum vitæ, nam licet fideles peccato lethali obnoxij, fidem habeant mortuam, vt expertem gratiæ, non tamen eatenus mortui sunt, vt careant vita, quæ sufficit ad hoc vt sint membra corporis Ecclesiæ, ratione fidei vim vegetantem habentis, etsi non sentiat Christum inhabitantem quando est sine operibus. Secundò vniuntur fideles ratione charitatis, seu gratiæ, & hæc vnio similis est ei quæ exurgit, ex anima sensitiua, quâ percipiuntur res consonæ, & dissonæ corpori. Nimirum anima gratiæ Dei compos, fugit omnia quæ dissoluere possunt mysticam hanc compagem. Denique beati omnes in vnum exurgunt mysticum corpus, mediante gloria, quæ refert animam rationalem, qua homo speculatur cœlestia; ita & beati, mediante gloria, & eius lumine, pleráque habent peruia, quæ in humanis inuia sunt. Ex his patet ratio omnis, ob quam dicatur Ecclesia, corpus mysticum, vt & dixit Apostolus. *Multi vnum corpus sumus in Christo, singuli autem alter alterius membra*, & alibi, *Membra cùm sint multa, vnum corpus sunt.*

Psalm. 26. *S. August. in Psalm. 29.* Passionis Christi effectus.

S. Thom. 3. parte q. 8. art. 3.

Fides vnit fideles.

Charitate vniuntur fideles.

Rom. 12. 1. Cor. 12.

Corporis illius mystici variæ sunt partes, quæ referunt varia membra Christi. Pontifices vt apices Ecclesiæ, figurant caput Christi, Doctores linguam: hi qui vitæ actiuæ dant operam, describunt manus: alij verò qui alios nutriunt, sunt sicuti venæ quæ sanguinem impertiunt: pauperes verò spoliati omni fortunæ censu, & veluti sæculo mortui, genuinè mentibus nostris ingerunt corpus Christi extinctum, cruore madens, multiplicique hiulcum plaga, & hanc pauperum ideam esse affinem corpori Christi emortui, ipsemet Dominus IESVS ait, cùm Maria Magdalene vnguento vnxit pedes eius, vnde querulus Iudas ait. *Quare hoc vnguentum non venijt trecentis denariis, & datum est egenis?* Dixit IESVS: *Sinite illam, vt in die sepulturæ meæ seruet illud, pauperes enim semper habebitis vobiscum, me autem non semper habebitis.* Qua serie verborum, Dominus ait corpus suum extinctum vngendum oleo, sicut & pauperes eleemosynâ, & ita pauperes sua etiam esse agnoscit membra, sed corporis mandati sepulturæ, fitque palàm quod ait Paulus. *Christus multa membra habet in corpore suo.* Alia quidem vegeta & valida, vt fuerunt Apostoli decurrentes orbem totum, alia infirma, imò & extincta vitæ sensuali reproborum hominum, vt sunt pauperes, & hoc dispensatione Dei congrua cuiusque saluti, Apostolo teste. *Nunc autem Deus posuit membra, vnumquodque in corpore, sicut voluit.*

Pauperum dignitas. Ecclesiæ varia sunt mẽbra.

Ioan. 12.

Rom 12.

1. Cor. 12.

Et ea pauperum sors, est multo beatior eâ, hominum eorum qui Christum referunt egregia perpetrantem, vt sunt præcones verbi Dei, Præsules, Thaumaturgi seu miraculorum eximij patratores, hæc enim munia gratis data, non efficiunt formaliter, neque proximè hominem Deo gratum: imò sicut Christus, has obiens vices multas perpessus est ærumnas, imò & mortuus est, ita & Antistites & Doctores verbo Dei instantes, aliique miraculorum gloria insignes, multa patiuntur dæmonum, sæculique conamina, quia imperiti sæpe deficiunt. At sicut corpus Christi exanime, gloriosum extitit, vt cui ingemuerit Sol suo deliquio, & terra nutans horruit hanc mortem, quam plurium corporum resurrectione compensauit: ita & pauperes nequaquam inglorij, non habent quod timeant; nam paupertas gratiæ propior est, quàm alia charismata antea recensita. Sanè, ne in vado hæreamus, nota hîc agi tantùm de ea paupertate, quæ est volũtaria, & ad omnes potest pertinere status.

Pauperum sors beata.

Vna est, cùm omnia affluunt, spiritus tamen floccipendit opes, & paupertatem amat, hæc cadere potest in Reges & sæculi quosque præpotentes. Alia est quæ accidit ex iactura opum, & quam tamen cùm ingruit, suscipiunt alacriter, hi

Pauperum encomia.

hi quibus imminet hæc paupertas, eamque pristino statui præferunt opulento. Vltima demum est quæ vltro appetitur exuuiis sæculi penitus abdicatis: & de hac ait Christus. *Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cœlorum.* Alia autem inopia quæ est inuita, laude caret, & ex Hugone vocatur egestas; ab hac egenus dicitur Hebraicè אביון *Ebion*, id est desiderans, à radice *aba* אבה *voluit, concupiuit*, quia paupeřes inuiti, inquieto appetitu cientur ad omnia. At paupertas spiritus alio vocabulo Hebræo benè designatur, nomenclatura consona suo diuino statui. Na, ריש *resch, paupertas.* idem ac ראש *Rosch* quod significat caput vel rem summam, & præstantissimam, aleph enim & iod, litteræ sunt mutabiles apud Hebræos, imò ראש *Rosch*, quod rem significat præstantissimam, vsurpatur à Salomone pro paupertate ראשך *Reoschecha paupertas tua.* Pauperes ergo etsi quasi tumulo addicti, non sunt inde viliores: vt enim corpus Christi emortuum, æquè Deo fuit vnitum, ac dum viueret, & insuper nullas sensit iniurias, quibus erat obnoxium dum viueret: ita pauperes non minus Deo grati quàm diuites, imò diuitibus in eo præeunt, quòd nesciunt ærumnas quibus subiacent opulenti, multis vitiis obnoxij, quorum expertes sunt pauperes.

Math. 5. — *Hugo l. 1. c. 9. de claustro animæ.* — *Prou. 6.*

Ex Mathematica. Mathematica aliquid suggerit aptum proposito, nimirum in ea cæli partitione quam dispescunt Astrologi, quarta domus dicitur, domus hæreditatum & thesaurorum; huic autem domui signum à mundi exordio insitum est, cui nomen est cancer; cancer autem quid retrogradum sonat. Vnde sic arguo. Quarta domus est domus tenebrosa, est enim infra terram collocata, & opposita domui cæli quæ meridiem occupat, sicut & quarta domus mediam noctem: ergo diuitum domus opaca, ob rerum affluentiam quæ facit eos multorum scelerum conscios, atque implicitos vmbris scelerum, quibus vt plurimum diuites opacantur.

Ptolemæus lib. 3. de iudiciis c. 12. 13.

Ex Symbolis. Huic domui præest cancer, signum præferens animal retrogradum, & symbolum viarum quas ineunt diuites, deuiantes à cælo, quo pauperes spiritu pernice gressu tendunt, vt & hoc symbolo egregio ostendit Laurentius Truchsessius, qui pinxit sphæram terrestrem cui cancer insidebat hoc titulo. Orbis iter indicans hac figura cancri, homines terræ indigenas, retrogrado gressu incedere, nihil directè agentes, sed retrorsum omnia, quippe diuites ferè omnes, quasi immemores cæli, tantùm abest vt eò tendant, quin potiùs retroacti præcipites feruntur aliò, id est versus domum illam quam Mathematici vocant domum thesaurorum, quæ est infima domus figuræ cæli, domus abscondita, & abdita densæ caliginis inuolucris.

Typotius lib. Symbol.

Ex SS. Patribus. Ad hanc fortè domum allusere Sancti Patres, cùm de auro disputarunt, vt de re quæ animos ad ima deponit. In his audiendus est Chrysologus. *Aurum natura graue, grauius fit auaritia, hinc est quòd plus habentem deprimit, quàm ferentem, & vehementius aggrauat corda, quàm corpora, nascitur in terra profunda, sectatur ipsa montium fundamenta, perque ima venarum, cæcis discurrit anfractibus, & dum suam semper repedat ad naturam, cælestes animos ad inferna deponit, obscurat sensus semper, alta mentium, semper in terrena demergit.* Et Augustinus hominis qui inhiat auro, miseratus sortem, quæ eum deorsum inclinat, exclamat. *O carnale pectus quomodo te alta, & profunda auaritiæ caligo excæcauit!* Magis adhuc appositè S. Ambrosius. *Ipsum nomen considera. Ditem Gentiles inferni præsulem, arbitrum mortis Ditem appellant. Quid nisi mortem diues inferre nouerit? cui regnum de mortuis, cui sedes inferna sint.*

S. Chrysolog. serm. 29. — *Diuitiarũ & damnationis societas.* — *S. August. l. 3. in epist.* — *Parmenian.* — *S. Ambros. lib. de Nabot.*

Ex linguis. Alludit hic sanctus ad duas voces has Græcas πλοῦτος πλούτων, πλοῦτος significat diuitias, & πλούτων sonat Deum inferni, quasi idem esset, diuitem esse, & esse inferni mancipium. Et hoc Dominus Iesvs quasi asseruit dicens. *Diues difficile intrabit in regnum cælorum. Facilius est, camelum per foramen acus transire, quàm diuitem intrare in regnum cælorum.* Ex præfatis, nota diuites & pauperes hac esse dissitos intercapedine, vt corpora pauperum, velut emortua humi iaceant, humilitate sua humo velut affixa, sed eorum mens cœlos supergressa nequaquam serpit. Diuitum verò secus corpora, vt vegeta erecta sunt, quippe alij equitant, hi vehuntur curru, & in magnis ambulant, sed mens eorũ deorsum abiecta serpit, & cæli incuria, inclinatur importuno auri pondere rutilantis: imò dicere ausim diuites esse auro cõsepultos, & velut impotẽtes ad egregia facinora, cùm opes eos faciãt inglorios, vt omnigenæ historiæ clamant.

Math 19. — *Diuitiarum pernicies.* — *Diuitum & pauperum differentia.*

Ex Historiis. Sileo militem illum Acham nomine, qui auri specie captus, in discrimen ferè reuocauit agmina Hebræorum. Prætereo Crassum qui Consul Romanorum malè audiit, ob auri nimiam cupidinem; Vt canis in Nilo prælibato tantùm Oratores Spartanos, auro quod clam Rex Persa miserat, fuisse dementatos, & Ephoris suasisse vt reuocarent inde, scilicet à ditione Persarum, Regem Agesilaum qui Spartanum nomen terribile Persis fecerat vsquequaque. Et ne à Gallia reuocemus stylum, plerique Galli, ferri & necis strenui contemptores, anno millesimo quingentesimo nonagesimo secundo, cesserunt auro Hispanorum, eòque deuentum est, vt auro inseruiens, Regem suum Gallia detrectaret. Sed aptius adhuc meo proposito, auri compedes inglorias esse explicat facinus execrandum Equitis Melitensis, cui nomen S. Clemens. Is erat Præfectus Generalis classis nauticæ expeditæ. Cùm traiiceret fretum, quod dispescit Siciliam à Melita insula, incidit in Turcas monitos de transitu classis huiusce Melitensis. Præfectus Generalis magnam vim auri secum vehens, vbi sensit globis igneis suas terebrari naues, honoris sui, atque Melitensium equitum penitus incurius, de operibus suis tantùm sollicitus, nauim suam eripit periculo, capessitque fugam, aliis nauibus hostium furori permissis, eáque die Melita Religio iacturam talem est perpessa, qualem hactenus minimè senserat. Quærentibus postea vnde tanta clades? Respondebant Melitenses, ab auri insana cupidine, quæ Præfectum classis omnino dementauit, qui meritas tandem luit pœnas, quippe in manus suorum traditus, ipso etiam conscio summo Pontifice, cuius irritæ fuere preces, vt ei remitteretur ignauia, ingloriè periit lethali laqueo, etsi suo stemmate nobili reclamante. Laqueum enim est exosa nobilitas, etsi criminibus obnoxia, sed in reum istum ita debacchatum est, vt quia suorum decus & gloriam, infra suas gazas posuerat, ita infra decus omne, & gloriam laqueo miserè disperiret. Vide in Euangelio aliquid simile, Christo differente

Iosue 7. — *Plutarc. in Crasso.* — *Duplex in H. mr. IV.* — *Diuitiarum exempla.* — *Historia Melitensis. Baudini lib. 10. c. 9.* — *Equitis Melitensis miserandum fatum.*

Baudinus in eodem l. 10. cap. 9.

rente de regno cælorum, quod solis tantùm pauperibus prostat, multis se ad hanc cæli expeditionem accingentibus, floccipendio opum, quidam adolescens, alioquin ingenuus detrectauit pugnam, sibique fuga consuluit, teste Matthæo. *Abijt tristis, erat enim habens multas possessiones.*

Michaëlis militis Siculi facinus audax.

Ita multi irritas faciunt conciones, quia multas possessiones habent, hi verò qui ingenui sunt cultores beatæ paupertatis, vt expediti, ad omnia egregia proni, sese strenuè gerunt, & inde beati. Eademque historia Melitensi proditum est, dum fugeret Præfectus Generalis, auro grauis, multáque Gaza diues, & relinqueret Turcis insigne Religionis suæ labarum, adolescentem strenuum cui nomen Michaël, audacter in labarum naui affixum irruisse, & inde eruisse, vnáque manu tenuisse, altera autem gladio exerto incolumem aperuisse sibi viam, per medios Turcas, & deuenisse Melitam, vbi vexillo reposito, bene exceptus à Principe gloriosam vitam egit, auctus brauio, multisque donis, in præmium egregij facinoris exantlati. Age nunc. Si tibi daretur optio, opum Præfecti fugientis, & paupertatis huiusce Michaëlis, vexillum, & gloriam Insulæ Melitæ restituentis in integrum; nonne anteponeres paupertatem gloriosam, ante opes inglorias, & quarum finis interitus? Quid cunctatis homo, in eadem naue es, qua illi Melitenses; non tibi res est cum Turca, sed cum dæmone maioris peritiæ, & insidiarum. Ille Christum viuentem ausus est aggredi, in desertum irruens vt in arcem, in quam se receperat athleta cælestis, imò & baiulans Christum, illum aliò transtulit, sed corpori eius extincto, & mandato sepulturæ, nequaquam fuit iniurius. Expauit dæmon emortuum corpus, in quod viuum antea sæuierat, timuit corpus exutum, quod indutum sua veste spoliarat affigendum cruci. Nec putes vacare mysterio quod corpus exanime aromatibus sit conditum & inunctum; pertinet ad Reges vnctio, & moriens Christus, morte sua triumphauit, ideò morienti titulus regius impositus. Quid igitur homo, detrectas paupertatem, qua Christus vicit, regnat & imperat? Dæmon diuites aureis compedibus irretitos, præmittit ad inferos, vt titulos suæ victoriæ, sed irrito semper ausu pauperes aggreditur, ideò monet Hieronymus, *Nudi cum nudo colluctemur, facilius deijcitur, qui habet vnde teneatur.*

Ex SS. Patribvs.

S. Hieron. lib epist.

Paupertas cognata virtutibus.

S. Chrysol. serm 28.

Imò omnia paupertati occinunt, vt vsquequaque agenti triumphos, de ingruentibus inimicis, vt dilertè ait S. Chrysologus. *Quòd sit virtutibus cognata paupertas, terrena & cælestis comprobat disciplina. Athleta ad luctamen nudus accedit: confligit cum fluctibus nauta nudus: miles in acie, non nisi expeditus assistit. Qui tendit ad philosophiam, totum quod in rebus est, ante contemnit, est ergo virtutibus cognata paupertas.*

Ex re medica.

Ipsa etiam ars medica, inuigilans saluti hominum, dubiam ait esse sanitatem hominis, cui venæ turgent sanguine prædiuites, & cuius habitum ad summum sanitatis surrexisse deprehendit, imminere enim periculum homini nimium sano, ait Hippocrates, quia natura sui impos in eodem statu nequit consistere, sic ille. ἐν τοῖσι γυμναστικοῖσιν αἱ ἐπ' ἄκρον εὐεξίαι σφαλεραὶ ἢν ἐν τῷ ἐσχάτῳ ἔωσιν, οὐ γὰρ δύνανται μένειν ἐν τῷ αὐτέῳ οὐδὲ ἀτρεμέειν. *Hominum exercitatorum bonus habitus qui ad summum euasit, periculosus est, natura enim in suo statu diu manere nequit. Postquam ergo in otio sit, nec iam tum ad eius bonitatem quidquam adiungi possit, restat vt labatur in deterius.* Ratio huius aphorismi militantis contra sanitatem nimiam ex affluentia sanguinis est multiplex. Primò cauendum ne tenellula illa vasa in quibus feruet sanguis, dehiscant hiatu lethali, & sanguis qua data porta ruat, vt & euenit Attilæ Hunnorum Regi, cui sanitas exquisita lethalis exstitit, quippe ditior sanguis irrumpens hunc extinxit. Rursus periculum est, ne extincto calido natiuo, nimia sanguinis vbertate, præcipiti virium lapsu rapiantur homines, vel ne interceptis carotidum viis, spiritus vitalis aditu ad cerebrum prohibeatur. Igitur cum turgent vasa, totáque corporis moles à circumfluo sanguine, imminet periculum, nam vt ait Liuius. *Quamuis prævalida corpora ab externis causis tuta videantur, ita suis ipsa virtutibus onerantur.* Ideóque bene Quintilianus: *Prauior est omni fame, sagina.* Et ad hæc appositè Seneca. *Ita fato placuit nullius rei eodem semper loco stare fortunam, nihil enim mutationis periculo exceptum, non terra, non cælum, non totus hic omnium rerum contextus: certis eunt cuncta temporibus, nasci debent, crescere, extingui.* Idéque metro extulit Lucanus.

Hippocrat. aphoris 3. lib. p. 1.

Sanitas nimia suspecta est.

Attilæ Regis mors subita.

Ex Profanis.

Titus Liuius.

Gulæ incommoda.

Quintilianus

Seneca Lep. ad Lucilium.

Lucanus l. 8. Pharsal.

In se magna ruunt, lætis hunc numina rebus
Crescendi posuere modum.

Cardinalis Syluij dictũ notabile.

Ex Historia.

Multi in humili sorte beatam egere vitam, qui vbi cœperunt ditescere, perierunt, quod probè callentes viri probi, horruerunt opes & honores? In his fuit Syluius Antonianus vir eminentæ virtutis suæ, qui euectus in Cardinalem, timens virtuti suæ, aiebat viro cuidam sancto: Pater mi ora pro me ne pileus hic rubeus me perdat. Et Cæsar Baronius factus Cardinalis, sæpius Clementi octauo factus est importunus, vt hoc eum honore, vt onere liberaret.

Card. Francisci Cabrera in vita Syluij.

Psal. 61.

Quid igitur operæ-pretium si affluunt opes, & loculi auro copiosiori distenduntur? Vnum, sed difficile consulit Dauid. *Diuitiæ si affluant, nolite cor apponere.* Et hoc operosum valde existimo, quippe aurum suo pondere deorsum inclinat diuitum corda: ideò diuinum Vatis consilium, Dei opem specialem inuoluit. Christus aliam suggerit viam, eamque compendiosam, qua quisque potest diuitiarum arctis nexibus expediri, scilicet: *Date eleemosynam, & omnia munda sunt vobis.* Et hoc consilium quadrat cautelæ Hippocratis, qua occurrit imminenti periculo eius qui nimio sanguine sanitatem præfert æquiorem. Sic ille; τὴν εὐεξίην λύειν ξυμφέρει μὴ βραδέως, ἵνα πάλιν ἀρχὴν ἀνατροφῆς λάβῃ τὸ σῶμα. *Bonum habitum soluere confert sine mora, vt corpus rursum incipiat nutriri.* Modus euexiam dissoluendi, petitur à phlebotomia, seu emissione sanguinis, vacuato quippe sic corpore, itur obuiam periculo mortis ingruentis. Cum monuit Christus dare eleemosynam, consuluit aperiri loculos, qui venarum instar humore copioso tument, quando nimio distenduntur auro. Dare eleemosynam est sanguinem emittere, qui vitalis fit emissione, sicut & retentione noxius. Eleemosyna fit cathartica seu purgatiua diuiti, & habet rationem vnctionis in paupere, nam eleemosyna oleum est & vnctio, vt dicam proxima sectione. Quod autem mulieres piæ venerint vngere corpus Christi, hoc insinuant esse proprium

Luca 11.

Ex remedica.

Hippocrates Aphorismo 3. lib. p. 1.

Eleemosynæ commoda.

Ecclesiæ habere pauperum curam, Ecclesia enim sub mul[illegible] ,& curam pauperum esse p[illegible] Ec[illegible] , sanxere Canones sacri, è q[u]ibus hos accepi.

Ex ivre canonico. Canone 1.10. quæst.2.

Pauperes viuere debent de bonis Ecclesiæ, ita vt nulla sit alienatio bonis Ecclesiæ, vnde pauperibus subueniebatur. Ne autem sæculares hoc onere liberi esse videantur, altero Canone omnes hoc vinculo vinciuntur. *Pauperibus subtrahens necessaria quæ tenetur erogare, superat prædonis crudelitatem.*

Canone gloria 12.q.2.

Ex ivre civili.

Iure etiam ciuili ita prouisum est pauperi, vt si à Principe in ius vocetur inops, expensæ opes pendente lite cadant omnes in Principem, absque vllo dispendio pauperis, & hæc lex potissimum viget in Galliis, vt iuris ciuilis notæ marginales fidem faciunt, sic enim habent. *Pauper aliquis si habet litem cum Rege Francorum, & non habeat vnde faciat expensas litis, Rex ei administrat aduocatum, vt veritas causæ eruatur.* Sic vtroque iure, vnctioni pauperum piè prouidetur, diuites verò iure ciuili ad plura munia obstringuntur, vt clamant istæ leges. *Diues plus obligatur quàm pauper, quia plus ei committitur.* Et alibi, *Diuites & non pauperes sunt eligendi ad officia ciuitatis.* Cùm ergo tutiores sint pauperum vices, eas ego lugens obeo, & ad eas subeundas hortor exclamans.

Leg.eos. Cod. De iis qui numero liber.

Lege Paupertas, ff de excusat.mun.

Facessant opes, Qvia facessvnt opvs, pavpervm hvmilitas hvmilitat.

NVDORVM CORPORA CITO sunt vngenda, id est eleemosyna est citò facienda.

In hac verba:

Et valdè manè veniunt ad monumentum

Sectio II.

Mysteriorum seges vberrima prostat, in serie rerum gestarum post Christi corpus tumulo mandatum: nec perperàm scriba sacer enumerat exquisitè mulierum solertiam, dum pergerent ad monumentum. Hinc nobis exemplum obiicit, vt notat Gregorius. *Audistis quòd sanctæ mulieres quæ Dominum fuerant secutæ, cum aromatibus ad monumentum venerunt: & ei quem viuentem dilexerant, etiam mortuo, studio humanitatis obsequuntur, sed res gesta aliquid in sancta Ecclesia signat gerendum sic quippe necesse est vt audiamus quæ facta sunt, quatenus cogitemus etiam quæ nobis sint ex eorum imitatione facienda.*

S. Gregor. Magnus. hom.21.in Euangelia.

Ex philosophia.

Iuxta hoc Gregorij theorema mulieres illæ, quæ sub ortum Solis venerunt ad monumentum, vt vngerent corpus emortuum Christi Domini, insinuant opera misericordiæ esse exhibenda incunctanter: detrahit enim eleemosynæ suum decus, ille qui eam s[er]o facit & coactè. Etenim de ratione virtutis est vt sit impigra, & liquet ex Philosophia, cuius genius Aristoteles ait. *Virtutem esse habitum, qui reddit bonum hominem, qui in eo habitu indutus est.* Vnde sic licet arguere: Natura vltrò fertur, & impigre ad ea quæ sunt illi consona & idonea, vt videre est in sensibus cunctis, qui cientur ad obiecta sua; at naturale est misereri hominum, qui indigent ope nostra; misericordia enim dicitur quasi faciens miserum cor, inclinat enim corda ad depellendam miseriam miserorum hominum, & hæc misericordiæ virtus, de genere est earum quas Aristoteles vult nobi[s] [in]sitas à natura. Igitur si natura illicò fert[ur] ad merè naturalia, vt ad bibendum & edendum, multò magis mouebitur, & valentiori motu adiuuata à virtute, quæ ipsam naturam ægram vegetat & perficit, fietque vt homo etiam fidei Christianæ nescius, tinctus virtute morali, eleemosynis vacet, vltrò & incunctanter.

Aristoteles l.2.Ethic. c.6.

Arist.2. Ethic.c.1.

Democritus aiebat deperire laudem beneficio, quod non citò præstabatur, vt testis est Stobæus; & Lucianus gratias celeres vocitabat,

Gratiarum actio debet esse citissima.

Celeres gratiæ dulciores, si autem tardauerit
Omnis gratia vana, neque dicetur gratia.

Et Poëta Ausonius à nomine ipso gratiæ, velocitatis eius desumit argumentum.

Gratia quæ tarda est, ingrata est, gratia namque
Cùm fieri properat, gratia grata magis.

Calculumque suum Ouidius breuiloquio suo adiicit.

Gratiaque officio, quod mora tardat, abest.

Stobæus lib. sentent. Lucianus. Auson lib. Epigram. Ouid.lib.3. de Ponto.

Si infidelibus innotuit illa eleemosynæ gratia, sita in diligentia quam reuocauere ad praxim mulieres illæ ad monumentum valde manè, facilis erit nobis demonstratio Theologica, ad fideles exhortandos vt eleemosynis vacent incunctanter: quippe nescit moras Religio Christiana, dum se le effundit in inopum miserias expungendas, ratio petenda est ex Theologico penu.

In homine duplex est principium mouens, vnum quidem interius quod est ratio; alterum exterius, quod est Deus: omne autem quod mouetur debet dispositum esse ad motum quem imprimit causa mouens, & quò nobilior est causa motrix, eò etiam nobilius disponi debet, id quod moueri debet: vt discipulus quem quis vult imbuere scientiâ exquisitâ, debuit disponi aliis scientiis præambulis ad illam summam disciplinam. Ita virtutes humanæ perficiunt hominem & benè disponunt, secundùm quod homo natus est moueri per rationem, in his quæ interius vel exterius agit: sed quatenus homo mouetur à Deo, alios habet habitus infusos præstantioris ordinis, quàm sint virtutes cognitæ Philosophis: & hi habitus sunt, septem dona Spiritus sancti, sicut virtutes morales ad obediendum rationi, vt autem vires appetitiuæ natæ sunt moueri per imperium rationis; ita & vires omnes humanæ mobiles sunt ab instinctu Dei, vt à quadam superiori potentia; ideóque in omnibus potentiis, quæ possunt esse principia humanorum actuom, sicut sunt virtutes, ita etiam sunt dona Spiritus sancti, scilicet, in ratione, & in vi appetitina; ratio autem est speculatiua & practica, & in vtraque consideratur apprehensio veritatis, quæ pertinet ad inuentionem, & ad iudicium de veritate, ad apprehensionem veritatis perficitur ratio speculatiua per primum donum Spiritus sancti, quod dicitur intellectus, practica verò ratio perficitur per aliud donum, scilicet per consilium; ad recte autem indicandum, ratio speculatiua perficitur per donum Sapientiæ, ratio verò practica perficitur per donum scientiæ. Virtus autem appetitiua, in his quæ sunt ad alterum, vt est eleemosyna, perficitur

Ex theologia. S.Thom p.2. q 68.ar.1.

Spiritus sancti dona.

per donum pietatis, in his autem quæ sunt ad seipsum, virtus hæc appetitiua perficitur per donum fortitudinis, contra impetus ingruentes. Denique hæc potentia appetitiua, perficitur per donum timoris contra concupiscentiam inordinatam, iuxtà Psaltem. *Confige timore tuo carnes meas, à iudiciis enim tuis timui.* Cui occinit filius eius. *In timore Domini declinat omnis à malo:* in ore duorum horum testium quis queat ambigere. Constat ex præfatis septem dona Spiritus sancti extendere se ad easdem potentias ad quas se extendunt virtutes morales, quæ occupant intellectum & voluntatem. Inde patet veritas huiusce sectionis, quæ prædicat eleemosynam debere fieri valde manè, id est citò: nam si virtutes morales homines faciunt impigros ad actus illarum virtutum: gratia quæ adiicit ad naturam virtutibus initiatam, faciet homines vegetiores. Igitur cùm pietas sit donum Spiritus sancti cœlitus infusum, quid mirum si mulieres piæ, solertes extiterunt in obsequiis suis expendendis? Et rursus cùm pietatis pars sit eleemosyna, non erit paradoxum dicere, eleemosynam vt est à Deo dictante, nescire moras: fauet symbolum eleemosynæ quæ sub olei typo designatur. Ad hoc allusere Græci eâdem penè voce, oleum & misericordiam efferentes: nam ἔλεος misericordiam sonat, & ἔλαιον oleum significat.

Psal. 118. *Prou. 16.*

Gratiæ effectus salutares.

Eleemosynæ & olei comparationes.

Ex SS. Patribus.

Rursus vt oleum pascit & recreat fessos, vulnerique medelam adfert, ita & eleemosyna, inediam pauperum leuat esculentis, inopiâ fatiscescentes hilariores facit, ægrisque subueniens, reuocat sanitatem, nec desunt sancti qui eam oleum nuncuparunt. In his accipe Hieronymum, qui virgines infundentes oleum lampadibus suis interpretatur de eleemosyna, quam animæ sanctæ adiiciunt aliis virtutibus, vt & in epitaphio Paulæ insinuat. *Te compello, Paula, cuius in largiendo profusa benignitas, æternum apud superos trophæum statuit, tu enim ne rogantes vnquam repulsam paterentur, pecuniam mutuò, imò ad vsuram accipere solita, ac prodigalitatis accusata, sic lampadi infundens oleum, id est continentiæ decus, misericordiæ operibus exornans admissa es ad sponsi nuptias, ineffabili etiam misericordia sempiternùm fruitura.* Eundem olei typum vsurpauit Chrysologus, eleemosynam cùm describit, nomine pietatis: illi enim eleemosyna, misericordia, & pietas nomina sunt synonyma. *Quod oleum lucernæ est, hoc ieiunio pietas, sicut lucernæ lumen, olei pinguedo succendit, & moderato pastu facit illud ad totius noctis solatium perlucere, sic pietas facit splendere ieiunium, & ad totam radiare continentiæ claritatem, quod diei sol est, hoc eleemosyna noscitur esse ieiunio.* Et hæc olei figura, idonea est proposito nostro de eleemosynâ citò faciendâ; nam oleum res naturâ suâ graues, facit mobiles vt rotas, quarum axis rubigine factus asperior, si oleo inungatur, lubricante in eo rotâ, motui fit aptior, sicut & fores in cardine vncto cientur volubili motu. Nec erit operosum historiis comprobare faciles motus, quos ingerit pietas hæc in proximum, vbi Spiritus sanctus infuderit hoc donum.

S. Hieron. in epitaph. Paulæ.

S. Paulæ encomia ob eleemosynas.

S. Chrysolog. serm. 8.

Ex Historia.

Auspicemur à codice sacro, vnde obiicitur nobis Zachæus præpotens homo, qui vbi Spiritus sancti præsensit auram, ait Christo. *Ecce dimidium bonorum meorum do pauperibus.* Quid putas indicare vocem hanc, ecce, nisi promptitudinem, quæ comes est eleemosynæ erogandæ? Huiusce facinoris egregiam gloriam licitatus est Serapiôn Zachæo sanè doctior, in hac disciplina: quippe viso paupere penè nudo, suas ipse vestes illicò deposuit, vt pauperem indueret. Non longè est ab hoc sancto, Rex ille Angelus nomine Osvvaldus, qui cùm impransus audiisset, die Paschatis in platea ciuitatis, esse pauperes ieiunos, ille iam discumbens accepit paropsidem argenteam & prægrandem, lautioribus escis plenam, eam vtique illibatam, & misit ad pauperes, quibus etiam vas illud argenteum dono dedit, vt hinc pecuniam sibi compararent. Sed quo te prosequar encomio ô Ludouice eleemosynâ beatior, quàm Galliæ regno præpotente? ô beate non fuit tibi satis ire obuiam inopiæ eorum quos tu cognoueras, sed tecum habuisti semper centum & viginti pauperes, quos vt insigne decus aulæ regiæ circumducebas, veluti legionem Prætoriam, ratus parum esse dare illicò eleemosynam, nisi etiam captares ansam egenis diuitias erogandi. Adstipulatur & ars medica proposito nostro, de eleemosyna citius eroganda: nam bonam crisim à mala distinguit, ex velocitate, quæ, si deest humoris effluxus, vocatur illa crisis ἀτελὴς imperfecta ἄπιστος infida, quia de ratione bonæ crisis est, vt sit ὀξύῤῥοπος μεταβολὴ ἐν νόσῳ πρὸς ὑγίειαν, repentina mutatio in morbo ad salutem. Eleemosyna est actus pietatis elicitus à voluntate, quæ vltrò mouetur ad sanitatem pauperi largiendam, effundendo opes quæ affluxu suo diuiti sunt noxiæ, & effluxu suo sunt pauperi salutares, & vt bona crisis fit καθ' ὁρμὴν ab instinctu, φύσεως ὁρμωμένης naturæ concitatæ, ita & eleemosyna debet sequi impetum Spiritus sancti, cuius instinctus est morarum impatiens.

Luc. 19. *Palladius in vit. Patrum.*

Historia Anglica. *Sub an. 650. de Osvval. Beda.*

Ioinuillens in vita S. Ludou. cap. 84.

S. Ludouici amor in pauperes.

Ex re medica. *Andr. Laur. lib. 1. de crisib. c. 3.*

Crisis optimæ signa.

Cœli non volubilitate sua tantùm diligentiam clamant, sed ex modo influendi, qui ex Mathesi attenditur ex lumine; etenim vt aiunt syderum inspectores, lumen est vehiculum influentiarum, ita vt, si decumbat æger, & Sol patiatur ecclypsim in loco aspiciente gradum, quo ascendente natus est æger, cessurus est illicò fatis, imò quidquid opum abdit terra suis visceribus, illud totum eleemosyna est, quam radij solis liberalius erogarunt. Vnde sic infero. Primum in vnoquoque est mensura cæterorum; at prima eleemosyna ea est, quam cœli in terras erogarunt, eas syderum lumine vegetando, ergo aliæ eleemosynæ typum cœli debent æmulari: cæli autem lumen suum ea velocitate diffundunt, vt videatur lumen agere in instanti, ergo eleemosyna si cœlestis velit esse, sit velox & ex animo incunctante, sicut hortatur Paulus de eleemosyna disserens: *Qui parcè seminat, parcè & metet, & qui seminat in benedictionibus, de benedictionibus & metet vnusquisque prout destinauit in corde suo non ex tristitia aut necessitate, hilarem enim datorem diligit Deus.* Hæc autem hilaritas, promptitudinis est comes indiuidua, vt benè Ausonius.

Ex mathematica. *Ioan. Schon. li. de iudiciis Planetarum.*

2. Cor. 9.

Ausonius.

Si benè quid facias, facias citò, nam citò factum,
Gratum erit, ingratum gratia tarda facit.

Et dicere ausim multorum eleemosynas esse Deo ingratas, quia fiunt remissè, & velut animo renitente, nam vt benè Iure Canonico edocemur

Ex iure Canonico.

cemur. *Deus non est remunerator nominum, sed aduerbiorum, id est non remunerat Deus bonum quod fit, sed quod benè fit.* Quasi dicat Deum non attendere in eleemosyna, beneficium, sed diligentiam, quam etiam ex charitate proximo debemus impendere, vt fert ista sanctio canonica. *Diligens in suis, similiter debet esse in alienis.* Ratio legis petitur à similitudine corporis mystici, & corporis humani, si enim pes grauatur, illicò manus suam porrigit opem, & oculi sagaci indagine scrutantur locum, vnde oritur dolor. Ita cùm simus alter alterius membra, & pauperes pedum sibi vendicent locem, & diuites referant typum manuum, debent porrigi ad pauperes, si nolunt esse obnoxij canoni eos sugillanti. *Diligentiam quam debuit, si quis non adhibeat, imputatur ei.* Ad hoc allusit Ambrosius, quando dixit homicidas eos esse diuites, quorum incuriâ, pauperes inediâ consumuntur. Sic enim ille, *Si negas, necas.*

Glo 1. in cap. 1. de collusione detegend. gl. alius in can. displicet 23. q. 4.

Capite, ad audientiam, de homicid.

Ex Ivre Civili.

Iure etiam ciuili possumus & vrgere diuites ad impigrè nauandam operam eleemosynis erogandis. Primò occurrit hæc lex, *Diligens si non sit quis in re deposita, ad eum modum quem hominum natura desiderat, fraude præsumpta non caret.* Qua lege sic arguo in diuitem. O homo, possides aurum per modum depositi, quod Deus penes te deposuit, teneris ad rei depositæ conseruationem; conseruatur autem aurum dando, & non abdendo, ergo si recondis, fraudis incurres notam, & tecumque malè agetur, cùm sistêris ad tribunal, illic enim audies, Iudicium sine misericordia, ei qui non fecit misericordiam, nec obiicias te tuis diligenter attendere; nam ex iure, *Diligentia sua, nemini debet esse damnosa.* Imò imminente periculo, quiuis proximo curam maiorem debet, quàm sit ea quam impendit bonis suis ampliandis, vt optimè statuêre leges. *Diligentiam eamdem adhibere in alienis sufficit in bono, qualem in suis, sed in malo non toleratur paritas, quia negligentia in suis toleratur quæ in alienis non toleratur.* Aliaque simili lege, idem est statutum. *Diligentiam eandem adhibere in alienis qualem in suis non sufficit, si modò diligentius administrari non potuerant.* Igitur cùm omnia iura clament diligentiam, in administratione rerum, quæ depositi rationem habent, erit reuerà diues iniurius sibi, si ignauè se habeat, in erogandis bonis, quæ eo solo sunt appetenda, vt in pauperes effundantur.

L. quod Nerua, & ibi gl. nam etsi. Gl. cui in leg. si merces 28. §. maior d. l. loc. tit. gl. cu' pande in l. si constant § si maritus.

Diligentia quàm sit laudabilis.

§ igitur cum quis, in fin. instit. de oblig.

Diuitiæ quomodo sint dispensandæ.

Egregio symbolo idipsum testatus est Mathæus Balbanus Eques Lucensis, qui pro symbolo pingebat galeam, in quam nummi desuper irruebant, hoc titulo, Expetendæ opes vt dignis largiamvr. Eo animo fuit olim Tiberius Imperator, non ille gentilis qui malè audiit, sed alter Christianus qui effusus in inopes, cum suas omnes gazas erogasset, incurius opum, imò & sui, in thesaurum incidit, quem cùm agnouisset sibi diuinitus oblatum, ait: non vis Domine Deus liberalitate vinci, ego amore tui me ipsum exui, vt pauperes induerem, & quasi fœnerarer beneficium, vsuram refers, dum thesauro isto compensas expensas opes meas in pauperum vsus: sed nec ego vincar in hoc genere certaminis, etenim videbo quis nostrum faciat finem, tu effundendi diuitias, & ego refundendi in vsus pauperum. Hoc dicto, opes has expendit omnes, & addixit pauperibus. Ex præfatis exurgit hoc theorema.

Ex Symbolis. *Hieronymus Ruscellius lib. symbol.*

Greg Turonensis de Tiberio refert hæc, lib. histor. 5. cap. 17.

Si in pavperes cito non bona erogas: hoc scito, frvstra Dei dona rogas.

ETSI ELEEMOSYNA OMNIVM oculis eniteat, soli Deo placere debet.

In hæc verba:

Veniunt ad monumentum, orto iam Sole.

Sectio III.

Sole iam suos explicante radios, perrexere mulieres sanctæ ad monumentum, vncturæ corpus Domini Iesv, neque tamen de cuiusuis hominum occursu, vlla recensio fit ab enarratore huiusce historiæ, fortè quia vt Solis non poterant fugere intuitum, ita & illæ mulieres solius Dei oculis placituræ, etsi aliorum oculos nequirent effugere, Solis igitur fit mentio & non alicuius alterius, etsi copiosa turba vias impediret, illa tempestate sacra diebus Paschalibus, vndequaque enim exoticæ gentes conuenerant Ierosolymam. Quidpiam morale subodoror, quò monemur eleemosynas nostras debere solius oculis Dei esse sacras, & non hominũ obtutibus, vt hinc gloriolæ aliqualem auram turpiter aucupemur: hoc enim vanitatis afflatu, vt aura pestilenti corrumpitur eleemosynæ sana constitutio, vt liquet ex Philosophia. *Cuius finis bonus est, ipsum quoque bonum est.* Sed vana gloria, ob quam fit eleemosyna, est finis malus, ergo & eleemosyna erit mala, si hac lue perfundatur. Et vt liquidior sit ista conclusio, disserendum est de bono, & malo in actionibus, sicut de bono, & malo in rebus: vnaquæque autem res tantùm habet de bono, quantùm habet de ente: nam bonum & ens conuertuntur: vnde homo cæcus habet de bonitate quòd viuit, sed malum est ei quòd non videt, ideóque cæcus non habens plenitudinem essendi homini congruentem, non est perfectus. Ita & de eleemosyna est philosophandum: nam sicut ad perfectionem hominis constat, eum debere coalescere ex anima, & corpore insignito suis organis, vt quæque potentia suas exerere possit actiones; ita ad perfectionem eleemosynæ requiritur, vt opes erogatæ in pauperes, dirigantur ad debitum finem. Ideóque eleemosyna impertita pauperi, bonitatem quidem materialem habet, sed si fiat inanis gloriæ gratiâ, iam caret debito fine, & cùm actiones specificentur à fine, cuius finis malus est, ipsum etiam malum esse necesse est.

Vana gloria cauenda in eleemosyna.

Ex Philosophia. *Arist. lib. 3. top.*

Hominum gloriam quæ captatur ex eleemosyna, esse finem malum, patet ex eo quod ille finis est malus qui vsurpatur indebitè; at gloria non debetur homini danti eleemosynam, sed Deo impulsori, & largitori bonorum quæ sunt in loculis diuitum sicut in gazophylacio pauperum, vt ait Augustinus. *Quæ superflua iacent, aliorum sunt necessaria, superflua diuitum, necessaria sunt pauperum, res alienæ possidentur, cùm superflua possidentur, quidquid nobis Deus plusquam opus est dedit, non nobis specialiter dedit, sed per nos aliis erogandum trãsmisit, quod si non dederimus, res alienas inuasimus.* Ergo sicut indebitè gloriaretur quæstor stipendia militibus distribuens de

Ex theologia.

S. Augustin. in Psal. 147. Diuitiæ pauperibus sunt communicãdæ.

de regia gaza;ita & flocci est pendendus homo diues, insolescens de eleemosynis quas elargitur, de iis quæ accepit à Deo dispensandis. Ex præfatis, eleemosyna semper est bona, ex parte materiæ, bonum est enim leuare inopiam pauperum; sed mala est ex ordine ad finem indebitum, quem voluntas sibi proponit, licet enim ratio proponat eleemosynam voluntati vt aliquod bonum imperatum à Deo, voluntas tamen non collimat ad hunc scopum, sed hoc bonum quandoque operatur, vt gloriam nundinetur, quæ est comes indiuidua bonarum actionum, & in hac deuiatione voluntatis est malum, vt doctè explicat S. Thomas, cuius doctrinam secuti Canones sacri, sic monent. *Eleemosynæ non valent nisi ex bono fonte procedant.* Actionum hominum, vt boni & mali sunt capaces, voluntas est fons; voluntas autem rationem finis indait, qui si sit de gloria aucupanda, eleemosyna hoc fine vitiatur, vt eodem iure sancitum est. *Eleemosynam dare in vanam gloriam, est peccatum:* Quod eò deterius est, quòd in Deum pugnat, donis à Deo institutis, ad gloriam ipsius Dei. Sed adhuc apertius ius illud sacrum edocet nos ritum erogandi bona sua pauperibus. *Deus interrogat cor, & non manum, non considerat quæ fiunt sed quo animo fiunt.* Si quis igitur ab hac Canonum norma deflexerit, in eleemosyna distribuenda, sciat sibi malè consultum, quia Solis radios, id est Dei aspectum aspernatus, defert aromata placiturus turbis, quarum aura virulenta vapescent aromata, id est eleemosynæ.

S. Thom. 2. 2. q. 20. a. 1. 2. 3
EX IVRE CANONICO.
Gl. forsitan in in cau. quamobrem De pœnit. distinct. 2. g'ess. 1. in can. vide 65. 1. q. 1. gl. 2. in eau. 1. de colligente detegenda.
Eleemosynæ bonitas vnde petenda.

Nihil adeò exosum habuere sancti Patres, vt gloriam partam eleemosynis, in eam debacchantes eo quo potuere nisu, in his S. Isidorus sugillat diuites inglorios, ex eo quod gloriam mercantur eleemosynis. Sic ille. *Nesciunt impertire pauperibus, & inde magis augent delicta, vnde redimere debuerunt:* Et S. Leo. *Muneribus Dei iustè & sapienter vtendum est, ne materia boni operis fiat causa peccati.* In moralibus enim, bonum est ex integra causa, vt ab obiecto, fine, loco, tempore, aliisque circunstantiis, vt probat S. Thom. malum verò ex quolibet defectu rerum quæ coeunt ad rationem boni, & hanc doctrinam S. Thomas hausit à Dionysio. *Bonum ex vna integraque causa existit, malum autem ex multis singularibusque defectibus existit.* In defectibus autem, primum locum tenet adulterinus finis, qualis est vanitas quam intendit homo eleemosynam impertiens.

EX SS. PATRIBVS.
S. Isidorus li. 3. de summo bono. c. 64
S. Leo serm. de collectu.
S. Thom. 1. 2. q. 18. ar. 4.
S. Dionys. lib. de diuin. nomin. b. c. 4.

Pace aliorum Sanctorum dixerim, nemo melius Chrysologo stylum suum acuit in inanem hanc gloriam, vt in fœtum viperinum, bona tamen matre satum, id est ex pietate in pauperes, scribere non grauabor, fusiorem sermonem sancti huius qui in hæc verba Saluatoris. *Attendite ne iustitiam vestram faciatis coram hominibus.* Sic enarrat. *Agit nobiscum Deus, agit in hoc sæculo ne quid nobis pereat in futuro: hic præceptio cælestis vult iactantiam tollere, auferre pompam, vanitatem demere, summouere inanem gloriam, sic iustitiam vult celare iustitia, quæ per se sibi abundat ad gloriam, spectaculum populi, vulgi laudes, fauores hominum, mundi gloriam non requirit. A Deo genita cœlum spectat, in oculis agit diuinis, supernis virtutibus missa, semper à Deo solo vt glorificetur expectat. Iustitia quæ se humanis oculis locat diuini patris non potest expectare mercedem, voluit videri & visa est, voluit hominibus placere & placuit, habet mercedem quam voluit, præmium quod habere noluit, non habebit.* Qua verò de causa sint hæc præmissa ex sequentibus audiamus. *Cum facis eleemosynam, noli tuba canere ante te sicut hypocritæ faciunt.* Pergit S. ille qui supra. *Bene tuba, quia talis eleemosyna hostilis est, non ciuilis, non misericordiæ dedita, sed clamori, seditionis vernula, non alumna pietatis, ostentationis nundinatio, non commercium charitatis, eleemosynam quisquis ostentat, insultat. Sed dicet aliquis: ergo in conuentu, in plateis, in triuiis, neganda est misericordia, non præbendus est victus: planè & in omni loco, & in omni tempore facienda est misericordia, sed sic quomodo docuit misericordiæ author, vt non terræ nota sit misericordia, sed cælo, non hominibus insinuata, sed Deo; in plateis, in triuiis suum pietas habet secretum, è contra platea triuium est, cum in secreto facit hypocrita nil secretum; Deus monendo, sic vota culpat non loca, sensum non opera, studium non datorem, arguit largientem ad suam famam, non ad pauperis famem, indicat, non vbi facias, quando facias, sed qualiter facias. Homo daturus Deo, da secreto, vt quod dederis, non sit oneris, sed honoris. Te autem faciente eleemosynam nesciat sinistra tua quid faciat dextera tua. Putas quam vult nescire alterum, qui te ipsum qui facis vult aliqua tui parte nescire, sicut sunt nobis in dextera virtutes, ita nobis pars vitiorum in sinistra: ergo vt opus est dexteræ, quod facit tacitus dator; quod facit dator garrulus hypocrisis est sinistræ; hypocrisis, dolus, simulatio, fraus, mendacium, elatio, tumor, iactantia, insistunt nobis, & imminent à sinistris, quoties ergo nobis cum bonitate, pietate, cum misericordia causa est, nesciat hoc sinistra, sinistra est, quæ nobis animarum prælia semper indicit, & ne virtutes in effectum veniant, laborat, fratres in hoc sæculo fugiamus quæ à sinistris sunt, si in futurum à dextris desideramus adstare.* Hactenus Chrysologus, quo nemo acutius.

Eleemosynæ cautio.
Matth. 6.
S. Chrysol. serm. 9.
S. Chrysol. vbi suprà.
Eleemosynæ commendatio.

Præfata clamant solum Deum attendendum, & hoc hæc figura firmat. Iacob facturus sibi Esaü fratrem suum propitium, ait. *Placabo illum muneribus quæ præcedunt, postea videbo illum, forsitan propitiabitur mihi.* Vides Iacob intendisse primò faciem fratris, antequam exhiberet opima dona missa in occursum eius, nec fuisse iactantiæ apparatum illum gregum, quos misit ad Esaü, sed dona præambula fœderis quod inibat. Ita in eleemosyna Deus solus est attendendus, etsi eleemosynæ vberes omnium oculos alliciant, vt beneficum hominem admirentur.

Morale.
Genes. 32.

Potest in confirmationem prædictorum adduci illud ex iure ciuili. *Eleemosyna non est, vnum altare tegere & alterum detegere.* Qui enim sibi gloriam vendicat ex pietate Dei, altare nudat, vt inani gloriæ erigat inane simulachrum, quod si in eleemosyna vanitas non præit, sed eam subsequitur inussa, tunc vanitas eleemosynam omnino non corrumpit, etsi næuos aliquales inurat; etenim non dominam agit, sed pedissequam tantùm, ideóque non est ab ea temperandum, neque vsquequáque feriandum, iuxta hanc iuris ciuilis sanctionem. *Eleemosynæ consuetæ dari, imminutæ debent præstari.* Nam etsi aliqua gloriola subrepens imminuat eleemosynæ decus illibatum, non tamen expungit totum; eodemque iure hoc habetur. *Eleemosynæ concessio, absque certa quantitate valet.* Nimirum non est irrita prorsus eleemosyna, etsi aliquali vanitatis aura decutte

Eleemosynæ qua cautione faciendæ.
EX IVRE CIVILI.
Gl. hac pia in § sed neque effusus, in authent. quomodo oporteat Episcopos.
L. priuilegia Cod. de sacrosanctis, glo. pen ibid.

decurtetur. Sed si gloriæ inani tantùm litat homo, tota illi perit eleemosynæ gratia, imitata fumum qui sua leuitate sursum latus, nihil sui nisi nigredinem linquit illic, qua vehitur ad superna. Ita & eleemosyna, dum hominem beneficum supra se attollit, affusa peccati nigredine maculat, & detorpat, vt subindicat Chrysostomus. *Non est ingrata Deo, quæ visa fuerit ab hominibus eleemosyna, sed quæ ideò facta est vt visa sit.*

S. Chrys. hō. in Matth. 6.

Ex Symbolis: Villaua lib. symbolorum

Huius vacuæ eleemosynæ symbolum idem erit, quod Villaua fumo adiecit sursum assurgenti, hoc lemmate, QVOD LEVIS, ALTA PETO. Si quæris, cur talis eleemosyna merito careat? respondebo, quia leuis: sed inquies, quid inde; respondebo rursus, QVIA LEVIS, ALTA PETET, nihil nisi vulgi plausu pascetur inani. Ab hac vulgi virulentia nos distrahit Chrysologus dum sic monet. *Deus de cordibus non de manibus facta metitur, & de sensu non de locis operum colligit qualitatem, misericordiam coram se solum vult fieri, qui solus est misericordiæ & remunerator & testis: vnde homo si in paupere, Deo fœnerat, testes homines non requirat, fides arbitros non requirit.*

S. Chrysol. serm. 9.

Ex Historia: Marulus l. 1. c. 2. & Sabellicus l. 2. c. 1 Fulgosius lib. 4. c. 8.

Huic consilio gessère morem viri omnes pij, & eleemosynæ sectatores, fugientes arbitros suæ pietatis. Nemo nescit egregiũ facinus Nicolai Episcopi vtique sancti, qui metuens pudori trium puellarum, quarum inopia dubiam earum virginitatem fecerat, noctu inscius omnibus sacculos auro graues per fenestras iniecit, vnde & virgines illæ matrimonio iunctæ honestis viris: soli Deo placere ambiens vir ille beneficus, toti etiam incognitus innotuit mũdo. Alio astu beneficentiæ gloriam elusit Apollinaris Alexandriæ Patriarcha, qui hominem nomine Macharium olim prædiuitem, & postea iniquo fato egenum, volens adiuuare simul & pudori eius consulere, finxit, in antiquis Ecclesiæ scripturis inuentum esse rescriptum vetus, quo liquebat Alexandrinam Ecclesiam deuinctam esse patri Macharij iam defuncto: rumore hoc sparso adit Macharium pudore & inopia afflictum, rogat vt acceptâ summâ auri non modicâ, velit diluere debitum hoc hactenus ignoratum. Annuit ille, & sic consultum est pauperi, quem pudor arcebat ab eleemosynã mendicanda. Hoc attendant illi, qui pudoris pauperum incurij, emunt gloriam faciendo alios inglorios. Hos pungit Chrysologus. *Fugienda est hypocrisis, fugienda, fratres, quæ captiua gloria verecundiam pauperum non releuat, sed fatigat, quæ de gemitu inopis pompam suæ gloriationis inquirit, quæ suam laudem dilatat, pauperis ex dolore, quæ de miseria pœnitentis famam suæ ostentationis expandit.*

Apollinaris Alexander quàm propẽsus in pauperes.

S. Chrysolog. serm. 9.
Hypocrisis est fugienda.

Bergomensis lib. 11. vbi de Petro Vrseolo.

Argueret inscitiæ in historia Veneta, si silerem egregiam indolem Petri Vrseoli Ducis inclyti Venetorum, qui clam inuisebat pauperes ægrotos duplici sic eleemosynâ recreatos, semotis arbitris, scilicet spirituali solamine, hortando eos ad diluenda peccata, & elargiendo opes quæ sufficerent ad temperandam egestatem. Eadem Respublica florentissima sub Duce Ciano, instituit procuratores sancti Marci, qui clam egenis succurrerent. Habet & in hac palæstra coronam suam, Cosmas Mediceus Dux olim Hetruriæ, qui amicorum ope multa plerisque erogabat, nescientibus vnde ipsis tanta bonorum seges afflueret. Quippe ille sciebat, optima quæque latebras insectari, & virtuti oculos hominum, esse vt lumina reguli serpentis, qui lethale virus aspiciendo spargit. Diceres & insensata quæ eminent aliis, metuere aspectum hominum, vt aurum, margaritæ, vniones, & pretiosa quæuis abdita terræ visceribus.

Sabellicus lib. Ennead. 1.

Pontanus de liberalitate cap. 7.

Ex Mathematica. Ioh. Schonerus lib. de iudiciis planetarum.

Mathematica loquax non silet, in hoc argumento, ait enim virtutem Planetarum tunc esse præpotentem, cùm Planetæ sunt in Casimi, vox est exotica, sed hâc peregrinâ dialecto, hoc intendunt, scilicet Planetas suas exerere potissimas vires, cùm Soli ita sociantur, vt sint in coniunctione parili, siue in eodem gradu eiusdem partis lineæ ecclypticæ: quod quando accidit, tunc Planeta delitescit, vtpote Solis lumine, ereptus oculis mortalium; ita & qui virtutis heroicæ, specimen aliquale edere meditantur; pergant ad Casimi, id est æmulentur Solis sui, nempe Dei intimam vnionem, vni Deo studeant, & sic omnes omnium oculos effugient, exosi hypocrisim quæ incuriâ oculorum Dei, est anxia tantùm, quomodo illudat oculis hominum, vt eam pungit Chrysologus. *Institia quæ est hypocrysis, institia non est, mentitur oculis, fallit aspectum, videntibus illudit, decipit audientes, seducit turbas, trahit populos, famam vendit, emit clamorem, fit sæculo, Deo non fit, mercedem rapit præsentem, præmium non quærit, cæcat oculos, cæca ipsa non videns vult videri.* Vt contrariorum contraria est scientia, falsa iustitia si videri optat, vera refugit oculos.

Hypocrisis nequitia.
S Chrysolog. serm. 9.

Ex re Medica. Hippocrates lib. 2. Epidem. sectione 1.

Fauet & medicina proposito nostro, de latebris rerum optimarum: licet enim prædicet eam crisim esse bonam quæ est manifesta, non vult tamen signa futuræ crisis statim emergere & se adstantium oculis prodere, hoc est enim decretum summi Medicorum. τὰ δὲ κρίνοντα ἐπὶ τὸ βέλτιον, μὴ αὐτίκα ἐπιφαινέσθω, *Quæ in melius iudicant non statim debent apparere*, alia sunt signa indicantia speciem crisis, vt faciei rubor indicat hæmorrhagiã, alia sunt signa coctionis, vt nubecula continua & laudabilis vrina: signa indicantia non debent statim apparere, notant enim naturam præcipitem; signa verò coctionis naturam validam clamant, ita in bono opere duo sunt. Vnum est se se prodere & velle monstrari digito & dicier hic est, hoc sapit vanitatem & damnatur. Aliud est quid bonum, scilicet charitas, quæ animam amore decoctam ostendit, & hanc Deus vult videri: vt glorificetur ex ea Pater cœlestis, omnium charismatum auctor. *Sic luceat lux vestra coram hominibus, vt videant opera vestra bona, & glorificent Patrem vestrum qui in cœlis est.* Cæterum, virtutes indolem florum æmolantur, qui se explicant ad radios Solis, & aliis syderibus se occultant. Virtus aperit se Deo, aliis verò se abscondit. Vt hoc præstes lector, hoc meditare.

Matth. 5.

AFFINIA SVNT TVRBA, ET TVRBO, QVI GLORIAM EX TVRBA METITVR, TVRBINEM METET.

PAVCI SVNT PAVPERTATIS religiosæ sectatores.

In hanc vocem:

Quis reuoluet nobis lapidem ex ostio monumenti?

SECTIO IV.

Lapidis importuna moles imposita ostio monumenti, quo claudebatur extinctum Corpus Christi, fecit anxias mulieres, suos dirigentes gressus ad monumentum, quod dicere ausim esse typum vitæ religiosæ, cuius aditus est paupertas, dicente Christo ei qui vult initiari mysteriis huiusce vitæ. *Vade & vende omnia quæ possides, & da pauperibus.* huic ostio, seu exordio vitæ religiosæ, incumbit ingens lapis: id est difficultas. Quòd autem monumentum illud esset figura claustri hominum Christo addictorum, palam est ex eo quòd ibi erat corpus crucifixum, & extinctum; religiosi autem tribus votis sicuti clauis cruci affixi sunt, & iugi mortificationi insistentes, mortui sæculo, minimè sibi viuunt: vnde autem oriatur illa difficultas adeundi claustra, quorum ostium est paupertas, petendum est à multiplici scientia. Primas demus Philosophiæ, quæ est veluti præambula Theologiæ ei prætendendo faces.

Matth. 19.

Ex Philosophia: Porphyrij in Isagoge. cap. 1. & 2.

Philosophiæ dogma est: species quæ diuidunt genus, eo ordine ita dissitas esse, vt superiores ignobilium in se totam perfectionem possideant, possintque easdem sortiri vices, quas species infimæ sortiuntur. Verbi gratia rationale sensitiuum, & vegetatiuum, sunt species diuidentes animam, quæ se habet vt genus ad has species. Anima rationalis quæ est dignior aliis speciebus, scilicet animâ sensitiuâ, & vegetante, facit vt non tantùm homo intelligat, quod est potissimus effectus eius, sed vt etiam sentiat cum brutis, & nutriatur & augescat cum plantis, & triplici appetitu moueatur secundùm tres animæ species quas possidet; nam appetitu innato planta appetit irrigari si marcescit: ita & stomachus inediâ fatiscens, vellicatur à natura, etiam homine inuito: ea enim quæ sunt homini communia cum plantis non sunt subdita rationi, vt nutriri, digerere, assimilare alimentum alito. Rursus animalia appetitu sensitiuo cientur validè, ad sequelam boni conuenientis, vt lupus patiens famem, valido impetu fertur & irruit in prædam imbellem, vt etiam secùs, si animal quid obuium habet vitæ suæ inimicum, appetitu sensitiuo suggerente conseruationem sui, hoc refugit toto nisu, vt videre est in lepore quem canes velociùs insequuntur. In hoc etiam conuenit homo cum brutis, & cùm vegetiores sint hominis appetitus quàm brutorum, ita etiam sagacius inuigilat mediis, quæ conducunt ad ea facienda quæ suggerunt sensus, qui si aliquid obiiciunt homini consonum, illicò fertur ad hoc, vt & validè distrahitur ab his quæ sensus dictat esse inimica naturæ; quòd si accedit ratio ancillans sensibus, homo velut impos sui non agit, sed agitur ab obiecto, circa quod hallucinans ratio delirauit. Verbi gratia, vnumquodque sui esse est amantissimum, ideóque appetit illud esse perenne; hinc homo constans anima & corpore, fertur ad ea quæ faciunt ad vtriusque partis tutelam & iuuamen, vt ad epulas quibus consulitur optimè corpori, & ad gaudia, & delicias quibus homo genio indulgens, tristitiæ ansam omnem auertruncat. Sensu talia dictante, ratio cæcutiens sensibilia obiicit voluntati, quæ appetitu elicito, ita illis adhærens est, vt nequeat inde diuelli, nisi Deo propitio atque suffragante. Et hæc causa difficultatis qua homo cruciatur, cùm cœlitus vrgetur ad arctioris vitæ sanctius institutum. Etenim sensus nihil apprehendunt in vita religiosa, nisi asperum & hispidum, ideoque exosi omne quod cruciat animum meliora sentientem, distrahunt in diuersa, & inde dolor, qui est tristis affectio, sequens apprehensionem rei contrariæ animali, ob dissolutionem continui. Sensus autem adhærentes obiecto delectabili, habent se in modum continui quod dolorem maximum ingerit dissolutum.

Ex Theologia: S. Th. 1. 2. q. 8. art. 3.

Theologia hanc nobis insitam esse difficultatem asserit, ex peccato originali, quo homo cæcutiens, eo lumine orbatus est, quo spiritualia bona innotescebant illi, vnde cùm homo altioris boni nescius distrahitur à bono sensuali quo iam gaudet, caro renititur, & hæc renitentia difficultatis nomine nuncupatur. Duplicem autem processum habet originalis noxa, vnum quidem à carne ad animam quam inficit, & ille influxus est prior in carne quàm in anima, generatione, & tempore: ordine autem naturæ fluit ab anima in corpus, & est in anima vt subiecto, quo viriato, potentiæ eius eidem corruptioni fuerunt obnoxiæ. Et cùm operari sequatur esse, ab esse vitiato, vitia tantùm queunt emanare, à quibus si Deus hominem reuocat, affulgente desuper lumine gratiæ, insurgunt motus consuetudini inolitæ suffragantes, vt diximus sensisse Augustinum, cuius reuocanda huc animæ cum corpore dissidia. *Punctum ipsius temporis quo aliud futuris eram, quanto propius admonebatur, tantò ampliorem incutiebat horrorem, sed non recutiebat retrò, nec auertebat, sed suspendebat; retinebant me nugæ nugarum & vanitates vanitatum, antiquæ amicæ meæ, & succutiebant vestem meam carneam, & submurmurabant, dimittisne nos?* Vide suprà reliquas animi contentiones, capite tertio, sect. 4 Hieronymus ætate superior Augustino, corporis & animæ diuortia inualescere ait, ex praua consuetudine: sic ille. *Asperam nobis & insuauem virtutum viam, nimia fecit vitiorum consuetudo, quæ si in alteram partem transferatur, inuenitur semita iustitiæ lenis.* In hanc inuehitur consuetudinem prauam S. Cyprianus. *Frustra quidam qui ratione vincuntur, consuetudinem nobis opponunt, quasi consuetudo maior sit veritate, aut non fuerit in spiritualibus sequendum, si melius fuerit, à sancto spiritu reuelatum.* Itaque homo sensibus addictus, post originalem noxam, inolita consuetudine vitiis irretitus, si Deo percellente vocatur ad claustrum, anxius exclamat. Quis reuoluet nobis lapidem ab ostio monumenti? quis diluet difficultates obuias? quas noxia consuetudo virtuti opposuit, vt lapidem ad ostium monumenti, sicuti alludit Augustinus? *Nolum imposita sepulchro, est vis dura*

Ex SS. Patribus: S. Aug. lib. 8. Confess. c. 11. Conuersio Augustini quot passa est angustias.

S. Hier. epist. ad Celant.

S. Cypr. epist. ad Iubaian.

S. Aug. hom. 45 in Matth.

dura consuetudinis, quâ premitur anima, nec resurgere, nec respirare permittitur; dictum est autem, quatriduanus est, reuera ad istam consuetudinem de qua loquor, quodam progressu, peruenit anima, prima est quasi titillatio delectationis in corde, secunda consensio, tertia factum, quarta consuetudo.

Senec. in pro. *Cicero 1. de legibus.*

Consuetudinis prauæ importunam molem sensere Gentiles, in quibus Seneca ait esse, *grauissimum imperium consuetudinis.* Et Cicero, *Corruptela malæ consuetudinis, igniculi extinguuntur à natura dati, exoriunturque, & confirmantur vitia contraria.* Quàm autem sit difficile amouere hunc lapidem, Seneca ait: *Diu in istis vitiis iacuimus, euelli difficile est, non enim inquinati sumus, sed infecti.* Et alia epistola hoc luget. *Tunc consummata est infœlicitas, vbi non solum turpia delectant; sed etiam placent, & desinit esse remedio locus, vbi quæ fuerant vitia, mores fiunt.* In eadem arena luserunt & Poetæ: in his Ouidius.

Senec. ep. 58. idem ep. 28.

Ouid. lib. 5. de trist. eleg. 13.

> *Adde quod ingenium longa rubigine læsum*
> *Torpet, & est multò quàm fuit ante minus.*

Iuuen. saty. 7. Consuetudo quàm potẽs.

Et Iuuenalis,

> *Laqueo tenet ambitiosi*
> *Consuetudo mali.*

EX IVRE CANONICO.

Cap. Missa. 56. de elect. cap. dilect. de arbitr. cap. cum inter. De consuet. c. 1. de consuet. Consuetudinis malæ nequitia.

In prauas consuetudines quæ virtutem iniuam faciunt, omnia iura debacchantur: & in rei huiusce fidem accipe hos Canones Iuris Pontificij. *Cõsuetudo praua amittit nomen consuetudinis, & appellatur corruptela.* Et ne quis in prauæ consuetudinis praxim allegaret istum Canonem. *Consuetudo est altera lex, & pro lege seruanda.* Ius sacrum liquidius ait, hoc duplici statuto. *Consuetudo contra Ecclesiasticam disciplinam non valet.* Vt autem valeat sic fert Canon. *Consuetudo vt valeat, debet esse rationalis, & non contra vtilitatem Ecclesiæ.* Igitur ô homo, expedi te à laqueis qui animam tuam præpediunt meliora cogitantem: iuta cum praua consuetudine diuortium, si non vis incurrere in scopulos necessitatis quos aperit, & ipsum etiam Ius ciuile, vbi hoc legitur sapiens Theologiam potius quàm Iurisprudentiam.

EX IVRE CIVILI.

L. Neratius. § si seruo in add. marg. de seruo corrupto. Lib. quod non ratione, ff. de legib. in authent. habita & ibi gl. ex peruersa C. ne filius. Imperatores 71. de contrahend. empt.

Sic se habet lex monens, vt eatur obuiam noxiæ consuetudini subrepenti. *Ex consuetudine peccandi generatur quidam habitus, & talis secundum Philosophos qui postea euelli non possit, & ideò est resistendum principiis.* Et quasi Ius ciuile coïret cum iure canonico, sic fatur ista lege: *Consuetudo peruersa non est seruanda.* Quid ergo operæ-pretium vbi sensus omnes reuocandi sunt ad meliorem frugem, corpore reluctante, & praua consuetudine priscis vsibus insistente: & suggerente virtutis ostium, & Religionis ingressum magnis obicibus obserari? Respondeo diluendas omnes instantias carnis ista lege. *Consuetudini potest per pactum renuntiari & derogari.* Ita plerique, sæculum abiurantes, nouo inito fœdere cum Deo, recentiori pacto & voto, vetera omnia scelera diluerunt, frustrà renitente carne, quos vt alij sequantur, lubet inserere qua ratione technas eluserit Thomas Aquinas, quibus eum dæmon præpedire tentauit.

EX HISTORIA:

Stemmate nobili fuit olim Thomas, ante primam lanuginem, pertæsus ea quæ sunt sæculi, & ne deesset Deo vocanti, inscius parentibus sacrum ordinem Prædicatorum ingressus est, quod vbi rescitum est à cognatis, in eum sæuiere omnes, imò & sorores eum clam conuenere, vt à proposito reuocarent; quodque impium est, intromissa puella pudori factura labem; sed adolescens qui Deo iam dederat nomen, accepto titione è camino, compellit ad fugam pellicem, quâ explosâ, ille ante crucem pronus Dei se totum obsequiis impigrè mancipauit, meruitque hoc facinore egregio laureolam virginum. Eadem sors manet Thomæ sequaces: etenim vbi spiritus cogitat sæculi fugam, potentiæ omnes sensitiuæ insurgunt, vt animæ sorores, fratremque suum spiritum tentant à Deo diuellere; demum ipsa caro, pellex impudica, suggerit impiè quæ horret animus meminisse, sed cruce vt titione fugatur impudicum agmen: is enim qui cruce scit cœlum demereri irritos facit ausus in sui perniciem insurgentes. O dæmonis astutiam! ipsi filij & viri sancti, specie amplioris boni, moras nectunt meliori frugi, vt superiore sæculo palam fuit,

Ex vita S. Thom. Thomæ Aquinatis conuersio tentata.

Nam cùm Carolus quintus Imperator abdicare vellet imperium, in gratiam fratris sui Ferdinandi, & regnum Hispaniarum in gratiam filij sui Philippi, tenuit ipse filius, lachrymarumque profluuio, patris sui propè non extinxit amorem secessus atque diuortij cum sæculo. Quid quod ipse Pontifex Paulus IV. vir alioquin sanctus, Carolum voluit vrgere ad resumendum imperium; orbe pene toto Caroli pietatem, sub specie pietatis impugnante. Maiorem sanè se præstitit ille Imperator, quàm fecerit aliàs, alius Imperator Arcadius, quem cùm omnes deprecarentur Episcopi contermini Gazæ, vt idola euerteret, illic habita in magna reuerentia, renuit ille dicens se fore imparem tumultui qui inde à gentilibus imminebat. Heu quoties te, beneuole lector, & me Deus admonuit vt idola nostra pessum irent, quoties de vanitate comprimenda, de sensualitate refrænanda, de ira compescenda, motus ingessit animæ salutares, & toties restitimus, impotes resistere turbæ gentilium, scilicet desidiæ, malæque consuetudini, quæ altas apud nos egêre radices. Pudeat nos in ea re vinci à fœmina, sancta videlicet Paula, quæ cùm ad Christi præsepe pergeret naue vecta, filium auersata est, ne eius intuitu anima diffluetet in sæculum, audiendus est testis eius constantiæ Hieronymus. *Descendit ad portum, fratre, cognatis, affinibus, & quod his maius est, liberis prosequentibus, & clementissimam matrem, pietate vincere cupientibus, iam carbasa tendebantur, & remorum ductu, nauis in altum protrahebatur, patruus Toxotius supplices manus tendebat in littore.* O mulierem Heroïnam nesciam sæculi, imò nec sui! Pergit Hieronymus. *Ruffina iam nubilis, vt suas expectaret nuptias, tacens fletibus obsecrabat, & tamen illa siccos tendebat ad cœlum oculos, pietatem in filios, pietate in Deum superans, nesciebat se matrem vt Christi probaret ancillam. Torquebantur viscera, & quasi à suis membris distraheretur, cum dolore pugnabat, in eo cunctis admirabilior, quòd magnam vinceret charitatem, inter hostium manus, & duram captiuitatis necessitatem nihil crudelius est, quàm parentes à liberis separari. Hoc contra iura naturæ, plena fides patiebatur, imò gaudens animus appetebat, & amorem filiorum maiore in Deum amore contemnens, in sola*

Historia Imperialis sub an. 1555.

Caroli V. Imperatoris constantia in sæculo abdicando.

Marc. Ciacon. in actu S. Porphyrij Episc. Gazæ.

S. Hieron. in Epitaphio S. Paulæ. Paulæ diligentia & pietas.

Paulæ constantia in sæculo abdicando.

sola

sola Eustochia, quæ & propositi & nauigationis comes erat, acquiescebat. Sulcabat interim nauis mare, & cunctis qui cum ea vehebantur, littora respicientibus, ipsa auersos tenebat oculos, ne videret quos sine tormento videre non poterat. Et nos, iterum ingemino, puteat, impotes esse ad relinquendas passiones vernaculas, & vilia mancipia carnis.

EX SYMBOLIS: *Franciscus Vissana lib. symbol.*

Prealta quæque sunt obicibus inuoluta, vt videre est in Palma, quæ quia victoribus facta, corticem asperum obiicit, vnde & symbolum eius hunc titulum præfert, FRVCTVS QVIA DVLCIS ET ASPER. Ne aspera deterreant quæ Religiosa professio præostendit, dulciora sunt quæ recessibus abdit intimis vita hæc illibata.

EX MATHEMATICA: *Ptolemæus l. 3. de iudiciis, c. 12. 13.*

Mirum quàm benè garrula Mathesis obseruat ex Ptolemæo in ea domo quæ est duodecima; in schemate cœli dissiti in duodecim partes, coire simul, hostes & paupertatem: ex hac enim domo garriunt Astrologi an sit futurus inops infans & multos passurus hostium insultus. Vnde sic arguo, si paupertatis religiosæ domum ingrederis, patieris hostes, potentias omnes sensitiuas carni militantes: & deforis insurgent in te vim vsquequaque dyscolam; nam domus paupertatis, est domus etiam quæ cuneos hostium præfigurat.

EX MEDICINA: *Duret. l. b. 1. prænotionum in coacas, coaca 1.* Rigoris descriptio.

Ridet hos impetus vt inanes ars medica, nec terretur rigore qui ægrum concutit & diuexat, notat enim victoriam caloris naturalis, qui quia inualescat, reducem vocat sanitatem, noxios humores expellendo. Etenim ex Dureto: Rigor est concussio compaginis totius, maximè partium posticarum, quæ adiacent lumbis, metaphreno, ceruici ad caput, dum scilicet proritantur appulsu cacochymiæ illuc è vasis confluentis, & viam ad exitum affectantis, quem quia tam citò non habet, partes exacta sensus vbi subsistit, vellicando lacessit, cum affectione caloris viuifici qui est in corde; tunc enim viuificus ille calor intro recurrit, dum cacochymia foras excurrens, ac primo appulsu passa repulsam, concussionem mouet. Ita gratia Dei viuifica, vbi cordi insedit, etsi ab insultibus crebris impetatur, ex parte carnis & sensuum, intro recurrens, foras expellit obices omnes; quos fugerunt potentiæ sensitiuæ, & licet initio tremant nenphyti qui Religioni suum dedere nomen, ille tremor est cute tantùm tenus, dum propositum intro tenax est superstes: Et ex

Hippocrat. l. 4. A. h. 58. Rigor est salutaris febri.

Hippocrate, ὑπὸ καύσου ἐχομένῳ ῥίγεος ἐπιγενομένου λύσις γίνεται, *a febre ardente habito, rigore superueniente solutio.* Ita qui validè obiecta sibi intimè diluit obstacula sensuum, etsi carne renitente, nullos in posterum hostium sustinebis ausus, actu voto pietatis intenso habitum patiente; licet enim videatur vri internos discrimine carnis illos æstus ingerente, si tamen etsi tremens ingreditur septa claustri; rigor ille non obstabit quin solutio sequatur à sæculo, cuius amor vt febrilis, animam igne depascit, qui est præambulus ignis infernalis. Hoc igitur meditare, affinia esse, χαλεπὰ καὶ τὰ καλά, difficilia & pulchra. Idcoque.

NON OBSTENT OBICES, QVIN TVAS OBEAS VICES.

ANGELI PRÆSTO SVNT IIS, qui altissimæ paupertatis sectantur institutum.

In hæc verba:

Introeuntes in monumentum, viderunt iuuenem sedentem in dextris.

SECTIO V.

Mulieres anxias de lapide reuoluendo, minimè deterruit importuna moles lapidis obturantis ostium, maiorque in eis extitit fides, dubio quod eas angebat, & equidem credo in præmium obsequij quo volebant dignari corpus Christi tumulo mandari, habuisse obuium Angelum in sepulchro sedentem, cœlesti habitu, cuius aspectu etiamsi perculsæ fuerint, non modicum tamen inde percepere solatij. Ita & hi qui pergunt ad monumentum religionis paupertinæ, in qua nuda sunt omnia, aspera quæque facilia inueniunt, Angelisque quasi sociati, vitam Angelicam agunt, & hoc apertè incumbit isti sectioni.

EX PHILOSOPHIA:

Lycæi hoc est familiare proloquium. Quæ sunt eadem vni tertio, sunt eadem inter se, vt duo homines qui eundem habuere patrem, erunt fraternitatis vinculo sociati: & frater dicitur quasi ferè alter: item duæ albedines quæ omnem candorem nimis genuinè referent, erunt similes adinuicem. Hoc axioma religiosam paupertatem, homines probat in Angelos conuertere: nam Angelum esse, est habere spiritum à terrenis omnibus expeditum, solique Deo intentum: at hoc præstat hæc paupertas Deo sacra, nam hominem totum soluit ab infimis vt sit vni Deo vacet, & illi soli eius desudet ingenium. Quid ergo mirum si Angelis sunt affines, viri Deo altissima paupertate deuincti; cùm Angeli & homines à terra defœcati sunt, iidem vni tertio nempe Deo, eius tantùm obsequio mancipati.

Paupertas homines facit affines Angelis.

EX THEOLOGIA. *S. Thom. 1. 2. q. 110. art. 4.*

Theologia arctiori vinculo colligatos homines & Angelos edocet nos, ratione gratiæ, qua mediante regeneramur, & simus participes naturæ diuinæ secundùm quandam similitudinem. Sicut enim homo per potentiam intellectiuam, participat cognitionem diuinam, virtute fidei, & secundùm voluntatem particeps est amoris diuini, virtute charitatis; ita etiam per naturam animæ, cui insita est gratia, velut in subiecto primario, homo est particeps naturæ diuinæ aliquali modo, secundùm quem dicitur filius Dei, iuxta illud Ioannis: *Quotquot autem receperunt eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri, his qui credunt in nomine eius, qui non ex sanguinibus, neque ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri, sed ex Deo nati sunt.* Non simus autem filij Dei fide, nisi ea gratia Dei informetur. Ex præfatis sic arguo. Quo nobilior erit similitudo, arctior erit affinitas rerum, quæ in hac similitudine conueniunt, at nulla est nobilior qualitas qualitate gratiæ, ergo nulla etiam arctior affinitas ea quæ intercedit inter Angelos & homines, quos paupertas exuit opibus, vt gratiâ indueret. Quid igitur mirum si Angeli aspectu dignatæ sunt mulieres, solo diuites

Ioann. 1.

aromate,

aromate, quod fecerant Domino IESV sacrum, & cuius disciplina initiatæ Apostolorum æmulæ, sese sæculo subduxerant, vt pauperem agerent vitam.

Ex SS. Patribus:

Rursus Angeli instar apum floribus gaudent, animasque circumagunt, quæ virtutum floribus vernant: at paupertas vltronea, qualis est ea quæ vouetur, omnibus est virtutibus idonea, earumque consors stipatur eis, vtique omnibus vsquequaque. Huic vni paupertati suarum virtutum incrementum debere confessus est Augustinus. *Ego perfectionem de qua Dominus locutus est, quando ait diuiti adolescenti, vade, vende omnia quæ habes, & da pauperibus, vehementer adamaui, & non meis viribus, sed gratiâ ipsius adiuuante sic feci: quantum autem in hac perfectionis via profecerim, magis quidem noui ego quam quisquam alius, sed magis Deus quam ego, & ad hoc propositum quantis possum viribus alios exhortor.* Et Beatus Prosper in laudes paupertatis effusus sic ait. *Quo pretio quies huius temporis aptius comparatur, quam vt ipsi mundo, omnes diuitiæ, omnes dignitates, & vniuersarum cupiditatum materiæ refundantur, & sancto beatoque commercio, emitur Christiana libertas, fiantque filij Dei de paupertate diuites, de patientia fortes, de humilitate sublimes.* Habuêre sanè Sancti Patres, laudum sanctæ paupertatis maximum argumentum, experti quàm sint Deo propiores illi qui suum nomen beatæ illi dederunt inopiæ. Sed demiror Ethnicos homines, pudore suffundere Christianos, dum miris encomiis floccipendium opum extulerunt, sectantes & ipsi illam inopiam quâ sibi æternum peperêre nomen.

S. Augustin. epist. 89. Paupertatis voluntariæ encomia.

S. Prosper. in epist. ad Demetriadem.

Diogenes aiebat se vbique notum & famosum, quia ἄοικος, ἄπολις, ἄπατρις, πτωχὸς, ἀλήτης, καὶ ἡμερόβιος, *carens domo, ciuitate, patriâ, pauper, & vagus de die in diem precariè vitam agebat.* Ita Laërtius. Et Demonax Philosophus qui floruit Adriano Imperatore, omnibus propè fuit miraculo, exosus adeò omnia hæc infima, vt neque sibi præpararet viaticum, carpens iter, sed suam leuaret inediam, obuio quoque pane quem erogabant hi quos offendebat in itinere. Obiit vir grandæuus & elatus publico sumptu, ille qui publicos sumptus fuerat omnino pertæsus. Ita Volaterranus. Sed præstat audire encomia paupertatis, à viro infidele, & aliàs obscœno Apuleio. Sic ille. *Paupertas olim Philosophiæ vernacula, frugi, sobria, paruo-potens, æmula laudis, aduersum diuitias, possessa, habitu secura, cultu simplex, consilio benè suada, neminem vnquam superbiâ inflauit, neminem impotentiâ deprauauit, neminem tyrannide efferauit, delicias ventris, neque vult vllas, neque potest; quippe hæc, & alia flagitia, diuitiarum alumni sunt, maxima quæque scelera, si ex omni memoria hominum percenseas, nullum in illis pauperem reperies, sed quem in aliqua laude miramur, cùm paupertas ab incunabulis nutricata est, paupertas, inquam, prisca apud sæcula, omnium ciuitatum conditrix, omnium artium repertrix, omnium peccatorum inops, omnis gloriæ munifica, cunctis laudibus apud nationes perfuncta. Eadem enim est paupertas apud Græcos, in Aristide iusta, in Phocione benigna, in Epaminonda strenua, in Socrate sapiens, in Homero diserta, eadem paupertas etiam populo Romano Imperium à primordio fundauit.*

Diogenis effatum in gratiam paupertatis.

Laert. lib 6. Demonax Philosophus se sua paupertate commendauit omnibus.

Volaterran. lib. 15. Anthrop.

Apuleius Apologia l. 1. Paupertatis mira elogia.

Diceres paupertatem esse præambulam egregiorum facinorum, vt sit palam ex omnigena historia. Phocionem olim Alexander, nobili legatione honorauit, & adiecit magnam vim auri, & cùm Phocion peteret rationem à legatis quare Alexander tantas opes in vnum Phocionem congereret. Respondêre Macedones, quia solus tu, ô Phocion, visus es illi præditus virtute illibata, atque adeò vir probus. At ille, sinat me ergo talem, & suas sibi seruet opes. Quasi diceret, paupertatem, & virtutes esse comites indiuiduas. Paupertate diu stetit Spartana Respublica, quæ opibus, postea pessum iuit, & ne Chiliades texam, audi Claudianum.

Ex Historia.

Plutarch. in vit. Phocion. Phocionis effatum in gratiam paupertatis.

Pauper erat Curius, Reges cùm vinceret armis.
Pauper Fabricius, Pyrrhi cùm sperneret aurum.
Sordida Serranus flexit Dictator aratra.

Claud. in 4. Honorij Consul.

Et vt ad Ecclesiastica reuertatur oratio. Alexander V. Pontifex quò ampliores spiritus habebat, eò erat profusior in pauperes, ideò dicere erat solitus, se diuitem fuisse Episcopum, pauperem Cardinalem, & mendicum tandem vbi factus fuit Archipræsul Ecclesiæ. Quid in vicario Christi immoror, ipsemet Christus nonne fundamina positurus Ecclesiæ auspicatus est à paupertate? dum ait. *Si vis perfectus esse, vade & vende omnia quæ habes, & da pauperibus.* Hinc ansam accipiebat Iulianus Imperator fidei desertor, spoliandi Christianos: dicens eorum religionem in paupertate stabilitam. Hanc Isagogem vitæ Christianæ edocuit Principem Iosaphat regno natum, senex Barlaam, qui vt de Principe terreno, Regem cœlorum faceret, imbuit eum altissimo mysterio paupertatis; nam regno exutum induit vilibus exuuiis, quæ sufficerent cœlo, & nudum euexit ad virtutis apicem, quem eximia trepidine antea diues, non ausus esset intueri. Vt missas faciam omnes regulas cuiusuis sanctioris instituti, ipsa Societas IESV adeò egena habuit exordia vt meruerit inopiâ suâ nomen eius, cuius sequuta paupertatem, genuinè typum referebat. Et licet sanctus Patriarcha Ignatius Collegiis voluerit esse prouisum, ne animus curâ futuri distraheretur in plurima; tamen Patres Societatis iam grandæuos, & de religione benè meritos, altiori status designatos, quem vltimam professionem vocant, vt suos triarios expeditiores cœlo, omnibus facultatibus exuit, voluitque æuum superstes agere mendicando, propositi huiusce tenax, societas hæc illustris domos quas vocat professas, inopes habet & duntaxat precario subsistentes. Illic veterani milites, & olympionicæ palmati omnes, atque laureati, solâ inopiâ prædiuites accipiunt laboris exantlati digna præmia, paupertatem. Sed quid in peregrinis moror, cùm mira clament Canones sancti de mea professione Seraphica, quam genuinus ille typus crucifixi Sacer Franciscus in hactenus inauditam paupertatem euexit, vt hæc religio fuerit Ecclesiæ miraculo. Quippe alumni eius soli, pedites, nudisque pedibus omni rerum adminiculo abdicato, vim faciunt cœlo. Et esto religiosi alij sigillatim sint pauperes, tamen in communi nesciunt paupertatem, habentque quo freti nesciant vsquequaque aculeos altissimæ paupertatis, quæ aliis potest obiicere illud Augustini sic arguentis. *Facilius est quibus careas contemnere, quàm possessa non amare,*

Ciaconius in Alexand. 5. Alexãder V. Papa diuitias exosus.

S. Ioan. Damasc. in vita Barlaam & Iosaphat.

Societas Iesu ob altissima paupertate suum est auspicata institutũ.

Ribadeneira in vita S.

Diuitiorum incommoda.

S. Aug. epist. 34 ad Paulinum.

amare, arctiusque terrena constringunt adepta, quàm concupita. Nam vnde iuuenis ille tristis discedit, nisi quia magnas diuitias possidebat? aliud namque est incorporare nolle quæ desunt, aliud incorporata diuellere, illa enim velut extranea repudiantur, ista velut membra præciduntur. Vt autem Deus ostenderet quàm ei proxima esset illa animi nuditas diffluens in nudipedem hominem, institutorem vitæ spoliatæ, hunc scilicet B. Franciscum, quintuplici suo stigmate decorauit, vt qui è beatorum choro vnus familiam erexisset nudi instituti, qu. nti Deus faceret hanc regulam, nudo etiam & aperto (Christi instar) suo corpore demonstraret. Quodque demirere magis, Ecclesia ipsa demirata vnum hoc Francisci mendicans institutum, in Concilio generali miris editis encomiis, de regula aliis omnibus admirationi, inseruit iuri canonico pontificias hasce panegyres, quibus dignata est heroïnas animas altissimæ inopiæ sectatrices, & ne zelum fortè inuidorum acuam, sufficiet aliqua referre ad solamen alumnorum tanti Patris. Sic Papa Clemens quintus. *Hortus si quidem est Fratrum Minorum sancta Religio, quæ muris regularis obseruantiæ, firmiter vndique circumclusa, intra se solo contenta Deo, adornatur abundè nouellis plantationibus filiorum. Ad hunc veniens dilectus Dei filius, mortificantis pœnitentiæ myrrham metit, cum aromatibus quæ suauitate mira vniuersis odorem attrahentis sanctimoniæ circumfundunt, hæc est illa cœlestis vitæ forma, & regula quam descripsit ille confessor Christi eximius sanctus Franciscus ac seruandam à suis filiis, verbo docuit pariter & exemplo.* Dic quæso lector, si quæ alia Religio talem Encomiastem habeteret, scilicet summum Pontificem, effusum in laudes & in elogia religionis, cuius inopiæ impares sunt aliæ omnes paupertates, quot edita essent commentaria in verba illa gloriosa alumnis Beati Patris; sed quòd plerique authores Seraphici taceant has laudes in sertas iuri canonico, hoc daudum humilitati quæ est socia paupertatis, vt enim illic paupertas tota viget, stipatur & illa agmine solito virtutum. Nec ego Capucinus immeritus, id est sectator ipsissimæ regulæ, quam plerique profitentur labiorum tenus, has meæ professionis hic scripsissem laudes, nisi pro more meas sectiones omnium disciplinarum textu comprobarem, & cum Iuris canonici mentio incidit, non potui subtrahere isti volumini encomia inserta iuri canonico. Suspexère sanè paupertatem, & ipsi periti iuris ciuilis, sed impares se senserunt oneri tanto subeundo, vt fidem faciunt istæ voces. *Paupertas quandoque prodest, sed Deus nos liberet à tali prodesse.* Quippe sequela sanctioris instituti, magnos exigit animos, & quales sæculi Philosophia nescit. Illis prouidit egenis Ius ciuile dum ab eorum classe eliminat eos qui aliunde quam ab eleemosynis, victum sibi parare queunt, sic enim lex sæuit in eos qui se inopes impiè mentiuntur. *Mendicantes publicè sine necessitate, possunt inspici, & qui eos inspexerit & prodiderit, & esse probauerit, dominium eorum consequitur, si sunt serui, & ius colonatus, si sunt liberi.* Denique Seneca inspecto Euangelio vnde effluxit ille titus strictissimæ paupertatis, dicitur in has erupisse voces. Hoc institutum verè beatum est, sed supra hominem, resque operosa valde in homine non sentire hominem, aliaque effutiit homo ille prædiues etsi Philosophus, quæ recensuit Petrus Venerabilis.

Ex Ivre Canonico: Paupertas B. Franciscum commendauit.

Clementina, exiui de paradiso. De verborum significatione, in sexto.

Minoritarū Religio celebrata in Concilio Generali.

Ex Ivre Civili: *Glos. nullum in §. sed nostra de seruili cognation lege prima cod. de mendi an. tib. validis. lib 11. Petr. Vener. Ab. Clun. de epist Sen. ad Paulum.*

Esto extrema quæque patiantur inopes forisque domique, Christo tamen gaudent quem stipant omnia charismata, & reuera fauet Mathematica, quæ dùm duodecim signa Zodiaci distribuit ea ratione, quâ creditur editus orbis, pisces occupant duodecimam domum, quæ est miseriis assignata; diceresque consultò effectum, vt pisces aquis assueti, referrent religiosam inopiam, quæ plerumque madet dono lachrymarum quæ fluunt ex repetita memoria retroactæ vitæ, aut ex idæa Christi passi, & quia ieiuni ferè semper sunt religiosi professores eminentis inopiæ, vt hi qui dedere suum nomen B. Francisco, qui maximam anni partem agunt, pasti tantùm gramine, atque pisciculis, congruè dixeris esse in domo piscium, qualis est illa quam Mathesis assignat miseris & egenis in schemate cœli. Sed audi rem miram, ex eodem fonte Matheseos Vnaquæque domus vendicat sibi vnum Planetam cuius dominio gubernata gaudet: Sole autem & Lunâ exceptis, planetæ alij, duas domos, seu duo signa regunt, in quibus, Sagittarius & Pisces gaudent optimo Planetarum: Iupiter est dominus vtriusque domus, Iupiter autem dicitur Planeta summè beneficus, & fortuna maior. Ita & in domo paupertatis arctissimæ est Dominus Iesvs beatorum apex & faustior ipso Planeta Iouis; Christum illic esse, audi assertorem Hieronymum. *Super nudam metuis humum, exesa ieiuniis membra collidere? sed Dominus tecum iacet.* Rursus sagittarij signum eodem Planeta regitur quo & pisces, quasi verum esset pauperes & mendicos sagittarum peritia pollere, id est esse orationi idoneos; orationes enim iaculatoriæ nuncupantur, quia sagittarum instar, pauperes eas iaculantur. Huiusce gratiæ pauperibus insitæ à Deo non inscij sæculares viri, nos Capucinos obtuunt, vt fusa prece faciamus eis Deum propitium, dæmonesque ab eis arceamus iaculis hisce nostris. Ita vt liceat vsurpare illud Dauidis. *Sagittæ paruulorum factæ sunt plagæ eorum*, id est orationes Minorum seu Capucinorum dæmones vsquequaque confoderunt. Quò enim quis pauperior, eò etiam aptior ad fundendas preces, vtpote cuius animus solutus omni cura rerum, non diffluit ad terrena.

Ex Mathematica. *Ptol. lib. 3. de iudiciis c. 12. Schonerus de Domino domorum.* Pisces sunt symbolum paupertatis.

S. Hier. epist. ad Heliod.

Capucini paupertate cōmendati. *Psalm. 63.*

In efficienda parcitate, suas & partes agit Medicina, sanitatem constituens in parcitate, sicut & ægritudinem in aliquo superfluo, qualia sunt plethora, & cacochymia vt benè explicat Fernelius, nitidum iubar Medicæ disciplinæ. Quod vt rescias lector, operæ-pretium est scire, humores quibus humani corporis compago coalescit, esse in duplici differentia. Alij sunt naturales instituti ad animalis obsequium: alij verò excrementitij qui suas habent sedes & lacunas quas impleant. Alius est sanguis alimento sacer, alius excrementitius diffluens in lienem. Vna est pituita naturalis transfusa in venas, vt eius ope lubricet sanguis corpore toto fusus pituitæ vehiculo, quæ vbi suas egit partes, deorsum fertur ad renes & hinc ad vesicam lotium effectura; alia est pituita excrementitia residens in fundo ventriculi, tamquam teli quiæ

Ex re Medica. *Fernelius lib. de methodo generali curandi febres. cap. 2.* Paupertatem natura commendat.

reliquiæ primæ coctionis imperfectæ. Alia bilis est naturalis, quæ inferioris ventticuli membranas intimas alluens, ventriculi calorem adauget, aliáque portio intestina vellicans, clysteris vices obit, & alia excrementitia residens in vesica fellis, aliaque item porracea, non genita ab hepate, sed à ventriculo nequeunte, cibos noxios probè digerere. De his humoribus natura sagax, sui amans, parca manu libat vt sarta tectáque sit sanitas. Etenim si prædiues sit caro bonis humoribus, illicò fiet morbis obnoxia, ob plethoram. Sed si parcè se habeant humores illi etsi naturales fit σῶμα εὔκρατον, validum corpus; ita & humores excrementitij, si affluant, ex hac plethora impura, languidum corpus ægritudine dissoluetur. Quòd si ab excrementis illis se expedit homo, optimè consulitur illius sanitati: sicque liquet corporis constitutionem ingenuam esse penes parcitatem. Sic & benè philosophari possumus de animæ sano, imò & sanctiore instituto, facta relatione ad corpus. Ex hoc medicorum dogmate sic arguo. Vita hominis in duplici cardine rota vertitur, scilicet in bonis fortunæ, & in bonis corporis, bona fortunæ sunt opes & honores, verè bona excrementitia, nam opes sunt terts decocta radiis desuper effluxis: honores vaporis instar & fumi, fuliginem post se linquunt nigredini seu peccatis obnoxiam, homo scatens talibus excrementis, id est homo prædiues & superbus valetudine vtitur insana: bona corporis sunt, valetudo, vestes, & esca, qui natura liberali, prodigente vestes & escas corporis vtiles ad viuendum, qui, inquam, hæc requisita parcè admittit, paupertatis seraphicæ causâ, ille non sanus tantùm est, sed & sanctus.

Natura exosa superflua omnia.

Nescio an eò collimarit Academia Altorfina, eo symbolo quo pinxit vinitorem putantem surculos enascentes in vite luxuriante, hoc titulo. OBSTACVLA CRNANT, indicans fortè, nos fore feraciores, si circumfluentes opes abdicemus. O religiosi seraphici vos compello, quid moratur virtutis incrementum! OBSTACVLA CENVNT professioni nostræ, quam sanctior purgat inopia. Igitur inde vberes gratiæ fructus enascantur.

EX SYMBOLIS. *Lib. symbol. Acad. Altorfina.*

Paupertate consulitur homini.

POTIOR EST OPVM EPPLVXVS, QVAM APPLVXVS.

PAVPERVM EST REGNVM cœlorum.

In hanc vocem:

Surrexit.

SECTIO VI.

Elementa symbolica.

VBi se mulieres piæ inclinauerunt in monumentum, visuræ corpus Christi extinctum, audierunt ab Angelo corpus illud rediuiuum surrexisse, nec obstitisse nuditatem, quin stolâ gloriæ corpus illud redimitum exurgeret, probauitque Dominus ex se, quod antea promiserat, scilicet regnum cœlorum esse pauperum, & hæc assertio stabiliendà nobis est, omni scientiarum choro, ex quo prima prodit Philosophia asserens elementa ita esse ad inuicem comparata, vt duo extrema sint, alia verò duo media, quæ diuidunt vtriusque elementi extremi dissitas qualitates. Terra summè grauis est, id est suo pondere infra alia elementa fertur; ignis verò summè leuis, quia alia omnia transcendit; aqua verò sequitur proximè genium terræ, sicut & aër ignem sua leuitate æmulatur, sitque vt corpora omnia grauia sint vel leuia, in tantùm quantùm de elementis participant, ad quæ pertinent illæ qualitates grauitatis & leuitatis, ita quædam ligna leuiora aliis, quia naturam aëris referunt, ex poris sensibus quidem inuiis, sed reuera repletis aëre, ita & metalla quædam præ aliis grauitant, vt aurum quia ex terra maximè compacta coalescunt. Nec instes terræ grauitatem summam minime competere ex eo quòd metalla illi præponderent. Respondeo enim nostratem hanc terram, quæ sincera non est, sed vicinorum elementorum concretione permista, quemadmodum naturalem simplicitatem non possidet, ita nec summam grauitatem, quam si possideret, nihil esset ea grauius, vtpote cuius beneficio cætera grauia sunt. Ex præfatis sic ago Philosophum. Quo quis minus habebit de natura terræ, minus etiam ingrauescet: sed paupertas qualis est Seraphica, nihil omnino terrenum sapit, ergo nihil est, quod eam remoretur sydera transcendentem: non enim sentit auri grauedinem opumque molem cordibus importunam. Sed præstat audire Theologos.

EX PHILOSOPHIA.

Alexander Aphrodisæus lib. 2. problematu q. 72. Leuinus l. 2. de natura mineral. c. 6.

Paupertas terrena omnia supergreditur.

Peccatum eatenus est peccatum, quatenus conuersionem dicit ad creaturas, & auersionem à Deo, ergo si quis nulla cupidine creaturarum teneatur, ad eas minimè conuertetur, atque adeò nullis erit peccatis obnoxius: talem autem esse, id est sine næuis, hoc ex hoc sæculo beatitudinem antenertit: nihil verò est quod hominem faciat expeditum ab omnibus rebus, æque ac paupertas, abstrahit enim mentem ab his quæ corda præpediunt, & cum ex Augustino. *Non possit vacare amor in anima amantis, anima exosa omnes terræ cupedias, adhærebit Deo, ideóque cælis postmodum inferetur.* Rursus ex S. Thoma. *Paupertas spiritus respondet dono timoris Dei*, sicut & antea dixerat Augustinus. *Timor Dei congruit humilibus, de quibus dicitur, Beati pauperes spiritu.* Cùm enim ad timorem filialem pertineat Deo reuerentiam exhibere, & ei subditum esse, id quod pertinet ad huiusmodi subiectionem, erit etiam & timoris: ex hoc autem quòd aliquis se Deo subiicit, desinit quærere in se ipso, vel in aliquo alio magnificari nisi in Deo, hoc enim repugnaret perfectæ subiectioni: eamobrem ex hoc, quòd aliquis perfectè timet Deum, consequens est quòd nō quærat magnificari in seipso per superbiam, neque etiam magnificari in exterioribus bonis, scilicet honoribus atque diuitiis, quorum vtrumque pertinet ad paupertatem spiritus, vt significat exinanitionem inflati spiritus, apud Augustinum, vel vt notat abiectionem rerum temporalium vltro factam, Spiritu sancto hominum corda percellente, vt luculenter explicant S. Ambr. & S. Hieronymus in margine recensiti.

EX THEOLOGIA.

S. Thom. 2. 2. q. 10. art. 5.

Peccatum quid sit.

S. August.

S. Thom. 2. 2. q. 19. a. 12. S. Aug. l. 1. de serm. Dom. in monte c. 9.

Sic connexione quadam hæc paupertas vehit secum virtutum agmen, vt & Hebræa sonant, nam eadem vox ענוה *nganah*, radix est istarum vocum ענו *nganau*, & עני quæ significant paupertatem, mansuetudinem, humilitatem: &

S. Ambr lib. 7. in Luc. in cap. de beatitudinibus. S. Hieron in Matth. c. 5.

Paupertatis & virtutum omnium nexus.

Diogenes vocabat paupertatem ἀρετὴν αὐτοδίδακτον virtutem quæ per se addiscitur, vt ait Stobæus: dicebat enim diuites egere pluribus regulis, atque præambulis, vt frugaliter viuant, vt corpus exerceatur laboribus, ne corporis ambitioso cultu teneantur: hæc autem omnia paupertas non tam docet quàm reducit ad praxim. Adiiciebat idem Diogenes, paupertatem esse subsidium ad Philosophiam: nam quæ Philosophia, longa serie rationum persuadere conatur, hæc eadem & paupertas non suadet tantùm, sed & cogit; ita Stobæus, qui item refert Aristonem dicere solitum paupertatem esse lucernam quæ omnia mala cauenda aperit. Quid ergo mirum, si cœli qui creati sunt beatis mentibus, capiunt pauperes, quibus nihil est in hoc sæculo beatius, vt aiebat Apuleius. *Cupio me ad pauciora coercere, tantò futurus beatior, quantò collectior.*

Stobæus sermone 95.

Paupertas est lucerna mala aperiens.

Stobæus sermone 93.

Apuleius apologia 1.

Eleemosynis quidem cælos demereri posse, nemo est qui eat inficias, sed compendiosiore via, pauperes mercantur imperium illud cælorum, quod ideò comparatur Margaritæ, quam qui inuenit homo, vendidit omnia sua & comparauit eam. Paupertatem autem homines euehere, vide ex Petro, qui quia omnia penitus abdicarat, ambulat super aquas; Hebræi autem extorres à natali suo solo Ægypti, hac gratiâ minimè dignati sunt, vt mare solidum eis præstaret obsequium; erant enim Hebræi spoliis & auro graues, atque adeò aperuit se mare eis, quos irretitos auro noluit sustinere: factumque est vt opulentis aquæ dehiscerent, quæ pauperem Petrum postea subleuarunt.

Ex Historia.

Historia Imperialis sub ann 1277.

Diuitiæ contemptæ hominem cœlo dignum efficiunt.

Abdicatas opes, cælo reponere contemptores suos, omnes sancti Deo propiores clamant, & ne nimius sim in recensendis historiis ex Sanctorum vita vernaculis, duas abditas historias huc reuocabo, quarum allegoria sectioni nostræ suffragatur. Vidit olim Pannonia hominem reuera nobilem, sed indigum rerum adeò, vt obsoleta veste eâque Cinericia vteretur diebus festis & profestis, ita vt Regi Bohemiæ Ottocaro esset ioco vir ille nomine Rodulphus, comes Hapsburgensis, ob incuriam suam in veste illa renouanda; sed quò Rodulpho minor opum cura, maior inerat aliunde solertia virtutum, quarum fama perculsi electores Imperij, hominem euexerunt in Imperium, cuius obsoleta vestis fuerat anteà ludibrio Bohemiæ Regi, qui qui vt vocatus ad tribunal noui Imperatoris, pensurus obsequia, quibus Imperio subdebatur gens Bohema, adfuit Rex ille quondam iniurius Rodulpho, vbi autem rescitum est in aula aduenisse Ottocarum auro gemmisque rutilum, vt pronus sese Rodulpho demitteret Imperatorem agenti de sublimi throno: iussit Imperator adferri sibi easdem humiles vestes, quas olim riserat Ottocarus, dicens: hodie Ottocari Regis fastus & opes omnes, meam honorabunt inopiam, quæ quia me euexit in Imperium, æquum est è throno Regum gazas videat sibi supplices inclinatas. Fuitque res digna miraculo, videre hominem antea modicæ sortis tenere primas, & Regem antea subsannantem, demisso corpore pronum in ima crepidine throni, è quo plus eminebat Imperator. Plerique diuites hodie sugillant inopes, ridéntque modestiam quæ nitet in vestibus: sed instat illa dies, qua spontanea & religiosa paupertas euecta ad cælos, videbit infra se omnem suppellectilem prædiuitum hominum flammis addictorum, qui aurea tamen pauperibus insultarant. Luculentus est testis epulo, cuius byssus & purpura reclamauere Lazarum gaudentem de sinu Abrahæ, & floccifacientem preces eius, qui mendicum aspernatus, eius postea poscebat opem, vt cuius esset regnum cælorum, inopia nundinatum.

Rodolphi Imperatoris animus exosus opes.

Luc. 16.

Vicina Imperio Polonia, aliud suppeditat inopiæ exemplum. Elizabeth quondam mater regis Hungariæ ad Polonos eorum Regi desponsata diuerterat, eo mortuo Regina hæc vt opibus opima luxu diffluebat, eâque petulantia, vt sui, Deique oblita, scandalo esset toti Poloniæ, quæ dyscolam hanc Reginam exosam, exuit opibus & in ordinem redegit; Illa quam opes caligine perculserant, facta sanior inopiâ, rediit ad se vnde opes eam extulerant: reditum meditatur in patriam suam, cuius benè memoriam priscæ illius opes expunxerant, vrgente inopiâ pergit ad suos, qui eam lautè exceptam, & miserati eius egestatem, habuerunt vt Reginam. Multos hodie Deus adscribit cælis eodem penè ritu: nam cùm immemores patriæ cælestis, genio indulgeant incurij salutis æternæ, inspirat floccipendium opum, & paupertatis voto emisso, adscribuntur postmodum cælis, quò pergunt non inuio pauperibus virtutum calle, spontaneique illi pauperes experiuntur, ingenti vtique prouentu, pauperum esse regnum cælorum. In eam sententiam, scilicet pauperum esse regnum cælorum, conspirant omnia sensa Patrum, qui iam & ipsi cælis adscripti sunt. Audi Chrysostomum iam grandæuum. *Paupertas est manu ductrix quædam in via quæ ducit ad cælum, vnctio athletica, exercitatio quædam magna, & admirabilis, portus tranquillus. Interroganti cuidam ex Eucrito malletne esse Crœsus, an Socrates? Respondit, viuens mallem esse Crœsus, sed moriens Socrates. Sentiebat licet diuites in hac vita abundarent, eorum sortem tamen post hanc vitam esse deplorandam, cum iuxta Domini pronuntiatum, facilius sit camelum per foramen acus transire, quam diuitem intrare in regnum cælorum.* Eadem & mente Ambrosius ait. *Voluit autem à paupertate Dominus ordiri sermonem beatitudinis, tum quia sicuti malorum omnium radix est cupiditas, ita Euangelicæ perfectionis origo est rerum intereuntium contemptus, & voluntaria paupertas, tum quia in diuitiis & honoribus mundus ponit suam felicitatem; conueniebat vt reiecto eo, quod maximè homines sectabantur, contrarium illius primo loco induceretur, & ab eo inciperet beatitudo, iudicio diuino, vbi ærumna reputabatur humana.* Eodem etiam spiritu actus Augustinus sic. *Non tibi displiceat paupertas tua, nihil ea potest ditius inueniri, cælum enim quibus thesauris conferri possit, quod paupertati videmus indultum? vt ad regnum cælorum veniret, diues possessione sua obtinere non potuit, nunc obtinet vt contemptu peruenias.*

Ioannis Herbus in histor. Poloniæ sub ann. 1376.

Elizabeth Reginæ Poloniæ prosperitas illi noxia fuit.

Ex SS. Patribus.

S. Chrysost. serm. 18. in epist. ad Hebraos.

Paupertatis encomia.

Lib. 7. in Lucam.

Paupertas beatitudini viam aperit.

Sermone 28. de verbis Apostoli.

Et licet encomia paupertatis habeant se in modum paradoxi, id est præter opinionem hominum; non defuere Gentiles, qui inopiâ suâ fecere sibi nomen grande, aucupantes inde beatitudinem. Insultabat Scipio diuitibus egestate sua, inopia ditior gloria, quam fuerint auari locupletes tota gaza sua: & cùm Romanus

Plutarchus in vita Scipionis.

Scipionis paupertas singularis.

nis quidam vtique diues, ostendisset ei clypeum prædiuitem, quem sinistra manu gestans & ventilans gloriabatur auro, quo rutilus & coruscus erat, fastum eius Scipio sic repressit. Romanum ciuem oportet spem ponere in dextra armata gladio, & non in sinistra clypeo contecta. Ad quod alludens ego dico esse fidendum dexteræ, à cuius parte sunt virtutes, in quibus imminet & paupertas; & timendum esse à sinistra, quæ tegit opes. O Christiane & Romane miles, quid ventilas opes? illæ sunt à sinistris, muta locum, ama parcitatem & eris à dextris virtutis Dei, scilicet paupertatis. Huc reuoca Chrysologi effatum. *Sicut sunt nobis in dextera parte virtutes; ita nobis pars vitiorum in sinistra, tumor, iactantia, insistunt nobis, & imminent à sinistris: sinistra est, quæ nobis animarum prælia semper indicit, & ne virtutes in effectum veniant, elaborat. Fratres in hoc sæculo fugiamus quæ à sinistris sunt, si in futurum à dextris desideramus adstare.* Nonne spontanea paupertate insignis Epaminondas, terrori fuit Reipublicæ Spartanorum, cui cùm Iason homo præpotens obtulisset auri talenta quinquaginta, ille hanc vim auri respuens, mutuò accepit à ciue quinquaginta drachmas, vt essent pro viatico, in ea expeditione quam moliebatur in Peloponesum, cùmque resciuisset satellitem è suis accepisse pecuniam à captiuis, exauctoratum dimisit è castris: mihi, inquit, da scutum, tu verò tibi cauponam eme in qua viuas; non enim vlterius pericula adire voles, cùm diues sis effectus. An non & Lycurgus Rempublicam suam inopiâ fecit insigniorem aliis omnibus, quas eius æuo, auro potens Græcia iactitabat. Interrogatus legifer ille amans paupertatis, quare vetuisset hostium cæsorum cadauera spoliari? Ne, inquit, dùm spoliis incumbunt, pugnam negligant, sed paupertatem vnà cum ordine seruent. Heu quot hodie fideles Christiani, nomine tenus, alios exuunt bonis suis, malis artibus, & intenti spoliis illis, in sua scrinia congerendis: incurij sunt pugnæ, quâ lacessit eos dæmon, gulæ indulgent, libidinibus æstuant, vindictâ sæuiunt in quosque homines sibi iniurios, simul enim & paupertatem, & virtutem abdicarunt. Idem Lycurgus interrogatus quomodo Spartani hostium insultus eluderent? ait, si amantes fuerint parcitatis, nimirum ad opulentos, spes prædæ hostem inuitat, nec facilè euadere queunt sarcina graui præpediti. Pauperes nequaquam esse inglorios, sed eis cælorum apicem assignari, ipsa etiam Mathematica cœlestis, hac vice veridica, optimè coniicit. Etenim domum infimam suppositam centro terræ, vocat domum Thesaurorum; & quasi inglorium esset, Gazas possidere, domum oppositam infimæ illi & ingloriæ domui, vocat domum honoris & gloriæ; ea est in apice cœli quem Sol decurrit in Meridie, & numero decima est illa domus. Mathematica nesciens quid eructet, fatur tamen in meo proposito magnalia. Sic enim infero. Nihil tam oppositum est thesauris, sicut est paupertas spiritus: ergo si opes sunt ingloriæ, & eamobrem abditæ, & relegatæ ad infima terræ; pauperum erit locus insignior, scilicet regnum cœlorum. Domus decima opposita domui prædiuitum, est domus in qua viget obseruantia Decalogi; pauperes enim peccare nesciunt, vt ait Apuleius. *Maxima quoque scelera, si ex omni memoria hominum percenseas, nullum in illis pauperem reperies, vbi contra temerè, vitia inter illustres viros comparent.*

S. Chrys. eleg. serm. 9.

Ælianus li. 11.

Epaminondas pauperte commédatus.

Plutarchus in Laconic. apophthegm.

Lycurgus Paupertatis amantissimus.

Paupertate Spartani superiores aliis.

EX MATHEMATICA.

Ptolemæus lib. de iudiciis c. 12. & 13.

Diuitiæ homines faciũt inglorios.

Apuleius Apologia 1.

Christus sol Ecclesiæ decurrit illam domum quæ meridiem occupat, qui enim nudus oriens recubuit in præsepio, nudus occidens occubuit in cruce. huius paupertatis desiderio accensa sponsa Canticorum sciscitabatur à sponso. *Indica mihi vbi pascas, vbi cubes in meridie.* Verè quiescunt pauperes, at diuites perpetuò sunt anxij; vt & ille aiebat, qui de Imperatore suo benefico querulus erat, dicens à Principe se spoliatum esse somno & otio: nam de eius benignitate, de paupere diues effectus est, vnde insomnes agebat noctes, quia opes sunt inquietæ, & suos habent pessimè sectatores. Ita Plutarchus. Dum igitur sponsa petit decimam domum, in qua rutilat meridies, locum ambit oppositum opibus, locum scilicet vbi paupertas tunc gratiâ ditissima gloriatur: scit enim opes ignobiles facere asseclas suos, imò & lethales esse, & relegare diuites in ima terræ, id est in sepulchrum.

Cant. 1.

Plutarch. in Sympos. li. 2.

Habent medici lethale præsagium, quo arguunt hominem decumbentem cessurum illicò fatis: & hoc congruit eis quos noxiæ sibi deuinxerunt opes. Audi Hipocratem εἰ δ' τοὺς πόδας γυμνοὺς εὑρίσκοιτο ἔχων μὴ θέρμους κάρτα ἐόντας, καὶ τὰς χεῖρας καὶ τὸν τράχηλον καὶ τὰ σκέλεα ἀνομάλως διεῤῥιμμένα, καὶ γυμνὰ κακὸν ἀλυσμὸν γὰρ σημαίνει. *Si verò nudos pedes nec admodum calidos, & manus, & collum, & crura dispergat inæqualiter, malum est; significat enim inquietationem.* Videlicet dùm vruntur interiora, & pedes inquieti iactantur, & frigidæ manus continuò mobiles quiescere nesciunt, hæc extinctionem caloris insiti in proximo clamant, ea planè ratione, cùm quis animæ suæ pedes, id est affectus spargit, & extendit ad diuersa, manusque ad aliena porrigit sibi vendicanda, audacter pronuntia hunc relegandum in domum quæ est thesauris assignata, scilicet ad infima terræ, vbi scaturiunt vermes tumulorum indigenæ. Igitur cùm contrariorum contrariæ sint sequelæ, vides hinc probari meam sectionem quæ pauperes euehit sursum, nam si opes deprimunt, paupertas euehet ad superna: ideò fortè Ecclesia petitura à Deo locum in cœlestibus, orat vt sit imitatrix inopiæ Sanctorum omnium pauperrimi sancti Francisci, qui proximè est Christum assecutus, qui fuit pauperum institutor. Sanctum igitur Franciscum, Ecclesia æmula paupertatis Christi, sibi in scopum proponit inopiæ, sic Deum compellans. *Deus qui Ecclesiam tuam sancti Francisci meritis, fœtu nouæ prolis amplificas, tribue nobis ex eius imitatione terrena despicere, & cœlestium donorum semper participatione gaudere.* Scit quippe Ecclesia Deo plena, cæli gazas inopiâ comparari, & quia spiritus ille paupertatis insedit altè animo S. Francisci, hunc patronum accipit, pro rebus omnibus abdicandis.

EX REMEDICA.

Hippocrates lib. 1. præsag. cap. 4.

Mortis ægro imminentis notæ.

S. Franciscus exemplum paupertatis altissimæ.

Pauperiatis priuilegia stupenda.

Spiritum sanctum inesse paupertati Iure etiam canonico liquet, cuius sunt hæc verba, *Paupertatem voluntariam diligens dicitur habere Spiritum sanctum.* Et ne pauperes inuiti arrogent sibi encomia seraphicæ paupertatis, sic Iurisperiti explicant. *In paupertate non est perfectio simpliciter, sed in sequela Christi.* Quanti autẽ valeat hæc paupertas Christi sequax, adiicit interpres.

EX IVRE CANONICO.

Glos. finali in can. si quis 1 q. 2.

Gloss. cum autem in Clem. exiui, § 1. de verbor. significatione. Clementina exiui de parad. De verborũ significat.

Paupertas est perfectionis instrumentum. Sed quid moror in Iurisperitorum encomiis, cùm ipse summus Ecclesiæ moderator, & apex Clemens Quintus, Beati Francisci sectatores dixerit esse professores summæ paupertatis, & humilitatis quoad affectum simul & effectum, audi ex Canone testimonium summi Pontificis. *Vir sanctus fratres suos in paupertate summa, ac humilitate fundare voluit quoad affectum pariter & effectum, sicut fere regula tota clamat.* Audis à Pontifice, Francisci paupertatem dici summam, quia cultores suos efficit summos, & alto cælo repositos.

Ex iure civili. Lege humilẽ Cod. de incestis nupt. Gl. ann. in l. cum 9. §. in singul. de transaction. Lege non tantum 20. §. eis de excusat. tutorum.

Ipso etiam Iure ciuili paupertas minimè ingloria est, vt habet ista lex. *Pauper licet sit quis, si tamen ab ingenuis parentibus sit natus, censeri non debet ignobilis, & humilis.* Quare enim paupertas esset ignobilis, cum sit idonea virtuti, quæ est parens nobilitatis inclytæ. Eodem iure pauperes aliquando ditioribus anteponuntur, vt habet glossa. *Pauperi magis prouidetur quàm diviti.* Et ne pauperes accessione opum facti ditiores, suis indultis postea gaudeant, cauent leges, vt hoc sit vnum solamen pauperi, quod in aliquo etiam ditiori ex hoc sæculo præit. Sic se habet lex, *Paupertatis priuilegium non tenet adauctis facultatibus.*

Ex Symbolis. Lib. symbol. Acad. Altorf. S. Cyprianus.

Agmen claudet symbolum Academiæ Altorfinæ, quæ plantam seu fruticem altè exurgentem pinxit, cuius vas guttatim & parcè infundebat aquam, hoc titulo. ADDE PARVM PARO, Quasi diceret frutices obrui nimio affluxu aquarum, recreari verò parcitate & exurgere. Ad te, ô professor sanctioris instituti. Adde parum paro. Professio tua est de paro. Adde parum paro, id est noli indulgere vsui laxiori, sed parcè concessis vtere, ne inferas crimen voto emisso de summa paupertate. Diceris Frater Minor. Hoc parum est & paruum, adde parum paro, viue vt vouisti, & audi Cyprianum: *Sufficiat tibi Deus tuus, quia tu sufficis Deo tuo.* Demum scito summam inesse quietem inopiæ sectatori, cruciari verò diuitiarum aurea mancipia, & hinc mea sententia,

VERE INOPES CVBANT, SED OPES EXCVBANT.

GLORIOSÆ SVNT RELIQVIÆ pauperum, at diuitum omnia quæ supersunt, ingloria sunt.

In hæc verba:

Ecce locus vbi posuerunt eum.

SECTIO VII.

Isaiæ 11.

DE Domine IESV sospitatore hominum atque Angelorum, præfatus est vates. *Erit sepulchrum eius gloriosum.* Et quia Angeli priores percepere merita Christi, ideò primi venerati sunt Christi sepulchrum, veluti reliquias ex contactu Domini IESV factas. Christum autem esse redemptorem Angelorum disce ab Augustino. *Qui erexit hominem lapsum, dedit Angelo stanti ne caderet, sic illum de captiuitate eruens, sicut hunc de captiuitate deffendens ex hac ratione, fuit vtrique redemptio, soluens illum, & seruans istum.*

S. Aug. lib. contr. Iul. cap. 20.

Prior venerabundus adstitit sepulchro Angelus, mulieribus ingerens obsequium exhibendum loco vbi fuerat ad tandum corpus Domini, illic triduò repositum: hæ enim voces. *Ecce locus vbi posuerunt eum,* pias vrgebant mulieres, ad honorem tumuli eius, in quem suum amorem pretioso aromate testabantur. O paupertas verè summa, quæ suos & sequaces non euehit modò, vltra omne id quod dicitur cœlum, sed & reliquiis pauperum inserit quædam semina gloriæ. Quare autem Deus in sectatores inopiæ suæ sit adeò beneficus, interrogemus omnes scientias,

Ex philosophia. S. Thom. p. 1. q. 3. ar. 3.

Age ô Philosophia, quare corpori extincto pauperis Deus honorem impertit? Ratio est quia actiones sunt suppositorum: suppositum autem & natura non idem sunt in rebus compositis ex materia & forma: natura enim seu essentia rei alicuius comprehendit ea tantùm, quæ specificantur in definitione rei, sicut humanitas, dicit ea quæ sunt in definitione hominis, scilicet animalitatem & rationalitatem: his enim duobus, homo est homo, & hoc significat humanitas, hoc scilicet, quo homo est homo; materia autem indiuidualis cum accidentibus omnibus indiuiduantibus ipsam, in diffinitione speciei minimè recensetur: non enim fit mentio in diffinitione humanitatis, carnis huius vel ossium, neque pellis; ideo hæc caro, neque hæc ossa, & alia accidentia designantia hanc materiam, non concluduntur in humanitate, & tamen in eo quod est homo, includuntur, vnde id quod est homo, habet in se aliquid quod non habet humanitas, & eamobrem non est omnino humanitas idem ac homo. Cùm ergo in paupere, non humanitas senserit solùm inopiam, sed hic homo qui est suppositum addens aliquid indiuiduans humanitatem, gloria debita paupertati refunditur in pauperum reliquias, quæ cum anima fecere suppositum ex quo egregia facinora pauperis emanarunt. Sic vides carnem & ossa aliquali priuilegio honoris gaudere, quia corpus subdidit se animæ suggerenti inopiam. Imò sicut vnguentum quod vnxit Aaron Antistitem, defluxit in oram vestimenti eius, quod inde extitit sacrum, ita & diuina virtus quandoque deriuatur in beatorum vestes, sicut in vestimenta quibus enituit eorum inopia, vt videre est in illa paupere tunica Sancti Pauli eremitæ, quam sibi Sanctus Antonius vendicauit, de qua sic Hieronymus. *Ne quid pius hæres ex intestati bonis non possideret, tunicam eius sibi vendicauit, quam in sportarum modum, de palma foliis ipse sibi contexuerat, diebusque solemnibus Pascha & Pentecostes, semper Pauli tunicâ vestitus est.* Audis honorem exhibitum vili tegumento, quo Paulus se inopem, totâ vitâ præstiterat.

Reliquiæ Sanctorum venerabiles.

S. Hieron. in vita S. Pauli Eremitæ.

Ex theologia. Meritum boni operis vnde petatur.

Theologia in re sancta, luculentiora ministrabit, Sic illa. Sicut peccatum consistit in hoc, quòd Deo contempto, homo creatis adhæret; ita meritum virtuosi actus consistit è contrario, in hoc quod homo, contemptis cunctis creaturis Deo inhæret sicut fini: virtus igitur tantò erit potior quantò quis maiora contemnit Dei causâ; tria autem sunt quæ homo potest contemnere, bona exteriora vt opes, bona corporis, vt sunt valetudo, voluptas, deliciæ: bona animi inter quæ præcipuum bonũ est voluntas, quatenus per voluntatem homo aliis omnibus

vtitur

viuunt bonis. Hæc autem omnia præstat paupertas Deo sacra, quam nuncupamus paupertatem spiritus, quam profitentur Religiosi omnes, & præcipuè sectatores legitimi Beati Patriarchæ Francisci, quorum inopia vt omnium summa, sicut nuncupat eam Clemens Papa, est mensura cæterarum, quæ tantùm habent perfectionis quantùm accedunt ad eam seraphicam. Paupertas, inquam, cuiusuis religionis approbatæ, omnia abdicat bona, primò eauit exteriora formali voto de proprietate nesciendæ. Rursus abiurat bona corporis, profitendo castitatem, non enim esset vsquequaque pauper ille, qui sui corporis ius haberet. Item inopia sancta ieiuniis assueta, vale dicit epulis, & aliis cupediis quæ corpori arrident. Demum voluntatem, quæ est potissima animæ Margarita, Religio quæque facit Deo sanctam, ideóque ea præfatis liquet quàm generosa sit paupertas, cuiusque meriti, cùm vt Deo totus adhæreat homo, ea omnia aspernetur, ratione quorum homines nequam, & Dei incurij miserè dispereunt.

Clem. exiui § licet de verb. signific.

Ea prælibatis fit palam, paupertatem spontaneam, vt est facinus heroicum, gratia Dei informatum esse meriti non modici: quid sit autem meritum explicat S. Thomas dicens. *Meritum esse actionem, quia iustum est, vt agenti aliquid detur.* Quomodo autem corpus sancti alicuius à Deo exaltetur, explicat idem Sanctus vbi agit de exaltatione corporis Christi: Sic ille. Meritum importat quamdam æqualitatem iustitiæ; vnde & Apostolus ait, quòd ei qui operatur, merces imputatur secundùm debitum, vt cùm aliquis sibi ex iusta voluntate subtrabit quod debebat habere, meretur vt ei amplius superaddatur, quasi merces iustæ voluntatis. Ideò quia Christus in sua passione humiliauit se quadrifariàm, honore etiam quadruplici dignatus est. Primò mortem subiit indebitam: ideo resurrexit. Descendit secundò in inferiores partes; ideò ascendit in cœlum. Patuit opprobriis eorum qui custodes erant ad sepulchrum, ideò sedet ad dexteram patris. Et quia hominum passus est iniqua iudicia, ideò veniet discussurus omnium hominum quæque facinora. Et licet per priora merita Christus meruisset corporis sui gloriam; tamen quia corpus ea charitate fuerat subiectum passionis eius, meruit suam exaltationem per modum cuiusdam compensationis. Ita & in sanctis, licet anima fuerit principium merendi; tamen quia corpus fuit subiectum quod inopiæ potissimum patuit, atque adeò extitit instrumentum meritorij actus, ideò sanctorum etiam corpora plerumque miraculis eluxeruut.

S. Thom. 3. p. q. 49. ar. 6.

Meritū quid sit.

Rom. 4.

S. Thom. 3. p. q. 49. ar. 6.

Ratio autem cur viri inopes inglorij dum degunt in hoc sæculo, defuncti postea clareant miraculis hæc est, quòd Deus disponens omnia suauiter, det mercedem operibus congruam, verbi gratia, Abraham filium vnigenitum, morem Deo gerens voluit immolare, ideò redditus est illi filius, futurus inde parens numerosæ prolis. Dedit Deus optionem Salomoni postulandi quæcumque animo arriderent, ille gloria sæculi, opibusque neglectis, sapientiam petiit à Domino, ideò quæ Dei ergo, homo neglexerat, accepit à Deo cum fœnore. Sic enim respondit Deus. *Quia postulasti verbum hoc, & non petisti tibi dies multos, nec diuitias, aut animas inimicorum tuorum, sed postulasti tibi sapientiam, ad discernendum iudicium; ecce feci tibi secundum sermones tuos, & dedi tibi cor sapiens, & intelligens, in tantum, vt nullus ante te similis tui fuerit, nec post te surrecturus sit: sed & hæc quæ non postulasti dedi tibi, diuitias scilicet, & gloriam, vt nemo fuerit similis tui in Regibus cunctis retro diebus.* Ita & pauperes, quia flocci fecerunt opes & gloriam, vt æmuli Christi, spontaneam eius sectantes inopiam, hominibus habiti viliores, ideò gloriosè excipiuntur à Deo, eorumque gloria refluit in omnia quæ pauperibus quondam fuerunt adminiculo paupertatis, vt in corpora, vestes, aliaque quæ fuere sacra pauperum contactu.

3. Reg. 3.

Diuitias Salomon flocci fecit.

Reliquias Tyranni persecuti sunt.

Ab hac veneratione reliquiarum minimè deterreant hæretici, nam omnes exosi pietatem odere stigmata pietatis. Ita Diocletianus & Maximianus Dynastæ præpotentes, sed Gentiles sæuierunt in sepulchra martyrum, vt ait Eusebius. Fidei desertor Iulianus Imperator, etiam in fidelium corpora desæuiit, vt exprobrat ei Gregorius Nazianzenus. Hæretici omnes pertæsi sanctitatem, voluerunt expungere elucentes sanctitatis in sanctorum corpore characteres, vt videre est in Cochlæo: sed omnes legitimi alumni Ecclesiæ sanctæ, venerati sunt semper emicantia in reliquiis sanctorum germina sanctitatis. Audi chorum sanctorum Patrum. Ambrosius sit præcentor. *Honoro in carne martyris, exceptas in nomine Christi cicatrices: honoro viuentis memoriam, perennitate virtutis; honoro in cineribus semina æternitatis.* Occinit Hieronymus. *Honoramus martyrum reliquias, vt eum cuius sunt martyres, adoremus.* Et Augustinus scribens Quintiano. *Qui has ad te litteras perferent, simul reliquias gerent beatissimi & gloriosissimi martyris Stephani, quas non ignorat sanctitas vestra, sicut & nos fecimus, quàm conuenienter honorare debeatis.* Et sanctus Basilius his omnibus antiquior sic ait, τίμια τὰ λείψανα τῶν ἁγίων αὐτοῦ. *Honorabiles reliquiæ sanctorum eius.* Historia multiplici liquet honor habitus reliquiis. Ex Sozomeno, Antiochia tota effusa est in occursum reliquiarum sancti Meletij martyris. Eadem vrbs simili cultu excepit corpus sancti Babylæ martyris, vt testis est Socrates. Ex Ruffino, Theodosius ille Magnus, non tam armorum apparatu se accinxit ad bellum contra Eugenium vsurpatorem imperij, quàm iugi prece fusa ante reliquias martyrum: Imò ante Ecclesiæ prima incunabula, viguit honor exhibitus reliquiis, sanctissimo stante ritu Synagogæ. Moses secedens ex Ægypto extulit ossa Patriarchæ Ioseph, quæ condidit in terra Sichem. Vnius Prophetæ extincti, Leo licet homicida mortuum veneratur, quem viuum extinxerat. Eliæ pallium fluminis aquas cohibet & aperit eius discipulo Eliseo, cuius demortui ossa fecere rediuiuum hominem iam defunctum. Et enascente Ecclesia, vmbra Petri, nonne fuit salutaris ægris? & Pauli Apostoli sudaria & semicinctia, quæ eundem sanctum attigissent, restituebant ægrotis priscam incolumitatem. Et S. Basilius ait fontem erupisse de sepulchro S. Iulittæ martyris, Deo sic assertore, gratiarum fontes limpidissimos ex sanctorum corpore scaturire.

Euseb. l. 1. hist. Eccl. c. 6. Ioā. Cochlæus lib. 3. histor. Hussitar.

Ex SS. PATRIBVS.

S. Ambros. serm. 1. de Sanctis Nazario & Celso. S. Hieron. epist. 53 ad Riparium. S. Aug. epist. 103. ad Quintianum. S. Basil. in psalm. 115. homil.

Ex HISTORIA:

Sozom. l. 7. c. 10. Socrates hist. lib. 3. c. 16. Ruffinus histor. l. 2. c. 33. Exod. 13. 4. Reg. 13. Actor. 5. & 19.

S. Basilius orat. de S. Iulitta. Genes. 2.

Paupertatis cum sanctitate mirum commerciū.

Sicut autem fluuius qui egrediebatur de loco voluptatis, inde diuiditur in quatuor capita, quæ vniuersam terram orientalem alluunt, scilicet

scilicet in quatuor fluuius ille flumina dispescitur: ita & gratiarum fluuius, qui è reliquiis sanctorum olim effluxit, postera mundi ætate diuisus est in quatuor veluti capita, cùm in quatuor mendicantium ordinum instituta defluxit. Etenim senescente mundo nullibi tam crebra miracula, sicut apud mendicantes illa scaturiunt: vbi non ossa modò sanctorum pauperum, imò & vestes aliáque eorum vsui concessa spirant quidpiam salutare, ita vt ægris affluentibus ad Ecclesias vbi conduntur sacræ reliquiæ, petatur ab eis, vbi est locus vbi posuerunt eum.

Ipsi etiam Gentiles diuinum aliquid subodorati sunt in Philosophorum suorum reliquiis. Nonne magno vænijt lucerna illa Epicteti, qua sola diues agebat noctes insomnes, vt instaret Philosophiæ. Nonne & Iulianus apostata qui ad Ethnicos ritus se totum composuit, flagella illa quibus tentabatur constantia puerorum Spartanorum, magnifecit, sicut & zonam Anaxagoræ. Quanti emisset impius ille lachrymas Heracliti, & quàm vltro idem licitatus esset gentilis æui anilia figmenta, quæ ei obiicit coæuus S. Gregorius Nazianzenus,

S. Greg. Nazianz. orat. 3. in Iulian.

Regis Christianissimi Henrici IV. amor in Venetos.

Nostrates etiam Reges Galli, nonne miraculo sunt exoticæ genti? Nonne Regum Galliæ sacræ manus, vt cælitus vnctæ fundunt miracula, tactu suo strumas detergendo, vt & ipsi experti Hispani, Gallorum æmuli ingenuè confitentur: diceres etiam Gallorum animos refluere in gladios eorum, vt arbitrata est Respublica Veneta quæ gladium Regis Henrici IV. Galli ab eo Rege dono missum, adeò veneratur vt habeat thesauri instar. Item & Dynasta præpotens Polonus, Comes Tancinus valedicens Henrico Tertio ab eo petiit ligulam caligarum, vt eam cuti suæ insereret in monimentum amoris quo ardebat, Rex beneficus detractum sibi annulum dedit huic Polono, qui regium hoc pignus præposuit aliis omnibus gazis: quasi quid regium inesset huic annulo, ex regio contactu. Imò & Turcæ non cultui tantùm habuere sepulchrum Mahometis, sed ossibus Heroum aliquam inesse vim Martialem arbitrantur. Ideo mortuo Schanderbechio Duce eximio Christiano, eius effoderunt tumulum, & hinc eruta ossa, inuicem partiti sunt, facturi amuleta, quæ ex collo pendula putauere inditura animos generosos, quibus Schanderbechius ipse ciebatur,

Du-pleix in Henr. IV.

Idem in Henric. III sub ann. 1574.

Paulus Iouius in elogio Schanderbeckij.

Tancini comitis amor in Henricũ III. Regem Christianissimum.

Ex re medica.

Aquæ Medicinalis efficacia.

Ipsa etiam res medica probat inesse ex contactu virtutem rebus, dum non pharmaca ipsa secundùm substantiam propinat, sed aquas tantùm vbi pharmaca fuere macerata? verbi gratia, quis lienem vult purgare, & bilem refluentem, sic Medicus decernet potum. ℞. aqu. stil. cichor. ℥v. Rhei el. ʒ ij. fol. sen. mund. ʒ iiij. infundantur horis octo, & colaturæ adde sirupi rosarum solutiui ℥ ij. vides hic Rheum neque folia sennæ dari ægro, sed aquam tantùm cui insedere res tales catharcticæ seu purgatiuæ, sicut & ècontra aqua stillatitia etsi cardiaca, fiet lethifera ex contactu rei noxiæ, vt napelli; ita ea, quæ pauperum fuerunt vsui, sunt omnia viuica, sed ea quæ diuitibus vsui fuere noxio, sunt & lethalia: vt de Cnei Seij equo patet, cuius dominus misero affectus supplicio, omnes periere miserè qui eius equo vsi sunt: tres enim domini illius equi, Dolabella, Cassius, Antonius, pessimo decessere fato, vt scribit Gellius. Ita & omnes, qui aurum Tholosanum accepere malè habitos esse, author est Cicero, & fusiùs Gellius vbi supra. Auri pernicies inde affluxit, quòd esset è templo Apollinis deportatum apud Tholosates, vnde cum Q. Cepio Consul hanc vrbem diripuisset, milites eius hoc auro graues, multis acti cruciatibus extincti sunt.

Fernel. l. 4. & 5. de methodo medendi.

Diuitię multos perdiderunt.

Aulus Gellius l. 3. noct. Attic. c. 9. Cic. l. 3. de natur. Deorũ. Strabo l. 4.

Auri Tholosani quanta pernicies.

An putas deesse Astrologis aliqua quæ probent esse reliquias? Minimè verò: nam Mathematici omnes asserunt gradum cui insedit proximè Planeta, induere naturam Planetæ siue benefici, siue malefici: verbi gratia, nascatur quis ascendente primo gradu Arietis, si inde proximè discesserit Saturnus, puer editus erit melancholicus, qui alioquin debuit esse biliosus, quia gradus ille igneus est, atque adeò idoneus bili; si verò Iupiter inde mox abierit, indolis suæ beneficæ reliquias illic superstites refundet in fœtum, qui inde sanguine copioso scaturiet. Ita maleficus planeta malè afficit locum cui insedit, sicut & febris malè agit partes, quæ ex eius præsentia malas inde contraxere reliquias, vt ait Hippocrates, τὰ ἐγκαταλιμπανόμενα καύματα ἐν ὑποχονδρίῳ πυρετοῦ ἀπολυθέντος κακόν. *Reliquiæ febris extinctæ superstites in hypochondrio malæ.*

Ex Mathematica.

Iul. Firmius. Schonerus Origanus, vbi de iudicio Planet. Hippocrates prorrhet. 7. sectione 1.

Non vult inglorias esse reliquias ius canonicum, sed ex Concilio Tridentino incumbit Episcopis instruere plebem de cultu debito reliquiis, item ne manibus profanis attrectentur, sic editus est Canon. *Sanctorum reliquiæ extra capsam ostendi non debent, nec etiam vendi possunt.* Itaque quidquid ganniant hæretici, suus sanctas manebit honos reliquias, & quidquid Dynastæ sæculi præpotentes laborent, vt pingant æternitati, sibi struendo Mausolæa, & tumulos marmore incrustatos, nomen eorum erit inglorium, imò & corpora execranda, vt Domitiani Imperatoris, cuius cadauer Senatusconsulto, ludibrio habitum, proiectum est in Tyberim, futurum esca piscium, quia ciuium facultates vsurpatas, suas fecerat escas.

Ex iure Canonico.

Conc. Trid. sess. 25. de inuocat. sanctorum cap. fina. li. dereliquiis & veneratione.

At Iure Ciuili sancitur honos habendus sanctis incuriis opum & honorum huius æui, sic se habet lex, *Reliquiæ sanctorum, indicio Episcopi in locis sacris debent collocari, nec debent apportari ad locũ profana.* Diuites verò secus si sint infames, deportantur in cloacas. Cæterum etsi mortis lethali falce præcisi sint pauperes: illis congruit symbolum vsurpatum ab Academia Altorfina, quæ rosam excissam suaueolentem depingebat hoc titulo. VIRTVS POST FATA SVPERSTES. Vt enim rosa emortua adhuc spirat odorem gratum, ita & pauperes suaueolent, & quod de suis olim Senatoribus Roma adhuc infidelis dixit, potest eadem iam sanctior vsurpare: Scilicet corpora suorum procerum, licet extincta balsamum exhalare: id est in eorum reliquiis atque cineribus, virtutem suos spiritus exhalare. Proceres autem Romanæ Ecclesiæ sunt pauperes Apostoli, aliique inopes sancti, quorum est VIRTVS POST FACTA SVPERSTES. Huius virtutis atque inopiæ fragrantiam sentiens Deus in paupere, benedicit ei, sicut Isaac filio, de quo sic sacer textus. *Vt sensit vestimentorum eius fragrantiam, benedicens illi ait, ecce odor filij mei sicut odor agri pleni, cui benedixit Dominus: Det tibi*

Ex Iure Ciuili.

Lege decernimus 26. C. de Episcopis. Lib. Symbol. Academia Altorf.

Morale.

Gen. 25.

tibi Deus de rore cœli, & de pinguedine terræ, abundantiam frumenti, vini & olei, & seruiant tibi populi, & adorent te tribus, esto Dominus fratrum tuorum, & incuruentur ante te filij matris tuæ, qui maledixerit tibi, sit ille maledictus, & qui benedixerit tibi, benedictionibus repleatur. Verè pauperes agri pleni, vnde seges vberrima virtutum omnium, illic madet ros gratiæ desuper illabentis; ante pauperes extinctos accenditur oleum in pendula lampade, eorum tumulis inferuntur panes & vinum, vt presbyteris aut egenis erogentur, incuruarunt ante eos eorumque cineres, Principes, imò & ipsi Pontifices, habetque Hieronymus inde luculentum argumentum præferendi tunicam Pauli vtique viri sancti Eremitæ Regum Gazis, cùm sic feruidus exclamat anhelans inopiam.

S. Hieronym. sic e〈x〉cludit vitã S. Pauli eremitæ.

Pauperibus cœli patent.

Libet eos interrogare qui sua patrimonia ignorant, qui domos marmoribus vestiunt, qui vno filo villarum insuunt prædia, huic seni nudo quid vnquam defuit? vos gemma bibitis, ille naturæ concauis manibus satisfecit, vos in tunicis aurum texitis, ille ne vilissimum quidem indumentum habuit mancipij vestri. Sed è contrario illi quidem pauperculo paradisus patet, vos auratos gehenna suscipiet, ille vestem Christi nudus licet, tamen seruauit, vos vestiti sericis, indumentum Christi perdidistis; Paulus vilissimus puluere coopertus, iacet resurrecturus in gloriam, vos operosa saxis sepulchra premunt, cum vestris opibus arsuros. Parcite quæso vobis, parcite saltem diuitiis quas amatis. Cur & mortuos vestros auratis obuoluitis vestibus? Cur ambitio inter luctus lachrymasque non cessat, an cadauera diuitum nisi in serico putrescere nesciunt? Obsecro quicumque hæc legis vt Hieronymi peccatoris memineris, cui si Dominus optionem daret, multò magis eligeret tunicam Pauli cum meritis eius, quam Regum purpuram cum pœnis suis. Hæc ille, cui ego occino hoc effato.

QVÆ DE PAVPERE SVNT RELIQVA, RELIQVIÆ SVNT; AT DE DIVITE QVÆ RELIQVA, HÆC SVNT DELIQVIA, ATQVE QVISQVILIÆ.

EIS QVI PAVPERES VNGVNT suis eleemosynis, dicitur, ite, nam profectus eorum eleemosynis adiuuatur.

In hæc verba:

Ecce locus vbi posuerunt eum, sed ite.

SECTIO VIII.

MVlieres beatæ quæ perrexerant ad monumentum vncturæ corpus Christi, redierunt eodem aromate prædiuites, motuque Angeli percitæ, ad hanc vocem, ite, hauserunt spiritus ampliores. En reuera typum eleemosynæ, quam qui erogat, non amittit, sed quasi Deo fœnerans reportat ad vsuram; nam ei gratia adijcitur, qua gressu velut pernice ambulans in via virtutum; callem hunc impigrè emetitur, & hoc Theologia tibi facit palam.

EX THEOLOGIA.

S. Thom. 1. 2. q. 68 art 1.

Gratiæ Dei excitantis necessitas.

Isai. 11.

Homo vt sui impos moueri nequit in bonum, nisi aliquo motore ciente: motor alius est naturalis, alius vero supernaturalis? motor naturalis est ipsa ratio hominis, quæ suggerit actiones consonas naturæ humanæ, quæ virtutibus acquisitis potentias facit faciles ad bonum, & motus hic à virtute impellente, effectus sortitur egregios: inde enim Philosophi, casti, sobrij, alijsque extitere miraculo, vt Plato, Pithagoras, & Socrates, aliique huius res〈pe〉ctæ Philosophi; sed homo cùm à Deo percellitur, valentiori fertur œstro, fit autem mobilis homo à Deo ex donis Spiritus sancti, quæ in hoc dispescuntur à virtute, quòd virtus hominem facit susceptiuum motus à ratione suggesti, sed donum Spiritus sancti, hominem accingit vt Deo monenti, vegetiore feratur impetu: inter hæc autem dona est pietas, cuius pars non modica est eleemosyna, ideò mulieribus quæ venerant ad monumentum erogare eleemosynam seu opus misericordiæ dicitur (Ite) quia pietas vt donum Spiritus sancti, facit pias mentes mobiles ad excelsa: nam si pietas naturalis Philosophos excitauit ad leuandam pauperum inopiam, quid faciet pietas illa quæ desuper est indita fidelibus, quos spiritus sanctus non sinit indonatos? Eleemosynam gressus nostros vrgere in cœlum ipse Dominus ait, dum hortatur. *Date eleemosynam, & ecce omnia munda sunt vobis.* Cùm porrigit tibi manum pauper, eâdem te manu ad cœlum vehit: Audiendus in hoc themate Chrysologus, *Manus pauperis Abrahæ sinus est, vbi quicquid pauper acceperit mox reponit. Thesaurus cœli est manus pauperis, quod suscipit ne in terra pereat reponit in cœlum. Thesaurizate inquit vobis thesauros in cœlo. Manus pauperis est gazophylacium Christi, quia quicquid pauper accipit, Christus acceptat. Da ergo homo pauperi terram, vt accipias cœlum. Da nummum, vt accipias regnum. Da micam, vt accipias totum: Da pauperi, vt des tibi, quia quidquid pauperi dederis, tu habebis, quod pauperi non dederis, hoc habebit alter. Clamat Deus, misericordiam volo, qui quod vult Deus, Deo negat, à Deo sibi quod desiderat vult negari. Est in cœlis misericordia, ad quam per terrenas misericordias peruenitur.* Ait illas misericordias, nostros ciere gressus. Et Chrysologo suppar Augustinus sic. *Fœcundus est ager pauperum, citò reddit donantibus fructum. Via cœli est pauper, per quem venitur ad patrem; incipe ergo erogare si vis non errare, dicit tibi Christus: Da mihi ex eo quod dedi tibi, de meo quæro, da & redde, habuisti me largitorem, fac me debitorem, habeam te fœneratorem, temporalia mihi das, æterna tibi restituam, te ipsum tibi reddam, quando te mihi reddidero.*

Ex SS. PATRIBVS:

Eleemosynæ efficacia.

Serm. 8.

De verbis Domini.

Eleemosyna familiaris est Turcis.

Nec ea vis eleemosynæ Turcas latet qui eo tempore quo ieiunant, mensas habent cuiuis pauperi lautè dispositas, habentque in votis optima quæque dare pauperi, quia eleemosynam aiunt ad Deum deferri, eorumque largas eleemosynas demiratus est præsens Guillelmus Postellus.

EX HISTORICIS:

Guil. Postel. in relatione eorũ quæ vidit apud Turcas.

Pausanias in Eliacis.

Zeno Imperator eleemosynæ virtutem expertus.

in prato spir. cap. 175.

Elei etiam olim & ipsi infideles, aras suas frondibus oleæ obtegebant, facturi Deos suos propitios olea, quia ea eleemosynam refert, quia iustitiæ Dei gladius vindex fit hebes & obtusus in eos quos tutatur eleemosyna, vt videre est in Zenone Imperatore, qui cùm virginem

egregia forma deperiret, eam rapuit, inuitâ matre puellæ, quæ dum reclamaret opem Beatæ Virginis Mariæ, & expeteret pœnas crimine tanto dignas, apparuit ei Regina virginum, asseuerans sibi maximè esse cordi vindicare scelus ab homine obscœno impiè perpetratum, qui homo nequam iam luisset pœnas, nisi eleemosynæ eius quas quotidie erogabat sæpius obstitissent. Hinc infero eleemosynam quæ reprobum impediit, quin ad tartara truderetur, si fiat ab homine iusto, accelerare gressus eius cœlum versus, sicut & expeditè voluitur ea rota cuius axis oleo perunctus est. Ille enim qui multis sua bona erogauit, ab iisdem pro eo rogantibus adiuuatur, vnde scitè ait Chrysologus. *Frustra accusant peccata, quem pauper excusat.* Ea fortasse ratione victor extitisset Baiazethes ille Turcarum Imperator, si morem gessisset cuidam benè consulenti. Sic ille consultor aiebat auaro illi qui suas secum gazas vehebat. O præpotens Imperator, Tamerlanem adorturus eroga tuas opes militibus tuis, vt alacriores militent tibi, quem alioquin vt tenacem non sequentur, & tunc tibi victo cadent opes, vt cessuræ in victoris arbitrium, quas si nunc elargitis exercitui iam nutanti ad occursum Tamerlanis, cuius numerosior exercitus, tuorum animos iam dissoluit, milites tui, auro stabunt impertito, qui iam labant tua sordida parcitate, nec tibi sic impertitæ deperibunt opes: nam earum ope victor factus, cedent in ius tuum castra Tamerlanis, quæ ditiora sunt tuis. Non audiit consultorem Baiazethes, qui vtroque exercitu coeunte derelictus à suis habitus est ludibrio ab hoste, qui eum captum vinculis aureis præpeditum risit, & caueæ ferreæ addixit, vbi miserè disperiit. O homo prædiues! si das pauperi, ille tibi suam præstabit opem contra hostilia castra vitiorum quæ te oppugnant, si negas, nemine tibi suffragante facili negotio inimicis inuentibus exuetis. Ideò benè monet Chrysologus. *Homo da in terra pauperi, quæ tibi manere vis in cælo, Homo commoda hic pauperi, si vis ibi regnare cum ipso.* Sed quia bonum non est bonum, nisi benè fiat, audi eleemosynæ circumstantias. Ex ipso iure canonico, prima est vt fiat in gratia, vt habet iste Canon. *Eleemosynæ & sacrificia non placent Deo quæ offeruntur ab impiis.* Secunda est vt de benè partis fiat, ideò ex Canone. *Eleemosynæ non sunt faciendæ ex fœnore vel vsuris, nec ex quolibet malè acquisito.* S.Thomas tertiam addit conditionem, scilicet charitatem debere ordinatam esse, ideò eleemosynas debere fieri melioribus, & dantibus spiritualia, ab eis enim recipiũtur orationes pro fœnore, vt videre est in religiosis, qui iugiter in oratione excubant pro benefactoribus suis, & Christum religiosos aliis prætulisse pauperibus liquet ex his; *Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, vt cum defeceritis recipiant vos in æterna tabernacula.* Vbi Augustinus. *Qui sunt qui habitabunt æterna tabernacula, nisi sancti Dei? & qui sint qui ab eis recipiendi sunt in tabernacula, nisi qui eorum indigentiæ seruiunt.* Ipso etiam iure ciuili cautum est vt sit distinctio meritorum in eleemosyna facienda, vnde hæc lex. *Super eleemosynis faciendis constituti ciues, non debent illas extraneis pauperibus dare.* Quæque igitur ciuitas suos alat mendicantes non externos. Eleemosynæ sic elargitæ quadrat symbolum quo Villaua pingit oleum oliuæ aliis liquoribus eminens, hac voce, SVPERAT QVIA FVSA LIQVORES. Ita misericordia effusa in pauperes, transcendit alia bona opera, & ne videar prædicare Capucinis mendicis, supersedebo, nec patiar alias loqui scientias, sufficiat tibi hoc decretum.

S. Chrysol. serm. de Epulone & Lazaro.
Chalcondylas in hist. Turcar. in vita Baiazit.
Baiazethis auaritia eum perdidit
Eleemosyna vt proficiat qualis esse debet.
S. Chrysol. serm. 9.
EX IVRE CANONICO:
Can. scriptum est 14 q. 5. Canone, neli-te 14. q. 5.
S. Thom. 2. 2. q. 32. art 9.
Lucæ 16.
S. Aug. serm. 35. de verbis Domini.
EX IVRE CIVILI.
Lege finali. C de annon. ciu. l. 1.
EX SYMBOLIS.
Villaua lib. Symbol,
Eleemosynæ dignitas.

PAVPERI GRATIAM CVM DAS, GRATIA DEI TE CIRCVMDAS.

HOMILIA
IN DIE PASCHALI.
SVMMA HOMILIÆ.

1. EX Philosophia cùm omne agens intendat finem, Christus tota suæ vitæ serie Resurrectionem intendit, quæ est finis Passionum eius: nam, vt inquit Paulus, si Christus non resurrexit, inanis est fides nostra, ideò dæmon vt Gentiles & Iudæos auerteret à recto fidei tramite deuiantes, ridiculam fecit resurrectionis fidem, vti etiam hoc fine expuncto, tollit de medio virtutum praxim quæ eò collimat.

2. Ecclesia quotannis Pascha recolit, vt fidem resurrectionis adstruat. De hac resurrectione dicturus hoc sumo inuentum Homiliæ, ego comparo Christum vermiculo serico, id est bombyci, & ostendo ortum & vitam vtrique affinem.

3. Vt bombyx opere consummato, abdit se tumulo, vnde exit alatus; ita Christus, vltro & lubens tumulatus est, sed inde exiit, de morte agens pompam & triumphum.

4. Resurrectione sua Christus nos etiam suscitat, vt & bombyx, vbi exiit è tumulo suo, grana edit quibus alij vermiculi serici prodeunt, qui etiam suscitabuntur è sepulchro suo, Christus post resurrectionem suam, virtutum ideas superstites nobis reliquit, in quibus est germen vitæ æternæ.

5. Demum finio insinuans quo calle sequamur IESVM resurgentem.

PRÆFA

PRÆFATIO.

Non est hic, surrexit. *Matth. 28.*

IOSEPH *ille Patriarcha qui domum Putiphanis, tantis sibi deuinxerat obsequiis, iniquè à domina sua desertur ad iudicem, qui carceri eum addixit tribus annis, sed Deo custodis ergastuli animum inflectente, Ioseph squalorem loci nesciuit. Sic enim habet Codex sanctus.* Fuit Dominus cum Ioseph, & misertus illius, dedit illi gratiam in conspectu Principis carceris, qui tradidit in manu illius vniuersos vinctos. *Iniquiore iudicio morti adiudicatus est Christus, synagoga eum deferente ad Pilatum, cuius instituto, tumulus Christi, custodia cinctus est ad cautelam, milite armato agente excubias ad sepulchrum. Sed Deus tradidit in manu eius omnes vinctos, nam si Ioseph non inglorius fuit in carcere, Christus insignior fuit in tumulo, vnde vinctos è limbis soluit & eduxit. Post triennium Ioseph emersit ex sua custodia, futurus Prorex in Ægypto. Post triduum Christus nullo eductore qui praeiret ad ducatum, sed virtute sua peruasit molem impositam sibi & sepulchro, vt corregnaret Deo Patri suo. Luxerat vt extinctum filium suum Ioseph, alter Patriarcha Iacob; sed detersit luctum, vbi audiit ab aliis suis filiis.* Filius tuus Ioseph viuit & regnat in Ægypto. *Luxit B. V. Maria filium suum IESVM cui & ingemuit morienti, adstans cruci, lachrymis largo profluuio manantibus alluit corpus Christi, è cruce depositum, vbi pendulum illud aspexerat oculis vberrimo fletu delibutis. Illi & Ecclesia non modo condoluit, sed & collachrymata est, occinens illud Ieremiæ.* Cui exæquabo te, & consolabor te Virgo filia Sion; magna est enim velut mare contritio tua, quis medebitur tui? *Sed Deo mæstas alternante vices, eadem Ecclesia compassa nuper orbæ Matri, eidem & congaudet, dicens: Filius tuus viuit & regnat.*

Gen. 39.

Iosephi Patriarchæ & Christi comparatio.

Thren. 2.

REGINA COELI LÆTARE, ALLELVYA.

EXORDIVM HOMILIÆ.

ABditarum rerum Philosophia sagax indagatrix, hoc versat axioma vsquequaque verum, & Aristoteli frequens. *Finis est causa causarum:* Mouet enim finis causam efficientem, vt suam vim exerat ad edendas actiones consonas fini qui percellit & excitat omne agens, & licet in executione, finis minor natu sit in causis; in intentione tamen aliis omnibus præit causis suâ geniturâ? Etenim quæuis causa se accingens ad agendum, & explicans suas vires, præsciit antea quo sit operatura fine, nec in physicis tantùm stat illud axioma, sed & in rebus quæ ad fidem pertinent, viget quàm maximè, vt videre est in mysterio quod hodie recolit Ecclesia, quæ nuper obiecit quidem Christum exuentem nostri corporis exuuias in morte quam obiit, sed hodie rediuiuum memorat exurgentem. Et hæc resurrectio Christi prima fuit intenta à Deo, licet ei præierint tormina passionis. Nam ex Hugone Cardinali. *Mors principalis, sed resurrectio complementum.* In ea quippe situs est fructus ærumnarum, quas iniit Christus, nostræ salutis ergo. Si enim ab occubitu suo minimè surrexisset Christus, & resurrectionis nostræ ideam non dedisset, perperam & incassum, hominum ille sospitator tot agones exantlasset.

Ex PHILOSOPHIA: *Aristoteles l. 2. physic. tex. tu 31.* Finis est causa causarum.

Hugo Card. in Psal. 40.

Itaque hodie, ex Hugone complementum colimus mysteriorum Dei, dum celebramus Pascha; nam ad resurrectionem collimabant ea, quæ Deus homo edebat egregia, & hæc est velut fibula, nexu indiuiduo ligans omnia fidei nostræ arcana, vt benè arguit Paulus. *Si Christus non resurrexit, inanis est prædicatio nostra, inanis est fides nostra.* Quasi diceret cum Hugone resurrectionem esse omne fidei complementum. Et hoc Dæmonem non latuit, qui vt homines infidos faceret, & à ritu Christiano alienos, ridiculam fecit resurrectionem gentibus & Hebræis. Nimirum gentes Paulo hoc prædicante mysterium Athenis, subsannabant illum vt ait Lucas: *Cum audissent autem resurrectionem mortuorum, quidam quidem irridebant.* Ex Hebræis verò Sadducæi Christo eo nomine fuerunt iniurij, vt resurrectionis assertori. Conuenerunt enim Christum vt hoc infirmarent dogma, quod merum figmentum esse contendebant, ex hoc quòd mulier viro mortuo repetens varia coniugia, in resurrectione diuortia suscitaret inter legitimos suos olim coniuges. Imò & Philosophia clamans, à priuatione ad habitum, non dari regressum, hoc dogma non sustinet. Quippe ait resurrectionis fidem, rationi qua sola constat homo, penitus aduersari. Et in hoc nota versutiam Sophistæ Angeli, hominum callidi deceptoris, vt multos faceret à virtute deuios. Non prima fronte in abruptum vitiorum præcipites egit, sed facta resurrectione dubia suasit esse irrita omnia quæ obeunt media, fideles Christo addicti: Cùm enim finis sit causa causarum, resurrectione expuncta ex fide nostra, certissimè omnia egregia facinora, quæ ad resurrectionem conducunt, homini nauseabunt. Eam ob rem Ecclesia acta Spiritu sancto præ omnibus festis hoc voluit insignire ritu indicto sub piaculo, scilicet vt cùm liberum sit cuique vacare ab Eucharistia, diebus aliis quantumuis solemnibus: hac die tamen nemo sit sui iuris. Quippe omnes Christo se deuouent illi conuiuantes hoc epulo sacro, quo nouo fœdere quasi inito cum Deo, spe concepta de resurrectione sua noua obsequia paciscuntur. Imò vt vberiùs Ecclesia gestiat, Psalmorum pensum abbreuiat, decurtans officium, hymnorum loco, omnibus horis ingeminans illud Psalmistæ tripudium: *Hæc est dies quam fecit Dominus, exultemus & lætemur in ea.* Nimirum Alma parens Ecclesia scit fideles, si cogitent resurrectionem quæ beabit homines, virtutum etiam callem qui eo vergit, inituros. Igitur Auditores hodie benè pasti opimo corpore Christi, hæc est dies quam fecit Dominus, vt nos ad exemplum sui extinctos reficiat, adunando corpus & animam. Exultemus & lætemur, animo habentes hoc fixum, vt hæc resurrectio quæ est causa finalis omnium agonum Ecclesiæ, nos vrgeat & excitet validè ad virtutis praxim huic fini consonam fortiter obeundam. Vt resurrectionis ideam aliqualem ingeram, eius quæ nos manet, instante mundi deliquio, explicabo hodiernam Christi rediuiui resurrectionem.

1. Cor. 15.

Resurrectio Christi est complementum mysteriorum fidei.

Act. 17.

Matth. 22.

Resurrectio à quibus impugnata.

Psalm. 17.

rectionem. Dicam primò Christi comparationes cum vermiculo bombyce, qui vbi suas impleuit vices, claudit se tumulo, & resurgit alis assumptis.

Secundò dicam, quid emolumenti ad nos deuenerit, Christo suscitato. Quemadmodum verbi Dei præcones doctissimi, edocturi plebem imperitam non Græcè loquuntur, aut aliâ quâuis erudita lingua, sed idiomate vernaculo, populo rudi se aptantes, suos edunt conceptus; ita Deus in codice sacro, suum eloquuturus in humanis exordium, symbola non assumpsit erudita, difficilia captu, sed rebus vsus est obuiis passim, & quæ abditi sensus nesciunt inuolucra. Quippe in eo Psalmo qui totus est præsciens Christi patientis, sic Psaltes rerum dominium pingit. *Ego sum vermis, & non homo, opprobrium hominum & abiectio plebis.* Nomine vermis, bombycem ego suspicor, vermiculum qui sericum net, & pectit; hoc enim humili typo huiusce vermiculi, Deus ortum suum ex Virgine, vitæ totius & seriem, nec non & exitum, imò & reditum ex sepulchro, nobis breuiter sanè & mysticè lineauit.

Psalm. 21. Christi cum verme comparatio.

Vermiculus ille antequam efformetur in vermem, præexistit in modum grani adeò tenuis, vt dissectionis sit penitus impatiens, Verbum caro factum ante carnis vsum quam assumpsit, præexistit ab æterno. *In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum.* Æternitas autem est tota simul, ex Boëtio sic eam describente. *Æternitas est interminabilis vitæ tota simul & perfecta possessio* Adde quod granum hoc rotundum, suâ hâc figurâ, Verbum esse æternum enunciat, æternitas enim orbiculari forma, typicè figuratur.

Ioan. 1.

Boët. lib. 5. de consol. prosa 6.

Granum illud est subobscurum, ita & quid sit Deus, non obscurum modò est, sed & ineffabile, quia *Posuit tenebras latibulum suum. Nubes & caligo in circuitu eius.* Cabalistæ Dei naturam, penitiori rimantes indagine, Deum vocant aleph tenebriosum, pingentes litteram Aleph א in ora abyssi tenebratum, & Gentiles olim simulachrum Dei, marmore nigro efformarunt symbolicè, Deum esse inuium cognitioni nostræ, illa nigredine designantes.

Psalm. 17. Psalm. 96. Rober. Flud. in li. Cabala. Pierius in Hieroglyph. de Deo.

Ex SS. Patribus:

Germen illud sinu mulieris fotum, componitur in animalculum adeò exiguum, vt fallat sensum, Deus illapsus in sinum Virginis Mariæ quæ æstuauit amore Dei, igne decocta Spiritus sancti quo ignita incanduit tota, inquit Ildefonsus; Deus, inquam, ex sinu Virginis exiit, habitu inuentus vt homo, sed adeò exilis vt se esse vermem prædixerit non hominem, exortum suum sacro Codice prælibante. Et hanc exilem huius vermiculi speciem Paulus explicare volens ait. *Exinaniuit semetipsum, formam serui accipiens.* Isaïas non paruum, sed paruulum nuncupat, adeò erat cordi Domino Deo humilitas, vt ab ea maluerit dici paruulus, quàm à diuinitate Deus. In eam se composuit epitomen Verbum abbreuiatum super terram, vt turgentes hominum animos, hac sua humili indole sugillaret.

S. Ildef. de laud. Maria

Philip. 2. Isai. 9.

Hunc scopum obiicit Bernardus, Christum scilicet ad quem oportet collimare. *O sponsa Christi agnosce, quia Deus humilis venit: agnosce quia se in forma serui humiliauit, ambula sicut ille ambulauit, sequere exemplum eius, imitare vestigia illius, esto vilis, esto despecta, esto abiecta, displice tibi; qui enim sibi vilis est, ante Deum magnus est, qui sibi displicet, Deo placet, esto paruula in oculis tuis, vt sis magna in oculis Dei. Qui extollitur, humiliabitur. De excelso grauior casus est, de alto maior ruina est, humilitas casum nescit, humilitas ruinam nunquam incurrit.*

Bernard. lib. de modo bene viuendi serm. 19. Christi humilitas quanta.

Vermis ille adolescit ad oculum, & mirum est ex quam tenui præludio exurgat in longiusculam molem. De puerulo Iesu, hoc habet textus sacer. *Iesus proficiebat sapientiâ, & ætate, & gratiâ apud Deum & homines.* Id est qui apud Deum erat perfectissimus, aperiebat per singula momenta temporum, nouos gradus insitæ virtutis vt benè Bernardus. *Tu homo cùm proficis, non quando, nec quantumuis proficis, sed te nesciente tuus moderatur profectus, & tua vita disponitur, at verò puer IESVS, qui disponit tuam, ipse disponebat suam, & quando & quibus volebat sapiens apparebat, & quibus & quando volebat sapientior, quanquam in se nunquam esset nisi sapientissimus.*

Luc. 2.

Homil. 2 super Missus. Profectus animæ & Christi in quo differat.

Vermis ille, pinguis cibi nescius, modico tantùm gramine pascitur, & Christus non modicè tantùm vixit, sed & impastus multos egit dies. Bombyx ore sericum net, illud in tenuia fila trahens, aptum ad vestes texendas tanti pretij, vt æuo Aureliani Imperatoris, serici fila pensarentur auro. Christus ore suo dedit quo tegamur, cùm viam edocuit, quâ possumus ipsomet auspice, virtutum omnes habitus insectari, Bombix quietis impatiens ferias nescit, sed tandem impigrè operi insistit donec pensum suum reddiderit integrum; ita & Christus impiger, in breui expleuit tempora multa, vt Bernardus luculenter. *Ipse hominus saeculique author, quandiu in terris visus est, & cum hominibus conuersatus est, nunquid stetit? Et quidem teste scriptura, pertransiit benè faciendo & sanando omnes; pertransiit ergo, sicut non infructuosè, ita non remissè, non pigrè, non lento gressu, sed quemadmodum item de eo scriptum est. Exultauit vt gigas ad currendam viam. Porrò currentem non apprehendit qui & ipse pariter non currit, & quid prodest Christum sequi, si non contingat consequi? Ideò Paulus aiebat: Sic currite vt comprehendatis. Ibi Christiane, tu fige tui cursus profectusque metam, vbi Christus posuit suam, factus est obediens vsque ad mortem, quantumlibet ergo cucurreris, si vsque ad mortem, non perueneris, brauium non apprehendis, brauium Christus est, quod si illo currente tu gradum sistis, non Christo appropias, sed magis elongas, timendumque tibi est, quod ait Dauid. Ecce qui elongant se à te Domine, peribunt.*

Ex Historia.

Flauius Vopiscus in Aurelian. Aureliani Imperatoris modestia in vestibus.

S. Bernard. epist. 254. Actor. 10. Perfectionis studiū debet esse impigrum.

Psalm. 18.

1 Cor. 9. Philip. 2.

Psalm. 72.

Opere suo consummato bombix tumulum sibi parat, quo ipse lubens includitur; ita & Christus salutis nostræ expleto negotio ait in cruce, *Consummatum est.* Et spontaneam mortem appetens alieno non inuitus tumulo reconditur. Nam vt præfatus est Isaïas: *Oblatus est quia ipse voluit.* Tandem vermiculus assumptis alis erumpit de sepulchro suo, ita & Christus post triduanum decubitum, velut aliger pernix, & vegetus exurrexit. Vt indubia resurrectionis Christi fides staret, ille discipulis, imò & Iudæis antea prædixerat, lalitans corporis sui templum dissolutum, post triduum suscitandum, sic vt ait Chrysologus: *Dedit resurrectionis fidem, & fides resurrectionem* Christi à mortuis suscitati: prior præco fuit Angelus clamans.

Isaia 53.

Ex SS. Patribus. Serm. 74. Matth. 28. Christus Dominus vitæ & mortis.

clamans. *Surrexit non est hic.* Quod non inconsultè factum est, vt monet Chrysologus. *Videt quia venit Angelus, vt factis assereret seruus, quæ Dominus prædixerat verbis, & doceret moriendi, & viuendi penes illum potestatem fuisse, qui ante mortem suam prædixerat resurrectionem, nam vtique qui scire potuit, potuit & cauere, sed quia vincere potuit, declinare contempsit, qui resurgentis gloria sepeliuit morientis iniuriam.* In ore Christi & Angeli, duorum testium probatorum stet igitur resurrectionis fides inconcussa.

Chrysolog. serm. 75.

Synagoga impugnauit fidem resurrectionis.

Sciebat Christus coituram Synagogam, vt inficiaretur hominem quem Crux indecora sustulisset, potuisse resurgere: sciebat rerum omnium ille spectator, Iudæos omnes in hanc fidei arcem arietem impulsuros, & eam ob rem cautione adhibita prædictionis suæ & Angeli nuntiantis illud mysterium, occurrit fidei infirmorum, nutantes sic animos præuisione sua confirmando. Non fuit Dauid inscius technarum quas molita est Synagoga, cùm custodes adhibuit ad sepulchrum, vt eluderet potentiam Christi resurgentis, sic ex persona Verbi in humanis loquitur Psaltes. *Verbum iniquum constituerunt aduersum me, dixerunt, numquid qui dormit adiiciet vt resurgat?* Huius versus exegesim adfert Hugo breuiloquio insignem. *Verbum,* contra verbum Dei, *iniquum*, contra æquitatem, *constituerunt*, contra iudicem, *aduersum me*, aduersarij veritatis: *numquid qui dormit.* Mors Christi dormitio dicitur, quia breuis; *Adiiciet vt resurgat*, Mors Christi principalis: Resurrectio complementum. Verè verbum iniquum statuêre Iudæi cùm dixêre custodibus. *Dicite quia vobis dormientibus venerunt discipuli eius & furati sunt.* Quid tam iniquum quàm iniquos armari ad iniquitatem asserendam, vt solo adæquetur solium æquitatis. Vt cæca est malitia, excæcauit & Iudæos malitia eorum, vt benè sugillat eos Augustinus. *Dormientes testes adhibes, verè tu ipse obdormisti qui scrutando talia defecisti.* Augustino bilem mouit insana Iudæorum calliditas, & insulsum consilium, quo custodum testimonia præuenerunt. *Damus vobis pecuniam, & dicite quia vobis dormientibus, venerunt discipuli eius; & abstulerunt eum. Quid est quod dixisti, ô infœlix astutia? Tantúmne deseris lucem consilij pietatis, & in profunda versutia demergeris vt hoc dicas?* Sanctus Hieronymus in hunc locum ait Iudæos infudisse sibi verbum impietatis.

Psalm. 40.
Hug. Card. in Psal. 40.

S. August. in Psalm. 63.

S Aug. vbi suprà.

S. Hieron in Matth. c. 28.
Rom 6.

Ex Historia: *Du pleix in Clodouao sub ann 499.*

Sed frustrà arietatum est, Christus iam non moritur, mors illi vltra non dominabitur. Iudæi diffiteantur vti libuerit Messiæ deitatem mentientes non surrexisse a mortuis, nos in ea fide sumus, quæ affulsit olim Gallorum genti, cum Rhemigio initiante mysteriis fidei præpotens illud regnum, populus ille vltro pessumdans sua simulachra, illorum ritus penè abdicauit. Cunctabatur Rex Clodouæus dare nomen Christo, nescio quid dubius adhuc anhelabat, nutabat animus vale dicturus idolis suis, populi sui mentem super hac re anxius timans, expectabat an Deos insolitos, insolito Deo scilicet Christo postponeret gens hactenus infidelis. Vt rescière Galli Regẽ cunctabundũ in dandis manibus Christo quia metuebat regno, fortè perituro ob defectionem populi pertinacis in cultu idolorum: omnes animo concorde conuenerunt Regem exclamantes inculta voce. O Rex abdicamus vltro Deos mortales, scilicet Heroës mortuos quos incautè coluimus, & obstringimus tibi fidem nostram, nullum nos habituros vnquam Deum præter Iesum immortalem, à cuius cultu resilire nolumus vsquequáque. Hac feruida professione fidei Clodouæus animæquior, Sancto se Rhemigio tradidit instituendum, qui sacrâ disciplinâ imbutum Regem, baptismo alluit, & hac deifica aqua exuberante, submersa sunt Galliæ simulachra. O fœlicem Galliam si stetisset soli addicta Deo immortali! sed quia nebuloni Caluino, non mortali tantùm, sed mortis æternæ mancipio, aliqua parte sui dedita est, sæpius infirmatur. Nam vt benè Cardinalis Hosius ait, non coëunt Christus & hæresis.

Clodouæus quare moras fecit in fide suscipienda.

Christus est Deus immortalis.

Dij Gentiles sũt mortales.

Quid, ô fideles, insectamur opes, gloriam, corporum speciem egregiam, & deliciarum illecebras? Caduca sunt hæc omnia. Esto, ô reprobe, ista sint tibi Dij quibus à teneris vnguiculis es deuinctus. Dij sunt: sed mortales, ini cum hoc multiplici simulachro diuortium, & da manus Christo qui resurgens à mortuis non moritur modò, sed eos qui se ei deuouent facit immortales. Resurrectionis reuerà ingens est arcanum, sed ei multa naturæ vernacula suffragant, & in his est ubiuis bombyx, quem quidam tulit olim pro symbolu: volens enim indicare, se emersisse ex periculo, in quod ex composito incurrerat, pinxit, peruadentem suum tumulum illum vermiculum aligerum, hoc titulo, ET FECI ET FREGI. Sed hoc lemma Christo resurgenti titulo potiori coaptatur. Etenim Christus volens tumulo reconditus est, vltro se laqueo mortis inseruit, sed & fregit. Offerens se, fecit vt iniret vincula, ET FECIT ET FREGIT, & vt Præcentor regius occinit. *In retiaculo eius cadent peccatores singulariter sum ego donec transeam.* Omnium hominum pendulas exuuias orbe toto mors ostentat, in titulis vexillorum quæ sepulchris imminent, aut abscondit in tumulis; sed exurgens Christus, plerosque eripiens morti secum excitauit. Sic enim habet sacer textus. *Multa corpora Sanctorum qui dormierant, surrexerunt.*

Ex symbolis.

Baptista Port. hoc symbol. vsus, author. Cæsare Capacocio lib. Italò impresso.

Psal. 140.

Matth. 27.

Præter bombycem, assertorem domesticum resurrectionis, semina omnia, in putredine extincta, resurgunt in stipite recens emergente. Et ne ab aliis tritum callem ingrediar, omnium loco, satis erit Phœnix qui compacto busto, funerisque sui pompâ peractâ, vltro occumbit, vt ait Tertullianus: *Phœnix de singularitate famosus, semetipsum libenter funerans renouat natali fine discedens.* Vnde Græcis dicitur ille Resurrectionis indubius testis, θνήσκων οὐκ ἀποθνήσκων. Moriens non moriens, quis ergo dubiam rem faciet cui vndique conclamatur?

Resurrectio probatur ex multis naturæ exemplis.

Tertull. lib. de Pallio.

Et ipsa tumulandi Christum formula loquitur mortem fuisse ab eo alienam: in sepulchro enim alieno conditus est, idque à mysterio non esse procul edisserit Ambrosius. *Habeant tumulum qui sub lege sunt mortis, victor mortis non habuit tumulum, non enim ille sepulchrum mortis desiderabat, qui de morte triumphum quærebat, in aliena sepultura Dominus iacuit, quia pro aliena moriebatur salute: vt quid illi propria sepultura qui in se propriam mortem non habebat?* Ideoque ritu planè contrario sepelitur ei, quo Dynastæ quique potentissimi reconduntur. Nimirum ab ipsa

Christus cur non habuit tumulũ proprium

ipsa Imperatorum inauguratione, tumulo prouidebant, sepulchrique titulum ininabant hoc tenore. HIC IACET, &c. Ast Christus precariò mandatur terræ nec titulus inuritur tumulo quid enim titulus mendax? HIC IACET, quandoquidem non iacebat: alia igitur opus est inscriptione, non elingoi, sed loquaci, & erit ista quam in corde sanctarum mulierum, ore suo Angelus exarauit, scilicet, NON EST HIC, SVRREXIT. De Alexandro, de Cæsare, & de vnoquoque inclyto cedente fatis singulariter inscribitur, HIC IACET. Ast de Christo non scribitur, sed clamatur præcone cœlo, NON EST HIC, SVRREXIT. Iacere eorum est qui victi sunt, surgere autem est eius qui assurgens in triumphos, mortem quæ vicerat hactenus infirmauit.

Isai. 11. Mors Christi fecit homines rediuiuos.

Ne igitur epigraphem mortis quære io tumulo, quem vita fecit currum triumphalem, vt prædixerat Vates. *Erit sepulchrum eius gloriosum,* vtque in pompa bellica, milites erepti manibus hostium præeunt victori; ita Christus post triduum surrecturus præmisit, vt assertor est Mathæus, *multa corpora quæ dormierant,* quæ surrexerunt, diceret quot corpora fuerunt rediuiua, tot & fuisse pompæ Christi fercula triumphalis. Morti erepta sunt hæc corpora; quia corpus Christi neci indebitum sustulit, vt ait Augustinus. *Tantùm valuit sanguis ille, vt neminem Christum indutum, morte debita, retinere debuerit, qui Christum morte indebita, vel ad tempus occidit.* Alludit hic Sanctus ad Pelicani vulgare facinus, quo, sanguine suo adhuc calente alluens pullos extinctos, diluit mortem; ita & Christi morientis effusus cruor, plerosque mortuos reddidit immortales.

Matth. 27.

Lib. 13. de Trinit. c. 16.

EX HISTORIIS.

Instabis forsan, Christum incongruè dici vicisse mortem, cùm ab ea ipsemet occubuerit. Leuo ego instantiam dicens primò potuisse non mori, & in hoc fuit morte superior. Secundò & id est incrementum gloriæ vltro oppetens mortem, arietat in arcem eius, scilicet in sepulchrum ex quo referens corpus animatum, quod prius erat emortuum, tulit inde mortis exuuias, sicque mors reduce vita fuit penitus eneruata.

Pausan. in Arcadicis.

Simile litigium composuit quondam Græcia, in comitiis Olympiæ: coibant illuc singulis quibusque quinquennis fortissimi quique mortalium; facturi periculum virtutis suæ, cui si integra foret, volebant coronidem imponere. In his duo Athletæ vegeti & fortes adstiterunt vnus nomine Arrachion, alter anonymus, descendunt ambo in arenam, vnguibus & rostris agunt, Asia & Europa testibus discriminis huiusce singularis. Prosternitur Arrachion, & retro apprehensus ab æmulo, qui vultum eius ferre non poterat, sensit sibi fauces elidi, prodiroria & infideli pugna, sed quicquam ille segnior factus instaure sibi motte totum se colligens, semianimis licet, adeò validè feriit hostem, vt eius æmula morte quam intulit egregiè & fortiter suam mortem quam obibat forte iniqua, plenus gloriâ compensarit; vtriusque patria petit ab Assessoribus, athletam suum coronari, validæ vtrimque rationes. Videbatur Arrachion victus, vt qui prior cecidisset, & qui saucius primus expirarat, vnde & alter aliqua mora superstes, censendus erat victor, quippe æmulo insultabat mortuo, in ipso agone suo extremo. Secus tamen visum est arbitris; etenim Arrachion qui prior obiit, victor est habitus vniuersâ Græciâ conclamante. Quippe æmulus eius, eum aggressus est ponè & non antè, astutus incurrit in incautum; sed Arrachion roboris specimen edidit coronâ dignum, qui animam agens & quasi tantùm semi-homo, integrum hostem ita elisit vt eodem quo & ille cederet fato, quod fecit alter, erant insidiæ, quod egit Arrachion fuit hoc virtutis dignæ cedro; nam morientem, vincere alterum prævalidum, res est coronanda. Eodem egregio facinore edito Christus occubuit: mors enim eum per insidias aggressa est, osculi quippe resserâ, vinctus est IESVS, & iniquis testibus adductis io medium, cessit in ius mortis, non impunè tamen mors hoc infideli discrimine extinxit Christum: nam ille morieos eripuit morti, illa corpora Sanctorum quæ antea dormierant, & se postea extinctum erexit, morte expuncta, quâ sic elisâ simul & elusâ, Christum vt victorem æquè ac piè laureamus.

Arrachion mortuus triúphauit.

Quamobrem insultat morti Augustinus. *Vbi est mors aculeus tuus, nonne confregit illum Dominus meus? O mors quando Domino meo hæsisti, tunc & mihi periisti: vicisti in morientibus, victa es in resurgentibus.* Habet reuerà Augustinus quod rideat aculeum mortis, post Christum reducem à mortuis: aculeus enim ille adeò fuit hebes & obtusus, ex quo impegit in Christum, vt non horruerit acumen eius, vna puellula nomine Agnes, vltrò occurrens morti sibi nequiter intentatæ. Virilem eius describit animum sanctus Ambrosius. *Quæ non habuit quo ferrum reciperet, habuit quo ferrum vinceret, hæc inter cruentas carnificum impauida manus, hæc stridentium grauibus immobilis tractibus catenarum, nunc furentis mucroni militis, totum offerre corpus, mori adhuc nesciased parata, vel si ad aras inuita raperetur, tendere Christe inter ignes manus, atque in ipsis sacrilegis focis, trophæum Domini signare victoris, nunc ferratis colla manusque ambas inserere nexibus, sed nullus tam tenuia membra peterat nexus includere. Nouum martyrij genus, nondum idonea pœna, & iam matura victoria, certare difficilis, facilis coronari.*

Ex SS. PATRIBVS: *S. Aug. serm. 19. de resurrection.*

S. Ambros. lib. 1. de virg. Agnetis virginis & Martyris constantia.

O hactenus inermem mortem! ô imbellem, quam infantes vltrò appetunt, & opperunt fortius, fuit indecorum morti discrimen quod iniit cum Christo, sicut & bellum fuit iniurium Persis, quod indixêre Spartanis. Concurrerunt agmina, comious & eminus certarum est: horruerant Græci Persas cataphractos & bellico apparatu conspicuos, sed calente Marte, palantes egerunt Persas, & aliis ferro sublatis è medio, reliquos vinculis addixerunt. Tandem tepente feruore Martiali, Agesilaüs & ipse Rex Spartanus canit receptui, coeunt milites in castra, illuc adducuntur & captiui Persæ iore belli, exuuntur cute reous; explicantur obesa & procera corpora, ostens erat ondorum habitus, sed ooo vt Græcis spirans robur & virtutem. Ideóque increpans suos Rex Græcos ait: O Spartani in posterum ne Barbaros hos timere, nudos obiicio & inermes, vt vel hinc discaris esse homioes muliebres, & nihil masculum anhelare. Eodem ritu Christus morte superata, eam exoit corporibus quæ mors aurea victrix indoerat, sed vbi surrexerunt corpora hæc rediuiua, spoliata mors inermis apparuit. Vnde & Christus cautione hac præmonuit, non esse mortem vsque adeò terribilem. *Nolite timere eos*

EX HISTORIA. *Plutarch. in vita Agesil.* Persæ quæ industria redditi contemptibiles Græcis.

Matth. 10.

eos qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere. Mors imbellis & punctione carens, hac Christi cohortatione infantes ipsi morti ierunt obuiam, martyrum gloriâ laureati.

Resurrexit Christus vt resurgamus.

Et hoc præcipuum intendit resurgens Christus, scilicet eripere nos ærumnis indecoræ mortis, & facere compotes vitæ nesciæ interitus, ideò reduce Christo tremuit terra, quasi horrore præuio viscera eius quatiente parturientem mortuum, quem antea deglutiuit. Et cum hoc resurgente, vel inuita alios euomeret, quos prius absorbuit; hinc diceres, terram quia surrectum sumus, iam ad nostra excipienda corpora nauseare. Audiendus hic Chrysologus.

Matth. 28. S. Chrysolog. serm. 74. Terra quare tremuit in resurrectione Christi.

Ecce terra motus factus est magnus: mouetur chaos, dissiliunt ima terrarum, timet terra, montium tremunt pondera, orbis fundamenta quatiuntur, corripitur tartarus, sistuntur inferna, adducitur mors, qua in reos tendens, incurrit in iudicem, dominata seruis, exarsit in Dominum, saeuiens in homines, prosiliit in Deum. Meritò ergo perit lex tartari, remota sunt inferni iura, potestas mortis ablata est. Denique redduntur corpora, redintegratur homo, vita reparatur, & constat de venia iam reatum, quia in auctorem vita mox ast transgressa sententia. Vtque vineæ florentes odore suo lethales sunt serpenti, & vitales hominibus. Ita & Christus qui se vitem vocat, cùm floruit iuxta Psaltis vaticinium, *Refloruit caro mea*, nidore suo mortem extinxit, & homines vitæ reddidit æuiternæ. Huius vitæ Angelus specie sua ideam aperuit nobis, vt rimatur Chrysologus. *Angelus Domini descendit de cælo. Resurgente Christo, morte pereunte, terrenis redditur cælesto commercium. Erat aspectus eius sicut fulgor; splendorebat referebat speciem nostræ resurrectionis & formam, quia resurgentes per Christum, Christi mutantur in gloriam.* Huius Resurrectionis fore compotem Ecclesiam præscit Psaltes, cùm cecinit: *Tu exurgens misereberis Sion, quia tempus miserendi eius, quoniam placuerunt seruis tuis lapides eius.* Quem versum explicat Doctor Seraphicus de Ecclesia resurrectura, beneficio Christi resurgentis, sic ergo ille. *In hoc misereberis Sion vt exurgas, & readificetur per resurrectionem, nam serui tui Angeli placuerunt lapides eius, scilicet animæ; nam lapides Sion cælestis sunt viui.* Eodem & spiritu actus Augustinus, quò & Bonauentura, illi præierat pluribus sæculis eundem decurrens Psalmum. *Nunc est tempus, vt ædificetur Sion, nunc intrant lapides in structuram, vt lapidibus qui non placent seruis istis.*

Ioan. 15. Psalm. 27. S. Chrysol. vbi suprà. Psalm. 101. S. Bona. serm. de resurrect. in Psal. 101.

Psalm. 117. Resurrexit Christus vt & nos resurgemus.

Hodie apertius est abditus ille versus Regij Prophetæ: *Lapidem quem reprobauerunt ædificantes, hic factus est in caput anguli.* Etenim Christus habitus à Iudæis vt blasphemus, & à cælo extorris, ponit superne Hierusalem hodie fundamina, aduocans Angelos opifices, vt in ordinem redigant lapides idoneos operi, id est aptos cælesti patriæ fulciendæ. Nempe interest & in re est Angelorum, vt lacunæ & hiatus impleantur, qui sunt ex ruina spirituum nequam. Ideò spiritus hi beati, seduli intent huic operi, & animas excolunt, quas nouerunt aptas assidere sedibus sessore vacuis: has verò dumtaxat, sessio hæc beata manet, quæ à mortuis, comites Christi induiduæ sunt in Paschate rediuiuæ. Væ, inquit Augustinus, lapidibus qui non placuerunt seruis istis, id est væ homini desixo in fæcibus suis: væ reprobo qui est exanimis, secretus à gratia, nihil enim ingratum coire potest ad structuram huius cælicæ ciuitatis. Si quid ergo lethiferum te extinguit homo, illud cautior hactenus euome, anhela ad vitam, & sancius vitio tuo, Deo tuo supplex sistere sospitanti.

Vrgebat Christum, voto repetito Dauid, vt citò resurgeret: *Surge Domine in requiem tuam, tu & arca sanctificationis tuæ.* Vbi Augustinus sic. *Arca eius est Ecclesia, surrexit prior, surgat Ecclesia, non auderet sibi in resurrectione corpus promittere, nisi prius exurgeret caput.*

Ex SS. Patribus. Psalm. 131. S. August. in Psalm. 131.

Suum venditet Asia templum Ephesinum, cuius ædificio & ipsi intendere Reges, reputantes omini fausto, si suis exhaustis opibus cuique Regi Asiæ, singulæ quæque columnæ starent rutilæ margaritis: superna Ierusalem constat viuaci splendidaque materia, scilicet animis hominum, quibus nihil nisi regnum insitum, sic vt summi Regis possint palatio cohærere. Iactet & Nero suum ingens palatium, ad quod erigendum Romam penè totam absumpsit vt ex politiore nec non & potiore ruina attifices non deessent palatio. Vnde illud scomma iactitatum.

Dianæ Ephesinæ templum quàm magnificum.

Ex Historia: Sueton. in vita Neronis. Ædes Neronis quàm ampla. Roma marmorea. Suetonius in Augusto.

Roma domus fiet, Romani cedite Veios,
Si non & Veios occupet ista domus.

Christi superno palatio non sat erat orbis iste sensibus patens, descendit ad inferos, illinc eruturus lapides quadros, viros vtique sanctos qui eidem præierunt Domino nasciture. Iactabat se Augustus vltimo fine decedens relinquere se Romam Marmoream quam lateritiam inuenerat. Sed Christus qui è sinu Patris illapsus in sinum Virginis vidit vacuos ordines Angelorum, vacantes sedes homine assessore dignabitur, & sic insignes resurrectione sua Hierarchias Angelorum non sinet his lacunis amplius indecoras.

Habent codices sacri figuram affinem isti mysterio. Quippe cautum erat, vt ex pecunia templi emerentur lapides instaurando templo peruules. Quo voluit insinuare Deus, pretio sanguinis sui qui est pecunia templi redimendas animas quibus vt lapidibus debet templi cælestis ingens illa moles, iugiter eminere. Venit equidem homo totus, mercante Dæmone, nec erat eius integri iuris, quo à Deo præfectus est sensibili creaturæ, prædiuite emptore opus erat qui eum solueret obstrictum ære alieno, pecuniaque probatissima indigebat, obæratus. Succurrit Christus sanguine suo, de quo Bernardus. *Traditus est propter peccata nostra, nec dubium quin potentior & efficacior sit mors illius in bonum, quàm peccata nostra in malum.* Ex quo pretio ille sanctus, salutis humanæ, indubium colligit argumentum.

4. Reg. 12.

Ex SS. Patribus.

S. Bernard. serm. 1. de Annunc.

Seruos suos Deus in omnes mundi plagas misit, vt compararent lapides congruos templo gloriæ. Misit Apostolos; *Et in omnem terram exiuit sonus eorum.* Hodie præcones verbi sacri ad hoc recenset opus, vt vices obeant Archangeli clamaturi: *Surgite mortui.* Hoc & ego insono classicum, Auditores, surgite mortui; ad hoc vos Pascha sollicitat, vt ait Gregorius. Etenim Deus festiuitates suas non vult recoli tantùm mente totus, sed & exigit vt illæ etiam ad

Psalm. 18.

S. Gregor. homil. 21. in Euang.

praxim impigrè dirigantur. Gregorij summi Pontificis super hac re consulendum est oraculum; est enim Antistitum decernere ritus festiuitatum. Sic ille: *Res gesta, aliquid in sancta Ecclesia signat gerendum: sic quippe necesse est vt audiamus quæ facta sunt, quatenus cogitemus, etiam quæ nobis sunt ex eorum imitatione facienda. Et nos ergo in eum qui est mortuus credentes, si odore virtutum refecti, cum opinione bonorum operum Dominum quærimus, ad monumentum profectò illius cum aromatibus venimus: illæ autem mulieres Angelos vident, quæ cum aromatibus venerunt, quia videlicet illæ mentes supernos ciues aspiciunt, quæ cum virtutum odoribus, ad Dominum per sancta desideria proficiscuntur.*

Festiuitates quid significent.

Adiicio ego, neminem visurum Christum hominum suscitatorem, nisi & ipse surrexerit, & hoc liquet ex hac solemnitate Paschali: qua docemur Iesum, qui surrexit, visum tantùm ab Angelis, à sanctis mulieribus quæ illius tumulo adstabant, & à discipulis sanctitate conspicuis. Esse autem Angelum; aut hominem sanctitate insignem est esse aliud à mortuo, & iacente in lurida cadauerum colluuie; sed indicat statum pietate eminentem.

Si itaque, auditores, vultis fieri compotes mysteriorum Dei, & præcipuè diei huiusce Paschalis. Resurgite, si quidem vt ipse Dominus ait: Deus est Deus viuentium & non mortuorum: quomodo autem sit resurgendum audi Augustinum. *Ad exemplum suscepit à te in quo moreretur pro te, in verbo caro mortua est & resurrexit, timebas mortem, mortuus est, desperabas resurrectionem, resurrexit.* Audi mysterium, in Verbo caro mortua, subsistebat enim illa caro, eam sustentante Verbo, quod enim semel assumpsit non dimisit. Ita & tu ô homo moriare in Verbo; caro tua verbo dispereat. Si quid carnale vi uax viget in te, moriatur in verbo confessionis. Confitere, libido deficiet, marcesset caro, patietur venter inediam. Demum confessionis verbum quod est salutare spiritui, lethale est carni, si quidem hoc verbo, sed integro, quicquid est corporis, exhalatur. Est enecanda caro si vult resurgere, siquidem hæ mortis & vitæ vices alternant etiam in semine, vt explicat Paulus sic: *Insipiens tu quod seminas non viuificatur, nisi prius moriatur.* Hoc igitur esto tibi ratum, carnis extinctæ deliquium quod fit confitendo, esse præludium animæ resurgentis.

Matth. 22. S. August. in Psalm. 70.

Resurrectio animæ quomodo fiat.

1. Cor. 15.

Et hoc ibidem insinuat Augustinus cùm asserit carnem quæ in verbo defecerat, in eodem verbo surrexisse, surgit reuerà caro pœnitentum, sed non obnoxia corruptelæ, cui in verbo valedixit, iniens cum toto vitiorum agmine diuortium: præbet caro in confessione iugulum, caro quæ silens operta vixit, loquens aperta perit, sed hoc verbo resurgens innouata caro vitæ redditur illibatæ. Os apertum reuocare vitam liquet, ex luculenta figura scripturæ sanctioris. Eliseus vir sanctitate insignis rogatus est à muliere Sunamitide vt filium suum qui cesserat fatis, reuocaret ad vsuram lucis; annuit Propheta; & præmisit discipulum suum nomine Giezi dicens. *Tolle baculum meum in manu tua, & vade, pones baculum meum super faciem pueri.* Præsto fuit Giezi, iuit, vidit & posuit baculum super faciem pueri. *Et non erat vox neque sensus, reuersusque in occursum eius, nuntiauit ei dicens. Non surrexit puer.* Eliseus sortem acerbam miseratur orbæ matris, accelerat, ingreditur cubiculũ pueri extincti, incuruauit se & incubuit puero, & posuit os suum super os pueri, breuique temporis intercapedine, repetens illud oris ori impositi sacramentum, puer qui mortuus hactenus, septies oscitauit. Aperto ostio vocauit ille vir magnus Giezi, vt matrem pueri accerseret: adest cita mater & gestiens spe concepta de filio suscitato. Antequam reseram historiæ istius penitus abditum mysterium, aduerte Vatem hunc nihil inconsultò patrantem, præmisisse baculum suum imponendum faciei demortui, & baculo illo imbelli ad hoc negotium vitæ reducis, puerum tandem oscitando reuocatum.

4. Reg. 4. Resurrectio infantis viduæ precibus Elisei quid morale sonet.

Eadem est Ecclesiæ facies, quæ & erat familiæ mulieris Sunamitidis. Ecclesia luget filium suum, scilicet hominem Christianum, peccato lethali demortuum; Christum orat, vocat, inuocat, vrget Alma parens, vt extincto ferat opem, Christus in hanc ciuitatem me misit seruum suum, vt Christianum aliquem excitem. Præcepit ille sospitator animarum. *Tolle baculum meum, & pone super faciem pueri.* Baculus Christi, crux est, obieci crucem toto decursu sacri ieiunij, dum hortatus sum vos pœnitentiæ calles insectari. Sed heu non fuit vox neque sensus, nemo suscitatus in Paschate, imò luxus, illecebræ, conuiuia, & cætera mala recrudescunt, vt luget Bernardus. *Amatores sæculi inimici crucis Christi, cuius in vanum accepto nomine dicuntur Christiani, toto hoc tempore Quadragesimali ad instantes inhiant dies resurrectionis; heu vt & liberius indulgeant voluptati, obnubilat, fratres solemnitatis lætitiam mæror tristior, sed ipsius plangimus solemnitatis iniuriam; quam dissimulare non possumus, nec in ipsa, imò minus in ipsa: Proh dolor peccandi tempus, terminus recidendi, facta est resurrectio Saluatoris. Ex hoc nempe comessationes & ebrietates redeunt, cubilia & impudicitia repetuntur, & laxantur concupiscentiis fræna, quasi ad hoc surrexerit Christus & non magis ad iustificationem nostram. Sic honoratis miseri Christum, quem suscepistis. Venturo parastis hospitium confitentes peccata cum gemitu, castigantes corpora, eleemosynas impendentes, & ecce susceptum proditis inimici, imò exire compellitis, priores nequitias admittendo.* Et hæc ad vos, Auditores, tempora deuoluuntur.

Anima si confiteatur resurgit à peccato.

Ex SS. Patribus:

S. Bernard. serm. 1. de resurrect.

Recidiua peccati frequens post festa.

Igitur meæ omnes conciones pessum eunt, perperam dehiscente Quadragesima. Crucem prædicaui & Christum obieci vtique crucifixum, & quia non surrexistis, inanis est prædicatio nostra. Quid operæ pretium est? Christus incuruatur, os suum ori tuo imponit, ô reprobe, vt qui non afficeris Dei tui ærumnis exceptis tui causâ, vel aliquando confessus, tandem redeas ad vitam septies oscitando.

Plerique reuerà fuerunt oscitantes hodie, sed non plenè, nimirum non patula fuit satis oscitatio, quia non fuit illa septuplex, quia licet homo sit confessus sex peccata, tacitus tamen septimum scelus, & id ingens abdidit, celans illud confessori, mente recole quo ritu reuixerit infans suscitatus. *Oscitauit puer septies, aperuitque oculos.* De anima reproba ait Vates. *Babylon fornax accensa septuplum.* Igitur lachrymis aspergenda septies vt penitus extinguatur.

4. Reg. 4.

Cassa est omnis illa confessio vbi non septies oscitat homo. Id est, nulla est confessio quæ mutila:

Confessio quando fiat irrita.

mutila: benè confiteris simultates, periuria, sermones iniurios, scommata atque dicteria, sed quid elinguis es in alio turpi facinore, aut in ære alieno, malis artibus tibi parto. Aperi libidinem, ingenuè explica malè parta, Christiano exoticos actus omnes pande, tunc resurges quia pleniùs oscitasti.

Ex Ivre Civili. Lege 8. de indulg. criminal. Cod. Th.

Resurrectionem tuam hoc tempus Paschale sollicitat, & censuere nefas Imperatores aliquem vel carcere condi eo tempore, quo sepulchra suos mortuos expuerunt. Vnde & Ambrosius stylum suum acuit in Imperatorem Valentinianum, eò quòd suasione Iustinæ Augustæ matris suæ, pios viros addixerit carceri eo tempore, quo rei laxari solent, insinuans esse piaculum quemquam in Paschate quouis ergastulo mancipari. Legem tamen de reis relaxandis tempore hoc salutari noluit facere Imperator Valentinianus Iunior, adulteris & homicidis, adeò infandum censuit hoc geminum scelus vt esset impos libertatis; ita & Christus hoc die Paschæ omnibus vinctis adest propitius, tampridem abditos euomuit terra, limbi patuere claustris apertis, demum omnia Christo digna, retro occlusa seris, resurgente eodem Deo & Domino reserantur, Soli tantùm adulteri, & homicidæ causâ cadunt. Adulteros dico eos qui ad alios thoros insiliunt; homicidas nuncupo illos qui bonis aliorum vsurpatis, eis mortem accelerant; compendiosa enim vita eos manet quos iugis tenet inedia. Si igitur sciscitaris ex me, qui sint rediuiui hodie, Respondebo omnes qui integrè oscitarunt in confessione: benè autem esse confessos omnes, exceptis homicidis, id est raptoribus, vindicatiuis, & his qui fœda libidine conflagrarunt.

S. Ambros. epist. 33.

Valentinianus carpitur ob iniuriam in festa Paschalia.

Vt bombycis idea concludat Homiliam, dico bombycem cùm exit de tumulo suo grana edere, quæ sunt semina vermiculi inde nascituri; & postea sequuturi genitoris vitam & resurrectionem. Christus à resurrectione sua multa commendauit suis Discipulis, quorum praxis habet insitum semen vitæ, cuius sunt latices immortales. Et quemadmodum bombyx non induit alas quin aliquandiu quasi extinctus tumuletur, ita nec Christus resurrexit, quin morti fuerit obnoxius; ita nec tu homo, plenè inibis Christi resurgentis commercium, si non moriaris iis rebus, quibus dispesceris à Deo tuo; Faxit Deus.

TRACTATVS PRIMI
CAPVT QVINTVM,
IN DIE FESTO
ASCENSIONIS
DOMINI.

EVANGELIVM. *Marc. 16.*

1. RECVMBENTIBVS illis vndecim, apparuit illis IESVS. 2. Et exprobrauit incredulitatem eorum, & duritiam cordis, quia iis qui viderant eum resurrexisse, non crediderunt. 3. Et dixit eis, euntes in mundum vniuersum prædicate Euangelium omni creaturæ. Qui crediderit & baptizatus fuerit, saluus erit; qui verò non crediderit, condemnabitur. 4. Signa autem eos qui crediderint hæc sequentur. 5. In nomine meo Dæmonia eiicient. 6. Linguis loquentur nouis. 7. Serpentes tollent. 8 Et si mortiferum quid biberint, non eis nocebit. 9. Super ægros manus imponent, & benè habebunt. 10. Et Dominus quidem IESVS postquam locutus est eis, assumptus est in cælum, & sedet à dextris Dei. 11. Illi autem profecti prædicauerunt vbique, 12. Domino cooperante, & sermonem confirmante sequentibus signis.

EXPOSITIO MORALIS digesta in Sectiones.

1. *CVm fideles in vnum conuescuntur, pacificè illis adest IESVS.*
2. *Fidem adauget, & tadium ingerit prateritæ vitæ infidelis.*
3. *Exhortatur vt aliorum infidelitatem abstergant prædicando.*
4. *Non tam verbis quàm operibus, & præsertim his.*
5. *Inuigilent semper dæmonem insectari.*
6. *Studeant verba sana & sancta eructare.*
7. *Satagant vitia serpentia exstirpare.*
8. *Caueant ex iniquo reproborum consortio aliquod obire contagium.*

9. *Imò dent operam reprobos pessimè se habentes ad meliorem frugem reuocare.*

10. *Hos sedulos, & sagaces Euagelij operarios Christus reuerà in cœlum præcessit, quo inoffenso calle suos dirigunt gressus.*

11. *Dùm proficiscuntur prædicantes vbique, id est perfectioni insistunt incunctante virtutum praxi aliis praeuntes.*

12. *Deo illis iugi inflexu propitio, & eorum cœptis annuente, vt liquet ex egregiis facinoribus ab illis editis, quæ arguunt opem Dei, & gratiæ desuper illapsæ maximum incrementum.*

DEVS CONCORDES FIDELIVM cœtus amat, eisque medius astat.

In hac verba:

Recumbentibus vndecim Discipulis apparuit illis IESVS.

SECTIO PRIMA.

Discipulis olim adunatis Christus rediuiuus exhibuit se præsentem, Thomam verò dissitum ab aliis, suâ præsentiâ minimè dignatus est, sed hodie Apostolis coeuntibus in eundem chorum, eos omnes aspectu suo recreat, hac dignatione subindicans quanti faciat charitatem, quam vbicumque vigere viderit, illic statim adest, & hoc est argumentum multiplici via comprobandum, præeat Philosophia.

Ex Philosophia:

Nihil in rerum natura vacat, sed vnamquamque formam sua quæque manet inclinatio. In his autem quæ cognitione pollent, forma est nobiliore modo, quàm in aliis cognitione carentibus, quæ ad vnum tantùm determinantur, vnde resilire nequeunt: verbi gratiâ, ignis ita determinatus est ad vrendum, vt non sui sit iuris ad non comburendum; ea verò quæ pollent ratione habent inclinationem quâ mouentur ad congrua, idoneaque sibi & hæc inclinatio est voluntas, quam sic definit Aristoteles, vt sit quid mouens motum; etenim in homine qui mouetur, idem Philosophus tria speculatur. Primum est id quod mouetur, id est anima seu totum suppositum; alterum est quod mouet, id est voluntas; tertium demùm est id quo mouetur, & illud est obiectum, cuius apprehensio bona, suam etiam bonitatem inurit voluntati; cuius inclinatio cùm sit indita à natura, ex se bona est; quippe vidit Deus cuncta quæ fecerat, & erant valde bona. Hæc autem inclinatio in rationali creatura, si est elicita vt hominem actu ferat, dicitur amor, si verò hominem refugam aliò distrahat, dicitur odium. Hac inclinatione homo secundum specificationem, amat omne quod vnum est cum eo, quia vnum & bonum idem sunt. Alia autem est vnitas physica, quâ compago corporis vna est, & secundùm quam amat homo omnia sua membra. Alia item vnitas, secundum quam ea quæ sunt eiusdem speciei inuicem inclinantur: quòd si dissideant ea quæ speciem eandem sortita sunt, deuiant à natura, quæ anhelat iugiter vnitatem: est enim opus naturæ, opus intelligentiæ, quæ collimat ad bonum & ad vnum, vt inimica diuortij. Ergo homo naturaliter debet alios homines diligere, si nolit se probare degenerem, quia omnes homines coeunt in vnitatem eiusdem speciei. Rursus cùm ratio possit voluntati aliam proponere vnitatem, scilicet eam quâ fideles omnes in gratia Dei coalescunt, homo alios homines sub ea ratione amans, vt sint omnes gratiæ Dei participes, eodem iam & ille actus spiritu, vnum corpus efficit mysticum cum aliis, quod est Ecclesia, à qua Christus nusquam abest, quippe est caput Ecclesiæ. Amor quo homines alios, vt consimiles amat, est merè naturalis, vt & in infidelibus liquet; atque adeò Deus non hoc amore prouocatur, vt illic adsit alio ritu quàm alibi, sed is amor quo se fideles quasi depereunt in ordine ad salutem, est superioris ordinis, Deoque quasi, vim facit, vt adsit per gratiam illis, quos hic amor facit adunauit.

Aristoteles lib. 3. de anima text. 54.

Motus quid importet.

Genes. 1.

Amor proximi est naturalis.

Ex Theologia Deus omnia fecit in numero, pondere, & mensura, & cùm nihil oderit eorum quæ fecit, amat omnia quæ seruant numerum suum, & pondus. & mensuram; si amat; ergo illic est, quia Dei amor est ipsemet Deus, & vt ait S. Augustinus, *Non amat & deserit.* Igitur erit Deus in cœtu fidelium qui concordant & æstuant amore mutuo in ordine ad salutem. Nam beatæ illæ mentes, suum seruant numerum, pondus, & mensuram: amor est pondus seu inclinatio animæ, vt ait Augustinus. *Amor meus, pondus meum.* Hoc pondere inclinantur ad inuicem fideles; rursus numerus pluralitatem dicit, quam debet amor attendere, suos autem omnes numeros implet amor proximi cùm neminem à charitate secernit. Demùm proximo amor exhibitus infra Deum est amor ad mensuram; sicque suis omnibus numeris absolutus amor ille proximi, est ad amussim quam præficit vnicuique Deus, qui fecit omnia in numero, pondere, & mensura, quod sic explicat Augustinus. *Mensura omni rei modum præfigit, & numerus omni rei speciem præbet, & pondus omnem rem ad quietem, & stabilitatem trahit.* Et hæc tria, inquit S. Thomas, non consequuntur omne ens, sed illud dumtaxat quod est perfectum: perfecto ergo amore fidelium, non aberit Deus, quo solo constant ea quæ sunt suis numeris absoluta. Non peccatur in amore quoad pondus, aut numerum; quisque enim in alium fertur ducatu solo naturæ, sed in mensura sæpius, ab vnoquoque deuiatur; quidam enim proximum amant, quia illis vtilis est, magnum sui amoris prouentum inde inferentes, alij obscœno amore feruntur, & vt locustæ pedes recuruos habent ventrem versus, ita & proci verè porci, animæ suæ pedes id est affectus reflectunt in ventrem, id est in spurcitias, atque libidinem.

Ex Theologia. *Sap. 11.*

S. August. tract. 49. in Ioann.

Charitas Deū homini conciliat.

S. Thom. 1. p. q. 5. art. 5.

Locusta est symbolum amoris in propria commoda recurrentis.

Ibitur obuiam deliquio amoris, si ad eam normam dirigatur, quam explicat S. Thomas, dicens duo in amore esse attendenda: Primum est bonum quod vult alicui, secundum est subiectum, cui vult illud bonum. Si alicui propter subiectum amatum velit quis bonum, erit amor simpliciter amicitiæ; si verò non propter illud, sed in ordine ad se, fertur in subiectum, est amor concupiscentiæ, quæ virulentum facit amorem, cuius vt sit actus innoxius, debet attendere tantùm bonum proximi, & cùm maximum proximi bonum sit Deus, hoc, in proximo

Amor Christianus quid attendat.

S. Thom. 1. 2. q. 26. ar. 14. Amoris variæ sunt species.

proximo debemus velle, & etiam procurare quod sit in Deo, sicque partes ingenui amoris implemus, quem Theologi nuncupant charitatem, quæ eadem specie in Deum fertur & proximum. Sic habes tres amoris species. Vna est amor concupiscentiæ, alia est amor amicitiæ ordinis naturalis, vt cùm volumus simpliciter aliquod naturæ bonum amico nostro, scilicet vt bene se habeat, vt polleat ingenio, faciatque sibi magnum nomen. Tertius est amor amicitiæ superioris ordinis, cùm quis amatur causâ Dei, & hic amor est virtus Theologalis, non moralis: est enim idem specie actus quo diligitur Deus, & quo diligitur proximus, vt ait S. Thom. cuius accipe rationem. Habitus non diuersificantur, nisi ex hoc quod variant speciem actus, omnis enim actus vnius speciei ad eumdem habitum pertinet; cum autem species actus ex obiecto sumatur secundùm formalem rationem ipsius, necesse est quod idem specie sit actus qui fertur in rationē obiecti, & qui fertur in obiectum sub tali ratione; sicut eadem est specie visio, qua videtur lumen, & qua videtur color secundum luminis rationem, ratio autem diligendi proximū, Deus est, hoc enim debemus in proximo diligere vt in Deo sit: liquet ex præfatis, eundē specie actū esse quo diligitur Deus, & quo diligitur proximus, quamobrem habitus charitatis non solum se extendit ad dilectionem Dei, sed etiam ad dilectionem proximi, iuxta illud Ioannis. *Hoc mandatum habemus à Deo, vt qui diligit Deum, diligat & fratrem suum.* Dum hac charitate mutua feruerent Apostoli, Christus illis apparuit hodie in Euangelio, eaque nos etiam dignatur gratia, nostris illabens animis, cùm inuicem ardemus amore Christiano. Deus namque charitas est, & qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo. Hoc charitatis illibatæ priuilegium S. Gregorius benè explicat, dum eam esse ait vestibulum portæ ædificij illius mystici quod præostendit illi Deus. Quasi diceret Deum illâ ad nos introire portâ, quæ binam amoris dimensionem habet: sic ille.

S. Thom. 2. 2. q. 25. art. 1.

Amor proximi est de præcepto.

EX SS. PATRIBVS: S. Gregor. lib. 2. in Ezechielem hom. 16.

Mensus est vestibulum portæ octo cubitorum, & frontem eius duobus cubitis, quia quisquis hic dilectionem Dei & proximi seruare studuerit, ipse ad æternitatis atrium pertingit: vita igitur nostra vt duobus sit cubitis mensurata, tendi quotidie debet per amorem Dei simul & proximi, non est enim charitas vera si minus à duobus cubitis habet: vnde Moyses cum per colores vestium, electorum virtutes exprimeret, in ornamento Pontificis bis tinctum coccum iubet adhiberi: quidnamque per coccum nisi charitas designatur, quæ semper flamma amoris accenditur, sed coccus bis tingitur, quando non solum ex amore Dei; sed etiam proximi nostra charitas inflammatur, ecce qualis est charitas, quæ per diuersitates mentium accenditur, concremat, conflat, & quasi in vnam auri speciem reformat, sed in eo quod se electi sic amant, ad illum necesse est, vt festinent, quem æterno gaudio in cœlis videre mereantur. Hactenus Gregorius, cui æstate superior Augustinus ait charitatem, *esse tunicam inconsutilem Christi, quæ ad vnum si licet Deum peruenit, & omnes in vnum colligit.* Sicut enim Christus erat in tunica sua, ita & in medio est fidelium, qui charitate induuntur. Rursus vt in annulo Pyrrhi Apollo medius inter musas spectabatur, ita & vbi est virtutum chorus, illic est & Christus, sed vbi est charitas, ea stipatur toto virtutis agmine, vt ait Apostolus. *Charitas patiens est, benigna est, charitas non æmulatur, non agit perperam, non inflatur, non est ambitiosa, non quærit quæ sua sunt, non irritatur, non cogitat malum.* Itaque omnes virtutes consuluit Christus dum charitatis edictum promulgauit, vt scitè aduertit Augustinus. *Meritò magister bonus dilectionem sic sæpe cōmendat, tanquam sola præcipienda sit, sine qua non possunt prodesse cætera bona, & quæ non potest haberi sine cæteris bonis quibus homo efficitur bonus.* Et ne quis de amore solo Dei quandoque sibi blandiatur; sanctus ille idem amorem proximi suadet sic. *Omnes homines etiam inimicos vestros diligatis, non quia fratres non sunt, sed vt fratres sint, corpus Christi vbi iacet, membra ipsius vbi laborant, ibi esse debes vt sub capite sis; Audi Prophetam, latum mandatum tuum nimis, extende charitatem per totum orbem, si vis Christum amare, quia membra Christi per totum orbem iacent, si amas partem diuisus, in corpore non es; si in corpore non es, sub capite non es, quid prodest quia credis & blasphemas, adoras illum in capite, blasphemas in corpore, amat ille corpus suum, si tu te præcidisti à corpore ipsius, caput non se præcidet à corpore suo.* Quasi diceret ille sanctus, corpus Christi mysticum est Ecclesia, cuius fideles in vnam coeunt media charitate compaginem: huius corporis caput est Christus cuius spiritu vegetantur illæ tantùm partes, quæ eadem vnione coalescunt: sicut & in re medica, membra dissita à trunco, cadaueris induunt formam, & diffluunt in saniem, vtpote præcisa à corpore quod quandiu capiti subest, eius etiam tamdiu gaudet influxu, quo feriante membra paralysi illicò dissoluuntur.

Charitas est porta paradisi.

Charitas est tunica Christi.

S. August. tractat. 105. in Ioan.

1. Cor. 13.

Charitatis encomia.

S. August. tractatu 87. in Ioan.

Charitatis amplitudo quanta sit.

Idem homilia 10. in epistolā primā Ioan.

Præstat in hoc themate audire Fernelium vnum è principibus medicis, sic ille. *Prior cerebri pars sensus, posterior verò motus principium est, atque sedes, meninges autem tactus sunt organa, omnium autem animalium functionum causa efficiens est cerebrum suis meningibus connexum. Qui nerui multâ medullâ confecti sunt, mouendi instrumenta existunt, tangendi autem ij quos maiori ex parte meninges protulerunt, hoc si exquisitius pronuntiandum est, motus voluntarij proprium organum est musculus, qui cùm ex simplici carne, ex vena, arteria, atque neruo conditus sit; ex neruo tamen, qui inter cætera principatum habet, cuique præcipua mouendi functio refertur accepta, vim omnem assumit, hic in musculi principium, quod caput appellant, inseritur, primum in paucas portiones distributus, sed quæ rursum in alias, tandemque in fibras prætenues diffindantur.* Hactenus Medicorum eloquentissimus, cui pauperâm obijcies non omnes neruorum propagines oriundas à cerebro, cùm sint infiniti propemodum neruuli diffluentes à spinali medullâ: præsto enim aiet Fernelius, medullam spinæ esse à cerebro, sicque primum in vnoquoque genere erit mensura cæterorum, & causa causæ erit causa causati. Ad hoc autem vt diffluat toto corpore spiritus animalis, debere vniri membra, his autem vnitis, dummodo non sit obex, ecce spiritus quo tota compages hominis vsquequaque vegetatur, capite affatim largiente annonam congruam vnicuique membro. Vides quomodo cohæreant spiritalia & corporea: ea enim se habent ratione spiritus Dei ad

EX RE MEDICA. Fernelius lib. 5. de anima facultatibus.

Cerebri & neruorum nexus.

membra Ecclesiæ scilicet ad fideles, sicut spiritus animalis ad membra corporea, sed membra corporea dissita, non recreat spiritus ille a capite diffluens, ita nec spiritus Dei homines agit, qui rixis, & contentione inter dispesceuntur. Accipe ex historia sacra, spiritum Dei in concordes homines cœlitus influentem. Fugiebat Dauid conspectum & occursum Regis Saül. *Venerunt autem, & de Beniamin, & de Iuda, ad præsidium in quo morabatur Dauid. Egressusque est Dauid obuiam eis, & ait, si pacificè venistis ad me, vt auxiliemini mihi, cor meum iungatur vobis. si autem insidiamini mihi pro aduersariis meis, cum ego iniquitatem in manibus non habeam, videat Deus patrum nostrorum & iudicet. Spiritus verò Domini induit Amasai Principem inter triginta, & ait. Tui sumus ô Dauid, & tecum fili Isai, pax, pax tibi, & pax adiutoribus tuis; te enim adiuuat Deus tuus. Suscepit ergo eos Dauid, & constituit Principes turmæ.* Expende nomina huius historiæ ex Hebræa indagine, & disces mysterium Dauid דויד idem est ac dilectus, à radice דוד *dud*, id est amare, ad hunc veniunt viri Beniamin & Iuda, id est filij dexteræ, hoc enim significat *Beniamin* בנימן. Viri Iuda sunt filij confessionis, Iuda enim confessionem sonat à radice *iadah* ידה confiteri. Igitur filij confessi & filij dexteræ, id est prædestinati veniunt ad dilectum, id est ad proximum quem charitate prosequuntur, ille obuius iungit dexteras, vbi tot amoris coeunt indices, sane hinc non aberit Deus, ideò ait textus, *Spiritus vero Domini induit Amasai Principem inter triginta.* Eum qui amore intensiore æstuabat, Spiritus Domini induit, *Amasai* עמשי idem ac *munus populi.* Amor autem est primum munus quod offertur, & à quo alia omnia munera deriuantur. Hoc munus Spiritus sanctus illapsu suo beat. Amasai erat Princeps; nam charitas principem locum obtinet in virtutum choro: Dauid constituit eos principes turmæ, nesciunt enim seruiles animos illi quos charitas euexit ad virtutum apicem, sed omne etiam transcendunt decus, vt videre est luculento exemplo Poloni Ducis. Is nomine Lescus filius Casimiri Regis respuit regnum sibi debitum, quia ea lege dabatur vt Palatinum Sandomiriæ spoliaret, Palatinus ille Lesco erat intimus, & qui Lescum supplex orabat ne abdicaret se regno, paratum se secedere ditione sua, vt vel sic omnia Lesco constarent sarta tecta, sed Lescus regnum Poloniæ postposuit charitati qua sola regnatur in cœlo. Eligitur ergo alius in Regem nomine Romanus dux Vvaldimiriæ, amoris expers, & in proceres quosque deseuiens, dicens abigendas esse muscas, vt suauius mella degusteotur; sed audi catastrophen dispa[r]is exitus. Romanus Rex amoris nescius, ita se exosum omnibus fecit vt sanguine suo fuso à sicariis, dilueret aliorum sanguinem quem ille copiosum impius effuderat. Hoc sublato tota Polonia admirata Lesci modestiam, & amorem in suos, petiit in Rege[m] & vel inuitum præfecit regno. Plerique si[bi] satis consultum esse arbitrantur, si suæ incrementum fortunæ faciunt, dispendio aliorum, sed Deo vindice pessum eunt omnia, quæ malis constantur artibus, nec vnquam nisi illæsa charitate coalescunt. Audi & alium Regem ipeurium regni sui, vt amoris in proximum

Ex Historia.
1. Paral. 11.

Concordia Deum conciliat.

Historia Polona Ioan. Herbur. sub ann. 1204.

Lescus regnũ respuit vt charitatem seruet.

Iacobus ... in vita S. Ludouici.

numeros omnes abs[o]lueret. Is fuit S. Ludouicus Galliæ Rex, cœlo soloque clarus, qui rediens e conflictu cum Saracenis, mul[t]o vtrimque sanguine exh[aus]to, recipien[tibus] se singulis ad sua quæque c[as]tra, acc[e]pit fratrem suum Carolum Andegauensem captum ab hoste, ducique vinctum ad hostilia castra, Ludouicus eo nuntio percul[s]us oblitus est se Regem, vt memor esset f[ratri]s. Illico c[o]llecta expedita manu, irruit in cuneos sua p[r]ædâ graues, iidemque hostes qui æquo mar[te] [cu]m eodem Rege conflixerant: nun[c] amoris ei[u]s in fratrem horruerunt impetus, & fu[g]am capessentes, Carolus redux cessit vt & victoria ro[b]ura Ludouici.

S. Ludouicus morti se exponit amoris fraterni gratia.

Non erit abs re, meminisse hîc effati illius Praxitelis pictoris eximij, in cuius officina erat tabula amoris, naturam adeò æmulantis, vt etiam intuentium animos inflecteret ad amorem. Renuntiatum est P[raxiteli] [officinam] officinam subitò incendio conflagr[are], h[eu], inquit, ille dispereij, si amor meus & perit. Preti[o]sa quæque dispereant, dummodo conste[t] amor. Quid tibi ô homo tractamus peritura omnia, quæ & nos corpore perituros tractant: hoc vnum caueamus ne amor excidat: eius enim casu occidunt omnia, & eo stante, medius nostrum stat & Christus, sicut & hostis hominum acerrimus dæmon adstat eis, qui amorem suum à suis cordibus expunxerunt: experiuntur enim illi iniquam Troiæ sortem, quæ ea parte patuit hosti, quâ ignem extinxerat. Vnde Paulus Iouius egregium hoc symbolum finxit, dum vibi Troiæ quam diripit hostis, hunc titulum præfecit TENENT DANAI QVA DEFICIT IGNIS. Ita & si sciscitaris qua irrumt parte dæmon, & agmina vitiorum maiores faciunt impressiones! disce ex symbolo, TENENT DANAI QVA DEFICIT IGNIS, id est vbi amor in proximum extinctus est, ecce inuidiam & surculos eius, odium, detrectationes, iniurias, furta, verbera, & alia quæ nunquam irrepunt, neque irrumpunt inanimas, nisi quâ deficit ignis, id est anima nostra non est vsquequaque vitiis obnoxia, nisi ex diuortio inito cum proximis, quibus si coïtimur amore mutuo, iam stipatur toto agmine virtutum.

Pausanias in Atticis.

Praxitelis amor erga tabulam Cupidinis.

EX SYMBOLIS.
Paul. Iouius libello de symbolis.

Troia quomodo direpta.

Non est aspernanda Mathematica, quæ asserit cum Philosophis Solem esse originem rerum quæ vegetant & sentiunt, quippe Sol & homo generant hominem: hinc fit vt Sol ille viuificus, signis Zodiaci quibus semper adest præsens, vt qui minimè deuiet à linea ea Ecclyptica quæ permeat Zodiacum: hinc, inquam, fit vt Sol maiorem impertiat vim viuifi[ca]ndi illis signis quàm aliis constellationibus, quia coe[unt] plures stellæ in eam cœli plagam, quam Zodiacum vocant, & cùm sint vel[u]t conc[or]des atque aduoatæ illæ stellæ, Sol [ill]is medius adstat; nam qualecumque decurrat sig[n]um, Sol semper est medius Zodiaco tot habens gradus à dextris, quot habet à sinistris: & quare putas Iesum duodecatio Apostolorum alias [...] [a]ssentem, nisi quia vnanimes & concor[des] erant, ipsomet Iuda e[...] potente scindere concordiam. quis[...]ur Soli [iu]stitiæ [...] Christi influxus [...] optat, vni al[...] [co]ueniat, antmo [...] indiuiduos Ch[rist]us co[...] c[o]mes [...] pe[...] Non tam[en] vult Christus nos ho[...] us noxiis [a]ffectus, vt ait Aug.

EX MATHEMATICA.
Sacrobosco t. de sphær.

Solis efficacia.

Charitas nõ fertur in vitia hominũ.

Sic

S. Aug. lib. de vera innocent. c. 2.

Sic diligendi sunt homines, ne eorum diligantur errores, quia aliud est amare quod facti sunt, aliud odisse quod faciunt. Deum reuerà adesse iis quos charitas habet, insinuant & ipsi Canones sancti, quos accipe. *In charitate existentibus omnia Deus cooperatur in bonum, etiam lapsus & errores occasionaliter, quia fortiores resurgunt, præbendo eis occasionem magis se humiliandi, & pœnitendi.* Alio item Canone. *Charitas plurimum iuuat eam habentem, ad resistendum vitiis & peccatis,* & vt resciant fideles eam charitatem sitam esse in vnitate & pace cum proximis, eodem iure sic fit palam. *Charitas quæ operit multitudinem peccatorum, proprium donum est catholicæ vnitatis & pacis.*

EX IVRE CANONICO. Can. talibus de pœnitentia, distinct. 2. Can. multa 38. 1. q. 1.

EX IVRE CIVILI. Lege finali in add. marg. De re militari glossa finali in lege lata culpa 223. §. finali de verb. sig. gl. 1. in L. itinere 28 de seruitute rusticorum.

Nec ipsa tantùm iura sanctiora sollicitant nos ad eam charitatem, quâ solâ Deum demeremur, sed etiam præstant id ipsum iura ciuilia, quorum accipe leges. *Pax & Charitas solidum vinculum, ad cuius obseruantiam quilibet ex præcepto tenetur.* Diceresque ius ciuile ad hoc tantùm institutum, & excubare Magistratus, vt contribules, & indigenæ omnes amicum agant æuum. In quo autem situs sit amor ille, Ius indicat sic. *Amicitia est idem velle in licitis, & honestis, vnde non est amicitia inter latrones.* Tantique est momenti homines facere concordes, vt possint etiam inuiti compelli ad mutuam concordiam, vt eodem iure liquet. *Ad concordiam iudex potest cogere partes discordantes inter se, etiam ad eorum incommodum.* Cæterùm crede Salustio, cuius est hoc theorema. *Concordiâ res paruæ crescunt, & discordiâ maximæ dilabuntur.* Mea autem sententia hæc esto.

DISCORDIÆ FINIS, EST VECORDIÆ AFFINIS.

FIDES NON EST EX SENSVVM penu, sed ex dono Dei:

In hæc verba:

Exprobrauit incredulitatem eorum.

SECTIO II.

Apostolos de resurrectione Christi anxios, & eam sensuum scrutinio addicentes, vt fecere Petrus, & Ioannes properantes ad sepulchrum, vt probarent an esset corpus rediuiuum, sicut & Thomas, qui visu, & tactu suam voluit stabilire fidem. Hos, inquam, Apostolos suos Christus eruditos carpit abiturus in cœlum, eorum infidelitatem castigans verbis asperioribus, quia his qui viderant eum surrexisse non crediderunt, insinuans non esse affiniæ, fidem & organa sensuum, sed esse superioris ordinis vtpote à Deo, qui cùm rediuiuus se aperuisset quibusdam discipulis, debuerant Apostoli credere eis quibus se Deus ipse reuelarat, & non sensibus adhærere. Nihil enim stare potest indubium, quod adminiculo sensuum acquisitum est, ideóque extitêre Philosophi Pyrrhonij sectatores, asserentes nullam dari scientiam, à qua ego non longè absum sententia, non quòd negem Adamum, & Salomonem, aliosque raros seu paucos homines, illucente Deo, fuisse scientissimos, sed quòd pauci sint qui colliment ad scopum veræ scientiæ, dum enim sensuum indagini doctissimi quique tribuunt multa, dubias fecere quasque scientias, etiam eas quæ sunt obiectiuè certiores. Frustra igitur homo fidei incrementum venatur ex sensibus, cùm micanti desuper lumine fides irradiet. Audi in hac palæstra Philosophiam.

Pyrrhonij quinam fuerint.

EX PHILOSOPHIA. S. Thom. 4. dist. 44. q. 2. art. 4. Albertus Mag. 2. parte summ. qu. de lumine.

Adeò verum est, ancipitis discriminis esse omnia scibilia, vt in ipso lumine cæcutiant summi Philosophi: & quod demirere magis, in re pellucida qualis est lux, S. Thomas ab Alberto magno dissentit etsi Philosophiæ primos exceperit radios ab Alberto, qui asserit lucem cœlestem specie distitam esse à luce sublunari. Nam lux sequitur naturam corporis lucidi, vt nobilissimus actus eius; at Sol verbi gratia, & ignis sunt diuersæ speciei, ergo & lux quæ ab vtroque corpore diffluit. Rursus ea quæ sunt eiusdem speciei mutuis se iuuant auxiliis, vt calor calori additus, sed lux Solis in meridie lucem candelæ exhaurit, nec ab ea intenditur; item corpora cœlestia miros edunt effectus adminiculo lucis, cuius vehiculo deorsum influunt, at ignis mediante luce nihil operatur; sed medio tantùm calore est actiuus. Demum lumen candelæ augetur lumine facis, fusiore flamma depastæ, sed Solis lumen accessionem non suscipit à quouis incendio: ergo non sunt eiusdem speciei. Ex præmissis infero, fidem quæ est superioris luminis irradiatio, esse diuersæ speciei ab ea notitia, quam venatur homo sensuum aucupio, nec fieri posse vt lumen illud cœleste capiat augmentum, ex inuestigatione rerum sensilium. Eamobrem in suos durius inuehitur hodie Christus, quia visu & tactu suam voluere stabilire fidem: audienda de his Theologia.

Lux quid sit.

EX THEOLOGIA. S. Thom. 2. 2. q. 1. art. 1 & 4.

Fidei ratio formalis quæ.

Theologiæ Genius Thomas ait cuiuslibet cognoscitiui habitus obiectum, duo habere, scilicet id quod materialiter cognoscitur, quod est sicut materiale obiectum, & id per quod cognoscitur, quod est formalis ratio obiecti, vt in scientia quauis, materialiter scita, sunt conclusiones; formalis verò ratio sciendi sunt media demonstrationis, quibus in notitiam alicuius conclusionis deuenitur. Sic in fide, formalis ratio rei creditæ est veritas prima, cuius reuelatione assentitur fides, sic fides innititur primæ veritati vt medio. Materiale autem fidei, non est Deus tantùm, sed ea quæque, quæ ordinem habent aliquem ad Deum, à quo reuelata sunt: ergo cùm omnes aliæ infimæ veritates, eatenus tantùm sint veræ, quatenus habent aliquid congruum veritati, frustra à sensibus quærimus adminicula fidei nostræ, aut à scientiis, cùm diuersa sit planè ratio formalis assentiendi rebus. Bifariam enim assentitur rebus, hominum intellectus. Primò quia mouetur ab obiecto quod est per se ipsum cognitũ, sicut patet in primis principiis quorum est intellectus, vel quia obiectum est cognitum per aliud, sicut patet in conclusionibus quæ ex præmissis innotescunt, & hic assentiendi modus procedit ab habitu scientiæ. Alio modo inclinatur intellectus ad assensum, non quia sufficienter moueatur ab obiecto proprio, sed per quandam electionem voluntariè declinans in vnam partem magis quàm in aliam, quòd si assentitur anxiè & dubiè, assensus erit opinio, quòd si secus firmiter obiecto proposito adhæreat sine formidine, & res fuerit ei obiecta, vt à Deo reuelata, iam erit fides, cui nequaquam

potest subesse falsum, ex ipsismet Philosophi æ fontibus. Nam ex Aristotele. *Nulla virtus perficiens intellectum se habet ad falsum, secundum quod est malum intellectus.* At fides est virtus Theologalis perficiens intellectum, quatenus Deo reuelante illustratur: malè igitur consulunt sibi qui fidei dogmata subiiciunt sensuum examini, vt dixere sancti in quibus hos accipe quibus præit Augustinus.

Aristoteles l. 6. Ethic. c. 2.

Noli intelligere vt credas, sed crede vt intelligas. Et magister eius Ambrosius, *Aufer argumenta, vbi fides quæritur, in ipsis gymnasiis suis iam Dialectica taceat, piscatoribus creditur, & non Dialecticis.* His superior ætate, & grandæuus Hieronymus. *Est fides, vt definit Apostolus, substantia rerum quas speramus, & index rerum quas non videmus, credere & videre quis non debet.* In eadem mente Gregorius. *Diuina operatio si ratione comprehenditur, non est admirabilis, nec fides habet meritum, cui humana ratio præbet experimentum.* Sed heu quale experimentum præstare queunt sensus, hallucinantes in rebus etiam peruiis, vt videre est in re Medica & in astris. Acutissimi hominum inter se litigant de re domestica, vt sunt venæ, & nerui, quibus tota corporis humani compago subsistit. Plato ait venarum originem esse in corde; at Medici omnes cum Galeno, Hepar clamant esse, vnde series tota venarum emanat: naturæ genius Aristoteles ait se sensuum experimento didicisse, neruos oriri à corde, vbi ex dissectione apparent innumeræ fibræ neruorum, quæ instar villorum quos radices fruticum edunt, arguunt neruos inde suas accipere propagines, quæ toto corpore diffunduntur. Rursus cor est principium vitæ, inquit Aristoteles: ergo ab eo deriuantur nerui, quibus vt organis spiritus animales animant totum corpus. In Aristotelem insurgunt Medici, Hippocratis & Galeni asseclæ omnes, in quibus Fernelius auitæ disciplinæ propugnator acerrimus, multas adiicit rationes experimento sensuum, quas tu consule, loco citato. Rursus nostrates Medici, & hoc æuo summi dissident inter se de re cuius decisio pertinet ad sensus. Fernelius, & Duretus, & Vesalius, septem neruorum paria agnoscunt è cerebro oriunda, quorum descripsêre soboles. Sed Laurentius & ipse sicut illi Galliæ Regis Medicus, plures agnoscit coniugationes quam septem & has oculis lustrasse suis affirmat. Fernelius & Duretus coæui, ambóque summi Medici, dum calculi renum ortum inuestigant, non coëunt in eamdem sententiam. Sic enim ait Fernelius, *Comperi omnem calculum in vesica conclusum, rudimentum quoddam è renibus traxisse, è quibus per nephriticum dolorem excidens, si grandiusculus est, in vesica aliquandiu hæret, ac plerumque persistit, illicque allatarum sordium adhæsu coagmentatur, & quoscumque exemptos vesicæ calculos obtriui (obtriui experiundi gratia permultos) in eorũ medio quasi nucleum reperi, veterum rudimentum è renibus exturbatum, diuersi quidem reliquum integumentum, ac inuolucrum, & coloris & substantiæ.* Duretus non impar Fernelio, inficiatur esse vsquequaque veram Fernelij sententiam, vnde sic argumentor. Si in re adeò vernacula, qualia sunt humana cadauera, ipsi etiam caligant oculi peritorum, quali putas caligine suffundendos oculos, qui fidem suam ex sensuum ludibrio metientur?

Ex SS. Patribus.
Fides non conciliatur humanis rationibus.
S. Augustin. in Ioan.
S. Ambros. lib. de Trinit.
S. Hieron. epist. 5.
S. Gregorius hom. 26. in Euangelia.

Venarum origo quænam sit.
Ex re Medica.
Plato in Timæo.
Aristoteles l. 2. de part. animal. c. 10.

Fernel. de animæ facultatibus lib. 5. cap. 13.
Fernel. l. 1. de part. corpor. cap. 9.
Neruorum coniugationes quot sint.
And. Laurent. l. de Anatom. cap. de neruis.
Calculi in renibus effectio.
Fernel. lib. 6. de partium morbis & symptom. cap. 15.
Duretus l. 3. prax. conear.

Sed ne quid illibatum sit superstes in hac subiecta materia, de dubia notitia sensuum consule Astronomos, quorum partes sunt perpendere cœli gyros, & sydera orius & occasus assignare, ita vt ne vel latum vnguem dicant se à legitimo puncto aberrare; & tamen æuo nostro insurrexit in Hyparchum & in Ptolemæum Astronomiæ Principes Iosephus Scaliger, arguens eos inscitiæ, sectatoresque eorum. Sic ille. *Quid nunc hiscere audebunt qui tam pertinaciter defendunt quod ignorant? nam profectò non quod sciant certò vllum sphæræ octauæ motum in consequentia esse, ita prædicant; sed quia ita pueri didicerunt, quæ senes dediscere pudet: Quicquid eruditorum Astrologorum est, concurrant huc, & omnes operas suas conferant, vt illum fabulosum motum tueantur, nihil agent, satis eos summonebit Eudoxi, & Eratosthenis, & totius vetustatis authoritas, profectò furor est aduersus hæc pertendere, spero tamen neminem tam à vero auersum fore, qui tantis, tamque luculentis testimoniis confectus, & depositus, manus vltro non det, & ingenue fateatur se cum Hipparcho & Ptolemæo, & cum omni Astrologorum natione iocularitèr & pueriliter errasse.* Multos habuit suæ opinionis asseclas Iosephus hic, sed ne vel hæc eius sententia staret, eam veluti delirium notat Dionysius Petauius è Societate IESV, scientia astronomiæ ipsa sydera transcendens. Ille, inquam, vbi demiratus est altam Scaligeri superbiam in eo charactere mox allato, quem & ipse Petauius integrè describens, sic commentatur. *Hæc eo integra descripsi vt inanem hominis ἀλαζονίαν, & confidentiam in re dubia, & falsissima illius admiratores agnoscerent, ac quibus argumentis, imò nullis penitus adductus, tantum nouitatis importare cœlestium in rerum doctrinam instituerit.* Imò ipsi famosissimi Ephemeridum contextores, hacce tempestate facilè principes inter Astronomos, nonne se mutuis conuitiis procaciter excepêre? quibus prolegomena fœtent Ephemeridum, quas vterque conscripsit, dum sese inuicem carpunt, quòd vnus Planetam vnum fecerit vno toto signo retrogradum, qui tamen erat directus, alius verò sugillat æmulum, quòd gradibus integris aberrarit in planetis suis quibusque cancellis assignandis, variisque allatis erroribus ambo se ebrios & asinos vocant, tragœdiam illam totam scandalo concludentes: non defuit alter nomine Galilæus qui asseruit plures esse Planetas quàm septem, sicque fundamina quatiens Astrologiæ meo suffragatur intento, ea omnia quæ sensuum aucupio acquiruntur, esse eiusdem rationis cum sentibus, quibus obuia quæque illudunt sæpè. Itaque exclamare lubet cum Ambrosio. *O thesauris omnibus opulentior fides, o virtutibus corporeis omnibus fides fortior, medicis omnibus saluatior!* Fauent & canones sacri, in quibus

Accipe hos. *Fides regulam custodire, & non deuiare à statutis patrum, est prima salus.* Ita & securitas, vt videre est in Apostolis qui turbabantur, apparente eis IESV, quia nondum erant altè radicati in fide, vbi autem firmati sunt, fortiores posteà ipsis Regibus extiterunt. Ideò iste editus est canon. *Fides modica vbi est, ibi est turbatio.* Rationem autem securitatis alibi reddit eadem disciplina Iuris sanctioris. *Fides est scutum, per quod omnia iacula inimici extinguere possimus.* Vnde sic arguo. Cùm nobis fide omnia

Ex Mathematica.
Iosephus Scaliger de emendatione temporum l. 4. p. 31.
Scaligeri superbia.
Scientia omnis hominũ dubia est.

Dionysius Petauius l. 3. variarũ dissertationum.

Ioan. Maginus & David Origanus præfat. ad Ephem.

Ambros. de virginit.

Ex iure Canonico.
Can. prima 25. q. 1. can. non turbatur 24. q. 3. can. qui resistit 11. q. 3.

nia

nia bona prostent, & nihil nisi anceps constiterit vnquam à sensibus, iugiter est standum à fidei partibus.

Fidei encomia. Ex IVRE CIVILI. *Lege 3. Cod. de summa Trinit. gloss. penult. in c. 1. §. si per quos fiat inuestitur. & gloss pen. in c. 1. De noua forma fidelitatis.*

Fidei sese etiam inclinauêre Iura ciuilia, dum noluêre sacra fidei mysteria discuti à profanis. *Fides Christiana non debet tractari à clericis vel militaribus, vel alterius conditionis coadunatis turbis publicè, cùm irrogetur ex hoc iniuria iudicio conciliorum.* Vnde sic procedo. Cautum ex lege hac, ne fidei decreta deuoluantur ad profanos iudices, ne fiat iniuria conciliis, quibus se prima veritas aperuit, sed sensus nostri sunt iudices infideles, & infra primam veritatem; ergo arcendi sunt à rebus fidei. Rursus iisdem legibus. *Fides non est præstanda ei qui vult contra fidem versari.* Sed sensus controuersa faciunt dogmata fidei, ergo nulla eis est adhibenda fides. Meritò igitur *Recumbentibus vndecim discipulis, apparuit illis IESVS & exprobrauit incredulitatem.* Fideles omnes nihil dedisse sensibus liquet ex omnimoda historia fidelium: vt Apostolus probare incipit ex scriptura, dum fidem Abel, Henoch, Noë & Abrahæ extulit. De Noë autem explicitè ait. *Noë responso accepto de iis quæ adhuc non videbantur, metuens aptauit arcam in salutem domus suæ, per quam damnauit mundum, & iustitiæ quæ per fidem est, hæres est institutus, fide qui vocatur Abraham obediuit in locum exire quem accepturus erat in hæreditatem, & exiit nesciens quò iret.* Nullàque ferè ora, orbe toto remota, quæ non martyres habuerit qui testati sunt sanguine suo vera esse mysteria fidei nostræ, etsi sint inuisa sensibus, quorum lumen nihil commune habet cum lumine fidei, sicut habet omnia communia cum fide hæreticorum: vt fit palam hac historia cuius se vadem præstat præsul Antoninus.

Hebr. 11. Ex HISTORIA.

S. Antoninus Archiepisc. Florent. 3. parte Chron. titulo 19. c. 1. § 4. S. Dominicus quo miraculo probauit fidem suam.

Discordes extitêre Diu Catholici & Albigenses hæretici, quæ fides esset illibata, rem detulerunt ad futurum prodigium, annuente & S. Dominico qui aderat illi discrimini, conuentum est vt accenso rogo publicè liber vtriusque fidei mandaretur rogo, & eum librum qui superstes esset incendio fore assertorem fidei indubiæ, eâmque ancipitem fore fidem cuius esset depastus ignis omnes articulos. Facto igitur ignis accensi periculo, liber hæreticus abiit in fauillam, resiliente è flammis libro catholico. Instant hæretici vt rursus iniiciatur, fideles nequaquam obstant, tertiò eundem librum produnt flammis, sed illæ impotentes agere in hunc librum, sartum illum tectúmque reliquerunt, fide sic catholicâ præualente. Ita moraliter, scito fidem omnem quæ sensibus accenditur, flocci pendendam esse, quia lumine sensuum adaugetur: est enim ordinis naturalis, atque adeò est redigenda in fauillam, vtpotè peritura, sicut & sensus, quæ enim se mutuò intendunt & adaugent, sunt eiusdem speciei: at secus hoc tibi ratum esto, eam fidem quæ resilit à sensibus, nec ab eis accenditur, esse luminis alterius, scilicet altioris.

Ex SYMBOLIS. *Typotius lib. Symbol.* Charitas è cœlo oriunda.

Nescio an ad hunc attenderit scopum Aloysius Estensis Cardinalis, qui pro symbolo assumpserat Prometheum ignem de cœlo suffurantem, hoc lemmate ALTIORA, indicabat eminens ille Cardinalis, nullam deorsum esse lucem quæ superiori lumini queat assimilari; Cardinales animos indue, ô homo Christiane, ita vt tentatione prouocante ad sensus decreta fidei, illicò respondeas. ALTIORA, id est alia esse tribunalia, quorum edicta tuam stabiliunt fidem, de quo accipe meam sententiam.

NON COEVNT FIDEI ASSENSVS, ET SENSVS ACCENSVS, SEV EXTINCTVS.

QVI SINT LEGITIMI Fidei Præcones.

In hæc verba:

Prædicate Euangelium omni creaturæ.

SECTIO III.

CHristus Dominus suæ prouisurus Ecclesiæ, prædicationis onus Apostolis imposuit: quos enim instituerat Episcopos, eosdem vult & habere curam ouium sibi commissarum, & cùm officium illud pastorale animas potissimùm respiciat impinguandas, cibum ille decernit quo pascantur animæ. Prædicate, inquit, Euangelium, & inde patet missio necessaria prædicanti: est autem missio deputatio alicuius ab eo qui potestatem habet ad obeundum ministerium Ecclesiasticum; qualia sunt, sacramentorum administratio, & prædicatio Euangelij. Extraordinariæ missionis author est Deus, qui hominum ope alios vocat homines, & huius missionis extraordinariæ tessera est miraculum, quo quis à Deo immediatè ostendit se esse missum. Ita Moyses Pharaoni restatus est prodigiis missionis suæ veritatem. Ita & Christus Dominus, & post eum Apostoli. Missio ordinaria est ea, quà à Pontifice summo instituuntur Episcopi, & ab his Dei verbi præcones accipiunt ius prædicandi, quod nemini competit, nisi annuente Episcopo, aut summo Pontifice, iuxta illud Pauli: *Quomodo prædicabunt nisi mittantur?* De hac missione erit hæc sectio ferè tota literali sensu contexta, vt proximæ sectioni moralem campum aperiat.

Missionis extraordinariæ signa quænã sint.

Rom. 10.

Prima fronte animum pulsat ista missionis institutio, & onus impositum prædicandi: nam si fides est donum Dei cœlitus illapsum, ad quid præcones sacri diuerberant aures, cùm & hoc sæculo dyscolos quosque videamus homines, etiam auditores verbi Dei. Rursus si fides, concionum ope animis auditorum insidear, iam à sensibus suam capiet originem: & hoc superiore sectione impugnatum est. Audiendi in hoc Theologi & in his S. Thom.

Ex THEOLOGIA.

S. Thom. 2. 2. q. 6. art. 1. Fidei summa quid requirat.

Ad fidem duo requiruntur. Primum est obiectum. Secundum est credentis assensus, vtrumque est à Deo. Primum quidem, quia credibilia quæ sunt materia fidei, excedunt rationem hominis, & eamobrem non cadunt in notitiam humanam, nisi Deo reuelante. Quibusdam res fidei reuelatæ sunt à Deo immediatè, vt Apostolis & Prophetis, quibusdam autem proponuntur à Deo mittente fidei prædicatores, iuxta illud. *Fides ex auditu.* Vt à causa proponente exterius, vt subiicit Apostolus. *Quomodo inuocabunt in quem non crediderunt? quomodo credent ei quem non audierunt? quomodo audient sine prædicante?* Ad hæc obiecta materialia non statim fides excitatur, vt videre est in hæreticis, & in infidelibus,

Rom. 10.

Ibidem.

bus,quibus etsi proponantur credibilia, illa tamen procacitate inficiantur. Alterum quod requiritur, est credentis assensus, qui est reuerâ etiam à Deo. Possumus autem in eo assensu duplicem causam speculari, vnam exterius inducentem, vt est miraculum visum, vel persuasio hominis inducentis ad fidem. Sed neutrum horum est causa sufficiens, quia ex multis qui eidem interfuêre miraculo, eidémque concioni, alij credunt,alij verò secus deteriores fiunt. Alia igitur est assignanda causa interior, quæ hominem moueat interius ad assentiendum fidei. Pelagiani ponebant liberum arbitrium hominis solum, aiebántque initium fidei esse in nobis, in quantum parati sumus ad assentiendum his quæ sunt fidei, consummationem autem fidei esse à Deo nobis proponente ea quæ credere debemus, sed impia est ea sententia. Etenim cùm homo assentiendo his quæ sunt fidei, supra naturam suam eleuatur, necesse est, quod hoc insit ei à supernaturali principio interius mouente;hoc autem principium est Deus,cuius donum est fides, siue consideretur ex parte assensus, siue ex parte obiecti materialis, quod etsi proponatur à prædicante, hoc non obstat quin à Deo sit id totum, quod inde deriuatur. Cùm autem Ecclesia sit vt castrorum acies ordinata, Philosophum audiamus edocentem quid sit ordo.

Fides qualē assensum postulet.

Ex Aristotele. *Prius & posterius dicuntur secundum relationem ad aliquod principium.* Ordo autem includit in se aliquem modum prioris & posterioris, vnde oportet vt vbi est aliquod principium, ibidem etiam & sit aliqualis ordo. Dato igitur quod Ecclesia sit in ordine constituta,concedenda est aliqua prioritas, à qua deueniatur ad alia; Illa prioritas in Ecclesia eminet in capite quod est Christus, seu vicarius agens eius partes,Pontifex summus apex Ecclesiæ; ab hoc deinde Antistites, & ab his prædicatores qui Ecclesiæ pabulum distribuunt.

EX PHILOSOPHIA. *Arist lib. 5. Metaph.*

Et hoc benè figurat ars Medica, quæ ait hominem totum moueri, sicut & mouetur equus, cuius sessor eques, imperat motum; imperium autem illud fertur ad equum mediante fræno, quo ad læuam aut ad dextram inflexo, etiam illò vergit equus; ita & ratio imperat motum ex arce sua, scilicet capite, imperium illud diffluit ad musculos mediantibus neruis vt quibusdam canalibus,musculi demum percelluntur,animali eos spiritu alluente. Ita & Ecclesia aliquali parte sua musculos refert; nam sicuti musculi partes sunt dissimilares vtpote distincti, neruulis atque venis, necnon & arteriis, ita & plerique status hominum dispares coëunt in vnum Ecclesiæ corpus mysticum,cuius caput Papa infundit per prædicatores spiritum, quo fideles mouentur ad superna.

EX REMEDICA. *Anatomici omnes vbi de musculis. Fern. de partib corpor. lib. 1 c. 5.* Motus corporis humani qua ratione fiat.

Nec arbitreris cœlestia inordinatè procedere dum influunt,ex Iamblico,quem prisca Philosophia Platonicorum quondam suspexit:quicquid viuit & vegetat,est à Luna,tamen quia Luna luce lucet aliena,ab aliis planetis superioribus accipit vim suam influendi. quasi sine influxu superiorum,illa impos esset ad impertiendum suos aspectus beneficos: Dicerésque hunc planetam propitium non agere nisi præuia missione, ab aliis enim in sphæra superiore micantibus accipit Luna modum, quo vim suam inferioribus impertiat,ne quid tumultuariò fiat & præter ordinem,quo violato omnia pessum eunt. Sed hic Planetarum ordo, inferior multò est eo qui viget in Ecclesia,cuius micantia omnia sydera, de cathedra Petri suum lumen emendicant. Et vt petra olim fingitur extitisse vocalis ex contactu lyræ Apollinis; ita hæc Petri sedes non canora tantùm est in persona Pontificis,sed & dat etiam præconibus verbi sacri, vt sint & sonori, iuxta illud: *Dat verbum euangelizantibus virtute multa.* Et vt illi qui consulebant Apollinem, dum ex antro specúque templi exsiliebant,œstro perciti quodam promebant oracula; ita & hi quos sedes Petri emittit ad prædicandum, sanctiora eructant oracula. Eandem Petri hodie disseminari fidem,ipso influente Petro,audi eiusdem Petri successorem & vtique S. Leonem. *In vniuersa Ecclesia, Tu es Christus filius Dei viui, quotidie Petrus dicit, & omnis lingua quæ confitetur Dominum, magisterio huius vocis imbuitur. Hæc fides diabolum vincit, & captiuorum eius vincula dissoluit: hæc erutos mundo,inserit cælo, & portæ inferi aduersus eam præualere non possunt. His itaque modis,dilectissimi,rationabili obsequio celebratur hodierna festiuitas cathedræ S. Petri, vt in persona humilitatis meæ,ille intelligatur, ille honoretur,in quo & omnium Pastorum sollicitudo, cum commendatarum sibi ouium custodia perseuerat, & cuius etiam dignitas in indigno herede non deficit. Manet ergo dispositio veritatis, & B. Petrus in accepta petræ fortitudine perseuerans, suscepta Ecclesiæ gubernacula non relinquit.* Et quia non potis est Archi-præsul Ecclesiæ immediatè vacare concioni, suis quibúsque prouinciis Episcopos mittit,qui eas partes agant,vel etiam presbyteros quandoque Pontifices mittunt, vt Episcoporum sacra obeant munia prædicando: teste hac epistola Gregorij secundi Papæ,ad sanctum Bonifacium presbyterum, quem direxit in Germaniam. *In nomine indiuisibilis Trinitatis, per inconcussam authoritatem B. Petri Apostolorum Principis, cuius doctrina & magisterio fungimur, & locum sanctæ Sedis administramus, modestiam tuæ Religionis instituimus, atque præcipimus vt in verbo Dei (quo igne salutifere, quem Dominus venit mittere in terram, exstitere videris) ad quascumque gentes infidelitatis errore detentas, properare Deo annuente potueris, mysterium regni Dei per insinuationem nominis Christi Domini Dei nostri, veritatis suasione designes, &c.* Tamen licet plerique obeant prædicatorum partes, hoc est ex indulgentia & missione Antistitum, quorum est primariò prædicare, vt benè arguit S. Thomas, cùm ait ex S. Dionysio, perficere proprium esse Episcoporum, & perficere idem esse ac docere: nam intellectum perficiunt & illuminant, tenebras ignorantiæ detergendo, ecce verba Dionysij. *Demonstratum est igitur Pontificum quidem ordinem,vim perficiendi habere,ac re perficere, sacerdotum autem illustrandi vim habere, atque lucem afferre,ministrorum verò, expiandi, & secernendi vim habere: quòd scilicet Pontificum ordo, non solùm re perficere possit,verùm etiam,illustrare simul & expiare.*

EX MATHEMATICA. *Iamblicus li. de Myster. Ægypt.*

Luna quomodo influat

Psalm. 67.

EX SS. PATRIBVS. *S. Leo Papa serm. 2. de anniuers. suæ Assumpt.* Fides vera in Ecclesia non deficiet.

Ex Vallibaldo Episc. hæc epist. scripta est anno 719. idib. Maij ann. 3. Imperij Leonis secundi.

S. Thom. 3. p. q. 67. art. 1. S. Dionys. l. de Eccles. hierarch. c. 5. Episcoporū est alios perficere.

Defectu huius influxus, hæresiarchæ suum sparsêre virus, quod hinc alienum esse à disciplina Apostolica ostendit Tertullianus. *Cedant heretici origines Ecclesiarum suarum, euoluant ordines Episcoporum, ita ab initio per successiones decurrentem, vt primus ille Episcopus aliquem ex Apostolis, vel Apostolicis viris habuerit authorem*

Tertullian. l. de præscr. Ecclesiæ Romanæ dignitas.

&

& successorem, hoc certè Ecclesia Romana est peculiare & proprium, cathedra sua originem à Christo deducere, & per omnes ætates decurrentem in ea Episcoporum, & Pastorum legitimè missorum, sibique succedentium catalogum texere, quantumcunque etiam temporalis dominij forma fuerit immutata. Eodem aculeo pungit hæreticos Cyprianus. *Ij sunt qui se, vltrò apud temerarios conuenas, sine diuina dispositione præficiunt, qui se præpositos sine ordinationis lege constituunt, qui nemine Episcopatum dante, nomen Episcopi assumunt.* Quodqne magis stupeas, Lutherus & Caluinus perduelles Ecclesiæ & Antesignani desertorum fidei, hanc missionis necessitatem agnoscunt, vt legitima sit disciplina quæ ab homine prædicatur. Cùm enim proprium sit Pontificum prædicare fidem, nemo illis insciis potest vsurpare illud onus, sicut Angelorum inferiorum nullus potest superiorem ordinem transcendere. Ideòque & nefas irrepsêre nefarij homines in ouile Christi, infido pastu animas incautas perimentes. Benè eos percellit Dionysius. *Inferiores enim ordines, ad maiora superioraque munia transilire non possunt, ac præterea nefas est eis, manus huic ostentationi adhibere,*

S. Cyprian l. de simplicitate prælatorum.

Luther. in c. 1. epi. ad Gal. Caluin li 4. instit. c. 3. §. 13. & 14.

S. Dionys. lib. de Ecclesiast. Hierarchia, c. 1. p. 5.

Missionem hanc pendere à capite Ecclesiæ ipsa historia sacra clamat. Sanctus Clemens in Gallias misit Dionysium, qui fidem suo sanguine madentem illic ampliauit: Ex Beda S. Gregorius Papa, Religiosum nomine Augustinum, misit in Angliam quam ille fidei Christianæ conscientiam fecit. Sergius Papa ex Surio plures Episcopos misit ad Germanos, quos sic ad Ecclesiæ caulas adduxit. Theophanes ait S. Bonifacium petiisse à Zacharia Papa, vt ratas haberet Ecclesiarum institutiones, quas illic erexerat demùm, annuente tantùm Pontifice potest ab vllu hominum dissemirari fides, nisi sacris canonibus velit quisquis ille est facere iniuriam, quibus missio statuitur expetenda, & ne ab Episcopis putet esse quispiam hanc missiooem. Iure Canonico; *Illi obligantur superiori potestati, scilicet ad obseruationem Canonum.* Et ne à Regibus suam habere aliquando missionem credant, sic habet alter Canon. *Episcopi non tenentur venire ad concilium, ad citationem Regis vel Imperatoris.* Esse autem sub tutela Papæ, monet alter textus. *Episcopalis sedes ab Apostolica sede tueri & defendi debet.* Cui sedi subditi Episcopi, ius habent missionis, vt hoc Canone perhibetur. *Episcopalia iura dicuntur Canonica, obedientia, subiectio, reuerentia, institutio, destitutio, correctio, reformatio, censura Ecclesiastica, iurisdictio causarum omnium ad forum Ecclesiasticum pertinentium, pœnitentia, & Sacramentorum omnium quæ ab Episcopo sunt recipienda, collatio.*

EX HISTORIA.
Baronius in Clemente sub ann. 95. Beda lib. 1. hist. Gentis Angl. Theophanes in annalibus, sub ann. 742.

EX IVRE CANONICO.
In extrauag. Sancta Romana ioan. 22. Can. quodcilia, § hinc etiam Dist. 17. Can. 1. 8. q. 5. c. cũ querente. 0. De Officio Ordin.

Quod si in profanis ritè ordinatis, potestas in alios, aliqualis esse dignoscitur, quid ni & in spiritualibus, quorum consequentia potior est quàm rerum temporalium: esse autem multiplicem potestatem temporalem, audi Iuristas. *Potestatis verbo plura significantur, in persona magistratuum dicitur Imperium, in persona liberorum dicitur patria potestas, in persona serui dicitur dominium.* Quale autem discrimen incurrat, qui dubiam facit sæculi potestatem, audi ex lege. *Potestatem principis negans, super quibuscunque administrationibus, vel promulgandis dignitatibus, committit crimen quasi sacrilegij.*

EX IVRE CIVILI.
L. potestatis 2. 15. de verbor. significatione. Lege 5. Cod. de diuers. rescrip.

Prædicatores hac missione expediti volant vt sagittæ emissæ ab arcu, quæ aliàs inutiles sunt, arcu enim non emittente, sagittæ nullius sunt vsus. Sagittis verò assimilari præcones sacros, audi Psaltem. *Sicut sagitta in manu potentis, ita filij excussorum*, Quem textum Hugo Cardinalis explicat de prædicatoribus, quos vt excussos & expeditos, Christus direxit in omnes orbis plagas. His autem sagittis mysticis apto symbolum Francisci à Lotharingia, qui arcum & sagittas depingebat, coronâ desuper eminente, hoc titulo, VNITA TRIVMPHANT. Non enim sagittæ ab arcu dissitæ coronam vllam possunt acquirere: neque vlli prædicatores etiamsi regulares, sine missione triumphum de sua concione reportabunt. Etenim vnita triumphant. Sit ergo hoc statum.

Hugo Cardinal in Psal. 126.

EX SYMBOLIS.
Typotius lib. symbol.

VBI NON EST MISSIO, IBI EST AMISSIO, ET NON LVCRVM.

PRÆDICATORES DEBENT enitere virtutum signis.

In hæc verba:

Signa autem eos qui crediderint hæc sequentur.

SECTIO IV.

APostoli prædicationis nequaquam obiere munus, nisi Spiritus sancti igne decocti, hoc exemplo monentes non esse prædicationi incumbendum, nisi eis qui multa virtute freti sobolem possunt edere Deo placituram; & hæc sectio erit addicta verbi Dei præconibus virtutum incuriis, quorum heu & ego! faxit Deus non sim de reprobo grege. Vt ergo cautiores sint in animarum conuersione, audiant.

Deus hominem edocturus nihil esse perpetuum sub hoc cœli tractu, omnia mutationibus crebris fecit obnoxia; transeunt enim elementa quæque in naturam eius cum quo aliquali sui parte conueniunt, & vt facilior esset vnius in alterum reciproca mutatio, insitas habent elementa qualitates symbolicas, quibus coeuntur. Verbi gratiâ, terra sicca est, & frigida; aqua verò frigida & humida, atque ita aduersantur sibi ratione siccitatis terræ, & humoris aquei; sed in qualitate frigida concordant. Rursus aër humidus est, & calidus, & cum aquæ contrarius sit calore, ei tamen humiditate copulatur, super hunc ignis calidus, & siccus, aëri resistit siccitate, cum quo tamen calore nectitur, & ita fit, vt singula elementa duo sibi hinc inde vicina singulis qualitatibus, velut quibusdam amplectantur vlnis, aqua terram frigore, aërem humore, aër aquam humiditate, ignem calore, ignis aërem calore, terram verò siccitate, & hac vinculorum varietate, Philosophis dicitur mundi harmonia cohærere, vt & versibus lusit Boëtius.

EX PHILOSOPHIA.
Alcinous lib. de doctrina Platonis.

Elementorũ qualitates symbolicæ.

Tu numeris elementa ligas, vt frigida flammis
Arida conueniant liquidis, ne purior ignis
Euolet, aut mersas deducant pondera terras.

Boëtius, L. 3. de consolat. Philosophia Metro 9.

Sic etiam Deus prouidit conuersioni hominum. Voluit præcones verbi esse sanctos, vt vel hac symbolica qualitate excitarent semina virtutum insita quibusuis hominum animis. Cùm enim verbum Dei prædicatum accendat auditorum corda, ea facilius inclinabuntur ad virtutem, si

Prædicatores debent aliis èminere.

prædica

prædicator virtute sua, præostendat virtutem posse fieri vernaculam. Ita Dauid sanctior factus ait. *Docebo iniquos vias tuas, & impij ad te conuertentur.* Theologia liquidiùs probat eos, qui volunt aliis fidem ingerere, debere enitere virtutibus: ait enim Angelicus Doctor, ad fidei veritatem non pertinere tantùm credulitatem cordis, sed etiam exteriorem protestationem, quæ non fit verbis tantùm, quibus quis fidem confitetur; sed validius fit illa professio, factis atque virtutibus, quibus aliquis fidem se habere ostendit; iuxta illud Iacobi. *Ego ostendam tibi ex operibus fidem meam.* De a' is verò vt fidei iniuriis, queritur Apostolus, querulis hisce verbis. *Confitentur se nosse Deum, factis autem negant.* Ergo vt fidelem se exhibeat prædicator, debet habere fidem, vtique viuacem: at ex Apostolo, *Fides sine operibus mortua est.* Rursus etsi moueatur interius voluntas ad assensum fidei, Deo percellente, habet tamen aliquando extrinseca quædam, quibus anima moueatur ad credendum, vt persuadentis authoritas, eloquentia, & rationum pondus, sed nulla est argumentatio æquè efficax, ac ea qua virtus ipsa se factibilem probat, dum fit à præcone fidei, cuius tessera sunt virtutes.

Psalm. 50.
EX THEOLOGIA.
S. Thom. 2. 2. q 124. art. 3. Iacob. 2.
Tit. 1. Iacob. 2.

Ideo Paulus Timotheum efformaturus in præconem verbi Dei, sic eum instituit. *Tu verò vigila, in omnibus labora, opus fac Euangelistæ.* Ex Olympiodoro dicitur Deus loqui in manibus prophetarum, quia omnia quæcumque Prophetæ audiebant facienda faciebant. Formam prædicandi edocuit Ioathan, vnicus & superstes filius Gedeonis, de quo sic codex sacer. *Stetit Ioathan in vertice montis Garizim, eleuatâque voce clamauit.* Sic commentatur Damianus. *Prius ascendit & postmodum clamauit, antè consurgit in montem, & sic eleuat vocem, quia nisi doctor, virtutum culmen prius ascendat, inaniter clamat.* Eodem quo Damianus spiritu actus Gregorius sic fatur. *Gallus cùm iam edere cantus parat, prius alas excutit, & seipsum feriens vigilantiorem reddit, se priùs prædicatores exerceant, in sanctis actionibus, ne in semetipsis torpentes opere, alios excitent voce, se antè per sublimia facta excutiant, & tunc ad benè agendum, alios sollicitos reddant; priùs alis insonent, quàm cantus emittant, sic quod locuti sunt, operibus clamant, & cùm perfectè in semetipsis vigilant, tunc dormientes alios ad vigiliam vocant.* S. Augustinus incidens in illud Cantici. *Omnes gemellis fœtibus & sterilis non est inter eas,* ait. *Hi sunt qui rectè præcipiunt, & vt præcipiunt, ita viuunt.*

Ex SS. PATRIBVS.
2. Tim. 4. Olympiodorus.
Iudic. 9.
Petrus Damianus. Prædicator qua cautione debeat aliis prædicare.
S. Greg. l. 30. moral. c. 4.
Cant. 4. S. August. in Psalm. 3.

Nonne & Medici suasuri vsum pharmacorum, ipsi in se periculum faciunt, etiam veneno hausto, vt se vidisse quosdam ait Mathiolus, qui vt theriacæ suæ paratent famam, publicè toxicum glutiebant, quod infirmare dicebant suo solo antidoto; Alij vulnera infligunt sibi gladio exerto, balsami sui virtutem aperturi, corpore suo operto plagis.

EX RE MEDICA.
Mathiolus in libros Dioscorid.

Morte sua fidem fecere suis scriptis, insignes duo Mathematici, quorum vnus Ioannes Maginus longè antè ex directione Planetarum diem prædixit quo cessurus erat fatis, alter Ioannes Regio Montanus Sixto Pontifici charus, & summus in ea parte Astrologiæ, quæ directiones spectat. Præuiderat se veneno periturum, fidem fato fecere, filij Trapezuntij, cuius scripta carpserat Regio Montanus. Ita & tu ô præco, qui prædicas verbo Dei perire vitia, morere tu peccato, & viuacem facies tuam hac morte mystica disciplinam. Alioquin vitio tuo erit & doctrina vitiosa. Ex ipso iure Canonico, cuius est Canon. *Doctorum malorum mala est doctrina.* Et explicitè ius ait. *Docere non potest alios, dum quis est in peccato.* Tandem formula Iure Pontificio præscribitur ad quam se debent componere doctores. *Doctor non debet esse arrogans, sed humilis: habet hoc proprium doctrina arrogantium, vt humiliter nesciant proferre quæ doceant, & rectè quæ sapiunt, rectè ministrare non possunt.* Nec miror Iure Pontificio, prædicatorum vitam expendi, ad trutinam virtutis, cum & Iure ciuili nefas sit Doctorem legum esse vitiorum næuis obnoxium, vt lex ista clamat. *Ad docendum liberalia studia, non debet quis admitti, nisi priùs fuerit approbatus, atque examinatus in moribus, & in scientia.*

Ioannes Regio Montanus suâ mortem præscisse dicitur.

EX IVRE CANONICO.
Can. conuenientibus 5. item Tarasius 1. q. 7.
Can. cum exaudiero. Distinct. 50. gl. de doctorib. in procœmio lib. 6.

Historia tota clamat, quò quis Magister sanctitate enituit, eò eum etiam fructus vberiores edidisse, ideo Seneca aiebat Lucilio. *Eum elige magistrum, quem cum videris, magis demireris quàm cùm audieris.* Agesilaüs hominem versipellem quem ei præficere parentes voluerant, iuuenis adhuc recusauit dicens, se nolle in magistrum recipere alium hominem, quàm eum qui parentis posset obire vices, id est cuius doctrina instar lactis esset quo ingenuè pasceretur. Et vnde puras priscis Ecclesiæ sæculis, gentiles cateruatim confluxisse ad Ecclesiæ caulas? Non aliunde sanè quam eos vrgente virtute sanctorum, qui præcones erant verbi sacri, & qui, morte fortiter obitâ pro Christo, sinceritatem suæ fidei testabantur. Et reuerà Ecclesiæ fundamina beatorum martyrum sanguine coalescunt. Vis nosse quantùm exempla præpolleant verbis? Vide apud Philostratum, Apollonium Philosophiæ suæ ambitiosæ virus verbis non æquè disseminasse, ac virtutis ementitæ ludibrio; cùm enim ille dæmonum assecla & Christianorum osor, vellet impia sua dogmata fulcire, virtutis se studiosum esse simulabat, hocque inani virtutis suæ simulachro, ita homines dementauit, vt & ipse Philostratus eius encomiastes, demens quoque, virtutum illa ludibria ventilarit vt cedro digna.

EX IVRE CIVILI.
Lege Magistros C. de professoribus lib. 10.
EX HISTORIA:
Senec. ep. ad Lucil. Plut. in Agesilao. Philostratus in vita Apollonij.

Edidit olim specimen sanctiùs suæ disciplinæ Beatus Franciscus, qui cùm declamaret in fœtidæ libidinis colluuiem, quæ aulam Frederici Imperatoris fecerat impudicam, voluit præpotens hic Dynasta tentare an Seraphicus ille præco, verbo tantùm tenus pudicitiam sectaretur, mandat cuidam aulico, vt clam meretricem inducat noctu in cubiculum Seraphici Patris, eligitur mulier speciosa, in libidinémque composita, hæc inscio Francisco intromittitur, cubilíque admota, vbi vir sanctus decumbebat, eum excitat, & pellicit ad peccandum. Ille, vir emeritæ virtutis, illico surgit, & accedens ad focum cuius prunas multo cinere asperserat, eas spargit nudúmque corpus volutat in prunis, sensúque doloris emergentis ex corpore semiusto, extinxit libidinis æstus, & animum pellicis perculit ad amorem castitatis. Huius tragœdiæ catastrophen vbi resciit Imperator, pœnitens facti fuit, & ipse præco laudum viri sancti, cuius virtuti plus datum est quàm doctrinæ. Simili prope ratione tentauit Ezelinus Tyrannus probitatem Sancti Antonij à Padua prædi

Prædicatorū sanctitas quā potens ad conuertendas animas.
Chron. minorum in vita S. Francisci.
S. Franciscus opere suas prædicationes probat.
Chron. minorum in vita S. Ant.
S. Antonij Paduani virtus confirmauit eius conciones.

prædicatoris eximij. Misit vas aureum plenum nummis, hancque curam baiulis vasis demandauit, vt eum occiderent, si vas illud acciperet, si verò secus respueret illas opes, venerarentur eum, haberentque vt sanctum. Accedentibus igitur deputatis à Tyranno, vbi Sanctus has vidit opes explicari sibi destinatas, auersatus eas, mandat Ezelino, vt emendet noxios actus si instanti Iustitiæ Dei vellet sese sobtrahere. Quòd si sancta vt ardua omnia non arrident, audi facinus egregium principis adolescentis.

S. Ambros. l. de Valentinian. Valentiniani Imperatoris mira castitas.

Valentinianus iunior, potitus Imperio, ægrè ferebat nobiles adolescentes litare formæ speciosæ cuiusdam meretricis, quæ specie sua percellebat omnium hominum corda quæ nutabant ad aspectum eius, frustra monuit aulicos suos Imperator: aiebant enim, mulierem illam tantos spirare libidinis æstus, vt ea præsente nemo sui iuris esset. Imperator aduocat mulierem in palatium, illa aduolat, ornata quàm potuit adstat imperatori stipato agmine nobilium, quibus in scortum intentis, iuuenis imperator nusquam oculos direxit in faciem pellicis egregiæ, etsi multo tempore illic adfuisset. Ea dimissa ait Valentinianus, ô Iuuenes, oe caueamini animos vestros impotentes ad libidinem compescendam, oculos auertite, sicut me vidistis auertere, & eritis vestri iuris: potior fuit exempli persuasio quàm verborum. Demum sciat verbi præco non temerè Ioannem Baptistam antitypum omnium qui Christum prædicarunt, non gratis comparatum esse lucernæ à Christo Domino, qui de eo sic fatus est.

MORALE. *Ioan. 5.*

Prædicatoris symbolum. EX SYMBOLIS: *Franciscus Villaua lib. Symbol.*

Ille erat lucerna ardens, & lucens. Nam priùs debet prædicator ardere charitate, quæ parens est egregiorum facinorum, quàm lucere verbis. Nescióque aliud symbolum aptius prædicatori, quàm illud apud Franciscum Villaua. Is candelam pinxit hoc titulo. VT LVCEAT ARDET. Hoc & ego ingero. VT LVCEAS ARDE. Egregiæ actiones fomites sunt charitatis, cuius pabula sunt virtutes, quarum ardorem lux sequetur amplior, diffusa verbis, alioquin hoc audi.

VERBI DEI NON EST PRÆCO, SI VITIIS OBNOXIVS, SED PRÆDO NOXIVS.

VERBVM DEI PRÆDICATVM, dæmones omnes de mentibus auditorum eliminat.

In hæc verba:

In nomine meo Dæmonia eiicient.

SECTIO V.

EX PHILOSOPHIA: *Arist. l. 6. Ethicor. c. 3.*

EX summo Philosophorum Aristotele, veritas est habitudo quædam inter rem, & inter intellectum: vt enim se habet bonum ad voluntatem; ita & verum ad intellectum: ideò vt nullum est bonum, nisi ratione ordinis ad voluntatem; ita & nullum est verum nisi per respectum ad intellectum: veritas igitur secundùm illam habitudinem est conformitas inter intellectum & rem cognitam, sicut & falsitas est difformitas inter rem cognitam & inter intellectum. Quod vt explicet Albertus ille Magnus, ait veritatem sitam esse in compositione illa mentali, quam facit intellectus inferendo vnum ex aliis: nam in prima apprehensione non est mendacium, sed in secunda incipit esse mendacium, cum iudicat falsò, & in tertia pertinaciter insitum est mendacium, dum ratio delusa concludit. Ex his vide quomodo verbum Dei dæmones omnes eliminet. Dæmones irrepserunt in hominem, verbo habito cum homine, cui fecere fucos ingerendo falsa, nimirum fore Deum si feralis pomi concupitum antea carperet edulium, audiit falsum mens incauta, & suspicans dicto inesse quid speciosum, præbuit assensum, quo falsitas, agendo radices altas, Adami prosapiam factam inde obnoxiam multiplici mendacio vsquequaque dementauit: nam vt habet commune effatum, omnis peccans est ignorans; si quidem Angelus nequam induens habitum lucis, obiicit homini res noxias & lethales, sicuti salutares; facinore autem perpetrato, hallucinans homo cedit in dæmonis arbitrium. Sed vbi verbi Dei prædicati incipit lux affulgere, iuxta illud Psaltis. *Præceptum Domini lucidum, illuminans oculos.* Tenebræ quas offuderat dæmon, illicò detergentur, & abigitur ille princeps tenebrarum: verbum enim Dei ex Bernardo. *Est speculum veritatis, nemini blanditur, neminem palpat, talem in eo se quisque reperiet qualis fuerit,* Et alibi adhuc sic. *Spiritus est verbum, spiritusque anima, & habent linguas suas, quibus se alterutrum alloquantur, præsentesque indicent, & verbi quidem lingua, fauor dignationis eius, animæ verò deuotionis feruor, huiuscemodi linguam suam, cùm verbum monet volens ad animam loqui: non potest anima non sentire, viuus est enim sermo Dei, & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti, pertingens vsque ad diuisionem animæ & spiritus.* Hoc gladio verbi Dei, dæmones arcentur ab anima, sicut & homines à paradiso, gladio fugabantur eo quem Cherubinus exertum præferebat, erat gladius ille flammeus, ita & scriptura sacra prædicata luce suâ detegit noxia quæque. Audi Augustinum. *Scriptura, vt fidelis speculi nitor, nullius accipit adulandam personam, sed ad laudanda, & vituperanda hominum facta illis ipsa indicat.* Et suppar Ambrosius sic ait. *Pascua sunt libri scripturarum cælestium, in quibus recreamur & reficimur, cùm ea quæ scripta sunt, degustamus, vel summo ore libata frequentius ruminamus.* Verbum Dei indè prædicatum, animas pascit edulio quod est antidotum eius quo depasto, dæmon absorbuit hominum genus, ad hoc allusit Hilarius. *Vt per os in alimoniam corporis cibos sumimus; ita per cor ad viuificandam animam escas doctrinæ cælestis accipimus, quæ nisi amplificato, & patente corde attracta quodammodo fuerint, non proderunt.* Nec verbum Dei tantùm est aduersus mala præterita remedium, sed & ingruentia mala præsentia frangit dæmonémque fugat.

Albert. magnus tract. 2. cap. 3.

Verbum Dei fugat dæmones.

Psalm. 18. EX SS. PATRIBVS. *S. Bern. serm. 46 in Cantic.* Verbi Dei efficacia.

S. August. l. 22 contra Faustu. c. 63. S. Ambros. serm. 14. Scripturæ sacræ encomia. *S. Hilar. in Psalm. 118.*

Ex Theologia dæmon tentatione sola præualet in homines, ergo quisquis diluerit tentationes eius, ille erit dæmone superior, sed hoc præstat verbum Dei: igitur verbo Dei Angelos hic tentator aufugiet. Tentare ex S. Thoma, experiri est, dæmon tentans facit experimentum virium nostrarum vt noceat, & hoc trifariam. Primò obiiciens gratiosa quibus vellicet sensus,

EX THEOLOGIA. *S. Thom. 1. p. q. 114. art. 2.*

& eos innata cupedine captos alliciat, vt conſenſum animæ eliciant, & hoc peccatum eſt fragilitatis, alio modo neſcios homines agit præcipites in aliquod malum, vt Paulum quem xelo inſulſo percnlerat in fideles Chriſtianos, vnde ipſe ait. *Priùs blaſphemus fui, & perſecutor, & contumelioſus, ſed miſericordiam Dei conſecutus ſum, quia ignorans feci in incredulitate.* Tandem Angelus ille verſipellis alios ſcientes ciet in peccata, vt aliquam libidinem expleant, carnis aut vindictæ, illic enim bonum aliquod ſubolent, ſub cuius ratione malum habent pro obiecto. Huic tricuſpidi tentationi occurrit verbum Dei, firmat enim nutantes animos, eóſque neſcios inſtruit vt ait Apoſtolorum apex Petrus. *Habemus firmiorem Propheticum ſermonem, cui benè facitis attendentes, quaſi lucerna lucenti in caliginoſo loco, donec dies eluceſcat, & lucifer oriatur in cordibus veſtris.* Vocat firmiorem ſermonem, effectiuè; confirmat enim eos, qui corde patulo excipiunt. Secundò lucernam nuncupat, quia ignorantiæ tenebras abſtergit, vt explicitè ait Pſaltes. *Lucerna pedibus meis verbum tuum, & lumen ſemitis meis.* Denique ait luciferum oriri in cordibus, id eſt gratiam, ſeu Spiritum ſanctum, quibus eliminatur malitia omnis. Spiritum ſanctum irruere in eos quibus inſinuatur verbum Dei, liquet ex actibus egregiis quos Lucas ſcripſit. *Adhuc loquente Petro verba hæc, cecidit Spiritus ſanctus ſuper omnés qui audiebant verbum, & obſtupuerunt ex circumciſione fideles qui venerant cum Petro, quia & in nationes gratia Spiritus ſancti effuſa eſt.* Ideò ſpiritus nequam verbo Dei cedit, quo infunditur Spiritus Dei. An non ideò gloriatur Dauid redux à peccato, ex prædicatione Nathan. *Super inimicos meos prudentem me feciſti mandato tuo.*

1.Timoth.1.
2.Petr.1.
Pſalm.118.
Actor.10.
Pſalm.118.
Chriſtus natus ſilentium indicit oraculis.

Ex Hiſtoria.
Plut lib cur ceſſauerunt oracula.

Et ne in ſenſu morali omnino verſeris, vide in hiſtoriis dæmones eliminatos à templis, ex verbo Dei diſſeminato. Ipſe Plutarchus infidelis cauſam quærit, cur æuo ſuo muta extiterint oracula, nulla autem alia profectò adferri poteſt, præter verbum Dei, quod eo tempore ab Apoſtolis vbique ſpargebatur. Quod & probatum eſt in Serapidis templo, vbi dæmon ait ſe non reſponſa daturum amplius, ſi non inde recederet Apollinaris præco verbi Dei. Deo confirmante quod antea ſpoponderat, prædicatorea verbi dæmones eiecturos. Figuram accipe ex ſcriptura. *Dauid tollebat citharam, & percutiebat manu ſua, & refocillabatur Saul, & leuius habebat, recedebat enim ab eo ſpiritus malus.* Quod ſi tanta fuit virtus citharæ, vt ad ſonum eius horruerit dæmon, verbum Dei multo potiores ſortietur effectus, dum enim dæmon turpia quæque ingerit, animamque in varia diſtrahit illicita, ſæpe vnâ concione auditâ, peſſum eunt dæmonis hæc omnia tentamina, teſte Auguſtino quem vitiis irretitum, concio S. Ambroſij Deo reddidit, dæmone profligato.

Surius in vita S. Apoll.
1.Reg.16.
S. Auguſt libris confeſſ.
Verbi Dei contemptores quomodo caſtigati.

Vim inſitam verbi Dei, expertus dæmon, nauſeam verbi ſacri ſuis ingerit aſſeclis: ſic enim perpetuus inhabitat noxiorum hominum mentes, vt videre eſt in eo textu. *Noluit populus audire vocem Samuelis; ſed dixerunt: nequaquam Rex erit ſuper nos, & erimus nos quoque ſicut omnes gentes.* Reuera ſunt gentiles dæmonique addicti, qui renuunt audire verbum Dei, eſtque eis Rex Angelus nebulo, qui pertæſos verbum Dei, deuincit ſibi arctiſſimè: vbi ergo quempiam aduerteris aures ægras habentem, inſonante verbo Dei, idipſum eſſe lethale pronuntia.

Morale.
1.Reg.8.

Medici vbi empyicos (id eſt eos quibus pus in thorace effuſum eſt) vident ſurdeſcere, inferunt inde mortem, & nigras eiectiones, & cruentas. Ita & Theologi eos quibus noxæ animam fecere putulentam, cùm viderint non capere verbum Dei quod eis inſonat, aiunt nihil niſi lethale & tetrum poſſe egeri ab his hominibus incuriis verbi Dei, imò & cruenta dum ſæuiunt in proximos. Medica prænotio eſt Hippocratis. τοῖσιν ἐμπύοισι κώφωσις γινομένη αἱματώδεα διαχώρησιν σημαίνει τοῖσι πρὸς τὴν τελευτὴν μέλανα διαχωρέει. *Surditas quæ cadit in empyicos, cruentam excretionem denuntiat, atque his ſub finem vitæ nigra ducuntur.*

Ex re Medica:
Hippocr. coacarum lib 2. c.16. prænot.

Et Mathematici, qui vt ait Firmicus, morbos omnes referunt ad aliquod ſignum Zodiaci, & ad Planetam qui dominus eſt talis ſigni, aiunt ſignum Arietis capiti dominari, morboſque ingerere dum tale ſignum ſit maleficum, huius autem ſigni Planeta, Mars eſt, naturæ igneæ eſt hoc ſignum; iuxta illud.

Ex Mathematica.
Iulius Firmicus l.2.c.17.

Ignea ſunt, Aries, Leo, Chiron, terrea Taurus.

Vnde infero, nunquam magis dæmonem arietare in animas, quam cùm caput afficit ſurditate, agit enim Arietem, & ſpiritum Martialem, rixarum fontem: qui enim obſurduit ad verbum Dei, miſcet vbique tragœdias, & quaſi alius Mars quietis impatiens, & naturæ igneæ, ignibus tandem inferi perpetuis addicetur. Alij verò ſecus dicto Dei audientes, vberes inde fructus carpunt: eſt enim viuum & efficax verbum Dei inducens homines ad virtutem, iuxta illud ex Canone ſacro. *Verba exhortatiua & deprecatiua quandoque imponunt neceſſitatem, & obligant ſicut præceptiua, puta ob reuerentiam perſonarum, quando materia eſt neceſſaria.* Sanxitque ius ſacrum prædicandi munus omnino neceſſarium. *Verbi Dei propoſitio eſt ad ſalutem valde neceſſaria.* Et ne verbo Dei fiat iniuria dum prædicator contemnitur, præcipuo honore habendos eos qui prædicant, ſanxere iura ſacra, vt fit palàm iſto textu. *Doctores in Eccleſia ſunt valdè honorandi, vnde eorum ordo eſt quaſi præcipuus, & priuilegiatus in Eccleſia.* Iure etiam ciuili ſuus quemque Doctorem legum manet honos, quo nefas eſt vti homines ex nefario concubitu oriundos, vt eſt in hac lege cautum. *Doctoratus eſt honor & dignitas, & ad illius gradum illegitimus aſpirare non poteſt.*

Ex Iure Canonico:
Clement. 1. de pæn. & remiſſion.
Doctores quantùm honorandi.
Extr. inter cunctas §. verum.
De priuil. c. cũ ex iniuncto. de hæretic.

Cæterum Academia Altorfina, orbem verbo Dei ſtare, egregio hoc ſymbolo teſtata eſt, pinxit globum ſeu ſphæram incumbentem libro, hoc titulo, HIS INNITITVR ORBIS. Quaſi diceret, ſi ſubtrahas librum cui inſidet orbis, illico ſuſdéque ruet. Arrige ergo, ô auditor, aures idoneas verbo Dei, hoc enim innititur orbis, & hoc dæmones abiguntur, ſed inſtabis.

Lege breuer §. 1. in add. marg. de muneribus.

AD VERBVM DEI, DÆMON FVRIT, ESTO, DEMVM FVGIT, PRÆSTO.

QVOMO

QVOMODO VERBVM Dei, linguas auditorum dirigat.

In hac verba:

Linguis loquentur nouis.

Sectio VI.

Ex Philosophia. *Aristoteles lib. 1. de interpr. cap. 1. Idem l. 8. Metaphys. cap. 4.* Verbum mentis quid sit.

VErbo Dei redditum hominem meliori frugi, vti etiam nouâ linguâ : vide ex Philosophia, cuius apex Aristoteles ait. *Voces esse signa conceptuum*, & alibi, *nomina esse signa rerum.* Quales ergo erunt conceptus, tales erunt & editæ voces, talia etiam nomina homines eructabunt, sed verbum Dei, hianti corde, & auribus patulis exceptum nouos ingerit conceptus, vtique alienos à noxiis olim ideis, quas versabat homo nequam : ergo & voces quas edet ille neophytus, concordes erunt recentiori conceptui. Ad hoc allusere Sancti, scilicet Augustinus. *Verbum quod foris sonat, signum est verbi quod intus latet.* S. Basil. *Verbum nostrum totius nostræ cognitionis imaginem refert, quod enim secundum cor nouimus, hoc verbo proferimus.* Greg. Nyssen. *Humana mens sonis intelligentiæ suæ occulta manifestat.* Damascenus appellat vocem, *Angelum intelligentiæ, id est conceptuum nuntium.* Plotinus appellat vocem *interpretem animi*, & Philo vocat sermonem fratrem mentis, eúmque comparat Aaroni, qui fuit interpres fratris sui Moisis.

Ex SS. Patribus. *S. Aug. l. 15. de Trin. c. 11. Bas. hom. 1. in Ioan. Greg. Nyss. de hominis creat. c. 9. Plotinus de virtute, c. 3. Philo. l. quod deterius potiori insidietur*

Ex Theologia: *S. Thom. 3. p. q. 36. art. 2. 1. Pet. 4.*

Rursus olim legati suas obituri vices, Mercurio linguas faciebant sacras : erat enim eloquentiæ Deus in delirio Gentilium ; ita & hi qui percepere verbum Dei, linguas illi suas dicant & consecrant : & hoc Theologia nobis insinuat ? cùm ait Spiritum sanctum procedere à Verbo, aliàs enim Spiritus sanctus non distingueretur personaliter à Verbo, personæ enim diuinæ ab inuicem distinguuntur tantùm per relationes oppositas : at Spiritus sanctus nobis innotuit igneis linguis. Vnde sic arguo, Verbum Dei ad extra sic se habet, vt verbum Dei ab æterno ad intra, sed ab æterno, Verbum spirat Spiritum sanctum, vnà cum Patre, per modum vnius principij, ergo Verbum Dei quod concepit auditor intellectu docili, innotescet linguis igneis, id est sermone amorem ingerente, iuxta illud Petri, *Si quis loquitur, quasi sermones Dei.* Et vt personæ Trinitatis sunt vnius essentiæ indiuiduæ, operanturque simul ad extra ; ita & verbum Dei prædicatum, vbi in intellectu altas radices egit, erumpit in voces amore feruidas. Voces autem illæ tria dicunt quæ referunt trinitatem ; voces seu loquelæ distinctis expressæ verbis, fuere præuiæ in intellectu, qui typus est Patris, illæ verò vt sunt verba, referunt Verbum ab intellectu procedens, nequeunt autem emitti verba illa ad extra, nisi ciente spiritu, ceu halitu valido, cuius ope vox editur, vt & in diuinis dicitur Verbum conceptum de Spiritu sancto, id est verbum innotuit in humanis operante Spiritu sancto ad Verbi incarnationem : vt enim incarnatio dicit actionem, ea est totius Trinitatis ; sed vt dicit terminationem, ab vna tantùm persona terminatur, scilicet à persona Verbi.

Ex Historia: *Victor lib. de persecutione Vandalica.*

Quod autem verbo Dei linguæ dirigantur, constat ex Historia sacra, vbi gentiles ipsi audita prædicatione Petri linguis loquebantur nouis, vt & Apostoli, quódque fidem superat, Christiani quidam in persecutione Vandalica sub Hunnerico Rege Ariano, ob Dei verbum prædicatum, ea pœna mulctati sunt, vt eis eruerentur extirpatæ linguæ : tamen vt stante causâ stat effectus ; ita & verbo Dei viuo vigente in animis beatarum illarum mentium, sancti illi confessores, licet elingues, sonorè tamen vt antea, & explicitè prædicabant, vt scribit Victor. Adiicit Gregorius, vnum ex his libidinis contagio euasisse mutum, periisseque in eo simul & loquelam, & verbum viuum, scilicet charitate animatum. Verbum Dei non esse tacitum, sed sonorum vide ex Iustino Philosopho. Is lustratis omnium disciplinarum seu Philosophorum institutis, aliquid hiulcum & dissonum vbique reperit, sed vbi mysteriis fidei Christianæ initiatus est, verbum hoc non elingue fuit, Imperatorem adiit, fidémque audacter ei prædicauit. Ex præfatis collige eos quorum lingua vacat à loquela sancta, & quæ facilis est ad turpia, & ad noxia quæuis, hos, inquam, infer esse à verbo Dei dissitos, & exleges, id est sine lege ; & audi in hoc themate medicos, aliquid idoneum aduertentes, ex dissectione corporum.

S. Gregorius dialog. l. 2. cap. 32. S. Iustinus ipse in dialogo cum Tryphone. Luxuria mutum facit hominem.

Ex re Medica. *Andreas Laurent. l. Anatomia. cap. de musculis.* Lingua mouetur decem musculis.

Ex Laurentio Medico, & famoso cadauerum inspectore, lingua mouetur decem musculis, quasi innuente naturâ, si decalogus seu denarius præceptorum minimè obseruetur, elingues fore homines : rursus idem ait eos qui ex natura obsurduere, esse etiam æuo suo toto tacitos, quia neruuli quidam ab aure in linguam discurrentes vitiati, adimunt auditum simul & loquelam : quæ duæ facultates vt gemellæ, eodem neruulo sociantur. Idipsum videre est & in moralibus, vbi ea est aurium & linguæ proportio, vt qui non vult audire sacra, nolit & eadem omnino loqui, nec est etiam quod vigeas ad confessionem, homines exosos conciones; nesciunt quippe loqui, neque Deum humili confessione demereri, iique garruli ad profana, silent in re sacra.

Ex Mathematica. *Ptolemæus l. 1 de iudiciis cap. 12. 13. 14.* Mercurius Planeta loquelæ præest.

Garruli non silent hîc Mathematici, vtpote in subiecto de loquela. Ptolemæus Astrologorum apex, ait Mercurium Planetam qui loquelæ præest, suam deperdere omnimodam virtutem, si sit in aliqua domo obsessa à maleficis syderibus, qualia sunt Saturnus & Mars: dicitur autem domus obsessa, quando signum in quo est Mercurius, est inter alia duo signa, quæ habent sydus infaustum: hoc ego sic expendo moraliter ad intentum nostræ lectionis, quæ est de verbo Dei dirigente linguam. Si homo sit aliquali noxa præpeditus, lingua eius (quam refert Mercurij Planeta) est in domo obsessa, quippe vitiis irretitus homo, dura obsidione cingitur. Quid ergo, Christiane, ab adultero sancta tibi poscis enarrari? lingua eius obsidetur à Venere seu libidine: nescit enim præter obscena loqui. quid pia sciscitaris enuntiari tibi ab homine cupido vindictæ? lingua eius obsidetur à Marte, qui vt igneus nihil nisi igneum & lethale spirat. Cæterum vt Mercurius Planeta induit naturam Planetæ cui adiungitur ; ita & lingua Mercurio sacra, naturam habituum capit, quos acquirit homo præuiis actibus qui si reprobi sint,

reproba etiam homo eructabit, si verò homo innoxiis rebus fuerit assuetus, miscebit etiam innoxia colloquia, iuxta illud obiectum Petro mentienti, & detrectanti Christi disciplinam. *Verè Galilæus es; nam & loquela tua te manifestum facit.*

Ex SS. PATRIBVS. *Hugo Victorinus lib. 1. de anima.* Sermones animos produnt. *S. Sidonius Apollinaris. lib. 3 epist.* *S. Gregor. lib. 5. Moral.*

Linguam referre indolem vitiorum, & virtutum, audi ex Hugone. *Vanus sermo vanæ conscientiæ est index, mores hominis lingua pandit; qualis sermo ostenditur, talis animus approbatur, quoniam ex abundantia cordis os loquitur, sermo vanus non erit absque indicio, quia ab omni statu rectitudinis deuiant, qui per vana verba dilabuntur.* Hugoni superior Sidonius ille sanctus sic fatur. *Quibus circa honestatis nitorem, lingua polluitur infrenis, his conscientia quoque sordidissima est, quia facilius contingit, vt quispiam seria loquens viuat obscœnè, id est immundè, quàm valeat ostendi, qui pariter existat improbus dictis, & probus moribus.* His adde Gregorium. *Praui sicut in sensu leues sunt, ita in locutione præcipites, quia quod conscientia leuis concipit, leuior protinus lingua prodit.*

Ex IVRE CIVILI. *Gloss. abusiat in add. margin. in legem, de haeredibus instituendis. L. quidam in suo 27. de conditionib. institu.*

Habet & ius ciuile pensum suum, quod expendat isti sectioni, sic enim iuristæ fantur. *Ex loquentis persona, deprehenditur mens loquentis.* Et alia item lege sic habetur. *Ex sermonibus præsumitur quis furiosus, vel non sanæ mentis, talis enim præsumitur, cuius verba gerit, & talis cuius & gesta ducit.*

Iure etiam canonico loquela perhibetur esse index animi, vt habetur hoc Canone. *Ex verborum prolatione, quandóque cognoscitur intrinseca hominis natura.* Et ad hoc institutum esse loquelæ vsum, vt animum prodat, explicat hoc ius factum, nimirum lingua in homine vices obit easdem quas & agit acus in horologio; ibi enim acus horarum index loquitur momenta quæque fluentia: ita & abditos animi recessus lingua pangit; vt enim ait Canon, *Verba instituta sunt, non vt per ea se inuicem homines fallant, sed vt per ea quisque in vlteriùs cogitationes suas proferat.*

Ex IVRE CANONICO. *Can. hoc habet distinct. 46. Can. is autem 22 q. 2*

Ex SYMBOLIS. *Camerarius lib. Centur. de piscibus.*

Quòd si quis verbi Dei incurius, déque sua salute parum sollicitus, linguam exerit indiscretè, ea parte se diabolo prodet, imò & hostibus, qui nebulonem ex iniqua loquela prædicabunt. Ita capitur piscis, nomine purpura, de genere conchyliorum. Is linguam præacutam iaculatur cominus in ostrea vicina sibi, sed hoc acumine excitata ostrea, explicatas conchas illicò complicant, pisciculúmque prædonem ea parte capiunt, quam protulit indiscretè: ita & plerique effusi in scurriloquia, iniurias, aliáque reproba, exertâ linguâ dispereunt, facti prædа eorum quos sugillant, eísque quadrat symbolum, quod compegit Camerarius, pingens purpuram pisciculum, qui exertâ linguâ ostreum pungens, ab eo concluditur, hoc titulo. PRÆDA PATET ESCA SVI. Ita ô homo vaniloque, ea tui parte quam effundis, id est lingua tua, pates esca hosti quem prædam tuam facere intendebas: Ne igitur lingua procax & garrula deprædetur animam tuam, dirige eam ad normam & amussim verbi sacri. Nimirum

LINGVAM DEI VERBVM DIRIGIT, QVÆ DILIGIT VERVM.

VERBI DEI SECTATORES impigri, serpentibus vitiis occurrunt.

In hæc verba:

Serpentes tollent.

SECTIO VII.

Serpentes induere typum peccatorum, phrasis est Scripturæ sanctioris, vt legere est apud Salomonem. *Ne intuearis vinum quando flauescit, cùm splenderit in vitro color eius, ingreditur blandè, & in nouissimo mordebit vt coluber, & sicut regulus venena diffundet.* In eodem sensu Iesus Syracides ait. *Quasi à facie colubri fuge peccata.* Verbo autem Dei eliminare nos posse hos serpentes, est pensum huiusce sectionis, quam ex Philosophis auspicabor.

Prouerb. 23. *Eccles. 21.* Vitij cū serpente comparatio.

Ex PHILOSOPHIA. *S. Dionys. c. 4. li. de diuin. nomin. Aristoteles Metaphys. c. 1. & lib. 1. Ethic. c. 1.*

Philosophia sedula rerum indagatrix inquirit an virtutes sint homini naturales, & ait esse naturales, si naturale accipiatur pro eo quod est homini conueniens. Nam homo naturâ suâ particeps est rationis. Ideóque ex Dionysio naturale est ei secundùm rationem viuere, ergo cùm actiones virtutis in sapiente sint consentaneæ rectæ rationi, consequens est, vt hominis naturæ conuenientes sint. Rursus ex Aristotele homo naturaliter inclinatur ad cognitionem veri, & ad appetitionem boni, sed virtutes intellectuales feruntur in verum, sicut & morales feruntur in bonum, ergo cùm naturale sit vnicuique perfici secundùm naturam suam, & virtutes hominem perficiant in ordine ad verum, & ad bonum, ad quæ ex natura propensus est homo; in propatulo est, homini virtutes esse in prælibata acceptione naturales.

Virtutes an insitæ sint homini.

Tamen in eo sensu homo non desinit à peccato, cùm deuiat à recta ratione; nam virtutes ex eo quod homini conueniant, non tamen insitæ sunt à natura nisi in semine, id est inchoatiuè tantùm: vt autem semina virtutum surgant in frutices, & inde enascantur vberes & opimi fructus, debeat hæc semina multipliciter irrigari, alioquin vitio pullulante, virtutum exordia penitus extinguentur. Hæc autem rudimenta virtutis, exculta ab homine impigro, suum accipiunt ex pluribus actibus incrementum. Et virtutes illæ acquisitæ dum idoneis actionibus adolescunt, vitia eliminant sibi opposita, id est serpentes tollunt, cùm voluntas ab eis auertitur, quorum se primitus obsequio mancipārat. Voluntas verò se se expedire nequit ab ea re quam antea deperiit, nisi ratione aperiente fucos quos vitia rebus offuderant. Nequit autem ratio prælucere voluntati, nisi edocta; hoc autem fit verbo Dei, quod discutit nubes omnes quibus abdunt se vitia quæque ementita speciem bonitatis: ergo verbum Dei, dum explicat rationi causas indicendi bellum vnicuique vitio, & voluntatem excitat ad odiū rei elicitæ, serpentes dicitur extinguere.

Ex THEOLOGIA.

Theologia liquidior est in re sacra. Ait hæc sacra disciplina, gratiam Dei differre à virtute, quod virtus ex Aristotele, *Ex quadam dispositio perfecti*; id est disponens hominem ad operandum congruè ad naturam hominis; gratia verò secus hominem eleuat & disponit ad præalta & exce

& excedentia naturæ conamina; est autem hæc gratia aliquando instrumentaliter in re corporea, vt in sacramentis ex S. Thoma, aliàs in verbo Dei declamante contra vitia, quorum horrore concepto ex contritione prævalidâ, gratia illabitur, serpentes omnes eliminans. Vt enim in ipsa voce sensibili & merè naturali, est quædam vis spiritualis ad excitandum intellectum hominis, inquantum procedit à conceptione mentis; ita & potiori ratione verbum Dei prædicatum, vt à Deo est, validiore impetu quatiet animas auditorum, vt vitia eliminent, quæ vt serpentes irrepunt in incautos; dicique aliqualiter potest, verbum Dei prædicatum, esse de genere eorum signorum quæ practica nuncupantur, vtpote efficientia res eas quas significant, & hæc est Pauli disciplina docens verba Dei inducere auditores ad virtutum praxim, quas ingerunt auribus auditorum: sic enim ait Vas electionis. *Viuus est sermo Dei & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti, & pertingens vsque ad diuisionem animæ ac spiritus, compagum quoque, ac medullarum, & discretor cogitationum, & intentionum cordis.* Quippe anima diuiditur, verbo Dei audito, à noxiis affectibus; manus arcentur à quouis nefario contactu; & pedes demùm retrocedunt à locis infaustis, ad quæ aliàs pernice gressu ferebantur, magno animæ dispendio. Dicitur etiam sermo Dei discretor cogitationum vtpote dispescens ideas innoxias à reprobis, & ingerens nouos habitus, qui sunt propagines fidei Christianæ. Denique gladio assimilatur, quia proprium est verbi Dei, extirpare vitij omnes surculos emergentes. Et huic energiæ verbi Dei quadrat symbolum Academiæ Altorfinæ.

S. Thom. 1. 2. q. 110. a. 3. Arist. 7. physic. textu 17. S. Th. 3. part. q. 62. art. 4.

Verbi Dei efficacia.

Hebr. 4.

Ex symbolis. In lib. symb. Academia Altorfina.

Huius Academiæ professores inducturi discipulos ad literarum indaginem, & ad attentionem lectionum, habent in libro suorum symbolorum, librum apertum cui gladius exertus incumbit, hoc titulo: VIRTVTEM DOCTRINA PARAT, id est doctrina armat nos in vitia, quæ vt serpentes lethiferi virtutis gladio resecantur, virtutis autem gladius educitur ex libris sicut è vagina sua. Christus ipse Dominus, vbi euangelizare incepit, dixit venisse se mittere gladium in terras; quo scilicet vitia præscinderet: nimirum VIRTVTEM DOCTRINA PARAT. Fac ergo, ô impiger auditor verbi Dei, vt virtutem doctrina paret, id est, ne in vacuum, & inane volet irreuocabile verbum: hoc enim est contra rationem verbi Dei, vt fatur Isaias. *Quomodo descendit imber, & nix de cœlo, & illuc vltra non reuertitur sed inebriat terram, & infundit eam, & germinare eam facit, & dat semen serenti, & panem comedenti; sic erit verbum meum quod egredietur de ore meo, non reuertetur ad me vacuum, sed faciet quodcumque volui, & prosperabitur in his ad quæ misi illud, pro saliuncula ascendit abies, & pro vrtica crescet myrtus.* Nota salices arbores infructuosas & nullius vsui esse animas sontes & nequam, quibus vt verbum Dei prædicatur, surgunt in excelsas abietes, id est in virtutem, qua media, tales auditores fiunt idonei ædificio cœlestis ciuitatis. Item vrtica mutatur in myrtum, quando vitia obtusis aculeis transeunt in virtutes, quæ sunt prosapia verbi Dei.

Doctrinæ & virtutis nexus.

Ex SS. Patribus.

Verbum Dei esse gladium amputantem omnia noxia audi ex Cassiano. *Sine sanguinis effusione non fit remissio, caro enim & sanguis regnum Dei non possidebunt, & ideò quisquis ab huius sanguinis effusione gladium Spiritus, quod est verbum Dei, voluerit inhibere, illud Ieremiæ maledictum incurret. Maledictus qui prohibet gladium suum à sanguine; hic namque est gladius, qui illum noxium sanguinem, quo animatur materia peccatorum salubriter fundens quicquid repererit in membris nostris carnale concretum reserat, & abscindit, ac mortificatos vitiis, viuere Deo, & spiritualibus facit vigere virtutibus.* Vides hoc gladio dissecari serpentes, & pugnari pro virtute, scitè Procopius. *Dei sermo solet animas nostras excolere, suoque tempore doctrina vt aratro renouare, & latentes eorum cogitationes proscindere.* Et Ambrosius: *Cur desperandum quod Dominus loquatur in hominibus, qui locutus est in sentibus, atque vtinam meas quoque illuminet spinas, erunt quibus de rubo audita vox nostra soluat de pedibus calceamentum, & impedimentis corporis exuatur mentis incessus.* Quomodo autem verbo Dei innoxia dissita sint à reprobis, audi ex scriptura. *Factum est cùm audissent legem, separauerunt omnem alienigenam ab Israel.* Quippe Hæbrei illucente verbo Dei, noluere misceri gentibus, ne eorum induerent ritus: ideoque eos à se vt serpentes ablegarunt.

Cassianus collat. 10. c. 8.

Ierem. 48.

Doctrina sana à Deo fluit.

Procopius in c. 28. Isai. S. Ambr. lib. 1. de virgin.

2. Esdr. 13.

Nonne & verbo Dei, Hebræi percussi in deserto à serpente ignito, audientes dicto Dei sanati sunt, qui spreto hoc verbo Dei, serpentum virulentis ictibus fuerant antea castigati. Vt Apollo sagittis suis confecit Pythonem serpentem:

Ex Historia. Numer. 21. Claudianus 7. panegy.

Cæruleus tali prostratus Apolline Python.

Ita & prædicatores verbo Dei vitia quæ serpunt, validè confodiunt, illæsis tamen hominibus, quos sospites & integros hæc tela seruant, dum sæuiunt in serpentes: Fitque miraculum affine huic quod celebrat Manilius, qui ait hominem sagittarium egressum foras ad venationem, habuisse obuium filium suum in ora nemoris densi: luctabatur puer cum serpente qui suis spiris & flexibus, puerum implicitum veluti vinculis, fecerat quasi impotem sui. Pater, cui nomen Arcon, eo discrimine filij sui perculsus, sagittam eâ peritiâ direxit in serpentem, vt eum occiderit, filio suo superstite. Si causam egregij facinoris sciscitaris: Ars fuit esse Patrem: ita & Præcones verbi Dei, dum acuunt linguas suas, non impetunt homines vitiis irretitos, sed serpentes terebrant tantùm, dum in vitia debacchantur: quòd si arduum putas declamare in vitia citra periculum eius qui vitio scitur obnoxius, hoc ratum habe, prædicatorem qui Patris obit vices, ita arguisse vitia, vt homines amare non desinat. Ars fuit esse Patrem: ad hoc alludit Gregorius. *Arcus est scriptura de qua ad corda hominum sicut ferientes sagittæ sic terrentes sententiæ veniunt, hunc arcum Deus tetendit, quia se peccatoribus per scripturarum minas exhibet: in eo parauit vasa mortis, quia secundum eloquij sui sententiam, eos qui nunc corrigi negligunt, reprobos damnat.* Serpentium genimina pullulant vbi non est frequens verbum Dei, vt & in Anglia olim ferarum adeò ingens extitit turma, vt regiones incultæ remanserint, quia Rex Guillelmus graui edicto cauerat, ne quis venationi operam daret: Ita & satagit dæmon, ne fideles audiant verbum Dei; certior factus, magnam inibi fore vim serpentũ, vbi non insonuerit

Arcon qua industria liberauit filiũ à serpente. Manilius in Epigram.

S. Greg. lib. 19. Moral. c. 18.

Scriptura sacra cũ arcu comparata. Andr. du Chesne in hist. Angl. ann. 1085.

verbum Dei, cuius punctione vitia corriganrur.

Ex Ivre Canonico.

Iure canonico nemo tesilire potest ab hac censura verbi Dei, vnde ille Canon *Contra correctionem, & morum reformationem, nulla consuetudo potest allegari.* Quare autem vigeat ille faces vsus, explicat iste Canon. *Correctionis peccati finis est, vt quis à vitio retrahatur ad virtutem.* Et

Ex Ivre Civili.

hanc vim Ius ciuile suis ait inesse legibus. *Lex coercet delicta puniendo, vt vnius pœna sit motus aliorum.* Item. *Lex est cui communes homines decet obedire, quadam inuentio & donum Dei, decretum tamen hominum sapientum, correctio voluntariorum, & non voluntarioru:n peccatorum.* Ibidem. *Legem præsidere, & bonis, & malis, & principem & ducem esse oportet, id est bonis meritum, malis pœnam.*

Ex re Medica.

Quasi dicerent omnia iura, bonis disciplinis eliminari serpentes, id est eradicari vitia.

Durecus in schol. super praxim Holery.

Vermes è corpore quomodo educantur.

Res medica vermes qui scatutiunt in viscere, nouit educere iniecto enemate seu clystere ex lacte, probatisque liquet experimentis, homines in quos dormientes ore hiante sub dio, serpentes irrepsetant, fuisse liberatos isto modo. Homo pendulus capite deorsum ligabatur, ori eius vas lacteum putum subiiciebatur, vt ad odorem lactis serpens foras erumperet, & hoc semper cessit faustè atque feliciter; ita & hi qui carnales sunt & serpentini ritus, lacte verbi Dei curantur, erumpentibus foras serpentibus abditis antea, vt se curasse Corinthios ait Apostolus.

1. Cor. 3.

Ego fratres non potui vobis loqui quasi spiritualibus, sed quasi carnalibus, tanquam paruulis in Christo, lac vobis potum dedi, non escam, nondum enim poteratis, sed nec nunc quidem potestis, adhuc enim carnales estis. Vide dedisse potum id est medicinam, hoc enim sonat vox illa apud Medicos, vt apud Dioscoridem, qui consulit potum ex sero lactis vbi macerata fuerit fumaria, herba amarore suo ingrata, quo vermes omnes eliminat.

Dioscorides lib. 4. c. ibid. Matheolus.

Ex Mathematica.

David Origanus in Isagoge ad Astrologiam. Actor. 14 Vide apud Origanum circulum in quo gyrat, Mercurius.

Mathematica verbi Dei energiam eleganti animaduersione aperire potest ex eo, quòd nullus est Planetarum, qui adeò intimè soli socie-tur sicut Mercurius, qui est etiam in scriptura sacra eloquentiæ præses, vt legere est in Actis Apostolorum, vbi gentiles auditâ eloquentiâ Pauli, vocabant eum Mercurium. *Vocabant Barnabam Iouem, Paulum verò Mercurium, quoniam ipse erat Dux Verbi.* Cùm ergo Planetæ omnes deuieot à Sole, & vnus tantùm Mercurius nequeat ab eo elongari vltra viginti quatuor gradus, mitam vim emendicat à Sole; ita & verbum Dei, ipsi Deo sic vnitum est, vt auditores verbi Dei non longè absint ab ipso Deo, sicut non à vero abest hæc mea sententia.

VERBI DEI VIRTVS, VITII VIRVS RVMPIT QVOD IRRVMPIT.

FIDELES CHRISTIANI, EX iniquorum consortio non fœdantur.

In hæc verba:

Si mortiferum quid biberint, non eis nocebit.

SECTIO VIII.

Sicut Apostoli abhorruerunt à veneno, ita & fideles odisse debent omnia iniquorum omnium consortia, vt pote virulenta, cùm tamen iidem discipuli, proceres Ecclesiæ coacti sunt fidei suæ facere periculum, haustu lethiferi potus, mortiferum calicem minimè detrectarunt. Ea etiam ratione vrgente charitate, fideles possunt dyscolis adesse cœtibus, nec inde tamen vllum contrahere contagium, & hoc est argumentum huiusce sectionis, quæ inculcat fugam hominum reprobotum vt plurimum, aut saltem vitam dissitam à moribus improborum, si ab eorum nequimus nos expedire consortio.

Ex Philosophia.

Aristoteles lib. de sensu & sensibili. c. 4. Auerroes lib. 7. Metaphy. com. 22. & 31.

Philosophiæ placitum est, sobstantiam esse actionis impotem, si sit accidentium expers, vt-pote quæ accidentium ope suas obit actiones, & hoc clamat Aristoteles, sic. *Nihil quatenus aqua, aut ignis, aut quidpiam aliud, agere aut pati natum est, sed omnia quatenus contrarietatem subeunt, eatenus agunt patiunturque.* Quod idem est ac, substantiam non agere nisi mediis accidentibus, quod Auerroës sic probat. Eiusdem est & formam indocere, & materiam præparare, ac sensu etiam ipso liquet accidentibus inesse vim præparandi, vt calori lignum exsiccare: ergo insciis accidentibus substantia nulla aliam generabit. Cùm ergo anima nostra sit substantia, indiguit accidentibus ne torperet, itaque data sunt ei accidentia quibus ferretur in bonum, aliis interim eam aliò ferentibus, si malum aliquod occurreret, hæc accidentia sunt amor & odium, vnde sic ad propositam arguo sectionem, ea quæ probè se habent, nec deuiant à natura, id agunt ad quod instituta sunt. Verbi gratiâ, amor fertur in bonum, & odium hominem distrahit ab omni noxio, sed iniqua consortia præferunt speciem mali: ergo fidelis quisque, cœtus iniquos sedulò fugiet. quòd si ratione boni alicuius obligatur cœtibus impiorum, sicut olim Apostoli, & hodie Præcones verbi Dei, nullum inde contrahent virus, quia amor feretur in naturam hominum, quam debemus amare vt imaginem Dei; odium verò bilem acuet in vitia, quæ naturæ iniuria sunt, vtpote cui næuos ingerunt, vnde ait Augustinus. *Sic diligendi sunt homines, ne eorum diligantur errores, quia aliud est amare quod facti sunt, aliud amare quod faciunt.* Constat ergo ex Philosophia, hominem, cui mala & impia consilia arrident, deflectere à probo hominum ritu, qui à quouis malo abhorret; impij autem cœtus summum inuehunt malum, ergo & impigrè declinandi.

Amor in quid feratur.

S. August. lib. de vera innocent. c. 2.

Ex Theologia.

S. Thom. 1. 2. q. 110. ar. 3.

Gratia & virtutes quomodo differant.

Gratia in eo dissita est à virtute, quòd virtus aliquam tantùm potentiam perficit, vt actiones eius rectæ rationi congruant. Verbi gratiâ sobrietas arcet omnes à gustu cupedias, totaque est in gula corrigenda; at gratia animæ insidens vt subiecto, ita se habet ad virtutes, sicut & se habet anima ad suas potentias, quæ sunt virtutum sedes, sed anima est principium potentiarum, ita & gratia erit principium à quo virtutes defæcatæ, seu perfectæ oriuntur: ergo si homo infidelis expers gratiæ, nequit amare malum, à potiori homo gratiâ insignitus insequetur malum, & quò magis erit lethiferum illud malum, eò etiam maiori percelletur œstro homo Christianus, ideò exosus noxios cœtus, quia nihil nisi obscœnum spirant: quod si ciente eum charitate, nebulones floccique viros cogitur inuisere, nullam inde colluuiem trahet, neque contagium, sicut neque Ioannes ex veneno hausto, incurrit in vitæ aliquale discrimen.

Sed,

Sed, pie lector, vis meam in hac re ſententiam, quare fideles lædantur vnquam ab impiorum importuno conſortio; audi me & equidem benè collimantem. Ideò ſanè Iuſti non læduntur à reproborum noxis, quia hi ſagaciter ſeſe expediunt ab iniquo commercio quando adſunt, fugiuntque ſedulò turbas quando non expedit vt frequentent, mundus enim totus in maligno poſitus eſt, typumque ſui habet Babylonem, de qua ſic fatur Iſaias. *Requieſcent ibi beſtiæ, & replebuntur domus eorum draconibus, habitabunt ibi ſtruthiones; & piloſi ſaltabunt ibi, & reſpondebunt ibi vlulæ in ædibus eius, & ſyrenes in delubris voluptatis.* Dracones notant ſuperbiam, quæ eſt mundo vernacula; Struthiones referunt hypocriſim, nam ſtruthio auis inſtructa pennis mentitur volatum, ſemper inceſſura pedes. Piloſi ſunt ſatyri detractores, cantilenis vitam notantes omnium etiam inſontium. Vlulæ homines notant iniurios, & blaſphemos. Syrenes denique notant fœdam libidinem. *Egredimini de Babylone:* Intonat Iſaias, quid enim lucri, cum ſuperbis, hypocritis, viriſque mordacibus aut blaſphemis, vel quid emolumenti cum Venere, à qua innumera fluxere diſpendia. Audiendi Patres & in his Bernardus mundi deſertor. *Qui ſocij fuerunt in vitiis, ſocij erunt in pœnis, vna namque pœna illos implicat, quos vnus amor in crimine ligat.* Hanc mundi fugam diſertè ſuadet Auguſtinus. *Si Chriſtus pro te de cœleſti ſede deſcendit: tu propter ipſum fuge terrena, ſi dulcis eſt mundus, dulcior eſt Chriſtus.* Idemque alibi mundi technas aperit ſic. *Mundus iſte periculoſior eſt blandus, quam moleſtus, magis cauendus, cum ſe allicit diligi, quam cum admonet cogitque contemni.* Perditam mundi indolem pungit aculeo ſuo Saluianus ſic: *Quantus in Chriſtiano populo honor Chriſti eſt, vbi religio ignobilem facit, ſtatim enim vt quis melior eſſe tentauerit, deterioris abiectione calcatur, ac per hoc omnes quodammodo mali eſſe coguntur ne viles habeantur, vnde meritò clamat Apoſtolus 1. Ioan. 5. ſæculum totum in maligno poſitum eſt, meritò enim totum eſſe in malo dicitur, vbi boni locum habere non poſſunt.*

Iſa. 13.

Iſai. 48.

Ex SS. Patribus.

S. Bernard. lib. Meditationum.

S. Auguſt. lib. de contemptu mundi.

Conſortia mala, quæ ſunt cautela fugienda.

Saluian. l. 4. de prouidentia Dei.

Imò & profani homines, ſollicitauere ſuos intimos ad perpetuum cum mundo diuortium. In his eſt Seneca, mundi tædium ingerens ſuo Lucilio. *Omnia impedimenta dimitte, & vaca bonæ menti, ad illam nemo peruenit occupatus.* Quare autem expedire quiſque ſe debeat à laqueis mundi, ſubiicit idem Philoſophus. *Quid tibi vitandum præcipuè exiſtimem quæris? Turbam, nondum enim illi te tutò commiſeris, nunquam mores quos extuli, refero, aliquid ex eo quod compoſui turbatur, aliquid ex his quæ fugaui, redit, quod ægris euenit, quos longa imbecillitas vſque adeò affecit, vt nunquam ſine offenſa proferantur; hoc accidit nobis, quorum animi ex longo morbo reficiuntur, inimica eſt multorum conuerſatio, nemo non aliquod vitium nobis, aut commodat, aut imprimit aut neſcientibus allinit, conuictor delicatus paulatim eneruat, aut emollit, malignus comes quamuis candido & ſimplici rubiginem ſuam affricuit, quid tu accidere his moribus credis, in quos factus eſt publicè impetus.* O hominem dignum qui fidei myſteriis initiatus, ſæculi vitus vbique ſparſum ſua prædicatione dilueret. Petrarcha homo ſæculo addictus, ſi quis vnquam alius, demum exoſus ea quæ mundi aſſeclæ depereunt, fugit ipſe, ſolo receſſu à ſæculo gaudens. Audiendus ille. *Quia vulgi iudicio viuimus, per deuia rapiamur, & quaſi per tenebras alienis veſtigiis inſiſtentes, ſæpe periculoſas & inexplicabiles vias ingredimur, & euſque prouehimur, vt ante ſimus neſcio quid, quàm quid eſſe velimus. Peſtes, quas fugare non poſſumus, fugiamus, difficillimum erit, quin & ſi alius fueris, quales cunctos inueneris, talis fias.*

Ex profanis.

Senec. epiſt. 54.

Mundi fuga ſuadetur.

Petrarcha de laude vitæ ſolitar. lib. 1. tract. 4. c. 2.

Impia conſortia declinanda eſſe, ex re etiam medica ſuaderi poteſt. Quippe ex medicis, omnis ægritudo cauſam habet externam vel internam, internæ cauſæ ſunt humores deuiantes à recto naturæ inſtituto, cauſæ externæ plures ſunt ex Fernelio medico regio. In his ſunt eſculenta, aër, & alia: de aëre ſic ille ſtylo ſuo peracuto. *Qui circumfuſus eſt nobis aer, in intima quæque penetrans, nos etiam contagione immutat, neque nos ſolùm, verùm etiam ſolidiſſima quæque, vt ligna, lapides, & metalla, quæ aliter pluuioſo cœlo affici notamus. Tanta quidem vis eſt aeris per cuncta rerum meabilis: huius autem quàm cæterorum vis maior, & efficacior ad morbos infligendos, & plures temporum tempeſtatumque mutatione, aut ex ſalubri loco, in grauem tranſitu, aut exorta temperie, aut quibuſuis aeris inquinamentis, quam victus mutatione pulſantur morbis: is quippe vnus plurimos pariter attingit, cuius non vt cæterorum incommoda facilè declines, in cor viſcus nobiliſſimum, in cerebrum, in corpus denique omne promptè penetrans, ſuis vitiis omnia perfundit, acutorum ferè morborum author, morborum verò his epifex eſt, vel qualitatum immoderatione, vel ſubſtantiæ vitio, vel ſubita inſolentique mutatione. Qualitatum intemperies calidior, frigidior, humidior, aut ſiccior, humores ipſumque corpus immutat.* Hactenus Fernelius.

Ex re Medica:

Fernelius l. 2. de morborum cauſis, c. 13.

Aër inſalubris cauſa eſt morborum.

Vnde ſic arguo, vt alicubi aër ſuo contagio corpora inficit, alioquin optimè conſtituta; ita & iniqui cœtus ſua colluuie, ſanctiores exeduot homines, vt de ſe ait Auguſtinus. *Pudebat cum impudentibus non eſſe impudentem.* Fugiendique ſunt homini cœtus vbi ſiccior eſt aër. Aret aër in alea, ludiſque aliis, vbi pietas omnino marcet, nihilque niſi iniurium inſonat, omniaque ſunt plena rixarum, retrahendi pedes ab eis locis, in quibus aër calidior corda depaſcit, choreas intelligo, diaboli choros, vbi libidine æſtuant homines, igneque tartareo diceres omnia conflagrare, vt benè aduertit Petrarcha. *Sæpe ibi matrona diu ſeruatum decus perdidit, ſæpe ibi virgo didicit quod melius ignoraſſet, multarum ibi fama periit pudorque, multæ demum, inde impudicæ, plures ambiguæ rediere, caſtior autem nulla, pudicitiam choreis ſæpe ſtratam, ſemperque impulſam oppugnatamque videmus.* Agrippa homo ipſe impius, rem impiam deteſtatur, *Saltatio laxamen petulantiæ, amica ſceleris, libidinis incitamen.* Fugiendus aër humidior, vt fluxionum fons perennis, ita & cauponæ, epulæque largiores in quibus iuſculis omnia vinoque madent, & hinc fluxiones animæ lethales: demum omnia conſortia abiuranda in quibus friget amor Dei, & optima quæque rigent; Chriſtianè enim monet Petrarcha. *Vt loca grauia etiam firmiſſimam valetudinem tentant, ita bonæ quæque menti, necdum adhuc perfectæ & conualeſcenti ſunt aliqua parum ſalubria.*

S. Auguſt. lib. confeſſ.

Petrarcha l. de remediis vtriuſque fortun.

Dialog. de choreis.

Agrip. lib. de vanit. ſcient. c. de choreis.

Petrar. lib. de laude vit. ſolit. tractat. 3. cap. 2.

Chorearum nequitia.

Ea Mathematica: *Iulius Firmicus lib. 3 c. 3.*

Peſſima quæque ſuum inurere vitus Mathematici clamant, dum aiunt Iouem & Venerem Planetas beneficos, & benè fortunatos, informari ex veneno Scorpij. Si enim hi Planetæ fuerint in octaua domo ſchematis ſeu figuræ cæli, quæ eſt domus ſigni ſiue conſtellationis Scorpij, læduntur hi Planetæ, ſcorpij contagio. O homo incutie aliarum diſciplinarum, audi ſaltem hocce theorema cœlo ſatum, nimirum: Perfidè ſcorpius exerit brachia ſua innoxia quibus alliciat, cauda tegit ſpicula lethalia quæ figat incautis, mundus ſpeciem præfert ſuis ſequacibus innoxiam; ſed vbi quiſque ſe deuouit obſequio ſæculi, ingerit illi ſuum virus, ſæculum hoc lethale, ideò ſcorpio ritè figuratur: nam extrema gaudij luctus occupat.

Ex Symbolis. *Typotius lib. ſymbolorum. Pſalm. 17.*

Sæculum exoſus Cardinalis Criuellus, pro ſymbolo habebat ceruam quæ ſuum hinnulum in loco remoto ab alijs feris edebat in lucem, hoc titulo. A SEMITIS IMPIORVM ELONGOR. Ita & tu anima Chriſtiana, ſi vis illæſos virtutis tuæ fœtus habere diu ſuperſtites, A SEMITIS IMPIORVM ELONGARE, altéque inſideat menti effatum Pſaltis regij. *Cum electo electus eris, cum peruerſo peruerteris.*

Ex Hiſtoria. *Euſeb. de vit. Conſtantini, l. 4. c. 38. Ludouicus Brunus in orat. funebr. Regin. Iſab.*

Ferdinādi & Iſabellæ Regum Hiſpaniæ induſtria vt exercitus Deum conciliaret.

Animum adeo alienum habuit ab iniquo cœtu, Imperator Conſtantinus ille Magnus, vt vbi dedit nomen ſuum Chriſto, abiurato ritu gentilium, ab eo momento vetuerit imaginem ſuam appendi templis idolorum; vel hinc indicans ſe longè abeſſe ab idolis, cùm nec imaginem ſuam illic adeſſe vellet. Æuo ſuperiore, Ferdinandus & Iſabella Reges Hiſpaniæ, parato exercitu aduerſus infideles, amandauerunt à caſtris ſuis homines nequam, vt puta, lenones, blaſphemos, aleatores, dicentes vbi Dei cauſa agitur, nullum debere iniri fœdus cum eis qui Deo ſunt iniurij. O homo, viuere militare eſt, gerimus cum Dæmone bellum neſciens inducias. Deo militamus, reſcindendum eſt fœdus, ſi aliquale contraximus cum reprobis, quorum impia conſortia Deo ſunt penitus inimica, ſi quidem omnis affinitas cum inimico, dubiam facit fidem noſtram, vt oſtendit olim Carolus ſextus Rex inclytus Galliæ, qui comitem Oſtrenantium ſibi charum, vt audiit Richardi ſecundi Regis Angli accepiſſe teſſeram, quam ille dabat equitibus Anglis, illicò Rex Gallus Comitem exoſus aulà regiâ iuſſit excedere nuſquam rediturum, quia hoſti liliorum amicitiæ nexu ſeſe deuinxerat. Eamdem & nos incurrimus ſortem, cùm impiorum cœtibus adſumus, ſuſpecti Deo ſumus, & arcemur à cœtu fidelium.

Ex Ivre Canonico: *Gloſſ. verbum in c. 1. de poſtul. Prælat. c. 1. de iudiciis. cum deſideres 13. de ſent. excom. Can. hoc igitur, diſt. 23. Can. Presbyt. diſtinct. 23.*

Clerici à communi vita debent ſecerni.

Hinc Ius Canonicum. *Segregat à cœtu fidelium eos qui ſcienter adſunt excommunicatis, eos adiuuantes.* Vnde alio Canone hoc habetur. *Sententia excommunicationis videtur promulgari per illa verba: nullus communicet tali.* Demum alibi. *Excommunicatio vbi pluribus eſt nota, debent ſcientes vitare excommunicatum, citra omnem excommunicationem.* Suos verò clericos Eccleſia, vtpote ritus ſanctioris, non vult alienos eſſe modò ab excommunicatis, ſed & à cœtibus profanis, vt clamat hoc decretum. *Clerici à vulgari vita debent eſſe ſecluſi, à mundi voluptatibus abſtinere, non pompis, non ſpectaculis intereſſe, conuiuia publica fugere, priuata non tantùm pudica, ſed & ſobria colere.* Et alia ſanctione. *Clericis prohibita ſunt tripudia, & ſaltus turpes.*

Ex Ivre Civili: *Cod. Theod. l. 4. de maleficis.*

Magi non conſulendi.

Religioſa etiam ſe præſtitere Iura ciuilia, dum ſæuierunt in eos, qui impios homines atque ſortilegos conſulebant: ſic enim ſanxit Imperator Conſtantinus. *Nemo haruſpicem conſulat, aut Mathematicum, nemo hariolum, Augurum & vatum praua confeſſio conticeſcat. Chaldæi, ac magi, & cæteri, quos maleficos ob facinorum magnitudinem vulgus appellat, nec ad hanc partem aliquid moliantur.* Ex prælibatis liquet, homines frugi, debere eſſe diſſitos ab impiorum cœtu: ego autem ſic.

VIRTVTIS CONSORS IMPII VIRI VIRVS, SORTEM SEV CONSORTIVM MINIME SORTIATVR.

HOMINES DESIDIA TORPEſcentes curantur impoſitione manuum id eſt exemplis: virtutes enim ſunt manus.

In hæc verba:

Super ægros manus imponent, & benè habebunt.

SECTIO IX.

Ex Philoſophia: *Ariſtoteles l. 3. de anima textu 2.*

EX Philoſophia. *Intelligere eſt quoddam pati.* Quippe nihil eſt in intellectu quod non præfuerit in ſenſu, à quo ſpecies veluti tranſcolatæ mentibus inuruntur. Ex earum autem impreſſione patitur intellectus paſſione perfectiua, ſed non paſſione corruptiua. Ex hac ſpeculatione Lycæi, vide quomodo hominum torpor incandeſcat, & quomodo virtutum praxi agnitâ, homines deſides excitentur, & curentur à ſua vecordia, hac impoſitione manuum. Sic arguo.

Amor accenditur ad menſuram notitiæ.

Quò maiorem rei alicuius impreſſionem ſuſcipiet intellectus, maiorem etiam de ea re ſcientiam ſibi vendicabit, vt videre eſt in eo qui attentior eſt alio, dum Philoſophiæ prælector abdita pandit, ore dilucidante quæſtiones. Is enim inter diſcipulos, qui amplius patulas diducit aures vt audiat, potiorem notitiam aucupatur eo qui perfunctoriè tantùm audit, vt in eadem concione, is qui virtutis audit encomia, ſui compos & non animo vago magis ad eam inclinatur, quàm alius qui aurium tantùm tenus audit, & non tranſmittit in animam ea quæ præco verbi Dei inſinuare ſatagit. Ruſſus quò liquidior notitia alicuius boni emicat, & rutilat, eo vegetiore motu cietur amor in bonum illud præoſtenſum, ſed ea notitia quam ingerunt oculi, eſt viuacior eâ quam aures inſinuant, vnde magis inclinamur ad amandum hominem eo viſo, quàm auditâ famâ meritorum, vt experta eſt regina illa, viſo Salomone; non habebat enim vltra ſpiritum: ergo virtutum praxis exhibita hominibus maius excitabit deſiderium ſui, quàm eius panegyres atque parænes, habent enim oculi vim ſuadam, qua non pollent aures.

3. Reg. 10.

Ex Theologia: *S. Th. 1. part. q. 111. art. 1.*

Ita & in rebus fidei, etſi aſſenſus fidei ſit à Deo, vtpote ſupra hominum captum: tamen res fidei propoſitæ ad credendum, mouent intellectum ad aſſenſum, iuxta modum quo obiciuntur

iiciuntur homini, alius enim alio melius instruit, mouet, & attidet. Inter ea autem quæ vrgent assensum ad credendum, sunt miracula potentissima; at virtutes heroicæ sapiunt plerumque miraculum, faciuntque vim magnam ad virtutis obsequium. Hinc parænefes Apostoli ad Timotheum. *Exemplum esto fidelium in verbo, & conuersatione, in charitate, in fide in castitate, vt profectus tuus notus sit omnibus.* Simile quidpiam ingerit Tito. *In omnibus præbe te exemplum bonorum operum, in doctrina, in integritate, in grauitate, verbum sanum, irreprehensibile.* Et Petrus omnes affatur sic fideles. *Conuersationem vestram inter gentes habentes bonam, vt in eo quod detrectant de vobis tanquam de malefactoribus, ex bonis operibus vos considerantes, glorificent Deum in die visitationis.*

1.Timoth.4. — Tit.2. — 1.Petri.2.

Ex SS. Patribus: S.Ambros. in Psal.118.

Succinit Apostolis omnis sanctorum etiam Pattum chorus, qui totus est in encomiis exemplorum: Præeat aliis Ambrosius. *In plerisque, iusti aspectus, iam monitio est correptionis, perfectioribus lætitia est.* Eodem & tono Gregorius. *Bona quæ ipsi facere negligimus, hæc ad correctionem nobis Deus ab aliis fieri demonstrat, vt qui præceptum non attendimus, saltem exemplis excitemur, atque in appetitu rectitudinis, nil sibi mens nostra difficile existimet, quod perfectè peragi ab aliis videt.* Hoc idem ferè Bernardus ingeminat. *Sermo quidem viuus & efficax, exemplum operis est facilè persuadens quod intendimus, dum factibile probat esse quod suademus.* Et Hieronymus Episcopum monens de cura pastorali, non hortatur ad studium loquelæ comptioris, sed ad virtutum praxim. *Domus Episcopi & conuersatio quasi in speculo posita, magistra est publica disciplina, quidquid fecerit, id sibi omnes faciendum putant.* An non ideò Christus vocauit Euangelium semen & aratrum? *Semen est verbum Dei.* Vt enim semen manibus terræ mandatur, & non ore, ita & virtutes Euangelicæ non suadentur ore, sed & incunctante praxi, vt clamat omnigena historia, ex qua accipe miram propagationem Euangelij, non ore garrulo, sed manibus impigris.

S.Gregorius lib.9.Moral. — S.Bernard. serm.2.de resurrect. Domini. — S.Hieron. epist ad Heliodorum. — Luc.8. — Episcopus debet aliis prælucere.

Ex Historia:

Constantino Magno desertore Gentilium, & professore fidei Christianæ, missi sunt in diuersas orbis oras præcones verbi Dei, vt gentiles expungerent ritus: in his Messoribus sanctis, fuit presbyter Abrahamus virtutis emeritæ, missus Lampsacum vrbem infidelem, vbi cùm prædicare incepisset, Gentiles in eum debacchati, plagis morte tenus affecerunt; postera die Sanctus sanior factus, anhelans salutem suorum persecutorum, in sectam eorum inuehitur, Deum enixè orans pro eorum salute. Illi nihilo mitiores, rursus lacerant plagis corpus iam prisco vulnere laniatum, corpusque creditum exanime, exponunt feris instante nocte. Ast Christi Athleta rediuiuus, manè precibus & lachrymis infidos homines vrgens ad meliorem frugem, ininiuriarum immemor, & de salute eorum tantùm sollicitus, ita hac suâ patientiâ deliniuit animos impiorum hominum, vt dederint nomen suum Christo, cuius disciplina homines adeò incurios sui faciebat, vt æquo animo iniurias ferrent. Denique fide imbuti, venerantes sanctum illum presbyterum, is qui facilis fuerat ad ferenda opprobria, non tulit gloriam, quam fugâ arreptâ illicò declinauit; sic humilitate & patientiâ suâ, hic prædicator adiecit Ecclesiæ populum; quem ad fidem Christi verba tersiora percellere nequiuissent. O operum energiam, quæ præpotentem olim Dynastam compulit ad has voces, quas edidit vbi Reuerendissimum Patrem Borgiam Societatis IESV reduxit ad fores Palatij. Timeo (inquit regressus ad suos) ne vita illibata huius Patris, mores perditos omnium nostrûm aliquando damnet.

Abrahami presbyteri mira virtus. — Ephraim lib. sui testam.

Ribadeneira in vita B.P. Franc. Borgia. — Borgiæ Iesuitæ mira sanctitas.

Vidit & Gallia quantùm possit idea virtutis heroicæ, Henrico tertio rerum potiente; regnum dispari religione dissitum, magna patiebatur in pietate deliquia: quippe silent leges inter arma, resque erat prope miraculum in algente illo sæculo, reperire hominem cuius deuotio non tepeeret imbecilla. Non tacita tamen erant ora prædicatorum, pulpita resonabant omnia, sed incassum, quia non imponebantur manus super ægros, id est ore garrulo, erant manus elingues & tacitæ, nullo virtutis faciinore conspicuæ. Sed ecce tibi virum celebrem orbe toto, Henricum à Ioyosa Ducem vtique & Parem Franciæ, qui pertæsus sæculi huiusce infulas & honores, veluti vilia crepundia, dedit nomen suum Seraphicæ Religioni Capucinorum, positis exuuiis mundi induit saccum atque cilicium. Vbi increbruit fama rei insperatæ, strepere omnes, & admirari, nec admirabundi tantùm, sed & sequaces fuere propositi plerique nobiles, qui Capucinorum familiam enascentem in Galliam propagarunt.

Ex vita R. P. Angeli à Ioyosa. — P. Angeli à Ioyosa conuersio multos perculit ad obsequiũ Christi.

Plusque potuit in aula regia vnius hominis egregium facinus, quàm prædicatorum omnium conamina. Idem iam adultus inter Capucinos, cum socio iter agens diuertit ad castellum hominis hæretici, quem reuerentia Regis ab impietate non potuit amouere. Is audito esse ad fores duos Capucinos, qui instante nocte rogarent iura hospitalitatis. Ducite (inquit) illos ad stabulum fœno paleaque recreandos. Accipit illicò curam Reuerendi Patris Angeli à Ioyosa stabularius, eum introducens in locum stercore fimoque ingratum: vir Deo plenus reuoluens animo prima redemptionis nostræ rudimenta edita in stabulo Bethlehem, lætus vt pueruli IESV consors noctem illam egit penè insomnem, sed non vacantem à pio cogitatu, crebras enim fudit preces pro conuersione hominis hæretici. Sub diei crepusculum albescente cœlo, exit Pater, residuum carpens iter, sed eo non longe, adfuere nobiles qui eum quærebant sollicitè: Dominum loci interrogant, an apud illum ea nocte diuerterit homo famosus virtute sua, ille ait duos quidem Capucinos in stabulo suo pernoctasse, nec eorum vnum esse Ducem à Ioyosa; non posse enim fieri vt tantus vir se incognitum præstitisset, patienter subiens pro diuersorio stabulum.

Ingemuere nobiles ad hominis iniurij dictum, asserentes eum grauiter offendisse Ducem à Ioyosa; ille se comitem eis adiungit, vt virum assequantur, quo viso procidens ad pedes eius, & demirans in eo patientiam Christi, hæresim abiurauit, factus eo exemplo catholicus.

Ex Ivre Canonico:

Etiam iure canonico vrgemur ad exempla exhibenda.

Nolo vt aliquis de vobis inueniat malè viuendi occasionem: prouidemus enim bona, vt ait Apostolus, non solum coram Deo, sed etiam coram hominibus,

Can. nolo 12.q.1. Can. Multi sacerdotes. § ideoque dist.40.

minibus, propter nos conscientia nostra nobis necessaria est, propter vos fama nostra non polluat, sed debet pollere in vobis. Alio item canone sic. *Si benè vixeris, & benè docueris, populum instruis, si benè docueris, & malè vixeris, tu solus condemnator eris, nam benè viuendo, & benè docendo, populum instruis quomodo viuere debet; benè autem docendo, & malè viuendo, Deum instruis quomodo debeat te condemnare.* Non deest in hac re ius ciuile. Lex est, *Exemplar si deficit & exemplatum.* Quod sic moraliter explico. Vbi nemo virtutis exhibet exempla, verba vidnata factis erubescunt, vt ait Lactantius. Exemplis tota res medica constat, imò & petitis à belluis: Dictamni virtutem cerui suo experimento docuerunt, sicut & hirundines virtutem Chelidoniæ. Mustella Ruthæ antidotum, in serpentes discrimen obitura præostendit. Hippotamus acumine iunci, punctionem venæ esse salutarem, euacuato sanguine fæculento demonstrauit. Cyconiæ clysteris vsu suo rostro adhibito dum purgantur, in medicinam clysteres etiam inuexerunt. Et cùm Medici dicunt à lædentibus & à iuuantibus indicationes peti, nonne clamant constare omnia visu, non auditu? Ideò ex habitu ægri sensibili, vitam seu mortem ilicò pronuntiant, vt sic Hippocrates. *πρόσωπα ἀποθανατώδεα θανάσιμα facies cadauerosa lethifera.* Ita & in moralibus non garrulitas hominem viuacem arguit, si cadauerosa seu reproba sit facies eius, id est si nihil nisi peccata ex eo diffluant.

> Ex iure ciuili. L. in testamento quodam 37. de condit. & demonst.
>
> Ex remedica. Bestiæ dum ægrotant, sua norunt antidota.
>
> Hippocrates l. 2 c. 5. coaca 5.

Erroneam esse Astrologorum disciplinam arguit Picus Mirandula, ex eo quod, quidquid sciunt, dicant se experientiâ didicisse, habeantque prætenta exempla, Martis Planetam in prima domo horoscopi, vulnus in facie designare, aliasque nænias decantantes, credi volunt vt quæ exemplis fulciantur. Vnde sic argui potest in sydertum garrulos inspectores. Nusquam à mundi exordio cœli fuerunt in eodem schemate syderum omnium; non enim omnimoda ratione Planetæ subsunt stellis firmamenti: ergo nullum certum indicium emanare potest, de positu syderum quæ nusquam antea conuenerunt: ergo cùm talis aspectus non fuerit vnquam editum exemplum, balbutiet ille qui suum in re ignota profert iudicium. Quemadmodum exempla allata multos fecere Mathematicæ studiosos, ita & virtutes reuocatæ ad praxim homines sollicitant ad earum sequelam, quisque etiam rerum quas exhibet, vices & recipit; Cyconiæ adultæ grandæuos parentes educant in nidulo, & hoc exemplo minoribus ciconiis exhibito, ipsæ effœtæ pascuntur à suis pullis: sicut vipera secus, quia matris exeso ventre prodit in lucem, eamdem experitur sortem, morte sua luens pœnam mortis intentatæ matri, vt habet symbolum Camerarij, qui viperæ morienti hunc titulum apponit. SVO PERIT EXEMPLO. Sed heu nos non modò, sed & multi, malo exemplo malè dispereunt. Faxit Deus vt virtute nostra rutilante plures postmodum sospitentur.

> Ex Mathematica. Picus Mirand. opusculo contra Astrolog. Schonerus de virtute Planetarum.
>
> Astrologiæ iudicia quomodo probantur erronea.
>
> Ex Symbolis: Camerarius lib. Centuriarum.

CONVERSIO ANIMARVM MANET EA QVÆ MANANT EX MANIBVS,
QVARVM MVNIA ET MVNERA SVNT VIRTVTES.

CHRISTVS DISCIPLINÆ SVÆ sectatores fore beatos, ostensurus ascendit in cœlum:

In hac verba:

Postquàm locutus est eis, assumptus est in cœlum.

SECTIO X.

DISCIPLINAS alias esse speculatiuas, alias verò practicas, Philosophiæ prolegomena clamant. Practicæ sunt illæ quæ operationem aliquam ingerunt, vt Philosophia moralis quam Ethicam vocant: ea enim suos discipulos vrget ad virtutem, quæ tota in actione consistit. Ita & fides Christiana, indiuidua bonorum operum comes, omnino practica est, vt exemplo suo fecit palam Dominus Iesus Christus, qui vt ait Lucas, *Cœpit facere & docere.* Ne autem gratis legifer ille sanctus suos symmistas videretur imbuisse sacris suis institutis, illis spectantibus se se cœlis inseruit: hac sua ascensione insinuans Euangelij praxim seu imitationem Christi, suos sequaces euehere ad superna, & hoc est istius sectionis argumentum.

> Ex Philosophia: Disciplinæ diuiduntur in speculatiuas, & in practicas.

Ex Philosophia sanctiore quam professus est S. Thomas. *Idea est forma quam aliquid imitatur, ex intentione agentis determinantis sibi finem.* Ergo homini sese determinanti ad Euangelij praxim, ex intentione præambula, danda fuit idea, ad cuius imitationem morem gereret Euangelio, & hæc idea seu exemplar est Christus Dominus. Rursus, ne nutaret homo in fide præmij quod manet sectatores Euangelij, congruum erat, vt ipse legislator cœlos ascenderet; hac sua ascensione facturus certiores suos discipulos de brauio sequacibus Euangelij reseruato, vt & ait Bernardus. *Ad claudendam tunicam tuam inconsutilem Domine IESV, ad perficiendam fidei nostræ integritatem, restat vt videntibus discipulis per medium aeris, sicut aeris Dominus ascendas super omnes cœlos, ex tunc probabitur quia Dominus vniuersorum tu es, quia omnia in omnibus adimplesti, & iam tibi profectò debebitur, vt in nomine tuo omne genu flectatur.* Allusit ille sanctus ad hæc verba Augustini, *Dominus noster IESVS Christus, dum naturam humanam syderibus importauit, credentibus cœlum patere posse monstrauit, dum vincentem in cœlestibus eleuauit, victorem mortis, quò sequamur ostendit.* Et infra. *Ascensio Dei, Catholica fides confirmata fuit, vt securi in posterum crederemus, & miraculis illius, cuius etiam in præsenti percipere mus effectum.* Adest Augustino Leo Papa, *Non solùm hodie cœli possessores firmati sumus, sed superna cœlorum in Christo penetrauimus, ampliora recepturi per suam ineffabilem gloriam, quàm per diaboli perdideramus inuidiam, quia quos diabolus de primi habitaculi felicitate eiecit, hos Dei filius sibi incorporatos ad patris dexteram collocauit.* Ætate superior his omnibus Tertullianus, eò collimarat isto verborum tractu. *Quemadmodum nobis pignus & arrhabonem spiritus reliquit, ita a nobis arrhabonem carnis accepit & vexit in cœlum pignus totius summæ illuc quandoque redigendæ,*

securi

> S. Thom. de veritate q. 3. art. 1.
>
> Ex SS. Patribvs. S. Bern. ser. 2. de Ascens.
>
> Ascensionis Christi effectus.
>
> S. August. in Act. Apost.
>
> S. Leo Papa ser. de Ascen.
>
> Tertull. lib. de resurrect. carnis.

securi igitur estote caro & sanguis, vsurpastis & cœlum & regnum Dei in Christo. Demum vt lex Euangelij quæ debebat expungere legem typicam, quæ cœlitus erat edita in vertice montis Sinaï, vt hæc, inquam, lex Christiana cœlitus etiam effluxisse liqueret, æquum erat vt legifer Dominus IESVS, ipsa etiam sydera transcenderet. Rursus ex Theologia sancti Thomæ, meritum importat quamdam æqualitatem iustitiæ iuxta Apostolum *Rom.* 4. *quod ei qui operatur, merces imputatur secundum debitum.* Cùm igitur Christus infra suam dignitatem sese deiecerit, ea humilitate, cuius hiatus fuit instar abyssi, debuit exaltari supra omnes cœlos, vt ait Apostolus. *Descendit primum in inferiores partes terræ; qui autem descendit, ipse est qui ascendit super omnes cœlos.* Et hac sua ascensione vt humilitatis præmio suos discipulos ad arduam hanc virtutem inclinauit. Quisquis ergo Christi inhæret vestigiis, ille in hoc æuo virtutum apicem assequitur, & postmodum multa virtute fœtus superis adscribetur: etenim passionis Christi sequela cœlestia regna prostant.

Ex THEOLOGIA: S.Thom.3.p. q 46 art.6. Ephes.4.

Et hoc typicè insinuauit Benedictus Papa, qui Henrico secundo daturus insignia Romani imperij, dedit globum aureum gemmis coruscum, cruce desuper insita globo, vt resciret cruce nos fieri dominos mundi, imò & cœlorum. O homo fidei Romanæ professor impiger, tolle crucem Christi & hoc stipite calca mundum, & sic sedulus imitator Christi, beatis etiam mentibus adscribêris. Imitatores Christi esse dignos imperio egregiè ostendit alius Pontifex, scilicet Gregorius vndecimus, qui restitit eis qui sua suffragia destinarant Venceslao principi dedito gulæ: noluit Pontifex in imperium euehi hominem nequam, dicens ab eo qui erat mancipium ventris nihil posse nisi vilia detruare. Quasi diceret, solos Christi sectatores dignos Imperio. Quis ergo dedignetur crucem Christi, quæ vehiculum est ad superos. Vtinam eo cieremur œstro, quo olim Ducissa Gandiæ, vxor Francisci Borgiæ Ducis, interrogata quare deposita curiore veste, humiliore quàm par esset vteretur apparatu; illa ait, video sponsum meum vtique ducem indutum cilicio, ego sedula imitatrix, nequeo inhiare vanitati. O anima quid anhelas ad terrena? Christus Dominus sponsus tuus totus est à terrenis expeditus & intentus cœlo. Audi Bernardum intonantem. *Quid facis in cœno, quæ de cœlo es?* Inside cruci & tolleris à terra; iuxta illud Christi. *Cùm exaltatus fuero à terra, omnia traham ad me ipsum.* Adminiculo crucis non eripieris tantùm rebus infimis, sed & in cœlos efferetis. Quippe cruce sicuti claue idoneâ, cœlestia reserantur.

Imperij Romani stemmata à Papa assignata. Crux viam sternit ad Imperium. Ex Historia. Ex Historia Imper. sub ann. 1013. Ex eadem histor. sub. an. 1376. Venceslaüs declaratur indignus Imperio. Vxor Ducis Gandiæ exemplo sui viri virtuti operam nauat.

Ad hoc lusit Paradinus typico symbolo. Pinxit ille duas claues decussatas, id est in modum crucis dispositas, titulo hoc adhibito. HIC RATIO TENTANDI ADITVS. Quasi diceret, si tibi vis patere cœlos, quos inuios tibi tua fecere piacula, adhære cruci, ea quippe EST RATIO TENTANDI ADITVS, frustraque alienus à cruce, tentas introitum cœli; imitare Christum baiulum crucis, & eius sequelâ cautior fies regni cœli compos.

Ex SYMBOLIS:

Ideam sui obiecit nobis Dominus IESVS, vt ij qui Mathematicas docent, sese discipulis suis præbent speculandos, vt enim vident propositiones Euclidis voce tenus explicatas, non posse capi, verbi gratia has. *Bimediale secundum, nisi in duas lineas tantùm sub termino suo diuidi potest. Ex binis secunda mediis, ad vnum duntaxat signum diuiditur in nomina.* Ne inutili verborum tractu diuerberent aures auditorum, virgam accipiunt quâ lineas ducentes, aperiunt sensum actione manuali, qui abditus erat dictionis inuolucro. Multa legifer noster verbo docuerat, sed homines obtusi ad verba Christi, ad eius verbera fuerunt excitati, nimirum Dominus crucem sibi baiulans ascendit montem Caluariæ, vbi eas virga lineas duxit, patientiæ & humilitatis typum ingenuè referentes. Hac regula crucis, fidem inuenit Christus apud eos, quos miracula flectere non poterant; multi enim qui viuo insultarant, ingemuerunt postea morienti, vt Lucas ait. *Videns centurio quod factum fuerat, glorificauit Deum dicens, verè hic homo iustus erat, & omnis turba eorum qui simul aderant ad spectaculum istud, & videbant quæ fiebant, percutientes pectora sua, reuertebantur.* Vides crucem ingessisse tædium peccatorum, & eos excitasse ad pœnitentiam quos miracula primitus obdurabant. Quisquis igitur sydera meditatur, crucis etiam vehitulum amplectatur: hæc enim est ratio tentandi aditus.

Ex MATHEMATICA. Euclides lib. 10. elem. Geom. Prop. 38. prop. 44. Exemplorũ vis mira. Luc. 23.

Medicorum etiam Dominus Iesus assecutus est institutum, qui scientes inesse absynthio virtutem, quæ excitat appetitum, nauseam detergendo, herbam amarore suo ingratam in vino macerant, vinumque illud propinant ægris, quos vt inuitent ad hanc potionem, ipsi etiam Medici absorbent haustum absynthij, ægris suo exemplo præituri. Ita & Dominus in cruce vinum hausit felle dilutum, vt occurreret nauseæ quâ pereunt homines, rerum tædio supernarum. Ideò præfatus est ex Ieremia. *Ecce ego cibabo eos absynthio, & potabo eos felle.* Et ne auersetur homo pharmacum, Christus ei inculcat se etiam absynthio pastum. *Repleuit me amaritudinibus, inebriauit me absynthio.* Et ibidem Ierusalem transgressioni suæ medelam à Domino quærit, in virtute absynthij & fellis. *Recordare paupertatis, & transgressionis meæ, absynthij, & fellis.*

Ex REMEDICA. Dioscor. lib. herbarum c. de absynth. Absynthij virtutes. Ierem. 23. Threnor. 3.

Eo ferè modo Fernelius Medicus summus, nutanti regno Galliæ occurrit, cùm enim decennium totum egisset Catharina Medicæa infœcunda; Henricus secundus eius sponsus, iniquo animo suam liberorum ferens orbitatem, audiit à medico, Catharinam sponsam vtique regiam, fore fœtam regibus, si in animum induceret suum deglutire pillulas ex myrrha, vt quibus inesset virtus mirifica detergendi mucaginem tenacem in vtero, quæ glutine suo, officiebat omnino conceptui; vt medici sensum accepit Heroina mulier, nequaquam pertæsa myrrham, eam deglutiit, idque crebra repetita vice, vnde & fuit fœtu multiplici fœcundata. Vidit Deus ab æterno animas nostras fore infœcundas, hominem induit ille rerum Dominus, & in passione sua, totus aspersus est myrrhâ. Ideò ait in Canticis. *Messui myrrham cum aromatibus meis,* & supra. *Vadam ad montem myrrhæ.* Sponsa ruens in amplexus eius tota perfusa est myrrha, ideò ait. *Fasciculus myrrhæ dilectus meus inter vbera mea commorabitur.* Quid inde ô sponsa? *Manus meæ stillauerunt myrrham, & digiti mei pleni myrrhâ probatissimâ.* Quasi diceret,

Du-pleix in vita Henr. secundi. Cant. 5. Cant. 1. Cant. 5.

ceret, dum intimo corde verso passionem Christi, ille est mihi fasciculus myrrhæ, & eius exemplo, amara omnia lætè & animo æquo suscipiens, manus meæ stillauerunt myrrham, & inde enata multa virtutum soboles, quâ stipata sum sponsa sydera transcendens, meisque virtutibus arridet & sponsus, dum sursum euectam sic compellat. *Quæ est ista quæ ascendit per desertum, sicut virgula fumi, ex aromatibus myrrhæ, & thuris, & vniuersi pulueris pigmentarij.* Bernardus in hunc locum sic scribit. *Quia inter aduersa & prospera versans, ouit vtrobique pericula non deesse, medium huiuscemodi vberum suorum vult habere dilectum, cuius aduersus vtraque continuâ protectione munitam, nec læta extollant, nec tristia deiiciant: Tu quoque si sapis, imitaberis sponsæ prudentiam, atque hunc myrrhæ tam charum fasciculum, de principali tui pectoris, nec ad horam patieris auelli, amara illa omnia quæ pro te pertulit, semper in memoria retinens, & assidua meditatione reuoluens: quo possit dicere & tu, fasciculus myrrhæ dilectus meus mihi inter vbera mea.*

Myrrhæ vitiitas. — Cant. 3. — S. Bernard. Cant. s. 43.

Iure canonico etiam vrgemur ad sequelam Christi. *Exemplum Dei tenemur nos sequi, & quod ipse fecit tenemur & nos facere.* Et vt habetur alio canone. *Exempla diuina debent esse regula nostra.* Alioquin ambulabimus vias difficiles. Quicumque autem regulam Christi secuti fuerint, pax super illos, inquit Paulus. Igitur ne frustra desudarit nobis Dominus Iesus, exemplis illius insistamus, vt & implicitè monet Ius ciuile cuius hæc est lex. *Exemplum principis sequendum est.* Et ne aliorum hominum quorumuis exempla, ad sequelam sui sollicitent, eodem iure sic cauetur. *Exemplo priuato seu publico non creditur, nisi producatur originale.* Soli ergo originali Christo fides adhibenda, & deuiandum ab aliis exemplis minimè consonis diuino exemplari, si & velimus in cœlis Deo sociari, nimirùm hæc est mea sententia.

Ex Iure Canonico: Can. Tenere distinct. 31. In extrau. diuinis exemplis de pœn. — Ex Iure Civili. In principio instit. de codic. Auth. si quis & ibi. gloss. 1. C. de edendo.

QVI DEI CASTRA NON SEQVVNTVR, HI ASTRA NON ASSEQVVNTVR.

CHRISTI VESTIGIIS INSISTENTES proficiunt, suoque exemplo aliis prædicant.

In hæc verba:

Illi autem profecti, prædicauerunt vbique.

SECTIO XI.

Christus multis laboribus exantlatis, multoque edito specimine omnigenæ virtutis, cœlos ascensurus, symmistas suos profecturos in omnes orbis oras iussit vbique prædicare; quippe omnes imitatores Christi, non stant otiosi, sed proficiunt, iuxta illud. *Ibunt de virtute in virtutem*, aliisque prælucent, suarum corusco lumine virtutum. Et hæc Theologica assertio probari potest, ex Philosophiæ prædiuite penu, ex quo sic arguo. Vt se habent physica in physicis, ita & moralia se habent in moralibus; sed in physicis effectus omnes suos explicat nisus, vt assimiletur suæ causæ, vt calor intensus ab igne editus, ita demùm incandescit vt fiat ignis: ergo & in moralibus homo initiatus Christi sacris, cui virtutes obiiciuntur, ab eodem Deo Domino iugiter exculræ; is inquam discipulus impigrè se accinget, vt suum prototypum Christum assequatur, eius vestigiis insistendo. Christum autem sibi proponere in scopum, ad quem omnes dirigantur actus, hoc est velle proficere, & ad virtutem totis nisibus anhelare.

Ex Philosophia. S. Thom. 1 p. q. 45. art. 7. Effectus assimilatur suæ causæ.

Rursus ex Theologia, gratia non destruit naturam, sed perficit: ergo si homo in naturalibus desiderat perfici, à potiori ille quem Christus gratiâ suâ dignabitur, ampliores spiritus hauriet ad perfectionem assequendam. Etenim ex S. Thoma, gratia secum vehit rectitudinem voluntatis; dicitur autem voluntas recta, ea quæ fertur in bonum conueniens sed nihil magis vnicuique congruit quàm perfici: ergo ille cui Christus illuxerit, corusco lumine gratiæ, ille idem proficiet semper moratum impatiens. Vt enim Christum apprehendat currentem, curret & is pernice gressu, vt piè ait Bernardus. *Currentem non apprehendit, qui & ipse pariter non currit, & quid prodest Christum sequi, si non contingat consequi. Sic currite vt comprehendatis: ibi tu Christiane fige tui cursus metam, vbi Christus posuit suam, factus est obediens vsque ad mortem, quantumlibet ergo cucurreris, si ad mortem non perueneris, brauium non apprehendis, brauium Christus est, quod si illo currente tu gradum sistis, non Christo appropias, sed te magis elongas.* Apostoli profecti sunt in varias mundi plagas, ideam Christi animo præferentes, plusque in via virtutis profecêre, quàm pedibus terram peragrando, id est plura pietatis spatia confecerunt, quàm itinera prædicando. Qui enim est Christi sedulus imitator, is ferias nescit; sed vt perpetuus virtutum opifex iugiter operatur. Audi Deum ipsum asserentem perfectionem sequi præsentiam eius, animo meditatam: sic enim affatur Abraham. *Ambula coram me, & esto perfectus.* Et Moyses sacrâ disciplinâ instituens populum inscium rerum diuinarum, ait ei. *Perfectus eris, & absque macula cum Domino Deo tuo.* Hanc autem perfectionem sitam esse in assimilatione Christi, audi Apostolum. *Corripientes omnem hominem, & docentes in omni sapientia, vt exhibeamus omnem hominem perfectum in Christo IESV.* Ideò ex Augustino. *Christianus patientia, castitatis, humilitatis, pietatis est nomen, Christianus ille est, qui non nomine tantùm, sed & opere est, qui in omnibus Christum imitatur, & sequitur.* Nescio quid affine huic vidit cæcutiens Apuleius, in caligine sui ritus infidelis. Sic enim ille. *Nihil est similius, & gratiosius Deo, quàm vir perfecto animo bonus, qui in tantùm homines cæteros antecellit, quantum ipse à Diis immortalibus antecellitur.*

Ex Theologia. S. Thom. 2. 2. q. 8. art. 4. Gratia dicit rectâ velle. — Ex SS. Patribus. S. Bern. epist. 254. Profectus animæ metas nescit. — Genes. 17. — Deuter. 18. — Coloss. 1. — S. August. de vita Christ. cap. 6. Christianum esse quid sit. — Lucius Apul. de Deo Socr.

Hominis Christiani virtutem omnimodam pendere ex imitatione Christi, clamant multiplices historiæ, & ea in primis Venerandi Patris Heremitæ, à quo cùm nobilis quidam adolescens petiisset theoremata vitæ sanctioris, ille ostenso crucifixo ait: Fili ecce regularum omnium breue compendium, qui enim Christo intendit crucifixo, nequit à tecto pietatis vnquam tramite deuiare. Simile quidpiam egit instante morte Rex Hispanus Philippus secundus. Is reuerà Catholicus integer magis animo, quàm corpore depasto ægritudine importuna, iam cessurus

Ex Historia. In vitis Patrum. — Petr. Matth. in histor. sua sub an. 1599.

cessurus fatis aduocat filium suum, regnorum hæredem mox futurum, pietate auitâ ei inculcatâ, scriniolum ei offert, quod à Carolo V. Imperatore patre suo acceperat vt rem sacram, & pignus amoris paterni, atque in reseruatam regiæ pietatis, aperto scriniolo eduxit hinc crucifixum & flagellum sanguine purpureum, omnibus attonitis rei insperatæ spectaculo, Rex moribundus ait filio suo intento supellectili sacræ: Fili, rerum mearum præclarè gestarum gloria vtique ingens affluxit, sed heu & effluxit: nihil de æuo quod grandæuus egi, mihi constat nisi id quod consonum est crucifixo, qui vt se apparet auus tuus Carolus Imperator abdicato sæculo secessu gaudens, cruci & ipse sedula meditatione affixus, hoc flagello suo sanguine tincto tersit næuos, quos antea contraxerat, & moriens has suæ virtutis reliquias voluit mihi reseruari, quas & ego cedens fatis tibi dicatas iam commendo, vt congruam agas vitam Deo tuo crucifixo, & actionibus non dissonis ab hoc typo, titulum Regis Catholici merearis. Hæc ille.

Philippi II. Regis Hispaniæ, mors Catholica

Pignore hoc sacro diues filius, Christi in cruce ideam adeò altè infixit menti, vt vitam dehinc egerit illibatam. Regibus Hispanis in hoc genere pietatis præiuerat S. Ludouicus Rex Gallus, qui Isabellæ filiæ suæ Reginæ Nauarræ, moriturus misit cilicium suum, & flagellum, quo carnis insolentiam compescebat. Hanc suam filiam epistola longiori exhortans ad sequelam Domini Iesu, cuius exemplari omnia reformantur. Patris sui sacras exuuias, piè excepit Regina, singulisque hebdomadis eas induens, sanctior effecta est. Ita & Christus moriens suam dereliquit crucem, vt eam tolleremus, à qua sumus vicissim ad superos efferendi; quippe ei quadrat symbolum quod finxit Ambrosius; pingens auem quam nuncupat auem paradisi: ea dicitur dorso portare pullos suos adhuc tenellos, & hac sarcina graui, ei titulus apponitur. MEOS AD SYDERA TOLLO. Ita & crucifixus eos qui illi inhærent non finit deorsum repere, sed de progressu ad virtutem sollicitos AD SYDERA TOLLIT.

Ex Chr. S. Dionysij. S. Ludouicus moriturus misit filiæ suæ cilicium.

EX SYMBOLIS: *Ambros. lib. Symb. l.*

Ad exemplum Christi omnia proficere, etiam ipsa Mathematica adstruit, cùm omnio infectorum crescere ait, ad Planetarum luminis incrementum, & hoc videre est in ouis editis in plenilunio: ea enim albumine multo pollent, imò Astrologi pueros natos eodem plenilunio non fore vitales, tutò pronuntiant, ob affluxum nimij humoris: vnde arguo, eos quibus Christus plenus gratiæ irradiat, magnum etiam augmentum gratiæ accipere ex eius aspectu, id est ex eius imitatione.

EX MATHEMATICA. *Dan. Orig in Genethliacis.*

Fauet & res medica, quæ ex dissectione corporum animaduertit partes quæ sunt in continuo motu, donatas esse amplioribus vasis, & copiosiore allui sanguine, vt est palam in pulmonibus, qui venam arteriosam excipiunt & arteriam venosam: etenim ea quæ ingiter cientur, plus calent & æstuant, maiorique indigent pastu, quo reparent ea quæ nimio dispereunt æstu: ita & hi, quorum perfectio nullas patitur moras, quorumque feruor minimè tepet, sanguinis Christi maiorem affluxum recipiunt; id est Christi patientis dum sectantur exempla, ad eosdem gratiæ Christi fluenta amplioa deriuantur. Et hi sectatores etsi elingues, præcones sunt luculenti verbi sacri, quippe opera sunt sonora, etiam silente lingua, vt benè ait Cyprianus. *Efficacius est vita quàm lingua testimonium, habent & opera suam linguam, habent suam facundiam, tacente lingua.* Ideò Iure Canonico plus vrgemur ad exempla virtutis exhibenda, quàm ad loquelam intonādam, en Canones. *Ab exemplis sanctorum patrum debemus arguere.* Id est non allegando exempla sanctorum, sed ea manibus exhibendo, rationem adfert ius illud sacrum hoc Canone. *In exemplum trahitur à minoribus quod factum est à maioribus.* Ideò ait vates, quàm speciosi pedes euangelizantium, id est species tota, & pulchritudò præconum verbi Dei petitur ex affectu eorum ad virtutem, affectus enim sunt animæ pedes, virtutes autem sunt validæ manus.

EX RE MEDICA: *Andreas Laurent. l. 4. Anatomia cap. 3.* Exempla suā linguam habent.

S. Cyprianus de duplici Martyrio.

EX IVRE CANONICO. *Can. Moyse 8. quæst. 1. Can. Cum quidam de iureiur.*

Suffragatur etiam ius ciuile, cuius hæc est lex. *Exemplari creditur, vbi originale casu est deperditum.* Vnde sic arguo, Christus est originale omnium omninò fidelium, sed illud originale non est sensibus humanis peruium; ergo erit adhibenda fides exemplari, scilicet prædicatori, qui ideò debet esse virtute conspicuus, ne suo desit officio, potestque æquiuocè vsurpari in subiecta materia lex ista: *Prædicata talia sunt qualia demonstrant subiecta, & econtra talia sunt subiecta qualia prædicata permittunt.* Quæ lex etsi logicis terminis, sit ad literam expendenda, de terminis qui enuntiantur, de aliis etiam terminis; tamen moralem etiam suscepit istam glossam, scilicet res prædicatas quantumuis sacras induere naturam subiectorum, seu prædicatorum à quibus enunciantur vulgo, sicut & aqua etiamsi innoxia, canalis sæpe saporem colligit vnde effluxit; etiam econtrà æquum est, vt subiecta id est præcones verbi Dei, se componant ad naturam rerum quas prædicando dissemináant plebi, id est: Si concionator humilitatem Christi populo insinuat, res est prodigij loco, si idem virtutis Encomiastes turgeat Diaboli typho. Nam vt ait Lactantius *Qui docent tantùm, nec faciunt, ipsi præceptis suis detrahunt, bonum est autem recta & honesta præcipere, sed nisi & facias, mendacium est, & incongruens, & ineptum, non in pectore, sed in labris habere bonitatem.* Denique stat hæc mea sententia.

EX IVRE CIVILI. *Lege 2. Cod. de testamentis l. stipulatio ista 38. §. hi qui sunt de verb. oblig.* Doctrina sine operis exemplo mutila est.

Lactantius Firmianus l. 3. diuinarum institution.

SALVAMVR SEQVELA DEI, NON LOQVELA, QVIPPE DEVS EVEHIT AD COELOS SOLOS SEQVACES SVI, NON LOQVACES.

COOPERANTIS GRATIÆ suffragio, fideles suas exerunt actiones.

In hæc verba:

Domino cooperante & sermonem confirmante, sequentibus signis.

SECTIO XII.

Nos nihil inscio Deo posse operari, sed Deum ipsum omnia in nobis agere, & in eum gloriam omnem esse refundendam, liquet ex prisca Philosophia, cuius hoc est axioma. *Primum in vnoquoque genere est causa cæterorum.* Ergo cùm Deus sit ens entium, erit causa omnium entium,

EX PHILOSOPHIA. *Aristoteles lib. 10. Metaph. textu 7.*

entium, nihilque reale edi potest, non influente Deo. Benè ergo Apostoli, & egregiè se gesserunt cooperante Domino: nam cum operari sequatur esse, Deus habens esse perfectissimum, habet & simile operandi genus, scilicet omnimodè exquisitum: ideóque subiicit scriba sacer, Signa subsequuta esse verbi Dei præconia, quippe non est irritum verbum, quod Deo cooperante seminatur.

Ex Theologia: *Ioan. 15.*

Rursus ait Christus. *Sine me nihil potestis facere.* Quod Theologi sic explicant. Actiones humanæ sunt in duas bipartitæ classes. Aliæ sunt ordinis naturalis; aliæ verò superioris ordinis, & nullæ exeri possunt Deo feriante; gratia enim Dei vtrobique suos sortitur effectus; etenim gratia Dei vt auxilium sonat, necessaria est homini etiam in merè naturalibus vitiatis à primo fœtus exordio, & licet debitum sit homini tale auxilium, illo tamen desinente omnia hominis vacare necesse est: nihil enim Deo excepto est suum esse; cum ergo creata omnia habeant suum esse à Deo, ab eo etiam suum habebunt operari, nec agent vnquam, nisi Deo cooperante; quia causa prima plus influit in effectum, quàm causa secunda. Quòd si res est de actionibus quæ hominem supra se efferunt, vt sunt actus fidei & charitatis, nemo vnquam inficiatus est, nisi insanæ mentis, hominem precariò tantùm habere se ad illa egregia facinora, quæ non exantlantur nisi Deo cooperante, nihil enim agit extra sphæram suæ actiuitatis, tota autem hominis actiuitas est conclusa cancellis ordinis inferioris: ergo homo nequit nisi irrito conamine, excedentia vires suas intentare; ita S. Thomas.

S. Thomas 1. 2. quæst. 109. art. 2.

Gratiæ Dei necessitas.

Ex SS. Patribus. *S. August. lib. de gratia & libero arbitrio. S. Bernard. sermo 83. Cassianus l. 4. de instit. cap. 10. S. Augustin. tract. 81. in Ioan.*

In ea & mente sunt sancti Patres, in his Augustinus sic. *Gratia ad hoc datur, vt lex compleatur, vt natura liberetur, & peccatum non dominetur, vt velimus, sine nobis operatur incipiens, quod volentibus cooperatur perficiens, sine illo autem nihil operante, cùm volumus ad bona opera ni valemus.* Augustino assentitur Bernardus. *Quærere Deum non potest anima nisi præueniatur vt quærat.* Item & Cassianus sic. *Patet initium nostræ salutis, domini fieri vocatione dicentis exi de terra tua: & consummationem perfectionis, ac puritatis, ab eodem similiter tribui cum dicit, & veni in terram quam monstrauero tibi, id est quam non ex temetipso nosse, vel industria tua valeas reperire: sed quam ego tibi non solum ignoranti, sed etiam non inquirenti monstrauero. Vt ergo inspiratione Dei prouocati, ad viam salutis accurrimus, ita etiam magisterio ipsius, & illuminatione deducti, ad perfectionem summæ beatitudinis peruenimus.* Rursus Augustinus. *Siue paruum siue multum, sine illo fieri non potest, sine quo nihil fieri potest.*

Ex Historia: *Iosue 7. Iudic. 16.*

Historia sacra inge Dei auxilium esse necessarium protestatur, ad egregia quæque facinora. Nonne Iosue vigente Dei ope triumphauit, & Deo non influente, hostibus cessit ob furtum Acham? Nonne irruente spiritu Domini in Sansom, victor extitit ille qui recedente spiritu hoc viuaci, illicò emarcuit? Denique an non & ipsi Ægyptij videntes mare dehiscere ante Hebræos, confessi sunt inuisibilem Dei manum aquas dispescere, in obsequium populi Deo sacri? dixerunt enim. *Fugiamus Israelem, Dominus enim pugnat pro eis contra nos; & ait Dominus ad Moysem, extende manum tuam super mare, vt reuertantur aquæ ad Ægyptios super currus & equites eorum, cumque extendisset Moyses manum contra mare, reuersum est primo diluculo ad priorem locum, fugientibusque Ægyptiis occurrerunt aquæ.* Nota Moysem non extendisse manum, nisi Deo exhortante, quo monemur, bona opera minimè perpetrari, nisi Deo dirigente manus nostras, vt & ait Psaltes. *Tenuisti manum dexteram meam, & in voluntate tua deduxisti me, & cum gloria suscepisti me.* Idemque Rex vates totum quod est tribuit Deo. *A Domino factum est istud, & est mirabile in oculis nostris. Dextera Domini exaltauit me, dextera Domini fecit virtutem.* Gratia Dei aspirante mira fieri, accipe vadem Philippum I. Regem Gallum, qui Deo plenus, strumas omnes vnico contactu diluebat, & delebat; sed vbi libidini indulsit, atque adeò fuit expers gratiæ, deperiit illi virtus illa salutaris, Deo sic indicante, gratiæ esse totum id quod transcendit naturæ fines. Carolus Rex Gallus sapiens nuncupatus, suæ specimen sapientiæ dedit regno, cùm bellum indicturus Angliæ, auspicatus est à Deo, quem supplicationibus publicis & confessione demeruit.

Exod. 14.

Psalm. 72.

Psalm 117.

Philippus Rex Galliæ à Deo deseritur ob peccatum.

Gubertus Abbas Nogent. Contra Philippo Regi sub an. 1091. Froissart cap. 258. sub ann. 1369.

Rursus eadem Gallica historia, rem consonam habet subiectæ materiæ de gratia Dei, qua mediante omnia constant nobis. Sic habet illa recensio superioris æui, Francisco I. rerum potiente. Præfectus rei maritimæ, quem Admiralem vocant; is erat nomine Chabot vir potens, bellóque pacéque insignis, rerum præclarè gestarum plus æquo insolescens, Regis animum perculit, & fecit iniquum sibi. Admiralis plus æquo confidens sibi, spreuit iram Regis, petiitque sibi dari censores, qui in ius vocarent seriem totam vitæ suæ; annuit Rex, præsidioque suo destitutum hominem censuræ exponit, quam vt subiit, iudicum sententiâ habitus est reus, & infulis honorum exutus, postmodum mulctandus exilio: sensit ille, etsi serò, prospera omnia ipsi cecidisse Rege propitio; quo aduerso, omnia fuerant eum auersata, ideo pronus Regem orauit, vt immemor vanitatis eius, eum in pristinam reciperet gratiam, Rex miseratus hominem, ait: ô Admiralis, ideò te permisi tuo iuri, vt vel hinc rescires stare te duntaxat, aurâ meâ iugiter adspirante. Ita & plerique excidunt à Dei gratia, dum sibi blandiuntur.

Du Haillan, in Franc. 1. sub ann. 1540.

Admiralis Chabot punitur à Francisco I. Rege Christianissimo.

Hanc opis diuinæ necessitatem egregio symbolo confessi sunt Heluetij, quos cùm elegisset in patrinos filiæ suæ Rex Gallus Henricus II. hi proceres aliquot Parisios delegarunt, iconem auream ad Regem deferentes, in qua manus desuper tenebat pendula tredecim ligamina, quæ sunt tredecim tribus Helueticæ, hoc titulo desuper. SI DEVS PRO NOBIS QVIS CONTRA NOS? Reuerà Dei manu, id est auxilio desuper influente, cassi erunt nisus omnium nostrorum hostium; sed si manus Dei sese subtraxerit nobis, inertes & erunt manus nostræ, sicut & Hebræorum desides erant manus, cùm remissæ manus erant Moysis orantis pro populo oppugnante Amalech. Sic enim habet textus sacer. *Moyses autem, & Aaron, & Hur ascenderunt super verticem collis, cumque leuaret Moyses manus, vincebat Israel, sin autem, paululum remisisset, superabat Amalech.* Quia graues erant manus Moysis, sustentabant eas consortes eius, Aaron & Hur. O homo, graues sunt

Ex Symbolis: *Du-Pleix in Henrico 2. sub an. 1547.* Heluetiorũ amor in Galliam.

Exod. 7. Gratia Dei necessaria ad mandata obseruanda.

manus

manus tuæ acediâ atque desidiâ, opem Dei emendica, vt tuæ hæ manus desides erigantur. Hoc suadet tibi ius Canonicum hoc tenore. *Auxilium humanum cum non superest, tunc debemus recurrere ad diuinum auxilium.* Item hoc Canone. *Sine gratia mandata diuina impleri non possunt, & asserens contrarium, anathema est.* Potest & iure ciuili scire homo, se egere auxilio Dei: hoc enim iure sic docemur. *Auxilio nouo indigent qua de nouo emergunt.* Qua lege sic arguo. Multa emergunt, imò & insurgunt in hominem improuisa, ergo & nouo eget ille auxilio, quo retundat impetus ingruentes; hoc autem nouum auxilium est gratia Dei, qua cooperante Apostoli claruere signis, doctrinam suam firmantibus, signa autem potiora sunt virtutes, quibus inuicem excitamur, vt ait Gregorius. *Volantia animalia se vicissim feriunt alis suis, quia sanctorum mentes in eo quod superna appetunt considerantes, inuicem alternis virtutibus excitantur.* Et vt ait alter Archipræsul Leo. *Validiora sunt exempla, quam verba, & plenius opere docetur, quàm voce.*

Ex Ivra Canonico: *Glos. in summa 26. q. 2. Canone finali de Consecratione. Dist. vlt. 4. Lege de aetate.* Ex ivra civili. *§. ea causa de interrogat. actio.* *S. Greg. l. 4. Moral.* *S. Leo serm. de ieiunio.*

Gratiam non irritam esse in anima, sed edere signa suæ præsentiæ, colligi etiam potest ex re medica, cuius genius Hippocrates hunc edidit Aphorismum, *γυνὴ ἔγκυος ἢν μὲν ἄρσεν κύῃ, εὔχροός ἐστιν, ἢν δὲ θῆλυ, δύσχροος, mulier grauida, si quidem marem concepit, viuido colore est, sin autem fœminam fœdo.* Maris enim conceptio arguit caloris copiam, & quâ omnia vegeta prægnanti succedunt; ita & anima gratiâ Dei fœta, nihil nisi masculinum & heroicum spirat, vtpote quæ virtutum prosapiâ sit grauida; Domino enim cooperante, signa viuida eaque plurima subsequuntur.

Ex Ramedica. *Hippocr. l. 5. aphoris. 42.*

Adstipulatur & Mathematica, pronuntians eos esse Martiales otiique nescios, quibus in Horoscopo mediat Mars, dicimusque vulgo beatos homines natos, sydere fausto illucente. Imo & Schonerus procerum Astrologiæ inhærens vestigiis, venatur Planetam natiuitati dominantem, ex casu fausto vel infausto, cui natus aliquando subiacuit; adeò verum est signa subsequi causam significantem, qualis est gratia quæ exosa vecordiam, vtpote actiua & iugiter influens, multiplices sortitur effectus. Eam ergo sagaci indagine efflagitemus à rerum omnium sospitatore, quo solo stamus, & constamus, nam

Ex Mathematica. *Schonerus de virtute Planetarum & de med. vestib. fi. andi.*

Omne opvs parit ei, qvi non parit opam Dei.

HOMILIA
DE ASCENSIONE DOMINI.

SVMMA HOMILIÆ.

1. Singularitas personæ in Christo facit vtriusque naturæ eius iura communia, ob communicationem idiomatum, hinc dicitur Christus æternus.

2. Et ecce inuentionem istius homiliæ; ego comparo Christum cum annulo qui est symbolum æternitatis: dico Christum qui in conceptione de sursum venerat, hodie in Ascensione illuc redeundo clausisse annuli extrema, & in hoc annulo esse insitas omnes gemmas coëuntes in rosam, sunt autem virtutes, quibus vt gradibus itur in cœlum

3. Christus non solus habuit annulum, sed & dedit eis: quos educens è limbis, secum ad cœlos euexit, fuit enim vindex libertatis omnium hominum.

4. Nec tantùm patribus in limbo degentibus propitia fuit hæc Ascensio Christi, sed & nobis, nam vt natus est nobis, ita & ascendit pro nobis.

5. Et vt faciliores impetus nostros efficeret, hæredes nos instituit earum virtutum quæ conducunt. Demum hortor auditores ad sequelam Christi, cuius ducatus non fallit, sicut ille pseudo-Angeli, qui assurgens vltra modum, ruinâ præcipiti luit pœnas facinoris, & homines pœnæ criminisque sui conscios, typho suo perdidit intumentes.

PRÆFATIO.

Videntibus illis eleuatus est. *Actor. 1.*

Vates Eliseus, mente præsaga præsentiens, fore vt Elias, quo magistro hactenus vsus erat raperetur in cœlum, Eliam rogat vt in tesseram prisci affectus, induceretur duplici eius spiritu, in procinctu recessus sui ab illa plaga, vt deportaretur in alias orbis oras, petitis his annuit vir grandæuus, sed ea stipulatione praua, Eliseum fore voti compotem, dummodo in Eliam abeuntem suos figeret obtutus. Si videris me quando tollar à te, erit tibi quod petisti. *Ne caderet voto Eliseus, accingit se ad videndum Eliam dum veheretur ad superna, & sic hunc ascensum intuitus duplicem*

Eliæ spiritum dicitur ebibisse. Stet sua sors Eliseo, spiritum alterius vatis anhelanti, nos æmulamur charismata meliora; quippe si viderimus Christum hodie ascendentem in cœlos, nos dignabitur sane allapsu Spiritus sancti, à quo spiritu habuit Elias, vt esset sanctus. Quotquot videre IESVM abeuntem hodie, tot etiam in die Pentecostes eius Spiritu sancto influente fuêre recreati. Præsto igitur Auditores, adeamus hodie montem Oliueti, vnde Christus extulit sese ad Superos, ne causemini aquarum diuortia, & dissitam à nobis plagam multa terrarum intercapedine, nihil est inuium menti nostræ, quæ arbitrio suo transuolat cœlos, ipso Rege Psalte conscio, qui præsciens Christi ascensum, eum in spiritu sic affatus est, quo & etiam nos modo eundem Dominum IESVM hodie compellamus: Exaltare super cœlos Deus, & super omnem terram gloria tua. *Exuamus omne quod terram sapit, induamus altos animos, vt expediti Christum ascendentem attendamus, futuri consortes spiritus eius in die Pentecostes. Vnum vos monitos volo, scilicet non accedendum ad montem Oliueti, vbi est hodie Virgo beata; quin ei rependamus salutis obsequium, dicentes:*

Ascensionis Christi meditatio homines optat, vt ascendant in cœlum.

Psalm. 56.

AVE GRATIA PLENA.

EXORDIVM HOMILIÆ.

Luc. 8.
S. Damasc. lib. ... c. 6.
Conc. Ephes. 1. in Cyril. præsuis canon 4. tom. 1. Conc.
Idiomatum communicatio in Christo.

REserato penitiore recessu arcanorum Dei, quæ ipsemet Christus aperuit, vt hoc textu liquet. *Vobis datum est nosse mysterium regni, omnia quæcumque audiui a patre, ea nota feci vobis.* Ex doctore æquè ac ductore, inoffenso pede decurrimus ea quæ pertinent ad abdita quæque Dei, vt sunt processiones, relationes, notiones personarum, & alia ad quæ prisca Philosophia orba fidei lumine caligauit. Itaque affulgente nobis cœlesti lumine, nouimus Deum induisse naturam hominum, & ita duas naturas coire in vnitatem personæ singularis, vt vtriusque naturæ iura facta sint communia eidem hypostasi: & id ex Damasceno vocant Theologi communicationem idiomatum. Et à Concilio Ephesino primo cautum sub anathemate, ne quis actiones Christi ita dispescat, quasi ab vna natura diuisa ab alia seorsum emerserint. Etenim cùm vtriusque naturæ sit vnum idémque suppositum, eadem hypostasis supponitur, nomine vtriusque naturæ: siue ergo dicatur homo, siue Deus, supponitur hypostasis diuinæ, & humanæ naturæ; Ideòque de homine possunt dici ea, quæ sunt diuinæ naturæ, tanquam de hypostasi diuinæ naturæ, & alternante formula prædicandi, de Deo possunt dici, ea quæ sunt humanæ naturæ, tanquam de hypostasi humanæ naturæ. Sed ex Doctore Angelico adhibenda est cautela quædam, ne in scopulos impingamus. Hæc est autem Theologica cautio. In propositione in qua aliquid de aliquo prædicatur, non solùm attenditur quid sit illud de quo prædicatum prædicatur, sed etiam attenditur secundùm quid de illo prædicetur: quamuis ergo non distinguantur ea quæ prædicantur de Christo; distinguuntur tamen secundùm id, iuxta quod vtrumque prædicatur, etenim ea quæ sunt diuinæ naturæ, de Christo prædicantur secundùm diuinam naturam, illa autem quæ sunt humanæ naturæ, prædicantur de eo secundùm humanam naturam.

EX THEOLOGIA.
S. Thom. 3. p. q. 16. art. 4.

Hodiernum Ascensionis dominicæ mysterium præaltam hanc Theologiam explicat, nec inconsulta eâ disciplinâ potest intelligi Psaltes occinens Christo sydera peruadenti: *Qui ascendit super occasum, Dominus nomen illi.* Ibi de Christo dicitur, quòd sit Dominus, & quòd ascendat: cùm Christus dicitur Dominus, secundùm diuinam naturam, cuius est rerum omnium dominium, dicitur Dominus; cùm dicitur ascendere, hoc intellige iuxta humanam naturam, quia Deus cùm vbique sit, nullum motione nouum potest adsciscere sibi terminum: sed cùm vtriusque naturæ vna sit tantùm hypostasis, in ea idiomata vtrique naturæ communia benè coalescunt. Huius catholici dogmatis accipe vadem Sanctum Augustinum. *Distinguamus quid in scripturis sonet, secundùm formam Dei, in qua æqualis est Patri, & quid secundùm formam serui, quam accepit, in qua minor est Patre.* Et infra, dictorum hic non immemor, adiicit hæc. *Quid, propter quid, & quid secundum quid dicatur, prudens, & diligens, & pius lector intelliget:* Quasi diceret, cùm audis Christum Dominum ascendisse in cœlos, intellige Dominum qua Deus est, & crede ascendisse qua homo est, vtrumque autem de vna & eadem hypostasi vtrique naturæ communi catholicè prædicandum. Nam Christus vnum quid est, & non duo, iuxta Boëtij vetus axioma: *Omne quod est, in quantum est, vnum est:* Cùm ergo Christus sit vnus, & vnum, vt benè arguit Sanctus Thomas, illi vni conueniunt idiomata vtriusque naturæ, ob id quod in abstracto hæ duæ naturæ dissitæ sint, Christus tamen non est in concreto dispescendus.

Psalm. 67.

Ex SS. PATRIBVS.
S. August. l. 2. de Trinit. cap. 11. & cap. 13.

Boët. l. an omne quod est bonum sit.
S. Thomas 3. p. q. 17. art. 1.

Cæterùm vt constat ex præfatis, Christus extitit semper Deus, tamen captui nostro se accommodans, in cœlum ascendit videntibus discipulis suis, vt illuc abeundo vnde venerat, circulum concluderet, & sic Deum se probaret, nam circulus est symbolum Deitatis, quæ sicut & circulus, principio & fine caret. Hoc igitur erit inuentum homiliæ.

Dicam primò vitam Christi fuisse annulum, qui hodie clausus est in Ascensione. 2. Dicam in hoc annulo omnes coiuisse gemmas. In vita quippe Christi rutilant omnes virtutes, ex sequela quarum & nos donabimur annulo, id est, in cœlum euehemur. Æternitatem & tempus hac intercapedine dissidere periti aiunt, quòd ex Boëtio æternitas sit tota simul, tempus verò sit mensura motus secundùm prius & posterius. Vnde æternitas nescit partes neque principium vel finem, tempus verò secus, exordium habet & exitum. Hinc Ægyptij assueti typis, circulum pingebant vt symbolum æternitatis: imò & Dei quem ideò gyrando voluit Pythagoras adorari. Et hoc est edictum eius, προσκύνει περιφερόμενος adora circumactus. Qui etiam ritus deuolutus est ad Romanos, quorum Imperator Caligula insanus, insulsè ambiens insulas deitatis, amauit excepit Lucium reuersum è Syria, quia Imperatori obuius, gyrauit agens se in orbem, & pronus salutauit, hoc ritu pro Deo habens Caligulam. Et Persæ in suis sacris Iouem appellabant circulum, id est æternum. Cùm ergo comparo Christum annulo, qui est figuræ circularis, ego dico eum

Boët. l. 5 de cons. pro. 6.
Æternitas quid sit.
Caligula salutatus vt Deus.

Lylius Gyraldus l. syntagm. vbi de symb. Pytha.
Suet. in Calig.
Adoratio olim facta in orbem.

æternum

S.Thom 3.p. q.16.art.9. æternum esse, ac perinde Deum, etenim ex sancto Thoma simpliciter est falsum dicere de Christo: Hic homo incepit esse, quia hac demonstratione notatur suppositum quod est Hebr.vltim. æternum, & hoc idem Paulus asseruit. *Iesus Christus heri & hodie, ipse & in sæcula.* Si ergo de Christi ortu aliquid dicimus, id de natura humana sanè intellige, vt assumpta est in tempore, & in eo sensu Ioannes ait: *Verbum caro factum est.* Ioan.1.

Circulus est figura referens Christum.

Vide autem quomodo cohæreat circuli cum Christo relatio. Vt fiat hæc figura, linea è sursum ducitur à puncto, & se deorsum inclinans in gyrum, ad suum principium curua reflectitur; ita & Christus è supernis se deorsum inclinans factus homo, rediit tandem hodie ad superna, vnde illapsus est, & sic dum in ascensione ortus & reditus, vt duo extrema coëunt, exurgit typica sanè figura circularis. Huic affine est, quod prisco fuit sæculo in more positum, scilicet sacra non esse sarta tecta, donec circulum in ara illinirent ex sanguine hostiæ, quo circulo constabat de perfectione sacri, & hoc sonabat vox græca frequens illi ritui τελείωσις quod idem est ac perfectum est. Ita & consummatum est quidem in Cruce sacrificium, sed vt plena & rotunda starent arcana fidei nostræ, Christus scandens cœlos, circulum adimpleuit, Hoc vnum desiderabat fides nostra ad suum incrementum & integrum τελείωσις, vt benè speculatus est Bernardus. *Solemnitas ista, fratres charissimi, gloriosa est, consummatio est, & adimpletio est reliquarum solemnitatum, & felix clausula totius itinerarij filij Dei: qui enim descendit, ipse est qui & ascendit hodierna die super omnes cœlos, vt adimpleret omnia; iam enim cum se Dominum vniuersorum quæ sunt in terra, & in mari, & in inferno probasset, non restabat, nisi vt aeris & cœlorum se esse Dominum, argumentis similibus vel certè potioribus approbaret.*

Pierius l.39. Hierogl.

S.Bern.serm. 2.de Asc. Ascensionis Christi quænam sit dignitas.

Igitur volens Christus adaugere fidem fortasse nutantem discipulorum, qui etsi eum resurrexisse scirent, non subodorabantur in eo deitatem sensibilem: reditum suum in cœlos vnde descenderat, fidelium voluit subiacere sensui, vt eo viso, eripiente sese mortalium cœtui, eum crederent Deum & Dominum rerum, crederent inquam, vtique ea fide quæ probata ærumnis martyrij nusquam dubia vacillaret. A mea mente non est procul Bernardus. *Ad claudendam igitur tunicam tuam inconsutilem Domine IESV, ad perficiendam fidei nostræ integritatem, restat vt videntibus discipulis per medium aeris, sicut aëris Dominus ascendas super omnes cœlos, ex tunc probabitur quia Dominus vniuersorum tu es, quia omnia in omnibus adimplesti, & iam tibi profectò debebitur, vt in nomine tuo omne genu flectatur, cœlestium, terrestrium & infernorum, & omnis lingua confiteatur, quia tu es in gloria & in dextera Patris.*

S.Bern. vbi supra.

Ex Historia. Plutar. in Alexand.

Alexandrum suum contemplatus aliquando Philippus Macedo, adolescentes eius annos videns gloria præcoci scintillare, gestiens ait. Quære tibi, fili, alia regna; quia Macedonia te non capit. Ampliores in Iesu Christo filio suo spiritus fore præsciit Dauid pater eius, carne tenus; quippe Rex ille indolem Christi speculans è longinquo, non se præ iubilo sustinere valens, hunc versum scribitur eructasse. *Exaltare super cœlos Deus, & in omnem terram gloria tua.* Id est, Quære tibi alia regna vltra sphæras sublunares, illæ siquidem te arctant. Exaltare super cœlos, qui infra terram, apicem tuum inclinasti, scande sydera omnia, & exurge vltra omnes Angelorum choros, & excelsa omnia tu petuade, quem sortis iniquæ nuper tormina peruaserunt.

Psalm.56. Alexander dictus dignus alio regno quam paterno.

Ex Symbolis. Luk.us lib. numism. Francisci Regis Christianissimi animus ingens.

Franciscus ille Gallus Rex & heros, si quis vnquam alius, ambiit imperium quo cecidit, Carolo æmulo concurrente, sed nihilo factus exhinc humilior, suum testaturus animum anhelantem plura regna, cudit numisma in quo geminus erat mundus, hoc titulo circumducto VNVS NON SVFFICIT ORBIS. Equidem optimè si Rex pertæsus humilia mundi regimina, ad regna tantùm cœlestia collimauit. Hoc symbolum sanè est idoneum Christo, qui sibi Ecclesiam cum militantem in suis fidelibus, tum patientem in inferis plenè deuinxerat. Quia tamen in vnum duntaxat orbem sublunarem coëunt illæ geminæ Ecclesiæ, Christo VNVS NON SVFFICIT ORBIS: Ideóque ad aliud transit debitum sibi regnum, ad quod humanitas nondum euecta, illic esset Patri, solio insidens adstituta.

Psalm.67. S.Gregor. lib. 19 Mor.c.3.

An non hoc præsciit Regius Psaltes, cum cecinit: *Qui ascendit super occasum, Dominus nomē illi,* vbi Gregorius. *Super occasum Christo fuit ascendere, ipsam mortem quam pertulerat, resurgendo superare.* Physiologiæ scitum est hoc, scilicet mori apes si aculeum figant oliuæ dum floret, licet flosculos emergentes impunè alibi depascantur. Simili forte mors impunè grassabatur in omne hominum genus, sed vbi carpit Christus qui dicitur: *Flos de radice Iesse,* apperiit mors incauta flosculum oliuæ, nam & sic nuncupatur etiam Christus passim. *Oliuam vberem pulchram, fructiferam, speciosam vocauit nomen tuum.* Item & in Psalmis. *Sicut oliua fructifera in domo Dei.* In hanc oliuam floridam impegit mors, sed vt apis animam in vulnere ponit, ita & mors hunc flosculum pungens, aculeum suum protinus hebetauit. Nam vt resurrexit Christus, caro eius refloruit, & mors emarcuit. Audi Christum dicentem in Psalmo. *Refloruit caro mea.* Quod sic explicat Maximus. *Refloruit caro Domini, cum de sepulchro rediuiua germinauit, & in floris modum, cunctis hominibus immortalitatis afflauit odorem.* In hoc flosculo depascendo, mortis acumen omne defecisse vtique obtusum inquit Augustinus. *Vbi est mors aculeus tuus, nonne confregit illum Dominus meus? ô mors quando Deo meo hæsisti, tunc & mihi periisti.* Igitur aptè Dominus nomen illi, qui ascendit super occasum, habens ius vitæ & necis. Et vt Dominus, ingenti agmine stipatus animatum, quas secum vexit ad cœlos, auspicatur regnum de quo ait. *Ecce ego noua facio omnia.* Verè Dominus qui non precariò adit cœlum, sed peruadit omnipotens, triumphum agens hactenus Angelis inaspectum.

Isaiæ 11. Ierem 11. Psalm.51. Ex SS. Patribus. Christus morte superior.

Psalm.27. S.Maximus serm de Resurrect.

S.August. serm.29 de Resur.

Apoc.1.

Ex Historia. Chron.Lucæ Tudensis sub ann.619 Sisebuti Regis Catholici Pietas insignis.

Fœlix reuera fuit Hispania Siseburo Rege suo, qui ea pietate refulsit, vt magnâ de hostibus victoriâ reportatâ, videns in castris suis plerosque hostium captiuos, suam sortem ægrè admodum patientes; Rex pius miseria perculsus inimicorum hominum, illos ære suo redemit omnes, manumissos sinens redire ad suos, sicque Hispani Regis prædiuites Gazæ, fuere redemptio hostium eius, hactenus inaudita. Sortem planè

planè æquiorem sortiti sunt multi educti è limborum abditis ergastulis, Deo aliàs iniurij, eique noxis pluribus obnoxij; hi quia Deo propitiato decesserant ab vsura lucis huiusce, ideò non damnati ad bestias; sed reclusi duntaxat: hos omnes Christus ingenti pretio sanguinis sui, eduxit è caueis, & hoc meritorum thesauro ingenti appenso iustitiæ Dei, hostes olim suos, recepit in gratiam, & eorum carcere vacuato, illos integrè sospitauit. Hanc Christi sanguine libertatem fuisse hominibus assertam acuto compendio ait Augustinus. *Cùm sit mors nostra pœna peccati, mors illius facta est hostia pro peccato.* Suffragio Pauli viget hoc assertum. *Vnicuique nostrûm data est gratia; secundùm mensuram donationis Christi, propter quod dicit, ascendens in altum captiuam duxit captiuitatem, dedit dona hominibus.* Quasi diceret nullam inesse hominibus, Christo inscio, libertatem. Cócrepantibus ergo buccis, hoc Psalris elogium ingeminent beatæ illæ mentes coëmptæ, sacri sanguinis huius commercio. *Qui ascendit super occasum, Dominus nomen illi.* nam etsi antea Christus verè extitit Dominus rerum, non sensere tamen in limbo detenti patres, vim integram dominij Christi Regis, donec vindex eorum libertatis, eos hodie secum ad superna vehens integre liberauit. Duplici titulo Christum spectat Dominum rerum, primò quà Deus, à quo omnia sunt precariò iuxta illud; *Domini est terra & plenitudo eius orbis terrarum & vniuersi qui habitant in eo.* Secundò, quà homo est, accepit à Deo Patre omnigenum imperium. *Data est mihi omnis potestas in cœlo, & in terra,* & rursus. *Neque enim Pater iudicat quemquam, sed omne iudicium dedit filio, vt omnes honorificent filium.* Huius autem gloriæ Christo debitæ à Deo Patre, codices sacri aliqualem ideam antea prælibarunt. Patriarcham Ioseph prætulisse speciem Christi, omnium sanctorum Patrum est concors assertio; quippe iniquo zelo fratrum venditus, Dominæ suæ crimine emenrito trusus in carcerem, inde tamen non emersit inglorius, sed præfectus regno. Ita & Christus vnius Apostoli infidelis perfidiâ vænijt ære sacrilego, synagogæ mendaci piaculo delatus ad iudicem non carceri tantùm, sed iniquæ mortis supplicio exanclato, tumulo mancipatur. Inde resurgens, corusco lumine rutilans, Iosephi figuram impleuit, cuius seriem accipe ex Genesi. *Dixit ergo ad Ioseph (Pharao) Tu eris super domum meam & ad tui oris imperium cunctus populus obediet, vno tantum regni solio te præcedam.* Cùm audis patrem, filium suum præcedere vno regni solio; hoc explica, secundùm eam naturam hominum, qua minor est patre, vt ipsemet ait Christus. *Pater maior me est.* Etenim qua Deus est, coæqualis est Patri, vt ille inquit. *Ego & Pater vnum sumus.* Sed huiusce typi reliqua decurramus. *Dixitque rursus Pharao ad Ioseph: ecce constitui te super vniuersam terram Ægypti, tulitque annulum de manu sua, & dedit eum in manu eius, vestiuitque eum stola byssina, & collo torquem auream circumposuit, fecitque eum ascendere super currum suum secundùm, clamante præcone, vt omnes coram eo genuflecterent, & præpositum esse scirent vniuersæ terræ.* Ascensus ille in currum præmissis, annulo, stola, & torque insulis imperij ascensionem notat, & genua prona, clament in nomine Iesu flectendum omne genu, in tesseram agnitæ maiestatis. *Dixit quoque Rex ad Ioseph. Ego sum Pharao, absque tuo imperio non mouebit quisquam manum aut pedem in omni terra Ægypti, vertitque nomen eius, & vocauit eum lingua Ægyptiaca Saluatorem mundi.* Vetè Christo inconsulto immobiles sumus, nec enim nisi eo ciente motus nostros, ferimur in bonum, Apostolo teste. *Gratia Dei per IESVM Christum Dominum nostrum.* Igitur cuius gratia redempti sumus, cuius aura aspirante viuimu & mouemur, Dominum hunc merito iure dignamur, titulo saluatoris.

S. Aug. serm. 29. de Resur. — *Ephes. 4.* — *Psalm. 67.* — *Psalm. 23.* — *Matth. 28.* — *Ioan. 5.* — Christi & Ioseph Patriarchæ relatio. — *Genes 41.* — *Ioan. 14.* — *Ioan. 10.* — *Rom. 7.*

Sed in quo vertitur potissimus cardo Ascensionis Christi, est annulus ille, quo Pharao inaugurauit Ioseph: annulum quippe fuisse tesseram regni, vtraque clamat historia, cum sacra, tum exotica. In sanctiore historia, legere est Assuerum tulisse annulum suum & dedisse Principi Aman, quem secundum à se, regno præfecerat, & hoc annuli signo, Dynastæ illius ius in omnes satis superque fuit adumbratum. Ex peregrinis audiuimus Alexandrum in extremo agone positum, dum rogaretur de successore designando tacitum oculos direxisse in Perdiccam, & annulo sibi detracto, hunc Principem annulo porrecto despondisse Macedonum regno. Annon & annuli ritu inaugurantur Episcopi, quasi Ecclesias suas hoc symbolo desponsantes. Omnium actuum Christi annulus est ascensio, vt Bernardus insinuat: *Felix clausula totius itinerarij filij Dei.* Hoc annulo nobis innotuit dominium Christi, iuxta toties ingeminatum versiculum Psalmi. *Qui ascendit super occasum, Dominus nomen illi.* Sui in cœlorum plagas iuris specimen adhuc non ediderat Christus, hodie cœlos supergrediens aperit veritatem præscitam à Psalte. *Cœlum cœli Domino, terram autem dedit filiis hominum.* Hoc ascensu viso pleri̇sque mortalium, sese rerum omnium moderatorem liquido præostendit.

Ex Historia. — *Esther. 5.* — *Quint. Curt. in vita Alex.* — Alexander annulo dato designat successorem. — *S. Bernard. serm. 2. de Ascensione.* — *Psalm. 67.* — *Psalm. 113.*

Primum annulorum vsum à Prometheo dimanasse ferunt; is aliquando vinculo ferreo rupi alligatus, diras diluit pœnas, sed inde tandem solutus in insigne libertatis suæ, è catena ferrea, vnicum tulit annulum cui affixit frustulum lapidis, cui antea adhæserat: sic eo annulo sibi effecto, & digito inserto, aliis annulorum cupidinem fecit, & hinc ad posteros fuit vsus annulorum longè latéque propagatus. Christus tumulo abditus lapideo, totius hominum gentis truces obiit pœnas, sed ille assertor alienæ libertatis, corruptioni nequaquam obnoxius, vt cecinit Psaltes. *Non dabis sanctum tuum videre corruptionem.* Inde resurgens ascendit in cœlum, sicque reditum exitui copulans, annulum adumbrauit.

Plin. l. 33. c. 1. — *Pier. lib. 36. Hierogl.* — Annulorum vsum prior inuenit Prometheus. — *Psalm. 15.*

Prometheus annulum gessit vt indicem libertatis suæ, ita Christus ærumnis obnoxius, quas trahunt nostræ mortalitatis exuuiæ, noluit cœlum repetere, & sic vitæ suæ circulum concludere; ast vt ait Psaltes. *Inter mortuos liber.* Cælos ascendit, vitam suam circulariter definiens, in annuli modum, ascensione sua libertatem ab iniuriis huius vitæ, quasi annulo signatutus. Ea fuit olim apud Cattos annuli religio, vt nemini annulus concederetur, nisi ei qui hostem deuicisset, vt ait Cornelius. Ita nec Christus annulum assumpsit, id est ascendit in cœlũ, quin dæmonem,

Annulus index libertatis. — *Psalm. 87.* — Cartorij lex de annulis. — *Corn. Tacit. lib. de morib. German.*

dæmonem, mundum, & mortem plenè superarit; & quia Christus non modò suæ, sed & alienæ vindex extitit libertatis, alios etiam sanctos limborum incolas dignatus est annulo, cùm secum etiam ad superos, sospites eleuauit. Etenim beatæ illæ mentes Deo satæ, ad Deum patrem qui est in cœlis redeuntes, & ipsæ, ascensione sua annulo donatæ sunt. Nec aliter nisi Christo suffragante poterant liberari patres, & annulo censeri. Nefas olim erat, in seruitute degentibus circumferre annulum, vt aiunt, Papinianus & Vlpianus. Igitur hi omnes pij synagogæ proceres, de carcere educti, iure antiquo, & adhuc hodie potiuntur.

Christus vindex alienæ libertatis.

Ex IVRE CIVILI. *Papinianus & Vlpian lib. 40. Dig. Alex. Ab. Alex. lib. Genial. c. 2.* Obseruationes singulares de annulis. *Alex. ab Al. vbi sup. Phil. in vita Apol. lib. 3. c. 13.*

Ex Alexandro, liberti qui annulo donabantur, nomine suo vetere eraso, vsurpabant nomen nobile, equestris ordinis, quo seruitutis næuos inustos abstergebant. Eadem ratione, & Patriarchæ velut obsides tenti liborum ergastulo, vbi primum manumissi sunt, instar libertorum annulo dignati, abdicauere nomen obsidis & captiui, & induere nomē ingenuum, superioris ordinis, id est beatorum: nam qui nudo nomine dicebantur patriarchæ & prophetæ, post annuli vsum, id est ab Ascensione sua, sanctorum nomine nuncupantur. In amoris præcipui notam Rex Persa olim annulum dabat, cuius vsu, dynastæ erant quasi Regis comites indiuidui. Eam sortem experti sunt omnes quos Christus secum traduxit ab inferis; nam ipsius cohæredes, & gloriæ consortes cœlo gaudent. Apage sis, ô Apolloni, cum annulis quos accepisti à Gymnosophistarum Antistite Iarcha, quos numinis loco coluisti, & vnde tibi arcana patere mentitus es; nam tuis, hi quos Christus dat annuli longè præierunt. Nimirum cùm ascendere in cœlum sit annulum accipere; beati, quibus erat stipatus in ascensu suo Dominus, abdita hominibus multa discent & videbunt beneficio huius annuli. Nam Deo patente beatis, quid erit abditum eis: vt enim ait Gregorius. *Quid non videt qui omnia videntem videt.* Facessat hinc ille Gyges qui mediante annulo suo, exuto pastoris habitu, regium induit, & veluti peplo dignus Reginam, extincto coniuge suo, desponsauit. Commentum est id Herodoti, atque Ciceronis: Sed hoc fidei nostræ est theorema indubium, eos omnes contegnate Christo, qui annuli vsum ab eo acceperunt. O felicem annulum, quo stat regnum Dei! ô felicem ascensum, qui nos conscios facit cœlestium, adscribi superis, ciuitate donat sacræ Ierusalem, liberat omnibus iniuriis, mortisque nescios, vitæ huius variis & iugibus eripit inuolucris.

S. Greg. l. 2. Mor. c. 3.

Cic. lib. 3. offic. Herodot. l. 1.

Ex HISTORIA. *Sigebertus in Leone, sub ann. 1053.* Leonis IX. Papæ pietas singularis.

Habet equidem suam laudem apud omnes & vtique cedro dignam Pontifex Leo IX. Ille Northmannis tota Italia grassantibus, regionem illam hoste populante fœdatam miseratus, occurrit hosti, qui feliciori Marte Romanos fudit, & eorum Archi-presulem ducit Beneuentum, multa stipatum manu suorum ciuium, quos morti ereptos, sors iniqua addixerat seruituri. Summus Ecclesiæ vertex Leo, nominis sui non immemor, præstitit sanè se leonem magnanimum, diræ sortis iniquitatem æquo animo ferens, suorum ciuium miseriâ tristior, quàm de sua sollicitus. Admirans hostis, Præsulis huius animum intrepidum, in habitum se mitiorem componit, anhelās quid humanum in captiuum, iubet resumere animum, & asserit instare moram, quæ eum reddat pristinæ libertati. Ad hæc Pontifex: O Northmanni, mea me non libertas afficit, sed me anxium faciunt compedes & manicæ meorum ciuium, ac proinde ne mihi loquimini libertatem, si non & adiicitis mihi meos omnes indigenas Romanos municipes atque contribules, quos si vincula præpediunt, volo & ego concaptiuus eis vinculis impediri.

Ex SS. PATRIBVS. *Richard. à sancto Victore tract. de gradib. charitatis. Ephes 4. S. Bern. ser. de Ascens.*

Quàm benè exclamat Richardus. *O charitas virtus omnibus prævalens, & valens ad omnia!* Hoc amore in suos flagrans ille amans Pontifex, liber remittitur, & eius ergo Romani illi omnes qui in ius cesserant victoris. Ita & Christus descendit ad inferos, vbi plures discernens conciues supernæ Ierusalem, noluit ad suos repedare, quin dirutis vinculis, indigenas cæli animas à dita captiuitate vindicasset. Et hoc canit codex sacer, *Ascendens in altum, captiuam duxit captiuitatem, & dedit dona hominibus.* Ideo aptè ait Bernardus in ascensione, Christum, *Eâdem manu quâ fecerat, refecisse ea quæ defecerant.* Congruè igitur Deum dico patuisse hodie sensibus, cuius fides est penes intellectum sensibus inconsultis. Audiendus est Leo Papa. *Tunc igitur, filius hominis, Dei filius, excellentius sacratiusque innotuit, cùm in paternæ maiestatis gloriam se recepit, & ineffabili modo, cœpit esse diuinitate præsentior, qui factus est humanitate longinquior.* Vtque duæ annuli extremitates coëunt sub gemma, ita duas naturas coëuntes in hoc mysterio apparere ait Augustinus. *Videntibus illis eleuatus est; dum audis eleuatum, agnosce militiæ cælestis obsequium, vnde hodierna festiuitas, nobis hominis, & Dei sacramenta manifestauit, sub vna eadémque persona: in eo qui eleuat diuinam potentiam, in eo autem qui eleuatur, humanam agnosce substantiam.* Huius mysterij Vates quidam non inscius est præfatus in hunc modum. *Ascendit pandens iter ante eos.* Quasi diceret ascensionem Christi esse præludium nostri ascensus in cælum suo tempore affuturi, vt speculatur Augustinus. *Saluator noster ascendit in cælum, non ergo turbemur in terra, ibi sit mens & hic erit requies, ascendamus cum Christo interim corde, vt cum dies eius promissus aduenerit, sequamur & corpore.* Ne autem suspicareris homo, cæli aditum nobis adhuc obserari, tres deleuit obices Iesus, qui hominem arcebant à paradiso, in cuius foribus adstabat Cherubin habens in manu sua gladium flammeum versatilem. Sic Angelus, gladius, & ignis obstabant homini, regressum in paradisum hunc voluptatis suæ virtute molienti. Christus tres obices hos expunxit: aquas enim effudit salutares in baptismo, quibus extinguitur ignis ille, comes noxæ originalis; sanguine suo retudit aciem gladij homicidæ: sanguine enim humano calente hebes fit acies cuiuslibet gladij. Denique Angeli omnes occurrerunt ei ascendenti. Quippe resonabant agmina stipantia Christum. *Attollite portas principes vestras, & eleuamini portæ æternales & introibit Rex gloriæ.* Sciscitantibus Angelis. *Quis est iste Rex gloriæ?* ingeminatum est. *Dominus virtutum ipse est Rex gloriæ.* Huius elogij repetiti sæpè, refractæ voces perculerunt Cherubinum, vt paradisi fores, non suo Regi tantùm, sed & in posterum toti electæ hominum prosapiæ reseraret. Huius mysterij ideam Deus Isaiæ præostendit: scripsit enim Christum & Angelos colloquentes, & hos primum in admirationem compositos exclamantes. *Quis est iste*

S. Leo serm. de Ascens.

S. Aug. serm. 176. de tempore. Christi Ascensio aditū cælis nobis aperuit. Ascēsiō Christi fuit indubium argumentum diuinitatis eius. *Micha 2. S. Augustin. vbi supra.*

Psalm. 23.

Isaia 63.

qui venit de Edom tinctis vestibus de Bozra? iste formosus in stola sua, gradiens in multitudine fortitudinis suæ. Ego qui loquor iustitiam & propugnator ad saluandum. In annulo Christi gemmas in modum rosæ adunatas admirabantur, imò & stupebant Angeli; quippe omnis virtutum chorus Christo adstabat, & ascensus sui pompam, veluti gloriæ eximiæ ferculum exornabat. Noluit alia gemma suum annulum insignire superior Scipio Africanus, quàm ea quam Sardonychen vocant, quia sola est quæ ceræ impressa nihil colligit. Ita & virtus etsi homo ea præditus versetur in sæculo, sæculi tamen omnem excutit, imo non patitur illuuiem; ideò annulum suum, id est ascensum suum, Christus voluit virtute multiplici coruscare, vt vel hinc ediscerent homines, virtutum callem esse tenendum his qui inhiant cælestibus. Ideò cùm Angeli apud Isaiam interrogant Christum ascendentem. *Quare rubrum est indumentum tuum, & vestimenta tua sicut calcantium in torculari?* Ille respondens ait. *Torcular calcaui solus, & de gentibus non est vir mecum.*

Plin. l. 37. cap. 6.
Scipio Africanus quare Sardonichen in annulo habuit.

Vere Gentes absunt ab ascensu Dei, id est anima non coascendit Christo, quæ ritu gentili vitiis obnoxia, fit grauior deorsum inclinans. A gentibus horret Christus, nec vllum ei cum vitio commercium, vt benè inculcat Augustinus. *Scire debemus quia cum Christo non ascendit superbia, non auaritia, non luxuria, nullum vitium nostrum ascendit cum medico nostro. & ideò si post medicum desideramus ascendere, debemus & vitia & peccata deponere, omnes enim quasi quibusdam compedibus nos premunt, & peccatorum nos retibus ligare contendunt.* Dixi annuli Christi gemmas esse virtutes eius, quarum ducatu potest quisque vestigiis eius insistere, & fieri conscius regni quod anhelant vota nostra: & in huius rei typum memor esto Iosue euntis in terram fluentem lac & mel. Ille heros nomine suo IESVM sonans, Iordane transuadato, duodecim lapides & prægrandes, alueo Iordanis abdidit, vt inde sciret postera ætas se hoc lapidum calle in Palæstinam ab Ægypti plaga transmeasse. Ita & Christus annulum suum annotauit multo lapide pretioso, vt lapidum symbola quæ singula quæque referunt aliquas virtutes, viam signent, quà itur ad astra: & hoc non latuit Senecam cum ait. *Ascenditur ad virtutem, descenditur ad voluptatem.* Christum velle symmystas suos suis inhærere semitis, resciuit Helena Constantini parens, pietate æquè ac stemmate insigni. Heroina, quæ pietatis ergo inuiserat loca sacra, erexit Ecclesiam in monte Olueti, vnde Christus ad propria hodie repedauit: sed ea aëris pars, quam peruasit Dominus in ascensu suo, frustra enitente architecto, non potuit obturari. Nam dum testudo templi concamerata spatium illud aëris attingeret, hiabat illico, patulum linquens aëri spatium, quo Christus ascendit, nec vnquam coaluere partes in hanc aperturam dissitæ, Deo sic volente, patere omnibus viam quà itur ad astra. Rursus vestigia pedum Christi quæ illic impressa sunt, auro tecta ad insigne decus noluere recondi, terra expuente omnia quibus voluit mulier sancta hæc vestigia pedum operire. Eamobrem effectum est vt desuper aperto cælo, & deorsum patente Christi vestigio, liqueret via qua directè tetendit ad superos Dominus, qui & ad exemplum

S. August. serm. 15 de tempore.

Virtutes sunt iter quo itur ad astra.

Iosue 4.

Seneca ep. ad Lucillum.
S. Hieronym. De locis Hebr. in acta Apost.
Paul. nou. ad Seneca. . . .
Seuerus hist. lib. 2.

Ecclesiæ erectæ in monte Olueti mira singularitas.

videntibus discipulis eleuatus est, vt benè meditatur Bernardus. *Sicut cætera omnia eius qui natus est nobis, & datus est nobis: ita ipsa quoque ipsius ascensio, propter nos facta est, & facta pro nobis.* Mons Olueti viam aperit Christi ad cælos, sed hoc iter est hominibus inaccessum. Ast codices sacri viam prætendunt vitæ Christi, cuius nos ipsi Deo sequela sociabat. Christi vita mons est, de quo Isaias. *Venite & ascendamus ad montem Domini, & docebit nos vias suas, & ambulabimus in semitis eius.* Hortatur nos Vates ad ascensum, id est ad meditandum quo tramite processerit Christus. Virtuti enim via nulla est inuia, semitæ Christi sunt virtutes quas non inoffenso tantùm, sed pernice pede decurrens, sydera supergressus est, & transcendit Angelorum choros nisu hactenus intentato. Nimirum virtus nauseans ad terrena, in supernis tantùm figit suæ cupidinis metas, ipso Domino Iesu teste, qui sistere non potuit, quin positis infra se omnibus quæ sunt infra Deum, & tandem suis vicibus expletis repositus ad dexteram patris excelso solio resideret. Et hoc luculento scribit stylo Leo summus Antistes. *Magna erat & ineffabilis causa gaudendi, cum in conspectu sanctæ multitudinis super omnium creaturarum cælestium dignitatem humani generis natura conscenderet, supergressura angelicos ordines, & vltra Archangelorum multitudinem eleuanda, nec vllis sublimitatibus modum suæ perfectionis habitura, nisi æterni Patris recepta consessu, illius gloriæ sociaretur in throno, cuius natura copulabatur in filio.* Scriptura sacra ferax dogmatum, quæ mysterio multiplici signat, & inculcat, volens typicè insinuare virtutes, quibus quasi vehiculo Christus euectus est ad excelsa, notat eum frequenter iuisse in Bethaniam, & à Bethania tandem deuenisse in montem Olueti, vnde terris ereptus, redditus est cælis: igitur inquirendum Hebraica indagine quid Bethania sonet, vt virtutes quæ hac Hebraïca voce sonant postmodum insectemur. Ex Hebræo fonte Bethania vox est composita significans Domum obedientiæ, afflictionis, humilitatis, atque paupertatis. Nam cùm lingua sancta, dictionum laboret inopia, singulæ quæque voces prædiuites sunt in significando, indéque factum est, vt plurium auctorum versio non concordet, & rursus multa medulla latens sub vno cortice, impinguat eos qui Hebraicè sciunt. Ideóque iam sese mihi obiicit seges vberrima demetenda.

S. Bern. ser. 4. de Ascens.

Isai. 2.

S. Leo serm. 1. de Ascens.

Nota mysterium Beth בה *hana* ענה *obedire, affligere, humiliare, pauperem esse.*

Bethania iter Christi euntis ad montem Olueti.

Cùm igitur audis Christum à Bethania ascendisse montem Olueti, qui est mons misericordiæ, nam oliua typus est misericordiæ; explica moraliter misericordiam Dei eos tantùm manere, qui virtute pollent quam Bethania sua voce refert. Id est Deum esse propitium ei qui obedit, affligitur, humiliatur, pauper est: quod idem est ac, Deum illuc vbi est omnium penè virtutum agmen, aduolare. Rursus hoc Bethaniæ symbolo subodoror, Christum è Bethania in Oliuetum gradientem innuisse nobis, tramitem obedientiæ, passionis, humilitatis & paupertatis ineundum esse ei qui vult excelsa sapere: sicut breui-loquio suo Paulus enuntiat dicens. *Quod autem ascendit, quid est, nisi quia & descendit primùm in inferiores partes terræ: qui descendit ipse est, qui & ascendit super omnes cælos, vt impleret omnia.* Humilitas enim mater est virtutum, quas Bethaniæ vox explicat; qui ergo matrem habuerit,

Ephes. 4.

habuerit, facili negotio prosapiâ totâ potietur.

Cæterùm ipse Christus ait humilitatem compendiosam esse viam ad ascensum. *Omnis qui se humiliat, exaltabitur.* Et ne opera forent dissona verbis, noluit prætermissâ Bethaniâ conscendere montem Oliueti; quippe ab ortu suo humilem agens vitam, homo infimo gressu, quo suis præire voluit discipulis, postmodum in consonum sibi locum, scilicet in sydera, remeauit. Quomodo autem Deus excelsus apicem suum inclinare potuerit, doce nos, ô Bernarde, qui huius mysterij maximè conscius extitisti: audite loquentem. *Christus cùm per naturam diuinitatis non haberet quo cresceret, vel ascenderet, quia vltra Deum nihil est, per descensum quomodo cresceret, inuenit, veniens incarnari, pati, mori, ne moreremur in æternum: propter quod Deus exaltauit illum, quia resurrexit, ascendit, sedet ad dexteram Dei. Vnde & tu fac similiter: per humilitatem ad sublimitatem ascende, quia hæc est via, & non est alia præter ipsam, qui aliter vadit, cadit potius quàm ascendit, quia sola est humilitas quæ exaltat, sola quæ ducit ad vitam.* Hoc humili gressu Saül in Regem enectus est. Cùm enim Samuel de ineundo regno sermonem exorsus, designaret Saül: ille alienus à regno in hunc humilem habitum se deiecit. *Nunquid non filius Iemini ego sum, de minima tribu Israel, & cognatio mea nouissima inter omnes familias de tribu Beniamin? quare ergo locutus es mihi sermonem istum?* Sed alternante superbia, cecidit Saül, qui humilis surrexerat, & ea tantùm virtute rutilabat. Præfata liquent ex textu sancto, vbi Vates Samuel, sugillat Saül. *Nonne cùm paruulus esses in oculis tuis, caput in tribubus Israel factus es, vnxitque te Dominus in Regem super Israel?* Et Romulus ille insignis, vrbis Romæ fundamine, Dei infulas ambiens à suis in frusta dissectus est, qui nequibant eius ferre superbiam. Homicidæ tamen suum abdidere scelus, illud Romuli in cœlum ascensione prætexentes; eamobrem ait Tertullianus. *Romulum ascendisse in cælum scalis mendacij.* Eodem prope fato periit Simon Magiæ nomine infamis, Dæmonis superbiam nactus; ideóque natus in suam perniciem. Etenim volens imponere credulæ genti Romanorum se Deo satum, posse ad libitum remeare sursum, inspectante Roma, Christum ascendentem vir impius & blasphemus voluit ementiri. Sed vltrice pœna suam diluit superbiam, actus in præceps & elisus. *Dignus planè qui plantas amitteret, quia pennas assumpserat.* vt inquit Maximus. Icari prætereo casum notum lippis atque tonsoribus.

Matth. 23.

S. Bern. ser. 2. de Ascens.

Christus iter nobis in cœlum strauit.

1. Reg. 9.

1. Reg. 15.

Plutarch. in Romulo.

Humilitas suos professores euehit in cœlum.

Tertullianus in apologet.

S. Maximus serm. de Ascensione.

Est sanè quod mirer, insaniam hominum superborum, quos cùm minimè lateat, superbiam deprimere suos asseclas, typho nimirum exurgentes; iugiter tamen superbiunt, & vltra quàm quod satis, efferuntur & ambiunt aucupatâ vndique que aurâ, cœtus suis, & id sæpissimè malis artibus eminere. Hoc gemebundus ilset Bernardus. *O peruersitas filiorum Adam, ô abusio: quoniam cum ascendere difficillimum sit, descendere autem facillimum, ipsi & leuiter ascendunt, & difficilius descendunt parati ad honores: ad sequendum autem te, Domine IESV, vix inueniuntur vel qui trahi patiantur.*

S. Bern. ser. 2. de Ascens.

Humilitatis professores rari sunt.

Dixi obedientiam & patientiam in afflictione tolerandam, esse sobolem humilitatis: cùm ergo Christus humilitatis exquisitæ formam expresserit, debuerunt & aliæ virtutes eodem quo & humilitas tenore procedere. Equidem obedientiæ Christi & viræ, idem fuit cardo in quo vertebatur Christus, cuius eadem mora finem fecit æquè viuendi ac obediendi: Paulo ipsomet assertore. Sic ille. *Exinaniuit semetipsum formam serui accipiens & habitu inuentus vt homo: humiliauit semetipsum, factus obediens vsque ad mortem.* Vide hoc textu humilitatem, obedientiam, & patientiam in obeunda morte: sed audi has omnes virtutes esse Bethaniam, quâ vergitur ad montem Oliueti, id est virtutum hanc seriem conducere ad ascensum. Idem vas electionis Paulus Apostolus vbi recensuit Christi humilem habitum, in quo morem gessit Patri, morte renus, contextum hunc virtutum hac clausulâ concludit. *Propter quod & Deus exaltauit illum.* Innuens Saluatorem ascendisse his virtutum gradibus. An non & Salomon prælibauit ascensus istius aliqualem speciem, cùm ait. *Vir obediens loquetur victorias.* Si quidem Christus obediens pensi loco, euehitur ad cœlos. Item & anima carne titillante, mundo suadente, diabolo suggerente, Deo obediens, nonne est conspicua triplici victoriâ, atque ideò dignanda cedro, & curru triumphali. In amoris sui erga nos singulare pignus Dominus Iesus, virtutum suarum ideam dereliquit, affectum hunc insinuans maiorem eo quo arsit Elias in Eliseum suum discipulum, qui cùm rapeterur in cœlum, pallium suum ex alto demisit in tesseram amoris indubij, sed hoc pallio Eliseus non sanctior extitit: at virtutum habitu quem induit Christus, mortui cœlos ascendimus, & vitæ conscij, ab omni planè vitio vindicamur. Ceciderit pallium Eliæ, ab Eliseo collectum, quo edidit prodigia, non equidem inuidemus, dignati siquidem æquiore sorte: nam Christo abeunte, cecidere gemmæ ex eius annulo, quibus ditari possumus multâ gratiarum gazâ, & illi adhærere postmodum, si tamen earumdem virtutum indefessâ fugique praxi, eiusdem Christi vestigiis insistamus.

Philip. 2.

Ibidem.

Prou. 21.

4. Reg. 2.

Hasce gemmas vult Deus nostris manibus teri, & quasi annulis inseri, more Hebræorum, qui ab Ierusalem procul positi & degentes, sanctæ ciuitatis typum annulis imprimebant, ad quod alludit Rex præcentor. *Si oblitus fuero tui, Ierusalem, obliuioni detur dextera mea.* Quasi diceret: cùm ego in annulo pictam habeam Ierusalem, non possum obliuisci eam, quin & annuli & dexteræ manus memoria simul expungatur. Habenda est præ manibus & etiam nobis idea cœlestis Ierusalem, non decerimus hunc partis Christi gemmas tractemus quotidie, & assuescamus earum praxi, & nos ea manebit sors quæ Ezechielem sursum euexit, vt ipse ait. *Similitudo manus apprehendit me in cincinno capitis mei & eleuauit me.* Capillos esse cogitationum symbolum patet; manum capillos apprehendere, est practicas facere ideas boni, cuius species nostris mentibus obuersantur. Aptare se virtutibus Christi, operosum sanè est opus: sed hæc manus attollit eos quos illa apprehendit, nec alio fine Christus coram eleuatus est, nisi vt excitaret ad sequelam, vt ait Bernardus. *Ab ipso demonstranda nobis erat ascensionis via, ne ductoris, imò seductoris iniqui aut vestigium, aut consilium sequeremur: quia ergo non erat quo ascenderet, descendit Altissimus, & suo nobis descen-*

Psalm. 136.

Ierusalem picta in annulis Hebræorum.

Ezech. 8.

S. Bern. ser. 4. de Ascens.

sit, suauem ac salubrem dedicauit ascensum.

Ex Historia, Cornel. Tac. li. 15. annal. hic refert de Seneca. Matth. 11.

Ex hac vita decedens Seneca, cui negatæ sunt tabulæ, quibus institueret hæredem, conuersus ad amicos, ait. O amici, cùm fortunæ bonis exuar, sicut & sæculo, non peritura bona relinquam sed æterna, scilicet imaginem vitæ meæ. Senecam habetote mentibus vestris fugitet adstantem, & nihil vnquam excidet vobis Philosopho indignum. Christus abiens ex hoc orbe sublunari, nihil nisi petenue liquit. *Discite à me, inquit, quod mitis sum & humilis corde.* Vt adscribamini cœlis, hoc vnum statum sit vobis, mei mementote. Speciosum munus moriens Scipio transmisit in posteros, scilicet annulum, in quo cælatura vitam eius imaginem exprimeret. Dixi hoc toto tractu homiliæ, ascensionem Christi esse annulum in quo deputata est series actionum Christi, qui dum nobis, cælo repentè eum, ereptus est; ideam annuli huius describi voluit pagina sacra, quæ transmissa ad totam Christi prosapiam, scilicet ad fideles, eorum animos ad Christum pelliceret insectandum.

Scipio depictus in annulo. Alex. ab Alex. li. 2. dier. gen. cap. 19.

Nolui dicere rem communem & ab omnibus huic materiæ substratam, scilicet hodie aptari illud de Christo Mosis eloquium. *Aquila prouocans ad volandum pullos suos.* Sed ne intactam præterisse videar hanc aquilam, accipe egregium Typotij symbolum, idoneum planè eius quam nunc decurrimus piæ festiuitati. Pinxit ille aquilam decideotibus pennis, iam vietis, aduerso Sole, hoc titulo: Renovamini. Etenim habent hi qui naturæ rimulas penitius inuestigant, aquilam aquis immergi, & alas ad solem explicare, vt hoc irradiante sydere, incalescant alæ, & plumæ inutiles factæ laxiores ventorum flabris cedant, & excidant, quibus succedunt recentiores pennæ, quibus recens aptior ad volatum aquila vegetatur. Volare nesciit ille qui nimia grauedine præpeditus ait. *Iniquitates meæ sicut onus graue grauatæ sunt super me.* O reprobi estis & vos eadem mole vetustatis præpediti, Christus vos pullos suos prouocat ad volandum, caussamini vetustatem & alas ineptas; Renovamini. Alæ vestræ sunt affectus, inquit ad Deum non pedibus, sed affectibus, inquit Augustinus; veternosos affectus alluite lachrymis, & deflete noxia quæque impiè perpetrata, sistimini Soli, id est attendite ad Iesum, vt eius affulgente gratia, nanseet vester appetitus ad ea quæ prius insolita, & acuatur ad insolita; vt Christi demum eatis ad sequelam, dicturi cum Bernardo. *Beatus qui vbique te ducem habet, Domine Iesu, non illum refugum spiritum qui statim ascendere voluit, sed percussus est; nos autem populus tuus, sequamur te, per te, ad te, quia tu es via, veritas, & vita; via in exemplo, veritas in promisso, & vita in premio.* AMEN.

Deut. 32. Ex Symbolis: Typo tius lib. sym. vl.

Psalm. 37.

S. Bern. ser. 4. de Ascens.

TRACTATVS PRIMI

CAPVT SEXTVM,

IN DIE

PENTECOSTES.

EVANGELIVM. *Ioan.* 14.

1. Dixit Iesvs discipulis suis, si quis diligit me, sermonem meum seruabit, & Pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & apud eum mansionem faciemus. 2. Qui non diligit me, sermones meos non seruat, & sermonem quem audistis, non est meus, sed eius qui misit me Patris, hæc locutus sum vobis apud vos manens. 3. Paracletus autem Spiritus sanctus, quem mittet Pater in nomine meo, ille vos docebit omnia, & suggeret vobis omnia quæcumque dixero vobis. 4. Pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis. 5. Non quomodo mundus dat, ego do vobis, non turbetur cor vestrum neque formidet; audistis quia dixi vobis, vado & venio ad vos, si diligeretis me gauderetis vtique, quia vado ad Patrem; quia pater maior me est, & nunc dixi vobis priusquam fiat, vt cùm factum fuerit credatis: iam non multa loquar vobiscum. venit enim Princeps huius mundi, & in me non habet quidquam: sed vt cognoscat mundus, quia diligo Patrem, & sicut mandatum dedit mihi Pater, sic facio.

EXPOSITIO MORALIS digesta in sectiones.

1. *Quemadmodum cordis æstus ad manum vsque decurrit, ita & amoris index est actio, seu obsequium quod defertur amato, qui ergo Deum amat, dicto eius erit audiens impiger, nemo autem Deum amat, quin prius à Deo ametur, & hic amor Dei cum sit Spiritus sanctus, non est solitarius, sed comites habet Patrem & Filium inhabitantes animam amore Dei sauciatam.*

2. Trium harum personarum absentiam arguit contemptus verbi Dei, quod cum procedat à Patre

Patre, ille qui sermonem Dei non capit, nec etiam Patrem habet, neque Spiritum sanctum.

3. *Qui suggerit omnia consona eis quæ vocaliter edocuit ipse Christus.*

4. *A quo pacem accepimus omnimodam, vt præambulam Spiritus sancti, cuius illapsus exigit mentes quietas vsquequaque,*

5. *Et alienas à turbine, quo versantur in gyrum inquietum illi quos mundus fucata pace delinit. Pax etenim Dei, securos facit eos quos beat in hoc sæculo, imò nec Christum ad tempus secedentem beatæ illæ mentes ægrè ferunt: sciunt quippe eum præsentiæ suæ cupedias sensim infundere, aliàs verò quasi in cœlum redeat, delitere, subducendo se, ne nimia dulcedine capti deliciarum spiritualium, nobis magis blandiamur quam Deo famulemur. Itaque debet amanti sufficere ipsa Christi imago loquax, scilicet memoria vitæ eius, quam illibatam mundus carpere non potuit, sed morienti coactus est ingemere, dum obedientiæ vsque ad mortem, specimen egregium intuens centurio exclamauit, verè Filius Dei erat iste.*

ANIMA AMORE DEI flagrans, omnem exosa desidiam, impigrè morem gerit Deo.

In hæc verba:

Si quis diligit me, sermonem meum seruabit.

SECTIO PRIMA.

Ex Philosophia: *Aristotel. lib. 3. de anima. text. 51. Matth. 22.*

VT omnis disciplina sua habet principia quibus assentitur, iuxta illud Aristotelis. *Omnis intellectus rectus est.* Id est circa prima principia; ita & Religio Christiana suis innititur principiis veluti fulcris, quæ si subducuntur, necesse est vt pessum eat vniuersa hæc mystica compages. Quale autem sit primum principium Christiani instituti, audi ex serie Euangelica. *Interrogauit eum vnus ex eis legis Doctor, tentans eum, Magister quod est mandatum magnum in lege? ait illi IESVS: Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & in tota anima tua, & in tota mente tua; hoc est maximum, & primum mandatum, secundum autem simile est huic: Diliges proximum tuum sicut te ipsum, in his duobus mandatis vniuersa lex pendet & Prophetæ.* Ex præfatis in amore, vt in cardine suo, tota vertitur religio Christiana: amorem hunc esse impigrum & practicum, aperire incumbit isti sectioni, in qua Philosophia primas aget vices Sic illa arguit ex Aristotele, *Sicut se habent principia in speculatiuis, sic se habet finis in rebus agendis.* Vt enim intellectus vltrò inclinatur ad assensum primi principij, ita & voluntas sponte cietur in vltimum finem, & quò melior erit finis cognitus, eò validiùs in eundem potentia appetitiua percelletur: sed Deus fide cognitus obiicitur homini Christiano, vt summum bonum, & vt finis nesciens vlteriorem finem; ergo appetitus se totum in Deum pœnitus explicabit, eaque omnia explebit quæ conducunt ad fruitionem Dei. Nam media cùm appetantur propter finem: magnâ etiam solertiâ inquiruntur ab appetitore finis; igitur integer amator Dei testabitur amorem suum, virtutis obsequio, quo demeretur Deus. Quippe cùm virtutes media sint ad Deum, amor hominem Deo percitum diriget ad virtutum callem, quo inoffenso pede peragrato, Deus intimè possidetur.

Amor est primũ principium religionis Christianæ.

Aristotel. 2. Physic. textu 89.

Habitus infusi & acquisiti quomodo differant.

Ex Theologia. *Rom. 6. S. Tho. 2. 2. q. 24. art. 1.*

Rursus ex Theologia habitus à Deo infusi, non sunt vt habitus acquisiti, quorum aliqui sunt merè speculatiui, vt verbi gratiâ, scientia de gyro cœli & syderum ortu, tota in speculatione sita est. At habitus desuper illapsi practici sunt, hominemque efficiunt se ipso meliorem, eum inducendo ad virtutem, vt videre est in charitate quam virtutem Theologalem vocant, quæ non est virtus acquisita sed infusa, ex Apostolo. *Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris, per Spiritum sanctum qui datus est nobis.* Item charitas est amor in Deum respiciens communicationem beatitudinis æternæ, quæ cùm excedat naturæ facultatem, amor qui ad eam fertur, est etiam superioris ordinis, vt scitè ait S. Thomas, qui & probat charitatem stipatam esse toto virtutum agmine; quia Deus non minus perfectè operatur in operibus gratiæ, quàm in operibus naturæ; at in Physicis non est principium alicuius operis sine eis, quæ desiderantur ad illud exerendum opus; sicut in animalibus inueniuntur organa quibus perfici possunt opera, ad quæ peragenda anima habet potestatem: sed charitas vt ordinat hominem ad vltimum finem, est principium omnium bonorum operum, quæ in vltimum finem dirigi possunt: ergo illud principium non erit solitarium; & socias habebit alias virtutes, quæ sunt velut indices charitatis: vnde Apostolus ait. *Gratia autem Dei sum id quod sum, & gratia eius in me vacua non fuit, sed abundantiùs illis omnibus laboraui.* Audis laborem recenseri, facta gratiæ mentione; cùm ergo gratia & charitas animam hominis imbuerint, ea vtique nesciens moras sedula erit atque sollicita ad omnium virtutum praxim, nihilque sui excipiet à Dei famulatu; in cuius rei figuram hoc olim sancitum est in victimæ oblatione. *Tollent ex ea in pastum ignis dominici adipem, qui operit ventrem & qui tegit vniuersa vitalia, adolebitque ea super altare sacerdos in alimoniam ignis, & suauissimi odoris.* Eo ritu monemur, debere nos ipsos deuouere in pastum ignis sacri, id est, amori diuino debere militare omnia nostra. Quippe amor velut ignis, pabulo viget & augetur, amoris autem alimonia sunt virtutes.

Idem 1. 2. q. 65 art. 3.

1. Cor. 15.

Leuit. 3.

Exod 34.

Moralè.

Et quia amor ille efficax, est momenti præcipui, accipe aliã sanctionem. *Primogenitum filiorum tuorum redimes, nec apparebis coram me vacuus.* Quæ lex est sic moraliter expendenda, superstite tamen sensu literali. Cor tuum est primogenitum in cæteris membris, nolo cor illud creaturarum obsequio mancipari, veto illud premi nimio pondere auri, aut præpediri laqueis infidæ Veneris. Denique iubeo cor illud erui ab omni vitij mancipio, & in ingenuam libertatem gratiæ illico vendicari, vt mihi debiti amoris pensum exhibeat, & ne amoris inertis speciem referat, non apparebis coram me vacuus, id est indigus bonorum operum, sed manibus multis virtutibus occupatis. Ad hanc trutinam expende amorem tuum, ô homo, & vide an redemeris primogenitum tuum: heu cor tuum tibi deperiit, vtpote liquatum igne luxuriæ, & aliàs immersum scrinio, quo thesauri tui reconduntur; & esto redemeris amorem tuum confessione ingenua, tamen vacuus semper sisteris Deo nulla virtute conspicuus, ideoque debitum Deo amorem

rem non rependis, sed fucatum, atque adeò impie facis fucos Deo tuo, offerens ei amoris tantùm inane simulachrum.

Ex SS. Patribus. *S. August. lib. 52 ad Macedon.*

Charitati esse affines alias etiam virtutes disce ex Augustino. *In dilectione virtus non est, nisi diligere quod diligendum est; id eligere, prudentia est; nullis inde auerti molestiis, fortitudo est; nullis illecebris, temperantia est; nullâ superbiâ, iustitia est. Quid autem eligamus quod præcipuè diligamus, nisi quo nihil melius inuenimus? hoc Deus est, cui si aliquid diligendo vel præponimus, vel æquamus, nos ipsos diligere nesciamus. Non faciunt bonos vel malos mores, nisi boni vel mali amores.*

S. Greg. Registr. l. 4. ind. 13. c. 95. Item registr. l. 6. ind. 2. c. 112.

Fauet & Gregorius. *Charitatem rectè prædicator egregius, vinculum perfectionis vocat, virtutes quidem cætera perfectionem generant, sed tamen ita eas charitas ligat, vt ab amantis mente iam dissolui nequeant.* Idemque alibi. *Charitatis cùm sit proprium, nutrire concordiam, seruare composita, dissociata coniungere, praua corrigere, & virtutes cæteras perfectionis suæ munimine solidare: quisquis in eius se radice inseruerit, nec à viriditate deficit, nec à fructu inanescit.*

S. Bern. tractatu de diligendo Deo.

Bernardus vim amoris expertus exclamat. *O nexum sancti amoris, quàm dulciter capis, gloriosè illaqueas, suauiter premis, delectanter oneras, fortiter stringis, prudenter erudis! O fœlix amor, ex quo oritur strenuitas morum, puritas affectionum, subtilitas intellectuum, desideriorum sanctitas, operum claritas, virtutum fœcunditas, meritorum dignitas, præmiorum sublimitas.*

Ex Symbolis. *Typotius lib. symbol.*

Amoris energiam egregio suo symbolo expressit Felix princeps Salernitanus, qui tardioris aliàs ingenij, vbi sensit amoris aculeos, factus alacrior, omnem exuit inertiam, nihil nisi heroicum spirans: huiusce indolis nouæ rationem editurus, pinxit testudinem alis explicatis sursum vectam, hoc titulo, AMOR ADDIDIT ALAS, hoc lemmate facimus satis soperque eis, qui dyscolorum hominum conuersionem meditantes, admirantur eos quondam desidia torpescentes, iam alacres spatia omnium virtutum emetiri, vtique celeri vestigio; quippe, Amor addidit alas.

Amor inertes aptat in feruidos.

Ex Historia. *Pausan. in Arcadicis.*

Quòd si ad historias est prouocandum, consule Græcos priscorum temporum, & in eis Arcades, apud quos erat barathrum, è quo ignium globi sæpius emergebant: Hi Gigantes illic degere arbitrati, dicebant illos facere rem diuinam, nec aliis quam gigantibus esse fas incolere specum, quæ fœta flammis ignes eructabat. Ita & ego moraliter explicans illud antrum flammiuomum, dico in amoris templum neminem induci nisi Gigantes & Heroes, id est animas rerum egregiarum opifices; nam ex Gregorio, vbi est amor, ibi magna operatur; quòd si non magna operatur, iam non est amor, si quidem amor odit inertes.

Anastasius Bibliothica. in Stephano, cap. 6. *Stephani Papæ amor in Martyres.*

Amoris sui indefessi specimen egregium edidit Stephanus Papa sextus; is amore in Sanctos Martyres æstuans, eorum corpora sagaci industria in speluncis quærens, iussit accendi lampadem & eam prægrandem, cui aqua abundè erat infusa, adiecto tantisper oleo. Mirum! ardet illa lampas septem diebus & noctibus, etsi reboante vento, & oleo pauco non valente pabulum sufficiens igni illi perpetuò ministrare. Fuit reuerà mirabilis hæc lucerna typus amoris illibati, quo in Deum ardere debemus: alitur hic facer ignis aquâ lachrymarum, & oleo gratiæ desuper infuso, incassum reflant obiecta vndique discrimina, nequeunt extinguere charitatem, vt testatus est Paulus, prouocans omnia aduersa & iniqua: sic ille. *Quis nos separabit à charitate Christi; tribulatio? an angustia? an fames? an nuditas? an periculum? an persecutio? an gladius? sicut scriptum est, quia propter te mortificamur tota die, æstimati sumus sicut oues occisionis, sed in his omnibus superamus, propter eum qui dilexit nos.*

Rom. 8.

Cant. 5.

Sponsa Canticorum, amoris acta flamine præpotenti, omnes obices aspernata est, vt dilecti sui fieret compos, inuenerunt eam vigiles, plagis affecerunt, & eam pallio exuerunt, nihili facit hæc omnia, amore liniente pœnas, ærumnasque suo dulcore sopiente.

Du-Pleix in Ludouic. 11. sub an. 1462. *Ludouic. XI. amor in Carolum Ducē Burgundiæ.*

Et si à sacris fas sit diuertere ad profana; Ludouicus Rex Gallus huius nominis vndecimus, sub initium regni sui adeò deperiit Carolum filium Ducis Burgundiæ, vt cùm è venatione Rex redux audiisset Carolum per inuios calles & dumeta deuiasse, & errabundum in senticeto pernoctare; ita eius absentiâ perculsus est, vt iurarit se impastum & insomnem fore, donec Carolus inuentus coràm adstaret: præstititque rem cui se iuramento obstrinxerat. Claudicat sanè omnis ille amor, quo nos in Deum agi turpiter ementimur; & si componamus eum cum amore Regis huius Galli, amoris dumtaxat erit species emortua. Quoties heu non Deum tantùm amittimus, sed & emittimus, abigimus, vel de eo reduce minimùm cogitamus: non impasti eum reuocamus, sed dies ieiunio sacros saginæ impendimus, ventrique saburrando. Vt Deus auersus, fiat nobis æquior seu propitius, non vigiles modò instamus orationi, sed ventris ingluuie somno immersi, noctes diesque consumimus, escis vinoque consepulti.

Du-Pleix in Ludouic. 12. sub an. 1507.

Amoris nostri forsan acuet ignauiam, æstus ille quo arsit in Regem Galliæ Ludouicum duodecimum Archiepiscopus quidam nomine, *de Salazar*; is vt vidit Regem suum accingere se ad expeditionem Genuæ, cuius ciues à Gallia defecerant: vt inquam ille aspexit Regem cataphractùm ferro premi, ait; & ego, ô Rex, ero indiuiduus tibi vitæ mortisque comes, ambobus erit vnum & commune periculum. & vt dicto faceret fidem, exuit præsulis infulas, & loricam induit, sanguine suo Regi ex animo citum præstiturus obsequium: adiiciens hoc singulare effatum ingentis affectus, scilicet, dedecere subditos esse inermes, Rege suo cataphracto, nemini que licere vacare à bello, ipso etiam Rege victoriam, vitæ discrimine demerente.

Præsulis Salazar amor erga Ludouicum XII. Regē Christianissimū.

Lubet hic deflere hominum ingenium amoris expers: Christus amore nostro, saucium nobis de cruce explicat corpus suum, aitque oportere pati vt pateat aditus ad gloriam, & nemo se socium adiungit Regi nostro, qui vt suum in nos testaretur amorem, nostras induit exuuias: nec volumus vicem rependere illi condolentes. Audi amorem Christi ex Chrysologo. *Paruus fuisset amor pauperis, quòd pauperem suscepisset, nisi & passiones pauperis suscepisset, & certè verus amor, non nisi passionibus probatur, verus amor est fecisse suas angustiato angustias.*

S. Chrysol. serm 14.

Ex Mathematica. *Iulius Firmicus lib. 3, cap. 3.*

Mathematici omnes amicitias & odia Planetarum dum describunt, aiunt verbi gratiâ odium maximum intercedere inter Saturnum & Venerem, quia Venere sociata Saturno, beneuoli eius feriantur influxus: at secus inferunt summam amicitiam inesse Planetis Iouis &

Veneris,

Ex re Medica. *Fernel. lib. 6. de functionibus & humoribus, c. 6.*

Veneris, quia mutuis aspectibus suas explicant vires. Vides ergo ex Mathematica, amoris argumentum prævalidum peti ab egregiis actibus, qui corde feruido perpetrantur. Et inde colligere est, eos Deũ minimè amare, qui, ad eius intuitum, in actiones heroicas non erumpunt. Sicut & Medici arguunt deficere in homine calorem natiuum & vitalem, ex defectu trium principũ actionum, quas sortitur in homine calor hic diuinus, qui ex Fernelio, *Nunquam otiosus conquiescit*. Sed dum integer est, operatur chilosim in ventriculo, *αἱμάτωσιν* seu effictionem sanguinis in hepate, & assimilationem & nutritionem in reliqua tota compage corporea. Ita & amor vegetat omnes animæ partes, si præpotens sit & feruidus: sicut econtra languent animæ functiones, amore sanctiore marcescente.

Ex Ivre Canonico.

Hoc affirmat ius sacrum hoc tenore. *Charitas & dilectio Dei separat habentem eam ab omni malo affectu, sicut & mors remouet quempiam ab omni actu terreno*. Alioque canone explicat amorem nescire moras, dum sic fatur. *Charitatem habet qui pro Christo sustinere paratus est*. Ideò satis putant canones, homines vrgeri ad virtutem, si amorem insinuent, dum ex glossa hoc pronuntiant, *Charitatem habe, & fac quidquid vis*. Quippe ex amore sacro, nihil nisi sacrum effluere potest.

Amor est furor. Ex Ivre Civili. *In Authenticis quibus modis naturales efficiantur legitimi § illud quoque, gl. 4. in l. 1. C. de SC. Claudia.*

De amoris feruore nõ siluere iura ciuilia, siquidem passim amoris æstus etiam furoris nomine nuncuparunt, vt in Authenticis. *Amoris furore nihil est vehementius, quem retinere, Philosophia perfectè mouentis est*. Et alibi. *Amoris feruore nihil vehementius est*. Appositè igitur Dominus ait: *Si quis diligit me, sermonem meum seruabit*: actiones insinuans esse indices amoris, iuxta illud, amoris probatio est exhibitio operis, respuit enim omnes amor inducias, nesciens feriari, ideò esto hoc vice oraculi:

Homo vecors, amans incvrivs Dei,
est excors, et amans inivrivs ei.

QVI VERBVM DEI ASPERNANTVR, longè absunt ab ipso Deo.

In hac verba:

Qui non diligit me, sermones meos non seruat.

Sectio II.

Ex Philosophia. *Aristot. lib. 2. Physic. c. 2.* Fides quid sit.

Contemptum Verbi Dei esse argumentum animi Deum auersantis, sic probare aggreditur Philosophia. Eiusdem est amare finem, & media quæ conducunt ad hunc finem: sed verbum Dei homines ad Deum ipsum dirigit; ergo qui verbum illud auersatur, ille etiam & Deum ipsum aspernatur. Rursus ex Aristotele: Finis est id cuius gratiâ aliquid fit, sed verbum Dei fit gratiâ ipsius Dei, ergo Deus est finis verbi, quod ideò nequit respui, quin etiã Deus ipse contemnatur; vt & ait in titulo sectionis ipse Dominus institutor verbi sacri. *Qui non diligit me, sermones meos non seruat*.

Ex Theologia: *S. Thom. 2. 2. q. 4. art. 2.*

Rursus ex ipso eodem Christo. *Qui ex Deo est, verba Dei audit*. Ergo qui non audit non est ex Deo: & accipe Theologicã rationem; ea quæ sunt ordinis supernaturalis, attingi nequeũt ab homine non adiuto mediis quæ excedunt naturæ vires; at Dei cognitio requisita ad charitatem, excedit naturæ facultatem, ergo indiget reuelatione quæ est lumen superioris ordinis: hæc autem reuelatio ingeritur nobis verbo Dei explicante nobis ea quæ Dei sunt, & transcendunt hominum intellectum igitur ille qui non vult sibi reuelari ea quæ insinuant notitiam Dei, longè est à Deo, cuius ignoti nequit esse libido aliqualis: & hinc vitiorum enata multa colluuies, vt videre est in filiis Israël qui ex Babylone venerant in Samariam, de quibus sic ait codex sacer. *Illi non audierunt, sed iuxta consuetudinem suam pristinam perpetrabant, fuerunt igitur gentes istæ timentes quidem Dominum, sed nihilominus & idolis suis seruientes*. Multi hodie importuna syndæresi lacessiti timent quidem Deum, sed quia non audiunt verbum Dei, imò illud rident, & iocantur in re sacra, ideò suis idolis seruiunt, id est vitiis inolitis ingi obsequio mancipantur, fœda libidine inquinantur, auri alieni cupiditate stimulantur, vindictæ lethalis æstibus laciniãtur, totque idolis adolent incensum, quot sunt vitia quibus impiè & turpiter obsequuntur. Eamobrem flagella Dei desæuiunt in diuini eloquij contemptores vt benè suos commonuit Rex Iosias. *Magna ira Domini succensa est contra nos, quia non audierunt Patres nostri verba libri huius*. Nec aliunde flagella Dei reperita quatiunt hominum genus impium, nisi quia irritum est verbum Dei, vt secutus Deus est propitius eis qui morem gerunt concioni, sicut expertus est Iosias, cui dictũ est à Domino. *Pro eo quod audisti verba voluminis, & perterritũ cor tuũ, & humiliatus es coram Domino, auditis sermonibus, contra locum istum, & habitatores eius, quod videlicet fierent in stuporem, & in maledictũ, & scidisti vestimenta tua: & fleuisti coram me, & ego audiui, ait Dominus, colligeris ad sepulchrum tuum in pace.*

Verbi Dei amor quid significet. 4. Reg. 17. 4. Reg. 22. Ibidem. Verbi Dei contemptus quid præsignet.

Hac serie historica liquet, non quosvis auditores verbi Dei habere Deũ æquiorem, sed eos quibus verbum auribus insitum, ad cor vsque diffluit, & inde ad manus impigrè refluit, operum fluxum parturiens, & lachrymarum etiam reserans claustra, noxas omnes diluit his fluentis, & postmodum factori legis prædicatæ finem beatum rãò conciliat, & ne deficiant exempla obedientiæ, quã exigit sanctior illa disciplina, consule Samaritas, qui audito nouo Rege diuinitus initiato miserunt qui dicerent. *Serui tui sumus, quæcumque iusseris, faciemus, nec constituemus nobis Regem, quæcumque tibi placent fac: rescripsit autem eis litteras secundò dicens, si mei estis, & obeditis mihi, tollite capita filiorum Domini vestri, & venite ad me hac eadem hora cras in Iezrael; Porrò filij Regis septuaginta viri, apud Optimates ciuitatis nutriebãtur, cumque venissent litteræ ad eos, tulerunt filios Regis, & occiderunt septuaginta viros, & posuerunt capita eorum in cophinis, & miserunt ad eum in Iezrael*. Singula expendamus, dixerant Samaritæ se esse seruos Iehu, sed ille eorum detrectat obsequium, quod est ore tenus; exigit ab eis alios affectus indices, scilicet multa specimina obediẽtiæ, ratus os esse infidum, si eloquij humilis actus egregij non se præstiterint assertores. Præclarum autem eis facinus indixit Rex in tesseram indubij obsequij, scilicet tollerent capita filiorum Domini sui, hi autem vltrò audientes dicto, septuaginta capita præcisa detulerunt in campum Iezraël. O typum ingenuum animæ Deo sacratæ! ô auditor verbi Dei perperam ingeminas te esse Dei mancipium, aurésque patulas exhibere concioni: non tibi peroranti creditur, sed capitibus amputatis filiorum Domini tui.

4. Reg. 10. Iehu qua conditione regnũ cœpit.

Ex SS. Patribus. *S. Ambros. in Psalm. 118.* Verbi Dei vtilitates.

Hæc autem capita, septenarium numerum perficiunt: dæmon hactenus extitit dominus tuus; filij eius, septem sunt peccata lethalia, quæ capitalia nuncupant: nisi deleantur omnia, dubium est obsequium tuum. Quid libidini parcis, aliis iam noxis expunctis, vna hæc libido cui indulges, te Deo tuo arguit infidelem. Alius cætera exosus piacula, anhelus ad vindictam, sæuus suis immi-

net inimicis, sicque septenario non impleto, Deum sibi minimè conciliat. Samaritæ mactalis principibus venerunt in agrum Iezraël: vox hæc Hebræa significat semen Dei יזרעאל à radice *Zarang* זרע seminare & *el* אל Deus. Non deuenitur ad campum gratiæ seu seminis Dei, nisi eliso omni semine noxio, & mactatis principibus noxis, quas diabolus pater peccati, in cordibus nostris fœdè seminauit. Prælibata clamant, Dei verbo ritè excepto eliminari vitia, & virtutes insinuari. Ille scripturæ sanctioris clamor, habet occentores omnes vtique sanctos, qui de hoc verbo fecêre verba suis testata monumentis. Præcentor sit Ambrosius in hæc verba Psaltis: ignitum eloquium tuum. *Ignis est verbum Dei, quem misit qui secretos mentium diuinæ ardore cognitionis inflammaret affectus, qui vaporem fidei, & deuotionis adoleret, qui cupiditatem virtutis accenderet, bonus ignis qui calefacere nouit, nescit exurere nisi sola peccata; vrit enim sermo diuinus vt corrigat conscientiam peccatoris, non exurit vt perdat.* S. Augustinus Magistri sui Ambrosij ebibit spiritum dum sic fatur. *Quemadmodum formica æstate colligit, vnde in hyeme pascatur, sic vnusquisque Christianus in tranquillitate rerum, quam significat æstas, colligat verbum Dei, vt in aduersitate & tribulationibus, quæ hyemis nomine significantur, habeat, vnde spiritualiter viuat.* Eodem & spiritu edoctus Gregorius, sic occinit in eo sanctorum choro. *Scriptura sacra cibus est nobis in obscurioribus, eò quòd quasi exponendo frangitur, & mandendo glutitur, potus est in locis apertioribus, quia ita absorbetur, sicut inuenitur.* Nec solos recreat auditores verbum Dei, imò & ipsos reficit intonantes, & aliis prædicantes, vt ait Cassianus. *Duplices congregat quæstus rerum spiritualium dispensator, non enim lucrum solum, in illius qui audit profectu, verùm etiam in sua disputatione consequitur, non minus semetipsum ad desiderium perfectionis accendens, dum instruit auditorem; quamobrem vester ardor, meus profectus est; vestra sollicitatio, mea compunctio est: nam vtique & ipse mente torperem, nihilque in meo corde de his quæ expetitis, retractarem, nisi me vester feruor, atque expectatio ad rerum spiritualium recordationem suscitaret quodammodo dormientem.* Si ergo bonorum omnium prouentum colligit auditor sedulus verbi Dei, nonne liquet eum qui auersatur hoc salutare verbum, Deum etiam ipsum aspernari, & patere omnibus prope vitiis, sicut insinuat rerum omnium opifex Deus per Ieremiam. *Quomodo dicitis, sapientes nos sumus, & lex Domini nobiscum est; verè mendacium operatus est stylus mendax scribarum. Ecce ego mittam vobis serpentes regulos, quibus non est incantatio, & mordebunt vos.* Reuerà serpit lues peccatorum, vbi non viget verbum Dei, sed homines tantùm intendunt doctrinis plerumque noxiis, vtpote aures tantùm suauiloquio mulcentibus, qui verborum elegantiorum dumtaxat studet aucupio, rerum sanctiorum incurius, vitiorum nunquam enomet virus, intima animæ præcordia quod depascit: eamobrem scitè ait Chrysologus. *In lectione quid spiritualis intelligentiæ lateat si scire volumus, verborum flosculos non quæramus, qui maturitatis fructum quærit, despicit amœna camporum, violæ, rosæ, lilia, narcissus, grati flores, sed gratior panis; quod est odor naribus, hoc est auribus sermonis ornatus; quod dat panis vitæ, hoc scientia dat salutis. sepone: ideo est ergo eloquentiæ voluptas, quando scientiæ deposcitur fortitudo.* Quicquid eructet sæculi suada eloquentia, nequit incantare regulos virulento ictu terribiles, id est peccata quæ insident nobis, vt reguli in speluncis, nequeunt curiosis periodis incantari, id est nequit profanum eloquium insinuare nobis vitij inoliti plenum repudium. Ideòque dicitur à Propheta stylus mendax; nam quantùuis nitelâ stylus effulgeat ille sæcularis, virtutis quam extollit speciem tantùm ementitur. Ideòque ait Bernardus: *Vinum scientiæ sæcularis inebriat quidem; sed curiositate, non charitate; implens, non nutriens; inflans, non ædificans; ingurgitans, non confortans.* Et Dauid pertæsus eloquia aliena à Deo, sic ait. *Narrauerunt mihi iniqui fabulationes, sed non vt lex tua.* Quippe infatuant disciplinæ sæculares, sed lex Domini est nescia næui, vtpote immaculata, & eamobrem excipiendum est verbum Dei maxima cum cautela, & reuerenti animi & corporis habitu, vt hortantur canones sacri: *Euangelia non sedendo, sed stando debemus audire & fideliter adorare.*

S. Aug. lib. de decem chordis c. 1.

S. Greg. lib. 1. Moral. c. 21.

Cassian. collat. 22. c. 1.

Ierem. 8. Verbi Dei simplicitas est amanda.

S. Chrysolog. serm. 18. Scientia sæcularis vana.

S. Bern. serm. 9. in Cantica.

Psal. 118.

Ex Ivre Canonico. Canone Apostolico de consecrat. dist. 1.

Huic sanctioni morem gessit Imperator Constantinus ille Magnus, qui Eusebio Cæsariensi prædicante stabat nolens residere, quippe aiebat à stantibus debere excipi verbum Dei, vt animo altiùs insideret. Humiliore ritu Rex Tartarorum voluit verba sua excipi à Duce Moscouitarum, quem recepit in suam fidem, ea lege, vt mandata Tartari Dux ille genu-flexo audiret: sciebat enim Barbarus morem geri verbo, quod vltrò & reuerenter auditur. Quales autem gratiæ latices ad nos deriuentur è verbo Dei, ipsemet Deus prodigio singulari insinuauit: nimirū extitit olim fons in Leucothea Lucaniæ, qui penè aridus toto anni decursu, ebulliebat tamen Sabbato Sancto, sacerdote prædicāte, & verbo Dei diffluente, affluebant aquæ, quibus neophyti baptismate sacro diluebāt vitæ maculas infidelis. Si hæ hodie aruerunt aquæ mirabiles, non stetit tamen fluxus gratiarum, quæ audientibus verbum sanctum desuper illabuntur. Siquidem auditores sedulos concionum, copiosus imber charismarum alluit; sicut secus omnia sunt iniqua eis qui iniurij sunt verbo Dei, vt maximo suo damno sensit Dauid, qui verbi Dei immemor, maximis se piaculis adstrinxit, quæ diluere nō potuit nisi lachrymarū & sanguinis iugi profluuio, vt præfatus est ei Nathan. *Quare contempsisti verbum Domini, vt faceres malum in conspectu meo; Vriā Hethæum percussisti gladio, & vxorem illius accepisti in vxorem tibi, & interfecisti eum gladio filiorū Ammon; quamobrem non recedet gladius de domo tua, vsque in sempiternum.* Eādē & nos plectimur mulctā, gladius enim iustitiæ Dei, hominum sanguine purpurascit, quia verbum sacrum incassum excipitur, imò contemnitur; sed audi Deum vltorem floccipendij sacrilegi. Innocentius II. Pontifex honorificè habitus vbique, diuertit aliquando apud Nouionenses, qui eum indecorè susceptum irriserunt, nullâ habitâ ratione verbi Dei quod Archipræsul ille seminabat: sed Deo vindice ciuitas hæc impia arsit tota; fauilla protestante, non impunè eloquia sacra respui. Heu, quot hacce tempestate Christiani ardent & æstuant; eos libidine depascente, nescios vndè sit fomes flammæ Tartareæ. Audiant me hæc pabula ignis venerei. Ideo flagrant obscœna cupidine, quia Dei sermo exploditur ab eis apud quos algente pietate, globi ingentes libidinis accenduntur.

Constantini Magni reuerentia erga verbum Dei. Ex Historia. Euseb. Cæsar. lib. 4. de vita Constan.

Du-Plaix in Historia Peregrin. sub ann. 1474.

Leucothoæ fontis vitrus mirabilis.

2. Reg. 12.

Morale.

Auctor vitam S. giberti sub ann. 1131. Nouionenses durè castigati ob verbum Dei spretum.

Diceres omnia conjurasse in hos diuini eloquij contemptores; sic enim cauetur in homines illos veluti sacrilegos. *Euangelio non obediens coram præside debet accusari.* Nimirum vt in maleficum debent omnes insurgere: esse reuerà omnino prauos & flocci homines, qui iniqui sunt verbo Dei, appositè liquet ex Mathematicæ

Ex Ivre civili. Glos. finali in lib. 1. C. de crim. sacril. Mer arij ex fo. es.

Ex Mathematica. Schonerus de odiis Planetarum.

maticæ fontibus, vbi enim illa disciplina explicat odia Planetarum, ait duos eorum Planetas odisse Mercurium, qui est eloquentiæ sydus; duo autem hi Planetæ sunt, Saturnus & Mars, qui irritos faciunt influxus omnes Mercurij. Quod si sciscitaris ab Astrologis, qui sint Saturnus & Mars? Respondebunt tibi esse Planetas maleficos & ominis infausti: ita & vbi audies aliquos minus æquos esse verbo Dei, scito esse maleficos, & iniquos homines, iuxta illud Domini Iesu. *Si quis non diligit me, sermonem meum non seruabit.* Vis nosse quid infundant illi malefici; blasphemias, verba obscœna, aliaque id genus, vnde talibus malè liceat ominari: sicut & medici mortem vicinam esse denuntiant ijs quorum humoris noxij affluxus aures discruciat: sic enim eos damnat Hippocrates. [illegible Greek] *Aurium dolor intensus cum febre acuta, cumque sinistro quopiam signo, iuuenes quidem septimo die, aut etiam celerius occidit, & eos insana mentis.* Ita planè multi insaniunt; quia verbo Dei eos reuocante ad meliorem frugem, aures habent iugiter obseratas. Quod si verbo Dei insonante, pruriunt aures aut dolent alicui, & ægrè feras hunc sermonem, non septimo die morietur, sed iam est exanimis sauciatus à septenario peccatorum, quorum pus virulentum aures iam obsedit: nam signum sanæ sanctæque mentis, est auribus patulis amplecti conciones, quibus aptare potes symbolum Cappacij, qui pinxit gallum gallinaceum hoc titulo CANTV CIERE VIROS. Vt enim gallus suo cantu excitat alto sopore stertentes, & Petrum memorem fecit animi sui infidelis, quem alluit profluuio lachrymarum; ita & verbum Dei, vitijs defixos homines & quasi extinctos suscitat, multisque obijciens suam perfidiam, deducit eos ad fluenta fletuum, vbi diluunt omnia piacula, quibus eos antea deuinxerat incuria concionum, quibus est vis insita CANTV CIERE VIROS, ad virtutum praxim: quippe

Ioan. 14.

Ex Re Medica.

Hippoc. lib. 2. coacarū, c. 3.

Aurium dolor funestus.

Ex Symbolis. Cæsar Capacius. lib. symbolorum.

VERBVM DEI DAT, SCIRE, ET CIERE
AD AMOREM, HINC DEVM ODIT,
QVI NON EVM AVDIT.

Spiritus sanctus aperit nobis charismatum omnium alueos.

In hac verba:

Spiritus suggeret vobis omnia.

SECTIO III.

Ex Philosophia. Aristotel. lib. Meteor. c. 13.

VEntum à Deo editum esse vt spiritum à quo agitur mundus, & vniuersa quæque recreantur, vernacula est vnicuique notitia: sicut enim vbi spiritus euanuit ex corpore animato, illico dissoluitur caro; ita & quando non cietur orbis ventorum flabro, omnia propè veluti flaccida languescunt. Siquidem reflante hoc spiritu mundi, purgatur aër, qui purior ebibitur; paludes arent, quæ exsiccatæ non ingerunt suam colluuiem conterminis sibi plagis; denique populi multa terrarum intercapedine dissiti, suas communicant merces beneficio ventorum, quibus spirantibus, naues multiplici gaza graues, turgido velo volant in remotiores oras. Denique vt vita in duplici cardine vertitur, tota scilicet in calido & humido; vtrumque præstat ventus, quem etsi Aristoteles dixerit esse exhalationem calidam & siccam; tamen adiecerunt alij Philosophi, vapores etiam immisceri exhalationibus, vt videre est in Austro, qui ventus calidus est & humidus: & ita ventus habeat ab exhalatione quod æstuent, à vapore autem humorem quandoque copiosum emendicant. Sed esto spiritus ille fugax sit vitalis, non adeo tamen est comprehendus cum Spiritu sancto, à quo habemus bonorum omnium & prouentum, quemadmodum monuit Dominus IESVS in titulo sectionis. *Spiritus suggeret vobis omnia.* Omnia vtique dona huiusce spiritus, septenario numero designata: sicut enim omnia mala explicantur per septem peccata lethalia; ita bonorum omnium influxus per septem dona sancti Spiritus satis superque omnibus innotescit: & congruè omnia dona fluere ab hoc fonte prædicantur, iuxta Philosophiæ placitum. *Primum in vno quoque genere est causa cæterorum.* At Spiritus sanctus est primum donum, & hoc ab æterno, quod sic aperit Theologia, cui datum est nosse mystica alijs abdita disciplinis.

Veneti vtilitates.

Conimbric. lib. Meteor. tract. 6 c. 2. tenent vapores humidos esse etiā ventis materiam.

Ex Theologia. S. Thom. 1. p. q. 38 art. 2. Spiritus sanctus dicitur donum.

De ratione doni est, vt sit gratuita donatio, sine intentione subsequutoræ retributionis, & sic donum, gratuitam donationem inuehit, formalitas autem gratuitæ donationis sita est in amore; gratis enim quidpiam alicui damus, quia volumus ei bonum, & sic amor induit rationem primi doni, à quo effluunt omnia dona gratuita, quæ dantur amatis. Quippe amato, antequam quidquid detur, amor iam præcessit, quo quis inclinatur ad aliquid impertiendum ei. Ideò, cùm Spiritus sanctus procedat vt amor Patris & Filij, procedit in ratione doni primi, vt & ait Augustinus. *Per donum quod est Spiritus sanctus, multa propria dona diuiduntur membris Christi.* & vt Ægyptus alluitur, Nilo suas aquas dispescente per septem alueos; ita & se Spiritus sanctus communicat hominibus, beneficiis septem donorum, quæ enumerantur à Propheta. *Requiescet super eum Spiritus Domini, Spiritus sapientiæ, & intellectus, Spiritus consilij, & fortitudinis, Spiritus scientiæ, & pietatis, & replebit eum Spiritus timoris Domini.* Et his donis homo totus perficitur, & deponit hominis veteris exuuias; quippe caligo, quam peccati lues intexerat, detergitur donis sapientiæ & intellectus, & sic intellectus humanus recreatur, lumine desuper affulgente. Rursus voluntas hominis, conscia vt plurimùm motuum quos ingerit inferior appetitus, languebat in diuinis: sed dono pietatis & scientiæ erecta est illa potentia quæ repebat; nimirum pietas vt donum est Spiritus sancti hominem præpotenti œstro ciet ad diuina, & donum scientiæ eum vrget ad virtutum praxim, quas explicat illa scientia salutaris. Demum appetitus sensitiuus æquè communis homini & bruto, antea pronus in ea omnia quæ sunt amica sensibus, & inimica gratiæ, dono timoris Domini reparatur, & ne obiecta suis cupedijs præpediant appetitum minus idoneum ad exterminium peccatorum, occurrit Spiritus sanctus dono fortitudinis, quo anima quasi cataphracta, dæmonum & carnis facit irrita conamina: cùm ergo homo constet ex intel-

S. Aug. lib. 15. de Trinit. cap. 19.

Isai. 11.

Thom. 1. 2. 168. art. 3.

lectu, voluntate, & potentiis sensitiuis, & omnia sarta tectaque sint, illapsu septem donorum Spiritus sancti; patet hominem totum restitui in integrum Spiritu sancto propitio, quo etiam inscio virtutes omnes morales nequeunt hominem pristinæ indoli innoxiæ reddere. Etenim virtutes morales perficiunt tantùm vim appetitiuam, quatenus mobilis est imperio rationis; at dona Spiritus sancti, non tantùm vim appetitiuam, sed omnem hominem perficiunt in ordine ad Spiritum sanctum, cuius motione & instinctu ad Deum fertur, vt ad finem cui ab exordio suo totus inhiabat. Vides ex præfatis congruè de hoc Spiritu dixisse Dominum Iesum, Spiritus suggeret vobis omnia. Ab hoc fonte fluenta gratiæ ebullire, aiunt Sancti omnes, qui in hoc themate suum exeruere stylum.

EX SS. PATRIBVS.
S. Cypr. orat. de Pentec.
Spiritus sanctus quare dicitur ventus.
S. Bern. serm. de Pentecoste.

Cyprianus hoc suo breuiloquio, magnam complexus est gratiarum congeriem. *Spiritus sanctus dicitur ventus, vt respiratio, aspiratio, suspiratio, inspiratio & expiratio, ab Spiritu sancto, & causam habeat; & materiam, & prouentum.* Et Bernardus alludens ad dona Spiritus sancti, quæ totum ornant hominem veste veluti polymita, & discolore multiplici gratia, sic fatur. *Ad faciendum bonum quod Spiritus bonus operatur, profectò monet, & mouet, & docet; monet memoriam, rationem docet, mouet voluntatem: in his enim tribus tota consistit anima.* Sed vt nauseæ occurram, quam repetitio importuna parit, consule Homiliam de die Pentecostes, vbi fusiore discursu vtrumque locum expendo Cypriani & Bernardi. Augustinus hac aura aspirante, omnia vitalia ait constare nobis.

S. Aug. lib. de Gratia.
Spiritus sanctus quid sit.

Spiritus sanctus est Patris, & Filij amor & connexio, ad ipsum pertinet societas, quâ efficimur vnum corpus vnici Filij Dei: sicut enim vnum corpus hominis multis constat membris, & vegetat omnia membra vna anima, faciens in oculo vt videas, in aure vt audias, & sic in cæteris; ita Spiritus sanctus membra corporis Christi, quod est Ecclesia, continet & vegetat. Et sicut humani corporis membrum præcisum, formam quidem quâ membrum sit & cognoscitur, retinet, sed nequaquam Spiritus sequitur, quo præter vnitatem corporis viuat; sic quicumque à prædicta pacis vnitate diuisus est, hic sacramentum quidem tanquam formam retinet, sed Spiritus præter vnitatem non viuit: frustra ergo foris de forma gloriantur, nisi intus Spiritu vegetentur.

S. Bern. serm. 2. de Pentecoste.

Rursus Bernardus. *Spiritus Paracletus dat pignus salutis, robur vitæ, scientiæ lumen, pignus salutis, vt ipse reddat testimonium spiritui suo quod filius Dei sis; Robur vitæ, vt quod per naturam tibi est impossibile, per gratiam eius, non solum possibile, sed etiam facile fiat; lumen scientiæ, vt cùm omnia benè feceris, te seruum inutilem putes, & quidquid boni in te inueneris, illi tribuas, à quo omne bonum est: in tribus istis Spiritus sanctus docebit te omnia quæ pertinent ad salutem.*

EX HISTORIA:
Guillel. Britonius in Philippo Augusto Rege.
Labarū cœlo datum Gallis.

Si quæ vnquam gens extitit fida Spiritui sancto, ea fuit & est Gallia, quæ in expeditione quaque graui, vt in acie quaterum summa discutiebatur, præter vexilla assueta, & signa liliata, insigne adhuc labarum explicabat, quod vulgo nuncupabant Oriflambe; id erat linguis igneis consitum in similitudinem earum, quæ in die Pentecostes dispertitæ discipulis insederunt. Sunt qui credant hoc labarum referens has igneas linguas seu tesseras Spiritus sancti, fuisse cœlitus datum, vt Dei pignus singulare, in tutamen regni quod obibat Spiritus sanctus. Ita ô anima Christiana, ad cuius aures classicum insonat quotidie, & cui imminent acies dæmonum præpotentes, explica te totam Spiritui sancto, vt eius acta flamine præualeas, cautior facta exemplo Domini Iesu, qui singulare certamen initurus cum Angelo refuga, *Ductus est à Spiritu*, vt ex composito notat scriba huiusce mystici discriminis.

Matth. 4.

Du-Pleix in Henrico III.
Henricus III. Rex Christianissimus festum Pentecostes singulariter celebrauit.

An non & Spiritu sancto annuente Henricus III. die Pentecostes acclamatus est Rex Poloniæ, & anno vertente, eodem die sacro Spiritui sancto, adiecit Deus auitum regnum Galliæ, quorum beneficiorum Rex ille pius, vt memoriam faceret sacram posteræ ætati, torquatos equites instituit, quorum symbolum est columba in vmbilico crucis aureæ è collo pendulæ. In quorum equitum cœtum nemo assumitur nisi virtutis emeritæ, & moribus illibatis; creduntque potentes & proceres Galli, sibi plus æquo consultum, si post collectum puluerem militum in acie æuo suo toto, adscribantur albo equitum, quos columba referens Spiritum sanctum, dispescit ab aliis. Dicam rem non iniuriam Gallis; est penes nos dignitas superior torquato cœtu Gallorum; qui si imagine Spiritus sancti sibi blandiuntur, quidni & nos compotes facti huiusce Spiritus sancti, titulo potiore gloriemur? Qui enim gratiâ Dei initiatus est, habet Spiritum sanctum animam suam incolentem. Fiunt Galli icone Spiritus sancti, torquati equites, & hinc Regi propiores, amplioris honoris capiunt incrementum, creduntque superioris esse ordinis, titulo sancti Spiritus adumbrati; sed quid hæc ad infulas gratiæ, quibus suos candidatos induit Spiritus ille sacer, qui eos euehit supra omne quod eminet infra cœlos.

Ex supplemento hist. Turcica Calchondila sub an. 1572.
Victoria reportata de Turcis, in sinu Naupacti.

Illapsum sensibilem huius auræ sacræ sensit æuo superiore, classis illa Christiana explicata ad Naupactum congressura cum agmine infideli Turcicæ gentis, Christianum sanguinem anhelantis. Illic erat numerosior Turca, ampliore classe crociens, erat Christianis iniquum mare, vento hosti propitio; pauere Christiani, dubiam ominari victoriam, Diuinam opem vrgere multiplici prece, sed non inani suspirio: quippe quasi pœniteret ventum fauisse Turcis, illicò cessit à partibus fidelium, & ventus adeò se esse Christianum professus est, vt explosis tormentis æneis ventus ille beneuolus nostris, refundens fumum in classem inimicam, eam densa caligine penitus opacarit; ita vt Christiani inuij Turcis, eos penè deleuerint omnes, Spiritu sancto in specie venti, hostiles acies flabro sensibili profligante. Ita & tu, Christiane, si tentaris honorum imò & epularum fumo, hos reuolue fumos in Angelum nequam, qui te vult fumis inuoluere: Spiritu sancto reflante, refluent in hostes & ipsorum tela lethalia, tibique occinetur epinicium, quod olim in honorem Theodosij insonuit.

O nimium dilecte Deo, cui militat æther,
Et coniurati veniunt ad classica venti.

Claudianus.

Greg. Turon. lib. 6. histor. c. 15.
Leuuichildus Rex Hispanus hostis S. Spiritus.

Vt contrariorum contraria sunt quæ emergunt: ita & impietas in Spiritum sanctum noxia quæque parturit in blasphemorum perniciem. Hispania quondam arsit bello nefando Patris in Filium, dum Rex Hispanus Leuuichildus iniurius Spiritui sancto, iniurius etiam fuit piæ suæ

prosapiæ,

prosapiæ, cum sanguine etiam fuit ipse satiatus. Eadem Hispania cautior facta, floruit vigente postea pietate. Quid Græciæ exitum infaustum fecit? nisi gentis illius iniquæ in Spiritum sanctum animus infidelis ab Ecclesia dissitus, ob processionem Spiritus sancti à Patre & Filio: quam dum inficiatur Græcus deficit ab Ecclesia schismate perduelli. Sed hūc defectum qui non ab Ecclesia tantùm fuit, sed & à Spiritu sancto, gens infida luit in die Pentecostes facto illi Diuino spiritui; eo enim festo gens quæ se Ecclesiæ subtraxerat, Turcis addicta est, & quæ noluit dare manus Spiritui sancto, animam totam Diabolo mancipauit, sanguine suo suffocata: tantam enim edidit stragem Mahometes secundus Turca, vt Græcia penè tota Spiritum emiserit, quia Spiritum sanctum amiserat.

Chalcondil. in historia Turc. in vita Mahometis 2. sub ann. 1453.

Spiritu sancto æquiore nobis, omnia arridere & vegeta esse, res Medica pro modulo satagit adstruere, cùm ait ex Hippocrate. Τὸ μέγα πνεῦμα ἔξω πνεόμενον, σμικρὸν ᾗ εἴσω, ἐς τὸ μικρὸν ἔξω κάκιστον δὲ ἤ πλησίον θανάτου. *Magnus Spiritus foras efflatus, intrò paruus, & contra foras paruus pessimum est sanè, & morti propinquus.* Ita & in mortalibus vbi qui Spiritum sanctum, qui vtique magnus est Spiritus, foras efflat & abigit, aliquo piaculo obstrictus, non prope extinctus est, imò & iam fœtet similis cadaueri in putidam saniem resoluti. Tantique est respiratio, vt Latini animam à nomine Græco quod ventum sonat nuncuparint, quasi anima & ἄνεμος ventus idem sint: & Hebræi animam dicunt *nephesch* נפש quasi à radice *nephach* נפח quæ vox respirationem sonat, à qua vitæ nostræ momenta tota pendent, vt benè Fernelius Medicus suo eloquenti stylo. *Quòd viuimus, necessariò spiritum de cœlo ducimus, nec animus sine anima sine spiritu & aere, teneri conseruarique potest, spiraci quam circumfusi aeris tantò maior, & efficacior ad immutanda corpora vis est, quantò vberius & violentius se intrò subit. Respiratione: primum quidem, os, nares, cerebrum, asperam arteriam, pulmonem, cor, omnesque arterias is confertè implet, exinde in omne corpus perflabile mox quasi momento diffunditur.* Hac luculenta recensione partium, quas respiratio recreat, Medicus ille summus explicat quanti sit momenti spiritus ille ductus ab extrinseco.

Ex Medica. Hippocrates coac. l. 2. c. 9. pranotione 3.

Respiratio facilis boni.

Fernelius lib. 2. de morborū causis c. 13.

Mathematici sagaces syderum inspectores, obseruant multa quæ congruunt influxui & processioni Spiritus sancti: aiunt enim Mercurium in coniunctione Saturni, qui est summus Planetarum, ventos edere: quòd si Mercurius in coniunctione Lunæ in signo ascendente extiterit, portendit australes ventos humidos & feraces annonæ opimæ. Liceat mihi Saturnum vsurpare summum syderum errantium, pro Deo Patre, & primâ personâ Trinitatis, Mercurium verò Deum eloquentiæ, & interpretem, pro verbo in quo sunt thesauri scientiæ & sapientiæ Dei; hæ duæ personæ coniunctæ indiuiduo nexu amoris spirant Spiritum sanctum, qui dicitur à Bernardo. *Visus ex ambobus, viuens ambos.* Rursus Mercurius ille facer, scilicet Filius Dei in coniunctione humanitatis nostræ quæ variat vt Luna, fuit in ascendente post diem Ascensionis; ideò postea in die Pentecostes factus est repentè de cœlo sonus, tanquam aduenientis spiritus vehementis, & repleuit totam domum vbi erant sedentes, nec domum tantùm, sed etiam animas, gratiâ plenas induit multiplici charismate. Quippe ille Spiritus consistit auræ nomenclaturam non sortitur, sed austri partes dicitur agere in canticis, vbi sponsa Spiritus huius auram sic inuocat. *Veni auster, perfla hortum meum, & fluent aromata illius.* Fluunt sanè omnia aromata aspirante Spiritu sancto; vt enim vultures aiunt concipere, ore patulo austrum absorbendo, & ita etiam anima grauidatur chantate, ex illapsu mystici huius austri, vt ait Apostolus. *Charitas diffusa est in cordibus nostris, per spiritum sanctum qui datus est nobis.* Sciebat Mercurium esse in ascendente, eadem anima amore Dei sauciata, gradumque domicilij eius sagaci scrutinio supplex inuestigat. *Indica mihi quem diligit anima mea, vbi pascas, vbi cubes in meridie.*

Ex Mathematica: Ioan. Carolus in prima parte Ephemeridum cap. de mutatione aeris.

S. Bernard. S. de Pentecoste.

Cant. 4. Spiritus sancti influxus salutaris.

Rom. 5.

Cant. 1.

Fluxum aromatum id est gratiarum fragrantiam, amorisque sacri incrementum pendere ab hoc austro, confirmari item potest egregio hoc symbolo, quod suis adiecit Camillus, qui pingit ignem ventorum flabris accensum, hoc titulo desuper CRESCET SPIRANTIBVS AVSTRIS: hoc symbolo liceat mihi acuere hominū ignauiam in Deo redamando. O vecordes & amoris expertes homines qui algetis, audite me: Spiritus sancti auram deposcite, & est explicate amoris igniculū, qui penè extinctus est in cordibus vestris, procul dubio CRESCET SPIRANTIBVS AVSTRIS; Siquidem omnia sunt hoc prospera ventilabro, vt & iure Canonico insinuatur nobis, cuius est hic Canon *Spiritus sanctus cùm infunditur, cor fidele ad prudentiam, & constantiam dilatatur.* Et ne in recensendis Spiritus sancti gazis Canones multiplicent, ius illud sacrum compendiosè sic discurrit. *Per Spiritum sanctum, diffunditur in cordibus nostris gratia.*

Ex Symbolis: Camillus lib. symbolorum.

Ex Iure Canonico. Canone, 5. De consecratione distinct. 5. Concilium plane 11. q. 3.

Iure etiam ciuili decretæ sunt pœnæ contra iniurios in Spiritum sanctum: sic enim sanxerunt Imperatores Gratianus, Valentinianus, & Theodosius. *Secundùm Apostolicam disciplinam, Euangelicamque doctrinam, Patris, & Filij, & Spiritus sancti vnam deitatem sub pari maiestate, & sub pia Trinitate credamus, hanc legem sequentes, Christianorum Catholicorum nomen iubemus amplecti: reliquos verò dementes, vesanosque iudicantes, hæretici dogmatis infamiam sustinere, diuina primum vindicta, post etiam motus animi nostri, quem ex cœlesti arbitrio sumpserimus, vltione plectendos.* Cùm igitur omnia bona prosint ei quem obumbrat Spiritus ille sacer, audi me tibi prouidè consulentem.

Ex Iure Ciuili: Lege 1. Cod. de summa Trinitate.

Spiritui sancto iniurij plectuntur.

DEVM ORA, VT QVALIBET HORA ASPIRET AVRA TIBI, CVIVS DVM INFLVIT DONVM, AFFLVIT OMNE BONVM.

VT SPIRITVS SANCTVS MENtibus nostris illabatur, animas poscit vniformes multiplici pace.

In hæc verba:

Pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis.

SECTIO IV.

Legifer noster, bonique omnis institutor Dominus Iesus, ascensurus cœlos vnde Spiritus sanctus erat in discipulos illapsurus, sæpe sæpius pacem insinuauit eis, vt præambulam illi

spiritui, qui est omnino turbinis impatiens. Quomodo autem pax illi diuino flamini præire soleat, est institutum huiusce sectionis, quam ordiar ab influxu quem sensere Apostoli in die Pentecostes, de quo sic Lucas: *Erant omnes discipuli pariter in eodem loco, & factus est repentè de cœlo sonus, tanquam aduenientis spiritus vehementis.* Subodoror in hac exquisita recensione situs discipulorum abditum mysterium, aperiens naturam pacis, quam præambulam sibi exigit ventus, qui afflauit turmam illam vniformem, vt constat ex serie historica, cuius hæc voces, *Erant omnes discipuli pariter in eodem loco,* examen Philosophiæ à me deposcunt.

Actor. 2.

EX PHILOSOPHIA.

Ex Philosophia plura corpora nequeunt simul eidem loco coaptari; ergo discipuli non eodem omnes loco consistebant, sed per ampliationem idem cubiculum pro loco eodem largius vsurpatur in sensu literali; sed ego qui altiore scrutinio sensum moralem sedulus inuestigo, explico fuisse in eodem loco strictè loquendo, & appositè ad titulum sectionis. Ex Philosopho omne quod mouetur, vbi quiescit in termino, duo acquiruit externa, & vnum internum; duo externa sunt situs & locus, internum est modus quidam intrinsecus, ratione cuius locatum ita est illic vt non sit alibi, & dicitur vbi, estque species vna prædicamenti distincta ab aliis. Apostolorum situs, erat sessio, locus erat cœnaculum, vltima cœna Christi insigne, vbi seu modus internus erat vnicuique singularis. Sessio notat quietem animi, cœnaculum seu domus aliena quâ vtebantur omnes discipuli, notat eos in rerum penuria fuisse eiusdem instituti: gratia Dei quâ erant omnes illustres, erat modus internus, quo ab omni rerum inferarum cura dissiti, soli Deo votis omnibus intendebant. Vnde sic arguo vbi coëunt hæc tria, situs, locos, & vbi, idem est locatum; sed Apostoli tunc eodem situ gaudebant, eorum quippe sessio concordiam notat, idem habebant vbi, scilicet gratia eadem eis omnibus affulserat, locus autem qui apud Aristotelem, est superficies corporis ambientis, erat Deus in quo omnes sumus & mouemur: ergo cùm chorus ille sacer esset vnanimis, vno eodemque fuit loco circumscriptus, vt & sonat vox *pariter*: habes enim in textu, *erant omnes pariter*; aliàs enim non afflasset Spiritus sanctus, omnem enim exosus disparitatem cùm igitur audis pariter, intellige concordes, ore, manu, & corde: vt enim in corpore humano discordia harum partium est lethalis, & abigit spiritum, qui compagem hanc membrorum viuificat; & ita alienus est Spiritus sanctus ab eis, qui ementita concordia, ore tantùm tenus, cum proximo conueniunt, eum odio plusquam Vatiniano opere persequentes.

Aristoteles lib. 4. Physic. cap. 5.
Sessio notat quietem animæ.
Aristoteles lib. 4. Physic. cap. 5.

EX RE MEDICA.
Hippocrates lib. 4. Aphor. 40.

Audi Hippocratem disparitatem illam caloris, & frigoris auersantem ὅκε ἐν ὅλῳ τῷ σώματι μεταβολαὶ, καὶ ἢν τὸ σῶμα καταψύχηται ἢ αὖθις θερμαίνηται ἢ χρῶμα ἕτερον ἐξ ἑτέρου γίνηται, μῆκος νόσου σημαίνει. *Quando in vniuerso corpore crebra mutationes, vt si modò calescat, modò frigescat corpus, aut color alter ex altero fiat, hac diuturnum morbum fore ostendunt.* Ita & nequit esse Spiritus sanctus ille viuax, vbi corde simulante amorem, frigent manus. Et Duretus Scholiastes Hippocratis doctissimus ait, vnamquamque hominis partem dum benè valet, spiritu abundaceteras autem partes quæ ægrotant, ichoribus acribus abundare, & sæpe venenosis, quæ adurunt epiderma, pruritumque generant; ita & ego audacter pronuntio eos qui benè valent, id est sunt in eodem loco, seu in Deo radicati, sentire illapsum Spiritus sancti.

Duretus in coac. ... 19. prænotione 1.
Spiritus sanctus odit ignauos.

EX THEOLOGIA:
S. Thom. 1. parte q. 36. art. 1.

Theologia liquidior erit in re tota sacra, & vltrò aperiet quomodo Spiritus sanctus pacificis tantùm insit, atque amore flagrantibus in Deum & proximum, sic agit illa sanctissima disciplina; ita & nobis sanctus Spiritus illabitur, sicut & procedit ab æterno: at procedit Spiritus sanctus viâ amoris, & licet Spiritus sanctus sit amor Patris & Filij, tamen priùs concipimus Patrem & Filium se amantes, quàm amorem editum agnoscamus; eo etiam modo amore diuino æstuante in nobis, anima nostra Spiritu sancto dignabitur: & vt Pater & Filius non sunt duo principia Spiritus Sancti; ita & amor Dei & proximi non sunt duæ dispositiones ad illapsum Spiritus sancti, quia eodem amore Deum & proximum diligimus, cùm Deus ipse sit ratio diligendi proximum: & licet Christus in titulo sectionis, pacem bis nominarit; vna tamen pax nos Deo nobis proximoque agglutinat, vt ait Richardus. *Bonum est glutinum tripliciter vniens virum virtutis.*

Spiritus sanctus quomodo nostris mentibus illabatur
Richardus de gradibus charitatis.

Rursus hæc vnio præambula Spiritui sancto figuris adumbratur, vt columba quæ ore ramum oliuæ referens, redux in arcam se recepit: columba hæc reuera fuit typus Spiritus sancti, qui pace duntaxat vt olea deuincitur. Item Elias se accingens ad aduentum Dei, cuius desiderio tenebatur, sic habet codex sacer. *Ecce Dominus transfit, & Spiritus grandis & fortis subuertens montes, & conterens petras ante Dominum; non in spiritu Dominus, & post spiritum commotio; non in commotione Dominus, & post commotionem ignis, non in igne Dominus, & post ignem, sibilus auræ tenuis, quod cùm audisset Elias, operuit vultum suum pallio.* Quippe erat in sibilo auræ tenuis Spiritus ille sacer commotionis impatiens, qui immediatè ignem sequitur, id est amoris æstus, habet aditus sui pacifici præcursores. Huc etiam reuocanda figura supra recensita, de filiis Iuda venientibus in occursum Dauid, quos ille sic affatus est. *Si pacificè venistis ad me, vt auxiliemini mihi, cor meum iungatur vobis, Spiritus induit Amasai principem inter triginta, & ait, tui sumus; ô Dauid, & tecum fili Isai, pax pax tibi, & pax adiutoribus tuis.* Nota hic rem, quam filo supra, dum expenderem hanc historiam.

Genes. 8.
3. Reg. 19.
Spiritus sanctus amat pacificos.
1. Paralip. 12.

Dauid in argumentum pacifici aduentus non fidit ori, imò nec manibus istorum militum, qui se vltrò & nomen suum illi dabant, sed cordium ab eis cum suo intimam exigit vnionem; ait enim, cor meum iungatur vobis. Denuò vbi Spiritus sanctus induit Amasai, ille ter nominauit pacem, pax, pax tibi, & pax adiutoribus tuis, quasi insinuans se ideò Spiritu sancto percitum, quia erat verè pacificus, nimirum pax omnimoda ternario numero concluderetur, ore, corde, & opere; trina item pax respicit Deum, nos, & proximos, iuxta illud Psaltis, *pax multa diligentibus legem tuam.* Et licet multa sit pax, non multæ tamen sunt paces; nam vt Deus trinus in personis, est tamen vnus vnitate essentiæ vtrique indiuiduæ; ita & pax est trina in personis, quas sociat in vinculo pacis, vnde & pax vnio nuncupatur: si igitur, ô homo teneris desiderio Spiritus

Psalm 118.
Pax qu'd sit.

ritus sancti, esto vnus hac vnitate, vt cùm resseram suam aspexerit in te, protinus illabatur. Hoc & forsitan intendit & Salomon, qui ostiola templi fecit de lignis oliuatum, quia ad Deum oemo deuenire potest, oisi pacificus: quippe pax oliuæ symbolo designatur. Demum cùm dixi pacem esse præambulam Spiritui sancto, intellige trinam illam pacem, quæ Deum nobis proximumque conciliat; solas enim mentes Deo gratas Spiritus sanctus inhabitat, vt fidem facit subiecta historia.

3. Reg. 31.

Ex Historia.

Petrus Damian. epistola ad Dominicum, & fratres Eremi. item alia epist. ad Nicol. Papã Nicolaus Cardin. Aragon. de gestis pontificis.

Coacto quondam Concilio prouinciali in Diœcesi Lugdunensi sub Victore II. Pontifice, qui illuc Hildebrandum legatum à latere transmiserat, quidam Episcopus de simonia accusatus, in negatione perstitit impudenti. Legatos eum inficiantem crimen: iubet pronuntiare versum hunc, Gloria Patri, et Filio, et Spiritui sancto. Is illicò distinctè Patrem & Filium ore refert: at Spiritum sanctum proferre minimè valuit. Quo Dei iudicio conuictus homo nefarius, humili confessione, & Episcopatus depositione suam diluit culpam, moxque expeditè sanctum Spiritum ore libero recitauit. Deo sic testante, homines coosciosalicuius piaculi dispesci a Spiritu sancto, qui solas inhabitat mentes gratiâ Dei conspicuas. Hinc collige eos omoes qui dissiti sunt à spiritu sancto, esse alicui peccato obnoxios. Iam eundem Spiritum auersari discordes homines, audi ex historia. Audiit aliquando Rex Gallus Carolus sextus, Belgas defecisse à Comite soo, & perduelles instruxisse aciem, adest Gallus stiparus agmioe copioso, infidos homines ad sanam mentem reducturus; Belgæ explicant exercitum suum, & Regi occurrunt ancipitem belli exitum tentaturi, dum coram adstarent castra, ecce columba niue candidior desuper volitans æmulos lustrauit exercitus, veluti dubia quibusnam labaris insideret. Tandem pertæsa rebelles acies, diuertit ad Regem Gallum, qui animo pacifico venerat compooere discrimina, quæ illic emerserant. Vt autem vidêre Galli columbam incubantem vexillo regio, bonis auibus aggressi Belgas, eorum pertinaciam multo sanguine diluerunt. Hanc columbam pleriquearbitrati esse Spiritum sanctum piè collegerunt Deum amoris odia detestari. Quid Deum dico, imò & homines naturâ suâ, quæ homana est, ita inclinantur ad vnanimes spiritus, vt omnes exosi discordiam, dyscolos quosqoe etiam auersentur, vt suo damno experta est Respublica Genuensis præpotens quondam: cùm enim illic plures familiæ æmulæ ambirent summam rerum, distractis in diuersa animis, vrbs tota arsit discrimine intestino; quod vbi rescitom est à populis Reipublicæ obsequio mancipatis, plerique defecerunt à Genua, feceruntque se sui iuris, indignum arbitrati coüti populo, qui vel secum minimè conueniret, constititque effatum Salustij. *Concordiâ paruæ res crescunt, discordiâ magnæ dilabuntur.* Sancti omnes toti sunt in affinitate pacis cum Deo referanda: in his Augustinus. *Pax est serenitas mentis, tranquillitas animi, simplicitas cordis, vinculum amoris, connexio charitatis, hec est quæ simultates tollit, bella compescit, iras comprimit, superbos calcat, humiles amat, discordes sedat, inimicos concordat, cunctis est placida, nescit extolli, nescit inflari, hanc qui acceperit teneat, qui perdiderit repetat, qui amiserit exquirat, quoniam qui in eadem non erit inuentus, à Patre abdicatur, a filio exhæredatur, à Spiritu sancto alienus efficitur, nec ad hæreditatem Domini poterit venire, qui testimonium pacis noluerit obseruare.* Idem hanc pacem sociam esse iustitiæ sic definit, ne fortè hallucinemur pacis inani simulachro. *Duæ sunt amicæ iustitia & pax, tu fortè vnam vis, & alteram non facies; nemo enim est qui non velit pacem, sed non omnes volunt operari iustitiam: iustitia & pax ipsæ se osculantur, si amicam pacis non amaueris, non te amabit ipsa pax, nec veniet ad te.* Leo Papa sic. *Tunc est vera pax hominis, & vera libertas, cum caro animo iudice regitur, & animus Deo præside gubernatur*, cui subscribit Cassiodorus. *Pax est concordantium in bono animorum ordinata tranquillitas.*

Simonia-cus Episcopus nequit pronuntiare nomen Spiritus sancti.

Annales Belgici, ann. 1.

Belgas rebelles fugit columba.

Petrus Bizarri.

Genuensis Respublica discordiis assueta.

Ex SS. Patribus.

S. August. de verb. Dom.

Pacis encomia.

August. idem in Psal. 84.

S. Leo Papa in serm.

Cassiodor. in Psalmos.

Ex Symbolis:

Typotius l. 1. symbol.

Quos inde prouentus bonorum omnium accipiant homines pacifici, audi ex symbolo Gregorij XIII. Pontificis, qui institiam & pacem in icone depiugens, adiecit. & cornu-copiæ, multiplici annona fœtum, hoc titulo in iconis ora circumducto Ivstitia pacem, copiam pax attvlit, innuens nullam esse pacem mentibus à Deo dissitis, & iniustis: iis autem quos iustitia Deo gratos efficit & sociat, boootum omnium multam adiicit congeriem. Quod & insinuauêre Romani tempore pacis obserantes templum Iani, dicentes hunc suum Deum pacis texere coronas quieto tempore, si quidem pax sola beat & coronat tranquillos homioes: & ex Tertulliano. *Pax nostra diabolo bellum est, commune periculum est concordiâ propulsandum.*

Pacis & iustitiæ nexus.

Sed quid moror in recensendis effectibos Christianæ concordiæ, estne aliquod corooucopiæ adeò prædiues, vt est Spiritus sanctus, à quo sunt omnia dona, qui influit in omnes, quos vnio dignos facit hoc illapsu, vt & habet iste canon. *Spiritum sanctum nemo accipit, nisi intra Ecclesiam, quia ipsa vnitatem, & gratiam facit.* Quàm autem sit gratiosus incolatus hospitis illius sacri, iofert alter canon, pacem sic commendans, quæ spiritum hunc allicit & iouitat. *Pax humana, si tam dulcis est pro temporali salute mortalium, quanto dulcior est pax diuina, pro æterna salute Angelorum.* Quasi diceret, si omnia pro modulo sectantur pacem hanc temporalem; quo & nos debemus anhelare nisu, ad eam quam mundus dare non potest pacem ex qua omnibus omnia bona prostant, & ad quam iure etiam ciuili quilibet obligatur hac lege: *Pax & charitas solidum vinculum, ad cuius obseruantiam quilibet ex precepto tenetur.* Si tamen viuaci desiderat afflari aura Spiritus sancti quem necesse est demereri eo ritu, quo alias Troezenij faciebant sibi ventos propitios. Hi, vt refert Pausanias, vt ventos æquiores haberent, qui iniquè anteà spirauerant, gallum gallinaceum in frusta discerpebant, arbitrati mortuo animali quod classicum bellumque clamat, ventos fieri beneuolos. Auis illa contentiosa discordiam sonans, ea est abigenda procul, si volumus nobis conciliare Spiritum sanctum, qui est columba insidens tantùm oliuæ, & non senticeto. Aliam viam aperit Psaltes quà possimus ad hunc spiritum compendiosè deuenire, videlicet. *Os meum aperui, & attraxi spiritum.* Quasi diceret oratione præuia, huius spiritus ego factus sum compos. Sed ne sit præposterus ordo, ante Spiritus

Ex ivre canonico.

Can audiuimus § ligandi, distinct. 24.

Canone noli § pacem 23. q. 1.

Pacis vtilitas.

Ex ivre civili.

Lege finali de re militari.

Troezenij quomodo ventos conciliabant.

Pausan in Corinthiacis.

Psalm. 118.

sancti illapsum, oremus pacem præambulam huic flamini facto, iuxta illud. *Rogate quæ ad pacem sunt.* Et postmodum multiplici prece fusa, audiet vnusquisque: *Fiat pax in virtute tua, & abundantia in turribus tuis.* Id est virtutum praxim sequetur ea animi quies, ex qua abundantia emanat, segesque vberrima gratiarum colligitur, hanc omnem seriem accipe ex hac mea sententia:

Psalm. 121.

SPIRITVS SANCTVS DEI AMOREM INGERIT EI; QVI MOREM GERIT DEO, CVM QVO PACEM HABENS CAPACEM SE EXHIBET, HVIVSCE FLAMINIS, FLVMINIS GRATIARVM.

SPIRITVS MVNDI, INQVIETOS agit asseclas suos.

In hæc verba:

Non quomodo mundus dat, ego do vobis.

SECTIO V.

EX PHILOSOPHIA: Vicati est hoc axioma vernaculum; illud est magis tale, quod magis accedit ad maximè tale, vnde iuxta contrariorum contrariam etiam disciplinam, illud est minus tale, quod minus accedit ad maximè tale. Inde sic arguo, Deus amans vnitatis, rixarum impatiens, est maximè pacificus: Spiritus sanctus est ea vnitate Deus, ergo qui magis accedit ad hanc vnitatem, animo pacifico, plus ebibet de hoc spiritu, & erit magis rerum diuinarum consors: at verò secus qui minus accedet ad hanc vnitatem, plus recedet ab hoc spiritu pacifico, atque adeò inquietè rotabitur, sed mundus è diametro Deo opponitur, ergo & spiritus eius, quo necesse est versari inquieto gyro mundi mancipia. Mundum & Christum res esse omnino dispares, neque coëuntes disce ab ipso Domino. *Si mundus vos odit, scitote quia me priorem vobis odio habuit.* Audis vilia mundi capita exosa Deum, & hinc noscis spiritum mundi esse odij, rixarum, atque discordiæ: eamobrem de mundi sequacibus ait Dauid. *Impij in circuitu ambulant,* quia pertæsi Deum, qui est rerum omnium centrum, gyrant in orbem nusquam requie integra potituri. Benè ergo idem legislator Christus pacem suam eo commendat elogio, vt dicat à sæculi pace seu spiritu discrepare. *Pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis, non quomodo mundus dat, ego do vobis, non turbetur cor vestrum, neque formidet.* Quasi diceret, turbentur hi quos pestilens afflat aora mundi, formident illi quos ementita pace securos fore mundus decipit & dementat; vos manet sors æquior, mea pace, vera vtique solidatos.

Ioan. 15. Mundus Deum odit.

Ibidem.

EX THEOLOGIA. Ex Theologia euidentior est spiritus ille nequam, quo agitur mundus, nam peccare est voluntatè auerti à Deo: vnde sic arguo, Deus est pax summa; ergo qui à summa pace diuiditur, ad aliud extremum deueniat necesse est, scilicet ad statum quietis expertem, vt ait Psaltes: qui elongant se à te peribunt, omnis quippe ruina in diuisione fita est: at mundus totus in maligno positus est, & peccatis omnibus obnoxius, ideoque à Deo dissitus, spiritus prorsus inops; ergo perpetam asseclæ mundi de pace sibi blandiuntur.

S. Thom. 1. p. q. 94. art. 1. Mundus agitur spiritu nequam.

Nempè vt benè discernit S. Thomas. Duplex vnio est de ratione pacis. Vna est secundùm directionem appetituū in vnum aliquod appetibile; alia est, secundùm vnionem appetitus proprij cum appetitu alterius: vtrique autem vnioni occurrit charitas; primæ quidem quia Deus diligitur ea animi intensione, vt ad eū omnia referantur, & sic omnes appetitus in vnum summè appetibile feruntur. Secundam perficit charitas vnionem, cùm diligitur proximus ea charitate, quæ omnia facit cōmunia, alteriusque voluntati morem gerit, vt sibi ipsi: vnde Aristoteles inter amicabilia ponit identitatem electionis, & Cicero ait amicorum esse idem velle & nolle. Ergo cum tota ratio pacis sit penès charitatem, mundus qui Deum non cognouit, & nescius est charitatis, nequit esse pacificus: quòd si reprobi aliquas habent inducias, vacantes à turbine quo rotantur, decipiuntur à mundo faciente fucos, inanemque pacis speciem præferēte homini nebuloni.

S. Thom. 2. 2. q. 29. art 3.

Arist. l. 9. Ethic. c. 4. Cicero lib. de Amicitia. Mundus turbat suos amasios.

Eam ob rem in perfidū hunc atque delusorem mundū, Patres sancti debacchantur, & in his deceptus quondam atque præpeditus Augustinus. *Ecce turbat mundus & amatur, quid si tranquillus esset? formoso quomodo hæreres, qui sic amplecteris fœdum? flores eius quomodo colligeres, qui à spinis nō reuocas manum?* Ambrosius sic exclamat. *Quam rarus in terris qui possit dicere: portio mea Domine custodire legem tuam, & quàm alienus à vitijs, & quàm segregatus à labe peccati, qui nihil habeat cōmune cum sæculo, nihil sibi huius mundi vindicet, non sit corporalium possessor cupiditatum.* Gregorius vero sic. *Ille huius mūdi veraciter mala sentit, qui eius bonis inhiat, nec alia bona appetit.* Turbinem mundi explicat Cassiodorus ex similitudine maris. *Mari iustè comparatur mundus, quia falsitatibus amarus est, fluctibus diabolicis quatitur, vitiorum tempestatibus commouetur.* Sortem miseram hominum sæculi amatorum deflet sic Bernardus. *Pereunt in hoc mari magno & spatioso, pereunt miseri, dum peritura sectantes, omittunt solida, quibus apprehensis emergere & saluare possent animas suas; ita inquam pereunt, qui omissis veris & salutaribus studijs, caduca & transitoria quærunt, à quibus nequeunt diuelli.*

EX SS. PATRIBVS: *August. in Psalm.*

Ambros. in Psalm. 118.

Greg. lib. 6. moral.

Cassiod. in Psalm.

Bern. serm. de Aduentu.

EX HISTORIA: Quo turbine sua mancipia quatiat mundus, quoque spiritu ferociant homines flocci, consule Regum sacram historiam, vbi leges odium quo arsit Saul in Dauidem, fuisse prodromum & præuium spiritui malo, qui Saul ad iniqua & sæua omnia perculit. Sic habet textus sacer. *Non rectis ergo oculis Saul aspiciebat Dauid à die illa, & deinceps: post diem autem alteram inuasit Spiritus Dei malus Saul.* Vides toruos oculos, aspectumque trucem præiuisse spiritui malo, cuius audi ausus iniquos. *Tenebatque Saul lanceam, & misit eam, putans quod configere posset Dauid cum pariete.* O spiritum mundi homicidam! Sed dices; ego ita ero addictus mundo, vt meo iugi obsequio deliniam eum, sicque spiritum pacificum animumque æquiorem sorte demerebor. Esto te componas in assentationem, totumque te mundo vltro deuincias, nemo dat quod non habet. Quid à turbulento nisi turbines accipias? proculdubio consors fies horum populorum, qui vt delinirent spiritum Holofernis, ex codice sacrō, *Exierunt obuiam venienti, excipientes eum cum coronis, & lampadibus, ducentes choros in tympanis, & tibijs; nec ista tamen facientes, ferocitatem eius pectoris mitigare* potue

1. Reg. 18. Spiritus sanctus quos deserat.

Ibidem.

Iudith. 3.

posuerunt; nam & ciuitates eorum destruxit, & lucos eorum excidit, praeceperat enim Nabuchodonosor Rex, vt omnes Deos terrae exterminaret, videlicet vt ipse solus diceretur Deus. O iniquam saeculi sortem! multi se suaque deuouent mundo, sectantes iuges epulas, & choreas, rati se quietè sic victuros, sed hæc bacchantium hominum obsequia præstita mũdo, ferocem spiritum non demulcent: quippe animos suorum vetnarum in gyrum versat, & denique per abrupta distractos lacerat & discerpit; habet enim à dæmone mundus hoc edictum, vt eliminato spiritu pacis, alius regnet vsquequaque spiritus inquietus, quo miserè dispereunt omnes, qui mundi speciosa quæque depereunt, vt omnimodâ liquet historiâ. Equitum Rhodiorum facta recensita rem habent omni æuo detestandam. Illic olim nobilis eques nomine *d'Amaral* Prior Castellæ, typho tumẽs, sua spe delusus, credens se eligendum in præfectum generalem illius sacræ Deo militiæ in eam actus est rabiem, vt clamârit velle se in ius cedere dæmonis, dum Religio Rhodia pessum iret, nec ore tenus suã nequitiam testatus est, sed Turca obsidente Rhodum, perduellis ille molitus est deditionem vrbis, Deo vero detegente perfidiã, lictori traditus est, perfidiam suo sanguine luiturus; vtinam ille vnus malè habitus esset hoc spiritu nequam, qui mundi seruos suæ salutis adeò facit immemores. vt non detrectent dæmonum iura dum carni indulgeant, vt illucentis gloriolæ honore fugaci tandem aliquando potiantur.

Amaral. Prior Castellæ quanto typho intumuit.

Sed si quis vnquam expertus est animum infidum mundi, is fuit Aluarus Luna, qui Hispaniam totam rexit triginta annos, eóque supercilio, vt Regi suo terrori esset, adeò eum spiritus ille nequam sursum euexerat, deorsum postea deprimendum. Quippe extremo supplicio, ille omnis fastus euanuit, eiúsque corpus truncum triduo iacuit expositum pelui subiecta hoc titulo: Date eleemosynam Aluaro Lunæ vt terræ mandetur corpus eius exanime. An non liceat hominis superbiam execrari eisdem verbis, quibus arguit Isaias humiliatum Regem Tyri. *Quomodo cecidisti de cœlo Lucifer qui manè oriebaris, corruisti in terram qui vulnerabas gentes?* & infra. *Qui te viderint ad te inclinabuntur, téque prospicient, nunquid iste est vir qui conturbauit terram, qui concussit regna, tu autem proiectus es de sepulchro tuo, quasi stirps inutilis pollutus, & obuolutus, cum his qui interfecti sunt gladio, & descenderunt ad fundamenta laci quasi cadauer putidum.* Nec est quod ego homo Gallus, Hispanis insultem, quasi soli superbiant, & hi tantùm experti sint lethalem mũdi vertiginem; nam Gallica historia est veluti Scena & Theatrum sanguine purpurascens. Et ne nimius sim in re Gallis inglorias; duo præfecti generales militiæ, hos Connestabiles seu comites stabuli vocant, Romani verò præfectos prætorio; duo, inquam, scilicet Dominus à sancto Paulo, & Carolus Borbonius regio stemmate, nefario mundi œstro perciti in quos perfidiæ anfractûs deuenere? quot edidere strages? Demum vterque indolem suam in Regem suum infidam, morte iniqua diluit, ille palam in Theatro, & iste in flagranti delicto glande ignea sublatus è medio.

Ioan. Mariana in histor. Hispan. sub ann. 1463. Aluarus Luna quo fato interiit.

Isaia 14.

Caroli Borbonij defectio à Rege suo.

Ex re Medica.

Ipsa etiam res Medica agnoscit iniquos spiritus seu flatus, vt sunt hi qui paludes permeant, & cloacas aut castra multo cadauere putida, vt ait Fernelius: *Spiritus ille crassus, densus, caliginosus, & aliena permistione inquinatus, spiritus obscurat sanguinem, & humores densat, atque labefactat, cor mœstitia perstringit, mentem obnubilat.* Ideò Vitruuius ait in insula Lesbo oppidum Mytilene esse magnificè extructum, atque eleganter, sed imprudenter positum, in ea siquidem ciuitate, cùm Auster aspirat, ægrotant homines: quia putredinem ingerit illis, illa aura madens ex nimio aquarum commercio, quod contraxit permeans aquas longè latéque diffusas. Caue & tu in re morali loca spirantia aliquale virus, vt sunt ea omnia quibus frequens inest mundus, choreæ, cauponæ, & fornices obscœnæ. Illic enim virulento spiritu cientur homines, quo postea disrumpuntur. Disce ex Hippocrate, qui sint Spiritus morti obnoxij, πνεῦμα ψυχρὸν μὲν θανάσιμον, θανάσιμον δὲ καὶ πυρετῶδες, καὶ λυγγῶδες. *Frigidus quidem spiritus est lethalis, lethalis etiam est æstuosus.* Dum mundus ingerit desidiam, afflat frigus & algorem, dum libidine æstuat, spiritum igneum anhelans, hominem totum redigit in fauillam: & hæc mundi pestifera virimia benè exprimitur Camerarij symbolo. Pingit ille viperam extinctam, quam vespæ exedentes, contrahunt hoc esu virus animalis emortui hoc titulo. TRANSFVNDIT PASTA VENENVM, Ita & ego hortor, vt fugias omnes iniquos mundi cœtus; spirant enim illinc flabra lethalia, quæ TRANSFVNDVNT HAVSTA VENENVM.

Fernel. lib. 1. patholog. c. 13.

Vitruuius. Auster ventus insalubris.

Hippocr. in l. 1. cap. 9 pranot. 1.

Ex Symbolis: *Camerar lib. centuriar.*

Mathematici ex suo Ptolemæo describunt sydera quædam infausta, quæ turbines pariunt atque tempestates. Verbi gratia Kalendis Ianuarij, iuxta Ptolemæum, Aquilæ, & Coronæ stellæ occidunt, suóque occasu tempestates excitant. Reuerà in mundo gratiæ omnes occidunt, quæ nos similes efficiunt aquilis, coronásque texunt gloriæ. Quid mirum si mundi Spiritus sit tot gyris atque turbinibus obnoxius? Rursus ex eodem, pridie Kalendas Iunij oriuntur Vergiliæ, quæ sunt septem stellæ, tonitrua, procellas, & iniquos ventos excitantes. Ita & in mundo septem peccata lethalia, sydera errantia, & hominum errantium lumina infausta semper oriuntur, nec vnquam occidunt, illic enim nusquam est peccandi finis. Vis scire quid portendant? audi Apostolum. *Sydera errantia quibus procella tenebrarum seruata est in æternum.* Quomodo autem Spiritus boni siue mali dignoscantur, audi ex Iure Canonico. *Spiritus an sit ex Deo cognoscitur, si qua agit, ex spiritu agit, non contra obedientiam, nec contra Superioris determinationem.* Si ex spiritu agit, benè; nam eodem Canone; *Spiritu Dei qui ducitur, non est sub lege.* Si verò contra obedientiam, malo cietur œstro, pœnæ obligatur eidem quam incurrunt rei, quorum aura afflatus est ille correus, vt habetur Iure Ciuili, à quo hanc habeto legem. *Pœnam quam exigit vnus ex correis sociis, tenetur communicare alteri.* Si ergo mundus est quietis impatiens, reprobi omnes eidem subditi discrimini, melius sibi minimè consulent, mundo à correis suis exigente eamdem sui turbinis mulctam, qua plectuntur omnes Deum auersati, vt cum spurca mundi illuuie conuersentur. Cæterum in argumentum genij inconstantis audi me.

Ex Mathematica. *Ptolemæus l. de significat. syderum inerrantium.* Aquilæ & coronæ ortus & occasus.

Epist. Iuda.

Ex Iure Canonico. Spiritus an ex Deo sint quomodo dignoscatur.

Ex Iure Ciuili. *Vide etiam Nouell. 99. de duobus reis.*

SI QVÆNAM SIT INDOLES MVNDI INQVIES? RESPONDEBITVR, INQVIES.

HOMILIA IN DIE PENTECOSTES.

SVMMA HOMILIÆ.

1. QVIA homo superbiam suam eò euexit, vt Dei scientiam ambierit, ea ignorantia cæcutiit, vt ignoret adhuc naturam venti, & potiori ratione mens eius caligat in indagine Spiritus sancti, quem dico esse ventum.

2. Naturam venti compono cum processione Spiritus sancti.

3. Ostendo multiplicem affinitatem inesse vento cum Spiritu sancto, ex parte effectuum vtriusque, & hîc luculentos prodo effectus vtrimque.

4. Effectus venti recensitos, & aptatos Spiritui sancto, demonstro latêre sub cortice nominis Pentecostes; hoc enim vocabulum sonat numerum quinquagesimum, qui erat sacer Iubilæo, cuius indulta conceduntur iis, quos Spiritus ille sacer percellit.

5. Aperio dæmonis astutiam, qui totum suum colligit virus, vt effundat in homines percitos hoc spiritu; scit namque Angelus ille refuga, Spiritum Sanctum & peccata non coïre. Vbi autem homo hunc spiritum abiurauit, multiplici deliquio est obnoxius; vt ergo homo fiat compos huius spiritus, & hac recreetur aura cœlesti, ostendo quo ritu debeamus hunc spiritum demereri.

PRÆFATIO.

Spiritus Domini repleuit orbem terrarum. *Sapient.* 1.

Psalm. 75. INSCIIS *ferè aliis gentibus, se totum Deus mentibus aperuit Iudæorum, vt occinit Psaltes.* Notus in Iudæa Deus, *eóque accessit affectus in Hebræos, prepotens ille rerum moderator, vt visus sit Isaiæ intra septa templi, excelso sedens solio, & hactenus inaspecta gloria rutilus; emergentes tamen hinc radios effusus fumus opacabat. Isaia namque teste,* Domus repleta est fumo. *Largiore manu Christus ditauit Ecclesiam, cuius ampliores fuere dotes eis, quibus alij populo præiuit Synagoga: quippe Deus non opaca fumi specie se obiecit hodie Apostolis, sed Spiritum suum sanctum igne corusco liberalis impertiuit. Vt Iudæis se propitium ostendat, ventilabro auræ tenuis Eliam dignatus est, sed in gratiam Ecclesiæ, producit ventos de thesauris suis, quibus vt fideles ventilaret orbe toto dispescendos, hodie Spiritus Domini repleuit orbem terrarum. Habeat suos sibi fumos fumida Synagoga: melius Ecclesia consultum est igne multiplici Pentecostes. Ecclesia dissita est à Iudaismo, sicut ignis à fumo dispescitur. Res habet Ecclesia quarum vmbras tantùm Iudæus inspexit, figuris assuetus. Deus in fumo, id est, subobscurè Iudæis innotuit; Ecclesiæ autem in igne, id est liquidiùs apparuit. Et sicut aurâ exceptâ vultures concipiunt, ita Christus vt fœtam faceret Ecclesiam, Spiritum sanctum misit in similitudine venti, quem ego, vt aliquid de eo concipiam, conabor ebibere, sicut & Dauid qui ait.* Os meum aperui & attraxi Spiritum, *vt hunc attraham Spiritum, os ego aperiam, dicens.*

Isai. 6. Synagogæ prælata est Ecclesia. *Psalm.* 134. *Psalm.* 118.

AVE MARIA GRATIA PLENA.

EXORDIVM HOMILIÆ.

ADeo est natura exosa fastum, vt etiam in te inanimi nequeat subolere typhum, quin eum illico deprimat, & quò maiores insurgunt motus, eò etiam minori vtitur fræno, vt rerum sistat superbiam, vt videre est in illo pisciculo, quem Plinius Echeneim, seu Remoram vocat. Etenim dum Pelagus æstuat, ventus debacchatur, sæuiunt procellæ, & despumantes efferunt sese fluctus cœlo tenus, tunc tectâ naues, turgida vela cientibus flabris, insolescunt. Hos scit natura nimios æstus compescere; nam his posituta modum, vtitur pisciculo Remora, cuius hæ sunt partes. Rostro breuiusculo annititur naui, & sua remorante vi explicata, impetum fedat, quo gaudebat ante nauis, quódque non potuit Hercules contra duos, illud potest animalculum breue contra tres: nam inuitis, furentibus ventis, reluctante pelago, & incassum tumentibus velis, citatissimos nauis cursus pisciculus ille remoratur. O quàm inanes impetus rerum, etiam validarum! pisciculus cogit stare nauigia quæ beneuolas captarunt auras, res imbellis imperat furori, quod nequeunt vincula vel rudentes, imò nec anchoræ iactæ pondere irreuocabili, hoc potest inermis pisciculus. Sic eludente superbiam naturâ, in omnibus poscente modum, qui si deest rebus superbia tumentibus, facili negotio, superba omnia conamina vi irrita compescuntur. Eamdem expertus est & sortem insolescens homo, nam dum ambiit

Plin. hist. nat. lib. 32. *c.* 1. Remoræ piscis mira virtus. Philosophi ignorarunt naturam venti.

biit scientiam Dei, cuius ei cupidinem fecit dæmon dicens: *Eritis sicut Dij, scientes bonum & malum*, cæcutiit in cuiusque rei vel minimæ notitia; & quia ventosa superbiit natio, depressit Deus humanæ mentis apicem, in indagine venti. Etenim variant Philosophi, de vento varia imò & pugnantia dum loquuntur; sic hominum præaltæ mentes, in auræ tenuis explicanda natura minimè coalescunt. Hoc venti seu spiritus themate proposito, Christus Dominus fecit hebes omne acumen ingenij, illius docti Nicodemi qui erat magister in Israël, quem ita affatus est. *Spiritus vbi vult spirat, & vocem eius audis, sed nescis vnde veniat, aut quo vadat.* Nec Nicodemum tantùm hæc latuit spiritus notitia, sed etiam tres proceres orbis vniuersi nationes, quæ agentes de spiritu qui vsquequaque ventilat, inuicem discordes penitus extiterunt. Nam Hebræi, Græci, & Latini non concordant in hac subiecta materia. Hebræi mundi spiritum rem exilem adeò æstimant, vt spiritum efferant nomine fœminino; vox enim, Ruah, est generis muliebris. Latini verò secus vt videre ventos versare mare, cogere nubes, syluas æquare solo, vbi inquam aduerterunt spiritus abditos aluo terræ, elidere rupes, dissoluere montes, & quasi nutante terra, orbem vniuersum concutere; subodorantes aliquid masculum, ventum seu spiritum virili nomine nuncuparunt. Inter duos populos de vento litigantes, Græcia non gaudet tantùm, sed iocatur assueta dicteriis: quippe vt est peruicacis ingenij gens Philosophis olim fœta, & hominum ferax, quos mens defœcata fecit insignes, ait ventum seu spiritum nullum habere genus masculinum, siue fœmininum; sed si quod habeat, illud neutrum esse, vt ex nomine neutro liquet τὸ πνεῦμα: sic Græcia Mineruæ docta rutamine, arcem scientiæ tenens, indolem venti melius aliis inuestigat. Adstipulatur Græciæ suffragio & Regius vates, dum ventos esse penes Deum scribit, ideoque non subesse hominum menti rem quam abdit in sua prædiuite Gaza; nam sic habet ille Psaltes: *Producit ventos de thesauris suis.*

Gen. 3.

Ioan. 3. Venti notitia difficilis.

Ruah רוה *ventus seu spiritus.*

EX PHILOSOPHIA: Spiritus sancti notitia latuit Philosophos. *Aristotel. lib. Meteor.*

Ex dubia indagine spiritus huiusce sensibilis, infer quàm sinuosa sit notitia Spiritus sancti, Aristoteles sugillat omnes retro Philosophos, vt inscios naturæ venti, & nos ipsum Aristotelem totamque Lycæi sobolem inscitiæ arguimus, cùm agitur de Spiritu sancto: imò & primores eius notamus illa caligine, qua Trismegistum, & Platonem liquet in præalto Spiritus sancti Mysterio cæcutire. Instabis Trismegistum prælibasse saltem Spiritus sancti fidem, cum ait? *Monas genuit monadem, & in se suum reflexit ardorem.* Ast nec oram attigit huiusce abyssi, vt benè respondet Thomas, alter Trismegistus: voluit enim ille Hermes dicere Deum vnum, mundum vnum edidisse, sui ergo. Vrgebis Augustinum legisse in Platone. *In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum*: nec fuisse procul à Spiritu sancto. Respondeo hæc nihil ad rem; nam ibi Plato agit de ideis, quas Deo inferiores putat, & rerum causas à Deitate diffitas; atque ita deuians à Patre & Filio, qui sunt vnum principium Spiritus sancti, Plato & ipse à notitia sancti Spiritus aberrauit.

EX THEOLOGIA. *Mercurius Trismegist. in Pimandro, dialog. 4.* *S. Thom. 1. p. q. 32. art. 1.* *S. Aug. l. 7. conf. c. 9.*

EX SS. PATRIBVS: *Origenes in caput 1. Ioan.* *S. Hieron. ep. 65. refert. delusū à Platone cū Origenem.*

Itaque Platoni hæc sacra non afflauit aura, cùm de Verbo quæpiam effatus est infra naturam Verbi, vnde erroris sui carpsere præludia Origenes & Arrius. Sed dato non concesso innotuisse Philosophis Patrem & Filium, euanuit tamen ab eis Spiritus sanctus, eisque aptat Augustinus illud Magorum, qui sub Pharaone, cùm edidissent prodigia semel & iterum, ad instar Mosis & Aaron, tamen in signo tertio defecerunt, id est in Spiritu sancto suam vim imbellem confessi sunt: Dixerunt enim, *Digitus Dei est hic.* Vocari autem, Spiritum, digitum Dei phrasis est Scripturæ sanctioris, quâ & vsus est Christus, *Si in digito Dei eiicio dæmonia.* Nonne & ipse Paulus Ephesi, vbi scientiæ tunc vigebant, quærens an accepissent Spiritum sanctum, responderunt, *Sed neque si Spiritus sanctus est audiuimus.* Vnde & Damianus vir pellucidi ingenij, pertæsus priscam gentilium disciplinam, in Philosophiam sæculi debacchatur: *Vbi sunt oratory sermones, quos in fornace Rhetorica, ennus ille Philosophorum chorus conflauit? nunquid non maximus Plato, ab intellectu tam purissima veritatis repulsus est? nunquid non acerrimo mentis ingenio, tangens non attingens diuinitatem Dei dicit? vnum inueni quod cuncta operatur, & aliud per quod cuncta operatur, tertium autem inuenire non potui? Rectè de Spiritu sancto inscius, qui illi non erat infusus, qui sanctarum reuelationum magister est.*

Exod. 8. *Aug. gloss. in Exod. 8.*

Luc. 11.

Actor 19.

S. Damian. serm. de Annunt. Mariæ. Spiritus sanctus quomodo sæculares.

Verum enimverò fidelibus innotuit is Spiritus, sicut sagaci fœminæ occurrit deperdita drachma, hæc mulier Euangelij fide clara, lucerna affulgente, rei amissæ compos effecta est: ita & Ecclesia de Spiritu sancto edocta prius à Christo non pleno haustu ebiberat hanc doctrinam, at postmodum liquidò agnouit hunc Spiritum sub specie vehementis Spiritus, qui repleuit totam domū, illucente lumine Pentecostes. Ego igitur præuio hoc lumine S. Scripturæ:

Dicam primò Spiritum sanctum esse ventum. Secundò aperiam effectus eius. Prima fronte mouebit scrupulum forsan, illa quam molior affinitas venti cum Spiritu sancto, quippe nomen venti sonat quid inurens næuos Spiritui sancto, qui est coæqualis Patri & Filio. Dubio occurret S. Thomas docens nomen quodque bifariam posse affigi rebus: scilicet secundùm rem, & secundùm similitudinem. Secundùm rem inditur nomen idem multis, cùm sunt eiusdem naturæ, vt eodem hominis vocabulo Plato, necnon & Socrates efferuntur. Secundùm autem similitudinem, plura idem nomen habent, quia in aliquo conueniunt, vt Christus dicitur Leo, qui vicit de tribu Iuda, ob fortitudinem quā pollet leo: dicitur Agnus qui tollit peccata mundi, ob mansuetudinem quā intescit agnus; ita & Spiritus sanctus, in processione sua, ab æterno & in effectu quem edit, in aliquo refert ventum: quid igitur mirum, si phrasi consona Codici sacro, & idem venti nomen, ambo sortiuntur. Ventus scilicet & Spiritus sanctus.

Spiritus sanctus vento comparatur.

S. Thom. 1 p. q. 13. art. 9.

EX THEOLOGIA: *Apoc. 5.* Spiritus sanctus vnde dicatur. *Ioan. 1.*

Accipe igitur ea quæ sunt vtrique affinia. Ex Aristotele, *Ventus est exhalatio calida & sicca, in transuersum agitata.* Quid aptius processioni Spiritus sancti, qui cùm procedat à Patre & Filio viâ amoris, nonne diceres esse exhalationem calidam & siccam? Nam amare est animam exhalare: est anima plus vbi amat, quàm vbi animat, & ex Platone, amare est sibi mori, vt viuatur alteri; at mori seu efflare animam, idem est ac animam exhalare. Cœlum & terra coalescunt in vnum principium venti; terra enim exhalat, & cœlum

Aristot. lib. Meteor. c. 3. Ventus quid sit.

cœlum virtute sua ciet & percellit, & licet coëant in edendo vento, cœli, & terra; non tamen sunt plura Principia adæquata. Hoc amplius ex fide liquet, in processione Spiritus sancti procedentis à Patre & Filio per modum vnius Principij, cùm enim emanet ab vtroque, viâ voluntatis per amorem, & in Deo tantum vna sit voluntas, non sunt in Spiritu sancto plurima principia recensenda. Ad hoc facit illud Augustini, *Spiritus sanctus est id; quo genitus à generante diligitur, genitoremque suum diligit.* Vnde & dicitur, nexus ex ambobus & vniens ambos. Sit ergo statum, Patrem & Filium spirare Spiritum sanctum, per modum vnius principij, quod in sua singularitate præstat principio ventorum, scilicet cœlo & terræ, quæ vt causæ partiales à se distitæ dispescuntur.

Spiritus sanctus quid sit.

S. Thom. 1. p. q. 36. art. 4. S. Aug. l. 6. de Trin. c. 5.

Aliud est in vento, quo deuenimus in aliqualem notitiam Spiritus sancti, scilicet, ventum non posse alium ventum producere, quippe exhalatio eadem est numero in quamuis partem cicatur; ita & amor in diuinis in quamuis personam cadat non facit amorem multiplicē, neque adeò plures Spiritus. Cur autē Spiritus ille sacer nihil producat in diuinis, nec habeat aliam personam à se procedentem, hoc est fide & ratione stabilitum. Fides ex Codice sacro nobis affulget, vbi asseritur Trinitas personarum, in vnius singularitate essentiæ: *Tres sunt qui testimonium dant in cœlo, Pater, Verbum, & Spiritus sanctus, & hi tres vnum sunt.* Ratio quæ est fidei pedissequa, sic dominæ suæ suffragatur.

Spiritus sancti cũ vento relatio.

1. Ioan. 5.

EX THEOLOGIA.

Quicquid in diuinis generatur aut procedit, est ab intellectu, aut à voluntate: sed totus intellectus diuinus exhauritur in generatione Verbi; nam totius intellectionis Dei Patris, Verbum est terminus adæquatus; hinc fit vt Verbum nequeat aliud Verbum generare, nam intellectus Verbi, non est intellectus numero distinctus ab intellectu Patris; ergo cùm nihil possit de nouo intelligere Deus, non poterit & de nouo aliud verbum à Deo generari; ita cum Pater & Filius eâdem voluntate se inuicem ament, tota voluntas diuina effusa in amorem, spirat Spiritum sanctum, eiusdem numero naturæ, quæ & est in Patre & Filio: ergo cùm voluntas diuina, ad intra sit hoc amore adæquata, Spiritus sanctus non potest edere alium amorem; alioquin ille amor à voluntate Dei procedens, illam non æquaret, & sic Spiritus sanctus non esset Patri & Filio coæqualis. Nimirum si Spiritus sanctus amore intensiore, spiraret alium Spiritum, hoc esset quia Patris & Filij amor non esset infinitus, & in termino deficeret: sed hoc impium est asserere; ergo & sequela erit impia, scilicet piaculo tenus est dicere, Spiritum sanctum ad intra posse aliquid edere, cum omnimode voluntas & intellectus Dei suis terminis adæquentur. Vides ad quos Theologiæ vortices & anfractus, hæc relatio venti nos deduxit, nec ineptè Spiritum sanctum cum vento componi: siquidem, vt aduertit Genius ille Scholæ Thomas, nobis minimè prostat copia verborum sufficiens ad naturam rerum signandam ingenuè: & hæc nominum inopia, nos compellit vt affinia rebus aliquando etiam in sacris, aliunde nomina mendicemus, vt videre est in ea, quam versamus, materia: nam cùm in rebus corporeis spiritus impulsionem quamdam, & motionem sonet, ventum enim seu flatum spiritum appellamus: & hoc nomine nuncupamus Spiritum sanctum, qui amor est Patris & Filij: amoris autem proprium est, impellere & mouere voluntatem amantis, in eum cuius amore feruidus incandescit.

Spiritus sanctus amor est.

S. Thom. 1. q. 36. art. 1.

Sed vt eò vnde effluxit refluat oratio, illic standum est, vbi notitiæ suæ Dauid fixit metas, de vento edisserens. Ait ille rerum nō ignarus, Deum producere ventum de thesauris suis; quippe penes Deum solum, est integra sui cognitio: atqui Spiritus sanctus est Deus, cum Patre & Filio eamdem naturam indiuiduam participans, etsi sint distitæ personæ; nos igitur, obtusæ mentes, naturam illius venti perperam indagamus. Allusit ad hoc nesciens antiquitas. Enimuero, Sicyonij, teste Pausania noctu sacrificabant ventis, sui obscurã esse dicentes naturã venti, sed non ideo ingloriam; ita & ego subiicio, nostrã de Spiritu sancto caliginem reddere nos equidem inscios, sed hæc inscitia nequaquã faciet immunos, si in Spiritum sanctũ anheli, intimo cordis affectu iugiter effundamur. Ex Pierio, Scytharum in ventos iugis adeò cultus erat, vt per ventos iurarent semper, vt per assertores vitæ suæ. Exigit Deus à nobis ritũ sanctiorem, scilicet vota nostra, quæ si perculsa sint hoc spiritu, nihil à nobis fiet indecorũ. Spiritus sanctus dicitur datus, quia amor est primũ quod datur; ideò donũ est nomen personale Spiritus sancti, & hoc donũ maximè mentes nostras sollicitat, vt nos gratos ei rependamus. Hoc suo more meditatur Bernardus. *Pater vt seruum redimat, Filio non parcit; Filius semetipsum libentissimè tradidit; Spiritum sanctum vterque mittit; & ipse Spiritus postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus. O duri, & indurati, & obdurati filij Adam, quos non emollit tanta benignitas, tanta flamma, tam ingens ardor amoris, tã vehemens amor, qui pro vilibus sarcinulis, tam pretiosas merces expendit.* Lætitia ineffabili gestiens Bernardus, eodem spiritu actus quem hodie colimus, has verè gratulabundus edidit voces. *Si celebramus Sanctorum solemnia, quantò magis eius, à quo habuerunt vt sancti essent, quotquot fuere sancti: si veneramur sanctificatos, quantò magis cõuenit ipsum sanctificatorem honorari. Hodie est festiuitas Spiritus sancti, quâ visibiliter apparuit inuisibilis; sicut & Filius, cùm nihilominus inuisibilis in se ipso, dignatus est exhibere se in carne visibilem: hodie Spiritus sanctus reuelat aliquid nobis de se ipso, sicut antè aliquid de Patre, & Filio noueramus; nam perfecta Trinitatis cognitio, vita æterna est, nunc, autem ex parte cognoscimus, reliqua credimus, quæ minimè sufficimus comprehendere.*

Psalm. 134.

Pausan. in Corinth. Sicyonij noctu vento sacrificare solit.

Pierius l. b. hieregl. 42.

S. Bern. serm. de Pent.

Ibidem. Spiritus sancti festum, quare celebrandum.

Deum Patrem aperuit nobis, rerum omnium exordium; Filius innotuit in humanis, cum hominibus enim conuersatus; Spiritus sanctus spirauit instar spiritus vehementis, & illuxit in die Pentecostes, vt ait Bernardus. *Venit tunc super discipulos, in linguis igneis, vt verba ignea loquerentur, & legem igneam lingua ignee prædicarent.* Non inanis extitit hic illapsus, nam vt in re medica, spiritus diffusi toto corpore, cient corpus, ita totum corpus Ecclesiæ hoc sancto & Deiformi spiritu vegetatur. Nam etsi opera ad extra communia sint toti Trinitati, nec vna persona aliis insciis, nostri curam agat, sanctitas nostra attribuitur Spiritui sancto, per quamdam analogiam, ad æternam processionem eius: nam vt sanctitas est rerum quæ ad Deum ordinantur,

Bernard. ibidem.

Quos effectus sortiatur Spiritus sanctus.

ordinantur; ita & spiritus ille sacer procedens per amorem, quo amatur Deus, ideò sanctus optimè nuncupatur: ita S. Thomas. Sed vt in re propemodum infinita, id est in recensendis effectibus huius venti hæc longè latéque patens non nimium spatietur oratio, consulamus sanctum Cyprianum. O vir sancte, quem Spiritus sanctus adeò perculit, vt vitam hanc pertæsus nihil nisi vitæ immortalis latices iugiter anhelares; Aperi nobis eas dotes, quas homines, hoc Spiritu sancto perciti sortiuntur. Litauimus auditores, præstò est Sanctus sic edocens. *Spiritus sanctus dicitur ventus, vt respiratio, aspiratio, suspiratio, inspiratio, & exspiratio à Spiritu sancto, & causam habeat, & materiam, & prouentum.* O seriem effectuum, homine sancto dignam! Expendamus singula sigillatim.

S. Thom. 1. p. q. 38. art. 1.

EX SS. PATRIBVS.

S. Cyprian. oratione de Pentecostes.

Spiritus sancti effectus quinam sint.

Pierius hierogly. l. 42.

Respiratio vitæ causa est adeò intima, vt sint synonymæ voces, viuere & respirare, nec aliunde Scytharum genti animus in ventum pronus, nisi quia Scythæ credidêre vitam nostram esse ventum, & his Græcia conterminа adstipulata est, dum ventum offert nomine quod Latinis animam sonat: si quidem ἄνεμος Græcis est ventus. Rursus hæc vitæ, & venti synonymia sacro Codice comprobatur. Enimverò Adami corpus è terra coalescens, non vitæ compos extitit, quin in illud Deus insufflarit: idem enim Deus qui in suos discipulos *Insufflauit, & dixit accipite spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata, remittuntur eis.* Ille & Adamo inanimi. *Inspirauit in faciem eius spiraculum vitæ, & factus est homo in animam viuentem.* Et vt omnigenam vitam esse ab hoc spiritu, staret nobis, sic Hebræa sonant. Inspirauit in faciem eius spiritum vitarum; nobis enim hic spiritus, multiplex vitæ genus impertitor. Animarum autem viuere, esse penes gratiam, nemo est qui nesciat, nisi sit ingratus gratiæ, cuius gratiâ, gratum est omne cui desipit ingratum. Audi in hoc Apostolum. *Gratia Dei vita æterna.* Illud autem respirare animarum, esse à Spiritu sancto docet idem Paulus. *Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris, per Spiritum sanctum qui datus est nobis.* Ex his ergo constans est hoc assertum, huius Spiritus sancti deliquio, animas expirare. Rursus respiratio, consolationem clamat; vbi enim mœstis solamen aliquod adfertur, dicuntur respirare; nonne & vox paracleti idem significat, græcis enim παράκλητος perinde est ac consolator; & supplex Ecclesia eodem titulo Sanctum hunc Spiritum hac humili prece deprecatur. *Consolator optime, dulcis hospes animæ, dulce refrigerium.* Eo solamine diues sæpissimè Bernardus, sic testatur suas animæ cupedias. *Dulcissimum quiddam in Deo Spiritus sanctus est, benignitas Dei, & idem ipse Deus.* Vnde Ieremias meritò inuehitur in eos, qui Deo paracleto abiurato, fucata quærunt solamina. Nam inquit, *Amarum est reliquisse te Dominum Deum tuum:* Studeamus ergo hunc paracletum iugi obsequio demereri. In effectuum Spiritus sancti recensione, respirationem excipit aspiratio. Nam nemo aspirat ad superna, nisi spiritu eum sursum efferente: ideo dicitur à Psalte, spiritus rectus: *Spiritum rectum innoua in visceribus meis.* Rectus autem ille, vt qui ad terrena non curuatur, & ad cœlestia totus erigitur; vt periculum fecit Ezechiel. *Eleuauit me spiritus inter cœlum & terram.* Et rotæ quas vidit idem Vates, non vehebantur sursum, nisi eodem spiritu percellente. *Quocumque ibat spiritus, illuc eunte spiritu, & rotæ pariter eleuabantur sequentes eum, spiritus enim vitæ erat in rotis.* Hoc contextu ait rotas eleuatas, quia Spiritus vitæ erat in eis, quod idem est ac spiritum qui dat viuere, seu respirare, dare etiam & aspirare. Hic effectus innotuit hodie: Ecclesia enim vt nauis sistens, & littori adhærescens, hac aura aspirante, soluit à portu, vt duceretur in altum. Etenim Apostoli latuerant hactenus vitæ suæ consulentes, sed vbi hæc afflauit aura, cælestia tantùm meditantes, obiere quæuis pericula, & vt alios secum sursum eueherent, eos imbuêre fide, gentes alluerunt aquis baptismatis. Demum vt conscij forent rerum cœlestium, nihil non exantlarunt. Nec inconcinna erit Ecclesiæ adaptatio nauis illius quam depingit Cæsar Capaccius. Est ea nauis vt immota, dehiscente mari: nautæ tamen operi se accingunt, & explicant vela ventis, hoc titulo. ADERIT MOX VENTVS ET VNDA, Ecclesiam nauem esse, cuius gubernator sit Petrus, nemo infitiatur, nisi sit extra nauem; instante Pentecoste, in portu quieuit illa nauis: sed *Cum complerentur dies Pentecostes, erant omnes discipuli pariter in eodem loco, & factus est repentè de cœlo sonus, tanquam aduenientis spiritus vehementis, & repleuit totam domum vbi erant sedentes.* Quid inde? Apostoli in omnes orbis oras velut à portu soluentes, hoc spiritu perciti transmigrarunt, iuxta illud. *In omnem terram exiuit sonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum.* Sed vnde insuetus ille nisus isti naui hactenus otiosæ, vnde insolita conamina carinæ inhærenti solo? Hoc sit tibi satis, ADEST MOX VENTVS ET VNDA: nam ventus ille, gratiæ imbre adeò largo Ecclesiam alluit, vt sese eripiens terris, ad cœlestia tandem, veluti velis turgidis aspirarit.

Ioán. 20. Gen. 1. Ruah haiim רוח חחיים Spiritum vitarum. Rom. 6. Rom. 5. S. Bern. ser. 1. de Pentec. Spiritus sancti dulcedo. Ierem. 2. Quid sit aspiratio. Psalm. 50. Ezech. 8. Ezech. 1.

EX SYMBOLIS: Cæsar Capaccius lib. symbol. lingua Ital. impresso.

Actor. 2. Psalm. 18. Ecclesiæ nauis.

Nec temerè Cyprianus aspirationi subiecit suspirationem, vt effectum tertium venti huius sacrosancti, qui enim aspirat ad inaspecta sibi, hic suspirat ob aspecta diu hæc peritura: ideo in symbolo prælibato coëunt ventus & vnda; sicut & in illo versu vatis Regij. *Flabit spiritus eius, & fluent aquæ.* Et ventus ille dicitur Auster in Canticis. *Veni Auster, perfla hortum meum, & fluent aromata illius.* Nam Austrum pluuiæ subsequuntur: Vnde & dicitur Notus, & Græcè νότος à voce νότις, quæ humorem significat. Vide aspirationem suspirationi præire, exemplo Bernardi. *Tulisti me, Domine, de domo patris mei & de tabernaculis peccatorum, & inspirasti mihi vt sequerer te cum generatione quærentium faciem tuam, ambulantium semitam rectam, commorantium inter lilia castitatis, & tecum discumbentium in cœnaculo altissimæ paupertatis, & ego tot beneficiorum ingratus, multa commisi illicita, & vbi ego peccator emendare debui peccata, peccatis peccata addidi. Heu me de quanto bono in quantum malum cecidi! vbi sum, & vbi non sum, ad quæ aspiraui, & nunc in quibus suspiro, quæsiui bona & ecce turbatio.* Quodque nouum fuit Traiani æuo, hodie est Ecclesiæ vernaculum, scilicet eo Imperatore moderatore rerum, crebra ventorum flabra concussere Antiochiam, vbi hiante terra, noui fontes illic eruperunt, & montes demissi

Quid sit suspiratio. Psalm. 147. Cant. 4. S. Bern.

EX HISTORIA. Dio in Traiano & id. ann. 111. Antiochia conuussa ventis.

ſunt ſolo tenus, vt aorhor eſt Dio. Ita & Spiritu ſaocto ciente aliqoem, lachrymæ emergunt, deprimitur typhus omnis ille quo turgebat, & in nouum virtutis habitum, quiſquis ille eſt, adoleſcit. Ventos & lachrymas alternantes ſenſit ille, qui viciſſitudinem hanc expertus air: *Os meum aperui & attraxi ſpiritum. Exitus aquarum deduxerunt oculi mei.* Eamdem experiri ſortem eos, qui aſpirant ad cœleſtia, vult Bernardus. *Cogitantem quod patrem offenderis, eſt certè quod pudeat, etſi non quod terreat; ipſe quidem patrem ita exhibuit ſe tibi, ſed non tu illi aquè filium, qua fronte attollis iam oculos ad vultum patris tam boni, tam malus filius? Pudeat indigna geſſiſſe genere tuo, pudeat tanto patri vixiſſe degenerem: Exitus aquarum deducant oculi tui, operiat confuſio faciem tuam, vultum tuum pudor ſuffundat, occupetque caligo, deficiat in dolore vita tua, & anni tui in gemitibus.* Infœcundæ non ſunt hæ lachrymæ, quatum præludia ſunt crebra ſuſpiria; nam gemitus hi quia non elingues, litant & exorant, idque Paulo teſte: *Ipſe ſpiritus poſtulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus.* Quid autem gemituum triſtia flabra vehant, inſinuat quartus effectus ſcilicet inſpiratio; nam abiurato ſpiritu nequam, nouum induimus hominem, vtique ſimilem Chriſto, dum cælitus inſpiramur. Id aſſerit Paulus. *Quicumque Spiritu Dei aguntur, hi ſunt Filij Dei.* Et Chriſti Ioannes Baptiſta præambulo, ea teſſera Spiritus ſancti, Chriſtum in humanis nouit eſſe filium Deo ſatum; ait enim ipſe Ioannes audiiſſe deſuper hanc vocem. *Super quem videris ſpiritum deſcendentem; & manentem ſuper eum, hic eſt, & ego vidi & teſtimonium perhibui, quia hic eſt Filius Dei.* Liquet ex his Spiritus ſancti commercium, homines inſpirando conſecrare.

Pſalm 118. — *S. Bern. in ſerm. ſuper Salue Regina.* — *Rom. 8.* — *Rom. 8.* — *Ioan. 8.*

Ex Historia. *Theophanes in Annal. & Cedrenus præſtigia Mahometi habent ſub ann. 630.* Mahometis induſtria vt coleretur. *Ezech. 1.* *Iudic. 15.*

Mahometem non latuit apotheoſis illa, quâ homines in Deos ſe componunt, dignari afflatu Spiritus ſancti; ille enim deſertor, & refuga omnigenæ pietatis, columbam edocuit, vt hoc lucifuga viſo, aduolaret, humeris inſideret, & roſtro vellicaret aures, quod vbi aduertit credula plebs, arbitrata eſt, hominem cui Spiritus ſanctus adeò frequens eſſet, non eſſe eiuſdem generis cum vulgo, atque ita hoc cum columba ficto colloquio, Turca Deum in Mahomete ſuboleuit. Sed apage hoc hominis impij delirium: in confeſſo eſt apud omnes, Spiritu ſancto impulſore, maxima quæque edi facinora; impellit autem, cùm inſpirat. Audi quo œſtro ciebantur animalia præoſtenſa Ezechieli: *Vbi erat impetus ſpiritus, illuc gradiebantur.* Sed vt res iſta, velut in plano ſit aperta, Samſonis hiſtoriam, vt ſpecimen opis, quam influit ſpiritus ille ſacer, ex parte meditemur. Viri Iuda Samſonem vinctum duxerunt aliquando tradendum Philiſtæis: ſed ex ſcriptura Iudicum: *Cum Philiſtiim vociferantes occurriſſent ei, irruit Spiritus Domini in eum, & ſicut ſolent ad odorem ignis ligna conſumi; ita vincula quibus ligatus erat, diſſipata ſunt & ſoluta, inuentamque maxillam, id eſt mandibulam aſini, quæ iacebat, arripiens, interfecit in ea mille viros.* In hunc textum & nos ſcholiaſtæ vices obeamus. Ex Dauide, noxij omnes actus ſunt vincula; ſic enim fatur. *Funes peccatorum circumplexi ſunt me.* His veluti manicis atque compedibus præpediti, addicimur hoſti, videlicet Angelo hominum oſori teterrimo, præcipites nos dæmon agit in ruinam: ſed Deo miſerante iniquum hominis ſtatum, irruit ſpiritus Domini in hominem hunc irretitum ſuis pluribus noxis, & illicò inſpirationis ſubitæ beneficio, vincula diſſoluuntur. In propatulo ſunt viri plerique pij, aliàs impij, & veluti ſues Epicuri de grege: vnde iſta Metaſtaſis, & rerum adeò diſſitarum mira viciſſitudo? Aperiat ille qui præſciit. *Hæc eſt mutatio dexteræ excelſi, à Domino factum eſt iſtud, & eſt mirabile in oculis noſtris.* Vel ſi mauis, irruit Spiritus Domini, in noxiis actibus viros obſtrictos, & hac aura afflante, ſunt compedes protinus expediti.

Pſalm 118. — *Pſalm. 117.*

Fauet præfatis ex mea penuria Bernardus ſuo ditiore penu. Sic larè ſe effundens. *Ad faciendum bonum, quod ſpiritus bonus operatur, profectò monet, & mouet, & docet; monet memoriam, rationem docet, mouet voluntatem; in his enim tribus tota conſiſtit anima, memoriæ ſuggerit bona in cogitationibus ſanctis, atque ita ignauiam noſtram, torporemque repellit; propterea quoties huiuſmodi ſuggeſtionem boni ſenſeris in corde tuo, da honorem Deo, & age reuerentiam Spiritui ſancto, cuius vox ſonat in auribus tuis; ipſe namque eſt qui loquitur iuſtitiam. Et in Euangelio habes, quia ille ſuggeret vobis omnia quæcumque dixero vobis, & aduerte quid præmiſerit. Ille docebit vos omnia: dixeram enim quod docet rationem; multi ſiquidem monentur vt bene faciant, ſed minimè ſciunt quid agendum ſit, niſi adſit denuo gratia Spiritus ſancti, vt quam inſpirat cogitationem, doceat in opus proferre, ne vacua in nobis ſit gratia Dei. Itaque cum ſic adueniens ſpiritus totam poſſederit animam, ſuggerendo, inſtituendo, afficiendo, loquens ſemper in noſtris cogitationibus, vt audiamus & nos, quid loquatur in nobis Dominus Deus, rationem illuminans, voluntatem inflammans, non tibi videtur, quia totam domum impleuerunt diſpertitæ linguæ; nam in his tribus dictum eſt, anima conſiſtere totam.*

S. Bern. ſer. 1. de Pentec. Spiritus ſancti effectus.

Hi effectus Spiritus ſancti quos habet Cyprianus, deſinunt, & expirant in expiratione; ait enim dotem vltimam, quam ſpiritus ille impertit animæ, eſſe expirationem, id eſt animam habere ab hac aura ſancta, quòd expiret. Expirare autem eſt, exhalare ſpiritum, qui in ſinuoſis præcordiorum cæcis anfractibus, plus æquo feruens, pulmoni ingratus eſt, quem ideo cogit anhelare. Heu quot reprobos ſpiritus ebibimus, qui imis præcordiis alte deliteſcunt? quot libido prauos habitus inoliros inſpirauit nobis? quoties ambitio nobis, velut aura virulenta & peſtilens afflauit? quamdiu ſpiritus ille felleus ſpirans odia & vindictam inſpirauit nobis, inferre malum, pro rependenda vice eis, quos aliquo diſpendio emergente, fuiſſe nobis iniurios arbitramur? Spiritus illi nequam, nobis conſciis ſi degant adhuc in valuulis pectoris ægri, illud ioficient, voca & inuoca, ô reprobe, ſpiritum, cuius afflatu quælibet aura lethalis exeritur. Puer Sunamitidis febrili ſpiritu decedens, non reuixit, quin Eliſæus ſuo communicato ſeu inſpirato ſpiritu, nouum ſpiritum ingeſſerit, quo ſuſcepto, ore patulo oſcitans febrilem ſpiritum, quo ante perierat puer expirauit: ſi inſcius es orationis fundendæ, ad hoc vt ſpiritus hic cœleſtis aſpiret, emendica à Propheta ſupplex eius orandi ritum; erit tibi propitius Ezechiel, qui vt campum vidit cadauere multo ſatum, miſeratus oſſa arentia,

4. Reg. 4. — *Ezechiel. 37.*

ſic

sic orauit: *A quatuor ventis veni spiritus & insuffla super interfectos istos, & reuiuiscant.* O prodigium, non fuit inane votum; ait enim *Ingressus est in ea spiritus & vixerunt, steteruntque super pedes suos exercitus grandis.* Dignaberis & tu vita, effectumque similem eadem prece sortieris. Annuit & Psaltes. *Emitte spiritum tuum & creabuntur.* Quidquid enim lethale est expirat, flante hoc spiritu sic viuaci; aspira, suspira, vt inspiret, & demum mortiferum omne expires: dic ergo, non tam ore quàm corde patulo: *Veni spiritus à quatuor ventis & insuffla super interfectos istos.* Perierunt oculi, fœdis aspectibus; periit tactus turpibus illecebris; os defecit turpiloquio, atque petulantiis; & aures intentæ illicitis, multiplex toxicum ebiberunt: insuffla super interfectos istos sensus meos, vt vel hac aura vitali respirent. Aderit mox ventus & vnda, reuiuiscent in te ea quæ fuerant ante passa deliquium, & dabunt nomen suum Christo sensus tui, professuri militiam quam exercent omnes qui militant Ecclesiæ, quæ est terribilis, vt castrorum acies ordinata.

Psalm. 103.

Alium adhuc patitur sensum expiratio, mortem enim aliquando sonat: vnde & morientes dicimus expirare, & hic sensus benè quadrat Spiritui sancto. Nam vt Auster calidus & humidus dissoluit carnes; & corpori iniurius, facit illud sæpe morti obnoxium: ita & Auster ille sanctus, offensus est carni seu voluptati. Hoc enim spiritu corpora dissoluuntur. Author est Paulus, *Si spiritu facta carnis mortificaueritis, viuetis, si secundum carnem vixeritis, moriemini.* Ita & hi qui vitam agunt, ab omni labe defæcatam quam vulgo vitam spiritalem vocant, pingui dialecto dicuntur etiam mortificati, carne tenus: id est abhorrent à fœtidis, scilicet venereis, nauseant ad gulæ cupedias, & veluti suam exosi carnem, spiritui tantùm vacant; quippe spiritus & caro quia non concordant, ita & neque coalescunt. Videre est inhabitantem hunc spiritum suas enarrare dotes, eas propalante vnâ virgine innoxiâ, scilicet sanctâ Luciâ, quæ ait Paschasio; *Castè & piè viuentes templum sunt Spiritus sancti.* Quasi diceret, sicut in templis non visuntur animalium carnes, nisi subactæ gladio sacerdotum: ita & hi morte morali plectunt carnem suam, quos in templum sanctus Spiritus sibi mancipauit. Adiecit hæc sancta Virgo & holocaustum fidei, verba sancta non deesse eis, quibus sanctus Spiritus afflauerit; nam ad hoc dispertitæ linguæ vento immistæ vitæ sunt Apostolis, vt resciretur inde Christum omni lingua prædicandum. Nimirum ex Philosophia verbum mentis non explicatur, nisi beneficio linguæ; & vt spiritus cientes totum corpus, naturam suam bonam, seu prauam inurunt linguæ, quæ sua tinctura clamat corpus, ægrum siue sanum; ita & quisque, pius, aut noxius, loquelâ suâ omnibus aperitur. Sed quid in Africa torsimus Cyprianum, vt Spiritus sancti vberes effectus penderet auriloquio suo, taceant omnes, non erit elinguis tamen ista felicitas, nam & dispertitæ linguæ clamant, Spiritus sancti varia esse charismata; quæ si interprete deficiente latent cupidos eius notitiæ, sunt consulenda duntaxat, mente perspicaci abdita mysteria nomine Pentecostes. Græcisat istud vocabulum nam πεντηκοστὴ ἡμέρα, idem est ac quinquagesima dies: hodie igitur aspirauit hæc aura, & illuxit ille ignis, quinquagenarium sibi numerum vendicans, quo se propitium mysticè proderet hominibus. Etenim annus Iubilæi cadens in hunc numerum, illum fecit remissionis & indulgentiæ typum: si igitur sciscitaris quid sit Pentecostes, dico amnistiæ legem expunctionem retroactæ vitæ, & sanctiones igneas seu amore feruidas, hoc nomine promulgari.

Auster calidus & humidus.

Rom. 8.

Suriux in vita sancta Luciæ.

Luciæ virginis effatū de castitate.

Pentecostes quid significet.

Ne multitudo tricas ingerat, dispescamus singula ordine quæque suo. Iudæi anno redeunte quinquagesimo, statuto quintuplici erant obnoxij. Primò captiui manumittebantur, à quauis expediti seruitute. Et hoc abundè præstat Spiritus diei Pentecostes, vt ait Apostolus: *Lex spiritus vitæ liberauit me à lege peccati & mortis.* Vt ergo seruire peccato deterius est quàm hominibus subdi, amplior est libertas, quam spiritus impertitur. Rursus anno Iubilæi, diluebatur gratis omne æs alienum debito contractum; nec ante Iubilæum stipulata stabant. Sed audi quid dignius, *Charitas operit multitudinem peccatorum.* Spiritus autem charitas est, & hoc spiritu, peccata quibus iustitiæ Dei deuinciebamur, & quæ luere oportebat pœna perenni, vno Spiritus sancti illapsu omnimodè relaxantur. Item quos perpetrati facinoris alicuius enorme piaculum, fecerat extorres; illi anno Iubilæi, exilio suo faciebant modum, reduces in natale solum: & hoc præstat aura cœlestis diei Pentecostes, ipso assertore Dauide in Psalmo: *Spiritus tuus bonus deducet me in terram rectam.* Hi namque quos acta facinorosa alienos à cœlo faciunt, donantur tamen iure cœli, si hoc spiritu percelluntur. Quartò exhæredes, qui hereditate sua ceciderant, facultatum passi generale dispendium, anno illo salutari faciebant sua, ea omnia quæ cesserant in ius alienum. Pulsi fueramus cœlo, veluti degeneres, nulla affulgebat spes repedandi ad propria, sed; *Cum complerentur dies Pentecostes, factus est repentè de cœlo sonus, tanquam spiritus vehementis.* Vt vel hinc resciret homo se in cœlum vnde hæc afflabat aura, beneficio eiusdem spiritus euehendum. Demum quos fecerat sors iniqua mancipia, hi excusso iugo seruituris, anno Iubilæi erant sui iuris; nullius enim præpedire libertatem erat fas, tempore quo laxa fiebant omnia: die Pentecostes Spiritus Domini irruens in fideles soluit vincula Iudaicæ legis, adscribens eos in libertatem Ecclesiæ, vt ait Apostolus: *Vbi spiritus, ibi libertas.* Etenim homines actos hoc spiritu, peccata nesciunt irretire.

Rom. 8.

1. Petr. 4.

Psalm. 142.

Actor. 1.
Ioan. 3.

1. Cor. 1.

Seneca agnoscit multiplices vsus venti. Primò pestilens aër diluitur crebris ventorum flabris, siquidem aër vento discussus exuit omne contagium. Christus insufflans in suos discipulos ait: *Accipite Spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata, remittuntur eis.* Quasi diceret, si quis contagio noxæ lethalis, incurrit in vitæ discrimen, succurrite propitij, hoc quem inspiraui vento, nimirum exceptus hic spiritus omne toxicum expiabit. Beneficio venti, dissitæ à se inuicem plagæ, quas dispescunt aquarum diuortia, suas communicant gazas, dum vectæ nauigio merces exoticæ prostant orbe toto; ita & quidquid cœlo toto diffunditur eximium, quidquid in Angelorum rutilo cœtu

Seneca lib. quæst. natur.

Ion 20.
Ventorum commoda.

cœtu est coruscum, quidquid eminet sursum, id totum, Spiritu sancto quatienre cœlos, largo charismatum profluuio terras inundauit. Porro ritus omnis quo quæque piacula diluebantur olim, Spiritui sancto quadrat, penes quem est gratiæ tota congeries. Maroni tria visa sunt idonea, quibus defæcantur animæ, aliqua peccati illuuie sordidæ; nimirum aqua, ventus, & ignis; eo enim fictore Vate, Anchises Æneæ ostendit animas, aquarum, ignis, & ventorum examini subiacere.

Æneid. 6. Purgatorij mentio apud gentiles.

——— *Animæ panduntur inanes*
Suspensæ ad ventos, aliis sub gurgite vasto
Infestum eluitur scelus, aut exuritur igni.

Igitur, cum ignis, aquarum, & venti typo spiritus hic efferatur, dicitur enim fons viuus, ignis, charitas, & spiritus; quis hunc spiritum peccata expungere poterit inficiari?

Desiderare S. Spiritum est præludiũ aduētus eius. Psalm. 118.

Parum est docuisse censum, quo ditescit anima diguata hoc Spiritu sancto, si non aperio, quænam sint illa spiracula, quibus afflat aura hæc cœlestis. Fides sit penes Psaltem quem illa ventilauit aura, quam se sic ait ebibisse: *Os meum aperui & attraxi spiritum.* Quasi diceret, primum quod explere oportet, vt aspiret hic spiritus, esse apertionem oris, id est, esse in Spiritum sanctum desideriis & votis omnibus anhelandum. Vt enim ore patente dum hiant homines, venti magnos ebibunt haustus; ita & hi qui multi sunt & frequentes in desiderando superno hoc afflatu, tandem compotes voti fiunt, vt sensit prouentu magno præfatus Vates, cuius fusæ, vtique crebro, preces fuere præludia spiritus eius, qui Regem hunc postea pietate conspicuum obumbrauit. Audi spirantem & anhelum, litantem huic spiritui: *Cor mundum crea in me Deus, & Spiritum rectum innoua in visceribus meis.* Nonne & Daniel quia vir desideriorum erat, spiritus Angelici afflatum demeruit.

Psalm. 50. Daniel. 9.

Votis his præuiis collimantibus in sanctum Spiritum, debet se huius auræ candidatus accingere ad extirpandum omne contrarium Spiritui sancto: nulla namque est conuentio Dei & Belial, peccati & gratiæ, & hoc modo sancti Spiritus illapsum meruit Olympius Tribunus, qui idolorum cultui addictus, pertæsus hunc ritum gentilium, petiit à Sempronio martyre, qua ratione posset fidei mysteriis inaugurari. Cui ille, ô Olympi Tribune, si Domini IESV spiras obsequia, abdica prius omnia simulachra, nec oculos fallat auri species, quâ rutilant idola quæque; sunt enim illa duntaxat ludibria oculorum, nec mica salis inest eis, sunt metallum sicut inanime, ita & impotens; Deum cole, qui spiritus est, vtique viuax, & qui eos quos perculit semel, dignatur vitâ nesciturâ finem; quod præstare nequeunt hæc tua simulachra. Sempronio morem gerit Olympius, & suada fide, suos conterit fictiles Deos, Dum autem intenderet egregio illi facinori & in frusta minueret hos frustra Deos. Vox hæc ei cœlitus insonuit. Requiescet in te spiritus meus. Fac & tu similiter; pessum eant simulachra, id est peccata omnia quibus obsequeris: idola tua sunt fœminæ adulteræ, quibus adoles vota tua; simulachra aurea tibi sunt opes malis artibus acquisitæ. Pessum ibunt hæc idola, si frugi vixeris, & requiescet in te spiritus ille sacer, qui bonorum omnium agmen secum vehit.

Olympij Tribuni cōuersio.

EX HISTORIA. Baron. in annal. b. sub ann. 259. Ex Actis S. Stephani Pap.

Nota, dæmonis astutiam vt S. Spiritum expellat.

Sed aduerte dæmonis lethalem hominibus astutiam. Vt vidit olim ille sycophanta, gentiles factos ritus Christiani, & omnia eis propitia esse Byzantij, quò se contulerat Constantinus Imperator, & ipse neophytus; dæmon fidelium osor acerrimus, acuit in eos stylum philosophi Sopatij, qui etiam aggressus est rem hactenus nouam, vt in Christianos velut effusa bile tota desæuiret. Vidit ille Austro flante vehi frumenta Byzantium, magicis artibus Austrum ille compescuit, reique frumentariæ summam peperit illic inopiam, quod vt compertum est Constantino, illum vindice securi tulit de medio. Scit dæmon Spiritum sanctum ferre nos in frumentum electorum, scilicet in Eucharistiam, adigit nos ad peccandum, vt deserat nos hic Auster frumenta vehens, & sic pereamus inediâ, vt hoc opimo pane minimè saginati. Nonne & eiusdem Angeli desertoris assecla fuit ille Paschasius, qui aduertens Virginem Luciam Spiritu sancto percitam, esse Heroinam superiorem ipsis suppliciis, eam est sic affatus. *Iubebo te duci ad lupanar, vt te deserat Spiritus sanctus; at illa, si inuitam iusseris violari, castitas mihi duplicabitur ad coronam.* Ne igitur, homo, graueris pati dæmonum tentamina; haud est iuris nostri, non sentire, sed nostrum est minimè consentire. Vide ergo an sit in te Spiritus sanctus, & si indigus es huius auræ, scito te ductum ad lupanar, aut aliò, vbi grauiter deliquisti. Ex Genesi Deus ait: *Non remanebit Spiritus meus in homine, quia caro est.* Quid quereris, esse à te alienum hunc Spiritum sanctum? Caro es, ô fœtide, caro es, & vtique membrum pellicis infidæ, caro es, ô mancipium ventris, caro es, anima suilla, Epicuri de grege. Vide ea quæ te fata manent, Authore Regio Vate: *Auferes spiritum eorum, & deficient, & in puluerem suum reuertentur.* Ne igitur querulus inuestiges, quare crebris defectibus gratiæ Dei patiare deliquia, spiritus euanuit, emergente lethali noxa; ideo latens abibis in lutum, nisi occurrens morti audias Ezechielem: *Ossa arida audite verbum Dei, ecce ego intromittam in vos spiritum, & viuetis.* Etenim, ô reprobi, si morem geritis verbo Dei, Spiritus sanctus illico vestris mentibus illabetur. FIAT.

Eunapius lib. de vitis Philosophor.

Genes. 6.

Psalm. 103.

Ezech. 37.

TRACTA

TRACTATVS SECVNDVS DE EVCHARISTIA,

CVIVS MATERIÆ OMNES MORALITER expenduntur omnium Scientiarum ſyntagmate.

ACCESSERVNT OCTO HOMILIÆ de inſtitutione Euchariſtiæ,

MVLTIPLICI SCIENTIA POLYMITÆ, VERSANTES tropologicè eum ritum, quo ſe Chriſtus accinxit ad ſacroſanctum illud Sacramentum inſtituendum.

DEO INVOLVCRIS SPECIERVM in Euchariſtia abſcondito.

VOTVM.

VOLVMINIS huiuſce mei primo niſu ſeu tractatu me totum feci tibi ſacrum, DEVS ABSCONDITE: hoc altero meo conamine, operiſque mei tractu, nequeo quidpiam citra piaculum adiicere, alioquin omnia tibi tunc addicens, priſco illo meo obſequio, ementitus eſſem holocauſtum, ſi quidpiam in alios vſus mihi te inſcio reſeruaſſem. Non hîc igitur adſto, vt feram tibi aliquos cenſus, ſed vt à te referam nouas dotes, quibus & litare tibi denuo poſſim. Verba aperta emendico, quibus te VERBVM OPERTVM in Euchariſtia poſſim aperire, ne lector incurrens in hanc operis mei contexturam, impingat in tenebras, quas offendit gens Hebræa in dedicatione templi Salomonis, vbi non poterant ipſi Sacerdotes miniſtrare, propter nebulam.

Ingredior campum, qui multos meſſores exercuit, ſcilicet Euchariſtiæ tractatum, vnde manipuli opimi quotannis exurgunt: Sed eſto plerique authores meſſuerint in hoc agro Booz; ego velut alienigena, ſicut & Ruth, inueni ſpicas pleraſque & vberes, quæ fugêre manus metentium, quas in Eccleſiæ tuæ horreum, O PATER-FAMILIAS, inferre me accingens efflagito claues, id eſt opem tuam, vt expurgato hoc ſemine, & frumento electorum, à germine alieno, me fidelem fuiſſe probem, in reddenda ſegete vberrima agri huius, quem Tractatus hic ſuſcipit excolendum.

TRACTATVS SECVNDVS, DE EVCHARISTIA.

ARGVMENTVM TRACTATVS.

IPSA vox Euchariſtiæ bonam gratiam ſonat; vt ergo in re adeò grata nihil ſit hiulcum & ingratum, nec aliquæ lacunæ defectum clament, omnes aggredior materias in hoc argumento cuiuis optabiles, ſiue doctrinam, & controuerſiam ſpectes, aut pietatem mediteris, vel denique rerum exquiſitarum auidus, hiſtorias ſelectas & hactenus illibatas inueſtiges. Ad hoc vberius exequendum, Euangelio diei feſti ſuperaddidi nouem verſiculos, præfatum Euangelium anteeuntes, ſicque textus vberior expenſius moraliter ad multas ſectiones titulos amplos ſuppeditans, viam aperiet ad terram ſacerdotalem, ex qua frumenti electorum ſegetes copioſas, fideli & ingenioſa falce demetemus.

TEXTVS EVANGELII.

1. QVI credit in me, habet vitam æternam. 2. Ego ſum panis vitæ. 3. Patres veſtri manducauerunt manna in deſerto, & mortui ſunt. 4. Hic eſt panis de cœlo deſcendens, vt ſi quis ex ipſo manducauerit, non moriatur. 5. Litigabant ergo Iudæi. 6. Ad inuicem dicentes, quomodo poteſt hic nobis carnem ſuam dare ad manducandum. 7. Dixit ergo eis IESVS, Amen, Amen dico vobis, niſi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius ſanguinem, non habebitis vitam in vobis. 8. Qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem, habet vitam æternam; & reſuſcitabo eum in nouiſſimo die. Caro enim mea verè eſt cibus, & ſanguis meus verè eſt potus, qui manducat meam carnem & bibit meum ſanguinem, 9. in me manet, & ego in illo. Sicut miſit me viuens pater, & ego viuo propter patrem, & qui manducat me, & ipſe viuet propter me, &c.

EXPOSITIO MORALIS digeſta in ſectiones.

1. *EVchariſtia eſt panis filiorum, & non canum, id eſt infidelium.*

2. *Ideóque dicitur panis vitæ, ſcilicet fidei, nam iuſtus ex fide viuit.*

3. *Qua fide fideles animati, hoc pane vegetantur, alio planè modo quàm Iudæi manna paſti.*

4. *Quippe adeò ſucculentus eſt ille panis, vt faciat ſuos edaces æuiternos.*

5. *Quidquid ſecus grunniant Epicuri de grege ſues hæretici, quorum eſt litigare.*

6. *Dicendo. Quomodo? Dum autem neſciunt modum, in petendo. Quomodo, litigant ad inuicem circa hoc ſacramentum. Sui litigij atque diſcordiæ gladiis, orbis penè vniuerſi concordiam diſpeſcentes, dum ſicut à Deo, ita & à ſuis Principibus deſiciunt perduelles.*

7. *Litigij adhuc ærumnas patiuntur infideles opere, etſi fideles ore tenus, quando menſæ accumbunt ſacræ, lethali alicui noxæ obnoxij, & præſertim litigio cum proximo: hos Deo infideles, conſcientia diſcors ſynderesi litigante, ſemper exagitat; fideles verò ſecus, vt concordes, id eſt vnius cum Deo & proximo cordis & animæ, pax ſumma manet, & vita mortis expers: nempe caro Dei, mortis neſcia, ſuis ſuam epulonibus vitam impertit.*

8. *Si tamen ſtomacho repurgato, illa caro recondatur, alioquin non eſt verè cibus, ſed toxicum. Principibus verò partibus id eſt ſtomacho, & Hepate valentibus, vt ſequitur aliti & alimenti viuax aſſimilatio; ita intellectu, & voluntate coëuntibus ad Dei obſequium, ſumma Dei ſubeſt vnio cum anima, hac eſcâ Deiparâ ſaginatâ.*

9. *Nimirum Euchymus ille cibus, & opimus, toto corpore diffuſus, omnes hominis vſquequaque regiones alluit & vegetat, vitam homini inſpirans, quam à Deo Patre Chriſtus homo habet in ſe deriuatam.*

FIDES

FIDES VT NITIDVM IVBAR, prima debet elucere ei, qui vult fieri compos Eucharistiæ.

In hæc verba:

Qui credit in me, habet vitam æternam. *Ioan. 6.*

Sectio Prima.

Ex Philosophia: Omnibus insitum est scientiis, inniti quibusdam principiis, quæ adeò fixa & rata sunt, vt contra negantem talia principia, disputare nefas sit; vnde oculis cum auribus de nobilitate disputantibus ad Mineruæ tribunal, illa primas auribus adiudicauit, vt quæ essent patulæ fores, quibus se scientiarum chorus mentibus insinuat. Etenim cuiusuis scientiæ professores, non oculorum indaginem quærunt à suis discipulis, vt secreta rimentur, sed aures peruias ad theoremata quæuis excipienda.

Arist. lib. 1. Physic. Hoc insinuauit callidè Aristoteles Alexandro, quem scientiis cultioribus susceperat imbuendum; si quidem animum discipuli volens conciliare sibi, in limine ipso suæ Philosophiæ naturalis, titulum præfixit operi reuerentia plenum, Philosophiæ primordia inscribens περὶ τῆς φυσικῆς ἀκροάσεως, id est. De Physico auditu. Aures sic sibi vendicans, ad reuerentiam, dato oculis repudio, ne hactenus inuisa sibi vellent assueto scrutinio sciscitari. Ex Pythagoræ scholâ, fluxerat in lycæum fides habenda Prælectori, quam vt Pythagoras altius obstringeret, quinquennij silentio neophytos suos addicebat, vt eo lustro atque Olympiade tota taciti, ipsius dogmata exciperent; nil enim sic scientiæ alicuius officit maiestati, quàm cùm eius axiomata seu primæ dignitatis asserta, reuocantur in dubium; sicut enim columnis valido nisu nutantibus, peristylij moles ruat necesse est, ita & scientiam flocci pendi videre est, cuius prima principia, cuique dubia prædicare fas sit.

1. Cor. 3. Hàc in ouile sacrum irrepserunt omnes planè hæreticorum Patriarchæ, discutientes auitæ religionis prima fundamina, & asserta Patrum ad suam trutinam infidam reuocantes, alia posuêre fundamenta, ab eo quod Christus Ecclesiæ moli supposuit, atque ita factum est, vt dum aperire voluerunt fundamenta pietatis, impij euaserint, nescientes esse de ratione fundamenti, vt lateat; quò enim altius latet, eò sublimius surgit inconcussa moles. Fidem autem esse Ecclesiæ fundamentum ait Apostolus. *Fides est substantia rerum sperandarum, argumentum non apparentium.* Substantiam vocat, quæ stat sub ædificio, rursus quia stat per se; nam fides quæ est assensus primæ veritatis, cognitæ per reuelationem, nulla rationum fulcra aliunde emendicat, sancto Bernardo assertore. *Nil esse tam contra rationem, quàm velle ratione rationem transcendere.* Item ex Philosophia, substantiæ omnes sunt inuisibiles, oculis enim tantùm accidentia sunt obuia; ita & fides visioni opposita, rerum non apparentium est argumentum: & quidem argumentum à priori, atque adeò indissolubile; stante enim prima veritate, scilicet Deo, fidei omnia theoremata sacra, inde deriuata stabunt illibata.

Fides quid sit. *Hebr. c. 11.* *S. Bernard.*

Ex Ivre Canonico: Eamobrem in Concilio Ephesino, Eutyche, & Nestorio condemnatis, postea Photius Patriarcha Constantinopolitanus, de fide malè meritus, Nicolaum Papam sollicitans, vt denuo ad examen reuocaret quosdam articulos antea iam exceptos vt de fide; impius inquam ille & occultus fidei desertor explosus est, anathemate mulctatus ab eodem summo Pontifice dicente, canonem esse Ecclesiæ, vt quod fidei dogma semel assertum est, nusquam pessum eat, neminique in æternum contra obstare liceat, ipsomet Paulo attestante, nec esse ipsis Angelis adhibendam fidem, si à fide Ecclesiæ aliena quæpiam annuntient.

Bar. an 863. Photij Patriarchæ nequitia.

Huiusce fidei constantia liquet ab ortu eius, nimirum à Deo eam infundente, qui cùm sit ipsamet veritas, nil verum est nisi ea veritate; qua sunt omnia vera, iuxta Philosophiæ prologuium. *Primum in vnoquoque genere est mensura cæterorum*; vnde si liceat Medicinæ, & Vraniæ seu Astrorum Mathesi, omnimodam fidem exigere, ab iis qui volunt dare nomen suum talibus institutis: quis Deo aliquid asserenti, dictante fide, ibit inficias? Nemo planè nisi extorris ab Ecclesia, & Deo infidelis, quales sunt Eucharistiæ veritatem impugnantes. Audi sanctum Hilarium. *Non est humano, aut sæculi sensu in Dei rebus loquendum, quæ scripta sunt legamus, & quæ legerimus intelligamus, & tunc perfectæ fidei officio fungemur. De naturali enim in nobis Christi vnitate, quæ dicimus, nisi ab eo didicimus, stultè atque impiè dicimus; ipse enim ait, caro mea verè est esca, & sanguis meus verè est potus. De veritate carnis, & sanguinis non relictus est ambigendi locus.* Deo hanc veritatem inculcanti, quispiam incassum, lumina rationum tentabit opponere, vt ille perperam in meridie facem accenderet, lumini Solis obfuturam, quod egregio symbolo dixit ille, qui coruscο Soli faculam accensam adiungebat in tabula, hoc lemmate adscripto. Coelesti lvmine vincor. Academiæ Altorfinæ moderator, artifex huius emblematis, scitè hoc Laconico eloquio præmonuit, callas esse rationes à prima ratione dissonas, & minimè congruentes, ratione dicente, Coelesti lvmine vincor.

S. Hilar. lib. 8. de Trin. ante mediũ.

Ex Symbolis. *Ex lib. symb. Acad. Altorf.* Fidei excellentia supra rationes.

Beatus Ludouicus ea olim fide clarus, sicut & regio stemmate conspicuus, festinè vocatus ad Ecclesiam, visurus in manu sacerdotis infantulum, loco hostiæ, quæ amissâ ideâ panis, Christi infantis speciem induerat. Nihil hæc ad me, ait Regius ille animus, alio lumine Christum video in altari: visu corporeo inuestigent illum hi, qui cæcutiente fide, densæ caligini fiunt obnoxij.

S. Ludouici fides circa Eucharistiã.

Non aliunde panis iste sortitus est nomen panis filiorum, nisi quia filij, non ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri, sed ex Deo nati sunt, qui credentibus dedit potestatem filios Dei fieri. Esse itaque panem filiorum, est esse panem fidelium, qui hunc panem à profano non discernunt intuitu corporeo, sed fidei; vt benè sanctus Cyprianus. *Hæc quoties agimus, non dentes ad mordendum acuimus; sed panem sanctum sincera fide frangimus & distribuimus, dum quod diuinum, & quod est humanum, distinguimus, & separamus, itemque*

Ioan. 1. Ex SS. Patribvs: *S. Cypr. de cœna Domini.*

separata simul iungentes, vnum Deum, & hominem fatemur,

Surius in vita S. Basil.

Oculo spirituali istud mysterium prosequendum, bellè sanè insinuauit Ecclesiæ enascentis institutum, quo pixides sacras quas Ciboria vocant, olim in Columbæ speciem effingebant maiores nostri, teste sancto Basilio magno, vt vel sic monitos facerent Christianos, oculos habere columbarum, vt est in Canticis Canticorum. Columbæ quippe simplicitas nescit de apertis sibi dubitare: hac simplicitate carentem Eutropium sugillat sanctus Cyrillus. *Ἀνθρωποφαγίαν id est humanarum carnium esum, mysterium nostrum pronuntias, & irreligiosè ad crassas cogitationes, vrges fidelium mentes, & humanis cogitationibus attentas ea tractare, quæ sola pura & exquisita fide accipiuntur.*

S. Cyril. ad Eutrop.

EX HISTORIA: *Dio & Spartianus in Hadriano.*

Vt vitæ in discrimine positæ succurratur, consuluntur Hippocrates & Galenus: Medico adstanti adeò religiosè creditur, vt Alexander monitus de lethali pharmaco sibi à Medico propinando, maluerit suam ipsius vitam dubiam facere, exhaustu poculi, quàm fidem incertam exhibere Medico, cui se totum crediderat. Imperator item Hadrianus, licet ex turba medicorum deterior euaderet, penes eos maluit fidem suam reponere, quàm eâ depositâ se ipsum in meliorem frugem componere, vnde facta est ex nimia fide in medicos eius valetudo peior. Hinc scomma in Medicos epitaphij vices gerens, tumulo Hadriani inscriptum. *Medicorum me turba perdidit.*

Hadriani Imperatoris fides erga Medicos.

Ex eorum classe vnus, & is summus Fernelius, in morbis tot inuolucra reperit, vt librum texuerit hoc titulo. De abditis rerum causis, in quo omnes medicos in multis esse Pyrrhonios id est cæcutire clamat, cùm Deo soli primigenios multarum ægritudinum ortus agnitos luculenter probat; quod antea Galenus affirmarat, θεῖόν τι aliquid subodorans esse diuini, in hominum temperie vitiata.

EX RE MEDICA: *Galenus.*

Nec tamen aperto vitæ dispendio vacillat ægrotum fides, licet potissimæ medicorum notiones ex signis plerumque æquiuocis eruantur, in quorum coniectura si peccatur, peccatum est id mortale patienti, qui inde tamen licet ex fide moriatur, martyrij non assequitur palmam. Crimine ab vno disce omnes Medicorum technas ex malè coniecta ægritudine. Decubuit quidam adolescens inquit Galenus πικρόχολος ἄνω, id est bilem euomens affatim, & ventriculo malè affecto sæua patiens symptomata: multis Physicis aduocatis sæuiebat morbus, quippe ei satagentes euacuare bilem catharticis, hepar accendebant, omne enim purgans pharmacum est calidum; sicque fiebat incrementum morbi, ex remediis perperam applicatis. Rebus desperatis, rei summa defertur ad Galenum, qui hepate restituto refrigerantibus, eum vitæ restituit, quem alij morti propè non addixerant.

Medici sæpe falluntur in iudicio morborum.

Fernel. in pathologia.

Rursus ex eadem disciplina, vnus idem colicus dolor acutissimus, ex dispari causa, vt plurimum capit exordium; à frigido videlicet phlegmate, tenes alluente aut à bile in eadem regione tenuum æstuante. Hallucinans Medicus insignis pathognomicis remedia fortassè dispathica sanitati præscribet, & sic extinguet decumbentem, nec sic alij superstites ægri, de medici fide solliciti, ab ea deficient. Et Deo Domino rerum, nesciente falli, nec fallere, dicente Eucharistiam esse panem vitæ, fabulæ viles, atque nihili infideles credere cunctabuntur.

EX MATHEMATICA.

Mirum quo fastu Astrologia rationum impatiens, velit excipi à suis asseclis futilia omnia iudicia sua: nam nulla scriptura suffragante, vani illi omnes ex schemate cœli coniectores, ita consulentibus imponent, vt eis quasi ex tripode loquentibus, credatur à pluribus non tam ratione ductis, quàm oratione, & persuasione sibi facta, vera esse quæ ab cœlorum inspectoribus illis efferuntur: eoque vesaniæ deuentum est, vt sicut Augures, qui fausta omnia prædixerant fore Pompeio, in Cæsarem arma meditanti, seipsos demum subsannabant credulo eis Duce profligato; ita & iam præstigiis suis alios Astrologi dementantes, in se ipsos iidem sycophantæ debacchentur. Vt videre est apud Origanum hoc æuo magni nominis Astrologum, qui clarum in eodem agone Ioannem Stoffletum scribit præbuisse se toti Germaniæ ridiculum, ementito præsagio. Nimirum Stofflerus peritus in Ephemeridum contextura, planetas omnes in schematis vno angulo deprehendens adunatos, ex ea coniunctione diluuium subodorans, proceres Germaniæ monuit, de mutanda sede, donec aquarum futuri vortices inclinati, & siccati, pristinum redderent incolatum. Multi Stofflero creduli se se receperunt ad præalta montium iuga, tempus præfatum securi præstolantes; sed die signata à Stofflero elapsa, sereno cœlo, non inane omnino de diluuio iudicium esse ostendit; nam vel sic Astrologi cerebrum delitasse & defluxisse patefecit. Quidquid adhuc hodie mentiantur huius farinæ circumambulones, Ecclesia in nebulones illos reclamante, & censuris inuehente, plerique nihilominus quasi præpediti, in pseudouatum illorum abeunt sententiam. Fides nostra Eucharistiæ præstita, non deliriis innixa timet subsannari, Petro Apostolo inculcante rationem. *Habemus firmiorem propheticum sermonem, cui benefacitis attendentes, quasi lucernæ lucenti in caliginoso loco, donec dies elucescat, & lucifer oriatur in cordibus vestris.* Et Psalte præcinente. *Lucerna pedibus meis verbum tuum.* Qua lucerna eumdem Christum videmus in Ecclesia militante, in quem Angeli desiderant prospicere in Ecclesia triumphante: vt benè vni ex deuotis suis asseruit sancta Theresia adscripta cœlicolis. Beata illa anima erepta solo, & cœlo capta, cuidam cœlos æstu feruido cupienti, ait apparens præfulgida. Quid suspiras anima Deo grata? quid de vultu Dei anxia fatigaris? quo quotidie frueris cum merito, illucescente fide; nos aliam Dei faciem non vidimus, quàm quæ est in hostia, lumine tantùm differimus, lumen gloriæ nobis infusum, lumen est felicitatis, sed fidei lumen est virtutis.

Cicero de diuinatione.

Dauid. Orig. in Isagoge. Stoffleri delirium de diluuio instante.

1. Petr. 1.

Psalm. 118.

Ex Historia. *Ex vita sanctæ Theres.* S. Theresiæ reuelatio de Eucharistia.

Sed inquies, quare Deus in Eucharistia se abdidit specierum inuolucris, nullâ ad fidei solamen deitatis ideâ derelictâ? An fortè hinc consultum voluit inualidæ oculorum aciei? minimè verò: sed vnus idemque noui institutor testamenti qui veteris, eo semper se habet modo, quo olim præstitit se Iudæis. Nimirum, *Deus est absconditus. Thronus eius in columna nubis. Posuit tenebras latibulum suum, nubes & caligo*

Eccles. 24. Psalm. 17. Psalm. 96.

caligo in circuitu eius. Ita vt oec Mosi vultum Dei expetenti, fas sit aliquid Dei intueri, nisi posteriora, id est, per species aliquas illi obiectas, Deum adumbrantes: videre enim Deum in creatis effectibus, est Deum à tergo, & à posteriori speculari. Ex hoc à nobis recessu Dei potentissimo, idem præpotens opifex rerum, venerationem summam exigit à nobis, quam reuerenter expendimus vt tributum, dum oculos arcemus ab obtutu summi Dei: & ex Apostolo. *In captiuitatem redigentes omnem intellectum, in obsequium Christi.*

2. Cor. 10.

Guil. Postel. de moribus Turcarum. Turcarũ reuerentia in Imperatoré.

Hoc honore Turcæ suum dignantur Imperatorem, vt se vidisse Postellus scribit, degens in Græcia: vbi enim eorum Archidynasta suis stipatus cohortibus prodit in medium, omnibus in more positum est, oculos inclinare, & demisso vultu, sublime decus humili corporis habitu venerari.

Nec adeò cæcutiit gentilitas, vt hoc ignorarit, scilicet Deum nobis occultum, ad hoc vt non sit occultus, sed apertus cultus noster exhibitus Deitati. Marmore nigro Dei simulachra constabant vt plurimum, nigredine Dei obscuritatem prædicante, vnde Memnon Deum se mentiens, simulachrum suum marmore nigro erexit. Inde Poeta:

Dei imagines ex marmore nigro.

Virg. lib. 1. Æneid.

Eoasque acies, & nigri Memnonis arma.

Hanc Dei naturam abditam rerum omnium effectricem, cecinit obscurè Orpheus, dicens tenebras edidisse lucem, id est, Deum tenebrosum nobis, fecisse omnia quæ peruia sunt nostris obtutibus.

2. Paral. c. 7.

Hoc igitur statutum esto, Deum nobis species sacramentales offundere, vt sic per nebulam adoremus abditam deitatem, e xemplo Hebræorum, qui in encæniis templi Salomonis, videntes densa caligine nubis inuolui templum, venerabundi Deum odorati adorarunt. Imò & Seraphinorum acies caligans in aspectu Dei, cultu hactenus inuiso, eos egit vt duabus alis velarent faciem Dei, hoc ritu docentes Isaiam Prophetam; & symmystam, Deum oculorum demissione coli magis quàm aspectu, vt qui in vno oculorum sponsæ sauciarus, curiosos auersetur aspectus: & hoc firmat asserto Paulus. *Sine fide est impossibile placere Deo: oportet enim accedentem ad Deum credere.* Id est oculos deprimere, ne nimio splendore Dei exhausto spiritu visuali, cæcutiant. Quò enim oculus corporeus humilior, eò mentis acies acutior, loquit Bernardus. *Christus tangi potest, sed affectu non manu, voto non oculo, fide non sensibus.* Præierat iam Bernardo Augustinus. *Mentis humana acies inualida, in tam excellenti luce non figitur, nisi per iustitiam fidei emendetur.* Corporis sacri veritas, non pendet à sensibus, qui etiamsi res merè corporeas minimè videant, vt puta influentias cœli, quarum beneficio stant omnia, hoc non obstat earum veritati.

Isai. 6.

Hebr. 11.

Ex SS. Patribus. S. Bernard. serm. 10. in Cant. S. August. lib. 3. de Trin.

Id ipsum fortè intendebat Philippus Spinola Cardinalis, in eo symbolo vbi Sol suas vsquequaque influentias, occultas tamen dispensabat, hoc titulo, NON CERNVNTVR, AT ADSVNT. Hoc lemma aptum sanctissimo Sacramento, præfatis scitè admodum quadrat: nam si Dei, Veri Solis, in nubilo specierum inuoluti, negas veritatem aspectus, siue gratiarum benignos influxus: tibi sit symbolum. NON CERNVNTVR, ET ADSVNT. Auerte ergo oculos tuos,

Ex symbolis. Typotius lib. symbol.

quia qui oculo fidei videtur illuc aduolasse; oculo corporeo inquisitus, videbitur illinc auolasse, cùm nihil insolitum videatur in pane consecrato, quod non præfuerit in eodem pane, dum profanus existeret.

Ex prælibatis, liquet mysterium istud longè alienum esse à sacris Galatarum: qui pro auspice Philosophum altaribus adhibebant, vt ratione, & discursu, cum Diis parnis rem agerent. Eucharistia elinguem Philosophiam quærit: ideoque panis filiorum id est puerorum nuncupatur, & sapientia quæ posuit hanc mensam, non perspicaces homines atque multiscios conuiuas allicit ad epulas suas sacras. Si quis (inquit) paruulus, veniat ad me, νήπιος Græcis infantulum sonat, & particula negatiua νη & ἔπω dico, & infans, quasi non fans: non linguæ suffragia ambit istud Sacramentum; cui sufficit Herpocratis mutum eloquium, iuxta Hieronymi versionem. *Te Deus decet silentium in Sion*, id est, io Ecclesia militante, gratiùs laudaris ore tacito, quàm patulo. Ita multis in hac materia curiosè nimis disceptasse, quadrat scomma editum in Carassam Cardinalem, qui de medio sublatus est ob procaces in summum Pontificem editas voces; pinxit æmulus eius anserem, hoc titulo. NOCVIT ESSA LOCVTVM. Anseres enim, dum orbis plagas aquilis feraces permeant volitando, si strepunt suo cantu rauco, aquilas sic aduocant auidas prædæ; ita dum scioli pleti que garriunt de hoc Sacramento, Sathanæ & aëriis potestatibus fiunt infideles obnoxij: sicque NOCVIT ESSA LOCVTVM.

Alex. ab Alex. lib. 4. c. 17. Eucharistiæ fides.

Prou. 9.

Hieron. in Psalm. 64.

Typotius in symbol.

Ritum eumdem sibi vendicat hæc mensa sacrosancta, qualem petebat mensa Regum in Persıde, vbi ex Ammiano, pueri & hi ingenui, tacitique ministrabant. Vt igitur puro corpore mensa illa adeant, sit oculus noster simplex, ex consilio Domini IESV, & totum corpus lucidum erit. Taciti item ministremus, alieni ab his qui specie ioci dumtaxat, videntes communioni quosdam instare frequentes obganniunt, & simulatæ pietatis insimulant, indirectè detrahentes veritati Eucharistiæ, quam dubiam insusurrant, cùm auertunt ab accessu animas esurientes, quibus fastidium suis volunt næniis ingerere. Eadem sors manet eos, quæ tulit Ianum inter Turcas famosissimum. Prætoriam ille cohortem, quam illi Ianissariorum nuncupant, excitarat specie ioci in Selymom gentis illius Imperatorem: Ast Selymus rei nouitate perculsus, animaduertit in Ianum, etsi Præfectum bello clarum, morti illum addicens, eò quòd inquit nunquam sit in regia Maiestate iocandum: hæc Ionius.

Ammian. lib. 25.

Iani Turcæ mors miseranda.

Ex HISTORIA. P. Iouius lib. virorũ illustr. in Selymo.

Denique, vt panes propositionis templi Iudæorum, non apponebantur ad altare, quin candelabrum aureum accensum multiplici lampade radiaret; ita nec Eucharistiæ panis facet accipitur, nisi fidei lumine coruscante. Nec vacat mysterio Dei præceptum de candelabro, cuius ideam expressit Mosi hac verborum serie. *Facies candelabrum ductile, de auro mundissimo, ac lilia ex ipso procedentia.* Vt vel sic intelligas Deum qui pascitur inter lilia, pasci item ad lumina candelabri, id est sacras epulas lumine fidei illustrari.

Exod. 25.

Deus item qui futurorum præscius est, Galliæ Christianæ voluit prælibare decus; ea nempe quæ aurea lilia præfert in scuto cyaneo, pro

Clodouel Regis stemmata quæ.

Regia

Regia Parma, annisque gentilibus, habet hæc lilia procedentia ex candelabro, si quidem ea die qua Clodoueus Rex abiurata impietate, toti regno accendit fidei candelabrum, sua proauita insignia abdicauit. Fuerant antea tres busones, in memoriam gentis Francorum, quæ exordia sua petierat a palude Mæotide; paludes autem bufonibus scatent. Misso ritu gentilitatis dimisit busones, vbi initiatus fuit fidei nostræ mysteriis, ex hoc candelabro procedere lilia aurea, quæ tunc fuere insignia regni Christiani, & fidei adeò illibatæ, vt orbe toto ingemiscente se Arrianum esse Gallia sola hac lue nimirum sancta, lilia intacta præualuerit, ipsomet Hilario teste, qui ait: Galliam solam nescire monstra, quod callidus Iulianus probè sciens, vt Galliam sibi deuinceret, contra Constantinum Imperatorem Arrianum, eminentia fide, catholicos amplexatus Episcopos, Religionis ingenuæ se assertorem fore pollicitus, Galliam sic obstrinxit.

Imò & ipse Rhemorum Antistes S. Rhemigius qui sacrio sonte abluit Clodoueum, eam dixit fore liliorum & candelabri connexionem indiuiduam, vt stante candelabro, starent & lilia: id est stante fide, florendum & illustre fore regnum liliorum, & secus detecto candelabro, lilia ruitura. Ludouicum Regem, & hunc sanctum non latuit vaticinium vetax; pluris enim fecit candelabrum, quàm lilia, fidei magis intentus propagandæ, quàm regni finibus amplandis. Dicebat Rex fidelis, plus se debere vico Possiaco, quam Regiæ Rhemorum ciuitati; licet vtrobique munctus Chrismate, nam sacro baptismate tinctus Possiaci, fidei candelabrum illic acceperat, Rhemis vero vnctus in Regem, acceperat illic lilia Gallica, potiori autem beneficio, se Deo deuinctum, nomine Christiano, quàm regio. Optime sanè Rex appinxit Christianus.

Candelabri autem liliati, id est, fidei Gallicæ possessionem emicuit splendor circa Eucharistiam, in quam Gallorum iam zelus, & facere, & multis æstuauit, vt Seraphicus Pater Franciscus, ideo Galliam inuisendi desiderio maximo teneretur: adde Gallos fuisse primos institutores encæniorum, quæ habentur solent toto sacræ illius octauæ decursu. Hispania ad pietatem prona, edocta vicinorum clade, quos hæresis incendia vitiarunt, aditum prohibiterat nouitati, ostium aperuit amplum cultui sacro, erga adorationem Sacramentum, ita vt concionum omnia præludia sint a laude sanctissimi Sacramenti, cuius elogio distinctè enunciato, Thema concionis postea sublimitur, omnia sic ex mystico candelabro coruscantes educere: ideoque sanctum Deus simili miraculo hoc æuo compensauit, quo olim antiquam Galliæ pietatem, mutuum duæ Burgundiæ duorum Regum distinctæ ditiones, singula miracula, fidei suæ sigilla gloriosa habent, in sacro thesauro reconditia. Diuio hostiam sacro-sanctam sanguine fuso purpuream habet, quia Deus Iudæi scalpro hostiam pungentis prodidit immane scelus: Dola verò inferioris Burgundiæ caput, sicut & Diuio superioris Burgundiæ, nomine Ducatus insignis: ista vero tantum Comitatus nomine conspicua. Dola inquam, hostiam habet sacrosanctam ex vico Fauerneo adductam, & flammis ereptam diuinitus; cùm enim arderet Ecclesia B. V. Mariæ Fauerniaci, ordinis S. Benedicti diœcesis Bisontinæ, altari flammis circumacto, pixis argentea, quæ ea die populo fuerat exposita; erat quippe dies Pentecostes 25. Maij: pixis inquam, inuisibili suspensa manu, se se attollens, medijs stipata flammis, illæsas hostias in diem adhuc conseruauit; Deo in vtraque Burgundia veritatem Eucharistiæ igne & sanguine propalante: sanguine testante se illic hominem verum, sicut & igne Deum, iuxta Prophetæ prædictum Psalm. 96. *Ignis ante ipsum præcedet*, cuius versiculi literas numerales si tu ritè texueris, exurgit annus 1608. quo anno, tale accidit sæculis omnibus admirandum, sunt autem literæ numerales in hoc versu istæ maiusculæ IgnIs ante IpsVM præCeDet, quæ si hoc pacto redigis in ordinem, MDCVIII. habes annum hoc miraculo insignem.

Dixi igne & sanguine veritatem Eucharistiæ stabilitam, & hoc calci supererat istius sectionis explicandum, alioquin mutila foret, de fide circa Eucharistiam suscepta narratio, nisi ea suis numeris absoluta, faceret palam ea quæ credenda sunt tenaciter, circa venerabile Sacramentum, de quo quid sit ex fide sanciendum, accipe à Deo per figuram inculcante, sub typo Agni in Paschate immolati. Sic textus: *Caput cum pedibus eius, & intestinis vorabitis.* Vbi tria hæc, caput, pedes, & intestina, tria innuunt in hoc Sacramento deuoranda, id est credenda. Deuoranda ait, & festinanter, non autem masticanda lentè: fidei propterea est omnia sibi proposita, sine sensuum examine haurire, absorbere, & hoc est deuorare; horum autem qui fidei articulos minutatim ad suam trutinam expendunt, & rationis saporem inuestigant, proprium est masticare lentè, quod nauseantium est vitium, ægritudinem sonans, arcet Deus ab hac mensa masticantes, deuorantibus tantùm inuitatis, id est fidelibus, quorum ex Bernardo. *Fides recipit, quod ratio non præsumit.*

Tria ergo sunt vorанda videlicet caput, pedes & intestina, quæ tria insinuant esse credenda in augustissimo Sacramento, scilicet Diuinitatem, corpus, & animam. Quippe tres illæ substantiæ realiter sunt illic. Diuinitas capitis nomine ab Apostolo recensetur. *Caput Christi Deus*: & Salomone vate. *Caput eius aurum optimum.* Nomine pedum corpus denotatur concretum ex carne & sanguine. Intestina demum animam præfigurant, quæ intima cùm sit, rebus etiam intimis coaptatur, qualia sunt intestina.

Accipe autem, quorsum istæ substantiæ omnes in Eucharistia coalescant. Christus Dominus corpus suum tale nobis exhibuit, quale subsistebat, alioquin non tam suum corpus, sed alienum & emortuum dedisset nobis, sic inani dono dementatis: sed corpus eius subsistebat hypostasi verbi, verbum autem est Deus, inde habes duas substantias, scilicet corpus, & Diuinitatem; nam hypostasis verbi quà substat corpus, cum Diuinitate verbi conuertitur, ita vt ex communicatione idiomatum, siue proprietatum, possis eidem affingere supposito vtriusque naturæ attributa: verbi gratiâ, Christus est omnipotens creator, Deus mortuus est, & alia indicantia vtriusque naturæ in eodem supposito commercium. Rursus quia corpus Christi

Iuliani Imperatoris astutia.

S. Hilar. ep. ad Co stantium ex ms ex. lib.

S. Rhemigij prædictio de duratione regni Galliæ.

Gallia deuota in Eucharistiam.

Ex Chronicis Minor. in S. Franc. vita.

Hispaniæ deuotio in Eucharistia.

Diuionis pietas in Eucharistiam.

Ioan Chiffl. in descript. Vesuntina ... in Ann. 1608.

Dolæ pignus sacrũ hostia miraculosa.

Eucharistiæ realitas miraculis comprobata.

Exod. 12.

S Bernard. de 12. gradibus humilitatis.

1. Cor. c. 1. Can. c. 5. Fides Eucharistiæ olim adumbrata typis.

Ex PHILOSOPHIA: *Aristot. l. 1. de anima Budeus lib. de asse.*

Christi erat verè corpus humanum, dicebat enim Christus se filium hominis, forma autem corporis humani est anima, quam Aristoteles vocat actum corporis organici: dato ergo corpore, dedit illud perfectum; perfectum autem non est corpus hominis, nisi ab anima, quæ ideò dicitur Aristoteli Ἐντελέχεια id est perfectio: & vt Budæus opinatur, dicitur anima ab Aristotele Ἐντελέχεια quasi τοῦ σώματος ἐντελοῦς συνοχή, id est corporis perfecti comprehensio; dato ergo corpore perfecto, dedit illud animatum, & ecce tibi animam cum corpore & Diuinitate. Sunt tria hæc deuoranda, id est credenda.

Eucharistia tres substantias cõtinet.

S. Epiph. l. de hæres.

Tres illæ substantiæ, præuisa cautione inculcatæ sunt in lege antiquata, sub typo, præfato capitis, pedum, cum intestinis: præsciebat enim Deus ea Arrij, & Eutychis classe tartarea, sobolem orituram, quæ trium illarum substantiarum veritatem impeteret. In his Arriani dubiam fecêre Deitatem, Christum totum in ordinem, id est in creaturarum plagam relegantes. Antropomorphitæ, Deitatis quidem assertores, sed animæ oppugnatores acerrimi, dicentes Diuinitatem animasse corpus assumptum, & gessisse vices quas obit anima, nostris infusa corporibus: sic corpori sacro Christi formam informantem denegantes, scilicet animam, formam assistentem, scilicet diuinitatem affingebant. Basilides & Apelles de Corpore Christi deliria somniarunt, sicut & Manichæi phantasticum fuisse Corpus Christi, non reale, sacrilegi homines prædicarunt, ideamque tantùm corporis obiecisse mundo, procaci ore blasphemantes, plurimos hoc infideli toxico dementarunt. Sicque vides dæmonem, vt Cerberum tripicitem, in tres Eucharistiæ substantias proteruè debacchatum: sed canis ille ore tabido virus spargens: *Latrare potest*, inquit Augustinus, *sed mordere non potest, nisi volentem.*

Hæreses circa humanitatẽ Christi.

S. August.

Aduersus trinam hanc impietatem prouisum est à Christo Domino, eamet cautione quam idem Reparator hominum adhibuit Petri deliquio. Negarat Iesum Petrus trinâ blasphemiâ; Christus postea rediuiuus ter eum interrogat: *Petre amas me?* Nimirum vt trinæ negationi responderet trina confessio, ita & virulentæ omnes cloacæ hæreticorum, odore tetro voluerunt inficere tres corporis Christi substantias. Putoribus his occurritur, fide exhibita augustissimo Sacramento; balsamum enim gratissimum, & oleum effusum nomen eius. Trina confessio trium substantiarum occludet ostia nostra omnibus hæresibus, iuxta Præcentoris Regis præscium Psalmum, in quo excitat ad triumphum & pæana. *Lauda Hierusalem Dominum.* Habes enim encomij luculentum argumentum hoc. *Posuit fines tuos pacem, & frumenti adipe satiat te.* Pane filiorum opimo pascit, fideque instruit, à foribus tuis hæreticos arcet. *Quoniam confortauit seras portarum tuarum.*

Petri trina confessio.

Psalm. 147.

Denique fidei flores, vt vberes aliquando fructus, fœcundo Sole decoquentur, iuxta hoc meum ex allusione fatidicum elogium.

OCVLI CIRCA DEVM, IN HOC SOLO OPERTVM CASSI, ERVNT CIRCA EVM, IN COELO APERTVM PERSPICACES.

EVCHARISTIA VIVIFICE influit in animam fidelem.

In hac verba:

Ego sum panis vitæ. *Ioan. 6.*

SECTIO II.

VT nullius scientiæ quisquam tentat subiectam materiam, nisi præuio Præludio, ita nec ipsemet Christus de Eucharistia fatur apertè, nisi præmissa de fide præfatiuncula proximâ sectione explicatâ: postea ineffabile mysterium euoluit compendioso stylo. Vide seriem edocentis: *Qui*, inquit, *credit in me, habet vitam æternam, ego sum panis vitæ.* Quot verba, tot mysteria: *Qui credit in me*, Ecce præludium, fides enim præit nostris mysteriis: *Habet vitam æternam*, Eo fidei laureola: *Ego sum panis vitæ*, En causam effectricem omnium præmiorum, imò & pretium regni appretiati: hunc ergo tractatum Eucharistiæ, eo nos quo & Christus tramite decurramus.

Ioan. 6.
Fides necessaria ad Eucharistiæ venerationem.

Mystagogus, seu rituum sacrorum Præsul & Dominus Iesus, Symmystis suis, id est discipulis initiandis his ritibus, mysterium aperturus Eucharistiæ, dicebat, *Vobis datum est nosse mysterium regni.* In præalta materia explananda eloquentiæ phaleras aspernatus, non vsus est ambitioso verborum ornatu, nec in Eucharistia nuncupanda, fastuoso vocabulo delectatus; sed humili dialecto, & schemate simplici eloquendi, Eucharistiam dixit, Panem vitæ. Et reuera omne quod vocauit Adam posterior, est nomen eius.

Accipe ex Philosophia & ex Theologia, diuinos planè seorsus illo vocabulo reconditos: ex Philosophia, nomina sunt signa rerum, & veluti quidam vocales insiti characteres, naturam rei Laconicè prædicantes, iuxta eiusdem Philosophiæ axioma, *Sicut se habet res ad esse, ita & ad prædicari.* Nomine igitur congruo debuit explicari mysterium fidelibus inculcandum. Rursus cùm proprietates fluant ab essentia, quæ ideò saltem naturâ prior est influentus ab ea deriuatis, volens periti præceptoris obire munia Christus & Magister, hocce breuiloquio, ille qui verbum abbreuiatum fecit super terram, & essentiam, & effectus luculentet aperuit.

A nomine auspicemur & frangamus hunc panem, siquidem etiam panem frangere, est annuntiare verbum Dei iuxta illud: *Paruuli petierunt panem, & non erat qui frangeret eis.* Nomine panis, codices sacri omne alimenti genus signant, Hebræorum ritu, qui panem appellant לחם *lehem*, id est alimentum à radice לחם *loham*, id est nutrire: vnde in mundi exordio, etsi nullus adhuc panis existeret, nec multis infra sæculis extiterit, Deus sæuiens in hominem refugam ait: *In sudore vultus tui, vesceris pane tuo.* Illic panis sufficitur pro quolibet alimento.

Ierem. Thren.
Panis nomẽ quare inditũ est Eucharistiæ
Genes. 3.

Ex THEOLOGIA.
S. Thom. 3 p. q. 60. art. 1.
Signum est ratio generica Sacramentorum.

Sed quare inquies inditum est alimenti nomen illi mysterio, quod cùm sit amoris præcipui pignus; aptiùs, vt videtur, erat alio vocabulo prænotandum. Respondeo ex Theologia, Eucharistiam cùm sit de genere Sacramentorum, communem

communem cum eis inducere rationem genericam: ratio autem generica omnis Sacramenti est, vt sit signum; signum autem est res nota, quæ ad cognitionem rei ignotæ conducit: igitur Eucharistiæ Sacramentum debuit esse signum: de ratione autem signi sacramentalis est vt gratiam inuisibilem, tali Sacramento infusam, sensibiliter insinuet, & quasi sensibus ingerat. Hinc factum est, vt Deo largiente nobis suum corpus & sanguinem, ad alimentum, & optimum animarum pastum, tale Sacramentum debuit sibi vendicare nomen, quod animæ saginam & epulas luculentas mentibus inderet; atqui panis nomine, omnis esca denotatur; optimè ergo Panis nomen inditum est mysterio ad animarum escam instituto: Maximè cùm ea, quibus homines vulgo vtuntur, debeant sumi pro materia & forma Sacramenti, ex S. Thoma; in genere vero cibi, nil sit pane communius.

S.Th.3 p.q. 60.art.5.

Ex SS.Patribus: S. Chrysolog. l.sermonum. Zachar. S.August.s.2. in Pascha.

Adde quòd nomine panis aptè denotatur ipse Christus, panis inuolucris obuolutus, Ecclesiaque item, nomenclaturâ panis ritè designatur. Ex S.Chrysologo. *Christus est panis satus in Virgine, in Ecclesia fermentatus, nostris illatus altaribus.* Ex Propheta dicitur frumentum electorum, in mola passionis attritum, iuxta illud. *Attritus est propter scelera nostra.* attritum, lachrymis delibutum & sanguine, in massam coaluit, quæ amoris igne decocta, panem finxit qui ex Chrysologo: *Perpetuam edentes se pascit ad vitam.* Ecclesia verò adumbrata pane, ex eo quòd multa grana, præeunte tritura mitescant & tenuentur in album far, quod lymphatum in coagulum exurgens abit in massam, quæ decocta, panis propriè nuncupatur; ita & Ecclesia ex S.Augustino exurgit ex multis fidelibus, quos humilitatem crebrò inculcans catechumenis suis baptismi tandem aquis alluit, in modum farris albescentes, in massam eos fidelium sic susceptum baptisma fidelium compaginat; denique sic compactos, clibanus charitatis excoquit in mysticum panem.

Ne tamen oculis obiecta species panis vsualis, imponeret menti, nil insolitum inesse speciebus consecratis, panem hunc esse vitæ adiecit, imò & panem viuum: vnde sicut se res habet ad esse, ita & ad operari, panis iste sortietur effectum suæ naturæ consentaneum, id est vitam impertiet, quam nomine ipso præfert. Idem qui & in Eucharistia Deus effictо protoplasto de limo terræ, inspirauit in faciem eius spiraculum vitæ, & in animam viuentem. Hebræa habent רוח החיים *Ruah habaiim, spiraculum vitarum.* Quippe Deus, vt est fons vitæ omnimodæ, non est aliunde petenda quæuis vita, nisi ab eo Rege cui omnia viuunt. Quòd si Dei vnus afflatus, triplex vitæ genus indidit corpori, vegetale, sensitiuum, rationale; quis ibit inficias, homines hoc pane vitali refectos, multiplici vita vegetandos. Imo & vita mortis experte, vt liquet ex præmissis, & promissis: ait enim. *Qui manducat meam carnem, habet vitam æternam.* Dicitur hinc à sancto Ignatio Eucharistia φάρμακον ἀθανασίας, ἀντίδοτον μὴ θανεῖν. id est medicamentum immortalitatis, antidotum contra mortem, nimirū mors quam subit homo pastus illo pane, vitæ est exordium, occasum nescituræ, ex sancto Cypriano. *Quòd interim moriamur, ad immortalitatem morte transgredimur, nec potest vita æterna succedere, nisi hinc contigerit exire, non est exitus iste, sed transitus, & temporali itinere decurso, ad æterna transgressus.*

Genes.2.

Eucharistiæ vitales effectus.

S.Ign.ep.ad Ephes.

S.Cypr.l.de mort.

Medicina faces lucidas offert, beneficio quarum, peruia nobis erit panis istius necessitas. Corpus (inquit ista professio sagax æmula naturæ) constat calido & humido; naturalibus autem & primigeniis hisce qualitatibus, dissidio continuo obnoxiis; fit vt corporea moles pessùm eat, calido depascente humidum naturale. Vt enim ignis oleo lampadis exhausto, sæuit in lychnum, & lychno depasto, demum extinguitur: ita & corpus humido sensim à calido absumpto extinguitur. Vt lethali natura deliquio occurreret, prouida parens, ciborum amplos apparatus finxit ad delectum, vt alimento repararet quisque vires effœtas, propter humidi deperditi ruinam, mortem meditantem: cuius voti vt fieret illa compos, vide sagacis naturæ ingenium, ventriculo escatum coquinæ indidit appetitum, quo stimulatus homo cibos ingerat ori transmissuro ad inferiorem illam officinam: & quia delectatio perficit operationem, cibis saporem adiecit, vt gustus allectus, dentium laborem falleret in attritu: cibo & potu congestis in stomachum, lactea quædam substantia ex digestione superstes impenditur à natura, passa deliquia reparante.

Ex re Medica. Fern.lib 4. Physiologia cap.7. Corporis vita quomodo propagetur.

Vis quidem insita est cibis amica naturæ, atque adeò substantia hinc elicita, vt affinis humido naturali, eius obeuntis vices gerit, & vires emortuas excitat: sed eà virtus adeò parca manu indita est escis, vt nequeant facere corpora æuiterna. Fit enim plerumque vt æstuante calore, humidum nullo suffragante cibo dispescatur, & hinc dispereat homo, quem Deus morti obnoxium sic mulctauit, quia noluit esse æuiternus.

Maiori solertiâ prouisum est animarum sospitati, habet enim ignem sæuientem qualibet anima in sui perniciem; hæc flamma depascens vocatur fomes peccati, corporis & animæ statum labefactans. Quippe corpus libidine vrget & inquinat; animam autem sollicitat multiplici modo: ita vt anima domestico dissidio inquieta, se ipsam nequeat sustinere: hinc Apostoli suspiria. *Sentio aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ.* Digna planè peccati mulcta ex Augustino. *Sic vindicatur in superbum, vt sit sibi bellum, qui noluit habere pacem cum Deo.* Ne ergo hos patiens importunos æstus anima deficiat, itum est obuiam à Deo, iuxta axioma. *Qui dat esse, dat consequentia ad esse.* Ea nimirum quæ conducunt ad talis essentiæ perpetuitatem.

Rom.6.

Eucharistia est corporis & animæ vita.

Pharmacum ideò tale institutum est, vt occurreret vtriusque partis dispendio, dum corpori & animæ mederetur. Hoc autem est Eucharistia, quæ ab effectu dicitur panis vitæ, & quàm aptum sit inuentum istud, collige ex primis rei medicæ rudimentis. Iisdem nutrimur, quibus constamus, vnde piscibus piscescàrne verò caro saginatur. Ergo homo, vt corpore & anima constans, nutriri debet aliquo quod anima constet & corpore, vt vtrique eius parti succurratur. Hoc non præstant edulia quæpiam; nam corpori tantùm instituta ieiunam animam non impinguant: igitur alter pascendi ritus fuit adhibendus, vt homo totus pasceretur; is nimi-

is primitum in quo iam versamur, scilicet panis vitæ, cuius speciebus reconduntur Diuinitas, anima, & corpus Christi: vox panis corpus Christi sonat, congruum ad corpus nostrum sarciendum, vitæ particula pani adiecta, dicit omne vitæ genus, quo particeps est Christus, & Deitatem potissimum, à qua, vt fonte inexhausto, gratiarum omnes limpidi latices ad nos longè latéque deriuantur; ad hos fontes inuitat omnes Christus arentes siti. *Sitientes venite ad aquas.*

Vespasiani liberalitas erga Ægyptios.

Vespasianus lustrans Ægyptum, Ægyptios aliquâ gratiâ volens afficere, dabat optionem dicens: Haurite à me tanquam ex Nilo inundante, & solum vsquequaque fœcundante: ille tamen mortalia dumtaxat potuit elargiri, & ab ipso quidquid potuit effluere, illud fuit potius à nihilo, quàm ex Nilo: Reges enim Deo appositi, nihili æstimantur. A Deo confidenter hauriendum iuxta Isaiam. *Haurietis aquas in gaudio, de fontibus Saluatoris.* Illi soli lemma quadrat ex Camillo, qui puteum pinxit, hoc titulo. FIT PVRIOR HAVSTV: quo enim maior gratiarum prouentus affluit ex Eucharistia, eò Deus procliuior ad nouam congeriem charismatum mentibus nostris ingerendam, adeò verax est illa symbolica putei assertio Eucharistiæ coaptata. FIT PVRIOR HAVSTV.

Isai. 12.

EX SYMBOLIS. *Camillus in symbol.*

Solis virtus mirifica in corpora.

Iatromathematica, seu Medicina Astronomica, vitalis facultatis energiam totam reponit penes Solem, quem ideò viuacem credidit hallucinans antiquitas: imò & adorauit sub ementito nomine Apollinis. Philosophia sagacior, non vitalem asseruit esse Solem formaliter, sed eminenter, id est, nobili quadam ratione ait Solem concurrere cum causis aliis ad generationem viuentium, inspirando vitam, modo quodam anonymo; vnde & causæ æquiuocæ etiam nomenclaturam sortitus est. Mathematica Philosophiæ pedissequa tantùm illi viuifico luminari attribuit, vt si aliquo infante edito recens, gradui ascendenti in horoscopo Sol adiungatur, ex hac coniunctione Astrologus schematis inspector, natum viuacem & longæuum, audaci præsagio pronunciet.

EX MATHEMATICA. *Schonerus l. de iud. c.*

Potiorem longè rationem inferimus, in gratiam Eucharistiæ, ad impertiendum vitam: ibi enim oculis fidei rutilat Sol iustitiæ Christus Deus noster; si ergo quispiam vitale edulium acceperit, quis nisi mentis inops audeat inficiari Solem in coniunctione animæ frequentantis venerabile sacramentum, viuaciorem hanc effecturum, magnos & præaltos spiritus infundendo. Allusit ex symbolo Marchio Pignonius. Palmam ille lineabat, suos dactylos exponentem Soli maturandos, hac epigraphe, NON ALITER. Indigitans eo pacto nos nil inscio Deo Sole nostro posse exercere perfectum. Eiusdem Genij est Camerarij emblema, in quo arbores, suos Soli radianti flores aperiunt hoc titulo. SI SERENVS ILLVXERIT. Cœlica nempe hac luce omnia recreantur.

EX SYMBOLIS. *Typotius lib. symb.*

Ioan. Camerarius centu.

In vitæ typum effluentis ex hoc pane, Codices sacri historias habent hanc veritatem adumbrantes, & vitam inesse pani protestantes. Dauid persequente Amalecitas prædâ graues quam tulerant ab Hebræis, milites eius inuenerunt puerum Ægyptium penè exanimem, ducunt ad Dauidem, quo præsente, vt ait Codex sacer: *Dederunt ei panem vt comederet...... cùm comedisset reuersus est spiritus eius, & refocillatus est, non enim comederat.* Vides animam, illum propè non egisse, quia panem nesciebat: sed vbi ieiunus panem degustauit, in alium mutatus est virum, imò & Amalecita domino suo abiurato, Dauidi adhæsit, à quo panem acceperat. Plenè id quotidie in Ecclesia adimpletur: multi in via mandatorum Dei patiuntur crebra deliquia, sed pio aliquo suasore, sacris tandem sistuntur altaribus, reficiendi pane viuifico euadunt in alios viros & Sathanæ dominio abdicato, æternis sese Christi mancipant obsequiis. Rursus Elias Reginæ homicidæ lethalibus petitus insidiis *Petiuit animæ suæ vt moreretur.* Sicque vitam pertæsus obdormiit impastus, languenti adfuit Angelus; panem subcinericium apposuit, quò recreatus Elias, mortis quam meditabatur oblitus. *Ambulauit in fortitudine cibi illius vsque ad montem Horeb.* Quæris vnde morti æternæ fiant obnoxij plerique mortalium? totam hanc excitat Tragœdiam infida Iezabel, caro scilicet animæ perduellis. Videre est multos libidinis æstu saucios, suæ salutis incurios, de vita æterna planè desperate: hi reuerà non petunt animæ suæ, sed procurant vt moriatur, hæc æternùm luitura flammis tartareis scelera, quæ contraxit igne luxuriæ. Sed Deus qui calamum quassatum non conterit, neque lychnum fumigantem extinguit, Angelum cuique tutelarem addixit, qui nos sollicitet ad panis vitæ communionem, cuius frequentia, multi decurrunt inoffenso pede sibi hactenus inuios virtutis calles.

Panis virtus salutaris.

Reg. 30.

3. Reg. 19.

Caro infensa est animæ.

Epularum regiarum fuit hoc vitale decus, vt in his, libertas mancipiis, vita sontibus, multæ denique gratiæ petentibus, decreto regio sancirentur: ita vt Persis Regibus in epulo regio nefas esset facere quidpiam inconcessum. Hoc ritu Hebræis minimè incognito Magdalena animæquior facta, ad epulas venit, quibus aderat Christus, certa de mensa cui assidet Christus nihil nisi vitale deriuari, fidem eius rei exitus non elusit. Audi Chrysologum. *Ad Pharisæi mensam venit Christus, non vt carnalibus epulis repleretur, sed vt in carne negotium cœleste ministraret, neque vt probaret posita humanitus ante se, sed post se gesta diuinitus approbaret; Venit mulier satisfactura Deo, non homini placitura: venit pietatis illa, non voluptatis exhibitura conuiuium. Dum taliter apportat diuinis oculis cibos, totas misericordiæ copias sic reportat.* Non passus est Christus in aliud tempus gratiam protelari, nesciunt quippe repudium Epulæ Christianæ: ideoque Magdalenæ ingressus ad Christum conuiuantem, fuit à morte regressus, vt ait Damianus. *Sine vllo interuallo coniunguntur, & lachryma peccatricis, & indulgentia Saluatoris.*

Persæ in epulis liberales. Ex Historia. *Herodot. l. 9.*

Luc. 7. *S. Chrysol. serm. de Magd.*

S. Damian. serm. de Magd.

Gens Abydena ritum habebat in Epulis, mysterio nostro quid affine redolentem: nempe sub finem epularum, coronas apponebant, & puerum egregiâ formâ cuique osculandum porrigebant. Quid hoc ritu fuerit abditum, totum illud fuit apud Abydenos, quibus non est quod inuideamus coronâ dignatis & osculo infantis Angelica specie coruscantis. Epulæ nostræ, pane vitæ illustres aliis omnibus præcellunt: illic non osculandus modò, sed pectore recondendus datur Deus speciosus forma præ filiis hominum, cuius pignora amoris exhibita in hac

Suidas in prouerbiis. Abydeni in epulis coronas adiiciũt.

hac mensa, suauiora sunt quibuslibet amplexibus, teste anima, sponsi sui amore æstuante in Epithalamio sacro, & Eucharistiæ delicias sub osculi typo prælibante. *Osculetur me, inquit, osculo oris sui, quia meliora sunt vbera tua vino, fragrantia vnguentis optimis.* Et infra sui impos, ob dilecti feruidos æstus amoris, in has erumpit voces indices desiderij inquieti. *Quis mihi det te fratrem meum sugentem vbera matris meæ, vt inueniam te foris, & deosculer te? & iam me nemo despiciat, apprehendam te, & ducam in domum matris meæ.* Sciebat sponsa fatidica, vbi Christus in domo Ecclesiæ Matris nostræ foret, eum sui copiam facturum in Eucharistia, & in castos ruiturum amplexus.

Cant. 1.

Cant. 8.

Cupientibus coronari in hoc conuiuio, est quod abundè faciat satis, sicut & apud Abydenos. Etenim ex hoc pane gratiarum affluxus animas efficit victrices vitiorum, quibus sese antea mancipatant: vincere vero idem est, atque coronari, iuxta illud Iacobi. *Beatus vir qui suffert tentationem, quoniam cum probatus fuerit, accipiet coronam vitæ.* Etiam hoc pane vitæ, fieri roboris incrementum præfatus est Dauid. *Panis cor hominis confortet.* Et ne vagemur in coronis perscrutandis, in aperto est corona apposita mensæ sacræ, ex instituto Dei, sic ideam mensæ panum propositionis adumbrantis. *Facies mensam de lignis setbim, & inaurabis eam auro purissimo, faciesque illi labium aureum, per circuitum, & ipsi labio coronam interrasilem, altam quatuor digitis, & super illam, alteram coronam aureolam* (& paulo post) *& pones super mensam panes propositionis in conspectu meo semper.* Rursus eâdem sanctione Dei, Arca mannæ conseruatrix erat coronata. Ex prælibatis liquet, in veteri lege coronatis rebus Eucharistiæ typo sacris, Coronas inesse multiplices viuifico pani, cuius olim ipsa meruit vmbra coronari.

Iacob. 1.

Psalm 103.

Exod 25.
Arca coronata quid significet.

Et si cæcutierit Græcia gentilis, tamen ex vicinia Hebræorum, apud quos Dei notitia rutilabat, aliqua fidei nostræ mysteria prælibauit. quæ tesseris quibusdam hieroglyphicis adumbrauit. In his est hæc discursui de coronis consentanea valde figura Symbolica, ex Typotio. Solem (inquit ille,) aliàs veteres illi Mystæ pingebant in corona, cuius contextura erat ex spicis triticeis: quid autem velint innuere coronando spicis hoc luminare maius, est adhuc in abdito, etsi cuique fas sit, has segetes ingenij falce demetendi. Nemine hoc emblema dissoluente, tentabo pro viribus. Etenim Sol, ex spicis ipsum ambientibus, multiplices intellectui meo radios ingerit, & sensus idoneos isti sectioni. In primis, spicæ sunt Symbolum vitæ nostræ, quæ stat alimento: alimentum autem communius, est panis ex tritico, spicis edito: spicarum verò genitor est Sol, quia semini collaborat, & ad perficiendas eas conducit quammaximè, solem coronare spicis est ei vitæ nostræ ortum, seriem, & omnimodum planè contextum dedicare. Vt enim Paulus discipulos suos vocabat gloriam suam, & coronam, quia ad eorum esse spiritale operam suam sedulus impenderat: ita & nos Solis corona sumus, quia victui nostro studet, è terræ intimis eruendo; In cuius fidem tholo eius pensiles spicas appendimus, sicque vides panem Eucharisticum, quo vita Christiana sospes

Typotius initio lib. 1.
Sol olim pictus in corona spicea.

est, habere à Sole quòd sit viuificus, id est habere à diuinitate quòd sit vitalis, sicut habet à terra vt sit panis triticeus, id est habet à natura humana quòd sit corpus carne & sanguine coalescens.

Circa coronam hanc spiceam subiicio corollarium, quo probabo coronas inesse sanctissimo sacramento. Sic itaque discurro. Etsi Deus vt causa rerum omnium præpotens & effectrix, virtutum & actionum quas exerunt causæ subalternæ, sibi iure optimo vendicet decus & coronas: nam quidquid corona dignum est, à Deo illam dignitatem emendicat, cui omnes sunt coronæ deferendæ, instar viginti quatuor senum in Apocalypsi coronas suas deponentium ad pedes ipsius Dei coronantis quicquid est coronatum. Tamen ex coronis Deus hanc selegit, quæ emergit ex actione, in qua plura deitatis elucent attributa; sicut etsi Rex in ditione sua, Ducis, Marchionis, Comitisque coronas cuique plagæ superimponat gentilitiis parmis, atque vrbium laterculis; tamen derelictis coronis inferioribus Ducum, Marchionum, & Comitum; assumit eam tantùm quæ magis arridet, scilicet regiam, quæ competit ditioni ex qua supremæ potestatis decus est penes eum, cui competit eius dominium: ita & Deus aliis quasi dissimulatis insulis, & honorum insignibus debitis ipsi, vt rerum omnium architecto, coronam Sol ille iustitiæ, sibi spiceam circumducit emergentem ex instituto sacramenti, in specie panis oriundi de spicis triticeis.

Apocal. 4.

Enimvero Dei attributis vbique micantibus, sicut & Planetis in æthere, in confesso tamen est apud omnes, nitere nobis ampliùs, & nostris mentibus luculentius ingeri omnia quæ Dei sunt, ex sapore panis consecrati, quàm ex classe tota rerum orbe toto diffusarum: quo fit, vt corona spicea Solem circumagat, in spica & tritico triumphantem, & licet Sol omnia exerat vitalia, suis radiis influendo; vtilior tamen, & gratior est emergente spica, ex qua beneficus hic Planeta contexit spiceam hanc coronam.

Quisquis ergo teneris desiderio coronarum, seu vitæ coronandæ, accede ad hunc panem, cuius arca & mensa coronantur; imò & spicæ, coronæ faciunt contexturam. Lubet exclamare cum S. Augustino. *O si possemus homines excitare, & cum eis pariter excitari, vt tales essent amatores vitæ permanentis, quales sunt vitæ fugientis!* Sapientia posuit mensam opiparè apparatam, clamitat in plateis, præconum eius ora raucedine iam fatiscunt; pauci tamen appetunt has epulas, rerum aliarum & vilium conuictu deprauati: & hinc hominum genus imbecille, eamdem ob causam quam sapienter intulit Medicus solers.

Ex SS. PATRIBVS.
S. August.

Prou. 9.

Peregrè proficiscens Medicus quidam, diuertit ad oppidum, cuius vt vidit incolas lurida facie, & oculis bile effusa croceis, sciscitatur quibus edulis & quo potu vitam sustentarent, iubet adferri quibus victitarent, & his subiectis examini, ait: O ciues, quamdiu malè poti, & malè pasti, tamdiu ægra valetudine vitam agetis infœlicem! Ita & nos, quamdiu parum solliciti de hac mensa, rerum externarum tenebimur appetitu, tamdiu infirma erimus salute, & nutante vestigio in virtutum tractu,

Medici cuiusdam sententia de ciuibus ægrotis cuiusdam oppidi.

crebris

crebris lapsibus, id est noxis sæpe repetitis, sacram hanc luemus inediam, quam vt leuemus, panem hunc Deus quotidianum fecit. *Si ergo* (inquit Ambrosius) *quotidianus est panis, quare illum post annum sumis? Quotidie sume, vt quotidie tibi prosit.* Creaturæ fastidium ingerere quidem, sed non possunt plenam voluptatem, iuxta illud Isaiæ prævidentis fore vt aliquando multi virum vnum sollicitent ad regnandum; sed is regnum abdicabit, dicens: In domo mea non est panis, non sum Medicus. Idipsum creaturæ omnes ingeminant, vt ab eis delicias: aurum, caro, & hominum aura popularis, singula quæque clamant, medelæ artem non callemus, vitæ tuæ ruinas non est nostrum reparare, vade ad Eucharistiam sacrosanctam, illic est panis, & vtique panis vitæ. Ego item humilis Ecclesiastes in choro præconum verbi Dei, occino sicut anser inter olores.

S. Ambros.

HOC PANE TE IPSVM PASCE, VALES,
POSCE QVIDQVID VOLES.

MAIORI CAVTIONE ACCEDENDUM est ad Eucharistiam quàm Iudæi ad suum Manna.

In hæc verba:

Manducauerunt manna in deserto, & mortui sunt.

SECTIO III.

Eucharistiæ cum manna relatio.

Esto, peritus sit artifex aliquis pictor, si tamen vult edere artis suæ aliquod specimen egregium, illud omne auspicatur à tenui linearum tractu, quo figura subobscurè adumbrata, rudem sui speciem ingerit oculis, ideam operis in tabella rimantibus. Lineata pingui Minerua hæc figura, demum penicillo superinducto suis coloribus induitur: sicque æmula naturæ, homines ementitur, nec vnquam sine linearum aliquo prævio præludio, edita est aliqua species egregia. Simili syntagmate, & contextura, Deus speciosa quæque edidit. Verbi gratia in baptismo, & Eucharistia velut in duplici cardine tota vertitur Ecclesia. Duo hæc potissima sacramenta, Deus olim figuris, veluti lineolis pictor ingeniosus adumbrauit, vt SS. Patrum cœtus sacer collegit ex scriptura.

Baptisma quibus figuris fuerit adumbratũ.

Ideas sui præuias habuit Baptisma, easque multiplices. Prima est Gen. 1. *Spiritus Domini ferebatur super aquas.* Et hæc est figura baptismi, in quo est aqua Spiritu sancto desuper incubante, vt figuræ verba hebræa sonant ורוח אלהים מרחפת *Veruah Elohim merahepheth,* id est, *Spiritus Domini incubabat.* Quasi Spiritus sanctus ex tunc incubaret aquis, vt eos ex hoc diuino fotu in baptismo fœcundaret, vt benè S. Hieronymus ex Hebræo fonte speculatur. Et Tertullianus viuificandi energiam aquis insitam, reponit penes Spiritum sanctum. *Ne mirum sit in Baptismo, si aquæ animare possunt.* Alia figura est circumcisionis impositæ Abrahamo, & toti prosapiæ. *Circumcidetur ex vobis omne masculinum, & circumcidetis carnem præputij vestri, vt sit in signum fœderis inter me & vos.* Fuisse

EX SS. PATRIBVS. S. Hier. l. qu. in Gen. Tertull. l. de Baptismo. Gen. 17.

autem figuram ait Apostolus ad Coloss. *Circumcisi estis, circumcisione non manu facta, in expoliatione corporis carnis, sed circumcisione Christi consepulti es in baptismo.* Rursus idem Apostolus baptismi figuram fuisse, submersionem hostium Israel in mari rubro, & transitum impunem filiorum Israël affirmat, qua peccatorum in baptismo submersio denotatur, animâ sic sospite ex fontibus sacris emergente. *Omnes in Mose baptizati sunt, in nube & in mari* (& paulo post) *hæc omnia contingebant illis in figuram.* Mare rubrum lethale Ægyptiis, baptismum delineat, peccatorum ruinam: nubes obumbrans, Spiritum sanctum inuoluit, vitalibus aquis incubantem, ita SS. Patres Cyprian. August. Hieron. qui plures adhuc baptismi figuras agnoscunt.

Coloss. 2.

1. Cor. 10. S. Cypr. l. 4. ep. 7. S. Aug. tract. 11. in Ioan. S. Hieron. ep. 83. ad Oceanum.

Eucharistia etiam suas habuit ideas, Euangelio præeuntes & varias. Puta agnum Paschalem, panes propositionis, panem & vinum Melchisedech. Sicut enim Sol orbis hemicyclum, ex oriente lustraturus, præalta montium iuga versus occasum illuminat, antequam rutilus plenè in oriente niteat: ita & hostia sacra, antequam vertici sacerdotum irradians, clarata coruscarit in Ecclesiæ exordio, & fidei oriente, lucis præmiserat antea radios versus occasum, scilicet. Synagoga vergens ad occasum, præsensit hos aliquando ex Eucharistia radios effluentes, & pellucidi magis, in manna coruscant, quibus est hæc sectio integra mancipanda.

Exod. 12. Exod. 25. Genes. 14. Exod. 16.

Sui ipsius effigiem adumbratam agnouit Dominus Iesus in Manna Iudæorum, & vtrumque, scilicet Manna & panem, vt corporis sui *ἀντίτυπα*, & genuina signa sociauit, in eo sermone quem habuit de corpore suo sacro; panis huiusce vitalis specie recondendo. *Patres vestri manducauerunt manna in deserto, & mortui sunt; qui manducat hunc panem, viuet in æternum.* Et Paulus eleganter edocens Corinthios, nos corum habere Corpus, quorum Synagoga tantùm fruebatur vmbris, Eucharistiam Mannæ opposuit, Adstipulatur classis vniuersa Patrum affirmantium Manna fuisse Eucharistiæ Symbolum speciosum. In his sunt SS. Chrysost. Cyrill. August. & Theophylact. item Ambros. lib. 5. de sacr. cap. 1.

Manna typus Eucharistiæ.

Ioan. 6. 1. Cor. 10.

Manna datum est Hebræis in deserto degentibus, & illac in terram manantem lacte, & melle meantibus, superatis antea maris vorticibus Ægypto lethalibus, Hebræis autem innoxiis. Ita & Eucharistia datur prævio baptismate, eis qui anhelant ad patriam, quam torrens voluptatis alluit, vt regius Psaltes canit, *Inebriabuntur ab vbertate domus tuæ, & torrente voluptatis tuæ potabis eos.* Rursus habuit hoc singulare Manna, vt licet alij aliis excederent in eo colligendo, vna eis & eadem mensura superstes esset, in quo videre est Eucharistiæ virtutes, & effectum eumdem æquè profluentem ex minori hostia quàm maiori. Denique non vacat mysterio, Mannæ contemptus, *Anima nostra nauseat super cibo isto leuissimo,* Siquidem hæreticorum, imò & tepidorum fidelium signat Sacramenti huius fastidium.

Psalm. 35.

Num. cap. 21.

Potissimum verò Dei intentum, & meo instituto morali congruum fuit, vt fideles se accingerent ad accessum corporis sui sacrosancti,

Exod. 16.

Mannæ collectio qua cautione fiebat.

simili cautione, qua Iudæi suo Manna fruebantur. Tria autem sunt præuia in collecto Manna, moraliter expendendā. Primum est in Ægypto nequaquam pluisse Manna, at tantùm in deserto, post missas helluonum ollas adiposas, amandatis Ægypriis, eorumque plagâ in æternum abiuratâ. Alterum est, rore præambulo, Manna solitum illabi. Tertiùm demùm, antelucanis horis, albescente cœlo, & inscio Sole colligendum Manna: vtpote, quòd Solis æstu liquescebat, quæ omnia exquisitam cautionem clamant, ad accessum huius Sacramenti: quippe gratia, aliarum formarum instar, abhorret ab obice; nesciunt scilicet coïre contraria in eodem subiecto.

Ex theologia.

Gratia prima non cadit sub meritum.

Sotus lib.2. de Nat. & gratia cap.4. Sess.6. c.8. Hosius c.73. Cōfess. Polon. In 1.2. quæst. vltima.

Theologia disceptatrix, quam scholasticam vocant, reuocat in dubium dispositiones ad gratiam; imò ne dispositiones illæ, meritis eam nostris subiiciant, & sic gratia non sit gratis data, negant gratiam iustificantem hominem in peccato lethali, ex aliqua dispositione dependere: & Hosius in Confessione Polonica ait eam fuisse mentem Concilij Tridentini. Vt huic doctrinæ faces adiiciam, vnum hoc ratum esto: Nullis naturæ solius viribus exertis posse quempiam mereri de congruo gratiam iustificantem, ita vt quis natura inclinante paupertem sustentans non inde possit dici dispositus ad gratiam, ita Thomistæ omnes. Quia dispositiones ad gratiam, & ipsa gratia habent se per modum motus, & termini, & sic vnius eiusdemque rei rationem induunt: cum ergo gratia sit ordinis supernaturalis, & opera ope naturæ solius exerta, inferioris sint ordinis; non possunt in eodem conuenire.

Quid ergo, spei animæ noxis lethalibus irretitæ, an via inuia illi ad pabulum vitæ, siquidem solis naturæ viribus exhaustis innixa, etsi præfatas dispositiones Mannæ decurrat, cassus erit labor, & cum Iob lugebit menses vacuos, & noctes laboriosas. Minimè verò perperam erit industria pœnitentis: nam aliud est agere ex mera natura, aliud ex gratia Dei comitante. Verbi gratiâ, dolor peccati conceptus formidine pœnæ infernalis, etsi non iustificet hominem sic attritum, non est opus meræ naturæ, sed actus gratiæ excitantis, fluentis ex habitu fidei, quo anima peccato saucia, credens Ecclesiæ, abhorret à pœna æterna. Itaque stimulis acta, & gratiæ excitanti cooperans, si se accingit ad Exomologesim præuio examine, tota illa series actionum erit dispositio merens ex congruo gratiam iustificantem, quam etsi non mereantur opera merè naturalia, merentur tamen ea quæ eduntur ex habitu fidei, & gratia Dei auxiliante; hæc autem gratia Dei præstò est ipsissimet sceleratis, imò & inuitos sollicitat, inquit Bernardus. *Non petentibus, sed impetentibus; non inuocantibus, sed prouocantibus; non interpellantibus, sed repellentibus Deus impertit gratiam*, supple excitantem, non autem iustificantem, quam posse de congruo nos mereri, per opera ex fide; & gratia Dei comite, assertum est sancti Thomæ in 2. distinct.27. art.4. ad 4. S. Bonauent. in 4. distinct. 15. 1. parte. Deo igitur propitio atque opitulante, nam ex Bernardo, *Conatus nostri nulli sunt si non excitentur, & cassi sunt si non adiuuentur*, prima cautio ad colligendum Manna erit exitus ex Ægypto, & is fiet Confessione exquisita: ea

S.Bernard.

S.Thom. S.Bonauent. S.Bernard.

Eucharistiæ sumptio quas cautiones prærequirat.

nimirum abiurantur Ægyptij nempe dæmones & eorum pedissequæ voluptates, sycophantæ omnes nundinatores animarum, ollarum pabula noxia, & cupediæ omnes addictæ ventris obsequio. Exomologesi absolutâ, expeditus à remoris vota tua tardantibus, maris rubri fluctus tumidos permeabis innoxius. Fauet Psalmographus, *In exitu Israel de Ægypto, domus Iacob de populo barbaro: Facta est Iudæa sanctificatio eius.* Iudæa Hebraicè confessio est à radice *Iadah* ידה *confiteri*, & sicut non est quis in Iudæa, nisi Ægypto derelicta: ita nec quis potest frui beneficio Confessionis sanctificantis animas, nisi vale dicto peccatis & sequelæ.

Psalm 113.

Cōfessio necessaria ad Eucharistiā sumendam.

Ex Iure Canonico.

Non quiuis Ægypti recessus, sed is qui aquis ducit in Iudæam, animæ suadetur, id est non quæuis Confessio delictorum, viam sternit ad Synaxim sacram, sed ea quæ lachrymis delibuta tædium clamat vitæ reprobæ, actæ antea dispendio salutis æternæ. Huius Confessionis ideam, vitæque pœnitentis accipe ex Psalte pœnitente, *Delictum meum cognitum tibi feci, & iniustitiam meam non abscondi.* Vis lachrymas, *Gemitus meus non est à te absconditus. Lauabo per singulas noctes lectum meum, lachrymis meis stratum meum rigabo.* Hanc Confessionem lachrymis testatam exigunt Canones sacri. Canone perito ex S.Augustino. *Quem pœnitet, omnino pœniteat, & dolorem lachrymis ostendat.* Lachrymis intellige dolorem intimum, quem si oculorum profluuio signare non potes, corde saltem contrito protestare, iuxta Psalm.50. *Cor contritum, & humiliatum non despicies.*

Psalm.31. Psalm 37. Psalm.6. De pœnit. distinct.1. Quem pœ. S.August. l. de pœnit.

Ex SS. Patribus:

S. Isidorus l.1.cap.12.

Iudæam esse sanctificationem, id est ingeri sanctitatem Confessione hac lymphata, audi Chorum SS. Patrum, idipsum vno ore concinentium. S. Isidor. sic fatur, *Confessio sanat, Confessio iustificat, Confessio peccatis veniam donat, omnis spes in Confessione consistit.* Cassiodorus, *Mira compensatio, stupenda vicissitudo, Domino suo proprio mala dicere, & ab eodem præmia salutis accipere, quis non incitaretur illi ad præmium confiteri, cui non possit negare quod fecerit?* Idem, *O ingeniosa simplicitas & mille tergiuersationibus cautior puritas, manifestare delictum, illis non iudex, sed aduocatus est Christus; qui se propria confessione damnarunt.* Rursus, *O beata Confessio, quæ æternum tollit opprobrium, nam quidquid reatuum inuenerit pœnitentia, perpetuis sæculis reddidit absolutum.* Denique decretum est irreuocabile Dei in Canone rescriptum, & ex Ambrosio descriptum, *Non potest quisquam à peccato iustificari, nisi peccatum ante fuerit confessum.*

Cassiodor. in Psalm.118.

Confessionis efficacia.

Idem in Psalm.31. Idem in Psalm.77. De pœnit. dist.1. Non potest S Ambros. de paradiso.

Nec est pudori parcendum; eluendus est lachrymis rubor hic lethalis. Vbi sponsus ex erubescentia vidit Sponsæ labia purpurea, *Labia tua sicut vitta coccinea*, ea illico vidit labia candida sponsi sui, *Labia tua sicut lilium*, quia Confessio pudibunda, candorem absolutionis exigit à Deo condonante; scilicet ex Bernardo. *Quantùm displicet Deo impudentia peccatoris, tantùm placet verecundia confitentis.* Demum pudor hic abdicandus est, gehennæ metu & spe regni, cuius fiunt compotes omnes ingenuè confitentes.

S.Bernard. serm 3 in Cant.

Ex Historia:

Cæsar Nostradam. in historia Prouincia anni 1285.

Hac spe regni sollicitata virgo quædam speciosa, omnem ruborem absterfit. Carolus Valesius, Regis Philippi primogenitus, deperibat

Caroli Valesij industria, vt resciret an sponsa claudicaret.

peribat Clemenceam Regio stemmate Siciliæ illustrem, filiam Caroli Secundi Siculi Regis; sed quia Carolus ex quo Clemencea nata, pede breuiori claudicabat, timuit Princeps Gallus ne Virgo regia, ementito gressu sese rectam simularet; itaque vbi de fœdere & nuptiis conuentum est, ea clausula apposita est, vt virgo coxendicis pateretur inspici contexturam, an hæreditario fato næuum hunc illa contraxisset: nefas enim esse fœminam claudam Galliæ Reginam esse. Erubuit virgo audiens nuditatem, sed vbi resciuit hac nuditate aperta, parari regnum, exclamat; Præstò sum, examen subitura, sicque nuditatis præmium accepit Regem in sponsum, cuius diademate texit ruborem, gaudia sua remorantem. Manet eadem sors animas pœnitentes, meditantes accessum, & oscula Christi in Eucharistia, vbi sacris hymenæis homines Diuinitati sociantur indissolubili nexu, eâ cautione tamen, vt semotis arbitris, anima quæuis sacra spirans connubia, exponat se nudam sacerdoti à Deo delegato, an aliquos contraxerit næuos communes Adami prosapiæ, qui ex lucta cum Angelo delusore claudicans, sobolis vniuersæ, vtroque pede decurtato, gressus nutante vestigio deformauit, vt scitè Israëli, mystico sale exprobrauit Elias. *Vsquequo claudicatis in duas partes?* Erubescit sanè anima, ictu lethali saucia, & suæ nuditatis arbitrum sacerdotem pudibunda reueretur, rubor hic non est color virtutis sed vitij emergere metuentis. Elue, ô anima, pudorem, quem si non tergis, euader te de libro viuentium: audi Angelum custodem tuum, & pronubum ad nuptias vrgentem. *Aptate lampades vestras, Ecce sponsus venit, exite obuiam ei.* Vt lampadis examine, nuditas aperta diademate præmietur.

Cōfessio pudorē nescit.

3. Reg. 18.

Matth. 25.

Nec est nuditaratis exploratæ vlla metuenda catastrophe, aut exitus infaustus, sors nostra beatior est ea Siculæ Virginis, in qua si inspector deforme quidpiam inuenisset, illud tamen inspectione sua minimè diluisset, atque adeò Regia Virgo examine verecundo exacto, macula non abstersa à spe regni penitus excidisset. In exomologesi verò secus accidit, vt anima fœdis vitiorum maculis tota turpis & infamis, lampade aptata, id est facto examine mentis suæ sibi malè consciæ, vbi maculas aperit inspectori seu sacerdoti, maculæ omnes ex pudore rubeæ dealbentur; Deo illud protestante. *Si fuerint peccata vestra, vt coccinum, quasi nix dealbabuntur, & si fuerint rubra quasi vermiculus, velut lana alba erunt; si volueritis, & audieritis me, bona terræ comedetis.* Audis epulas in bonis terræ comedendis, si Deum audieris prouocantem ad lauacrum, in quo peccata omnia pudore purpurea, præmissa Confessione postmodum absolutione dealbantur, vt occinunt omnes Sancti Scholiastæ. In his audi exultantem S. Augustinum Confessione dealbatum, *Non operui sed aperui, vt operires, non celaui, vt tegeres; nam quando homo detegit, Deus tegit, cùm homo celat, Deus nudat, cùm homo agnoscit, Deus ignoscit.* Idem Augustinus lethalia sciens esse symptomata erubescentiæ, ora confitentium obturantis, subiicit hæc quæ ex eo redacta sunt in Canonem. *Erubescentia ipsa, partem habet remissionis; ex misericordia enim hæc præcepit Deus vt neminem pœniteret in occulto; in*

Isai. 1. Confessionis pudor est maximè salutaris.

S. August. in Psalm 31.

Ex iure Canonico. De pœn. dist. 1. Quem pœn. S. Aug. lib. de pœn.

hoc enim, quod per seipsum dicit sacerdoti, & erubescentiam vincit, timore offensi, venia fit criminis, fit enim veniale per confessionem, quod criminale erat operatione, multum enim satisfactionis obtulit qui erubescentiæ dominans, nihil eorum, quæ commiserit, nuntio Dei denegauit. Hæc Augustinus, qui erubescentiæ tædia expertus, multus est in ea diluenda, quia dæmon totus est in ea peccatoribus aspergenda; vt cuidam olim Sancto præostendit Deus.

Vidit vir Sanctus dæmonem in cœtu fidelium, qui in Ecclesia adunati Exomologesim meditantes, accingebant se ad pœnitentiæ Sacramentum. Rei nouitate perculsus vir pius Sathanam interrogat, quid illi in loco hoc sacro? Ille ait. Insto ego restitutioni, nam pudorem quem sum ab anima peccante suffuratus, in eamdem animam refundo confitentem. Fidem, heu & indubiam facit visioni, mutila Confessio plurium reproborum, quos peccare delectat, & pudet Deo propitio confiteri, in quos inuehitur sic Augustinus, *De vulnere ipso non erubescis, & de ligatura vulneris erubescis.* Huc accedit, animam lethali silentio non excidere tantùm à regno, sicut excidisset Clementia Virgo Regia, si fuisset nuditatis impatiens; sed hanc vt reprobam, flammis æternis addicendam esse, oris sui malè taciti vitio. Vbi eadem anima verecundè loquax in hoc Sacramento, Clementiæ nomen sortitur & effectum, deifico dignata thoro, et sacra connubia procurante ineffabili Sacramento.

Confessioni dæmon pudorem adiicit insalubrem.

Lachrymas etiam vt indices Confessionis ingenuæ, Deum à nobis exigere præambulas ad sacram Synaxim, liquet ex rore quo terra madebat ante illapsum Mannæ. Quasi insinuaret Deus artifex Mannæ, Corpus suum in Manna adumbratum non reponi in animas, nisi lachrymarum profluuio illæ madeant & rigentur: in huius rei typum dictum est Adæ. *In sudore vultus tui vesceris pane tuo.* id est, lachrymis vbertim fluentibus fiet aliquando, vt panis sacer abundè delibutus noxam diluat pastus, quam tu contraxisti ex edulio pomi homicidæ.

Exod. 16.

Genes. 3.

Physiologi, naturæ seduli scrutatores, aiunt Cygnum animal niueo candore præfulgidum, opimè inescari pane, sed non esurum panem, quin aquis prius illum intinxerit. Si licuit Salomoni mittere pigrum ad formicam impigram, vt vel sic esse sedulum edoceret: quidni & mihi concessum, atentes homines & fusca specie nigricantes sugillare, vt consulant Cygnum, cuius ritu panem sacrum fletibus aspergentes, illa possint demum aspergine dealbari. Arenti quippe solo non mandatur istud frumentum electorum.

Libro Ornithogoniæ cap. de Cygno.

Norunt agricolæ sacrum istud dogma, ex praxi quam sequuntur in semine terris committendo; Vergiliarum illi præstolantur occasum, ne dispereant sata bouumque labores. Ex Mathesi namque constat Vergilias, & Hyadas in eadem Constellatione Tauri, occidere in Autumno, suóque occasu inundare agros, qui aptiores inde sulco, & semini excipiendo, ex illo profluuio fœcundantur. Ideoque stellæ hæ dictæ Hyades, id est, pluuiales, ἀπὸ τοῦ ὕειν, à pluendo: & Poëta, *Hyadas Graius ab imbre vocat.* Eo planè modo frumentum istud electorum

Ex Mathematica: Hyginus in astronom.

Ouid. lib. 5. Fast. Hyades vnde dictæ.

excipi debet: nempe, corde diffecto contritionis sulco prævalido; & vt corda rimas agant, & dehiscant in scissuras, aratro peruia dissulcante, cogita Hyades in occasu. Hyades septem sunt stellæ rutilantes, referunt hæ septem virtutes præfulgidas, æmulas septem vitiorum lethalium. Hyades in occasu suo cient ventos: aër flabris australibus actus, colligit nubes, & hæ imbre graues in pluuias longè latéque dissoluuntur. Ita & si mediteris, ô anima refuga, te vitiis addictam, habuisse virtutes in occasu, suspiriorum flabra excitabis. hæc idea salutaris: sicut experta est ea quæ se peccatricem ementita, licet esset tota speciosa, clamat: *Veni auster, & perfla.* Æstus illi, animam perurgentes, nubium id est actuum noxiorum globos oculis obiicient, qui inde liquati largos emittent fletuum imbres, aptos cultui quem exigit præuium sibi, panis hic vitalis. Sanitatis fortè è re medica mutuatæ, potior erit probatio, si corporis & animæ dispar minimè sit ratio in pascendo: præsto sum, & explicó panem Eucharisticum, præuio tote lachrymarum suas vtilius exerere vires, si sic madidus assumatur, ab anima alias humore noxio imbecilla. Hippocratis est decretum, fluida facere purganda corpora, quod & alibi sic Πέπονα φαρμακεύειν, καὶ κινέειν μὴ ὠμά. *Id est, concocta purgare oportet & mouere, non cruda.* Galenus hic intelligit ea concocta, quæ expulsione facilia, naturæ cedunt enitenti secernere omne quod dissoluit corporis eucratiam, id est habitum sincerum, & valentem. Naturæ dubiæ adsunt medici, vt præstò est obstetrix parienti, vt coctionem hanc humorum iuuent: syrupos, apozemata, iusculos diureticos tempestiuè decernunt sicque facto corpore fluido σώματος ῥυσ, ait Hippocrates, pharmacum præbent ad sanitatem institutum. Audisti ex S. Ignatio Eucharistiam esse pharmacum immortalitatis, φάρμακον ἀθανασίας; vt peccati reliquias omnes abstergas, lachrymis residuum omne dissolnito, eo enim stillicidio, peccati fomes, & igniculus scintillans extinguetur, animaque fletu facta liquidior, fiet huius pharmaci suffragio viuacior.

Cant. 4.

Ex re medica.

Hippocr. lib. Aphor. 1. Aphor. 22. Galenus hoc loco.

S. Ignat. ep. ad Ephes.

Aquarum cum Eucharistia commercio, suffragatur Symbolum in icone cusum pro Epinicio, & titulo victoriarum Henrici quarti Galli hoc æuo potentissimi Regis. Symboli ista erat facies. Sol nimirum superatâ nubium multâ caligine rutilus, hoc lemmate desuper apposito, POST NVBILA PHOEBVS. Lemma rimantibus ingerebat auctor, post largos fletuum imbres quos bella cient, Regem randem deposito nubilo corusçare. Ita ad rem sacram, vbi anima pœnitens facti, gemebunda, Dei in altari sistitur obtutibus: vt primum hostia sacra dignata est, ECCE POST NVBILA PHOEBVS, vtpote Sacramentum istud, pœnitentis imbre madens, adiicit amplius gratiæ seu luminis incrementum. In moralibus, sicut in physicis, stante Symbolo, gratiorem esse post nubila, Phœbum.

Lukius lib. Numismatũ. Eucharistia lachrymas postulat præambulas.

Vltima demum cautio, de præueniendo Sole ad Manna colligendum, feruorem explicat, quo quis debet adire panem hunc diuinum, Angelorum escam, vt ritè sapiens tropologicè expendit, naturam mannæ sic scrutinio exquisito discutiens. *Quod ab igne non poterat exterminari, statim ab exiguo radio solis calefactum tabescebat, vt notum omnibus esset, quoniam oportet præuenire Solem ad benedictionem tuam, & ad ortum lucis te adorare.* Agnus item Paschalis idea Sacramenti, hoc ritu debebat edi; scilicet festinanter ex decreto Dei feruorem animæ festino pastu denotantis. *Comedetis* (inquit) *festinanter.* Quo quis enim percitus œstro, & feruore Deum colit, eo etiam charismatum vberiores excipit illapsus, Deo suum fauorem, ad nostrum feruorem alternante, iuxta hymnum. *Sicut te colimus, sic nos tu visita.* Festinis Deus exhibet se festinum & impigrum largitorem: sicut & lentis atque repentibus, parca & inuitâ manu, vix quidpiam elargitur.

Sapientia cap. 16.

Exod. 12.

Insulæ Baleares solertiam, & exactam in accipiendo pane, suos in Ephebis adhuc pueros edocebant. Panem in edito loco positum filiis obiiciebant, quo licet vrgente fame non essent fruituri, si sagitta petitum antea, & impertitum panem arcu emisso, non hunc excussissent. Videre erat, ieiunos Baleares totam sagittandi peritiam dirigere pro pane lucrando: quò quis peritior, eo plures demittebat panes, ampliorémque sedulus annonam reportabat. Nil sanè aptius nostro proposito, de sedula inquisitione viuifici panis: hunc Deus exhibet tantùm eis, qui ad illum se festinanter accingunt. Imò & Pharetram Deus sagittis instructam cuilibet dedit, quâ quis si sagittandi artem exerceat, hoc pane potietur. Hæc Pharetra est oratio Dominica, quot petitiones, tot iacula, tot sagittæ. Ideóque dicuntur orationes iaculatoriæ. In his sagittis, vna est quæ ad panem recta dirigitur. *Panem nostrum quotidianum da nobis hodie.* Et ne suspicareris vsualem panem, vocat eum supersubstantialem, vt fert Græca dialectus ἐπιούσιον. Hac ergo oratione sæpius vsurpatâ, & sagittâ crebro repetitâ, panis fies compos, qui sedulis tantùm exhibetur.

Baleares insulæ qua industria suos pueros edocebant.

In sagitta feruorem adumbrari, nemo ibit inficias, nisi inscius velocitatis eius, quæ neminem latet nisi cæcos: Hinc Albertus secundus sibi Symbolum adaptauit. Imperator ille impiger, moratum impatiens, sagitta vtebatur pro tessera Symbolica, hac voce apposita, TOLLE MORAS: quasi diceret, proprium duntaxat esse sagittarum, attingere scopum, ad quem non nisi velocitate peruenitur. Vnde si vis ad scopum aliquem accedere, non fies voti compos, nisi sagittæ motum pernicem sedulus æmuleris.

Ex Symbolis.

Typotius lib. Symb. Imperator. Diligentia sectanda.

Ea fuit mens Apostoli, enascenti Ecclesiæ suos feruidos æstus inculcantis, hoc tenore. *Sollicitudine non pigri, spiritu feruentes, Domino seruientes.* Et de animalibus Ezechieli præostensis, in typum perfectorum, qui astant Deo triumphanti dicitur: *Vbi erat impetus spiritus, illuc gradiebantur.* Et Chrysostomus actus eodem œstro, volebat nos accedere ad hanc mensam, tanquam leones ignem spirantes. Quid autem est leone feruentius? Denique hoc alta mente repone.

Rom. 12. Ezechiel c. 1.

HOS TANTVM MANNA MANET, QVI MANE MANVS IMPIGRAS, LACHRYMARVM IMBRE MADIDAS ALLVERINT.

EVCHA

EVCHARISTIA POTIORES effectus exerit, quàm quos Manna sortiebatur.

In hac verba:

Si quis manducauerit ex ipso, non morietur. *Ioan. 6.*

SECTIO IV.

Narsetis Ducis industria.

NArses olim bello clarus, pertæsus obsequium, quod impigrè præstiterat Iustino & Sophiæ Imperatoribus, suas vlturus iniurias, quas animo conceperat, in animum induxit suum sollicitare Longobardos, vt eius adiuuarent partes: ne hi autem patriæ desiderio capti, oras Italiæ fastidirent, quò eos Narses aduocabat: hoc astu allexit Longobardos. Misit legatos qui ad Pannoniam accedentes, arcas aperuere Longobardis, plenas fructibus egregiis, quorum est Italia ferax, dicentes. Regionem illorum fructuum illis patere, si velint stare à partibus Narsetis: illi in Pannonia, egestate & inopia tabescentes, dedere manus legatis, exitum vrgentibus. Quippe suos immaturos fructus comparantes cum opimis Italiæ frugibus, incolarum suum pristinum abiurantes, Italiam innaserunt.

Ex HISTORIA. *Paul. Diac. l.1. de gestis Longob. c.5.*

Simili planè modo Christus Dominus Iudæorum animos inclinauit ad ritus Ecclesiæ subeundos, Synagoga abiurata: si quidem fructus Ecclesiæ præstare frugibus Iudaismi luculenter aperuit, cùm examini eorum Manna subiiciens ostêdit, nihil illi cibo inesse, nisi mortis exuuias. *Patres vestri manducauerunt Manna in deserto, & mortui sunt.* Eucharistiæ verò panem asserux, suos reddere edaces æuiternos, præcipuumque Mannæ decus, fuisse cute tenus: præstat nimirum Manna pani consecrato, in ratione typi duntaxat, id est in modo significandi corpus Christi, reconditi specierum inuolucris. Quippe Iudæis existentibus obnoxiis rebus corporeis, Deus eorum studens infirmitati, corporea suppeditans, suo sic addixit obsequio, deuinctos beneficio corporali. Itaque quid mirum, si tota ratio Mannæ, cùm sit sensibilis, præstet speciebus Eucharistiæ nostræ, cuius lemma est. QVÆ LATENT MELIORA PVTA instar Silenorum Alcibiadis, qui à foris rudes, sed intus erant egregiâ specie præfulgentes.

Ioan. 6. — Sileni Alcibiadis.

Manna erat è cœlo, panis species sunt terrestres. Manna ope Angelorum, at species nostræ opus sunt pistorum. Manna sapidum vsquequaque, omnimodæ dapis speciem ingerebat; at species consecratæ, non oblitæ saporis sui, alium nesciunt inferere gustui, hoc pane vitæ fideliter inescato, vnde fit vt Manna Christum graphicè magis adumbrârit, quàm panis noster visualis: erat enim esculenta magis Mannæ refectio, quàm panis vsualis: & hic obiter nota assertam realitatem corporis Christi, ex eo quòd si figuratè tantùm esset Christus sub pane consecrato, melius actum esset cum Iudæis vtentibus ligno potiore, ad Corpus Christi figurandum, & deterioris essemus conditionis, quibus species viliores essent, negato Manna substitutæ; sed cum Apostolus dicat illis contigisse omnia ad figuram, & habere nos altare, de quo edere non habent potestatem ij qui tabernaculo deseruiunt, liquidò constat esse realiter Christum, quem nouatores tantùm tropicè mentiuntur.

Sapient. 16. — *1.Cor.10. Hebr. 13. Ioan. 6.*

In suo Manna encomiis efferendo, Iudæi toti penes signa luxuriant: patres eorum manducauerunt Manna in deserto, & mortui sunt, qui manducauerit ex hoc pane, viuet in æternum. Qualiter autem vitam inspiret iste panis, antidorum mortis ex Ignatio Ἀντίδοτον μὴ ἀποθανεῖν, consulenda est Theologia, cuius oracula venerabundus explora. Quicquid Deus operatur, illud omne, suum esse totum à Verbo emendicat, iuxta effatum de Verbo. *Omnia per ipsum facta sunt.* Et ex Psalte: *Verbo Domini cæli firmati sunt.* Nihil enim operatur Deus, quod non præcognitum fuerit: cognitionis autem diuinæ summa est Verbum, atque ita ex Verbo fluunt vniuersa, in Deo & ex Deo viuentia, Ioanne teste. *Quod factum est in ipso vita erat.* Et Augustinus, *Filius est ars plena omnium rationum viuentium.*

Ex SS. PATRIBVS. *S. Ignat. ep. ad Ephes. Ioan. 1. Psalm. 32.* Filius Dei quid sit. *S. Aug. l. 6. de Trinit. cap. 10. Act. 17.* Ex THEOLOGIA: *S. Bonauent. in 1. sent. dist. 36.* Omnia sunt in Deo tripliciter.

Liquet ex præfatis, nihil viuere posse extra Verbum; suffragante etiam Apostolo isti veritati, *In ipso viuimus, mouemur & sumus.* Ergo, quò quis Verbo magis vnietur, eò vegetius viuet, vitæ latices ex ipso manantes fonte exhauriens: atqui verbum incarnatum subest speciebus consecratis; ergo pastus illo pane vita viuet, qua Verbum vegetat vniuersa. Nec obstat omnia esse in Deo tripliciter, ex S. Bonauentura; primò vt in principio producente, & sic sunt ibi ratione potentiæ; secundò vt in exemplari exprimente, & sic sunt ratione notitiæ; tertiò vt in fine conseruante, & sic sunt ratione voluntatis. Hoc enim triplici genere essendi, creatura non beatur: nam dæmones in suo esse naturali, sic sunt à Deo, & in Deo, secretâ tamen malitiâ, quæ non à Deo est, nec in Deo, vt causa est exemplaris; non enim datur causa exemplaris mali culpæ, vt tale est. Inuehendum est aliquod aliud essendi genus, quo iucundè sit anima futura compos talis esse: illud autem esse vocatur esse secundùm Deum, esse gratuitum, esse supra naturam, & hoc petit Ecclesia. *Vt qui sine te esse non possumus, secundùm te viuere valeamus.* Ex hoc esse habetur à gratia quam Deus infundit in animam, quam Eucharistia viuificat. A causa efficiente hanc vitam, dicitur hic panis, panis vitæ: non enim panis hic animam viuificat in genere causæ formalis, vt anima viuificat corpus; sed in genere causæ efficientis, vt scitè exerit S.Thomas.

Dominica 8. post Pentec. — *S.Thomas 1. 2. q. 110. art. 1.*

Manna verò secus nil vitale vescentibus indidit, nisi in genere mero naturæ sensitiuæ, ideóque mortui omnes Iudæi hoc pane saginati: mortui, inquam, & plerique morte æterna, quæ est mors secunda. Nam si aliqui, vt Aaron, Moyses, Iosue, & alij Manna comederunt, & sospites in æternum euaserunt, non à Manna vita hæc æterna illis insita est, sed à gratia aliunde eis impertita, vt à fide in Christum venturum, quem Manna præsignabat. Eucharistia verò obice sublato, ex opere operato vitam influit, à qua nemo nisi volens excidet in æternum. Nam si qui postea perierint, non stetit per hunc panem, quin vita fuerit expers mortis, sed penes sic defunctos est causa perditionis, iuxta illud: *Perditio tua ex te, Israel.*

Eucharistia quomodo viuificat.

Vnde etsi commune sit Sacramentis infundere gratiam in animam, cum talibus est dignata

Sacramentis, ritè disposita : vni tamen Eucharistiæ singulare est viuificare formaliter. Verbi gratiâ , baptisma confert gratiam formaliter abluendo , confirmatio robotando, pœnitentia absoluendo, quæ etsi omnia viuificent realiter; non tamen dicunt in sua formalitate vitam, sicut eam explicat Sacramentum panis, ad viuificandum instituti. Rursus etsi Deus præsens adsit initiatis aliquo alio Sacramento ; non tamen eo peuirissimo illic adstat modo, quo inest isti Sacramento corporis sui sacri : vnde fit vt, *Qui manducauerit ex hoc pane, viuet in æternum.*

Philosophia Theologiæ præambula, lucem adfert huic assecto, hoc suo effato : illud est magistale quod propius accedit ad maxime tale, vt quò subiectum propius est, eò maiorem induit calorem ab igne; ergo cùm Christus sit ipsa vita essentialis, à quo habent omnia vt sint & benè sint, fiet vt quò quis vicinior Christo fuerit, eò viuacior. Igitur anima communione sociata Deo, habet ab eo vt vita viuat oelestiura mortem, fasque sit ei animæ vsurpare Symbolum Cardinalis à Guysia, qui regni Galli modestratus habenas, ita annuente Rege Henrico secundo, sciens se aspirante aura populari Magnatum collegisse inuidiam ; Præsul assuetâ modestiâ, penes Regem esse decus regni, & gloriam eorum quæ felicitet cadebant, sic insinuauit. Pinxit altam Pyramidem, quam circumacta hedera repens, sursum erecta permeabat inoxia tenacitet, hoc titulo, TE STANTE VIRESCO. Quasi diceret, id omne quo fulgeo, à Rege est, cuius gratiâ, tota regni moles in me inclinata recumbit. Anima Deo stante virebit pace pasta, sub quo substat ipsemet Christus, qui dat omnibus vt stent, imò & vt constent eo omni, quod statum aliquem habet, in hoc rerum omnium instituto. Ea sic confessione, iô Deum refundens, quicquid regium in se agnoscebat. Et reuera Regem se fatebatur ex sacrificio Eucharistiæ, credito, & assumpto, dicens sibi ad regnum comparandum, & ad æmulos suos eneruandos plus contulisse Canonem Missæ quàm bombardas : Quo factum est vt vitæ suæ Rex consuleret eo sacramento, cui cùm detrahetet, lethales passus fuerat insidias.

EX SYMBOLIS. *Typotius lib symbol.* Cardinalis à Guysia charus Henrico II.

Vitam quæ fluit ab hoc sacramento, in corpus etiam redundare, nemo inficiatur siue Theologus siue Philosophus : nam cum actiones sint suppositorum, & hominis suppositum dicat quid completum, scilicet quid anima & corpore concretum : actiones meritoriæ editæ à corpore & anima simul, vtramque partem simul beatitudine præmiabunt, vt ait S. Augustinus : ergo cum gratia sit gloria inchoata, huius gratiæ aliquid excipiet corpus, veluti micas decidentes è mensa diuitis, scilicet animæ, ad cuius escam potissimum spectat istud celebre conuiuium. Et reuerà fideli relatione didicimus, plerosque iam pastos duxisse vitam corporalem in diuturnum tempus, virtute sacramenti. In his fuit Ludouicus Pius Imperator & Rex Gallus, qui quadraginta dierum tulit inediam, communione ritè peracta, vt testatur is qui morienti adsuit Regi, Lodouicus Bottus. Maria Ogniacensis, æui sui fuit venerabile prodigium, corpore erat adeò infirmo, & ad nauseam comparato, vt etiam fastidiret panem nauseâ tali, qualem nemo antea sit expertus ; nam ad panis odorem, rigore conceptò palpitabat : sed si panis esset consecratus, huius auida soam sic leuabat inediam. Technas & commentum quidam suspicantes, dantes delirio id quod pietatis erat insigne miraculum, hostiam sacram simulantes, vsualem vnam seu communem obtulerunt, quâ degustatâ illico singultum passa, cepit expuere, & lethali anxietate singultire, vt testantur viri omni exceptione maiores, hi, Surius & Iacobus à Vitriaco.

Eucharistia corpori salutaris.

S. Aug. epist. 56. ad Dioscorum.

EX HISTORIA. *Lud Bot. l. 63. tom. 2. de nor. c. 2.* Ludouicus Pius reficitur abundè Eucharistia.

Cathatina etiam Senensis, solâ Eucharistiâ non superstes tantùm, sed vegeta traduxit integras quadragesimas, vt prælaudatus habet Surius, & ne noua nauseam parent, io te quæ appetitum satiat plenè, consule S. Gregorium Nazianzenum. Is luculenter enarrat patris sui rediuiui reducem sanitatem ex sumpto sacramento, & adhibito corpori propè iam exanimi. Si datum est ossibus emortui Prophetæ Elisei suscitare mortuum ex contactu, quidni corpus viuum Christi assumpti, conferat alteri corpori viuo sospitatem ?

Surius 13. Iuny. Iac. à Vitriac. in historia Occid. c. 38. Sur. 29. Apr. S. Greg. Naz. in orat. de funere patris. Catharina Senensis sola Eucharistia diu vixit.

Rotulas ars Medica viuificas instituit cardialgiæ suffragantes, vt sunt compositæ de diamargarito, quibus vitæ imbecilli occurritur sensim sine sensu, iuxta placitum Hippocratis, corpora paulatim debete reparari, quæ paulatim defecerunt. Hanc repatationem parant huiusmodi rotulæ siue electuaria de diamargarito : putat etenim credula medicina inesse semina quædam vitæ margaritis ; sed an perperam, ipsa viderit. Nostra verò fides indubia est citra rotulam hostiæ consecratæ, ea constat vero margarito. Physiologi aiunt Margaritas esse è cœlis oriundas. Quippe ad rotem concha expansa suas sic alluit Margaritas, quas vniones vocant : vnde Paradini Symbolum aptè congruens Christi Margatito. Concham expansam ille pingit, rotem de cœlo præstolantem, vt Margarita delibuto rore, capiat hinc incrementum, vt sonat titulus appositus. SEMINA AB ÆTHEREO. Christus verè semine ab æthereo Margaritum, exordium desuper traxit, scilicet conceptus de Spiritu Sancto. Illi vis inest talis, vt si quis ex confectione huius Margariti rotulam imbellis excepetit, secundùm regulas artis, vt Medici fantur, id est obice remoto, vt theologicè loquar, tale diamargaritum ei obuiam cuiuis cardialgiæ seu animi deliquio.

EX RE MEDICA. *Fernel lib. de modo medendi. Hippocrat.*

EX SYMBOLIS: *Paradin. in Symbolis.* Margaritarũ virtus mirabilis.

Cœlica Mathesis, etsi planetarum aspectibus vitales influxus asserat inesse indubios, quales sunt aspectus, quos trigonos, sextiles, & tettagonos nuncupat; potiorem tamen vim tribuit coniunctioni, quæ est aspectus duorum in eadem domo & gradu coalescentium Planetarum.

EX MATHEMATICA. *Perlemann l. 1. de iudiciis c. 12. 13. 14.*

Codices etiam sacri vitam insitam esse Dei aspectibus clamant. Psalm. *Aspice in me & miserere mei Domine. Oculi Domini super iustos.* Tamen maioris energiæ ipse sacer Codex, esse Eucharisticum panem explicitè profitetur. *Vt si quis ex ipso manducauerit, non morietur.* Ratio est, quia in aliis sacramentis variat aspectus suos; sed in hoc sacramento est in coniunctione, atque ita totus in gratias effunditur.

Psal. 118. Ioan. 6.

In cuius rei typum Assueri epulæ à Regina præparatæ exitum sortitæ sunt, quem nos ex facto conuiuio supplices exoramus. Nempe dum Iudæi lethali sententia iam saucij & penè exanimes essent, Regina Esther assidens regiæ illi mensæ, gratiam petens, tepulsam minimè passa, Iudæorum vitam quasi postliminio reuocauit. Ita & vitales Christi dixeris Epulas Iudæis, id est,

Esther c. 7. הדי *iadah confiteri.* Epulæ Esther salutares Hebræis.

eſt,confeſſis:nam Iudæus ex Hebræo confeſſum ſonat: ſceleratis aurem qualis erat Aman ſuſpendium minitantur,quo Iudas malus malè paſtus periit, poſt Euchariſtiam, cuius menſa lethalis eſt omnibus noxa lethali ſauciatis, dum accedunt ad hunc cibum innoxium.

Regis in reginam amoris inibi fuit multiplex argumentum: ſed hæc,licet feruida argumenta, frigent, ſi ea componas cum Deo ſponſo ſeſe totum effundente in amorem animæ ineuntis eius connubia,in hac menſa Deifica. Eam lactat dans vbera: ori eius condiendo melle & fauo, oſculo multiplici collaborat: morarum impatiens animam ſemper ſollicitat, nec à ſe vel minimum diſtrahi patitur amator hic fidelis, de quo Bernardus. *Sponſus tuus non ſolùm amans, ſed & amor eſt.* Conſule Cantica Salomonis & ea perſentiſces feruida crebris amantium æſtibus. *Oſculetur me oſculo oris ſui: meliora ſunt vbera tua vino. Indica mihi vbi cubes,vbi paſcas, Ecce tu pulcher es,dilecte mi & decorus.* Vide iam ſponſum amore etiam ſuas alternante vices æſtuantem. *Oſtende mihi faciem tuam, ſonet vox tua in auribus meis, vox enim tua dulcis, & facies tua decora. Quàm pulchra es amica mea, quàm pulchra es,oculi tui columbarum, abſque eo quod intrinſecus latet, vulneraſti cor meum ſoror mea ſponſa, vulneraſti cor meum in vno oculorum tuorum & in vno crine colli tui.* Tandem tota illa amantium caſta charaque colluſio,æterna vtriuſque eáque penitiſſimâ adhæſione concluditur. *Ego dilecto meo,& ad me conuerſio eius.*

S.Bern.

Cant.1. Cant.2. Cant.4. Cant.7.

Ex SS. Patribus. S.Cypr.de cœna Domini. Euchariſtiæ dulcis odor & effectus.

Quicquid adiiciant ad hæc amoris indicia ſancti patres, illud totum eſt elingue. Audiendus tamen S. Cyprianus, qui ſacris ſæpe cupediis ineſcatus,licet eas non explicet planè, delibat ſaltem. *Hic panis omnium carnalium ſaporum irritamenta, & omnium exſuperat dulcedinum voluptates: vide quomodo his qui Chriſti commemorant paſſionem,intra ſacra officia,quaſi per quoſdam canales, de interioribus fontibus egrediantur torrentes, & ſuper omnes delicias lacrymis nectareis anima delectetur, quantam ſuauitatem anima inquirentis vbi ſit Deus ſuus, ſuſpiria contemplationis eliciant,vt deinceps peccatorum pocula horreat, & omnis ſapor delectamentorum carnalium, ſit ei quaſi rancidum, radenſque palatum acuta mordacitatis acetum, vt Chriſtum ferat in pectore, ipſum gerat in mente, & omni tempore habitatori ſuo dicta & facta, iubilatione conſona laudes reſonent & gratiarum actiones decantent. Hæc ebrietas non accendit, ſed extinguit peccatum, cum ſopiuit obliuio cuncta carnis ludibria, mira ſunt quæ ſentit, magna quæ videt, inaudita quæ loquitur.* Hactenus Cyprianus,cui adſtipulatur aureo ſtylo decurrens Chryſoſtomus. *Hæc menſa animæ noſtræ vis eſt,neruus mentis, fiduciæ vinculum, ſpes, ſalus,lux,vita noſtra.* Chryſoſtomo, Euchariſtiæ elogia luculentèr efferenti, ſpemque vitæ & ſalutis reponenti,penes panem hunc vitalem, credidit feliciter Ludouicus vndecimus Rex Gallus,is vitæ dubiæ diſcrimen euaſurus, omnia tentauit quæ vrgere poſſunt reducem ſanitatem,ſed pharmacis inutili naturâ otioſis, adfuit quidam trux & μισάνθρωπος hominum oſor medicus;Regem de vita ſollicitum conſolatur, ſpe longioris æui, dum decretum ſibi velit ſubire medicamen. Rex eo promiſſo vegetior,nil cunctatur, exquiſitum iurat obſequium medico decernenti. Audi decretum immane,& cuius animus horret meminiſſe, ideò truculenta eſt pharmaci ſyntaxis ab eo præſcripta.

Nota animæ delicias.

S.Chryſoſt. hom.24.in 1 ad Cor

Ex Historia. Guaguinus in Ludou.XI. Ludouici XI. Regis inclitiſſima pietas in Euchariſtiâ.

Sanxit ἀνθρωποφάγος ille medicus, vt Rex matutinus infantis alicuius innoxij calido ſanguine potaretur, aſſerens viuaces ineſſe ſpiritus infantium,quippe qui non longè abſint ab ipſomet fonte vitæ, cuius infantuli prima reſpirant exordia,atque adeò vitales hos ſpiritus,ſanguini inſitos, à Rege exhauſtos, artus eius emortuos, ſtatui priſtino reddituros. Horruit Rex pius immane facinus, & ex impio decreto pium valde iniit conſilium, ſic apud ſe reuoluens medici crudele effatum. Hic naturæ vires eruditè callens,aſſerit vegetum eſſe,& viuacem ſanguinem paruulorum, vt qui ſint in primo vitæ hauſtu: quid moror, eſt in Euchariſtia, Chriſti non infantis,ſed perfecti, ſanguis omni alio ſanguine vitalior: Eſt adhibendus vſus ſanguinis huiuſce vitalis. Accingit ſe Rex præuia confeſſione: corporis, & ſanguinis ſacri ſemel iterúmque compos factus, alio omni pharmaco abdicato, redditus eſt ſic integræ ſoſpitati.

Ex Historia. Hiſtoria Imperial.in Rodolph.1. Auſtriacæ domus pietas in Euchariſtiam.

Itaque non humilis modò, ſed & regia vita capit exordium ab hoc pane, vt ſcit & gaudet Domus auſtriaca,celebris orbe toto,cuius ſtemmati perilluſtri Deus Aquilam adiecit Symbolum imperij, ob inſignem pietatem illi familiæ auitam & perennem erga Sanctiſſimum Sacramentum,vt ferunt annales Imperij.

Rodolpho Comiti Hapſburgenſi,à quo fluxit Auſtriaca proſapia,occurrit ſacerdos pedes, viâ tamen lutulentâ ferens viaticum ægro longiùs à villa conſtituto: Rodolphus eques, ad occurſum Domini ſui exiliit, & egregiæ veſtis incurius, panem hunc venerabundus adorat: parochum ſuperimponit equo,indignum ratus baiulum Domini ſui peditare,& ſe equo vehi. Pedes hinc comitatur ſacerdotem,ad ægri domum,vnde etiam fidum ſe comitem adiunxit peditando vſque ad Eccleſiam, cui præfectus erat hic ſacerdos,qui vt equum Rodolpho comiti reddere voluit,abnuit Comes, Abſit,inquit,equo vehar, cui vidi ſuperimpoſitum Chriſtum Dominum, Equum illum tuæ addico Eccleſiæ; ea tamen ſponſione,vt eo vendito, pretium addicas altari exornando,quo reconditur ſanctiſſimum Sacramentum: nolo quippe meum eſſe amplius equum illum, qui ſeſſorem habuit cœli & terræ Imperatorem. O Rodolphe; quid Imperatorem ore præſago nominas, dum eius colis imperium quod in Sacramento rutilat, viam ſternis tibi, tuiſque ad imperium, vt tibi præfatum eſt illamet die: vaticinióque fidem fecit annus 1273. quo etſi Ottocaro Rege Bohemiæ potentiſſimo æmulo reclamante,Rodolphus Imperio auctus, Imperij inſulas accepit ab eo, quem pronus adorarat,ſub ſpecie panis immortalis.

Hoc inſinuauit planè menſa illa coronata duplici corona aurea, cui panes propoſitionis caſidi ſuperimponebantur: vt ſcirent Reges & Imperatores,orbis moderamine eóque ſupremo conſpicui,vtráſque coronas, regias; & Imperij, innixas eſſe menſæ ſacræ, vt vidimus in Ludouico Rege,& Rodolpho,qui non Imperator tantùm,ſed & familiam ſuam in æuum euexit;licet enim aliæ familiæ, vt illæ quas vocant Naſſau, Luxembourg;Bauariæ, imperij iura adeptæ ſint: Domus tamen Auſtriaca, quaſi iure poſtliminij reuocata,potitur Imperio, Deo ſic probante coronas

Exod.25. Corona duplex imminens olim menſæ panū propoſitionis.

Ex Rituali Regis cōsecr. Corona Regum Galliæ altari superimponitur.

ronas inconcussas, quæ ex hac mensa fluunt; & hinc series non intermissa regum Galliæ, ex sancta Ludouici sancti prosapia, nimirum in inauguratione Regum Galliæ, corona regia rutilans gemmis altari superimponitur, priusquam capiti regio, simulque in eodem sacro dantur Eucharistia & corona, quasi huiusce sacramenti, Galliæ sit corona comes indiuidua, vt quæ Regi infideli nesciat incubare. His tandem liquido constat, omnimodam vitam esse penes hunc panem vitæ, è quo & cœlorum regnum, & omnia inferioris ab eo notæ alia regna, habent vt sint æuiterna.

Ex SS. PATRIBVS. *S Bernard. serm de baptismo habito in die cœnæ Domini.* Eucharistiæ virtus cōtra peccata.

Quia verò regnis omnibus, & coronis præstat animæ vita, beneficio Eucharistiæ præstita, panis ille non à regno, vel coronis nomen vitæ sortitus est, quam ille item panis rite consetuat, ne ad occiduum vergens aliquando deficiat: arcet enim istud Sacramentum omne quod officit animæ rediuiuæ, vt experti SS. Patres norunt. Audiendi hoc pane viuaces duo sancti, Bernardus, & Cyrillus. S. Bernardus. *Duo illud sacramentum operatur in nobis, vt videlicet, & sensum minuat in minimis, & in grauioribus peccatis tollat omnino consensum; si quis vestrum non tam sæpe modò, non tam acerbos sentis iracundiæ motus, inuidia, luxuria, gratias agat corpori & sanguini Domini, quoniam virtus sacramenti operatur in eo.* Eodem percitus œstro S. Cyrillus ediderat hos effectus. *Eucharistia sedat, cùm in nobis maneat Christus, sæuientem membrorum nostrorum legem, pietatem corroborat, perturbationes animi extinguit, nec in quibus peccatis sumus considerat, sed ægrotos curat, collisos, redintegrat, & sicut pastor bonus qui animam suam pro ouibus posuit, ab omni nos erigit casu.* Nil est quod illis præclaris effectibus adiiciam; dicere autem aliquid humilius, esset id balbutire, & non agere escæ illius vitalis Encomiasten.

Gulæ incōmoda.

Encomia autem ista luculenta, & edita à consciis mensæ sacræ, me penè fecerunt immemorem partium, quas suscepi in hoc volumine toto deuincto moribus reformandis: hoc etenim sonat titulus operis. Moralis Encyclopædia. Tropologiam auspicabor ab animi deliquio quòd patior, ista typis mandans. Non est hoc figmento dandum, totus corde percellor, & validè meditans homines emeotito nomine Christianos, iactare multa se credere de hac mensa, & eius tamen penitus incurios, inhiare magis cibis & dapibus, vnde contrahunt morbos morti facturos obnoxios illos epulones, quibus ex Tertulliano, est pulmo templum, Deus venter, agape in cacabis feruet, & spes tota in culinis calet, his ventris sui mancipiis, Cocus agit sacerdotem, aliis quibusuis sacerdotibus abdicatis. Vis nosse exitum harum epularum? Is est exitus à sæculo, vrgente morte factus celerior, vt deflet æui nostri Medicus summus Duretus, dicens Hippocratis æuo raras fuisse plerasque ægritudines, quia parcius illo sæculo viuebatur; sed hac tempestate helluones dedisse arthritidi seu morbo articulari, & calculo, familiarum incolatum. Vnde vides mortem indigenam, atque contribulem factam vitio helluonum, vt & Seneca gulam detestatus, præmonuit Lucilium suum. *Quidquid ferarum discurrit, quidquid auium volitat, quidquid piscium natat, nostris sepelitur in ventribus, quæris cur morimur? mortibus viuimus.*

Tertullian. l. in Psych.

EX MEDICINA. *Duretus in scholiis supra Holerium c. de calculo. Senec. ad Epistolam.*

Frustra paterfamilias vrget inuitatos: illi de vita parum solliciti, mortem sibi sollicitant. O æger, quid inuocas sacerdotem, quem tu sospes & integer elusisti? instat mors, quam vt esset præstò, eduliis lethalibus adiurasti. Cibo lethali pastus, quid mortem incusas, quam lubens tu tibi conciliasti? Morere infelix edulium mortis, & pabulum gehennæ, Eucharistiam gratiæ escam, ingratus respuisti sanus, imò insanus, eadem esca cœli saucium euomit, socium helluonum.

Lupi industria.

Anima sospes & superstes, tui compos, vel à lupo disce discretionem boni pastus, ex eo quod physiologia animaduertit. Lupus vrgente inedia, ventrem ieiunum saburrat quauis obuia sibi terra: sed ventre hoc lutulento grauior, si carnes offendit, in illas totus effunditur; hac tamen præuia cautela, vt terram euomat primò, & sic vacuum reficiat corpus esca salutari. O theorema brutis omnibus hominibus inculcandum: opibus, dapibus, luxuriæ & aliis huius farinæ esculentis, ô anima, quotidie lubens inescaris, quid conscientiam clamas ingrauari? terra est quæ te terit, iniquitates tuæ sicut onus graue grauatæ sunt super te. Euome in confessione graue & lethale lutum, vt pascaris carne Christi, qui tibi obuius est in ineffabili sacramento; caro mea, inquit, est verè cibus. Si me non audis corripientem inter te solum, adhibeo testem S. Augustinum. *Quid per multa vagaris, homuncio, quærendo bona animæ tuæ? Quære vnum bonum in quo sunt omnia bona, & sufficit tibi illud bonum.* Crede Augustino confitenti, dulce sibi fuisse carere suauitatibus nugarum. *Intrabo* (inquit Deo) *omni voluptate dulcior, sed non carni.* Has frustra tento ingerere menti delicias, pignus Amoris sese quidem explicat amanti, sed tantùm in hac cœna sacra, vt Ioanni in eius pectore recumbenti; hinc collige hoc sacrum Axioma.

Ioan. 6. S. August.

S. August. l. Confess.

SESE QVIDEM VERBVM EXPLICAT AMANTI, SED VERBO NON EXPLICATVR AMANTI, NASCIT TINNIRE AMOR, SED TENERI.

HÆRETICI DVBIAM FECERE realitatem Eucharistiæ.

In hac verba:

Litigantes adinuicem. *Ioan. 6.*

SECTIO V.

EX HISTORIA; *Rigordus in Philippo August. sub ann. 1214.* Philippi Regis Christianissimi industria vt Gallorum animos ad certamen acueret.

OTho Imperator, Ioannes, Rex Angliæ, & Belgij Comes, milite conscripto coeuntes duxerunt exercitum ad Galliæ oras, quas Bouinas vocant, Philippo regi extrema quæque minitantes. Gallus obuius suorum sic militum animos erexit. In mediis castris altare præalium erexit, cui superimposuit aureum diadema regni, acieique suæ proceribus aduocatis, eos est sic affatus: O proceres, Galliæ lumina & columina, de corona controuertitur, in hac euertenda hostium cunei omnes in nos adunati collaborant, vestram opem sollicito, pro tuendo decore regni, ne coronâ nutante, tota moles regni facto impetu dissoluatur. Regem non fefellit spes concepta de corona præostensa ex altari:

animos

animos nempe martiales Galli conceperunt, audientes illic agi de corona gloriáque gentis bello claræ. Diceres aspectu coronæ gemmis auróque rutilantis, animati ad tutelam eius, victoriáque iam concepta, animos induere coronandos, sicut & sors fidem fecit: Nimirum Galli etsi impares numero, virtute tamen potiores, impetu facto, aduersas vrgentes acies, & lethali rubente ferro agmina densa terebrantes, ingloriosè sic eneruarunt hostes consulentes sibi fuga, vt facinus egregium postera ætas adhuc miris efferat encomiis.

Eodem astu Ecclesia suos proceres accinxit in infidos litigantes circa veritatem corporis Christi, realiter existentis in ineffabili Sacramento. Audiit classicum perfidorum, qui suo litigio panem hunc vitalem volunt suffurari: Ecclesia terribilis vt castrorum acies ordinata, altaribus vbique erectis superimponit venerabile corpus, & fidelibus adunatis ait: Intuemini, ô fideles, hanc hostiam sacrosanctam, ea est amoris Dei in vos ineffabile pignus, hæc est Fidei vestræ potissimum decus, & corona: hoc vestrum diadema nutat in altari, ab hæreticis impetu facto: Religio tota labat, corona si labitur. Mirum, hæresi insurgente, & faciente dubium Christi corpus in altari, plerique docti, hactenus in hac re taciti, ore facundo omnia plenè dubia discusserunt. Ipsi proceres, videlicet sancti patres, certiores facti coronam hanc controuerti, hi quasi agmine facto hæreticos omnes ita profligarunt, vt litigio dissoluto, Eucharistiæ fides in Ecclesia Dei steterit illibata.

De ritu verò quo Catholici certarunt ne sis sollicitus, ille est quem Codices sacri scribunt à Chaldæis obseruatum fuisse in pecora. *Chaldæi fecerunt tres turmas, & inuaserunt camelos, & tulerunt eos.* Dum fideles agunt in hæreticos, agunt in camelos, & asinos: hæresis quippe tota carnea, nil nisi brutale & ferinum redolet, & respirat: agmine tripartito aggredimur aduersas has turmas asininas: scilicet agimus, scripturâ sacrâ, ratione, & authoritate Sanctorum Ecclesiæ enascentis, cuius tenorem primum fuisse orthodoxum, omnes in hoc vnanimes hæretici confitentur.

Iob. 1.

Hæretica perfidia ementitâ fide prouocat ad Scripturas, vt ad normam & amussim omnium credendorum: sed quia vidit suas hinc aperire technas, & dilui Sophismata, quibus dementat incautos, suam aspersit perfidiam bibliis, idiomate vernaculo cusis, ne vel hinc aperta realitas CHRISTI ab omnibus crederetur. Crimine ab vno disce omnes alias hæreticorum nugas, atque perfidias. Christus probans carnem suam præstare Mannæ Iudæorum, quod morti obnoxios relinquebat suos Epulones, ait; *Ego sum panis viuus, qui de cœlo descendi.* Prauitas hæretica iugulum præcauens inde peti, noluit sincera versione reddere verba Christi dicentis se esse panem viuum, sed sic biblia hæretica mentiuntur, Ego sum panis viuificans. Vis videre lethale virus abditum in hac voce, panis viuificans?

Ioan. 6.
Eucharistiæ realitas probatur.

Omne edulium humanæ naturæ consentaneum, viuificandi vim habet, & energiam quamdam vires reparantem, quæ calore humidum depascente labebant: sic manna Hebræorum erat panis viuificans, sicut & panis noster visualis viuificans est: sed Christus panem dicens dare præstantiorem, adiecit, dare se panem viuum, id est panem cuius speciei subesset corpus animatum, vita quæ de cœlo descendit, & ea est emphasis Græca quæ eruitur ex ipsismet Bibliis Græcis hæreticorum. Ioan. 6. Ἐγώ εἰμι ὁ ἄρτος ὁ ζῶν ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβάς. Et ne plebs ignara idiomatis Græci, hæresi deperiret, Ecclesiæ reuictura, expunxerunt sensum vocum ἄρτος ζῶν panis viuus, has inserentes, panis viuificans.

Ioan. 6.

Rursus præuidens Christus fore vt hæretici tropum inueherent, & figuram, dicentes corpus metaphoricè tantùm, & figuratiuè esse in pane consecrato, apposuit explicitè vocem hanc verè, σάρξ μου ἀληθῶς ἐστι βρῶσις, *Caro mea verè est cibus:* Atqui non potest esse cibus, nisi ratione pastus, id est, panis consecrati: ergo qui addit vocem ἀληθῶς, id est, verè, noluit figuratè accipi verba sua luce clariora.

Ioan. 6.

Demum quatuor Euangelistæ, & Paulus, referentes verba consecrationis, *Hoc est corpus meum*, nullam ibi dictionem figuratam agnouerunt: quod si figuratè tantùm Christus corpus suum in signaculo tradidisset, non verbis adeò sinceris incautos codices sacri decepissent.

Luc. 22.
1 Cor. 11.

Omnibus innotuit Bezæ sacrilegi temerarius ausus, qui agnoscens realitatem ex verbis Luc. 22. incongruum appellat Euangelistam, & obnoxium solœcismo, quia dixit calicem effundendum pro orbis vniuersi sospitate; hoc enim græca sonant, quæ fidem nostram sartam tectamque stabiliunt. Vide imposturam fœcundam & commentum audax. Ait se pleraque, & antiquiora exemplaria perlegisse, textuque concordi hæc verba notasse fauentia catholicis τοῦτο τὸ ποτήριον ἡ καινὴ διαθήκη ἐν τῷ αἵματί μου τὸ ὑπὲρ ὑμῶν ἐκχυνόμενον. Vbi (nota) ait calicem effundendum ποτήριον ἐκχυνόμενον: atqui non vinum simplex effusum est pro salute mundi; ergo calix ille erat sanguis Christi. Argumenti vim ferre minimè valens Beza, suspicatus est mendum in codice Græco, malens dicere fuisse Lucam incongruum grammaticum, quia verax est, quàm Lucæ Euangelistæ credendo, fidelem se catholicum ingenuè confiteri: sic rationi suæ nimium attribuens, se rationis expertem, salutis æternæ dispendio propalauit.

Luc. 22.

Ea enim est natura fidei quæ & Lunæ, ex cœlica Mathesi. Luna si infernè opaca fuerit, & quasi subobscura delitescat, oculis non peruia tunc supernè rutilat maximè pellucida: est enim iuncta Soli, cuius subiecta radiis, superior eius hemicyclus totus est coruscus: cùm verò eadem Luna terram versus irradiat, hoc suo plenilunio deorsum rutilante, pars eius superior est tota luminis expers. Ita & fides, si infernè, id est à ratione lumen emendicat, modica fit supernè, vt ait S. Gregorius. *Fides non habet meritum, vbi humana ratio prabet experimentum.* Si verò secùs, fides excusserit tenues effusos à ratione radios, clarior efficitur ex supernis, Deo nimirum dante ei maius luminis incrementum. Inde discipuli fidem suam accendentes, ad Iesum accedebant. *Domine adauge nobis fidem*, & Psaltes. *In lumine tuo videbimus lumen.* Tamen sicut Philosophus ait omnibus stellis insitum esse aliquod lumen à natura, quod non est contrarium ei lumini quod sol effundit in quælibet astra, corusco lumine præfulgida; ita & Deus homini adiecit lumina rationis, non inimica lucis quam fides excipit ex supernis, scilicet à Deo

S. Greg.

solo,

solo, vt Sole radios, hos fideles effundente in animas mysteriis sacris initiatas.

Fides nõ est contraria rationi.

Item etsi Medicina fateatur naturam esse medicatricem,& morborum curatricem: ea tamen professio salutis humanæ sollicita, pleraque sagax excogitauit pharmaca, quibus naturæ dubiæ succurreret, quia ex Herophylo, pharmaca sunt auxiliares Dei manus. Ita etsi fides consensum sola nostrum extorqueat, & assensum circa sua mysteria, ratio tamen dubiæ occurrens fidei; eam indubiam firmat. Ratione igitur corporis Christi realitatem breuiter asseramus.

Sacramenti ratio in quo sita. *Marci c. vltimo.* 1.Cent.10.

De ratione Sacramenti est, vt verbis propriis explicetur & non typicis, atque figuratis: nam ibi signa conuenire debent cum re significata, vt patet ex Baptismo cuius institutor est Christus. *Ite baptizantes eos, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti.* Ergo cùm Eucharistia sit sacramentum, vt volunt hæretici, debuit institui verbis propriis, vt sunt hæc quæ realitatem sonant. *Hoc est corpus meum* Vnde hoc Sacramento realiter sumi corpus Christi, ait Apostolus, *Calix benedictionis, cui benedicimus, nonne communicatio est sanguinis Christi, & panis quem frangimus, nonne communicatio corporis Christi est?* S. Chrysostomus hic Pauli sedulus interpres, sic ait. *Horum verborum hæc sententia est, quod est in calice, id est, quòd à latere fluxit, & illius sumus participes.* Idemque ait Paulum noluisse dicere, μέθεξιν id est participationem, sed κοινωνίας id est communicationem, vt notaret vnum esse communicantem & rem communicatam: & S. Cyrillus, ex eodem fonte probat Christum in Eucharistia vniri nobis realiter.

Ex SS. PATRIBVS. *S Chrysost. hom.24. in 1.ad Cor.*

S.Cyril.lib. 10 in Ioan. c.13.

Testamentũ debet esse perspicuum. *Matth.26. Luc.22.*

Secundò testamentum institui debet verbis apertis,& non multis sensibus obnoxiis, ne hinc litigandi sumant exordium illi ad quos hæreditas deuoluitur: atqui Eucharistia est nouum testamentum, vt eam ipse nuncupat Christus, illam instituens. *Hic est sanguis meus noui testamenti. Hic est calix nouum testamentum in meo sanguine.* Hinc cæcos eos asserit Augustinus, qui non vident realiter corpus datum, illo explicito testamento. *Iudæi de crucifixo tenebrati sunt, nos manducando crucifixum, & bibendo illuminamur.* Quod si nefas est adiicere aliquid hominis testamento, vt ait Paulus. *Hominis confirmatum testamentum, nemo spernit aut superordinat.* Quis nisi impius testamento Christi offundet næuos, dicens eum figuratè locutum, quasi ignarum styli quo cudi debent testamenta, id est verbis expressis, & apertis, vt cautum est iure Ciuili: quo fit vt si cui testamento legata sit domus, hæres non potest opponere esse legatam domum pictam, de ratione enim est testamenti, vt ad literam voces expendantur.

S. August. in Psalm.33. Galat.3.

Leges verbis perspicuis eduntur.

IVS CIVILE. *ff. de legatis l.non aliter. Tertul. de resurrect. carn. c.8.*

Tertiò leges verbis propriis eduntur, ne si sensus esset subobscurus, exleges fierent delinquentes, occasione capta ex verbis legem non benè prodentibus: ergo cùm hæ Christi voces, Accipite, comedite, facite, sint præcepta, & corpus datum respiciant, circa quod versatur hoc præceptum, propriè sunt intelligenda hæc verba, *Hoc est corpus meum,* sicut accepit Tertullianus. *Caro corpore & sanguine Domini vescitur, vt anima de Deo saginetur.*

S. August. li. 1. de doct. Christian. cap.6.

Sed Achillæa ratio, quâ Hectoreum omne cadit, ab hæresi in realitatem intentatum hæc est, non meo Marte, sed arte beati Augustini. *Nihil est obscurè dictum inscripturis, quod spectet ad fidem, vel mores, quod non plenissimè dictum sit alijs locis.* Explico Augustinum. Is est genius scripturæ sacræ, vt vbi agitur de dogmate aliquo mentibus ingerendo, aut de præcepto cuius praxi & sequela cautiores fieri debeant homines, si in tali dogmate aut præcepto, figura quæpiam sit in modo loquendi, statim ille tropus ad sensum intentum à Deo reuocetur, ne illudat ocellos incautos legentes huiuscemodi dialectum: verbi gratiâ, præcipiebat Dominus Iesus discipulis suis vitam alienam ab ea quam agebant Pharisæi, cute tenus sancti, quorum hypocrisim detestatus ait tropicè discipulis, *Attendite à fermento Pharisæorum:* sed quia præceptum erat,& est de ratione præcepti, vt si quæ in eo figura explicetur, statim addidit. *Quod est hypocrisis*, explicans debere eos ab hypocrisi semper abhorrére. De resurrectione corporis sui extincti verba faciens dixerat, *Soluite templum hoc, & in tribus diebus excitabo illud.* Ne quis suspicaretur templi materialis compagem dissoluendam, explicat Euangelista. *Ille autem dicebat de templo corporis sui.* Cùm ergo Scriptura Sacra, nullum scrupulum mentibus ingerat, vbi tropicâ phrasi aliquid enuntiat, liquet hæc verba simpliciter esse intelligenda, *Hoc est Corpus meum*; nam aliquis Euangelistarum in re tanti momenti latentem tropum enodasset, si figurata dialecto Christus suum illud Corpus fuisset elargitus, & hunc fuisse sensum omnium fidelium & Sanctorum Patrum non erit graue mihi facere palam: sed labor erit in delectu, ne cuiuis Sanctorum Patrum faciam iniuriam si tacitum prætermitto. INOPEM ME COPIA FACIT. Diceres Sanctos omnes tabefnaculo adstantes hostiæ consecratæ, esse sexaginta fortes, agentes excubias ante lectulum Salomonis. Nolo hîc conglobare sententias de Eucharistiæ realitate, atque adeò facere locorum communium syntagma recens: extant in hoc argumento cusa volumina. Paucula patrum scita prælibabo, ne improbata maneat ex hoc genere disceptandi realitas corporis adorandi: vt ergo ad nostras partes attraham infideles, qui se orthodoxos mentiuntur, hanc catenulam texo, auspicans à discipulo Apostolorum, Ignatio, qui de quibusdam hæreticis Patriarchis Sacramentariorum, sic eos hac infidelitate notat. *Eucharistias, & oblationes non admittunt, quod non confiteantur, Eucharistiam esse carnem saluatoris.* S. Dionysius. *O Diuinissimum, Sacro-sanctum Sacramentum, obducta tibi significantium signorum operimenta dignanter aperit.* S. Iustinus. *Non vt communem panem, neque communem potum hæc sumimus.* Tertullianus. *In Calicis mentione testamentum constituens sanguine suo obsignatum, substantiam corporis sui confirmauit.* S. Hieronymus. *Non vult eos ieiunos dimittere, ne deficiant in via; periclitatur ergo qui sine cælesti pane, ad optatam mansionem festinat peruenire.* S.Hieronymi coæuus Augustinus. *Verè magnus Dominus, & misericordia eius vera, qui nobis dedit manducare corpus suum, in quo tanta perpessus est.* Me carta deficiet, antequam Sancti Patres accincti ad tutelam huiusce Sacramenti.

Luc.12.

Ioan.2.

Cant.3.

Ex SS. PATRIBVS. *S. Ignat. epist. ad Smyrn S.Dion.l.de Eccl Hierar. c.3.part.3.*

S Iustin. Apol.2. ad Imp. Anton. Tertul.lib 4. contr. Marcion.c.40. S.Hier.in c. 15.Matth. S. August.in Psalm.33. Pausanias in Historia Græca.

Venit in mentem oraculum Apollinis, quo Megarenses facti cautiores, nutanti consuluere Reipublicæ. Miserunt legatum Æsymnum Delphos, vt rescisceret quid facto opus, in dubia tempestate, quâ malè stante eorum statu, summum

erat

erat obitura periculum vrbs Megara, nî Deo aliquo propitio suffragium illico pararetur. Consulitur oraculum adhibito piaculo, suggerit Consilium, equidem laude dignum, & vtinam fierent hæretici eo Consilio cautiores. Ecce oraculum, DEFERATVR AD MVLTOS. Redit ad suos Æsymnus, præfati nescius oraculi, & quid in eo mysterij latitaret. Ne tamen legati deesset officio, refert editum oraculum, in Comitiis orans super hoc oraculo, cuius sensum non capiens, longæui quidam proceres ciuitatis sic sunt interpretati mentem Apollinis. Deferre ad multos, esse sensum sequi eorum qui nobis præierunt, & actus suos componere ad normam eorum, qui superiori æuo beatam egere vitam. Applausum est oraculo in hunc modum enodato, statimque reuocatâ patrum memoriâ, quomodo se gessissent rebus dubiis, & quomodo labanti Reipublicæ fuisset occursum eorum sæculo, Megarenses insistentes patrum vestigiis, & se aptantes ad eorum instituta, ingruentem declinauere procellam, facti suorum Maiorum seduli sectatores.

Megarensiũ industria, vt explicarent dubium oraculum.

Velim hæreticos velle deferre ad multos, vt hortatur Isaias. *Interrogate de semitis antiquis, quæ sit via bona, & ambuletis in ea.* Nimirum non est litigium, quod non plenè diluat sacer & sincerus Senatus Sanctorum Patrum, quorum fides dubia nesciens, ad nos indubia deriuatur. Si itaque deferatur ad multos, benè nobis consultum est à quibus stat vniuersus Sanctorum chorus concinens. *Tantum ergo Sacramentum veneremur cernui, & antiquum documentum nouo cedat ritui.*

Isai. 38.

EX SYMBOLIS:

Sed vt Tigris cantibus excandescit, sæuiens in musicam; ita & hæretici, Patrum concentibus truculenti sæuiunt, & in blasphemias effunduntur, Cothurnicem referentes, quæ quo Luna splendidior, querulo cantu sese eò discruciat ampliori, vt Symbolo exprimit Camerarius hoc titulo, IMPVRA QVID AVDES: fit enim hoc inquieto cantu vt Cothurnix incauta, retibus aucupis innotescat. Eucharistia inter Sacramenta rutilat, sicut inter ignes Luna minores: hæretici exosi lumen, vtpote lucifugæ atque tenebriones, sæuiunt in hanc Lunam. Sed ô hæresis impura, quid audes, loquela tua manifestam te facit, scilicet oriundam à Galilæa, id est, ab inconstanti plaga; hoc enim sonat vox Hebræa: sibi enim parum hæresis constans, non conuenit in assertis & conclusionibus, circa hoc Sacramentum. En Lutherani panem inuehentes cum Christo, quem sic faciunt impanatum; Zuingliani verò Christum abiurantes, vt nudo se se pane ingurgitent.

Camerar. in centur. de auibus.

גלל. Galal volubilem esse.

Instant hæretici ex Ioanne, *Spiritus est qui viuificat, caro non prodest quicquam*; ergo Christus non est illic, nisi spiritualiter, id est, per fidem & figuratè. Respondeo carnem, vt caro est, non prodesse, sed vt vnitam Verbo prodesse; nam ex Deo qui viuificat habet hic panis totum suum esse vitale. Rursus Christi caro est in Sacramento modo spiritali, quia corpus est totum in qualibet parte hostiæ, sicut est anima in corpore: vnde corpus Christi est ibi non extensiuè ad locum, instar corporum quæ locantur; corpus autem posse esse spiritale, & reale, ait Apostolus. *Seminatur corpus animale, & surget spiritale.*

Ioan. 6.

1. Cor. 15.

Discipuli increduli suscitato Domino, etsi

corpus Christi eis obuium appareret, putabant spiritum se videre; ita & hæretici infideles, corpus Christi minimè confitentur, sed putant spiritum se videre, nihil illic reale confitentes nisi quod sibi fingunt. Rursus Christus ait carnem non prodesse, quia Iudæi manducationem cogitabant, qualis est carnium, quæ cruentant eos qui deuorant eas sanguine diffluentes, vt sic explicat Augustinus. *Caro non prodest quidquam, sed quomodo illi intellexerunt, carnem quippe sic intellexerunt, quomodo in cadauere dilaniatur, aut in macello venditur, non quomodo spiritu vegetatur, nam si caro nihil prodesset, Verbum non caro fieret, vt inhabitaret in nobis.* Ait Christus: *Me non semper habebitis.* Id est, præsentia visibili, sed se fore inuisibili præsentia eis comitem indiuiduum ait. *Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus, vsque ad consummationem sæculi.*

Obiectiones hæreticorũ dissoluũtur.

Matth. 26.
Matth. 28.

Denuo obiiciunt: institutum est istud sacramentum in memoriam Christi. Dixit enim in memoriam mei facietis; ergo ibi Christus non est, cùm memoria sit rei præteritæ non præsentis. Respondeo esse Eucharistiam in memoriam passionis Christi, quæ reuerà iam præterita est; nec repugnat ibi Christum referre se olim patientem, sicut & Henricus Rex Gallus nomine quartus ita afficiebatur victoria, quam ad oras Sequanorum reportauit, fugatis Hispanis, vt retrò fluentibus annis choreas Pyrrhicas instituerit, hanc victoriam Henrici referentes: suas egit partes Henricus ipse, etsi personatus; ita vt Rex præsens esset idea sui ipsius, hoste fugato triumphantis.

EX HISTORIA.
P. Matthæus in Henrico.

Denique apud Augustinum inuenisse glorientur figuræ nomen inditum Sacramento: ergo non esse ibi Christum, cuius figura panis ille nuncupatur. Respondeo primò sanctum Augustinum multis in locis affirmare realitatem, nec vocando corpus Christi figuram, euacuare realitatem: nam cùm Eucharistia sit Sacramentum, & omnia Sacramenta debeant habere figuras & signacula rei significatæ, vnde dicta sunt *ἀντίτυπα*; sic erit panis figura Christi animas inescantis, sicut & baptismi ablutio, figura est ablutionis animæ, quæ realiter est cum figura, sicut & ipse Christus dicitur à Paulo, *Imago Dei inuisibilis, figura substantiæ eius.* Et realiter tamen est eadem essentia numerica, quâ Pater est Deus, ita etsi Eucharistia figura dicatur esse corporis Christi, erit inibi & idem corpus Christi.

Col. 1.
Hebr. 1.

QVID MORALE ELICI DEBEAT ex realitate corporis Sacro-sancti.

MOses mysteriorum Dei sedulus indagator, vbi vidit ignem in spineto, lumine hactenus inaspecto coruscantem. *Vadam* (inquit) *& videbo visionem istam magnam.* Non terruerunt eum spinarum acumina, quibus hispidus erat rubus, venerabundo gressu nudoque vestigio piè se accingens accedit ad vepres, quas lambebat ignis, reique nouæ seriem seriùs inuestigat. Deum illic audit, diuino dignatus eloquio, ex homine in diuinam quasi naturam transit, Deo illi dicente. *Ecce ego te constitui Deum Pharaonis.* Eadem & nos sumus beandi sorte, rimantes rubos & spineta, quibus hæretici sepierunt corpus Sacro-sanctum. Dixeris ignem ardere in spinis; rutilat enim magis illa

Exod. 3.

Q realitas,

realitas, quo maiores spinarum fasces adiiciunt hæretici. Nec erit isti veritati dissonum lemma Cæsaris Ducis olim Modenæ, qui Solem pinxit è nubibus emergentem, hoc lemmate, OBSTANTIA NVBILA SOLVIT. Quicquid tenebrarum offundant infideles, suis argutiis obscurantes istud Sacramentum: tamen obstantia nubila soluit, nec vllo vnquam æuo tenebrescet. Accedentes sicuti decet ad tubum hunc, præsente Deo rutilum, nullis patent aculeis, imò Deo pleni aliam quasi naturam induunt, facti diuinæ consortes naturæ, vt præmonet summus Apostolorum vertex Petrus, à quo hanc apotheosim seu deificationem accipe, dum sic de Christo fatur, *Per quem maxima, & pretiosa nobis promissa donauit, vt per hæc efficiamini diuinæ consortes naturæ, fugientes eius quæ in mundo est concupiscentiæ corruptionem, vos autem curam omnem subinferentes, ministrate in fide vestra virtutem* (& paulo post) *hæc enim si vobiscum adsint & superent, non vacuos nec sine fructu vos constituent, in Domini nostri Iesu Christi cognitione: cui enim non præsto sunt hæc, cæcus est.* Quasi diceret Petrus, nos Christo coaptatos, eius naturæ sacrum inire consortium, vitæ immortalis facti participes, alio planè modo quàm filius Sunamitidis ad vitam reuocatus: incubuit Eliseus puero extincto & breuiusculi corporis ad amussim Propheta procerior se totum compendiosè decurtauit; hic vero secus anima emortua sumpta idea vitæ ab Eucharistia, debet se modo corporis Christi existentis inibi coaptari, vt opimè pasta hac Angelorum esca saginetur. Est autem illic corpus Christi realiter, sed modo spiritali, vt sonant hæc, *Verba quæ locutus sum vobis, spiritus & vita sunt.* Vt ergo sint deifica, ea quæ Eucharistiam participant, debent esse realiter & modo spiritali, qui corpora quasi in naturam Angelorum euehat.

EX SYMBOLIS. *Tyrotius lib. symbol.*

2. Pet. 1.

4 Reg. 4.

Eucharistia concludit Christum decurtatum.

Ioan. 6.

Philosophia isti Theologiæ lumen adiiciet, hoc asserto. Ens, vnum, bonum, verum, aliquid, res, idem sonant, vt quæ enuntiatione transcendentali prædicantur. Igitur vt aliquid sit realiter, debent coire bonitas, vnitas, & veritas, alioquin patitur res assignata deliquium. Vis, ô homo, coalescere realiter in idem Christi corpus, esto realiter, id est verè, sicut & docet Philosophus. Veritas autem rei est conformitas cum suis principiis: verbi gratiâ, hominis Christiani principium sumitur ex baptismo, quo homo gratia Dei institutus, graphicè refert imaginem Dei, ad cuius ideam natura hominis efficta est, ab ortu mundi enascentis: hinc homo lethali peccato obnoxius, quia excidit à gratia quæ vitæ Christianæ fuit exordium, non est homo nisi fictè: verus enim homo ille tantùm est, & censetur qui conformitate gaudet, cum suis principiis, id est, cum gratia, & sequacibus eius donis infusis.

EX PHILOSOPHIA: *Arist. lib. 4. Metaphy.*

Itaque ô anima, lethalibus obnoxia, cassa est communio tua, super irruente peccato, suisque næuis gratiam obumbrante, te verum hominem ementiris, inest tibi deformitas, atque adeò falsitas. Non es homo realiter, sed æquiuocè tantùm, Angelis sic ignotus, & cœlo tori, vt deflet Ieremias. *Qui vescebantur voluptuosè interierunt in viis, qui nutriebantur in croceis, amplexati sunt stercora.* Quid inde? *Denigrata est super carbones facies eorum, non sunt agniti in plateis.*

Eucharistiæ virtus deperit animæ in peccato.

Ierem.

Thren. 4.

Ambrosius lib. Symbol.

Te peccato saucium, post hanc Synaxim sugillat Ambrosius, hoc symbolo. Hominem superinductâ laruâ personatum pingit, hoc scommate: VERA LATENT, DA VERUM CERNERE LVMEN. Verè vera latent, cùm gratiam expunxisti, non agnosceris in plateis, qui Diaboli laruam induisti. Redi præuaricatrix ad cor. Da verum cernere lumen, insta pristinæ gratiæ, vt Angelos pacis amarè flentes tandem aliquando consoleris.

Ierem. 3.
Isai. 33.

Solymannus olim gentis illius infidelis præpotens Archidynasta, Rhodios equites pertinaci obsidione premens, eo tandem egit, vt de arce hosti remittenda componerent. Stante pacto Rhodii hostem admittunt cedentes loco; voluit Solymannus sisti sibi Præfectum equitum, quem hi Magnum Magistrum vocant, præstò est ille pace belloque clarus, sed infelix Magister Philippus *de Villiers*, vir grandæuus, & veneranda canitie insignis, sistitur Solymanno princeps inglorius, infelici habitu, & ad lachrymas composito. Obstupuit Turca primò, admiratus alternantis, vt aiebat, fortunæ ludibria: Demum memor egregiè factorum præclari Ducis, animus ille calibeus, alta trahens suspiria respersa lachrymis: Heu, inquit, durum hominis huiusce fatum! heri erat summus, & hodie imus; miseror sanè casum tanti viri, qui exulare cogitur, immemor ætatis ductæ in hoc æuum gloriosè. Est sanè in homine reprobo vberius fletuum argumentum; erat quippe ens reale & verum gratiâ stante, quam ex communione hauserat; sed à Deo deficiens, ibi cum Dæmone de corde ei mancipando componit. Præpotens Deus, in quos anfractus ille deuoluitur! ad nihilum redactus est, & nescivit, *Obscuratum est aurum & immutatus est color optimus: dispersi sunt lapides sanctuarii in capite omnium platearum.* Lachrymis suis sua aspersit lamenta Vates, quæ homo immemor Dei à gemebundo exerit hoc Propheta, sic deflente animam refugam. *Cui comparabo te, vel cui assimilabo te, filia Ierusalem, cui exæquabo te, & consolabor te virgo filia Sion, magna est enim velut mare contritio tua, quis medebitur tui?* Imagine Dei obliteratâ, si peris, Quæ est imago Christiani peccatis obnoxii; respondebo esse imaginem Cæsaris, animæ videlicet gentilium ritibus occupatæ, atque adeò flammis æternis cum Cæsare mancipandæ. Huius animæ sanè habitus deterior eo in quem Iob deuolutus, ita suorum perculsit animos, vt eo viso defluente sanie, & corpore denudato, taciti omnes tanti viri casum expauerint; videbant enim dolorem esse vehementem, inquit sacer Codex. Ipsa suorum olim peccatorum ita Sanctos pœnitentes idea perculit, vt eos memores illius status infelicis diceres velle ad tartara dehiscere. Audi gemebundos, & hos imitare, & fleto cum flentibus, vt possis posthac gaudere cum gaudentibus. S. Augustinus. *Quid mi pater me gessisse recolo; mereor mortem, & peto vitam; commoui Regem meum, cuius impudens inuoco præsidium; contempsi iudicem, quem temerè postulo adiutorem; insolens renui audire patrem, quem demum præsumo habere tutorem. Heu mihi, quam sero venio, heu, heu, quàm tardè festino, heu me, quia curro post vulnera, dedignans incolumis præcauere iacula, neglexi prospicere tela, modo verò sollicitor de morte vicina. Recentis cicatrices labe respersi, quia prisca*

I. Bodinus in Histor. Melit. lib. 9.

Ex Historia.

Ex Calchondila in Hist. Turc. in Solym.

Solymanni affectus erga Rhodiorum magistrum.

Psalm. 4.

Thren. 4.

Thren. 2.

Iob. 2.

EX SS. PATRIBVS. *S. August. l. Medit. c. 3.*

flagitia modernis iniquitatibus reciprocaui, & quæ diuina solidauerat Medicina, mea resoluit prurigo phrenetica. Cutis quæ superducta vulneribus morbum celauerat, sanie erumpente putruit, quia iterata iniquitas concessam misericordiam exinaniuit.

Iudic.7.

EX SYMBOLIS:

O lachrymas Deo gratiores eis, in quas effusus idololatra Michas, noluit consolari! *Deos meos* (inquit) *quos mihi feci, tulistis, & sacerdotem, & omnia quæ habeo, & dicitis quid tibi est?* Deum flebat ille quem fecerat; & non fles Deum, qui te fecit, imò qui refecit. Heu quali sese lachrymarum diluuio Dæmon immergeret, si penes eum esset diluere fœdam imaginem, quâ deformis est, & infamis: nostra inde beatior est sors, cui lachrymis est concessum ideas gratiæ extinctæ reuocare; sicut & lilio à radice exciso datum germinare, si cespes immergatur aquis, vnde & lemma quo lilia aquis immersa florent licet extirpata, hoc titulo, ET AVVLSA FLORENT. Diceres Deum voluisse lachrymis reuocare gratiam deperditam post Eucharistiam sumptam, sicut & dixi lilia germinare. Ferunt enim, Mappam cœnæ sacræ liliis acu intextis variegatam fuisse & floridam: hancque Olyssiponæ seruari in templo S. Rochi, quasi insinuaret Deus homines excisos à gratia, quam ex pane vitali contraxerant, posse iterum eamdem haurire ex lachrymis, quibus anima immersa, ET AVVLSA FLORET.

Lilia florent in aquis. *Symbolum hoc est in lib. Scipionis Bargaglij. Ita Laurent. Beyerlink in Theatro vitæ hum.*

Potens est ciere lachrymas reducés gratiæ, illa sancti Bonauenturæ comparatio teprobi cum Diabolo, cuius collatione deterior inuenitur homo, gratiæ Dei expers, & esse reali destitutus: sic piè meditatur. *Domine Deus tu impressisti mihi amabilem imaginem tuam, & ego superinduxi odibilem imaginem diabolicam, heu heu miser ego homuncio; quod dæmonis imaginem superimpressi super imaginem Dei! Cur non odi eius imitationem, cuius abhorreo nomen! ille sponte occidit, ego volens corrui; ille nulla præcedente vindicta peccauit superbiens, ego visâ eius pœnâ peccaui contemnens; ille semel innocentia destitutus est, ego multoties restitutus; ille se erexit contra eum qui se fecit, ego me erexi contra eum qui me refecit; ille Deum dereliquit permittentem, ego fugi Deum persequentem; ille perstat in malitia Deo reprobante, ego curro à Deo misericorditer reuocante: Et si ambo contra Deum: ille tamen contra Deum non requirentem se, ego verò contra morientem pro me, Ecce cuius imaginem ego abhorrebam, cùm in multis me inueniam horribiliorem.*

Tom.3. de Euchar.

S. Bonauent. in Solil.q.

Pœnitentis animæ suspiria.

Calor ille qui fletibus inest pœnitentium, viuida facit illorum corpora, & vera, sicut & verum est Corpus Christi, ad cuius normam ritè componimur, & cui communicantes sumus concorporei, vt ait Apostolus, σύσσωμα τὰ ἔθνη. Enimuerò medici verum corpus humanum, humido & calido stare ferunt, alioquin est cadauer, & cloaca vermium, sentinaque spirans odorem tetrum, iuxta id, *Quatriduanus est, iam fœtet,* & Isa. *De cadaueribus eorum ascendet fœtor.* Huic fœtori occurritur Sacramento, de quo ait Sponsa, *In odorem curremus vnguentorum tuorum. Trahe nos post te.* Fœtorem hunc peccati dilui Sacramentis, Deus palam omnibus fecit anno 579. quo Beatus Auitus Antistes Aruernorum Iudæos multos alluit sacro fonte, quorum antea corpora fœtentia, suam hoc Sacramento graueolentiam illico diluerunt. Humido & calido insitis cadaueri Lazari extincti, fœtorem excussit corpus tale rediuiuum. Fias inde cautior anima fœtens, lachrymis quas cieat amor immergere, & emerges Christi bonus odor, cadaueris horridi tetrum fœtorem exosa, sicque vero & reali bonoque corpore redux & Deo reddita potieris.

Ephes.3. Ioan.11. Cant.1. Fortunat. l. 5. Carminum.

Baptismus fœtorem Iudæorum detersit.

Hæc item corporis omnimoda ratio ex Mathematica discutitur: vult Mathesis corporibus inesse trinam dimensionem; scilicet altitudinem, quâ procera sunt corpora; latitudinem, quà vsquequaque spatiantur; profunditatem, quâ dehiscunt. Theologia factura nos concorporeos Christo, trina nos hac dimensione compaginat, ex infusione fidei, spei, & Charitatis: quod & firmat Augustinus. *Domus Dei credendo fundatur: sperando erigitur, amando perficitur.* Spes erigit, fides humiliat, Charitas facit amorem nostrum dilatando latum.

EX MATHEMATICA.

S. August.

Ast ineffabilis summa mysterij, in eo sita est, vt corpus hoc reale suis internis constans apprime dimensionibus, fugiat tamen aciem oculorum, modo spiritali existendo sub pane hoc deifico. Et hæc est coronis, imponens colophonem virtutum mysticæ contexturæ: videlicet ea virtutum est syntaxis & ratio, vt licet concorporeæ sint nobis, hominum tamen fugiant indaginem, & quasi lucifugæ se se oculorum subripiant obtutibus, in eo quamdam cum sancto Enoch anologiam præferentes, de quo sic sacer textus, *Ambulauit cum Deo, & non apparuit, quia tulit eum Deus.* Quæris, cur homines virtute insignes, fuga sibi consulunt declinantes oculos inspectorum? fit tibi satis Codice sacro. Non apparent, quia tulit eos Deus. Mosem recens natum Mater eius eâ cautelâ eripuit neci, quam moliebatur Pharao masculis Hebræorum: aderant homicidæ, qui masculos fletu se se prodentes iugulabant: sed Mater Mosis videns puerum elegantem, abscondit, & latebræ fecêre sospitem infantulum, quem hominum aspectus mortis imperio mancipassent. Si ergo trina dimensione, & virtutum tenore insigniris, habe te modo spiritali, & oculis inuio: si aliquos actus exeris elegantes, absconde, ne Pharao inferat ruinam, eamque lethalem. Memor esto Ezechiæ Regis incauti, qui Legatis Chaldæis ostendit thesauros omnes, gloriam hinc inanem aucupatus, in cuius rei piaculum Deus misso Isaia ad Regem, ait ei. *Ecce dies venient, & auferentur omnia quæ sunt in domo tua.* Hos nimirum Rex auri sui prædones habuit inuitus, quos lubens habuit inspectores. Audiendus Augustinus. *Fodi fundamentum humilitatis, & peruenies ad fastigium Charitatis.* Cæterum quia Christus, & homines in Eucharistia, mediante gratia coalescunt, iugiter hoc habe, & fixum, & ratum.

Genes.5.

Vanitas fugienda.

Exod.2.

4.Reg.20.

S.Aug.l.1. de verbis Domini.

SI GRATIÆ DECVS GER S, DEVS ERIS.

LITIGIVM SECVNDVM de vtraque specie.

CArolus ille nonus, Rex vtique Christianissimus, qui de Gallorum fide sollicitus, hæriticis internecionem aliàs intentauit: Is inquam de regno benè meritus, videns Clementiæ suæ quotidie & importunè peti fo-

EX HISTORIA.

res à reis homicidij perpetrati; volens occurrere profluuio sanguinis, absque alio sanguine effuso, rem nouam cogitauit. Videlicet legem ferre de vitibus euellendis, dicens inesse vino semina iurgiorum, abstemiosque nescire sanguinem, iuxta Regis sapientissimi effatum. *Cui væ, cui rixæ, cui foueæ, cui sine causa vulnera, cui suffusio oculorum, nonne his qui commorantur in vino, & student calicibus epotandis?* Ideoque cum sint indiuiduæ cōmites duæ istæ effusiones, vini scilicet & sanguinis, esse vtrique sanctione eâdem obuiandum, fore equidem vt sic deinceps se sanguis habeat in venis, sicut & vinum in dolio, quo quamdiu reconderetur, tamdiu etiam sistet & sanguis. Sed vbi Carolus aperuit consilium de vini vsu abrogando, audiit à quopiam: Caue ô Rex à decreto tali sanciendo, non enim ea lege tot tibi conciliabis viros abstemios, quot ebrios hostes, cum hæreticis in perniciem tui coituros. Idem incommodum passa est Ecclesiâ, dum sustulit vsum specierum vini consecrati reclamatum est à plerisque, & præsertim à Germanis, Belgis, & Bauaris, vbi appetentia vini eatenus viget, vt abstemium esse detur illic opprobrio, & vrgenti ad potum detur iniuriæ, si non illico compotatur. Nihil ideóque mirum si rixantur ob Calicis vsum abrogatum; nam cùm studeant calicibus epotandis, eis rixæ, & foueæ, & suffusio oculorum, vt ex Salomone præfatum est: & nota suffusionem oculorum subiici calicibus epotatis, quasi innueret Rex Deo plenus, cæcutire fidem eius qui vino indulget ampliori.

Historia Gallica an. 1572.

Prou. 23.

Caroli IX. Regis Christianissimi propositum de vitibus extirpandis

Prou. 23.

EX RE MEDICA.

Medici omnes lib. Pathol.

Vini incommoda.

Simile quippiam medici augurantur ex vini haustu immodico: nam nimio vino vapores insurgunt, cerebri valuulas occupant, officinam turbant spirituum animalium, neruos humore suo noxio imbibunt, & sic inuios reddunt spiritibus, visui obsequio addictis. Vnde natura vindicè ebrij omnes, & vini immodica appetentia infames, oculorum caligine sauciantur. Ita & hæretici ex appetentia Calicis in fide cæcutiunt, dicentes mutilum esse Sacramentum, quod sub vna tantùm specie panis fidelibus impertitur. Huic litigio occurrimus sic.

Eucharistia tripliciter attenditur.

Ex Philosophia æquiuocum omne distinguendum, antequam de eo disceptetur. Eo theoremate cautiores, dicimus Eucharistiam tripliciter vsurpari, primò vt est Sacramentum, secundò vt est pignus amoris, tertiò vt est Sacrificium. Vt est Sacramentum, Eucharistia tota est in vna specie, nam ad rationem Sacramenti requiritur significatio, & causalitas gratiæ: est enim Sacramentum signum, & causa gratiæ; sub vna verò specie sufficienter est tale signum & causa: ergo sufficit illa species sumpta. Verbi gratia, panis plenè significat pastum; efficientia autem gratiæ cùm sit à Christo Domino, qui æquè totus est sub vtraque specie, Ecclesia plenè dat Sacramentum sub vna specie. Vnde Christus licet aliquando meminerit duarum specierum. *Caro mea verè est cibus, & sanguis meus verè est potus.* Ibidem tamen explicitè ait vnam speciem sufficere ad salutem. *Qui manducat hunc panem, viuet in æternum.* Etiam vt est pignus amoris, Eucharistia plenè in vna specie recipitur: nam in eo amorem suum testatum reliquit Dominus Iesus æstuans amore feruido, vt se ipsum totum daret, quod est amantium perfectorum: id autem omnimodè præstitit

Ioan. 6.

EX SS. PATRIBVS.

sub vna specie, quid ergo opus altera ad amorem explicandum? quandoquidem in hac mensa sacra, corpore præsens sumitur realiter, in vna, vt ipsemet præfatur. *Qui manducauerit ex hoc pane, viuet in æternum.* Ex Hieronymo. *Ipse conuiua & conuiuium, ipse comedens, & qui comeditur.* Vides comedi sub specie panis, sed Christi caro & sanguis simul stant in verbo, neque aliquando dispescentur & anathemate ferit eos qui diuidunt Iesum. Ioann. *Omnis Spiritus qui soluit Iesum, ex Deo non est.* Non est ergo necesse inuehere vtramque speciem, ad pleniorem gratiam exhibendam in Communione, quando quidem Christus idem est in vna specie, qui & in duabus, & licet in Ecclesiæ enascentis exordiis, vtraque fuerit species exhibita, paucis existentibus Christianis: sæpe tamen sub vna specie communicabant, vt Act. 2. *Erant autem perseuerantes in doctrina Apostolorum, & communicatione fractionis panis & orationibus.* Illic panis sacer, sine vino consecrato est; discipulis suum corpus dedit in Emmaus, cum cognouerunt eum in factione panis, nec vlla fit ibi mentio vini, sed panis; quem fuisse Eucharisticum aiunt SS. Augustinus, Hieronymus, Beda, & Theophylactus. Item vt Christiani alacrius se ad mysterium accingerent, eis licitum erat deferre panē sacrum, vt domi seorsum communicantes, valentiores inde fierent. Nunquam autem vinum sacrum penes se habuerunt; nam ex ritu Ecclesiæ antiquæ, Panis viuificus dabatur excipientibus illum manu: sed vini species ex Calice tantùm offerebatur, & sic sub vna specie tantùm aliquando fiebant huius Sacramenti participes, vt liquidò est apud Tertullianum, Cyprianum, Basilium, Hieronymum, Clementem Alexandrinum.

Hieron. Epist. ad Hedibiam quæst. 2.

1 Ioan. 4.

Act. 2.

Luc. 24.

S. Aug. l. 3. de consensu Euangel. cap. 25

S. Hieron. in Epitaphio Paulæ.

Beda & Theophyl. in 24. c. Lucæ.

Tert. lib. 2. ad vxor.

S. Cyp. ser. de lapsis.

S. Basil. in Epist. ad Cæsariam Patritiam.

S. Hieron. in Apolog. pro lib. in Iouinian.

Clem. Alex. lib. 1. strom.

Quare autem Ecclesia variarit in Calicis vsu, accipe ab ipsiusmet Ecclesiæ ritu perpetuo, Ecclesia semper exosa hæreses, cauit ne fideles aliqua ingruente hæresi, contagium eius contraherent, leges sanciendo omnino dissonas hæresi emergenti. verbi gratia, Manichæi dogma fuit Christum habuisse corpus exangue phantasticum. Leo Papa, & Gelasius vtramque speciem iniunxerunt, vt vel sic innotescerent eis Christiani, labe Manichæa respersi: hi enim vt negantes sanguinem Christi abstinebant à Calice sacro, eaque sanctione plerique Manichæi agniti, in exteras deportati plagas exularunt, vt scitè Æneas Syluius.

Hæresi tandem dehiscente Manichæa, nescit quippe hæresis esse perpetua, Nestorius suum euomuit lethale virus, quo aiebat sanguinem Christi seorsim sine carne esse sub specie vini: huic hæresi obuiatum est à Concilio Ephesino, quod fuit tertium œcumenicum: ibi decreta laicis communio sub vna specie, vt hinc Christi diuinum corpus animatum, esse totum sub vna specie fierent hoc dogmate certiores, vt notant Biel & Hoffstadius.

Æneas Syluius Dialog. contra Thaboritas.

Gabr. Biel l. 84. in Cant.

Hoffstadius ser. 61. de Eucharist.

Rursus quia hæresis ingenium inquietum, pacis impatiens, duo alij nequam emergentes ann. 1312. Petrus Dresdensis, & Iacobellus Misnensis, vtramque speciem voluerunt laicis exhibere. Concilio Constantiensi explicitè adhuc prohibita est, quia hæresis illa Christum sacramento duplici dispescebat. Concilio denique Florentino confirmata sanctio, de tollendo vsu Calicis, Græcis ibi præsentibus

tibus, suo Syngrapho firmantibus illud institutum. Scrupulus vnicus est superstes, scilicet quare Christus in ipsa institutione sacramenti calicem porrigendo vsus sit imperandi modo. Accipite, Bibite, Hoc facite. Si enim est præceptum, cassi sunt canones dissoni, Christi obsequio derogantes. Respondeo, Christum cùm sic effatus est, Apostolos allocutum, qui erant sacerdotio insignes: sacerdoti enim vt sacerdos est, incumbit necessitas vtriusque speciei conficiendæ, & sumendæ in sacrificio. Nam Eucharistia si spectetur vt sacrificium, vtramque requirit speciem præsignatam in sacrificio Melchisedec, qui panem & vinum obtulit, si quidem in sacrificio passione Christi consummato sanguis à carne secretus est, & specie item discreta ritè describitur, & signatur: aliàs in Communione sufficit vna species, sic Ecclesia annuente. Primò vt sicut fides Christiana est catholica, id est, vniuersalis, ita & ritus esset vniformis sacramenti exhibiti: at Septemtrionales qui poli latitudinem 70. graduum incolunt, solo vini nescio, expertes sunt huius potus, & sic ægrè possent communio toti genti ministrari. Secundò plerique vinum exosi, odore solo, renitente stomacho ita nauseant, vt quia abstemij, ita essent abstinentes ab hoc sacramento: debuit ergo talis institui ritus, qui vt ab antiquo non abhorret; ita & concordes facit in communione sequaces huiusce sanctionis, quæ item suffragatur reuerentiæ debitæ in sacramento, cuius guttæ plerumque excidebant fidelibus indiscretè ingerentibus sese ad altare: quo plerumque est factum vt sit hoc irreuerenti casu, calici sacro impiè derogatum: cæterum cùm sacerdotes Deo chariores ratione officij eius mensæ frequentes assistant, æquum est vt laici, eis tanquam Benjaminis Calicem regium detelinquant. Adeò pigra est elephantum procera moles, & ad bellum inepta, vt astu sit cienda tarda hæc machina, carne & sanguine coalescens: hoc ritu gentiles in Iudæos accincti ad prælium suos elephantes accenderunt, teste ipsomet codice sancto. *Elephantis ostenderunt sanguinem vuæ, & mori, ad acuendos eos in prælium.* Cùm etenim sanguinis spiritus incalescat, eos videtur inserere oculis sanguinis aspectu rubentibus: imò & Catilina socios suos in patriam armaturus, fecit epoto sanguine fortiores. Quippe sanguini assuetos, maiores inde nancisci animos asserit Vegetius eruditus in re militari, qui ideò Duci militem conscripturo consulit, habere delectum eorum, quibus cruor effusus infundit animos & infert laniones carnificinæ addictos, bello natos. Nonne & Tamerlanes orbis vniuersi pauor, suos accensurus ad exterminium plagæ alicuius, signa explicabat purpurâ cruentata. Antonius Cæsaris extincti vindex acerrimus, vestem eius sanguine purpuream expandit in foro, cuius rubeo aspectu erubuit suam segnitiem, si non in sicarios, & Reipublicæ perduelles, illicò desæuiret populus ille Cæsari aliàs addictissimus. Denique monemur oraculo, sanguini inesse vocem & hanc sonoram. Sic textus. *Sanguis Abel clamat de terra.* Non ergo tacitum voluit esse suum sanguinem Christus, in sacrificio, vbi distincta specie dispescitur à corpore suo, etsi idem Christus vtrobique totus, sit diuisionis impatiens. Sanguinis hunc clamorem exaudiri vult, ab hominibus terrea

Luc 22.

Genes. 3.

Communionem sub vna specie quare Laicis distribuit Ecclesia.

Elephanti quomodo excitentur.

1. Mac. 6.

Vegetius lib. de re militari.

Tamerlani signa rubea

Genes. 4.

mole prægrauaris, vt Iob antea præmonuit. *Terra ne operias sanguinem meum, neque inueniat in te locum latendi clamor meus.*

Iob. 6.

Instabis animo minimè salutis incurio; quonam illo sanguine percellimur: Anima deses atque Deicida vrgeris ad vindictam effusi sanguinis expetendam ab his, qui ausu sacrilego sospitatori tuo manus impias intulerunt: tu ipsa es mens reproba, & Dei refuga, te vnam sanguis ille sollicitat, vt luas tibi pœnas congruas sceleri perpetrato. Audi quonam piaculo sit expiandus ille sanguis impiè fusus à noxiis, & à minori fias cautior argumento. Amalaricus Rex Hispanus, hæresi Arriana infamis, vxorem duxerat Clotildem regio Gallorum sanguine claram, sed pietate clariorem; tentauit Rex impius vxoris illibatam fidem, illa fidelior in dies elusit astutias atque sophismata Regis infidelis, qui inde ferocior, vnde mitior fieri debuerat, Reginam verberibus ita cruentauit, vt sanguine innoxio ruberent eius linteamina. Fidei suæ, vitæque timens mulier, pertæsa & virum, & virus Arrianum, querulas mittit in Galliam literas ad fratrem suum, & hunc regem Childebertum: & quia impos erat scriptura referre iniurias, quibus obnoxiam fecerat Arrianus; literas inuoluit in sindone, sanguine suo purpurea. Accepit Rex Gallus beneuolè nuntium, sed literis eductis è linteo, & sanguine inspecto, ingemuit Childebertus, & sororis amantissimæ sortem miseratus, anxius de vindicta, bellum indixit Hispaniæ. Gallos armat in impium Gallici sanguinis effusorem, explicat linteum regio sanguine rubeum, vt erubescent pudore Galli, si regiæ sororis sanguinem nollent diluere sanguine Arriano, quo effuso, sanguini Clotildis vindices iusti & pij parentarent. Ad arma concurritur, instruitur exercitus, explicatur acies, sæuit miles in Regem Hispanum, qui vt armatus occurrit Childeberto, ille Clotildis sanguine ferocior, & instat Elephantis, ad occursum hominis sanguine perfusi, maiores æstus patitur ad vindictam. Audito classico concurrunt acies. Diceres Hispanos ad victimam duci, ideóque dubios fugam nutante vestigio meditari: sed ne infideles illæ hæresis Arrianæ reliquiæ superessent facinori in Clotildem edito, Rex Christianissimus impressione facta, & Hispano exercitu eneruato, tantam edidit stragem, vt Rege etiam Arriano confosso, fuerit abunde tandem Clotildis sanguini satisfactum.

Ex HISTORIA:

Mariana l. historia Hispaniarum an. 531.

Amalarici crudelitas.

Amalarici mors.

Præpotens Deus, quamdiu patieris nos vindictæ tui sanguinis incurios? rubent altaria cruore tuo, nec sic parentis sortem anima nostra miseratur. Quot orationes & versus toto tenore Missæ sacerdos pius enuntiat, tot querulas voces edit hic nuntius; liber expansus in altari, Epistola regia est, è qua referuntur Christi impia ludibria illata à reprobis; corporale explicatum, linteum est sanguine Christi rubens, nec anima calet ad vindictam: lubet cum Bernardo fletibus indulgere. *Expergiscere nunc anima, excutere de puluere, & contemplare virum hunc memorabilem, fletus deducite oculi mei, & liquescet anima mea igne compassionis, super contritione amabilis viri huius. Diligendus es mi Domine toto corde, tota anima, & tua mihi sequenda vestigia, qui pro me mori dignatus es, & quomodo fiet istud in me, nisi per te?* Dehinc facto

Ex SS. PATRIBVS.

S. Bern. Meditat. de Passione. Christi.

Ex re medica. *Fernelius l. 2. de methodo medendi c. 6.* Sāguis Christi quasi obiicitur Christianis.

ctο scrutinio peccatorum, qui sanguinem Christi fuderunt innoxium, eorum exemplo iura perniciem, Medicos imitatus, qui vt ægros adigant ad meliorem frugem, decreta phlebotomia, sanguinem effusum decumbenti explicant, in quo peccet; en inquiunt in sanguine tuo notas ventris helluonis, & vini haustus immodici, vnde hepar incalescens venas accendit, sanguinique feruido intulit incendium. En luxuriæ depascentis totum corpus in sanguine signacula, vbi nimia serositas, venas libidine effœtas esse clamat, & exhaustas. En in sanguine bilioso, animi irarum impotis igneas reliquias. Denique medicus eruditus ægrum deinceps facit ex sanguine inspecto cautiorem, animumque eius acuit ad vindictam, epulis æterno vale indicto, & cum libidine facto perpetuo diuortio. Eadem cautela Deus obiicit sanguinem suum nobis pessima ægritudine iacentibus, vt noxiis actibus deprehensis, ex sanguine quem fuderunt, virtuti instantes, sic retroacta Christi Dei vindices expiemus.

Ex Mathematica. *Matth. 16.* Friderici II. crudelitas.

Nec vnquam cœli rubent sanguinea specie antelucani, quin sanguis ille aspersus notet imbrium larga profluuia, vt aiebat Christus. *Dicitis manè, Hodie tempestas, rutilat enim triste cœlum.* E cœlo tibi ostenditur Christi sanguis, vt corde tuo spirantibus austris, crebris scilicet gemituum flabris acto, tempestas hæc pœnitentum sit præambula pluuiarum, & ad vindictam effusi sanguinis vrgearis, dato repudio tuis antea riualibus, id est omnibus quos habuisti comites sceleris huiusce perpetrati. Ita plerique defecerunt à Frederico Imperatore secundo. Ille vxore necatâ, & aliunde expletâ libidine luxurians, vitiis pluribus infamis, multos habuit in omni crimine consortes: sed die quadam sereno cælo ecce tota aula inspectante, desuper obiicitur Christus sanguine perfusus, & corpore quam plurimis aperto plagis. Flere omnes crebróque gemitu detestari tyrannum, cui adhærentes facti fuerant conscij criminum, quibus sanguis funditur innoxius. Tibi Christiane in tremendo mysterio attollitur calix, sanguine Christi purpureus, fias sanguinis huius aspectu valentior, ad expiandum delictum in nece Dei tui contractum; in hac expetenda vindicta, est tibi gloriosè obeunda mors, exemplo Nisi & Euryali: hi amore mutuo insignes errarunt in syluis, quibus hostes obuij, vnum gladio cæsum deiiciunt, alter eminus viso sanguine amici effuso, pernice gressu fertur in Volsentem ducem, dilecti sui homicidam, quo ense vindice confecto & ipse confossus, amico suo exanimis incubuit, amorem suum indubium, morte testatus obita, necem inimi vindicando. Quidni & à cane vindices animos mutuemur? Canis suo extincto domino mansu impastus, cadauere inde sublato vt rogo mandaretur, vereri ritu cremandum, canis indiuiduus vtriusque fortunæ comes, dolens addici flammis herum suum, ipse præceps insilit in flammas, quasi vlturus heri sui præceps incendium, eodem sic quo dominus rogo canis absumptus, nequaquam inglorius, vnde gratitudinis Symbolum, in quo canis domino suo commoriens, hoc epitaphio. Hero svperesse negas.

Ex Historia. *S. Lazari historia Imperialis sub an. 1228.*

9. Æneid.

Camerarius in Centuria Quadrupedum. Canis fidelitas.

Moriatur anima mea Deus morte iustorum, immemor sui, dum fit memor tui, ômi Iesv, pectore toto mihi vnicè excolende, in expiando sanguine tuo non me pœnitentiæ ingrata terreant acumina; adhærere tibi & mortuo bonum est, cui Domino meo superesse nefas; commori tibi, viuere est; viuere sibi, mors est; quia tibi omnium Domino superesse nefas, morti tuæ addictum, & de mea impendenda tibi indubium: audi me propitius te Bernardi stylo amore conspicuo compellantem. *Adhæreat anima mea post te, quia tota virtus eius pendet ex te; ad tuæ passionis gloriosa insignia, in quibus salutem meam operatus es, totum me inclino: adiuua imperfectum meum; odor enim vitæ spirat mihi in omnibus his; horum virtute ab astutiis sathanæ me custodi.*

Ex SS. Patribus. *S. Bernard. Meditat. de Passione.*

Anima vecors hactenus oblita tui, licet illita sanguine Christi. Anima in delicias effusa lethales, & sanguinis Christi effusi conscias, siste gradum, factura finem quo gloriosè Eleazar occubuit. Ille calente pugna Hebræorum in gentiles, sanguine suorum perculsus, aduersas acies penetrans, aduertit Elephantem armato milite terribilem: credidit Regem illo animali vehi, credulus se submittit Elephanti, quem vltrice gladio cæsum sternit, militesque hac mole formidanda fretos sic deturbans, suorum gladiis obiicit extirpandos; sed victori magno constitit illa strages, nam casus Elephantis Eleazari occasus extitit. Felix qui morte quam semel erat obiturus, vitam adeptus est in æternum producendam. Ea & tu sorte beandus, si te Christi necem expiantem cita mors præoccupet, de tumulo erectura obeliscum, huncque triumphalem, hoc titulo.

1. Mach. 6. Eleazari magnanimitas.

Optimo svi consvltori, cvltori Christi sangvinis et vltori.

DE NOMINE TRANSsubstantiationis.

Litigivm III.

Eo cietur & furit œstro Tigris in hominem, vt cùm nequeat irruere in eum, saltem in vestes totam suam exerat rabiem, si eas inuenerit: eâ indole omnes ferè hæretici sæuierunt in dogmata sacra; vbi enim asserta fidei animaduertunt stare inconcussa, & irrita esse omnia conamina, quibus insurgent in decreta fidei, tandem in rerum exuuias, id est, ad nomina conuertuntur: vrgentes Ecclesiam, vt voces vsurpatas assignet ex codice sacro, quod vbi nequit Ecclesia, infideles illi acti in rabiem, nomina sacra veluti vestea quibus obteguntur res ipsæ, lacerant, & in ea rerum fidei signacula perfidi debacchantur, vt videre est in his vocibus, Transsubstantiatio, Missa, Sacrificium, quæ nomenclaturâ suâ idem sonant realiter, ac panem Eucharisticum, seu species panis & vini solas superstites, substantiâ panis & vini mutatâ in corpus & sanguinem Christi, cuius sacrificio incruento iugiter oblato, tota Ecclesia vegetatur.

Tigris homini infensus.

Cùm audis in Transsubstantiatione mutationem, intellige aliam ab ea quæ fit dum alternant formæ in eadem materia, quæ cameleontis instar, colores omnes induit obuios, vt ibi gratiâ, ex terra & aqua fit arbor successu temporis, hæc arbor fit ignis clibano iniecta, ignis extinctus in aerem transit, & hic aër vapori admixtus, frigore concretus, in aquas vt plurimum resolui

Ex Philosophia. *Aristot. lib. 1. Phys. c. 6.*

resoluitur. Tamen his quatuor elementorum formis, vna eademque materia numero substernitur, ex qua nihil omnino deperit: sed in Transsubstantiatione secus, tota materia in aliam transit, nam Transsubstantiatio est totius substantiæ in totam aliam substantiam transitus seu mutatio, ita vt tota materia, totaque forma, in aliam materiam, & formam abeant. Ita panis & vinum quoad materiam & formam, mutantur in materiam & formam corporis & sanguinis Christi: vnde hæc mutatio in aliquo conuenit & discrepat à creatione & à generatione. Conuenit in ordine terminorum, scilicet vt post hoc sit hoc, verbi gratià in creatione est Esse post non Esse; in Transsubstantiatione est corpus Christi, post substantiam panis: in generatione est ignis post aërem, aut aliqua alia forma post aliam. Conuenit item Transsubstantiatio cum creatione, quia in neutra earum est aliquod subiectum commune vtrique extremorum: concordat etiam cum generatione naturali, licet non omnimodè in hoc coit; quia in vtraque mutatione, vnum extremorum transit in aliud, sicut panis in corpus Christi, & aër in ignem, non autem non ens conuertitur in ens; aliter tamen accidit hoc vtrobique, nam in hoc sacramento tota substantia panis transit in totum corpus Christi; sed in transmutatione naturali, materia vnius suscipit formam alterius, priori formà depositâ. Secundò conueniunt in hoc, quòd vtrobique remanet aliquid idem, quod non accidit in creatione, differenter tamen; nam in transmutatione naturali remanet eadem materia vel subiectum, in hoc autem sacramento remanent eadem accidentia. Denique hæc mutatio transcendit alias omnes, estque eis nobilior ratione sui termini, qui non est alius à corpore & sanguine Christi.

Transsubstātiatio quid sit.

EX THEOLOGIA: *S. Thom. 3. p. q. 75. art. 8.*

Transsubstātiationis probatio.

EX SS. PATRIBVS.

Huius Transsubstantiationis accipe vades SS. Patres, quorum si vellem testimonia dirigere, exurgeret noua bibliotheca Patrum, sufficiet instituto meo aliqua subiicere, ne desim proposito de probandis sectionibus, omni modo quo potest ad credendum anima deuinciri. Audi Cyprianum. *Panis iste quem Dominus discipulis porrigebat, non effigie sed naturà mutatus, omnipotentia verbi factus est caro.* Nota non esse inania Symbola, id est, figuram tantùm corporis & sanguinis Christi; non enim omnipotentia verbi operæ-pretium esset ad magni nominis vmbram. Tertullianus antea dixerat. *Acceptum panem corpus suum facit, dicendo, hoc est corpus meum.* Non potest autem fieri corpus Christi, nisi transeat in materiam & formam corporis Christi, & hic transitus materiæ & formæ panis, in materiam & formam corporis Christi, est transsubstantiatio. Cyrill. sic subscribit. *Aquam aliquando mutauit in vinum, & non erit dignus cui credamus, quod vinum in sanguinem transmutarit, hoc sciens, panem hunc qui videtur à nobis, non esse panem, etiamsi gustus panem esse sentiat* non hîc credendum est sensibus, sed Christo veritatis assertori; nam ex Chrysostomo. *μὲν γὰρ λόγ⊙ αὐτοῦ ἀπαραλόγιστος, ἡ δὲ αἴσθησις ἡμῶν εὐεξαπάτητος, verbis eius falli non possumus, sensus verò noster deceptu facillimus est.* Sed pace aliorum dixerim, nemo fusius luculenta magis oratione, totam discussit istam quæstionem quàm S. Ambrosius, cui

S. Cyprian. serm. de cœna Domini.

Tertull. 4. in Marcionem.

S. Cyrill. Hierosol. Catech. 4.

S. Chrysost. hom. 83. in Matthæum.

totam hanc confecto paginam. Sic ille. *Maior est vis benedictionis quam naturæ, quia benedictione etiam ipsa natura mutatur. Virgam tenebat Moyses, proiecit eam, & facta est serpens: rursus apprehendit caudam serpentis, & in virgæ naturam reuertitur. Vides igitur prophetica gratia, bis naturam esse mutatam & serpentis & virgæ. Currebant Ægypti flumina puro aquarum meatu, subitò de fontium venis sanguis cœpit erumpere, non erat potus in fluuiis: rursus ad Prophetæ voces cruor cessauit fluminum, aquarum natura remeauit. Circumclusus vndique erat populus Hebræorum, hinc Ægyptiis vallatus, inde mari clausus, virgam leuauit Moyses, separauit se aqua, & in murorum speciem congelauit, atque inter vndas via pedestris apparuit. Iordanis retrorsum conuersus contra naturam, in sui fontis reuertitur exordium nonne claret, naturam, vel maritimorum fluctuum, vel fluuialis cursus esse mutatam? Sitiebat populus patrum, tetigit Moyses petram, & aqua de petra fluxit, numquid non præter naturam operata est gratia, vt aquam vomeret petra, quam non habebat natura. Mara fluuius amarissimus erat, vt sitiens populus bibere non posset, misit lignum in aquam, & amaritudinem suam aquarum natura deposuit, quàm infusa subitò gratia temperauit. Sub Elisæo Propheta vni ex filiis Prophetarum excussum est ferrum de securi, & statim mersum est, rogauit Elisæum qui miserat ferrum, misit etiam Elisæus lignum in aquam, & ferrum natauit, vtique & hoc præter naturam factum esse agnoscimus; grauior est enim ferri species, quam aquarum liquor. Aduertimus igitur maioris esse virtutis gratiam, quàm naturam: quod si tantùm valuit humana benedictio, vt naturam conuerteret, quid dicimus de ipsa consecratione diuina, vbi verba ipsa Domini Saluatoris operantur: nam Sacramentum istud quod accipis, Christi sermone conficitur, quod si tantum valuit sermo Eliæ, vt ignem de cœlo deponeret, non valebit Christi sermo vt species mutet elementorum? de totius mundi operibus legisti, quia ipse dixit & facta sunt, ipse mandauit & creata sunt, sermo ergo Christi qui potuit ex nihilo facere quod non erat, non potest ea quæ sunt in id mutare quod non erant? Sed suis vtamur exemplis, incarnationisque astruamus mysterij veritatem. Numquid naturæ vsus præcessit, cùm IESVS Dominus ex Maria nasceretur? si ordinem quærimus, viro nupta fœmina generare consueuit; liquet igitur quod præter naturæ ordinem Virgo generauit, & hoc quod conficimus corpus ex Virgine est: quid hic quæris naturæ ordinem in Christi corpore, cùm præter naturam sit ipse Dominus IESVS partus ex Virgine. Vera vtique caro Christi quæ crucifixa est, quæ sepulta est; verè ergo carnis illius sacramentum est. Ipse clamabat Dominus Iesus, Hoc est corpus meum; ante benedictionem verborum cœlestium, alia species nominatur; post consecrationem, corpus Christi significatur. Ipse dicit sanguinem suum; ante consecrationem, aliud dicitur; post consecrationem, sanguis nuncupatur.* Hæc ille.

S. Ambros. de iis qui mysteriis initiantur c. 9.

Transsubstantiationis figuræ.

Speculanti seriem & contextum Ambrosij, nihil inuium erit ad fidem astruendam, quidquid obganniant hæretici debacchantes in nomen Transsubstantiationis, dicentes nomen istud esse nouum, vtique contra decretum Apostoli in nouitates declamantis, cùm ait. *Profanas verborum nouitates euita.* Respondet Augustinus. *Non ait verborum nouitates: sed addit profanas; sunt enim & doctrinæ congruentes verborum*

Ecclesia noua nomina inuenit ad res veteres exprimendas.

1. Timoth. 2. S. August. in 1. Timot. c. 2.

nouitates; res ipsæ & ante nomina erant. Aduersus Arrianos nouum nomen Patres condiderunt ὁμοούσιον; *sed non rem nouam tali nomine signarunt: nam si omnis nouitas profana esset, non à Domino diceretur, mandatum nouum do vobis, nec testamentum appellaretur nouum, nec cantaretur in vniuersa terra cãticum nouum.* In Ecclesia Latina vsus cepit huius vocis in Concilio Lateranensi, sub Innocentio III. anno 1215. & ea fuit indoles Ecclesiæ, vt contra hæreses ingruentes adinueniret voces nouas, quibus fidem orthodoxam explicaret. Contra Nestorium intuitũm Deiparæ, quam matrem tantùm hominis & non Dei nuncupabant hæretici hoc germine infido sati, Ecclesia in Concilio Ephesino inuenit vocem θεοτόκος, quæ noua, rem veterem clamat, scilicet Mariam esse Dei genitricem. Ita in Concilio Nicæno emersit vox ὁμούσιος, consubstantialis; sicut in Concilio Lateranensi aduersus eos, qui dicebant panem esse in Eucharistia, inuenta est vox, Transsubstantiatio.

Similem vocem alia tamen dialecto vsurparant Græci, priscis Ecclesiæ temporibus. S. Gregorius Nazianzenus his vocabulis plerumque vtitur μεταστοιχειοῦσθαι, transelementari; at prima elementa panis & vini sunt materia & forma. Aliàs Græci illi proceres Ecclesiæ dixerunt hoc mysterium μεταῤῥύθμισιν transmutationem, vt Chrysostomus, & Lexicon Geneuæ in voce μεταῤῥυθμὸς, ait esse ipsam actionem τοῦ μεταῤῥυθμίζειν, quod est transmutare; at Eucharistia olim dicta hac voce μεταῤῥυθμὸς. Alij dixere μετασχηματίσαι, transfigurari, μεταποιεῖσθαι, μεθιστάναι, statum & formam immutare. Hoc tibi sit in exemplum antiqui Patris enascentis Ecclesiæ, Gregorij Nysseni. πρὸς ἐκεῖνο μεταστοιχειώσας τῶν φαινομένων τὴν φύσιν, *in hoc transelementans naturam apparentium* Aduce & titulum libri, quem conscripsit Gregorius Nazianzenus. ὅτι ὁ ἁγιαζόμενος ἄρτος εἰς τὸ σῶμα τοῦ θεοῦ μεταποιεῖται, *quod panis sanctificatus, in corpus Christi transmutatur.* Instant hæretici, Christi corpus vocari panem Ioan. 6. *Panis quem ego dabo pro mundi vita.* Ergo ibi esse adhuc panem post consecrationem patet ex denominatione; vt enim se res habet ad esse, ita & ad prædicari. Respondeo stylum scripturæ esse, vt vtatur nomine insolito rei quæ transit in aliam, vt Exod. 7. *Deuorauit virga Aaron virgas eorum.* Ibi serpentes vocantur virgæ, quia antequam serpentium naturam induerent, erant virgæ Aaron & Magorum Pharaonis. Item in Matthæo. *Renuntiate Ioanni: cæci vident, surdi audiunt:* cæcus videre nequit, neque & surdus audire; sed hi quos Christus reddiderat sanitati, suam priorem denominationem seruant, more scripturæ sanctioris, quæ, vt præfatus sum, rebus quæ in alias abeunt, sua prima nomina inurit; vt adhuc liquet hoc exemplo Lucæ, vbi Christus dicitur recubuisse in domo Simonis Leprosi; Ibi Simon sospes & integer dicitur leprosus, quia aliàs lepra eum infeceiat. Ita & panis etsi transierit in substantiam corporis Christi; tamen nomenclaturâ nobis obiicitur, iuxta ritum scripturæ sanctioris.

Sed quid moror in dissoluendis technis hominum infidorum? cùm Concilium Ephesinum sic moneat. *Ne destruas miraculum, cuius ratio inquiritur; si enim ratio facti inquiritur & nota est, iam non est prodigium, neque mirabile quod fuit perpetratum.*

Ex linguis.

S. Chrysost.

S. Gregor. Nyssenus catechesi 17.

S. Gregor. Nazian lib. quod panis, &c.

Ioan. 6.

Exod. 7.

Eucharistia quare dicatur panis.

Luc. 7.

Concilium Ephesinum part. 3 c. 10.

Egregio Symbolo Paradinus hoc mysterium insinuat; ait enim Augusti æuo visam coronam spicis triticeis intertextam, in cuius medio Sol irradians, plus solito gestiens coruscabat: adiicit ille hoc lemma, HÆC CONSCIA NVMINIS ÆTAS; quasi diceret, fore vt Deus in pane triticeo rutilus Ecclesiam ditaret aliquando, vt & fecit dum abditus est specie panis: & reuerà HÆC CONSCIA NVMINIS ÆTAS; nulla enim est gens, cui Deus adsit, sicut illi quæ pascitur hoc pane.

Ex Symbolis.

Paradinus l. Symbolor.

Pleraque etiam miracula fidem faciunt isti miraculo, de transitu panis in carnem. Sanctus olim Franciscus ea qua erat comitate, annuit pietati cuiusdam nobilis apud quem diuertit, vt cum eo discumberet; paratâ cœnâ, vir sanctus mensæ accumbens, rogatur ab hospite, vt iuxta Euangelij libertatem, vtatur appositis cibis: non renuit ille, nec respuit partem pulli gallinacei, quam obtulit illi; sed vbi audiit pauperem esse pro foribus, misit ad eum exquisitum illud obsonium. Mendicus ad aspectum esculenti huius lautioris liuore tabescens, statuit secum, Dæmone consultore, postera die dum prædicaret sanctus, depromere palam carnem illam, & inde carpere sancti lasciuiam. Præstitit tandem quod mente concoxerat; nam Sancto disseminante verbum Dei, astitit mendicus, & extrahens opimam illam carnem, protensa manu omnibus illam obiecit; videte omnes & attendite quibus hic technis homo ementiens sanctitatem, illudat vobis: aspicite quibus hic epulis hypocrita saginetur; heri assidens mensæ opiparæ, benè pastus, mihi ieiuno dedit suæ cœnæ reliquias, quas cernitis. Mirum, putauit liuidus homo carnem obiicere, & ea versa est in tenuem pisciculum cuius aspectu, adstantes hominis dementiam detestati, in eum declamantes multis ictibus exceperunt. Sed is viso pisciculo pœnitens facti, inuidiam suam exosus, confessus est se grauiter deliquisse, & illico piscis primam naturam carnis induit, Sancto Francisco omnibus enarrante seriem rei gestæ, & quomodo pertæsus epulas, facturus tamen satis pietati viri nobilis discubuerit, animam eius verbo Dei refecturus, magis quàm cupedijs conuiuij potiturus; Deo etiam mittente hunc pauperem, vt haberet ansam abstinendi à cibo quem transmisit.

Ex Historia.

Ex Chronico Minorum. 1. parte in vita S. Francisci.

S. Francisci pietas in pauperes.

Alia item historia vnius naturæ transitus in aliam explicatur. Vir inops & indigus rerum, accessit quondam ad homines naue vectos, iocantes in ora maris, petiitque ab eis aliquid obsonij, quo suam leuaret inediam. Nauclerus immitis atque pietatis expers: secede, inquit, ô mendice, nihil tibi & nobis, quibus tantùm lapides adsunt, & non esculenta. Pauper execratus hominis duritiam, ait; Esto vt præfatus es, ô Nauclere, omnia quæ mandi possunt vertantur in lapides. O Deum vltorem hominum impiorum! obduruerunt escæ, factique sunt panes lapidei, in varias mundi plagas deportati, vt ediscerent homines ab hoc lapide pietatem. Quòd si hominum merita potuerunt vmbram transsubstantiationis; poterit & totum ipsa virtus Christi, vt habetur in Canone. *Panis est in altari vsitatus ante verba sacramentorum, vbi accessit consecratio, de pane fit caro*

Sigibertus in chronico, sub ann. 606. & Baron. tom. 8. sub ann. 605.

Panis in lapides transmutatus.

Ex Iure Canonico:

Christi

Can. Panis dist. 2. de Consecrat. Can. vtrum dist. 2. de Consecrat.

Christi: consecratio autem quibus verbis est, & cuius sermonibus? Domini IESV. Ille Canon debetur Ambrosio; sicut & iste Augustino. *Credendum est quod in verbis Christi sacramenta conficiantur; cuius enim potentia creantur prius, eius vtique verbo ad melius procreantur, sunt verba Dei potestate, & omni efficientia plena, Accipite & manducate, hoc est corpus meum. In hoc ergo creatur illud corpus.* Hactenus Canon.

EX IVRE CIVILI. L. cum quidam 30. §. quod dicitur de adqu. hered. leg. in addit. margin. ad Maccaea.

Imò ex Iure Ciuili illa fides stabilitur hac duplici lege: *Credendi iusta ratio est communis opinio.* Ex præfatis Procerum Ecclesiæ sententiis ostendi priscæ ætatis sensum eumdem fuisse, quem tenemus. Quidni ergo coeunt hæretici in eamdem sententiam. Rursus hæc est alia lex. *Creditur iustè, quod publicè & communiter creditur.* Et reuerà non orthodoxa modo fides est transsubstantiationis, sed & Catholica vbique, ab omnibus verè fidelibus impigrè propugnata.

EX RE MEDICA.

Sed quid vagamur in fulcienda fide mysterij huius, cuius ideam quotidie circumferimus, dum ex re Medica, panis in carnem vertitur, & vinum in sanguinem: nam cibus in ore attritus ventriculo primum commendatur; ibi concoctione prima lactescit humor, quem chylum medici nuncupant, vis expultrix albescente chylo, transuersas fibras contrahens, ventriculum coangustat, atque iam confectum chylum à se excludit, detruditque per pyloron ad intestina, quæ quod exceperunt, prætervehunt mediâ depellendi facultate, quæ intestinis inest longè valentissima, ad cuius muneris functionem vtraque tunica viscerum illorum, fibras obtinuit transuersas, & in orbem actas. Quoniam autem multiplex est intestinorum anfractus, & flexuosa circuitio; non ita facile alimentum perlabitur, in tanta igitur viæ longitudine, defluentis materiæ quicquid coctum est, & salutare, opportunè in iecur per venas mesenterij transportatur: chilus in iecore diu multumque cunctatur, & in transitu hæret, estque tarda eiusmodi transuectio loco retentionis, & moræ quæ absolutæ concoctioni necessario debetur; quem igitur chylum ope venarum mesenterij præparatum, rudi quadam sanguinis forma adumbratum iecur accepit, hunc per eam moram, & contagionem, vera & expressa sanguinis specie ornat, & perficit: sanguis autem simul ac è venis amplioribus in angustiores exciderit, quas vnicuique parti natura dedit, omni tum qualitate, tum proprietate circumstantis particulæ sensim perfunditur, eaque commutatione partis naturam assumens, per oscula, aut cæca exilium venarum foramina, totis modo, multiplici lapsu & erratico in omnem partis substantiam influit, perque omnia spatia diffusus combibitur, appositus iam hic continenter assiduo partium calore conuertitur, & concoctione cogitur, crassiorque fit, deinde verò coactus parti agglutinatur, & adhæret: ad extremum verò naturæ vi, & vniuersa partis substantia ita concrescit, ita subit mutationem, vt ei demum perfectè & vsquequaque assimiletur. Hæc fere Fernelius, qui ex naturæ officina rudimentum aliquale promit transsubstantiationis panis & vini in carnem & sanguinem.

Fernelius de functionibus & humoribus lib. 6. c. 4. 5. & 6. Panis in carnem vertitur à natura.

EX MATHEMATICA.

Mathematici inesse syderibus vim aiunt ad res aliquas procreandas; ait enim Constantinus Bassus, oriente canicula, si Luna fuerit in Leone, vini & frumenti fore vbertatem, quasi vis indita sit Lunæ procreandi annonam hanc copiosam. An non est commune effatum, Solem & hominem generare hominem? si ergo sydera è terra humore delibuta frutices procreare possunt, & etiam serpentes; quidni de pane queat Deus suum corpus producere? pro cuius fulcienda fide hoc meum esto effatum.

Constantin. Bassus in Geoponicis.

MVLCTA MVLTA MANET EOS, QVORVM FIDES NVTAT ET MVTAT SENSVM ET ASSENSVM, VNDE STAT TRANSSVBSTANTIATIO.

DIGRESSIO MORALIS DE Transsubstantiatione.

EX IVRE CANONICO: Cap. significasti 4. de electione.

IVs pontificium de meliori nostra fruge sollicitum, sic omnes nos compellat. *Christi omnis actio, debet esse nostra instructio.* Ne igitur inanem omittamus hanc celebrem actionem, quâ transmutat panem & vinum in corpus & sanguinem suum; aperiam ego modos idoneos, vt mutemur & nos: hoc enim Deus intendit ab omnibus, qui sacris initiantur hisce mysteriis: & quia omnipotentiæ Dei totum est istud opus, vt ait S. Thomas, imitemur Ecclesiam in nostra conuersione, ad statum cultiorem; nam reprobi ad gratiam transitus, virtutis est diuinæ. Ecclesia vtitur multa prece præuia antequam consecret panem & vinum; ita & tu, ô homo, insta orationi, & Deum piè deprecare, animo tuo versana illud Dauidicum. *A Domino factum est illud, & est mirabile in oculis nostris. Hæc mutatio dexteræ Excelsi. Dextera Domini fecit virtutem.* Et vt cita sit tua ex homine luteo in Deum mutatio; Deum vrge vt te exuat sarcina tua, & induat virtute ex alto, nihilque à Deo extra Deum posce.

EX THEOLOGIA. S. Thom. 3. p. q. 75. art. 8. Psalm. 117.

Ita & hunc se deprecatorem exhibuit Psaltes olim obnoxius multiplici noxæ. *Exquisiui Dominum, & exaudiuit me.* Ibi Augustinus. *Aliud est inquirere à Domino, aliud est ipsum inquirere Dominum.* Accedit Isaias. *Tunc inuocabis, & Dominus exaudiet, clamabis & dicet, ecce adsum.* Alia quæ petis, non aderunt semper; sed si Deum solum quæris, aderit, vt benè explicat Augustinus. *Noli à Domino aliquid extra quærere, sed ipsum Dominum quære, & exaudiet te, & dicet, adsum; quicquid dedero vilius est quàm ego.* Eò respiciebat Dauid. *Quoniam ad te orabo; Domine, manè exaudies vocem meam.* Basilius ibi. *Oratio non ad hominem, sed ad solum Deum collimat.* Ideóque forsan victimæ olim mactandæ, cœlum versus dirigebant caput, vt vel hinc rescirent homines, Deo soli debere nos intendere in oratione: ad quod alludit Oseas Vates. *Reddemus vitulos labiorum nostrorum.* Hunc precandi ritum extollit Dauid. *Quoniam tu, Domine, suauis & mitis, & multæ misericordiæ inuocantibus te.* Ibi sic Augustinus. *Inuocas quicquid in te vocas. porrò si Deum propterea inuocas, vt veniat ad te pecunia &c. Deum tibi adiutorem ponis cupiditatum non exauditorem desideriorum.* Occinit Patri suo Dauid, Rex Salomon. *Tunc inuocabunt me, & non exaudiam.* Rursus Psaltes. *Voce*

EX SS. PATRIBVS: Psalm. 33. S. August. in Psalm. 33. Isai. 28. S. August. in Psalm. 33. Psalm. 5. S. Basil. in Psalm. 5. Oseæ 14. Psalm. 85. S. August. in Psalm. 85. Prouerb. 1.

mea

Psalm. 76.

mea ad Dominum clamaui, voce mea ad Deum & exaudiuit me. Sic commentatur Augustinus.

S. Aug. in Psalm. 76.

Verè tunc tibi attendit Deus, cùm ipsum quæris, non quando per ipsum aliud quæris. Dum non Dominum inuocauerunt, id est Dominum non in se vocauerunt: ibi trepidauerunt timore vbi non erat timor: ideò de rerum præsentium amissione tremuerunt, quia non erant pleni illo quem non inuocauerunt.

Iustificatio quomodo auspicanda.

Auspicandum igitur ab inuocatione, quia demereetur Deus, vt mutemur in alios: nam iustificatio cùm sit superioris ordinis, & transcendat omnes naturæ nisus, etiam præualidos; Deo indiget ad hoc, vt exurgat homo ab eo statu, cuius molitur exitum. Deo tandem facto propitio, meditandum est Philosophiæ Theorema.

Ex Philosophia: *Arist. lib. 1. de generat. c. 3. text. 17.*

Generatio vnius est corruptio alterius. Id est duæ formæ substantiales non coëunt in eadem vnàque materia: ideóque extinctionem discessumve prioris, nouæ successio consequitur. Hinc edocemur eliminare omnes noxios habitus, si velimus Deum inducere in animas nostras: non enim coeuntur, peccata & Deus.

Ex Historia.

Hac expunctione rerum omnium noxiarum, in diuinum hominem mutatus est Augustinus, vt & ipse enarrat, cùm animo ancipiti & nutante in conuersionis suæ exordio, audiit vocem desuper suadentem, vt librum euolueret, qui iacebat in horto, vbi tunc degebat: erat is liber Epistolarum Pauli; morem gerit Augustinus benesuadæ voci: sublato volumine obuium habuit istum textum.

S. Aug. lib. Confess. Rom. 13.

Non in comessationibus & ebrietatibus, non in cubilibus, & impudicitiis, non in contentione, & æmulatione, sed induimini Iesum Christum, & carnis curam ne feceritis in desideriis. Didicit homo Neophytus abiurandum omne commercium cum illa colluuie peccatorum, vt fiat anima compos Christi, quem vt quis indoere possit, debet exuere habitus hos, quos Paulus supra recensuit: & sic generatio vnius formæ desuper illapsæ, erit corruptio formæ inolitæ, & cui anima reproba primitus assueuit. Quod autem ait, carnis curam ne feceritis in desideriis, sapit Hebraismum, quasi diceret; desideria vestra ne sint carnalia: quod alibi clarius expressit.

Rom. 8.

Hebræi & Ægyptij non vescuntur simul.

Si secundum carnem vixeritis, moriemini; si autem spiritu facta carnis mortificaueritis, viuetis. Vides corruptionem carnis præire generationi status merè spiritualis. Habet quidpiam historia sacra, quod conducat ad sensum hunc moralem, qui hortatur homines vt abdicent omnia piacula, ante accessum ad sacram synaxim, quâ debemus immutari. Rei huius accipe ideam, ex Epulis quibus Ioseph fratres suos excepit in Ægypto.

Genes. 43.

Ioseph ait apponite panes, quibus appositis seorsum Ioseph, & seorsum fratribus. Ægyptiis quoque qui vescebantur simul, seorsum: illicitum est enim Ægyptiis comedere cum Hebræis, & prophanum putant huiuscemodi conuiuium. Seorsum, ô homo fidelis, amanda omnes Ægyptios, id est, actus quosque nefarios: quippe Iesus Hebræus est, nec illi conuentio aliqualis cum vili plebecula Ægypti.

Ex Historia. *Otto Frisigēs. lib. 7. cap. 23.*

Nigros dicimus Ægyptios; sed peior est nigredo quam inurunt omnia deliquia: ab his ergo secedas Ægyptiis, si vis conuiuere Christo. Affine est huic aliud exemplum Rogerij Regis Siciliæ, qui odio plusquam Vatiniano olim arsit in Rainulphum Apuliæ ducem, quo extincto noluit Troiam ingredi Rex, donec inde cadauer inhumatum erueretur Rainulphi eius hostis, quo proiecto extra muros Rex vltro Troianos in fidem suam tunc recepit.

Consortia mala sunt vitanda.

Disce Christiane Christum alienum tibi fore, donec foras emittas omnia ea quæ illi fuerunt iniuria, vt sunt odia, libidines, auri insana cupido, aliaque nefaria; alioquin si tibi malè conscius alicuius abditi in confessione deliquij, accedis ad Epulas Christi, & eum sic inuocas, prouocas vltorem ausus tui sacrilegi. Itaque non dissue tantùm, sed discinde fœdus initum cum eo omni quod Christo aduersatur.

Ex Iure Canonico: *Can. Antecessor 11. q. 3. Can. me, nonnulli de Pœnitē. dist. 2.*

Ad hoc nos Canones Sancti sic compellant. *A communione improborum abstinendum est.* Christi enim societas innoxia homines quærit illibatos, ea autem societate dignantur hi, qui compotes fiunt corporis consecrati; vt habetur hoc Canone. *Communio sacratissimi corporis Domini, dicitur consortium diuinum.* Qui secus faxit, in sacrilegij crimen incurrit, nec non & in multiplices pœnas adscriptas illi piaculo: ipso etiam iure Ciuili,

Ex Iure Ciuili: *Gloss. 4. in l. 5. Cod. de sepulchro violato. Itē lege 6. ad legem Iuliam peculatus.*

Sacrilego pœna capitis imponitur, vel subiicitur bestiis, aut deportatur, aut in metallum datur, secundum qualitatem personæ, & delicti. Heu quot hodie homines damnati ad bestias, ob inconsultè Deum acceptum in altari, & qui in Deum debuere transmutari, feralis naturam pecoris induerunt. Is fœda libidine animum gerens in communione, sordidum porcum refert, cuius cura duntaxat est de fœtido volutabro. Alter odio iniquo sæuiens in proximum, Leonem, Tygridemque induit. Iste qui auri cupidus est supra modum, damnatur ad metalla: nam dum malè parta non reuomit, torquetur anxia custodia, nec vllum vsum capit rei, quæ est tortricæ loco, non vsuræ. Denique capite plectuntur omnes isti sacrilegi, quia qui rationis expers est, ei caput est amputatum; Et rursus omnis à Christo dissitus, capite suo caret: nam Christus est caput Ecclesiæ.

Ex re Medica:

Si animus ad exotica nauseat, disce à te ipso, ô homo, quomodo sis in Deum transformandus: consule medicos, qua ratione cibi vernaculi concocti tuam naturam induant; audi Fernelium.

Fernelius lib. 6. Physiolog. cap. 6.

Functionum, quæ natura duce ac magistra administrantur, summa ac suprema nutritio existit: hæc autem à natura fit, quæ spiritus calorisque appulsu & operâ alimentum assiduâ exagitat. Calor ille in moralibus est amor, qui difficilia quæque digerit: amanti enim nihil difficile. Vide in Hebræis effectum mirabilem mannæ.

Sapient. 16.

Ad quod volebat vnusquisque, conuertebatur. Hanc tenera conuersionem operatus est amor, quo tunc in Deum populus æstuabat: nam postea algente Charitate, populus ille affectus tædio cibi desuper illapsi nauseauit.

Digestio quomodo fiat.

Si igitur, ô homo Christiane, vis cibum opimum digerere, accende calorem emortuum, eo ritu quo medici languentem hunc æstum solent excitare. Hi vbi affluunt humores noxij, infensi humori seu calori viuifico, catharticis seu purgantibus omnia iniqua expellunt foras, vt vacuato corpore, calor ille viuax inde vegetetur, iuxta Hippocratem,

Hippocrates l. 1. Aphor. 25.

Purgationis optimæ signa.

εἰ οἷα δεῖ καθαίρεσθαι καθαίρωνται, ξυμφέρει τε καὶ εὐφόρως φέρουσι, τὰ δὲ ἐναντία δυσχερῶς. *Si qualia purgari oportet, purgentur, confert, & leniter ferunt, sin minus contra.* Examine prærio deprehendis exundare humorem dissonum ei, quo vita stat incolumis; purga, confessione adhibita: experiris amorem alium præualere amori, quo solo concoquitur panis Angelorum; elimina amorem

peregri

S. August. in Psalm. 31.

peregrinum, & audi Augustinum. *Dilectio vacare non potest; purga ergo amorem tuum, veluti aquam fluentem in cloacam converte ad hortum, quales impetus habebat ad mundum, tales habeat ad artificem mundi.* Olim flagrasti amore creaturæ quam species egregia amore dignam obiecit tibi: heu ñ cloacam tuæ libidinis, pudeat te in fœtida defluxisse, & ama speciosum forma præ filiis hominum. Opum rutilo splendore tuus caligauit amor, Dei incurius, vt diuitiarum cumulos longè latéque congereres; collige amorem effusum in sæculi gazas, & refunde in eum de quo ait Psaltes: *Gloria & diuitiæ in domo eius.* Quippe amore omnia prostant, vt benè Augustinus. *Vultis videre quàm sit res fortis, dilectio; quisquis propter aliquam necessitatem non potuerit implere quod iubet Deus, amet illum qui implet, & in illo implet.* Idem alibi. *Breue præceptum tibi præcipitur; dilige, & quod vis fac.*

Psalm. 111.

S. August. in Psalm. 121.

Idem in epist. Ioannis hom. 7.

EX MATHEMATICA:

Ptolemæus lib. 1. de iudiciis c. 22.

O homo lutee, futurus cœlicola conuersione tua, dedisc è cœlis ritum quo muteris in Deum, sydera te docebunt apotheosim, seu deificationem quam ambias: disciplinæ huius periti, imò & primores, ex Ptolemæo docent, nihil faustum cœlitus illabi insciis syderibus: sydera autem influere excitata mutuis aspectibus. Vnde sic arguo: si nihil egregium editur in natura, orante cœlo, & auersis syderum aspectibus; moliri nequit homo conuersionem suam non adiutus eo iuuamine, quod deposcebat Dauid. *Aspice in me, & miserere mihi, Domine.* Fides nostros in Deum dirigit intuitus, & Dei curam eum sollicitat, vt nos aspiciat eo vultu, quem in Icone pinxit Gallia Regem suum Henricum quartum, postquam perduelles suos subditos omnes recepit in gratiam. Gallia, inquam, non ingrata, Regem suum finxit hilari & sereno vultu, spirante gratias vsquequaque, hoc versu numismatis oram circumcingente.

EX SYMBOLIS.

Lukius lib. Numismatū.

Vultu quo cœlum tempestatesque serenat.

Deliquia sanè nostra faciunt nos multis casibus obnoxios, & procellis: sed si Deus propitius aspexerit, vultu quo cœlum tempestatesque serenat, omnia nobis prosperè cœlo benè ominante cedent. Totum enim gratiæ est, si mutemur ad gratiam, & licet fides nostra sic quoad assensum, qui est actus vitalis editus ab homine; tamen ille actus vt est de re quæ transcendit hominum captum, à Deo est. Si ergo fideles Deo, gaudeamus eius beneuolis aspectibus, non longè erimus ab ea transmutatione, quam suadet hostiæ & vini transitus in corpus & sanguinem Christi. Vt sydera fausta patiuntur obices, quibus influxus eorū infirmantur; ita & gratia Dei haud suos sortitur effectus in animā, quam noxæ lethales aliquando præpediunt: quod si noxia quæque elidamus; nos ea sors manet, quæ ceruum, qui postquam serpentes multos elisit, illico renouatur, vt fusè Tertullianus. *Ceruus & ipse ætatis suæ arbiter, serpente pastus veneno languescit in iuuentutem.* Peccata serpentia conteramus ore, confitendo, vt vel hinc subitò transmutemur: hoc enim facinus exigit præmium sacra communio, cui vis est indita transmutandi, vt ait Eusebius. *Tibi nouum non debet videri quòd in Christi substantiam, terrena commutatur, te ipsum qui iam es in Christo regeneratus, interroga; dudum alienus à vita, intrinsecus mortuus exulabas, subitò salubribus mysteriis imbutus, de filio perditionis, adoptiuus Dei filius fieri occulta pietate meruisti.*

Cerui industria vt iuuenescat.

Tertull. lib. de pallio.

Eusebius Emissenus homilia 5 de Paschate.

Ecclesiæ anxia quomodo renouemur, conuersionem nostram eâ cautelâ sollicitat, qua vsus est Iacob, de quo sic Moyses. *Iacob tulit virgas, ex parte decorticauit eas, atque in hunc modum color effectus est varius, posuitque eas in canalibus, vbi effundebatur aqua, vt cum venissent greges ad bibendum, ante oculos haberent virgas, & in aspectu earum conciperent.* Sacramenta sunt canales & alueì gratiæ, quæ ad nos inde deriuatur: in Sacramento Eucharistiæ, vt in alueo spatioso Ecclesia obiicit nobis Christum, qui est virga de radice Iesse, vt ad speciem hostiæ, saltem quod oculo peruium est, imitemur. Hostia alba est, & rotunda: petit Ecclesia vt exuas omnem animi nigredinem, quia Nazaræi eius candidiores niue, nitidiores lacte: Intendit alma parens, vt sis totus teres atque rotundus, vt vel sic Domini Iesu perfectam indolem æmuleris, & possis vsurpare illud Isaiæ. *A facie tua Domine concepimus, & quasi parturiuimus spiritum.* O homo, in Eucharistia meditare virgam decorticatam, Christum scilicet non exutum tantùm veste sua, & nudum crucifixum; sed speculare pendulum erutа pelle flagris, ita vt dissoluta compage corporis, artus apparerent, essentque filamina neruorum peruia cernentibus. Vel hinc disces, inueteratе dierum malorum, deponere veterem hominem: in animum tuum induces, ô Æthiops, mutare pellem: forte viso Dei tui typo excoriato, ô paide, poteris tuas diluere maculas, exuto corio versipelli. Sed nota solas oues concepisse & non capras, aut si capellæ conceperunt, non sunt recensiti fœtus earum Codice sacro. Multi quidem accedunt ad sacram hanc synaxim, fideles passim, & infideles animæ, Dei sistuntur altaribus: sed oues tantùm, id est, animæ mansuetæ, & innoxiæ Christi speciem concipiunt & referunt, transmutatæ in similitudinem virgæ illius decorticatæ: aliæ verò reprobæ, vt lasciuæ capellæ nequeunt concipere Agnum Dei qui tollit peccata mundi, sed pariunt hircos, actus scilicet reprobos. Ex Dioscoride, herba quam vocant Agnum castum, vsu suo facit homines castos, quidni & homines assueti Eucharistiæ, animos concipient idoneos huic virtuti? imò vt oues edebant discolores agnos, ad aspectum virgarum quas varius color dispescebat; ita & hi qui Christum cogitant in hostia, inde sumunt virtutis variæ congruum argumentum. Verbi gratiâ, te typho exurgentem inflat superbia; meditare Christum abbreuiatum sub minima mica panis huiusce consecrati, & statim dehiscet in abyssum mons ille editus gloriæ vsurpatæ. Si factus humilior, desidiâ marcescis ignauior; cogita Christi diligentiam, dum in instanti adest hostiæ consecratæ. Demum audi Apostolum dicentem, nos diuites factos in omnibus in Domino Iesu; quippe ille est Pancarpium, cornuque copiæ, vnde gratiarum omnium carpitur incrementum.

Genes. 30.

Isai. 26.

Eucharistia quibus sit præcipuè salutaris.

Dioscorides lib. plantarū.

1. Cor. 6.

Sed vide astutiam Sathanæ, qui totum suum colligit virus, vt infirmet omnia conamina nostram conuersionem vrgentia: sciebat hic æmulus noster, Passionis Christi arcana sanguine purpurea, esse præualida vt homines inflecterent ad sequelam Amantissimi Domini, anxij de

Veneris statua opposita monti Caluariæ.

de salute nostra, quam nobis Passione sua demeruit: vt igitur dæmon memoriam montis Caluariæ expungeret, aut saltem faceret homines immemores Passionis Christi, suggessit impius Angelus Hadriano Imperatori, vt statuam obscœnæ Veneri erigeret in eodem loco, quo steterat crux vitalis: hac suasione credulus Imperator voluit extinguere fidem Christi, vt testantur sancti Hieronymus, & Paulinus; & adiicit Ambrosius, locum illum Sanctum fuisse à Venere Venerarium nuncupatum. Ideò fideles voti causa illuc accedentes, arbitrati se visuros aliquales Passionis Dominicæ reliquias, quibus animati inducerent animos congruos Christo patienti, vt se illi coaptarent; Christiani inquam sua spe delusi, aspectu Veneris libidinem inspirantis, deteriores facti hac idea spurcissima, redibant ad propria, veluti Circeo carmine dementati. O peririam callidi hostis, hodie adhuc vsitatam! Multi adsunt Ecclesiis die aliquo magnæ festiuitati sacro, accedunt animo frequentandi Eucharistiam: sed dæmon obiicit eis fœminas, aperto sinu obscœnas; vtique referentes impiam Venerem; hac specie capti, imò & saucij homines incauti, domum repetunt ebibita lue, oculo libidinem sitiente. O homo fascinate, si oculus tuus te scandalizat, erue & proiice eum abs te; ini fœdus cum oculis tuis, vt ne cogitent quidem de virgine; esto oculis & mente adeò compositus, vt nihil iniquum subrepat, quod obstare queat voto, quod de accipienda sacra hostia concepisti. Cautior fias admonitione Patrum, in quibus audi Lactantium, cum depingit diabolum species varias prætendentem, vt in aliquam illatum nostro vitio transformemur. Sic ille, *Obiicit oculis irritabiles formas, suppetitque fomenta, & vitiis pabulum subministrat, tum intimis visceribus stimulos omnes conturbat, & commouet, & naturalem illum incitat, atque inflammat ardorem, donec irretitum hominem implicatumque decipiat; his obscœnitatibus animas ad sanctitatem genitas, velut in cœni gurgite demersit, pudorem extinxit.* Ita & Cyprianus eum sugillat. *Latenter obrepit, cùm per pacis imaginem fallens, occultis accessibus serpit, vnde nomen serpentis accepit, ea est eius astutia, ea est circumueniendi hominis, caca & latebrosa fallacia, vt asserere videatur venenum pro salute.* Demum in tot se versat figuras Angelus ille nequam, vt tandem inurat nobis noxiam aliquam formam; & hoc deflet Saluianus. *Sicut exercitus pugnaturi, ea loca, per qua venturas hostium turmas sciunt, aut foueis intercludere, aut sudibus præfigere, aut tribulis infestare dicuntur, vt etiamsi non in omnia quispiam incidat, nullus tamen euadat penitus; ita etiam dæmones tam multas in vita ista humano generi illecebrarum insidias prætendunt, vt etsi plurimas earum aliquis effugiat, tamen ab aliqua capiatur.*

S. Hieron. ep. 13. ad Paulinum. S. Paulinus epist. 11. ad Seuerum. S. Ambros. in Psalm. 43.

Ex SS. PATRIBVS. *Lactantius l. diuinarum institutio. 6.* Dæmonis astutia qualis. *S. Cyprian. tractatu 3. de prelato.* *Saluianus de prouidentia Dei lib. 6.*

Morale. *Exod. 40.*

Quia in varias se componit ideas dæmon, vt obstet quo minus immutemur; ideò Deus præcauens technas inimici, ait Moysi. *Poneret candelabrum in tabernaculo testimonij, è regione mensa à parte australi, locatis per ordinem lucernis.* Vt ab Aquilone panditur omne malum, ita ab Austro editur omne bonum; ideò lucernæ ea parte accendendæ, ne erremus: candelabrum autem, è regione mensæ, notat non caligando accedendum esse ad hanc Angelorum mensam; sed mente sedula & sagaci omnia exploranda, quæ cauenda nobis, & omnia meditanda, quorum charismata & indolem volumus. Eamobrem sicut fures lucernas extinguunt, vt aliena bona diripiant; ita & Angelus prædo, hominum hebes obtundit ingenium, ne in Eucharistia faciant gratiæ prouentum, qui debetur eis, qui priori abdicata figura iniqua, meliorem indolem nanciscuntur, & sic luteos homines facit hic infidus artifex; vt deflet Ieremias. *Quomodo obscuratum est aurum, & immutatus est color optimus, filij Sion inclyti, amicti auro primo, quomodo reputati sunt in vasa testea opus manuum figuli.* Dæmon reuerà figulus, quia de luto, & ad lutum prodit, & redit illud omne, quod ille luteus opifex aggreditur. Abiiciamus ergo opera tenebrarum, sicut in die honestè ambulemus.

Thren. 4.

QVI SOLO SE ABDICAT, COELO SE DICAT; QVI IRRITVM PRAVVM RITVM EGERIT, NON PARVVM MERITVM INGERIT.

PERPERAM IMPVGNANT hæretici Sacrosanctum Missæ sacrificium.

In hæc verba:

Litigabant Iudæi adinuicem.

LITIGIVM IV.

PRima hominis ex sacro Codice recensio, insinuat eum esse animal sociabile: quippe de eo solo ait Deus. *Non est bonum hominem esse solum.* Estque qui credat vocem, homo, deductam à Græco nomine ὁμός similis; vt enim similis simili gaudet, ita & homo secerni nescit ab homine: aliis dicitur homo à voce ὁμῶς simul, quia ægrè ferunt homines intercapedines atque diuortia. Naturâ suâ igitur homines adunati, vinculo non egebant, quo inuicèm deuincti conuenirent; & hoc vtique ratum, si stetisset in Dei famulatu prior hominum parens: sed vbi à Deo defecit Adam, saucia hominum indole, dissiti sunt ab inuicem & ipsi fratres in incunabilis mundi, insurgente Cain in Abel, cuius terram sanguine cruentauit. Ne autem adolesceret emergens in homine dissidium in homines, Deus omnes decreuit homines nexu indiuiduo sociare, eos sibi ipsi media vna Religione coniungendo. Nimirum ex Isidoro. *Religio dicitur à relegendo, qua sunt diuini cultus.* Vel etiam à reeligendo, vt qui à Deo deuij, regressu meliore ad Deum appellamus: seu magis congruè ad propositum, Religio ex Augustino dicitur à religando, vt qui exleges Deo fueramus iniurij; iam Deo redditi, vinculo præualido connectamur. Est autem religio, virtus quâ Deo debitum honorem & reuerentiam exhibemus; differtque illa virtus ab aliis, eò quòd virtus in genere ordinetur ad bonum; & ista virtus habeat specialem rationem boni: vbi autem sunt speciales rationes participandi genus; illic sunt & diuersæ species, vt rationale & irrationale, quia dispari ratione communicant in genere animalis, ideò constituunt diuersas species animalis. Ita Religio sita est in peculiari sibi bono; nam ordinatur ad exhibendum honorem

Genes. 2.

Homo vnde sic nuncupatur.

Religio vnde dicta.

S. Isidorus lib. 10. Etymol. cap. 17. S. Aug. l. 10. de Ciuitate Dei. cap. 17.

Ex THEOLOGIA. *S. Thomas 2. 2. q. 81. art. 4.*

honorem Deo debitum, quod non competit primariò; alteri virtuti: huius autem virtutis actus præcipuus, est sacrificium, cuius hæc esto genuina Theologiæ descriptio ex Bellarmino.

Bellarm. li. 1. de Missa, c. 2.

Sacrificium est oblatio externa facta soli Deo, quâ ad agnitionem humanæ infirmitatis, & professionem diuinæ maiestatis, à legitimo ministro res aliqua sensibilis, & permanens ritu mystico consecratur, & transmutatur.

Sacrificium quid sit.

Dicitur oblatio, vt notetur genus sacrificij; hîc enim sacrificium accipitur pro actione sacrificandi, & non pro victima quæ mactatur. Secundò dicitur oblatio externa, quia interna non est strictè & propriè sacrificium: nam cùm homo totum se esse Dei protestetur eo religionis ritu, & ille constet anima & corpore; debet vtrâque sui parte, Dei obsequio mancipari: & sic sacrificium non erit interna tantùm, sed & externa oblatio, vt ait Augustinus, *Sacrificium visibile, est inuisibilis sacrificij Sacramentum.* Tertiò dicitur oblatio facta soli Deo: eæ enim oblationes, quæ fiunt hominibus, etiam propter Deum, non sunt sacrificia, vt videre est in Eleemosyna, quæ & pauperi datur & Christo. *Quod vni ex minimis istis fecistis, mihi fecistis.* Siquidem sacrificium pertinet ad cultum latriæ, qui soli Deo exhiberi debet, vt dicitur in Exodo. *Qui sacrificat Diis, occidetur, præterquam Domino soli.* Vt & innuit Augustinus. *Quis verò sacrificandum censuit, nisi ei quem Deum aut sciuit, aut putauit, aut finxit?* Et alibi, *dæmon sibi sacrificium non exigeret, nisi Deo vero deberi sciret: nam obsequia cætera, quæ diuinitati debentur, & exhibentur, ausi sunt sibi etiam superbia fastu homines arrogare; rarissimi autem commemorantur, qui sibi vt sacrificaretur cum regia potestate possent, ausi fuerunt imperare, quicumque autem ausi sunt, per hoc se Deos haberi voluerunt.*

Ex SS. Patribus.

S. Aug. lib. 10. de Ciuit. Dei, cap. 5.

Matth. 25.

Exod. 22.

S. Aug. lib. de Ciuit. Dei. c. 4

Idem Lectra aduersar. legis & Prophet. c. 18.

Sacrificij luculenta descriptio.

Quartò dicitur oblatio, ad agnitionem humanæ infirmitatis, & professionem diuinæ maiestatis: hic est enim finis omnium sacrorum; sunt enim tributa quæ Deo redduntur, in testimonium supremi dominij eius, & nostræ subiectionis, & inde potissimum laudem habet ipsa actio sacrificandi, quæ alioquin non esset virtus specialis; nam ex se opera sunt indifferentia, occidere animalia, & ea igni mandare: Sed cum ista fiunt ad significandum omnia à Deo procedere, & in ipsius honorem consumenda esse; iam sunt opera religionis, & proinde optima, imò & cedro digna. Quintò dicitur oblatio facta à legitimo ministro; nõ enim quivis vnquam se debuit ingerere ad sacrificium exhibendum. In lege naturæ, sacerdotes erant vel capita familiarum, vt Noë, Abraham; vel illi quibus Deus inspirabat dictamine speciali, vt videre est in Abel minore natu. In lege autem scripta soli filij Aaron; in lege gratiæ soli Episcopi & presbyteri ritè ordinati sacrificare queunt. Hinc excluduntur à ratione sacrificij propriè dicti multæ oblationes priuatorum hominum, factæ Deo soli: vt cùm fideles candelas accendunt, & consumunt in templo, ad honorem Dei. Sextò dicitur, vt hæc oblatio sit rei sensibilis, atque permanentis; vt nimirum excludantur à ratione sacrificij propriè dicti, actiones transeuntes in honorem Dei factæ, quales sunt Psalmodiæ, preces, genuflexiones, & alia quæ fiunt à sacerdotibus actu extrinseco ad Dei gloriam, quæ tamen sacrificia minimè nuncupantur. Septimò adiicitur, vt res illa sensibilis, ritu mystico consecretur; siquidem debet res illa quæ Deo offertur, ex profana fieri sacra, Deoque dicata: etenim hoc sonat sacrificare, quasi sacrum facere, vt ait Diuus Thomas.

S. Thom. 2. 2. q. 85. art. 3.

Illa autem consecratio seu dedicatio semper fiebat in lege veteri certo ritu, & cæremonia mysterium continente, vt impositione manuum super victimam, vel oblationis eleuatione in altum. In hoc ritu dispescitur sacrificium à simplici oblatione, quia hæc nullum sibi peculiarem modum poscit, neque mysticam consecrationem. Denique de ratione sacrificij est, vt res illa consecrata transmutetur. Nimirum ad verum sacrificium exigitur, vt id quod offertur Deo in pacificum, planè destruatur, id est, ita mutetur, vt desinat esse id, quod ante erat, & in hoc maxime differt à simplici oblatione, quæ interdum ritu mystico eleuabatur coram Deo, sed non destruebatur, nisi quando verè sacrificabatur. Huiusce rei est ratio biceps. Vna ob significationem mortis Christi, quam prisca omnia sacrificia liquet adumbrasse. Altera verò ratio est, quia sacrificium est summa protestatio subiectionis nostræ ad Deum, & est summus cultus externus, qui exhiberi potest: summa autem ista protestatio requirit vt non solùm vsus rei Deo offeratur, sed etiam ipsa substantia, atque adeò eadem ipsa substantia consumatur.

Hac rei sensibilis consumptione omnimoda, nundinamur hoc esse superstes quod habemus: nam vt Isaac morti iam deuotus, erutus est à faucibus eius, oblatione arietis, qui morte sua luit necem inferendam primogenito Abrahæ: ita & nos res sensibiles offerimus Deo, eas consumendo; profitentes fore vt pessum iret noster status, si Deus ipse sua præpotente manu, nos non à nihilo vindicaret. Ita Carthaginenses olim hominum capita mactantes, cautiores facti, capita cæparum substituerunt, tuncque consumptio cæparum, fuit custodia capitum humanorum. Ita & fideles homines oblatione & consumptione rei consecratæ, non solùm protestantur suum esse à Deo dependere, sed etiam suum conseruari, ab eodem Deo Domino deriuari; sine cuius iugi influxu necesse est, agentia omnia illico feriari. Quippe ex Aristotele. *In agentibus per se & essentialiter subordinatis, inferius non causat, nisi dependenter à superiore, ita vt superius simul concurrat ad ipsum causandi actum.* Et ex eodem Philosopho, causa prima plus & efficacius mouet quam secunda: sed Deus est prima, & suprema causa cui essentialiter, ac per se subordinari oportet omnia agentia creata; igitur nullum agens infra Deum potest aliquam, ipso Deo inscio, exercere actionem. Rursus plus à Deo pendent omnia in suo conseruari, quàm dependeat lumen à corpore luminoso: sed vel minimùm desinente influere corpore luminoso; patitur eclypsim lumen; ita & creata omnia Deo sese eis subtrahente, summo essent obnoxia deliquio: cui occurrunt homines sacrificiorum ritu, quo res oblata, & consumpta, & Deo testatur fidem nostram, quâ nostrum esse, atque nostrum in eo esse statum, ab eo totum fluere confitemur.

Ex Philosophia.

Aristot. lib. 2. Metaph. c. 2. textu 5.

Idem lib. 8. Phys. cap. 5. text. 41.

Immutabatur olim res oblata multifariam, & iuxta modum immutationis inurebatur nomen rei oblatæ. Vna mutatio fiebat morte: cùm scilicet animal oblatum occidebatur, & dice

Sacrificiorũ olim variæ species.

dicebatur hoſtia ſeu victima. Alia mutatio fiebat vſtione, cùm res tota oblata cremabatur, & dicebatur holocauſtum, ab ὅλον totum, & καίω vro. Rurſus manducatione, oblata deſinebant eſſe, vt in immolatione, quæ erat de re inſenſibili, videlicet è farina, pane, dicebatur immolatio, à molendo; ea enim quæ immolabantur, fuerant antea contrita & perpeſſa molam. Alia denique oblationis immutatio fiebat, effuſione, ſi res eſſet liquida, vt vinum, oleum, aqua, & dicebatur libatio. Adeóque verum eſt, immutationem eſſe de ratione ſacrificij, vt nullum poſſit aſſignari ſacrificium, extra hæc prælibata, quibus aſſueuerunt homines Deum demereri, ne causâ illâ primâ feriante, vacarent & ſecundæ, ſicque eo otio diſſoluta compage rerum, omnia diſperirent. Et vt effectus dependet à cauſa, creaturæ omnes editæ à ſuprema omnium cauſa Deo, illi ſuo modo ſubſunt: ſed homines ſe ſubditos illi opifici rerum omnium effectori, oblationibus, atque ſacrificiis maximè proteſtantur. Tota autem ſeries ſacrificiorum diuiditur, ratione materiæ, formæ, & finis. Ratione materiæ, dicuntur victimæ ſeu hoſtiæ, & ſunt ſacrificia rerum viuentium: ſi verò ſint res inanimæ, vt panis, vt farina; talia ſacrificia, immolationes nuncupantur: ſi materia ſit liquida, dicitur libatio. Ratione formæ & finis, ſacrificium diuiditur in tria etiam genera, ſcilicet, in holocauſta, in hoſtias pro peccato, & in hoſtias pacificas. Holocauſta offerebantur propriè in cultum diuinæ Maieſtatis, ideóque tota cremabantur, vt reſoluta in vaporem ſurſum aſcenderent in ſignum, quòd quicquid habemus, Dei eſt. Hoſtiæ pro peccato dicebantur eæ, quæ offerebantur pro expiatione peccati, & hæ partim cremabantur, partim à ſacerdotibus in ipſo atrio ſancto manducabantur. Hoſtiæ pacificæ, quædam erant pro beneficio accipiendo, aliæ pro beneficio accepto, quæ in hoc differebant à ſuperioribus, quòd iſtæ poterant etiam in craſtino manducari; illæ autem debebant conſumi ipſo die ſacrificij. Nec ſolis Hebræis frequens fuit vſus ſacrorum horumce rituum; ſed vbicumque illuxit Dei alicuius agnitio, ibidem & viguere ſacrificia.

Sacrificiorũ diuiſio vnde petatur.

Primi Hebræi, vt Deo maximè deuincti, ſuum cultum multiplici ſacrificio prodiderunt; præter enim priuata ſacrificia, octo habuere ſolemnia, quæ certis anni feſtiuitatibus offerebantur ex præcepto, vt benè aduertit Sanctus Thomas. Primò, ſingulis quibúſque Sabbatis faciebant ſacra in memoriam creationis. Secunda feſtiuitas erat Neomeniæ, id eſt, nouâ quaque Lunâ, pro beneficio gubernationis diuinæ. Tertia Paſchæ, in memoriam liberationis ex Ægypto. Quarta Pentecoſtes, ob datam legem in monte Sina. Quinta Tubarum, in memoriam liberati Iſaac, cùm Abraham inuenit arietem cornibus hærentem, atque implicitum ſenticeto: in cuius rei teſſeram gens Hebræa ſolebat clangere corneis tubis. Sexta feſtiuitas erat expiationis, eo quòd Deus propitius fuiſſet populo (qui vitulum aureum pronus adorarat. Septima ſcenopegiæ ſeu Tabernaculorum, ob in deſerto ſeruatum populum, qui quadraginta annos egit in tabernaculis. Octaua denique ſolennitas erat collectarum, tunc colligebantur à populo neceſſaria ad expenſas cultus diuini, & ſignificabatur adunatio populi, & pax præſtita in terra promiſſionis. Ab Hebræis in Ægypto degentibus ante legem Moſaïcam, quæ has aſſignauit octo ſolennitates, credo defluxiſſe ſacrificandi ritum in exoticas gentes; quàs ſeries hiſtoriæ omnimodæ ſacrorum vſum habuiſſe clamat.

S.Thom. 1.2. q.102.art.4.

Feſtiuitates multæ apud Hebræos.

Ex Hiſtoria omniũ Nationũ. Probatur vſus Sacrificiorum.

Vt à remotioribus auſpicemur, ſcilicet ab Indis. Gerceræ apud eos ſua ſacra voluerunt eâ nitere munditiâ, vt homines noxios arcerent à ſacrificio, quo Deum excolebant. Arabes Soli radios ineſſe deitatis arbitrantes, eorum omnium quæ colligebant partem aliqualem huic rutilo ſyderi conſecrabant. Troiani ex Homero integros greges habebant ſacros, quia inde victimæ legebantur. Dianæ Epheſinæ tot erant addicti ſacerdotes, vt à vulgo diſſiti, ſua ſeorſum haberent comitia, teſte Pauſania. Galatæ captiuos ſuos immolabant Diis, quorum ſuffragio victores extiterant, vt refert Alexander ab Alexandro, qui & ait Cappadoces cuique edito monti ſacrificare ſolitos, quòd hæc eminentia diuinum quidpiam præſeferret. Et Plutarchus ait repertas fuiſſe gentes exleges, & exreges, nequeuntes ferre legem, neque Regem, ſed nullas ſine ſacris: quippe ex Ariſtotele nequit vllus vigere ſtatus, Deo aliquo inculto. Cuius rei non inſcius Rex Cambyſes, iam ceſſurus fatis, Cyro filio ſuo Deorum cultum altè animo impreſſit, nec aliunde magis Xenophon Cyrum extollit, quem totum ferè fuiſſe ſcribit in ſacrificiis, quorum ritu edocto Numa Pompilius Romanorum efferas mentes, hac vmbratili pietate perpoliuit, Deorumque etſi fictilium Cicero cultum tanti fecit, vt hoc ſublato, dixerit, omnia fore infida & iniqua. Plinius Ciceronis de Religione encomiis adiiciens ait, penes eam eſſe vitam noſtram. In impietate Gentili, Galli aliàs fecere ſibi nomen maximæ pietatis, eâ reuerentiâ quâ dignati ſunt ſuos Druidas, eo enim nomine nuncupabant ſuos ſacerdotes, qui dicti ſunt Druidæ, à voce Græca δρῦς, quæ quercum ſonat: eâ nimirum arbore delectati Druidæ, ab ea ſibi nomenclaturam inuſſerunt. Audi hominis iniqui Gallis, eorum encomia pietatis in ſuos ſacrificulos. Sic Cæſar parum æquus Gallis, quos Romanorum obſequio mancipauit. *Druidæ rebus diuinis interſunt, ſacrificia publica, ac priuata procurant, religiones interpretantur, ad hos magnus adoleſcentium numerus, diſciplinæ causâ concurrit, magnoque ſunt apud eos in honore: nam ferè de omnibus controuerſiis, publicis, priuatiſque conſtituunt. Et ſi quod eſt admiſſum facinus, ſi cædes facta, ſi de hæreditate, de finibus controuerſia eſt, iidem decernunt, præmia pœnaſque conſtituunt.* De iiſdem Plinius & de eorum ſacris, quæ magna obeunt pompa, luculentam habet in ſua hiſtoria recenſionem. Denique adeò familiaris fuit ſacrorum vſus Romanis toto orbe effuſis, vt bello paceque multa facerent ſacra, quæ dicebantur Hoſtiæ, quando procedebant contra hoſtes ſuos, quos ſi profligaſſent, ſua ſacra ſeu cæſa animalia victimas appellabant, à deuictis hoſtibus, vt Poëta hoc gemino verſu ſignat.

Nob. lib. 44. Boëmus li. 2. c.1. Homer. Odyſ. 3.

Sacrificia multis Gētibus inolita.

Pauſan. in Arcadicis. Alexand. ab Alex. dier. genial. lib. 6. c. 17.

Ariſtot. lib. 7. politic.

Xenophon. lib. Cyropæd.

Plutarch. in Numa.

Cicer. lib. 1. de natura Deorum.

Plin. lib. 14. hiſt. natural.

Cæſar de Bello Gall. lib. 6.

Plin. Hiſtor. nat. lib. 16. c. 44.

Hoſtia vnde dicta.

Ouidius l.1. Fastorum.

Victima quæ dextra cecidit victrice vocatur.
Hostibus à domitis, hostia nomen habet.

Inſtabis forſan,lector beneuole. In propoſita controuerſia de ſacrificio Miſſæ, me nimia texere præludia, & quæres, ad quid omnium gentium recenſită ſacta? Adſum quæſito tuo ſacturus ſatis. Ideò infidarum gentium ritus atque piacula propoſui, quò magis hæreſim deteſtarer, quæ vult expungere Miſſæ ſacrificium ſacro-ſanctum; nec abs te ſecta illa Caluiniana dicitur Religio per antiphraſim vt bellum, ſic vocatur, quia minimè bellum, & lucus quia minimè lucet. Nulla vnquam Religio extitit, neque ſtare poteſt ſine ſacrificio:quo ſublato homines ſunt iniurij Deo, cuius dominium palam profiteri, & oſtendere dedignantur: & arcent à ſe diuina Charismata, quibus Deus influit locis ſacrificio exhibito conſecratis. Eamobrem priſci homines, & in his Heraclitus ex Rhodigino, ſacrificia aiebant eſſe medicamenta, eò quòd præpotentis pharmaci vice expurgent animam à morbis in hac generatione concretis.

Cælius Rhodig.lection. antiquarum l.7.c.2.

Ex LINGVIS. Melanth.in Apolog.confeſſionis Auguſt.

Primò perduelles hæretici debacchantur in nomen Miſſæ, vt in vocem peregrinam, tem etiam exoticam & incognitam Apoſtolis indicantem. Catholicos trahunt ad tribunal ſcripturæ ſanctioris, vt vel inde capitis ſententiam excipiant. O cæcas infidelium hominum mentes! hæretici cæcutiunt in re, quæ lumine ſuo perſtrinxit oculos ſymmiſtarum Caluini. Nam Munſterus & Melanchthon agnoſcunt Miſſam eſſe Hebræum vocabulum, de quo Moyſes in Deuteronomio. *Miſſah nidbath* מִסַּת נִדְבַת *oblationem ſpontaneam.* Vox Hebræa, Miſſa, ex alio homine Hæretico,ſcilicet Ioanne Buxtorfio, tributum ſignificat: ſic enim ille explicat מִכְסָ in radice *Maſaſ.* & ex homine impio vox iſta benè ſacrificij notionem induit. Nam de ratione ſacrificij eſt, vt ſit oblatio, quæ tributi vice Deo defertur, cui tale debetur obſequium. Ruſus ſacrificium in diſſolutione conſummatur; nam res oblata debet deſtrui, & penitus immutari, vt ſum præfatus in deſcriptione ſacrificij. Non igitur vox illa eſt adeò peregrina, vt eam inſcio Codice ſacro vſurpemus: nec poſtera tantùm ætate fidelibus innotuit hæc dictio, quam priſci Patres Eccleſiæ primores oſtendunt, ſuis etiam ſcriptis vſitatam. Sic Ambroſius. *Ego manſi in munere, Miſſam facere cœpi, orare in oblatione Deum, vt ſubueniret.* Auguſtinus illi ſuppat.*In lectione quæ nobis ad Miſſas legenda eſt, audituri ſumus.* Abdias Apoſtolorum diſcipulus, Miſſæ dictionem habet,vixit ille,Eccleſia enaſcente.

Buxtorfius in Lexico ſuo, voce. מכס. Miſſa vnde dicta.

Ex SS.PATRIBVS: S. Ambroſ. l 5.ep.33. S.Aug.ſerm. 91 de tempore. Abdias l.7. hiſt.certaminis Apoſt.

Sunt qui vocem hanc aſſerant eſſe latinam, etſi legitimum habeat in Hebræis fundamentum: dicunt enim illi vocabulum illud, Miſſa, ſubſtantiuè ſumptum pro miſſione accipi, vel pro dimiſſione: Græci enim finita concione dicebant λαοῖς ἄφεσις id eſt, populis dimiſſio, quod & nos, Ite Miſſa eſt. Inualuit autem vox illa, quia catechumeni dicto Euangelio foras mittebantur, vt ait Iſidorus. *Miſſa dicitur catechumenorum, quia poſt Euangelij lectionem, catechumeni dimittuntur; Miſſa fidelium ad finem protenditur.* Ab hac autem frequenti Miſſione arbitrantur multi totum ſacrificium accepiſſe nomenclaturam illam Miſſæ, cui & ſuffragari videtur Auguſtinus ſic. *Ecce poſt ſermonem fit Miſſa catechumenis, manebunt fideles.* Græci vocant hocce myſterium λειτουργίαν, quaſi munus ſeu miniſterium publicum. Syri qui hodie Chaldæa vtuntur lingua, quæ eſt Hebræa dialectus, arbitrati vocem מִסָה Miſſa non ſufficere ſanctitati huius myſterij, vtuntur hoc nomine *codeſcho* קוּדְשָׁא, id eſt, ſanctum ſeu ſacrum, à radice Hebræa קדש id eſt conſecrari. Alij ſpeculantes hanc vocem ſapere quid latinum, aſſeruere ſic dici, quòd in Miſſa vota noſtra, & orationes ad Deum feruentiùs, ideoque meliùs emittantur. Non planè auerſor hoc effatum, ſciens quàm validè Deus impetat, & quatiat hominum mentes intentas tremendo illi ſacro: hos expertus diuinos impetus Hugo Victorinus, vir ſummè affectus erga Miſſam, Etymologiam deduxit à feruore, qui illic inuritur, & quo ad Deum anhela vota maximè percelluntur. Magiſter ille, à quo poſteri Theologi ſacræ diſciplinæ latices ebiberunt, ille inquam Petrus Lombardus, deriuat quidem Miſſam à mittendo, ſed non à miſſione, quæ fit deorſum, id eſt quà emittimus vota noſtra, ſed ab ea miſſione quæ fit deſuper; hinc enim ait Deum mittere Angelum, qui ſacrificium illud deferat ad Deum ipſum ſurſum.

S.Iſidor.l.6. Etymologiarum c.19. S.Aug.ſerm. 237.de tempore. Miſſa catechumenorū.

Hugo Vict.l. 8. de ſacram. part.8.c.vlt. Magiſter in 4.diſtinct.13.

Poſtquam diu arietatum eſt in mœnia ciuitatis; irruptione facta, milites furore perciti, igne ferroque ſæuiunt, obuia quæque conterentes. Ita & Hæretici debacchati in nomen Miſſæ, quo vt muro cingitur ſeries tota ſacrificij Auguſti; hæretici (inquam) vt dæmone iniquo ſati; reiecto & exploſo nomine Miſſæ, in nomen Miſſæ, quo vt muro cingitur ſeries tota ſacrificij Auguſti, in veſtes ſacerdotis, in cæremonias, & rem oblatam impiè declamarunt,vt in rem cuius neſcia fuere priora ſæcula,ſed ea ſorte mulctantur,qua ille apud Horatium.

Horatius.

—— *Fragili quærens illidere dentem,*
Infringis ſolido.

Dum enim ſcioli Romanam Eccleſiam nouitatis inſimulant, ſuam imperiti palam faciunt inſcitiam. Et vt à veſtibus ſacris ordiamur, illæ paſſionis Chriſti ideam genuinam referunt, & aliquid morale inſinuant. Amictus quo caput velatur, faciem Chriſti in paſſione velatam innuit: Chriſtus enim paſſionem verè auſpicatus eſt ab hoc velamine, & conſpurcatæ faciei ſuæ ludibrio. Ruſus ille amictus diffluens in humeros, laborem, & bona opera clamat, quibus debemus cooperari Deo operanti ſalutem noſtram, vt ait Beda: & quia amictus albus eſt, candore ſuo, munditiem ſuggerit ex Rabano Mauro. Alba tunica linea Chriſtum obiicit nobis, veſte alba indutum; & irriſum ab Herode, hæc tunica linea protenſa ad pedes, adumbrat continentiam retinendam ad finem vſque. Zona, manipulus, ſtola, vincula Chriſti clamant, item obſeruantiam legis, iuxta id Pſalmi. *Funes ceciderunt mihi in præclaris.* Caſula crucem habens figuratam, eſt Symbolum crucis, quam Chriſtus ſuatum pœnarum complementum accepit. Ruſus caſula veſtibus reliquis ſuperimpoſita, totumque regens corpus, charitatem ſignificat quæ operit multitudinem peccatorum. Sic veſtes

Veſtes Sacerdotales in Miſſa quid ſignificent.

Beda li. 3. de Tabernaculo Rabanus Maurus l.1. de inſtitut. clericor.c.15.

vestes omnes illæ addictæ sacrificio, licet sint elingues, passionem tamen Christi annuntiant adstantibus, moraliaque significant, quæ ex Beda & Rabano Mauro proximè prælibaui. Non ergo inania sunt hæc Missæ simulachra vt obganniunt hæretici, ridentes vestimenta, quibus sacrificia peraguntur.

Ex SS. PATRIBVS.

S. Hieron l. 5. contra Pelagian. S. Chrysost. in sua liturgia.

Vsum horum vestium priscis sæculis inolitum, ostendunt SS. Patres, vt Hieronymus, qui candida ait clericos induere vestimenta, dum adstant sacris. Chrysostomus refert preces, quas fundit sacerdos, dum induitur sacra illa supellectile. S. Gregorius vbi Angliam audiit, abdicato ritu gentili Christo dedisse manus, misit vasa sancta, & argenteas reliquiarum thecas, necnon & vestes sacras, idoneas Missæ celebrandæ, vt Beda refert. Partes verò omnes, & ritus integrantes Missam, quo ad ea quæ sacrificio accidunt, non heri & nudiustertius irrepserunt in Ecclesiam, sed multiplici sanctione Patrum inualuerunt olim. De introitu sacerdotis ad altare, ad cuius crepidinem confitetur edita voce sua piacula in genere, meminit Ambrosius. Item & de Kyrie eleison S. Gregorius. Orationes verò, & collectas (sunt enim Synonymæ voces) habet Augustinus subscribens Tertulliano de Collectis eisdem memori. Has Orationes præcedit Canticum Angelorum, Gloria in excelsis, vt olim scripsit Telesphorus; & ne peculiarium hominum instinctu credas, in Missam se se insinuasse eas ceremonias, audi me tibi ex Iure Canonico, seu multâ Conciliorum serie, omnia comprobantem, & authoritate pontificiâ fulcientem.

Beda lib. 1. hist. c. 29.

S. Ambros. l. 4. de Sacrament. c. 2.

S. Greg. l. 7. epist. 62. S. Aug. epist. 107. Tertull. Apol. c. 39.

Ex IVRE CANONICO:

Introitus constans ex versu scripturæ, & Gloria Patri, à Celestino Papa institutus, & à Gregorio Primo Papa constitutum est, vt caneretur, teste Vualfrido. Versus verò ille Gloria Patri & Filio, &c. compositus est in Concilio Nicæno, eóque vt tessera fidei, Arriani discrepabant ad orthodoxis, vt ait Sozomenus. In Concilio Vasensi statutum est, vt Kyrie eleison caneretur, ante Gloria in excelsis. Canticum Angelorum Missæ insertum à Telesphoro Papa anno Christi 119. Salutatio, Dominus vobiscum, petita est ex scriptura veteri Iudicum, & Ruth. Orationes seu Collectæ, ex antiquis liturgiis, & de iis Canones speciales, in Conciliis Carthaginensi, & Mileuitano. Collectam sequitur epistola adhibita ex vetere aut nouo testamento, iam in vsu, æuo Tertulliani. Versiculi seu Graduale, à Diacono ascendente gradum altiorem, canebantur, vt ait Rabanus. Adiiciebatur versiculis Alleluia, ex Concilio Toletano. Vt assurgerent omnes ad lectionem Euangelij, fuit decretum à Clemente Papa Apostolorum discipulo, & ita statutum in Conciliis Laodiceno & Carthaginensi; sicut & Credo, ex Concilio tertio Toletano. Offertorium præfatio sequitur, ex constitutione Apostolica, quæ sic habet. *Ordo conueniens, vt post prædicationem sequatur fides in corde, laus in ore, fructus in opere, fides in Symbolo, laus in offertorio, fructus in sacrificio.* Mistio vini & aquæ, sancita in Concilio Carthaginensi. Orationes secretæ, statutæ in Concilio Laodiceno. His expletis præfatio editâ voce decantatur, ex decreto Pelagij Secundi Papæ; sunt tantùm nouem præfationes, vt scribit Gratianus; & ex eodem Vrbanus secundus in Concilio Placentino habito anno 190. addit præfationem B. V. Mariæ, vt habetur in decreto, adiicitur præfationi cuilibet, Trisagion ex Isaia, vbi Seraphim Sanctus ter conclamant, & hoc Missæ appositum est, ex Concilio Vasensi.

Vualfridus, lib. de rebus Eccles. c. 22. Sozom. lib. 3. cap. 19.

Concil. Vasens. celebratum 150. annis ante S. Greg. Sigebertus de Telesphoro sub ann. 119. Iudic. 16. Ruth. 2. Canones Concil. Carthag. Mileuit. Tertull. Apologet. cap. 39. Conc. Tolet. Canone 10. li. 2. constit. cap. 52. Conc. Laod. c. 16. Conc. Tolet. 3. Can. 2. S. Clem. l. 2. const. Apostolic. 57. Conc. Carth. 4. Can. 24. Conc. Laodic. Can. 19. Can. Iuuen. de consecrat. distinct. 1.

Can. Sanct. dist. 1.

Conc. Vas.

His præfatis succedit pars Missæ quam Canonem vocant; alij verò actionem, eò quòd sit pars in qua actio sacrificij conficitur. Totum canonem, ad verbum exposuit Alcuinus coæuus Carolo Magno, & hoc anno octingentesimo. Leo primus addidit canoni verba ista, SANCTVM SACRIFICIVM, IMMACVLATAM HOSTIAM. Ex Strabone Gregorius Primus ista inseruit, Diesque nostros in sua pace disponat, vt idem ait Strabo, ex quo Alexander Papa meminit in Canone Passionis Christi. Post Canonem recitatur oratio Dominica ante tempora Cyrilli Hierosolymitani; & ex Innocentij tertij decreto, Pax datur ante communionem. A Sergio autem Papa ante annos mille, statutum vt diceretur Agnus Dei, post fractionem hostiæ. Denique de vltima benedictione fit mentio in Concilio Agathensi.

Strabo c. 22.

S. Cyrill. Hierosolym. Catechef. 5. Mystag.

Concilium Agathense Canon. 47.

Cæremoniarum Missæ plures sunt explicationes, vtique piæ, quæ totam concludunt seriem vitæ Christi, & omnes ferè concordant, eodem eas spiritu Dei suggerente. Liceat & mihi vnam è proprio penu depromere, ne aliorum potius scripta videar edidisse, quam cudisse noua. Ergo in toto hoc sacrificio Christi passionem subodoror, nec video quomodo cohærere possint res dispares in meditatione decurtata, id est quomodo natiuitas Christi meditata initio Missæ, & passionis mysteria coire possint, tam breui spatio, quale est illud quod intercedit inter introitum & eleuationem; nolo inficiari tamen, illud sacrificium esse synopsim vitæ Christi, sed proxima digressione morali, explicabo meam mentem, magis idoneam praxi, quàm sit illa communis.

Iam vrgeor ad probandum, Missam esse propriè sacrificium, quod vt præstem, accipe aliqua prænia. Primò, panis & vinum, quæ offeruntur in Missa, & corpus & sanguis Christi, non sunt duo sacrificia, sed vnum; quidquid obstet Cassalius: nam panis non simpliciter offertur Deo, sed panis consecrandus; ideò dicimus, Benedic hoc sacrificium tuo sancto nomini præparatum: nec etiam offerimus corpus Domini absolutè, sed offerimus corpus in specie panis, & ex pane confectum. Itaque sicut olim offerebatur ouis viua, & ouis mortua, & licet viuum & mortuum specie differant, si natura physicè spectetur; tamen vnum duntaxat erat sacrificium & non duo. Nam ouis viua offerebatur consecranda per mortem Domino, & deinde per ignem absumenda: sic etiam, licet panis, & corpus Domini, res sint maximè dispares & dissitæ, si eorum natura attendatur; vnum tamen sacrificium efficiunt, quod est panis in corpus Domini transmutatus, siue corpus Domini in specie panis Deo oblatum. Atque hinc est quod in Missa non offertur panis, vt sacrificium perfectum, sed vt sacrificium inchoatum. Rursus nota oblationem panis, & vini, quæ consecrationi præit, ad integritatem & plenitudinem sacrificij pertinere,

Cassalius l. 1. de sacrificio cap. 20.

Missa est sacrificium.

pertinere, non tamen ad essentiam : nam illa vocalis oblatio non est necessaria, cùm quis etiam tacitus possit aliquid Deo offerre; sed pertinere ad integritatem sacrificij. Videre est ex Christo, qui in cœna eleuans oculos, & gratias agens ante consecrationem, idipsum mysticè suos symmistas edocuit. Tertiò nota oblationem, quæ sequitur consecrationem, pertinere ad integritatem sacrificij, non autem ad essentiam : Christus enim illam non adhibuit, nec Apostoli initio, qui solam orationem Dominicam consecrationi adiecerunt. Pertinere autem ad integritatem, liquet ex antiquissimis liturgiis, quibus postea iidem Apostoli oblationis ritum addiderunt, quales sunt Liturgiæ Iacobi & Clementis. Denuo aduerte, sacramenti consumptionem quæ fit à sacerdote, esse sacrificij partem essentialem, sed non totam essentiam. Esse de essentia sacrificij patet, quia censetur consummatio hostiæ respondere combustioni holocausti, adeóque necessaria iudicata est illa consumptio, vt sanxerit Ecclesia in Concilio Toletano, sacerdote emortuo ante communionem, oportere alium sacerdotem succedere, & consummare sacrificium. Nam in tota actione Missæ, nulla est alia realis destructio victimæ præter consumptionem. Requiri autem realem destructionem in sacrificio, patet ex definitione sacrificij : nec obstat quòd Christus qui est primarius sacerdos in Missa, non se ipsum consumat aut manducet; nam dici potest consumere, quia tradit ad consumendum, vt in cruce se vere sacrificauit, etsi se non occiderit, quia occidendum obtulit. Ita sacerdos olim dicebatur combussisse holocaustum, quia ignem subiecerat; non tamen sacerdos comburebat, sed ignis quem ille adiiciebat lignis addictis ad destructionem holocausti : denique istud non est nesciendum; scilicet, Consecrationem Eucharistiæ, ad essentiam sacrificij pertinere. Ibi enim tria fiunt, in quibus sacrificij veri, & realis ratio consistit. Primum, res profana fit sacra, panis enim res aliàs terrena & communis, per consecrationem vertitur in corpus Christi, rem videlicet omnium sacratissimam. Nec instare potes, panem ergo sacrificari tantùm, quia id sacrum fieri patet, quod in rem transit ex profana prius : nam panis non remanet dum sacratur, sed in aliud vertitur, ideoque non panis, sed id quod ex pane factum est, propriè sacrificatur.

Concilium Toletan. 13. Canon. 3.

Sacrificium in quo situm.

Secundò, in consecratione res illa sacra, ex profana effecta Deo offertur, dum in altari Dei collocatur : victimam enim in altari ponere, est reipsa Deo illam offerre. Et quia vi consecrationis fit, vt corpus Christi & sanguis incipiant esse re ipsa super altare : mediante manu sacerdotis; ideò verbis consecrationis, vera & solennis oblatio celebratur. Tertiò, per consecrationem res quæ offertur, ad veram, realem, & externam mutationem, & destructionem ordinatur : & hoc requiritur ad rationem sacrificij : nimirum per consecrationem corpus CHRISTI accipit formam cibi; cibos autem ad comestionem, & per hoc ad mutationem, & destructionem ordinatur. Neque obstat, quod corpus CHRISTI, nullam in se læsionem incurrat, neque suum esse naturale amittat, cùm manducatur Eucharistia; nam amittit esse sacramentale, & proinde desinit esse realiter in altari, nec amplius illic est cibus sensibilis.

Ex præfatis iam ostendo, Missæ vereà & propriè competere rationem sacrificij, quia ei competit definitio sacrificij : scilicet vt sit Oblatio externa facta soli Deo, quâ ad agnitionem humanæ infirmitatis, & professionem diuinæ Maiestatis à legitimo ministro, res aliqua sensibilis, & permanens, ritu mystico consecratur, & mutatur. In Missa est oblatio rei sensibilis, scilicet panis consecrandi, & corporis CHRISTI in specie sensibili panis: est consecratio, qua res profana transit in rem sacram, quæ desinit esse per communionem.

Huic sacrificio occinit omnis Sanctorum Patrum chorus, qui concorde voto compescit hæresis Caluinianæ blasphemiam, potissimum ex illo Dauidis loco. *Tu es sacerdos in æternum secundùm ordinem Melchisedech.* Christus semel se tantùm obtulit secundùm ordinem Aaron, cuius erat cruenta sacra peragere, quod & præstitit CHRISTVS in cruce suo sanguine purpurascens : at instar Melchisedech, qui panem & vinum obtulit, Dominus IESVS se quotidie exhibet sub specie panis, & vini; quidquid grunniant Epicuri de grege Caluiniani, quibus obiicio sanctos Patres, & vtique Doctores Ecclesiæ, illismet sæculis, quibus fidem Caluinus ait fuisse omnino illibatam. Clemens Alexandrinus sic. *Melchisedech Rex Salem sacerdos Dei altissimi, qui vinum, & panem sanctificatum dedit nutrimentum, in typum Eucharistiæ.* S. Cyprianus : *Quis magis sacerdos Dei summi, quam Dominus noster* IESVS *Christus? qui sacrificium Deo Patri obtulit, & obtulit hoc idem quod Melchisedech obtulerat, id est panem, & vinum, suum scilicet corpus, & sanguinem,* Et alibi idem, *significata olim à tempore Melchisedech prodeunt sacramenta, & filiis Abrahæ facientibus opera eius, summus sacerdos panem profert, & vinum; hoc est, inquit, corpus meum.* His suppar Ambrosius. *Constat pecudum victimas periisse, quæ fuerunt in ordine Aaron, sed manere Melchisedech institutum, quod toto orbe terrarum in sacramentorum erogatione celebratur.* Adiice Hieronymum. *Recurre ad Genesim, & Melchisedech Regem Salem huius principem inuenies ciuitatis, qui iam tunc in typo Christi panem, & vinum obtulit, & mysterium Christianum in Saluatoris sanguine, & corpore dedicauit.* S. Augustinus chorum hunc obserabit, aliis sanctis Patribus tacitis, eò quòd satis superque controuersiæ isti finem imponant. Sic ergo Augustinus. *Melchisedech prolato sacramento mensæ Dominicæ nouit æternum eius sacerdotium figurare* & alibi. *Ibi primum apparuit sacrificium, quod nunc offertur à Christianis Deo toto orbe terrarum.* Illic de Melchisedech verba præeuntia sic sociat, vt de eis quasi de typo Eucharistiæ asserat se meminisse. Antequam alias faces accendamus, ad elucidandum hoc sacrificium, quod non celebratur sine multis cereis, diluenda est obiectio Molinæi hominis ridiculi, cui satis est agere Pantomimum, sicut & Momum : quid enim aliud ageret homo scurra, quàm malitiam & inscitiam tegere, impetito scurriloquio, vt videre est in responsione ad R. P. Arnulphum, vbi inopiam suam in re sacra, ineptus idiota, sola dicacitate diues, solatur salibus & iocis incongruis, in re

EX SS. PATRIBVS.

Psalm. 109.

Genes. 14.

S. Clementis Alexand. l. 4. stromatum.

S. Cyprian. l. 2. epist. 3. ad Cæcilium.

Idem serm. de cœna Domini.

S. Ambros. in c. 5. ad Hebræos.

S. Hieron. ep. ad Marcellã.

S. August. ep. 95. ad Innocentium Pap. idem l. 16. de ciu. Dei c. 22.

Petrus Molinæus in Responsione ad Patrem Arnulph.

quæ dicitur Chrysostomo terribilis. μυστήριον φρικτὸν καὶ φρικῶδες.

Petri Molinæi ineptiæ.

Audi ineptiam, quam Molinæus arbitratur esse argumentum Achilleum. Si in vltima cœna Christus corpus suum realiter exhibuisset Apostolis, in specie panis; illi proni & supplices illum panem adorassent: sed Scriba sacer nullam texit mentionem cultus aliqualis, expensi consecrato pani; ergo fuit ille panis vsualis & non consecratus. O hominem parasitum, & conuiuarum vmbram! qui etiam in suprema Domini cœna nihil subodoratur nisi prophanum, & vnde litet gulæ, & ventri, quem delicatus Epulo iugiter sic saburrat. Quæro à te, Molinæe, an apostoli Christum semper adorarint? & an cultus Christo exhibitus non suas habuerit inducias? Respondebis Christum certiorem de eorum fide, non ab eis exegisse habitum illum humilem, atque pronum, quo latriæ cultum Domino Deo profitemur, vt videre est in Ioanne discumbente in sinu eiusdem Domini redemptoris. Ex ore tuo te iudico, serue nequam, si Christus specie sua Deum totum referens, non exegit hunc cultum, quare Apostoli Christo abdito inuolucris specierum panis detulissent cultum hunc, quem eis idem Deus rutilus & coruscans miraculis piè relaxabat, sciens suos discipulos post Ascensionem hunc cultum Eucharistiæ præstituros. De ritu enim quo deberet aliquando sumi sciebat CHRISTVS Apostolos curam habituros; vt & ingerit Paulus, dum de hoc sacrificio agens ait Corinthiis. *Cætera autem cum venero, disponam.* In quem locum Augustinus spatians, sic benè suo more commentatur. *Vnde intelligi datur quia multum erat, vt in epistola totum illum agendi ordinem insinuaret, quem vniuersa per orbem seruat Ecclesia, ab ipso ordinatum esse, quod nulla morum diuersitate variatur, Saluator non præcepit, quo deinceps ordine sumeretur, vt Apostolis per quos Ecclesias dispositurus erat, seruaret hunc locum.* Adorationis autem fuisse cultum expensum isti mysterio, disce à Theodoreto, Νοῦνται ἅπερ ἐγένετο καὶ πιστεύεται καὶ προσκυνεῖται ὡς ἐκεῖνα ὄντα ἅπερ πιστεύεται, *intelliguntur vt facta sunt, & creduntur & adorantur vt existentia quæ creduntur.*

1.Cor.11.

S.Augustin. Epist.118.ad Ianuarium.

Theodoretus Dialogo 2.

Matth.26.

Vrget adhuc Molinæus, Christum in cœna nihil obtulisse Deo Patri, at oblationem esse de ratione sacrificij. Respondeo Christum explicitè Deo se ipsum obtulisse, cùm ait. *Bibite ex hoc omnes; hic est enim sanguis meus noui testamenti, qui pro multis effundetur, in remissionem peccatorum.* Non enim poterat ille sanguis diluere piacula, nisi oblatus Deo Patri, in expiationem delictorum.

Sed quid argumentis opus ad sacrificij huius veritatem, cùm ipsa verba clament veritatem; ait enim Christus. *Hoc est corpus meum, quod pro vobis datur, hoc facite in meam commemorationem.* Vbi nota verbum, facere, idem esse ac sacrificare, etiam apud profanos, teste Virgilio: imò ex Codice sacro liquet, vbi Elias ait. *Ego faciam bouem alterum, & ignem non supponam.* ibi, faciam, id est, sacrificabo. Et Virgilius.

Luc.22.

Virgilius. 3.Reg.18.

Cum faciam vitulâ.

Item Hebræis idem verbum *gnauad* עבד significat, *facere, & sacrificare.* Cùm igitur ait Christus facite, idem est ac, sacrificate; ad quid enim Paulus diceret. *Habemus altare, de quo edere non habent potestatem, qui tabernaculo deseruiunt.* Est enim intima relatio altaris, & sacrificij, vt liquet ex primigeniis linguis, Hebræa scilicet & Græca; nam à verbo זבח *zauach*, sacrificare, fit *zeuach* זבח *sacrificium*, & *misbeach* מזבח *altare.* Et à Græco θυσία sacrificium, fit θυσιαστήριον altare. Vnde altaria sine sacris, sunt pietatis inania simulachra, & quicumque expungere voluerunt sacrificium, iidem & aras etiam euerterunt. Ergo si probemus fuisse aras primitus in Ecclesia, probabitur ex altari sacrificium. Fuisse autem altare ait Paulus loco proximè descripto, & altare vtique discretum ab altari Hebræorum, quod sanguine redundabat. Nostrum autem est inuium sanguini, & eamobrem nostrum sacrificium dicitur Græcis Patribus θυσία ἀναίμακτος, sacrificium incruentum Rursus idem Paulus. *Qui altario deseruiunt, cum altario participant.* Et ipse Dominus IESVS suam formaturus Ecclesiam, ait. *Si offers munus tuum ad altare, & ibi recordatus fueris, quia frater tuus habet aliquid aduersum te, relinque ibi munus tuum ante altare, & vade reconciliari prius fratri tuo.* Vides theorema statuendum ab his omnibus, qui suum dedere nomen Christo, cuius ore stant altaria. Idemque Deus Antonio Patriarchæ præostendens procellas ingruentes Ecclesiæ ex turbine, quem Ariani erant parituri, omnia susdeque quatientes, ostendit illi Sancto Mulos, calce aras euertentes: nam aris incumbit potissimum pignus amoris Dei in nos, & illic pro tribunali sedet summus rerum omnium moderator Christus.

Hebr 13.

Facere & sacrificare voces sunt synonymæ.

1.Cor 9.

Matth.5.

S.Athanas. in vita S. Antonij.

Hæreticos muli significant.

Altaris est multiplex & luculenta mentio, apud grandæuos Ecclesiæ Patres. S. Cyprianus prohibet fieri sacrificium pro quodam defuncto, qui sacerdotem rebus temporalibus addixerat, & ab altari distraxerat. S. Chrysostomus. *Tu altare honoras, quod accipit corpus Christi.* S. Ambrosius. *Certatim milites nuntiare, & irruentes in altaria, osculo pacem significare.* Et S. Hieronymus tergens lachrymas, quas Heliodorus Episcopus fundebat in funere Nepotiani, recens emortui, pietatem maximè eam commendat, ex eius cura vt niterent altaria, & cætera quæ ad cultum Dei pertinebant. Denique Tertullianus inter alia signa humilitatis, quibus pœnitentes suum animum contritum restabantur, ista edit signa veluti Symbola pœnitentum. *Presbyteris aduolui, aris Dei adgeniculari.*

Ex SS.PATRIBVS:

S.Cyprian. lib.1.Epist.9.

S. Chrysost. homil.20 in 2.Epist.ad Corinth.

S.Ambros. l.5.Epist.33.

S.Hieron.in funere Nepo.

Tertul.lib. de pœnitentia

Nauseant hæretici ad sanctiora quæque, eos ad profana prouocamus; vt qui iniurij fuere, legi sacræ, Iuri Ciuili reuerentiam exhibeant aliqualem. Eo iure liquet, Missam esse sacrificium, & adeò solenne, vt Imperator Iustinianus vetuerit in priuatis domibus celebrari. Audi legem eius, quæ est in Authenticis. *Omnibus interdicimus magnæ huius ciuitatis habitatoribus, magis autem etiam totius nostræ ditionis, in domibus suis habere quasdam quasi orationum domos, & in his sacra celebrare mysteria.* Incipit hæc Authentica. *Et priscis sancitum est legibus, nulli penitus esse licentiam, domi quæ sacratissima sunt agere.* Idem alia Authentica. *Si quis in sua domo, aut in suburbano Ecclesiasticum ministerium ministrare præsumpserit, aut aliis celebrare concesserit, sine clericis sanctissimo locorum Episcopo subiacentibus, iubemus hanc domum, aut suburbanum, aut prædium,*

Ex IVRE CIVILI:

Authentica & priscis vt in priuatis. domibus. Coll 5.

Authentica si quis in sua. De titulis Ecclesiasticis collatione 9.

prædium, vbi tale aliquid delinquitur, locis illius Sanctissimæ Ecclesiæ vendicari, per Deo amabilem Episcopum & œconomum eius. O hæretice, istane tuum animum percellunt? Vides quâ reuerentia Imperator, de sacrificio nostro sanciat; si non hæc arrident, tibi fas sit ire AB ARA AD HARAM, id est ad stabulum: illic enim suos parasitos primò initiauit Caluinus, vnus ex Diaboli Antesignanis.

EX MATHEMATICA.

Hipparchus lib. 1. enarrationum in Arati & Eudoxi Phænomena.

Ne Mathematici in Atheismum incurrerent, si vt & Caluinistæ aras euerterent, ipsi syderum inspectores habent in cœlis Aram suam, foco desuper accenso ad sacrificium; est enim apud illos constellatio quædam australis zodiaco circulo, quæ dicitur ab eis Ara, & in globo pingitur in modum aræ, cui ignis appositus in culmen attollitur: non longè ab ara, est alius Asterismus seu figura, cui nomen crater; pingitur enim in modum calicis. Diceres ipsos etiam cœlos lucidis atque micantibus syderum typis referre præstantiora Ecclesiæ Phænomena, id est clariora nostræ pignora fidei: scilicet aram, & sacrificium, quod innuit ignis in ara accensus, & calix non longè ab ara, innuit sacrificium non esse completum nisi sub vtraque specie. Eucharistia enim si consideretur in genere Sacramenti, totam habet rationem Sacramenti, sub vna specie: illic enim est totus Christus, sub quauis specie consecrata: sed Eucharistia si spectatur in ordine ad sacrificium, exigit Aram, panem, & calicem; Aram ad oblationem panis, & vini species ad consecrationem, & ministrum ritè ordinatum, ad hæc diuina celebranda mysteria, ab eo consumenda. Hipparcus homo famosus apud Astronomos, aduertit oriente cratere oriri & Leonem, quasi Deus ab ortu mundi indicasset nobis, Leonem de tribu Iuda orientem in humanis, craterem seu calicem daturum nobis. Idem Hipparcus adiicit, oriente Ara, oriri & sagittarij stellas, quæ sunt à decimo quinto gradu ad vigesimum tertium. Nota homines orationi deditos, esse sagittarios: nam orationes iaculatoriæ, à iaculis nomenclaturam accipiunt: Cùm igitur audis, aram in cœlis erectam, & iuxta eam sagittarij syderum icantia, mente præsagâ futuri, collige mysteriũ ab exordio cœli præostensum: scilicet quando erigerentur aræ fidelium Christianorum, multos affore qui ad crepidinem aræ suas funderent preces, inde sagittas in cor Dei iaculantes. Quicquid ergo tumultuentur hæretici, quasue Tragœdias excitent, nostris aris iniurij, possumus illis inuitis nostras aras erigere, cœlo nobis præbente suam, igne accenso & parato ad sacrum: & licet infideles, calices nostros aureos, & argenteos in suam Babylonem deportarint, conflantes vasa sacra in vsus impios & profanos, ipsi etiam cœli craterem suum propitij atque beneuoli mutuabunt, & Caluino negante aras & calicem Ecclesiæ, Dauid clamat, *Cœli enarrant gloriam Dei, & opera manuum eius annuntiat firmamentum.* Quippe Ara & Crater, sunt stellæ in firmamento, & non in orbibus Planetarum. Ara & Crater, sunt iuxta duodecim signa zodiaci ad austrum; ita duodecim Apostolis existentibus ad Austrum, calente amore Domini Iesu in vltima cœna, vbi cùm dilexisset suos, in finem dilexit eos; Christus in suorum hoc conuictorum choro, Aram erexit, & Craterem propinauit eis.

Obseruationes ex Astrologia pertinentes ad Eucharistiã.

Psalm. 18.

Ara & crater constellationes sunt.

EX RE MEDICA.

Vt disciplinæ coeunt omnes ad sacrificij Missæ veritatem fulciendam; suas etiam vult obire partes Medicina, quæ inter omnes olim sectas maximè dedita fuit sacris. Apollinem, & Æsculapium non indigetes tantùm habuit, vt Medicorum Antistites; sed summos professa Deos, vt qui rem Medicam maximè propagarint: nam ex Pausania Athenienses Apollinem vocabant Alexicacon, quasi malorum omnium expulsorem: is enim Græciæ pestem diluerat; filio eius Æsculapio Medico peritissimo, vt indigenæ cœli, Epidaurij templum celebre dedicarunt. Ex Plinio, Romani lue depascente Romam lethali virulentia, miserunt Epidaurum legatos, qui Æsculapij deducerent simulachrum. Sed Deo in humanis assumente medici nomen, & rem: profana cessit ei illico Medicina, & aras erexit, quibus ipsummet medicum nouit incumbere; vt victimam incruentam, & inter eos scribas sacros qui Euangelium texuere, ille qui sacrificij cœnæ minutiora quæque recensuit, erat antea sua professione Medicus, scilicet Lucas Euangelista. Medici sanguini humano vim agnouere salutarem ad medendum, vt videre est in Constantino Magno, cuius lepram medici voluere humano sanguine detergere, purpureo ad hoc balneo præparato. Alij ex sanguine humano distillato, aquam colligunt in vsus mirificos: sed Dominus IESVS Medicus ipse, & Medicorum Deus, sanguine suo aqua quæ de latere effluxit diluto, occurrit omnibus morbis, sanguinemque suum quotidie exhibet in altari, vt Medicorum primus Lucas professus est, & alij celebres Medici Cosmas & Damianus, hanc confessionem de Domino IESV, sospitatore mundi, suo sanguine subscripserunt. Et vt Christo rependerent reciprocas vices, ipsi etiam facti holocausta, martyrium subierunt. Alter etiam Medicus nomine Vrsicinus, à Paulino Iudice, Rauennæ Christi causâ pœnis affectus, cùm nutaret in tormentis, animos sumpsit diffluentes audito Vitali milite sic hortante. *Vrsicine medice, qui alios curare solitus es, caue ne te mortis æternæ iaculo conficias.* Abdicato humani sanguinis vsu Medici Christiani iam suadent ægris vsum sanguinis Domini IESV; quippe didicerunt istud Sacramentum esse, vt ait S. Ignatius, *φάρμακον ἀθανασίας, ἀντίδοτον μὴ θανεῖν, medicamentum immortalitatis, antidotum contra mortem.* Cui assentitur Cyprianus. *Cum verbis consecrationis, panis benedicitur, tunc Eucharistia fit medicamentum simul & holocaustum.* Ideò Medicis iniunctum ex Canone, vt inuisentes ægros, consulant, & inducant eos ad salutaris victimæ sumptionem, & moneant se non redituros ad decumbentis ædes, si non illico viuaci pane non fuerint antea recreati. Diceres hoc præsensisse Dæmonem multis antea sæculis & sciuisse sacrificia quæ fiebant, cessura sacrificio incruento corporis Domini IESV. Nam Græcis homines mactantibus, respondit oraculum, alium Deum venturum, qui talia impia sacra penitus abdicaret, vt ait Pausanias. Non inficior Dæmonem, ex commercio aliorum Angelorum, desuper didicisse seriem Ecclesiæ nasciturae, & præsciuisse mysterium, cuius suggerit impugnationem hæreticis, qui etiam sapere debuerunt lecto sacerdotio in scripturis. Ad quid enim sacerdotes instituti, si Ecclesia ab omni sacrificio vacat?

Pausanias in Atticis.

Plin. lib. 4. Hist. c. 5. & l. 29 cap. 4.

Apollo ἀλεξίκακος.

Ex libro actorum S. Syluestri.

Luc. 22.

Surius in vita SS. Cosm. & Damian.

Ex breuiarij lectione de Sancto Vitali.

S. Ignat. Epist. ad Ephes.

Medici suadere debent sacramenta ægris.

Cap. Cum infirmitas de pœnitentia. Et extrauagante super gregem Pij V.

Pausanias in Athaicis.

Hebr. 5. Ibidem. 8.

Audi Apostolum indicantem ad quid sint sacerdotes instituti. *Omnis Pontifex constituitur in iis quæ sunt ad Deum, vt offerat dona, & sacrificia:* & alibi. *Omnis Pontifex ad offerendum munera, & hostias constituitur.* Fauetque deriuatio vocabuli sacerdotum; nam dicitur Sacerdos quasi sacra dans; & Græcis vocibus eadem etiam inest affinitas: siquidem ab ἱερεύειν sacrificare, fit ἱερεῖον sacrificium, & ἱερεὺς sacerdos. Rursus ab θύειν sacrificare, fit θυσία sacrificium, & θύτης sacerdos. Sacerdotum verò esse munus alij succurrere, docet Iacobus Apostolus. *Infirmatur quis in vobis, inducat presbyteros Ecclesiæ, & orent super eum, vngentes eum oleo, in nomine Domini, & oratio fidei saluabit infirmum.* Vox presbyteros, è Græco deducta, significat sacerdotes, vt fatentur ipsi hæretici, in suo lexico Græco; nimirum Stephanus ait vocem, πρεσβύτερος, apud auctores Ecclesiasticos, idem esse, ac sacerdos: & in eo lector stupe & demirare vesaniā eorum, qui in bibliis vernaculis, pro presbyteris, reddidere seniores; quasi Apostolus dixerit aduocandos homines grandæuos, vt decumbenti occurrant vnctione salutari. Vt in ore duorum aut trium stet omne verbū; Consule Sanctos Ecclesiæ auitæ Patres, apud quos est sacerdotum luculenta mentio. Sic Hieronymus. *Grandis dignitas sacerdotum, sed grandis ruina si peccant, lætamur ad ascensum, sed timeamus ad lapsum.* Ambrosius. *Sobriam à turbis grauitatem, seueram vitam, singulare pondus sibi vendicat dignitas sacerdotalis.* Augustinus. *Contemplamini quid sit populo sancto præesse, & considerate quale sit diuinis Sacramentis insistere; altari vacare debent, qui de altari viuunt, & talis conuenit cura sinceritatis Sacramentis, qualia sunt Sacramenta ipsa, quibus exhibent officia seruitutis, ne contra Deum offendant, ipsa quæ tractant.*

Sacerdos vnde sic nuncupatur.

Iacob. 5.

Ex SS. PATRIBVS.

S. Hieron. in Ezechielem libro 2.
S. Ambros. Epist. 26.
S. August. lib. de singularitate clericorum.

S. Dionys. cap. 1. lib. Ecclesiast. Hierarchia.

Coæuus ipsis Apostolis Dionysius, sacerdotes ait accedere ad dignitatem Angelorum, ratione gratiæ, quam eis Deus impertit; sic enim ait: *Dat habitum, & efficaciam gratiæ sacerdotibus dignam, id est vim diuini sacerdotij, ex qua ad sanctum sacerdotij munus & officium venientes, ipsi ad naturas illas cœlestes, quæ nobis præstant, propius accedamus, constantis immutabilisque earum quæ est Sancta firmitas, quam præstare possumus, imitatione.* Vbi nota verba hæc, θεία ἱερωσύνη, diuinum sacerdotium. Nec scio quid garrire queant Sycophantæ hæretici, qui habuere inglorios sacerdotes; quasi verò stare possit Religio sine sacerdote, & sacrificio. In typum sacerdotum Ecclesiæ, Deus olim hunc ritum instituit consecrandi sacerdotes. *Aaron & filios eius vnges, sanctificabisque eos, vt sacerdotio fungantur mihi; filiis quoque Israël dices, hoc oleum vnctionis sanctum erit mihi in generationes vestras, caro hominis non vngetur ex eo.* Hoc textu Deus sacerdotem ab homine dissitum esse ostendit, vtpote quem dispescat vnctio, diuinum inuehens quidpiam homini: dum enim ait, caro hominis non vngetur ex eo oleo quo initiatus est sacerdos, liquidò enuntiat, sacerdotem non esse in humanis, sed altiora omnino transcendere. Vnde sic arguo: Si sacerdotium Hebræorum, quod fuit tantùm sacerdotum Ecclesiæ aliquale rudimentum, eo decore Deus voluit insignire, vt supra homines voluerit esse, illos quos vnctio discreuerat ab aliis; si, inquam, adeò fuere rutila sacerdotij nostri præludia; quales putas diffundere radios, legitimos Ecclesiæ sacerdotes: tales planè qui satis sint ad orbem penè totum illustrandum; ideò ait Dionysius. *Quòd si sacerdotum ordo illustrandi vim habet, profectò penitus abhorret à sacerdotum ordine atque facultate, is qui illustrandi vi non est præditus.* Et vnde precor radians hoc insigne inest sacerdoti, nisi ratione sacrificij, cuius est conscius? nec aliunde magis Dionysius Theologorum Apex commendare potuit Eucharistiæ ineffabile sacrum, quàm dignando sacerdotes miris encomiis, ea potissimum ratione, quòd sint initiati sacris id est facti idonei, qui tanti extent compotes Sacramenti.

Exod. 30.

S. Dionys. Demophylo Monacho Epist. 8.

Hinc ansa eaque ampla datur, vrgendi sacerdotes, vt eos se exhibeant, quos vult officium quod sacra vnctione susceperunt. Caro hominis non vngetur ex eo, inquit Deus. O sacerdos, vide an sit aliquid in te humanum, an omnia in te niteant supra hominem: heu heu, nec modò sapis hominem, ast pecorum ritu vitam agis omnino belluinam! Vt quid vnctioni sacræ subiecisti carnem libidine infamem? vt quid animæ peccatis obnoxiæ characterem inussisti Sacrosanctum? Audi me prospera consulentem, erade titulos noxiæ ætatis, & animos indue congruos officio, cui te totum sacra vnctio mancipauit.

Sacerdotes sint Sancti.

Cardinalis Ioannes Mediceus sacerdotij dignitatem expressit hoc Symbolo. Pinxit Aaron in ima crepidine altaris, qui volens adolere Thura, hærebat stupens, hoc titulo. QVÒ SVM VOCATVS. O Symbolum Eminentissimo Cardinale dignum. Vtinam cuique nostrum, cùm altari adstamus, occurreret istius Symboli recensio. QVÒ SVM VOCATVS; scilicet ego vile caput vocor ad altare, ad Deum formidando cœlicolis mysterio demerendum. Igitur ô præpotens IESV, me vocatum ad altare, reuoca totum à profanis.

EX SYMBOLIS:

Typotius lib. Symb.

Missa probatur.

Vt à dumetis atque senticetis controuersiarum ad gratiora diuertamus; probemus etiam Missam ex multiplici Historia, & auspicemur à S. Luciano Martyre, qui in carcere Missam egit pectore suo vsus pro altari, & hoc priscis Ecclesiæ temporibus, teste Nicephoro. Vbi Constantinus ebibit Spiritum Christi, factus Christianus, eâ pietate arsit in Sacrosancta Missæ mysteria, vt tabernaculum construxerit ductile quocumque vellet, & in castris eo vtebatur ad Missam audiendam, inquit Sozomenus: & eo Imperatore mortuo, Eusebius qui funeri adfuit, ait Missam pro eo celebratam. Sic ille suâ dialecto Græcâ, θεσμῶν θείων καὶ μυστικῆς λειτουργίας ἀξιούμενον καὶ κοινωνίας ὁσίων ἀπολαύων εὐχῶν. *Diuinisque caremoniis, & liturgia mystica dignum habitum, & cōmunione sanctarum precum fruebatur.* Et quia hæretici insurgunt in Missam, vt in idololatriam, audiant Augustinum referentem, Matrem suam Monicam in supremo vitæ spiritu petiisse, vt ad altare sui meminisset. Huius sacrificij quanta sit energia narrat Beda, vir omniscius, qui ait Iuuenem nomine Iunua, fuisse creditum mortuum in prælio, fratremque eius dedisse operam, vt Missa sæpius diceretur pro eo, eoque tempore quo fiebant sacra, ait Beda Iuuenem illum solutum fuisse vinculis, quibus erat apud castra hostilia præpeditus. O homo, quid gemis incurius tuæ libertatis, criminum vinculis irretitæ? dicis lethali cupidine vinctum, minimè posse resilire à venereis amplexibus. Cùm quis

EX HISTORIÂ.

Niceph. l. 8. c. 31. Histor.

Sozomenus l. 2. Ecclesiast. Hist. c. 8.

Luciani Martyris factum singulare.

Euseb. Cæsariens. lib. 4. vit. Constantini Imperatoris.

Constantini Magni pietas ergaMissam.

S. Aug. lib. 9. Confess. c. 12. & 13.

Beda lib. 4. Anglican. Histor. c. 12. sub an. 679.

quis de malè partis abdicandis te potenter vrget, ais aureo nexu captum non posse reddere ea quæ scis iniquis artibus acquisita. Satage vt Missa tuis votis obsecundans, Deo offeratur, & facio te de meliore fruge certiorem.

Martinus Cromerus l. 3. de rebus Polonis sub ann. 999. Ioinuilleus in vita S. Ludouici. Historiæ ad Missam pertinentes.

Rem dicam forte cuipiam nouam? Cuiusque pietatem dignosci, ex animo quo quis adstat Mysterio reuerendo. An non inde clarus Mieceslaus Polonorum Rex inclytus, qui floruit anno 999. quo annuente, homines equestris ordinis gladios suos medio tenus stringebant, toto tenore Euangelij, suum sic Deo testantes animum dictis illius obsequentem. Quales putas fuisse toto Missæ tractu eorum animos, qui ex ipso Euangelio se omnino Deo Domino deuonebant. Rex iste alium ingerit meæ menti Regem & hunc Sanctum: scilicet Ludouicum nonum Gallum, quem nefas erat Missæ intentum, vel minimo temporis articulo reuocare. Illic enim præpotens & beatus Rex meditatione sanguinis Christi perculsus, effusus in lachrymas, non nisi madens domum suam ab Ecclesia repetebat. Non impar Regi Ludouico sanè fuit Rex alius Anglus nomine Æthelredus: huic pio Regi erat insolitum tenaci proposito, nusquam recedere ab inchoata Missa, quicquid aliàs etiam vrgens ingrueret. Tentata est eius constantia grauiter; eo enim in tentorio suo audiente Missam, castra turbata sunt ex irruptione facta à Danorum exercitu. Sollicitant Angli Regem vt prodeat, suorum erecturus nutantes animos. Rex quæ Dei erant grauiora ratus flocci pendit querulas militum voces, curam exercitus sui refundens post sacra peracta: grassabatur interea hostis impunè palantes agens Anglos; sed Æthelredo Rege de Missa prodeunte, Angli nouos induentes animos, ita hostibus suis graues extiterunt, vt de eis insignem retulerint victoriam, perenni memoriæ consecratam. Hoc suo facinore Rex Anglus fortè dedit ansam adagio quod vsquequaque viget. Scilicet, Missam auditam nulla negotia remorari; nullique obesse tempus, quod impensum est auditioni Missæ, Deo pij auditoris satagente curam, & ei fausta omnia procurante.

Matthæus VVest. Monast. ex Annalibus Angliæ, sub ann. 871.

Ioannes Vasæus in Chronico Hispan. sub ann. 941.

Habent Annales Hispani quid solenne, & quod probet Deum anxium inuigilare rebus eorum, qui Missæ adsunt eo animo, quem sibi vendicat tale mysterium; eo enim die quo Garsias Dux, obuia acie concurrit cum Barbara gente, ad Gormatium oppidum: homo ille Christianus sacrificij huius sciens energiam, primo diluculo audit sacrum, stipatus alio egregio heroë, Ferdinando Antolino, qui ea pietate interfuit illi Mysterio, vt abeuntibus omnibus ad certamen quod instabat, Barbaris vrgentibus, ille solus remanserit: admirati quidam Milites Antolini, hominis animum iam tepentem, qui semper ad classicum æstuarat; quidam pietatis eius inscij, accusarunt eum ignauiæ, timori dantes moras, quas sola pietas ingesserat. Interea Garsias Dux Antolino relicto, irruit in medias acies infideles, & dolens abesse Antolinum, nihilo tamen segnius agens, acinace suo, velut lethali falce, hostium capita demetebat. Eo autem cogitante, quare abesset Antolinus, derepente occurrit eques iisdem armis Antolini, eiusque referens speciem, qui hostibus imminens, obuios quosque cædens, hostilia castra suis peruia fecit, vnde & victoria stetit ab Hispanis: Sed Garsiâ miris elogiis efferente virtutem bellicam Antolini, vt cuius heroïcis actibus gloria certaminis cessisset suis; nuntiauit quispiam Antolinum non adfuisse illi discrimini cum Barbaris, sed in Missa adeò fuisse sacris intentum, vt immemor belli, diem totum egerit in diuinis. Hæsit primùm Garsias incredulus, stuporemque auxit, quòd equus Antolini qui vacarat illa die, longè positus ab acie, circumferret tamen eadem vulnera, quæ fuerant inflicta equo quem ducebat Eques referens Antolinum, qui proculdubio habuit tunc Angelum Vicarium, easdem obeuntem vices, quibus ille ex officio tenebatur. Hinc maximè enituit pietas Antolini, & resciuit gens Hispana, quod & vtinam omnes edi scerent; scilicet, ingenua pietate, magis quam virtute bellicâ, quoslibet hostium impetus infirmari.

Antolini Ducis pietas.

Angeli cură agunt eorum qui Missæ attenti sunt.

Quid ad hæc obiicient homines Christiani tantùm nomine tenus, quos Missa longior adeò percellit, vt hebes eorum inde deuotio nauseet ad diuina. Hi labantes erigant animos, animæquiores facti istâ sententiâ.

PIACVLA COMMISSA, MISSA REMISSA FACIT.

DIGRESSIO MORALIS de Missa.

De praxi, & methodo audiendi Missam.

DEi amore saucius, legifer Hebræorum Moyses, Deo quasi importunus, eum sic vrgebat. *Si inueni gratiam in conspectu tuo, ostende mihi faciem tuam, vt sciam te, & inueniam gratiam ante oculos tuos. Dixitque Dominus: facies mea præcedet te.* Altum manet abditum illo Dialogo mysterium; scilicet, non æquè Iudæis innotuit, vt hodie nobis, idem Dominus meus: quippe facies Dei eos præcedebat, qui figuris impliciti, & vmbris assueti, non coruscum Dei vultum ferre valuerunt, quem nos in Eucharistia fidei oculis intuemur. Deum à tergo quidem insecuti Hebræi, figuras vmbratiles accepere Dei, quem nos realiter pectore excipimus. Et hoc innuit ille rerum opifex Deus, Moysem sic affatus. *Tollam manum meam, & videbis posteriora mea, faciem autem meam videre non poteris.* Verba illa sacra non sine Theseo, id est citra alicuius opem, minimè expendi queunt. Consulamus Philosophos.

Exod. 33.

Exod. 33.

Aristoteli sicut & Græcis scire & videre, idem, eodemque plane verbo εἰδῶ significant Græci scire & videre: cùm ergo Moyses voluit videre faciem Dei, voluit scire à priori, id est, quæ Dei sunt liquidò cognoscere, quia scire à priori est scire per demonstrationem, quam Philosophi vocant, Propter quid; nam ex Auerroë talis demonstratio ostendit rem esse simpliciter & propter quid, hoc verò suum esse noluit omninodè Deus explicare Moysi: sed à tergo tantùm illi innotuit, & hæc scientia à posteriori dicitur, cùm aliquid per effectus innotescit. Sic Deus amorem suum aperuit Moysi, quo deperit homines, curam agens populi sui errantis in eremo. Et maximè enituit ille amor Dei, cùm terrâ negante annonam, errabundo populo, cœli feraces bonorum omnium, populum pane Angelico saginarunt. Reuerà panis ille sacer indubius extitit

EX PHILOSOPHIA. Arist. lib. 1. Topic. cap. 1. Idem l. b. 1. posteriorum cap. 2. Auerroes in lib. 2. Physic. textu 22.

Eucharistia amoris index.

extitit amoris index,& ab hoc effectu gens Hebræa vidit Deum tollentem manum suam, quâ elatâ in sublime,eduxit inde manna, cujus esus, hunc esse Deo charum populum arguebat. Ea tamen omnis notitia seu visio erat à tergo,id est, ab effectu. Videre enim faciem Dei, beneficium erat solis Christi discipulis asseruandum, quos inde beatos idem IESVS ab eis aspectus patenter asserit. *Beati oculi, qui vident, quæ vos videtis;dico enim vobis, quòd multi Prophetæ, & Reges voluerunt videre, quæ vos videtis, & non viderunt.* Eaque & nos beamur gratia, quotidie Deum intuentes,cum in sacrificio Missæ imminent hostiæ capiti sacerdotum: nobilior enim est fides quàm aspectus merè corporeus: siquidem nobilitas visionis sumitur ab organi præstantia; at oculi communes muscis & formicis videre Christum, qui non inde sospites effecti sunt, etsi Christo assueti,teste Iuda: sed intellectus est organum, quo fides Deum videt in hostia;non lumine à natura omnibus insito, sed radio desuper illapso, quo homo ita veritati fidei assentitur, vt plerique mortem obiicint potius, quàm in dubium præsentiam Christi in hostia reuocarent. Maiusque est Dei beneficium, eum videre oculis fidei in sacrificio Missæ,quàm Christum vidisse oculis corporeis, animo tantùm infideli. Et ex Augustino, Maria beatior extitit fide concipiendo Christum, quàm vtero eumdem amplexando. Suos olim sacerdotes Achæi putauere dignos quorum sorti inniderent omnes: quia illis solis erat fas cominus videre salutis simulachrum. Sed Apage profanum omne, æmulemur charismata meliora. Omnibus ad Missam aditus patet; hostia sacra non est inane simulachrum salutis,sed est ipsissima salus: quippe IESVS Hebræis ישוע idem est ac salus. Quare ergo nectimus moras, & non properamus videre eum, quem multi Prophetæ & Reges videre voluerunt, nec videre potuerunt? Negata est illa Domini facies Moysi,quæ vltro nobis incuriis quotidie in Missarum solemniis exhibetur. Magnum fecit Dauid,quòd populus manducauit panem Angelorum;tamen Hebræi hoc pane Angelico pasti, vidêre tantùm à tergo Deum, quem nos aliter intuemur.

Luc.10.

EX THEOLOGIA: *S. August. lib. 12. qu. 114. art. 5.*

S. August.

Pausanias in Achaicis.

EX IVRE CANONICO. *Can. reuera mirabile est de consecratione dist. 2.*

Audi ex Iure Canonico quàm præstet hostia sacra. *Considera nunc vtrum præstantior sit panis Angelorum,an caro Christi,quæ vtique corpus est vitæ: manna illud de cœlo,hoc super cœlum: illud cœli, hoc Domini cœlorum: illud corruptioni obnoxium,si in diem alterum seruaretur,hoc alienum ab omni corruptione,quod quicumque religiosè gustauerit, corruptionem sentire non poterit.* Eodem Canone, Iudæi à tergo describuntur vidisse faciem Domini: scilicet in figuris: dicitur autem Ecclesia conscia composque faciei. Ecce textum. *Illis aqua de petra fluxit,tibi sanguis è Christo: illos ad horam satiauit aqua, te sanguis diluit in æternum: Iudæus bibit & sitit,tu cùm biberis, sitire non poteris;& illud in vmbra, hoc in veritate: si illud quod miraris,vmbra est; quantum istud est,cuius & vmbram miraris? cognouisti præstantiora; potior etenim lux quàm vmbra; veritas quàm figura; corpus auctoris quam manna de cœlo.* Nota Gratianum integrum hunc Canonem ex Ambrosio descripsisse. Et perpende prælibata verba. *Cognouisti præstantiora, potior etenim lux quam vmbra, veritas quàm figura.*

S. Ambros. lib. De his qui mysteriis initiantur cap. 8.

Et concede, Ambrosium voluisse innuere, Hebræos tantùm à tergo vidisse Deum; nos verò facie ad faciem,cùm sacro adsumus Missæ mysterio. Sed heu quàm pauci dignantur Dei sacris obturibus; quia cautelas tanto debitas sacro,impiè dedignantur.

Aristoteles à Morali Philosophia volebat iuuenes arceri,ne fieret iniuria disciplinæ, quæ passiones effrænes satagit suo dogmate compescere, ideò cum iuuenes genio indulgeant nescij regiminis, inuium eis voluit Aristoteles esse fanum, vbi virtutis emeritæ dogmata prædicantur. Ita & arcendi à sacris plerique impij, & Missæ astantes animo protinus errabundo. Ne igitur nobis pessum eant sacra, benè monet Sanctus Nilus. *Ecclesiam vt cœlum adi, nihilque in ipsa seu loquere, seu cogita terrenum.* Quid autem animo tuo tunc debeat obseruari, disce ab eodem Sancto. *Considera cœlestium bonorum decorem & nullum te capiet desiderium terræ,nec aliud ex ea dulcium.* Quippe non acceditur ad Deum nisi animo, à rerum omnium infernarum indagine defæcato: ideóque olim ea cautione fideles monebantur à Diacono ante Missam. *Sancta Sanctis.* Inque rei huiusce typum præmonuit Dominus Moysem, volentem accedere ad rubum, ipso illic Deo radiante coruscantem. *Ne appropies, inquit, huc; solue calceamentum de pedibus tuis: locus enim in quo astas, terra sancta est.* Ita & ego præmoneo neminem posse ex Missa prouentum facere,nisi se totum piè collegerit, præuia excussione rerum terrestrium, nudatis affectibus quibusque dissonis rei illi sacræ, ad quam se accingit homo Missam auditurus. Moyse superior Abraham,ritum, quo debemus interesse sacrificio incruento Missæ, suo ipsius exemplo graphicè antea linearat, in ea serie tota sacrificij filij sui Isaac, quod animo conceperat. Cùm igitur ad locum excelsum pergeret, quem Deus elegerat egregio illi facinori, vide quibus se præambulis à cunctis obicibus expediuit. Sic habet codex sanctus. *Eleuatis oculis, vidit locum procul,dixitque ad pueros suos,expectate hîc cum asino; ego autem & puer illuc vsque properantes, postquam adorauerimus reuertemur ad vos; tulitque ligna holocausti, & imposuit super Isaac filium suum: ipse verò portabat in manibus ignem, & gladium.* O germanam effigiem hominis, qui se idoneum desiderat exhibere sacris, nec aliunde venabor aliam praxim, quam fidelium mentibus ingeram, vt maximam gratiarum congeriem ex Missa audita referre queant. Si ergo sumus filij Abrahæ, faciamus opera Abrahæ, & potissimum æmulemur eam pietatem, quâ sacrificium filij sui Deo voluit exhibere. Primò vernaculis aliis omnibus curis abdicatis, de solo sacro sollicitus, seipsum etiam Domino deuouebat. Ita & tu, ô homo Christiane, anxie de methodo,quâ possis adesse sacris, totum te subtrahe aliis etiam piis meditationibus, vt tantùm sacrificio Christi, omnino & totus occuperis; Et esto Missa sit veluti compendium & synopsis vitæ Christi; malim ego rei illi intendas tantùm, à qua suam Missa nomenclaturam emendicat. Id est, quia Missa est sacrificium referens Christi integram passionem, ne tu desis illi sacrificio, etiam & tu Christi ærumnas omnes morte tenus, toto

EX SS. PATRIBVS. Philosophia moralis quã venerabilis.

S. Nilus in paranesi. 57. Idem paran. 74.

Exod. 3.

Genes. 22.

Missa est vitæ Christi compendiũ.

Missæ

Missæ tractu poteris sedulò meditari. Esse enim intentum Christi, vt qui Missæ intersunt, habeant præ oculis crucis agonem, & totam aliam seriem passionis, liquet ex instituto Missæ, cuius partes essentiales omnes exhibuit Christus in vltima cœna. Illic Christus consecrans panem ait. *Hoc est corpus meum, quod pro vobis datur, hoc facite in meam commemorationem.* Dixi supra, facite, idem esse ac, sacrificate; facere enim idem est ac mactare, inde carnifex dicitur, qui mactat carnes, & à verbo facio, fit interficio. Et olim propositum est istud Ænigma, in quo verbum, facio, significat, occido, seu macto: ecce modum. PLVS LABORAVIT CÆSAR IN FACIENDO VERSV, QVAM VIRGILIVS IN TOTA ÆNEIDE. Nam Cæsar vt Versum Ducem eximium deleret & mactaret, plures annos egit multis laboribus & ærumnis fortiter exantlatis. Cùm igitur ait Christus, vt in sui memoriam fiat illud sacrificium, vult vt sacrificium suum animo versent discipuli sacra peragentes, vel adstantes sacris: & hoc monet Paulus dum ait. *Quotiescunque manducabitis panem hunc, & calicem bibetis, mortem Domini annuntiabitis donec veniat.* Sed antequam aptem passioni sacra Mysteria Missæ, vide quid fecerit Abraham, antequam peruenerit ad locum sacris ritè peragendis. *Eleuatis oculis vidit locum procul, dixitque ad pueros suos, expectate hîc cum asino; ego autem & puer illuc vsque properantes, postquam adorauerimus, reuertemur ad vos.* Audis oculos eleuantem procul, & hinc edocentem nos non tumultuariò ad sacra properandum, sed præuiâ breui recensione spiritali passionis Christi esse adeundam Ecclesiam: ne si in animo curis implicito pergimus ad templum imparati, rerum inanium ideis pluribus obruamur. Hoc igitur esto theorema primum, non esse accedendum ad sacra Mysteria, sine præuiis eleuatis oculis, id est, sine præparatione: vt & videtur insinuasse Deus eo ritu, quo volebat Thymiama imponi altari. Sic enim habet sanctio hæc diuina. *Adolebit incensum super eo Aaron suaue fragrans manè, quando componet lucernas, incendet illud.* Vbi nota ipso matutino tempore sollicitum fuisse Aaron, & ad Lucernarum compositionem debuisse accendi: vnde notatur attentio quæ debet sacro cuique mysterio prælucere. Igitur, ô anima, prius in teipsa accende lucernas, recollectione adhibita; & demum intereris sacris, quæ piè meditata facient in te, ex te templum Dei, iuxta illud sancti Nili. *εἰ θέλεις εἶναι ναὸς Θεοῦ, θυσίαν ἐνδελεχισμοῦ, τὴν προσευχὴν αὐτῷ τὴν διηνεκῆ πρόσφερε. Si vis esse templum Dei; sacrificium assiduitatis, assiduam scilicet orationem, assiduè ipsi offeras.* Alioquin si vagus auspiceris, & sacris adstes nullo pio præambulo adhibito; in oratione tua patieris inuitus eos animi errantis discursus, quibus antea lubens interdixisti: vt se audiisse ait Cassianus ab Abbate Isaac. *Quicquid ante orationis horam anima nostra conceperit; necesse est, vt orantibus per ingestionem recordationis occurrat: ex præcedente enim statu mens in supplicatione formatur, eorumdemque actuum, nobis orantibus ante oculos imago præludens, ad priores faciet volitare discursus; & idcirco quicquid orantibus nobis nolumus vt irrepat, ante orationem de abditis nostri pectoris extrudere festinemus, vt possimus illud adimplere 1. Thessalonic. 5. Sine intermissione orate. Et illud. In omni loco leuantes puras manus.* Scio equidem, & sentio gemens, dæmones insurgere multifariam multisque modis in eos, qui ad Missam præparationem aliqualem vltro moliuntur. Nimirum Angelus refuga scit, totas animæ vires esse vt virtutem Samsonis, quæ capillis eius erat insita; eamobrem callidus hostis gyrans, omnes tentat astus, quibus possit caput tondere nostrum, eradendo cogitatus pios: Etenim inde tota oratio penitus infirmatur. Ita Gentes Nehemiam addictum muris Hierusalem ausæ sunt sæpius ab opere incepto auertere, scientes intercluso aditu vrbis populo infideli, Hebræos vni Deo cœli & terræ cultum æquius impensuros, sarto tectoque templo. Vt autem eos arcerent à templo Domini, exoticæ Gentes structuram muri callidè conatæ sunt suâ instantiâ remorari.

Luc. 22.
1. Cor. 11.
Genes. 22.
Præparatio ad Missam.
S. Nilus Parænesi 118.
Cassianus. Collat. 9. c. 2.
1. Thess. 5.
1. Timot. 2.
Iudic. 16.

Præparatio ad Missam, habet rationem muri obstantis, ne irrepat dæmon toto tempore quo sacra fiunt: homo animæquior factus ope Dei, eludit dæmonum technas, ea ratione qua Nehemias obstitit impiæ genti, suadenti vt vacaret à muro exstruendo. Audi ipsum enarrantem. *Misi ad eos nuntios dicens: opus grande facio, & non possum descendere, ne fortè negligatur cùm venero, & descendero ad vos.* Fac & tu similiter, & hosti reuocanti te à præparatione Missæ, obiice verba Nehemiæ. *Opus grande facio, & non possum descendere, ne fortè negligatur cùm venero.* Ita sanè descendit qui desistit, & oriatur à meditatione pia; oratio namque est ascensus mentis in Deum: ab ascensu autem feriari, nónne est deorsum inclinari, & negligentiæ ansam dare, ac proinde distractionibus quæ nos inquietos agunt, dum sacris volumus incumbere? Audiendus est sanè Cassianus. *Si interpellare voluerimus Deum puro & integro cordis affectu; ab omni turbarum confusione secedamus, vt sit nobis omnia & in omnibus Deus, vt nos ad similitudinem beatitudinis aptare possimus.*

2. Esdra 6.
Cassian. Collatio. 10. c. 5.

Eleuatis oculis procul, id est, peracta præparatione, pergendum est ad exemplar Abrahæ qui *dixit ad pueros suos, expectate hîc cum asino; ego autem & puer illuc vsque properantes postquam adorauerimus, reuertemur ad vos.* Pueri nostri sunt omnia quæ à nobis edita sunt, & præsertim intimi cogitatus, qui se comites indiuiduos nobis semper adiungunt, inseruntque rebus sacris, etiam nobis inuitis. Abigenda planè importuna proles hæc carnalis; nihil enim nisi profanum sapiunt ea, quæ diffluunt è nobis, si peculiari Dei influxu non sursum euehamur. Itaque dum limini Ecclesiæ imminemus, illic deponendæ omnes curæ, vt solus animus liber & expeditus Deo explicetur: corpus vt asinus, & corporea quæque releganda sunt, ne rudente asino, fiat iniuria sacris. Hoc Abrahæ exemplo cautior factus est Bernardus, qui initio precum suarum se sic totum colligebat, vt videre est ex eo sic scribente. *Venite ascendamus ad montem Domini, & ad domum Dei Iacob, & docebit nos vias suas. Intentiones, cogitationes, voluntates, affectiones, & omnia interiora mea, venite ascendamus in montem, vel locum vbi Dominus videt, vel videtur;*

Genes. 22.
S. Bern. lib. de amore Dei, c. 1.

tur: cura, sollicitudines, anxietates, labores, pœnæ, seruitutes, expectate me hic cum asino corpore isto, donec ego cum puero, ratio scilicet cum intelligentia, vsque illuc properantes, postquam adorauerimus, reuertamur ad vos; reuertemur enim, & heu reuertemur quàm citissimi.

Abraham tulit ligna holocausti, & imposuit super Isaac filium suum. Ita & tu, ô pie symmista Dei, adhibitis cautelis proximè recensitis, iam te compone totum ad Christi passionem animo reuoluendam, intuens ipso introitu Missæ Angelum in horto lignum holocausti, id est crucem Christo desuper imponentem. Vt enim Hebræi transiere Mare rubrum, priusquam Manna pascerentur: ita & tu opimo hoc sacrificio non antea potieris, quàm animus tuus Christi sanguine purpurascat. Io figuram huiusce rei Deus voluit Hebræos sacrificare tantùm post transitum maris rubri: ad hoc facit illud Augustini. *Cum transieris mare rubrum, cum eductus fueris à delictis tuis in manu & brachio forti, percepturus es mysteria quæ non noueras; quia & ipse Ioseph, cùm exiret de terra Ægypti, linguam quam non nouerat audiuit; audies linguam quam non noueras, audies vbi debeas habere cor.*

August. in Psalm. 80.

Disce à sponsa Canticorum, quæ ideæ menti tuæ debeant obuersari. Sic illa. *Vadam ad montem myrrhæ, & ad collem Thuris.* Altare refert montem Caluariæ, mons autem ille redolet myrrham, mortem scilicet Christi, quam sedulus auditor Missæ, volens thus adolere precum, debet etiam piè meditari, non enim sunt in Missa res dissitæ, meditatio passionis, & orationes factæ in virtute fusi sanguinis Christi; sicut & mons Myrrhæ, & collis thuris minimè dispescuntur.

Cant. 4.

Isaac sarcinâ suâ ligni onustum sequebatur Abraham, de quo hæc ait textus. *Ipse verò portabat in manibus ignem, & gladium.* O ignem, & gladium quis mihi det amoris igne feruido consumi, & mystico compassionis gladio terebrari! Ita planè vtrumque clamant ignis, & gladius. Portat ignem Abraham, vt vel hinc moneamur amorem totum nostrum colligere, vt eum subiiciamus illi sacro, & gladium stringere quo & nos ipsos nostris etiam manibus immolemus, id est, opera nostra ita sapiant Christi crucem, vt mortificati mundo & carni, exhibeamus graphicè Crucifixum. Non enim indubius amor ostenditur, nisi operibus; vt & Zopyrus olim testatus est amorem suum in Darium plagis sibi inflictis: & sacerdotes Baal suam in eum pietatem fecere palam corpore lacero, & dissecto lanceolis, rati si & ipsi sese instar sacrificij discinderent, ignem desuper illapsurum, vt liquet ex Codice sacro. *Clamabant ergo voce magna, & incidebant se iuxta ritum suum cultris, & lanceolis, donec perfunderentur sanguine.* Quippe sciebant, ignem & gladium, amorem & pœnitentiam, esse res prorsus indiuiduas.

Genes. 22.

Ex præfatis, nemo ibit inficias, Missam esse synopsim, qua passio Christi nobis obiicitur: vt autem consulam omnibus, ideam ego proponam omnium agonum Christi, quibus aptari possunt præcipuæ & potissimæ Missæ partes. Non improbo tamen alias methodos, quibus plerique suos sacrauere libros. Laus sua quemque manet, sed me nihil afficit æquè, ac ærumnæ, & ludibria passionis Christi, dum recolo illud Bernardi. *Vbi est gloriatio tua Christiane, nisi in nomine crucifixi Domini Dei tui, & Christi nomine quod est super omne nomen, in quo qui benedictus est, super terram benedicetur.* Accipe igitur seriem totã passionis, & vide quomodo cum sacrificio incruento conueniat. Missam in tres seco partes, sicut & tenorem agonum Christi. Prima pars Missæ est ab introitu vsque ad offertorium. Altera ab offertorio ad consecrationem. Tertia demũ à consecratione seu eleuatione hostiæ ad benedictionem.

à Bern. meditatione de passione.

Ab introitu Missæ meditor Christum ascendentem in hortum Oliueti. Dum ministri altaris paululum ab altari secedunt, cogito Apostolos tam ipset secretos à Christo. Sacerdote descendente, & prono confessionem recitante, & tundente pectus, voce gemebunda dicente, *Mea culpa*, recolo Christum in horto humili habitu inclinatum ante Deum Patrem, & eum deprecantem pro totius mundi omnigeno deliquio, & dicentem: Abba Pater, ego dum naturam hominum indui, etsi expers sim peccati, tamen feci me obnoxium pœnis, quibus Adam exlex, totam suam addixit delinquendo prosapiam. Ideò quasi egomet offendissem, nomine gentis infidæ confiteor tibi Pater, & oro in me deriuentur mulctæ, imò & omnia ea tormina, quæ luissent ipsi peccatores: me totum pœnæ deuoueo, quasi esset hæc Mea omnis culpa, Mea Maxima culpa. Dum hæc piè verso mente aliena ab omni alio sensu, sacerdos altare repetit, & aliquibus recitatis, versus populum ait: Dominus vobiscum; puto me videre Dominum Iesum monentem Apostolos: Vigilate & orate. Eodem rursus ingeminante preces, quas Collectas vocant video Christum oratione prolixâ fusâ Deo Patri sermonem eum tertiò repetentem. Vbi autem transit ad aliam partem Euangelij, editâ voce recitans verba illa salutis hominum reparatæ; intueor ego Christum ab horto Oliueti procedentem obuiam turbis homicidis, quibus eum quærentibus ait: Quem quæritis? & eis dicentibus, IESVM NAZARENVM, ille adiecit; ego sum. Quã vltroneã oblatione sui, impleuit illud idem, quod figurat offertorium Missæ, post quod sacerdos dicens: Orate fratres, audio vocem Christi, qui dum se obtulit vinciendum, sollicitus de grege suo, ait infidæ genti Iudæorum: Sinite eos abire.

Missa refert totã Passionem Christi.

Sacerdos secretò quasdam recitat orationes, suóque quasi silentio adumbrat stuporem illum, quo perciti Apostoli, eum vt taciti imò refugæ minimè confessi sunt. Rursus inde figuratur etiam tacitus ipse Christus, Synagogã falsis criminibus ei iniuriã, imò aduersus eum toto prætorio personante. Pergit sacrificus ad præfationem, in qua dum exclamat: Sursum corda; insonat auribus meis ille galli cantus, quo occinente, Petrus ter negauit Dominum, cui trinæ negationi Ecclesia occurrit, dum ter Domini Dei sanctitatem feruidè profitetur: Sanctus, Sanctus, Sanctus, Sanctus. Has omnes cæremonias excipit Canõ, cuius toto tractu Presbyter iam erectus, oculis sursum erectis, aliàs pronus altari incumbens, demum brachiis explicatis, & postea manibus suppliciter iunctis, etsi reuerà præambulis his actibus se accingat ad consecrationem; mihi tamen toto hoc contextu subiicit, Pilatum anxium de salute Domini Iesu; ille enim aliàs expansis manibus Christum innoxium dixit: aliàs quasi pronus voluit

exuere perſonam iudicis, orans vt ipſimet Iudæi eum iudicarent iuxta legem ſuam. Ita me occupatum in ſententia mortis, quam meditantur Iudæi illi perduelles, audio campanulas tinnitu ſuo præeuntes eleuationi corporis Domini, animumque meum tunc ſubit clangor tubarum, quæ damnatum pronuntiant Ieſum Nazarenum, qui adeò feſtinè ad mortem eductus eſt, vt cruci affixus antea fuerit quàm morti creditus adiudicatus. Eleuatâ igitur hoſtiâ, mens mea tota Chriſti ſanguine purpuraſcit. Cùm audio ſacerdotem qui recitat Pater noſter, &c. animum meum ſubit illa oratio fuſa à Chriſto in agone, veniam ſuis homicidis à Deo deprecante, *Pater dimitte illis, quia neſciunt quid faciunt.* Ad vocem autem illam, Agnus Dei, qui tollis peccata mundi miſerere nobis; meis inſonat auribus latronis oratio. *Domine memento mei.* Ad communionem, occurrit mors Chriſti, quâ animâ ad limbos deſcendente, & corpore ſuperſtite apud nos, ſic communicauit cum viuis & mortuis. Poſt communionem orationes referunt contritionem eorum qui, percutientes pectora ſua, dicebant. *Vere filius Dei erat iſte.* Dicente vero ſacerdote, Ite Miſſa eſt, cogito ſepulturam Chriſti, cuius funus piæ aliquot animæ comitantes, factæ ſunt compotes benedictionis illius: quam figurat benedictio hæc vltima, quæ concludit myſterium illud ſacroſanctum, quod eſt ſcaturigo gratiarum. Inſtabis, & non inſulsè; totum ſchema prælibatum, ſeu formam propoſitam, non eſſe conſonam propoſito meo morali:, methodus enim illa audiendi Miſſam tota eſt in ſpeculatione ſita; nemo autem ex nuda operatione intellectus, meliores induit mores: ſiquidem dæmon omnia explicata myſteria ſpeculari poteſt, nec inde tamen eo mentis ſeu intellectus acumine ſanctior exiſtit. Ex Auguſtino. *Non faciunt bonos, vel malos mores, niſi boni, aut mali amores.* Vt ergo Miſſa proſit, non debet audiri tantùm mente tenus, ſed & omnes colligendi affectus, vt huic myſterio intenti, Deo iugiter obſequantur: parum enim eſſet, mente cœlos contingere, ſi vellemus reptando manibus & pedibus agere quadrupedes, id eſt, eſſent inania vota & irritæ preces, quibus æthera pulſamus toto Miſſæ tractu, ſi poſtea incurij vitæ cultioris, iiſdem adhuc vitiis obnoxij fœdaremur eâdem colluuie, atque volutabro. Memores itaque ſimus eorum animalium cœleſtium, quæ præoſtenſa vati Ezechieli, ſpecie ſuâ multis grauidâ myſteriis, pleraque abdita propalarunt. Sic ille. *Scintillæ quaſi aſpectus æris candentis, & manus hominis ſub pennis eorum.* Et paulò poſt adiicit. *Et pennæ eorum extentæ deſuper.* Tria commemorat Propheta ille Myſtagogus: Pennas, ſcintillas, & manus; quæ tria ſi deſint ſacrificio Miſſæ, reuerâ non litamus. Pennæ deſuper extentæ notant intellectum rebus intentum ſuperis, & ab his quæ deorſum inclinant, penitus alienum: dum ſcilicet ſpeculatur attentè ſeriem totam paſſionis Chriſti, quam genuinè adumbrat Sacrum, cui pius auditor adſtat. Scintillæ velut æris incandentis, indicant igniti voluntatem, ex illa contentione mentis, cuius etiam lumine anima tota amore flagrat. Etenim quomodo queat ille ſuum compeſcere amorem, qui in Miſſa cogitat Chriſtum amore noſtri, noſtras diluendo noxas, debitas eis luiſſe pœnas, libato ſanguine ſuo innoxio, & obita more inglorio, iuxta illud. *Maledictus qui pendet in ligno.* Denique manus clamant, fruſtra ſcintillas emicare, & incaſſum eminere pennas, & accingi ad volatum, ſi manus abſint; ad quid enim ſuos accendere affectus, & ſurſum erigere mentem, ſi torpente manu deſides à virtutum praxi omnino feriemur. Optimè ſanè Paradinus ait abſonas eſſe pennas ementito volatu inutiles; vnde hoc Symbolum texit. Pingit ſtruthionem Auem, cuius alæ impotentes ad volandum, ei duntaxat ſeruiunt ad ornatum. Ille huic aui ſuas alas perperam explicanti, apponit hoc lemma ſeu titulum. NIHIL PENNA, SED VSVS. Quaſi diceret: ad quid impotes ventilare pennas? Ita & ego inuehor in multos, qui ſacro dum interſunt alta gemebundi trahunt ſuſpiria, totique ſunt in cœlis oculorum tenus, quos ſi extra ſacra prouoces ad virtutem, ad quam collimare debent vota, preces & affectus; illi protinus reſiliunt à virtutum praxi. O hypocrita, NIHIL PENNA, SED VSVS. Vtere affectibus ad effectus. Quid dimidias ſacrificium CHRISTI? id eſt, quare te totum offers eius obſequio deuouendum, & dum ingruit occaſio virtutis obeundæ, vt refuga detrectas praxim, cui te totum verbis atque ſuſpiriis addixiſti? NIHIL PENNA, SED VSVS. Hoc igitur eſto rarum, debere eſſe manus hominis ſub pennis, ad hoc vt inſeratur homo cœlis, beneficio alarum illarum: & in hoc erroris argui hæreticos, qui ſola Dei manu hominem euehi ad cœlos obmurmurant; quaſi verò opera bona eſſent irrito edita conamine. Ait Vates, manus hominis eſſe ſocias & pennarum; quia ſi deſides extiterint manus, nequaquam impote pennâ vnquam cœlicolis adſcribemur. Accipe igitur Moralem omnino typum audiendi Miſſam.

S. Augus. Miſſæ partes quomodo ſint reuocandæ ad praxim.

Ezechiel. 1. Morale.

Ex SYMBOLIS. *Paradinus in Symbolis*

Morale.

Primum quod ad ſacrum celebrandum requiritur, eſt locus ſacer: nam ex Iure Canonico, nefas eſt celebrare in profano. Ecce Canonem. *Sicut non alij, quàm ſacrati Domino ſacerdotes debent Miſſas cantare, nec ſacrificia ſuper altare offerre; ſic nec in aliis, quàm Domino ſacratis locis, id eſt, in tabernaculis diuinis precibus à Pontificibus delibutis, Miſſas cantare, aut ſacrificia offerre licet.* Adiicit Canon ritum Iudæis inolitum ex Deuteronomio. *Vide ne offeras holocauſta tua in omni loco quem videris; ſed in omni loco quem elegerit Dominus Deus tuus.*

Ex IVRE CANONICO: *Can ſicut non alij de conſecrat. diſtinct. 1. Deuteronomij 12.*

Ex Iure Ciuili in Authenticis oſtendi ſupra, & recenſui textum legis; quâ Iuſtinianus Imperator vetuit celebrari ſacra alibi, quàm in locis deuotis Altiſſimo, & ſtatuiſſe eum qui ſecus fexit, cadere loco, qui in poſterum erit Eccleſiæ, & non eius qui in eodem loco antea communi & profano procurauit celebrari Miſſam. Ita & primum quod præſtare debes, homo auditurus Miſſam, eſt accingere te ad cor tuum exhibendum Deo ſacrum, in loco equidem ſacro: Chriſtus enim ſuo ſacrificio exigit à nobis mutuum etiam ſacrificium, ſi ſaltem volumus ei debitas vices rependere; ſiquidem ex Gregorio. *Res geſta aliquid in ſancta Eccleſia ſignat gerendum; ſic quippe neceſſe eſt, vt audiamus quæ facta ſunt, quatenus cogitemus etiam quæ nobis ſint ex eorum imitatione facienda.* Igitur ex ritu Eccleſiæ, ſi profanum quidpiam noſtris animis inſit, illud expiatione præuia totum Deo conſecretur; ita vt ſimus & nos Dei ſacellum: iuxta

Ex IVRE CIVILI: *Authent. & Priſcis ſancitũ, vt in priuatis col. 5. Authent. ſi quis in ſua de titul. Eccleſ. Col. 9.*

Ex SS. Patribus. S. Greg. hom. 21. in Euangel. S. Nilus Paranesi 64. S. Bern. serm. 3. de dedicatione. S. Nilus Paranesi 104. S. Bonauent. serm. 3. de dedicat. S. Bern. serm. 2 de dedic. Eucharistia petit animas mundas.

iuxta Beati Nili consilium. Ἀγάπα τοῦ θεοῦ τοὺς οἴκους· οἶκον θεοῦ καὶ σαυτὸν κατασκεύασον. *Venerare Dei domus; domum verò Dei & te ipsum effice.* Sic se ideo Bernardus vrgebat. *Ne dederis, ô anima, somnum oculis tuis, & palpebris tuis dormitationem, donec inuenias locum Domino, tabernaculum Deo Iacob.* Animam verò nostram debere consecrari in ordine ad sacrificium, implicitè ait sanctus Nilus. *Quandoquidem domi nostræ Ecclesiam, mentem quisque suam habemus; peragere etiam debemus in ipsa Ecclesia, sacrificia.* In quo autem stet animæ dedicatio, disce ex Bonauentura. *Hæc sanctificatio consistit in mortificatione carnis, cum discretione, & compunctione, cum exultatione; ideò cinis, aqua, vinum, sal apponuntur in dedicatione templi.* Bernardus adiicit minimè dissolutam debere esse Ecclesiam quæ sacratur; sed sartam tectamque, compage parietum non dissitâ: quod sic moraliter ille expendit. *Non intrabit Christus vbi fuerint parietes declinati, & maceriæ depulsæ: nonne enim corporis sui domum integram anima vult habere, & exire illam necesse est, si fuerint à se inuicem membra dispersa? Videat ergo & ipsa, si desiderat habitare Christum per fidem in corde suo, id est in seipsa; sollicitè caueat, ne à se inuicem eius membra dissideant, id est, ratio, voluntas, atque memoria: sit ergo sine errore ratio, vt benè congruat voluntati; talem enim voluntas amat, sit & voluntas sine iniquitate, quoniam ratio talem approbat: sit etiam memoria sine sorde, vt nullum in ea peccatum maneat, quod non pura confessione, & dignis fructibus pœnitentiæ deleatur: alioquin conscientiam in qua peccatum latet, & voluntas odit, & ratio execratur.* Præierat Bernardo S. Nilus, nulla verborum ambage explicans, quâ nitelâ anima nostra Eucharistiæ futura compos, debeat insigniri. *Ab omni corruptione abstine, & mysticæ cœnæ omni die particeps fias, sic enim Christi corpus nostrum fieri incipit.*

S. Nilus Paranesi. 120.

Ex Mathematica. Ptolemæus l. 3. de Iudiciis c. 13.

Non omnia loca idonea esse sacris, ipsa Mathematica facit palam; sed ea tantùm quæ religione quadam, Domino Deo deuouentur: ideò principes Matheseos disciplinæ, omina sua trahunt è peculiari domo cœli, quando pronuntiant aliquid de edito pueto circa res sacras. Verbi gratiâ, an puer futurus sit sacerdos aut addictus sacris; hoc colligunt è noua domo, quam nuncupant domum religionis, huius autem signum est Sagittarius, cui præest Planeta Iouis, & quod maximè quadrat nostro proposito, constellatio quæ dicitur Ara, & ea quæ Sagittarium delineat, simul oriuntur; quasi cœli ipsi innuerint, non esse aras erigendas, nisi in domo religionis, id est, in loco Deo iam deuoto, cui præsit non Iupiter, sed ipse Deus Iuuans Pater. Vt ergo, ô homo Christiane, fias templum seu Domus Deo sacra, compos aræ quæ capiat corpus Christi; esto Deo sacer, & instar Sagittarij omnia vota tua vt iacula dirige in sydus illud beneuolum magis, quàm esse queat Planeta Iouis, quem Astrologi maximè beneficum arbitrantur, eóque sic delirio Astrologiæ cautior fias.

Ex re Medica: Ex Scholiis Ludouici Dureti in praxi Iacobi Hollerij.

Ipsa etiam res medica vetat, vbique sacra fieri sanitati: quippe ratum est apud Antistites artis huiusce salutaris, disponenda esse loca, quibus æger litare cupit saluti reuocandæ. Verbi gratiâ, decumbit aliquis, & febribus æstuat, feruida etiam tempestate, & torrido sole; prudens Medicus sataget, vt cubiculum ægri crebris aspersionibus frigidæ conspergatur: item vt ramis arborum virore spirantibus algorem innoxium, cubile febrientis obumbretur: vt eâ cautelâ præuiâ cubiculum illud sit aptius reduci sanitati. Ægritudine verò secus algidâ, iidem moderatores vitæ necisque hominum, Vestali velut igne, id est perpetuo, locum decubitus ægri aptent: vt si hydrops sit curandus, ex Medici decreto inuiolabili, cubiculum erit herbis aromaticis consitum, vt amaraco, calamento, origano, menta, aliisque eiusmodi, quæ aëri igneos spiritus impertiũt, vnde incalescens locus ille ebibit aquas, quibus hydropici calor vitalis extinguitur. Quia ergo alget anima profana antequam se accingat ad audiendum sacrum, pietate quàm maxima poterit excitet se, suos omnes colligat affectus, & refundat eos in Deum, cui se totam vult addicere vltroneo sui sacro, quo desiderat æmulari sacrificium quod in Missa peragitur: sicque anima, Dei amore flagrans, accenso igne charitatis, se facit idoneam, vt sit templum congruum mystico ritui, cui vult incumbere toto tractu Missæ, seipsam Deo faciendo sacram. Hac igitur dispositione, anima facta sacellum Dei, sic orabit, Ambrosio suggerente. *Te nunc Domine deprecor, vt supra hanc domum tuam, supra hæc altaria quæ hodie dedicantur, supra hos lapides sensibiles, & spiritales, quibus tibi templum spiritale dedicatur, quotidianus Præsul intendas.* Etenim quia nihil, inscio Deo, nobis desuper illabitur, ideo consulo auspicandum esse à Deo, cuius ope tantùm omnia vegetantur. Sacerdote introëunte in locum Missæ idoneum, & tu similiter ingredere, id est redde te tibi, tuósque compone sensus; ita vt non illis errantibus pariter & vageris. Cum audis eum confitentem, & in eo meditaris Christum, hominum peccatorum vices obeuntem, pro quibus sese offert, & subiicit, vt luat pœnas, exclama: Abba Pater, Transeat ille calix à dilecto, & in me deriuetur amaror omnis fellei pôculi, quod diluerunt infideles Iudæi. De sanguine meo supple guttas illas, quæ defluunt ex corpore filij tui, cuius sudor sanguine rubens, agonem eius esse perquam difficilem enuntiat.

Medicorum industria vt aptetur ægri cubiculum.

S. Ambr. in epist. ad Hebræos.

Oratio in Introitu Missæ recitanda.

S. August. l. Medit. c. 7.

Rursus oculos mentis dirigens in Dominum Iesum, querula voce dic. Meas agis partes, Christe Deus fili Dei viui. Pronus inclinaris pondere peccatorum meorum incuruatus. Iniquitates meæ sicut onus graue, grauatæ sunt super te. O prodige fili, quid peccasti? in cœlum, & in Patrem? Mea est fraus omnis, mea culpa, & mea est maxima culpa. Sæpe Christum affare his Augustini verbis. *Quò nate Dei, quò tua descendit humilitas; quò tua flagrauit charitas? quò processit pietas? quò excreuit benignitas? quò tuus attigit amor? quò peruenit compassio? Ego enim iniquè egi, tu pœna mulctaris: ego facinus admisi tu vltione plecteris: ego crimen edidi, tu tortura subiiceris: ego superbiui, tu humiliaris: ego tumui, tu attenuaris: ego inobediens extiti, tu obediens scelus inobedientiæ luis.* Hæc dum animo versabis, erunt pennæ tuæ extentæ desuper, imò & scintillabit amor, pio hocce cogitatu. Demum explica manus hominis, id est adiunge te Christo, & dic Deo Patri. Non mea sed tua fiat voluntas

voluntas, istudque propositum animo tuo tenaciter inhæreat, scilicet directurum te iugiter actus tuos omnes ad amussim diuinæ voluntatis, & ex eo temporis articulo, si te quidpiam grauat, illud totum subiice decreto Dei, tuámque macta voluntatem, si velit insurgere in id quod ratum est desuper corpore reluctante. Et vt inconcussa sint holocausti tui præludia, nihil tui excipe à voluntate Dei, sed omne quod es in affectu, & effectu, Dei obsequio integrè mancipetur. O te beatum! si tua voluntas eadem sit, quæ Domini Dei tui; nihil enim vnquam inuito tibi accidet. Nam animo perpendenti omnia ex Dei nutu procedere; quicquid erit illud quod succedet, faustum sit, vel infaustum, tuæ congruet illico voluntati, quam si reuera Deo plenè subiecisti; velle tuum non discrepat à statuto Dei. Nónne hac praxi cautior effectus grandæuus Heli sacerdos Hebræorum, intrepidè excepit malum omen, quo Samuel præfatus est ei ingruentia mala. Dum enim Vates nuntiaret ei, mortem imminere filiis eius, & sacerdotium transferendum in aliam familiam; ille ex voluntate Dei, cui se totum aptauerat, animæquior factus, ait. *Dominus est, quod bonum est in oculis suis faciat.* Ita & tibi si occurrit quid ingratum, ne subitò nauseet animus; sed cum magis erige labantem, imò vrge & dic ei: Dominus est, quod bonum est in oculis suis, faciat, fiat voluntas eius; quippe voluntas Dei est sanctificatio nostra: Deinde Deum sic compella: Nolo ego, pie Parens, vt transeat à me calix iste, cuius felle degustato noluisti totum absorbere, sed mihi ad salutem reliqua propinasti, ideo cum fæx eius non sit exinanita, lubens ebibo poculum mihi tua voluptate dilutum: huic imminenti assentior infirmitati: huic annuo lubens opprobrio: ab hoc opum dispendio minimè resilio: nimirum omnia arbitratus vt stercora tui lucrandi ergô, nihil à te extra te supplex emendico. Si te in ea praxi sedulum Deus inuenerit, dabis ei manus hominis, cui pennas, & scintillas primitus obtuleras.

1. Reg. 3.

Exemplum praxis elicitæ.

In ea consonantia Diuinæ voluntatis, vt in cardine verti summam vitæ sanctioris, edocuit olim filium suum longæuus Patriarcha Tobias, qui propior fatis, hæc sua extrema eloquia, altius animo filij sui voluit insidere. Scilicet illum sic affatus est. *Omni tempore benedic Deum, & pete ab eo, vt vias tuas dirigat, & omnia consilia tua in ipso permaneant.* An non & hoc expressius Deum orabat Augustinus. *Doce me facere voluntatem tuam, quia tu es Deus meus; si fecero voluntatem meam, deseret me Deus.* Et hæc Theologia non latuit Athenodorum gentilem hominem, quem Seneca laudat ab hoc effato. *Tunc scito esse te ab omnibus cupiditatibus solutum, cùm eò perueneris, vt nihil Deum roges, nisi quod rogare possis palam; sic viue cum hominibus, tanquam Deus videat; sic loquere cum Deo, tanquàm homines audiant.*

Voluntatis diuinæ cum humana cōformitas.

Tob. 4.

S. Augustin.

Seneca ad Lucilium epist. 10.

Rursus dum sacerdos orationes ingeminat, seu collectas multiplicat; cogitans Christum quasi pudibundum, & importunum Deo Patri multiplici prece, adiungam me & ego illi etiam pudibundè, vt quem pudeat toties offendisse, & iam velut impudenter poscere veniam, quam nullo egregio facinore præuio demerui: hos ego Augustini incandentes æstus vsurpabo. *Cùm quis odio dignus sit, quā frome*

S. Aug. lib. Meditat. c. 3.

gratiam requirit? Cui pœna debetur, quâ temeritate gloriam deposcit? lacessit iudicem qui postposita satisfactione delicti, quærit præmiis honorari. Regi insultat obnoxius supplicio, qui donari flagitat indebito brauio, & dulcem affectum Patris stultus exacerbat filius, qui post illatas contumelias, ante pœnitudinem hæreditatis vsurpat celsitudinem. Quid, mi Pater, me gessisse recolo? meruimortem, & peto veniam; commoui Regem meum, cuius impudens innoco præsidium; contempsi iudicem, quem temerè postulo adiutorem; insolens renui audire patrem, quem demum præsumo habere tutorem. Heu mihi, quam sero venio; heu, heu, quàm tardè festino! heu me, quia curro post vulnera, dedignans incolumis præcauere iacula! neglexi prospicere tela, modò verò sollicitor de morte vicina: vulnera vulneribus inflixi, quia scelera sceleribus addere non timui: recenti cicatrices labe respersi, quia prisca flagitia modernis iniquitatibus reciprocaui; & quæ diuina solidauerat medicina, mea resoluit prurigo phrenetica; cutis quæ superducta vulneribus morbum celauerat, sanie erumpente putruit, quia iterata iniquitas concessam misericordiam exinaniuit.

Tibi Deo sic intento, Missa fugax, & breuior apparebit, imò nihil auertere poterit à Dei colloquio, quo dignaris, vt olim expressit Thomas ille Morus Anglus, vir orbe toto sua pietate famosus. Hunc vrgente negotio, Rex Henricus octauus iussit aduocari: ministri Regij properant ad Ecclesiam, vbi Thomas audiens & speculans sacra mysteria, paruipendit regia negotia. Ego, inquit, potiori Regi præsto obsequium, eius adstando sacris: his peractis morem geram Henrico Regi. Pudeat nos è Missa secedentes, non oblata sed etiam leui captata occasione diuagandi. Thomas Morus Regis sui detrectat eloquia, beatior Dei colloquio, & nos heu sæpe etiam in Missa, Missæ immemores, aliena planè ab hoc sacro animo pertractamus, & eamobrem gratia Dei subtrahitur nobis incuriis; vt exemplo eo liquet, quod exhibet Cæsarius. Is ait, Probum, sanè probum Cisterciensis familiæ sacerdotem, dum sacta peragerét, solitum à terra euehi, si ea mente attenta peragerat: si vero secus, animo à Missa dissito celebraret, ea gratiâ exui, & suo pondere deorsum inclinari. Ne igitur, ô homo, causeris tuam in pietate grauedinem, liquet tuæ causa desidiæ quæ in dies serpit, quia perfunctoriè incumbis Missæ, cui dimidium te tantùm accommodas, corpore scilicet adstans, animo vero penitus errabundo. Quid querulus defles te totum terrenis inhiare? Quid obiicis omnia interiora deorsum vergere? Tuam potius in Missa audienda increpa desidiam; si animo erecto sacris interesses, eadem te etiam sacra sursum erigerent, & eriperent terris. Nec hoc latuit Indos, quos superiore sæculo alluit aqua salutaris. In his suscepto baptismo, Dynasta præpotens nomine Emmanuel, patruus Regis Ioannis rerum potientis in regno Congi: ille, inquam, Emmanuel Princeps, sciens gratiarum influxum sequi assensum & attentionem animæ quæ adest sacris, se ita colligebat, ne diffluerent alio cogitatus; vt eo semel audiente Missam, honorarios Ephebos edentes strepitum ad fores Ecclesiæ, in zelum actus Princeps adiudicarit morti, ratus eos, esse vita indignos, qui impedirent sacrificium vitæ. Et ni supplices obstitissent aliq proce

EX HISTORIA:

Thomas Stapleton in vita Thomæ Mori. cap. 6.

Thomas Morus quā benè affectus erga Missam.

Cæsarius lib. miraculorū.

Probi sacerdotis pietas.

Petrus Maffæus lib. 1. Historia Indica.

Emmanuel.

proceres regni, obiicientes culpam illam esse ætatis leuitati dandam, & non criminii impietatis; Ephebi illi capite suo luissent tumultum, quo Dei sacro fecerant iniurij. Principi Neophyto non cedamus pietate in mysteria Sacrosancta.

Quo sit Praxis in recitatione Euangelij.

Sed fortè dum inculco attentionem, eam ego alio distraho; iam enim ad Euangelij textum pergit sacerdos, mutata sede altaris, hunc sequamur, Christi comites indiuidui, qui ex oratione vegetior surgens, suis occurrit hostibus. Dum ergo omnes audiunt stantes Euangelium, surge & tu sicut puerulus Samuel, qui audita Dei voce, exclamauit. *Loquere Domine, quia seruus tuus audit.* Ita & tu cogita Christum tibi insusurrantem illud ex Euangelio. *Qui vult venire post me, tollat crucem suam, & sequatur me.* Et ei illico respoode: Præsto sum, Domine Iesu, & quia vis cum iniquis deputari, socium me adiungo necis; etenim iniquus sum, in iniquitatibus conceptus sum, & in peccatis concepit me mater mea. Hæc hilaris animi species exhibita Deo, dum recitatur sacer Euangelij discursus, animum disponet ad praxim, quam dum aliquid infaustum occurret, habebis sic ad manum. Verbi gratia, iniuria afficeris ab aliquo te habente pro vili capite, & humili mancipio, statim insurgent motus effrænes, & cupido vindictæ; nullas necte moras in typho hoc deprimendo, & memor esto te socium Christi, qui cùm iniquis deputatus est, assensum elice à renuente voluntate tua & alacriter subiiugom obuij opprobrij, & dic Christo: Hodie in Missa surrexi ad Euangelium, animum inclinans ad ludibria passionis tuæ, nunc pie Iesu, ego sto pol[...], & hanc lubens amplector crucem, animumque meum subiicio contemptui, omnibusque iniuriis, quibus mihi hactenus illuditur, non inuito. Agnosco crucem hanc à te mihi propositam, & porrectam, vt hac ornatus, vestigiis tuis inhæream, sicut & discipuli omnes sequaces tui, crucis eiusdem sanctissimæ sectatores. In hac praxi sita est energia Missæ auditæ, & non in oratione prolixa, quæ postmodum est viduata factis.

1. Reg. 3.

Luc. 16.

Quid in Offertorio orandum.

Seriem Euangelij excipit Offertorium, quo quisquis meditatur Christum se vltrò hostibus offerentem; debet & ille primò adhuc offerre Deo Patri hanc hostiam immaculatam, rubentem eo sanguine, qui defluxit ex sudore agonis insueti. Sic Deo quilibet colloquetur ex ore Bernardi. *Respice Domine Sancte Pater de Sanctuario tuo, & de excelso cælorum habitaculo, & intuere hanc Sanctam hostiam, quam tibi offert magnus Pontifex noster Sanctus puer tuus Dominus IESVS, pro peccatis fratrum suorum [...] esto placabilis super multitudine malitiæ nostræ. Ecce vox sanguinis nostri Domini IE[S]V clamat ad te de cruce. Respice Domine in faciem Christi tui, qui tibi vsque ad mortem obediens factus est, nec recedant ab oculis tuis cicatrices eius in perpetuum, vt memineris quantam ab eo pro peccatis nostris satisfactionem acceperis. Vtinam, Domine, appendas in statera peccata nostra, quibus iram meruimus, & calamitatem quam pro nobis passus est innocens filius tuus: certe grauior appareret & magis digna, vt propter ipsam effundas super nos misericordiam tuam, quàm fuit illa, vt pro peccatis nostris contineas in ira misericordias tuas.* A Deo Patre rediens ad Christum, vide eum ab Apostolo infideli Iuda osculo traditum homicidis, & stupens

S. Bernard. sermone de Passione.

eum affare cum Bernardo. *Accedentem ad [...] lum sancti [...] oris tui [...] ucem bestiam an[...] non es [...] sed os [...] quo dolus inuentus non est, ori quod abundauit ma[li]tia, dulciter appl[ic]uisti. I[n]nocens Agne D[e]i, quid tibi & lupo illi? Quæ c[on]uentio tui ad Be[lial]? Sed & hoc [...] tuæ [...] Domine, vt omnia [...] ex[...] es, quæ p[...] pertinaciam emollire p[...]nt.*

S. Bernard. vbi supra.

Christo Domino Deo Patri [su]o [...] oblatione nostra, offeramus & nos omne id quod sumus vsurpantes idoneos versus rei quam tractamus, quales sunt versiculi [...] decantati. *Tuus sum e[go] [...] me [...]. O Domine quia ego seruus tuus, & [...] tuæ. [Qu]id mihi est in cælo & a te quid volui super te[rr]am? Mihi adhærere Deo bonum est.* Hæc autem oblatio ad praxim erit ita reuocanda. Si Deus occulto suo iudicio, permiserit te alicui discrimini importuno, v[er]bi gr[a]tia, si te acuta dinexe[rit] ægritudo, aut ingens tentatio [...] gnas faciat an[gu]stias? Deum versus sic exclama. Agnosco Deus ignem desuper [i]llapsum, ad consumptionem holocausti: ita planè hæc ægritudo seu molestia est flamma idonea meæ de meipso o[b]l[a]tioni decoquendæ, hi[c] vre, hic seca, dummodo ardeat hæc mea [tib]i sacra victima. Ita fiet vt si decumbas æger, accipias lectulum pro altari, & febriles æstus, instar ignis teipsum hostiam ad gloriam Dei depascentis. Ita se quotidie aptabat ad ærumnas ille, de quo sic Gregorius. *Vir vitæ venerabilis [...]ius Narniensis Episcopus, qui quotidianum offerre co[nsu]euerat Deo [s]ac[rific]ium, seque in lachrymis, inter ipsa sacrificiorum arcana mactabat.* Et vtinam nos eadem sors maneret, quâ cœlis adscriptus est Arnus Vvirzeburgensis Episcopus, qui dum in campo sub tentoriis sacra celebraret, ab infideli gente, cum oblationibus semetipsum offerens sacrificio Melchisedech, innotescuit & hostiam iuxta ritum Aaron: nam oblatum panem consecrandum suo sanguine cruentauit occisus in altari. Ita & faxit Deus, vt dum aliqua nos vigente molestia Dei subdimus obsequio, anima nostra Sancti Spiritus seu amoris igne decocta, ad superos euehatur. O homo, ex hac praxi fiet, vt nunquam te imparatum dæmon inueniat, dum enim memor eris sacrificij matutini, pudebit te serò diluere, quod diluculo tam piè compegisti.

Psalm. 118.

Psalm. 115.

Praxis Offertorij.

Narnij Episcopus Cassius quomodo Missam celebrabat.

S. Gregor. lib. 4. Dial. cap. 56.

Dl marum lib. 1 sub an. 892.

Arni Præsulis pietas erga Missam.

Oblatione peracta, sacerdos silentio suo obiicit tibi silentium Christi, in eum Synagoga Iudæorum impiè debacchante, & ext[or]quente sententiam mortis, quam emisit etsi inuitus Pontius ille Pilatus, irrito conamine edito, pro Domino sospitando. Recolenti tibi impiam sententiam in Christum latam, occurrant hæc lamenta Augustini. *Quid commisi[st]i, dulcissime puer, vt sic iudicareris? quid commisisti, amantissime iuuenis, vt adeo durè tractareris? quod scelus tuum, quæ noxa tua, quæ causa mortis, quæ occasio tuæ damnationis? Ego, ego sum tui plaga doloris, tuæ culpa occisionis: Ego tuæ mortis meritum, tuæ vindictæ flagitium: Ego tuæ passionis liuor, tui cruciatus labor. O mirabilis censuræ conditio, & ineffabilis mysterij dispositio! peccat iniquus, & punitur iustus: delinquit reus, & vapulat innocens, offendit impius, & damnatur pius: quod meretur malus, patitur bonus: quod perpetrat seruus, exsoluit Dominus: quod committit homo, sustinet Deus. Ego enim iniquè egi, tu* pœna

S. August. lib. Meditat. c. 7.

pœna mulctaris: ego facinus admisi, tu vltione plecteris: ego crimen edidi, tu torturæ subiiceris. Inuide latronibus Christo adiunctis; etenim si pulchrum, vt ille aiebat, cum Phocione mori; melius est & commori Christo: & vtinam morte nostra potuissemus & nos sufficii in locum Domini præpotenris; non defuissent innumeræ victimæ, quæ Christi sanguinem effundendum, non sanguine tantùm suo, sed & multiplici tormine redemissent. Vt autem amoris tui specimen aliquale prodas, eadem exhibe quæ Dauid in Absalon sui amoris edidit argumenta. Is audita nece Absalon in arbore demortui, lugens sic deflebat hominem deperditum. *Fili mi Absalon, Absalon fili mi, quis mihi tribuat, vt ego moriar pro te, Absalon fili mi, fili mi Absalon?* Eodem & tu ciearis amore in Deum tuum, humanis indutum, quem impij trahunt, morti ingloriæ iam iam addicturi: explica citius vota tua. O Iesu mi dilecte, quis mihi tribuat vt ego moriar pro te, dilecte mi Iesu? ô Iesu mi dilecte, quis mihi tribuat vt moriar pro te? Hæc planè amoris indicia animum minimè ingratum ore præostendunt: sed accipe praxim, & eam ex Augustino. *Ad exemplum suscepit à te, in quo moreretur pro te, in verbo caro mortua est.* Quasi diceret, Deus mortis impatiens, nesciuit aculeum mortis, sed à te accepit quod potuit subiacere neci, vt & tu etiam afficeres morte, quod Deus ipse noluit esse in se vitale perpetuum. Illud est caro, quam dum recolis in Christo morti addictam, eidem supplicio tuam subiice & tu, multis noxis, imò & criminibus obnoxius. Hoc præstabis, si dum te sollicitat caro ad epulas, libidinem, & alia quæque suauia, tu exosus quasque cupedias, omnia rescindas quæ sapiunt carnem, Deum sic orando. Moriatur anima mea morte iustorum, quorum caro virtutum praxi iamdudum emortua est, vt animæ vita sit postmodum æuiterna. Igitur, ô homo, memento mori carni & mundo, si vis Domino Deo tuo commori crucifixo.

2. Reg. 18.

S. August. in Psalm. 70.

Praxis meditationis de morte Christi.

Me plura meditantem in hoc themate, obtrunut opprobria, quæ euomunt Iudæi in Christum propè moriturum. Occurre tali ludibrio occinendo, Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus Deus Sabaoth, vt sint encomia tua antidotum ludibrij, quo illuditur Christo. Accipe item ex Bernardo ista elogia Christi tui. *O decor immarcessibilis Dei excelsi, & purissima claritas lucis æternæ, vita omnem vitam viuificans, lux omne lumen illuminans, & conseruans in æterno splendore: mille millena lumina fulgurantia ante thronum diuinitatis tuæ à primo diluculo, ô æternum, substantiale, & inaccessibile, clarum, & dulce profluuium fontis absconditi, ab oculis mortalium, cuius vnda sine ortu, cuius profundum sine profundo, cuius altum sine termino, cuius amplitudo incircumscrutabilis, cuius puritas imperturbabilis. Eructauit te cor Dei altissimi, de sua impenetrabili abysso, vita vitam, lux lucem, æternus æternum, immensus immensum, & per omnia sibi æqualem, & de plenitudine tua omnes accepimus: tu enim largissime fons omnis boni, septemplicis gratiæ, pretiosum flumen de thesauris tuis emissis, cuius suaui dulcore huius nostri maris, id est nostræ infirmitatis salsuginem mitigare digneris, flumen olei lætitiæ, flumen vini meracissimi, torrens ignei vigoris.* Effusus ego in laudes Domini mei Iesu vsquequaque laudabilis optabo sociari Angelis, vt illi choro adscriptus nunquam vacare queam à laudibus. Ideò linguam meam ex tunc faciam Deo sacram, atque adeò impotem hactenus ad verba inania depromendum. Hæc erit inde sequutura praxis, sub diem, implicitum fortè meme reperiam cœtui hominum, qui effusi in cachinnos, miscebunt impura colloquia. Aliàs iugi scurriloquio suo sic dicaces animos explicabunt; illicò sanè pruriet lingua, & os grauidum salibus atque dicteriis, parturire volet, vt vel sic ingeniosam hominis indolem prodat scommate egregio ceu verborum acumine confirmatam. O te virum virtutis illibatæ! si tecolas, te in Missa tuâ exuisse linguam, eamque Deo fecisse sacram, ac proinde illam amplius non esse tui iuris, vt exeras ad profana quæque proferenda: ô te hominem emeritum! si dum es in procinctu aliquid enarrare, quod animos & auram conciliet auditorum, tunc dicteria tua, scommata, & omnes tui in dicendo sales abortiunt. Hæc sanè omnino operosa praxis, ipso etiam ad hoc impote Elipha Themanite, dum ait. *Conceptum sermonem tenere quis poterit?* Sed quia te, pie lector, informo, rebus arduis idoneum illud inculco tibi, quod aliàs Hieronymus intimo suo Heliodoro: *Nihil in te humile, totum summum, totum perfectum desidero.* Cùm igitur in frequenti coronâ, sentiet efferendi iocos lingua tua pruriginem; compesce hoc volubile noxij sermonis instrumentum, & tacitè dic Deo de Ambone cordis. Tibi soli optime Iesu, sese semper os meum aperiat. Tibi tantùm, ô Verbum, se expliceut verba mea; imò & aliquando sileat à bonis os meum, vt non hiet ad iniqua: etenim in multiloquio non deest peccatum.

S. Bernard. sermone de Passione.

Dum canitur Sanctus, & Christi laudes, quæ inde sit elicienda Praxis.

Iob. 4.

S. Hier. epist. ad Heliod.

Dum interes Angelorum choris totus in laudibus Christi, ne te adeò demulceat suaue melos illorum Spirituum, vt te abstractum prætereat eleuatio hostiæ consecratæ: hoc enim potissimum aspectu sit anima vegetior. Et Stanislaus Hosius Cardinalis ille, qui præfuit Concilio Tridenrino, diurina decumbens infirmitate, dum in cubiculo suo sacra fieri imperabat, ita se componebat, vt genibus flexis hostiam adoraret, nec alio corporis habitu quàm genu flexo, etsi æger, voluit interesse sacris hisce Mysteriis, Angelicis Spiritibus adorandis: cùm autem Medici suaderent vt in lecto audiret Missam, ægritudine obstante ne in genua procumberet; ille aiebat. *Minimè conuenit, vt ad cibum sumendum, è lectulo surgam; ad Deum laudãdum, prostratus in lectulo iaceam.* Vis scire quare desiderem vt videas Dominum; Audi ab ipso Domino Moysi legifero colloquenti. *Non videbit me homo & viuet.* Vt ergo moriaris sæculo, & Domino Deo viuas; hortor vt oculo intendas in hostiam consecratam, vt potiaris aspectu digniore, quàm parentes Samson, qui vbi viderunt Angelum cœlos ascendentem cum flamma holocausti, Manue ait vxori suæ, *morte moriemur, quia vidimus Dominum.* Dum igitur intendis in hostiam, Deum sic precare. Mihi sæculoque dispeream, summe Deus: mihi moriar, inquam; quia te vidi Dominum meum in sacrificio amoris igne coruscantem. Adscisce & alias preces fusas Deo Patri, cui filium crucifixum obiicies, in expiationem omnium peccatorum. Sic Augustinus.

Hosij Cardinalis pietas erga Missã.

Rescius in vita Stanislai Hos. lib. 3. cap. 19.

Exod. 33.

Iud. 13.

Oratio, dum eleuatur hostia.

S. August. lib. Meditat. cap. 6.

Aspice, pie pater, piissimũ filium, pro me tam impia passum:

passum: respice clementissime Rex quis patitur, & reminiscere benignus pro quo patitur: nonne hic est, mi Domine, innocens ille, quem vt seruum redimeres, filium tradidisti? numquid non auctor vitæ hic est, qui vt ouis ad occisionem ductus, tibique vsque ad mortem obediens factus, atrocissimæ non timuit necis genus subire? Recole totius salutis dispensator, quia hic est ipse quem etsi ex tua virtute genuisti, meæ tamen infirmitatis participem fieri voluisti: verè hæc est tua Deitas, quæ meam induit naturam, crucis ascendit patibulum, quæ in assumpta carne triste tulit supplicium. Reduc, Domine Deus meus, oculos tuæ maiestatis, super opus ineffabilis pietatis; intuere dulcem natum, toto corpore extensum; cerne manus innoxias, pio manantes sanguine, & remitte placatus scelera, quæ patrarunt manus meæ. Considera inerme latus, crudeli perfossum cuspide, & renoua me sacro fonte, quem inde credo fluxisse. Vide immaculata vestigia, quæ non steterunt in via peccatorum, sed semper ambulauerunt in lege tua, diris confixa clauis, & perfice gressus meos in semitis tuis, & fac me odio habere benignus omnes vias iniquitatis: viam iniquitatis amoue à me, & fac me propitius viam veritatis eligere. Oro te, Rex Sanctorum, per hunc Sanctum Sanctorum, per hunc redemptorem mei, fac me currere viam mandatorum tuorum, vt ei valeam spiritu vniri, qui mea non horruit carne vestiri. Numquid non attendis, pie pater, adolescentis filij charissimi caput, niueâ ceruice deflexâ, pretiosissimam resoluturum in mortem? Aspice, mitissime conditor, dilectæ sobolis humanitatem, & miserere super infirmi plasmatis debilitatem. Candet nudum pectus, rubet cruentum latus, tensa arent viscera, decora languent lumina, regia pallent ora, procera rigent brachia, crura pendent marmorea, rigat terebratos pedes beati sanguinis vnda: specta, gloriose genitor, gratissimæ prolis lacerata membra, & memorare benignus, quia mea est substantia. Conspicare Deus, Dei hominis pœnam, & relaxa conditi hominis miseriam. Vide Redemptoris supplicium, & redempti dimitte delictum: hic est, Domine mi, quem propter peccata populi tui percussisti, licet sit ipse dilectus, in quo tibi benè complacuisti: hic est ille innocens, in quo dolus non est inuentus; & tamen inter iniquos deputatus est. Dum passioni Christi mens intenta tua est, & innoxio eius sanguine purpurascit: velim ego te eodem percieri æstu amoris, & doloris, quo nobilis quidam Eques Cantaber. Is de edita porticu puerulum brachijs suis gestans vnigenitum filium Nauarræ Regis, incautè amplexatus infantulum, puer è manibus eius elapsus lethali casu deorsum elisus est in stratum duro silice pauimentum: stupens eques primum hæsit sui impos; sed redditus sibi, desuper aspexit hæredem regni suo cruore rubeum cedere fatis in suo sanguine palpitantem. Cui ille querula voce gemens ait. Sustine paulisper, ô princeps, & vitam produc protelando mortem, quam ego præcipitem intuli, habebis me necis illatæ socium & vltorem. Expecta me vindicem fati, quod te immaturum capit: meo heu te vrgente fato, me inscio cecidisti; sed me conscio mors tua, meo etiam sanguine diluetur. Quid profuit tibi, infantule, nasci stemmate regio, si futurus eras impos infularum regni? Præcoci letho eripui te sæculo, non adbuc ætate decoctum: oro ego manes tuos innoxios, vt mei sanguinis libamine placari minimè dedignentur. Quia te sospitem habere nequeo, à te inanimo saltem habeat inanimus, animamque reddam corpori tuo extincto, meo ipsius animæ dispendio. Hoc breuiloquio animi sui molestiam satis superque testatus, se præcipitem egit iuxta principem emortuum, ibique cedens fatis morte sua luit piaculum, quod in pueruli regij nece incautè contraxerat.

Ex Historia. *Andr. Fauin in Historia Nauarræ lib. 6. sub ann. 1271.*

Nobilis cuiusdam mors singularis.

Vtinam & nos exitus idem sæculo subtraheret, dum Christus eleuatur, & populo proponitur adorandus: tunc enim recolitur idea mortis eius, quam nunc ex Augustino exquisitè & compendiosè recensui. Quid igitur obstat, quin tunc dum anima rubet cruore Christi in ara crucis effusi; quid, inquam, nos etiam à morte reciproca remoratur: quandoquidem incautè & nos Christum vnigenitum Dei Patris immaturum morti, præcipitem dedimus fato. Dum ergo meditamur Christum extinctum, eum sic piè & querulè etiam alloquamur. Christe Deus, Fili Dei Regis Regum, rubes effuso sanguine à nobis, quos pudibundus inde rubor suffundit totos. Potuimus equidem inferre necem; sed possumus referre vitam, quam incautè extinximus, impie delinquendo. Possumus, inquam, referre vitam; nostram vtique eam in vltionem illatæ tibi necis, impigrè refundendo. Accipe igitur, ô Princeps Regum terræ, homines moribundos, morte sua cupientes, si fas esset, tuam necem omnimodè remorari.

Ad hoc fortè allusit Augustinus sic affatus Deum. *Est, nate Dei, in hac admirabili tua dispensatione, est cui fragilitas mea in aliquo suppeditet, si tua visitatione compuncta mens, carnem suam crucifigat cum vitiis & concupiscentiis; & hoc cum à te conceditur, quasi iam tibi incipit compati, quia & tu pro peccato meo dignatus es mori.* Simile quidpiam habet & Bernardus. *Electe puer Dei mei, quid tanta amaritudine, quid tanta confusione dignum commiseras? Prorsus nihil. Ego ego homo perditus, totius perditionis tuæ causa extiti. Ego Domine vuam acerbam comedi; & dentes obstupuerunt tui: quia quæ non rapuisti, tunc exoluebas. Fletus deducite oculi mei, & liquesce anima mea igne compassionis, super contritione amabilis viri huius, quem in tanta amaritudine, tot video affectum doloribus.*

S. August. lib. Meditat. cap. 7.

S. Bernard. sermone de Passione.

Accipe & aliam praxim, ad eleuationem hostiæ consecratæ: ea fuit Sanctæ Elizabeth, regio sanguine satæ. Fœmina hæc pietate clarior quàm stemmate suo insignis, dum sacerdos Canonem decurrebat præeuntem hostiæ consecrandæ; illa Christum recolens exutum in cruce, soláque nuditate conspicuum, omnem deponebat ornatum, armillas scilicet & inaures, vniones, gemmas, atque monilia; denique omnem excutiebat à se supellectilem, quâ fit accessio multa ad egregiam formam fœminæ iunioris, & cupidæ suæ speciei. Hoc humili habitu, sic Deum amans hæc anima precabatur. Facessant, ô Dilecte, ea omnia mundi ludibria, quæ possunt effingere placituram oculis quibus nolo: induar ego virtute ex alto, vt tibi soli congruat anima mea, quam enixè cupio planè huic sæculo dissonare. Nauseet semper mundus iste muliebris, vt ego munda, te solum Deum mundum appetam, qui potior es omni mundo. Non pudeat te doceri à Sancta hac fœmina, quem pudet ab incauta alia fœmina, scilicet Eua, ignorantiæ caligini mancipatum. Si igitur

Ex Historia. *Thuringus l. 2. de vita S. Elizabeth cap. 11.*

S. Elizabeth praxis in Missa audienda.

arridet

accidet hæc methodus; sic te accinges ad adorandam hostiam. Rerum omnium, quæ alios specie sua exquisita præpediunt, affectum exues, & pauperem animum indues, vt pauperis Christi, pauper & tu nudusque recolas in hostia nuditatem. Quòd si postea vertente die, aliqua cupido subit rerum, quarum mundus fugacem speciem ingerit: si, inquam, aliquo caperis desiderio rei pulchrioris; increpa sic tuam cupidinem exundantem: Hodie in missa omnia arbitratus sum vt stercora, vt Christum lucrifacerem: quid igitur mihi cum cœno; quæ conuentio soli ad cœlum? *Dominus pars hæreditatis meæ, & portio mea in terra viuentium.*

Rursus si peroptas latriæ cultum exhiberè Christo Deo abscondito inuolucris specierum, has Bernardi voces poteris vsurpare. *Nunc, Domine Redemptor meus, te vt verum Deum adoro, in te confido, in te spero, & quibus possum desideriis ad te suspiro, adiuua imperfectum meum; ad tuæ passionis gloriosa insignia, in quibus salutem meam operatus es, totum me inclino. Tua victoriosæ crucis regale vexillum in nomine tuo, Christe, adoro; tuum spineum diadema, tuos rubentes sanguineos clauos, tuo sacro lateri immersam lanceam, tua vulnera, tuum sanguinem, tuam mortem, tuam sepulturam, tuam gloriosam & victoriosam resurrectionem, & glorificationem, Christe, supplex adoro, & glorifico: odor enim vitæ spirat mihi in omnibus his; horum viuifico odore, spiritum meum, Domine, à peccati morte resuscita; horum virtute, ab astutiis sathanæ me custodi, ac me conforta, vt iugum mandatorum tuorum suaue mihi fiat; & onus crucis quod post te me baiulare iubes, humeris animæ meæ sit leue. Quæ est enim fortitudo mea, vt iuxta præceptum tuum, mundi pressuras tam multiplices inuicto animo sustineam?* Varios ego explico supplicandi ritus, dum leuatur hostia: sic referens erectionem crucis in qua Christus, vt in thalamo sedens, omnia bona elargitus, suos quasi thesauros exhausit. Dedit veniam suis homicidis: penes Ioannem deposuit charissimum amoris sui pignus scilicet Matrem eamque Virginem: dedit Paradisum latroni piè supplicanti: denique dedit animam suam limbis, & corpus huic sæculo. Audacter igitur ora, repulsam eo tempore nesciturus.

b Bernard. sermone de Passione.

Placet etiam genius Sancti Thomæ, qui æquè pius ac doctus, cùm se antea totum collegisset, & ab exordio Missæ eripuisset aliis negotiis; ad eleuationem hostiæ, effusus in Christum vsurpat has voces. Tu Rex gloriæ, Christe, Tu Patris sempiternus es filius, & reliqua Cantici illius Passionis Christi. Illa iugis idæa idoneum est præludium ad communionem, cuius te indignum quando profiteris, tunc dignior efficeris. Occine igitur sacerdoti, cùm ait: *Domine non sum dignus:* & quem non sæpius recipere potes ore parulo; sæpissimè vales excipere hiante corde, & viuaci fide, quâ Deus spiritualiter apprehenditur iuxta illud Apostoli. *Iustus ex fide viuit.* Et illud Augustini, quod habetur in iure Canonico. *Vt quid paras dentes & ventrem? crede & manducasti; credere enim in eum, hoc est panem viuum manducare: qui credit in eum, manducat eum; inuisibiliter saginatur, quia & inuisibiliter renascitur.* Nota hîc Augustinum loqui de communione spiritali, quæ fit actu elicito fidei informatæ charitate: nam

Surius in vita S. Thomæ. & Ludouic. Chlichtoueus Cant. de S. Thom.

EX IVRE CANONICO.

Can. vt quid paras dentes de consecrat. distinct. 2.

realis participatio, realis corporis in Sacramento, non fit fide tantùm, vt hæretici turpiter hallucinantur; sed exigit sumptionem corporis Christi sub specie panis consecrati: spiritualis autem communio fieri potest toties, quoties quis elicit actum fidei, & credens Christum esse in hostia consecrata, desiderium suum acuit ad illum totis nisibus amplectendum. Eo autem sic concepto, anima sic se Deo configurare satagat, vsurpando vota Bernardi. *Tuæ viuificæ morti tuum seruum Domine configura; faciens quidem in me vt moriar secundum carnem, viuam autem secundum Spiritum iustitiæ: ô Saluator meus & Deus meus, veniat, oro, tempus; vt quod nunc credo, oculis tandem reuelatis aspiciam; quod spero nunc & à longè saluto, apprehendam; quod pro meis viribus desidero, vlnis animæ meæ amplectar, & deosculer, & in maris tui abyssum totus absorbear.* Et quia iterari potest illa communio mente tenus; vt fias aptior tanto charismati, habe penes te familiarem hanc eiusdem sancti precatiunculam, quâ Christus ab ardente petitur corde, vrgente Deum Patrem, vt filium nostris concedat amplexibus: audi Sanctum, suum suaue melos intonantem. *Dominus IESVS, hic est torrens voluptatis tuæ, Domine, quâ delicatam illam & gloriosam ciuitatem Ierusalem quæ sursum est, iugiter potas, & lætabunda ebrietate facis æstuare, vt tibi iubilent hymnum incessabilem, lucida illa, & flammea organa, in voce exultationis, & sono epulantis; cuiusque desiderabilibus guttis refocillari sitibunda fauces, exulis populi iugiter à te expectant, Domine. Siniso, Pater, vt catelli bibant de stillis, quæ cadunt de mensa dominorum suorum. Rorate cœli desuper, & nubes pluant iustum illum, Domine, quem æstuare fecisti inclytas prunitias populi tui, insigne solennitatis nostræ; illo quæsumus igneo stillicidio purga, innoua, illumina, inflamma, exhilara, & confirma: & vni cor credentium, tibi; vt vnum sint, vnum sapiant, vnum vnanimiter requirant, & apprehendant, & videant, & benedicant te Deum deorum in Sion.*

S. August. tractat. 25. & 26. in Ioan.

S. Bernard. sermone de Passione.

Communio spiritalis quomodo sit agenda.

Praxis hanc communionem excepturo hæc esto. Si errabunda desideria tua aliquando sistant in creatis, & carnis curam feceris in desideriis; sic teipsum corripe & increpa. An citò excidêre tibi vota tua, ô anima mea, sitibunda rerum quæ sitim non extinguunt, ast acuunt salsugine sua. In Deum hodie effusa es, Danidem imitatura tota die, sicut & primo diluculo quando cecinisti. *Deus Deus meus ad te de luce vigilo: sitiuit in te anima mea, quam multipliciter tibi caro mea,* Auertere ergo à creatis, & conuertere ad Dominum Deum tuum, iuxta illud Psaltis. *Benedic anima mea Domino, qui replet in bonis desiderium tuum.* Terrena nequeunt sufficere hiatui, quo corda dehiscunt hominum; ideo e qui sufficit optatis, id est Deo adhærere tibi bonum est, & ponere in eo spem tuam. Si assuescas præfatæ isti praxi, irruant licet in te impetus & tentamina quæuis; nusquam tamen te terrena quatient. Demum si adstiteris Sacro iuxta amussim prælibatam, & cor tuum feceris holocaustum Deo Patri sacrum, vnà cum sacrificio Missæ; cùm sacerdos ait, BENEDICAT VOS OMNIPOTENS DEVS, tu eâdem benedictione beaberis, qua grandæuus Abraham se accingens ad mactandum filium suum, vt morem gereret Deo, qui sic ei benedixit.

Psalm. 62.

Psalm. 102.

Gen.22.

dixit. *Nunc cognoui quòd timeas Dominum, & non pepercisti vnigenito filio tuo propter me: quia fecisti hanc rem, & non pepercisti vnigenito filio tuo propter me; benedicam tibi & multiplicabo semen tuum sicut stellas cæli.* Ita & in fine Missæ, quia te totum Deo obtulisti & omne quod est extra Deum à te penitus abdicasti, ideò te manent omnes benedictiones illæ quæ hominem beare queunt. Sed instabis: Si ego in Missa parum attentus, spiritu alieno à sacris sic deueni ad extremum sacri, quid facto opus? Dicam: Tu tunc imitaberis Esaü, qui vt audiuit patrem suum benedixisse fratri suo minori Iacob: *Irrugiit clamore magno, & consternatus ait: Benedic etiam & mihi, Pater. Respondit Isaac: Dominum tuum illum constitui. Cui Esau: Num vnam tantum benedictionem habes, Pater? Mihi quoque obsecro vt benedicas. Cumque eiulatu magno fleret, motus Isaac dixit ad eum: in pinguedine terræ, & in rore cæli desuper erit benedictio tua.* Ita & tu cùm audies in calce sacrificij sacerdotem benedicentem populo, memor animi tui vagi eo tempore quo debuisti sacris intendere & attendere tibi, quem sacra mysteria deposcebant; iam tui compos effectus, etsi serò, dices: Hæc reuerà benedictio non me manet, sed eos tantùm, qui spiritu & corpore interfuere sacro, cui adfui corpore quidem tenus, sed animo dissito, ac proinde nihil mihi, & benedictioni illi; adiungam me socium Esau, & dicam Deo Patri: Esto, Deus, benedixeris fidelibus aliis, qui hîc adstiterunt: Benedic etiam & mihi, Pater, irrugienti clamore magno, contrito ob incuriam præstitam sacris: Numquid vnam tantùm benedictionem habes, Pater? Eâ planè indignus sum, quam audiui datam fratribus meis, qui eam pietate sua & attentione meruerunt: Sed, parens optime, da lachrymis & dolori, quod meæ subtrahis ignauiæ: Quod negasti animo à te sic auerso, reddito iam reuerso: Benedic etiam & mihi, Pater. Si instar Esaü fueris importunus, non recedes indonatus; imò dicam eò posse perstringere tuam humilitatem, eò quòd impiè adstiteris Missæ; vt pertingat ad fastigium meriti eius, qui maiorem curam adhibuit in audiendo sacro, cuius dispositio potior est charitas. Qui enim plus amoris attulerit, Mysteriis adstando sacris, referet inde plùs virtutis: vnde hæc esto rata sententia.

Genes.27. Morale.

MISSA QVÆ NON AMORE FLAGRAT, REMISSA EST, NEC VIRTVTIS ODORE FRAGRAT; SED EA QVÆ EST AMORIS CONSCIA, NON EST VIRTVTIS INSCIA.

DIGRESSIO VLTIMA.

De efficacia Missæ, & quanti momenti sit quotidie interesse sacris.

Iulius Pollux lib.6.c. loquacib.

ÆNeæ pelues Ioui Dodonæo sacræ, & in orbem dispositæ circum eius celebre celsumque simulachrum; hæ, inquam, pelues ita erant contiguæ, vt vnâ pulsatâ, etiam omnes illicò resonarent, sonitu per contactum ab aliis ad alias succedente: vnde cùm res aliquæ concordant eodem suffragio, vtimur eo Iulij Pollucis adagio. τὸ ἐν Δωδώνῃ χαλκεῖον. Æs Dodoneum; innuentes, ire omnes in vnam eandemque sententiam. Nefas est reuerà sacra componere cum profanis; sed vbi profana queunt sacris prætendere faces, eorum obsequium minimè dedignamur: vt & ego faciam palam hoc exemplo. Christus medius est inter duo testamenta, quorum vetus nouo cessit: vtriusque autem testamenti ritibus atque sacris Christus circumcingitur & vallatur; & figuræ priscæ legis de Christo ita conueniunt mysteriis Ecclesiæ, vt sacra nostra, & ritus antiquos diceres esse pelues, quarum vna vel leuiter icta habet & alias omnes subitò sibi consonantes. Etenim nullæ supersunt figuræ pertinentes ad religionem, quarum non habeat Ecclesia complementum: vt expendenti singulas quasque liquebit. Sed ne, vt fert adagium, extra chorum saltem, & vltra septa transiliam; sistamus in sacrificio Missæ, quod incruentè refert sacrificium crucis, id est mortem Christi. Nemo inficiatur, vetera sacra fuisse vmbras & figuras Christi sacrificandi, & eas omnes sortitas esse veritatem, quam primitus adumbrarant: ergo & Missa erit verè sacrificium, sicut & illud exhibitum in cruce. Nimirum sacra Hebræorum erant ex animantibus, aut ex rebus inanimis, vt ex farre, aut ex liquidis, vt vino; quæ omnia in vltima cœna completa sunt: illic enim se animatum Christus obtulit Deo Patri; panem qui ex farre exurgit, consecrauit; sicut & vinum quod discipulis propinauit. Cùm igitur vna profertur figurarum antiquarum circa sacra; statim eiusdem figuræ Missa clamat se habere veritatem: adeò benè res suis sunt lineatæ figuris; ita vt figuræ & Missa compositæ, congruant magis quàm æs Dodoneum: & liceat vsurpare illud Iuuenalis.

Iuuenalis.

Tot pariter pelues, tot tintinnabula credas
Pulsari.

Ex Ivre Canonico:

Can.2 Sessionis 22. Conc.Trid.

Vltimam autem cœnam Christi fuisse essentialem Missam, & in ea Christum Apostolos suos instituisse sacerdotes, vt ipsi aliique ritè ordinati offerrent corpus, & sanguinem suum: hoc est de fide, ex Canone sacro, cuius en tenorem. *Si quis dixerit illis verbis, Hoc facite in meam commemorationem, Christum non instituisse Apostolos sacerdotes, aut non ordinasse, vt ipsi aliique sacerdotes offerrent corpus & sanguinem suum, anathema sit.* Antiquiorem accipe adhuc Canonem, quo Missa perhibetur esse res antiquato illo Agni sacrificio designata. Gregorij Papæ est hîc Canon. *Quid sit sanguis Agni, non iam audiendo sed bibendo didicistis, qui sanguis super vtrumque postem ponitur, quando non solùm ore corporis, sed etiam ore cordis hauritur.* Ex his collige efficaciam Missæ, quæ continet eminenter omnia alia antiqua sacrificia: in quibus alia erant in honorem Dei, vt holocausta; alia in expiationem, vt victimæ; alia pacifica in gratiarum actionem, aut ad aliquas gratias impetrandas: his enim quatuor de causis est sacrificium institutum. Nimirum tenemur ad sacrificandum Deo, ob omnipotentiam eius, sine qua nequit homo subsistere: & quia Deo fuimus iniurij, eum sacris ritè peractis ad veniam inclinamus: necessitati etiam occurrimus, cùm iisdem ritibus gratias indebitas supplices demeremur, quibus acceptis, ingratitudinis notam expungimus, sacra faciendo. Igitur cùm quadruplex hoc sacrificandi genus viguerit in Iudæis; palam est Missæ etiam inesse omnimodam

Canon. quid sit de consecrat. dist.2. S. Gregor. hom.22. in Euang.

Missæ efficacia.

hanc

hanc virtutem, & eam non eſſe tantum ſacrificium εὐχαριστικὸν, λατρευτικὸν, καταξιωτικὸν, ad gratias agendum, ad adorandum, ad impetrandum opportunum; ſed etiam καθαρτικὸν ad expiationem, & propitiationem idoneum: quidquid contra obmurmurent hæretici, qui nolunt Miſſam eſſe ſacrificium propitiatorium, ſed tantùm εὐχαριστικὸν, & λατρευτικὸν, id eſt, Miſſam tem eſſe congruam ad Deum adorandum, & ad gratias exhibendas. In quo nota virus lethiferum. Hæretici Euchariſtiam, quam dicunt eſſe nudam duntaxat figuram corporis CHRISTI, aiunt eſſe ſacramentum, atque adeò rem Deo gratam facere eum qui Chriſtum paſſum recolit in ſumptione Euchariſtiæ. Rurſus aiunt omnem oblationem Deo factam eſſe ſacrificium, quo Deum honoramus, & ei gratias agimus, & in hoc genere concedunt, Miſſam, vt in ea eſt Euchariſtiæ ſacramentum, poſſe dici ſacrificium εὐχαριστικὸν, & λατρευτικὸν; non autem καθαρτικὸν, id eſt propitiatorium ſeu expiatorium: quia dum negant meritum bonorum operum, & aſſerunt ſolo ſacrificio crucis expiata eſſe delicta omnia; nolunt noſtræ ſubſcribere veritati. Quaſcumque tamen excitent tragœdias, non deſinit Miſſa eſſe ſacrificium propitiatorium, vt probatur ex ipſa inſtitutione Miſſæ.

Caluinus l.4. inſtitut c.18. §.13.14.

Christus in conſecratione corporis ſui ait, Hoc eſt corpus meum, quod pro vobis datur; & in conſecratione ſanguinis, Hic eſt ſanguis meus, qui pro vobis funditur: vnde texitur argumentum diſſolutionis impatiens. Omne ſacrificium quod fit criminis expiandi gratiâ, eſt propitiatorium: ſed Euchariſtiæ ſacrificium ad hoc inſtitutum eſt, vt ſonant hæc verba, Quod pro vobis datur, qui pro vobis funditur; ſi quidem dari corpus, & fundi pro peccatoribus ſanguinem, nonne illud eſt expiationis ergô? Quid igitur reclamat hæreticus, ipſomet etiam Chriſto Eccleſiæ conclamante? Rurſus priſca Iudæorum ſacra fuere propitiatoria, vt videre eſt in libro Iob, vbi Deus ait amicis Iob. *Sumite vobis ſeptem tauros, & ſeptem arietes, & ite ad ſeruum meum Iob, & offerte holocauſtum pro vobis: Iob autem ſeruus meus orabit pro vobis; faciem eius ſuſcipiam, vt non vobis imputetur ſtultitia.* Vnde ſic arguo: Sacrificium crucis vim ſuam exeruit ab ipſis incunabulis mundi; nec obſtitit tamen quominus eſſent alia ſacra pro peccato: ergo non obſtabit quin etiam ſacrificium Miſſæ ſit propitiatorium. Ipſe Lutherus, qui magis in Miſſam debacchatus eſt in libro de abolenda Miſſa, fatetur Euchariſtiam eſſe inſtitutam ad remiſſionem peccatorum. Peto, an vt ſacramentum, aut vt ſacrificium: ſi ait vt ſacramentum, errat, quia propriè eſt inſtituta ad conſeruationem vitæ ſpiritalis, vt innuunt ſigna ſenſibilia quæ debent referre gratiam inuiſibilem ſignis talibus adumbratam; at ſigna ſenſibilia ſunt res inſtitutæ ad tuitionem vitæ temporalis, quæ vino & pane ſuſtentatur. Ergo illud quod primo intendit Euchariſtia, eſt animæ nutritio, & non remiſſio peccatorum, quæ debet præiuiſſe ſumptioni viuifici panis, ex præambula pœnitentia, quam debent accedentes ad ſacram ſynaxim obiuiſſe: ideoque iubentur ſe probare omnes qui cœleſtis huius obſonij volunt epulo ſaginari. *Probet autem ſeipſum homo & ſic de pane illo edat, & de calice bibat; qui enim manducat & bibit indigne iudicium ſibi manducat & bibit, non diiudicans corpus Domini.* Vnde vides abſurdam ſententiam, quæ ait Euchariſtiam inſtitutam ad remiſſionem peccatorum: quomodo enim remittet peccata, ſi Paulus ait eum qui eſt in peccato, peccare adhuc dum accedit ad hoc ſacramentum, quod exigit præuiam diſcuſſionem vitæ priſtinæ, vt piacula contritione deleantur. Nec eſt quod reſpondeat hæreticus: non enim dicet culpam remitti mediante pœnitentia, ſed ſupereſſe pœnam, quæ tota expungitur virtute Euchariſtiæ; non, inquam, hæc infidelis homo obiiciet. Etenim culpâ dilutâ ait & reſolui pœnam, nullumque proinde locum purgatorij confitetur. Ergo ſi Euchariſtia non diluit peccata propriè & primariò, vt ſacramentum; hoc præſtabit vt ſacrificium καθαρτικὸν ſeu propitiatorium.

Luc. 22.

Iob. 42.

1. Cor. 11.

Si ad codices ſacros prouocent hæretici, audiant Paulum explicitè ferentem in eos perfidiæ ſententiam. *Omnis Pontifex ex hominibus aſſumptus, pro hominibus conſtituitur in his quæ ſunt ad Deum, vt offerat dona, & ſacrificia pro peccato.* Vt bombyces vermiculi fragorem tonitrui non ferunt, ſed concidunt inanimi; ita & ego demiror, hæreticos, qui ſacrificium noſtrum propitiatorium impugnant hac Pauli ſententia, minimè diſperire, aut ſaltem non ab errore ſuo reſilire.

Ex ſacra diſciplina, ſolo Chriſti ſanguine diluta ſunt peccata noſtra. Chriſto enim non data eſt gratia tantùm, ſicut ſingulari perſonæ; ſed vt eſt caput Eccleſiæ, vt ſcilicet ab ipſo redundaret in membra: ideoque opera Chriſti ita ſe habent ad Chriſtum, & ad eius membra, ſicut ſe habent opera alterius hominis ad ſeipſum; ſed homo in gratia conſtitutus, propter iuſtitiam patiens, hoc ipſo meretur ſibi ſalutem: iuxta illud Matth. cap. 5. *Beati qui perſecutionem patiuntur propter iuſtitiam.* Ergo Chriſtus per paſſionem ſuam non ſolùm ſibi, ſed etiam omnibus membris ſuis meruit ſalutem; ideo de eo ait Ioannes. *Ipſe eſt propitiatio pro peccatis noſtris, non pro noſtris autem tantùm, ſed etiam pro totius mundi.* Paſſioni autem eius congruit ratio ſacrificij, quia caro pro carne offerebatur. Secundò caro eius, quia paſſibilis erat, & mortalis, erat idonea immolari. Tertiò quia erat innoxia, efficax erat ad emundanda omnia deliquia. Demum, quod hactenus fuerat inauditum, caro illa erat ipſamet caro offerentis: ideo ob ineffabilem charitatem erat acceptiſſima Deo, ac proinde ſummè propitiatoria. Et hoc explicitè enarrat Auguſtinus. *Quid tam congruenter ab hominibus ſumeretur, quod pro eis offerretur, quam humana caro: & quid tam aptũ huic immolationi, quam caro mortalis: & quid tam mundum pro mundandis vitiis mortalium, quàm ſine contagione carnalis concupiſcentiæ caro nata in vtero, & ex vtero virginali: quid tam gratè offerri, & ſuſcipi poſſet, quam caro ſacrificij noſtri, corpus effectum ſacerdotis noſtri.* Ergo cùm ſacrificium crucis propitiatorium fuerit, & in Miſſa idem offeratur quod in cruce; erit & Miſſa ſacrificium propitiatorium.

EX THEOLOGIA.

S. Thom. 3. p. q. 48. art. 1.

1. Ioan. 2. c. 2.

S. Auguſt. l. 4. de Trinit. cap. 14.

Inſtabis, Chriſtum offerri incruentè, & ſicut eſt; ſed ſic iam Chriſtus nihil meretur, nam meritum cadit tantùm in viatores, homines vtique mortales: ergo perperam Miſſa eſſe dicitur ſacrificium

Miſſa eſt ſacrificiũ propitiatorium.

sacrificium propitiatorium. Respondeo non ideò Missam esse sacrificiũ tale, id est propitiatorium, eo quod Christus sit beatus; sed eò quod passus, & passioni eius omnimoda cõgruat ratio sacrificij propitiatorij, vt scitè admodũ ait Augustinus. *Quatuor considerantur in omni sacrificio; scilicet, cui offeratur, à quo offeratur, quid offeratur, pro quibus offeratur, vt idem ipse vnus verusque mediator, per sacrificium pacis reconcilians nos Deo, vnum cum illo maneret cui offerebat, vnum in se faceret, pro quibus offerebat, vnus ipse esset qui offerebat, & quod offerebat.* Quasi diceret, Deus factus est homo Christus, vt hoc homine offerente sacrificium, ille esset cui offerretur: nam ille homo erat Deus. Rursus ille etiam homo erat pro quo offerretur; quia naturam induerat pro qua offerebatur. Demum quod est rei summa, vt Deo vniretur homo ratione illius sacrificij, quo reconciliati Deo ipsi vnimur, vt & orauit Christus post sacrificium cœnæ. *Pater sancte, serua eos in nomine tuo, quos dedisti mihi, vt sint vnum, sicut & nos.* Sic vides passionem Christi, efficienter operatam esse salutem nostram, cuius causa efficiens principalis Deus est: humanitas autem est instrumentalis, vtpote operata in virtute diuinitatis, ad homines sospitandos. Igitur Missa sacrificium ritè nuncupatur, & id propitiatorium; quia illud est quod Christus obtulit in cruce: illic secundùm Aaron; & hîc secundùm ordinem Melchisedech, sub inuolucris specierum panis & vini: iuxta illud Augustini recensitum in Canone. *Semel immolatus est Christus in semetipso, & tamen quotidie immolatur in sacramento.* Hoc autem immolandi genus, esse iuxta ritum Melchisedech, alio Canone perhibetur, qui est Hieronymi. *Accipite & comedite, hoc est corpus meum. Postquam typicum Pascha fuerat completum, & agni carnes cum Apostolis comederat; assumit panem, qui confortat cor hominis, & ad verum Pascha transgreditur sacramentum: vt quomodo in præfiguratione eius Melchisedech summi Dei sacerdos panem & vinum offerens fecerat; ipse quoque in veritate sui corporis & sanguinis repræsentaret.*

S. Aug. vbi suprà.

Ioan. 17.

S. Thom. 3. p. q. 48. art. 6.

EX IVRE CANONICO: Can. semel immolatus. de consecr. dist. 2. Can. Accipite, de consecr. dist. 2. S. Hieron. l. 4. in Matth. ad cap. 26.

Nequeo cohibere Philosophiam, quæ & in te sacra gestit discurrere: laudo obsequium, quo & vult etiam Missæ sacrificio famulari; probatura illud sacrum non idoneum modò noxis diluendis, sed maximè esse propitiatorium. Sic igitur illa scientia disceptatrix ait ex Aristotele. *Primum in vnoquoque genere, est causa cæterorum.* Sed Christi sacrificium est primum omnium in genere causæ meritoriæ, vt à quo habebant alia sacra vim aliqualem propitiandi Deum, iuxta illud Leuitici. *Offerat sacrificium, & orabit sacerdos pro peccato eius, & dimittetur ei.* Ergo cùm causa formaliter, aut eminenter habet id quo influit; sacrificium nostrum erit summè propitiatorium, quia ab eo alia habuere, vt reliquam munditiam homini procurarent. Hæc conclusio videtur esse Augustini. *Illis sacrificiis vnum hoc sacrificium significabatur, in quo vera fit remissio peccatorum: a cuius sacrificij sanguine in alimentum sumendo, non solum nemo prohibetur, sed ad bibendum potius omnes exhortantur.*

EX PHILOSOPHIA: Aristot. l. 10. Metaphysic. textu 7.

Leuitici 4.

S. August. quæst. 57. in Leuiticum.

Sed ne in subiecta materia de virtute & energia Missæ, lacunæ aliquæ hiulculum faciant hunc tractatum; sunt explicanda quædam. Primum est, sacrificium Missæ à tribus offerri, dispari tamen ratione: scilicet, à Christo, à sacerdote, & ab Ecclesia. Christus offert vt primarius sacerdos; & equidem offert per hominem sacerdotem, vt per suum proprium ministrum. Ecclesia offert, non vt sacerdos, sed vt populus per sacerdotem: hic enim nomine Ecclesiæ intelligo populum fidelem, vna eademque religione adunatum. Itaque Christus sacrificium offert per inferiorem, scilicet per sacerdotem, qui vt minister Christi, est inferior Christo: Ecclesia autem offert per superiorem, scilicet per sacerdotem, qui vt sacerdos, maior est reliquo populo; nimirum pro tota Ecclesiæ mystica compage intercedit, vt mediator quidam pro populo ad Deum: ac proinde sacerdos non est propriè in ea re Minister Ecclesiæ, sed Christi, qui est potior & principalis mediator; nec sic Ecclesia propriè sacrificat exercendo actum sacerdoris, sed tantùm offert rem sacrificandam, panem scilicet & vinum, & curat inde fieri sacrificium, consentit in sacrificium, & demum ipsa Ecclesia seu plebs fidelis tota in Deum effunditur, suaque ei explicat vota, dum offert sacerdos pretium redemptionis nostræ. Tamen licet tota Ecclesia offerat omnia sacrificia, quæ vbique terrarum ritè fiunt; non propterea omnes se eodem habent modo in hac oblatione: aliqui enim tantùm habitualiter offerunt, absentes scilicet & ab Ecclesia dissiti, vtpote in foro & alibi, ne quidem mente recolentes Missam, animo profanis visibus occupato: tamen cupiunt habitualiter offerri sacrificium, nec aliquo actu degenere, suum consensum vnquam ab hoc sacrificio reuocarunt. Alij offerunt actualiter, vt hi qui intersunt sacris hisce mysteriis, quibus intenti actu elicito offerunt illud sacro-sanctum pignus, & æternum fœdus cœli & terræ. Denique aliqui causaliter offerunt, quia causa sunt vt offeratur tale sacrum; dum scilicet rogant, hortantur, & iubent vt sacerdos faciat sacrum: sacerdos verò offert quidem, sed vt sacerdos ministerialis.

Missæ virtus vnde attendatur.

Alterum est scitu dignissimum in subiecto themate, sacrificium Missæ non habere vim ex opere operato, eo modo quo habent sacramenta: non enim operatur sacrificium sufficienter, & immediatè; neque propriè est instrumentum Dei ad iustificandum, vt Baptismus & absolutio faciunt; sed donum pœnitentiæ impetrat, per quod homo peccator ad sacramentum accedere velit; & per illud iustificetur, vt ait S. Thomas, docens sacrificium i[...] stificare eos pro quibus offertur, non vt caus[...] proximam; sed donum contritionis impetr[...]do. Et explicite definitum est in Concilio Tridentino sic. *Docet sancta synodus, sacrifi[ci]um istud verè propitiatorium esse, per ipsumque fieri vt si cum vero corde, & recta fide, cum metu, & reuerentia contriti, ac pœnitentes ad Deum accedamus, misericordiam consequamur, & gratiam inueniamus in auxilio opportuno: huius quippe oblatione placatus Dominus, gratiam, & donum pœnitentiæ concedens, crimina, & peccata etiam ingentia dimittit; vna enim eademque est hostia; idem nunc offerens sacerdotum ministerio, qui se ipsum tunc obtulit, sola ratione offerendi diuersa.* Ratione stabilitur illa sententia Concilij, & S. Thomæ. Si sacrificium immediate iustificaret, requireret

[...]hom. in [...]nt. dist. 12 [...] 2. ar. 2.

Conc. Trid. Sessione 22. c. 3.

requireret necessariò præuiam dispositionem, in eo pro quo offertur sacrificium, & sic non liceret offerre sacrificium pro iis quos scimus esse in peccato: sed hoc est absurdum; nam contrarium est in praxi, quia pro peccatoribus Missa validè & licitè dici potest. Secundò Missa non præpollet sacrificio crucis; at illud non efficienter, & immediatè iustificauit reprobos omnes, licet pro omnibus se Deus homo obtulerit; sed impetrauit vt per debita media, peccatores aliqui essent reduces ad gratiam. Demum ad peccatum immediatè tollendum, instituta sunt duo sacramenta, scilicet Baptismus, & Pœnitentia; illud pro infidelibus; hoc pro fidelibus: vnum pro peccato originali; aliud pro peccato actuali.

Ex Historia: Profana.

Tertium quod occurrit nequaquam ignorandum est: sacrificium Missæ vt à Christo offertur, vim habere ex opere operantis, & hoc ineffabiliter, quia placet ex bonitate Christi offerentis; vt autem offertur ab homine, certum est valere Missam ex opere operato, quia placet Deo, etiamsi homo qui offert, non placeat Deo. Hinc collige, id quod est opus operantis respectu Christi, esse opus operatum respectu sacerdoris. Dicitur autem illud habere vim, ex opere operantis quod vim habet ex bonitate, vel pietate eius, qui operatur; ita vt opus multum aut parum, aut nihil valeat, provt magna, aut parua, aut nulla est deuotio operantis; qualis est valor precum, & meritorum nostrorum: illud autem dicitur habere vim ex opere operato, quod ex se valet, modò fiat sicut lex præscribit, quidquid sit de bonitate vel malitia ministri operantis. Ita vt opus semper idem valeat, nec fiat melius ex ministri bonitate, neque peius ex ministri iniquitate. Talem esse valorem baptismi est de fide: nam siuè à bono, siue à malo ministro conferatur; eodem modo animam liberat à noxa, quam ex Adami contagione contraxerat. Ita & principalis effectus Missæ, quia non pendet ex bonitate sacerdoris, ex opere operato est, & non ex opere operantis; ac proinde Missæ ritè celebratæ à malo sacerdote suus non deperit effectus principalis.

Appianus lib. 5. bell. Ciuil.

Tamen indubium est, bonitatem ministri multum adiicere, non quidem valori rei oblatæ, sed vt oblatio gratior Deo sit ex parte offerentis, cum enim sacrificium sit impetratorium, facilius suum exeret effectum, si ille qui offert, sit Deo gratus: & hoc probatur ex Genesi *Respexit Deus ad Abel, & ad munera eius.* Priùs Abel Deo placens aspicitur, & ex virtute placita fuerunt & munera eius Deo grata. Hinc prisci sacerdotes Mosaicæ legis multiplici ritu accingebant se ad sacrificia, vt voti fierent cirissimè compotes; imò & Gentiles etiam sacerdotes, sua sacra præuio mysterio celebrabant. Athenis sacerdotes albo calceamento sua faciebant sacra, auctore Appiano; hinc fortè referentes candorem affectuum, quo debet esse conspicuus ille qui non vult perperam celebrare. Macrobius ait, Romæ sacerdotem Herculis sola lauro redimitum ad sua sacra procedere; quasi indicaret, eum qui sacrificare vellet domitori hominum & ferarum, debere etiam æmulari virtutem eius, quem sacris volebat excolere, ideoque coronari lauro, quasi iam egregio aliquo facinore virtutis exantlatæ, vitia propemodum omnia profligasset. Vtinam Christiani sacerdotes candidè calceati accederent ad altare, affectusque suos, nigricantes ex creaturarum impio commercio, diluerent largo lachrymarum profluuio: maiorem inde congeriem gratiarum exciperent. Heu, si laureatis tantùm pateret accessus ad altare; quotus quisque esset sacerdos ille qui faceret sacra. Si, inquam, solis victoribus & superioribus suorum vitiorum esset fas celebrare Missam, quæ est sacrum hominis Dei, qui vitia omnimoda debellauit; profectò viæ Sion lugerent, & non esset qui veniret ad solennitatem. Ex Silio Italico arcebantur mulieres ab Herculis sacris, imò & expellebantur à vicinia templi sues, ne grunnitu & fœtore suo, Herculi essent iniurij. Sic ille.

Genes. 4.

Sacerdotes Athenis quo ritu induti.

Macrobius l. 3. Saturn.

Silius Italic. lib. 3.

Fœmineos prohibent gressus, ac limine curant
Setigeros arcere sues.

Missa quam puritatem petat.

Et heu hodie plerique sacrilegi, animo muliebri, id est, Venereo, & depereuntes lasciuas mulierculas, sacris adstant, & suis spurcitiam imitati, ex libidinis suæ fœtido volutabro ad sacrificium tumultuariò properant. Discite, ô impij sacerdotes, reuerentiam exhibere sacris. Discite, inquam, vel à porco, eo equidem quem in suis Symbolis effinxit Villaua, qui sordidum illud pecus, iuxta templum pinxit, hoc titulo desuper. Non mihi Sancta licent. Siste gradum, ô Sacerdos, tuo characteri faciens iniuriam. O sus Epicuri de grege. Non tibi Sancta licent. Caue sortem Heliodori, qui malè habitus virgis in templo prope non illic miserè disperiit, Angelos reuerere, penes quos est tutela templi.

Ex Symbolis.

Villaua lib. Symbolorum. 2. Machab. 3.

Fœmineos prohibent gressus: ac limine curant
Setigeros arcere sues.

Instabit fortasse quis & dicet, nihil planè conducere ad Missam, pietatem sacerdotis, quia res ipsa quæ Deo offertur est gratissima: sed hoc nihil ad rem; nam res illa quæ offertur non est sacrificium, quia propriè sacrificium est oblatio rei illius; sacrificium etenim est actio, & non res permanens: cæterum licet res ipsa placeat Deo Patri; ex se tamen oblatio rei non placet: vnde in Euangelio plus placuit oblatio duorum obolorum facta à vidua innoxia, quàm magna vis auri, cuius oblatio erat à sontibus & reprobis. Eamobrem Ecclesia sacerdoti iniungit, ne fiat iniurius Sacramento atque sacrificio, ne obnoxius fiat pœnæ quam incurrerunt impij sacerdotes filij Aaron, quorum ecce funus desuper illarum. *Apparuit gloria Domini omni multitudini. Et ecce egressus ignis à Domino deuorauit holocaustum, & adipes qui erant super altare, quod cùm vidissent turba laudauerunt Dominum, ruentes in facies suas. Arreptisque Nadab, & Abiu filij Aaron thuribulis imposuerunt ignem, & incensum desuper, offerentes coram Domino ignem alienum, quod eis preceptum non erat, egressusque ignis à Domino, deuorauit eos & mortui sunt coram Domino.* Ita planè apparet Dominus in nebula specierum panis, & vini, dum ritè sacra fiunt, plebsque Christiana effusa in laudes Dei, piè recolit mysteria sacrosancta. Sed heu quot se ingerunt sacerdotes, corde igne alieno conflagrante, dum impudicè æstuant; hi reuerà mortui coram Domino, licet hominibus faciant fucos pietate ementita. His iam inferorum clibanus ardet, expiaturus

Leuit. 9. & 10.

expiaturus ignem venereum ignibus æuiternis.

Ex merito sacerdotis aliquid adiici sacris probauere sancti, quorum aliqui humeros subtraxerunt oneri tanto, speculantes quantâ nitelà debeat anima coruscare facturâ sacrum. In his fuit Seraphicus ille meus parens Franciscus, cui Angelus ostendens vas rutilum, omni crystallo lucidius, ait: En, ô Francisce, typum puritatis quâ debet facturus sacra sacerdos emicare. Obstupuit sanctus ad fulgorem vasis, & ratus terras nescire talem munditiem, renuit semper sacro sacerdotis initiari charactere. B. Francisci non degener alumnus, & filius inclytus B Bonauentura, arbitratus imparem esse omnino facere sacrum, ex virtutis inopia, quam præuiam poscit tremendum hocce mysterium, diu abstinuit à sacris peragendis, donec animæquior factus est, ipsomet Deo cœlitus illum ad altare reuocante. Vt se mundiorem exhiberet Sacris, Nicolaus Papa III. totum se in altari fletibus aspergebat: nec eo Pontifice quisquam sanctius egisse sacra perhibetur. B. Franciscus Borgia præpositus Generalis Societatis Iesu, etsi nullius sibi næui conscius, tamen quotidiana confessione præuia sacra hæc mysteria frequentabat. Cardinalis Hosius ille Stanislaus celebris orbe toto, pridie illius diei quo erat celebraturus, ferè impastus, orationi intentus, animam hospiti tanto, quantus est Deus, piè disponebat, vt offerens non esset iniurius hostiæ, quam Deo Patri consecrabat. Nescio an eò respexerint aliquando prisci Germani infideles, qui eos eliminabant à sacris suis, qui clypeum abiecissent, quasi dicerent non debere esse inermes eos, qui volunt interesse sacris: & hoc etiam ipsum inculco, dum incumbo probare, Missam pij sacerdotis vberiorem gratiæ prouentum impetrare; ne ergo abiicê clypeum, id est, noli imparatus ad Sacra properare.

Ex Chronicis Minorum in vita S. Francisci.

Ibidem in vita S. Bonau.

Ioan. Nauclerus Volumine 2. Chronographiæ sur ann. 1275.

Pet. Ribaden. in vita B. F. Borgiæ c. 4.

Rescius in vita Stanisl. Hosij lib. 3. cap. 16.

Cornelius Tacitus lib. de moribus Germanorum.

Ex Mathematica:

Licet & adstruere ex ipsa Mathematica, sacerdotem benè affectum, Dei charismata demereri citius eo, qui nequam est; etsi ambo idem corpus Christi sacrificent. Hæc Mathesis disciplina de cœlis, & tota in cœlis ait, cœlos transfudisse suam virtutem in Planetas, quibus omnis insita est cœlestis energia; tamen Planetas pro vario situ suo, gratias has cœlestes, aut magis, aut minus impertiri: habent enim, inquit Ptolemæus, aspectus dextros & sinistros. Rursus dum oriuntur, sesequе efferunt Planetæ supra horisontem, & cùm verticales immineant nobis; validius influunt. Si verò secus occidunt; tenues eorum languent influxus. Sic vides duos eiusdem generis Planetas, penes quos sunt eædem vires beneficæ, non eodem tamen modo suffragari terris: quia vnus attollitur, alter verò deorsum vergit & inclinat: congrua sanè comparatio sacerdotis & Planetæ ratione influxus; nimirum sacerdos, vt fert adagium, ouo prognatus eodem, nec tam ouum ouo simile, vt sacerdos & Planetæ, dum influunt. Quidquid enim est virtutis in cœlo, Deus Pater reposuit penes sacerdotes, qui in Missa manibus terunt Christum. Dei virtutem & sapientiam, quæ fecit in cœlis, vt oriretur lumen indeficiens, nihilque cœlitus illabitur nobis, inscio sacerdote, cuius sacra, gratiarum multiplici rore madent, vnde & nos postmodum aspergimur. Tamen licet duo sacerdotes iisdem initiati sacris, idem cæli pignus tractent, & idem dispensent pretium redemptionis nostræ; non erit tamen idem affluxus eorum influxuum, si merito dispari ambo sacrificent. Quippe ille cui gratia rutilans oritur, & qua micante radiat & sacerdos, & ad apicem cœli euehitur, id est, ad fastigium virtutis attollitur: ille, inquam, vir Deo plenus, sacra faciens mysteria, ditiores cœli gazas aperit nobis, vberioresque gratias demeretur, eo sacerdote qui vergit ad occasum, id est, cui gratia occidit obnubilata noxis. Etsi enim sacrificio sua vis non omnino dispereat, ob sacerdotem peccatis obnoxium; deperditur tamen omnis ille decor, quem adiicit vita innoxia sacerdotum, quibus occidente gratia, languent eorum quoque sacra.

Ptolemæus l. 1. de iudiciis c. 12. 13.

Nihil æquè Medica disciplina suis candidatis inculcat, ac vt se opportunos præstent facturi sacra Saluti; Salutem enim Deam esse crediderunt Achæi ex Pausania: licet enim duo Medici idem pharmacum decernant duobus ægris; vnus benè habebit, altero tamen miserè cruciato; quia dispari capacitate peritus actiua passiuis scitè admouit; alius verò imperitus, rem bonam malè & perditè ministrauit. Eamobrem in ipso limine scientiæ suæ salutaris, monet Hippocrates Medicos, vt nihil nisi præuia inspectione sedula & sagaci moliantur aut decernant. Audi oraculum. Κενεαγγείη ἢν μὲν οἵη δεῖ γίγνεσθαι, γίγνηται, ξυμφέρει τε καὶ εὐφόρως φέρουσιν, ἢν δὲ μὴ, τοὐναντίον· ἐπιβλέπειν οὖν δεῖ καὶ χώρην, καὶ ὥρην, καὶ ἡλικίην, καὶ νούσους ἐν ᾗσι δεῖ ἢ οὔ. *Vasorum euacuatio si quidem talis fit, qualem fieri oportet, confert, eamque ægri benè ferunt; si verò secus malè fit, ita & eam ægrè ferunt: considerare igitur oportet, & regionem, & horam, & ætatem, & morbos in quibus conueniat illa purgatio & in quibus non.* Missa sanè optima est purgatio; quippe quæ est propitiatoria: non tamen promiscuè dispensanda illa cathartica Medicina à quibusque ministris probis & improbis; vt non tantùm obtusior sit virtus eius, sed ne etiam iniquo sacerdoti pessimè consulatur, vt videre est in subiecto exemplo, cui se vadem præbet Antistes Turonensis, & equidem Sanctus, scilicet Gregorius.

Salus credita Dea olim.

Ex re Medica.

Hippocrates lib. 1. Aph. 2.

Pausanias in Achaicis.

Lingonensi Ecclesiæ olim præfuit vir nebulo, nomine Pappolus, omni vitiorum colluuie famosus, atque adeò altaribus inuitus. Ille prædecessoris sui Episcopi, Sancti Tetrici pietate nihilo cautior, vitam agebat Epicuri magis, quàm Præsulis. Eo perseuerante sacris adstare altaribus animo impuro, non tulit diu hominem sacrilegum Sanctus Tetricus etsi ereptus terris, & relatus inter Sanctos. Is dormienti Pappolo apparuit, vultu ad seueritatem & minas composito. Quid tu (inquit) hic Pappole, vt quid sedem meam polluis? vt quid Ecclesiam peruadis? vt quid oues mihi creditas dispergis? Cede loco & abscede longius. Hæc dicens virga hominem ictu valido ferit, qui pectore eliso euigilans cruciatu magno tertia die impiam animam exhalauit: & quia iniquo pectore receperat hostiam, illa etiam parte ictus, vindicem Deum sensit, quem diu ante in sacrificio contempserat. Eumdem sortitus est exitum Vdo Magdeburgensis Episcopus, qui diu sacrilegus Ecclesiam sancti Mauritij polluerat, faciendo sacra animo Venereo: sed

Ex Historia.

S. Gregorius Turonensis Episcopus l. 5. Histor. Francor. c. 5.

Pappoli Episcopi mors horrenda.

Ioan. Nauclerus in Chronog. sub ann. 940.

sancto

Baptista Fulgosius, l. 9. c. 2.

Vdonis Episcopi mors iniqua.

Villelmus Malmesburgensis de gestis Angl. 2.

sancto Mauritio actore, & eum à Deo deposcente puniendum, noctu tractus ad altare, ibi securi percussus, sanguine suo luit pœnas debitas sanguini Christi, quem impiè sibi impius effuderat. Manè corpus inanimum, & truncum inuentum est; cuius exitum Canonicus nomine Fredericus enarrauit clero: quippe qui illi tragœdiæ adstiterat agens vigilias nocte illa in choro, qui fuit theatrum scenæ illius horrendæ. Ferrea erate Canonici pauimentum operuere, sanguine sui Episcopi purpureum, quem aliis Episcopis dum inaugurantur, ostendunt, vt illo sanguine noxio discant, quomodo se debeant gerere in innoxium sanguinem Christi, quem libant in altari. Si Deus in omnes adeò seuerè sacerdotes animaduerteret, quam multa altaria impiorum sacerdotum sanguine desudarent. Sed vtinam ministri omnes altaris, malè sibi conscij, omnino essent consortes Diaconi illius, qui cùm impudicè versatus esset, non nescio Imperatore suo Henrico, & ab eo iuberetur in Missa decantare Euangelium, renuit accedere ad altare, animo minimè innoxio. Vrget Imperator tentaturus, an perstaret Diaconus in ea reuerentia altari exhibenda: mandat vt exulet si non morem gerat, & suo desit officio recitandi Euangelium. Ille pœnitens facti, nolens reus accedere ad altare, maluit subire sententiam exilij, quàm præteritæ noxæ nouum superinducere crimen. Itaque secessit ab Ecclesia, & suas conuasans sarcinulas, accinxit se ad iter ineundum, extra ditionem imperij, arbitratus satius esse cadere gratia Imperatoris, quàm Deo displicere, adstãdo sacris sine præambula confessione, quæ dilueret crimen, quo se Veneri obstinxerat. Diaconi sui animum pœnitentem demiratus Imperator, eum reuocauit & blandè amplexatus eum, ait: Animæquior esto, Diacone, tuam ego volui tentare constantiam, an reuera tæderet te peccati, quod me non inscio perpetrasti. Ideóque quia terreni Imperatoris non curasti minas, vt morem gereres Deo qui vetat quempiam pollutum sacræ adstare mensæ; in meam te recipio gratiam, & subrogo te primo Episcopo morituro, censeóque dignum qui geras Episcopatum, quandoquidem sustinere nequis noxæ lethalis pondus, quo plerique non grauantur. Vtinam inquam omnes, qui hunc secuti sunt errantem, sequerentur etiam facti pœnitentem. Dices, præfata exempla probare quidem impios sacerdotes, suo dispendio celebrare; sed non inferre ex noxia sacerdotum vita, labem inspergi sacris, aut ea aliquâ sui parte remorari? Benè mones, & sic cogis ad alia proferenda, quibus faciam palam, sacrificia minus esse accepta Deo, ex sacerdotis impij contagio: & vt luculentior Historiæ subiiciendæ fides adstruatur, audi eam ex sancto Damiano Cardinale depromptam. Sic ille. Princeps Beneuenti presbyterum Sanctæ conuersationis virum, & in diuinis officiis, ac præcipuè in solennitate Missarum indesinenter assiduum excolebat, qui cùm quotidie sacris mysteriis reuerenter insisteret, Angelus Domini ex consuetudine veniebat, & vidente Principe, Sacramentum Dominici corporis ex offerentis manibus assumebat. Sed ô criminalis vitæ huius lubrica, & incerta conditio! nam qui Angelicis fruebatur obsequiis, in fœdæ luxuriæ voraginem repentè prolapsus est. Quid plura? peragendi mysterij sacri tempus aduenit, presbyter grauiter intus

S. Petrus Damianus epist. ad Hildebrandum qui fuit postea Papa.

Punitio sacerdotis indignè celebrantis.

conscientiâ remorante torquetur, se accingit, induit, accedit, trepidat, palpitat; nihilo tamen cautior effectus, offerre præsumit. Angelus aduolat, & inspectante Principe, spongiam infectam aqua, super caput illius expressit, omnesque sordes atque squalores, quos è corpore illius antea contraxerat, membris eius omnibus iterum superfudit. Hoc viso Princeps obstupuit, presbyterumque semotis arbitris interrogat, si criminis alicuius contagium incurrisset. Negat ille; sed vrgente principe tandem confessus est, se nocte superiore Venerea colluuie deturpatum. Iam quæro, an Deus gratam habuit oblationem, quam nec Angelus sustinere potuit, presbyteri spurcitiam refundens in sacrilegi caput, ne qua sacerdotis impij aspergine hostia fœdaretur. Accipe aliud exemplum, adhuc antiquius ex Prato spiritali, vbi Rumiliæ Episcopus dicitur assuetus videre Spiritum Sanctum sacris illabentem altaribus, dum Sacra perageret: eo igitur faciente Sacrum coram Agapito Papa, sterit Episcopus homo Sanctus, eò quòd Spiritum Sanctum non videret descendentem in hostiam, sicuti erat solitum aliis Sacris. Rogat Agapitus moræ causam; ille ait, Diaconum, qui illic aderat, suis obstare Sacris, vtpore multis peccatis iisque grauibus irretitum, ac proinde iuberet eum amoueri, eiicique foras, vt ineptum Sacris. Eo eiecto, adfuit illico Spiritus Sanctus, visibilique influxu Missam insigniuit. Vnde sic arguo: Si præsentia impij hominis obfuit Sacro, quid labis intulisset ipsa presbyteri offerentis iniquitas. Simile quidpiam accidisse olim Sancto Ioanni Chrysostomo ait Metaphrastes. Cùm enim celebraret ille, sensit sacrificio inferri dispendium, à Diacono impudicè oculos suos in fœminam iaculante, & eo amoto, expertus est oportere omnia esse innoxia, vt sacrificia sint illibata. Vide ergo quam benè Iustinianus Imperator ait, sacerdotes multa indulgentia recoli, tum ob personas, tum Dei ergô: nam vt sacrificium sit sartum tectumque, & vndequaque excellat, duo concurrunt, Dei influxus, & vita innoxia sacerdotis.

Ioan. Moschus in prato spirit. c. 150.

Metaphrastes in vita. S. Ioan. Chrysost.

Lege, non distinguemus 17. § sacrdotio de Arbitris.

Vnde Missa de Sanctis. *Kemnitius pag. 810.*

Duo adhuc supersunt enodanda. Vnum quare dicantur Missæ aliquæ de Sanctis. Alia est enim Missa de Beata Virgine. Alia de Angelis, aliisque Sanctis, quod citra piaculũ fieri nequit, inquiunt hæretici. Aliud explicandum est, quare pro mortuis etiã sacra fiant. Vtrique dubio faciam satis.

Primo quæsito ansam dederunt hæretici dicentes, nos sacrificare Sanctis, dum Missas dicimus de Sanctis, quorum dum meminimus in Sacris, facimus irritum mandatum Christi, qui ait. *Hoc facite in meam commemorationem.* Falsò perduelles illi, idololatriæ Ecclesiã insinulant; non enim offerimus Sanctis sacrificium Missæ, sed vni tantùm Deo; sicut nec Sanctis altaria dedicamus, vt benè admonet Augustinus. *Quis audiuit aliquando fidelium sacerdotem ad altare dicere in precibus: Offero tibi sacrificium, Petre, vel Paule, vel Cypriane, cùm apud memoriam eorum offeratur.* Et alibi. *Nulli martyrum, quãuis in memorias Martyrũ, constituimus altaria; quis enim Antistitum in locis Sãctorum corporum, assistens altari aliquando dixit: Offerimus tibi Petre, aut Paule; sed quod offertur, Deo offertur, qui Martyres coronauit apud memorias eorũ quos coronauit.* Rursus non officit memoriæ Passionis Christi, illa Martyrum seu Sanctorum aliorum commemoratio, quæ fit in Missa,

Luc. 22.

S. August. lib. 8. de Ciuit. Dei, c. 27.

Idem lib. 2. contra Faustum cap. 21.

Missa, vbi non offertur sacrificium pro Sanctis in augmentum gratiæ eorum seu gloriæ essentialis, quasi oremus pro eis; sed commemoratio tantùm eorum fit, vt & ipsi meminerint nostri ante Deum, vt insinuat Augustinus. Cùm autem oramus, vt hæc oblatio prosit Sanctis ad gloriam; hoc intendimus, vt eorum gloria omnibus hominibus innotescat, & ad hunc finem dicimus Missam de hoc, & tali Sancto. Hoc igitur esto ratum, nos in Canone Missæ, non orare Sanctos, etsi eorum illic fiat ampla memoria; sed potius orare Deum, vt eorum intercessione præsto sit infirmitati nostræ, vt ait Augustinus. *Ad ipsam mensam, non sic eos commemoramus, quemadmodum alios qui in pace requiescunt, vt etiam pro eis oremus; sed magis, vt orent ipsi pro nobis.* Ratio est, quia in Missa possumus à Deo petere media omnia ad salutem nostram: at oratio Sanctorum medium est prævalidum, vt videre est in historia Machabæorum, vbi Ieremias & Onias Pontifex mortui, dicuntur orasse pro populo: & in Apocalypsi, viginti quatuor seniores describuntur offerre incensum, quod Ioannes explicat esse orationes Sanctorum. Sanctus Augustinus ex hac memoria Sanctorum in Missa, ait fideles excitari ad eorum imitationem. Sic ille. *Vt de ea celebritate, & Deo vero de illorum victoriis gratias agamus, & nos ad imitationem talium coronarum atque palmarum, eodem inuocato in auxilium, ex eorum memoria renocatione adhortemur.* Adde nos maximè honorare Sanctos, quando Deo gratias agimus de gratiis illis collatis, quibus ad gloriam euecti sunt, & nos inde eorum piè suffragia demereri. Sed accipe rationem potissimam, quare fiat mentio Sanctorum in Canone Missæ.

Idem tract. 84 in Ioan. & serm. 17. de verbis Ap.

Ibidem. ibid.

2. Machab. cap. vltimo. Apocal. 5. S. August. lib. 8. de Ciuitate Dei, cap. 27.

Sacrificium corporis Christi offertur nomine totius corporis mystici, quod est Ecclesia; sed ad corpus mysticum Christi pertinent omnes fideles, siue sint beati, siue hic adhuc sint in agone, vel denium in purgatorio diluant alicuius piaculi reliquias; ideò in Missa omnium fit mentio beatorum, viuentium, & eorum quos flamma detinet in purgatorij clibano decoquendos. Sic dum omnium in Missa meminimus; confitemur communionem Sanctorum; sunt enim illi sicut & nos membra Ecclesiæ, cuius caput est Christus: & hoc ait Augustinus, dum scribit, sacrificium altaris significare sacrificium generale, quo vniuersum corpus Christi mysticum, id est tota redempta ciuitas offertur Deo per Christum sacerdotem magnum. Et quia ad compaginem illius corporis mystici, pertinent etiam Sancti; ita etiam suo ordine nominantur: Cùm enim cœli, terra, purgatorium, vnam tantùm faciant Ecclesiam; vno eodémque etiam sacrificio, ab eis Deus honoratur: vnde & nominantur viuentes, scilicet Pontifices, Reges, & circumstantes, deinde Sancti, & post eleuationem fideles, qui pœnis aliquibus irretiti, nostra suffragia præstolantur.

Omnes autem fideles esse participes huius corporis sacri, vt sint & ipsi mysticum corpus, liquidò habetur in iure Canonico, cuius ecce Canon. *Quia passus est Dominus pro nobis, commendauit nobis in isto Sacramento corpus, & sanguinem suum, quod etiam fecit & nos ipsos: nam & nos ipsius corpus facti sumus, & per misericordiam eius quod accipimus ipsi nos sumus.*

EX IVRE CANONICO.

Can. Quia passus de consecratione dist. 2.

Eadem explicata ratio militat pro defunctis, quidquid strepant hæretici, miras excitantes tragœdias, ob Missas pro defunctis. Nam sacrificium veri corporis Christi, pertinet ad totum corpus Mysticum eius, à quo soli damnati excipiuntur, pro quibus nefas est offerre sacra Deo, iuxta illud Augustini. *Quis offerat sacrificium corporis Christi, nisi pro iis qui sunt membra Christi?* Dico solos damnatos excipi propriè à corpore Christi; quia, infideles etsi non sint actu membra Christi, tamen sunt potentia: quippe possunt fieri fideles, quod non est de damnatis; ideò indirectè prodest Missa infidelibus, & hæreticis, pro quibus Ecclesia indirectè orat, dum petit à Deo, hæreses extirpari, pacificari & augeri Ecclesiam, quod fieri nequit sine conuersione hæreticorum, quæ sic implicitè à Deo petitur. Etsi vetitum sit explicitè offerre Sacrum pro hæreticis; quia tantùm est sacrificium fidelium, pro quibus duntaxat publicè Ecclesia sacrificat. Rursus sacrificium crucis, pro omnibus fuit oblatum sine discrimine gentilium; imò & ipsi speciatim nominati sunt, cùm ait Christus. *Pater, dimitte illis, quia nesciunt quid faciunt.* Illic autem erant milites Romani infideles, maximè iniurij Christo toto tractu passionis; vt qui eum flagris exceperunt, plectentes postea coronam spineam, multiplici acumine, punctionéque molestam capiti Christi. Denique vbi sacra recenset historia, ludibria passionis, continuo subiicit. *Milites quidem hæc fecerunt.* Priscis Ecclesiæ temporibus, offerebatur Missa pro Regibus Ethnicis & persecutoribus Ecclesiæ, vt ait Tertullianus. *Sacrificamus pro salute Imperatoris, sed Deo nostro, & ipsius.* In lege veteri Hebræi fecere sacra pro Rege Dario, & filiis eius infidelibus; sicut & pro salute Heliodori gentilis, etiam in flagranti delicto eius in templum, quod voluerat ipse spoliare. Vnde infero, si lex non obstaret; posse publicè, & explicitè offerri sacrificium Missæ pro hæreticis, & schismaticis, & infidelibus; quia omnes sunt in potentia membra corporis mystici Domini Iesu Christi. Quòd si secus Ecclesia faxit, & illud vetuerit; illud est vt incutiat horrorem fidelibus suis, & ab aliorum errore deterreat, in quos vident Ecclesiam, piam alioquin Matrem, seuerè adeò desæuire. Itaque non iure diuino prohibetur oblatio sacra pro hæreticis; sed cauetur id duntaxat iure Canonico: ipsaque Ecclesia, inolitæ pietatis nequaquam immemor, Missali inseruit Missam ad tollendum schisma, quod equidem tolli nequit cum amplificatione Ecclesiæ, sine conuersione schismaticorum, quos antea Ecclesia anathemate perculit: & sic Ecclesia saltem indirectè orat pro schismaticis, directè orando pro vnitate Ecclesiæ: alioquin dicere oporteret, Ecclesiam, cùm petit tolli omnes schismaticos, petere eorum interitum; sed hoc est impium & alienum ab Ecclesia quæ nescit sanguinem.

De Missis pro defunctis.

S. Aug. lib. 1. de origine anim. cap. 9.

Missa pro defunctis.

Cap. A nobis de sententia excommunicat.

Tertull. ad Scapulam c. 2. 1. Esdr. 6. 2. Machab. 3.

Missa possit necne offerri pro hæreticis.

Hæc prælibata adstruunt Missas pro defunctis: nam si Ecclesia potest offerre Sacrum pro hæreticis & infidelibus (sublata prohibitiona canonica) quia possunt esse membra Christi; à potiori potest offerre pro fidelibus, in Purgatorio degentibus: & quia ab actu ad potentiam valet argumentum, seu consequentia; vide Ecclesiam hoc fecisse etiam ante Christū natum.

Nomine

Nomine Ecclesiæ intelligo fideles sincera Dei religione adunatos. Iudas Machabæus iussit offerri sacra pro peccatis mortuorum, quod factum approbans scriptura ait. *Sancta & salubris cogitatio est, pro defunctis exorare, vt à peccatis soluantur.* Quod si insurgant hæretici, inficiantes illum librum non esse Canonicum: dicam primò, non eorum esse assignare Canonem librorum Sanctorum, quos Ecclesia iam recepit. Secundò, quando hoc daretur eis; tamen liber Machabæorum eamdem sibi vendicaret fidem, quam Iosephus historicus, aut Titus Liuius, ex eaque historia inferre possemus, sacra pro mortuis facta esse apud Iudæos: non inde tamen possemus colligere licitum illud fuisse sacrum pro mortuis, quia historicus non scripsisset dictante Spiritu Sancto. Igitur cùm de facto constet ex fide historica, quam ipsimet hæretici non denegant gentilibus historicis, vt Thucydidi & Plutarcho; videamus an sit error in iure, si errasse Hebræi in eo ritu faciendi sacra pro mortuis. Christus inuehi solitus in iniquas traditiones Iudæorum, hanc tacitam minimè prætermisisset, ne Ecclesia ebiberet hoc lethale virus; de hac autem censura Christi, ne gry quidem, vt communi fertur adagio: imò secus factitarunt ipsi Apostoli Ecclesiæ Antistites, vt legere est in veteri liturgia Iacobi, & Clementis, & ab Apostolis praxis illa sacrificandi pro defunctis, in omnes orbis plagas est piè deriuata & iure Canonico non probata tantùm, sed & explicitè commendata.

2 Mach. 15.

Licitè & piè fieri sacra pro defunctis.

Ex Liturgiis S. Iacobi & S. Clementis.

EX IVRE CANONICO.

Canone Visũ de consecratio. distinct. 2.

Gallia Christiana, ex ipsis Ecclesiæ incunabulis, & nesciens monstra hæreseos, præbuit Gratiano Canonem istum ex Concilio Cabilonensi. *Visum præterea nobis est, vt in omnibus Missarum solennibus pro defunctorum spiritibus, loco competenti Dominus deprecetur: sicut enim nulla dies excipitur, qua non pro viuentibus, & pro quibuslibet necessitatibus Dominus deprecetur; ita nulla dies excipi debet, quin pro animabus fidelium preces Domino in Missarum solennibus fundantur. Antiquitus igitur hunc morem sancta tenet Ecclesia, vt & in Missarum solennibus, & in aliis precibus, Domino spiritus quiescentium commendet; dicente B. Augustino: non sunt prætermittendæ supplicationes, pro spiritibus defunctorum, quas faciendas pro omnibus in Christiana & Catholica societate laudamus; defunctorum etiam, tacitis nominibus eorum, quos sub generali commemoratione suscepit Ecclesia: vt quibus ad ista desunt parentes, aut filij, aut quicumque cognati, vel amici; ab vna eis exhibeantur pia matre communi.*

Tertullianus, qui floruit anno Christi ducentesimo, meminit orationum pro mortuis; & Concilia celebrata illis sæculis, quibus Caluinus ait Ecclesiam fuisse illibatam, mentionem fecere sacrificij pro defunctis, vt videre est in Concilio tertio Carthaginensi celebrato anno 417. & Clemens antiquior eo Concilio trecentis annis, tempore suppar Apostolis, hunc ritum commendat. Hispania secuta Canones Ecclesiæ, idem etiam sanxit in Concilio Bracarensi primo; sicut & Germania in Concilio Vormatiensi.

Tertullian. lib. de Corona milit. Concilium 3. Carthagin. cap. 29. Clemens. l. 8. constitution. cap. 19. Conc. Bracarens. c. 34. Conc. Vormatiense c. 19.

EX SS. PATRIBVS:

S. Cyrill. Hierosol. Catechesi 5. mystagogica.

Græcorum Patrum nemo est, qui fuerit ab Ecclesia Romana dissitus in hoc ritu, Sacra offerendi pro mortuis: nomine enim omnium Græcorum ait Sanctus Cyrillus Hierosolymitanus. *Maximum esse credimus animarum iuuamen, pro quibus offertur obsecratio Sancti illius, & tremendi quod in altari positum est sacrificij.* Non est quod recenseam Latinorum Patrum sententias, quandoquidem Concilia Latinæ Ecclesiæ; sacrificia pro defunctis satis superque decernunt: non tamen præterire queo illud Ambrosij, sic Faustinum de sororis eius obitu consolantem. *Itaque non tam deplorandam, quàm prosequendam orationibus reor, nec mæstificandam lachrymis tuis, sed oblationibus animam eius Domino esse commendandam.* Hanc praxim non in Conciliis primò esse decretam ait Chrysostomus, sed ab ipsis Apostolis esse traditam. Sic ille. *Non temerè hæc ab Apostolis sancita fuerunt, vt in tremendis mysteriis, defunctorum agatur commemoratio, sciunt enim illis inde multum contingere lucrum, multam vtilitatem.* Demum Augustinus ait, corpus Christi in Sancta oblatione offerri pro tota Ecclesia, vt comprehendit beatos, & homines hîc degentes, & alios expiantes vitæ noxiæ reliquias in illo igne, quem vocat emendatorium, scribens in Psalmum 37. sic autem singulis Missa prodest ex Augustino. *Pro non valde malis propitiatio est.* Nam defuncti valde mali, ac proinde damnati extorres sunt ab his Sacris. Pro Sanctis honorandis, id est, vt gratias agamus Deo de collato eis profluuio gratiarum; offerimus Sacra; nec Sanctos in Missa nominamus, vt oremus pro eis, sed vt ipsi orent pro nobis. Ita Augustinus, qui sic Missæ dispescit fructus, vt ad Sanctos hinc deriuetur honos summus, quod nomina eorum recenseantur in mysterio quod fit pro salute animarum; quasi & ipsi sint cooperatores Dei ad homines sospitandos. Secundò inde ait Augustinus, ad viuentes homines gratiarum copiosos effluere latices, defunctis verò fidelibus flammarum exquisita discussione feruentibus, ait ille Sanctus suaue refrigerium illo sacrificio procurari.

S. Ambros. lib. 1 ep. 8. S. Chrysost. homil. 69. ad popul. Antiochen. S Aug. in Enchiridio, cap. 110. Idem ser. 17. de verbis Apostoli & tract. 84. in Ioan.

Si historiis rem vis enucleatiùs aperiri, huc reuoca quod supra recensui, de Matre S. Augustini, in cuius funere ille ad altare meminit eius; nec excidat celebre funus Constantini Imperatoris cui adfuit Eusebius asserens pro defuncto sacra Mysteria fuisse celebrata: his adiice S. Augustini exequias, quibus adfuit Possidius, qui meminit sacrificij oblati pro hoc Antistite recens emortuo.

EX HISTORIA:

Eusebius Cæsariensis lib. 4. de vita Const. S Aug lib. 9. Conf. c. 12. Possidius in vita S. Aug.

Vt colophonem imponamus isti materiæ, valorem Missæ expendamus. Videtur esse meriti infiniti, quia qualis est res oblata, talis debet & esse oblatio, verbi gratiâ, oblatio gemmæ pretiosæ, ditior est oblatione rei vilioris; sed Missa est oblatio Christi & meritorum eius. Respondeo, duplicem esse oblationem in Missa; alia est quæ fit ab ipso Christo, qui est principalis sacerdos, & hæc sapit naturam offerentis, qui est valoris infiniti, non quod Christus aliquid iam de nouo mereatur, quia non est viator, sed potest impetrare vt aduocatus hominum fidelium, sicut & beati qui vt comprehensores, nec sibi queunt neque nobis mereri, possunt tamen impetrare agendo pro nobis patronos eorum, qui se eorum sobiiciunt piæ clientelæ: Christum autem aduocati nostri obire vices in cœlis, disce à Ioanne conscio secretorum eius, quæ peruia habuit recumbens in sinu amantissimi Domini sui. Sic ille. *Si quis peccauerit, aduocatum habemus apud Patrem Iesum Christum iustum, & ipse propitiatio pro peccatis nostris; non pro nostris autem*

1. Ioan. 2.

tantùm, sed etiam pro totius mundi. Sed quia Missa non est eo solo sacrificium, quòd Christus sese offerat Deo Patri, sed etiam requiritur oblatio, consecratio, & consumptio, quæ sunt partes Missæ essentiales præstandæ à sacerdote, tunc hæc omnia finita sunt, vtpote à supposito finito edita: aliud enim est res oblata, & aliud actio elicita ab homine, quâ rem infinitam offert pro modulo suo, qui nequit suos transcendere fines, ideóque modus ille finitus est.

Sit ergo prima conclusio hæc. Si Missæ valor attenditur penes oblationem sacerdotis vt est actio elicita ab homine, pretium eius variat pro merito cuiusque sacerdotis; ratio est, quia id quod est ex opere operantis, tantùm valet, quantùm habet & meriti suppositum, à quo fluit talis operatio. Liquet etiam rei huiusce veritas, ex historia sacra, vbi oblationes Cain & Abel dispari merito recensentur; quia & virtute dissiti erant ambo, qui sacra peragebant, ac proinde vterque non litauit: & Dominus noluit offerri sibi sacrificium ab Elipha Themanite, & sociis eius; sed à Iob homine quem patienter habita tribulatio decoxerat.

Missæ valor quantus sit.

Iob. vltimo.

Secunda hæc esto conclusio. Valor Missæ est infinitus, vt attenditur hoc sacrificium, à Christo oblatum vt à primo sacerdote, & vt res oblata ipsemet est Christus. Hæc conclusio est contra Bellarminum & multos alios Theologos, quibus assentitur, affirmantem id tenere, à quibus ego dissentio; quia sacrificium Missæ idem est ac sacrificium crucis, in quo ipsa hostia & offerens, nihil nisi infinitum clamant: nec est quod Bellarminus & alij Theologi dicant, sacrificium crucis fuisse valoris infiniti; quia Christus se per semetipsum obtulit, at in Missa se offert ministerio sacerdotis & hinc valorem Missæ diminui: nam sic aliud omnino esset sacrificium Missæ ab eo quod fuit in cruce celebratum; imò nec vlla esset proportio vnius ad alterum, iuxta axioma sonans, finiti ad infinitum nullam esse proportionem. Rursus nulla est illa distinctio Christi se offerentis mediatè, & immediatè; quicquid enim secus allegare queant aduersarij, ipse etiam Christus sesemet offert Deo Patri in sacrificio, & merita sua quæ sunt infinitæ Gazæ: atque adeò non fero illam sententiam, qua valor sacrificij Missæ decurtatur; quod admittit neque citra aliquod Missæ dispendium.

Bellarmin c. 4. lib. 2. de Missa.

Quod autem sacrificio crucis siue Missæ nihil detrahatur ob ministrum, id est, ob sacerdotem, probo ex Iure Canonico, & ex Augustino à quo desumitur ille Canon. *Et dixit Dominus ad Moysen, & ad Eleazarum filium Aaron sacerdotem, Tollite thuribula ærea è medio exustorum, & ignem alienum huc seminate ibi, quia sanctificauerunt thuribula peccatorum hominum in animabus suis, & fac ea laminas ductiles circumpositionem altari, quoniam oblata sunt ante Dominum, & sanctificata sunt, & facta sunt in signum filiis Israel. Non ergo in eis reprobari voluit quòd à talibus oblata, sed hoc potius attendi antequam oblata sint, id est, quia ante Dominum, vt plus in eis valeret nomen Domini antequam oblata sunt quàm pessimum meritum eorum à quibus oblata sunt.* Si ergo hæc thuribula sanctificata, quia oblata sunt, nihil ob nequitiam sacerdotum de sua sanctitate deperdiderunt; quare idem sacrificium crucis à Christo oblatum, aliquid dispendij in valore patietur, ratione sacerdotis? cum ex Canone plus in rebus oblatis valeat nomen Domini antequam oblatæ sunt res illæ, quàm pessimum meritum eorum à quibus oblatæ sunt. Adde, potissimam Missæ partem quæ est consecratio, fieri verbis Domini Iesu. Rursus alio Canone probo, nihil variare sacrificium, etsi ministri variant. Sic habet textus. *Intra Catholicam Ecclesiam in mysterio corporis Christi, nihil à bono maius, nihil à malo minus perficitur sacerdote: quia non in merito consecrantis, sed in verbo efficitur creatoris, & in virtute Spiritus Sancti. Si enim in merito esset sacerdotis, nequaquam ad Christum pertineret: nunc autem sicut ipse est qui baptizat; ita ipse est qui per Spiritum Sanctum hanc suam efficit carnem, & transfit vinum in sanguinem.* Nec reuerà Christus esset sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech, si non ageret sacerdotem in sacrificio Missæ.

Ex Iure Canonico.

Canon. Et dixit Dominus de consecrat. dist. 2. S. August. l. quæst. Numeror. q. 50.

Can. verum sub figura de consecrat. distinct.

Vltima conclusio, Etsi valor Missæ sit infinitus; tamen finitè hominibus pretium suum impertit. Primò quia ex Philosophia, Omne receptum recipitur ad modum recipientis. Cùm ergo homines habeant esse diminutum, in dispositione ad gratiam; ita & sigillatim valor Missæ distribuitur. Secundò praxis Ecclesiæ hoc suadet: nam si se valor omnis Missæ explicaret, quoties Missa fit ad aliquid à Deo impetrandum; frustra reiterarentur plures Missæ eadem intentione: sed ex vsu insolito Ecclesiæ, pluries Missa fit, collimante semper sacerdote ad eumdem scopum: ergo non incassum est illa repetitio Missæ; quippe arguit, Deum aliquid toties elargiri, quoties sacra fiunt. Quare autem non ille valor infinitus se effundat quoties Missa fit, prima ratio petitur ex mera Dei voluntate, qui etsi possit virtute vnius sacrificij omnia concedere optata, & condonare deliquia quoad culpam, & quoad pœnam; decreuit tamen vt pro singulis oblationibus applicaretur certa mensura passionis Christi, siue ad remissionem peccatorum, siue ad alia beneficia demerenda: nam & hìc sicut & alibi, omnia fecit in numero, pondere, & mensura. Alia ratio est, vt hoc modo frequentaretur sacrosanctum mysterium, quo solo stat Religio Christiana: id enim requirebat ordo diuinæ prouidentiæ, cuius vias inuestigabiles non est nostrum altius perscrutari; quis enim intelligit, cur in cœlo Christus assiduè interpellet pro nobis, cùm vnica possit interpellatione omnia nobis impetrare? Quare etiam pretium infinitum, quod in cruce acquisiuit, quo toti mundo subuenire potuisset, non nisi quibusdam, & in certa mensura quasi ad trutinam voluerit Christus applicari? Mysterium est abditum & nobis ineffabile, quod à nobis exigit eumdem cultum, quo dignatus est cætera alia mysteria Apostolus, in stuporem actus dum exclamat. *O altitudo diuitiarum sapientiæ, & scientiæ Dei, quàm incomprehensibilia sunt iudicia eius, & inuestigabiles viæ eius!* Melius igitur erit consultum nobis, si agamus quomodo possimus in partem illius sacrificij copiosè deuenire: erit autem fructus nobis vberior Missæ; Primò si eos nobis sacerdotes eligamus, quorum vita queat citra sacrificium, etiam nobis Deum facere propitium. Secundò si eos nos præstemus ante sacrificium, quales exigit Deus animas donis suis cœlesti

Ex Philosophia.

Rom. 11.

cœlestibus illustrandas. In hac planè dispositione valoris Missæ excipiendi, totus vertitur cardo; non quòd Missa citra hanc præuiam cautelam sæpe suos non exerat fructus, insciis, imò etiam dicam inuitis illis, pro quibus offertur, vt patuit in Augustino, pro quo etiam Christianis initio, pia Mater sacerdotibus aduoluta, vt eum à Deo deposcerent, sensit tandem illapsum gratiæ præpotentis. Sed hinc infero, vberiores ex Missa nasci fructus, si se homo accingit ad eos pietate præuia decerpendos. Quod & videre est, etiam in prisca lege Hebræorum, quando Deus in dedicatione templi Salomonis, profusius extitit in populum, cui & se præbuit adorandum in nebula: quia penè tota gens Iudæorum multiplici cultu præambulo, se ad hæc sacra prius accinxerat. Si autem sciscitaris ritum, quo Missæ prouentum possis tibi comparare; hunc disce ab Elia, & expende singula quæque gesta ab hoc sanctissimo Vate, vt sacrificium eius igne desuper illapso conflagraret. Ecce textum codicis sacri, vbi hæc sacra & mystica præambula recensentur. *Ædificauit de lapidibus altare in nomine Domini, fecitque aquæductum, quasi per duas aratiunculas, in circuitu altaris, & composuit ligna, diuisitque per membra bouem, & posuit super ligna, & ait: Implete quatuor hydrias aqua, & fundite super holocaustum, & super ligna, rursumque dixit, etiam secundò hoc facite, qui cum fecissent secundò, ait etiam tertiò hoc facite, feceruntque tertiò, & currebant aquæ circum altare, & fossa aquæductus repleta est: cùmque iam tempus esset, vt offerretur holocaustum, accedens Elias Propheta, ait. Domine Deus Abraham, & Isaac, & Israel, ostende hodie quia tu es Deus Israel, & ego seruus tuus, & iuxta præceptum tuum feci omnia verba hæc. Exaudi me Domine, exaudi me, vt discat populus iste, quia tu es Dominus Deus, & tu conuertisti cor eorum iterum; cecidit autem ignis Domini, & vorauit holocaustum, & ligna, & lapides, puluerem quoque, & aquam, quæ erat in aquæductu lambens.* Hactenus sacra historia; genuinam nobis ideam obiiciens dispositionis præuiæ ad sacra peragenda, vel saltem audienda. Et ne in animum inducas tuum, abesse mysterium ab illa exquisita enumeratione rerum, quas egit Vates, vt ignem cœlitus eliceret, ad hoc vt eo igne sacrificium eius igniretur: nescit enim textus sacer verba inania texere, aut quidpiam citra mysterium enarrare. Itaque res præfatas ab Elia factitatas ante sua sacra, in typum Missæ faciendæ, vel audiendæ, sedulò perpendamus.

3. Reg. 8.

3. Reg. 18. De dispositione requisita ad benè Missam audiendam.

Missa quo ritu audienda.

Enucleanti mihi alto scrutinio recensitam Eliæ historiam, occurrere mihi sex veluti puncta, ea vtique ad praxim nobis ad normam & amussim Eliæ reuocanda. Primò Elias ædificauit de lapidibus altare in nomine Domini; ita & aptandum nobis est cor, vt altare sacrum Domino, & anima ritè disponenda ad ignem desuper illabentem. Altare dicitur quasi altum; vt ergo cor altaris naturam induat, debet exaltari, id est, si fuerit antea terrenis occupatum, debet rerum infimarum puluerem excutere, vt totum eo Missæ tractu, Dei obsequio mancipetur. Eamobrem ante Canonis exordium, sacerdos initio præfationis exclamat: Sursum corda, vt hac parænesi adstantes redeuntes ad se, si antea deuiassent, verè respondere queant: Habemus ad Dominum, id est; perge, ô sacerdos, altare Domino Deo ereximus, & hoc insinuatur nobis ex Canone qui est Cypriani. *Quando autem stamus ad orationem, fratres dilectissimi, vigilare, & incumbere ad preces toto corde debemus, cogitatio omnis carnalis, & sæcularis abscedat, nec quidquam tunc animus quam id solum cogitet, quod precatur, ideò, & sacerdos ante orationem præfatione præmissa parat fratrum mentes, dicendo Sursum corda, vt dum respondet plebs, Habemus ad Dominum, admoneatur, nihil se aliud quam Dominum cogitare debere, claudatur contra aduersarium pectus, & soli Deo pateat, nec ad se hostem Dei tempore orationis adire patiatur.*

Ex Ivre Canonico: *Can. quando autem de consecrat. dist. 2. S. Cyprian. serm. 6. de orat. Dominica.*

Secundò Elias fecit aquæductum, quasi per duas aratiunculas, in circuitu altaris. Quid putas innui nobis hisce fossis altare cingentibus? Nihil omninò planè aliud ab humilitate, quam Christus volt suis præire sacris, & in cuius typum affertur illa communis figura Miphiboseth, cui cum dixisset Dauid. *Tu comedes panem in mensa mea semper; adorans eum dixit. Quis ego sum seruus tuus, quoniam respexisti super canem mortuum similem mei.* Si enim ille etsi regio stemmate Miphiboseth, hominis regis aditurus mensam vsualem, quasi dehiscente terra adeò deprimitur; iure potiori adituri mensam Dei adstantes Sacris debemus & nos deorsum inclinari, iuxta illud Augustini. *Et laudare te vult homo, aliqua portio creaturæ tuæ, circumferens mortalitatem suam, & testimonium peccati sui.* Confundere & erubesce, quippe qui audeas tibi malè conscius adstare sacris; tua illa confusio erit fossa cingens altare. Ea fuit præparatio animi, quâ se accinxit ad sacra vir sanctus Esdras quem expedit audire perhibentem suam praxim, dum sacrificij tempus immineret. Sic ille: *Sedebam tristis vsque ad sacrificium vespertinum, & in sacrificio vespertino surrexi de afflictione mea, & scisso pallio, & tunica curuaui genua mea, & expandi manus meas ad Dominum Deum meum, & dixi: Deus meus confundor, & erubesco leuare faciem meam ad te, quoniam iniquitates nostræ multiplicatæ sunt super caput nostrum, & delicta nostra creuerunt vsque ad cœlum, a diebus Patrum nostrorum; sed & nos ipsi peccauimus grauiter, vsque ad diem hanc, & in iniquitatibus nostris traditi sumus ipsi, & Reges nostri, & sacerdotes nostri in manum Regum terrarum, & in gladium, & in captiuitatem.* Est reuerà quod omnino rubeamus, si pensemus id omne quod in nobis regium esse debet, dæmonis regis terreni obsequio mancipari; nimirum intellectus & voluntas, aliáque omnia animæ stemmata regia, vitiis obsequuntur. Itaque, ô homo, ante sacrificium confundere, scissóque non pallio, sed corde contrito, Domino Deo tuo piacula confitere, & sic fossis egregiis altare Dei circumcinges.

2. Reg. 9.

S. August. l. 1. confess. c. 1.

1. Esdræ 9.

Tertiò Elias ligna composuit: vide quam benè cohæreant sacra & quomodo etiam hæc figura redoleat passionem Christi, sicut & illa quam superius exposui de sacrificio Abrahæ; ita & tu non compone ligna tantùm, sed & teipsum componito, ad lignum crucis dominicæ meditandum: vt enim crux aptata est ad sacrificium Christi, ita & menti tuæ idem salutare lignum,

Missa nos sollicitat ad Passionem Christi meditandam.

antequam inchoetur Missa, obuersari debet; vt hoc ligno crucis, ignis amoris tui in Dominum Deum tuum accendatur: & eò respexisse videtur idem rerum Moderator & legifer Deus, cùm hanc tulit legem. *Ignis autem in altari semper ardebit, quem nutriet sacerdos, subiiciens ligna manè per singulos dies, & imposito holocausto desuper adolebit adipes pacificorum.* Ego sacerdos etsi immeritus, subiicio tibi, & amori tuo lignum crucis vt ardeas, ô homo Christiane, antequam Deus ignis consumens sacrificio Missæ desuper illabatur. Lege cautum est, vt matutino tempore ligna adiiciantur, & præeant holocausto, Deo sic animaduerti volente memoriam suæ passionis, quam ligna mystica præfigurant. Et ne labores in aptanda strue lignorum, hoc recole tecum Augustini soliloquium. *Deus amore venit ad homines, venit in homines, factus est homo. Amore Deus inuisibilis, seruis suis factus est similis: amore vulneratus est propter delicta nostra, tuta & firma requies est infirmis, & peccatoribus in vulneribus saluatoris: Securus illic habito, patent mihi viscera per vulnera, quicquid ex me mihi deest, vsurpo mihi ex visceribus Domini mei, quoniam misericordiâ affluunt, nec desunt foramina, per quæ affluant; per foramina corporis patent mihi arcana cordis, patet magnum pietatis sacramentum, patent viscera misericordiæ Dei nostri, in quibus visitauit nos oriens ex alto: vulnera Iesu Christi plena sunt misericordia, plena pietate, plena dulcedine, & charitate: foderunt manus eius, & pedes eius, & latus eius lanceâ perforauerunt. Per has rimas licet mihi gustare, quàm suauis est Dominus Deus meus, quoniam reuera suauis, & mitis, & multæ misericordiæ est, omnibus eum inuocantibus in veritate, omnibus inquirentibus, & maximè diligentibus: copiosa redemptio data est nobis, in vulneribus Iesu Christi Saluatoris nostri. Magna multitudo dulcedinis, plenitudo gratiæ, & perfectio virtutum.* Hactenus ille. O te beatum! si sic intentus passioni, componis ligna, quibus amor hominis, in Deum hominis incandescit.

Leuitici 6.

S. August. in Manuali c. 21.

Quartò Elias diuisit per membra bouem, & posuit super ligna; ita & vt Missam audias cum vberiore prouentu gratiarum, diuide hoc sacrificium per membra. Non enim audienti Missam satis est in genere meditari Passionem; sed & ante Sacrum debet pius & fidelis quisque scire, Missam esse trimembrem, vtpote sitam in oblatione, consecratione, & communione; & hæc membra à se inuicem dissita debent animo dispesci, vt sit homo paratus ad singulas quasque Missæ partes Christo sociari, id est se offerat Deo Patri in oblatione dum Christus offertur; se Deo omnino deuoueat dum consecratio peragitur; & demum in communione se ab omnibus alienis à Deo subtrahat, vt soli Deo communicet. Alioquin si non hoc sacrificium per membra dispescat; anima ex Missa vt longiore, facilè concipiet tædium, quo ad Sacra impiè nauseabit.

Missæ partes omnes attendendæ.

Quintò ait Elias: Implete quatuor hydrias aqua, & fundite super holocaustum, & super ligna. Nota hic celebre mysterium. Elias alia præfata solus egit, id est solus altare composuit, ligna aptauit, fossis hiantibus, & bouem sine vllius suffragio per membra valuit discerpere; sed vbi deuentum est ad effusionem aquæ, vt impos, aliorum mendicauit opem, tum ad haustum, tum ad libamen. Pando ego cœleste arcanum. Etsi reuerà multum sit aram disponere, cor aptando Deo; fossas aperire, sese deprimendo; componere ligna, meditando crucem; licet adhuc sit aliæ scientiæ bouem per membra diuidere, distinguendo sigillatim partes sacrificij incruenti, vt possint singulis quibusque partibus Missæ congruere actus pietatis, eliciendi ab eo qui vult sine dispendio gratiæ adstare sacris: hæc omnia minuta sunt, cum hoc quinto mysterio comparata. Siquidem aquæ effusio multiplicem petit opem: Ea autem effusio notat lachrymarum imbrem, cuius aspergine madere debent sacra fidelium: ait Elias. *Implete quatuor hydrias aqua.* Quasi diceret: illa quatuor mysteria iam peracta, quatuor hydriæ sunt, sed arentes; aquam infundite, Spiritus Domini super aquas: in physicis quidem non coëunt ignis & aqua; sed in moralibus res sunt minimè dissitæ, ignis & aqua; amor scilicet & lachrymæ: sed quia res est operosa valde; vestram, ô socij & symmystæ, peto manum. Ita & tu reclama cœlites omnes, ad quos etiam pertinet istud sacrificium, vt opitulentur tibi in compunctione acquirenda, & vbertim lachrymis effundendis, quibus arentibus, deperit Sacris suus omnis decor, quo flentibus irrigata virent; vt ante me sensit Sanctus Gregorius. *Holocaustum siccum est bonum opus, quod orationis lachrymæ non infundunt; holocaustum pingue est, quando hoc quod benè agitur, corde humili etiam per lachrymas irrigatur.* Ne igitur sit ingratum tuum sacrum, id est, vt tu ipse qui Deo Christo oblato sociaris, minimè Deo displiceas; imple hydrias quatuor aqua, quatuor prima puncta huius figuræ lachrymis aspergendo. Et quia nihil citius arescit lachrymâ; subiicio tibi speculationem Bernardi, quàm si habes ad manum, iturus ad sacrosancta Mysteria, proculdubio alluent te imbres copiosi lachrymarum. Audi igitur sanctum hunc agentem vices peccatoris: *Cogitantem quòd patrem offenderim, est certè quòd pudeat, etsi non quod terreat, voluntariè genuit me verbo veritatis, deinde etiam non pepercit vnigenito, pro sic genito; ita ipse quidem patrem se exhibuit mihi, sed non ego me vicissim illi filium: quanam fronte attollo iam oculos ad vultum patris tam boni malus filius, pudet indigna gessisse genere meo, pudet tanto patre vixisse degenerem. Exitus aquarum deducite oculi mei, operiat confusio faciem meam, vultum meum pudor suffundat, occupetque caligo, deficiat in dolore vita mea, & anni mei in gemitibus. Phoh dolor! quem fructum habui, in quibus nunc erubesco. Si in carne seminaui, de carne non metam nisi corruptionem, si in mundo, & ipse transit, & concupiscentia eius: quid? caduca, vana, & prope nulla, & quorum finis mors est. Infelix, & insanus præferre non erubui æterni Patris amori & honori: confundor, confundor audire, si ego pater, vbi est honor meus? sed etsi pater non esset obrueret, me beneficiis, ingratitudinis pudet, quamquàm ad confusionis cumulum arguar etiam reddidisse mala pro bonis, & odium pro dilectione:* Hæc ille. Et equidem credo, eum hominem qui hæc mente sedula versabit, illico lachrymis immergendum, quibus & amoris igni inest societas individua, vt mysticè præostendit Deus Eliæ, dum sacrificium eius aqua conspersum flamma cœlica deuorauit. Quemadmodum enim aqua superfusa accendit calcem, siue lapides quos fornax antea depasta est; ita lachrymæ fusæ ob passio-

S. Greg. in Psalm. 20.

S. Bernard. serm. 16. in Cant.

passionem Christi, qui est Petra amore decocta, animam defixam in hoc Christi agone, excitant ad amorem Dei, qui eam deinceps decoquit æstuantem. Hinc est quòd Elias post defossam humum, & ligna composita, fudit aquam, vt postea sacta conflagrarent. Idemque cauetur Iure Canonico, quo vrgemur ad passionem Christi recolendam, quæ oon lachrymas tantùm ciere potens est, sed & amorem accendere: ecce Canon. *Cùm ergo anima fidem habet dictis his, & considerat gloria ipsius magnificentiam, & admiratur nimietatem humilitatis, quomodo tantus ac talis obediens fuit patri vsque ad mortem, pro nostra vita; puto quia prouocari possit ad affectum, & dilectionem ipsius, & Dei Patris, qui vnico filio non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum: talem ergo affectum, & fidem præparare debet in animo suo is qui panem & calicem Domini percipit.* Caoon iste a Gratiano decerptus est ex Basilio, qui hæc dixit in octaua Synodo; & proculdubio ea fuit praxis saocti huius, dum sacris adstaret altaribus.

EX IVRE CANONICO.

Can. Timorē docet nos de consecrat. dist. 2. S. Basilius Can. 70. octaua synodi. Can. fedulo, dist 35. S. Aug. l. de catechisand. rudibus c. 9. 3. Reg. 18.

Sextò demum Elias feruida oratiooe quatiens cœlos, veluti alter Prometheus, iodē ignem elicuit idoneum sacrificio depascendo: non loogam texuit orationem ille Vates, insinuans oos oon exaudiri in multiloquio, sed breuiloquio cordis, vt Canon iste instruit neophytos ex Augustino. *Nouerint non esse vocem ad aures Dei, nisi animi affectum.* Quippe ex eodem Augustino, oratio est petitio, seu pius mentis affectus directus in Deum, & plerumque oe pigritetur in vocem protumpens, & ne irritas esse putares orationes, & inania vota sanctorum, cœlum ignes euomitit quibus holocaustum omnino deperiit. *Quod cùm vidisset populus omnis cecidit in faciem suam, & ait: Dominus ipse est Deus.* Ita & is qui interfuit Sacro, & qui se Deo sacrum fecit, totus ignitus appatet aliis, iuxta illud Chrysostom. *Recedamus ab hac mensa facti diabolo terribiles, tanquam leones ignem spirantes.* Omnésque sui spectatores excitat ad Deum laudandum, iuxta Domini Iesu proloquium. *Sic luceat lux vestra coram hominibus, vt videant opera vestra bona, & glorificent patrem vestrum qui in cælis est.* Vbi enim quis fratrem suum videt exeuntem ex Missæ sacrificio scintillare; in Dei laudes effunditur, & vsurpat illud Dauidicum. *A Domino factum est istud, & est mirabile in oculis nostris, vox exultationis, & salutis in tabernaculis iustorum.*

Chrysost. homil. 61.

Luc. 12.

Psalm. 117.

Sed qnia amor non est otiosns, nec scit flamma quiescere, quæreos semper quod vsquequaque depascat; audi quid fecerit Elias post ignem desuper illapsum. Sic ait: *Apprehendite Prophetas Baal, & ne vnus quidem effugiat ex eis, quos cum apprehendissent, duxit eos Elias ad torrentem Cison, & interfecit eos ibi.* O beatam catastrophen! qua anima amori viuere iocipiens, moritur vitiis; & virtutum exortus, fit internecio peccatorum; siqoidem anima quam decoxit amor, sic suas omnes potentias vrget. Apprehendite Prophetas Baal, id est eliminate ea omnia, quæ hactenus fuere Diabolis obsequuta. Oculi, cauete à torpibus aspectibus; aures, claudite parulas fores omnigeno effato inani; omnia mea denique, quod Dei non est, quodque Deus non est, protinus abdicate. Benè.

Quisnam sit fructus ex sacrificio sacrosancto emergens.

MISSA VIRTVTE PRÆVALET, SI HOMO PRÆMISSA PIETATE CALET.

PARÆNESIS AD SACROsancta mysteria Missæ deuotè frequentanda.

NEmo nisi insanus inficiatur fuisse adumbrata rudimenta Ecclesiæ à mundi incunabulis, & potissimum ea enitere in eis, quæ à rerum moderatore Deo factitata esse, scripturæ saoctioris exquisita narratione recensentur: & ne longior erret oratio, expendamus locum illum Geneseos. *Fluuius egrediebatur de loco voluptatis ad irrigandum paradisum, qui inde diuiditur in quatuor capita. Nomen vni Phison, ipse est qui circumit omnem terram Heuilath, vbi nascitur aurum, & aurum terræ illius optimum est, ibique inuenitur bdellium, & lapis onychinus; & nomen fluuij secundi Gehon, ipse est qui circumit omnem terram Æthiopiæ; nomen verò fluminis tertij Tigris, ipse vadit contra Assyrios; fluuius autem quartus ipse est Euphrates.* Fluuius ille egressus de loco voluptatis, est Dominus Iesus. qui vt Verbum Dei, egressus est ab æterno de sinu Patris, vt beatas mentes in æternum allueret eo flumine, cuius impetus lætificat ciuitatem Dei, vt Psaltes canit; adiiciens, superos potari torrente voluptatis. Vt homo factus, egressus est Iesus de vtero Matris; hæc autem sancta & illibata patens extitit reuera locus Angelicæ voluptatis: de Maria igitur Iesus egressus est, vt Ecclesiæ suæ paradisum irrigaret. Est autem Christus fons, seu fluuius inundans omnem Ecclesiam, quæ cœpit ab Adamo: nemini quippe etiam nedum edito Christo, gratia data est nisi in fide Domini Iesu, tale enim fuit ab æterno propositum Dei, vt credentibus fidem impertiret, vt ait Paulus. *Ei qui non operatur, credenti autem in eum qui iustificat impium, fides reputatur ad iustitiam secundum propositum Dei.* Sicut autem nos credimus in ipsum, vt iam natum; ita & priscæ legis fideles animæ in Christum crediderunt, vt in nasciturum, eáque fide gratiam sunt adepti, vt inquit Apostolus. *Iustitia Dei per fidem Iesu Christi, in omnes, & super omnes qui credunt in eum, non enim est distinctio: omnes enim peccauerunt, & egent gloria Dei, iustificati gratis per gratiam ipsius, per redemptionem quæ est in Christo Iesu, quem proposuit Deus propitiationem, per fidem in sanguine ipsius ad ostensionem iustitiæ suæ.* Sed nota Theologicam distinctionem Angelici doctoris: Christus ante incarnationem erat caput Ecclesiæ secundùm humanitatem per operationem hominum in eum in qoem credebant aliquando nasciturum, hæc autem humanitas noo agebat in homines, vtpote non edita, etsi Christus secundùm diuinitatem ageret ante suum exortum in humanis. Ast editus ex Virgine, fuit caput Ecclesiæ per operationem hominum in eum; & per operationem propriam totam Ecclesiam gratia vberiore recreantem. Et sicuti Nilus fluuius Ægypti suas diffundit aquas in septem alueos dissitas & discretas, vnde illud Poëtæ. *Septemplicis ostia Nili.* Ita Gratia Dei habet septem sacramenta, vt canales quibus effunditur & alluit totam Ecclesiam: sed qnia omnia sacramenta non sunt necessaria singulis indiuiduis hominum, vt videre est in sacramentis Matrimonij, & Ordinis: historia sacra fluuium paradisi dispescit io quatuor capita tantùm, quæ

Genes. 2.

Psalm. 45.

EX THEOLOGIA: S. Thom. 3. p. q. 6. art. 3.

Rom. 3.

Iuuenalis.

adeò neceſſaria ſunt, vt illis arentibus marcida foret Eccleſia, quæ ſtat potiſſimum iſtis quatuor. Sacrificio, baptiſmo, pœnitentia, Euchariſtia, vt alneis gratiæ, & Religionis incrementis. Primus fluuius eſt Phiſon qui circumit omnem terram, vbi naſcitur aurum, & irradiant gemmæ; fluuius iſte Euchariſtiam notat, quæ non pertinet ad Æthiopes animas, ſcilicet pullo colore nigricantes. Hæc enim vt eſt ſacramentum, reponitur tantùm in theca gemmis auróque rutilante, nec alias poteſt circumire animas fluuius ille dictus פישון à radice פוש puſch, quæ idem eſt ac abundare & multiplicare. Fideles enim hoc ſacramento paſti, gratiæ gazis abundant, & diteſcunt, iuxta illud Pſalm. 4. *A fructu frumenti, vini, & olei multiplicati ſunt.* Etenim illud ſacramentum eſt fructus frumenti & vini, vtriuſque conſecrati, quibus oleum dicitur etiam ſociari, quia gratia oleo denotata, comes eſt indiuidua ſacramenti.

Pſalm. 4.

Secundus fluuius dicitur Hebraicè *Gichon*, גיחון à radice *guach*, גוח id eſt eduxit, prodire fecit: fluuius ille, eſt pœnitentiæ ſacramentum, quod animas Æthiopes tergit, & dealbat; & aptè fluuius ille dicitur Gihon id eſt eductor, quia confeſſio prodit & educit peccatum, quod obſcura ſilentij fornix occultabat.

Tertius eſt Tigris vadens contra Aſſyrios; & hic eſt baptiſmus, qui animas quærit infideles, & vt tigris animal eſt velox, ita citiſſimè animas iuſtificat aqua baptiſmali.

Quartus fluuius, quem nos Euphratem dicimus, Hebræi nuncupant *perach* פרת id eſt fructuoſum ſeu fœtificantem à radice *parah* פרה fœtificauit, & hic reuera fluuius egregiè ſacrificium Miſſæ delineat: eſt enim Miſſa velut alma parens, multis grauida myſteriis, imò & omnibus fœta ſacramentis.

Miſſa impetratoria.

Atque adeò benè figurata fluuio, cuius nomen primitiuum, id eſt Hebræum, idem eſt ac fœtificare. Nam etſi Miſſa non ſit ſacramentum: aliquo tamen modo parit omnia ſacramenta, quia explicitè ſacerdos in oblatione calicis meminit ſalutis totius gentis humanæ: ſic enim ille Dei miniſter compellat Deum Patrem in altari. *Offerimus tibi Domine calicem ſalutaris, tuam deprecantes clementiam, vt in conſpectu tuæ diuinæ maieſtatis, pro noſtra, & totius mundi ſalute, cum odore ſuauitatis aſcendat.* Cùm ergo ſacrificium illud ſit impetratorium ſalutis, quæ mediis ſacramentis acquiritur; nonne & dici poteſt, ſacramenta, aut ſaltem bonum vſum cuiuſcumque ſacramenti parturire: Quippe Miſſa oblata pro fœmina prægnante facit vt fœtus edatur ſoſpes & incolumis, ſacris alluendus aquis baptiſmi. Denuo repetitum pro puèrulo ægrotante, fit infantulus ille rediuiuus, vitámque agit ad tempus congruum ſacramento confirmationis. Calente ætate libidine æſtuat adoleſcens: & vt nimius æſtus inurit nigredinem, ita & ardor ille Venereus animam denigrat iuuenis huiuſce conflagrantis. Parentes anxij de meliore fruge filij ſui, curant fieri Sacra, vt retrocedat à præcipiti lapſu: annuit Deus, & virtute ſacrificij reuocat hominem inolitum vitiis, qui exoſus retroactam vitam, confitetur, & ſic fit conſcius pœnitentiæ ſacramenti. Ne autem redeat ad vomitum neophytus ille, parentes eum ſollicitant de vxore ducenda: conſulitur Deus facto Sacro, vt fauſtis auibus ineatur ſacramentum matrimonij: adeſt Deus propitius, & ſic Miſſa iſtud enixa eſt ſacramentum, in eo quod factum eſt, vt ſanctè nupſerit homo, qui antea vaga Venere laſciuire erat aſſuetus. Sed deſponſata mortua vxore, vir pertæſus iura matrimonij, cælibem ſtatum cogitat, Deum orat, & facit vt oretur, oblato Miſſæ ſacro, eo intento vt inſpiret nouum ritum. Deò etiam beneuolo, in animum inducit, abdicato ſæculo, ſacris initiari ordinibus; accingit ſe itaque ad hoc ſacramentum, & id beneficio Miſſæ. Denique in extremis poſitus, Miſſæ ſuffragio, quam fategit ſæpius iterari, Viatico & extrema vnctione procuratur, fitque vt eodem ſacrificio Miſſæ Deum percellente, & ab eo impetrante plura charismata, idem homo dignetur omnibus Sacramentis. Vide igitur quàm benè iſtud ſacrificium Euphrati fluuio comparetur, qui cum Hebraicè ſonet idem ac fœcundare, omnimodè congruit Miſſæ, cuius ſuffragio poteſt idem homo omnibus ſacramentis piè fœcundari.

Igitur optimè ſibi conſuluut illi, qui pio animo affecti ſunt in ſacrificium Miſſæ, ex cuius deuotione Theologi ſalutem hominis augurantur. Eo enim myſterio Deus omnibus hominibus adeſt; piis per gratiæ augmentum; impiis per iniqui animi decrementum: nec alio ritu queunt amplius animum ſuum prodere obſequentem Deo homines virtute inſignes, quàm ſi frequentes ſacris interſint. Etenim ſacrificium εὐχαριστικὸν, ad gratias agendas idoneum; λατρευτικὸν, ad cultum exhibendum Deo; ἱλαστικὸν, ad Deum oratione demerendum pro quauis neceſſitate ingruente; & demum eſt καθαρτικὸν, Deum omnibus noxiis propitiando, & validè demulcendo. Ideoque Reges Deo ſummè debitores, neſciere ſuum regium animum alienum ab ingratitudine, alia ratione quàm ſacrificio proteſtari, vt videre eſt hiſtorias omnium nationum ſedulò recenſenti. Nihilque adeò Deus exigit à Regibus ac animum propenſum in ſua ſacra. Ideóque voluit præpotens ille rerum Dominus coronari menſam, in qua reponebantur panes propoſitionis, vt hac vnione Menſæ & Coronæ Reges edoceret pietatem in Myſteria Sacroſancta. Literæ ſanctiores, præcipuas gentes etiam exoticas teſtantur magni feciſſe ſacra Iudæorum, quibus ipſi etiam Reges infideles voluere ſibi Deum facere propitium: nam de Regibus Hebræis eodem Codice ſacro conſtat, eò fuiſſe propenſiores in ſacrificia, quò etiam fuere ſanctiores. Primus obuius eſt Melchiſedech, qui Regiis infulis voluit etiam adiicere decus inſigne ſacerdotis. Dauid frequens in ſacris, frequentiam gratiæ Dei apud ſe ſæpe præoſtendit. Salomon cùm Deo plenus extitit, templum Deo ſacris impleuit; & cùm à Deo defecit, à templo etiam Domini deuiauit: & vt Reges à ſacris non abeſſent, tranſitus erat eis à Palatio in templum, oſtiolo ſoli Regi peruio, quod claue aurea reſeratum, illico claudebatur. Et hanc auream clauem per manus tradidere Reges Ieruſalem ſuis ſequacibus, ſicut & Romani Imperatores ſuis hæredibus relinquebant fortunæ aureum & vt putabant non inane ſimulachrum. Vnde Ezechias audiens à Propheta Iſaia, vitæ vltimum inſtare diem; immemor regni, vertit ſe ad parietem, cuius compages eum à templo Domini diſpeſcebat: vt qui ſacris adeſſe non poterat totus; illuc ſaltem mente tenus impiget aduo

Miſſa ad omnia bona eſt idonea.

Ex Hiſtoria:

S. Hieron. in Iſaia c. 38. agit de hac proximitate palatij regij & templi Dei.

adnolaret. Fleuit vbertim Rex ille pius, hoc libamine facturus Deo suo sacra, quandoquidem morbus eum fecerat ad alia sacrificia penitus impotentem; tantúmque valuit illa lachrymarum libatio, vt fuerit eius à morte imminente liberatio. Rex Iosias exosus impium cultum idolorum, cui se fecerant obnoxios prisci Reges, sacra Dei restituit, vt tesseras indubias suæ omnimodæ sanctitatis. Sileo Iudam illum Machabæum, qui egregia sua facinora debuit sacris, quorum fuit maximè sollicitus, non pro se tantùm, sed & etiam pro defunctis. Non demiror homines initiatos sacris ritibus, benè affectos fuisse in sacrificia exhibita Deo præpollenti aliis omnibus Diis, quos ethnica caligo sibi finxerat adorandos. Sed stupeo duos in religione Regum gentilium, qui fuere suis Diis iniurij, vt verum Dei cultum sacrificio ei exhibito propagarent.

2. Mach. 3.

Primus occurrit Regum omnium illius æui potentissimus Cyrus rex Persarum, & ille Gentilis, de quo sic Codex sacer. *Suscitauit Dominus spiritum Cyri Regis Persarum, & traduxit vocem in omni regno suo, etiam per scripturam dicens: omnia regna terræ dedit mihi Dominus Deus cæli, & ipse præcepit mihi, vt ædificarem ei domum in Ierusalem, quæ est in Iudæa, quis est in vobis de vniuerso populo eius, sit Dominus illius cum ipso, ascendat in Ierusalem quæ est in Iudæa, & ædificet domum Domini Dei Israël.* Imò & hoc adiecit in eo diplomate, quod inuentum est sub Dario Rege, qui & illud voluit esse ratum & fixum, sua etiam regia sanctione. En tenorem scripti luculenti. *De arca Regis, id est de tributis quæ dantur de regione trans flumen, studiosè sumptus dentur viris illis, ne impediatur opus: quod si necesse fuerit vitulos, & agnos, & hædos in holocaustum Dei cœli, frumentum, sal, vinum, & oleum, secundùm ritum sacerdotum qui sunt in Ierusalem; detur eis per singulos dies, ne sit in aliquo querimonia, & offerant oblationes Deo cœli, orentque pro vita Regis, & filiorum eius: à me ergo positum est decretum, vt omnis homo qui hanc mutauerit iussionem, tollatur lignum de domo eius, & erigatur, & configatur in eo; domus autem eius publicetur, Deus autem qui habitare fecit nomen suum ibi, dissipet omnia regna, & populum qui extenderit manum suam vt repugnet, & dissipet domum illius quæ est in Ierusalem. Ego Darius statui decretum quod studiose impleri volo.* O hominem etsi idololatram, hæreticos huius æui pietate superantem! qui solo æquantes templa Dei, voluerunt ipsius eliminare Sacra; sed eos perculit illa sententia Cyri in homines sacrilegos, quorum voluit corpora pendere de ligno inglorio, & domos eorum in mulctam deliquij publicari. Huius impietatis antidotum suscitauit Deus Regem Ludouicum, qui Rupellam, in quam sese receperat multa colluuies impiorum hominum, non modò publicauit; sed & fecit exemplum publicum illatæ cœlitus vltionis.

1. Esdr. 1. Cyrus benè affectus erga sacra.

1. Esdr. 6.

Ne te prætereant verba quæ sacer auctor præfixit Historiæ Cyri: illis enim innuitur peculiare donum Dei, Sic scriba Sanctus. *Suscitauit Dominus spiritum Regis.* Quasi diceret, virtutes aliàs fieri posse vernaculas homine enitente; sed animum in sacra Dei propensiorem non esse rem humani conaminis, sed Dei suscitantis. Cyro, & Dario se etiam adiunxit Artaxerxes, Iudæorum sacris & ipse propitius. Imò & omnium hominum scelestissimus Antiochus, qui non in sacra tantùm, sed & in Deum ipsum insurrexit. Vbi vindicem Dei manum expertus est, vouit se sacra præstiturum Hebræis, & se fore etiam eiusdem cum eis ritus, si foret ei Deus propitius. Nonne & Romani cum Machabæis fœdere inito sacrificij eorum fuere participes, sicut & Spartani populi Græciæ præpotentes. Sed meo iudicio vt cæteris insignior Alexander, qui mente conceperat edomandum Marte proprio orbem vniuersum: is inquam vt armis illustrior, cùm in Iudæam deuenisset, obuium habens summum Pontificem Hebræorum, procidit ad pedes eius, non hominem illum esse, sed Indigetem arbitratus, multóque honore dignatus sacerdotem demum orauit, vt memor esset ipsius in sacris. Ita Iosephus.

1. Esdr. 1.

Iosep h. l. 11. Antiquitatum c. 8.

Me charta deficeret, si recensere vellem Regum Gentilium pietatem in sua sacra, quibus, etsi peccarent in facto, non peccabant in radice seu primo suo intento, quo Deum honorare satagebant; sed quia illius Dei omnino nescij erant, omnia eorum sacra vt impia reprobantur. Xenophon totus est in laudando Cyro Rege Persa, quia & ipse totus erat in sacrificiis exhibendis. Ipse Alexander adeò erat addictus suis sacris, vt larga manu adoleret incensum: vnde & eum Leonidas prodigi animi insimulans obiurgauit; cui Rex obiecit damnandam vbique auaritiam, sed potissimum in diuinis. Numa Pompilius Rex Romanorum, nonne edocto ritu sacrificiorum, Romæ sibi gloriam peperit immortalem? Sylla & Iulius Cæsar, bello clari, adeò fuerunt sacris impliciti, vt ambierint etiam summi fieri sacerdotes; quam dignitatem Cæsar ad alios posteros Imperatores transmisit, qui se semper summos sacerdotes suis titulis inscripserunt, donec Imperio deuoluto ad homines Christianos, illi cesserunt hoc insigne nomen Episcopo Romanorum, qui & summus Pontifex solus propriè nuncupatur. Et rem adeò indiuiduam esse censuit Roma Gentilis summum Pontificatum & Imperium; vt ne ab Imperio exciderent etiam omnes Christiani Imperatores tenuerint nomen summi Pontificis, illæso tamen iure Papæ. Eamobrem cùm Gratianus Imperator abhorreret à titulo summi Pontificis, vt indebito sibi, abdicauit illud insigne nomen Pontificis Maximi, quod alij Christiani Imperatores vsurparant, traditum vnà cum insulis Imperij; vt vel hinc reuerentiam conciliarent Imperio, potestate tamen Romani Pontificis illibata. Itaque gentiles malè affecti in Gratianum quod exuisset nomen Pontificis Maximi, cogitauerunt euehere ad solium Imperij, Maximum, hominem perduellem & Tyrannum: ideóque allusione facta ad nomen Maximi, arguto hoc Gratianum scommate ferierunt. Si Princeps non vult appellari Pontifex Maximus, admodum breui, Maximus, Pontifex fiet; id est, Tyrannus nomine Maximus, fiet Imperator & Pontifex, nam gens illa nescia Christiani ritus indiuiduo nexu sacra sua Imperio sociarat. Vbi fides Christiana detersit caliginem quæ sese offuderat orbe toto, vigente cultu idolorum, Principes Christiani potissimum propensi in sacrificium Missæ referuntur. Eusebio teste Constantinus Imperator, diebus profestis in palatio nemine conscio vacabat orationi sed diebus Dominicis palàm in Ecclesiis, adstans Sacris omnium pietatem excitabat.

Ex Historia profana. Xenophon lib. Cyropædia. Plutarchus in vita Alexand. Idem in vita Numæ & Syllæ; & Suetonius in Iulio Cæsare.

Historia Imperialis. Imperatores dicti Pontifices Maximi. Zozimus lib. 4.

Eusebius Cæsariensis in vita Constant. Procopius lib. de ædificiis Iustiniani.

Cedrenus in Annal. in Iustiniano.

excitabat. Quid de Iustiniano Imperatore, & Carolo Magno etiam Imperatore & Rege Galloꝛ;si tacuero eorum affectum in Missæ tremenda Mysteria, lapides ipsi reclamabunt. Adeo enim multas Ecclesias erexit Imperator Iustinianus,vt Procopius librum texuerit, de ædificiis ab eo structis; & Cedrenus ait ipsum, vbi renunciatus est Imperator, dedisse omnia sua Ecclesiis,quibus tantum detulit ob reuerentiam sacrificij,vt vbi Sacra fuerint illic facta,iam dominus loci cedat dominio, dicaturque nullius esse,id quod semel sacrum effectum est.

Ex Ivre Civili: *Lege nullius de rerum diuisione. L. sacra res eodem titulo.*

Ecce leges à Iustiniano sancitas. *Nullius autem sunt res sacræ, & religiosæ, & Sanctæ; quod enim diuini iuris est,id nullius in bonis est.* Eademque lege vetat alienari loca illa, quæ etiam vult remanere sacra,etiam diruto ædificio, vt habet hic textus. *Locus autem in quo ædes sacræ sunt ædificata,etiam diruto ædificio sacer adhuc manet.* Tantáque reuerentia locis illis sacris non alia ratione insita est,nisi ob sacrificium Missæ, sine quo res est minimè consecranda, ex Iure Canonico: cuius ecce Canon. *Omnes Basilicæ cum Missa debent semper consecrari.* Nota,Ecclesias dici domus regias siue Basilicas;quia nihil æquè regium Reges agunt,quàm adstantes Sacris,quæ fiunt in hoc sacro palatio. Et vt amplior esset Religio,priscis Ecclesiæ temporibus, non poterat Ecclesia consecrari, quæ inscio summo Pontifice fuerat extructa, vt Iure liquet, cuius ecce sanctionem. *Basilicas nouiter institutas,non petitis ex more præceptionibus, dedicare non audeant nec ambiant Episcopi.* Quòd si secus faxit Episcopus, Canones vetant eò duci publicas processiones, in mulctam spretæ legis. *Certum est quidem, & nostris præceptionibus constitutum, ne quis in Ecclesia,aut in oratorio, quod sedis nostræ non legitur permissione dedicatum, processionem publicam putaret impendi.* Rursus in honorem Missæ celebratæ, & celebrandæ in Ecclesia consecrata, sanxere Pontifices, Ecclesiæ consecrationem quotannis esse celebri ritu recolendam: en decretum. *Solennitates dedicationum Ecclesiarum, per singulos annos solenniter sunt celebrandæ.* Demum ne sit iniurius sacrificio Missæ sacerdos,censetur indignus ministerio, si alibi celebret sacra mysteria,quàm in loco, præfato ritu consecrato,vt cauetur hoc statuto. *Nullus Presbyter Missas celebrare præsumat, nisi in sacratis ab Episcopo locis, qui sui particeps de cætero voluerit esse sacerdotij.* Hoc autem apparatu Apostoli & summi Pontifices accinxerunt se ad obeunda Sacra,vt notarent, quò quis eminet dignitate, eò etiam propensiorem esse in hoc sacrificium adorandum. Et hoc fit palam ex Historia Regum orbis vniuersi Christiani, in qua recensenda ne nimius sim,satis erit aliqua exempla recensere. Primi occurrunt Reges secundæ prosapiæ Regum Galliæ, qui ortum ducunt à Carolo Martello. In his tres primi Pepinus, Carolus Magnus,& Ludouicus Pius,ea fuerunt pietate insignes;vt dum instarent dies solennes, expedirent se à tumultu, quem curialium turba excitat,& in castella secederent,acturi priuatam vitam, solis intenti Sacris, vt fidem facit historia, qua etiam constat Carolum Magnum tot erexisse Ecclesias, vt nemo eas numerare queat; & ne inanes essent illæ domus sacræ, Rex ille pius multis opibus auxit eas Ecclesias, vt illic crebrò fierent sacra,vt Galliæ & Germaniæ clamant multiplices Ecclesiæ. Idemque ipse Carolus suæ pietatis in Missam hoc egregium specimen edidit. Ludgerus Episcopus Monasteriensis intererat sacrificio Missæ, quod alius sacerdos faciebat; eum iubet aduocari Carolus, vt cuius consilio opus esset in vrgente negotio; renuit Episcopus relinquere sacra incompleta. Demùm Imperator alios emittit viros vtique nobiles, qui Ludgerum cogant vel inuitum conuenire Principem. Ast ille: Dicite Imperatori,me dum adsto Sacris, præstare obsequium Regi Regum terræ,cuius negotia debent omnibus quibusque negotiis Imperij præualere. Hoc audito Carolus laudauit Ludgeri animum; seque excitauit ad amplius sacra illa mysteria venerandum. Diceres ad Galliæ Reges transmissam esse pietatem in Missam, cum Christianissimo Regno, de quo nec cogitare quidem volebat in Missa Rex Ludouicus nonus, & is Sanctus beneficio Missæ, cuius tempore nefas erat ad Regem accedere,cuiusque rei causa pertractandæ,vt supra præfatus sum. Illi suppar fuit alius Rex Angliæ Henricus III. qui tres quotidie Missas intentè audiebat;cui cùm Rex Gallus obiecisset,bonum esse vt à Missa diuerteret ad audiendas conciones, quibus anima etiam vt verbo Dei saginatur;dedit Anglus hoc responsum verè regium: Malo,inquit,videre amicum meum,quàm audire alios de meo amico colloquentes: video Deum in Missa,& audio in concione,de eo texi sermonem; ideò præstat interesse sacris, quàm adesse concioni. O Anglia si quid regium sapetes,cum hoc Rege in Missa etiam saperes.

Ex Ivre Canonico: *Canon. Omnes de consecrat. dist. 1. Can. Basilicas de consecrat. dist. 1. Can. Certum ibidem. Can. Solennitates ibidem.*

Can. Nullus ibidem.

Ex Historia. *Dupleix in Pepino, Carolo magno & Ludouico Pio.*

Imperatores quomodo agebant dies festos.

Ex actis S. Ludgeri Episcopi.

Ludgeri Episcopi pietas erga Sacra.

Andreas du Chesne in Histor. Angl. sub an. 1273.

Carolus quintus insigne decus Hispaniæ, abdicauit Imperium,vt expeditius vacaret audiendæ Missæ,cuius suffragio effectum est, vt in extremo agone oblato ei viatico, Deus se ita præsentem exhibuerit, vt vix aliàs quisquam ampliora specimina pietatis ediderit.

Hist. Imperij. Ex vita Caroli quinti sub an. 1559.

Mihi credo insultarent Galli, si Regis Ludouici, quem sospitem diu Deus habeat, animum silentio præterirem,quo audiente sacra illa mysteria, omnes qui illic adstant ad pietatem in Missam exemplo regio percelluntur. Vt dies diei eructat verbum, ita & Ludouicus alium regem obiicit mihi,scilicet Alphonsum Siciliæ Regem, qui etsi Gallis fuerit iniquior, nolo remorari laudes quas exigit pietas illius in Missam, cuius ope fuit vsquequaque illustris:nunquam imparatus adstitit sacro illi Mysterio; sed quotidie primo diluculo ingrediens priuarum sacellum, multiplici prece animum suum colligebat, vt speculandis Missæ mysteriis esset alacrior. Hoc præuio apparatu pergebat Rex ad Ecclesiam,vbi sacrificio incruento sua pronus pendebat obsequia, vt vadem se oculatum præbuit Panormita domesticus huius Regis.

Ludouici Regis Christianissimi pietas in Missam.

Reges multi bepè affecti erga Missã.

Rursus Canonici omnes institutionis Regiæ orbe toto diffusi, cùm vacant diuinæ laudi in choro, laudant implicitè pietatem eorum Regum, qui sibi & posteris suis prouiderunt, has instituentes Collegiales Ecclesias, vt offerrent quotidiana Sacra pro viuis & defunctis,vt videre est ex chartis institutionis: hæc enim regia diplomata clamant regiam pietatem eodem tono, quo & in choro sonant & resonant diuinæ laudes. Nec solus Carolus Magnus hac deuotione conspicuus extitit; sed & illi coæuus Rex Angliæ Ethelsolfus sanxit, anno 844. in perpetuum sacerdotes Angli feriâ quartâ Sacra facerent

Rainulfus lib. 3. c. 30 in Polychron.

Mariana lib. 18. Histor. Hispaniæ.

rent

rent pro defunctis. Idem & Ioannes Rex Aragonum cauit, vt quotannis plures Missæ agerentur pro eis, qui sub eo militantes cesserant fatis.

Ex præfatis constat, Missam spirare quid regium, quo perculsi Reges piè afficiuntur in hæc mysteria, & nescio an eò respexerit Apostolus sic affatus sacerdotes. *Vos gens Sancta, regale sacerdotium.* Quasi diceret: Missæ sacrum non eatenus modò regale est, quia figuratum est à Rege Melchisedech; sed quia est sacrificium cui præstò debent adesse Reges. Nabuchodonozor nolebat suis adstare mensis, nisi pueros de semine regio; ita & sacra Mensa Christi animas tantùm reposcit reuera regias: quòd si deest corpus tibi regij stemmatis, ô homo Christiane, hoc memorare effatum. *Seruire Deo regnare est*; & frequentare non pigeat sacra mysteria, quæ etiam regios Regum animos esse probant, si Reges ipsi, illa hæc sacrificia minimè dedignentur. Puto ego hominum inde indolem esse explorandam, an sit pia vel impia, vt videlicet illi censeantur esse pij, qui frequentes adsunt Sacris alij verò ab Ecclesia extorres, qui sunt à Sacris sæpius alieni. Ita & aquila suos tentat pullos, an sint adulterini fœtus: etenim Soli obiicit rutilanti recens editos, & attendit an eorum aduerso Sole caliget acies; si non nutent oculi, pullos hosce fouet vti legitimos: vnde extat Symbolum, quo pulli aquilæ ad Solem hoc titulo describuntur. SVSTINVERE DIEM. Quasi diceret hæc figura: Ne scisciteris, an isti pulli sint legitimi; hoc vno nobis constat genuina proles. SVSTINVERE DIEM. Ita & hodie tessera indubia fidelium est Missa, in qua se explicat Sol iustitiæ Christus Deus noster: dum enim dubia est fides aliquorum; hoc vno argumento diluitur animus anceps. SVSTINVERE DIEM. Quid alia opus indagine, vt scias, an sint pij & fideles hi qui quotidie Sacris intersunt? Si verò secus de aliis hoc iactetur. NON SVSTINERE DIEM, id est à Sacris abhorrent, suntque Missæ iniurij; nullo alio opus est scrutinio, quo homines sacrilegos explicemus. Nam sic planè Ecclesia infert sint ne sui, an alterius gregis homines: nimirum Iure Canonico adstrinxit fideles omnes ad audienda Sacra diebus quibusdam assignatis. Ecce Canon. *Missas die Dominico secularibus totas audire speciali ordine præcipimus, ita vt ante benedictionem sacerdotis egredi populus non præsumat; quòd si fecerint, ab Episcopo publicè confundantur.* Qua autem confusione debeant notari homines parum solliciti de sua salute & obsequio exhibendo Sacris, audi ex alio Canone. *Omnes fideles qui conueniunt in solennitatibus sacris ad Ecclesiam, & scripturas Apostolorum & Euangelium audiant: qui autem non perseuerant in oratione, vsque dum Missa peragatur, nec sanctam communionem percipiunt; velut inquietudines Ecclesiæ commouentes conuenit communione priuari.*

Daniel. 1.

EX SYMBOLIS. Aquilæ industria vt probet pullos.

EX IVRE CANONICO; Can. Missas, de consecrat. distinct. 2.

Can. Omnes de consecrat. dist. 2.

EX PHILOSOPHIA.

Spurios autem esse homines qui Missam auersantur, nec esse omnino Christianos, audi ex Philosophiam sectantibus. Sic illi. Operari sequitur esse, & sicut se res habet ad esse, ita & se habet ad operari; sed esse Christianum est esse filiale & obediens Ecclesiæ: ergo qui non obedit Ecclesiæ non habet esse Christianum, atque adeò est degener, & adulterini fœtus; nam Ecclesia sanciente vt Missæ intersint fideles, ille nescius obedientiæ deuiat à statuto: vnde non est quòd quis boni quidpiam expectet à talibus exetendum, iuxta Aristotelis axioma, scilicet. *Bonum ex integra causa.* At causa moralis boni alicuius peritur à multis circumstantiis, quibus absentibus causa non sortitur bonos effectus, vtpote decurtata; at potissima circumstantia bonæ actionis in genere morum est vt fiat in gratia, à qua tamen ex Canone sacro excidunt illi qui declinant Sacra. Rursus ex Philosopho, *Ab insufficiente causa nihil fit.* Cùm igitur tota nostra sufficientia sit à Deo, qui sacrificio crucis dedit vnde vires sufficerent nobis; ille qui hoc sacrum refugit odiendo Missam, quæ est idem sacrificium licet incruentum: ille, inquam, est refuga gratiæ. Rursus ille non plenè participat naturam rei, cuius est exosus bonum conueniens tali naturæ; at ex Philosophia virtus est hominis naturæ summè conueniens: ergo virtutis osor non plenè participat naturam hominis, quippe in eo deficit quod animus eius non inclinet ad virtutes, quarum cum potissima sit Religio, vt quæ facit bonum hominem, quem Deo religat, & sociat; ille planè bestiam sapit, cui est insipida Religio, quæ cùm stare nequeat sinè sacrificio, ille qui ad sacrificia quæque nauseat, est homo tantùm nomine tenus, vt qui deficiat in re maxima atque potiori. Ille autem quem Sacra delectant, totus teres est atque rotundus; ac proinde corona dignus, quæ sua figura orbiculari notet animam teretem totum atque rotundum. Et hoc est quod sum præfatus, scilicet animum qui inclinat ad sacrificia, spiritus versare regios, suæ salutis etiam omnibus ingerere maximum argumentum.

Arist. lib. 2. Ethic. c. 6.

Arist. lib. 2. Physic.

Idipsum Mathematica subtili animaduersione probat; scilicet aduertit ista disciplina cœlis intenta, vbi primum orta est constellatio quæ nuncupatur Ara, vt quæ depingitur instar Aræ in Sphæra seu globo cœlestium imaginum: aduertit, inquam, Aram quidem surgere cum Sagittario, & Arâ sic exortâ & quasi aptatâ ad holocaustum, igne desuper emicante, statim oriri Capricornum, qui est sydus Imperatorum, vt dicunt Astrologi: nam occupat decimam domum quæ est verticalis, atque adeò sacra Regibus & Dynastis, quos ad honorum apicem euehit illud signum, si fuerit in horoscopo propitium, vt nugantur Mathematici, asserentes multos Imperatores editos hoc sydere. Vnde sic arguo: Benè reuera erectâ Arâ statim adest Capricornus regium sydus, quia quicquid regium est, illud debet sequi erectionem Aræ, & ante eam procidere. Videtur allusisse ad illam Mathesim Ioannes Apostolus eximius & non nugax syderum inspector, qui in Apocalypsi sua ait vidisse aram seu thronum. Sic ille. *Ecce sedes posita erat in cœlo, & supra sedem sedens.* Diceres vidisse aram, cui incubat ignis, quippe Deus ignis consumens, quid inde? audi sequelam. *In circuitu sedis sedilia viginti quatuor, & super thronos viginti quatuor seniores sedentes, circumamicti vestimentis albis, & in capitibus eorum coronæ aureæ.* Vides regium apparatum sequi aram; ne autem putes fuisse inane simulachrum, Reges illi ante aram procidentes, hoc suo humili habitu, regiè omnino se gesserunt, digni coronis quas Domini Dei in ara sedentis obsequio manciparunt. Sic etenim Ioannes suum schema cœli pingit. *Quatuor animalia singula eorum habebant alas senas; in circuitu,*

EX MATHEMATICA.

Hipparchus lib. 3. enarrationum in Arati & Eudoxi Phænomena.

Schonerus li. de iudicius domorum cœli.

Apoc. 4.

Ibidem.

Ibidem.

&

& intus plena ſunt oculis, & requiem non habebant die ac nocte dicentia, Sanctus, Sanctus Sanctus, Dominus. Nõne quatuor illa animalia delineant quatuor Euangeliſtas, quorum ſcriptura ſacra teſtimonium locuples reddit ſacrificio Miſſæ, vbi explicitè triſagium decantatur, dum Præfationem Miſſæ ſacerdos ſic concludit, Sanctus, Sanctus, Sanctus, Dominus Deus Sabaoth. Pergit Ioannes. *Cum darent illa animalia gloriam, & honorem, & benedictionem ſedenti ſuper thronum, viuenti in ſecula ſeculorum, procidebant viginti quatuor ſeniores ante ſedentem in throno, & adorabant viuentem in ſecula ſeculorum, & mittebant coronas ſuas ante thronum dicentes: Dignus es Domine Deus noſter, accipere gloriam, & honorem, & virtutem, quia tu creaſti omnia.* Ita planè & Reges dum Sacris interſunt, nudo capite audiunt decantari in Miſſa Hymnos, & Pſalmos, Deum ſolum corona omnigena eſſe dignum, ſuo humili obſequio proteſtantes. Ex hac exquiſita anatome Ecſtaſis Apoſtoli liquidior apparet Hipparchi Aſtronomi ſpeculatio, dum Phœnomena cœleſtia congruunt etiam ſacris Myſteriis, quæ Ioanni Apoſtolo cœlitus obiecta ſunt, dum poſt aram erectam vidit ſydera regia quæ aram ſtipabant, & Den aræ inſidenti ſua pendere obſequia. Pudeat igitur homunciones, vilia capita, filios terræ, dum adſtant Sacris, non attendere ad illa Myſteria; ſed etiam impios verſare cogitatus, & oculos impudicè rotare libidine ſcintillantes. Reges in cœlo ſuas demittunt coronas ad crepidinem aræ, effuſi in laudes diuinas; & nos heu humilia mancipia, triobolares homines, agazones, pudet genua flectere dum adſumus aræ, cui incubat Deus, ſactos holocauſtum pro terrarum orbe vniuerſo ſoſpitando. Cautiores facti in poſterum, ad Sacra alacriores accurramus, & eum Alexandri Magni animum induamus, qui rogatus, an in Olympia currendo ſui vellet experimentum facere, ait: Curram equidem & lubens, ſi dentur mihi Reges ſocij & æmuli concurrentes. O homo Chriſtiane, ex præfatis didiciſti, Imperatores & Reges addictiſſimos Sacris, imò & in cœlis deponi diademata ſecus aram, vt hoc apparatu dignius conueniatur ara; quid moraris, dum excitant te campanæ: claſſicum inſonat, vt milites Deo, iturus ad Sacra; quòd ſi pergas, memor eſto non ire modò tenitente greſſu, ſed pernice adunla, vt qui habeas Reges eò concurrentes.

Ibidem.

Plutarch. in Alexandro.

Alexandri animus reuera regius.

Hac pietate inſignis commendatur Ioannes Borgia, quo parente natus eſt Beatus ille Franciſcus Burgia Societatis IESV, vir emeritæ virtutis anteſignanus. Is inquam Dux Gandiæ, quocumque pergeret, ſiſtebat ad ſonitum campanulæ, & ſacerdoti ſe adiungebat baiulanti Sacra, indignum ratus non ſtipare Deum, cui decies centena millia beatorum ſpirituum obſequuntur.

P. Ribadeneyra in vita B Franc. Borgia.

Ioãnis Borgiæ mos Euchariſtiam comitandi.

EX RE MEDICA: Res medica fortè validius homines inducet ad ſacra frequentanda; quippe aiunt proceres huius viuificæ artis, vitæ momenta decurrere beneficio aëris ſalutaris: aër enim eſt pabulum ſpirituum, quibus corpora omnia vegetantur. Audiendus in hac ſubiecta materia Fernelius. Sic ille. *Offuſum nobis aërem ſanguine præditorum animantium natiuo calori, & ſpiritui, tum conuenientem pabulum, tum refrigerationem præſtare, fumoſaque illius ſupernacanea excipere: his tribus ex cauſis eorum vita tuenda, conſeruandoque calori præfici in Phyſiologia diximus, vbi & illud animaduerſum eſt, aërem nobis circumfuſum arteriarum pulſu corporis vniuerſi calorem, eum verò quem ſpirando ducimus, vnius maximè cordis calorem, reſpiratione tueri, & conſeruare. Regio quidem temperata, locus editus, apricus, & perflatus, veris conſtitutio naturalis, flatus cœli placidus, & tranquillus, perflante Fauonio, ſalubritatem, bonamque valetudinem tuentur, nec quicquam corpora immutant.* Hæc diſertiſſimus Medicorum. Vnde ſic arguo, illa frequentanda ſunt loca magis idonea ſanitati, vt ſunt edita, aprica, & perflata Fauonio; ſed ita ſe habent Eccleſiæ toto Miſſæ tractu: quippe anima terris erepta, ad cœleſtia euehitur; aprico gaudens, dum hoſtiæ Sacro-ſanctæ beneuolus excipit radios. Denique homo flabris Spiritus Sancti, Fauoniis in hoc Sacrificio ventilatur. Quid igitur aliò diuertitis, ô homines anxij de ſalute corporea? quid venationis ergô Miſſas verè miſſas facitis, vt humores noxios, crapulæ nimiæ reliquias, equitando decoquatis? Mutate aucupium, conuenite Eccleſias, & hinc vobis cedent omnia ſalubria: quippe in Miſſa eſt veris placida conſtitutio; nimirum illic Deo propitio & placato, nihil ingratum ſpirat, omnia ſed virent vitiore gratiæ, quo etiam ipſa cœleſtia recreantur. Eccleſia rei medicæ non ignara, ſuos neophytos, id eſt nouella germina orta ex genibus aſſueſaciebat ſenſim ad hunc ſalutatem aërem ebibendum, ne ſi pleno hauſtu ebiberent, citò deficerent. Vt enim medici, ægrum qui noxia febre exhauſtum decubuit diu in cubiculo inuio ventis, dum æger ille conualeſcit, arcent ab aëre liberiore, ne nimij aëris impos illico diſſoluatur. Ita Eccleſia catechumenos noluit toti intereſſe Miſſæ, ne dum rudimenta fidei ediſcerent, ignari adhuc integri myſterij, nutarent in fide; quam vt Eccleſia titubantem confirmaret, & pararet altiore initiandam myſterio, ſanxit homines illos adhuc rudiores, necdum tinctos aqua baptiſmali, auditurus Miſſam, ab Introitu vſque ad Offertorium: & hæc pars Miſſæ dicebatur Miſſa Catechumenorum, in qua illa rudia geoimina audiebant orationes ad Deum fuſas, Epiſtolam, & Euangelium, quibus docebantur, & mox dimittebantur, Diacono clamante, Sancta Sanctis, id eſt, ſolis Chriſtianis fieri poſſe conſcios ſacri ritus. Hac prima dimiſſione facta, pergebat ſacerdos ad conficiendum Sacrum, quod alia dimiſſio concludebat, ſcilicet. Ite Miſſa eſt, & ab hac duplici miſſione, Miſſæ nomen creditur emanaſſe, etſi Hebræa etiam vox eſſe cenſeatur מנחה Miſſa, vt ſupra dixi fuſius. De Miſſa hac duplici, ſcilicet Catechumenorum & fidelium meminere Sancti primores Eccleſiæ & aliqua Concilia, vt liquebit tibi marginem conſulenti. Et ne à re medica & ſalubri aliò deflectat oratio, ſic Fernelius aërem denotat inſalubrem. *Regio humida, locus in occidente demergens, humens pluuioſaque conſtitutio, tenebricoſum ſpiritum facit, corpus multo humore ſupernacuo onerat, cuius copia natiuus calor infringitur, & debilitata concoctione cruditates fiunt, quibus ex cauſis diſtillationes, diuturnæ febres, cachexia, vlcera putrida, eaque curatu difficillima, quin etiam corpora mollia, laxa infirmaque reddit, & obeundis vitæ muniis inepta.* Ita & planè eo tempore, quo quis adſtringitur ex præcepto, ad audienda Sacra, ſi alio pergat, procul dubio iniquioris aëris ſubitò contrahet lethale

Fernelius lib. 1. ad morborum cauſis cap 13.

Aeris efficacia mirabilis.

Miſſa fidelium.

Miſſa Catechumenorum.

Ex S. Clemẽte lib. 8. conſtitut. Apoſtolicarum. S. Dion. lib. Eccleſ. Hierarchia c. 3. Cyrill. Alexand. lib. 12. in Ioan. c. 50. S. Ambroſ. lib. 5. Epiſt. 33. Concil. Antiquiſſ. Valentin. c. 1. Fernelius vbi ſuprà.

Infauſtum eſt & lethale non audire Miſſam.

Ex Historia: S. Antonin. Archiepisc. Florent. in Chron. p. 2. tit. 9. c. 10. §. 2.

lethale contagium; omnis enim locus, qui hominem à Missa distrahit, nihil nisi noxium, & morbidum spirat aut exhalat, teste S. Antonino, referente duos adolescentes die festo venandi gratia foras excessisse, quorum vnus interfuerat Sacris, à quibus alter impius abfuerat. Sed eo auctore dispar omnino sors extitit; nam illis in agro errantibus, spissæ sese cœlo intendere nubes, & aëre opacante terras, cœli vltores impietatis hominum mugire cœperunt: tonitruo se & dæmones adiunxerunt. Hanc scenam infaustam apparari in suum caput timuere venatores, nec prorsus inani metu: quippe & tonante cœlo, alias audierunt desuper insonare voces, & has crebrò repetitas, Feri, Feri, & macta impios suæ salutis incurios, quas voces excipiens lethalis cœli fragor, fulmine illapso alterius caput infregit; alio autem superstite, eædem voces eum etiam & ad necem validè deposcebant: sed dum vrgerent amplius, vltoris vox alia cœlitus insonuit. Hebes est & obtusa gladij vindicis acies, dum incurrit in hominem, qui astitit Sacris; ac proinde ego inermis sum in eum, qui hodie Missæ interfuit. Quo audito reddita est cœlo pristina facies lætior & serena, Sole superante nubes quæ totam illam tragœdiam obumbrarant. Hoc exemplo vides aërem fuisse iniquum ei, qui à Missa deflexerat, eumque fuisse obnoxium distillationi, quæ desuper illapsa miserum suffocauit. Non est quòd alias scrutemur historias, vt viuacis aëris, aut lethalis indaginem habeamus: locuples est Gallica historia, & faxit Deus, vt inde fiat gens Gallica cautior, & in sacrificium Missæ propensior. Audi Tragœdiam, cuius ipsa Gallia fuit Theatrum suo sanguine purpurascens. In locum vulgò *Crecy* conuenerant duo potentissimi Reges, Philippus VI. Gallus, & Edoardus III. Anglus, ambo stipati exercitu prævalido, & sua omnia discrimina sorti ambiguæ vnius prælij commissuri. Accingunt se acies æmulæ ad prælium orto Sole inchoandum: sed vide disparem apparatum; Galli iam animo victoriam concipientes, inquieto marte classicum expectabant, & vrgebant Anglos vt suas citò explicarent acies, Gallico furore conterendas. Cunctantur Angli, vt qui noctem egerant insomnem, & impensam noxis suis confessione diluendis, & primo diluculo omnes Missam audierant, Galli verò secus vt securi de prospero belli exitu, nec de Missa, neque confessione solliciti, dederant operam epulis atque cantioni: sic vides duo castra aëre dispari circumacta, aër reuectà viuax & vegetus agebat Anglos confessione expiatos, & Missâ auditâ prævalidos; sed Galliæ castris incubabat aër noxius & humidus, quem exhalarat Gallica crapula, & incuria Missæ. Quid pareret ille aër iniquior, nisi catharros, & hæmorragias seu sanguinis multa profluuia; nil aliud omninò, vt videre est in progressu. Concurrunt acies, sed non æquo Marte. Nimirum Angli, à quibus stabat Deus, primo impetu, impressione facta in aciem æmulam, eam edidere stragem, vt ad eius recensionem etiam nunc pudore Gallia suffundatur, & in hoc adhuc laudanda indoles ingenua historiæ Gallicæ, quæ confessa, Gallos fuisse Deo iniurios, ascribit illam victoriam Anglicæ pietati; adeóque suo discrimine edocta est Gallia, vt crebri in castris adsint viri pij & religiosi, Sacra facientes; imò

Missam non audire die festò quam sit periculosum.

Froissardus c. 130. vol. 1. sub an. 1346. 26. die Aug.

Gallorum strages edita ab Anglis.

Anglorum pietas erga sacrum.

& diplomate regio cautum, ne quis citra vitæ discrimen sacrilegas inferat manus in Ecclesias hostilis antea ditionis: eaque fit pietate, vt cœlites sint à nostris partibus, inter quos silentibus legibus inter arma cuiusque gentis, vrgent tamen leges illæ, quæ Sacra volunt esse prorsus illibata; & inde credo hodie omnia Gallis prosperè cedere, eorum causam Deo propugnante.

Eâ cautelâ prouidet Ecclesia filiis suis, imitata Patriarcham Iob, virum vtique sanctum, ex cuius historia accipe eius pietatem. *Ibant filij eius, & faciebant conuiuia per domos vnusquisque in die suo, & mittentes vocabant tres sorores suas, vt comederent & biberent cum eis, cúmque in orbem transissent dies conuiuij, mittebat ad eos Iob, & sanctificabat illos, consurgensque diluculo, offerebat holocausta pro singulis; dicebat enim: ne forte peccauerint filij mei.* O hominum curas omnes in epulis & sagina! Heu quò deuenere mentes Deo dignæ, vtpote pabulo cœlesti corporis & sanguinis Domini recreandæ, si intersint sacrificio Missæ, cuius fiunt participes astantes omnes, spiritali communione Deum illibatè depascentes. Nihil nisi crapulam homines nebulones & Epicurei mente versant, coquinæ nidorem corpore & animo redolentes. Ecclesia quotidie consurgens diluculò, offert holocausta pro singulis, multiplicans Sacra, vt eorum suffragio, piacula quæuis hominum expungantur. Mittit Ecclesia alma parens præcones verbi Dei, vt fideles hortentur, & inuitent ad adstandum Sacris, quæ eorum causa fiunt; sed eâdem hodie repent homines vecordiâ, qua & æuo Ieremiæ, cuius hæc est querela. *Viæ Sion lugent, eo quòd non sint qui veniant ad solennitatem.* Videtur & Salomon fuisse præscius huiusce intenti Ecclesiæ, cùm præcones verbi Dei instituit, qui omnibus disciplinis vtuntur ad hoc vt homines inclinent ad mysteria sacrosancta. Audi quam genuinè Salomon Ecclesiæ referat institutum. *Sapientia ædificauit sibi domum, excidit columnas septem, immolauit victimas suas, miscuit vinum, & proposuit mensam suam, misit ancillas suas, vt vocarent ad arcem.* Ecclesia est mystica illa domus seu basilica sapientiæ excipiendæ idonea, quæ septem sacramentis veluti tot columnis incumbit, quibus & adiecit sacrificium, quod immolationis & victimæ nomenclaturam habet: nam ea immolari dicebantur, quæ trituram molæ passa, à molendo nomen immolationis inurebant rei oblatæ, vt farina, & placentæ dicebantur immolari: cùm verò erant res animatæ; has victimæ nomine nuncupabant. Iam collige mysterium ex sententia Salomonis, dum ait in domo sapientiæ victimas immolatas, adhibito vino, eoque misto, propositamque mensam, quasi sacrificij complementum; & in animum induc tuum, graphicè esse hinc sacrificia nostra propalata. Nam in eis sunt panis, & vinum mistum aqua, & sub nubibus harum specierum rutilat Sol iustitiæ Christus Deus noster, qui & Agnus ad occisionem ductus. Ne autem inanis sit ille apparatus sapientiæ, & epulæ sacræ sine symmystis fiat ingloriæ, sapientia ancillas omnes mittit, id est omnes alias disciplinas fidei pedissequas occupat, ad suadendum hominibus cultum huius sacrificij. Hoc ego præstiti pro modulo hoc toto contextu de Missa, cui subieci omnes scientias vt ancillas eius, & hominum ductrices ad

Iob. 1.

Thren. 1.

Prou. 9.

hæc mysteria, quibus fideles dum sunt intenti, sunt in tuto, vt cincti arce inexpugnabili; & hoc rursus ea qua possum contentione ingemino: O Mortales, venite ad arcem, scilicet ad Missam; nam diabolus tanquam leo rugiens circuit quærens quem deuoret; si vos obuios habuerit extra Missam, vt incautos disrumpet, & discerpet. Ad arcem istam fortasse respexit querulus Vates Ieremias, dum sic homines hortabatur. *Congregamini, & ingrediamur ciuitates munitas; ascendit leo de cubili suo, & prædo gentium se leuauit, egressus est de loco suo, vt ponat terram tuam in solitudinem, ciuitates tuæ vastabuntur, remanentes absque habitatore; super hoc accingite vos ciliciis, plangite, & vlulate, quia non est auersa ira furoris Domini à vobis.* Vt autem auertatur, venite ad hanc arcem vbi immolantur victimæ salutares, idoneæ ad Dominum Deum citò propitiandum: nemo illic est impastus; quippe sapientia miscuit vinum, & proposuit mensam, ad epulas & fercula, quibus hostes & aduenæ saginentur.

1. Petr. 5. Ierem. 4.

Pausanias in Arcadic. Iouis area mirabilis.

Pausanias iactet quantumcumque volet aream illam Ioui sacram, in monte Lycæo, in quam quiuis ingrediens adeò tutus erat ab hostibus, vt si quis eum insequeretur, nequiret accedere ad locum; quippe rigebant eius membra, & effuso corpore toto erat ille impos ad vindictam. Nec hominibus tantùm, sed & brutis locus ille refugium præstabat, & asylum: nam si venator cuipiam feræ instaret, & fera pernice gressu ad aream aduolaret; erat venatori nefas, areæ illius tutricis hominum & ferarum septa transilire. Sed esto dæmonum præstigia aream illam fecerint adeò salutarem, in qua etiam adiicit ille Pausanias, corpora non edebant vmbram, vtpote lumine perpetuo circumacta: quid hæc ad arcem nostram Missæ? Illic erant beneficia ad momentum, & corpore tantùm tenus; sed in Missa quibusuis inimios se reddunt hostibus illi qui adstant Sacris, & hostiâ sacrâ Sole clarius irradiante, & illuminante animas, illæ Deo propitio, peccatorum suorum nebulis non amplius obumbrantur: quodque stupeas, animalia bruta illuc ingressa, exutâ prorsus ferinâ suâ indole, homines induunt. Etenim sæpius accidit reprobos homines peiores brutis animantibus, Missam audientes, de meliore fruge animos inibi concepisse, vt videre est in celebri illo conuentu hominum nobilium, quibus cùm S. Bernardus faceret Sacta; Guillelmus Dux Aquitanus, homo ferox & multo crimine famosus, hostiâ sanctâ adeò perculsus est, vt ex hominibus infra pecudes, euaserit celebri sanctitate conspicuus.

Ex vita S. Bernardi.

Morale.

Itaque vir pecori antea simillimus, positis in Missa ferinis omnibus exuuiis, non hominem tantùm, sed & Angelum induit. Alij verò secus parum solliciti de audiendo Sacro, dæmoni peruij, ab eo raptantur in omnem vitiorum colluuiem. Neque desunt hodie vernacula exempla hominum, quos vitia quæque semper exagitant; quia reperit eos desertor Angelus extra arcem sacrificij diuagantes. Nec ista tempora hac impietate misera, præteriere Danielem præscium futurorum, cuius ecce veridicum omen. *Deficiet hostia, & sacrificium, & erit in templo abominatio desolationis.* Quid breuius? quid verius? Nonne Gallia velut exlex vsquequaque fœdata est deficiente hostia, quam hæresis de templo expunxerat, grassante piaculo, regno imminebat clades; sed occurrit Deus, Henrico Rege facto compote sacrificij huius, quo in Gallia restituto, vnde plerisque in locis exularat, recepit & regnum decorem priscum & nitelam: adeò vera est ista sententia.

Daniel. 9. Du-pleix in Henrico 4.

Missa audita ab Henrico IV. fuit illi benefica.

HIS QVI SACRIS ASTANT, OMNIA BONA PROSTANT, CVM VERO DISTANT, ABSCEDVNT BENEFICIA, ET ACCEDVNT VENEFICIA.

VOX ISTA, QVOMODO, est tessera omnium hæreticorum, qui nec sibi ad inuicem constant, sed perpetuo litigio dispescuntur.

In hæc verba:

Litigabant ad inuicem dicentes, quomodo potest hic nobis carnem suam dare ad manducandum?

SECTIO VI.

Sciunt Philosophiæ candidati, huius disciplinæ præludia ingerere species omnes, quamtumuis sint dissitæ, aut disparatæ, vt loquuntur: esse tamen omnes in vna ratione generica concordes; quippe species diuidunt genus, quod vniuocè debet de multiplici & varia specie prædicari. Iuxta hoc theorema: licet fuerint in Ecclesiam plures hæretici discordes ad inuicem impiè debacchati; vna tamen inest omnibus veluti ratio generica, vt tessera iniusta, in qua hæreses omnes vsquequaque conueniunt, scilicet rerum omnium dubia fides, quam testantur hac voce, QVOMODO. Dum enim student rerum indagini, quas dudum fides plenè discussit, eorum semper nutat animus inuestigans, QVOMODO possint sic se habere sacra Mysteria, & apud se omnia perpendentes dogmata fidei, eligunt quod arridet, & non quod est ex fide Ecclesiæ constitutum; vnde & sectæ illæ dicuntur hæreses: nam αἵρεσις vox Græca electionem tenacem significat ἀπὸ τοῦ αἱρεῖσθαι quod significat eligere. In quo autem sita sit illa pertinacia, dicam: non in eo planè vt fidei, quam sibi fingunt, tenaciter adhæreant; hoc enim repugnat rationi genericæ, in qua coeunt omnes hæretici, numquam sibi constantes, vtpote quorum variant articuli fidei ad arbitrium cuiusque dicentis, se sensisse illapsum Spiritus SANCTI, cuius actus dictamine nemini præterquam sibi credit; & in hoc liquet hæreseos cuiusque pertinacia, scilicet vt sibi tantùm credat: nam dum QVOMODO inquirit secta nescitura modum, fidei sibi erigit & statuit inane simulachrum: & hinc inter hæreticos discordiarum fons & origo; quia dum omnes ad suam trutinam suos etiam expendunt articulos, perpetuò sunt adinuicem litigio dissiti; etenim concordia tantùm est penes Ecclesiam, à qua qui sunt alieni, eâdem etiam intercapedine ab omni concordia dispergantur, sicut & dispersi fuere illi, qui turrim Babel erigentes, diuersi postea fuere labij. Ita & hæretici in Ecclesia, alterius turris iniquæ, id est superbiæ, & confusionis iecere fundamina; dum enim fidem concutere conati sunt, pulsare

EX PHILOSOPHIA: *Porphyr. lib. Prædicabil.*

Hæresis vnde dicta.

EX HISTORIA:

pulsare cœlos aggressi sunt, imò & in Sancta Sanctorum arietantes, arcam fœderis hostiam sactam tentauerunt ex suo sanctuario eliminare, dum dubiam fecere fidem Eucharistiæ: sed Deo vltore diuersi labij extitere perduelles, eóque deuentum est, vt à verbis ad verbera; nam Lutherani, & Zuingliani, præmiis multis libellis iniuriis, postmodum adinuicem sæpissime sæuierunt, impletaque est prædictio Simeonis viri iusti & grandæui, dicentis Christum positum in signum cui contradicatur: & reuerà ad literam hostia sacra est rotunda, sicuti & signa quæ proponuntur in scopum, vt ad ea possint sagittarij collimare. Vide Caluinum impetentem hoc signum, dum dicit nos facere iniuriam Christo, dum dicimus esse in hostia, quæ potest à vermibus & muribus corrodi. O hominem sollicitum de custodia hostiæ consecratæ! sed de eo benè præscius Psaltes ait. *Contaminauerunt testamentum eius, diuisi sunt ab ira vultus eius, & appropinquauit cor illius. Molliti sunt sermones eius super oleum, & ipsi sunt iacula: iacta super Dominum curam tuam, & ipse te enutriet, & non dabit in æternum fluctuationem iusto.* Diceres texi historiam & non præsagium. Nam reuerà contaminauerunt Christi testamentum hæretici, dum nullitatis illud arguerunt; nullum autem est testamentum, vbi hæres excidit: volunt autem realitatem expungere hæretici ab Eucharistia, quam Christus instituens, testamenti nomine nuncupauit; sic enim Ecclesiam suam hæredem ex Asse constituens ait. *Hic est calix nouum testamentum in sanguine meo, qui pro vobis fundetur. Diuisi sunt ab ira vultus eius.* Quia in pœnam iniuriæ illatæ testamento, Deus diuisit eos ab Ecclesia sua. *Appropinquauit cor illius.* Et tantum abest vt hæresis minuerit fidem huius testamenti, quinimò potius auxit; quia multis argumentis è scriptura & aliunde petitis, facta est res illa liquidior. *Molliti sunt sermones eius super oleum, & ipsi sunt iacula.* Caluinus vt syrenes suauiloquio demulcens animas, eas iaculo infidelitatis addixit neci. *Iacta super Dominum curam tuam, & ipse te enutriet.* Noli nimio scrutinio rimari causas institutionis huiusce sacramenti: sed quiesce in Domini verbis efficacibus, & practicis; & ipse in præmium fidei, quam verbis eius tu præstabis, te enutriet hoc pane Angelorum. *Non dabit in æternum fluctuationem iusto.* Nam anima fidelis non fluctuat: etenim Ecclesiæ fides inconcussa labare nescit. Pergit Psaltes. *Tu verò Deus deduces eos in puteum interitus.* Omnium enim hæreseon illa fuit catastrophe, vt hiante terra absorptæ sint: iuxta illud Psalmi eiusdem. *Viri sanguinum & dolosi non dimidiabunt dies suos.* Hæreticos esse viros sanguinum patet, prisca etiam tempora decurrenti, quibus Arriani, Donatistæ, & Manichæi, omnia susdeque versa sanguine cruentarunt. Et æuo superiore, Anglia, Belgium, & Batauorum plagæ, ab hæreticis fuso sanguine rubuerunt; sed Deo vindice, & alternante vices, ipsi etiam hæretici suo effuso sanguine perierunt. Quippe eos manet sors Ismaëlis inquieti, de quo sic fatur sacra historia. *Manus eius contra omnes, & manus omnium contra eum.*

Florimond. Raymond. li. de exortu hæresum. Luc. 2. Psalm. 54. Luc. 22. Hæreses fluxæ & labiles. Genes. 16.

Vide hoc quadrare nostratibus hæreticis, quorum manus sunt in omnes. Primò Deum ipsum de suo throno trudere moliuntur, cùm insurgunt & arietant in altare. Rursus cœlos adhuc impij quatientes, sanctos impugnant, dum eos in Ecclesia esse volunt ingloriós, nolentes deferri sanctis honorem, quem proceres Ecclesiæ ab ipso exordio detulere. Ab Ecclesia triumphante, dum deueniunt in militantem, quis enarrare sufficiat eorum ausus atque conamina in sanctiora quæque? Quinque sacramenta obliterant de numero septenario; crapulam & epulas ieiunio substituunt; solennitates in dies profestos commutant; demum omnia sacra miscere profanis, hoc vnum illis studium incumbit. Nec etiam minusculæ ætati pepercit impietas: nam infantes editos recens non baptizant sine prædicatione; maluntque interire puerulum, quàm deesse suæ impiæ sanctioni, causantes infantulum etsi non aqua expiante lotum, fieri tamen conscium salutis æternæ, in fide parentum. Sic vides hæreticos istos, leone teriores, qui mansuescit ad occursum puerulí, suamque deponit rabiem; quam tamen à pietate extorres sacrilegi homines exacuunt, vt animas insontes, suâ nequitiâ depascantur: quodque demirere magis, contra adagium, mortuis etiam insultant.

Pascitur in viuis liuor, post fata quiescit.

Sed hæresis liuore infernali rabida, etiam dehiscens ad inferos, inimica quietis animarum, quas vltor Purgatorij ignis exagitat, vetat pro eis fundi preces, negans suo more, id est, proteruè, nullas esse vindices flammas criminum, quorum sanguine Christi culpa diluta est. Ex præfatis liquidò constat, hæreticos viros esse sanguinum, vtpote nescios pacis, quam cùm Deo denegarint, dum verborum eius veritatem inficiantur in Eucharistia; nihil mirum si & viuis & defunctis, parum æqui, eo quo possint toto conamine debacchantur. Ex Anglica Historia causam primitiuam omnium rixarum colligo mystica indagine. Rex Henricus primus acerba versabat odia in filium suum Martiali sanguine præpollentem, eoque simultates excreuerant, vt acies vtrimque explicatæ, regnum in discrimen agi portenderent. Poscitur in arbitrum Rex Galliæ Ludouicus septimus; is vt amantissimus æqui celer aduolat, & expensis mutuæ rixæ Patris & Filij omnibus argumentis, eorum sic animos explorauit: conuenit ille Regem & porrexit vna manu panem, & altera saxum, daturus optionem: noluit Rex panem accipere, & inde semina iurgiorum. Ita & Ecclesia porrigit omnibus fidelibus panem sanctum: sed hæretici aspernantes illum panem, in lapides incurrerunt; nimirum diruerunt Ecclesias & altaria. Faxit Deus vt isti lapides panes fiant, id est, vt homines saxei, & cordis lapidei, panem viuificum adorent, & tandem aliquando resipiscant.

Malè eis cedit elegisse lapides: nam Christus est lapis, qui super quem ceciderit ille, confringet illum; & vt canis lapidem mordens, læditur illæso lapide, ita & hæretici sæuiunt in lapides templi, Ecclesiâ tamen integrâ prorsus atque illibatâ: sed vltrices Dei manus nequeunt hæretici declinare, vt ex subiectâ liquebit historia Ecclesiastica. Spoleti quondam Episcopus Arrianus, multo milite stipatus, periit

EX HISTORIA. Andr. du Chesne in Historia Anglica sub an. 1177. Henrici I. Regis Angli bellum cum filio. Historia Ecclesiast. S. Greg. li. 3. Dialog. c. 29

petiit ab Episcopo orthodoxo Ecclesiam vnam, vt suis præstigiis errori manciparet: renuit ille, vtpote ratus, esse nefas tradere Sanctum canibus. Tamen Arrianus Antistes armata manu pergit ad Ecclesiam, Arriano, nomini vendicandam: fugerat custos Ecclesiæ, omniaque lumina extinxerat foribus obseratis. Adest homo sacrilegus, vim inferre paratus Ecclesiæ, ad cuius fores cùm ille deuenisset, illæ magno edito fragore vltro patuerunt, & lumine desuper illabente, lampades accensæ sunt, Episcopo Arriano desuper excæcato. Clamare omnes, credendum lumini Romanæ Ecclesiæ; cuius quicumque est expers, nequit non densa caligine cæcutire. Vides hominem impium se accingentem ad diruendam Ecclesiam, accepisse suæ sæuitiæ in lapides præmium congruum, nempe cæcitatem. Ita & hodie cæcutiunt hæretici litigantes cæcorum instar, & hinc in pœnam repudiati panis, & lapidum acceptorum.

Instabis, eos dicere se securos de salute, & hoc longè abesse à teuebris: nec id abnuo; hoc clamant, & est eorum caliginis amplius argumentum, quòd suæ caliginis inscij in foueam cadunt. Vis exemplum explicitum. Olim in Concilio Constantinopolitano, Polychronius monachus Monothelita hæreticus adfuit, summam sui erroris scriptam in schedula præferens palàm, & asserens à Deo sibi reuelatum, in fidei suæ indubiæ argumentum, mortuos hac chartula adhibita suscitandus, petitque à Patribus Concilij, vt fiat experimentum prodigij, quo debebat eius constare fides. Prodeunt omnes in forum, vbi iacebat inanimum corpus, ille mortuo superimponit schedulam erroris; sed nullo inde subsequente miraculo, explosus est homo in quem animaduersum est anathemate. En indolem hæresis, quæ vergit ad occasum; omnes de salute sua facit illa certiores, sed vrgente fato, in tenebris impij conticescent. Nam vbi ab Ecclesia desciscunt, in vitiorum pene omnium cœno voluntantur: sicut exemplo suo est testatus Epicuri de grege Iulianus Imperator Apostata, qui dum orthodoxam fidem profiteretur; saltem ementito cultu, se ad actiones pias totum componebat, ne impij notam incurreret: sed vbi defecit à fide, alium exoticum ritum amplexatus, prodibat in publicum medius inter magos, pellices, & cynædos, pueros scilicet nefando vsui procuratos, vt Chrysostomus suo autiloquio detestatur. Optimè sanè Dux Alençonius Princeps Gallus Henrico secundo Rege satus. Is aliquando hæreticos homines tulit, plus quàm par est, illisque est familiariter vsus, specie exteriore, quam præfert hypocrisis hæretica, faciente fucos: sed postea detestatus homines iniquos, & nefandos aiebat, hæreticos oculis illudere. nec vbuiis quibusque suam explicare nequitiam abditam pluribus inuolucris: sed vbi eorum indoles ab aliquo explorata patet, illico homines flocci atque detestandos odio plusquam Vatiniano abhorreri. Vnde aiebat hæreticos tolerari incognitos, sed cognitos, omnium odia sibi concitare. Intellexit heros ille hæreticorum animos esse perduelles, nec incumbere nisi discordiis, atque litigiis, quæ etiam eo sæpè deuenerunt, vt in Reges suos impiè coniurarint; vt patet ex illis eorum comitiis, vbi decretum fuerat in caput Regis Francisci secundi Galli, & Reginæ matris eius, ad castrum Ambosiæ degentibus. Quod vbi resciuere nobiles plerique hæretici, religionem illam abiurarunt, quæ in Reges suos insurgebat. Et vnde putas orta profluuia sanguinis, die illo sacro Bartholomæo Apostolo, qui ne fastus fuit hæreticis, quos extulit mucro vindex eorum criminum; non aliunde planè, nisi quia Carolus Rex pridie didicerat, nefarios homines sibi Regi & aliis regni Principibus imminere: quippe in hurtendo conuentu procerum hæreticorum, fuerat decretum in Regem Carolum, Matrem eius, & in stemma regium vniuersum, vt impij homines ad regnum eueherent quempiam suæ farinæ hominem abhorrendum: sed homines sanguinum, & dolosi iuxta Psalmum non dimidiauerunt dies suos; quodque notatu dignissimum, Admiralis Castellio, caput hominum impiorum, & quo duce omnia susdeque inuertetant: Is inquam, qui elementa omnia ante concusserat, ea nocte petiit & cum eo duodecim millia, Parisiis, vbi luerunt suo sanguine pœnas, quas inita in Regem consilia deposcebant. Et demirare iudicia Dei in capite coniurationis, scilicet in Admirali, qui vt litigiis assuetus, ipsa etiam elementa turbauerat; omnibus, licet extinctus, plectitur elementis: nam occisus actus est præceps per fenestram, & cadauer eius traductum luto, & spurco stercore inquinatum, ipsa etiam terra vlciscente discordias à rixoso sæpius excitatas. Rursus in ignem cadauer iniectum est, & semiustum in Sequanæ fluuium abiectum, vnde demum eductum suspensum est ad furcas Montisfalconi, vt illic esset ludibrio aëri & ventis vir nebulo, exosus concordiam; nullumque fuit elementum quod non aliquas expetierit pœnas ab homine, qui fuerat in sui sæculi pœnam natus. Vides homini scelesto quadrare, quod ait Angelus de Ismaële. *Hic erit ferus homo, manus eius contra omnes, & omnium contra eum, & è regione fratrum suorum figet tabernacula.* E regione fratrum, id est, ex aduerso, & ipse aduersarius Admirabilis in technis suis Admiralis figere voluit tabernacula, dum inducere voluit in solium aliquem suæ sectæ: quod vt præstaret manus suas accinxit contra omnes; sed vindicem etiam sensit manum rerum inanimarum, eumque Rex Carolus ita mortuum abominatus est, vt prætereriens oras Monrisfalconij vbi ex furca inglorià pendulum erat cadauer Admiralis putidum & sanie diffluens, stetetit Rex, & accedere voluerit ad fœtidas illas Admiralis exuuias: auertentibus autem eum aulicis ab accessu ad fœtens illud & triste spectaculum; Rex hominem detestatus ait: Non sentio putidum hoc cadauer, imò placet hic odor, vt qui emanat à mortuo, qui si sospes esset & suaueolens, Gallia pessum iret, quæ hoc fœtore & grauieolentia fit superstes. Et hæc aduersus hæreticos auersio insita fuit Regibus omnibus Christianis, in quibus æterno Elogio dignus est Philippus secundus Rex Hispaniæ, qui cùm audisset grassari luem illam in Belgio; ille auitæ religionis propugnator acerrimus, Proreges eò delegat, qui enascens hoc lethale virus auerrerent: Malo,

Polychronij Monachi industria, vt conuinceret hæreticam.

Acta Conc. illius quod fuit sexta synodus Generalis in actione 15.

Fides sincera probata miraculo.

S Chrysost. oratione aduersus gētes.

Dupleix in Henrico 5. cuius erat frater Dux ille Alençon.

Hæretici vt agnoscuntur sunt in odio.

Historia Gallica anonymi authoris in Carolo 9. ait vnum ex coniuratis aperuisse Regi coniurationem & eadem nocte occisos fuisse hæreticos.

Philippi II. Regis, Catholici zelus erga fidem Catholicam

Hoc scribit Cardinalis Bentiuoglio in lib. sua delegatio. apud Belgas.

Malo, inquit Rex, fide illibata insignis, ita est, Malo ego cadere dominio Belgij, quàm habere Belgas hæreticos. O vocem dignam Imperio! Nam ea fuit semper Imperatorum mens, hæreses insectari.

EX IVRE CIVILI: *Leg. priuil. Cod. Theod. de hæretic.* Hæretici indigni priuilegiis.

Iure Ciuili multifariam cautum est in nefarios homines: quandiu enim Christiani Imperatores rerum potiti sunt; tamdiu etiam in hæreticos sancitæ leges extiterunt. Audi plures editas sanctiones à viris vtique Imperio perquàm dignis. Primus occurrit Constantinus. Sic ille. *Priuilegia quæ contemplatione religionis indulta sunt, catholicæ tantum legis obseruatoribus prodesse oportet, Hæreticos autem atque schismaticos, non tantùm ab his priuilegiis alienos esse volumus, sed etiam diuersis muneribus constringi, & subiici.* His pœnis subiice legem hanc. Imperatorum Gratiani, Valentiniani, & Theodosij. *Nullus hæreticis mysteriorum locus, nulla ad exercendi animi obstinatioris dementiam pateat occasio, sciant omnes etiamsi quid speciali quolibet rescripto, per fraudem elicito, ab huiusmodi hominum genere impetratum est, non valere: arceantur cunctorum hæreticorum ab illicitis congregationibus turbæ, vnius & summi Dei nomen vbique celebretur. Nicænæ fidei dudum à maioribus traditæ, & diuinæ religionis testimonio, atque assertione firmatæ obseruantia semper mansura teneatur.* Arcadio etiam socio Imperij, Valentinianus, & Theodosius adhuc seuerius in eos flocci homines animaduertendum rati, illos voluere pelli, & velut exulare, hac lege. *Hæreticorum polluta contagia pelli, vrbibus vicinis proturbari, ac nullis penitus iubemus patere conuentibus, ne in quoquam loco sacrilega cohors talium hominum colligatur, nulla eorum peruersitati, vel publica conuenticula, vel latiora erroribus secreta tueantur.* Rursus Imperatores exosi luem illam pestiferam noluerunt hæreticos in suis militare castris, rati victoriam non coviri hæreticis. Sic Honorius, & Theodosius. *Eos qui Catholicæ sectæ sunt inimici, intra palatium militare prohibemus, vt nullus nobis sit aliqua ratione coniunctus, qui à nobis fide, & religione discordat.* Et vt in re Medica dum venenum in venas irrepit, mittendus est sanguis, ne in valuulas cordis irrumpat, & hominem inde perimat totum. Ita iidem Imperatores in hanc luem hæresis, sanguinis effusione sæuierunt. *Sciant cuncti qui ad ritus suos hæresis superstitionis obrepserant sacro-sanctæ legis inimici, plectendos se pœna, & proscriptionis & sanguinis, ne qua vera diuinaque reuerentia contagione temeretur.*

Leg. Nullus Cod. Theod. de hæretic. Hæretici odio habiti ab Imperatoribus.

Leg. hæretic. Cod. Theod. de hæreticis.

Leg. Eos Cod. Theod. de hæretic.

EX RE MEDICA: *Fernelius li. 2. de meth. medendi c. 13.*

Leg. Sciunt Cod. Theod. De hæretic.

Benè proscribunt hæreticos iura Ciuilia; ea quippe cautela contagio occurritur à Medicis, in quibus Fernelius ait morbos esse pestilentes, qui contactu, mutuáque hominum societate contaminant. Sed audiendæ ab eo causæ ægritudinis virulentæ. *Aliæ cum aëre spirando trahuntur, vt pestilentiæ semina; aliæ extrinsecus nos attingunt, vt rabidi canis, & venenatarum bestiarum virus; aliæ intro sumuntur, idque vel cibi, vel medicamenti specie, venenum quod halitu nos ferit omnium præsentissimum, & efficacissimum est, nec humore, nec crassiore materia tanquam vehiculo indigens, vt in nos agat & commigret, sed tenuissimum cum sit spiritu haustum, celerrimè per pulmones in cor vitæ viscus nobilissimum, & in arterias, in omne denique corpus obrepit, primumque spiritus, deinde humores, postremo ipsam partium substantiam labefactat.* Hæc ille: Vnde sic arguo. Venenum quod halitu nos ferit est omnium præsentissimum; sed tale est illud hæreticorum: eorum enim os nihil nisi lethale spirat; ergo contra hunc halitum est fugâ sibi citissimè consulendum: nam alioquin contrahitur lues simillima illi quæ Iustiniani tempore grassata est Constantinopoli, vbi quotidie efferebantur decem millia hominum: hoc autem virus sic homines inuadebat: Dæmonis horrida species apparebat; & quisquis ab hoc spectro feriebatur, statim ægrotabat, siti æstuabat, furebat, & demùm alto somno occupatus miserè disperibat, teste Procopio. Eodem fato efferuntur illi, qui couertuntur hæreticis: feriuntur enim spectro nefario, est enim hæresis cacodæmone terrior; eius colloquio mens ægrotat, fidesque Sancta labat, siti æstuat, nam libido est indiuidua comes hæreseos; furit, nam est rationis impos, quippe hæresis pertinax est; demum somno opprimitur, quia hæretici dum bona opera impugnant, quid aliud nisi somnum hæreticus clamat, seu vecordiam, quâ velut alto sopore grauatus occidit. Apostolus huic pesti occurrit declinando. *Hæreticum hominem post vnam, & secundam correptionem deuita, sciens quia subuersus est, qui eiusmodi est, & delinquit cùm sit proprio iudicio condemnatus.* Eodem spiritu quo Paulus, agebatur & Ioannes, dum sic ait. *Si quis venit ad vos, & hanc doctrinam non affert nolite recipere eum in domum, nec Aue ei dixeritis, qui enim dicit illi Aue, communicat eius operibus malignis.* Audi ex Iure Canonico nequitiam hæreticorum hominum, dum suis coloribus effinguntur: sic iste Canon eos delineat, *Quid iniquius est, quàm impia sapere, & sapientioribus doctoribusque non credere; sed in hanc insipientiam cadunt, qui cùm ad cognoscendam veritatem aliquo obscuro impediuntur, non ad Propheticas voces non ad Apostolicas literas, non ad Euangelicas authoritates; sed ad semetipsos recurrunt: ideo Magistri erroris existunt, quia veritatis discipuli non fuerunt.*

Ferrelius lib. 2. de abditis rerum causis c. 11.

Pestis quomodo contrahatur.

Procopius de bello Persico lib. 2.

Pestis horrida olim Cõstantinopoli grassata.

Tit. 3.

2 Ioan. 1.

EX IVRE CANONICO: *Can. Quid iniquius 24 qu. 3.*

Eorum densam caliginem expressit egregiè vno numismate suo Henricus tertius Rex Gallus, exosus si quis alius omnes hæreticos; pius Princeps in icone cudit vespertiliones ad Solem, quasi ad tenebras oberrantes; hoc titulo in ora numismatis. NON COGNOVERVNT LVCEM PRÆSENTEM. Et hæc est reuera ratio omnis cuiusuis in fide cæcitatis; scilicet hæretici non cognouerunt lucem præsentem, imò nec nosse volunt, inquit Lactantius. *Ab his si fieri potest, humanitatis iure postulamus, vt non prius damnent, quàm vniuersa cognouerint; sed noui hominum pertinaciam, nunquam impetrabimus: timent enim ne à nobis reuicti, manus dare aliquando, clamante ipsa veritate, cogantur: obstrepunt igitur ne audiant, & oculos suos opprimunt ne lumen videant quod offerimus.* Hæc ille: & sanè gens hæc infidelis, dum suum ingeminat. QVOMODO, nubes obiicit Soli veritatis illucenti. Præclarè Ambrosius ait totos in hoc QVOMODO occupari, dum hæc scribit. *Si de scripturis eruditus contenderit contra eos, & de scripturis Sanctis coarguerit eos, statim requirunt QVOMODO: aliud nouum dogma reperiant; non*

EX SYMBOLIS. *Lukius lib. Numismatū.*

EX SS. PATRIBVS. *Lactantius lib. 5. instit. cap. 1.*

S. Ambros. serm. 18 in Psalm. 118.

quærunt QVOMODO *saluentur, sed* QVOMODO *superent.* Eorum cæcitatem adscribit Hieronymus illorum pertinaciæ, quæ sibi tantùm credit & non Ecclesiæ: dicitur enim hæreticus ab hærendo, quia, dissitus à fide, vni sibi tantùm tenaciter hæret. Sic Hieronymus, *Multi sunt qui simulantes fidem, non subditi sunt fidei, sibique fidem potius constituunt, quam accipiunt, sensu humanæ inanitatis inflati, dum quæ volunt sapiunt, & nolunt sapere quæ vera sunt: cum sapientiæ hæc veritas sit interdum sapere quæ nolis.* Inde petitur eorum inquies animus: omnis ex Theologia cognitio potest esse imperfecta tripliciter: Scilicet ex parte obiecti, medij, & subiecti. Ex parte obiecti hæretici nullam fidem habere possunt, quia res à parte obiecti non est sicuti credunt, & cognoscere profitentur. Verbi gratiâ, credunt Christum in cœna dedisse nudum panem, à quo abesset realitas corporis sui sacri; hoc autem credere est, errare in obiecto. Secundò cognitio deficit ratione medij, id est, si obiecti notitia non ingeritur nobis per medium demonstratiuum, sed per mediu probabile duntaxat. Ex parte subiecti differunt, fides, scientia, & opinio, secundùm diuersas rationes, quibus nostris mentibus inseruntur: nam de ratione opinionis est, quòd intellectus assentiatur vni conclusioni, cum formidine oppositæ sententiæ; ideò non habet opinio adhæsionem firmam, sed nutantem: ast de ratione scientiæ est quòd firmiter inhæreat cum visione intellectiua; habet enim certitudinem præcedentem ex intellectu principiorum. Fides autem medio modo se habet: excedit enim opinionem, in hoc quod habet firmam hæsionem; deficit & declinat à scientia, quia non habet visionem. Vnde sic arguo: Si hæreticus rei quam credit non habet medium, quo fides ingeritur nobis, res illa credita non potest animum hæretici pacare, sed hæreticus non habet vllum medium, quo res credita tenaciter inhæreat, nam reuelatio, quâ solâ stat fidei certitudo, non inest hæreticis; Deus enim non reuelat falsa: nec etiam scientificè sciri queunt quæ prædicant; nam scientia est de veris tantùm & non falsis. Vnum ergo medium tantum superest, scilicet medium probabile, quo acquiritur opinio, quæ quia formidinem vehit, hæresis nunquam sibi constans in varias agitur partes, semper inuestigans, QVOMODO fieri possit illud quod proponitur: nec est quòd scripturas clament; nam vt scitè admodum Tertullianus ait. *Credunt sine scripturis, vt credant aduersus scripturas.* Et Cyprianus morem illis inolitum à sæculo Christi sic describit. *Ad nos sæpe studio contradicendi magis, quam vera discendi veniunt; & clamosis vocibus personantes, malunt sua impudenter ingerere, quam nostra patienter audire.* Et eamobrem notam incurrunt hæreseos, etiamsi se semper orthodoxos esse mentiantur.

Hæresis & curiositas sunt comites.

EX THEOLOGIA: *S. Thomas 1. 2. q. 67. art 3.* Fides hæreticorū quare nulla possit esse.

Tertullian. l. de præscrip. cap. 23. S. Cyprian. contra Demetr.

Disce ex Iure Canonico, quid sit hæreticum esse, & quomodo ab eis refugiendum: sic Hieronymus hoc Canone. *Hæresis Græce ab electione dicitur, quòd scilicet eam sibi vnusquisque eligat disciplinam, quam putat esse meliorem: quicumque igitur aliter scripturam intelligit, quam sensus Spiritus sancti flagitat à quo scripta est, licet ab Ecclesia non recesserit, tamen hæreticus appellari potest, & de carnis operibus est eligens quæ peiora sunt.* Benè ille ait, eos eligere pessima opera carnalia: nam qui à spiritu deuius est, necesse est vt carnis contagio polluatur. Vide Lutherum vbi defecit à fide, sollicitantem virgines Deò sacras, vt septa cœnobij strictioris impiè transiliuent. Caluini recensita Sodomia fœtet adhuc. Et Bezæ carmina impudica palàm faciunt, quibus Patriarchis fuerit edita hæresis illa Caluiniana, quæ cum ieiunia expunxerit, & aperuerit claustra monialibus, datâ copiâ lasciuiendi; reuerà à Baccho & Venere cœpit secta illa intea penitus & carnalis. Ideo quemadmodum caro exesa à lepra, aliam etiam inficit carnem; ita & hæreticus suo contagio carnalia mentibus ingerit: ideòque hæresim, Canones vocant, *Crimen contagiosum.* Ad cuius extirpationem etiam principes sæculares vrgentur Iure Pontificio ne in eorum ditione malo longius serpente hæresis amplietur. Et ne virus hoc lethale quis aliquando contrahat, priscò Iure cautum erat, contra frequentantes hæreticos, in quos Pius quintus, homo etsi verè pius & humanus, adeò seuerè animaduertit, vt *Intercedentes pro reis in hæresis causa, aut petentes aliqua suffragia pro eis, voluerit & easdem pœnas incurrere*: antea iam alio Canone, fautores, & hi omnes, qui eos recipiunt excommunicati censebantur, nec poterant in Ecclesia sepeliri, nec pro eis orare licebat, si impœnitentes cessissent satis. Et ne quis hæreticorum commercia ineat, sub titulo sanctitatis, vt cum eis oret, aliáque pia mysteria exerceat; Ecclesia sciens, homines versipelles hamum occultare, prætendendo fucos pietatis, fideles arcet ab his conuentibus sub anathematis censura, has rationes referens, quibus suas vult esse sanctiones inconcussas, scilicet. *Hæreticorum sacrificia odit Deus, à se proiicie, & odit fœtorem eorum, hæreticorum benedictiones potius sunt maledictiones, quàm benedictiones.* Alio item Canone ait: *Hæreticorum benedictionibus Deum maledici, eumque ideò maledicere quicquid benedicunt.* Et vt fideles suos enutriat in hoc zelo contra nefarios homines, eos etiam anathemate percellit post mortem. Vide quantis cautionibus egerit Ecclesia, vt grassante hac lue, filios suos integrè sospitaret.

EX IVRE CANONICO: *Can. Hæresis 24. q. 3. S. Hiero. in Epist. ad Galat.*

Clement 1. §. Verum C. ex communicamus. §. moneantur de hæreticis. Can. Quia dignior. 24. qu. 1. Extrauag. Si de protegendis Py quinti. Cap. Sicut a 18 De hæreticis. Can. ad 8 Deus 66. 1. qu 1. Can. Maledicam 76. 10 qu 1. Can. Sane profertur 14. qu. 2.

Ex Mathematica apprimè colligo indolem hæreseos: nam Hipparchus, homo in Astronomia peritissimus, aduertit esse constellationem, quam Ophiucum vocant, id est anguiferum, quia in globo cœlesti depingitur eius loco, homo tenens anguem siue serpentem; dicitur Ophiucus ὀφιοῦχος ab ὄφις id est serpens, & ἔχω teneo, quasi ὄφιν ἔχων anguem tenens. Ex Hipparcho ille Ophiucus seu anguem tenens, quando oritur, secum etiam trahit Chelas, id est brachia Scorpij. In cœli autem culmine Leonis sydus irradiat, fitque vt orbis vniuersus patiatur influxum Scorpij, & Leonis. Sic se habet natura hæreseos; illa serpentes æmulatur, qui sensim irrepunt: vbi enim hæresis alicubi exorta est, serpendo longè latèque diffusa est. Item imitata scorpiom, brachiis demulcendo, suum postea virus effudit. Vide Caluinum in præfatione suæ institutionis. Nihil nisi beneuolum sapit; scilicet omnes aduocat & allicit ad vitam cultiorem. Ecclesiæ nitorem pristinum repromittens, exponit virtutis illibatæ nouum paradigma: symmystas suos componit in speciem pristinæ pietatis discipulorum Christi sectæ suæ, nomen restitutæ religionis inurit, seque ille technarum artifex nuncupat præconem noui Euangelij. Vides brachia

EX MATHEMATICA: *Hipparchus lib 2. suarum enarrationū in Arati & Eudoxi Phænomena cap. 19.*

Hæreticorū indoles quæ sit.

Caluin. præfatione suæ institut.

quæ

quæ demulcent, vide & iam letiferum virus. Confusionem expungit, & Eucharistiam ait esse corporis Christi figuram duntaxat, & inane simulachrum. Vota irrita facit, quibus Deo sese religiosi homines indiuiduo nexu primitus obstrinxerunt. Denique vt pestilens aura depascit hominum genus; ita & hæc secta virulenta plerosque extinxit: Sed, inquies, vbi leo influens? Heu, heu, si tacuero insidorum hominum leoninam rabiem, lapides ipsi clamabunt. Quot enim Ecclesias euerterunt, & in quot fidelium hominum corpora Christiana sæuierunt? teste ipso Aubygneo homine nefario & historicorum scelestissimo, qui licet pertinax hæreticus, inficiari nequit suorum rabiem in laniandis Catholicis. Et reuerà ebiberunt ex Caluino leoninam hanc indolem: quippe Caluinus pro Symbolo pinxit, initio suæ institutionis, manum armatam gladio & flamma circumactam, hoc titulo. NON VENI MITTERE PACEM SED GLADIVM. Quid ergo, ô animal infidum, & scorpio tertius! quid ergo CALVINE perfida brachia primitus explicabas, composita ad amplexus, si eras venenum præsentissimum postmodum effusurus? Igitur, lector, si Sancti debacchantes in hæreticos, non eos pupugere satis, cape ex cœlo animorum ipsorum seriem & contextum ex ortu Ophiuci seu anguiferi hominis, quo oriente, omnia bona, gratiæ scilicet omnes & virtutes occidunt, & sanguinis effusio Leonino influxu portenditur: nam hæretici, ex Ambrosio, *quos non possunt sermone decipere, eos putant esse gladio feriendos, cruentas leges ore dictant, & putant quod lex fidem possit hominibus impetrare.* Paucis eos describit Tertullianus. *Scripturæ ignem alienum imponentes, hoc est sensum, & intelligentiam alienam à Deo, & veritati contrariam introducentes, incensum Domino non suaue, sed execrabile offerunt.* Ideóque benè ignibus in eos animaduersum est, à quo etiam ritu, homo Christiane, ne deflectas.

Aubygneus in sua Historia Gallica.
Symbolum Caluini.
Caluini nequitia.
S. Ambros. oratione in Auxentium.
Tertullian. lib. de Præscriptionibus cap. 22.

SI A TE DEDICETVR ARA IGNI, TIBI DICETVR, HÆRES SIS REGNI.

QVI VOLVNT ESSE PARTICIPES Eucharistiæ, non debent exercere simultates, sed esse concordes.

In hæc verba:

Litigabant ad inuicem.

SECTIO VII.

Plutarchus in Pericle.

PEricles adolescens inuitatus ad epulas, quas parabat alius adolescens egregia forma conspicuus, mirum est quo se apparatu ad has epulas accinxerit, & quo cultu se comptiorem effecerit. Interrogatus, quorsùm adeò studeret huic nitori antea insolito? Vt inquit, pulcher ad pulchrum vadam. O typum egregium curarum, quas versare debet homo accessurus ad sacram Domini IESV mensam! cuius cùm ipse eam appararet, Ioannes testis oculatus ait fuisse præludia omnia illius actionis amore decocta. Sic enim ille. *Ante diem festum Paschæ, sciens IESVS quia venit hora eius, vt transeat ex hoc mundo ad Patrem, cum dilexisset suos qui erant in mundo, in finem dilexit eos.* Cùm ergo epulæ illæ totæ amore Christi caleant, si nolumus ab illis repulsam pati, & nos etiam amore conflagremus, vt amore feruidi ad Deum in Eucharistia æstuantem amore properemus: & si quis à nobis sic accensis, causam tanti æstus cupidè sciscitetur, hoc esto quæsiti responsum: Amore percellimur, vt ad sponsum, qui non solum amans, sed & amor est, accedamus. Quòd si amore ciemur ad hoc Sacramentum, non erimus ad inuicem litigantes, ast concordes, vt consulit titulus huiusce sectionis, quam ex Philosophia comprobamus.

Ioan. 13.

Nulla vnibilia vnquam vnita sunt, nec vniri queunt sine præuia aliqua dispositione ad illam vnionem: at Deus, & anima vniuntur in Eucharistia: ergo assignanda est aliqua capacitas ad illam vnionem. Quod vt intelligas, nota ex Caietano, vnionem trifariam considerari. Vnio enim primò sumitur pro actione qua extrema vniuntur. Secundò pro relatione coniunctionis inter ipsa. Tertiò pro huiusce relationis fundamento. De vnione Dei cum homine in Eucharistia non loquimur, provt dicit actionem, qua illa duo extrema coeunt, neque vt vnio dicit relationem extremorum; sed disputamus de hac vnione, provt dicit fundamentum relationis extremorum. In compositis Physicis, fundamentum relationis extremorum quæ vniuntur, est causalitas formæ & materiæ, id est formam tradere sese materiæ, ipsam actuando, & perficiendo, vicissimque materiam subiici formæ, accipiendo eam fouendoque; itavt ex hoc mutuo complexu totum emergat: & vt ad propositam sectionem Philosophia benè conueniat, nunquam forma & materia coalescerent, nisi amore quasi reciproco concordarent. Quod enim est amor in rationalibus, illud est appetitus in rebus inanimis. Si igitur homo inhiat vnioni suæ cum Deo, accingat se ad illam vnionem, amorem excitando, & abdicando omnia quæ possunt amorem omnimodum in Deum impiè remorari, vt sunt rixæ, discordiæ, & litigia cum proximo, quæ hominem planè dissonum faciunt huic amoris omnigeni Sacramento. Nimirum Tabernacula quibus occluditur panis ille sacer, cuius vsu transformamur in Deos, iuxta illud. *Deos dixit eos, ad quos sermo Dei factus est.* Tabernacula, inquam, illa vindicant sibi Symbolum Ambrosij, qui amorem depingebat in ostio horti perquam amœni, hoc lemmate in superliminari portæ. AMORIS OSTIVM, NON HOSTIVM; quasi diceret, non esse locum senticetis odij, atque litigij, in eo loco vbi omnia luxuriant floribus: ita & ostiolum illud, quo educitur theca argentea concludens pignora Sacrosancta, EST AMORIS OSTIVM NON HOSTIVM, vt ipsemet Christus asseruit, dum nos edocuit ritum accedendi ad altare cui imminent illa Tabernacula. Hoc enim vice legis, & sanctionis voluit esse, in qua minimè dispensatur. *Si offers munus tuum ad altare, & ibi recordatus fueris, quia frater tuus habet aliquid aduersum te, relinque ibi munus tuum ante altare, & vade prius reconciliari fratri tuo, & tunc veniens offeres munus tuum.* Quòd si quæras rationem instituti, sapientis amorem, & exosi litigia? Respondebit tibi amantissimus ille Dominus, Tabernacula sacra non patere, nisi Charitati, & illic esse AMORIS OSTIVM NON HOSTIVM, ac proinde

EX PHILOSOPHIA.
Caietanus in 1. part. qu. 76. art. 1.
Vnio quot modis sumatur.
Vnio animæ cum Deo quid requirat.
EX SYMBOLIS.
Ambrosius lib. Symb l.
Eucharistia danda solis odio carentibus.
Matth. 5.

proinde reconciliationem peti, vt præambulum ad accessum ad illa Mysteria, quæ tota amoris ignibus incalescunt.

EX RE MEDICA. *Aratus de Phænomenis lib. 3.* Aræ constellatio cū igne depicta quid mystice significet.

Congruit huic statuto amoris Mathematica animaduersio, qua Aratus & Eudoxus adnotarunt, constellationem quæ dicitur Ara, non esse depictam in globo simplicem siue nudam, sed igne in ara accenso, in cuius culmine est stella quam vocant, Lucidam Aræ. O idoneam nostræ sectioni disciplinam! esto enim omnibus aliis syderibus elucescas, si ibi desit Lucida Aræ, idest illa stella quæ emicat in flamma illa incumbente altari, non tibi sacra fiunt; id est si omnibus virtutibus emineas, & tibi desit amor Dei & proximi, ne accedas ad altare, vbi est AMORIS OSTIVM NON HOSTIVM. Amor est lucida illa virtus quæ altari imminet, & sine qua altare non est Deo sacrum. Audi Apostolum. *Si habuero prophetiam, & nouerim mysteria omnia, & omnem scientiam, & si habuero omnem fidem, ita vt montes transferam, charitatem autem non habuero, nihil sum, & si distribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, & si tradidero corpus meum ita vt ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest.* Vide altare stipatum syderibus aliis, esse Deo ingratum, si desit stella illa Lucida Aræ, quam nos amorem Dei & proximi nuncupamus. Hunc amorem esse vltimam dispositionem ad vnionem Verbi & animæ, ait Bernardus. *Talis conformitas maritat animam Verbo, cum similem ipsi se exhibet per voluntatem diligens, sicut dilecta est: ergo si perfectè diligit, nupsit; quid hac conformitate iucundius?*

Amor Dei & animæ nuptias facit. Ex SS. PATRIBVS: *S. Bernard. in Cantica.*

Eucharistia quare dicatur communio. Pax datur ante comm.

Ipsa etiam vox Eucharistiæ, dum sumitur, amorem omnimodum clamat: etenim talis actio, communio nuncupatur, quasi communis vnio; imò & olim Missa dicta ἀγάπη, id est dilectio: & in figuram mutui amoris, osculo pacis præuio sumitur ille Panis Sanctus. Vnde ait S. Hieronymus. *Ignoramus sine pace communionem.* Augustinus Iudæorum litigia tribuit infideli animo erga Eucharistiam. *Litigabant Iudæi ad inuicem, quia panem concordiæ non intelligebant.* Et in typum mutuæ Charitatis, legimus in Exodo manna extra castra cecidisse, Deo sic indicante Eucharistiam abhorrere à castris, id est à bello atque à litigio, vt etiam animaduertit Rupertus. *De castris exeundum tibi est, quicumque hoc minutum colligere contendis.* Ad quod etiam allusit Petrus Damiani. *Si in te fomes inest liuoris & odij, non domicilium pacis, sed campus inest certaminis.* Adiice & Sancti Fulberti paræuesim. *Viscera charitatis extende, & sume panem vitæ, interioris hominis alimentum.* Denique amoris necessitatem satis superque Dauid insinuat esse debere præuiam isti Sacramento dum ait. *Igne me examinasti, sicut examinatur argentum.* Vt enim coquitur panis, ita & anima est Charitate decoquenda. Rursus hunc sanctissimum panem, & hoc frumentum electorum habere insita quædam cum amore commercia, duplici Historia sacra liquet. Dauid furoris œstro percitus in hominem nomine Nabal, à quo ingloriè, & iniuriè fuerat exceptus, ait suorum cateruæ militum: *Accingatur vnusquisque gladio suo, verè frustra seruaui omnia quæ huius erant in deserto, & non periit quicquam de cunctis, quæ ad eum pertinebant, & reddidit mihi malum pro bono; hæc faciat Deus inimicis Dauid, & hæc addat, si reliquero de omnibus quæ ad ipsum pertinent vsque manè.* Audis animum æstuantem, & sanguinem vindictâ malè suada sitientem. Audi quâ ratione compescuit iram ebullientem, fœmina Deo plena, nomine Abigail. *Festinauit Abigail, & tulit ducentos panes, & duos vtres vini, & quinque arietes coctos, &c. & posuit super asinos, dixitque pueris suis præcedite me.* O Mysterium! Credidit nec incassum, pane & vino placandum Regem, cui obuiam facta ait prona. *Suscipe benedictionem hanc quam attulit ancilla tua tibi, Domino meo*: cui Dauid: *Benedictus Dominus Deus Israël, qui misit hodie te in occursum meum, & benedictum eloquium tuum, & benedicta tu quæ prohibuisti me hodie, ne irem ad sanguinem, & vlciscerer me manu mea, alioquin viuit Dominus Deus Israël, qui prohibuit me, ne malum facerem tibi, nisi citò venisses in occursum mihi, non remansisset Nabal vsque ad lucem matutinam.* *Suscepit ergo Dauid de manu eius omnia quæ attulerat ei, dixitque ei: vade pacificè in domum tuam.* Illa Mulier acta Spiritu Dei, est Ecclesia, quæ sciens plerosque fideles vltionis appetitu cieri in proximos, occurrit cum oblationibus sacris specierum panis, & vini, quibus abditum est Corpus Christi: ad aspectum panis consecrati, mansuescunt homines, quos ira antea percellebat: Et dum peracta communione meminerunt illi, quos pupugerat iniuria, se mitiores factos beneficio panis, quem Ecclesia distribuit, ingenuas agunt illi grates eodem planè contextu, quem Dauid vsurpauit. *Benedictus Dominus Deus Israël, qui misit te in occursum meum, & benedictum eloquium tuum*, quo me ad pacem excitasti: dum enim, ô sancta Mater Ecclesia, Christi consilium explicasti. *Vade & reconciliare fratri, & relinque munus tuum ad altare*, me ad concordiam protinus inclinasti: hoc suaui eloquio tuo stetit sanguis hostilis, cuius ego profluuia cogitabam: itaque hoc suadente pane, vadant pacificè in domum suam illi omnes, qui meum velum acuerant. Accipe & frumenti sacri suadelam ad concordiam optimè lineantem mysterium quod expendo. Ioseph vbi fratres suos charè amplexatos remisit ad Patrem suum Iacob, scriptura sacra commeatum describens, sic concludit munera fratribus data. *Triticum in itinere panesque portantes, dimisit ergo fratres suos & proficiscentibus ait: Ne irascamini in via.* Nihil enim æquè aduersatur pani concordiæ, quàm rixæ atque dissidia; & hunc ideo panem nobis fratribus suis Christus dedit, ne irascamur in via: hæc siquidem vita via est, qua ad patriam contendimus: hoc pane Deus nostra voluit compescere litigia, quia præsciit, dum fugacis vitæ momenta decurrerent, fore irarum multiplex argumentum. Ne igitur, ô mortales, irascamini in via, vos enim omnes fratres estis, vno eodemque Patre Deo sati; & discite ab ipso etiam pane Symbola concordiæ. Etenim panis exurgit ex pluribus granis tritici, quæ contrita desinunt in farinam, quæ diluta tumet, & cocta tandem coalescit in panem; sicut & vinum ex multis racemis coeuntibus efluit, Deo sic speciebus panis, & vini nos edocente pacem, sine qua nobis ipse Deus pacis inuius est: vt & Iure Canonico innuitur, cuius est hoc dignum effatum. *Pacis auctor non benè sine pace colitur.* Ideò edicta hæc sanctio. *Vt detur pax in Missa post consecrationem corporis Domini, etiamsi non accipiatur communio; vt vel sic saltem fideles edificeant, Missam esse*

S. Hieron. *S August. tract. 26. in Ioann.* *Exod. 15.* *Rupertus lib. 3 in Exodum* *Pet. Damiani Serm. 72.* *S. Fulbert. Psalm. 66.*

Ex Sacris figuris. Eucharistia danda solis in concordia viuentibus.

1. Reg. 25. Eucharistia compescit iræ motus. Abigail pane obl. to Dauide placat.

Eucharistia confecta ex pane notat vnionem.

Genes. 45.

EX IVRE CANONICO. *Extrauag. quia cunctos. De Offi. io custodis.*

Can. Pacem de consec. dist. 2. Can. Quia passus, de consecrat. dist. 2. S. August. Sermone de Sacramentis fideliũ, feria 2. Paschæ. Can. Quia passus §. ita Dominus de consecrat. distinct. 2. S. August. Sermone de infantibus.

esse mysterium pacis. Et S. Augustinus alludens ad vnitatem, quam panis compactus ex multis granis præfigurat, sic nos hortatur hoc Canone. *Ecce quod accepistis; quomodo ergo videtis esse vnum quod factum est, sic vnum estote vos, diligendo vos, tenendo vnam fidem, vnam spem, vnam indiuiduam Charitatem. Hæretici quando hoc accipiunt, testimonium accipiunt contra se, quia illi quærunt diuisionem, cum panis iste indicet vnitatem; sic & vinum in multis racemis fuit, & modò vnum est in suauitate calicis post pressuram torcularis.* Idem Augustinus alibi sic ait, etsi in eodem Canone allegetur. *Dominus Iesus-Christus nos significauit, nos ad se pertinere voluit, mysterium pacis, & vnitatis nostræ in sua mensa consecrauit. Qui accipit mysterium vnitatis, & non tenet vinculum pacis, non mysterium accipit pro se, testimonium contra se.* Fitque vt homo discors, dum proximo infensus accedit ad mensam illam sacram, bellum inferat etiam Deo, quem est exosus, proximum suum odio implacabili persequendo. Ad hanc etiam communem concordiam omnes homines Iura Ciuilia sollicitant. *Quibus belli indictio nulla est inscio principe, sine cuius iussu nullum prouocare licet.* Tanti est, omnes gentes, etsi aquarum ingenti diuortio dissitas, connecti inuicem indiuiduo nexu pacis; ideoque si quæ homines litigia dispescunt, ea sunt componenda iuxta legem hanc eiusdem Codicis. *Belli calamitas quod introduxit, hoc pacis lenitas debet sopire*, vt animo concordi panem valeamus accipere concordiæ.

Ex Ivre civili. Lege 5. Cod. vt armorum vsus inscio principe. l. 11. Leg. Vnian. Cod. de caducis tollendis.

Ex Historia. Cedrenus in Michaele Balbo. Eucharistiã accepturus Leo Imper. differt hostis sui supplicium.

Hoc argumento pacis deliniuit animum Imperatoris Leonis Armeni, illius vxor Theodosia, quæ cum videret Michaëlem Balbum strenuum hominem, capite damnatum, quia fuerat iniurius Imperatori, & duci ad supplicium pridie Natiuitatis Domini; hæc mulier zelo concordiæ percita accelerans ad Leonem ait: Memor esto, Imperator, te die crastina fore participem corporis sacri eius, quem nihil æquè potest ac concordia demereri: Ob amorem Regis pacifici esto & tu Princeps pacificus; si non vis edulium Angelorum cedere tibi in toxicum, noli panem vnitatis facere tesseram discordiæ, qua forsitan in æternum à Deo dispergeris. Morem gessit ille bene-suadæ vxori, & pepercit. Eodem specimine pietatis restatus est indolem suam Christianam vir Venetus animo ingenti, cui nomen Victor Pisanus. Is iniquè à Venetis carceri addictus, posteà eductus graui bello exorto & eum deposcente in generalem exercitu, gloriosè classi præficitur; sed antequam graue illud subiret onus, innoxium se testatus est, & nescium criminum, quorum suspicio illum carceri mancipabat; nolle tamen se memorem esse in posterum iniuriæ illatæ; imò pro Republica, à qua fuerat contumeliosè affectus, velle se non militare modò, sed ærumnas quasque & belli molestias comites indiuiduas exantlare: in cuius rei fidem animo sic pacato factus est Eucharistiæ compos. O dignum omni acceptione virum! iniuriarum immemorem, vt aptior esset epulis sacris, quæ solis patent fidelibus, qui in vnum mysticum corpus media Charitate coalescunt.

Petrus Bizarrus in Historia sua sub an. 1380. Victor Pisanus inimicis parcit ante cõmunionem.

Ex re medica. Hippocrates l. Aphoris.

Res Medica non dissonat ab hoc instituto, quando ex oraculo Hippocratis ait, ante Canem & sub Cane molestas esse purgationes. Canis quia latrat & mordet, est Symbolum odij & liuoris, ac proinde dico animam non debere accipere Eucharistiam, quæ est remedium catharticum, Cane dominante, id est, vigente vltionis appetitu. Rursus ita se habet Panis Sanctus ad animam, sicut se habet panis visualis ad corpus: ergo sicut panis ille communis indiget calore corporeo vt prosit; ita & panis Angelorum requirit calorem spiritualem, scilicet amorem. Audi de calore illo quid sentiat Fernelius. *Constans est, & rata sententia, omnia viuentia propter inclusum in se calorem viuere, illius beneficio alimentum trahere, conficere, eoque nutriri ac sustineri, augescere, procreare animantes, præterea sensu affici, & moueri, quantòque perfectiora hæc fuerint opera, tantò caloris vim atque substantiam vberiorem esse, necesse est hunc vitæ calorem præstantioris cuiusdam esse originis, neque ignei elementi rudiorem naturam redolere.* Ex præfatis duo in illo calore attenduntur. Primum est, beneficio illius alimentum trahi, & nutrire. Secundum est, calorem illum è cœlis suum emendicare exortum, & hæc duo congruunt Charitati.

Calor naturalis quàm beneficus sit. Fernelius lib. 4. Physiologiæ, cap. 2. Charitas quid sit.

Ex Theologia. S. Thomas 1. 2. q. 65. art. 5. Arist. lib. 8. Ethic. c. 2. 1. Ioan. 4. Charitas nõ potest acquiri solis naturæ viribus.

Ex Theologia, Charitas non solùm dicit amorem Dei, sed etiam amicitiam quamdam ad ipsum, quæ super amorem addit redamationem mutuam, cum communicatione quadam mutua, vt ait Aristoteles, dum describit amicitiam. Hanc Dei & hominis vnionem media charitate indicat Apostolus. *Qui manet in charitate in Deo manet, & Deus in eo.* Ergo sine charitate cassa est omnis Eucharistiæ sumptio, cibus enim ille cœlestis digeri nequit sine calore qui sit etiam è cœlo oriundus, qualis est æstus Charitatis cuius ignis non inferus est, sed supernus, vt probat Angelicus doctor, ex hoc quod Charitas est amicitia quædam hominis ad Deum, fundata super communicationem beatitudinis æternæ, quæ cùm excedat naturæ facultatem, Charitas quæ attendit illum finem, non potest acquiri potentia naturali, quia effectus naturalis non transcendit suam causam, ideo ait Apostolus. *Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum Sanctum qui datus est nobis.* Sic vides conuenire charitatem, & calorem, cuius ministerio edulia concoquuntur. Quisquis igitur ad Eucharistiam se accingit, odia quæque deponat, ne charitatem extinguat: nam vt Agapetus quondam ait Iustiniano Imperatori, οἷοι ἂν τοῖς ἡμετέροις γενώμεθα συνδούλοις, τοιοῦτον περὶ ἡμᾶς εὑρήσομεν τὸν δεσπότην. *Quales fuerimus in conseruos nostros, talem reperiemus Dominum.* Cauenda itaque sors Persarum, apud quos Rex significabatur extinctus, quando ignis non ardebat. Ita planè, anima rigente, friget amor, & perperam aptatur Eucharistia homini ministranda, cuius odium in proximos lethiferum algorem insinuat.

S. Thom. 2. 2. q. 24. art. 2. Rom. 5. Agapetus Diaconus in Paranesi ad Iustinianum. Amor proximi Deũ conciliat nobis.

EVCHARISTIÆ MENSA, E MENSA EST AMORE, A MORE CVI VS QVI RECEDIT, HIC EXCEDIT; QVI AMOREM NON FERT, AMAROREM REFERT.

EVCHA

EVCHARISTIA RELINQVIT animam impaſtam, ſi indignè accipiatur ab anima, litigio peccati obnoxia.

In hæc verba:

Litigabant ad inuicem.

SECTIO VIII.

Ex Theologia: Sacramentũ quid ſit.

VT Euchariſtia præpollet aliis omnibus ſacramentis, ita etiam in ea plura ſunt ſpeculationis argumenta; nimirum conſecratio, manducatio, ſpecies panis & vini, & corpus, & ſanguis Chriſti: de eis omnibus quæri poteſt in quo conſiſtat ratio ſacramenti. Ad ſacramentum autem requiritur, vt ſit res ſenſibilis, non tantùm ſignificans, ſed etiam efficiens animæ ſanctitatem. Debuit eſſe res ſenſibilis, quia Deus prouidet vnicuique modo idoneo naturæ illius, iuxta illud. *Suauiter diſponit omnia:* & ſcriptura teſte, Deus *dedit vnicuique ſecundùm propriam virtutem.* Eſt autem hominibus inſitum à natura, vt ad rerum ſpiritualium cognitionem deueniant præuiis ſignis ſenſui peruiis: ergo cùm bona, quæ ſacramenta nobis ingerunt, ſint res ſpirituales; congruum fuit, vt illæ nobis ſignis ſenſibilibus innoteſcerent. Quodlibet autem ſacramentum tria noſtris mentibus ingerere debet, ſi adæquatè quis velit attendere ea quæ ſunt ordinata ad noſtram ſanctificationem, quæ conſiderari poteſt vel in cauſa, vel in forma, vel in fine. Paſſio Chriſti eſt cauſa ſanctificationis noſtræ: Gratia autem eſt forma ſanctificationis: Vltimus verò finis ſanctificationis animarum eſt vita æterna, & hæc tria quibuſque ſacramentis indicantur, ac proinde, ſacramentum eſt ſignum mnemoſynum ſeu rememoratiuum eius quod præceſſit, ſcilicet paſſionis Chriſti. Eſt ſignum demonſtratiuum eius quod in nobis efficitur per paſſionem Chriſti, ſcilicet gratiæ: denique eſt ſignum prognoſticum ſeu prænunrium gloriæ, quæ nos gratiâ Dei inſignes excipiet aliquando præmiandos, vt angelicè ſpeculatur Angelicus Doctor.

S.Thom.3.p. q.60.art.4. Sapient.8.

Sacramentũ tria habet cõſideranda.

S.Thom.3.p. q.60.art.3.

Ruſus in ſacramento aliud eſt ſacramentum, & aliud res ſacramenti. Ex Auguſtino in ſacramento Euchariſtiæ, res duplex eſt, vna contenta, & eſt corpus Chriſti; alia non contenta, & eſt eius myſticum corpus, vt fusè explicatur hoc Canone. *Hoc eſt quod dicimus, hoc modis omnibus approbare contendimus, ſacrificium ſcilicet Eccleſiæ duobus confici, duobus conſtare, viſibili elementorum ſpecie, & inuiſibili Domini noſtri Ieſu-Chriſti carne & ſanguine, ſacramento, & re ſacramenti, id eſt corpore Chriſti.* Ratione autem corporis Chriſti, hoc ſacramentum dicitur res ſacra abſolutè, quia perficitur iſtud ſacramentum in conſecratione materiæ, & eſt res permanens: alia verò ſacramenta dicuntur res ſacræ in ordine ad aliud, & non abſolutè, quia in vſu ſeu applicatione materiæ ad hominem ſanctificandum ea perficiuntur, vt Baptiſmus in ablutione, Confirmatio in chriſmatis conſignatione. Alia adhuc exurgit iſtius ſacramenti cum cæteris differentia, ſcilicet quòd id quod eſt res, & ſacramentum, eſt in materia Euchariſtiæ, id autem quod eſt res tantùm, eſt in ſuſcipiente, ſcilicet gratia quæ confertur: in Baptiſmo autem vtrumque eſt in ſuſcipiente, ſcilicet character, qui eſt res & ſacramentum; & gratia remiſſionis peccatorum, quæ eſt res tantùm: ſic de aliis ſacramentis iuxta naturam eorum eſt philoſophandum; nam omnia non inurunt characterem: ita diſputat S.Thomas.

S.Auguſt. l. ſentent. 1. Proſperi. Ex Ivre Canonico: Can. Hoc eſt quod dicimus. De conſec. Diſtinct. 2. Sacramentũ & res ſacramenti.

Habet item hoc ſacramentum, vt licet formaliter & perfectiuè vnum ſit; tamen materialiter eſt duplex ratione panis & vini, ſub vtroque enim totus eſt Chriſtus, & panis ſeorſim ſumptus totum continet quod & vinum. Sicut & è conuerſo vinum habet quod & panis poſt conſecrationem, & ſic faciunt duo ſacramenta, quia duplex eſt materia, ſed formaliter Euchariſtia eſt vnum tantùm ſacramentum: nam ex Ariſtotele. *Vnum dicitur non ſolum quod eſt indiuiſibile, vel quod eſt continuum; ſed etiam quod eſt perfectum.* Sicut dicitur vna domus, vnus homo: eſt autem vnum in perfectione, ad cuius integritatem concurrunt omnia, quæ requiruntur ad finem eiuſdem, ſicut homo integratur ex omnibus membris neceſſariis ad operationem animæ, & domus integratur ex omnibus partibus quæ ſunt neceſſariæ ad inhabitandum. Hac perfectionis vnitate Euchariſtia eſt vnum ſacramentum: ordinatur enim ad ſpiritualem refectionem quæ corporali refectione conformatur; ad corporalem autem refectionem duo requiruntur, ſcilicet cibus, qui eſt alimentum ſiccum; & potus qui eſt alimentum humidum: ideoque etiam ad integritatem huius ſacramenti duo concurrunt, ſcilicet ſpiritualis cibus, & ſpiritualis potus, iuxta illud Ioannis 6. *Caro mea verè eſt cibus, & ſanguis meus verè eſt potus.* Et ſic hoc ſacramentum eſt multa quidem materialiter, ſed eſt vnum formaliter, ſeu perfectiuè.

S.Thom.3.p. q.73.art.1. Ex Philosophia.

Ariſt.l. 5. Metaph. textu 9. Euchariſtiæ Sacramentũ quare ſit ſub ſpecie panis, & vini.

Ioan.6.

Eſt autem potiſſimum hoc ſacramentum, non vt ſacrificium aut communionem notat, ſed vt dicit ſpecies ſenſibiles continentes corpus & ſanguinem Chriſti: & nota hîc ſummùm intereſſe diſcrimen inter hoc & alia ſacramenta; nam alia ſacramenta conſtant elemento externo, & virtute diuina illi impreſſa, vt poſſint eſſe ſigna, & cauſæ; at Euchariſtia conſtat elemento ſeu ſpeciebus externis, & corpore & ſanguine Chriſti, quæ ſunt loco impreſſæ illius virtutis, & hinc emicat ſingularis eminentia huiuſce ſacramenti. Nam cùm alia habeant inſitam ſibi virtutem tranſeuntem; in Euchariſtia tamen eſt permanenter Chriſtus ipſe, qui eſt virtus & potentia Patris, atque adeò res eſt conſtans, & non fugax iſtud ſacramentum, quod non in actione conſiſtit, ſed in re permanente, ſcilicet in ſpeciebus, vt recondunt corpus & ſanguinem Chriſti. Et nota hanc formulam loquendi; nam corpus Chriſti non eſt ſacramentum, quia continetur ſub ſpeciebus, ſed potius ſpecies ſunt ſacramentum, vt contineut corpus Chriſti. Nam ex Concilio Tridentino, hoc eſt commune Euchariſtiæ cum aliis ſacramentis, vt ſit ſymbolum externum, & viſibilis forma inuiſibilis gratiæ; at certè eſſe formam ſenſibilem, magis conuenit ſpeciebus, quàm corpori Chriſti, & hoc fit palam ex deducta ſimilitudine ab aliis ſacramentis: in eis enim licet concurrant ſignum externum, & virtus operatiua; nemo tamen dixit, ſacramentum eſſe virtutem effectricem, vt eſt in ſigno, ſed ſecus dixere Theologi omnes, ſacramentum eſſe ſignum

Ex Theologia. Euchariſtia in multis differt ab aliis ſacramentis.

Concil.Trident. ſeſſ. 13. cap.3.

Porphyrius depræd.ab. 1. de ſpecie.

signum, vt est effectiuum: ratio autem petitur ex Philosophia, quæ docet genus primò poni, deinde differentiam; at signum est tanquam genus in definitione sacramenti, virtus autem operatiua est differentia. Ex prælibatis liquet, Eucharistiæ sacramentum tenere inter sacramenta cætera principatum, vt explicat addictissimus isti mysterio Angelicus Doctor, qui plura nobilitatis Eucharistiæ stemmata refert. Primò in aliis omnibus sacramētis abdita est quædam virtus instrumentalis participata à Christo: sed io hoc sacramento est ipse Christus author gratiæ. Illud autem quod est per essentiam, potius est, & præstat eo, quod est per participationem. Secundò finis est nobilior suis medius; ea enim nou attenduntur nisi propter finem: at Eucharistia est veluti finis & consummatio aliorum sacramentorum; quia vnionem animæ cum Christo efficaciter operatur, ad quā alia omnia sacramenta habent se dispositiuè, vtpote ad hanc vnionem ordinata. Nam vt à sacramento ordinis auspicemur, ordinatur illud ad Eucharistiæ consecrationem, sicut & baptismus ad receptionem eius, vt & Confirmatio hominem firmat ne vereatur ad illud sacramentum accedere. Per Pœnitentiam & Extremam vnctionem, præparatur homo ad dignè percipiendum istud sacramentum, quod etiam Matrimonium attingit in sua significatione, vt adumbrat Ecclesiæ & Christi Domini societatem, iuxta illud Apostoli. *Sacramentum hoc magnum est, ego autem dico in Christo, & in Ecclesia.* Demum ex ritu Ecclesiæ, nitet insigne decus Eucharistiæ; in ea quippe sacramenta alia consummantur, ordinati enim Eucharistiam sumunt, sicut & baptizati si sint adulti: nam finis cœlestis Hierarchiæ in eius imitatione & coniunctione, scilicet Dei, consummatur, ex Dionysio. *Pulchritudo autem, quæ Deo digna vt simplex, vt bona, vt auctrix perfectionis, non est illa quidem admista omnino vlli dissimilitudini; sed tamen impertitur suum cuique lumen, pro cuiusque dignitate, & in diuino mysterio, pro immutabili eorum qui ritè initiantur ad se effictione perficit. Finis autem Hierarchiæ est Dei imitatio, quantum licet, seu cum eo coniunctio.* Cùm ergo Eucharistia sit potissimum sacramentum, maior iniuria irrogatur ei, si accipiatur indignè, quàm irrogetur aliis sacramentis, quibus inest quidem gratia, sed non ipsemet author gratiæ Dominus IESVS-CHRISTVS; qui tamen est illic Deus absconditus, & quasi Sol specierum nubibus obuolutus: adeóque necessaria est gratia, ex parte sumentis mysteria sacrosancta, vt quidam B. Thoma authore crediderint, corpus Christi desinere esse sub speciebus consecratis, vbi primùm attingitur labiis hominis sibi malè conscij; nam in forma consecrationis dicitur hoc sacramentum, Mysterium fidei: ergo qui non habet fidem Charitate informatam, id est qui peccato lethali est deuinctus, ille non recipit corpus Christi. Sed erronea est illa sententia, vtpote destruens sacramentum corporis Christi, quod est realiter permanens sub speciebus illibatis.

S.Thom. 3 p. q.65. art. 1. Eucharistiæ nobilissimū sacramētum alia omnia antecedens.

Ephes. 5.

S. Dionys. l. de cœlest. Hierarch. c. 3. Eucharistiæ fit iniuria ab indignè accedentibus.

S. Thom. 3. p. q. 80 art 3.

Alij absolutè dixerunt, reprobos, dum recipiunt Eucharistiam, non eam recipere sacramentaliter; sed hoc patitur glossam. Nam si sacramentaliter respiciat rem susceptam, hæretica est illa propositio, & eliminat realitatem corporis Christi quod superstite specie panis, perstat: sed si vox illa sacramentaliter attendatur ex parte suscipientis, tenerà tunc anima nequam non suscipit eam escam vitæ sacramentaliter, id est, non suscipit gratiæ influxum, qui sequitur dignam Eucharistiæ sumptionem: sed in perniciem & animæ discrimen impius accipit hoc nobile sacramentum. Quare autem peccetur in indigna sumptione, sic aperit sacra Theologiæ disciplina. In hoc sacramento sicut & in aliis, id quod est sacramentum, est signum eius quod est res sacramenti. Duplex autem est res huius sacramenti, vt præfatus sum supra, scilicet res contenta, id est corpus Christi; & res non contenta, videlicet corpus mysticum Christi, quod est societas sanctorum. Quicumque ergo hoc sacramentum sumit, ex hoc ipso significat se Christo esse vnitum, quod quidem fit per fidem charitate viuidam, cuius omninò est expers anima noxia, ac proinde manifestum est, eum qui in peccato lethali sumit istud sacramentum, committere falsitatem in hoc sacramento, & incurrere sacrilegium; est enim sacramenti violator impius, imponens illi sucos, specie pietatis ementita.

Eucharistia cur sumenda sit in gratia.

S. Thom. 3. p. q. 80. ar 5.

Eucharistiæ duplex est effectus.

Astipulatur Paulus. *Vnus panis, & vnum corpus sumus, qui de vno pane participamus.* Quibus verbis insinuat Apostolus, hoc sacramentum non prodesse nisi membris vnitis cum capite, & aliis membris, & de eodem spiritu viuentibus, vt explicat Augustinus. At hi, quos lethale peccati virus extinxit, non sunt viuida Christi membra, & Ecclesiæ, neque viuunt de spiritu Christi: ergo nihil eis sacramentum prodest, imò nocet potiùs; quia mentiuntur eo signo, se esse id quod non sunt, iuxta illud Pauli. *Qui manducat, & bibit indignè, iudicium sibi manducat & bibit.*

1. Cor. 10.

S. Aug. tract. 26. in Ioannem.

1. Cor. 11. Eucharistia quibus sit dispensanda.

Fulcitur hæc sententia auctoritate Sanctorum Patrum, qui omnes clamant, non esse danda sancta canibus, nec proiiciendas esse margaritas ante porcos. S. Iustinus sic fatur. *Porro alimentum hoc apud nos appellatur Eucharistia, quod nulli alij participare licitum est, quàm veram esse doctrinam nostram credenti, & lauacro propter remissionem peccatorum & regenerationem abluto; & ita vt Christus tradidit viuenti.* Et S. Cyprianus seuerè animaduertit in quosdam sacerdotes, qui dabant hunc viuificum panem peccatoribus nondum absolutis. Sic ille. *Nondum pœnitentiâ actâ, nondum exomologesi, nondum manus eis ab Episcopo & clero imposita, Eucharistia illis datur, cum scriptum sit, qui ederit panem, aut biberit calicem Domini indignè, reus erit corporis, & sanguinis Domini.* Augustinus ideò clamat. *Innocentiam ad altare portate.* Et huic suppar Ambrosius. *Vbique mysterij ordo seruatur, vt prius per remissionem peccatorum, vulneribus medicina tribuatur, postea alimonia mensæ cœlestis exuberet.* Chrysostomus frequens in similitudinibus, hac egregia vtitur. *Cum puritate accede semper, sine hac ne præsumas vnquam, Regem vtique non audeas osculari, siquidem os tuum olet grauiter, & Regem cœlorum impudens audes osculari.*

EX SS. PATRIBVS.

S. Iustinus Apologia 2.

S. Cyprian. l. 3. ep. 14.

S. August. tractatu 26. in Ioan

S. Ambros. l. 6. in Lucam cap. 17.

S. Chrysost. hom. 3 in epi ad Ephes.

In homines sontes, iniurios Eucharistiæ ob accessum impium & sacrilegum, lege Iulia optimè cautum, qua bestiæ, ignis, & furcæ decernuntur sacrilegis: & liquidius Iustinianus explicat

EX IVRE CIVILI.

Leg. sacrilegij 6. ad l. Iuliam peculatus. Leg. 1. Cod. de sepulchro violato. Leg. si quis 10. Cod. de Episcopis.

plicat natiuam criminis hac lege. *Sacrilegij crimen incurrit, contrectans rem religiosam distrahendo*: & aliâ lege. *Sacrilegium perpetrans irruendo in Ecclesias, vel inferendo iniuriam sacerdotibus, capitaliter etiam puniri debet per inquisitionem.*. Quid quæso decreuisset ille Christianus Imperator in eos, qui pixidem sacram qua occluduntur hostiæ sacræ, sustulissent? Credo sacramento magis iniurios, qui illud mente noxia excipiunt; nam Deus hoc sacrilegij genus exosus, grauem se criminis huius vindicem præbuit & vltorem. Et vt à Gallia auspicemur, vidit ea tragœdiam, quam vtinam omnes animo versarent, dum meditantur accessum ad altare, religiosius fortè frequentarent amantissimum pignus redemptionis nostræ. Præpotens quidam Gallus, nomine Thomas Merleus Dominus de Coucy, perduellis in Regem Ludouicum sextum Regem suum, multiplici facinore famosus, eò prorupit insaniæ, vt perperam eum remorante conscientia sua, noluerit abstinere à sacris: sed vt inde sibi pararet aliquod eo fuco pietatis nomen, accinxit se ad communionem impatatus; quippe qui nullam pœnitentiæ partem obierat. Mirari omnes, hominem informem astare sacris altaribus, vbi cùm ore hiante excepisset sanctissimum corpus Christi, illico obrigente collo, protinus expirauit, quia peccauerat in vitam, ideo morte luit. Eos omnes, qui impiè astant sacris, & se ingerunt animo reprobo in epulas illas solis exhibitas Angelis, eadem manet omnino catastrophe, quæ extulit eos qui interfuere regiis epulis, quas quondam instituit amicis suis Sigismundus Battory Dux Transyluaniæ. In aula Palatij regio apparatu mensæ ornatæ supellectile argentea radiabant, nidore dapium appetitus excitatus, totus ferculis incubabat. Aduolant multi gulæ cupidinem rantis iisque lautioribus epulis expleturi. Blandè excepti omnes discumbunt; sed aduertit Princeps oculatus, iniuriarum non immemor, quosdam irrepsisse in regale conuiuium, sibi olim iniurios, & quos facti minimè pœnitebat: ille in flagranti delicto deprehensos, à mensa detulit ad sepulchrum; vino adhuc calente, audacem eorum & temerarium potum sanguine diluit; quia cùm hostilem animum gererent, epulas solis necessariis atque fidelibus institutas, infido suo animo temerassent.

Ex Historia. *Sugerius qui viuebat eo tempore hoc scribit in vita Lud. VI.*

Eucharistiã indignè sumens quidã citò malè periit. *Historia Imperialis sub Redul. 2.*

Sigismundi vltio de inimico accedente ad eius mensam.

Historia Anglica Andr. du Chesne sub an. 1050.

Alio etiam simili fato, sed Deo vindice, periit in regiis epulis vir Dynasta Anglus, nomine Godvvinus, nequam & homicida, si quis vnquam. Is, inquam, occultè occiderat nemine conscio fratrem Regis Edoardi, qui in suspicionem ideo deuenerat, fratrem suum à nemine alio quàm à Godvvino sublatum è medio. Eamobrem Rex aduocato eo in conuiuium, vt inter pocula exploraret, an inesset in vino veritas: adfuit ille animo composito ad periurium, si Rex eum de nece fratris sui extincti conscium vellet suspicari. Multâ astante coronâ, Rege, & Godvvino conuiuantibus; Rex alta trahens suspiria, hominem sicarium toruè intuitus ait: O Godvvine, me suspicio non leuis exagitat, & eam planè nequeo discutere, te violentas iniecisse manus in fratrem meum. Ast ille frusto panis accepto, insolitâ sibi impudentiâ Regem sic compellat: Deum testor, ô Rex, me nescium esse mortis fratris tui, cuius & occasum tecum gemens ego defleo; & vt innocentiæ meæ liquidius extet argumentum, Deum iniuriatum omnium vindicem æquissimum, eo quo possum animi nisu vrgeo, vt me exterminet, si homicidij reum expertus est; & ne diuinæ vltioni flagella desint, enixè nemesim seu vltionem diuinam rogo, vt hoc frusto panis miserè dispeream. O Dei iudicia, quibus nemo illudere potest! vir sanguinum qui hactenus fecerat fucos, & innoxium se fuerat ementitus, vbi deglutire voluit panem cædis vltorem; gutture reluctante absorbere panem, fauces contractæ sunt, vnde & veluti suspendio strangulatus occidit, mortem quam ille perditè alteri intulerat sic Deo vindicante. Paulo Apostolo teste, multi occumbunt, quia non per eos stat, quin frater eorum eadem humanâ naturâ editus Dominus Iesus iterum moriatur. Quoties enim quisque impingit in peccatum aliquod mortiferum, toties vt in se est, occidit Christum, dum eum abdicat, & abiurat, & hinc multa malorum ilias, quæ excipit illico fratricidas. Audi ex Apostolo vltrices Dei manus explicatas. *Quicumque manducat & bibit indignè, iudicium sibi manducat & bibit, non diiudicans corpus Domini, ideò inter vos multi infirmi, & imbecilles, & dormiunt multi.* Ne igitur grassante lue lethifera, & bello depascente populos, quæramus extra nos causam malorum, quæ vniuersum terrarum orbem Christianum hodie populantur. Hæc vna est scaturigo malorum quæ ingruunt, scilicet, multi indignè manducant, ideò alij dormiunt iam defuncti, alios imbecillis Deus ad meliorem frugem sollicitat. Et ne præfatam historiam Angliæ illibatam in genere morum prætercam; peto à te, mi lector beneuole, quale esses Deo Patri responsum redditurus, si dum ore patulo te accingis ad sacræ hostiæ sumptionem, sciscitaretur a te querulus ille Pater: Fili, sanguis fratris tui Iesu clamat ad me de terra, vide an sis tu fratricida, & caue ne te reum panis ille ad quem festinas absorbendum subito strangulet, & extinguat; cautiores forsan omnes fieremus, si mentibus nostris ille insideret cogitatus. Nimirum toties occidimus Christum, quoties gratiæ Dei iacturam facimus; ideo dormiunt multi, & alij superstites imbecilles miserum agunt æuum. Non modicam adiiciet fidem Cyprianus pœnis illis, quas Deus vltor exigit ab indignè astantibus ad altare: narrat enim plerosque fideles, refugas, & desertores malè habitos, quia impœnitentes voluere fieri conscij sacri mysterij: & vt clareat magis quàm Deus sit exosus quæque piacula; narrat ille sanctus, sacramentum nequiuisse subsistere in ore puellulæ, cui de idolothytis, seu de cibis Dæmonio oblatis, quidpiam ori fuerat admotum: hanc enim nutrix impia detulerat insciis parentibus ad idolum, vbi panis vino intinctus datus est ei de reliquiis sacrificij nefarij.

Godvvini mors stupẽda in mensa.

Eucharistia indignè sum. pta mala multa vehit

1. Cor. 11.

Eucharistiã sumpturus quid debeat à seipso sciscitari.

Audiendum ex Cypriano, quis exitus exceperit puellulæ communionem cum idolis. Sic ille. *Recepit filiam postmodum mater; sed facinus puella commissum tam loqui & indicare non potuit, quàm nec intelligere priùs potuit, nec arcere. Ignoratione igitur obreptum est, vt sacrificantibus nobis, eam secum mater inferret: sed enim puella mista cum sanctis, precis nostræ & orationis impatiens; nunc ploratu concuti, nunc mentis æstu*

Eucharistiã indignè sumẽtes quàm dirè olim à Deo excepti. Historiæ de indignè cõmunicantibus, quos Deus castigauit, ex

fluctua

fluctuabunda iactari, velut tortore cogente, quibus poterat indiciis, conscientiam facti in simplicibus annis rudis anima fatebatur. Ubi verò solemnibus adimpletis, calicem Diaconus offerre præsentibus cœpit, & accipientibus cæteris locus eius aduenit, faciem suam paruula instinctu diuina maiestatis auertere, os labiis obturantibus premere, calicem recusare; perstitit tamen Diaconus, & reluctanti licet, de sacramento calicis infudit, tunc sequitur singultus & vomitus: in corpore atque ore violato Eucharistia permanere non potuit, sanctificatus in Domini sanguine potus, de pollutis visceribus erupit; tanta est potestas Domini, tanta est Maiestas, secreta tenebrarum, sub eius luce detecta sunt, sacerdotem Dei nec occulta crimina fefellerunt. Hoc circa infantem, quæ ad loquendum alienum circa se crimen necdum habuit ætatem. At verò ea quæ ætate proiecta, & in annis adultioribus constituta, sacrificantibus nobis latenter obrepsit, non cibum sed gladium sibi sumens, & velut quædam venena lethalia intra fauces, & pectus admittens, angi, & anima exæstuante concuti postmodum cœpit. Et pressuram non iam persecutionis, sed delicti vi passa palpitans, & tremens concidit. Impunitum diu non fuit, nec occultatum dissimulatæ conscientiæ crimen, quæ fefellerat hominem, Deum sensit vltorem. Et cùm quædam arcam suam, in qua Domini sanctum fuit, manibus indignis tentasset aperire; igne inde surgente deterrita est, ne auderet attingere. Et alius, qui & ipse maculatus, de sacrificio à sacerdote celebrato, partem cum cæteris ausus est latenter accipere, sanctum Domini edere & contrectare non potuit: cinerem ferre se apertis manibus inuenit: documento vnius ostensum est, Dominum recedere cum negatur, nec immerentibus ad salutem prodesse quod sumitur, quando gratia salutaris in cinerem, sanctitate fugiente, mutetur. Quàm multi quotidie pœnitentiam non agentes, nec delicti sui conscientiam confitentes, immundis spiritibus adimplentur, quàm multi vsque ad insaniam mentis excordes, dementia furore quatiuntur? nec necesse est ire per exitus singulorum, cùm per orbis multiformes ruinas, tam delictorum pœna sit varia, quàm delinquentium multitudo numerosa. Vnusquisque consideret, non quid alius passus sit, sed quid pati & ipse mereatur: nec euasisse se credat si eum interim pœna distulerit, cùm timere plus debeat quem sibi Dei iudicis censura seruauit. Hæc ille sanctorum pignorum Eucharistiæ propugnator: quippe qui impuritatis osor acerrimus noluit sacra frequentari à sontibus.

Eucharistia quare infantem vexauit acerbè.

Eucharistia refugit ab indignis accipi, vt historiis probatur.

Ex Ivre Civili.

Lib. 1. §. cod. autem tolta ad Syllanum, §. finali, in Auth. vt fratris filij succed. Coll. 9. Lib. 1 de in litem iurando.

Eo æuo Cypriani, vt & nostro, impij succensebant in sacerdotes, eos arcentes ab altari, sicut & hodie plerique debacchantur in Præcones verbi sacri, quando sacerdotes monent vt auertant ab altari reprobos, parum de sua conuersione sollicitos, quos & æquum est ab altari detrudere, si crimen eorum omnibus innotescat, vt sæpius est in Ecclesia factitatum. Nam ex Iure Ciuili. *Pœnam vel supplicium patitur quis in exemplum.* Et cùm hodie multi incurrant in idem facinus, quare non eidem pœnæ erunt obnoxij, quam plerique subierunt, turpiter eiecti ab altari? quia ex lege. *Pœnam parem exigit par delictum.* Hæc autem mulcta non diluit crimen sacrilegij, sed infligitur ob contumaciam, quam testantur impudenti accessu ad altare, Vnde hæc lex ciuilis emersit. *Pœna contumaciæ non dicitur pœna principalis.* Nam æternis ignibus addicentur postea, si impœnitentes cesserint fatis. Iure Canonico liquidius est cautum, contra eos qui suo indigno accessu, piorum mentibus offendiculum præstant: sic Ius sacrum. *Scandalum faciens Ecclesiæ indignus est eius auxilio.* Et non modò indignus ope quam flagitat. *Imò spoliandus etiam officio suo quisquis est ob scandalum.* Nam ex Clementina. *Scandalis tollenda est via, maximè illis per quæ censura Ecclesiastica vilescit.* Et reclament quantumuis reprobi in ministros Ecclesiæ; eliminari debent à synaxi. Hos sic affatur Cyprianus. *Alta & erecta ceruix, nec quia cecidit, inflexa est; tumens animus & superbus, nec quia victus est, fractus est; iacens stantibus, & integris vulneratus minatur; & quòd non statim Domini corpus inquinatis manibus accipiat, aut ore polluto Domini sanguinem bibat, sacerdotibus sacrilegus irascitur, O tuam nimiam, furiose, dementiam! irasceris ei, qui abs te auertere iram Dei nititur; ei minaris, qui pro te Domini misericordiam deprecatur, qui vulnus tuum sentit quod ipse non sentis, qui pro te lachrymas fundit, quas forsitan ipse non fundis; oneras adhuc crimen, & cumulas, & cùm sis ipse implacabilis ad antistites, & sacerdotes Dei, putas circa te Dominum posse placari, accipe potius, & admitte quæ loquimur, quid surdæ aures salutaria præcepta non audiunt quæ monemus? quid cæci oculi pœnitentiæ iter non vident quod ostendimus? quid percussa & alienata mens remedia vitalia non percipit, quæ de scripturis cœlestibus, & discimus & docemus? aut si incredulis quibusdam minor est fides futurorum, vel præsentibus terreantur. Ecce eorum qui negauerunt, quæ supplicia conspicimus, quos eorum tristes exitus flemus? Nec hic esse sine pœna possunt, quamuis necdum dies venerit pœnæ; plectuntur interim quidam, vt cæteri corrigantur. Exempla sunt omnium, tormenta paucorum.* Hæc ille.

Ex Ivre Canonico.

Can. 2. Ne Clerici.
Can. 3 de statu Monach.
Clem. cum ex eo de sentent. Excomm.

S. Cypr. serm. de lapsis.

Eucharistia quibus sit neganda.

Neminem imparatum ad hanc mensam debere pergere: & non nisi mente innoxia, apprimè explicat ars medica, quæ prohibet recipere multa medicamina, corpore minimè repurgato, ne humoris noxij malignitas, rei propitiæ cassam faciat energiam; ita & Ecclesia indicit catharttica, seu purgantia pharmaca, id est, confessionem, antequam accedatur ad antidotum mortis, scilicet, ad viuificum panem: imò ex Hippocrate, non est comedendum, natura laborante in crisi; tunc enim natura secernit humores iniquos, morbi causas, vt eis secretis, valeat illos expellere. Ea etiam ratione, homo quem tædet vitæ retroactæ, & qui meditatur confessionem, quâ euomuntur noxia quæque inimica saluti; is inquam in eo agone non debet sumere cibum Eucharisticum, cuius validè compos fieri nequit æger, & peccator, nisi corpore repurgato. Hæc autem animæ & corporis emundatio, peragitur exomologesi, quâ omissâ, communicantes indignè obeunt sortem virginis eius, cuius meminit Hippocrates. Ea erat Phylonis filia, quæ instante crisi, lautè cœnauit; sed eadem die pasta interiit; & multi, vt præfatus est Apostolus, Eucharistiâ malè pasti dispereunt.

Ex Re Medica.

Eucharistia quem petat apparatum.

Hippocr. lib. Epidem.

Lienteria quid sit.

Eadem disciplina Hippocratis, arbitra vitæ necisque, ait cibum qui non prima coctione digeritur, esse homini inutilem; nam Liente-

Duretus, in lib. 2. cap. 21. text. 1.

riam parit. Est autem Lienteria, fluxus cibi inutilis ob στέρησιν τῆς πρώτης πέψεως, defectum primæ coctionis. Ita & Theologiæ proceres affirmant, eos qui indignè degluriunt Angelicum panem, remanere impastos, ob infirmitatem caloris requisiti ad coctionem Eucharistiæ, quæ sola virtute charitatis digeritur. Ideóque tota Eucharistiæ virtus effluit & deperit homini, cuius alget amor, & quem gratia Dei non accendit: nec obstat, eum qui impiè accessit ad altare, iam posse pœnitere, & sic accensuũ ignem, cuius æstu hæc hostia dissoluetur. Ex re medica certum est hoc Theorema. *Error in prima coctione, non corrigitur in secunda.* Ita qui noluit pœnitere ante sumptionem sacramenti, minimè etiam postea pœnitebit, alioquin gratia suum sumeret exordium à sacrilegio, pessimo facinore perpetrato, & sic homo sacrilegus reluctãte effato Domini reparatoris, colligeret de spinis vuas, & de tribulis ficus. Esse autẽ noxiam huiusmodi indignè acceptã Eucharistiam audi ex Iure Canonico. *Qui scelerate viuunt in Ecclesia, & communicare non desinunt, putantes se tali communione mundari, discant nihil ad mundationem sibi proficere, dicente Propheta: Quid est, quod dilectus meus fecit in domo mea scelera multa? Numquid carnes sancta auferent à te malitias tuas?* Alio item Canone. *Quid est Christum manducare, non hoc solum est, in sacramento corpus eius accipere, multi enim indignè accipiunt, de quibus ait Apostolus. Qui manducat panem, & bibit calicem Domini indignè, iudicium sibi manducat & bibit. Sed quomodo manducandus est Christus: quomodo ipse dicit: qui manducat carnem meam, & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in eo. Si itaque in me manet, & ego in illo, tunc manducat, tunc bibit: qui autem non in me manet, nec ego in illo; & si accipit sacramentum, acquirit magnum tormentum.* Aliũm item accipe Canonem, qui est ex Augustino desumptus. *Et sancta malis possunt obesse, bonis sunt ad salutem, malis ad iudicium, vnde Apostolus, qui manducat, & bibit indignè, iudicium sibi manducat & bibit; non quia res illa mala est, sed quia malus malè accepit quod bonum est: non enim mala erat buccella, quæ tradita est Iudæ à Domino; salutem medicus dedit, sed quia ille, qui indignus erat, accepit, ad perniciem sui accepit. Et mala prosunt bonis, sicut Angelus satanæ profuit Paulo, per malum enim fit bonum, cum benè accipitur malum.* Pœnam quæ infligitur sacrilego ore sumentibus Eucharistiam, præostendit Deus hac vetere sanctione. *Anima polluta quæ ederit de carnibus hostiæ pacificorum, quæ est oblata Domino, peribit de populis suis.* Si vmbra Corporis sacri munditiam præuiam exigebat, quem nitorem sibi deposcet ipsa realitas, & quibus flagellis excipiet homines ausu temerario polluentes nostra potiora mysteria? Audi adhuc arcanum ex libro Regum, vbi hæc habentur. *Ophni & Phinees mortui sunt & arca Dei capta est.* Hinc disce capi arcam Dei, si Eucharistia committitur pectori immundo: nam anima malè sibi conscia extincta est, si in eo lethali habitu communicet. Arcam Dei, id est, hostiam sacram suis obiicit hostibus, scilicet vitiis, quæ pullulant in anima immunda. Vtinam reprobi omnes eo agerentur spiritu, quo actus est Dauid post peccatum suum, de eo sic textus sacer. *Non præualuit Dauid ire ad altare, vt ibi obsecraret Deum; nimio enim fuerat timore perterritus, videns gladium Angeli Domini.* Viso gladio Angeli vindicis, Dauid obriguit. O reprobe si daretur intueri gladium qui tibi imminet accedenti indignè ad epulas Angelorum, qui alios omnes respuunt, quos non facit beatorum Spirituum gratia conuictores. Vellem vt gladium illum Angeli vltoris sacrilegij sæpius animo reuolueres; forsan ire ad altare, ô impie, minimè præualeres. Hic est gladius in cuius aciem incurrit lasciuiens ille senex, qui insidiatus pudori Susannæ, insimulauit eam libidinis illicitæ, cuius iniquæ accusationis cùm Daniel vellet ei ingerere pœnitudinem confessione vltronea, impœnitens ille senex stetit eo iniquitatis animo, quo falsò mulierem innoxiam accusarat. Vnde & zelotes hic Propheta eum sic animaduertit. *Mentitus es in caput tuum: ecce enim Angelus Dei accepta sententia ab eo, scindet te medium.* Eàdem veheris naue; nam quoties, ô reprobe, iturus ad synaxim, confiteris confessione emeutita, id est, aliqua enormia deliquia reticendo; toties mentiris in caput tuum, & cedis in ius Angeli vltoris, qui scindet te medium, corpus saniei & vermibus, animam verò dæmoni mancipando. Itaque ituro ad sacra Mysteria, obuersetur tibi gladius ille vindex, & eum sortietur effectum, quem aliàs sortitus est gladius, de quo Cicero: is ait Damoclem assentatorem Dionysij tyranni Siculi fuisse à Rege appositum mensæ opiparè apparatæ, stipatum Ephebis, atque viris nobilibus, in obsequium compositis; ita enim sanxerat Princeps, vt Damocles aliquid felicitatis regiæ degustaret. Vbi Rex ille theatri Damocles mensæ assedit, vt Regiis epulis genio suo egregiè indulgeret, erigens oculos vidit è tabulato pendere gladium, setâ equinâ tantùm remorante casum penduli huius ensis, qui capiti suo imminebat. Hæc species obiecta adeò hominem perculit, vt impastus è mensa surrexerit, dicens nolle se tanti emere epulas, quibus imminens gladius mortem citissimam continuò minabatur. O homo sacrilege, qui frequentas epulas Angelorum, mente impura: attolle oculos & videbis Angelum exerto gladio accinctum, vt scindat te medium, in pœnam animi impij, cuius tibi conscius, ad sacram mensam accedere minimè dedignaris. Ea sanè cogitatio deterrebit ab impio accessu, & prouidum faciet rerum, quas illius mensæ congruus exigit apparatus.

Pio huic suffragabitur intento Symbolum Bassani Regis Sicambrorum. Is filium suũ, reum iniqui facinoris, gladio plecti iussit, & hunc deinceps gladium, sibi prodeunti palam præire voluit sanguine filij sui purpureum, vt hoc gladij vltoris spectaculo, populus cautior existeret, legibus obsequendo. Et deinceps vbique depinxit hunc ensem, hoc lemmate. DISCITE IVSTITIAM MONITI. Hoc tibi volo semper obuiare Symbolum cogitanti de communione obeunda: nimirum putes exertum illic adesse gladium, cui iniustæ illæ voces, DISCITE IVSTITIAM MONITI, arcens ab hac mensa omnes iniustos homines, à recto Eucharistiæ tramite deuiantes. Non enim illis patet aditus ad mensam, quos sibi peccata lethalia deuinxerunt, hoc præclarè ex Mathematica liquet.

Peritissimus syderum inspector Hipparchus animaduertit fieri non posse, vt exoriente ea con

Eucharistia quando sit noxia, & quibus.

EX IVRE CANONICO.

Can. qui scelerato de consecr. dist. 2.

Can. quid est Christum de consecr. dist. 2.

Can. & sancta malis de consecr. dist. 2.

S. Aug. tract. 62. in Ioann.

Eucharistiã malè Iudas accepit.

Leuit. 7. Morale.

1. Reg. 4. Morale.

Eucharistia cur terrere malos debet.

1. Paral. 21. Morale.

Daniel. 13. Morale.

Damoclis epulæ plenæ horrore.

Cicero.

EX SYMBOLIS.

Typotius lib. symbol.

Bassanus rex filium suum plectit gladio.

EX MATHEMATICA.

Ex Mathematica: Hipparchus l. 3 enarrationũ ad Phænomena Eudoxi & Arati, c. 1.

constellatione quam Hydrum vocant; pingitur enim in globo cœlesti adinstar serpentis, septuplo capite horribilis. Ille, inquam, Astronomus probat hoc serpente Hydro emergente, occultari Aram, quæ infra horisontem est, Hydro suum diffundente virus. Ita etiam planè inuia est ara Eucharistiæ ei, in cuius cor septem capitales noxæ suum lethale toxicum effuderunt. Etenim non conueniunt Hydrus & altare, id est, peccata lethalia & communio non coeunt. Itaque meditanti tibi accessum ad altare, serio examine discute nebulas omnes conscientiæ tuæ, vt queas aduertere, an Hydrus emerserit, & dominetur tibi, tunc enim ire ad aras perperam intentabis, cùm Hydrus & Ara in dissitis cœli partibus oriantur, scilicet Hydrus cum cancro, & Ara cum sagittario. Hæc Aræ euersiò ad ascensionẽ Hydri serpentis, qui nullam Aram reperit desuper imminentem terris, notat omnia infausta ei, qui Hydro comite petit aras, quæ illi absconditæ sunt, & solis innoxiis apertæ sunt.

Aræ constellatio Aræ opposita.

Accipe figuram eorum iniquam sortem explicantem. Elias vir Deo plenus, & flamine sancto percitus, diuertit olim ad mulierem, cui filius vnigenitus erat, & is perquàm charus, qui præcoci fato decessit immaturus. Mater animo suo discusso, sedula indagine credidit se indignam hospite tanto, quantus erat Elias, ac proinde eiulans procidit ante Sanctum, has voces querulas ingeminans. *Quid mihi & tibi vir Dei, ingressus es ad me, vt rememorarentur iniquitates meæ, & interficeres filium meum?* Eidem pœnæ obnoxij sunt omnes, qui Christum hospitem excipiunt, animum gestantes impurum; deperit illis quicquid habent charum. Caue igitur, impie, ne indignè ad altare accedas. Quid tibi & Filio Dei? Ingredietur ad te, vt rememorentur iniquitates tuæ, & interficiat animam tuam, eliso antea corpore: ne igitur luas sacrilegi pœnas, cautè accedas ad altare, Deum sic deprecans: Quid tibi & mihi, Iesu Christe Fili Dei viui? quid luci ad tenebras? quæ conuentio Dei & hominis vtique impuri? Ne ingrediaris ad me, vt rememorentur iniquitates meæ, & interficias animam meam, tuo indignam hospitio; sed potius animam emortuam recrea viuifico pane tuo, cuius vt fiat illa compos, tu Deus hominum amans, necessaria ad hoc ei charismata propitius impertire. Si hac cautelâ præuiâ te accingas ad mysteria Sancta, ô homo Christiane. *Non accedet ad te malum, neque flagellum appropinquabit tabernaculo tuo,* vt ait Psaltes, præscius malorum imminentium cunctis impiè accedentibus ad altare. Hoc igitur esto effatum, in terricolum noxæ.

3. Reg. 17. Moralia. Eucharistia ab indignis sumpta eos malè habet.

Psalm. 90.

QVI INDIGNE PASCITVR PANE VITÆ, IN VLTIONIS INSIGNE NASCITVR POENÆ CITÆ.

EVCHARISTIA RITE ACCEPTA, gratiarum magnos prouentus impertit.

In hæc verba:

Qui manducat meam carnem, in me manet, & ego in illo.

SECTIO IX.

Nestoris epulæ quales.

REm aliàs inaspectam scribit Homerus fuisse propositam in celebri conuiuio Nestoris & Patrocli: nimirum Nestor insolita sibi sapientia Insignis, voluit apponi mensæ lancem, seu libram, & mel; poculum autem eius habebat quatuor ansas, quibus singulis erant affixæ columbæ singulæ, rutilis auro clauis. Voluit indicare grandæuus & sapiens Nestor, abesse mel, id est, suauitatem ab epulis, si deesset illa discretio, quâ cibi veluti expensi ad trutinam sunt sumendi. Nam nimiâ crapulâ, lautiores etiam cibi nauseant insuaues. Hoc credo fuisse intentum Nestoris à nemine obseruatum. Interpretes aiunt, mel solitum apponi mensis, quia mellito vino Troiani vtebantur ex Homero: de poculo taciti omnes; saltem nemo aperuit, quid innuerit Nestor, quatuor illis ansis & columbis poculo adiectis. Arbitror eum insinuasse, quatuor virtutes Cardinales vino immodicè hausto deperire, & iisdem quatuor virtutibus inniti proficuum vsum vini. Etenim sibi fortiter est imperandum, vt arceatur excessus, & sic fortitudo patens est temperantiæ. Rursus prudentia adhibita, non est omnino abstinendum à potu, sicque iustitia comes erit prudentiæ. Item epulæ Dei immemores, hominem non sapiunt, sed redolent sues Epicuri de grege: ideo columbæ insident poculo Nestoris, vt sicut columba dum pascitur suos diuidit aspectus, è terra pastum desumens, & altero oculo cœlis intenta, vnde in eam omnia bona deriuantur; Ita & homo Deo deuinctus, grati animi inter pocula specimen editurus, gratias aget bonorum omnium largitori. Diceres has epulas referre ideam conuiuij, quod edidit Christus in Eucharistia, vt videre est singula perpendenti.

Homer. Iliade vndecima.

Epulis olim libra & mel apposita.

Homer. lib. 6. Iliados.

Nestor cur mel epulis apposuit.

Primò, Nestor apposuit lancem & mel: Et nos etiam ingerimus fidelibus Christianis, nullam degustari suauitatem ex hoc edulio ab his, quos iniquitas extra stateram constituit; siquidem lanx tessera iustitiæ, & mel minimè dispescuntur. Poculum illud quadruplici ansa insigne, virtutes clamat præuias; vt accipi possit illud Sacramentum, cui etiam adsunt columbæ vt frumenti amantes: nam fidei oculum columbinum & simplicem sibi deposcit hæc hostia Sacrosancta. Demum lanx, mel, multiplex ansa, & columbæ, dum clamant, virtutes & gratiam debere esse comites epularum Christi, vt dignè quis assistat: hæc omnia, inquam, meo fauent instituto, & titulo sectionis, quæ est de gratia præeunte sumptioni viuifici Sacramenti, quod dignè acceptum largos pluit gratiarum imbres. A Philosophia ordiamur.

Ex Aristotele ingenuo naturæ genio. *Anima est actus primus substantialis corporis organici, potentiâ vitam habentis.* Dicitur anima actus seu ἐντελέχεια perfectio corporis organici, potentiâ vitam habentis. Nomine corporis organici, sanctus Thomas intelligit corpus in potentia proxima idoneum animari: vnde excluditur corpus mortuum, quod etsi omnibus organis animæ congruis sit instructum; nequit tamen dici corpus aptum animari, ob formam cadaueris, quæ excluditur voce corporis organici. Ita & philosophandum est de Christo, qui ita se habet ad animas nostras, sicut illæ se habent ad corpora nostra; ait enim. *Qui manducat me & ipse viuet propter me.* Quemadmodum autem, abdita vi

Anima quid sit.

Ex Philosophia. Arist. lib. 2. de anima, c. 2.

Ioan. 6.

Eucharistia quanam dispositione debeat sumi.

effectrice organorum, disponitur corpus ad animæ receptionem; simili etiam modo anima aptatur ad Christum: hæc autem adaptatio congruit ei, quæ organa format & discernit. Sicut enim calore viuifico natura corpus effingit vt animæ thecam; ita & anima charitate fit viuida, & eius habitus, quem requirit Christus, vt illi in Eucharistia tenaciter inuratur. Quamcumque autem dispositionem paret homo reprobus, nolens resilire à peccato, ineptus est ad Eucharistiam; sicut & cadauer etiamsi habeat figuram organorum, nequit ab anima tamen informari, quia abhorret à forma cadaueris. Perperam igitur plerique nolentes integrè confiteri, aut emendari, putant eleemosynis, atque ieiuniis se fore idoneos ad vitam animæ percipiendam, cùm gratia magis abhorreat à peccato lethali, quàm anima possit corpus putridum, auersari. Vt ergo homo vsum huius Sacramenti vitalis habeat beneficũ, præparet se pro modulo, ad gratiam Eucharistiæ præeuntem. Gratiæ vocabulo non intelligo quodlibet auxilium Dei mouentis liberum arbitrium: nam ad hanc gratiam, nulla est præparatio, quia si aliqua esset, ea procederet à libero arbitrio seipsum vrgente ad bonum amplexandum; sed nullus est arbitrij conatus, Deo inscio, & non ciente omnes animæ facultates. Ergo intelligenda est præparatio ad gratiam, vt ea dicit donum Dei habituale animam sanctificans: hæc autem præparatio agitur multifariam, scilicet oratione, contritione, & pœnitentia. Gratia enim habitualis cùm habeat se per modum formæ, non irrumpit, sed irrepit in subiectum, id est, prævias dispositiones exigit, vt informet animam, quæ qualitate illa cœlica desiderat insigniri, vt luculenter ait S. Thomas.

Ex Theologia.
Gratia præueniens an requirat dispositionem.
S. Thom. 1. 2. q. 112 art. 2.
S. Thom. 3. q. 62. art. 2.
Animæ effectus in corpore.

Animâ infusâ corpori organico, nutriri incipit fœtus, & eo edito in lucem, animâ vegetante corpus, quæque potentia exerit sibi consonas actiones, auris audit, oculus intuetur, omnia denique exosa ferias, iugiter operantur. Ita & vbi gratia sese in animam effundit, omnia quæ sunt animæ, viuificat & recreat: & esto gratia omnis habitualis gratum faciens ista sortiatur; gratia tamen sacramentalis, id est, illa quam sacramenta efficiunt, habet energiæ multiplex incrementum, vti videre est apud proceres Theologicæ disciplinæ. Primò gratia sacramentalis addit super gratiam aliter infusam, & super virtutes & dona Spiritus Sancti quoddam auxilium Dei, ad habendum sacramenti finem, sicuti virtutes & dona Spiritus Sancti addunt supra gratiam perfectionem potentiarum. Rursus gratia sacramentalis est ad duo, scilicet ad tollenda peccata, & ad perficiendum hominem ad cultum Dei iuxta normam fidei Christianæ. Item gratia & virtutes animam sanant formaliter, sed sacramenta effectiuè. Denique gratia virtutum & donorum sufficienter perficit animam, quoad generalem ordinationem actuum; sed gratia Sacramentalis occurrit defectibus determinatis, quibus gliscentibus anima labare potest & nutare, atque adeò hinc potissimum elucet gratia, quam, mediante Eucharistia, nobis Deus propitius elargitur. Scilicet vt quemadmodum cibus benè concoctus nobis intimè vnitur; ita & Christus, mediante hoc pane viuifico, intimè nobis adhærescat, iuxta Dei pollicitum. *Qui manducat meam carnem, in me manet & ego in illo.* Vt enim coctio cibi naturalis, facta in tribus partibus, toto postea corpore diffunditur, vt nutriat quasque partes; ita & Eucharistia licet in animæ tribus potentiis potissimum concoquatur, animam tamen totam opimè impinguat.

Gratia sacramentalis quid sit.
Ibid. art. 3.
S. Thom. 1. 2. q. 110. art. 2.
Gratiæ & sacramenti differentia.
Ioan. 6.

Audiendi in hac re Medici. Fernelius eloquenter suo more. *Quæ perfecta futura est coctio, haud quidem exiguo breuique tempore sed mora & cunctatione quadam absoluitur: quocirca firmum ratumque esse debere eo duntaxat loci fieri hanc, vbi alimentum diu multumque hæret, & vis illa continendi valens est, simulque concoquendi facultas copioso circumfluit & abundat calore; hoc autem tribus tantummodo locis concessum videmus, è quibus etiam triplex existit concoctio, Prima in ventriculo, Secunda in iecore, Tertia in singulis partibus: Sua quamque antecedit præparatio, sua sequitur absolutio: suum cuiusque alimentum, tanquam subiecta materia, suus genitus humor.* Arguo hinc, Eucharistiam non suos infundere effectus in animam, quæ subitò ad profana distrahitur; quippe concoctio moras exigit & non instans. In tribus potissimum locis illa peragitur: In intellectu, meditando Christi dignitatem, & nostram vilitatem: In voluntate, amore eius æstuando, qui se dedit in pretium, se exhibet in pabulum, & se seruat in brauium: Demum Eucharistia digeritur in memoria, recolendo gratias, quibus obstricti sumus Domino Redemptori. Anima sic concoquente panem hunc vitalem, sensus etiam corporis impinguantur: Oculi ad terrena cæcutiunt, & scintillant ad superna: Aures obsurdescunt ad profana, & hiant ad sermones de diuinis: Torpent manus ad illicita, & ad sanctiora quæque promptius explicantur. Etenim Christus tota anima dispersus est, & hic etiam corporis membra omnia sospirantur: Eamobrem sæpius iteranda communio, iuxta aphorismum. Τὰ αὐξανόμενα πλεῖστον ἔχει τὸ ἔμφυτον θερμόν· πλείστης οὖν δεῖται τροφῆς· εἰ δὲ μή, τὸ σῶμα ἀναλίσκεται. *Quæ corpora augentur, plurimum habent calidi innati; ideò multo egent alimento, alioquin corpus dissoluitur:* Eamobrem Iure Canonico vrgemur ad hunc pastum, quo solo constat hoc quod stamus: vnde olim rigida sanctio Anacleti Papæ. *Peracta consecratione omnes communicent, qui noluerint Ecclesiasticis carere liminibus, sic enim & Apostoli statuerunt, & Sancta Romana tenet Ecclesia.* Mitiùs agit Ambrosius, cuius est iste Canon paræneticus. *Si quotiescumque effunditur sanguis Christi in remissionem peccatorum effunditur, debeo illum semper accipere, vt semper mihi peccata dimittantur; Qui semper pecco, debeo semper habere Medicinam.* Adiice & Canonem hunc qui est Augustini. *Qui manducant, & bibunt Christum; vitam manducant, & bibunt: illum manducare est refici; illum bibere, est viuere.* Ne autem immemores simus apparatus innoxij, quem vendicat sibi Sancta Communio; textum Iuris Pontificij hoc Canone concludamus. *Panem cælestem spiritaliter manducare, est innocentiam ad altare portare, peccata etsi sunt quotidiana, vel non sint mortifera.* Et hunc Canonem Gratianus desumpsit ex Augustino.

Ex re Medica.
Coctio cibi in corpore perfecta quænam sit.
Fernel. Physiologiæ lib. 6. c. 6.
Eucharistia sumpta quies animæ est necessaria.
Eucharistiæ effectus in totū hominē redundant.
Eucharistia quotidie olim sumpta.
Hippocr. lib. 1. aphorism. 14.
Ex Iure Canonico.
Can. Peracta de consecrat. dist. 2.
Can. Si quotiid de consec. dist. 2.
S. Ambr. li. 4. de Sacram. c. vlt.
Canon. Qui manduc. de consec. dist. 2.
Can. Panem.
S. Aug. serm. 2. de verbis Apostoli.
Idem tract. 26. in Ioan.

Ne nimius sim in recensendis historiis, de effectibus huius Sacramenti, vnam accipe luculentam. Conradus Imperator, & Henricus Dux Saxonum, diu mutuis odiis exarserant,

Ex Historia.
Imperiali S. Lazari sub anno 920.
Conradus Imperator Eucharistiā quo ritu acceperit.

frustra

frustra teptantibus amicis eorum componere simultates; eò que deuentum est inimicitiarum, vt cùm adolescerent auersi Principum animi, Conradus suprema ægritudine decumberet. Vt afflictio dat intellectum, ille memor cœli, cœpit cogitare quæ Dei sunt, & terrena obliuisci. Reddit se sibi, præterita acta sua quæque animo versat, vt effuodat in aures legitimi sacerdotis. Vrgente morbo, tollit ille moras, integrè confitetur, suáque omnia piacula lachrymis alluit, & demum pane pascitur Angelorum, cuius vide effectum. Fratrem suum nomine Eberardum mittit ad Henricum hostem suum, cum insulis Imperij, eum designans successorem, plus valente in eò gratia Sacramenti, vt hostem eligeret regnaturum, quàm natura posset, vt fratrem suum ad solium eueheret. In typum bonorum, quæ ingerit hostia sacta, familia tota Obededom, ob arcam Dei prosperè egit in omnibus, & in tantùm, vt Dauid regio licet clarus Imperio, sortem æmulatus Obededom, voluerit arcam ad se traducere: Sic enim habet textus sacer. *Habitauit arca Domini in domo Obededom Gethæi tribus mẽsibus, & benedixit Dominus Obededom, & omnem domum eius, nunciatúmque est Regi Dauid, quòd benedixisset Dominus Obededom, & omnia eius propter arcam Dei. Dixitque Dauid: Ibo, & reducam arcam cum benedictione in domum meam.* Sed benedictiones, quas Iesus impertit, multo præstant eis, quas etiam omnes Patriarchæ exceperunt: ac proinde cùm sit hospes noster in communione, iure potest vsurpare verba Iacob benedicentis filio suo Ioseph. *Benedictiones patris tui confortatæ sunt benedictionibus patrum eius.* Nimirum cùm omnis sufficientia nostra ex Deo sit, quam putas energiam effluere in animas, ad introitum eius Domini, à quo omnia quæ sunt, habent vt sint? Si licuit Iacob exprobrare socero suo. *Modicum habuisti, antequam venirem ad te, & nunc diues effectus es, benedixitque tibi Deus ad introitum meum.* Quantò magis conuenit Christo, nos eodem affari contextu: O homo ante accessum tuum ad altare, nihili eras, sed ad introitum meum, affluentibus bonis, vsquequáque diues effectus es. Hic succensere lubet in eos qui fucatæ pietatis ergò, alios arcent ab altari, quasi iniurius Christo eò quòd saucij medicum sæpe conueniant, & famelici micas decidentes de mensa Domini sui emendicent. An fortè volunt imprudentes homines, ea reuocare tempora, quorum sortem fleuit præscius Ieremias. *Paruuli petierunt panem, & non erat qui frangeret eis.* Et rursus: *Matribus suis dixerunt, vbi est triticum, & vinum, cùm deficerent quasi vulnerati in plateis ciuitatis, cum exhalarent animas suas in sinu matrum suarum.* Hos homines suadentes parcum vsum annonæ cœlestis, zelus indiscretus facit obnoxios legi Iuliæ de annona, de qua sic Vlpianus, *Lege Iulia de annona, pœna statuitur aduersus eum, qui annonam fecerit, societatemque coierit, quo annona carior fiat.* Et reuerà omnes qui prædicant contra eos qui sæpius fiunt participes mensæ cœlestis, societatem ineunt quò annona carior fiat: ideóque lege Iulia sunt censendi.

Iure Canonico improbatur illa timiditas, quæ homines eliminat ab altari; & hinc iste Canon. *Non prohibeat dispensator mãducare*

pinguei terra in mensa Domini, sed exactorem moneat timere. Ea fuit sanctio Augustini, cui suppar Ambrosius habet hoc effatum translatum in Canonem. *Iste panis quotidianus est, accipe quotidie quod quotidie tibi prosit, sic viae vt quotidie merearis accipere.* Hoc Canone duo commendantur: Primum est frequens communio, alterum est debitus apparatus, benè adumbratus à Rege Dauid sic alloquente suos, vt legere est in Codice sacro, vbi hæc habentur. *Ait Dauid cunctis Principibus Israel, preparate corda vestra, & animas vestras, vt quæratis Dominum Deum vestrum, & consurgite, & ædificate Sanctuarium Domino Deo, vt introducatur arca fœderis Domini, & vasa Domino consecrata in domum quæ ædificatur.* Hunc apparatum debere esse cordis, benè præmonuit Dauid, & post eum Cyprianus inculcauit. *Delicta nostra reputemus, actus nostros & animi secreta volaentes, conscientiæ merita ponderemus, redeat in cor nostrum, non ambulasse nos in viis Domini, & abiecisse legem Dei:* (& infra) *perspicit ille abdita, & secreta atque occulta considerat, nec Dei oculos potest aliquis euadere dicentis; ego Deus approximans, & non Deus delongiquo. Si absconditus fuerit homo in absconditis, ego ergo non videbo eum? nonne cœlum & terram impleo?* Et quia plerique cute tenus tantùm, se accingunt ad sacra celebranda, satis superque credentes esse factitatum, si niteat cutis, & facies tersior appareat, aut cultiùs induantur; audiendus denuo Cyprianus. *An illa ingemiscit, & plangit? cui vacat cultum pretiosa vestis induere, nec indumentum Christi quod perdidit cogitare? Accipere pretiosa ornamenta, & monilia elaborata, nec diuini, & cœlestis ornatus damna deflere? tu licet indumenta peregrina, & vestes sericas induas, nuda es, auro te licet, & margaritis gemmisque condecores; sine Christi decore deformis es, & quæ capillos tuos inficis, vel nunc in doloribus desine, & quæ nigri pulueris ductu, oculorum lineamenta depingis, vel nunc lachrymis oculos tuos ablue.* Hæc ille.

Vt verò excitetur appetitus nauseantis ad epulas sacras, accipe effectus aliquales panis illius Angelorum, quo in Deum transformamur. Occurrit Irenæus. *Vt panis, qui est à terra, percipiens inuocationem Dei, iam non communis panis est, sed Eucharistia ex duabus rebus constans, terrena & cœlesti; sic & corpora nostra percipientia Eucharistiam, iam non sunt corruptibilia, spem resurrectionis habentia.* Occurit Hilarius. *Si verè Verbum Caro factum est, & nos verè Verbum carnem cibo Dominico sumimus, quomodo non naturaliter manere in nobis existimandus est, qui & naturam carnis nostræ iam inseparabilem sibi homo natus assumpsit, & naturam carnis suæ ad naturam æternitatis, sub Sacramento nobis communicandæ carnis admiscuit? Ita enim omnes vnum sumus, quia & in Christo Pater est, & Christus in nobis est.* His adiice Drogonem Episcopum Hostiensem. *Panis Angelorum, quem manducauit homo, putrescere nescit, non vadit in secessum, sed tendit in excelsum: illac reducit hominem, vnde traxit originem.* Aliquid affine huic effatus est Cardinalis Damianus. *Hæ Epulæ, & mentis nostræ stomachum suauiter replent, & tamen cloacarum secessibus nihil debent; nihil enim de se prorsus egestioni relinquunt, sed ad præbendas vires, per omnium se venarum poros diffundunt.*

Marginalia: 2. Reg. 6. — Genes. 49. — Eucharistia animũ ditat. — Genes. 30. — Thren. 2. — Ex Ivre Civili. — Dig. ad legem Iuliã de annona l. 2. Vlpi. in l. 9. de offic. procons. — Ex Ivre Canonico: — Canon. Non prohibeat de consec. dist. 2. S. August. in Psal. 45. — Can. Non iste est panis de consecrat. dist. 2. — S. Ambr. l. 5. de Sacram. — 1. Paral. 22. — Ex SS. Patribvs. — S. Cypr. serm. de lapsis. Vestium pompa superflua damnatur. — Ibidem. — Eucharistiæ encomia. — S. Iren. lib. 4. c. 34. — S. Hilar. l. 8. de Trinit. — Drogo Hostiensis, lib. 1. de Sacram. Dominica Passionis. — Pet. Damiani opusc. 12. c. 3.

Ex Mathematica: *Colum lib. 11 c. 2. Plin. lib. 18. hist. nat*

Spica virginis quid sit.

Mathematica compendiosè fœtus vitales editos, ab hoc frumento electorum edisserit: nam ex Columella, & Plinio, decimo quarto Kalendas Octobris exoritur illa constellatio, quam vocant, Spicam virginis, & in exortu suo secum vehit ventum, quem Corum, seu Fauonium nuncupant, qui ventus est Austrinus, & is quem sponsa Canticorum aduocabat, vt fluerent aromata. O idoneam Eucharistiæ animaduersionem Matheseos! nimirum ea est ex frumento. seu spica orta ex Beata Virgine Deipara. Vbi primum illucet nostris mentibus hoc rutilans sydus, statim aspirat & Spiritus Sanctus, verè Fauonius, qui nos etiam quasi exutis corporis exuuiis, totos spirituales efficit ad præsentiam spicæ Virginis, vt ipse Christus antea præfatus est, cùm ait. *Verba quæ ego locutus sum vobis, spiritus & vita sunt.* Id est, non tantùm spiritualiter intelligenda, quia corpus futurum erat in Eucharistia modo spirituali, inuisibiliter, & sine quantitate externa occupante locum: Sed etiam verba quæ locutus sum vobis, spiritus & vita sunt, id est Sacramentum corporis mei erit effectiuum vitæ & spiritus. Nam mortuos excitabit, & corpori homines addictos faciet spirituales, aspirante aura Fauonij, id est Spiritus Sancti. Instabis, optimam esse adaptationem Matheseos, Spicæ, & Fauonij, si aliquo Sancti Patris testimonio ostenderem, corpus & Spiritum simul adesse. Accipe Augustinum. *Humana caro, quæ erat peccato obnoxia, & ideò mortua, carni eius mundæ vnitâ, incorporata, vnum cum illo effecta, viuit de spiritu eius, sicut corpus de suo spiritu; qui verò non est de corpore Christi, non viuit de spiritu Christi.* Habes & corpus, & Spiritum Fauonium. Habe & Symbolum quod maximè quadrat constellationi Spicæ Virginis, & auræ Fauoniæ. Æuo superiore Sebastianus Rex Luzitaniæ, bellum illaturus Mauris, iussit hoc Symbolum labaro suo: scilicet pinxit stellas quasi coëuntes in vnum asterismum, seu imaginem cœlestem: hæ autem stellæ plus solito radiantes, aliquod omen propitium indicabant, hoc titulo. CELSA SERENA FAVENT. Hoc Symbolo animæquior esto, accedens ad altare. Illic est Spica Virginis sydus maximè rutilum & coruscum. Perge securus hoc sydere tibi illucente, aderit Fauonius: nam CELSA SERENA FAVENT; sed menior esto Sancta dari Sanctis tantùm, & negari fontibus, vnde hæc sit sententia:

Ioan. 6.

Eucharistia figurata in spica virginis.

S. Aug. ep. ad Irenæum.

Eucharistia est hominis vita.

Ex Symbolis. *Typotius lib. Symbol.*

PANIS VIVVS FIT SANIS DIVVS, MALIS EST LETHALIS, QVI ALIIS EST VITALIS.

OCTO

OCTO HOMILIÆ
DE
INSTITVTIONE EVCHARISTIÆ.

EXPENDVNTVR MORALITER EA quæ Dominus IESVS fecit ante Communionem, item & instante Communione, & demum post Communionem:

Idque omnium penè scientiarum suffragio.

ARGVMENTVM ET SERIEM HOMILIARVM proxima Præfatio faciet palam.

PRÆFATIO.

NVMEROSA *seges rerum, quæ ad Eucharistiam pertinent, adeò diffusa est eo tractatu, quem edidi de hoc Sacramento, ut ea copia me quasi inopem fecerit in texendis homiliis, sed dum scientiarum omnium penu perlustraui sagaciùs, nouam conceptuum congeriem prædiues hæc materia ministrauit. Vt Prophetæ erogata farina increuit, ita dum Publici iuris feci selectiora quæque mihi recondita, in eam molem surrexit iste viuificus panis, ut ad contexturam octo homiliarum suffecerit, quas consultis omnibus propè disciplinis sic dictaui, ut in illa octaua concionum, res nouæ & veteres coëant usquequaque. Et licet omnes omnium tractatuum sectiones præeunt homiliis, ut suo quisque Marte seligat idonea conceptibus, quos voluerit adiicere concioni; rarus tamen extiti in toto hoc volumine, & parcus in repetendis, quæ expensa sunt alicubi: sed, cùm series homiliæ exegit, ut aliqua decerperem ex tractatu præuio, sobriè id factum est, ne nausea pareretur. Æqui igitur bonique consule meas vigilias, beneuole Lector, quibus tibi impensiùs consultum est quàm Hebræis, quibus sex diebus tantùm decidebat manna Angelorum esca, septimo die nescio huius annona sacra. Ego largiore manu annonam distribuo, totos octo Dies octauæ huius festi, singulis quibusque homiliis sanctiùs excolendo.*

Compages tota homiliarum petitur ex institutione Eucharistiæ, circa quam tria expendo; videlicet quid fecerit Christus in ipsa cœna, antequàm consecraret species panis & vini: Secundò quid egerit ipso articulo communionis exhibitæ Apostolis: Tandem quomodo concluserit mysticam illam cœnam, ex cuius imitatione, genuinæ communionis optimum petitur argumentum. Singulis quibusque diebus, textus & singuli variant, desumpti ex ipsa Domini Iesu cœna, cuius abdita mysteria expendo moraliter, toto hoc homiliarum tractu, illius ut synopsim nequando desideres, accipe seriem concionum, quarum multiplicia tibi porrigitur isto opusculo contextura.

PRIMA *homilia est in hæc verba.* Surgit à cœnâ, & ponit vestimenta sua, & cùm accepisset linteum, præcinxit se. *Hic aperio prima rudimenta vitæ pertæsa reprobum suum statum, & exosa facinora perpetrata, ingero virtutis studium, quo ut linteo, properans ad Eucharistiam est anima præcingenda.*

SECVNDA *homilia istum textum præfert.* Misit aquam in peluim, & cœpit

lauare pedes discipulorum, & extergere linteo, quo erat præcinctus. *Ista concione typum refero animæ prouectæ, & virtutis emeritæ, cui parùm est suos deflere næuos, nisi etiam adiiciat cultum exquisitæ virtutis, cuius impigra praxis, sequaces suos euehit ad altare.*

TERTIA *homilia hoc themate decurrit.* Desiderio desideraui hoc Pascha manducare vobiscum. *Hic explico, ante Communionem omnes colligendos esse affectus nostros, vt nihil infra Christum desiderent: hoc intendit Dominus, quando ait, Desiderio desideraui hoc, &c.*

QVARTA *homilia est in hæc verba.* Vnus vestrûm me traditurus est; & contristati valde, cœperunt singuli dicere: Nunquid ego sum Domine? *Dico Christum voluisse his verbis discipulos compellere ad examen conscientiæ suæ, vt sedulâ indagine explorarent, an inesset adhuc aliquis prauus affectus Eucharistiæ iniurius, vt eum illicò abiurarent, veluti Christi Domini impium proditorem.*

QVINTA *homilia hoc contextu nititur.* Erat recumbens vnus ex discipulis eius in sinu IESV. *Dico, in ipso momento Communionis Christum recensuisse mortem suam, vt discipulorum amorem excitaret; nihil enim æquè ciet amorem, quàm præuius alter amor: cùm ergo passio Christi sit præpotens argumentum amoris Christi in nos, ea est recensenda in crepidine altaris, vt amor mutuus incalescat.*

SEXTA *homilia hoc prætendit thema.* Ego claritatem quam tu dedisti mihi, dedi eis, vt sint vnum, sicut & nos vnum sumus. *Acceptâ Communione refulget homo corusco Dei lumine, & abstractus ab inferioribus, Deo vnitur: Quippe claritas, & vnio sunt effectus Eucharistiæ, ritu debito frequentatæ.*

SEPTIMA *homilia est in voces istas.* Hymno dicto exierunt in montem Oliueti. *Dico, Christum expletis Eucharistiæ mysteriis, egisse gratias, nosque eius æmulos debere etiam agere gratias Deo post Communionem, & noua schemata refero gratias agenti Deo, vt his innixa typis anima, non laboret in quærenda methodo agendi gratias Deo post Communionem.*

OCTAVA *homilia est in has easdem voces.* Exierunt in montem. *Dico, Apostolos Eucharistiâ pastos, processisse cum Christo in montem, & hinc eruo ritum nostrarum processionum, quarum vsus inualuit infra octauam sacram isti mysterio. Tota autem istius homiliæ summa est, Communionem nos vrgere ad procedendum de virtute in virtutem: adeò vt vita hominis Eucharistiæ compotis, sit processio ingis ad montem, non Oliueti tantùm, sed & Caluariæ, ne Communionis effectus irriti collabantur. Huic processui non deerit anima, Eucharistia vegetior, si se quotidie interroget, quem illa die prouentum feceris, quâ parte sui melior extiterit, quot passibus ad Caluariæ montem accesserit, id est qua ratione compassa fuerit Christo, cuius ærumnæ assumptæ, & patienter accepta ludibria, animam euehunt ad montem Caluariæ, ad cuius apicem est feruidè procedendum.*

Toto hoc homiliarum tractu, pie Lector, habes supellectilem vtique prædiuitem, eorum omnium quæ pertinent ad hoc Sacramentum. In his homiliis Sacrificium Missæ tacitus, & consultò præterii, quia in tractatu qui præit istis homiliis, feci mentionem de eo sacrificio luculentam. Æqui bonique quæso consule meas vigilias in re tam ardua, quam ediscere magis vellem, quàm dicere aut docere. Sed si mel inuentum est in leonis exanimi faucibus, ore diducto patulis, & non dedignatus est Samson ex hoc melle comedere, & partem referre parentibus; noli refugere hoc edulium sacrum, vtique dulce super mel & fauum, licet ab auctore prodierit indigno, penes quem tantæ Angelorum illecebræ delitescant. Non renuit accipere etiam à coruo panem Elias, etsi vsualis atque vernaculus esset ille panis. Ne igitur nauseam pariat, quod hic panis sanctus porrigitur tibi, obsequio hominis minus idonei. Si quid sapit in his epulis, quod benè conditum demulceat animum tuum, nullam habeto mihi gratiam, sed Deo, à quo testor, totum illud, si quid est optimum, effluxisse. Si aliqualem tamen grati animi indicem rependere vis mercedem, Deum ora vt me affectiuè eum præstet in Eucharistiæ vsu, quem me effectiuè exhibui charta tenus. Vale, & his vtere mecum.

HOMI

HOMILIA PRIMA.

SVMMA HOMILIÆ.

1. EXORDIVM petitur ab impossibilitate vniendi duo extrema naturæ disparis. Vnde infero, Deum & hominem, res dissitas, non posse coire in sacrâ synaxi, sine aliquo medio congruo illi vnioni; medium illud est apparatus is, quo se accinxit Christus, antequàm porrigeret Apostolis viuificum panem. Tria autem fecit Dominus, quibus hæc erit homilia tripartita.

2. Primò Mystagogus ille, Deo Patre consulto surgit à cœnâ, insinuans, ope Dei mendicata, esse epulas & alias carnis cupedias abdicandas.

3. Hac nauseâ rerum inferarum conceptâ, dum à cœnâ surgimus, debemus Christum, adhuc attendere, dum ponit vestimenta sua; eo quippe mysterio confessionem delineat, in quâ veteres habitus vitiorum expandimus.

4. Quod autem Dominus depositis indumentis, linteo se præcinxit, rem abditam subolet, videlicet non sufficere confessionem ingenuam peccatorum, si etiam non subeat vitæ cultioris institutum. Tria hæc expensa homiliam concludunt, quæ est de contritione, confessione, & meliori fruge ineunda: is verò tenor est rerum quas expendo idoneè ad textum, vt hæc verba, *surgit à cœna*, faciam contritioni sacra; sicuti confessioni, ista: *Ponit vestimenta sua*; linteum verò, quo se præcinxit Christus, praxi virtutis omnigenæ mancipatur.

PRÆFATIO.

Surgit à cœna: & ponit vestimenta sua; & quùm accepisset linteum, præcinxit se. *Ioan. 13.*

Serpens ad murænã accedens virus euomit.

RERVM *Physicarum seduli scrutatores, solerti indagine rimantes apparatum, quo serpens accedit ad murænam suo acumine, duo deprehendunt consona maximè mysterio, cui hac omnis homilia desudabit; primum est serpentem tradere corium vetus, ne muræna offensa pelle rugata declinet. Itaque callidum animal ponit exuuias, & nouâ ementitâ ætate viret, demum puritatem ambiens ocyùs euomit omne virus, quo Muræna fieri posset iniquior. Vtinam cautior esset homo serpentis astutiâ, & hinc desumeret accedendi ad Eucharistiam specimen aliquale. Quòd si ingerit animo tedium, ipsa idea animalis, cuius speciem induit Angelus refuga; Christi Domini instituentis rem sacram vestigiis penitus insistamus. Et ne laboremus in ritu præambulo epulis, quibus se aptabit; vnicuique nostrum textus propositus est altè & intimè consulendus. Duo inde fiunt palam: scilicet,* Surgit à cœna, & ponit vestimenta sua. *Cùm audis à cœna secedentem, & quasi pertæsum obsonia, disce fastidire cupedias omnes, quibus te totum hactenus, & auidè mancipasti. Rursus dum mente recolis* IESVM, *exuentem vestimentum sensibus obuium, hoc esto tibi ratũ & fixum; videlicet, meditantis accessum ad sacram synaxim, omnia quæ sensus alliciunt, esse protinus abdicanda: quippe indecorum quidpiam nescit mensam Domini, cuius matrem impensè veneramur.* Aue Maria.

OMnium prope rerum genius ille est, vt nihil ab vno extremo deuiãs, cedat in ius alterius extremi, intercapedine inuariâ; verbi gratia, nox opaca suas non diluit tenebras in instanti, ast eas tergit albescente cœlo sensim, crepusculo, & aurora prius interiectis. Non in Physicis tantùm stat hic ordo, sed & fidei nostræ mysteria eumdem tenorem seruant: nimirum Deus hominem volens induere, aspernatus est cuiusvis fœminæ vterum vernaculum, vtpote contagio noxæ obnoxium; & delectu adhibito, Annam & Mariam adsciuit in parentes. In Anna, natura humana deposuit omnimodas sordes, & reliquit totas piaculi veteris exuuias: in Maria verò, nitela ampliore adiectâ, fuit eadem natura hominum penitus illibata. Hac cautione præuiâ Deus se accinxit, ad hominum formam capessendam: quasi ipse addictus esset iisdem legibus, quas ipse in natura sanxit, vbi termini naturæ disparis non coëunt sine præambula dispositione, ad vtriusque naturæ vnionem intentam. Quò autem res sunt à se dissitæ longiùs, eò etiam vt coalescant luculentum exigunt apparatum. Hinc aiunt Philosophi, alterari subiectum subodorans introitum formæ peregrinæ; item & actioni reactionem succedere, quasi priore formâ inuitâ, posterior irrumperet.

Ex PHILOSOPHIA.

Arist. lib. 2. de generat. c. 4.

Homilię contextura, Et Diuiso.

Cùm igitur hominum forma, aliena planè sit à Deo; antequàm Deus eam assumeret, multimodè defæcauit. Primò aliqualem rubiginem noxæ erasit è parentibus Annæ, quæ vt futura parens Deiparæ tersior exiret; Maria verò præfulsit eo nitore, quo sub Deo splendidior nequit intelligi. Eâ idem rerum Opifex propemodum serie, in Eucharistia voluit homines sibi intimè sociari. Etenim tria aduertit scriba sacer, non citra mysterium. Primum est, quòd Christus surrexit à cœna: alterum, eum posuisse vestimenta sua: demum se linteo præcinxisse, quasi forent illa præludia Sanctissimi Sacramenti. Nam si vnum hominem assumpturus,

Eucharistiæ institutionẽ quænã præludia præcesserunt.

tot voluit præire oracula suis exordiis in Bethlehem; iam omnes homines facturus Dei compotes, in sacrâ synaxi, ritu peculiari voluit ad hoc mysterium adaptare. Dum ergo surgit à cœna, notat primò recedendum ab omni rerum carnalium collunie, & hoc præstitit parens Annæ, auiæ Christi Domini: exuens vestimenta sua Mystagogus insinuat, non sufficere recessum à vitiorum praxi, sed veteres & noxios habitus esse deponendos. Tandem lintei præcinctio, decorem indicat gratiæ, quæ emicuit in Maria, sicuti in Anna depositio vestium. Rursus tria hæc præfata innuunt confessionem, cui contritio iam præiuit; & ne infœcunda sit exomologesis, virtutes ingerit illa praxis præostensa à Domino. Nimirum surgere à cœna, est animo concipere tædium eorum, quæ nos in voluptatis & cœnâ & cœno anteà volutarunt. Depositio vestium sonat confessionem, quæ habitus explicat, quasi exuens vestes obsoletas. Assumptio lintei mundi, virtutes vitiis oppositas esse ambiendas, animo præfigurat. In hoc triplici cardine, tota hæc vertitur homilia, quæ erit de præuiis ad epulas Christi: scilicet de contritione, notata dum Christus surrexit à cœna. De Confessione quam lineat idem Deus, ponens vestimenta. Vltimo de meliori fruge, quam inire debet homo confessus ad Communionem se accingens, quæ deposcit linteamina munda, id est virtutis omnimodæ fulgidum ornamentum,

Ex SS. Patribus. Augustini cóuersio vnde incepit.

Si homo nescius viæ alicuius quam obire debet, fuerit alium nactus, qui ei inoffensum ducatum præstet, tutò se committit iniens calles, quos decurrit itineris comes opportunus; nos inscios cliui, quò itur ad Dominum, edocebit Augustinus ipse aliàs cœlitus edoctus: cùm enim pertæsus noxium vitæ genus quod egerat, hactenus versaret animo melius institutum, insonuit auribus eius vox ingerens, sanctioris vitæ typum esse de sacro codice desumendum. Sic ille. *Ecce audio vocem de vicina domo, cum cantu dicentis, & crebro repetentis, quasi pueri, an puellæ nescio: Tolle, lege.* Non fuit segnis auditor, vt pergit enarrare. *Itaque concitus redij ad eum locum, vbi sedebat Alipius; ibi enim posueram codicem Apostoli, cùm inde surrexeram, arripui, aperui, & legi in silentio capitulum, quò primùm coniecti sunt oculi mei: Non in comessationibus & ebrietatibus, non in cubilibus, & impudicitiis, non in contentione, & æmulatione, sed induimini Iesum Christum, & carnis prudentiam ne feceritis in concupiscentiis vestris.* Hæc vir Sanctus, qui Deo doctore didicit, eum qui alta sapit, debere sensuum & carnis lenocinia omnia declinare: vti typicè præmonuit Christus, dum à cœna surrexit. Non erit abs re sequi Augustinum, Deo importunum repetitâ prece, vt eum ad suas fluctuantis animi ærumnas protinus inclinaret. Fuit & Platonis illud ingenium, nihil aggredi Deo inconsulto: poterit igitur quisquis vsurpare voces Augustini, antequàm strictâ indagine, sui cordis intima perscrutetur. *Et tu vsquequò Domine irasceris in finem? ne memor fueris iniquitatum nostrarum antiquarum: sentiebam enim me ab eis teneri, iactabam enim voces miserabiles: quamdiu, quamdiu, cras, & cras? quare non modo? quare non hac horâ finis turpitudinis meæ? Dicebam hac, & flebam amarissima contritione cordis mei.*

Lib. 8. confess. c. 12.

Plato in Timæo. Inconsulto Deo nihil aggredi.

S. Aug. vbi supra. Augustini angustiæ quales ante conuersionẽ.

Auspicatò sanè decurrit, qui à Deo velut à carceribus incipit; & hæc formula Deum consulendi fuit iugis Christo, qui leuans oculos super, sic notabat omnia inde nobis impertiri. Ne ergo labores inopiâ precum, accipe hanc breuiusculam, & illi assuesce, antequàm te accingas ad sacram Eucharistiæ sumptionem; vt illa magis arrideat, scito eam esse Augustini, Deũ amore feruido compellantis. *Lux quæ odio habes omnem maculam, vtpote mundissima, & immaculatissima, quæ tibi deliciæ cum homine? quæ conuentio lucis ad tenebras? vbi enim sunt in homine deliciæ tuæ? vbi præparasti tibi in me dignum Sanctuarium maiestatis tuæ, ad quod introiens habeas delicias delectationis tuæ? mundum enim cœnaculum decet te mundans virtus, quæ non nisi à mundis cordibus videri potes, multò magis nec haberi; in homine autem vbi est templum tam mundum, vt te suscipiat, qui regis mundum? quis potest facere mundum de immundo conceptum semine? nónne tu qui solus es mundus?* O te beatum, si Deo conscio tua sic omnia moderaris!

S. August. Solileq. 18. Eucharistiã sumpturus quid debeat orare.

Diuinæ huius opis efflagitandæ necessitas, ex ipsa Philosophia est etiam liquidior, quâ constat cæcutire oculos etsi acutissimos, admoto obiecto, si lumen absit: quippe ex defectu lucis omnia tenebrascunt. Consonat & sacra disciplina, quæ hominem veluti truncum, & mutilum clamat, opem suam Deo optimo denegante. Licet enim omnis gratia Dei conscios non faciat eos, quibus cœlestis afflat aura; tamen gratia quælibet irradians, hominem ciet ad maiora, Verbi gratia, dum hominis scelesti cor Deus excitat ad nauseam voluptatum, motio illa non diluit noxas, sed secum vehit lucem, quâ fœda deprehenditur esse facies peccatorum; hoc autem lumen intenditur atque remittitur, iuxta vniuscuiusque hominis apparatũ. Eamobrem Ecclesia Deo plena, suis alumnis hunc suggerit versum, qui vtinam altas radices ageret, & nostris penitus animis insideret. *O lux beatissima, reple cordis intima tuorum fidelium; sine tuo lumine, nihil est in homine, nihil est innoxium.*

Ex Philosophia. *Arist. l. 2. de anima, c. 9. textu 73.*

Ex Theologia. Gratia præueniens luci comparata. *S. Thom. 1. 2. q. 111. art. 2.*

Huius theologiæ non inscia planè fuit prisca gentium disciplina referens statuam Memnonis marmoream aliàs elinguem, fuisse vocalem Sole desuper illucente; quasi diceret, homines impotes sui, fieri sui iuris, gratia Dei cœlitùs affulgente. Ne igitur prætexe onus confessionis importunum, ô homo marmoris instar obdurate; noli ruborem obiicere, qui præpedit linguam, sua piacula loqui detrectantem; totum te Deo explica; excipe radios opis, quam impertit poscentibus eam; tunc factus vocalior noxas omnigenas ei ad quem pertinet ingenuè propalabis. Vt assequaris intentum, sic ora cum Augustino. *Omnes nos quasi pannus menstruata, de massa corrupta & immunda venientes, maculam immundisiæ nostræ, quam celare præsertim tibi qui omnia vides, non possumus, in frontibus portamus; quare mundi esse non possumus, nisi tu mundaueris qui solus es mundus.* Nescio an eò spectauerit Ecclesia, quæ Eucharistiæ sacramentum nunquam administrat, quin lumina veluti præambula accendat; quasi diceret, illud quod agitur foris esse necessarij alterius luminis argumentum. Repetenda rursus illa figura Moysis, qui ex codice sacro. *Posuit & candelabrum in tabernaculo testimonij, è regione mensæ:* non equidem perperam candelabrum adiicitur mensæ, vt qui ad mensam pergunt,

Ex Historia. *Alexander ab Alex. l. 4. genialiũ dierum, c. 12.* Memnonis statua.

S. Aug. Soliloq. 28. Hominis status est immũditia plenus.

Ex Figuris. *Exod. 40.* Candelabrũ templi quid designet.

gunt, reperiant antea candelabrum: id est, qui volunt fieri conscij cœlestis obsonij, lumine primitus illustrentur. Nota textũ addere, candelabrum positum è regione Australi, & non Boreali: etenim ab Aquilone panditur omne malum: & vt elimatius rem totã aperiam: Lux emicans à parte Australi, notitiam sui indicat, & animam amore Dei conflagrantem: lux verò ad Aquilonem effusa lethalis est; vtpote curiosos intuitus animæ præostendens: contra quos sic cautum est. *Nulla curiositate videant quæ sunt in sanctuario, priusquàm inuoluantur, alioquin morientur.* Abdita sunt reuera mysteria Eucharistiæ, multis obnoxia fidei inuolucris; penes hominem non est, quæ Deus voluit esse abscondita reserare. Itaque lucem desuper illapsam, in proprios referat vsus ille cui Deus illuxit, & illicò surgat à cœna. Etenim cœna vita omnis hominis nefarij: vt cœna tenebras clamat, fit enim noctu, & cœnam nimiam crapula excipit, cui altus sopor succedit: ita æuum omne nebulonũ degitur in opaco seu caligine, quam iugis animi vecordia comitatur. Abdominis sunt hæ pedissequæ, tenebræ videlicet, atque desidia; sunt hæc vilia capita abiuranda prorsus homini, quem contritus animus vrget ad sacras atque innoxias epulas Angelorum. Illud lupis dicunt inesse ingenium, vt vbi offendunt carnes, euomant cibos noxios quos anteà deuorarunt: faxit Deus vt reprobi non sint infra lupos, cùm inciderint in sacrum Domini IESV corpus; ita vt eructent in confessione omnia lethalia, quæ suis pectoribus hactenus ingesserunt.

Curiositas à sacris arcenda.
Num. 4.
Eucharistia tenebris est obuoluta.
Diuina ope mendicata, est abiuranda caro.

Lupi quãdo vomant terram.

Et hoc est etiam rei medicæ frequens institutum, quo cauetur vt æger abstineat à pharmaco salutari, si ventriculi colluuies non fuerit anteà repurgata. Imò posterâ die homo medicamini obnoxius, si discubuerit immemor medicæ potionis, vbi ea venerit in mentem, statim surgit à cœna, ne dapes ingestæ energiam Pharmaci remorentur.

EX RE MEDICA.
Fernel. lib. de Methodo medendi.

Communionem esse Medicinam ait textus Iuris Canonici. *Si non sunt tanta peccata vt excommunicetur quis, non se debet à medicina corporis & sanguinis Domini separare.* Glossa hic notat, hoc Canone omnia lethalia peccata intelligi, quia hæc hominem arcent à sacris altaribus, ad quæ aditus ei tantùm patet, qui se totum prorsus à sæculi rebus reprobis expediuit. Alioquin iniurios pharmaco immortalitatis, ea sors manet quæ multos, qui malè habiti sunt, eò quòd se ingurgitarint ante potionem catharticam: quippe ventris ingluuies, & medicamenta non coëunt; sicuti Eucharistia, & sensuum deliria minimè coalescunt.

EX IVRE CANONICO:
Can. Si non sunt de cõsecr. dist. 2.

Fuisse sensa Patrum eadem quæ suggero; audi ex Cassiano qui hanc accepit ab Abbate Theona sententiam, Pauli Apostoli eloquia recensentem. Sic Abbas Deo charus. *Ideo inter vos multi infirmi, & imbecilles & dormiunt multi, spirituales scilicet infirmitates, ac mortes ex hac præsumptione dicens specialiter generari; multi enim qui eum (puta cibum) illicita præsumũt vsurpatione, infirmantur fide, & imbecilli sunt mente, passionum scilicet languoribus inuoluti, & dormiunt somno peccati, ab hoc sopore lethali, nequaquam salutari sollicitudine resurgentes.* Nota ex Paulo, & Theona viris sanctis, omnia animæ corporisque deliquia, quæ communionem reprobatam excipiunt, hinc sua ducere primordia, scilicet quòd sacræ Epulæ præsumuntur. Si verò vocis huius, *præsumo*, vim expendas, nosces mysterium, siquidem præsumo idem est ac sumo antè; nam, præ & ante, sunt dictiones quæ synonymicos vsurpantur. Itaque ille præsumit Eucharistiã, qui accipit ante præparationem debitam tanto sacramento, quod frequentari debet duntaxat ab his qui à cœna sua, & suo volutabro illicò surrexerunt. Is verò non præsumit, qui ante sumptionem se accingit eo ritu, quem Christus surgendo à cœna typicè præostendit; quo dixi compunctionem animæ designari. Fauet Abbas ille Theonas apud Cassianũ, cuius est hæc pia parænesis. *Compuncti ad remedia nostrorum vulnerum recurramus, ne digni præsentis sæculi breuissimâ correptione non habiti, in futuro simul cum huius mundi peccatoribus condemnemur.* Compunctio est veluti quædam cordis punctio, quæ cordi nauseam ingerit harum rerum, quarum memoria aculeos figit, exhaustas delicias impunè, suo nunc importuno acumine castigantes.

EX SS. PATRIBVS.
1. *Cor.* 11.
Collatione 22 *c.* 5.
Eucharistia ab indignis sumpta, quid efficiat.

Cassianus vbi supra.
Eucharistia, & cõpunctio fiat simul.

Ne autem mẽs sibi malè conscia pusillanimis fiat, idem Sanctus hortatur, petitâ similitudine à re medica: nam vt ægritudo agnita compellit ægros ad medicum; ita & deprehensa sedulo examine deliquia, debent pœnitentes vrgere ad frequentiam sanctissimæ medicinæ. Sic ille. *Non ex eo debemus nos à dominica communione suspendere, quia nos agnoscimus peccatores, sed ad eam magis ac magis est propter animæ medicinam, & purificationem spiritus audè festinandum: veruntamen ea humilitate mentis ac fide, vt indignos nos perceptione tantæ gratiæ iudicantes, remedia potius nostris vulneribus expetamus.*

Eucharistia non relinquenda quia sumus peccatores.

Abbas Theon. Ex Cassiano collat. 23. *c.* 21.
Eucharistia est remediũ peccatorum.

Rursus vt rebus medicis immoremur: non sufficit ægro flere causas atque præludia morbi sui, scilicet crapulam atque libidinem; sed opus est euomere humores noxios, & aperire se medico: ita non satis est surgere à cœna, sed & vestimẽta deponere oportet; parum est odisse scelus, si & illud non euomas in confessione, vt sordidæ animæ vestes penitus exuantur: in cuius rei fidem habes figuram ea sacro codice luculentam. *Iacob conuocatâ omni domo suâ, ait: Abiicite Deos alienos, qui in medio vestri sunt, & mundamini; ac mutate vestimenta vestra, surgite, & ascendamus in Bethel, vt faciamus ibi altare Deo.* Nihil à mysterio vacat in contextu isto Geneseos. *Bethel* בהאל idem est ac domus Dei; domus Dei est Ecclesia, cuius ambitu altaria continentur. Si quis domus Deo sacræ desiderio capitur, conuocet ille domum suam, moneat liberos atque vernaculos omnes, de exterminio impij simulachri. Domus tota colligitur, cùm anima suas potẽtias omnes, atque sensus subiicit examini, vt sua idola prodant, habent oculi Deos suos, scilicet corporum formas egregias, quibus sæpe sæpius impiè deuouentur. Suis capiũtur idolis aures intentæ sermonibus, qui dedecent castos, aut arrectæ ad verba quæ lacerant famam: Gustui sunt suæ fornices etiam, vbi simulachra plurima delitescunt. Paropsides & cacabi dapibus pleni sunt delubra gulæ, quæ litat obsoniis. Voluntas exosa atheismum, alicui se Deo semper addicit, effusa in amorem rei cuius specie fuit anteà delinita: scilicet ex Augustino. *Quod quisque plus amat, hoc illi Deus est.* Abiiciendi sunt dij alieni, & vni Christo attendendum: is enim non est alienus, vtpote eiusdem naturæ nobiscum, & finis ad quem debent nostra omnia collimare. Subiicit Iacob. *Mundamini ac mutate vestimenta vestra:* siquidem eliminatis rebus noxiis, quæ stabulabantur in medio nostri, id est in corde peccatis obnoxio,

EX FIGVRIS.

Genes. 35.
Eucharistiã præcedat serium examẽ vitæ præteritæ.

S. August.
Eucharistia stare nequit cum idolis.

obnoxio, elucet crepusculum vitæ sanctioris, quæ cùm sit sordidæ vestis impatiens, sanctus Patriarcha monet exuenda reproba vestimenta; id est deponendos habitus omnes nefarios, quos ad iniquam sæpe reduximus praxim: exuuntur autem hi habitus, cùm penitus pertæsus homo vitam nequam, sua ingenuè piacula confitetur.

Ex Historia. *Chalcondylas in historia Turcica in vita Baiazet, sub ann. 1484.*

Non incassum fit mentio vestium ponendarum, nec frustra Dominus suas deposuit: noxia quippe est illa compositio animæ, sordida veste sacris epulis assistentis. Nimirum Deus lautiore amictu suos conuiuas iubet esse conspicuos. Quod & Turcis in more positum est, quos si Tyrannus suæ mensæ iubet accumbere, eâ tantùm cautelâ patet discubitus, vt egregiis auroque rutilis vestibus exornentur. Huius moris minimè nescius Dynasta quidam nomine Achomat, vocatus ad Principis epulas, cum ducibus aliis feralis imperij, aulam regiam ingressus; speculans apparatum mensæ, ad quam se accingebant omnes symmystæ, aduertit in sede vniuscuiusque conuiuæ auream esse vestem explicatam, suum autem vacare locum, vbi cùm resedisset, amictus est pulla veste, cuius aspectu animis cadens vir aliàs impauidus, eiulans ait: Heu Princeps, quid peccaui, vt mediis epulis fati iniqui dederis argumentum; vestis atra clamat mortem instare, meque animo tuo expunctum. Non eum mens præsaga fefellit: quippe lethi fuère nigra illa veraque præludia; sicuti secus speciosæ aliorum vestes, fuerunt indubiæ & constantes notæ grati animi Principis, Epulones illos hac tessera demulcentis. Quid memoro Turcas, cùm in Euangelio quidam fuerit addictus pœnis inferis, quia velut inscio Domino irrepserat in mysticam mensam, sine veste nuptiali. Igitur vnusquisque suam vestem lustret sedulò, si velit effugere mortem, quam Baiazet intulit ei, qui nigro amictu conuiuij gaudia conturbauit. Seipsum conuiua quilibet interroget, sitne discolor habitus, & alius ab eo, quem vendicat sacra communio; rubet animæ vestis sanguine pauperis, cuius bona direpta sunt iniquis artibus; vt vsuris & litibus malè initis; fœtet illud indumentum libidinis aspergine; maculas & pinguedinem colligit ex caupona; demum omne scelus fœdat candidum animæ vestimentum. Eamobrem caueat anima noxia, ne Domini oculos offendat, in Eucharistia discumbentis: si secus faxit, pulla accedens veste, pessum ibit nescia venustatis. Ne autem vestis Deo iniuria hominem adigat ad spei omnimodæ deliquium, offertur homini typus gratiæ reducis vtique salutaris. Videlicet vt lethiferum exuat indumentum, quo medio si Principi Achomat vti fas fuisset, mortem ingloriam facilè declinasset; siquidem atram illam vestem, necis imminentis prænuntiam, subitò proiecisset.

Epulis Turcæ assistunt, cultioribus induti vestibus.

Matth. 22.

Baiazet eum occidit qui nigro amictu erat in mensa.

Baron. in annalibus in Iuliano sub an. 361.

Valentinianus refugit impia sacra Iuliani.

O homines vitæ immortalis maximè incautios! penes vnumquemque est, ponere omnes criminum exuuias & symbola damnatorum; rari tamen sunt qui se se expediant plenè, quasi relinqui gaudeant, in mulctam æternam scelerum suorum, nexibus irretiti. Meliùs sibi consuluit Velentinianus militum præfectus strenuus sub Iuliano Imperatore, refugâ & desertore fidei: cùm enim Princeps Apostata, in fortunæ impio delubro, suis esset intentus præstigiis, & aquâ veneficâ se lustraret; in Valentinianum hominem Christianum resiliit aspersio, quâ adeò perculsus est vir Deo sacer, vt guttulas gentilis aquæ ferre impos, vestem in frusta dissectam protinus abdicarit, & elegerit abdicare se præfecturâ magis, quàm pollui Iuliani contagio. Non defuit Deus homini fidem suam impigrè propugnanti: nam sublatis Iuliano & Iouiniano, ipse rerum potitus est nemine reclamante. Si tuas versare vestes vacaret, ô anima segnis, quot maculas aduerteres, quas tu multiplices ex scelesto nebulonum hominum commercio contraxisti: quòd si detrectas exuere vestem, ne cadas aliquo lucro, quod parturit tibi impium consortium; recole Imperium finis expers, vtpote æternum, quod te manet dato repudio criminibus, quæ innoxia tua tripudia remorantur. Quid gloriam aucuparis vtique fugacem, ex habitu tibi inglorio: obiiciam tibi, Christiane, qui stolam gratiæ exuisti, vt indueres alienam: obiiciam, inquam, illud quod ait S. Benedictus homini induto regalibus infulis. *Depone fili quod geris, nam tuum non est.* Cùm inhias honoribus, alieno habitu induetis. Depone fili fastum & sæculi pompam; hæc imago non Dei est, sed Cæsaris; indue Dominum Iesum Christum, humilia consectare. Quando, vt Mydas alter, nihil nisi aureum cupis attingere, veste plus nimio coruscâ incedis. Depone, fili, quod geris, nam habitus ille est Mammonæ & eius asseclatum; pauper amictus non dedecet discipulum eius, qui vltroneam professus inopiam, sequacibus suis prædiuites gazas aliquando largitur. Cæterum Domini Iesu exemplo, vestis exterior exuenda, vtpote næuis patens, & tunica interior est ad communionem, vtpote mundissima præferenda.

Valentinianus quare suas vestes exuit.

Surius in vita S. Benedicti.

Vestes quales deponendæ sint.

Ex SS. Patribus. Eucharistiæ præparatio qualis esse debeat.

Annon id voluit insinuare sanctus Augustinus, sic fatus. *Diligenter attendite, si ad mensam cuiuscumque potentis hominis, nemo præsumit cum vestibus scissis & inquinatis accedere, quantò magis ad conuiuium æterni Regis; ideò ab altari Domini debet se vnusquisque inuidia vel odij veneno percussus, iracundia furore repletus, cum reuerentia, & humilitate subtrahere, propter illud quod scriptum est: Quomodo huc intrasti non habens vestem nuptialem? & illo obmutescente dixit ministris: Ligate illi manus, & pedes, & proiicite eum in tenebras exteriores, ibi erit fletus, & stridor dentium. Ecce qualem sententiam merebitur audire, qui ad conuiuium nuptiale, id est ad altare Domini, aut ebrius, aut adulter, aut odium in corde retinens præsumit accedere.* Hactenus ille. Equidem credo Augustinum, adeò sollicitum vestis huiusce nuptialis, in impios insurrecturum, qui squallido vestitu, id est corde spurcissimo sacris altaribus aduoluuntur, & armaturum zelum suum alio acutiore textu, eo quo in Vatinium conuiuio importunum Cicero debacchatur.

De verbis Apostoli, ser. 2. Vestis atra damnata in conuiuio.

Ex Profanis. *Cic. epist. ad Quintũ fratrem.* Vatinianus carpitur ob vestem nigram in cõuiuio.

Fuit ex instituto priscis Romanis, candidâ veste discumbere in publicis Epulis, vt nihil indecorum agere, sed omnia illic facere pura scirent, ex veste etiam albicante, instituti tenax Cicero, aduertens Vatinium adesse celebri cœnæ atro amictu, non potuit sibi temperare quin clamaret. *Quis vnquam cœnauit atratus?* Si Augustinus, & cœlites cuncti astarent mensis Ecclesiæ, & lustrarent omnium fidelium vestes; quot abigerent inde, exclamantes: componite vos admodum beatarum mentium, nigrásque vestes, innocentia dealbate. Nemo Sanctorum

rum cœnauit atratus, tergite nigredinem, indicem criminum quibus opacus ille color optimè mancipatur.

Ex Figuris. Acham ob pallium occiditur.

Nullas impiæ vestis omninò reliquias asseruandas, disce ex sacrilego Achan, qui ex vrbe Iericho deuotâ flammis, pallium asseruans coccineum, obrutus est lapidibus; ad supplicium ipsum Deo met exposcente. Si quid pium occultas in confessione, illud coccineum est atque purpureum, imò coccum est bis tinctum: nam scelus omne rubet sanguine Christi, quem, vt in se est, necat. Credidit Achan abdito pallio se ditiorem fore, sed contra, res malè recondita, reliquam eius gazam absumpsit, vt ait Scriba sacer, cuius ecce textum. *Dixit Iosue: Quia turbasti nos, exturbet te Dominus in die hac: lapidauitque eum omnis Israël, & cuncta quæ illius erant igne consumpta sunt.* Malè itaque consulunt sibi, qui malè parta refugiunt explicare. Etenim dum minimam facultatem nolunt confiteri iniquè adiectam summæ legitimè acquisitæ, tota pessumit familia, Deo confessiones mutilas vlciscente. Cautior eo exemplo homo, exuat vestes exoticas, vtque præsagas instantis fati longè eas abiiciat, id est sincerâ confessione se explicet confessori pœnitens anima, adeóque suas horreat noxas, vt non ore tenus tantùm repudiet, sed & abdicet praxi postmodum incunctante.

Iosue 7.

Ex Ivre Canonico: Confessionis encomia. *Can. Ecce nunc de pœnit. dist. 1.*

Nimirum reproba est illa confessio quam polluunt crimina sequutura; vt liquet hoc Canone, quo confessionis integræ encomia propalantur. *Ecce nunc tempus acceptabile adest, in quo confessio à morte animam liberat, confessio aperit paradisum, confessio spem saluandi tribuit, vnde scriptura dicit, dic tu iniquitates tuas vt tu iustificeris: his verbis ostenditur, quia non meretur iustificari qui in vita sua peccata non vult confiteri: illa ergo confessio nos liberat, quæ fit cum pœnitentiâ, pœnitentia vera est dolor cordis, & amaritudo animæ pro malis quæ quisquis commisit, pœnitentia est, & præterita mala plangere, & plangenda iterum non cōmittere.* Hactenus hęc sanctio canonica, quæ pœnitenti easdem præscribit leges, quas medici indicunt ægris dummodò conualescant: sit verbi gratiâ homo calculosus, vitio gulæ indiscretæ; lapis ille inæquali superficie vesicam lancinans, ægrum adeò discruciat, vt aperiri sibi vesicæ collum vltro patiatur: educto lapide, non hominem linquit medicus sagax, sed cautè pastum, & sospitem factum, astutè monet de regimine postmodum obseruando. Scilicet caueat à calidis, qualia sunt aromata omnia, & vinum potens, abstineat à crudis, vtpote phlegma creantibus; quia, inquit, causa efficiens calculi est calor immodicus, quo dū renes æstuant, coquunt phlegma, quod est materia lapidis importuni. Hortatur sapiens sanitatis redux, vt fugiat æger ea quæ fomitem ministrare possunt vtrique causæ, effectrici scilicet & subiectæ, alioquin ait perperam apertum corpus, quod incautè se exponit lapidi generando. Et hæc methodus curandi dicitur peritis rei medicæ, ἐκθεραπεύειν τελείως, sanare perfectè: nam si elinguis esset medicus ægro superstite, ille prisco genio indulgens, in priores ærumnas incurreret, abdominis ingluuie, & concresceret lapis recens ob συνεκχύμασιν coëffusionem humoris καὶ ἐπιγένεσιν & propagationem materiæ, in renes & vesicam ingirer effluentis: ita & is, penes quem est

Ex re medica. *Duretus in praxim Holerij.* Calculi in vesica cura.

Pœnitentia quas cautelas exigat vt sit perfecta.

cura animarum, debet sedulò suis neophytis insudare, præmonendo frustra os apertum in confessione, vt educerentur saxea crimina, si gratiæ redditus aspernatur familiares scelerum ansas posteà præcauere. Verbi gratiâ pœnitens quis libidinis æstum aperuit, quo prosperè curatus est; fugiat necesse est quæque sopitum Veneris incendium poterunt excitare, vt sunt inhonesta verba, atque commercia cum correis; Baccho, & Cerere parcè vtendum, quippe sine eis libido alget.

Ex SS. Patribvs. *Sermone 66. de tempore.* Confessionis necessitas. Pœnitentis & ægroti comparatio.

Hunc esse tenorem obseruandum liquidò est ex Patribus, in quibus minimè vulgaris est, & illaudatus S. Augustinus, de confessione loquens, alludens ad rem medicam vtique salutarem. Sic ille. *Hortatur nos sæpius sancta scriptura, ad medicamenta fugere confessionis, non quod Deus indigeat confessione nostrâ, cui omnia præstò sunt, quæ cogitamus, loquimur, aut agimus; sed nos aliter salui fieri non possumus, nisi confiteamur pœnitentes, quod iniquè gessimus negligentes; qui seipsum accusat in peccatis suis, hunc diabolus non habet iterum accusare in die iudicij: si tamen confitens pœnitendo deleat quæ fecit, nec iterum renouet quæ egit.* Expende singulas Sancti voces, & inde deprehendes analogiam omnimodam interesse, inter ægrum qui conualuit, & inter hominem pœnitentem. Primò medicus laudat Pharmacum, dispensationem dicens esse Hippocratis, aut Galeni; ita & Augustinus confessionem commendat, ex codice sacro eam sæpe sæpius extollente: medicus ingerit ægro eâ tantùm potione posse iri obuiam morbo, quo vexatur; ita & subiicit Augustinus, nullos posse fieri sospites inconfessos. Medicus tandem ait, summam sanitatis restitutæ esse penęs repudium eorum omnium, quæ dissoluere queunt probum corporis habitum; eâ item ratione concludit Augustinus, sine fugâ occasionum noxæ, irrita esse pharmaca pœnitentis. Siquidem Præsul ille scientissimus artis sospitandi animas, sic fatur. *Magnum est salutis medicamentum, non iterare quæ impiè gessimus, nec priorum cicatrices vulnerum resauciare.*

Fuga occasionis ad peccandum necessaria.

vbi suprà.

Ex Histo-ria. *Bodinus in calce historiæ Equitum Rhodiorum.* Ægri viuāt ex præscripto medici.

Ad hoc facit prudens institutum equitum Rhodiorum, qui cùm aduerterent, magno suæ religionis incommodo, ægros diu imbecilles etsi non deessent pharmaca eis opportuna, causam sciscitantes à medicis, rei remorantis citam sanitatem; responderunt illi, eam esse intemperantiam malè sese habentium, inanes enim esse medicorum ausus, si ventri voluerit æger dum conualet, indulgere. Hoc audito, Proceres nobilis huiusce ordinis, sanxerunt in comitiis, eos omnes quorum saucia foret habitudo, victuros imposterum, ex præscripto medici, quod si secus faxint, eo ipso ex infirmorum cœnobio deturbandos. Vigente hoc statuto, eruti sunt plurimi è faucibus mortis.

Ex Ivre Canonico. *Can. Si quis intrat de cōsecrat. dist. 2.*

Iure etiam Canonico eliminantur à foribus Ecclesiæ, consiliorum eius impij contemptores. Sic se habet Canon. *Si quis intrat in Ecclesiam Dei, & sacras scripturas audit, & pro luxuriâ suâ auertit se à communione sacramenti, & in obseruandis mysteriis, declinat constitutam regulam disciplinæ, illum talem proiiciendum de Ecclesiâ catholicâ esse decernimus.* Eodem Iure Pontificio, sacerdotum conscientia obligatur, si incauti fuerint, hypocritis altaria permittentes, sunt etenim plures qui se mentiuntur pœni-

tentes, vt aditus pateat ad synaxim, & tamen retroactæ vitæ impiæ, occasiones & reproba repetunt argumenta. In hos leges ita cauent. *Nonnulli ideò poscunt pœnitentiam, vt statim sibi reddi communionem velint; hi non tam se soluere cupiunt, quàm Sacerdotem ligare, suam enim conscientiam non exuunt, Sacerdotis induunt, cui præceptum est, nolite sanctum dare canibus, neque miseretitis margaritas vestras ante porcos, hoc est immundis spiritibus sacra communionis non impendenda consortia.* Ambrosij est hoc dogma, iuri insertum vt præpotens, ad ea quæ innouantur scelera compescenda.

Eucharistiā qui refugit qua pœna dignus. Can. nōnulli de Pœnitentia d. distinct. 1. Lib. 2 de Cain & Abel cap. 9. Eucharistiā sacerdos prudenter pœnitenti det.

Adeò magni est momenti declinare causas delinquendi, vt in eo propè salutis cardo omnis vertatur; siquidem plurimi vltrò animi sui explicant abdita confitentes, sed referre pedem vnde recens abiêre, labor est eis penitus importunus. Estque id facinus audax magis, dedignari concupita prius, quàm in confessione cui secreti sigillum inest, pandere crimina perpetrata; hoc enim facit simplex oris apertio: ast in repudio omnium voluptatum, quanta coëunt certamina? illa planè omnia quæ Augustinum teneræ pietatis, validè lacessebant: sic suos ille cruciatus aperit ad solamen eorum quos lucta similis exercebit. *Nonne diuersæ voluntates distendunt cor hominis, cùm deliberatur quid potissimum arripiamus? & omnes bonæ sunt, & certant secum, donec eligatur vnum, quo feratur tota voluntas vna, quæ in plures diuidebatur; ita etiam cùm æternitas delectat superiùs, & temporalis boni voluptas retentat inferiùs, eadem anima est non tota voluntate illud aut hoc volens, & ideò discerpitur graui molestiâ, dum illud veritate præponit, hoc familiaritate non ponit, sic ægrotabam & excruciabar, accusans memetipsum solito acerbius nimis, ac voluens ac versans me in vinculo meo, donec abrumperetur totum, quo iam exiguo tenebar, sed tenebar tamen.* Rei magnitudo non prætendat inertiam, sed animos acuat ad gloriam, nullum à communione distrahat ea difficultas, expediendi se ab obiectis, quæ nos sollicitant ad ruinam; imò potiùs excitet ea laus, quam meretur de dubio agone victoria reportata.

Ex SS. PATRIBVS: Pœnitentis pugna secū. Lib. 8. Confess. cap. 10. & 11.

Ex HISTORIA: Du-pleix in Henrico. 4. sub an. 1592.

Fuit ea indoles Henrici quarti Gallorum regis inclyti, quem vt decus huius æui gentes omnigenæ suspexerunt, is semper incurius de numero hostium, non quærebat an copiosus esset exercitus; sed dumtaxat explorabat, vbi & quando sua castra, hostilia agmina metarentur. Quippe impauidus Rex victoriam animo concipiebat ante congressum: vbi verò inæquali Marte suos deprehendebat vt impares numero fatiscere; præpotens ille Heros de regressu cogitans, hostium irruentium impetum cautè, & validè declinabat. Remque præstitit prope miraculum, dum occurrit Alexandro Farnezio Principi præfecto Castris Hispanorum. Ille numeroso stipatus exercitu, Galliam ingressus, Regni caput Parisios contendebat. Rex Gallus pertæsus Hispanicam pompam, exigua manu irrumpit in phalanges, easque primas aperit obuias & sternit, ad suos minimè regressuras. Facinus audax demirans Alexander, & speculans rarum hostem in densa agmina incurrisse, suas explicat acies, vt occluso Regi viam præpediat ad suos integrè repedandi: pro voto Ducis eximij, expansa agmina Gallos cingunt. Diceres hic finem fati Regis Henrici; fuisset sanè Regis alterius: quomodo enim quingenti equites euaderent ausus viginti millium hostium? nihilo tamen segnior Henricus totum se colligens, atque canens receptui, multa edita strage; sospes & integer hostium spissa agmina penetrauit. Postera die equitem misit qui resciret à Duce Farnezio, quid sentiret de exitu illo Regis ex acie adeò diffusa. Alexander postulatus ait nobili illi viro: Dicito Regi me magnifacere facinus eius audax, quo sibi fecit iter ad regressum, inuium planè; sed adiice, me Farnezium nunquam retulisse pedem de agmine inimico. Voluit Dux Hispanus detrahere aliquid heroicæ actioni ob recessum Regis, dum adiecit se non solitum recedere, sed hostem cogere ad regressum. Hoc esto, laus sua quemque manet: in moralibus nullis esse implicitum occasionibus noxæ, illud est gratiæ singularis; sed vbi multa irrepunt, quæ hominem pelliciunt, ea omnia diluere, credo esse virtutis vtique præpollentis. Dignum planè Deo spectaculum, homo pœnitens, & voluptatis omnes cupediæ coeuntes, ea tamen sorte vt dissoluat neophytus animus, laqueos omnes, quos insidæ carnis illecebræ prætenderunt.

Henricus IV. Gallus hostium numerum non curabat.

Henric. IV. parua manu militum, hostis exercitū aggreditur.

Deponenda igitur audacter vetera vestimenta, licet inuita voluptate, quæ si remoretur egressum nostrum, affigendo se vestibus obsoletis, æmulemur adolescentis pudici Ioseph ingeniosam astutiam; is heræ suæ adulteræ nefarios volens fugere amplexus, pallium deposuit, quo à pellice astuta callidè tenebatur. Dum quis meditatur Eucharistiæ sumptionem, multa ei se offundunt, quæ absterrent, animumque aliò distrahunt, astant pleraque facinora pessima, eademque suggerunt quæ Augustino quondam: suadentque, exuere vestes assuetas ad tempus, id esse facile negotium, sed easdem nequaquam resumere, rem esse supra hominem, & gratiæ singularis. Adiicit dæmon, tot ad virtutem obices esse, quot vitiorum species animis insident, quæ emergente occasione, quæ passim obuia est, virtutis incunabula frangunt. Facile est technas eludere, & fugare hostem vaferrimum impia susurrantem: ad hoc facit Regis Henrici Galli generosa responsio, cui cùm obiiceret hostis eum fuisse prope non captum, vtpote effuso agmine circumcinctum ait: Non est ignauia hostibus impeti numerosis, sed inglorium est ignauis hostibus succumbere, prælium detrectando. Ita dæmoni suggerenti tibi, te vallandum obice multiplici, si abiures priscos mores, discute instantiam eo plenè modo quo Rex Gallus. Non datur vitio sustinere impetus; innoxium est tentari, sed irrita facere hostium tentamina gloriosum.

S. August. lib. 8 confes. cap. 11.

Fugere occasiones peccati non est ignauia.

Henrici IV. Galli vox magnifica.

Longiùs forsan oratio discurrit, in hoc argumento vestium ponendarum, quia tamen firmiter adhærent, res est operosa valde, ligulas omnes subitò dissoluere, & rursus aliud subest negotium, quæ ne resumat homo depositam vestem, est seriò præmonendus. Inculcanda ei pœna Giezi, qui cùm accepisset vestem hominis à lepra mundati, percussus est eâ plagâ, quam debuerat etiam ex vestium contagio præcauere. Sic homo recens à peccato sanctior factus, erit edocendus. Si vitiorum habitus insoliti, animum succutiunt, memor esto hos habitus, esse vestes hominis leprâ saucij; si species mulierum animum demulceat, scito esse libidinis

Ex Figuris. 4. Reg. 5. Vestes fuere malefic æ Giezi.

libidinis vestem, cuius fœda colluuies, à te vnico consensu contrahetur. Demum si criminis alicuius idea delinitis, irrita fiet confessio, pessum ibunt omnia de meliore frugi vota, vacuæ omnes recedent gratiæ cœlitus illapsæ, & in caput tuum lata in incautum Giezi sententia doúoluetur. Sic in eum Elisæus fatidico spiritu desæuiit. *Accepisti argentum, & accepisti vestes, vt emas olineta, & vineas, & oues, & boues, & seruos, & ancillas, sed & lepra Naaman adhærebit tibi, & semini tuo vsque in sempiternum.* Eo contextu damnantur omnia, quæ fuerant hominis leprosi; ita & ab homine quem pœnitet vitæ iniquæ, sunt omnia retroacta crimina reprobanda. Aliàs etenim semini eius, id est, omnibus actibus adhærebit lepra, quia quicquid egerit, repetito scelere reprobum erit, Deoque exosum; denique vt cœlis minimè dignum, erit ignibus inferis expiandum. Ei verò, qui sordido amictu carere voluit, non facesset vllum negotium alia res obeunda, quia se accingit ad viuaces epulas Christi, qui vbi posuit vestimenta sua, linteo se præcinxit, vt notaret post depositionem animæ sordium, esse sectandam munditiem, & vitiis expunctis, virtutis esse tramitem ineundum.

Confessionē quænam debeant excipere.

Prima Christianæ iustitiæ rudimenta clamant, esse declinandum à malo, & bonum faciendum: huius homiliæ partes recensitæ, mali repudium suasêre satis supérque; parænesi ad virtutis obsequium, pars hæc posterior insudabit: nam sicuti parum est aperire vulnera medico, & saniem detergere quæ affluit, si non & balsamum infundatur, aut aliud quidpiam congruum reduci sanitati; ita & flocci est, ingenua synceraque confessio delictorum, si pœnitens animo non concipit insolitum vitæ typum, quo inito queat passas animæ suæ ruinas impigrè reparare. Hunc callem ingressus est Augustinus, qui vbi vale dixit impiis vitij cohortibus, vbi omnem excussit voluptatis præteritæ memoriam; Christum induit plenè, totumque se virtutum omnium choro illicò mancipauit. Audiendus ille. *Sed vbi erat tam annoso tempore, & de quo imo altoque secreto euocatum est in momento liberum arbitriū meum, quo subderem ceruicem leni iugo tuo, & humeros leni sarcinæ tuæ, Christe Iesu, adiutor meus, & Redemptor meus? quàm suaue mihi subitò factum est carere suauitatibus nugarum? & quas amittere metus fuerat, iam dimittere gaudium erat: eiiciebas enim eas à me, vera tu & summa suauitas; eiiciebas & intrabas pro eis, omni voluptate dulcior, sed non carni & sanguini; omni luce clarior, sed omni secreto interior; omni honore sublimior, sed non sublimibus in se. Iam liber erat animus à curis mordacibus ambiendi, & acquirendi, & volutandi, atque scalpendi scabiem libidinum, & garriebam tibi claritati meæ, & diuitiis meis, & saluti meæ, Domino Deo meo.*

Ex SS. Patribus.

S. August. Lib. 9. Confess. cap. 1.

Gratia Dei mira suauitate perfundit animos.

Hanc Augustini de seipso, qui digeret historiam; ille reperiet, eum in alium hominem illicò transiisse: conceptâ namque nauseâ schematis eius æui, quod egerat antea, nouum ebibit ritum vtique innoxium, seque non segnem præstitit virtutis omnigenæ sectatorem. Vt autem pararet & sequaces in hoc agone glorioso, explicat quantas & suaues delicias ingerat virtutis amor, qui dum expungit obscœnas voluptatis species, animam euehit ad gaudia Angelorum. Quemadmodum sordidâ & fœtidâ veste exutâ, homo graueolentiam minimè patitur; at suaueolentem vestem induendo, odore grato perfruitur; ita qui diluit præteritas noxas, fœtoris est nescius, & virtutem excolens balsamo illius illicò recreatur. Præstita sibi obsequia, Deus subitò compensat, aliqua præludia beatitudinis impertiens, quibus valeant homines, vitæ ærumnosæ aliquales detergere molestias, sicut exempló suo edocet Augustinus, suauiter à Deo exceptus, vbi sua sordida deposuit vestimenta, & splendida lintea comparauit.

Non esse ad communionem seu mensam Dei accedendum vernaculâ veste, liquet ex figuris priscæ legis, & ex ea potissimum, qua ex instituto maiorum Hebræi albis induti agnum Paschalem comedebant: fauet & cautio quâ Rebecca filium suum Iacob induit, vt osculum præberet Patri suo epulanti. Accipe rem ex Genesi, *Vestibus Esaü valde bonis, quas apud se habebat domi, induit eum.* Ecclesia asserit vestes Domini Iesu fratris nostri primogeniti, his induit animas cùm suggerit studia virtutis, cuius amictu quisquis præcingitur, ille equidem insigni linteo decoratur. Rursus idem Codex subiicit, benedictionem patris fuisse filio impertitam, ob fragrantiam indumenti, vt legere est ibidem: statim vt sensit vestimentorum illius fragrantiam, benedicens illi ait: *Ecce odor filij mei, sicut odor agri cui benedixit Dominus.* Anima sancta Communione pasta, ager est odorem spirans, qui efflat ex flore frumenti; est enim Eucharistia frumentum electorum: eo odore captus Dominus Deus, suorum Charismatum vberes latices elargitur. Illa item vestium pompa requisita erat, ad accessum in regias ædes Assueri, quæ inuiæ fuêre Mardochæo, sacco seu veste obsoleta induto, vt ait scriptura sanctior. *Mardochæus scidit vestimenta sua, & indutus est sacco, spargens cinerem capiti, & in platea media ciuitatis voce magna clamabat, ostendens amaritudinem animi sui, & hoc eiulatu vsque ad fores palatij gradiens; non enim erat licitum indutum sacco, aulam Regis intrare.* Nescio an à Persis ad Turcas transierit ille fastus & pompa vestium, quarum nitela adeò religiosè exigitur ab impura gente, vt ipsis etiam legatis aliorum Regum, nefas sit astare Turcarum Principi, sine nitela vestium; & ne peccetur in eo instituto, sunt qui legato accedenti ad aulam regiam Turcarum, præbeant vestes auro & gemma multiplici rutilantes. Putat gens superba, fieri iniuriam solio, si vulgari habitu quispiam adeat Regem. Luculentum exemplum præbet generalis ille præpositus Rhodiorum Equitum, Philippus *de villiers*, post insulę Rhodiæ fata suprema, quibus cessit in ius Turcicæ tyrannidis. Vir grandæuus, traditâ vrbe iuxta condictum, cedere volés insulâ, Messinam versus noluit vela dare ventis, Solymanno Turca Principe inconsulto. Aptauit se exitui Dux ille suo casu infœlix, & vt ruinę symbola referret, pullâ veste luctum suum prætulit, eo amictu Solymannum aditurus; sed vbi pergere incepit eò, vbi erat Princeps victoriâ suâ insolens, negato aditu diu stetit senex veneranda canitie, & sorte sua miserandus. Exigente eo rationem morarum, responsum est, non conueniri Regem atrâ veste: itaque sistendum, donec afferretur decens vestis, eo iniquius ferente moras, allata est tandem aurea vestis, quam pomparicè compositus, concessum est ei visere Solymannum. Nescio quid affine subodo

Ex Figuris.

Eucharistiā qua veste sit accipienda.

Genes. 27.

Vestis fragrans Deum conciliat.

Ibidem.

Esther. 4.

Veste trita nefas adire Turcarum Dominum.

Ex Historia.

Guilielmus Postellus libro de institutis Turcarum.

Rhodiorum Magister quo apparatu ad Turcam accessit.

Bodinus in Historia Rhodiorum Equitum.

Solymannus Turca quomodo excepit Rhodi Magistrum.

subodoror in sacris, nimirum Mahometes è sacris bibliis multa collegit, quibus imperij sui decus & insigne, æuo suo pro modulo consecraret. Legerat homo sacrilegos vestium apparatum, quo sacerdotes adibant templum & inde desumpsit in veste superbâ, regiæ symbola maiestatis. Cùm ergo ritus ille, quo Princeps Rhodius adiit Turcam, spiret quid insolitum, liceat nobis illum mysticè coaptare.

Plerique confessi ruinas suas, tristem habitum animi corporisque referunt, & præterita deflent piacula, satis sibi credunt esse consultum his lamentis, de virtute in posterum exercendâ, minimùm cogitantes; si eo animo adeunt Ecclesiam, sciant esse nefas conuenire Christum in Eucharistiâ, eo lugubri tantùm modo. Nam etsi pœnitere, Deo sit placitum, ea tamen sola vestis pulla non arridet; opus est aliâ cautione, scilicet aurea vestis est sedulò comparanda: siquidem vitio exoso, virtus est excolenda; quippe ea reuocata ad praxim, indubium est vitæ innoxiæ atque cultioris argumentum. Hoc est quod intendo ex mysterio proposito à Christo, cùm non posuit vestimenta solùm, sed & linteo se præcinxit: quasi elingui facto diceret, inanes esse positas exuuias vitæ iniquæ, si non & studeat vnusquisque ipsius Domini linteum assumere, id est mores innoxios æmulari.

Ex Theologia.

Peccatũ duo dicit.

Hoc dogma liquet ex Theologiæ principiis, quæ docent in peccato esse auersionem à Deo, & conuersionem ad obiecta, quæ sunt infra Deum; vnde deducitur hic discursus. Pœnitens anima ea est, quæ à peccato resurgit, redux ad gratiam: ergo duo sunt præstanda, contraria eis, quæ hominem fecere à Deo hactenus alienum; id est debet homo auerti à creatis, & conuerti ad Deum. Declinat à creatis cùm sua ponit vestimenta; ad Deum verò conuertitur, cùm linteo se præcingit, id est cùm discinctus anteà nullo virtutis cingulo insignis, iam fit multâ virtute conspicuus, deuiando à peccato, & ad Deum retrogrado tramite gradiendo.

Ex SS. Patribus:

S. Aug. in Manuali c. 25.

Voluntatis bonæ miri affectus.

Totam hanc animæ pœnitentis Historiam concludit Augustinus, summam rei definiens esse in voluntate effusâ in omnigenum bonum. In proposito themate sic decurrit. *Nihil ditius bonâ voluntate Deo offertur. Bona voluntas Deum ad nos deducit, & nos in eum dirigit: per bonam voluntatem Deum diligimus, ad Deum currimus, ad Deum peruenimus, & eum possidemus: ò bona voluntas, per quam ad Dei similitudinem reformamur, & ei similes efficimur! ita amabilis Deo est bona voluntas, vt ipse in corde habitare non velit, in quo bona voluntas non fuerit. Bona voluntas illius summa maiestatis Trinitatem ad se inclinat; sapientia namque ad cognitionem veritatis illam illuminat; charitas ad desiderium bonitatis inflammat; paternitas in eâ custodit quod creauit, ne pereat.* Hactenus Augustinus. Ille asserens, bona voluntate homines ad Deum currere, peruenire, & eum possidere; insinuat esse pœnitentes linteo præcingendos. nam mortua est illa pœnitentia, quæ exosa sua facinora iniqua, non concipit innoxium vitæ genus, necessarium planè ei, qui vult fieri compos corporis Domini Iesu, sacroque illo epulo saginari.

Ex Mathematica.

Clauius in Sphæram de longitudine imaginum cœlestium.

Virgo spicâ tenens in globo cœlesti quid significet.

Non abhorret cœlica Mathesis ab hoc instituto, quo indicitur splendida vestis ei, qui aspirat ad eum panem qui electorum frumento coalescit: ea etenim disciplina recensens asterismos seu imagines, quibus zona zodiaci depingitur, vnam commemorat cui nomen est virgo, manu spicam porrigens, ea autem virgo veste induta est consutâ stellis adeò numerosis, vt in virgine tota Astronomi viginti stellas supra senarium referant emicare: quasi virgo illa cœlestis non fuisset ausa attrectare spicam cœli, vulgari amictu, ne fieret iniuria frumento, quod reponi nequit alibi, quàm in linteo multiplici sydere coruscante. Duo insinuat animaduersio hæc cœlestis: primum est status virginalis; alterum est numerus insignis syderum, quæ coeunt ad mysticam hanc speciem virginis illustrandam. Vtinam homines infima tandem aliquando pertæsi, discerent vel è cœlis, ascensum ad superas hasce plagas; rescirent inde, potiiarem exigi ad spicæ seu Eucharistiæ contactum, licitum tantùm statui virginali, id est statui adeò exoso corruptelam, vt sit de integritate tantùm iugiter sollicitus. Sydera quæ rutilant, virtutum praxim sedulam suo lumine præostendont. Sit igitur fixum vnicuique, citra hæc duo, scilicet statum virginalem, & sydera, spicam non haberi: quippe eos tantùm manet, qui æmulantur indolem virginum; demum hoc frumentum, cœlo vtpote Deo Patre satum, studio maximè virtutis omnigenæ delectatur.

Eucharistiæ præparatio insinuata ex globo cœlesti.

Ex Symbolis.

Typotius lib. Symbolorum Eucharistia figurata symbolo ventilabri.

Eamobrem non remoror, affingere Christo Domino Symbolum Cardinalis Crinelli, qui pingebat ventilabrum purgans triticum, hoc titulo desuper. *Sordida pello.* Loquaci hac picturâ innuebat pius Antistes, se non ferre reprobos neque eorum mores, ast potius eos odio habitos longiùs amandare. Hoc sanè Christus eloquitur totâ illâ serie quam descripsi: nam si scisciteris, quid intendat ponens vestimenta sua, & linteo se præcingens; compendiosè dicam. *Sordida pellit*; id est nos edocet eo typo, quomodo prisci habitus exuendi sint, & superinduendi alij cultiores, quibus præterita queant deliquia reformari.

Procul hinc igitur estote viles capita assueta sordidis; talia vitiorum mancipia non capit hæc mensa, à qua Deus omnia *Sordida pellit*: vna hæc est ratio reserandi aditus ad Epulas istas, scilicet mundus amictus, seu omninò quæ sordent integra purgatio. *Sordida pelle*, & sic tersior non aderis modò conuiuio, sed confestim ad pastum panis viuifici compelleris. Faxit Deus.

HOMI

HOMILIA SECVNDA.

SVMMA HOMILIÆ.

1. PRIMA gratia meritum non supponit vt præuium; requirit tamen gratia sacramentalis aliquam dispositionem, vt dico in exordio homiliæ quæ est de dispositione, quam deposcit Eucharistia, ad quam debet sè quisque accingere eo ritu quem Christus indixit, mittens aquam in peluim, lauans pedes discipulorum, & linteo eos tergens, quæ tria faciunt istius orationis ad populum, integrum argumentum.

2. Aquarum effusio, index est lacrymarum, quæ erumpunt ex concepto tædio peccatorum.

3. Lotione pedum illa calet aqua, nimirum affectus, qui sunt veluti pedes animæ, lacrymis emundantur, perperam enim sua defleret ille piacula, qui constare vellet sibi eosdem affectus inolitos, quorum vindices fletus opera reprobarunt. Hîc obiter inuehor in eos, qui lauant quidem manus, dum noxios actus aperirent in confessione; sed illotis pedibus pergunt ad altare, præferentes eosdem animos & propensos ad præterita deliquia: in hos sacrilegos est toto pectore debacchandum.

4. Demum Christus adiiciens detersionem pedum, eo linteo quo erat præcinctus, edocuit affectus purgari à vitiis, si se virtuti aptent oppositæ vitio, cuius ebiberunt anteà contagium; virtus námque mundo linteo designatur. Hîc aperio in quo sita sit summa virtutis emeritæ, & quo tenore debeat anima progredi ad apicem vitæ, à noxiâ omnigenâ defæcatæ.

PRÆFATIO.

Misit aquam in peluim, & cœpit lauare pedes discipulorum, & extergere linteo, quo erat præcinctus.

Ioann. 13.

Cygnus panem non edit nisi aquis tinctũ.

CYGNVS *auis fluuiis assueta adeò nitelæ suæ & decoris amans est, vt nescia terræ propemodum esse videatur, ne ex luti contagio, pennas inficiat candidas ad æmulationem niuis: eam quam habitu munditiam præfert, seruat & in pastu; si namque porrigitur panis, quo mirificè capitur, non illum deglutiet, quin priùs intingat aquis, quasi cibus ille madens, inde puritatis capiat incrementum. Themate proposito, Christus viuificum panem porrecturus, quidpiam ingerit affine indoli auis mundissimæ.* Mittit aquam in peluim, & cœpit lauare pedes discipulorum: *candorem Cygni illis impertiens, dum detersit eo linteo quo antea se præcinxit. Hac lotione edocuit, non pedes tantùm cute tenus ante sumptionem panis sancti, sed & esse totam animam alluendam: eo quippe inito ritu fiet, vt anima delibuta lacrymis, quarum profluuium peperit mœror facinorum; fiet inquam, vt viuificus ille panis madeat, sumptus ab homine sua lugente piacula. Et esto candori panis Angelorum nihil adiiciant animæ fletus; non irritæ tamen erumpunt lacrymæ: earum virtus Deo inuisilis, deflentis facit animum illibatum. Hunc imbrem salutarem, si virtutum praxis sedula excipiat, candidum linteum suis pedibus adiicit homo, Cygni habitum induens: quippè detersâ nigredine, quam vitia affingunt, albicat anima sanctior effecta, & Deo propitio singulari gratiâ dealbatur, Luculenti vades horum effectuum fuerunt Apostoli: eteni illoti induere candorem illum, cuius fieri potest compos vnusquisque, eundem tenorem seruans, praeuia scilicet lotione pedum, id est præmisso repurgio affectuum, & mystico linteo pedibus adùoluto. Eâ munditiâ erit candida hæc homilia tota, quæ ideò cedit in ius Deiparæ, cuius candor maculæ nescius, fuit miraculo Angelis: eam ideò colentibus, vt insignem eâ albedine, cui sunt impares beatæ etiam illæ mentes, à quibus mutuò capiamus normam, Mariam demerendi.* Aue Maria.

Eucharistiæ præambulæ sint lacrymæ.

SAnctioris disciplinæ dogma indubium est, non posse hominem vllo naturæ conamine demereri gratiam gratum facientem; si quidem res sunt adeò dissitę, hominum ausus, & gratia, vt coire nequeant, ratione diuersi ordinis, constituto homine in puris naturalibus, naturam verò gratia transcendente. Ne tamen fatiscat homo, suorum inopiâ meritorum, quibus comparare nequit gratiam; Deus instituit sacramenta, quorum frequentiâ potest homo fieri conscius rerum diuinarum, dummodò se accingat pro modulo suo ad sacra illa obeunda mysteria, quibus gratior Dei influxus illicò comparatur. Aiunt enim Theologi, remoto obice nunquam irrita esse sacramenta: tollitur autem omnis obex, præuia dispositione; bifariam autem anima disponitur, negatiuè scilicet, atque positiuè; negatiuè quando nihil repugnat quin sacramentum suum sortiatur effectum, vt videre est in puerulis, quorũ næuos ab origine iniqua contractos, statim diluit baptismatis aqua salutaris: nihil enim in eâ tenera ætate obstat; quod remorari queat influxum gratiæ, comitis indiuiduæ sacramenti illius; instituti ad hoc vt filij iræ redeant in gratiam. Alia verò dispositio petitur ab adultis, videlicet positiua, dicens actus elicitos, qui quò viuaciores sunt, eò etiam gratia vegetior illabi

Ex THEOLOGIA. S.Thom. 2. 2. q. 109. art. 5

Sacramenta gratiam cõciliant.

S.Thom. 3. p. q. 79. art. 3.

Gratiæ quæ dispositiones prærequirat.

illabitur, quâ hominis rediuiui anima recreatur. Illorum actuum potissimus est contritio, ex Beato Thoma: & quia illa coalescit ex multis coeuntibus ad eum actum perficiendum; Christus Dominus ideam rei adeò necessariæ præbuit, antequam cibo corporis sui discumbentes Apostolos inescaret. *Surrexit à cœna, posuit vestimenta sua, linteo se præcinxit*: quæ omnia clamant tædium retroactæ vitæ, & propositum instituti serioris, vt fusè superiori homilia edocui. Non hic tamen Deus in humanis manum mouit de tabula, sed tria adiecit superioribus affinia, vt apparatus ad communionem consonus, altiùs nostris mentibus insideret. Primùm misit aquam in peluim, deinde cœpit lauare pedes discipulorum, demum linteo pedes tersit, quo erat præcinctus. Aquarum calentium illa effusio, animæ contritæ lacrymas clamat, indices tristitiæ animum pœnitentem validè lancinantis: hinc prior homiliæ istius pars erit madida lacrymis: pedum ablutio, affectuum animæ munditiem loquitur, de qua altera portio homiliæ erit: tandem lintei vsus ad pedes detergendos, sonat eas sordes, quas anima contraxit ex vitiorum cœtu, dilui tantùm virtutibus oppositis, quarum perpetua & sedula praxis, ea detersione pedum graphicè figuratur. Huic vltimæ actioni addicta erit homiliæ pars postrema, tota occupata in virtute suggerenda, cuius indefesso tantùm studio possunt homines ab assueto suorum scelerum tramite resilire.

Ioan. 13.

Eucharistiā quænam debeant præcedere.

Homiliæ diuisio & contextura.

Ex Philosophia:

Arist. lib. 1. Phys. c. 5.

Circa rerum omnium Physicarum exordia & prima elementa, inter priscæ Philosophiæ Proceres extitere perpetua litigia, aliis alia ad arbitrium suum composita prodentibus, Philosophantium temerè: deliria huius argumenti Aristoteles refert, commemorans Parmenidem, Melissum, atque Democritum, quorum calidum & frigidum esse prima principia dixit Parmenides, qui vt suam assereret sententiam, omnia constare aiebat igne, & terra, quæ duo calido & frigido designantur: vocabat ille calidum, ignem, & ens; frigidum verò terram, & non ens. Melissus verò raritatem, & densitatem vt principia inuexit. Democritus verò ait contrarietatem esse rerum omnium principium; censebat enim omnia ex inani, & atomis, quæ inter se pugnant, coaluisse, illaque indiuidua corpuscula, ordine, figurâ, situque differre. Tandem Aristoteles suam astruit sententiam de principiis, vbi aliorum sensa seriò ventilauit. Hæc est autem summi Philosophi luculenta opinio, esse scilicet tria principia generationis rerum naturalium, videlicet materiam, formam, & priuationem. Nimirum quicquid generatur, progreditur à non esse ad esse, vt præ se fert nomenclatura generationis: si progreditur à non esse, illud non esse erit vel nihil, aut aliquid carens debita perfectione seu forma, quam suscipere aptum sit; non potest esse illa progressio à non esse simpliciter, id est à nihilo, alioquin esset creatio & non generatio: erit ergo ab alio non esse, nempe à materia, cui insit priuatio formæ rei, quæ gignitur: sic illa materia, & priuatio, duo constituunt principia, quibus si adiicias formam, quæ dat esse specificum, exurgent tria principia rerum Physicarum.

Principia rerum quàm varia à Philosophis assignata.

Eucharistiæ percipiendæ tria principia.

Totidem ego dixerim esse præludia Eucharistiæ consummandæ, eaque eisdem vocibus designanda, quibus efferunt sua principia Philosophi, & vt ad trutinam singula reuocem; primum quod quæritur ab homine communionis auido, est repudium eorum, quibus lethaliter hactenus addictus est, hoc autem ex animo repudium, nonne est priuatio omnigenæ voluptatis? Rursus ex eodem Philosophiæ fonte, principiorum alia sunt contraria, alia verò secus, in compositum aliquale coalescunt; contraria principia sunt, forma superinduens materiam, & priuatio eiusdem formæ, quæ oppositionem quandam dicit: coeuntia autem principia sunt, materia & forma, partes totius physici exurgentis; ita & in subiecto communionis argumento, præire debet oppositio priuatiua, quippe carentiam rerum omnium noxiarum debet sibi proponere homo in cunabulis pœnitentiæ, & hinc progredi ad alia principia quæ concordant, videlicet excitare vota sua ad virtutis amplexum, quæ dum vota nostra subsequitur & informat, formæ & materiæ indolem æmulatur: vota namque & affectus hominum sunt veluti materia, quæ omnes respicit formas; siquidem homines desideriis suis nihil inuium faciunt, sed obuia quæque delibant, dum ea concupiscunt.

Aristoteles lib. 1. Physic. cap. 7.

Sed ne diuagemur à præfata diuisione istius homiliæ, sistamus in primo principio, quod est priuatio, cui quadrat effusio aquæ, quà diluuntur sordes: sordium autem purgatio, earum est priuatio, à qua non auspicans homo reliquis pœnitentiæ partibus perperam insudabit. Hinc demiror ingenium Thaletis illius Mylesij Philosophi, qui in aquis seminalem speculans vim inesse, aquas dixit esse rerum exordium. Si in Physicis deficit opinio, ea tamen est constans in re quam expendo; aqua enim fuit veluti præambula mysterio Eucharistiæ, ante cuius institutionem, missa est in peluim; imò aqua fuit insigne loci, quò ipse Dominus Deus & Apostoli perrexerunt: siquidem dubiis discipulis, vbi fieret Pascha; Christus obuiam iuit nutantibus animis dicens: *Occurret vobis homo amphoram aquæ portans, sequimini eum in domum in quam intrat, & dicetis Patri-familias domus: Dicit tibi Magister, vbi est diuersorium, vbi Pascha cum discipulis meis manducem?* Matthæus adiicit, Christum explicitè mandasse ei, penes quem erat illa amphora aquæ. *Tempus meum prope est, apud te facio Pascha.* Grande reuerà mysterium deprehendo, in aquarum hoc typo cœlitus effulgere: si abditæ rei fieri vis conscius, hoc te minimè lateat, aquas esse symbolum lacrymarum, quas vbi quis effuderit, non longè est à Christo, qui pro foribus adest, illud insusurrans. *Tempus meum prope est, apud te facio Pascha*; quasi diceret: Ecce me tibi propitium, ô pœnitens, communio iam tui iuris erit, te iamiam manet illud Pascha, quia baiulas amphoram aquæ, dum cor lacrymarum largo imbre madet, tibi adsum flenti, à quo abfui, quando corde arenti reprobus extitisti: ne igitur quære alia communionis exordia, ô anima anhelans sacra commercia, si baiulas amphoram aquæ, apud te Iesus suum faciet Pascha; sin verò secus dehiscunt aquæ, aliò diuertet idem Dominus, vtpote exosus ea loca, quæ sunt penitus inaquosa. Eò etiam spectat primum miraculum, editum ab eodem Domino patratore mirabilium, quippe vini nuptiarum inopiam leuare noluit, quin ministri hydrias replerent aquâ; tanti Deus facit elementum puritatis præferens indicium: sed quanti puras faciet rem ipsam, cuius etiam symbola gratiis illustran

Lacrymæ sunt principium vitæ moralis.

Ex Figuris.

Luc. 22.

Matth. 26.

Lacrymæ sunt Eucharistiæ apparatus.

Ioan. 2.

illustrantur? Disce hac ex figura, vinum consecratum illis dumtaxat propinari, qui hydrias suas impleuerunt aquâ, id est communionis vsum eos tantùm spectare, qui se male conscios largis fletibus alluerunt. Illud idem vetus codex prætulit, in typo mannæ, cui decidenti præiuit ros; Deo insinuante, lacrymas esse congrua præludia ad sacra viuida colligenda. Habent & aurifices aliquid idoneum isti materiæ: hi enim tori in auro defæcando, cùm quidpiam insigne moliuntur, ab eâ incipiunt aquâ, cui indidere nomen discessus, ab effectu; scilicet si auri integritas dubia est, eam hac rimantur indagine: fossili auro & liquato infundunt aquam illam, cuius attactu, feruens aurum recedit ab omni exoticâ materiâ, cuius expers beneficio illius aquæ, perfectionis debitæ rutilans recipit incrementum.

Aqua disgregante defæcatur aurum.

Eo auti repurgio cautiores, comparemus aquam quæ potis est emundare nos à delictis, quæ ex sæculi luto contraximus. Deus voluit asseruari manna, & recondi aureo vase; aureos nos decet esse, vt diuertat ad nos, quasi ad suum sacrarium, sacrum illud pignus: ne igitur nobiscum concretæ sordes, iniuriæ sint nitori eius auri, quod exigit manna, fletibus immergamur. Et vt tenacior sit idea aquarum illarum, quas ego hic extollo, vtpote detergentes omnem animi rubiginem, recolamus ingeniosum symbolum Cononis Aquinatis, Doctoris angelici abnepotis. Pingebat ille auem cui nomen est Mergus, eò quòd crebrò mergitur aquis, quibus abdita aliquandiu, tandem emergit longè ab eo loco, vbi visa est anteà delitere. Illi suo Mergulo Conoes voculas istas affinxit. *Mergar vt emergam.* Reuerà qui se immergit aquis lacrymarum, ille emergit in gratiæ apicem, eo altiorem, quò demissior fuerit abyssus, in quam se dimisit anima dolore saucia; quò enim ampliùs tumet aqua, eò etiam nauem euehit ad superna.

Lacrymarũ virtus mira.

Ex Symbolis. *Ex lib. Symbol.*

Non latuit Augustinum fletus esse præambulos ad pastum animæ singularem; sic enim gemebundus ille Deum compellat. *Esuriens incipio, ne desinam de te ieiunus; famelicus accedo, ne recedam impastus; & si antequam comedam suspiro, da vel post suspiria vt comedam.* Ibidem confessione sacra erumpit in lacrymas, & eiulans ait. *Heu me miserum, quid dicam, clamabo ad te Domine Deus meus, quare iacens consumor? veruntamen si locutus fuero, non quiescet dolor meus; & si tacuero, amarissimâ amaritudine cruciabor interius. Plange anima mea, sicut vidua super virum pubertatis tuæ, vlula misera, & plora, quoniam dimisit te sponsus tuus, id est Christus. Ita omnipotens ne irruas super me, quia nunquam capi posses in me; miserere ne desperem, sed desperando respirem: & si ego commisi vnde me damnare potes, tu non amisisti vnde saluare soles.* Ex Gregorio. *Lacrymæ sunt iter ad Deum:* vt videre est in famosâ illâ muliere, cuius iniqua facinora, peccatricis titulum inusserunt. Ea præ pudore elinguis fleuit, meruitque lacrymis, quod nulla eloquia forsitan impetrassent. Comitem ea habuit apicem Ecclesiæ Petrum, cui cùm deessent voces, indices tristitiæ diuexantis animum eius, Christo Domino malè fidum; lacrymas consuluit, vt eorum profluuio redux, Domino Deo sisteretur. Rem accuratè scribit Ambrosius. *Petrus prorupit in lacrymas, nihil voce precatus: inuenio enim quod fleuit, non inuenio quid dixit; lacrymas eius lego, satisfactionem non lego: rectè plane Petrus fleuit, & tacuit; quia quod defleri solet, non solet excusari; & quod defendi non potest, ablui potest: lauant enim lacrymæ delictum, quod voce pudor est confiteri. Lacrymæ ergo verecundiæ pariter consulunt, & saluti, nec erubescunt in petendo, & impetrant in rogando; lacrymæ, inquam, tacitæ quodammodo sunt preces; veniam non postulant & merentur; causam non dicunt, & misericordiam consequuntur: quare nisi quia vtiliores lacrymarum sunt preces, quàm sermonum? quia sermo in precando fortè fallit, lacryma omnino non fallit: sermo enim interdum non totum profert negotium; lacryma semper totum prodit affectum: & ideò Petrus iam non vtitur sermone, quo fefellerat, quo peccauerat, quo fidem amiserat; ne per id ei non credatur ad confitendum, quo vsus fuerat ad negandum: at per hoc mauult culpam suam flere, quam dicere, & quod voce negauerat, lacrymis confiteri.* Hæc ille.

Ex SS. Patribus: *Lib. medit. cap. 39.* Pœnitentis ad Deum suspiria.

S. Gregor. *Luc. 7.* Lacrymæ ad Deum ducunt.

Serm. 49. qui est de S. Petro.

Lacrymæ Petri diluere scelus eius.

Lacrymarũ mira commendatio.

Sed inquies, vnde inest lacrymis tanta virtus? quorsumque Deus aliui vult homines illo imbre pretioso gratiæ? Medica ratio quæsito faciet satis: ea siquidem est viuificâ disciplinâ cautum, vt contraria contrariis cedant; cùm ergo delectatione homo deuiare inceperit, dolorem opponat necesse est cordi insitum, quò deliciarum amor irrepserat, cor autem mœrens quasi dissoluitur, & lacrymis eliquatur: hinc exiguntur à nobis vberes lacrymæ, vt loquentes tristem affectum, cuius illæ sunt effectus; etenim latentes causas produnt effectus. Igitur vt innotesceret animi mœror, quem ingerit memoria criminum; petitæ sunt lacrymæ, vt signa indubia tristitiæ & symbola pœnitentum. Quibus deprehensis colligitur indicium animi mutati in melius, sicut & in morbis acutis, quibus imminet vitæ periculum. Plerumque sudor diffluens in die critico, est fatiscentis morbi, & integræ virtutis optimum argumẽtum. Audiendus Hippocrates. *οἱ δὲ ἱδρῶτες ἄριστοι μὲν εἰσιν, ἐν πᾶσι τοῖς ὀξέσι νοσήμασιν ὁκόσοι ἂν ἡμέρῃσι τῇσι κρισίμῃσι γίνονται καὶ τελείως τὸν πυρετὸν ἀπαλλάττουσιν. Optimi sunt sudores in morbis acutis, & qui accidant diebus decretoriis, & perfectè sedant febrem.* Vt enim sudores optimi, notant insiti caloris robur, noxia quæque eliminans; ita & lacrymæ, Dei amorem feruidum eloquuntur. Sed nota, aquam missam in peluim, fuisse calidam, vt & hodie est in praxi, cùm in cœnâ Domini, pauperum pedes abluuntur à Prælatis æmulis Domini Iesv: frigida enim inepta est pedibus, eo rigido tempore detergendis. Et hinc infer, non quosuis exigi fletus, vt idoneos animæ lauacro, sed feruidos tantùm, quos Dei amor eduxerit; vt enim ait Hippocrates. *κάκιστοι δὲ ἱδρῶτες οἱ ψυχροί. Pessimi sunt sudores, qui frigidi.* Irritos enim naturæ effœtæ ausus indicant; ita & qui deflent frigidè sua piacula, imbelle esse robur animæ suæ protestantur. Ex hoc autem animi deliquio, alij lapsus subeunt, quibus ostenditur inanis profusio lacrymarum; sicuti Iure Canonico liquet, cuius est istud oraculum. *Ille pœnitentiam dignè agit, qui quæ commisit, sic preterita mala deplorat, vt futura iterum non committat: nam qui plangit peccatum, & iterum admittit peccatum, quasi si quis lauet laterem crudum, quia quantò magis lauerit, tantò magis lutum facit.*

Ex re medica. *Fernelius lib. de Methodo medendi.*

Lacrymæ cum sudore salutari cõparatæ.

Libro 1. Præsagiorum.

Idem. vbi suprà. Sudores frigidi lethales.

Pœnitentia vt bona sit quid requirat.

S. Bonauentura occurrit illi dispendio, explicans ea, quæ lacrymis totam virtutem impertiunt.

Ex iure canonico.

tiunt. Sic ille. *Cor mundum facit effusio lacrymarum, quia dicitur: lauabo per singulas noctes lectum meum, scilicet conscientia, & nota quòd lacryma ad hoc vt cor sit verè mundum, debet habere tria, scilicet debet esse calida per deuotionem, amara per contritionem, & cinerea per mortis recordationem: sicut enim aqua transiens per cineres, facit lixiuium, quod optimè sordium est mundatiuum, sic talis lacryma est cordis mundatiua.* Hactenus Doctor ille seraphicus. Vim fletuum experti sunt Mediolanenses, post defectionem suam à Rege Ludouico Gallo, qui vt eorum compesceret perfidiam, illuc misit Cardinalem consilij Regij caput Ambosium, qui valido stipatus agmine vrbem recipiens, & dubius quas luerent pœnas conscij perfidiæ, audit astare pro foribus aulæ populum supplicem, & habitu pœnitenti. Præsul facturus zelum suum palàm, annuit aperiri fores, vt & explicaret animum suum, vindicem iniuriæ illatæ Regi Galliæ, in cuius iura cùm cessisset vrbs illa multiplici titulo, non potuit ea Gallicum imperium sine summâ iniuriâ detrectare. Patuit populo aditus ad Cardinalem & hunc Proregem. In quas credis populum erupisse voces, vt hominem irâ percitum demulcere posset? Quo verborum ambitu putas, gentem malè sibi consciam, indulgentiam demeruisse crimini? Nullo planè eloquio vrbs inermis credidit hominem delimiri posse. Quid igitur operæ pretium? Plebs prona & aduoluta solio Proregis tacuit, fleuit, & veniam negatam vocibus, eam lacrymis impetrauit. Benè igitur lacrymas sic compellat Augustinus. *O humilis lacryma, tuum est regnum, tua est potentia, vultum iudicis non vereris, tu inimicis accusantibus silentium imponis, sola intras ad iudicem, sed sola non recedis.* Potest quidem vox infida duplices animos abdere, sed lacrymæ vberes nequeunt ementiri. Vtinam nos in eadem etiam noxâ eadem & gratia fletuum maneret: an non animas nostras, quæ sunt diuini iuris, vtpote diuino sanguine coemptæ, fecimus dæmonum arbitrij: Nonne cor nostrum, arx animæ patuit hostibus Christi, quibus nihil nostrum extitit inuium? Dei iustitia minimè inscia est perfidiæ nostræ, ad quam diluendam, flagella Dei cernimus vndique desæuire. Emicant ignes hoste vindice accensi, & populantes oppida, quæ ferali pereunt incendio; grassatur & pestis, cuius ignei carbones æstum virulentum excitant, duplice sic igne finem moliente gentis Dei incuriæ. Quid moramur? Penes nos est faces extinguere; quippe omnia desinent incendia, si seriò vitæ iniquæ næuos, fletibus expungamus: nec venia tantùm concedetur lacrymis, sed ius mensæ Regis, cui fuimus iniurij; ea est enim affinitas lacrymarum, & panis Eucharistici, vt effusio illa animæ pœnitentis, compotem faciat angelici cibi, quasi esset ille panis lacrymarum aspergine fermentatus.

Canone illo pænitentiam. de pœnitentia distinct. 1.

Ex SS. PATRIBVS. In diaeta salutis titul. 7. capite 5. Lacrymæ vt bonæ sint quid requiratur.

Ex HISTORIA: Du-pleix in Ludouico XII.

Lacrymæ Mediolanensium rebellium profuerunt eis ad veniam.

Cardinalis Ambosius cur pepercit Mediolanensibus.

S. August.

Aqua sacra apud Troianos qualis erat.

Necè sacris tantùm liquet aquarum relatio cum altari, sed & è gentili ritu, quo multiplex aspersio victimas anteibat; imò apud Troianos erat vetus institutum, torrem aquis extinguere, quâ extinctione aqua vt sanctior habita, cedebat in vsus sacros, ea quippe vt salutari remedio alluebant se astantes sacris; ipsâque etiam aquâ victima lustrabatur: neque hîc rerum finis; nam animalis, expiati aquæ illius influxu, eradebant pilos, quos cremabant, quasi præuenientes eum, quem expendit cultum præsens homilia, quâ lotio pedum subiicitur effusioni aquæ, id est munditiès affectuum, excipit lacrymas emergentes. Scilicet eò respexerunt Antistites hi gentiles, lotæ victimæ eradentes pilos, vt vel sic homines instruerent, ad animi nitorem omnimodum minimè sufficere aquæ diluuium, sed necesse esse adhuc omnem impium excutere cogitatum. Pili namque sunt symbola cogitationum, quæ capiti altè insident, vt capilli cuti capitis inseruntur.

Athenæus li. 9. cap. 29. Seruius in libro Virgilij Æneid. Homerus lib. 2. Iliadis.

Ne ergo esset deterior Eucharistiæ conditio, voluit Christus pedes abluere eorum, quos primò fecit mensæ suæ participes. Sufficiebat Hebrææ genti ablutio manuum, crebrò repetita ante sacra, quia legalis impuritas, facilè contrahi solita, obuio quoque medio tergebatur: adice, sacra Iudæorum fuisse tantùm cute tenus, & symbola corporis sacri, quod subest speciebus panis sacrosancti, ideóque fuisse satis populo rudi cultum adhibere extrinsecum, ad frequentiam sacrificij, quod extrinsecam iustitiam ex opere operato ingerebat, interiorem verò ex opere operantis tantùm. Verbi gratiâ, mulier quæ puerperio immunditiam legalem contraxerat, etiamsi in lethali peccato degeret incuria gratiæ Dei, purgabatur hac macula legis, agno oblato iuxta Mosaicæ legis pristinum institutum: ad peccati autem curam insufficiens erat oblatio, si non accederet contritio admissi facinoris. Alia planè est ratio ritus Christiani; nam cùm sacramenta operentur ex opere operato, id est eo ipso quod ritè ad ea acceditur, vt omnis obex absit, sedula exigitur cura in lotione pedum graphicè designata. Ex Augustino. *Itur ad Deum non pedibus, sed affectibus:* sicque pedes, animæ affectus delineant, quos attendit Christus, vtpote scrutans corda, & renes: facile est imponere Ecclesiæ, cuius censuræ ea tantùm subdita sunt quæ sensibus patent, sed ementitâ pietate Dei oculis illudere, non est humani ingenij, cuius abdita quæque minimè Deum latent, etsi Angelo delitescant. Itaque Deus cui nihil inuium ex intimis animæ recessibus, pedes deposcit, id est, affectuum insinuat hac lotione repurgium, prælibatum figura luculentâ, quam accipe ex Daniele. *Ait Rex, Asphenez præposito Eunuchorum, vt introduceret de filiis Israel, & de semine regio, & Tyrannorum pueros, in quibus nulla esset macula, decoros formâ, & eruditos omni sapientiâ, cautos scientiâ, & doctos disciplinâ, & qui possent stare in palatio Regis, vt doceret eos literas, & linguam Chaldæorum. Et constituit eis Rex annonam per singulos dies, de cibis suis.* Apostoli reuerà omnes, Iuda excepto, erant de semine regio, Deo Patre sati, vt essent absque macula: Christus eorum pedes lauit, longiusculo sermone edoctos; compotes fecit annonæ regiæ, cuius patietur inediam, quisquis præfatum in eis nesciet apparatum. Nota non vocari grandæuos homines in conspectum Chaldæi Regis, sed pueros innoxios, quales & Christus adsciscebat sibi, clamans: *Sinite paruulos venire ad me:* pueros vocat, quia pueri puri. Esto igitur purus, ô homo, & ecce te puerum decorum formâ, maculæ expertem, regiâ ortum prosapiâ, & denique talem, qualem Christus Eucharistiæ compotem aucupatur.

Lotio pedũ notat affectuum munditiem.

Eucharistia quare petat exquisitam præparationem.

S. August.

Ex Figuris. Daniel. 1.

Deum maximè attendere pedes, multifariam codices sacri prædocuere, vt videre est passim,

Cantic. 7.

& præ

& præsertim in Canticis, vbi sponsus velut oblitus decorem faciei sponsæ suæ, totus in encomia pedum effunditur, sic dilectam affatus. *Quàm pulchri sunt gressus tui in calceamentis, filia Principis?* Vides sponsam esse regij seminis, dum Principis filia recensetur. Alibi tota pulchra, & nescia næui dicta est, labia eius sicuti vitta coccinea, genæque fragmento mali punici dictæ similes, tam nihil horum, & quasi parua, aut nulla omnino forent hæc omnia, si non adessent pedes tersi: de aliis animæ dotibus altum silentium est, vt pedum ille insignis habitus extollatur. Egregium reuera dogma, quo eluditur hypocrisis eorum omnium, qui pridie huius diei, qui futurus est sacer Eucharistiæ, multas erogant eleemosynas palam, toti sunt in Ecclesiâ, concrepantibus buccis orationes multiplicant, arcti ieiunij ferunt inediam, & refugæ vini, breui pane & aquâ faciunt satis. Hæc sanè monilia sunt præclara, & animam ditant, flocci tamen habet hæc omnia Deus, si nimioè pedes etiam emicarint. Testis est ea increpatio, quâ carpit Ierusalem, de exteriori cultu sollicitam, & segnem in suis curandis affectibus: sic in eam inuehitur. *Sordes eius in pedibus eius.* Hoc scomma figi potest in eos qui accingunt se ad Communionem, magnâ solertiâ extrinsecâ, sed de interiori homine nullam habent curam. Ieiunant, orant, & vigilant, sed sordes in pedibus; nam iidem vigent affectus ad vindictam, iram, libidinem, inanem gloriam: denique iidem sunt, vtique sordidi, qui fuerant, antequam sanctiore epulo pascerentur. Et heu totus penè mundus in immundo iacet instituto; manuum aliqua lotio Communionem antecit, sed nulla lotio pedum subest; multi suos actus vt manuum fœtus lauant, dum deflent iniqua opera; sed pedes intacti sordent adeò, vt licet multos videas frequentes sacris astare altaribus, habeant tamen pedes priscis sordibus incrustatos. Proferte igitur pedes luculentos, ô homines pij, manuum tenus quid prodest iugis & quotidiana confessio operum, si non produntur & pedes? quid confitemini actiones & tacetis affectum? Parum est dicere, bis aut ter de proximo iniquiorem esse habitum sermonem; adiicite & affectum qui fuit à proximo penitus alienus. Dicite quamdiu animo insederit auersio illa quâ charitas alsit. Parum est confiteri, se effutire solitum verba inania, sed subiicienda est incuria emendandi scelus insolitum: irrita sanè confessio, quæ manibus aquam infundit tantùm, pedibus intactis; cassa prorsus est recensio peccatorum, nisi etiam praui habitus explicentur.

Pedes sponsæ cur laudati.

Pedum sordes damnantur.

Eucharistiæ sumptio cur non proficiat.

Hinc hodie est summa virtutis integræ penuria, licet adsit multa Sacramentorum frequentia: confluunt homines ad exomologesim, & inde refluunt ad altare, rara tamen virtus. Et vnde putas tanti mali labem? Non aliunde prorsus, quàm à lotione pedum non initâ; perperam enim noxias actiones fatetur ille, qui affectum celat fontem recens criminis explicati; sportâ tantùm virtute nitent, qui illotis pedibus astant altaribus; hi ingruente minimâ procellâ, iactantur in varia; ad laudes suas illicò tument, & sæuiunt ad contemptum, illatam iniuriam altè recondunt, proprij commodi magna solertia, demum masculæ virtutis nec mica quidem; quia apud eos inualuit, priscis affectibus reprobis incubare. Ex præfatis colligere est, quàm congruè speciem egregiam sponsæ suæ extulerit Christus, à pedibus eius, dum memorat gressus: quales enim sunt affectus, tales sunt & effectus.

Cant. 7.

In Symbolum rei huius legem istam tulit Deus. *Aaron, & filij eius lauabunt manus suas, & pedes suos, accessuri ad altare, ne fortè moriantur.* Et ne ritus ille fugax crederetur, adiecit Deus. *Legitimum sempiternum erit ipsi, & semini eius per successiones.* Communionis apparatum edocet hæc mystica contextura: Nimirum sanxit Deus textu eo, Aaron loturum pedes ante accessum ad altare, & hinc lotioni addixit eos, qui succederent: liquet autem sacrificium nostrum incruentum, successisse ei, cui se aptabat Aaron pedibus mundis; ergo ad omnes eos, qui ad Eucharistiam volunt accedere, mysticus ille pedum pertinet apparatus. Legifragis indicitur mors, sic enim habet textus. *Ne forte moriantur.* Inflictam ideo mortem commemorat Paulus, dum recenset Communionis iniquè assumptæ dispendia. *Ideo,* inquit, *dormiunt multi.* Testis est, vtique luculentus, Antistes Cyprianus, necis iniquæ, quam obiere plerique sacrilegi, qui reo animo sacris altaribus astiterunt. Alios tulit mors lenta, quæ viscera discrucians, adiecit inferi præludia, plerósque Dæmon fecit sui iuris, idem enim Satanas qui intrauit in Iudam post buccellam, conscios criminis Iudæ reperiens, eadem naue vexit in abyssum, multi præcipiti fato, suum facinus miserè prodiderunt. Eaqui fuit facies, malè Communioni astantium, vt eos, sicuti olim Caio, tremulus referret habitus impij animi fidus index: Quibus se deuoueant pœnis omnes iniurij Eucharistiæ, didicit hæreticus quidam Seuerianus, qui vxorem suam Catholicam à Communione redeuntem, apprehensis faucibus, & elisis compulit ad vomitum hostiæ, quam volutans, & immergens in lutum, vidit inde eam emergere, & luce desuper illapsâ euehi in cœlum: post biduum astitit ei spectrum, specie incultâ & horridâ, sic hominem sacrilegum compellans: Impie habeo te comitem noxæ, quam contraxi infligens alapam Christo Deo; eiusdem facinoris vtrumque conscium eadem pœna ignea sociabit. Hominem perculit & facinus atrox, & damnat spiritus minax eloquium: ideo pertæsus suam rem impiam, abiurans hæresim, annuente coniuge cessit in claustrum, vbi recolens iniuriam Christo factam in specie panis, totus abibat in lacrymas, quibus extinxit ignes, quos anteà sibi sacrilego crimine compararat. Tria sunt in hac historia aduertenda. Primum est, impium hominem desæuiisse in hostiam, quæ nihilominus illustrior repetiit cœlum: alterum est, alapam inflictam Christo nihil inferre atrocius, eà iniuriâ, quæ fit ab homine iniquo, Eucharistiam suo reprobo pectori committenti: imo si daretur optio Christo, mallet lutum assumere, quàm assumi ab anima multa peccatorum colluuie deturpata. Posterum est, quod subiicit Moschus, hæreticum illum lacrymis detersisse scelus: vnde colligere est primò, non longè esse ab hæresi eum, qui indignè communicat; quippe si crederet adesse Deum realiter, abesset impius à congressu: ideoque necesse nutabit ea fides, à qua tanta intercapedine dissonant actiones. Et licet Domini Christi corpus realiter insit hostiæ, modo tamen illic est peculiari Sacramento, quo læsionis expers, ærumnas nescit,

Ex Figuris.
Exod. 30.
Pedum lotio ante sacra fuit præcepta sub vitæ discrimine.

1. Cor. 11.
Ex Historia.
Sermon. de lapsis.

Pratum spirituale, in capite 29.
Eucharistiæ Seuerianus hæreticus iniurius à Deo punitur.

nescit, nec vllas molestias à reprobis intentatas. Idea illa luti, obscœni hominis habitum refert; & iugis effusio lacrymarum adiecta claustro, cui se addixit Seuerianus homo pœnitens facti, indicat satis sceleris pondus, cui se astrinxit, luto aspergens sanctum panem. Vtinam omnes correi, pertæsi suas eiusdem generis culpas, egregium lugentis animæ facinus æmulentur.

Ex linguis.

Gladij in cœna Christi quid significent.

Luc. 22.

Mortem non longè abesse ab eis, qui illotis pedibus & manibus, altaris aditum quærunt, subodoror Christum præsignasse, cùm gladij mentionem fecit, in eâ supremâ corporis sancti sui cœna, cuius historiam accuratam scribens Lucas ait. Dixisse Apostolos cœna facta. *Domine ecce duo gladij hic: at ille dixit eis. Satis est.* Hos duos gladios moraliter expendo, de duplici modo vindice, quo solitus est Deus in impia capita desæuire. Nam præter æternos ignium globos, eis accensos; anteire solent, hoc etiam æuo, pœnæ consonæ facinori, eaque ratione in vtrumque sæpe incurrunt gladium qui indignè à cœna surgunt, idoneóque hoc uorantur Paradini Symbolo, quo Leporem pingit in circulo gladiis hirsuto, hac epigraphe. MALO VNDIQVE CLADES. Si quidem homo malè pastus, crimen multis coeuntibus gladiis expiabit.

Ex symbolis.

Paradinus l. Symbol.

Ex Historia.

Q. Curtius l. 8. de gestis Alexand.

Panis olim diuisus gladio.

Alexand. ab Alex. lib. 2. c. 5.

Virgil. 4. Æneid.

Nescio an eò respexerunt prisci Macedones, qui in epulis nuptiarum, panem edebant hostili diuisum gladio: quasi dicerent, panis insidi fore gladium vltorem, cuius aciem vt fugerent, animus concors vtrimque petebatur. Roma omnium gentium æmula, credidit infaustum nubere turbido cœlo; & Poëta iniquum Æneæ cum Regina Sicula connubium scribens, ait fuisse malis auspiciis; quippe coniugium Dido & Æneas cœlo turbido contraxerunt.

——— Fulsere ignes, & conscius æther
Connubij.

Nubere cœlo turbido olim infaustum.

Eamobrem gladio fuit obnoxium coniugium infelix: Dido namque vltroneam oppetiit mortem, vlciscente gladio contemptum, cœli inhonesta consortia, turbine & ignibus auersantis. Et esto hæc suboleant commentum poëticum; ideam tamen geminam ferunt eorum, quæ accidunt eis, qui sacros in Eucharistia cogitant hymenæos. Si cœlo sereno fœdus ineunt, benè; id est si gratia comite fiunt panis Angelici participes, benè: si verò secus, animo turbido & peccatis obnoxio, se Communioni aptauerint, sciant se gladio vindici mancipandos: vt se vidisse ait Cyprianus, cuius hic est locus de homine, qui impiè sacra præsumpserat. *In perniciem suam rabies armata est; ipsa sui carnifex extitit, alta sacrificantibus nobis latenter obrepsit, non cibum sed gladium sibi sumens, & velut quædam venena lethalia, inter fauces, & pectus sanguinem admittens angi, & anima æstuante postmodum concludi cœpit.* Augustini æuo multi in discrimen incurrere vitæ, ob iniquè sumptam Eucharistiam, vt ipse deflet hoc contextu. *Quàm multi de altari accipiunt, & moriuntur, & accipiendo moriuntur! vnde dicit Apostolus, iudicium sibi manducat & bibit; non enim dominica buccella venenum fuit Iudæ, & tamen accepit, & cùm accepit, in eum inimicus intrauit, non quia malum accepit, sed quia bonum, male malus accepit: ergo fratrès, panem cœlestem spiritualiter manducate innocentiam ad altare apportate.* Hæc ille cui consonat Doctor Seraphicus Bonauentura, sic fatus. *Viuificus ille panis & diuinus, non præstat influxum vitæ, nec nutri mentum membris abscissis, & mortuis, teste scripturâ, quæ dicit. In maleuolam animam non introibit sapientia, nec habitabit in corpore subdito peccatis: vnde à talibus sumitur Sacramentum, & non res Sacramenti, id est Christi gratia, & vnitas charitatis eius; comeditur gustu, sed non reficit spiritum; vadit in ventrem, sed non reficit mentem; deglutitur sicut abrotanum sine sui læsione: & non viuificat animam, nec incorporat eam sibi neque vnit, sed potius nauseâ compellente, talem Christus euomit, velut cadauer putidum bestiis deuorandum, & auibus, cùm scilicet infelicem animam tradit Satanæ cruciandam, sicut de Iudâ scriptum est, quoniam post buccellam introiuit in eum Satanas, quapropter si talibus laqueatus es, caue ne pro aliqua causâ vel necessitate, absque debita contritione, ac proposito pœnitendi, ac confessione præmissa, accedere ad altare præsumas, quia horrendum est incidere in manus Dei viuentis.* Hæc vir sanctus, suo nos faciens consilio cautiores. Expensa hactenus emundatio pedum, animis ingessit nitorem affectuum, sed quia vniuersalia non percellunt quemquam: adiicit codex sacer non modò lotos esse pedes, sed & tersos linteo, quo præcinctus erat Christus. Dixi superiore homiliâ, linteum esse virtutis notam: cùm ergo pedibus adiicitur hoc linteum, illud idem est ac, affectus excultos iam oppositis vitio virtutibus inhiare. Et hic non minimus est cardo, in quo vertitur exquisita communio; multi namque lauant pedes, id est in vniuersum affectus suos prauos aliqualiter exuunt, præmisso repudio cum retroactis culpis; non tamen linteo tergunt pedes, quia singularis alicuius virtutis habitum non induunt, nec animo concipiunt aliquam peculiarem praxim, & eamobrem eorum omnia vota vitæ cultioris penitus euanescunt.

Sermone de lapsis.

Eucharistiæ malè acceptæ exemplū horrendum.

Ex SS. Patribus.

Tract. 26. in Ioan.

Eucharistiæ effectus quæ impediātur.

Tract. de præparatione ad Missam c. 4.

Pedum lotio ad quid postea obstringat animas.

Et vtinam altas radices ageret istud dogma, cuius nescij plerique hominum, quos imperitum vulgus pios credit, vitam agunt gratiæ expertem, virtutisque ingenuæ, fucatâ tantùm pietate insignes, quam ore tantum tenus, & ementito habitu profitentur. Esto igitur hoc fixum, summam studiorum animæ sollicitæ de incremento virtutum, debere esse penes aliquem lintei vsum; id est in virtutis praxi, quâ antea caruit anima. Si etenim homo omnes omnino virtutes animo conceperit, ad nullam planè se componet: vt ergo obuiam eatur inertiæ, quæ exurgit ex proposito vago, debet se ad vnius & alterius praxim anima coercere.

Ex Figuris.

Iosue 6.

Confessione peccatorum debet excipere praxis virtutum cōtrariarum.

Quarum autem gratiarum illapsum ambire debeat homo recens Deo natus, disce ex figura egregiè referente hominem neophytum, id est nuper Dei obsequio adscriptum. Idea hæc petitur ex obsidione vrbis Iericho, cuius direptio accidit eo modo, quo codex sanctior scribit, narrans quid Iosue ex Dei fecerit instituto. Sic Deus præscripsit aggrediendum Iericho, ciuitatem impiam, & scelerum omnium colluuie infamem. *Cùm insonuerit vox tubæ longior, atque concisior, & in auribus vestris increpuerit, conclamabit omnis populus, vociferatione maximâ, & muri funditus corruent ciuitatis, ingredienturque singuli per locum contra quem steterint.* En tenorem, quo pessum iuit ciuitas iniqua, cuius est Princeps ille, qui & tenebrarum. Primò tuba insonat longior, scilicet gratia Dei desuper intonat, & animum quatit; eo sono perculsus animus

imus clamat vociferatione maximâ, quando ore patulo confitetur. Dicitur ea vociferatio maxima, quia firmo latere opus est ad euomenda facinora putida, quæ tamdiu pectori putri tenaciter adhæserunt. Sed nota rem potissimam & congruam mysterio lintei. *Ingredientur singuli per locum contra quem steterint*: id est factâ ruinâ arcis impiæ, & deleto diabolico principatu, vnusquisque attendat locum, qui fatiscit, vt eo loco adæquato solo, queat homo victor ingredi: id est peccato confessione deleto & expuncto, anima eadem ruinâ triumphum agat, & non aliunde. Verbi gratiâ homo libidine saucius, gratiâ Dei vrgente, confessus est obscœnos mores, hinc Ierícho corruit: iam per locum oppositum gradiatur anima, id est amplectatur sedulò ea, quæ extinguunt Venerem, id est sectetur toto pectore castitatem. Ea quippe est virtus opposita loco, id est luxuriæ, quæ confessione corruit, alius prædiues malè parris opibus, animum sibi malè conscium aperit sacerdoti: subitò dehiscit vrbs hæc Diabolo addicta; quid facto opus: vnde deinceps putas debere suos gressus hominem auspicari? an forte à ieiunio, & vigiliis; minimè verò: nam ieiunium, & vigiliæ idoneæ res sunt luxuriæ sopiendæ, & non auaritiæ: à restitutione incipiendum, & ab Eleemosynâ largâ: sunt enim ea loca opposita ruinæ, quam edidit confessio. Sic discurre per singula piacula, quibus extinctis, anima virtutis oppositæ subitò callem ineat; nullo namque potest alio tramite triumphare. Sic vides hanc figuram coire cum linteo, quo tersit pedes Christus: insinuans animam lotam debere aucupari charismata congrua inopiæ, quam passa est, antequam esset munda, gratiâ desuper illabente. Itaque se ipsum quisque exploret, & sedulò aspiret ad locum oppositum vitio, cuius ruina sequuta est exomologesim; studio insistat virtutis huius, cuius deliquium est animæ dispendium, & ea solers virtutis cura erit linteum illud mysticum, quo sunt confestim ambo pedes animæ detergendi.

Decorem hunc pedum debere esse præambulum epulis Christi, collige ex figurâ Holofernis, qui visâ muliere Heroinâ Iudith, sui impos in amorem eius illicò exarsit, suæque mensæ voluit facere participem; sic enim habet codex Sanctus. *Cumque intrasset ante faciem eius, statim captus est in suis oculis Holofernes*: vtque amorem suum faceret palam, subiicit textus. *Iussit eam introire, vbi repositi erant thesauri eius, & iussit illic manere eam, & constituit quid daretur de conuiuio suo.* Iam audi vnde Holofernes feruidi amoris hauserit argumentum. Mulier illa concipiens facinus audax, & editura specimen virtutis emeritæ, vt deliniret oculos Holofernis, eo se accinxit apparatu, quem describit eius historia. *Cùm cessasset clamare ad Dominum, surrexit de loco in quo iacuerat prostrata ad Dominum, vocauitque Abram suam, & descendens in domum suam, abstulit a se cilicium, exuit se vestimentis viduitatis suæ, & lauit corpus suum, & vnxit se myrtho optimo, & discriminauit crinem capitis sui, & imposuit mitram super caput suum, & induit se vestimentis iucunditatis suæ, induitque sandalia pedibus suis, assumpsitque dextrariola, & lilia, & inaures, & annulos, & omnibus ornamentis suis ornauit se, cui etiam Dominus contulit splendorem.* Longior ille textus omnino mysticus est, & faciens ad thema propositum Communionis ritè obeundæ, & eamobrem sigillatim ad Eucharistiæ accessum, tota nobis est descriptæ historiæ series expendenda. Nimirum hæc sapiens fœmina, eo ornatu regij conuiuij partem demeruit. *Cùm cessaret clamare ad Dominum, surrexit de loco in quo iacuerat.* Vides eam auspicatam ab oratione, deinde surrexisse: qui enim emendicat opem Dei, non amplius iacet prostratus pondere criminum; virtute precum totus erigitur, qui hactenus se in voluptatum cœno sordidè volutabat. *Descendens in domum suam, abstulit à se cilicium, & exuit se vestimentis viduitatis suæ.* Descendit in domum suam ille, qui ad interiora sua se colligit, & alto scrutinio se discutit, veteres vitiorum habitus deponit, quos aculeis suis veluti cilicium synderesis importuna facit hispidos & hirsutos. *Lauit corpus suum, & vnxit se myrtho optimo, & discriminauit crinem capitis sui.* Sedulum examen & tædium vitiorum excipit imber lacrymarum, & crinium discriminatio, id est cogitationum reprobarum dispersio, quibus subiicitur vnctio; siquidem anima præfatis disposita præludiis, est multiplici gratia delibuta. *Imposuit mitram super caput suum.* Alta sapit mens virtuti addicta. *Induit se vestimentis iucunditatis suæ.* Eamdem innocentiæ stolam induit, quam aliàs in baptismo. *Induitque sandalia pedibus suis.* Nudos anteà affectus operuit anima, cùm virtutis amore saucia conflagrauit, & ne vacuum amorem putes: *Assumpsit dextrariola, & lilia, & inaures, & annulos, & omnibus ornamentis suis ornauit se.* Dextrariola notant opera bona, iuxta illud Origenis. *Bona opera merentur dexteram iudicis accipere: mali ob opera mala ceciderunt in sinistram.* Lilia, castitatis ideam ingerunt; inaures obedientiam clamant, & annuli libertatem filiorum Dei ostendunt: omnia denique ornamenta sonant virtutum omnium chorum, quo stipatur homo, se impigro Dei obsequio deuouendo. Cæterùm ne glorietur eâ vestium pompâ pœnitens animus, historia adiecit istam cautionem. *Cui etiam Dominus contulit splendorem.* Vt resciret homo illud omne quo rutilat, esse à lumine, quod desuper irradiat; est enim supra hominem effulgere vel tantisper, aut aliquali modo Deo inscio coruscare.

Vt igitur caueat lapsum gloriæ inanis, anima sanctior, scriptura monet, à Deo conferri decus omne, ne anima incauta in foueam cadat, iuxta illud Gregorij. *Agitur vt ante iusti iudicis oculos, fouea mentis sit memoria virtutis, quia reminiscendo quod gessit, dum se apud se erigit, apud humilitatis auctorem cadit.* Vt secus, ille se erigit oculis Dei, qui suis se deiicit, & hoc est quod Chrysostomus aureo decurrens eloquio demiratur. *Hoc verè magnum & mirabile est, quia is qui verè magnus est, nihil de se magni sentit, aut loquitur, sed omnium se vltimum iudicat, & salutem de sola misericordia Dei sperat.* Licet tota exegesis historiæ Iudith idonea sit Eucharistiæ mysterio, & licet mundus ille muliebris valde contulerit ad speciem eius; admirationem omnem superat, quòd Holofernes totum illum cultum, quasi flocci pendens, pedes fœminæ tantùm, affixus eis intuens, amore nimio sui impos extiterit, vt in victricis Heroinæ Cantico decantatur: ita enim exultans cecinit Iudith. *Non cecidit potens eorum à iuuenibus, nec filij Titan percusserunt eum*

Iudith. cap. 10. & 11.

Eucharistiæ præparatio lineata in Iudith.

Superbia ob virtutes est cauenda.

Ex SS. PATRIBVS.

S. Gregorius lib. 8. Moral. cap. 13.

S. Chrysost. lib. 2. de compunctione.

Iudith. 16.

eum nec excelsi gigantes imposuerunt sibi; sed Iudith filia Merari, in specie faciei sua dissoluit eum: exuit enim se vestimento viduitatis, & induit se vestimento lætitia, in exultatione filiorum Israel, vnxit faciem suam vnguento, & colligauit cincinnos suos mitrâ, accepit stolam nouam ad decipiendum illum, sandalia eius rapuerunt oculos eius. Eo planè modo Deus ab anima demulcetur: Etsi enim virtutes singulæ sua pigmenta conferant ad decorem hominis reducis ad gratiam, quamuis oratio Deum deliniat, humilitas inclinet, castitas arrideat, eleemosyna misericordiam conciliet; animæ tamen sandalia rapiunt oculos eius, vt præfatus sum ex sponsa sacra, cuius monilia omnia tacet Deus, vt gressus placitos in calceamentis rutilis eloquatur. Si igitur optat homo litare oculis Dei, adhibeat lintea pedibus, id est, affectus suos ita addicat singulari praxi, vt nequeat quisquam obiicere, pedes quidem lotos, sed apertos tamen esse, & id contra normam præscriptam à Christo Domino, linteum quo præcinctus erat pedibus amouente. Et hic rursus audete aliud insigne mysterium, scilicet non quouis linteo tergi, tegique pedes, qui pergere volunt ad epulas innoxias corporis Christi, sed eo dumtaxat quo erat præcinctus Dominus ille Deus: non etenim satis est inferioris notæ virtus assumpta ad praxim; sed ea potissimum exigitur, quam professus est ipse rerum Dominus, à quo solo fas est nobis specimen, & ideam virtutis omnigenæ mendicare.

Virtus Christi proponenda nobis ad exemplum.

Ex Ivre civili. Pedibus nudis olim actæ vigiliæ.

Esto fidelium quidam de plebe Christiana faciant sibi satis virtute tenui; summos tamen Ecclesiæ dictatores, singulare decet virtutis schema. Esto nudis & lotis pedibus incedere vulgo sufficiat, vt non indignè accedant ad Eucharistiam: illi tamen qui eminent, satagant sibi egregia sandalia comparare, id est quamuis alienus à vitio omni affectus, faciat homines Eucharistiæ conscios; anima sanctior huic titui adiicere debet alium cultum, scilicet virtutis exquisitæ studium, quo egregiè fiat anima calceata. Huic meo consilio consonat obseruatio Cuiacij de Iure Ciuili optime meriti: aduertit ille, liberum fuisse militibus vigilias agere nudis pedibus, sed præfecto vigiliarum inhibitum nudos versare pedes, & iniunctum vt calceatus incederet, qua tutius posset incedere per media etiam incendia, si igne concepto, forte domus aliqua conflagraret. Vtque fidem faciat vir ille iuris-peritus, aduocat Vlpianum. Hinc possum arguere: pœnitentes homines, si nudis affectibus æuum agunt, patere incendio libidinis, quæ suas prunas spargit, nullâ habitâ ratione hominum: ideòque redire multos ad vomitum, & æstuare eâ luxuriâ, quam suis anteà lacrymis extinxerant: huic autem dispendio occurritur, congruo calceo adhibito à præfectis, id est à viris sanctioribus, qui eos libidinis ignes habent innocuos, ob exultam impigrè castitatem; nimirum vt sarta tectáque vigeat ea virtus Angelica, comparant ea omnia, quæ ei affinia sunt: inediâ exhauriunt fomitem luxuriæ, fugiuntque commercia, quibus aliquale contagium inire queunt, & sic calceati faciunt irrita conamina Veneris, Deo suam opem desuper infundente.

Iac. Cuiacius obseruationum lib. 13. c. 30.

Vlpianus lege prima. De officio præfecti vigilum.

Pedes calceati quid designent.

Ex SS. Patribvs. S. Hieronym.

Pertinet & ad morale institutum ea ratio, quam S. Hieronymus allegat ad calceamenta suadenda: ait enim Monachos in Eremo, *Calceatis pedibus pergere, necubi à serpentibus mordeantur, & arcuato scorpij vulnere verberentur.* In Epistola ad Damascenum. *Calceamenta in pedibus eius, necubi coluber insidians plantam ingredientis inuaderet, & super scorpiones, & serpentes securius ambularet.* Et alibi semper sibi constans ait. *Calceati simus, necubi in eremo istius saculi scorpius, & coluber obrepat, necubi serpens plantam gradientis inuadat.* Hinc copiosa seges ad mores componendos idonea, demetenda. Verbi gratiâ, vt suadeam pedes induendos, illud possum crebriùs ingerere: ô inerme hominum genus! ô incuria suæ salutis! miseranda capita quid nudos circumfertis pedes? serpentes & scorpij scatuiunt, & vndique erumpunt, lethali toxico necem nudis pedibus intentantes: induite calceos, vt eatis obuiam indubiæ morti, quæ eos manet pedes inermes, in quos incurrerint scorpij, & serpentes. Nec aliunde Apostoli, impunè calcauere animalia lethifera, nisi quia eorum erant calceati pedes, in Euangelium pacis. Circumstant mille noxæ ruendi, in scelus, vnde surreximus ingerunt se sensibus etiam inuitis illecebræ, adeò noxiæ, vt valeant etiam perdere cautiores. Dæmonis astutiam Deus aperuit, ipso mundi exordio, dum ait illi; *Insidiaberis calcaneo eius.* Vbi enim callidus hostis, pedes deprehendit apertos, id est affectus incautos, statim adest, pelliciens animum ad obscœna, vel ad res à Dei obsequio hominem auertentes. Crebra hæc argumenta peccandi, iugiter obuia, sunt serpentes & scorpij, quibus occurritur linteo aduoluto pedibus, aut calceis adhibitis; nec aliunde cassa fiunt tentamina, nisi ex indefesso studio virtutis, cuius vitium oppositum lacrymis antea detersimus, neque alia copia conceditur homini, vitij instantis fomites extinguendi.

L. quid cauidē in libris ἀεὶ ἀγχῶν. Item epist. ad Damasum.

Pedes calceatos olim monachi habebant ob serpentes.

Ex Figvris:

Eo arbitror aspexisse Deum, cùm præcepit, eum, qui vxorem fratris sui demortui assumere renueret, calceum deponere, in signum animi à coniugio penitus abhorrentis; & hæc calcei dimissio, adeò fuit inglorià, vt fas fuerit fœminæ viduæ, faciem hominis negantis iura connubij, sputo sordido conspurcare. Sic enim habet textus. *Si responderit: Nolo eam vxorem accipere; accedet mulier ad eum coram senioribus, & tollet calceamentum de pede eius, spuetque in faciem illius, & dicet: Sic fiet homini qui non ædificat domum fratris sui.* Esto ea nuditas pedum, ignominiæ fuerit obnoxia; ea tamen, quam vltrò deses anima patitur, nolens induere calceamenta idonea, æteros patet opprobriis! quippe insinuat, hominem animæ suæ cum Christo in Communione connubia detrectare.

Deuter 25. Calceum deponere quid significet.

Luna olim in calceis nob lium.

Ex Historicis. Alexander ab Alexand. lib. 5. dierum Genialis. 18.

Fauet institutum priscæ Romæ, quo nobiles dissiti erant ab infimâ plebe, symbolo petito à pedibus, scilicet homines nobili patre sati lunulam argenteam calceis assuebant, cuius aspectu monebantur incedere splendidè, ita & in Republicâ Christianâ, virtus insignior petitur ex affectu, & prouectæ virtutis homines, à rudibus eâ pedum animæ tesserâ dispescuntur. Radiant namque affectus eorum, quos gratia afficit illustrior, deriuata ex corpore Christi, cuius vsu crebro animæ vegetantur.

Ex Mathematica.

Adstipulatur & Mathesis illa syderum amans, quæ aduertit, signum illud, quod spicam manu præfert, pedes habere quidem apertos, sed singulis quibusque pedibus esse stellam non infi-

mæ

Ex globo imaginum cælestium. Virgo spicā tenens habet stellas in pedibus.

mæ molis: faxit Deus vt pascendi homines spicâ virginis, ita pedibus irradient, sicut & id signum, cui aptari homines velim, & illius radios æmulari. Rursus non perperam notat cœlica disciplina, alterum quemque pedum, vnicum tantùm referre sydus, & non congeriem, sicuti alij asterismi: inde meum dogma firmius stat, quo iam præmonui affectus in vnam tantùm aut alteram debere ferri praxim, & non effundi in omnes simul virtutum classes, ne incassum pluribus intentus animus euagetur. Igitur anima assueta frequentiæ sacri istius Epuli, sciscitetur quò ferantur affectus eius, vt incautos addicat ei Charismati, cuius præsentia eliminat vitium, quo deliquit anteà; stellas illas suis homo pedibus affigat, quarum eclypsi animus opacatur. Pedibus sic tersis, & linteo obuolutis, inuidens dæmon non deerit partibus suis, vt sordeant rursus emundati pedes; sed eius ausus frangendi sunt eo prorsus modo, quo quietis amans sponsa noluit prodire de cubili, vt pulsanti ad ianuam aperiret: sic illa. *Expoliaui me tunica mea, quomodo induar illa? laui pedes meos, quomodo inquinabo illos?* Equidem consulo, vt astutis sponsæ vestigiis insistatur. Quintuplex est animæ ianua, esto omnes occlusæ sint fores; nequit arcere tamen ab eis hostes homo, quantumuis sit strenuus & vigilans: innumeræ rerum species se sensibus insinuant, vt animam deliniant; erigat sese animus impiger, & eludat hostium perfidiam, qui abditâ indole suâ iniquâ, innoxios sese videri volunt, & esse mentiuntur. Dicat audacter: Vltimâ Confessione exui vestes obsoletas; laui lacrymis pedes meos, sordidos purgans affectus; adieci linteum, scilicet virtutum praxim: dispeream millies potius, quàm iterum inquinari. FAXIT DEVS.

Cantic. 5.

HOMILIA TERTIA.

SVMMA HOMILIÆ.

1. EXORDIVM petitur ab affinitate intellectus cum voluntate, sunt enim vtriusque tria munia. Vt intellectus abstrahit, iudicat, & discurrit; ita & voluntas amat, desiderat, gaudet; amorem sibi deuinxit Christus ante Eucharistiam, quando lauit pedes discipulorum, insinuans illa lotione repurgium affectuum, cum autem dixit, desiderio desideraui hoc Pascha manducare vobiscum, monuit nostra esse desideria colligenda ante communionem, vt ad Christum veluti scopum ritè dirigantur.

2. His præfatis recenseo, quam feruida fuerint desideria Domini Iesu ad homines sospitandos.

3. Dicoque nullum fuisse aliud argumentum desideriorum Christi, nisi vt nostra desideria pelliceret ad reciprocos æstus.

4. Eò spectat mea hæc dehiscens oratio, dum ingerit vnum Deum, Dominum vtique Iesum posse multiuagis occurrere nostris affectibus, qui si à Deo defecerint hominum mens inquies seipsam ferre non poterit; & equidem iustè, quia rerum infra Deum illecebras noluit cautè declinare.

PRÆFATIO.

Desiderio desideraui hoc Pascha manducare vobiscum
Luc. 22.

DESIDERIO *Christi componentis se ad vnionem hominum, mediante Eucharistia, congruit celebre illud inuentum, toties à prisca gentilium Theologia decantatum. Finxit ingeniosum sanè æuum vetus, amorem aliquando pertæsum homines non rependere amorem mutuum, excogitasse philtrum seu pharmacum ad insinuandum amorem; eo remedio corda algida, & inuia affectibus æstuabant. Fuit ista compositio pharmaci, vt malagma, scilicet reciperet particulam carnis, & sanguinis eius qui amari vellet, eo pastu amatorio exhibito, mirum quàm homines illo obsonio pasti, amore inuicem postea conflagrarint. Nihil magis apposite promi potest, ad desiderium Christi Dei amoris innoxij: ægre ferens amans ille Dominus, & ipse amor, homines non referre amorem suum, quem deuinxerat tot & tantis obsequiis, vt vim amori hominum faceret, rem fecit hactenus inaspectam. Edulium namque amatorium condidit, quo ardere quirent homines: illi cibo non adiecit particulam carnis & sanguinis, sed se totum abdidit, nihil sui excepto; philtrum illud est hostia sacra, cuius esus amorem Dei hominibus antea tepentibus inspirauit. Non est quod quis Beatæ Virgini Mariæ inuideat conceptionem Christi Domini, quâ titulum Deiparæ contraxit; hunc & nos cum Maria titulum diuidimus, quando sumus compotes hostiæ illius sacræ, ad amoris fomitem institutæ. Quippe panis ille sanctus iisdem prorsus constat, quibus & infans Iesus in vtero matris, corpore videlicet,*

Amatorium philtrū quare olim repertum.

Eucharistia philtrum amoris.

videlicet, & anima subsistentibus in persona Verbi. Eamobrem quisquis accedit ad argumentum id amoris, scilicet ad Eucharistiam, accingat se ea puritate, qua & Deipara coruscauit, qua rutilans illa virgo dicta est gratia plena ab Angelo, cui & nos occinemus dicentes. Aue Maria.

Ex Philosophia: *Aristoteles lib. de interpretat. c. 1.*

INuium sibi Philosophia nihil patitur, penitiora quæque rimans, in penitiores animæ recessus hæc disciplina fertur; explorat qui sint sensus abditi, & qui aperti; potentias animæ dinumerat, & dispescit obiecta singulis idonea: demum illa scientia lustrans animarum arcem sua face, id est rationis indagine, intellectus & voluntatis indolem inuestigat. Deprehendit vtrobique triplicem modum agendi, nimirum intellectus abstrahit, iudicat, & discurrit, abstractio intuit species rerum, quæ occurrunt, iudicium negat aut affirmat, discursu aliquid infertur ex præmissis. In abstractione, veritatis crepusculum se aperit; in iudicio, ampliùs se veritas explicat; tandem ea albicat tota velut effuso noctu lumine discurrendo. Ad instar intellectus, triplicem motionem patitur & voluntas, scilicet amorem, desiderium, & fruitionem seu gaudium de re, cuius fit compos inquies illa potentia. Voluntas amore percellitur, amore perculsa, desiderium ingerit in se rei quæ animam mouit, & hoc desiderio cietur anima progrediens in obiectum, amore vrgetur potentia, sed desiderium illi affingit, quibus velocior facta volat denique fruitione rei amatæ, exultabunda voluntas omnino quietatur.

Intellectus operationes tres sunt.

Hanc esse animæ praxim circa Eucharistiam, Dominus ipse Deus suo exemplo edocuit: vbi enim discipulorum lauit pedes, & eorum affectus veteres tersit, amorem eorum cordibus ingerens ait. *Desiderio desideraui, hoc Pascha manducare vobiscum.* Hoc suo desiderio insinuans, non inanem debere esse motionem animæ, quæ se accingit ad Eucharistiam, sed adiecto desideriorum pernice gressu, debere homines ad has Epulas sacras sua omnia vota amplius excitare. Etenim sicuti fames optimum est condimentum cuiusuis obsonij, aliàs insipidi; ita & desiderium animæ fames, appetitum acuit ad accessum ad synaxim sacram, quæ tantò hominum sapit ori post hunc pastum, quantò fuit auidiùs illa esca viuax antea concupita. Vt nos igitur aptemus exemplari, nobis exhibito à Christo Domino; ego dicam primò desiderium Dei, nostræ salutis ergô. Secundò dicam debere etiam nos omnia nostra desideria colligere, vt possimus ea refundere in Eucharistiam, Deo deposcente à nobis, exemplo suo, hunc præuium apparatum.

Luc. 22. Eucharistiæ fames est optima dispositio.

Homiliæ Diuisio & contextura.

Ex Theologia. *S. Thomas 1. part. q. 20. art. 1.*

Frequens amoris Dei in nos commemoratio in scripturis, scrupulum mouit Theologis: cùm enim amor incongruum quidpiam suboleat, in eo quòd passionem sonet, cuius est Deus impatiens; rem istam factuçi palam Theologiæ proceres, ad trutinam fidei librantes, seriò perpenderunt. Sit ergo vice fundaminis ista stabilita conclusio. Quicquid Deo affingimus eminens & perfectum, nostro schemate loquendi, eâ cautela tribuitur, vt si aliquos inuehat næuos a parte rei, à Deo secernatur omne impurum illud, quod attenditur ex parte rerum, quæ puro illi actui nostris vocibus inuruntur. Verbi gratia, amor bicolor est; eatenus enim res est bona, quatenus dicit actum voluntaris, quæ in congruum finem dirigitur: quatenus verò passio est & accidens alterius naturæ à subiecto, Deus talem amorem nescit; inuehit enim passio aliquid imperfectum, cuius expers est Deus, vtpote à quo integra quæque & perfecta omnia deriuantur. Ne igitur hallucinetur homo, cùm in scriptura sanctiori legerit Deum amare omnia quæ fecit, & sic dilexisse mundum vt vnigenitum dederit: [illegible] lector, hanc vocem, amor, dici de Deo bifariam, videlicet principaliter, vt loquitur schola; secundò vsurpatur connotatiuè. Dei amor secundùm principale significatum est Deus ipse, cuius voluntas, & voluntari actus, scilicet amor, non sunt res distinctæ, iuxta proloquium illud orthodoxum; quicquid est in Deo, illud est Deus, cui passiones nullas affingimus, quia se solo facit ea, ad quæ exerenda etiam ipsi Angeli egerent pluribus instrumentis, vt accidentibus obnoxij. Vnde eodem nos amore Deus diligit, quo se, si actum speculemus ex parte amati: nam sicuti eadem intellectione reali atque numerica, se Deus & nos etiam intelligit; ita eodem etiam amore & se & nos amat: si verò connotatiuè Dei amor vsurpetur, id est, vt connotat effectus illos quos edit, pro diuersa rerum facie; dicimus homines sanctiores, à Deo plus aliis tepidis adamari: gratia namque amplior emicat in homine sancto, quam in homine reprobo.

Amoris sit capax necne Deus.

Ibid. a. 3.

Ioan. 3.

Amor in Deo quid significet. *S. Thom. 1 p. q. 20. art. 4.*

Amor Dei in homines qualis sit.

Rursus Deus in humanis induit omnia quæ hominem stipant, exceptis ignorantiâ, & peccatis; at passiones sunt citra ignorantiam, & peccatum; ergo illas induit, & consequenter vt homo desiderauit manducare Pascha nobiscum, vt medium idoneum vnioni, quam ab æterno Deus ille, non solùm amans, sed & amor decreuerat exequendam. Adiice præfatis, nos laborare inopiâ verborum, ideòque affingere vt plurimùm rebus nomina nostro conceptui. Eamobrem infer, nomina Deo ab homine attributa, referre hominis sensum magis quàm naturam Dei. Verbi gratiâ, cùm Prophetas legimus sæpe sæpius à Deo missos ad salutem hominum, hinc Dei desiderium auguramur; non quòd Deus, vt Deus desideret, eo enim sensu desiderium inuoluit anxietatem: sed quia nostro ritu speculandi causas in effectu, diuina efferimus modo hominibus insolito, iuxta phrasim codicis sacri, qui se aptat captui nostro, dum Deum nobis explicat ἀνθρωποπαθητικῶς, id est, quasi de homine incideret sermo: quemadmodum enim prima rudimenta cuiusque disciplinæ, humili stylo proponuntur, vtpote consono indoli paruulorum; ita & Spiritus Sanctus typis homini vernaculis edocet altiora: hoc ductatu Spiritus Sancti certiores, Dei desiderium pro modulo eloquimur.

Gentium Ecclesiastes Paulus, Deo ipso magistro vsus, & eo plenus, istud eructauit oraculum. *Elegit nos ante mundi constitutionem, vt essemus sancti, & immaculati in ipso.* Nota duo hic attributa amori diuino, in quibus amori nostro præstat: primùm est, amorem

Ex Theologia: *Ephes. 1*

Dei

Amor Dei electionem dicit.

S Thom. 1. p. q. 19. art. 4.

Dei dici electionem; non enim sine discrimine, vnicuique Deus amoris sui beneficium impertitur: homo verò secus delusus ementita specie boni, non eligit, sed quasi rapitur in obiectum inscius erroris sui; item Dei amor non inuenit bonum in obiecto, in quod fertur, sed amando influit: nam cùm amare sit idem Aristoteli, ac velle bonum, & velle Dei efficax sit causa rerum; Deus amans nos ante mundi constitutionem, bonum illud omne infudit, à quo boni & pij nuncupamur. Ast hominum amor, vt iners & inops non influit; nec ipso etiam Regum amore quamuis intenso, potest quis moribundus eripi faucibus mortis, amore humano impote aliquid effundendi: certis namque cancellis voluntas humana concluditur, quos est resilire nefas; at diuina voluntas, virtutis infinitæ, eosdem exerit effectus, quos vult efficaciter nullo obice reclamante. Hinc liquet, amorem Dei in homines, eos dirigere ad Deum ipsum: nam summus amor, nihil nisi summum amat; at Deus est summum bonum: ergo Deus homines amans vult seipsum communicare homini: & quia in assumptione naturæ nostræ, vni tantùm homini se aptauit, scilicet Christo; aliam iniit viam, quâ ad singulos quosque homines posset etiam intimè deuenire. Via hæc est Eucharistiæ Sacramentum, cuius frequentiâ vnumquemque hominem sibi deuinxit Deus, & vnit peculiari modo, quo fit homo sanctus, & immaculatus, iuxta desiderium Christi. Hanc Dei voluntatem esse rerum effectricem, & amorem hunc Dei, fontem esse bonorum omnium, quorum gaudemus influxu, disce ex Sancto Augustino, qui dum meditatur textum illum Pauli asserentis, nos electos ante mundi constitutionem, vt essemus cum eo sancti & immaculati, sic locum illum doctè & piè commentatur. *Antequam aliquid omnino essemus, dilexit nos, vt cum vnigenito eius filio, filij eius essemus.* Idem speculans locum illum Apostoli, Romanos sic alloquentis. *Omnibus qui sunt Romæ dilectis Dei, vocatis sanctis gratia vobis, & pax à Deo Patre nostro, & Domino Iesu Christo.* Sic fatur Sanctus scholiastes. *Non dicit, diligentibus Deum, sed dilectis, quia enim dilecti sunt, diligentes fiunt.* Ex quibus omnibus liquet, amoris esse id totum, quo in Dei obsequio radicamur.

Amor Dei in nos est fons bonorum omniû.

Ex SS. PATRIBVS:

S. August. lib. de Trinit. Ephes. 1.

Roman. 1. S. August. ibidem.

Et licet alia sit gratia extra Sacramentum, quâ homo viuidus stat; tamen amor Dei, quem Paulus Ephesiis insinuat, pertinere videtur ad Eucharistiæ vegetum Sacramentum: ait enim nos electos, vt simus sancti & immaculati cum eo; diceres allusisse ad lotionem pedum, quâ tersiores facti Apostoli à Deo electi, & compotes effecti viuifici panis, cum Christo, vtpote illi vniti, immaculati sua piacula præterita nesciebant. Eò collimat illud eiusdem Dei desiderium multiplex, quod explicat discipulis, aiens: Desiderio desideraui hoc Pascha manducare vobiscum: etenim hominis vnionem appetens Deus, medio isto vt congruo vsus est, hominem totum in Deum præuiâ Eucharistiâ transformando: hanc autem vnionem quanti faceret, homines impotes cre-

Ex Figuris.

Isai. 67.

dere; colligent tamen aliquid ex eo desiderio immenso Apostolis explicato. Annon eò respexit Isaias, cùm descripsit Deum velata facie, & pedibus abditis, pectore tamen aperto, quod Seraphim quasi ventilabro alarum suarum mysticè recreabant. Agnosco ideam vltimæ huius cœnæ, vbi caput & pedes Christi patere nequeunt, id est, principium & finis diuini amoris sunt supra hominum captum, ac proinde caput atque pedes velamine seraphico reconduntur; pectus tamen, id est media aperta sunt: nam explicans Christus suum desiderium manducandi pascha, quo sibi vnire voluit hominem, pectus anhelans exposuit, vt & nos votis nostris collectis, ad Eucharistiam assumendam, desideriis etiam similibus æstuemus: his siquidem solis, afferimus aliquod refrigerium Christo, prouocanti nos ad tale desiderium exemplo suo, ad quod omnes debent se genuinè componere, si fieri volunt participes eius cibi, ante cuius frequentiam Christus edocuit nos consonum apparatum.

Eucharistiæ desiderium hominem benè dispo nit.

Fauet & alia figura perelegans, consentanea mysterio isti celebrato Ierosolymis, præuiis votis atque effectibus Christi: nimirum ea figura, quæ describit Esdræ accessum in Ierusalem, cùm rediret ex infideli plaga. Sic ille. *Promouimus à flumine Ahaua, vt pergeremus in Ierusalem, & manus Domini nostri fuit super nos, & liberauit nos de manu inimici.* Esdras in hac historia typum Christi refert, qui cùm pergeret in Ierusalem, promouit reuerà à flumine Ahaua. Vox illa hebræa est, אהבה amorem sonat, seu desiderium promoueri à flumine Ahaua, id est ab amore & desiderio auspicari, hoc est inire viam, quæ ducit Ierusalem. Christus desiderio desiderans manducare Pascha, reuetâ processit à flumine Ahaua; iis verò qui se Christo adiunxerint, quadrare potest sequela textus. *Manus Domini nostri fuit super nos, & liberauit nos de manu inimici.* Nam licet Apostoli incurrerint in cohortem illam sacrilegam, quæ Christum vinxit; illi tamen ad propria sospites & integri repedarunt. Eadem sors æquior manet eos, qui detersis suis affectibus se accingunt ad mysteria sacro-sancta. Instabis fortè: Quæ affinitas flumini, & desideriis hominum? Multa sanè: prima est in affluentia simul & effluentia, affluunt aquæ fluminibus, vtpote oriundæ à fluminis fonte perenni; ita & desideria nesciunt in homine deliquium: homini quippe vnicuique potest attribui illud Angeli Danielem sic alloquentis. *Vir desideriorum es.* Nullas namque facit inducias homo desiderandi: rursus effluunt aquæ motu vtique inquieto; sic homo minimè tenax voti repetiti diu, parum sibi constat. Flumina luteo sæpe sinu sordent; eo planè modo affectus nostri, dum alueo immundo decurrunt, limum colligunt, rerumque sordidarum maculis asperguntur. Si verò tersior alueus aquas exceperit, quò velociori feruntur impetu, eò puriores nitent aquæ, sicut & vota nostra, si sunt penes aliquid innoxium, capiunt inde munditiam: igitur cùm Deus omnimodæ nitelæ sit scatutigo indeficiens, qui Deum desiderant &

1. Esdra. c. 8.

Daniel. 9.

1 Esdræ 8.
Ex Historia:

& toto pectore in eum anhelant, illi equidem sanctis & nitidis fluctibus immerguntur. Inde emergentes pergunt Ierusalem, quò Christus ire noluit, nisi procedendo ab eo flumine Ahaua, cui nomen inditum est à radice hebræa, ahab אהב, dilexit, seu desiderauit.

Sfortiæ amor in Ephebum.

Cæsar Nostradam. in hist. r Galliæ Narbonens. sub an. 14 5.

Cesset historia demirari facinus editum amoris præcipui, quem præfectus prætorio Regni Siciliæ, nomine Sfortia, suo vitæ discrimine testatus est: ille magna nobilium caterua stipatus audiit, Ephebum sibi charum absorberi aquis proximi fluminis; heros adolescentis sortem ægrè ferens, equum suum egit in flumen, præsens auxilium misero præstiturus: sed valido flumine suis turgentibus aquis infirmante conamina nitentis equi superare fluctus, sensit periculum præpositus ille generalis militiæ; amore tamen eum vrgente, quasi animos additurus equo, voce & manu sollicitat ad nouos ausus, quos cùm moliretur fatiscens anima irrito tentamine perijt, Domino etiam suo flumine suffocato. O amorem Domini in puerum honoratum, suo deuinctum obsequio! O cor tanto amore æstuans, vt putarit aquas impotes extinguere charitatem! O immites aquas & nescias cultus, quem sibi poscit amor! quandoquidem fluctus inglorij tulerunt è medio hominem præpotentem. Sed esto, sit hoc specimen amoris præcipui; nemo enim maiore charitate incandescit, quàm vt vitæ suæ discrimen obeat, amicorum ergô: sed gloriam quæ inde emergit, Christus Dominus præcipuo adhuc facinore licitatur. Etenim Dux ille Italus, eiusdem erat naturæ cum Ephebo suo, à quo deuinciri potuit tantis obsequiis, vt mortem etiam dignaretur oppetere, vt sospitem educeret: sed quæ relatio similitudinis, Christi ad homines? ille Deus cui omnia viuunt, rerum omnium caput, & à quo habent, vt benè sint omnia quæ sunt; homines verò vilia mancipia, quæ Deo semper iniuria, nesciêre gratiam eius vllo obsequio demereri. Hos suos seruos vidit ab æterno Deus, absorbendos aquis fluminis Ahaua, id est desiderij; tot enim fluctibus affectuum feruntur homines, vt sæpius in lethales criminum scopulos incurtant: tunc scilicet cùm vota deuiant à summo bono Deo Optimo Maximo vt rerum vilium forma fugax, totis affectibus excolatur. Hinc Paulus deterrere volens homines ab eo flumine Ahaua, eos præmonuit sic affatus. *Carnis curam ne feceritis in desideriis.* Id est, ne desideria vestra ferantur in quæuis carnalia, scilicet in cupedias & illecebras sensuum; lenociniis etenim illis dispereunt homines, vtpote soliti fluctibus Ahaua fluminis absorberi. Nihilo cautiores homines etiam nunc vagis cientur affectibus, immersi flumini Ahaua. Christus Deus idem subiit flumen desideriorum, vt ipse testatus est dicens: Desiderio desideraui hoc Pascha manducare vobiscum; homines saluandi gratiâ, hoc flumen ingressus est, vt eâ parte quam iniret, homines accurrerent, sequuturi ducatum Christi Domini transuadantis. Puriores ille nactus aquas, in flumen insiliit, nimirum desiderans seipsum vnire hominibus, edocuit homines sua omnia desideria colligere, vt ferantur in Deum ante communionem, vt se expediant à tumultuantibus vndis affectuum, qui vagos atque instabiles homines in gyrum agunt, quo nutante animo, in varias secti partes, à seipsis miseri dispescuntur. Huius rei gratiâ mortuus est Christus in flumine Ahaua; Dominus ille Deus sibi sufficiens, in desiderio salutis nostræ supremam animam egit. Sitio, inquiebat ille positus in agone, & esto desideriorum fluctus in cor æstuans amore irrumpant; impotes tamen sunt omnes illæ irruentes aquæ meam extinguere charitatem. Licet desiderium illud humanæ salutis me morti addixerit, lubens iam oppeto, querulus re vnâ duntaxat, nimirum homines suorum affectuum incurios, facturos flocci specimen amoris quod præbeo, quando desidero me totum, & totis affectibus in communione homini coaptare. Ex præfatis liquidò est, quantùm debeat amori Christi, exemplum illud Ducis antea recensiti, & pereuntis amoris gratiâ, quo flagrabat in Ephebum egregium, iniquiore eum flamine depascente.

Eucharistiæ institutio est amoris opus

Rom. 13.

Amoris Christi in nos argumentum.

Ex Historia
Andreas Fauyn. lib. 3. historia Nauarra, sub ann 930.

Rursus, vt constent amplius Domini Dei affectus, & vt nostros excitare valeant, meditare mecum, tepere amorem omnem, etiam præcipuum quemque, cuius meminit historia, si conferas eum cum affectu illo Christi, quem iam commemoro; & ne gratis videar elogia texere, accipe historiam insignem, quæ coniugis castæ amorem explicat illibatum. Fuit ea mulier heroina, coniux Dynastæ potentis Comitis Castellæ, cui nomen Gonzalez: is fortunâ suas alternante vices, captus à Rege Leonis, carceri arctissimo addicitur, vbi diu occlusus summum sui desiderium fecit vxori fidelissimæ, quæ haud æquo animo ferens moras viri perquamdilecti, eam vrgente affectu prævalido, concepit animo rem arduam; quodque demirere magis, audax suum facinus exantlauit. Cultiores suas exuit vestes, & sexum ementita, virilem habitum induit: incognita adiit vrbem, tantúmque suis artibus fecit, vt carceris copia fieret, & gratia Comitem inuisendi. Præpotens Deus, in quas ambo sese effudere lacrymas, ruentes in amplexus! mutuo ardebant desiderio se videndi coniuges, cuius compotes facti, non illic finem fecit mulier generosa. Comitem vinctum orat patiatur compedes solui, gratumque vxoris habeat animum, quæ mutato habitu, & induto viri obsoleto amictu desiderat carceri mancipari. Mulier importuna viro, eius animum inflexit, locumque subiit, viro elapso his artibus, quas Rex ipse Leonis dum rescivit, laudibus extulit, indignum ratus desæuire in amorem. Egregium equidem amoris est hoc exemplar, & cui impar est omne, quod referri potest eiusdem thematis: tamen quantùm amori Christi in nos debeat, explicabo. Iura coniugij vxores ita suo coniugi deuinciunt, vt Iure etiam Ciuili debeant viri absentis desiderium prodere; vnde lex orta, de annuo luctu, viro demortuo, si nolint infamiæ notam incurrere, & cadere bonis assignatis à marito nuper elato. Ergo coniux Comitis Castellæ, si quid heroïcum prodidit atque laudabile, desiderium mariti eius legibus vrgebatur. Christus verò nullis legibus obnoxius vt Deus, videns hominem carceri mortis expositum, quasi exuit infulas gloriæ, habitu hominum inuentus vt homo: in orbis

Gonzales Dux ab vxore mutato habitu eripitur.

Ex Ivre Civili:
Lege 1. codice de secundis nuptiis.

orbis oras deuenit incognitus, vt aduertit scriba sacer. *In propria venit, & mundus eum non cognouit.* Hominem inuisit, dum verbi diuini sparsit eloquia: seipsum vinctis aperuit, quando abditos gloriæ suæ radios explicauit. Nunne eum agnouit sponsum Martha virgo? vbi ait: *Tu es Christus filius Dei viui, qui in hunc mundum venisti*, Nonne & Petrus, deitatis infulas agnouit? quando vsurpauit easdem quas Martha voces, dum respondit Christo sciscitanti: *Vos autem quem me esse dicitis? Respondens Simon Petrus, dixit: Tu es Christus filius Dei viui.* Agnitus Dominus multos soluit multiplici scelerum laqueo præpeditos.

> Ioan. 1.
> Ioan. 11.
> Matth. 16.

Nec hic stetit amor, in vlteriorem voluit & penetrare carcerem: nam in orbem ingressus mutato habitu, velut in vrbem venerat, vnde homini captiuo innotuit, penitiora hominis vincti penetrare desiderat, id est pectus eius, sub specie panis vtrique consecrati. Desiderium suum aperit Apostolis, dum anhelans ait: *Desiderio desideraui hoc pascha manducare vobiscum.* Aperto pectore discipulorum, subintrat hunc carcerem, inde eliminat omne noxium, si quidpiam tale reperit; hominum noxas velut iudicis, cùm mortis chirographum cruci dicitur affixisse. Salutem hominum partam illis artibus amoris Domini Iesu, habuit gratam Deus Pater nec dubium voluit facere amoris opus. Libet hic abire in ecstasim, & vsurpare voces Apostoli extra se positi. *O altitudo diuitiarum sapientiæ, & scientiæ Dei, quàm incomprehensibilia sunt iudicia eius, & inuestigabiles viæ eius!* Quos nisi reuelante Deo, amoris eius in nos, tam efficax caperet argumentum? Igitur apicem sui facinoris egregij, & amoris præcipui, demittat ante Christum, famosa illa heroina coniux Comitis Castellæ, quæ virum eripuit carceri, suæ etiam nescia libertatis; illud omne est infra amorem Christi, hominibus exhibitum, & cuius mox compendiosè diximus incrementum.

> Eucharistiæ obsequio Christus corda subit hominum.
> Luc. 22.
> Rom. 11.
> Desideria Christi nostra etiam desideria sollicitant.

> Ex SS. Patribus.

Non est quod laboret homo, in indagine apparatus ad sacram synaxim, desideria Christi, præambula illi mensæ, nostra etiam desideria sollicitant: Deo ipso, suo exemplo præmonente, vt sicut ille desideria sua aptauit ad vnionem Dei & hominum, eo plane modo ad hos etiam amplexus innoxios, affectus nostros omnes impigrè componamus. Huic se accingunt open Sancti omnes, dum meditantur æstus amoris, quos amantissimus ille hominum parens sustinuit, & nostram mirantur insaniam, qui tepemus ad feruida diuini amoris insignia, & quasi algeat cor nostrum, nullo etiam fomite sacro possumus æstuare. Hoc deflet admirabundus Bernardus. *O duri & indurati filij Adam! quos non emollit tanta benignitas, tanta flamma, tam ingens ardor amoris, tam vehemens amator, qui pro vilibus sarcinulis tam pretiosas merces expendit: non enim corruptibilibus auro vel argento redemit nos, sed pretioso sanguine suo, quem effudit abunde. Quid vltra debuit facere, & non fecit? illuminauit cæcos, reduxit erroneos, reconciliauit reos, iustificauit impios.* Hæc ille, qui vbi amoris Christi plurima recensuit argumenta, concludit inde Deum nostros affectus ad amorem suum validè prouocare. Sic ille. *Quid ergo à te quærit, qui tantâ sollicitudine te quæsiuit, nisi te sollicitum ambulare cum Deo tuo?* Puta his gressibus affectuum,

> Eucharistia amorem hominum sollicitat vt reciprocet.
> S. Bernardus serm. 2. de Pentecost.
> Idem, vbi suprà.

de quibus Augustinus. *Non itur ad Deum pedibus, sed affectibus.* Quod vt exemplo suo probaret ille Sanctus, seipsum vrget, vt desideria sua dirigat sursum, vt quibus potissimùm anima ad cœlites euehatur. Sic ille. *O Anima mea, suspira ardenter, desidera vehementer, vt possis peruenire in illam supernam ciuitatem, de quâ tam gloriosa dicta sunt, in quâ sicut lætantium omnium habitatio est, amore potes ascendere, amanti nihil est difficile, nihil impossibile, anima quæ amat, ascendit frequenter.* Hactenus ille amans sanctus, de amore quo iugiter æstuabat. Annon Ecclesia eodem & spiritu acta quo Augustinus, ante Canonis Missæ exordium sic præfatur? Sursum corda, cui paræneli chorus annuit & respondet: Habemus ad Dominum. Quippe Deo plena alma parens Ecclesia, dicit corda in Deum dirigi, dum affectus alieni à creatis sese efferunt ad superna. Optimè sanè ante consecrationem mundandi affectus, sursum corda referendo, quia eâ cautione suos etiam Christus Deus discipulos informauit: vt enim præfatus sum, se desiderio desiderasse ingeminat Dominus, vt desiderijs nostris de Deo nullas figamus metas, cùm desiderio salutis nostræ ille optimus parens nullum imposuerit modum: mortuus in hoc agone homines ad superos euehendi.

> S. August.
> Amor æstus necessarius ad beatitudinē assequendam.
> Idem in Manuali c. 34.

Locuples figura Dauidis & Vriæ, elimatè intento meo famulatur. Sic habet sacer codex. *Dixit Dauid ad Vriam: Vade in domum tuam, & laua pedes tuos: & egressus est Vrias de domo Regis, secutaque est eum cibus regius.* Tria hæc historia commemorat: primum est iussio descendendi in domum propriam: alterum lotio pedum: cui subiicitur regia esca, loto homini demandata. Descensus in propriam domum, insinuat examen exquisitum conscientiæ, quam explorare oportet, vsque ad penitiora quæque præcordia, vt notitia integra reatuum, ciere queat lacrymas, suo profluuio pedes emundantes. Hæc autem frequens recensio pedum, quos ablui decet ante epulas sanctas, monet non sufficere sua luxisse peccata, sed & affectus ereptos rebus infimis, oportere cuiusmunioni aptare, & vni tantùm Deo optimo deuouere: si tamen volumus fieri participes epularum Regis, qui adeo zelotes est illius munditiæ pedum, vt vbi quempiam aspexerit se componere ad illam lotionem, illum statim præueniat escâ suâ regiâ, ante sacramenti sumptionem, spiritaliter pœnitentum animis illabendo.

> Ex Figuris.
> 2. Reg. 11.
> Eucharistiæ præparatio figurata in Vriæ historia.

Aliud item subodoror mysterium, in illâ explicatione affectuum, quos Christus ingeminat, repetita voce desideriorum, dicens. *Desiderio desideraui.* Arbitror enim hominem recens expiatum face suorum criminum, adeò esse immemorem sui, vt licet fleuerit sua reproba facinora, periculum subesse, ne retrocedat ad eadem deliquia in confessione recensita, quod nefas est ingens & Dei irrisio, vt habetur in Canone. *Irrisor est, non pœnitens, qui adhuc agit quod pœnitet, nec videtur Deum poscere subditus, sed subsannare superbus. Canis reuersus ad vomitum est pœnitens ad peccatum; multi enim lacrymas indesinenter fundunt, & peccare non desinunt: quosdam accipere lacrymas ad pœnitentiam, & affectum pœni-*

> Ex Iure Canonico:
> Can irrisor est de pœnitentia d. 3.

tentia

Pœnitentia falsa Deum irridet.

tentiæ non habere constat; quia inconstantia mentis, nunc recordatione peccati, lacrymas fundunt, nunc verò reuiuiscente vsu, ea quæ fleuerant iterando committunt. Isaias peccatoribus dicit: Lauamini, mundi estote: lauatur itaque, & mundus est, qui & præterita plangit, & flenda iterum non committit; lauatur, & non mundus est, qui plangit quæ gessit, nec tamen deserit, sed post lacrymas ea quæ fleuerat repetit. Hactenus Canones Sancti. Occurritur hominum menti imbecillæ, dum consulitur renouatio illa affectuum, eos coercendo omnes ad Communionem appetendam. Dixi superiore homiliâ, lotos pedes insinuare affectus in genere tersiores; sed detersionem lintei, adiicere aliquam praxim virtutis eius, quæ succedit vitio deturpanti: ex quo fit, vt postea calceata sit anima in virtutis vsu, quæ alioquin nudos pedes circumferret. Sed dum Christus addidit desiderium explicitum, mysterij præfari, subdidit incrementum. Nimirum contrahendò affectus nostros, ad sacram Communionem; calceis animæ, veluti gemmam inseruit emicantem, vt nos regio apparatu ad suam mensam eueheret: solis quippe Imperatoribus licitum fuit gemmatos ferre calceos; quod ius arrogarunt sibi duo tantùm hoc luxu insignes, scilicet Heliogabalus, & Diocletianus. Carinus fibulas tantùm calceorum suorum esse gemmis prædiuites voluit. Antigonus aureo calceamento vsus, se fecit inde conspicuum. Imperatores Christiani exosi fastum Ethnicorum hominum, quorum insolescens animus seipsum ferre non poterat, adiectâ mole Imperij exemplo Christi Domini cautiores, expunxerunt gemmas non modò à calceis, sed explicitâ etiam constitutione à baltheis, sellis equestribus, & frænis Margaritas longè abesse voluerunt. Accipe ex Codice Iustiniano Sanctionem. *Nulli prorsus liceat in frænis, & equestribus sellis, vel in baltheis suis Margaritas, & Smaragdos, & Hyacinthos aptare post hac vel inserere.* Hæc pompa tamen mysticè accepta, Deo Domino non ingrata est: etenim pedes amat indutos calceo, gemmâ multiplici rutilante. Nulla autem Margarita emicat, sicuti hostia sacra, quam qui desiderat integro affectu, pedibus animæ inserit rutilam & insigni pretio Margaritam. Placet & elegans Augusti Imperatoris inuentum: ille humiliore statu quàm par esset, occurrit corpori decurtato, calceis structuræ altioris; vt quod naturâ nouercante deerat pedibus, illud idem reciperet calceo suffragante. Idem & præstet anima nesciens virtutum praxim, aliquam animo concipiat colendam in posterum, & ex hoc temporis articulo, quo vertente pergit ad altare, eminenti vtatur calceo, aptando affectui suo desiderium feruidum corporis Domini, & optando soli Deo in posterum adhærere. Ea siquidem est virtus affectuum, vt eumdem præstent vsum, quem & proceri calcei, quorum beneficio statura breuior aliis eminet, quibus erat hactenus inferior. Ita & qui non habet in effectu, habere potest in affectu, quem Deus adeò exquisitè rimatur, vt pluris faciat feruidum affectum, quàm effectum desidia torpescentem.

Ex Historia: *Alexander ab Alexand. lib. 5. dierum genialium cap. 18.* Calceis pretiosis quinã Imperatores sint vsi.

Ex Ivre Civili: *Lege nulli prorsus Codice nulli licere.* Gemmarum vsus olim prohibitus.

Alexand. ab Alexand. vbi suprà. Calceis altis vsus Augustus Imperator.

Itaque animæquior esto, anima, quam inolita crimina præpediunt: non te remoretur status humilior: æmulare gressus, quos miratur sponsus in consorte suâ filia Principis, quam calceus pulchrior exornabat. Toto pectore Christum desidera, & ecce te calceatam adinstar sponsæ illius Canticorum, quæ etsi regiâ prosapiâ esset conspicua, licet egregiâ specie decora, & rutila geminis esset; eam tamen Deo met ipso teste, calceus insigniuit. Sic esto anima sit illustris multo charismate, veniens ad altare, & eam licet omnis virtutum chorus stipet, ei astent Angeli omnes; nisi excitet se ad Communionis affectum, mutila erit illa Communio, & censuræ obnoxia, quia filia Principis nesciit gressus, quos in calceamentis sponsus eius primitus adamauit. Accipe & aliam rationem, ob quam Deus voluit affectus nostros coire omnes in Eucharistiam. Dominus ille cordium inspector, penes quem est alta rerum omnium peritia, sciens multiuagas hominum mentes esse ex defectu obiecti idonei, ad quod hominum vota omnia dirigantur. Vt iret obuiam labanti affectui, seipsum obiecit, vt qui fuit desiderium collium æternorum, esset & nostrum; quippe qui fuit cunctis desideratus gentibus, potest desiderari à nobis gentium infidarum æmulantibus mores: ne igitur animus, inquies erret, & veluti mendicus à creatis quibusque emendicet opem, vni tantùm Christo affectus nostri penitus adhærescant. Nec accessuri ad Eucharistiam, quæramus extra eam alium Deum, qui nostra corda coërceat, cùm aliò diffluunt; eo in eum feramur œstro, quo Psaltes olim amore flagrans. *Deus cordis mei, & pars mea Deus in æternum.* Denique Deus ille sit nobis omnia, ne illecti ab omnibus aliis rebus infimis, in alia quæque dissona dispescamur.

Cant. 7.

Eucharistia sistere debet desideria hominum.

Psalm. 72.

Ex Historia:

Ea est natura cordium, quæ fuit voraginis illius mirabilis, quam Roma quondam exhorruit: facto namque hiatu in vrbe mediâ sensim dehiscens terra, sese aperuit in barathrum ingens, atque flammiuomum. Edaces illæ flammæ quasi in vrbis editæ perniciem, in proxima quæque sæuiebant. Consulit populus oraculum, quomodo concludi posset illa abyssus aperta in patriæ ruinam: accepit hoc responsum, hiatum illum fore interminum, flammâ depascente terram, & obuia quæuis, donec in pabulum ignis, in eam voraginem mitteretur res summi pretij. Hoc oraculo lætiores, mittentes auri vim magnam, atque monilia in abyssum, sic illi optima sua omnia deuouerunt: edax tamen ignis suos coaceruans globos, in eam exurgebat flammam, quæ satis esset incendio vrbis perituræ. Rem tacitus apud se meditans vir nobilis nomine Curtius ait: non capi mentem Dei, cuius oraculo pretiosa quæuis erant illis ignibus addicenda; gemmas, & aurum esse res infra hominem, qui cum sit Epitome rerum omnium, illis etiam omnibus præstat, præ se ferens imaginem Dei, stylo ingenuo medullitus exaratam. Ideóque homine præeunte creatis omnibus, flammas has minaces, vnâ tantùm esse hominis animâ compescendas. Contribules suos atque indigenas admonet, eam esse mentem oraculi, vt se homo deuoueat illi voragini, nec aliâ ratione, satis posse fieri hiulco barathro. Quid inde? Omnes capitis detrectant subire periculum; nemo vult litare flammis; nullus idoneus vitæ discrimen inire, vt succurrat suæ patriæ titubanti. Vnus ille Curtius simulachri interpres genuinus, nutantes intuens animos, ait: Ipse ego ero auctor audendi; memet obiiciam serpentibus flammis; in me vno sistent, in quo quæsitum frustrà pabulum inuenient; nihil opibus & flammis

Iulius Obsequens libro de Prodigiis. Amor estuago à solo Deo potens adimpleri.

Curtius se in voraginem præcipitat.

mis istis, ideo discors ignis vrbis minatur incendium, cui lubeos obuiam ibo, & patriæ salutis ergò, insiliens in barathrum, illius abdita penetrabo. O prodigium! Vir oobilis in mediam voraginem sese præcipitem egit, & illicò conclusa est, recipiente terrâ pristinum habitum, quem antea prætulerat. En reuera ideam eius mysterij, cuius seorsum reconditum in vltimâ cœnâ Christi, hæc homilia perscrutatur. Cor nostrum hiat ore patulo: vain ex Augustino, *os cordis desiderium.* Desideria illa nostra adeò diffusa sunt, vt rebus etiam concupitis, sibi satis minimè faciant: crescunt affectus nostri, & vagantur quietis expertes, amoris inquies flamma depascit omnia, nec ideò tamen patens & diductum cordis ostium obseratur. Datur aurum Crasso tantum, vt reditus annui sufficerent alendo exercitui; ille tamen velut inops & sitiens aurum, studuit senex auaritiæ. Salomonis Gazæ adeò refertæ fuerunt auro, vt vilescerent; & tamen naues eius iu Ophir, auri reportandi gratiâ, transfretabant: Septimo consulatu, quo nemo antea, Marius insignis repetitis nequaquam satiatus infulis, moriens adhuc ambiit fasces & secures. Heliogabalus in Venetem fractus, nullis illecebris obscœnum potuit sedare genium suum: imò & hodie multi opibus insignes, infulis illustres, & beati deliciis huiusce sæculi; in easdem tamen adhuc res, quibus affluunt, effunduntur. Nulla planè ratio alia nutantis animi, quàm allata superiori oraculo, scilicet barathrum ingens non concludi aliâ re, quam eâ quæ imaginem Dei præfert, & quæ excedit pretium rerum omnium. Ea res est Dominus IESVS, homo verè Curtius, quia in eo fuit Verbum abbreuiatum, & rursus eius humanitas fuit quasi in sacrâ hostiâ decurtata. Curtius ille fuorum amantissimus, prodere noluit amorem vagis affectibus, desideria contrahens ad seipsum: dum etenim se obiecit Apostolis desiderandum, nonne insiliit in abyssum illam affectuum, quâ hominum corda, veluti voragine flammiuomâ depascuntur?

Plutarchus in vita Craß. & Mar. Dion. in vita Heliogabali.

Igitur hoc esto decretum constans, eos videlicet omnes fore inquietos affectus, cui Christum illum Curtium nesciertint, frustraque parari eum, qui ad Communionem accedit, si eius omnino affectus illo vno desiderato Curtio, minimè compescantur. Desiderandus itaque ille Dominus, quia desiderium eius debet esse præambulum aduentus eius, vt benè monuit Bernardus, sic fatus. *Et hoc signum istiusmodi aduentus eius, sicut ab eo qui expertus est, edocemur. Ignis ante ipsum præcedet, & inflammabit in circuitu inimicos eius; oportet namque vt sancti desiderij ardor præueniat faciem eius, ad omnem animam, ad quam est ipse venturus, qui omnem consumat rubiginem vitiorum, & sic præparet locum Domino: Et tunc sic anima, quoniam iuxta est Dominus, cùm se senserit illo igne succensam, & dixerit cum Propheta: De excelso misit ignem in ossibus meis, & erudiuit me.* Et illud. *Concaluit cor meum intra me, & in meditatione meâ exardescet ignis. Tali animæ suspiranti frequenter, imò sine intermissione oranti, & affligenti se præ desiderio, cùm interdum desideratus ille, quis ita quæritur, miseratus occurrit.* Hęc Bernardus, qui vt Dei desiderium nobis faciat, sic discurrit. *Delectabilis est ad videndum, suauis ad habendum, dulcis ad fruendum, ipse per se placet, & per se sufficit ad meritum, sufficit ad præmium, nec extra illum quicquam quæritur, quia totum in illo inuenitur quicquid desideratur, semper libet eum aspicere, semper in illo delectari, & illo perfrui. Quæ ergo nos angit vesania, vitiorum sentire absynthium, huius mundi sequi naufragium, vita labentis pati infortunium, impia tyrannidis ferre dominium, & non magis consolare ad Sanctorum felicitatem.* Hactenus ille, qui quasi alluderet ad historiam Curtij obserantis ostium abyssi Romæ exortæ, sic hortatur. *Iesum Christum etiam super cor tuum, sicut signaculum pone; cùm enim Christus cordis ostium custodit, & est cordis ostiarius, vt per illum ingrediantur & egrediantur omnes familiæ cordis, consequenter adsunt millia millium Angelorum, ad fores exteriorum sensuum excubantium, nec audet alienigena irrumpere terribiles illas acies, propter ostiarij reuerentiam, & Angelorum custodiam.*

Amor præire debet Deo venturo.

Ex SS. Patribus: S. Bernard. serm. 31. in Cant.

Thren. 1.

Psalm. 38.

Deus quam sit suauis ad fruendum.

Lib. medit. cap. 4. Amor Iesum cordi imprimit altè. Ibidem vbi suprà.

Facit ad hanc collectionem nostrorum affectuum ante pastum sacrum, Symbolum Paradini, qui manna de cœlo diffluens pingit hoc lemmate. ANIMIS ILLABERE NOSTRIS. Vtinam illa pictura loquax referens Eucharistiam, altè nostris mentibus insideret; non aliâ prece foret opus eunti ad mensam Angelorum: ea siquidem aspiratio frequens conciliare potest Dei gratiam, quæ in Communione multiplex est. Deum igitur sic vrgeat anima astans crepidini altari. O Manna Sanctum ANIMIS ILLABERE NOSTRIS: quippe labanti animo si non illaberis, omnia collabuntur. Hic desideriorum Dei æstus, est Sanctis frequens, sicuti aduertit Ambrosius. *Sitiuit anima mea ad Deum fortem viuum, quando veniam, & apparebo ante faciem Dei? æstuat Sanctus nec sese capit: maior est enim animi magnificentia, quàm cuiuslibet corporis magnitudo, & securus meriti, de terris ad cœlestia euolare desiderat; sic & alibi dicit ipse: Quis dabit mihi pennas sicut columba, & volabo, & requiescam? hîc enim laquei; quibus etsi non implicatur iustus, tamen impeditur.* Hæc ille: quasi insinuans hominum esse perfectorum, præferre Symbolum mannæ, præfixâ hac Epigraphe. ANIMIS ILLABERE NOSTRIS Ad hanc hominum sanctiorem classem, nos euehit Bernardus sic exhortans. *Anima quæ non studet in se consistere, nec in amore Dei desiderium figere; per oculos, & aures, aliosque corporis sensus foras egreditur, atque in exterioribus delectatur; requiem in se non poterit habere, quoniam illum dereliquit, in quo habitare & requiescere debuit. Cogita ergo in societate aliorum positus, quia non poteris semper manere cum illis, & interim elige socium, cui cum omnia subtracta fuerint, fidem seruat dilectoribus suis, nec recedit in tempore angustiæ: omnes igitur cordis distractiones, & mentis fluctuationes in vnum collige, & in solo Deo totum desiderium tuum fige, vt tibi sit cor tuum, thesaurus tuus desiderabilis, multumque amabilis.* Hæc ille.

Ex Symbolis. Paradinus lib. Symbol.

Amor ijs in Deum suspiria.

Ex SS. Patribus. Tractatu de prima interpellatione David.

Libro de conscientia c. 1. Amore Dei anima tota colligitur, quæ alioqui tota dispergitur.

Vt autem anima compos fiat desiderij sui in Deum collecti, æmuletur ingenium corporis ægri, quod dum auidè optat reducem sanitatem, & illam iamjam attingit, sudoris profluuium præmittit, quo non faciem duntaxat, sed & pedes totos alluit: est autem medicis integræ valetudinis pes madidus argumentum; sicut è contra, desudans facies pedibus siccis, sudorem infidum denotat: ita lacrymæ obortæ oculorum tenus, quæ faciem aspergunt, hypocritæ sunt &

Ex re medica.

Sudore ve boni fine quid requiratur.

mendaces, si animæ pedes, id est desideria non emundant: nec semel aut iterum, sed sæpius sunt illæ salutares lacrymæ repetendæ. Quemadmodum enim modicus sudor, nihil arguit boni, iuxta illud, nihil paucum criticum; ita & inutiles lacrymæ, si non irrigantur & pedes, imò & totum corpus, iuxta decretum Hippocratis: ἀγαθοὶ δὲ ἱδρῶτες ὁκόσοι διὰ παντὸς τοῦ σώματος γινόμενοι. κάκιστον δὲ οἱ ψυχροί τε, καὶ μοῦνον περὶ τὴν κεφαλήν τε, καὶ τὸ πρόσωπον γινόμενοι, καὶ τὸν αὐχένα. id est, *boni sunt sudores qui toto fiunt corpore, & faciunt vt æger facilius ferat morbum, pessimi verò sunt frigidi tantum, circa caput, & faciem, & collum.* Hactenus Hippocrates, qui morbum non facessere negotium ait, si multus sudor toto corpore diffundatur. Vbi aduerte, post Confessionem curari quidem lethale facinus, sed remanere fomitem præteriti deliquij, & hoc in pœnam animi olim reprobi; fomes autem ille est infirmitas animæ, quæ inclinat adhuc ad retroacta facinora, rursus iteranda. Nimirum ex noxiis actibus, sese habitus inseruit difficile mobilis animam stimulans ad pristinos actus iterum exercendos. Si vis occurrere tali deliquio, ô anima, lacrymis allue totum corpus, defle peccata manuum, pedum, & omnium sensuum, & sudor ille toto corpore defluens, & detergens singula quæque crimina, faciet animum à noxiis omnibus alienum: iuxta sententiam Hippocratis, cui sudor vniuersus facit, vt æger validior sit ingruente paroxysmo.

Hippocrates libro primo Præsagiorū.

Ex Theologia: *S. Thomas 1.2.q. 82. art. 2.* Confessione facta manet fomes.

Ex Sanctorum praxi, dogma Hippocratis sic explico. Antequam animus effundatur in Christum, primò detergendi sunt affectus ab omni contagio: non enim sincerè Dominus Iesvs amari potest ab animâ neophytâ, nisi priùs vitiis omnibus abdicatis. Ita se componebat Augustinus ad amorem Dei, videlicet post repudium eorum omnium criminum, quibus olim fortè fuerat obnoxius. Sic ille. *Deus meus, da cordi meo te desiderare, desiderando quærere, quærendo inuenire, inueniendo amare, amando mala mea redimere, redempta non iterare. Da, Domine Deus meus, cordi meo pœnitentiam, spiritui contritionem, oculis lacrymarum fontem, manibus eleemosynæ largitatem: Rex meus, extingue in me desideria carnis, & accende ignem tui amoris: Redemptor mei, expelle à me spiritum superbiæ, & concede propitius thesaurum humilitatis tuæ: Saluator mei, amoue à me furorem iræ, & indulge mihi benignus scutum patientiæ.* Hæc Augustinus, qui quasi singula membra lacrymis immergeret, vt aptaret ea virtutibus; singula quæque vitia detestatur. Demum grandior factus, & vitæ cultioris, totus in Christum fertur effusis affectibus. Audiendus hic animus Deum desiderans. *Deus cordis mei, & pars mea Deus in æternum, renuit consolari anima mea, nisi de te dulcedo mea; quid enim mihi est in cœlo, & à te quid volui super terram? Te volo, te spero, te quæro. Exhibe præsentiam tuam, & consecutus ero desiderium meum, sint mihi, Domine, interim lacrymæ meæ panes die ac nocte, donec dicatur mihi: Ecce Deus tuus; donec audiat anima mea: Ecce sponsus tuus; pasce interim me singultibus meis, refocilla me doloribus meis.* Bernardus in eodem sensu est, & consulit animam purgari, priusquàm Deum totis præcordiis excipiat. Ita ille Sanctus de Deo fatur. *Ipse frequenter visitat, & libenter inhabitat tranquillitatem cordis, & otium quietæ mentis, quoniam pax est, & in pace locus eius, propterea talem te prepara, vt tecum adsit Deus, sit in ore, sit in corde, tecum eat, tecum redeat, nec à te recedat: nisi tu prior eum dimiseris, numquam te ille dimittet. Munda igitur conscientiam, & semper esto paratus, vt quacumque horâ venerit, & inhabitare tecum voluerit, paratam sibi in te inueniat mansionem; ipse namque dixit: Facite mihi sanctuarium, & habitabo in medio vestri.* Hactenus ille.

Amor Dei qua oratione sit petendus. Ex SS. Patribvs. *S. August. lib. Meditat. cap. 1.*

Amor nihil extra Deum exquirit.

Idem l. Medit cap. 41.

S. Bernard. libro de conscientia c. 1. Amore Dei sūma quies conciliatur animæ.

Si hæc luculenta satis non sunt, vt probent Christum in altari velle affectus innoxios & feruidos sibi vni addictos; consule Mathematicas disciplinas, inde rescies esse in cœlo constellationem, cui nomen Ara, igne desuper imposito & in flammam composito, in medio autem flammæ emicat vna stella tantùm, & non multæ: quasi insinuaret mathesis quâ ratione homini ad altare esset accedendum. Rursus illa Ara cœlestis est in signo sagittarij; affectus nostri sunt instar sagittarum, vnde & feruidæ preces nuncupantur iaculatoriæ: quisquis ergo ad aram se accingit, Communionis gratia; ille affectibus in Christum tantùm æstuat, & tunc Christus vnus amorem animæ occupans, erit illa vna stella, quæ rutilat in Aræ foco cœlesti. Fauebit hæc oratio Augustini. *Quis mihi dabit acquiescere in te? quis mihi dabit, vt venias in cor meum, & inebries illud, vt obliuiscar mala mea, & vnum bonum meum amplectar te.* Hâc oratione, aliæ stellæ, id est alia omnia bona eliminantur ab igne amoris nostri. Faxit Devs.

Ara in cœlo quid designet.

Ex Mathematica. *Clauius in tractatu de longitudine imaginum cœlestium.*

Ex SS. Patribvs: *S. August. l. b. 1. confess. cap. 5.*

HOMILIA QVARTA.

SVMMA HOMILIÆ.

1. Ordior ab affinitate rerum diuinarum cum Physicis, in eis quæ pertinent ad animæ facultates: vt enim in humanis, ita & in Diuinis, ignoti nulla cupido; eamobrem in sacris fides substernitur Charitati. Christus humanæ indolis maximè conscius, volens instante Communione, Apostolorum zelum accendere, præmonuit, mediis epulis suis astare proditorem, vt quisque sui sedulâ indagine an esset ille perfidus, exploraret.

2. Subinde ingero, penes quid sita sit ratio integri illius examinis, cuius specimen ingenuum sibi vendicat Eucharistia.

3. Dico,

3. Dico, ex sagaci indagine nostrorum facinorum, istam affulgere notitiam, scilicet nefarios actus nostros fuisse proditores, qui Dominum IESVM satiauere opprobriis, & demum mortis nexibus addixerunt.

4. Tandem vice coronidis, edoceo ritum, quo possimus & nos mederi vulneribus illis, quæ vitio nostro Christum morte tenus, impiè sauciarunt.

PRÆFATIO.

Vnus vestrum me traditurus est, & contristati valde singuli cœperunt dicere: Numquid ego sum? *Matth. 26.*

VNIVS *hominis impij nomine, Deus extitit infensus Hebræis: sacrilegi namque Achan causâ, occubuere aliqui in prælio, cessitque loco Israel inglorius, etsi spoliis grauis, suis hactenus hostibus insultasset.*

Iosue 7.

Præposito generali exercituum Iosue, causam sciscitante à Deo ærumnarum, quibus ingruentibus pauor irrepserat, ait Deus Anathema in medio tui est Israel, non poteris stare coram hostibus tuis, donec deleatur ex te, qui hoc contaminatus est scelere. *Rei nouitate perculsi Hebræi reum sedulâ indagine perscrutantur. Ita cùm audis Apostolos tristitiâ affectos in vltimâ cœnâ; accipe fuisse hoc mœroris exordium; Christus ait mediis epulis adesse anathema:* Vnus (*inquit*) vestrum me traditurus est. *Sed quorsum illud proditoris indicium? Vt scilicet inquirerent omnes, apud quem impius ille diuertisset, vt indice illicò sisteretur. Hanc puto causam synderesis, quæ plerúmque animas pulsat innoxias, in ipso procinctu Eucharistiæ; vt nimirum inuigilent, an cordis intima quidpiam inuaserit Deo inuisum, & hoste deprehenso atque illuso, foras cito citiùs amandetur. Fauet huic dogmati de repetendâ notitiâ sui, mare illud æneum altari præambulum, vbi sacerdotes abluendi, in stagnante aquâ, velut in speculo explorabant facies suæ maculas, quas beneficio illius examinis illicò detergebant. Faxit Deus vt Apostolorum scrutinio cautiores, serio nos lustremus, ne conscij mortis Christi, frequentemus epulas, quæ rapiunt tantum innoxios, & eâ gratiâ insignes, cuius summa enituit in ea Virgine, cui homeliæ istius præludia consecrabo.* Aue Maria.

EX PHILOSOPHIA: *Arist. lib. 6. Metaphysic. textu 8.*

SOciantur eo nexu intellectus, & voluntas, vt Philosophis censeantur esse facultates illæ comites indiuiduæ: quemadmodum enim irradians Sol, lumine suo veluti vehiculo calorem accendit; ita & intellectus, cognitionis luce præambulâ, voluntatis affectus omnes excitat, alioquin effœtos: Etenim illa potentia affectiua, effusâ rei cuiusque nescientiâ, sui impos in eâ caligine feriatur. Nimirum an amore, vel odio digna sint obuia illi potentiæ, non est penes illam discernere, sed penes intellectum, qui suo scrutinio & lumine prodit indolem eorum omnium, quibus homo afficitur: multa namque se sensibus ingerunt superindutâ specie boni, sicque cient & alliciunt hominem, qui ne hallucinetur hærendo adulterino bono, prouidit Deus intellectum, quo illucente bona & mala omnibus innotescunt. Hinc illud commune effatum: Ignoti nulla cupido; siquidem etsi bonum, & malum non nos afficiant, neque appetitum terminent, secundùm esse cognitum, sed reale: consulendus tamen est semper intellectus, ne erret affectus in bonum irruens emeritum. Et hoc Aristoteles insinuat dum asserit. *Bonum, & malum esse in rebus, verum & falsum esse in mente:* id est, rebus tantùm afficimur vt bonis; sed veræ sint necne res amatæ, sciendum est ab eâ potentiâ, quæ verum & falsum suo luminis acumine perscrutatur.

Idem lib. 3. de anima.

EX THEOLOGIA. *S. Thom. 2. 2. q. 7. art. 2.*

Hunc & tenorem seruant res etiam sacræ: quippe Charitas fidei subiicitur; id est, homo amore Dei non æstuat, quin lumine fidei, homini constet de bonitate Dei, quæ vbi primùm reuelatur, statim homo pertæsus infima, totus amore Diuino percitus incalescit. Eò respexit Paulus cùm sic fatus. *Qui ignorat ignorabitur.* Imò & in mysterio ineffabili Trinitatis, in quo personæ coæternæ atque coæquales, nefas est anteponere Spiritum sanctum Verbo, reluctante prioritate originis: non etenim spirat Pater tertiam hanc personam, Verbo sui intellectus inscio, & velut inconsulto. Omnes animæ facultates probè callens Christus, illis se aptauit in eâ cœnâ, cuius moralem decurrimus exegesim: volens namque suos excitare ad odium peccati, & ad amorem suum, duas simul res ingerit, quarum notitia odium acuit & amorem. Sic eos iamjam pascendos carne suâ compellat. *Vnus vestrum me traditurus est: & contristati valde, cœperunt singuli dicere: Numquid ego sum Domine?* Dum hominis scelesti nequitiam prodit, eorum zelum percellit; mortem verò suam commemorans amorem parit, qui exurgit ex perpensis ærumnis, quas Christus Dominus, ingloriâ morte tenus, exantlauit.

Homiliæ Diuisio & contextura.

Matth. 26.

Itaque duo sonat hic contextus, odium, & amorem: vtrique autem affectui præire debet examen solers, quale fuit illud symmystarum, qui *contristati valde cœperunt singuli dicere: Numquid ego sum Domine?* Vult igitur Christus, vt in ipso Communionis articulo, repetamus repudium vitæ reprobæ, quæ Christum morti addixit, & demum passionis eius Symbola recolamus. De passione illius meditandâ, & amore hinc flagrante disserui fusè, & ex compositò proximâ homiliâ. Iam verò præfati textus pars prior me totum occupabit. Dicam primò, iterato examine inquirendum, an lateat aliquis noxius affectus Deo Domino infensus, vtpote conscios perfidiæ illius, quâ deliquit Iudas. Secundò adiiciam, esse concipiendum implacabile odium in ea omnia facinora, quibus occubuit Christus; aliàs enim esset inane examen, si seipsam eo minimè anima repurgaret. Non perperam affingitur homini nomenclatura microcosmi; imò ei vsque adeò quadrat, vt quicquid orbe toto diffusum est, in homine vno videre sit; quasi Deus edito mundo, instar magni voluminis, vltimo hominem condiderit, sicut indicem libri, qui compendium est eorum omnium, quæ fusius toto volumine continentur. Ipsius hominis structura, orbis vniuersi ideam præfert: caput in globi modum effictum, nonne cœlum refert? cuius oculi gemini duo sunt lumina

Eucharistia examen exquisitú præreq̃uirit.

Hominis & mũdi exquisita comparatio.

luminaria magna, & ex cerebro humores qui defluunt, nonne imbres delineant, quibus mundi situs inferior alluitur? Anima in superiorem & inferiorem partem distincta à morali Philosophiâ, obiicit mundum supremum, & infimum. Quatuor mundi plagas habet homo: Oriens est, dies natalis: sicut & Occidens est illi suprema dies. Meridies calet in adolescentiâ: Aquilo verò friget, annoso homine, & grandæuo. Quatuor humores quibus coalescit homo, affines sunt totidem elementis, quorum vis insita est vnicuique humori: quippe ignis æstum bilis & ipsa incalescens refert; alget pituita sicut aqua; madet sanguis velut aer; sicca est & arescit melancholia cum tellure, quæ quia est siccitatis amans, ideò arida nuncupatur. Rursus, quod meo maximè fauet intento, mundum Deus à lumine auspicatus est; ait enim: *Fiat lux. Et facta est lux; & vidit Deus lucem quod esset bona, & diuisit lucem à tenebris, appellauitque lucem diem.* Ita & homini rerum omnium inurens notitiam, lumen intellectus primitùs impertiuit. Et quia hominis deliquio, fuerat lux illa nubilo obnoxia, Deus ille lucis, extinctas faces reaccendit, hominem reuocans ad sui notitiam, dum clamauit: *Adam vbi es?* Hoc namque quæsito, rerum opifex hominem pulsans, voluit ei suum reprobum statum ingerere cuius erat inscius ipsius animum nube criminis opacante.

Ex re Medica: *Andreas Laurent. l. 1. anatomia*

Genes. 1.

Eodem adhuc lumine dignatur eos omnes homines Christus, quos conscios vult facere corporis sui sacri: aptarique potest ei illud Psaltis. *Ignis ante ipsum precedet.* Quia antequam Deus animam inhabitet: illi animæ priùs cognitio suorum criminum innotescit. Hinc cautum est ab Apostolo, vt probet se homo antequàm de pane illo edat, cui subest Christus: hæc autem probatio sita est in sedulâ suorum omnium affectuum indagine, vt si qui sint à Deo deuij, illi tandem Deo redditi reformentur. Et hoc eâ figurâ liquet, quâ Elias Regem Achab disposuit ad Epulas: sic habet codex sanctus. *Dixit Elias ad eos: Apprehendite Prophetas Baal, & ne vnus quidem effugiat ex eis, quos cùm apprehendissent, duxit eos Elias ad torrentem Cison, & interfecit eos ibi. Et ait Elias ad Achab: Ascende, comede, & bibe.* Aduerte Vatis solertiam impigtam, in inquisitione hominum nebulonum. Prophetæ Baal, Prophetæ tantùm nomine tenus, reuerà pseudoprophetæ, qui suos asseclas miserè dementabant. Tales sunt peccati illecebræ omnes, quia veluti præsciæ futurorum, abstrahunt nos à pœnitentiâ, & suggerunt fore motas superstites ad hoc vt pœniteat. Cato queritur inediam sibi incongruam, dum firmâ valetudine vtitur, quæ vt sit sarta tecta, est epulis indulgendùm; affore tempus, quo repente calore natiuo, aptior erit inedia. Mundus & sequaces eius eos insipientiæ insimulant, qui florente ætate lugent sua piacula: quoniam insusurrant superesse ad huc æuum importunum. Ipsæ voluptates meretricio vultu animum pelliciunt, & suadent Deum propitium, non esse nescium genij nostri ad fragilitatem proni: itaque non esse quod metuat homo, imbecillum sequens ingenium, cuius vt peccare in more positum est, ita nefariis nostris actibus, Deum non obliuisci sui, cuius proprium est animæ misereri. Denique vt inimici hominis domestici eius; ita & affectus nostri in perniciem nostram, malesuadæ vices gerunt, multa suadentes sub spe longioris æui. Quid opus facto? pseudoprophetæ omnes iuxta Eliæ consilium mactandi sunt: & ne quis eorum se subducat neci, est adhibenda cura magna, quæ eos abditos inuestiget. Ea cura exquisita est illud examen quod Christus insinuat, præmonens Apostolos, esse in eis hominem infidum atque perduellem. Varibus nequam deprehensis, Elias Regem Achab hortatus est ad capiendum cibum: & nos etiam Eucharistiæ sumptionem præuio examine suademus. Dummodo sit inquisitio nostrorum affectuum adeò exquisita, sicut & fuit prophetarum Baal, quorum ne vnus equidem effugere aciem potuit oculorum Eliæ, qui eorum exterminium indixerat. Dicere ausim omnigeni mali eam esse labem, quod pigrè nimis Prophetas Baal insectamur: cùm tamen non simus audituri, ascendendum esse, & comedendum, nisi post internecionem omnium Prophetarum, illorum vtique qui illudunt animis, suis præstigiis. Apprehendite igitur omnes, & ne vnus quidem effugiat vindices manus vestras, vt eorum morte veluti victâ, Christo Domino parentetis.

Psalm. 96.

Ex Figuris: *3. Reg. 19.* Eucharistiæ præparatio figurata in Eliæ sacrificio.

Si fas esset vnumquemque conuenire, & rescire ingenuè, an si ante ascensum ad altare, quisque scrutatus sit seriò, an ibi lateant Prophetæ illusores, id est quibus se abdant rimis atque recessibus noxij nostri affectus: plerique sanè non irent inficias, se eis sæpe sæpiùs motos miseratione iniquâ impiè pepercisse. Verbi gratiâ, aliquis confessus est se adulterio fuisse obnoxium; crimen hoc fletu fortasse largo diluit, sed affectum non expunxit, quo deperit coniugem illam: & esto superstes ille affectus non sit lethalis, si abstrahit à peccato; est tamen periculum, ne infidum vatem agat, & suggerat non fore periculum si inuisat mulierem, ex quâ antea contagium scit se contraxisse. Alius iniquas expertus esse sibi choreas, explicat in confessione omnia facinora illic acta, & esto exosus sit peccata, affectum tamen ad choreas non exuit: latitat sanè impius Propheta mentiens, si asserat eas fore innoxias. Statuat ergo secum anima volens ascendere, & comedere, nullis parcendum affectibus, qui fuerunt Christo iniurij, sed omnes seriâ indagine esse oppidò perscrutandos. Vt enim ad Solem educta radice arboris iniquæ, non germinat ampliùs, neque profert ea suos acerbos fœtus; ita & vbi in aperto fuerint affectus nostri impij, protinus emarcessent: id iuxta sensum Sancti olim Abbatis Serapionis, sic fantis apud Cassianum. *Faciliùs cuiuslibet arboris noxia latitudo ac proceritas exarescit, si antea radices eius quibus innititur, vel nudatæ fuerint vel succisæ, & infestantes humores aquarum te continuò siccabuntur, cum generator aquarum fons, ac profluentes venæ solerti industria fuerint obturatæ.* Consonat huic alter Abbas idem versans argumentum. *Proximus cognitioni est, qui quid debeat inquirere prudenter agnoscit, nec à scientia longè est, qui cœpit intelligere, quod ignoret.* Quasi diceret Deum scientiæ fontem apprehendi, dum propria sui ignorantia detergitur. Augustinus elimatè sanè hortatur ad hanc praxim, dum sic ait. *Tolle te à dorso tuo, vbi te videre non vis, & constitue te ante te, ascende*

Confessio est nulla, nisi deseratur affectus peccandi.

Examinis conscientiæ descriptio

Ex SS. Patribus. *Coll. 5. c. 19. Abbas Isaac Coll. 10. c. 5.*

Libro 50. homiliarũ homilia 2. Præfecti antonæ priuilegia.

ascende tribunal mentis tuæ, esto ibi iudex, torqueat te timor, erumpat confessio, dic Deo tuo: Iniquitatem meam cognosco, & peccatum meum contra me est semper, quod erat post te, fiat ante te, & non sit quò fugias à te. Hactenus Augustinus.

Ex Ivre Civili: *Lege Mensorum ff. de excusat. Lege his muneribus de Vacatione.* Ex Historia: *Lampridius in Adriano. S. Cyprian. epist. 83.*

Sanctorum Patrum rigidus animus, in perscrutanda mente eorum, qui frumenti electorum compotes esse volunt, reuocat in memoriam, potestatem à Iure Ciuili factam Præfectis frumento, quos lex vocat non frumentarios, sed Præfectos annonæ, quorum authoritate frumentarij, seu mensores frumenti erant immunes à tributo, imò & à tutela. Ex Lampridio constat tantam fuisse facultatem factam Præfectis annonæ atque frumentariis, vt penitiores recessus domorum omnium hominum explorarent; vt hac indagine rescirent, à quibus, & qua cautela frumentum haberetur. Hinc Imperator Adrianus volens arcana domorum lustrare, misit frumentarios, quibus aliquid occultare nefas erat, & Galerius Proconsul, quo faciliùs sibi sisteret Cyprianum Episcopum, quem sciebat à fidelibus abdi, misit frumentarios, quorum scrutinio nihil inuium esse poterat, tantùm quisque eorum indagini deferebat. Equidem dixerim confessarios esse frumentarios, & mensores frumenti sacri: Pontifices verò Præfectos annonæ illius sanctæ, qui frumentariis hanc indixere legem, vt rimentur abscondita cordium, ne indignè ab incautis, & frumento electorum iniuriis, Eucharistia recondatur. Ne igitur causare Sacerdotis animum criticum, cùm quærit indolem tuam, & quò propendeat animus, quæ sensa tua & qui mores? quid mediteris in posterum? an homo frugi, necne futurus sis? Hæc omnia frumentarium sapiunt, penes quem est, ea quæ ad communionem pertinent, omnia sciscitari.

Ex Ivre Canonico: *Canone Consideret de Pœnitent. distinct. 5.* Examen cōscientiæ ad quæ se debeat extendere.

Et ne gratis à me confictam esse putes legem mensorum frumenti illius electi, & electorum hominum, quorum præcordia intima sacerdotes explorare pro suo officio satagunt; accipe ex iure pontificio quale debeat esse scrutinium eorum, qui penes se volunt Eucharistiam asseruare: sic habet Canon stylo fusiore digestus. *Consideret qualitatem criminis in loco, in tempore, in perseuerantia, in varietate personæ, & quali hoc fecerit tentatione, & in ipsius vitij multiplici executione; oportet enim pœnitere fornicantem secundum excellentiam sui status. Consideret quantum perseuerauerit, & defleat quod perseueranter peccauerit, & quanta virtus fuerit in pugnatione: sunt enim qui non vincuntur solùm, sed vltro se peccato offerunt, nec expectant tentationem, sed præueniunt voluptatem, & pertractant secum, quam multiplici actione vitij, delectabiliter peccent. Omnis ista varietas confitenda est, & deflenda, vt cùm cognouerit, quòd peccatum est multum, citò inueniat Deum propitium. In cognoscendo augmentum peccati, inueniat se cuius ætatis fuerit, cuius sapientiæ, & ordinis, immoretur in singulis istis, & sentiat modum criminis, purgans lacrymis omnem qualitatem vitij, defleat virtutem quâ interim caruit: dolendum est enim, & dolore purgandum, non solum quod peccauit, sed etiam quod se virtute priuauit: nam licet speret se consecuturum veniam, dolere tamen potest, quia non promeruit vnde remunerari potest & confidat: Anxietur & doleat, quod modò effugiens de præteritis pœnam, miser non expectet inde gloriam, cuius omne tempus quoniam breuissimum est, debuit decertasse ad consequendum præmium; defleat etiam quoniam in vno offendens, factus est omnium per ingratitudinem reus.* Vides hoc Canone frumentarios debere reserare peniciora receptacula, vt prodant sese omnia incongrua, & purgentur factura locum frumento, cuius gratiâ tale scrutinium imperatur. Quià peccatum plerumque non auctori suo duntaxat; sed & lethale aliis est, hoc ad trutinam reuocare debet homo, an aliis noxius extiterit? Quomodo autem illa colluuies, suo contagio proximos inficiat, satis superque eodem Canone declaratur. Et vt cultu ampliori suspiciatur hæc sanctio sacra: scias esse Augustini à quo sumpsit eam Gratianus. Sic igitur Canon. *Animaduertere etiam oportet, & animaduertendo deflere animam proximi, quam fornicator Deo eripuit, vel ereptam in malo confirmauit: etiam quod exemplum extitit mali, in operatione sui criminis, cui magis profuisset, si alij causa fuisset conuersionis, gemat itaque aliorum vitam in suâ corruptam, vel incorruptam non conseruatam, & commodum proximi, quod dedisset exemplo boni, doleat de tristitia, quam peccando bonis intulit, & de lætitiâ quam eis non adhibuit.* Hoc Canone alia esse liquet peccata absoluta, quæ suæ tantùm causæ deficienti suam aspergunt nequitiam; alia verò relatiua, quæ veluti draco ille priscus caudâ suâ etiam stellas deiiciunt, & quorum ruinâ dispereunt multi incauti in abyssum præcipites acti, quia fuerunt in eodem etiam cœno volutati. Peccatum proinde dicitur Salomoni, Romphæa bis acuta; quia non reprobos tantùm à quibus editum est, sed & conscios quosque alios delicti eiusdem interimit, æmulans eo modo naturam serpentis, cui nomen est inditum Amphisbena. Serpens ille biceps est; quippe vice caudæ aliud versat caput vtique virulentum: in speciem hemycycli serpit, vtroque erecto capite ad ictum infligendum composito, ita vt duos obuios homines suis aculeis possit eodem temporis articulo terebrare. Igitur ad integram cuiusque delicti notitiam, explorandum est an fuerit biceps necne? & iuxta Canonum consilium, an vltrò aut coactus quisque deliquerit? cuiusque speciei sit facinus? Et vtinam adhiberet anima eam curam, ad inuestiganda sua piacula, quam habuere Philistæi ad quærendum Samsonem, vt sacro codice perhibetur. Sic sacra historia. *Cum audissent Philisthiim, & percrebuisset apud eos intrasse vrbem Samson; circumdederunt eum, positis in porta ciuitatis custodibus, & ibi totâ nocte cum silentio præstolantes, vt facto mane exeuntem occiderent: dormiuit autem Samson vsque ad medium noctis!* O typum egregium examinis exquisiti! Deo sic prouidente, nequit in animum vllum sese insinuare deliquium, quin statim resciat syndæresis, cui inuigilare incumbit saluti animæ. Ea itaque, ne suo vigilis officio desit, clamat hostem clam intrasse, & intimis inesse præcordiis, tamque diu illa hominem admonet de peccati introitu, vt reprobæ menti illa fama veluti percrebrescat. Quid operæ pretium est? ea sana cautela est aduocanda, quâ vsi sunt Gazenses Philistæi. *Circumdederunt eum positis in porta ciuitatis custodibus.* Ita pœnitens anima,

S. August. lib. de pœnitentia. Eodem canone, §. Animaduertere. Peccati grauitas vnde sit attendenda.

Examen conscientiæ figuratum in historia Sāsonis. Ex Figuris. *Iudic. 16.*

anima, volens cuiuslibet inquirere naturam noxæ, ad singulas singulorum sensuum portas se conferet, & ibi positis custodibus fidis, exosi facinoris exitum expectabit. Vrgente & sciscitante syndæresi, singula quæque piacula repetent easdem portas, quibus patulis irrepserunt in animam. Exauditi sermones nequam pulsabunt aures, lingua procax & effusa in dicteria iniqua famæ proximi, petulans eadem acta in blasphemias, aut prurigine libidinis turpiloquâ, horum reatuum conscia intumescet, oculos ferient tot noxij aspectus, quibus in Venerem anima exarsit, calebunt & manus memores nefandi tactus, rigebunt pedes & stupebunt se hominem tulisse eò, vbi sæpius occidit. Demum fideli indagine deprehensi sensus omnes rei, vt ministri scelerum pudore nimio suffundentur. Tunc sistente vnoquoque peccato singulis in foribus, facto manè, id est illucente notitiâ sentiat exterminium. Rursus vt lenius sit onus examinis; hanc accipe facilem methodum.

Ex Philosophia. *Aristoteles libro 1. Physic. & libro 2. de anima.* Examinis conscientiæ praxis eximia.

Philosophiæ dogma est nesciens inficias: nihil esse in intellectu quod non præfuerit in sensu; cùm enim tota compages hominum constet corpore & Spiritu,& operari sequatur esse, anima non agit inscio corpore: sicque fit vt sensus & anima coeant,& ab eis quasi concordibus, omnes omnino actiones humanæ iugiter exerantur. Si quis igitur dignoscere cupidus habitum & naturam vnuscuiusque peccati, quo se præpediri gemit,consulat singulos quosque sensus,& resciat an illis incuriis peccatum irrepsit. Eo consilio inito, latere non poterit aliquale crimen?Verbi gratiâ,quæretur ab auribus,an arrexerint se ad sermones indecentes? Petetur ab oculis, an toruè aut luxuriosè aspexerint?Vocabitur os in ius, vti respondeat de cibis ingestis, an contra Ecclesiæ sanctiones,& indictum peccauerit ieiunium, ad trutinam examinis omnia etiam reproba eloquia pensabuntur. Lustrabuntur manus, an rubeant sanguine pauperis effuso iniquis artibus, vsura videlicet, atque litigio iniquo: iubebuntur explicari, an sordeant obscœno contagio, aut pinguescant epulis nimiis, vtpote vsque ad crapulam? Tandem consultis omnibus sensibus,fiet manè,id est, genuina cognitio sceleris illucebit.Nec alium scio breuiorem ritum explorandi,quo quisque vitio teneatur: & vtinam iste arrideat, ne inopia methodi animam sui nesciam quandoque reprobet. Fit namque vtplurimum, plus laborare homines in examine quàm in confessione;nulla quippe freti ratione perpendendi retroacta sua, hærent in vado, lacrymarum mare immensum minimè transfretantes.

Eucharistiæ fructû peccata præpediunt.

Ex Figuris. *Iud. 5.*

Magisque placet ea historia Samsonis, eò quòd sit maximè idonea mysterio Eucharistiæ, nimirum Philistæi oderant Samsonem, eò quòd frumentum eorum incenderat, & mandibula asini mille viros occiderat. Sic rem enarrat scriba sacer. *Cœpit trecentas vulpes, caudasque earum iunxit ad caudas, & faces ligauit in medio, quas igne succendens dimisit, vt huc illucque discurrerent, quæ statim perrexerunt in segetes Philisthinorum,quibus succensis, & comportatæ iam fruges, & adhuc stantes in stipula concrematæ sunt, in tantum vt vineas quoque, & oliueta flamma consumeret; dixeruntque Philisthiim,quis fecit hanc rem? Quibus dictum est,Samson.* Eo planè modo segetes sacras, id est frumentum electorum seu Eucharistiam, nobis peccata eripiunt. Non in aperto irrumpunt enormia facinora: sed vulpium instar irrepunt callidè: nemo enim in malum intendens operatur, sed ingerunt sese deliquia homini incauto, boni cuiuspiam illecebris ementitis. Aduerte item non fuisse singulas vulpes, sed ligatis caudis ad caudas, velut agmine facto, coaceruatim sese effudisse in præmaturas segetes. Hinc edisce peccata non seorsum irrepere, sed conglomerare globos, iuxta Philosophiæ effatum. *Dato vno absurdo, sequuntur multa absurda.* Diceres peccati vnius expleti occasium esse exortum alterius, quasi peccatum vnum esset pœna alterius, ipso vindice scelere, in reprobos nouo crimine sæuiente.

Vulpes est peccati symbolum.

Non irrita mentio vulpis, quia peccatum est pecoris actum, nos etiam in pecus transformans. Et eamobrem, cùm sit Eucharistia panis Angelorum, homines peccatis obnoxij arceantur vt pecora ab hoc pastu, imò & illis oliueta pereunt: oliueta namque misericordiam sonant, cuius se indignum præstat ille, quem infernæ faces dæmonis accenderunt. Philistæos deperdita messis in Samsonem acuerat,sed internecio mille virorum, ampliorem odij fomitem adiecit: ait siquidem scriba sanctus. *Mandibulam asini, quæ iacebat arripiens, interfecit in ea mille viros.* Etsi non parum detrimenti inferant impia facinora, quæ ineptos nos faciunt ad Eucharistiam; Christum etiam vnum electum in millibus interimunt, & hoc odij nostri in quodque scelus debet esse maximum incrementum. Inde Dominus IESVS argumentum suum desumpsit, cœleste porrectúrus obsonium: etenim dicens. *Vnus vestrum me traditurus est.* Illud ferè idem præmonuit, quod mox sum præfatus: scilicet,caperent vulpeculas, quæ demoliuntur vineas, id est, inquirerent noxas omnes, quæ se astutè ingerunt,& effundunt vinum, quod germinare facit virgines; messes incendunt, quibus exurgit panis in hostiâ consecratus. Seriò sese consulerent, an lateret hostis, reprobus videlicet affectus conscius mortis Christi, eum detruderent citò citiùs, ne affectus æstuans igne profano, iniurius esset illi frumento, cuius adipe se aptabat animas saginare Dominus ille Christus.

Iudas.

Ex Re Medica. *Fernelius l. de methodo medendi. Duretus in Praxim Holerij.* Vinum cardialgiæ remedium.

Eâ propemodum cautione vinum suis pharmacis adiiciunt rei Medicæ periti. Verbi gratiâ, cardialgiæ præsens remedium est, propinata confectio Alkermez diluta vino: vinum enim vt occurrens deliquio cordis, idoneum est vehiculum pharmaco, cordis inopiæ succurrenti. Non temerè tamen medicus prudens, ægro inconsulto vinum infundet, sed perpendet an præcordia febrili incendio flagrent; tentabit ex pulsu, qualis sit æstus hominis qui decumbit; linguæ exertæ inspiciet habitum, vt si ex præfatis colligat igniculos inesse febris, statim vinum à parato remedio penitus arceatur. Quippe fieret vino adiecto peius incendium, quo pessum iret homo illo medicamine sancius, & inde deterior. Calicem vini idonei ad omnia deliquia cordis dum voluit propinare Christus, præire voluit vniuscuiusque conuiuæ discipuli examen serium an affectus vllus iniquior inesset cordi, vt illum protinus extinguerent ante haustum illius vini,

no

Vinum quãdo est noxium.

ne incautè acceptum à febrientibus, suo malè incendio conflagrarent. Optima igitur medica cautio, de febris inuestigatione solerti: sic enim pharmaco prouident, & homini; ex Galeno namque fit iniuria remedio, quando incongruè datur; datur autem incongruè vinum febrienti. Iniuria autem pharmaco illata, redundat & in ægri perniciem, & maximè quando abditum morbum Medico suo renuit explicari. Ita & Christus sibi & nobis consuluit, quando ante communionem sanxit scrutinium animæ, quæ reuera Christo molesta est, si non benè affecta est, seque ipsam necat. Si se accingit ad epulas illas iniquo animo, & à virtutis recto tramite declinante.

Ex Mathematica: Collumella lib. 11. c. 11. Calix est sydus in globo cœlesti cum Libra.

Non longe est ab hoc instituto & dogmate, de vino illo sacro propinando sanis duntaxat, & non febris æstu calentibus, speculatio illa cœlicæ Mathesis, quæ aduertit signum illud seu imaginem cœlestem, cui nomen Calix siue crater, statim emergere & videri supra horizontem matutino tempore, cùm Sol subit signum Libræ, cùm antea tamen Calix minimè appareret. Hinc coniicio eos tantùm fore compotes Calicis, qui fuerint in coniunctione Libræ: nemo nescit Libram esse symbolum iustitiæ, quæ est æquilibrij amans: totum igitur ei de Libra benè constabit, qui fuerit iustus: nimirum huic homini iusto, Calix sui copiam faciet, Christusque sui sanguinis vinum merum & generosum, illicò propinabit. Iam, nebulo, disce eloquente cœlo, quare abdatur tibi Calix ille, & negetur sacra communio: hoc totum pateris quia longè es à Libra, & à pondere sanctuarij; si te ingeris epulis vbi Calix sacer adest, eamdem inibis sortem, quam iniit Baltasar Rex Chaldæus, animo sacrilego ausus bibere in vasis sacris: accipe fatum eius ex contextu sancto Danielis. *Allata sunt vasa aurea, quæ asportauerat de templo, quod fuerat in Ierusalem, & biberunt in eis Rex, & Optimates eius, vxores, & concubinæ illius: in eadem hora apparuerunt digiti, quasi manus hominis scribentis contra candelabrum, in superficie parietis aulæ regiæ, & Rex aspiciebat articulos manus scribentis, tunc facies Regis commutata est.* Audis sacrilegum Regem, impiè calices sacros, ore suo polluto profanantem; & hoc non impunè, nam subito conturbatur. Animi autem perculsi, ea fuit ratio petita ex Mathesi, scilicet quod nihil illi cum libra: hoc etenim sonat scriptura, vindex impij facinoris circa calices templi ab eo perpetrati; scripturæ inquam vltricis hic est tenor. *Numerauit Deus regnum tuum, & compleuit illud: appensus es in statera, & inuentus es minus habens: diuisum est regnum tuum, & datum est Medis, & Persis.* Ita planè à Deo perpenditur, quid egerit vsurpator Calicis sancti: quòd si appensus est in statera, & non benè conueniat cum Libra, furente Deo, mors diluit hoc facinus, cuius ergô corpus & omnia dispescuntur.

Ex Figuris. Daniel. 5. Calices templi quia polluit Baltasar Rex punitur.

Calix Christi vt prosit quid requiratur.

Ex Iure Canonico:

Igitur, ô homo, vt tibi Calix propitius appareat, esto sub Libra, id est sub iustitiæ seu æquitatis influxu; numera regnum tuum, recense dies præteritos, recole prisca piacula, vt eis detersis, gratia Dei succedat, quæ te Libræ subiiciat, & eripiat malis, quibus ausus sacrilegi eorum, qui malè communicant, à Deo compescuntur. Hanc recensionem nostrarum actionum, præuiam Eucharistiæ sancti Canones insinuant, ne sit irrita cõmunio: testis est iste Canon. *Qui sceleratè viuunt in Ecclesia, & cõmunicare non desinũt, putantes se tali cõmunione mundari, discant nihil ad emũdationem sibi proficere, dicente Propheta: Quid est quod dilectus meus fecit in domo mea scelera multa? Numquid carnes sanctæ auferent à te malitias tuas? & Apostolus: Probet seipsum homo, & sic de pane illo edat, & de calice bibat.* Illud ipsum monet Augustinus, explicans textum illum sacrum. *Si sederis cœnare ad mensam Potentis, considerans intellige quæ apponuntur tibi, & sic mitte manum tuam.* Sic (inquam) Augustinus scholiastem agit scripturæ illius. *Quæ mensa est Potentis, nisi vnde sumitur corpus, & sanguis eius, qui animam suam posuit pro nobis?* Ad quid autem pertineat illa altera consideratio, disce ex Apostolis, qui cœperunt contristari, quærentes hominem perduellem. Hæc tristitia animam tergit & emundat, ea puritate quam si vendicat Eucharistia, solis instituta mentibus puris, vt ait Cyprianus. *Non oportet esse fermentarios noui testamenti ministros, puras sincerasque mentes sanctum quærit conuiuium.* Tertullianus aiebat, ideò Christianos abstinere à spectaculis, & ab idolothytis, id est escis oblatis gentium simulachris, & omnia vitare commercia impia, ne eorum contagio inepti fierent ad hæc sanctissima sacramenta: sic vir ille Afer stylum suum acuit in gentiles. *Non sacrificamus, non parentamus, sed neque de sacrificato, & parentato edimus quia non possumus cœnam Dei edere, & cœnam dæmoniorum.* Illud alio textu præfatus est Paulus, *Quæ conuentio Christi ad Belial? Quæ conuentio lucis ad tenebras?* Animam fieri tersiorem ex indagine suorum facinorum, liquet ex natura rei: cùm enim audierit à Christo Domino, ipsum morti addicendum vnius hominis perfidia; id est peccarum vnum iterum interimere Christum, qui aliquo modo deficit & moritur in anima proba: confestim anima illa tristior & pœnitens, abditum illud scelus totis viribus insectatur. Nec aliud reperire est argumentum validius, ad peccati repudium, quàm memoria passionis Christi, quam lubens obiit, vt maculas nostras detergeret, & solueret omnes nexibus iniquis suorum criminum irretitos. Homo itaque animo versans, quoque scelere fieri iniuriam Christo; nónne suum zelum acuet in omne delictum? habere autem odio omne peccatum, nónne est gratiæ præludium & iubar amoris optimi Domini, qui vt seruorum dilueret noxias actiones, funus inglorium minimè detrectauit? Quodque magis vrget ad vindictam & odium in peccata, amans ille Dominus Iesus mortis initæ, nostræ salutis ergô, nullum aliud exigit pensum, quàm peccati exterminium, quo simus & nos reduces ad gratiam, cuius erāmus expertes, cuiuscumque criminis obsequio mancipati.

Can. qui sceleratè de cõsecrat. dist. 2. Eucharistia quare non proficiat.

Ex SS. Patribus. Tract. 84. in Ioan.

S. Cyprian. de Cœna Dom.

Lib. de spectaculis c. 13.

Passio Christi meditanda ante cõmunionem.

Quomodo autem Christus ærumnis atque molestiis confectus sit, ob deliquia hominum reproborum, disce ex subiecta historia. Regem suum Gallia suspexit spe plena, Principem illum Carolum IX. prima adhuc lanugine, nequaquam degenerem egregia facinora editurum. Quippe eo Principe dehiscebat hæresis, suo iniquo effuso sanguine cruentata. Sed heu Christianissimi Regis virens ætas subitò emarcuit ingruente morbo, qui aliquas tamen dedit inducias: ea erat species morbi, vt Rex corpore toto ageretur stimulis; inuiis tamen aspectibus astan-

Ex Historia. Du Paix in vita Caroli IX. Carolus IX. Rex Galliæ ab hæreticis creditus fascinatus.

tium, qui lustrabant omnes corporis oras Regis ægri, pessimè decumbentis. Rei medicæ peritissimi consultus oraculis Hippocratis, & Galeni, apud quos altum silentium similium symptomatum, nullas cute tenus reperientes ideas morbi, suam causantur inscitiam, & aiunt rara non esse artis: & ideò præstigium aliquale in morbo illo regio suspicantur. Illi coniecturæ adiecit fidem fama loquax, & detegens penitiora hominum: nimirum percrebruit caput feralis inuenti, hæreticorum atrocitas. Dixere quidam, Caluinistas in odium editæ stragis suorum Symmystarum, die sacrâ Beato Apostolo Bartholomæo, conflasse ceream imaginem specie Regiâ; in quam nefarij homines sunt impiè debacchati. Iis præstigiis erat edita imago illa, vt quicquid ea subiret iniurium, illud idem Rex innocens in se susciperet, ex pacto inito cum dæmone ab auctore venefici illius atque lethiferi simulachri: cuius copia cum esset penes hæreticos, illi scelus anhelantes, in acceleranda morte Regis, cui multiplici tormine volebant illudere, quotidie aculeis illam pungebant Imaginem, & eâ equidem sorte, vt Rex easdem molestias, quas subibat imago, & etiam ipse miserè pateretur. Demum re medica impote ferre suppetias, Regia maiestas opis indiga succubuit tot & diris ærumnis, quarum causa tandem Rege mortuo prodita est, omnibus exosis hæreticis, qui non in suam tantùm, & plebis infimæ perniciem nati sunt; sed & quoque in Regum maxima detrimenta.

Ex Theologia.
Psalm. 21.

Ecce specimen ingenuum mortis, quam obiit Christus, atque cruciatuum, quibus Rex ille pius fuit obnoxius: dæmon nequiens Regem illum impetere, sæuiit in imaginem eius, verè ceream, scilicet in hominem, cuius hæc est vox: *Factum est cor meum tanquam cera liquescens.* Quos autem ictus homini inflixit dæmon, illi omnes in Regem Christum hominis prototypum illicò redundarunt. Christum autem esse hominis prototypum, accipe ex Theologia, quæ quidem etsi fateatur ea quæ de Deo prædicamus in ordine ad creata, pertinere vniuocè ad tres personas Trinitatis, cuius opera ad extra communia sunt toti Trinitati; annuit tamen sacra hæc disciplina, vt per appropriationē, quædam singulis quibusque personis, citra errorem piè tribuantur. Iuxta hanc normam creationem affingimus Patri, redemptionem Filio, & sanctificationem animarum Spiritui sancto; cùm tamen tria toti sint sanè affinia & propria Trinitati. Ratio autem denominandi Patrem creatorem, Filium sapientem & redemptorem, Spiritum sanctum sanctificantem, petitur à notionibus & à modo procedendi: verbi gratiâ, innascibilitas propria est Patris, qui ideò dicitur fons & origo totius Trinitatis. Cùm ergo Filius & Spiritus Sanctus à Patre procedant, illi etiam tribuitur creatio, veluti quædam processio rerum exterarum: ita & filiatio, cùm sit specialis Verbo vnigenito, via intellectus ad quem pertinet sapientia, seu rerum diuinarum cognitio actualis, quæ in Deo Patre est, dicitur Filius sapiens, vt terminans cognitionem Patris; terminus autem cognitionis est ipsa res cognita: hinc Paulus ait in Christo esse thesauros scientiæ & sapientiæ Dei: quasi sit Christus Dominus vt Verbum, ipsa Dei cognitio circumscripta. Denique spiratio processionem explicans Spiritus sancti, viâ amoris, cuius est spirare, vt homines amando fiant sancti, & non intelligendo, animarum apotheosis & sanctitas cedit in ius Spiritus sancti, etsi omnia illa, quæ de Deo dicuntur extrinsecè, sint omnium sicuti dixi anteà personarū. Ex prælibatis videre est, quomodo Christus sit imago hominum primitiua, seu vt elimatius eloquar, quomodo homo sit imago Christi, potiùs quā Patris & Spiritus Sancti, per appropriationē, etsi reuerà homini sint inusta vestigia Trinitatis. In confesso est apud omnes, nomen imaginis vt personale est Diuinis, esse quid pertinēs ad Filium, & non ad Patrem, aut S. Spiritum, quia Filius à Patre intelligente procedit: est autem vis insita intellectui picturæ similis, quæ est imaginum efformatrix. Ast Spiritus Sanctus, exhausto quasi intellectu Dei in generatione Verbi, viâ voluntatis procedit, quæ nescia est imaginum, ergo cùm homo dicatur editus ad imaginē Dei, quia præditus est intellectu, nonne typus hominum erit Christus? qui notionem suæ filiationis perit ab intellectu, à quo Verbum Dei optimè nuncupatur. Iam, ne arbitreris ad fastū hæc à me edita, vt viderer pompaticè theologus: accipe superioris histo[illegible] [illegible]ondimentum vtique morale, quo pro peccatis hominum Filium Dei reuerà passum esse, & non Patrem, aut Spiritum Sanctum, fiat palam, ex ipso iam fonte Theologiæ reserato. Ex eadem disciplina, nemo nescit varias esse peccati species, pro varietate obiectorum: alia nempe est superbia, alia luxuria, alia auaritia: rursus cōstat reprobos habitus, qui animam pessum faciunt, diuersis etiam insidere potentiis animæ, quas eis innatæ labefactant. Verbi gratia hæresis obumbrat intellectū, luxuria coinquinat & accendit voluntatem, pars irascibilis irâ nimiâ corrumpitur: demum peccatum longè lateque diffusum totâ animâ, nullam eius partem esse patitur illibatam. Sic homine toto lacero peccatis, hac inquam imagine Christi, vitiorum aculeis interpunctâ, Christus toto corpore illas punctiones perpessus est, & adhuc tantùm quantùm homini reprobo fas est, Christus nefariis actibus hodie sauciatur. Vnde putas arcuatis spinis, in schema coronæ ingloriæ, cingi caput Domini Iesu? Non aliunde sanè, quam ex multo iniquo cogitatu diuexante hominum caput, quod cùm sic pungitur, Christus coronæ seu senticeti sui vario acumine laniatur. Ne in clauos succenseas quasi immites & tortores manuū Christi, quas patulo vulnere apertas, est cernere sanguifluas. Accusa potiùs tuas tui ipsius manus, plurimorum criminum conscias: quoties enim in nefarios tactus incurris, toties Domini tui manus innoxias sacrilego vulnero confodisti. Credis hiare hiulcum latus Christi apertū cuspide lanceæ? innocens est reuerà ferrū, & criminis expers, vtpote nesciū Dei: si quid peccatū est illâ plagâ, tota impij facinoris culpa fuit penes hominem, feræ & ferreæ cuspidis impulsorem. Tu ille es, ô reprobe; námque cor tuū quando pater noxiis affectibus, qui cruciant te incautū, tunc etiam aperit Christi latus, grauiori plagâ, eâ quam inflixit hasta: mitius agitur cum Christo sæuiente ferro, quàm illato vulnere peccatorum. Denique quid cohortem illam incusas, quæ flagris totum tenerū corpus exuit cute suâ; tu ipse aptasti flagella crudelis, quippe nulla tui parte vacas à peccato: abiecisti stolam illam polymitam gratiæ Dei, quæ erat, instar animæ cutis;

Imago est Patris filius.

S. Thom. 1. p. q. 39. art. 7.

Quæ dicunt ordinem originis vnius ab altero, sunt notionalia in diuinis; quæ verò dicunt ordinem ad creaturas, sunt essentia Dei.

S. Thom. 1. p. q. 41. art. 1.

In homine elucet imago Trinitatis.

S. Thom. 1. p. q. 93. art. 6.

Imago est nomen personale verbi.

S. Thom. 1. p. q. 35. art. 2.

Vnde distinctio peccatorum.

S. Thom. 1. 2. q. 7. art. 1.

Peccata sunt causa vulnerum Christi.

Peccata quomodo animā afficiunt.

cutis ; eam etiam à te iniuriam accepit Christus, cute dissectâ flagris, quæ benefico corpori minimè pepercerunt. Eamobrem Dominus ait: *Vnus vestrum me traditurus est*, vt peccatis hominum inuteret culpam suæ mortis. Cœperunt illi contristari & inquirere : quia qui resciuit penes se esse reum mortis Christi, eum illicò traducet deuouendum ditis, vt intendit Dominus Deus sedulo examine præsignato.

Passio Christi meditata viuificat.

Prælibata clamant quàm sit proficua meditatio mortis Domini Iesu, Communione instaute: Inde emergit odium eorum omnium, quæ sunt conscia piaculi tanti, & hac auersione conceptâ, tandem ad tersiores obeundos actus, ea pœnitens anima vegetatur. Fitque quasi prodigium editum ad sepulchrum Elisæi, cuius cùm ossa demortua tetigisset cadauer hominis latrunculi, denuo spiritum hausit, & reuixit ; ita qui cogitat, se conscio, Christum emortuum, ille etiam derepente fit abiutato suo crimine rediuiuus. Et huic indulto Dei sospitantis animas, morte suâ cogitatâ ante Eucharistiam, congruit symbolum illud Paradini, quo pinxit spicas è sepulchro exurgentes, hoc titulo. SPES ALTERA VITÆ: quasi diceret ex pinguedine cadauerum adipem inesse huic frumento, sugente ex illa sanie multiplex alimentum. Ita & mortis Christi liuor diffluit in Eucharistiam, quæ est spica merito mortis Christi conspicua, ac proinde spica è tumulo emergens, cùm aptans se ad sumptionem huius spicæ cogitat mortem Christi, qui dolores nostros portauit, & cuius liuore sanati sumus. Si quis ergo vitâ reduce frui optat, ille mortem Domini sui in Communione meditetur. Nimirum Eucharistia, comite sepulchro, spica est è tumulo exurgens, hoc lemmate insignis. SPES ALTERA VITÆ : eius enim frequens vsus spem collapsam erigit hominum, quos reus animus à Deo longè fecerat alienos. Interrogent se ergo homines in ipsa crepidine altaris, an apud eos delitescat aliquis affectus Deo ingratus, & affinis eis qui fuere rei mortis Christi: vt sic zelo suo accenso, ex idea patientis inclyti Domini, in vltionem mortis illatæ, & in resseram sui vindicis animi, aliquod egregium facinus, ipso illo momento moliantur.

EX SYMBOLIS. Paradin. lib. symbol. Eucharistia resuscitat animas.

Et vtinam omnes eos animos induerent, quos tres Angliæ Prouinciæ illustres, quas vulgo vocant, Lincolne, York, Durhâ: illæ exosæ piaculum Henrici Regis Apostatæ, qui ab Ecclesia defecerat, & expunxerat Religionis auitæ sacra; militie cōscripto, in spretæ pietatis vindictam, strenuas acies instruxerunt. Vtque alacriori animo superarent belli incōmoda, labaro insuerunt Christi Domini plagas purpureas : adiecto calice, cui imminebat hostia notata nomine Iesu. Vexillo explicato rubente sanguine Christi, acies illæ deuouentes sanguinem suum eidem Domino, omnia quæ ingruebant pericula fortiter obierunt. nemo enim militum vexillo intentus, intuens calicem, hostiam, & plagas Domini Iesu, quibus fiebat iniuria à Rege impio, nemo inquam adeò fuit amans vitæ suæ, vt sanguinem suum noluerit Deo rependere, qui nostræ salutis ergô, calicem & hostiam obtulit nobis, & postmodum affici plagis, sanguinémque suum effundere minimè detrectauit. Hoc illustri exemplo validior factus, ô homo, quando accedes ad altare, & calicem videris & hostiam, memorare ea esse symbola zeli tui excitandi, ad vlciscenda crimina

Passionis insignia in vexillo apposita ab Anglis. EX HISTORIA. Andreas Duchesne in historia Angliæ sub ann. 1536.

quibus extitisti molestus Domino tuo, cùm sanguinem calice expensum, sacrilego versabis animo, cogita sanguinem hunc clamare de terra, téque reum ipsum quærere teipso iudice vindicantem. Tibi insulta, teipsum argue, & cōdemna repudio æterno voluptatum, quarum commercio tu peccasti, & in cœlum & in optimum patrem à quo misere deuiasti. Et quia tibi, vt imagini Christi vulnera inflicta, prototypo etiam fuerunt iniuria: adhibe medelam idoneam tibi, vt consulas eo modo plagis Domini crucifixi. Deprime typhum, qui ex inani gloria exurgit, & medeberis capiti spinis vtique importunis intertexto. Excute de manibus tuis malè parta, deterge sordes aspersas obscœno contactu, hocque tuo manuum repurgio, ambæ manus Dei tui saucij subitò sanabuntur. Obsera cor tuum hactenus apertum quibusque rebus infimis, & indignis quas delibes amore tuo ; ex eodem corde elimina noxios affectus deuios à salute tua; & quasi postliminio reuoca Christum ; eo titu confestim hians illa plaga lateris, & reliqui sanguinis ostium obstruetur.

Si te recoleretem memoriam Passionis Domini, nullus sensus afficiat vltionis : hoc ipsum desle, & de te apud Deum rete quærimonias easdem, quas habuit de se Augustinus, cuius has poteris & tu voces supplex, & pauidus vsurpare. *Ignosce Domine, ignosce, pie, ignosce, miserere, parce, & ignorantiæ meæ, & multæ imperfectioni meæ, noli me tanquam temerarium reprobare, quòd audeam seruus, vtinam vel bonus, & non etiam inutilis, & malus, & ideo valdè malus, quia te omnipotentem Deum nostrum terribilem, & nimis metuendum, sine cordis contritione, & lacrymarū fonte, sine reuerētia debita, & tremore laudo, benedico, & adoro: si enim Angeli te adorantes, & laudantes tremunt; ego peccator dum tibi assisto, laudes dico, sacrificiū offero, cur non corde paueo, vultu palleo, labiis tremo, toto corpore inhorresco, sicque obortis lacrymis coram te indesinēter lugeo? volo, sed non valeo, quia nequeo quod desidero.* Hæc ille. Et quia cōnfusio sui præsens est remedium, ad duritiem cordis, quod nequit ad præsentiā Dei sanguinis emolliri: poterit anima pudibūda in has voces erumpere, quæ sunt & pœnitentis ipsius Augustini. *Miserum me quomodo sic insensata facta est anima mea, vt non terreatur terrore nimio, dum stat ante Deum: miserum me quomodo sic indurati sunt oculi mei, vt oculi mei indesinenter non producunt flumina lacrymarum?* Hactenus ille.

Ex SS. PATRIBVS. S. August. lib. Medit. c. 34.

Idem vbi supra.

Cæterum hanc sui ipsius peritiam tanti fecit æuum gentilium, vt quotidiano examine Philosophi crediderint hominem posse ad virtutis apicem pertingere ; & penes illam praxim Seneca reposuit, Sextij Philosophi omne virtutis incrementum : sic enim scribit Stoicus ille. *Animus quotidie ad rationem vocandus est, interrogabat Sextius sero. Quod hodie malum sanasti? cui vitio obstitisti? quâ parte tui melior es? desinet ira, vel moderatior erit, quæ sciet sibi quotidie ad iudicium veniendum.* Affine est illud scripturæ sanctioris. *Non iudicaremur, si nos vsque diiudicaremus.* Exquisita nimirum trutina notitiæ, nihil sinit impunitum, & vt fatur idem qui suprà, Seneca Philosophus acerrimus propugnator Stoicæ disciplinæ. *Hoc ipsum argumentum est in melius translati animi, quòd vitia sua quæ adhuc ignorabat videt, quibusdam ægris gratulatio fit, cum seipsos ægros esse senserunt,*

Examē conscientiæ suadetur à profanis. EX PROFANIS. Seneca lib. 3. de ira.

1. Cor. 11.

Idem epist. ad Lucil. 6. Examinis conscientiæ vtilitas.

Secus autem homines nescij, quale degunt æuum, in cœcò quovis vitiorum obuio voluntantur: Christo reuera iniqui, quia eum tradunt. Sed alternante vices Dei iustitiâ, tradeotur & ipsi crudelibus hostibus, scilicet Angelis refugis atque Apostatis, qui vilia illa capita vitiis obnoxia, & sub iugo altis tursum oexibus irretient quasi in fasciculos, vt perpetuis tandem ignibus addicantur. Præsciit istam tragœdiam Isaias, cuius accipe Vaticinium. *Propterea captiuus ductus est populus meus, quia non habuit scientiam.* Quasi diceret, si quæris causam libidinis inolitæ, quæ plerumque homines illaqueat, uulla prorsus alia, nisi inscitia fœtidi status, cui sese luxuriæ sordida mancipia deuinxerunt. Immò omnium criminum nexus ex illa officina ignorantiæ prodeunt, & hinc captiuitas importuna, & cupiditas sciendi aliorum mores, habitus, & studia, vt censuram subeant impiorum. Ita Chrysologus. *Improbus affectus suas non respicit ad ruinas, alienos currit, & decurrit ad lapsus, sua cæcus ad crimina, ad aliena errata perlucet: malorum suorum nescius, alienorum est accusator, & testis.* Ne igitur capiamur, & Christum capturæ exponamus; solerter indagemus, an apud nos aliqui sicarij diuerterint, vt si innotuerint, ad gehennam subitò traducantur.

Isai. 5.

Ex SS. Patribus. Examen conscientiæ neglectũ multa mala secum vehit.

Faxit Dvs.

HOMILIA QVINTA.

SVMMA HOMILIÆ.

1. Exordior à natura Dei, quam ex Platone dico esse ineffabilem, quia nequit comprehendi ab intellectu, quem coërcent naturæ limites, & cancelli; ideò cùm diuinum quid sapiant effectus illi, quos exerit Communio, non potuissent deprehendi ab homine, si eos Deus ipse non fecisset palam eo textu; quem vt thema induro isti homiliæ *Ego claritatem quam dedisti mihi, dedi eis, vt sint vnum, sicut & nos vnum sumus.* Est igitur hæc homilia de effectibus Eucharistiæ: qui duo sunt; scilicet, *Claritas, & vnio.*

2. Explico quænam affulgeat claritas hominibus ex Communione, vt inde homines clari & illustres censeri queant.

3. Probo ex hac claritate dedu ci amorem, non tepidum illum, quo desides & ignaui torpent, sed feruidum, & cuius æstu queat amans anima conflagrare.

4. Eo amoris incendio consumuntur omnia, quæ animam Deo ingratam faciebant, itavt amore decocta tersior atque illustrior emicet. Etenim summum Dei amorem stipat chorus virtutum omnium, omniàque charismata desuper illapsa ei obsequuntur.

PRÆFATIO.

EGO CLARITATEM QVAM dedisti mihi, dedi eis, vt sint vnum, sicut & nos vnum sumus.
Ioan. 17.

Qvamadmodvm *Sol rutilus suo lumine aspergens superficiem speculi tersioris ad eò graphicè se inarit illi vitro, vt totus Sol omni eius substantiam peruasisse videatur. Quippe non duntaxat lucidum est & coruscum speculum instar Solis, sed plerumque suis emergentibus radiis ignem accendit, qui magna partis incendia, imò etiam tales ignes aliquando deuorarunt integras naues hostium, sicuti videre est in speculis Archimedis. Ita vbi Sol Eucharistia affulserit animæ mundæ, vti est speculum sine macula, statim illa etiam irradiat, & fit eo lumine præfulgida, & ne vacuâ luce perfusam existimes, amoris igne postmodum incandescit. Sed vt Sol est, quòd speculum emicet & caleat, ita Eucharistia est, quòd anima clareat, & patiatur amoris æstus, ipso teste Christo:* Ego claritatem quam dedisti mihi, dedi eis, vt sint vnum, sicut & nos vnum sumus. *Itaque non est quòd Moysi, homo Eucharistiæ particeps inuideat? Si namque præfulsit facies Moysis ex Dei colloquio, & si rubi ardentis sensit incendia; ex Communione in hominem maiora gratiæ Dei influunt incrementa. Nimirum Dei claritate nitet anima, inuia quidem corporeis oculis, sed rutila Diuinis atque Angelicis: nec calet tantùm cute tenus; at ardet eo amoris igne, cuius incendio tota exarsit Maria, cui nostra hæc prece obsequia consecramus.* Aue Maria.

Divinvm reuerà effatum Platonis, Deum solum posse sese nominare Philosophicà patrim, & Theologicâ ratione liquet: veritas huius eloquij constat ex Philosophia: nomina sunt signa rerum; quælibet autem res constat genere & differentia, quibus vt cancellis, fines cuiusvis essentiæ concluduntur. Rursus cùm genus, & differentia Metaphysicæ partes, quæ componunt omnem essentiam infra Deum, sint res à se distinctæ saltem formaliter. Verbi gratia, in hac propositione: homo est animal rationale, animalitas formaliter non est rationalitas; etenim vtriusque conceptus alij sunt, & vt distincti dispescuntur. Cùm igitur creata omnia duobus his coalescant, scilicet genere & differentia; deuenire his potest in aliquam rerum

Ex Philosophia. Deus solus se nominare potest.

Arist. lib. de interpret. c. 2.

Porphyrius lib. quinque prædicabilium.

rerum periciam, homo: cuius enim generis sint omnia non est in abdito,& licet differentiæ sint altioris indaginis, venari eas potest homo sagaci scrutinio, résque potest generis, & differentiæ suffragio suo quasque nomine nuncupare. At Deus cùm sit huius compositionis expers,& nescius generis & differentiæ, capi nequit ab homine assueto rebus compositis. Quare autem ad naturam cuiusque creaturæ multa coëant, vt vnum quid exurgat, ratio petitur ex determinatione insita naturis singulis quæ cùm non longè latéque pateant, minimè sufficiunt ad plura munia obeunda. Verbi gratia, quia aures non vident, opus fuit oculis;quia intellectus humanus amare non potest, opus fuit voluntate, vt animus incaleret.

Ex Theologia.
S.Thom. 1.p. q.3.art.7. Idem 1.p. q. 12.art.1.

In Deo verò secus, vna est essentia infinitas dotes inuoluens, nullius rei indiga, atque adeò cùm se solâ omnia possit, nihil aliud externum & exoticum adsciscit sibi,quo agere queat facilius:eamobrem est compositionis impatiens,vtpote vna simplicissima entitas,impos ab homine comprehendi, quia res infinita à finito comprehendi refugit intellectu. Cùm ergo Deus se nobis in Eucharistia communicet, non est nostrum nominare quid acceperimus, quia nostrum excedit captum;nominet ergo ille qui cognouit. Audi textum enodantem illud inuium nobis, atque indissolubile: accipe à Christo, quid tibi impertiat illo sacro edulio, quo sanctis astans altaribus inescaris. Sic ille Deum Patrem alloquitur. *Ego claritatem quam dedisti mihi,dedi eis, vt sint vnum,sicut & nos vnum sumus.* Ne tamen subrepat, hominem eo pastu diuino habere à Christo,idem, quod ille habet à Patre suo, id est naturam Diuinam invnitate numerica essentiæ eiusdem in Patre & Filio, itavt homo sumptâ Eucharistiâ in Deum transeat. Ne, inquam, hoc animum tuum subeat; esset enim illa cogitatio penitus infidelis. Sed hoc textu meditare, Deum in Eucharistia infundere claritatem idoneam vnicuique personæ, itavt quantùm humana conditio patitur, vniatur homo Deo,æmulando pro modulo suo illam vnionem ineffabilem, quâ Pater & Filius vnum sunt. Et hoc erit istius homiliæ integrum argumentum. Erit tota ista oratio de Eucharistiæ effectibus. Dicam primò nos effici claros illo pane; & quâ claritate, ego aperiam. Secundò dicam ad quam vnionem cum Deo euehamur.

Ioan.17.

Homiliæ diuisio & contextura.

Ex Mathematica:

Hesiodi vetus est assertum,terras habere precariò omne,quo virent,& germinant,& esse Solis erogantis influxum suum, quòd terra gemmis auróque fœta sit prædiues;esse item suffragio illius viuificæ facis, quòd eadem tellus, veluti polymita veste florida vestiatur. Tamen peculiare quid insitum est sycleri quod nuncupant Spicam virginis:postquam enim subiit illud sydus Sol rutilus,& feruentissimus in coniunctione illius stellæ, terra sua aperit vbera, quibus lactat hominum genus: scilicet botros Sole decoctos mustóque tumentes prodit, & subinde omnium fructuum genus Autumni diuitias;ideo ferax est Spica illa cœlestis, vt pancarpium seu cornu-copiæ penes illam esse videatur. Theologia, disciplina etiam cœlestis,& titulo potiori,quàm cœlica Mathesis,non it inficias, omnia bona nobis esse à Sole, seu à solo Deo,Patre luminũ;tamen cùm Deus est in Spica virginis,id est in Eucharistia,vbi feruor amoris sese magis explicat,& liquidior est;diceres omnigenæ annonæ prouentum,ex hoc fœdere Solis & Spicæ omnibus euenire. Ne autem effectuum copia inopem me faciat, à claritate eos exordiar: est enim ea primus effectus Solis,qui dum suos radios spargit,lumine suo facit vt clarescant& splendeant omnia,quæ tenebræ nigrore suo hactenus opacabant. Ita & gratia animæ lumen, effectus est Eucharistiæ, quæ nobiliori modo operatur gratiam;quàm alia sacramenta, quæ sunt instrumentales veluti causæ: sed Eucharistia auctorem gratiæ secum vehit,& tenebras omnes tergit, quæ sese effuderant, animâ suis nefariis actibus à Christo suo Domino Deóque deuiante. Lumen sua claritate facit; vt videantur ea, quæ tenebræ oculis abstulerant: reprobi vt Deo inuisi,non videntur ab eo beneuolis oculis;quippe refugiunt oculi Dei,omnes animæ maculas: sed illucente gratia,anima diuinis sistitur obtutibus, à quibus anteà procul erat,densæ noctis caligine obuoluta. Ægros homines,afflictos nigredine tenebrarum, quas ingessit nox inquies, recreat ipsum crepusculum lucis, mœrorémque omnem noctis diluit lux amplior, diffusa sensim: ita & syndæresim,comitem indiuiduam noxæ,eliminat gratia,infundens gaudium inaspectum homini pœnitenti, qui sæpe vt sui impos ferre nequit illam animæ voluptatem. Demum vt nox est inimica negotij, vtpote amica otij & somni; ita & lumen vrget ad laborem,eo planè modo,vbi peccatum in animam irrepserit, ea veluti dissoluta viribus suis,tota est in eis, & perit ignauiâ:sed vbi gratia affulsit, excussâ desidiâ omni, anima effecta vegetior, accingit se ad actus egregios exantlandos.

Clauius ex Sacrobosco & his superiores Hipparchus & Ptolemæus librã locant post virginem & in primo eius puncto incipit Autumnus.

Luminis effectus.

Gratiæ & luminis comparatio.

Eucharistiæ effectus.

Vide quibus sit actibus idonea anima, post esum panis illius,qui est luminis gratiæ diffusiuus. Collige effectus vitalis obsonij,ex illo Isaïæ textu. *Babylon dilecta mea, posita est mihi in miraculum, pone mensam, contemplare in specula comedentes & bibentes: surgite, Principes, arripite clypeum.* Reuerà anima infidelis,vbi astitit mensæ Dei,fit vice prodigij; quæ enim aliàs libidine diffluxerat,fit iam castitate præfulgida; quæ ira exarserat, patiens efficitur;demum anima olim vitij omnis sordida colluuies, virtute panis illius, gratiis omnibus cernitur emicare. Et hoc vult Isaïas attendi à nobis,dum hortatur vnumquemque. *Pone mensam, contemplare in specula.* Id est, speculare alto scrutinio micas, quæ decidunt ex hac mensâ: catelli,id est pœnitentes, has micas vbi comederint, transeunt in sortem filiorum. Ideóque post acceptas buccellas mensæ regiæ, statim Principes ab Isaïa Vate, mensæ istius præscio nuncupantur. *Comedentes & bibentes surgite Principes.* Et quia Principum est alta prodere conamina, subiicit, *Arripite clypeum.* Quasi velit suos discipulos,& symmystas Christus à mensa sua prodire ad conflictum. Eamobrem,in vltima cœna voluit parari gladios,& dicentibus Apostolis: *Ecce duo gladij hic.* Ait: *Satis est.* Adeò constans res est, Eucharistiam suos epulones facere idoneos bello, & veluti classicum insonare.

Ex Figuris.
Isai.21.

Eucharistia alta eget speculatione.

Eucharistia panis est Principum.

Eucharistia intergladios instituta.

Ventilet & extollat quantùm voluerit vetula Græcia panem illum Athletarum, cuius esu fiebat quisque validior, & qui ideò vocabatur κωλίφιον, id est fortificans membra, ἀπὸ τῶν κώλων καὶ ἰφι, à robore membrorum, vnde Iuuenalis

Coliphion panis athletarum.

Ex Historia.
Martial.l.7.

æui sui carpens ignauiam, ait eam procedere, quia à Coliphio omnes homines abhorrebant.

Iuuen. lib. Satyrar. Sat. 2.

Luctantur pauca, comedunt Coliphia pauca. Si tamen illum panem confecas cum pane isto, erit infirmior multò: suos enim edaces panis ille Græcus aptabat ad manus conserendas cum aliis hominibus eiusdem sortis; sed Communio nihili facit obuias omnes dæmonum acies; eo pane armari conuiuæ Dei, rident ausus & insultus vitij cuiuslibet. Denique omnia conamina irrita faciunt inferorum. Græcia adeò credidit necessarium esum & vsum panis Coliphij, vt dictus fuerit ille panis ἀναγκοφαγία, id est necessaria manducatio. Ita & Ecclesiæ adeò necessarium sanxere prisci Pontifices, vt quotidianum voluerint esse illius vsum, vt videre est in iure pontificio, Canone explicito eodem Codice recensito, quem accipe. *Dixerit quispiam non quotidie accipiendam Eucharistiam; alius affirmet quotidie: faciat vnusquisque quod secundùm fidem suam piè credit esse faciendum.*

Eucharistia potest quotidie accipi. Ex IVRE CANONICO: *Can. quotidie de consecrat. dist. 2.*

Ex HISTORIA. *Petr. Bellonius lib. peregrinationis suæ, vbi de opio.* Opiũ à Turcis ante pugnam editur.

Inolitum est Turcis componentibus se ad pugnam, multum deglutire opium; est id Pharmacum, papaueris succus concretus in modum coaguli: eo pastu fiunt aptiores ad obeunda quæuis pericula; etenim opio est vis insita somnifera, quà gens illa effera immemor mortis caput suum obiicit obuio discrimini; audito enim classico, illi edaces opij incautè in ferrum incurrunt: nam rationis vsum illud Pharmacum anteuertit. Tantique fit apud eos opium, vt campos longè lateque apertos, multo papauere serant, vt succum eius eliciant, penes quem arbitrantur esse causam victoriæ quam referunt, dum ope papaueris, timore necis expuncto, acies inimicas audacter adeunt, frangunt, & peruadunt, animo concipiente victoriam, pericula quælibet aspernantes. Adeóque vernaculus est apud illam gentem ingloriam esus opij, vt illud in deliciis habeant. Suum vti libuerit opium encomiis euehant infideles hi populi, habemus quo non inuideamus eis, edulium scilicet opimum & optimum, necis instantis pauorem excutiens, vt videre est in Apostolis, qui vbi fuere pasti illo pane sancto, dixere se paratos mori pro Domino suo Christo; & re ipsâ, licet paruâ manu stipantes Christum, Iudæ tamen proditori, & sequacibus eius sacrilegis Dei hostibus occurrerunt. Adhuc liquidior extitit enascente Ecclesia, virtus Eucharistiæ, cuius vsu ferè quotidiano, Christiani adeò ingentes spiritus ebiberant, vt nihili propè facerent Præsidum Gentilium dura verba, & duriora verbera, quibus eos ad Idola conuertere, & abstrahere à Christo, gens impia conabatur. Fuitque iuge miraculum, videre virgines impuberes genus imbelle, adire martyrium animo infracto: in his fuerunt Eulalia, & Agnes, virgines immaturæ ætatis ad certamen ineundum fidei causâ: Sed quia infantibus ea ætate fas erat pasci eo cibo sacro; tantæ se Dei virtutes effuderant, vt præcoces etiam anni atrocia tormina superarent. In hoc ab opio distat Angelorum panis, cibusque fortium, quòd opium animum turbet, & memoriæ iniurium sit, itavt mortis immemores homines, ebrij eo Pharmaco, temerè omnia obeant pericula, meriti omnis ideò expertes, se-

S. Ambros. de obitu sui fratris Satyri.

Idem lib. 1. de virginibus.

cluso arbitrio, cuius nullus omnino vsus est penes eos homines, hoc insano pastu miserè dementatos. Ast in negotio Eucharistiæ, se secus omnino res habet: nam tantùm abest vt delirent homines pasti hoc epulo, quin potiùs liquidiora se illis obiiciunt discrimina, quæ ideo flocci pendunt; quia sciunt non posse eos interire, qui mortem obeunt pro vita, id est Christo. Et eamobrem quò maior est vsus arbitrij, eò etiam illis ampliores gloriæ tituli decernuntur. Cùm ergo priscis Ecclesiæ temporibus, quotidie immineret corona martyrij, & grassaretur odium in fideles, sæuiente diabolo, cuius deperibat impius cultus: vt esset antidoti vsus liberior atque præsentior, fecit Ecclesia familiarem copiam Eucharistiæ vnicuique, itavt singuli in domos suas deferrent hostias sacras, vt illis ingruente martyrio pascerentur.

Eucharistia facit homines generosos.

Eucharistiæ vsus olim qua re fuerit frequens. *Baron. tom. 2. Annalium S. Cypr. serm. de lapsis.*

Optimè igitur Isaias recensitâ mensâ, vocat Principes eos, qui de ea viuunt, & hortatur comedentes vt arripiant clypeum, quasi securi de victoria Deo pugnante pro eis: in cuius rei typum Ægyptij insequentes agmine armato fugientes Hebræos, sed pastos Agno paschali, Dei sensere vltrices manus, setóque sapientes dixere: Fugiamus Israëlem, Dominus enim pugnat pro eis; nec reuerà fuit inanis eorum pauor, impias enim illas acies, redeuntis maris vortices ebiberunt. Simili vtique pauido cientur œstro Angeli refugæ, dum incurrunt in homines refectos corpore sanctioris Agni: non immerguntur aquis, sed ignibus cremantur acrioribus, scilicet illis, quos spirant homines Eucharistiâ acceptâ; confestim retrocedunt hostes, certiores effecti Christum pugnare pro eis, qui debito prauióque ritu, eius sanctissimo corpore vegetantur. In ea mente fuit Chrysostomus, istâ parænesi omnes affatus homines. *Tanquam leones igitur ignem spirantes, ab illa mensa recedamus, facti diabolo terribiles, & caput nostrum mente reuoluentes, & charitatem quam erga nos ostendit: nam parentes quidem aliis sæpe filios tradunt alendos; ego autem inquit non ita, sed carnibus meis alo, & meipsum vobis appono, vos omnes generosos esse volens, & spem bonam de futuris prabens.* Hæc ille.

Ex FIGVRIS.

Exod. 14.

Ex SS. PATRIBVS. *Homil. 61. ad populum Antiochenum.* Eucharistia fortes facit vt leones.

Adiici robur animæ illis epulis sacris, Iure etiam Canonico liquet, quo sancitum est in Concilio Moguntino, non esse denegandam Eucharistiam reis, etiam plectendis, & censendis capite: vt hinc alacriùs mortem oppeterent in deductionem pœnæ æternæ, cui eos addixerant eorum atrocia crimina perpetrata. Ecce Canon. *Si omnibus de peccatis suis puram confessionem agentibus, & dignè pœnitentibus Communio in fine secundùm Canonicum iussum danda est; cur non eis, qui pro peccatis suis pœnam extremam persoluunt? scriptum est enim: Non vindicat bis Deus in idipsum.*

Ex IVRE CANONICO. *Can. quæsitum 14. q. 1.* Eucharistia danda pœnitentibus.

Igitur cùm homines rei bellicæ gloriâ fiant illustres, & orbe toto clareant, benè ait Christus post elargitum corpus suum: *Ego claritatem quam dedisti mihi, dedi eis.* Id est, omnes illi quos dignabor Eucharistiâ, clari fient & insignes, de hostibus suis diabolis & vitiis victoriâ multiplici reportatâ. A re bellica transire libet ad quietem. Multa sanè pacificos excipiunt mala, quorum germina sunt quies & otium: corpus namque dum torpet non exercitum, fit effœtum, noxios adsciscit humores, qui

Otium quàm sit perniciosum. *Dureties in coacis Hippocratis.*

qui dum stagnant in ventriculo, ant mesente-
rio, inuirij sunt ingenuo corporis habitui, at-
que ex impura illa colluuie, morbi diuturni, &
sæpe lethales vtplurimùm enascuntur. In his

Acedia quomodo sit curanda.

sunt, coma, carus, aliique affectus qui lethar-
go homini imminent: hos non euacuat medi-
cus prudens ἀθρόως, sed per ἐπίκρασιν. Id est, non
repurgat vnâ insigni & repentinâ effusione bos
humores, sed sensim & quasi velut insciâ natu-
râ, quæ à nimio effluxu abhorret; huic intento
fauent pillulæ aureæ nuncupatæ. Has etsi My-

Nicol. Myrepsus, sect. 32. c. 3 de anti aa. i.

repsus, ex aloë, & colocynthide compositas edi-
derit; tamen rubeis rosis, & croco coëuntibus,
ita salutares visæ sunt, vt ab effectu dicantur
aureæ. Ita planè it obuiam Deus grauedini,
quæ se insinuat in homines virtutis effætæ, &
veluti gliscente ignauia torpescentes. Eorum

Passionis Christi meditatio sanat acediam.

desidiam leuat pillulis aureis, scilicet hostiis
sacris, vbi non rosæ rubeæ, sed Christi Domini
rubet sanguis, & crocus aureus, siue Diuinitas
illic rutilat, temperans amarorem fellis, & ab-
synthij, quibus Eucharistia respersa est, dum ab
accedentibus ad altare, mortis Christi memo-
ria recensetur. Quid igitur torpedinem cla-
mas, homo; aureis istis pillulis vtere; amaror
passiunis, aculeos tuæ desidiæ infiget, vt ea se
explicet ad agendum; crocus deitatis occorret
deliquio cordis, quod paritur anima deses, vir-
tutis tramitem inituta. Hoc pharmacum non
euacuat quidem ἀθρόως, id est, coofertim totam
educendo colluuiem humorum, qui restagnant,
& ingerunt habitum prauum, sed sensim sine
sensu Eucharistia eliminat affectus deuios à vir-
tute, gratiam infundens, cuius suffragio ani-
ma quæ anteà torpebat, ad virtutis praxim im-
pigre excitatur: eamobrem Canones sancti nos

Ex Ivre Canonico.

hortantur ad hunc cibum, velut ad rei medicæ
compositiunem, quâ decumbens anima, si eam
vsurpet medicinam, potiri valeat facili nego-
tio, reduce sanitate. Sic se habet Canon. *Si*

Can. si quotiescumque de consecrat. dist. 2. S. Ambros. lib. 4. de sacram. c. vlt.

*quotiescumque effunditur sanguis Christi, in re-
missionem peccatorum effunditur; debeo illum
semper accipere, vt semper mihi peccata di-
mittantur; qui semper pecco, debeo semper ha-
bere medicinam.* Iste textus desumptus est ex
Ambrosio, & Iuri Pontificio insertus à Gra-
tiano.

Sanguinis Christi effectus.

Ex Symbolis.

Pa. ad. non sub. symbol.

Non abhorret à præfatis symbolum illud Pa-
radini, quo depingit calicem, cui basis cru-
cis insidet, ipsa cruce emergente de calice,
hac voce. ANTIDOTI SALVBRIS AMA-
ROR, Quasi diceret calicem illum esse velu-
ti pharmacum, cuius aloës, & pulpa colocyn-
thidis, referunt crucem reuerà salutarem. Ne
igitùr nauseet homo recolens memoriam cru-
cis, accedendo ad Eucharistiam; sapor ille in-
gratus sensui corporeo, animæ sapit: quippe
meditatur eo amarore Deum diluisse dulcedi-
nem lethiferam, quam Adam & Eua in pomo
senserant, cùm pomi illius feralis medium non
ferentes, hoc se pastu sacrilego impiè saucia-
runt. Hominem non abstrahat à calice crux so-

Calicis Christi salutaris est effectus.

cia, ANTIDOTI SALVBRIS AMAROR; &
vt repetam textum: Christus claritatem, quæ
orbe toto emicat, à cruce petiit, de qua præ-
fatus erat Isaias. *Principatus eius super hume-
rum eius.* Imò crucifixus veluti pro tribunali
sedens, titulum Regis accepit: etsi non egeret
eâ tesserâ maiestatis. Itaque quisquis ambit
clarere, ille non refugiat crucem, quæ est cæ-
lum deferens illum Solem & lucis omnimodæ
fontem. Crux est veluti virga illa, quam Iona-
thas melli apposuit, vt suam leuaret inediam;
omnis enim sapor crucis, etsi primò non placet.
tamen si ore sano accipitur, desinit in dulco-
rem. Nimirum est ANTIDOTI SALVBRIS
AMAROR.

Ex Figvris.

Et quia Ionatham memini, volo eius recen-
sere historiam, vt valde idoneam claritati, quæ
emergit ex dulcedine Eucharistiæ. Sic scri-
bit Regiæ historiæ auctor sanctus. *Extendit*

1. Reg. 14.

*summitatem virgæ, quam habebat in manu, & in-
tinxit in fauum mellis, & conuertit manum suam
ad os suum, & illuminati sunt oculi eius: respon-
dénsque vnus de populo ait, iureiurando constrin-
xit pater tuus populum, dicens: Maledictus vir,
qui comederit panem hodie; defecerat autem po-
pulus. Dixitque Ionathas: Turbauit pater meus
terram; videtis ipsi quod illuminati sunt oculi
mei; eò quòd gustauerim paululum de melle isto.*
Reuera Saül indicto ieiunio, populo fuerat in-
iurius, qui ieiunus & imbellis ab eo sic effe-
ctus, non eam stragem edidit hostium, quam
fecisset benè pastus; in eum itaque filius eius
Ionathas meritò debacchatur. Ita & nos Vigi-

Eucharistia illuminat animos.

les Ecclesiæ, & Præcones Verbi sæuimus in
eos, qui homines abstrahunt ab hoc cibo, qui
dulcis est super mel & fauum, quo illuminan-
tur oculi claritâte, omnia alia lumina transcen-
dente. Etenim beatitudo æterna quæ in visione

Eucharistiæ effectus ex historia Ionathæ.

Dei sita est, mediante lumine gloriæ, est effe-
ctus Eucharistiæ, ex qua velut è fonte luminis
effluit hæc claritas, quâ beati emicant è gloria.
Esse autem effectum hunc Eucharistiæ, disce à

Ioan. 6.

Christo Domino sic fante: *Qui manducat hunc
panem, viuet in æternum.* Quasi diceret, beatos
qui adulti cœlis adscripti sunt post Euange-
lium, solo Eucharistiæ lumine coruscare. Ne-
mo igitur inuideat sorti Ionathæ, qui melle de-
gustato, claritate oculorum donatus est, quâ an-
tea expers erat: claritas illa minimo radio Eu-
charistiæ nequit sine mysterij tanti iniuriâ com-
parari. Etenim ea lux quæ Ionathæ affulserat,
delibati mellis obsequio erat tantùm oculo-
rum tenus, nec alia obiecta peruia faciebat,
quàm quæ corporea; ea verò lux, quæ emer-
git ex hostia sacra, spirat quid cœleste nesciens
extingui, ac ideò dicitur à Christo Domino
claritas, ab ea ipsa quæ est in Deo Patre de-
riuata.

Ex Historia Poloniæ.

Ioan. Herbur. in sua histor. sub an. 154[?]

Non erit abs re referre historiam congruam
illi claritati, quæ comes est huius viuifici sacra-
menti. Penes annales Poloniæ fides esto pro-
digij huius: en tenorem rei gestæ. Iuxta Cra-
couiam, vrbem inter præcipuas illius oræ, erat
Ecclesia vbi nitebant ea omnia quæ pertinent
ad cultum Dei, & præcipuè pixis sacra, quâ
reconduntur panes sacri, auro rutila videbatur
esse prædiues, cùm tamen esset ex cupro tan-
tùm, sed superficie tenus optimè deaurato. Hæc

Eucharistia visa scintillas noctu emittere.

auri species ementita, perstrinxit oculos quo-
rumdam hominum impiorum, qui horâ condi-
ctâ coëuntes, furtim hanc pixidem tulere de
theca, quâ erat abdita. His spoliis credidere se
ditandos impij homines; sed vbi, propiùs in-
spectâ pixide, deprehenderunt eam esse cu-
pream tantùm, sacrilegio suo, etiam aliud ini-
quum facinus adiecerunt. Siquidem in rabiem
acti, delusâ spe, quæ in aurum collimauerat.
& non in speciem ementitam aurum; nolentes

referre pixidem,ne in vigiles incurrerent, proiecerunt eam in lutum,vt cœno immersa pixis,minimè se proderet inuoluta cœno, sicque falleret inquirentes. Eo iniquo patrato piaculo, cœperunt emicare scintillulæ ex luto illo, ita vt oculu cœnum illud rutilum appareret intuentibus rem illic insolitam, cuius nouitate perculsus Antistes, illuc cum Clero, stipante plebe deuenit, & euoluto cœno pixidem inuenit, quæ statim edocuit, sacras hostias fuisse solum editi luminis argumentum. In cuius memoriam commendandam posteræ ætati,erecta est Ecclesia in eodem loco, quem lux illa conspicuum antea reddiderat. Esto sapiat prodigium illa historia, tamen aliud quidpiam cernimus quotidie, superans illud miraculum, nec est qui rem omnibus aspectam inficiari audeat, nisi dementatus.

Eucharistia animam coruscantem facit.

Accipe miraculum & equidem insignius,etsi res sensibiles magis arrideant sensui nescio rerum cœlestium. Dum Christus in communione immittitur in stomachum hominum, nonne reuerà mittitur in cloacam? ibi enim multa stagnat congeries cibi indigesti, & pituitæ fœtidæ stabulantis. O Dei patientiam non renuentis intrare specum tam fœtidam, & lutum tantâ spurcitie infame! Quos hic effectus exercet Eucharistia? sanè omnino claros & lucentes: anima namque Deo pasta,etsi lutea primùm, iam incipit clarere virtutibus, quarum videre est egregia facinora coruscare. Oculi namque scintillant crebris in cœlum aspectibus, & anhelis ad gloriam illam beatarum mentium: ora spirant flammas;quicquid enim loquuntur homines illi, penes quos est hostia sacra, totum illud est igneum, & quasi sermones Dei: denique Christus eis claritatem,quam dedit ei Pater,cernitur impertire. Et quod vice coronidis est,illa cloaca fit templum Dei: nam ex Salomone,anima iusti sedes est sapientiæ, quæ ædificat sibi domum, excidit columnas septem, & ponit mensam, quando animam compotem effectam sacræ mensæ, sibi consecrat in templum, insigne septem donis Spiritus Sancti, & vbi sternitur sæpe mensa Dei, quando communio à sanctis sæpius iteratur. Et vt in Ecclesiis lampas accensa prodit Eucharistiam illic asseruari; ita etiam ignis amoris, testatur vsum huius sacramenti, cui subest ille idem ignis, quo ardebat rubus Moysi præostensus, & qui non tamen absumptus est; quippe licet homo æstuet amore Dei, ignis ille non est iniurius homini, quinimò anima ab eo potius illustratur. Et hic communionis effectus explicatur à Christo orante Patrem hoc tenore. *Claritatem quam dedisti mihi, dedi eis,vt sint vnum,sicut & nos vnum sumus.* Vnitas hæc amorem clamat,& benè subiicitur claritati: nam sicut ignis quò magis rutilat, tantò etiam magis ardet;ita & quò amplior est claritas, quâ influit sacra communio, eò etiam amor illustrior,quo homines incalescunt.

Eucharistia amorē Dei accendit.

Ioan.17.

Ex Theologia. S. Thom.3.p. q.62.art.2. Gratia sacramentalis quid addat ad aliam gratiam.

Quomodo autem amorem ingerat Eucharistia, accipe ex naturâ ipsius sacramenti, quam Theologia nobis aperiet. Docet ea disciplina, gratiam sacramenti cuiusque comitem indiuiduam,addere supra gratiam illam,quæ datur extra sacramentum; etenim gratia sacramentalis nos facit idoneos ad aliquid congruum illi sacramento,quo homines initiantur: Verbi gratiâ Confirmatio gratiam infundit eo intento, vt fides infusa in Baptismo altiùs insideat,& in ea stabiliatur homo, etiam ingruente martyrio. Eucharistia in specie panis administratur, vt hinc homo rescíat animam viuere eo cibo, quì alius omnino est ab aliis escis communibus, quibus alitur corpus nostrum, illis dapibus inescatum. Alios namque cibos ante eorum vsum exploramus,an sint laudabiles & naturæ hominum idonei: huicque in morem positum Romanis, creare Præfectos annonæ qui probarent,an essent probi panes, qui parabantur exercitui, vt optimo pane factus miles alacrior, suos hostes fortiùs impugnaret. In communione verò contra accidit; nam de ea non quæritur,an sit esca consentanea hominum indoli, sed Decreto Dei cautum est, vt probet seipsum homo,antequam de pane illo edat: qualis enim erit animæ habitus, talis & cibi huius influxus, quo ad vitam æternam anima saginatur. Rursus, in panem vsualem & profanum agit calor insitus à natura, vt decoquat escas cessurus in alimentum eius, qui eas deglutiit: at in Eucharistia non agit animæ calor;sed potius illa esca sacra, animæ calorem, seu amorem accendit eo igne,quo decocta est hostia, quâ ritè pasti homines impinguantur. Nam & Iure Cæsareo, pensum constitutum militibus non erat soluendum crudo frumento,ne illud miles aliunde pransus diuenderet; sed censebatur exercitus pane cocto, vt se viuere rescirent acies,cura Cæsaris:ita Christus non solas species panis ingessit, vt garriunt hæretici: etenim super hoc cibo leuissimo, hominum anima nauseasset. Sed prouidus rerum is opifex & Dominus, corpus suum dedit, panem reuerà amore decoctum, quì vitam ingerit. Et ne rem sibi ignotam causaretur homo, explicitè ait Dominus,panem hunc edaces suos pascere, in vitam æternam:Eo contextu liquet,quantùm amoris Eucharistia cordibus nostris inserat incrementi.

Lege Nautici Codice de canone frumentario.

Eucharistiæ & cibi profani differētiæ multæ.

Lege nulli no dentur Codice de frumē. to vrbis Constantin.

Rei medicæ periti omnes sibi constant de fomite vitæ nostræ, quem dicunt esse calorem, non elementarem quidem omnino, nec merè cœlestem, sed quidpiam mistum ex vtroque, quo vigente,est etiam vita superstes, quo & extincto, hominis etiam cuiusque vita protinus euanescit. Eo fere modo Theologus agit de vita animæ, dicens eam esse penes charitatem, seu calorem illum quo anima æstuat ad diuina. In quo autem sit reuerà situs animæ calor, id est amor Dei, scrutinij alti est, & tanti, vt peritum quemque Theologum valeat exercere. Etenim si amor, quo in Deum ferimur,est ignis elementaris, id est ordinis naturalis, iam non erit meritorius gratiæ, ad quam natura sola non pertingit; neque etiam dici potest amor ille merè cœlestis & supernaturalis; nam non esset ab homine elicitus,neque dici posset amor hominis in Deum, cùm crederetur omnis humana actio feriari. Omne etiam meritum expungeret ille amor omnino cœlestis, & velut inscio homine hominem in Deum euehens, quod tamen alienum est à veritate: nam amor ille meritorum magnam secum congeriem trahit præ aliis virtutibus, animamque facit insigni atque præfulgidâ gratia coruscare. Superest ergo,vnum illud, quod res medica concludit de calore à natura insito, quem vocat θερμὸν ἔμφυτον, scilicet esse quid concretum è cœlo, & elementis. A pari ait Theologia, charitatem habere

Calor naturalis,elemētaris sit nec ne.

Ex re Medica. Fernelius lib. Physiol.

Ex Theologia. S.Thom 2.2. q.23.art.2.

Amor in Deū sit naturalis nec ne.

Charitas quid sit.

habere aliquid à cœlo & aliquid ab homine, sic enim definitur: Charitas est habitus infusus, quo inclinatur homo ad amandum Deum, vt summum bonum, quo solo beari debet. Cùm audis habitum infusum, intellige ignem illapsum, quo anima desuper incandescit: cùm verò insonat auribus tuis illa propensio voluntatis ad Deum amandum, iam intellige quid humanum & quasi elementare, vnde exurgit ista conclusio: Omnis actio amoris hominem in Deum rapientis, ex aliquo diuino & humano id est supremo & infimo coalescit. Cùm ergo Eucharistia vitam animæ infundat, & hæc vita calore seu amore constet tota, cibus ille excitabit amorem in anima, quæ illius, ritu idoneo, fuerit compos effecta: & consequenter illa anima fiet vnum cum Christo, iuxta typum vnitatis, quâ Deum Patrem, & Filium esse vnum, ineffabili vnitate confitemur.

Ex Figvris. *Leuit. 24.*

In cuius rei typum, Deus olim panes propositionis volebat apponi calidos ante altare suum, præsignans panem illum, quem erat daturus nobis, fore eo calore feruidum, vt epulones suos etiam accenderet eo igne, quo vnum cum Deo efficimur; & hæc vnio est summa effectuum, quos ex hoc incalente pane, animæ sortiuntur. Diceres has epulas habere quid affine ritui illi, quem describit priscus auctor, nomine Suidas. Ait ille Abydenos epulis assuetos, sua concludere conuiuia modo eis omnino singulari: omnibus enim conuiuis satis supérque refectis, coronis sua capita redimiũt; esse quid regium in suis epulis indicantes. Sic demum coronatis offerebatur infans egregia specie, vt eo osculato, finem caperent epulæ eâ amoris tesserâ. Est enim rarus amor aliis in epulis, vbi nimio mero effuso, soluitur lingua in dicteria & scommata, quæ iniquiùs accepta ab astantibus, vt plurimùm sunt odij semina, & germina iurgiorum. Finis epularum Christi, fuit osculum Iudæ, & ne proditoris odium compensare crederetur odio, noluit declinare osculum perduellis discipuli. Imò osculo illi noluit detrahere symbolum amoris: nam Iudam sic venientem affatus est: *Amice ad quid venisti?* non dedignans indicium suæ mortis, osculum amico nomine nuncupare.

Ex Prisca historia. *Suidas in Prouerbiis.*

Panes propositionis quare calidi. Abidenorũ epulæ quales. Coronati olim epulantes. Eucharistiæ finis osculũ.

Quod amoris diuini argumentum Bernardus demirans, sic Deum hunc amoris compellar. *Accedentem ad osculum sanctissimi oris tui, trucem bestiam auersatus non es; sed os in quo dolus inuentus non est, ori quod abundauit malitiâ, dulciter applicuisti. Innocens Agne Dei, quid tibi & lupo illi? quæ conuentio tui ad Belial? Sed & hoc benignitatis fuit, Domine, vt omnia illi exhiberes, quæ praui cordis pertinaciam emollire possent; nam & veteris amicitiæ non immemor, illum commonuisti, dicens: Amice ad quid venisti? atque horrore sceleris sui cor impij ferire voluisti, cùm dixisti: Iuda, osculo filium hominis tradis.* Instabis, hoc osculo Iudam non fuisse accensum, sicut neque Eucharistia. Respondeo, panem vsualem requirere calorem insitum à natura, ad hoc vt nutriat; extincto namque calore natiuo panis grauat potius stomachum, quàm alat ægrum: ita planè dico, Eucharistiam, non suas vires in Iudam hominem emortuum edidisse. Etenim panis ille non est hominum mortuorum, sed eorum tantùm, quos præ-

Ex SS. Patribvs. *S. Bern. serm. de Passione.*

Eucharistia amorẽ Dei requirit vt digeratur.

uius amor Dei fouet, & idoneos facit ad esum panis huius, cuius potior effectus est iungere Deo hominem, itavt Deus & homo his sacris mediantibus epulis adunentur. Et hoc congruit illi osculo, quo Abydeni concludebant sua conuiuia: eò enim potissimum spectat tota virtus Eucharistiæ, vt vniat; siquidem Deo aliquali modo assimilatur homo particeps huius edulij, at Deus est maximè vnus: item dicitur amor, & ignis, quæ omnia vnionem clamant, quâ omnes benè pasti hoc Angelico pane potiuntur.

Abydeni osculo suas epulas concludunt.

Esse amoris vim vnitiuam, disce à summo Theologo Dionysio Areopagita. *Hoc nomen amoris vim habet faciendi vnum, & colligandi, præstantique modo res inter se miscendi, quæ in pulchro & bono, propter pulchrum & bonum ante constituit, atque ex bono ac pulchro, pulchri bonique causa manat.* Vnde arguo: vbi est amoris virtus vegetior, ibi & vis vnitiua maior est; sed in Eucharistiâ, tota vis amoris effusa est: ergo communicans anima erit maximè Dei particeps vnionis. Hanc suadet Augustinus ex vnitate, quâ constant species panis & vini; ex multis namque racemis vnum conflatur vinum, sicut & è granis frumenti vnus exurgit panis. Sic ille. *Quomodo ergo videtis esse vnum quod factum est, sic vnum estote diligendo vos, tenendo vnam fidem, seruando indiuiduam charitatem.* Eusebius indubiam præsupponens illam animæ vnionem, ex ea realitatem probat Eucharistiæ. Sic ille. *Dudum alienus à vita, peregrinus à misericordia, à salutis via, intrinsecus mortuus exulabas; subitò initiatus Christi legibus, & salutaribus mysteriis innouatus, in corpus Ecclesiæ non videndo, sed credendo transiuisti, & de filio perditionis, adoptiuus Dei filius fieri occulta puritate meruisti. In mensura visibili permanens, maior factus es teipso inuisibiliter, sine quantitatis augmento, cùm ipse atque idem esses, multò alter fidei processibus extitisti, in exteriori nihil additum est, & totum in interiori mutatum est, ac sic homo Christi filius effectus es, & Christus in hominis mente formatus est. Sicut ergo sine corporali sensu, præteritâ vilitate depositâ, subitò nouam indutus es dignitatem, & sicut hoc quod in te Deus læsa curauit, infecta diluit, quæ maculata detersit, non sunt oculis nec sensibus tuis credita; ita cùm reuerendum altare cœlestibus cibis satiandus ascendis, sacrum Dei corpus & sanguinem fide respice, honora, mirare, mente continge, cordis manu suscipe, & maximè haustu interiore assume.* Ambrosius cæteris occinit. *Non iste panis est, qui vadit in corpus, sed ille panis vitæ æternæ, qui animæ nostræ substantiam fulcit; iste panis quotidianus est, accipe quotidie, quod quotidie tibi prosit; sic viue, vt quotidie merearis accipere.* Non est prætereundus Canon luculentus faciens ad hanc vnitatem asserendam. Sic habet textus i e. *Hoc sacramentum pietatis est, signum vnitatis, vinculum charitatis. Qui vult viuere, habet vbi viuat, habet vnde viuat, accedat, credat, incorporetur, vt viuificetur, hunc itaque cibum, & potum, societatem vult intelligi corporis, & membrorum suorum, quod est Ecclesia in prædestinatis.* Panis è clibano feruido erutus diu calidus est; ita & Eucharistia feruet, quia panis ille sacer eductus est è fornace amoris: totum enim Christum amor decoxerat, quando sacrum istud & incandescens mysterium instituit; etenim in vltima illa cœna nihil nisi

Ex SS. Patribvs. *S. Dion. lib. de diuinis nominibus, c. 4.* Amoris vis ad vniendũ. Eucharistia sacramẽtum vnionis.

S. Aug. serm. fer. 2. Pascha. Eu'eb. Em ss. cit. in canone quia corpus de cõsecr. dist. 2. Fides nos efficit filios Dei. Eucharistia magna fide indiget. Eucharistia quotidie accipienda.

S. Ambr. li. 5. de sacramẽtis, c. 4.

Ex Ivre Canonico. *Can. hoc sacramentũ de consecr. dist. 2.*

nisi amorem vtique summum omnia Christi eloquia resonabant.

Ex Historia. Philo. de Abraham. Eucharistia vinculum est charitatis.

Diceres, Indico more, Dominum Iesum voluisse obire mortem. Indis inglorium est cedere fatis, vrgente morbo, aut fatiscente ætate: ideò veteres Indi, rogo accenso, in eum prosiliebant, & audacter; gloriosam rati mortem illam, quam flamma illa lethifera consecrabat. Christus vt corpore ritè compacto, superstes extitisset in diuturnum æuum, nescius morbi; sed noluit vitam in longos annos protrahere; amoris igni se deuouit, & in eum insiliens, exiit inde in specie panis, quo qui pascitur, concipit easdam amoris flammas, quibus amantissimus Dominus ille conflagrauit. Et vt proprium igni est, in se omnia conuertere; ita & amori hæc vis insita vnum facit hominem cum Christo in Eucharistia: cuius instituto etiam quadrat illa praxis Carmanorum, qui in epulis sanguinem eliciebant singuli, amicitiæ causâ, reciprocum suum amorem sanguine testaturi. Christus non aliquot latices fudit sui sanguinis innoxij, sed totum exhausit, nostri amoris ergô; & ne violenta putaretur effusio facta in passione, anteuertit illum sanguinis fluxum in horto, cruoris offerens primitias vltroneas. Imò, & in cœna mystica, discipulis sanguinam suum stagnantem in calice propinauit. Cùm ergo totum sit amoris quòd in cœna gestum est, quid mirum si præcipuum cœnæ ferculum amorem ingerat? quo vnum cum Christo efficimur, vt sonant præfata eius verba. *Vt sint vnum, sicut & nos vnum sumus.* Quibus verbis præter amorem alia etiam aperienda nobis mysteria reconduntur.

Solin. lib. 31. Eucharistia spirat amorem.

Ioan. 17.

Vnum esse quid sit.

Hæc vox, vnum, etiamsi aliquid dicat diuisionis impatiens, tamen etiam multa dicit: nam vnitas omnibus se numeris aptat; vnum enim potentialiter est multa: cùm ergo dicit Dominus, nos vnum fore, dicit quidem amorem, sed perfectum, qui ideò debet bifariam explicari. Amor namque alius est in affectu, & alius in effectu: amor in affectu, totus est in voto & plerumque fallit, natura obstetricante. Quibus enim cordi se purior sanguis ingerit, & hepar est mole prægrandius, hi amoris insultus patiuntur plures aliis hominibus, quos alluit sanguis impurior, & qui breuiori hepate collaborant. Totum igitur amoris Dei negotium, non de affectu qui fallit, sed de effectu pensandum est. Quid sit autem esse vnum in effectu, Pythagoras credidit esse quidpiã ineffabile: dixit enim oportere hominem esse vnum, sed hoc suum effatum abdidit silentio, & eò eiusdem farinæ sua symbola relegauit. Dominus ipse legifer noster, commendans sæpiùs illud vnum, tacuit rationem eius: aiebat, Martham esse sollicitam, & turbari erga plurima, vnumque esse necessarium, rursus vnum assumendum, & alterum relinquendum. Denique sapiens hic Præceptor, miris encomiis extulit vnitatem.

Amor alius in affectu, alius in effectu.

Ex SS. Patribus.

Hanc S. Hieronymus constituit in repurgio vitiorum; siquidem homo vitij expers, nihil habet quod eum remoretur ab adhæsione Dei: at ex codice sacro. *Qui adhæret Deo, vnus spiritus efficitur.* Sic Hieronymus. *Vitio nostro plures personas superinducimus nobis, quot vitia tot personæ.* Origenes verò superior ætate Hieronymo, rem acu tetigit, dum sic fatur. *Imitator Dei, cùm ad perfectum venerit, vnus efficitur: insipiens vt luna mutatur.* Itaque vnum esse, est moribus suis referre Christum, & pro suo modulo iugiter æmulari. Hæc vnitas multa inuoluit, imò omnium virtutum agmen, sua simplicitate concludit, dum à vitiorum fœtidâ colluuie fit penitus aliena.

S. Hieron lib. epist. Vnus, & perfectus voces sunt synonymæ.

Ex Prophetia.

Totam hanc virtutum historiam præscius Isaias genuinè describit, & ait, hunc contextum virtutum omnium, esse effectum Eucharistiæ, à qua charismatum effluit messis vberrima: imò ab ea omnia bona æquè ac dona Dei veluti de pancarpio prædiuite deriuari. Sic Vates. *Qui ambulat in iustitiis, & loquitur veritatem, qui obturat aures suas, ne audiat sanguinem, & claudit oculos suos ne videat malum, iste in excelsis habitabit, munimenta saxorum sublimitas eius, panis ei datus est, aquæ eius fideles sunt, Regem in decore suo videbunt oculi eius, terram de longè cernent.* Vt liquidum fuisse vaticinium constet, sunt singula perpenda: Ait Vates, forte panem, cuius vsus faciat ambulare in iustitiis, id est, virtutum praxim insinuet, & faciat omnes declinare ansas, quibus cieri potest homo ad peccandum: hoc quippe sanat obturatio aurium, ne audiant sanguinem, id est ne pateant cruento eloquio detractorum. Hi enim dente lethifero lacerant famã eorum quibus fiunt infurij: oculi clausi ne videant malum, secessum indicant & claustrum: habitatio in excelsis, & munimenta saxorum sublimitatem firmantia, progressum signant, quo panis sacri epulones ad omnimodæ virtutis apicem euehuntur. Demum videre Regem in decore suo, est coronis & caput omnium effectuum, qui emergunt ex hoc pane, instituto potissimum ad hoc, vt dignemur ea visione Dei, quam maximè præfigurat illa claritas recensita à Domino Iesu, qui paulò ante dixerat, victuros in æternum eos, qui pane illo viuifico cibarentur. Quod autem adiicit Vates: *Oculi eius terram de longè cernent,* est veluti summa, & compendium eorum omnium effectuum, quos antea recoluit; nam esse virtuti addictum, est à terra secedere, non corpore tantùm, sed & effectibus, ab omnibus quæ terrena sapiunt, elongari.

Isai 33. Eucharistia omnes virtutes infundit in animam.

Eucharistia nos aptat ad visionẽ Dei.

Ex Historia. Sophronius in Prato spirituali, c. 79. Baron. tom. 6 annaliũ sub ann. 523.

Ex prælibatis videre est frumentum illud electorum esse semen omnium gratiarum, quas delineat illa vnio præfata à Christo Domino, qui & priscis Ecclesiæ temporibus, edidit prodigium idoneum ad notandam sequelam effectuum, quos edit sacra communio, à fidelibus modo congruo frequentata. Seuerianus Hæreticus resciens, vxorem suam catholicam de Ecclesia retulisse panem sacrum in domum suam, vti moris erat æui illius obnoxij multis ærumnis, & cladibus, quas impiæ gentes Christicolis intentabant. Sacrilegus homo inuestigat abdita quæque penetralia domus suæ, vt hostiam illam reperiat comburendam: improbo tandem scrutinio incidit in pixidem egregiam, ratus illic reposita sacra mysteria, ad quorum opprobrium se perfidus accingebat. Sacram illam thecam aperiens vidit panem quidem, sed qui germine aperto spicas ediderat multas, surgentes ex hoc pane. Est reuerà prodigiũ quod exigit vt miremur. Tamen potius est argumentum admirandi, in quas exurgat virtutes panis in pectore hominis, qui eum præuio sumpserit apparatu. Huius habitatio est in excelsis, & munimenta saxorum sublimitas eius: nam dæmoni sunt inuij homines, quibus sæpe obuia est communio; is

Eucharistia visa spicas produxisse.

enim

animi vt diuisionis amans, non potest præualere in eos, qui veluti communione compacti, Dei vnione intima confirmantur. Ad hoc alludit Psaltes, cùm ait. *Et vinum lætificet cor hominis, & panis cor hominis confirmet.* Et rursus. *Parasti mensam in conspectu meo aduersus eos qui tribulant me.* Licet hîc exclamare cum Ambrosio: Si quotidianus est panis, quare illum post annum sumis? caue ne hac escæ salutaris inediâ miserè consumaris. FAXIT DEVS.

Psal. 22.

HOMILIA SEXTA.

SVMMA HOMILIÆ.

1. EXORDIVM petitur à natura virtutum Theologalium, quæ etsi dicant illapsum Spiritus sancti, ac proinde sint supra hominem; tamen in adultis requirunt actum elicitum animæ, quæ cùm sit addicta organis corporeis, petit res sensibus obuias quibus excitetur. Hinc Christus in vltima cœna, discipulorum volens amorem acuere, de sua instante morte texuit sermonem, quo Ioannes amoris deliquium passus, recubuit in sinu Domini Dei sui. Vnde infero, ipso instanti Communionis esse cogitandam mortem Christi, vt noster amor inde æstuet.

2. Hac præmissa diuisione istius homiliæ, quæ est de recensenda passione Christi, priore sui parte, & alterâ de amore Dei, probo esse recolendam mortem Domini, instante Communione.

3. Infero posteà, amorem hominum incalere, intuitu sanguinis Christi effusi nostræ salutis ergô.

4. Demum finio insinuans, amorem Dei non esse corde tenus, sed etiam discurrere vsque ad manus, id est, amorem non esse inertem, sed se actione prodere; ideò eum qui Christum amat, debere Christi patientis specimen imitari.

PRÆFATIO.

ERAT RECVMBENS VNVS ex discipulis eius, in sinu IESV. *Ioan. 13.*

Esther. c. 15.

ASSVERVS *regio apparatu insignis, è solio suo gemmis insito & auro radiante, adeo rutilus emicabat, vt oculorum aciem Reginæ Esther suo lumine perstrinxerit: imò hæc amantissima regni consors, deliquit animo, perculsa specie præfulgida tanti Domini coruscantis: sic rem exhibet sacer textus.* Ille residebat super solium regni sui, indutus vestibus regiis, auroque fulgens & pretiosis lapidibus; eratque terribilis aspectu, cúmque eleuasset faciem & ardentibus oculis furorem pectoris indicasset, regina corruit & in pallorem colore mutato, lassum super ancillulam reclinauit caput, conuertitque Deus spiritum Regis in mansuetudinem, & festinus ac metuens exiuit de solio, & sustentans eam vlnis suis donec rediret ad se; his verbis blandiebatur: Quid habes Esther? Ego sum frater, tuus, noli metuere. *Gloriosa sanè fuit illa Reginæ Esther animi defectio, quæ tanti Regis demeruit amplexus, vt ei succurreret. Si tamen eam Reginæ gratiam conferas cum illa, quâ Dominus Iesus Ioannem dignatus est in vltima cœna; Regina Esther prorsus ingloria reputatur. Nimirum Christus rutilo amore conspicuus, mortem suam commemorans, Ioannem perquàm dilectum sibi discipulum, tantis æstibus amoris accendit, vt ille velut impos sui, cordis deliquium inde pateretur. Non defuit discipulo prædilecto Rex & Dominus amantissimus, quippe eum amore languentem, pectore suo excepit, recubuitque Ioannes in sinu Iesu. Esto sit hæc gratia singularis, ei tamen non inferiorem puto illapsum Christi in sinum nostrum, quando amore prauio Eucharistiam accipimus, cuius speciebus subest idem Iesus editus ex Virgine Maria, cui supplices deferimus & occinimus hoc Angelicum melos.* Aue Maria.

Ioannes Euangelista in cœnâ ob amorē Christi cordis deliquium perpessus.

BIfariam homo potest amore in Deum agi, vno modo naturali, alio item supra naturam: Solius naturæ ducatu homo in Deum dirigi potest, vt in primam causam, penes quam sunt bonorum omnium prædivites gazæ; & hic amor potest citra fidem ab homine Philosopho, & Religionis inscio comparari. Gratiæ tamen erit expers illa anima eo tantùm amore insignis, quia hic amor alius est à charitate comite indiuiduâ gratiæ: est autem Charitas habitus desuper infusus, quo anima cietur in Deum, vt in bonum quo beari debet; ferri autem in Deum vt in beatudinem obiectiuam, est trans naturæ septa omnia spatiari. Eamobrem dicitur is modus diligendi Deum, virtus Theologalis, cui & competit eadem ratio, quæ fidei, & spei, quibus etiam nomenclatura Theologalis indita est. Vnde & exurgunt tres numero virtutes Theologales, superioris quidem ordinis, sed non omnia naturæ munia penitus abiurantis. Verbi gratiâ, licet, sperare, nos fore beatos beatitudine nesciâ termini, sit supra hominem, cui ratio nequit suggerere argumenta boni tanti; tamen ministerio naturæ indiget spes actualis, est enim actus elicitus

Amore in Deum potest homo duobus modis ferri.

Ex THEOLOGIA.

S. Thom. 2. 2. q. 23. art. 2.

Virtutes Theologales sunt superioris ordinis.

Idem 2. 2. q. 18. art. 1.

elicitus à voluntate, quam percellit bonum æternum, vt futurum: voluntati autem vt fiat alacrior, ad suos exercendos actus superioris ordinis plurima famulantur. Scilicet ea lumina, quorum suffragio, intellectus nouas rationes suggerit, vt perculsa voluntas seipsam vrgeat ad sperandum aut amandum ea, quibus erat anteà minus idonea. Talia sunt media omnia quæ conducunt ad hunc finem; merita videlicet infinita Christi Domini, demortuos homines suo sanguine sospitantis. Hac etenim recensione pretij & meritorum Christi, quibus anima debet incumbere, deiecta spes erigitur, quam etsi Spiritus Sanctus euehat ad superna; ea tamen naturæ, & sensuum indiget obsequio: debuit siquidem homo audire aut legere merita Christi, vt iis innixus ad bona quæ imminent, actus voluntatis elicitus efferatur. Eadem plane est de Christi amore speculatio: etenim in Christum Charitas animam non percellit, naturâ insciâ; & esto Spiritus Sanctus illapsus, voluntatem acuat atque perficiat; ea tamen eget aliquo fomite, accepto beneficio sensuum, vt æstuet, & amore superioris ordinis in Christum Dominum incalescat. Nimirum humanæ indolis inopia effectum est: vt etiam in diuinis anima emendicet aliquas species à sensibus; & huic se deliquio aptauit Dominus Iesus, signo sensibili, id est Sacramento gratiam impertiens: imò in vltima cœna præmisit multa sensibus obuia, vt suos conuiuas ad rem illam sacram faceret aptiores. Eò pertinent omnia enucleata superioribus homiliis, & quæ aperiam ex themate præposito Ioannis Apostoli, qui vbi audiit instare mortem Christi, eam procurante Iudâ; demirans amorem magistri amantissimi, obeuntis mortem hominum ergô, eo amore in Christum accensus est, vt in ecstasim raptus recubuerit in sinu eius, operante hæc omnia Passione Domini Dei recensitâ. Vtque amoris æstus intensior ageret discipulos suos, præter indictam mortem suam, superiori textu accusante proditorem, denuo propinando calicem, suam repetiit mortem, dicens eum esse Calicem sanguinis effundendi ad diluenda peccata; insinuans in ipso Communionis articulo, mortis suæ nostri gratiâ, & amoris in nos esse memoriam feruidè recolendam. Non etenim meditata Passio tantùm acuit zelum nostrum ad vltionem criminum, quibus vtpote tortoribus occidit Christus: sed hæc etiam recensio ærumnarum eius, atque cruciatuum quos vltro obiit, suadente amore vt nos redimeret, cordibus etiam amare nesciis, amoris in beneuolum hunc parentem, ingens suggerit incrementum. Ne igitur desim huic medio, excitandi amorem hominum in Christum: Dicam primò, in ipso instanti Communionis esse cogitandam mortem Christi. Secundò probabo illam memoriam maximè idoneam ad animas compellendum, vt ab eis vel inuitis, amor mutuus vltrò eidem Deo Domino rependatur.

Passio Christi recensita Ioannem rapuit in ecstasim.

Homiliæ diuisio & contextura.

Commento sanè egregio genium amoris descripsit vetula ætas, cui fabulæ erant in mysterio, & vice sacrorum. Finxit, amorem vixisse diu breuiusculo corpore, & referente puerili speciem: indignata Venus, Deos consuluit quâ viâ exurgere posset amor; multis hinc, & inde varia referentibus, huic vni consilio sibi credidit insistendum: Scilicet vt alium amorē ederet, qui socius esset alterius, fore enim eos æmulos, vt vno capiente augmentum, alius vicissim excresceret. Itaque ea morem gerens, alium amorem concepit ex Marte, qui dictus est ἀντέρως, quasi amori oppositus: fœtum hunc conceptum tandem enixa est tempore opportuno. Non defuit fides præsagio: colludentes enim pueruli mutuis creuerunt aspectibus. Voluit hinc inferre non ignara rerum antiquitas, amorem fomite indigere, vt ardeat; nullumque esse argumentum validius ad ciendum amorē, quàm sit præuius amor alter; qui nostrum veluti sopitum, suis obsequiis excitauit. Quomodo autem mutuus ille amor oriundus sit à Marte Deo belli, & symbolo discordiæ, non liquet in humanis: quippe animi hominum concordes tantùm, coëunt amore reciproco; sicuti secus à se inuicem dissita ingenia odio dispescuntur. Si licuit Pantheon rem profanam sacram facere; si inquam fanum idolorum omnium cessit in ius & titulum Sanctorum omnium. Quidni, & fas erit superiores hos amores Ethnicos aptare sacris amoribus? cùm omnia quadrent, quibus vterque amor Dei videlicet, & hominum rite coalescit.

Ex Profanis. Cic. lib. 3. de nat. Deorum.

Eros, & Anteros duo amores.

Vidit ab æuo Deus hominum corda fore tepentia, ac proinde amorem exiguum, & prope nullum, vt ergo incrementum aliquod adiiceret amori hominum, alium ipse amorem exhibuit, natum ex bello atque discordiâ: cùm enim deteriores essent homines, & fustibus gladiisque se armarent vt Iesum caperent, tunc amoris eximij in homines edidit argumentum. Nimirum Eucharistiam instituit eo tempore, quo Iudas refuga Apostolus traditurus erat illum hostibus sitientibus eius sanguinem. Hunc panem porrexit discipulis, quos sciebat post sex horas debere fugam capessere, & obliuisci fidei cui eos addixerat: denique se totum amabilē exhibuit, eo maximè momento, quo in ipsum lethali odio homines æstuabant. Et hoc nónne est amorem nasci ex bello atque discordia? quod vni tantùm Charitati conceditur: amor namque solo naturæ dictamine exortus, non fertur in hostes; ast Charitas secus, omnia amplectitur, quæ ordinē habent ad vltimum beatumque finem, quem debent omnes homines insectari. Itaque Charitas in homine inimico speculans naturam beari idoneam, eatenus illum amat, quatenus fieri potest diuinæ gloriæ consors, non autem vt est homo peccatis obnoxius, aut proximum suum exosus, ideò subditur imperio Charitatis. Hunc suum amorem Deus prodit, vt homines suum etiam expliceant, & tunc maximè amoris ingenui specimen edidit, quando vitæ suæ iniit discrimen, multis præuiis iniuriis tacitè perpessis, de quibus antea præmonuit Apostolos, vt inde rescirent amoris fuisse, quod tot & talia tormina superarit. Nec fuit Domino satis eunti Ierosolymam vltro pati, dixisse suis. *Ecce ascendimus Hierosolymam, & filius hominis tradetur Principibus sacerdotum & scribis, & condemnabunt eum morte.* Sed denuo cibaturus eos pane sancto, volens ingerere typum animi ritè dispositi ad illud cœleste obsonium, tristem suæ mortis memoriam reuocauit. Eò enim spectat illa commemoratio discipuli proditoris, & sanguinis effundendi recensio cum Calice, item & illa adiectio: *Hoc facite in meam commemorationem.* Quasi diceret: Quotiescumque repetetis sacras has epulas, & efficiemini

Ex Theologia. S. Thom. 2. 2. q. 25. art. 6.

Passionis Christi memoria amorem Dei accendit.

Matth. 20.

Luc. 22.

com

Euchariſtia debet ſumi memorando Paſſionem Chriſti.

compotes huius panis viuifici, præcipio ego, vt memoria veſtra meo ſanguine purpuraſcat. Et reuerà agnus iſte vult comedi cum ſanguine, ideò ſeparatim dato corpore, porrexit & ſanguinem in Calice; vt ſicut non fit remiſſio ſine ſanguinis effuſione, ita nec in Euchariſtia vult ſuæ gratiæ latices effundere, niſi ſpecies ſanguinis fuſi totâ memoriâ diffundantur.

Ex Figuris. Exod. 12.

Phaſe fuit typus Paſſionis Chriſti.

Fiet hoc dogma liquidius ex figuris quæ præierunt Euchariſtiæ; ſiquidem ſanguinis Chriſti luculenta illic commemoratio, ſub typo ſanguinis agni, vt videre eſt ex contextu. *Immolate Phaſe, faſciculum hyſſopi tingite in ſanguine, qui eſt in limine & aſpergite ex eo ſuperliminare, & vtrumque poſtem; nullus veſtrum egrediatur oſtium domus ſuæ vſque manè; tranſibit enim Dominus percutiens Ægyptios, cùmque viderit ſanguinem in ſuperliminari, & in vtroque poſte, tranſiliet oſtium domus, & non ſinet percuſſorem ingredi domos veſtras, & lædere.* Quid hæc ſonent, vt reſcias, ſunt hæc ſingula perpendenda. Nemo inficiatur Phaſe ſeu Paſcha fuiſſe quid prænuntium Paſſionis Chriſti, quæ etiam contigit eo tempore, quo agnus ille Paſchalis edebatur ab Hebræis. Ad hoc Phaſe præludium erat faſciculus hyſſopi; graminis huius amaror ſatis ſuperque ſonat ærumnas, quæ ex Paſſione Chriſti copioſè & inſuper emerſerunt. Si igitur, ô anima, te vis accingere congruè ad epulas agni illius, collige omnem Paſſionis Domini Dei ſupellectilem, ſcilicet lanceam, flagella, crucem, & coronam ſeu ſenticetum in diadema textum, & inde tibi faſciculum componito; locuples enim inde exurget memoria mortis Chriſti, quæ debet eſſe præambula Sacramento. Vtque liqueret amplius figuram iſtam eſſe præuiam Euchariſtiæ, ſubiecit Deus. *Faſciculum hyſſopi tingite in ſanguine, qui eſt in limine, & aſpergite ex eo ſuperliminare.* Sanguis in limine eſt, de quo Chriſtus quaſi in limine Paſſionis, id eſt pridie quàm pateretur, ſermonem fecit; ſuperliminare hominis eſt mens ſiue intellectus, qui ſanguine aſpergitur agni, cùm Paſſionem Domini Ieſu anima meditatur. Vterque item poſtis oſtij cruore liniendus, id eſt vtraque animæ potentia, ſcilicet concupiſcibilis atque iraſcibilis ſanguine tingenda eſt Chriſti: hoc anima præſtat quando ex memoria mortis amantiſſimi Domini zelus acuitur eius partis, quam iraſcibilem vocant, ad hoc vt & morte ſua, Dei ſui omnes moleſtias vlciſcatur. Alter verò poſtis, id eſt pars concupiſcibilis, tincturam ſuam purpuream prodit, cum mortis ſacræ idea animam amore accendit in eum, qui ne deeſſet ſaluti hominum, defuit vitæ ſuæ, noſtrum ſic amorem mutuum ſibi perpenuò deuincturus. Quod egreſſum vetat ab oſtio, diuina illa ſanctio, altam attentionem ſignat, quâ recoli debet abditum myſterium, cuius impos eſt animus recollectionis impatiens, & per obuias quaſque rerum in omnium ſpecies ſolita diuagari. Tantique Deus facit memoriam illam ſuæ Paſſionis, vt arceat Angelum criminum vltorem, impunè tranſiturum ædes, ſanguine illo aſperſas; quaſi diceret Dæmonem Angelum percuſſorem, qui animas tentando ferit, cùm pelliciet animas ad peccandum, proſtraturum equidem multas, ſed contra iſtas ſanguine Chriſti rubentes, conamine irrito pugnaturum.

Hyſſopus quid myſticè ſignificet.

Memoria Paſſionis debet præire Euchariſtię.

Paſſionis Chriſti memoria præcepta.

Paſſio Chriſti ſeſſicatſe miros effectus parit.

Dicere auſim Deum parcâ manu influere in eos, qui accedunt ad altare immemores Paſſionis eius; & hoc in pœnam deliquij, quo peccant in intentum Chriſti, qui etſi ſuppeterent multi modi componendi ſe ad Euchariſtiam, aliis tamen veluti tacitis, mortis ſuæ potiſſimum memoriam inculcauit. Conſonant ea quæ Bernardus fusè ſcribit, idonea valde meo ſenſui. Sic ille. *Vt validiùs compungamur, vt ampliùs moueamur, & curramus per omnia, reuoluamus ſingula, contexendo roſticulum, connexendo funiculum, conuertendo faſciculum, de omnibus, & ſingulis quæ facta referuntur: de humili Dei Filio, de ſummo Patris Vnigenito, de redemptore piiſſimo, de amantiſſimo fratre noſtro: occurras itaque virtualiter, & ingeras ſeipſum cordibus noſtris Dominus Chriſtus, proditus, & venditus à diſcipulo, à Iudæis tanquàm vile mancipium pretio comparatus ſatis exiguo, captus, tractus, & ligatus tanquam homo ſine adiutorio, ſciſſo etiam verberibus dorſo, vellicatis genis, facie ſputis illitâ, puncto vepribus capite, ſaucio latere, terebratis palmis, pedibuſque confoſſis, qui tanquam iugulatori ſuo alludens ſeipſum non reluctans expoſuit, & nudum corpus, quaſi incudem malleatorum ictibus patienter explicuit, dum pro nobis per huius vitæ pelagus, ad patriam de exilio transferendis, rapacibus pyratis naulum propria mortis exoluit.* Hæc ille.

S. Bernard. ſermone 2. de Paſſione.

Paſſionis Chriſti memoriā Bernardus commendat.

An non eò reſpexit ſponſa, quando ait. *Faſciculus myrrhæ dilectus meus mihi, inter vbera mea commorabitur:* id eſt, memoria Chriſti Paſſionis eſt mihi inſtar duorum vberum, quibus abundè potor illius ſanguine, & adipe ſatior, vtrimque ſaginata. Bernardus myſterium aduertit in eo, quòd memorato faſciculo myrrhæ, ſponſa ſubiicit eumdem dilectum ſuum eſſe botrum cypri, licet illum myrrhæ faſciculum antea nuncuparit: vt inde reſciat anima id quod ſupra recenſui, ſanguinem videlicet aſperſum tutari domos, & acerbitatem Paſſionum Chriſti mẽtes mirâ dulcedine afficere, dum cogitant ſe priſcis flagitiis emortuas, iam reſperſas Chriſti ſanguine ſurrexiſſe. In cuius rei typum, in cruce myrrhâ potatus eſt, & ruſus myrrhâ delinitum eſt corpus illius exanime. Arridebunt mea ſenſa magis, ſi vadem habeant aliquem Sanctorum Patrum; accipe Bernardum. *Non prætermittam myrrham, quâ in cruce potatus eſt, ſed neque illam quâ vnctus eſt in ſepulturam, quarum in primâ, ſibi applicuit meorum amaritudinem peccatorum, in ſecundâ futuram mei corporis incorruptionem dedicauit. Præmiſſum erat in proximiore verſiculo: Faſciculus myrrha dilectus meus mihi; ſcilicet Chriſtus ſecundùm carnem; botrus verò Cypri Chriſtus eſt ſecundùm deitatem: faſciculus myrrha Chriſtus in Paſſione; botrus Cypri Chriſtus in reſurrectione: faſciculus myrrha grando, & tonitrua Iudaica tempeſtatis; Botrus Cypri deſtructio totius aduerſariæ poteſtatis: faſciculus myrrha multitudo afflictionum; Botrus Cypri abundantia gaudiorum, illinc amaricans, iſtinc inebrians.* Hæc ille.

Ex Figuris. Cantic.

Ex SS. Patribus.

S. Bernard. ſermone 2. de Paſſione.

Paſſionis Chriſti effectus.

Myrrha quid morale ſignificet.

Ruſus idem Sanctus, velut alludens ad duos animæ poſtes, ſanguine Chriſti tinctos, id eſt ad duas facultates iraſcibilem, & concupiſcibilem, quas excitare debet memoria Paſſionis Domini, vt homo iraſcatur nefandis actibus, & amore Chriſti Domini Dei percellatur. Ille, inquam, Bernardus idoneè ad Euchariſtiam accipiendam ſic diſcurrit: *Faſciculus myrrhæ dilectus meus*

Idem vbi ſuprà.

Paſſio Chriſti habenda eſt in corde.

mihi

mihi, inter vbera commorabitur; ibi enim est cor; & vbi est cor, ibi dilectio; & vbi dilectio, ibi dilecti mansio; nouit autem quicumque rectè sapit, quantùm Christianæ pietati expediat, quantùm Dei seruum deceat, sacrosancta Passionis ipsius, fideliùs recolere beneficia, ad fruendum suauiter in conscientiâ, ad recondendum pleniùs per imitationem in memoriâ, quod est spiritualiter manducare corpus Domini, & sanguinem eius bibere ob amorem, & reuerentiam eius, qui credentibus in se præcepit dicens: Hoc facite in meam commemorationem. Hactenus ille.

Ex Figuris. *Leuit. 6.* Passio Christi memorata amorem acuit.

Quia res ea maximè fuit cordi Christo, quem nihil æquè afficit sicuti memoria Passionis eius: eamobrem multifariàm olim indixit illum ritum, ad quem pertinet iste Canon. *Ignis in altari semper ardebit, quem nutriet sacerdos subiiciens ligna manè per singulos dies, & imposito holocausto desuper, adolebit adipes pacificorum; ignis est iste perpetuus, qui nunquam deficiet in altari.* Sacerdos seu Ecclesiastes sacer, morem gerit huic decreto, quando monet lignum crucis debere anteire Eucharistiam: quippe hoc ligno pascitur ignis amoris, nimirum hoc lignum sanguine Christi pingue, subitò concipit flammas amoris quibus nihil remorante incendium, totum incandescit. Eò spectant quotidianæ paræneses ad amorem Dei, recensitâ Passione eius, quam esse fomitem maximè idoneum ait Richardus. *Facit Charitas vt pro ipso, vel in ipso mori non metuant, sed affectent à quo sic amari se vident; vt ne morerentur ipsi, morte turpissimâ voluit condemnari. Passionis eius ludibriis, quasi quibusdam aculeis incitati, feruntur effrenes in amoris abyssum, in profundum Charitatis.* Ait Deus ignem altaris sui ligni admoti suffragio fore perpetuum: quia reuerà amor ex Passione Christi oriundus, nescit deficere nec extingui. Nec aliud fuit argumentum, quo magis fuerint capti prisci Patres, habituri sermonem ad populum, memores prælibatæ legis de fouendo igne illo, cuius scintillæ cœlitus elapsæ sunt, ne subducto alimento flammis illis superis, magno nostro discrimine protinus euanescant. Is fuit Augustinus, sic repetito sermone, amorem ingeminans. *Quotidianum sermonem de dilectione facimus, si fortè scintillet in cordibus vestris, & exardescat ignis flammam faciens, aut totum consumens, aut purgans totum; ex eo namque totum est quod bonum est.* Eumdem Augustini spiritum Richardus ebiberat æstuantem. Etenim ille sic fatur. *Vrget me Charitas de Charitate loqui, sapit enim supra modum cordis palato, quod Charitate conditur.*

Ex SS. PATRIBVS. *Richardus à S. Victore tractatu de gradibus Charitatis.*

S. August. lib. de dilectione. Charitas quàm placita Augustino.

Richardus vbi supra. Charitas dulce sapit.

Ex Historia. *Petr. Matthæus in Historia sua an. 1599.* Philippi II. Regis Hisp. mors constans & Catholica.

Inesse quid vitale morti parentum nostrorum, & præsertim cùm quid illud tragœdiam sapit, fecit palam in supremo agone Philippus secundus Rex Hispanus, qui quadraginta propè annos agens regni sui, decumbens morbo quo resoluta caro abibat in saniem, Rex pius, & reuerà Catholicus filium suum cui imminebat regnum voluit aduocari. Eo astante Rex reuoluta sindone, filio diffluens corpus suum & quasi exanime ostendit, cuius aspectu, filius optimi parentis, & ipse non degener (æuum enim egit innoxium) statim abiit in lacrymas, quas adhuc Regis obeuntis sermo serius vberiores excitauit. Quippe sic pater filium affatus est. Fili ne animo versa eam illustrem prosapiam quâ satus es; ne Austriaco sanguine typhus emineat; excidant animo mea egregiè facta, aliaque omnia heroica facinora, quæ etiam inuitâ fortunâ gloriosè tui proceres exantlarunt. Hoc vnum volo insideat tibi, scilicet quo genere fati, & quâ sorte eripior: hoc vnum de tuâ salute sollicitus inculco. Memento mortis meæ; species enim illa tibi diuturna tædium sæculi istius ingeret, futuri verò expertis malorum omnium summum suggeret appetitum. Æmulatus est ille præpotens Princeps, Christi morituri suprema eloquia, quibus de gloriâ suâ, aut aliis attributis æternis meritam sibi noluit texere panegyrim; hoc vnum insitum esse voluit, vt memores essent mortis quam obibat: ait enim suis. *Hoc facite in meam commemorationem!* id est, quâ morte defungor, diu mementote. Nimirum hæc idea mortis meæ amorem simul & odium vsquequaque pariet; amorem quidem, quia vestræ salutis gratiâ, meum discrimini caput obiicio; odium etiam vehet secum illa memoria, armatura zelum vestrum in quæque facinora, quibus meo sanguine diluendis, ista hæc mysteria consummantur. O arcanum! non vult considerari in Eucharistiâ rutilans infulis deitatis, vt rerum omnium potiens, & Opifex summus; sed iubet nos adstantes mensæ suæ, meminisse mortis illatæ nostro piaculo: sciebat enim gloriam perstringere oculos; sanguinis verò aspectum, quasi aculeis stimulare zelum, & animos desides excitare.

Leuit. 22.

Ex SS. PATRIBVS: Crucifixus quare sua vestimenta deposuit. *S. Ambros. lib. 10. in Luc. c. 18.*

Eo humili apparatu considerat Ambrosius Christum. *Ascensurus crucem, regalia vestimenta deposuit, vt scias, quasi hominem passum esse, non quasi Deum Regem: iudicio quasi victor assistit; ad Passionem tamen quasi reus humilis venit. Currum suum triumphator ascendit, non arborum truncis, aut quadriiugis plaustris manubias de mortali hoste quæsitas, sed patibulo triumphali, captiua de sæculo spolia suspendit, non hic reuinctis post tergum brachiis gentes, nec excisarum vrbium imagines, oppidorumque captorum simulachra cernimus, aut submissa captiuorum colla miramur, Regum qualis humanorum solet esse species triumphorum, nec victoria terminos, regionis fine distinctos; sed ouantes populos nationum, quæsitos non ad supplicium, sed ad præmium.* Pompam hanc fuisse totam, non de fastu, sed de humili Passione, pergit describere idem Sanctus, cuius in contextum. *Refert considerare qualis ascendat, nudum video, talis ergo ascendat, qui sæculum vincere parat, vt sæculi adiumenta non quærat: victus est Adam, qui vestimenta quæsiuit, vicit ille, qui tegumenta deposuit: talis ascendit, quales auctore Deo natura nos formauit; talis in paradiso primus homo habitauerat; talis ad paradisum homo secundus intrauit. Et vt non sibi soli, sed omnibus vinceret; manus extendit, quo omnia traheret ad se, & cœlestibus ea quæ prius erant terrena sociaret.* Hæc ille.

Crux est triumphalis currus Christi.

Nudus quare Christus in crucem ascendit. Crucifixi consideratio moralis.

Suspexere suum Hebræi Samsonem dum viueret, vt suæ gentis tutorem acerrimum, qui sæpe lethifer suis hostibus incubuit: tamen mors illius licet ingloria, quia cesserat Samson in ius hostile, magis fuit benefica Hebræis, quàm series tota vitæ illius: moriens enim Samson, inimicorum suorum summa capita debellauit. Tumulo eius glorioso hanc scriptura sacra inscripsit epigraphem. *Concussis fortiter columnis, cecidit domus super omnes Principes, & cæteram multitudinem quæ ibi erat, multoque plures interfecit moriens, quàm ante viuus occiderat.*

Iudic. 16.

Quasi

Ex SS. Patribus.

Quasi diceret sacer ille textus: ex morte illa Samsoni iniuriã, triumphos tamen plurimos emersisse. Hinc strenuus ille Heros, morte suã desiderium sui fecit ardentius, quàm integer & superstes. Ita & Christus, licet toto vitæ contextu fuerit homini salutaris, tameo penes mortem suam voluit esse complementum redemptæ prosapiæ: & eamobrem dixit moriens, esse omnia effuso suo sanguine consummata. Etenim inferas acies moriens fugit, Chirographum mortis & peccati cruci affixit, peccatorum omnium næuos expunxit, & maculas tersit, hominum omnium captiuorum manicas, & compedes soluit, & vinctis reserato carcere dedit æte liberiore frui. Denique morieos etsi iniuriè, omne genus hominum exanime, fecit suo sanguine rediuiuum.

S. Ambros. libro 10. in Lucam c. 59.

Hanc bonorum omnium segetem vberrimam colligit Ambrosius, hac luculenta oratione explicaos exorta charismata ex triumpho crucis: ait enim videri in hac pompa. *Reges liberis affectibus adorantes, voluntarias vrbes studiis deditas, & in melius reformatas imagines oppidorum, quas non fucus expressersit, sed deuotio colorauerit, fides arma victoriarumque iura toto orbe currentia, captiuum principem mundi & spiritualia nequitia, quæ sunt in cælestibus, obedientia imperio vocis humana subditas dominationes, variarumque virtutum species, non sericis, sed moribus emicantes. Fulget castitas, fides splendet, & induta mortis exuuiis deuotio iam resurgit. Fecit omnes iam homines triumphatores crux Domini: solet præcedere pompa victores; at verò currum Domini triumphalem præibat pompa bona resurgentium defunctorum. Solet etiam titulus subiugatarum gentium numerum designare. Sit in illis triumphis, ordine quodam digesta miserabili, deuictarum præeuntium contumeliosa captiuitas nationum; hic redemptarum gentium vernat gratia, digni tanto triumpho iugales, vt cœlum, terra, maria, inferna à corruptela mutentur ad gratiam: scribitur autem titulus, & super crucem ponitur, non infra crucem, quia principatus eius super humeros eius.* Hactenus Ambrosius.

Triumphus Crucifixi qualis extiterit.

Morborum quàm fiot variæ causæ.

Hæc meditare, homo, qui nescius es rerum, quas debeas tecolere accessurus ad altare: cogita te sanguinem bibere, cuius effusio te totum debet effundere in amorem Dei: puta te corpore pasci, quo tu surgis emortuo: mortem illius animo versa, cuius iniuriis (nisi obstes) aliquando ad gloriæ apicem eueheris. Nec obiicias, horrere filios corpus emortuum patris: imò verò quotidiana praxi, quæ rerum magistra est, videre est filios imbecilles & parum firmæ valetudinis, aperto & dissecto corpore parentis extincti, suam salutem dubiam aucupari. Res namque medica docet alios esse morbos qoi accidunt ob ἐπίκτητα, id est causas insitas à natura, quæ vim habet ad gignendos hos morbos; alios verò morbos esse congenitos & eductos ex vtero, medici vocant νοσήματα συγγενῆ σύμφυτα σύνζυγα, morbos huiuslmodi, medici referunt filios à parente velut ex traduce contraxisse. Vt occurratur prauo habitui, inspicitur apertum cadauer extincti patris; lustrantur præcordia, vt immaturæ mortis petatur indicium; inquiruntur semina morbi, qui præcoci fato potest totam delere prolem; demum est filiorum salus, patris mors præceps so-

Ex re medica. Duretus lib. in Coacas Hippocratis.

dulò cogitata. Hoc sanè fuit argumentum Christo insinuandi nobis mortem suam, vt qui nostra diluenda piacula assumpserat, ingloria morte sua; defunctus ostenderet causas earum quas hominum gratiâ tulerat ærumnarum. Ideò sibi voluit aperiri latus corpore exanimo, vt fieret palam causa necis properæ: & teuerà patuit duplex causa; vna fuit penes nos noxios & reprobos homines, quorum repetita diu crimina ei mortem intentarunt.

Amor Christum morti fecit obnoxium.

Altera verò causa fuit amoris æstus quo Dominus ille amantissimus cessit fatis eo prope modo, quo Parisiis olim Legatus Hispanus. Ille florente ætate, & vegeto corpore, nobili stipante caterua occidit exanimis; stupentibus verò omnibus, nescijs causæ præcipitis fati, cadauer feruidum aperitur. Fuit sanè prodigij in modum; videte cor hominis, in quod ruptâ venâ sanguis ebulliens irruperat, excreuisse in eam molem, cui omne aliud cor impar erat: ait enim Laurentius medicus regius, qui præfuit huic operi, cor illud sanguine affluente intumuisse adeò, vt globum capitis adæquaret. O Dei amorem, & fornacem idoneam sanguini decoquendo! seipsum Christus ferte nou poterat præ amore; lectulus amoti eius congruus fuit sternendus, nimirum crux, stratum teuerà congruum tanto affectui, quo æstuante cruor Domini Iesu feruidus ebulliuit: ebulliens autem sanguis rarior effectus, cor peruasit, dum desiderio desiderans mori Christus Dominus, apertens suum hunc affectum, quo incalebat anxius, intumere suum cor prodidit nimio sanguine: omnis enim sanguis in cor eius irrepserat; quia quidquid cruoris inerat venis, illud totum auido iceritus sui corde refundebat, nec alia prorsus causa mortis eius extitit immaturæ; siquidem corpus exanime lanceâ apertum, copiosum adbuc sanguinem fudit è latere, quia cor sanguine tumens, & mole suâ totum occupans pectus, cuspidi lanceæ fuit obnoxium: eamobrem emersit magno effluxu, sanguinis stagnantis rora congeries, corde Domini Dei lancea terebrato. Ne igitur horrorem metue, ô anima Christiana recolens mortem parentis inclyti: si quis enim obotiatur horror inspecto corpore illo extincto, is erit de peccato odio habendo, & hic sanè salutaris horror pertinens ad peccatum, & nou ad vulnera Christi, quæ mutuum amorem ingerunt in calentem animam, Domini Dei sanguine recensito. Dicere nou cunctabor, amorem, cuius est afferre deliquium cordis, teferre etiam contagium passi suî deliquij, si quis cor attrectet quod deliquit. Et ideo moouisse Christum Apostolos suos, & tecensendâ morte suâ ante Eucharistiam, vt animo versantes cor suum extinctum amore nimio, fierent vtrique conscij eiusdē deliquij, simili incendio conflagrantes. Vtinam arderent omnes eo amoris contagio, quod facile est concipere meditatā morte Christi: quemadmodum enim oleum igni adiectum, flammas adauget; ita & amorem acuit sanguis Christi, quem sponsa Canticorum nūcupat oleum, ait enim esse oleum effusum nomen eius. Quid igitur cunctaris? Vt quid alges, homo? Et quare es amoris indigus; igni tuo prope non extincto adiice oleum effusum, scilicet sanguinem Christi, & postmodum incalesces. Nimirum coeunt in morte Christi Domini omnia, quæ amorem alicui inurere possunt, scilicet bona ea omnia, quæ vrgere possunt homi

Legati Hispaniæ mors subitanea vnde.

And. Laur. in historia sua Anatomica.

Amoris fuit apertio ea, quæ Christo mortuo facta est in latere.

Amoris exhortatio.

Passio Christi nobis omnia conciliauit bonorum genera.

hominem ad affectum: trimembris enim boni diuisio in vtile, delectabile, & honestum, suas illic agit vices, animum pellicere præpotentes. Imò affirmo, non esse hominis (saluo tamen libero arbitrio) non accendi amore, si seriò Dei Domini attendat mortem, charitate in homines maximè conspicuam; & huic meo asserto, philosophiæ faces multiplices suo lumine famulantur.

Ex Philosophia:

Philosophia sic arguit: vt se habent animæ facultates exteræ, scilicet sensus ad sua obiecta; ità & internæ ad sua: vtrobique enim par ratio in attingendo obiecto; sed dato obiecto congruo vnicuique sensui, debito modo elicitur sensatio: ita & potentiæ intrinsecæ datis obiectis idoneis,& congruo modo, poterunt ab actione sua minimè feriari. Verbi gratiâ, bonum cognitum voluntati obiectum, eam illicò pellicit: quo igitur amplior erit alicubi ratio boni, vegetior etiam erit actio voluntatis efferentis se in tale obiectum, cuius appetitus dicitur amor: sed in morte Christi maximum apprehenditur bonum ab homine; ergo etiam inde debet exurgere maximus appetitus. Maximum apprehendi bonũ liquet ex ratione boni, quæ sita est in conuenientiâ: quò enim maior est conuenientia, id est quò magis res alicui conuenit, eò magis appetitur; sed adeò conueniens fuit saluti nostræ sanguinis Christi effusio, vt citra eam nequiuerit homo sospitari: ergo non algebit amor noster, circa bonum nobis adeò vtile, vtpote à quo omnis nostra salus. Rursus omne bonum suas illecebras in effusione sui aspergit: quò namque res est sui diffusiua, eò maiores etiam cupedias cordi insinuat; sed in morte suâ Christus totum se effudit nostri gratiâ: ergo cogitata eius morte; erit & amantissimus ille parens maximè diligendus. Tandem nihil æquè amorem allicit quàm præuius alter amor, & præsertim si sit alicuius amore dignissimi; ast Christus prior dilexit nos, tantus tantillos, idque gratis, amoremque suum sanguine testatus est. Quis iam ibit inficias, desipere homines, qui Domini Iesu passione frigent,& Deum hunc amare desinunt incunctanter. Adiice argumentis tanti amoris,bonum maximè arietare in corda nostra,quando & media explicat, quibus cedere queat in ius nostrum: tunc etenim velut agmine facto sese colligunt ausus nostri & cuncti appetitus,vt propositum bonum tantis stipatum illecebris,totis nisibus aucupentur. O anima amore Dei saucia, demirare mecum optimi patris æstum, quo anhelus amans, nostrum volens amorem deuincire sibi, ea omnia præstitit, quæ vel ipsa sæculi philosophia valuisset exigere:scilicet homini exhibuit vtile,delectabile, & honestum, bona videlicet omnia quæ in ipso coeunt eminenter. Et ne homo laboraret inuestigans sphæram tanti boni, prouidus ille Deus quotidie hostiam sacram obiicit nobis, quæ circulo suo veluti sphæra intelligibili concludit omne bonum,& occurrens dubiis, quæ possint emergere circa media tale bonum aquirendi, præmonuit meditationem suæ mortis esse ad fruitionem hostiæ præporens argumentum.

Aristoteles lib. 8. Ethic.

.... Idem lib. 1. de Rep. cap. 1.

..... Idem l. 3. de anima cap. 10. & li. 6. Topicorum. cap. 4.

Bonum quomodo se cõmunicat.

Boni sunt tres species.

Aristoteles l. 3. Ethic. c. 4. ex Tullio. 5. Tuscul.

Quid amorem loquor enascentem, ex passione Domini meditata; non is tantùm exurgit modo vernaculo, sed etiam ad langorem, vt videre est in themate istius homiliæ, quo Ioannes auditâ perfidiâ Iudæ, & expenso amore Christi ferentis corám perfidum hominem, eo amore in Christum est actus vt velut impos sui coactus sit in sinu Domini recubare. Eodem & amore Dei percita sponsa, nonne deficiente voce,& velut elingui suspirio ait: *Amore langueo.* Sicut enim Philosophus ait, excellens sensibile lædere sensum, vt videre est in oculis,quos offendit sol rutilus; ità & res valde amabilis infert animi deliquium, homine fatiscente. Eamobrem non hæreo in ecstasi Ioannis Apostoli; siquidem ei obuio amore Christi, non potuit non liquari corculum discipuli,prope Domini & magistri clibanum accensum: imò si insinuata sua morte, Deus non accendisset amore suo cor Ioannis, hoc ego vice prodigij demirarer; & hoc me attonitum tenet,posse quidem hominem deficere ad intuitum amoris alterius hominis, & tamen parum aut nihil omnino affici amore Christi, cuius etiam vita deliquium passa est, ne nos vita deficeret: & hoc ingrati animi notas clamat, solis reuerà flammis inferis expungendas.

Ex Historia.

Historia Sicula specimen amoris eximij obiicit, quod etsi quid profanum suboleat; nihilominus ad solamen amoris imbecilli, ancillari poterit & rei sacræ; adeò enim affinia sunt physica & moralia, vt mutuo obsequio suum sibi præstent impigrè famulatum. Accipe igitur typum amoris, quem vtinam & sequaris in procinctu Eucharistiæ. Principi Salernitano Tancredo fuit filia, moribus ingenuis, & in eam venustatem composita, cuius aspectu ardere possent ipsi etiam impotes amoris homines: eius formâ captus nobilis adolescens, virginem hanc feruidè deperibat: non renuit casta quidem obsequia viri virgo ingenua, ferum esse reputans, amorem nolle rependere ei, qui amore præit; sed vt gliscente amoris æstu magna exurgunt incendia, eò amoris deuentum est, vt ambo igne reciproco conflagrarint. Non erant sui iuris,depascente eos flamma, quæ cùm sit edax cordium, suos toto corpore spargit ignes, qui præsertim emicant in oculis, quos Poëta nuncupat in amore duces: demum serpens amor abditus se prodidit verbis anhelis, atque colloquiis fortasse plus nimio repetitis. Puellæ parens Princeps omnia tuta timens, sensit æstum quo amantes deperibant se se: iniquo animo tulit, iuuenem hominem fortunæ imparis amare filiam suam alterius reuerà sortis, statuitque apud se, diffusas has radices amoris nimij, quo ardebat adolescens ille, in perniciem suam gladio resecare. Vtque Principum sæpe coëunt velle & posse, quod molitus est facinus egit,sed impium & ferale; scilicet conducto sicario,iuuenem hominem tulit è medio, apertoque eius pectore exetuit cor,positumque in disco argenteo ferale munus sæuus Princeps misit in filiæ suæ cubiculum, vt ea hoc amatorio ferculo pasceretur. Expauit primò puella sanguinis aspectu, vt est imbelle hoc hominum genus; sed vt sui compos effecta est (quis fallere possit amantem?) cor extinctum proci agnouit suo sanguine purpureum, & licet in disco sileret cor elingue, non tacebat amor nunquam exanimis:emortuum cor illud vrgebat illam, vt simili hostia, ea ipsa victima effecta mortuo parentaret: minimè obsurduit virgo; sanguinis quippe loquacis supremos excepit sonos,quibus peteba

Beroaldus l. epigramm.

Tancredi filia amore mortua.

Amor nequit decipi.

petebatur illius cor, vt cordis exerti iniquè, etiam ipsa adæquaret sortem: non inuita dedit manus, sed vltrò se aptauit ad liberam mortem, cordi adhuc æstuanti, corde suo etiam exanimo litatura. Mortis suæ voluit esse præludia, hos luctus in patrem: Incante parens, pessimè à te consultum est, & pudori meo, & vitæ meæ: credidisti fore cor meum liberum, enecato, corde dilecti: erit sanè, sed alia libertate, quæ animo tuo non insedit: existimasti credulus supra modum, facturam me finem amandi, rescito fine nobilis amantissimi; equidem faciam, sed profectò eum quem tu postea detesteris: hæc in supremo agone effata est. Demum amore eius incalente eo incremento, quod abdebat intuitus impij ferculi; ruens in amplexus cordis deposcentis de ferculo cor illius, multis infixis osculis, ait: Eodem fato dispereo, quo & tu, dilecte mi; eodem amoris occido spiculo; par pari refero; corque meum rependo tibi meo corculo, quo extincto tæder me viuere, ad omnia nauseantem. In his extincti cordis amplexibus delinquens animo, imponitur lecto, vbi amore saucia animam egit, referens argumentum amoris indubij. Pater serâ pœnitentiâ suum facinus diluit ea ratione; scilicet sanciuit, vt in vtriusque corporis exanimi solatium, eodem tumulo duo illa corpora conderentur.

Eucharistiæ condimentũ est meditatio passionis Christi.

Eodem propè fato occidit Christus, saucius amore nostri: cor suum è disco argenteo porrigit in altari, quando Eucharistiam è patena sacrificus homo profert. Quid cunctaris amore mori, ô homo compos huius cordis? Quid tua amoris flamma tepet? Cordi sacro tuum repende corculum, & sic amoris à Deo quæsiti vices integras adimplebis. Iure canonico admonemur huius communicandi ritus: ait enim Canon, ardere affectus nostros, si amorem & ærumnas Christi versemus animo. Sic habet textus. *Et Apostolus de vnigenito Dei filio: Humiliauit semetipsum factus obediens vsque ad mortem, mortem autem crucis: cùm ergo anima fidem habet his dictis, & considerat magnificentiam gloriæ ipsius, & admiratur nimietatem humilitatis, quomodo tantus ac talis obediens fuit Patri vsque ad mortem, pro nostra vita; puto quod prouocari possit ad affectum, & dilectionem ipsius, & Dei Patris, qui vnico filio non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum. Talem ergo affectum, & fidem præparare debet in animo suo is qui calicem Domini percipit.*

EX IVRE CANONICO: *Can. Timorem. §. Et Apostolus de consecratione dist. 2.* Parentes lugeri debent à filiis.

Imò & Iure Ciuili iubentur filij lugere parentes exanimes, amorem suum lugubri aliquo indice testaturi. Sic habet lex. *Parentes anno vno lugeri possunt; qui contra fecerit, infamium numero habeatur.* Cuiacius legum fidus interpres, erroris insimulat Trebonianum, qui expunxit infamiam ex hoc textu, quæ tamen apud Vlpianum, & Paulum, priscos iurisperitos inuenitur. Hinc arguo: si lege Cæsarea notantur infamiâ filij, qui parentes non lugent anno vno, à quibus vitam accepêre consciam malorum omnium; debemus toto æuo nostro lugere mortem eius patris, à quo non accepimus tantùm esse, sed & bene esse: rursus si fati, cuius rei non sunt filij, iubentur tamen deflere sortem; quæ obligatio incumbit nobis lugendi mortem Domini Dei, quam nos intulimus multo crimine perpetrato. Adiice præceptum explicitum Christi, quo voluit recenseri mortem suam quotiescumque sistemur

EX IVRE CIVILI. *Leg. Parentes ff. de his qui not. inf. Leg. 1. sent. de sepulchris & lugendis. Cuiacius obseruationum. lib. 21. c. 12.*

altaribus, corporis sui sacri pane viuifico saginandi. Hoc decretum insinuat Paulus. *Quotiescumque manducabitis panem hunc, & calicem bibetis, mortem Domini annuntiabitis donec veniat.* Sed quid Apostolum commemoro, cùm ei præeat Christus Dominus, mandans hanc lugubrem sui fieri memoriam. *Hoc facite in meam commemorationem.* Quæ suprema parentis hominum verba, debent summam inferre reuerentiam, eam vtique, quæ citra aliam legem potis est ad iuge obsequium omnes homines sibi deuincire.

1. Cor. 11. Luc. 22.

Passio Christi cur memoranda.

EX SS. PATRIBVS. *S. Bernard. serm. 2. de Passione.*

In ea fuit mente Bernardus, à quo hæc accipe sensa, verè sacra. *Credentibus in se præcepit, dicens: Hoc facite in meam commemorationem; in quo etiam, quàm impium sit hominem tantæ pietatis Dei esse immemorem, palam est omnibus, cùm amici morientis, vel peregrè proficiscentis commendatam sibi sub aliquo signo memoriam, nefas sit obliuisci: siquidem huius reuerentiæ commemorationis mysterium suo modo, suo tempore, suo loco, celebrare licet paucis hominibus, quibus & hoc traditum est mysterium; rem verò mysterij omni tempore, & in omni loco dominationis Dei, modo quo traditum est, id est debitæ pietatis affectu, & sanctæ imitationis effectu agere, tractare, & sumere in salutem cunctis fidelibus in promptu est.* Quid sit autem meminisse mortis Domini, explicat idem Sanctus, aiens esse, se præstare sequacem ærumnarum eius, in testimonium amoris, sicuti olim gentibus exoticis & Barbaris, argumentum amoris in Regem erat iisdem se sauciare vulneribus, quæ Rex exceperat: ad hoc Bernardus alludit, dum sequentia edidit hoc contextu. *Quoties in commemorationem eius, qui pro te passus est, piè ac fideliter Christum imitando fueris affectus, & deuotus, corpus eius manducas, & sanguinem eius bibis, & quamdiu in eo manes per amorem, ipse verò in te per iustitiæ sanctitatisque operationem; in eius corpore, & membris eius computaberis, & ideo si amas animam tuam propter Christum, perdere debes eam, siue ponendo eam vt martyr si necessitas exegerit, siue affligendo districtius vt pœnitens, quamquam & genus martyrij sit, spiritu facta carnis mortificare, isto nimirum quò membra cæduntur ferro, horrore quidem mitius, diuturnitate autem molestius.*

Imitatio Christiamoris est indubium indicium. *Diodorus lib. 4. c. 1.*

Mortificatio est martyrium. *S. Bernard. vbi supra serm. 2. de Passione.*

Ferias exosus amor meditatur semper aliquod egregium facinus; ideò Christus mortis suæ memoriâ, amorem nostrum concilians, scit nos non fore desides, si amore eius feruido cieamur. Eamobrem fortè Augustinus, multa petiturus à Deo, solius amoris meminerat, certus hoc ducatu affore agmen virtutum omnium. Vellem ego, instante communione, esse familiarem hanc eius orationem omnibus. *Ostende te mihi, consolator; videam te, lumen oculorum meorum; veni, gaudium spiritus mei; videam te, lætitia cordis mei; diligam te, vita animæ meæ; appare mihi, delectatio mea magna, solatium meum dulce. Domine Deus meus, vita mea, & gloria tota animæ meæ; inueniam te, desiderium cordis mei; teneam te, amor animæ meæ; amplectar te, sponse cœlestis, exultatio mea summa intus, & extra; possideam te, beatitudo sempiterna; possideam te in medio cordis mei, vita beata.* Hæc Augustinus. Et reuerà in ea meditatione exardescet ignis, quo debet excoqui, & calere panis ille sanctus, pertæsus animas, quæ ignauiâ congelascunt.

Amor non est otiosus.

S. August. Soliloq. c. 1. Amoris Dei suspiria pro Deo.

Ex Mathematica. *Clauius cap. de longitudine & latitudine imaginũ cœleſtium.*

In huius rei typum idonea eſt animaduerſio cœlicæ Matheſeos, quæ aduertit, Virginem illam, quæ tenet Spicam in globo cœleſti, habere quidem faciem ad Boream; ſed elongare ſuam Spicam, in qua eſt ſtella primæ magnitudinis, & eam porrigere ad Auſtrum; ita vt ad Meridiem vergat latitudine duorum graduum. Dixerim hanc Virginem quæ ad Aquilonem aſpicit, eſſe Eccleſiam ſollicitam de conuerſione hominum frigentium, quibus negat frumentum, in quo eſt perſona primæ magnitudinis, perſona videlicet diuina: duos exigit gradus ad Meridiem, id eſt duo brachia charitatis quæ Deum & proximum amplectitur. Sciebat ſponſa, illud frumentum non edi, niſi in Meridie; aiebat enim: Indica mihi vbi paſcas in meridie; etenim ſponſus ad menſam ſuam ſacram feruidos tantùm aduocat epulones.

Vt autem eò redeat vnde effluxit oratio; ille ignis amoris, quo decoctus eſt panis ſanctus, nullo alio pabulo citiùs ali fouerique poteſt, quàm ligno crucis: & hoc fortè voluit ſignare Paradinus eo ſymbolo, quo pinxit panem, cui crux erat infixa, quaſi panis eſſet ſuppedaneum crucis, hoc titulo deſuper. PIGNORA CHARA SVI. Id eſt indicia potiora amoris Chriſti, ſunt crux & Euchariſtia, verè PIGNORA CHARA DEI. Cùm ſanxit memorandam crucem in ipſo inſtanti communionis, infixit crucem pani, voluitque nos eodem ritu panem cruce diuidere, & ſic duo hæc chara pignora ſociare.

Ex Symbolis. *Paradinus lib. de Symbolis.*

HOMILIA SEPTIMA.

SVMMA HOMILIÆ.

1. EXORDIVM petitur à motu circulari, qui cùm perfectiſſimus ſit, competit corporibus perfectiſſimis. In moralibus, gratiarum actio reddita Deo, eſt motus circularis: nam vt circulus eſt linea in gyrum recurrens ad idem punctum, à quo cœpit initium; ita gratitudo eſt relatio beneficij ad Deum à quo fluxit. Cùm illa actio ſit nobiliſſima, Chriſtus ad eam erudiuit Apoſtolos, ſacrâ communione paſtos, vt qui iam cœleſtes eſſent effecti. Quando ergo gratias egit Chriſtus, ſpecimen edidit gratitudinis Deo rependendæ poſt communionem.

2. Dico in Euchariſtiâ coire omnes titulos, qui animum poſſunt deuincire ad gratitudinis obſequia.

3. Quæ autem debeant eſſe actiones, indices animi noſtri memoris beneficiorum Dei, aperio.

4. Demum finio hortando, vt Deus conſulatur pro meliori fruge; fruſtra enim quis ſtatuit ſecum exterminium vitiorum, Deo inconſulto. Gratiis igitur Chriſto repenſis poſt communionem, aperiendi ſunt animæ noſtræ hi actus, & lacunæ; vt quicquid vitio graſſante lacerum eſt, & deficit, illud omne manus Dei propitia reſarciat.

PRÆFATIO.

Hymno dicto exierunt. *Matth. 26.*

EA eſt gratitudinis indoles, vt ſit morarum impatiens, totaque ſe totam prodat homini benefico; geſtit quippe animus gratus, & æſtimator æquus beneficij omnis, gratiam acceptam aliâ ſtatim gratiâ exhibitâ compenſare. In ſymbolum rei huiuſce, Deus olim ſanxit, vno eodemque die conſumi ſacra facta in gratiarum actionem: ſic enim cautum eſt lege iſta. Carnes eâdem comedentur die, nec remanebit ex eis quicquam, vſque manè. *Eſto lex ſufficiat, ad vrgendum animos gratitudinis inſcios: voluit etiam nos exemplo ſuo illud idem ipſe legifer edocere. Nam completis epulis corporis ſui ſacri, ſtipatus choro Apoſtolorum gratias egit; hoc enim ſonat hymnus ille dictus in fine cœnæ ſacræ, & ad exemplum atque eruditionem noſtram, ſacro codice recenſitus. In hac materiâ gratâ, id eſt in gratiâ Deo rependendâ, tota erit iſta Homilia, non ingrata ſi gratanter excipiatur: excipietur autem gratè, ſi incidat in animos Deo acceptos, & ſi homines non ingratos, & memores accepti beneficij nanciſcatur. Vt gratiæ adiiciam incrementum aliquod gratiis exhibendis Deo, conſulo vt noſtra omnia Deo rependenda obſequia committamus ei, quæ gratia plena, faciet ſuo influxu omnia noſtra vota Deo Domino gratiora. Mariam intelligo, quæ rutila gratiis, coruſcum etiam facit omne quod aſpicit. Deo igitur offer, ô Beata, exiles hymnos, & gratos affectus, indices animi non ingrati: vtque nitela gratiis noſtris aliqua accedat, plenitudinis gratiæ tuæ aliquos latices impertire. Hos vt demereamur.* Aue Maria.

Leuit. 7.

Ex Philoſophia: *Ariſtoteles lib. 1. de cœlo cap. 2.*

INdagine eâ quâ potuit, & quàm ſagaci, Ariſtoteles rimans abdita naturæ, deprehendit trifariàm tantùm poſſe moueri corpora inanima; ac proinde tantùm tres motus aſſignat, ratione petita à centro mundi. Scilicet motum rectum, circularem, & miſtum, eum ſcilicet qui aliquid è duobus aliis motibus emendicet. Motus rectus ille eſt, qui à centro mundi ad circumferentiam quàm breuiſſimè procedit: nam ſi

motus

motus à centro ad circumferentiam, non rectâ lineâ, id est, breuissimâ cietur se inclinans, iam erit mistus, habens aliquid de recto, in eo quod procedit à centro; motus verò circularis ille est, qui fit circa centrum: motus rectus dicitur fieri sursum, quando fit à centro ad circulum; deorsum verò, quando ab orbe fit ad centrum, reorem verò suum non variat motio circularis. Hinc eius dignitas attenditur, quòd eo modo se iugiter habeat ad centrum, semper sibi constans, & præ se ferens quid æternum mutationis expers, quod motui recto non competit; aliàs enim fit ad centrum, aliàs à centro. Ea dignitate motus Aristoteles assignat cœlo sphæricum illum motum, vtpote omnium corporum nobilissimo corpori congruentem. Siquidem vt habet se res ad esse, ita etiam & ad operari; cœlum itaque prӕditum nobili modo essendi, videlicet incorruptibili, debuit in gyrum agi, & non alia motione, ne si fortè cieretur aliquo alio œstro, motione illa inglotia, cœlesti fieret iniuria dignitati.

Ex Theologia. S. Thomas 1. p. qu. 90. art. 3.

Theologia omnes animæ motiones concludit illo ternario; prima namque processio animæ est à Deo rerum omnium centro, & non à parentibus, inscius quomodo anima se se insinuet corpori; secunda motio est ad centrum, quando anima sui iuris atque arbitrij, Dei gratiâ supplex petit irrigari. Prima processio, à centro ad circumferentiam mundi, animam non mouet motione recta, id est, quàm breuissima: peccato namque originali fit ille motus mistus & obliquus; secunda verò motio, quâ anima tersior, vtpote tincta fonte sacro, ad Deum fertur, vt suam ei explicet inopiam, recta est: siquidem animam effusam in Deum nihil à recto tramite remoratur. Esto sit nobilis ille motus, suas tamen patitur inducias; atque adeò est infra eum motum circularem, quem diximus esse sibi similem, & quasi perpetuum, dum circuit centrum, cuius aspectu iugiter gaudet. Illa motione notatur apposite illa, quâ Deo defertur actio gratiarum. Debet namque anima multis digna dotibus & gratiis Dei, Deum iugiter attendere, & quasi in circulum agi circa illum, iuges rependendo grates: nam vt centrum totum orbem aspicit semper, & ab eodem etiam aspicitur; ita Deus animam suis semper dignatur obtutibus, & influxu: debet ergo semper gyrare anima, gratias perpetuas Deo Domino rependendo. Quia autem motus ille circularis decet tantùm corpora cœlestia, & gratiarum actio continua pertinet ad animas æmulantes cœlorum indolem; eamobrem Christus istam praxim maximè suos discipulos edocuit, quando suo corpore pastos & refectos, in cœli modum fecit totos teretes atque rotundos, terrenum omne ab eis suo sanguine defæcando. Tunc, inquam, eos in gyrum egit, ingerens typum gratiarum, quas debemus Deo referre & pendere memores beneficiorum, quibus quotidie optimus ille parens nostras deuincit actiones gratiarum, ad quarum praxim tota ista homilia mancipatur.

Homiliæ diuisio & contextura.

Erit ergo præsens oratio, de actione gratiarum, quas Deo rependere debemus post sacram communionem, & hæc erit homiliæ contextura. Propositum Thema diuidam; est autem hoc. *Hymno dicto exierunt*. In priora verba, *Hymno dicto*, dicam quos hymnos & gratias decantare queat anima post epulas sacras. Secundò in illam vocem, *Exierunt*, dicam potissimas gratias à Deo expetitas esse exitum ab eo omni iiru, qui à Christo deuiat. Non abs re percrebuit effatum istud de viro vsquequaque probo, scilicet vt sit totus teres atque rotundus; ea quippe figura ex Aristotele perfectissima est, â enim perfectissimum est, cui nihil addi potest, & nihil deest; at talis est figura circularis: ergo insignis est præ aliis, atque adeò gaudet potiori titulo dignitatis. Is est homo illibatus, nihil hiulcum patitur, vndique clauditur, eiusque indoles ea est quæ circuli apud Euclidem. *Circulus* (inquit ille) *est figura plana, sub vna linea comprehensa, quæ peripheria appellatur, ad quam ab vno puncto eorum, quæ intra figuram sunt posita, cadentes rectæ lineæ omnes inter se sunt æquales*. En schema viri, quem dicimus esse suis numeris omnibus absolutum. Nota quàm benè ista cohæreant intento meo, de gratiarum actione: fit circulus à linea redeunte in gyrum ad idem punctum quo incepit; ita & homo grati sui animi indicium prodit, quando beneficium à Deo acceptum ad eumdem Deum refert, gratiarum actione exhibita, quæ est ingenui & probi hominis optimum argumentum. Linea operationem sonat, vt est in prouerbio, nullam hodie lineam duxi: cùm igitur audis lineas omnes ductas a centro circuli, ad peripheriam esse æquales: intellige omnia quæ à corde viri probi diffluunt in manus esse ad normam iustitiæ emensa, & librata dispositè ad trutinam æquitatis. Hæc figura sphærica congruit titulo insigni, quem homini iusto inurunt homines Sancti, eum nuncupantes cœlum, in his est Rupertus sic fatus; *Cœlum est anima iusti, habet suos statutos motus, concinnas Choreas, lucida Sydera in medio huius cœli Deus*. Si cœlum est, debet moueri in orbem, id est referendo beneficia ad eum, à quo primitus effluxerunt. Et hæc est natura gratiarum, vt manibus implexis connectantur ad inuicem, vtque iugis est influxus gratiarum Dei in nos, perpetuus etiam sit refluxus gratiarum, ex parte hominum, quibus liberali manu, Deus sua charismata nunquam desinit impertiri. Fœlicem hunc clamat esse Beatus Bernardus, qui in gyrum sic voluitur. *Fœlix ille qui ad singula dona gratiæ, redit ad eum in quo est plenitudo omnium gratiarum, cui dum nos pro acceptis, non ingratos exhibemus, locum in nobis facimus gratiæ, vt maiora adhuc accipere mereamur, omnino enim sola nos à profectu conuersationis, impedit ingratitudo nostra, dum quodammodo amissum reputans dator, quod ingratus accepit, cauet de cætero sibi, ne tanto plura amitteret, quantò plura conferret ingrato*. Hæc Bernardus, qui acceperat ab Augustino, plerumque vacuas pessum ire gratias, ob ingrati animi deliquium. Sic ille. *Scio quòd ingratitudo tibi multum displiceat, quæ est radix totius mali spiritualis, & ventus quidam desiccans, & vrens omne bonum, obstruens fontem diuinæ misericordiæ tuæ super hominem, quâ & mala iam mortua oriuntur, & viua iam opera moriuntur; & ego Domine tibi iam gratias agam, ne sim ingratus*. Hactenus Augustinus.

Aristotel. lib. 2. de cœlo c. 4.

Ex Mathematica. Euclides lib. 1. Element. Geom. definitione 15.

Circulus quid sit.

Ex SS. Patribus. Rupert. in Matthæum.

S. Bernard. Sermone de diligendo Deo.

S. August. Soliloq. c. 18.

Ingratitudo quanta fecũ mala vehat.

Nec alia est sciscitanda causa, cur anima post Communionem, ieiuna tamen remaneat, id est gratiæ Dei summam ferat inediam, atque adeò Sacramenti fructum euacuet: potissima sanè est ingratitudo, quâ homo immemor Eucharistiæ, & beneficij tanti, vbi retulit pedem ex altari, ad

Ingratitudo filiorũ punita à luce Cæsareo.

Ex Ivre Civili:

prosana postmodum euagatur. Fauet Ius Ciuile, quo Cæsares Seuetus, & Antoninus lethali inediâ damnarunt filios ingratos, dom parentes dixere solutos debito alendi filios suos ingratos, quo astringuntur à naturâ, docente etiam in fetis animantibus, vt sunt tygres, & leones, editos fœtus esse à conditoribus suis pro modulo nutriendos. Ecce textum legis. *Si patrem tuum officio debito promerueris, paternam tibi pietatem non denegabit; quòd si sponte non fecerit, aditus competens iudex, alimenta pro modo facultatum præstari tibi iubebit.* Glossa Marginalis sic concludit. *Ergo propter ingratitudinem possunt alimenta denegari.* Hac lege censetur anima, post Coiomunionem parom sollicita, Deum parentem suum debitâ gratitudine demereri.

Lege si patrem, Codice de alendis liberis.

Glossa Margin. § 1. promerueris.

Ex Theologia.

S. Thomas 3. p. q. 40. art. 1.

Eucharistiæ quid malè sumpta.

Ex SS. Patribus.

S. Bernard. sermone 2. de cœna Domini.

Instabis, ad præsentiam causæ, etiam effectum adesse. Verum equidem, si non ponatur obex: nam Sacramenta obice posito irrita fiunt, nec ideo desinunt esse Sacramenta, quod vt liqueat, Theologia duo distioguit io vnoquoqoe Sacrameoto, scilicet Sacramentum, & rem Sacramenti; id est signom sensibile, & gratiam eo sigtio sensibili præsignatam. Multi rem sensibilem accipiunt, id est species paois consecrati, sed ooo gratiam quâ influere solet ille cibus fortium, & grandium; & hoc explicitè ait Bernardus. *Sacramentum sicut accepit ad vitam dignus, sic ad iudicium, & mortem propriam indignus. Sacramentum enim sine re Sacramenti, mors est sumenti, res vero Sacramenti, etiam præter Sacramentum, vita æterna est accipienti.* Hæc ille, qui & alibi ait, gratiarum influxum ab ingratâ animâ præpediri. Accipe sensa tanti Patris. *Peremptoria res est ingratitudo, hostis gratiæ, inimica salutis, nihil ita displicet Deo, præsertim in filiis gratiæ quemadmodum ingratitudo; vias enim obstruit gratiæ, & vbi fuerit illa, iam gratia accessum non inuenit, locum non habet, hinc mihi tristitia magna, & dolor continuus est cordi meo, quòd nonnullos tàm pronos ad leuitatem, & risum, & ad scurrilia verba, tam faciles video, vt pertimescam valde, ne fortè plusquam expediat, diuina misericordia sint immemores, & ingrati tam multis beneficiis suis, aliquando deserantur à gratiâ, quam non vt gratiam venerantur.* Ita vir Sanctus.

Ingratitudo descripta.

Idem sermone 2. de sexta Dominica post Pentecost.

Ingratitudinis effectus.

Quibus autem argumentis sollicitemur ad gratitudinem post pastum illum sacrum, disce ex infra dicendis. In confesso est apud omnes, actionem gratiarum importare debitum aliquod exsolueodum illi, qui alium suo beneficio demeruit; etenim gratitudo, & beneficium, plexu indiuiduo connectuntur: igitur erunt tot rationes debiti, quot erunt & modi aliquem obligandi: sunt autem quatuor modi deuinciendi aliquem; ergo & tot erunt species explicandi animom suum gratum. Prima Deum spectat, à quo accepimus id omne quo constamus; ideò gratia quam illi rependimus, suprema est, quam religionis nomine nuncupamus. Secunda ratio debiti pertinet ad filios, quos natura parentibus ita subiecit, vt impium sit ingratum esse parentibus: & hæc gratia pensa suis progenitoribus dicitur pietas. Eo nomine Ægyptij aquas venerati sunt veluti sacras, quibus se tinxerat Ciconia, auis adeò sollicita de suis parentibus effœtis, vt eos alat in nidulo: eamobrem ethorica Theologia, Ciconiam habuit pro tessera pietatis. Hoc epitheto Æneas à Poëta insignitur, dicitur enim pius Æneas, propter obsequia quæ præstitit patri, quem igni eripuit grassanti vrbe totâ. Vtque hanc pietatem homines à Ciconiâ ediscerent, inuenere verbum quo diceretur gratiam rependere, & hoc verbum à Ciconiæ nomine deduxerunt. Etenim ἀντιπελαργεῖν quod idem est ac referre gratiam, deriuatur à nomine πέλαργος, id est Ciconia. Tertia debiti ratio respicit communia, & publica bona, accepta ab eis penes quos est omnium cura, vt sunt Reges, Principes, & Magistratus: gratia quam sibi vendicant, ob sollicitudinem suam, obseruantia appellatur. Demum vltima ratio, quæ alicuius beneuolentiam captare potest, est peculiare bonum acceptum ab aliquo, & animi inde affecti sensus beneuolus, dicitur gratitudo. Cùm igitur omnes illæ rationes boni omnigeni, sint in Eucharistiâ, liquet eam deuincire homines omnimodè, vt se gratos exhibeant in hoc mysterium, & ei pro viribus obsequantur.

Pierius lib. Hier. 9. vbi de Ciconia.

Virgilius l. 1. Æneid.

Eucharistiæ congruere titulos omnes exigentes à nobis debitum gratitudinis, disce ex Philosophiâ, docet illa disciplina primum in vnoquoque genere esse causam cæterorum, & causam causæ esse causam causati. Vnde sic arguo. Deus est summum bonum, ergo & causa bonorum quæ accepisti, à Parentibus, Regibus, & amicis, ac proinde Deo maximè debes gratias, quas parentes, Reges, & amici, ob bona impensa, sibi cupiunt exhiberi. Et esto Deus citra Eucharistiam, sibi titulos omnes vendicet effabiles, non idoneos modò ad captandos hominum affectus, sed etiam præualidos ad cogendum nos, vt amemus, & gratos geramus animos; tamen in hoc sacramento ita se Deum, & parentem, & Regem, & amicum testatus est, vt illi iure merito nequeant vlla gratiarum actionis obsequia denegari.

Ex Philosophia.

Aristot. 10. lib. Meta. & textu 7.

Deus maximè Deus esse dignoscitur in creatione hominis; quippe creatio transcendit omnium infra Deum causatum ausus atque conamina, ob infinitam distantiam termini à quo ad terminum ad quem, id est, nihili ad aliquid: at conseruatio est continuata productio; ergo cùm Deus hominem Communione conseruet, eum etiam & creat; & ideò Deus hinc maximè designatur. Hominem influxu Eucharistiæ conseruari patet ex eo, quòd homo præcipuè est homo, quia factus est ad imaginem Dei & similitudinem eius, quâ expuncta dicitur esse pecus; deletur autem illa similitudo peccatis, quæ induunt ideam & speciem iumenti, ex codice sacro. *Homo cùm in honore esset non intellexit, comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis.* Qui ergo peccatis obstiterit, hominem ille conseruabit. Sola autem gratia peccatis inuia est; quamdiu enim ea hominem induerit, tamdiu erit alienus à peccato, atque adeò similitudine Dei conspicuus, quâ præsertim est homo: igitur Eucharistia copiosè infundens gratiam, & ea ratione hominem statui innoxio reddens, nonne aliqualiter creat dum conseruat, ac proinde Deus in Communione Deum se esse explicat ob gratiam impertitam? Regem se exhibuit in eo, quòd annonam prouidit; est enim curæ regiæ, rerum omnium copiam procurare vnicuique Prouinciæ. Patrem imò & matrem se ostendit, pascens nos lacte suo; lac enim est sanguis calore viuifico dealbatus: & sanguis ille, quo potamur in Eucharistia, ita amore decoctus est, vt albicet, & minimè purpurascat. Demum vices obiit

Ex Theologia:

S. Thomas 1. p. q. 45. art. 5

Psalm. 48.

Eucharistia Deum esse Regẽ ostendit.

amici

amici singularis, cùm vnicuique nostrum se ita dedit totum, vt omnibus: quæuis enim hostia sacra, idem prorsus impertit accepta idoneo ritu, quod hostiæ omnes acceptæ darent, fitque singulis proprium illud beneficium, licet in omnes etiam homines effundatur.

Beneficium gratitudinē exigit.

Ex præfatis non facessit negotium deducenda conclusio illa, quâ incumbit inferre, Eucharistiam post sui sumptionem, suos edaces obligare ad omnigenas gratiarum actiones; sic enim stabilitur illa thesis. Illud beneficium quod coalescit ex omnimodo bono, exigit etiam gratitudinem, in quâ coeant omnes indices actiones grati animi: sed Eucharistia est tale beneficium; igitur debet gratitudine integra compensari. Bonorum omnium agmen stipare hoc frumentum electorum, Psaltes eloquitur sub figura Ierusalem, quam ad Dei laudes hortatur, ob beneficia deriuata ab hac esca singulari. Sic ille. *Lauda Ierusalem Dominum, lauda Deum tuum Sion.* Nota geminam paræncsim seu admonitionem? quorsum autem ista repetita laudum recensio? Disce ex sequela Psalmi. *Quoniam confortauit seras portarum tuarum, benedixit filiis tuis in te. Qui posuit fines tuos pacem, & adipe frumenti satiat te.* Audis adipem frumenti esse causam, quòd tantæ dotes atque census in animas nostras cœlitus illabantur. Ita planè confortat seras portarum animæ sacra communio: nam sensus animæ fores fiunt multò cautiores illo pastu; quia ex re medica constat, vnicuique parti & membro corporis inesse facultatem, quæ attrahit sanguinem, quæ item illum concoquit, expellit quod est minus idoneum animali, & demum assimilat alimentum animali, quod inde posteà saginatur. Fitque vt eadem esca multas obeat vices, etsi primò cesserit in ius ventriculi: totum enim corpus, & omnes eius oras lustrans vegetat, nulla parte indigâ obsequij quod exigit vt sua obeat munia, oculi aspiciunt, aures audiunt, omnes denique sensus, suas partes agunt beneficio cibi congrui, corpore toto diffusi, & multimodè transcolati. In hunc modum est benefica Communio, nam etsi panis ille recondatur stomacho, vt sua thecâ primitiua, tamen virtus eius in omnes animæ plagas diffunditur, siquidem adipe frumenti illius illitæ sunt seræ sensuum, & maior cautela illis adiicitur: quâ veluti occlusi, nequeunt in animam sic accinctam irrepere illecebræ voluptatum. Filij nostri sunt omnes actus illiciti, tùm intrinseci, cùm extrinseci, illis adest benedictio singularis diffluens ex hoc pane: sunt namque meritorij, gratiâ euehente nostras actiones, quibus inurit qualitatem efficientem nos idoneos ad gloriam, cuius Eucharistia est semen, ipso etiam Christo Domino assertore. Quid enim aliud sonat hoc effatum? *Qui manducauerit ex hoc pane viuet in æternum*, nisi Eucharistiam esse semen, quo anima sata, est vitæ æternæ conscia, quod autem subiicit Psaltes. *Qui posuit fines tuos pacem*, eo textu notat hostium omnium expulsionem, anima enim suas habet quatuor facultates, quibus & gaudent singula corpora vt præfatus sum, scilicet vim attractricem, concoctricem, expultricem, & assimilatricem: attrahit anima Eucharistiam, quando illam totis desiderat affectibus; coquit, cùm amore æstuante illam accipit; expellit omnes fuligines, quando à se eliminat omnia noxia: sed quia Deum in se

Ex Figuris.
Psalm. 147.
Eucharistia confortat.

EX RE MEDICA:
Fernelius l. Physiolog.

Ioan. 6.
Psalm. 147.

mutare nequit anima; ipsa in Deum transit, in eum transmutata.

Ex Figuris.
Gen. 30.
Eucharistia locupletat.
Eucharistia facit immortales.

Rursus influxus ille bonorum omnium ab Eucharistia emergens, signatur in Iacob sic hominem ingratum compellante. *Modicum habuisti, antequam venirem ad te; & nunc diues effectus es, benedixitque tibi Deus ad introitum meum.* Ne modicum quidem habuimus, Deo longè à nobis, à quo vt habemus vt simus, habemus etiam vt benè simus, eius sacris epulis inescati. Ad eius introitum, omnia bona prostant; Charismatum gazæ omnes patent; gratiarum latices copiosi animas alluunt; demum ditantur omnes facti participes huius boni, scilicet Eucharistiæ. Vt autem fides amplior subsit meis dictis, subiiciam in eum finem Sanctiorum Patrum aliqua sensa vtique luculenta. Chorum ducet Cyprianus. *Non iam ad elaborata impensis, & arte conuiuia populi inuitantur, sed immortalitatis alimonia datur.* Idem ferè dixerat Irenæus, sic fatus. *Corpora nostra percipientia Eucharistiam, iam non sunt corruptibilia, spem resurrectionis habentia.* Simile quidpiam habet Cyrillus in hæc verba. *Spiritus est qui viuificat.* Sic ille. *Spiritum hic ipsam carnem nuncupauit, non quia naturam carnis amiserit, & in spiritum mutata sit; sed quia summè cum eo coniuncta, tota viuificandi vim hausit.* Ex prælibatis vita & incorruptio sunt effectus, qui emanant ex beneficio, cuius gratitudinem suadet huius homiliæ contextura.

Ex SS. PATRIBVS:
S. Cyprian. sermone de cœna Domini.
S. Irenaus lib. 4.
S. Cyrillus lib. 4. *in Ioan. cap.* 24.

Desiderabis fortasse historiam, quæ ingerat typum insignis beneficij accepti, & gratiarum actione merita recogniti: accipe rem insignem gestam Genuæ. Ciuitatem illam & bello & pace insignem, ingressus est regio apparatu Rex Gallus Ludouicus duodecimus; exceptus est à ciuibus eâ pompâ, quâ fieri potuit gloriosâ, & Regis animum idoneâ deuincire. Rex apparatu illo nihilo segnior factus, vt qui venerat prodesse magis quàm præesse, statim se contulit ad mœnia ciuitatis, infirmiora loca lustrans, & muniens valido præsidio; dehinc septem dies totos egit in iure dicendo, nouas & vtiles sanctiones faciens, ad quarum normam in posterum Genua regeretur. Demum Rex ille suâ præsentiâ adeò beneficus extitit illi ciuitati, vt decreto publico sit sancitum, quotannis faciendam memoriam aduentus Regis in illam vrbem, quæ tot gratiis dignata fuerat à Principe illo, qui eam beauit ex hoc quòd fuerit illic aliquo tempore commoratus. Quæso expende vnde tanta festiuitas vrbis inclytæ, & memoris gratiæ acceptæ. Duobus beneficiis res tota constitit, & in eo duplici cardine tota hæc vertitur historia; scilicet in præsidio collocato, in imbelli quâque vrbis parte; & in legibus æquioribus sancitis: duabus enim his cautelis prouidit vrbi vtroque tempore, pacis scilicet, & turbinis imminentis.

EX HISTORIA.
Petrus Bizarrus in Historia Genuensi sub ann. 1502.
Ludouici XII Regis Galli ingressus salutaris Genuensibus.

Sed quid ad Eucharistiæ commoda, bona illa quæ tanti faciebat Genua non ingrata, esto loca imbecilla, fuerint secura studio Regis Galli, & vrbs sanctior ratione legum, quarum custodiam suasit Princeps Christianissimus, illi reuerà ciuitati legifer opportunus. Beneficia illa erant momentanea, non æterna, vtpote conducentia solùm ad æuum hoc transigendum securius, & lætius: at Eucharistia eadem ingerit commoda, quæ beatam faciunt eam quam

Genuæ gratitudo erga Regem Galliæ.

agimus

agimus vitam, & idoneos faciunt alteri sæculo nesci turo finem, cùm vita æterna sit effectus panis huius sacri; sicuti videre est ex antea prælibatis. Hos verè ex Communione emergere effectus, quos Genua magnifecit, accipe. Res Gallus Genuam ingressus, & lautè exceptus, in tesseram animi sui deuincti ob regium apparatum, quo eum ciuitas illa tripudians exceperat, totam lustrauit vrbem, intus & de foris, vt si quâ parte nutarent mœnia, aut hiarent, æuo nimio ipsa etiam marmora depascente, ingruenti periculo occurreret, vallo, & fossâ totos septem dies addixit condendis legibus, quarum vsu vrbs futura beatior, Regem illum deperiit. Christus si eâ curâ & pompâ excipitur, quæ congruit modulo & facultati animæ compotis Eucharistiæ, statim loca infirma hominis explorat, videlicet sensus cùm internos, cùm externos, vt vniuscuiusque deliquio occurrat: siquidem constat, eo introitu Dei sub specie panis, fieri sensus omnes animæ cautiores. Oculi imbecilles, & incauti anteà, obscœnis peruij erant aspectibus, sed ex præsentiâ Christi fortiores, nullis iam corporum pulchriorum læduntur obtutibus. Aures anteà veluti patulæ, arrectæ erant ad quæuis eloquia, etiam reproba: iam à Deo illic præsidio gratiæ singularis adhibito, eædem aures ad sermones tantùm serios arriguntur. Os quibusque cibis anteà patens sine delectu ieiunij, iam Communione pastum longam patitur inediam, assuetum ieiunio vt anteà crapulæ. Cor prauis affectibus obnoxium, & apertum omnibus illecebris, iam se colligit totum, & contrahit ad amorem Dei; denique omne animæ infimum, Eucharistiæ suffragio seris validis obseratur.

Quæ ex Eucharistia commoda emergant.

Diceres fuisse præscium Psaltem, & equidem fuit, dum vult nos instituere diem festum solennem, quo recolamus introitum Christi; eò enim pertinet illa laus exhibenda Deo, quam supra recensui. *Lauda Ierusalem Dominum, lauda Deum tuum Sion; quoniam confortauit seras portarum tuarum.* Vides igitur communione muniri animas præsidio præpotenti. Rursus totos dies septem implet Christus statuendis legibus, vt ad earum rectam amussim reguletur anima; nimirum Deus animæ aliàs sordidæ ex colluuie impura, suggerit studium castitatis; homini spiranti minas & vindictam, inspirat concordiam; homini raptori alieni census, suadet misericordiam in pauperes; demum noxij quique habitus gratiis oppositis impugnantur. Nota, benè fieri mentionem dierum septem, quibus occupatus fuit Rex Gallus, vt Genuam inclinaret ad sequelam legum, quas scitè condiderat: Christus nullum hebdomadæ diem illibatum præterit; singulis quippe diebus insinuat menti memoriam legum, quas condidit, vt quieta & pacata sint omnia, legibus obseruatis. Idipsum sonat suâ lyrâ Dauid. *Posuit fines tuos pacem, & adipe frumenti satiat te.*

Psalm. 147.

Psalm. 147.

EX SYMBOLIS. *Francis. Villaua lib. Symbol.*

Omnia hæc beneficia genuinè explicat symbolum illud, quo Villaua depinxit Eucharistiam in scuto, hoc titulo imminente SCVTO IPSE RECONDOR. Quasi diceret, Deum esse validum clypeum illi, apud quem in Communione diuertit. Macte igitur, anima Christiana; dum enim pasta es hostia sacra, Christum Dominum veluti SCVTO IPSO RECONDIS, dum cordi inseris, quod Domini Dei tui præsentia, instar scuti septemplicis validè roboratur. Nec inde robur tantùm, quod Christum ipsa recondis; sed ideò maximè, quòd Dominus Iesus fit tibi scutum, sicque te participem sacrorum, SCVTO IPSE RECONDIT. Lauda igitur Ierusalem Dominum, id est, age festum diem, quem suggerit idem Psaltes scilicet. *Reliquiæ cogitationis diem festum agent tibi.* Id est, ipsa sola cogitatio beneficij tanti accepti, me componet in modum hominis, piè mysticum Pascha celebrantis.

Eucharistia est scutum.

Si ideam quæris gratitudinis exhibendæ Deo, ob præfata commoda; nullam sanè obiiciam aliam ab ea, quam Genua præstitit instituendo festum in memoriam introitus Regis Galli: eo namque tempore, in tesseram animi sui grati erga Regem beneficũ, abiuratis omnibus Galliæ hostibus, vnum suæ libertatis accepit Ludouicum Regem Galliæ protectorem. Nihil aliud prorsus exigit Christus in gratiarum actionem ob Eucharistiam, nisi vt creaturarum iugo excusso, eius vnius subdamur imperio, quo libertas nostra non deperit, sed firmatur; vbi enim spiritus, ibi libertas: vt autem sit indubium obsequium nostrum, deposcit zelotes ille Deus, vt rerum omnium inferarum impia commercia penitus abdicemus. Hoc insinuauit idem Dominus & Præceptor Hymno dicto; ait enim textus. *Hymno dicto exierunt.* Etenim potissima gratitudinis probatio consistit in exitu, exeundo à seipso, vt Christo hæreat quisquis illi vult sese exhibere gratum: quotuplex autem sit exitus, index animi non ingrati, operæpretium erit hâc homiliæ posterâ parte recensere. Dixi beneficium omne inuoluere debitum gratiæ rependendæ; ergo cùm gratitudo, quam exigit Christus ob Eucharistiam, sita sit in exitu, tot erunt exitus quot beneficia accepta in Eucharistia: trifariàm autem se Christus beneficum præstitit in eo mysterio, scilicet corde, ore, & manu: ergo in symbolum gratiæ debitæ, exitum cordis, oris, & manus Eucharistia sibi vendicabit. Christus amorem suum testatus est Eucharistiæ præambulum, & cor suum nobis patens, quando ait. *Desiderio desideraui manducare hoc Pascha vobiscum.* Ita & fuit corde beneficus sicut & ore, quando ait. *Hoc est corpus meum, quod pro vobis tradetur.* Tandem & manu fuit proficuus, quando ait. *Accipite & manducate.* Tunc enim porrexit panem illum. Sic debita, contracta in Communione, ternario numero concluduntur.

Eucharistia quales exigat gratiarũ actiones.

Matth. 26.

Luc. 22.

Prima gratiarum actio erit cordis: scilicet gestiens cor exultabit in Domino, & quasi à se exiens, totum exiliet in Deum, qui vbi animam subit, cor ad cor loquitur, vt benè Bernardus, aut quisquis ille est author Sermonis de cœnâ Domini. *Sermo ille non est sonans, sed penetrans non loquax, sed efficax, non obstrepens auribus, sed blandiens affectibus, sermo ille non popularis, sed singularis, & priuatus, non sonat in foro, non auditur in publico, secretum consilium, secretum quærit amicum: auditui proculdubio gaudium dabit, & lætitiam, si sobria cordis aure percipitur. Pensa igitur iugiter, amplectere suauiter quod vides, quod agis, quod tenes, amplectere inquam piæ recordationis affectu, & piæ imitationis effectu.* Est sanè quòd exultet anima, & quasi tripudiet hospite tanto decorata, vt pergit idem Pater, *Gratulare sponsa; gaude incomparabiliter, præsidentem habes, & rectorem sponsum in præsentis exilij militiâ, pignus habes, arrham tenes, quibus fœliciter sponso vniaris in patriâ, gloriosa, & amabilis sponsa, in terra*

EX SS. PATRIBVS. *Sermone de cœna Domini qui est inter opera S. Bern.*

terra sponsum habes in Sacramento, in cœlis habitura es sine velamento, & hic, & ibi veritas, sed hic palliata, ibi manifestata.

Ex re Medica: *Arnoldus à Villanoua Commentario in scholam Salernitanam.*

Hæc prima gratiarum actio, sita in intimo secessu cordis ad seipsum, consonat illi consilio medicorum dicentium, refectis opus esse quiete, vt cibus foueatur à ventriculo, qui nequiret concoquere, si inquies esset homo; ita, vt Eucharistia suas facultates insinuet, homo statim à Communione quiescat, reddat se sibi, & sic salutarem illam escam corde patulo degustabit. Gustus autem ille sapore suo dum penetralia cordis afficiet, statim cor ineffabili gratitudinis dulcedine liquefiet. In adagio est, quod cor sapit, os loquitur: ita cor gratum velut impos sui, suos eructat affectus ore conscio beneficij accepti: vt enim Communio, non inscio ore, traiecta est in viscera; ita nequeunt reddi Deo debitæ gratiarum actiones integræ ab homine elingui, & ore velut inconsulto. Arridet ille affectus, quo homo quasi extra se positus abit in ecstasim quamdam similis attonito, præ magnitudine beneficij à Deo accepti: ita Bernardus. *O stupenda Dei miseratio? Verbum carnem, Deus cinerem, figulus lutum, vita morticinum induit, vt iumenta manducarent panem Angelorum.*

Ex SS. Patribus: *S. Bernard. sermone de cœna Domini.* Incarnationis descriptio admiranda.

Stuporem debet excipere etiam vocalis actio gratiarum, vt nihil à gratitudine vacet in homine: placet illa oratio gratulabunda Augustini. *Confitear tibi beneficia tua magna, quoniam eripuisti me de inferno inferiori; nunc video hæc, Domine Deus meus, & cognosco per lumen tuum, & deficit anima mea in misericordia tua magna, quæ est super me; quoniam eripuisti animam meã, totum me resuscitasti qui totus eram in morte: tuum igitur sit totum id quo viuo, & totus me totum tibi offero, totus spiritus, totum cor, totum corpus, tota vita mea, viuat tibi, vita mea dulcis; quoniam totũ me liberasti, vt me totum possideres, totum me refecisti, vt totum me rehaberes.* Hæc ille. Tanti faciunt Canones sancti pensum hoc solutum animi in Deum grati, vt polliceantur inde influxum bonorum omnium: sic enim Canon vnus asserit habituros se cœlos cum homine grato. *Statim aperientur super eum cataractæ cœli, & effundetur pluuia spiritalis, & mandabit Deus nubibus suis, vt pluant super eum imbrem, & abundantia omnium rerum perfruetur.* Videtur ea gratiarum actio oris ministerio præscita à Dauide, dum sic modulos suos & propheticum melos edidit. *In voce exultationis & confessionis sonus epulantis.* Id est, qui conscius erit epularum Christi, primò exultabit & corde tenus Deum affabitur amoremque suum illi explicabit, quo solo vices rependere potest amantissimo Domino, vt piè aduertit Augustinus. *Anima insignis Dei imagine, illustris similitudine, habet in sese ex Deo, quo admoneatur semper, aut stare cum eo, aut ad eum redire, si mota fuis affectibus aut defectibus fuerit; & non solùm habet vnde respirare queat in spe veniæ & misericordiæ, sed etiam vnde audeat aspirare ad nuptias Verbi, & cum Deo inire fœdus societatis, atque cum Rege Angelorum ducere suaue iugum amoris: hæc omnia facit amor, si anima exhibeat se similem Deo per voluntatem, cui similis est per naturam, diligens sicut dilecta est: solus est enim amor ex omnibus animæ motibus, sensibus, atque affectibus, in quo potest creatura, etsi non ex æquo, respondere auctori, vel ipsi mutuam rependere vicem. Amor vbi venerit, cæteros in se omnes traducit & captiuat affectus.* Amoris æstus sunt voces exultationis quas excipit vox confessionis, quando se multis beneficiis deuinctam fidelis anima Deo confitetur.

S. Augustin. Soliloq. c. 18. Gratiarum actionis exemplum.

Ex Iure Canonico: *Canone Reuertimini 16. q. 1. Psal. 18.*

Ex SS. Patribus. *S. Augustin. in Manuali cap. 18.* Amor animam Deo desponsat.

Superest tertia species testandi animum memorem beneficij accepti à Deo, scilicet manuum gratitudo; quod enim tantum habuit exordium in corde, & in ore incrementum accepit: illud, inquam, totum breui flaccescit, si non confestim laudabili opere consummatur. Ne autem subrepat tibi, hanc trinam gratitudinem esse tantùm penes inuentum meum atque cogitatum; accipe Dauidem egregiè recensentem eas gratias exhibendas ab homine toto, & eius singulis partibus. Sic se & omnia sua compellit Psaltes. *Benedic anima mea Domino, & omnia quæ intra me sunt, nomini sancto eius; noli obliuisci retributiones eius; in omni loco dominationis eius, benedic anima mea Domino.* Aduerte, effundi totum Regem istum in Dei laudes, ob retributiones eius, id est beneficia; quæ ait recolenda esse ab interioribus suis primò, id est, intellectu vt recogitet; & demum corde, vt amore homo feruidus incalescat. Adiicit, Deum benedicendum in omni loco dominationis eius, id est etiam ab exterioribus membris, in quibus principatum tenent manus. Cùm enim Deus dominio gaudeat omnium membrorum nostrorum, debent ob sospitatem suam à Deo acceptam, omnia membra nostra, Deo vt suo Domino famulari.

Psalm. 102.

Bernardus non in omni loco Deum voluit benedicere, sed & in omni tempore, sicut & alibi Psaltes. *Benedicam Dominum in omni tempore, semper laus eius in ore meo.* Sic ille Sanctus. *Debet ad singula quæque beneficia benedici Deus in donis suis, alioquin ingratus reputabitur, cùm discussio venerit, qui non potuerit dicere: Cantabiles mihi erant iustificationes tuæ in loco peregrinationis meæ.* Hæc Bernardus. Sed Ambrosius liquidius ait, iuges debere esse nostras gratiarum actiones. *Quando non habes quod Deo debeas, aut quando sine munere es Dei, cui quotidiè viuendi vsus à Domino est; quid enim habes quod non accepisti? ergo quia semper accipis, semper inuoca: & quia quod habes, à Domino est; semper te debitorem cognosce.* Hactenus Ambrosius. Ego adiicio, membra quæ se esse à Deo sciunt, & debitum non dubium efficiunt, debere etiam effundi in eam gratitudinem, quæ conceditur eis à naturâ minimè nouercante. Vt amor debitum est cordis, laus pensum oris, actio tributum manuum; ita etiam pedes debent pendere suum obsequium in fugâ, & exitu. Nescio an hinc excusare queam Apostolos, qui vt se inutiles cognouere Christo capto, pedibus consuluere sibi, fugientes impios homines, iniurios domino suo, cui tentassent perperam ancillari. Coëunt obsequia manuum & pedum in gratitudine: nam egregia virtutis facinora, licet manuum sint symbola, adsciscunt etiam opem pedum, in eo quòd bona actio dicit fugam seu exitum à vitio: in hac potissimum praxi, tota vertitur ratio Communionis, cuius alioquin commoda, nostra ignauia deprædatur. Et vtinam hæc mea homilia innotesceret vnicuique, & altas radices ageret in mentibus. Hic igitur esto potissimus census, quem Deus exigit ab homine pasto corpore Christi, scilicet vt in Symbolum gratæ memoriæ, exeat ab iniquo statu quem profitebatur

Gratitudo debet rependi ad singula beneficia. Ex SS. Patribus. *S. Bernard. serm. 1 in Cantica.*

S. Ambros. de obitu Theodosij. Gratias Deo debemus agere incessanter.

Gratiarũ actiones quas Deus velit. Ex Figuris.

tebatur antea,& purius vitæ schema, homo frugi postmodum amplectatur.

Deus enim is est, quem se præstitit Iacob erga socerum suum Laban, quem multiplici beneficio beneuolum effecerat sibi: cùm namque socer à genero suo multimodè benefico quæreret: *Quid tibi dabo?* Iacob responsum dedit tale reuerà, quale & Christus. *Nihil volo, sed si feceris quod postulo, iterum pascam & custodiam pecora tua.* Si à Christo post Communionem petas, quod à te velit animi tui grati μνημόσυνον seu memoriale, diceret: Nihil volo; nam ex Augustino. *Nihil minus tuum quàm tu, si alicuius es quod es.* Et ex Bernardo. *Si totum debeo pro me facto, quid debeo pro refecto?* Nihil vult Christus, sciens nos omnium rerum indigos: si tamen morem gerimus dicto eius, iterum pascet nos pane suo, & sic custodiet pecora nostra, animam scilicet & corpus, verè pecora Deum toties oblita, Deo nostram incuriam minimè vindicante. Audi pactum. *Gyra omnes greges tuos, & separa cunctas oues varias, & sparso vellere, & quodcumque furuum, & maculosum, variumque fuerit, tam in ouibus, quàm in capris, erit merces mea.* O Dei bonitatem, quam nequit vincere acerbitas multifaria hominum impiorum! Dei merces ea est, quæ hirudinis siue sanguisugæ; animalculum homini sanitatem impertit, & sæpe suo vitæ discrimine, nec aliam mercedem sanitatis impertitæ petit, quàm noxium sanguinem ebibitum, quo adeò hirudo distenditur, vt crepet hominis gratiâ, quem sic sanat, morti se ebibito sanguine deuouendo. Eo plane ritu Christus ait fidelibus, esse ei pretium epularum atque charismatum suorum conquirendum: cuilibet enim ait: Gyra omnes greges tuos, ô homo; recense omnes habitus tuos, & affectus, quos gregatim pascis; separa cunctas oues varias: quodcunque erit maculosum, erit merces mea: vbi deprehenderis aliquid varium, & deuians à colore virtutis, hoc repone seorsum, illud abiura, serua tibi tantùm vnicolores oues, & discolores assignato. Si quæ virtutes emicant, illis assuesce; vitia verò exue, & Chirographum debiti reddam tibi. Diceres exugere prauum sanguinem nostrum, & induere peccata nostra, quæ compensat gratiis oppositis, suum sanguinem instillando.

Genes. 30.

Ex SS. PATRIBVS. S. August. tract. 29. in Ioann. S. Bernard.

Gen. 30. Gratitudinis figura in Iacob.

O praxim vtilem æquè, ac facilem! & cuius nescij plerique homines, nullâ Communione Deo, neque etiam sibi faciunt satis: ne in id piaculum incurras beneficij Dei immemoris, statim gyra greges tuos; fortè occuret quædam animi propensio in aliquam disparis sexus speciem egregiam: & licet primâ fronte nihil obscœnum anhelet; si tamen affectum illum reuoces ad trutinam sagacis scrutinij, deprehendes illum suggerere turpia: eamobrem illum protinus auerrunca; etenim quidpiam illic furuum & varium Dei oculos offendit. Rursus gyrans omnes animi motus in proximum tuum, reperies te iniquè ferre recensionem laudum alicuius: perge & explora, quorsum ægrè feras ea quæ sunt alteri propitia; tunc sedulæ indagini se prodent, inuidia, & odium abditum: duo pecora varia statim separa; quippe Deo displicent vtpote maculosa. Demum ita gyra greges tuos, vt nihil penes te sit inuium tibi; recense quid oculis arrideat, quid auribus, quid pruriens lingua sæpius eloquatur; & si quid aspersum maculis obuiet, separa, nusquam initurus cum ea re commercium, & in æuum gregem tuum vnicolorem maculæ nescium habe. Si meo morem geris consilio, post communionem, gratum te Deo Domino præstitisti.

Examinis conscientiæ figura eximia.

Eucharistiæ beneficium insigne; acceptum non ingratè, copiosos gratiarum imbres infundit in animas Dei memores, vt videre est ex figura Ioseph, qui vbi fratres suos audiit pendisse probatam pecuniam pro frumento accepto, fecit quod habes hoc contextu Geneseos. *Iussit ministris, vt implerent eorum saccos tritico, & reponerent pecunias singulorum in sacculis suis datis supra cibariis in via.* Ita & in sinum nostrum, gratitudinis nostræ commoda refunduntur. Nimirum gratiæ Deo exhibitæ, acceptâ Eucharistiâ, sunt pretium, de quo conuentum est pro frumento electorum; si fideli solutione pensum est hoc debitum, imperat Deus suis ministris, scilicet Angelis, animas nostras eo frumento repleant, & reponant pecunias in sacculis nostris, datis insuper aliis escis, quibus & in reliqua ineunda via sustentemur. Fitque vt memores gratiæ gratanter acceptæ, mereamur etiam noua charismata: ea enim est gratitudinis indoles, vt dum sua præstat beneficiis obsequia, eo ipso deuinciat homines beneficos, & rursus noua etiam bona mereatur. Hanc eius vim disce à sanctis & potissimum à Bernardo, qui sic fatur. *Oportet gratum esse hominem & deuotum, qui percepta gratiæ munera, non modò manere sibi desideret, sed & multiplicari.* Hæc ille: cui subscribit Abbas Theonas, cuius meminit Cassianus. *Grata* (inquit) *est huius fœnoris occupatio, quæ maiora dum soluitur argumenta conquirit.*

Ex Figuris.

Gen. 42.

Gratitudo noua meretur beneficia.

Ex SS. PATRIBVS: S. Bernard. serm. 2. de Dominica 6. post Pentecost.

Cassianus Collat. 21. c. 1.

Quam impensè Deus exigat hoc pensum gratiarum, ob Eucharistiam, collige ex eo quòd sanxit asseruandum manna, & reponendum penes arcam, locum sanctum, vt iugis esset memoria tanti boni concessi Hebræis, quo itum est obuiam eorum inediæ, & quo item noster panis sacer typicè signabatur. Accipe textum sacrum, quo Moyses fratrem suum sic erudit. *Imple Gomor ex eo* (scilicet manna) *& custodiatur in futuras retro generationes.* Vt cordi nostro insitum sit altius istud manna, vellem omnes homines ebibere animos, quos se habere testatus est Furnius: siquidem ille eximiæ gratitudinis edidit argumentum. Fuerat ille adeò iniurius Cæsari, vt iram eius morte tenus adsciuerit sibi; tamen Cæsar animæquior factus, & habens Furnium ad arbitrium suum, non modò non recensuit probra atque dicteria, quibus lacessiuit eum Furnius; sed amicè exceptum recepit in eorum hominum album, quos intimè deperibat. In stuporem actus homo malè sibi conscius, tanti beneficij velut impos, obortis lacrymis ait: Fecisti Cæsar vt viuam & moriar ingratus. Quasi diceret, non sæuiisti in hominem maleficum tibi, sed amicè excepisti; non habeo quod rependam, ideóque mihi & viuo, atque exanimo notæ ingratitudinis inurentur. Disce hinc formulam Deo colloquendi, susceptâ Eucharistiâ, mirare dignationem hanc immeritam, & allue te totum fletibus, si suppetunt, & Deum sic affare: Fecisti, Iesu, vt viuam & moriar ingratus; non enim me tibi molestum tuo vtique vitæ dispendio, perdidisti pro meritis, sed veniâ indultâ in numerum conuiuarum mensæ tuæ insuper euexisti. Vltra me est debitum contractum; fecisti, amantissime, vt viuam & moriar

Ex Figuris.

Exod. 16.

Ex HISTORIA. Seneca.

Gratitudo Furnij erga Cæsarem.

Gratitudo ob Eucharistiam olim à Deo figurata.

motiar ingratus, etsi non immemor gratiæ, quâ erutus diabolo, Deo redditus sum: licet impar ego sim muneri tanto; non deero tamen officio meo; totus effundar in affectum tuum, omniaque mea tibi pro viribus obsequentur.

Ex SS.Patribus.
S Aug. Solil. c 7.
Gratitudinis exhibendæ Deo formula.

Ea fuit praxis Augustini, qui memor reprobæ vitæ suæ, patiens ecstasim, Deum sic orabat. *Et vnde hoc mihi, ô Creator cœli & terræ & abyssi, qui bonorum meorum non indiges, vnde hoc, quod dilexisti me? ô sapientia, quæ aperis os mutorum! ô verbum, per quod facta sunt omnia! aperi os meum, da mihi vocem laudis, vt enarrem omnia beneficia tua.* Quanta sint & quæ, alio capite commemorat: sic ille. *Perieram, abieram in peccatis, venundatus eram; venisti pro me, vt redimeres me, & tantum me dilexisti, vt sanguinem tuum in pretium dares pro me; dilexisti me, Domine, plusquam te, quia voluisti mori pro me; tali pacto, tam caro pretio, reduxisti me de exilio, retraxisti me de supplicio, vocasti me nomine tuo, signasti me sanguine tuo, vt memoriale tuum semper esset apud me, & nunquam recederet à corde meo, qui pro me non recessit à cruce: vnxisti me oleo tuo, quo tu vnctus fuisti, vt à te Christo dicerer Christianus, & in manibus tuis descripsisti me, vt semper sit memoria apud te; si tamen memoria tua iugiter fuerit apud me: sic igitur gratia tua semper, & misericordia præuenerunt me.*

Idem Soliloq. c. 13.

Ex Figuris.
Isaiæ 3.

Non fuit satis Furnio, edere voces indices animi sui grati; sed & opera adiecit, Cæsari adhærens: ita & anima deuincta tot & tantis à Deo beneficiis non in ore tantùm, sed in opere suos debet probare affectus, vni Deo intenta, cui & in communione suam debet inopiam exhibere. Et hæc est coronis Eucharistiæ acceptæ. Vt liquidior autem sit hæc praxis, audi Isaïam eam præsignantem, quando ait fore tempus, quo nudi, & famelici homines, hominem quærent, à quo & indui, & ali possint. Sic Vates ait, eos hominem illum conuenturos. *Princeps noster esto, ruina autem hæc sub manu tua.* Illis ergo Isaïæ vocibus insistamus. Actis Deo gratiis, & corde, & ore tenus, tenaci proposito æternum ei voueamus obsequium, & dicamus: O præpotens Iesu, Princeps noster esto; hactenus mundo, & carni fuimus obsequuti; pœnitet nos eorum subiisse iugum inglorium: hactenus esto Princeps noster, vt benedicat tibi anima nostra, & omnia interiora nostra etiam tibi famulentur. Deinde ruinas animæ tuæ aperi dicens: Heu Domine, vide quas ediderit libido strages in anima mea, quæ adhuc eo obscœno nigrescit incendio: sub manu tua hæc ruina esto. Superbia nos euehens sursum præcipites egit & collisit, adeò vt quasi impotes simus ad omne bonum: sub manu tua hæc ruina esto, castitatis & humilioris animi dona largiendo. Obuiæ tibi sunt, ô Princeps, ruinæ omnes, quæ lacerant animam nostram, tuæ opis indigam: quamuis confessio diluerit noxas, non deleuit tamen propensionem ad noxia; & ea propensio est ruinæ obnoxia, si nobis, ô Rex Regum, tuâ prouidâ curâ & studio minimè consulatur. Augustinum habes, quem sequaris sic orantem. *Angusta est domus animæ meæ, vt venias ad eam, dilatetur ex te; ruinosa est, refice eam: ô Domine Deus noster in velamento alarum tuarum speramus, protege nos, quoniam firmitas nostra quando tu es, tunc est firmitas; cùm autem nostra est, infirmitas est.* Si socius es orationis, conscius eris quoque gratiarum. Faxit Devs.

Gratitudinis post cōmun. formula practica.

Ex SS.Patribus.
S. August. lib Confess.

HOMILIA OCTAVA.

SVMMA HOMILIÆ.

1. Exordium petitur à Philosophia, exosâ infinitum, quia versatur tantùm in rebus Physicis, quæ sunt determinatæ ad vnum, ob defectum naturæ, quæ cùm sit ipsa finitæ virtutis, nihil producere potest interminum: vnde ille insipiens esset, qui hominem hortaretur vt corporea mole assurgeret in modum proceræ arboris. In rebus supra naturam nihil est terminatum: Verbi gratiâ: Anima Deo grata potest suscipere gradus gratiæ plures quàm quis assignare queat, ideò benè ait Christus. *Estote perfecti sicut pater vester cælestis perfectus est.* Nam anima vsque ad extremum spiritum potest procedere.

2. Dico processionem illam, quâ post cœnam Apostolos duxit Iesus in montem Oliueti, esse ideam progressus nostri, qui debet fieri ascendendo: hic autem ascensus attenditur penes virtutum praxim

3. Si quos autem decet processus ad virtutem, & ad gratiæ apicem, quàm denotat mons Oliueti; eos maximè decet, qui sunt corporis Christi, pane Deifico saginati.

4. A monte Oliueti Christus perrexit in montem Caluariæ; insinuans, eos quos gratia vberior alluit, sociari etiam Deo suo crucifixo: summa enim virtutis se prodit in agone, & ærumnis.

PRÆFATIO.

Exierunt in montem Oliueti. *Matth. 26.*

ACcurata descriptio Christi euntis in montem Oliueti, stipante eum discipulorum choro, peractâ cœnâ, sapit ritum Ecclesiæ, quæ in fine Octauæ institutæ ad honorem Eucharistiæ, processiones indixit, quas fœderis arca olim circunducta praeostendit. Circunduxerunt arcam Dei Israël; illis autem circumducentibus eam, fiebat manus Domini per singulas ciuitates interfectionis magnæ nimis. *Ea arca manna reconditum in vrna aurea recludebat: ita & in processione nostra prafert Ecclesia, & circumagit thecam, seu pixidem auream qua abditur manna sacrum corporis Christi: fit reuera manus Domini per singulas ciuitates interfectionis magna; nam aëreæ potestates, principes, & potestates, rectores tenebrarum, harum, ad fugam hoc lumine percelluntur. Simile quidpiam accidit in ea processione hodierna, quæ stetit primò in monte Oliueti, vt inde procederet ad montem Caluariæ. Occurrerunt Christo nebulones, homines sicarij, & anhelantes necem Domini illis omnibus benefici: sed vbi astitere coràm, statim abiere retrorsum. Securi ergo sequaces simus processionis hodiernæ, sub ducatu Christi, qui præit, & quem hodie Ecclesia educit de suo abdito sacrario, vt luceat omnibus qui in domo sunt, & ab omnibus adoretur. Rursus alumnos suos edocuit Ecclesia, eos multis titulis Christo addictos esse, & præsertim eo nomine, quòd pauerit illos frumento electorum; hodie vult vt memores tanti beneficij, æmulentur animum eorum populorum, qui pasti à Christo voluerunt eum rapere vt facerent eum Regem. Hodie regio apparatu Christus sub vmbella fertur, vt omnes illius dominio mancipentur: sed vt Salomon regni consortem fecit matrem suam Bethsabee; ita & Christus, qui vt sibi adsciscit latriæ cultum, ita vult matri suæ deferri cultum hyperduliæ; hunc autem reddimus vocantem eam gratia plenam.* Aue Maria.

[Margin: 1. Reg. 5.]

[Margin: Eucharistiæ processio olim fuit figurata.]

[Margin: Natura est determinata ad vnum. Ex PHILOSOPHIA: Arist. 3. Phys. c. 8. à textu 40. vsque ad textum 56.]

INterminum omne natura nescit, posita modum suis effectibus, quando se accingit ad agendum: quare autem quælibet causa merè physica, & infra Deum sit infiniti prorsus impatiens, vt Philosophia tota clamat, ratio petenda est ab imbelli causâ, quæ eos nequit effectus exerere, ad quos virtus petitur infinita. Natura item dicitur determinata ad vnum in omnibus agentibus, eò quòd vnicuique Deus tribuerit vim actiuam, in numero, pondere, & mensura. Nec est quòd instes dicens, effectum æmulari indolem suæ causæ, & sic agentia naturalia esse virtutis infinitæ, quia à Deo qui est infinitæ virtutis, effluxerunt. Vera enim est instantia tantùm in rebus vniuocis, & eiusdem ordinis; vt ignis ab alio igne editus, eiusdem est rationis cum igne, cuius est soboles & propago: at secus est in rebus æquiuocis, & dissiti ordinis. Verbi gratiâ, ranæ quas Sol è colluuie stabulantis aquæ in cœno progenerat, non vendicant sibi radios Solis, nec alios titulos eius, quia sunt naturæ disparis, quâ ab hoc sydere dispescuntur. Ita & causæ omnes sub Deo quantumuis efficaces, Deum omnino non referunt, quia Deus liberè se effundens, pro arbitrio suo dedit causis principium, modum, & terminum actionis. Et hinc non posse naturam pertingere ad aliquid infinitum, scilicet quod vnaquæque virtus sit infinita, potissimum petitur argumentum. Ideò cùm in omnibus natura suum tenorem seruet, exosa infinitum, se contrahit intra suos fines, nihilque molitur extra limites à Deo præstitutos. Verbi gratiâ, nulla vnquam ouis assecuta est Elephantis molem, nec Elephas vnquam fuit ouis similitudine decurtatus. Itaque inepta esset eius hortatio, qui homines excitaret, vt assurgerent in modum proceræ arboris; inferens, hominem nobiliorem stipite, debere etiam se componere ad altitudinem arborum excelsarum. Insulsa quippe foret illatio, cùm dignitas hominis non petatur à corpore aut sensibus; plurima namque bruta sensuum acumine præeunt homini: sed hominum tituli insignes penes animam sunt, quæ teste Deipara Virgine in eum potest gratiæ apicem surgere, sicut & gloriæ, vt omnes Angelorum ordines antecellat. Eò pertinet illa solennis processio Apostolorum, Eucharistiâ acceptâ: processerunt enim à cœnaculo ad montem Oliueti, sub ducatu Christi, qui eos benè pastos corpore & sanguine suo, duxit in montem Oliueti, vt illic copiosiore gratiâ acceptâ, attingerent etiam montem Caluariæ, ad quem ille vnus Apostolus processit tantùm, qui de sinu Christi vberiores gratiæ latices epotauit.

[Margin: Eucharistia animas vrget ad processum.]

Ad imitationem processionis illius factæ finitâ cœnâ, ipse idem Christus, in fine Octauæ institutæ ad honorem Eucharistiæ, fideles omnes anteit in processione; insinuans, vitam nostram debere esse perpetuum incessum, & progressum, vt dicam primò explicans textum præpositum homiliæ. *Exierunt in montem.* Prior pars erit tota in hanc vocem, *Exierunt*, quæ processionem generalem indicit omnibus; quo enim quisque longiùs exit ab infimis, propiùs accedit & procedit ad superna. Altera parte expendam vtrumque montem Oliueti videlicet atque Caluariæ, & dicam nostram processionem dirigi ad apicem gratiæ, quam denotat Oliueti mons, vt athletarum instar vncti oleo illo salutari, non horreamus crucem, clauos, vepres, & flagella, quibus procedentes discipuli, & digni Caluaria, & agone Christi, fortiter exercentur.

Pleró sque torsit iste textus, quo Christus suos symmystas vrget, vt se æmulos Dei præstent; ait enim. *Estote ergo vos perfecti, sicut & pater vester cœlestis perfectus est.* Nimirum non concordant sancti scholiastæ, dum ad trutinam Theologiæ expendunt istam parænesim. Dicere Christum voluisse ingerere amorem in eos, qui sunt nobis iniurij, ex similitudine Dei benefici in reprobos, ieiuna nimis est illa cogitatio; nam summa virtutum non est penes amnystiam, seu animum immemorem iniuriarum. Rursus adiicere, hominem posse ad eam pertingere vnionem, vt vnus cum Deo efficiatur, & particeps perfectionis eius, alienum est à textu, qui comparat vnum vni: nulla autem est comparatio eiusdem ad seipsum; & sic exploditur illa explicatio, quæ Deum & hominem perfectum, vnum quid facit, & eâdem trutinâ perpendendum. Quamuis enim ex codice sacro,

[Margin: Matth. 5. Perfectio Dei quare proposita homini ad exemplum.]

Qui

Qui adhæret Deo, vnus spiritus efficiatur, non id identicè explicandum est, sed participatioè tantùm, & vt ferre potest hominum indoles. In textu tot vepribus implexo, meam aperiam sententiam, &, ni fallor, ad scopum seu intentum Christi non inuiè collimantem.

Ex Profanis. S. Thom. 1. p. q. 7. art. 2. Perfectio Dei in quo sita.

Summa Dei perfectio in eo maxime sita est, vt sit intermina, & omnino infinita: qui vult ergo perfectus esse in modum Dei, nullas sibi debet præfigere metas, aut terminos perfectionis, sed procedere in immensum; atque ita continua processio ad gratiam seu montem Oliueti, est quædam imitatio Dei, terminos eminentiæ omnimodæ transcendentis. Itaque Christus volens sequaces suos esse perfectos, sicut Pater cœlestis perfectus est; voluit eos esse perfectos sine termino in affectu, vt Deus est in effectu perfectus interminè: hæc autem perfectio intermina in voto, eo processu in montem, quò se contulerunt Apostoli, optimè designatur. Sicut enim collocatione pedum alternatim sibi præeuntium, fit corporea processio; ita & processus fit animarum adiectione gratiæ, seu intensione, & eò pertinent omnes ad progressum spiritalem Christi paræneses. Hæc autem processio in montem Oliueti, seu ascensus ad gratiam, quâ velot inunguntur oleo Christi, eius olympionicæ initiati sacris mysteriis, hoc inquam gratiæ augmétum malè audiit apud hæreticos, qui æquale gratiæ in omnibus prædicant incrementum. Ingrata hæc de gratia sententia pessum it, ex codice sacro. *Iustorum semita, quasi lux splendens procedit, & crescit vsque ad perfectum diem.* (Prouerb. 4.) Item. *Qui iustus est, iustificetur adhuc, & sanctus sanctificetur adhuc.* (Apoc. vlt.) In hoc choro non silet præcentor ipse & Psaltes Dauid. *Beatus vir, cuius est auxilium abs te, ascensiones in corde suo disposuit, in valle lacrymarum, in loco quem posuit. Etenim benedictionem dabit legislator: ibunt de virtute in virtutem.* (Psalm 83.) Præfatos textus pertinere ad processum animarum, audi ex sanctis Patribus, qui huic progressui suffragantur. Præit Basilius. *Virtutem augent quotidie, qui vitam pietatis exercitio deditam amplexi sunt.* Augustinus gratiam ait facere gradus idoneos ascensui in montem Oliueti. Sic ille. *Facit illi gradus (gratia, scilicet iusto) quibus ascendat: vbi illi facit gradus? in corde; quantò ergo plus amaueris, tantò plus ascendes.* (In Psal. 83.) Accedit Gregorius. *Quando vnaquaque virtus, quasi quibusdam gradibus agitur, & sic per incrementa meritorum ad summa perducitur.* (Homil. 11. in Ezech.) Et alibi. *Peccator quisquam, dum se in lacrymis humiliter affligit in corde; per ascensum virtutum proficit.* (Idē hom. 19.)

Perfectio animæ in quo sita. Ex SS. Patribus.

Ex Philosophia. Gratia Dei quomodo augeatur. Aristot. lib. prædic. c. 8.

Philosophia etiam hîc suas potest obire vices, etsi gratia non sit iuris eius, vtpote superioris ordinis; tamen quia Gratia est in genere qualitatis, differentia illa specifica scilicet supernaturalis, non expungit rationem genericam, quâ intensio est propria qualitati. Ergo intendi potest gratia, & reuerà intenditur, vt satis superque liquet ex sanctis Patribus, & textibus ex sacro codice recensitis.

Ex Theologia.

Illa vero gratiæ intensio petitur à triplici fonte, scilicet ex voluntate Dei, ex causis item gratiæ, & demum ex conamine subiecti. Augeri gratiam annuente Deo, & ex beneplacito illius ait Apostolus. *Vnicuique nostrum data est gratia, secundum mensuram donationis Christi:* (Ephes. 4.) cùm enim Deus non ad æquilibrium gratiam impertiat, sed ad mensuram illi placitam, benè primo ex instituto Dei, gratiæ petitur incrementum. Nam pro varia inhabitatione Dei, variat & gratia, at non eo planè modo per gratiam inhabitat, vt disserit Augustinus. *Qui vbique est, non in omnibus habitat, & in quibus habitat, non æqualiter habitat. Et vnde in omnibus sanctis, alij aliis sanctiores, nisi abundantiùs habentes habitatorē Deum?* (Epist. lib. 57.) Secunda ratio augmēti gratiæ attenditur ex causa gratiæ quæ efficacius influit: Verbi gratia, sacramenta nouæ legis præstant circūcisioni, quæ etsi gratiam inueheret, tamen ea quam baptismus influit vberior est, vt Paulus insinuat. *Secundum suam misericordiam saluos nos fecit per lauacrum regenerationis, & renouationis Spiritus Sancti, quem effudit in nos abundè per Iesum Christum Saluatorem nostrum, vt iustificati gratiâ ipsius, hæredes simus.* (Tit. 3.) Tertia demum ratio augmenti petitur ex modo cooperandi, vt enim Canones sancti clamant, sacramenta agunt, aut feriantur iuxta præuias dispositiones, vt si malè se habeat anima, nec conteri velit, ratione obicis erunt irrita sacramenta. Sin verò secus præeant sacramentis pia alia præludia, vt orationes, ieiunia, eleemosynæ, & affectus omnino anhelus, erit copiosior ille influxus gratiæ, quia ad susceptionem Sacramenti anima accinxit se sanctiore præambulo: sic enim à Deo decretum est, vt illic adsit vberior gratia, vbi præfuerit sanctior apparatus.

Gratiæ Dei varia est distributio. Ex SS. Patribus. Ex Iure Canonico. Concil. Trid. sess. 7. Can. 6. 7. 8. sess. 5. c. 10. & can. 24.

Doctrina illa canonica ea est, quæ Sanctorum Patrum, Ambrosij & Augustini, quorum Ambrosius explicans locum illum Pauli anteà recensitum: *Vnicuique nostrûm data est gratia, secundùm mensuram donationis Christi:* (Ephes. 4.) Sic scribit. *Non tamen sine æquitatis mensurâ, quia vnicuique pro viribus tribuit, vt tantùm hauriat quantùm sitit.* (In locum illum Ephes. 4.) Illa nostra cooperatio gratiam intendens, est processio in montem Oliueti, quisquis enim virtutes virtutibus adiicit, ille progreditur, multâ ei gratiâ suffragante. Hoc sonat Apostolus, dum hortatur. *Ambuletis dignè Deo, in omni opere bono fructificantes, & crescentes.* (Coloss. 1.) Quem locum Augustinus ad processionem nostram appositè commentatur. Sic ille. *Ambulatio ista non corporis pedibus, sed mentis affectibus, & vitæ moribus geritur, vt possint esse perfecti iustitiæ possessores, qui recto itinere fidei de die in diem sua renouatione proficientes, iam perfecti facti sunt eiusdē iustitiæ viatores.* (Lib. 1. de peccatorum merit. c. 13.) Hæc ille. Quidpiam simile dixerat Dauid. *Benedictionem dabit legislator, ibunt de virtute in virtutem.* (Psalm. 83.) Id est, præsuppositâ Dei gratiâ iam illapsâ, singuli virtutum actus, sunt animæ motus, & processus in montem, illò quò suos Christus eduxit discipulos, refectos carne sua, ac proinde ad virtutis apicem euehendos. Imò ideò ait Augustinus, datam esse legem hominibus, vt iustificētur ex obsequio præstito Deo legifero, iuxta illud Apostoli. *Non enim auditores legis iusti sunt apud Deum, sed factores legis iustificabuntur.* (Rom. 2.) Quo ergo maior erit sequela, & obedientia legis, eò erit iustitia diffusior, & processio ad virtutem alacrior, sicut liquet hoc Canone Concilij Tridentini. *Euntes de virtute in virtutem, renouantur de die in diem, per obseruationem mandatorum, in ipsa fide per Christi gratiam accepta, cooperante fide bonis operibus, crescunt ac magis iustificantur.* Non ergo audiendi hæretici, processum animæ subsannantes.

Ex SS. Patribus. Perfectio sita in progressu.

Quomodo, & quando debeat fieri ille processus ad virtutem, Christus Deus fecit palàm, suos discipulos statim post communionem educens in montem, quasi insinuans, progressum ad fastigium gratiarum, decere eos maximè, quos optimæ corporis, & sanguinis Christi epulæ saginarunt. In cuius rei fidem, Elias pastus eo pane, quem porrexit Angelus, ambulauit in fortitudine cibi illius vsque ad montem Horeb, qui ille idem est ac mons Sinaï, vt ex Deuteronomio liquet, vbi Moses *cœpit explanare legem, & dicere: Dominus Deus noster locutus est ad nos in Horeb.* Id est in monte Sinaï, qui est symbolum legis inibi promulgatæ. Qui igitur volet ascendere cacumen montis, vnde lex effluxit: id est, qui anhelat ad perfectum legis obsequium; ille panem Angelorum accipiet, & ambulabit in fortitudine cibi illius, vsque ad montem illam Sinaï, id est, beneficio illius Angelici panis, ita se assiduum exhibebit in obseruanda lege, vt etiam eius minimos apices assequatur. Eamobrem est quod miremur, tantam esse hodie frequentiã hominum, qui vtuntur illo pane sacro, & tamen adeo raros esse, qui procedant atque proficiant. Vnde hæc remora inhibens gressus? imò vnde retrograda processio, & in abyssum dehiscentes animæ? nisi quia ore tenus tantùm, deglutiunt panem sanctum, de apice montis Oliueti prorsus incurij: ideóque necesse est ad infima collabantur. Namque sicuti sursum euehitur studiosus legis sacræ; ita abit deorsum & in præceps, qui se nescium legis præuaricando probat: potissima quippe processio attenditur, ex via mandatorum Dei, quam qui decurrit inoffenso pede, ille non longè est à cacumine montis Horeb, vbi Deus Moysem & Eliam dignatus est eo beato aspectu suo, quem potuit hominum visio sustinere.

Ex Figvris. 3.Reg.19.

Deut.1.

Eucharistia vrget nos ad perfectionẽ.

Hominum præcipuum progressum reponi penes studium legis, disce ex Dauide Rege, Salomonem præmonente; & vtinam Rex ille immemor patris, & legis diuinæ desertor, dicto patris obediens extitisset, non fecisset nobis animæ suæ salutem dubiam: quis enim audeat asserere eum euectum ad apicem gloriæ, quem non constat ad culmen gratiæ, legis obsequio, processisse? Sic enim præscius patens fuerat affatus. *Tunc proficere poteris, si custodieris mandata.* Quasi diceret: Fili, ne repone progressum tuum penes ampliationem regni tui, aut augmentum gloriæ sæcularis: non honor est hîc, sed attende legi, illi collabora, ab ea ne discede, vel latum vnguem subtrahe, totus esto in mandatis, & eorum suffragio proficiens, ad superos postmodum eueheris.

1.Paral.22.

Eadem ætate quâ Salomon, Rex Galliæ Ludouicus IX. audiit à piâ parente sua, processionem animarum, imò & Regnorum potissimum decus, non esse situm in augmento ditionum, sed in intensione gratiæ, quæ ex legis diuinæ cultu suum potissimum accipit incrementum. Eamobrem Rex ille memor præceptorum, grandior effectus & sui iuris, audiens Reges exteros, & Galliæ conterminos, armis se lacessere mutuis, & quasi meditari suam vniuscuiusque perniciem, ingemuit Rex sanctus; dicens, iurgia atque discordias non esse compendiosa itinera, quibus coronæ attingunt ad gloriam, breuíque eos Reges suâ discordiâ perituros. Esto inquit vnus astantium, dispereant regna litigiis, dummodo Galliã sit superstes, tibi enim, ô Rex, longè latéque patens aperitur campus ampliandi fines tuos; quippe tuis vicinis infirmantibus sese iugi litigio, si vis fouere dissidia, immune tuum erit regnum, bello intermino regna cætera depascente. Auribus patulis exceptum esset forsan ab alio Rege iniquum consilium, producendi fines regni sui nutriendo semina iurgiorum, quibus vrebantur vicinæ plagæ: at Rex Gallus. Absit (inquit) à me animus discolor & iniquus fautor dissidij; volo ego componere dissidia Regũ, & amari potiùs quàm timeri à conterminis oris: Christi lex est concordia; eamobrem nolo mea pomœria iurgiis, sed legis Christi obsequio propagare. Quod animo pium concepit facinus statim edidit; nam dissidia Regum composuit, pacémque reducem dedit regnis, vnde eam animus inquies abegerat: suóque animo concorde tantùm profecit apud omnes, quantùm nusquam omnes, qui concordiam exosi, credunt iurgiis posse suos limites ampliari.

Ex Historia. Dominus Ioinuille historia sua, c.89. S. Ludouicus Rex Galliæ concordiæ amãtissimus.

Concordia lex Christi.

Vera ergò processio ea est, quam Dauid insinuat, & quã fuit ipse conspicuus, vt gestiens ait. *Viam mandatorum tuorum cucurri.* Credo subolere mysterium idoneum intento nostro, voces illas parentum Rebeccæ. *Maneat puella saltem decem dies apud nos, & postea proficiscetur.* Anima nostra puella est ingenua, desponsata Deo: manet decem dies quando perseuerat in obseruatione Decalogi, cuius decem mandata, dies decem insinuant, citra quos nequit anima proficisci. Quod si legis cultus animas aptat ad processum, quid putas fore de his, qui ad hoc legis obsequium adiiciunt vsum panis, cuius ipse etiam nudus typus præstitus Eliæ, ambulauit in fortitudine cibi illius vsque ad montem Horeb? Duo igitur sunt veluti præludia ad processionem animarum; vnum est vt maneat decem dies; alterum est, vt postmodum epuletur.

Decalogi obseruatio necessaria ad perfectionẽ.

Gen.24. Perfectio in decalogi sita obseruantia.

Et hinc disce, ô homo, quid remoretur processum animæ nostræ: nam si defles te adhuc in limine virtutis, & animam tuam nesciam omnis progressus; ex præfatis colligam esse te incurium Decalogi, id est non curare legem Dei, ac proinde te aliquo luxuriæ, rapinæ, odij, atque periurij crimine deuinciri. Audi me opportunum tibi consultorem. Maneat puella saltem decem dies, & posteà proficiscetur: anima quæ necdum nouit virtutis incunabula, adhuc puella est; deuoueat se cultui decem præceptorum, nullo excepto, vt sit idonea processui, & demum ad epulas sacri corporis euehetur. Tunc maximè proficiet anima, cùm fuerit pasta pane illo, cuius esu in montem Oliueti proceditur; etenim panis ille, quasi alas aptat, vt volemus, vt & videre est ex cœlica Mathesi, è cuius globo cœlesti multæ imagines prostant humanâ specie, & stelligeræ omnes, vt Bootes, Erichtonius, Ophiucus, Andromeda, Orion, Gemini, Centaurus; & tamen alæ nulli earum figurarum adaptantur. Vna est figura, quæ puellam refert, & spicam tenet manu, quæ alis instructa est, & adeò magnis, vt ferè totam tegant; proprium namque est istius spicæ frumenti electorum, adeò opimè animas reficere, vt & maiores inde spiritus exhauriant, qui ad maiora audenda valeant animas olim segnes validè perurgere. Sicque homo veluti stimulis actus, & alatus expeditè

Ex Mathematica. Clauius lib. in Sphær. c. de longitudine imaginum cœlestium.

Eucharistiæ effectus. ex figura globi cœlestis.

Psalm. 147.

expeditè procedit in montem, beneficio pinguis huius panis, quem adipem frumenti nuncupat Dauid.

Ex re Medica. *Fernelius lib. Physiologia.*

Alacritas illa emergens ex hoc pane, stabilitur & re medica, quæ eruditè docet, spiritus quibus vegetatur homo, totúmque cietur corpus eius, à sanguine sua capere primordia; ideóque quia sanguis duobus veluti canalibus totum alluit corpus, venis scilicet atque arteriis, duplicem dixere sanguinem esse, periti illi humani corporis inspectores. Alium voluere naturalem esse cruorem, qui rubet in hepate, & subit inde venas: alium vitalem, puriorem effectum cordis industriâ, insinuantem sese in arterias, & iuxta vtriusque sanguinis indolem, assignant duo genera spirituum, quos vocant naturales, & vitales, è quibus alia soboles emergit, quæ defluens è capite dicitur animalis. Hi spiritus aliis præstant, quòd non modò puriores existunt; sed influunt in eas corporis facultates, quibus sentit & mouetur: nec indiscriminatim suos hos spiritus caput spargit sine delectu vasorum; imò quasi caput esset incuriuio partium cæterarum, solis tantùm neruis, vtpote capiti insitis, suos spiritus impertitur. Et hinc oriunda processio corporis, quod quandóque paralysi dissuluitur, & patitur ἀναισθησίαν, id est, fit sensus expers, si spiritus intercipitur, aut cerebrum non influit; non influit autem, si hominis habitus sit ἄναιμος καὶ ἄσαρκος, id est exanguis, & sine carne; vnde ἀκινησία, καὶ δυσκινησία, immobilitas, vel saltem difficultas se mouendi, quæ omnia sunt hominis præludia perituri.

Sanguis alius naturalis, alius est vitalis.

Paralysis vnde fiat.

Quomodo autem ista quadrent Eucharistiæ, & processui animarum, vide: tota hominum compages vnum efficit corpus ciuile, in quo varia vasa varios spiritus habent & concludunt; alij homines spiritu prophetiæ pollent; alij alio spiritu insignes, vt spiritu quo idonei sunt ad scientias, aliósque habitus naturales asciscendos. Hi reuerà spiritus, quibus homo pertingit ad artes, atque peritiam rerum humanarum, sunt merè naturales, & emergunt à sanguine naturali, ideóque sunt inepti ad ciendum corpus, vt procedat ad montem gratiæ; imò hunc spiritum vt inflantem sugillat Apostolus. *Scientia inflat*, inquit. Item & Bernardus, spiritum hunc quandóque noxium flocci facit, dum sic scribit. *Sunt qui scire volunt, eo fine tantùm vt sciant, & turpis curiositas est; & sunt qui scire volunt, vt sciantur ipsi, & turpis vanitas est, qui profectò non euadent subsannantem Satyricum.*

Scite volunt multi ob fines diuersos.

1. Cor. 8.

Ex SS. Patribus. *S. Bern. serm. 37. in cant.*

Pers. Satyr. 1.

Scire tuum nihil est, nisi te scire hoc sciat alter. Et sunt item qui scire volunt, vt scientiam suam vendant, & turpis quæstus est. Spiritus illi naturales fiunt, & vitales, quia conducunt ad vitam huius sæculi, cum gaudio transigendam.

Ex re Medica. *Arnol. Villanoua in lib. Schol. Salern. Duret. in Coac. Hippoc.*

Ad Genesim atque propaginem horum spirituum, quæuis alimenta satis supérque faciunt: ast ad eos spiritus pellucidos, & celeres qui euehunt corpus, non sufficit esca vernacula, vt porcina & caprarum: fit enim, vt medici monent, ... καὶ ὁ πλεονάζων χυμός, putidus & redundans humor; vtque loquuntur Proceres rei medicæ, ἡ τῶν μοχθηρῶν χυμῶν πλεονεξία γίνεται τῆς νωθρότητος, prauorum humorum abondantia generat difficultatem se mouendi: sed agnorum grandiorum caro, multos hos spiritus creat, vtpote succulenta. Namque ea caro homini magis idonea, sanguinem vberiorem parat, atque puriorem, qui est veluti semen eorum spirituum, qui capiti insident, vt inde percellant hominem totum. Eo planè modo, quæuis professio idonea est ad spiritus naturales, seu ad peritiam rerum humanarum, vt videre est in Nerone, qui luxuriæ addictus, & quasi porcinâ, & hircinâ carne viuens, plurium artium summam suo Marte sibi comparauit. Spiritus verò qui desursum effluunt, maximè fiunt ex carne Agni, qui tollit peccata mundi; hæc enim caro multo succo madens, alluit sanguine totum corpus, dum in Communione percipitur. Exeuntes inde spiritus sunt gratiæ fluentes è capite, scilicet Christo, qui caput est Ecclesiæ, & cuius influxu, potenter ad virtutis inuios olim calles, animæ scilicet, & corpora percelluntur. Horum beneficio spirituum habet anima, vt non moueatur tantùm, & procedat, sed vt etiam sentiat: quippe ex vsu Eucharistiæ, anima vegetior & pinguior effecta, sapit ea quæ ei terrenæ fuerant insipida? Verbi gratia, oratione, & ieiuniis afficitur homo post Communionem, ad quæ tamen anteà ieiunus, & pertæsus cœlestia nauseabat.

Spiritus animales pellucidi suos.

Spiritus egregij fiunt ex salutari esca.

Eucharistiæ cibus spiritus bonos creat.

Et quod benè quadrat Christo in Eucharistia, cerebrum item non sentit παθητικῶς, sed ἐνεργητικῶς: idest, etsi non sentiat, dat tamen omnibus sensibus vt sentiant: nerui enim deriuati à cerebro feruntur in organa quæque singulorum sensuum, quibus mediis hisce canalibus, ad obeunda sua munia, cerebrum congruos spiritus impertitur. Ita Christus in Sacramento est impassibilis, & non sentit; ab eo tamen accipit anima, vnde sentiat & afficiatur sanctis affectibus: non mouetur sursum nec deorsum; & tamen infundit eos spiritus, quos requirit illa processio ad virtutem, quam hymno dicto Apostoli inierunt, Christo duce pergentes ad montem illum Oliueti, quem gratiarum esse diximus argumentum.

And. Laurent. in hist. Anatomica, c. de cerebro.

Ad hos ergo maximè processio pertinet, quibus est peruia mensa Christi: eos enim dedecet ignauia, quos cibauit Christus, eo potissimùm fine, vt erutos infimis, ad cœlestia pastos erigeret, & aliis proponeret in specimen virtutis emeritæ, vt eorum exemplo, anhelante gratiam, alij homines segregati à mensa Dei, vitam illam innoxiam postmodum æmulentur. Suppetunt ex scriptura figuræ prædiuites, quæ hactenus prælibata sonant; scilicet processum, & exemplum aliis propositum, ad eosdem ineundos calles gratiæ: vt enim spiritus è capite emergens, communicatur primò neruis, qui eum & aliis partibus aliquo modo largiuntur: ita gratia Eucharistiæ primò eos imbuit, qui veluti nerui, id est fortes & strenui ei adhærent: demum aliis etiam proficua est, in eo quòd anima pasta illo edulio, se docilem præbet ad obeundos calles, qui euehunt sursum animos supinos, & deorsum inclinantes. Subodoror vtrumque, scilicet progressum, & exemplum ex hoc textu, vbi ait Esdras populo. *Ite, & comedite pinguia, & bibite mulsum, & mittite partes eis qui non parauerunt sibi.* Cùm audis ista duo simul, ite, & comedite, puta esum adipis frumenti, & processum, esse res implexas indiuiduo nexu, ita vt edere, & ire coëant: rursus mittere partes eis qui non parauerunt, est se præbere exemplum bonorum

Eucharistiæ vis ad perfectionem animæ suadendum.

Ex Figuris. *2. Esdra 8.*

norum operum ; cùm enim virtus sit effectus Eucharistiæ, ille qui virtuti attendit, mittit partẽ Eucharistiæ ei, qui illa die non adfuit illi mysterio, cuius beneficio opiparè homines epulantur.

Lubet hîc hortari eos, qui adeò assidui sunt in altari, & tamẽ deorsum vergunt: Ite & comedite pinguia, quid retrogrado calle reditis ad vomitum, segniores post Communionem, quàm antea? crebra deliquia arguunt cor imbelle, vtpote febriens aut afflatum aurâ virulentâ. Vide ergo, ô homo, an aliquis reprobus affectus æstuet in abdito & penitiore recessu cordis tui, qui inhibeat processum tuum. Item singulis quibusque diebus Communioni sacris, teipsum explora, & à te exige, quas partes miseris eis, qui non parauerunt sibi, id est, quale facinus egregium edideris illa die, vnde quisque potuerit colligere, te refectum hoc epulo, animas & corpora saginante. Namque gratia adeò salutaris est animæ, vt & redundet in corpus. Denuò nota has voces, ite, & comedite, notare progressum debere præire in affectu, antequam in effectu; id est, eos qui accedunt ad altare, debere proponere aliud vitæ schema perfectius eo, quod effluxit: qui enim concepit animo meliorem frugem, ille progressus sui medium iter emensus est, reliquumque Communionis obsequio facilè peragrabit.

Aquila est typus animæ perfectæ.

Ex SS. Patribus.

In c. 17. Luc. l. 8. c. 7.

Idem lib. de Elia.

Homil. 24. in 1. Corint.

Eò collimauere Patres Sancti; cùm dixere, esse aquilarum mensam; sic enim fatur Ambrosius. *Circa hoc corpus aquilæ sunt, quæ alis circumuolitant spiritalibus.* Quasi diceret, desideriorum alis esse accedendum ad hoc corpus, vt & explicitè ait alibi Ambrosius: *Mensa ista famis acquiritur pretio, & poculum illud inebrians, sobrietate cælestium Sacramentorum, sitis quæritur.* Præierat iam Ambrosio Chrysostomus; dum enim explicat illud Christi: vbi corpus ibi aquilæ, sic scribit. *Aquilas vocat, ostendens eum oportere esse sublimem, & nihil habere terrenum, qui ad hoc corpus accedit, neque deorsum trahi & serpere, sed assiduè sursum volare, & ad solem iustitiæ aspicere, acutosque, & perspicaces habere mentis oculos: aquilarum enim, non gracculorum, hæc est mensa.* Hactenus ille. Vnde sic arguo: si desideria corporis Christi componunt alas, quibus ad altare conuolant, volentes fieri compotes tanti boni; scito, idem corpus assumptum, alias etiam ad processum alas validas adiecturum.

Ex Symbolis.

Paul. Iou. lib. Symbol.

Homil. 61. ad populum Antiochenum.

Typot. lib. Symbol.

Psalm. 31.

Eamobrem omnibus Christianis accingentibus se ad progressum versus apicem Oliueti, vellem aptare illa tria Symbola alibi recensita, primum est Caroli Borbonij, qui suæ cohorti dederat ceruum alatum, quem quisque suo sago assuebat, hoc titulo adiecto. CVRSVM INTENDIMVS ALIS. Ita sane qui timidi erant vt cerui, ante Communionem impasti, iam volucres se efferunt ad superna; & vt aiebat Chrysostomus. *Tanquam leones ignem spirantes, recedunt ab hac mensa, facti Diabolo terribiles.* Cerui transeunt in leones, & insuper alis ad virtutis progressum idoneis induuntur. Alterum Symbolum supra recensitum est Typotij, qui Pegasum pingit, id est equum alatum, hoc titulo imminenti illi equo, sese efferenti ad nubes. ALTA ALATIS PATENT. Homo obnoxius alicui facinori, hominem exuit, vt equum indueret, vnde Psaltes clamat. *Nolite fieri sicut equus, & mulus.* Homo, inquam, pecorum ritu, capite prono, fœno pastus, terreis inhiabat. Sed vbi illuxit Sol oriens Christus, & hominem pauit carne sua; homo pertæsus infima, anhelus ad excelsa, non eò processit tantùm, sed volauit: itavt equus ille, cui ante Communionem non erat intellectus, tam alis instructus, eos quos Pegasus edidit ausis fictitiè, reuerà prodat homo, quem Sancta mysteria refecerunt. Ne ergo demireris egregia specimina virtutis, quæ exhibent initiati sacris; vna est ratio, ALTA ALATIS PATENT. Qui ex altari alas assumpserunt, illicò vergunt versus montem illum gratiarum, quo sub ducatu Christi, refecti pane Deifico discipuli processerunt.

Amor alas addit.

Elimatior est pictura vltimi Symboli, quod licet alibi recensui, non piget vltra repetere, nec te etiam tædeat relegere: nam vt præmonui in mea claui ad morale penu omnium scientiarum, idem Symbolum potest citra fastidium pro diuersa rerum facie sæpius aduocari. Est autem hæc pictura vocalis, edita à Felice Salernitano Principe. Scilicet testudo alata, hac epigraphe. AMOR ADDIDIT ALAS. Nemo nescit testudinem animal esse tardigradum, raro liberiore cœlo fruens, ob imminens illi tectum, quo in incessu grauis testudo nequit procedere. Is reuerà fuit homo à Deo deficiens, curis implicitus tectum imposuit sibi, quo cœlis inuisis, terrena sapiens, non valuit vltra procedere ad virtutem, eius conamina gressu tardigrado remorante. Sed vbi astitit mensæ sacræ testudo illa; AMOR ADDIDIT ALAS: nam Christus alatum se testatus est, quando dixit. *Desiderio desideraui manducare hoc Pascha vobiscum.* His suorum affectuum alis instruit eos, qui dignè se sacris sistunt altaribus, vbi deponentes omnem vecordiam, Spiritum Dei ebibunt, quo perciti, progredi incipiunt, ardua duntaxat postmodum anhelantes. Sciscitanti verò causam noui progressus ad virtutem, vna est responsio: AMOR ADDIDIT ALAS; id est, Christus in Eucharistia amore æstuans, suas aptauit alas illi homini in Communione, quarum suffragio immemor ignauiæ suæ priscæ, iam non properat modò in via virtutis, sed & volatus eius præalta cacumina substernuntur.

Luc. 22.

Non igitur mysterio vacat ille exitus in montem Oliueti, Hymno dicto: eâ siquidem processione, Deus progressum ad virtutem insinuauit, qui & etiam colligi potest ex processione illâ insolitâ, Die Festo Eucharistiæ: eâ enim pompâ videtur nos ad virtutum calles obeundos Ecclesia prouocare. Namque Clerus vrbem gyrans, stipante populo, hostiam sacram facit palàm, multis facibus accensis: hæc lumina illud idem ingeminant, quod Christus edocuit, *Sic luceat lux vestra coram hominibus, vt videant opera vestra bona, & glorificent Patrem vestrum qui in cælis est.* Et illud: *Sint lumbi vestri præcincti, & lucernæ ardentes in manibus vestris.* Id est, eâ luce edocetur anima, esse ei virtutum lumine coruscandum: Hostia alba candorem insinuat & nitorem, qui ex Communione exurgit; processio in gyrum acta, notat motum circularem, seu progressum ad virtutem: nam vt processio redit ad eamdem Ecclesiam, à qua cœpit initium; ita anima facta Dei compos in Eucharistia, ad Deum recurrere debet, progressu vtique incunctante.

Matth. 5.

Luc. 12.

Eucharistia sanctificat.

Fauet celebris historia illa sacra Sancti Iob, qui filios suos sanctificabat, postquam in orbem fuerant epulati; sic enim habet textus.

Ibant

Iob. 1.

Ibant filij eius, & faciebant conuiuium per domos, vnusquisque in die suo, & mittentes vocabant tres sorores suas, vt comederent, & biberent cum eis, cùmque in orbem transissent dies conuiuij, mittebat ad eos Iob, & sanctificabat illos, consurgensque diluculo, offerebat holocausta pro singulis. Nota non fuisse sanctificatos filios Iob, nisi post transitum dierum conuiuij in orbem; tunc enim holocausti suffragio fruebantur. Rursus expende illas voces. *Ibant filij eius, & faciebant conuiuium.* Quasi idem sit, ire, & conuiuari. *Vocabant sorores suas vt comederent.* Adeò efficax est gratia Eucharistiæ, vt solo intuitu hominum, qui pascuntur eo pane, alij homines impasti, & patientes longam inediam huius edulij, ad frequentiam huius panis viuifici percellantur. Sic conuiuæ sancti aduocant sorores suas, quando tepidas animas sollicitant ad hoc sacrum conuiuium, cuius esu atque beneficio, circulariter ambulant, id est perfectiore ritu quàm anteà: vbi enim semel Deum sapere incepit anima, illi iugiter adhæret, nauseans ad cætera, & pergit tandem nescire illecebras, & quæque infima fastidire. Idipsum præfigurat illa typica processio sacri collegij: non enim diu stetit Christus in monte Oliueti; imò non stetit, sollicitus de grege suo, quem semel & iterum suscitans ad orationem hortatus est suo exemplo, prolixè Deum deprecando; & ne rhuri orationis deesset mortificans myrrha, iuges suas preces suo sanguine cruentauit. Decurrentes autem illæ guttæ sanguinis, fuere præludia integri effluxus, quem perfecit in monte Caluariæ, qui fuit terminus passionum & agonum Christi, ac proinde etiam finis studij nostri, seu progressus, à Deo Domino præstitutus. Duo enim dicit Christi processio, lætitiam animi oleo gratiæ peruncti, ob virtutum praxim, quæ ducit in montem Oliueti; rursus ea processio suadet sequelam Christi, qui se non inuitâ, sed liberâ emissione sanguinis accinxit in monte Oliueti, ad agones passionis suæ rigidos fortiter exantlandos.

Eucharistia animas ad sequelam Christi sollicitat.

Ex SS. Patribus.

S. Bern. serm. 1. de Dominica in ramis palmarum.

Bernardus id attigit sic fatus. *Si considerasti in processione quò properandum sit, disce in passione quà eundum sit: hæc est enim via vitæ, tribulatio præsens, via gloriæ, via ciuitatis habitaculi, via regni, secundum quod clamat latro de cruce: Memento mei Domine, dum veneris in regnum tuum. Euntem in regnum vidit, quò cùm peruenisset, sui memorem esse rogauit; peruenit ergo & ipse: sed si vis nosse quàm compendiosa via; eadem die meruit cum Domino esse in paradiso: tolerabilem proinde reddidit passionis laborem, gloria processionis, quoniam amãti nihil difficile est.* Hactenus ille. Ideóque Hieronymus vocat panẽ Eucharistiæ, cibum hominum robustorum; quia quos reficit ille panis, armat, & excitat ad certamen pro Christo fortiter ineundum, Sic ille. *Hunc panem comedunt, qui in Christo robusti sunt, & ad quos Ioannes Euangelista loquitur: Scribo vobis iuuenes, quia sermo Domini in vobis manet, & fortes estis, & vicistis malignum.* Hæc ille. Cui consonat iste Canon. *Ille panis vitæ æternæ, qui animæ nostræ substantiam fulcit.* Et quia enascente Ecclesiâ, ebulliens sanguis Christi suo exemplo sanguinem martyrum euocabat; ideò sanxit Ecclesia, vt fideles astantes sacris pascerentur eo pane, vt aptiores fierent eo pastu, ad Passionis Christi sectanda vestigia; & cauit ne quis impastus à Missa recederet, & eliminarentur illi à sacris, qui refici nollent eo cibo fortium, cuius quotidianum vsum hæc canonica sanctio consulebat. Ecce Canon. *Peractâ consecratione, omnes communicent, qui noluerint Ecclesiasticis carere liminibus; sic enim & Apostoli statuerunt, & sancta Romana tenet Ecclesia.* Cùm ergo eo fine porrexit illum panem Christus, vt habeat nos sequaces suos ad montem Caluariæ, quare refecti pane sancto, Domini nostri passi sequelam impiè detrectamus?

Luc. 23.

Passio Christi sequaces ducit in cœlum.

S. Hieron. in Comment. ad c. 9. Zachar.

Ex Iure Canonico.

Can. non iste de consecrat. dist. 2.

Can. peracta de consecrat. dist. 2.

Ex Figuris.

1. Reg. 30.

Eucharistia olim ex præcepto quotidie sump. a.

Non sic reuerà, non sic se ingratum exhibuit puer Ægyptius, seruus viri Amalecitæ, qui quasi exanimis ad se rediit, accepto pane, quem Dauid iussit apponi, in cuius beneficij gratiam se ei adiunxit eunti in hostes numerosos. Eia anima languens, & ignaua, te Christus pauit cibo eunti obuiam tuis antea deliquiis: quid moraris, refer gratiam pro cibo accepto, id est, lætè eunti in Caluariam Christo Domino sociare. Ipso namque iure Cæsareo cautum est, vt quisque sequatur eum, à quo potissimum capit alimenta: cùm ergo à Christo habeamus non modò vernaculas escas, quibus distenditur hæc compago corporea; sed etiam reficiamur corpore eius sancto in Eucharistia; nónne compellimur esse sequaces eius, etiam in Caluariam? alioquin ius Ciuile in animum beneficij immemorem inuehetur. Casus iste liquidò discutitur in Pandectis. Sempronio fuit ancilla & serua, è qua edita est filia nomine Thetis, data Proculæ nutrici: reuerà Sempronius ius dominij habuit in Thetidem natam de serua sua: sed cùm Procula nutrix peteret alimenta à Sempronio pro Thetide; respondit ille, non habere se alimenta, sed Lucium Titium patrem puellæ non negaturum filiæ suæ alimenta: credidit nutrix, cui annonam Titius impertiuit. Thetide autem adultâ cum eam speciosam vidisset Sempronius, voluit illam repetere vt natam de serua sua: res ad Paulum Iurisconsultum delata est, qui cum audiisset à Procula nutrice, Dominum matris puellæ, non pauisse modò, sed negasse cibos Thetidi, quam Lucius Titius parens eius prouidè aluit, decreuit Paulus, vt puella deficeret à Sempronio, à quo inediam passa est, parenti suo atque nutritio Lucio Titio iugiter adhæsura.

Eucharistia obligat ad sequelam Christi.

Ex Iure Ciuili.

Lege Sempronius Thetidi, ff. pro derelicto.

Vide quàm benè præfatis cohæreat casus iste. Mundus, & dæmones dicuntur principes, & potestates, & rectores tenebrarum harum; atque adeò habent aliquod dominium in nos, qui nati sumus è parentibus seruis peccati: Ecclesia nutrix nostra, verè Procula & prouida; excepit nos sinu suo; sed dum peteret à mundo annonam pro anima, mundus respondit: vade ad patrem huius fœtus, ille cibos indubiè ministrabit. Morem gessit Ecclesia: nam sciens, matrem nostram, scilicet naturam humanam, esse seruam, & sub iugo peccati; consuluit hominum Patrem Christum, qui non aluit modò nos filios suos, anteà ieiunos, & impastos, sed ne vrgeret nos inopia nimia, seipsum pius pater præstitit alimentum. Eo pastu opimo grandior homo effectus, specie sua mundum perculit, & dæmones volentes eum subtrahere Christo, instantes hominem natum è seruâ eorum, scilicet naturâ humanâ peccatis obnoxiâ: sed adest nutrix Ecclesia opportuna, obiiciens, ho-

Alimenta dantem sequi tenemur.

minem derelictum impastum, & ieiunum, fuisse refectum à Christo hactenus, & habere illud omne quod est ab eo prouido patre, à quo nutritio gratiæ suscipit incrementum. Quid iam operæ pretium est; an adhærebis, homo, mundo, qui tuam non valuit, nec voluit leuare inediam? an sequeris dominum illum immitem & animæ tuæ incurium? minimè verò; sed parenti tuo beneuolo, scilicet Christo de tuo pastu sollicito, abdicatis aliis dominis, totum te debes ei ex animo deuouere. Obsequij verò tui argumentum erit sequela Christi, cui ex sententia lata à Iure debes adhærere, vt ei qui derelictum pauit. Esto igitur tibi pro lemmate, titulus Solsequij: flos ille orientem Solem non aspicit modò, sed & sequitur ad occasum, suámque indolem hac epigraphe prodit. SEQVAR QVOCVMQVE VOCARIS. Christum sequutus es euntem in montem Oliueti; perge ad occasum; sequere & illum morti, tuæ salutis ergô, in Caluaria succumbentem.

Ex SYMBOLIS. Crucis sequaces quærit Christus.

Illuc se pergere ait ille, cùm dixit se ire Ierosolymam, vt illudatur, & crucifigatur: & hoc sæpius inculcans, exemplo suo nostram ignauiam prouocauit, vt benè aduertit Bernardus. *Id se libentius profitetur, ad quod potissimum vult habere sequacem.* Eius ergo vestigia, perciti æmulatione illius, fortiter insectemur. Vtinam ebiberemus animos nobilis illius nomine Ethai, qui pane regio aliquo tempore pastus, sequutus est Regem Dauid pulsum regno, nec eius ærumnas pertæsus, voluit diuertere ad perduellem Absalonem, penes quem lautiùs degere poterat: vir ille non immemor cibi regij accepti, credidit inglorium Regi afflicto sua obsequia detrectare. Sic rem enarrat codex sanctus. *Dixit Rex ad Ethai Gethæum: Cur venis nobiscum? reuertere, & habita cum Rege: Heri venisti, & hodie compelleris nobiscum egredi. Et respondit Ethai Regi, dicens: Viuit Dominus, & viuit Dominus meus Rex, quoniam in quocumque loco fueris, Domine mi Rex, siue in morte, siue in vita, ibi erit seruus tuus. Et ait Dauid Ethai: Veni, & transi.* Quid, quæso, cibo illi quem ederat Ethai, & pani Christi? tamen lætus ille se accingit ad mortem oppetendam, pro Rege suo inglorio, & à quo sede sua pulso, munera, aut animi sui grati præmia desperabat. Discamus ab homine Gethæo, exoticæ gentis, sequelam Christi eodem loco expulsi, quo & Dauid eiectus est, scilicet de Ierusalem: Et si mundus insusurret, esse diuertendum ad honores, aut carnis illecebras, vsurpemus easdem voces, quas Gethæus homo, Christum sic affari. *In quocumque loco fueris Domine mi Rex, siue in morte, siue in vita, ibi erit seruus tuus.* Non in montem Oliueti duntaxat, pie Iesu, sed & in montem Caluariæ habebas me comitem obsequentem.

Ex SS.PATRIBVS.

S. Bern. serm. 47. in Cant. Crucifixum derelinquere ingloriū est.

Ex FIGVRIS. *2. Reg. 15.*

Crucifixus est exemplū patiendi, & præmium.

Is reuerà fuit Bernardus, impiger Christi sequax, qui patientem Christum sic compellat. *Vtrumque es mihi, Domine Iesu, & speculum patiendi, & præmium patientis, vtrumque fortiter prouocat, ac vehementer accendit, tu doces manus meas ad prælium, exemplo virtutis tuæ, tu caput meum post victoriam, tua coronas præsentiâ maiestatis, siue quia pugnantem te specto, siue quia te expecto non solum coronantem, sed & coronam; in vtroque me mirabiliter allicis tibi; vtérque funis violentissimus ad trahendum: trahe me post te, libenter te sequor, libentius fruor, si sic bonus es, Domine, sequentibus te, qualis futurus es consequentibus?* Hæc ille.

Ex SS.PATRIBVS. *S. Bern. serm. 47. in cantic.*

Si animi grati, ob annonam præstitam exempla delectant; animo tuo insideat facinus audax ciuium Romanorum: hos deuinxerat Pontifex Maximus nomine Paschalis, eâ potissimum curâ, quæ Pontificem manet, ne frumenta deficiant. Præsulem hunc beneficum Henricus IV. Imperator Romæ degens, multo milite stipatus, carceri mancipauit. Romani eo perculsi sacrilegio, concurrunt in acies, suæ vitæ incurij, quam vltrò Domino suo Paschali impendebant, multóque sanguine vtrimque effuso, Christi Vicarium subduxerunt ergastulo; eóque zelo exarserunt in Henricum, vt ni fugâ consuluisset sibi, piaculum illud nefarium suo sanguine diluisset. In eo sumus discrimine, ô fideles, Christum Dominum vitia addixerunt cruci, vbi pendulum est corpus eius, & lacerum clauis, spinis, & flagellis: Romani estis, vtpote Catholici, & illibatæ fidei, quam sequitur Romana Eclesia: Christus verè Paschalis est Dominus; nam circa festa Paschalia, morte sua nostrum dominium fecit sui iuris: non terreant acumina clauorum, & hispidæ sentes; animi nihil inuiam, obsequium nostrum Dominus ille Paschalis demeruit annonâ sacrâ corporis sui: agere & pati fortia Romanum est; qui sequuti sumus pascentem, nostra etiam ei præstemus obsequia patienti. Alioquin ingrati animi næuos adsciscemus nobis; & alienos à progressu, quem vendicat Eucharistia, nos esse signabimus: quippe Eucharistiæ profectus præcipuus arguitur, ex ærumnis atque molestiis Christi perpessis æquo animo, vt Rex Alphonsus ille famosus, hoc suo Symbolo profitetur. Pinxit ille spicas è Calice emergentes, hoc titulo, FELICI NVMINE CREVIT. Quasi diceret, potissimum augmentum quod anima capit ex Eucharistia, esse mediante Calice, id est, beneficio ærumnarum, quas qui subit audacter, reuerà Eucharistiæ gratia in eo FELICI NVMINE CREVIT. Faxit Deus, pie Lector, vt in te omnia Sacramenti huius charismata FELICI NVMINE CRESCANT. Amen.

Ex HISTORIA. *Petr. Diacon. lib. 4. c. 41.*

Paschalis Pontifex à carcere liberatus à populo, ob annonam præstitam.

Ex SYMBOLIS. *Cæsar Capac. l. Symbol.*

OCTO

OCTO HOMILIÆ
DE
EVCHARISTIA

In Euangelium Dominicæ Infra Octauam Eucharistiæ.

Hic præter Scientiarum omnium oracula consulta, adiectæ sunt antiquitates omnium ferè nationum, quæ conducunt ad texendas conciones de Eucharistia.

Præcipuè recensentur ritus Hebræorum, Chaldæorum, Indorum, Persarum, Medorum, Scytharum, Ægyptiorum, Arabum, Æthiopum, Græcorum, & Romanorum.

SERIES, ET SYNOPSIS
HOMILIARVM OCTAVÆ
DE EVCHARISTIA.

PRIMA Homiliâ ostendo Christum instituisse suam Cœnam, vt salutare remedium contra virus, in epulis paradisi voluptatis à dæmone propinatum. In hæc verba. *Homo quidam fecit Cœnam magnam.*

Secunda homilia est de intento Christi instituendo Cœnam, & de ministris inuitantibus ad Cœnam, id est, de sacerdotibus. In hæc verba. *Misit seruum suum hora Cœnæ, dicere inuitatis vt venirent.*

Tertia homilia est de hora Cœnæ, quæ vt fuit nigricante cœlo, notat esse fidem hîc necessariam, quam tenebræ mysterij huius sociæ præfigurant. In hæc verba. *Misit seruum suum, hora Cœnæ.*

Quarta homilia est de inuitatis ad cœnam, cuius magnificentia colligitur ex magno numero inuitatorum. In hæc verba. *Misit seruum suum hora Cœnæ dicere inuitatis vt venirent.*

Quinta homilia est de ferculis Cœnæ Christi, quæ omnes epulas superat, ratione cibi appositi. In hæc verba. *Misit seruum suum hora Cœnæ dicere inuitatis, vt venirent, quia iam parata sunt omnia.*

Sexta homilia est de vino apposito mensæ sacræ. In hæc verba. *Misit seruum suum hora Cœnæ, dicere inuitatis, vt venirent, quia iam parata sunt omnia.*

Septima homilia est de qualitate inuitatorum, quorum infirmitati, & egestati abundè consulitur in hac Cœna. In hæc verba. *Pauperes, ac debiles, & cæcos, & claudos introduc huc.*

Octaua homilia est de effectibus Eucharistiæ, cuius proprium est replere domum Dei, quæ triplex est, scilicet anima, Ecclesia, & cœlum. Anima beneficio Eucharistiæ repletur gratia: Ecclesia bono odore fidelium, quos illa salutaris esca pauit: Denique completur cœlum absoluto numero beatorum. In hæc verba. *Exi in vias, & sepes, & compelle intrare, vt impleatur domus mea.*

HIS VTERE MECVM.

DOMI

DOMINICA INFRA OCTAVAM CORPORIS CHRISTI.

HOMILIA PRIMA DE COENA DOMINI.

SVMMA HOMILIÆ.

Cœna Domini instituta in antidotum cibi vetiti porrecti hominibus à diabolo.

1. EXORDIVM *peto à gratia Dei, cuius hoc ingenium est, vt quando redux est in animam pœnitentem, illa noua capiat incrementa. Eamdem fuisse dico fortem hominis consteŷ Cœna Christi: namque probo, Cœnam Christi potiorem esse primis epulis, quæ fuerunt in paradiso terrestri primitus instituta.*
2. *Igitur tota istius homiliæ contextura pangit antitheses Cœnæ Christi cum Cœna lethifera, quam diabolus instruxit, vt hominem tolleret è medio.*
3. *Priori parte dico, Angelum desertorem, vt hominem Deo subtraheret, subiecisse cibos veneno infectos, & sic hominem perdidisse, noxiis illis epulis inescatum.*
4. *Altera verò parte probo, suam Christum instruxisse Cœnam, vbi suum corpus, & sanguinem apposuit, vt caueret hominibus olim malè pastis à Diabolo, qui adhuc eos ingurgitat superfluis epulis institutis.*

PRÆFATIO.

Homo quidam fecit cœnam magnam. *Luc. 14.*

REGE Assuero & Aman Principe epulantibus, facta est ab eis valida coniuratio in Iudæos desudantes lacrymis eomet temporis articulo, quo eorum hostes acerbi larga manu poculis atque dapibus indulgebant. Ecce synopsim historiæ de facto penu. *Statim in Susan pependit edictum, Rege & Aman celebrante conuiuium;& cunctis Iudæis, qui in vrbe erant, flentibus.* (*Esther 3.*) Aman homo ferox diuina simul, & humana iura temerans, epulas argumenta amoris adhibuit inhumanè, faciens eas liuotis sui in Iudæos congruum instrumentum. Vt conuiuij huiusce lethalis tumor increbruit, consternata Iudæorum Gens tota abiit in lacrymas, vt impos occurrere discrimini necis, quæ instabat. In his angustiis mulier heroïna nomine Esther,eadem Hebræâ Gente sata aliud conuiuium instituit,quo excepit Regem Assuerum adeo opiparè, vt eius industriâ Rex conciliatus Hebræis, dictam capitis sententiam illico reuocarit. Et ne qua fati iniqui suspicio lacesseret animos Iudæorum, Rex illi assideos mensæ damnauit Aman, qui priore conuiuio Regem induxerat ad internecionem omnium hominum Hebræorum. Diesque indicta Iudæis est, ad sumendam vltionem de hostibus suis, & hæc postea dies vt solennis in fastos relata est, iuxta factam historiæ feriem hanc. *Idcirco eundem diem constituerunt solennem epularum, atque lætitiæ.* (*Esther 9.*) In institutione Cœnæ Christi omne hominum genus habet nobilius longè argumentum lætitiæ. Nam dæmon instructis epulis Adamo, & coniugi, quibus apposuit vetitum cibum, morti obnoxiam fecit Gentem nostram, sic epulas tesseram vitæ adhibens ad mortem nobis omnibus irrogandam. Illud saoè diaboli conuiuium fuit scaturigo iugis ærumnarum, quas tergere fuit arduum negotium, vtrique superans hominum vires. Eâdem Geote satus *Homo quidam fecit Cœnam magnam.* (*Luc. 14.*) In qua Deum conciliauit nobis, & dæmonem abactum in tartara relegauit. Quoties ad altare accedimus, toties illa Cœna repetitur, & salutis nostræ causa recolitur. Ibi apponitur fructus vitæ æternæ oriundus ex terra benedicta, Virgine scilicet Deipara, quam benedictam nuncupauit Angelus, hoc affatu. *Aue Maria.*

INdubium est Theologiæ effatum, hominem, qui gratiâ Dei excidit, si quando fiat redux, resurgere semper ad maiorem gratiam; quia gratiæ quasi postlimino redeunti noua gratiarum fit adiectio. (EX THEOLOGIA.) Gratia nimitum non annihilatur glifcente peccato, sed desinit in subiecto, quod denuo cum fœnore afficit, si fiat anima rediuiua. Hinc commendatur Cœna Domini. Nam esto prima cœna hominibus à Deo instructa in Paradiso fuerit locuples & opipara, vtpote quæ ditata fuit fructu vitæ, cuius vsu immortalis homo potuit succurrere corpori fatiscenti. Ditiores fuere tamen epulæ nobis instructæ à Christo: quippe cibum apposuit adeò viuificum, vt succo eius opimo, sumpto vt decet, anima saginetur. Eamobrem congruè nuncupatur illa, Cœna magna, qua fructus ille vitalis apponitur. Non est Christianis quod inuideant epulas ornatas in gratiam Adæ, & consortis eius; cùm minimè suffecerint

rint hominum cupidini illectæ alio fructu, quo temerato dente, incurio mandatorum Dei, conuiuæ rebelles inde suum omne genus miserè sauciarunt. Itaque melius homini cautum est cœnâ illâ magnâ, quam Christus instruxit, seipsum apponendo in cibum, & potum. Nempe resurrgens homo ad gratiam, suæ libertatis assertorem Christum habens, ab eo lautiùs exceptus est, quàm fuerit in Paradiso illo terrestri, vbi in pastum eius fruges, & gramina rerum omnium conditor impertiuit.

Diuisio homiliæ.

Homine restituto primis infulis, Christi obsequio; Deus eum arctè sibi deuincire volens, epulas adhibuit, vt quem diabolus cibo lethali Deo subduxerat, eumdem sibi Deus addictum efficeret, indulto liberali manu ferculo salutari. Priori parte istius homiliæ dicam, dæmonem homines epulo dementasse. Adiiciam, & hunc adhuc vigere morem hostis huius callidissimi, qui præuiis vtitur epulis, vt homines inducat in vitiorum omnium fœtidam colluuiem. Secunda parte ostendam, Christum illis epulis infaustis opposuisse suum conuiuium, quo homines Deo socientur, & inuicem stricto amoris vinculo colligantur.

PARS I. HOMILIÆ.

DESERTOR ANGELVS, VT hominem Deo subtraheret, adhibuit illecebras cibi vetiti, sicque perdidit hominem, noxiis illis epulis inescatum.

§. I.

EX SANCTIS PATRIBVS, ET EX HISTORIA.

Scriptura sacra cauens hominibus, diabolum congruo nomine nuncupauit: illic enim astutus hominum hostis dicitur draco, vt callidum eius ingenium nobis serpentum spiris, & voluulis innotescat. Ita Ioannes eum palàm fecit. *Ecce draco magnus rufus, habens capita septem.* In tot namque gyros agitur ille draco, vt planè rarus homo sit is, quem impunè gyrans serpens aggreditur. Etenim non incautè petit hominem, sed tentatis omnibus sese insinuandi viis, animas adoritur callidus inimicus. Ita Gregorius. *Prius complexionem vniuscuiusque aduersarius perspicit, & tunc tentationis laqueos apponit. Alius namque lætis, alius tristibus, alius timidis, alius elatis moribus existit. Quos ergo aduersarius occultus facilè capiat, vicinas complexionibus deceptiones parat: quia lætitiæ voluptas iuncta est, lætis moribus luxuriam proponit, &c. Singulis igitur hominibus, vitiis conuenientibus insidiatur.* Omnium draconis huius insidiarum caput est, mortale virus aspergere rebus homini concessis ad æuū hoc congruè transigendum. Hanc præcipuam mali labem meminit Augustinus, aperiens has diaboli technas. Sic ille. *In comestione posuit gulam, in generatione luxuriam, in exercitatione ignauiam, in conuersatione inuidiam, in gubernatione auaritiam, in correctione iram, &c.*

Apoc. 12.
Diabolus mores hominis explorat.
Dæmonis astutia in tentandis hominibus explorat.
Ex SS. PATRIBVS.
Greg. lib. 29. Moral.
Aug. serm. 4. de cōmunib.
Diabolus vbique virus aspergit.

Itaque vafer inimicus vbi aduertit hominem indigere cibis, vt corpori consuleret, epulas struxit, inde occasionem captans homini turpiter illudendi. Vtque luculentus esset apparatus conuiuij fructus apposuit, quibus inuitatis imposuit concludi semina deitatis. Facilè fuit homini verba dare in argumento cibi: sollicitante nimirum hominem appetitu ad pastum; adiecta diuinitatis promissio, ad ruinam homines perculit imprudentes. Siquidem vt in obsidione arcis munitissimæ metuendus est intestinus hostis, quia nihil est inuium perfidiæ; ita primo impetu serpens hominem oppressit, quia conduxerat in animæ perniciem proprium corporis appetitum, quo vrgente, manum porrexit homo ad ferale pomum, quod carpere, Deo prohibente nefas erat. Vnde hominibus in eo conuiuio conuiuari fuit commori; quia Angelus impostor conuiuas suos morte tenus, apposito vetito ferculo, sauciauit.

Conuiuium vnde dictū.

Epulis esse quidpiam homines alliciens ad consensum mutuum, concors est omnium propè Gentium auctoritas. Soli namque familiares, & amici coëunt ad epulas, quæ & ideo dicuntur conuiuia, quia simul corpore & anima viuitur. Ita ferè Cicero. *Benè, maiores nostri accubationem epularem amicorum, quia vitæ coniunctionem haberet, conuiuium nominarunt, melius quàm Græci, qui hoc idem tum compotationem, συμπόσιον, tum concœnationem σύνδειπνον vocant.* Rursus illè sui memor refricat hæc alibi sic discurrens. *Sapientiùs nostri, quàm Græci, illi συμπόσια, & σύνδειπνα; id est, compotationes, aut concœnationes; nos conuiuia, quod tum maximè simul viuitur.* Eò vergit Isidorus, qui hoc sibi velut pensum indixit, vt scilicet accuratam texeret anatomen omnium dictionum. Quid de conuiuio sentiat, accipe. *Conuiuium apud Græcos à compotatione συμπόσιον; apud nos vero à conuictu rectiùs appellatur, vel quia vitæ collocutionem habent. Item conuiuium dicitur à multitudine conuiuantium. Nam priuata mensa non est conuiuium.* Ad eumdem quasi scopum collimat nomenclatura Græca vsurpata à Platone; Plutarcho, & Athenæo, quibus conuiuium dicitur συνουσία; id est, consuetudo, conuentus, frequentia, colloquium, quæ omnia sunt abactæ tessera simultatis.

Cic. lib. de senectute.
Idem ad Pætum.
Isidor. lib. 20. Etymolog.
Plato in sympos.
Athen. lib. 1.
Plutarch. in sympos.

Cùm itaque dæmon necteret insidias homini, nescio quàm peritus hostis esset ille refuga spiritus, credidit epulas esse idoneam armaturam, ad circumueniendum nouum incolam Paradisi. Euentus diabolo propitius coniecturæ fidem fecit: nam homine inuitato ad epulas, & eo annuente propositis à serpente; flexuosus ille draco factus est voti compos, hominem ad suas partes callidè deducendo. Vt namque prælibaui, conuiuia pelliciunt inuitatos, vt vnius eiusdemque voti sint. Huiusce effati veridici assertorem Cato sè præstitit, insimulando Murænam ambitus, quia comitiorum tempore epulas instruxerat, vt Cicero recolit. Et vbique passim in more positum est, sternere conuiuia, quando creandi sunt Magistratus, vt sic candidati suffragia ferculis emendicent. Hanc & adhibuit industriam Catilina furens in patriam; coniuratos iisdem epulis adhibuit, vt iurantes in caput Romanorum benè pasti patriæ parentarent. Non aliter circumuenire potuit Ægistus adulter Regem Agamemnonem, quàm vocando eum ad conuiuium, vbi gladiis occubuit hominis infidelis. Ita Homerus. Eodem astu tulit è medio sibi suspectos milites Vespasianus; quorum namque fidem dubiam faciebat, hos clam ad epulas inuitabat,

Epulæ pelliciunt homines ad eadem vota.
Cic. orat. pro Murana.
EX HISTORIA.
Agamemnō mortuus in epulis.
Homer. Odyss. 4.
Vespasiani epulæ funestæ.

vbi nacti sicarios luebant pœnas impensè ferculi concupiti. In his Suetonius memorat Aulum Cæcinnam virum Consularem, confossum vbi pedem mouit ex triclinio conuiuali.

Suet.in Vesp.

Romani prudenter adeuntes conuiuium Vaccensium testatam fecere sua nece meam conclusionem: videlicet inesse conuiuio vim abditam homines eneruandi. Romani in præsidio apud Vaccenses, Numidiæ populos, sub iugum missos, die quodam festo vocati sunt ad epulas opiparè instructas ab indigenis, qui Romanos ad crapulam vsque factos perfidè trucidarunt. Auctor est Sallustius. In eo argumento celebres sunt historiæ sacræ probantes, quàm potentes sint epulæ ad homines inducendos in arbitrium eius qui fercula suppeditat. Prior occurrit Absalon, qui fratrem suum illectum ad epulas tulit è medio. Et quia cesserant ei epulæ ad perpetrandum facinus, alias lautiores instruxit, vt populum Hebræum nomini suo conscriberet contra Danidem legitimum Regem patrem suum. Perduellis ille filius solennes indixit victimas, & epulas; namque duo hæc coëunt, quippe victimas excipiebant epulæ. Populus multo distentus obsonio votis annuit Absalonis. Sicque ab ebriis exauthoratus Dauid, solio pulsus à filio, serò sensit, conuiuas eius in epulis perfidiam nequiter ebibisse. Sic scriba sacer. *Cùm immolaret victimas, facta est coniuratio valida, populusque concurrens augebatur cum Absalon. Venit igitur nuntius ad Dauid dicens: Toto corde vniuersus Israël sequitur Absalon.* Profectò solo nidore conuiuij percitus populus ille dedit manus homini rebellanti.

Romani ciu. cidati in epulis. Sallust. lib. de bello Iugurt.

Absalonis epulæ lethales.

2. Reg. 15.

Cùm Esther Assuerum inuitauit ad regias epulas, facta est illic valida coniuratio contra Aman Pro-regem Persidis. Vtque refluat oratio ad caput vnde primitus ebulliit: ad quid desertor Angelus homines illexit ad conuiuium, vbi eos erexit in spem diuinitatis, quæ instabat, vt mendaci eloquio asseruit; nisi vt in Dei obsequium prima hæc capita coniurarent? Vnde licet multa peccata coëant in illud deliquium Adami; gula tamen strauit iter ad defectionem illam, quam perniciosæ dæmonis epulæ præcesserunt. Ideóque rebellis Angelus, vt peritus technarum artifex, adoriens Christum in deserto, vt conciliaret sibi gratiam eius, de struendis epulis sermonem primò fecit, ratus hisce suauibus illecebris posse inflecti Christum ad peccandum, quia prior Adam, fuerat hisce nexibus irretitus. Eamobrem opportunè monet Basilius hoc contextu. *Vide, ne te seducat inimicus per primi parentis peccatum, & citò te eiiciat ex paradiso voluptatis: qui enim Adam per esum subtraxit à vita, & sperauit se Iesum supplantaturum esse; non reuerebitur multò magis etiam tibi temperare primam malorum causam, cùm forte venenum hoc esse sciat: nam cùm gulositatis vitium, non in copia eduliorum proprium robur ostendere soleat, sed in desiderio, ac immodicò gustu: si itaque desiderio breuis alicuius gustus malueris te subiicere, gulositatis vitio citra laborem te morti trades.*

Esther. 7.

Epulæ cauendæ.

Ex SS. Patribus.

Basil. serm. 2. tom. 2.

Gulæ quanta sit pernicies

Has diaboli funerales epulas querula voce luget Chrysostomus, ita fatus. *Ne putetis paruum lucrum esse ieiunium: ab vno ligno si abstinuisset Adam, mortua fuisset mors; imò non fuisset mortua, quæ non erat: vides si hoc pharmaco vsus fuisset Adam, non esset mortale nostrum genus.* Ille denuo resumens illud argumentum, ingemit Adamo decepto epulis, & debitum obsequium Deo rerum omniū Domino detrectanti. Ecce funus hominis occumbentis funerali conuiuio. *Deus hominem à principio faciens, illico ei frænum ieiunij manibus imposuit; velut pia, amabilique matri, & magistro committens optimo. Nam de omni ligno, quod est in Paradiso comedetis; de ligno verò scientiæ boni & mali non comedetis; species ieiunij est. Si in Paradiso ieiunium necessarium fuit; extra Paradisum multò magis. Si ante plagam vtilis medicina fuerat; multò magis post plagam. Si nec dum bello voluptatum insurgente, nobis arma fuerant opportuna; multò magis, post voluptatum, vinorumque prælium à dæmoniis nobis illatum. Igitur necessaria sunt nobis à ieiunio auxilia. Si hanc audiisset vocem Adam, nequaquam secundam audiuisset, terra es, & in terram reuerteris: sed quoniam hanc quidem transgressus est; propterea mors, & ærumna, & cura, & vita omni morte acerbior; propterea & spinæ, & tribuli, labores, & dolores, vitaque angustiis plena.*

Chrys. serm. 1. de ieiunio.

Idem hom. 1. de Pœnit.

Ieiunium in Paradiso fuit necessarium.

Ieiunij est absoluta necessitas.

Gula spinas & ærumnas induxit.

Deus vt præscius diabolum vsurum epulis ad illudendum homini, prouidè cauerat insidiis, inhibendo copiam fructus, quo solo suum conuium instruxit Angelus impostor: sed vt gulæ cupediæ validè sollicitant hominem; ille fuit impar conamini dæmonis insurgentis. Ac proinde deceptus hamo inescato cessit in ius hostis industrij, qui & hodie magnas edit strages orbe toto, populans hominum genus, epularum induens armaturam.

Superfluas epulas infinita propè vitia consequuntur.

§. II.

Ex Philosophia, ex Historia, et ex Sanctis Patribvs.

Ingenium cuiusque causæ est, vt vernaculos sibi prodat effectus, omni obice procul abacto. Nihil namque sonat crebrius in Lycæo, quàm istæ sententiæ. *Qualis causa, talis effectus, Posita causa, ponitur effectus. Idem manens idem, semper aptum est producere idem.* Cùm ergo stratum conuiuium à dæmone perdiderit homines; Angelus hic desertor, scientissimus ille doli artifex, cognita vi malefica cibi vetiti vsurpati, multus est in his spiculis intorquendis. Quibus & plerique probi malè habent, dum incautè gestiunt epulari. Qui benè audiunt in sæculo vitiis abstinent, ne nomini suo labem affricent: quippe vitium omne tetrum quidpiam offundit iniurium bonæ famæ. Attamen nemo probatæ etiam virtutis epulis abstinet cùm vocatur. Primo nimirum intuitu conuiuium blandè sapit, nihil animis ingerens præter societatem innoxiam hominum, qui vnanimes in tesseram mutui affectus ad communia fercula conuenerunt. Vnde quia specioso nomine detrahitur omnis suspicio mali, viri quandoque probi, imò probatissimi non cunctantur interesse conuiuiis, idque magno virtutis discrimine, & iactura insitæ grauitatis, Namque vapescente vino lingua calet, & soluta sales spargit, quibus & castitas impetitur, læditur plerumque fama absentium, aut tentatur patientia adstantis alicuius ægrè ferentis in se dicteria, & acuta scommata collimare.

Epularū effectus mali. Ex Philosophia. Arist. lib. 2. de gener. tex. 56.

Epulis quare decipiuntur etiam viri probi.

Audacter dicam, Christianos in Quadragesima sæpe parare conuiuia, quibus incurritur in

maiora diſcrimina, quàm ſit expertus Adam malè paſtus cibo vitulento, quem glutiit dæmone ſuſurrone. Nempe cibus ille captus ſobriè conducebat ad ſalutem corporis vtpote ſapidus, & ſucci laudabilis; & ſublato Dei præcepto, pomum illud erat epulis idoneum. At deſertores militiæ Chriſtianæ ieiunio indicto carnibus onerant menſas, ſicque labem primam contrahunt, quæ infecit Adam vetitum ſibi fructum cœlitus vſurpantem. Præterea nimia carnis ingeſtio fatigat viſcera, vbi crudus humor ſtabulans, in hac ſentina creat morbos vtique graues, impare ſtomacho ad coquendum, & crapula corpore deſudante. Itaque moraliter & phyſicè tales epulæ noxiæ ſuadentur à diabolo, cui pro votis ceſſit hoc medium ad pelliciendos homines in conſenſum, quem hoſtis ille callidus emendicat. Vide tertio Tomo ex indice mala gulæ propè infinita, & hoc Tomo conſule homiliam Dominicæ ſecundæ poſt Epiphaniam, de nuptiis in Cana Galilææ: illic enim proſtat multa malorum ilias, quæ dirè afficit homines noxiis epulis indulgentes.

Ebrietas rixarũ parens.

Dæmon olim interdicto cibo peſſum dedit hominem: & hodie præter interdictos cibos adiicit copioſos vini latices, quibus liberali manu ſolet homines inundare. Vtque malum malo adiectum facit peius; ebrietas gulæ accedens, ſecum omne vitiorum agmen trahit, quo præualente in homines, animæ ſimul & corpora profligantur. Diceres vini immodicè ſumpti virus eſſe contagium: nam quiſquis malè habetur à largiore vino; is etiam deſæuire ſolet in obuios nullo ferè delectu habito hoſtis, & amici, vt famoſo exemplo teſtis eſt locuples Alexander. Is æſtuante mero præter modum hauſto, furens in amicum ſibi Clytum inſiliit, & haſta confodit; ſanguinis effuſione fuſum ſibi nimis vinum liquidò proteſtatus. Hanc eſſe immitem ebrietatis indolem Chriſtus ipſe palàm fecit iſta parabola. *Beatus ſeruus ille, quem cùm venerit Dominus, ita inuenerit facientem: amen dico vobis, quoniam ſupra omnia, quæ poſſidet, conſtituet illum. Quòd ſi dixerit ſeruus ille in corde ſuo. Moram facit dominus meus venire, & cœperit percutere ſeruos, & ancillas, & edere, & bibere, & inebriari: veniet dominus ſerui illius in die, qua non ſperat, & hora qua neſcit, & diuidet eum, partemque eius cum infidelibus ponet.*

Ex Historia. Alexander ebrius Clytum occidit. Q. Curtius de geſtis Alex. Luc. 12.

Ex SS. Patribus.

Chriſtus Dominus omniſcius, & quem nihil omnino latere poteſt, paucis aperit immite ebrietatis ingenium, dicens ebrium illum ſeruum cædere domeſticos, eidem quo & ipſe domino mancipatos. Nempe cædes, rixæ, iniuriæ, velut comites indiuiduæ ſtipant ebrios, vt eleganter ait Chryſologus hac cenſura. *Ebrietas cædis mater, parens litium, furoris genitrix, petulantia deformiter eſt magiſtra: hanc qui habet, ſe non habet: hanc qui habet, homo non eſt: hanc qui habet, non peccatum facit, ſed eſt ipſe peccatum. Ebrietas eſt dæmon blandus, venenum dulce, rabies voluntaria, inuitatus hoſtis, illecebra honeſtatis & pudoris iniuria: hanc nullus nouerit Chriſtianus, ne auditu quidem ſacerdos attingat: ne qui eſt forma virtutum, vitiorum inde fiat, & imitatur exemplum.* Profectò appoſitè Chryſologus ait ebrium ſeipſum non habere; nam hominem exuit, vt videre eſt in Patriarcha Noë, qui vt inebriatus eſt, nudatus in tabernaculo ſuo iacuit, factus in deriſum ſui filij iunioris, qui &

Chryſol. ſer. 26. Ebrietas quid ſit.

Ebrietas hominem ſpoliat.

ipſe depoſuit reuerentiam debitam patri, quia pater ebrius exuerat hominem vino madens, in cuius diluuio pudorem ſubmerſerat. Vide ſupra hanc figuram Noë fusè verſatam moraliter, in homilia de Dominica ſecũda poſt Epiphaniam.

In argumento diſcriminũ, quibus nos ebrietas obnoxios efficit, ſiſto Chryſoſtomum cenſorem idoneum vitij huius, quod graſſatur impunè orbe toto, nimio vino multos homines alluendo. Sic ille inuehitur in illos Bacchi amaſios. *Quid ebrio turpius? Familiaribus deriſibilis, vt & inimicis. Apud amicos miſerabilis, infinita dignus damnatione, fera magis eſt, quàm homo: multa namque ferocitas pardalis eſt, & vrſa, & meritò; nonenim habent rationalem animam, & illa tamen ſi plus neceſſitate & menſura ipſis à natura definita comederint, totum corpus corrumpunt, quantò nos autem magis? Propterea nobis in breue Deus ventrem coarctauit, propterea breuem ſtatuit cibi menſuram, vt animæ curam gerere doceret. Itaque niſi deliciæ labores haberent, & ægritudines, & infirmitates eſſet fortè tolerandum: nunc verò tibi natura terminos poſuit, vt neque volens tranſgrediaris.* Vini malitiam Lot expertus luculentum argumentum dedit patribus in vina omnia debacchandi. Ita Ambroſius ſpatiatur in hoc campo, & ſtylum ſuum aptat in vini pocula glutientes. *Sanè diſcimus vitãdam ebrietatem, per quam crimina cauere non poſſumus: nam quæ ſobrij cauemus, per ebrietatem ignorantes committimus: parum eſt, quod ea inflammat, libidinem, accendit cupiditates corporis, ipſam quoque mentem ſubruit, & animam capit; neſciunt quid loquantur, qui nimio vino indulgeant, iacent ſepulti, quanta ipſa deformitas, vt ſoluantur vires, inceſſus vacillet: noſti quod vitia Patriarcharum expoſuit Scriptura, quos victos vino legimus, ſed vt tu diſceres quid caueres; ille nudus iacuit; iſte filiarum errori patuit, & Noë iuſtus deceptus eſt, quia vini vis adhuc ignorabatur, ſed in illo inſtructus es, ne ta ignorares. Lot ſe filiabus credidit, & per ſenectutem madidam vino ſolutus eſt, commiſit inceſtum ignorans: tu ſic bibe ne capiaris; inſtruant te Patriarchæ, non ſolùm docentes, ſed etiam errantes: ideo iteratum eſt exemplum ebrietatis, vt confirmetur magiſterium cautionis.*

Ebrietate fit homo beſtiâ ferox.

Chryſ. ho. 14 ad populum. Gulæ modũ natura poſuit creando breuem ventrem.

Ambr. lib. de Abraham. Ebrietatis diri effectus.

Lot ebrius inceſtuoſus.

Ille retractans vini perniciem, fusè probat hoc liquore vires hominum ſolui, & fieri animas vitiis obnoxias. Et profectò inductione facta ſanctiorum hominum, hi ferè omnes fuere abſtemij, à vini abſtinentia maximè commendati. Denuo ſiſtendus Ambroſius. *Noe primus plantauit vineam, dedit naturam, ſed ignorauit potentiam: itaque vinum neque ſuo pepercit auctori. Legimus etiam quod patrem Lot inebriauerint filiæ, & fuit ebrietas origo inceſti. At non Abraham vina in ſuo conuiuio miniſtrauit, ſed butyrum, & lac Angelis hoſpitibus exhibebat; & rectè illic deerat materia peccati, vbi erat remiſſio peccatorum. Et Ioannes annunciauit Chriſtum, neque manducans, neque bibens vinum: qui enim Chriſtum annuntiat, ab omni vitiorum incendio præſtare ſe debet alienum. Moyſem quoque cognouimus ſitienti populo amaritudines aquarum temperaſſe, non vina dediſſe. Cui petra aquam vomuit, potuit & vini abundantia non deeſſe.*

Ambr. lib. de Elia, c. 1.

Vini abſtinentes fuere viri Sancti.

Si vinum Patriarchis iniurium fuit, copioſo gratiarum influxu minimè remorante virus quod aſpergit immodicus hauſtus meri; qualem fore putas animæ cladem, quæ gratiæ Dei

Dd expers

Vinum veneno comparatum.

expers immergitur vino? Non aliam planè, quàm eius, qui præsentissimo veneno tollitur è medio, vi noxia poculi citissimè viscera permeante. Eò spectat illa Ambrosij animaduersio. *Maior vis vini est, quam veneni; tollit sensus, viscera exurit, somnum infert, caput vexat, denique venenum vino excluditur, non vinum veneno. Meritò Deus per Moysem non solum veneno, sed etiam draconum veneno vinum comparauit dicens. Furor draconum vinum eorum, & ira aspidum insanabilis; & pulchrè additur insanabilis: multi enim reliquorum serpentum veneno curantur; nemo ebrietate: certè veneno caro vulneratur, vino mens. Aduertit etiam perfidia venenum, vini declaratum nomine: ait enim Scriptura de alienigenis, qui nescirent Deum: de vinea Sodomorum vinum eorum, & vitis eorum vitis Gomorrhæorum, vua eorum, vua fellis.*

Ambr. lib. de Elia, c. 4.

Vini malitia quanta.

Vt vino mellito retinentur apes, sicque cauetur eis, ne aliò migrent; ita vafer hominum hostis dæmon, suo detinet obsequio vinctos homines ebrios, vino larga manu callide propinato. Quòd si pomi speciosi illecebram declinare noluit homo, stante primæua gratia; eâ nunc obliteratâ, & gliscente vitio, quomodo sese homo expediet ab epulis, vbi vinum adiicitur dapibus exquisitis. Vicina lapsui conuiuia credidit Ambrosius, cui hoc propositum tenax animo insedit, nusquam epulis assidere. Ille nimirum arbitratus, opipara conuiuia cautiores etiam pellicere in ruinam, satiùs duxit abesse omnino, quàm illic interesse, & adducere virtutes in discrimen, sobriè conuiuando. Esse dubias epulas, Iob olim testatum fecit, qui pro conuiuantibus filiis suis sacra faciebat, vtpote certus, epulas & vitia conuenire. Illa fuit meditatio Gregorij, locum illum Iob expendentis, hoc tenore. *Hoc nobis solerter intuendum est, quod peractis diebus conuiuij purgatio per singulos adhibetur holocaustis; vir quippe sanctus nouerat, quia celebrari conuiuia vix sine culpa possunt. Nouerat quia magna purgatione sacrificiorum diluenda sunt epulæ conuiuiorum: nonnulla quippe sunt vitia, quæ à conuiuiis separari vix possunt.*

Epulas Ambrosius fugiebat.

Epulæ fuerunt suspectæ Iob.

Greg. lib. 1. Moral.

Præcipua ebrietatis incommoda recensentur.

§. III.

Ex Sententiis Variis, et ex Ivre Civili, et ex Medicina.

Angelus à defectione sua videns hominem conditum ad imaginem Dei, ægrè tulit eum esse viuum sui & rerum omnium Domini simulacrum. Huius imaginis expungendæ gratiâ, hominem adorsus est, eum inducens ad peccandum; sed res ei non cessit vti conceperat. Nempe deliquium Adæ similitudinem Dei erasit; stante tamē imagine cum peccato: similitudo namque Dei penes virtutes est & gratiam; ast imago naturam rationalem consequitur. Ita Basilius. *Per imaginem animæ meæ impressam, obtineo rationis vsum, verùm Christianus effectus, vtique similis efficior Deo.* Quippe fides viua influēs in animam, gratiam secum vehit, & virtutum chorum. Annuit Hieronymus ita fatus. *Notandum, quòd imago in creatione facta sit tantùm, similitudo in Baptismate compleatur.* Suo & calculo Chrysostomus illi sententiæ veridicæ suffragatur, sic concineos. *Imaginem dixit ob principatus rationem; similitudinem vt pro viribus humanis similes fiamus Deo, mansuetudine, bonitate, &c. Quod & Christus dicit: Estote similes Patri vestro, qui in cælis est.* Hæc imago Dei nobis inusta nequit pessum ire æternis ignibus inferorum. Huius effati assertor est Bernardus hoc tenore. *Imago in gehenna vri poterit, non exuri; ardere, sed non deleri: similitudo non sic; sed aut manet in bono; aut si peccauerit anima, mutatur miserabiliter, iumentis insipientibus similata.*

Imago Dei in homine vnde petatur.

Basil. ho. 10. in hexam.

Hier. in c. 28. Ezech.

Chrys. hom. 9. in Gen.

Bern. serm. 1. de Annunt.

Ex præfatis nota cladem insignem, quam ebrietas infert hominibus: illa nimirum præstat quod nec diabolus, nec inferi flammæ valent: siquidem obliterat in homine Dei imaginem maxima ex parte sui. Cùm etenim eatenus homo censeatur esse ad imaginem Dei, quatenus est rationalis; ebrietas adimens omnem rationis vsum, obstat, quin dicatur homo genuinum Dei typum graphicè circumferre. Primum rationis huiusce deliquium, sese in insana garrulitate prodit: nam quidquid in linguam salit, hoc eructat homo, cuius ora madent vino haustu nimio propinato. Inde effluxit illa celebris Plutarchi sententia. *Garrire, atque circumspicere temerè, atque stultè, ebrietatis opus est.* Hanc irrationalem loquendi licentiam appositè recolit Plinius, sic declamans in garrulos ebrios. *Tunc animi secreta proferuntur, alij testamenta sua nuncupant, alij mortifera loquuntur, rediturasque per iugulum voces non continent, quàm multis ita interemptis.*

Ebrietas in homine delet imaginē Dei.

Ebrietas parens insanæ garrulitatis.

Plutarc. lib. 3. Sympos.

Plin. lib. 14. c. 22.

Poëtæ multi sunt in carpenda illa libidine garriendi hominum ebriorum, qui cùm defecit ratio, cuius est moderari linguam, quidquid in buccam venit, illud vsquequaque solent turpiter effutire. Horatius inebibulus erudite vini largè poti vitia pangit, vt maximè conscius effectuum, quos parturit ille potus liberali manu repetitis poculis vsurpatus. Sic ille.

Ebrietas arcana detegit.

Condita cum vetat aperit præcordia Liber.

Horat. lib. 2. Satyr. 4.

Nota Bacchum vocari Liberum, quia omnimoda libertate garriendi stipat eos, quos crebri calicum latices aspergerunt. Rursus ille

Quid non ebrietas designat? operta recludit.

Idem, lib. 1. epist.

Esse penes vinum infidele depositum arcanorum, scitè probat Propertius, ita ludens in larga potatione vini, quæ homines componit in omne ludibriū, rationis vsu penitus intercepto. Sic ille.

Ipse Deus tacito permisit benè ministro
Ederet; vt multi libera verba mero.
Ipse Deus somno domitos emittere vocem
Iussit, & inuitos facta tegenda loqui.

Propert. lib. 1. Eleg. 9.

In eo themate vernaculum est illud adagium, cuius meminit Athenæus, ἐν οἴνῳ ἀλήθεια. Id est, in vino veritas. Lingua nempe madens vino lubrica est, minimè tenere valens scitum aliquod alto silentio contegendum. Ideoque Cicero in his, quæ faciunt fidem maximè commendat insaniam & ebrietatē, quæ vt germanæ comites incedunt, garrulæque produnt quidquid illis innotuit. Eiusdem generis multa & præclara apophtegmata meminit Athenæus, qui traducit Philocorum dicentem vinum non modo homines ἐμφανίζειν, id est, manifestare, sed effusa libertate loquendi aliis, ἀνακαλύπτειν, id est, detegere atque reuelare ea, quæ stante & vegeto rationis vsu debuerunt alto silentio commendari. Philocoro concolor Æschylus ita fatus Κάτοπτρον εἴδους χάλκος ἐστὶ, ὁ οἶνος νοῦ.

Athen. lib. 2.

Cic. lib. Topic.

Vinum arcana reserat.

Athen. lib. 2.

Philocorus

Æschyl. apud Athen. lib. 2.

Id

Id est. *Æs formæ speculum est, vinum verò mentis.* Vinum nempe prodit hominem totum, quem ratio ex parte tegit. Inde effluxit adagium illud, quod idem recolit Athenæus. *οἶνος οὐκ ἔχει πηδάλια.* Id est. *Vinum caret clauo.* Quippe merum laxat omnia pudoris atque rationis repagula, quæ veluti clauo trabali fixa sunt in homine sui iuris.

Plutarch. lib. 7. Problo. problem. 10.
Vino ratio opprimitur.

In hoc item argumento celebratur effatum haudquaquam prætereundum, Plutarcho auctore. *Vinum libertatis dicendi, ac per eam veritatis fæcundissimum. Quod enim est in corde sobrij, illud est in ore ebrij.* Hominem largo indulgentem Baccho fieri mentis indigum, crebraque pati deliquia rationis scitè probat Clemens Alexandrinus, eo maxime nomine, quòd vbi sobrius elinguis est, illic ebrius est maximè loquax, vtpote effusus in verba sæpius indiscreta. Ita Clemens.

Clemens Alex. lib. 2. Pædag. c. 5.

Fraudulentorum hominum mores, in vino maximè perspici solent, vt qui sint omni simulationis inuolucro nudati; propter illiberalem loquendi licentiam, obortam ex ebrietate, qua quidem ratio ipsius anima sopitur, vino oppressa, atque grauata, & affectus illiberales, atque scurrilos excitantur, qui animum infirmum, & imbecillum impotenti dominatu oppressum tenent. Ad hanc mentis inopiam, quam vinum inducit, Plato alludens ait.

Plato lib. 1. de legib.

οἶνον βάσανον τῶν τρόπων εἶναι. Id est. *Vinum esse tormentum morum.* Vt namque diro tormine veritas elicitur, licet abdita pluribus inuolucris; ita secretum quoduis se explicat, sollicitante mero hominem, cui committitur hoc arcanum. Rationem effati sui Plato subiicit, hæc apponens. *οἴνου γὰρ κατιόντος ἐπιπλέουσιν ἔπεα.* Id est. *Subsidente vino, supernatant verba.* Melius fortè dixisset, exundantes vini latices mergere rationem.

Vinum est tortura veritatem eliciens.

Ad Platonis eloquium, suum & calculum adiecit Horatius; dum ait, vino vt tormentis homines adigi ad arcana citiùs omnia quantumuis abdita reseranda. Sic ille.

Horat. lib. 3. Od. 21.

Tu lene tormentum ingenio admoues,
Plerumque duro.

Refricat & alibi metaphoram illam torturæ exhibitæ ad velocem veritatis indaginem.

Idem, Lib. de arte Poët. ad Pisin.

Et torquere mero, quem perspexisse laborent,
An sit amicitia dignus.

Eiusdem farinæ est versus ille fidem arcani depositi commendans.

Lib 4 epist. epist. ad Loll.

Commissumque teges, & vino tortus, & ira.

Vinum est corruptionis initium.

Ex præfatis, omnino liquet rationis iactura illata à vino immodicè fuso, quæ debuerant esse tacita recludente. Prælibatis adiice hanc breuiloquam Dionysij Halicarnassei sententiam.

Dionys. Halicar. lib. 2. antiquit.

Μέθη φθορᾶς ἀρχή. Id est. *Vinum corruptionis initium.* Prima namque labes vini caput tentat, rationemque sua sede mouet, sicque rationis impos homo fit obuoxius illi sordidæ corruptelæ, in quam incurrens humanitate cadit, ac proinde perit & diluitur imago Dei, nimia vini aspergine conspurcata. Eò collimat & Seneca componens vinum cum opio pharmaco somnifero, & cum veneno mortifero.

Vinum vt opium somniferum.
Senec. lib. 12. epist 84.
Vinum est venenum.

Haustus namque meri liberalis veternum parit, ita vt hominis indormientis vino, siquando vigilat, attamen sopita fiat ratio somnolenta. Meminit Augustinus illam sententiam, quam notat fuisse suo sæculo vernaculam. Sic ille.

August. lib. ad sacr. virgin. c. 1.

Rusticanum, sed sanum est dictum, vinum medicamentum plus iusto sumptum venenum cognoscitur. Hoc venenum suam omnem perniciem rationi offundit, qua expuncta, nihil prorsus irrationabile est, in quod non impingat homo, iuxta hoc Athenæi dogma.

Athenæus lib. 10.
Vinum excæcat.

Vinum immodicè sumptum, est malorum omnium metropolis. Nullum quippe crimen est, quod non ciuitate donetur apud homines largis poculis indulgentes.

Accipe & Salomonem huiusce dogmatis assertorem.

Prou. 23.

Cui væ? cuius patri væ? cui rixæ? cui foueæ? cui sine causa vulnera? cui suffusio oculorum? Nonne his, qui commorantur in vino, & student calicibus epotandis. Nomine rixarum Salomon ingerit omnem discordiarum prolem, conuicia, blasphemias, strages, atque perfidiam. Suffusione verò oculorum suspicor insaniam illam comitem mentis inopiæ, quam parturit ebrietas. Quid ex præmissis talibus inferendum? Accipe eodem Salomone optimo consultore.

Prou. 23.

Ne intuearis vinum quando flauescit, cùm splenduerit in vitro color eius: ingreditur blandè, sed in nouissimo mordebit vt coluber, & sicut regulus venena diffundet. Quasi parum esset dicere virulentum esse vinum, pluralem numerum adiecit, ingerens vinum venena plurima diffundere, quia largiore mero vitia ferè omnia concluduntur. Quotum fucus homini offusus oblitterat imaginem Dei, sicque præcipuæ dotes animæ colliquantur. Ideóque crebet est Salomon in carpendo abusu vini.

Prou. 23.

Noli (inquit) esse in conuiuiis potatorum, nec in comessationibus eorum, qui carnes ad vescendum conferunt: quia vacantes potibus, & dantes symbola consumentur. Si meribibuli consumuntur, profectò diluitur in eis illa cœlestis effigies, qua sola homines à brutis propriè dispescuntur.

Bacchus quare dictus Lysius.
Plut. lib. 1. sympos. probl. 1.

Huic meæ conclusioni fauet pulchra obseruatio Plutarchi adnectentis, Bacchum dici Lysium à verbo, *λύω, λύσω,* id est, soluo, quia reuera vinum omnia dissoluit. Vnde solutus homo rationis vsu, frustra sibi de imagine Dei ebrius adblanditur. Ad hanc animaduersionem pertinet illud epithetum vini, auctore Philoxeno apud Athenæum.

Vinum quare dictum benè fluens; Athen. li. 10.

Vinum benè fluens. Dum namque influit in hominem, ab homine prorsus omnia effluunt, & quia data porta ruunt virtutes omnes antea comparatæ. Et in locum earum succedunt vitia, quæ congruis etiam actibus explicantur. Aliqua Homerus perstrinxit his versibus.

Vini & choreæarum neaus.
Homer. Iliad. ξ.

Οἶνος γὰρ πολύφρονα περ μάλ' ἀεῖσαι
Καί τι ἔπος προέηκεν, ὅπερ τ' ἄρρητον ἄμεινον
Καί θ' ἁπαλὸν γελάσαι καί τ' ὀρχήσασθαι ἀνῆκε,
Nam vinum vel prudentem cantare coegit
Atque tacenda loqui, nec idonea dicere dictu,
Et tenerum ridere, pedesque inferre choreis.

Vt liquidior sit hominum clades illata à vino immodico, operæ-pretium est præmonere, Platonicos hominis animum diuidere in tres partes, scilicet rationem, iram, atque cupiditatem. Quarum primam in capite collocant, vt in arce congrua rationi; iram cordi assignant; vt & hepati cupiditatem.

Ex Medicina:
Galenus libro Quod animi labores.

Præfatus sum vinum tentare caput, & veluti nebulas offundere menti, sed quia conclusio hæc est de Medicorum penu, audiendus est Galenus sic decernens. *Vinum totum corpus, ac præsertim caput calidis vaporibus implens, cùm motus immoderatiores efficit in cæteris animæ partibus, tum consilia præcipitat rationalis partis.* Vinum esse rationi iniurium paucis aperit Oseas Propheta hoc versu.

Ose. 4.

Vinum, & ebrietas auferunt cor. Cordis namque nomen significat illic rationem principem animæ facultatem.

Ebrietas est insania.

Eamobrem ebrietas Pythagoræ dicitur, *μανίας μελέτη*, id est, insaniæ meditatio, & Philoni, *φάρμακον ἀφροσύνης*, id est, pharmacum insaniæ. Est & in hoc themate luculenta Platonis sententia prodens hunc effectum inglorium. Sic ille. *Qui vino refertus est, tam animi, quam corporis rabie concitatus, quous & trahit, & trahitur, & est ebrius tanquam mente captus.* Concordat & Seneca sic suum monendo Lucilium. *Ebrietas vnius horæ liberam insaniam longi temporis tædio pensat.*

Plato. lib. 6. de legibus.

Senec. epist. 60. ad Lucil.

Sobrietatis etymologia.

Non est in subiecta materia prætereunda vocis anatome sonans delirium: siquidem ebrietas dicitur *μέθη, ἀπὸ τοῦ μεθιέναι*, quòd mentem de suo statu deturbet. At secus sobrietas dicitur *σωφροσύνη*, quasi *σώζουσα τὴν φρόνησιν*, custodiens prudentiam. Vinum etiam nuncupatur, *οἶνος ἀπὸ τῆς οἰήσεως*, à vana & superba opinione, quæ animum implet. Ipse item Bacchus *μαινάδης* vocatur, vt & comites eius Bacchæ *μαινάδες* ab insaniendo, à Poëtis dictæ fuerunt. Iurisperitis etiam bacchari & furere sunt verba Synonyma, quæ perinde sonant, ac insania. Hinc Vlpianus seruum Bacchari circa fana dixit pro furere.

EX IVRE CIVILI: Lege 1. §. Idem. ff. de ædil.

Ebrietas est vitiorũ omnium mater.

Hæc omnia prælibata clamant, rationem præcipuam hominis partem, iacturam pati à vino: hoc probato, non erit ardui negotij ostendere, qua ratione vinum malè habeat appetitum. Cùm enim appetitus propendeat in omnes sensuum illecebras; & consensus in omnimodam illecebram peccatum fit: ratione expuncta, cuius est consensum dirigere eò quò fas est, cupido effrænis & petulca hominem aget præcipitem in vitiorum omnium sordida volutabra. Fauet Augustinus hoc contextu. *Ebrietas est flagitiorum omnium mater, culparum materia, radix criminum, vitiorum omnium origo, homines ad Dei imaginem fictos, & formatos, non modò belluis atque feris, sed immanissimæ furiosissimæque illi bestiæ infernali, hoc est, diabolo, quàm simillimos reddit, sicuti quotidiana experientia satis superque testatur.* Non ergo præfatus sum incongruè, vinum esse dæmone deterius, quia perfecit cladem, quam non potuit inferre spiritus ille nequam, minimè valens expungere imaginem Dei in anima rationis compote lineatam. Ita sanè species hæc diuina vino diluitur, & feriante rationis vsu, infinita prope vitia nundinas agunt in homine, de ipso homine prostituto. In hac vitiorum colluuie Venus obtinet primas, vtpote comes indiuidua Bacchi, iuxta lusum hunc Poëtæ.

August. lib. ad sacras virgines, c. 1.

Nec Veneris, nec tu vini capiaris amore:
Vno namque modo, vina Venusque nocent,
Vt Venus eneruat vires, sic copia vini,
Et tentat gressus, debilitatque pedes.
Multos cæcus amor cogit secreta fateri:
Arcanum demens detegit ebrietas.
Bellum sæpe parit ferum exitiale Cupido.
Sæpe manus itidem Bacchus ad arma vocat.

Vinum Veneri simile.

Ebrietas luxuriæ parẽs.

Vinum esse lac Veneris inscius Lot ebrius expertus est, suo exemplo fidem concilians celebri effato Plinij in vinum congruè declamantis. *Ebrietatis* (inquit) *summum præmium est libido portentosa, ac iucundum nefas.* Multi præterea Plinij sententiam veridicam de indiuiduo Veneris, & vini consortio suo calculo confirmaroot. Tertullianus dixit ebrietatis scortationem esse comitem. Augustinus superfluum vsum vini vocat castitatis naufragium. Et Hieronymus ait, haustus vini liberali manu infusi, esse libidinis incendium. Demum Apuleius, aurei asini agaso, lagenam vini Veneris gladiatoriæ antecœniam, idoneo certè nomine nuncupauit.

Plin. lib. 14. cap. 22.

Tertullian. lib. 1. in Marcionem.

EX MEDICINA.

Ebrietas sanitati iniuria.

Illa fortè recensio vitiorum, quæ stipant ebrios, erit argumentum leuioris armaturæ, ad distrahendos epulones à poculis. Itaque fortior est aptandus aries ad Bacchantium mensas, & pocula subuertendum. Quia heluonibus & temulentis nihil nisi carnale sapit, nidorque solus vini suaue fragrat, operæpretium est ad reuocandos ebrios, vti corporeis, vtpote congruis argumentis. In his primas tenet consideratio valetudinis sanæ rectæ: hac enim temerata putent epulæ, & refluente bile lingua vinum horret. Eamobrem, prædicator, erit è re tua facere palam incommoda, quibus variis & diuturnis ebriorum corpora castigantur. Laudandus erit Dioscorides affirmans, sumptum intempestiuè vinum soluere compagem totam corporis, & esse neruorũ omnium maximum inimicum. Huius Medici dogma probat Galenus, magnam morborum colluuiem scribens ex vino nimio procreari. Quia Auicenna consuluit inebriari semel singulis quibusque mensibus, vt sic stomachus ad vomitum percitus exundaret; ideo malè audiit apud famosos Medicos, in quibus præcipuè carpitur à Rabbi Mose, qui singularem de eo argumento Epistolam Sultanno Babyloniæ nũcupauit, ne Princeps ille nimium credulus, sanitatis suæ dispendio poculis indulgeret. In eumdem Auicennam acriter item inuehuntur Guillielmus Plantinus, Gerdonus, & Valescus, quibus in Arabem Medicum est hoc maximum argumentum. Esto vinum inundans stomachum, proliciat vomitum, ac proinde repurgium humorum, qui in hac sentina noxiè restagnant: satius est vti modico vino sanitate integra, quàm poculis superfluis committere, vnde ægrotes & consulas corpori sauciato.

Dioscorid. lib. 5. cap. 7.

Galen. lib. 3. de temperamentis.

Auicen. 3. 1. docum. 2. c. 8.

Rabbi Moses. tract. 4. ad Sultan. Babyl.

Guilhel. Plãti. lib. 1. c. 5. Gerdon. part. 2. lib. 4. c. 25. Valescus lib. 1. Philon. c. 8.

Plinius his præiuit, recensens incommoda vini. *Hinc*, inquit, *pallor & genæ pendulæ, oculorum vlcera, tremula manus effundentes plena vasa, furiales somni, & inquies nocturna. Postera die ex ore halitus fœtidi.* Concinit & Valeriola rei Medicæ non ignarus, ita perstringens vini effectus iniurios corporis & animæ sanitati. *Quid vino*, inquit ille, *perniciosius? quid pestilentius? cum illud immodicè sumptum, vitam, ac valetudinem perdat: paralysim, stuporem, apoplexiam, neruorum incontinentiam, furorem, rabiem, conuulsionem, vertiginem, arthritidem, cæcitatem, malum habitum, omniumque frigidorum morborum colluuiem tandem inferat? & vt in summa dicatur, vinum est summa hominum pestis.* Paucis malorum concludit iliadem, quæ emergit ex vino vt fœta morbis scaturigine, Poëta Propertius, sic declamans.

Plin. lib. 14. cap. 22.

Valeriola. li. 2. locorum commun.

Vino forma perit, vino corrumpitur ætas.

Ebrietas causa morborũ.

Propert. l. 2. Elegiar. 4.

Adiice, citissima rei familiaris dispendia, sequi crebras illas compotationes, quibus alias opes multo labore partæ litant. Vnde præcox egestas excipit homines illos inglorios superfluis ferculis & poculis assuetos. Hinc lepidum Diogenis scomma circumfertur in adolescentem ebriosum, qui repetitis epulis ita se grauarat ære alieno, vt ad hoc diluendum venales ædes proponeret. Subridens Philosophus ille rigidus vitiorum censor ait: Post crapulam vomitum expectaui. Indubia namque fuit mihi ista bonorum catastrophe: cùm nempe vidi, lasciuientem hunc iuuenem largo se mero alluere, pretio conducto

Diogenis scomma lepidum in ebrium.

ducto in nominibus alienis, malè illi ominstus dixi, eum ædes suas instanti tempore vomitutum. Nonne hodie cateruatim ostia diuitum obsident pueri, facti egeni vitio parentum, qui suas omnes facultates poculis immerserunt. Eò spectat illa Augustini sententia. *Ebrietas vt cernimus quotidie amplexarum familiarum plurimas labefacit, & cura gubernationis destitutos, parentum, auorumque suorum benè diùque congregata, atque ingenti pretio comparata, vili numero distrahere facit.* Temporalia illa discrimina satis superque valent ad ingerendum modicum vsum vini, si vt par est id à præcone verbi Dei populis explicetur. Etenim, vt præfatus sum, animalis homo non sapiens ea, quæ Dei sunt, flocci pendit rationes petitas à salute animæ, quam dubiam facit ebrietas; vino nempe captus homo talia respuit argumenta.

Ebrietas dilapidat bona.
August. lib. ad sacras virgin. c. 1.

Ebrietas homines inglorios facit, vtpote vitiorum omnium agmine constipatos.

§. IV.

EX ANTIQVITATA PLVRIVM NATIONVM, ET MATHEMATICA.

Vinum facit homines inglorios.
Ex Antiquitate plurium Nationũ.

VIrtutis, & gloriæ nexus indiuiduus fidem conciliat titulo præfixo, qui concludit, largiore potu vini fieri homines inglorios. Cùm namque merum præpediat rationis vsum, & exudante pituita neruos alliat, sic dissoluens eorum temperiem, vnde tremulus homo ineptus est ad egregia facinora fortiter exantlanda: In palàm est, vinum esse hominibus iniurium, omne præcludens iter ad gloriam, & secus sternendo viam ad quodlibet immane nefas, & dedecus animæ sempiternum. Huic veridico effato litant illæ omnes Gentes, quibus familiare fuit vinum immodicum: has gloriæ & honoris incurias notat Athenæus, φιλοίνους ϗ πολυπότας, id est, populos recolens ebriosos. Priores occurrunt Tapiri, quibus totum de vino consistit semper: imò nec alio vnguento quàm vino, suo quantumuis ægro, & sauciato corpori consulebant. Hoc profecere ritu, vt omnes ab eis defecerint, vt ab indignis humano consortio. Einsdem indolis æmuli Phigalenses adeò capti sunt amore vini, vt semper degerent in cauponis. Quod verò stipendium inde retulerint, dicere non cunctabor. Hoc omne fuit, torpor, & otium. Byzantij & eo nomine grauiter audierunt, qui mercaturæ suæ fœnus poculis immergebant. Sicque fiebat vt oleum, & operam perderent varias discurrendo plagas: quamuis enim pretiosam merciũ supellectilem transueherent in nundinas percelebres; inde partas opes, quasi in abyssum missas, poculis absorbebant. Tyrinthij & Argiui fecere sibi nomen inter Menades, & Bacchas, quia egregiè compotabant. Sed quò fortiores in subeundo iugo vini, eò etiam promptiores ad capessendam fugam, irruente deforis hoste, & classico resonante. Discors namque fuit semper Bacchi, & Martis ingenium. De Milesiis hoc circumfertur scomma, eos fuisse simul ebrios, & ὑβριστάς, id est, iniurios, quia fœcundi calices eos vitiis omnibus impregnatant.

Athenæus lib. 10 cap. 4.
Tapiri vini amatrissimi.
Phigalenses habitant in cauponis.
Bizātij mercatores vino dediti.
Tirinthij & Argiui quare ignaui.
Milesij ebrij & iniurij.

Elienses non melius consuluere sibi vino: nam vt lingua madens mobilis est, ac proinde loquax; populus hic garrulus inconsultè loquens, mendacium pro nihilo duxit: idcirco mendaces Elienses congrua velut tessera recensentur. Thraces, qui bibaces fuere nihil nisi humile & abiectum versarunt animo, impotes assurgere ad grandia, vtpote vino graues. Chalcidenses dedignati sunt omnem disciplinam, quia vino capti: eamobrem populus ille fuit iners & imbellis. Methymnæi plus nimio intenti poculis, ebrietatis suæ duros vindices habuerunt. Duo nempe truces Tyranni, Cleomenes, & Periander durè excepere viros ebrios, quorum etiam fœminis illuserunt. Congrua etiam pœna mulctati sunt Assyrij, qui è caupona pedem non referebant, quin ab vxoribus domum ebrij ducerentur. Sicque fœminis subditi, libertate sua ob nimia pocula turpiter exciderunt. Vnde ob pessimum vitæ genus dicti sunt κακίζαι. Arizis insolitum fuit, singulis quibusque diebus inebriari; ideoque fuit res expedita, sub iugum mittere gentem illam quotidiana crapula subiugatam. Celtæ tortores fuere piaculi vernaculi, cui se fecerant obnoxios Arizi: nam eos ex improuiso petitos armis, seruituti ingloriæ manciparunt. Parthi vinolenti sitiunt semper, & in bello fugam capessunt potius quàm gladium; crediderim largo mero fugaces fieri homines, à quibus fugit omnis sanæ rationis vsus, vtpote coronato poculo præpeditus. Phalaris homo sæuus, vbi Leontinos suæ subdidit tyrannidi; ne rebellarent, eis indixit immodicos haustus vini, probè callens, Gentem illam fore suæ libertatis incuriam, quamdiu cumulatis vino poculis inhiaret.

Elienses mẽdaces.
Thraces quare abiecti.
Chalcidenses inertes.
Methymnæi quia ebrij malè habiti à Tyrannis.
Assyrij fœminis subditi.
Arizi ebrij, à Celtis subiugati.
Parthi ebrij fugæ assueti.
Leontini dānati ad pocula ne rebellarent.

Clemens Alexandrinus ait Scythas, Celtas, & Iberos fuisse nationes ferocissimas, eas vrgente vino ad rixas, bella, & cædes. Hanc & sibi labem ignominiæ Germani veteres inusserunt. Quippe Cornelio Tacito teste protrahentes epulas ad multam noctem, sæpe digladiantur ebrij, sicque diffluentis sanguinis aspergine pocula purpurascunt. Plato carpit Scytharum mores, quos vino & luxuriâ infames ait esse sicut & Thraces. Græcis ferè omnibus olim vitio datum bibere largiter. Vnde græcari, & inebriari voces fuere concolores, iuxta illud Plauti.

Dies noctesque bibite: pergræcamini.

Eò vergit ista phrasis Tullij. *Fit sermo inter eos, & inuitatio vt Græcorum more biberetur.* Cautiores è Græcia populi, vt sese subducerent iniuriæ illatæ à vino, vsum eius voluere suis esse ciuibus interdictum. In his fuere Lacedæmonij, Locrenses, Epizephyrij, quos & in Gallia secuti Massilienses noluere sibi vlla vini pocula ministrari. Hunc laudabilem morem recolit Athenæus. Romanis olim insedit sese totos componere in modum Græciæ, à qua & leges accepere duodecim tabularum. Vnde accipientes legem latam in vinum, æmulati zelum Spartanorum, atque Locrensium, parcè vino vsi sunt; & subodorantes in vino semina luxuriæ, voluere merum esse suis, morte tenus, fœminis interdictum. Suspecta namque fuit castitas fœminæ meribibulæ. Eamobrem Ignatius Metellus impunè suam coniugem interemit, eò quòd sanctionem illam de vino fœminis vetito temerasset. Placuisse Romanis illud homicidium Valerius ait, quia legem illam arbitrati sunt quam maximè conducere ad splendorem Romani nominis, quod voluerunt armorum, & virtutis titulo commendare.

Clemens Alexand. lib. 2. Pædag. c. 2.
Scythæ, Celtæ, & Iberi feroces.
Germani inter pocula vulnerati.
Cornel. Tacit. lib. de morib. German.
Plato lib. 1. de legibus.
Græcari pro bibere.
Plaut. in Mostell.
Cic. verrin. 3.
Vinum quibus populis interdictum.
Ath. lib. 10. c. 9. & 10.
Ignatius Metellus vxorem occidit.
Val. Maxim. lib. 6. c. 3.
Reges ebrios Solon permittit vindictæ.

Seuerior longè fuit illa Solonis lex permittens

occidi Regem, siquando temulentus esset: quippe Solon arbitratus est, eum reuera deposuisse regiam dignitatem, qui hominem etiam exuerat, poculis indulgendo. Apud Indos, & Persas regibus esse cautum, ne inebrientur asserit Athenæus. Et Plato miris encomiis effert Carthaginenses, in quorum castra nefas est inferre vinum: est enim merum largè potum hostis intestinus. Et Turcæ abstemij magnas acies funduot militum, qui se multis poculis alluerunt.

Reges Indi & Persæ procul ab ebrietate.
Athen. l. 10. c. 11.

Ebrietas clericis interdicta.

EX IVRE CANONICO:

Can. Ante omnia, dist. 35.
Conc. Agath. cap. 41.
Can. Apost. 41.

Ecclesia sacro Dei flamine percita, suis ministris, id est clericis, immodicum vsum vini sæpe sæpius interdixit. Et in eo argumento multi Canones editi sunt. Vt in Concilio Agatheosi sic cauetur. *Ante omnia clericis vitetur ebrietas, quæ omnium vitiorum fomes, ac nutrix est. Itaque eum, quem ebrium fuisse constiterit, vt ordo patitur, aut triginta dierum spatio à communione statuimus submouendum, aut corporali subdendum supplicio.* Huiusce vitij grauitate moti Apostoli, hæc sanxerunt. *Episcopus, aut presbyter, aut diaconus, alea, atque ebrietati deseruiens, aut desinat, aut certè damnetur.* Concilio Laodicensi prohibitus est clericis omnibus accessus ad cauponas, vt vel sic occasio omnis bibendi superfluè clericis adimatur. En Canonem. *Non oportet clericos seruientes à presbyteris vsque ad diaconos, & deinceps ordinis Ecclesiastici omnes vsque ad ministros, aut lectores, aut exorcistas, aut ostiarios, aut psalmistas, aut etiam eos, qui in proposito sunt continentiæ, tabernas intrare.* Concolor fuit & synodus Carthaginensis hoc decreto. *Clerici, edendi vel bibendi causâ tabernas non ingrediantur, nisi peregrinationis necessitate compulsi.* Non est prætereunda sanctio Concilij Nannetensis maximè solliciti de grauitate morum congrua sacerdoti. Sic decernit illa corona Patrum. *Nullus presbyterorum, quando ad anniuersarium diem, trigesimum, aut septimum, vel tertium alicuius defuncti, aut quacumque vocatione ad collectam presbyteri conuenerit, se inebriare vllatenus præsumat, nec precatus amore Sanctorum, vel ipsius animæ bibere, aut alios ad bibendum cogere.*

Concil. Laodic. c. 24.
Concil. Carthag. III. cap. 37.
Concil. Nannet. in Decreto.
Can. Nullus, dist. 44.

His adiice textum luculentum Ambrosij, quem Gratianus tanti censuit esse ponderis, & momenti, vt eum fecerit esse canonicum, arbitratus eum conducere ad vitandam ebrietatem, cuius illo oraculo incommoda perstringuntur. Ita Ambrosius. *Manebat antequam vinum inueniretur; omnibus inconcussa libertas: nemo sciebat à consorte naturæ sua obsequia seruitutis exigere. Non esset hodie seruitus, si ebrietas nō fuisset. Obrepserat quidem iam fraternæ prælationis inuidia, manebat tamen adhuc paternæ pietatis reuerentia. Læsa pietas est, dum ridetur ebrietas. Non illis itaque solis nocent vina, quos tentant, sed & illis amplius, quorum oculis temulenta ebriorum membra nudantur.* Sic Ambrosius inuehitur in vinum, quia Cham se præstitit iniurium patri suo Noë, quem vinum imprudenter haustum nudauerat faciens eum propriis etiam filiis indecorum.

Ambros. lib. de Elia, c. 5.
In Decreto Can. Sexto à die §. Manebat, dist. 35.

EX MATHEMATICA.

Clau. in cap. 1. Sphæræ sacrobosco.

Vini & diaboli societas indiuidua.

Abdiras poculis insidias bellè significat contextus ille figurarum globi cœlestis, vbi duæ constellationes emicant, quarum vna dicitur crater, seu calix, alia verò hydra. Duæ fulgidæ imagines illæ, vnam eamdemque basim habent, ita vt serpens hydra plurium capitum habeat sibi calicem incubantem. Diceres de industria combinatas esse geminas has figuras, ita vt crater insideat serpenti, docens sic homines diabolum haudquaquam esse procul à vini poculis absorbendis. Nota non quemlibet serpentem apponi calici, sed illum, cui septem capita conceduntur: nam ebrietas non vni duntaxat peccato litat, sed septem peccata lethalia secum vehit, hominem mero plenum stipans toto agmine vitiorum. Diceres eò collimasse Salomonem, versu quem memini supra, vbi vinum recolit & serpentem, vt res concolores. *Ne*, inquit, *intuearis vinum, quando flauescit, cum splenduerit in vitro color eius: ingreditur blandè, sed in nouissimo mordebit vt coluber, & sicut regulus venena diffundet.*

Prou. 23.

Illa serpentis & poculi societas indiuidua pessumdat hodie omne hominum genus, nec alia melius industria diabolo cessit ad delendam imaginem Dei, quàm crateris vsus immodicus ab ebriis vsurpatus. Qui nempe cibo vetito hominibus apposito similitudinem Dei sitam in gratia penitus expunxerat; vinum postea adiecit, vt eo liquore desudans imago Dei caderet in homine poculis inundato. Astrologi, næniis anilibus facturi fidem, commenti sunt cælum esse velut speculum referens speciem rerum omnium inferarum. Idcirco proceres artis huius speculantur ex edito loco positum astrorum, vt ex eorum ortu, & occasu vacent indagini casuum aliis omnibus abditorum. Si totum illud scrutinium esset de effectu, quem series causarum parturire potest, per me non staret, quin inuestigare queat astrologus quidnam vnoquoque sidere portendatur. In argumento morum tutius erit obseruare, quid nobis insinuet contextus imaginum, quæ dispungunt sphæram illam, quæ manibus hominum hodie circumfertur. Verbi gratiâ, in proposito themate vnio crateris, & serpentis aliquid insigne sonat, pertinens ad titulum istum idoneum moribus excolendis. Calix olim fuit tesserà mortis ingruentis, quia propinabatur cicuta damnatis. Cùm ergo cæli calicem, & serpentem oculis ingerunt, perinde est, ac si Deus suggereret hominem assuetum poculis sua accelerare fata, quia serpentis industria, vinum incautè potum lethali terassolet animas, & corpora sauciare. Hoc memento, Christiane, & suspecta semper habe pocula mero redundantia, ne delitescens hydra virus spargat, concilians mortem vtique sempiternam.

Vini & mortis societas.

Vinum plenum insidiis.

PARS II. HOMILIÆ.

CHRISTVS INSTITVIT COENAM corporis & sanguinis sui, vt caueret hominibus, quos olim dæmon cibo vetito sauciarat, & adhuc infatuat superfluis epulis institutis.

§. V.

EPVLÆ SVNT SYMBOLA INDVBIÆ AMICITIÆ, EX SENSV PLVRIVM NATIONVM.

ILle reparatoris titulus insignis, quo meritò Christus afficitur, eum obstrinxit ad reuocanda omnia saltem potiora charismata, quibus in mundi incunabulis homo dignatus est, in eum Deo liberali manu cælitus influente. Fuisse re-

Christus vt reparator, omnia restituit in integrum.

paratoris

paratoris partes restituere omnia in integrum, Christus ipse perhibuit, Ioanne Apostolo teste, cuius est hic versus. *Et dixit qui sedebat in throno: Ecce noua facio omnia.* Cùm itaque recens editus homo fuerit opiparis epulis à Deo exceptus, factâ ei côpiâ ligni vitæ, & exciderit illo iure technis Angeli desertoris, qui suffecit aliud conuiuium veneno tinctum; Christus operæpretium duxit, & credidit esse è re sua, potiores epulas homini decernere, quarum vsu nullius planè rei indigus esset homo, vegetior etiam inde effectus contra dæmones insultantes. Hæc omnia munia luculenter obiit Christus instituendo Cœnam illam magnam, quam describere animo meo insedit. Ibi nempe cibus apponitur, scilicet corpus Christi, non reficiens modò, sed & locupletans animas prædiuite gratiarum omnium supellectile, & insuper adiiciens homini contra suos hostes magnum roboris incrementum.

Apocal. 21.

Diuitiæ, & robur animæ sunt dotes ex mensa Domini defluentes.

Illi gratiarum vbertati, quæ defluit è mensa Christi, Dauid singularem nuncupat Psalmum, vbi ex professo recolit hasce duas animæ dotes antea recensitas. Ecce suaue melos Regij præcentoris. *Dominus regit me, & nihil mihi deerit: in loco pascua ibi me collocauit.* Vides sufficientiam, & pascua Domini, res esse concolores, ac proinde procul ab inopia esse animas sacro Christi corpore saginatas. Meminit & Psaltes fortitudinem, quæ influit in animas benè pastas in hac mensa, vnde recedentes homines irritos efficiunt impetus diaboli, cui occurrunt impauidi; certiores facti, se hoc cibo vegetiores esse, & aduersus discrimina omnia cataphractos. En in eo argumento iubilum Psaltis. *Parasti in conspectu meo mensam, aduersus eos, qui tribulant me.* Angelus nequam industrius ad hominum perniciem, vt sibi eos arctè deuinciret; ad æmulationem Dei, qui lautas epulas instruxerat, parauit & ille conuiuium, quod esse multò splendidius altero mentitus est. Ille nimirum ait, cibum à se appositum conuiuas suos Deos efficere, vt & omniscios, propter abdita cibo illi semina deitatis. Vt ergo redux homo ministerio Christi familiarius Deo sisteretur, diuinæ Cœnæ compos effectus est, assidens ita Dei mensæ, beatorum spirituum consors in illo conuiuio, & cœlestium conscius arcanorum. Et reuera fuit singularis institutio sacræ Cœnæ in hominum gratiam: nullum namque dari potuit diuini amoris in nos aptius argumentum. Conuiuium quippe sonat quid diuinum, & aliunde suauem spirat amoris fragrantiam.

Psalm. 22.

Ibidem.

Conuiuia subolere quid diuinum probat Athenæus vetusto more inolito Scythis, quibus iurare per epulas summa fuit religio. Nam iusiurandum fuit orbe toto velut sacramentum diuino semper symbolo consignatum. Ideoque iurare per epulas perinde est, ac in epulis aduertere quid diuinum. Eamobrem laudatus Athenæus hæc subiicit. Πᾶσα συμποσία συναγωγὴ περὶ τοῖς ἀρχαίοις τὴν αἰτίαν εἰς τὸν θεὸν ἀνέφερε. Id est. *Omnis conuiualis cœtus apud veteres, sui causam ad Deum referebat.* Hac opinione percita hæc prisca Gentilium ætas inducta est adhibere conuiuiis coronas, & hymnos diis sacros, vtpote arbitrata moderata conuiuia esse Deorum conciliabula, vt loquitur Asclepiades apud Pausaniam. Hinc Plutarcho mensa dicitur sacra, quasi Deo rerum omnium Domino consecrata. Homero eadem mensa dignatur istis epithetis. γεραρὴ, καὶ αἰδοῖα. Id est. *Honoranda, & reuerenda.* Eodem intuitu credidere Deos adesse conuiuiis, vt rei sacræ, eaque fides fuit Romanorum, quos sic meminit Ouidius.

Conuiuium quidpiam sonat diuinum. *Athen. lib. 5.* Scythis iurare per conuiuia fuit religio.

Mensa dicta sacra & quare conuiuiũ Deorum côciliabulum. *Plut. in sympos.*

Ante focos olim scamnis considere longis
Mos erat, & mensæ credere adesse Deos.

Ouid. Fast. 5.

Inde rumor increbruit sua præsentia Deos hominum epulas sæpe sæpius honorasse. Vtque maior epulis conciliaretur honos aliquæ Gentes prædicauere Deos esse auctores conuiuij, vt par est, modicè celebrati. Eo nomine Chamos colitur à Moabitis, vt inuentor moris huius ad epulas coeundi. Dicitur ille Deus Δειπνεὺς ab Athæis, vt & Δαίτης ἥρως à Troianis. Δαίτων καὶ Κεράων à Spartanis. Εἰλαπιναστὴς καὶ σπλαγχνοτόμος à Cypriis, vt cômemorat Eustachius ille famosus Homeri scholiastes. Profectò Codex sanctus non abhorret ab illa Gentilium credula sententia; nam Deus illic à Mose recolitur, vt institutor primi conuiuij. Ille nimirum locuples frugum apparatus homini à Deo concessus ad escas, nonne fuit opimarum luculenta species epularum? Communionem quamdam iniri cum Deo & hominibus in epulis ipsa Cœnæ nuncupatio satis superque clamat. Nam ex Plutarcho veteres dixere conuiuium κοινὸν, id est, Cœnam ceu communem ἀπὸ τῆς κοινωνίας, id est, à communione, cuius Cœna est symbolum, & tessera conciliatrix. Concolor est & alia nomenclatura Cœnæ, quam recenset Clemens ille multiscius Alexandrinus, affirmans Cœnas fuisse dictas ἀγάπας, id est, charitates. Et Poëta annosus Pindarus vocat τράπεζαν φίλαν, quia conuiuiorum mensa capit amicos tantùm, vt explicat Pindari Interpres ita commentatus, οὐ γὰρ ἐχθροὶ εἰς τράπεζαν συνέρχονται, hoc est. *Non enim inimici ad mensam conueniunt.*

Conuiuiorũ auctor Deus.

Eustath. in Odyss. 3.

Cœna dicta charitas.

Clem. Alexand. lib. 2. Pædag.

Conuiuium est symbolũ amicitiæ. Conuiuij definitio.

Conuiuium esse indubium amoris argumentum probat ipsa eius definitio multiplex, allata à Plutarcho. *Conuiuium est seriorum, atque iocorum, sermonum, actionumque communio.* Rursus ille. *Conuiuium est oblectatio, seu viuendi ratio inter pocula, cum gratia quadam in amicitiam desinens.* Ille ibidem ait Cœnæ finem esse. *Amicitiæ incrementum, siue generationem, quæ cum voluptate fiat.* Hoc amoris indicium voluit exhiberi sibi Deus à Iudæis, indicens epulas post sacra sarta tecta. Ecce ritum cælitus institutum. *Immolabis hostias pacificas, comedesque ibi, & epulaberis coram Domino Deo tuo.* Vitæ beatæ partem esse moderata conuiuia Cicero suis scriptorum monumentis testatum fecit, ita compellans Pætum. *Sed mehercule, mi Pæte, extra iocum moneo te, quod pertinere ad beatè viuendum arbitror, vt cum viris bonis, iucundis, amantibus tui viuas. Nihil est aptius vitæ, nihil ad beatè viuendum accommodatius: nec id ad voluptatem refero, sed ad communitatem vitæ, atque victus, remissionemque animorum, quæ maximè sermone efficitur familiari, qui est in conuiuiis dulcissimus, vt sapientius nostri, quàm Græci illi συμπόσια aut σύνδειπνα, id est compotationes, aut concœnationes, nos conuiuia, quod tum maximè simul viuitur.*

Plutarch. lib. 7. symp. probl. 6. Idem, lib. 1. symp. pro. 1.

Deuteron. 27.

Cicero ad Pætum.

Conuiuij laudes & epitheta.

Tullius ille memor sui, sæpe refricat illam sententiam, vtpote rarus, conuiuia maximè conducere ad vitæ innoxiæ sanctius institutum. Eamobrem is texendo seriem actionum, quibus vita viri probi dispungitur, recolit conuiuia vt

Ibidem.

Conuiuia modica sunt pars vitæ innoxiæ.

singularem partem vitæ votis omnibus amplexandæ. Ecce contextum actionum, quibus hoc æuum agitur à probis. *Sic igitur viuitur, quotidie aliquid legitur, aut scribitur: deinde, ne amicis nil tribuamus, epulamur vnà non modo contra legem, si vlla nunc lex, sed etiam intra legem, & quidem aliquantò.* Tandem hiulcam ille credit amicitiam, quam conuiuia crebrò repetita minimè confirmarunt. En decretum. *Verum illud est, quod dicitur, multos modios salis simul edendos esse, vt amicitiæ munus expletum sit.* Fusior est Plutarchus enucleans hæc commoda, quæ breuiloquus Cicero perstrinxit. Præter enim prælibata, ait conuiuium esse lenocinium gratiæ, ideóque vocat τράπεζαν φιλόποιον, *mensam amicitiæ procreationem.* Alibi dicit συμποσίαν εὐνοίας ἐπίτασιν. *Conuictum beneuolentiæ intensionem.* Item affirmat illum conuiuandi morem esse εὐνοίας ναόν. *Beneuolentiæ templum.* Quodque caput est laudum ait mensam esse Diis amicitiæ patronis à sæculo consecratam. Vnde ne conuiuia suo fine cadant, vult ille frequentari tantùm conuiuia eo nomine, vt inde fiat accessio reciproci amoris, quia ille est cardo præcipuus, in quo vertitur totus ille dapum cultior apparatus.

Mensa amicitiæ procreatrix.

Cic. de amicitia.

Plutarch. l. 4. Symp. prob. 1.

Idem, lib. de educatione puerorum.

Conuiuium beneuolentiæ templũ.

Cœnæ finis est amicitia.

Huic intento, & fini amoris alterni præfatus auctor credidit iniurium morem hunc peruetustum, quo quisque suum ferculum mensæ apponebat, sua sic portione viuens, non communicato cibo cum aliis discumbentibus, ideóque hoc maximè titulo ab eo priscum illud carpitur institutum. Quod, vt inquit, quidpiam illiberale sapit, & ab amicitia penitus alienum: vt eius Græcæ voces sonant ἀκοινώνητον καὶ ἀνελεύθερον. Ac proinde magni fecit ille effatum Romani cuiusdam, qui cùm solus mensæ assedisset, benè pastus ait, se quidem comedisse, sed non cœnasse, cuius elogij rationem Plutarchus attexuit. *Cùm cœna semper communione & amicitia, veluti condimento quodam indigeat.* Præterea idem encomiastes conuiuij, morem illum commendans ait, Euenum dixisse quidem esse suauissimum condimentum, & Homerum affirmasse, salem esse quid diuinum, quia ille admistus escis illas gustui conciliat; sed conuiuia decernit esse sali & igni vario nomine præponenda. Et præcipuè quòd ibi fiat venerandus animorum nexus, melius quàm in foro; vnde Polybius monebat Africanum discipulum suum, non esse recedendum sine amico aliquo comparato.

Plutarch. in præfat. lib. 4. Sympos.

Cicero aliàs dixit eum tollere è mundo Solem, qui amicitiæ iura expungit; sed Plutarchus audacter adstruit eum, qui conuiuiorum vsum interdicit, eumdem crudeli velut œstro percitum subtrahere. *Ignem Vestalem, focum sacrum crateras, conuiuia, hospitia, quæ prima sunt, atque humanissima hominum inter se commercia.* Demum alludens ad Thaletem, qui dicebat igne extincto fore omnia prope deliquium, ille patronus conuiuiorum ait dempto conuiuiorum vsu homines fore feros, & mitem humanitatis indolem exuturos. Huc spectat animaduersio Aristotelis, qui ait Tyrannos inhibere conuiuia, quia coëuntes animi arctioribus amicitiæ vinculis vniuntur. Ac proinde potest ille sincerus amor suggerere consilium succutiendo iugo idoneum.

Cic. lib. de amicitia.

Tyranni vetant conuiuiorum frequentiam.

Ex præfatis inferre est intentum Christi in institutione Cœnæ, quam dixi suffectam fuisse in locum primi huius conuiuij parati in Paradiso. Vt namque desertor homo auspicatus est defectionem suam, glutiendo cibum vetitum, suasore diabolo; ita & Christus reduces animas conciliauit sibi, epulis instructis, quibus assidentes æterno fœdere suo, & rerum omnium Domino sociantur

Cœna Domini instituta, vt hoc pignore amoris homines Deo arctius adhærerent.

§. II.

EX ANTIQVITATE, EX HISTORIA, SANCTIS PATRIBVS ET SYMBOLIS.

Aristoteles naturæ arcanorum peritus interpres, hominum, & bestiarum varias species, & ideas constituit iuxta dispares omnino cibos, quibus viuitur vsquequaque. Inde petitur hominum distinctio in Sarcophagos, & Ichtyophagos, quia isti pisces edunt tantùm, illi verò opimis assolent carnibus epulas apparare. Sunt illorum hominum discordes ferè ritus, quia discolor esca variis eos moribus informat. At secus vna eademque vitæ ratio homines aptat ad eosdem propè mores, quasi quædam esset iisdem virtus insita cibis, vt homines faceret vnicordes. Cùm igitur Cœna dicat communionem quamdam vitæ, vt vox ipsa sonat. Plinius iunior ait omnes in Cœna communibus vti debere cibis, vt vel sic adstruant se vt victu, ita & esse affectu, & moribus vniformes. Vsus nempe cibi eiusdem concordes animos facit. Idcirco Ægyptij malè affecti erga Iudæos, noluerunt vnà discumbere; sed si quando concurrerent in idem triclinium, seorsim victitabant. Quem ritum obseruare volens Ioseph, totus in morem Ægyptiorum compositus, secretas voluit esse dapes sibi, & fratribus appositas. Ecce textum sacrum. *Ioseph ait: Ponite panes. Quibus appositis, seorsum Ioseph, & seorsum fratribus: Ægyptiis quoque qui vescebantur simul seorsum. Illicitum est enim Ægyptiis comedere cum Hebræis, & profanum putant huiuscemodi conuiuium.* Vt ergo Deus in humanis suum testaretur amorem hominibus, sacram illam Cœnam instituit, vbi communione cibi sacri, Deus & homines adunantur. Et hinc maximè nomenclatura Cœnæ petitur à Dionysio, cui sacrum illud conuiuium dicitur σύναξις καὶ κοινωνία διὰ τὸ συνάγειν ἕνωσιν καὶ κοινωνίαν πρὸς τὸ ἕν. Id est, *Communio, quia reducit communitatem ad vnum.*

Aristot. lib. 1. Polit. c. 3.

Ciborũ varietas varios facit hominum mores.

C. Plin. lib. 2. epist.

Ægyptij oderant Iudæos nec simul vescebantur.

Genes. 43.

Dionysius.

Cœna Christi quare dicatur communio.

Cœnæ effectum amoris fragrantiam vsquequaque diffundentem egregiè meminit idem Sanctus diuino spiritu afflatus. Sic ille. *Diuinissima vnius eiusdemque panis atque poculi communis pacificaque communicatio, diuinum illis ceu conuictoribus vitæ, morumque coniunctionem sancit, & diuinissimi illius conuiuij, ceu exemplaris horum mysteriorum, memoriam sacram affert.* Deus indulgens hominum instituto mensæ obsequio dispersum hominum genus, ad priora munia reuocauit. Primæ namque vices hominum fuere pasci iuxta Dei legem, adhibendo in cibum fructum vitæ. Tale conuiuium fastidiuit homo, dapes appetens inconcessas. Idcirco suo iure cadens, procul ab epulis Dei, malè pastus pessum iuit: sed Christo restituente omnia in integrum, homo rursus accubuit Dei mensæ statim

Conuiuia fuere tesseræ amicitiæ.

tim atque fuit Cœna Domini cœlitus inſtituta.

Ex Antiquitate plurium Nationũ.

Athenæus lib. 5.

Italus quãlia conuiuia inſtituerit.

Minos inſtitutor conuiuij Cretæ.

Lygurgus Spartæ quãnam conuiuia.

Romæ olim celebres epulæ.

Ille nimirum mos inoleuit apud pleraſque Gentes, vt firmaretur amicitia publicis epulis. In eo argumento recolit Athenæus conuiuia nuncupata φιλετικὰ καὶ δημοτικὰ, id eſt, amica, & publica in teſſeram amicitiæ priſcis Gentibus vſurpata. Italus, in Italia inſtituit conuiuia συσσίτια, vt communi epulo efferos hominum animos ad humanitatem componeret. Minos eadem induſtria Cretenſes induxit in mutua obſequia, indictis conuiuiis, quæ ἀνδρεῖα nominauit. Lycurgus eo nomine conuiuia φιλίτια, quaſi φιλίτια ſanxit inſtitui à Spartanis, vbi conuictu amico ſenſus amicitiæ altior cordibus inſidebat. Habuere Carthaginenſes communia cum Italia συσσίτια. Orbe toto famoſa fuere συμπόσια Athenienſium in Prytanæo, in Panathenæis, & Theſmophoriis, nec non & Chariſtia Romæ inter proximos, ſicut & cœnæ in Capitolio celebres extiterunt. Non tuendæ, & excolendæ tantùm amicitiæ conuiuia fuere idonea, ſed & prætereà adhibita olim à Germanis, ad ſimultates omnes penitus extirpandas, vt auctor eſt Cornelius ille Tacitus, inſpector morum Gentis huius frequentibus epulis aſſuetæ.

Germani cõponebant inimicitias in epulis.

Cornel. Tacit. lib. de morib. German.

Pontanus lib. de conuiuentia.

Ex Historia.

Scipio & Haſdrubal amici in epulis.

Liuius lib. 8. ſecundi belli punici.

Meminit & Pontanus morem religioſè obſeruatum à Siculis Regibus, qui ſingulis annis ſtatis quibuſdam, diebus parabant conuiuium proceribus regni, vbi de amore renouando erant præcipua tunc temporis argumenta. Grauiſſimas olim compoſitas inimicitias in epulis multiplex hiſtoria commemorat. Liuius ait Siphacem Regem Maſſeſſulorum excepiſſe duos Legatos eodem ferè tempore miſſos à Romanis, & Carthaginenſibus hoſtibus acerbis. Hi fuerunt Scipio & Haſdrubal, quos ad Cœnam inuitatos Rex ille Barbarus inito fœdere cicurauit. Imo Siphax ipſe ferus Romanorum hoſtis comitate Scipionis ita delinitus eſt, vt inter pocula de fœdere ineundo cum Romanis reddiderit Scipionem certum, qui nactus illam occaſionem propitiam, Regem hunc adiecit partibus Romanorum. Memorandum eſt & exemplum inſigne proſtans apud Iuſtinum. Illo nimirum teſte Arthemenus, & Xerxes fratres digladiantes pro regno auſpicando, ſuas omnes depoſuere rixas in epulis, vbi infuſum vinum latices inhibuit ſanguinis effundendi. Eiuſdem generis eſt facinus egregium, quod recenſet Cuſpinianus. Ait ille, Rodolphum Habſpurgenſem cum Abbate Sancti Galli diuturnis odiis peſſimè conueniſſe: ſed Cœnam poſuiſſe modum odiis inteſtinis. Nam Rodolphus vltro conueniens Abbatem illum horâ Cœnæ, cum eo diſcubuit, & nullo alio arbitro præterquam conuiuio, pacis æternæ fœdera conſignarunt.

Arthemenus Xerxes amici in epulis Iuſtin. lib. 2.

Cuſpinianus Rodolphus in Cœna cõpoſuit diſcordias.

Infame eſt cibum capere ſolum.

Athenæus.

Cœna Chriſti eſt amoris.

Vt conuiuia fuere amoris indubij ſymbola, ita victus ſeorſim malè audiit apud omnes. Ariſtophanes hominem infamem vocat μόνον φάγοντα, id eſt, capientem cibum ſine vllo ſocio conuiuente. Apud Athenæum μονοφαγεῖς ὦ 'λε, καὶ βλάπτεις μ' ἐ. Id eſt, *Solus comedis, profectò noces mihi.* Ruſus is recenſet vice maledicti hanc imprecationem. *Ad ceruos abi ſolus comedens, & murorum ſuffoſſor.* Ἐς κόρακας μονοφάγε, καὶ τοιχωρύχε. Hunc ſeorſim viuendi morem Seneca vocat leonis & lupi morem. Chriſtus itaque vocaturus homines ad priſtinam gratiam vnde prius exciderant, Cœnam inſtituit cuius animæ participes effectæ conciliarent ſibi Deum, & ad inuicem arctius vnirentur. Vnde Paulus alludens ad illud intentum Chriſti ait. *Vnus panis, vnum corpus multi ſumus.* Quæ verba diſcutiens Auguſtinus, ita exclamat. *O ſacramentum pietatis: ô ſignum vnitatis, ô vinculum charitatis! Qui vult viuere, habet vbi viuat, habet vnde viuat. Accedat, credat, incorporetur, vt viuificetur. Non abhorreat à compage membrorum, non ſit putre membrum, quod reſecari mereatur, non ſit diſtortum de quo erubeſcatur. Sit pulchrum, ſit aptum, ſit ſanum: hæreat corpori, viuat Deo de Deo. Nunc laboret in terra, vt poſtea regnet in cælo.*

Ex SS. PATRIBVS.

1. Cor. 10.

Auguſtin. tract. 6. in Ioan.

Euchariſtia ſacramentũ pietatis.

Homines aſtutia diaboli perierant, vitæ æternæ expertes, & à Deo diſſiti. Chriſtus inſtituendo Cœnam, vtrique diſpendio occurrit. Nempe Deo deuouit homines antea abactos, eoſdemque fecit dato ſui corporis ferculo rediuiuos. Vtque pacem ingereret animis fidelium, totum hoc myſterium nuncupauit Cœnam, id eſt, communem vnionem, quæ etiam panis, & vini congruo ſymbolo lineatur. Ita Auguſtinus occinit mihi. *Cum cibo, & potu id appetant homines, vt neque eſuriant, neque ſitiant: hoc veraciter non præſtat, niſi iſte cibus, & potus, qui eos à quibus ſumitur immortales, & incorruptibiles facit, id eſt, ſocietas ipſa ſanctorum, vbi pax erit, & vnitas plena atque perfecta. Propterea quippe, ſicut etiam ante nos hoc intellexerunt homines Dei, Dominus noſter Ieſus Chriſtus corpus, & ſanguinem ſuum in eis rebus commendauit, quæ ad vnum aliquid rediguntur ex multis. Namque aliud vnum ex multis granis conficitur; aliud vnum ex multis acinis confluit. Deinde iam exponit: quomodo id fiat, quod loquitur, & quid ſit manducare corpus eius, & ſanguinem bibere. Qui manducat carnem meam, & bibit meum ſanguinem, in me manet, & ego in illo. Hoc eſt ergo manducare illam eſcam, & illum bibere potum, in Chriſto manere, & illum manentem in ſe habere. Ac per hoc; qui non manet in Chriſto, & in quo non manet Chriſtus, procul dubio nec manducat ſpiritualiter carnem eius, nec bibit eius ſanguinem, licet carnaliter, & viſibiliter premat dentibus ſacramentum corporis, & ſanguinis Chriſti.*

Ibidem.

Euchariſtiæ ſymbola ſonant vnitatem.

Vides hoc contextu reſtitui in integrum homines Chriſti conſcios epularum. Quarum inſtitutionem meditans Apoſtolus, ſeriem illarum auſpicatus eſt adhibita iſta præfatiuncula. *Cùm dilexiſſet ſuos, in finem dilexit eos.* Etenim Chriſtus præcipuum amoris ſui argumentum Cœnam illam ſuam fecit, vtpote concludens illo ritu quidquid conducit ad amorem indubium cordibus adſtruendum. Nudus adumbratur amor, & ignitus: quia totum ſe exuit in gratiam eius, quem deperit; ignis verò refert vim illam vnitiuam, qua vt tenaci glutino viciſſim amantes fortiter adhæreſcunt. Vtraſque vices egregiè Chriſtus obiit, ſeipſum velut adimens ſibi, vt daret conuiuis ſuis, quibus & ſeipſum vniit induſtriâ hactenus inauditâ. Ad hoc argumentum ſpectant iſta Chryſoſtomi verba. *Cogita quali ſis inſignitus honore, quali menſa fruaris. Quod Angeli videntes horreſcunt, neque liberè audent intueri propter emicantem inde ſplendorem, hoc nos paſcimur, huic nos vnimur, & facti ſumus vnum Chriſti corpus, & vna caro. Quis loquetur potentias Domini, auditas faciet omnes laudes eius? Quis Paſtor oues proprio paſcit cruore? Et quid dico, Paſtor? Matres multæ ſunt, quæ poſt partus dolores, filios aliis tradunt nutricibus. Hoc autem ipſe*

Ioan. 13.

Chryſoſt. homil. 45. in Ioannem.

Euchariſtia amorem Dei in nos prodit.

non

non est passus, sed ipse nos proprio sanguine pascit, & per omnia nos sibi coagmentat.

Miphiboseth figura hominis redeuntis in gratiam cũ Deo.

Itaque sacra hæc mensa typus amoris est vtrique congruus, & faciens ad intentum Christi, qui degens in humanis, hoc sibi indixit pensum, scilicet vt hominum ruinas integrè repararet. Cuius voti maximè compos effectus est, quando homo mensæ Dei assedit. Potestque redux homo comparari Miphibosetħ filio Ionathæ claudo vtroque pede. Is patre Ionatha, & auo Saül extinctis in monte Gelboë gladiis infidelium, benignè exceptus est à Rege Dauid, qui eum latitantem quæsiit, & humaniter in ædes regias aduocauit. Vt fiat hæc figura liquidior, est eius refricanda memoria ex serie textus sacri, quem accipe. *Misit Rex Dauid & tulit Miphisobeth de domo Machir filij Ammiel in Lodabar. Cùm autem venisset Miphiboseth filius Ionathæ filij Saül ad Dauid, corruit in faciem suam, & adorauit: dixitque Dauid: Miphiboseth? Qui respondit: Adsum seruus tuus. Et ait ei Dauid: Ne timeas, quia faciens faciam in te misericordiam propter Ionatham patrem tuum, & restituam tibi omnes agros Saül patris tui, & tu comedes panem in mensa mea semper. Qui adorans eum, dixit: Quis ego sum seruus tuus, quoniam respexisti super canem mortuum similem mei? Vocauit itaque Rex Sibam puerum Saül, & dixit ei: Omnia quæcumque fuerunt Saül, & vniuersam domum eius, dedi filio domini tui. Operare igitur ei terram tu, & filij tui, & serui tui, & inferes filio domini tui cibos vt alatur. Miphiboseth autem filius domini tui comedet semper panem super mensam meam.*

2. Reg. 9.

Cœnæ Christi beneficio homini restituta sunt dona.

Illa synopsis historiæ prælibatæ refert miserandum hominis statum, post Adæ lapsum in monte Gelboë, id est, post peccatum superbiæ. Deus nempe memor pœnitentiæ Adami, filium suum Iesum misit in has mundi plagas, vt posteris Adæ consuleret. Demandatam sibi à Patre prouinciam sagaciter obiit Christus, dispersas Adæ reliquias, id est, homines quærens accensa fidei face, vt Deo sistantur homines, ea cœlitus illucente. Luminis huius obsequio vocati à Christo discipuli, præstò adfuerunt, eosque fecit socios mensæ suæ, restituens eis non quidem omnes patris agros, id est, omnes Adæ partes, sed adiiciens etiam dotibus acceptis. Nam hominem accumbere sacræ Cœnæ, quidpiam præstantius est omni charismate, quo suis ab incunabulis Adam fuit desuper insignitus. Factus homo conscius epularum Dei, audiit hunc rerum Dominum Angelos etiam destinasse ad peculiarem sui custodiam, quam illi æquo animo aggressi sunt, certiores facti ruinas suas à saluato homine reparandas. Hac dignatione recreatus homo, non habet quod inuideat pristinam Adæ sortem, cùm plus acceperit, quàm iactura ferat. Si nempe dotes omnes Adæ appendantur ad trutinam gratiarum, quarum gazæ fluunt ex Domini Cœna, profectò beatus ille hominis status erit infra sortem, ad quam euehimur beneficio mensæ Dei, vbi non reficimur tantùm, sed & amamur ad delicias, vtpote sacro Christi corpore saginati.

Quas inde grates, Christiane, Deo referre debeas, collige ex animo Miphiboseth. Erat ille claudus vtroque pede, ac proinde ad ignominiam factus gressu inglorio. Erubuit ille suo Regi sisti, ratus esse indecorum spectante Principe claudicare. Sed vt audiit, Regem non dedignari deformem sui corporis habitum, imò desiderare præsentiam, vltrò accurrit. Vbi autem à Rege ditionis paternæ iura postliminiò accepit, cum honore mensæ regiæ; vir ille velut impar tot gratiis, corruit, & pronus Regem humiliter affatus est, professus se indignum tanta beneficentia Regis. Hac ego prima homilia volo similem sensum ingerere mentibus hominum, ad quos mea sensa deuenient. Priori parte feci palàm dispendia, in quæ incurrimus dæmonis astu, qui virulentas epulas adhibuit, vt illecebris veriti cibi omne hominum genus miserè sauciaret. Adieci callidum hostem constare sibi in hoc genere armorum, quia quotidie petit homines instructis eo fine mensis, quibus accedunt vini latices incautos homines inundantes. Esto infinita prope deliquia patiatur homo hisce cupediis gulæ; Christus abundè nobis consuluit illâ Cœnâ, quam memini posteriore parte istius homiliæ, vt antidotum noxij cibi, à dæmone ministrati.

Cœnæ Domini beneficium quibus nos obstringat gratiis.

Ne desit homo gratiarum actioni debitæ tali dono, placet subiicere feruidos æstus Præsulis Hipponensis, scilicet Augustini, qui hoc singulare Dei donum recolens, in has effunditur voces. *O immensa pietas! ô inæstimabilis charitas! Vt liberares seruum filium tradidisti; Deus factus est homo, vt perditus homo de potestate dæmonum erueretur. Quàm benignissimus amator hominum, filius tuus Deus noster, cuius piis visceribus non satis visum est, vt se inclinaret factus homo de vera Virgine Maria, nisi etiam subiret Crucis supplicium effuso sanguine propter nos, & propter nostram salutem. Venit pius Deus, venit pro pietate, & bonitate sua, venit quærere, & saluum facere, quod perierat. Quæsiuit ouem perditam, quæsiuit, & inuenit, & humeris suis reportauit ad caulas gregis pius Dominus, & verè multum pius pastor. O charitas, ô pietas! Quis audiuit talia? Quis super tanta misericordia viscera non obstupescat? Quis non miretur? Quis non collætetur propter nimiam charitatem tuam, qua nos dilexisti? Misisti filium tuum in similitudinem carnis peccati, vt de peccato damnaret peccatum, vt nos efficeremur iustitia tua in ipso.*

August. lib. Meditat. c. 15.

Amor Dei in nos qualis extiterit.

Quod de Passione suggerit Augustinus, illud etiam militat institutioni Cœnæ; qui se nempe dedit in pretium moriens, ille idem se cibum fecit in illa Cœna, cuius beneficium insigne discutio; ideoque valent in themate voces istæ Augustini interpretes animi eius, dum Christum meminit incarnatum. Sic ille. *Sed quid tibi retribuere possumus, Deus noster, pro tantis beneficiis misericordiæ tuæ? Quas laudes, quasue gratiarum actiones? Etiamsi illa beatorum Angelorum scientia, & potentia nobis foret, nihil tamen dignum tantæ pietati, & bonitati tuæ recompensare valeamus. Si certè omnia membra nostra verterentur in linguas, ad rependendum tibi debitas laudes nequaquam sufficeret exiguitas nostra. Supereminet enim omnem scientiam tua inæstimabilis charitas, quam ostendisti nobis indignis, pro sola bonitate, & pietate tua &c. Hæc nempe mihi tota est spes omnisque fiducia. Est enim in ipso Iesu Christo Domino nostro, vniuscuiusque nostrum portio, caro, & sanguis. Vbi ergo portio mea regnat, ibi me regnare credo. Vbi caro mea glorificatur, ibi gloriosum me esse cognosco. Vbi sanguis meus dominatur, ibi dominari me sentio. Quamuis peccator sim, de hac communione gratiæ non diffido. Et si peccata mea*

Ibidem.

Gratiarum actio nostra impar est Dei beneficiis.

mea me prohibent, substantia mea requirit. Et si delicta mea me excludunt, naturæ communio non repellit. Non enim tam immitis est Deus, vt obliuiscatur hominis, & non meminerit ipsius, quem ipse gestat, & quem mei causa suscepit.

Si Adami sanguine sata caro Christi, vt & nostra, spei argumentum fecit Augustino, qui inde fiduciam traxit, se illic aliquando fore, vbi gloriosa caro Christi erat, cuius & nos sumus consortes, profectò potiori ratione debemus assurgere ad spem hanc beatam glorioso Christi corpore vegetati. Tunc quippe caro nostra, caro fit Christi, sicut & vicissim caro Christi cedit in partem nostram, iuxta illud Domini effatum. *Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in illo.* Apposite ad hæc, ista suggerit Augustinus. *Mitis, & valde benignus est Dominus Deus noster, & diligit carnem suam, & membra sua, & viscera sua. In ipso Deo, & Domino nostro Iesu Christo dulcissimo, benignissimo, atque clementissimo, in quo resurreximus, & iam cœlos ascendimus, & iam in cœlestibus consedimus, caro nostra nos diligit. Habemus autem sanguinis nostri prærogatiuam in ipso. Sumus autem membra eius, & caro eius. Ipse denique est caput nostrum, ex quo totum corpus sicut scriptum est. Os ex ossibus meis, & caro de carne mea, & erunt duo in carne vna. Et nemo vnquam carnem suam odio habet, sed fouet, & diligit eam.*

Ioan. 6.

Aug. vbi sup.

Ne beneficij huius memoria turpiter excidat, opportunum erit vsurpare symbolum eius, quem meminit Ferrus, dicens hominem illum memorem gratiæ desuper acceptæ hoc sibi congruum symbolum effinxisse. Pinxit is aquilam, quæ inter volucres vna est semper opiparis dapibus benè pasta. Illa fuit pictura loquax beneficio tituli huius. DIVINO NVMINE PASCOR. Malè fuit quondam inescatus homo, dæmonis industriâ, factus morti obnoxius, post epulas instructas ab Angelo desertore. Sed Deo versante vices, habet homo, quòd gestiat, Deóque rependat grates immortales, admissus ad Cœnam illam cuius vsu refricare potest symbolum proximè recensitum. DIVINO NVMINE PASCOR. Illa iugis atque tenax memoria cibi huius sacri, fastidium ingeret homini aliarum omnium epularum, & præterea illum obstringet, ne committat vnde à mensa Christi turpiter abigatur.

Ex Symbolis.
Gratitudinis symbolum.
Ioan. Ferrus p. 2. Theatri.

HOMILIA SECVNDA DE COENA DOMINI.

DE INTENTO CHRISTI INSTITVENDO Cœnam, & de ministris inuitantibus ad Cœnam, id est, de Sacerdotibus.

SVMMA HOMILIÆ.

1. *AVSPICOR istam homiliam à significatione Cœnæ Christi, quæ sub illa nomenclatura Cœnæ duo significat, videlicet sacrificium, & conuiuium. Vnde dico ministros cœnæ dici sacerdotes quando Cœna sonat sacrificium: quando verò Cœna conuiuium significat, dico sacerdotes, ministros congruè nuncupari. Itaque series tota istius homiliæ concludit intentum Christi instituentis Cœnam suam, & qualitates ministrorum, quos initiauit Christus, vt ministrarent mensæ illi sacra cœlitus apparatæ.*

2. *Priori parte dico præcipuum fuisse Dei intentum quando Cœnam illam instituit, vt conciliaret sibi homines, factos ita vitæ æternæ, participes. Inde sumo argumentum commonendi homines, quonam sit hæc Cœna tempore frequentanda. Et quia parum est, imò nocet indecorè sisti sacris his epulis; hortor inuitatos, vt ad hanc Cœnam se accingant, ea qua cautela decet conuiuas Christi, ne quandóque luant pœnas læsæ regiæ maiestatis.*

3. *Demum altera parte, quam ex titulo præmisso vindicauere sibi ministri Cœnæ, exquisito examine inuestigo dotes sacerdotum, quas singulares esse probo multifariam, adscito ritu Gentium omnium, quibus hoc cordi fuit semper, vt sacerdotes addicti sacris, hominibus aliis omnibus eminerent.*

PRÆ

PRÆFATIO.

Misit seruum suum hora Cœnæ dicere inuitatis, vt venirent.
Luc. 14.

ASSVERVS Persarum Rex inclytus animo suo versans industriam, cuius obsequio posset insigni honore afficere hominem sibi gratum, consuluit Aman virum vtique præpotentem. Quid Regi ancipiti suggesserit Aman, præstat audire ex Scriptura illa veridica, vnde illa singularis historia ætati posteræ commendatur. Ecce oraculum emergens ab Aman Principe, cuius sensa tentauit Assuerus hoc discursu. *Quid debet fieri viro, quem Rex honorare desiderat? Cogitans autem in corde suo Aman, & reputans, quòd nullum alium Rex, nisi se vellet honorare, respondit: Homo, quem Rex honorare cupit, debet indui vestibus regiis, & imponi super equum, qui de sella Regis est, & accipere regium diadema super caput suum, & primus de regiis principibus ac tyrannis teneat equum eius, & per plateam ciuitatis incedens clamet, & dicat: Sic honorabitur, quemcumque voluerit Rex honorare. Dixitque ei Rex: Festina, & sumptâ stolâ, & equo, fac vt locutus es Mardochæo Iudæo, qui sedet ante fores palatij: Caue ne quidquam de his, quæ locutus es prætermittas.* Simili propè honore Deus dignatus est fideles Christianos: hos nimirum non equo de sella Regis imposuit, sed diuinæ suæ mensæ epulones sanctos voluit insidere. Quódque probat pondus & momentum honoris præcipui, prouinciam inuitandi homines ad Cœnam suam demandauit Principibus Ecclesiæ, id est, Apostolis, atque ministris, ad quos pertinet ille Petri affatus. *Vos genus electum, regale sacerdotiū, gens sancta, populus acquisitionis, vt virtutes annuntietis eius.* Dignitas illa sacra inuitantium homines ad epulas Christi, debet efficere prouidos inuitatos, vt pro rei dignitate sacro conuiuio meditatus congruat apparatus. Si hæret animus in delectu cautionis idoneæ ad frequentandam mensam Christi, conueniamus Matrem eius, conducto Angelo, qui eam nostro nomine salutabit, dicens, AVE MARIA.

Esther 6.

Sacerdotum encomia.

1. *Pet.* 2.

VOx hæc. *Homo quidam.* Philosophis perinde est, ac indiuiduum indeterminatum, atque adeò congruè referre potest humanitatem Christi, qui Cœnam illam instituit magnam cuius in Euangelio scribitur apparatus. Illa nimirum humanitas haudquaquam definitur humano supposito, sed diuino. Vnde licet terminetur humanitas Christi à persona Verbi; est tamen indeterminata, à natura humana, cuius supposito caret, nacta nobilius suppositum, in quo Deo & homine coëunte Christus vtraque scilicet Dei & hominum indole coalescit. Vtriusque naturæ argumenta resonant in famosa illa Cœna, quam recolere animo meo insedit pluribus homiliis. Quidpiam namque sapit diuinum & humanum illa Cœna. Quà diuina est, sacrificium clamat; quà verò homines spectat, conuiuium est cœlitus institutum: Iuxta duas illas acceptiones, ministri Cœnæ huius bifariam considerari queunt. Primò vt versantur circa sacrificium, dicuntur sacerdotes; si autem attenduntur in ordine ad epulas, ministrorum nomina sortiuntur. Quippe fuit olim è re diaconi ministrare plebi corpus, & sanguinem Christi. Vnde & diaconi nomen effluxit à verbo διακονέω, id est, ministro. Sed quia ministerium illud rediit ad sacerdotes; eorum est nunc ad Christi mensam homines inuitare. Itaque bipartita erit ista homilia. Priori parte dicam sacras esse epulas à Christo Domino in sua Cœna instructas, & homini consulère ad vitam æternam. Subiiciam quando potissimum sint illæ epulæ frequentandæ. Secunda parte referam, quales debeant esse ministri, qui conuiuas vocant ad hanc Cœnam, quæ vt sacra, petit ministros speciali ritu Domino consecratos.

Diaconi vnde dicti.

PARS I. HOMILIÆ.

COENA DOMINI INSTITVTA præcipuè ad homines conciliandos Deo, in ordine ad vitam æternam.

§. I.

EX THEOLOGIA, EX ANTIQVITATE, EX IVRE CANONICO, ET EX SANCTIS PATRIBVS.

DEus edito Adamo, ait non esse bonum hominem esse solum, quia erat animal sociabile, eo scilicet intentò factum à rerum omnium opifice, vt coveretur Deo mente iugiter ei intenta, & vitam ageret in hoc æuo familiarem cum aliis hominibus. Vt deuius homo à Deo defecit, incurrit in censuram, cui se Caïn fecit obnoxium, post cædem fratri suo nequiter irrogatam. Ait ille se eiectum à facie Domini fore profugum orbe toto, & scopum, in quem lethalia spicula torquerentur. Vt malè sibi ominatus, ita & iniquo fato sublatus est; vtpote telo transfixus vindice piaculi, quod vir homicida prius horrendo scelere perpetrarat. Adami vitio damnati homines illam obiere sortem ingloriam procul à Deo positi, ac proinde vixere diu velut profugi, & errones incurij cultus, qui Deum decet. Sed ille benignus hominum opifex, hunc eorum iniquum miserans statum, reuocauit illos homines errabundos. Et ne diffluerent in posterum, eos sibi singulari deuinxit obsequio, initiando illos ritibus sacris ad religionem pertinentibus, quibus nutantes hominum animos fixit: quippe vices religionis sunt homines Deo stricto quodam vinculo religare. Inde deducit Augustinus vocabuli huius incunabula, dicens Deo amisso, religionem facere copiam illius. Præcipui autem religionis actus sunt illi, quibus potissimum colitur Deus, scilicet sacrificia. His nimirum profitemur supremum eius dominium ingenuè confitentes oblatione nostra, nos, & omnia iuris esse Dei, quo moderante vigent illa, quæ supersunt. Idcirco cùm nihil omnino nobilius homo queat facere, quàm sacrificare, vox facere absolutè posita perinde sonat, ac sacrificare, vt ex Virgilio, & Cicerone liquet, quorum hic ita fatur. *Nolite à sacris patriis Iunonis hospita, cui omnes Consules facere, id est, sacrificare necesse est, domesticum & suum Consulem potissimum euellere.* Eiusdem notionis est verbum illud apud Poëtam.

Religio homines arctè Deo deuincit.

EX THEOLOGIA.

Thom. 2. 2. q. 81. art. 1. *Aug. lib.* 10. *de Ciuit. c.* 4.

Facere perinde est ac sacrificare.

Cum

Eglog. 3. Virgil.

Cùm faciam vitulâ pro frugibus, ipse venito.

In prima lanugine mundi nulla prorsus fit mentio sacrorum, Adamo fortè reputante se indignum assidere Dei mensæ: nam sacrificij partes ad sacrum epulum pertinebant. Mundo pubescente, Caïn, & Abel initiati sacris hisce mysterijs, tanquam primi sacrificuli sacro Codice recoluntur. Propagatâ demum Gente Iudæorum, Deus se populo illi liquidiùs explicuit, sacra decernens, quibus excoli debebat ab hac Gente, quam sibi præ aliis omnibus sanctiore religionis & sacrorum vinculo deuouebat. Etenim antequam institueret illam Cœnam magnam, vbi homines effecti sunt conuiuæ Dei, prima quædam lineamenta duxit huius conuiuij, sacrificiorum modos, & tempora rudi populo præfigendo. In his principem locum obtinet agnus ille, qui inter omnia sacrificia propius accedit ad Agnum illum, qui Ioanne assertore tollit peccata mundi. Duo namque nobis insinuat ille sacer agnus adhibitus à Iudæis. Primùm, immolatus agnus, & Deo oblatus, sacrificium erat. Secundò mensæ appositus idem agnus, tota sua compage dapes ministrante, sacras epulas apparabat. Vnde solennis ille ritus duas concludebat partes: nempe sacrificium, & epulas, vt Codice sancto liquet, cuius en contextum. *Erit agnus absque macula masculus, anniculus, iuxta quem ritum tolletis, & hœdum, Et seruabitis eum vsque ad quartamdecimam diem mensis huius: immolabitque eum vniuersa multitudo filiorum Israel ad vesperam. Et sument de sanguine eius, ac ponent super vtrumque postem, & in superliminaribus domorum, in quibus comedent illum. Et edent carnes nocte illa assas igni, & azymos panes cum lactucis agrestibus: caput cum pedibus eius, & intestinis vorabitis. Nec remanebit quidquam ex eo vsque manè.*

Agni paschalis ritus sacrificium dicebat & epulas.

Exod. 12. Festa Hebræorum præcipua.

Esto Deo sacer esset agnus ille immolatus; attamen annuente Deo idem agnus cedebat in cibum eorum, qui oblationem illam diuino cultui manciparant. Festum Pentecostes excipiebat solennitatem Paschæ, & erat institutum in gratiarum actionem ob messem opimam. In ea celebritate Deus oblationem meminit, & epulas. Ecce legem. *Septem hebdomadas numerabis tibi ab ea die, qua falcem in segetem miseris, & celebrabis diem festum hebdomadarum Domino Deo tuo, oblationem spontaneam manus tuæ, quam offeres iuxta benedictionem Domini Dei tui, & epulaberis coram Domino Deo, tu, filius tuus, & filia tua, seruus tuus & ancilla tua, & Leuites, qui est intra portas tuas, aduena, ac pupillus, & vidua, qui morantur vobiscum.* Quia gratia messis vberrimæ concludebat omnes degentes illic, peracto sacro Deus voluit epulas pertinere ad omnes etiam inibi demorantes. Itaque celebritas epularum arguebat festiuitatis eminentiam. Tertium festum Hebræorum magni ponderis, & momenti fuit Scenopegia, id est, festum Tabernaculorum post vindemiam. Festi huiusce ritus agebatur sacris, & epulis, vt videre est ex tenore legis huius. *Solennitatem Tabernaculorum celebrabis per septem dies, quando collegeris de area, & torculari fruges tuas, & epulaberis in festiuitate tua.*

Pentecostes festum celebratum solennibus epulis. Deut. 16.

Festum Tabernaculorũ agebatur sacris, & epulis. Deut. 16.

Iuxta diuinum hoc institutum Mardochæus aliud solenne festum instituit in gratiarum actionem, ob populum Iudæorum ereptum neci, quæ instabat ei insidiis Aman. In festiuitatis prælibatæ ritu sanxit ille legislator fieri publicas epulas, vt publicis etiam sacris generales epulæ conuenirent. Ecce ideam historiæ. *Scripsit Mardochæus omnia hæc, & literis comprehensa misit ad Iudæos, qui in omnibus regiis prouinciis morabantur, tam in vicino positis, quàm procul, vt quartamdecimam & 15. diem mensis Adar pro festis susciperent, & reuertente semper anno, solenni semper celebrarent honore, quia in ipsis diebus se vlti sunt Iudæi de inimicis suis, & luctus atque tristitia in hilaritatem gaudiumque conuersa sunt: essentque dies isti epularum, atque lætitiæ, & mitterent sibi inuicem ciborum partes, & pauperibus munuscula largirentur.*

Festum institutũ à Mardochæo cum epulis. Esther. 9.

Peregrinæ etiam Gentes subodoratæ quidpiam sacrum in epulis, eas sociauere sacris, vt liquidò est illo Plinij loco, vbi suis sumptibus ædes sacras positas ait se velle dedicare adiecto conuiuio. Sic ille. *Templum pecunia mea extruxi, cuius dedicationem, cùm sit paratum, differre longiùs irreligiosum est. Primus ergo ibi dedicationis die, quem epulo celebrare constitui.* Macrobius ille antiquarius commemorans diei festi supellectilem annumerat epulas atque sacra. *Festus* (inquit) *insunt sacrificia, epulæ, ludi, feriæ, &c. Sacra celebritas est, vel cùm sacrificia diis offeruntur, vel cùm dies diuinis epulationibus celebratur.* Illemet arbitratur ferias dici à ferendis epulis, licet Festus asserat ferias dici à feriendis victimis. Per me non stat, quin sit legitima vtraque feriarum etymologia petita à feriendis hostiis & ferendis epulis: siquidem vtrobique liquet intentum meum, cuius est astruere fuisse simul epulas, atque sacra, vt passim meminere auctores profani, qui apparatum templi recensentes recolunt altaria, focos, mensas, & crateres vt supellectilem epularum, quæ singula quæque sacra excipiebant. Ita Iuuenalis.

Sacrificia & epulæ simul.

Plinius l. 4. epistolar. ad Faratum. Festum quid olim apud Gentiles. Mac. lib. 1. Sat. c. 16. Feriæ vnde sic dictæ.

——————Sed tempore festo
Alterius populi rapiendæ occasio cunctis,
Visa inimicorum primoribus, ac ducibus, ne
Lætum, hilaremque diē, ne magna gaudia cœnæ
Sentirent positis ad templa, & compita mēsis,
Peruigilique foro, quem nocte, ac luce iacentem
Septimus interea Sol inuenit.

Iuuenalis Satyra 14.

Conuiuij, & sacrorum nexum adeò credidere indiuiduum priscæ Gentes, vt censuerint esse nefas epulari nisi in honorem Deorum, vt meminit Athenæus, cui idcirco dicuntur epulæ θοῖναι, θαλίαι, καὶ μέθαι quia diuinum quidpiam tribus hisce vocibus explicatur; θοῖναι, *Quia Deorum gratia fas esse putabant vino sese liberalius inuitare*; θαλία, Id est, *Quia Deorum gratia conuenire solebant.* Quem conuentum Homerus vocat δαῖτα θάλειαν, hilare conuiuium, Deorum gratiâ celebratum. Idem Athenæus vocat impietatem ἀτασθαλίαν. *Quia in splendidis illis Deorum festiuitatibus, atque epulis primò homines cœperunt mutuis sese inuicem iniuriis afficere.* Vox verò μέθαι deducitur à μεθύειν cuius Aristoteles apud Athenæum reddit istam rationem. διὰ τὸ μετὰ θύειν αὐτῷ χρῆσθαι. *Post sacrificia vino liberalius vtebantur.* Nec vlla sanè nomenclatura magis insinuat, conuiuij implexum & sacrorum: affines namque voces sunt illæ μεθύειν inebriari μετὰ θύειν, post sacrificia. Dictum est item conuiuium, θίασος ἀπὸ τοῦ θεοῦ. Quasi Deorum indulgentia concessæ sint epulæ, vt & arbitratus est Plato, ita fatus:

Epulari nefas, nisi in honorem Deorum. Athenæus l. 1. Epularum tria nomina.

Athenæus l. 1.

Epulæ Deorum indulgentia sunt concessæ.

Plato lib. 1. de legibus. Festa quare instituta, ex Platone.

Dij idcirco genus humanum ad labores, miseriamque natum miserati, laborum intermissiones, atque relaxationes constituerunt, dierum videlicet festorum celebritates, in illorum honorem, & Musas, & Apollinem Musarum ducem, & Liberum patrem, quasi festiuitatum illarum præsides tribuerunt, vt corrigerent, & ad modum, mediocritatemque reuocarent dapes illas, quæ fiunt post rem diuinam. Hactenus ille Philosophus suspicatus in epulo quid sacratum.

Xenophon in Hierone.

Xenophon occinit illi Philosopho, dum inducit Epicharmum sic loquentem. *Ex sacrificio epulum, ex epulo potatio, ex potatione Comus, id est, Veneris appetitus.* Ex ea opinione conuiuium esse in tutela Dei, vtpote eo auctore institutum, rem innoxiam credidere veteres, poculis indulgere. Vnde apud Liuium Demetrius ita fatur. *Non est res, qua erubescam, Pater, si die festo inter æquales largiore vino vsus sum.* Præcipua Gentilium sacra, quæ literatum monumentis ad nos transmissa sunt, semper habent comites epulas. Prior occurrit illa luculenta descriptio sacrificij Hecatombæi, quod Rex Agamemnon per Chrysen sacerdotem Apollini fieri iussit pro Danaïs. Prælibata nempe sacra excepit conuiuium vtique generale. Ita Homerus, qui & singulares epulas meminit factas à Nestore post immolatum taurum in ora maris, vt sic conciliaret sibi Neptunum. Vt essent sanctiora sacra, Nestor ad subsequentes epulas amicos duntaxat intimos aduocauit. Cuius instituti rationem istam subiicit Athenæus. *Sanctissimum enim Diisque gratissimum est illud sacrificium, quod per illos fit, qui mutua familiaritate, atque beneuolentia sunt coniuncti.*

Liui. Decad. 4. lib. 10. Demetrius non inglorium credit inebriari post sacra. Agamemnonis sacra. *Homerus. Iliad. α. Idem, Odyss. γ.* Nestor quare amicos tantū vocat ad epulas. *Athen. lib. 1.*

Argonautarū conuiuiū. *Apollon. lib. 1. Argonaut.*

Apollonius post descripta sacra facta ab Argonautis meminit Cœnam opiparam. *Cùm Diis rem diuinam fecissent, magnam instruxerunt Cœnam.*

Festa Bacchi & Perennæ quo ritu celebrata. *Ouid. lib. 3. Fastorum.*

Romanis fuere solēnia festa Bacchi, & Annę Perennæ, quorū præcipui ritus erant in epulis pluribus instruēdis. Audiēdus in hoc themate Ouidius.

Idibus est Annæ festum geniale Perennæ:
Non procul à ripis aduena Tibri tuis
Plebs venit, ac virides passim disiecta per herbas
Potat, & accumbit cum pare quisque sua,
Sub Ioue pars durat, pauci tentoria ponunt,
Sunt quibus è ramis frondea facta casa est
Pars ibi pro rigidis calamos statuere columnis,
Desuper extentas imposuere togas,
Sole tamen, vinoq; calent, annosque precantur.
Quot sumūt cyathos, ad numerumq; bibunt.
Inuenies illic, qui Nestoris ebibat annos,
Quæ sit per calices facta Sybilla suos.
Illic & cantant quidquid didicere theatris,
Et iactant faciles ad sua verba manus,
Et ducunt posito duras cratere choreas,
Cultaque diffusis saltat amica choris.
Cùm redeūt titubant, & sunt spectacula vulgi,
Et fortunatos obuia turba vocat.
Occurrit nuper, visa est mihi digna relatu
Pompa, senem potum, pota trahebat anus.

Herodot. lib. 3 Solis mensa.

Non est prætereunda famosa illa Solis mensa apud Æthiopes. Dixere Solis mensam Æthiopes pratum plurium quadrupedum assa carne refertum, quam noctu Magistratus apponere solebant, vt illucente Sole fas esset singulis quibusque hominibus ad suum arbitrium epulari. Sicque sacra Solis habebāt conuiuia annexa. His fuere affinia sacra Romanis dicta Charistia, quibus amici & consanguinei Kalendis Martij, votis Deo persolutis vacabant opiparis dapibus absorbēdis. Illa solennia meminit Ouidius, promiscuè Deos, & epulas commemorans.

Charistia sacra, quæ.

Proxima cognati dixere charistia chari,
Et venit ad socios turba propinqua Deos.
Diis generis date thura boni, concordia fertur,
Illo præcipuè mitis adesse die.
Et libate dapes, vt grati pignus amoris,
Nutriat inmictos missa puella cibos.
Iam tibi suadebit placidos nox numida somnos
Larga precaturi sumite vina manu.

EX HISTORIA ECCLESIASTICA. Agapæ olim quid. *Zonaras in Can. 74. Concilij Laodiceni. Idem, In Can. 2. Concil. Gangrensis. August. lib. 20. contra Faust. c. 26.*

Ad hæc sacra charistia referre queo epulas illas, quas prisci Christiani dixere agapas celebratas maximè post sacram cōmunionem, vt auctor est Zonaras, ita fatus. *Antiquus mos erat post communionem diuinorū mysteriorum συσσίτια & συμπόσια, hoc est, coepulationes, & compotationes fieri, diuitibus epulas suppeditantibus, & præterea pauperiores inuitantibus.* Idem alibi docet conuiuia illa Christiana fuisse dicta, agapas, quia erāt tunc maximè vigentis tesseræ charitatis. Augustinus item commemorat ritum illum fidelium, statuendi agapas, vt symbola amoris mutui à Christo Domino commendati. Sic ille. *Nec sacrificia Gentiū vertimus in Agapes, sed sacrificium illud, quod paulò ante commemoraui, intelleximus, dicente Domino: Misericordiam potius volo, quàm sacrificium. Agapæ enim nostræ pauperes pascūt, siue frugibus, siue carnibus. Pascitur enim creatura Dei de creatura Dei, quæ hominis dapibus cōgrua est.* Quia hæc conuiuia Christiana suggillauere Gentiles, Tertullianus communem agens causam, explicat, quàm sanctè conuenerint fideles ad has mensas, quibus omne fuit gratia condimētum. Sic ille suum stylum acuit in Gentiles. *Cœnulas nostras præterquam sceleris infames, vt prodigas suggillatis, &c. Comeditur quantùm ad famem valet depellendam, tantùm bibitur, quātùm satis est pudicis, & castis: oratio auspicatur, & claudit cibum, confabulātur inter se quasi Dominum præsentem habeant, qui audiat, cùmq; ventum est ad aquam manualem, & lumina posita sunt, tum prouocatur vnusquisque, vt quantùm è sacris literis nouit, aut de suo ingenio potest, cātet, & disserat. Inde non egrediuntur ad vagationes, aut libidines, vt qui sciat noctu quoq; orandū esse, sed est quasi comederint, aut biberint disciplinam.*

Agapæ quo ritu olim celebratæ. *Tertullian. Apologet. c. 39.*

Clem. constitution Apost. lib. 2. c. 22. Iustin. Apolog. 2. Irenæus lib. 4. Orig. lib. 3. in Iob. Agapæ quàm sanctæ. *Minutius Felix in Octauio.* Agapæ versæ in luxum. Agapæ prohibitæ fieri in templis. *Conc. Laodicen. cap. 28.*

Commendantur illę agapę à Clemēte Papa, Iustino, Irenæo, & Origene, & earum causā patrociniumq; suscepit Minutius Felix, æmulatus in ea clientela zelum Tertulliani, cui & hoc maximè placuit argumētū. Ita Minutius eloquitur. *Conuiuia non tantùm pudica colimus, sed sobria. Nec enim indulgemus epulis, aut conuiuiū mero ducimus, sed grauitate hilaritatem temperamus, casto sermone, corpore castiore, plerique inuiolati corporis virginitate perpetua fruuntur potius quàm gloriantur. Tantùm denique abest incesti cupido, vt nonnullis rubori sit etiā pudica coniūctio.* Adeo religiosa fuere illa fideliū conuiuia fieri solita post sacram synaxim, seu communionem, vt in Ecclesia struerētur agapę: sed vt optimū quoq; vinū acescit, & charitas quantūuis feruida quādoque tepet, insinuauit se luxus illis agapis, atque adeò prohibitæ sunt fieri in templis in Concilio Laodiceno.

Ansbertus Episcopus agapas celebrauit. *Vincent. lib. 23. c. 100.*

Vt sui amoris in Gregem sibi commissum promerent argumentum aliquod Præsules sancti, publicas epulas instruxere in templo, expletis Cœnę Domini mysteriis. In his Vincentius meminit

Ansbertum

Ansbertum Rhotomagensem Episcopum, qui sibi nomē grande fecit hoc sacro agaparum ritu. Charitatis suæ ineffabilis, qua nos deperiit Christus, illud idem voluit esse congruum argumentum. Nam instituto sacrificio corporis, & sanguinis sui, rem diuinam in Cœnam magnam aptauit, cuius participes effecit omnes homines cœlestium conscios arcanorum. Imo priscis Ecclesiæ temporibus ebulliente in præcordiis fidelium sensu amoris Christi nefas erat adstare sacris, si non accederetur ad mensam illam sacram. Ideoque altare fuit dictum mensa Domini: Altare quidem ratione sacrificij; mensa verò quia inde Christiani sacro Christi corpore vegetantur. Vtque duplex illa nuncupatio altaris staret ex fidelium praxi, nemo planè sacris adstabat mysteriis, qui non & conuiua Cœnæ Christi subinde fieret, & id iuxta decretum summi Præsulis Anacleti. En Canonem. *Peracta consecratione, omnes communicent, qui noluerint Ecclesiasticis carere liminibus. Sic enim, & Apostoli censuerunt, & Sancta Romana tenet Ecclesia.* Sacrificij huius venerandi nexus cùm epulis adeò intimus est, atque indissolubilis, vt ad rationem completi sacrificij communio pertineat; vt Concilio Carthaginensi palàm factum est, vbi Patres acriter inuecti sunt in sacerdotes, qui facta re diuina, non eam singulis quibusque Missis consumebant. Hinc orta est illa sanctio, quam Gratianus retulit in decretum, cuius hunc Canonem texit. *Relatum est nobis quosdam de sacerdotibus non tot vicibus communionis sanctæ gratiam sumere, quot sacrificia in vno die videntur offerre: sed si in vno die plurima per se offerunt sacrificia, in omnibus oblationibus se à communione suspendant, & in sola tantùm extrema sacrificij oblatione communionis sanctæ gratiam sumant, quasi non sit toties illi vero, & singulari sacrificio participandum, quoties corporis, & sanguinis Domini nostri Iesu Christi immolatio facta constiterit. Nam ecce Apostolus dicit. Nonne qui edunt hostias, participes sunt altaris? Certum est, quòd hi, qui sacrificantes non edunt, rei sunt Dominici sacramenti. Quicunque ergò sacerdotum deinceps diuino altari sacrificium oblaturus accesserit, & se à communione suspenderit, ab ipsa, qua se indecenter priuauit gratiâ communionis anno vno se repulsum nouerit. Nam quale erit illud sacrificium, cui nec ipse sacrificans particeps esse cognoscitur? Ergo modis omnibus est tenendum; vt quotiescumque sacrificans corpus & sanguinem Iesu Christi Domini nostri in altari immolat, toties perceptionis corporis, & sanguinis Christi participem se præbeat.*

Omnes olim communicabant in Missa.

Ex IVRE CANONICO.

Can. Peracta de consecrat. dist. 2.

Sacerdotes debēt consumere hostiā consecratam. Can. Relatū de consecr. dist. 2.

1. Cor. 10.

Rursus, quia epulæ non sunt abstemiæ, imò vinum earum partem nobilem facit; Papa Gelasius dixit esse piaculum in Missa præterire calicem Christi. Quis namque conuiuarum lautè dici potest pastus, si non se largo mero prius infuderit. En decretum Summi Pontificis. *Comperimus, quòd quidam sumptâ tantummodo corporis sacri portione, à calice sacri cruoris abstineāt. Qui proculdubio, quoniam nescio qua superstitione docentur obstringi, aut integra sacramenta percipiant, aut ab integris arceantur: quia diuisio vnius eiusdemmysterij sine grandi sacrilegio nō potest prouenire.* Hactenus ille Papa, & equidē appositè ad intentū Christi, qui Cœnā suam fecit sacrificiū atq; conuiuiū. Vt enim epulæ Iudæorum fuere velut appendices sacrificij, ita & sancta cōmunio Apostolorum in Cœna Domini consumpsit sacrificium, tunc temporis institutum. Et hoc sanè fuit amoris pignus longè nobilius illo, quo Iudęi olim dignati sunt adsciti in partem sacrorū, vnde colligere Deum precipuè amare populum Hebręum, & hunc præ aliis Gentibus honorare. Nempe ritus ille sacer comedendi sacra fecit homines conuiuas Dei, ad quem sic Iudęi, prę aliis populis propius accesserūt. En in illo themate iubilum Moysis, ita compellantis Gentem suam. *Hæc est vestra sapientia & intellectus coram populis, vt audientes vniuersa præcepta hæc dicant: En populus sapiens & intelligens, Gens magna. Nec est alia natio tam grandis, quæ habeat Deos appropinquantes sibi, sicut Deus noster adest cunctis obsecrationibus nostris. Quæ est enim alia Gens sic inclyta, vt habeat ceremonias, iustaque iudicia, & vniuersam legem.*

Missa non debet celebrari sine consumptione calicis.

Gelasius ep. Maiorico & Ioan. Episcopis. Canone Comperimus de consecrat. dist. 2.

Hebræi quare à Deo præ aliis Gentibus adamati.

Deuter. 4.

Ita profectò fuit ille ritus amoris index Dei erga homines: siquidem vti communi mensa probat affectum indubium, & inde superbiit Aman arbitratus se impensè à Regina Esther prę aliis adamari, quia hæc rerum Domina soli ipsi Aman copiam fecerat veniendi cum Rege ad epulū, quod regium instruxerat. Ecce voces hilares gestientis Aman. *Regina Esther nullum alium vocauit ad conuiuiū cum Rege, præter me, apud quam etiam cras cum Rege pransurus sum.* Potiori ratione inducti Hebræi benè ominati sunt de amore Dei erga suam Gentem factam participem epuli huius sacri, quod constabat dapibus immolatis. Eò spectant hęc Hieronymi effata. *Fuerūt autem hæc conuiuia amoris Dei erga humanum genus maximum signū, quod nempe nūllū ab hominibus officium exigit, cuius nō in illos ipsos aliquis fructus redundet, ita vt cum illis, ceu amicis suis, omnia sua velit esse communia.* Ante Christi ortū in humanis, Deus testaturus amorem suum in Hebręos conuiuia illa sacra adhibuit, vt congrua suo intento præ aliis omnibus argumentis. Sed vbi Christus in homine Deum exhibuit, amoris præcipui daturus indicia, Cœnam instituit, vbi sese in cibum apposuit, factus ipse conuiuium, & conuiua stupente naturâ, nesciā facinoris hactenus inauditi. Hebræorum epulæ, vt tales pertinebant ad corpora duntaxat, ieiunâ semper animâ, quam non saginabant mactata illa corpora bestiarum. Fides namque totum præstitit, quo fuit anima vegetior surgens ex epulo, cuius appositæ dapes erant incongruæ ad procurandam, vt par erat, animæ sospitatem. Illi deliquio occurrit Christus instituendo Cœnam illam opiparam, cui totum constat de corpore & sanguine Christi, vt ferculis idoneis ex se ad animas abundè simul & corpora totius humani generis impinguanda.

Sacra comedere fuit argumentum amoris Dei erga homines.

Esther. 5.

Ex SS. PATRIBVS.

Hieronymi in c. 45. Ezech.

Quodque magis clamat gratiam impertitam beneficio Cœnæ, cibus illic appositus, vitæ immortalis pignus præstat, ideoque pinguior est epulis Hebræorum, quibus olim negatus adeps ostendebat deesse sacris eorum pinguedinem illam, quæ Cœnam Christi Domini comitatur. Ecce legem conclusioni meę propitiā. *Omnis adeps Domini erit iure perpetuo in generationibus, & cunctis habitaculis vestris: nec sanguinē, nec adipem omnium comederis.* Itaque macilentæ fuerūt epulæ illæ appendices sacrorum: quippe fidelibus Christi discipulis consciis eius Cœnæ, illa vitalis adipis gratia seruabatur. Huiusce dotis præcipuæ præscius Psaltes hortatur Ecclesiam, vt congruas indè Deo grates agat, & caueat nequando cadat

Adeps quare negatus Iudæis in sacrificio.

Leuit. 3.

Adeps sacrificii seruatus fidelibus Christianis.

memoria adipis abditi tegmine frumēti in Cœna Christi Domini consecrati. Ita Dauid affatur Ecclesiā sub typo Ierusalem. *Lauda Ierusalem Dominū, lauda Deum tuum Sion. Quoniam confortauit seras portarum tuarum, benedixit filiis tuis in te. Qui posuit fines tuos pacem, & adipe frumenti satiat te.* Christus ipse frumentum electorū, suo nos adipe reficit, & vitæ interminæ latices dū infundit, Cœnæ participes efficit immortales.

Psal. 147.

Cyprianus serm. de Cœna Domini.

Eucharistiæ veritas.

Sistendus in hac subiecta materia Cyprianus, vtpote opportuna locutus. *Cœnā, inquit, depositā inter sacramētales epulas obuiauerūt sibi instituta antiqua, & noua, & consumpto agno, quem antiqua traditio proponebat, incōsumptibilem cibū magister apponit discipulis, nec iam ad elaborata impensis, & arte conuiuia populi inuitantur, sed immortalitatis alimonia datur à cōmunibus cibis differens corporalis substantiæ retinens speciem, sed virtutis diuinæ inuisibili efficientia probans adesse præsentiam, &c. Hæc in Christi cōmemoratione retractantur à fidelibus, & defæcatis animis carnis eius eduliū non est horrori, sed honori, potuq; sancti, & sanctificantis sanguinis spiritu delectantur. Hæc quoties agimus, nō dentes ad mordendum acuimus, sed fide sincera panem sanctum frangimus, & partimur, dum quod diuinum, & humanum est distinguimus, & separamus, itemq; simul separata iungentes, vnū Deum & hominem fatēur, sed nos ipsi corpus eius effecti, sacramento, & re sacramenti, capiti nostro cōnectimur, & vnimur, singuli alter alterius mēbra, ministeriū dilectionis prò inuicem exhibentes cōmunicamus charitate, participamus solicitudine, eumdem cibum manducantes, & eūdem potū bibentes, qui de petra spiritali profluit, & emanat, qui cibus, & potus est Dominus noster Iesus Christus.* Hactenus ille, cuius effata quadrant conclusioni meę, affirmāti Cœnam Christi præstare conuiuiis, quę excipiebant sacra Iudæis inolita, ac proinde potiora esse argumenta amoris Dei in nos, quàm in populum Hebræorum.

Eucharistia nos vnit Deo

QVANDO POTISSIMVM, ET QVARE frequentanda sit Cœna Domini à fidelibus Christianis.

§. II.

EX ANTIQVITATE PLVRIVM NATIONVM, EX IVRE CANONICO, ET SANCTIS PATRIBVS.

Ex Antiqvitate plvrivm Nationvm.

Conuiuia celebrata in natali puerorū.

Amphidromia quid.

Plato in Theæteto.

SAnctioris Scripturæ monumenta notant idonea tempora conuiuiis, eáq; reuocāt ad quinq; argumēta, quæ sunt natiuitas, educatio, dignitatis adeptio, matrimonium, & mors. Illa nimirū quinq; capita fuere solennia orbe toto, ac proinde semper & vbiq; opiparis epulis obsignata. In puerorum natalitiis celebrata fuisse cōuiuia historia plici conuincitur. Tunc enim nomina imponebantur solenni ritu, fiebantq; sacra dicta ἀμφιδρόμια, vbi cursitādo puer ad focū ferebatur vt meminit Plato. Suidas & Athenæus aiunt, Athenienses decima die ab ortu nati post rem diuinā, & epulas indidisse nomen. Huius instituti vigentis Romę, mentio locuples est apud Tertullianum, qui vocat Nominalia dies illos solennes, quibus olim nomina puerulis mox editis inurebāt. Sic ille. *Circa officia priuatarū, & communium solennitatū, vt Togæ puræ, vt Sponsalium, vt Nuptialium, vt Nominaliū, nullum putem periculū obseruari de statu idololatriæ, quæ interuenit. Causæ enim sunt considerandæ, quibus præstatur officium. Eas mūdas esse opinor per semetipsas, quia neque vestitus virilis, neque anulus, neque coniunctio maritalis, de alicuius idoli honore descendit. Nullū denique cultum à Deo maledictū inuenio, nisi muliebrem in viro. Maledictus enim* (inquit) *Deut. 22. qui muliebribus induitur. Toga verò etiam appellationis virilis est. Nuptias quoq; celebrari, nō magis Deus prohibet, quàm nomina imponi. Sed his accommodantur sacrificia.* Hactenus ille commemorans quatuor veluti causas dierū solenniū: videlicet puram togam, seu vestitū virilem. Sponsalia, quæ fiebant inserto digitis anulo. Nuptias, & denium Nominalia.

Tertull. lib. de idololatria.

Clodij Albini cunas aquilæ circundedere.

Iulius Capitolin. in vita Clodij Albini.

Eiusdem moris meminit Iulius Capitolinus commemorans prodigiū quoddam. *Cùm* (inquit) *rarum esset aquilas in his locis videri, quibus natus est Albinus, septima eius die hora conuiuij, quod celebritati pueri deputabatur, cùm ei fieret nomina, septem aquilæ paruæ de nidis allatæ sunt.* Viget & ille ritus apud Turcas, qui post septimū annum pueros circumcidunt magno apparatu cōuiuij, vt testis oculatus ait Bartholomæus Georgeuizius. Apud Fessanos celebratur & hoc institutum septimo die ab ortu pueri, qui circumciditur instructo celebri conuiuio, vt meminit Leo Africanus. Hos & sequuntur Æthiopes effusi in conuiuia, vt sic lautè puellulum natum excipiant, quem die octauo circumcidunt. Priscis Ecclesiæ temporibus erat inolitū instituere mysticas epulas homini baptizando. Ille nimirum dies, quo baptizatur homo natalis est illi: vnde & Dionysio dicitur θεογεννεσία, id est, diuina generatio. Gre. item Nazianzeno Baptismus significatur ista periphrasi λῦτρον παλιγγενεσίας, id est, lauacrum regenerationis. Tertullianus ait homini tingendo fuisse lactis & mellis epulas institutas. Ecce locum auctoris huius famosi. *Inde suscepti lactis, & mellis concordiam prægustamus.* Beatus Rhenanus cæremoniam illam fluxisse putat ex Codice sacro, vbi crebrò recolitur terra fluens lacte & melle. Tempore Hieronymi erat & frequens illa praxis. Nam ille discurrens locum Isaiæ. *Venite, emite absque vllo argento, & absque vlla commutatione vinum, & lac.* Ita commentatur appositè ad institutum antea prælibatum. *Prouocat nos Isaias, non solum vt vinum emamus, sed & lac: quod significat innocentiam paruulorum, qui mos, & typus in occidentalibus Ecclesiis adhuc hodie vsque seruatur, vt renatis in Christo vinum, & lac tribuatur.*

Turcarum epulæ in die circumcisionis.

Bartholomæus Georgeuizius lib. de morib. Turc.

Fessanorū mos in circūcisione.

Leo Africanus lib. 3. de Africa.

Æthiopum ritus in circumcisione.

Baptizandi quotidie pasti olim.

Baptismi elogia.

Tertull. lib. de corona militis.

Hieronym. lib. contra Luciferian.

AEgyptiis vsitata natalitia cōuiuia.

Gen. 40.

Persarum conuiuia in die natali.

Herodot. lib. 9 Athenæus lib. 4.

Plato Alcibiad. 1.

Conuiuium instructum die natali, quotannis repetebatur à Regibus & Dynastis. Fuit hoc epulum natalitium propitium pincernæ Pharaonis, qui more Ægyptio celebrans illud insigne conuiuium pincernam carceris ergastulo conclusum ad pristina munia reuocauit. Persæ religionis partem fecere morem illum instruendi quotannis sacrificia, & epulas die natali Principum. Imo plebeij etiam homines pro modulo suo frugalia conuiuia illi suæ natiuitatis tempori destinarunt. Adiicit Herodotus Regem Persarum fuisse solitum largiri munera die natali primogeniti sui, quem, vt præfatus sum, Persæ solenni sacro, & publico epulo celebrabant. Siquidem ex Platone dies natalis primogeniti Regis Persarum erat toto regni ambitu quotannis celebrandus opimis dapibus apparatis. Morem gere-

re

re illi instituto Plato vocat τὰ γενέθλια θύειν, ἑορτάζειν. Id est, natalitia sacris, & festiuitatibus agere. Fuit & Romanis magnæ venerationis dies ille natalitius: homini nempe nato die illo, & struenti conuiuium munera mittebantur. Hinc est ille Virgilij versus, testis locuples praxis huius inolitæ veterum tempore Romanorum.

Romani natalem diem celebrarunt.

Virgil. Eclog. 3.

Phyllida mitte mihi, meus est natalis, Iola:
Cum faciam vitula pro frugibus, ipse venito.

Fas fuisse Romanis illo die relaxare animos Seruius affirmat, vt sic hilariter recolerent diem illam, quâ lucis vsuram cœlitus acceperunt. Vnde Iuuenalis explicare volens diem festiuum, hunc exprimit petita similitudine à die natali.

Iuuenalis Satyr. 12.

Natali, Coruine, die mihi dulcior hac lux.

Quia celebrantes epulas genethliacas munuscula accipiebant ab amicis, plerique sæpius quotannis natiuitatis suæ diem eo intento munera exigendi, sordidè repetebant. Illiberalis huius animi reus insimulatur Clytus à Martiali.

Clyti sordidus animus in exigendis muneribus, die natali.
Martial. lib. Epigramm.

Vt poscas Clyte munus, exigasque
Vna nasceris octies in anno.

Plutarchus meminit, singulis quibusque annis Augustum die natali suo donatum fuisse præclara phiala à Mæcenate. Vt Virgilius egregiè morem illum celebrandi dies ortus sui meminit his versibus.

Augustus phiala donatus a Mæcenate.

Plutarc. in Augusto.
Virgil. in epigramm.

Clarus inoffenso procedat lumine Titan,
Lætificusque dies eat omnibus æthere puro,
Vosque simul iuuenes animis, & voce fauentes
Concelebrate diem votis felicibus almum:
Prosper vt is semper redeat, vatique quotannis
Asmenida referant alacres sua munera nati,

Cicero Antonium acutè perstringit, quòd nimio luxu difflueret in die natali, conuocans ad epulas lixas, calones, ganeones, homines inglorios. Ecce intorta in Antonium spicula Ciceronis. *Hodie non descendit Antonius: Cur? dat natalitia in hortis. Cui? neminem nominabo. Putato tum Phormioni alicui, tum Gnatoni, tum Ballioni.* Non sacris tantùm, sed & epulis constitisse dies natales clamant subiecti versus Iuuenalis.

Antonius in die natali suo luxu diffluebat.
Cic. 2. Philipp.

Moris erat quondam festis seruare diebus,
Et natalitium cognatis ponere lardum
Accedente noua, si quam dabat hostia carne,

Iuuenalis Satyr. 11.
Natales dies epulis celebrati.

His adiice voces Toxili apud Plautum, qui vt commemorat diem natalem suum sic hortatur.

Plautus in Persa.

——— *Hoc age, accumbe, hunc diem*
Suauem meum natalem inter nos agitemus amœnum.
Date illi aquam manibus, apponite mensam

Eiusdem farinæ est discursus iste eiusdem comœdi.

Idem, in Pseudolo.

——— *Facite vt offendam parata omnia*
Vorsa, prasterga, strata, lautaque, coctaque omnia vti sint:
Nam mihi hodie dies natalis est, decet eum omnes vos concelebrare:
Facite hodie vt mihi munera multa huic ab amatoribus conueniant.

Hebræos luculento conuiuio signasse diem hunc natalem satis superque clamant ferales epulæ Herodis in die natali suo, quem fecit diem obitus Baptistæ, Christi Domini præcursoris. Fuit & Romanis solennis dies natalis vrbis Romæ, qui fuit duodecimo Kalendas Maij, in quo Romulus augurio capto vrbem aratro ducto prouidè designauit. Sacra fieri solita tunc dicta sunt Palilia, forte quia directa Deæ Pali, id est, telluri. Ouidius deducit illam vocem à paleis ob segetem vberrimam semel exortam. Arbitror ego, posse vocem illam deriuari à dictione Græca πάλιν, id est, rursus, quia iterum Roma diem agebat festum, quo prima fuere iacta fundamina mœnium. Huius vocabuli & festi meminit Propertius his versibus.

Hebræis celebrata conuiuia natalitia.
Palilia sacra quæ & vnde dicta.
Natalis dies vrbis Romæ celebratus.

Vrbi festus erat, dixere Palilia Patres:
Hic primus cœpit mœnibus esse dies.

Propert. lib. 4. Epigram.

Adiice & Suetonium ita fatum. *Decretum vt dies, quo cœpisset Imperium, Palilia vocaretur, veluti argumentum rursus conditæ vrbis.* Quo textu videtur meam firmare sententiam, videlicet Palilia fluere à dictione Græca πάλιν, id est, rursus. Romani etiam natalitia Imperatorum habuere solennia, ideóque Kalendas Martij coluere, vt diem natalem Romuli: quantoque fuit gratior Imperator, tanto fuit etiam hilarior illa natalis eius dies, vt in Alexandro Seuero liquet, cuius dies genethliacus Lampridiò assertore fuit Romæ sacris solennibus, & lautissimis epulis agitatus. Hadrianus adoptatus à Traiano diem adoptionis suæ vt natalem habuit celeberrimum; adoptio quippe naturam dicitur imitari.

Sueton in Caligula.

Alexandri Seueri dies natalis Romæ percelebris.
Lamprid. in Seuero.
Hadrianus celebrem habuit diem adoptionis.
Spartianus in Hadriano.

Ex præfatis facilè est deducere dies, quibus præcipuè sit à fidelibus Christianis Cœna Domini frequentanda. Prima dies huic epulo sacro assignanda erit illa natalis, qua videlicet anima prius extincta vitiis, tandem facta redux beneficio pœnitentiæ nascitur gratiæ, dignatione Dei cœlitus influentis. Quisquis igitur sua confessus piacula renascitur, is confidenter accedat ad mensam illam sacram, in argumentum lætitiæ, qua gestire debet ob animam suam factam Dei gratia rediuiuam. Eò spectat obsoletum illud Ecclesiæ institutum quo baptizatis olim fiebat copia mensæ Christi, vt vel sic natalem suum hoc adorando epulo celebrarent. Hunc morem maximè probat Augustinus. Osorius ait Æthiopes fuisse tenaces huiusce ritus, & pueruló baptizato ministrasse Eucharistiam in mica panis ori inserta, vt sic eo die, quo nati sunt gratiæ Dei homines, assideant mensæ sacræ, cum ipso rerum omnium Domino conuiuantes. Illi Æthiopum instituto concolor est mos Ruthenorum, quos Sigismundus ait facere copiam Cœnæ Domini singulis quibusque pueris nactis septennium, quia tunc peccare queunt pueri sortiti rationis vsum, qui tunc concessus est veluti noua natiuitas hominis, qui profectò eatenus tantùm hominem agit, quatenus exerit rationi congruas actiones. Illa Ruthenorum praxis consona est meæ sententiæ suadenti sacram communionem illi, qui respirat ad gratiam, cuius antea nescius, viuebat pecudum more: vt qui præuia confessione nouum vitæ genus instituit, signare queat hunc natalem diem sacris epulis accumbendo.

Eucharistia quando sit sumenda.

August. lib. 1. de peccatorū meritis, cap. 20.

Æthiopes puerulis dāt Eucharistiā.
Osorius l. 9. de Emmanu.

Rutheni pueris post septennium dant Eucharistiam.
Sigismundus Liber. lib. de rebus Moscouit.
Eucharistia quando suscipienda.

Eò videtur alludere Canon ille, qui suadet copiam corporis, & sanguinis Christi, quia inde vita manat, cuius facti sumus participes. Ecce textum. *Quia morte Domini liberati sumus, huius rei memores in edendo, & potando carnem, & sanguinem; quæ pro nobis oblata sunt, significamus.* Præfatus sum, fuisse Romanis maximè cordi diem natalem Imperij, sed silui ritum, quo testati Deo suos memores animos, exultarunt. Omnis cæremoniæ cardo vertebatur in hoc, vt accenso paleis rogo transilirent ignem, iuxta illud Ouidij commemorantis festa Palilia.

EX IVRE CANONICO.
Can. Quia de consecrat, distinct. 2.

Palilia quō ritu celebrata.

Ouid. lib. 4 Fastor.

Dum licet apposita, veluti cratere camella
Lac niueum potes, purpureamque sapam,
Moxque per ardētes stipulæ crepitātis aceruos,
Transilias celeri strenua membra pede.

Accedit & Propertius, ita monens initiatos sacris illis Palilibus.

Propert. lib. 4 Epigram.

Annua pro accenso celebrate Palilia fœno.

Liquidiùs adhuc Tibullus meminit illos saltus per medias flammas.

Tibullus.

Ille leuis stipulæ solennis potus aceruos
Accendet flammas, transilietque sacras.

Natiuitatis Christi dies est natalis Imperij Christiani; Domino nempe exorto, abdita sese explicuere fundamina Ecclesiæ, & lapis ille angularis Iudæorum, & Gentium parietes dissitos adunauit. Bethlehemiticus ille nimirum infans pastores Iudæos ex vicino vocauit ad cunas suas, & ad præsepe suum Magos positos procul ex Gentibus inuitauit. Dies Paschæ vices etiam gerit natalis Ecclesiæ, saltem triumphantis, quia tunc conclusi Patres ergastulo limborum, inde primùm educti sunt à Christo Domino resurgente. Alteram & ideam diei natalis exprimit festum Pentecostes, quia tunc Gentibus ferè omnibus, quæ illa die Ierosolymis erant primò reseratæ patuere fores Ecclesiæ, Apostolica resonante tuba, & tersioris vitæ ex præscripto Euangelij dogmata promulgante. In gratiam dierum illorum Canones editi sunt obstringentes, olim homines vt tunc accederent ad mensam Christi, & ita dies veluti natales Ecclesiæ, non adstantes tantùm sacris, sed & eorum facti participes sumpto Christi corpore celebrarent. Ita sanxit Papa Fabianus, cuius en decretum. *Etsi non frequentius, saltem in anno ter laici homines communicent, (nisi fortè quis maioribus quibuslibet criminibus impediatur) in Pascha videlicet, & Pentecoste, & Natali Domini.* Eiusdem generis est Canon iste Concilij Agathensis obeundæ communionis sanctæ congrua tempora decernentis. *Seculares, qui in Natali Domini, Pascha, & Pentecostè non communicarint, Catholici non credantur, nec inter Catholicos habeantur.* Concilio item Eliberitano cautum est illud idem hoc cōtextu. *Nec inter Catholicos connumerabitur, qui in istis videlicet temporibus, Pascha, Pentecoste, & Natali Domini non communicauerit.*

Natales Ecclesiæ dies qui sint.

Eucharistia ter in anno sumenda. Can. Et si

Can. Seculares.

Can. Omnis de consec. dist. 2.

Adiice & tribus hisce festis diem institutionis Cœnæ Domini: quippe fuit dies ille natalis huius mysterij, non hominibus modo, sed & Angelorum choris omnibus adorandi. Tanti ponderis, & momenti fuit visa dies illa priscis Ecclesiæ temporibus, vt concurrerent omnes ad ædes sacras sacrosancto Christi corpore saginandi. Neque suis quisquam deesset partibus in ea sancta praxi, Soter Papa legem istam tulit, quam temerare nefas fuit vigente fidelium feruida disciplina. Ecce Canon. *In Cœna Domini à quibusdam perceptio Eucharistiæ negligitur, quæ quoniam in eadem die ab omnibus fidelibus (exceptis iis, quibus pro grauibus criminibus inhibitum est) percipienda sit, Ecclesiasticus vsus demonstrat, cùm etiam pœnitentes eadem die ad percipienda corporis, & sanguinis Dominici sacramenta reconcilientur.*

Communicandum in Cœna Domini.

Canone in Cœna de consecrat. dist. 2.

Sed quia parum est indixisse dies, quibus est frequentanda Domini Cœna, nisi & insinuetur ille ritus, quo par est sacris accumbere mensis, operæ-pretium est decernere quisnam huic epulo sit futurus congruus apparatus. Huic adeo parti, si reuocaro morem Romanis insolitum circa Palilia, quæ, vt prælibaui, celebrabant igne accenso paleis, quas ardentes, atque flammiuomas initiati sacris illis erant soliti transilire. Nota, frumenti paleas fuisse pabulum ignis illius sacri, ideóque festa Palilia sic dicta à paleis vt credit Ouidius. Non erit incongruum in hanc Gentilium messem inicere falcem sanctam, & rutilas legere gemmas abditas in annoso stercore profanorum. In flamma suspicor amorem, cuius æstus adurentes animam congrua in igne symbola nanciscuntur. Ignis ille accensus frumenti paleis suggerit, debere amorem nostrum excitari meditatione frumenti electorum, sub cuius paleis, id est speciebus, abditus Christus amoris Deus, charitate sua paleas illas stipans flammis, quas vt nemo transilire, id est, superare potest; enitendum est saltem in has pro viribus insilire. Hoc abundè præstat ille, qui recolit amorem Christi testatum his paleis, seu frumenti typis: frigida nempe, leui corda apposita flammiuomis his paleis, fitque fides illi Psaltis eloquio. *In meditatione mea exardescet ignis.*

Eucharistiæ præparatio.

Amoris igne accensi fideles debeat accedere ad mensam Christi.

Prærequiri apparatum illum ignis ad accessum, & epulas Christi, liquidò probat textus commemorans agni Paschalis pristinum institutum. Sic quippe Deo decernente cautum. *Edent carnes nocte illa assas igni, & azymos panes cum lactucis agrestibus. Non comedetis ex eo crudum quid, nec coctum aqua, sed tantum assum igni, &c. Si quid residuum fuerit igne comburetis.* Esto chorus virtutum omnium sit grata supellex animam ornans, & faciens idoneam Cœnæ Christi; nihil æquè tamen adornat eam, sicut flammæ antea recensitæ. Ille namque Deus amorem spirans, illo præcipuè capitur, & carpitur igne. Quisquis itaque volet sese accingere, vt decet ad illa sacra, animo suo verset ardentes paleas, id est, Christum amore depereuntem homines sub illo triticeo tegmine sacramenti. Siquidem vt magnes est amoris amor; ita incandescet animæ affectus indubiè, amore Christi Domini meditato. Eò spectant hæc Richardi effata. *Facit charitas vt pro ipso, vel in ipso mors non metuant, sed affectent à quo sic amari se vident, vt ne morerentur ipsi, morte turpissima voluit condemnari. Passionis eius ludibriis, quasi quibusdam aculeis incitati, feruntur effrænes in amoris abyssum, in profundum charitatis.* Hac & speculatione amoris Christi Bernardus incanduit, totus amore flagrans, suomet experimento docens, nullum esse magis idoneum fomitem ad amorem Dei suscitandum, quàm recolere amorem eiusdem Domini depereuntis hominum genus. Sic ille. *Fasciculus myrrhæ, dilectio, ibi dilecti mansio: nouit autem quicumque rectè sapit, quantum Christiana pietati expediat, quantum Dei seruum deceat, sacrosancta Passionis ipsius, fidelius recolere beneficia, ad fruendum suauiter in conscientia; ad recondendum plenius per imitationem in memoria, quòd est spiritualiter manducare corpus Domini, & sanguinem eius bibere ob amorem, & reuerentiam eius, qui credentibus in se præcepit dicens: Hoc facite in meam memoriam*

Exod. 12.

Eucharistiã sumpturus quomodo in se Dei amorem excitabit.

Ex SS. Patribus. Richard. Vict. tract. de gradibus charitatis.

Meditatio amoris Christi in nos, est fomes idoneus ad amorem excitandum. Bern. serm. 2. de Passione.

Hoc intuitu amoris Christi in nos posse accendi tepentes hominum æstus, Basilius olim dixit, qui & ipse fuit cœlestium conscius arcanorum. Ecce viri Deo afflati veridicum oraculum.

Basilius cap. 172 ex regulis breuioribus.

Apostolus

Apostolus de vnigenito Dei filio ait: Humiliauit semetipsum factus obediens vsque ad mortem, mortem autem Crucis. Cum ergo anima fidem habet his dictis, & considerat magnificentiam gloriæ ipsius, & admiratur nimietatem humilitatis, quomodo tantus, ac talis obediens fuit Patri vsque ad mortem pro nostra vita, puto, quia prouocari potest ad affectum, & dilectionem ipsius, & Dei Patris, qui vnico filio non pepercit: sed pro nobis omnibus tradidit illum. Talem ergo affectum & fidem præparare debet in animo suo is, qui panem, & calicem Domini percipiet. Et hanc amoris necessitatem insinuat Deus ipse lege, qua cauit olim ardere, sacris altaribus ignem nescium deliquij. En decretum: *Ignis in altari semper ardebit, quem nutriet sacerdos subiiciens ligna manè, per singulos dies, & imposito holocausto desuper, adolebit adipes pacificorum, ignis est iste perpetuus, qui nunquam deficiet in altari.*

Eucharistiæ & amoris Dei necessitas. *Leuit. 6.*

Cuius autem indolis sit amor ille, quem Deus expetit à discumbente secum in sacra mensa, adhibita ad diem natalem congruè celebrandum, colligere est ex memorando ritu, quo veteres sua festa natalitia celebrabant. Et vtinam Christiani recolerent morem illum, qui diu apud Gentes constitit illibatus. Instituti summa fuit, nullas illa die mactare feras, sed facere incruenta sacra, ne cuipiam animali dies illa summa foret, quæ fuerat olim prima homini, cuius natalibus, dies illa tunc temporis ornabatur. In eo argumento Censorinus refert verba Varronis hoc tenore: *Id moris instituatique Maiores nostri tenuerunt, ne diem, qua ipsi lucem accepissent, aliis demerent.* Plutarchus, & Eusebius meminere ritus illius. Hac cautione debent frequentari sacra, quæ recolo. Nempe fidelis Christi discipulus, accingens se ad altare incruentum, hoc sibi imponat pensum, videlicet vt repurget, si quid est in amaro pectore truculentum. Namque Dei mensa manans lacte, & melle, fellea corda non recipit, sed illa solum quæ intemerato amore Dei, & proximi conducuntur. Quisquis ergo parat pectus illi cibo Cœnæ Christi, is se aptet in sacrarium amoris Dei & proximi, ne sit iniurius illi sacramento. Præstat in hac parænesi audire Augustinum, optimum vtique consultorem. Sic ille *Ita Dominus Iesus Christus nos significauit, nos ad se pertinere voluit, mysterium pacis & vnitatis nostræ in sua mensa consecrauit. Qui accipit mysterium vnitatis, & non tenet vinculum pacis, non mysterium accipit pro se, sed testimonium contra se.*

Die natali sacra erant incruenta.

Censorinus cap. 1. de die natali.

Plutarchus in Romulo. Euseb. lib. temp.

Amor proximi necessarius accedenti ad mẽsam Dei.

August. ser. de sacramento fidelium feria 2. Paschæ.

Hoc itaque menti fidelium insideat altè, scilicet epulo sacro recolere dies sacros natales Christi, & sanctorum, potius quàm celebrare diem exortus sui, qui vtplurimum est initium iliadis magnæ ærumnarum, quibus obnoxia vitæ nostræ momenta solent omnia nigricare. Vnde satius esset meminisse diem, quo nati sumus obsequio Christi quàm illum, qui lucis vsuram dedit, iuxta morem Sanctorum, quibus illa dies non gestiendi, sed lugendi visa fuit locuples argumentum. Mihi præiit Origenes, ita fatus. *Animaduertamus, ô homines, quæ immutatio facta est in hominibus. Nam priores diem natiuitatis celebrabant, vnam vitam diligentes, & aliam post hanc non sperantes. Nunc verò nos non celebramus diem natiuitatis, cùm sit dolorum, & tentationum introitus; sed diem mortis, vtpote omnium dolorum depositionem, & omnium tentationum effugium, quia nõ moriuntur hi, sed perpetuò viuẽt, qui mori videntur.* Festiuos agere dies ortus sui in hoc æuo sentibus obsito clamat animum, cui res est suauis & pergrata in importuno hoc degere senticeto.

Dies natalis noster non lætitiæ sed fletuum est argumentũ.

Origen. lib. 3. in Iob.

Profectò procul ab hac mente fuit omnis Sanctorum chorus, vt suggerit Origenes alibi, perstrictum refricans argumentum. *Nemo,* inquit, *ex omnibus Sanctis inuenitur diem festum, vel conuiuium magnum egisse in die natalis sui. Nemo inuenitur habuisse lætitiam in die natalis filij, vel filiæ suæ. Soli peccatores super huiusmodi natiuitate lætantur: inuenimus enim in veteri quidem Testamento, Pharaonem Regem Ægypti diem natalis sui cum festiuitate celebrantem: in nouo verò Testamento Herodem: vterque tamen eorum, ipsam festiuitatem natalis sui, profusione humani sanguinis cruentauit. Ille enim præpositum pistorum, hic Sanctum Ioannem Prophetam obtruncauit in carcere. Sancti verò non solùm non agunt festiuitatem in die natalis sui: sed & Spiritu Sancto repleti execrantur diem illum.* Hoc esse delirium hominum, ad quos non pertinet cœlum, ille idem luculenter explicat. *Plerique,* inquit, *hominum sub cœlo, hac sola se oblectantes vita, solaque terrena, quæ fragilia sunt atque caduca respicientes, diem natiuitatis suæ summa cum delectatione celebrare student, eoque die splendidè iucundantur. Nam hanc existimant portionem, & hæreditatem suam, & per hæc sperant se diutius victuros in corpore. Meritò terrenam hanc, atque carnalem vitam solam diligentes, celebrant diem natiuitatis suæ, diem verò mortis nec nominari patiuntur. Iob contra odio carnalis huius vitæ adductus, pro celebratione diei natalis sui, eum maledicit, quia sit peccatorũ, & delictorũ principium.*

Idem, Homil. 8. in Leuit. Natalis dies Sanctorum quis sit.

Reprobi celebrant diem suum natalem.

Orig. lib. 3. in Iob.

Hieronymus illi sententiæ subscribens malè ominatur eis, qui diem suum natalem festiuis agunt epulis, & quidpiam inde sinistrum optimè suspicatur. *Nullum,* inquit, *alium inuenimus obseruasse diem natalis sui, nisi Herodem, & Pharaonem, vt quorum erat par impietas, esset & vna solennitas.* Ad hanc & censuram pertinet ille abusus, qui grassatur orbe toto, celebrandi natalitia aliquorum Sanctorum, Baccharum more: Quasi verò delectet Sanctos luxus ille, quo iura diuina, & humana omnia temerantur. Nullus ferè angulus orbis Christiani hac impietate vacat: singulis quippe vicis, atque suburbiis suus est Sanctus, quem patronum vocant, in cuius die natali largo mero aspergi, & crapula tertius pasci, ritus est Sanctum vt decet excolendi. Has Ethnicorum reliquias veluti fæces subsidentes in sentina nauis Ecclesiæ damnat Augustinus, carpens ita morem illum, seu potius suggillans illam luem, quæ suo sæculo grassabatur. *Attende,* inquit, *animo tot Martyrum millia. Cur enim te Natalitia eorum conuiuiis turpibus celebrare delectat, & eorum vitam sequi honestis moribus non delectat.* Satius esset Martyrum agones recolere epulo sacro, vbi anima instruitur gratia, idonea ad virtutes sanctorum Martyrum æmulandas.

Vita hæc non est diligenda.

Hieronym. lib. 2. in Matthæum.

Festa Sanctorum quomodo celebranda.

August. lib. de Pœnit. c. 4.

PROPONVNTVR RVRSVS ALIA argumenta accedendi ad sacram Domini Cœnam congruo apparatu.

§. III.

EX ANTIQVITATE, EX SS. PATRIBVS, IVRE CANONICO, ET HISTORIA.

Ex Antiqvitate

ABlactatis infantibus celebrata fuisse sacra simul & epulas, codice sancto, & profanis historiis

PLVRIVM NATIONVM.

Samuelis ablactatio quo ritu peracta fuit. 1. Reg. 1.

storiis vsquequaque liquet. Vterque ritus sacrificij, & epuli, subtracto vbere infantulis, est liquidus in ablactatione Samuelis, cuius intuitu alma parens aptauit sacrificium, & epulas instituit. Ecce contextum historiæ. *Ascendit Elcana, & omnis domus eius, vt immolaret Domino hostiam solennem, & votum suum, & Anna non ascendit, dixit enim viro suo: Non vadam donec ablactetur infans, & ducam eum; vt appareat ante conspectum Domini, & maneat ibi iugiter. Et ait ei Elcana vir suus: Fac quod bonum tibi videtur, & mane donec ablactes eum, precorque vt impleat Dominus verbum suum. Mansit ergo mulier, & lactauit filium suum, donec amoueret eum à lacte. Et adduxit eum secum postquam ablactauerat, in vitulis tribus, & tribus modiis farinæ, & amphora vini, & adduxit eum ad Domum Domini in Silo. Puer autem erat adhuc infantulus, & immolauerunt vitulum, & obtulerunt puerum Heli.*

Ablactatio facta cum sacrificio.

Rabbi Dauid Kimchi ibi commentatus ait, è tribus vitulis fuisse duos impensos epulis, & vnum Domino consecratum. Vnde patet, lacte semoto, rem diuinam atque conuiuium subiisse ritum illum puerulos ablactandi. Abraham Patriarcha præierat Elcanæ in illo instituto celebrandi repurgium lactis: quippe depulso infantulo Isaac ab vbere, solennes indixit epulas; vt textus iste clamat. *Crevit igitur puer, & ablactatus est: fecitque Abraham grande conuiuium in die ablactationis eius.* Proculdubio latet inibi mysterium, equidem idoneum moribus excolendis.

Isaac ablactatio quomodo celebrata.

Genes. 21.

Lacte virulento pascitur omne hominum genus, quia vbere materno libido fluit, qua præeunte sati sumus; ideoque typus peccati lac est, cum quo sugimus cuiusque mali pessima rudimenta. Itaque, missum facere lactis vsum, perinde est, ac dare libellum repudij auitæ voluptati nobis insitæ. Quod facinus egregium quisquis præstiterit, is profectò parandi conuiuiũ opiparum habet locuples argumentum. Ille nimirum carnis illecebras fastidiens, atque gulæ titillantes cupedias omnino respuens, reficiendus est solidiore cibo, qualis est panis fortium, quem è Cœna Domini Christiani pugiles accipiunt, ad magnos agones sese fortiter accingentes. Hoc igitur constans esto ratumque, dari copiam liberam Cœnæ Domini fidelibus, qui detestentur omnem aspergine lactis, omne voluptatis commercium contrariis actibus abdicantes. Puerulos ablactatos sisti Deo, non fuit vnius Hebrææ Gentis tantùm institutum, sed & plurium nationum, quibus rectæ rationi consentaneum fuit visum numine consulto precari fausta pubescentibus annis hominis, in hanc lucis vsuram pro viribus enitentis.

Eucharistiæ frequens vsus permissus iis, qui voluptates omnes fortiter abdicarunt.

Græci Hebræorum consuetudine initiati ritibus sacris, quos postea aptarunt ad arbitrium suum, habuere sacra τιθηνίδια, id est, nutricalia à Spartanis maximè frequentata. Athæneus ait, eo tempore pueros fuisse adsportatos in agros ad Dianam Corythalliam, vbi fiebant sacra & epulæ porcellis, id est, lactentibus suibus immolatis. Romani pueris discretis ab vbere Deas Edusam, & Potinam sæpe sæpius inuocabant, vt quo tempore puer edere, & potare incipiebat, bonis illud auibus efficeret. O vtinam Christiani omnes, quibus animo insedit ablactari, mactarent sues adhuc tenellos, profectò voluptatem in cunis, id est, dum incipit, eliderent; sicque se aptarent ad sacras epulas Christi, quibus adstare nefas integra voluptate. Leo Africanus ait Fessanos in

Spartanorum mos post ablactionem puerorum *Athenæus l. 4* Diana Corythallia.

Africa magnis epulis celebrare dies, quibus pueruli foras mittunt dentes, & Plato in Timæo meminit Apaturia festa, quibus pueris triennibus instruebantur epulæ. Quatuor dierum fuit illa solennitas. Primam dixere diem δορπίαν, eo quòd sodales ad vesperam in vnum collecti vacabant epulis: δορπεῖν, namque sonat idem, ac δειπνεῖν, id est, cœno. Secundam nuncupauere diem ἀνάῤῥυσιν, id est, sacrificium, quia faciebant sacra Ioui sodali, & Palladi. Græcis ἀναῤῥύομαι, significat reparare: vnde quia procedente ætate defectus corporis infantuli reparabatur, instituta fuit dies, vt propitius adesset Iupiter puerulo, corporis vtique reparator. Tertiam appellauere diem κουρεῶτιν, id est, puellarem: siquidem κοῦρος, idem est, ac puer. Illa die pueri, & puellæ referebantur in albũ sodalitatis alicuius. Quartæ diei nomenclatura fuit ἐπίβδα, ὅτι ἐπιβαίνουσα ταῖς ἑορταῖς. Quia erat postridiana feriarum, excipiens dies festos antea prælibatos. Hos meminere dies Suidas, Herodotus, Xenophon, & Eusebius, quos si vacat consulere, lustra cuiusque locum tibi fideli margine prænotatum.

Fessanorum mos in dentione puerorum.

Leo Africanus lib. 3. de Africa.

Apaturia sacra quænam Athenis.

Suidas voce ἀπατούρια. Herodot. l. 2.

Xenophon l. 1. Hellanic. Euseb. lib. de Temporibus.

Alia item fuere Græcis instituta sacra, atque conuiuia in gratiam pubertatis: illo nimirum tempore, quo comam deponebant pueri excedentes ex ephebis, Athenienses fecere sacra, atque conuiuia dicta, κουρεώτια ἀπὸ τῆς κουρεύσεως id est, ab infantia velut deposita, comam exutam faciebant Apollini sacram; & Theseus eo nomine Delphum appulit, vt comam suam depositam Apollinis tholo appenderet. Achilles verò vouit comam suam Aparchio fluuij cuiusdam Deo apud Homerum. Huiusce ritus sacra fiebant in templo Herculis, vbi Athenienses libamine facto vini, reliquum amphoræ propinabant adstantibus. Eamobrem dicta sunt illa sacra οἰνιστήρια, id est, Vinalia, quia totum sacrum mero effuso constabat, teste Cœlio Rhodigino, cui & adiice Pieronidum auctorem minimè pœnitendum. Ad hæc sacra referre potes solennia facta in sumptione Togæ virilis. Nempe nactus homo quatuordecim annos, & quasi iam matura ætate, deponebat puerilem vestem prætextam, sic dictam, quia purpura texebatur. Aliam postea induebat albam, quæ ideóque pura fuit congruo nomine nuncupata. Hoc candore loquaci monebatur homo procedens ex ephebis, nihil esse gerendum penitus indecorum, ne albicante toga mores aliquo respersi vitio nigricarent. Macrobius, Gellius, & Suetonius meminere togam hanc virilem, in cuius sumptione notat Tertullianus fuisse sacra solennia, vt & opima conuiuia celebrata.

Athenienses sacra tempore pubertatis.

Theseus cui dicarit comam.

Plutarc. in Theseo.

Vinalia sacra. Cœlius Rhod. lib. 7. c. 32. Perionius lib. 1. de Grac. Magist.

Toga prætextata quæ.

Toga virilis quare pura.

Macrob. lib. 1. Saturn. c. 6. Gell. lib. 18. cap. 4. Suet. in Claudio.

Tert. lib. de idololat.

Insinuasse puritatem, togam hanc virilem, eius epitheto liquet: nempe pura dicebatur illa toga; candore sonans, hominis hac vestiti debere esse omnia defæcata. Eò vergit Lucanus, sic in eo argumento ludens.

> ———— *Pura venerabilis æquè*
> *Quàm currus ornante toga.*

Lucan. lib. 7. Pharsal.

Eiusdem indolis est illud Catulli effatum, in gratiam togæ illius tersæ, cuius albedo clamat, vitam esse puris moribus excolendam. Sic ille.

> *Tempore, quo primùm vestis mihi tradita pura est,*
> *Iucundum cùm ætas florida ver ageret.*

Catullus ad Mallium.

Alij vestem illam dixere vmbonem, quia vt prætexta

Toga virilis quare dicta sit vmbo.

prætexta pauidos faciebat pueros, vtpote positos sub ferula, ita toga virilis addebat animos ad audendum ardua, & hæc fortiter exantlanda. Senté-tia illa vades habet Persium, atque Terentium peritissimos in re antiquaria, ad quam pertinet ille ritus, à multis iam sæculis obsoletus. Ita Persius.

Pers. Satyr. 5.

Cùm primum pauido custos mihi, &c.
Cùm blandi comites, totaque impunè suburra
Permisit, sparsisse oculos iam candidus vmbo

Toga virilis toga fuit libertatis.

Beneficio togæ virilis copia facta viuendi liberius affinxit illi togæ nomen vmbonis. Si quis enim sic togati libertatem voluisset censuræ obnoxiam efficere: puer qui ex ephebis excesserat, toga virili præostensa poterat intorta spicula retorquere. Illo nimirum habitu tectus homo nactus erat facultatem liberioris auræ, itaut genio indulgere posset iam conscius vitæ nesciæ ferulorum. Opportunus adest Terentius hoc concentu.

Terentius.

Nam is postquam excessit ex ephebis Sosia,
Liberius fuit viuendi potestas.

Prælibati ritus aperiunt spatiandi campum longumque latumque in argumento Cœnæ Domini. Sed vt breuior sit alea excursus, institutis aliis præteritis, tria duntaxat recolam antea recensita.

Eucharistia tres dispositiones petit singulares & notandas.

Quibus potissimum instruentur homines, quando, & quomodo debeant sisti sacræ Dei mensæ, ne temerè accedant ad epulas, quas adire fas est tantùm hominibus accinctis pro dignitate rei, quæ exigit à conuiuis congruum apparatum. Itaque priorum epularum, quas sacrás adibant homines summa omnis reducitur ad tria capita, equidé idonea intento Christi: videlicet ad ablactationé, depositionem comæ siue primæ genarum lanuginis, & ad sumptionem togæ virilis niueo candore cóspicuæ. Qui profectò ritus concludunt omnia, quæ mensa Christi Domini prærequirit. Primò namque voluptatis affectus omnis est pellendus; quippe Deus, & noxiæ illecebræ cupido, minimè conueniunt. Tale repurgium affectuum quos sibi pruriens illecebra obstrinxit, sortitur in ablatione symbolum opportunum. Rursus abiuratâ voluptatum omnium communione, amore tenus, est impensè satagendum, ne de eis incautè cogitando species refricta deforis appareat perpetratis actibus indecoris. Ideóque radendi pili, id est, cogitatus omnes cuiusvis illecebræ præfocandi sunt in cunis, ne anima obscœnis illecta ideis, cogitatio iniqua prodeundo foras in actum, turpiter adolescat. Cautio illa singularis in depositione comæ typum habet vtique consonum. Demum omni vitiorum obice seposito, non est hîc sistendum, sed est induendus virtutum amor, quo præeunte candicantes virtutum habitus in animam instructam hisce ritibus inducuntur. Vltima hæc dispositio graphicè lineatur in sumptione Togæ puræ, depositâ prius prætextâ, quæ puerilis erat, & incongrua actibus egregiis fortiter exantlandis.

Eucharistiá indignè sumens quomodo à Deo plectatur.

Qui secus faxit, & hoc spreto apparatu sistitur epulis Christi, ille reus est temerati sacri. quod adire nefas, sine præuiis illis cautionibus, quas præterire, incurrere est in discrimen, quod meminit Augustinus. *Diligenter* (inquit) *attendite, si ad mensam cuiuscumque potentis hominis nemo præsumit cum vestibus scissis & inquinatis accedere; quantò magis ad conuiuium æterni Regis: ideo ab altari Domini debet se vnusquisque inuidia, vel odij veneno percussus, iracundia furore repletus, cum reuerentia, & humilitate subtrahere, propter illud, quod scriptum est: Quomodo huc intrasti non habens vestem nuptialem, & illo obmutescente, dixit ministris: Ligate illi manus, & pedes, & proiicite eum in tenebras exteriores; ibi erit fletus, & stridor dentium. Ecce qualem sententiá merebitur audire, qui ad conuiuiú nuptiale, idest, ad altare Domini aut ebrius, aut adulter, aut odiú in corde retinens præsumit accedere.*

Ex SS. Patribus.
S. Augustin. ser. 2. de verbis Apostol.

Eucharistiá nemo malè sibi conscius frequentet.

Esse deponendas vitiorum omnium fæces, & inducendos eorum loco virtutú habitus, egregiè monet Ambros. ne fiat homo iniurius adorando Christi Domini sacramento. Ecce viri Sancti sententiam cóclusioni meæ affiné. *Venisti ad altare, vocat te Dominus Iesus, vel animam tuam, vel Ecclesiá, & ait: Osculetur me ab osculis oris sui. Vis ad Christú aptare? nihil gratius. Vis ad animam tuam? nihil iucundius osculetur me. Vides te mundú esse ab omni peccato, quia delicta detersa sunt: ideo te sacramétis cœlestibus dignum indicat, & ideo inuitat ad cæleste conuiuium: Osculetur me ab osculis oris sui. Tamen propter sequentia anima sua, vel humana conditio, vel Ecclesia videt, se ab omnibus múdatam esse peccatis, & dignam, quæ ad altare Christi possit accedere. Quid est enim altare, nisi forma corporis Christi? Vnguentum exinanitum est nomé tuum, propterea adolescentulæ dilexerút te nimis. Quæ sunt istæ adolescentulæ, nisi animæ singulorú, quæ deposuerunt istius corporis senectutem, renouatæ per Spiritum Sanctum.*

Ambros. ser. 5. de Sacramentis ad Neophytos.

Gratia Dei renouat animas.

Ex Ivre Canonico.
Can. Timoré, de consec. dist. 2.
Canone; Qui scelerate, de consec. dist. 2.

In sacrilegos homines etiá inuehuntur Canones sancti, vt vel sic abstrahát à ménsa Domini reprobos. Ecce oraculum. *Timorem docet nos Apostolus dicens: Qui manducat & bibit indignè, iudicium sibi manducat, & bibit.* Eiusdem ponderis & momenti est iste Canon. *Qui scelerate viuunt in Ecclesia, & communicare nó desinunt, putátes se tali communione mundari; discant nil ad emundationem sibi proficere, dicente Propheta: Quid est, quòd dilectus meus fecit in domo mea scelera multa? Nunquid carnes sanctæ auferent à te malitias tuas. Et Apostolus: Probet seipsum homo, & sic de pane illo edat, & de calice bibat.*

Ex Historia.
Gabr. Biel lectione 51. in Can. Missæ.
Historia hominis possessi à diabolo ob Eucharistiam indignè sumptam.

In eo themate celebris est historia, quam recolit Gabriel Biel, vir vsquequaque doctus. Is hominem refert animo impuro accessisse ad sacram synaxim, & eodem temporis articulo luisse pœnas suo congruas facinori, quia dæmon sui iuris fecit hominé illum, qui pectore opaco adiit mensam Angelis adorandá. Dignus planè fuit impius hic, quem torqueret dæmon, quia immundo conclusit ergastulo Dominum, quo Iudice dæmones ipsi flamma vindice cruciantur. Quod ille miser toto spectante populo passus est sensibiliter, insinuare se dæmone in corpus eius sacrilegum, illud idem patiuntur omnes conscij eiusdem flagitij, licet tortura sit hominum oculis inuisa. Nempe dæmon omnes illi sacramento iniurios tenet arctè suis nexibus irretitos.

Præco Dei, vt decet hanc perpende historiam, & altè mentibus auditorú ingere, monens illos adesse diabolum in crepidine mensæ Domini, vt accedentes indignè trahat in suas partes, eodem ignium tormine castigandos.

Pontificis Hebræorú inauguratio quonam ritu facta.

Ad hoc caput de causis, quæ nos sollicitant ad frequentandam mensam illam sacrampertinet adeptio dignitatis alicuius insignis. Verbi gratiá, Hebræi inaugurati sacerdotio, dies totos septem agebant in tabernaculo sacris intenti, quorum reliquias etiam sanctis epulis insumebant. Et hic præcipuè ritus solennis fuit in Pontificis Hebræorum inauguratione, quam sacris, &

conuiuio insignē fuisse clamat textus sacer, quem tibi subiicio. *Vestem sanctam, qua vtetur Aaron, habebunt filij eius post eum, vt vngantur in ea, & consecrentur manus eorum. Septem diebus vtetur illa, qui Pontifex pro eo fuerit constitutus de filiis eius, & qui ingredietur tabernaculum testimonij, vt ministret in Sanctuario. Arietem autem consecrationis colles, & coques carnes eius in loco sancto, quibus vescetur Aaron, & filij eius. Panes quoque qui sunt in canistro, in vestibulo tabernaculi testimonij comedent, vt sit placabile sacrificium, & sanctificentur offerentium manus. Alienigena non vescetur ex eis, quia sancti sunt.* Vides hoc decreto Dei sociari simul epulas, atque sacra. Hunc etiam conuiuiorum solennium morem Roma Gentilis æmulata est initiando suos Pontifices; sed dedignata ritum sanctum Hebræorum, quibus totum de religione constabat, deliciis Roma Ethnica diffluebat. Macrobius acutè suum stylum aptat in hanc luxuriam. Sic ille. *Accipite, inter grauissimas personas non defuisse luxuriam. Refero enim Pontificis vetustissimam Cœnam, quæ scripta est in indice quarto Metelli illius Pontificis Maximi in hæc verba: Ante diem nonam Kalendas Septembris, quo die Lentulus flamen Martialis inauguratus est, domus ornata fuit. Triclinia lectis eburneis strata fuerunt. Duobus tricliniis Pontifices cubuerunt,* &c. *Ante Cœnam echynos, ostreas crudas quantum vellent,* &c. *In Cœna suinina,* &c. *Anates, querquedulas elixas, lepores, altilia assa, amylum, panes picentes. Vbi luxuria tunc accusaretur, quando tot rebus farta fuit Cœna Pontificum.*

Commemorat Plinius luculentam Cœnam ab Hortensio instructam in gratiam suæ inaugurationis; ibi namque pauo primū est mensis appositus. De inauguratione Regum, atque Magistratuum multa suppetunt exempla sacra, & profana, vnde liquet ille frequens conuiuiorum vsus. Primò occurrunt epulæ instructæ à Samuele, quando Saulem designauit Regem cœlitus institutum. Dauid & suffectus in locum Regis huius, auspicatus est regnum suum in Hebron, celebrato conuiuio magnifico, quod in tres dies protractum est, toto ferè Iudęorum populo coēunte. Ecce tibi de codice sacro subiectam speciem apparatus. *Omnes isti viri bellatores expediti ad pugnandum, corde perfecto venerunt in Hebron, vt constituerunt Regem Dauid super vniuersum Israel; sed & omnes reliqui ex Israel vno corde erant, vt Rex fieret Dauid. Fueruntque ibi apud Dauid tribus diebus comedentes, & bibentes: præparauerant enim eis fratres sui. Sed & qui iuxta eos erant, vsque ad Issachar, & Zabulon, & Nephthali, afferebant panes in asinis, & camelis, & mulis, & bobus, ad vescendum, farinā, palatas, vuam passam, vinum, oleum, boues, arietes, ad omnem copiam. Gaudium quippe erat in Israel.* Hoc contextu vides opiparas epulas esse gaudij insignis maximum argumentum.

Herodotus ait Persas adeuntes regnum, hoc etiā adiecisse sumptibus epularū, scilicet vt nulla supplicatio facta Regi repulsam pateretur. Qua festiuitatis occasione captatâ, Amestris petiit à Rege Xerxe sibi donari Madistim vxorem germani sui, cuius amore insano lubricus ęstuabat. Cui petitioni Rex annuit, ne videretur temerare legem regni, latam in gratiam epularum, quas inauguratio Regis instruxerat. Non procul à luxu Persarum Roma fuit cuiusque dignitatis, sed præcipuè Consulatus infulas induendo. Apparati eo intento conuiuij luxum Plinius inde probat, quòd Cæsar in tertio suo Consulatu epulum populo dedit, in quo fuerunt apposita vina Falerna, Chia, Lesbia, Mamertina. Nempe luculenta profusio vini defæcati satis superque clamat, quāta dapum fuerit species, & quàm locuples apparatus. Rursus vt sumptibus aliqua fieret accessio, Romani Imperatores dedere congiarium populo, post epulas vt Suetonius est assertor. Valerianus Augustus deferens Consulatum Aureliano, qui & Imperator fuit, de ærario suo suppeditauit sumptus necessarios ad cōgruas epulas apparandas. Flauius Vopiscus laudat Epistolam Valeriani Augusti, qua Aelio Xifido præfecto ærarij decernit ea, quæ Aureliano Cōsuli destinauit. Sic ille. *Aureliano, cui Consulatū detulimus ob paupertatē, qua ille magnus est, cæteris maior. Dabis ad editionem Circensiū aureos Antonianos trecentos, argēteos Philippeos minutulos tria millia, in ære H.S. quinquagies, tunicas multicias viriles decem, lineas Ægyptias viginti, mantilia Cypria paria duo, tapetia Afra decē, stragula Maura decem, porcos centum, oues centum. Conuiuium autem publicum edi iubebis Senatoribus Equitibus Romanis.* Idem Vopiscus subiicit prodigæ manus exemplum insigne in Cōsulis cuiusdam inauguratione. Sic ille. *Vidimus proximè Consulatum Furij Placidi tanto ambitu in Circo editum, vt nō præmia dari aurigis, sed patrimonia viderentur, cùm darentur tunicæ subsericæ lineæ paragaudæ, darentur etiam equi ingemiscentibus frugi hominibus. Factum est enim, vt iam diuitiarum sit, non hominum Consulatus: quia vtique si defertur virtutibus, editorem spoliare nō debet. Perierunt casta illa tempora, & magis ambitione populi peritura sunt.* Hactenus ille lugens immodicum luxum cùm epularum, tum munerum in gratiam alicuius insitæ dignitatis.

Ex illo putamine multiplicis historiæ nucleus educendus est, pertinens ad mores instituendos, & præsertim in his, quæ spectant epulas Christi. Pręfatus sum ex sacris Scripturæ monumentis, sacerdotes initiatos egisse dies septem in tabernaculo vacantes sacris, quorum reliquias sanctis epulis insumebant. Inde venor ansam sacerdotes admonēdi adstare sacris diebus septem, id est, tota hebdomada, ne suis aliquādo desint partibus, & sacerdotij gratiam faciant infœcundam. Non est in sacerdote periculum irreuerentiæ, vt est in laico, si quotidie sistatur altaribus, dummodo se accingat ad hæc sacra pro viribus. Nempe sacerdos agit vices, quarum intuitu procul abest à discrimine in quod incurrunt homines professi alium vitæ ritum, & fallacis huius sæculi arctis nexibus irretiti.

Quàm sit suspiciendum in sacerdote propositū, singulis quibusque diebus facere rem diuinā, luculēter ait Greg. Pap. cui Cas. Episc. magnis encomiis eo nomine celebratur. Sic ille. *Multi vestrum fratres charissimi Cassium vrbis Narniensis Episcopū nouerunt, cui mos erat quotidianas Deo hostias offerre, ita vt pene nullus dies vitæ eius abscederet, quo non omnipotenti Deo hostiam placationis immolaret. Cui cum sacrificio valde etiam concordabat vita. Nam cūcta, quæ habebat, in eleemosynis tribuens, cùm ad horam offerendi sacrificij venisset, velut totus lachrymis diffluens, semetipsum cum magna cordis contritione mactabat.* Nota sacerdotis huius assidui ad altare ritum fuisse congruum instituto Principum, qui inaugurationis suæ celebrantes epulas, magna largitione munerum liberalis animi tesseras erogabant.

Exod. 29.

Pontifices sub Roma Gentili quo luxu initiati.

Macrobius l. 3. Saturn. c. 13.

Hortensij Cœna die suæ inaugurationis.

Plin. l. 10. cap. 10.

Epulæ instructæ à Samuele in gratiā Saul. 1. Reg. 9.

Epulæ magnificæ instructæ à Dauid auspicāte regnum. 1. Paral. 12.

Persarū mos in epulis ob regnū adeptum. Herodot. l. 9.

Epulæ Cæsaris quàm sumptuosæ. Plin. l. 14. c. 15.

Epulæ Caligulæ. Suet. in Caligul.

Epulæ Aureliani.

Flauius Vopiscus epist. Valeriani ad Æl. Xifidum. Aurelianus à paupertate commendatus.

Flau. Vopiscus Furij Placidi consulatus qua liberalitate editus.

Sacerdotes debent singulis quibusque diebus adesse sacris

Ex Historia. Cassius Episcopus quotidie rem diuinā faciebat. Greg. hom. 37. in Euangel. Missa quo ritu celebranda.

erogabant. Ille nimirum bona sua pauperibus impertiens, hac Deo grata profusione se aptabat ad epulum Christi. Vtque repurgata nitebant triclinia, vasaque simul regia, largos aquæ latices effundendo: ita sacerdos hic præfatus post erogatam stipem egenis, seipsum conueniens, & alto scrutinio cordis penitiora rimans, perenni lachrymarum fonte se iugiter alluebat. Esto quibusque fidelibus conueniat eleemosynæ, & fletuum apparatus, vt congruus mensæ illi sacræ; illæ tamen cautiones præcipuè obstringunt sacerdotes. Horum namque facultates sunt patrimonium pauperum, & largus fletuum imber idoneus est ad sacrificos homines emundandos.

Missa est iuge sacrificiũ. Ex Ivre Canonico.

Ad stabiliendam conclusionem meam de munere sacerdotis, cuius est quotidie altaribus astare sacris, Missa dicitur iuge sacrificium, quia quotidie repetitur res hæc diuina, vt Canones sancti clamant. Duos accipe, quorum primus ita sonat. *Semel immolatus est Christus in semetipso, & tamen quotidie immolatur in sacramento.* Concors est alius iste Canon, explicans quomodo res vna eademque sacra, singulis quibusque diebus, sine multiplicatione sui, possit congruè refricari. Ecce Canonicum hunc contextum. *In Christo semel oblata est hostia ad salutem sempiternam potens. Quid ergo nos? nonne per singulos dies offerimus quidem, sed ad recordationem mortis eius, & vna est hostia, non multæ. Quomodo vna, & non multæ? quia semel oblatus est Christus. Hoc autem sacrificium exemplum est illius: idipsum, & semper idipsum. Proinde vnum est hoc sacrificium: alioquin, quoniam in multis locis offertur, multi sunt Christi? nequaquam: sed vnus vbique est Christus, & hic plenus existens, & illic plenus. Sicut enim quod vbique offertur, vnum est corpus, & non multa corpora, & ita vnum sacrificium. Pontifex autem ille est, qui hostiam obtulit nos mundantem: Ipsam vero offerimus etiam nunc, quæ tunc oblata consumi non potest. Quod nos facimus, in commemorationem fit eius, quod factum est, Hoc facite ait, in meam commemorationem.*

Can. Semel. de consecr. dist. 2.

Can. In Christo, de consec. dist. 2.

Eucharistia Christũ continet eumdẽ, qui se olim obtulit.

Si verò res est de communione Laïcorum; operæ pretium est, eos adhibere curam illam ad epulas sacras, quam adhibuere Magistratus initiati suis infulis. Hi multa ferarum strage editâ suas struxere dapes, & conuiuium sartum tectumque suis partibus ornauerunt. Non omnibus fortè vacat erogare luculentas eleemosynas, & sic se aptare Cœnæ Christi præuiâ largitione munerum; & hæc profectò cautio citra casum necessitatis neminem obstringit. Sed iugulare feras, id est, eliminare quidquid irrationale sapit, ac proinde nefas est, illud est præambulum ad epulas Christi Domini requisitum. Demum, ne illibata sit praxis instituendi conuiuia pro adepta dignitate, hoc Christianis inolitum esse velim, vt si qua fiat eis honoris accessio, satagant inde Deum maiori solertia conciliare sibi, frequentius eo intento sacras epulas adeundo.

* * *

Pars II. Homiliæ.

VT COENA DOMINI SACRA EST; ita & operæ pretium est, eos, qui inuitant alios ad hanc Cœnam, esse sacris ritibus initiatos, vt sunt sacerdotes.

§. IV.

Ex Antiqvitate plvrivm Nationvm.

LVstrato orbe toto, nulla planè natio occurrit conscia numinis alicuius, quæ non habeat suos sacrificulos initiatos peculiari ritu ad quorum arbitrium facta fuit res diuina. In serie sacerdotum Iudæi tenuere primas, vtpote præclaris inaugurati cæremoniis, cœlitus institutis. Vt anima corpori addicta suam notitiam emendicat à sensibus, ad diuina nequit assurgere, nisi speculetur attentè corporea simulachra. Ideóque Deus conciliare volens sacris suis reuerentiam, sacerdotes instituit magna cæremoniarum pompa, superante ritum inaugurationis Regum, vt videre est ex decreto consecrationis, cuius copiam tibi faciet hic contextus, Deo auctore satus. *Hoc facies vt mihi in sacerdotio consecrentur. Tolle vitulum de armento, & arietes duos immaculatos, panesque azymos, & crustulam absque fermento; quæ conspersa sit oleo, lagana quoque azyma oleo lita, de simila triticea cuncta facies. Et posita in canistro efferes: vitulum autem, & duos arietes. Et Aaron & filios eius applicabis ad ostium tabernaculi testimonij. Cúmque laueris patrem cum filiis suis aqua, indues Aaron vestimentis suis, id est, linea, & tunica, & superhumerali, & rationali, quod constringes balteo. Et pones tiaram in capite eius, & laminam sanctam super tiaram, & oleum vnctionis fundes super caput eius; atque hoc ritu consecrabitur. Filios quoque illius applicabis, & indues tunicis, cingesque balteo. Aaron scilicet, & liberos eius, & impones eis mitras, eruntque sacerdotes mihi religione perpetua.*

Sacerdotes quo ritu fuerint cõsecrati Ex Antiqvitate. *Exod. 29.*

Proculdubio series illa rerum, quas meminit ibi Deus homini ingerit altum sensum rei, ad quam sic aptatur homo ritibus illis ad sacra munia designatus. Duas prælibato textu hora præuias dispositiones, ad hoc, vt quis initietur congruè diuino sacerdotio. Primò sanxit Deus tolli vitulum de armento, & arietes duos, antequam inaugurandi Leuitæ lineis induantur. Subodoror in vitulo lasciuiente luxuriam, vt & in ariete superbiam: is enim gregi præit semper non inferiora secutus. Mactati arietes cum vitulo, clamant exterminium cuiusque salacis indolis, vt & depressionem typhi, quo turgens animus intumescit. Dèo sic ingerente suis sacerdotibus, quæ cautela sese aptare debeant tremendis hisce sacris. Et quia parum est abstinere malis, nisi in vitiorum locum sufficiatur virturum omnium praxis; Deus post pecus immolatum hoc decreuit: videlicet vt initiati sacerdotes induerentur lineis, & balteo cingerentur. Albicantis animæ puritatem sonat lini candor, sicut & balteus viriles suggerit animos, vtique aptos ad prælium. Nempe iuge discrimen est animæ cum corpore;

Non sufficit sacerdoti extirpare vitia, nisi & virtutũ praxim superinducat.

Sacerdos aptare se debet ad discrimẽ cum vitiis.

corpore, ſtatim vt profeſſa ritum ſanctiorem ſeſe virtutis obſequio mancipauit. Itaque quiſquis ſacerdotio inſignitur, ille vitiorum iugo ſubducitur, & in virtutum omnium aleam inducitur, vt ſic ſe accingat ad ſacra myſteria, quæ temerare nefas, neque adire licet, niſi comite ſanctitate.

Sacerdotes quib⁹ dignati titulis apud Græcos.

Cuius vt memoria altè inſideret animo ſacerdotum; Græci illis iuſſere nomen varium, inſigne tamen titulo ſanctitatis. Huius generis ſunt iſta vocabula, ἱερεὺς, ἱερομνήμων, ἱερουργὸς, θεουργός. Id eſt, ſacer, ſacrorum memor, ſacra faciens, diuinum opus agens. Demoſteni dicuntur ſacerdotes προστάται τῆς πρὸς τοὺς θεοὺς ἐπιμελείας. Id eſt, Præfecti rerum diuinarum.

Sacerdotes traxere ſuum nomen vel à Diis, vel ab officiis, vel ab habitu.

Latini, Feſto aſſertore, dixere ſuos ſacerdotes Antiſtites ſacrorum. Cæterum omnis nomenclatura ſacerdotum à triplici fonte emerſit. Nempe ſacerdotes fuere nuncupati, vel à Diis, quorum erant, vel ab officiis, quibus vacabant, vel ab habitu, quo deforis ornabantur. A Diis Veſtales iuſſere ſibi nomen; quippe ſacerdotes fuere Veſtæ. Furnales à Furina; Vulcanales à Vulcano: Iſiaci, ab Iſide: Canephoræ virgines, quæ Iunonis ſacra adminiſtrabant: Palatualis Flamen, qui ad ſacrificandum ei Deæ conſtitutus erat, in cuius tutela palatium eſſe Romano populo cenſebatur. Ab officiis & muniis ſacerdotio annexis fecere ſibi nomen ſingulare ſacrificuli. In his celebres fuere apud Opuntios Kithologi, quos Plutarchus ait ſic dictos, quia colligebant hordeum, vnde primitiæ fiebant. Solenſes appellabant Hypocauſtriam Mineruæ ſacrificulam, quòd auerruncandis malis tota iugiter attenderet. Aruorum Sacerdotes, quorum erat aruis incumbere, Aruales congruo nomine dicebantur. Augures ab augurandi peritia ſuum aucupati nomen, ab aliis diſcreti ſunt; vt & Feciales, à facienda ſeu ferianda pace. Nempe penes eos erat ferire fœdus, & componere res bello indicto turbatas. Inter Feciales principem locum tenebat Pater patratus, qui liberos habebat, & patrem adhuc ſuperſtitem.

Plutarchus in quæſtionibus Græcis. Idem, in quæſtionibus Romanis. quæſt. 62.

Feciales vnde dicti.

Flamines vnde dicti.

A corporis habitu mutuatitium accepere nomen Flamines, ita dicti, quaſi Filamines, quòd, cum in capite pileum haberent, in quo breuis erat virga deſuper, habens lanæ aliquid, filo religauere caput æſtiuo tempore, eò quòd lanigero tegmine grauarentur. Vnde à ligatura fili primò Filamines nuncupati, & deinde Flamines appellati. Sic στεφανοφόροι apud Græcos dicti fuere ſacerdotes Herculis, quibus ferre coronam, & comam promiſſam, erat teſſera dignitatis.

Creatio ſacerdotũ quomodo facta. Ariſtot. l. 4. Polit.

Quonam verò fuerint inſtituto ſacerdotes initiati, paucis aperit Ariſtoteles, diſtinguens ſacerdotes in αἱρετοὺς, καὶ, κληρωτοὺς, id eſt, in electos, & in ſorte adſcitos. Tota nimirum creatio ſacerdotum, in illo duplici cardine vertebatur: alij quippe morum probitate electi dignabantur illo ſacro munere; alij nulla morum habita ratione, ſorti debebant infulas, quibus ornabantur. Vtrumque genus arcet Ariſtoteles à regimine ciuitatis, vtpote nolens miſcere ſacra profanis. Romana Reſpublica conſcia corruptelæ Caligulæ Imperatoris, vidit gemebunda ſuum ſacerdotium ſummum ſacrilego pretio ſubiacere. Ecce querulas in eo argumento voces Suetonij. Sic ille. *Magiſteria ſacerdotij ditiſſimus quiſque, & ambitione, & licitatione maxima vicibus comparabat.*

Sacerdotiũ pretio olim comparatũ

Suetonius in Caligula.

Sacerdotib⁹ ſuis Gentiles trib⁹ modis cõciliauere reuerẽtiam.

Vt reuerentiam conciliarent ſacerdotio ſuo priſcæ Gentes, excogitauere ritus aliquos ſingulares, quibus ritè obſeruatis, fieret aliqua dignitatis acceſſio titulo ſacerdotis. Cautio illa omnis ad tria capita reducitur. Nempe ſacerdotes petebantur alicubi ex prænobili, & vetuſta familia: vt vel ſic aliis eſſent conſpicui, vtpote ſati magnis Heroibus. Alibi veſte reuerenda amicti ſacrificuli, animos obuiorum hominum ad aliquod honoris obſequium ſuis illis infulis inclinabant. Demum multa ſacerdotibus indulta fuere priuilegia, quæ tot fuere præcipuæ illorum nomina dignitatis.

Eteobutades quinam ſacerdotes.

Prioris generis ſacerdotes fuere Palladis apud Athenienſes, quos vocabant Eteobutades, hi nempe omnes erant creti ſanguine vetuſto Buti, qui primus eos Athenis inſtituit ac proinde fecit ſibi nomen adeò grande, vt ſua trahere natalitia à Buto, Athenis eſſet præcipuo ſtemmate aliis omnibus eminere. Ita Cœlius ille Rhodiginus, cui adiice vetus prouerbium. Ἐξ ἐτεοβουταδῶν ἕλκει τὸ γένος. Id eſt, Ab Eteobutadis ducit genus. Quo adagio ſincera nobilitas adſtruitur, vt Eraſmus aſſertor eſt. Athenis etiam Buzigia familia ſola ſacerdotio illuſtris fuit, quia Buzige Heroë ſata fuit, ſicuti probat Cœlius hiſtoriarum veteri monumento. Quàm religioſi fuerint Paphij in ſacerdote Veneris initiando, prodit Tacitus, commemorans, ex qua tantùm familia aſſumpti ſint olim Veneris ſacrificuli. Sic ille. *Fama recentior tradit à Cinara templum ſacratum, Deamque ipſam conceptam mari, huc appulſam. Sed ſcientiam artemque aruſpicum accitam, & Ciliciem Thamyram intuliſſe. Atque ita pactum, vt familiæ vtriuſque poſteri cæremoniis præſiderent. Mox ne honore nullo regium genus peregrinam ſtirpem antecelleret, ipſa quam intulerant ſcientia hoſpites ceſſere. Tantum Cinarades ſacerdos conſulitur.* Liuius ait ſimile ferè inſtitutum Veiis fuiſſe obſeruatum vbi Iunonis Veientanæ ſimulacrum attrectare nefas erat, niſi ſacerdoti certi cuioſdam generis aſſignati. Cretenſes Magnæ Deæ ſacerdoti nomen indidere Meliſſæ, quia Meliſſa filia Regis Cretenſium prima fuit initiata ſacris illis: Vnde vt ſacerdotium illud regium quid ſpiraret, affinxere nomen, Meliſſæ, molieri ſacrificulæ, vt auctor eſt Lactantius.

Cœlius Rhod. lib. 14. c. 15.

Eraſm. Chiliad. 3. centur. 3. c. 85.

Cœl. lib. 28. c. 23.

Ex qua familia aſſumpti ſint ſacerdotes Veneris Paphiæ. Cornel. Tacit. lib. 28.

Meliſſa ſacerdos. Lact. l. 1. c. 22.

A forma habitus nonnihil honoris delibauere ſacerdotes priſci, nec eum morem Deus ipſe aſpernatus eſt, delineans formam veſtis pontificiæ. Sic ille rerum Dominus affatus eſt Moyſem. *Facies veſtem ſanctam Aaron fratri tuo in gloriam, & decorem. Et loquêris cunctis ſapientibus corde, quos repleui ſpiritu prudentiæ, vt faciant veſtes Aaron, in quibus ſanctificatus miniſtret mihi. Hæc autem erunt veſtimenta, quæ facient: Rationale, & ſuperhumerale, tunicam, & lineam ſtrictam, cidarim, & balteum. Facient veſtimenta ſancta fratri tuo Aaron, & filiis eius, vt ſacerdotio fungantur mihi. Accipientque aurum, & hyacinthum, & purpuram, coccumque bis tinctum, & byſſum. Facient autem ſuperhumerale de auro, & hyacintho, & purpura, coccóque bis tincto.* Reliquo contextu meminit gemmas, laminam auri appoſitam fronti, tintinnabula aurea inſerta ſpatiis, quæ diſcriminant mala punica aſſuta fimbriæ veſtis pontificiæ, qua inſignitus Pontifex occurrens Alexandro Magno, eum adeò perculit, vt ille pronus hominem ſic veſtitum inſtar Numinis adorarit.

Exod. 28.

Deſcriptio veſtis pontificiæ Hebræorum.

Alexander Magnus veneratur Põtificem Hebræorum.

Huius

Ioseph. Antiquit.l.11.c.8. lib.20.c.8. Phæcasij sacerdotes quo habitu. Anubis quid olim. *Appian. l. 5. de bello ciuili. Senec. l 7. de beneficiis, c. 21. Pollux. lib.7. cap.22. Iuuenal. Saty.3.*

Huius historiæ semel & iterum meminit Iosephus.

Alexandrini, & Athenienses suspicati specialem cultum in extera vestium pompa, voluere Phæcasios sacerdotes circumferre calceos candidos,& eorum præfectum incedere habitu purpurato. Moris huius meminerunt Appianus, Seneca, & Pollux, quibus adüce Iuuenalem ita fatum.

> *Phecasianorum vetera ornamenta Deorum.*

Isiaci sacerdotes quonam fuerint habitu. *Apul.l.11. Metamor. Martial lib. 12.epig. 29. Herodot. l. 1.* Sacerdotes Cibelis. *Alex. ab Alex.l.2.c. 8.*

Apuleius ait sacerdotes Isiacos linea stola indutos, vt & versu suo prodit Martialis.

> *Linigeri fugiunt calui, sistrataque turba.*

Iidem, scilicet Apuleius, atque Martialis adiiciunt, hosce sacerdotes Isidis fuisse capite raso, & sistrum tenuisse manibus. Addit Herodotus illos papyraceis calceis incessisse. Et Plinius obseruat eos quandoque deposito sistro prætulisse ramum absynthij marini, vel nuces pineas. Quodque diuinitatis erat symbolum Ægyptijs Anubim summo capite præferebant. Anubis lingua Ægyptiaca canem sonat, & quia capite canino colebant Ægypti Mercurium, sacerdotes Isiaci canis simulacrum capite gestantes dicebantur Anubim suo vertice circumferre. Scribit Plinius Indorum Vates multo fuisse corallio ornatos. Veteres Galli habuere sacerdotes Cibelis fucatos variis coloribus, vt meminit Alexander, addens, eos mitella, crotoco, & linco fuisse calceamento insignes, & fecisse sacra tinnientibus cymbalis, & tympano resonante.

Sacerdotes Arabes. *Diodor. Sic.l. 6. cap. 10.* Sacerdos Solis apud Phœnices quo habitu fuit. *Herodianus, lib. 5.*

Arabes sacerdotes induisse lineas stolas tenues, atque delicatas, & versicolores induisse calceos, auctor est Diodorus ille Siculus. Præ aliis Gentilium sacerdotibus refulsit olim sacerdos Solis apud Phœnices, cuius meminit Herodianus. Vt præcipuo cultu Solem colunt Phœnices, ita & voluere sacerdotem sideris huiusce pellucidi sacerdotibus cæteris eminere. Eamobrem ille sacrificus induebatur veste auro & purpura prædiuite. Vtque maior honoris esset accessio, ille sacerdos Solis impunè prodibat auro rutiloque lapide coronatus. Et ne quidpiam esset desiderandum huic statui, priuilegia ei indulta sunt tanti ponderis, & momenti, vt habuerit infra se Reges factos ad suum nutum.

Sacerdotes Æthiopum in Meroe. *Diodor. Siculus l. 6. c.10.* Sacerdotes Albani. *Strabo lib.11.* Sacerdotes Dianæ dicti Reges.

Huius generis fuere sacerdotes Iouis in Meroë, quibus tantum licuit in capita Regum Æthiopum, vt plerumque misso nuntio necem Regi demandarent, nullo prorsus seua sacerdotum imperia detrectante. Ita Diodorus ille Siculus Apud Albanos sacerdos erat secundus à Rege, nec vlla præfectura locum illum ausa est vsurpare, vt Strabo aduertit. In Aritia Arthemisiæ Dianæ sacerdos Regis nomenclatura gaudet. Vnde & syluæ Dianæ sacræ dicuntur nemorosa regna, Hinc est ille versus Martialis.

Martial. lib. 9.epigr. 64.

> *Qua Triuiæ nemorosa petit dum regna viator.*

Eiusdem stemmatis est,& versus hic Lucani.

> *Qua Sublime nemus Scythicæ, qua regna Dianæ.*

Lucan. lib. 3. Sueton in Calig.c.35. Sacerdotes Bellonæ. *Hirtius in bello Alexandrino.*

Meminit & huiusce nuncupationis Suetonius hoc contextu. *Nemorensi Regi; quòd multos iam annos potiretur sacerdotio, validiorem aduersarium subornauit.* De sacerdotibus Bellonæ in Cappadocia luculentam mentionem facit Hirtius, eos Regibus tantumnon assimilans. Sic ille. *Vetustissimum & sanctissimum in Cappadocia Bellonæ templum, quod tanta religione colitur, vt sacerdos eius Deæ maiestate, & Imperio, & potentia secundus à Rege consensu illius Gentis habeatur.* Concolor est, & ille ritus frequens in Comanis Ponticis, vbi ex Strabone sacerdos eò honoris assurgebat, vt quotannis semel & iterum diademate insignis esset. Idem Strabo recensens sacerdotem in Zela famosum, ait penes eum fuisse rerum omnium summam.

Sacerdotes Ponti. *Strabo lib.12.* Sacerdotes in Zela. *Strabo. Ibidē.* Sacerdotes Germani *Cornel.Tacit. lib.de morib. German.* Sacerdotes Naharuali. Sacerdotes Trallium. *Vitruuius l. 2.cap.8.*

Huic suppares fecere suos sacerdotes Germani illi prisci, quorum indolem explicat Cornelius. Nempe nemo tulit sententiam in capita noxiorum hominum illis inconsultis, vt quorum erat tantùm decernere supplicia. Subdit idem Cornelius, Naharualis (qui sunt contermini Sucuis) neminem præesse nisi sacerdotes. Eodem apice honoris dignari sunt Trallium sacerdotes,quibus erat ius in Regia demorari: quippe Tralles Reges, & sacerdotes ad eamdem honoris trutinam appendebant, vt auctor est Vitruuius.

Sacerdotes Tyrij. Sacerdotes Carthaginens s. *Orosius lib.4. c.6. Stobæus serm. 4.* Sacerdotes Aegyptij, Philosophi, & Reges.

Tyrii regiis etiam infulis dignati sunt sacerdotes Herculis, quibus duntaxat erat ius regias infulas vsurpare. A Tyriis oriundi Carthaginenses, eumdem detulerunt honorem suis sacrificis, quos instar Regum voluerunt incedere purpuratos, De hoc instituto fit mentio apud Orosium. Apud Ægyptios nemo sacerdotiò initiatur, nisi Philosophus, & ex hoc collegio Strobæus ait Rege extincto successorem solio designari: Ita vt Rex Ægypti philosophus esset, & sacerdos. Vnde Mercurius Trismegistus, id est, ter maximus appellatur, eò quod maximus esset Rex, Philosophus,& sacerdos.

QVOT CAVTELIS VSAE SVNT plereque Gentes, ne despectui haberetur sacerdotium.

§. V.

EX ANTIQVITATE PLVRIVM NATIONVM.

Sacerdotum qualis olim integritas.

NE decretis caderent honoribus sacerdotes Roma opportunè cauit, leges instituens & cautelas, ad quarum trutinam appensi sacerdotes sacris infulis ornabantur. Corporis & animæ dotes idoneas sacerdotio Romani illi prisci de hac re maximè sollicitì alto scrutinio, & seuero examine conquirebant. In eo argumento breuiloqua quidem lex edita, sed paucis concludens omnia, quibus vt par erat aris homines adaptantur. En decretum SACERDOS SIT INTEGER. Illa lege deliquium omne corporis & animæ procul esse debuit ab his candidatis, qui sacerdotio dare nomen votis omnibus ambiebant. In eo themate Seneca spatiatus multa congessit vtique digna sciru. Sic ille. *Metellus Pontifex, cum arderet Vestæ templum, dum Palladium rapit, oculos perdit, sacerdotium illi negatur. Lex integrum, ad animum refert, non ad corpus. Lex æstimari hoc voluit tunc, cùm quis peteret, non cum haberet sacerdotium. Ambitiosa lex est ad sacerdotium, notas non sanctitatis tantùm, sed felicitatis admittit, inquirit in mores, in corpus, in vitam. Vide tu quemadmodū tam morosæ legi satisfacias. Fas sacerdoti non esset, ancillā tibi similē habere.*

Sacerdotium quas cautelas olim prærequisiuit. *Seneca.* Sacerdotes qui eligendi

fierine ſacerdotem fas erit? Non poteſt in ea ſperari ſacerdos, in qua ſperari meretrix poteſt: aliis oculis leno vitam æſtimat, aliis Pontifex. Abſint ex hoc foro lenones, abſint meretrices, ne quid parũ ſanctũ occurrat, dũ ſacerdos legitur. Quò mihi ſacerdotẽ, cuius precaria eſt caſtitas, ſi mater tua proſtitiſſet, noceret tibi. Pro libertate vota facienda ſunt, captiua mandabitis? Ancillæ ex lupanaribus ſacerdoti non emuntur. Coram ſacerdote obſcœni homines abſtinent. Non ſine cauſa ſacerdoti lictor apparet. Occurrenti tibi meretricem ſubmouiſſet? Caſtigationem ex Pontificis Maximi arbitrio meruerat ſacerdos, ſi te è lupanari redemiſſet. Sacerdos non integri corporis, quaſi mali ominis res vitanda eſt. Hoc in victimis notatur, quanto magis in ſacerdotibus? Hactenus Seneca, è cuius locis diſcretis hæc in vnum contextum refundere operæpretium duxi, vt velut ex ſynopſi lector vno intuitu coniiceret corporis & animæ dotes, quæ coire debent, vt ſacerdotio dignetur homo, ad illum honoris apicem euehendus.

Sacerdos vlcere infectus ſacris ineptus eſt. *Plutarch. in quæſt. Romanis.*

Ad illud etiam inſtitutum pertinet illa Plutarchi obſeruatio. *Cur interdictum fuerit Auguri, ſi vlcus haberet, aues obſeruare.* Quam quæſtionem ita diluit. *Vt victimam, aut auem vlceroſam rei ſacræ faciendæ gratia vſurpare nefas erat: ſic animo ab omnibus moleſtiis, & quaſi vlceribus, ac morſibus vacuo, ſincero, puro, & integro tractari oportet.* Tanta fuit reuerentia

Sacerdotes Perſarum non fuere lentiginoſi. *Plin. lib. 19. cap. 1.* Sacerdotes AEgyptij.

Numinis apud Perſas ex Herodoto, vt ſacerdotio indignos cenſuerint lentiginoſos homines, quos credidere inuiſos Deo, quia erant lentium maculis interpuncti. Ægyptius fuit in ſacrificando ritus, vt ſacerdotes albis vterentur veſtibus, quia candor ſacerdotij comes indiuiduus eſt indubiæ teſſera puritatis. Eo quaſi intento credidere Ægyptij naturam ſoli progignere fruticem goſſypion, quem Plinius ait aptum eſſe ad lineas veſtes, niueo nitore candidas inſtruendas. Ex Tertulliano Cereris ſacrificî albis induti litarunt, etſi aliis Deorum ſacerdotibus animo inſederit atratos rem facere. Verſicolor ille ſacerdotum habitus ita perſtringitur à cenſore illo Atro, ſic carpente deliria Gentilium. *Cur iſtos non ſpectas,*

Sacerdotes Cereris, Bellonæ, & Saturni. *Tertull. lib. de Pallio.*

vel illos item habitus, qui nouitate veſtitus religionem mentiuntur, cum ob cultum omnia candidatum, & ob velum, vittæ, & priuilegium galeri Cereri initiantur, cum ob diuerſam affectionem tenebricæ veſtis, & tetrici ſuper caput velleris in Bellonæ montes fugantur, cum latioris purpuræ ambitio, & galatici ruboris ſuperiectio Saturnum commendat: cum ipſum hoc pallium moroſius ordinatum, & crepida Græca græcatim Æſculapio adulentur.

Sacerdotes olim Reges. *Plutarch. in quæſt. Romanis.*

Illa ſacerdotum eminens dignitas quandoque fecit Regibus inuidiam, vt auctor eſt Plutarchus ita fatus. *Olim Reges pleraque, & præcipua ſacra faciebant, ac rebus diuinis ipſi cum ſacerdotibus operabantur. Vt vero inſoleſcere cœperunt, arrogantesque, & duri eſſe, plerique Græci detracto eis imperio ſolum ſacra faciendi Diis facultatem reliquere.* Ex Cæſaribus, Iulius Cæſar

Suetonius in Iulio, & Galba.

Auguratum ſimul, & Pontificatum geſſit, vt & Galba triplex ſacerdotium geſſiſſe dicitur. Viguit & ille mos in Pruſſia, Guaguino auctore, cuius en contextum. *Anno Domini D III. Pruteus ſiue*

Rex Prutenorum fit ſacerdos. *Guaguini.*

Vimigauis Rex quidam, Bruteno dictus, imperauit, qui cum iuſtos annos ætatis conſecutus eſſet, quietam vitam ducere inſtituens, fratrem Verdemutum ſucceſſorem ſibi in regno fecit: ipſe ſummus ſacerdos effectus eſt, nomenque ei dignitatis indutum fuit Kirie Kireyto, quaſi dicas, Proximus noſter Dominus. Huic Pontifici ſuo Prutени præclaram ædem ſub quercu quadam erexerunt, locoque Romanæ a Roma nomen indiderunt.

Non eſt prætereunda Romanorum pietas erga ſacerdotes, quibus permiſere nomen Regis aliàs adeò inuiſum, vt Reges ſuos ſolio deturbarint. Audiendus in ſubiecta materia Feneſtella vt

Rex ſacrorum quis erat olim Romæ. *Feneſtella cap. 11.*

peritus ſacrorum. *Rex*, inquit, *ſacrorum, qui & ſacrificulus dicitur, creari cœptus eſt Iunio Bruto, & M. Valerio primis Conſulibus. Eius creandi occaſionem dedit, quod cum nuper exactis Regibus pleraque ſacra a ſolis Regibus obiri conſueta, Regum exactione vacare viderentur, idque moleſtè populus ferret, vtpote, quod cultui diuino Regum exactione videretur derogatum, ſacerdotem creari placuit: quem quominus eidem auctoritatis ineſſet, regio nomine decorarunt, ſacrorum Regem appellantes. Subiecerunt tamen Pontifici Maximo, ne ſi nullius ditioni alias fuiſſet ſuppoſitus, iam exacti Reges, reducti Reges eſſe viderentur, vel crederentur.* Inde effluxit illa Romanorum Imperatorum ambitio, quæ Pontificis Maximi titulum adiecit ſibi. Quippe dicebatur etiam Imperator Pontifex Maximus, vt videre eſt hoc verſu Iuuenalis, qui Domitianũ indigitãs ait.

Imperatores dicti Pontifices Maximi. *Iuuenalis Satyra 4.*

Teſti at hoc monſtrum Cymba, linique magiſter
Pontifici ſummo.

Plato in Politico. Sacerdotes Reges AEgypti.

Multi excellentiæ tituli coëuntes ad ſacerdotium ritè adeundum, adegere Platonem ad altè ſentiendum de ſacerdotio, quem ait ita fuiſſe annexum ſolio Ægypti, vt ſi quis regnum vſurpaſſet cogeretur ſacris initiari, vt pacatum gereret imperium, quod ibi nefas erat adminiſtrare præterquam hominibus diuino cultui mancipatis. Ad hanc ſacerdotij dignitatem pertinent encomia edita in gratiam Pontificatus Maximi Romanorum, cuius priuilegia ſic recenſet Alexander ab

Alex. ab Al. lib. 2. c. 8. Pontificis Maximi olim priuilegia.

Alexandro. *In tantum honoris culmen Pontificatus, & eo excellentiæ creuit, vt Cn. Cornelio Prætori, quod M. Æmilio Lepido Pontifici Maximo conuicium feciſſet multa dicta fuerit: ipſumque regiæ dignitati proximum crederent. Nam & lictor apparebat, & curuli regia ella ac lectica inſignis erat; quam ante veſtibulum conſpicuam habere aſſuerat: ad cuius fores pro ſplendore dignitatis viridis laurus affixa videbatur. Cumque cæteri honoribus functi rationem adminiſtrati muneris reddere cogerentur, Pontifex tamen Maximus pro maieſtate, geſti honoris rationem dare minimè cogi poterat: ipſique pro imperio, & poteſtate, quoque plus dignitatis ferret, cum galero eſſe, & carpento, vt reliquis ſacerdotibus ingredi licebat. Quippe Pontifici proprium inſigne erat galerus, ſicut lituus Auguribus, paludamentum Imperatoribus, diadema Regibus. Et cum in Capitolium nulli fas foret carpento vehi, ſolis Pontificibus, ſacerdotibuſque Tarpeium aſcendere carpẽto licuit: ad eumque ſi noxij confugiſſent, ea die a pœna immunes erant.* Hactenus Alexander, cui & adiicere placet priuilegium ſingulare datum Virginibus Veſtæ ſacris, quas Plutarchus ait

Virgines Veſtales quo honore habitæ. *Plutarch. in Numa.*

eò honoris euectas, vt eis Magiſtratus quique aſſurgerent; quodque caput eſt, & teſſera dignitatis ſummæ, ſi cui occurriſſent ad ſupplicium rapto, quantumque reus eſſet ille, præfatæ hunc Virgines abſoluebant.

Sed quia ſacerdotibus impenſius honor

erat

Sacerdotes casti, & sobrij.

Plutarch. in quæst. Roman.

Sacerdotibus interdicta legumina.

Sed quia sacerdotibus impensius honor erat argumentum excellentiæ, quæ sacerdotium decet, & excellentiæ cardo præcipuus vertatur in virtutis specimine, veteres suis sacrificulis virtutum praxim, præstitutis quibusdam ritibus indixerunt. In his fuere singulares prisci Romani, qui suspicati in castitate, & sobrietate quid diuinum voluere suis Flaminibus esse leguminum vsum iugiter interdictum, quia flatuosa legumina litare solent Veneri. Plutarchus ait eos ea cautione consuluisse castitati Flaminum, quibus & vetitum fuit tangere hederam, quam & credidere symbolum luxuriæ ob amplexus suos lethales & noxios; quidquid enim amplectitur hedera, illud in sui perniciem stringitur à frutice illo malefico: ita luxuria vbi se cuipiam affricat, eum non tam amplectitur, quam implectit nexibus importunis quibus obnoxij homines æternis etiam vinculis obstringuntur. Vtque comes illibatæ continentiæ sobrietas est, vetitum fuit Flamini via incedere vitibus oblita, vt vel sic aduerteret esse sibi fugiendum immodicum vsum vini, cùm propagines ipsæ vitis essent sacris sacerdotum infulis ominosæ. Apud Ægyptios sacerdotes piscibus abstinent, quia pisces nec proprio generi parcunt, indoles autem hæc crudelis procul est ab ingenio mansueto, quo sacerdos esse debet conspicuus.

Luxuriæ symbolum est hedera.

Cicer. lib. 1. de legibus.
Sacerdotes olim lauabantur.
Sacerdotes casti.

In argumentum puritatis, quæ sacra decet, Tullius ait, fuisse sacerdotibus solitum lauari ante sacra, quæ & aliis hominibus illotis manibus attrectasse nefas erat. Vnde Æneas multo hostium sanguine infectus, cunctatus est Penates tollere, donec tinctus aquis collectas è bello, & cæde sordes citiùs eluisset. Virgilius eum sic inducit affatum Anchisen.

Virgilius 2. Æneid.

Tu genitor cape sacra manu, patriosque Penates:
Me bello ex tanto digressum, & cæde recenti,
Attrectare nefas, donec me flumine viuo
Abluero.

Cic. lib. 2. de legib.
Sacerdotes Cereris.
Herodot. l. 2.
Iuliani Apostatæ mos ante sacra.
Pomponius Lætus in vita Iuliani.

Cicero adiicit, aliàs fuisse commendatum castitatis studium iis omnibus, qui fecere sacra, quibus & mos fuit antea ieiunasse, vt Athenis factitabant mulieres Cereri consecratæ. Has ait Herodotus ieiunas rem fecisse sacram. Fuit & huiosce moris valdè tenax Iulianus Apostata, qui vt restauraret omnes Gentilium ritus, pridie sacrorum solo olere cœnitabat. Ita Pomponius Lætus ait hunc Cæsarem se aptasse sacris. Numa Pompilius etiam commendantur eò quod Venere, & carnibus abstinuerit adeundo sacra. Hinc versus Ouidij.

Vsus abest Veneris, nec fas animalia mensis
Ponere, nec digitis annulus vllus inest.

Numæ Pompilij mos.
Ouid. lib. 4. fast.
Sacerdotes Ægyptij.
Herodot. l. 2.
Sacerdot es Isidis.
Apul. lib. 11. Metam.
Sacerdotes Mysorum.
Strabo lib. 7.

Fuisse frequens ieiunium apud sacerdotes Ægyptios, auctor est Herodotus: eo nempe ritu putauere Deos conciliari facilius. In his fuere præcipui sacerdotes Isidis, quos meminit Apuleius adeò fuisse constantes in hoc ieiunandi proposito vt qui sacris erant initiandi totos decem dies agerent parcentes vino; & carnibus. Illo instituto consulentes & castitati atque sobrietati. Ad horum æmulationem sese composuere Mysi, quorum sacerdotes Strabo sic meminit. *Scribit Pissidonius, Mysos religione indulgentes ab animantibus abstinere, eam ob causam pecus omne vitare: melle verò, & lacte, & caseo vesci: Cumque tranquillam exagitent vitam, ob Deorum culturam Deicolæ, & Capnobatæ, id est, fumi conscensores nominantur.* Ne qua fieret iniuria castitati sacerdotum Magnæ matris Deorum Plinius ait illos fuisse exectos, vt sic vel inuiti possent colere castitatem. Hos sic commemorat Poëta mordax, scilicet Iuuenalis.

Sacerdotes matris Deû.
Plin. lib. 11. cap. 49.

——————————Ecce furentis
Bellona, matrisque Deum chorus intrat, & ingens
Semiuir obscœno facies reuerenda minori,
Mollia qui rupta secuit genitalia testa.

Iuuenal. Satyr. 6.

Quomodo sint sacra frequentanda.
Cic. lib. 2. de legibus.

Iure Pontificio, cuius meminit Cicero, ita cauebatur. *Ad Diuos adeunto caste, pietatem adhibento, opes amouento, qui secus faxit, Deus ipse vindex erit.* De more sacerdotum Atheniensium, quos Hierophantas vocant, hæc scribit Hieronymus: *Hierophanta apud Athenas euirat virum, & æterna debilitate fit castus.* Adiicit alibi idem Sanctus Ægyptios sacerdotes omissis curis omnibus, mulieribus nunquam indulgere, abstinere item carnibus & vino. In Creta, sacerdotes Iouis, eodem Hieronymo assertore, non solùm carnibus abstinent, sed & omnia cocta vitant, arbitrati cruda magis obsequi castitati. Ex Laertio sacerdotes Iouis in India, non duntaxat carnibus abstinebant, sed & vt omnem suspicionem Veneris adimerent, hoc sibi rigidum imposuere pensum, vt nullius subirent tecta, sed sub dio vitam omnibus apertam agerent, lineis vestibus insigniti. Non procul ab his fuerunt Gymnosophistæ sua facturi sacra: quippe ex Plinio nescière pinguia obsonia; sed sola mensis adhibuere poma.

Sacerdotes Athenienfium.
Hieronym. lib. de Monogamia.
Lib. 2. in Iouini.
Sacerdotes Cretenses.
Sacerdotes Indi.
Laertius in proœmio.
Plin. lib. 11. c. 6.

Ex præfatis, Christiane lector, collige, quales debeant esse sacerdotes, quos vt ministros Christus misit conuocare inuitatos ad Cœnam suam, quæ vt est sanctissima, tales & vult seruos, nempe sacerdotes, quibus insit sanctitas congrua dignitati.

HOMILIA TERTIA DE HORA COENÆ.

SVMMA HOMILIAE.

1. EXORDIVM istius homiliæ petitur à multis Scripturæ textibus, vbi Deus describitur offusa nubium caligine; quasi verò Deus hominum sese aspectui subtraxerit. Dico tenebras illas insinuare, Deum esse nobis in opaco, & non innotere sicut ea, quæ obuia ante oculos obuersantur. Hinc est quòd Cœnam instructurus, quæ est tot, & tantis fœta bonis, eam ad Solis occasum distulit, vt doceret homines, qui conscij vellent esse rerum abditarum in ferculis huius Cœnæ, non fore voti compotes adscito lumine naturali. Itaque contextura istius homiliæ erit de hora Cœnæ denotante fidem, cuius obsequio solo patet, quidnam sit homini concessum apparatu panis, & vini, vnde fidelis anima saginatur.

2. Itaque priori parte dico fuisse congruam illam horam, in qua suas Christus epulas instruxit: namque fides, ad quam præcipuè pertinent istæ dapes, tenebris adumbratur. Cùm ergo panem, & vinum Christus consecrauit horâ serotinâ, procul voluit abesse lucem illam, quam in aliis argumentis plerumque satis opportunè ratio subministrat.

3. Secunda parte dico, non esse tacita prætereunda argumenta, quibus potest esse fides sarta tecta. Namque fides non respuit omnia rationis obsequia, cùm sunt intento congrua Saluatoris. Itaque rationes indigito, quæ vt obstetrices intellectum adiuuant, vt benè parturiat post conceptum assensum fidei, quam exigit adorandum Cœnæ Christi Domini sacramentum.

PRÆFATIO.

Misit seruum suum hora Cœnæ. *Luc.* 14.

HORA illa serotina, qua Cœna Domini fuit instituta, ita aptata est intento Christi, vt de industria selegerit hoc momentum, velut apponendo sacramento sui corporis opportunum. Hora nimirum illa tenebricosa fuit vtpote vespertina; sonans, arcana Dei non esse humanis peruia sensibus, quibus nihil omnino patet, nisi sese illud totum prodat, & explicet præuio lumine naturali. Cùm itaque nequeat hoc imbelle lumen pertingere ad sacra mysteria, vt est Cœna Domini, decernenda fuit hora congrua, nempe serotina, vt vel sic inuitati, conscij secretorum Dei, illucente fide, agnoscerent in hac Cœna sensibus omnia nigricare. Facessant igitur argumenta omnia educta de paupere naturæ penu, quibus hæretici penetrare volunt hæc arcana inuia hominum scrutinio: namque fides, & lusci oculi non coëunt. Post Solis occasum Christus instituit adorandum hoc sacramentum, quia veritas eius liquere nequit illi, cui celeste lumen occidit: quippe patet tantùm luce cœlitus affulgente. Vnde placet, illi Cœnæ affingere ista verba Salomonis. *Cuncta fecit bona in tempore suo, & mundum tradidit disputationi eorum, vt non inueniat homo opus, quod operatus est Deus, ab initio vsque ad finem.* (Ecclesiast. 3.) Frustra sanè tentat hæreticus ratione sua lumen accendere, vt de intento Christi constet, humano tantùm lumine scintillante. Cassus est reuera labor, quo se lancinant, & lacessunt Zuinglius, & Lutherus, stipati suis asseclis, qui Cœnam Domini faciunt argumentum disputationis suæ: huius nempe farinæ homines minimè discutient opus, quod operatus est Christus ab initio Cœnæ vsque ad finem: non est enim appendenda fides, vt scientia, siquidem in arcanis Dei parum sibi constat, & est infidelis trutina rationis. Vt ego desit omnis hallucinandi locus in subiecta materia, hoc recolite, Christiani, scilicet, horam Cœnæ fuisse caligine obductam, quia sacræ dapes illic appositæ, non tam corpori prostant, quàm animæ vegetandæ. Quia igitur Cœna Christi animæ negotium est, quo vitæ cœlestis illa particeps efficitur, ratio humana sola est incongrua obstetrix ad eliciendam fidem, quæ de hoc mysterio concipitur, Deo duntaxat cœlitus influente. Ecclesiæ desertores ad arbitrium suum è terra lumen petant, vt in hoc opaco cœcutiant: nobis gerent vices Solis, & Lunæ, Christus, & Maria: Christus videlicet influens, & Maria impetrans illam fidei lucem suis clientibus, quibus frequens est ille Angeli affatus. AVE MARIA.

PRæcipuorum operum Christi seriem texens Syracides, hanc conclusit compendioso effato, sic inducens sapientiam Deo Patre satam homines alloquentem. (Eccl. 24.) *Ego in altissimis habitaui, & thronus meus in columna nubis.* Quasi diceret Christus, potiores quasque actiones à se editas fugere

Deus quare nubibus atque caligine obumbretur. Psal 96.

fugere hominum captum, vtpote implexas altis nubium inuolucris. Eò spectat & illud Psaltis eloquium, quo Deus dum in maiestate recolitur, caligine stipatur, & nubibus. Ecce Domini regnantis apparatum. *Dominus regnauit exultet terra, lætentur insulæ multæ: Nubes & caligo in circuitu eius.* Illa veridica sententia confirmari potest inductione facta per omnia Christi Domini opera potiora. Quorum pauca meminisse satis erit, vnde poterit sese liquidior veritas explicare. Omnium actionum Christi caput fuit introitus eius in has orbis oras. Hic profectò Christi exortus in humanis factus media nocte, fidem conciliat Vati, cuius hoc oraculum præstat. *Nubes, & caligo in circuitu eius.* Tanta nimirum tenebrarum congerie inuolutum est arcanum Christi induentis hominem, vt ipsa Virgo Deipara nondum conscia mysterij huius, petens ab Angelo. *Quomodo fiet istud.* Non potuerit ab ipsomet Archangelo pronubo pleniùs edoceri. Namque beatus hic spiritus velut ingenuè confitens, secretum illud superare sui intellectus aciem, ait Mariæ, notitiam mysterij huius indigere Deo doctore, ac proinde Spiritum Sanctum in eam cœlitus illapsurum.

Luc. 1.

Spiritus Sanctus superueniet in te, & virtus altissimi obumbrabit tibi. O altam caliginem humanitatis à Deo assumptæ, quam nequit Angelus discutere, nec ipsa Virgo Deipara penetrare!

Sapient. 18.

Speciem opacam mysterij huius explicat Ecclesia, vsurpans versum illum Sapientiæ. *Cum quietum silentium contineret omnia, & nox in suo cursu medium iter haberet, omnipotens sermo tuus de cælo à regalibus sedibus venit.* Sol ille oriens in nebula, eodem velo obductus occidit; quippe morienti offusæ orbe toto tenebræ parentarunt. Præterea pridie mortis huius Domini Thaumaturgi, patrator ille ostentorum noluit instituere sacramentum corporis sui, nisi peractâ Cœnâ Agni Paschalis, ad occasum diurno sidere fatiscente. Itaque sub eunte nocte sacrum mysterium Cœnæ nouæ confectum est, eadem prope curione, qua principes Christi actiones editæ sunt inuolutæ nubibus atque caligine: nempe fuit institutio Eucharistiæ altis tenebris opacata. Si igitur homo decurrat contextum omnem vitæ, & operum Christi, vbique offendet caliginem, noctemque dicet à Deo electam, vt arcanis eius punctum temporis opportunum. Deo sic dispensante sua mysteria, ne sensibus obuia vilescerent, & staret veritas effati huius antea prælibati.

Eccles. 3.

Cuncta fecit bona in tempore suo, & mundum tradidit disputationi eorum, vt non inueniat homo opus, quod operatus est Deus ab initio vsque ad finem.

Congruè igitur ad intentum Christi dicam, horam Cœnæ sacræ fuisse serotinam, vt inde resciret homo, in indagine veritatis Eucharistiæ naturalia omnia lumina caligare. Ac proinde luci fidei standum esse. Prima ergo parte dicam benè assignatam fuisse horam serotinam ad conficiendum sacramentum illud, solo fidei lumine peruium hominibus. Secunda parte rationes congeram fidei asseclas & ministras: nimirum omnia recensebo argumenta, quæ hominem possunt inflectere ad præbendum assensum suum illi articulo, qui adstruit veritatem corporis, & sanguinis Christi, sub symbolis ad hoc cœlitus institutis.

PRIMA PARS HOMILIÆ.

NOCTE SVBEVNTE COEPIT *Cœna Christi, vt puncto temporis opportuno, & congruo intento institutionis Eucharistiæ.*

§. I.

EX ANTIQVITATE PLVRIVM NATIONVM.

Quotuot in die refectiones olim solitæ vsurpari.

CAlor edax, qui depascitur humidum radicale necessarium ad vitam sartam tectam, hominem obstrinxit ad ciborum vsum, cuius obsequio ruinæ illatæ corpori reparantur. Sed quia ciborum nimia congestio sanitati iniuria est, vtpote malefica, veteres, arbitrati sunt operæpretium esse pluries in die pasci sobriè, quàm semel abundè, crapula tenus, & stomacho refluente. Hinc emersit famosa illa distinctio conuiuiorum, in matutina, meridiana, vespertina, & nocturna, quorum omnium aliqualem notitiam ingerere necesse est, vt vel sic constet de natura sacri conuiuij instructi à Christo noctu, potius quàm tempore matutino. Prima refectio dicta est Latinis jentaculum manè sumptum iuxta illud Martialis.

Martialis l. 14.

Surgite iam pueri, vendit ientacula pistor,

Ientaculum quid sit. Athen. l. 1.

Græci ex Athenæo ientaculum vocauere *πρωϊνὸν ἔμβρωμα*, id est, cibum matutinum, cuius nomenclatura propria fuit *ἀκράτισμα*, siue *ἀκρατισμός*, quæ vox deducitur *ἀπὸ τοῦ ἀκράτου*, id est, à vino mero: nempe fiebant jentacula solo pane mero intincto, vt & mos ille perseuerat apud multos, qui pane recenti, & bibulo, vino immerso ieiunium soluunt, aëri sic noxio consulentes. Quia altiore iam Sole fames hominem vrget, is lautiori refectioni se accingit, quam prandium nos vocamus, dubia certè etymologia: omnes nempe ludunt, & discordant in indagine fontis huius vocis, sicque nimis altercando veritas euanescit.

Prandiũ vnde dictum.

Trebellius Pollio arbitratur prandium esse vocem castrensem, inde dictam à parando, quod milites cincti panderent, sic parati ad quosuis agones fortiter obeundos. Nam discincti cœnabant.

Isidor. l. 20. etymol. c. 2.

Isidoro placet illa etymologia, itavt prandium dicatur, quasi parandum; quia erat epulum militi apparatum ante pugnam illo momento temporis ineundam. Obstetricatur effatum illud Leonidæ, qui matutino tempore pugnaturus sodales suos sic affatus est: Prandeamus tanquam apud Inferos cœnaturi.

Scaliger l. 1. Poetic. c. 5.

Hanc vocis huius anatomen probat Scaliger dicens prandium dici, quia illa refectione iterum se ad opus parabant. Fauet & vox Græca *δεῖπνον*, id est, prandium, *ὅτι δεῖ πονεῖν*, id est, quia oportet laborare. Alij finxere prandium dici, quasi peredium, quia liberalior cibus in prandio ponebatur, quam in jentaculo, & his prandere & peredere voces sunt synonymæ. Sunt & qui ad scopum rectè collimasse credant, affirmantes prandium esse perinde, ac perendium, quod nihil ferè eo die coctum, sed ex perendinarum epularum reliquiis aliquid ferè sine discubitu delibarent.

Merenda & antecœnium quid sit.

In his dictionum inuolucris suspicor prandium sic dictum à nomenclatura Græca *ἔνδιον ἔμβρωμα*; quod scilicet prandium sit cibus meridianus, siquidem *ἔνδιος* perinde est, ac meridianus.

Merenda & antecœnium quid sit.

Isid. l. 20. c. 1.

Prandium excipiebat tertia refectio tribus horis post meridianum cibum. Dixere veteres refectionem illam, merendam, & antecœnium, quarum vocum originem sic discutit Isidorus. *Merenda est cibus, qui declinante die sumitur, quasi post meridiem edendu, & proxima cœnæ. Vnde & antecœnia, & antecœnia à quibusdam vocabuntur: item merendare, quasi meridie edere.* Suspicor ego, merendam sic fuisse appellatam, quia merus illo tempore panis dabatur operariis sine vllo obsonio.

Cœna quid fuerit olim.

Quarta demum refectio sub noctis initium Cœna fuit, superans aliàs omnes, & instructione dapum, & numero conuiuarum. Parciore manu veteres prandio fercula apponebant, & vtplurimum seorsim prandebant. Ab hoc more inolito Romanis, qui soli accumbebant in prandio, Græci eos vocauere μονοφάγους, id est, seorsim comedentes, licet in Cœna socios aduocarent. Fuisse apposita largiora obsonia tempore Cœnæ, ipsa vox locuples est; nam obsonium vox Græca est ὀψώνιον, ἀπὸ τοῦ ὀψὲ, id est, a tempore vespertino: nimirum ὀψὲ significat vesperam. Vnde quia veteres apponebant escas omnigenas in refectione serotina; quælibet dapes, & escæ pinguiores, obsonij nomine nuncupantur.

Cœna fuit instructa vesperi.

Gellius l. 17. c. 8.

Tempus autem Cœnæ fuisse serotinum Gellius abundè probat hoc contextu. *Athenis maximè ad id dici, vbi iam vesperauerat, cœnubatur.* Et quia, iuxta vetus effatum, nullius boni sine socio iucunda possessio est: Cœna dapibus opimis instructa conuiuas plurimos admittebat. Ab hac communione hominum communem vitam agentium

Plutarch. in sympos.

Cœna sibi congruum nomen fecit ex Plutarcho, vt supra recensui dicens nomen κοινὴ deriuari ἀπὸ τῆς κοινωνίας, id est, à communione, quia in vnum refectionis locum coibant plurimi conuiuantes.

Clem. Alex. l. 2. Pæd. c. 2.

Rursus tempori serotino fuisse demandatas Cœnas, multa auctoritate liquet. Prior occurrit Clemens Alexandrinus, in eo argumento sic discurrens. *Qui sunt in ætatis flore, cùm interdiu jentaculum, siue prandium sumpserint, quibus conuenit prandium pane solo gustato, à vino omnino abstineant, vt ebibatur, & consumatur superflua eorum humiditas, aridorum escâ, veluti spongiâ quadam exhaustâ. Vespere autem tempore Cœnæ vino vtendum est.*

Romani lautè cœnabant. Celsus l. 1. c. 3.

Hunc & fuisse morem Romanorum Celsus ait, dicens vespere refectos esse abundè, iuxta hunc Virgilij versum.

Nunc eadem labente die conuiuia quærunt.

Dies illa labens dicitur, quæ vergit ad occasum. Instante Solis occasu, parasiti illecti nidore conuiuij se accingunt Cœnæ. Eiusdem farinæ phrasis est illa Statij.

Iam moriente die, rapuit me Cœna benigni.

Plautus in milite glorioso.

Galen. lib. 1. de methodo therapeut.

Mors illa diei, lucis est deliquium, quo maximè nox incipit, & Cœna suum capit initium: vnde plerique vesperum pro Cœna vsurpant, vt voces illæ Plauti. *Qui de vespere viuat suo*, perinde sonāt, ac, qui domi suæ, & sumptu suo cœnet. Est & in hoc themate opportuna Galeni laudatio, & tēpestiua recensio, luculenter adstruens, illud institutum cœnandi tēpore vespertino. Sic ille. *Et manè salutando circumeam, & vesperi apud potentes cœnem. His enim artibus tum amari, tum amicitias conciliari, tum verò pro artificibus haberi, nequaquam ex priuatu, ac domi parta industria. Neque enim esse, qui de eo iudicent, vbi omnes totum diem diuersis studiis transigant: manè quidem omnes salutationibus occupati, post autem distracti, ad forum quidem, & lites non exigua turba, ad saltatores autem, & aurigas alia maior. Iam vel aleæ, vel amoribus, vel balneis, vel ebrietati, vel comessationi, vel demum alicui corporis voluptati deditus sanè non exiguus numerus. Vesperi verò omnes rursus ad Symposia simul collecti, vbi postquam se vino impleuere, non lyra cytharave, aut aliud musicum instrumentum circumfertur, sed nec sermones vlli habentur, quales in Symposiis agitari solere, veteres prodiderunt, nec aliud honestum quicquam. imò inuicem sibi propinant, & de magnitudine poculorum certant, vtpote inter quos optimus censetur, non qui plurimis instrumentis musicis, aut etiam sermone philosophico vti nouit, sed qui multos eosque maximos calices exsiccauit.*

Prandiū fiebat modicis escis.

Hoc contextu Galenus adstruit illa duo, quæ præfatus sum, esse de ratione Cœnæ: videlicet profusionem dapum, quæ maior erat, quam in prandio, & vespertinum tempus, quo præcipuè Cœna parabatur.

Plutarc. lib 4. symposiac. proble. 1.

Ad copiam ferculorum Cœnæ, Plutarchus alludit, ita definiens prandia, *obsonij expertia, tenuia, & salubria tanquam medicamenta ad splendidas, & copiosas cœnas.* Cùm itaque Christus appellet Cœnam has epulas, quibus sacrum suum corpus apposuit, est è re mea inuestigare intentum eius abditum altis huiusce nominis inuolucris.

PRAECIPVA FERE MYSTERIA corporis Christi in sacra Eucharistia concluduntur nomine Cœna.

§. II.

Ex Ivre Canonico, Et ex SS. Patribvs.

PErfuncto labore diurno, & nocte suadente secessum, veteres discubitu apposito mensis, largiore cibo, necnon & potu fessa corpora recreabant. Vnde & conuiuia nocturna typus fuere lætitiæ omnimodæ, vt conijcere est ex eorum nuncupatione: illa nimirum dicebantur κῶμοι, cuius vocis vim abundè promit verbum κωμάζειν, quod perinde est ac lasciuio, & salto. Hoc nomine Græco vtitur Paulus carpens hominum luxum hac censura. μὴ κώμοις, καὶ μέθαις, id est. *Non in comessationibus, neque in ebrietatibus.*

Rom. 13.

Comœdia vnde dicta.

Ab eadem voce deducta comœdia παρὰ τὴν ᾠδὴν καὶ τὰς κώμας, dixere κώμας pagos, vbi relaxandi animi causa lautiores epulas instruebant. Et quia cantilenas nuncupabant ᾠδὰς, vtraque coeunte voce, κώμη, ᾠδὴ, comediæ nomen optimè coalescit.

Comus qualis olim Deus.

Ab hoc more litandi deliciis omnimodis, dictus est Comus ille Deus, quem coluerunt olim, vt cupediarum gulæ Numen, & à plerisque Gentibus adoratum.

Deus Ammonitarum qualis. Num. 21. 3 Reg. 11. 4. Reg. 23.

In quibus Scriptura meminit Ammonitas, quorum idolum erat כמוש *Cemosch*, vt libri Numerorum, Regumque probant. Septuaginta interpretes maximè conscij linguarum, vocem hanc Hebræam ita reddiderunt Græcè, χάμως, quasi nomen illud flueret à radice Hebræa כמס *camas*, quæ significat abscondere, quod benè quadrat ingenio illorum, qui exeuntes vrbe sese in pagis occultabant, vt nemine obstante, & inscio Censore vrbis, cibis opimis, atque potibus indulgerent.

Comessari, quid significet.

Fauet & Latina phrasis quæ comessari vocat, splendidè epulari

ad

ad multam noctem. Ita Suetonius Domitiani gulam commemorat. *Conuiuabatur frequenter, & largè, sed penè raptim, certè non vltra Solis occasum, nec vt postea comessaretur.* Quasi diceret Domitianum crapula tenus pastum ante diem ad noctem compositum, non potuisse noctu lautiore cibo viscera saburrare. Hoc nempe sonat verbum comessari, duo significans, fercula scilicet multa, noctemque plurimam potibus atque cibis farciendo visceri mancipatam. Ita præfatus auctor, alium epulonem tecolit. *Præter sæuitiam, inspecta in eo etiam luxuria erat, quod ad mediam noctem comessationes cum profusissimo quoque familiarium extenderet.*

Suetonius in Domitiano.

Epulæ Domitiani.

Idem, in Vespasiano.

Ex præfatis, nocturna conuiuia diurnis præstant, quòd prandium subsequens labor soleret excipere, ac proinde frugi pascebatur homo, ne ineptus fieret cœpto operi restaurando. Cœna verò secus diuore manu instructa, conuiuis largiorem permittebat vsum cibi, quia somnus instabat idoneus epulo decoquendo. Vt itaque Christus Eucharistiæ delicias, atque diuitias typicè exprimeret, nocturnum voluit esse suum conuiuium, vbi extra lasciuiæ periculum, animæ simul, & corpora recreantur. Multum namque interest inter epulas à Deo Iudæis exhibitas, & has, quas Christus suis in Cœna discipulis apposuit. Esto namque, panis de cœlo præstatus sit Hebræis, scilicet manna; & agnus Paschalis in epulum datus sit: nihil tamen illæ dapes ex opere operato conferebant ad salutem, sed tota sacramentorum veterum virtus erat penes opus operantis, id est, qualis erat dispositio & fides animæ, talis & erat gratiæ influxus adhibito veteri sacramento. Nempe tota vetus lex quoad sacramenta sua non potuit iustificare animas, & seipsâ solâ gratiam cœlitus impertire. Ita Paulus. *Ex operibus legis non iustificabitur omnis caro coram illo.* Hanc legis inopiam bellè expressit Psaltes sic occinens. *Sacrificium, & oblationem noluisti, aures autem perfecisti mihi. Holocaustum, & pro peccato non postulasti.* Ad quid enim postulasset holocaustum pro peccato, si ille ritus incassum vitiis adhibetur, vtpote petens in homine fidem atque pietatem, vt ex se remedium insufficiens ad animas congruè sospitandas. Concinunt Psalti Isaias, Ieremias, & Amos Prophetæ celeberrimi, & super æthera noti. Ecce Isaiam Deum inducentem. *Quò mihi multitudo victimarum vestrarum? quis quæsiuit hæc de manibus vestris.*

Cœna Christi quare nocte in stituta

Lex vetus non iustificabat.

Roman 3.

Psal. 39.

Isai. 1.

Gens Hebræa vt pectore opaco suas omnes iustitias in cæremonias refundebat: quasi verò ritus merè corporei, feriante fide possent conciliare Deo animas aliquali crimine sauciatas. Huic errori occurrit Deus illo textu Isaiæ, & adhuc liquidius isto versu Ieremiæ. *Numquid carnes sanctæ auferent à te malitias tuas, in quibus gloriata es?* Hisce locis adiice & hoc oraculum Vatis Amos. *Quòd si obtuleritis mihi holocausta, & munera vestra, non suscipiam, & vota pinguium non respiciam.* Et quia Christo assumpto in cœlum, Iudæi, qui dederant manus fidei, altè adhuc sentiebant de suis ritibus abdicatis: Paulus eos hac censura carpit. *Quomodo iterum conuertimini ad infirma, & egena elementa, quibus iterum seruire vultis.* Egena, & infirma vocat elementa, Iudæorum sacramenta; vtpote quibus haudquaquam virtus erat iustificandi ex opere operato. Eiusdem generis est alius iste textus, eodem Paulo auctore satus. *Reprobatio fit præcedentis mandati propter infirmitatem, & inutilitatem.* Nihil profectò liquidius in eo themate tenseri potest ad declarandam inopiam sacrorum quibus Hebræorum populus vtebatur. Quodque magis probat pauperem Iudæorum sortem, Magister sententiarum absolutè negat Mosaïca sacramenta iustificasse, licet in fide & charitate susciperentur; quia data erant, vt essent oneri, & non vt iustificarentur homines hisce præfatis ritibus obsequentes. Et esto Theologi non subscribant illi sententiæ Magistri, & affirment sacramenta vetera iustificasse ex opere operantis, id est, ex fide, & deuotione suscipientis; hoc tamen effatum nihil illis sacramentis singulare tribuit supra alia bona opera. Namque talis iustificatio non erat propriè sacramentalis, sed communis omnibus bonis operibus, quæ in charitate fiunt: nec etiam illa iustificatio erat prima, sed secunda.

Ieremiæ 11.

Amos 5.

Galat. 4.

Hebr. 7.

Magister sent. in lib. 4. dist. 1.

Iustificatio sacramentorum veterum qualis erat.

Grauior est difficultas de circumcisione, quæ non est sacramentum legis Mosaicæ, sed naturæ, vtrique teductum in praxim à Patriarcha Abraham. In sacramenti huius efficacia enucleanda laborant Theologi, vtpote bipartiti. Alensis, Bonauentura, & Scotus viri famosi magnique nominis in re sacra fauent illi sacramento veteri, affirmantes circumcisionem ex opere operato contulisse iustificationem. Sed hæc sententia non concolor est Scripturæ sacræ, atque Conciliis, licet tutò teneri possit, quia nihil explicitè est ab Ecclesia in hoc themate definitum. Quare autem non annuam illi sententiæ, Paulus Apostolus obstat: ille nimirum vetera sacramenta vocans egena & infirma elementa, non excepit circumcisionem, quod maximè faciendum fuit, si circumcisio iustificasset ex opere operato; tunc enim inutilis fuisset illi sacramento iste textus antea recensitus. *Reprobatio fit præcedentis mandati, propter infirmitatem, & inutilitatem.* Idem Apostolus adhuc elimatius despicit illud sacramentum, ita fatus. *Circumcisio nihil est, & præputium nihil est.* Quod tamen non esset vsquequaque verum, si circumcisio fuisset eius ponderis & momenti, cuius creditur à Theologis illis assertoribus efficaciæ, quam memini. Adiice, Concilium Tridentinum conferre nostra sacramenta cum priscis Iudæorum, vt multiplici nomine potiora. Quod valde tamen incongruum esset si circumcisionis obsequio, ipso facto gratia prima cœlitus influxisset. Ecce Canones editos. *Si quis dixerit, ea ipsa nouæ legis sacramenta à sacramentis antiquæ legis non differre, nisi quia cæremoniæ sunt aliæ, & alij ritus externi, anathema sit.* Et quasi sacra Synodus concluderet, hoc esse singulare sacramentis Ecclesiæ, vt conferant gratiam ex opere operato, hunc Canonem subiecit. *Si quis dixerit, per ipsa noua legis sacramenta ex opere operato non conferri gratiam, sed solam fidem diuinæ promissionis ad gratiam consequendam sufficere, anathema sit.*

Alensis part. 4. q. 7. memb. 7. artic. 4. Bonauent. Scot. in lib. 4. sent. dist. 1.

Circumcisio iustificauerit nec ne.

Hebræo. 7.

1. Cor. 7.

Sacramenta nouæ legis potiora sacris Iudæorum.

Ex Ivre Canonico.

Concil Trident. sess. 7.

Can. 2. de sacramentis in genere.

Priscis Iudæorum sacramentis Concilium Florentinum definierat antea, nostra sacramenta multis titulis eminere. Vnde liquet circumcisionem, quæ potissimum fuit Hebræorum

rum

Circumcisio quomodo iustificabat.

rum sacramentum, esse infra nostra sacra, ac proinde non iustificasse ex opere operato. Fauet tota Thomistarum schola, suum antesignanum sequens, nempe Thomam affirmantem, circumcisionem non iustificasse vi sua, sed iustificasse tamen, quatenus erat protestatio fidei, & fidem applicabat. Iuxta hanc Thomæ sententiam veteres fuere iustificati ex merito Passionis Christi, vt nos iustificamur: hoc tamen interest, quòd meritum illud nobis affingitur beneficio sacramenti, Iudæis verò fidei solius obsequio; quæ tamen fides requirebat sacramentum circumcisionis, vt conditionem sine qua non operabatur illa fides. Præfata hæc sententia præit alteri, propiusque accedit ad Scripturæ, & Conciliorum mentem. Nam si sola Circumcisione, vt remedio vnico instituto ad iustificationem primam, sublatum esset peccatum originale, nemo extra Iudaïsmum fuisset gratiæ Dei compos. At Iob, Melchisedech, alijque permulti fuere Deo grati extra Iudæorum caulas. Vnde Paulus ita fatur. *An Iudæorum Deus tantùm? nonne & Gentium? imò & Gentium, quoniam vnus est Deus, qui iustificat, Circumcisionem ex fide, & præputium per fidem.* Rursus idem Apostolus abundè notat circumcisionem vt infirmam ad impertiendam gratiam ipso facto: siquidem Iudæos & Gentiles appendens ad trutinam, ita pronuntiat. *Quid ergo præcellimus vos? nequaquam. Causati enim sumus Iudæos, & Græcos omnes sub peccato esse.* Præterea ad dirimendam litem istam valde idoneus est locus iste eiusdem Apostoli. *Ex operibus legis non iustificabitur omnis caro coram illo.*

Rom. 3.

Ibidem.

Cùm itaque sacramenta nostra sola iustificent ex opere operato, soli Ecclesiæ facta est Cœna magna, & Iudæis quasi ientaculum fuit exhibitum, gratiaque concessa fuit ad mensuram operis operantis; ideóque sacramentorum omnium præcipui, id est, Eucharistiæ institutio vocabulo Cœnæ vt congruo nomine recensetur. Sed ne quis in gratiam Circumcisionis altè nimis sapiat, operæ-pretium est laudare auctores magni nominis, qui illi suo adiecto nigro & inglorio calculo detraxerunt. Primò traducendi sunt Hebræi, quorum maximè negotium fuit illud sacramentum. Philo Iudæus, cui auscultauere Hebræi, vt Græci suo Platoni, quem plerique dicunt aut Philonizare, vel Philonem Platonizare. Philo, inquam, commemorans causas instituti huius, scilicet circumcisionis; ait, se equidem multas accepisse à maioribus, quas omnes recolit: fuerit necne decreta circumcisio in remedium peccati, silet ille; quod reuera tacitum minimè præteriret, si dogma ratum fuisset olim, sacramentum illud contra originale, peccatum fuisse cœlitus institutum. Alius Synagogæ alumnus emeritus, videlicet Iosephus, causam commemorans indictæ circumcisionis, hanc solam adfert, vt nimirum eo signo Iudæi dispescerentur ab aliis Gentibus. Vnde potens exurgit argumentum: videlicet Iudæos, qui garruli sunt vbi res est de encomiis legis, non credidisse suæ circumcisioni insitam vim tantæ virtutis vt iustificaret ex opere operato: alioqui doctissimi Iudæorum, Philo, & Iosephus, qui vixere stante ritu illo, priuilegium illud liquidò meminissent.

Circumcisio fuerit necne instituta in remedium peccati.

Philo. lib. de circumcisione.

Ioseph. lib. 1. antiquit. c. 12.

EX SS. PATRIBVS.

Non sunt taciti prætereundi Patres in subiecta materia, vt abundè constet de egestate ritus huius. Prior occurrit Dionysius ille Areopagita; monens, Ecclesiam esse mediam inter Synagogam, & patriam cœlestem, quòd Synagoga sacramenta carnalia, & vmbras habuerit, ac figuras; cœlestis verò Ierusalem habeat nudam veritatem sine signis vllis corporeis. Vtriusque indolem participat Ecclesia, quia cum Synagoga typos habet, seu signa corporalia: nempe sacramenta sunt signa sensibus obuia, atque adeò corporalia. Rursus Ecclesia communicat cum cœlesti Ierusalem, quia dotes habet merè spiritales, scilicet gratias sibi desuper impertitas. Dionysius Paulo Apostolo magistro eruditus, non vocasset signa Iudæorum vmbras tantùm, si comitem habuissent gratiæ veritatem. Quid item Iustinus de circumcisione senserit, ab eo disce. *Quin etiam*, inquit, *ex eo quòd non possunt fœminæ circumcidi, intelligitur signi causâ datam esse circumcisionem, non pro opere iustitiæ.* Tota dialogi huius cum Tryphone series eò vergit, vt probet ille Sanctus, circumcisionem non iustificasse, sed ideo duntaxat esse sancitam à Deo, vt secerneret Iudæos à Gentibus. In eam quasi pedibus iit sententiam Irenæus, ita semet explicans. *Circumcisionem, non quasi iustitiæ consummatricem, sed in signo eam dedit Deus, vt cognoscibile perseueret genus Abrahæ*, &c. *Et quia non per hæc iustificabatur homo, sed in signo data sunt populo; ostendit, quòd ipse Abraham sine circumcisione credidit Deo, & reputatum est ei ad iustitiam.* Reuera valet argumentum ab exemplo: nempe Deo acceptus fuit Abraham incircumcisus. Ergo circumcisio, quam passus est Abraham, non fuit ei imposita ad remedium peccati, cuius malefica labes antea tersa fuit.

Dionys. lib. de Hierarchia cœl. c. 5. part. 1

Ecclesia media inter Synagogam, & cœlestem Ierusalem.

Iustin. Dialogo cum Tryphone.

Iren. lib. 4. c. 30.

Origenes ait Christianos meritò abiurasse ritus omnes Iudaïcos, quia lex Hebræorum ad emundationem carnis erat instituta: at secus mundant animas dogmata Christiana. Quo contextu satis superque notat circumcisionem non eius fuisse meriti, cuius effingitur à quibusdam. Eusebius Cæsariensis arbitratur veterem legem fuisse rudimentum Euangelij, quod vt spirituale est indiguit aliquali typo corporeo, quo vt præambulo, ad obsequium spirituale homines aptarentur. Si ergo Iudaïsmus habuit tantùm prima velut elementa legis Christianæ, profectò nulla sacramenta legis antiquatæ iustificarunt ex opere operato. Alter Eusebius, scilicet Emissenus, fusè enarrat, quantum debeat Ecclesiæ Synagoga, & quantum fuerint eius merita decurtata. Sic ille in verba hæc Petri. *Faciamus hic tria tabernacula. Primum* (inquit) *tabernaculum est Synagoga, secundum Ecclesia, tertium cœlum. Primum in vmbra fuit, & figura; secundum in figura, & veritate: tertium in sola veritate. In primo via ostenditur, in secundo inuenitur, in tertio possidetur. Non enim sacramenta Ecclesiæ, sicut sacramenta Synagogæ, medicinam tantùm docent, & ostendunt, sed ipsa potius sunt medicina, & remissio peccatorum.* Nihil sanè potest promi enucleatius ad componendam litem illam de efficacia circumcisionis. Athanasius ex professo docet circumcisionem nihil planè fuisse præter vmbram Baptismi, quod reuera procul esset à veritate, si vetus illud sacramentum hoc habuisset commune cum Baptismo, vt gratiam impertiret. Eò etiam allusit Epiphanius ista breuiloqua sententia. *Circumcisio fuit carnalis, quæ deseruiit tempori vsque ad magnam*

Origenes lib. 2. contra Celsum.

Iudaïsmus fuit quasi rudimentum Euangelij.

Euseb. Cæsar. lib. 1. demonstrat. Euangel. c. 10. & lib. 1. hist. c. 1

Eusebius Emissen. homilia de Sabbato post Domin. 1. Quadrag.

Athanasius oratione in hæc verba. Omnia mihi tradita sunt.

Epiphanius hæres. 8.

quæ est Spiritualium.

gnam circumcisionem, hoc est, Baptismum, qui circumcidit nos à peccatis. Si eiusdem virtutis extitisset circumcisio, cuius fuit & Baptismus, incongruum esset opponere circumcisionem Baptismo, vt vmbram corpori: imo Basilius totam veterem legem cum Euangelica componens reputat vmbram. Sic ille. *Qui veritatem vmbra comparans, cúmque figuris conferens ea, quæ figuris significantur, vniuersam pariter Euangelicam dispensationem eleuare aggreditur, &c. Quid confere lauacra cum lauacris, quæ solam nominis appellationem habent communem; rerum verò tanta est differentia, quanta est inter somnia, & veritatem; inter vmbras, & imagines, & inter ea, quæ reuera sunt.*

Basil. lib. de Spiritu sancto, cap. 14.

Circumcisio an iustificarit infantes.

Circumcisionis indolem præclarè explicat Chrysostomus textu propitio meæ sententiæ, quæ detrahit illi sacramento virtutem illam, quam indubiè credo esse sacramentis Ecclesiæ singularem. Cuius cardo præcipuus est in iustificatione conciliata ex opere operato. Præstat audire Chrysostomum virum apprimè tinctum omnigena scientia. *Attende* (inquit) *quòd Deus circumcisionem pro lege statui voluit, non quòd ad animæ salutem efficere hoc possit aliquid, sed vt Iudæi pueri hoc gestandum indicium circumferrent, quasi signum, & sigillum, & ne liceret eis commisceri Gentium commistionibus. Hinc B. Paulus signum hoc vocat, dicens. Et signum dedit Circumcisionis sigillum. nam ad iustitiam ipsa circumcisio nihil conducit.* In hæc Chrysostomi verba iurant Cyrillus, Theodoretus, Damascenus, Theophilactus, & Oecumenius, qui omnes concordi suffragio negant virtutem illam efficacem, quam quidam affingunt circumcisioni, eam sic appendentes ad trutinam sacramentorum Ecclesiæ, quæ ex decreto Concilij gratiam impertiunt ex opere operato.

Chrysostom. hom. 27. in Genesim. Cyrill. lib. 10. in Iulianum. Theodoret. q. 67. in Genesim. Damascen. lib. 4. de fide, cap. 10. Theophylact. in c. 2. epist. ad Romanos. Oecumenius in cap. 4. ad Romanos.

Non fuit illa solùm Græcis propria sententia, sed & communis extitit Latinis Patribus, quorum Cyprianus ait, circumcisionem adueniente Baptismo euanuisse, sicut vmbra cedit luci. Adiicit ille Adamum, Henoch, Noë, & Melchisedech iustos fuisse sine circumcisione. Quo sermone alludit ad hæc Tertulliani verba. *Si circumcisio purgat hominem, Deus Adam incircumcisum cùm faceret, cur eum non circumcidit, vel posteaquam deliquit, si purgat circumcisio, &c. Prouidens Deus, quòd hanc circumcisionem in signum, non in salutem esset daturus.* Concinit Ambrosius, vir vtique cœlestium conscius arcanorum. Sic ille. *Signum circumcisio corporalis, veritas circumcisio spiritalis: illa membrum amputat; ista peccatum.* Quasi diceret, effectum circumcisionis, duntaxat cute tenus, hominem attigisse. Et tantùm abest vt concludat in gratiam veteris huius sacramenti, quinimò disertè decurtat virtutem illam, quam de eo quidam Theologi præconizant. Ecce Patris huius definitiuam sententiam. *Non ergo, circumcisio aliquid habet dignitatis, sed signum est tantùm, quod signum ideo accipiebant filij Abrahæ, vt scirentur eius filij esse, qui credens Deo hoc signum acceperat, vt æmuli essent paternæ fidei.* Si itaque tota moles circumcisionis est in signo, perperam inuritur ei virtus illa benefica, quæ consequitur sanctissima Ecclesiæ sacramenta.

Cyprian lib. 1. contra Iudæos cap. 8.

Tertul. lib. contra Iudæos, c. 2.

Ambros. epist. 72. ad Irenæum.

Idem in cap. 4. ad Romanos.

Esto viri magni nominis egregiè senserint de circumcisione, arbitrati fuisse illam institutam in remedium peccati, mirum est altum de hac intentione Dei silentium esse apud Patres interpretes Scripturæ sanctioris, quos reuera non latuisset hoc secretum si virtus illa circumcisionis esset rata, & fixa. Vide ex professo agentem de hac materia Ambrosium, atque Hieronymum locis margine recensitis. Ne illibatus abeat Hieronymus accipe rationem, quam subiicit, versans illud vetus institutum. *Quia* (inquit) *ex semine Abrahæ erat Christus oriundus, & ab Abraham vsque ad Christum multa erant sæcula transitura prouidens Deus, ne soboles dilecti Abrahæ cæteris nationibus misceretur, & paulatim familia eius fieret incerta, gregem Israeliticum quodam circumcisionis cauterio denotauit. Denique per quadraginta annos in eremo nullus est circumcisus; soli quippe sine Gentis alterius commistione viuebant. Statim vt Iordanis ripam transgressus est populus, circumcisio necessario futuro ex commistione Gentium prouidit errori. Quod autem à Iesu duce secundo scribitur populus circumcisus, significat in eremo cessare circumcisionem, quæ in Ægypto rationabiliter exercebatur, & à Domino nostro Iesu Christo spirituali circumcisione credentes esse mundandos.* Idem ait Deum flocci pendere ritus Iudaicos, & placere ei viuificos baptismi latices, quorum obsequio crimina deterguntur. Dum namque recolit hoc lauacrum, ait illud maximè Deo acceptum esse. *Quòd solùm* (inquit) *potest purgare peccata.* Si solum Baptisma, repurgio peccati originalis fuit assignatum, gratis illa etiam virtus prædicatur de circumcisione.

Lib. de Abraham. 1. c. 4. l. 1. de Sacramentis, c. 4.

Quare fuerit instituta circumcisio. Hier. in c. 3. ad Galatas.

Idem in c. 1. Isa.

Melius esse consultum Ecclesiæ, quàm Synagogæ, ait Augustinus; sacramenta nostra dicens aliis eminere. *Sacramenta* (inquit) *non sunt eadem, quia alia sunt Sacramenta dantia salutem, alia promittentia Saluatorem. Sacramenta noui Testamenti dant salutem, Sacramenta veteris Testamenti promiserunt Saluatorem.* Ibidem ait, in quo nostra sacramenta præstent Iudæorum ritibus antiquatis. En discrimen. *Mutata sunt Sacramenta, facta sunt faciliora, pauciora, salubriora, feliciora.* Alibi rursus totam præceptorum seriem, quæ pertinet ad sacramenta sic sugillat. *Cur non dicam præcepta illa veterum Sacramentorum, nec bona fuisse, quia eis non iustificantur homines? vmbra enim sunt prænunciantes gratiam, qua iustificamur.* Demum liquidiùs totam istam concludit controuersiam, ita fatus. *Si per se attendantur sacramenta vetera, nullo pacto possunt mederi: si autem res ipsæ, quarum hæc sacramenta sunt, inquirantur, in eis inueniri poterit purgatio peccatorum.*

Sacramenta Ecclesiæ sunt Iudaicis potiora. Aug. in Psal. 73.

Ibidem. Ecclesia dignior est Synagoga. Epist. 19 ad Hieronym.

Idem qu. 25. in l. Numer. Sacramenta, quænam iustificent.

Illa sacramentorum Ecclesiæ eminentia potest etiam adstrui ratione hac valida: nimirum sacramentum, vt iustificare queat, debere habere annexam promissionem absolutam gratiæ, vt confitentur ipsimet hæretici Lutherus, Melanchthon, Caluinus atque Kemnitius. Cùm ergo nulla vetera sacramenta dignata sint promissione illa conferendi gratiam iustificantem, nescio quo argumento ducti sint præcones efficaciæ circumcisionis. Quippe promissio facta Iudæis non pertinebat ad remissionem peccatorum, sed ad gratiam temporalem, sicut ipse Lutherus ait hoc contextu *Vetus Testamentum per Moysen datum, promissio erat; non remissionis peccatorum, seu rerum æternarum, sed temporalium. nempe terra Chanaam, per quam nemo renouabatur spiritu; vnde & irrationalem pecudem in figura*

Luther. in assert. primi articuli. Melancht. in locis anni 58. Calu. l. 4. Inst. c. 14. § 3. Kemnit. 2. part. Exam.

Luther. lib. de captiuitate Babylonica, de Eucharistia.

figura Christi oportebat occidi, in cuius sanguine idem Testamentum confirmabatur, vt qualis sanguis, tale Testamentum: qualis hostia, talis promissio. Ecclesiam sortitam fuisse dotes potiores longè, promissione factâ Hebræis, locuples testis est Apostolus sic arguens. *Meliùs sortitus est ministerium, quantò & melioris Testamenti mediator est, quod in melioribus repromissionibus sancitum est.* Quæ sint illæ repromissiones noui Testamenti, subiicit idem Paulus laudans locum illum Ieremiæ. *Propitius ero iniquitatibus eorum, & peccatorum eorum non recordabor amplius.* Fauet Augustinus obseruans promissiones vtriusque Testamenti esse diuersas, vt & diuersa sunt sacramenta. Nempe vetus Testamentum habuit promissiones terrenas: at nouum promissione gaudet, qua homines ad cœlestia prouehuntur.

Hebr. 8.
Aug. in Psal. 72.

Accedit & alia ratio in gratiam Ecclesiæ, dignatæ à Deo potioribus sacramentis, quàm fuerit olim Synagoga: nempe Ioannes Apostolus legem nouam distinguit à veteri, eò quòd noua iustificet, lex verò prisca secus. Cùm ergo sacramenta vetera fuerint pars quædam legis Iudaïcæ; non est concedenda parti virtus iustificandi, quæ toti legi vt ad hoc inutili à Paulo Apostolo denegatur. *Reprobatio* (inquit) *fit præcedentis mandati, propter infirmitatem, & inutilitatem.* Gratiam verò fuisse annexam legi promulgatæ à Christo, testis est locuples ille Apostolus, penes quem fuere arcana Dei: is est Ioannes, cui valde familiare est facta oracula accepta cœlitus eructare. *Lex* (inquit) *per Moysem data est, gratia, & veritas per Iesum Christum facta est.* Ob gratiæ inopiam lex illa obsoleta dicitur à Paulo, litera occidens; noua verò spiritus viuificans. At hæc nomenclatura sanè esset incongrua, si penes sacramenta Iudæorum fuisset virtus viuificandi. Eiusdem ponderis, & momenti est locus iste Pauli, qui affirmat legem illam Iudæorum in seruitutem generasse, & nostram Euangelij legem attulisse gratiæ libertatem. Demum lex illa reprobata dicta fuit vetus Testamentum, quia pertinebat ad veterem hominem, quem annosum, & vitiis omnibus assuetum non potuit pristinæ reddere nouitati. Huic è regione opponitur Euangelica lex, ideo dicta nouum Testamentum, quia conducit ad repurgium omnium peccatorum, cuius obsequio anima renouatur. Hæc animaduersio redolet Augustinum.

Lex vetus ex se erat inutilis ad iustificationem.
Hebr. 7.
Lex noua iustificat.
Ioan. 1.
2. Cor. 8.
Lex vetus quare dicta sit litera occidens.
Gal. 4.
Lex Iudæorũ quare dicta fuit vetus Testamentum.
Aug. l. 3 con. duas Epist. Pelag. c. 4.

Cùm igitur Ecclesiæ concessa sit gratiarum omnium locuples effusio in sacramentorum institutione; & sacramentis aliis Eucharistia longè præstet, quia inibi est realiter sacrorum omnium Dominus institutor: profectò iure ei inditum est nomen Cœnæ: quia vt parcior esca mensis inerat ante Cœnam, quæ sola lautiora fercula capiebat: ita & parcè Iudæis gratia illuxit, influens nimirum ex opere operantis; at Dei Ecclesiæ assignata est velut in dotem tota gratiæ plenitudo. Cuius vt gaza diues est sacramentum Eucharistiæ, concludens auctorem omnimodæ gratiæ in animas cœlitus influentis. De effectibus huius Cœnæ infra texam specialem homiliam, vbi referabo prouentus vberes, quibus anima ditior fit sacro Christi corpore saginata. Sed ne intactum prætercam gratiarum influxum, qui manet animas assidentes illi Cœnæ; credo satis supérque fore impræsentiarum, si dixero, animam, quæ discumbit in hac Cœna sicut par est, & secluso obice, induere nouos habitus, & virtutum omnium supellectilem, hancque prædiuitem sibi gratia comite comparare. Accipe Bernardum, veluti vadem meæ sententiæ. *Cecidimus* (inquit) *super aceruum lapidum, & in luto: vnde non solùm inquinati, sed etiam vulnerati, & grauiter quassati sumus. Lauari quidem citò possumus, ad sanandum verò opus est curatione multa. Lauamur igitur in Baptismo, quia deletur chirographum damnationis nostræ, & gratia hæc nobis confertur, ne iam nobis concupiscentia noceat, si tamen à consensu abstineamus: atque ita tanquam sanies inueterati hominis, & vlceris remouetur, dum tollitur damnatio, & responsum mortis, quod prius inde manabat. Sed quis poterit tam efferos motus frangere? quis pruritum vlceris huius ferre queat? Confidite, quia & in hoc gratia subuenit, & vt securi sitis, sacramenti Dominici corporis, & sanguinis pretiosi institutam habetis. Duo enim illud sacramentum operatur in nobis: vt videlicet sensum minuat in minimis, & in grauioribus peccatis tollat omnino consensum. Si quis vestrum non tam sæpe modo, non tam acerbos sentit iracundiæ motus, inuidiæ, luxuriæ, aut cæterorum huiusmodi; gratias agat corpori, & sanguini Domini: quoniam virtus sacramenti operatur in eo, & gaudeat quòd pessimum vlcus accedat ad sanitatem.*

Eucharistia secum vehit gratiarũ omnium prouentum.
Bern. serm. in cœna Domini.
Peccatum animam maculauit, & vulnerauit.
Eucharistia antidotum vitiorum.
Eucharistia tollit sensum in minimis, & consensum in magnis peccatis.

Illud elegans encomium Eucharistiæ pertinet ad naturam Adami vitio sauciatam. Quamuis enim homo tinctus deponat animæ sordes, quæ cum Baptismo non coëunt; attamen sunt & peccati reliquiæ superstites, quæ vellicant animam motibus importunis. Nempe fomes peccati semper hominem sollicitat in vetitum; sed ne malè suadæ carni annuat, cauet sacro sanctum Eucharistiæ sacramentum, quo aduersus vitiorum omnium impetus & susurros benè pasta anima roboratur. Itaque hoc ferculum corporis Christi, infirmis hominibus antidotum est opportunè sanans omne lethale virus dæmonis astu callidè propinatum. Sed si res est de homine sano, id est, procul à vitiis, & cui est inolita virtutum praxis, ille ditiora longè capit charismata, vtpote magis idoneus ad excipiendum largum gratiarum imbrem, quo congruè discumbentes in Cœna Domini cœlitus alluuntur. Præter enim suaues delicias, quibus afficitur anima, facta conuiua Regis Regum; virtutum omnium professio altiores apud eam radices agit, ac proinde talis discubitus hominem in æterno Dei obsequio corroborat. Sicque fides conciliatur Psalti, præscio arcani huius, quod expressit hoc concentu. *Vinum lætificet cor hominis, panis cor hominis confirmet, vt exhilaret faciem in oleo.* Ineffabilis animæ suauitas notatur in vino Cœnæ Domini, vbi inebriatur anima sacro hoc perfusa vino, quod citra suspicionem luxuriæ, germinare facit virgines. In pane robur animæ congruum typum habet: vt namque panis athletarum vescentibus affingebat præsentissimum roboris incrementum; ita & iste panis sacer traiectus in hominem, hunc vegetat, & affricat ei constantiam, atque in virtute propositum

Psal. 103.

tum tenax, efficiens animam toto dæmone fortiorem. Si namque penes manna fuit omnes referre sapores ad arbitrium vescentium; quis eat inficias, posse panem viuificum virtutum omnium ideas salutares, mentibus inspirare. Demum exhilarans oleum, faciemque miram in venustatem componens, gratiam significat, quam copiosam participat homo consors emeritus omnium Domini conuiuarum.

Quidquid Cœnam luculentam commendare potest, illud omne concluditur tribus hisce partibus quas memini; videlicet suauitate, quæ discumbentes afficit; facultate roborandi, quæ comes est cuiusque cibi optimi, & gaudio, quod consequitur epulas instructas congruo apparatu. Idcirco liquet, institutionem præcipui huius sacramenti ritè appellari Cœnam; quia in Eucharistiam coëunt omnia læta & lauta, quibus nobiles quæque Cœnæ huius sæculi coalescunt.

CONSECRATIO CORPORIS Christi facta est in Cœna noctu, quia sensibus humanis inuia sunt arcana Dei, quæ proinde sunt sola percipienda fide.

§. III.

Ex Sanctis Patribus.

PVtamine nucis abditus est nucleus, proinde inconcessus nisi frangas corticis inuolucra. Ita & Scripturæ mysteria, vt se prodant prærequirunt notitiam literæ præeuntis. Cuius peritia fugiens interpretem, facit eum obnoxium plerisque sententiis absurdis, à quibus sese expedire nequit, nisi discusso cortice literali. Ne in has ego impingam cautes, operæpretium est adstruere veritatem præfixi tituli, vbi vt rem indubiam affirmo, noctu fuisse institutum sacramentum corporis Christi. Quod vt fiat liquidius, oportet recolere, Christum duas celebrasse Cœnas, vnam legalem, alteram communem seu vsualem. In legali nihil prorsus apponebatur præter agnum Paschalem, & lactucas agrestes, cum pane azymo. In vsuali verò ad arbitrium conuiuarum mensa instruebatur ferculis omnigenis. Cœna legalis celebrata est ad vesperam, occidente Sole, ante tamen noctis initium, & cœlo nondum tenebris opacato. Quia parca fuit illa Cœna, scilicet instituta magis ad mysterium, quàm ad pastum; conuiuis modicè refectis parabatur altera Cœna ditior, in quam fas erat inuehere varia obsonia. Iudæi ne miscerent sacra profanis, ambas illas Cœnas, legalem scilicet, & communem, ambas interiecto tempore dispescebant. Sicque profana Cœna fiebat illa die post Solis occasum, obstante Cœna legali ne maturius & consueto tempore pascerentur. Hunc profectò morem secutus est ille, qui Christum excepit; nam consumpta legali Cœnà, aliam postmodum vsualem & opiparam Cœnam instruxit, vbi Ioannes Apostolus ait, fuisse apposita condimenta: nam intincto pane iusculo paropsidis Iudam prodidit Christus. Obducta caligine, & nocte opaca celebratam fuisse Cœnam illam, quam excepit institutio corporis Christi, præfatus Apostolus ait illo eodem contextu, quo meminit obsonium iusculo madefactum. En tenorem rei gestæ. *Cùm hæc dixisset Iesus, turbatus est spiritu, & protestatus est, & dixit: Amen, amen dico vobis: Quia vnus ex vobis tradet me. Aspiciebant ergo ad inuicem discipuli, hæsitantes de quo diceret. Erat ergo recumbens vnus ex discipulis eius in sinu Iesu, quem diligebat Iesus. Innuit ergo huic Simon Petrus, & dixit ei: Quis est, de quo dicit? Itaque cùm recubuisset ille supra pectus Iesu, dicit ei: Domine quis est? Respondit Iesus: Ille est, cui ego intinctum panem porrexero. Et cùm intinxisset panem, dedit Iudæ Simonis Iscariotæ. Et post buccellam, introiuit in eum Satanas. Et dixit ei Iesus: Quod facis fac citius. Hoc autem nemo sciuit discumbentium, ad quid dixerit ei. Quidam enim putabant, quia loculos habebat Iudas, quòd dixisset ei Iesus: Eme ea, quæ nobis opus sunt ad diem festum, aut egenis vt aliquid daret. Cum ergo accepisset buccellam ille, exiuit continuò. Erat autem nox.*

Cœnæ duæ à Christo celebratæ, vna legalis, altera communis.

Cœna vsualis & communis nocte celebrata.

Ioan. 13.

Eucharistia nocte instituta est, & quare.

Hoc contextu patet quo tempore fuit mysterium sacri corporis institutum. Itaque latus se aperit campus ad penetranda mysteria noctis symbolo conclusa. Quorum præcipuum illud est, quod præfixo titulo delibaui. Scilicet de industria Christum suam Cœnam noctu celebrasse, vt sic innueret nullum prorsus naturale lumen posse pertingere scrutinium huius abditæ veritatis. Quippe supra rationem est arcanum illud panis huius viuifici, solâ fide præuiâ considerandi hominibus. Namque fides subobscura noctis speciem inducit in animam; quidquid reclamet Caluinus affirmans, fidem debere esse claram, & sensibus exploratam. Vnde tenebrio ille Catholicis insultat, quia dicunt se reuerenter credere quidquid proponitur ad credendum, esto minus intelligant. Si ergo cupido quædam intelligendi sacra mysteria titillat animam; illa sibi benè consulet, si recolat, sacramentum istud esse fidei negotium, & non rationis humanæ indaginem: nempe caligat acies omnis humani intellectus in his, quæ ad fidem pertinent: illa nimirùm æmulata Deum, qui stipatur nubibus atque caligine, latet in opaco humanis sensibus inaspecta. Adstipulatur Isaias hoc effato. *Nisi credideritis, non intelligetis.* Quasi diceret, fidei indolem prorsus aliam esse à scientia, quæ nihil omnino credit, nisi prius intelligat. Rursus Apostolus distinguit notitiam mysteriorum, à fide. *Si habuero*, inquit, *omnem scientiam, & nouerim mysteria omnia, & omnem fidem.* Rursus ille monet, esse captiuandum omnem intellectum in obsequium Christi; quod perinde est, ac dicere, esse compescendam libidinem intellectus, altiora se cupidè perscrutantis.

Fides noctis symbolo lineatur.

Caluin. lib. 3. institut. c. 2.

Isa. 7.

1. Cor. 13.

2. Cor. 10.

Quia causantur hæretici, fidem esse sitam in clara notitia; est è re mea, Patrum etiam stimulis istum errorem configere, ne gliscat, & faciendo fucos imponat mentibus imperitis. Meo intento propitius Irenæus ita damnat sententiam, quæ fidem rutilam esse mentitur. *Melius est*, inquit, *nihil omnino scientem credere Deo, & perseuerare in eius dilectione, quæ hominem viuificat; quàm per quæstionum subtilitates, & multiloquium in impietatem cadere.* Hoc Irenæi textu fides est citra scientiam illam, quam commentus est Caluinus, in Sole ponens tabernaculum fidei: alioquin

Ex SS. Patribus.

Irenæus lib. 2. cap. 45.

Fides est subobscura.

alioquin incongruè locutus esset ille Præsul magni nominis ab ipsismet Ecclesiæ incunabulis. Alter eiusdem ponderis, & momenti, scilicet Clemens Alexandrinus, magister Origenis, fidem lineat, non coruscam vt ille desertor Ecclesiæ Caluinus, sed tenebris obumbratam. *Fides*, inquit, *non sapientium secundùm mundum; sed eorum, qui secundùm Deum sunt sapientes, possessio est. Illa autem etiam absque literis discitur. Eius autem scriptum, quod & ad rudes, & ad ignorantes pertinet, & est diuinum, charitas vocatur.* Quid secus instabit ille rabula, qui face rationis accensâ litat fidei, quasi magna lumine naturali caperet incrementa.

Clemens Alexand. lib. 3. Pedag. c. 11.

Græcis Patribus concolor est sententia Latinorum in omnibus, & prælertim vbi res est de notione fidei, debeat esse clara necne. Prior occurrit Hilarius *Habet*, inquit, *non tam veniam, quàm præmium, ignorare quod credas, quia maximum stipendium fidei est, sperare quæ nescias.* Ergo non coëunt fides, atque scientia vt hallucinatur ille delirus homo, subiiciens sensuum & rationis obsequio fidem Deo doctore solùm mentibus illabentem. Præclaro argumento conclusionem nostram adstruit Augustinus. *Si*, inquit, *propter eos solos Christus natus, qui certa intelligentia possunt ista discernere, penè frustra in Ecclesia laboramus.* Optimè profectò arguit vir ille omniscius. Si namque staret Caluini delitium, inducens fidem accinctam clara notitia, rari fideles essent: illa nimirum solos Theologos eosque summos afficeret, & id cute tenus, quia ipsamet altissima Theologia, quantumuis conscia arcanorum Dei, non ea penetrat lumine naturali. Sed dicere peritissimos duntaxat hominum esse fideles hoc est absurdum apud ipsosmet sycophantas hæreticos. Ergo procul abigenda fides est illa assignata à Caluino, vtpote portentosa. Rursus irrita esset prædicatio facta plebi in gratiam fidei; nam populi captum superat intelligentia mysteriorum, scilicet Trinitatis, & Incarnationis, quæ nec doctissimi quique sciunt, esto credant. Nemo tamen negat Christianos esse fideles, qui assensum præbent articulis ad credendum propositis. Vnde opportunè subiicit Augustinus ista verba. *Turbam non intelligendi viuacitas, sed credendi simplicitas tutissimam facit.* Rursus ille sibi constans ait, intelligentiam mysteriorum Dei esse præmium fidei. Et alibi refricans illam obseruationem, ita fatur. *Non quia cognouerunt, crediderunt, sed vt cognoscerent crediderunt. Quid enim est fides nisi credere, quod non vides.*

Hilarius lib. 8. de Trinit.

August. epistol. 102. ad Euodium.

Fides non petit vt comprehendas, sed vt credas.

Idem, Lib. contra epistolam Fundamenti c. 4. Tract. 27. in Ioan. Tract. 40. in Ioan.

Fides credit vt cognoscat.

Quid Augustino Caluinus opponat non occurrit, nisi velit ineptias agere vices Achillæi argumenti. Denique Augustinus liquidò dirimens istam de fide coruscâ litem, sic definit. *Considera quod voceris fidelis, non rationalis. Denique accepto Baptismo, hoc dicimus, fidelis factus sum, credo quod nescio.* Diceres Augustinum de industria proposuisse sibi Caluinum vt scopum, in quem sua spicula sæpius intorqueret. Concors est & Prosper Augustino suppar. Vir ille magnus fidei propugnator, & hæreticorum censor acerrimus, eliminat hoc adulterinum dogma, quod inuexit homo apostata, volens efficere fidē vernaculo lumine rutilantē. *Dicente*, inquit, *Apostolo, nisi credideritis nō intelligetis, datur intelligi quòd nō fides ex intellectu, sed ex fide intellectus existat: nec qui intelligit credat, sed qui credit intelligat.*

Sermon. 189. de Tempore, qui est primus de S Trinit.

Fidelis cur vocetur Christianus.

Prosper. lib. 1. de vit a contemp. c. 19.

Fides non ex intellectu, sed intellectus ex fide.

Ad componendam istam omnem controuersiam, operæ pretium est meminisse, in eo qui credit duo esse, videlicet apprehensionem, & assensum: & apprehensionem non esse fidem, sed aliquid præuium fidei. Namque fides aliqua petit præambula in adultis hominibus, vt illorum mentibus illabatur. Fidem non esse penes apprehensionem mysteriorum Dei patet ex eo quòd Gentilis Philosophus potest apprehendere, Patrem, Filium, & Spiritum sanctum esse tres personas, distinguendo relationes quæ intercedunt, nec tamen credat. Contra verò rusticus homo nesciens literarum confusè solùm apprehendens essentiam Dei, & tres personas eiusdem numero essentiæ, quia credit fidelis est, quamuis eius apprehensio rudis sit & multa caligine obducta. Itaque turpiter hallucinatur ille transfuga, qui erexit claræ fidei simulacrum, cui mendacius blasphemus homo litat; abutendo fidem Ecclesiæ, Scripturæ sacræ, & Sanctorum Patrum titulo commendatam. Ratio commenti hæc est. Vt Caluinus homines subtraheret gremio Ecclesiæ, cuius iudicio videbat annuere, finxit fidem esse sitam in clara notitia, & non in assensu præstito auctoritati Ecclesiæ, vt concors sanctorum omnium chorus occinit.

Quæ cōcurrunt ad concipiendam fidem.

Vt liquidior ad hæc emicet doctrina, quæ ad fidem spectat, distinguendus est duplex assensus. Vnus videlicet, qui rationem, & euidentiam rei consequitur; alter verò, qui annuit auctoritati alicuius proponentis. Prior assensus elicitus ab euidentia rei propositæ obstetricante lumine rationis, notitia propriè nuncupatur. Ille autem assensus, quem sibi vendicat auctoritas proponentis, non est notitia, neque pertinet ad scientiam, sed est fides iuxta illam veridicam Augustini sententiam. *Quod intelligimus aliquid, rationi debemus: quod autem credimus, auctoritati.* Facessat ergo adulterina fides, quam Caluinus totam tribuit rationi, atque euidentiæ, vt sic ingloriam faciat auctoritatem Ecclesiæ, cui fideles inuixi assensum præbent dogmati Christiano. Sed homo nefarius, vbi lumen rationis accendit, vt maiorem copiam lucis adiiceret fidei, eam penitus extinxit, sicque sui erroris incautos asseclas reddidit infideles. Quippe deliris hominibus quando hoc insedit, nihil scilicet credere, nisi cuius clara notitia præfulserit; ipso facto, & illa professione suæ proteruiæ, dedere notas perfidiæ; siquidem ita sinceræ fidei omnes titulos expunxerunt. Inductione nimirum facta per omnia fidei mysteria, quæ alta caligo inuoluit, necesse est, vt fide cadant, quia prorsus inuia sunt lumini naturali. Verbi gratia, dicat hæreticus quonam argumento rationis obstetricis liquere queat veritas naturæ humanæ assumptæ à Verbo, ita vt solus Filius dicatur incarnatus, esto Pater, & Spiritus Sanctus sint eiusdem numero naturæ, atque essentiæ cum filio. Si pertinax hæreticus ore procaci clamat, hoc arcanum esse peruium rationi, ac proinde congruum Caluinianæ fidei obiectum ministrare suis sequacibus, erroris arguetur ex ipsis naturæ principiis, vnde liquet finiti ad infinitum nullam esse proportionem, atque adeò Deum & hominem coire non posse in vno supposito.

Qualis animæ assensus requiratur ad concipiēdam fidem.

August. lib. de vtilitate credēdi. c. 11.

Fides est assensus auctoritati datus.

Fidei mysteria quare sint inuia lumini naturali.

Incarnacio non probatur ex solis naturæ principiis.

Sed quid ago rationibus in homines, qui neque micam rationis habent, in hoc quòd

diuina

diuina voluit appendere ad trutinam hominum cùm ex Dei edicto, sacra sanctuarij pondere sunt libranda. Nempe Deus in fidei rebus exigit obsequium intellectus, & non scrutinium, quia in tali indagine lippiens hominis oculus excæcatur. Vtque figuris eruditur homo, Deus singulares adhibuit figuras, quibus rata fixaque niret Ecclesiæ sententia, quæ decernit, fidem haudquaquam requirere notitiam internis sensibus euidentem. Eò spectant cautiones illæ adhibitæ in tractanda suppellectile sanctuarij, quam Deus sanxit obduci velis eo intento sacris, vt his inuolucris implexa tabernaculi vasa essent populis inaspecta. Vt Origenes ferè totus est in allegoriis, egregias in hoc themate subtexuit; inde probans, fidem non esse de liquidis, & obuiis humano captui, sed de rebus subobscuris, & quibusdam quasi velis, seu symbolis obumbratis. Consule Origenem inducentem textum sacrum, cui & affingit glossam, qua monemur, ea, quæ fidei sunt, non esse in aperto, sed operto, vtpote crebris obducta velis.

Figuræ egregiæ, quibus constat ea, quæ fidei sūt debere esse subobscura.

SECVNDA PAR HOMILIÆ.

ARGVMENTA, QVAE hominem sollicitant, vt assensum suum præbeat articulo fidei circa realitatem Eucharistiæ.

§. IV.

EX SANCTIS PATRIBVS.

Est importuna moles illa, quæ exurgit ex ingratis; qualia sunt repetita citra causam, quæ sit gratum recensitæ rei denuo condimentum. Ne ergo tomus iste sit grauis sit & turgeat fastidiosa rerum repetitione; satis erit annotasse tibi, lector, me fusè satis decurrisse aleam, quam titulus hic assignat. Itaque consule supra tractatum de Eucharistia. Illic habes vnde famem reficias.

HOMILIA QVARTA.

DE INVITATIS AD COENAM.

SVMMA HOMILIÆ.

I. MENSA sibi venerationem aliquam conciliauit, quam & ipse panis nomenclatura sonat. Quippe panem frangere, & communicare panem, fuere phrases olim non perperam vsurpatæ. Cùm ergo sacra Christi Cœna dicat illa duo, mensam scilicet, atque panem, ac proinde sacrum quidpiam ingerat; istius homiliæ pensum erit explicare, quibus hoc sanctum conuiuium instruatur.

II. Priori parte dicam de delectu hominum, ad quos pertinet illa Cœna, cuius magnificentiam probo, ex numero eorum, qui ad has epulas inuitantur.

III. Altera verò parte totus sum in explicando modo, quo se aptare debent conuiuæ hisce sacris epulis, ne sint iniurij Cœnæ Christi.

PRÆFATIO.

Luc. 14.

Misit seruum suum hora cœnæ dicere inuitatis vt venirent.

VT vasis cuiusq; capacitas colligitur ex mole rerū, quas cōcludit; ita & se cōuiuij magnitudo prodit, cūuiuis pluribus inuitatis. Eo argumento scriptura sacra probat Assuerū instruxisse grande conuiuiū; quia neminem prorsus excepit ab epulis omnibus illic degētibus subditis apparatis. Ecce veridicā seriem historiæ, recensentis opiparum illud conuiuium. *Tertio igitur anno Imperij sui fecit grande conuiuium cunctis Principibus, & pueris suis, fortissimis Persarum, & Medorum inclytis, & præfectis prouinciarum coram se, vt ostenderet diuitias gloriæ regni sui, ac magnitudinem, atque iactantiam potentiæ suæ multo tempore, centum videlicet, & octoginta diebus. Cùmque implerentur dies conuiuij, inuitauit omnem populum, qui inuentus est in Susan à maximo vsque ad minimū, & iussit septē diebus conuiuium præparari* &c. *præponens mensis singulos de principibus suis.* Nemo sanè potest inficiari, fuisse diuites epulas hac verborū serie recensitas. Ille tamen locuples apparatus est infra magnificentiā Cœnæ Christi, idq; multis titulis; ratione scilicet temporis cōnuiuij, & numeri conuiuarū. Nempe durat Cœna sacra, mundi fine tenus: nec Medis tantùm, aut Persis incolis vrbis Susan instructa est, sed orbi toti, vt hæc Domini verba sonant, quibus seruū suum vrget, vt vndiq; congreget inuitatos. *Exi in vias, & sepes, & compelle intrare.* Parū sanè fuit Christo mittere Principes, id est, Apostolos in vicos, & plateas vrbis Ierusalem, vt Iudæos initiarent sacris fidei nostræ mysteriis. Gens Iudæa sola non potuit implere triclinium Ecclesiæ, vbi sacræ dapes prostant: operæpretium fuit Apostolos delegare in exteras orbis oras, ne qua gens causaretur, se insciā, fuisse ditissimas Christi epulas omnibus populis apparatas. In omnes itaque vias Gentium exierunt Apostoli, & lustrauere sepes quando barbaros inuiserunt.

Esther. 1.

Luc. 14.

Siquidem durè ab eis excepti mortis acerbæ senserunt aculeos, sicque quasi lacerati acutis sepibus obierunt. Ego vices ago Apostoli; nempe delegatus sum in vicos, & plateas, in vias, & sepes, vt si quos inuenero viros idoneos Cœnæ Christi, hos conscribam, facturus eos sic compotes epularum. Assuero instruente suum conuiuium, Vasthi Regina fœminis tantùm epulas fecit. Sed melius est consultum nobis: Christo namque parante dapes, Maria Regina suis precibus impetrat, vt vocemur, nullo prorsus habito discrimine sexuum: gratiis igitur eam debitis excolamus. Eo intento recolit Ecclesia hoc Angeli effatum. AVE MARIA.

Inuitare, quid sit.

VT mensa & altare voces sunt plerumque synonymæ, quia mensa sacrum quidpiam sua nomenclatura sonat; ita & veteres non sine delectu viros ad suas epulas inuitarunt. Nempe detrahitur rei cuiusque dignitati, si indiscretè fiat. Cùm igitur inuitare perinde sit, ac in vitam vocare, & plerique vita sint indigni, magna cautione indiget illa vocatio ad vitam communi epulo propagandam. Hanc prudentiæ partem non despexit Christus mittendo suos seruos, vt ad Cœnam cogerent inuitatos. Quippe sacer textus ait, eos missos fuisse in vicos, & plateas ciuitatis, dein in vias, & in sepes, vt vel inuitos homines facerent inuitatos. Quodnam subodorer inibi mysterium dicam, decurrendo catalogum hominum, qui sistuntur epulis hisce sacris. Prima parte istius homiliæ recensebo ritus varios homines accersendi ad conuiuia, & inde referam qualitates idoneas, vt quis dignetur discubitu sacro Cœnæ Domini. Vbi subiecero qui sint aduocati: dicam secunda parte quomodo sese debeant accingere inuitati, ne sint iniurij sacris illis epulis, quibus eis fas est assidere, Christo Domino miserante.

Quinam ad Cœnam Christi fuerint inuitati.

Diuisio homiliæ.

PARS PRIMA HOMILIÆ.

DE DELECTV HOMINVM, QVOS Cœnæ suæ sisti voluit Christus.

§. I.

EX ANTIQVITATE PLVRIVM NATIONVM, ET IVRE CIVILI.

Aristotel. lib. 2. Rhetoric. c. 44.

Inuitate ad Cœnā res est honorifica.

ARistotele assertore, inuitare aliquem ad Cœnam censetur honorificum. Vnde Achilles apud Tenedum in Græcos acriter inuectus est, quia ab eis non fuit accersitus ad solennes epulas: inde nimirum credidit se habitum despicatui. Cùm ergo honor exhibitus sit index explicitus excellentiæ, qua conspicuus est homo desoris honoratus. Profectò non citra delectum condicendum est conuiuis, vt opportunè monet Plutarchus, qui inuitationem vocat ἄρισιν, id est, electionem. Ast electio discretionem quamdam dicit digni, & indigni: sicque vocare ad epulas quosdam perinde est, ac seligere homines quibus illa quadret tessera honoris? Eamobrem Athenæus ait ex Homero nullis omnino debere fieri copiam conuiuij, nisi sint ἄριςοι, καὶ ἔντιμοι, id est, optimi, atque honorati. Meminit idem Athæneus moris Persarum, qui præcipuè vicinos conuocabant, quando solennes epulas apparabant. Si quid enim tristius accidit, vicini participant incommoda, ideoque quorum sunt onera, congruum est & eorum esse honoris consona argumenta. Laudat ille pro hoc Persarum more versus istos Hesiodi.

Inuitatio dicta electio.

Achilles credidit se spretum quia non fuit inuitatus.

Athen. l. 5.

Inuitandi optimi, & honorati.

Persæ vicinos inuitabant.

Amicum ad conuiuiū inuita, inimicū dimitte.

Eum verò potissimum voca, qui propè habitat.

Ab hoc instituto non abhorruere Hebræi, qui ad epulum agni Paschalis vicinos homines aduocabant. Deo decernente ritum illum, de iure vicinorum erat sisti mensæ, vbi agnus ille fuit appositus. En decretum. *Decima die mensis huius, tollat vnusquisque agnum per familias, & domos suas. Sin autem minor est numerus, vt sufficere possit ad vescendum agnum, assumet vicinum suum, qui iunctus est domui suæ, iuxta numerum animarum quæ sufficere possunt ad esum agni.* Patrocinatur illi instituto vetus prouerbium dicens, meliorem esse vicinum amico longinquo; & non esse amicos, qui procul degunt. Carpit illud adagium meritò Athenæus in illud inuehens, hac censura. *An non enim absurdum, & ab omni ratione alienum est, amicitiam locis, non moribus æstimari.*

Vicini inuitati ab Hebræis ad Cœnā agnî Paschalis.

Exod. 12.

Illa vicini commoratio ad esum agni Paschalis vmbra fuit eius ritus, quem Christus adhibuit sacræ Cœnæ: nempe degens hic Dominus in vrbe Capharnaum, vicinos illius vrbis Apostolos conscripsit, quos & suæ Cœnæ participes fecit. Præterea suos ministros scilicet Apostolos primò misit in vicos & plateas vrbis Ierusalem, vt Iudæos accerserent ad Cœnam, tanquam vicinos, & contribules Christi, qui & ipse Iudæus extitit, Rex vtique Iudæorum. Illis verò cunctantibus assidere sacris his epulis, exierunt Apostoli in vias, & in sepes, quando nationes exteras inuitarunt. Itaque Iudæi vt vicini fuere priores recensiti à Christo, futuri participes corporis eius, si non incurij salutis suæ, respuissent priuilegium illud gratiæ singularis.

Iudæi primò vt vicini inuitati ad Cœnam.

Iesus Syracides paucis explicat, quibus in conuiuio cotti fas sit, opportunè monens probatos tantùm esse homines adhibendos. Ecce diuinum oraculum. *Secundum virtutem tuam caue te à proximo tuo, & cum sapientibus & prudentibus tracta. Viri iusti sint tibi conuiuæ, & in timore Dei sit tibi gloriatio.* Iuxta consilium illud Deo auctore satum, Tobias neminem suis innoxiis voluit accumbere mensis, nisi esset virtutis emeritæ, vt Codice sacro liquet, cuius en contextum. *Cùm esset dies festus Domini, & factum esset prandium bonum in domo Tobiæ, dixit filio suo: Vade, & adduc aliquos de tribu nostra, timentes Deum, vt epulentur nobiscum.* Quid sanctos commemoro in delectu conuiuarum, cùm Græcorum sit adagium, καλεῖν καλὰς κἀγαθὰς, id est, *Voca pios, & probos.*

Boni sunt ad epulas inuitandi.

Ecclesiastici. 9.

Tobias solos optimos adhibuit epulis.

Tobiæ. 2.

Cicero probos tantùm habuit conuictores.

Cic. epist. ad Tyronem.

Illi edicto morem gerens Cicero sic Tyronem affatur. *Vtor familiaribus, & quotidianis conuictoribus, quos secum Mitylenis Cratippus adduxit, hominibus & doctis, & illis probatissimis.* In hunc morem peccauere Piso & Tiberius Cæsar, quorum prior in Senatu correptus est acriter à proximè laudato Tullio, quòd cum viris malè audientibus, accumberet. Tiberius autem acutè carpitur à Suetonio, quia suis Cœnis Epicureos homines, & Græculos adhiberet. Ratio eliminandi scelestos homines ab epulis petitur ab incommodis, quæ emergunt. Primò periculum est ne malitia improborum afficiatur

Piso & Tiberius reprehensi quia ad epulas noxios adhibebant.

Cic. orat. in Pisonem.

Suet. in Tiberio.

Qui sint arcendi à conuiuiis.

afficietur probis in conuiuio: siquidem inter pocula conuiuæ suos ritus facilè communicant. Secundò prostituitur honos, cùm defertur ingloriis hominibus, sitque gratia ingrata iuxta illud Græcorum eloquium χάρις ἄχαρις, δῶρον ἄδωρον. Quid enim gratiæ, & commodi sibi conciliare potest homo ab impiis, quando epulis adhibentur. Laudatur in eo themate auctor Polycratici de nugis Curialibus lib. 8. vbi commemorans leges conuiuiorum ita fatur cap. 9. *Sicut dignis liberalitatis ostia patent; ita sunt turpibus praecludenda. Nam & fatuae virgines, licet pulsent ad ianuam, ob stultitiae notam repulsam patiuntur, ne fortè eiiciantur admissae. Et tamen sine nota eiicitur, qui sua turpitudine deformat conuiuium: siquidem & ille eiectus est, qui vestem non habuit nuptialem. Hac autem licet mysticum habeant intellectum; nihilominus etiam in ipsa superficie ciuilitatis praeferunt rudimenta. Nam & illud fideliter sonat ad literam, quod praecipit Apostolus: si quis frater nominatus fuerit fornicator, aut auarus, aut idolis seruiens, cum eiusmodi nec cibum sumite. Ad hoc ergo liberali domui ianua est, vt lasciuos criminosos, & infames excludat. Ad hoc ianitorem habet, aut ostiarium, ne quis insulsus irruat; & vt sit, qui dignos, & admittendos reuerenter excipiat.* Hactenus ille.

Mos Hebræorum. Reges ad mensam suã excipiunt tãtum viros emeritos.

Ille delectus conuiuarum præcipuè obseruatur à Regibus, qui honoris causa viros tantùm virtutis emeritæ suis adhibent mensis. Ita Saül Dauidem excepit ad mensam suam singulis quibusque nouilunijs, postquam victoriam de Goliath giganteæ molis homine reportauit. Eodem honore Dauid inauguratus in Regem dignatus est Miphiboseth filium Ionathæ, in gratiam parentis eius. Idem Rex inclytus memor beneficij accepti à Berzellao Galaadite voluit eum facere commensalem.

Quosnam Dauid ad suã mensam exceperit. *2. Reg. 19.*

Chaldæi Reges magna cautione suis epulis aliquem dignabantur, vnde & in argumentum honoris præcipui Euilmerodachus Rex Chaldæorum Regem Ioachim Iudæũ fecit conuiuam suum.

Mos Chaldæorum. *4. Reg. 25.*

Romanis & hoc inolitum fuit, cum nullo discumbere nisi probatissimo, Hinc cũ Imperatore semel tantùm discubuisse fuit honoris tessera singularis. Vespasianus eo honore affectus à Principe gratias illi egit in Senatu, vt auctor est Suetonius, quo etiam teste, Augustus religiosè suos solitus est legere commensales, ne res præcipua vilesceret facta vernacula, indigno quoque homine cum Principe conuiuante.

Mos Romanorum. *Suet. in Vespasiano.* *Idem, in Augusto.*

Iulius Capitolinus rem scitu dignissimam commemorat: videlicet Opilium Macrinum inuitasse viros vsquequaque doctissimos ad epulas, vt illis acutè loquentibus de virtutum praxi, gulæ modum imponeret. Sicque fiebat vt palæstra virtutis omnigenæ Macrini epulæ censerentur.

Quã industria Opilius Macrinus in epulis gulã compescebat. *Iul. Capitol. in Opilio Macrino.*

Tanti autẽ habitus est honos ille semel assedisse Regũ aut Imperatorũ mensæ, vt quidam prædiues homo numerarit vocatori ducenta sestertia, vt vnò tantum discubitu dignaretur ad mensã Caligulę, qui & gratũ habuit, cùm accepit tanti emi honorem mensæ suæ. Ita & L. Paulus leuare volens mœrorem Persei Regis, quem captiuum detinebat, fecit eum eiusdem ferculi conuictorem, vt meminit Valerius.

Idem. in Caligula. *Valerius Max. lib. 5. cap. 1.*

Dominus ipse rerum Christus Principes tantùm, scilicet Apostolos, sacrę Cœnę fecit conscios; ita suæ mensæ regiæ dignitati optimè consulturus. Nec Christi Cœna decus suum traxit ab Apostolis inde vescentibus: at secus *illis* hæc Domini mensa magnum gratiæ, & gloriæ contulit incrementum. Quippe suos conuictores ita affatus est Christus. *Ego dispono vobis regnum sicut disposuit mihi Pater, vt edatis, & bibatis super mensam meam in regno meo, & sedeatis super thronos iudicantes duodecim tribus Israel.* Hoc honore mensæ Christi maximè adstruitur status eminens discipulorum Christi, quia vt argutè Theophylactus ait. *Qui cum Rege cœnant videntur omnibus eminere.*

Luc. 22.

Ex professo Pollux recensuit epitheta hominis digni conuiuio: scilicet vt sit συμποτικός, εὔμικτος ἀξιοκοινώνητος, κοινωνικός, συμποσιαστής. Id est, *ad hominum societatem facilis, & procliuis,* ἀστεῖος εὐαρμόνιος, ἐμμελής. Id est. *Vrbanus, aptis ac decoris moribus insignis*; vnde & refellitur ἄγροικος, βαρύς, φορτικός, ἐπαχθής. Id est, *agrestis, grauis, durus, odiosus, importunus.* Dignitas item mensæ petit, vt sit conuiua ἡμερικὸς καὶ εὐμενής. Id est, *Mitis, aquus, mansuetus, ciuilis, moderatus,* non superbus, arrogans, suspiciosus, iactator sit. Humanus, non nimis altum sapiens. Honestus, & probus, non nimiũ rebus seriis gaudens. Qui præterea dici queat apertus, & ingenuus in dicendo. Non fictus, personatus, & dissimulator. Denique conuictor ingenuus erit suis omnibus numeris absolutus, si dotes istæ omnes eum afficiunt. Videlicet vt sit φαιδρός *hilaris.* Tenui atque frugali victu contentus. Congruunt hi tituli omnes cautelis, quas Gellius, Varro, & Cœlius Rhodiginus à conuiua petunt, vt sint conuiuia sarta tecta, & nequid ebulliente cibo, in viscere oppleto fiat epulis indecorum.

Qualitates necessariæ ad hoc vt quis cõuiua bonus esse censeatur. *Pollux.* *Gellius ex Varrone l. 13. cap. 11.* *Cœlius lib. 30 c. 36.*

Diceres ex composito fuisse dictata illa epitheta, vt ad eorum trutinam se aptarent homines ad Christi Cœnam votis omnibus anhelantes. Primò petit Pollux sociabiles homines, ne si agresti, & inculto animo inuitati conueniant, Cœna cedat in rixas, odia, simultates. Et hæc cautela fidelibus à Christo indicta est, dum præcepit conuiuis, si memores essent acceptæ alicuius iniuriæ, relinquerent munus ad altare, & læsæ concordiæ iura deperdita repararent. Nempe panis Christi, filiorum est, & non canum qui se morsibus lacerant, & consumunt.

Conditiones animę meditantis accessum ad Eucharistiam.

Concordia requiritur ad communionem.

Rursus ex Polluce conuiua mitis, atque mansuetus requiritur, vt ea qua par est comitate fiat Cœna. Christus lotione pedum factâ in Cœna, humilis animæ specimen insigne dedit, suo hoc exemplo sollicitans animas, vt sui nihili consciæ deponant omnem fastum, ad sacras epulas accessuræ.

Humilitas præuia ad communionem.

Præterea requiritur in bono conuictore, vt sit ingenuus & apertus in dicendo; quippe fuci periculum est, vbi ambages obumbrant eloquia, suspectaque fides est hominis, cuius sermo totus conditur inuolucris. Canones sancti clamant simile quidpiam obseruandum ab his, qui se accingunt ad Cœnam Christi. Nempe sonant sacra edicta viros, quos cupido tenet mensæ sacræ debere se aptare ad hunc discubitum præuia confessione, nuda & aperta, quia fucata confessione homo proditur infidelis.

Confessio nuda & ingenua præire debet Eucharistiæ.

Vltima demum conditio, quam magnificat Pollux, est, vt conuiua sit hilaris, cuique satis sit tenuis & facilis victus, necessitati litans, & non auidæ voluptati. Has cautelas exhibet ille, qui gratia Dei conspicuus circumfert animam

Gratia requisita in communicante.

animam Deo addictam, hancque prodit ore composito in congruam suæ animæ venustatem. Tenui autem victu æquo animo leuare inediam & ore patulo haud quaquam anhelare dapes, perinde est ac solam animæ salutem conquirere in Eucharistia, & non suaues delicias, quæ quandóque titillant animam, Dei illapsu dulciter inescatam. Et reuera plerumque desipiunt multi incauti homines, qui repurgata quidem conscientiâ accedunt ad Cœnam sacram, sed eo intento solo, vt experta suauitate mulceatur illorum anima, & hæc intentio reuocanda ad amussim, vtpote spuria, & minimè defæcata. Obiter perstrinxi qualitates illas, quarum recensio diffusior pertinet ad secundam partem huius homiliæ, quæ sibi hoc pensum indixit, vt congrua supellectile ornaret homines inuitatos ad Cœnam illam, cuius ipse Dominus texuit apparatum.

Amicissimi homines ad epulas aduocandi. Plutar. lib. 1. Symp. problem. 7.

Præter has conditiones, aliam meminit Plutarchus nequaquam silentio prætereundam, vtpote scitu dignissimam. *Conuocare* (inquit) *ad conuiuium oportet, non quosuis, sed eos qui sibi innicem amicissimi, moribusque simillimi existunt: sic enim suauissimè comminantur. Nam neque obsoninm, neque vinum, neque vnguentum tanta dulcedine afficit, quantam conuina beneuolus, atque commodus. Contra verò, neque nauigationis, neque contuberny, neque iudicitorum societas, eum ys, à quibus quis abhorret, tam odiosa est, atque molesta, quàm victus communio. Coqui quidem obsonia sua praparant diuersa ex diuersis humoribus: austera pinguia, dulcibus acria commiscentes: at verò conuiuium gratum esse nequit nisi constet ex amicis.* Eò & spectant illa verba Horatij.

Horat. lib. 1. epist. ad Torquatum.

———— Vt coëat par,
Iungaturque pari.

Huius consilij Lucullus adeò rigidus fuit, vt varia apud se triclinia habuerit, ne conuiuarum discolor animus discordes faceret epulas, si omnes in vnam coirent Cœnam, vt Plutarchus ait. Vnde exploratis animis conuictorum, prudenter vnanimes, atque pares paribus adunabat. Illa obseruatio suggerit bicipitem charitatem necessariam omnino, ne quid prorsus incongruum ab hominibus in Cœna Christi Domini committatur. Vt namque talis sit conuiua, qualem Plutarchus exigit, opportunè monens debere sociari amicissimos, nihil omnino amoris deesse debet ei, qui vult in Cœna Domini conuiuari. Nullum autem erit in amore deliquium, si suas vnicuique vices rependat, Deo scilicet, & proximo. Ne quis ergo adblandiatur sibi dicens, se Deo debitum pendere amorem, ac proinde satis superque suarum amore; cùm totus sit Deo rerum Domino mancipatus. Illa professio amoris Deo deuincti ementita pietate labat, si non ametur & proximus: ille nimirum amor mutilus est, & hiulcus, qui proximum vti decet, non afficit. Hoc itaque ratum esto, Cœnam Christi capere tantùm amicissimos homines, hos vtique quibus charitas absoluta fuit cœlitus impertita.

Plutar. vbi supra.

Amicissimus quis dicatur.

Quænam personæ olim arcebantur ab epulis.

Erit vtilis in genere morum obseruatio, quæ recolit personas, quibus aliquando fuit adesse epulis interdictum, vt vel sic anima Christiana se exploret, habeat nec ne quidpiam affine illis, qui à mensis illis opiparis turpiter arcebantur. Primæ occurrunt mulieres, quibus apud Græcos vetitum erat adstare mensis instructis ad epulas. Vnde Rubrio petenti ab hospite suo Philodamo inter pocula vt filiam suam accerseret, negauit illi hanc gratiam, vtpote proposti Græcorum tenax, vt Cicero commemorat. Morem illum fusè recenset eloquentissimus orator Isæus, maximè commendans illud institutum, à lautiore mensa fœminas amouendi. Largiore namque Baccho, & pinguiore Cerere calet Venus plerumque mediis in ferculis sua spirans incendia scintillantibus oculis, & obscœnis sermonibus, quibus lædi potest castæ matronæ pudor, & temerari candor virginis illibatæ.

Mulieribus olim vetitū in Græcia adesse epulis. Cic. 3. Verrina.

Isæus oratione de Pyrrhi hæreditate.

Rem adeò probrosam censuere Græci, mulieris discubitum in epulis virorum, vt lege lata ab Imperatoribus Theodosio, & Valentiniano, sufficiens argumentum repudij marito fuerit, habere coniugem se inuito cum viris sæpius epulantem. Ecce legem, *Vir quoque pari fine eludetur, nec licebit ei sine causis apertius designatis propriam repudiare iugalem. Nec vllo modo expellat nisi adulteram, vel veneficam, aut homicidam, aut plagiariam, aut sepulchrorum dissolutricem, aut ex sacris adibus aliquid subtrahentem, aut latronum fautricem, aut extraneorum virorum, se ignorante, vel nolente conuinia appetentem.* Romanis in more etiam positum fuit à suis conuiuiis procul virgines amandare. Cuius instituti Varro rationem hanc subdit. *Virgo de conuiuio abdicatur ideo, quòd maiores nostri virginis acerba aures Veneris vocabulis imbui noluerunt.* Rigidior adhuc fuit Parthorum ritus ex Cœlio Rhodigino: nempe suis vxoribus non interdicebant epulis tantùm, sed & virorum aspectu, ne aliquale obscœnum sese insinuaret epulis Veneris argumentum.

Repudij causa. Mulier olim potuit repudiari reperta conuiuari cū viris.

EX IVRE CIVILI. Lege. 5. §. Vir. Cod. De Repudiis l. 5. titul. 17.

Varro apud Muretum. l. Variar. lectionum.

Romanæ virginæ ab epulis arcebantur.

Parthorum & Persarum mos in epulis. Cœlius l. 28. c. 5.

Ad hunc accessere ritum Persæ, qui, Iustino auctore, suas coniuges amouebant ab epulis: sed ne quid luxuriæ deesset mensis in fœdam libidinem compositis, pellices inducebant. Has namque iuris esse publici dicebant, ac proinde aptas, quæ in aperto conuiuio, suas etiam agerent partes, sese omnibus explicantes. Macedones consulturi suarum coniugum pudori integro, inaspectas voluerunt esse mensas illis; vxoribus, & mantis seorsim vescentibus; & malè cessit Persis violasse morem Macedonum. Quippe, vt auctor est Herodotus, Amyntas Rex Macedonum cùm lautè excepisset legatos septem Darij Regis Persarum, ab eis rogatus est, vt adstantium Macedonum vxores ad instructas epulas inuitaret. Cunctatus est primò Amyntas annuere votis iniuriis instituto regni. Sed Persis eum vrgentibus, & non probantibus rationem à Principe Macedonum allatam, qua videlicet affirmabat temerari iura regni, quando conuiuiis virorum præcipuè exterorum coniuges admouentur. Persis inquam obnixè rogantibus, vt daret hoc priuilegium precibus hospitum, quos regio epulo dignabatur. Amyntas vel inuitus patrium morem irritum fecit, ne causarentur Persæ se repulsam passos. Itaque

Iustin. l. 4.

Macedonum mos in epulis.

Herod. l. 5. Amyntas Rex Macedonum Persas in epulis obtruncat, & quare.

Itaque introductæ sunt in medium conuiuium eleganti specie fœminæ Macedones, iussæque iuxta singulos quosque Persas molliter assidere. Legatis placuit quàm maximè comitas illa Macedonum; vtque calente vino Venus æstuat, Persæ crapula stimulante in libidinem fracti cœpere sinum discumbentium fœminarum turpiter attrectare. Quod vt aduertere viri adstantes, amouerunt inde suas vxores, & dixere Persis, pulchriores longè parari mulieres, iamiam in medias epulas inducendas. Itaque æquo animo tulere Legati abduci fœminas, quarum cupidine accensi impotes sui erant, eos lasciuiente Venere titillante. Macedones vlturi iniuriam factam suis vxoribus, induxere iuuenes masculos vultu egregio, & nulla lanugine obductà: hos muliebri veste ornatos, & subtus pugione armatos suffecerunt in locum mulierum, quas recenter amouerant. Persæ vt nimium creduli, & specie iuuenum capti, luxuriæ stimulis impares ruerunt in oscula, & amplexus, quasi vim facturi illis fœminis introductis. Non tulere petulcos animos iuuenes illi pudibundi; namque exerto pugione salaces homines in flagranti delicto suam tutati pudicitiam illico confoderunt.

Luxuria flagrans punita.

Prælibati ritus morale obsequium præstant argumento quod versamus. Nempe fœminarum nulla prorsus mentio fit in Cœna Domini. Nempe sacramenti corporis Christi institutio facta est discumbentibus Apostolis cum Domino, quem esto frequentes fœminæ sanctæ stiparent, etiam euntem in desertum; nulla tamen in Cœna sacra scribitur assedisse. Suspicor esse inibi mysterium, & hoc pertinens ad modum, quo frequentari decet sanctum conuiuium in gratiam hominum cœlitus institutum. Totus rei cardo vertitur in hoc, vt anima futura compos diuini huius epuli exuat omnes muliebres animos, seque virilem præstet, egregias actiones fortiter exantlando. Præco verbi Dei, habes hic locum eximium sugillandi hominum mores compositos magis in muliebrem indolem, quàm virilem. Verbi gratiâ, fœmininum est, & viro indignum, superfluam habere curam vestium. Fœminam sapit curare cutem, crispare crines candente ferro, & ad multam diem pectere comam suaueolenti puluere candicantem. Quotidie epulari, comicis adstare ludis, noctes insomnes agere in choreis, & alto dormire Sole, redolet inglorios fœminæ ritus, corda sanè mascula dedecentes. Quisquis ergo cupit conscribi inter conuictores Domini, is proscribat omnes incongruos fœminæ mores, & se accingat ad generosam virtutum omniũ praxim: illo namque modo marẽ se prodet, abdicato prorsus omni opere fœminino.

Christiani, qui muliebri sunt animo, arceantur à Cœna Christi.

Præter fœminas olim vetitas adesse conuiuiis, eadem & lex dicta fuit seruis, quibus epulis interesse nefas fuit, nisi manumissi essent, quos Tertullianus ita commemorat. *Atqui & vestis albæ honore, & annuli aurei nitore, & patroni nomine, & tribu, mensaque honorantur.* Lex illa conuiuij, semouens seruos communis fuit æquè Græcis, & Romanis, qui certis tantùm festis suos seruos instructis epulis admouebant. Athenæus ait in Saturnalibus Græcos, & Romanos fecisse suis seruis copiam mensæ luculenter instructæ, ita vt illa die promiscuè domini, liberi, seruique discumberent. Cretenses in Mercurialibus hanc & gratiam epuli communis suis etiam seruulis indulgebant, Troezeni mense Geræstione, & Babylonij in festo Saceam, credidere sacra sua sarta tecta, si seruos lautè exciperent, eisdem ac dominos ferculis honoratos. Thessalij in Peloriis, & Spartani in Hyacinthiis ea profusione suas struxerunt epulas, vt earum dignatione tunc seruos affecerint, quos alioquin toto anni decursu voluere procul esse à mensa ornata, vtpote quæ sit tessera libertatis. Quodque magis Cœnæ sacræ instituto litat; speciali edicto cauit Deus, ne mercenariis copia fieret edendi Paschalem agnum. Quòd si serui emptitij vellent gaudere iure conuiuij huius sacri, lex illa vetus ad subeundum circumcisionem eos citiùs obstringebat. En decretum. *Hæc est religio Phase: Omnis alienigena non comedet ex eo. Omnis autem seruus emptitius circumcidetur, & sic comedet. Aduena, & mercenarius non edent ex eo.*

Serius olim vetitum adesse conuiuiis.

Tertull. lib. de Resurrectione carnis.

Serui quãdo ad dominorum epulas.

Athenæus lib. 14.

Mos Græcorum Romanorum, Troezeniorum & Babyloniorum.

Seruis prohibitum edere paschalem agnum nisi essent circumcisi.

Exod. 12.

Alienigenã prohibitus comedere agnum paschalem.

Quid voluerit inde Deus suggerere, res haudquaquam est alti scrutinij: quippe Dei intentum ipsa seruitutis nomenclatura prodit. Deus enim odit seruitutem illam, quam peccatum inuexit, & in quam vbi anima incurrit vitiis obnoxia, libertate cadit, necessariâ conuictoribus Christi, quos non patitur mensa hæc diuina, solis hominibus liberis apparata. In cuius rei fidem Iudas auro deseruiens, & proinde vile diuitiarum mancipium, surrexit à Cœna sacra, dæmone subeunte animam eius, post buccellam, discipulis aliis vsque ad finem Cœnæ sedentibus in mensa illa sancta nescia seruitutis. Quisquis igitur accessum meditatur ad mensam Christi, is se lustret sedulò, & attenta indagine exploret, vitij alicuius seruus sit necne, vt sibi consulat iuxta tenorem legis, quæ decernit circumcisionem seruo emptitio, vt innoxiè pascatur agno Paschali, cum domino suo, & liberis epulando. Sumus omnes serui emptitij, vtpote empti pretio magno, videlicet sanguine Christi: si quã sors ingloria vitij affricti diminuti capitis reos fecit, libertatis iura demens; è re nostra est, cito citius circumcidere obices omnes, qui beneficium Cœnæ Domini remorantur.

Esto colophonis instar ille ritus Hebræorum, Græcorum, & Romanorum, apud quos omnes pueris ingenuis liber aditus fuit ad epulas, & id nemine reclamante. Philo conscius arcanorum suæ Iudæorum Gentis ait, pueros fuisse admissos ad Paschale conuiuium. Vernaculas etiam epulas fuisse iuris ætatis huius innoxiæ liquet ex Dauide, qui in benedictionibus vitæ ponit conuiuium, vbi videre est simul maritum, vxorem, & liberos assidentes. Ita regius ille Psaltes occinit. *Beati omnes, qui timent Dominum, qui ambulant in vijs eius. Labores manuum tuarum quia manducabis, beatus es, & benè tibi erit. Vxor tua sicut vitis abundans, in lateribus domus tuæ. Filij tui, sicut nouella oliuarum, in circuitu mensæ tuæ. Ecce sic benedicetur homo, qui timet Dominum.* Reuera facit partem beatitudinis tale conuiuium, vbi concors discubitus vtrumque parentem, & liberos communi ferculo recreat. Athenienses credidere, conuiuia erudiendis esse liberis idonea: ideóque pueros frequentes adesse voluerunt epulis, vbi Athenæus ait eos cœpisse cibum πρὸς τεταγμένον νόμον, id est, ad certam ratamque legem, vt vel sic vegetior animus intenderet iis, quæ inibi dicebantur. Clemens Alexandrinus & ipse Græcus morem illum probat adhibendi pueros paternis epulis

Hebræi, Græci, & Romani pueris facere ius adesse epulis.

Phil lib. 3. de vita Moysis.

Psal. 127.

Athenienses cibum pueris dabant ad pondus.

Athenæus lib. 5.

Clemens Alexand lib. 2. pædag. c. 7.

epulis, vt à teneris vnguiculis sistantur parentum oculis, & censuræ. Illic enim discunt gestus componere, & frugalem inire vitam, quia parens nihil ab eis fieri patitur indecorum.

Suetonius in Claudio.

Romanis etiam fuisse morem illum familiarem Suetonius abundè refert dicens, Claudium Imperatorem, quotidianæ Cœnæ suæ liberos omnes adhibuisse. Profectò ritus ille maximè conducit ad Eucharistiá, modis cógruis adeundá. Namque nihil magis idoneos facit homines ad hoc sacrum mysterium, quàm puritas, indiuidua comes puerilis ætatis, puer quippe dicitur sic à titulo puritatis. Eamobrem Petrus Apostolorum apex sollicitans homines ad apparatum Deo dignum, præcipuum pietatis specimen sumpsit ab ea puritate, quam præfert infantia. Ecce dignam Apostolorum Principe parænesim. *Deponentes igitur omnem malitiam, & omnem dolum, & simulationes, & inuidias, & omnes detractiones: sicut modo geniti infantes, rationabile sine dolo lac concupiscite, vt in eo crescatis in salutem: si tamen gustastis quoniam dulcis est Dominus.* Ne quis in eo textu suspicaretur insulsam pueritiam mentis expertem; Petrus ait, rationabile lac pertinere ad illam infantiam, cuius mores oratione sua præfata suggerit imitandos. Et ne anima cupida sacrorum in electione nutet, Petrus puritatem infantium duplici capite concludit. Quorum primum ad Deum pertinet, & notatur his vocibus. *Deponentes omnem malitiam:* nempe malus ille dicitur absolutè, qui summo bono caret, videlicet Deo, cuius oppositum malum est absolutè malitia & peccatum. Alterum puritatis membrum spectat ad proximum, cuius amor læditur iniquo animo versante dolos, vel ore detrahendo famæ illius, vel opere simulando affectum, & damna contrarijs actibus inferendo. Quibus omnibus dispendijs abundè consulitur illa oratione Petri petentis ab infantia qualitates idoneas, vt Christiani se aptent ad Cœnam illam magnam, cuius Dominus ipse Christus descripsit sermone typico contextutam. Et reuera compendioso Petri eloquio concluduntur omnes hæ cautelæ desumptę à plerisque historiis, & multarum Gentium ritibus obsoletis. Verbi gratia dixi vicinos probos, & amicissimos homines inuitandos ad solennes epulas, iuxta verus institutum. Petrus hac cautela, succincta conciliauit homini sententia, dicens esse deponendam omnem malitiam, sine dolo. Sed ne præcoci discursu anteuertam argumentú secundę partis huius homilię, cuius pensú erit discutere apparatú, quo debent esse conspicui conuiuæ Christi, supersedeo; facturus ibi satis pietati eorum, qui anxiè desiderant scire, quo ornatu debent esse conspicui, ne à Cœna Christi turpiter excludantur.

Puritas puerorum necessaria ad Eucharistiá digne accipiendam.

1. Petr. 2.

Puritas animæ penes quid attendatur.

Eucharistiæ quinam sint compotes.

MAGNIFICENTIA COENAE Christi attenditur etiam ex numero eorum, qui ad sacras epulas inuitantur.

§. II.

EX ANTIQVITATE PLVRIVM NATIONVM.

Tres tantùm vocati ad conuiuium.

VT præcipuæ quæque deliciæ epularum huius mundi præstitutos habent fines, ita & minimè sufficiunt omnibus; ideoque prudenter, & cautè dispensari solent, ne quod pluribus impenditur, discreto numero subtrahatur. Eò respexere primi epularum instructores, quando præscripsere metas conuiuiis, decernendo numerum conuiuarum, qui vt discolor est rerum omnium vsus, sæpe ad arbitrium hominum, & diuerso tempore variauit. Gellius ait, prisca, conuiuia, vt parca, fuisse numero conclusa ternario, quia numerus ille sacer erat gratiis. Vnde quia vocari ad conuiuium gratia est; tres tantùm vocabantur ad mensam, vt sic opportune gratiarum numero litaretur. Inde fuit deductum nomen triclinij, quia tres tantùm lecti sternebantur in vsum conuiuij. Lege Faunia cautum, ne priuata conuiuia plures tribus haberent conuiuas, qui poterant esse quini, si publicæ forent epulæ, vt Macrobius est assertor, cui & adstipulatur Athenæus commemorans hos Poëtæ Archestrati Syracusani versus ex Græco idiomate sic redditos.

Gellius l. 13. c. 11.

Triclinium vnde dictum.

Macrob. l. 3. Saturn. c. 17.

Athen. l. 7.

Cœnare vnà omnes homines hinc diuite mensa,
Atque adsint illi vel tres, vel quatuor omnes,
Non plures vel quinq; foret nam Cœna parata
Militibus, rapidè promptis rapientibus escas.

Conuiuæ, tres quatuor & quinque.

Huc & spectant isti versus epulonis Horatij, qui vt conuiuiis assuetus erat, probè callebat numerum conuiuarum. Sic ille.

Horat.

Tres mihi conuiuæ propè dissentire videntur,
Poscentes vario multùm diuersa palato.

Aliis placuit septenarius numerus vt Palladi sacer, quam virginem dixit prisca Gentilium Theologia. Fuit autem numerus ille septenarius Palladi addictus, quia nihil omnino parit ex se, quod duplicatum queat conseruari intra cancellos denarij. Eamobrem multi conuiuis septem suas epulas instruxerunt. Et hinc effluxit adagium quod recolit Iulius Capitolinus. *Septem conuiuium, nouem conuitium.* Numerus ille septem conuictorum maximè arrisit Agamemnoni, qui celebres acturus epulas sex tantum, & eos præstantissimos Græcorum adsciuit, quibus Menelaus septimum sponte sua se adiecit. Septenario ternarios appositus denarium facit, quem excessisse nefas fuit Græcis auctore Eustathio, qui Homerum laudat inducentem Symposiarcham disponentem epulas in decades, ratione forsan habita denarij numeri, qui dicitur à Proclo congruo nomine circularis. Quippe finis atque principium est cuiusque numeri. Principium quidem, quia resolutus denarius desinit in vnitatem, à qua omnes numeros auspicamur. Finis verò, quia vltra denarium non datur aliqua progressio.

Septenarius quare Palladi sacer.

Conuiuæ olim septem

Iulius Cap. in Lucio Vero Imper.

Denarius numerus in epulis.

Ioseph. l. 7. de bello Iudaic.

Iosephus ait arrisisse & Iudæis hunc numerum, quem præsertim mos fuit illis vsurpare in conuiuio agni Paschalis, vbi deni, & quandoque viceni illâ hostiâ pascebantur. Non est silentio inuoluenda celebris illa Augusti Cœna dicta δωδεκάθεος, in qua duodecim conuiuæ, Deorum habitu, mensæ Principis assederunt. Rem fusè meminit Suetonius. Plato viginti & octo conuiuas coire voluit, quia tot diebus Luna totum zodiacum decurrit; ideoque sacrum quidpiam suspicatus est Plato in illo numero, quem fecit suo albo calculo venerandum. Ridiculus planè fuit portentosus ille Imperator, nomine Heliogabalus, qui, auctore Lampridio, cogebat ad epulas octo caluos, octo luscos, octo podagra tumente malè affectos homines, octo surdos, octo

Cœna δωδεκάθεος quæ nam fuerit.

Suet. in Aug.

Plato quare voluit adhiberi 28. conuiuas.

Plato l. de leg.

Heliogabalus in epulis octonario numero delectatus.

Lampr. in Heliogabalo.

octo raucos, octo insigniter longos, octo præpingues & obesos, & octo nasutos, dicebat enim se probare Græcum illud adagium, ἅπαντ' ὀκτώ. Id est, octo sunt omnia,

Numerus est mens rerum ex Pythag.
Plutarc. de placitis Philosoph.

Quare veteres multi fuerint in numeris, ratio petenda est à Pythagoreis, qui dixere rerum omnium mentem esse numerum, vt Plutarchus ait. Non vna tamen fuit idea conuiuij; cùm ex præfatis minimè constiterit apud omnes de numero conuiuarum. Numerus omnis assignatus epulis detrahit magnificentiæ illarum, quia vel ciborum inopiam notat, vel illiberalem animum hominis inuitantis. Idcirco Principes edituri specimen aliquale sui liberalis ingenij ad instructas opiparè epulas omnes vltro homines inuitarunt. Ita crebrò Consules Romani, vt & Assuerus promiscuè dignati sunt celebri conuiuio omnes, quibus animus fuit illis epulis assidere. Placuit ille ritus Christo, in argumento sacræ Cœnæ, cuius profectò typus fuit illud solenne conuiuium, vbi Dominus ille modico pane ampliato multa hominum millia satiauit. Plinius magni facit epulas illas, quibus semel Pompeius mille viros opiparè excepit. Sed hæc quid ad ineffabilem ferè numerum hominum, quos Christus quotidie saginat opimo pane sui corporis, quod diuina in mensa prostat iis omnibus, qui accedunt pectore repurgato. Itaque si delectant conuiuia, quid moramur: Christus nos vsquequaque vocat, neminem prorsus excipiens, dummodo aptetur ritu, qui placeat Domino, qui cœlestes illas homini dapes instruxit, quibus abundè anima satiatur.

Pompei epulæ magnificæ.
Plin. l. 33 c. 10.

Cœnę Christi typus egregius.
Prou. 9.

Prodiga sanè manu fercula Cœnæ Christi fuere disposita, nullo planè numero conscripto, vt fiebat olim à Nomenclatore, cuius erant partes attendere, ne quis parasitus furtim accumberet. Splendidæ Cœnę Christi Salomon specimen edidit hoc contextu. *Sapientia ædificauit sibi domum, excidit columnas septem, immolauit victimas suas, miscuit vinum, & proposuit mensam suam. Misit ancillas suas, vt vocarent ad arcem, & ad mœnia ciuitatis. Si quis est paruulus veniat ad me. Et insipientibus locuta est: Venite, comedite panem meum, & bibite vinum, quod miscui vobis. Relinquite infantiam, & viuite, & ambulate per vias prudentiæ.* Quæso memor esto vocari paruulos, non quidem illos, quos infantia facit expertes sapientiæ, sed hos quibus sese gratia desuper insinuans affinxit singularem animæ puritatem. Et ne aliis sibi malè consciis præcluderetur aditus ad mensam illam omnibus instructam, eadem illa sapientia sollicita de salute omnium hominum, locuta est insipientibus, suggerens qua cautione queant fieri participes sacri conuiuij, cuius copia fit eis, qui deponunt vilia quæque crepundia desipientis infantiæ. Ille Sapientiæ affatus homines vrgens ad epulas celeberrimas pertinet etiam ad splendorem conuiuij: quippe fuit facta maturè, & multis antè sæculis, præcedentibus structuram Cœnæ. Hoc inuitandi ritu Plutarchus ait Sybaritas probasse suas fore splendidas epulas: namque suos conuiuas ante annum, & præsertim fœminas inuitabant. Illæ nimirum non incultæ volebant adire lauta conuiuia: at dum mulieres aptantur, & comuntur, annus est. Sapientia Dei consultura suis conuiuis, mille circiter annis antè Cœnam Christi, recensuit illam mensam pane singulari ornatam, vt & poculo defæcato; sic

Infantia dupliciter accipitur.

Inuitatio quæ Sybaritarũ ad epulas.
Plutarc. in conuiuio septem sapientum.

prouidens & decori mensæ, & saluti hominum, qui cœlitus inuitantur.

Inuitatio ad Eucharistiã est cœlestis.

Diuersi modi conuiuas inuitandi.

Dixi cœlitus inuitari homines ad epulum hoc solenne: nempe quovis modo spectetur formula conuocandi ad Eucharistiam, illa sonat quid diuinum, & equidem affine ritibus inuitandi primitus institutis. Siquidem omnis inuitatio fiebat immediatè, vel mediatè. Immediatè vocare proceres, & magni nominis epulones, in more positum fuit, & id in honoris præcipui referendi inuitam maximum argumentum. Ita Regina Esther Assuerum Regem, & Principem Aman rogauit ad epulas, arbitrata pro dignitate Regis esse è re sua, rogare illum nullo interposito medio vocatore. Si mediatè vocabantur homines, id fiebat obsequio ministrorum, qui ex Athenæo dicebantur κλήτορες, δειπνοκλήτορες, id est; vocatores ad Cœnam, vel ἐλέατροι παρὰ τοῦ ἐλεός id est, mensa. Bifariam hi ministri suas obiere vices: scilicet verbo, aut scripto; verbo quidem, cùm voce referebant intentum eius, à quo missi erant, hominem illum ad instructa fercula rogaturi. Scripto verò suas agebant partes, quando conuiuatoris literas explicabant. Præfati omnes fuere modi vsurpati à Deo, vt cogeret homines ad mensam suam. Etenim Christus immediatè suos discipulos & vocauit, & refecit; ita dignatus homines eo honore, qui tantùm defertur æqualibus, aut maiori. Verbi gratiâ, Abraham occurrens tribus Angelis & suspicatus in eis diuinam indolem, ad opimas epulas immediatè vocat, eorum pedibus aduolutus. O magnam ineffabilemque Dei dignationem! Christus ad discipulorum pedes aduoluitur in institutione sacri conuiuij, vbi panem ipse viuificum distribuit Apostolis, quos ipse nullo adhibito nomenclatore antea congregarat.

Esther. 5.

Nomina eorum qui inuitabant.
Athen. l. 4.

Genes. 18.

Si verò res est de ministris; Dominus ille catens saluti hominum, ad quam maximè conducunt illæ epulæ, vocatores præcipuos adhibuit, scilicet Apostolos, in quibus Petrus, Paulus, Ioannes, Iudas, & Iacobus, voce, & scriptis Epistolis homines inuitarunt. Sicque liquet, nihil omnino prætermitum à Christo in gratiam hominum, vt consulendo bono ipsorum, cœlestes etiam epulas efficeret suis numeris omnibus absolutas. Plutarchus recolens inuitandi morem, vsurpat verbum καταγράφειν, quod perinde est, ac describere; quia plerumque vocatores, quorum muneris erat rogare vocandos, demandatam hanc sibi prouinciam obibant recolendo ex scheda nomina conuictorum. O vtinam, piè lector, tuque & ego simus illo ritu rogati ad epulas Christi: sintque nomina nostra scripta in cœlis, vnde petenda est scheda notis inusta Beatorum, quos gloriæ æternæ opima fercula satiabunt! Quia conscribi in libro vitæ beneficium est gratiæ singularis, homini præstitæ ante editionem eius; tale donum non cadit in humanum negotium, sed sola vota supersunt, quibus tantùm ad hoc diuini amoris pignus finitur anhelare. Illa tamen meditatio recensita prodest, & vnicuique licet benè ominari sibi, vt nihil committat indignum gratiâ illâ, quam sortitus est conscriptus in beatorum albo, ex mera gratia Domini miserantis.

Plutarc. lib. sympos.
Conuictores in scheda scripti.

Vna superest animaduersio non silenda: videlicet eos, qui mensas opiparè instruxerant, solitos fuisse vrgere inuitatos, & quandoque inuitos trahere ad mensam manu iniecta in penu-

Cõuiuæ aliquando coacti ad epulas.

lam, vt hoc importuno more liqueret amor, cuius tale fuit creditum argumentum. Locuples in Cicerone locus extat, commemorans illum inuitandi modum. Ille nimirum de Varrone loquens. *Venit*, inquit, *ad me, & quidem id temporis, vt retinendus esset. At ego ita egi, vt non scinderem penulam. Memini enim tui, & multa erant, nosque imparati. Quid refert? paulò post Capito, cum T. Carinate. Horum ego vix attigi penulam, tamen remanserunt.* Illa beneuola coactio ad epulas sic effertur apud Apuleium. *Iniecta manu firmiter aliquem ad epulum trahere.* Noluit Christus & hunc deesse ritum suo conuiuio, quia cùm audisset à ministro nomēclatore, plures ex vocatis cunctante vestigio, non duntaxat fecisse moras, sed rogasse vt haberentur excusati; protinus hunc ministrum denuo misit, vt multò plures cogeret inuitatos. Quia pigmento Rhetorices non indiget illa parabola; præstat eam sinceram referre ex ore Christi, vt veridico hoc contextu, de Cœna nobis magnifica constet, & liquida sit intentio Domini inuitantis, sitque aperta amoris eius indoles, nec non & testata conditio hominum, qui ad sacras epulas inuitantur.

Cicero l. 13. ad Attic.

Appuleius l. 2.

Luc. 14.

Ecce seriem historiæ, quam sæpe sæpiùs recensere prodest, idque citra metum fastidij, quia nunquam à me recolitur sine noua obseruatione, cuius commoda leuare queunt nauseam textus antea recensiti. *Homo quidam fecit Cœnam magnam, & vocauit multos. Et misit seruum suum horâ Cœnæ dicere inuitatis, vt venirent, quia iam parata sunt omnia. Et cœperunt simul omnes excusare. Primus dixit ei: villam emi*, &c. *Et reuersus seruus nuntiauit hæc domino suo. Tunc iratus pater-familias dixit seruo suo: Exi citò in plateas, & vicos ciuitatis, & pauperes, ac debiles, & cæcos, & claudos introduc huc. Et ait seruus: Domine factum est vt imperasti, & adhuc locus est. Et ait Dominus seruo: Exi in vias, & sepes, & compelle intrare.* Diceres hoc contextu vel inuitos etiam homines cogi ad sacramentum Eucharistiæ, ne incassum & frustra prostet in Ecclesia pignus illud sacrum diuini amoris, & gratiarum perpetua scatutigo. Cuius vt latices benefici iugiter influerent in animas fidelium, sanxeruut Apostoli, ab Ecclesia eliminandos eos, qui sacris aderant nolentes eadem participare sacra. Et quia processu temporis charitas intepuit, ac proinde ritus ille frequentis Communionis excidit; Pontifex Anacletus restaurauit illum morem priscis Ecclesiæ sæculis institutum En Canonem. *Peracta consecratione omnes communicent, qui noluerint Ecclesiasticis carere liminibus. Sic enim Apostoli statuerunt, & sancta Romana tenet Ecclesia.*

Cautū olim ne quis adstaret Missæ nisi in ea cōmunicare vellet.

EX IVRE CANONICO.

Can. Peracta. de consecrat. dist. 2.

Pontifex ille affirmans, crebram Communionem fuisse morem inolitum Ecclesiæ, satis superque probat, Romanam Ecclesiam Deo afflatam nactam esse spiritum eius, qui illam instituit, scilicet Christi, cuius ingenium fuit omnibus ferè modis ad salutem quasi cogere peccatores. Stante nimirum libertate arbitrij, tanta industria Deus illexit animas ad præparatas eis epulas, vt hac amoris arte deuincti coïerint ad Domini mensam infiniti propè sacri huius ferculi conuictores. Imò quotidie Christus per suos internuntios compellit homines ad hanc mensam: quoties enim prædicator è pulpito sollicitat homines, vt compotes fiant sacramenti huius præcipui; toties ipse Dominus vrget animas, vt suo ipsius corpore, & sanguine vegetentur. Quodque fiduciam magnam conciliat hominibus olim vitiis omnibus obnoxiis; prouidus ille parens animarum, omnibus suas explicat epulas, vtpote in illas, pauperes, ac debiles, & cæcos, & claudos sanciens introduci. Illa comitate Deus animos addit fidelibus pœnitentiæ candidatis, ne memores aliquando sui deliquij cunctentur cum Domino discumbere: eo sic intempestiuo metu, magno discrimine animæ, ab hoc salutari ferculo defraudati.

Pœnitentib⁹ vnde fiducia accedēdi ad sacram Eucharistiam concilietur.

Prædicator erudite, prudenter attende Dei consilium, & excita auditores ad crebrò repetendas epulas, quibus adesse sicut decet, profectò viuere est. Dixi proficuas esse dapes eis, quibus animo insedit adesse sicut decet; alioquin, præco verbi Dei, ioculca procul amandari ab hac mensa homines imparatos. Quos non erit incongruum comparare sycophantis, rabulis, parasitis, muscis, vmbris, & coruis, videlicet hominibus flocci, & nequam, qui sese epulis insinuant, licet à nemine conuocati. Dicitur parasitus homo anhelus in cibos ἀπὸ τοῦ παρὰ, id est, apud, & σιτίον, quod cibum significat. Quisquis non vocatus & conuiuio indignus assidet, parasitus congruo nomine nuncupatur. Hos Heliogabalus malè aliquando excepit, vt auctor est Lampridius: etenim si quando deprehendisset huiusmodi homines helluones se immiscentes epulis, illos in vnum triclinium coactos pascebat escis fictilibus, marmoreis, ligneis, & cereis, referentibus ideam dapum, quæ apponebantur mensæ Principis epulantis. Illa sanè sors iniqua manet omnes, qui impudenter accedunt ad sacram Eucharistiam; siquidem quando dapes illas sanctas viscere impuro excipiunt, ad suam ipsorum perniciem corpus Christi deglutiunt, nam in eorum pectore lapidescit.

Quibus nominibus vocētur homines, qui non inuitati sese epulis insinuant.

Parasitus quid significet.

Parasiti quomodo puniti ab Heliogabalo.

Lāpr. in Heliogabalo.

Non erit abs re coronidis instar meminisse moris peruetusti Parthorum, quorum inuitati à Rege proni in terram vescebantur escis à Principe iactis vt canibus. Ait enim Athenæus, illos more canum sub Regis solio victitasse. Hoc nempe sonat vox illa Græca κυνιστὶ σιτοῦσθαι. Eodem fastu tyrannus Adonibesech septuaginta Reges sub mensa sua pauit ingloriè, summitate pedum & manuum miserè decurtatos. Valerius ait Athenienses in vindictam iniuriæ acceptæ ab Æginetis, iuuenes eorum iure belli captos hac mulcta affecisse. Pollices eorum absciderunt vt sic essent inutiles bello, & more canum coëgere micas colligere decidentes è mensa, vt sic vitam agerent in ærumnis, & deteriorem morte citissima. Quod fuit inglorium populis canino more vescentibus sub mensa Principum, illud est gloriosum Christianis meditantibus accessum ad mensam Christi, cuius copia præcipuè fit paruulis, id est humilibus, vt antea prælibaui. Illo apparatu humili Chananæa Christum demeruit, se professa canem, nihilque nisi micas filiorum dicens appetere. Vnde & meruit habere Christum encomiasten, ita vt è stabulo canum euecta sit in sortem filiorum Dei, humilitatis obsequio.

Athen. l. 4.

Parti quā humilitate pascebantur ad mēsā Regis.

Crudelitas Adonibesech *Iudic. 1.*

Val. Max. l. 9. c. 2.

Atheniensiū crudelitas in Æginetas.

EX HISTORIA. *Egnatius l. 6. c. 4.*

Concolor est huic historia Danduli Oratoris Venetorum apud Clementem Pontificem, quem Veneti grauiter offenderant. Legatus ille industrius, qui apud se proposuerat omnia dura experiri antequam indonatus è curia secederet, semel

Danduli Legati Venetorum facinus egregium.

mel & iterum repulsam passus, rem sine exemplo excogitauit, quæ & cessit pro votis. Is depositis infulis & tesseris omnibus gloriæ, humili sese habitu texit, & catena vinctus quadrupes intrauit in cœnaculum Pontificis, dicens se esse canem, & velle saturari micis, quæ cadebant è mensa parentis omnium fidelium. Obstupuit primò Pontifex rei nouitate perculsus; dein in miserationem fractus, Dandulo indulsit, & Venetos in gratiam recepit. Vt est benefica Respublica illa decus orbis Christiani, gratulabunda excepit Dandulum, cuius familiæ nomen canis affinxit ad perpetuam facinoris egregij memoriam; vt qui simulando canem, demulserat Pontificem, eum conciliando Venetis, circumferret nomen, cuius vocabulum insignem eius actionem omnibus explicaret. Vtque colophonem gratitudini suæ illustris Respublica imponeret; Duce extincto, suffecit in locum eius Dandulum de patria benè meritum, quando hominis fastum deposuit, vt in habitum canis compositus, aduersum Pontificis animum faceret æquiorem.

Canes olim admissi ad epulas.

Vtinam huiuscemodi canes gregatim accederent ad Domini Iesu mensam, sicque reuocarent ritum olim ab omnibus ferè Gentibus vsurpatum, quo canes sedulo nutriti adhibebantur epulis, vtpote facientes partem familiæ, cuius saluti vigiles incubabát. Dicti fuere canes illi à Græcis τραπεζῆες, τραπεζέεται, τραπεζῶνες, id est, commensales, vt auctor est Suidas. Hos & meminit canes mensis adhibitos Homerus, quos dici commensales ait Eustathius; quia non ex venatione viuunt, sed ex mensis, quibus à suis dominis adhibentur. Ecce voces Eustathij. *Canis mensalis ille qui non venatione sua pascitur, sed ex mensis.* Ab hoc instituto faciendi canibus copiam mensæ fluxit adagium istud. *Felices Sparta catuli.* Quia Spartani accuratè suos catulos educabant. Est & digna scitu Persarum humanitas: nempe Reges de seruis, & canibus adeò fuere solliciti, vt è mensa dapes secernerent pro vtrisque, arbitrati communione cibi singulas quasque feras optimè cicurari. Antiquitatis huius assertor est Plutarchus. In hoc epularum argumento canum causam agunt Plinius, & Columella, fidem canum maximè prædicantes. Ea fortè ratione Maro sollicitat homines, vt canes abundè pascant. Sic ille,

Homerus Iliad. χ.

Eustathius in locum illum Homeri.

Canes accuratè educati à Spartanis.

Persarũ Reges de canibus etiam solliciti.

Plutarc. lib. 7. Symp. problem. 4.

Plin. l. 8. c. 40.

Columel. lib. 7. de re Rustica, c. 12.

Virgil. lib 3. Georgic.

Nec tibi cura canum fuerit postrema, sed vnà
Veloces Spartæ catulos, acremque Molossum
Pasce sero pingui, nunquam custodibus illis
Nocturnum stabulis furem, incursúsque luporũ,
Aut impacatos à tergo horrebis Iberos.

Hoc & studium commendat Hesiodus, nolens parci cibo, vbi res est de alimento canum.

Hesiod.

Et alas canem serratis dentibus præditum,
nec parcas cibo,
Ne quando vir interdiu quiescens tibi detrahat res.

Eustathius canem vocat φιλάνθρωπον, id est, amantissimum hominis, ac proinde dapes non ei de communi ferculo denegandæ. Ait Ælianus esse. *Canum erga altores suos firmam constantemque beneuolentiam.* Hocque probat exemplo canis, qui mortui sui domini corpus egregiè custodiuit. Asserit idem auctor publicis impensis fuisse canem enutritum Athenis, quia noctu latrans sacrilegum hominem aliis aperuit, obstans ille fidelitate sua, ne furcifer homo sacras ædes Numinis expilaret. Tanta canum fuit cura Romæ,

Ælian. lib. 7. cap. 10.

Canis publicè Athenis enutritus & quare.

Ælian. lib. 7. cap. 13.

vt plerique canes delicatius alerent quàm filios, in quos Cæsar acriter inuectus est, vt videre est hoc contextu Plutarchi. *Cæsar cernens diuites quosdam peregrinos Romæ circumferre in sinu, & amplecti catulos canum, & simiarum, fertur interrogasse, num mulieres non soleant parere apud ipsos liberos. Reprehendens, vel admonens pro officio Principis, qui insumunt amandi facultatem, quæ natura nobis inest, & charitatem in bestias, quæ hominibus debebatur.*

Plutarch. in Pericli.

Canes enutriti delicatius quàm liberi.

Quisquis instar Chananææ canem aget, ille profectò Deum nanciscetur prouisorem, abundè famem humilis animæ corporis sui sacri ferculo recreantem. Ne quis ergo, sese profitendo canem, dicat indignum Cœna Christi, hac namque professione dapes illæ sacræ optimè promerentur.

Lector eruditus, & rei antiquæ cupidus fortassis ingemet isti tractatui, si prætereo tacitos homines, quos veteres dixerunt vmbras, hos scilicet, qui à Domino conuiuij, non fuere vocati, sed aliunde introducti epulis assederunt. Præstò sum, facturus abundè satis illi voto. Vt vmbra consequitur corpus; ita inuitatis ad epulas quidam se adiungunt rogati quidem à vocatis, sed non à Domino cuius propriè tantùm ius est conuiuas ad fercula conuocare. Plutarchus ait vmbras esse. *Qui non sunt vocati, sed à vocatis ad conuiuium adducuntur.* Ita Horatius Torquatum vocans ad epulas facit ei copiam adducendi secum vmbras, dummodo non sint eius numeri, vt à multitudine conuiuarum arctè sedentium existat alarum odor grauis & teter, qualis est hircorum, qui olidum solent iugiter exhalare. Ecce locum Horatij.

Vmbræ dicti homines introducti in conuiuium ab alio, quàm domino conuiuij.

Plutarc. lib. 7. Symp probl. 6.

———————Brutum tibi Septimiumque
Et nisi Cœna prior, potiorque puella Sabinum
Detinet assumam, locus est, & pluribus vmbris:
Sed nimis arcta premunt olida conuiuia capræ.

Horat. lib. 1. Epist. ad Torquat.

Rursus ille alibi conuictores à rogatis insinuatos conuiuio, citra ambages notat nomine vmbrarum, vt vocabulo priscis sæculis assueto. Sic ille.

———— Cum Seruilio Balatrone
Vibidius: quos Mæcenas adduxeras vmbras.

Idem. Lib. 2. Satyr. 8

Ad splendorem conuiuij pertinuit, facere copiam inuitatis alios & rogare ad arbitrium suum, vt stipati amicis, atque sibi notis hominibus conuiuio lætius assiderent. Ita ex Cicerone Philodamus Lampsacenus cum lautè Rubrium excepisset ad splendidas epulas; hoc adiecit, scilicet vt rogaret eum vocare quoscumque gratos haberet, & se paratum esse proprium filium aliò cœnatum mittere, vt nemo prorsus cum Rubrio discumberet, nisi eius nutu & nomine recensitus. Esto ritus ille secum deducendi vmbras sit pars magnifici conuiuij; magna tamen cautione indiget, & vtrimque, ex parte scilicet inuitantis; & ex parte vmbræ. Ille nimirum, qui vocatus vmbras etiam sibi adsciscit, cauere debet ne inducat homines indignos epulis, aut exosos domino conuiuij; sic nempe iura hospitalitatis ille imprudens epulo temeraret. Cùm namque parentur epulæ ad relaxandos animos; nihil ingratum domino conuiuij obstare debet, quin omnia læta & fausta conuiuis apposita fercula comitentur.

Cic. Verrina 3.

Philodami magnificẽtia in conuiuio exhibita.

Altera cautio spectat vmbras: nemo namque debet adire conuiuium non vocatus, nisi constet ei de probitate domini, cuius ædes subire parat: magnâ quippe solertiâ fugiendi sunt cœtus hominum improborum. Alioquin periculum est

EX SS. PATRIBVS.

Epulæ iniquorum hominum quare sint fugiendæ.

est contagij; illa nempe vitiorum omnium indoles est, vt facili negotio conuentium iniquis hominibus animis affricentur. Ita vt sit longè facilius declinare cœtus impios salua prudentia, quàm frequenter adesse illis, & præcipuè epulis sine dispendio animæ, quæ incauta vtplurimum inter fercula sauciatur. Audiendus in hoc themate Ambrosius. *Habet sanè*, inquit ille, *suos scopulos verecundia, non quos ipsa inuehat, sed quos sæpe incurrit, si in intemperantium incidamus consortia, qui sub specie iucunditatis venenum infundunt bonis, hi si assidui sint, & maximè in conuiuio, ludo, ac ioco, eneruant grauitatem illam virilem. Caueamus itaque, ne dum relaxare animum volumus, soluamus omnem harmoniam, quasi concentum quemdam bonorum operum. Vsus enim cito inflectit naturam. Vnde quàm prudenter factu conuenire Ecclesiasticis, & maximè ministrorum officiis arbitror, declinare extraneorum conuiuia, vel vt ipsi hospitales sitis peregrinantibus, vel vt ea cautione nullus sit opprobrio locus. Conuiuia quippe extraneorum occupationes habent, tum etiam epulandi produnt cupiditatem. Surrepunt etiam fabulæ frequentes de sæculo, ac voluptatibus, claudere aures non potes; prohibere putatur superbia: surrepunt etiam præter voluntatem pocula. Melius est tua domus semel excuses, quàm alienæ frequenter, & vt ipse sobrius surgas; tamen ex aliena insolentia condemnari non debet præsentia tua.*

Ambros. lib. 1. Offic. c. 20.

Ecclesiastici vitare debēt conuiuia.

Eodem etiam nomine Gregorius epulas carpit, vtpote facessentes negotium animæ sollicitæ de integritate sua, vt Sancti Iob exemplo liquidò comprobatur. Ille nimirum peracto filiorum conuiuio sacra faciebat, detersurus inde piacula, quæ vix ab homine queunt in epulis euitari. Accipe Gregorium. *Hoc nobis*, inquit, *solerter intuendum: quòd peractis diebus conuiuij, purgatio per singulos adhibetur holocausti. Vir quippe sanctus nouerat, quia celebrari conuiuia sine culpa vix possent; nouerat quia magna purgatione sacrificiorum, diluenda sunt epula conuiuiorum: & quicquid in semetipsis fily coinquinantes inquinauerant, pater sacrificium immolando tergebat. Nonnulla quippe sunt vitia, quæ à conuiuiis aut separari vix possunt, aut certè nequaquam possunt. Penè enim semper epulas voluptas comitatur. Nam cùm corpus in refectionis delectatione resoluitur, cor ad inane gaudium relaxatur. Vnde scriptum est. Sedit populus manducare, & bibere, & surrexerunt ludere. Penè semper epulas loquacitas sequitur. Cumque venter reficitur, lingua defrenatur. Vnde rectè diues apud inferos aquam appetere describitur, dicens; Pater Abraham, miserere mei; & mitte Lazarum vt intingat extremum digiti sui in aquam, & refrigeret linguam meam, quia crucior in hac flamma. Prius epulatus quotidie dicitur splendidè, & post aquam petere in lingua memoratur. Quia enim, vt diximus, inter epulas valdè defluere loquacitas solet, ex pœna indicat culpam, cùm eum quem epulatum quotidie splendidè veritas dixerat, in lingua plus ardere perhibebat.*

Epulas Iob suspectas quare habuerit.

Gregor. lib. 1. Moral. c. 5.

Exod. 30. Epulæ vitiis obnoxiæ.

Iisdem omnino titulis Epictetus in epulas acriter inuectus est, arbitratus eas esse velut pessima vitiorum omnium argumenta. Eamobrem sic ille virtutis amasios affatus est. *Conuiuia cum extraneis, & vulgaribus vtplurimum declina: quòd si quando tempus incidat, caue. Scias enim necesse est, qui cum inquinato conuersatur, etiamsi purus fuerit, etiam ipsum inquinari.* Qui igitur ab inuitato rogatur ad alterius conuiuium, is speculetur attentè mores eius, ad quem sollicitatur ire, vt recedat inde quantocyùs, si quid criminis, & vitij suspicetur. Si verò secus dominus conuiuij probitate morum est conspicuus, homo rogatus eò accedere moras haudquaquam debet prætexere, cùm hominis cuiusque probi sanctitas vbique resplendeat, & virtutis odorem afflet etiam mediis in epulis, vbi litatur sobrietati tantùm, & non noxiæ voluptati.

Epictetus in Enchirid. c. 41.

Epulæ cum reprobis sūt fugiendæ.

Habet & moralem suum sensum aptum equidem Cœnæ Christi discursus iste de vmbris. Cùm enim Cœna Domini splendida sit, & in eam coëant omnia, quæ conducunt ad splendorem mensæ instructæ ad salutem animarum; profectò non deent illi hæc libertas, quæ splendoris conuiuij partem insignem facit, illa videlicet, quâ singulis quibusque inuitatis permittitur etiam amicos alios aduocare. Quando igitur aliquis Deo inspirante vocabitur ad mensam Christi, vt fit in quibusque diebus solennibus, quos præterire nefas est sine Communione sacra: ille qui Deo suggerente rogatur ad Eucharistiam debet satagere alios etiam inducere ad has cœlestes epulas, illos ad hanc Cœnam pro viribus inuitando. Hi autem, qui sic rogabuntur ab homine accincto ad sumptionem Eucharistiæ, non debent detrectare decus, & honorem sibi oblatum; & præsertim cum rogentur ædes subire sacras, vbi Dominus Cœnæ instructæ non modò bonus, sed ipsa bonitas est, cuius mensa nihil nisi diuinum afflat, vbi salutari cibo corpus, & anima saginantur. Vt autem singuli quique fideles assueti sacris epulis, alios efficaciter & rogare queant, secumque comites ad Cœnam Christi adducere, operæ pretium est eis bonis actibus illucere. Namque gratis homo sæpe communicans prædicat aliis virtutem beneficam Eucharistiæ, nisi satagat illam aliis benè suada oratione, nec non & congruo opere commendare. Constans igitur esto ritus ille rogandi homines ad Cœnam Domini: scilicet vt quisquis sæpe accedit ad hanc Angelorum mensam, omnes animæ suæ neruos contendat, vt suo exemplo probet conuiuas Christi, beneficio panis eius abhorrere à vitiis, & vitam agere moribus illibatis. Profectò illa cautione fiet, vt qui frequenter adstant Cœnæ illi sanctæ, plures habeant comites, quando deinceps ad hæc sacra fercula properabunt.

Quomodo quisque suâ debeat inuitare proximum ad Eucharistiam.

Conuiuæ Christi probare debent exemplo suo quàm sit proficua Cœna Christi.

SECVNDA PARS HOMILIÆ.

QVOMODO FIDELES CHRIstiani sese debeant accingere ad epulas Christi, ne sint iniurij Cœnæ Domini.

§. III.

EX THEOLOGIA, ET SS. PATRIBVS, ET ANTIQVITATE.

NEmo fidelium ancipitem fecit vnquam virtutem cuiusque sacramenti. Etenim apud omnes orthodoxos in confesso est, sacramenti obsequio influere in animas gratiam efficacem. Illa tamen fidei nostræ sincera professio est condienda

Ex Theologia.

dienda mica salis, ita vt sit vsquequaque vera, si tollatur obex omnis, quo illapsus gratiæ præpeditur. Tollere autem obicem ad gratiam sacramenti perinde est, ac se aptare ad receptionem sacramenti. Fit autem bifariam illa præparatio, via videlicet negationis, & via affirmationis. Species quippe negationis est, exuere omnes affectus prauos, quibus afficiebatur homo vitiis irretitus. Ita namque negat obsequium suum prauis habitibus, quos iniquis actibus adsciuerat. Et hoc propriè est tollere obicem omnem, quo stante nequit scatirigo gratiarum ebulliens in Eucharistia suos latices infundere; nam peccato stabolante in anima, fit reprobis virtus irrita sacramenti. Siquidem in adultis explicita requiritur voluntatis ad Deum conuersio, vt fiat animæ copia gratiæ, qua iustificatur homo: sed nequit esse sarta tectaque talis animę conuersio, nisi omnes affectus à Deo deuij protinus abiiciantur. At illa abdicatio nequitiæ, negationis vmbram præfert, & perficitur ritu propè simili illi, cuius mentionem feci, dicens olim conuocatos ad epulas conclusos fuisse numero ternario. Namque pœnitentiæ summa omnis in tria capita refunditur, quæ sunt contritio, confessio, satisfactio. Vnumquodque autem horum aliquid de negatione sapit: siquidem anima exosa suos nefarios actus, dum contrita mœret, vitio omni libellum repudij porrigit, animumque negat propitiũ actibus obsoletis. Confessio profitetur ore diuortiũ cum vitiis, quod fuit à contritione prius in cordis intimo meditatum. Denique satisfactio cauens ab omni opere nequam, & abstrahens hominem à cœtibus impiis, obstat, ne pœnitens anima fiat obnoxia recidiuę. Sicque tres principes pœnitẽtię partes, vt decet expletæ, sonant quidpiam negatiuum,

Sacramenta non influunt in animas, nisi remoto obice.

Conuersio animæ quo modo fiat.

Tres pœnitentiæ partes adsciscendæ ante sũptionem Eucharistiæ.

Sed quia valdè parum est repurgasse domum sordibus, nisi & sternatur aulæis aptis regiæ maiestati, quæ subire debet illas ædes. Ita suo deesset officio fidelis anima, quæ studio impigro non incumberet comparandis virtutum habitibus, causata satis esse constanti proposito vitia detrectasse. Vt itaque vices omnes necessarias ad Eucharistiam obeat homo, cui insedit sacris adstare mensis, operæ-pretium est, vt inducat in animam suam suppellectilem, qua Dominus Iesus, Cœnæ institutor maximè delectatur. Alioquin fiet iniuria dignitati tanti hospitis, cui arridet forma conuiuij olim vsurpata, illa videlicet, quam meminit Iulius Capitolinus isto adagio supra inducto. *Septem conuiuium, nouem conuicium* Vt namque recensui, veteres arbitrati numerum septenarium esse sacrum Palladi, frequenter illum solennibus epulis adhibebant. Vnde sacra fuere credita conuiuia, & quammaximè grata Numini, vbi conuiuæ omnes præfato hoc numero censebantur. Iuxta morem illum, è virtutum omnium Choro fas est inuitare septem, citra quarum præsentiam, necessarius, atque requisitus ad Christi Cœnam deficit apparatus. In his sunt tres virtutes Theologales, fides, spes, charitas, & quatuor aliæ cardinales, prudentia, iustitia, temperantia, atque fortitudo.

Vitia abdicare parum, nisi & virtutum habitus inducantur.

Iul. Capitol. in Lucio Vero.

Anima his stipata virtutibus, se aptabit ad arbitrium Christi, talemque se effinget, quales esse suos conuictores veteres ambiebant. Vt namque prælibaui, boni quique olim, & probatæ virtutis vocabantur ad Cœnam. Vnde quia ad hanc bonitatem conducunt virtutes illæ Theologales, & morales, & bonum est ex integra causa; numerus ille septenarius meritò suadetur. Cui & Pythagoras adiecit speciem quamdam religionis, præsertim in lauacris. Et hoc benè quadrat huic themati de præparatione ad Cœnam Christi. Namque lauacris olim veteres credidere piacula tergi, ac proinde se mundari, si septies puro flumine tingerentur. In ea religione fuit Apuleius, ita fatus. *Confestim discussa pigra quiete, alacer exurgo, méque protinus purificandi studio, marino lauacro trado, septiesque submerso capite, quòd eum numerum præcipuè religioni aptissimum diuinus ille Pythagoras prodidit.* Sancto etiam Codice assertore, sacer est hic numerus, & aptus ad mundandum: quippe Naaman Syrus lepræ suæ crustas inglorias illico deposuit post septenam immersionem sibi indictam à Propheta cœlitus inspirato. Etenim sic Elisæus Principem illum affatus est. *Vade, & lauare septies in Iordane, & recipiet sanitatem caro tua, atque mundaberis.* Hoc præcepto indicto, Naaman iratus est, vtpote diuinorum nescius arcanorum. Nempe nihil subodorans mysticum in septena lotione, cunctatus est morem gerere Vati consultori optimo, desuper erudito. Sed vbi resipuit, fecitque satis indicto sibi consilio, expertus est nihil omnino gratis à Deo decerni; nam septies in Iordane tinctus exiit inde corpore repurgato. Ne desideres textum Scripturæ, illum tibi subiicio. *Iratus Naaman recedebat, dicens: Putabam quòd egrederetur ad me, & stans inuocaret nomen Domini Dei sui, & tangeret manu sua locum lepræ, & curaret me. Numquid non meliores sunt Abana, & Pharphar fluuij Damasci, omnibus aquis Israel, vt lauer in eis, & munder. Cùm ergo verteret se, & abiret indignans, accesserunt ad eum serui sui, & locuti sunt ei: Pater, etsi rem grandem tibi dixisset Propheta, certè facere debueras; quantò magis, quia nunc dixit tibi: Lauare, & mundaberis. Descendit, & lauit in Iordane septies iuxta sermonem viri Dei, & restituta est caro eius, sicut caro pueri paruuli, & mundatus est.*

Septies lauari fuit olim religio.

Apuleius. l. 9.

Septena immersio curat lepram Naaman.

4. Reg. 5.

Ibidem.

In illo repurgio aquarum obsequio, suspicor ego mysterium congruum intento tituli, quem decurro in gratiam præparationis idoneæ ad participandam Cœnam Christi. Totius arcani cardo vertitur in hoc, vt anima malè sibi conscia lachrymis alluat sordes, quibus infecta est, antequam sacris sistatur altaribus, & epulis. Mensa namque Cœnæ perinde est ac altare, & epulum hoc sacrum pertinet ad sacrificium corporis Christi, equidem incruentum. At olim decretæ sunt ablutiones ante sacra, & epulas, ac proinde ritus ille debet à fidelibus, meditantibus accessum ad altare & epulas, mysticè commendari, & congruo opere retractari. Ablutionis ante sacra meminit Dauid, ita Deum compellans. *Lauabo inter innocentes manus meas, & circumdabo altare tuũ Domine.* Præterea mare illud Æneum à Salomone fusum & positum in introitu templi, vt eius beneficio sacerdotes abluerent manus, Oedipo non indiget, vt de intento Dei constet, quippe in confesso est apud omnes, hæc lauacra fidelibus munditiem animæ suggessisse. Fortè à Iudæis ad Gentiles illę ritus fluxit: nam Theophrastus ait, sæpe sæpius esse lotos ante rem diuinam. Imò nec Æneas ausus est attrectare simulachra, quibus Troia litauerat, quin gratiâ

Ablutiones olim decretæ ante sacra, & epulas.

Psal. 25.

2. Paral. 4.

Gẽtiles olim sæpe loti ante sacrificia. *Theophrast. l. charact.*

Æneas scrupulus antequã lauaretur.

expiandi.

expiandi piacula sese fluctibus immersisset. Sic eum Virgilius inducit alloquentem patrem suum Anchisen.

Æneid. 2.

Tu genitor cape Sacra manu, patriosque penates,
Me bello è tanto digressum, & caede recenti
Attrectare nefas, donec me flumine viuo
Abluero,

Eiusdem farinæ superstitio illa est, quam meminit Dido suam sororem obstringens vt lauetur factura sacrum Diis inferi.

Æneid. 4.

Annam, chara mihi nutrix, hic siste sororem:
Dic corpus properet fluuiali spargere lympha.
Sparserat & latices simulatos fontis Auerni.

Apud eumdem Miseni exequiæ celebrantur præuio lustralis aquæ repurgio.

Æneid. 6.

Idem ter socios pura circumtulit vnda
Spargens rore leui, & ramo fœlicis oliuæ.

Circūferre, idem ac lustrare.

Circumferre ponitur hic pro lustrare, est enim verbum Pontificale ex Seruio in locum istum. Eodem & verbo ante Virgilium vsus est Plautus. *Quæso* (inquit) *quin tu istam iubes pro Cerrita tanquam insanam, & à Cerere irata vexatam, circumferri.* Hoc est lustrari, & purgari: Ille nimirum, qui lustrabat immundum, circumferens aquam, eum circumibat. Vnde & Græcis verba sonantia purgamenta prænotantur dictione, περὶ, quæ significat, *circum*, quasi dicerent Græci, circuitum esse necessarium, vt eo gyro repurgetur anima circumacta. Huiusmodi verba sunt, περιαγνίζειν, περικαθαίρειν, περιμάσσειν, id est, circumpurgare, circumlustrare, quia circum purgandos homines aqua ferebatur. Huius aspergines in argumento repurgij Turnebus locupletem mentionem facit.

Turneb. l. 13. Aduersar. 21.

Non est in hoc themate prætereunda religio Æneæ qui cunctatus est consecrare ramum Proserpinæ, sine præuia lotione,

Æneid. 6.

Occupat Æneas aditum, corpusque recenti
Spargit aqua.

Lauacra quid significent.

Gentiles suspicatos in illa lotione quidpiam pertinens ad animam auctor est Hippocrates; si tamen eius est liber ille, quem Galenus spurium arbitratur. *Deus* (inquit ille) *est, qui maxima & sceleratissima peccata purgat, & purificat, & liberatio nostra existit: ipsique terminos templorum, ac delubrorum nostrorum Diis designamus: vt nullus, qui non purus sit, eos transcendat. Et ingressi respergimur, non velut qui inquinemur, sed si quod etiam peccatum habemus, purificemur.* Cicero etiam assertor est, aquæ respergine labes animæ tolli, & aquam infusam dubiæ consulere castitati. Ad hoc institutum pertinent isti versus Persij.

Hippocrat. lib. de morbo sacro.

Aquæ infusio consulit castitati. Cic. l. 1. de legib.

——— Tyberino in gurgite mergis
Manè caput bis, terque, & noctem flumine purgas.

Persius.

Huic Poëtæ Satyrico, consors eius occinit, ita recensens eumdem morem lustrantis aquæ præsidio corpora repurgandi,

Iuuenal.

Ter matutino Tyberi mergetur, & ipsis
Verticibus timidum caput abluet.

Christiani olim nō accedebant ad templum illotis manib⁹.

Constat Christianos non nisi lotos accessisse ad preces Deo fundendas, & hæc lauacra fuisse argumenta seu symbola animæ tersioris. Quippe lotio omnis, facta cute tenus, nihil conducit ad puritatem animæ, quam præuiam res diuinæ, & Cœna Domini prærequirunt. Eamobrem duas insignes sententias meminit Clemens Alexandrinus vbi dixit Christianos non illotos subiisse sacras ædes vt litarent. Sic ille. *Esto non lauacro mundus sed animo.* Aliam item subiicit eiusdem ponderis ac momenti. *Sufficiens quidem mea sententia, hominis est purgatio, perfecta, firma, stabilisque pœnitentia.*

Animæ abluenda potius quā corpora.

Ex SS. PATRIBVS. Clem. Alexand. l. 4. Stromat.

Lotio pedū ante pastum.

Vtinam & fideles ita se appararent mensæ sacræ, vt profanis olim epulis homines: namque frequens vbique ritus fuit lotionis ante pastum, non manuum tantùm, sed & pedum; vt ex sacra Scriptura liquet, vbi crebrò recolitur illa pedum ablutio ante pastum. Huius mentio fit solennis in contextu historiæ fratrum Ioseph. *Introductis domum attulit aquam, & lauerunt pedes suos, deditque pabulum asinis eorum. Illi verò parabant munera donec ingrederetur Ioseph meridie, audierunt enim, quòd ibi comesturi essent panem.* More Ægyptio dispensator domus, qui & ipse fuit Ægyptius, introductis in domum Ioseph fratribus eius attulit aquam vt lauarent pedes. Ab Hebræis ad alias Gentes transiit ille ritus, qui fuit Hebræis insolitus à sæculo, vt in comperto est exemplo Abrahæ, qui vt tres Angelos vidit habitu peregrino, vnum eorum adorsus ita affatus est. *Domine si inueni gratiam in oculis tuis, ne transeas seruum tuum: sed afferam pauxillum aquæ, & lauate pedes vestros, & requiescite sub arbore. Ponamque buccellam panis, & confortate cor vestrum.* Idem hospitalitatis officium obtulit Lot duobus illis Angelis, qui Sodomam diuerterant, vt ex serie sacra liquet. *Venerunt duo Angeli Sodomam vesperè & sedente Lot in foribus ciuitatis. Qui cùm vidisset eos, surrexit, & iuit obuiam eis: adorauitque in terram, & dixit: Obsecro domini, declinate in domum pueri vestri, & manete ibi, lauate pedes vestros.*

Genes. 43. Ægyptij lauabāt pedes ante pastum.

Gen. 18. Hebræis insolitum lauare pedes ante pastum.

Genes. 19.

Etiam æuo Christi à conuiuis celebrata fuit illa pedum lotio ante pastum, vt colligere est ex verbis Domini Iesu, ita compellantis Simonem, à quo vocatus fuerat ad epulas. *Vides hanc mulierem? intraui in domum tuam, aquam pedibus meis non dedisti: hæc autem lachrymis rigauit pedes meos.* Alludit ad hoc charitatis officium Paulus, dum catalogum texit virtutum, quarum debuit specimen edidisse vidua, quæ ministeriis Ecclesiæ est cautè adhibenda. *Vidua* (inquit) *eligatur non minus sexaginta annorum, quæ fuerit vnius viri vxor, in operibus bonis testimonium habens, si filios educauit, si hospitio recepit, si sanctorum pedes lauit.* Abigail electa in vxorem Dauid, ait satis esse sibi ministerium illud lauandi pedes seruorum eius. Ecce è Codice sacro historiam. *Misit Dauid & locutus est ad Abigail, vt sumeret eam sibi in vxorem. Et venerunt pueri Dauid ad Abigail in Carmelum, & locuti sunt ad eam, dicentes: Dauid misit nos ad te, vt accipiat te sibi in vxorem. Quæ consurgens adorauit prona in terram, & ait: Ecce famula tua sit in ancillam, vt lauet pedes seruorum domini mei.*

Luc. 7.

Viduæ lauabant pedes Sanctorum.

1. Timot. 5.

Illa pedum lotio mysticè accepta dicit necessarium apparatum ad Eucharistiam, hunc vtique, quem memini supra insinuando repudium cuiusque praui affectus ante accessum ad sacram Domini mensam. Repurgium huiusmodi affectuum iniquorum Christus ipse ingessit ablutione pedum facta in Cœna. Ita Cyprianus. *Docetur quomodo omni tempore prosequenda, & repetenda sit ablutio pedum, per quam rectè cognitam, & intellectam, adhærentes animæ sordes quotidiana*

1. Reg. 25.

Cyprian. ser. de ablutione pedum

Ablutionis pedũ factæ à Christo mystica interpretatio. Examen cõscientiæ sollicitum.

quotidiana satisfactione lauentur, &c. Propter hoc benignissime Domine pedes lauas discipulis: quia post baptismum, quem sui reuerentia non patitur iterari, aliud lauacrum procurasti, quod nunquam debeat intermitti, &c. Hoc lauacrum quotidianis est excessibus institutum, & iugis retractatio vsque ad nouissima veniens nomina, debet opera, & cogitatus singulos perscrutari, & affectus per vitia discurrentes, vagam instabilemque animam per inania euehentes corrigere, & lauare, nec quidquam in vita praetermittere indiscussum, quod gemitibus, & suspiriis non fuerit expiatum. Hoc cùm Dominus suos vsque in finem discipulos dilexisset, in fine statuit, & dixit, neminem posse habere perfectam ablutionem, nisi hac sollicitudine muniatur.

Abluere animæ pedes arduum est & diuinum negotium. *Cyprian. vbi supra.*

Quia lotio illa pedum significans detersos animæ affectus magni ponderis est, & momenti, vtpote facessens homini negotium; Dominus ipse Iesus conscius infirmitatis nostræ lauit Apostolorum pedes, inde probans, emundationem affectuum esse diuinum negotium, ac proinde ipsi Christo Domino commendandum. Eo spectant illa Cypriani verba, quibus ingerit, quàm arduum si sese accingere ad pedes animæ detergendos. *Quoties, inquit, cohortamur pusillanimes, & his qui Pharaoni in luto, & latere famulati sunt persuademus, vt exeant de Ægypto, quoties cum infirmis infirmamur; & cum his qui scandalum ferunt vrimur; quoties cum afflictis gemimus, toties inhærens lutum peccatorum, quæ possumus sollicitudine lauamus; non quod nostra ablutio ex nobis sufficiat, nisi ad lauandum omni tempore nobis pius magister accedat: In hoc se periculo fluctuantem laborans anima in Canticis canticorum conqueritur. Laui, inquit, pedes meos; quomodo inquinabo illos? Quod ablutum est, timet iterum inquinare: sed in via lutulenta vix aliquid solidum vbi figat pedem inuenit, & in quibus sæpe prouoluta est paludum inquinamenta formidat.* Hactenus ille, qui statim atque monuit illud animæ repurgium esse facinus, cui impares sunt omnes hominum nisus, orationem subiicit idoneam ad conciliandum nobis Christum, vt ipse pedes animæ tergat vitiorum sordibus inquinatos.

Christi est lauare pedes animarum.

Cyr. ibi.

Accipe Cypriani effatum feruidum, & anhelans ad statum illum, quo solo gaudet anima defæcata. Hæc sunt eius vota. *Clementissime magister, quoties ego doctrinæ tuæ transgressus sum regulas, quoties edicta tua, Domine sancte, contempsi? & cùm diceres mihi, reuertere, non sum reuersus; cùm minareris, non timui; cum bonus esses, & lenis, exasperans fui; vltra septuagies septies in cœlum, & coram te peccaui: quis tot sordes abluet? quis abradet stercora conglobata? Quidquid dicat Petrus, necesse est, vt ipse nos abluas; neque enim lauare nos possumus, sed in omnibus, quæ agimus indulgentiæ tuæ lauacro indigemus. Ad mensæ tuæ participationem Iudas proditor est admissus, sed ab hoc lauacro salutari exclusus, lauari in fine non potuit, quia Apostolatus sui honorem detestabili cupiditate fœdauit. Quia verò apud te fons vitæ est, & miserationum quæ à sæculo sunt profunditas infinita: quos abluisti baptismo, quos lauisti sanguine tuo, quos semper lauas, quotidiana peccata donando transfer à paludibus sæculi huius, & luto vitæ præsentis ad purgatissimum gloriæ tuæ regnum, vbi nec scabies vlla, nec lippitudo, vbi nemo fluxum sanguinis patiens, nemo immundus, vbi nullo amplius opus est lauacro configurato corpori claritatis tuæ corpore nostro, secundùm promissa tua, necesse est vt impleas, & qui incœpisti in nobis opus bonum, perficias solidesque per te Christum Dominum nostrum.*

Sancti etiã indigẽt lotione pedũ

Abluere pedes quid sit S. Augustino.

Esto baptismus lauerit totum corpus; multa tamen occurrunt in terra degentibus, quæ pedes inficiunt, dum necesse est obire calles multo cœno obductos. Quod perinde est ac dicere, hominem quidem esse lotum, & purgatum macula peccati originalis, baptismi præsidio, sed hoc non obstare tamen, quin anima labem plurimam contrahat ex commercio rerum infirmarum. Et hoc profectò Dominus inculcare voluit Petro, quando eum sic affatus est. *Qui lotus est, non indiget; nisi vt pedes lauet, sed est mundus totus.* Quem locum versans Augustinus ita commentatur. *Homo in sancto quidem baptismo totus abluitur, non præter pedes, sed totus omnino. Verumtamen cùm in rebus humanis postea viuitur, vtique terra calcatur. Ipsi igitur humani affectus, sine quibus in hac mortalitate non viuitur, quasi pedes sunt vbi ex humanis afficimur, & sic afficimur, vt si dixerimus, quia peccatum non habemus, nos ipsos decipiamus; & veritas in nobis non sit. Quotidie igitur pedes lauat nobis, qui interpellat pro nobis, & quotidie nos opus habere vt pedes lauemus, id est, vias spiritualium gressuum dirigamus, in ipsa oratione Dominica confitemur, cùm dicimus: Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris. Si enim confiteamur, sicut scriptum est peccata nostra, profectò ille, qui lauit pedes discipulorum suorum, fidelis est, & iustus, qui dimittat nobis peccata nostra, & mundet nos ab omni iniquitate, id est, vsque ad pedes, quibus conuersamur in terra. Proinde Ecclesia, quam mũdat Christus lauacro aquæ in verbo, non solum in illis est sine macula & ruga, qui post lauacrum regenerationis continuò ex huius vitæ contagione tolluntur; nec calcant terram vt opus habeant pedes lauare, verum etiã in iis, quibus istam misericordiam præbens Dominus, fecit eos de sæculo isto lotis etiam pedibus emigrare. In his autem, qui hîc demorantur; etiamsi munda sit, quoniam iustè viuunt; opus tamen habent pedes lauare, quoniam sine peccato vtique non sunt.* Quippe rarus est homo, cuius affectus non aliquales sordes contraxerit: Quas necesse est repurgare sollicitè congrua lotione. Alioquin fiet iniuria sacramento, quod adire nefas est pedibus inquinatis.

Ioan. 13.

Aug. tract. 56 in Ioann.

Quare omnes indigeãt lotione pedũ.

QVANAM MVNDITIA NITERE debent homines inuitati ad sacram Christi Domini Cœnam.

§. IV.

EX ANTIQVITATE PLVRIVM NATIONVM, ET EX SS. PATRIBVS.

Ex Antiqvitate.

Volubilis est animus hominum, atque adeò parum propositi tenax; & hinc fit, vt plerique rati se purgasse affectus, quos habuere prauos, voti sui velut immemores, easdem iniquas exerant actiones. Huic imbelli animarum indoli occurritur, si lotioni pedum adiiciatur, &

Hebræi ante pastū quare lauabantur.

& ablutio manuum, iuxta vetus institutum abluendi manus ante pastum. Illa fuit præcipuè Hebræorum consuetudo. Nam illi suspicati in mensa quid diuinum, se aptabant ad illam velut ad altare, præuiis scilicet lauacris, quorum obsequio credidere manus suas extra communem aleam esse. Commune namque Iudæis perinde est ac profanum, & pollutum; & ideo communicare apud illos significat coinquinare. Vnde Apostoli notati sunt à Scribis, & Pharisæis, quia manducabant illotis manibus, & eo maximè nomine apud Synagogam grauiter audierunt. Nempe Scribæ, & Pharisæi suæ sanctitatis præcipuam partem refundentes in lauacra cute tenus, dicebant illa esse sancta, quæ abluta; alia verò communia, & profana, quæ illota. Eamobrem stylo Hebræorum communicare, & polluere idem significant; quia quidquid commune est, suspicionem maculæ facit illis populis imperitis. Audiendus in eo argumento Marcus ita fatus. *Pharisæi, & omnes Iudæi, nisi crebro lauerint manus, non manducant tenentes traditionem seniorum, & à foro nisi baptizentur non comedunt, & alia multa sunt, quæ tradita sunt illis seruare baptismata calicum, & vrceorum, & æramentorum, & lectorum: & interrogabant eum Pharisæi, & Scribæ: Quare discipuli tui non ambulant iuxta traditionem seniorum, sed communibus manibus manducant panem.* Vides hoc contextu manus communes dici profanas, & ex diametro lotis oppositas, quæ proinde sanctæ lauacri obsequio perhibentur. Communicare autem esse perinde ac coinquinare, liquet eodem textu, vbi Christus ita carpit Scribas. *Nihil est extra hominem introiens in eum, quod possit eum coinquinare, sed quæ de homine procedunt, illa sunt, quæ communicant hominem.* Fauet huic obseruationi lingua Græca: siquidem vox Latina cœnum affinis est verbo κοινὸν id est, communicare, & polluere. Sicque manu communi manducare, ferè significat edere manu lutea, & cœnosa.

Commune & profanum apud Iudæos idem est. Cōmunicare & polluere idem.

Marc. 7.

Ibidem.

Huc pertinet elegans Plutarchi sententia. *Multò magis conuenit ex anima sordes eluere, quàm cœnum à pedibus detergere, vt in conuiuio possimus facilè, & comiter cum aliis conuersari.* Cùm itaque manus abluit homo accessurus ad sacram hanc synaxim, attentè se ipsum lustret, & exploret an animæ manus, id est opera, debeant puro lacrymarum flumine repurgari. Qui secus faxit, ille sacrilegus est, ac proinde procul à diuinis epulis abigendus. Non Hebræis tantùm familiaris aqua fuit ad purganda piacula, sed & Romanis æquè & Græcis. Ex Athenæo, Romani torrem ex ara in qua cremabatur hostia capiebant, & lignum hoc igne sacro flagrans tingebant aquis, ad hos vsus illis ædibus asseruatis. Credidere ritu prælibato aquis inuri quidpiam sanctum, ideóque adstantes à sacrificis aspersi illa aqua, Romano instituto congruè lustrabantur.

Plut. l. 1. sym. problem. 1.

Romani ante sacra lustrabantur aqua.

Athen. l. 9.

Græcos esse lotos ante pastum in comperto est, multiplici testimonio Homeri, cùm in Iliade, tùm in Odyssea.

Græci ante pastum lauabantur.

Sic fatur seruamque senex capere imperat vndam,

Inque manus liquidam diffundere.

Hom. Iliad.

Hic Homerus ait, ancillam fudisse aquam manibus abluendis. Aliàs ait hoc fuisse præconum officium, quod velim ita intelligi, vt in priuatis epulis ancillæ, & serui à cubiculis aquam fundant. Ast in solenni conuiuio vbi proceres, & Magnates tantùm adstare debent, credo præconibus fuisse prouinciam hanc illo tempore demandatam. Suspicionem augent hi versus Odysseæ.

Serui & ancillæ fundebant aquam in epulis priuatis.

Præcones fundebant aquā in epulis publicis.

Τοῖσι δὲ κήρυκες μὲν ὕδωρ ἐπὶ χεῖρας ἔχευαν

Σῖτον δὲ δμωαὶ παρενήνεον ἐν κανέοισιν

Inque manus lympham præcones fundere primum:

At serua panem vineis gessere canistris.

Homer. Odyss. A.

Fuisse secretis epulis officium serui aquam manibus infundere Scriptura sacra monet, vbi Rege Iosaphat sciscitante, numquid ibi Vates esset, audiit illic adstare ministrum Eliæ, quo vtebatur ad manus abluendas. Ecce textum. *An lo'aphat: Estne hic Propheta Domini, vt deprecemur Dominum per eum? Et respondit vnus de seruis Regis Israel: Est hic Elisæus filius Saphat, qui fundebat aquam super manus Eliæ.*

Ablutio manuum ante pastum.

4. Reg. 3.

Non vna duntaxat, sed repetita fuit lotio manuum singulis quibusque conuiuiis. Prima fuit antequam vllæ dapes inferrentur. Altera verò expletis epulis. Prima petebatur ablutio hac forma omnibus vsitata. ὕδωρ κατὰ χειρὸς δὸς ὦ παῖ. Id est. *Aquam manibus, ò puer.* Peractâ Cœna, rursus ille vocabatur, cuius erant partes aquam ministrare ἀπονίψασθαι δὸς ὦ παῖ. Id est. *Da quo abstergar, ò puer.* Has meminere phrases Athenæus, Eustathius & Aristophanes Grammaticus. Romani etiam Turnebo assertore, suos habuere tropos loquendi. Etenim ante Cœnam has vsurpabant voces. *Aquam manibus, & aquam pedibus.* Festus ait vocatum fuisse malluuium vas statutum manibus abluendis; pelluuium verò illud, quod tergendis pedibus adhibebant. Tertullianus aquam manualem nuncupat illam, quam ministri ante Cœnam manibus infundebant. Sic ille. *Post aquam manualem, & lumina.*

Ablutio manuum olim duplex in epulis.

Athen. l. 9. Eustath. Odyss A. Aristophan. Gram.

Turneb. in aduersariis. Tert. apol. c. 39.

Adeò constans fuit ille ritus abluendi pedes, atque manus ante conuiuium, vt auspicari incongruè negotium aliquod dicatur hac formula. *Illotis pedibus ingredi. Illotis manibus aggredi.* Quæ prouerbia Græcè commemorat auctor Chiliadum. ἀνίπτοις ποσὶν ἀναβαίνειν ἀνίπτοις χερσίν. Hoc schema prouerbiale adhibuit Caius ille famosus Iurisconsultus, ita iuris originem adorsus. *Si in foro causas dicentibus nefas, vt ita dixerim, videtur esse nulla facta præfatione Iudici rem exponere; quanto magis interpretationem promittentibus inconueniens erit omissis initiis, atque origine non repetita, atque illotis, vt ita dixerim, manibus, protinus materiam interpretationis tractare?* Vt autem solennior esset illa manuum ablutio, plerumque veteres aqua odorifera ad hos vsus adhibita lauabantur. Auctores huius moris sunt Epigenes, Antiphanes, & Philoxenus, quos recolit Athenæus, dum affirmat fragrantiam illam aquæ manibus infundendæ.

Erasmus in adagiis.

Caius l. 1. ff. De origine iuris.

Aqua odorifera adhibita ad manus abluendas.

Athen. l. 9.

Omnis illa rituum antiquorum commemoratio pertinens ad lauacra fieri solita ante pastum, congruæ præparationis ad Eucharistiam præbet locuples argumentum. Cuius summa hæc est: scilicet vt caueat homo, ne accedat ad Domini Cœnam malè sibi conscius, id est, iniquis actibus irretitus. Irrita nempe forent vota emissa in gratiam virtutis amplectendæ, si proposito de meliori fruge concepto praua opera derogarent. Eò collimant omnes parænesés institutæ ad idoneam præparationem, quam inire

Ex SS. Patribus.

re debent omnes Cœnæ Domini conuictores. Huius generis est illa oratio Chrysostomi. *Cum puritate, & animæ sinceritate ad sumendum hunc cibum accede semper, sine hac ne præsumas vnquam. Quoties hæc facitis, ait Paulus, mortem Domini annuntiabitis, hoc est, salutis vestræ memoriam instaurabitis, nempe munificentiæ meæ, Christi scilicet omnibus collatæ. Considera nunc quanta illi veteris sacrificij participes, vita frugalitate vtebantur. Quid enim non hi faciebant? Omni tempore purificabantur, & tu ad salutarem hanc hostiam accessurus, quam Angeli ipsi cum tremore suscipiunt, non tantam circumscribis temporis in ambitu? Qua fronte te ipsum sistes ad tribunal Christi, qui impuris manibus ac labiis, sic impudenter ipsius corpus ausus sis attingere? Atrox sanè contumelia est res huiusmodi. Dic tu mihi, num eligat illotis manibus ad tam venerabilem victimam accedere? Non puto. At interim in paruo tam religiosus cùm sis, animam autem habens cœno vitiorum squalentem accedis, & audes impudens contingere? Quin perspicis variam illam vasorũ supellectilem, sic perfusam aquis tanto splendore interlucentem? Atqui nostras animas par est reddi istis longè puriores, sanctiores, ac multò splendidiores virtutum ornamentis. Iam verò nolis eo vti vase, quod fordet; & anima sic contaminata accedis.*

Chrysost. ser. 3. in epist. ad Ephes.

Qua omnino puritate accedendũ ad Eucharistiã.

Eiusdem puritatis assertor est Hieronymus, temeritatis arguens coniugatos, qui minimè continent illa die, qua participant Cœnam Christi; quam adire nefas est, nisi illibata comite puritate. Ecce censuram Hieronymi, vindicis acerrimi eius iniuriæ, quæ sacramento illi sanctissimo à Christianis pluribus irrogatur. *Panes* (inquit) *propositionis diximus ex lege nõ potuisse comedere Dauid, & socios eius, nisi de triduo mundos se à mulieribus respondissent, non vtique à meretricibus, quod damnabatur à lege, sed ab vxoribus, quibus licitè iungebantur. Populum quoque quando accepturus erat legem in monte Sina, tribus diebus iussum esse ab vxoribus abstinere. Scio Romæ hanc esse consuetudinem, vt fideles semper Christi corpus accipiant, quod nec reprehendo, neque probo. Vnusquisque enim in suo sensu abundat, sed ipsorum conscientiam conuenio, qui eodem die post torum communicant. Probet se vnusquisque, & sic ad corpus Christi accedat, non quod dilata communione vnus dies aut biduum, sanctiorem efficiat Christianum, vt quod hodie non merui, cras vel perendie merear, sed quòd cum doleo, me non communicasse corpori Christi, abstineam me paulisper ab vxoris amplexu.*

Hier. in Apol. pro libris contra Iouin.

Castitas prænia necessaria ad frequentandam Eucharistiã.

Idem Sanctus vsurpatis typicis loquendi tropis egregiè monet, quâ cautelâ sit frequentanda Cœna illa instructa solis mentibus illibatis. *Pone*, inquit, *mensam, contemplare in specula comedentes, & bibentes, surgite principes, arripite clypeum, sic ait: Dicitur per Prophetam ad omnes credentes, vt comedentes, & bibentes corpus, & sanguinem Christi, vertantur in principes Ecclesiæ, & cum Apostolis audiant, surgite, arripiteque clypeum fidei, de armatura Apostoli Pauli, in quo possint ignea diaboli iacula extinguere.* Illæ recensitæ Patrum sententiæ collimant in vnum eundemque scopum, illum vtique, in quem diriguntur præfatæ pedum manuumque lotiones ante pastum, quæ sollicitant animas, ne se insinuent sacræ Domini mensæ, nisi comite puritate.

Hier. l. 7. in c. 21. Isa.

Eucharistia quo examine præuio sit sumenda.

QVA CAVTELA DEBEANT fideles accedere ad Eucharistiam, ne in suam perniciem panem sanctum deglutiant.

§. V.

EX ANTIQVITATE, EX SYMBOLIS, EX SANCTIS PATRIBVS, ET EX HISTORIIS.

Purgatiua virtus aquis insita, Gentibus olim persuasit, illam non pedibus, & manibus tantùm ante Cœnam, sed totius etiam corporis partibus adhibere. Nempe frequens fuit balneorum vsus ante pastum, eo profectò intento vt sanitati consulerent, & fami occurrerent corpore repurgato. Vnde prostat apud Athenæum, istud consilium. *Oportere prius curato & loto corpore ad conuiuium accedere.* Idem inducit Aristotelem sic loquentem. *Erat indecorum multo cum sudore, & puluere accedere ad conuiuia: quippe cum viro liberali, & ingenuo, neque sordere, neque squalere conueniat, neque limo gaudere vt Heraclitus inquit.* Balnei commoda, & causas ipsa nomenclatura clamat βαλανεῖον, ἀπὸ τοῦ βάλλοντας ἀνίας, hoc est. *Quod tristitiam lassitudinemque depellat.* Eamobrem Athenæus ait λουτρὰ ἔνεις ἀνὰ πόνων παντοῖα. Id est, *Lauacra esse omnifaria lassitudinum pharmaca.*

EX ANTIQVITATE.

Balneorum vtilitas. *Athen. l. 4.*

Ibidem.

Quare instituta sint balnea ante Cœnam.

Græcis, & Romanis quotidiana ferè fuerunt vsurpata balnea ante Cœnam: Vlysses, & Diomedes Græci apud Homerum ante cibum aqua marina loti, postea balneas calidas vsurparunt. Dein vncti discubuere reficiendi cibo. Præter munditiem, quæ comparatur aquis, Plutarchus ait corpus omne fatigatum balneo recreari. Namque laboris antidotum congruum est balneum: siquidem exercitatione siccatur humor ille natiuus, atque vitalis, quo salubriter omnia membra madent: præterea calor ille tepet, quo feruente vegetior est homo. Ast vtrique dispendio consulitur adhibito balnei obsequio. Nempe calet balneum, sicque fouet membra rigore contracta, quæ & humidiora fiunt tincta madentibus aquis. Plutarchus ait frigida balnea post exercitationem habere plus ostentationis, quàm salutis; ideoque sanitati esse magis proficua balnea calida. Fuit & in more positum Romanis vncto corpore sese feruentissimo Soli exponere, vt colligere est ex Poëta Satyrico.

Homerus, Iliad. K.

Balnea frigida alia verò calida.

Plut. l. de san. tuenda.

Post balnea vncti ambulabãt ad Solem.

> *Nostra bibat vernũ contracta cuticula Solem,*
> *Effugiatque togam, iam nunc in balnea salua*
> *Fronte licet vadas.*

Iuuen. sat. 11.

Eò spectant & hi versus Persij recolentes illum Solis vsum corpore inuncto priscis sæculis vsurpatum. Sic ille.

> *Quæ tibi sũmu boni est? vncta vixisse patella,*
> *Semper & assiduo curata cuticula Sole.*
> *At si vnctus cesses, & figas in cute Solem.*

Persius, Sat. yr. 4.

Fuisse & Hebræis familiarem vsum balnei, sacra locuples est testis historia, vbi Susanna in pomario dicitur solita sese sæpius abluere, vnguentis etiam vsurpatis. Post balnea veteres accessisse ad Cœnam auctor est Plinius iunior, ita referens Spurinæ mores. *Lotus accubat, & paulisper cibum differt: interim audit legentem remissius atque dulcius. Paulò post apponitur Cœna, non minus nitida, quàm frugi, in argento*

Daniel. 13.

Post balnea Cœna apposita.

Plin. l. 3. epist.

Idem.

puro, & antiquo. Ille idem Plinius patrui sui memor, eius ita recolit institutum. *Æstate si quid otij, iacebat in Sole, liber legebatur, adnotabat, excerpebatque. Post Solem plerumque frigida lauabatur, deinde gustabat, dormiebatque minimum.*

Idem, Lib. 5. epist. 5.

O curas hominum in gratiam corporis aliquando cessuri in ius vermium! O summam eorum incuriam animæ, licet abundè sciant esse eius indolem immortalem. Habet & illa sua balnea, quæ Clemens Alexandrinus egregiè meminit ista sententia. *Optimum ergo lauacrum, expurgat sordes animæ, & est spirituale.* Balneum hoc est largus fletuum imber, quo dum alluitur anima, deponit primò fæces, deinde nitela potiore adscita lauacro illo decora fit, demum vt terra pluuiis imprægnata feracior efficitur ex sterili; ita lacrymarum obsequio pœnitens anima fœcundatur. Vnde placet illi affingere symbolum elegans, quod recolit Bargaglius pingens concham cuius ergastulo concluditur margarita. Concha illa referata, & perfusa rore diuites parturit vniones. Symboli titulus iste est. PVRO FOECVNDA RORE. Quasi diceret illa concha marina, se debere rori & non aquæ salsæ, quòd sit margaritarum ferax. Illa sanè confessio pertinet ad animam lacrymis inundatam. Illa nimirum beneficio salutaris huius imbris non aptatur modo ad Eucharistiam, sed præterea nouos concipit animos ad virtutum omnium praxim fortiter obeundam. His itaque lacrymarum beneficis anima tingatur aquis, sic futura PVRO FOECVNDA RORE.

Ex SS. PATRIBVS. Clem. Alex. lib. 3. Pædag. cap. 5.

Ex SYMBOLIS. Scipio Bargaglius lib. Symbol.

Gratiæ Dei influxus quid agat.

Ex Aristotele pluuiales aquæ longè aliis præstant, vbi res est de imbibenda terra proiecta semente sata. Etenim imber altiore cœlo manans, inde trahit quidpiam viuificum, quo terra alluta velut cœlitus imprægnatur. Esto proficuus sit omnis apparatus, cui studet anima concepto proposito accedendi ad Cœnam Christi, nulla tamen dispositio magis est idonea, quàm præfata balnea lacrymarum, Siquidem anima peccatis obnoxia, sordes hîc deponit. Sancti verò næuorum expertes, perfusi rore hoc cœlesti, decoris & gratiæ capiunt incrementum. Eamobrem anima sollicita de congruo apparatu ad Eucharistiam abundè fleat, non pro re aliqua terrena deperdita, sed pro peccatis in Deum & in cœlum antea perpetratis. Quippe fletus, quibus terra dedit argumentum terrei sunt, vt secus hi cœlestes, quos fundit anima contrita. Vnde Iob non indiscretè poscit aquas, vt mundetur, sed aquas niuis, vtpote quæ cœlitus influxerunt. *Si,* inquit, *lotus fuero quasi aquis niuis, & fulserint velut mundissimæ manus meæ.* In quem locum Gregorius commentatur apposité ad præfata. Sisto tibi Præsulem illum Summũ, ita farum. *Aqua fontis, & fluminis ex terra oritur, aqua verò niuis ex aere proruit, & sunt plerique, qui per lamenta se cruciant, sed tamen totis lamentorum laboribus, ad sola terrena desideria exudant, compunguntur in precibus, sed felicitatis transitoriæ gaudia requirunt. Hos itaque niuis aqua non abluit, quia eorum fletus ab imis venit. Quasi enim ex terra aqua perfusi sunt, qui pro terrenis bonis in precibus compunguntur. Qui verò idcirco plorant, quia æterna præmia desiderant, aqua niuis hos diluit, quia cœlestis compunctio infundit. Nam cùm perennem patriam, per lamenta appetunt, eiusque accensi desideriis plangunt, à summis accipiunt vnde mundentur.*

Aristoteles lib. Meteor.

Lacrymarum quædam sunt cœlestes, aliæ sunt terrestres.

Ex SS. PATRIBVS. Iob. 9

Lacrymæ cõparatæ aquis niuis. Greg. lib. 9. Moral. c. 19.

Hoc lacrymarum imbre rigabat Psaltes lectulum suum singulis quisque noctibus, vt congrui lauacri obsequio esset eius anima defæcata. Ad eius æmulationem Augustinus omnes sibi malè conscios. homines adhortatur. Sic ille voces Dauid versat. *Lauabo per singulas noctes lectum meum lacrymis meis stratum meum rigabo. Lectus est hoc loco appellatus, vbi acquiescit animus æger, & infirmus, id est, in voluptate corporis, & in omni delectatione seculari. Quam delectationem lacrymis lauat, qui se ab illa conatur extrahere. Videt enim iam se damnare carnales concupiscentias, & tamen delectatione tenetur infirmitatis, & in ea libenter iacet, vnde resurgere, nisi sanatus animus nõ potest. Lectum lauabit per singulas noctes, vt tantis lacrymis impetret efficacissimam de Dei misericordia medicinam. Lacrymis meis stratum meum rigabo. Rigabo, amplius est aliquid quã lauabo, quoniam potest aliquid in superficie lauari, rigari verò ad interiora permanat.* In hoc fletuum argumento plerique hallucinantur, arbitrati, Patres prouocare homines ad lacrymas extrinsecas, illas vtique quibus perfusæ genæ madent: Hos operæpretium est vindicare ab errore, qui gliscit, & imponit multis. Itaque ratum esto, nomine lacrymarum intelligi tristitiam illam, qua cor angitur ob Dei offensam. Quamuis ille mœror socias haudquaquam habeat lacrymas, id non obstat, quin appositè lacrymarum nomine censeatur. Eò pertinet ille Dauidis versus. *Rugiebam à gemitu cordis mei.* Cui loco Augustinus hoc lumen adiicit. *Attenditis,* inquit, *plerumque interpellare gemitibus seruos Dei, & quæritur causa, & non apparet, nisi gemitus alicuius serui Dei, si tamen ad aures hominis circa illum positi peruenerit. Est enim gemitus occultus, qui ab homine non auditur, tamen si tanta occupauerit cor cogitatio desiderij cuiusdam, vt voce clariore exprimatur vulnus interioris hominis, quæritur causa, & dicit homo apud semetipsum: fortè illud est vnde gemit, & fortè illud illi factum est. Quis potest intelligere, nisi ille in cuius oculis, & auribus gemit? Propterea rugiebam,* inquit, *à gemitu cordis mei, quia homines si quando audiunt gemitum hominis plerumque gemitum carnis audiunt, gementem à gemitu cordis non audiunt. Abstulit nescio quis res huius, rugiebat, sed non à gemitu cordis, alius quia grandinata est vinea, alius quia timet inimicum suum. Omnes isti à gemitu carnis rugiunt. At verò seruus Dei, quia ex recordatione sabbathi rugit, vbi est regnum Dei, quod caro, & sanguis non possidebit, rugit à gemitu cordis sui. Et gemitus meus à te non est absconditus. A te non est absconditus. Videtur aliquando ridere seruus Dei, sed desiderium eius, & gemitus eius, licèt non semper perueniat ad aures hominum, sed nunquam recedit ab auribus Dei.* Hactenus Augustinus.

Augustin. in Psalm. 6.

Lectus animæ quis sit.

Rigare plus est quàm lauare.

August. in Psal 37.

Rugitus animæ quis sit.

Lacrymarum nomine quid præcipue intelligãt Sancti.

Errant igitur homines, qui pœnitentiæ suæ summam reponunt penes lacrymas deforis explicatas, quasi verò profluuium illud aquæ repentis esset indubia tessera animæ pœnitentis. Non damno quidem lacrymas, si ex corde contrito fluunt; sed eas floccipendo, si solæ sint. Idest, in cassum omnino flemus præterita deliquia, si oculo madente cordis intima contabescunt. At secus corde mœrente siccis oculis anima sibi Deum conciliat, qui præcipuè cordis munditiem, & non humentes oculos præuios

gratiæ

Chrysost. hom. 6. in Matth.

Lacrymę nos Deo sociant.

gratiæ prærequirit. Ita Chrysostomus hoc contextu. *Nihil tam conglutinat Deo, vt illa lacrymæ, quas & peccati dolor, & amor virtutum effundit. Qui enim talis vitæ conseruat tenorem, etiamsi in medio vrbis videatur habitare, quasi in eremi tamen vastitate acquiescit, & inter solitudines montium & secreta conuallium. Nullo enim tumultu rerum, strepituque concutitur, nihil de præsentium auocatione conspiciens, neque vllam satietatem de huiusmodi luctu lacrymisque percipiens, siue propria peccata, siue lamentetur aliena. Et idcirco Christus hos præ cæteris pronuntiauit beatos: Beati inquiens, qui lugent. Et quemadmodum, dices, Paulus ait: Gaudete in Domino semper? Dixit hoc, eam proculdubio, quæ ex his nascitur lacrymis, exprimens voluptatem. Sicut enim mundi gaudium tristitiæ consortio copulatur, ita etiam secundum Dominum lacrymæ iugem pariunt certamque lætitiam. Sic etiam illa in Euangelio meretrix, virgines quoque ipsas honestate superauit, & incredibili in Christum amoris igne succensa, & à maximis sordibus peccatorum, largissimo lacrymarum fonte purgata. Siquidem continuò, & crines resoluit, & sanctos pedes vberibus diluens lacrymis, ac propriis extergens capillis pretioso rigauit vnguento. Sicut post vehementes imbres mūdus aer, ac purus efficitur, ita etiam lacrymarum pluuias serenitas mentis sequitur, atque tranquillitas, omnisque illa de peccatorum tenebris effusa caligo tollitur. Et sicut ex aqua, & spiritu, sic rursus ex lacrymis, & confessione purgamur. Sed illas ego requiro lacrymas, quæ non ostentationi proficiunt, sed compunctioni, quæ funduntur occultè, quæque ex illo dolore profluunt, quæ intra conscientiæ thesaurum, & pectoris arcana celantur, quæ per afflictas genas nullo hominum teste voluuntur, quæ summo in silentio, & quiete desiliūt, quæ ex intimo cordis ebulliunt, quæ ex tribulatione & dolore nascuntur, quæque solius Dei oculis offeruntur. Quales certè illæ erāt Annæ aliquando lacrymæ, de qua dicitur: Labia eius mouebantur, vox autem eius non audiebatur. Solæ quidem lacrymæ emittebant ad Dominū vocem omni buccina clariorē; & idcirco sterilitatem eius in fœcunditatem mutarunt, & quasi è duro quodam saxo agrum fertilē reddiderūt.* Vnde recte potuit hæc Anna dici lacrymis imprægnata.

Philip. 4.

Lacrymæ Magdalenæ quām fuerint efficaces.

Lacrymæ quales debēt esse, vt sint Deo acceptæ.

1. Reg. 1.

Lacrymæ Annæ matris Samuelis eā fœcundarūt.

Eius & fœminæ æquiorem sortem participat anima lacrymis tincta: quamuis enim aliàs esset inepta facta, vtpote sterilis, & nulla prorsus enixa virtutum specimina, quorum suffragio sisti posset altaribus; vbi tamen soluitur in lacrymas, PVRO FOECVNDA RORE talis anima fœcundatur. Etenim accingitur his cautelis omnibus quas deposcit illa Domini mensa, quam participare nefas est, nisi congruo ritu, eo scilicet, quem memini sollicitans homines ad balnea, quibus adhibitis olim cœnabant homines toto corpore repurgato. Vt rei charæ iactura fletum conciliat; ita anima memor, se excidisse Deo, & gratiā eius, & pensans, vti par est, discrimen in quod incurrit facta vitiis omnibus obnoxia, proculdubio tota in lacrymas effundetur. Proderit ad excitandas lacrymas, spectare aliquem amarè sua deflentem crimina. Vt namque ridentes, inuitos etiam homines prouocant ad cachinnos; ita & qui acerbo animo lugent soluti in fletus, alios excitare solent ad simile profluuium, ita vt simul lacrymis inundentur. Huiusmodi balnea fletuum disponet Origenes, si eius opus est quod nomine ipsius circumfertur, vbi immersus lacrymis, contritis omnibus lacrymandi suppeditat locuples argumentum. Sic ille.

Lacrymæ excitantur si quis spectetur illacrymans.

Heu mihi dolor cordis mei. Heu mihi afflictio animæ meæ. Heu mihi mater, quæ peperisti me, quasi virum religiosum in impietatem delapsum, virum filium regni Dei, & nunc filium regni nequam, virum decoratum honore, in honestatem consecutum. Heu mihi mater, quæ quasi peperisti turrim altam, & subitò vsque ad pauimentum prostratam, sicut arborem fructiferam, & subitò marcidam, sicut lampadem luciferam & subitò extinctam, sicut fontem abundantem aquis, & nunc subitò exsiccatum. Heu mihi, qui omnibus bonis ornatus eram, & nunc ab omnibus desertus appareo. Sed quis dabit capiti meo aquam, aut oculis meis fontem lacrymarum, vt plangam meipsum in contritione mea? Heu mihi sacerdotium quomodo te plangam? Heu mihi presbyteriū, quomodo te lugebo? Plangite me amici, quem planxerāt Angeli. Plangite me vniuersi, quia lapsus sū à gloria mea. Sicut enim vineā fructiferam plantauit me Dominus, & pro botris reddidi spinas. Sed moueantur fontes lacrymarum, & irrigentur maxillæ meæ, fluant super terram, & irrigent eam, quia humectatus sum iniquitatibus. Heu mihi quid passus sum? Quomodo cecidi? Non est dolor sicut dolor meus, & non est afflictio super afflictionem meam. Non est amaritudo super amaritudinem meam, nec gemitus supra gemitum meum, vtique neque peccatum super peccatum meum. Vbi est ille, qui ab Ierusalem descendebat in Iericho, atque à latronibus vulneratum curauit.

Origen. lib qui inscribitur planctus Origenis.

Rursus ille resumens idem thema suo ipsius exemplo probat animam memorem delictorum, habere lacrymarum locuples argumentum. Vtque Poëta asserere.

——— *Est quædam flere voluptas.*

Ibidem.

Origenes ita sibi ciet lacrymas, quarum fluxu singularem percipiebat animi lætitiam. *Flebam,* inquit, *aliquando Samsonem, sed peiora perpessus sum. Samsoni coma capitis deest, meo verò de capite, corona gloriæ cecidit. Plangite me desolatum ab omnibus bonis. Plangite me populi sancti, repulsum à Domino. Plangite desolatum à Spiritu sancto. Plangite me expulsum à thalamo Christi. Plangite me odibilem factum Sanctis, & Angelis. Plangite me, quia in terra sū, & à cōsciētia iam torqueor. Si quis potest, orationibus me adiuuet & lacrymis. Quis scit, si miserebitur mihi Deus, & respiciet ruinā meā, & miserebitur mei, & respiciet desolationem, & viscera sua super me mouebit? Sed cadam ante limina portarum, vt deprecer omnem populum, pusillum & magnum dicamque eis: Conculcate me sal stultum, sal insipidum, Porrigite mihi manum Sancti Spiritus, aperiantur mihi fontes lacrymarum.*

Credo imponi Origeni ab his, qui effinxere voces has flebiles: dubia namque salus eius non esset, si tali affatu & fletu sua retroacta piacula seriò detrectasset. Nulla nempe lepra est peccatorum, quam non diluant & detergant calida balnea lachrymarum. Dixi supra ex Iuuenale, & Persio post balnea fuisse vnctos homines torrido Sole desuper illucente. Ita & suadeo pœnitentes ablui lacrymis vtique calentibus, vtpote prouocatis amoris æstu, quales sunt illæ lacrymæ, quas Basilius ait esse Sanctorum. *Sanctorum lacrymæ prosiliunt à feruore charitatis; quæ toti erga Deum flagrant. Oculis enim cordis in eū indiuulsè* conjectis

Lacrymæ calidæ quæ sint.

Basil. homil. de grat. actione.

coniectis quem diligunt, lætitiam sibi illinc accumulant. Ita profectò suas & delicias habent lacrymæ, quas sic vnctio consequitur. Voce nimirum vnctionis hilaris animus sacto codice censetur? Et Psaltes numine afflatus, vnctionem illam, id est, animi lætitiam vult præire sacramento panis Christi. Ecce diuinum oraculum. *Exhilares faciem in oleo, & panis cor hominis confirmet.* Cùm ergo lacrymis elicitis amoris æstu maximè concilietur illa lætitia præambula Cœnæ Christi, sicuti vnctioni balnea præibant calida; quisquis congruo apparatu pane salutari vult refici, is satagat gratiâ Dei inungi, quæ comes est sinceri gaudij, quod lacrymarum flumine procuratur. Quippe gratis animus anhelat ad gratiæ vnctionem, si aliàs vitiis obnoxius, haudquaquam thermas, id est, feruida fletuum balnea frequentarit. Nempe velut ære lacrymarum væneunt vnctiones, Deo sic moderante vices rerum, vt gaudia & lacrymæ alternis eant, iuxta Basilij effatum. *Ad vesperum*, inquit, *demorabitur fletus, & ad matutinum lætitia. Vespera sæculum hoc dicitur, in quo qui ad suam beatitudinem plorauerint, adueniente postea matutino consolabuntur. Beati*, inquit, *qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur, beati qui flent, quoniam ipsi ridebunt. Quicumque igitur dies sæculi huius in consummatione iam existentis, & ad occasum tendentis in plorandis peccatis exegerint, hi demum, verè illo matutino adueniente gaudebunt. Qui enim seminant in lacrymis, in exultatione metent, nimirum in sæculo illo futuro.*

Animi lætitia præire debet Eucharistiæ. Psal. 103.

Lacrymæ, & gaudia alternis eunt.

Basil. hom. 7. in Psal. 29.

Eucharistia frumentum est electorum, quod qui terræ mandat comite pluuiâ fletuum, ille profectò metet sereno cœlo: nam post nubila Phœbus. Et illa rerum omnium vicissitudo potissimum cernitur in sanctorum vita, quæ lacrymis ferè tota alluitur. Vnde Hieronymus ita commentatur. *Secundum multitudinem dolorum in corde meo, consolationes tuæ lætificauerunt animam meam. Hoc ipsum & Apostolus loquitur, quoniam secundum labores, & miserias, quas in isto sæculo patimur, habemus mercedem apud Deum in cælis. Magnitudo tribulationum, magnitudo est præmiorum. Quot patimur vulnera, tot meremur & coronas. Hoc est quod dicit, quoties ego pœnitentiam, toties me consolatus es. Vnam fudi lacrymam, vnam merui consolationem. Decem fudi lacrymas, decem consolationes merui. Quantumcumque fuit pondus lacrymarum, & pœnitentiæ, tantus fuit & consolationis numerus.* Probitatis atque lacrymarum iuge commercium, agnouerunt etiam prisca sæcula Gentilium, fuit enim tunc temporis hoc tritum adagium. BONI VIRI LACRYMABILES. Vnde quia mundus eodem tenore gyrat, & singuli quique probi homines non coütuntur lætis sæculi rebus, ideo lugent illi, statque prouerbij veritas inconcussa.

Sanctorum vita ferè tota lacrymis alluitur.

Hieronym. in Psalm. 93.

Lacrymæ cōciliant Dei consolationes.

Erasmus in Adagiis.

Concinit Augustinus meo intento. *Absterget*, inquit, *Deus omnem lacrymam ab oculis sanctorum, & iam non erit amplius, neque luctus, neque clamor, quoniam priora transierunt. Quis enim iam sit absurdus, & obstinatissima contentione vesanus, qui audeat affirmare in huius mortalitatis ærumnis vnumquemque sanctorum, nullas habentem lacrymas, & dolores, cùm potius quantò quisque est sanctior, & desiderij sancti plenior, tantò sit eius in orando fletus vberior. An non est vox ciuitatis sanctæ Ierusalem, quæ dicit: Factæ sunt mihi lacrymæ meæ panes die ac nocte? Et lauabo per singulas noctes lectum meum, & lacrymis meis stratum meum rigabo. Et gemitus meus à te non est absconditus, & dolor meus renouatus est. An verò non eius filij sunt, qui ingemiscunt grauati, in quo nolunt expoliari, sed superuestiri, vt absorbeatur quod mortale est à vita? Nonne ipsi sunt, qui primitias spiritus habentes in semetipsis ingemiscunt, expectantes redemptionem corporis sui? An ipse Apostolus Paulus non erat supernus Ierosolymitanus, vel non multo magis hoc erat, quando pro Israelitis fratribus carnalibus suis tristitia illi erat magna, & continuus dolor cordi eius? In sæculo autem futuro absterget Deus omnem lacrymam ab oculis Sanctorum.*

August. lib. 20. de Ciuit. Dei, cap. 17.

Vt ergo veteres benè loti, & vncti discumbebant, ita & Christiani debent ad Christi Cœnam accedere benè tersi lacrymarum suffragio: alioquin malè eis cedet illa communio facta secus, vt pote nequiter attentata. Multæ in eo argumento recoluntur historiæ terribiles. In his potissimum scitu dignissimæ sunt illæ, quas meminit Cyprianus dicens etiam paruulam filiam, quæ ante comederat idolothyta, id est, de sacrificiis idolorum, cùm postea à Diacono sacrum calicem accepisset, diris fuisse postea motibus agitatam. Subiicit & aliud exemplum de fœmina adulta, quæ indignè sumpta Eucharistiâ concidit exanimis; confessa, antea se sensisse suas fauces sacrilegas acuto velut gladio terebratas. Alibi quidpiam de Cypriano memini; ne causeris me laudasse mutilum, accipe integrum, ne iure lugere queas celebres historias stylo compendioso fuisse antea decurtatas. *Præsente ac teste meipso* (inquit Cyprianus) *accipite quid euenerit. Parentes fortè fugientes, dum trepidi minus sibi consulunt, sub nutricis alimento paruulam filiam reliquerunt, relictam nutrix detulit ad magistratus. Illi ei apud idolum quo populus confluebat, quòd carnem necdum posset edere per ætatem, panem mero mistum, quod tamen & ipsum de immolatione pereuntium supererat tradiderunt. Recepit filiam postmodum mater. Sed facinus puella commissum tam loqui, & indicare non potuit, quàm nec intelligere potuit prius nec arcere. Ignoratione igitur obreptum est, vt sacrificantibus nobis eam secum mater inferret. Sed enim puella mista cum sanctis, precis nostræ, & orationis impatiens, nunc ploratu concuti, nunc mentis æstu cœpit fluctuabunda iactari, & velut tortore cogēte, quibus poterat indiciis, conscientiam facti in simplicibus adhuc annis rudis anima fatebatur. Vbi verò solennibus adimpletis, calicem diaconus offerre præsentibus cœpit, & accipientibus cæteris, locus eius aduenit, faciem suam paruula instinctu diuinæ maiestatis auertere, os labiis obturantibus premere, calicem recusare. Perstitit tamen diaconus, & reluctanti licet de sacramento calicis infudit. Tunc sequitur singultus & vomitus. In corpore, atque ore violato Eucharistia permanere non potuit. Sanctificatus in Domini sanguine potus, de pollutis visceribus erupit; tanta est potestas Domini, tanta maiestas. Secreta tenebrarum sub eius luce detecta sunt, sacerdotem Dei nec occulta crimina fefellerunt. Hoc circa infantem, quæ ad eloquendum alienum circa se crimen necdum habuit ætatem. At verò ea, quæ ætate prouecta, & in annis adultioribus cōstituta sacrificantibus nobis latenter obrepsit, non cibum, sed gladium sumens, &* velut

Indignè cōmunicantes male à Deo excepti.

Ex HISTORIA.

Cypr. serm. de Lapsis.

Mira historia de paruula non ferente sacram Eucharistiam, quia habebat os pollutum vino libato idolis.

Mulier adulta concidit exanimis post Eucharistiā indignè acceptā.

velut quædam venena lethalia, inter fauces, & pectus sanguinem admittens, angi, & anima exæstuante concludi postmodum cœpit. Et pressuram non iam persecutionis, sed delicti sui passa, palpitans & tremens concidit. Impunitum diu non fuit nec occultum dissimulatæ conscientiæ crimen, quæ fefellerat hominē, Deum sensit vltorem.

Procul dubiò in hoc discrimen non incurrisset hæc mulier, si sua piacula quantumuis grauia salutaribus fletuum balneis immersisset. Nullæ nimirum sordes animam inficiunt, quam facti pœnitentem, & compositam ad meliorem frugem feruidi lacrymarum latices alluerunt. Denuo audiendus est Cyprianus accumulans historias vindices iniuriæ, quæ sacramento altaris quotidie ab hominibus impiis irrogatur. Sic ille pergit in serie exemplorum, quæ conducunt ad ingerendam reuerentiam erga sacra, quorum aditus tantùm peruius esse debet mentibus illibatis. *Cùm quædam arcam suam, in qua Domini sanctum fuit, manibus indignis tentasset aperire, igne inde surgente deterrita est, ne auderet attingere. Et alius, qui & ipse maculatus sacrificio à sacerdote celebrato, partem cum cæteris ausus est latenter accipere, sanctum Domini edere, & contrectare non potuit cinerem ferre se apertis manibus inuenit. Documento vnius ostensum est, Dominum recedere cùm negatur, nec immerentibus ad salutem prodesse, quod sumitur, quando gratia salutaris in cinerem, sanctitate fugiente mutetur. Quàm multi quotidie pœnitentiam non agentes, nec delicti sui conscientiam confitentes, immundis spiritibus adimplentur, quàm multi vsque ad insaniam mentis excordes, dementiæ furore quatiuntur? Nec necesse est ire per exitus singulorum, cùm per orbis multiformes ruinas tam delictorum pœna sit varia, quàm delinquentium multitudo numerosa. Vnusquisque consideret, nō quid alius passus sit, sed quid pati, & ipse mereatur. Nec euasisse se credat, si eum interim pœna distulerit, cum timere plus debeat, quem sibi diei iudicij cēsura seruauit.* Vtinam prælibata mala faciant sacrilegos homines postea cautiores.

Cypr. vbi supra.

Eucharistiæ panis mutatus in cineres, inter manus volentis indignè panem illum sumere.

REFRICATVR DENVO parænesis sollicitans inuitatos ad Cœnam Christi, vt discumbant prauio congruo apparatu.

§. VI.

EX ANTIQVITATE, ET EX SS. PATRIBVS, ET EX SYMBOLIS.

EX ANTIQVITATE.

Veteres suspicati in epulis quidpiam inesse sacrum, vt præfatus sum, iisdem ferè ritibus accesserunt ad mensam, quibus ad altare. Etenim præter lauacra adhibita ante epulas, vestes etiam singulares ad celebrandas epulas induerunt. Græcis fuere nuncupatæ vestes illæ, ἐνδύματα δειπνικὰ, στολαὶ δειπνιτιδες. Id est, *Vestes accubitoriæ, & cœnatoriæ.* Romani dixere cœnatoria in plurali numero neutraliter sumpto. Aliàs appellarunt vestes illas Syntheses. Vtriusque nomenclaturæ Martialis exempla suppeditat versibus his subiectis.

Vestes singulares vsurpatæ in epulis.

Vestes epulis adhibitæ quo fuerint nomine recensitæ.

Martial. lib. 10.

Pugnorum reus, ebriaque noctis.
Cœnatoria mittat aduocato.

Et in Apophoreto cœnatoria.

Nec fora sunt nobis, nec sunt vadimonia nota
Hic opus est pictis accubuisse thoris.

Rursus ille probans aliam nuncupationem, qua vestis assumpta ad Cœnam dicta fuit Synthesis, ita ludit suo more sugillans Zoilum.

Vndecies vnâ surrexti, Zoile Cœnâ,
Et mutata tibi est Synthesis vndecies

Suetonio familiaris est illa nomenclatura, vt cum ait Neronem plerumque prodiisse in publicum synthesina indutum, id est, habitu conuiuali. Quod tamen Spartianus ait Imperatorem Hadrianum vetuisse fieri ab Equitibus Romanis, quos semper togatos voluit prodire foras nisi eo temporis articulo, quo redibant à Cœna. Fauet & locus ille Pomponij in Pandectis vbi carpit Senatorem quemdam solitum vti muliebribus cœnatoriis. Mos fuit ferre secum cœnatorias vestes, aut si quando deessent, eas accipere à Domino conuiuij, qui ad splendorem epularum & hoc adiiciebat argumentum liberalis animi, vt scilicet conuiuas suos congruis etiam vestibus exornaret. Luculentum extat in illo themate exemplum de Maximino inuitato ab Alexandro, vt scribit Capitolinus hoc tenore. *Cum ad Cœnam ab Alexandro esset vocatus, in patris honorem, quòd ei deesset vestis cœnatoria, ipsius Alexandri accepit.*

Neronis luxus prodeūdo foras habitu conuiuali

Suet. in Nerone.

Vetitum prodire foras habitu conuiuali.

Spartianus in Hadriano.

Pompo. ff. L. 34. titul. 2.

Iulius Capitolinus in Maximino.

Vestes illas epulares fuisse candidas, plurium nationum instituto liquet. Priores Hebræi occurrunt, quos Philo Iudæus ait celebrasse conuiuia indutos vestibus albis, hoc enim significat quando vocat conuiuas λευχειμονοῦντας. Liber item rituum ad quorum trutinam Iudæi appendunt suas ferè omnes actiones, indicit eis vsum vestium candidarum in publicis tripudiis & choreis. Ecce edictum. *Decima quinta mensis Ab, id est Iuly, filiæ Ierusalem egrediebantur in vestibus albis, quas qui non habebant à ditioribus mutuò sumebant, ne cui vestes deerant remorarentur, quò minus ad choreas venirent: omnes vestes lauabantur. Filiæ Ierusalem egrediebantur, & choreas ducebant in vineis.* Ad hæc conuiualia indumenta alludit Christus dicens ex epulis solennibus fuisse quemdam turpiter abactum, quia non habebat vestem nuptialem. Fuit & Romanis familiare illud institutum albis vestibus indui singulis quibusque solennitatibus, vt videre est his versibus Horatij.

Vestes epulares olim albæ.

Philo lib. de vita Theoretica.

Libro Tabanis fol. 26.

Vestes albæ vsitatæ in epulis Hebræorum.

Matth. 22.

Romanis albis indui in festis.

Horat. lib. 2. Satyr.

Ille repotia, natales, aliosue dierum
Festos albatus celebret.

Vopiscus tripudiantis Romæ speciem sic oculis ingerit. *Tantum illud dico: Senatores omnes ea lætitia esse elatos vt domibus suis omnes albas hostias cæderent, albati sederent.* Huius & moris assertor est Persius ita Iouem compellans.

——— *Negato*
Iupiter hoc illi, quamuis te albata rogaret.

Persius.

Suum & album calculum Prudentius confert, prò re candida, quam sic versibus adstruit.

Exultare patres, videas pulcherrima mundi
Lumina, conciliumque senum gestire Catonum:
Candidiore toga, niueum pietatis amictum
Sumere.

Prudentius contra Symmac.

Concors Ouidius & ipse probat populum celebrasse sua festa vestibus illibatis.

Vestibus intactis Tarpeias itur in arces,
Et populus festo concolor ipse suo est.

Ouid. lib. Fast.

Cùm igitur præcipuæ festiuitates desinerent in epulas, fuit è re conuiuarum nunquam discumbere in solenni Cœna nisi vestimenta colore niueo candicarent. Vnde locuples argumentum inuehendi in Vatinium Cicero desumpsit, quia in celeberrima Cœna pullato amictu assedit. Ecce

Vatinius carpitur, quia cœnauit atratus.

Ciceronis acrem inuectiuam. *Atque illud etiam scire cupio, quo consilio, aut qua mente feceris, vt in epulo Cn. Arrij familiaris mei cum toga pulla accumberes: quem vnquam videris, quem audieris, quo exemplo, quo more feceris? Dices supplicationes te illas non putasse. Optimè. Nulla fuerint supplicationes. Quis vnquam cœnauit atratus? ita enim illud epulum est funebre, vt munus sit funeris, epula quidem ipsa dignitatis. Sed omitto epulum populi Romani festum diem argento, veste, omni apparatu visendo: quis vnquam in luctu domestico, quis in funere familiari cœnauit cum toga pulla? Cui de balneis exeunti, praeter te, toga pulla vnquam data est? cùm tot hominum millia accumberent: cùm ipse epuli dominus Quintus Arrius albatus esset, tu in templum Castoris, te cum Cato Figulo atrato, caterisque tuis furijs funestum intulisti. Quis tum non ingemuit*, &c. *Hunc tùm morem ignorabas, nunquam epulum videras? nunquam puer, aut adolescens inter coenos fueras? Fausti adolescentis nobilissimi paulo ante ex epulo magnificentissimo famem illam veterem tuam non expleras? quem accumbere atratum videras dominum cum toga pulla, & eius amicos ante conuiuium? Quæ te tanta tenuit amentia, vt tu nisi id fecisses, quod fas non fuit, nisi violasses templum Castoris, nomen epuli, oculos ciuium, morem veterum, eius qui te inuitarat auctoritatem, parum putaras testificatum esse, supplicationes te illas non putasse.*

Cic. in Vatinium.

Vestes albæ vsurpatæ à Romanis in epulis.

Grauis hæc censura notat, fuisse religionis iniuriam Romæ pulla veste solennibus epulis adstitisse. O si daretur copia auditorum omnium, in quos intorquere licet hæc spicula Tullij succensentis in hominem, qui profanas epulas frequentarat atro amictu; turba foret multa! Quippe multi accedunt ad Domini Cœnam animo nigricante: nulla habita ratione loci, neque cibi, neque Dei, in quem redundat sacrilegus hic contemptus. Hi reuera peccant in præceptum, Deo legislatore indictum omnibus hominibus inuitatis ad mensam, vbi sacer ille panis apponitur, quo opimo simul animæ & corpora recreantur. Huiusce nimirum conuiuij sacri præscius Salomon Ecclesiasten agens, ita sollicitat homines, vt se accingant sicut decet ad vescendum pane sancto. Sic, inquam, Numine percitus Rex singulos quosque homines adhortatur. *Vade & comede in lætitia panem tuum, & bibe cum gaudio vinum tuum, quia Deo placent opera tua. Omni tempore sint vestimenta tua candida, & oleum de capite tuo non deficiat.* Qui locus non ad literam debet intelligi ita vt albis semper vestibus induamur. Alioquin incurremus in discrimen Sisinnij Nouatiani Episcopi, qui semper albis indutus, & frequens in epulis, animi sui molliriem præfatis illis Ecclesiastæ vocibus excusabat. Quasi verò Scriptura sacra magis non attendat animæ cultum, quàm corporis. Muliebris huius animi indolem, & responsum meminit Socrates historicus. Textum illum, qui suadet vestem candidam nõ esse cortice tantùm tenus intelligẽdum, elegãter ait Hieronymus. *Vestes* (inquit) *pullas æque deuita ac candidas. Ornatus, & sordes pari modo fugienda, quia alterum delicias, alterùm gloriam redolet.*

Ecclesiastæ.9.
Vestium albarum vsum consulit Salomon.

Sisinnus Nouatianus Episcopus semper albis indutus.

Socrat. l.6. c. 22.

Hieronym. lib. 2. epist. 14.

Itaque ritus Ecclesiæ neophytos induentis vestibus albis, quidpiam spiritale sonat, quo vt congruo typo candor animæ commendatur. Vnde & Paulinus sic occinit.

Baptizati olim quare albis induti.

Inde parens sacro ducit de fonte sacerdos
Infantes niueos, corpore, corde, habitu.

Candidus ille amictus olim baptizatis datus, ingerebat eis puritatis, & gratiæ speciem, qua tincti cœlitus ornabantur: ne degeneres aliquid committerent, quo sordibus inficerent animam filiorum Dei sanctis infulis insignitam. Fuisse hoc intentum Ecclesiæ luculenter eloquitur Lactantius hoc carmine.

Rex sacer ecce tui radiat pars magna trophæi,
Cum puras animas sacra lauacra beant.
Candidus egreditur nitidis exercitus vndis;
Atque vetus vitium purgat in amne nouo.
Fulgentes animas vestis quoque candida signat,
Et grege de niueo, gaudia pastor habet.

Lactantius carm. de resurrectione.

Fuere & Angeli assertores huius sententiæ: Christo quippe rediuiuo beatæ illæ mentes apparuere in albis, mulieribus stãtibus ad sepulchrum sic probantes, illâ suâ stola candidâ statum beatitudinis & gratiæ designari. Hoc & ingerit bellè Gregorius Nazianzenus, qui mentione facta vestis huius albæ, illam afficit præclaris encomiis, & præsertim hoc titulo luculento, ἀφθαρσίας ἔνδυμα. Id est. *Vestimentum incorruptionis*, ἔνδυμα τῆς αἰσχύνης κάλυμμα. *Vestimentum quod est turpitudinis tegumentum.* Vestes niueo candore splendidas, esse typum gratiæ & gloriæ Ioannes accepit, voce cœlitus referente typum gratiæ & gloriæ, hoc vestis symbolo candicantis. Ecce supernum oraculum vocis, quæ Ioannis auribus insonuit. *Habes pauca nomina in Sardis, qui non inquinauerunt vestimenta sua, & ambulauerunt mecum in albis, quia digni sunt. Qui vicerit, sic vestietur vestimentis albis, & non delebo nomen eius de libro vitæ, & confitebor nomen eius coram Patre meo, & coram Angelis eius. Qui habet aurem audiat, quid spiritus dicat Ecclesiis.*

Angeli quare læpe apparuere in albis.
Matth. 28.

Vestes albæ ab Ecclesia vsurpatæ post baptismum quid notarint.
Nazianzen. orat. de sancto lauacro.
Apocal. 3.

Cùm ergo fidelibus ego suadeo, vt discumbant habitu, quo Hebræi quondam, & Romani, id est, veste candida, nolo niueas induci stolas in Cœnam Christi, sed inculco nitorem animæ, qui appositè satis illâ niuis tesserâ lineatur. Et hoc etiam suspicor intendisse Magos, qui Persis aiebant Deo placere sacra in albis facta. Imò color albus fuit semper boni ominis, vt secus infausti color ater. Vnde Persius sic ludit in colore vtroque.

Persarum mos indui vestibus albis facienda sacra.

Quæque sequenda forent, & quæ vitanda vicissim.
Illa prius creta, mox hæc carbone notasti.

Persius Satyr. 5.

Ita & forma adagiali homo, cui cedebant omnia pro votis, dictus est, albæ gallinæ filius; alius verò, cui nihil omnino ad arbitrium erat, dicebatur editus infælicibus ouis. Denique famosum est scomma intortum in hominem nescium albedinis

Albæ gallinæ filius. quis dictus sit.

Hic niger est, hunc tu Romane caueto.

Christiane, caue spiculum illud, & præcipuè accedens ad epulas, quas subire nefas & profanum est animæ nigrescenti. Cautior sanè fies, si Chrysostomo morem geris ita suadenti. *Mensæ isti Angeli administrant, ipse Rex adest; & squalet sordibus vitiorum pallium animæ tuæ? Sed pura est animæ tuæ stola, inquies. Igitur accumbe mensæ, & esto particeps Dominici corporis: venit quotidie Rex, vt interuisat discumbentes, texit cum vniuersis sermones familiariter, & nunc quidem in quorumdam conscientia tacitus insusurrat. Amici quomodo huc accessistis, non habentes vestem illam nuptialem? Quomodo huc intrasti, ait, & quomodo discubuisti? Omnis enim, qui non est sacramentorum particeps, impudens admodum fit hic oportet*

Erasmus in Adagiis.

Quo cultu accedendum ad Cœnam Christi.

EX SS. PATRIBVS.

Chrysostom. serm. 3. in ep. Pauli ad Ephes.

vt

vt qui sic temerè adstiterit sacris. Ob hoc enim, qui flagitiis noscuntur esse contaminati, prius eliminantur templi foribus, quàm communio sumenda dignis proponatur. Scriptum est: Bestia quæ tetigerit montem, lapidibus obruetur. Vsque adeo indigni censebantur montis illius ascensu, id est, sacra communione, qui sancti non sunt. Vtinam sedulò fideles attenderent ad hæc prouida monita, quibus insinuat ille Præsul, haudquaquam satis esse carere vitiis, nisi & candida refulgeat tessera sanctitatis. Namque parum est tinxisse lauacro fletuum collectas animæ sordes, lotus eget veste & sincera, vt peruia sit illi Cœna Christi, quæ vt munda capit tersos in veste nitida conuictores.

Exod. 19.

Non itaque satis sit animæ dedisse libellum repudij prauis affectibus, alius etenim cardo est, in quo vertitur summa ritus accedendi ad synaxim illam sanctam, solis etiam sanctis mentibus apparatam. At sanctitas aliud omnino clamat præter repudium vitiorum: ille nimirum animæ decor vt sibi constet, virtutum omnium habitum petit, quo inducto sanctitas afficit animam suis numeris omnibus absolutam. Audiendus denuo Chrysostomus. *Sanctis, inquit, hæc Sancta concessa sunt. Hoc etiam diaconus insinuat in illa hora Sanctos vocans ad Communionem, & dicens Sancta Sanctis. Ac si diceret: Si quis non est sanctus, nō accedat. Non simpliciter dicit à peccatis mundus, sed sanctus: Sanctum enim non mundatio peccatorum facit tantùm, sed etiam præsentia spiritus, & bonorum operum opulentia. Si enim Rex Babylonius, ex captiuitate eligens iuuenes, honestos forma, & decoros facie elegit, multò magis, & nos adstantes mensæ regali, honestos specie animæ esse oportet, ornatum habentes aureum, stolam mundam, calceamenta regalia, vultum animæ formosum, oportet eam ornatu aureo circumdatam esse, cingulum veritatis habere.*

Sancta Sanctis vox vsurpata à diacono ante communionem.

Chrysostom. homil. 17. in epist. ad Hebræos.

Sanctum esse quid sit.

Balneorum institutum ante Cœnam, & vestes candidæ, duo præcipuè nobis insinuant. Primum, nihil omnino in nobis debere esse illotum. Nam vt balnea totum corpus alluebant, nulla prorsus parte refuga laticis infusi; ita pœnitens anima perfusa lacrymis oculos tergit, mundat aures, manus & pedes abluit, totamque se facit hoc fletuum obsequio defæcatam. Alterum est, animam sic aptatam in meliorem frugem, debere singula quæque membra ornare cultu congruo, vt & fecit Heroïna Iudith, cuius apparatus ad conueniendum Holofernem sacro etiam Codice commendatur. Illa quippe rata parum esse lauisse corpus & faciem, adiecit & vnguenta suaue fragrantia, splendidas vestes induit, pedes, & manus congruo ornatu texit, & aures appensis gemmulis insigniuit. Ecce genuinam historiam ex Scriptura sacra. *Iudith cùm cessasset clamare ad Dominum, surrexit de loco in quo iacuerat prostrata ad Dominum. Vocauitque Abram suam, & descendens in domum suam, abstulit à se cilicium, & exuit se vestimentis viduitatis suæ, & lauit corpus suum, & vnxit se myro optimo, & discriminauit crinem capitis sui, & imposuit mitram super caput suum, & induit se vestimentis iucunditatis suæ, induitque sandalia pedibus suis, assumpsitque dextrariola, & lilia, & inaures, & annulos, & omnibus ornamentis suis ornauit se: Cui etiam Dominus contulit splendorem, quoniam omnis ista compositio, non ex libidine, sed ex virtute pendebat.* Nota, facienti quod in se est adiuto gratia Dei actuali, Deum potiores etiam gratias impertiri.

Apparatus Iudith ad conueniendum Holofernem.

Iudith 10.

Sed heu! tantùm abest, vt hoc sæculo Christiani studeant in virtutum gymnasio, vt illis tandem aliquando congruis actibus assuescant. Quin imò vitiis ferè omnibus obnoxij æuum suum ducunt incurij de meliori fruge, & bibentes velut aquam iniquitatem, accedunt ad Cœnam Agni animo conspurcato. Bernardus hoc sacrilegum facinus luget hoc contextu. *Miror valde impudentiam aliquorum, qui inter nos sunt, qui cùm omnes nos sua singularitate turbauerint, sua impatientia irritauerint, sua rebellione contempserint, sua inobedientia coinquinauerint, audent nihilominus ad tam fœdum concupiscentiæ suæ lectulum totius puritatis Dominum inuitare. At cùm extenderitis, ait, manus vestras, auertam oculos meos. Quid enim? Lectulus noster floridus? Magis autem, & putridus est, & tu illuc Regem gloriæ trahis? Ad pausandum hoc facis, an ad causandum, & irritandum? Centurio vetat illum intrare sub tectum suum propter indignitatem suam, cuius tamen fides in vniuerso redolet Israel; & tu ad te compellis intrare tantorum sordens spurcitiâ vitiorum? Clamat Apostolorū Princeps: Exi à me Domine, quia homo peccator sum; & tu dicis: Intra ad me Domine, quoniā Sanctus sum. Emunda conscientiā tuam ab omni inquinamento iræ, & disceptationis & murmuris & liuoris, & quicquid omnino aduersari cognoscitur, aut paci fratrum, aut obedientiæ seniorum, de cordis habitaculo eliminare festines. Deinde etiam circumdare tibi flores bonorum quoque actuum, & laudabilium studiorum, atque odoramenta virtutum: id est, quæcumque sunt vera, quæcumque pudica, quæcumque iusta, quæcumque sancta, quæcumque amabilia, quæcumque bonæ famæ, si qua virtus, si qua laus disciplinæ. Ad istiusmodi lectum securè vocabis sponsum, quoniam cùm introduxeris eum, veraciter poteris dicere & tu: Lectulus noster floridus est, redolente nimirum conscientia puritatem, pacem, mansuetudinem, iustitiam, obedientiam, hilaritatem, humilitatem. Qui his caret peccator, lectulus fœtidus est, quem sponsus abhorret.*

Multi sacrilego facinore accedunt ad Eucharistiam.

Bernard. ser. 46. in Cant.

Anima vitiis obnoxia lectulus est putridus.

Eucharistia quem lectulum floridū ab homine petat.

Anima virtutibus ornata est lectulus floridus.

Patres ferè omnes, quasi condixissent, illi puritati litant, quam deposcit ille panis sanctus; ac proinde selectis sententiis illam stabiliunt conclusionem, quam adstruit secunda pars istius homiliæ, tota addicta cautelis, quas exigit Deus à conuiuis, quos ad Cœnam suam cœlitus inuitauit. Patrum agmen claudet Origenes, qui speculatus præceptum obstringens Iudæos manducare in loco sancto reliquias sacrificij, subodoratur in eo edicto quidpiam pertinens ad nostrum corporis Christi Domini sacramentum. Sic ille. *Manducabunt eum in loco sancto, id est, in anima pura. Neque enim conuenit, vt Sancta, anima non sancta suscipiat: sed cùm purificauerit se ab omni inquinamento carnis, & morum, tunc locus sanctus effectus, capiat panem illum, qui de cœlo descendit. Ecce ista tibi proponuntur, vt cùm acceperis panem mysticum, in loco mundo manduces eum, hoc est, ne in anima contaminata, & peccatis polluta Dominici corporis sacramenta percipias. Quicumque enim manducauerit panem, & calicem Domini biberit indignè, reus erit corporis, & sanguinis Domini. Probet autem seipsum homo, & sic de pane illo edat, & de calice bibat. Sancta enim Sanctorum sunt. Vides quomodo non dixit, sancta tantummodo, sed Sancta Sanctorum, ac si diceret: Cibus iste sanctus, non est communis omnium,*

Quomodo debeat sumi Eucharistia.

Origen. homil. 13. in Leuit.

Eucharistia est Sancta Sanctorum.

nium, nec cuiusque indigni, sed Sanctorum est.

Dixi suprà, locum fuisse canibus in epulis, quia erant ipsi suis dominis vtiles, ac proinde digni, qui etiam communi ferculo vescerentur. Mulier Chananæa se professa canem, conciliauit sibi gratiam Domini, qui sacras epulas instruxit: suo exemplo probans, humilitate viam sterni ad mensam Christi, quæ esto solis filiis sit libera, nemo tamen ab ea secernitur, si se illa indignum contrito animo confitetur. Tertio tomo texui encomia fœminæ huius idololatra Gente satæ; non erit abs re denuo reuocare Patres encomiastas eius vt laudes illi exhibitæ nos etiam sollicitent ad fidelis huius animæ indolem æmulandam. Nempe semel & iterum passa repulsam à Christo mulier illa prudens, & vocata canis, animo tamen non excidit, sed annuendo voci ingloriæ sibi, vltro se confessa canem, propitium fecit sibi Dominum, & quem censorem acerbum passa fuit, habuit postmodum, & præconem.

Chrysostom. homil. 53. in Matth.

Præstat in eo argumento sistere Chrysostomum. *Quanto illa feruentiùs orat, tanto ipse vehementiùs retrudit, nec oues Iudæos ampliùs, sed filios, ipsam verò canem appellat. Quid igitur mulier? Ab ipsis Christi verbis deprecatoriam orationem connectit. Nam etsi canis sum, inquit, non penitus tamen aliena sum. Rectè igitur Christus dicebat, in iudicium se in mundum venisse. Philosophatur alienigena fœmina, & dum contemnitur, singularem patientiam, præcipuamque fidem ostendit. Iudæi verò tanto affecti honore, tot tantisque miraculis admoniti, mala pro bonis reddunt. Non enim ignoro, inquit, quin necessaria hæc alimenta filiis seruanda sint, verum tamen cur ego vetor, etiamsi canis sum? Nam si nefas est quidquam accipere, nec mica quidem sumendæ sunt; sin verò licet quodammodo participare canibus, non omnino ipsa prohibeor, sed potius hac ratione participare debeo. Hac de causa certè Christus eam repellebat: nouerat enim ipsam ista dicturam, ideo negabat gratiam, vt Philosophiam eius omnibus patefaceret, non quia curare filiam eius nolebat, quam certè curauit, sed quod ad Centurionem dixit: Ego veniens curabo ipsum, vt reuerentiam, & fidem illius nos perdiscamus, ac audiamus dicentem: Non sum dignus, vt intres sub tectum meum, quodque in fluxum sanguinis patiente fecit: Ego, inquit, noui virtutem ex me egressam, vt & miraculum, & fides illius pateret: quod denique in Samaritana, vt nec redarguta quidem destitisse nosceretur, hoc in loco facit: noluit enim talem, tantamque mulieris virtutem ignorationis tenebris obfuscari. Non ergo quia negligebat, verùm vt repositum atque absconditum in animo eius virtutis thesaurum in lucem protraheret, eam repellebat.*

Christus fidelium virtutes facit palam.

Tribulationes virtutem latentem produnt.

Si Christus eo nomine traduxit illam mulierem nomine iniurio canis affectam, vt sic eius humilitatem præclaro encomio, & adiecto gratiarum fœnore commendaret. Profectò ei copiam fecisset suæ Cœnæ sacræ, si fuisset illa tunc temporis instituta. Namque canem quando se dixit hæc fœmina conscia suæ nequitiæ, hac humilitate litans veritati, protinus adepta est filiæ dignitatem. Vt ergo sortiamur infulas filiorum Dei, ac proinde fiamus participes eiusdem cum eis mensæ, operæpretium est nancisci humile ingenium fœminæ Chananææ. Qui nempe se canem crediderit indignum vesci dapibus instructis tantùm filiis adoptiuis: ille vices præcipuas obiit ad diuina fercula requisitas. Vt altius insideat animo facinus illud egregium, proderit adhuc audire Chrysostomum spatiantem in illo lato & vberi campo. *Tu, inquit, non solùm fidem illius, verùm etiam humilitatem mecum admirare: nam cùm ipse Iudæos filios appellasset adeò procul aberat, ne liuore alienæ laudis contaminaretur, vt manus adieceris, atque Dominos nuncuparet. Etenim catelli, inquit, edunt de micis, quæ cadunt de mensis dominorum suorum. Vides prudentiam mulieris? Vides quomodo nec contradixit, nec aliorum laudibus doluit, nec quia contemni videbatur, molestè tulit? Vides magnitudinem animi, atque constantiam? Non est bonum ipse dicebat; atque illa; vtique Domine, respondebat: Filios ipse Iudæos vocauit; illa dominos: in conditionem canum illam locauit, & confestim ipsam conditionem canum, atque statum vltrò illa subiunxit. Mirabilis tibi videtur hæc humilitas, audias & Iudæorum iactantiam. Semen, inquiunt, Abraham sumus, & nulli vnquam seruiuimus, & ex Deo nati sumus. Non sic certè mulier, sed vt se canem, ita illos dominos appellauit, & hac humilitate ex abiecta conditione canum vendicata, filia facta est. Quid igitur Christus? Magna est fides tua, ô mulier. Ideo certè eam repellebat, vt ad hanc vocem consequentia rerum connecteret, vt fulgente corona mulierem ornaret.*

Humilitas de cane facit filium.

Qui se canē confitetur ille coaptatur inter filios Dei.

Chrysostom. vbi supra.

Humilitas ad contemptum non exacerbatur

Superbia se iactat.

Humilitas sibi gloriam conciliat.

Concolor est Chrysostomo Hieronymus, benè aduertens mulierem illam Deo afflatam meruisse panem integrum filiorum, quando micas cum canibus appetiuit. Sic ille fœminam inducit cum Domino colloquentem. *Scio me filiorum panem non mereri, nec integros posse capere cibos; nec sedere ad mensam cum patre: sed contenta reliquiis catulorum, vt per humilitatem micarum, ad panis integri veniam magnitudinem.* Quia mulier illa fideles habet plerosque suarum virtutum æmulos, Hieronymus agnoscit in illa typum Ecclesiæ pubescentis. *Mira*, inquit, *sub persona mulieris Chananitidis Ecclesia fides, patientia, & humilitas prædicatur. Fides, qua credidit Christum sanare posse filiam suam. Patientia, qua toties contempta, in precibus perseuerat. Humilitas, qua se non canibus, sed catulis comparat.* Vnum est profectò lugendum in hoc argumento canum; scilicet multos esse canes, qui suæ etiam conscij nequitiæ filiorum panem accipere in Cœna Christi minimè dedignantur. Non suppetunt verba, imò nec verbera satis acerba ad castiganda canum; sacrilegia illa aliquando æternis ignibus expianda. Eorum hominum nequam, infelicem effugiet sortem, quisquis attentè recolet istud Basilij consilium opportunum. *Oportet accedentem ad corpus, & sanguinem Domini, non solùm purum esse à quouis inquinamento carnis, ac spiritus, ne ad iudicium edat, & bibat, sed ostendere in vita memoriam eius, qui pro nobis mortuus est, in eo quod & mortificatus est peccato, mundo, ac sibi ipsi, & Deo viuit:* Qui secus faxit, ille flagris ab hac Cœna procul, cùm canibus abigetur.

Humilitatis grande meritum est.

Hieronym. in Matth. c. 15.

Ibidem.

Eucharistiæ sumptores crucifixum vita sua referat.

Basil. homil. 1 de Baptismo.

HOMILIA

HOMILIA QVINTA.

DE FERCVLIS COENÆ CHRISTI.

SVMMA HOMILIÆ.

I. IN dedecus hoc est damnata sors humana, suam vt nequeat prodere magnificentiam, sine aliquo discrimine luxus, aut peccati. Hoc familiari epularum exemplo, sicut & experimento liquet. Quippe solennes olim epulæ omnes interuentu alicuius vitij condemnantur. Vt ex malis moribus ortæ bonæ leges, ita noxius epularum apparatus Græcos, & Romanos obstrinxit, vt leges ferrent idoneas, ad epularum vitia coërcendum. Vnus est Christus, in cuius Cœna gazæ omnes coëunt citra metum luxus, aut vitij.

II. Priori parte dicam, Cœnam Christi esse instructam escis, quæ cuncta vehunt, vnde potest fames hominis excitari.

III. Altera parte, salutare dabo consilium, ad hoc vt quisque fiat compos huius Cœnæ: quippe dicam fastidiendos esse cibos omnes mundi huius ei, qui se accingit ad epulas Christi inuias omnibus, qui noxiis huius mundi epulis assuescunt.

PRÆFATIO.

Luc. 14.

Misit seruum suum horâ Cœnæ, dicere inuitatis, vt venirent, quia iam parata sunt omnia.

NOTA lippis, atque tonsoribus est virtus olim insita pani Angelorum, id est mannæ. Virtutis huius summa fuit, se aptare gustui, & sapori vescentium; ita vt appositum manna ad arbitrium conuiuarum gustum afficeret, vnâ hac escâ solâ referente cibos omnes, & fercula lautiora. Scriptura sacra commemorat illam multiplicem mannæ facultatem. Sapientiæ nimirum auctor, Deum sic compellat.

Sapient. 16.

Angelorum esca nutriuisti populum tuum, & paratum panem de cœlo præstitisti illis sine labore; omne delectamentum in se habentem; & omnis saporis suauitatem. Substantia enim tua dulcedinem tuam, quam in filios habes ostendebat, & deseruiens vniuscuiusque voluntati, ad quod quisque volebat conuertebatur. Nemo planè inficiatur illam escam fuisse typum panis Christi, cuius pinguedo refert omnimodas cœlique, solique, salique dapes. Vnde sicut figura figurato inferior est, ita sacramentum Eucharistiæ longè potius est mannâ Hebræorum, & mensa Cœnæ Christi ditior est epulis in deserto instructis, vbi fuit appositus ille panis Angelorum. Nempe cibus Hebræorum dictus est panis Angelorum, noster verò panis dicitur panis Christi; ac proinde est ferculum hoc ditissimum, & sapidum vsquequaque. Benè ergo pater-familias.

Luc. 14.

Misit seruum suum horâ Cœnæ dicere inuitatis vt venirent, quia iam parata sunt omnia. Vox hæc, *omnia*, compendiosè prodit indolem cibi propositi, scilicet corporis Christi: nihil namque deest huic ferculo, quo exquisita omnia concluduntur. Hoc ergo mentibus nostris insideat, scilicet omnia dari nobis ad vescendum, quando reficimur pane Christi ad sospitatem animæ simul & corporis instituti. Haudquaquam erit hæc infœcunda notitia, si mensæ Christi deuinciat omnium nostrum vota, rebus olim infimis occupata: eo quippe fine tantùm præcones sacri sollicitant homines, vt sistantur aris, quibus appositus ille panis, suos abundè reficit epulones. Non enim vt alia sacramenta gratiam impertit; sed secum vehit auctorem gratiæ, cuius plenitudo fuit in Maria, quam conciliare est è re nostra, præuiâ salutatione Angelicâ. AVE MARIA.

Roma cauit sibi legibus latis contra luxum epularum.

SEnescente mundo recrudescere mala, quæ in hominum perniciem populata sunt orbem. In his recolitur immodicus epularum luxus qui fortes etiam Romanorum animos in mollitiem fregit, variis dapibus ingestis viscere satiato. Vt Roma sibi cauens vidit degeneres alumnos suos terga dare Marti, & deuouere suum nomen Cereri, & Baccho; protinus animum suum appulit, ad condendas leges sobrietati propitias, & modum epulis imponentes. Has ex parte memini tertio Tomo istius Encyclopædiæ, quo qui caruerit, habebit hic vnde suam suppleat inopiam. Quippe referre leges illas est animus, vt inde fiat palàm veterum epularum splendor, necnon & Romana prudentia liquidior appareat, quæ occurrit glisscenti malo. Illa nempe duo conducunt ad intentum huius homiliæ, quæ est de magnificentia ferculorum Cœnæ Christi, & de cautione ab eo adhibita, ne epulæ sacræ forent infames profusione cibi superfluè ministrati. Itaque traducendus est Macrobius vir vtique peritissimus in eruderandis altè abditis historiæ monumentis.

Gulæ modum imposuit Roma.

Macrob. l. 3. Saturn. c. 17.

Lex Orchia quænam fuit.

Longum (inquit) *fiet, si enumerare velim, quot instrumenta gulæ inter illos, vel ingenio excogitata sint, vel studio confecta. Et hæ nimirum causæ fuerunt, propter quas tot numero leges de Cœnis, & sumptibus*

ptibus ad populum ferebantur, & imperari cœpit, vt patentibus ianuis pranſitaretur, & cœnitaretur. Sic oculis ciuium teſtibus factis, luxuriæ modus fieret. Prima autem omnium de Cœnis lex ad populum Orchia peruenit. Quam tulit C. Orchius Tribunus plebis de Senatus ſententia, tertio anno quàm Cato Cenſor fuerat. Summa autem eius præſcribebat numerum conuiuarum. Et hæc eſt lex Orchia, de qua Cato mox orationibus ſuis vociferabatur, quod plures, quàm præſcripto eius cauebatur, tum ad Cœnam vocarentur. Cumque auctorem nouæ legis aucta neceſſitas implorares, poſt annum XXII. legis Orchiæ, Fannia lex lata eſt, anno poſt Romam conditam, ſecundum Gellij opinionem, DLXXXVIII. De hac lege Sammonicus Serenus ita refert: Lex Fannia ſanctiſſimi Auguſti ingenti omnium ordinum conſenſu peruenit ad populum. Neque eam Prætores, aut Tribuni, vt pleraſque alias, ſed ex omni bonorum conſilio, & ſententia ipſi Conſules pertulere, cùm Reſpublica ex luxuria conuiuiorum maiora quàm credi poteſt detrimenta pateretur. Siquidem eò res redierat, vt gula illecti plerique ingenui pueri, pudicitiam & libertatem ſuam venditarent; plerique ex plebe Romana vino madidi in comitium venirent; & ebrij de Republica ſalute conſulerent. Hæc Sammonicus. Fanniæ legis ſeueritas in eo ſuperabat Orchiam legem, quod in ſuperiore numerus tantummodo cœnantium cohibebatur, licebatque ſecundùm eam vnicuique bona ſua inter paucos conſumere: Fannia autem, & ſumptibus modum fecit aſſibus centum. Vnde à Lucilio poeta feſtiuitatis ſuæ more centuſſis vocatur.

Lex Fannia quænam fuit.

Luxus Romæ fuit tantus vt gulæ illecti pueri pudicitiam venderent. Gula pudicitiam proſtituit.

Gula quomodo Romæ coërcita.

Vides hoc contextu quò diſpendij gula Romam deduxerit. Nempe decus & ſplendorem oſtenſura ſuú, vrbs inclyta gazas exhauſit in gratiam epularum, vbi tanta dapum fuit profuſio vt prædiuite menſa poſtmodum tota domus ſenſerit inopiam. Prælibatæ leges fuere repagula obiecta quidem luxui; non potuere tamen coërcere epulas inundantes. Eamobrem Roma ruinam timés alias item cōdidit leges, illa ſuperflua fercula caſtigantes. Pergit Macrobius. *Fanniam legem poſt annos decem & octo, lex Didia conſecuta eſt. Eius ferundæ duplex fuit cauſa. Prima & potiſſima, vt vniuerſa Italia, non ſola vrbs lege ſumptuaria teneretur. Italis æſtimantibus Fanniam legem, non in ſe, ſed in ſolos vrbanos ciues eſſe conſcriptam. Deinde, vt non ſoli, qui prandia cœnaſue maiore ſumptu feciſſent, ſed etiam qui ad eas vocati eſſent, atque omnino interfuiſſent pœnis legis tenerentur. Poſt Didiam Licinia lex lata eſt à P. Licinio Craſſo diuite. Cuius ferunda probandaque tantum ſtudium ab Optimatibus impenſum eſt, vt conſulto Senatus iuberetur vt ea tantummodo promulgata priuſquam trinundino confirmaretur, ita ab omnibus obſeruaretur, quaſi iam populi ſententiâ comprobata. Lex verò hæc paucis mutatis, in pleriſque cum Fannia congruit. In ea enim ferenda quæſita eſt noua legis auctoritas, exaleſcente metu legis antiquioris: ita Hercules, vt de ipſis XII. tabulis factum eſt: quarum vbi contemni auctoritas cœpit, eadem illa, quæ illis legibus cauebantur, in alia latorum nomina tranſierunt. Sed legis Liciniæ ſumma, vt Calendis, Nonis, nundinis Romanis cuique in dies ſingulos XXX. duntaxat aſſes edundi cauſa ſumere liceret. Cæteris verò diebus, qui excepti non eſſent, ne amplius apponeretur, quàm carnis aridæ pondo tria, & ſalſamentorum pondo libra, quod ex terra, vite, arboreve natum ſit. Video quid remordeat. Ergo iudicij ſobrij ſæculi eſt, vbi tali præſcripto legum coercetur expenſa Cœnarum? Non ita eſt. Nam leges ſumptuariæ à ſingulis ferebantur, qui totius ciuitatis vitia corrigerent. At niſi peſſimis effuſiſſimiſque moribus viueretur, profectò opus ferundis legibus non fuiſſet. Vetus verbum eſt: Leges bonæ ex malis moribus procreantur. Has ſequitur lex Cornelia, & ipſa ſumptuaria, quam tulit Cornelius Sylla Dictator, in qua non conuiuiorum magnificentia prohibita eſt, nec gulæ modus factus eſt, verum minora pretia rebus impoſita, & quibus rebus Dij boni, quamque exquiſitis & penè incognitis generibus deliciarum? Quos illic piſces, quaſque offulas nominat? Et tamen pretia illis minora conſtituit, auſim dicere, vt vilitas edulium, animos hominum ad parandas obſoniorum copias incitaret: & gulæ ſeruire, etiam qui paruis facultatibus eſſent, poſſent. Dicam planè quod ſentio. Apprimè luxurioſus mihi videtur, & prodigus, cui hæc tanta in epulis vel gratuita ponantur.*

Macrobius vbi ſupra.

Lex Didia.

Lex Licinia.

Lex Cornelia.

Credidit Sylla de ſplendore ſuæ Dictaturæ eſſe, dapes & epulas effeciſſe Romæ vernaculas atque viles, quæ erant alibi lautiores. Sed dum eo patrono gulæ, magis emicuit epularum ſplendor, tunc priſcæ Romanorum gloriæ decus extinctum eſt. Quodque fuit ſumma mali labes, Roma volens cauere ſibi & declinare perniciem, in quam deuenerat Dictatore Sylla, impos planè fuit ipſa ſui; cibarias nempe leges latas velut antidotum morbi, quo ægra iacebat Reſpublica, habuit deſpectui, & multiplicatis ferculis abrogauit. Romani nominis reuera fuit dedecus hoc magnum, cui pro dignitate rei Macrobius ingemuit, acerbè dolens, Romanos olim rerum dominos conduxiſſe Bacchum, & Cererem, vt auitæ gloriæ parentarent. Ecce funus. *Dehinc paucis interiectis annis, alia lex peruenit ad populum, ferente Antio Reſtione: quam legem, quamuis eſſet optima, obſtinatio tamen luxuriæ, & vitiorum firma concordia, nullo abrogante irritam fecit. Illud tamen memorabile de Reſtione latore ipſius legis fertur, eum quoad vixit, foris poſtea non recœnaſſe, ne teſtis fieret contempta legis, quam ipſe bono publico pertuliſſet.* Quàm fuerint hæc iniqua tempora Romanis in comperto eſt, ex oequitia, quæ ſuos longè latéque fines illo ſæculo propagauit. Experta eſt Roma, dapes opimas, dum explicant opes & ſplendorem hominum prædiuitum, eodem etiam & momento, illorum vitia propalare. Eamobrem ſapientia Chriſti maximè elucet in Euchariſtiæ inſtitutione, vbi pretioſiſſima quæque nobis fercula appoſuit, idque citra periculum luxus, & ſobrietate ſarta tecta: ita vt Dominus ille conuiuij ſacri magnificum ſeſe & ſplendidum præſtiterit, & prudentem in Cœna illa prouidè ſuis numeris omnibus abſoluta.

Roma gulæ dedita.

Macrob. ibidem.

Legiſlator quis nolunt videre ſuas leges violatas.

Dicam prima parte iſtius homiliæ, Cœnam Chriſti ſuperaſſe epulas omnes, quæ vnquam fuere inſtructæ. Etenim quidquid conducit ad ſenſuum delicias, & has innoxias, illud abundè proſtat in illo conuiuio. Secunda parte dicam, debere fideles animas faſtidire cupedias omnes mundi, ac carnis, ſuaque omnia vota dirigere, ad participandas epulas adeò exquiſitas.

Diuiſio homiliæ.

PRIMA

Pars Prima Homiliæ.

CHRISTVS MAGNIFICENTIAE sua specimen egregium edidit in pretioso cibo apposito discumbentibus in Cœna sua.

§. I.

Ex Antiqvitate, et ex SS. Patribvs.

Quales fuere primæ epulæ homini instructæ

EXordia rerum omnium infra cœlos fuere semper exilia,& hunc natura modum seruat, in singulis quibusque suis operibus. Cœpit hoc tenore ritus texendi epulas. Nempe Deus homini struens mensam in Paradiso voluptatis, nihil nisi fruges & viride gramen apposuit, nulla prorsus mentione facta carnis, nec piscium, stantibus sic bestiis illibatis. Ecce synopsim apparatus. *Dixit Deus: Ecce dedi vobis omnem herbam afferentem semen super terram, & vniuersa ligna, quæ habent in semetipsis sementem generis sui, vt sint vobis in escam.* Hoc profectò fuit frugale conuiuium, nulloque cruore manante purpureum, & congruum sorti innocentiæ qua tunc gaudebat beatum hominum genus. Sed vbi homo excidit illo statu integro, in quo editus est, Domino miserante, peccato præualente terra infecta est, ac proinde fuit quadraginta dierum pluuiis expianda. Tellus itaque madens aqua maris, & salsedine viriata, non edidit fruges adeò salutares sicut ante diluuium. Eamobrem vt Deus homini consuleret, lautiores epulas apparauit. Namque Noë exeunti de procera illa arca cuius ergastulo fuit conclusus aliquot mensibus, copiam fecit omnis carnis bestiarum, quæ natant, discurrunt, & volitant: sicque ditiore mensa dignatus est hominem post diluuium, quàm in Paradiso. Ecce seriem omnium ferculorum. *Omne quod mouetur & viuit, erit vobis in cibum, quasi olera virentia tradidi vobis omnia.*

Genes. 1.

Epulæ à Deo instructæ homini post diluuiū.

Genes. 9.

Nullæ profectò epulæ adeò solennes extructæ sunt ante Christum. Terra quippe tota fuit mensa, homines omnes conuiuæ, & quidquid orbi toto satum est, tam in vegetantibus, quàm sentientibus, illud omne à Deo signatum est ferculis apparandis. Aliquid adiicere huic splendori, non fuit humanum negotium, sed diuinum, nempe Dei in humanis, id est Christi. Qui sanè industria ineffabili superauit apparatum illum præfatum, & suum ita splendorem attemperauit, vt nulla luxus suspicio fecerit epulas illas inglorias. Vnico quippe sui corporis ferculo dapes omnes apposuit: siquidem ille cibus concludit omnes corporis & animæ cupedias. Vt autem constet de edulis, quæ faciunt ad splendorem conuiuij, non erit abs re meminisse ritus antiquos ad fercula pertinentes. Auspicabor à nomine. Ferculi nomenclaturâ dapes olim fuere nuncupatæ à verbo, fero, quia inferebantur mensis; ita Priscianus, cui & fauet Horatius hoc carmine.

Ferculum vnde dictū.

Priscianus lib. 4.

Multaque de magna superessent fercula Cœna.

Quia ferculum soboles est verbi fero, illa omnia denominationem ferculi participant, quæ magno apparatu, aut sollicitudine portantur. In eo sensu simulacra oppidorum, Deorum, spolia hostium, machinæ, & alia gestamina pompæ triumphalis olim fercula dicebantur. Hinc Ciceronis effatum hoc. *Cauendum est, ne tarditatibus vtamur in ingressu mollioribus, vt similes pomparum ferculis esse videamur.* Eò spectat Ambrosius, carpens quorumdam hominum gestus inconditos. *Sunt, inquit, qui sensim ambulando imitantur histrionicos gestus, & quasi quadam fercula pomparum.* Ad hanc & notionem pertinent fercula ludorum, & sacrorum. Sed vbi res est de epulis, fercula dapes significant. Huic voci, vt denotat edulia, alia concolor est, scilicet, missus; quia enim mittuntur ad mensam escæ dicuntur, missus. Ita Lampridius commemorans epulas Heliogabali. *Celebrauit*, inquit, *tale conuiuium, vt apud amicos singulos singuli missus appararentur.* Obsequium apponendi dapes mensis, penes quosdam ministros fuit quos Athenæus vocat δειπνοφόρους, id est, dapiferos, nec vsquam dominus conuiuij fercula mensis imposuit, nisi quando suspicatus est quidpiam diuinum in adstantibus. Vnde Abrahum tres Angelos specie humana excipiens, ipse dapes apposuit, vt Codice sacro liquet. *Festinauit Abraham in tabernaculum ad Saram, dixitque ei: Accelera, tria sata similæ commisce, & fac subcinericios panes. Ipse verò ad armentum cucurrit, & tulit inde vitulum tenerrimum & optimum, deditq; puero, qui festinauit, & coxit illum. Tulit quoq; butyrum & lac, & vitulum, quem coxerat, & posuit coram eis: ipse verò stabat iuxta eos sub arbore.*

Fercula pompatica quænam fuere.

Tom. I.

Ambrosius lib. 1. de Officiis.

Missus pro ferculo vsurpatus.

Lamprid. in Heliogabalo.

Athenæus lib. 5.

Dapiferi quinam.

Genes. 18.

Ne ordo temeratus in epulis, eas ingratas efficeret, discreta fuit olim Cœna in primam mensam, & secundam. Et rursus illa prior mensa duas habuit partes, quarum prima nomēclaturam multiplicem sortita est. Turnebus ait in conuiuiis opiparis primos ferculorum missus, primósque gustus, & tanquam primam mensam antiquitus, antecœnam fuisse appellatam. Secunda verò fercula, ipsumque quasi solidum corpus Cœnæ, Cœnam fuisse dictam, suámque sententiam adstruit istis textibus opportunis. Quorum vnus est Macrobij, ita referentis illa præludia conuiuij. *Ante Cœnam echinos, ostreas crudas, quantum vellent, deinde mox in Cœna sumina, synthipue. aprugnum, &c.* Locus alius Turnebo fauens est Petronij recolentis Cœnam in qua discubuit. *Iussi*, inquit, *discubuimus, & gustatione mirifica initiati, vino etiam Falerno inundabamur.* Gustatio hîc dicitur illa prior pars mensæ primæ, quam & Martialis gustum vocat, illo loco vbi meminit ea, quibus veteres auspicabantur epulas. Sic ille.

Prima mensa diuisa in antecœnam, & Cœnam.

Turneb. in Aduersariis.

Gustatio siue gustus quid erat.

Prima tibi dabitur ventri lactuca, mouendo
Vtilis, & porris fila resecta suis.
Et quæ Picenum senserunt frigus oliuæ:
Hæc satis in gustu, cætera nosse cupis.
Mentiar vt venias, pisces, conchylia, sumen.

Martialis.

Epulorum cibi olim quales.

Quia vt plurimum olera cruda, ostrea, & acetaria apponebantur initio Cœnæ, vt sic acuerent appetitum, ideo mensæ primæ dicebantur frigidæ ψυχραὶ τράπεζαι ex Plutarcho. In antecœna fuerunt oua apposita, vt & poma finiere Cœnam. Vnde & veteri prouerbio, Ab ouo ad mala, perinde est, ac, A principio ad finem. Huius adagij meminit Horatius, hoc carmine.

Mensæ primæ frigidæ.

Plutarch. 18. Sympos.

Oua primo apposita.

Si collibuisset ab ouo,
Vsque ad mala citaret.

Horat. lib. 1. Satyr. 3.

Conuiuæ quibus erat animus lautè solidéque pasci, non curabant mensas has frigidas vt integram famem pinguioribus obsoniis vt aprugno, & sumini reseruarent. Carnes aprugnæ dictę sunt, carnes apri, sumen verò fuit abdomen suis enixæ porcellos & postera die occisæ, vt litaret epulis ferculo delicato. Nempe Romanis vsquequaque

Aprugnum quid.

Sumen quid.

Cœna Regis Persarum, quàm luculenta. *Herodot. l. 9.* Xerxes vrbes prædiuites redegit ad summam inopiam vbi denuo cœnauit illic. *Athen. lib. 4.* Epulæ mundi omnes frigidæ.

fuit in deliciis proponere carnes venaticas apri, & vbera suis lactantis fœtum pridie editum. Adiecerunt & volatilia omnigena, & quidquid in æquore natat; vt aëris, terræ, & maris cupediæ omnes suum veluti symbolum conferrent ad componenddas epulas absolutas. Huius generis fuit epulum quotannis editum à Rege Persarum eo die, quo fuerat inauguratus insulis. Dicta fuit illa Cœna τέλειος id est, perfecta, vt scribit Herodotus. Illic autem tanta dapum profusio facta est, vt integras ciuitates ad summam redegerint inopiam, gazis omnibus exhaustis in gratiam Cœnæ illius adeò luculentæ. Adiicit Athenæus Xerxem fecisse desertas vrbes, vbi denuo cœnitauit. Quippe ditiores etiam vrbes erant impares his sumptibus.

Esto luculentæ sint epulæ præfatæ; si tamen has conferas cum Cœna Christi, profectò multis titulis illi cedunt, & quasi mensæ frigidæ recensentur. Mensas frigidas dixi ex Plutarcho illas, quæ constitere fructibus & gramine, ita vt omnia cruda cibos frigidos ingererent. Animo Christiano meditanti ferculorum omnium seriem & contextum, nihil omnino occurret in epulis mundi, præter frigidum. Quippe calet tantùm illud, quod gratiâ Dei conditum est; ac proinde frigent missus, vnde coalescit conuiuium omne mundi: anima namque cibis non pascitur terrâ satis. Huic animæ refectioni abundè consuluit Christus, vno pingui ferculo, quo solo delicias omnes & sumptus superauit aliarum omnium epularum. Et hoc nobiliori modo, quàm Cleopatra illa Regina Antonio superior extiterit, auctore Macrobio, cuius hic est discursus. *Cùm Antonius quidquid mari, aut terra, aut etiam cœlo gigneretur ad satiandam ingluuiem suam natum existimans, faucibus ac dentibus suis subderet: eaque re captus, de Romano imperio facere vellet Ægyptium regnum: Cleopatra vxor, quæ vinci à Romanis nec luxuria dignaretur, sponsione prouocauit, insumere se posse in vnam Cœnam sestertium centies. Id Antonio mirum visum, nec moratus, sponsione contendit, pignus custodiente Numantio Planco, qui tam honesti certaminis arbiter electus est. Altera die Cleopatra pertentans Antonium, pollucibilem sanè Cœnam parauit, sed quam non miraretur Antonius; quippe qui omnia, quæ apponebantur, ex quotidianis opibus agnosceret. Tunc Regina arridens, phialam poposcit, cui aceti nonnihil acris infudit, atque illic vnionem demptum ex aure altera festinabunda demisit: eumque maturè dissolutum, vti natura est eius lapidis, absorbuit. Et quamuis eo facto sponsione vicisset, quippe cùm ipsa margarita centies sestertium sine contentione valuisset, manum tamen ad alterius vnionis aurem similiter admouit; nisi Numatius Plancus iudex seuerissimus superatum Antonium maturè pronuntiasset. Ipse autem vnio cuius magnitudinis fuerit, inde colligi poterit, quod qui superfuit postea victà Reginâ, & captâ Ægypto, Romam delatus, dissectúsque est, & facta ex vna margarita duæ, impositæque simulacro Veneris, vt monstruosa magnitudinis in templo quod Pantheum dicitur.*

Cleopatræ Industria vt magnificentiam Antonij superaret. *Macrob. l. 3. Saturnal. cap. 17.*

Sapientia Dei industria ad exhibendam Cœnam magnificam.

Ingeniosa sanè fuit industria Cleopatræ instruendis epulis opiparis, & vno dumtaxat ferculo luculentis. Sed ei Christi sapientia præit infinitis propè modis: ille nimirum vnio Cleopatræ semel absorptus, & dilutus in aceto, disparuit traiectus in viscera, nec alio sapore corpus affecit, quàm acido & ingrato. At Christi corpus appositum mensæ sacræ, licet felle, & aceto respersum sit in agone acerbo Passionis; nihil tamen austerum ingerit ori vescentium, nec quidpiam illi deperit, esto suis conuiuis omnibus apponatur. Eamobrem Missa dicitur iuge sacrificium, quia sine vllo sui dispendio Christus incruento ritu, orbe toto ferè morulis omnibus immolatur. Præterea vnio Cleopatræ erat quidpiam eiusdem sortis & naturæ ac alia entia sublunaria. Sed ferculum impositum mensæ Christi, suos epulones Dei participes facit, ac proinde vita afficit immortali. Quæ vt dignentur discumbentes in mensa Christi, operæ-pretium est eos meminisse, panem illic appositum fuisse sine fermento, vt illo typo fermentum nequitiæ omnis procul esset ab epulis: quæ vt sanctæ solos etiam sanctos decent, vt gaudeant effectu ad quem sancta hæc fercula diriguntur. Fauet Cyprianus hoc contextu. *Non oportet esse fermentarios Noui Testamenti ministros; puras, sincerásque mentes sanctum quærit conuiuium: in vero crucis boni odoris assatio omnem excoquat carnalium sensuum cruditatem, & induret solidétque mentis affectus: nec in Ecclesia sancta sacrificio vlla sit macula, sed pura simplicitas, & innocentia vita; in vna Ecclesia Catholica domo à fidelibus de Ægypto egredientibus transito mari rubro, lotis Christi sanguine affectibus offeratur. Cœna itaque disposita inter sacramentales epulas obuiauerunt sibi instituta antiqua, & noua, & consumpto agno, quem antiqua traditio proponebat, inconsumptibilem cibum Magister apponit discipulis, nec iam ad elaborata impensis & arte conuiuia populi inuitantur: sed immortalitatis alimonia datur, à communibus cibis differens, corporalis substantia retinens speciem, sed virtutis diuina inuisibili efficientia probans adesse præsentiam. Significata olim à tempore Melchisedech prodeunt sacramenta, & filiis Abrahæ facientibus opera eius, summus sacerdos panem profert, & vinum. Hoc est, inquit, corpus. Manducauerant, & biberant de eodem pane secundùm formam visibilem, sed ante verba illa, cibus ille communis, tantùm nutriendo corpori commodus erat, & vitæ corporalis subsidium ministrabat. Sed ex quo à Domino dictum est: Hæc facite in meam commemorationem, hoc est caro mea, & hic est sanguis meus: quotiescumque his verbis, & hac fide actum est, panis iste supersubstantialis, & calix benedictione solenni sacratus, ad totius hominis vitam, salutémque proficit, simul medicamentum, & holocaustum ad sanandas infirmitates, & purgandas iniquitates existens.*

Cœnæ Christi magnificentia vnde petatur.

Ex SS. PATRIBVS.

Cyprianus serm. de Cœna Domini.

Conuiuæ Christi non debent esse fermentarij.

Eucharistiæ multiplices sunt fructus.

Hoc discursu in comperto est, quot titulis iste panis Christi superet alias omnes escas, quantumlibet exquisitas. Quodque magis prodit vim huiusce salutaris edulij; idem speciè panis esus à Iuda non nocuit illi ante consecrationem, sed postea sumptus extitit vindex iniuriæ, quam illi sacramento proditor irrogarat. Sistendus denuo Cyprianus. *Manifestata est*, inquit, *etiam spiritalis, & corporalis cibi distantia, aliud fuisse, quod prius est appositum & consumptum, aliud quod à magistro datum est, & distributum. Quamdiu cibi*

Panis Christi noxius est sacrilegis.

Cyprianus vbi suprà.

bi illi, qui ad diem festum erant parati, à conuescentibus Apostolis sumebantur, veteris Paschæ agebatur memoria, necdum Iudas ad veterem vitam pertinens, diabolo inuadente, & occupante animum eius, egredi cogebatur: sed vbi sacrum cibum mens perfida tetigit, & sceleratum os panis sanctificatus intrauit; parricidialis animus vim tanti sacramenti non sustinens, quasi palea de area exsufflatus est, & præceps cucurrit ad proditionem, & pretiũ ad perditionem, & laqueum. Itaque facessant epulæ omnes mundi, vbi res est de splendore Cœnæ Christi, omnes escas mundi vno ferculo superantis.

Eucharistia noxia Iudæ.

QVID QVID SVAVE ORBE TOTO satum est, & quidquid in cælo singulare est, illud omne confluit in Cœnam Christi.

§. II.

EX ANTIQVITATE, ET SS. PATRIBVS.

Secundæ mensæ quales olim.

INdixere sibi pensum istud solennes epulæ, vt velificarentur sensuum omnium obsequio, vt nihil vacaret in homine, sed sensus omnes essent conscij voluptatis. Eamobrem expleta fame cibis illatis in primam mensam, alia rursus instructa est mensa, quam dixere secundam; & penes hanc fuit summa conuiuij: tota nempe cura veterum, qui struebant epulas, attendebatur in secundis mensis, in quas inducebant omnia suauia, atque delicata fercula, quæ reuocare possunt reducem appetitum. Vnde Aristoteles secundam mensam vocat, τραγήματα, id est, bellaria. Et Dionysius Halycarnasseus eleganti metaphora, sermonis epilogum aptat secundis mensis, in quas tragemata, placentæ, & suauia omnia influebant. Sic ille. *Existimant epilogos sermonum perindè se habere atque bellaria in Cœna.* Galenus ait secundæ mensæ finem seu scopum fuisse, vt sopita fames primis obsoniis, denuo delicatis hisce dapibus vrgeretur. Aristoteles breuiloquo textu conclusit seriem totam secundæ huius mensæ, quæ ab eo dicitur, παραμύθια ἡδονῆς, id est, solatia voluptatis. Vtque voluptas longè latéque patet, & discurrit per sensus omnes, ad secundas illas mensas pertinuere sensuum omnium illecebræ, in quibus vt gustus principem locum tenet, ita etiam studuere conuiuij instructores vt suauiter gulam afficerent, nullis sumptibus parcendo, vt opportunè luget Clemens Alexandrinus. *Hominum, inquit, ingluuies nullum habet modum. In liba enim, placentas, & bellaria prouecta est; merendarũ, & Cœnæ appendicum multitudinem inueniens* Cœlius Rhodiginus obseruata dapum suauitate, qua condiebantur illæ secundæ mensæ, sic has definit. *Mensa secunda insigne luxus irritamentum.*

Dionys. Halicar. lib. de arte Rhet.

Secundę mẽsæ finis qualis.

Galen. lib. 1. de aliment.

Secundæ mensæ quàm opiparæ.

Clem. Alexand. lib. 2. Pædag. c. 1.

Secundæ mensę luxus.

Vt tota venustas epigrammatis est in conclusione sita, & Poëtæ præcipuum studium est in vltimo actu; ita ex Pontano ab iis, qui conuiuia parant, magna secundæ mensæ cura est suscipienda. *Ab animo sollicito opiparè instruendi mensas illas secundas Athenæus ait has olim fuisse vocatas*, πολυτελῶς μεμεριμνημένας, id est *Eleganter & accuratè præparatas.* Idem meminit, quemdam aptasse secundis mensis vulgatum illud effatum. δεύτεραι φροντίδες σοφώτεραι, id est *Secundæ cogitationes sapientiores.* Ab his gulæ cupediis laudatur ille, qui primus instituit secundas mensas. Ecce epulonis encomium textum ab Alecte.

Pontan lib. 2. de conuiuiis, cap. 4.

Athenæ. lib. 14.

Scitus fuit is, qui prior bellaria
Conuiuij moram venustam reperit,
Habere maxillas nec vnquam inutiles.

Alectes in Polyclea.

Epulæ Heliogabal sumptuosæ.

Non gustui, aut palato solùm, sed & naribus suæ fuerunt illecebræ, quarum feraces fuere secundæ illæ mensæ, spirantes odorem gratum, vt & oculis præbebant flores discolores aspectui periucundos. Fauet illa Dicæarchi descriptio. *Accessit secunda mensa, quæ in Cœnis magnum sumptum præbet: Coronæ, vnguenta, suffimenta, quæque hæc consequi seu comitari consueuerunt.* Ad recreandos oculos picturæ etiam fuerunt adhibitæ, vt & vitreæ figuræ affabrè elaboratæ. Eius indolis epulas instruxit Heliogabalus Imperator auctore Lampridio. *Exhibuit, inquit, parasitis Cœnas de vitreis, & nonnunquam tot picta mantilia in mensam mittebat his edulis picta, quæ apponerentur, quot missus esset habiturus.*

Secundæ mensæ descriptio.

Dicæarchus lib. 1. expeditionis Triphonij.

Lampridius in Heliogabalo.

Iudæis Deus primam mensam instruxit quando permisit edere sacra facta ritu Mosaico. Sed secunda mensa ditior atque suauior seruata fuit discumbentibus in Cœna Domini, cuius missus fuit ipsum corpus Domini Redemptoris. Eudoxus ait Abydenos præter vnguenta, & coronas, quibus ornabant epulas fuisse solitos circumferre infantes elegantis formæ, quos conuiuis singulis ad infigenda oscula commodabant. Christus speciosus forma præ filiis hominum, non se osculandum modò præbet, sed præter amplexus se totum vnit animæ conuiuarum. Lampridius recensendo Cœnam Heliogabali notat singulos quosque missus, etsi viderentur esse varij; fuisse tamen ex carne phasiani, quia phasianus primas tenet in auibus, idoneis ad struenda conuiuia. Christus omnes cœli delicias inferre volens sacris altaribus, & mensæ suæ, symbolum panis vt suo intento valde congruum vsurpauit. Hoc nempe typo liquet de intento Christi: siquidem panis olim fuit amoris index apud pleras que nationes. In his se Hebræa Gens prodit, oblatione panis testata fidem, & pignus amoris singularis. Hac tessera Dauid dignatus est superstitem filium Ionathæ, vt supra recolui. *Ne timeas, inquit, quia faciens faciam in te misericordiam, propter Ionatham patrem tuum, & restituam tibi omnes agros Saül patris tui, & tu comedes panem in mensa mea semper.* Græcis etiam illa panis vsurpatio pro argumento amoris accipitur. Et hinc effluxit illud Pythagoræ symbolum. Ἄρτον μὴ καταγνύειν. Id est, panem ne frangito. Id est, amicitiæ iura ne violato. Fuit & ille ritus proponendi panem apud Macedonas in signum fœderis, aut amoris, vt Alexander Roxanes amore flagrans noluit eam ducere in vxorem, quin pane allato, & diuiso gladij obsequio bucellam panis obtulerit illi virgini speciosæ, vt auctor est Curtius.

Abydenorũ epulę quales.

Eudoxus in fabula.

Panis symbolum amicitiæ.

Hebræorum mos.

2. Reg 9.

Græcorum mos.

Alexander oblata panis buccella ducit vxorem.

Quint Curt. lib. 8. de rebus Alexand.

Cùm itaque sacra Dei Cœna fuerit instructa ad sanciendum fœdus æternum cum homine, Christus Deũ & hominum mediator idoneus panem adhibuit, quo & animæ cum Deo nuptias indicauit. Quidquid autem elegans & opimum desiderio sui sollicitare potest animas, illud omne tegitur illo pane in Cœna Domini consecrato. Quo qui pascitur Christo adhærens, is omnium bonorum

Christus Rex est & pastor.

Ex SS. Patribus.

bonorum summam penes se habet. Quid nempe deesse potest illi, qui habet Christum omnia possidentem. Eò spectant illa Hieronymi verba. *Ipse Dominus & Rex, & pastor, & via est, & porta; dicitque: Ego sum ianua; per me qui fuerit ingressus, saluabitur, & ingredietur, & pascua inueniet. De qua porta alibi prophetatur: Hæc porta Domini iusti intrabunt per eam. Quicumq; autem ingressus fuerit non debet in eo statu, in quo intrauerat permanere, sed egrediatur ad pascua, vt in intrando exordiū sit; in exeundo & in pascua reperiendo, virtutum perfectio. Qui ingreditur adhuc in sæculo est, & ex creaturis intelligit Creatorem; qui autem egreditur, transcendit vniuersam creaturam, & omnibus quæ videri possunt pro nihilo computatis inueniet pascua super cælos, & sermone Dei vescetur, & dicet: Dominus pascit me, & nihil mihi deerit. Hoc est ergo, & ingredietur, & egredietur, & pascua inueniet, quod dicitur, & transierunt portam, & egressi sunt per eam, qui tamen transitus & egressio absque Christo Rege nostro tribui non potest, qui Rex, & Dominus est.*

Christus est omnia omnibus.

Hieronym. in c. 2. Michææ

Psalm. 22.

Homo Regis consors magnis dignatur honoribus, & qui pastoris gratiam demeruit, is haudquaquam indigus erit, vtpote illi copia rerum omnium affluente. Dauid Christum Regem, & Pastorem speculatus, ait nihil sibi defuturū. *Dominus*, inquit, *regit me, & nihil mihi deerit, in loco pascuæ ibi me collocauit.* Concors Hieronymo Bernardus meditatur in Christo bonorum omnium latices in animas influentes. *Nullum*, inquit, *inconueniens est, diuersis rebus, diuersis ex causis Christum figurari: in virga quidem potentiam, in flore verò fragrantiam, in fructu autem saporis dulcedinem, in frondibus quoque sedulam eius intelligi protectionem, qua videlicet paruulos ad se confugientes, sub vmbra alarum suarum protegere non desinit, siue ab æstu carnalium desideriorum, siue à facie impiorū, qui eos afflixerunt. Bona, & desiderabilis vmbra sub alis Iesu, vbi totū est fugientibus refugium, gratum fessis refrigeriū. Vnde in Aaron ea virga, quæ non solum floruit, sed frondnit, & fructum emisit, non solùm flore vel fructu, sed ipsis etiam frondibus intellige Christum significari.* Frondes virore suo recreant oculos, flores suauem odorem afflant, & fructus opimi præstant homini congruum alimentū, præcipuè si opportunè cocti sacchato condiantur. Christus speciosus forma præ filiis hominum, specie sua, & pulchritudine sua recreat Angelos, & homines. Oleum effusum nomen eius balsamo suauius, quo respersio, repleta est vniuersa domus Ecclesiæ odore vnguēti. Demū ille locuples Dominus factus esca sacris illata mensis, homines impinguauit.

Bernard. in Cantic.

Christus in- uersis rebus figuratus.

Christus hominem abūdè ditat, & recreat.

COENA CHRISTI CONSIDERATA vt sacrificiū, continet eminenter omnia, quæ olim fuere vsurpata ad celebranda sacra.

§. III.

EX ANTIQVITATE PLVRIVM NATIONVM ET EX SS. PATRIBVS.

Sacrificium Cœnæ Christi cōtinet omnia alia sacra.

INdubium est Philosophiæ effatum; scilicet in vnoquoque genere deueniendū esse ad vnum aliquod primum, quod sit mensura cæterorum. Huic dicto fidem conciliat mensa Christi: si enim mensa illa spectetur vt pertinens ad epulas, Christi corpus illic appositum præstat omnibus escis etiam exquisitis, quibus lautiores epulæ Principum instruuntur. Si verò mensa pro altari sumitur, vt & Cœna pro sacrificio. Sacrum illud attentè meditatum longè potius est aliis omnibus sacrificiis, vtpote sacra omnia veterum continens eminenter. Prima sacrorum mentio in Scripturis fit in gratiam Cain, & Abel, hoc contextu. *Factum est autem post multos dies, vt offerret Cain de fructibus terræ munera Domino. Abel quoque obtulit de primogenitis gregis sui, & de adipibus eorum & respexit Dominus ad Abel, & ad munera eius. Ad Cain verò, & ad munera illius non respexit.* Ille sacer textus viam fecit diuisioni sacrorum in sacra inanima, & sacra animata. Inanima sunt quæ referunt oblationem Cain factam fortè ex frumento, pomis, & alio prouentu terra opima sato. Animata sacra sunt, vbi sanguine litatur, bestiis eo fine sacerdotum gladio iugulatis.

Genes. 4.

Sacrificia animata & inanima.

Rursus sacrificium animatum diuiditur in rationale, & in irrationale. Rationale sacrum est vbi mactatur homo. Cuiusmodi fuit sacrum Iephte, qui filiam suam immolauit, vt voto satisfaceret imprudenti. Fuit & ille ritus insolitus Moabitis, qui rebus desperatis, plerumque suos immolabant filios, sicque sibi humano effuso sanguine consulebant. Ita sibi cauit Rex Moab videns Israëlitas irruentes. Rem accipe ex Scriptura sacra. *Cum vidisset Rex Moab preualuisse hostes, tulit secum septingentos viros educentes gladium, vt irrumperent ad Regem Edom, & non potuerunt. Arripiensque filium suum primogenitum, qui regnaturus erat pro eo, obtulit holocaustum super murum, & facta est indignatio magna in Israel, statimque recesserunt ab eo, & reuersi sunt in terram suam.* Efferata gens Scytharum ex captiuis centesimum quemque immolabat, arbitrata Deum habere grata hæc sacra, quæ humano sanguine purpurascunt. Auctor est Herodotus, cui & adstipulantur Pomponius Mela, & Solinus referentes Scythotauros immolare aduenas Dianæ, quam Lucanus ideo detestatur hoc versu.

Iudic. 11.

Rex Moab. sacrificauit filium suum. 4. Reg. 3.

Quæ Gentes immolauerint homines.

Scythæ captiuos immolant. Herodot. l. 4.

Scytotauri aduenas immolant Dianæ. Pomp. Mela. lib. 2. c. 1. Solin. c. 20.

Et Taranis Scythicæ non melior ara Dianæ.

Lucan. lib. 1.

Alexander ait Laodicęos etsi longè cultiores Scythis, participasse truces eorum animo in mactandis hominibus, & Palladi solitos fuisse virginem immolare. Plinius ait Arcades Ioui Lycæo puerum immolare. Gallos insimulat Cicero ritus huius atrocis. *Si quando (inquit) aliquo metu adducti Deos placandos esse arbitratur, humanis hostiis eorū aras ac templa funestant, vt ne religionem quidē colere possint, nisi eā prius scelere violarint. Quis enim ignorat eos vsq; ad hanc diem retinere illā immanem, ac barbaram consuetudinem hominum immolandorum*, Cæsar testis oculatus carpit illud crudele sacrū. Ex Herodoto Neuri homines contermini Borysthenì adolebant humanis ossibus, & victimas humanas aris omnibus imponebant. Blemmyæ, ex Procopio, & Cimbri ex Strabone, & Germani ex Tacito diebus notatis in fastis, humanis litant hostiis, & cruore captiuorum tinguint aras; tunc demereri Deum rati, quando humana hostia cruciatur. Adiicit Strabo præfatas illas nationes ex pœnis hominum capere auguria.

Laodiceni virginem Palladi immolant. Plin. lib. 8. cap. 22.

Galli homines immolant. Cic. orat. pro M. Fōtero. Cæsar. lib. de bello Gall.

Neuri homines immolant. Herodot. lib 4.

Blemmyæ, Cimbri & Germani homines immolant. Procop. lib. 1. de bello Persic. Strabo. lib. 7. Cornel. Tacit. de morib. Ger.

Ex Platone dialogo de lege, Dionysio Halicarnasseo, libro 1. Diodoro Siculo. lib. 20. Plutarcho in apophthegmatibus Imperatorum, Tertulliano in Apologetico c. 9. Lactantio lib. 1. c. 21.

Phœnices & Carthaginē ses: ueros nobiles immolabant.

c. 21. Iustino lib. 19. In more fuit positum apud Phœnices, & Carthaginenses, vt infantes nobilis prosapiæ sorte ductos, benè comptos, & ornatos Saturno hostias immolarent. Adeòque tenax fuit ille ritus, vt nefas illic esset morti subducere puerum, quem sors iniqua immaturo funeri destinarat. Illa seuera lege factum, vt mactatis pueris sacra maderent lacrymis parentum, quibus ad atrox mortis immeritæ genus chara pignora tollebantur. Pertæsum aliquando fuit Carthagini facinoris huiusce immanis, ac proinde sacerdotes destitere humanis hostiis facere rem diuinam. Sed vbi fuere victi ab Agathocle, rati Deos iniquè ferre sacra interrupta, ducentos pueros nobiles mactarunt ad aras, vt sic facerent sibi propitia numina subirata. Sic opaca Gentium indoles religionis nomine temerauit omnia Dei, & hominum iura. Alexander ait Rhodios, & Cretenses hominem grauatum epulis, & pueros impuberes diebus festis adduxisse ad aras Saturni, & illic eorum capita deuouisse. Ad hoc ferale institutum Dido suos obstrinxit ciues vt scribit Silius Italicus, his versibus.

Sil. Ital. lib. 4. Punicorum

Plut. in Themistocle.

Mos fuit in populis, quos cōdidit aduena Dido,
Infandum dictu paruos imponere natos.

Galli prisci quàm crudeles in sacris

Plutarchus meminit in insula Chio, & Salamine viguisse morem illum multis sæculis, vt Diomedi, & Dionysio discerptos aris homines adhiberent. Fuit eiusdem Dionysij templum in Arcadia, vbi puellæ ingenuæ sistebantur aris, & morte tenus verbera sustinebant. Prisci etiam Galli malè audierunt in eo argumento: siquidem præter sacra, vbi gladio mactabantur homines subito fato, alios habuere ritus etiam sæuiores, quos ita recolit Cæsar. *Immani magnitudine simulacra habent, quorum contexta viminibus membra viuis hominibus complent, quibus succensis circumuenti flamma exanimantur homines.* Hoc crudele facinus eremare viuos homines erat Gallis olim maximum holocaustum. Quadrant ea, quæ meminit Strabo hoc contextu de Gallis. *Magnam è fœno contorto statuam apparantes, eique lignum iniectantes, pecoraque & varias immittentes belluas, atque homines holocaustum faciebant.* Ex Paulo Orosio, Celtæ diebus solennibus caluaria hominis repurgata litabant. Pausanias, Clemens Alexandrinus, & Cyrillus meminere sacri horrendi Aristomenis Messenij, qui trecentos homines in quibus periit Theopompus, immolauit Ioui Ithometi. Pausanias illa sacra vocat hecatomphonias, id est centumcidia, quia centeni gladio cædebantur. Diodorus Siculus ait, Galatas, & Massagetas fuisse arbitratos non esse Deos consulendos, nisi apud aras homine iugulato, ex cuius casu, tum ex membrorum laniatu, & fluxu, sanguinis futura prædicebant. Strabo meminit Cimbros asseruasse solitos noxios homines, quos loco supplicij destinabant aris. Lactantius veteres Gallos ait in communi clade ratos fuisse Deos conciliari mactato homine seniore. Dij autem illi fuerunt Hesus, & Theutates Mercurius, quos recolit Lucanus hoc carmine.

Casar. lib. 6. de bello Gallico.

Strabo lib. 4. Celtarū mos.

Paul. Orosius lib. 5. histor. cap. 12.

Aristomenis sacra horrenda.

Pausan. l. 4 Clem. Alex. l. quo Gentes ad veritatem hortatur.

Galatæ & Massagetæ quomodo litabant.

Diodorus l. 6 c. 9.

Strabo lib. 7.

Lactant. l. 1. c. 21.

Lucan. lib. 1.

Et quibus immitis placatur sanguine diro
Theutates, horrensque feris altaribus Hesus.

Lusitani, vt auctor est Strabo, captiuorum dextras præscindebant, vt Diis offerrent, & iis exenteratis inspectione extorum, ingruentibus malis, & instanti tempori consulebant. Ad crudelitatem communem cum cæteris hoc adiecere Thraces, vt sanguinem humanum, humanis ossibus epotarent. Ita Florus, & Sextus Ruffus. Persæ haudquaquam fuere mitiores aliis in re sacra: nam habituri Diis suis fictilibus gratias immortales, pueros viuos defodiebant, vt testis est Herodotus hoc contextu. *Audientes eum locum Nouem vias Hedonorum appellari, totidem illic pueros, ne virgines puellarum indigenarum filios viuos defoderunt. Persicum enim est defodere viuentes. Nam & Amestrim Xerxis vxorem, iam prouectæ ætatis, audio bis septem illustrium Persarum liberos defodisse, ad referendā pro se gratiā Deo, qui sub terra fertur esse.* Alexander ait Græcos ebibisse scelus hoc Persarum; quippe solenni ritu in festo Bacchi litant humanis hostiis: vtque solamen aliquod percipiat, homo diris deuotus, habetur pro sanctoà suis, quia Baccho immolari fuit indubia tessera probitatis. Illa crudelitatis, & ignominiæ labe notantur Lacedæmonij, alioquin procul à colluuie vitiorum, quæ infecit alias ferè omnes Gentes. Hi, inquam, Philostrato auctore fuere rei effusi sanguinis innoxij: nàm aris Martis humanas hostias imponebant. Hoc & Romani sensere contagium, siquidem ex Liuio post Cannensem cladem, vt Deos auersos placarent sacra noua humano sanguine perfecerunt. Sic Liuius. *Interim ex fatalibus libris sacrificia aliquot extraordinaria facta: inter quæ Gallus, & Galla, Græcus, & Græca in foro Boario sub terra viui demissi sunt in locū saxo conseptū, ibi antè hostiis humanis Romano sacro imbutū.*

Lusitanorum sacra. Strabo lib. 3.

Thracum sacra.

Florus Epitom. 2. de bello Thracio.

Sext. Ruff. in hist. Rom.

Persarum mos crudelis pueros defodere.

Herodot. l. 7.

Græci Baccho viuos homines immolant.

Alex. lib. 6. cap. 16.

Lacædemonij Marti homines immolabant

Philostr. de vita Apol. lib. 6. cap. 10.

Romani homines immolarunt.

Liuius. 3. Dec. lib. 2.

Esto scientiæ clauem crediderint Athenienses se possidere; tamen in hoc sacrorum deteriore ritu, ab omni pietatis scopo turpiter aberrarunt. Tres namque prænobiles pueros, filios Sandaricēs sororis Xerxis Regis Persarum, viuos iure belli captos Libero patri cæsos obtulerunt, ementita specie pietatis. Crudele facinus hoc Plutarchus horret. Tolerabile magis atrox fuit in populo Barbaro piaculum, quam in Græcis, & Romanis, penes quos rationis emicuit splendor illustrior. In Barbaris nulla ferè plaga mundi fuit, vbi Deorum aræ non humano sanguine desudarint. Præter Gentes antea traductas in hanc arenam, Lactantius commemorat truces Taurorum mores; illis nempe fuit in more positum, vt aris hominem sisterent, & soluto precum penso, caput eius claua ferirent, illudque cruci affigerent, & truncum corpus ex ingenti rupe darent in præceps. Strabo ritum illum ait fuisse & communem cum Leucadiis, qui in Apollinis sacro facto, vt propulsarent iram Dei, quam suspicabantur imminere sibi, hominem de loco edito deturbabant, subiecti maris fluctibus immergendum. Ægyptij, homines ruffos ad sepulchrum Osiridis, hostias immolabant, teste Diodoro Siculo. Albani hominem sacris initiatum, sanctitate quæ tunc erat in vsu conspicuum, diu custoditum sollicitè, & opiparè saginatum aris admouebant, vbi dementatus carmine furiali miserè cædebatur. Strabo ritum illum accuratè describit hoc tenore. *Quidā huius negotij ignarius sacrā hastā tenens, qua mos est hominem mactari, atque ex multitudinē procedens, eam in cor per latus vrget, illo cadente, quædam diuinationis signa captant, atque in commune proferunt, tum corpore in locum quemdam delato, id omnes supergrediuntur huiusmodi piaculo vtentes.*

Atheniensiū crudelitas.

Plutarch. in Aristid.

Taurorum mores in sacrificiis.

Lactant. lib. 1. c. 21.

Leucadij quo ritu Deorum iram auertebant.

Strabo. l. 10.

Ægyptiorū sacra crudelia.

Diodor. Sicul. lib. 2.

Albani quo ritu ad aras homines mactabant.

Strabo. lib. 11.

Singuli Dij suas habuere victimas.
Seruius in 9. Æn.

Si verò res est de irrationali sacro, vbi bestiæ mactabantur, illud multiplex fuit pro varietate hostiarum. In quibus Seruius hoc annotat: scilicet omnibus ferè Diis suas victimas, & sua fuisse sacra, quæ non poterant sine crimine præteriri. Eò alludit Maronis carmen.

Virgil. 1. in Æn.

Ipse tibi ad tua templa feram solennia dona.

Eiusdem & farinæ traducitur versus eiusdem famosi Poëtæ.

Aliena hostia non litatur.
Plin. l. 8, c. 45.

——— *Strueramque suis altaria donis*

Rursus ex Plinio cauendum erat, ne aliena hostia fieret sacrum Deo. Verbi gratia, soli Neptuno, & Apollini taurus immolabatur ad arbitrium hominum, & quouis tempore. Vtriusque simulacri hostiam esse taurum, Virgilius indigitat isto versu.

Virgil. l. 3. Æn.

Taurum Neptuno, taurum tibi pulcher Apollo.

Alex. lib. 3. cap. 12.

Alexander ait, fuisse nefas offerre Ioui verrem, arietem, imò neque taurum, nisi die triumphi, quo fiebant sacra Ioui, tauris niueo candore conspicuis. Ita Virgilius.

Virg. lib. 2. Georg.
Taurus albus immolatus Ioui die triumphali.

——— *Et maxima taurus*
Victima, sæpe tuo perfusi flumine sacro,
Romanos ad templa Deum duxere triumphos.

Ouid. lib. 1. Fast.

Consonat Ouidius, notans vnde ducebantur illi tauri triumphantium sacris idonei.

Colla rudes operum præbent ferienda iuuenci,
Quos aluit campis herba Falisca suis.

Clitũni fontis virtus mirabilis ad dealbanda pecora.

Ex Plinio omnis aqua decurrens agrum Faliscum habuit hanc vim sibi insitam, vt omnes tauros dealbaret, & hæc præcipuè virtus creditur propria Clitumni fontis, qui in præfato agro dicitur ebullire. Eò collimant isti versus Claudiani.

Claud. in 6. Consulatu. Honorij.

Quin & Clitumni sacras victoribus vndas,
Candida quæ Latiis præbent armenta triũphis
Visere cura fuit.

Clitumni aqua sacra.

Fauet Virgilius commemorans illud prodigium Clitumni, quem & sacrum ideo commemorat, versu prælibato.

Virgil. lib. 2. Geor

Hinc albi Clitumne greges, & maxima taurus
Victima, sæpe tuo perfusi flumine sacro.

Victimæ olim selectæ debebant esse.

Debuisse legi victimas accuratè, & non promiscuè sisti aris probat iste locus Virgilij.

Virgil lib. 6. Æn.

Nunc grege de intacto septem mactare iuuencos
Præstiterit: totidem lectas de more bidentes.

Victimæ iniuges quæ ã olim fuerint.

Macrobius ait quasdam hostias fuisse nuncupatas iniuges, quia nunquam fuere iugum passæ, & earum grex Virgilio dicitur intactus, vt & ceruix intacta, quæ sine iugo.

Virgil. lib. 4. Georg.

——— *Et intacta totidem ceruice iuuencos.*

Isque Poëta docet, huiusmodi hostias quammaximè conducere ad orationes efficaces. Sic ille consulit fundi preces.

Orationis efficacis quales fuerint victimæ.

Sed modus orandi qui sit, prius ordine dicam
Quatuor eximios, præstanti corpore tauros,
Qui tibi nunc viridis depascunt summa Lycæi
Delige, & intacta totidem ceruice iuuencos.

Ouid. lib. 3. Metam.

Concordi vena fluit Ouidius, in eo themate de victima iniugi.

Mineruæ quare victimæ iniuges fuere oblatæ.

Bos tibi Phœbus ait, solis occurret in aruis
Nullum passa iugum.

Manil. Orestes lib. de hymnis Deorum.

Manilius Orestes asserit, Mineruæ sacrificari boues iniuges, quia virgo Minerua est, & virginitas maritale iugum nescit. Præterea Minerua cataphracta virtutis ideam obiicit; at virtus iugo premi nequit? Ex Gyraldo sacra fuere mutila, si victimæ impuræ, & sine delectu fuerunt adhibitæ; lectissimas crediderunt hostias illas, quæ indole placida censebantur. Quales sunt hœdi,

Placidæ hostiæ creditæ lectissimæ.
Gyrald. Syntag. 17.

& oues. Fauet & scriptura sacra, vbi columbæ, turtures, hœdi, & oues in sacris maximè commendantur. Non est prætereunda Seruij obseruatio circa oues, quas Virgilius nominat.

Oues quare dictæ lectæ bidentes.
Seruius 6. in Æn.

——— *Lectas de more bibentes*

Ait ille Scholiastes Virgilij, oues bimas habere duos dentes eminentiores aliis sex, & hos ante duos annos minimè prominere. Ideoque lege sacrorum fuisse cautum, ne ouis ante bimatum sacris sisteretur aris.

Comparatio Christi cum priscis hostiis.

Si à profanis ad sacra Christiana licet diuertere, non erit ardui negotij probare, quàm nostra potiora sint aliis omnibus, vnâ duntaxat Christi hostiâ recensitâ. Si namque res est de sacro rationali, vbi mactabatur homo; sacrificium Christi omnes hominum status comprehendit. Namque homines mactati fuere nobiles, vel ignobiles. Si nobili fuere prosapia, vt apud Persas; hi fuere pueri elegantis speciei, & virgines egregiæ. Si homines fuere ignobiles; hi fuere captiui, aut noxij, aut grandæui, quos annosos series annorum fecerat inutiles. Christus homo fuit, effectus hostia in gratiam omnium hominum immolata. Si res est de familia, qua diuinus ille satus est homo; quidquid nobile infra cœlos eminet, illud prorsus est ignobile, si cum Christo Domino comparetur. Namque Deus ille dicitur à Ioanne. *Rex Regum, Dominus dominantium.* Hostia, quæ intrepidè sistebatur aris, credita est propitia. Vnde Codrus Rex Athenarum vltro se offerens morti pro salute populi sui, factus est typus sacrificij suis omnibus numeris absoluti. Fuit quippe Codrus Rex, ac proinde nobilitatis præcipuæ. Non coactus occubuit gladiis hostium; sed insciis suis subditis mutato habitu, & depositis infulis, in hostiles cuneos irruit, facturus satis oraculo pollicenti victoriam Atheniensibus, si Rex audacter caput suum gladio deuoueret. Quod vt accepit Rex inclytus, audacter Peloponesienses aggressus, eos fecit ministros oraculi, & victoriæ, quam partam suo sanguine reportauit. Huius meminit Virgilius hoc carmine.

Apoc. 19.

Codrus Rex Athenarum immolatur gladiis hostium pro salute populi.

Virgil. 5. Eclog.

——— *Si quos aut Phyllidis ignes,*
Aut Alconis habes laudes, aut iurgia Codri.

Codri nobilitas abiit in prouerb.
Erasm. in Adagiis.

De nobilitate eiusdem adagium prostat, quo præcipua hominum stemmata ad Codri trutinam appenduntur. Ecce prouerbium quondam familiare Græcis. εὐγενέστερος κόδρου, ἀρχαιότερος κόδρου. Id est, *Generosior Codro, Antiquior Codro.* Denuum ad perfectionem sacrificij animari Gyraldus ait requisitam fuisse hostiam indolis placidæ, quales sunt oues, vt litarent. Sicque liquet, quatuor fuisse necessaria, vt sacra forent sarta tecta. Primum, vt esset hostia prænobilis, & electa. Secundum, vt spontè occumberet, & nulla vi illata, vt aris adstaret. Tertium, vt esset indolis mansuetæ. Demum, vt sacro absoluto Deus fieret propitius. Illa quatuor commendant abundè sacrificium Christi, qui, vt præfatus sum, Deo Patre satus, quà consideratur vt Verbum. Quà verò spectatur vt homo; editus est ex Regali prosapia Dauid, longa serie Regum Iudà ducens originem. Is ad sacrificium renitente etiam Petro accurrit, indole adeò mansueta, vt silentium eius Præses animo tacito miraretur. Litarit necne sciunt omnes beati homines, vtpote facti eius sanguine rediuiui.

Gyraldus Syntagmato. 17.

Christus sacrificatus habuit omnia quæ concurrunt ad perfectum sacrum.

Quatuor

Isai.53.

Quatuor hæc capita, quæ coëunt ad integrum sacrificium luculenter expressit Isaias præscius huius sacri, cuius ipse Christus hostia fuit multis antè sæculis explicata. Ecce vaticinium. *Generationem eius, quis enarrabit?* Quasi diceret, Christum esse antiquiorem Codro, atque adeò stemmatis illustrissimi. *Oblatus est, quia ipse voluit, & non aperuit os suum.* Ecce voluntarium sacrificium, nemine compellente. *Sicut ouis ad occisionem ducetur, & quasi agnus coram tondente se obmutescet, & non aperiet os suum.* En omnium hominum mansuetissimi imaginem graphicè lineatam. Nihil nempe magis exprimit indolem placidam Christi, quàm indoles ouis, aut agni. Denique si virtus sacrificij huius desideratur, Dauide assertore. *A custodia matutina vsque ad noctem, speret Israel in Domino, quia apud Dominum misericordia, & copiosa apud eum redemptio. Et ipse redimet Israel ex omnibus iniquitatibus eius.* Fuisse verò factam redemptionem hominum sanguine Christi fuso in pretium, luculenter ait Isaias, illo eodem capite, vnde deduximus versus proximè recensitos. Ecce Vatis oraculum. *Verè languores nostros ipse tulit, & dolores nostros ipse portauit: & nos putauimus eum quasi leprosum, & percussum à Deo, & humiliatum. Ipse autem vulneratus est propter iniquitates nostras, attritus est propter scelera nostra: disciplina pacis nostra super eum, & liuore eius sanati sumus,* &c. *Pro eo quòd laborauit anima eius, videbit, & saturabitur: in scientia sua iustificabit ipse iustus seruus meus multos, & iniquitates eorum ipse portabit.* Itaque nihil omninò desiderandum est in illo sacro Domini Iesu, quo abundè requisita omnia concluduntur.

Psal.129.

Isai.53.

Effectus sacrificij Christi fuit valde salutaris hominibus.

Si ad sacra inanima prouocare libet, & ad hanc amussim reuocare panem sacrum; in confesso est apud omnes, habere panem illum, quo præeat sacris illis omnibus antiquatis. Præcipua namque sacra veterum fuere in farre, & simila, quæ sunt conficiendi panis elementa. Simila nimirum est farinæ flos tenuis, vnde fiunt placentæ, panesque delicati. Deo institutore sacrum hoc de simila frequens fuit, vt videre est hoc decreto legis Mosaicæ. *Anima cùm obtulerit oblationem sacrificij Domino, simila erit eius oblatio. fundetque super eum oleum, & ponet thus, ac deferet ad filios Aaron sacerdotes, quorum vnus tollet pugillum plenum simila, & olei, ac totum thus, & ponet memoriale super altare in odorem suauissimum Domino.* Hæc farina quandóque fuit in clibano cocta, aliàs verò in sartagine, vt series textus laudati probat. Ita fatur Moyses. *Cùm autem obtuleris sacrificium coctum in clibano, de simila panes scilicet absque fermento, conspersos oleo, & lagana azyma oleo lita. Si oblatio tua fuerit de sartagine, similæ conspersæ oleo, & absque fermento, diuides eam minutatim, & fundes super eam oleum: Sin autem de craticula fuerit sacrificium, æquè simila oleo conspergetur.*

Leuit.2.

Sacra Hebræorum & Gentiliũ ex farina.

Suspicor ego legem illam sacrorum innotuisse Gentilibus, & præsertim Numæ Pompilio Regi Romanorum, qui huius populi feros animos mansuetos fecit indicta specie pietatis. Quippe ritus sacrorum instituit, vtque foret maior litandi copia, sanxit ille Deos coli frugibus, & mola salsa, sicuti Plinius assertor est. Molam salsam dixere veteres, massam farinæ aqua dilutæ & sale conspersæ; ea tamen cautione, vt far torridum esset: alioquin veteres sacra irrita crediderunt. Ita Plinius, Festus Pompeius, & Ouidius.

Numa Pompilius quam legem sacrorum tulerit.

Plin l.18.c.2. Far debuit esse tostum vt litarent. F.stus Pompei lib.6.

——— *Torrida cum mica farra,*

Ouid.l.2. Fastor.

Idem Poëta recensens vetus institutum colendi Deos, sic occinit.

Antè Deos homini, quod conciliare valeret,
Far erat, & puri lucida mica salis.

Idem, Lib.2. Fastor.

Concinit & Tibullus memor huius farris, quo fuit in more positum conciliare Deos.

——— *Omnia noctis*
Farre pio placant, & saliente sale.

Tibull.l.3. Eleg.4.

Quia torrebatur far in fornace, Plinius, Festus Pompeius, & Ouidius aiunt, Numam indixisse dies festos, quos Fornacalia nuncupauit, in quibus lætior erat anima plebis corpore feriante.

SECVNDA PARS HOMILIÆ

ANIMA FOETA DEO FASTIdire debet omnes mundi cupedias, vt fiat compos Cœna Christi.

HAbes in hoc argumento homiliam vnam supra Tract. de instit. Euchar. homil 3. vbi ex professo commentatus sum in hæc verba. *Desiderio desideraui manducare hoc pascha.* Ne bis crambe recurrat, hîc supersedeo: tu illic consule prælibata, opportuna sanè titulo recensito.

HOMILIA SEXTA, DE VINO APPOSITO MENSÆ SACRÆ.

SVMMA HOMILIÆ.

I. ISAAC Patriarcha precatus omnia fausta suo filio Iacob, in cuius gratiam à Deo petiit quidquid desiderio sui sollicitare potest hominum vota, conclusit omne penu boni omnimodi facta mentione panis & vini, fortè quia in hoc duplici cardine vertitur hominum vita, cui satis abundè consulitur, pane, & vino, citra quorum obsequium vita labat, impasto, sicut par est, corpore fatiscente. Vt est prouidentia diuina suis omnibus numeris absoluta; ita cauit, ne quid in Cœna instituta suis fidelibus desideraretur à conuiuis, qui in pane, & vino Cœnæ suauitatem superantem cupedias omnes alias inuenerunt.

II. Vt supra panem exhibitum iam perstrinxi; ita priori parte istius homiliæ inuestigo vinum appositum Cœnæ. Explicata vini huius consecrati indole, subiicio præcipuos effectus huius vini.

III. Altera parte probo, vinum pertinere quidem ad sacrificium Missæ, sed citra vini consecrati vsum perfectam esse sacram communionem sub specie sola panis, quæ proinde satis est populo ministrata.

PRÆFATIO.

Luc. 14.

Misit seruum suum hora Cœnæ, dicere inuitatis, vt venirent, quia iam parata sunt omnia.

VT veteri adagio circumfertur. *Qui omnia dicit, nihil excipit.* Cùm ergo pater familias certiores inuitatos fecit omnia esse parata, quæ conducunt ad perfectionem conuiuij, procul dubio satis superque probauit non deesse vinum. quod est præcipuum ferè decus epularum, quæ potius denominantur à vino, quàm ab escis, & ferculis exquisitis. Hebræi namque vocant epulas משתה *mischthé* à radice שתה *schata.* Id est, bibit. Concolor est Græca dialectus, quia conuiuium dicitur συμπόσιον, id est, compotatio. Hac epularum parte insigni fuerunt conspicuæ illæ mensæ instructæ fidelibus Christianis. Nempe præter illum panem sacrum, qui instar mannæ referebat saporem omnium dapum, appositus est etiam calix vini optimi defæcati: sicque duobus his symbolis, panis videlicet, atque vini, Dominus suum conclusit conuiuium, vt luculenter ait scriba sacer Matthæus, vnus ex duodecim discumbentibus, ac proinde verax testis. Sic ille. *Cœnantibus eis accepit Iesus panem, & benedixit, ac fregit, deditque discipulis suis, & ait: Accipite & comedite: Hoc est corpus meum. Et accipiens calicem gratias egit, & dedit illis, dicens: Bibite ex hoc omnes, Hic est enim sanguis meus noui testamenti, qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum.* Vide vices alternantes. Vinum in Scriptura sacra vocatur, sanguis vuæ: & sanguis Christi, vini, seu calicis nomine recensetur. Cùm itaque pane vitæ diues sit Cœna Christi, vt & vino singulari; profectò pertinet ad populum Christianum illud elogium Moysis, in gratiam Iudæorum antea recensitum. *Dominus solus dux eius fuit, & non erat cum eo Deus alienus. Constituit eum super excelsam terram, vt comederet fructus agrorum, vt sugeret mel de petra, oleumque de saxo durissimo. Butyrum de armento, & lac de ouibus, cum adipe agnorum, & arietum filiorum Basan, & hircos cum medulla tritici, & sanguinem vuæ biberet meracissimum.* Faxit Deus vt conscij opimi huius conuiuij aliam prorsus ineamus viam ab ea, quam triuere Iudæi post epulas proximè memoratas. Ecce Dei censuram. *Incrassatus est dilectus, & recalcitrauit: incrassatus, impinguatus, dilatatus, dereliquit Deum factorem suum, & recessit à Deo salutari suo.* Iudæorum discrimine, cautior effecta anima Christiana post Cœnam Christi; gratitudinis suæ notas indices exhibebit, se totam deuouendo obsequio Christi; & Mariæ, quam par est venerari vsurpata salutatione assueta. AVE MARIA.

Matth. 26.

Deuteron. 32.

Benedictio Isaac quare meminerit panem, & vinum.

ISaac Patriarcha annosus stabilire volens æquiorem filij sui sortem, cui mente præsaga benedictionem impertijt; omnia cœli, & terræ dona conclusit vocabulo panis & vini; ratus, pane & vino concludi gazas etiam prædiuites. Ecce suprema patris vota in gratiam Iacob, qui in benedictionem illam cupidus anhelabat. *Ecce odor filij mei, sicut odor agri pleni, cui benedixit Dominus*

Gen. 27. *Dominus. Det tibi Deus de rore cœli, & de pinguedine terræ abundantiam frumenti, & vini. Et seruiant tibi populi, & adorent te tribus. Esto dominus fratrum tuorum, & incuruentur ante te filij matris tuæ: qui maledixerit tibi, sit ille maledictus, & qui benedixerit tibi benedictionibus repleatur.* Nota obiter; Iacob, qui hoc speciali priuilegio dignatus est, suauem spirasse fragantiam, qua conciliauit sibi paternam hanc gratiam, esto minor natu esset. Gentilis populus, quo obsequente Christo surrexit Ecclesia, natu quidem minor erat respectu Synagogæ: sed quia Christo manus dedit, ac proinde bonus odor Christi effectus est; ideo ditatus est prædiuite penu panis & vini Cœnæ Domini; factusque est dominus Iudæorum, qui hodie, vt vilia mancipia, vitam agunt inglotiam. Quanti verò momenti sit illa panis & vini benedictio, satis ostendit Isaac, qui rogatus ab Esaü, vt aliquam ipsi gratiam impertiret, ait se imparem esse votis eius, quia data benedictione panis & vini nihil superetat amplius exoptandum. Ecce vtriusque colloquium. *Rursum ad patrem:*

Ibidem. *Numquid non reseruasti, ait, mihi benedictionem? Respondit Isaac: Dominum tuum illum constitui, & omnes fratres eius seruituti illius subiugaui: frumento, & vino stabiliui eum; & tibi, fili mi, post hæc vltra quid faciam?* Quasi diceret: Omnem dedi panis atque vini copiam fratri tuo, & hæc est gratiarum omnium naturæ summa, infra quam sunt aliæ terræ dotes, idcirco indignæ, quæ votis omnibus experantur.

Synagoga panem de cœlo habuit sed non vinum.

Habuit quidem Synagoga panem cœlo satum; videlicet manna tritum manibus Angelorum; sed vini in deserto nulla planè fuit mentio, abstemio sic populo remanente. Parciore manu sua Deus beneficia Iudæis distribuit. Vnde Synagoga pauperior non habuit, quo ditaret animas suis olim ritibus obsequentes. Vberiori longè prouentu gratiarum, Ecclesiæ cumulus intumuit. Nempe panis, & vini copia larga ditata est. Proxima homilia panem fregit: Istius pensum erit vina optima propinare. Cùm enim Cœna Christi suum panem habuerit diuinum, debuit & habere vinum eiusdem naturæ, cuius erat panis antea consecratus, Eamobrem vt perfecta Dei sunt opera, vinum omnino fuit consonum pani Apostolorum cœtui distributo. Ideoque non habet Ecclesia, quòd queratur se postpositam Synagogæ, cui nullum è cœlo vinum concessum est. Populum enim Christianum si querulus esset, ita Deus compellare posset: *Dominum te constitui, & omnes populos tuæ seruituti subiugaui: frumento electorum, & vino calicis mei stabiliui te, & tibi post hæc fili mi vltra quid faciam* De gratia præstita in exhibendo pane sacro dixi pro virili parte: ne quod subesse videatur deliquium Cœnæ Christi, operæ pretium est hîc, vinum præcipuum è Christi calice delibare. Priori parte istius homiliæ dicam, quale sit vinum illud consecratum. Subiiciam virtutes eius potissimas. Secunda parte dicam, illud vinum esse de ratione sacrificij nouæ legis, sed non esse necessarium ad sanctæ communionis perfectionem, quia illa potest fieri sub vna panis specie.

Ecclesia in quo præposita Synagogæ.

Diuisio homiliæ.

Prima Pars Homiliæ.

QVALE SIT VINVM A CHRISTO Domino propinatum in vltima Cœna discumbentibus Apostolis.

§. I.

Ex Antiqvitate, Et ex SS. Patribvs.

Ex Medicina.

Medicorum assertio est nullas patiens inficias, hominem indigere potu: nisi namque cibus diluatur humore congruo, traiici nequit in venas, neque aptum tribuere corpori nutrimentum. Ventriculi coctione liquor totus cibo infunditur & miscetur, totaque dapum vis liquidior facta transit in liquorem, fitque vna æquabilis substantia, chyli nomine nuncupata. Chylum flexuoso per intestina prolapsu exugunt mesenterij venæ, & quidquid inest vtilioris substantiæ, id omne eripiunt, potuque tanquam vehiculo subuehunt ad iecoris portas. Esto panis à Christo præstitus in Cœna fuerit virtutis infinitæ ad vegetandas animas vsquequaque. Attamen prouidus hic Dominus credidit è re sua propinare vinum, ne inuitati cunctarentur adesse conuiuio, vbi nulla prorsus esset mentio vini. Salomon præscius industriæ Christi in epulis instruendis, dum earum seriem texit, meminit panis, & vini. *Sapientia*, inquit, *ædificauit sibi domum, excidit columnas septem. Immolauit victimas suas, miscuit vinum, & proposuit mensam suam.* Quodque notat, Salomonem attendisse ad Cœnam Christi, & direxisse suæ fatidicæ mentis aciem in panem, & vinum præfatæ huius Cœnæ, liquet ex modo, quo inducit Sapientiam vocantem ad epulas. Illa nimirum velut pertæsa dapes, & opima quæuis obsonia, nullas alias meminit illecebras præterquam panis, & vini. Ecce voces, quibus Sapientia sollicitat animas. *Venite; comedite panem, & bibite vinum, quod miscui vobis.* Non dixit simpliciter: Venite, comedite panem; sed adiecit, comedite panem meum, & vinum quod miscui vobis: Quippe panis Sapientiæ, & vinum quod diluitur ab ea, sunt fercula luculenta. Rursus videtur præcipuam Sapientiæ curam Salomon reposuisse in diluendo vino. Nam cum describit apparatum mensæ primò vinum commemorat, sine vlla mentione panis. *Sapientia ædificauit sibi domum, excidit columnas septem. Immolauit victimas suas, miscuit vinum, & proposuit mensam.* Hoc contextu vinum est summa rerum, quas Sapientia suis mensis apposuit. Stylo etiam Scripturæ sacræ regia conuiuia, ex vino maximè commendantur. Ita sacer textus historiæ Esther. *Bibebant autem qui inuitati erant aureis poculis, & aliis, atque aliis vasis cibi inferebantur. Vinum quoque vt magnificentia regia dignum erat, abundans, & præcipuum ponebatur.* Plinius ait Iulium Cæsarem fuisse auspicatum tertium suum Consulatum à splendido conuiuio, quod singulare fuit eo duntaxat nomine, quòd quatuor genera vini calices inundarunt. Namque crebri fuerunt illic haustus vini Falerni, Chij, Lesbij, & Mamertini.

Fernel. lib. 5. Pathol. c. 8.

Potus necessitas.

Prouerb. 9.

Esther 2.

Vinum pars est præcipua conuiuij.

Plin. l. 14. c. 15.

Iulij Cæsaris luxus in multiplici vino apposito epulis.

Non Persis modò, & Romanis in more fuit positum

Persæ, Romani, Chaldæi, Græci vino vsi in epulis.

positum, vinum infundere solennibus epulis; sed & etiam Chaldæis, & Græcis illud quammaximè placuit institutum. Chaldæorum morem recolit Daniel, seriem texens eorum, quæ gesta sunt in epulis Baltassar. *Baltassar*, inquit, *Rex fecit grande conuiuium optimatibus suis mille, & vnusquisque secundum suam bibebat ætatem*, &c. *Bibebant vinum, & laudabant Deos suos aureos, & argenteos.* Græcis vsus vini liberalis adeò vernaculus fuit, vt pergræcari perinde sit, ac se vino perfundere largiori. Quippe vino indulgebant Græci, in multam noctem, suumque virus hoc abutendi vino Romanis etiam poculis infuderunt. Ita Græcorum, & Romanorum epulæ conuiuas suos vino immersos Baccho, & Veneri deuouebant. Luxum hunc meminit Horatius hoc carmine.

Daniel. 5.

Te Liber, & si læta aderit Venus,
Segnesque nodum soluere Gratiæ,
Viuæque producent lucernæ,
Dum rediens fugat astra Phœbus.
Supremo te Sole domi Torquate manebo.
Hoc simul edixit, non cessauere poetæ,
Nocturno certare mero, putere diurno.
O noctes Cœnæque Deum, quibus ipse, meique.

Horat. l. 3. Ode. 21. Lib. 1. ep. ad Torq. ep. 5. ad Mæcen. Lib. 2. Sat. 6.

Græci vini potus immodicos prætexebant specie pietatis, multos nempe dies fecere sacros Baccho; solaque Græcia tot, & tantis initiata sacris Bacchi, ebrietatem religionis suæ membrum fecit. Nullum quippe numen tot festis colitur æquè Bacchus, cuius sacra omnia generali nomine dicta sunt Orgia, ἀπὸ τῆς ὀργῆς, id est à furore; quia omnes inaugurati sacris illis, ob vini sæpe repetitos haustus, quasi furoris œstro perciti discurrebant. Prima Bacchi sacra fuere Διονύσια, eò quòd ipse Bacchus sit appellatus Dionysius, παρὰ τὸ Διὸς καὶ νύσα. Id est, à Ioue patre, à Nyssa vrbe Arabiæ, vbi fuit à Nymphis educatus. Iosephus Scaliger ait bis in anno celebrata Dionysia, vere scilicet, & hyeme. Altera sacra sunt Λήναια; vnde & Lenæus dictus est Bacchus: ληνὸς enim est torcular, & quia Bacchus præerat torculari, ab hoc vt congruo titulo nominatur. Tertia sacra fuere Ὠμοφαγίαι. In his cruda carne pascebantur homines euisceratis hircis. Vox Græca ὠμοφαγία viscerationem significat. Et ὠμοφάγος perinde est, ac carniuorus. Quo ritu desipuerint illa Bacchi mancipia, Arnobius recolit eleganter. Sic ille carpit insanas Gentilium mentes. *Bacchanalia etiam prætermittamus immania, quibus nomen Omophagiis Græcum est, in quibus furore mentito, & sequestrata pectoris sanitate, circumplicatis vos anguibus: atque vt vos plenos Dei numine, ac maiestate doceatis, caprorum reclamantium viscera cruentatis oribus dissipatis.* Meminit Arnobius laceros illo sacro capros, quia mactabatur Baccho caper, vt vitibus iniurius, quas dente venenato rodit, teste Virgilio. Alia sacra fuere dicta Θοίνια; Bacchus enim dicitur Θοίνος quasi θεὸς οἴνου. Id est, Deus vini.

Gẽtiles quare multa instituerint Bacchi sacra. Orgia vnde dicta. Dionysius quare sit appellatus Bacchus. Ioseph. Scalig. l. de emend. temporum. Dionysia sacra quand fuere. Lenea sacra. Omophagiæ quid significent. Arnob. lib. cõtra Gentes. Caper quare fuit immolatus Baccho. Virg. 2. Georg. Thœnia sacra.

Præ aliis solennia fuere Trieterica sacra, singulis quibusque trienniis à Gentili populo celebrata. Hinc Bacchus est dictus Trietericus, quasi honoratus præcipuo cultu tertio quoque triennio. Eò spectant illa carmina Virgilij.

Trieterica sacra. Virgil.

——Qualis commotis excita sacris
Thyas, vbi audito stimulant Trieterica Bacchi
Orgia, nocturnusque vocat clamore Cithæron.

Cithæron mons fuit in Bœotia Baccho sacer, vbi noctu celebrabantur Orgia. Hinc & Bacchus dictus est nocturnus, quia à temulentis præcipuè nocturno tempore colebatur. Hoc abundè probant sacra dicta Νυκτέλια, id est, Nocturna, à quibus ipse Bacchus νυκτέλιος, idest, nocturnus dicitur; fortè quia lautiores epulæ noctu fiunt, in quibus inebriandi homines Baccho litant, magna mero pocula coronantes. Hunc tenebrionum morem carpit Paulus, hoc contextu. *Vos fratres non estis in tenebris, vt vos dies illa tanquam fur comprehendat: omnes enim vos filij lucis estis, & filij diei: non sumus noctis neque tenebrarum. Igitur non dormiamus, sicut & cæteri, sed vigilemus, & sobrij simus. Qui enim dormiunt, nocte dormiunt, & qui ebrij sunt, nocte ebrij sunt. Nos autem qui diei sumus, sobrij simus.*

Nyctelia sacra. Cithæron mons. Bacchus dicitur nocturnus. 1. Thess. 5.

Athenienses vt mensæ integro vino maderent, mensem Anthesterion totum fecere sacrum Baccho, cuius sacra Anthesteria fuere nuncupata, vt memorat Thucydides. Quodque magis probat cupidinem vini in Græcis, dies habuere sacros illos, quibus primo dolia reserabant. Vocatum est illud festum Πιθοιγία quasi ἡ τῶν πίθων οἴγεια. Id est, idoliorum apertio, qua conuocatos amicos largis poculis infundebant. Huius instituti meminit Cœlius Rhodiginus, & ex professo Plutarchus explicat, in quo festi huius cardo præcipuus vertebatur. *Athenæus*, inquit, *vndecimo die mensis Anthesterionis, primitias noui vini delibant, diemque illum à doliis reserandis πιθοιγίαν vocant, vtque apparet antiquitus de vino antequam gustarent libantes, vota faciebant, vt sibi vsus eius medicamenti salutaris, & innoxius foret. Apud nos mensis προστατήριος dicitur, quasi Patronalis, sextaque eius die statutum est sacris bono genio factis gustare vinum post flatum Fauonij. Is enim ventus omnium maximè vina mouet, ac mutat.*

Anthesteria sacra. Thucydides. lib. 2. Pithœgia sacra. Cœl. l. 21. cap. 25. Plutarc lib. 3. sympos. 7. Vini vsus vt sit salutaris à Deo est petendum.

Themistocles in honorem Bacchi aliud festum instituit, denominatum à mensura vini, quam Choam nominat. Vnde Choës sacrum illud est dictum, de quo Suidas ita fatur. *Choës festum est quod Athenis agebatur in mense Anthesterione, cuius hæc ratio, atque origo traditur. Orestes cùm interfecta matre Athenas venisset, Athenienses illum hospitio conuiuioque exceperunt, nec tamen eodem cum illo vino participarunt: verùm choas illi vini plenas seorsim apposuerunt.* Concors est & scholiastes Aristophanis, liquidius adhuc commemorans illam historiam hoc tenore. *Chus mensura est Attica capiens septem cotylas. Est præterea festum Atheniensium hac de causa sic appellatum. Orestes propter matris cædem profugus Athenas se contulit ad Pandionem cognatum suum, Atheniensium Regem. Is cùm publicum quoddam epulum eo tempore fortè celebrasset, & Orestem neque præ pudore dimittere, neque præ religione ad potus mensæque communionem admittere auderet, cùm nondum esset expiatus, ne ex eodem cratere biberet, singulis conuiuis Choam apposuit.* Suidas ait hoc festum fuisse celebratum duodecimo die mensis Anthesterionis, & Apollodorus adiicit hoc festum solum propriè nuncupatum fuisse Anthesteria; fortassis quia tunc instruebantur epulæ in omnimodum luxum compositæ: tota quippe voluptatis supellex sese conuiuis omnibus explicabat. Ecce festi Χοῶν apparatum auctore Aristophane.

Choës sacra à Themistocle instituta in honorem Bacchi. Suidas in voce Choës. Scholiastes Aristoph. in. Ἀχαρνεῦσι. Orestes cur non ad commune poculũ sit admissus. Quali apparatu celebratum sit festũ Choes. Epularum Athenis qualis luxus, & libido fuit.

——Ad Cœnam citò
Te confer cistam accipiens atque Choa,

Nam

Nam Dionysij te sacerdos accersit:
Reliqua verò omnia sunt parata,
Lecti, mensa, puluini, strata:
Corona, vnguentum, bellaria, scorta adsunt:
Amyli, placenta sesami, itria sine liba,
Saltatrices, Harmody carmina, pulchra.

Festũ χύτροι, Scholiastes Aristophanis vbi sup.

Aliud item festum fuit nomine χύτροι, id est, ollæ. Institutionem festi huius ita recolit interpres Aristophanis. *Chytri festum apud Athonienses percelebre, in quo omne seminum genus in olla coquere solebant, Dionysio, & Mercurio operantee, vt Theopompus scribit. Principium huius sacri à Deucalione vsque per manus traditum fuit. Ferunt enim illum, & qui cum eo ex diluuio illo superstites euaserant, ita semina coxisse, vnde festum exortum, & appellatum est: nam chytra ollam significat: nec ex coctis quicquam gustabant.* Demum ad luxuriæ, & ebrietatis summam adiecere festum, cui nomen φαγήσια, ἢ φαγησιπόσια. Eo die litandi ritus fuit, abdomine distento cibis impleri, & crapula tenus poculis inundari. Huius moris meminit Athenæus.

Φαγήσια quale fuit festum.

Vinum sacris olim adhibitum.

Ex præfatis videre est ingeniosos fuisse veteres ad multiplicanda pocula: namque vini gratia excogitata fuit series hæc festorum, quorum præcipuus ritus erat multo poculo desudare. Prisca nimirum ætas suspicata vinum esse Deorum præstantissimum donum, liberali manu se illo infudit; vtque vini largum vsum religionis nomine prætexeret, illud sacris adhibuit, arbitrata Deos habituros illam gratiorem hostiam, quæ fuisset respersa mero. Inde ritus ille sacer apud Virgilium.

Æneid. 6.

Quatuor hic primum nigrantes terga iuuencos.
Constituit, frontique inuergit vina sacerdos.

Virgilio inuergere vina perinde est, ac infundere. Dido fuit tenax huius moris, vinum mediis hostiarum carnibus infundendi.

Æneid. 4.

Ipsa tenens dextrâ paterã pulcherrima Dido,
Candentis vaccæ, media inter cornua fundit.

Sacra illa vino infusa fuere dicta ὀινοθύσια, vel θυσίαι ἐυσπονδοι. Id est sacrificia vinum libantia. Hoc genere sacrorum Augustus voluit initiari Patres Conscriptos Curiam ingressos. Etenim sanxit, vt ante sessionem, thure, vinoque sacrum facerent apud aram Dei illius, in cuius templo fiebant comitia. Annuit illi edicto Tyberius: nam mortuo Augusto prima die, qua Curiam intrauit, thure, & vino velut sacro integro supplicauit. Ad hunc morem alludit Ouidius, cùm subiectis hisce carminibus, ita ludit.

Suet. in Aug.

Ouid. lib. Fastor.

Mox ego cur quamuis aliorum Numina placem,
Iane, tibi primùm thura merumque fero.

Luculentam etiam mentionem vini in sacris facit Virgilius, quem accipe memorantem sacra Cereris.

Virgil. l. 1. Georg.

Sacra Cereris quibus olim constabant rebus.

In primis venerare Deos, atque annua magna
Sacra refer Cereri, lætis operatus in herbis,
Extrema sub casu hyemis, iam Vere sereno:
Tunc agni pingues, & tunc mollissima vina,

Vinum idoneum sacris debuit esse de vite putata

Plin. l. 14. c. 12.

Non est prætereunda celebris obseruatio hæc Plinij. *Lege Numa Regis ex imputata vite libari vina Diis nefas statuit, ratione excogitata, vt putare cogerentur, aliàs aratores, & pigri circa arbusti pericula.* Profectò tota hæc industria in argumento vini haudquaquam fuit cuiusquam Numinis gratia, sed vt pietatis titulo latis poculis indulgerent. Ideóque morem illum sugillat Arnobius abundè iocatus in hoc themate contra Gentiles. *Merum* (inquit) *thuris est socium, quod explanari consimiliter poscimus, cur ei superinfundatur incensioni. Si enim ratio cur fiat, non ostenditur, nec habebit expositam sui causam, non iam istud errori obiiciendum est ludicro, sed vt dicatur expressius, insaniæ, dementiæ, cæcitati. Vt enim iam sæpius dictum est, debet omne quod geritur, causam sui habere perspicuam, nec caliginis alicuius obscuritate contectam. Si ergo fiditis facto, aperite, monstrate, liquor iste cur detur, id est, vinum superinfundatur altaribus? Numquid enim Numinum corpora sitim sentiunt aridam, & eorum necesse est siccitates humore aliquo temperari? Numquid nobis, vt mortalibus mos est, Cœnis intermiscere potiones, pari etiam more post solitos victus liborum, & pultium, hostiarúmque cæsarum, quo putrefiant facilius, & percoquatur cibus, frequentissimo irrigant accipiúntque se vino? Date quæso immortalibus Diis bibant, scyphos, brias, pateras, sympuuiaque depromite: & quoniam tauris pinguibúsque se dapibus, atque opimis interfecerint escis, ne quod in stomachi tramite male transuoratum substiterit viscus: succurrite, properate, Ioui Optimo, Maximo merum, ne præfocetur: date, cupit eructare, nec potis est: ac ni illa labatur, & dissoluatur obstructio, periculum maximum est, ne oblisus interrumpatur spiritus, & viduatum remaneat sine suis administratoribus cœlum. Sed frustra*, inquit, *iniquitas nobis: nos enim Superis ob eas profundimus merum causas, tanquam illos existimemus aut sitire, aut bibere, aut suauitatis eius affectu lætari. Honoris eis ergo datur, quo fiat illorum latior, amplior, augustiorque sublimitas, altaria super ipsa libamus, & venerabiles onissas carbonibus excitamus extinctis.*

Elegans Arnobij censura in ritum, Gétilium qui vinum sacris adhibebant. Arnob. l. contra Gentes.

Nota cnissas celebres antiquitus fuisse fumum pinguedinis accensæ, nam Græcis κνισσᾶν perinde est, ac fumigo. Itaque rati Gentiles vini libamina, & cnissas cedere in honorem Numinis, vtrumque morem illum sæpe sæpius vsurparunt. Et quia temerè id factum à Gentibus, hallucinantes homines carpit Arnobius hac censura. *Quæ grauior infligi contumelia Diis potest, quàm si eos credas accepto mero propitios fieri, aut honorem existimes habitum his magnum, si modo vini exigui rorem super viuidam feceris atque instillaueris prunam? Non nobis est sermo cum hominibus rationis expertibus, neque quibus non sit communis intelligentia veritas: inest & vobis sapientia, inest sensus, verumque nos dicere apud vos ipsi interiore iudicio scitis. Sed quid facere possumus, considerare nolentibus penitus res ipsas, secúmque ipsos loqui? Facitis enim, quod fieri cernitis, non quod fieri oportere confiditis: nimirum quia apud vos plus valet nullam habens consuetudo rationem; quam rerum inspecta natura veritatis examinatione ponderata. Quid est enim Deo cum vino; aut in eius natura vis qualis, aut quanta est, quod cùm effusum fuerit, sublimitas eius augescat, & honorata existimetur auctoritas? Quid, inquam, Deo cum vino est, Venereis re proxima, neruorum omnium debilitante virtutem, verecundiæ, pudoris, & castitatis inimica? Quod in insanias, & furores mentes sæpius præcipitauit excitas, ipsósque illos Deos maledictis compulit exauctorare dementibus. Frane istud non nefas, & plenum sacrilegij crimen est honori, hoc dare,* quod

Cnissa quid sit:

Arnobius vbi supra.

Vini incommoda corpus & animam malè afficiũt.

quòd si tu auidiùs sumpseris, quid facias, nescias, quid loquaris, ignores: ad extremum temulenti, luxuriosi, perditi, conuitium, infamiamque merearis.

Verba quæ proferebantur ab his qui vinum hostiis infundebant.

Eleganter sanè inuehitur ille censor in Gentiles nescios quid agerent, dum sua sacra vino respergerent. Nempe vinum qua tale est, nihil omnino Deo confert; imò & sacrificulis noxium est, si indulgeant poculis imprudenter. Rursus Arnobius stylum suum acuit in verba, quæ sacrificantes adiciebant dum vinum hostiis infundebant Sic ille. *Opera-pretium est, etiam verba ipsa depromere, quibus cùm vinum datur, uti ac supplicare consuetudo. Mactus hoc vino inferio esto. Inferio, inquit Trebatius, verbum ea causa est additum, eaque ratione profertur, ne vinum omnino, quod in cellis atque apothecis est conditum, ex quibus illud quod effunditur promptum est, esse sacrum incipiat, & ex vsibus eripiatur humanis. Addito ergo hoc verbo, solum erit, quod inferetur sacrum, nec religione obligabitur. Caeterùm qualis ergo hic honor est, in quo imponitur quasi lex Deo, ne plus quærat, quam datum est? aut cuius ipse est auiditatis Deus, qui nisi verbi fuerit præscriptione submotus, cupiditatem suam protendit vlterius, & apothecis suis supplicem priuet? Mactus hoc vino inferio esto: iniuria est ista, non honor, quid enim diuus amplius hoc vocet, neque erit contentus illato? nonne insigniter dicendum est lædi,*

Gentilium inepta verba cum vinum offerebant Deo.

qui honorem accipere cum conditione cogatur? Nam si exceptione non addita, sacrum necesse est fieri omne omnino, quod in cellis est vinum, manifestum est & Deo contumeliam fieri, cui modus constituatur inuito: & vos ipsos iure sacra cæremoniarum officia violare, qui non tantùm tribuitis vini, quantùm Deum videtis sibi velle præstari. Mactus hoc vino inferio esto, quid est aliud quàm dicere tantùm esto mactus quantū volo: tantùm amplificatus, quantùm iubeo: tantùm honoris assumito, quantùm te habere decerno, & verborum circumscriptione definio. O Deorum sublimitas præpotens, quam venerari, quam colere officiis omnibus cæremonialibus debes! cui legem venerator imponit, quam cum pactionibus adoras, & formulis: quæ per vnius formidinem verbi ab immodicis vini cupiditatibus arcetur. Sed sit vt vultis honor in vino, sit in thure, immolatione, & cædibus ira Numinum offensionesque placentur. Hactenus Arnobius inuehitur in Gentiles ignaros causæ, quæ eos inducebat ad vinum hostiis infundendum.

Hæc censura manet illos, qui proprio dictamine vinum aris imponunt, vt fecere Gentes,

Christiani Deo institutore vinum sacris inferũt altaribus.

quæ nullo Dei flamine percitæ, sed ad arbitrium suum actæ vinum Numini consecrarunt. Aculeus ille punctionis Arnobij non configit homines initiatos sacris fidei mysteriis vtpote Deo auctore vinum sacris Missæ ferculis adhibentes. Intorta in nos Arnobij Achillæa argumenta labant, quæ damnare volent vinum sacris illatum altaribus. Siquidem ratio potior instituti huius est petenda à voluntate Dei, cuius sanctio est potari

Quare panis & vinum sacris altaribus apponantur.

vino, ritu congruo consecrato. Christus quasi indulgens inueteratæ Gentium indoli, quæ suspicata, vinum habere quidpiam Deo gratum, illud intulit templis, operæ-pretium duxit sociare pani vinum, vt vtroque typo suum corpus, & sanguinem homini commendaret. Namque panis & vinum res sunt vernaculæ, quibus vt gradibus ad Deum scandit homo conscius arcanorum Dei. Ita Damascenus. *Tu nunc quæris, quomodo panis corpus Christi, & vinum cum aqua coniunctum sanguis Christi fiat? Tibi respondeo: Spiritus Sanctus superuenit, eaque efficit, quæ orationis facultatem, & mentis intelligentiam exeedunt. Panis porrò, & vinum cam ob causam adhibentur, quia Deo nota, & explorata est humana imbecillitas, quippe quæ vt plurimum ea, quæ consuetudine minimè trita sunt, grauiter ferat, & auersetur. Quo fit vt ille, pro ea, qua vti solet erga nos indulgentia, per ea quæ natura vsitata ac familiaria sunt, ea, quæ naturam superant, efficiat. Et vt ipse, quoniam in hominum more positum est, vt aqua lauentur, & oleo vngantur; idcirco in Baptismo gratiam Spiritus cum oleo, & aqua copulauit, fecitque lauacrum illud regenerationis: eodem modo, quoniam ita fert hominum vsus atque consuetudo, vt panem edant, vinumque, & aquam bibant, idcirco diuinitatem suam cum ipsis coniunxit, eaque corpus, & sanguinem suum fecit, vt per vsitata naturæque consentanea, ad ea quæ supra naturam sunt assurgamus. Sanè corpus diuinitati verè vnitum, est illud corpus, quod ex sancta Virgine ortum est: non quod non assumptum illud corpus è cœlo descenderit; sed quia panis ipse, & vinum in corpus & sanguinem Dei immutantur. Quòd si quo pacto id fiat, requiris; sat tibi sit audire, quòd per Spiritum Sanctum id fiat, vt & ex sancta Dei Matre per Spiritum Sanctum Dominum sibiipsi, & in seipso carnem condidit. Nec quidquam amplius nobis perspectum, & exploratum est, quàm quod verbum Dei verum est, & efficax atque omnipotens. Nam modus eiusmodi est, vt nulla ratione indagari queat. Quin ne hoc quoque alienum fuerit dicere, quod quemadmodum naturaliter panis per cibum, & vinum, & aqua per potum in comedentis, & bibentis corpus, & sanguinem immutantur, corpusque alterum fiunt atque à priore ipsius corpore diuersum: sic propositionis panis, ac vinum, & aqua per Sancti Spiritus inuocationem & aduentum mirabili modo in Christi corpus & sanguinem vertuntur, nec sunt duo, sed vnum & idem. Nec vero panis, & vinum Corporis Christi figura sunt (absit enim hoc) verùm ipsummet Domini corpus diuinitate affectum.*

Ex SS. Patribus. Damascen. l. 4. Orthodoxæ fidei, c. 14.

Qualem panem, & quale vinum Christus in Cœna nobis apposuit.

Eucharistiæ veritas adstruitur.

Huiusce vini figura luculenta patet in eo sacrificio, quod Melchisedech obtulit, proferendo panem, & vinum. Vnde cùm res figurata nobilior sit figura, necesse est panem, & vinum Cœnæ Domini esse quid præstantius sacro Melchisedech, quo vt typo sacrificium nostrum congruè lineatur. Quia reclamant hæretici, & nolunt panem, & vinum Melchisedech pertinere ad aliquod sacrificium, compescendi sunt textibus Scripturæ & Sanctorum Patrum. Prior ille locus petitur ex Psalmo, vbi fit mentio Melchisedech hoc tenore. *Tu es sacerdos in æternum secundùm ordinem Melchisedech.* Quem locum versans Hieronymus ita commentatur. *Dicamus quare dixerit, secundùm ordinem. Secundùm ordinem, nequaquam sacerdos eris secundùm victimas Iudaicas, sed eris sacerdos secundùm ordinem Melchisedech. Quomodo enim Melchisedech Rex Salem obtulit panem & vinum, sic & tu offeres corpus meum, & sanguinem, verum panem, & verum vinum. Iste Melchisedech*

Melchisedech figura Christi.

Hieron. in Psal. 109.

ista

ista mysteria, qua habemus dedit nobis. Ipse est, qui dixit: Qui manducauerit carnem meam, & biberit sanguinem meum. Secundum ordinem Melchisedech tradidit nobis sanguinem suum.

Hieronym. in epistol. ad Marcellam vt migret in Bethlehem.

Idem Sanctus refricans hanc historiam Melchisedech proferentis panem & vinum vt rem indubiam credit, hominem illum sacerdotem fuisse typum Christi pascentis animas pane suo, & potantis eas calice singulari. *Recurre*, inquit, *ad Genesim: & Melchisedech Regem Salem huius principem inuenies ciuitatis, qui iam tunc in typo Christi panem, & vinum obtulit, & mysterium Christianum in Saluatoris sanguine, & corpore dedicauit.* Hieronymo suppar Ambrosius, ei concolor est in veritate figuræ Melchisedech quam sic adstruit. *Cognouimus sacramentorum istorum figuram Abrahæ temporibus præcessisse, quando obtulit sacrificium sanctus Melchisedech.* Concinit Augustinus, suas & partes agens in hoc sanctiorum Patrum choro. *Nouerunt*, inquit, *qui legunt, quid produxerit Melchisedech, quando benedixit Abraham, & iam sunt participes eius. Vident nunc tale sacrificium offerri Deo, toto orbe terrarum. Dei autem iuratio, incredulorum est sacrepatio: & quod Deum non pœnitebit, significatio est, quia sacrificium hoc non mutabit: mutauit quippe sacerdotium secundum ordinem Aaron.* Cùm ergo panis & vinum Melchisedech fuerint res sacræ, & ideæ panis & vini Cœnæ Christi, non est humani negotij dissētere de ferculis illis, pro eorum congrua dignitate.

Ambros. l. 5. de Sacramentis, cap. 1.

August. a Tiro inimicos legit & Propheta. cap. 40

QVOS EFFECTVS SORTIATVR *vinum propinatum à Christo, discumbentibus in vltima Cœna.*

§. I.

Ex Antiqvitate, ex Medicina, et ex SS. Patribvs.

Nomina rerum abditarum indolē produnt.

IN apotheeis, & officinis mercatorum, vbi væneunt discolores rerum species, quidquid pixid im ergastulo concluditur, illud desoris subiicitur aspectui, vtpote fideli titulo prænotatum. Ita licet rerum omnium, quæ explicantur orbe toto, varia sit supellex, eaque scitu difficilis; tameo quidquid editum est, non adeò suis inuolucris abditur, quin beneficio nominis innotescat.

Vinum vnde dicatur.

Vt ergo vini consecrati veneremur effectus, operæ-pretium est rimari vim nominis, vt comperto quare liquor ille dicatur vinum, virtus eius haudquaquam inuia sit nobis. Quidquid enim virtutis exerit vinum corpori beneficum, illud omne inducit in animas cum fœnore vinum verbis Christi Domini consecratum. Vinum sic Latinè dicitur à vi, seu virtute: multæ namque vites sunt vini, & hæ salutares hominibus, si prudenter ab his pocula frequententur. Concordat & nomenclatura Græca, qua οἶνος, id est, vinum, consonat verbo ὀνάω, id est, iuuo. Quippe Asclepiadæ auctore iuuat homines vinum multifariam torque auxilia confert, vt ipse Asclepiades crediderit aliqua deitatis esse vino insita argumenta. Vnde vini auctorem Bacchum sic falsò creditum à Gentibus pro Numine coluerunt. Huic indidere nomen Dionysij, cuius nomenclaturæ ratio multiplex inducitur. Artemidorus ait Bacchum dici διονύειν, ἀπὸ τοῦ διανύειν, id est, perficere, seu expedire. Namque vinum, vti par est sumptum, facit homines expeditos. Vt autem homo fiat expeditus debet perfici corpore & mente tenus. In gratiam animæ adiutæ vini præsidio Macrobius ait Bacchum dici Dionysium, quasi Διὸς νοῦν, id est Iouis mentem. Aliis Διονύσιος perinde est ac διανύσας νῦν, id est, adaperiens nos. Nempe potus homo, vt decet & sine excessu, ad quodlibet opus arduum explicatur. Platoni Διονύσιος est quasi διδοίνυσος, ἀπὸ τοῦ διδόναι τὸν οἶνον. Qui a vinum dedit.

Asclepiades l. de vino dā do.

Bacchus quare sic dictus Dionysius.

Artemidorus lib. 2. onirocriticon.

Macrob. lib. Saturnal.

Ex Medicina.

Itaque credula gentilitas arbitrata Bacchum largitorem vini, pluribus eum sacris coluit, quàm reliquam Deorum caterüam, quia plura manant beneficia ex vino, quàm vnquam contulerint hominibus aurea simulacra. Largus ille gratiarum influxus, quas vinum homini confert conciliauit Baccho nomen consonum bonis, quæ influunt eius obsequio. Etenim Athenæo assertore cautum est speciali oraculo, vt Bacchus diceretur ὑγιάτης, id est, sanator. Vnde, Eustathius ait τὸν οἶνον ὑγιαστικὸν εἶναι, id est, vinum habere vim sanitatem conferendi. In sua arte credendum est Galeno. *Vinum* (inquit) *tum roborat, tum nutrit celerrimè, quod vt assimiletur mutationem requirit minimam.* Namque vinum citiùs in sanguinem transit, quàm liquores alij assumpti ad arefcentia conuiuarum viscera perfundenda. Illa salutaris vini virtus ex sacra Scriptura liquet, vbi Samaritanus oleum, & vinum infudit plagis eius, qui inciderat in latrones. Paulus item conscius infirmitatum, quæ malè habebant Timotheum, ita consuluit eius stomacho imbecillo. *Noli adhuc aquam bibere, sed modico vino vtere propter stomachum tuum, & frequentes tuas infirmitates.* Clemens Alexandrinus probè callens vim insitam vino, probat quammaximè Pauli consilium, dicens vinum esse remedium adiiciens homini magnum roboris incrementum. Concinit Homerus hoc carmine.

Athen. lib. 3. Bacchus dictus sanator.

Vini commoda. Galen. lib. 3. de temperam.

Luc. 10.

Vinum corroborat. 1. Timot. 5.

Ἀνδρὶ κεκμηῶτι μένος μέγα οἶνος ἀέξει.
Vinum viro defatigato magnum robur addit.

Homer. Il. ζ

Il. τ

Idémque Vates agens vini encomiasten, ait hominem potum quantùm satis est, vini præsidio posse die tota conserere manus cum hostibus: hoc enim sonant illæ Homeri voces πανημέριος πολεμίζει. Concors Euripides vocat vinum ἀρτείνον id est corroborans membra. Quodque magis prodit vim beneficam vini, virtus eius non pertinet tantum corpus, sed & spiritum alluit. Nam Chæremon, Tragœdus apud Athenæum ait vinum moderatè sumptum conciliare; σοφίαν, εὐμάθειαν, εὐβουλίαν, id est, sapientiam, docilitatem, atque prudentiam. Propertius, & Horatius experti vino mentem acui, suum in gratiam eius calculum adiicerunt. Ita Propertius in eo argumento ludit.

Athenæus lib. 2. Vinum mētem acuit.

Ingenium potis irritat Musa Poetis
Sic æternum patera, sic ducam carmine, donec
Iniiciat radios in mea vina dies.

Propert. lib. 4. Eleg. 6.

Compotator Horatius, vena desudante vino, fudit carmina potiora, vt restatur hoc carmine.

Vinum propinum Poetis vt carmina fundant.

Fœcundi calices, quem non fecere disertum?
Nulla placere diu, nec viuere carmina possunt
Quæ scribuntur aquæ potoribus, &c.

Horat. epist. ad Mæcenatem.

Annuit illi obseruationi Euangelus apud Macrobium. *Agite* (inquit) *antequam surgendum nobis sit, vino indulgeamus, quod* decreti

Macrob. lib. 2. Saturnal.

decreti Platonici auctoritate faciemus, qui existimauit fomitem quemdam, & incitabulum ingenij, virtutisque, si mens, & corpus hominis vino flagret. Persæ rati vinum acuere ingenium, nonnisi benè poti conueniebant acturi de rebus arduis & salute Reipublicæ, vt Plutarchus testatum dereliquit. Vnde, & Bacchus olim dictus est εὔβουλος, id est, bonus consiliarius. Subiicit idem auctor inter pocula posse seria pertractari. Nempe vinum bona consilia suggerit modicè propinatum. Ait Ouidius vinum esse viuificum.

Persarũ mos bibendi vt benè consulerent Reipublicæ.

Plut. lib. 7. Sympos. probl. 9.

Ouid.

Et iam deficieas sic ad tua verba reuixi,
Vt soles infuso vena redire mero.

Commendatur etiam vinum sacris Scripturæ oraculis, in quibus Iesus Syracides ita fatur. *Vinum in iucunditatem creatum est. Exultatio animæ & cordis, vinum moderatè potatum. Sanitas est animæ & corporis sobrius potus.* Huic sententiæ subscribit Augustinus hoc contextu, quo testatur esse vinum animæ & corpori salutare. *Vinum,* inquit, *tristitiam remouet, omnes animi languores delet, lætitiam infundit, conuiuas honesta colloquia miscere facit.* A commodis, quæ vinum homini confert, Iulianus ille Apostata Bacchum appellabat παίγμονα καὶ φιλοσκώπτα καὶ χαριτοδότην, id est, lusus iocique studiosum, & gratiæ datorem Xenophon Socratem inducit quidpiam huic affine depromentem. *Vt bibamus, viri, etiam mihi valde placet. Reuera enim vinum rigans animos, curas quidem, non secus atque mandragora homines sopit: hilaritates autem vt lux oleum flammam, excitat.* Laudat & Athenæus hos versus Poëtæ perantiqui, suo suffragio comprobantis elogia in gratiam vini antea recensita.

Eccles. 31. Vinũ animæ & corpori salutare.

Augustin. lib. ad sacras virgines, c. 1.

Xenophon in Sympos.

Athenæus. lib. 2.

Est cibus igni par vinum mortalibus ipsum
Cuiusuis medicina mali, medicina dolorum,
Maxima lætitiæ pars, & splendoris in ipsis.

Vinũ cuiusuis est medicina mali.

Vini laudes.

Plato vocat vinum, senilis austeritatis pharmacum. Clementi Alexandrino vinum dicitur etiam pharmacum valde sanitati perutile, dein subiicit & hæc commoda vini. *Vinum primum quidem facit eum qui bibit ipsum sibi æquum & clementem, & conuiuis suauem, & famulis mitiorem, & amicis iucundiorem.* Præter memoratos in eo argumento versus, accipe adhuc & hos Horatij.

Plato. l. 1. de legibus. Clem. Alex. lib. Pædag. c. 2.

——— O fortes peioraque passi
Mecum sæpe viri, nunc vino pellite curas.

Horat. Ode. lib. 1.

Rursus ille merobibulus sibi constans in illa sententia de facultate insita vino ad animos recreandos, alibi sic ludit.

Ad mare cùm veni generosum & leue requiro
Quod curas abigat, quod cum spe diuite manet
In venas animumque meum, quod verba ministret.

Idem, Epist. ad Vall. 1.

Item, musicæ & vini concordiam ille Poëta refert, homines ad has sensuum illecebras sollicitans.

Illic omne malum, vino cantuque leuato.

Lib. 2. Carm. Ode 13.

Eiusdem generis ferè est aliunde petitum hoc carmen eodem auctore satum.

Nunc vino quærens, nunc somno fallere curas.

Satyr. 7. l. 2.

Hoc Poëtarum agmen claudet Tibullus handquam abstemius, cuius vena madens vino ita luxuriat, in gratiam eiusdem meri.

Vini effectus quàm sint iucundi.

Tibullus. lib. 3. Eleg. 7.

Odit Lenæus tristia verba Pater:
Vina parãt animos, faciuntque coloribus aptos,
Cura fugit multo diluiturque mero.
Tunc veniunt risus, tunc pauper cornua sumit,
Tunc dolor & curæ, rugaque frontis abit.
Tunc aperit mentes æuo rarissima nostro
Simplicitas, artes excutiente Deo.

Prælibatæ dotes vini suasere Gentibus pingere Bacchum virenti semper hædera coronatum: corpora namque virent semper, quibus vinum sobriè propinatur. Vtque supra memini, prisca Gentium sæcula, arbitrata nihil esse vino vtilius, coluere satorem vini, quem Bacchum esse tenaci animo crediderunt. Nec immunes fuere Hebræi ab eo contagio, idololatriæ huius labem contrahentes ex familiari Gentium commercio. Quod malum Deus vt auerteret, misit Prophetam Oseam, qui carperet hos Hebræorum animos in fideles. Ecce Vatis censuram. *Fornicata est mater eorum, confusa est, quæ concepit eos quia dixit: Vadam post amatores meos, qui dant panes mihi, & aquas meas, lanam meam, & linum meum, oleum meum, & potum meum, &c. Et hæc nesciuit quia ego dedi ei frumentum & vinum, & oleum, & argentum multiplicaui, & aurum, &c. Idcirco conuertar, & sumam frumentum meum, in tempore suo, & vinum meum.* Stylo Scripturæ sacræ fornicari perinde est, ac idola colere, fidemque Deo frangere, transferendo cultum eius in ligna & lapides, aut metalla, vnde fiunt, & conflantur illa Gentilium impia simulacra. Quibus & Iudæi fecere sacra, rati suos amatores esse Deos Gentilium, Cererem videlicet, & Bacchum, in eos referentes dona panis & vini, quæ sunt prima velut elementa vitæ, in hoc sæculo propagandæ. Deus de sua gloria sollicitus, noluit esse impune piaculum illud sacrilegũ: vt enim ingrati homines rescirent nihil sibi esse Cereri & Baccho, sed omnia Deo satore dari; tulit omne frumentum & vinum, eorum terras, & vineas faciens infœcundas. Ecce minas. *Reuelabo stultitiam eius in oculis amatorum eius, & vir non eruet eam de manu mea, & cessare faciam omne gaudium eius, solennitatem eius, neomeniam eius, sabbathum eius, & omnia festa tempora eius. Et corrumpam vineam eius, & ficum eius, de quibus dixit: Mercedes hæ meæ sunt, quas dederunt mihi amatores mei, & ponam eam in saltum, & comedet eam bestia agri. Et visitabo super eam dies Baalim, quibus accendebat incensum, & ornabatur inaure sua, & monili suo, & ibat post amatores suos, & mei obliuiscebatur dicit Dominus.*

Osee 2.

Quare aliàs Hebræi coluerunt Cererem, & Bacchum.

Osee 2.

Vt vexatio dat intellectum, vrgente fame Iudæi malè ominati sunt de Cerere; & deficiente botro in vineis, iniquo animo fuere in Bacchum, ideòque suis angustiis cautiores effecti, Deorum inanium cultum protinus abiurarunt. Itaque redux hic populus serò nouit, Dei Optimi Maximi dona esse panem & vinum, eiusque curæ negotium esse omne hominum genus pascere & potare. Deus in bona semper eroganda pronus indolem miseratus est huiusce populi pœnitentis, eum sibi denuo conciliauit suppeditando panem, & largos vini latices infundendo. Fœderis initi summa fuit, fore fidelem populum in posterum, litando Deo soli, dato libello repudij singulis quibusque ritibus alienis. Ita sacer textus Deum inducit. *Propter hoc ecce ego lactabo eam, & ducam eam in solitudinem, & loquar ad cor eius. Et dabo ei vinitores eius ex eodem loco, & vallem Achor ad aperiendam spem, & canet ibi iuxta dies iuuentutis suæ, & iuxta dies ascensionis suæ de terra Ægypti. Et erit in die illa, ait Dominus, vocabit me: Vir meus, & non vocabit me vltra Baali. Et auferam nomina Baalim de ore eius, & non recordabitur*

Iudæi quare renunciauerint Cereri & Baccho.

Osee 2. Gratia Dei quanta secũ bona vehit.

vltra

vltra nominis eorum. Et percutiam cum eis fœdus in die illa, cum bestia agri, & cum volucre cœli, & cum reptili terræ, & arcum, & gladium, & bellum conteram de terra, & dormire faciam eos fiducialiter. Et sponsabo te mihi in sempiternum, & sponsabo te mihi in iustitia, & iudicio, & in misericordia & in miserationibus. Et sponsabo te mihi in fide, & scies quia ego Dominus. Et erit in die illa: Exaudiam, dicit Dominus, exaudiam cœlos, & illi exaudient terram: & terra exaudiet triticum, & vinum, & oleum: & hæc exaudient Iezrahel. Et seminabo mihi eam in terra, & miserebor eius, quæ fuit absque misericordia. Et dicam non populo meo: Populus meus es tu; & ipse dicet: Deus meus es tu.

Nemo it inficias, Deum stetisse pollicitis, quæ præscius Oseas enunciat. Rursus in confesso est, hæc chara pignora amoris diuini magis pertinere ad Ecclesiam, quàm ad Synagogam: illa nimirum haudquaquam fuit æui sempiterni, cuius tamen erit Ecclesia fidei obsequio Christo Domino desponsata. Huic sponsæ Deus nomine dotis constituit triticum, vinum, & oleum, quibus erit plenum Ecclesiæ penu, hæc abundè suppeditante terrâ cœlitus impraegnatâ. Panis ille caro Christi est, dicta frumentum electorum; vinum sanguinem Christi refert, vt & oleum est omnium tessera gratiarum. Quisquis enim citra obicem omnem pascitur illo pane, & potatur illo vino; non reficit, & recreat tantùm animam, & corpus; sed Deo prodigente sua charismata, copiosè inungitur, id est, multis gratiis inundatur. Quodque rei cardo præcipuus est, anima sic pasta, & pota, vale dicit omnibus huiusce mũdi crepũdiis, Diis alienis renuntiat, & vni soli Deo vero iugiter adhærescit.

Eucharistia facit homines rediuiuos.

Vini consecrati effectus.

Præfatus sum, vini virtuté pertingere animam, quam recreat: sed longè maiori lætitia perfunditur anima participans illud vinũ, quod in Cœna Domini consecratur. Omnia namque præcipua lætitiæ argumenta coëunt in sacro calice propinato: Anima quippe Deo vnitur, & facta eius sponsa consorsque tori, & mensæ ditatur omnibus bonis, quæ sui cupidiné possunt efficere. Dixit Ouidius supra, vini obsequio fieri corpora rediuiua: Concilium Nicænum primum asserit, præsidio vini consecrati homines resurgere. Ecce textum Concilij. *Hic in diuina mensa ne humiliter intenti simus ad propositum panem, & poculum; sed attollentes mentem, fide intelligamus, situm in sacra illa mensa Agnum illum Dei tollentem peccata mundi, incruentè à sacerdotibus immolatum, & pretiosum ipsius corpus, & sanguinem nos verè sumentes, credere hæc esse nostræ resurrectionis symbola. Propter hoc enim neque multum accipimus, sed parum: vt sciamus, quod non satietati, sed sanctimoniæ sumimus.* Commune vinum breue solatium præbet faciens ad generationem spirituum, sed momentaneum est solamen. At vinum Cœnæ Christi vitale est, vtpote vitam prorogans in æternum. Ita Magnes famosus auctor quarti sæculi, *Christus*, inquit, *proprium corpus & sanguinem dedit credentibus, immisso iis vitali pharmaco diuinitatis. Cùm igitur eam, quæ caro est, vocat panẽ, & eum qui sanguis est vocat vinum, docuit nos conuenienter rationi, ex terra esse corpus, similiter & panem, & vnius generis substantiam in corpore & pane. Cæterùm panis communis, ex terra cultura elaboratus, etsi caro quædam terræ est; tamen vitam æternam præbere non promittit; sed breue solatium vescentibus tribuit, citò*

Ex SS. PATRIBVS. *Conc. Nic. 1. lib. 3. c. de diuina mensa.*

Magnes ad Theosten. lib. 3.

eo extincto sine diuino spiritu. Panis verò in beata Christi terra virtute diuinitatis vnitæ confectus, solo gustu immortalitatem homini adfert: mysticus enim panis, cùm benedictionem Patris habeat inseparabilem: illam dico, quæ in corpore, & sanguine eius facta est, vnit comedentem corpus Christi, eumque membrum Christi efficit. Vt enim charta vim, quam per literas magistri accepit, discipulo tradit, & per eam cum magistro illum vnit: sic corpus, quod ille panis mysticus est, & sanguis, qui illud vinum, immortalitatem intemeratæ diuinitatis participanti tribuunt ex semetipsis, & per eam ad mansionem incorruptibilem Creatoris reducunt. Caro enim Saluatoris manducata non corrumpitur, nec sanguis hic compotatus consumitur. Quin potius, qui edit, ad incrementum virium diuinarum venit: quod verò editur consumi non potest, quoniam naturæ inconsumptibili quadam ratione cognatum, & inseparabiliter est coniunctum.

Eucharistia facit homines immortales.

Homo typis corporeis assuetus indiguit pane, & vino, vt hisce speciebus addisceret animæ suæ vitam Christi corpore & sanguine propagari. Vt namque cibus & potus homini consulunt reparando ruinas, quas patitur à calore depascente humidum radicale; ita & corpus & sanguis Christi hominem abundè reficiunt in ordine ad vitam interminam. Gregorius Nyssenus luculenter spatiatur in illa similitudine. *Alia*, inquit, *animalia aluntur effossis radicibus, alia autem aluntur herbis; aliquorum autem nutrimentum sunt carnes. Hominis autem præcipuè est panis, & ad humoris perdurationem, & conseruationem potus, non ipsa solùm aqua, sed vino sæpe condita, ad opem ferendam nostro interno calori. Qui ergo ad ea aspicit, potestate aspicit ad corporis nostri magnitudinem. Nam cùm illa in me fuerint, fiunt sanguis, & corpus, nutrimento per vim alterandi congruenter redacto ad formam corporis. His à nobis hoc modo distinctis, ac declaratis, ad ea quæ sunt proposita reuocanda est cogitatio. Quærebatur enim quemadmodum quod est in illo corpus Christi, viuificat omnem hominum naturam, in quibus est fides, omnibus distributum, & ipsum minimè diminutum. Fortasse ergo non procul absumus à probabili ratione. Nam si cuiuslibet hominis substantia, seu consistentia est ex alimento; id autem est cibus, & potus: est autem in cibo panis, in potu autem aqua vino condita: Dei autem Verbum, sicut est prius definitum, quod est Deus, & verbum, humanæ est naturæ contemperatum, & cum esset in nostro corpore, non aliquam aliam humanæ naturæ innouauit constitutionem: sed per ea, quæ sunt consueta, & congruentia suo corpori, dedit permansionem, cibo, & potu continens substantiam. Cibus autem erat panis. Quomodo ergo in nobis, sicut iam sæpe dictum est, qui panem vidit, humanum corpus videt quodammodo, quod cùm ille in eo fuerit, hoc fit: ita illic quoque, quod Deum suscepit corpus, cùm panis alimentum accepisset, quadam ratione idem erat, quod ille: alimento, vt dictum est, transeunte in naturam corporis. Nam quod est omnium proprium, id quoque pro certo & constanti est in illa carne, nẽpe quòd illud quoque corpus pane continebatur. Corpus autem Dei Verbi inhabitatione ad diuinam transmutatum est dignitatem. Rectè ergo nũc quoque Dei verbo sanctificatũ panem in Dei Verbi corpus credo transmutari. Etenim panis erat potestate illud corpus. Fuit autem sanctificatus habitatione Verbi, quod tan-*

Greg. Nyss. orat. catech. & cap. 37.

Quomodo pascantur homines corpore & sanguine Christi.

quam in tabernaculo habitauit in carne. Igitur vnde in illo corpore transmutatus panis, transit in diuinam virtutem, per idem nunc fit similiter. Nam & illic, verbi gratiâ, sanctum fecit corpus, cui ex pane erat substantia, & quodãmodo ipsum quoque erat panis: & sic similiter panis, sicut dicit Apostolus, sanctificatur per verbum Dei & orationem, non per cibum, & potum procedens ad corpus Verbi, sed à Verbo, vt dictũ est trãsmutatur.

1. Timot. 4.

Elimatè profectò Gregorius enucleat industriam à Christo adhibitam, vt animas escis congruis impinguaret. Sed quia vernaculo vescendi modo in epulis opiparè instructis, non satis est apponere obsonia, nisi & mero desudent pocula; idcirco Deus abundè consulens hominibus, calicem adiecit pani azymo consecrato. Hoc sapientiæ Dei negotium enarrare pergit Gregorius ita fatus. *Cùm omnis caro alatur etiam per humorem, neque enim nisi cum eo coniungatur, id quod est in nobis terrestre in vita permanserit. Quomodo autem per durum & solidum alimentum soliditatem corporis fulcimus, ac stabilimus: eodem etiam modo humori adiungimus accessionem ex natura eiusdem generis. Qui humor cùm fuerit in nobis, per alterandi facultatem fit sanguis, & maximè si per vinum acceperit virtutem transmutandi in calidum. Quoniam ergo hanc quoque partem accepit caro illa Dei susceptrix ad Dei constitutionem, manifestatum autem Verbum propterea se admiscuit interitui obnoxiæ hominum naturæ, vt communione diuinitatis simul etiam deificetur humanitas: ea de causa per suæ gratiæ dispensationem, se per carnem inserit omnibus credentibus, commistus, contemperatus corporibus credentium, quibus substantia est ex pane & vino; vt vnione cum eo, quod est immortale, sit etiam homo particeps incorruptionis. Hæc autem dat virtute benedictionis, in illud transelementatâ eorum, quæ apparent, naturâ.*

Præter cibũ homo potu indiget.

Greg. vbi suprà.

Quàm sit proficuum, & salutare vinum illud sacrum, specie sua sensibili concludens sanguinem Christi paucis aperit Ephraemus, ita compellans Christum. *Calix tremendi tui sanguinis lumine ac vita plenus, ecce nobis præstò est.* Homines meribibuli, vt vino liberalius indulgeant, dicunt generosum vinum esse bonis propitium ingenijs, vtpote mentis aciem acuens, & viuaces efficiens homines. Vtramque facultatem perstringit Ephraemus in gratiam calicis sacri à Christo Domino propinati. Quippe dicere, calicem illum esse vita & lumine plenum, perinde est ac tribuere vino Cœnæ Christi vim acuendi ingenium, & vitam in æterna sæcula prorogandi. Vinum commune crebrò repetitum, tantùm abest vt conducat ad bonum ingenij, quinimò potiùs offundit tenebras dum vapescit. At Christi calix haustu suo, homini confert omnigenæ gratiæ & luminis incrementum. Nec vllum est periculum morbi in crebro vsu vini huius sancti; nempe penes illud vinum summa boni est, & cum eo gratiarum omnium latices infunduntur. Eamobrem calix ille dicitur à Paulo Apostolo, calix benedictionis. Sic ille. *Calix benedictionis, cui benedicimus, nonne communicatio sanguinis Christi est?* Quem locum dum expendit Chrysostomus, ita affatur Paulum auctorem huius sententiæ, & elogij in gratiam poculi memorati. *Quid dicis, ô beante Paule? volens auditori pudorem suffundere, & reuerendorum mentionem faciens mysteriorũ, benedictionis calicem vocans illum terribilẽ, & maximè formidandum calicem? Certè, inquit, non est paruum, quod dictum est. Nam quando dico benedictionem, explico omnem thesaurum Dei beneficentiæ, & magna illa dona in memoriam reuoco, &c. Calix benedictionis, cui benedicimus, nonne communicatio sanguinis Christi est? Valde fideliter dixit, & terribiliter. Hoc est autem quod dicit: Id quod est in calice, est id quod fluxit è latere, & sumus illius participes. Calicem autem benedictionis vocauit quòd eum habentes in manibus, sic eum hymnis, & laudibus prosequimur admirantes, ineffabile donum stupentes, benedicentes, bonisque verbis prosequentes, quòd eum ipsum effudit, ne maneremus in errore, & non solùm effudit, sed etiam eum ipsum nobis impertiit. Quamobrem si sanguinem, inquit, cupis, non aram adi idolorum, brutorum cæde; sed meum altare, meo cruentum sanguine.*

Calix Christi vita plenus.

Ephraemus de extremo iudicio.

Vinum cõsecratũ quare dicatur calix benedictionis.

1. Cor. 10.

Chrys. homil. 24. in 1. Cor.

Calix ille benedictionis hominem stipat bonis omnigenis, qui nempe frumento electorum dignatus est, & insuper calice Domini dignus est habitus: ille sanè nullius omnino rei necessariæ penuriã patitur, nec habet quod desideret ampliùs, vtpote stabilitus frumento, & vino. Vt pani vinum adiectum integrum efficit pastum, ita & sanguis Christi adiectus carni, veritatem eius adstruit: quippe caro vera sanguine coalescit. Sanguis autem Christi conceditur homini specie vini, ne cruoris aspectus ingerat homini fastidium, vt notat Ambrosius hoc tenore. *Dicis: Speciem sanguinis non video. Sed habet similitudinem. Sicut enim mortis similitudinem sumpsisti; ita etiam similitudinem pretiosi sanguinis bibis, vt nullus horror cruoris sit, & pretium tamen operetur redemptionis.* Carnis & sanguinis indiuiduum nexum in hoc sacramento notat Tertullianus, qui & sanguini tribuit virtutem abluendi. Ecce Africani hominis congruam sententiam. *In calicis mentione testamentum constituens, sanguine suo obsignatum, substantiam corporis confirmauit. Nullius enim corporis sanguis esse potest, nisi carnis, &c. Multò manifestiùs Genesis in benedictione Iudæ, ex cuius tribu carnis census Christi processurus, iam tunc Christum in Iuda delineabat. Lauabit, inquit, in vino stolam suam, & in sanguine vuæ amictum suum: stolam, & amictum carnem demonstrans, & vinum sanguinem. Ita & nunc sanguinem suum in vino consecrauit, qui tunc vinum in sanguine figurauit.*

Sãguis Christi quare detur sub specie vini.

Amb. l. 4. de sacram. c. 4.

Vino vis est abluendi.

Tertul. lib. 4. contra Marcionem c. 40.

Virtus indita vino abluendi propriè medica est, & pertinet ad vlcera, & plagas, & hæc facultas quam maximè congruit vino sacro: quippe plagis pluribus à diabolo inflictis hiulca natura fuit miserè sauciata. His opportunè medelam attulit Christus Medicus industrius, non lauando plagas vino, vt fecit ille Samaritanus; sed putidis vlceribus suum sanguinem instillando. Laudandus est in eo argumento Sanctus Gaudentius Episcopus Brixiensis, auctor minimè pœnitendus, & nominatus in quarto sæculo. *Rectè*, inquit, *vini specie tum sanguis eius exprimitur, quia cùm ipse in Euangelio dicit: Ego sum vitis vera; satis declarat, sanguinem suum esse omne vinum, quod in figura Passionis eius offertur. Vnde beatissimus Patriarcha Iacob de Christo prophetauerat dicens: Lauabit in vino stolam suam: quippe nostri corporis indumentum suo proprio erat sanguine abluturus.*

Sãguis Christi nos abluit.

Gaudentius Tractat. 2. de Exodo.

Gen. 49.

In

In virtutibus vini nostri vernaculi illam supra recolui, qua dixi corporibus ingeri magnum roboris incrementum. Illa nimirum vini, vt par est sumpti, corroborans est facultas, vt spirituum magnam sobolem creet, sicque vires adaugeat, alioquin corpore fatiscente. Non eo inficias, habere vinum vim illam præfatam; sed calix Domini longe vino communi præstat: quippe facultas eius non roborat tantùm corpus, sed animas efficit ipso etiam dæmone fortiores. Namque vini huius sancti præsidio, Martyres elisere dæmonum caput, nec cessere suppliciis, sed potius torti morte tenus omnia pœnarum genera superarunt. Ecclesia Deo afflata, probè callens hanc virtutem vini sacri, calicem sanctum etiam Laïcis prisco tempore propinabat. Nempe furente persecutionis œstro, fidelibus Ecclesia prouidit, quando fecit eis copiam calicis, cuius haustu, omnes hominis artus & compages optimè vegetantur. Eò spectat hic discursus Cypriani. *Nunc non infirmis, sed fortibus pax est necessaria; nec morientibus, sed viuentibus communicatio à nobis danda est; vt quos excitamus, & hortamur ad prælium, non inermes, & nudos relinquamus, sed protectione sanguinis & corporis Christi muniamus: & cum ad hoc fiat Eucharistia, vt possit esse tutela accipientibus, quos tutos esse contra aduersarium volumus, munimento Dominicæ saturitatis armemus. Nam quomodo docemus, aut prouocamus eos in confessione nominis sanguinem suum fundere, si eis militaturis Christi sanguinem denegemus? aut quomodo ad martyrij poculum idoneos facimus, si non eos prius ad bibendum in Ecclesia poculum Domini iure communicationis admittimus?*

Calix quare datus Laïcis priscis Ecclesiæ temporibus.

Cypr. ep. 54.

Calix Domini Martyres aptabat ad agones.

Idem. Epist. 56.

Non habuit Cyprianus argumentum validius ad inspirandos altos animos, quam ingerere memoriam huius sacramenti. *Armemus*, inquit, *& dexteram gladio spiritali, vt sacrificia funesta fortiter respuat, & Eucharistiæ memor, qua Domini corpus accepit, ipsum complectatur, postea à Domino sumptura præmium cælestium coronarum.* Dabatur olim vinum myrrhatum morituris extremo supplicio, vt fortiter obirent periculum mortis: sed Christianis olim martyrij agones adeuntibus datum est vinum sanctum, ne qua lethali plaga accepta, eorum anima moreretur. Quippe nihil omnino mali manere potest eum, cui Deus benedictionum omnium summam dedit, conclusam hisce typis panis & vini, quibus homines opiparè in Cœna Domini saginantur. Itaque nemini imponant illæ panis & vini species obiectæ oculis; quasi verò nuda forent simulacra sacris illata mensis: Hoc alto animo semper insideat, videlicet adoranda tegi arcana signis, quæ peruia sensibus innotescunt, Vtque fides illa fit vegetior, atque suauior, recolenda sunt commoda immensa sacris conclusa typis; illa nimirum tanta sunt, quanta possunt esse maxima nam anima pasta pane Dei, & pota vino sancto, gratiis multis cœlitus inundatur.

Præstat in eo argumento audire Bernardum. *Hostia*, inquit, *quam vides, non iam est panis, sed caro mea, quæ pependit in Cruce pro mundi vita. Sanè mutatio ista benedictionis opus est, non originis: virtus hæc facit, non vsus naturæ. Similiter liquor iste, quem vides, non iam est vinum, sed sanguis meus, quem pro te fudi in pretium, tibi reseruans in altari poculum, in peregrinatione tua præsidium, in exitu ex Ægypto conductum, in cælo viaticum. Odor, species, sapor, pondus remanent ad mysterij ritum, & ad gustus suffragium, vt horror penitus tollatur, & meritum sortiatur. Etenim ne humana infirmitas esum carnis, & potum sanguinis in sumptione horreret, Christus velari, & palliari illa duo voluit speciebus panis, & vini, quæ inter victualia humani generis quodammodo tenent principatum.* Esto visu corporeo non penetret homo sacra hæc fercula, quorum species præludens oculis nihil omnino singulare prodit, anima tamen pasta beatis illis epulis, & compos effecta boni, quod inde fluit, Deum hìc adorat fide desuper illucente. Prisca Gentilium ætas non est dedignata Silenos Alcibiadis, eò quòd deforis essent inculti. Pausanias in Atticis ait Silenos fuisse Satyros. Horum simulacra circumtulit Alcibiades effecta tali industria, vt quod externum erat vile quidpiam ostenderet. Sed vbi tegumine rudi semoto lustrabantur intima Silenorum, tunc auro & gemmis omnia rutilabant. Homo conscius arcanorum Dei, nihil animo suo versat iniurium sacramento, licet idea panis & vini tantùm humanis oculis obuersetur. Nec inde fides vllum patitur deliquium; namque rimans abdita mysteria inuolucro panis & vini, deprehendit illic vt in scaturigine bonorum omnium latices ebullire. Eamobrem satagit anima se aptare ad influxum gratiarum, quæ alluunt homines cum Christo Domino discumbentes.

Bern. ser. de Cœna Domini.

Quare sacramentum Eucharistiæ sit sub speciebus panis & vini.

Sileni Alcibiadis quales fuere.

Pausanias in Atticis.

Quid præcipuè emolumenti percipiant conuiuæ Dei ex ferculis sibi appositis, Theophylactus paucis explicat, hoc contextu. *Non nudi hominis caro est, quæ manducatur, sed Dei, & quæ deificare valet, vtpote contemperata deitati. Ista etiam verè est cibus, eò quod non ad paruum tempus duret, neque corrumpitur sicut corruptibilis cibus, sed æternæ vitæ sit subsidium. Similiter & potus sanguinis Domini verè est potus, quia non ad tempus sufficit: sed semper absque siti conseruat, nec indigere permittit bibentem, sicut ad Samaritanam dicebat: Qui bibit ex aqua, quam ego dabo, non sitiet. Nam quisquis gratiam Sancti Spiritus per sumptionem diuinorum mysteriorum susceperit, neque famem spiritualem, neque sitim patietur qualem increduli.* Præcipuus etiam effectus diuini potus attendi potest ex viscosa qualitate sanguinis, quæ glutinis instar vnit corpora cruentata. Quisquis enim dignè potat calicem Christi, ille Deo sociatur intimè, iuxta sententiam Oecumenij. *Nos*, inquit, *agglutinat Christo sanguis ipsius, propter ipsam participationem, non secus ac membra capiti.*

Theoph. in c. 6. Ioan.

Sãguis Christi nos agglutinat Deo.

Oecumenius in 1. Cor. c. 10.

SANGVINE SVO PROPINATO Christus homines sibi æterno fœdere sociauit.

§. III.

EX ANTIQVITATE PLVRIVM NATIONVM.

VErsipellis hominum indoles suspectam semper habuit hostium, & æmulorum fidem, vbi res fuit de solenni fœdere sanciendo. Ideoque fides vt rata foret, stabilita fuit multiplici ritu, eoque congruo Gentium genio, qui-

Quot modis olim fœdera fuere sancita.

 bus

bus erat insolitus ille modus fœdera concludendi. Prisca monumenta fidelis historiæ ceremonias illas omnes refundunt in quatuor capita, videlicet, in sacrificia, compotationes, emissionem sanguinis, & amplexus mutuos, affectus indices immortalis. Præfatos paciscendi modos haudquaquam dedignatus est Deus in illa Cœna luculenta, quam eo præcipuè nomine instruxit, vt dubias firmaret hominum mentes, easque reduces sibi æterno fœdere sociaret. Ne verò gratis videar hoc dixisse, mearum est partium recensere ritus præcipuarum Gentium, quæ aliquod sibi fecere nomen. In his Hebræi primas tenent, & æuo, & religione cœlitus inspirata. Populus, ille fœdus inire volens cum Deo, vitulum mactabat, & in duas dissectum partes, hinc & hinc disponebat spatio medio derelicto, vt illac transirent omnes fœdera sancientes. Mactato vitulo fecere sacra, & eo in frusta diuiso, sibi dira velut imprecati sunt, si secus facerent aliquando, quàm rerum omnium Domino promittebant. Ita Hebræi pepigere fœdus cum Deo, nec stetere tamen pollicitis, ideoque malè sibi conscij in frusta dissecti sunt à Chaldæis, quos vltores piaculi Dominus adnocauit. Ita Vates Deum inducit mala minitantem ingratæ Genti, immemori se transiisse per medias partes hostiæ consecratæ. *Dabo viros, qui præuaricantur fœdus meum, & non obseruauerunt verba fœderis quibus assensi sunt in conspectu meo, vitulum quem conciderunt in duas partes, & transierunt inter diuisiones eius. Principes Iuda, & Principes Ierusalem, Eunuchi, & Sacerdotes, & omnis populus terræ, qui transierunt inter diuisiones vituli. Et dabo eos in manus inimicorum suorum, & in manus quærentium animam eorum, & erit morticinum eorum in escam volatilibus cœli, & bestiis terræ.*

Hebræorum mos in fœdere ineūdo.

Ierem. 34.

Deo auctore satus est ille ritus diuidendi hostiam, & transeundi per medias partes è regione constitutas. Cùm namque Deus iniit pactum cum Abraham, indixit illi genus hoc sacri, cuius seriem accipe sacro Codice recensitam. *Ego Dominus, qui eduxi te de Vr Chaldæorum, vt darem tibi terram istam, & possideres eam. At ille ait: Domine Deus, vnde scire possum, quòd possessurus sim eam? Et respondens Dominus: Sume,* inquit, *mihi vaccam triennem, & capram trimam, & arietem annorum trium, turturem quoque, & columbam. Qui tollens vniuersa hæc diuisit ea per medium, & vtrasque partes contra se altrinsecus posuit,* &c. *Cum ergo occubuisset Sol facta est caligo tenebrosa, & apparuit clibanus fumans, & lampas ignis transiens inter diuisiones illas. In illo die pepigit Dominus fœdus cum Abraham, dicens: Semini tuo dabo terram hanc à fluuio Ægypti vsque ad flumum magnum Euphratem.* Hoc schemate paciscendi vsi sunt Græci, quos Dictis ait conuenisse Argos, vt de repetenda Helena consultarent. In hoc celeberrimo Græciæ consessu Chalcas sacrificus porcum in medio foro mactatum, in duas diuisit partes, per quas à se inuicem discretas, Græcorum proceres strictis gladiis transire iussit, & gladios tingere sanguine hostiæ, vt sic in Priami caput validè coniurarent.

Gen. 15.
Hostiæ immolatæ pro fœdere sanciendo.

Græcorum mos in fœdere ineundo.
Dictis lib. 1. de bello Troiano.

Adhibitæ hostiæ in firmandis pactis fecere locum phrasi, qua percutere fœdus, perinde est ac pacisci: nam feriebantur vtplurimum sues Romæ, quando ratum voluerunt esse Romani fœderis argumentum. Hinc illud Poëtæ carmen.

Romanorū mos in pactis ineūdis.

---------- *Et cæsa iungebant fœdera porca.*

8. Æneid.

Feriendo suē dira imprecabātur homini fœdifrago, vt auctor est Liuius, ita fatus. *Si prior defexit publico consilio, dolo malo, tu illo die, Iupiter, populū Romanum sic ferito, vt ego hunc porcum hodie feriam.* Rursus ille alibi refricans illum fœderis ineundi ritum hæc subiicit. *Quid aut sponsoribus in fœdere opus esset, aut obsidibus, vbi precatione res transigitur, per quem populum fiat quominus legibus dictis stetur, vt eum Iupiter ita feriat, quemadmodum à fecialibus porcus ferietur.* Non porci tantùm, sed & oues mactabantur in fœdere sanciendo. Ita Virgilius vbi de fœdere mentio incidit.

Verba diræ imprecationis in fœdifragos.
Liuius. 1. Dec. l. 1.
Idem. 1. Dec. l. 9.

--------- *Puraque in veste sacerdos*
Setigeræ fœtum suis, intonsamque bidentem
Attulit.

Virg. lib. 12. Æn.

A feriendis hostiis Hebræi deduxere vocem ברית *berith*, quæ significat fœdus. Illud namque nomen attulit ad dictionem כרית *cerith*, quæ percussionem significat, à radice כרת *carath* percussit. Græcis item ὅρκια ταμεῖν, id est fœdera secare, perinde est, ac inire fœdus. In eo sensu Homerus.

Οἱ δ' ἄλλοι φιλότητα, καὶ ὅρκια πιστὰ ταμόντες,
Alij amicitiam, & fœdera fidelia dissecantes.

Homerus. Il. γ.

In quem locum Eustathius ita commentatur. Τὸ φιλότητα, καὶ ὅρκια ταμεῖν ἀντὶ τοῦ φιλίαν καὶ ὅρκους ποιῆσαι διὰ ἀντιτεμνομένων θυσιῶν. Id est. *Amicitiam, & iusiurandum, siue fœdus secare est amicitiam atque fœdus contrahere, inire partibus incisis sint hostiis.* Itaque secare hostias idem est, ac fœdus inire, & amicitiam contrahere. Hunc ferè morem secutus est Christus, quando in duas quasi partes se diuisit, corpus & sanguinem suum sub discretis symbolis erogando. Solenne sacrum fuit illud Cœnæ Domini, vbi Dominus ipse sacerdos, & hostia pacificans ima summis, mediator Dei & hominum Christus, seipsum assumptis panis & vini tesseris immolauit. Incruentum illud sacrificium fuit præambulum alterius in ara Crucis exhibiti, vbi Christus cruore suo respersit omne hominum genus, quod proinde fecit suo sanguine rediuiuum. Et id iuxta ritum olim multis Gentibus familiarem, quo sanguine mutuis vulneribus elicito in argumentum amoris reciproci fœdera sanciebant. Tale fuit institutum apud Medos, & Lydios Herodoto teste: hi nimirum in cruore rati latere quidpiam idoneum ad firmandum pacta, extractum sanguinem lingebant. Athenæus ait; & Germanos illum morem eliciti sanguinis vsurpasse. Herodotus ait Arabes nullum iniisse fœdus, nisi præuio sanguine emisso, quo solo crediderere rata esse fœdera facienda.

Sanguis elicitus ad fœdera sancienda.

Medorum & Lydiorū mos in fœdere ineundo.
Herodot. l. 1.
Germanorū mos.
Athenæ. l. 2. cap. 2.
Arabum mos.
Herodot. l. 3.

Ab hoc more Deus haudquaquam abhorruit, cùm Hebræos in desertum induxit: initurus enim fœdus cum populo illo, Abrahamo patre sato, hunc sibi resperso sanguine sociauit. Ecce ex Codice sacro historiam. *Scripsit Moyses vniuersos sermones Domini, & manè consurgens ædificauit altare ad radices montis, & duodecim titulos, per duodecim tribus Israel. Misitque iuuenes de filiis Israel, & obtulerunt holocausta, immolaueruntque hostias pacificas Domino vitulos. Tulit itaque Moyses dimidiam partem sanguinis, & misit in*

Exod. 24.

crateras

crateras: partem autem residuam fudit super altare. Assumensque volumen fœderis, legit audiente populo: qui dixerunt: Omnia, quæ locutus est Dominus, faciemus, & erimus obedientes. Ille verò sumptum sanguinem respersit in populum, & ait: Hic est sanguis fœderis, quod pepigit Dominus vobiscum. Præfatus sum ab hac emissione sanguinis ortam esse phrasim illam, qua dicimus percutere fœdus; quia pacta rata fixaque erant, quando cædebatur hostia suo sanguine cruentata. Christus in Cœna sanguine suo in potum dato, stabiliit fœdus cum homine; & ne suspicaretur homo, negotium illud omne esse in typis, seu figuris, sanguinis riuos in Cruce fudit, vt pactum Dei cum homine staret suis numeris omnibus absolutum. Eamobrem Isaias, qui vnus in Prophetis Passionis Christi speciem nobis ingessit, cùm meminit fœdus Dei cum homine factum obsequio agonum Christi, eum commemorat vt victimam percussam: bis enim vsurpat verbum illud, à quo percussio fœderis significat idem ac confirmatio pacti. Namque Deus homo factus, est percussus, factus hostia fœderis æuiterni.

Christus quare dicitur ab Isaia percussus.

Accipe lineamenta Christi, vt describitur à Propheta velut fœdus, quo mediante redux homo sibi conciliauit Deum. *Non est species ei, neque decor, & vidimus eum, & non erat ei aspectus, & desiderauimus eum. Despectum & nouissimum virorum, virum dolorum, & scientem infirmitatem, & quasi absconditus vultus eius, & despectus, vnde nec reputauimus eum. Verè languores nostros ipse tulit, & dolores nostros ipse portauit, & nos putauimus eum quasi leprosum, & PERCVSSVM à Deo, & humiliatum. Ipse autem vulneratus est propter iniquitates nostras, attritus est propter scelera nostra: disciplinà pacis nostræ super eum, & liuore eius sanati sumus. Omnes nos quasi oues errauimus, vnusquisque in viam suam declinauit, & posuit Dominus in eo iniquitatem omnium nostrum. Oblatus est, quia ipse voluit, & non aperuit os suum, sicut ouis ad occisionem ducetur, & quasi agnus coram tondente se obmutescet, & non aperiet os suum. De angustia, & de iudicio sublatus est: generationem eius quis enarrabit? quia abscissus est de terra viuentium: propter scelus populi mei PERCVSSI eum.*

Isa. 53.

Hoc contextu Christus describitur vt percussus, ac proinde capax hostia fœderis ineundi. Quodque magis probat integrum fœdus Dei cum homine, Christus vt ait Vates. *Oblatus est quia ipse voluit.* Et hæc spontanea oblatio maximè conducit ad sacrum propitium. Quippe malum omen erat si sisteretur aris victima reluctata. Esse rem infaustam adhibere sacris inuitas hostias dicunt Liuius, Plinius, Suetonius, Festus Pompeius, & Tacitus, cuius ecce sententiam. *Accessit dirum omen, profugus altaribus taurus disiecto sacrificij apparatu, longè quàm vbi feriri hostias mos est, confossus.* Christus vltro in Cœna se obtulit, sanguinemque suum fecit potum nostrum, vt & corpus suum escam nostrã, illo etiam ritu morem sequens à plerisque Gentibus vsurpatum. Nempe vetus fuit institutum in sanciendis pactis cum hostibus, & æmulis præuias epulas adhibere. Scriptura facta locum suppeditat luculentum, quo liquet Hebræos à sæculo pacta sua celebri epulo confirmasse. Ita pepigit fœdus Isaac cum Abimelech, & aliis, quorum suspectam habuerat ante fidem. Ecce textum sacrum. *Cum venissent de Geraris, Abimelech, & Ochozath amicus eius, & Phicol dux militum, locutus est eis Isaac: Quid venistis ad me hominem, quem odistis, & expulistis à vobis. Qui responderunt: Vidimus tecum esse Dominum, & idcirco nos diximus: Sit iuramentum inter nos, & ineamus fœdus, vt non facias nobis quidquam mali, sicut & nos nihil tuorum attigimus, nec fecimus quod te læderet: sed cum pace dimisimus auctum benedictione Domini. Fecit ergo eis conuiuium, & post cibum, & potum surgentes manè iurauerunt sibi mutuò, dimisitque eos Isaac pacificè in locum suum.*

Victima non inuita debuit cædi vt esset sacrificium propitium.
Liuius 3. Dec 1. lib. 1.
Plin. lib. 18. cap. 45.
Suet. in Galba cap. 15.
Fest. Pompeius. lib. 14.
Corn. l. Tacit. lib. 19.

Epulæ olim adhibitæ ad fœdera sanciendа.

Hebræorum mos.

Genes. 27. Isaac præuiis epulis firmat fœdus.

Stetit & veteri instituto Iosue quando fœdere inito cum Gabaonitis, eos in partem amicitiæ admisit: nempe cibos ab eis accepit & facto velut communi conuiuio Hebræi percussere fœdus cum populo infideli. Rem paucis aperit iste locus. *Susceperunt igitur de cibariis eorum, & os Domini non interrogauerunt. Fecitque Iosue cum eis pacem, & inito fœdere pollicitus est, quod non occiderentur.* Adeò constans fuit illud institutum epulandi ante fœdus, vt Dauid noluerit esse rata pollicita Abner, donec solemni epulo firmarentur. Ita Codex sanctus. *Abner abiit, vt loqueretur ad Dauid in Hebron omnia, quæ placuerant Israeli, & vniuerso Beniamin. Venitque ad Dauid in Hebron cum viginti viris: & fecit Dauid Abner, & viris eius, qui venerant cum eo, conuiuium. Et dixit Abner ad Dauid: Surgam, vt congregem ad te dominum meum Regem omnem Israel, & ineam tecum fœdus, & imperes omnibus, sicut desiderat anima tua.*

Iosue 9. Iosue cibis prælibatis fœdus init cum Gabaonitis.

2. Reg. 3. Dauid adhibet epulas ad fœdus.

Ab Hebræis ad Persas defluxit ille ritus epulandi ante fœdera concludenda. Hi nimirum, Alexandro auctore, sacras arbitrati epulas, illas pactis suis omnibus adhibebant. *Neque*, inquit, *obmiserim Persas, apud quos inter vinum, & epulas frequenti conuiuio, in quo vxores, & filios, cæterosque quos charos habent, tanquam fidei pignora adhibebant, ibique inter sacra mensæ, velut apud hospitales Deos fœdera, & pacta inibant, eam fidem socialem rati, & mansuræ pacis pignus inuiolabile.* Cornelius Tacitus affricat & Germanis illum paciscendi modum inter pocula. Imò & Græcis adeò familiare fuit in compotationibus animos conciliare discordes, vt Homerus calices, hostias, & vinum fœderis nomine nuncuparit. Etenim ὅρκια κύρυκες, καὶ οἶνον, id est, fœdera calices, & vinum perinde sonant apud principem illum Poëtarum.

Persarum mos epulandi ante fœdera.
Alex. ab Alex. lib. 5. cap. 3.
Corne. Tacit. lib. de moribus German.

Homer. Il. γ

Calix, fœdus hostia, voces synonymæ.

Ratio quæ synonymas fecit voces calicis, hostiæ, & fœderis, petitur à ritu sacrorum, quæ feciales obibant fœdera firmaturi. Siquidem præuia libatione vini cædebant hostias, & ita calix adhibitus ad fœdera nomen sortitus est pacti; quia veteres, hostiis & poculis sua fœdera consummabant. Hinc effluxit illud Virgilij carmen.

Post iidem inter se posito certamine Reges
Armati, Iouis ante aram, paterasque tenentes,
Stabant, & cæsa iungebant fœdera porca.

Virg. lib. 8. Æneid.

Ab hoc loquendi tropo non recessit Christus, quando vocauit nouum testamentum calicem quem porrexit Apostolis suo sanguine desudantem. Sic eos affatus est. *Hic est calix nouum testamentum in sanguine meo, qui pro vobis fundetur.* Quisquis ergo in Cœna sacrum calicem accipit, ille notam capit fœderis à Deo initi cum homine reuocato. Ne quid rituum solennium deesset illi Cœnæ instructæ ad conciliandos Deo

Luc 22. Sanguis humanus ebibitus. Catilinæ coniuratio. Herodot.lib.1

homines, Christus refricuit morem, quo Catilina suos omnes consortes in pemiciem Reipublicæ fecit vnanimes. Perditus ille nefarios homines suæ nequitiæ conscios armauit in patriam, & ne quis coniuratorum facti pœnitens à cœpto iniquo desisteret, poculum circumtulit, vbi sanguinem humanum vino diluerat, vt hoc calice degustato omnes in conciuium capita conspirarent. Ita Salustius, & Florus. Eodem modo rata fuere pacta Scytharum: quippe cruore reciproco contrahentium effuso in vas fictile, & vino infuso, bibebant hanc misturam, qua sua fœdera glutinabant. Auctor est Herodotus. Nicetas ait, Principem Saracenorum, & Imperatorem Græcum incisa sibi vena in pectore sanguinem suum alteri propinasse. In calice Cœnæ sub vini specie sanguis Christi abditus, & propinatus hominibus, eos omnes Deo æterno fœdere sociauit.

Nicetas lib. 2. de Imperio. Isaaci Angeli.

SECVNDA PARS HOMILIAE.

VINVM EST DE RATIONE sacrificij secundùm ordinem Melchisedech, sed in Laïcorum communione panis consecratus sufficit.

§. IV.

EX SANCTIS PATRIBVS.

NE in repetita gratis impingam, ac proinde meo iam saturo lectori nauseam ingeram, reuocando supra recensita argumenta, manum mouco de tabula supersedendo. Itaque, lector, consule hoc Tomo tractatum de Eucharistia, vbi ex professo discutio controuersiam, quam titulus hic prætendit. Inde velut ex sufficiente penu congruam educes supellectilem ad homiliam istam suis omnibus numeris absoluendam.

HOMILIA SEPTIMA.

DE QVALITATE INVITATORVM.

SVMMA HOMILIÆ.

I. *SEX menses destinati regiis epulis Assueri, totam vitam insinuant, cuius series omnis in ætate adulta capax est Cœnæ Christi, qui neminem à sua mensa excipit dummodo accedat instructus cautelis idoneis ad effectus Cœnæ Domini referendos.*

II. *Priori parte probo, Deum habere omnia, quæ conducunt statui hominum, qui ad sacra Dei fercula conuocantur. Dei autem influxum in animas conjectas huius Cœnæ peto à triplici fonte. Nempe dico, Deum esse prædiuitem, fortem, & habitare lucem inaccessibilem, & suarum opum, virtutis, atque lucis facere participes homines, in Cœna sacra Christo Domino coëuntes.*

III. *Secunda demum parte dico, miseram hominum sortem bellè recenseri textu, qui describit homines accersendos. Pauperes egenum animæ statum satis superque clamant. Debiles abundè notant, quàm sit impos anima, & præsertim Adami vitio sauciata. Cæci significant homines degere in opaco, post extinctum lumen gratiæ desuper affulgentis. Tandem probata satis hac præfata sorte sanè miseranda, hortor omnes ad vsum cibi, cuius beneficio occurritur, hominum inopiæ, morbo, atque miseræ cæcitati.*

PRÆFATIO.

Pauperes, ac debiles, & cæcos, & claudos introduc huc.

Luc. 14.

Imperatoris Heliogabali stultitia.

ET delirus erat Imperator Heliogabalus; ita ritu vixit incongruo Principi, penes quem erat summa rerum. Quis eat inficias fuisse vecordis hominis ingenium, quando pauperes, ac debiles, & cæcos, & claudos conuiuas adhibuit? vt sic Imperator hic comicus illuderet infirmæ & afflictæ hominum indoli, liberalis specie comitatis. Quod vitio cessit illi homini nequam, illud idem beneficam Christi indolem prodit, necnon gloriæ eius diuinæ litat: quippe suas cœlestes epulas dum instruxit, specimen editurus animi sui prædiuitis, & effusi in gratiam omnium, neminem excepit à suo conuiuio: imò ne quis aliquando foret sibi malè conscius, ac proinde sibi metueret ratione paupertatis, infirmitatis, cæcitatis, gressuumque latus in vtrumque vergentium; omnes ita malè affectos, ad suas vtique lautas epulas accersiuit. Ludicræ fuerunt, vt & ingloriæ conuiuis epulæ Heliogabali, quia duntaxat ad ludibrium acciti sunt; sed Christi Domini cœna, decus, & beneficentiam clamat, dum inuitat homines, quos egestas, & sauciata natura pluribus inflictis vsquequaque plagis reddidit indecoros. Illa nimirum cœna suos conuiuas honore afficit, vtpote effectos conuictores Christi; deinde sanat omnia infirma, robur concilians hominibus antea ignauis; nempe viri omnes infirmi Deo dante fiunt voti compotes, & ad grandia assurgunt statim atque facto illo epulo recreantur. Itaque ne quis remorante vano prætextu sit refuga conuiuij Christi, ille prouidâ citàque suâ beneficentiâ

beneficentiâ suadâ, pauperes, ac debiles, & cæcos,& claudos introduxit ad cœnam illam,quæ consulit abundè suis conuiuis, atque ditat omnium hominum egestatem. Subeuntes aulam cœnæ huius opiparæ,Regem adoremus; sed non insalutata Regina matre, cui Angelicum hocce melos solitî sumus occinere,recitantes. AVE MARIA.

Esther. 1. VVlgata satis supérque Regis Assueri iactatur historia, commemorans epulum hoc celebre, quo optimates primò excepit, deinde plebem. Nemo planè Patrum est, qui non agnoscat ingenuam cœnæ Christi ideam in præfato Regis Assueri conuiuio graphicè lineatam. Ne hic decantata sonent, prætenbo lubens infinita propè mysteria, quorum est abundè ferax,& hæc recensebo solùm, quæ conducunt ad contextum istius homiliæ, cuius erunt partes recolere, quid referant conuiuæ ex cœna Christi, quando sicut par est fuere cibo illo viuido saginati. Sex circiter mensium fuit tempus epularum Regis Assueri. Numerus ille senarius est laborisjindex: sex quippe dies egit conditor in editione rerum, ac proinde vita nostra typum sibi congruum inuenit in numero illo, penes quem est imago laboris improbi, ad quem est damnata vita nostra nescia feriarum. Itaque senarius hic mensium destinatus epulis Assueri benè quadrat vitæ nostræ, cuius series tota sacris illis epulis Christi vacat. Omnis illa Regis Persarum pompa fuit, vt rescirent omnes inexhaustas esse gazas effuso tanto ære fœtas. Cœnæ Christi summa fuit eius beneficentia, quæ primò in Optimates enituit, id est, in Apostolos; & demum se effudit in pauperes, ac debiles, & cæcos, & claudos, scilicet in omnes homines malè sibi conscios, qui pauperum, & cæcorum alioque inglorio nomine recensentur. Denique commendantur inde Regis Persarum epulæ, quòd singuli quique conuiuarum, ita suo indulgebant genio, vt abundè voti compotes existerent. Profectò fuit lautior cœna Christi, vtpote non instructa solùm ad delicias animæ, sed etiam ad sospitatem eius, si quando fuit aliqua lethali inflicto vulnere sauciata. Vnde quia pessimè habet, ac proinde iacet omne hominum genus; idcirco Deus conscius infirmæ hominum indolis, pauperes, & infirmos suarum epularum aditum voluit habere peruium, insinuans ita suam Cœnam esse debilium pharmacum animarum.

Quare Deus vocat pauperes & infirmos ad suam cœnā.

Diuisio homiliæ.

Hæc igitur erit contextura homiliæ. Priori parte dicam, Deum esse prædiuitem, fortem, & habitare lucem inaccessibilem, & suarum opum, virtutis, atque lucis homines efficere participes in Eucharistia. Altera verò parte ostendam hominum inopiam, infirmitatem, atque cæcitatem. Demum concludam, nos omnes, quia pauperes sumus, debiles,& cæci, debere nobis consulere, ad cœnam Christi vons omnibus anhelando.

* * *

PRIMA PARS HOMILIAE.

DEI SVNT IMMENSAE, diuitiæ fortitudo infracta; & lux, qua rutilat, est inaccessibilis.

§. I.

EX THEOLOGIA, PHILOSOPHIA, ET SS. PATRIBVS.

COncolores planè voces sunt diuinitas atque diuitiæ, resque sonant omnibus vsquequaque bonis instructas, nempe Deum, & diuitem. Ex Varrone, diues quasi diuus dicitur. Vnde quia bonis affluunt omnibus homines prædiuites, & sic ideam aliqualem Dei referunt in humanis, mendicato à diuinitate nomine nuncupantur. Attamen aduerte, Deum esse essentialiter diuitem; homines verò secus, aliunde suas cumulare gazas; quippe Deus ipse sibi sufficit, nec quidquam precariò possidet; ideóque Græcis dicitur αὐτάρκης, id est, sufficiens sibi: seipso namque potest omnia, totusque teres est & perfectus, nulla rei alicuius ope deforis experita. Hebræum idioma fauet, cuius dialecto nobis Scriptura vetus insonuit. Illic Moyses, & Iob Numine afflati Deum appellant שדי *saddai*, id est, omnipotentem, fortem, & victorem, à radice שדד *saddad*, id est, rapere: quæ namque nitent in creatis, & parca velut manu ditant vnumquodque rerum genus; illa sibi cuncta Deus vendicat; ab eo namque bona omnia in nos effluxere sicut à fonte penitus inexhausto.

Varro lib. de lingua Latina.

Diues quasi diuus.

Deus sibi sufficiens.

Gen. 17. Iob. 42.

Dicimus,in humanis esse diuitias,vbi est affluxus rerum, quæ conducunt ad degendum fæliciter in hoc æuo. Cùm ergo rerum omnium dotes eximiæ coëant in Deo nobiliori modo, quàm in ipsis creaturis effulgeant; est in confesso, Deum esse prædiuitem, nulliusque rei indigum; & terrenas opes esse velut infantium vilia crepundia, si cum diuitiis atque gazis Dei rerum Domini conferantur. Sed ne errandi lubricum sit ista Dei laudatio, qua concludo rerum omnium perfectiones esse penes Deum; operæpretium est scire, perfectionum alias esse simpliciter tales, alias verò secundùm quid. Primi generis perfectiones sunt illæ, quæ dicuntur simpliciter simplices, nullumque næuum habent: huius generis sunt sapientia, bonitas, iustitia. Perfectiones illæ sunt in Deo formaliter: namque Deus ab eis formaliter dicitur sapiens, bonus, & iustus; illo tamen præmisso discrimine, quòd homines illas animæ dotes habent per accidens: ast in Deo quicquid est, Deus est, ac proinde Deo nihil accidit; quia quæ summa, & sarta tecta de Deo concipimus, hæc etiam cum ipso Numine conuertuntur.

EX THEOLOGIA.

Tho. 1. pars quæst. 4. art. 2.

Perfectionum Dei descriptio.

Hinc perfectiones eximiæ de Deo prædicantur in abstracto, quod nulli planè rei editæ conceditur. Dicimus namque, Deum esse sapientiam, bonitatem, & iustitiam; quod tamen affirmare nefas est de creaturis quantumuis emineant. Vnde abstracta in diuinis plura notant quàm concreta; ideoque Christus eis vtitur, vt titulis idoneis ad perfectionum suarum indolem, & seriem exprimendam. Sic ille. *Ego sum resurrectio, & vita.* Cur autem perfectiones de Deo prædicentur in abstracto, & non de creatura,

Abstracta in diuinis plus significant quam concreta.

Ioan. 11.

multiplex

multiplex est ratio. Prima est, & potior, Deum habere essentialiter illas perfectiones, quæ creaturas accidentaliter afficiunt. Altera est nihil omnino esse in Deo quod non sit ipsa perfectio : at secus in creatis discolores sunt habitus, & realiter à se inuicem, vt & specie dispescuntur.

Perfectiones secundùm quid illæ sunt, quæ aliquam imperfectionem inuoluunt. Verbi gratia, discurrere, res est perfecta, quia actio est intellectus, ratione cuius Angeli, & homines ad imaginem Dei conditi sunt. Sed discursus vt tardioris intellectus explicat ingenium, est aliquid infra modum, quo Angeli intelligunt sine illatione vnius ex altero remorante viri indaginem, quam Angeli subitò nanciscuntur. Huiusmodi perfectiones in Deo sunt eminenter, id est, nobiliori modo quàm sint in creatis : quicquid enim hiulcum est, aut defectui obnoxium, illud omne procul à Deo est, qui vt purus est actus, ita planè nihil habet nisi eximium, & optimè defæcatum.

Ex Philosophia.

Illa Dei perfectio ex Philosophiæ elementis olim emicuit. Philosophus namque probans esse primam causam, quæ in alias omnes influit; liquidò clamat, eam habere penes se penu inexhaustum, vnde rerum omnium copiam aliis impertitur. Nemo quippe dotes quas non habet, explicare valet in gratiam alterius. Rursus causæ exemplaris agens per intellectum & voluntatem habet in se omnia, quæ confecit nobiliori modo, quàm sint extra intellectum eius. Vt esto domus marmorea sit; non tamen accedit ad esse viuum, quod habet in idea nobilis architecti. Cùm ergo omnia sint in Deo causaliter, seu idealiter; illa modum prænobilem illic habent essendi, iuxta verax Ioannis effatum. *Quod factum est, in ipso vita erat.* Quicquid ergo oritur in humanis, illud est infra Deum, à quo diuitiæ omnes, vt ab indefessa scaturigine in homines diuites emanarunt. Itaque Deus est omnia, quia conditor est omnium, & quicquid eximium homini occurrit, illud est in Deo nobilius.

Deus quare sit omnia.

Ioan 1.

Deus totus est oculus, manus, & pes.

Ex SS. Patribus.

Hoc esse Dei se porrigens ad omnia paucis Augustinus aperit. *Deus*, inquit, *totus oculus est, quia omnia videt : totus est manus, quia omnia operatur : totus pes, quia vbique est.* Illa Dei maiestas etiam Bernardi penicillo graphicè lineatur. Sic ille Deum pingit. *Deus amat vt charitas, nouit vt veritas, sedet vt æquitas, dominatur vt maiestas, regit vt principium, tuetur vt salus, operatur vt virtus, reuelat vt lux, assistit vt pietas.* Rursus Augustinus ait, perfectiones rerum omnium confluentes in vnam essentiam sine vlla mistione imperfecti referre Deum homini, ideam aliqualem Numinis indaganti. *Deum*, inquit, *intelligimus sine qualitate bonum, sine quantitate magnum, sine indigentia creatorem, sine situ præsentem, sine habitu omnia continentem, sine loco vbique totum, sine tempore sempiternum, sine vlla sui mutatione mirabilia omnia facientem, nihilque patientem. Quisquis Deum ita cogitat, etsi nondum potest inuenire quid sit, piè tamen cauet quantùm potest, aliquid de eo sentire quod non sit.*

August. epist. 112. ad Fortun.

Bernard. lib. de considerat.

August. lib. 4. de Trin. c. 1.

Dei attributa eleganter à SS. PP. descripta.

* * *

DIVITIAE DEI, FORTITVDO, & lux, denuo describuntur.

§. II.

Ex Antiqvitate Plvrivm Nationvm.

Diuitias omnes esse penes Deum, egregio commento delira finxit antiquitas illa fictitiis mancipata Diis. Illa nimirum subodorata Numen in opibus, eas esse Deum dixit, quem Plutum ipso diuitiarum nomine nuncupauit. Inde deductum verbum πλουτέω ditesco. Hinc & fortè ritus emersit in templis congregare gazas, ita vt templa vice ærarij quondam extiterint. Suspicor ab Hebræis illum effluxisse morem, qui templi penitiorem sinum fecere suum ærarium, cuius sese Deus ipse tutorem præstitit, & vltorem; vt resciit Heliodorus ille sacrilegus, in extremum discrimen adductus, quando se accinxit ad hoc sanctum ærarium profanis manibus expilandum. Quippe nequam ille nefas animo concipiens, impiasque manus explicans ad prædandum, vix penè subierat intima septa templi, cuius prædam anhelus optabat, cùm repente luit pœnas sceleris exandati. Vltionis cœlitus inflictæ rumor increbrescens Græcis ansam dedit opes suas transmittendi in Delphicum templum, agnitum Gentibus orbe toto dispersis. Ea veneratione fuisse opes inibi reconditas ait Diodorus Siculus, vt fuerint illic multis sæculis illibatæ. Locupletis huius ædis meminit etiam Probus Æmylius. Æmula Græcorum Roma suum inde ritum hausit, quando Valerius Publicola ædem Saturno sacram struxit in loco munitissimo, & abrupto, vt inibi publicum decerneret ærarium, teste Macrobio in Saturn. cui adstipulatur P. Victor, referens illud templum fuisse in faucibus Capitolij. Vnde vetus ille Varro, & Iustinus aiunt, locum illum fuisse nuncupatum montem Saturnium. Eàdem & benè suadâ religione in tempio pacis, ipsi Romani rerum domini, magnam vim auri & argenti habuere repositam, Herodiano teste.

Thesauri olim in templis reposita.

Ex Antiqvitate plvrivm Nationvm.

2. Machab. 3.

Diodor. Sicul. lib. 12.

Prob. Æmylius in Aristide.

Macrob. lib. 1. Saturn. c. 8.

Varro lib. 4. de lingua Latin.

Iustin. lib. 43.

Herodian. l. 1.

Licet in mollitiem omnem fracti fuerint Lydi, seruientes abdomini, vtpote vilia mancipia Veneris, & Bacchi : attamen subodorati in templis abditam deitatem, credidere thesauros in tuto esse intra septa templi. Idcirco Crœsus Lydorum Rex dedignatus arces, quas multas habebat, easque munitissimas; templum, vt ait Herodotus, ærarium suum fecit, solâ Dei adhibitâ custodiâ; fortè ratus, esse Dei tantùm partes, congestis opibus incubare. Equidem bellè suis illa gazis prouidit antiquitas, illas reponendo penes Deum, qui solus verè diues est citra metum inopiæ, in quam Crœsus ipse diues olim incurrit; nemoque potest vsurpare verè vocem illam, quam Aggæus Propheta Deum referens extulit. *Meum*, inquit, *est argentum, & meum est aurum, dicit Dominus exercituum.* Namque Deus ad arbitrium suum ditat eos, quos decreuit aliis opibus eminere.

Herodot. lib. 5.

Quare olim opes in templis reconditæ.

Agg. 2.

Diuitiæ humanæ robur homini conciliant: illæ nimirum larga stipendia dum militi exoluunt, numerosos conscribunt exercitus, quorum nerui potiores, opes sunt. Sed illa Regum prædiuitum fortitudo labat deficiente penu, quia deforis est : sed Numinis infractum robur est, & nullis omnino deliquiis obnoxium; Deus

Dei fortitudo qualis.

Halitæ olim fuere Dei simulacra.

quippe

quippe sua fortitudo est, nec aliunde petit obsequia aut copias auxiliares ad maius inuicti roboris incrementum. Idcirco Deus dicitur fortis; imò Deus exercituum. Iustino auctore prima Dei simulacra fuerunt hastæ, genus armorum; inde Roma Deos olim hastis instruxit, vt Arnobius ex Varrone notat. Item Neuri, qui iuxta Boristhenem degunt, & Scythæ illi inhospitales incolæ desertorum, ensem pro Marte colunt, vt recenset Herodotus. Denique quidquid in orbe robur aliquod spirat, illud omne Dei est, vnde fluit omnis valida fortitudo.

Varro apud Arnob. lib. 5. contra Gentes.

Herodot. l. 4.

Ensis à quibus adoratus.

Quàm verò rutila sit lux, quam Deus inhabitat, inde liquet maximè, quòd ea dicitur inaccessibilis; imò Dei nomen est coruscum. Quippe Θεὸς deducitur à verbo θεάομαι, id est, contemplor. Eamobrem Persæ Solem, credidere Deum summum, quia ille lucis est fons, & voluere Deos omnes esse infra Solem, quia præ aliis rebus omnibus irradiat: huius delirij meminit Strabo. Plutarchus, & Laertius aiunt, Anaxamandrum, & Pythagoram credidisse Deos esse sydera, quia sunt accensa luce nescia tenebrarum. Denique diuinæ diuitiæ, fortitudo, & lux, non humana solùm superant eloquia, sed & Angelorum captum excedunt, Ideoque Roma centum septuaginta annos egit sine Dei symbolis, atque typis; arbitrata, Deum, quem mens humana nequit concipere, iniuriam pati, sub cuiusuis specie simulacri. Authores huiusce ritus sunt Dionysius Halicarnasseus, Clemens Alexandrinus, & Eusebius Cæsariensis. Concordes fuerunt & Persæ, qui ex Strabone nec statuas, nec idola Dei typos aut aras habuere; sed sub Dio credidere Numen esse votis omnibus excolendum.

Strabo l. 15.

Plutarchus lib. de placitis Philos.

Laertius in vita Pythagoræ.

Deus est lux inaccessibilis.

Dionys. Halicar. lib. 1.

Clem. Alex. l. Strom.

Euseb. Cæsar. l. 6. c. 21. de prap. Euan.

Strabo l. 15.

Deum omniscium veteres fecere palàm ingenuo sanè typo; etenim expressere Deum oculo depicto: vt namque videt oculus omnia, ad quæ illius porrigitur acies; ita Dei intuitum planè nihil effugit, quia nullo rerum ambitu concluditur, nec vlla Deum septa queunt præstituto termino coërcere. Ex præfatis abundè liquet orbe toto coëunte, Deum esse diuitem, fortem, & coruscum: ideoque ratam, & constantem esse Aristotelis de Deo sententiam. *Deus*, inquit, *si vim spectes, valentissimus, si decorem, formosissimus: si vitam, immortalis: denique si virtutem, præstantissimus est.* Vt liquidior adhuc illa veritas eluceat, scilicet Gentilibus innotuisse Deum præstare rebus omnibus, sensa placet vnius reddere Ciceronis. Sic ille. *Nihil est præstantius Deo: ab eo igitur necesse est mundum regi: nulli igitur est natura obediens, aut subiectus Deus: omnem ergo regit naturam ipse Deus. Etenim si concedimus, intelligentes esse Deos, concedimus etiam prouidentes, & rerum quidem maximarum. Ergo, vtrum ignorent, quæ res maxima sint, quóque hæ modo sint tractanda, ac tuenda; an vim non habent, qua tantas res sustineant, & gerant? At & ignoratio rerum aliena natura Deorum est, & sustinendi muneris propter imbecillitatem difficultas minimè cadit in maiestatem Deorum. Ex hoc intelligitur, prudentiam quoque & mentem à Diis ad homines peruenisse, ob eámque causam maiorum institutis mens, fides, virtus, concordia consecrata, & publicè dedicata sunt.* Hactenus ille parens cultioris eloquij, cuius hic leporem Numini mancipauit.

Deus omniscius.

Pierius l. 33. hieroglyph.

Arist. lib. de Mundo. c. 5.

Cic. lib. 2. de natura Deorum.

Dei naturam qualem esse Cicero crediderit.

Prælibare fuit necesse, Deum esse prædiuitem, fortem, omniscium, vt pauperes, debiles, & cæci participes eius Cœnæ, certam aliquando suæ salutis spem conciperent; edicti, bonorum omnium summam esse penes Cœnam Christi, cùm sit ille Deus diues, fortis, & robustus, quo influente ditescunt & sanantur omnes, qui ad sacras eius epulas adsciscuntur.

Pauperes, debiles, cæci, & claudi miseriarum suarum subleuamen recipiunt beneficio Eucharistiæ.

§. III.

Ex Philosophia, Theologia, et SS. Patribus.

Philosophiæ placitum est, singula quæque se habere ad operari sicut se habent ad esse: omnium namque rerum effectus, ab earum esse fluunt. Inde liquet, homines participes Cœnæ Christi, suas omnes ibi deponere miserias: illic enim præstant opum cœlestium Deo largiente gazæ, quæ conuiuas Christi locupletant. Illic fortitudo Dei, quæ discumbentibus in Christi mensa robur insinuat. Denique Christus vt est omniscius, ita suos afficit epulones; vt inducat eos in reconditæ scientiæ sacrarium, factos sic conscios cuiusuis abditæ disciplinæ. Has copiosas esse dotes gratiarum, quæ influunt in animas dignatas illâ Dei cœnâ, liquet ex nomenclatura sacri conuiuij. Etenim sacramenta licet omnia sint fœta bonis, quorum est gratia diuina ferax; illa tamen animam afficiunt singulari modo, qui adæquatè satis cuiusque sacramenti nomine commendatur. Verbi gratiâ, Baptismus ablutione sua notat animæ munditiem, quæ conceptas ab ortu maculas tergit. Confirmatio ministrata robur insinuat, quo firmatur homo, Dei militiæ adscriptus, & ad instar athletarum inunctus Chrismate generoso. Itaque cœleste bonum, quod expendo, cùm nomenclatore Deo Cœnæ nomen sortitum sit; aliquid profectò viuax sonat, quale solent epulæ lautissimæ, vt sunt illæ Regum, vbi affluunt exquisitæ dapes, & exudant ad delicias omnia condimenta, quibus appetitus languidus irritatur.

Ex Philosophia.

Ex Theologia.

Præcipuas ergo licet inferre dotes Eucharistiæ, facta vocis conuiuij exquisita anatome. Quicquid enim conferre solet corpori ægro cibus Euchymus, id est, salutaris succi; illud idem nobiliori longè modo potest impertire sacer ille cibus Eucharistiæ, sumptus vti par est ab anima fatiscente. Nam præter opes, quarum est saliens & æterna scaturigo Deus; Cœnæ salutaris esca viuax, singulare robur animis insinuat, & inde recreatus homo perspicaces oculos accipit; quippe cibus ille mentis aciem acuit, & ignorantiæ tenebras sic diluit, vt illucente Deo, qui in Cœna velut in cœlo rutilus irradiat, citiùs euanescant, Diuina sic affulgente luce procul abest periculum, in quod incurrunt claudi, qui gradu inconcinno vias omnes subeunt, inæquali dum incedunt vestigio. Etenim irradiante Deo, benè pastus homo, inoffenso pede salit in salebris, nec abrupta timet; namque fiunt ei aspera in vias planas, & praua in directa; quia vtitur Christo rerum Domino, optimo directore.

Eucharistiæ & optimi cibi communes sunt effectus.

Eucharistia ditat & illuminat.

In

EX SS. PATRIBVS.

August. in Psalm. 33.

Eucharistia ex mensa lactescens.

In hoc argumento Patres omnes concinunt, vt oracula veridica. Primus vt præcentor occurrit Augustinus, hunc salutarem esse cibum dicens; & expendés, qua ratione Deus in Cœna vices subeat pabuli saginantis. Sic ille: *In corpore, & sanguine suo voluit Dominus esse salutem nostram. Ecce cibus sempiternus sed manducant Angeli, manducant supernæ virtutes, & manducant, & saginantur, & integrum manet quod eos sanat, & lætificat. Quid autem homo posset ad illum cibum? vnde cor tam idoneum illi cibo? oportebat ergo vt illa mensa lactesceret, & ad paruulos perueniret. Vnde autem fit cibus lac? Vnde cibus in lac conuertitur, nisi per cibum traiiciatur? Nam mater hoc facit; quod mater manducat, hoc manducat infans: sed quia minus est idoneus infans, qui pane vescatur, ipsum panem mater incarnat, & per humiditatem mamillæ, & lactis succum, de ipso pane pascit infantem. Quomodo ergo de ipso pane pauit nos sapientia Dei? Quia verbum caro factum est, & habitauit in nobis.* Hactenus Augustinus, apprimè notans industriam, cuius obsequio discumbens homo in Cœna sacra, Deo ipso sub panis specie vegetatur.

Quomodo Christi caro fiat panis.

Eucharistia corroborat.

Hieron. lib. 1. in c. 4. Ezech.

Hunc panem conciliare robur eis, qui assident mensæ Dei, esse in confesso sonant istæ Hieronymi sententiæ. *Nihil ita vescentis animum roborat, quomodo panis vitæ, de quo scriptum est: Et cor hominis confirmet.* Rursus ille sibi constans alibi, sic commendat illum panem. *Electorum frumentum Christus Dominus est. De hoc tritico efficitur ille panis, qui de cœlo descendit, & qui confirmat cor hominis. Hunc panem comedunt iuuenes, qui in Christo robusti sunt, de quibus dicitur: Scribo vobis iuuenes, quia sermo Dei in vobis manet & fortes estis, & vicistis malignum. Qui frumentum est electorum, ipse est & vinum, quod lætificat cor hominis, & bibitur ab his virginibus, quæ sunt sanctæ corpore, & spiritu, vt inebriatæ, atque gaudentes adducantur Regi in lætitia, & exultatione.* Hæc ille, cui concinit Augustinus insinuando, robur atque lucem influere in animam, quæ se sacris aptat Numinis amplexibus. *Accedo,* inquit, *ad Deum, illuminatur ignorantia, & corroboratur infirmitas, & data sibi & intelligentia qua videat, & charitate qua ferueat.* Rursus ille monet, qua ratione fiat homo Dei compos, præuia videlicet conuersione sui ad Deum. *Homo,* inquit, *vt sit aliquid conuertit se ad illum, à quo creatus est. Recedendo enim frigescit; accedendo ignescit, & ferueseit; recedendo tenebrescit, accedendo clarescit. A quo enim habet vt sit, apud illum habet, vt ei benè sit.*

Idem, lib. 2. in c. 9. Zach.

Eucharistia illuminat.

August. libro sententiarum collectarum ex eius scriptis.

Idem, Concione 2. in Psalm. 70.

Deo adhærendo calescit homo.

Liquidior erit ille boni omnigeni influxus in animas beneficio Eucharistiæ, si pensemus, esse penes Deum prædiuites vsquequaque gazas, quarum copia facta Dei conuictoribus, illi sacri panis edulio, non ab infirmitate, & egestate solùm, sed & ab omni suspicione noxia vindicantur. In eo argumento lubet recensere bona, quæ de Deo commemorat Augustinus, vt inde nobis constet, immensis opibus turgere penu eorum, quibus indulgente Deo datum est mensæ Christi ea qua deuotione decet sæpius assidere. Audiendus est ille Dei præco, Deum sic commendans. *Dic anima mea, Deo dic: Quis es Domine, & quem te intelligam? Certè tu solus es, quod es, & tu es, qui es, id est, quo nihil maius cogitari potest, nec melius, nec iucundius, vita es, sapientia, lux es, veritas, bonitas, æternitas, summum bonum, tu tibi omnia sufficiens, nullo indigens, quo omnia indigent vt sint, & vt benè sint. Inuenisti eum esse quoddam summum omnium, quo nihil maius cogitari potest, & hoc esse vitam, sapientiam, lucem, veritatem, bonitatem, æternitatem, beatitudinem, & beatam æternitatem, & omne verum bonum, hoc bonum es tu Deus, &c. Excita nunc anima mea, & erige totum intellectum, & cogita quantùm potes, & quale, & quantum sit Dei bonum. Si enim singula bona delectabilia sunt, cogita intentè quam delectabile sit illud bonum, quod continet iucunditatem omnium bonorum, & non qualem in rebus creatis sumus experti, sed tanto differentem, quantò differt creator à creatura. Si enim bona est vita creata, quàm bona est vita creatrix; si ita iucunda est salus facta, quàm iucunda est salus, quæ fecit omnem salutem. Si amabilis est sapientia in cognitionem rerum conditarum, quam amabilis est sapientia, quæ omnia creauit ex nihilo. Denique si multæ & magnæ delectationes sunt in rebus delectabilibus, qualis, & quanta delectatio est in illo, qui fecit ipsa delectabilia. Cur ergo per multa vagaris, homuncio, quærendo bona animæ tuæ, & corporis tui? Ama vnum bonum, in quo sunt omnia bona, & sufficit. Desidera simplex bonum, quod est omne bonum, & satis est.* Hactenus Augustinus.

Aug. lib. de Spiritu & an.

Dei tituli eminētes ex Augustino.

In Deo est omnigeni boni ratio perfecta.

Deus est omne bonum.

Deus desiderabilis est.

Vt sigillum ceræ impressum suas ei figuras insinuat, ita Deus animam ditat, quam suis dignatur amplexibus abundè bonis, quæ proximo contextu meminit Augustinus; qui ne penuriam, aut fruitionis aliquod deliquium suspicetur homo Dei obsequio addictus, fusè monet, fontem esse Deum, cuius scaturigo salit semper, & effundit latices inexhaustos. Audiēdus ille Deum sic commendans. *In terra aliud est fons, aliud lumen. Sitiens quæris fontem, & vt peruenias ad fontem, quæris lucem. Fons qui est Deus, ipse est lux, sitientibus fons est, cæco lux est. Quod bibis, hoc vides, hoc audis, totum tibi fecit Deus, quia horum quæ diligis, totum tibi est. Si visibilia attendis, nec panis est Deus, nec aqua est Deus, nec lux ista est Deus, nec vestis est Deus, nec domus est Deus. Deus tibi totum est; si esurieris, panis tibi est; si sitieris, aqua tibi est; si in tenebris, lumen tibi est; si nudus es, immortalitatis tibi vestis est, cùm corruptibile hoc induerit incorruptionem, & mortale hoc induerit immortalitatem: omnia enim possunt dici de Deo, & nihil dignè dicitur de Deo, nihil latius hac inopia. Quæris congruum nomen, non inuenis; quæris quoquo modo dicere omnia, non sic inuenis.* Hæc ille.

Aug. tr. 13. in c. 3. Ioan.

Deus est fons bonorū omnium inexhaustus.

Deus est totum quod desiderari potest.

Vesana fuit, & insaniæ gentilis, opinio propitia antro illi famoso templi Apollinis, de quo circumfertur, fuisse Numine afflatos omnes, qui auram inde emissam ore parulo ea religione qua par erat exceperant. Credidit gens delira, Deum illum fictitium, scilicet Apollinem, suos hallucinantes asseclas inanis halitus ex specu efflati conscios inspirare. Potior est reuera fides Christiana docens, eos, qui ore repurgato sacrum Christi corpus exceperint, effici diuinæ naturæ consortes, & exuta rerum omnium priscâ inopiâ, quam ingloriam experti erant in vita Dei nescia, & peccatis obnoxia, participes esse boni omnigeni, quia Christum rerum Dominum in Eucharistia conditum induerint. Meminere fanum hoc Apollinis Iustinus, Strabo, Diodorus Siculus, & Plinius. In his Strabo notat soli sexui fœminino datum, vt adiret antrum, vnde Numen

Antri Delphici proprietas.

Iustin. l. 24. Strabo l. 9.

Diodor. Sicul. lib. 16. c. 6. Plin. lib. 24. cap. 43. Strabo. l. 9.

Numen spirans sua pangebat oracula, aut verius dixero, nænias & ambages eructabat abditas pluribus inuolucris. Ad Eucharistiam facilior est aditus: quippe nemo prorsus excipitur ab hac mensa viros, & fœminas admittente, & pascente cibo, qui assumptus vti decet, recreare solet animas innoxias, & puritatis earum conscia corpora saginare.

Secunda Pars Homiliæ.

HOMO EST SVAPTE NATVRA egenus, & infirmus.

§. IV.

Ex Theologia, Medicina, Et SS. Patribus.

Egestas quid sit.

Citra vocum omnium ambages implexas, quæ colludunt in nomine; egestas est carentia rerum, quæ absolutè sunt homini necessariæ, vt æuum suum agat innoxiè, finémque suum vltimum, scilicet Deum Optimum Maximum hoc decurso tempore sortiatur. Indoles humana rebus indiget omnibus, citra quarum obsequium homo nequit absolutè sibi cauere à noxiis, & proprio Marte Deum vt vltimum finem suum attingere: quippe natura suos limites, vt apprimè nouit, ita non transcendit. Nauis alto commissa mari, instructa velis explicatis, atque rudentibus opportunè tensis, immora manet nullo reflante vento: quod namque naues varias orbis oras lustrent, & reduces portum tandem aliquando subeant, vnde soluerunt; illud non est virtutis alicuius nauibus insitæ negotium, sed beneficium auræ, quæ benefica velis afflans, naues vel inuitas quatit, & euehit ad arbitrium æstus, quo procera hæc corpora lignea percelluntur. Nempe suâ naturâ naues, nulla valent facultate progrediendi, sed eam omnem, si aliquali virtute vigent, deforis emendicant. Ecce typum vtique sincerum animæ assurgentis ad ardua facinora. Illa nimirum ausa quidpiam in ordine ad gratiam, & gloriam, suas naturales agendi metas præterit aliunde petita, vipote cœlitus excitata.

Ex Philosophia. Aristot. l. 7. Physic. initio. Lib. 8. Phys. cap. 5.

In eo argumento potest sisti Philosophus, ita fatus. *Omne quod mouetur, ab alio mouetur.* Aristoteles inde probare intendit, dari primum aliquod principium immobile, à quo omnia mobilia motum accipiant. Vt enim subiicit idem Philosophus. *In mouentibus & motis, non fit progressus in infinitum.* Verbi gratiâ, malleus in subiectam materiam intorquetur à fabro, manus obsequio & hæc in virtute brachij; brachium autem à corde capit, & à neruis vnde moueatur: in cor verò iugiter influit anima nescia feriarum. Quod autem anima motum impertiat cordi, arteriis, & musculis, habet à Deo, qui stabilis immorúsque manens dat cuncta moueri. Sicque voti compos sit ille Philosophus, insinuare volens, esse deueniendum ad aliquod ens immotum, cuius influxu omnia alia entia perculsa suo motu gaudent. Itaque cum animæ motione in Deum, reduci possint ad naturam motus, etiamsi sint supernaturalis ordinis, vt & gratia ipsa habitualis participat naturam qualitatis, valebit axioma ad probandum conclusionem, cui incumbit adstruere, animam esse impotentem ad cœlestia facinora, nisi cœlitus euehatur. Illa liquet veritas ex meris Philosophiæ fontibus. Omnis animæ nisus eam dirigens ad gratiam, & gloriam motio est: ergo habet illum motum ab alio; nisi, velis Philosophum argui falsitatis, dum affirmat vt rem indubiam, illud omne quod mouetur ab alio moueri. Esto dicas, motionem illam esse ab anima, quatenus est vitalis; nihil inde tamen exurgit contra thesim: nam qui dat esse, ille dat & consequentia ad esse: ergo Deus, qui dedit animæ totum illud esse, quo constat, & vegetat, dedit etiam omnem illam supellectilem, qua stipatur anima mouens seipsam: ac proinde motus animæ refundendus est ad illud ens entium, à quo suum esse primitus emendicat.

Motus omnis à primo motore dependet.

Ex præfatis, & Philosopho teste, palàm se explicat hominum inopia, quæ eò plus est miseranda, quo dignior est status, quo excidunt homines, si Deo conciliato suæ non consulunt egestati. Incredula fortè mens humana sibi imponet, arbitrata sui iuris esse motiones aliquas in Deum, sicque suam nesciet inopiam, & impinget in censuram, qua Ioannes notat aliquem conscium huiusce delirij. *Dicis* (inquit) *Quod diues sum, & locupletatus, & nullius egeo; & nescis, quia tu es miser, & miserabilis, & pauper, & cæcus, & nudus. Suadeo tibi emere à me aurum ignitum, probatum, vt locuples fias, & vestimentis albis induaris, & non appareat confusio nuditatis tuæ.* Itur obuiam egestati nostræ, cùm emitur precibus aurum charitatis in animas desuper influentis.

Apoc 3. Ex Theologia. S. Thom. 1. 2. q. 110. art. 1.

Ne qua supersit hallucinandi occasio in penuriæ nostræ thesi. Nota, motiones illas, quibus allicitur anima ad meliorem frugem, vocari gratias Dei per Christum; non quod formaliter animam Deo gratam efficiant; sed quia sunt auxilia, & dona Dei data gratis homini, cui Christus illa Passione sua meruit. Etenim beneficus hic Redemptor meruit hominibus ea omnia, quæ conducunt ad id, propter quod carnem induit, & passus est. At redemptionis humanæ omne negotium confectum est, vt homo resurgeret à peccato redux ad gratiam, & demum fieret compos gloriæ æternæ. Quia igitur omnia bona opera edita ab homine, eum aliquali modo disponunt ad remissionem peccatorum, vt videre est ex Daniele suadente Regi nequam, vt redimeret eleemosynis peccata sua: profectò citra dubium est, hos omnes animæ impetus, quibus vegetur ad virtutum praxim, aut assurgit ad supernam aliquam notitiam, esse gratias Dei per Christum, illi animæ cœlitus erogatas. Ne tamen alicui gratiæ nomen imponat, illud est sedulò recolendum, omnia dona corporis, & animæ, quæ fluunt ab hominis essentia, vt aptitudo ad scientias capessendas, & sensuum corporis indoles expedita, posse dici gratias Dei, sed non eo sensu, quo de gratia per Christum proximè peroraui. Illa nimirum omnis naturæ suppellex non sufficit per se Deo conciliando homini, qui delirus genio indulsit, & ab hoc rerum omnium domino deuiauit.

Omnia dona corporis & animæ quomodo dici queunt gratiæ.

Pelagius pertæsus hanc hominum inopiam, hoc sibi negotium indixit, vt homini singulare penu affingeret, vnde sibi gloriam æternam asseretet, aliis vsquequaque gazis gratiarum Dei penitus illibatis. Impius hic desertor aiebat hominem solius naturæ obsequio, se aptare posse ad gloriam æternam. Non ibat inficias homo

sacrilegus, motiones diuinas esse vtiles ad assequendum finem illum facilius; sed negabat, esse homini necessaria talia auxilia, cùm natura sufficeret (vt putabat) ad præstanda ea, quæ necessaria sunt ad suprema Dei præmia comparanda. Deo sanè fuit iniuria, ac proinde blasphema illa Pelagii sententia, cuius meminit Augustinus. Hoc Pelagij lethale virus ebiberunt alij homines hoc iniquo patre sati. Hi dicti fuere Semipelagiani, quia partim concordabant, & partim ab eo dissidebant. A Pelagio discordant in eo, quòd asserunt necessariam gratiam actualem ad promerendam de condigno vitam æternam. Pelagio tamen covtunturin hoc, quòd credunt, talia auxilia, à Deo concedi intuitu boni alicuius operis, editi solius naturæ viribus. Hos hæreticos dubiam facientes hominum inopiam refellam satis superque, probans motiones, quæ conducunt ad gratiam, & gloriam, esse à gratia Dei actuali, quæ est toto cœlo dissita à concursu illo generali, quem rebus etiam inanimis Deus exhibet, vt suas actiones exerant, qualis est cooperatio Dei cum igne comburente, & lapide deorsum inclinante.

Pelagij error in quo situs.

Semi-Pelagianorum error qualis.

Esse motiones illas à speciali auxilio, & concursu Dei, inde liquet, quod nemo ad bonum amplectendum fertur, quin aliqua boni cogitatio præluserit. Ergo cùm omnis notitia practica boni sit à Deo, & non à natura solùm; impetus ille voluntatis percitæ ad amplexum boni erit ab eo, qui menti desuper illuxit. Tota namque notitia naturalis petitur à sensibus, qui vt corporei sunt, plerumque animæ imponunt, capti suis illecebris, quarum dum species affricant animæ, illa velut hallucinans in delectu boni miserè dementatur. Et quia natura à Deo deuia prona est in malum; solo sensuum obsequio nequit homo assurgere ad audendum aliquod virtutis emeritæ facinus, atque ita homo est indigus alicuius auxilij, quo vt obstetrice queat bona opera parturire. Quippe nequit natura imbellis, seipsa suas ruinas reparare sicut par est: quotidiano namque patet experimento, nihil omnino nobis suggeri à sensibus præter corporea, in quę incurrunt sensus: & tantùm abest, vt anima subsidium inde petat ad virtutum praxim; quinimò patet, eam obstringi multis dispendiis. Vnde palam est, animam si quando enititur ad opera ardua, & sensibus inimica, aliunde moueri, quàm à natura, cuius ingenium est sensuum obsequio mancipari. Omnes namque animæ facultates sunt in ordine naturali, quo conclusæ vt cancellis, nequeunt proprio Marte aliò transilire. Si ergo anima meditatur aliquod egregium facinus, & se accingit ad edendum specimen aliquod virtutis heroïcæ; profectò diuino percellitur œstro. Imò doctor Angelicus, Theologorum apex inclytus ait, bonum virtutis politicæ esse quidem commensuratum humanæ naturæ, ideóque posse voluntatem ferri in tale bonum, sine gratia gratum faciente; indigere tamen auxilio gratiæ actualis. Idem sanctus suspicatur, Aristotelem conscium infirmitatis hominum circa virtutum praxim, subodoratum fuisse, hominem indigere aliquo auxilio deforis illato, vt opus aliquod optimum auspicetur. Sic Aristoteles. *Initium bonæ consultationis est à bona fortuna.* Id est, à Deo ingerente, scilicet vel per se, vel per Angelos, vel per res externas prouidentia sua vt par est aptatas, bonas cogitationes in animam. Ita S. Thomas explicat effatum Philosophi, gratiam actualem bonæ fortunæ nomine recensentis.

Homo sine gratia Dei nihil omnino potest boni facere.

D. Thom. 1. 2. q. 136. a. 3. ad 2.

Aristot. l. 7. Moral. ad Eudem. c. 18.

Concordant Patres, nec vllus eorum vnquam dubium fecit ortum illarum motionum, quibus anima se accingit ad bonum aliquod opus. Duo exempla traducit Augustinus, quæ licet sint in genere morum, nec directè ad beatitudinem explicitam, & formalem spectent; tamen ait illa fuisse edita Deo conscio percellente. Primum est Regis Assueri, qui Deo conuertente cor hominis iracundi, factus est propitius Reginæ Esther passæ deliquium ob terrorem, quem illa conceperat obuiam facta Regi, cuius atrox, atque minax aspectus odia referebat. Ita Augustinus. *Intelligendum, atque fatendum, non lege, atque doctrina insonante forinsecus, sed interna, atque occulta, mirabili, ac ineffabili potestate operari Deum in cordibus hominum, non solùm veras reuelationes, sed etiam bonas voluntates.* Alterum exemplum est Polemonis dyscoli adolescentis, qui audito Xenocrate se recepit in meliorem frugem. Sic Augustinus. *Xenocrates Polemonem de fruge temperantiæ disputando, non solùm ebriosum, verùm etiam tunc ebrium ad mores alios conuertit. Quamquam ergo ille non Deo fuerit acquisitus, sed tantùm à dominatu luxuriæ liberatus; tamen ne idipsum quidem quod melius in eo factum est, humano operi tribuerim, sed diuino.* Si ergo fuit hæc motio diuina sollicitans tantùm hominem ad virtutes naturæ consonas: vnde putas fore motus, qui animam excitant ad fidei, & charitatis actus superioris ordinis exerendos. Pergit Augustinus in recensendo Polemonis actu. *Polemo*, inquit, *si ex luxurioso continens factus ita sciret, cuius esset donum hoc, vt abiectis superstitionibus gentium, eum piè coleret; non solùm continens, sed etiam veraciter sapiens, & salubriter religiosus existeret, quod ei non tantùm ad præsentis vitæ honestatem, verùm & ad futuræ immortalitatem valeret.* Hactenus acer ille Dei gratiæ propugnator.

Bonæ actiones morales indigent gratia actuali.

Ex SS. PATRIBVS.

August. lib. de gratia, c. 24.

Idem, epist. 130.

Polemon adolescens quomodo conuersus.

Hos impetus, quorum obsequio fit anima sanctior, aut se expedit à laqueis diabolo insidiante prætensis, esse à Deo, Christus ipse liquidò subindicat; monens, iugi oratione petendum esse à Deo, ne nos inducat in tentationem, quod fit Deo denegante motiones congruas ad cauendas omnes technas Angeli desertoris. Si namque suis animæ viribus posset declinare malum, oratio illa foret incongrua, quam Christus voluit esse precum omnium typum. Augustinum accipe denuo reuocatum. Sic ille. *An & ista irrisoria petitio est, cùm ab eo petitur, quod scitur ipsum non dare, sed ipso non donante esse in hominis potestate? sicut irrisoria est etiam illa gratiarum actio, si ob hoc gratiæ aguntur Deo, quod non donauit ipse, nec fecit.* Rursus alibi decurrens eamdem hanc aleam, sibi constans hæc subiicit. *Prorsus non oramus Deum, sed orare fingimus, si nos ipsos, non illum credimus facere quod oramus: prorsus non agimus gratias Deo, sed agere fingimus, si vnde illi gratias agimus, ipsum facere non putamus.* Præterea si penes hominem esset Deo inconsulto grandia audere; Christus instante Passione sua præscius defectionis Apostolorum, non eos præmonuisset, vt vigilarent, & orarent, ne intrarent in tentationem: quid namque foret opus animæ precibus, si ei totum, quo valere potest, de proprio penu constat. Eò spectant hæc verba luculenta Prosperi Aquitanici. *Si* (inquit) *de vigilando tantùm, non etiam de orando*

Oratio Dominica quare instituta.

Gratiæ Dei necessitas probatur.

August. lib. de bono persuer. c. 2.

Idem, epist. 107.

Prosper. l. 1. de vocat. Gent. c. 28.

orando suos discipulos admoneret, solas liberi arbitrij vires videretur hortatus: sed cum addidit, & orate, satis docuit superni futurum muneris, vt eos etiam vigilantes tentationis procella non vinceret. Nec aliunde manat ille frequens orationum vsus in Ecclesia, quàm ex mente conscia suæ impotentiæ, ad opus optimum exerendum. Alioquin delira foret illa crebro orandi consuetudo, si quisque sua posset industria illud quod impensè à Christo Domino indigus emendicat. Ita Augustinus. *Quid stultius, quam orare vt facias, quod in potestate habeas.*

Aug. lib. de nat. & grat. c. 18.

EX MEDICINA.

Fernel. lib. 7. Pathol. c. 1.

Morbus quid sit.

In describenda hominum infirmitate latus sese aperit campus, quem inconsulta Medicinâ nemo potest decurrere. Vt ergo decumbentis animæ sortem miserandam explicare queam, hanc ego demonstrabo notis ab infirmo corpore mendicatis. Ex concordi placito medicorum: Morbus est affectus contra naturam corpori insidens. Græci affectum illum διάθεσιν vocant. Affectus autem omnis mutatione quadam motúque facto induci gignique solet. Cùm verò causa præter naturam efficiens, obiectum corpus immutat, eique vim infert, aliquid ea quidem efficit, hicque motus eius effectio dicitur, Græcis ἐνέργεια: obiectum corpus patitur, & afficitur; ille motus eius affectio est, atque perpessio, Græcis πάθος vel πάθημα. Tandem ex affectione proficiscitur effectus, qui, Græcis est διάθεσις, quasi impressum affectionis vestigium. Sublata causa protinus omnis eius cessat effectio, cessat & patientis corporis affectio. At genitus affectus interdum manet, ac persistit, manifestè ab affectione seiunctus: eiusmodi est vlcus à candente ferro corpori inustum, aut vulnus inflictum gladio. Aliàs minimùm subsistit, nec certè permanet, sed seiuncta causa, aut pariter cum affectione aut quàm mox deletur: sic putrida febris, quæ calor est præter naturam omnes corporis partes occupans, vacuato humore putrido, qui eius efficiens est causa, nihil aut parum subsistit, sed cum causa simul protinus euanescit.

Ex præfatis tria hæc, affectus, effectio, & affectio, esto quidem sint contra naturam hominis sani; non idcirco tamen, eadem morbi nomenclatura sonant: quidquid namque malè afficitur, non ægrotat. Etenim simplices affectiones contra naturam sunt, & corpus variè fatigant; morbi tamen idcirco non sunt, sed symptomata tantùm, quia non in affectuum genere recensentur. Illa luculenta morbi descriptio pertinet & ad iniquum animæ statum, quem Adami vitio sortita est. Nimirum homines Adamo infirmo patre sati, contraxere labem, in quam ille delitus homo prior se damnauit. Itaque Christo, & Deipara exceptis, contagione patris malè affecti sauciata tota soboles ægrotauit. Indulgente Deo fortiter homo sanam corporis & animæ sortem editus est in statu naturæ integræ; sed diabolo suadente, sui immemor effectus, inconcessa petens, vtpote typho tumens superbiæ, gratiæ iacturam passus est, penes quam summa fuit sanitatis animæ dum valuit, peccati nescia perpetrati.

Qua verò ratione sanus homo sua constitutione miser exciderit, & quænam partes in illo deliquium sint passæ, Medicina suas prætendendo faces aperiet. Sic illa solers disciplina sua pangit oracula circa malè affecti corporis argumentum. Quicquid in nobis consistit, aut corporis pars est, aut in illa certè continetur. Partem dico, quæ ex solida substantia, & carniformi, atque ex innato spiritu, in quo natiuus calor, & facultas inest, constituitur. In corpore autem continentur spiritus vagi, & diffluentes, sanguis, humores, & excrementa. Quin etiam præter partes, & contenta; functiones quoque existunt ex iis profectæ. Horum cuiusque vitium, & de statu naturali decessio, affectus est, constitutio præter naturam. Quod autem in contentis est vitium, morbi causa est; quod in partibus morbus; quod in functionibus, symptoma. Cùm enim corporis pars sola primùm, & per se functionum sit opifex; eius dumtaxat integritas, & firma constitutio functiones perficit, & sanitas est: intima verò, atque vitiosa primùm, & per se functiones euertit, hæcque sola morbus censetur. Partis appellatione, & similarem, & organicam complectitur, atque in organo tum pars præcipua, tum aliæ quæ vsum illi præbent continentur, vt non solùm qui in crystallino humore, verùm etiam, qui in alia quauis oculi parte contra naturam affectus inest, morbus habeatur. Cùm enim crystallino partes cæteræ subsidio veniant, & ad videndi functionem magnum vsum afferant, earum affectus primùm ac per se visionem peruertet, quæ non solùm crystallini humoris, sed totius est oculi. Quocirca omnis partis siue principem ea functionem edat, siue dumtaxat opituletur, affectus contra naturam, morbus est. At verò contentorum, vt spirituum, vt humorum, & superuacaneorum affectus, etiamsi contra naturam sint, morbos non dicimus; quandoquidem in partis substantia non inhærent.

Morborũ sedes qualis sit.

Morborum causæ quales.

Tria hæc præfata locum suum sortiuntur in anima: namque suas habet illa partes, suos & spiritus, atque functiones. Principes animæ partes sunt intellectus, voluntas, atque memoria: harum partium obsequio functiones suas exerit anima, cuius & contenta sunt habitus siue boni, siue mali, præuiis actibus acquisiti. Hi scilicet habitus dum praui sunt principes animæ partes malè afficiunt: nam errore excutit intellectus; voluptate voluntas allicitur, & deuia malo adhæret; memoria verò species versando mali cui voluntas obsequitur, corrumpit animam noxia recolendo. Itaque morbi cadunt in animæ potentias, quæ labefactatæ iacent ægræ. Hallucinans intellectus imponit voluntati, quæ deuians à congruo obiecto malum insequitur, proinde malum sic hominem efficiens. Illa quippe voluntatis est indoles, vt afficiet animæ mala quæ deperit, iuxta verus Augustini effatum. Non faciunt bonos, vel malos mores, nisi boni, vel mali amores. Anima ergo iacet ægra, cuius partes malè habent, eòque mali labes excreuit, vt sit ille rarus, qui non iaceat in humanis. Hoc abundè liquet ex deliquio Sponsæ Canticorum, quæ esto typus sit animæ sanctissimæ, ac proinde sanæ mentis, attamen infirmitatis suæ non obscura dedit querulis vocibus argumenta. Quasi verò foret illa breui in paralysim dissoluenda mœret, seque trahi supplex efflagitat, ita refundendo bonas motiones omnes in gratiam Dei actualem. Vnde patet neminem planè excipi ab eo Dei influxu, quanta licet emineat animæ sanctitate. Quamuis enim gratiâ habituali præpotens sit anima Deo grata; illa tamen aliis indiget auxiliis, vt actiones expediat virtutis emeritæ, & ordinis, supernaturalis.

Morbi animæ quomodo contrahantur.

Gratia actualis etiã necessaria Sanctis.

supernaturalis. Licet enim vegetior sit anima instructa supellectile gratiæ; est tamen indiga motionis, qua trahitur ad superna, vt in præfata patet sponsa Canticorum, quæ vult cœlo influente trahi, vt insistendo sui sponsi vestigiis, ei currendo queat iugiter adhærere.

Ex SS. Patribus. *Bernard. serm 21. in Cantic.*

Audiendus in eo themate Bernardus, vtpote egregiè commentatus. Sic ille. *Sponsane ergo necesse habet trahi, & hoc post sponsum? Quasi verò inuita eum, & non libens sequatur. Sed non omnis, qui trahitur, inuitus trahitur. Nec enim infirmum, aut debilem, eum videlicet, qui per se ire non valet, trahi ad balneum, vel prandium piget. Denique trahi vult, qui & hoc rogat. Non autem hoc rogaret, si sequi per seipsam dilectum prout vellet valeret. Vt quid vero non valet? An infirmam fateamur & sponsam? Si vna quæuis ex adolescentulis infirmam se diceret, & peteret trahi, nequaquam miraremur. At verò de sponsa quæ traheret & alios, vtpote fortis, & perfecta, posse sufficere videbatur, cui non durum sonet, quod & ipsa trahi tanquam infirma, vel debilis necesse habeat? De quanam anima iam confidimus, quod valida sit, & sana, si illam infirmam dici consenserimus, quæ pro sui singulari perfectione, & excellentiori virtute sponsa Domini nominatur? Quantauis perfectionis anima, quamdiu quidem gemit sub corpore mortis huius, & huius sæculi nequam retinetur inclusa carcere, vincta necessitatibus, torta sceleribus, lentius, segniúsque assurgat necesse est ad contemplanda sublimia, nec omnino liberum habeat sequi sponsam quocumque ierit. Hinc lacrymosa vox illa gementis. Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis?* (Rom. 7.) *Hinc supplex illa precatio: Educ de corpore animam meam. Dicat proinde, dicat cum gemitu etiam sponsa: Trahe me post te, quia corpus quod corrumpitur aggrauat animam, & deprimit terrena habitatio sensum multa cogitantem.* (Sap. 9.) (Corporis sarcina est grauis animæ.) *Postulat ergo, vt conuersationis illius valeat vestigia sequi, vt possit æmulari virtutem, & normam tenere vitæ, & morum queat apprehendere disciplinam. In his quippe maximè est opus adiutorio, quo valeat abnegare semetipsam, & tollere crucem suam, & sic sequi Christum. Hic prorsus trahi necesse habet sponsa, nec sanè trahi ab alio, quam ab eo ipso, qui ait: Sine me nihil potestis facere.* Hinc Bernardus equidem sæpe sæpius expertus, quàm opportunè Dei œstro acta anima moueatur.

(Anima quare ægrotet.) Animæ facultates potissimas, quas dixi principes animæ partes, infirmas esse, & ægrè sua obire munia, res est in confesso, & miseranda, cuiusque nostrum experimento vernaculo. Si nimirum vnusquisque seipsum conueniat, inueniet intellectum spissa caligine offusum, ac proinde errori obnoxium. Erubescet & voluntatem obscœnis, & pudendis omnino obiectis anxiè proritari. Denique cùm anima facultatum obsequio se accingat operi, hoc vnum est ratum, videlicet potentias animæ infirmas, ipsam etiam animam per consensum trahere consciam ærumnarum, quas absque Dei actuali influxu nequeunt homines eluctari. (Gratia Dei quomodo nobiscum concurrat.) Consulendus iterum est Bernardus. (*Bernard. tract. de grat.*) *Deus tria hæc, hoc est, bonum cogitare, velle, & perficere, operatur in nobis. Primum profectò sine nobis, secundum nobiscum, tertium per nos facit. Siquidem immittendo bonam cogitationem nos præuenit; immutando etiam malam voluntatem, sibi per consensum iungit; ministrando & consensui facultatem, foris per apertum opus nostrum internus opifex innotescit. A Deo ergo sine dubio, nostra fit salutis exordium, nec per nos, vtique, nec nobiscum. Verùm consensus, & opus, etsi non ex nobis, nunquam tamen sine nobis. Cauendum ergo, ne cùm hæc inuisibiliter intra nos, ac nobiscum actitari sentimus; aut nostræ voluntati attribuamus, quæ infirma est; aut Dei necessitati, quæ nulla est; sed soli gratiæ, qua plenus est. Ipsa liberum excitat arbitrium, cùm seminat cogitatum; sanat cùm immutat affectum; roborat, vt perducat ad actum; seruat, ne sentiat defectum.* (Gratiæ Dei progressus in anima.)

Esto, prior anima confixa sit lethali spiculo noxæ; illa tamen haudquaquam ægra fuit sola: quippe tota compages corporis, & animæ hac præfata mali labe corrupta est: sicque miser homo fuit omnibus vsquequaque malis obnoxius, vt disertè probat tantæ labis conscius Augustinus. (*August. lib. Solil. c. 2.*) *Quid ego*, inquit, *Abyssus tenebrarum, terra miseriæ, filius iræ, vas aptum in contumeliam, genitus per immunditiam, viuens in miseria, moriturus in angustia. Heu miser, quid sum? Heu quid futurus sum? Vas sterquilinij, concha putredinis, plenus fætore, & horrore: cæcus, pauper, nudus, plurimis necessitatibus subditus, ignorans introitum, & exitum meum, miser, & mortalis.* (Hominis miseriæ quam sint multiplices.) *Cuius dies sicut vmbra prætereunt, cuius vita sicut vmbra lunatica euanescit, sicut flos in arbore crescit, & statim marcescit, nunc floret, & statim aret. Vita, inquam, mea, vita fragilis, vita caduca; vita quæ quantò magis crescit, tantò magis decrescit; quantò magis procedit, tantò magis ad mortem accedit. Vita fallax, & vmbratica, plena laqueis mortis.* (Hominis inconstantia.) *Nunc gaudeo, statim tristor; nunc vigeo, iam infirmor; nunc viuo, statim morior; nunc felix appareo, semper miser; nunc rideo, iam fleo; sicque omnia mutabilitati subiacent, vt nihil vna hora, in vno statu permaneat. Hinc timor, hinc tremor, hinc fames, hinc sitis, hinc calor, hinc frigus, hinc languor, inde dolor exuberat: subsequitur his importuna mors, quæ mille modis quotidie miseros homines inopinatè rapit. Hunc necat febribus, illum opprimit doloribus; hunc consumit fames, illum sitis extinguit; hunc suffocat aquis, illum interimit laqueo. Illum perimit flammis, alium dentibus bestiarum ferocium vorat; hunc trucidat ferro, illum veneno corrumpit; alterum tantum repentino terrore, miseram vitam finire compellit. Et nunc super hæc omnia magna miseria, cùm nihil sit certius morte; ignorat tamen homo finem suum*, Hactenus Augustinus.

Ex Ivre Canonico. In argumento infirmitatis, & penuriæ nostræ non sunt prætereundi Canones sacri, quorum doctrina concolor est præfatis à me, cùm dixi nos indigere gratia actuali, quæ nostræ consulat egestati. Ita Concilium Tridentinum. (*Concil. Trid. sess. 6. can. 2.*) *Si quis dixerit, ad hoc solùm diuinam gratiam per Christum Iesum dari, vt facilius homo iustè viuere, ac vitam æternam promereri possit, quasi per liberum arbitrium, sine gratia vtrumque, sed ægrè tamen, & difficulter possit, anathema sit.* Concinit & Concilium II. Arosicanum hoc Canone. (*Concil. II. Arausic. can. 14. & 18.*) *Nemo ab vlla miseria liberatur, quem misericordia Dei non præuenerit.* Quasi diceret, neminem sese expedire à *noxa sine actuali gratia, quam diuinæ motionis nomine nuncupamus.* Consonant & Concilia alia, vt Mileuitanum, Africanum, & Carthaginense, cuius, id est, Carthaginensis decreta probans Innocentius Papa Patribus Concilij hæc rescripsit. (*Conc. Mileuit. can. 5. Conc. Afric. can. 80.*) *Deus quotidiana præstat beneficia,*

quibus

Innoc. Papa apud August. epist. 91.

quibus nisi freti nitamur, nullatenus vincere humanos poterimus errores. Necesse est enim, vt quo auxiliante vincimus, eo non adiuuante vincamur.

EST FREQVENTANDA PIE Eucharistia, vtpote quæ consulit omnibus hominum angustiis.

§. V.

EX HISTORIA, EX SYMBOLIS, ET SS. PATRIBVS.

PRouida Dei cura, rerum, quas edidit ita malis omnibus obuiam iuit, vt singulis quibusque malis obiecerit opportuna bona, quibus cederent ipsa mala. Eo spectat illud oraculum Iesu Siracidæ. *Contra malum bonum est, & contra mortem vita: sic & contra virum iustum peccator. Et sic intuere in omnia opera Altissimi. Duo, & duo, & vnum contra vnum.* Non in physicis tantùm valet illud eloquium, sed & in moralibus veritati litat; meminit namque virum iustum, cui & opponit hominem nequam. Cùm ergo cura animarum sit potior Deo, quàm corporum; & corporibus medendis inueniatur remedium, cui nomen panchymagogum, cuius ea vis est, vt humores omnes noxij repurgentur; profectò fuit animæ fractæ plerisque malis etiam pharmaco congruo consulendum. Illud est Eucharistiæ panis, qui suæ virtutis habet idoneum in manna typum: quippe panis ille Hebræis è cœlo datus, vt ad edentium arbitrium referebat saporem escæ, cuius appetitus irrepserat; ita panis Christi pro cuiusque animæ ægrotantis obsequio, virtutes ingerit idoneas ad vitia quæ animā malè afficiunt funditus extirpanda.

Eccles. 33.

Eucharistia valet contra omnia vitia.

Esse pani illi sacro vim diuinam contra hostes animæ constat ex figura panis huius, scilicet ex arca Dei, cuius aluo fuit manna reconditum. Primò Dei arca, Deum Azoti Dagon è sua sede pulit, capite, manibus, & pedibus amputatis. Qua verò ratione viros Azotios, & alios Hebræorum hostes malè habuerit, abundè liquet ex contextu sacro, cuius ecce tenor. *Aggrauata est manus Domini super Azotios, & demolitus est eos, &c. Et ebullierunt villæ & agri in medio regionis illius, & nati sunt mures, & facta est confusio mortis magna in ciuitate. Videntes autem viri Azotij huiuscemodi plagam, dixerunt: Non maneat arca Dei Israel apud nos: quoniam dura est manus eius super nos, & super Dagon Deum nostrum, &c. Circumduxerunt arcam Dei Israel. Illis autem circumducentibus eam, fiebat manus Domini per singulas ciuitates interfectionis magna nimis, & percutiebat viros vniuscuiusque vrbis à paruo vsque ad maiorem, & computrescebant prominentes extales eorum.* Hactenus ille sacer textus typicè referens virtutem Eucharistiæ, quæ frequentata sicut decet ab anima reduce & contrita, valet ad vitia omnia profliganda.

1. Reg. 5.

Arcæ Dei mira virtus contra hostes Dei.

EX HISTORIA. August. l. 9. Confess. c. 1.

In eo argumento libet referre Augustinum, qui vt adolescens genio indulserat, sese vitiorum omnium specimen effecerat; sed vbi salutaribus aquis diluit in baptismo scelus, & sacro pane refectus est, ab omni ferè vitio liberatus, ad virtutes æmulas assurrexit. Hinc iubilus ille aliàs insonuit. *Dirupisti vincula mea, tibi sacrificabo hostiam laudis. Laudet te cor meum, & lingua mea & omnia ossa mea dicant: Domine quis similis tibi? Dicant, & responde mihi, & dic animæ meæ, Salus tua ego sum. Quis igitur ego, & qualis ego? Quid non mali ego; aut facta mea, aut si non facta, dicta mea, aut si non dicta, voluntas mea fuit? Tu autem Domine bonus, & misericors, & dextera tua respiciens profunditatem mortis meæ, & à fundo cordis mei exhauriens abyssum corruptionis. Et hoc erat totum nolle quod volebas, & velle quod nolebas. Sed vbi erat tam annoso tempore, & de quo imo altòque secreto euocatum est in momento liberum arbitrium meum, quo subderem ceruicem leni iugo tuo, & humeros leui sarcinæ tuæ, Christe Iesu adiutor meus, & redemptor meus? Quàm suaue mihi subitò factum est carere suauitatibus nugarum, & quas amittere metus fuerat, iam dimittere gaudium erat. Eiiciebas enim eas à me, vera tu & summa suauitas; eiiciebas, & intrabas pro eis omni voluptate dulcior, sed non carni, & sanguini; omni luce clarior, sed omni secreto interior; omni honore sublimior, sed non sublimibus in se. Iam liber erat animus meus à curis mordacibus ambiendi, & acquirendi, atque scalpendi scabiem libidinum, & garriebam tibi claritati meæ, & diuitiis meis, & saluti meæ Domino meo.*

Augustinus quare cito senserit in se vitiorum fornacem extinctam.

Est & in hoc genere locuples historia fidem faciens, & valere panem illum contra corporis pericula. Referre libet verba Nicephori auctoris minimè pœnitendi. *Est*, inquit, *consuetudo vrbi Constantinopoli, vt cùm plusculum de partibus immaculati diuinique corporis Domini, & Dei seruatoris nostri Iesu Christi reliquum esset, sacerdotes pueros ἀφθόρους incorruptos, ex eis qui ad præceptores in ludum literarum eunt, accerserent, qui ieiuni reliquias eas ederent. Accidit vt filius Iudæi inter alios ex schola rediens ex his accepperit, & patri vitrario more causam reddens exposuerit. Percitus ira Iudæus in furnum vitrorum ardentem misit, & clausit vt combureretur: postea cùm quæreretur à matre redeunte de ciuitate, per tres dies illa exquirente à patre cum lacrymis: filius matrem audiens ex fornace respondit. Qua aperta inuentus est inter ignes illæsus; vnde eductus, ad Iustinianum ductus, cum matre Christianus est factus.* Huic puero reuerà fuit panis ille vitæ; & qui ignis potuit arcere globos ne perderent hunc infantem, poterit & vitiorum fornacem extinguere, obstando, ne succensæ faces iræ præsertim atq; libidinis cordis intima depascatur.

Nicephor. lib. 17. histor. Ecclesiast. cap. 25.

Eucharistia seruat incolumem puerum in fornace.

Eucharistia quàm sit salutaris.

Itaque placet homini pasto pane illo lemma dare mustulæ, quæ rutam ore versat, ne incurrens in serpentem miserè dispereat. Titulus hic illi apponitur. CAVTIVS VT PVGNET. Macte igitur, homo, sume panem vitæ, CAVTIVS VT PVGNES in dæmones, & vitiorum agmina furibunda. Quàm sit Eucharistię armatura potens disce Patrum oraculis. *Hic panis*, inquit Cyprianus, *omnium carnalium saporum irritamenta, & omnium exsuperat dulcedinum voluptates.* Adiice Cyrilli hoc effatum. *Eucharistia sedat, cùm in nobis maneat Christus, sæuientem membrorum nostrorum legem, pietatem corroborat, perturbationes animi extinguit.* Concolor est Bernardus. *Duo*, inquit, *illud sacramentum operatur in nobis, vt videlicet, & sensum minuat in minimis, & in grauioribus peccatis tollat omnino consensum. Si quis vestrum non tam sæpe modo, non tā acerbos sentit iracundiæ motus, inuidiæ, luxuriæ, gratias agat corpori, & sanguini Domini, quoniam virtus sacramenti operatur in eo.* Itaque CAVTIVS VT PVGNES, sæpe versa puto ore panem, quo benè pasti homines inualescunt.

EX SYMBOLIS. Ferrus in theatro symbol. part. 2.

Mustelæ industria contra serpentes.

EX SS. PATRIBVS. Cyprianus serm. de Cœna Domini. Cyrillus. Bernard. serm. de Baptismo.

HOMILIA OCTAVA.

DE EFFECTIBVS EVCHARISTIÆ.

SVMMA HOMILIÆ.

I. EXORDIVM peto ab indole gratiæ, quæ plerumque naturam imitatur, esto supra naturam sit. Namque sicut nusquam natura vacat, vtpote sollicita, ne detur vacuum in perniciem orbis Vniuersi; ita gratia, iugiter influente Deo, ferias exosa, nobis suggerit, vt aliquid semper ardui operis exantlemus. Cùm itaque auctor gratiæ sit in Sacramento Eucharistiæ, ille suos conuiuas arcet ab otio, sollicitans eos ad virtutum omnium praxim, ne anima feriante glíscant vitia, magno eiusdem animæ detrimento.

II. Itaque dico prima parte istius homiliæ, hunc esse effectum Eucharistiæ, videlicet vt eius obsequio impleatur domus Dei. Subijcio, animas, Ecclesiam, & cælum, esse Dei domos, quæ sic implentur Anima benè pasta Deo in Eucharistia repletur gratia, dum anhelat ad perfectionem. Ecclesia virtutum odore plena fragrat suauiter. Denique hiantes Hierarchiæ Angelorum, ob lacunas à dæmone factas, quando cælo pulsus est, beatis eò assumptis mentibus adimplentur.

III. Secunda parte, modos explico propitios ad hæc incrementa, dicens esse ritus obseruandos, quos frequentes habuere plures olim gentes post epulas. In his recenseo choreas, seu saltus, quibus accommodo studium indefessum virtutis, quæ dum excolitur, videre est homines ad diuina iugiter assurgentes. Commemoro præterea musicam, familiarem olim post epulas, cui refero preces, & indefessas gratiarum actiones. Demum recenseo aromata, quibus ingratus epularum nidor eluitur. Hæc esse dico virtutum omnium fragrantiam, cui sacramenta litant congruè frequentata.

PRÆFATIO.

Exi in vias, & sepes, & compelle intrare, vt impleatur domus mea. Luc. 14.

CONcolor est sanctiorum Patrum sensus in themate conuiuij, quod instruxit Christus, quando quinque panes appositi turbis, non suffecere fami tantùm subleuandæ, sed hanc copiosam satiauere plebem, quæ ieiuna prius sese ad quinque hominum millia porrigebat. Paucis scriba sacer, panis huius opimi virtutem altricem expressit: namque recensitâ plebis inediâ triduanâ, famem conciliante duram, & descriptâ panis naturâ satis ingratâ viris assuetis lautioribus escis (erat enim ille panis hordeaceus,) totam hanc conclusit historiam, ita fatus. *Vt autem impleti sunt, dixit discipulis suis: Colligite, quæ superauerunt fragmenta, ne pereant. Collegerunt ergo, & implerunt duodecim cophinos fragmentorum, ex quinque panibus hordeaceis, quæ superfuerunt his, qui manducauerant.* Inde videre est, quanta fuit in illo pane viuax, & potens virtus corpora saginandi. Huiusce panis vim, atque facultatem in sedanda fame liquet ex concordi Patrum suffragio, fuisse typum sacri corporis Christi, quod in mensa Cœnæ fuit Apostolis expositum, vt hac esca suæ consulerent inediæ. Eò vergit iussio præfata patris-familias.

Ioan. 6.

Epulæ Dei suos conuiuas satiant.

Exi in vias, & sepes, & compelle intrare, vt impleatur domus mea. Quasi diceret: Vt esca meam Cœnam instruens concludit omne penu gratiarum; ita plena facit omnia, quæ hanc Cœnam participant, non reficiendo solùm animas, sed etiam implendo domum vbi Cœnæ salutaris instruitur series apparatus. Quàm sit varia plenitudo sequens hoc sacrum conuiuium, hæc vltima panget homilia, cuius thema sonans omnia plena panis Christi obsequio, sollicitor inde pia suffragia mendicare matris gratiæ: quippe illa sibi plena, & superplena nobis impertiet omnimodæ gratiæ complementum, Illa nimirum gratia plena fuit angelico dicta præconio, non ad magni nominis vmbram, aut aurium lenocinium, sed commodo fidelium, qui Virginem hanc Deiparam verbis præfatis ab Angelo recenserent, hoc tenore. AVE MARIA GRATIA PLENA.

Luc. 14.

NAtura rerum, quas est enixa parens sollicita, curam gerit assiduam, insomnes agens excubias, ne fatiscente mole totius vniuersi, aliquod inane detur, aut vacuum, cuius iniuria pessum eat hæc machina, in suarum partium vnione sita: ingrueret enim periculum ruinæ, si hiante terra vorago illa diffflueret in nihilum, ita salutari influxu cœli noxiè præpedito. Etenim esto sua aura benefica cœli semper afflent; illa tamen duntaxat eius obsequio gaudent, quæ compage indissoluta suum tenorem seruant, vt secus illa forent nescia cœlestis influxus, quæ in vacuo sita communi rerum omnium vinculo soluerentur,

Gratia vt & natura odit vacuũ, & quale sit illud.

Habet

Habet & gratia diuina sibi vacuum oppositum, scilicet acediam, & otium: animâ siquidem otio torpescente vacat gratia, & sistitur influxus eius, ob lacunas in quas anima se demittit. Quamobrem non incautè dices, otium (quod est vacuum quoddam, & inane) indubium conciliare pigræ animæ detrimentum.

Otium est animæ pernicies.

Confluunt in eo argumento adstruendo Patres Sancti, notantes otium vt præsens animæ deliquium. Ita Augustinus. *Nullus fructus otij, imò magis dispendium. Otiosus Esaü amisit primatus benedictionem; quia maluit cibum accipere, quàm quærere.* Hieronymus ab otij pernicie capit ansam, virtutis indefessæ studium fortiter inculcandi. *Nihil*, inquit, *in sancto proposito deterius otio, quòd non solùm non acquirit noua, sed etiam peracta consumit. Sancta vitæ ratio processu gaudet, & crescit; cessatione torpescit, & deficit. Quotidianis, ac recentibus virtutum incrementis instauranda mens est, & viuendi hoc iter non de transacto, sed de reliquo metiendum.* Vt nos in otium fractos erigeret Christus, & restitueret in integrum, ita cauit. *Estote perfecti, sicut & pater vester cœlestis perfectus est.* Quasi diceret. Natura vestra suo vitio in malum prona deorsum vergit, & deuoluitur in abyssum nihili, cui conterminum est otium: vt igitur inde pedem referre queat hæc natura deses, satagite perfectum vsquequaque Dei statum iugiter æmulari. Inde fiet vt accincti semper operi, non impingatis in vacuum, in quod anima delapsa sibi non ampliùs constat, sed dissoluta præceps agitur in nihilum. Parùm equidem fuisset Christo suis discipulis suasisse tale studium perfectionis, nisi ad eam comparandam modos etiam congruos adiecisset. In his ille modus est præcipuus, quem thema sonat istius homiliæ, cuius pensum est explicare, sacrum conuiuium Eucharistiæ obstare ne vacuum sese in animas insinuet. Cùm namque pater familias suos vrget domesticos, vt compellant intrare inuitatos, & sic impleatur domus, perinde est ac si diceret: Eucharistiam obstare ne detur vacuum, & multum conferre ad perficiendas animas insinuando dotes, seu gratias, quarum influxu suum capit anima complementum.

August. epistol. ad Vercellenses.
Otij effectus malefici.
Hieronym. epist. ad Demetriad.
Matth. 5.
Perfectionis studium quare Christus insinuet.

Hæc igitur erit contextura concionis huius. Dicam primò, Deum tres habere domos, quæ omnes implentur beneficio Eucharistiæ. Secundò explicabo vias, quibus acceditur ad hæc omnia complementa.

Diuisio homiliæ.

PRIMA PARS HOMILIÆ.

EVCHARISTIAE BENEFICIO *singulati tres Dei domus implentur.*

§. I.

EX THEOLOGIA, MEDICINA, SANCTIS PATRIBVS, HISTORIA, IVRE CANONICO.

Tres sunt Dei domus.

CÆlum, Ecclesiam, & singulas quasque iustorum animas esse Dei domos, est in confesso apud omnes; singulas hîc perstringam, & hoc ad amussim tituli prænotati. De anima locuples est ille locus Pauli, ita pias alloquentis animas. *Templum Dei estis vos, & Spiritus Dei habitat in vobis.* Eadem vox Hebræa היכל *hecal* tria significat: videlicet templum, domum, & palatium. Habet Deus in cœlo palatium auro nitens, & vsquequaque lucens, gemma rutila coruscante. Cœtus fidelium, id est, Ecclesia templum est, quod Deus illustrat sua præsentia vsque ad consummationem sæculi. Denique anima iusta domus Dei est, quam ipse lubens inhabitat, vt Christo Domino auctore liquet. *Si quis*, inquit, *diligit me, sermonem meum seruabit, & Pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus* Templum Dei anagogicè cœlum refert, allegoricè Ecclesiam significat, tropologicè verò typo templi sanctior anima lineatur.

1. Cor. 3.
Templi vox Hebræa tria significat.
Templū Dei triplex.
Ioan. 14.
Tēplū quid significet.

Quantùm verò domus illa Dei præ aliis emineat, inferre licet ex etymo seu anatome dictionis Hebraicæ היכל *hecal*, quam esse puto ramum radicis יכול *iacol*, ita vt *he* præfixum sit hemanticum. Vox autem illa primitiua יכול *iacol* vnde fluit היכל *hecal* perinde est ac potuit, ita vt dictio hemantica templum significans, sit exhibitæ in templo diuinæ tessera potestatis. Namque Deum præpotentem produnt omnia, quæ pertinent ad structuram templi magnifici, vt sunt gemmæ, marmor, iaspis, & supellex pretiosa domus Dei, custodes, & ministri suis obsequiis templo addicti: demum prædiues omnis apparatus templi, est sonorum omnipotentis Numinis argumentum. Suam abundè Deus explicat potentiam in anima, quam sibi aptat in domum, Quippe anima corpori infusa cedit in ius diaboli, vtpote infecta labe, quam contraxit Adam gratiâ diuinâ cadens. Cùm ergo potens sit dæmon, qui labefactæ animæ insedit; Deus hanc animam subire nequit, nisi præpolleat. Ideoque satis superque patet, illapsum Dei in animam non fieri sine valida virtute ipsius rerum omnium Domini præualentis. Allusit eò Christus, insinuans, insigne robur esse Dei propulsantis Angelum nequam ab anima, in quam antè durus hospes irrepsit. *Cùm*, inquit, *fortis armatus custodit atrium suum, in pace sunt ea, quæ possidet. Si autem fortior eo superueniens vicerit eum, vniuersa eius arma auferet in quibus confidebat.* Arma quibus hominem impugnat hostis, cui nomina mille, sunt peccata, quibus homo sui incautius hactenus assueuit. In hæc arma præualere supra hominem est: nempe natura nequit solo Marte suo citra Dei influxum, sese sicut par est à noxiis actibus expedire. Cùm ergo sapit homo, qui antea desipuit; eius ad meliorem frugem conuersio, locuples est indicium omnipotentiæ Dei, sicut Deo afflata canit Ecclesia. *Deus qui omnipotentiam tuam parcendo maximè, & miserando manifestas: multiplica super nos misericordiam tuam, vt ad tua promissa currentes, cœlestium bonorum facias esse consortes.* Hac oratione duo clamat Ecclesia; primum est, liquere Dei omnipotentiam, quando reis parcit, aptando sibi animas eorum in domum; alterum est, debere pias animas currere ad brauium gloriæ æternæ, quod perinde est ac dicere, oportere totis viribus incumbere virtutibus, ab earum praxi nec vna quidem morula feriando. Quippe Deus domum petit ornatam omni virtutum supellectile, iuxta verax psalmi oraculum. *Domum tuam Domine decet sanctitudo in longitudinem dierum.* Quasi diceret: Sanctitudo domus Dei nullo dierum termino concluditur;

Templum Dei potentiam notat.
Luc. 11.
Domin. 10. post. Pentec.
Psal. 92.

ſiquidem anima, quam Deus inhabitat virtuti ſuæ noua ſemper adiicit incrementa. Itaque diuina domus ſic impletur procul à vacuo, id eſt ab otio, à cuius torpore Deus vt homines auerteret, eos ad perfectionis ſtudium hortatus eſt prælaudatis à me iam verbis. *Eſtote perfecti, ſicut & pater veſter cœleſtis perfectus eſt.* Eſt autem in vnoquoque noſtrum ſtudium perfectionis, impigra cura ſagaxque, ſuam animam gratiis vtique congruis adimplendi. Namque Deus hoc intendit, vt ſcilicet impleatur illa domus, quam voluit eſſe ſuæ maieſtatis ſacrarium. Et ne quando moras anima texeret in currendo; Deum Patrem in ſcopum propoſuit Chriſtus; ita quippe fiet, vt æmulando Dei ſtatum perfectum, nuſquam animus otio diſſoluatur.

In quo perfectio ſita ſit.

Matth. 5.

Ex SS. Patribvs.

Compendioſa uobis à Chriſto ipſo via parata eſt ad hunc ſtatum, nempe ſacri corporis eius vſus in Euchariſtia, vbi panis apponitur potior illo pane, quo accepto Elias ambulauit in fortitudine cibi illius vſque ad montem Horeb. Etenim ſumma vitæ defæcatæ ſita eſt, vt vni Chriſto totus animus adhæreſcat. Vt ſecus ab hoc ſcopo declinare crimen eſt iuxta verax Auguſtini effatum. *Si vis perfectus eſſe, tu qui perfectum te eſſe pollicitus es, quid aliud quàm perfectam ſectatus es vitam. Perfectus autem ſeruus Chriſti nihil præter Chriſtum habet, aut ſi quid præter Chriſtum habet, perfectus non eſt, cum ſe perfectè Deo ſit pollicitus, aut mentitus eſt. Os autem, quod mentitur occidit animam* Hactenus ille aſſertor eius ſententiæ, quæ in imitatione Chriſti apicem vitæ ſtatuit illibatæ. Accedit & ratio, hoc diſcurſu præfatæ conſona veritati. Nemo niſi influente Deo poteſt aſſurgere ad perfectionem ſibi præfixam: at contrà Deo propitio peruius eſt aditus ad hanc ſortem: ergo Deo fruens anima compos erit eius ſtatus, ad quem Deo opitulante poteſt pertingere: ſed nemo Deo propior eſt, neque magis eo fruitur in hoc ſæculo, quàm is qui eo paſcitur in Euchariſtia: igitur ille benè ſe aptat ad perfectionem, qui ſacro Chriſti corpore ſaginatur. Cùm namque Deum ſtipent agmina virtutum omnium; ille ſibi conſciſcet virtutum omnium obſequium, qui ei in Euchariſtia familiaris erit, & continua, ſuoque ſciet experimento, domum Dei impleri. id eſt, animas perfici, quando inuitatæ ad Cœnam Chriſti, eò confluunt, Angelorum eſcâ ſub appoſita panis ſpecie recreandæ.

Auguſt. lib. de perfecta iuſtitia.

Perfectus quiſnam ſit.

Euchariſtiæ vſus conducit ad perfectionem.

Ex Theologia.

D.T. om. 3 p. q. 62 a. 1. 2

Gratia ſacramẽtalis quid ſit

Euchariſtiam reficere conuiuantes in Cœna Chriſti, liquidò conſtat ex Theologia, docente noua incrementa dari animæ beneficio gratiæ ſacramentalis, quia hæc adiicit aliquid gratiæ donorum, & virtutum. Gratia nimirum quatenus eſt gratia, perficit eſſentiam animæ, in quantùm participat quandam ſimilitudinem diuini eſſe. Vnde ſicut ab eſſentia animæ fluunt eius potentiæ; ita fluunt à gratia quædam perfectiones ad potentias animæ, quæ dicuntur virtutes, & dona quibus potentiæ perficiuntur in ordine ad ſuos actus. Ordinantur autem ſacramenta ad quoſdam ſpeciales effectus neceſſarios in vita Chriſtiana, ſicut baptiſmus ordinatur ad quamdam ſpiritalem regenerationem, qua homo moritur vitiis, fit membrum Chriſti, qui quidem effectus eſt aliquid ſpeciale præter actus potentiarum animæ. Par autem ratio militat in aliis ſacramentis. Ergo ſicut virtutes, & dona adiiciunt gratiæ communiter dictæ quamdam perfectionem determinatè ordinatam ad proprios actus potentiarum; ita gratia ſacramentalis addit ſuper gratiam communiter dictam, & ſuper virtutes, & dona quoddam diuinum auxilium congruum ad conſequendum finem, cuius intuitu ſacramentum à Chriſto fuit primitus inſtitutum. Cùm ergo nobis ſacramentum Euchariſtiæ fuerit exhibitum per modum cibi, ſeu Cœnæ, cuius eſt proprium reficere; procul dubio panis ille ſacer, eo quo decet apparatu tranſmiſſus in animam, ſortietur eos effectus, quos eſca ſolet exercere, quando ſicut æquum eſt accepta benè digeritur. Effectus autem ille vernaculus eſt vaſorum omnium repletio germana, pro vt natura cuique parti ſanxit eſſe prouidè conſulendum.

Euchariſtiæ effectus vt eſt panis.

Quia verò corpus & anima conueniunt aliqua ratione ſuis in augmentis, ex nutritione corporis, inferre licet, quibus incrementis anima aſſurgat, paſta cibo illo, quem Chriſtus appoſuit eo præcipuè intento, vt eius eſcæ ſalutaris obſequio anima repleatur. In hoc argumento placet conſulere Medicos, ex quorum ſchola prodit Fernelius totam nutritionis hiſtoriam diſcutiens. Proximum hominis alimentum eſt ſanguis; fit autem ille viuax humor è chylo, in quem alimenti præcipua portio reſoluitur, excrementis à natura foras pulſis, vt ſit ita chylus optimè defæcatus. Ille demum tranſmiſſus humor in hepar primò rubet, & tandem altera coctione cruor efficitur. Cùm ergo iecur ſanguinis officina, atque principium ſit, ex quo tanquam è fonte alimentum defluere, & in omne corpus diffundi conueniret, vt iuſtitiæ quadam mediocritate ſanguis vnicuique parti conferretur, venas inde velut è fonte riuulos ſanguinem delaturos deduci par erat. Hæ etenim ſi defuiſſent, quæcumque iecori viciniores ſunt partes exuperantis ſanguinis copia obrutæ mergerentur: quæ verò longiore interuallo diſtant, ab hoc deſtitutæ penuria languerent, & extabeſcerent; quippe ad quas minimè permearet. Vt igitur qui hortum aliquem ſummo artificio irrigare curant, ab ipſo fonte, tubos complures magnitudine, & ſpatiis diſcretos, in omnes horti partes deducunt, ſic exiſtimantes humorem quocumque trahi commodius, & conſequi poſſe; ita profectò per venarum productiones è iecore, partes corporis omnes iuſta ſanguinis menſura perfunduntur. At non vt aqua per riuulos, ſic per venas ſanguis ſua ſponte, & impetu perlabitur; ſed is tum iecoris vi expellitur, tum à propinquis venæ partibus attrahitur, quæ deinde in alias extrudunt proximè conſequentes, ad huncque modum pellentibus quidem prioribus, trahentibus verò iis; quæ deinceps ſubſequuntur, commoda fit ſanguinis in extremas corporis partes diſtributio; nulla quidem parte, vel minima prætermiſſa.

Ex re Medica.

Fernel lib. 6. Phyſiologia, cap. 5.

Sanguinis diſtributio quomodo fiat in corpore.

Huc non parum momenti afferunt propriæ ſingularum partium vires, quæ naturali appetitu incitatæ, id ex præterlabente ſanguine proleсtant, quod ſibi tota ſubſtantia familiare eſt, atque iucundum, idque proprio venæ ductu ad ſe pertinente. Quæ inter venas media interponuntur ſpatia, quamquam ductus non habent in ſe directos, alimentum tamen ſuſcipiunt, nec præparce,

Nutritio quomodo fiat.

parce, sed potius abundanter. Illud autem alimentum halitus specie per tenues occultosque propinquarum venarum transitus, tum excidit, tum rapitur. Non enim ex solis vasorum finibus, & osculis verùm etiam vt auctor est Aristoteles, per quæque angusta venarum foramina alimentum effluit, & illabitur in carnē, & alias particulas. Distributionis huius non priùs finis erit, quàm in omnes corporis particulas nutrientis substantiæ qualitas perlata sit. Appositus sanguis iam hìc continenter assiduo partium calore conuertitur, concoctione cogitur, crassiorque fit: deinde verò coactus, parti agglutinatur, & adhærescit. Ad extremum verò naturæ vi, & vniuersâ partis substantiâ ita concrescit, ita mutationem subit, vt ei demum perfectè & vsquequaque assimiletur. Hoc opere, in quo est nutritio sincera sita, partis substantia quædam fit carnosa. Itaque sanguis vt primùm in pusillas partium venas adductus fuerit, sensim mutatione ad illarum substantiam, & temperamentum accedit, dum perfectè assimiletur, & ex toto expressam earum naturam referat, idque nutritione, quæ omnis concoctionis est finis, & summa totius functionis naturalis absolutio. Quo circa sanguis, qui ossa, cartilagines, vincula, membranas, & neruos, est nutriturus, quodammodo in angustarum venarum extremitatibus iam albescit. Quum verò inter illarum partium fibras, atque in media spatia illabitur, plenius sanè conuertitur, & quamdam partis similitudinem gerit. Sic quæ in ossium cauernulis est medulla, ossis est proximum alimentum.

Arist. l. 2. de generat. animal. cap. 4.

Sāguinis assimilatio cū variis partibus corporis.

Cartilaginem mucco simile quiddam circumfundit; vinculis, membranis, atque neruis lentus quidam humor circumiectus conspicitur. Tale autem est proximum cuiusque alimentum, quod quidem appositum iam est; deinde verò plenius confectum calore, coactumque parti agglutinatur & adhæret, in eiusque naturam tandem facescit, idque propria partis vi, & facultate, quæ propriæ assimilans est, & altrix appellatur. Hæc alia est in osse, alia in neruo, alia denique in aliis, vt sua insit cuique peculiaris. Simili prorsus ratione, totidemque interpositis mutationibus caro alitur, non modò ea, quæ musculorum, sed & quæ iecoris, & quæ reliquorum est viscerum. Cùm enim sanguis è venarum osculis in carnem incidens ei apponitur, calore mutatus similem parti substantiam sumit, nec fieri potest, quin medio ferè mutationis tempore crassior iam factus ei affigatur, & adhærescat. Cæterùm in hac multò celeriores fiunt mutationes, vt idcirco vix vllo sensu percipi possint, vixque fieri putentur. Carni enim proxima est sanguinis substantia, vt proinde leui mutatione facta possit alinon sic autem ossa, cartilagines, vincula, & membranæ, vt à quibus sanguinis substantia longius abscessit. Non dissimili ratione nutriuntur venæ, & arteriæ, quamquam proximum in se sanguinem continent, quo aluntur; hunc tamen non possunt leui momento in se conuertere: sed quæ portio tunicis proximè assistit, primùm commutata albescit, moxque tanquam res in angusta foramina venæ, aut arteriæ rapitur, quibus penitus apposita crassiorque facta annectitur, tandemque assimilatur. Inde liquet quantùm sit natura sagax, vt escarum beneficio toti corpori consulatur.

Esto natura solers corpori prouiderit, non reparando solùm ruinas eius, sed & implendo vasa, quæ inedia premente forent inania: quippe replet esca venas sanguine, valuulas cordis spiritu vitali, vt & cerebri ventriculos spiritu animali; diuina tamen gratia non est infra naturæ curas: illa namque pane consecrato cauet, ne anima ieiuna tabem patiatur, deliquium habendo & pessimè marcescendo. Etenim anima pasta Deo est vsquequaque plena gratia, si comite charitate panis ille sacer benè digeritur. Principes animæ facultates, intellectus, voluntas, & memoria, panis eiusdem vsu benefico vegetant, suosque actus exerunt, vti par est, nempe trahunt indoli suæ congruum alimentum. Perspicacior intellectus aciem suam dirigit ad superna, velut indigna credens hæc infima suo intuitu. Cùm etenim Christus dixerit. *Ego sum lux mundi.* Anima compos effecta panis vbi Christus adest, proculdubio est perfusa luce noua, sicut insinuat Augustinus. *Christus inuitat: Accedite ad me, & illuminamini. Accedamus ad eum vt illuminemur, non quomodo ad eum accesserunt Iudæi, vt tenebrarentur. Vnde accedunt Gentes? fidem sectando, corde inhiando, charitate currendo. Accedite ad eum, & illuminamini, & facies vestræ non confundentur.* Hoc contextu vides, intellectum cui Christus rutilans irradiat, non esse luce plenum duntaxat, sed & influente Dei lumine coruscare. Esse suam vnicuique lucem cœlitus acceptam Dominus ipse clamat, sollicitans homines vt vnusquisque suo fulgore micet. *Sic luceat lux vestra coram hominibus, vt videant opera vestra bona, & glorificent patrem vestrum, qui in cœlis est.*

Ioan 8.

Ex SS. PATRIBVS.

August. tr. 2. in Psal. 33.

Anima à Deo illuminatur.

Matth. 5.

Habet & voluntas ex illapsu Dei in animas incrementa sua: quippe calet amore Dei, cuius incendia accepit in fornace sacræ Eucharistiæ. Namque Deus ignis est consumens, & qui Deo adhæret, vnus spiritus efficitur, eius animâ charitate feruidâ conflagrante. Reuocate iubet Augustinum, conscium amoris huius, quo feruet homo, Dei compos. *Homo*, inquit, *vt sit aliquid conuertis se ad illum, à quo creatus est: Recedendo enim frigescit; accedendo ignescit, & feruescit; recedendo tenebrescit; accedendo clarescit. A quo enim habet vt sit, apud illum habet, vt ei benè sit. Denique filius minor, qui voluit in sua potestate habere substantiam suam, quæ illi apud patrem optimè seruabatur, factus sua potestatis profectus est in regionem longinquam, hæsit principi malo, porcos pauit, fame correctus est, qui saturitate superbus abscesserat. Ergo quisquis ita vult esse Deo similis, vt ad illum stet, fortitudinemque suam sicut scriptum est ad illum custodiat, non ab illo recedat, ei cohærendo signetur, tanquam ex annulo cera, illi affixus habeat imaginem eius, faciens quod dictum est: Mihi adhærere Deo bonum est; verè custodit similitudinem, & imaginem, ad quam factus est.* Hactenus ille.

Anima Deo vnita calet amore sacro.

August. conciones 2. in Psal. 70.

Vnionis animæ cum Deo effectus.

Memoria quoque panis huius sancti beneficio fit sanctior, versando Dei miserantis influxum in animam peccatis antea labefactam. Audiendus hîc Ambrosius, qui memorando locum istum Apostoli. *Obsecro vos fratres per misericordiam Dei, vt exhibeatis corpora vestra hostiam viuentem, sanctam Deo placentem.* Ita commentatur. *Commonitio est, vt memores sint, quia misericordiam acceperunt, & vigilent circa obsequium eius, à quo illis data est, per quem ex impiis*

Rom. 12.

Ambros. in epist. ad Rom.

impiis gratis iustificati sunt, scientes hanc esse hostiam viuam, sanctam, & Deo acceptabilem, si corpora nostra incontaminata seruemus, dissimiles à sæcularibus, qui voluptatibus student. Hæc est voluntas Dei, sanctificatio vestra. Nam corpora subiecta peccatis non viua habentur, sed mortua; sub desperatione enim promissæ vitæ sunt. Ad hoc enim peccatis dono Dei abluimur, vt de cætero mundam vitam agentes, Dei amorem in nos prouocemus, non irritum facientes opus gratiæ eius. Nam apud veteres ideo oblata occidebatur hostia, vt homines peccati causâ, morti subiectos significaret: nunc autem quia per donum Dei purificati sunt homines, & à morte secunda liberati; viuam hostiam debent offerre, vt signum vitæ æternæ. Non enim sicut tunc corpora pro corporibus immolantur; nunc vero non corpora, sed vitia corporis perimenda sunt. Nota dici hostiam viuentem, illam, quæ est vita plena sicut erat illa cruci affixa delens omnia peccata, quibus erant obnoxij homines extinguendi. Cùm ergo viua sit hostia, quam in Eucharistia suscipimus; eius etiam proprium est, hominem aptare sibi in hostiam viuam, quando sicut decet accedunt ad altare, viuens vbi fuit hæc hostia consecrata.

Hostia olim cur occidebatur.

Hostia viuens quæ & qualis sit.

Non erit abs re recensere locum Basilij luculenter explicantis, quantùm proficiat anima Dei consors, ei vnita panis sacri obsequio. *Sicut*, inquit, *qui adhæret meretrici vnum corpus est; ita & qui adhæret Domino vnus spiritus est, dum & corporis purgatur vitiis, & animam in diuinæ imaginis excellentiam transfert. Sicut enim corpora communione coniugij, voluptate affectus, corruptione concubitus, per conspirationem ad actum, vnum fiunt; ita & rationalis anima maritali consortio ad Deum Verbum, virtute, & incorruptione, & vera tranquillitate perfruetur, vt his freta muneribus per veracem consensum, quo ad sanctificationem ex eo Verbo sibi peruenientem nititur, purissima fiat. Quocirca quæ Christo copulata est tanquam sapientiæ, vt Verbi Dei sponsa, sapiens ac prudens sit necesse est, vt omni stultitia & insipientia nota, iugi diuinarum rerum meditatione longius explosa, sapientiæ cui coniuncta est ornetur pulchritudine, donec æternam sapientiam sibi penitus iungat, vnumque cum eo cui inhæsit efficiat: ex corruptibili fiat incorruptibilis, ex imperita prudens, ac sapientissima Verbi cui inhæsit costa, atque ex homine mortali immortalis Deus; sic, vt ille, cui coniuncta est, omnibus manifestetur. Sicut enim sponsus eius, thronos, & dominationes deserens, illi ratione mortalitatis adhæsit, vt vnum cum illa misericorditer factus, sua illam gloria, & immortalitate donaret; ita & ipsa ei, qui sui gratiâ exuit principatus, & seipsum à forma Dei, ad serui formam per nimiam amoris vim exinaniuit, immortalitatis ratione inhærere debet. Propter hoc enim, inquit, relinquet homo patrem suum, & matrem suam, & adhærebit vxori suæ, & erunt duo in carne vna.* Hactenus Basilius.

Basilius l. de vera virginit. Anima Deo vnita ad quã perfectioné assurgat.

Hæc præfata clamant, esse omnia plena penes eos, quos conuiuas habet Christus in Cœna, cuius escas hîc commendo. Ait Ioannes, fuisse Christum plenum gratiæ, & veritatis. Vt ergo sibi similes aliqua ratione suos efficeret conuictores, in eos sic influit, vt eos etiam afficiat pro eorum captu illa gratiæ plenitudo. Posse verò talem gratiæ plenitudinem cadere in homines quosque; docet Theologia, dum discernit inter gratiam spectatam ex parte sui & inter gratiam spectatam ex parte habentis. Ex parte gratiæ dicitur esse plenitudo gratiæ, ex eo quòd aliquis euehitur ad apicem gratiæ, & quantum ad essentiam, & quantùm ad virtutem; quia scilicet habet gratiam tantam, quanta potest haberi, & in maxima extensione ad omnes gratiæ effectus. Ad hanc gratiæ summam nemo planè hominum infra Christum accessit: quippe talis gratia solius est Christi, qui in eo sensu fuit plenus gratiæ. Ex parte verò subiecti gratiam habentis, dicitur esse plenitudo gratiæ, quando quis Deo miserante tali dignatus est gratia, qualem vendicare potest conditio eius, seu status, quem profitetur homo ille. Vel etiam gratiæ plenitudo potest attendi secundùm intensionem, prout in anima est gratia intensa, vsque ad terminum præfixum ei à Deo, iuxta Pauli sententiam, *Vnicuique nostrum data est gratia secundùm mensuram donationis Christi.* Denique gratiæ plenitudo potest esse secundùm virtutem, prout scilicet habet facultatem gratiæ ad omnia, quæ pertinent ad officium in quem influxit illud gratiæ congruum incrementum. De gratia sic accepta locus est locuples, quando Paulus ait. *Mihi omnium Sanctorum minimo data est gratia hæc, illuminare omnes.* Itaque gratiæ plenitudo cadit in homines, si ea ex parte subiecti habentis gratiam expendatur.

Ioan. 1. Ex Theologia. *D. Tho. 3. part. qu. 7. art. 10.*

Gratiæ plenitudo qua ratione queat esse in homine.

Ephes. 4.

Ephes. 3.

Secunda domus Dei est Ecclesia, cuius habes in Propheta typum, cùm præscius futurorum ait de coëunte toto orbe terrarum in vnitatem fidei, & cultum Christi. *Et mouebo omnes Gentes, & veniet desideratus cunctis Gentibus, & implebo domum istam gloria, dicit Dominus exercituum. Magna erit gloria domus istius nouissimæ plus quam primæ.* Prima domus Dei nominata fuit Synagoga, cuius ruina fuit exordium Ecclesiæ, quæ à Propheta domus nouissimæ symbolo recensetur. Eucharistiæ beneficio domus ista bonis fidelibus impletur: namque panis ille viuus edentes excolit, & in eos sic influit, vt multiplicentur in eis gratiæ, vnde boni fiunt. Eò vergit illud Psalmi. *A fructu frumenti vini, & olei sui multiplicati sunt*, Frumenti, & vini nomine designatur Cœna Christi, vt & in oleo gratia figuratur. Vt charismata diuina nouis dotibus afficiunt animas, in quas Eucharistia influxit; ita domus Ecclesiæ domesticos plures, & cultiores habet, idéoque verax est titulus huiusce primæ partis, dum sacramento Eucharistiæ maximum Ecclesiæ tribuit incrementum.

Ecclesia est domus Dei.

Agg. 2.

Ecclesia impletur beneficio Eucharistiæ.

Psal. 4.

Obstetricatur historia, penes quam est series temporum Ecclesiæ. Igitur illa tenax custos rerum, quæ gestæ sunt, recenset, Christianos (adhuc Ecclesiâ in cunis) familiarem adeò habuisse panem sacrum Cœnæ Christi, vt quotidianus eis esset vsus: illum quippe panem vitæ quisque domi habebat repositum, ne persecutione sæuiente fides in aliquod deliquium incurreret. Et hæc consuetudo, panem vitæ secum adsportandi, viguit vsque ad tempora Sancti Ambrosij, qui fratrem suum Satyrum commemorans ait, eum quando longum inibat iter habuisse secum viatici vice panem illum sanctum, cuius vsu capit homo gratiarum omnium incrementum.

Ex Historia. *Cyprian. ser. de lapsis.* Eucharistiæ vsus quotidianus olim. *Ambros. de obitu Satyri.*

Ille frequens vsus huiusce panis Angelorum mutauit homines in Angelos: illo nimirum æuo fuit

fuit vegeta virtutum omnium praxis, & esto fremens hostis tormentorum arietem validè intorqueret in portas Ecclesiæ; attamen cassa fuit vis illa intorta, fide Christiana sibi constante, panis vitæ obsequio, cuius beneficium singulare fuit, quòd effuso passim sanguine Christiano fides steterit illibata. Non ergo sapit hyperbolen encomium illud, quod Eucharistiæ attribuit augmentum fidelium, qui dedere manus Christo pertæsi simulachra, quibus sese prius addixerant. Et quia confluxus ille frequens auxit Ecclesiam; inconcussa viget virtus, quam celebro, & commendo, dicens Ecclesiam, Dei domum, debere pani vitæ, quòd vsquequaque viris optimis impleatur.

Ex Ivre Canonico.

Ecclesia sancto Dei flamine acta, suo augmento cauit olim, dum sanxit vt omnes, qui adstarent Missæ suas animas reficerent illo pane, qui sacris apponitur altaribus, notando secus facientes ingloriâ quandóque notâ, foras eos tanquam indeuotos turpiter extrudendo. Enitentis ex incunabulis Ecclesiæ fuisse ritum illum satis superque liquet hoc Canone antiquo Papæ Anacleti. *Peractâ consecratione omnes communicent, qui noluerint Ecclesiasticis carere liminibus. Sic enim & Apostoli statuerunt, & Sancta Romana tenet Ecclesia.* Hac contextura vides fluxisse ritum illum ab Apostolis, vt conscijs, Ecclesiæ incrementa fore penes Eucharistiam mundo pectore frequentatam.

Can. Peracta. De Consecrat. dist. 2. Missæ singulæ habuere suos communicantes.

Tertia denique domus Dei est cœlum, quò nemo planè adultorum euehitur, si ei copiâ datâ panis vitæ, contempserit accedere ad mensam, vbi hæc esca salutaris apponitur: Christo siquidem assertore vitâ æternâ cadent omnes homines inermi huius sacramenti, ad salutem omnium hominum instituti. Ita monet, atque minas intentat Dominus. *Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis.* At secus *Qui manducat ex hoc pane viuet in æternum.*

Ioan. 6.

Ex SS. Patribvs.

Concordant Patres, in quibus accipe Chrysologum. *Christus*, inquit, *est panis satus in virgine, fermentatus in Ecclesia, sacris illatus altaribus, perpetuam edentes se pascit ad vitam.* Quasi diceret, potiorem fructum huiusce panis esse vitam æternam, seu cœlorum incolatum nullo tempore concludendum. Fauet Ignatius ille Martyr sanctus, qui panem illum nuncupat φάρμακον ἀθανασίας, ἀντίδοτον μὴ θανεῖν id est. *Medicamentum immortalitatis, antidotum contra mortem.* Mors, quam subimus nihil obstat, quin sit verídicus Ignatius; nemo quippe potest censeri esse domus cœli, quin morte præeunte vitam hanc fugacem cum vita sibi constante, & cœlica commutarit. Ita Cyprianus. *Quod interim moriamur, ad immortalitatem morte transgredimur: nec potest vita æterna succedere, nisi hinc contigerit exire. Non est exitus iste, sed transitus, & temporali itinere decurso, ad æterna transgressus.* Idem ille Pater liquidius adstruit intentum meum de cœlo panis vitæ beneficio comparato. *Non iam*, inquit, *ad elaborata impensis, & arte conuiuia populi inuitantur, sed immortalitatis alimonia datur.* Consonat Irenæus hoc tenore. *Corpora nostra percipientia Eucharistiam, iam non sunt corruptibilia, spem resurrectionis habentia.* Demum esse penes panem hunc omnigenam vitam, Cyrillus luculenter ait hoc contextu. *Spiritus est, qui viuificat: spiritum hic ipsam carnem nuncupauit, non quia naturam carnis amiserit & in spiritum mutata sit, sed quia summè cum eo coniuncta, totam viuificandi vim hausit.*

Chrys. serm. Cœlum repletur beatis Eucharistiæ beneficio.

Ignatius ep. ad Ephes. Eucharistiæ mira elogia.

Cypr. l. de mort.

Idem ser. de Cœna.

Iren. lib. 4.

Cyrill. l. 4. in Ioan. c. 24.

Hæc prætexta probant, Eucharistiam reparare ruinas, in quas incurrere cœli dæmonum lapsu. Si namque panis ille sacer conferre potest vitam æternam, & vita æterna domum cœli sibi vendicet; est in confesso, panis huius influxu, homines eo pastos conscios esse vitæ æternæ, ac proinde noua beatorum sessione sedes Angelorum, quæ vacauere, suum recuperare diu optatum congruum ornamentum.

Eucharistia homines facit immortales.

Secvnda Pars Homiliæ.

Qva ratione qveat homo compos esse petitorum effectuum Eucharistiæ.

Ex Antiqvitate plvrivm Nationvm, ex Sanctis Patribvs, et Symbolis.

Vt præsensit Alexander Macedo fragrantiam florum, quam afflabant insulæ Fortunatæ, statim se accinxit eò contendere captus ea suaueolentia, quam spirabat floridus ille locus. Sortietur vt credo pares effectus illa prior pars homiliæ, quam decurro: vbi namque panis vitæ effectus præsciti fuerint, omnes allicient ad vsum panis huiusce beantis animas hac esca viuida recreatas. Ne ergo gratis & frustra panem hunc homines desiderent, operæpretium est recensere vias, quæ initæ panis huius animas efficiunt participes; vsurpare placet in hoc argumento locum illum Gregorij, meo sanè intento propitium. *Ad hæc*, inquit, *audita inardescit animus: iamque illic cupit assistere, vbi se sperat sine fine gaudere. Sed ad magna præmia perueniri non potest, nisi per magnos labores. Delectet igitur mentem magnitudo præmiorum, sed non deterreat certamen laborum.* Hactenus ille, cuius æmulor intentum, sollicitans animas ad media essectibus Eucharistiæ congrua capessenda.

Alexander Macedo quare conuolarit ad insulas Fortunatas.

Greg. ho. 37. in Euang.

Ne videar extra aleam discurrere inuestigando modos participandi charismata, quæ consequuntur adstantes epulis Christi, recensebo ritum insolitos priscis olim Gentibus, post conuiuia publica celebrata. In his Homerus occurrit dicens saltationes & cantus fuisse solennes epularum appendices. Circa modum saltandi post epulas discordes fuere ritus. Hebræorum Rex Herodes filiam Herodiadis inductam post epulas ad saltandum impudicè gratam habuit, vnde subit animum non fortasse leuis suspicio, Hebræos eo sæculo iam in Venerem fractos, adhibuisse salaces post conuiuia publice saltatrices. Acron, & Porphyrion interpretes Horatij tribuunt Ionibus illum mollem saltandi modum, qui & inualuit apud Babylonios Chaldæorum turpissimos: hi quippe mero largiore fuso sui iam impotes, post epulas mulieres corpore obscœno adhibuere palam gestientes saltibus impudicis. Carpit & equidem iustè morem illum Curtius, & hunc ego damno velut incongruum instituendis moribus. Est tempestiua magis illa saltatio placita Laconibus, qui ex Quintiliano, Luciano, & Athenæo modum saltandi perutilem

Ex Antiqvitate plvrivm Nationvm.

Hom. l. 8. odyss. Saltatio olim post epulas sequens.

Marc. 6. Saltatio quædam mollis.

Acron. in ll. Horatij. Porphyr. ib.

Q. Curtius l. 5. de gestis Alex.

Laconum saltatio

lem inuenere gressus ita suos componendo, motus vt bellicos hac saltatione sua post epulas etiam ingererent, ad bellum sua sic corpora componentes. Vnde datum fuit laudi Epaminondæ, quòd saltauerit scitè, Probo Æmilio teste. Huius generis fuit illa saltatio, quam Pyrrhicam vocant celebrem Cretensibus, quia Pyrrhus illam in Creta composuit. In hac homines armati, leui flexu nunc se contrahendo, post saliendo, denum declinando, telis sic vitandis milites informabant. Hanc Pyrrhicam meminere Seruius, Suetonius, Plato, Plinius, Apuleius, Pollux, Spartianus, Strabo, & Solinus.

Quint. l. 1. c. 19. Lucian. l. de saltat. Athen. l. 13. cap. 14. Prob. Æm. in vita Epamin. Seruius lib 5. Æneid. Suet. in Cæs. cap. 39 Plato l 7. de legib. Plin. l 7. c. 56 Apuleius. l. 10. Asin. Spart. in Hadr. Strabo. l. 10. Solin. c 16.

Hunc ego consulo Christianis saltandi modum post epulas illas, quas Christus instruxit. Ille nimirum ritus saltandi corpore armato sonat, quid virile in anima pasta sacro Christi corpore resideat. Moraliter intendo, modum hunc saltandi conuiuas Christi prouocare ad saltus illos, quos commemorat Psaltes Regius cùm recenset animas Deo afflatas. Sic ille occinit. *Beatus vir, cuius est auxilium abs te: ascensiones in corde suo disposuit.* Hos ille saltus liquidiùs exposuit ibidem adiiciens. *Benedictionem dabit legislator, ibunt de virtute in virtutem.* Dum virtus vna cōparata vocat alias, tunc anima ad altiora salit, & nouæ virtutis in vsu sanctior effecta sacris epulis ita suos motus aptat, vt inde plures prouentus gratiæ sortiatur. Et in hoc sanè totus cardo rei huius vertitur. Nam nulla ferè Christiani commoda referunt post sumptionem Eucharistiæ, quia nulla prorsus eos cura nouæ gratiæ sollicitat, sicque incassum pluties accedunt ad altare, sibi potius iræ Dei maiorem vim ex incongruè sumpto Christi corpore consciscentes. Igitur esto nobis hoc ratum, fixumque, panem vitæ non prodesse suis epulonibus nisi saltent, id est, nisi assurgant ad perfectiorem statum, ambiendo dotes, & gratias, quæ supersunt. Allusit eò forte Dauid, quem Scriptura sacra recolit, arcam fœderis reducem, atque typum Eucharistiæ nostræ, miris saltibus excepisse. Ecce sacrum oraculum. *Cum transcendissent qui portabant arcam Domini sex passus, immolabat bouem, & arietem; & Dauid saltabat totis viribus ante Dominum.* Michol eius vxor, nescia mysterij in hac saltatione siti, Regem habuit despectui, vt eodem contextu videre est. *Cùmque intrasset arca Domini in ciuitatem Dauid, Michol filia Saül prospiciens per fenestram, vidit Regem subsilientem, atque saltantem coram Domino, & despexit eum in corde suo, &c. Reuersusque est Dauid, vt benediceret domui suæ: & egressa Michol filia Saül in occursum Dauid, ait: Quàm gloriosus fuit hodie Rex Israel, discooperiens se ante ancillas seruorum suorum, & nudatus est, quasi si nudetur vnus de scurris.*

Psal. 83.

Quare non proficiant Christiani, licet sæpe accedāt ad Eucharistiam.

Dauid quare saltauit ante arcam.

2. Reg. 6.

Ad hoc impudens fœminæ scomma Dauid minimè pertæsus eum cultum, quem fœderis arcæ suis saltibus exhibuit, sed subodorans in saltatione sua mysterium, in vxorem insipientem illatam refudit iniuriam. *Ante Dominum, qui elegit me potius quàm patrem tuum, & quàm omnem domum eius, & præcepit mihi vt essem dux super populum omni Israel, & Iudam, & vilior fiam plus quàm factus sum: & ero humilis in oculis meis: & cum ancillis de quibus locuta es, gloriosior apparebo.* Constat ergo locum istum de saltatione Dauid ante Dei arcam mysticum quidpiam, & pertinens ad Cœnam Christi Domini redolere. Quod namque clamat. *Vilior fiam plus quàm factus sum: & ero humilis in oculis meis: & cum ancillis de quibus locuta es gloriosior apparebo.* Hoc totum spirat indiuiduum gloriæ æternæ consortium cum humilitate, nouis si sese Dei intuitu tantùm deprimat incrementis. Vnde quia virtutis obsequio anima assurgit, quotiescumque nouos gradus adiicit huic virtuti, tropicè loquendo salit, & ante Dei arcam saltat, si peracta communione curat proficere, cumulando nouis actibus mensuram, quam præscripsit Deus, hac virtutum praxi indefessa suis sociis eminendo.

Humilitatis & gloriæ æternæ consortium.

Itaque nemo eat inficias, in saltatione latere sacrum aliquid, hoc adstruente Dauid. Concordat & ille ritus, quem meminit Cœlius Rhodiginus dicens, olim saltantes aras circuire solitos, hac cautione primò vt à sinistris dextrorsum pergerent, æmulantes ita gyrum Zodiaci, qui ab occasu vergit ad ortum. Deinde à dextris sinistrorsum acti, alios vsquequaque gyros cœli illa sua saltatione typica recensebant. Ex Philostrato fuit & ille ritus saltandi in sacris vsitatus Indis, hac cautela, priùs vt sordes abluerent, sicque suos loti saltus efficerent. In Insula Delo fuit ex Luciano nefas sine saltatione sacra perficere. Roma ritus æmulata ferè Gentium omnium, suspicata sacrum aliquid inesse saltibus, eos quandoque suis sacrificiis adhibuit. Ait enim Lampridius, Antoninum Cæsarem, cùm Heliogabalo sacrum faceret, saltantes fœminas induxisse. Imperio Romano adolescente Numa sacerdotes Salios instituit, quorum omnis disciplina fuit circuire forum saliendo, bonum omen sic precantes Vrbi: & ne quis in animum suum induceret aliquid in hac saltatione vile delitere, fuit cautum ex genere Patricio solo legi Salios. quibus adnumerari magnæ laudi duxere viri summi, vt Appius Claudius triumphalis, Scipio Africanus, Titus Vespasianus, & Antoninus Philosophus potiti summa rerum. Hos Salios sic nuncupatos à saltatione plures commemorant, quos accipe singulis quibusque locis eorum margine recensitis. In his sunt, Liuius, Dionysius Halicarnasseus, Cicero, Plinius, Plutarchus, Festus Pompeius, Virgilius, Ouidius, Propertius, Valerius Maximus, & Horatius, cuius illa fuit obseruatio, videlicet in Saliorum festo, quo maximè vigebat saltatio, fuisse cœnas opipatas, ita vt inde prouerbium emerserit, epulas lautè instructas, cœnas dicere Saliares. Ecce locum Horatij

Saltando olim circuibant aras. Cœlius Rhod. l. 5. c. 3.

Philostr. in vitâ Apollon. Indoru saltus in sacris quales. Saltus in Delo vsitati in sacris. Lucian. l. de saltatione. Lamprid. in vita Anton. Saliorum dignitas magna. Liuius. 1. Dec. l. 1. Dion. Halic. lib. 3. Cicer. l. 3. de Orat. Plin. l. 11. c. 3. Plut. in Numa. Festus Pomp. lib. 11. Virgil. l. 8. Æn. Ouid. l. 3. Fast. Valer. Max. l. 1 c. 1. Saliares cœnæ quales olim.

Nunc est bibendum, nunc pede libero
Pulsanda tellus, nunc Saliaribus
Ornare puluinar Deorum
Tempus erit dapibus, sodales.

Horat. l. 1. Carm. Ode. 7.

Faxit Deus, vt quotiescumque datur nobis copia Cœnæ Christi, possit illa dici cœna Saliaris, non duntaxat quia lautè instructa cibis cœlestibus, sed à saltatione, quam consulo conuiuis, id est, fidelibus adsciri. ad sacrum illud conuiuium, quod nihil aut omnino parùm prodest ei, si saltatione crebra, id est, accessione noua gratiarum, non attendunt studiosè panis vitæ in se commoda deriuare. Ad hos saltus suo nos exemplo vocat Christus ipse. *Dilectus saliens in montibus.* Esto namque Deus esset, ac proinde noua non posset ei virtutis adiectio fieri, dum esset in humanis; attamen ita suam aptauit vitam, vt oculis hominū, quibus tantùm exteriora litant, sapientiâ sicut

Saltatio quomodo sit necessaria ad percipiendos effectus Eucharistiæ.

Cant. 2.

sicut & ætate crescere videretur. Idcirco dilectum salire in montibus, perinde est ac Christum in eminenti virtutum stadio præfixas humanæ naturæ metas virtutum omnium praxi impigra transilire. Apostolus attendens ad hos Christi saltus, sequaces eius hortatur vt saltent seu currant, ne si lenta forent vestigia, esset & eorum sequela suo frustrata intento, Christo Domino exoso moras ab ipsius saltibus abhorrentes.

Currendum est sic vt ad metam perueniatur.

Ex SS. Patribus.

Bern. serm. de virtute obedientiæ.

Bernardus eò vergit hoc contextu. *Quid currere prodest, & ante metam cursus deficere? Sic currite vt comprehendatis dicit Apostolus. O quam perseueranti pede cursum suum perfecerat, qui dicebat: Cursum consummaui.* Non omnes eodem tenore suos aptare pedes ait idem Sanctus, commemorans eos, qui concurrunt in stadio mandatorum. Sic ille. *In stadio mandatorum Dei alius benè currere incipit, & antequam ad metas veniat, deficit. Alius pigrè incipit, & postea ad metas velociter currit. Alius & velociter incipit, & velociter perficit. Alius pigrè incipit, & in pigritia sua semper persistit. Duobus istorum brauium debetur, scilicet pigrè incipienti, & postea velociter peruenienti. Alteri & agiliter incipienti, & velociter peruenienti.*

Idem Serm. 2. de Cœna Domini.

Currendum est in via Dei.

Luc. 1.

Chrys. ser. 9.

Sanctos omnes in via Dei saltasse, seu cucurrisse Patrum est sententia. Vide quo contextu scriba sacer Lucas recolat parentes sancti præcursoris Christi. *Ambo* (inquit) *iusti ante Deum incedentes in omnibus mandatis.* In quem locum Chrysologus ita commentatur. *Incedentes dixit, vt eos ostenderet cucurrisse virtutibus, non stetisse; nec remansisse in itinere mandatorum, sed ad mandatorum plenitudinem peruenisse.* Consonat & Gregorius Nyssenus versando locum illum Geneseos. *Proficiens crescebat Isaac.* Nam subodorans ille, miros saltus esse reconditos hoc contextu, ita fatur. *Non consistebat, sed magnis semper spatiis progrediebatur. Crescebat virtutum studiis, & officiis: crescebat iustitia, & pietate.* Saltare, seu ad ardua semper anhelare necesse est homini de salute sua sollicito: namque natura vicina malo, in quod prona inclinat, si seipsum homo non excitat, eum proculdubio desidem ad infima prouocabit. Collimat eò Cassianus. *Necesse est* (inquit) *aut renouatus quis spiritu mentis suæ per singulos dies proficiat, ad ea quæ antè sunt se semper extendens; aut si neglexerit, consequens est, vt retro redeat, atque in deterius delabatur. Necesse est enim aut virtute brachiorum torrentis alueo impetum desecantem ad superiora conscendere aut remissis manibus ad præceps prona amne reuocari.* Rursus ille post pauca sibi constans hæc subiicit. *Debemus ad virtutum studia irremissa cura nos extendere, ne cessante profectu, confestim diminutio subsequatur: non acquisisse minuisse est, quia desinente profectu seu proficiendi appetitu non aberit à periculo recidendi.* Ne verò gratis hæc eum refricuisse putes, hac ratione vult esse rata quæ hactenus inculcauit. *Nulla, inquit, virtus potest immobiliter ab homine possideri, sed vt parta iugiter teneatur, necesse est eam semper illâ quâ acquisita est sedulitate atque industriâ custodiri. Nam ex Salomone. Stillicidia eiiciunt hominem de domo sua in die hyemali. Mentis incuriam domati comparauit, tectoque neglecto, per quam primò penetrant ad animam stillicidia passionum, quæ si negligantur, corrumpunt tigna virtutum, & post hac influunt imbres largissimi vitiorum, per quos in die hyemali, id est*

Gen. 21.

Greg. Nyss.

Cassian. Collat. 6. c. 14.

Proficiendum est semper ne natura retrocedat.

Cassian. ib.

Collatione 6. c. 16.

Acediæ sunt effectus mali.

Prou. 27.

tempore tentationis ingruente expelletur mens de habitatione virtutum, in qua circumspecta se diligentia retinens, velut in domus propria possessione requieuerat.

Ex Antiquitate plurium Nationum.

Galatæ, & Celtæ post epulas ad vulnera certabant.

Diod. Sicul. l. 2. c. 9.

Posid. l. 25. histor.

Athen. l. 4. c. 17.

Philostr. in vita Apoll. l. 2. c. 12.

Strabo lib. 5.

Plut. in Themistocle.

Ad hunc animæ profectum conducit ille ritus Galatarum, & Celtarum, quibus epulæ non detraxere vires, vt passim fit alibi, vbi perfusi largiore mero sui sunt impotes, & imbelles: sed potius exquisitæ dapes instructæ præfatis his Gentibus benè pastis grandiores animos adiecerunt. Etenim ex Diodoro Siculo, Posidonio, & Athenæo, præfatis populis hisce fuit in deliciis, in arenam descendere statim ab epulis. Et hunc ebibêre morem Indi, quos Philostratus ait solitos, à mensa lautiore suas experiri vires singulari certamine, cum æmulis benè potis ad sæua vsque vulnera dimicando. Campani & ab hoc non abhorruere ritu ex Strabone. Illa Deo reuera placet disciplina ciens homines ad classicum post epulas: cùm namque vita hominum sit militia, & vndequaque nobis ingruat bellum, & strenui nos æmuli perurgeant; est Christi Cœna velut illa Leonidæ, qui à mensa suos conuiuas duxit ad certamen, & immortale decus, quod generosè suo profuso sanguine meruerunt. Inde fuit Eucharistia nuncupata panis fortium animos quippe facit tremulis hominibus, in quos cœleste robur influit statim atque pasti fuere pane sacro, qui prostat in hac mensa, suos quæ conuiuas armat indole leonina.

Ex SS. Patribus.

Chrys. ho. 45. in Ioan.

Chrysostomus vt conscios huius armaturæ memor huius mensæ sic hortatur. *Ab hac mensa surgamus tanquam leones ignem spirantes, facti diabolo terribiles.* Sit hæc mensa velut classicum animos acuens, diluens acediam, & prouocans ad certamen. Recolamus inertiâ hominem sic dissolui, vt nequeat vltra procedere, iuxta Cassiani sententiam. *Negligens, inquit, paulatim redditur noxiis occupationibus irretitus, vt tanquam serpentinis spiris obstrictus nunquam deinceps ad perfectionem professionis antiquæ se valeat enodare.* Non deesse nobis argumenta vires nostras explicandi, scitè probat idem Cassianus, ita fatus. *Athleta Christi nunquam deficit colluctationum palma, sed quantò magis triumphorum successibus creuerit, tantò ei etiam colluctationum robustior ordo succedit, ne pacis otio miles Christi tepescens, incipiat obliuisci colluctationum suarum gloriosa certamina, ac securitatis inertiâ dissolutus, præmiorum stipendiis, ac triumphorum meritis defraudetur.* Esto foris non instaret hostis armatus in animæ nostræ perniciem, attamen anima nostra sibi sedulò deberet attendere, vtpote in quam intestinus hostis assolet arte magis callida, quàm aperto impetu desæuire. Opportunè monet Cassianus. *Non est, inquit, nobis aduersarius extrinsecus formidandus: in nobismet ipsis hostis inclusus est, intestinum in nobis quotidie geritur bellum: deuicto eo, omnia quæ forinsecus sunt redduntur infirma, ac militi Christiano vniuersa pacata erunt, & subdita.*

Eucharistia nos prouocat ad certamen.

Cassian. l. 10. c. 6.

Vndique prouocamur ad bellum spiritale.

Cassian. lib. 5. c. 19.

Idem. Lib. 5. c. 21.

Bellum est nobis intestinum.

Ex Symbolis.

Ioan. Ferrus part. 2. Theatri symb.

Ne perperam ergo nobis instructæ sint epulæ Christi, operæ-pretium est, æmulando ritus exoletos post epulas, ad certamen procedere contra truces, & peritos vitiorum cuneos, necnon & repetita virtutum praxi vsitatis olim à Sanctis saltibus indulgere. Vt illos induamus animos proderit vsurpare vetus hoc symbolum, quod meminit Ferrus, dum depingit Aquilam enitentem sursum, hac tessera desuper adscripta. AVDE ALIQVID DIGNVM. Illa nimirum est

Aquilarum indoles, vt infima pertæsæ volent, prælaltas quandoque nubes penna præpote transcendentes. Chrysostomus est meo intento propitius, sic opportunè loquens. *Aquilæ in hac vita facti, ad ipsum cœlum euolemus, vel potius supra ipsum cœlum; vbi enim fuerit corpus, illic congregabuntur & Aquilæ. Corpus, Domini corpus est propter mortem: Aquilas autem appellat, vt ostendat ad alta eum oportere contendere, qui ad hoc corpus accedit, & nihil cum terra debere ei esse commune, neque ad inferiora trahi, & repere, sed ad superiora semper volare, & in Solem iustitiæ intueri, mentisque oculum acutissimum habere: Aquilarum enim, non gracculorum hæc mensa est. Ad eum igitur cùm feruore accedamus, & dilectione quàm vehementissima, ne grauius subeamus supplicium.*

Aquila quid mysticè significet. *Chrys. ho. 24. in ep. 2. ad Corinth.* Eucharistia est Aquilarum non gracculorum.

EX ANTIQVITATE. PLVRIVM NATIONVM.

Præfatus sum ex Homero, saltus, & cantus esse veteres epularum appendices, cùm ergo satis dixerim de saltibus atque choris, non erit abs re recensere melos, cui iam lautè pasti conuiuæ suas aures erant soliti demulcere. Saltus, atque modos musicos fuisse res indiuiduas statim ab epulis, Persæ probant, apud quos vtrumque vigebat olim, vt auctor est Heraclitus Cumanus. Inualuit & ille ritus apud Abydenos, quibus à mensa simul canere, & saltare fuit delicium, vt scribit Athenæus. De cantu verò seu musicis instrumentis adhibitis post epulas, rara fuit Gens, quæ non exempla queat suppeditare mihi. Nonne Roma sui iam immemor sub Nerone vidit ab eo citharœdos inductos sublatis mensis? vt auctor est Suetonius. Nonne melos idem Græcia mensis adhibuit, teste Alcinoo apud Homerum? Nonne & Dido Africana suo Æneæ placitura, suos adsciuit & cantores, vt aures huius Heroïs aduenæ delinirent. Sybaritæ, qui omnigeno luxu diffluxere, morem & hunc cantandi post lauta conuiuia habuere gratum, vt testes habes Ælianum, Plutarchum, Maximum Tyrium, Cælium Rhodiginum, & Leonicum. Ægyptiis etiam placuisse melos Gellius affirmat scribens, eos adsciuisse fides, tibias, ac symphonias post escarum varietate corpora saginata. Ne quis verò melos epulis adhibitum carperet, vt quid inglorium; Quintilianus ait, Græcos tanti fecisse musicam, vt apud eos iidem essent, musici, vates, & sapientes. Vnde fuit probro datum Themistocli, quòd post cœnam ex more lyrâ circumlatâ ludere, & canere recusauit. At secus Epaminondas benè audiit, quòd statim à mensa sciuit musicè, vt luculenter ait Probus Æmylius.

Musicæ laudes. Cantus post epulas vbi fuere communes. *Heraclitus. Cuman. l. 1. rerum Persicarum. Athen. l. 22. c. 9. Suet. in Neron. c. 20. Homer. l. 8. & 13. Virgil. lib. 1. Æn. Ælian. l. hist. 3. c 19. Plut. in Pelopid. Max Tyr. serm. 11. Cælius Rhod. lib. 7. c. 9. Leonic. lib. 3. hist. c. 97. Gellius lib. 13. c. 11. Quint. lib. 1. c. 17. Probus Æm. in Epamin.*

Demum eò gloriæ musica assurrexit olim, vt fuerit piaculi vice, sacra facere, musicis inconsultis. Gens Hebræa Deo auctore ritum hunc habuit vt solennem, quem præterire nefas fuit, sanciente lege, tubas argenteas in hos vsus esse penes sacerdotes. Dauid, & Salomon fuere moris huius memores in sacris solennibus, quibus vt maior conciliaretur honos, psallebant, coëuntibus pluribus instrumentis. Ezechias æmulatus pietatem sanctiorum Regum musicam adhibuit omnigenam, vt hoc contextu sacro liquet. *Iussit Ezechias vt offerrent holocausta super altare: cumque offerrentur holocausta, cœperunt laudes canere Domino, & clangere tubis, atque in diuersis organis, quæ Dauid Rex Israël praparauerat, concrepare.* Chaldæi Hebræorum viciniâ eruditi, credidere melos quidpiam adiicere posse sacris. Hinc Nabuchodonosor arbitratus se posse dementare plebem, quam conduxerat, vt statuam auream quam fecerat adoraret, omne genus musicorum eò induxit, vt personante terra, melos animis æquè vt auribus imponeret. En decretum quod recenset historia. *Præco clamabat valenter: Vobis dicitur populis, tribubus, & linguis. In hora, qua audieritis sonitum tubæ, & fistulæ, & citharæ, sambucæ, psalterij, & symphoniæ, & vniuersi generis musicorum, cadentes adorate statuam auream, quam constituit Nabuchodonosor Rex.* Gentiles etiam simiæ Hebræorum sanxere, sua sacra hoc etiam ritu musico celebrari. Inde effluxere tot carmina in honorem diuersarum Gentium Deorum ab eis decantata, & pro varietate Dei variè nuncupata. Ecce celebratas hymnorum species, hypingos Dianæ, Apollini pæan & prosodia, Dionysio dithyrambus, Cereri Iulus, Veneri eroticus, id est, amatorius: De his scripsere Plutarchus, Cœlius Rhodiginus, Cicero, Plato. Instituta fuit autem hæc musica ad Heroüm, quos colebant, facta ardua celebranda. Locuples est auctor Virgilius hoc tenore.

Hebræi musicæ cultores in sacris. *Numer. 10. Par. 20. 2. Par. 29.* Chaldæi musicam adhibuere, suis sacrificijs. *Daniel. 3. Quint. lib. 1.* Hymnorum species quot, priscis Gentibus. *Plut. de musica. Celius Rhod. 5. c. 3. Cic. l. 3. de Orator. Plato l. 4. de legib.*

> *Tum Salij ad cantus incensa altaria circum,*
> *Populeis adsunt euincti tempora ramis,*
> *Hic iuuenum chorus, ille senum, qui carmine laudes*
> *Herculeas, & facta ferunt.*

Virgil. 8. Æneid.

Vult Deus & hoc cultu sua sacra coli: quippe Dauid præscia mente videns frumentum electorum fidelibus appositum in Cœna Christi, conuiuas omnes hortatur, vt laudis eximiæ pensum singulare Deo redderent, pro tessera gratiarum. Sic ille. *Lauda Ierusalem Dominum, Lauda Deum tuum Sion, &c. Posuit fines tuos pacem, & frumenti adipe satiat te.* Hoc laudis obsequium præscripsit Ecclesia sacerdoti reduci ab altari: finito namque sacro solet sacerdos recitare canticum trium puerorum, ad Dei laudes egregiè perpetrata Dei ipsius opera prouocando. *Benedicite* (inquit) *omnia opera Domini Domino, laudate, & superexaltate eum in sæcula.* Sacerdos accepto Christi pane velut impos pro beneficio tanto grates ei cô gruas rependere, conducit omnia, quæ occurrunt in cœlo & in terra, ad condignas Christo Deo propitio, atque benefico gratias exhibendas.

Gratiarum actiones quas Deus exigat post Eucharistiã. *Psal. 147.*

EX SS. PATRIBVS.

In hoc argumento placet Augustinus sic effusus in Dei laudes. *Tibi sancti, & humiles corde, tibi spiritus, & animæ iustorum, tibi omnes superni ciues, & cuncti beatorum spirituum ordines gloriam, & honorem suppliciter adorantes concinunt sine fine. Laudant te, Domine, illi superni ciues magnificè. Laudat te homo magna portio creaturæ tuæ. Sed & ego peccator homuncio, desiderio magno cupio te laudare, amare te opto amore pracipuo, Deus meus, vita mea, fortitudo mea, & laudatio mea, dignare me laudare te. Da mihi lumen in corde, verbum in ore, vt cor meum meditetur gloriam tuam, & lingua mea tota die cantet laudes tuas. Sed quia non est pulchra laus in ore peccatoris, & quia vir pollutus labiis ego sum, mũda obsecro cor meum ab omni iniquinamento; sanctifica me sanctificator omnipotens interius, & exterius, & fac me dignum laudibus tuis.* Nota preces, quas fundimus aduoluti sacris altaribus nostram confitentes inopiam, vt Christus eam tergat largo gratiarum influxu, esse melos perquàm gratum Deo; quippe decus est maximum, lausque sonora Deo, ab homine credi dicique Numen beneficum, ac proinde fide indubia precibus inuocari. Ecce Dei ipsius oraculum.

Gratiis Deo agendis oratio opportuna. *Aug. l. med. c. 33.* Orationes sunt sacrificia laudis.

Psal. 48. lum. *Immola Deo sacrificium laudis. Et inuoca me in die tribulationis, eruam te, & honorificabis me.*

Ex Antiqvitate plvrivm Nationvm. Alius demum ritus superest ab epulis, quem Iones inuexisse dicit Valerius Maximus. Ait ille fuisse moris huius gentis, vnguentorum adhibere fragrantiam. Et hunc luxum placuisse Romæ satis Iuuenalis insinuat his versibus.

Valer. Max. l. 2. c. 1. Iuuenal. sat. 11.

———— Putere videntur
Vnguenta, atque rosæ, latos nisi sustinet orbes,
Grande ebur.

Vnguenta post epulas. Ioan. 12. Suspicor ex Magdalena ritum illum defluxisse ab Hebræis ad Græcos, & Romanos; illa namque caput Christi pretioso vnguento vnxit, cùm ille discumberet, & est repleta domus odore vnguenti. Moraliter hinc docemur, post Eucharistiam virtutum omnium spargere fragrantiam instar Apostoli, cuius est hoc effatum. *Christi bonus odor sumus Deo.* (2. Cor. 3.) Faxit Deus vt omnes præfatos hosce ritus post epulas ita vitæ nostræ aptemus spiritaliter, vt eos reformatis moribus æmulemur. Ita fiet vt alium postremò morem induamus, hunc scilicet, qui viguit apud Ægyptios, Græcos, & Romanos, ex Plutarcho, Virgilio, Tibullo, & Homero, scribentibus, olim coronatos incessisse post epulas. Qui namque sicut par est vixerit post sacras Christi epulas, ille coruscanti in cœlis corona micans dignabitur, æterna gloria laureatus.

Plut. in Ant. Virgil. lib. 3 Æneid. Tibul. lib 21. Eleg. 3. Hom. lib. 21. Odys.

TRACTATVS
TERTIVS
DE B. V. MARIA.

IN HOC OPVSCVLO SCIENTIÆ OMNES ancillantes B. V. Mariæ sua pendunt obsequia, quibus Virginis illibatæ Encomia illustrantur.

ADIECTÆ SVNT HOMILIÆ DE omnibus Festis B. Virginis Mariæ.

SANCTISSIMÆ MARIÆ DEI GENITRICI Reginæ Cælique, Salique, Solique.

VOTVM.

Animæ deliquium passa est heroina illa Regina Saba, intuens apparatum aulæ regiæ, cuius insigne decus erat sapientia Salomonis; imò stupens hæsit, considerans multiplex obsequium, quo Regem dignabantur serui officio dissiti, quos tamen in Regem animus supplex minimè dispescebat.

O Maria Avgvsta, Mater eius qui plusquam Salomon est, ô Regina rerum, vberius est in te argumentum ecstasis & stuporis, ob virtutum choros tuis deuotos obsequiis. Ipse scientissimus Salomon, si vidisset gratiarum agmen, quo stiparis, animi dotes, quæ te ditant, Spiritus Sancti charismata, quibus tu litasti: ipse, inquam, Rex peritus, & omnia callens, si tibi adstitisset, velut impos sui animo defecisset. Quid igitur ego Salomonis impar eloquio, te compello, ô Beata? Quid nænias occino tibi, cùm sileant ora præcentorum? Dicere non cunctabor, spe plenus aggressus sum hoc tuorum syntagma meritorum; arbitratus, te cui meum desudat ingenium, cùm sis Mater Verbi, suggesturam verba luculenta satis, & huic tibi sacræ consona contexturæ. Vnigenito tuo, Verbo Dei feci sacrum hoc volumen, sed mihi minimè bonum erat hominem esse solum, quæsiui in te adiutorium affine Deo. Et cùm te Dominam dico, induo sortem Eliezer paranymphi nuptiarum Isaac & Rebeccæ: is æstuans siti, vouit habiturum se in Dominam, virginem illam, quæ propinaret aquam, non homini tantùm arenti, sed & camelis, qui æstui, & oneri

oneri succumbebant. Præstitit hoc Rebecca votis obsecundans; præstò etiam fuit Eliezer in reddendo obsequio: quippe protulit inaures & armillas, quas virgini obtulit, in tesseram dominij quod obibat. virgines sanè omnes cælis adscriptæ, possunt aliquos homines alluere, Deum demerendo multiplici prece: at etiam camelos, id est, omnes peccato obnoxios, pedibus tuis aduolutos abundè potare, tuæ tantùm est opis, ô Virgo illibata.

Ideò te Dominam meam prædico, & dico, sacróque non inaures, & armillas, sed cor ad affectum, linguam ad iuge præconium, & manus ad texendas de te panegyres, quia non homines tantùm iustos alluisti, sed me sordidum pecus, ope tua dignata es, diluendo sordes lectas in sæculo, & detergendo næuos, quos è claustro tepor ingessit. Demum quidquid in me viget, tuis appendo tholis: nempe fecisti mihi Deum propitium, cui vt tersior obsequerer, gratiæ multiplicis haustæ à Deo latices infudisti. Itaque hoc rescripto sciet postera ætas, me hoc opus texuisse, ne ingrati animi notas inureret altum silentium, méque effusum totum in recensionem gratiarum tuarum, quia effusa es in me gratiis tuis exornando.

Absit tamen vt opiner posse quidpiam adiici maiestati tuæ, humanis eloquiis; hoc meæ nusquam insedit menti, O MARIA hominum decus. Scio Esther respuisse mundum muliebrem, quia satis superque sibi sufficiens erat, vt Regis Assueri animos exquisitâ suâ specie demulceret. Cultiore forma nites, O VIRGO SPECIOSA. Emines ipsimet Esther, specie tua & pulchritudine tua, quâ Deum inclinasti. Eamobrem omnia aspernaris encomia, quæ alias excolunt mentes; non adornaris mutuatitia suppellectile laudum; omnia plenè, vt gratiâ plenæ, ex proprio penu tibi constant; nitela tua fucos nescit & pigmenta, nec aliunde tuum decus emendicas. Tamen vt Esther non abnuit obsequium ancillarum, quæ regias vestes colligerent, amplitudine sua diffluentes; ita & tù, sub Deo REGINA HOMINVM APEX, patiêre famulas, quas conduxi in hoc opere, vt defluentes tuas vndequaque gratias colligant. Hæ tuæ pedissequæ erunt scientiæ omnes, quæ vltrò supplices aduolutæ, tota sua peritia expensa, tibi gestiunt ancillari.

THEOLOGIA scientiarum vertex, suum ante te demittit apicem, gloriæ summæ ducens inseruire tibi, quam asserit esse affinem altissimæ Trinitati, vtpote filiam Patris, Filij Matrem & Sponsam Spiritus Sancti, cuius etiam igne accensa conflagrasti. Hæc altissima disciplina salutis humanæ eructans oracula, nuncupat te fermentum naturæ humanæ sospitandæ, atque adeò gentis nostræ, nouercante natura matrem. Demum omnia dictura paucis, illa scientia te omnigenæ gratiæ prædicat incrementum.

IVS OMNE CANONICVM, seu sensa Patrum procerum Ecclesiæ, à tuis sunt partibus: hoc iure sacro nefas est statui vernaculo attingere rem Deo sacram, eo edicto, ô SANCTA, & inter sanctos mirabiliter sancta, vt deuota diuino partui, ab omni noxæ piaculo vindiceris. Quomodo enim irreperet aliqua colluuies in Dei sacrarium, cui totus inuigilat charismatum cœtus, & pro cuius foribus adstant agmina Angelorum?

IVS CIVILE tibi vt cœlo satæ, iure postliminij regressum adiudicat eò vnde progressa es, ideóque exultat te in cælo Reginam primiceriam esse purpuratam.

PHILOSOPHIA, quæ concludit entia decem categoriis vt cancellis, videns te esse vltra hominum beatorum ordinem, & supra nouem Angelorum choros, aliquid vndecimum habet quod consecret, scilicet Transcendentia: transcendis enim, ô Excelsa, omne quod eminet infra Deum, dimittunt se se culmini tuo præalta quæque, rerumque omnium tibi etiam summi apices inclinantur.

MATHESIS ait lineas esse decurtatas, quibus venatur omne quod exurgit, quod dehiscit, & quod longè latéque diffusum est. Quippe in eam assurgis gloriam, quæ exhaurit mensuras cuiusuis alterius sub Deo eminentiæ: tua eò se inclinauit humilitas, vt hiatus ille credatur interminus; charitas tua, vsquequaque amplexans innoxios atque sontes, omnes latitudinis numeros emensa spatiatur.

ASTRONOMIA, quæ momenta temporum dispescit, & gyros cæli notat recurrentes, stupet in te ortum gratiæ, quæ nescit occasum, & ne stupor eius indonatam te dimittat, ô RVTILA VIRGO, Solem tibi explicat in amictum, stellas velut vniones aptat in coronam, & lunam in suppedaneum subiicit tibi Virgini triumphanti.

ASTROLOGIA suas omnes Planetarum syzigias, antitheses, trigonos, tetragonos, exagonos, infortunam geneseos faustæ conspirantes, fatetur esse infra culmen illud, ad quod euecta es, insciis astris, sed non inconsulto cœli Domino, cuius aspectibus tuum schema cæli præfert signum Virginis ascendentis.

HYDROGRAPHIA plurium aquarum voce canora accinit tibi, AVE MARIS STELLA. Neptunum abiurant omnia maria, & in Mariæ iurant obsequium: vt enim Deus congregationes aquarum appellauit maria; ita & congregationes aquarum te Mariam appellant & inuocant: quippe aquarum effluxus & refluxus, vitamque hominum naue vecturum tuo influxu sæpe repetito moderaris. Ad nutum tuum mitescunt tumentes vndæ & despumantes interitum hominum, qui transfretant: te annuente expirant ventorum æstus, etsi spirent lethali flabro. Testis illa dies in æternum tibi sacra sub titulo victoriæ: cùm, Turcâ ad Naupactum insultante Christianis prævalida classe, aurâ tuâ afflante, ô MARIA, & inflante turgida vela fidelium, de gente ingloria cessit eis victoria posteris excolenda.

GEOGRAPHIA climata sua omnia lustrans, nullum offendit inuium tibi, sed omnia ope tua stare deprehendit: etenim Deus nihil vbique terrarum gratiæ impertit, te insciâ: imò quidquid Ecclesia orbe toto diffusa peragit arduum, hoc fit tuis auspiciis: Deum enim pro nobis sedula mater vrges, atque sollicitas; nam vix quidpiam Deo gratum exeri potest ab homine, te vsquequaque Virgine inconsulta.

MEDICINA vetula, sua in Apollinem afferta refundens, matrem eius ideò cultu dignata est, teste hoc versu.

Casta faue Lucina, tuus iam regnat Apollo.

Sed vbi affulsisti, ô MATER VIVENTIVM, & alma parens eius, qui se medicum nuncupat, tibi cessit illicò medicina vernacula, vt impos abstergere animæ næuos, dyscrasiam, atoniam, cachexiam, cacopragiam: nimirum animorum euexia, est energia tuæ therapeutices, mentes & corpora sospitantis.

RHETORICA assecla mendacij, solita eliminare veritatem ambitioso eloquio dum in blanditias & assentationem se componit: hæc, inquam, ars in laudes effusa loquax & garrula silet in argumento tuo: nam quæ summa sunt encomia aliorum hominum, tibi sunt veluti vilia crepundia, & emeritæ laudis infima rudimenta. Tamen licet elinguis sit bracteata eloquentia, etsi inerudita locutio parturire nequeat aliquid consonum laudi tuæ; à festiuo tamen præconio tuo vacare, non illi vacat; ideóque suas sarcinulas dictionum conuasare satagit, vt aliquid eructet pro modulo, de te nusquam dictura satis, etsi loquelæ cultioris in tui gratiam omnia pigmenta & flosculos effusura. Igitur, ô Virgo, ne respue Rhetoricæ conamina, ne aspernare elegantiorum eius verborum aucupia, arrideant luxuriantia folia phrasium, nec tædeat quod hæc loquax disciplina tingat musæo lepore tuas panegyres: non hoc agit, vt obumbret elogia tua virentibus eloquentiæ pampinis; sed scientiùs omnibus tibi obsequia sua pendentibus, ipsa etiam Rhetorica, comptioris eloquij vult tibi suum penu consecrare.

GRAMMATICA disciplinarum omnium pedissequa, vt & præambula, partes orationis subministrans, in ima altaris tui crepidine spargit suos modos, & sua tempora in tesseram animi sui. Sed vbi modos indicatiui, imperatiui, subiunctiui, & infinitiui effudit, ait se carere optatiuo: nihil enim tibi optari iure potest, quin optantis vota, re ipsa tuis meritis anteuertas, Indicandi modo nobili vtitur grammatica, cùm tuorum meritorum index ait aliis disciplinis: Ecce Virgo fibula Deum homini nectens: Ecce in qua salus nostra initiata est: Ecce quam beatam dicent omnes generationes. Rursus illa tibi coniugat imperandi modum sine modo & tempore, vt imperatrici: cúmque sis gratiæ propè infinitæ, imperatiuo adiicis infinitiuum, scilicet ratione tui participij atque subiunctiui: quippe aliis eminens creaturis, Dei maximè particeps, non tantùm subiecta ei. sed etiam es subiuncta: licet enim Christus sufficeret nobis, vt conscios efficeret pristinæ indolis innoxię; ei tamen adiecta es & subiuncta in hominum gratiam, tuarumque dotum amplius incrementum.

Cæterum hæ Grammaticæ orationis partes ad orationem me compellunt, vt & meas partes agam.

O BEATA. Si gratus est iste scientiarum chorus, qui tibi adstat ad iuge obsequium, mihi vt chorago esto propitia, cui non satis est, mea omnia fecisse tibi sacra; vocales etiam feci res omnes tacitas & elingues, vt occinerent tibi, suamque mihi præstarent opem, ad rependendas eas grates, quibus tibi deuincior: consului omnes disciplinas, & illæ præstò adfuerunt balbutienti, vt animi in te mei sensus abditos explicarem. Exiles ergo gratanter habe meas gratiarum actiones, O GRATIA PLENA, neque flocci pende eos quos exantlaui nisus in gloriam tuam atque decus, O REGINA. Votis meis annue tibi sacris, O SACRA PARENS. Nihil mei excipe ab obsequio tuo, sed accipe totum; vt affluxu tuo tersiora, atque etiam Deo gratiora ista hæc mei affectus in te exarata præludia, tandem perpetua cœli tripudia consequantur.

TRACTATVS TERTIVS DE BEATA MARIA.

ARGVMENTVM.

INFICIARI Dei genitricem Mariam non esse infra Deum hoc est piatulum hæreticum: sed vbi de hac rerum reparatrice texitur sermo, cor non liquari magis, quàm in quouis alio themate, hoc sapit inhumanum. Exhauritur ille omnis quo vigemus sensus in Dei rebus; quippe excellens sensibile lædit sensum: sed Deipara consona indoli nostræ, ita se aptat hominum menti, vt homo in amorem eius effusus, totus ebulliat, imò velut impos sui totus incandescat. Suus cuique sensus inest, sed me deficit omnis peritia, cùm Virginis illibatæ meditor encomia. Deus mons est, quem tangere nefas: sed aditus ad Virginem puerperam cuiuis est obuius & patens. Elingui fide Deus est excolendus: sed datur Christiparam loqui: hoc ego tersiore quo mihi conceditur stylo perficio: Et ne incurram in scopulos, in quos impegerunt multi, qui dicturi de hac Virgine præpotente, coaceruarunt triuia quæque, & ea congesserunt absque delectu festiuitatum eius, ita vt cuique diei sacro Reginæ cœli, possint esse consona ea omnia, quæ isti singulis eius festis addixerunt: aliorum incuriâ cautior factus, non indui cothurnos Veneris, vt fert adagium, non ingessi congeriem, sed digessi seriem rerum, quas suis inserui cancellis, sicque contexui homilias, vt ita cuique festiuitati sint addictæ, vt nulla inuentio aliò diuerti possit. Ideoque singulæ quæque festiuitates Sanctissimæ Matris, suas quasque homilias sibi vendicabunt. Et quia lex est, Quos Deus coniunxit, homo non separet: Virginis intactæ sponsum, virtutis emeritæ Sanctum Ioseph nolui relegare in volumen illud quod istud excipiet, sed comitem viæ, ego vindex eius societatis indiuiduæ, cùm consorte illius Mariâ Augustâ, hanc præeunte eius filio, rerum omnium sub Deo capite, & sponsum eius eodem titulo socians.

IN DIEBVS FESTIS

CONCEPTIONIS ET NATIVITATIS BEATÆ VIRGINIS MARIÆ, IDEM EST EVANGELIVM.

1. LIBER generationis IESV Christi filij Dauid.

2. Filij Abraham, Abraham genuit Isaac, Isaac autem genuit Iacob, Iacob autem genuit Iudam, & fratres eius, Iudas autem genuit Phares & Zaram de Thamar, Phares autem genuit Esron, Esron autem genuit Aram, Aram autem genuit Aminadab, Aminadab autem genuit Naasson, Naasson autem genuit Salmon, Salmon autem genuit Booz de Raab, Booz autem genuit Obed ex Ruth, Obed autem genuit Iesse, Iesse autem genuit Dauid Regem, Dauid autem Rex genuit Salomonem ex ea quæ fuit Vriæ, Salomon autem genuit Roboam, Roboam autem genuit Abiam, Abias autem genuit Asa, Asa autem genuit Iosaphat, Iosaphat autem genuit Ioram, Ioram autem genuit Oziam, Ozias autem genuit Ioatham, Ioatham autem genuit Achaz, Achaz autem genuit Ezechiam, Ezechias autem genuit Manassem, Manasses autem genuit Amon, Amon autem genuit Iosiam, Iosias autem genuit Iechoniam, & fratres eius in transmigratione Babylonis, & post transmigrationem Babylonis, Iechonias genuit Salathiel, Salathiel autem genuit Zorobabel, Zorobabel autem genuit Abiud, Abiud autem genuit Eliacim, Eliacim autem genuit Azor, Azor autem genuit Sadoc, Sadoc autem genuit Achim, Achim autem genuit Eliud, Eliud autem genuit Eleazar, Eleazar autem genuit Mathan, Mathan autem genuit Iacob, Iacob autem genuit Ioseph virum Mariæ, de quâ natus est IESVS, qui vocatur Christus.

EXPOSITIO MORALIS digesta in sectiones.

1. *ANima cui Christus imprimitur est liber generationis IESV Christi. Mariæ autem multifariam impressus est Christus; ergo Maria ingens est liber generationis IESV Christi, qui dicitur filius Dauid, Dauid autem idem est ac dilectus. Christus ab amantibus Deum mysticè generatur; at Maria tota Dei amore efferbuit, ideo duplici titulo parens Christi.* 2. *Qui etiam dicitur filius Abrahæ; Abraham verò significat patrem multarum gentium. Homo multis virtutibus insignis, egregiâ sobole est conspicuus; Maria mysticâ prole fœtâ, tandem enixa est Christum, cui præiuit Isaac filius Abrahæ. Isaac significat risum; quippe anima parens virtutum omnia læta facit: huius innoxij gaudij fœtus est Iacob, id est supplantator; nimirum homo illibatus supplantat omnia quæ insurgunt in eum. Iudas, id est confessio nascitur bonis animis à Iacob; facilis enim est confessio ei qui supplantauit hostes: nam etsi claudicet aliquãdo vt Iacob, non tamen aliquãdo cadit: omnia etenim deliquia iustorum non sunt lethalia. Iudas regiæ tribus caput filium habet Phares; & hæc diuisionem sonat: qui enim exquisitè confitetur, multâ intercapedine diuiditur ab illicitis. Ab his proceribus longâ serie interpositâ, natus est IOSEPH id est crescens: nemo enim gratiæ incrementum habet, nisi prauiâ praxi virtutum, quas nomine suo sonant ataui Sancti Ioseph, qui eò creuit sanctitatis, vt meruerit esse sponsus Deiparæ & nutritius Domini IESV: & hæc sors manet eos, qui crescunt, & perfectioni insistunt; Mariæ enim sunt affines, & Christi Domini.*

QVOMODO CHRISTVS mentibus nostris inuratur, vt eas faciat libros generationis suæ.

In hæc verba:

Liber generationis IESV Christi.

SECTIO PRIMA.

DEum nostris inuri mentibus, ipsa hominis effictio ad imaginem Dei, præbet locuples & validum argumentum. Quo autem charactere fiat impressio illa diuina in homine, non liquet apud peritissimos quosque Sanctorum Patrum, qui propè omnes in ea re variant; quia, vt opinor, singuli sedula indagine speculantes hominis indolem, multiplices inuenêre lineas graphicè diuinitatem adumbrantes. Augustinus Dei imaginem

Ex SS. PATRIBVS.

Lib. 10. de Trinit.

gin

Imago Dei in homine vnde attendatur.

ginem constituit in eo, quòd homo animâ polleat incorporeâ & indiuidua; Deus autem incorporeus est & indiuiduus. Origenes in eo situm putat, quòd homo sit æternus: Damascenus in eo, quòd homo constet memoriâ, voluntate, & intellectu. Ambrosius statuit imaginem illam in eo, quòd homo sit liberi arbitrij, séque queat ciere in eam quamque quæ arriserit partem. Gregorius Nyssenus arbitratur in eo elucere in imaginem Dei, quòd virtutes omnes chorum agant in homine qui mediat inter illas, sicut & erat Apollo medius inter Musas. Adiicit hic sanctus, gratiam virtutis comitem indiuiduam, facere hominem conscium gloriæ æternæ, quæ imaginis huiusce complementum. Basilius à dominio hominis in bestias, venatur diuinæ imaginis in homine typum, qui genuinè suum prototypum æmulatur. Satis cuique fuit Sanctorum Patrum, aliquas colligere lineolas, quibus homo ostenderetur effectus ad imaginem Dei: & vt quidam peritus artifex, Hercule inaspecto, edidit tamen graphicè proceram molem corporis eius in stante simulachro, quia in Olympia vestigia Herculis aspexerat; ita symmystæ omnes sanctioris disciplinæ, rimantes in homine quædam etiam vestigia Trinitatis, ex quolibet attributo Dei elucente in homine, cum esse ad imaginem Dei illicò omnes affirmarunt, ac proinde nemo mihi saltem agnitus aperuit, aut omnimodè discussit in quo plenè radiaret & se totam explicaret illa imago hominis ad Deum adæquata.

Lib. 1. hexam.

S. Basil. lib. 1. hexam.

Auctoris sententia vnde homo sit factus ad Dei imaginem.

Quandoquidem ego ingrediqr aleam interpretum Scripturæ sacræ vt Cygnus inter olores; ego & occinam prout Deus de suo prædiuite penu concesserit: hæc igitur esto mea sententia. Homo factus est ad imaginem & similitudinem Dei, quia congruit illi ideæ, quam habuit Deus ab æterno de homine procreando: quasi dixisset Deus, faciamus hominem iuxta ideam nostram. Diceres eo modo lapides esse ad imaginem Dei, quia sunt vt & ideæ de lapide. Respondeo, Deum non posse dicere de ideâ lapidis esse illam ideam suam, sicut est idea hominis: nam etsi in ratione ideæ rationem rei figuratæ referentis, conueniant ideæ hominis & lapidis; dissitæ sunt tamen in modo figurandi Deum, qui se quasi totum effundit in homines, creatos in supremo gradu entis, intellectualis videlicet; lapides autem vno tantùm gradu entis gaudent. Vnde cùm Deus plura attributa suæ diuinitatis insserit homini quàm cæteris; homo etiam aliquâ ratione Angelis præstat, in ratione imaginis, & hoc quòd sciam nemo hactenus animaduertit.

Imago quid sit.

Ex Theologia.

S. Aug. lib. de fide ad Petrum c. 1.
S. Thomas 1. q. 35. a. 1. 2.
S. Aug. lib. 83. quæst. q. 74.

Quod vt liqueat, nota imaginem & exemplar pro eodem sumi; vt & vsurpauit hoc loco Augustinus. *Vna est S. Trinitatis diuinitas, & imago, ad quã factus est homo.* Aduerte denuo ex S. Thomâ, ad rationẽ imaginis requiri, vt id quod est imago procedat ab alio simili ei in specie, vel saltem in signo speciei, vt est figura cuiusque rei; vnde ex Augustino vnum ouum non est imago alterius oui, quia non est ab alio expressum: rursus nota, imaginẽ alicuius dupliciter in aliquo alio reperiri, vno modo in re eiusdẽ naturæ secũdùm speciem, vt imago Regis inuenitur in filio eius, qui est eiusdẽ cum patre naturæ & speciei, alio itẽ modo imago est in re alterius naturæ, sicut imago Regis dicitur esse in denario, seu numismate census: primo modo id est perfectè Verbũ Dei est imago patris, vtpote eiusdẽ naturæ; vnde & Paulus ait de filio. *Qui est imago Dei inuisibilis primogenitus creaturæ.* Et alibi. *Qui cùm sit splẽdor gloriæ, & figura substantiæ eius.* Secundo modo, id est imperfectè, & in re alterius naturæ, imago Dei est in homine, & Angelis; sunt enim alterius naturæ à Deo. Sed vide quomodo magis homini conueniat esse ad imaginẽ Dei, quàm Angelis. De natura imaginis est, vt non tantùm prototypum referat; sed vt talis sit, quâ possint omnes deuenirẽ in cognitionẽ rei figuratæ: vnde ea res quæ magis ingerit notitiam alterius, plus etiam sibi vendicat de ratione imaginis; eamobrem enim imago dicitur repræsentatio, quasi rei præsentatio, aut rem præsentem faciẽs, & Hebraicè imago dicitur, צלם *tselem* à radice צלל *tsalal* tinnire seu resonare; quasi propriũ sit imaginis enuntiare naturam rei, cuius est imago.

Coloss. 1.
Hebr. 1.

Imago Dei in homine sit necne magis quàm in Angelo.

Inde sic arguo. Plura plures de Deo cognoscũt per homines quàm per Angelos; ergo homini magis conuenit esse ad imaginem Dei: nam Angeli soli sibi inuicem peruij sunt, & sic Deus illis solis innotescit, mediante illa imagine, quæ emicat in Angelo; sed homo & Angelis & aliis hominibus explicat se factum ad imaginẽ Dei: igitur pluribus Deus fit cognitus mediãte homine, quàm mediãtibus Angelis. Rursus maiora & ampliora charismata Deus impertiuit homini quàm Angelo; nam humanitas in Christo & Mariâ in gratiâ & gloriâ Angelos antecellit. Vnde licet Deus Angelos plus dilexerit in esse naturæ, quàm homines; hos tamen in esse gratiæ & gloriæ prætulit Angelis: & licet gratia sit tantùm accidens; tamen quia est ordinis supernaturalis, nobilior est omnibus substantiis creatis, quia ad Deum formaliter ordinatur, quod dici nequit de naturâ Angelicâ, vt est ordinis naturalis, & vt participat eam Dæmon eiusdem naturæ, cuius sunt Angeli. Igitur cùm Deus pluribus innotescat per homines, & præstantiora sui hominibus impresserit charismata; non de Angelo, sed de homine dixit. *Faciamus hominẽ ad imaginem nostram.* Quippe homine cognito, multa resonãt & tinniũt attributa Dei. Adiice & præfatis, Deum ab æterno habuisse ratum induere hominem, atque adeò primum Adamum dum effinxit ad imaginem Christi, cum fecit ad imaginem Dei.

Genes. 1.

Ex Mathematica.

Ioan. à Sacro Bosco lib. 1. Sphæra c. 2.

Hoc item ex Mathematicâ claret, vbi etsi Sol omnibus astris suam speciem ingerat; tamen sola Luna, infimum sidus, & proximum terris, dicitur esse imago Solis, quãdo Sol ex diametro aspectu totum se effundit in orbem Lunæ, quæ tunc verè fit æmula Solis. Ita & Angeli, quia Deus vt typos Diuinitatis eos composuit, dicuntur in libro Iob, astra matutina. Sed in Canticis dicitur humanitas, pulchra, vt Luna, electa vt Sol, licet humanitas quoad naturã sit sidus infra Angelos cõstitutum, Vnde arguo: Luna non dicitur magis imago Solis ob naturam seu substãtiam, sed ob splendorẽ quo superat alia sidera; ergo cùm humanitas superet Angelos in splẽdore gratiæ & gloriæ, erit ampliùs ad Dei imaginem efformata. Et hanc naturã imaginis Dei, Paulus videtur ex gloriâ desũpsisse, cuius qui erit maximè particeps, is etiã erit maximè ad imaginẽ Dei. Sic ille. *Eripuit nos de potestate tenebrarum, & transtulit in regnum Filij dilectionis suæ, in quo habemus redemptionem, & remissionem peccatorum, qui est imago Dei inuisibilis.*

Iob. 38.

Coloss. 1.

Ex SS. Patribus.

S. Ambr. lib. de dignitate hominis c. 1.

Et ne putes me aberrare à sensu omnium, qui Angelos dixerũt esse Dei imagines, hominis imagine potiores; habeo ego Ambrosiũ in hac mihi sententiâ præeuntem. Sic ille. *Faciamus hominem ad imaginem, & similitudinem nostram. Tanta itaque*

itaque dignitas humanæ conditionis eſſe cognoſcitur, vt non ſolo iubentis ſermone, ſicut alia ſex dierum opera, ſed conſilio Sanctæ Trinitatis, & opere maieſtatis diuinæ creatus ſit homo; vt ex prima conditionis honore intelligeret, quantùm deberet ſuo conditori, dum tantum in conditione mox dignitatis priuilegium conſtituit ei conditor, vt tantò ardentius amaret conditorem, quantò mirabilius ſe ab eo eſſe conditum intelligeret: nec ob hoc ſolum, quòd conſilio S. Trinitatis, ſic excellenter a conditore conditus eſt, ſed etiam quòd ad imaginem, & ſimilitudinem ſuam ipſe creator omnium eum creauit, quod nulli alij ex creaturis donauit. Hactenus ille Sanctus, qui ex præuio apparatu ad hominis creationem, infert hominis dignitatem in ratione imaginis, etiam Angelo præeuntem his verbis. *Quod nulli alij ex creaturis donauit.* Supple, adeò adæquatè.

> Imago Dei in homine ad quid effecta.

> Hominis dignitas quanta.

Et ne cauſeris, molem corpoream nihil habere commune cum Deo; Auguſtinus ex ſtaturâ corporis erectâ colligit, animum moderatorem huiuſce corporis eſſe cœleſti origine ſatum, & Deo ſimilem: & Bernardus ab eo corporis habitu hominem hortatur ad prototypum imitandum. Audiendus ille etſi aliquantulo prolixior. *Rectus Deus rectum fecit hominem ſimilem ſibi, id eſt ſine iniquitate, ſicut non eſt iniquitas in eo; corporis ſtaturam dedit homini Deus rectam, foſitan vt iſta corporea exterioris viliorisque rectitudo figmenti, hominem interiorem illum, qui ad imaginem Dei factus eſt, ſpiritualis ſuæ ſeruandæ rectitudinis admoneret. & decor limi deformitatem redargueret animi: quid enim indecentius, quam curuum recto corpore gerere animum? Peruerſa res eſt & fœda, luteum vas quod eſt corpus de terrâ, oculos habere ſurſum, cœlos liberè ſuſpicere, cœlorúmque luminaribus oblectare aſpectus; ſpiritualem verò cœleſtemque creaturam ſuos è contrario oculos, id eſt internos ſenſus atque affectus trahere in terram deorſum, & quæ debuit nutriri in croceis, hærere luto tanquam ſuem de ſuibus, amplexarique ſtercora. Erubeſce anima mea, diuinam in pecorinam commutaſſe ſimilitudinem. Erubeſce volutari in cœno quæ de cœlo es. Erubeſce anima (ait corpus) in mei conſideratione creata ſimilis creanti recta; ac quoque accepiſti adiutorium ſimile tibi, vtique ſecundùm lineamenta corporea rectitudinis, quocumque te vertas, ſiue ad Deum ſurſum, ſiue ad me deorſum, vbique occurrit tibi ſpecies decoris tui, vbique pro ſtatu tuæ dignitatis habes de magiſterio ſapientiæ familiarem admonitionem. Me ergo meam, quam tui gratiâ accepi, retinente, & ſeruante prærogatiuam, ita quomodo non confunderis amiſiſſe tuam? Cur ſuam in te conditor tatactam abolitam ſimilitudinem, cùm tuam in me tibi conſeruet, & aſſiduò repræſentet? Iam omne adiutorium, quod ex me tibi debebatur, vertiſti tibi in confuſionem; abuteris obſequio meo, indignè humanum corpus inhabitas brutus & beſtialis ſpiritus.* Et infra. *Non potes attollere caput preſſum diaboli iugo, non ſurgere præualet cui dominatur iniquitas; iniquitates tuæ ſupergreſſæ ſunt caput tuum, & ſicut onus graue grauatæ ſunt ſuper te, rectas ſtudeamus facere vias noſtras & ſtudia noſtra, leuemus corda noſtra cum manibus ad Deum, vt toti recti inueniamur, fidei noſtræ rectitudinem rectis actibus comprobantes.* Hactenus Bernardus, qui ex corpore humano ſumit diuinæ imaginis incrementum, & meam confirmat ſententiam, plura reperiri in homine, quàm in Angelo, quæ imitantur imaginem Dei. Hoc innuit S. Thomas, cum ait, Angelum quidem magis eſſe ad imaginem Dei ratione naturæ intellectualis; ſed hominem ſecundùm quid vendicare magis ſibi hanc rationem imaginis. Deo quadrare poteſt Symbolum illud, quod eſt in Typotio, qui Solem pingit, vim ſuam imprimentem quibuſque rebus viuentibus, ac proinde ſuam velut obumbrat imaginem in hoc rerum toto contextu: eſt autem lemma Solis picturæ appoſitum. IDEM PER DIVERSA. Tamen Solis imaginem, heliotropio quaſi conſignatam, nemo eſt qui non ſpeculetur, cùm ratione figuræ compoſitæ in modum Solis, tùm ratione aſpectus, quem gyrando dirigit ad diurnum illud ſidus. Ita Deus idem per diuerſa in Angelo & homine ſuam diſperſit imaginem, meliùs expreſſam in Angelo quoad eſſe naturæ, ſed nobiliùs in homine, quoad eſſe gratiæ & gloriæ, vt videre eſt in Chriſto, & Virgine Deiparâ; & hinc patet excellentia hominis præ Angelo, in eſſe ſuperioris ordinis.

> S. Aug. lib. 6. de Geneſi ad literam.

> S. Bernard. ſerm. 24. in Cantic.

> Homo quare ſit conditus in figura recta.

> Peccatũ hominẽ in beſtiam mutat. Elegans exhortatio corporis ad animam.

> Peccatum ſimilitudinem Dei obliterat.

> S. Thomas 1. p. q. 93. art. 3.

> EX SYMBOLIS. Typotius lib. Symbol.

Sed hanc adhuc ex Philoſophiâ elimatiùs aucupemur. Ex Ariſtotele. *Cauſa eſt id quod reddimus, cùm propter quid res quæque ita ſe habeat inquiritur.* Hoc loco verbũ propter quid, fusâ ſignificatione vſurpatur, ita vt diffundatur in omnes etiam cauſas. Rurſus de ratione cauſæ eſt, vt inurat ſuam imaginem aliqualem effectui; nam omnis effectus aſſimilatur ſuæ cauſæ: vnde ſic arguo. Si homo magis eſt factus propter Deum, quàm cæteræ creaturæ, Deus erit magis cauſa eius, atq; adeò expreſſiùs ſuam inuret imaginem homini, vt effectui, qui ſuâ vult in repræſentãdo referre cauſam: At ex Auguſtino. *Deus omnia fecit eſſe bonum, hominẽ verò ſui.* Imò & Angeli ſunt adminiſtratorij ſpiritus, in miniſterium hominũ miſſi: vnde Auguſtinus ait. *Deum nulli alij creaturæ dediſſe quod ſit ad imaginẽ Dei, niſi ſoli homini.* Rurſus homo ita propter Deum factus eſt, vt ab æterno ſtatuerit vnire ſibi hominẽ in vnitatem perſonæ; ita vt Deus & homo coirent in vnâ hypoſtaſim, coaleſcente typo cum ſuo prototypo: idcóque quemadmodum Sol in nube rorida ſibi ſubiectâ expreſſius ſuam delineat imaginem; ita & Deus in homine, quem ſibi vnire decreuerat, peculiares expreſſit diuinitatis ſuæ radios, iuxta illud Pſal. 4. *Signatum eſt ſuper nos lumen vultus tui Domine.* Et quia nulla eſt genuina magis imago, quàm ea filij referentis naturã patris; dignatur nos hac ſuaui nomenclaturâ Dominus Deus, nuncupans nos filios ſuos, etiam ante diem natalem ſuum in humanis: ſic enim in Iſaiâ nos compellat. *Numquid obliuiſci poteſt mulier infantem ſuum, vt non miſereatur filio vteri ſui: & ſi illa oblita fuerit; ego tamen non obliuiſcar tui, ecce in manibus meis deſcripſi te.* Vide quàm etiam ante æuum, Deo natura hominum adhæreſcat. Paulus inde deſumpſit argumentum excellentiæ hominis ſupra Angelos. *Tanto melior Angelis effectus, quantò differentius præ illis nomen hereditauit: cui enim Angelorum dixit aliquando? Filius meus es tu, ego hodie genui te. Et rurſum: Ego ero illi in patrem, & ipſe erit mihi in Filium.*

> EX PHILOSOPHIA. Ariſtot. lib. 2. Phyſic. cap. 6. text. 68.

> S. Auguſt. ſerm. 27. de verbis Apoſt.

> Pſal. 4.

> Iſa. 49.

> Hebr. 1.

Hic homo potitus eſt beneficio legis Ciuilis, quæ ſic habet. *Filiis noſtris, omnia quæ noſtra ſunt, ex voto paramus.* Nam: quantum potuit ferre humana natura, Deus ſeſe ipſi communicauit, & verum fuit de Deo & homine, quod tamen

> EX IVRE CIVILI. L. pen. §. t. De bonis libertorum.

L. si filius de compensat.

tamen falsum est ex Iure Ciuili, vbi hæc lex habetur. *Filius & Pater eadem persona censentur esse.* Filius enim Dei qui hominum pater est, in vnam tamen cum homine personam coaluit. Dicique potest orthodoxè, id est fideliter atque Catholicè, Pater & Filius, id est Deus & homo, vnam personam constituunt. Et à mundi exordio, nondum inito vtriusque naturæ commercio, Deus homini suam præfixit imaginem sensibilem, obuiam etiam brutis, quibus hominem temerare nefas erat, hac imagine præpollentem. Sicut & olim erant innoxij omnes, quibus erat datum Imperatoris imagine decorari, vt videre est apud Scæuolam lib. 4. inde lex translata est in Digestum.

L. Senatusconsul. o cauetur ff. de iniuriis. Scæuola lib. 4. regularum.

EX RE MEDICA.

Res medica Deum agnoscit in homine liquidius adumbratum, & ne falcem suam in messem alienam videatur inicere, missas facit animæ potentias, proxima sectione philosophicè expendendas, & hæret in aliis Dei lineis in homine exaratis. Ex Hippocrate, vinda illa disciplina hominem diuidit in ἰσχοντα, ἰσχόμενα, καὶ ὁρμῶντα, id est, in partes continentes, contentas & impellentes: partes contentæ sunt humores; continentes sunt vasa; partes impellentes sunt spiritus. Rursus tres principes in homine partes adinuenit medicina, cor, cerebrum, atque iecur, vnde tres species spirituum effluunt; è iecore spiritus naturales, è corde vitales, & ex cerebro animales. In capite tres suturas animaduertit, coronalem, sagittalem, lambdoïdem, & vbique Deum vnum & trinum, vnum in essentia, & trinum in personis sagaciter inuestigat. Verbi gratiâ, ex spiritu naturali fit vitalis, & ex vtroque procedit animalis, vt ex Patre qui est fons & origo Trinitatis emanat Filius, & ab vtroque procedit Spiritus sanctus. Rursus continens contentum edit, & ex vtroque impellens enascitur. Verbi gratiâ, hepar est pars continens; stagnat enim illic primùm sanguis, vbi accipit prima suæ purpuræ rudimenta: siquidem hepar virtute insita chilum in mesenterio defæcatum, deposito aliquali iam candore, vt rubere incipiat, denuò coquit, vt sanguinis naturam induat, ex quo cùm exurgant spiritus naturales, oriundi à sanguine & hepatis energia; nónne imago quædam ex homine Sanctissimæ Triadis adumbratur?

Hippocrates lib. 6. Epidem.

Homo in tres partes diuiditur à medicis.

Imago Dei à similitudine distinguitur.

Genes. 1.

Sed nota grande mysterium in illis Dei verbis. *Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram.* Imaginem præmisit similitudini, quia imago pertinet ad naturam; & similitudo pertinet ad virtutes, vt explicant Sancti Patres, in quibus Basilius. *Per imaginem animæ meæ impressam obtinui rationis vsum; verùm Christianus effectus, vtique similis efficior Deo.* Subscribit Hieronymus. *Notandum, quod imago in creatione facta sit tantum, similitudo in baptismate compleatur.* His adde Chrysostomum. *Imaginem dixit ob principatus rationem, similitudinem vt pro viribus humanis similes fiamus Deo, mansuetudine, lenitate, &c. quod & Christus dicit: Estote similes Patri vestro, qui in cælis est.* In eo sensu imago Dei est indelebilis; quia fieri nequit, vt natura vnquam deficiat, sed similitudo potest expungi: & ad hoc allusit Bernardus, sic fatus. *Imago in gehenna vri poterit, non exuri; ardere, sed non deleri: similitudo non sic; sed aut manet in bono; aut si peccauerit anima, mutatur miserabiliter, iumentis insipientibus similata.*

EX SS. PATRIBVS.

Homil. 10. in hexameron.

In cap. 28. Ezech.

Homilia 9. in Genesim.

Imago Dei non potest deleri.

Ser. 1. de conuentia.

Gratia Dei animæ est pictura.

Igitur quia penes nos est, Deum referre similitudine, quam virtutes ingerunt; quid moramur in hac egregia specie quantocyùs efformanda? & ad quam vrgemur Iure Canonico, cuius est parænetiscus iste Canon. *Illa anima à Deo pingitur, quæ habet in se virtutum gratiam renitentem, splendorémque pietatis: illa anima benè picta est, in qua elucet diuinæ operationis effigies; illa anima benè picta est, in qua splendor est gloriæ, & paternæ imago substantiæ: secundùm hanc imaginem, qua refulget, pictura pretiosa est, secundùm hanc imaginem, Adam ante peccatum depictus fuit: sed vbi lapsus est, deposuit imaginem cælestis, & sumpsit terrestris effigiem.*

EX IVRE CANONICO.

Can. illa anima, de pœnitentia dist. 2.

Sanctus Ambrosius totus est in suadenda illa similitudine, penicillo virtutis effingenda. Sic ille. *Pictus es, ô homo, & pictus à Domino Deo tuo, bonum habes artificem atque pictorem, noli bonam delere picturam, non fuco sed veritate fulgentem; non cerâ expressam, sed gratiâ: deles picturam mulier, si vultum tuum materiali candore oblinias, si acquisito rubore perfundas; illa pictura vitij, non decoris est; illa pictura fraudis, non simplicitatis est; illa pictura temporalis est, aut pluuia, aut sudore tergitur; illa pictura fallit & decipit, vt neque illi placeas, cui placere cupis, qui intelligit non tuum, sed alienum esse quod placeas, & tuo displiceas auctori, qui videt opus suum esse deletum. Dic mihi si supra artificem aliquem inducas alienum, qui opus illius superioris, nouis operibus obducat, nonne indignatur ille, qui opus suum adulteratum esse cognouerit? Noli tollere picturam Dei, & picturam meretricis assumere; quia scriptum est: Tollam ergo membra Christi, & faciam membra meretricis? absit. Quòd si quis adulterat opus Dei, graue crimen admittit; graue enim est crimen, vt putes quòd meliùs te homo quàm Deus pingat: graue est vt dicat de te Deus; non agnosco colores meos, non agnosco imaginem meam, non agnosco eum vultum, quem ipse formaui; reiicio ego quod meum non est: illum quære, qui te pinxit, cum illo habeto consortium, ab illo sume gratiam, cui mercedem dedisti.* Hæc ille.

S. Ambr. lib. 9. hexam. cap. 8.

Pulchritudo fucis comparata carpitur.

Pictura Dei qualis sit.

Ita subsannauit Regem Israël nomine Ioram, Vates Elisæus; siquidem Princeps ille idololatriâ diffluens, & pseudoprophetis totus intentus, vbi deuenit in discrimen vitæ suæ, à Moabitis obsessus, consuluit Elisæum; sed ille auersatus hominem impium, qui Dei picturam expunxerat, vt superinduceret vmbras idolorum, eum abegit procul, sic inuehens in Principem sacrilegum. *Quid mihi & tibi? vade ad Prophetas patris tui, & matris tuæ* (scilicet Achab, & Iezabel) *& ait illi Rex Israel: Quare congregauit Dominus tres Reges hos, vt traderet eos in manus Moab? dixitque ad eum Elisæus: Viuit Dominus exercituum, in cuius conspectu sto, quòd si non vultum Iosaphat Regis Iuda erubescerem, non attendissem quidem te, nec respexissem.* Ea sors iniqua te manet, ô reprobe, in summo vitæ discrimine; pios homines reclamabis, sed Deo ita moderante, nemo aderit, quinimò conscientia tua vltrice, tibi ab ea suggeretur: Quid tibi & Deo, ô scelesté? vade ad Prophetas tuos, dæmonem videlicet & carnem, qui tibi polliciti prospera cuncta, in summo vitæ discrimine illudunt tibi, fugam capessentes; aut si adsunt, illud tantùm est in opprobrium, & vt piacula tua quantociùs vlciscantur. Nota infulas regni, & insignes quasque sæculi exuuias non posse Deo imponere; ait enim Elisæus impio Regi. *Si non vultum Iosaphat Regis*

4. Reg. 3.

Mors reproborum sine sanctorũ auxilio.

Iuda

Iudæ erubescerem, non te attendissem, nec respexissem. Agnouit vir Dei in Iosaphat vultum Regium, quem virtutes expresserant; sed in Ioram, quem vitia deformabant, nihil suo intuitu dignum aduenit. Iungere igitur, ô homo Christiane, illi Regi, quem gratia fecit esse consortem Vatis Elisæi; & recede ab eo omni commercio Regis iniqui Ioram, cuius sordida colluuies expunxit quicquid in eo antea sapiebat quid diuinum, vt aliam terram indueret imaginem.

Imago vitij fugienda.

Ex SS. Patribus. *S. Ambr. l. 6. hexam. c. 7.*

Audiendus sanè Ambrosius. *Fugiamus hanc imaginem, quæ intrare ciuitatem Dei non potest, quia scriptum est, Domine in ciuitate tua, imaginem eorum ad nihilum rediges: & non intrat indigna imago, & quæ intrauerit excluditur, quia non intrabit, inquit, in eam omne commune, & qui facit execrationem & mendacium, sed ille intrabit in eam, cuius in fronte Agni nomen scriptum est: anima igitur nostra ad imaginem Dei est, in hac totus es homo, quia sine hac nihil es, sed es terra, & in terram resolueris.* Bernardus hominem non agnoscit vitiis indecorum; sed eum tantùm, cui per virtutem licet nomen hominis vsurpare, & talem laudat Adamum priscâ gratiâ conspicuum. Sic fatur. *Quid homini primo deerat, quem misericordia custodiebat, docebat veritas, regebat iustitia, pax fouebat?* Basilius egregiè insurgit in sacræ similitudinis contemptores, qui vitiis indulgent, virtutibus abdicatis. Ita vir Sanctus. *Animal es, ô homo, imperio natum, Ecquid miseram hanc affectuum seruus seruitutem, ecquid te dedis peccato in vile mancipium? cur tuapte sponte mancipium constitutus Diaboli? Iussit te Deus in creaturis principem locum tenere; & ecce tanti principatus dignitatem à te excutis, & repellis, sed seruus vocatus es? En habes rationem, vitiosi omnis affectus planè dominatricem.* Hæc ille consultor idoneus.

Hominis in gratia quæ dignitas.

S. Bernard. ser. 1. de Annunciat.

S. Basilius homil. 10. in hexam.

Homo natus ad imperiũ. Peccatũ facit seruos.

Ex Ivre Civili.

Instabis, te nullam facere iniuriam Deo; quia imaginem illam, in quâ te creauit, non erasisti; scilicet naturam, quæ est indelebilis. Ita planè; sed similitudinem, quæ sita est in gratiæ decore atque in virtutibus, expunxisti; & proinde teneris eâ lege ciuili quæ statuit vt. *Si cui legata fuerit egregia pictura, & hæres tamen eraserit, aut fœdauerit hanc picturam, licet tabulam ei remittat, ad quem ex legato pertinet, soluat illatum picturæ detrimentum, quia is, qui testamentum instituit, de tabula, id est de ligno incuriosus, attendit ad picturam, quam in sui monimentum amico legauit.* Ita & Christus moriturus condidit nouum testamentum, quo Ecclesiam suam hæredem constituit corporis & sanguinis sui: tabulas insuper plurimas adiecit, scilicet animas pœnitentes, virtutum coloribus expressas, in similitudinem ipsius Christi: è quibus vna es, ô anima Christiana, à quâ si abest ille nitor gratiæ, Ecclesiæ iniuria es, cui tabulam ligneam inanimámque tradis, cùm te exhibes in peccato. Vox Hebræa, צלם *tselem*, quæ imaginem sonat, vmbram etiam significat; vt qui sumus imago Dei, instar vmbræ Christum sequamur semper, vt eum assequamur, dicamúsque ei: Sequar te quocumque perrexeris, & omnibus vmbra locis adero. Si verò secus egerimus, eâ plectemur pœnâ, quâ olim Parthenopenses seu Neapolitani, quos cùm sæpiùs rebelles, tandem domuisset Conradus Rex Romanorum, statuit in mediâ vrbe simulachrum equi, iniecto fræno, hoc disticho.

L. si imaginem ff. de auro & argento legatu.

Conradus Rex Rom. Neapolim figurauit equo.

Ex Historia. *Historia imperialis sub annum 1252.*

Hactenus effrenis Domini nunc paret habenis.
Rex domat hunc equum Parthenopensis equum.

Ne in hanc foueam impingas hortatur Psaltes. *Nolite fieri sicut equus, & mulus, quibus non est intellectus. In camo, & fræno maxillas eorum constringe, qui non approximant ad te. Multa flagella peccatoris.* Rursus alij præcauendi scopuli eorum, qui virtute ementita se simulant sanctos, vide eorum catastrophen, parem ei, quam subiit Iudæus quidam, vultu quidem similis Alexandro filio Herodis, quem cùm se diceret, Romæ à Iudæis lautè acceptus est, magnáque vi auri donatus, vt apparatu regio stipatus incederet. Insignis ille technarum artifex multis imponebat delusis facie illius, compositâ in similitudinem Alexandri. Cæsar Augustus subodoratus commentum, aliis omnibus illusis, hallucinari non potuit: nam hunc pseudodynastam aduocans, attentè considerat, & deprehendens hominem reuerà vultum præferre regium, sed reliqua corporis membra vultui minimè consonare; quippe erant manus agrestes, intulit inde dolos, & purpurâ exutum impostorem detulit ad triremes. Eamdem personam agis quam ille illusor, ô homo hypocrita, te hominem sanctum fingis, à quo tamen toto cœlo dissitus es, oculis in cœlum erectis, ore tacito, & ceruice inclinata rudibus imponis, sed non fallitur Augustus, id est, Deus non irridetur: quippe non de facie iudicium profert, sed de manibus, id est operibus, quæ si noxia sunt, caue. Explica igitur manus tuas, hypocrita: heu pauperis sanguine diffluunt, quem vsuris exhausisti, auare: & tuæ manus libidine fœtent, ô adulter: & tuæ redolent culinæ nidorem, ô helluo: vos omnes, manus illæ agrestes, testes indubiæ virtutis emēritæ, inferorũ igni vindici mancipabũt. Hoc igitur esto effatum.

Psalm. 31.

Manus ostendunt nobiles

Hãc technam fusè narrat Iosephus l. 17. Antiquitatum Iudaicarum c. 18.

Alexandri illusoris fraus detecta ob manus agrestes.

Si sit in te coelestis effigies, ne sis scelestus effugies.

Christus in quo sunt thesauri scientiæ Dei, B. Virgini Mariæ impressus, fecit eam librum omnium planè scientiarum, quæ eius laudibus ancillantur.

ENCOMIA B. V. MARIÆ ex Philosophia.

In hac verbo:

Liber Generationis Iesv Christi,

Sectio Secvnda.

INclita praxi peritus & locuples quisque negotiator, in nundinis frequens, explicatâ magnâ vi auri & argenti in comparandis vndequaque mercibus de meliori nota, computatis sumptibus in libello recensitis, demum in ima margine totam illam congeriem numerorum & notarum arithmeticæ seriem compendiosè colligit; adiectione enim numeri ad numerum, quam regulam additionis nuncupant, exurgit summa complectens alios omnes dispersos in pagina numeros, ingeniosè summula seu vltima epitome decurtatos. Tum homo sedulus explorator negotiationis suæ, conscius expensarum, complicat chartas, & tempus præstolatur opportunum, vt alibi suis mercibus explicatis, cum fœnore nundinetur.

En

En Dei & hominis typum ingenuum: nimirum Deus etsi rerum moderator, omnimodo solus clareat imperio; negotiatoris tamen personam induit, vt ipse Dominus Iesus edocuit istâ parabolâ.

Luc. 19.

Homo quidam nobilis abiit in regionem longinquam, accipere sibi regnum, & reuerti; vocatis autem decem seruis suis, dedit eis decem mnas, & ait ad illos: negotiamini dum venio Audis Regem simul & negotiatorem; sed speculare mecum, quas merces ab initio Deus explicarit.

Encomia hominis.

Deus iuxta decretum suum ab æterno fixum & ratum, Extendit cœlos sicut pellem, vt ait Psaltes, stellis diu noctuque micantibus, globos hos superos insigniuit: elementa subdidit cœlis, ex quibus & etiam animantibus constat orbis, qui vsque adeò pulcher effectus est, vt Græcis dicatur κόσμος, id est, ornatus; nos hoc vniuersum, mundi nomine nuncupamus: vt autem harum omnium rerum à se inuicem dissitarum, summam Deus in extrema sui operis ora colligeret, hominem finxit, in quem congessit rerum urbe toto diffusarum summa capita; habet enim homo esse cum rebus inanimis, viuere cum plantis, sentire cum animantibus, intelligere cum Angelis, & præ Angelis habet sensibilem imaginem Dei; ac proinde dici potest diuini operis singulare côpendium μικρόκοσμος, id est, epitome mundi, & hinc hominis encomia decantata primitus effluxerunt.

EX AVCTORIBVS PROPHANIS.

Hominis nobilia epitheta.

Trismegistus. Pythagoras. Plato. Theophrastus.

Trismegistus vocat eum, miraculum & magnum deorum interpretem. Pythagoras, μέτρον ἁπάντων, mensuram omnium. Plato, θαῦμα θαυμάτων, mirabile mirabilium. Theophrastus, ἀντίμιμον παράδειγμα, vniuersi exemplar. Synesius, horisontem rerum corporalium & spiritualium. Plinius, mundi Epitomen & naturæ delicias. Zoroaster sui velut impos exclamat. Ὦ ἄνθρωπε τολμηροτάτης ἄγαλμα τῆς φύσεως. O homo simulachrum audacissimæ naturæ Abdalas interrogatus quid esset præstans in natura & dignum admiratione, respondit, omnium rerum caput esse hominem.

Synesius. Plinius. Zoroaster. Abdalas.

Et ex his collige, hominem esse velut librum, in quo Deus omnia creata recensuit in crepidine mundi: vtque expressiùs ratio libri congrueret homini, indidit ei species seu imagines omnium quæ ediderat; & eamobrẽ homo, obuiis sibi creaturis nomina inussit congrua indoli earum, vt ait codex sacer. *Formatis igitur Dominus Deus de humo cunctis animantibus terræ, & vniuersis volatilibus cœli, adduxit ea ad Adam, vt videret quid vocaret ea; omne enim quod vocauit Adam animæ viuentis, ipsum est nomen eius.*

Genes. 2.

Hominem diuinitus omnes sibi inustos accepisse characteres, nec ipsos poëtas effugit.

Virgilius in Ænea.

> *Solis scire modum, & quanto minor orbita Luna est.*
> *Cur illi breuior, cur isti peruolet orbis?*
> *Scire vices etiam signorum, & tradita iura.*
> *Nubila cur cœlo terra denuntiet imbres,*
> *Quo rubeat Phœbe, quo frater palleat igne.*
> *Et quæcumque iacent, toto miracula mundo,*
> *Non digesta pati, nec aceruo condita rerum,*
> *Sed manifesta notis, certa disponere sede*
> *Singula diuini est animi, ac iucunda voluptas.*

Hominis scientia ad omnia se extendit.

Principi Poëtarum occinit alius in themate proposito; etsi aliàs veluti canis stilo suo mordaci latret: ille est Iuuenalis in Satyra.

Satyra 15.

> *———Venerabile Soli*
> *Sortiti ingenium, diuinorúmque capaces,*
> *Atque exercendis, capiendísque artibus apti,*
> *Sensum à cœlesti demissum traximus arce.*

Et alius sagacem hominis animum admiratus, in rimandis quibusque abditis ait.

Animæ dignitas maxima.

Manilius l. 4. Astronom.

> *An dubium est habitare Deum sub pectore nostro,*
> *In cœlumque redire animas, cœloque venire?*

Lactantius omnia in homine coire, eleganter effatus est. *Deus ficto corpore, spirauit ei animam de vitali fonte spiritus sui, qui est fons perennis, vt ipsius mundi, ex côtrariis côstantis elemẽtis, similitudinẽ gereret; côstat enim ex anima & corpore, id est, quasi è cœlo, & terra, quandoquidẽ anima qua viuimus, vt è cœlo, oritur a Deo, corpus autẽ e terra formatum est.* Cùm igitur ex omnibus, quæ sunt cœlo terráque diffusa, coalescat homo; quis inficiabitur, hominem illum primum fuisse encyclopediæ librum, vtpote rerum omnium, quæ sub sensum cadunt, scientiâ præpollentẽ? Quòd si licuit Themistio appellare hominem doctum, Bibliothecã animatam, βιβλιοθήκην ἔμψυχον, potiori iure congruit hæc nomenclatura Adamo, quem nihil eorum latuit, ex quibus doctissimæ quæque bibliothecæ côponuntur. Sed heu, dæmonis astu mendum irrepsit in hunc librum, cui hoc dogma iniquũ inseruit, scilicet homines fore sicut Deos scientes bonum & malum, si pomi feralis edulio pascerentur. Hâc exceptâ pessimâ disciplinâ contrariâ reliquo contextui, qui Dei obsequium hominibus ingerebat, liber ille censuram passus est eamdem, quam subiit Thalmud Iudæorum, in quo sacræ historiæ plurimæ blasphemiæ adiectæ sunt: liber, inquam, ille addictus est flammis, non simpliciter vt Thalmud, sed & alteri etiã incendio homo addictus est sæuiori. Primò ignis qui depastus est improbos Iudæorum libros, sæuiit etiam in homines iniquos, vt videre est in Sodoma, flammâ vindice conflagrante. Rursus homo passus est noxios libidinis æstus, animas & corpora comburentes: demum igne infero censebuntur sontes quique homines pœnitentiæ nescij.

Lactantius l. 2. diuinarum institut. c. 13.

Homo est liber omniscius.

Extrauagante impia Iudæorum, Innocentij 4.

EX IVRE CANONICO.

Extrauagante: Vt pestiferam opinionem Greg. 13.

Sed vt Gregorius Papa libros noluit omnino deperire, quibus pleraque bona inserta sunt; sed sanxit eos expendi ad trutinam sacrorum Canonum, vt repurgati denuò promulgentur: ita Deus noluit humanam omnino delere prosapiam, siquidem ei semina virtutum inserta sunt; sed hanc eamdem naturam emundatam secundò edidit, etiam prima ipsa editione comptiorem. Hac perpolita editione coaluit ille liber, qui dicitur in Euãgelio hodierno: *Liber generationis IESV Christi.* Sed nota has voces: *Liber generationis IESV Christi*, posse sumi Philosophicè vel Theologicè id est, actiuè aut passiuè: explico liquidiùs. Hæc verba possunt habere hũc sensũ. Iste liber est generationis rerum omnium, quas genuit siue edidit Dominus Iesus ab initio creaturæ: fuit enim Christus ante Abraham, ab initio & ante sæcula, siue vt ait Paulus *IESVS Christus heri & hodie, ipse & in sæcula.* Et in eo sensu Maria erit liber Philosophiæ; hæc disciplina etenim rerum omnium ortum & naturam & interitum inuestigat. Alio modo, iste est liber generationis IESV Christi, qui explicat quomodo Christus genitus sit, ab æterno prodiens è sinu Patris, & denuo quomodo in tempore genitus sit, in vtero Virginis illibatæ. Sic vox generationis passiuè accipitur, & in eo sensu Maria est liber altissimæ Theologiæ, vt proxima sectione disseremus: & quia Philosophia est veluti Theologiæ rudimentum, ab ea ordimur telam encomiorum virginis Sacro-sanctæ.

Maria cur appelletur liber generationis Christi.

Hebr. 13.

Si

Si quæ vnquam scientia reuerentiam suis inseruit candidatis, illa est Philosophia, quæ priusquam suas aperiat fores, sua quasi iubet adorari limina, dum vult suos asseclas perquàm diu prolegomenis atque præludiis immorari: eamobrem Philosophiæ prælectores auspicari solent ab Isagoge, qui pingui Mineruâ enucleant terminos, id est, voces vsitatas in ea scientia, vt eo quasi cortice denudato possint medullitus sapere candidati. Ita & Maria antequam ederetur habuit multa præludia, quæ eam præcesserunt: celebriores enim figuræ, quæ de Christo sunt, & habent etiam aliquid, quod de Maria simul expendatur; quos enim Deus coniunxit, codices sacri non dispescunt. Ne nimius sim in figuris explicandis, erit mihi satis superque eas instar canis in Nilo cursim prælibare: quippe ea figurarum exquisita recensio, omnibus est & fuit à sæculo decantata.

Maria in quibus olim præfigurata.

Christus Dominus est nouus Adam è cœlo diuinus & cœlestis, è cuius costa sancta parens exsilut Ecclesia, dum pendulus ille Adam dormiret in cruce; Maria verò altera Eua, virgo simul & virago interrita, Mater generis humani suscitatrix: Christus est fructus ingerens vitam vtique sempiternam; Maria verò arbor, quæ fœcunda protulit hunc fructum: Christus paradisus, quo beantur omnes; & Maria fons perennis, & indesinens scaturigo, cuius latices lactis hunc hortum suauiter alluerunt: Christus fuit alter Noë, secunda stirps generis humani, cui illusum est etiam à liberis; Maria arca, ad quam diuertit ille magnus humanæ prosapiæ propagator. Ille Abraham pater multitudinis, vtpote à quo gentes exoticæ factæ sunt cœli etiam indigenæ, imò & Indigetes: hæc autem Sara induuidua comes eius, sine exemplo fœcundata. Ille Dauid, qui hostem gigantea mole terribilem, quinque plagis corporis sui, vt quinque lapidibus sumptis, ex profluuio sanguinis sui omnino prostrauit: hæc turris Dauid, insignis multiplici victoria, ex qua vt ex pleno & instructissimo armamentario, arma omnigena depromuntur. Ille Salomon cuius sapientia omnes alias antecellit: illa thalamus iustitiæ, in quo placidè requieuit. Ille botrus sacer & insignis & inaspectæ molis: illa vitis Deo cultore enixa vuam hanc colore rubeo coruscantem.

Genes. 2. Genes. 7. Genes. 17. 1. Reg. 17. Cantic. 4. 3. Reg. 18.

Erne videar texere sacri codicis Epitomen, si congeram omnes figuras Mariæ præambulas, illud Sophronij effatum sufficiet ingerere. *Quidquid humanis dici potest verbis, in laudem gloriosæ Virginis Mariæ, minus est à laude cæli, quæ diuinis est & Angelicis excellentius prædicata & laudata præconiis; à Prophetis quidem prænunciata, à Patriarchis figuris & ænigmatibus præsignata, ab Euangelistis exhibita & monstrata, ab Angelo venerabiliter atque officiosissimè salutata.* Vides encomia assignata aliis mulieribus heroinis, Saræ, Rebeccæ, Racheli, Deboræ, Iaheli, Esther, Iudith, à Prophetis, veluti Mariæ præludia recenseri, vt vel hinc eruditi homines fierent idonei ad librum Mariæ dignius euoluendum.

Mariæ laudes impares ei sunt semper. *Sophronius sermone de Assumptione.* EX SS. PATRIBVS.

Est autem Philosophia, si vim nominis spectes, amor sapientiæ, & sic definitur nomine tenus, quia excellens rerum cognitio nequaquam solitaria est, sed amori est indiuiduo nexu sociata, iuxta vetus proloquium, Amor intelligentem comitatur. In eo sensu Maria est verè Philosophia; eo enim amore exarsit in sapientiam, id est, in Dei filium, vt charitate seu amore Dei grauida, illam sapientiam enixa sit: vt enim ait S. Ildefonsus. *Vt ignis ferrum, ita Mariam Spiritus sancti flamma, totam decoxit & igniuit.* Si Philosophiæ materiam subiectam attendis, à variis illa variè definitur. Cicero ait esse humanarum, diuinarúmque rerum cognitionem & scientiam: ille nomine rerum humanarum, res corporum concretioni obnoxias, ac homini vernaculas; diuinarum verò res nullo materiæ nexu cohærentes, & in recessu naturæ reconditas intellexerunt ij, qui cum Cicerone in ea Philosophiæ natura conueniunt. Aristoteles Tullio præierat, cùm effatus est, Philosophiam esse cognitionem rerum vt sunt; & hæc velut legitima Philosophiæ ratio omnibus approbatur, mihi potissimum, qui in ea video Mariam, mihi omnimodè dilectam graphicè designari, atque adeò sibi non immerito nomenclaturam Philosophiæ vendicare. Etenim si fecero palam, Mariam habuisse exquisitam notitiam rerum vt sunt, satis superque probauero, ei fuisse inustam omnem Philosophiam, ac proinde illam extitisse librum illius abditæ disciplinæ.

Philosophia quid sit. *S. Ildefonsus.* *Cicero quæst. Tusculan. l. 4.* *Aristot. lib. 10. Metaph. cap. 3.*

Vt autem illi veritati faces prætendamus, notandum est, omnem scientiam seu cognitionem, bifariam ab homine comparari. Primò res obuiæ nobis sunt & cognitæ in obiecto per species suas, quas ingerunt nobis, vt cùm è speculo cognoscimus vniuersa, quorum imagines è speculo referuntur. Alio item modo aliqua cognoscuntur, vt in principio cognitionis, vt si quis in Sole videret omnia, quę beneficio solis nobis innotescũt. Vtroque modo Maria res omnes calluit eximiè: primò rerũ omniũ species habuit insitas, nobiliori modo quàm Adam habuerit; ratio est, quòd natura integra Mariæ concessa est, & eam Deus ampliore gratiâ dignatus est quàm Adamum: & cùm præuenerit Mariam in benedictionibus gratiæ, quæ est ordinis naturalia omnia transcendentis; à potiori præuenit eam in his, quæ sunt inferioris ordinis, vt est cognitio, quam Adamo concesserat. Rursus hominis reparatione, nihil omnino homini deperiit de eis, quæ Deus illi primitùs impertiuit, quoad spiritum; imò ex assumptione humanitatis à Christo, facta est non modica accessio charismatum: at Maria prima est, quæ huius indulgentiæ vsum sortita est; ergo donorum omnium, quibus fuit conscius Adam, habuit & Maria etiam incrementum: nam cum amare sit velle bonum, & Deus Mariam præ Adamo adamarit; maius voluit illi bonum: & cùm amoris Dei velle sit efficax; bonum quod voluit, totum congessit in Mariam, & nobiliori modo quàm cæteris: ergo species Adamo & Salomoni rerum creatarum infusas, indidit & Mariæ iuxta effatum viri sancti Arnoldi Carnotensis Episcopi. *Maria constat creaturis omnibus, quicquid enim creator singulis distributor iustus contulit, hoc totum matri adornandæ congessit.* Et ante eum Ambrosius luculento testimonio suo, Mariæ hoc priuilegium insinuans ait. *Per quam salus omnibus parabatur, eadem prima fructum habuit ex pignore.* Vnde sic arguo: Christus in humanis omnia primo decori restituit & nitelæ; ergo eam notitiam quam Adamo inusserat, alicui etiam inussit post ortum suum in humanis: de nemine autem constat eum fuisse omniscium, eo modo quò fuit ille Adam; ergo id Marię concedendũ, quandoquidem ex Ambrosio, prima fructũ habuit ex pignore: & id rursus etiam

EX THEOLOGIA. *S. Thom. 1. p. q. 84. art. 5.* *Maria rerum habuit exquisitam notitiam.* *Maria constat omnibus creaturis.* EX SS. PATRIBVS. *Arnoldus de B. V. Maria.* *Mariæ ratio suffragata facit auctoritatem.*

constat hoc canone Augustini. *Quicquid tibi vera ratione melius occurrerit, id scias fecisse Deum:* & alibi. *Vbi scriptura nihil commemorat de B. Virgine, quaerendum est ratione quid conueniat veritati, fiátque ipsa veritas auctoritas.* Cùm ergo nihil sit magis congruum rationi, quàm Mariam Deiparam praeponere Adamo: hinc exurgit illa mea conclusio, Mariam habuisse species insitas rerum omnium editarum, vt sunt, & inde Philosophiae librum eam fuisse vsquequaque consummatum.

August. l. 2. in Lucam. l. de libero arbitrio.

Alia cognitione rerum in suo principio Adam minimè potitus est. Etenim illa notitia acquiritur ex visione Verbi, cuius scientia est fons & origo omnium earum, quae homines scientes efficiunt. Nemini mortalium illa scientia fuit impertita: quippe mortales exuuiae nequeunt sustinere Deum; sed Maria ex saepè repetitis amplexibus pueruli IESV, & ex quotidiano affatu eius grandioris effecti, nihil est quod nesciuit. Et cùm scire sit per causas cognoscere; Maria quae fuit Dei conscia, qui est primigenia omnium entium editorum causa, nonne egregiè omnia sciuit, vtpote Deum ipsum sciens, quantùm ab intellectu infra Deum sciri comprehendique potest. Ergo Maria perfectissima est Philosophiae disciplina: & si ex Sancto Antonio Mundus liber est omnibus obuius, cuius maiusculi characteres, creaturae omnes aliquem philosophiae tractatum enuntiant, ad quod alludit Isaias. *Erit vobis visio omnium, quasi verba libri signati*; Maria erit praestantior liber, quia mundus in eâ fuit omnino reparatus, in quibus audi Damascenum, *O diuinum ac viuum mundi simulachrum, ad quod opifex Deus inuentus est! ô Maria nouum miraculum!* Concinit Bonauentura. *Dispositione tuâ, ô Virgo, perseuerat mundus, quem tu cum Deo, ab initio fundasti.* His superior Andreas Episcopus Ierosolymorum. *Summa vniuersi potentia, conceptum apud se iamdudum de rerum creatione consilium, ad finem perduxit.* Et vt graeca ipsius auctoris habent. *Hinc prior nostra effigies, nouam figuram consequitur, ac senio quasi confectus mundus peccatorum senectam exuit.* Vides ex hoc textu alteram editionem mundi, seu libri prioris, in quem irrepserat aliqua corruptela.

Mundus est liber.

Isaiae 29.

Maria est nouum miraculum.

Philosophia est mortis cõtemplatio.

Sermone de salutatione B. V. Mariae.

Vltima philosophiae definitio, ea est, quam Plato insinuat, & quam Sanctus Hieronymus ait effluxisse ex scholâ Pythagorae. *Philosophia est mortis contemplatio..* Quod vt liqueat, nota esse duplicem mortem, vnam quae sita est in vitae huiusce deliquio, aliam quâ, vitâ etiam superstite, mens à quaque iniquâ cupiditate dissita, à vitiorum libera nexibus, sese euehit ad superna. Nimirum ex Socrate, nihil adeò officit homini Philosophiae limina salutanti, quàm corporea colluuies, seu voluptatis illecebra, quae mentem concretâ caligine offusam, falsis decipit imaginibus. Eamobrem Mercurius ille ter maximus, priscae aetatis oraculum, hortatur Philosophiae candidatum, vt corpus exuat, velut inscitiae vestem inutilem, compedes mortis sentiens cadauer, ductile sepulchrum, domesticum furem, qui dum blanditur, nectit insidias. Cùm igitur Philosophia hanc animi à corpore secretionem, multiplici ratione suadeat homini, & virtutum praxim mentibus insinuet; meritò contemplatio mortis appellatur, seu consuetudo moriendi, aut mortis affectus, vt fusè explicant Xenophon, Proclus, & Alcinous.

Plato in dialog. de sapientia.

Apologia in Ruffinum.

Socrates in Phaedone.

Mercurius Trimegistus in Asclepio.

Xenophon l. 4. de dictis Socratis. Proclus lib. 2. de anima & daemone. Alcinous l. de doctrina Platonis.

In eo etiam sensu, Philosophiae notio genuina est in Mariâ, à quâ procul est omne contagium: quippe quae aliena propè à terrenis omnibus, habuerit cum Angelis continuata commercia, & cuius munditiem olim sic expressit Chrysippus presbyter Ierosolymitanus. *Cum speciosâ inter mulieres, speciosus forma prae filiis hominum, cum puella impolluta, is qui sanctificat omnia.* Vides Mariae decus & nitorem, non Angelos tantùm, sed & Deum ipsum, ad eam peritum inclinasse. Quomodo autem tota Philosophia diuidatur, & in quos partes quaeque cancellos referantur accipe ex Lactantio, & ex Augustino. Philosophia tota dispescitur in naturalem, moralem, & dialecticam: comprehendit autem hoc loco naturalis (sua videlicet naturae notione, vnde est sortita nomen) non solùm Physiologiam, sed etiam Metaphysicam, & Mathematicas disciplinas. Hanc Philosophiae partitionem approbauit anteà Plato, vt ait Alcinous, & hanc edidit Aristoteles, cui & ego assentior, vt idoneae ad encomia Mariae propalanda. Sic autem astruitur illa diuisio. Ex Aristotele, Philosophi seu sapientis est ordinare. at ordo rerum, quae sub Philosophiam cadunt, triplex est. Primus ille est, quem ratio non efficit, sed inspicit tantùm, atque expendit, cuiusmodi est ordo rerum Physicarum; has enim ratio non concinnat, sed editas contemplatur; & hinc Philosophia naturalis. Secundus ordo ille est, quem ratio ipsa sibimet exhibet, cùm notiones suas, & effata inter se suo quaeque ordine locat, inferendo conclusiones ex praemissis, quas ad iudicij fidam trutinam praeexpendit; & inde exurgit Philosophia rationalis. Tertius rerum ordo is est, quem ratio voluntati praescribit, vt illa probè instituta, rectum atque honestum prosequatur, virtutibus inhaerendo; & hic Philosophiam moralem constituit.

Lactant. l. 3. cap. 13. l. 8. S. August. de ciuit. Dei, cap. 4.

Alcinous l. de doctrina Platon. c. 1.

Aristoteles lib. 1. Topic. cap. 12. Aristot. lib. 1. Metaph. c. 2.

Ordo rerum est triplex.

Diuisionis huiusce trimembris rationem enucleat Augustinus, in hunc modum. Quemadmodum tria sunt, quae in quolibet artifice, vt aliquid efficiat attenduntur, videlicet, natura, doctrina, vsus, quorum primum ingenio, secundum scientia, tertium fructu indicatur: sic triplex à Philosophis inueniri debuit disciplina, naturalis ob naturam, rationalis ob doctrinam, moralis propter vsum. Et quoniam homo ita procreatus est à Deo, vt per id quod in ipso praecellit, attingat ad id quod cunctis excellit; per huiusmodi tripartitam scientiam attingit ad vnum, verum, optimum Deum, sine quo nulla natura subsistit, nulla doctrina instruit, nullus vsus expedit. Sunt itaque ex Sancto Augustino, hae tres partes Philosophiae, tres veluti gradus, quibus perfectè sapiens, aspirante coelesti aurâ, summa petit, & ad Dei similitudinem propiùs euadit. Vide iam quàm ritè conueniat Mariae omnimoda haec Philosophiae partitio.

Maria est liber Philosophiae.

Lib. 8. de Ciuit. Dei, c. 4. & l. 11. c. 25.

EX SS. PATRIBVS.

Maria nobis aperuit dialecticam seu Philosophiam rationalem, quando edidit Christum qui dicitur Graecè λόγος, id est, ratio: hanc Philosophiae partem Maria reposuit in praesepio, vt homines pecudes in hac suâ Bibliothecâ ratiocinati edoceret, sicut eleganter edisserit Hesychius, qui hanc dialecticam animas ait non illuminare tantùm, sed & etiam saginare. Sic ille. *Libens reconditur in praesepi, vt qui sunt pecuini accurrant, & reperiant λόγον, id est rationem in*

Homil. 2. de Deipara.

Christus infans quare repositus in præsepio.

in præsepi constitutam, vt ex eo recipiant dignitatem rationalem, vt qui currunt ad paleas, frumentum nanciscantur, vt bestiarum more festinent, arbitrantes se inuenturos in præsepibus manipulos hordei, & panem verum manducaturos alimentum vitæ, cœnam lucis, escam lætitiæ, incorruptionis dulcedinem: vnde oritur notitia regni, arrha adoptionis filiorum, cœlorum hæreditas.

Philosophiam naturalem explicuit Maria ab ipsis suis incunabulis; quicquid enim orbe toto nitet, illud in Mariâ etiam certissimum est, vt in suo culmine præfulsisse: nam, vt aiebat Arnoldus supra, hoc totum Matri adornandæ congessit, in cuius figuram Assuerus puellis egregiis multa ad ornatum earum pertinentia contulit. Sed vbi in Esther incidit, ait sacra historia. *Placuit ei, & inuenit gratiam in conspectu illius, & præcepit eunucho, vt accelararet mundum muliebrem, & traderet ei partes suas.* Vides in hoc typo, aliis omnibus quibusque Sanctis Deum aliqua præstitisse naturæ dona; sed vbi ad Mariam deuentum est, Deum explicasse mundum ipsum, vt speciosa quæque congereret in Mariam: nam vt ait Sophronius. *Cæteris per partes gratia data est, sed Mariæ tota se infudit gratiæ plenitudo.*

Esther. 2.

Sophronius serm. de Assumpt. qui falso datur S. Hieronymo.

Ab ortu suo fuit perelegans orbis totius Epitome, atque adeò Philosophiæ naturalis liber, vtpote cui omnes naturæ prædiuites gazę impressæ sunt. Hunc ideò librum speculati Patres Sancti, naturæ dotes omnigenas in eo repererunt, in quibus audi Anselmum *Maria vbi in mundum per humanæ generationis lineam venit, tanta omnis boni virtute, & constantia perfectè resplenduit, vt eam ipsa sapientia Dei verè dignam iudicaret, per quam in hominem veniens, non modò reatum primorum hominum, sed & totius mundi peccata deleret.* Maria ergo singulare compendium rerum omnium, longè pręstat ei libro Philosophiæ naturalis, quem Plinius Iunior accepit à patruo suo, quem tanti fecere Romani, vt magna vi auri voluerint à nepote hunc librum Plinij comparare. Maria reuerà charior, vt quæ bonis omnibus constet, & quâ nobis etiam bona prostant.

Anselm. lib. de excel. Virg. Maria visa Deo digna vt esset mater Christi.

Plinius Iunior de patruo suo.

Ex SS. Patribus.

Philosophiæ moralis gymnasium fuit longè latéque patens; cùm enim in eâ choros suos egerint virtutes omnes, non opus est consulere libros Ethicorum, virtutis indagini sacros: vna enim hæc Virgo Beata fuit virtutis omnimodæ sacrarium. Audiendus Ambrosius. *Virgo erat non solùm corpore, sed etiam mente; corde humilis, verbis grauis, animo prudens, loquendi parcior, legendi studiosior, non in cumulo diuitiarum, sed in prece pauperum spem reponens, intenta operi, verecunda sermone, arbitrum mentis non hominem sed Deum solita quærere, nullum lædere, omnibus benè velle, maioribus assurgere, æqualibus non inuidere, iactantiam fugere, rationem sequi, & amare. Quando ista fastidiuit humilem? quando risit debilem? quando vitauit inopem? nihil in oculis toruum, nihil in verbis procax, nihil in actu inuerecundum; non gestus fractior, non incessus solutior, non vox petulantior, vt ipsa corporis species simulachrum fuerit mentis, figura probitatis: talem hanc Euangelista monstrauit, talem Angelus reperit, talem Spiritus Sanctus elegit.* Expende quæso, sedule lector, hanc Ambrosij de Mariâ panegyrim, & videbis esse consonas planè sententias, videlicet, Maria fuit liber edocens Philosophiam moralem, seu virtutum praxim, vt hîc probo. Et ipsa corporis Mariæ species fuit simulachrum mentis, & figura probitatis. Habes ex pręfatis, luculentam Philosophiæ partitionem, à quâ Maria vt Philosophiæ liber genuinus non abhorret.

S. Ambros. de virtutib. lib. 2. Maria fuit virtutum omnium exemplum.

Rursus Philosophia, seu cognitio rerum vt sunt, abstrahit ab omni contagio rerum: nam scientia est de vniuersalibus; ita & verè dixeris Mariam esse abstractâ ab humanâ Adami colluuie, iuxta illud Psalmi. *In retiaculo eius cadent peccatores, singulariter sum ego donec transeam.* Vide expressè eam secretam ab omni piaculo, cui obnoxia fuit Adami prosapia, vt ait Damianus. *Caro Virginis ex Adam assumpta, maculas Adæ non assumpsit.* Quid liquidius in hoc themate referri queat. Rursus, vniuersalia sunt ea quæ prædicari possunt de pluribus: liceat hic in nomine præludere. Maria prædicata est a pluribus, id est laudibus dignata Prophetarum, Angelorum; & quotquot sunt homines, tot Mariæ sunt præcones: vide quomodo de pluribus etiam prædicatur. *Talibus decebat Virginem oppignerari muneribus, vt esset gratiâ plena, quæ dedit cœlis gloriam, terris Dominum pacémque refudit; fidem gentibus, finem vitiis, vitæ ordinem, moribus disciplinam.* Hæc etiam elogia Mariæ attributa dicuntur à S. Hieronymo: ex quibus collige, quomodo Maria de pluribus specie differentibus prædicetur, ac proinde vindicet sibi rationem maximè genericam; sunt enim istæ categoricæ prædicationes, desumptæ ex allegato contextu. Maria est cœli gloria, Maria est terræ Domina, fides gentium, finis vitiorum, vitæ ordo, morum disciplina.

Psalm. 140.

S. Damian. serm. de Assumpt.

Maria dedit cœlis, & terræ aliquid.

Sophronius serm. de Assumpt.

Denique Philosophia decem categoriis, veluti căcellis omnia concludit entia creata extra quę, rem, vnam, aliquam, bonâ, veram, ait esse, cui ens est trăscendens, & hoc ens transcĕdens soli Mariæ quadrat. Nam tota series entiû rationabiliû, ad decem spectat ordines, quorû infimus est hominû ordo, supra quę sunt nouem ordines Angelorû, nec aliquid est quod supposito creato constet, & vltra sit. Vna est Maria, res vsquequaque bona, nescia falsitatis, quæ transcendit hos cancellos, vt explicitè aiunt sancti omnes, in quibus Damianus. *Sol ita sibi rapit syderum possessionem, vt sint quasi non sint, & videri non possint; sic etiam virga Iesse, veri prævia luminis, in illâ inaccessibili luce perlucens; sic iustorum spirituum hebetat dignitatem, vt in comparatione Virginis, nec possint, nec debeant apparere.* Anselmus benè eam asserit transcendentem, cùm ait. *Quicquid est magnum sub Deo, minus est Virgine.* Cùm igitur nihil sit reperire in totâ serie Philosophiæ, quod non niteat in Mariâ, hunc librum impigrè reuoluamus, vt beatitudinis tandem compotes efficiamur.

Mariæ lux antecellit Angelorum lucem.

S. Damian. serm. de Assumpt.

S. Anselm. de excellentia Virginis.

Nimirum ex S. Augustino, fuit adinuenta Philosophia ad beandos homines: felicitas autem hominis ex Aristotele consistit, partim in actione virtuti consentaneâ, partim in contemplatione veritatis. Oportuit ergo dari aliquam scientiam, quæ honesti rationem aperiat, & ad virtutem morúmq; probitatem erudiat: hæc verò est moralis Philosophia, cuius theoremata omnia B. V. Maria suis moribus anteuertit:

anteuertit. Aliam oportuit adsciscere sciẽtiam, quæ abdita naturæ mysteria scrutaretur, & in solo studio veritatis incumberet, abstrahendo species à concretis, & hæc in Physica, intenta naturæ operibus illibatis: sed nihil est æquè, ac Maria defæcatum & tersum, in quâ suas Deus gazas aperuit, & mundum fecit in Virgine muliebrem, quando speciosa quæque congessit in vnam Mariam puerperã. Demum huiusmodi scientiarum adeptio & vsus, disserendo comparatur, quà in re sæpe mens errore decepta hallucinatur: statuenda igitur fuit tertia quædam scientia, quæ lucem præferat, & sedulò caueat, ne in veritatis locum falsitas irrepat; & hæc Dialectica nuncupatur, quæ ratiocinandi tropos edocet; sed Maria λόγον, id est, rationẽ nobis exhibuit omnino potiorem: & camobrẽ illa est præferenda quibusq; libris.

Ex Symbolis. *Typotius lib. Symbol.*

Vellem omnes habere Symbolum Friderici Imperatoris, qui gladium libro incubantem depingebat, hoc titulo desuper, HIC REGIT, ILLE TVETVR. Indicans fortè, theoriã, quam denotat liber, parum valere sine praxi. Multi se Mariæ iactant addictos obsequio; & equidem credo, multos librum illum aliquando speculari: sed pauci arripiunt gladium, id est, rari sunt qui insistunt praxi; speculatio quidem regit, id est, meditando Mariæ vitam, discimus quomodo dirigere debeamus seriem vitæ nostræ; tamen tutamen est in praxis assiduitate. Scilicet hæc nos VNA TVETVR.

Alcibiades ludimagistrũ ferit, quia non habebat Homerum. Ex Historia. *Ælianus l. 13. Historiarum.*

Et hæc libri Mariæ ingens vtilitas, incurios homines tanti commodi, facit obnoxios grauiori pœnæ, quàm fuit ea, quam inflixit Alcibiades, qui scholam ingressus petiit à ludimagistro indicem librorum eius, & cùm non reperisset in eis Homerum, dedit alapam ei, indignum ratus titulo magistri, eum, qui penes se non habebat librum, qui totam penè Græcam Philosophiam compendiosè concludit, eam vtique quæ ad mores spectat, cùm Heroum facinora egregia recenset. Heu si potiorem hominum partem roges, quos libros euoluat, id est, cui rei sit addicta; varij varia referent: alij diebus quidem festis adsunt Missæ; alij profestis apud se, perfunctoriè preces quasdam effutiunt: De Virgine autem Mariâ parum solliciti, nequidem de ea cogitant; cùm tamen penes illum librum sit nostræ non modica pars salutis.

Philosophi quidam barba tenus.

Quòd si qui sint, se iactãtes Mariæ fidos asseclas, eis fortasse quadrat Scomma Epicteti, in quosdam Philosophos, barbâ, pallióque tenus: hos suggillans aiebat, Philosophari. ἄνευ τοῦ πράττειν μέχρι τοῦ λέγειν. *ore tantùm, & non factis*. Sicuti fert Gellius.

Gellius noctium atticar. lib. 17. c. 19.

Mariam ore plerique clamant; sed in praxi videas illos eam manibus abiurare: igitur hunc Mariæ librum ô mortales, impigrè comparate, alioquin nescij huius libri à Deo plectemini. Nimirum Deus vult nos omnes vitam nostram componere, iuxta normam, quam præscribit ille liber, cui affingere lubet titulos, qui Philosophiæ sæculari à pluribus inuruntur.

Philosophiæ laudes & effectus. *Cicero lib. 1. Tusculanar. quæstionum.*

Præeat Princeps Latini eloquij. *Philosophia omnium mater artium, quid est aliud nisi vt Plato ait, donum, vt ego inuentum Deorum? hæc nos primum ad illorum cultum, deinde ad ius hominum, quod situm est in generis humani societate, tum ad modestiam magnitudinémq; animi erudiuit, eadémq; ab animo, tanquam ab oculis, caliginem depulit, vt omnia supera, infera, prima, vltima, vltima, media videremus: prorsus hæc diuina mihi videtur vis, quæ tot res efficiat & tantas.* Et infra. *Cultura animi Philosophia est, quæ extrahit vitia radicitus, & præparat animos ad satus accipiendos, eáque mandat his & serit, quæ adulta fructus vberrimos ferant.*

Idem lib. 2. Philosophia quid mundo præstiterit.

Prouentus, quos anima facit ex eà disciplinâ, Ciceronem velut impotem sui & admirabundum, in proxima hæc encomia deduxerunt, videlicet. *O vita Philosophia dux, virtutis indagatrix, expultrix vitiorum, quid non modo nos, sed omnino hominum vita sine te esse potuisset? tu vrbes peperisti, tu dissipatos homines, in societatem vitæ conuocasti, tu eos primo inter se domicilijs, deinde coniugijs, tum literarum & vocum communione iunxisti, tu inuentrix legum, magistra morum, & disciplinæ fuisti, ad te confugimus, à te opem petimus, tibi nos, vt antea magna ex parte, sic nunc penitus, totósque tradimus.*

Idem lib. vltim. quæst. Tusculanarũ.

Philosophia inconsulta, nemo potest bene viuere, *Seneca ad Lucilium epist. 17.*

Eodem actus ingenio Seneca, multus est in Philosophiâ euehenda; & ea affirmat, quę Mariæ idonea possis orthodoxè de ea prædicare. Sic ille *Hoc scio, neminem posse benè viuere, sed nec tolerabiliter, sine sapientiæ studio, facere docet Philosophia, non dicere, & hoc exigit, vt ad legem suam quisque viuat, ne orationi vita dissentiat, vt ipsa inter se vita vnius, sine omnium actionum dissensione coloris sit, maximũ hoc est, & officium sapientiæ, & indicium, vt verbis opera cõcordent, vt ipse vbique par sibi, idémque sit.* Item alibi. *Relinque istum ludum literariũ Philosophorum, qui rem magnificentissimam ad syllabas vocant, qui animum minuta docendo, demittunt, & conterunt, & id agunt vt Philosophia potius difficilis, quàm magna videatur, Socrates qui totã Philosophiam ad mores reuocauit, hanc summam dixit esse sapientiam, bona maláque distinguere.*

Idem, epist. 72.

Rursus ille Luciliũ vrget, istâ parænesi, ad Philosophiam insectandam. *Quis dubitat quin Deorum immortalium munus sit, quòd viuimus, Philosophiæ quòd benè viuimus? Itaque tantò plus huic nos debere certum est, quàm Dijs, quantò maius est beneficium, bona vita, quàm vita, pro certo haberetur, nisi ipsam Philosophiam Dij tribuissent: huius enim rei opus, de diuinis humanisque vera inuenire, ab hac nunquam recedit religio, iustitia, pietas, & omnis alius comitatus virtutum consertarum, & inter se cohærentium: hæc docuit colere diuina, humana diligere, penes Deum imperium habere, & inter homines consortium. De illâ Philosophiâ loquor, quæ nullum bonum putat, nisi quod honestum est, quæ nec hominis, nec fortunæ muneribus deleri potest.*

Philosophia moralis quęnam sit. *Idem, epist. 91.* Philosophia Dei donum.

Hæc Seneca, qui eo amoris in Philosophiam est perculsus, vt eius suffragio homines in Deos euchi posse promulgarit, hoc textu. *Philosophia promittit mihi, vt me parem Deo faciat, ad Philosophiam totam mentem conuerte, huic asside, & hanc cole; & tunc ingens interuallum est inter te, & inter homines; omnes mortales tu antecedes, & Dij non multùm te antecedẽt.*

Seneca lib. de moribus.

Quòd si hæc omnia elogia in Philosophiam sæculi congesta, typhum redolent; typum tamen referunt earum dotum atque gratiarum, quas Maria, Philosophia Christiana, infundit in sequaces suos, & sedulos suæ sapientiæ sectatores. Eamobrem audi me, tibi paræneticum oratorem.

CVM SAPIES, TVM SAPIES ET SÆPIVS, HAC SAPIDA SAPIENTIA.

MARIÆ

MARIÆ ENCOMIA, Ex Theologia.

In hac verba :

Liber generationis IESV CHRISTI.

SECTIO TERTIA.

S. Isidorus Etymologiar. lib 8 cap 6.
Philosophiæ sectatores quam variè nominati.

EX Sancto Isidoro, Philosophiæ Sectatores multifariam fuere nominati. Alij à regione Italici, Ionici : alij à Magistro, vt Pythagorici, alij à loco vbi docebantur, Academici : erat enim Academia villa Platonis, vbi suos instituebat : item Stoici dicti sunt à portico. nam Στοὰ porticum sonat, alij ab actione, vt ab ambulatione dicti Peripatetici : nam περιπατεῖν idem est, ac ambulo : alij à suo viuendi ritu, vt Cynici, qui omnes mordebant instar canum, & libidinem palam sicuti canes exercebant, ideò nuncupati Cynici, διὰ τοῦ κυνὸς, id est à cane : alij ab habitu corporis, vt Gymnosophistæ in India, qui nudi incedebant, sicuti hi qui se in palæstra exercebant ; nam γυμνάζω idem ac exerceo : alij demum, ex Gellio, sibi fecere nomen à doctrinâ, quam profitebantur, vt Scepici, qui dubia omnia esse homines edocendo, sic prorsus & indubiè delirabant, σκεπτικὸς idem ac opinator.

Aulus Gellius lib. 11. cap. 5.

Christiana Philosophia, quam plerique Theologiam vocant, nomenclaturam accepit à rebus sanctis, in quibus omnibus tota est sanctior illa disciplina, quæ ideo vocatur sancta Philosophia seu Theosophia : nihil enim sanctum est, quod non inuestiget hæc sanctissima disciplina, longè alia à Philosophiâ priscæ ætatis, quæ ritus Ethnici passa caliginem, miserè cæcutiuit, in quâ quicquid reperi aliquâ laude dignum, hoc totum congessi in Mariam superiore sectione, & rapui tanquam ab iniustis possessoribus, vt ait Augustinus. Hanc sæculi Philosophiam feci præire Philosophiæ Christianæ, vt ancillam præferentem faces, ne quis offendat in limine istius Philosophiæ sanctioris, quæ non omnino latuit Mercurium, à multo rerum vsu ter maximum appellatum : is enim Hebræorum commercio doctior effectus, de Deo non modica suis scriptis inseruit, è quibus accipe hanc Philosophiæ notionem. *Philosophia sola est, in cognoscenda diuinitate frequens obtutus, & sancta religio: simplici enim mente diuinitatem colere, eiusque facta venerari, agere etiam Dei voluntati gratias, quæ est sola bonitas plenissima; hæc est nullius animi, importunâ curiositate violata Philosophia.* Hoc breuiloquio, texuisse videtur Epitomen cultoris nostræ Philosophiæ, quæ quia multa est in Deo, ab eo etiam Theologia nuncupatur. Hæc verè est scientia vna, vtpote habens rationem vnam formalem sui obiecti ; omnia enim sibi subiecta considerat, vt à Deo reuelata sunt : Deus autem est obiectum illius scientiæ, in qua omnia quæ expenduntur, vel sunt Deus ipse, vel ad eum diriguntur.

Philosophiæ definitio sancta ex Trimegisto.
Mercurius Trimegist. in Asclepeio.
Scientiæ genus duplex.

S. Thom. 1. p. q. 1. art. 2.

Sed nota ex S. Thoma, esse duplex scientiæ genus : quædam enim sunt, quæ procedunt ex principiis notis lumine naturalis intellectus, sicut Arithmetica, Geometria : quædam verò sunt, quæ procedunt ex principiis notis lumine superioris scientiæ, sicut Perspectiua procedit ex principiis notificatis per Geometriam ; & Musica ex principiis per Arithmeticam notis : hoc modo sacra Philosophia est scientia, quia procedit ex principiis notis lumine superioris scientiæ, quæ scilicet est scientia Dei, & beatorum : vnde sicut Musicus credit principia tradita sibi ab Arithmetico ; ita doctrina sacra credit principia reuelata sibi à Deo : ideò ait Augustinus. *Huic scientiæ attribuitur illud tantummodo, quo fides saluberrima gignitur, nutritur, defenditur, roboratur.* Ab aliâ sæculi Philosophiâ ex Sancto Maximo distinguitur, vt lux à tenebris. Philosophi gentiles, vt noctuæ in suâ caligine aliqua perceperunt ; sed in Dei luce fuerunt excæcati ; solis tantùm aquilis liber fuit accessus ad solem, id est solis fidelibus, de Christo, & secundùm Christum sapere fuit datum, iuxta illud. *Iustum deduxit Dominus per vias rectas, & ostendit illi regnum Dei, & dedit illi scientiam Sanctorum.* Chrysostomus priscam Philosophiam comparat sepulchris dealbatis, quorum faciem si exueris, extrinseco ornatu, nihil nisi putridum occurret ; ita ablatâ pompâ verborum, & lenocinio dictionum, plurima absurda reperies apud Philosophos. Quòd si qui quædam diuina retulerunt, id fecerunt, inquit Theodoretus, sicut aues quædam vocales, humana verba proferentes, nesciæ tamen abditi sensus illic. Hoc igitur habe ratum, Philosophiam sanctam, alij tantùm præstare, quantùm lumina cœlestia prestant lumini nostrati.

Theologia fidei inseruit.
De Trinitat. lib. 14. cap. 1. serm. 17
Fides à qua scientia roboretur.
Philosophia sæcularis est infirma.
Sap. 10
S. Chrysost. hom. 1. in Ioannem.
Theodoretus serm. 1,

Quod si veteres Philosophi gloriam aucupati sunt ab auctoritate prælectoris, vt fecere Pythagorici, quibus vna fuit hæc ratio, αὐτὸς ἔφα, ipse dixit. Nonne omnium scientiarum Theologia, Philosophia sancta, tenebit apicem, vtpote quæ ad nos, Deo reuelante, deriuatur? Quippe Deus vidit esse necessariam illam hominis scientiam : nam agenti propter finem, necessaria est cognitio finis, vt eò dirigat omnes suas actiones ; sed homo ordinatur in Deum, vt in finem, qui rationis captum omnino transcendit ; nemo enim nouit quę præparauit Deus diligentibus se : ergo necessaria ista doctrina, quâ ea, quæ sunt supra rationem, nobis innotescunt. Quòd si Philosophia gentilis aliquas ex proprio suo penu conclusiones elicuit, similes nostris, quas Theologia profitetur, scilicet, Deum esse bonum, æternum, & compensatorem iustorum, non eæ tamen dici queunt conclusiones Theologiæ, quia illa theoremata diuerso lumine comparantur. Gentilis aliqua de Deo scit, lumine naturali : at Theologus lumine supernaturali, id est, Deo reuelante. Iam verò Mariam esse hanc Philosophiam sacram, speciale Dei donum, vt probemus ; scienda est totius diuisio Theologiæ, vt omnia, quæ illic tractantur, videamus expressa, etiam in hoc libro generationis Iesu Christi.

EX THEOLOGIA.
S. Thom. 1. p. q. 1. ar. 1.
Theologus laus.
Theologiæ diuisio.

Sic ego, prætermissis aliorum diuisionibus ; sic, inquam, ego diuido Theologiam in duo capita, scilicet in eam partem quæ est de Deo ; & in eam rerum, quæ ordinantur ad Deum. Prima pars mihi subdiuiditur in tres alias, iuxta triplicem modum considerandi Deum, & sic tres tractatus exurgũt, scilicet de Deo vno, trino, & incarnato. Ea verò quæ ad Deum ordinantur, vel sunt inanima, vel sunt viuentia ; viuentia sunt Angeli, & homines ; inanima sunt Sacramenta, gratiáque nos conducens ad gloriam, ad quam, cùm virtutibus etiam gratiæ annexis ascendatur ;

habent & virtutes cum cæteris suos cancellos in Philosophiâ sacrosanctâ. Vide excusa hæc in Maria. Ex Philosophiæ Apice, id est Aristotele. *Anima est quodammodo omnia.* Non planè in esse naturali, sed in esse intentionali, seu in repræsentando: ergo quidquid anima cognoscit, illud totum quasi typus inuritur animæ; & quantò quisque elegantiori notitiâ præstat, tantò speciosiores habet & ille Characteres: at Virgo Maria Deum vnum, trinum, & incarnatum, necnon omnia, quæ ad Deum pertinent, liquidiùs nouit cæteris hominibus; ergo & illa fuit liber exquisitus sanctissimæ disciplinæ. Rursus & voluntate seu amore Deus imprimitur nobis; Maria ergo, quæ Christum Deum ampliori prosequuta est Charitate, præstantiori modo gessit impressum: eo verò modo imprimi Deum audi ex eo. *Pone me vt signaculum super cor tuum.* Quod sic Guillelmus explicat. *Imprimere mihi quasi signaculo, per amorem mihi fortiter adhærendo, vt a me, quasi signaculo formam accipias, & meâ subtili expressione similitudinem trahas; quanta fuerit impressio amoris, tanta erit & expressio similitudinis; quantò mihi fortius per amorem inhæseris, tanto mihi similior eris; quanto te mihi impresseris fortius, tantò ego Christus in te formabor expressiùs; & tantò tu in me reformaberis, transformaberisque insignius.* Per intellectum anima Deum attrahit, & voluntate tota se in Deum effert, & vtroque modo sactos Dei ebibit typos, animam instar libri graphicè componentes.

Anima qua ratione dicatur esse omnia.
EX PHILOSOPHIA.
Aristot. lib. 3. de anima tex. tu 37.
Cant 8.
EX SS. PATRIBVS.
Guillelmus in Cant. c. 8.
Amoris impressio nos similes Deo efficit.

Item alia typographia edidit hunc librum generationis Iesu Christi; Gabriel sese ministrum huius editionis exhibuit, & docuit Spiritum S. esse typographum, qui totam summam Theologiæ excudit in Maria, eo momento, quo Verbum naturam humanam induit in Mariâ. Audi Angelum, qui texuit indicem rerum, quæ in Maria gestę sunt, & quæ etiam discurit ipsa Theologia. *Ne timeas Maria, inuenisti enim gratiam apud Deum.* Ecce tractatum de Deo vt vno, qui est auctor gratiæ; humanitas enim Christi non est causa primitiua gratiæ, sed causa instrumentalis, vt benè monet S. Thomas. *Ecce concipies in vtero, & paries filium, & vocabis nomen eius Iesum.* En tractatum de Deo incarnato. & de recreatione hominis, in statu naturæ innoxiæ atque defæcatæ. Quòd audis, Iesum, id est, Saluatorem; considera institutorem Sacramentorum, & magistrum edocentem omnes virtutis omnigenæ rationes & figuras. *Hic erit magnus, & filius Altissimi vocabitur.* En tractatum de Deo Trino in personis: nam qui dicitur filius Altissimi, Patrem habens coæqualem, Deum arguit, non esse in singularitate personæ. Pergit textus. *Spiritus Sanctus superueniet in te.* En tertiam personam Trinitatis. *Regnabit in domo Iacob in æternum.* En tractatum gloriæ æternæ, figuratæ in sede Dauid: nam requies æterna, optimè cum sessionis schemate componitur. Demum ipse Angelus hanc totam edisserens historiam, specie suâ eleganti, Virginis obtutus alliciens, seipsum in mente ipsius genuinè impressit, & sic totam illam Theologiam conclusit hoc tractatu de Angelis.

Luc. 1.
D. Thom. 1. p. q. 112. art. 1.
Maria est liber totam concludens Theologiā.

Quis igitur ire queat inficias, quasque materias sanctæ Philosophiæ esse editas in Mariâ Hesychius ideo eam vocat plenitudinem Trinitatis. *Ipsa fuit tota plenitudo Trinitatis, quandoquidem & Spiritus Sanctus adueniebat, atque hospitabatur, & Pater obumbrabat, & Filius vtero gestatus inhabitabat.* Deinde quasi inchoans tractatum de hominis creatione, ait. *Vides quanta, & qualis est Deipara Virginis dignitas: vnigenitus enim Dei filius mundi conditor, velut infans gestabatur ab ea, & Adamum reformabat, Euámque sanctificabat, excludebat draconem, & paradisum aperiebat.* Alius item Pater Sanctus Mariam describit, vt synopsim sacræ disciplinæ, is est Gregorius Nicomediensis, qui hæc verba Angeli commentatus. *Ioseph fili Dauid, noli timere accipere Mariam coniugem tuam*, sic ait. *Accipe ergo eam, sicut commendatum cælestem thesaurum, Deitatis diuitias, sicut plenissimam sanctitatem, sicut perfectam iustitiam: accipe eam sicut vnigeniti mansionem, sicut honorabile templum, sicut domum Dei, sicut creatoris omnium possessionem, sicut Regis, & cælestis sponsi domum immaculatam.* Hoc contextu, vides tractatum gratiæ, & virtutum in Mariâ excusum omnibus aperiri.

EX SS. PATRIBVS.
Hesychius homil. 2. de Deipara.
Maria Adam reformauit.
Gregorius Nicomediensis oratione in Purificat.
Mariæ locuples encomium.
Maria arca.

Psalte, Mariam dum vocat arcam, collimat ad intentum nostrum. *Surge Domine in requiem tuam, tu & arca sanctificationis tuæ.* Hanc arcam ait Hesychius esse B. V. Deiparam; sic enim loquitur de hac arcâ. *Proculdubio Virgo Deipara est hæc arca: si enim tu es Margarita, meritò illa est arca.* Nota, Biblia sacra fuisse in arca recondita: vnde cùm Theologia sit in bibliis, & sacer ille Codex sit in arca; Maria, quæ est fœderis arca, nonne erit Philosophia defæcata? Iuxta cuius ritum, ô homo, si componis mores tuos, ties à vitiis illibatus, potiori modo quàm Zeno Citticus, qui consulens oraculum, quomodo vitam sine næuis agere posset, responsum hoc accepit: se emendatiorem fore, si concolor esset mortuis. Intellexit ille se moueri ad lectionem librorum Philosophię, cuius auctores iam cesserant fatis; ideo huic lectioni incumbens, euasit in summum virum beneficio librorum. Fies cultior Zenone, si attendis ad Mariam, ô anima de meliori fruge anxia; si Mariæ concolor exstitis, ad apicem sanctitatis pronus euehens, easque Deo grates habebis, quas egit ille Zeno, qui cunctatus dare nomen suum Philosophiæ, quia prædiues erat; tandem iactura facta suarum facultatum, quę pessum ierant passæ naufragium, ille expeditus, suam inopiam leuauit studio librorum, quorum ope lætior effectus, aiebat, se tantùm benè nauigasse, cùm naufragium fecit. Imò in ipso aditu Philosophiæ concipiens ingentes animos ad virtutem, beneficio illius disciplinæ, vbi audiit Athenis suas periisse naues, exclamauit: Benè facis, ô fortuna, me enim sic compellis ad studium Philosophiæ, cui totus incumbam in posterum: exuis me habitu profano, vt induam vitæ cultioris pallium innoxium. Sic ego arguo de Mariæ cultu. Liber ille exigit à te vitæ præteritę naufragium, aquis lacrymarū immergere, ó reprobe, vt sic tersior Mariæ sistaris obtutibus, & inter suos illa te conscribat illicò candidatos. Si quis vnquam te fortunæ ingratæ casus excipiat; ad Mariam conuertere, & dic: Benè facis, ô fortuna, me vrges ad Mariæ suffragia; ô felix aduersitas, quæ nos ad Mariam ire sollicitat.

Psalm. 131.
Hesychius homil. 2. de Deipara.
EX HISTORIA.
Laertius de vitis Philosoph. l. 7. c. 1.
Zeno Deum laudat de iactura opum, post quam dedit operā Philosophię.
Philosophia quantum à Zenone fuit æstimata.

Audiendus in ea re Bernardus, qui hortatur nos ad Marię studium, & exemplum. *Si iracundia, aut auaritia, aut carnis illecebra nauiculam concusserit mentis; respice ad Mariam: si criminū immanitate turbatus, conscientia fœditate confusus, iudicij horrore perterritus, barathro incipias absorberi tristitia, desperationis abysso; cogita Mariam,*

S. Bernard. homil. 2. super Missus.

Maria inuocata sedat omnes motus vitioru.

in periculis, in angustiis, in rebus dubiis, Mariam cogita, Mariam inuoca; non recedat ab ore, non recedat à corde; & vt impetres orationis eius suffragiū, non deseras conuersationis exemplum. Nimirū parum est legere, si tenuis lecta quantocyùs adimplere: nam vt supra ex Senecâ prælibaui.

Seneca ep. 17.

Facere docet Philosophia, non dicere, & hoc exigit, vt ad legem suam quisque viuat, ne orationi vita dissentiat, vt ipsa inter se vita vnius, sine omnium actionum dissensione coloris sit. Maximum hoc est officium sapientiæ, vt verbis opera concordent.

Q. Curtius in vita Alexandri.

Cùm tanta nobis beneficia prostent ex libro hoc Mariæ; Ecclesia non cessit Alexandro, qui Homeri librum tanti fecit, vt cùm inter Darij diuitem suppellectilem reperisset scriniolum aureum, insitis gemmis vndequaque radiantem: Benè, inquit, ecce thecam libri Homeri, quem Philosophiæ gazæ locupletes, & sententiarum gemmæ plurimæ condecorant. Ita & ab incunabulis Ecclesiæ, Apostoli Deo templa sub Augusto Mariæ titulo consecrarunt. Cæsar-augusta gloriatur se habere primam Ecclesiam, quæ fuit erecta, Mariæ nomini sacra, & extructa à Sancto Iacobo Apostolo; & adhuc hodie magnâ populorum frequentiâ est illustris, Mariâ infundente plures gratiarum census, pro voto supplicantium. Apostolorum culmen peragrans Phœnicem, basilicam Mariæ etiam titulo consecrauit, ininsulâ cui olim nomen Antarados, & hodie Tortosa, quò etiam gentes exoticæ confluunt voti causâ; Mariâ illic existente propitiâ omnibus qui eam pie venerantur, sicut auctor est Guillelmus Tyrius.

Mariæ ab Apostolis tēpla erecta.

In vita S. Iacobi, die 25. Iulij.

Guillelmus Tyrius, lib. 22. de bello sacro, cap. 3.

Quid verò præster cultus ille, seu templorum erectio, in insigne Mariæ decus, audi. Deliquio mentis erat obnoxius Iustinus Imperator, frustra se medicis vsquequaque torquentibus, vt morbi inglorij molestiam auerterent, quæ impote Imperatore Persas allexerat ad extremas Imperij oras peruadendas, magno cum dedecore & discrimine Romani nominis. Iustinus inualido terræ suffragio, superum petiit auxilium B. V. Mariæ præpotentis, quam vt sibi conciliaret, emit à Iudæis Synagogam, quæ erat Constantinopoli, quam expurgatam, multáque egregiâ suppellectile exornatam, Mariæ obtulit, & consecratam Ecclesiam, Deiparæ nomini mancipauit: rem sibi Virgo esse testata est perquàm gratam; nam Iustinus inde sui compos effectus, à Deo eas accepit inducias, quibus & animæ suæ & etiam Imperio prouideret. O reprobe eâdem veheris naue, quâ Iustinus mente captus, siquidem peccatum est insania, peior eâ, quam parit mentis inopia; dum insanis, peccata fines animæ tuæ populantur impunè, mens nihil nisi noxium versat, & profanum, curæ omnes sunt de terrenis, voluntas tota fertur ad reproba, noxiâ cupidine præpedita, aures patulæ sunt ad sermones quosque obscœnos, & aliorum famæ detrahentes, turpibus oculi scintillant aspectibus, linguáque sordido prurit eloquio. Denique peccata quæ te dementarunt, corporis & animæ tuæ fines miserè depascuntur. Vt tanto dispendio occurras, expurga synagogam, & in Ecclesiam erige; & ne labores in inquirendâ synagogâ, tu ille ipse es, quem nuncupo synagogam: etenim alienus es à Dei cultu, totus es tibi, & mundo addictus, Deique omnino nescius, insanum æuum ducis, hanc emunda synagogam, & sic confessione præuiâ facies te templum Spiritus Sancti; cuius vt gratiam pares, sponsæ eius Mariæ totum te deuoue, & cor tuum illi apta, velut arcam, quâ librum illum scripturæ sanctioris recondere dignè queas. Si me audieris, iam sanior effectus, imperij tui ruinas, id est animæ tuæ dispendia resarcies, & sic mala ingruentia certissimè declinabis.

Ex Miscellan. vnde excerpsit Baronius in Annal. Eccles. sub annum 577.

Maria Iustinum Imperatorem mēte captum sanat.

Ex Symbolis.

Lukius lib. numismatum

Liber à Batauis captus pro symbolo.

Vtinam aptarent omnes sibi symbolum Batauorum, qui vt in æternum forent vindices suæ libertatis, numisma cuderunt, in quo erat liber scripturæ sacræ, columnæ suppositus, adinstar basis; columnæ autem pileus imminebat, libertatis signum referens: in orâ Iconis erant istæ voces. HAC NITIMVR, HANC TVEMVR. Id est tota nostra fiducia, seu columna, fixa est in scripturâ sacrâ, quæ est basis, cui innititur nostra securitas, ex qua libertas tota pendet: vt ergo libertatem tueamur nos quasi pro aris decertantes, vtpote religionem propugnantes, huic scripturæ totis viribus innitamur. Egregium reuerà symbolum, si scripturarum haberent illi librum, vt numisma clamat; sed pro bibliis, acceperunt à Caluino hæreticam opinionum errantium colluuiem; ac proinde lethiferam fidei corruptelam. Liceat igitur ab indignis hæc vsurpare, & nobis vendicare symbolum, in quo Maria denotabitur libro Theologiæ, seu Philosophiæ sanctioris, columna fiduciam & securitatem genuinè referet, quam parit pileus, siue libertas filiorum Dei, quos gratia fecit adoptiuos Hic ergo titulus esto nobis semper insitus. HAC NITIMVR, HANC TVEMVR. Id est Mariæ innitimur, & infra Deum, eius suffragiis nos omnia ascribimus, quæ cœlitus influunt, vt monet Bernardus. *Mariam veneremur; quia sic est eius voluntas, qui totum nos voluit habere per Mariam.* Huic libro innexa est gratia, ex quâ pendet tota nostra fiducia, & penes quam est libertas: hanc impigrè tueamur, si eâ Mariæ beneficio præpollemus: quòd si expertes sumus gratiæ, eam parabimus eo libro, cui nobis est fortiter inhærendum. Quippe codex ille facet, gratiis vsque adeo refertus est, vt omnes illud volumen euoluentes, vbertim gratiis aspergantur.

S. Bernard.

Sed instabis, fieri iniuriam Christo, si Maria consulatur; siquidem Christus est liber gratiæ primitiuus, signatus sigillis septem, vtpote cui septem dona Sancti Spiritus inusta sunt, vt de plenitudine eius accipiant vniuersi. Audi Bernardum. *Fortasse in Christo maiestatem vereare diuinam, quod licet factus sit homo, mansérit tamen Deus; aduocatum, vis habere, & ad ipsum? ad Mariam recurre, pura siquidem humanitas in Mariâ, non modo pura ab omni contagione, sed & pura singularitate naturæ; nec dubius dixerim, exaudietur & ipsa pro reuerentiâ suâ, exaudiet vtique matrem filius, & exaudiet filium pater. Filioli hæc peccatorum scala; hæc mea maxima fiducia est, hæc tota ratio spei meæ; quid enim? potest ne filius aut repellere, aut sustinere repulsam; non audire, aut non audiri filius potest, neutrum planè: inuenisti, ait Angelus, gratiam apud Deum. Feliciter semper hæc inueniet gratiam, & sola est gratia quâ egemus: quid nos alia concupiscamus, fratres? quæramus gratiam, & per Mariam quæramus; quia quod quærit inuenit, & frustrari non potest: quæramus gratiam, sed gratiam apud Deum, nam apud homines gratia fallax; Maria non*

Maria est aduocata nihil reformidabile habens.

S. Bern. serm. de aquæductu in natiuitate Mariæ.

Maria nusquam inuocatur frustra.

prætendit meritum, sed gratiam quære. Ne autem in animum inducas, Mariam dare aut efficere gratiam; Sanctus hic ait, illam quærere, id est agendo mediatricem, gratiam à Deo nobis suis precibus impetrare. Hinc audi me prospera suadentem.

COR TVVM IVBEO PARA DEIPARÆ, VT NON DEO PEREAS, SED DEO PAREAS.

ENCOMIA MARIÆ, EX Mathematica.

In hæc verba:

Liber generationis IESV Christi.

SECTIO QVARTA.

VT Dei opera sibi constant, & sunt sarta tecta; hominem ediderat suis omnibus numeris absolutum, trinàque prærogatiuâ conspicuum, Fecerat primò ad imaginem suam, rursus adiecerat imagini similitudinem suam, demum nescium mortis eum finxerat immortalem, mediumque statuerat inter cœlum, & mundum sensibilem; beatum in hoc mundo, & beandum in cœlo. Sub Deo fuit conditione, sed dignitate extitit supra mundum; de inferiori bono recessurus, ad bonum superius accessurus. Sed homine à Deo deuiante, hæc etiam à reprobo bona prorsus omnia declinarunt: nimirum vbi homo in Deum insurrexit, hæc tria ex homine surrexerunt, ignorantia, concupiscentia, infirmitas. Ignorantia Dei imaginem quasi expunxit: ea enim sita est in recto vsu rationis. Dei similitudo tota euanuit; ea enim attenditur ex virtute, quæ tota extincta est, effræni cupidine debacchante. Demum homo immortalis, morti obnoxius effectus, ingruente multiplici infirmitate, hancque totam Tragœdiam Psaltes explicat compendiosè hoc versu. *Fiant viæ illorum tenebræ, & lubricum. & Angelus Domini persequens eos.* Tenebræ inscitiam notant, lubricum libidinem clamat & Angelus persequens, malorum magnam iliadem insinuat, quæ hominem diu lactatum, tandem addixit morti, in terram vnde sua trahit exordia reuersurum.

Peccatum tenebras & concupiscétiam inuexit. *Psal. 34.*

Porro Deus hominis in quam miseratus sortem, tria remedia suggessit, Philosophiam, virtutem, & Mathematicas disciplinas: nam Philosophia est cognitio rerum vt sunt, & ea notitia detergit inscitiæ caliginem: virtus est habitus rectæ rationi, & naturæ innoxiæ congruus, qui egregiè animis inseritur mediante Theologiâ, quæ dum docet ritum compescendi efferos æstus libidinis insurgentis, hominem restituit statui innoxio: Mathematicæ verò disciplinæ occurrunt infirmitati corporis & animi. Est autem duplex Mathematica, vna contemplatrix seu theoretica, quæ animi mœrorem & tædium leuat, vt musica, optica, astronomia: alia Mechanica, sita in operatione, quæ infirmitati corporum medetur, vt architectura, fabricando domos, hominem vendicat ab iniuria tempestatum, quarum vicissitudo molestias quamplurimas ingerit: poliorcetica ingruente bello machinas struit, quibus offendat & defendat: denique thaumaturgica, dum mira effingit singulari artificio, sibi inde parat victum. & aliquas facultates, quibus infirmo corpori possit suo quoque tempore subuenire.

Mathematica autem est disciplina quantitatis, vt quantitas ab omni alia forma, abstractione secernitur; & est ea scientia certissima, dicta per excellentiam μάθησις doctrina, quia ita hominem determinat, vt nefas sit aliud credere, quàm quod Mathematica disciplina præostendit. Quis enim istas propositiones inficiari audeat? Figura est id quod aliquo termino continetur: terminus verò quod cuiusque est finis. Recta linea super rectam lineam stans, circum se æquos sibi inuicem facit angulos, rectus est vterque æqualium angulorum: obtusus angulus maior recto est: acutus autem angulus recto minor est. Sunt & alia sexcenta paradigmata, indubia prorsus apud Euclidem, quæ feriante ratione, apprehenduntur sensibus, & altè menti insident sine formidine contrarij sensus. Iuxta diuisionem quantitatis, etiam Mathematicæ sunt dissitæ disciplinæ. Alia est quantitas discreta; alia continua: discreta respicit numeros, vt Arithmetica; si verò iidem numeri restringantur ad aliquid, tunc etiam Mathematica variat. Verbi gratiâ, si numeri ad tonos reuocentur, Musica exurget. Quantitas continua, etiam duplex est: vna immobilis, & hanc considerat Geometria, quæ agit de spatiis: alia est quantitas mobilis, & hanc speculatur astronomus. Elementum Arithmeticæ est vnitas, Musicæ vnisonum, Geometriæ punctum, Astronomiæ instans. Et est hæc disciplina idonea etiam minutis ingenuis, nec non cultioribus quoque apprimè necessaria.

Euclides l. 1. de elem. Geometria, Mathematica quare sic appellata.

Iam videamus in Mariâ omnes omnimodæ Mathematicæ partes, genuinè coaptatas. Sapientiæ effatum est, Deum omnia in mensurâ, numero, & pondere disposuisse ab initio; ergo omne id quod stat eo modo quo Deus illud à sæculo constituit, id, inquam, etiam constat numero, pondere, & mensurâ: sed Maria non solum Euam refert in gratiâ constitutam, sed eâ etiam specie cultiore nitet, vt quæ primæ dotis, seu gratiæ à Deo accepit maximum incrementum. Ergo Maria est omnibus numeris absoluta, suitque librata ponderibus, in æquilibrio stans. Vltra mensuram est minimè prætergressa: igitur cùm reperire sit in eâ numerum, pondus, & mensuram, nonne illa erit Mathematicæ liber eximius, ex quo vitam nostram poterimus ad normam illic præscriptam dirigere.

Maria est liber Mathematicæ. *Sapient. 11.*

Sed quæres: Vnde ego didici, Mariam præstare ipsi Euæ? Hoc accepi à Patribus Sanctis, qui eam suffectam fuisse in locum Euæ asserunt, sicut & Christus fuit Adami loco substitutus. Audi hunc chorum titulos Mariæ concinentem. Sit præcentor Augustinus, *Causam inualescentis errati, miraculum noui partus enicit: & Euæ planctum Mariæ cantus exclusit: circumdat, id est protegit virum Maria, Angelo fidem dando; quia Eua perdidit virum serpenti consentiendo.* Occinit Augustino alius item Afer, videlicet Cyprianus. *Mater Domini nostri Iesu, in illa muliere promissa est, hæc inimicitiis opposita serpentis, ponam inimicitias inter te, & mulierem, non certè dicit pono, ne ad Euam pertinere videretur, verbum promissionis est, quod transmittitur in futuram.* His superior in eodem climate Tertullianus sic. *Deus imaginem suam à Diabolo captam, æmula operatione recuperauit, in virginem adhuc Euam irrepserat verbum ædificatorium mortis, in virginem æquè introducendum erat Dei verbum extructorium*

Ex SS. PATRIBVS. Maria Euæ dispendia reparauit.

Maria fuit Euæ opposita. *S. August. ser. 18. de Sanctis.*

S. Cyprianus l. 2. ar Iudæos. Maria Euæ antidotum.

Tertullianus lib. de carne Christi, c. 17.

rium vita, vt quod per huiusmodi sexū abierat in perditionem, per eundem sexū redigeretur in salutem. Crediderat Eua serpenti, crediderat Maria Gabrieli; quod illa credendo deliquit, hac credendo deleuit. Has Euæ cum Mariâ Bernardus antitheses speculatus exclamat. *O Adam, muta iniqua excusationis verbum, in vocem gratiarum, & dic: Domine, mulier quam dedisti mihi, dedit mihi de ligno vitæ, & comedi, & dulce factum est super mel ori meo, quia in ipso viuificasti me. ô admirabilem parentum reparatricem, posterorum viuificatricem!* Ex præiatis Maria Euæ opposita, suis numeris absoluta, omnes arithmeticæ motalis explet numeros.

Maria dedit fructum quo sanamur. S. Bernard. homilia 2. super Missus est.

De Musica. S. Isidorus lib. 3. Etymolog. Musica quid sit.

An vero in ea sit Musica sagaciter exploremus. Ex Richardo, Musica est plurium dissimilium in vnum redactorum concordia; vel secundùm Isidorum, Musica est peritia modulationis, sono cantúque consistens: adeóque ulim inoaluit illa Mathematicæ pars sonora, vt tam turpe esset Musicam nescire, quam literas. Adhiciebatur Musica sacris, & quibusque solennibus actix, tam luctuosis quam lætis. Cantus in sacris dicebantur hymni, in nuptiis hymenæi, & in funeribus threni, & ad tibias quædam lamenta foere decantata, in conuiuiis autem lyra aut cythara circumferebatur, & discumbentibus singulis, conuiuale genos erat ordinatum. Itaque fine Musicâ nulla disciplina integra est, imò & ipse mundus quadam harmoniâ sonorum fertur esse compositus; & cœlum ipsum sub harmoniæ modulatione reuolui. Musica mouet affectus, prouocat in diuersum habitum sensus, in prælis quoque tubæ clangor animos exacuit, iuxta illud.

Ære ciere viros Martemque accendere cantu.

Ad tolerandos quosque labores Musica animum mulcet, vt exemplo suo remiges faciunt palàm, ipsos carmine consolantes. Denique quicquid loquimur, vel intrinsecus arteriarum systole, & diastole commouemur, per musicos rithmos harmoniæ virtutibus probatur esse sociatum. Adeòque potens est animos inflectere Musica, vt modi musici denominati sint a gente, cuius moribus moduli congruebant: dictáque est musica Lydia, alia verò Phrygia; quia mollior gens vna, molliore tono ciebatur; altera ferocior, tonos etiam masculos exposcebat. Hæc Musica suauis & sonora, si sit cute tenus, pecudes æquè ac homines capit, plerumque vitio datur, vt quæ animos ad Venerem mulcet, & inclinat, vnde versus.

Musicæ sunt multæ species.

Musicæ effectus.

Fistula dulce canit, volucrem dum decipit auceps.

Ea igitur Musicæ encomia, ex Pythagoræ & Platonis placito, sunt aliò detorquenda, Musicam moribus componendis adaptando: ait enim Plato, maximè cauendum ne de benè morata Musicâ aliquid permutetur; negat enim posse vllam tantam morum in Republicâ labem esse, quam paulatim de pudenti ac modestâ Musicâ detrahere.

Musica moralis.

In Mariâ exquisitam fuisse Musicam, ex eo liquet, quòd motus animæ & corporis dissoni in aliis hominibus, fuerint in Mariâ omnino concordes: vt enim in arca Noë concordes foere animantium indoles; ita & in hac arcâ Dei: nihil fuit inquietum, in qua virtutes omnes coëuntes consensu mirifico, concentum ediderunt hactenus inauditum; & Virginis huiusce modulos, Bernardus ait in cœli musica præualere. Sic ille. *Nouum quidem canticum illud, quod solis dabitur in regno Dei cantare virginibus, ipsam virginem Reginam cum cæteris, imò primam inter cæteras, esse cantaturam, nemo est qui ambigat. Puto autem illam, præter illud quod solis licet, cum omnibus tamen virginibus, vt dixi commune erit, dulciori quadam, atque elegantiori carmine lætificaturam esse ciuitatem Dei: cuius vtique dulcisonos depromere, vel exprimere modulos, ne ipsarum quidem virginum, vlla digna inuenietur, quia soli merito decantandum seruabitur, quæ sola de partu, & partu diuino gloriatur. Gloriatur dixerim de partu, non in se, sed in ipso quem peperit: Deus siquidem matrem suam, singulari in cœlestibus donaturus gloriâ, singulari in terris præuenire curauit & gratiâ.* Et vt Arion musicus suis modulis Delphinos aliquando pellexit, & in his vnum qui dorso exceptum, ex turbâ nautarum homicidâ liberauit, ita B. Virgo Maria suarum modulatione virtutum, piscem eum attraxit, qui instar Delphini coronatus est, scilicet Christum, qui in acrostico Sybillarum dicitur ἰχθὺς, id est piscis; ad quod videtur allusisse Bernardus. *Vt quæ Sanctum Sanctorum conceptura erat pariter & paritura, Sancta esset corpore, accepit donum virginitatis; vt esset & mente, accepit & humilitatis: his nimirum virgo regia gemmis ornata virtutum, geminoque mentis pariter & corporis decore præfulgida, specie sua, & pulchritudine sua, in cœlestibus cognita, cœli ciuium in se prouocauit aspectus, ita vt Regis animum in sui concupiscentiam inclinaret, & cœlestem nuntium ad se de supernis educeret.*

Virginum canticum in cœlo.

S. Bernard. homilia 2 super Missus.

Mariæ quâ virginitas & humilitas.

S. Bernard. ibidem.

Vide iam an liceat Mariæ modulationi aptare id, quod Vincentius in speculo suo narrat de priscâ Musicâ, quâ Pythagoras adolescentem ebrium & æstuantem obscœnâ libidine, saniori menti, edito concentu restituit. Eodem etiam auctore, Terpandus, Aryon, & Mithymnæ insignes musici, Lesbios atque Iones grauissimis morbis, præsidio sui cantus eripuere. Ismenias item insignis cantor, medebatur ægris suaui suâ cantilenâ. Empedocles item efferos animos iuuenis furibundi dicitur Musicâ cicurasse. Sed quid hæc ad Mariam, cuius meditatio virtutum, iniquos omnes compescit æstus; imò dicam, Deum ipsum petitum noxis etiam sæpe repetitis hominum, accingentem se ad vindictam fuisse placatum Mariæ precibus, vt Musicâ animos ad pietatem inclinante.

Vincentius Bellouacensis in speculo suo tom. 2. l. 17. cap. 13.

Musica Pythagoræ adolescentem ebriū sanauit.

Nobis vt Sauli Regi Musicâ prouisum est, aduersus Sathanæ insultus. Audi textum. *Spiritus Domini recessit à Saul, & exagitabat eum spiritus nequam, à Domino, dixeruntque serui ad eum: Ecce spiritus Dei malus exagitat te; iubeat Dominus noster Rex, & serui tui, qui coram te sunt, quærant hominem scientem psallere citharâ, vt quando arripuerit te spiritus Domini malus, psallat manu suâ, & leuius feras: & ait Saul ad seruos suos: Prouidete ergo mihi aliquem benè psallentem, & adducite eum ad me. Et respondens vnus de pueris: Ecce vidi filium Isai Bethlehemitem scientem psallere, & fortissimum robore, & virum bellicosum, & prudentem* in

Ex Figuris. 1. Reg. 16. Musicâ dæmon odit.

in verbis, & virum pulchrum, & Dominus est cum eo. Nemo sanè est, quem non aliquando dæmon exagitet, noxiæ cupidinis aculeo, aut saltem iniquo cogitatu iræ, superbiæ, vel vindictæ; abigendus ille refuga spiritus, sed Musicâ, quæ procedat ab aliquo, cui insint omnigenæ illæ qualitates, in Dauide recensitæ. *Fortissimum robore, & virum bellicosum.*

Mariæ consensus pro Incarnatione.

Ea est Maria, cuius Anagramma, MARIA VIRGO, id est, MIRA VIRGO, animum eius strenuum & inuictum enuntiat; quippe ea est de qua dicitur: Terribilis vt castrorum acies ordinata *Prudentem in verbis* Illa ipsa est, quæ eructauit verbum bonum: vt enim mundus vno Dei verbo, Fiat, effectus est, ita & senio confectus mundus, altero Mariæ verbo refectus est, cùm ait. *Fiat mihi secundùm verbum tuum.* Eadémque vox, Fiat, quæ fecerat, & refecit: ô verbum prudenter editum, & ad quod eloquendum incunctante morâ,

S. Bernard. homilia 4. super Missus.

Bernardus Mariam exorat! *Expectamus & nos, ô Domina, verbum miserationis, quos miserabiliter premit sententia damnationis. Et ecce offertur tibi pretium salutis nostræ, statim liberabimur, si consentis: in Dei verbo sempiterno facti sumus omnes, & ecce morimur; in tuo breui responso reficiendi sumus, vt ad vitam renocemur.* Prudentia est circa electionem mediorum, & medium saluti nostræ idoneum, erat illud Fiat prolatum à Virgine; ergo in hoc verbo fuit illa prudens. *Et virum pulchrum.* Laudatur Dauid à formâ, quasi virtus inde aliquod accipiat incrementum, vt & arbitratus est Poëta, cùm egregiâ specie captus ait.

EX SS. PATRIBVS.

Gratior est pulchro veniens è corpore virtus.

Et licet sit forma bonum fragile; eo tamen voluit & Deus Virginem insignire bono: nam ex

S. Ambros. l. de his qui initiantur.

Gratia Dei potentior est natura.

Ambrosio *Animaduertimus maioris potentiæ esse Dei gratiam, quàm naturam.* Id est, ea quæ fuerunt edita virtute Dei naturâ insciâ, præstitisse eis quæ natura condidit Hinc vinum editum in Canâ Galilçç, dicebatur optimum, quia fuerat miraculo ex aquâ procreatum: oculi cæcorum, quos Christus aperuit, maiori acumine pollebant eis, quos natura virtute sibi insolitâ concinnauit. Ergo Mariæ species & forma egregia, præiuit aliis omnibus: Deus enim ipse Mariam compegit in vtero B. Annæ sterilis hactenus. Ideo S. Augustinus eam sic compellat.

S. August. lib. de incarnatione.

Tu cunctas fœminas vincis pulchritudine carnis, & omnes angelicos spiritus excellentia sanctitatis, tu maculâ nullâ fuscaris, tu omni decore vestiris. In eadem etiam est sententia S. Epiphanius.

S. Epiphanius de B. V. Maria.

Natura formosior es ipsis Cherubin & Seraphin, & tota denique speciositate plena.

Demum de Dauid sathanam expulsuro dictum est *Dominus est cum eo.* Nihil prorsus est, nec inueniri potest aptius Virgini quam Gabriel affatus ait *Dominus tecum.* Deus in ea nobiliori modo fuit, quàm in arca fœderis, è qua promebat oracula, vt benè disputat Ambrosius.

Luc. 1.

Mariæ pulchritudo laudatur.

S. Ambros. ser. 80.

Mariæ cũ arca fœderis omnimoda comparatio.

Arcam quid nisi sanctam Mariam dixerimus, siquidem arca intrinsecus portabat testamenti tabulas; Maria autem ipsius testamenti gerebat heredem, illa intra se legem, hæc Euangelium retinebat; illa Dei vocem habebat, hæc Verbum; arca intus forisque auri nitore radiabat, sed & sancta Maria intus forisque virginitatis splendore fulgebat: illa terreno ornabatur auro, ista cælesti. Damianus ait, Deum in ea fuisse velut in throno suo. *Felix thronus in quo sedet dominator Dominus, in quo, & per quem non solùm omnes, sed & omnia renouantur.*

S. Petrus Damianus sermone de natiuit. B. Virg.

Cùm ergo Maria vna sit, quæ eminenter habeat dotes omnes ex Dauide recensitas, ad dæmones expellendus; eosdem & sortietur effectus, quos & Dauid, de quo codex sacer. *Quandocumque spiritus Domini malus arripiebat Saul, Dauid tollebat citharam, & percutiebat manu sua, & refocillabatur Saul, & leuius habebat; recedebat enim ab eo spiritus malus.* Ita & nemo Mariam inuocauit, quin ad precum illius perquàm suaue melos, dæmones omnes illicò recesserint; ideò securè ait Bernardus *Sileat misericordiam tuam, Virgo beata, si quis est qui inuocatam te, in necessitatibus suis, sibi meminerit defuisse.*

1. Reg. 16.

S. Bernard. sermone 4. de Assumpt.

Mariæ inuocatio salutaris.

Nec arcet dumtaxat Angelos nebulones Musica B. V. Mariæ, sed & superos vsquequaque recreat, inquit Damianus. *Ex Maria, quæ est thronus, laus Angelorum prorumpit & hominum, quia dum hic restituitur, ille resarcitur, vtrique debent gratiarum deuotionẽ; nosti quid dicat qui sedet in throno: ecce noua facio omnia* Scilicet ex throno. Facessant fabulæ, quæ Thebas fuisse cõditas mentiuntur, aptantibus se sua sponte saxis, ad musicam Orphæi: hoc vni Mariæ concessum est, vt ea modulãte homines nequã pertęsi scelus retroactũ, fiant cœli sedibus aptiores.

S. Damian. vbi suprà.

Apocal. 21.

Mariæ obsequia omnia renouantur.

Si aliam vis texere quæstionem de Mathematica vt versatur in continua quantitate; Mariæ etiam tota appositè quadrat. Primum elementum totius quantitatis, continuę, immobilis, & constantis, est punctum. Dixi quantitatis fixæ & constantis, vt tempus reiicerem, in fluida & fugaci quantitate situm. Punctum, inquam, est exordium omnis rei quantæ: nimirũ ex puncto lineæ constant; quæ si diducuntur in latum, superficiem gignũt; quæ dum attollitur, altitudinem facit; sicut cùm dehiscit superficies emergit inde profunditas; & in his quatuor cõsistit corpus Mathematicum, quod abstrahit ab omni materia. In corpore enim, vbi Physicus inuestigat materiam & formam, Mathesis incuria materiæ & formæ, speculatur tantùm lõgitudinem, latitudinem, altitudinem, & profũditatem. Sic tituli potiores quos affingere possumus Mariæ ex Mathematica, hac dimensionum enumeratione optimè concluduntur. Dicere enim Mariam habuisse omnes dimensiones charitatis, id est, asserere eam fuisse vsquequaque in gratia cõsummatam, & hac Mathematica phrasi Apostolus vtitur, dum commendans amorem Dei ait, se optare vt fidelibus insita sit charitas, in omni dimẽsione sua. Sic ille.

Puncti commendatio.

Charitatis dimensiones quales sint.

Det vobis secundùm diuitias gloriæ suæ, virtutem corroborari per spiritum eius, in interiori homine Christum habitare per fidem in cordibus vestris, in Charitate radicati & fundati, vt possitis comprehendere cum omnibus sanctis, quæ sit latitudo & longitudo & sublimitas & profundum Hac etiam formula vsus est Iob, cùm ait. *Excelsior cælo est, quid facies? profundior inferno, & vnde cognosces? longior terra mensura eius, & latior mari.* Sic omnis dimensio perfectionem probat.

Ephes. 3.

Iob. 11.

Has omnes dimensiones posse moraliter explicari, notat Augustinus in hunc locum Pauli ad Ephesios. *Ego hæc verba Pauli sic intelligere soleo: in latitudine bona opera charitatis; in lõgitudine perseuerantiã vsque in finem: in altitudine spem cælestium præmiorum in profundo inscrutabilia*

S. August. lib. quinquaginta homiliarũ, homilia 3.

bilia Dei iudicia: vnde ista gratia in homines venit. Rursus Mathematico encomio, Paulus euehit humanitatem Christi, dū de homine Christo ait. *In ipso inhabitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter.* Id est, planè secundùm omnes dimensiones Mathematici corporis, vt explicat S. Thomas. Fuit enim Deus in Christo per essentiam, præsentiam, potentiam, & hypostasim in Christo, in quo inhabitat; ideò Græca habēt κατοικεῖ, quod perpetuam habitationem significat, & non temporalem, vt vox παροικεῖ: nam hæc duo verba κατοικεῖ & παροικεῖ se habent vt apud nos inhabitare & commorari. Inhabitare dicit statum permanentem, commorari verò breue tantùm tempus insinuat, vt notat Cicero, cùm ait. *Commorandi diuersorium, non habitandi nobis natura dedit* Aliquo etiam modo Mariæ congruit illa laus: nam cùm caro Christi sit ex Virgine assumpta; plenitudo diuinitatis inhabitat hanc virginis portionem Sed fusiùs magis expendamus B. Virginis ex Mathematica dignitatem.

Colos. 2.

S. Thomas in epist. ad Colos. cap. 2.

Primum elementum Mathematicæ est punctum, quod Euclides ait esse mensuræ principium, definit autē ille sic illud mensuræ principium. Punctum est id, cuius nulla pars est. Linea verò sine latitudine longitudo est. Nota non dari lineam sine puncto, atque ita auspicādom esse à puncto. Punctum illud in Mariā fuit humilitas tanta quanta esse potuit in humanis Deus humanitatis nostræ lineam initurus, necdum antea punctum repererat in humanis: cùm enim vellet semetipsum exinanire, formā induendo serui; aliud nihilum quærebat in humanis, vt aliud nihilum exigeret. Nam sicut punctum additum puncto non facit maius; ita nihilo nihilum adiectum facit nihil: sicut apud arithmeticos Zero additum Zero, facit Zero, id est, notam numeri cuiusvis expertem, si sola sit superstes. Inuenta autem Mariæ virginitate humili, humilis Deus apparuit, quasi redactus ad nihilum, iuxta illud Psaltis. *Ad nihilum redactus sum* Et vt Archimedes punctum exigebat extra mundum, affirmans dato hoc puncto, se commoturum orbem; ita & Maria, humilitatis suæ exhibito pūcto, cœlos, & Deum cœlorum, non mouit tantùm, sed & etiam inclinauit. *Commota est & contremuit terra,* inquit Psaltes. Et quando hoc? sanè orta est illa commotio, Angelo Mariæ encomia resonante. Maria enim turbata est in sermone eius. & humilitate altissima dehiscens ad abyssos ait: Ecce ancilla Domini, & illicò hoc puncto edito in rerum naturā, id factum est quod præsciit Dauid. *Inclinauit cœlos & descendit, & caligo sub pedibus eius.* Quippe hoc mysterium incarnationis, multa offusa caligine subducitur captui non hominum tantùm, sed & etiam Angelorum.

Punctū quid sit.

Euclides libro 1. de elementis Geometriæ.

Humilitas similis est puncto.

Punctum ab Archimede optatum.

Psal. 72.

Psal. 17.

Ibidem.

Audi Bernardum de hoc puncto scitè disputantem, & probantem humilia fuisse Virginis exordia, quibus debemus aptare quoque nostra si ad Mariæ culmen volumus propius accedere: Hæc is Sanctus. *Quæ est hæc Virgo tam venerabilis, vt salutetur ab Angelo, tam humilis, vt desponsata sit fabro? Pulchra permixtio virginitatis, & humilitatis; nec mediocriter placet Deo illa anima, in quā & humilitas commendat virginitatem, & virginitas commendat & exornat humilitatem: sed quantā putas veneratione digna est, in quā humilitatem exaltat fœcunditas; & partus consecrat virginitatem: Audis virginem, audis humilem, si non potes virginitatem humilis, imitare humilitatem Virginis: laudabilis virtus virginitas, sed magis, necessaria humilitas, illa consulitur, ista præcipitur; ad illam inuitaris, ad istam cogeris; de illa dicitur, qui potest capere capiat; de ista dicitur, nisi quis efficiatur sicut paruulus iste, non intrabit in regnum cœlorum: illa ergo remuneratur, ista exigitur. Potes denique sine virginitate saluari, sine humilitate non potes: potest, inquam, placere humilitas, quæ virginitatem deplorat amissam; sine humilitate autem audeo dicere, nec virginitas Mariæ placuisset: super quem, inquit, requiescet spiritus meus, nisi super humilem & quietum? super humilem dixit, non super virginem: si igitur Maria humilis non esset, super eam Spiritus Sanctus non requieuisset, nec impregnasset. Quomodo enim de ipso sine ipso conciperet? patet itaque, quia vt de Spiritu Sancto conciperet, sicut ipsa perhibet, respexit humilitatem ancillæ suæ Deus, potius quam virginitatem; etsi placuit ex virginitate, tamen ex humilitate concepit: vnde constat, quia etiam vt placeret virginitas, effecit procul dubio humilitas. Quid dicis, virgo superba? Maria virginem se oblita, gloriatur de humilitate; & tu negligendo humilitatem, blandiris tibi de virginitate. Respexit (ait illa) humilitatem ancillæ suæ; quæ illa? Virgo vtique sancta; Virgo sobria, Virgo deuota; numquid tu castior illa? numquid tua fortè pudicitia gratior castitate Mariæ: vt tu scilicet sine humilitate placere sufficias ex tuā, quòd illa non potuit ex suā. Denique quanto honorabilior es ex singulari munere castimoniæ, tantò tu tibi maiorem iniuriam facis, quod eius decorem in te fœdas permistione superbiæ; alioquin expedit tibi virginem non esse, quam de virginitate insolescere. Non omnium est virginitas: multò tamen pauciorum est cum virginitate humilitas: si igitur virginitatem in Maria non potes nisi mirari, stude humilitatem imitari, & sufficit tibi. Quod si & virgo, & humilis es; quisquis es, magnus es.*

Maria virginitatem cum humilitate sociauit.

S. Bernard. homilia 1 super Missus est.

Mariæ humilitas.

Isaia vltimo Humilitatis necessitas egregiè descripta.

Mariæ humilitas quāta.

S. Ildephonsus huic puncto attribuit, id est humilitati, omnium Mariæ virtutum seu linearum exortum. Sic ille *Beata virgo se humiliat in omnibus, vt totam suscipiat in se gratiam conditoris quia multum se humiliauit inter diuinitatis commercia.* Et vt quibusdam terræ plagis appēditur tributum quoddam Reginæ calceis, dicitur que aurum inde exortum, vulgo, POUR LES PATINS, id est calceamētis reginæ sacrū; ita & Maria a calceamento regnat, vt sponsus insinuat in eius Epithalamio. *Quam pulchri sunt gressus tui, filia Principis, in calceamentis!* Et virtutes Mariæ singulares, suum debent omne insigne decus eius humilitati, vt Rupertus clamat. *Cunctæ virtutes omnes, & gratiæ quæ Virginē exornabant, humilitati eiusdem tributa pendebant.* Ex eo puncto velut è circuli centro, lineæ rectæ seu virtutes innumeræ deductæ sunt. Ex Euclide, linea recta est, quæ æqualiter protenditur in suis punctis, seu vt alij loquuntur, recta ea est linea, quæ non deuiat ab extremis Mariæ extrema fuēre conceptio, & mors, à peccati contagio penitus illibata. Cùm igitur etiam ipsius vitæ contextus omnis fuerit innoxius, nulla est infra Deum rectitudo, Mariæ rectitudini comparanda cui hac linea Deus illapsus, impertiit etiam virtutis omnigenæ dimēsiones vsquequaque possibiles: dum igitur di-

S. Ildefonsus sermone 2. de Assumptione.

Cant. 7. Humilitas meretur alias gratias. Humilitati tributū pendunt aliæ virtutes.

Rupertus in 2. Cantic.

Euclides l. 1. de element. Geometr.

Linea recta quid sit.

cō;

co, gratiæ & virtutis plenitudinem inhabitare corporaliter in Virgine, id est, secundùm omnem mensuram; in Mariæ elogiis nihil superest eloquendum.

Mariæ misericordia nobis vtilior aliis gratiis.

Eamobrem, ô homo, qui es rerum omniũ indigus, si tuam optas leuare inopiam virtutis & gratiæ, Mariã conuenias: ea quippe nostras miserata miserias, occurret iuxta supplicum vota; exhausit enim Mariæ pietas numeros omnes Arithmeticæ, sicut & cũctos dimetiendi ritus: & inde exultat Bernardus, sic compellans hanc beatam *Nos seruuli tui cæteris in virtutibus congaudemus tibi, sed in hac potius nobis ipsis; laudamus virginitatem, humilitatem miramur; sed misericordia miseris sapit dulcius, misericordiã amplectimur charius, recordamur sæpius, crebrius inuocamus: hæc est enim quæ totius mundi reparationem obtinuit, salutem omnium impetrauit; constat enim pro vniuerso genere humano fuisse sollicitã, cui dictum est: ne timeas Maria; inuenisti gratiam vtique quã quærebas. Quis ergo misericordiæ tuæ, ô benedicta, longitudinem & latitudinem, sublimitatem & profundum inuestigare queat? nam lõgitudo eius vsque in diem nouissimum, inuocantibus eam subuenit vniuersis, latitudo eius replet orbem terrarũ, vt tua quoque misericordia sit plena omnis terra: sic & sublimitas eius ciuitatis supernæ inuenit restaurationem & profundum eius, sedentibus in tenebris, & vmbra mortis obtinuit redemptionem; per te enim cœlum repletũ, infernus euacuatus est, instaurata ruinæ cœlestis Ierusalem; expectantibus miseris, vita perdita data, sic potẽtissima & piissima Charitas, & aspectu compatiendi & subueniendi abundat effectu, æque locuples in vtroque.* Magnã igitur confidentiã, omniũ gratiarum & virtutũ dimensiones accipe à Maria, quam Andreas Ierosolymitanus Episcopus vocat διόπτραν: est autem dioptra instrumentũ, quo Mathematici metiuntur turrium altitudinem, & aliarum rerũ dimensiones explorant. Sic ille. χαῖρε διόπτρα περιβλεπτική. *Salue dioptra perspectiua, per quam qui in tristi peccatorum vmbra sedebant, recipientes desuper cum gloria venientem ortam iustitiæ Solem: mirabiliter illustrati sunt.* Si igitur cœlorum meditaris ascẽsum, ne deficias in hoc tuo excelso conamine; consule Mariam, & eius dioptræ suffragio ad cœlorum apicem aliquando tandem eueheris.

S. Bernard. sermone 4. de Assumpt.

Mariæ misericordia quã magna. Mariæ misericordia quas dimensiones habet.

Maria est dioptra.

S. Andreas Episcopus Ierosolymitanus sermone de Annũtiat.

EX HISTORIA.

Sed caue, ne incautè attrectes Mathematicæ supellectilem; siquidem instrumenta illius artis delicata, etiam magnã cautelã sunt attingenda: & vtinam conuenirent omnes B. V. Mariam eo apparatu, quo heroina mulier Ioanna Austriaca, ædem Lauretanã inuisit. Præpotens illa mulier neptis Caroli quinti Imperatoris, filia Ferdinandi Imperatoris, & vxor Francisci Magni Ducis Hetruriæ, acta desiderio inuisendi sacellum illud Lauretanũ perquam celebre orbe toto, vtpote in quo Angelus B. V. Deiparã de illapsu Verbi certiorem fecit: hæc mulier nobilis primò Gregorium decimum-tertium cõsuluit, vt eo Pontifice annuente iter capesseret, suo sic voto factura satis pontificio dignata suffragio, regio stipata comitatu progreditur Lauretum versus, & eminus æde cõspectã, è vehiculo prosilit, & prona in terram Mariã inclinata salutat, reliquumque viæ confecit pedes, Laurutũ intrauit in veste candida, mentis illibatæ albedinẽ indicante; & cùm à duobus Episcopis introducta fuisset in sanctam domum, spretis aulæis atque puluinaribus, nudo pauimẽto genua applicuit, cœli Regẽ, Reginãque illius domus olim accolas, nunc præsides impensè colens, multa oratione deprecata est, triduumque illic expleuit: tãdem sacris initiata mysteriis, & petita à Deipara, mascula sobole, ædiculæ tholo appendit duo corda ex auro obrizo, in tesseram concordiæ coniugalis, multasque obtulit vestes sacris ritibus idoneas. Domum reuersa facta est voti compos: quippe filium enixa est, & demum vitam egit innoxiam.

Laurentius Beyerlinck. in tomo 5. Theatri sui. Mariam qua cautela orauit Ioanna Austriaca.

O typum egregium mentis eius quam à suis exposcit Maria candidatis! Insignis illa mulier primò de voto expendendo consulit Pontificẽ; ita & tu ô anima Deiparæ sacra, ante accessum ad Mariam, conueni sacerdotes, à quibus accipies stolam gratiæ albicantem: pia mulier abdicato fastu procumbens orauit, & sacro pane pasta corda aurea, B. V. Deiparæ consecrauit; ita & potissimus ille cultus, quo Maria gaudet, est oblatio cordis: frustra enim te Mariæ cultorem fingis, si cor tuum vitij alicuius obsequio mancipetur. Petiit illa filium masculum & litauit: à fœmina disce, ô homo, nihil muliebre expetendum à Virgine Mascula atque viragine. Cùm sanitatem, opes & honores efflagitas, fœminina petis: à Matre filium pete, filium suũ Dominum Iesum non abnuet, imò vltro & sponte, sicut olim Simeoni, illa hunc tibi filiũ exhibebit. Sed memor esto adhuc offerre vestes sacras, scilicet virtutis affectum & praxim in postemum: ô ter quaterque beatum te, si eo ritu sacris Mariæ pedibus aduoluaris: nunquam ab hoc gratiarum throno recedens abibis indonatus. Sed esto ille orationum cultus Mariæ arrideat, ille magis placet qui in eius virtutum speculatione situs est; nam eius virtutum praxis meditata animos excitat ad sequelam.

Igitur vt Plato volebat pueros nobiles à teneris vnguiculis assuescere seriò Mathematicis, vtpote quæ sint faciles captu, & ferientes sensum; ita & Sancti inculcant pietatem in Mariam, etiam puerulis, quibus Mariæ imagines atque rosaria exquisita obiiciuntur, vt ab incunabulis discant egregia facinora Virginis æmulari. Ita Alexander adolescens, vbi legit in Homero Achillis heroica facta, adeò illius Herois ebibit animum, vt Achillem etiam rerũ præclarè gestarum glorià superarit.

Vt Honorium Principem minimè degenerem efficeret Claudianus, eum hortatur ad lectionem historiæ, quæ instar Mathematicæ disciplinæ, dimensiones præbet ad virtutes explorandas. Sic ille Poëta industrius, Theodosio charus voluit filium Imperatoris Honorium ad virtutum magnorum Heroum tramitem prouocare.

Claudianus ad Honoriũ. Historiarum libri quàm vtiles.

Interea Musis animus dum mollior instet,
Et quæ mox imitere legas, nec desinat vnquã,
Tecum Graia loqui, tecum Romana vetustas
Antiquos euolue duces, assuesce futuræ
Militiæ, Latium retrò te confer in æuum.
Libertas quæsita placet, mirabere Brutum,
Perfidiam damnas, Metij satiabere pœnis.
Triste rigor nimius? Torquati despue mores.
Mors impensa bonum? Decios venerare ruẽtes.
Vel solus quid fortis agat, te ponte soluto,
Oppositus Cocles, Mutij te flamma docebit.
Quid mora perfringat Fabius, quid rebus in arctis

Dux

Dux gerat, ostendet Gallorum strage Camillus.
Discitur hinc nullos meritis obsistere casus.
Prorogat æternam feritas tibi Punica famam,
Regule, Successus superant aduersa Catonis.
Discitur hinc, quantum paupertas sobria possit.
Pauper erat Curius, Reges cùm vinceret armis.

Mariæ virtutes nos ad imitationem sollicitant.

Ex Symbolis.

Camerarius in Centuria de piscibus.

O Beatiores nos Principe Honorio, ad quem efformandum operæ-pretium fuit tot euoluere & deuorare libros. Nos verò vni Mariæ intenti, ex ea virtutum omnium ideas omnes ediscemus: & vtinam indoles nobis insideret eorum pisciculorum, qui capti odore suaui quem spirat cetus ingens piscis, eum iugiter stipant; vnde Camerarius Symbolum hoc concinnauit: pinxit cetum, cui adhærent plures pisciculi, hoc titulo desuper. Sic tva nos virtvs. Nobis Maria semper obuersetur, & hanc sic exoremus.

Sic tva nos virtvs alliciat vt omne virvs eliciat.

ENCOMIA B. V. MARIÆ ex Astronomia.

In hæc verba.

Liber Generationis Iesv Christi.

Sectio Qvinta.

Plato in Cratylo.

Hominis indolem scrutati plerique Philosophi arbitrati sunt, nobilissimum hoc animal editum esse ad cœlestia meditanda: in his extitit Plato, qui ex etymologia vult hominem cœlo conspiciendo natum. Ex hoc enim Deorum gentilium interprete, ἄνθρωπος, quasi, ἀναθρῶν ὄπωπας, considerans aspectus. Alij volunt dici, ἄνθρωπον, παρὰ τὸ ἄνω ἀθρεῖν, à sursum aspiciendo, vel, ἀπὸ τοῦ ἄνω τετρωπεῖν, quod sursum vertatur: eò collimauit Ouidius, cùm hominis figuram sic explicat.

Homo quare dicatur Anthsopos.

Ouidius li. 1. Metam.

Pronaque cùm spectent animalia cætera terras
Os homini sublime dedit cœlumque tueri
Iussit, & erectos ad sidera tollere vultus.

Homo statura erecta.

Et reuerà nihil æquè hominem afficit, vt facies illa cœli multicolor, oculos interdiu recreans, sicuti noctu siderum rutilans agmen: ex hac autem sedula siderum indagine, exurrexit pars illa Mathematicæ, quam Astronomiam vocant, in qua ipsi etiam Patriarchæ fuere peritissimi, à quibus apud Ægyptios fuit illa disciplina longè latéque disseminata, eoque adoleuit illa scientia, vt plerique fuerint libri conflati cœlestis illius siderum argumenti; dicerésque non iliadem tantùm esse acumen ingenij, in nucis putamine conclusam, quàm facinus audax, cœlorum globos propè immensos, & siderum choros vno volumine coarctasse.

Sed esto sit res ardua, in globo ab homine effecto in tenui spatio, videre momenta temporum discreta, cœlorum gyris interpunctis, singulis quibusque gradibus; licet, inquam, supra hominem sit inuerere chartæ asterismos, planetas, & varios orbes molem istam totam mundi ambientes; Deus alium nobis librum aperuit, generationis rerum omnium cœlo toto micantium. Liber ille est Maria, cuius ortum similem exordio cœli, accipe ex fontibus Hebreis. Gens illa à Deo primitus

instituta ait aquas, à sæculo, in immenso veluti sinu positas fuisse, quasi fermentum siderum, & cœlorum: quippe Hebræi arbitrantur, cœlos ex aquis fuisse compactos; idque probant ex nomine cœlorum, & ex codice Sacro. Nam cœli dicuntur. *Schamaim* שמים id est *ibi* שם *aquas-cham* idem est ac *ibi* & מים aquæ. Fauet Moyses in recensione Geneseos cœli, sic enim ait. *Dixit quoque Deus fiat firmamentum in medio aquarum, & diuidat aquas ab aquis.* Diceres hoc contextu probari cœlos ex aqua, media ipsa in aqua compositos. Si hæc à vero non absunt, omnino quadrant productioni Beatæ Virginis Mariæ: nam de aquis ait Moyses. *Congregationes aquarum appellauit maria.* Ita & Sancti omnes, gratiæ omnigenæ abyssum Mariam appellant; & ex his aquis limpidis conflatum est cœlum mysticum, quod Mariæ nomine nuncupatur.

[C]œli ex aqua conditi, Gen. 1.

Ibidem.

Ex SS. Patribus.

Et ne exoticum putes hoc inuentum, idoneum titulo sectionis, quæ Deiparam extollit ex Astronomia, accipe Damascenum scribentem eumdem Deum cœli opificem, ex aquis aliud cœlum condidisse, dum Mariam Virginem efformauit. *Ex terrena natura cœlum in terra ille edidit, qui olim firmamentum ex aquis fixerat atque in altum extulerat. Ac sanè hoc illo longè diuinius est: nam qui in illo Solem effecerat, ex hoc Sol iustitia exortus est.* Damasceni sensum Augustinus anteuertit; sic enim ille ait. *O Maria si te cœlum voco, altior es.* Astronomi dispescunt firmamentum à cœlis Planetarum; ita & Sancti aliàs Mariam firmamentum, aliàs simpliciter cœlum nuncupant. Ita S. Bonauentura. *Virgo fuit firmamentum, semper vniformiter motum, per patientia firmitatem: nam licet in ea aqua inferiores, id est vires sensitiuæ, fortissimè fuerint concussa in filij sui passione; tamen superiores a sua non fuerunt pace commotæ: & licet sentina nauis, id est pars sensibilis, repleta fuerit aquis maris, pars tamen superior nauis, ventis prosperis nauigauit.*

S. Damasc. oratione 1. de natiuitate B. V. Mariæ.

S. August. De Sanctis. Sermone 35.

S. Bonauent. serm. 1. de Virgine.

Maria est firmamentum.

Cœlum est anima iusti.

Et hoc congruit animaduersioni Physiologiæ, ex quâ vapores seu terræ fuligines ad sidera non pertingunt; ita etiam Virgo cœlo excelsior, fuit supra omnem colluuiem rerum inferarum, vtpote nescia næuorum, quibus obnoxij fuere alij homines, ita vt vni tantùm Mariæ magis quàm aliis omnibus possit istud Ruperti effatum adaptari. *Cœlum est ipsa mens sapientis, vt quæ habet lucida sidera, statutos motus, concinnas choreas, diuinos circuitus, virtutum splendores fulgidissimos; in medio huius cœli Deus.* Prisci Philosophi nouem reperere cœlos; sed recentiores decimum adiecerunt, quod nuncupant cœlum trepidationis, à motu ei indito, quo nutare illud cœlum liquet, ex declinatione siderum firmamenti. Ita & olim erant nouem cœli mystici, videlicet nouem ordines Angelorum; sed vbi Maria agnita est, decimi cœli sibi partes & munia vendicauit.

Rupertus in Matthæum.

Cœli intelligentiam habent, cuius impulsu gyrant: ita & Maria ad Angeli affatum tota contremuit: *Turbata est in sermone eius.* Cœlum illud trepidationis omnes alios cœlos sidereos continet & concludit; ita & Maria quicquid vnquam aliis Sanctis impertitum fuit gratiæ, illud totum possidet eminenter iuxta illud Prouerbiorum. *Multæ filiæ congregauerunt diuitias tu sola supergressa es vniuersas* Vbi

Luc. 1.

Maria omnes Angelos & sanctos antecellit.

Prouerb. 31.

S. Bonauent. in specula B. Mariæ, lectione 2.

Bonauentura. *Si filias istas intelligamus sanctas animas, vel intelligentias Angelicas nunquid non supergressa est diuitias Virginum, Confessorum, Martyrum, Apostolorum, Prophetarum Patriarcharum, & Angelorum? cum ipsa sit primitiua Virginum, speculum Confessorum, rosa Martyrum, registrum Apostolorum, oraculum Prophetarum, filia Patriarcharum, Regina Angelorum. Quid enim de diuitiis horum omnium defuit? Hieronymus enim ait: Mariam si diligentius aspicias; nihil virtutis est, nihil speciositatis, nihil candoris, & gloriæ, quod in ea non resplendeat.* Hæc Bonauentura, qui paulò antè hæc scripserat. *Fuit in Maria multitudo meritorum, & præmiorum, cui contra multa damnatorum mala in inferno iam Deus præparauerat multa bona in cœlo; ita vt nullus Angelus, nullus sanctorum ei æquari possit in multitudine & congregatione bonorum cælestium.* Alibi idem Sanctus huius cœli amplitudinem sic metitur. *Quis est cœlo maior? certe ille, de quo Salomon ait: Si cœlum, & cœli cœlorum te capere non possunt, quanto magis domus hæc, quam ædificaui? non vtique domus per Salomonem ædificata; sed domus per illam significata Deum capere potuit. Tu ergo immensissima Maria capacior es cœlo, quia quem cœli capere non poterant, tuo gremio contulisti: tu capaciores mundo, quia quem totus non capit orbis, in tua se clausit viscera factus homo. Si ergo Maria tam capacissima fuit ventre, quantò magis mente; & si capacitas tam immensa fuit gratia plena, oportuit vtique quod gratia illa quæ tantam impleuisse potuit capacitatem esset immensa. Quis immensitatem Mariæ potest mensurare? Ecce quod dicitur in Ecclesiastico. Altitudinem cœli, latitudinem terræ, & profundum abyssi quis dimensus est? Cœlum est Maria, tum quia cœlesti puritate, cœlesti claritate, cœlestibus aliis virtutibus abundauit: tum quia sedes Dei altissima fuit, teste Propheta, qui dicit: Dominus in cœlo parauit sedem suam. Terra quoque Maria fuit, quæ fructum illum nobis protulit, de quo idem Propheta ait: terra dedit fructum suum. Abyssus etiam est Maria in bonitate & in misericordia profundissima: vnde etiam misericordiam profundissimam filij sui pro nobis interpellat, & quasi abyssus abyssum inuocat. Quis Mariæ immensitatem dimensus est, nisi ille solus, qui ipsam non solum in gratia & in gloria, sed etiam in misericordia, tam altissimam, tam latissimam, tam profundam operatus est?* Hactenus Bonauentura, Mariæ addictissimus.

S. Hier. epist. 10. ad Paulam & Eustoch.

S. Bonauent. vbi suprà.

S. Bonauent. in speculo B. Mariæ Virginis lectione 5.

Maria cœlo fuit capacior.

Psal. 102.

Psal. 84.

Itaque Mariæ rationem cœli congruere non est quod quispiam eat inficias: sed timanda sunt ea, quæ scrutantur Astronomi circa cœlos, an & Mariæ quadrare queant. Hi rerum cœlestium assertores, motum, situm, molem siderum inuestigant; & hæc tria perficient istam sectionem. Cœlis constat duos inesse motus, quorum vnus est illis insitus est à natura, quo vergunt ab Occidente ad Orientem: alius est violentus, quo à primo mobili raptantur ab ortu iugiter ad occasum. Hunc duplicem se mouendi ritum animaduertere est in Maria, quæ motu naturali ab occasu Synagogæ, ad Orientem Ecclesiæ exurrexit; sed quia & hoc Ioanni Baptistæ affine est; dicamus rem vni dumtaxat Mariæ attributam, scilicet eam à primo instanti suo eductam à natura humana Occidente, ad gratiam Orientem; ita vt quod reliquis fuit occasus gratiæ, illud idem fuerit charismatum Mariæ præludiū. Nimirum Mariæ conceptio fuit illi exordium gratiæ, aliis verò conceptio est malorum omnium inceptio, & gratiæ occasus: si verò res est de motu, quo Maria à superiore mobili acta est, is fuit morarum impatiens, & sine exemplo citissimus, vt & scriba sanctus ait. *Exurgens Maria abiit in montana cum festinatione.* Cuius autem speciei fuerit ille gyrus, si sedulus inuestiges, reperies fuisse ab Oriente ad Occasum: Maria enim ab ortu suo, vitiorum omnium occasum est omnimodè consequuta; in hoc anteuertens cœli pernices circuitus, quòd illi, vigintiquatuor horarum spatia postulent vt recurrant: Mariæ verò ortus ad gratiam, fuit occasus omnium eorum, quæ gratiam quouis quoque modo præpediunt.

Mariæ & cœli comparatio adæquata.

Luc. 1.

Eanobrem Theologi expungunt à Virgine Matre fomitem omnem peccati: est autem ex S. Thoma fomes peccati, inordinata & habitualis concupiscentia appetitus sensitiui; cuius vt ex bicipiti fonte duo mala fluunt, vnum est propensio quædam ad malum, aliud est difficultas ad bonum: nam vt lignum, quod ex incendio abiit in prunas, relinquit etiam in prunis extinctis aptitudinem ad ignem concipiendum: ita etsi Adam, qui dæmonis incendio conflagrauit, superinducto cinere mortis extinctus sit; tamen filij Adam vt carbones humore gratiæ exhausto, faciles sunt ad excipiendas adhuc flammas infernales peccatorum, quæ scintillant in homine vitiato; & hæc inclinatio ad peccandum dicitur fomes. Quemadmodum enim fomes est omne quod citò obedit flammæ; ita inclinatio illa, quâ homo pronus est ad quæque deliquia, fomitis nomine nuncupatur. Maria autem fomiti illi minimè subiacuit ex S. Thoma: nam prima gratia, qua Mariam alluit, obiuit vices gratiæ originalis, ita vt fomes in Maria extinctus sit ab ortu eius, nec insultus naturæ iniquæ vnquam passa sit; non eo beneficio gaudens sicuti plerique Sancti, qui in præmium virtutis emeritæ, veluti veterani milites in alea virtutis conspicui, fomitē peccati postea non senserunt: non, inquam, Maria potita est eo indulto ex vsu rationis naturam deniam dirigente, sed ex abundantia gratiæ, quæ fomitē hunc penitus expunxit, qui Christo in Mariæ vtero concepto, omnino deperiit. Et hoc præsciit Ezechiel. *Ecce gloria Dei in Israel ingrediebatur per viam Orientalem.* Id est, per Beatam Virginem; & terra, id est, caro ipsius splendebat à maiestate eius, scilicet Christi: gratiæ igitur exortus in Maria fuit fomitis occasus, Deo Deiparam hanc percellente gratia singulari.

Ex Theologia.

S. Thomas 1. 2. qu. 82. ar. 3

Maria à fomite peccati immunis.

S. Thomas 3. p. qu. 27. ar. 3.

Ezechiel 43. Apoc. 12.

Astronomi meditato cœlorum ambitu, quem intelligentia quædam circumagit, siderum situm & ordinem inuestigant. Firmamento primas tradunt, cui planetas septem suo ordine subiiciunt: ita & nos in Maria reperimus stellas firmamenti & Planetas; totaque illa compages cœlica Virgini adiecta est à Deo, vt speculari est in eo habitu, quo Ioannes eam vidit præ aliis cunctis sideribus emicantem, sic ille. *Signum magnum apparuit in cœlo, mulier amicta Sole, & Luna, sub pedibus eius, & in capite eius corona stellarum duodecim.* Firmamentum duodecim signa zodiaci vltro tribuit ad coronam, & Planetarum orbes, duo luminaria magna, ad Mariæ

Ex SS. Patribus.

Maria stellis coronata eas ornat sua luce.

Virginis

Virginis insigne decus explicarunt. Solem scilicet in amictum, & Lunam in suppedaneum. Coronam aliàs inaspectam Bernardus sic demirans ait: *Ingredimini, & videte Reginam in diademate, quo coronauit eam filius suus. Dignum planè stellis coronari caput, quod & ipsis longè clarius micās ornet eas potius quàm ornetur ab eis. Quidni coronent sidera, quam Sol vestit? quis illas æstimet gemmas? quis stellas nominet quibus Mariæ regium diadema compactum est? Supra hominem est coronæ huius rationem exponere, indicare compositionem. Non incongruè forsitan duodecim stellas istas, duodecim prærogatiuas gratiarum intelligere videamur, quibus Maria singulariter adornatur.* Nota in scripturis duodenario numero vniuersitatem designari, vt per duodecim tribus Israel omne hominum genus iudicandum, per duodecim legiones Angelorum, omnes choros beatorum illorum spirituum. Ita duodecim coronæ Virginis sidera micantia, alios Asterismos quoque firmamenti designant, in illo diademate coeuntes.

S. Bernard. in sermoni super illud signum Mag.

Mariæ corona quibus gemmis constet.

Quid autem Sol & Luna insinuent audiendus est Bernardus. *Mulier amicta Sole, planè amicta lumine tanquam vestimento, quàm familiaris ei facta es Domina, quàm proxima, imo quàm intima fieri meruisti, quantam gratiam inuenisti apud Deum: in te manet, & tu in eo, & vestis eum, & vestiris ab eo; vestis eum substantiâ carnis, & vestit te ille gloriâ suæ maiestatis, vestis Solem nube, & sole ipsa vestiris.* Maria Soli immersa, plenitudinem eam gloriæ adepta est, quæ nemini infra Deum est concessa. Inde hæc sunt encomia Sanctorum, scilicet Bonauenturæ, Damiani, & Methodij. Sic Seraphicus Doctor. *Quid mirum, si lætitiam, & gloriam plenam, & superplenā habet in regno, quæ gratiam plenam, & superplenam habuit in exilio.* Damianus verò superior Bonauenturâ, sic monet. *Attende Seraphin, & in illius superioris naturæ superuola dignitatem, & videbis solum opificem illud opus supergredi.* Methodius etiam isto antiquior ita fatur. *Qui dixit: honora patrem, & matrem, vt is decretum à se promulgatum obseruaret, & alios excederet, omnem matri & gratiam, & honorem impendit.* Bernardus suam explicans mentem, ait. *Ne steteris vel inter Angelos Virgo Beata, sublimius aliquid tuo sibi ministerio propinandum sitiens terra præstolatur, paululum cùm pertransieris, eum inuenies, quem diligit anima tua.* Idem Sanctus aliā rationem edit, quare Solis amictu Virgo Maria fuit insignita. *Ea est quæ velut alterum Solem induit sibi: quemadmodum enim ille super bonos, & malos indifferenter oritur; sic ipsa quoque præterita non discutit merita, sed omnibus sese exorabilem, omnibus clementissimam & præbet: omnium denique necessitates amplissimo quodam miseratur affectu; nam & defectus omnis sub ea, & quicquid fragilitatis seu corruptionis est, excellentissimâ quadam sublimitate præ cæteris omnibus excedit, & supergreditur creaturis, vt meritò sub pedibus eius Luna esse dicatur, iure Maria Sole perhibetur amicta, quæ profundissimam diuinæ sapientiæ, vltrà quam credi valeat, penetrauit abyssum, vt quantum sine personali vnione, creaturæ conditio patitur, luci illi inaccessibili videatur immersa.*

Maria Sole amicta.

Mariæ plenitudo gloriæ data.

S. Bonauent. in speculo B. Mariæ lectione 7.

S. Damian. sermone de nati. Mariæ.

S. Method. orat. in hypapa.

S. Bernard. epist 174.

Maria vt Sol in bonos & malos influit

Idem in sermone, signum Magnum.

Maria lucis abyssum penetrauit.

Si quod mirabile extat in curriculo Solis illud est linea Ecclyptica, à qua Sol minimè aberrat, etsi reliqui omnes Planetæ declinant aliquando ad Boream, vel ad Austrum, vt videre est in Ephemeridum libro, quo sidera errantia patet nunquam constare sibi: sed iam directos, mox retrogrados videre est, in varias inclinare partes, quasi viæ inscij titubarent. Eo planè modo Deus mirabilis in Sanctis suis omnem admirandi ritum superat in Maria Regina Sanctorum: nam Sanctorum aliqui declinauerunt aliquando ad Boream, id est ad septem illas stellas, quas triones vocant, quæque referunt septem peccata lethalia: multi inquam adscripti cœlis fuerunt, antea præpediti laqueis peccatorum: Alij verò secus declinauerunt ad austrum; nimio enim feruore perciti, corpori suo fuerunt iniurij, vt Beatus Franciscus, qui verè Seraphicus, quasi nescius sui, dies multos agebat impastus, & hac inediâ ieiunum corpus adeò afflixit, vt in supremo agone positus, petierit à corpore suo, veniam, ob vitæ durioris institutum.

Vna est Maria, quæ nunquam resiliit à lineâ illa Ecclyptica, medium Zodiacum æquo tenore resecante. Nimirum vt illa linea lumine Solis iugiter albescit; ita & à Maria lux nequaquam abfuit: nec leuioris vnquam deliquij eam vnquam nubecula tantulum opacauit. Hoc notat Bernardus, cum Mariam Sole amictam explicat & Lunæ eminentem: sic ille. *Maria luci inaccessibili videtur immersa; illo nimirum igne Prophetæ labia purgantur, illo igne Seraphim accenduntur: longè verò aliter Maria meruit, non velut summatim tangi; sed operiri magis vndique, & circunfundi, & tanquam ipso igne concludi. Candidissimus sanè, sed & calidissimus huius mulieris amictus, cuius omnia tam excellenter irridiata noscuntur, vt nihil in ea non dico tenebrosum, sed obscurum saltem, vel minus lucidum, sed ne tepidum quidem aliquid, aut non feruentissimum liceat suspicari. Insipientia verò longè omnis sub pedibus eius est, vt penitus absit hac ab insipientium mulierum numero, & collegio Virginum fatuarum; imò verò & vnicus ille stultus & totius stultitiæ princeps, qui verè mutatus vt Luna sapientiam perdidit in decore suo, sub Mariæ pedibus conculcatus, & contritus, miseram patitur seruitutem. Nimirum ipsa est quondam à Deo promissa mulier serpentis antiqui caput virtutis pede contritura, cuius planè calcaneo in multis versutiis insidiatus est, sed sine causa; sola enim contriuit vniuersam hæreticam prauitatem.*

Sermone in Apoc. signum Magnum.

Mariæ lux quanta.

Mariæ luna subiecta quid significet.

Aliud est siderum encomium quod & Mariæ quadrat, scilicet cœli corruptionem nesciunt. Nam ex Aristotele quicquid corrumpitur aut gignitur, illud ex contrario accidit, at cœlis nihil est contrarium: sunt enim expertes omnis qualitatis interitui obnoxiæ. Rursus principium corruptionis, quam corpora subeunt, attenditur penes materiam primam, quæ varias induere potest formas: at materia cœlestis in hoc ab infima dissita est, quòd ista omnes appetat formas; illa verò vni tantùm formæ idonea, vbi eâ formâ accincta est, aliàs omnes respuit, ac proinde nequit à suo schemate dimoueri. Ita & Maria vbi in conceptione Deo fuit informata, nullum vnquam est passa gratiæ deliquium; imò ex Spiritus Sancti illapsu, adeò tenaciter Deo adhæsit, vt ab eo diuelli minus potuerit, quàm à Roma Capitolij immobile Saxum: quia Deo informata erat virgo innoxia; ideo ait Angelus ei. *Dominus tecum.* Et Bonauentura Angelo occinens, sic

Ex PHILOSOPHIA, *Aristot. li. 1. de cœlo c. 3.*

Maria Dominum secū quot modis habuit.

In speculo B. Mariæ lectione 8.

sic in Mariæ laudes effunditur. *Ecce, Maria quantus Dominus est, quàm potentissimus Dominus est, qui tecum est;& quia Dominus potentissimus, potentissimè tecum est, ideò & tu es potentissima secum, potentissima es per ipsum, potentissima apud ipsum; ita vt verè dicere possis illud Ecclesiastici: In Ierusalem potestas mea.* Eò respexisse arbitror Psalten, cùm ait.* *Sanctificauit tabernaculum suum Altissimus, Deus in medio eius non commouebitur, adiuuabit eam Deus manè diluculo.* Id est à primo articulo creationis Deiparæ, sanctificata est, & informata gratia, à qua cadere non potuit.

Psal. 45.

Ex Historia. Plutarch. in Marcello.

Quæ sint Planetis insitæ vires aperiam proxima sectione, hic satis erit dicere Solem, si excipiatur speculo concauo flammas suscitare; vt exemplo Romanis noxio testatus est Archimedes, qui classem hærentem portui flammis deuouit, igne è speculo iaculato: ita & Maria si animas fuerit nacta humilitate concauas, & pietate renitentes; procul dubiò ea illas accendet, & hæc flamma adolescet in eum quoque cumulum, qui satis sit ad animas amore Dei vtique iugi depascendas. Audi Bernardum. *Tolle corpus hoc solare, vbi dies? tolle Mariam maris stellam, quid nisi caligo inuoluet.*

Serm. de Aqua-duct.

Solis amplexus fuit Cyro bonum omen. Xenephon in vita Cyri.

Cyrus dormiens Solem amplexus tertiò, rem detulit ad Magos, qui alto scrutinio hos Solis amplexus recolentes, tres decadas annorum adiiciendas vitæ Regis affirmarunt. O te terque quaterque felicem, si Mariæ genibus aduolutus, pedes sacros merearis amplexari; omnia siquidem istius viuifici Solis aspectibus recreantur.

Ex re Medica. Laurentius in tractatu de Crisibus. 2. Paral.

Sole patiente ecclypsim, Medici aiunt ægros decumbentes incurrere in discrimen, & maximè instante crisi, & viribus exhaustis: nec perperam codex Sanctus mortem Achab enuntians, hoc aduertit. *Mortuus est Achab occidente Sole.* Ita & ausim asserere omnia peccata hominum perpetrari, occidente Sole, id est ab hominibus incuriis de Mariæ cultu. Plerosque videre est, qui Mariæ cultu vigente steterunt incolumes: sed vbi tepor irrepsit, & Mariæ radius abfuit; desiit illicò omnis fulgor gratiæ animam illustrantis. Ad quod allusit Psaltes. *Posuisti tenebras, & facta est nox, in ipsa pertransibunt omnes bestiæ syluæ.* Incognitus in hunc Psal. ait, Dæmones irrepere in animam tenebris peccatorum opacatam. Dæmon dicitur bestia, quasi vastia à vastando: miserandus enim ille est status hominis, quem caligo criminis obumbrat; omnia quippe illius irruente dæmone pessum eunt.

Peccati tenebræ dant locum diabolo.

Psal. 103. Incognitus in Psal. 103.

Diabolus bestia terræ nuncupatur. S. Gregor. in Iob. cap. 5. Isaias c. 35. Psal. 103.

Huius bestiæ audi nefandos ausus apud Gregorium. *Callidus aduersarius bestia terræ dicitur, quos viuentes blandiens decipit, hos morientes sæuiens rapit.* De hominis innoxij anima, cui Sol eminet, ait Isaias. *Mala bestia non transibit per illam.* Psaltes verò antithesim hominis iniqui & insontis sic concludit. *Ortus est Sol & congregati sunt, & in cubilibus suis collocabuntur; exibit homo ad opus suum.* Reuerâ ad Mariæ exortum anima à Deo discreta, sui compos effecta, colligitur intra se velut in cubili, & exosa nefas omne, supplex aris aduoluitur: demum pœnitens & sacerdos congregati, opus heroicum peragunt; pœnitens confitendo, & presbyter absoluendo. Caue ergo, ô reprobe, ne moriaris occidente Sole id est, Mariâ tuos actus noxios auersatâ.

Ex Historia. Krantzius libro 10. Metrop.

Ludouicus Pius imperator, & Rex Gallus, Mariæ obtutus sciens esse salutares, imaginem eius ligneam affabrè effictam adeò deperibat, vt etiam ad venationem egrediens, illam circumferret; vt dum per quietem liceret aspicere in arbore collocatam, humili obsequio excoleret, nec vnquam sine Maria comite aliquid aggressus est; & vt ingrati animi notas expungeret, eidem imagini templũ augustum commendauit. Vtinam, ô homo, Mariæ cliẽs, æmulus esses Pij Regis, & nihil auderes insciâ Mariâ, sed omnia faustis eius ageres auspiciis, sine quibus frustra fit omne quod fit, vt benè Bernardus edocuit. *Quicquid illud est quod offerre Deo paras, Mariæ commendare memento, vt eodem alueo ad largitorem gratiæ, gratia redeat quo influxit; neque enim impotens erat Deus, & sine hoc aqua-ductu infundere gratiam, prout vellet, sed tibi vehiculum voluit prouidere: fortè enim manus tuæ, aut sanguine plenæ, aut infectæ muneribus, quòd non eas ab omni munere excussisti, ideóque modicum istud quod offerre desideras, gratissimis illis & omni acceptione dignissimis, Mariæ manibus offerendum tradere cura, si non vis sustinere repulsam.*

Mariæ imaginem Ludouicus Pius Imper. secum tulit.

S. Bernard. ser. de Aqua-ductu.

Mariæ commendanda sunt omnia nostra. Maria alueus gratiarum.

Vt autem Mariam tibi deuincias, eodem ritu, quo & Ludouicus Galliæ Rex, templum illi erige vtique teipsum templum, instar eorum, quæ Galliæ Reges Deo consecrant, vbi lilia pleraque consita, altare instar horti liliati amœnum faciunt. Ad hoc omnes homines hortatur Bernardus. *Curemus habere lilia, fratres, extirpare spinas, & tribulos, & inserere lilia festinemus: si quando fortè & ad nos pascendus dignetur dilectus descendere: apud Mariam vtique pascebatur, idque copiosius pro multitudine liliorum, an non lilia virginitatis decus, humilitatis insigne, supereminentia charitatis? Erunt tamẽ & nobis lilia, quãuis inferiora valde, sed nec inter hæc quidem dedignabitur pasci sponsus: siquidem eas quas prædiximus actiones gratiarum, deuotionis hilaritas illustrauerit; orationem intentionis puritas candidauerit; confessionem indulgentia dealbauerit, sicut scriptum est: Si fuerint peccata vestra vt coccinum, quasi nix dealbabuntur: nimirum lilia candidissima sunt: nec causabitur ille liliorum amator, inter lilia non inuentum, quicquid illud sit, quod inter Mariæ manus inuenerit.*

S. Bernard. vbi suprà.

Lilia quid significent.

Maria liliis consita.

Vna est Maria, quæ quicquid calcauerit, rosa fiet; quicquid enim Mariæ pedibus attingitur, illud florescit ad gratiam: nec temerè olim Sol dictus est Apollo. Ἀπολλῶ à particula, ἀ, priuante, & πόλλῷ, multus, quasi sine multitudine; ideò latinè dicitur Sol, quia solus. Maria verè sola, cuius aspectu Deus omnia suscitat extincta: ne igitur deficias, anima tepida, accipe tibi Symbolum Regi Ludouico Gallo oblatum, in quo lilia Sole influente explicant se se, hoc titulo. His dat Devs incrementvm. Et hoc est quod nos omnes profitemur in panegyri Deiparæ: nam esto Maria instar Solis radios suos dignetur exerere; tamen non dat gratiam, sed impetrat: & ideò in Deum refundimus totum illud quod Maria capimus exorante: neque deficiet vnquam illa fidei nostræ professio Symbolica, scilicet si Mariæ suffragio virtutes quædam nobis insitæ sunt, & Solis illius radiis illustrati flores explicantur. His dat Devs incrementvm. Ea fuit mens Hieronymi. *Nulli dubium est, quin totum ad gloriam, & ad laudem Dei pertineat, quicquid dignè genitricis suæ impensum fuerit.*

Ex Symbolis. Ambrosius li. Symbol.

Sol quare dictus Apollo.

Mariæ cultus ad Dei gloriam redundat.

S. Hieron. epist. 10. ad Paulam & Eustoc. S. Anselmus de excellentia Virginis.

Cæterum Astronomi in mole siderum occupati, cæcutiunt in ea assignanda; nos rectius

Deiparæ

Deiparæ molem assequemur, si mensuras omnes asserimus Virginem exhaurire; iuxta illud Anselmi. *Quidquid est magnum sub Deo illud minus est Virgine.*

Ex Philosophia. *Aristoteles lib. 2. de cœlo cap. 4.*

De figura verò astrorum omnes conueniunt eam esse sphæricam: & sic probat Aristoteles. Prima figura debetur primis corporibus; sed cœli & sidera sunt prima corpora: ergo debetur eis prima figura, quæ sine controuersia est figura circularis. In moralibus rotundum esse, idem est ac perfectum, iuxta illud Horatij, cui homo probus dicitur totus teres atque rotundus. Igitur cùm Maria sit supra omne, quod perfectum est infra Deum, omnem sphæricam formam suo schemate antecedit. Demum cùm sidera lumine operentur; Mariæ nos supplices sistamus obtutibus, siquidem.

Quos Maria aspectos intuetur, eosdem haud despectos hæc tuetur.

ENCOMIA, B. V. MARIÆ ex Astrologia.

In hac verba.

Liber Generationis Iesv Christi.

Sectio Sexta.

Astronomia quid sit. Astrologia quid sit.

Astronomia, & Astrologia, disciplinæ affines, non nomine tantùm tenus, sed & re etiam distitæ sunt, quam earum nomenclatura designat. Etenim Astronomia leges tantùm, id est, ortum, & occasum, seriem, & tenorem motus, situm, & molem rimatur astrorum, diciturque, Ἀστρονομία, quasi, τῶν ἄστρων νόμος. at verò Ἀστρολογία, quasi τῶν ἄστρων λόγος discursus astrorum; nam hæc pars Matheseos astrorum influxus & aspectus inuestigans, in futuri indagine tota est, multaque pronuntiat veluti de tripode; deditque ansam quærendi, an ex coeuntium siderum syzygia, seu combinatione, & irradiatione mutua, futura præsciri queant. Astrologi se præscios futurorum iactant: nam ex Aristotele inspectio faciei, cui quædam è cœlo signa insita sunt, animum prodit; sunt enim animosi, quibus est frons magna; ingeniosi, quibus caro humidior.

Ex Philosophia, *Aristoteles physiogno.*

Idem ex lib. Metaphysica cap. 1.

Rursus ex eodem Philosopho, humana scientia ab experimentis originem habet; at experientia docet, multa præsciisse Astrologos, in quibus Publius Nigidius, nato Augusto, & inspecto schemate cœli, exclamauit natum Dominum mundi; sicut, & alter, edito Nerone, ait fore puerulum Imperatorem, sed matricidam, quod vt resciit Agrippina, morti sue annuit dicens: occidat dummodo imperet. In hoc dubio argumento, vnum fas est, aliud verò nefas: scilicet in cōfesso est apud omnes, Astrologos posse probabiliter præscire ea, quæ ex connexione causarum plerumque accidunt, vt ventos, vbertatem, famem, morbos; & in eo sensu Sixtus V. Papa tulit Astrologos propter rem medicam, nauticam, & agriculturam; sicut & eos eliminauit, si de actibus humanis, & aliis rebus discretis ab influxu sydereum garrire voluerint: quippe nefas est liberum arbitriū hominum, pendulū ex sidere prædicare; sic enim S. Thomas inuehitur in eos Astrologos, qui omnia fato subduna. Debet esse aliquis nexus causæ & effectus;

Suetonius in Augusto. Nigidij præsagium de Augusto.

Xiphilinus in vita Neronis. Astrologia iudiciaria damnata.

Ex Theologia. *S. Thom. 2. 2. q. 95. art. 5.*

at causa necessaria, & effectus contingens non nectuntur: Cœlorum situs & aspectus siderum se habent necessariò, vtpote quorum circuitus stata lege fiunt, at actus humani sunt merè contingentes, alioquin non caderent sub meritum; ergo frustra balbutiunt vaniloquio suo pseudoprophetæ Astrologi, vt ridet eos Gregorius. *Si propterea Iacob & Esau non consentur nati sub eadē constellatione, quod nō simul nati sunt, sed vnus post alterum, ob eamdem causam iudicandum erit, nullum hominem sub eadem constellatione totum nasci: non enim totus simul ex vtero procedit, sed particulatim & membratim; quare singulis membris singula erunt fata, quod ridiculum est.*

Ex SS. Patribus. S. Greg. hom. 10. in Euangelia.

Eamobrem omnia iura sæuierunt in Astrologos, veluti natos in perniciem hominum libertatis, quam subiiciunt siderum aspectui. In eos cæuit Concilium Bracarense primum. Concilium Toletanum eos etiam sugillauit dum Priscillianistas ferit anathemate. Non egit mitius cum eis Martinus Papa; & Alexander tertius seuerè animaduertit in sacerdotem, qui ex astris voluit deprehendere auctorem furti rei sacræ: ait enim Hali Astrologus, posse pandi fures ex quarta domo, si dominus eius & significator explorentur. Hunc sacerdotem voluit Pontifex in expiationem delictui pœnitere toto anno.

Ex Ivre Canonico. *Conc. Bracar. c. 1. c. 9. & 10 Conc. Tolet. 1. circa finem, Martin. Papa cap. non licet. cap. 2. de sortilegiis. can. non liceat, 26. q. 5.*

Eodem zelo percitus Imperator Iustinianus, gladium strinxit in nefarios homines, veluti in dæmonum asseclas & sequaces: nimirum confirmauit hanc constitutionem Imperatorum Diocletiani, & Maximiani. *Artem Geometriæ discere ac exercere publicè interest; ars autem Mathematica damnabilis est, & interdicta omnino.* Huic legi & hanc adiecit, quæ est Imperatorum Constantini & Iuliani. *Nemo haruspicē consulat aut mathematicum, aut ariolum; augurum & vatum praua confessio conticescat: sileat omnibus perpetuò diuinandi curiositas. Etenim supplicio capitis ferietur, gladio vltore prostratus, quicumque iussis nostris obsequium denegauerit.* Adde multiplici historia compertum esse multa vanos coniectores fusse pollicitos, quæ secus acciderunt.

Ex Ivre Civili. *Lege, Artem*

Loc. eo. arus. pic. de Malef. & Mathematic. cod. lib. 9.

Tamen, ne quid illibatum videar obmisisse, ostendam Mariæ conuenire virtutes Planetarum. cùm enim ex codice sacro Maria nuncupetur Sol, Luna, stella, quidni demonstremus Deum in eam potiora congessisse priuilegia, quàm sint luculenta suffragia, quibus Planetæ beneficí puerulis obsequuntur: in hac igitur recensione virium Planetarum, nihil aliud quàm Mariæ panegyres inferamus. Tota Astrologiæ summa est in Planetis, signis, & domibus: Planetæ sunt sidera errantia: signa sunt asterismi seu constellationes Zodiaci, numero duodecim, scilicet Aries, Taurus, Gemini, Leo, Cancer, Virgo, Libra, Scorpius, Sagittarius, Caper, Aquarius, Pisces. Planetæ verò septem, Saturnus, Iupiter, Mars, Sol, Venus, Mercurius, Luna. Domus sunt plagæ seu regiones quædam cœli: nam cœlum in duodecim sectum partes, tot habet ædes siderum seu planetarum. Prima domus incipit ab Oriente, sex domus exurgunt supra nostrum horizontem, & sex aliæ nobis inaspectæ delitescunt. Planetę omnes sunt benefici in prima domo, sicut & in decima, quę est in vertice cœli: in duodecima verò & octaua, quæ est domus mortis, aliquid infausti acquirunt, & ne nimius sim in huius disciplinæ præludiis, hæc sic satis superque prælibasse, vt hinc Mariæ faciamus celerem Encomij contexturam, quæ exurget ex virtutibus

Ptolemæus lib. 3. de iudicus c. 12. & cap. 13.

virtutibus omnibus Planetarum coëuntibus in Mariam.

Nugantur Mathematici, Saturnum facere homines æquos consultores, & legum conditores. Iouem verò, Reges & Principes; Martem præesse potentibus; Solem & Lunam dare gloriam & opes; Venerem ingerere amorem; Mercurium denique præesse viis & indagini rerum, quarum quis molitur inuentionem. Ego crediderim hos rerum abditarum assertores, nobis occinere nænias: ea enim bona non pendent ex siderum fausto illapsu; sed sunt à patre luminum, qui arguit homines sacrilegos cœlo dantes omne id quod nobis à domino cœli conceditur. Eamobrem Isaias hæc præfatus est. *Qui contemplabantur sidera, & supputabant menses, vt ex eis annuntiarent ventura tibi, ecce facti sunt quasi stipula, ignis combussit eos.* Et Ieremias eodem flamine afflatus. *Iuxta vias gentium nolite discere, & à signis cœli nolite metuere, quæ timent gentes, quia leges populorum vana sunt.* Tamen Planetarum vires quas commenti sunt Astrologi, si Mariæ tribuantur non sunt deliria; sed asserta potius, quàm aliquæ coniecturæ, vt legere est explicitè in codice sacro Salomonis, quem vt nihil scibile præteriit, credo etiam Mariæ dotes egregias eum præsciisse; sic enim sua charismata pangit eloquio veridico Deipara, stilo Salomonis. *Meum est consilium, & æquitas, mea est prudentia, mea est fortitudo, per me Reges regnant & legum conditores iusta decernunt, per me Principes imperant, & potentes decernunt iustitiam. Ego diligentes me diligo, & qui manè vigilauerint ad me, inuenient me; mecum sunt diuitiæ, & gloria, opes superbæ, & iustitia, in viis iustitiæ ambulo, in medio semitarum iudicij, vt ditem diligentes me, & thesauros eorum repleam.* Eum textum Mariæ aptari à sanctis omnibus scoliastis, nemo nescit, nisi sit nescius interpretum scripturæ sanctioris.

Schonerus & Origanus de virtutibus Planetarum.

Astrologos carpunt Prophetæ.

Isaia 10.

Ieremiæ 10.

Maria habuit priuilegia quæ à Planetis dicuntur concedi.

Prou. 8.

Exquisita anatome verborum illorum, omnes census & munera Planetarum Mariæ adscribit. Saturnus sibi vendicet falsò donum consilij & intellectus; Maria hac virtute gaudet: ait enim. *Meum est consilium, & æquitas.* Si igitur, ô homo pœnitens facti, de meliore fruge sollicitus, parum tibi constas, inuoca Mariam & ea consulet tibi idonea saluti. Esto Iupiter vsurpet sibi dominium in regna; Maria tamen vt Regina rerum hoc titulo gaudet, & ideò iure ait, *Per me Reges regnant, per me Principes imperant.* Et hoc probè ostendit Imperator Iustinianus, qui anticâ templi parte, aureo charactere, se & Imperatricem Theodoram Mariæ consecrauit. Mars fortitudine polleat; Maria heroico influxu insignis homines imbelles euehit ad fortia facinora exantlanda: sic enim fatur. *Mea est fortitudo. Per me potentes decernunt iustitiam.* Si ergo impos es ad iustitiam ô anima iniqua, Virgini Deiparæ adhære, & potenter iustitiam tu decernes. Sol & Luna quantumuis irradient, non tam ingentem vim opum conferent, quin B. Mater ampliores diuitias impertiat: audi eam. *Mecum sunt diuitiæ & gloria, opes superbæ.* Vis scire Mariæ prædiuites gazas. Ea est gratia plena, quæ cùm ad nos deriuatur, nullâ premimur inopiâ. Vide ex Bernardo Mariæ impensis omnia renouata. *De Thesauro diuinitatis Mariæ nomen euoluitur, & per ipsam, & in ipsa, & de ipsa, & cum ipsa totum hoc faciendum decernitur, vt sicut sine illo nihil est factum, ita sine illa nihil refectum.* Et S. Germanus vocat eam καινισμὸν τῶν παλαιωμένων, *renouationem antiquorum.*

Procopius li. de ædificiis Iustiniani.

Mariæ nomé de thesauro diuinitatis. Maria renouatrix omnium rerum.

Ex SS. Patribus.

S. Bernard. serm. 2. de natiu.

S. Germ. Archiepis. Constantin. orat. de B. Virg.

Planeta Veneris aculeos ad amorem vibrat, sed Maria castior, libidinem arcet & extinguit, & homines charitate decoquit, vt & ipsa profitetur. *Ego diligentes me diligo.* Mariæ autem dilectio homines, eius amore decoctos, amore Dei etiam illico percellit. Demum Mercurius hominum mentes aperiat, vt rerum intimarum peniniores recessus inuestigent: Maria hoc potitur effectu, dum viam iustitiæ aperit, cœlosque reprobis inuios facit ex præeunte iustitiâ peruios, teste isto præconio. *In viis iustitiæ ambulo, in medio semitarum iudicij, vt ditem diligentes me & thesauros eorum repleam.* Non est igitur quòd ad aliquem Sanctorum pro singulari beneficio recurramus, cùm Maria omnibus gaudeat vsquequaque gratiis, vt Bernardus enuntiat. *Totis medullis cordium, totis præcordiorum affectibus, & votis omnibus Mariam hanc veneremur, quia sic est voluntas eius, qui totum nos voluit habere per Mariam: hæc inquam voluntas eius est, sed pro nobis: in omnibus siquidem, & per omnia prouidens miseris trepidationem nostram solatur, fidem excitat, spem roborat, diffidentiam abigit, erigit pusillanimitatem.*

S. Bernard. sermone de Aquæ-ductu.

Maria omnibus prouidet Mariã Deus vult inuocari.

Sanctus Germanus mihi in eo suffragatur, quòd Mariam sideribus ait præire in eo quo gaudemus influxu Mariæ suffragiis. *Stellam claritas in firmamento cœli loquitur, & corporis tui prudentium imaginum colores ducti largitionem tuorum erga nos donorum illustrant. Sol & Luna vnius axem circuli illuminant; sed omnis domus omnisque ciuitas, & regio tuum ex filij tui lumine lumen exornant. Quapropter beatus homo etsi peccator, eò quòd te quo ad naturam velut sociam generis adeptus, per te diuinæ naturæ particeps effectus sit, verè beatus, benéque illi factum, sed & melius futurum est; non enim deficiet qui tuum auxilium ad vsque finem obtinere dignus erit.*

S. Germanus Patriarcha Constantinopol. serm. de Dormitione Virg.

Mariæ lux illuminat omnes.

Ipso etiam Angelo assertore, Spiritus Sanctus in Mariam illapsus, septem suis donis Deiparam hanc stipauit; at septem dona spiritus præualent influxui septem Planetarum, fitque vera enuntiatio Idiotæ viri sancti. *Maria astris illustrior suo lumine, nullâ sui vicissitudine complet ac ambit omnia, flammis illustrat, luce vestit, benignitate tegit, virtute fouet, nec illi succedit nox.* Sed nota, Planetas faustissimos in domo octaua, quæ est domus mortis, suam vim deperdere. Ita & Maria, cùm quis septem peccatis lethalibus irretitus, hoc octauum adiicit, vt sit suæ salutis incurius, & altius vitiorum volutabro immergatur; tunc Maria dedignata hoc putidum pecus, abdicat morti æternæ vile illud mancipium, degens in domo mortis, id est in statu lethiferæ noxæ: & vt Sol iniquus est peccantibus, iuxta illud. *Qui malè agit, odit lucem.* Ita & Maria eos auersatur, quos delectat obscœna colluuies, potestque illi aptari symbolum Aresij qui solem pingit, ad cuius ortum feræ capessunt fugam in syluas, hoc titulo. MALE AGENTIBVS PAVOR. Ita planè Deipara malè agentibus est pauor: qua etenim fronte homo libidine diffluens, Virginis illibatæ feret obtutus; quo genio, typho tumens elationis iniquæ, Virginis humillimæ sistetur aspectibus. Denique reprobus, iniquitatis omnigenæ compendium, Virgini innoxiæ poterit arridere. Dicam rem spe plenam, &

Idiota li. meditationum cap. 2.

Maria astris illustrior.

Maria male agentibus est pauor.

Ex Symbolis.

Paulus Aresius lib. 1. Symbolorum.

quæ

quæ conciliare potest Virginem. Ex Mathematica, trinus aspectus Planetarum est beneuolus; dicitur ille aspectus trinus, qui fit à Planeta distante ab alio, tertia parte Zodiaci. Ita & audeo affirmare, hominem nefarium si pœnitentiæ tres obeat partes, fore acceptum Mariæ, quæ trino hoc aspectu gaudet, scilicet contritione, confessione, & satisfactione.

Schonerus & Origanus cap. de Electionibus.

Eo delitij deuenere Astrologi, vt texuerint caput inscriptum de electionibus, quo lectori methodus inculcatur recurrendi ad Ephemerides, vt hinc eligatur hora idonea operi inchoando, ea scilicet, qua luminaria magna fuerint propitia. Maria sanè est liber generationis omnium siderum; ea semper habenda est præ oculis, & actionis cuiuslibet initio proponenda, vt à teneris annis fecit puellulus Bernardinus, qui Senis vbi editus est, animaduertens in porta ciuitatis esse elegantem imaginem B. V. Deiparæ, eo amore eius captus est, vt sæpius in die eam inuiseret, suáque omnia illi commendans, eò pietatis adoleuit, vt Sanctorum albo adscriptus sit, rerum piè gestarum gloria multiplici insignis. Nolim ego alias mihi Ephemerides comparare; vt siderum situm congruum Veneri, iniriandæ cuique rei: mihi Maria cœlum est, & virtutes eius tot sidera beneuola, quæ dum desiderium sui faciunt, me cient & prouocant ad eas æmulandas. Arridet mihi simplicium hominum indoles, quos cùm fugiat notitia literarum, seu characterum, ex quorum compage libri contexuntur, libellos habent ea figurarum serie compactos, vt ex intuitu notarum minio distinctarum, operi se accingant aut quieti. O Maria, esto nobis liber, quo edocti, mores nostros ad figurarum tuarum normam & exemplar possimus effingere.

Ex Historia.
Ex vita S. Bernardini.
S. Bernardini amor in Mariam.

Libros de arte amandi quanti fecit Ælius Verus.
Spartianus in Ælio Vero.
Ouidij libri quam chari Ælio vero.

Quòd si fas est à profanis carpere exempla. Ælius Verus Cæsar adeò captus est libro amorum Ouidij, vt in lecto etiam semper illum habuerit: capere & tu amore amoris, quo Maria exarsit, ea liber est de arte amandi: illic non Venerem Planetam inuenies præferentem faces amoris obscœni; sed Planetam amoris defæcati, quo beatum est iugiter æstuare. In eo libro est & tractatus de remedio amoris vtique impudici; etenim arcta Mariæ ieiunia, secessus à turbis, mora in templo, iugis oratio seu lectio sacra, libidini sunt arma lethalia, iuxta illud.

Otia si tollas, periere cupidinis arcus.

Cedrenus lib. Annal.

Chosroas Rex Persarum, adeò cœli aspectu captus est, vt cubiculum in modum sphæræ erexerit, in quo cœlorum varij orbes, in suos quique recurrentes gyros, ideam cœli genuinè referebant; illic astra micantia suos ex gemmis insignibus radios emittebant: in medio huius cœli typici Rex ille Solem ementiens, multo carbunculo radiabat. Vtinam & nobis Maria semper adesset; cœlos animo versaremus, & non lutea, quibus vtplurimum absorbemur.

Libros sacræ Scripturæ sæpe legit Rex Alphonsus.
Antonius Panormitan. lib. 2. de dictis & factis Alphonsi, c. 13. 14 15.

Gloriabatur Rex Alphonsus, se Biblia sacra decies & quater, cum scholiis deuotasse. Maria est bibliorum compendium; quod enim in bibliis homini promissum est, illud totum fuit in Virgine consummatum. Idem Dynasta inclytus, pro symbolo librum apertum præferebat sine vllo titulo, dicens omnia quæ ad vitam maximè conducunt pendere ex libris. O Mariæ candidati, habete semper hunc librum præ oculis! nam vt monet Ambrosius. *Talis fuit Maria, vt eius vnius vita sit omnium disciplina, si igitur auctor non displicet, opus probemus.*

S. Ambr. l. 2. de Virginibus.
Mariæ vita est omnium disciplina.

B. VIRGINIS MARIÆ Encomia, ex Hydrographia, & Geographia.

In hac verba:

Liber generationis IESV Christi.

SECTIO SEPTIMA.

CVm vitæ prima rudimenta sint in humidò primigenio; Thales & Empedocles, Philosophiæ priscæ proceres opinati sunt, aquam esse rerum omnium principium; & ideò Pindarus opus suum cedro dignum sic incepit. Ἄριστον μὲν ὕδωρ optimum quidem aqua. Dictus est aliàs Neptunus aquis præsidere tridente instructus; vel quòd aquæ sint omnes vel calidæ, vel frigidæ, vel tepidæ; aut quia triplex est mare, scilicet oceanus, mare mediterraneum, & mare rubrum; siue quòd aquæ omnes, vel sint dulces, vel amaræ, vel minerales; & hæc est omnis natura aquæ, circa quam versatur hydrographia, id est, disciplina aquarum intenta scriptioni.

Pindarus primo versu totius operis.
Neptuni tridens quid significet.

Ne autem hallucinemur in multitudine aquarum, hoc primò habendum est in confesso, scilicet, non esse plura maria, sed vnum tantum continuum, quod iuxta diuersas orbis oras quas alluit, diuersa etiam sortitur nomina. Oceanum vocant mare quod penè terras omnes ambit: vbi verò Oceanus arcta intercapedine Africam dispescit ab Europa, mediterraneum vocant, quòd quasi in meditullio terræ stagnet illic aqua, quæ ex vicinia prouinciarum induit nomina affinia prouinciis: eamobrem dicitur mare Hiberium ab Hispania, Ligustinum à Liguria: vbi autem in arenas rubentes se insinuat mare, vocatur inde mare rubeum; est autem illud mare sinus maris, Arabiam felicem à Meridie lustrans, & se extendens ad Persicum sinum. Sunt qui Rubeum vocari credunt ab Erythra Rege, Persei & Andromidis filio, qui in ea ora imperauit, & cuius sepulchrum adhuc visebatur illic, æuo Strabonis; vnde & dicitur mare Erythræum, quod idem est ac rubrum: nam ἐρυθρὰ θάλασσα est mare rubrum.

Mundi diuisio à mari facta.
Strabo l. 16.

Quod si aliquando fiat mentio maris mortui, noli intelligere aliquod mare idoneum nauigationi, aut continuum aliis; sed cogita lacum bituminis, qui à bitumine dicitur sphaltites; nam Ἀσφαλτῖτις deducitur ab Ἀσφαλτίζω, quod idem est ac bitumen redoleo: illic aqua pinguis bitumine, ventorum flabra ridet, nihil gignit neque pascit, aut viuum potest quidpiam sustinere; omnia illic etsi lignea abeunt in profundum. Euomit ille lacus nigras bituminis glebas, habétque in littore arbores, quarum fructus, etsi decori, tactum fallunt; quippe desinunt in fauillam si quis attrectarit. Dicitur ille lacus mare ob magnitudinem, nimirum extenditur ad stadia septingenta longitudine sua, sicut & ad centum stadia latitudine diffunditur: & hæc sint prælibata satis ad Mariæ præconia statuenda.

Asphaltites lacus vnde sic dictus.
Poma fallacia quæ in cinerem abeunt.

Neptuno aquarum imperium Maria eripuit, ex quo edita est in rerum natura, vt cui conueniat illud Geneseos: *Congregationes aquarum appellauit*

Genes. 1.

lauit maria. Et sunt qui Mariam deducant ex nomine Syro Mar מר, & Hebræo ים *iam*: dicitur enim Maria in codice Hebræo מרים *Meriam*. Est autem מר domina, & ים mare; sic nomen Mariæ sonat Dominam maris: cùm enim gratiæ omnes in Maria coalescant, ea est mare gratiarum, & meritò occinit illi Ecclesia, Aue maris stella. In mundi exordio spiritus Domini ferebatur super aquas, ita & in Mariæ exordio Spiritus sanctus adfuit. Ex aquis aues editæ sunt & pisces; ita Mariæ suffragio, iusti stant in auibus designati: præteruolant enim animæ iustæ omne quod terrena sapit, & ad cœlestia se se efferunt pernice ausu & volatu. Mariæ etiam auspiciis piscium omnium agmen efformatur, id est, pœnitentum, qui piscium instar in amaris degunt aquis: & licet animas pœnitentes quatiant crebra dæmonum flabra, vt eas in diffidentiæ scopulos allidant, aut in barathrum vitæ retroactæ deducant; Maria inuocata est singulare præsidium.

Mariæ nomen vnde deriuatum.

Genes. 1.

Ex SS. PATRIBVS.

S. Bonauent. in speculo B. Mariæ V. lectione 3.

Eam esse mare aliqui inferunt ex nomine eius, quod explicant esse etiã ab Hebræo, מרה *Marah*, amarum, & ideò ait Bonauentura. *Maria interpretatur amarum mare; hoc optimè ei competit contra Diabolum. Sed nota quomodo sit mare Maria, & quomodo sit amara, & quomodo sit simul amarum mare; Maria est mare gratiâ affluendo; & Maria est amara filio compatiendo; & Maria est amarum mare Diabolum submergendo. Maria vtique est mare per affluentem Spiritus sancti repletionem. Maria est amara per affluentem filij sui passionem. Maria est amarum mare per submergentem Diaboli suffocationem. Maria dicitur mare propter affluentiam & copiam gratiarum: vnde scriptum est in Ecclesiaste. Omnia flumina intrant in mare; flumina sunt charismata Spiritus sancti; vnde Ioannes dicit: Qui credit in me, sicut dicit Scriptura, flumina de ventre eius fluent aquæ viuæ; hoc autem dixit de spiritu, quem accepturi erant credentes in eum: omnia ergo flumina intrant in mare, dum omnia charismata sanctorum intrant in Mariam; flumen enim gratia Angelorum intrat in Mariam, & flumen gratia Patriarcharum, & Prophetarum intrat in Mariam, & flumen gratia Apostolorum intrat in Mariam, & flumen gratia Martyrum intrat in Mariam, & flumen gratia Confessorum, & Virginum intrat in Mariam; vnde de ipsa optimè dicere potest illud Ecclesiastici: In me omnis gratia viæ, & veritatis, & in me omnis spes vitæ, & virtutis; quid mirum si omnis gratia confluxit in Mariam, per quam tanta gratia ad omnes defluxit: ait enim Beatus Augustinus. Gratiâ es plena Maria, quam apud Dominum inuenisti, & hanc per totum mundum effundere meruisti. Maria amara fuit in passione filij sui, quando sui ipsius animam gladius passionis pertransiuit, vnde potuit dicere illud Ruth. Non vocetis me Noemi, id est, pulchram, sed vocate me Mara, id est, amaram, quia amaritudine valde repleuit me omnipotens: mortui erant duo filij Noemi; duo autem filij Mariæ sunt, homo Deus, & homo purus. Isti duo filij Mariæ ambo mortui fuerunt in passione; vnus in corpore, alius mente; vnus crucis acerbitate, alius mentis infidelitate. Maria est mare amarum diabolo, & Angelis eius per ipsam oppressis, quemadmodum mare rubrum fuit amarum Ægyptiis in ipso submersis. O quàm amarum est hoc mare, & timendum Ægyptiis! ô quam amara & timenda est hæc Maria dæmonibus! vnde Beatus Bernardus ait: Non sic timent hostes visibiles, castrorum aciem ordinatam, sicut aereæ potestates Mariæ vocabulum, patrocinium, & exemplum: fluunt & pereunt sicut cera à facie ignis, vbicumque inueniunt crebram huius nominis inuocationem, recordationem, & sollicitam imitationem.* Hactenus effusus in hoc Mare S. Bonauentura.

Maria est mare gratiarum.

Maria quid amarum sonet.

Maria est mare amarũ dæmonibus.

Maria fons benedictionis.

Igitur ô iusti sitientes aquas limpidas & suaues gratiæ, venite ad aquas Mariæ; illa est gratia plena, & tota suauis, vt ait illi Damianus. *Tu fons perennis gratiæ, in benedictionis vberrima scaturigo, copiosos latices ad nos transfudisti.* Si verò pœnitentes arent deficiente aqua amara lacrymarum; veniant & ipsi ad Mariam, & copiosè alluet elanguentes. Dauid ait, mirabiles esse elationes maris, sed Bernardus admiratur mirabiles elationes Mariæ: eius enim aquæ homines euehunt vsque ad cœlos, qui alioquin terra dehiscente ruerent in abyssum. Aqua dicitur quasi, à quâ, id est, à quâ viuimus; omnia enim humore viuent: & morte damnati dicebantur interdicti igne & aquâ.

Petrus Dam. serm. de natiuitate Mariæ.

Nihil æquè satagit dæmon, ac auertere homines à cultu Mariæ: nam vt qui in mari à stella polari non reguntur, deuiant, nec longè absunt à scopulis; ita & impij in Mariam, sunt anathemata mortis execranda. Alij verò secus, Mariæ obsequentes, ab hac stella optimè diriguntur; sicut & Bernardus ait Mariæ Encomiastes. *Maria aptissimè sideri comparatur; quia sicut sine sui corruptione sidus suum emittit radium, sic absque sui læsione Virgo suum parturiit filium; nec sideri radius suam minuit claritatem, nec Virgini filius suam integritatem. Ipsa igitur est illa stella nobilis orta ex Iacob, cuius radius vniuersum orbem illuminat, cuius splendor & præfulget in supernis, & inferos penetrat, terras etiam perlustrans, & calefaciens magis mentes quàm corpora; fouet virtutes, excoquit vitia: ipsa inquam est præclara & eximia stella super hoc mare magnum, & spatiosum necessariò subleuata, micans meritis, illustrans exemplis. O quisquis te intelligis in huius sæculi profluuio magis inter procellas & tempestates fluctuare, quàm per terram ambulare, ne auertas oculos à fulgure huius sideris si non vis obrui procellis; si insurgant venti tentationum, si incurras scopulos tentationum respice stellam, voca Mariam.* Hæc Bernardus.

Maria est syderi comparata.

S. Bernard. hom. 2. super Missus est.

Maria lux calefaciens.

Ad hoc suadeo tibi assumere symbolum eius, qui piogebat acum cui virtus Magnetis inusta est, & ideò omni alio ignoto sidere, ad stellam poli dirigitur, hoc titulo Aspicct vnam. Eo planè modo mens, quam Dei gratia copiosior alluit, præ omnibus stellis Aspicit vnam. id est, etsi pietate feratur in omnes beatas mentes; tamen in Mariam Aspicit vnam: vt & fecit inclytus Princeps Ioannes illi charus. Ioannes, inquam, ille Austriacus orbe toto notus, ob eam quam Mariæ suffragio retulit victoriam, ad Naupactum contra Turcam, qui præualidâ classe orbi Christiano, ipsis etiam fidelibus fortior imminebat. Ioannes ab Austria pij exercitus præpositus Generalis, antequam concurrerent classes, accepit à B. V. Maria classicum, emisso voto de Laureto adeundo, si adesset propitia Virgo Deipara. Mirum! ventus Christianis iniquior, quasi

Ex Symbolis.

Ex Historia.

Boyerlinck in Theatro suo tom. 5. de deuotione in B. V.

quasi eum pœniteret fauisse impiæ genti, stetit à partibus nostris; & Mariâ stellâ maris influente, ea strages hostium edita est, quam nulla ei similis est postea subsequuta; ita vt possit illud vsurpari ex Cantico Deboræ. *De cœlo dimicatum est contra eos, stella manentes in ordine & cursu suo, aduersus Sisaram pugnauerunt.*

Mariâ inuocat Ioannes ab Austria.

Iudic. 5.

Voto suo facturus satis Princeps, se accinxit ad iter Lauretanum, nec quicquam eum hyeme remorante: alterius forsan feruor tepuisset, niue itinera cumulante, & fluuiis nimiâ aquarum copiâ turgentibus; horrida tempestas insigniorem pietatem fecit Principis, Imperatore Carolo V. nati. Vt procul ædem Lauretanam conspexit, venerabundus caput aperuit, ac Deiparam Virginem salutauit: nec cœli inclementiâ percelli potuit, vt semel apertum operiret caput; adeò se caputque suum B. Virgini deuouerat, cuius præsidio parta fuit victoria illa insignis, ad Naupactum. Vbi ad sacram ædem accessit, vitæ totius noxis expiatis, suos hortans ad Mariæ obsequium, grates immensas egit, & magnâ vi auri illic derelictâ, Neapolim regressus est; ingens desiderium referens ædis Lauretanæ, quam animo sæpissimè recolebat.

En typum ingenuum animi pij in Mariam. Is heros vrgente necessitate Mariam inuocauit, & tu vrgente periculo Virginem clama: ille visâ eminus æde, caput aperuit; tu quoties mentio fiet Virginis, aut Mariæ nomen insonuerit, aperi caput ad honorem, & cor ad amorem. Temporis iniqui iniuria non obstitit, quin Princeps solueret vota; ne & tu cunctare, si Mariæ festum instet, sed animo in eam propenso asta altaribus præuia confessione. Princeps suos hortatus est ad Mariæ cultum; tu exemplo tuo ingere pietatem in Deiparam: præpotens hic Dynasta in tesseram obsequij, suas Mariæ fecit opes sacras; tu in illius memoriam, & amoris eius ergò, eroga in pauperes aliquid è tuis facultatibus, vt talem se tibi præstet hæc Domina rerum, qualem tu te exhibes in egenos. Demum regressus ad suos insignis ille cliens Mariæ, ædem illius, animo iugi præsentiâ excoluit; tu verò erige in animo tuo Virgini sacellum, vt factus interdiu tui compos, Mariæ sæpe sæpius obsequaris. Sed memor esto, Mariæ aquas, aliis etiam aquis demereri; id est, gratias & suffragia Virginis, lacrymarum profluuiis obtineri: vt enim Mare licet amarum vapores emittit sursum, qui beneficio cœli in suaues aquas dulcorantur; ita lacrymæ pœnitentium, Mariæ oblatæ, exuunt amarorem.

Methodus eximia B. V. Mariam ritè excolendi.

Rursus est cauendum à mari mortuo seu lacu Asphaltite, vbi omnia emortua, neque aliquid natat, aut spirant flamina quæpiam: nam illic stellæ nullas explicant vires, ob insitam bituminis pinguedinem. O homo, Mariæ addicte, caue libidinem, & aliam cuiusuis impietatis notam: talis enim viuendi ritus, est mare mortuum, virtutum impatiens, quodque animas deducit in abyssum. Spiritus sancti illic viuida flabra silent; etenim putida viuendi norma, & Mariæ charismata minimè coutuntur. Seriò igitur, auspiciis stellæ maritimæ, ex putoris aquæ Mari ad sidera transfretemus.

Si verò quispiam est aquarum impatiens, vt cui illæ cient bilem; hunc ego prouoco ad terram, hanc vtique, cui benedixit Dominus, iuxta illud. *Benedixisti Domine terram tuam.* Terra infimum locum occupat; ita & Maria, cùm ait. *Ecce ancilla Domini* Cùm autem Virgo concepit: impletum est illud Ezechielis. *Illa terra inculta facta est quasi hortus voluptatis.* Item & illud Psalmi. *In terra deserta, & inuia, & inaquosa, sic in sancto apparui tibi.* Nam Christus apparuit in vtero Virginis, sicut in sanctuario aliis inuio quàm summo Sacerdoti; ad Angeli ingressum, corusco eius lumine & eloquio Maria perculsa tremuit, vt præscierat Vates. *Illuxerunt coruscationes tuæ orbi terræ, vidit & commota est terra.* Salus nostra initiata in vtero Deiparæ, sic enuntiata est à Rege Dauid. *Operatus est salutem in medio terræ.*

Maria est terra.

Psalm. 84.

Ezech. 36.

Psalm. 62.

Psalm. 76.

Psalm. 73.

Terra olim dicta Alma parens, quia omnes alit, fouet, & extinctos suo etiam sinu excipit. Dicta ideò tellus à tollendo, quia semper ea sumus indigi. Aliis dicitur Ops, ab opibus eius quibus nostra subleuatur inopia: alias nuncupatur humus ab humore viuifico, quo vegetat omnia animata. Sed Maria omnibus illis præstat elogiis, vt quæ sit & Dei & hominum parens, vt ait Bernardus. *Tu mater Regis, tu mater exulis, tu mater Dei, tu mater iudicis, & tu mater Dei, & hominis, cùm mater sis vtriusque, discordiam inter filios tuos nequis sustinere.* Ideo exclamans Anselmus in hunc iubilum se effundit. *O Beata fiducia, ô tutum refugium, mater Dei, & mater nostra!* Verè tellus à qua Deus humanam tulit naturam, Angeli lætitiam ruinæ reparatæ, reprobi gratiam, & iusti sui charismatis incrementum.

Maria terræ comparata.

Maria mater Dei & hominum.

Ex SS. PATRIBVS.

S. Bernard.

S. Anselm. de B. V. excellent.

Geographi terram veluti globum æmulum cœli, partiti sunt in tot gradus, & tot Zonas, quot conspicere est in Sphæra orbium cœlestium: habet enim terra suum æquatorem, suos horizontes, circulos meridionales, tropicos, arcticos, & antarcticos. Alij Mathematicæ incurij, partiuntur terram in Europam, Africam, & Asiam; & climatum naturam nescientes, historicè Geographiam tractant, & hoc imperitè: quippe Geographia pars est Mathematicæ, quæ quia non in descriptione, sed in mensura est tota; hanc partem Geometriam vocat. Qui in æquatore degunt, mendacij arguunt veteres Geographos, hanc zonam adeò torridam arbitrantes, vt impos sit hominum: nam illic aër continuo veluti flabro tepet, terràque multicolor, vestita floribus gratum odorem spirat, & auium egregiarum suaue melos edit, vt retulere qui eo transmearunt: habitántque illic Æthiopes, à quorum ciuitate Meroë incipit primum clima, desinens ad vigesimum gradum latitudinis. Secundum à Syeoe vrbe Æthiopiæ ad 27. gradum. Tertium clima ab Alexandria vrbe Ægypti, ad 33. gradum. Quartum à Rhodo, ad 39 gradum. Quintum à Roma, ad 43. gradum. Sextum à fluuio Boristhene, ad 47. gradum. Septimum à Riphæis montibus, ad 50. gradum. Martianus Capella addit octauum, ad 56. gradum, Incipiendo à palude Meotide, quæ est in gradu quinquagesimo.

Maria mater fiduciam generans.

Terræ descriptio Mathematica.

Maria in hoc terræ nostræ præstat, quòd omnes illius Zonæ sapiunt æquatorem. Nihil in Maria horridum & incultum, nec vmbram faciens, illi Sol non occidit, & cœli quicquid habent proprium, totum influunt in Mariam, & Maria terra non ingrata suas omnibus verè Ops pandit opes, vt benè explicat S. Bonauentura. *O quis æstimare valeat, quam multa animæ, opitulante gratiâ Mariæ, sint per gratiam impinguatæ. Imò certè quis æstimare valeat, quanta in ipsa Maria*

Ex SS. PATRIBVS.

Maria animos impinguat.

S. Bonau. in speculo B. M. Virg. lectione 5.

Maria fuit impinguatio gratiarum, cuius gratiâ tot millia animarum sunt impinguata: Cuius enim virtutis pinguedine ipsa caruit, quæ omnium virtutum pinguissimum fuit habitaculum. Et Damascenus, vt præcinens sancto Doctori Seraphico ait. *Maria in domo Domini plantata, & impinguata Spiritu, vt oliua fructifera, omnis virtutis habitaculum facta est; gratia Mariæ liberat à morte æterna vniuersos qui liberantur.*

S. Damasc. lib. 4. fidei orthod. c. 13.
Maria ab inferno liberat animas.

Terram matrem esse Deorum nugata est cæca gentilitas; ideò habitu mystico veteres eam depinxerunt, ex Sancto Isidoro. Sedebat ea curru vecta, quam stipabant quadrupedes & volucres: sedebat, quia etsi omnia voluantur quæ terram ambiunt; ea tamen minimè est inquies: animantia quæque ei subiecta notant omnia eius ope sustentari. Coronâ turritâ erat redimita; quia turres & vrbes ab ea portantur. Clauem vnâ manu, & alterâ tympanum præferebat; quia se claudit hyeme & vere aperit, & pulsata ligonibus sonum edit. Hanc ideam terræ cecinit Poëta Lucretius.

S. Isidor. lib. 8. cap. 11. De Diis gentium.
Terræ simulachrũ quomodo pictũ.

Lucretius.

Hanc veteres Graiûm docti cecinere Poëtæ.
Sedibus in curru biiugos agitare leones.
Aeris in spatio magnam pendere docente. Tellurem.
Muralique caput summum cinxere coronâ
Eximiis munita locis, quod sustinet vrbes.
Quo nunc insignis, per magnas prædita terras,
Horrificè fertur diuinæ matris imago.

Diceres effictam Symbolicè Beatam Virginem almam Dei matrem, in cuius tutela sunt non vrbes & castella tantùm, sed & orbis totus; ideóque nolim dare ei diadema turritum, sed coronam eam quam decet Imperatricem, figurâ globuli seu Sphæræ mundi desuper eminente, vt cui orbis vniuersus sit subditus; ea etenim est Regina cœli & terræ: velimque dare ei Symbolum Atlantis, mundum sustinentis, cui Pontifex Maximus hunc titulum apposuit. ONVS INMENSVM VIRES INFRACTÆ. Quippe Maria pro omnibus sollicita, omnium velut hominum gerula, hos sustinet nec fatiscit. Audi eam anxiam pro vniuerso hominum genere, & hoc ex ore Bernardi. *Hæc est, quæ totius mundi reparationem obtinuit, salutem omnium impetrauit: constat enim pro vniuerso genere humano fuisse sollicitam, cui dictum est: Ne timeas Maria, inuenisti gratiam vtique quam quærebas.* Quadrupedes & volucres terram stipantes referunt iustos homines & noxios indigos opis Deiparæ. Clauis insinuat precum Virginis energiam, & tympanum clamat Mariam, si pulsetur oratione nostrâ sonum sui suffragij illicò rependere.

EX SYMBOLIS.
Typotius lib. symbol.

S. Bernard. serm. 4. de Assumpt.
Maria totius mundi salutem obtinuit.

Vt autem Mariæ demereamur opem, recolendus est ritus ille, quo prisca gens terram iniquam facere solita est æquiorem. Ex Pierio, dum sacra volebant agere gratissima terræ, Deorum Matri, Gentiles porcum mactabant; arbitrati, porcum esse infensissimum terræ, quia tepando rostro, mandata terræ semina eruit, & faciem terræ sulcis deturpat informibus. Quid hæremus nefarij homines in Virgine æquiore deposcenda? est reuerà quòd succenseat nobis alma parens nostra; videt prodigos omnem substantiam nostram malis artibus deperdentes, hoc vnum attendere, vt pascamus porcos, scilicet nosmetipsos, qui instar sordidi pecoris in fœtidæ voluptatis cœno volutamur. Porcos iugulemus, id est nosmetipsos in ara cordis nostri faciamus omnium Matri sacros. Reuocemus antiquum schema sanciendi fœdera apud Romanos, qui vt æterna forent pacta, porci caput saxo confringebant, hoc anathemate. Sic mihi faciant Dij, si non fœdera faxo. Eâ & nos ratione cum Maria paciscamur, ei iuge vouentes obsequium, sue mactato, id est rebus Mariæ inimicis omnibus abdicatis: & vt terræ illius sacræ vberiores prouentus colligamus, eligamus nobis plagam seu clima primum, illud scilicet quod decurrit per Meroëm iuxta æquatorem; illic enim venti spirant perpetui, quos Etesias vocant, & cui ex Plinio, iugi flabro ipsos etiam caniculæ immodicos æstus tepefaciunt quotannis, vnde ἐτησίαι, id est annui nuncupari: nunquam enim vacat illis ventis vacare à reflando. Ita planè omnes qui Mariæ præsidio vitam agunt innoxiam, ij omnes sunt sub æquatore; quippe abhorrent ab eo quod deuiat ab æquitate: nec est quod timeant Veneris æstus importunos; tepent enim illa incendia, aspirante aurâ sancti Spiritus, cuius flamine Mariæ sequaces sunt perflati.

Pierius lib. 9. Hieroglyph.
Terræ fuit porcus immolatus.

Plin. lib. 37. c. 5. & Gellius l. 2. c. 18.

Si me non audis, ô reprobe, vel saltem Deum audi colloquentem. *Egredere de terra tua, & veni in terram, quam monstrauero tibi.* Terra tua est in octauo climate, vltra paludes Mœotides, & pontum Euxinum: dum enim septem peccata lethalia inhabitans, vltra etiam procedis, vt obstinationem adiicias; nonne octauum aliquod clima in tui perniciem inuenisti? quod reuera est vt ponti plaga, quam dum explicat Tertullianus, typum obiicit tibi peccatoris. Sic ille. *Pontus ab humanioribus fretis nostris, quasi quodam barbariæ suæ pudore secessit, gentes ferocissimæ inhabitant; si tamen habitatur in plaustro, sedes incerta, vita cruda, libido promiscua & plurimum nuda, parentum cadauera cum pecudibus cæsa, conuiuio conuorant: qui non ita decesserint, vt escatiles fuerint, maledicta mors est, nec fœminæ sexu mitigantur secundùm pudorem. Duritia de cœlo quoque, dies nunquam patens, sol nunquam libens, vnus aer nebula, totus annus hybernum, omne quod flauerit, aquilo est, liquores ignibus redeunt, amnes glacie negantur, montes pruina exaggerantur, omnia torpent, omnia rigent, nihil illic nisi feritas calet.* Hæc est genuina sanè pictura vitæ, quam miseram agit homo nefarius in regione mortis, vbi tenebræ & caligo animum obnubilant, pietas extincta, & horrida est rerum facies. Exi igitur de terra tua, & veni in terram, quam monstrauero tibi; ego speculator terræ, indolem referam eamdem, quam Iosuë & Caleb Iudæis quondam explicarunt.

Genes. 12.

Tertull. lib. 1. contr. Marcionem.
Pontus est regio aspera.

Ponti descriptio elegans.

Nos Ecclesiastæ & verbi Dei præcones, Mariam sic loquimur. *Venimus ad terram quæ lacte & melle manat, sed fortissimos cultores habet.* Sed quid inde? *Caleb ait: Ascendamus, & possideamus terram, quoniam poterimus obtinere eam.* Caleb sonat idem ac, quasi cor: nam vox hæc, כלב deducitur à litera, caph, כ, quæ similitudinem clamat, & à voce, לב *leb cor.* Igitur homo cordatus, Mariæ se cultorem impigrum præstat. Macte, ô cultor Mariæ, confortare & esto robustus, explica manus ad amplexus proximi, cum quo exercuisti antea simultates, fortiter educ de loculo malè partæ pecuniæ summam, audacter exere linguam interpretem vitæ retroactæ, confitendo. Demum nihil ante sit muliebre, optante æternum Virginis obsequium

Numer. 13.
Maria est terra manans lacte & melle.

sequinm profiteri. Sed heu quàm paucos habuit hic sequaces! vnus Iosuë Calebo fuit adiectus: sic enim Moyses pergit. *Vociferans omnis turba fleuit nocte illa, & murmurati sunt contra Moysem, & Aaron cuncti filij Israel, dicentes: Vtinam mortui essemus in Ægypto, vtinam pereamus, & non inducat nos Dominus in terram istam, ne cadamus gladio.* Expende quæso homines à Iosuë, & à Calebo impiè desciscentes. *Vociferans omnis turba fleuit nocte illa.* Benè turba; nam reprobi perpetuo turbine acti, sic turbantur, dum quis eos de meliori fruge monet: flet equidem turba nocte; quippe etsi læta sint omnia reprobis extrinsecè, & illis tantum Sol videatur illucere; apud eos tamen in penitiore recessu mentis, cuncta lugent, & effusâ caligine, peccatorum tenebris excæcantur adeò, vt eorum lux nox sit, & tenebræ luminis impotes. Nihil nisi Ægyptum cogitant, nec aliud timent præter gladium, quem Christus venit mittere in terras, vt spiritum à carne dispescat. Mariæ cultum fugiunt reprobi dicentes, *Non inducat nos Dominus in terram istam, ne cadamus gladio.* Mariæ cultus prodit gladio mortificationis; cum ideò penitus abiuramus.

Numer. 14.

Turbarum iniqua est conditio.

Mariæ cultum reprobi fugiunt.

Horum sortem luget Propheta Zacharias. *Posuerunt terram desiderabilem in desertum.* Et alius sic. *Maledictum, mendacium, furtum, adulterium, & homicidium inundauerunt, sanguis sanguinem tetigit; propter hoc lugebit terra.* Alij verò terræ huius sanctæ incolæ, non lacte tantùm & melle gaudent, sed & gemmis pretiosis. Sunt qui libros Geographiæ euoluunt, vt terras noscant, ad quas est commeandum, vt hinc adducant gemmas. Maria est illa terra prædiues, imò etiam liber Geographiæ. Et vtinam eo caperemur libro, sicut Rex Alphonsus suis, quibus etiam lecto admotis incubabat; dicens, se malle vniones & gemmas omnes potius quàm libros sibi deperire.

Zachar. 7.
Osee 3.

Antonius Panorm. l. 4. de vita Alphons. c. 3.
Libros quàm æstimarit Alphonsus Rex.

NOSTRVM FAS SIT, ET FAXIT DEVS, VT MENS MARIÆ INCVBET: VT EXCVBET NOBIS.

ENCOMIA B. V. MARIÆ ex Medicina.

In hæc verba:

Liber generationis IESV Christi.

SECTIO OCTAVA.

Necessitas homines ad rem medicam eâ ratione perculit, quâ natura ad alimenta idonea indaganda: cùm autem vnusquisque experiretur ea quæ morbo leuando essent aptiora, ex illa obseruatione rerum consonarum, primum exorta est Medicina, cuius prima rudimenta conscripta in tabulis, appendebantur in fano Æsculapij, vbi legebatur historia & series morborum, quos hæc & illa medendi sors extinxerat. Homines illis experientiis innixi dicti sunt Empirici, ἀπὸ τοῦ ἐμπειρεῖν, experiri; & cùm quælibet inuenta facilè adiectionem suscipiant, alij philosophantes viâ negationis, improbantes quædam remedia, & viâ affirmationis alia pharmaca decernentes, rem medicam excolere inceperunt, hos Græcia dogmaticos nuncupauit, ἀπὸ τοῦ δογματίζειν, id est, præcepta decernere. Rudis autem & informis fuit Medicina, velut vrsæ fœtus, indigestáque moles ante Hippocratem: sed ille lambendo cultiorem fecit; quippe definiendo, distinguendo, & obiecta dissoluendo, artem fecit, quam plerique dignantur nomine scientiæ, vtpote quæ habeat sua principia quibus innixa non aberrat à scopo.

VNDE EST MEDICINA EXORTA.

Æsculapij templum ægris asylus erat.

Medicinæ definitiones variæ.

Prout autem quisque excelluit in illa scientia, ita & in definiendo aliis etiam visus est præiuisse. Hippocrates sic. *Medicina est morbos ab ægris tollere, & eorum impetus retundere.* Et alibi. *Medicina est adiectio deficientium, & subtractio redundantium.* Galenus interpres Hippocratis ait, Medicinam esse scientiam salubrium & insalubrium, & aliàs docet esse artem quæ præest sanis, victus ratione regendis, atque ægrotis curandis. Item esse scientiam morborum, curatricem, & conseruatricem sanitatis. Sed omnium præstantior ea est definitio quâ docet. *Medicinam esse scientiam salubrium, insalubrium, & neutrorum corporum, signorum, & causarum.* Auerroës sic fatur. *Medicina est ars operatrix ratione, & experimento inuenta, vt sanitas seruetur, & morbus arceatur.* Eadem penè sanxit Auicenna.

Hippocrates lib. de arte. Idem libro de flatibus. Galenus lib. de factis.

Idem in introductorio. Idem lib. de arte parua.

Auerroes 6. collig. cap. 1. Auicenna.

Subiectum Medicinæ est corpus humanum, vt est sanabile: nam omnia quæ medicus explorat & expendit, eò collimant, vt corpori humano sint sua sarta tecta. Duplex autem est finis Medicinæ, vnus in actione consistit, & hic est in perita rerum sanctione, quâ sanitas comparatur, & hic finis est semper penes medicos minimè ignaros; alius est finis Medicinæ, situs in quiete seu cessatione actionis, & est sanitas, ad quem finem si non deueniat medicus, hoc non arguit impotentiam artis, sed defectum subiecti, quod non est corpus sanabile, sed effœtum, & morbi lethalis incendio iam depastum: vt cùm finis Rhetoricæ sit persuadere; finem tamen artis assecutus est Rhetor, si egregiè dixerit, & non tamen suaserit, quia fortè orauit ante homines impotes rationis.

FINIS MEDICINÆ.

Partes Medicinæ, ratione materiæ subiectæ, sunt quinque; tres theoricæ, duæ verò sunt practicæ. Partes theoricæ sunt, φυσιολογική, παθολογική, αἰτιολογική. Physiologia est naturæ hominis inspectio: diuiditur autem homo in partes solidas, fluidas, & spirituosas; & hæc pars concludit anatomen. Pathologia morbos considerat, Ætiologia causas. Partes practicæ sunt ὑγιεινή sanitas, quæ fit à medico, & θεραπευτική modus reuocandi sanitatem, qui est triplex διαιτητική in ratione victus, φαρμακευτική Pharmacia, χειρουργική Chirurgia. Alij rem totam Medicam volunt esse tripartitam, in διάγνωσιν, πρόγνωσιν, & θεραπευτικήν, cognitionem morbi, præuisionem an sit curabilis necne, & in curandi modum. Singulæ rei medicæ partes, multa enixæ sunt volumina, nec fuit disciplina pluribus fœta libris; sed eò deuentum est miseriæ, vt dum discordes existunt rei medicæ proceres, eorum dissidia secum vehunt hominum perniciem, fitque vt dum deliberant medici de reuocanda ægri sanitate, eum perimant dum tenaces sunt sui delirij, fitque ex eorum discordia dispendium discumbentis.

DIVISIO MEDICINÆ.

Tanto discrimini nequit occurrere Hippocrates, nec eius Scholiastes Galenus, etsi Magistro suo minimè inferior. Præsciit Rex Salomon vnicum remedium, scilicet: *Vbi non est mulier, suspirat*

Maria ægris est salutaris. Eccles. 36.

ſuſpirat ager. Ea mulier eſt B. Virgo Deipara, cuius peritia in leuandis quibuſque morbis, multiplici argumento liquet. Primò ex figura earum obſtetricum, quæ in Ægypto infantes maſculos damnatos aquis ſubripuere neci, in quas cùm Pharao iniquior inueheretur, illæ reſponderunt. *Non ſunt Hebrææ, ſicut Ægyptiæ mulieres; ipſæ enim obſtetricandi habent ſcientiam, & priuſquam veniamus ad eas, pariunt.* B. Virgo Maria mulier Hebræa erat, cuius Iudith typus extitit, de qua fertur tale præconium. *Vna mulier Hebræa fecit confuſionem in domo Regis Nabuchodonoſor.* Voluptates mulieres, ſunt exoticæ, infideles, quæ virtutum abortum ſollicitant. Quid, ô anima fœta votis, de obeundo ſanctiore ritu viuendi; quid, inquam, conſulis ſæculi delicias? Earum aſtu abortient omnia, quæ molitus es ad virtutem amplexandam. Mariæ præſidio ſubiicere; ea eſt Mulier Hebræa, quæ habet obſtetricandi ſcientiam: & vt callet rem medicam, occurret ſymptomati, quod imminet animæ parienti, vt eſt deliquium, quo plerique pœnitentes extincti ſunt, à gratiæ recto tramite declinantes.

Exod. 1.

Iudith 14.

Maria eſt fons ſanitatum.

Maria Mater eius, qui ſe Medicum nuncupauit dicens, non eſſe opus medico ſanis, ab eo etiam θεραπευτικὴν, ſeu curandi normam didicit eminenter, ita vt S. Damaſcenus, ipſi etiam Mariæ ſepulchro ineſſe vim medendi aſſerat. Sic enim inducit Deiparæ tumulum eloquentem. *In me diuina gratia inhabitat, ego morbo correptis Medicina, qua dolores propulſantur ex iſto, ego ſanitatum fons perennis: qui morborum ſanationem, vitioſarum animi affectionum depulſionem, peccatorum obliterationem, calamitatum omnium ſubmotionem regni cælorum quietem ſitis; cum fide ad me veniat, gratiaque donum magnopere efficax, & vtile hauriat.* Hæc ille. Mortem illi eſſe ſubiectam ait S. Germanus & hoc eſt ſupra omnem rem medicam. Ita ille. *Dicatur tibi mors ſubiecta, ô Deipara, quia vitam mortalibus protuliſti. dicatur ſub te ſepulchrum, quandoquidem ſublimitatis inexplicabilis diuinum facta es fundamentum.*

Ex SS. PATRIBVS.

S. Ioannes Damaſcen. orat. 2. de Aſſumpt. V.

Mariæ mors eſt ſubiecta.

S. German. Patriarcha, Conſtantin. orat. in dormit. B. V.

Cùm ὑγιεία, id eſt ſanitas, ſit finis Medicinæ, duo in ea ſunt conſideranda, vt Mariæ ſtent integra præconia, ex re medica delibata. Alia eſt ſanitas in fieri, alia in facto eſſe. Sanitas in fieri reſpicit actiones medici, & pharmaca. Sanitas in facto eſſe, ex Galeno: *Eſt conſtitutio, in qua nec doloribus cruciamur, nec in vitæ actionibus impedimur.* Vel ex aliis. *Sanitas eſt diſpoſitio naturalis corporis humani, quæ per bonam ſimilarium partium temperiem, organicarum conuenientem ſymmetriam & vnionem, functionum laudabilium cauſa exiſtit.* Ita recentiores eam definiunt. Potiſſima autem ſigna ſanitatis ſunt coctio, & pepaſmus: quippe coctione laudabili omnia recreantur, & pepaſmo noxia quæque foras egeruntur. Audiendus Hippocrates. πέψις δὲ τῶν ἐπιπλομένων εἰς τὴν τοῦ πέψαντος φύσιν ἀγωγή. ὁ δὲ πεπασμὸς πέψις τις τῶν παρὰ φύσιν, *Coctio ductus eſt eius quod coquitur in ſubſtantiam eius quod coquit; pepaſmus autem eſt quædam coctio eorum quæ ſunt præter naturam.* Duretus hæc ita enucleat, πέψις δὲ τῶν εἰσιόντων, rerum ingredientium, ingrediuntur autem τὰ προσφερόμενα καὶ ἐμπεσόντα, naturæ conſentanea, & conſocialia, πεπασμὸς δὲ τῶν ἀπιόντων rerum exeuntium, ſiue præparatarum ad exitum. Vtriuſque autem, ſcilicet πέψεως καὶ πεπασμοῦ cauſa effectrix, eſt viuifica vis quæ manat à corde, πέψις coctio aſſimilat bonum alimentum alito, πεπασμὸς verò eſt coctio ſeu præparatio, qua alterati humores, & materiæ inſalubres egeruntur.

Sanitas quid ſit.

Galenus lib. de ſanitate tuenda.

Varanda l. patholog. c. 3.

Hippocrates lib. 1. Epidem.

Sanitatis ſigna.

Duretus in l. 2. Coacar. c. 15. prænotio. 10.

In moralibus totum id agitur à gratia, quâ moderante omnia cedunt in emolumentum iuſtis idoneum, iuxta illud. *Diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum, his qui ſecundum propoſitum vocati ſunt ſancti.* Sancti enim verè ſani, audito verbo Dei, & alia quauis æquâ operatione, ſignantur; & quicquid reliquiarum eſt humoris iniqui ab Adamo deriuati, illud omne produnt foras. Rurſus nota viuificam vim πέψεως, & πεπασμοῦ non inferri à Medico, ſed iuuari tantùm: nam, vt aiebat Herophilus, pharmaca ſunt auxiliatrices Dei manus. Nimirum à cauſa ſuperiore inditur cordi illa energia, quâ ſalubria digeruntur, & inſalubria egerũtur. Ita & cùm Deiparam dico rei Medicæ gnaram & peritiſſimam, nefas eſt credere, illam infundere gratiam, quæ à cauſa digniore nempe Deo tantùm illabitur; ſed illud inſinuo, Mariã ita diſponere corporis animæque ſenſus, vt obice omni eliminato, gratia facili negotio omnia ſua munia ſortiatur; & in eo ſenſu Maria mediatricem agit, ſed non gratiæ habitualis effectricem. Et eâ ſunt præcautione intelligendi Patres ſancti, quando Mariam enuntiant, ὑγείαν nobis animæ procurare, & eâ auerſa nos emori, vt ſcripſit S. Germanus. *Non enim tantùm dolet anima, cum à corpore auellitur, quãtum dolor eſt te, immaculata, priuari.* Et hoc effatum quadrat Salomoni, cuius hoc eſt. *Vbi non eſt mulier, ingemiſcit æger.* Sic etiam cautè eſt legendus Seraphicus Doctor, dum ſpatiatur in Mariæ panegyri. *Gratia Mariæ colligit malos, impinguat bonos, liberat vniuerſos, colligit à culpa, gratia impinguat, liberat à morte æterna: dico ergo quod gratia Mariæ colligit ad miſericordiam, colligit ad Eccleſiam malos, hoc benè ſignatum eſt in gratia, quam in colligendis ſpicis à meſſoribus derelictis Ruth inuenerat, quando dixit ad Booz: Inueni gratiam in oculis Domini mei.* Bernardus Mariæ ſuffragia cautius explicat, dum ſic fatur. *Maria tu peccatorem toti mundo deſpectum, materno affectu amplecteris, foues nec deſeris, quouſque horrendo iudici miſerum reconcilies.* Hæc ille. Cùm igitur audis homines medicante manu Mariæ effectos eſſe ſanos, hoc intellige de ſanitate in facto eſſe, vt in gratia perſtant ſoſpites & integri, ab omni peccato prorſus alieni. Maria enim non dat, ſed orat vt detur gratia.

Rom. 8.

Mariam non amare quàm noxium.

S. Germanus Patriarcha Conſtantin. orat. de Dormit. B. V.

Eccleſ. 36.

S. Bonau. in ſpeculo B. V. Mariæ, lectione 5.

Maria prodeſt omnibus.

Maria peccatoribus propitia.

S. Bernard. in deprecatione ad B. V. Mariam.

Iam de ſanitate in fieri, id eſt de methodo curandi ſaucios, Mariam exploremus. Triplex eſt via, quâ redux ſanitas poſtliminiò vegetatur. Nimirum diæta, Pharmacia, & Chirurgia. Diæta eſt regimen, quod eſcis, potui, ſomnóque præſcribitur, ſicut & ſpiritui, arcendo triſtia, & lætiora quæque prouocando. Optima equidem diæta ſeu regimen vitæ, ipſa Meditatio ſerici & tenoris, quem Maria ſeruauit toto ſuæ vitæ contextu. Hoc regimine quiſque fiet ſanctus. Audi Ambroſium. *Talis fuit Maria, vt eius vnius vita omnium diſciplina ſit: ſi igitur auctor non diſplicet, opus probemus, vt quicumque ſibi eius exoptat præmium, imitetur exemplum, quanta in vna Virgine ſpecies virtutum emicant? Virgo intra domum, comes ad miniſterium, mater ad templum.* Quaſi diceret: Diſcant puellæ declinare hominum aſpectus, à Virgine in abdito: diſcant coniugatæ charitatem à Maria, Elizabeth miniſtrante: diſcant

Ex SS. PATRIBVS.

Medicina trifariam reuocat ſanitatem.

S. Ambr. l. 2. de virginibus.

Maria eſt imitanda.

discant matres frequentare Ecclesiam. & illic educare sobolem suo exemplo, Mariâ duce, quę puerulum Iesum in templo obtulit Deo Patri.

Maria Euæ virus extinxit. S. Bernard. serm in verba illa Apocal. Signum magnum.

Pharmacia propinat antidota, & hoc præstitit Virgo, dum edidit Christum, vnde Bernardus. *Crudelis Eua, per quam serpens antiquus pestiferum etiam ipsi viro virus infudit; sed fidelis Maria, quæ salutis antidotum & viris, & mulieribus propinauit. Illa enim ministra seductionis, hæc propitiationis; illa suggessit præuaricationem, hæc iniecit Redemptionem.* In eo genere laudatur terra Iemnia, seu sigillata, cui quasi vis inest Catholica aduersus innumeros morbos. Maria terra est vtique signata sigillo totius Trinitatis, vt ait S. Bonauentura. Et S. Germanus ait, è Mariæ terra homines esse reformatos, qui de terra antea fuerant efformati. Sic ille. *Terra verè, in qua quæsitum repertum est; terra erat è qua sumus eiusdem formæ, & corporis, locum habens benedictum in Virginis vtero. Hoc enim aruum inuenit, vitæ nostræ Princeps spica, in qua sine semine, & absque agricultura supernaturaliter natus germinauit. Hic pulnis, hæc spica, hæc terra regio, in qua nunc decentérque reformamur, per quam puluis noster reformatus ad pristinam dignitatem reuocatur.*

Sermone de dormitione B. Mariæ.

Maria terra nobis salutaris. Mariæ omnes debitores. S. Bernard. serm. in verba Apocalyp. Signum magnum.

Vides ex Maria terra sigillata medicamen esse compactum, quo ægra natura fuit illicò restaurata: & vt illa Iēnia terra est omnibus salutaris; ita & Maria omnibus aliquid cōtulit, ex Bernardo. *Omnibus omnia facta est, sapientibus, & insipientibus copiosissima charitate debitricem se fecit; omnibus misericordiæ sinum aperit, vt de plenitudine eius accipiant vniuersi; captiuus redemptionem, æger curationem, tristis consolationem, peccator veniam, iustus gratiam, Angelus lætitiam, denique tota Trinitas gloriam.* In his, quibus potissimum viuit homo, est aër seu spiritus, quem si defæcatum ducimus, omnia nobis puriora constant. Et hoc beneficium parat nobis Deipara, ex Sancto Germano. *Rursus huiusce aeris spiratio, vitalem hominibus odorem inspirat. Ita & Christiani omnis orthodoxi ad te respiratio, diuinitatis ipsum quoque participem facit: neque enim tantum cœli haustu animæ nostræ respirant, quantum nominis tui protectione confirmamur; adeò vt in Christo, & in te impleatur quod scriptum est: spiratio narium nostrarum tu es, in tegumento tuo vmbra fruemur.*

S. German. Patriarcha vbi supra.

Tertium curandi modum ex Chirurgia, Maria respuit, vt cruentum; nam ex Bernardo. *Nihil austerum in ea, nihil terribile, tota suauis est.* O librum egregium, & schema gratum medendi, simile pharmaco, quo conualuit Laurentius Mediceus parens literarum, qui legens pietatem quarumdam mulierum, conualuit. Macte, ô reprobe, curaberis pietate Mariæ, cui congruit symbolum terræ sigillatæ, cui Dinetus hoc lemma inscribit. DATA TEMPORE PROSVNT.

S. Bernard, serm. Signum. Sapiens. 2. EX HISTORIA. Bodinus in Proœmio Method. historic. EX SYMBOLIS. Pet. Dinet. L. Hieroglyphic.

MARIA PRÆSTO EST MEDICA, EI QVI SE PRÆSTAT MENDICVM.

ENCOMIA B. V. MARIÆ
Ex Iure Canonico.

In hæc verba:

Liber generationis IESV Christi.

SECTIO NONA.

EDito rerum omnium contextu, cui nomen orbis inditum est, singulis quibusque Deus annuit, approbationis suæ calculum adiiciens, vt auctor est huiusce Geneseos scriba sacer Moyses, cuius est hæc appendix, in lucis, terræ, cœli, & bestiarum exortu. *Et vidit Deus quod esset bonum.* Sed homine effecto, an illi esset insita bonitas aliqualis necne, tacitus omnino præteriit. Silentij causam arbitror eam extitisse, quòd bonitas insita cuique rei sit externa tantùm, & physica, ast hominis genuina bonitas sit moralis, & interna, sita penes hominis arbitrium, cuius Deus vsum expectabat, vt ex eo æquiore, vel iniquo suum referret inde suffragium, quod in aliis illico aperuit; quia lux, terra, & bestiæ non erant sui iuris, vt possent ingenitam sibi exuere bonitatem, quâ cùm dirigantur ad Dei decus & gloriam, nequeunt inanima quæque, & animæ nesciæ rationis vnquam ab hoc scopo seu Dei tramite deuiare.

Genes. 1.

Homo verò secus, vtpote sui arbitrij, potuit in alterutram partem inflecti, ideóque suspensa sententia, dubiam hanc hominis indolem apertura. Quia verò imbecilla hominum natura nacta est ingenium iners & imbelle, cuius Angelus refuga & desertor non inscius, hominem à Deo poterat auellere: benignus ille & prouidus hominum opifex, vt ingruenti discrimini citiùs occurreret, legem tulit de pomi lethalis inedia. *Ex omni ligno paradisi comede; de ligno autem scientiæ boni & mali ne comedas, in quocumque enim die comederis ex eo, morte morieris.* Hoc enim sanxit Deus, vt Adamum hominum caput, sibi tenaciter hoc præstito obsequio deuinciret. Et ecce tibi prima iuris Canonici rudimenta.

Genes. 2.

Est autem Ius, *ars boni & æqui*, vt definit Celsus: hæc ars æquum ab iniquo separat, licitum ab illicito discernit. Iuris autem finem eundem esse ait Iustinianus ac Philosophiæ moralis, quæ intendit omnem hominis bonitatem: sic enim fatur Imperator. *Iustitiam colimus, & boni & æqui notitiam profitemur, bonos non solùm metu pœnarum, verùm etiam præmiorum quoque exhortatione efficere cupientes; veram, nisi fallor, Philosophiam, non simulatam affectantes.* Et quia alia est bonitas, quâ denominatur homo in ordine ad vitam temporalem; & alia omnino, quâ dicitur homo bonus in ordine ad vitam æternam; ideò ius in duas distitum partes, Canonicum, & Ciuile nuncupatur.

Ius quid sit; Iustitiæ quis sit finis. EX IVRE CIVILI. L. 1. ff. de iustitia, & iure. leg. 2. eodem titulo.

Vita vna est, quâ corpus viuit ex animâ, alia quâ animâ viuit ex Deo. Vita terrena bonis terrenis alitur, spiritualis spiritualibus: vt autem in vtraque vita iustitia seruetur, & vtilitas proueniat, primum homines vtrimque distributi sunt, qui vtriusque bona secundùm necessitatem, vel rationem, studio ac labore acquirant; & hinc illa hominum diuisio

in laicos, & clericos. Laici sont populates; nam λαὸς græcè est populus; dicuntur populi, illi qui terrenis addicti sunt. Clerici à nomine κλῆρος, sors: sunt hi qui terræ incurij, Deum sortiti sunt, occupati tantùm eius famulatu, Ecclesiæ obsequio mancipati. Itaque potissimum laicos Ius Cioile spectat, & Ius Canonicum pertinet ad Clericos.

Clerus vnde sic dictus.

Rursus fuerunt assignandi homines, qui iura potestate officij commissi, secundùm æquitatem dispensent; propterea in vtroque populo, laico scilicet & clerico, ioxta vtramque vitam distriboto, potestates sunt constitutæ, sæcularis & spiritualis: in vtraqoe diuersi sunt gradus & ordines. Terrena potestas caput habet Regem, spiritualis habet Summum Pontificem: ad firmamentum ergo cœli, id est vniuersalis Ecclesiæ, fecit Deus duo luminaria magna, id est duas instituit dignitates quæ sunt Pontificalis auctoritas, & regalis potestas, sed illa quæ præest diebus, id est spiritualibus maior, quæ verò carnalibus minor, vt quanta est inter Solem & Lunam intercapedo luminis, tanta intersit differentia inter Reges atque Pontifices. Itaque causa efficiens Iuris Pontificij seu Canonici est Papa, Ciuilis autem Iuris est Imperator seu Princeps. Subiectum vtriusque iuris est homo: ad hoc autem vt sit homo subiectum Iuris Canonici, debet esse Catholicus, id est baptismo initiatus: nam de iis, qui foris sunt, non curat Ecclesia. Igitur subiectum sacri huius iuris est homo Catholicus, dirigibilis in bonum humanum, & diuinum: subiectum verò Iuris Ciuilis est homo politicos, constitutionibus legalibus dirigibilis simpliciter ad bonum humanum, & vtilitatem Reipublicæ.

Leges Canonicæ & Ciuiles distinctæ.

Ita autem contemperatæ sunt leges Canonicæ & Ciuiles, vt Pontifices accipiant Ius Ciuile ab Imperatoribos, & isti ab illis Iura sanctiora, vt scribit Nicolaus Papa Imperatori, eo textu qui transiit in Canonem. *Quoniam idem mediator Dei, & hominum homo Christus Iesus, sic actibus proprijs & dignitatibus distinctis officia potestatis vtriusque discreuit, propriâ volens medicinali humilitate hominum corda sursum efferri, non humana superbia rursus in inferna demergi; vt & Christiani Imperatores pro æterna vita Pontificibus indigerent, & Pontifices pro cursu temporalium tantummodo rerum Imperialibus legibus vterentur, quatenus spiritualis actio, à carnalibus distaret incursibus, & ideò militans Deo minimè se negotijs sæcularibus implicaret, ac vicissim non ille rebus diuinis præsidere videretur, qui esset negotiis sæcularibus implicatus.* Imò Leo Papa protestatur se nolle recedere à statutis imperialibus, scribens Lothario Augusto. *De capitulis vel præceptis Imperialibus vestris, vestrorúmque Pontificum prædecessorum irrefragabiliter custodiendis, & conseruandis quantum valemus Christo propitio, & nunc, & in æuum nos conseruaturos, modis omnibus profitemur.* Et vicissim Imperator Valentinianus ait suffraganeis Ecclesiæ Mediolanensis. *Talem in Pontificali sede constitui procurate, cuius & nos qui gubernamus Imperium, sincerè iurisdictioni nostra capita submittamus, & cuius monita cùm tanquam homines deliquerimus, suscipiamus necessariò velut medicamenta curantis.*

Ex Ivre Canonico.
Nicolaus Papa huius nominis primus epist. ad Michaëlem Imperatorem. Canone, Quoniam idem mediator distinct. 10.
Leo Papa IV. Lothario Augusto. Canone de capitulis distinct. 10. Meminit huius epistola Innocent. III. Extrauag. 2. de iudiciis.

Causa formalis vtriusque Iuris est duplex, videlicet forma tractandi, & forma tractatus. Forma tractandi, est modus agendi, vt definitiuus, diuisiuus, præceptiuus, prohibitiuus, & exemplorum positiuus. Forma verò tractatus, quæ consistit in serie & syntagmate Ioris attenditur penes diuisionem librorum totalium, in partiales; & partialium in titulos seu rubricas; & titulorum in capitula, leges, paragraphos. Ius Caoonicum omne dispescitur in quatuor libros partiales Primus dicitur Decretum, quod compegit Gratianus, colligendo dicta seu responsa Sanctorum Patrùm ann. 1193. Secundus liber inscribitur, Decretales, est compilatio diuersarum Epistolarum Gregorij Papæ noni, & prædecessorum eius. Iussu Gregorij noni prodiit ille liber anno 1231. & hic in quinque libros partiales diffitus est. Tertius liber Iuris Canonici dicitur sextus, quia editus est post quinque libros decretalium. In illum librum Bonifacius Papa Octauos congessit Epistolas decretales suorum prædecessorum, Gregorij Decimi, Innocentij Quarti, Clementis Quarti: & hic liber specialis editus est anno 1298. nonis Martij, Pontificatus Bonifacij Papæ Octaui anno 4. Quartus liber Iuris Canonici nuncupatur, Clementinæ constitutiones. Hunc librum edidit Clemens Papa Quintus in Concilio Viennensi, anno 1310. Post hunc Pontificem, Ioannes Papa Vigesimus-secundus librum illum auxit, & Constitutiones illæ à Clemente Quinto fuerunt Clementinæ nuncupatæ, & denoo promulgatæ anno 1316. Denique ne quid illibarum sit in hac Isagoge Iuris Canonici, differunt istæ voces Decretum, Canon, Decretales, etsi aliquando synonimôs vsurpentur. Decretum est statutum, quod Papa de consilio Cardinalium, ad nullius tamen consultationem statuit, & mandauit scriptis, vt habetur in ipso iure. Decretalis verò Epistola dicitur, quam Papa solus vel de consilio Cardinalium, ad consultationem alicuius rescribit & respondet. Demum ex Gratiano Canon dicitur, statutum in Concilió generali vel prouinciali factum auctoritate Episcoporum.

Decretum quid sit. Canon quid sit.
Decretales quid sint.
Cap. Præsenti de rescriptis glossa in dist. 3. can. 1. §. porro.

Nota, omnes leges consentaneas etiam simplici rationi, quæ ciuiles dicuntur à iuristis, diuinas esse secundùm Theologos: quippe à Deo oriundæ dicuntur diuinæ. Esse à Deo liquet hinc, quòd ex S. Thoma lex importat rationem quamdam directiuam actuum ad finem: in omnibus autem mouentibus ordinatis oportet virtutem secundi mouentis à primi motoris efficacia deriuari: siquidem alterum mouens non mouet, nisi vt cietur à mouente potiore, vnde in quibusque rectoribus, ratio tota regiminis à primo regente ad alios omnino deriuatur; sicut ratio eorum quæ sunt agenda in ciuitate à Rege deducitur, per præceptum in ministros Regibus obsequentes. Cùm ergo lex æterna sit ratio gubernationis in supremo gubernante, necesse est omnes rationes gubernationis, quæ sunt in inferioribus gubernantibus, a lege æterna emanare: huiusmodi autem rationes inferiorum gubernantium, sunt quæcumque aliæ leges præter æternam.

Ex Theologia.
S. Thom. 1. 2. q. 95 art. 3. Leges vnde oriundæ.

Sic leges omnes vt congruunt rectæ rationi à Deo deriuantur: lex enim æterna est ipse Deus. Tamen strictè leges diuinæ nuncupatæ sunt illæ, quæ à Deo promulgatæ, insertæ sunt codici sacro tam veteri quam recenti; & quia ad salutem hominum institutæ sunt, possunt etiam canonicæ nominari: nam κανὼν idem est ac regula; nihil autem hominem æquè dirigit ac lex diuina, omnino homini necessaria, etsi scintillet in eo lex naturæ, quæ sufficeret sola, si homo non dirigendus esset ad finem, qui naturæ conamina transcendit: vt autem assequatur homo finem inuium nisibus hominum, operæpretium fuit exhibere legem diuinam, quæ firmaret hominem & faceret indubium circa rectam tramitis cœlestis indaginem. Si enim homines leges præscripsissent de adipiscendo regno cœlorum, multa dubia irrepsissent, quibus ab inceptis hominum vecordia destitisset.

Rursus cùm requiratur ad perfectionem virtutis, vt homo sit innoxius secundùm actus internos, & externos; illius solius est ferre legem, qui ea quæ sunt abdita perscrutatur; is est autem solus Deus. Denique non audet lex humana punire omnia delicta, ob quasdã plerumque inanes causas; ergo fuit ingerenda lex omnium næuorum impatiens, & constans: ea autem lex est diuina, de qua Psaltes *Lex Domini immaculata*. Quippe turpitudinis inimica. *Conuertens animas*. Quia non solùm versatur circa exteriores actus, sed circa interiores. *Testimonium Domini fidele*. Propter certitudinem veritatis, quæ abest vtplurimum à statutis hominum. *Sapientiam præstans paruulis*. In quantum hominem dirigit ad superna. Ab hac autem directione, lex diuina est prima canonica: nam codicis sacri libros à Deo per Prophetas editos, Ius Pontificium vocat libros Canonicos, & in eo sensu prima lex canonica promulgata, fuit ea quam Deus imposuit de non edendo pane. Et quia eadem lege Pontifices præsunt Ecclesiæ, possunt & illi condere Canones, quasi eodem spiritu acti quo Prophetæ scripturæ canonicæ conditores: hoc enim insinuat Damasus Papa hoc canone. *Violatores Canonum voluntarij grauiter a SS. Patribus iudicantur, & à S. Spiritu, instinctu cuius ac dono dictati sunt, damnantur*. Habuit itaq; gens Hebræa Ius suũ Canonicũ, sicut & Ecclesia suũ.

Lex Dei quos effectus sortiatur in anima. *Psalm. 18.* *Canone, noli meis dist. 9. Canone, Violatores 25 q. 1.* *Legis violatores à Deo puniuntur.*

Iam vt ad Mariam sese euehat oratio: ea trifariam laudari potest ex Iure Canonico. Primò quòd egregiè calluit Iura Canonica: item quòd morem impigrè ea gesserit Iuri Canonico: demum quòd Iure Canonico eleuentur & firmentur dotes eius, probari faciles & fulciri sacro hoc contextu. Habe igitur in hac sectione, ex Iure Canonico Virginis encomia tripartita. Mariam probè tenuisse prisca Hebræorum Iura Canonica multifariam est liquidũ. Primò eius auctoritate, quæ cùm suum ederet canticum omni magnificentia plenum, in quo seriem texit mirabilium Dei, insinuat omnes figuras accepisse finem, eas scilicet quas Deus Abrahæ, & copioso eius semini præostendit. Has autem se scire omnes Maria probat hoc extremo versiculo. *Sicut locutus est ad patres nostros, Abraham, & semini eius in sæcula*. Vt explicat Richardus à sancto Laurentio. Ex Ambrosio ita legi sacræ Maria erat intenta, vt etiam noctu dormiendo versaret animo, quæ interdiu lectitarat. Sic ille. *Dormire non prius cupiditas, quàm necessitas fuit, & tamen cùm quiesceret corpus, vigilaret animus, qui frequenter in somnis, aut lecta repetit, aut somno interrupta continuat, aut disposita gerit, aut gerenda prænuntiat.*

Ex SS. PATRIBVS. De laudibus. Virginis. *Luc. 1.* *S. Ambros. lib. 2. de virginibus.* *Maria dormiendo lecta repetebat*

Hanc omnimodam legis peritiam Mariæ insitam, præsciens omnium Deus in fœderis arca, Virginis imagine figurauit. In ea enim præcepit Deus recondi tabulas legis. *Pone in arca testificationem, quam dabo tibi.* Et rursus. *Tollite librum istum, & ponite in latere arcæ.* Non simpliciter Maria fuit scripturæ canonicæ conscia; sed & in latere, id est in corde suo abdidit, iuxta illud Psalmi. *In corde meo abscondi eloquia tua.* Quòd si de quibusdam iustis prænuntiat Deus. *Dabo legem meam in visceribus eorum, & in cordibus illorum scribam illam, & ero eis in Deum, & ipsi erunt mihi in populum, dicit Dominus.* Quàm altè putes insedisse cordi Mariæ canonicas hasce Dei sanctiones. Et hinc maximè laudãda, quòd velut arca Dei fuit Maria, sacrorum baiula bibliorum. Hesychius videtur eò respexisse, cùm vocat eam arcam, arcã Noe potiorem. Sic ille. *Illa erat animalium arca, hæc autem arca vitæ; illa corruptibilium animalium, ista verò vitæ incorruptibilis; illa ipsum Noe, hæc verò ipsius Noe factorem portauit.*

Exod. 25. *Deuteron. 31.* *Psalm. 118.* *Ieremiæ 31.* *Maria cur fuit præstantior arcâ fœderis.* *Hesichyus presbyter Ierosolymit. in homil. 2. de Virgine.*

Nec tantùm legem theoricè sciuit; sed & exemplo suo praxim alios homines edocuit: & hoc aliud est schema laudis petitæ ex Iure Canonico, ita illud obseruare, vt vna hæc iuris obseruantia prætendat faces ad sequelam harum regularum: nam ex Theologia, lex aliqua potest esse duobus modis in aliquo. Primò, vt in regulante, & sic lex est in libro, vel in intellectu eius, qui legis peritiã prepollet. Alio modo lex est in aliquo, vt in regulato; & sic lex est in omnibus membris, quatenus hæc propensa sunt ad legis obsequium. Sic Paulus ait. *Video aliam legem in membris meis.* In primo sensu legem fuisse in Maria præfatum est: nam ea non solùm integrè sciuit ea, quæ legis fuere veteris; sed & noui testamenti mysteria quæque abdita nouit, vt ait Hieronymus: & confirmari potest ex eo quòd in arca erant duæ tabulæ legis, quasi referentes duo testamenta. Rursus Lucas ait de Maria speculante ortum Christi, quem stipabant pastores, Reges, Anna prophetissa, & Simeon grandæuus homo, nequaquam illaudatus; Lucas, inquam, Mariæ acta recensens ait: *Conseruabat omnia verba hæc conferens in corde suo.* Et Richardus ait, eam docuisse Apostolos poriota quæque legis. Imo S. Germanus Episcopus Constantinopolitanus ait, omnem notitiam nostram esse insitam nobis beneficio Mariæ. Sic ille. *Nemo Dei cognitione repletus est, nisi per te, ò sanctissima.*

Ex THEOLOGIA. *S. Thom. 1. 2. q. 90. art. 1.* *Rom. 7.* *Luc. 2.* *Lib. 10. de laudibus Mariæ, serm. de dormit. Virginis.*

Legem verò in Maria fuisse, vt in re regulata, ipsa etiam Maria tota clamat, quam vidisse fuit didicisse legem, vt benè Ambrosius eloquitur. *Sit vobis tanquam in imagine descripta virginitas, vitáque Beatæ Mariæ, de qua velut speculo refulget species castitatis, & forma virtutis, hic sumatis licet exempla viuendi, vbi tanquam in exemplari, magisteria expressa probitatis, quid corrigere, quid effugere, quid tenere debeatis ostendunt.* Hanc ergo nobis

Maria virtutum magistra. *S. Ambros. l. 2. de Virgin.*

Magiſtram eligamus, in ediſcenda peritia legis, cuius habitus & inceſſus, ſunt vocales, & loquuntur ea quæ legis ſunt, vt ait Ambroſius. *Ipſa corporis ſpecies fuit ſimulachrum mentis, figura probitatis.* Id eſt lex fuit in eius mente, vt in regulante; in corpore autem fuit vt in regulato. Fortaſſe exiges à me exemplum aliquod legis obſeruatæ ab hac Deipara, vt nihil eius deſit encomiis deſumptis ex ſcriptura Canonica; lubens aſſentior, & ſic probo ſequelam perpetuam legis in Maria. Qui amore & reuerentiâ legis implet ea ad quæ non tenetur, ille legiſlatoris omnem aſſecutus eſt mentem: at Maria cum filium ſuum puerulum Ieſum circumcidit, & cùm ſubiit Purificationis ritum, egit ea quibus lege etiam explicitè ſoluebatur. Ergo Virgo fuit tenax legis veteris obſeruatrix.

Ex SS. Patribus. S. Bernard. ſerm 3. de Purificatione. Maria legis fuit obſeruantiſſima.

Audi Bernardum in hoc. *In lege ſcriptum erat, vt mulier quæ ſuſcepto ſemine peperiſſet filium, immunda eſſet ſeptem diebus, & octauo die circumcideretur puer, dehinc ablutioni & purificationi intenta abſtineret ab ingreſſu templi, triginta tribus diebus, quibus expletis offerret filium Domino cum muneribus. Sed quis non aduertat, in ipſo ſententiæ huius initio, liberam matrem Domini ab hoc præcepto? Putas enim quia dicturus Moyſes mulierem, quæ peperiſſet filium, immundam eſſe, non timuerit ſuper matre Domini blaſphemiæ crimen incurrere, & idcirco præmiſerit ſuſcepto ſemine? alioquin niſi parituram præuidiſſet ſine ſemine Virginem, quæ neceſſitas erat de ſuſcepto ſemine fieri mentionem? patet itaque quod lex iſta matrem Domini non includit, quæ non ſuſcepto ſemine filium peperit, ſicut prædictum erat per Ieremiam. Putas ergo non poterat moueri animus eius, & dicere: Quid mihi opus purificatione? Cur abſtineam ab ingreſſu templi, cuius vterus neſciens virum, templum factus eſt Spiritus Sancti? Cur non ingrediar templum Domini, quæ peperi Dominum templi? Nihil in hoc conceptu, nihil in partu impurum fuit, nihil illicitum, nihil purgandum: nimirum cùm proles iſta fons puritatis ſit, & purgationem venerit facere delictorum. Quid in me legalis purificet obſeruatio, quæ puriſſima facta ſum ex ipſo partu immaculato? Verè, ò beata Virgo, verè non habes cauſam, nec tibi opus eſt purificatione; ſed numquid filio tuo opus erat circumciſione? Eſto inter mulieres tanquam vna earum: nam & filius tuus ſic eſt in numero puerorum.* Hæc ille.

Qualem putas fuiſſe Mariam in aliis ſcripturæ canonicæ ritibus, quibus erat obnoxia? equidem arbitror fuiſſe eam legem animatam, ac proinde fidelibus non eſſe opus alio Iure Canonico, vnde mutuentur Dei obſequium.

Maria docet omnes.

S. Ambroſ. vbi ſupra.

Venite igitur, ô ſcioli quique, quos ſciendi ardor agit in diuerſas orbis oras, deſiderio ſcientiæ: attendite ad Mariam, & illud Ambroſij exclamate. *Ipſa te doceat, quas virtutes Magiſtras habet, quia quicquid egerit, diſciplina eſt.* O Maria explica te nobis, & ſic omne magiſterium virtutis adimplebis.

Ex Historia. Plutarchus in vita Alexandri.

Vtinam nos is teneret amor libri iſtius canonici, quem ſenſit Alexander pro Homero, cuius adeò lectione ciebatur, vt etiam dormiens librum haberet ſuppoſitum ſuo ceruicali. O beatas hominum mentes, ſi etiam in ſomnis aliquid ſacræ Virginis euoluerent; in quam vellem ego omnes affectos eſſe, ſicut fuit Rex Aragonum Alphonſus in libros doctrinę alicuius exquiſitæ. Ille Rex vſquequaque ſcientiſſimus, cùm ſtatuiſſet arcem reſtituere Neapolitanam, iuſſit afferri ſibi Vitruuium, ſeu librum de Architectura, allatus eſt ille liber, ſed adeò exeſus, vt ſine tegmine prorſus eſſet: doluit Rex eſſe librum ſine ornatu, & ait: Non decet hunc potiſſimum librum, qui nos quomodo contegamur tam bellè edocet, detectum incedere. Eamobrem volo egregiè parari ad vſus Regios, & omnibus quas molior, arcibus adhiberi.

Panormitanus l. 1. de geſtis Alphonſi. Liber Vitruuij charus Alphonſo Regi.

Si quoſuis homines rogare potis eſſem, quo ſit apud eos apparatu liber iſte canonicus, Virgo Maria nuncupatus; plerique Mariam ſine tegmine oſtenderent, alienam à mente ſua. O homo Chriſtiane, nefas eſt detectam Mariam à te abigere, ſine cuius ſuffragio nonquam cælorum ambitu conregeris: illa te ſinu ſuo fouit hactenus; eâ nimirum inſciâ, nihil tibi Deus propitius impertiit. Habeat igitur illa ſibi cor tuum vice tegumenti, & eam adhibe iugiter ad extruendas arces, id eſt ad virtutum praxim, quam proculdubio impiger obibis, ſi canones à Maria edoctos tuis actibus aſſequaris. Sed caue mendum omnibus inolitum, qui animum adiiciunt ad virtutem: hi dum omnibus inhiant virtutibus, nullam omnino conſequuntur. Itaque explora teipſum, & perpende, quâ tibi re ſit opus, & cuius virtutis indigus, noxiam vitam agis, & in Maria ſpeculare gratiam illam, & quo pacto ſe illa geſſit in tuis anguſtiis. Verbi gratiâ, aliquis tecum durius agit; incandeſcit animus, prorſus ad contemptum refuga: Mariam meditare quàm quieta extiterit ad quaſuis illatas iniurias, quámque ſuauiter, & modeſtè ſpicula quæque iniuria ſemper exceperit; eius exẽplo cautior effectus, poteris tandem aliquando virginem æmulari.

Libri quomodo legendi vt proſint.

Eâ cautelâ vult Seneca perlegi libros. *Illud prius ſcribam, quemadmodum tibi iſta cupiditas diſcendi, quâ flagras, ut video dirigenda ſit, ne ipſa impediat; nec paſſim carpenda ſunt, nec auidè inuadenda vniuerſa; per partes peruenitur ad totum, aptari oneri viribus debet, nec plus occupari, quàm vt ſufficere poſſumus; non quantum vis, ſed quantum capis hauriendum eſt, quo plus recipit animus, hoc ſe magis laxat.* Et alibi. *Lectio certa prodeſt, varia delectat, qui quò deſtinauit peruenire vult, vnam ſequatur viam, non per multas vagetur, non ire iſtud, ſed errare eſt.* Nimirum cõpendioſa ad virtutem via eſt, vni adhęrere, cuius inopia næuos ingerit abhorrendos.

Seneca ad Lucilium ep. 103.

Idem epiſt. 49.

Ex Historia. Bodinus in Proœmio Method. hiſtoric.

Hoc aſtu Carolus V. Imperator prudentiæ omnes numeros expleuit. Cùm enim videret imminere ſibi Franciſcum Regem Galliæ acris animi; ſtatuit infringere Gallicos impetus prudentiâ magis quàm vi armorum. Vt ergo callidi ingenij habitum omnem indueret, propoſuit ſibi vitam Ludouici XI. Regis Galli, qui Caroli Ducis Burgundiæ inquietem animum fregit, verſutiis ſuis potius quàm vllo alio belli apparatu, Fabium agens & exhibens aduerſus hunc Hannibalem. Itaque Carolus V. hac vulpinâ pelle delectatus, Philippi Comminæi commentaria de geſtis Regis Ludouici verſabat aſſiduè, vnique illi lectioni intentus cum ſe præſtitit quo queat in æternum Hiſpania gloriari. Ita quiſquis eximiũ ſe præſtare optat, ab ea virtute auſpicetur,

Liber Comminæi charus Carolo V.

quæ

Plutarchus in vita P. Æmilij.

quæ magis arridet, & illius in Maria specimen omne repetet. Ea ratione ex Plutarcho Paulus Æmilius domitor Macedonum, virtutes omnes sibi comparauit, variâ scilicet lectione exemplorum quæ Romani Proceres ediderant.

Surius in vita Cæciliæ. Librorum lectione qui profecerint Mariæ deuotus S. Bonauentura.

Et vt à profanis ad sanctiora recurrat oratio, quid S. Cæciliam, virginem illibatam, sociam Angelorum, & Martyrem fecit, nisi assidua Euangelij lectio, quâ adeò capiebatur, vt librum hunc canonicum diu noctùque pectori admotum circumferret? Quid Bonauenturam hominem seraphicum adscripsit numero sanctorum, nisi iugis speculatio libri Canonici, quem Mariam nuncupamus? Siquidem ille duos composuit libros, quibus Mariæ virtutes explicatæ velut in speculo, sunt ab eo in modum psalterij decantatæ. Vnum vocat librum, Speculum Virginis. Alium, Psalterium Virginis. Hoc Canone, id est Mariæ exemplo, Bonauentura sanctitatis normam egregiam adeptus est, ipsa ei Mariâ Virgine suffragante.

EX IVRE CANONICO.

Ad integra virginis Encomia, ex Iure Canonico timandum est, an Iure Pontificio Mariæ possimus aliquid singulare affingere. Non facesset aliquale negotium res aperta & indaginis impatiens; quippe infra Deum, Ius sanctum nulli decernit eos ritus, quos Mariæ assignat, vt mox dicam. Primò Conceptionis eius festum ab Ecclesia tota receptum est, celebrari ceptum in Anglia anno 1070. regnante Guillelmo Duce Normanorum. Recepit hoc festum Ecclesia Lugdunensis, Bernardi ætate, vt patet ex eius Epistola 174. ad Canonicos Lugdunenses. Demum Pio V. Pontifice, orbe toto est solemnitas illa propagata. Conceptionis illibatæ veritatem Concilium Tridentinum indirectè insinuat, cùm ortum immundum hominum explicans ait. *Declarat tamen hæc ipsa sancta synodus, non esse suæ intentionis comprehendere in hoc decreto, vbi de originali peccato agitur, Beatam & immaculatam Virginem Mariam Dei genitricem.* Et reuerà nefas erat, Mariam illo peccati originalis pollui contagio. Nam ex Iure Canonico, locus vbi debet confici sacrum Christi corpus, debet antea consecrari, vt ait iste Canon. *Consecrationem Ecclesiarum, & Missarum celebrationes, non alibi quàm in sacratis Domino locis absque peri debere, omnibus quibus nota sunt veteris & noui testamenti præcepta.* Ideò Deus tabernaculo Mosis non insedit, antequam illud fuisset sacra sanctificationis vnctione delibutum, vt habet iste alius Canon. *Tabernaculum etenim Moysem Domino præcipiente fecisse, & sacrasse, cum mensa & altari eius, & æneis vasis, & vtensilibus ad diuinum cultum explendum legimus, & non solùm diuinis precibus ea sacrasse, sed etiam sancti olei vnctione Domino iubente perlinisse nouimus.* Igitur cùm corpus Christi, ex Mariæ sanguine confectum fuerit, oportuit eam fuisse ab exordio suo Spiritus Sancti vnctione consecratam; ac proinde pariter æuum suum totum non egisse modò innoxium, sed etiam intactum ab exigua etiam macula, vtpote quæ soli Deo intenta nihil nisi sanctissimum semper impigrè perpetrarit: nam sic habetur hæc sanctio Sixti Papæ. *In sancta hac Apostolica sede statutum est, vt sacra vasa non ab aliis quàm a sacratis Dominoque dicatis contrectentur hominibus.* Putasne Deum institutorem sanctorum Canonum, Deiparam vas admirabile, opus Excelsi, humanis postea vsibus abdicasse. Abiit in rem indubiam, B. Virginem nesciisse labem, ex prærogatiua vasis Deo sacri, vt explicitè ait Damianus. *Quid vitij in eius mente vel corpore, vendicare sibi potuit locum, quæ ad instar cœli plenitudinis totius diuinitatis meruit esse sacrarium?*

Mariæ denota fuit Ecclesia Lugdunensis. Concilium Tridentinum sessione 5. Canone Consecrationem de consecrat. distinct. 1. Canone Tabernaculum de consecrat. distinct. 1. Mariæ Conceptio immaculata. Canone in sancta de consecrat. dist. 1. Vasa consecrata nefas est àprofanis attrectari. Sermone 3. de natiuitate B. V. Mariæ.

Sed, quod omnium sanctorum etiam spiritum gloriam transcendit, ipso Iure etiam Canonico dignata est ampliori peplo quàm cæteri omnes sancti, hæc Virgo, quæ omnia infra Deum sublimia prætereuolat. Peplum erat olim vestis sacra vsibus sanctis; & in eo sensu Maria Deum vestiuit carne sua, iuxta illud Ieremiæ Prophetæ. *Creauit Dominus nouum super terram, fœmina circumdabit virum.* Et mulier habens egregiam, aut longam, aut amplam vestem dicitur Homero, βαθύπεπλος, καλλίπεπλος, ἑλκεσίπεπλος. Non iure Canonico Maria illo peplo donata est; sed eo, quod idem est ac linteamen mundum, in quo egregia alicuius facinora pingebantur, & Mineruæ tholo appendebantur: tale enim peplum in Mineruæ tantùm decus insigne pendebatur.

Peplum quid sit. Ierem. 31. De peplo solâ Mineruâ sacro agit Seruius in lib. primum Æneidos.

EX IVRE CANONICO.

Ecclesia in honorem Mariæ tantùm plures festiuitates instituit, quæ sunt monimenta egregiorum facinorum, quæ edidit illa Virgo heroina, & quæ talibus vulgo in Mariæ festiuitatibus explicantur. Ex Concilio Lugdunensi, Purificatio, Natiuitas, & Assumptio eius, hoc Canone recensentur. *Pronunciandum est laicis, vt sciant tempora feriandi per annum.* Illic Purificatio præit Natiuitati, & Assumptioni; quia maius in Maria fuit specimen emeritæ virtutis, humiliari in Purificatione, quàm nasci Dominam mundi, aut ad cœlorum apicem euehi. Præsentatio eius in templum celebrata a Sancto Damasceno his verbis. *Expleto triennio ætatis in templum à matre, quæ id vouerat, adducta est, in domo Domini plantata, & impinguata spiritu, velut oliua fructifera, omnis virtutis habitaculum facta est, cum ab omni sæculari vita, & carnali concupiscentia procul mentem amouisset.* Hæc inquam festiuitas Græcis iam cognita transiit ad Gallos anno 1375 Carolo Quinto Rege rerum potiente, vt notat Molanus; reuera hæc sui oblatio à teneris annis digna peplo. Benè obiicitur nobis vt hinc discamus vel serò facere, quod serò Maria fecit adhuc in incunabulis. Eidem peplo adiecta est Visitatio illa, quâ cognatam suam Virgo Maria dignata est; & hanc edidit Bonifacius Papa Nonus, anno 1389. firmauitque decreto Canonico. Et Pius Quintus Pontifex præ omnibus festis, dies Mariæ sacros excoli voluit, explicita sua sanctione.

Canone Pronunciandum de consecrat. dist. 3. Lib. 4. de fide orthodoxa cap. 15. Molanus in notis & additis ad Vsuardum. Extrauag. superna benignitas Bonifacij 9. Extrauag. cum primum Pij Quinti.

Ex præfatis, Maria vendicat sibi insigne decus ex Iure Canonico, quod multiplices Mariæ titulos explicat in peplo: vt qui literarum sunt inscij, saltem variæ festiuitatis aspectu, de tabula Mariæ discant egregia acta, vt ab oculis ad manus sedula æmulatione deriuentur: alioquin inutilis esset ille aspectus pepli, seu tabularum Virginis, sicut inutilis lectio, quæ hominem non emendat. Ita Fridericus Imperator Philosophiæ moralis

Mariæ Imitatio est summa religio.

moralis libros edidit linguâ vernaculâ, vt plebs fieret hac lectione cautior. Et Græci, & Romani, procerum tabulas sedulò asseruabant, vt vel hinc iuuenum acuerent animos. Sed hæc esto summa laudum Deiparæ ex Augustino. *Summa religio est imitari quod colimus.* Et ex S. Ildefonso. *Mariæ non tantum prodest laudatio nostra, quàm nobis eius imitatio, magis placet imitator deuotus, quàm laudator otiosus, vera laudatio cordis, est imitatio operis.* Nulla enim sunt Mariæ suffragia, si non adsint nostra ad virtutes eius aliqua conamina, quæ si non desunt, Virgo Maria sibi vindicabit elegans illud symbolum Triuultij ducis interriti, qui victoriam pingebat vnâ manu palmam, alterâ caduceum præferentem, hoc titulo. ASTRA ME DVCE TVTVS ADIBIS. Nam rerum bellicarum gloriâ captus ille præpositus impiger, omnem mouit lapidem, vt nomen suum ætati posteræ commendaret. Ita & Maria suos sic excitat candidatos, singulos quosque lemmate illo compellans: Fili præsta te strenuum, & securus esto de mea Clientela; ASTRA ME DVCE TVTVS ADIBIS. Ne deficias in agone; palma namque te spectat & expectat, téque sudore plurimo exhausto caduceum manet, vt tessera pacis æuiternæ. Mariam igitur audi adhortantem, nec aspernare me clangentem.

Sermone de Assumpt.

EX SYMBOLIS. *Typotius lib. Symbolorum.*

PARVM CAVTE MILES CASTRA METARIS, SI MARIAM NON MILLIES AD ASTRA IMITARIS.

ENCOMIA MARIÆ, Ex Iure Ciuili.

In hæc verba:

Liber generationis IESV CHRISTI.

SECTIO DECIMA.

IMperij sui finibus longè latéque promulgatis, Carolus V. hoc numisma cudit. Duas columnas stellis vtriusque poli supposuit, mediam inter has columnas Imperij aquilam explicauit, hoc versu circumacto in iconis ora. NVMINE CÆSAREO PLENVS VTERQVE POLVS. Ansam numismati dedit facinus audax Columbi, qui nomine Ferdinandi Regis aui Caroli V. subdidit Indos Hispaniæ. Dixerim à vero abesse illud Cæsaris elogium: quippe non est numine Cæsareo plenus vterque polus: Nimirum plerique Reges excluso Cæsare, & inuito eius numine regnant, & triumphant. Nam vt sileam principes Christianos, gentes exoticæ innumeræ nesciæ Hispani nominis, pro suo arbitrio iura decernunt. Aptemus igitur præfatum hoc Symbolum alicui citra inuidiam. Ea erit S. Virgo Maria, quam ego depingo mediam inter duo magna volumina expansa, videlicet inter Ius Canonicum & Ciuile, hoc versu. NVMINE VIRGINEO PLENVS VTERQVE LIBER. Id est, Mariæ Encomiis aptus vterque codex. Etenim nihil sanctum, nihil augustum siue præcipuum, habet vtrumque Ius, quod non emineat in Virgine illibata, cuius encomiis legum scatet vterque liber. De Iure Canonico actum est supra; properemus nunc ad Ciuile.

EX SYMBOLIS. *Typotius lib. Symbolorum.*

Mariæ cura se ad omnes orbis oras extendit.

Dei opera ab initio fuisse perfecta nemo inficiatur; sic enim habet Codex Geneseos mundi. *Vidit Deus cuncta quæ fecerat, & erant valde bona.* Vnde enim diuino operi aliqua imperfectio, non ex parte materiæ, circa quam Deus agebat: nam aut nulla erat vt in creatione, aut si aliqua erat, vt in formatione hominis de limo terræ, & in productione auium, pisciúmque ex aquis, ea Deo humile præstabat obsequium, nullo reluctamine interiecto. Rursus aliquale deliquium non potuit irrepere in opera Dei, ex parte causæ efficientis, in quam nulla cadit impotentia. Ex Aristotele. *Perfectio est vltimus actus operantis.* Id est, vnaquæque res in tantum perfecta est, in quantum vltimum suum finem adepta est: nam ex eodem Philosopho. *Vnaquæque res est propter suam operationem.* Et in eo sensu omnia, homine excepto, edita sunt sarta tecta: nam vltimum finem adepta sunt, vtpote suo quæque centro apposita.

Genes. 1.

Perfectio quid sit.

EX PHILOSOPHIA. *Aristoteles lib. 2. de anima tex. 3. Idem lib. 2. de cœlo tex. 17.*

Ne autem Deus in homine defecisse videretur, dedit ei quo vtriusque sui finis compos existeret: habet enim homo duplex esse, æternum scilicet mortis expers, & temporale cineri obnoxium. Iuxta esse æternum ad beatitudinem homo dirigitur per gratiam & Ius Canonicum; iuxta verò esse temporale, hominem fecit in bonum Commune & Ciuile: non est enim homo homini lupus. Ad hoc autem vt ciuili bono homo aptior esset, legem naturalem omnium hominum mentibus inseruit: est autem lex naturalis, inclinatio quædam homini indita ad debitum finem, & ad actus rationi consentaneos, nec simpliciter omnis notitia boni censenda est lex; sed notitia practica dictans hoc & hoc esse factitandum. Nam vt ait Angelicus Doctor, omne quod diuinæ prouidentiæ subditur, ab æterna lege regulatur & mensuratur; sed homo nobiliori modo, quàm cætera inferiora subditur Deo: ergo in eo legis æternæ videre est radios emicantes, vt insinuat Psaltes. *Signatum est super nos lumen vultus tui, Domine.* Hoc tamen lumen etsi practicum, multa fuit offusum caligine, ex quo versipellis & refuga Angelus hominem dementauit. Ideò aliæ faces fuerunt homini prætendendæ, quæ ducerent ad sequelam boni, & homines auerterent à recto tramite deuiantes. Huius luminis idonei leges obiere vices; & vt vim coactiuam habent, homines vrgent & validè desidiâ torpescentes, & rursus homines vtplurimum à se inuicem indole dissitos, ligant leges: ideo leges à ligando nuncupatæ.

EX THEOLOGIA. *S. Thom. 1. 2. q. 91. art. 3.*

Psalm. 4.

Hoc ciuili nexu sociauit efferos Romanorum animos Romulus, qui adolescente Imperio populum diuisit in triginta Curias; partes has vocauit Curias, quia hæ Reipublicæ curam habebant, & earum arbitrio se gerebat Romulus, & ita tulit ad populum leges Curiatas, quæ sic à Curia dictæ sunt, & ecce tibi incunabula Iuris Ciuilis apud Romanos ex Pomponio. Nam apud Græcos Ius Ciuile manauit à duabus ciuitatibus, Athenis, & Lacedæmone. Licurgus Lacedæmoniis iura dedit, regnante apud Hebræos Rege, cui nomen Ioas. Solon verò Athenis idem præstitit, regnante in Iudæa Rege Sedecia, vt supputat Helinandus.

Iuris Ciuilis origo.

EX IVRE CIVILI. *Pomponius libro Enchiridij.*

Sed quia exoluêre leges Græcæ, Romam redeamus. Extincto Romulo Reges alij leges auxere

Helinandus in Chronicis suis lib. 3.

auxere Curiatas, quas Papirius ipſe ſuppar Tarquinio ſuperbo, ſcripſit ſtylo inſolito illi æuo; ideò Ius illud dictum Papirianum, non quòd fuerit legiſlator, ſed ſcriba tantùm. Exactis deinde Regibus, in odium illorum Roma fecit irritas eorum leges, & vixit exlex viginti annis; ſed pertæſa vitam agere inſciam legis, accepit à Græcia leges conſcriptas in decem tabulis, quibus duas Romani addidere tabulas, & hinc ortæ leges duodecim tabularum, quibus concinnandis Appius Claudius Decemuir auctor fuit. Poſt eum Publius Motius, Brutus, Aufidius, Quintus Mutius Seruius, Atheius, Labeo, multas leges editas conſcripſere.

Papirius l. 6.

Mutato rerum ſtatu, Cæſarum æuo, Vlpianus & Papinianus in hoc agone explicandi leges, fecere ſibi nomen, & famoſum. Sed dum legum incrementa tædium ingererent, Theodoſius Iunior aliquas Imperatorum ſanctiones in volumen vnum congeſſit, & voluit inde oracula depromi, & ab eo liber ille dictus eſt, Codex Theodoſianus. Pij Imperatoris gloriam æmulatus alius Imperator, facinus audax aggreſſus eſt; ſcilicet ſelectas omnis Iuris Romani leges, in aliqua volumina transferre. Is fuit Iuſtinianus qui ope Treboni, Theophili, & Dorothæi, & aliorum, veteres leges à priſcis auctoribus conſcriptas repurgauit, & digeſſit in volumen vnum, quod ideo Digeſtum appellauit: & ne illaudati eſſent priſcæ ætatis auctores, voluit titulis ſubijci nomina eorum, quorum vigilijs fuere ſancitæ rectæ leges; inde frequens mentio in Digeſtis, Celſi, Caij, Vlpiani, Papiniani, & aliorum.

Ex hiſtoria Iuris à Iuſtiniano compoſiti.
De nouo Codice faciendo.
Ex Proœmio ad inſtitut. § Cùmque Deo

Rurſus Conſtitutiones Imperiales alio diſcreuit volumine cui nomen ſuum indidit, diciturque Codex Iuſtinianus, & eſt Secundus liber Iuris Ciuilis. Ex duobus prædictis aliquas ſummulas collegit, quas vt maioris eſſe momenti Imperator oſtenderet, voluit appellari leges Authenticas & plerumque ſunt explicationes ſeu conſtitutiones circa aliquas leges, aut certe etiam Authenticæ dictæ, quia agunt de rebus ſacris, vt Collatione prima, & ſecunda. Adiectus eſt his libris alius dictus de vſibus Feudorum, vbi omnia in hoc genere enucleata liquent. Imperator ſtudioſæ iuuentuti conſulere volens, ex pluribus qui componendo Digeſto inſudauerant, tres præfatos elegit, Trebonianum, Dorotheum, & Theophilum, qui Iuris facerent Iſagogen, quam illi in quatuor libros ſeitè diſpeſcentes, vocauerunt libros Inſtitutionum, quibus rudiores ad peritiam iuris compendioſè diriguntur: ſunt etenim veluti Iuriſprudentiæ rudimenta.

Lege, ſedis inſtitutionum.
De iure naturali.

Nota hac Iuris voce Ciuilis, intelligi tantùm Ius Romanum, vt videre eſt in ipſo Iuris exordio, vbi ſic lex definitur. *Lex eſt, quod populus Romanus, Senatorio Magiſtratu interrogante, veluti conſule conſtituebat.* Et ne diutius immoremur in dumetis huius diſciplinæ, accipe hoc breuiloquio diuiſionem legum ex ipſo Iure Ciuili. *Conſtat autem Ius noſtrum, quo vtimur, aut ſcripto, vt apud Græcos. τῶν νόμων οἱ μὲν ἔγγραφοι, οἱ δὲ ἄγραφοι. Id eſt, legum aliæ ſunt ſcriptæ, aliæ non ſcriptæ. Scriptum autem ius eſt lex, plebiſcitum, Senatuſconſultum, Principum placita, Magiſtratuum edicta, reſponſa prudentum.* Sed heu.

Lege, lex eſt eodem titulo.
Ius Romanū quid ſit.
Leg. Conſtat. inſtit. De iure naturali.

O cæcas hominum mentes! ô pectora cæca!
O quantum in rebus inane!

Poſt tot lucubrationes, vigilias, & labores exantlatos, exurrexit quidem Magnus tomus, ſed Magnus error: ipſe enim Iuſtinianus, cui inſudabant magna ingenia in Iure condendo, peccauit in primam Inſtitutionum ſuarum notam, quæ hæc eſt. *Iuſtitia eſt conſtans, & perpetua voluntas ius ſuum cuique tribuendi.* Quippe ſuam falcem iniecit in Eccleſiæ meſſem, cùm in re ſacra leges ſanxit; videlicet. *Iubemus vnumquemque beatum Archiepiſcopum, & Patriarcham, & Metropolitam, Sanctiſſimos Epiſcopos ſub ſe conſtitutos, in eadem Prouincia ſemel aut ſecundo, per ſingulos annos ad ſe conuocare.* Item. *Clericos autem non aliter ordinare permittimus, niſi literas ſciant.* Ruſus. *Presbyterum autem minorem triginta quinque annorum, fieri non permittimus.* Multaque alia ſanxit Imperator, illa collatione noua ex Authenticis, quibus vſurpando poteſtatem condendi leges Canonicas, eò tandem deuenit, vt violentas manus iniecerit in Papam Vigilium, quem deportauit in exilium, impiæ iuſſioni Beliſſario obſequente.

Inſtitution. De iuſtitia & iure.
Authentica vt autē conuo.
Auth. clericos autem.
Auth. presbyterum.
De Sanctiſſimis Epiſcopis collat. 9.
Baronius in Annalibus ſub an. 555.
Anaſtaſius in Vigilio Papa.

Iuris autem Ciuilis iniquitas irrepſit auctoribus Treboniano, & Ioanne, viris impiis, quorum Trebonianus vir auarus, & vile mancipium auri, ius venale fecit, legeſque condidit ad arbitrium eorum, qui ei pendebant aurum; & Suidas adicit, eum fuiſſe cultorem idolorum, & hoc benè, quia ex Apoſtolo, Auaritia eſt idolorum ſeruitus: alius Treboniano adiectus ad Digeſti compoſitionem fuit Ioannes, inferior quidem ſcientiâ Treboniano, ſed non impar in alea vitiorum, vt auctor eſt Procopius: ac proinde fuit Baronio legitimum lugendi argumentum, cùm inuehens in perditos homines illos legum conditores, ait: vide quales homines leges ſanciuerint Romano imperio. Alias autem iniquas leges infrà recenſebo.

Procopius de bello Perſico lib. 1.
Baronius Annalibus in ſub an. 529.

Ab hac autem legum iniquarum fœda colluuie ne læderemur Eccleſia, etiam in vſu rerum ciuilium, Deus nos in eadem ſorte fecit eſſe Salomonis, cuius mater eum à teneris vnguiculis edocuit, quomodo obeunda eſſet ſocietas tota vitæ ciuilis. Ita & nobis idem rerum moderator, etiam matrem prouidit, ſcilicet B. V. Mariam à qua diſceremus, non tantùm ſcripturas Canonicas ſeu ius ſacrum, ſed & Ius Ciuile, vt vtriuſque vitæ temporalis & æternæ Mariam haberemus matrem & magiſtram orthodoxam. In cuius rei typum duas tabulas legis aſſeruari in arca Deus ſanxit, non ſolum, vt aduertit Richardus, in B. Virgine inſinuans fore notitiam vtriuſque teſtamenti noui & veteris; ſed vt & præmoneret, Mariam exemplo ſuo edocturam nos vtrumque Ius, Canonicum & Ciuile: & hoc indicat Ambroſius. *Hinc ſumatis licet exempla viuendi, vbi tanquam in exemplari magiſterio expreſſa probitatis, quid corrigere, quid effugere, quid tenere debeatis oſtendunt.* Et vt Philippus Macedo gloriabatur filium ſuum Alexandrum natum Ariſtotelis æuo, vt eo magiſtro ritum ediſceret vitæ cultioris; ita & Ambroſius congaudet Eccleſiæ, quòd ta-

Prou. 31.
Exod. 25.
Lib. 2. de Virgin.
Gellius lib. 9. cap. 3.

lem nacta sit magistram omnigenæ disciplinę. Sic ille. *Primus discendi ardor, nobilitas est magistri; quid nobilius Dei matre?*

S. Ambros. ubi suprà.

EX HISTORIA.

Euander Rex Latinus Pallantem filium suum in prima lanugine Æneæ tradidit, adolescentem reputans hunc beatum, qui eo duce posset cuiuis se discrimini obiicere; eamobrem Rex grandæuus Æneæ filium suum hac verborum serie commendauit.

Æneid. lib. 9.

—————— Sub te tolerare magistro
Militiam, & graue Martis opus, tua cernere facta
Discat.

Sabellicus l. 6. Ennead. 7. Mammea mater Alexandri Seueri.

Alexander Seuerus, si quis fuit innoxius Gentilium Imperatorum, ille vnus extitit; & totum hoc illius insigne & ciuile decus scriptores referunt ad matrem eius, quam Mammeam vocant, fœminam vtique initiatam sacris fidei mysteriis, & quâ magistrâ vsus Imperator, ciuilem egit vitam minimè indecoram. Plutarchus quam panegyrim texit de duobus Gracchis, quibus nihil cultius erat in ipsa iuuentute? Tota Roma in stuporem acta, suspiciebat hos iuuenes; quos tamen nulla alia disciplina imbuerat, quam matris Corneliæ domestica virtus & exempla. Gallia, quæ suo gloriatur Rege Ludouico Nono adscripto cœlitum albo, Matrem eius non silet ingloriam; ea etenim nomine Blanca filio suo verbo & opere, sanctiosis vitæ exposuit prima rudimenta.

Plutarch. in Gracchis.

Maria Regis Emmanuelis vxor filios suos educat.

Lusitania quondam credidit se felicem, nacta principes octo iuuenes regij stemmatis, bi omnes innoxij & moribus adeò excultis primum agebant æuum, vt aula regia referret aurea sæcula labis nescia, & omnigenæ conscia virtutis. Sed vnde his puerulis fratribus indoles ad omnem virtutem composita? vnde ciuile ingenium & compti mores intuentium oculos remorantes, & corda ad amorem illico percellentes? Denique vnde omnis ille ab ineunte ætate insignis ad virtutem apparatus? Audi ex Osorio: horum Principum mater, nomine Maria, vxor Regis Emmanuelis; hæc, inquam, Maria Regina mater, filiis suis inuigilans, sibi insita Charitate, & disciplinæ seueritate in puerili officio continebat, nec sinebat, vt aliquid ludendo committesent, quod ab honestate abhorreret, nullum quantumvis leue, puerilis flagitij vestigium in illis impunitum relinquebat.

Osorius l. 11. de rebus regis Emmanuelis.

Hanc gloriam, quam parauit sibi hæc Maria in educatione filiorum, alia Maria Regina licitatur: ea est B. Virgo Maria, Dei hominumque parens, magis sollicita de toto cœtu fidelium ritè instituendo, quàm fuerit illa alia Maria Lusitana, quæ etsi nobilis, non eatenus tamen vt Maria, cuius nobilitas in codice sacro, ex longo Regum Hebræorum contextu deducitur; vnde illud repeto Ambrosij. *Primus discendi ardor, nobilitas est Magistri; quid nobilius Dei Matre?* Iam videamus ex Iure Ciuili, quas sibi vendicet partes Beata Virgo Mater, & Magistra disciplinæ.

Matth. 1.

S. Ambros. ubi suprà.

EX IVRE CIVILI.

Totus vitæ ciuilis contextus attenditur penes tria. Parere Principibus, æquales honorare, & inferiorum sortem miserari. Obediendum esse Principi Ius statuit, quia *Principis Epistola, sententia, vel edictum, habet legis auctoritatem*. Imò ex Vlpiano. *Quod Principi placuit, legis habet vigorem.* Beata V. Maria lubens edicto Augusti præbuit obsequium. Sic enim fatur scriba sacer. *Exiit edictum à Cæsare Augusto, vt describeretur vniuersus orbis.* Ecce legem cui Maria morem gessit *Ascendit autem Ioseph à Galilæa, de ciuitate Nazareth, in ciuitatem Dauid, quæ vocatur Bethlehem, eò quod esset de domo & familia Dauid, vt profiteretur cum Maria desponsata sibi vxore prægnante.* Poterat B. V. obiicere partum imminentem, & se sponsam Spiritus Sancti esse supra legem: quippe ex ipso Iure Ciuili. *Princeps legibus solutus est, sed Augusta licet legibus soluta non sit; Princeps tamen eadem priuilegia tribuit, quæ & ipse habet.* Dum se sic Maria inclinat, ipsa solio dignior Cæsare Augusto, cuius edicto facit satis, opere suo verba legis huius anteuertit. *Digna vox est maiestate regnantis, legibus alligatum se Principem profiteri, de auctoritate iuris nostra pendet auctoritas; & reuerà maius est imperio, legibus submittere principatum.*

§. Sed quod & Principi. Inst. de iure naturali.

L. Quod Princip. ff. de Constit. Princip.

Luc. 2.

Lege Princeps ff. de legibus.

Lege Digna vox, Cod. de legibus.

EX SS. PATRIBVS.

Exordia Virginis in humilitate sita, eam in gloriæ apicem postmodum euexerunt. In ea Virginis excelsæ humiliatione, stupens omnis hæret Bernardus. *Felix Maria, cui nec humilitas defuit, neque virginitas. Et quidem singularis virginitas, quam non temerauit fœcunditas, sed honorauit; & nihilominus specialis humilitas, quam non abstulit, sed extulit fœcunda virginitas, & incomparabilis prorsus fœcunditas, quam virginitas simul comitatur & humilitas. Quid horum non mirabile, quid non incomparabile, quid non singulare? mirum verò si non hæsitas in eorum ponderatione, quid tua iudices dignius admiratione, vtrum videlicet potius stupenda sit fœcunditas in virgine, an in matre integritas, sublimitas in prole, an cum tanta sublimitate humilitas. Et quid mirum si Deus qui mirabilis legitur & cernitur in Sanctis suis, mirabilem se exhibuit in matre sua?*

S. Bernard. homilia 1. super Missus.

Mariæ humilitas commendata.

Rursus cùm & aliis infra Principē, vita nostra etiam diuiditur, vt habet hic textus. *Omne ius, quo vtimur, vel ad personas pertinet, vel ad res, vel ad actiones.* Mariæ nulla fuit actio in aliquem, nec alicui contra eam; igitur in personis & rebus est morandum. Infra superiores debetur etiam honor æqualibus ex hac lege. *Consideranda persona cui defertur honor, siue muneris administratio, item origo natalium.* Maria & hanc impleuit legem: cùm inuisit Elizabeth cognatam suam, magnis ornatam natalibus. Item alia lex est. *Honorari debet ab omnibus ille, quem Princeps honorat, aliàs non honorans eum, tenetur pœna similis sacrilegij.* Cùm ergo Maria didicisset ab Angelo, cognatam suam filio Christi præcursore & præambulone fœtam. *Exurgens cum festinatione abiit in montana, in ciuitatem Iuda, & intrauit in domum Zachariæ, & salutauit Elizabeth; mansit autem Maria cum illa quasi mensibus tribus.*

EX IVRE CIVILI.

L. Omne ius. ff. de statu hominum.

Leg. Prima, C. de domesticis.

Leg. Honor. de Muneribus.

Luc. 1.

EX SS. PATRIBVS.

Audiendus Scholiastes huiusce facinoris egregij Ambrosius. *Maria læta pro voto, religiosa pro officio, festina pro gaudio, in montana perrexit, quo enim iam Deo plena, nisi ad superiora cum festinatione contenderet? Nescit tarda molimina Spiritus Sancti gratia. Discite & vos sanctæ mulieres sedulitatem, quam prægnantibus debeatis exhibere cognatis, Mariam quæ ante sola in intimis penetralibus versabatur, nō à*

S. Ambros. lib. 2. de virginibus.

publico

publicè virginitatis pudor, non ab ſtudio aſperitas montium, non ab officio prolixitas itineris retardauit. Et ne Mariæ acta ſpeculeris modò, ſed & in praxim ea redigas; hæc exhibet Ambroſius, vt leges & regulas diſciplinæ. Sic fatus. *Didiciſtis, virgines, pudorem Mariæ, diſcite humilitatem, venit propinqua ad proximam, iunior ad ſeniorem, nec ſolum venit, ſed & prior ſalutauit; debet enim vt quantò caſtior virgo, tantò humilior ſit, nouerit deferre ſenioribus, ſit magiſtra humilitatis, in qua eſt profeſſio caſtitatis, eſt & cauſa pietatis, eſt etiam norma doctrinæ.* Hæc quæſo vltima ſancti verba altè noſtris mentibus inſideant, videlicet, eſt & cauſa pietatis, eſt etiam norma doctrinæ; quaſi diceret, hæc actio non dumtaxat Mariæ pietatem clamat, ſed & nos edocet, vt ad hanc normam actiones ciuiles inſtituamus. Quippe egregia Mariæ geſta non ſunt virtutis inania ſimulachra, ſed ſunt veluti leges atque ſanctiones omnibus propoſitæ, ad vitæ cultioris rectius inſtitutum.

Mariæ humilitas probatur.

In hoc B. V. Maria rerum moderatrix, ampliore gaudet gratia quam vlla vnquam mulier Auguſta & Imperij conſors. Nunquam enim licuit Auguſtæ condere legem, ſed ea tantùm conceduntur Auguſtæ, quæ mulieri conueniunt. Maria verò non ſolùm condidit aliquas leges, ſed quicquid illa fecit duo hæc habuit adiecta, & cauſam pietatis & normam doctrinæ. Quomodo autem ſe habuerit Maria aduerſus inferiores, diſce ex nuptiis in Cana Galilææ. *Deficiente vino dicit mater IESV ad eum, vinum non habent.* Principis eſt curam habere pauperum & prouidere alimenta, ideò vetat Imperator alienationem rerum, quas pietas Chriſtiana pauperum inopiæ mancipauit, ne pauperes in poſterum deficiant inediâ. Maria ſe reuerà Dominam præſtitit in nuptiis, cùm ſuccurrit ſuo ſuffragio apud Chriſtum, ſponſi inopiæ pudibundæ.

EX IVRE CIVILI.
Gloſſa. 1. in Leg. Princeps. ff. de legibus.
Ioan. 2.
L. Priuilegia. Cod. de Sacroſanctis.

Nec Maria tantùm vitâ ſuâ innoxiâ, emenſa eſt leges omnes idoneas vitæ ciuili; ſed quod amplius eſt leges iniquas, opere diſſono ab eis, expunxit à iure Chriſtiano. Aliquas traduxiſſe nigroque lapillo ſufficiet mihi vt noxia annotaſſe. Primæ occurrunt leges propitiæ vſuris, ſcilicet iſtæ. *Etiam ex nudo pacto debentur ciuitatibus vſuræ, creditarum ab eis pecuniarum.* Et ne pudeat homines impios, impius Vlpianus vſuræ nomen inhumanum aliò detorſit in hac lege. *Vſuræ vicem fructuum obtinent, & meritò non debent à fructibus ſeparari.* Maria non dedit modò ad vſuram, ſed magnam vim auri oblatam à Regibus, totam in pauperum vſus erogauit, & pauperum æmulata ſortem, ipſis egenis Virgo pauperior effecta eſt; nimirum nondum menſe elapſo, obitura ritum purificationis, obtulit duos pullos columbarum; oblationem Agni, ipſius inopiâ denegante.

Vſura quid ſit.
Leg. Etiam.
L. Vſura. ff. de vſuris.

Alia lege iniqua ſæuitum eſt in cœlibes multiplici mulcta, vt cogerentur inire matrimonium, quædamque adiecta priuilegia iis, qui ſtipati eſſent duodecim filiis, vt lex ſic eliminaret virginitatem à Republica. Hæc impia ſtatura luget Ambroſius ſic. *Qui Deorum ſuorum adulteria, & probra venerantur, cœlibatus & viduitatis ſtatuêre pœnas, vt æmuli criminum mulctarent ſtudia virtutum, ſpecie quidem quà fœcunditatem quærerent, ſed ſtudio quo propoſitum caſtitatis abolerent.* Maria Virgo prima eſt, quæ emiſſo voto de virginitate, rem hactenus inolitam fecit poſteris ſæculis æmulandam. Ita Auguſtinus *Quomodo fiet iſtud, quoniam virum non cognoſco? quod profectò non diceret, niſi Deo Virginem ante ſe vouiſſet. Non quæſiſſet vtique promiſſum filium ſibi quomodo paritura eſſet, ſi concubitura nupſiſſet.* Auguſtino ſuppar Ambroſius, aſſertor eſt eiuſdem voti emiſſi à Virgine. *Vt efficax mea ſit deprecatio, Beatæ Mariæ Virginis ſuffragia peto, quam tanti meriti eſſe feciſti, vt prima inter mulieres nouum munus offerret, & nulla præter ipſam tam nouum acciperet.* Bernardus adiicit & ſuum ſuffragium. *Cum ſciat Dominus meus teſtis conſcientiæ meæ, votum eſſe ancillæ ſuæ, non cognoſcere virum, qua lege, quo ordine placebit ei, vt fiat iſtud?* Fruſtra clamat lex Papia, fieri iniuriam Reipublicæ, quæ liberis virginitate defraudatur, ei reſpondet Auguſtinus. *Beatius eſt in carne vitam imitari Angelorum, quàm ex carne augeri numerum mortalium; hæc eſt vberior fœcundiorque felicitas, non ventre grauescere, ſed mente grandeſcere; non viſceribus terram, ſed orationibus cœlum parturire.* Hæc ille Epiſtola 128.

Lex Popia ſeu Papiana ſtatuit præmia pro liberis ſuſcipiendis.
§. Sancimus etenim Per quas perſonas nobis acquir.
Lib. de viduis
EX SS. PATRIBVS.
L. de Sancta virginitate cap. 4.
L. 2. de Virginibus.
Homil. 4. ſuper Miſſus eſt. Virginitatis laus.

Alias impias leges Iure Ciuili ſancitas, Virgo pia humaniter abrogauit. Etenim lege Furia Caninia, nefas erat domino morienti manumittere ſeruos ſuos, & ſic erant ſerui deterioris conditionis, ægro domino, quam ſoſpite; item filios ſpurios vult omni beneficio carere parentum: ſic enim habet textus. *Qui ex damnato ſunt coitu, omni prorſus beneficio ſecludantur.* Et hoc ſapit inhumanum. Virgo Beata non moriens modò, ſed & mortua terræ, cœlo viuida, multis impetrat libertatem, diluens nexus delictorum, quibus dæmon homines irretierit: Maria enim ex Bernardo, omnibus omnia facta eſt, vt de plenitudine eius accipiant vniuerſi; neminem pia Mater excipit à ſuo ſuffragio, ideò Bernardus ſic hortatur. *Ad hunc miſericordiæ cumulum, tota ſolicitudine miſeria noſtra recurrat, potentiſſima & pia charitas, & affectu compatiendi, & ſubueniendi abundat effectu, æquè locuples in vtroque.* Et ne ſerui ſeu vilia peccati mancipia, & homines ſpurij à Deo degeneres vereantur Mariæ acceſſum, ipſe ſanctus eam pro omnibus fidenter exorat. *Sit pietatis tuæ, ipſam quam apud Deum gratiam inueniſti, notam facere mundo, reis veniam, medelam ægris, puſillis corde robur, afflictis conſolationem, periclitantibus adiutorium, & liberationem tuis ſanctis precibus obtinendo.* Bernardo oranti præierat Auguſtinus, Mariam conueniens ea prece, quæ omnes amplectitur; & eamobrem etiam omnes eam amplectuntur: etenim hanc nemo neſcit orationem, quam texuit Auguſtinus, videlicet *Sancta Maria ſuccurre miſeris, iuua puſillanimes, refoue flebiles, ora pro populo, interueni pro clero, intercede pro deuoto fœmineo ſexu, ſentiant omnes tuum iuuamen quicumque celebrant tuam commemorationem.*

EX IVRE CIVILI.
Authentica licet, §. Sed qui ex damnato Cod. de naturalib. liberis.
Maria eſt potentiſſima EX SS. PATRIBVS.
Serm. 4. de Aſſumpt.
Sermone 18. de Sanctis.

Hinc Virginis humanitatē in miſeram Adami proſapiam, peccatis obnoxiam, luculenter extollit S. Germanus Patriarcha Conſtantinopolitanus. *Nemo ſaluus, niſi per te, Deipara; nemo periculorum expers, niſi per te Virgo Ma-*

S. German in Virginis dormitionem ſermone vnico.
Mariæ auxilium quàm potens ſit.

ter; nemo donum vllum consecutus, nisi per te dilecta Deo: quis enim tantopere peccatores defendit? Nec inanes queunt esse preces vbi merita exuberant, vt idem sanctus explanat. *Tu maternum sustinens ad Deum robur, iisque qui enormibus se peccatis manciparunt, eximiam remissionis gratiam concilias, & his qui supra modum omnem deliquerunt, modo quodam eminenti expedis veniam: fieri enim non potest vt non exaudiaris, cùm tibi tanquam vera & intaminata matri sua quoad omnia, per omnia & in omnibus ipse Deus morem gerat.*

Ex Ivre Civili. *L. Nullius Institutionibus.* Locus sacer in quo olim ædes sacræ.

Ipso item Iure Ciuili Mariæ status sacer etiã post mortem fit palam: sic enim ait Imperator. *Locus, in quo ædes sacra sunt ædificata, etiam diruto ædificio sacer adhuc manet.* Corpus Christi, gratiæ omnigenæ ædes sanctissima, in Mariæ vtero habuit sua fundamina, & exortum; ergo edito Christo, & ablato ex prisco suo fundamento, erit semper corpus Mariæ sacrum, quod proinde Deus noluit extinctum permittere vermibus absumendum; sed vt factum ad superas euexit oras, factum denuo rediuiuum, vt ait Damascenus. *Cui placuit ex Maria Virgine carnem sumere, & hominem fieri & nasci, cùm esset Deus verbum, & Dominus gloriæ, quique post partum, incorruptam eius seruauit virginitatem, eidem etiam placuit & ipsius postquam migrauit corpus immaculatum, incorruptum seruatum, translatione honorare ante communem & vniuersalem resurrectionem. Tu verò, ô sacrorum sepulchrorum sacratissimum, post Domini quidem sepulchrum, quod vita dedit principium, quod fuit fons resurrectionis: tecum enim loquar tanquam cum animato; vbinam est aurum illud purum, quod manus Apostolorum in te condiderunt? vbi diuitia, quæ consumi nequeunt? vbi pretiosus ille thesaurus, qui vitam suscepit? vbi nouum volumen, in quo ineffabiliter Deus Verbum sine manu inscriptum fuit? vbi abyssus gratiæ? vbi pelagus curationum? vbi est desiderabile illud Deiparæ Virginis corpus? Quid quæritis in sepulchro eam, quæ ad cœlestia translata est tabernacula? cur à me custodia rationem exposcitis? non possum ego diuinis iussis resistere. Sacrosanctum illud corpus, quod mihi quoque sanctitatem impertiuit, ac pretiosissimi vnguenti fragrantiâ me repleuit, & diuinum templum effecit; relictis sindonibus, abiit raptum in sublime.*

Ex SS. Patribus. *S. Ioannes Damascen. oratione secũda de dormitione B. V. Mariæ.*

Libri Porphyrij igni dati.

Ex Ivre Civili. *L. Sancimus, Cod. De summa Trinitate.*

Cæterum Imperatori Iustiniano defuit potissima conditio, quæ debet esse comes indiuidua legum conditoris; scilicet, eum se præstare, quem exhibent leges: at ille secus magno animæ suæ dispendio perpetrauit; eius enim est lex. *Sancimus igitur vt omnia quæ Porphyrius sua pulsus insaniâ aut quiuis alius contra religiosum Christianorum cultum conscripsit, apud quemcumque inuenta fuerint, igni mancipentur; omnia enim prouocantia Deum ad iracundiam scripta, & pias mentes offendentia, ne ad aures quidem hominum venire volumus.* O legem sanctam, & quæ sanctiorem vtique Iustinianum effecisset, si pij propositi tenax extitisset. Sed is immemor huiusce sanctionis, dum abdita quæque rimatur mysteria, defecit à fide, & adhæsit hæresi eorum, qui Aphthartodocitæ seu incorruptibiles fuere nuncupati. Hi dicebant, Deum assumpsisse carnem incorruptibilem, & prorsus passionum expertem; & adiicit Euagrius, eum voluisse in errorem suum adducere omnes Episcopus, contradicentibus exilia comminando, & sic Pontificis vsurpauit ius, decernendo nouos Canones in fide. Ideò potest sacrilego Imperatori obiici illud Pauli Apostoli. *Confidis te esse ducem cæcorum, lumen eorum, qui in tenebris sunt, eruditorem insipientium, magistrum infantium, habentem formam scientiæ, & veritatis in lege; qui ergo alium doces, teipsum non doces; qui prædicas non furandum, furaris.* Ille inquam homo sacrilegus, à lege sua deuians, perdidit omne decus & insigne legislatoris; nam ex Lactantio. *Cùm quis non faciat quæ præcepit, quæ insolentia est, vt homini libero imponere velit leges, quibus ipse non pareat: homines enim malunt exempla quam verba quia loqui facile est, præstare difficile.*

Euagrius lib. 4. c. 38. & c. 39.

Rom. 2.

Leges sunt obseruãdæ à legislatore. *Lactantius l. 4. Diuinarum Institution.*

Ex SS. Patribus.

Et hæc pars semper in vnoquoque conditore legum desiderata est: nulli etenim sincera bonorum pars est concessa viro. Vna extitit Maria supra legem: præstitit enim plura, quam lex ipsi præscriberet; nimirum expiata in purificatione, cuius tamen erat impos, vtpote mundissima, non contineos extitit modò ad amussim legis, sed emisit votum hactenus insolitum virginitatis excolendæ. Denique ipsa licet tacita semper; fuit tamen lex virtutum omnium loquax & sonora, nec discessit à mente Lactantij. *Quicumque dat præcepta hominibus ad vitam moresque fingit; aliorum siquidem bona sunt, quæ præcepit: at ipsi eodem modo viuendum est, quo docet esse viuendum; si aliter ille vixerit, præceptis suis fidem detrahet, leniorem que doctrinam suam faciet, si reipsa resoluat quod verbis nititur astringere.*

Lactantius l. 4. diui. Instit.

Vide iam ex Ambrosio, àn Mariæ conueniat condere leges. *Quid exequar ciborum parsimoniam, officiorum redundantiam, alterum vltra naturam superfuisse, alterum ipsi naturæ penè defuisse, nulla intermissa tempora, hic congeminatis ieiunio dies: & si quando reficiendi successisset voluntas, cibus plerumque obuius, qui mortem arceret, non delicias ministraret; dormire non prius cupiditas fuit, quàm necessitas:* & infra. *Incessu affectuque venerabilis, non tam vestigium pedes attollebat, quàm gradum virtutis attollebat: sic Maria intendebat omnibus, quasi à pluribus moneretur, sic implebat omnia virtutis officia, vt non tam disceret quàm doceret.*

S. Ambros. l. 2. de Virginib.

Libet iam vsurpare voces quas Deus inculcauit Moysi, post inustam ei ideam arcæ fœderis, in quam tabulas legis posteà congessit. Sic Deus Moysem affatus est. *Inspice, & fac secundùm exemplar, quod tibi in monte monstratum est.* Satis superque ostendi, Mariam esse arcam, quæ concludit tabulas veriusque Iuris, Canonici, & Ciuilis. O homo, inspice & fac: nam notitia, quam ingerunt leges, non est otiosa, sed practica. Inspice, id est, Mariam meditare, vt ad regulam eius totum te effingas. Indue animos Agesilai qui noluit erudiri à sophistis, dicens se eos velle tantùm habere in magistros, qui exhiberent affectum patris. Respue iniquas mundi leges, vt insistas eis, quas præscribit Virgo, vtique alma parens. Ita Salomon abdicato omni dogmate sæculi, puer vni suæ adhæsit matri, à qua diuulsus & immemor eius, pessum iuit. Sic ille. *Verba Lamuelis Regis, visio*

Exod. 25.

Ex Historia. *Plutarchus in Agesilao.*

Prouerb. 31.

quam erudiuit eum mater sua. Nota, Salomonem quamdiu audiuit matrem suam vocari Lamuelem. Vox hæc Hebræa Lamuel, idem est ac in eo Deus. Dictio composita ex למו *in eo* אל *Deus.* Rursus vox, visio, præmittitur præceptis inclytæ matris. Quasi solis piæ matris iussionibus inesset vis acuendi ingenium, & oculos filij obsequentis, qui quamdiu morem gessit matri, Deus in eo fuit; qui abfuit, quando cor subdidit aliis mulieribus, quæ lue Venerea cor Salomonis infecerunt. O homo, crede experto Salomoni, & hortanti. *Ne dimittas legem matris tuæ, vt reddatur gratia capiti tuo, & torques collo tuo; fili mi, si te lactauerint peccatores ne acquiescas eis.*

Prou. 1.

Vtinam nobis insita esset indoles luseiniæ siue philomelæ: hæc auis adhuc rudis & nescia cantus, in syluis alias audiens auiculas garrulas & loquaces, omnium aspernatur auium cantum, vt parentis philomelæ patulis auribus ebibat suaue melos, à quo postea non discedit. Hinc fecit symbolum Camerarius, pingens in tabula luseinias, hoc titulo, MELIOR DOCTRINA PARENTVM. Ita & ego præmoneo. Esto caro demulceat, mundus alliciat, dæmon insusurret; tamen MELIOR DOCTRINA PARENTIS, scilicet Mariæ.

Ex Symbolis. Camerarius in Centuria de Auibus.

Ne igitur dimittas legem Matris tuæ, & caue, fili, à susurro peccatorum. Vis adhærere Matri, & cor tuum appone ad hanc eius legem seu normam, vt cor illud iugiter rectum non deuiet à tramite recto Dei mandatorum, & vt regios ebibas animos, æmulare pietatem Regis Galli Ludouici vndecimi, qui vt sospes & integer Mariam coluerat, iconem eius amuleti instar pendulam gestans, sæpeque deosculans, vbi aduertit mortem instare, de regio apparatu in suo funere incurius, & exosus fastum, voluit deferri in ædem B. Virgini Mariæ sacram. Quod mortuo Regi accidit, fac vt viuo tibi contingat, id est totum te deuoue sanctissimæ Matri, illi adhære, morere rebus aliis exoticis, vt iugi Virginis obseqvio manciperis.

Dupleix in Ludouico XI. suo an. 1481. Mariæ imaginem portabat Ludouic. XI. Gall. Rex.

Nec Maria tantùm leges condit; sed & impetrat gratiam leges obseruandi, imò & condendi: qui enim innoxiam vitam agit, ille legem sancit; ideò in Iure Ciuili sic fatur Imperator. *Exoramus sanctæ & gloriosæ semper Virginis, & Dei genitricis Mariæ precibus, vt quicquid est minus Reip. per nos restituat Deus.* Sed memor esto psalmi. *In nomine tuo leuabo manus meas.* Id est, cùm Mariam orabis, explicamanus ad sequelam. Huic meæ parænesi Hieronymus suffragatur, dum sic consulit. *Dilectissimi, amate Mariam, quam colitis, colite quam amatis; quia tunc verè colitis & amatis, si imitari velitis ex toto corde quam amatis.* Huic sancto occino, hoc effato.

Mariæ amor probatur ex imitatione. Ex IVRE CIVILI. *In proœmio tituli De officio præfecti prætorio Africæ.* *Psalm. 62.* *S. Hieron. sermone de Assumpt.*

QVICQVID IN MARIAM COELESTIS INGESTVM EST, ET AB EA GESTVM EST, ILLVD DIGESTVM EST, CEV LIBER CIVILIS, VT HOMO SIT LIBER, HAVD SIT VILIS.

ENCOMIA, B. V. MARIÆ
Ex Rhetorica & Grammatica.

In hac verba:

Liber generationis IESV CHRISTI.

SECTIO VNDECIMA.

SCrutatores rerum abditarum, prodidere, lupum dum anhelat, spirare virus, quod eminus homines elingues facit; & huic obseruationi annuit Archipoëta, dum sic ludit.

——————————— *Vox*
Deficit ipsa, lupi Mœrim videre priores.

Virgilius in Eclog.

Ex lupi infernalis præsentia, & ex lethiferi pomi contagio, toxico simili sauciatus Adam, tacitus extitit, Deo sciscitante, vbinam esset ille Prorex mundi; mulier garrula fecit vt obmutesceret homo, qui si supplex reum se clamasset, nequaquam in eum fuisset è cœlo soloqoe conclamatum. Ab eo momento, sanctiore etiam homines quasi imperiti de sua balbutie conquesti sunt. Quis Ieremia sanctior in Prophetis, qui ex vtero prodiit nescius labis ab Adamo contractæ, vtpote sanctificatus in matris ergastulo: Ille tamen etsi tersioris eloquij ait Deo dicenti. *Priusquam te formarem in vtero noui te, & antequam exires de vulua, sanctificaui te, & Prophetam in gentibus dedi te.* Ille, inquam, detrectans vices, quæ decebant eloquentem, respondit. *A, A, A, Domine Deus, ecce nescio loqui, quia puer sum.* Puer dicitur infans, quasi non fans. Et Moses eodem quo Ieremias spiritu perculsus, impatem se legati officio confessus est, Deum sic compellans. *Obsecro Domine, non sum eloquens ab heri, & nudius tertius, & ex quo locutus es ad seruum tuum, impeditioris & tardioris linguæ sum. Dixit Dominus ad eum: Quis fecit os hominis? aut quis fabricatus est mutum, & surdum, videntem & cæcum? nonne ego? perge igitur, & ego ero in ore tuo, doceboque quid loquaris. At ille: Obsecro Domine, inquit, mitte quem missurus es.*

Ierem. 1. *Exod. 4.*

Nota mysterium. Moyses, vt impositum onus excuteret, balbutiem prætexuit: annuit quidem Deus; sed adiecit, se fore in ore elingui: quod vt audiit Moyses, ait. *Mitte quem missurus es.* Id est, vt facias eloquentes, mitto Verbum tuum; Eloquentia siquidem stat Rhetoricæ atque Grammaticæ legibus illibatis. Rhetorica est ars dicendi egregiè & eleganter; hæc autem elegantia sita est in delectu verborum, in figuris & phrasi à stylo vernaculo secedente. Grammatica est ars dicendi congruè; hæc autem congruitas attenditur, dum verba bene coniugantur, & nomina ritè declinantur: vtriusque autem artis Maria Virgo est liber explicans regulas & exempla Rhetoricæ, atque Grammaticæ.

Rhetorica quid sit.

Facessat illa gentilium Minerua siue Pallas, scientiarum Dea nuncupata, edita de cerebro Iouis, vt notarent disciplinas omnes à Deo infusas: Maria reuerà à Deo processit, quam ab æterno sanxit fore Dominam omnigenæ disciplinæ, & potissimùm Rhetoricæ atque Grammaticæ; vt homines, quos Eua tacitos effecerat, alia Mulier comptiore & congruo eloquio

eloquio dignaretur. Eua acceptis à serpente verbis incongruis, verba etiam inconcinna edidit, quibus Adamum fecit conscium iniqui colloquij quod iniit cum Angelo desertore: Maria verò secus desuper illapsum accepit Verbum, quod posteà eructans, omnium hominum ora tacita reseraüit. Audi Chrysologum, Mariæ & Euæ antitheses referentem. *Audistis Angelum cum muliere, de hominis reparatione tractantem, audistis agi, vt homo cursibus eisdem, quibus dilapsus fuerat ad mortem, rediret ad vitam; agit cum Maria Angelus de salute, quia cum Eua Angelus egerat de ruina.* Liquidiùs meo intentui Tertullianus suffragatur. *Deus imaginem suam a diabolo captam æmula operatione recuperauit, In Virginem adhuc Euam irrepserat verbum ædificatorium mortis; in virginem æquè introducendum erat Dei verbum extructorium vitæ: vt quod per huiusmodi sexum abierat in perditionem; per eundem sexum redigeretur in salutem.*

Serm. 142.

Mariæ & Euæ antitheses.

Lib. de carne Christi c. 17.

Maria cum Angelo colloquij Epilogus fuit conceptio filij Dei, qui dicitur Verbum; quia procedit via intellectus diuini: intelligere autem Dei, est dicere; nam ex Anselmo. *Dicere summo spiritui, id est Deo, nihil aliud est, quàm cogitando intueri.* Nihil autem perfectè dicitur sine verbo periodum concludente, ideò res omnis dicta, dicitur verbum, & verbi nomine designatur. Maria autem dicitur concepisse Verbum, quia humanitas concepta terminata est à Verbo, quod etsi esset ante in Maria; non eo tamen erat modo, quo fuit puerulo Iesu efformato. Cùm autem audis Verbum nouo adfuisse modo Mariæ; ne cogita aliquid noui accidisse Verbo: habuit enim se Verbum terminatiuè in vnione illa hypostatica, seu personali; & hic modus nihil inuehit quo quidpiam possit adijci Verbo, quod quidem dicitur conceptum à Virgine: quia persona concepti infantis est persona Verbi. & cùm cocant in Christo idiomata Verbi & hominis; vtriusque proprietates promiscuè vsurpantur.

Ex Theologia.

S. Thomas 1. part. qu. 34. art. 1.

S. Anselmus in Menologio cap. 58.

Sed audiendus Chrysologus. *Ineffabile natiuitatis Dominicæ sacramentum, credere magis conuenit quàm referre. Homo quod credere iussus est, discutere non præsumat.* Maria ergo, vt idem ait *Quæ credidit verbo, meritò concepit Verbum.* Hoc autem Verbo Mariæ inusto, ea facta est liber egregius Rhetoricæ, atque Grammaticæ. Nam elegantissimũ verbum personale non tã pronuntiauit, quàm nomini nostro sociauit: & hinc egregia phrasis excurrexit, edita ab Angelis, scilicet. *Natus est vobis hodie Saluator qui est Christus.*

Fides nihil discutit.

S. Chrysolog. serm. 143.

Idem ser. 142.

Luc. 2.

Rhetorica verbis & nominibus adunatis, inuenit suas figuras idoneas ad suadendum: Maria dedit Verbo figuram nostram, quam vbi induit, virtutum praxim homini persuasit: ait enim. *Discite à me quia mitis sum & humilis corde.* Ideò Bernardus ait. *De nobis nato & dato faciamus ad quod datus, & natus est nobis.* Verbum actiuum à Grammatica passiuè inflectitur. *Verbo Domini cæli facti sunt.* Atque adeò verbum Dei actiuum est: quippe Deus agit ad extra, iuxta ideas, quas ab æterno habet; ideæ autem sunt in verbo expressiuo & effectiuo rerum. In homine ideæ sunt tantùm causæ exemplares, sed in Deo sunt practicæ, & hinc verbum Dei est practicum & actiuum; habet autem à Maria vocem passiuam, scilicet vt sit homo earum conscius passionum, quibus hominum indoles fit passiua: vt enim ait Chrysologus. *Verus amor passionibus comprobatur; vt humanas tolleret angustias, humanis se dedit & aptauit angustiis, vt quas formauerat opere, reformaret exemplo.* Habebat Verbum nomen indeclinabile, scilicet Deus, cui repugnat à seipso declinare; sed in Mariam cœlis inclinatis, Deo descendente, Verbum adiectum est nomini Iesu, quod est super omne nomen: nominis autem illius declinatio fuit à toto ad nihilum, vt ait Apostolus *Semeipsum exinaniuit formam serui accipiens.* Saluris autem nostræ series omnis acta in Maria fuit oratio adeò congrua, vt Maria de congruo aliquid contulerit, vt Verbum nostri contextus orationem, seu rationem indueret: iure ergo Maria liber Rhetoricæ, atque Grammaticæ.

Matth. 11.

Philip. 2.

Rursus comptioris eloquij exempla, atque periodos exhibuit hæc Magistra: nam sermonum omnium editorum triplex est argumentum. Primum est de Deo, aliud de nobis, tertium de proximo, seu de rebus ad proximum quovis quoque modo pertinentibus. item orationis Atticæ Veneres, & lepores exigunt, vt non luxurient phrases in pampinis, nec bracteis vocum plurium crepet oratio effusa nimis: sed potius elegantia postulat, vt flosculis & pigmentis cultior narratio succingatur. Has obiuit Maria partes, quater tantùm locuta in Euangelio, primò cum Angelo, item cum cognata, rursus in templo Christo reperto, & demum in nuptiis Galilææ, hoc suo breuiloquio Patribus & sacro codici commendata.

Quomodo autem in quovis themate Deipara sermonem congruè texuerit exploremus. Vbi Dei incidit mentio, Virgo sui veluti nescia, effusa in præconia illius, ait. *Magnificat anima mea Dominum.* Si seipsam loquuta est aliquando, humili adeò stylo se demisit, vt ab Angelo Regina salutata, ancillam sese Domini prædicaret; & Deo exigente consensum eius ad sacros hymenæos, ita se illi aperuit, vt hinc cœlis apertis Deus in illam illapsus sit. Euæ verbo obseratæ cœlorum fores, hac voce, fiat. Mariæ verbo hoc vnico reserantur: & id stupet Bernardus. Mariam sic affatus. *Expectamus, & nos, ò Domina, verbum miserationes, quos miserabiliter premit sententia damnationis; in sempiterno Dei Verbo facti sumus omnes, & ecce morimur; in tuo breui responso sumus reficiendi, vt ad vitam reuocemur. Ex ore tuo pendet consolatio miserorum, redemptio captiuorum: ò Domina, responde verbum, quod terra, quod inferi, quod expectant & superi, cui placuisti ex silentio, iam magis placebis ex verbo. Tum ipse tibi clamet è cœlo: ò pulchra inter mulieres, fac me audire vocem tuam: si ergo tu eum facias audire vocem tuam, ipse te faciet videre salutem nostram. Responde verbum, & suscipe Verbum; profer tuum, & concipe diuinum; emitte transitorium, & amplectere sempiternum: & si grata in silentio verecundia, magis tamen nunc pietas in verbo necessaria.* Vides quàm efficax Mariæ Rhetorica, vt vno verbo Deum e cœlis in vterum suauiter inclinarit.

Luc. 1.

S. Bernard. homilia 4. super Missus est.

Vbi

Vbi de proximo Maria texuit sermonem in Cana Gallilææ, audi eam de inopia sollicitam, cui vt occurrat, filij sui omnipotentiam vrget. *Vinum non habent.* Nec incassum eius Rhetorica: virgo enim vt benè suada, filij sui præsidium demeruit, vt sponsi tergeret egestatem. Cæterum etsi Maria, loquelâ succincta, omnes Rhetoricæ numeros expleuit; edocens, quo stylo sit de Deo, de se, & proximo eloquendum; tamen admirabili silentio summum Rhetoricæ genus est professa, iuxta theorema Psaltis. *Silui à bonis.*

Ioan. 2.

Psal. 38.

In ea se Rethorica mirabilem præstitit Solon Philosophus, olim super æthera notus, ad quem cum Legati exteræ gentis deuenissent, in publico epulo discumbentem; rati se aliquid ex multiloquio multiscij hominis excepturos, cum tacitum vidêre diu: rei causam sciscitantes ab eo, à quo se multiplici disciplinâ credidetant imbuendos; venerandus senex ait: Renuntiate hoc Regi vestro, vidisse vos hominem grandæuum, adeò sui compotem in Epulis, vt vbi garruli omnes, ille vnus ediderit exemplum linguâ silentio compescendi.

Ex HISTORIA. Solonis silentium inter epulas. *Plutarchus in Apophteg.*

A Maria igitur est quod sumamus vtriusque rei, silentij scilicet, & loquelæ modos: sed cauenda Iuliani refugæ & fidei desertoris impia sanctio. Is abstulit Christianis libros omnes Rhetoricæ dicens, eos inde iacula depromere, quibus in gentiles ad internecionem vsque sæuiebant. Solebant enim fideles ethnicos homines propriis telis configere. Ita & Dæmon Mariæ cultum impedit, imò etiam cogitatum. Quippe scit spiritus ille versipellis, ex Mariæ vita meditata, arma egregia in Dæmones expediri, & illi Magistræ scientiarum omnium conuenire habitum Palladis, quæ cataphracta pingebatur iaculum manu prætendens scientiæ enim nos aduersus quosuis casus expediunt dictaque est Παλλὰς ἀπὸ τοῦ πάλλειν, à iaculádo. Ita & Maria armis est omnibus expedita: qui enim eâ vtuntur propitiâ nequaquam sunt inermes, nec in virginis huiusce heroinæ typum dicuntur è turre Dauid pendere mille clypei, & omnis armatura fortium perperam, & incassum.

Libros ab stulit Christianis Iulianus. *Sozomenus historia tri part. lib. 6. cap. 17.*

Pallas vnde sic dicta.

Quòd si Palladi sit etiam oliua sacra, id consultò est quia scientiâ, pace, & bello sequaces suos insignes facit. Vnde & illi apto symbolum illud quo gloriatus est Alphonsus Carretus, qui gladiū prætulit oleâ intertextum, hoc lemmate. VTROQVE CLARESCERE PVLCHRVM. Maria sanè gladio & oliuâ claret bello in vitia, & pace in virtutum omnium incremento. Demum vt Rhetores dicunt nihil fieri inuitâ Mineruâ, id est, Pallade; ita & nihil benè fit insciâ Mariâ, quia ex Bernardo. *Totum nos voluit Deus habere per Mariam.* Hoc igitur esto fixum.

Ex SYMBOLIS. *Typotius lib. Symbolorum.*

QVI INVITA AVT NON INVITATA MARIA ALIQVID INCIPIT, IS DESIPIT.

MARIA LIBER EST Charismatum omnium, cuius lectio miram ingerit voluptatem, & magnum excitat animi robur.

In hæc verba.

Abraham genuit Isaac, Isaac autem genuit Iacob.

SECTIO DVODECIMA.

ABrahæ prosapia, longâ deductâ serie, mysteriis fœta, pleraque nobis idonea componendis moribus insinuat: cùm enim in recensione prolis Abrahæ, nomina nepotum signantur, & abnepotum eius; sub cortice vocum pinguem ego medullam sensuum subodoror, quæ liquebit ex nominum indagine. Abraham אברהם idem ac pater multarum gentium, genuit Isaac, id est risum: hoc enim sonat vox Isaac יצחק, à radice. *Tsacach.* צחק *ridere.* Isaac autem genuit Iacob, id est luctatorē: hoc enim sonat vox Iacob. יעקב, à radice *gnacab* עקב *luctari.* Ex hac sanctorum nomenclatura Patrum, hanc colligo tropologiam; Scilicet, animam, quæ instar Abrahæ reliquit terram suam vt Deo adhæreret, eam esse multis virtutibus fœtam, atque adeò parentem sobolis egregiæ, scilicet plurium egregiorum facinorum, quorum editio magnam lætitiam ingerit, cuius typus fuit Isaac significans risum. Hoc autem gaudio facta vegetior anima, ecce tibi Iacob natum: quippe robur seu lucta animam sequitur, virtute conspicuam.

Vt autem aliquem fructum inde colligamus, redeamus ad Abraham, & ad prima virtutis eius rudimenta. Deus ait Abrahæ. *Ambula coram me, & esto perfectus, ponamque fœdus meum inter me & te, multiplicabo te vehementer nimis; cecidit Abraham pronus in faciem.* Ecce B. Mariæ Virginis exordia: trima adducta est in templum, vt ex ipsis rationis incunabulis ambularet coram Deo: Deus pepigit cum ea fœdus, Angelo agente paranymphum, fecitque eam crescere dum viri nescia concepit filium, Angelorum & hominum caput, ex cuius præsentia ineffabiliter gestiens, & lætitiam cohibere nequiens, effusa est in canticum; gaudij sui locuples argumentum, scilicet. *Magnificat anima mea Dominum, & exultauit spiritus meus in Deo salutari meo.* Audis natum Isaac in gaudio figuratum. Vide nunc orientem Iacob id est robur. Sic illa. *Fecit potentiam in brachio suo, dispersit superbos.* Quid ergo mirum, si ex præsentia Dei, & ex pacto eius Maria impręgnata, extitit plurium virtutum parens: quippe quæ fuit omnigenâ gratiâ insignis, nullius passa est virtutis inopiam.

Genes. 17.

Luc. 1.

Suæ autem virtutum & gratiæ Panegyris, Maria habet sanctos plurimos assertores. In his accipe Ildephonsum. *Beata virgo humiliat se in omnibus, vt totam suscipiat in se gratiam conditoris, quia multum se humiliauit inter diuinitatis commercia.* Subscribit & Bernardus. *Decuit Reginam virginum singularis priuilegio sanctitatis, ab omni peccato ducere vitam immunem, quæ dum peccati mortisque pareret peremptorem; munus vitæ & iustitiæ omnibus obtineret.* Vt olim gentiles vrbis Gazæ Deum suum Marnam exquisitâ omni materiâ fabrefactum laudabant à pretiosis rebus, quæ in eum confluxerant; ita & sancti Mariam extollunt, à singulari virtutū omnium congerie: quicquid enim alibi diffusum est, coit in Maria, vt benè Damianus. *Considera & quæ in cœlis, & quæ in terris in Virgine refabricata?* Sophronius eam virtutum omnium vocat Epitomen. *Verè nouum, & omnium nouitatum supereminens nouitas virtutum.* Hanc autem virtutum sobolem nouam, à Maria editam, adscribit Augustinus præsentiæ Dei, cui Abraham debuit suam fœcunditatem. Sic Augustinus. *Noua fecit in sæculo qui nouus venit in sæculum.* Res ea noua fuit virtutum omnium chorus, in Virgine adunatus.

Ex SS. PATRIBVS. *S. Ildephons. serm. 2. de Assumpt.*

S. Bernard. epist 174. ad Canonicos. Lugdunenses. Maria ab omni peccato immunis.

S. Petrus Damianus ser. de Nat.

Sophronius serm. de Assumpt.

S. Aug. ser. de Symb.

Qui igitur operam vult nauare virtuti, is altero non

S. Ambroſ. lib. de Noë & arca.

non eget libro, quo docetur ſanctioris animæ parentela, iuxta illud Ambroſij. *Optimi viri genus, virtutis proſapia eſt: vt enim homines hominum genus ſunt; ita animarum genus virtutes ſunt.* A virtutibus autem fluere gaudium, robur, & alia chariſmata; audi Apoſtolum. *Fructus ſpiritus eſt charitas, gaudium, pax, patientia, benignitas, bonitas, lõganimitas, mãſuetudo, fides, modeſtia, continentia, caſtitas, aduerſus huiuſmodi non eſt lex.*

Galat. 5.

Ex Ivre Civili.

Legis poteſtas quanta.

Verè lex iuſto non eſt impoſita, ſed iis, quorum metuitur diſcolis actibus, vt habetur Iure Ciuili. *Lex eſt communo præceptum, virorum prudentum conſultatio, delictorum quæ ſponte vel ignoranter contrahuntur coercitio.* Sunt autem iuſti ſub lege, ſi ea accipiatur vt merita proborum hominum brauio dignatur; eo ſenſu ius loquitur. *Legem præſidere, & bonis, & malis, & Principem, & ducem eſſe oportet, id eſt, bonis meritum, malis pœnam.* Cùm ergo anima multis fœta virtutibus ſit heroicarum actionum ferax; nonne priuilegio gaudebit legis Papiæ, quæ præmia decernit ei, qui diffuſa prole parens, plurimos edidit liberos ſacros publicæ libertati?

Lege 2. ff. de legib.

Lege 2. eodem titulo §. ſancitum Per quas perſon. nouum ius acquiratur.

Nota, Paulum in ea recenſione prolis numeroſæ, quam enixa eſt infuſio Spiritus Sancti, fuiſſe memorem Iſaac & Iacob, id eſt, riſus, & luctaminis: nam ad Iſaac pertinent charitas, gaudium, pax, benigoitas, manſuetudo, vt lætitiæ ſurculi. Ad Iacob autem luctatorem ſpectant, longanimitas, patientia, continentia, caſtitas, vt inconcuſſi roboris argumenta. Quomodo autem gaudium anima concipiat, diſce ex Philoſophia. In omni motione tria ſunt ſpectanda, principium, ſequela, & finis ſeu quies; ſed anima mouetur ad bonum: ergo tria illa coëunt in hac motione. Primum eſt amor, quem obiectum excitat ſub ratione boni; eſt enim voluntas ſui impos ſecundùm ſpecificationem, etſi libera ſecundùm exercitium, id eſt, non poteſt odiſſe bonum ſub ratione boni, ſed actum amoris poteſt ſuſpendere: dum ergo bonum, amorem iuſſit voluntati, in progreſſu voluntas æſtuat, & hic æſtus eſt deſiderium, quod tandem extinguitur re adepta, quâ flagrabat; illa autem quies voluntatis, quam obiectum hactenus excitauit, dicitur gaudium, & paſſio, quam Doctor Angelicus vocat amoris completiuam.

Ex Philosophia.

Ariſtoteles lib. 2. Ethic, c. 5.

S. Thomas 1. 2. q. 35. art. 4.

Cùm igitur anima noſtra inquietè gyret, ſuo ſubducta booo, id eſt, Deo, à quo auerſa iugiter eſt inquies. Dum eo tandem aliquando potitur, aduocata multa virtutum praxi, gaudium exurgit & quies, quæ exuperat omnem ſenſum: cùm enim illa animæ lætitia ſit ſuperioris ordinis, Rhetorica omnis laborat verborum inopiâ, in ea ſpirituali lætitia recenſenda. Gaudij exortum excipit editio Iacob, id eſt, ab illa lætitia innoxia diffluit quoddam animi robur, quod omni dæmonum conamini hominem exhibet inconcuſſum; ſiquidem ex re medica conſtat, in diaſtolen aperiri cor exultans, ſicut & ſyſtole concludi cor mœrens: at cor dum ſe explicat, maiores concipit ſpiritus; ſpiritus autem ſunt quibus cietur vniuerſa compages hominis, quem dum ſpiritus vberiores agitant, ad facinora heroica compellitur exantlanda. Ex hac ſpirandi facilitate Hippocrates virtutem hominis aucupatur. *εὔπνοιαν δὲ χρὴ νομίζειν κάρτα μεγάλην δύναμιν ἔχειν εἰς σωτηρίην Spirationis facilitatem exiſtimare oportet habere magnam vim ad ſalutem.*

Ex re Medica.

Hippocrates lib. 1. Praſagior. cap. 10.

Ex prælibatis claret in virtutum omnium ſerie & contextu Beatæ Virginis Mariæ myſtica parentela. Dum etenim Angelus nominat eam Gratiâ plenam, titulum prodit omnium virtutum: ea exultans in Deo ſpiritu ſalutari ſuo, lætitiam probat; & dum dicitur terribilis vt caſtrorum acies ordinata, robur eius ſatis ſuperque demonſtratur. Itaque non eſt quod aliò deuoluamur, vt diſcamus nomenclaturam & normam virtutum omnium. Maria liber eſt virtutum omnium abſolutus, cui eum debemus exhibere cultum, quem olim Tertulliano ſuo Cyprianus, qui ita afficiebatur lectione libri illius, vt cùm eum dari ſibi depoſceret, hoc elogio librum honoraret: Da Magiſtrum. Sed quid Tertulliano ad Mariam, quæ eſt liber omni Tertulliano potior. O homo, à Deo poſtula tibi inuri deſiderium libri huius, & ſic Deum vrge: Da Magiſtram Mariam, ô præpotens Deus, typographe libri, cuius ego depereo lectionem; aperi ſenſum, vt dogmata virtutum excipiam, quæ ab omnibus illo volumine propalantur.

Cant. 6.

Ex Historia.

Nicephorus Caliſtus l. 4. hiſtor. c. 34.

Liber Tertulliani charus Cypriano.

S. Bonauentura quondam exoratus à Sancto Thoma, vt oſtenderet ei Bibliothecam, vnde ſcientiæ ſuæ latices hauriebat; Seraphicus ille Doctor oſtendit ei crucifixum, dicens, inde ſe petere quicquid egregium deſcribebat. O ſtudioſe lector, ſi me conſulis de ſtudio ſerio tibi ineundo; Mariam oſtendo, & aſſero ex eo libro te in alium hominem commutandum, vt fecêre olim duo aulici Theodoſij Imperatoris, qui vt refert Auguſtinus, cùm ſpatiandi gratiâ, & aëris liberioris ebibendi ergô, foras proceſſiſſent, errabundi deuenerunt in cellam hominis vitam ſanctiorem profitentis. Cùm illic luſtrarent ſuppellectilem hominis ſancti, in librum incurrerunt, vitam Magnī Antonij referentem: animi recreandi causâ vnus eorum codicem aperuit, ibique legit Antonium virtutis deſiderio ſic affectum, vt inſtar apis mel ſuaue è quouis floſculo depaſcentis, quoties deprehenderet in aliquo virtutis egregiæ ſpecimen, illud ſtatim operam ſedulam daret æmulari.

Chronicon Minorum in vita S. Bonauent.

Liber vitæ S. Antonij duos aulicos conuertit.

Ea lectione vir nobilis illicò perculſus eſt, & vt ait Auguſtinus. *Cœpit mirari, & accendi, & inter legendum meditari arripere talem vitam, & relictâ militia, ſeruire Deo. Tunc ſubitò repletus amore ſancto, & ſobrio pudore iratus ſibi, coniecit oculos in amicum, & ait illi: Dic quæſo te, omnibus iſtis laboribus noſtris quò ambimus peruenire? Quid quærimus, cuius rei causâ militamus? Maiorne eſſe poterit ſpes noſtra in palatio, quàm vt amici Imperatoris ſimus, & ibi quid non fragile plenumque periculis? & per quot pericula peruenitur ad grande periculum? & quamdiu iſtud erit? amicus autem Dei ſi voluero eſſe, ecce nunc fio. Dixit hoc, & turbidus parturitione nouæ vitæ, reddidit oculos paginis, & legebat, & mutabatur intus vbi Deus videt, & exuebatur mundo mens eius, vt mox apparuit; namque dum legit & voluit fluctus cordis ſui, infremuit aliquando, & diſcreuit, decreuitque meliora, & ait amico ſuo, ego iam abrupi me ab illa ſpe noſtra, & Deo ſeruire ſtatui, & hoc ex hac hora in loco hoc aggredior, tu ſi piget imitari, noli aduerſari. Reſpondit ille, adhærere ſe ſocio tantæ mercedis tantæque militiæ. Et ambo iam ædificabant turrim ſumptu idoneo relinquendi omnia ſua, & ſequendi Chriſtum.* Hæc ille.

Ex Historia.

S. Auguſt. li. confeſſ. cap. 68

Si Antonius, in virtutis alea diſcipulus cum Maria compoſitus, talem effectum ſortitus eſt, lectores

lectores nactus idoneos, qui æmuli essent vitæ suæ; quid præstabit Maria Magistra morum, si sedulos nanciscatur vitæ suæ sectatores? Equidem credo, eam non fore inferioris energiæ, ea quam sensit ex Liuij libris Alphonsus Rex, qui stylo auctoris, & virtute heroum illic descriptorum adeò affectus est, vt sospes è lecto surgeret, vbi æger anteà decumbebat. Heu quoties ægri decumbimus & iacemus non in lecto, sed sordido volutabro, vnde incunctanter surgeremus, si mens nostra cogitans Mariam, eius vestigiis inhæreret.

Ioãnes Bodinus in proœmio. Method. Hist.

Virtutem libri huius probè callens Angelus versipellis, homines auertit à studio istius voluminis; quasi verò esset tantùm fœminarum Enchiridion, & non manuale masculorum. Plerique virorum respuunt vsum coronæ Virginis, & aiunt abdicato etiam hoc ritu fore se beatos, vitamque hominum non pendere de Corona seu cultu Virginis illibatæ. Illos homines sacrilegos Mariæ iniurios ea fata manent, quæ Leonem Armenum Imperatorem satum patre Constantino Copronymo, qui coronam auream ab Imperatore Maurinio tholo appensam sanctæ Sophiæ, vt Virginis Mariæ redimiret caput, hanc sustulit, & suo impio imposuit capiti; sed Maria vltrice, lethiferi carbunculi exorti in eius capite, eum occiderunt, pœnas à nefario homine deposcentes.

Corona ablata Mariæ à Leone Imperatore fuit ominosa.

Constantinus Manasses & Cedrenus in Leone.

Eo se facinore obstringunt illi, qui Mariæ Coronam spernunt: negant illi debitum & placitum diadema: & cum se reputant fore Deo gratos, Mariâ ingratâ; nonne vsurpant coronam Deo sacram & Mariæ, quam voluit sospitator noster Christus habere nos aduocatam, atque adeò nostræ coronæ participem. Nam vt ait Bernardus. *Hæc peccatorum scala, hæc mea maxima fiducia est, hæc tota ratio spei meæ.* Et alibi. *Si quid fortè increpatorium, si quid durum, si quod denique signum vel tenuis indignationis occurrerit in Maria; de cætero suspectam habeas, & accedere verearis: quòd si plena magis omnis pietatis & gratiæ, plena mansuetudinis, & misericordiæ, quæ ad eam pertinent inueneris; age gratias ei, qui talem tibi mediatricem benignissima miseratione prouidit, In qua nihil possit esse suspectum.*

S. Bernard. ser. de Aquæductu.

Idem in ser. sup. Signum Magnum.

Maria nihil vnquam durum dixit.

Itaque tantùm absit vt coronam Virgini demamus, quin potius animos hauriamus Roberti Siculi Regis, qui tanti suos faciebat libros, vt postponeret eis regium diadema. Sit & nobis Maria omni diademate charior, vtpote à qua mediante est, vt coronâ superâ aliquando censeamur, & à qua habent omnia diademata vt fulgeant: Maria enim liber est potior illis, quos Pius V. Pontifex ostendens homini laudanti gemmas, ait; hinc reuerà prodeunt gemmæ & exquisita monilia. Eamobrem velim vsurpemus Symbolum Friderici Regis, qui in numismate cudit manum flammis imponentem librum, cui corona desuper imminebat, hoc titulo. RECEDANT VETERA. Maria liber est vtique coruscus & euomens flammas, siquidem amoris incendia excitat Mariæ cogitatus: Coronam sibi deposcit sacer ille codex, id est Maria, rosario seu corona delectatur. Sed nota in Symbolo, ipsâ coronâ manum esse volumini propiorem: nam manibus nostris, id est, sanctis operibus Maria magis afficitur, quàm precibus. Hinc à Mariæ clientibus Sanctus Ildefonsus imitationem exigit. *Vnde quæso vos filij, imitamini signaculum fidei vestræ Mariam.* Sanè praxis eorum, quæ Mariæ liber inculcat, reddet pristinæ nouitati, & sic RECEDENT VETERA, id est, missa faciemus retroactæ vitæ piacula. Quòd si incurij sumus sancti voluminis cœlitus explicati; eam incurremus mulctam, qua periit miles quidam, ex Iosepho, qui ait, hominem sacrilegum Biblia sacra lacerasse, & eamobrem ad mortem à Iudæis omnibus expetitum. Ita planè de Maria parũ solliciti, veluti vilia capita, pœnis pluribus addicuntur, eo probâ eorum vitâ, vltionem à Deo deposcente.

Libri à Pio V. æstimati plus quam gemmæ.

EX SYMBOLIS.

Typotius lib. Symbol rum.

Liber pro symbolo vsurpatus à Friderico.

S. Ildephonsus serm. de assumpt.

Ioseph. Antiquitat. Iudaic. lib. 20. cap. 2.

Declinabimus autem verbera promerita, si fuerimus Virginis virtutum omnium Magistræ impigri sectatores; spiritu eius anima nostra impræ-gnata, virtutes eius omnes concipiet, eo planè modo, quo greges Iacob varias pepererunt oues quæ ad aspectum virgarum colore vario dispunctarum, quas Iacob eis obiecerat, concepere fœtus vario colore respersos. Maria est virga de radice Iesse, multiplici gratiâ versicolor; ea meditata inuret mentibus nostris ideas virtutum omnium: virtus enim non est solitaria; sed qui vnam habet, stipatur & aliis; quippe virtutes procedunt agmine quadrato, & hoc probare est Theologiæ opus.

Genes. 30.

Angelicus Doctor virtutem vsquequaque perfectam considerat, in quantum nos inclinat ad bonum superioris ordinis; hæc autem propensio ad vltimum finem nostrum, scilicet ad beatitudinem, nequit esse sine Charitate, quæ cùm sit Regina virtutum, aliæ omnes sua ei pendũt obsequia vt longo contextu Apostolus asseuerat. *Charitas patiens est, benigna est, charitas non æmulatur, nõ agit perperam, non inflatur.* Et S. Gregorius ait, virtutes non esse perfectas, si sint disiunctæ; quia nec prudentia vera est, quæ iusta, temperans, & fortis non est. Eamobrem forsan prisca Philosophia Gratias dixit esse sorores nexu inuicem indiuiduo sociatas, nec Charites dissitas ambulare.

EX THEOLOGIA.

S. Thomas 1. 2. q. 65. art. 1.

1. Cor. 13.

S. Gregorius lib. 22. Moral. cap. 1.

Mariâ nobis propitiâ, virtutum eius omnium etiam aderit chorus: eius enim virtutes non seorsum infunduntur: cùm de ratione sit virtutis vt socias habeat, vt Iure Canonico perhibetur, vbi Clemens Papa vult prædicari arcana fidei his qui moraliter viuunt, ne eorum virtus manca esse videatur: aliis vero reprobis vetat pandi sacra mysteria. Sic habet facer Canon. *Si sobrius, si misericors, si iustus, si mitis, & humanus: tunc consequens videbitur, vt ei qui obtinet bona virtutum, etiam quod deest fidei & scientiæ conferatur, & in quibus maculari eius vita videtur, quæ est in reliquis probabilis emendetur. Si verò in iis quæ palam sunt peccatis inuolutus permanet, & inquinatus: non me oportet ei aliquid de secretioribus & remotis diuinæ scientiæ proloqui, sed magis protestari & conuenire eum, vt peccare desinat, & actus suos à vitiis emendet.*

EX IVRE CANONICO.

Verbum Dei quibus prædicandum.

Canone in mandatis, dist. 43.

Ex Mathematica etiã B. Virginis influxus probè innuitur: nã vt benè rimatur Hipparchus, cùm signum exoritur, exurgit & ea Leonis pars, quæ est à vigesimo secundo gradu Leonis, ad octauum vsque gradum Libræ: culminat autem Taurus. Ita & Virgo dum nostris exurgit in mentibus, Leoninum robur illis inserit, & zelum iustitiæ, cuius Symbolum est Libra. Rursus signum Tauri in vertice cœli, animum notat sacris intentum: Taurus enim tessera est sacrificij: ideóque Lucas Euangelista Tauro designatur, quia suam historiam à Zachariæ sacerdotio auspicatur. Denique ex S. Chrysologo. *Maria est virginitatis*

EX MATHEMATICA.

Hipparchus lib. 3. Phænomenon cap. 8.

S. Chrysolog.

nitatis insigne, pudicitia decus, Collegium sanctitatis. In hoc Collegio omnes disciplinæ prostant, & in Mariæ libro virtutum omnium summa excusa facit, vt merito Encyclopedia censeatur.

Beyerlink l. Apoph. ex. Christianorum.

Vtinam in hunc librum eo essemus animo, quo fuit in alios omnes egregios libros Martious Siliceus Archipræsul Toletanus, qui dum libros emeret, nolebat eos ministris tradere deferendos; sed ipse baiulus eos ad suas ædes asportabat, dicens: Libri me honorarunt; quidni eos vicissim gestando honorem? Si quid honoris & gratiæ nos facit insignes, illud totum est à Maria: eam itaque corde gerulo semper reuerenter & piè baiulemus; & ei libro faciamus sacros eosdem versus, quos suæ bibliothecæ Ranzouius aliàs consecrauit. Hoc, inquam, hendecasyllaborum codici Mariæ Virginis appendamus.

Librorũ elegans encomium.

Saluete aureoli mei libelli,
Mea delicia, mei lepores.
Quàm vos sæpe oculis iuuat videre,
Et tritos manibus tenere nostris.
Vos estis requies honesta mentis,
Iucunda ingenij bonis voluptas:
Rebus perfugium minus secundis,
In lætis decor & nitor refulgens,
Vos quam fata diu sinent amare,
Vobis immoriar mei libelli.
Saluete, ex quibus hac mihi voluptas
Æuum percipitur per omne grata;
Quàm vos intueor libenter, & quam
Lubens colloquor, ecquid æstimandum est
Curis esse beatius solutis.

Ex Historia. Libros sacros qui dedere Iuliano, illi à fide defecerunt.

Si Angelus aureum hunc libellum salutauit; quis dedignabitur Aue ei dicere? si Christus ipsemet quotidie in humanis Virginem hanc salutauit, filij omnia reddens obsequia; quidni & nos debitam renuemus pendere seruitutem? Quòd si dæmon Iuliani Apostatæ reuocans perditam indolem, vult nos auertere ab hoc omnium disciplinarum libro: aut si vt Diocletianus vult nobis ingerere tædium libri huius sacri; induamus animos illorum fidelium, qui omnia inire potius supplicia, quàm prodere & perdere libros sacros, quos qui perdiderunt tradentes impiis, miseram egere vitam vtique infidelem abnegantes Christum.

Baronius in Iuliano ann. 362. Idem in Diocletiano.

Nota, ô Christiane, versutiam dæmonis. Ille primò non suadet abnegare fidem, aut vrget ad sua impia simulachra; sed ruinam hominũ Mariæ addictorum auspicatur ab auersione cultus eius, & sic sensim librum exigit sibi prodi ingerens fieri iacturam temporis, si solitæ preces Mariæ rependantur; non esse indubium pietatis argumentum, tot vocales exhibere supplicationes numero condicto; hoc genus obsequij sapere Pythagoram, qui omnia ad numeros reuocabat; longam orationum contexturam subiacere animo in varia sæpe sæpius abstracto; bonum non esse bonum nisi benè fiat; meliora esse vota compendiosa, quam multum syntagma precum, multis distractionibus obnoxium. Denique in tot se gyrat spiras, & anfractus sinuosus ille draco, vt multos distrahat ab molito Mariæ obsequio. Quodque peius est & extra remedium, viros cute tenus pios habet asseclas dogmatis impij; scilicet superuacaneas esse tot & tantas orationes: esse videlicet vltra hominis ausus, horas Beatæ Virginis quotidie adiungere Rosario; & Mariam cor attendere & non linguam; eámque seriem longiorem precum plus parere vanitatis oranti, quàm honoris Virgini comparare.

Audiui ego, & proh dolor! plerosque tales impios assertores, quibus hoc obieci; multa dies est verbis otiosis impensa & næniis; non desunt vnicuique momenta suis crepundiis; vilibus vtplurimum multum temporis damus; quidni Mariæ aliquale momentum temporis addicemus? Nobis deperit quod Virgini subtrahitur; & secus nihil in maius lucrum cedit, quàm quod Mariæ cultui deuouetur. Ideóque imitandi fideles illi, qui sub Diocletiano omnia potius obiere pericula, quàm perdere libros sacros. Esto aliquam temporis moram meis demo negotiis, vt Mariæ horas Canonicas & Rosarium expendam; malo hanc subire iacturam, quam deesse illi curæ, quam deuoui Virginis pietati. Ea iactura non est temporis aliquale dispendium, sed æternitatis lucrum ingens: & vt hi, qui dedere manus Diocletiano, ei tradendo libros sacros, miserè & pessum habuere sese; ita & de Maria parum anxij, eo fine Deo luere pœnas impietatis in Virginem perpetratæ.

S. Cypr. ser. de lapsis.

Ex Historia. *Theophanes & Cedrenus in Iustiniano II. sub anno 693.* Mariæ ædes eiecit Iustinianus II. ideo malè periit.

Accipe euentum assertorem vindictæ Dei imminentis quibusuis hominibus impiis in B. V. Deiparam. Iustinianus II. Imperator parum sollicitus de Virgine reuerenda, de suo tantùm palatio cogitans ampliando, deiecit ædes Beatæ Virgini sacras, & vicinas domui illi regiæ. Malo fuit omini templi eiectio: quippe dicebant omnes, Mariam custodem Imperij, ritè habuisse ædes suas iuxta palatium, vtpote quod stare nequit insciâ Mariâ. Nihilo cautior Imperator, credidit prouidisse decori domus suæ, dedecore templi solo impiè adæquati: sed malo omini fidem, fecit iniqua sors, quæ excepit Iustinianum Imperatorem: nam vertente anno Deus eius euertit Imperium, eo expulso turpiter è solio, naso decurtato.

Vide quantum profecerit scelesto homini cura anxia palatij, eum dum credidit prouidere perdendo Mariæ ædes, & se perdidit atque Imperium. Eâ catastrophe dispereunt multi, qui vt profanis diutius vacent operibus, & suas inde facultates adaugeant, recedunt à Mariæ cultu, pertæsi pias congregationes erectas sub Mariæ vocabulo; has subsannando eructant voces, iniqui animi sui indices: Quasi verò sit vacandum à domesticis negotiis, vt Mariæ seruiamus; habeat suos illa sequaces, quibus suppetit inane tempus hos scilicet, qui inepti seriis, otium quærunt atque vecordiam; nos alatura manent, quam desides illæ preces; non orando nobis annona prostat, sed laborando. Ea est impia dialectus hominum, quos sibi addixit totos cura anxia terrenorum.

Sed incassum illi omnes suis insudant negotiis, Mariâ inconsultâ, quâ sola propitiâ Deus aperit alucos gratiarum. Nimirum dum illi quasi Mariæ ædes euertunt, quando illi cultum negant, malè cum eis agitur; pessum eunt facultates, sole æstuante calent arua, marcent prata, algente cœlo rigent horti, & locustâ seuiente gramina depascuntur. Denique quod est summa mali, omnes à Maria alieni extorres fiunt ab Imperio beatorum, eos hinc pellentibus propriis eorum subditis, sicut & à seruo suo pulsus est Iustinianus. Siquidem passiones nostræ, quæ debuerant subiici nobis vt ministræ, insurgunt in nos quando Mariæ Virgini non assurgimus

Turgimus. Igitur, ô impie in Mariam, quid quereris de dominio iræ, qua cales, quid iactas te impotem ad amoris æstus reprimendos, quid demum durum dominium defles: illa vna est ratio tuæ seruitutis; illa, inquam, tua impietas in Mariam, cuius noluisti ædes stare iuxta tuum palatium, noluisti eius memoriam vigere in animo tuo; eamobrem omnium tuarum rerum, imò & tui pateris excidium.

Theophanes in Annal. lib. in Irene sub ann. 797.

Vis aliud exemplum affine primo, & eodem Imperio Græco fatum. Habuit Constantinus IV. Imperator vxorem egregiam, quæ illi bona omnia procurarat, nomine Mariam, datam ab Irene matre. Perditus adolescens inuitâ matre suâ, Mariam sponsam expellit, & ad spurca deuoluitur. Mater offensa tali diuortio, filium impium excæcat, pellit imperio, & fatis tandem eum addicit ingloriis. Mariâ sponsâ vigente, stabant omnia prospera Constantino; sed eâ expulsâ, habuit & infensam propriam matrem, qua auerso Imperio cecidit, & regno. Omnium Sanctorum Patrum concors est assensus, Mariâ nobis comite adesse congeriem omnigeni boni; tamen etsi mater nostra Ecclesia Sancta, hanc comitem dederit à teneris vnguiculis, salutationem Angelicam edocens, plerique Mariam repudiant facti grandiores. In hos Mariæ ioiquos insurgit Mater Ecclesia, anathemate feriens, & regno cœlorum pronuntians penitus indignos. Nec minæ inanes Ecclesiæ; quippe pœnis inferis in Virginem Mariam omnes impij mancipantur.

Maria suâ vxore expulsa, perit Constantinus IV. Imp.

Instabis, Ecclesiam esse piam & pacificam Matrem, quæ sanguinem nescit, nec ob iniuriam cultus Mariæ Virginis facilè deseuire. Respondeo, matrem Constantini fuisse pacificam vt sonat nomen eius Irene, quod pacem sonat, à Græca voce εἰρήνη pax, quæ duo argumenta mater habuit in filium debacchandi. Primum, quòd sponsam Mariam decoram omnibus virtutibus ablegasset. Secundum, quòd expulsâ Mariâ se egisset præcipitem in vitiorum omnium abyssum irreuocabilem, quò si consortem imperij tenuisset ille Mariam; minimè deuenisset. Ita & Ecclesia duplici capite etsi sit pacifica, animaduertit in Mariæ perduelles. Primò, quia scandalo est, esse impium in Mariam. Secundo, quia homo alienus à Maria in omne ruit scelus; nam qui se elongat à plenitudine gratiæ, deueniat necesse est in senrinam, & in imum omnium nefandorum; vnde Mater Ecclesia degenerem fœtum hunc reprobat, & vt adulterinum rescindit à sua familia: Imperium liberat tanto piaculo; quo expulso, aliis inde Mariæ cultus integrior maximè commendatur.

Libros vitæ Romanorum Friderici fecit traducere.

Ex Historia Saxon.

Ecce miserandam sortem eorum, qui Mariæ dedignantur obsequia, quibus vt sint fideles intenti, Ecclesia præuenit à sæculo Friderici Imperatoris ducentesimum. Is Dynasta vt suos excitaret ad gloriam bellicæ virtutis, iussit linguâ vernaculâ vitas edi Romanorum Imperatorum, vt Romano ebibito ex libris illis animo Martiali, fierent illa lectione fortiores. Ecclesiarum orbe toto patentium sub Mariæ vocabulo multus est numerus; nec vlli vnquam Sanctorum tot erecti tituli, sicut omnium Sanctorum Matri: nullius beatorum tanta & tam crebra recensio: oullius extant festiuitates adeò celebres; nec vllius elogiis prostat edita congeries voluminum adeò ingens; necdum statim finis: Maria quippe est puteus inexhaustus, nec poterit quouis eloquio summa B. V. Mariæ virtutum laudibus exhauriri.

Quidni ergo omnes huic libro dent operam. Longe alius sanè est ab eo libro tam famoso Thomæ à Kempis, de Imitatione Christi, quo adeò capiebatur S. Ignatius, vt bis quotidie librū illum euolueret: manè caput aliquod decurrebat ordine quodam sibi præstituto; & adeò sedulus erat illi lectioni, vt Deum illic acciperet quasi sibi colloquentem. Vespertinis horis eum rursus librum attrectabat, & eo aperto in quamuis contexturam incideret, eam vt cœlitus obiectam perlegebat attentè; illinc rerum gerendarum desumens oracula. Et sæpius sanctus ille testatus est, se nunquam impassum ab hoc volumine recessisse; sed ex eo didicisse semper ea, quæ antea dubium versabant animum. Eamobrem suis alumnis almus ille parens vsum suasit eius libri, quo directore ipse fuit Christi impiger æmulator.

Lib. 1. P. Ribadeneira in vita S. Ignatij.

Librum Thomæ à Kempis S. Ignatius magni fecit.

Laudo, & equidem laudo Sanctum Ignatium, & eius consilium quantum fas est ego suspicio, expertus quantum prosit liber de Imitatione Iesu Christi; sed pace Sancti Ignatij dixerim, alium librum potiorem explicat Ecclesia perlegendum, quando Mariam obiicit, quæ est liber Generationis Iesu Christi. Nemo Christum de repente potest imitari; oportet habere ad manum virtutum Christi aliqua præuia rudimenta: scilicet ex Bernardo. *Nemo derepente fit summus aut imus.* Maria est virtutum Christi optima Isagoge: hunc librum de Imitatione Christi, more Ignatij, bis quotidie decurramus. Manè Mariæ eam virtutem cogitabimus, & poscemus, cuius deliquio maximè labotamus. Serò, nos & nostra sine delectu tutelæ Virginis omnino committemus. Frustra quis Christum illicò se putat imitari, si non à Maria capit virtutis exordia. Et vt monet Augustinus. *O homo, si non potes Solem, saltem attende ad lucernam; si non potes Deum, saltem hominem imitare.*

Ex SS. Patribus.

S. Bernard.

S. Augustin. ser. de Sancto Stephano.

In more fuit positum priscis temporibus, ex Virgilio acu interpuncto, & casu aperto rimari ex versu occurrente sortes obuenturas, vnde & dictæ hinc sortes Virgilij, quæ adeò propitiæ fuerunt cuidam Principi, vt consulto Virgilio, illi se primo versus prodiderit, quo iuueni portendebat Imperium: est autem is.

Tu regere Imperio populos, Romane, memento.
Hæ tibi erunt artes, pacisque imponere morem.

Æneid. l. 6.

Maria consulta, exculta, & orata enixè, non portendit modò, sed à Deo impetrat, imperium suis clientibus; imperium, inquam, in vitia quæ irrepunt, & in dæmones, qui insurgunt; & demum sequaces suos euehit ad solium imperij, nesciturū modum id est finem. Aliquid habet huic affine S. Bonauentura, sic de Maria fatus. *Tonet plenū mare, tonet plena Maria; tonet contra luxuriam, castitatem proponendo, & dicat: Quomodo fiet istud quoniam virum non cognosco? tonet etiam contra superbiam, humilitatem sentiendo, & dicat: Ecce ancilla Domini. Moueatur mare, & plenitudo eius, moueatur mare, moueatur Maria, moueatur certè suspiriis, & castigationibus, moueatur lacrymis, & orationibus, moueatur eleemosynis, & aliis venerationibus; moueatur, inquam, plenè, vt nobis effundat de sua plenitudine, vas liquore plenum si moueatur, de facili subuertitur, & effundit liquorem: sic Beata Virgo Maria si moueatur precibus, effundit liquorem.* Hæc ille, cui ego subiicio pensum meum, hanc nimirum sententiam.

Maria nobis omnes virtutes impetrat.

S. Bonauent. in speculo B. Virg. lectione 7.

Maria est precibus mouenda, vt fundat preces.

A QVO STATV ABEST MARIÆ PLENITVDO, STATIM ADEST AMARA POENITVDO.

HOMILIA IN FESTO CONCEPTIONIS B. VIRGINIS.

SVMMA HOMILIÆ.

I. VT esu pomi sitis extinguitur; ita & Adami sitis in Deum extincta est, esu pomi vetiti, cuius piaculum toti etiam obfuit prosapiæ, quæ hanc ab origine contraxit culpam, quæ originalis ideò nuncupatur.

II. Maria non contraxit hoc lethale virus; sed dæmonem abegit à se, à conceptu suo, vt dicam hoc inuento. Iudic. 5. Gentiles Israëli diu insultarant; sed Deo tandem propitio, Iahel Sisaram ducem capite eius terebrato confodit, vnde cecinit Debora. *Noua bella elegit Dominus & portas hostium subuertit.* Dico, Deum per puellam Mariam euertisse portas dæmonum, qui hoc peccato originali in animas irrepserant.

III. His portis euersis, Maria sic dæmones eneruauit, vt homines valentiores inde effecti, dæmonis posteà technas eluserint, Maria opitulante & vindice.

IV. Tandem finio, insinuans quomodo simus facturi nobis B. Mariam propitiam.

PRÆFATIO.

Macula non est in te.
Cant. 4.

CENSVIT *Eliphas Themanites, illicò non edere conceptum sermonem, rem esse summum negotium facessentem.* Conceptum (*inquit*) sermonem tenere quis poterit; *O Elipha, quæsito tuo facio satis, & dico, Conceptum de Concepta Maria retentum esse hactenus ab Ecclesia, quæ decreto noluit adhuc inter theoremata de fide, istud pium dogma recensere. Ita Areopagus Athenis rem arduam proximo sæculo mancipabat; & Romani res dubias præmissa hac voce, Non liquet, relinquebant indiscussas. Quæris, ô Elipha, hominem, qui tacitum possit tenere Conceptum; Ast verò secus sollicito quempiam, qui possit edere suum Conceptum de Concepta Virgine Deipara. Nimirum etsi Sole rutilo sit Maria micantior: ea tamen accessum non patitur: habitat enim lucem inaccessibilem. Esto hoc tabernaculum suum sanctificarit Altissimus: velis tamen istud tabernaculum obuoluitur, atque adeò oculis est minime peruium. Rursus sit Maria cælum cæli; Domino sacrum: effusa nubes negant aspectum eius. Denique Conceptio hæc, licet fuerit næuorum impatiens, tot varios habuit auctores eam inuoluentes dubiis suis sententiis, ut diceres esse lucem plagæ Gessen, rutilantem mediis in tenebris Ægypto noxiis. Ita & Mariæ Conceptio præfulgida micat ignitis auctoribus, qui originale deliquium omnibus planè mortalibus intulerunt. Hoc sermone, Maria Conceptio, vt fax lucida præfulgebit. Sed quia ex Pythagora, non loquendum de lumine sine lumine; de Maria corusca locuturi, ad eam accedamus, vt ab eadem accendamur, præuia oratione Angelica.* AVE MARIA.

PRouidè scitèque sic natura cuique cauit, vt nullius oblita rei, ab omni defectu prorsus abhorreat, iuxta axioma. *Deus & natura non deficiunt in necessariis.* Quippe creatis omnibus insita est ab ortu quædam propensio ad ea, penes quæ est rei conseruatio, vt & ipsæ res inanimes clamant: videre est, elementa inclinari ad centrum, vt terra, & aqua; alia exurgere versus suam sphæram, vt ignis, & aer. Alimenta congrua cuique bruto, bestias omnes agunt præcipites ad indaginem pastus; imò & prouida natura brutis ægris suggessit remedia, Dictamum Ceruo, cuius lateri inhæret lethalis arundo; Rutam Mustellæ veneno sauciæ; Gramen cani, qui gulæ nimium indulsit. Natura in minimis solers, fueritne minus sagax in hominum rebus? Minimè verò; siquidem homo sui impos, naturâ duce ad Deum fertur, vt ad scopum, ad quem eius debent omnia vota collimare, & vnde bonorum omnium scaturigo deffluatur. Et hoc fit palam ex infantium ritu, quos mater incuria solos sub dio dereliquit. Pueruli nullo pædagogo audito, oculis in cœlum directis, ore patulo, clamoribus eum sollicitant, quem natura dictat cœlo præsidere. Hanc à prima luce nobis insitam Dei notitiam, & ad Deum inclinationem testatur Psaltes.

Ex PHILOSOPHIA.

Bestiæ sua pharmaca cognoscunt.

Deus,

Pſalm. 62.

Deus Deus meus ad te de luce vigilo. Sitiuit in te anima mea, quam multipliciter tibi caro mea.

EX THEOLOGIA.
S. Thom. 1. p. q. 60. art. 5. Idem 1. 2. q. 109. art. 3.

Hominem naturæ dictamine in Deum efferre ſe Theologiæ Genius Thomas eſt aſſertor, idque firmat ex partis inclinatione ad amorem totius, pro quo naturaliter pars quæuis obit pericula. Verbi gratiâ, manus nulla ratione dictante, ſed ſolo naturæ ductu, pro tuitione capitis obiicit ſe caſui ingruenti: homo autem eſt pars vniuerſi, cuius caput eſt Deus; ideóque homo naturaliter ad Deum fertur, & cum ſitit, vnde Christus ait. *Sitientes venite ad aquas.* Sed vt immodicus pomorum eſus ſitim extinguit; ita & pomo vetito, hominis illa pia ſitis ſedata eſt: ſed ſuccus ille lethalis alias ægritudines inuexit, quibus tota propago facta eſt obnoxia.

Iſai. 55.

EX RE MEDICA.

Medicorum enim eſt placitum multa parentum vitia in filios, velut ex traduce deriuari. Quippe hepate (vnde hæmatoſis) viciato; ſanguis imbellis, ſpiritus imbecilles edens, prolem peſſimè conformatam notat næuis, parentibus inuſtis. Hinc podagra, calculus, & hepatica intemperies, à parentibus in filios tranſcolantur; ſicut & à ſplene ſero Melancholico illic ſtabulante, & per anadromen refluente, cùm ſanguis inſpiſſatur, aut vapores teterrimi cerebri meninges vellicant, epilepſia hinc oborta, ſicut & lepra à ſanguine fœculento, ſobolem inficiunt.

Morbos hæreditant filij.

EX MATHEMATICA.
Iulius Firmicus & Dauid Organ. in Iſagoga apologia.

Mathematici quaſdam ſtellas nebuloſas, & ſubobſcuras aiunt aliquando præeſſe natiuitati quorumdam hominum, qui ideò nebulas oculorum fati ſui malignitate patiuntur. Adamus & Eua natiuitati hominum omnium præſunt: & quia ſtellæ nebuloſæ, & peccati tenebris fuerunt obuolutæ, tota gens eadem quâ & illi ſorte mulctata eſt. Factúmque eſt, vt natura velut oblita Dei, ſibi malè adhæreſcens, à Deo defecerit, iuxta illud, omnes naſcimur filij iræ. Virgo tamen Deipara etſi eiſdem quibus & nos prognata parentibus, eorum non eſt inſidos paſſa characteres. Vt benè S. Cyprianus. *Vas electionis plurimum à cæteris differens, naturam communicabat non culpam.* Et huius Conceptionis illibatæ diem feſto celebri Eccleſia reddit inſignem, qualis eſſe ſolet dies victoriæ inſignis reportatæ ex hoſte hactenus indomito.

Ephes. 2.

Dicam primò, Mariam portas hoſtium confregiſſe. Secundò, illius victoriâ, homines factos fortiores contra aſtum latentis inimici. Huius concionis ideam habes in Cantico Deboræ. *Noua bella elegit Dominus, portas hoſtium ipſe ſubuertit.* In hæc verba, *Noua bella.* Dicam Deum, qui ante Mariam ſanctos viros aſſumpſerat Patriarchas, & Prophetas ad dæmones eneruandum, iam nouâ bellandi methodo, puellam armaſſe in vtero, vt peccatum originale, quod eſt porta omnium peccatorum, euertat. Etſi peccata omnia Deum impetant; ille tamen ſuperbis dicitur reſiſtere, quia ſuperbia extollitur ſupra omne id quod dicitur Deus: nam indirectè Deum petunt alia delicta; at ſuperbia, Dei gloriam appetens, directè fertur in ipſum Deum præpotentem, vt notat Ambroſius. *Quid hoc peccato deterius, quod à Dei cœpit iniuria? Deus ſuperbis reſiſtit, vt ſua iniuria propulſator.* Vt hanc autem plenè mulctet, rebus humilibus ſuperba Deus deiicit, in phyſicis atque moralibus.

Iud. 5.

Superbiæ nequitia.

Arbores proceræ, vento quo nihil leuius poteſt eſſe, proſternuntur. Mare turgens, & ſpuma nubibus inſultans, modico ſabulo deprimuntur. Elephas carnea Machina, animalculo videlicet mure proboſcidi inſerto deiicitur. Pharao, qui Deo inſultarat dicens. *Quis eſt Dominus? neſcio Dominum.* Puluere & ciniſe profligatur. Goliath Hebræis iniurius, & ore procaci blaſphemus, licet Giganteâ mole, à Dauid adhuc in ephebis capite truncatur: & hoc in figuram diaboli, cuius Deus typhum preſſit obiecta Virgine Deiparâ adhuc in vtero; ſicque noua bella elegit Dominus. De hac puella præfatus fuerat Deus. *Ipſa conteret caput tuum.* Necdum venerat ad huiuſce lucis vſuram, nec hoſtem ideóque viderat; eam tamen diaboli victricem Deus ipſe præco prædicabat; ſic ſuperbiam Angeli refugæ mulctaturus, vt humiliori ſexu, Angeli deſertoris faſtum protinus inclinaret.

Exod. 5.
1. Reg. 17.
Geneſ. 3.

Iahel fœmina verè pia, Siſaram Gentilem lacte potum, & in Conopeo decumbentem proſtrauit; ſed Maria necdum lacte pota, adhuc in vtero neſciens Conopeum, dæmonem omnino proſternit, eliſo capite ipſius, quo ſe in animas hominum inſinuat: Maria enim à primo exordio, neſciens originale deliquium, dæmoni viſa eſt terribilis, vt caſtrorum acies ordinata; fugatúſque dæmon, vim huius ſideris orientis expertus eſt eamdem quam & lupi, cùm Syrius exoritur. Stella hæc Syria, dum Soli coniuncta terras luſtrat, lupis adeò infeſta eſſe dicitur, vt ad matutinum eius ortum, lupi fugam capeſſentes, nequeant eodem loco ſtare. Vnde & Camerarius ſymbolum fingit, in quo lupus fugiens, aſtro Syrio deſuper rutilante, hoc titulo. Hoc ORIENTE FVGOR. Verè Maria ſtella. *Orietur ſtella ex Iacob.* Maria item in Syria orta, verè ſtella Syria. Lupus ille Tartareus hac ſtellâ oriente fugatur. Sicque vna mulier Hebræa fecit confuſionem in domo Nabuchodonoſor, dæmone à puella Virgine proſtrato.

Iud. 4.

EX SYMBOLIS.
Camerarius Lemur. quadrupedum. num. 24

Eádem planè ratione Xerxes Rex Perſa, Græcorum eliſit faſtum apud Salaminam: nam eis furentibus, & in Perſas validâ claſſe ruentibus, obiecit ille fœminam vnam cataphractam, videlicet Artemiſiam Reginam Cariæ, quæ editâ magnâ ſtrage, Græcis æternam inuſſit infamiam; vnde & Rex eam Palmâ publicè donauit, dicens, illa die fœminas fuiſſe maſculas, viros verò muliebres animos induiſſe. Verè Perſa, noua bella elegerat; ſed non eatenus glorioſa, ſi conferas dæmonum validas acies à Maria profligatas.

EX HISTORIA.
Xerxes fœminæ obſequio Perſas ſtegit.

Dæmonis eluſit Maria laqueos, quibus omnes ante homines inuoluerat, vt præmonuerat Pſaltes. *In retiaculo eius cadent peccatores, ſingulariter ſum ego donec tranſeam.* Verè Maria ſingularis, ideò dicitur. *Vnica Columba.* Felle peccati carens, quo natura humana vitiata eſt. Quomodo autem originale peccatum contractum ſit, audi Theologos.

Pſalm. 140.
Cant. 6.

Peccatum aliud eſt originale, aliud actuale, originale naturam ſpectat, actuale verò perſonam, à cuius voluntate immediatè manat. De ratione peccati eſt, vt ſit voluntarium: originale peccatum voluntarium tantùm eſt Adami voluntate; ideóque tantùm contrahitur ex natura, quæ fluxit ab Adamo, qui totam naturam mouit, ſicut & voluntas omnia membra mouet ad peccandum, peccato aliquo actuali. Nam vt ex Porphyrio plures homines participatione eiuſdem

S. Thom. 1. 2. q. 74. art. 3.
Porphyr. lib. Pred. cap. de ſpec.

speciei sunt vnus homo, sicut & plura membra sunt vnum corpus; actus autem vnius membri, non est voluntarius voluntate membri illius, sed voluntate animæ, quæ mouet illud membrum; ita & inordinatio, quæ reperitur in quouis homine generato ex Adamo, non est voluntaria voluntate talis hominis, sed voluntate Adami, qui mouet via generationis omnes qui eius origine deriuantur; sicut voluntas animæ mouet omnia membra ad actum; vnde peccatum, quod sic ab Adamo fluxit in posteros, dicitur originale; sicut peccatum quod ab anima deriuatur ad membra corporis, dicitur actuale: ideóque defectus hic est naturæ, iuxta illud Apostoli. *Eramus natura filij iræ.* Et sicut peccatum actuale, quod per membrum aliquod committitur, non est peccatum illius membri nisi in quantum illud membrum est aliquid ipsius hominis; ita peccatum originale non est peccatum huius personæ, nisi in quantum hæc persona naturam suam à primo parente emendicat. Alia vero peccata, quæ fecit Adam, personam eius infecerunt, & non naturam, ideò alios homines minimè vitiarunt. Primum autem peccatum, quia naturam infecit, dicitur originale, cui, Christo & Mariâ exceptis, omnes fuerunt homines obnoxij; quidquid reclamarint aliàs Pelagiani, in quos ideo inuehitur Augustinus, quia naturam humanam ab omni macula vindicabant.

Ephes. 2.

S. Aug. l. 1. retract. c. 9.

Peccatũ originale quid sit.

Originale autem peccatum, ex Sancto Thoma, est habitus seu inordinata naturæ dispositio prouenien ex dissolutione illius harmoniæ, in qua erat sita iustitia originalis; sicut & ægritudo corporalis, est quædam inordinata dispositio corporis, quâ soluitur illa temperies, ex qua exurgit ratio sanitatis, ideóque peccatum originale, languor naturæ nuncupatur. Fauet Augustinus dicens. *Paruulos concupiscibiles esse, etsi non sint actu concupiscentes.* Indicans, habitum inesse puerulis vitiosum à natura. Hæc autem inordinatio fuit in Adamo vt causa principali; in semine vt causâ instrumentali: & cuilibet animæ infectæ inest, vt subiecto; in carne autem, ratione pœnæ tantùm. Formalis ratio huius peccati est priuatio originalis iustitiæ; materialis verò est concupiscentia seu inordinatio partium animæ. Hoc peccatum contrahitur in infusione animæ rationalis; priùs est ordine naturæ in anima, quàm in carne, sed non ordine generationis, & temporis. Adueniente gratiâ, peccatum quidem in reatu transit, sed remanet in pœna & fomite. Id est, non facit Deo ingratos, sed nobismetipsis graues, quia nos Deo graues exhibuimus. Siquidem Baptismo suscepto, sentimus membrorum & animæ diuortium. Ratio petitur ex S. Augustino. *Sic vindicatur in rebellem contra Deum, vt ipse sit sibi bellum, qui pacem noluit habere cum Deo.*

S. Aug. l. de Baptism. paruulor.
S. Thom. 1. 2. q. 85. art. 1. 2.

S. August. in Ps. 75.

Hanc nesciisse maculam Virginem Deiparam multiplex ratio persuadet, fidémque facit iuxta regulam Augustini. *Quidquid tibi verâ ratione melius occurrerit, id scias fecisse Deum.* Virginem ergo matrem suam Deum præseruasse, codices sacri typicè insinuant. Cant. 4. *Tota pulchra es, & macula non est in te.* Et clariùs Ambrosius. *Per quam salus omnibus parabatur, eadem prima fructum habuit ex pignore.* Quasi diceret, Christum reparaturum naturam humanam, in Mariam gratiæ suæ præludia congessisse. Accedit ratio, petita ex Philosopho. Amare, inquit, est velle bonum: Deus plus amauit Mariam, quàm creaturas omnes, ergo amplius bonum ei voluit. At velle Dei est practicum; ergo maiorem boni congeriem in Mariam inuexit, quàm in Angelos, & Adamum, quos creauit absque vlla labe.

Lib. 3. de l. arb. c. 5.

Cant. 4.

Lib. 2. in Luc.

Aristot. lib. Ethic.

Ex SS. Patribus.

Rursus caro Mariæ debebat vniri hypostaticè Verbo; caro quippe Christi, Virginis huius carne coalescit. Debuit ergo expers esse peccati Virgo Deo sacra, vt benè infert Sanctus Damianus. *Quid vitij in eius mente, vel corpore vendicare sibi potuit locum, quæ ad instar cœli, plenitudinis totius diuinitatis meruit esse sacrarium?* Antmon insinuauit Salomon hoc Virginis singulare decus, cùm ait. *Mulierem fortem quis inueniet, procul & de vltimis finibus pretium eius.* Duos fines agnoscit natura humana, ortum & occasum. Est vtrobique Maria incorrupta. Ioab in medio portæ confodit Abner, sed dæmon omne hominum genus in ipsa porta, seu naturæ exordio, ante Mariam conceptam occiderat, illa verò suorum procerum vltrix in eadem porta dæmonem homicidam abegit, & sic heroicè Maria cuiusdam Virginis percelebris facinus anteuertit.

Serm. 3. de Natiuit.
Prou. 31.

1. Reg. 3.

Ex Historia.

Petrus Iustinian. in hist. Veneta sub ann. 1475.

Obsedit aliquando vrbem Coccinam Turca, nominis Christiani osor acerrimus; & vt vrbem citò diriperet, dato signo irruit in portas, quas impetu fero tandem subuertit. Illic vir grandæuus occubuit, patriæ suæ vitam faciens sacram & deuotam: concurrunt ciues, vlturi necem sui contribulis, sed perperam; nam & illi eodem fato abrepti. Turcâ itaque irrumpente, aduolat puella virgo, sed adulta, patris vltura Manes, armis stipata patris recenti adhuc cruore madidi; adeò se fortiter gessit, vt multo Turcarum sanguine patri suo piè parentarit, atque ita pauentibus cæteris Turcarum cuneis, vrbem & patriam victrici manu liberarit. Venetæ classis præfectus generalis hanc Heroïnam amplis donatus exornauit, & optionem dedit nobilium omnium, vt ex his vni legitimo sponso iungeretur.

Puellæ generosum facinus contra Turcas.

Sed quid hæc ad Mariam, quæ non adulta modò, sed necdum nata patrum suorum extinctorum armis, id est eâdem quâ & illi naturâ, in eâdem porta Conceptionis, dæmones omnes plenè compescuit, & in victoriæ integræ fidem accepit Spiritum sanctum in sponsum, facta Regina, cuius fimbriæ auro rutilæ notant, naturam eius fuisse charitate fimbriatam. Siquidem ipso Conceptionis eius articulo, puella hæc Dei amore feruida, nulla peccati deliquia perpessa est: licet eâdem quâ & Adam carne fuerit hæc compacta, vt ait Sanctus Damianus. *Caro virginis ex Adam assumpta, maculas Adæ non assumpsit.* In dotem accepit virtutes omnes, atque dona Spiritus sancti eius sponsi, iuxta Psaltem. *Adstitit Regina à dextris tuis in vestitu deaurato, circumdata varietate, omnis gloria eius filiæ Regis abintus, in fimbriis aureis.*

Mariæ caro fuit immaculata.

Serm. de Assumpt.

Psalm. 44.

Nota, gloriam sponsæ esse ab intus, id est à Conceptione, quæ quia fuit in charitate, dicitur esse auro, & eo puro, obrizóque fimbriata. Ideóque cæteris peccato obnoxiis, potest Mariæ dari canticum istud. *Cessauerunt fortes Israel, donec surgeret Debora Mater in Israel.* Humanæ naturæ meditanti medelam aliquam vulneri inflicto à diabolo, obiici potuit

Iudic. 5.

idem

idem quod ait Debora duci Hebræorum Barac. *Victoria non reputabitur tibi, quia in manu mulieris tradetur Sisara.* Siquidem sanctis Mariæ atauis originali noxâ tinctis, hæc puella sospes fuit & integra, sicque manu fœminæ occidit Sisara, typus Angeli desertoris.

Iud. 4.

Huiusce sui casus præscins fuerat dæmon ab ipso exordio mundi: Deo enim ei intentante minas capitis conterendi à fœmina, dæmon sagaci indagine omnium ortus hominum sedulus explorabat; eique accidit idem, quod amasiæ Regis Henrici Galli præpotentis: ea, Gabrielis nomine, agebat vices non Angeli custodis, sed Angeli tentatoris; vnde ob nomen Angeli, quo mulier hæc erat insignis, à quibusdam pessimus Angelus erat nuncupata. Audit parari sponsam Henrico, & ad nouæ Reginæ ortum recedendum illi ab aula, cui tamdiu præfuerat, iamque Parisios tabulas & figuras mitti virginum toto orbe celebrium, vt inde vna Regis consors eueheretur in regnum. Gabrielem perculit fama regiarum virginum, quibus sensim Regis animus inclinabat. Iubet adferri sibi tabulas omnium puellarum, vt hinc exploraret, an aliqua adeò præstantis esset speciei, vt sibi timendum esset ab aliquo deliquio amoris, quem sibi planè deuinxerat.

Genes. 3.

EX HISTORIA. *Dupleix in vita Henric. IV. sub an. 1599.* Maria vxor Henric. IV. quare alijs prælata.

Visis exquisitè picturis omnibus, paruipendit eas omnes; sed duæ tandem allatæ sunt, quibus pulsabatur Regis anxij feruens affectio: duæ illæ icones erant Elizabeth Hispanæ, & Mariæ Florentinæ, quarum idea spirans aliquid regium, Gallos de noua Regina fecerat certiores. Gabrielem non terruit Elizabeth, dicentem: Nihil ominis mali ex nigella hac Hispana. Sed vbi primum oculos direxit in tabulam Mariæ Florentinæ, altos gemitus trahens: Heu, heu, inquit, ô Maria sola es, quæ me sollicitam tenes: vnam te metuo; nec mihi sinistrum quid vnquam accidet, nisi à Maria. Eam non fefellit omen, siquidem Rex albedine Mariæ Mediceæ & specie decora saucius, alios oblitus amores, eam duxit in vxorem.

Dæmon, qui vaticinio didicerat, parari sibi malum à fœmina, cuius specie Deus captus, eam in Reginam astimeret Angelorum. Ipse pessimus Angelus omnium fœminarum ortus & conceptus sedulus inuestigat, & præsertim Saræ, Rebeccæ, Rachelis, Deboræ, Iudith, & Esther; sed nihil inde deprehendens mali sibi intentari, sterit in Elizabeth, ex qua educendus erat Ioannes prodromus Christi Domini: nec hinc pseudo-Angelus infremuit; nempe nigellam esse deprehendit, & consciam peccati proauorum. Sed vbi ad Mariam deuentum est, ingemuit Angelus lucifuga, videns albedine & specie Angelis ipsis præire cœlicolis: Heu, heu, inquit: Ecce hæc est Maria, quæ conteret caput meum; hæc est speciosa & tota pulchra nesciens maculam. Ista est quæ progreditur, quasi aurora consurgens, terribilis vt castrorum acies ordinata.

Genes. 3.

Cant. 4.

Nec fuit in Maria magni ominis neque nominis vmbra: nam hac oriente fugatus est cacodæmon. Sicut enim noctua est luminis impatiens; ita & dæmon non sustinet ortum Mariæ coruscantis, iuxta Iobi præfatum. *Expectet lucem, & non videat, nec ortum surgentis auroræ.* Non ergo incassum. *Noua bella elegit Dominus.* Quandoquidem vnius Mariæ virtus, portas hostium subuertit, conceptu suo ab omni noxa penitus illibato, vt notat Ambrosius. *Quid ea splendidius, quam splendor elegit.*

Iob. 3.

Iud. 5.

S. Ambr.

Etsi schema cœli multos dementarit Genethliacos; nemo tamen ibit inficias, Mariam hodie conceptam sub sagittarij constellatione, eam non esse alienam à sagittæ ratione, cuius proprium est ad scopum attingere. Maria innoxia preces fundit pro genere humano noxio, & preces vtique Deo chariores eis, quas omnipotentes esse gloriabatur Ducissa Valenciæ Regi Francisco perquàm chara. Ea pro Symbolo assumpserat sagittam, hoc titulo fastuoso. CONSEQVITVR QVODCVNQVE PETIT. Quasi diceret, nullas vnquam preces fudisse repulsam passas. Et esto nusquam hæc amasia recessit indonata, futilia tantùm & nænias obtinuit, Maria verò secus, vitam petit & exorat æuiternam generi suo toxico sauciato. CONSEQVITVR QVODCVNQVE PETIT.

Maria concepta sub signo sagittarij.

EX SYMBOLIS. *Ferrus parte 2. Theatri.*

Nec est quod Iudæi tantùm suam Esther ventilent, quæ Hebræos omnes morti addictos à faucibus mortis, suâ prece enixè fusâ liberauit, cùm Regem sic supplex affata est. *Traditi sumus, vt conteramur, & iugulemur, & pereamus.* Esto, inquam, hac Iudæi mediatrice sospites euaserint; salus illa fuit tantùm cute tenus, multique erepti neci temporali, mortem fortè æternam obierunt. At Mariæ precibus multi iam diabolo obstricti, cœlis adscripti sunt, & in his Theophilus ille, qui dato dæmoni Chirographo, quo se totum diris deuouebat, pœnitens facti Mariam appellauit, quæ illicò sollicita de salute Theophili, fudit preces adeò misericordiam Dei vrgentes, vt suis meritis veniam à Deo extorserit, quam Theophili meritis iustitia Dei denegasset: quod vbi resciuit S. Bernardus, eam sic totius generis humani nomine compellauit. *Attende, Domina, & vide dolores vulnerum animarum nostrarum, qui tibi reuelamus causam nostram, cum fiducia. Tu peccatorem quemlibet fœtidum non abhorres, si ad te suspirarit, tuumque interuentum pœnitenti corde flagitarit; spei medicamentum aspiras, fouas, non despicis. Famosum huius benignitatis tuæ testimonium est Theophilus, per te gratiæ restauratus.*

Esther c. 7.

EX SS. PATRIBVS.

S. Bernard. in serm. de B. V. Mariæ misericordiam sensit Theophilus.

Famosum vocat sanctus hic Abbas exemplum Theophili; nam præpotentis fuit hoc meriti, dæmoni eripere hominem, qui se vltro diris addixerat. Nec sine Mysterio auroræ nomen sortita est Maria in Conceptione sua: nam sicut aurorâ micante suas repetunt latebras bestiæ lucifugæ; ita & ad Mariæ primordia, dæmonum omnes acies tenebricosæ consuluerunt sibi fugâ. Non igitur erit instar Paradoxi thesis proposita, scilicet homines Mariæ Conceptione factos validos & securos; nimirum natura suæ sorti reddita pristinæ, dæmonum elisit & elusit arduos impetus, & Mariâ puritatis viam præmonstrante, piarum mentium chorus, in maiorem ordinem ipsâ Mariâ aspirante coalescet.

Fauet Ecclesiastici textus Græcus, qui vbi nos legimus, ab æterno ordinata sum, habet, ab æterno vexillata sum, quasi Maria prima victrices acies instruxerit in viria, & signa in dæmones victrix explicarit; & ad id alludit Bernardus. *Vexillifera tu, ô Maria, vexilla prodeunt Regis, in nobis te agente pro nobis.* Ad rem est id

Eccles. 24. Maria vexillifera.

S. Bern. serm. in Salue.

id, quod Plinius ait; scilicet, esse Leones, qui ad fœminæ cantum pauent, & fugantur, sicut & cæteri omnes Leones flammis abiguntur. Dæmon Leonis nomine signatur in Scripturis.

1. Pet 5.

Aduersarius vester tanquam Leo rugiens, circuit quærens quem deuoret. Mariæ cantu atque suffragio, Leo ille deficiet: & quia Mariæ Conceptio flammea est, & amore ignita; Leonibus est lethalis. Mariam ignitam disce ab eius deuoto Ildephonso. *Vt ferrum ignis, ita Mariam Spiritus sancti flamma totam decoxit.*

S. Ildeph. ser. de Maria.

Ex SS. Patribus.

Dæmon expertus vim precum Mariæ, quibus vritur & vrgetur ille vafer & astutus; hominum animos à Mariæ cultu distrahit, & auellit: scit quippe eam non sibi, sed etiam toti naturæ humanæ natam; vt & aiunt sancti Patres Ildephonsus & Anselmus pietate in Virginem perinsignes. S. Ildephonsus. *Per hanc non solùm maledictio Euæ Matris soluta est, verum etiam benedictio omnibus condonata.* Nota, Deum ob Mariæ Conceptæ decus & speciem, toti generi factum esse propitium, & benedictionem amplam elargitum: & cum dicere in diuinis idem sit ac facere, iuxta id, dixit & facta sunt; Dei enim dictio practica est, benedicere erit benefacere; benefacere nobis erit bonos efficere, patriæ à qua excidimus adscribendo.

S. Ildephons. l. contra eos qui de virginitate Mariæ disputant.

Quæ omnia Deiparæ debemus exordiis, ab omni originali labe & macula defæcatis, vt disputat Anselmus. *Summa* (inquit) *Dei sapientia, nullam in massa creationis humanæ viam inuenit, per quam vt disposuerat in mundum veniens, tam luctuosæ perditioni subueniret, donec ad istam, de qua loquimur, Virginem ventum esset. Sed hæc mox vbi in mundum per humana generationis lineam venit, tantâ omnis boni virtute & constantiâ perfectè resplenduit; vt eam ipsa sapientia Dei, verè dignam iudicaret, per quam in hominem veniens, non modò reatum primorum hominum, sed & totius mundi peccata deleret, & diabolum sui operis inimicum, cum suis elideret, necnon damna cœlestis patriæ, illuc hominem deducendo, redintegraret.* Hinc fit, vt perperam quis arduum facinus insciâ Mariâ moliatur, & in huius rei veræ typum, subiectam historiam quæso meditare.

S. Anselm. l. de excellen. Virginis.

Maria sola digna fuit quæ Deum in humanis susciperet.

Hebræi ductu Mariæ sororis Moysis, pluribus à Deo deuincti gratiis, Mariam aliquando pertæsi extra castra deiecerunt: sed populo ominosa fuit talis eiectio; quippe est absente Maria feriatum. Audi Moysem. *Exclusa est Maria extra castra septem diebus, & populus non est motus de loco illo, donec reuocata est Maria.* Multi septem dierum, id est totius hebdomadæ spatio, eliminant à mente sua Mariam, eius penitus immemores, insalutatam multo tempore prætereunt; & quid inde piaculi? vis nosse, non mouentur de loco suo donec reuocetur Maria. Nosti hunc pellice infamem, & iniustâ libidine spurcissimum; & miraris iisdem adhuc fæcibus hactenus inquinari: desine mirari. Exclusa est ab eo Maria septem diebus, hebdomadas trahit Mariæ incurius; ideò non mouetur à cloaca, id est à loco suo fœtido.

Numer. c. 12.

Maria soror Mosis fuit Hebræis benefica.

Mariam qui non colunt, illi male habent.

Alios videre est inquietos, & quasi tædeat vitæ malè actæ, meliorem frugem seriò meditari; sed eodem tamen recidere, iisdem iræ stimulis vrgeri, vindictæ solitis cieri motibus, auri & argenti sacrâ stimulari fame, & denique eorum esse omnia ad virtutem emergendi irrita conamina. Huius pessimæ in eodem loco stationis, hæc vnica esto causa. Exclusa est Maria, ideò non motus est populus de loco suo, adhæret ei sedes iniquitatis. Non inhiat sacramentis populus Mariæ nescius. Ecclesias inuias habet ille qui impius est in Mariam. Vni vitiorum sentinæ addictus nusquam exsiliet de loco suo, donec reuocetur Maria; imò & Deum quis Mariâ præteritâ nusquam exorabit. Quippe Deus vult Mariam exclusam reuocari, vt loco moueamur, à quo volumus exurgere; & hoc Bernardus scitè enuntiat. *Quicquid id est quod offerre Deo paras, Mariæ commendare memento, si non vis sustinere repulsam. Quia sic est eius voluntas, qui totum nos voluit habere per Mariam.*

Liquet ex præfatis, dæmoni liberos patere aditus in eos, à quorum mentibus excidit Virgo Deipara, atque adeò versipellem hominum hostem astutè satagere ne reprobi probi fiant, & matris omnium nostrum memoriam excutiant. Vt enim olim ad honoris templum non erat aditus, nisi per virtutis ostium; ita nec ad gloriam beatarum mentium aperietur iter, nisi annuente Mariâ, quam idcirco appellant Sancti omnes, vt eam, penes quam sunt gratiarum omnes latices perpetui. Et ne solos Latinos suspicere Patres fuisse cultores Mariæ, audi è Græcis vnum Mariæ addictissimum, is fuit S. Germanus Patriarcha Constantinopolitanus. *O Domina sola meum ex Deo refugium, æstus mei ros diuinus, arentis cordis ros diuinitus fluens.* Nota dici solum ex Deo solatium, quia vt iam ex Bernardo præfati sumus, totum nos voluit Deus habere per Mariam, quæ sola hodie Concepta est extra sordes, quibus hominum antea tota series insorduit; ideóque sola digna Deum facere propitium eis, quorum multiplicata lues, Dei beneuolos aspectus auerterat. Eamobrem ausu pio idem qui supra Sanctus Germanus, Deum sibi facturus æquiorem, Mariæ nisus emendicat, præmissâ clausulâ, quâ omnia fausta diuinitus infusa sibi, Mariâ adoitente confitetur. *Ita Domina, refugium meum, vita & auxilium, armatura, exultatio, spes, & robur meum.*

Ex SS. Patribus. Maria quam sit benefica.

S. German. in Encomio Dei genitricis.

S. German. ibidem.

Nec causeris, Christiane, Virginis infantiam adhuc nesciam lactis in vtero; puella hæc præpotens est, atque valentior, eo infante, de quo Pausanias. Arcades olim fines ingressi Eleorum, in quos sæuiebant, omnia ferro & igne populati, extrema quæque Eleis sibi infensis, truces intentabant. Elei dubij sua ingeminant vota, si quopiam Numine propitio, auertatur omen istud infelix toti eorum genti. Illis arma capessentibus ecce Matrona seria & grandæua occurrit, puerulum adhuc tenellum baiulans, & affirmans monitam se in somnis, hoc infantulo duce, hostium omnium agmina profundenda. Hoc Dei placito Elei nihilo facti segniores, alacres obuiant hosti, cui vt infantulum porrigunt, diceres nouo Numine perculsas acies, nutante vestigio titubare. Elei vbi Arcades deprehenderunt pauere ad occursum infantis, maiores ex pauore hostis, animos concipientes, & ex infantis præsentia grandiores effecti, Arcades victores hactenus, internecione propè non illicò deleuerunt. Eaque fuit tenellæ ætatis virtus, vt licet imbellis, bello tamen hostibus suis indicto, eos omnino profligarit.

Maria infans etiam benefica.

Ex Historia. *Pausanias lib. 6.*

Infantis cuiusdam influxus beneficus.

Arcades victores ob infantem.

Bello

Ex SS.Patribus. S.Hieron. l. epist. Ephes. 6.

Bello vndique concutimur ab hoste & hoc perduelle, cui nomina mille, mille nocendi artes; & vt præco Paulus admonet. *Non est nobis colluctatio aduersus carnem & sanguinem, sed aduersus principes & potestates, aduersus mundi rectores.* Error in bello mors est; dæmoni inest multiplex experientia, quâ perdat inexpertos & incautos, vt ait Ambrosius. *In ipsa tentatione artificem accipe diaboli versutiam, sic tentat vt exploret; sic explorat vt tentet.* Quid facto opus? Idem quod Elei: habes Matronam eamque venerandam S.Annam, vtero gerentem infantulam Mariam hodie conceptam: obiice Mariam turbis inferis in te tuentibus. Nequit ferre dæmon huius infantulæ nomen: voca hodie & inuoca hanc illibatè conceptam; & eâ potenter influente, dæmonum omnes acies fumo citius euanescent; rei exitu confirmante illud S.Germani præfatum de hac virgine sacrum Encomium, quo eam vocat armaturam & refugium nostrum, καταφύγιον καὶ τὸ ὅπλον

S. Ambr. l. 4. in Luc. Diaboli astutia in tentando.

Sed ne aliquos de matris iam conceptæ, concepta spes decipiat, perperam de suffragiis eius præsumentes; videamus quâ cautelâ sit Mariæ primis incunabulis assistendum, ne audax accessus recessum inuolitum prouocet, aut saltem vltro mereatur. Ex codice sacro mendicandus est apparatus quo ad Virginem debet se quisquis accingere.

Persicâ lege cautum erat, ne quis palatium habitu indecoro accederet, cui legi ne derogaret Mardochæus, veste pœnitentis accinctus remansit in platea, textu sacro rationem hanc suggerente. *Non enim erat licitum indutum sacco, aulam Regis intrare.* Beatæ Annæ vterus aula fuit, quâ resedit primò Maria mox concepta; non licet animam laceram & pannosam, hoc accedere palatium. Animam dico laceram, eam quæ vitiis distracta pluribus, quasi saucia & multiplici vlcere aperta, tabe purulentâ diffluit vndequaque. Hæc anima purulenta nequaquam Mariæ sistitur obtutibus, ex S.Damasceno. *Virgo beata lutum omne fugit, ac cœnosas affectiones auersatur, quolibet vitio offenditur, quolibet autem virtute, vt peculiari suâ notâ lætatur & exultat.*

Esther 4. Maria odit vitia.

S. Damasc. l. orat. 2. de dormit. virg.

Ex Symbolis. Lukin. lib. Numism.

Diceres, istud Palatium esse Dei templum, cuius aditum Papa Gregorius XIII. icone Symbolicâ, Iubilæi tempore, figurauit. Cudit ille iconem, templi fores apertas præferentem, superliminari inscripto hoc titulo mystico. Nihil coinqvinatvm. Quasi diceret, templum non patere nisi his, qui mente defœcatâ ex præuia confessione, Iubilæi partes explere satagerent: aliis verò, qui noxiis obstricti, ab his resilire nollent, indulgentiæ portas in æternum obserari. Primus ad vitam aditus est ipsa Conceptio: has portas hodie patentes obiicit Ecclesia, cùm Mariæ Conceptionem celebri festo obsignat. Templi Dei ostiola fecit Salomon de ligno oliuarum; prædicens, Mariam, templum Dei, habituram aditum ad lucis vsuram, misericordiâ insignem: quippe Deo miserante ruinas hominum, naturam humanam in Mariæ conceptu innoxio, nitori primo restituit & decori. Ostiolum hoc item dicitur esse de ligno oliuarum, quia Maria tota suauis est, & misericors: nam sicut Assuerus Esther Reginæ dimidiam partem regni assignauit; ita & Deus Mariam mediâ parte regni sui donatam excepit mox conceptam.

3. Reg 31.

Esther 7.

Regnum Dei stat misericordiâ, & iustitiâ, vt canit præcentor ille diuinus. *Misericordiam & iudicium cantabo tibi, Domine.* Iustitiam Deo dereliquit Virgo beneuola, & suarum esse partium voluit esse misericordiam; quâ quia infantula hæc lactescit, dicitur à Sancto Bonauentura, Mammilla paruulorum, cui & possis aptare illud Iob. *Ab infantia mea mecum creuit miseratio, & de vtero meo egressa est mecum.* Sicque vides, Mariæ ostiolum esse de ligno oliuarum; oliuâ enim aptè misericordia figuratur. Eâ cautelâ tamen, vt postibus ex olea referente gratiam, pontificium lemma inuratur. Nihil coinqvinatvm. Vt hoc titulo vecordes homines sui incurij, non salutem suam Virgini committant, de ea temerè præsumentes.

Psalm. 100.

S. Bonau. in speculo.

Iob. 31.

Et ne scrupulo pulsetur animus, cùm dico Virginem horrere peccatores; explico, duobus modis dici hominem peccatorem, scilicet in effectu, & in affectu. Nemo est qui non peccet in effectu, leuiusculè saltem; quosuis peccatores in effectu Maria sustinet nec fatiscit. Peccatorem esse in affectu, est vltro sordere, & instar suis peccatorum lue fœdâ, & cœno velut obscœno volutari, quod Theologi vocant peccato habituali esse obnoxium. Huius syntaxeos & ordinis peccatores Maria nescit; imò vt inimica sordium, Virgo hæc ab ortu suo pura & tersa penitus auersatur. Et hæc noxiorum hominum classis arcetur ab hoc ostiolo, etsi compacto de lignis oliuarum: misericordiæ enim impotes sunt omnes affectu sontes & noxij, quos Virgo procul amandat à se, hoc lemmate. Nihil coinqvinatvm. Quod & alias alio typo præco insonabat. Procul hinc procul este profani.

Ne autem dubios teneam animos sodalium huius conceptæ Mediatricis hominum; accipe notas, quibus eius Ephœbi ab asseclis diaboli & mundi ritè dispescuntur. Esther exoratura vitam Hebræis sic Regem affata est. *Da mihi populum meum.* Aduerte, eam signare populum; quasi diceret, sollicitor tantùm pro his qui mihi eâdem gente prognati sunt affines, scilicet pro Iudæis. Nec mysterio vacat Iudæorum nomen, quod ex Hebræo fonte confessionem sonat. Maria confitentibus est duntaxat affinis, id est, eis propitia, quibus retro acta non arrident, & vita reformanda proponitur: his nempe vitiis obligatis adstat virtutum chorus, quo & stipata Virgo Deipara, init cum talibus mysticè parentelam; vt & S.Damascenus ait. *Si virtutes socias habemus, frequens ipsa ad famulos suos veniet, ac secum bonorum omnium agmen trahet.*

Esther 7.

Iadah ידה. Confiteri.

Ex SS.Patribus. S Damasc. orat 2. de dormit. virginis.

Confessionem meditantes, esse Mariæ Conceptioni celebrandæ idoneos, videtur insinuare Propheta, dicens. *Concepit dolorem, & peperit iniquitatem.* Quasi diceret: Homo vitæ reprobæ impatiens, dolore actus intrinseco, quem syndæresim vocant, his stimulis actus & conceptis, sua delicta in confessione aperiens, peperit iniquitatem: sicque confitendo, Iudæi rem & significationem professus est, dignus ideò Virginis Deiparæ sacrâ clientelâ. Hominis sic accincti sortem S. Ambrosius æmulatur ita hominem compellans pœnitentem. *Curribus confessionis insidens, tendis ad veniam, accipe me tecum in hac cogitatione consortem, vt adiuncto communi comitatu, ad metas indulgentiæ properemus.*

Psalm. 7. Confessionis efficacia.

S. Ambr. lib. de pænit.

Multos

Multos hodie auersatur Maria hominum tutrix, vsurpans illud. *Populus hic labiis me honorat; cor autem eorum longè est à me.* Me prouocauerunt in eo quod non est populus; & ego Deum non inuocabo mediatrix. Reuerà multi ore Mariam venerantur; pauci verò opere reuerentur. Quippe si vrgeas ad confessionem hac celebritate peragendam; instabunt, Natale Domini instare, & sic omnes eludent pias pœnitentiæ paræneses, remittentes in crastinum diluere facinora, eáque sacro ritu pœnitentum expiare, & hoc carpit Augustinus. *Vox cornina, cras, cras, coruus de arca missus & non reuersus; non quærit Deus dilationem in voce cornina, sed confessionem in gemitu columbino.*

Matth. 15.

Cornicum, cras, cras, quis denotet.

S. August. in Psalm. 102.

Quia verò plerique hypocritæ imponunt Confessario, Esther acta Dei spiritu, populo suo cuius saluti instabat hoc præcepit. *Non comedatis tribus diebus, & ego similiter ieiunabo cum ancillis meis, & tunc ingrediar ad Regem.* Iudæorum Esther flocci facit gemitus crebros & alta suspiria, parui pendit hæc heroina fletuum magna diluuia, si renuit anima, ciborum, quos ederat hactenus, inediâ laborare. Cibi tui, ô reprobe, sunt peccata, quibus te semper ingurgitas. Maria ieiunium sanxit generale, de quo Augustinus. *Ieiunium generale abstinere à vitiis.* Itaque tibi cassa sunt Mariæ suffragia, si noxiis adhuc actibus hodie saginaris. Ad Regem est ingressura Virgo, Deum scilicet factura propitium ieiuno populo, id est, iis qui ad vomitum minimè redituri, noxas quas confitendo vomuerunt, nequaquam amplius actione repetita reuocabunt. Profitere diuortium cum vitiis, iura ieiunium à quibusuis reprobis actibus, & audacter vrge Mariam atque fidenter. Cum Bernardo eius inuoca pietatem. *Exurge, hoc virus mortiferum exinanitura, quod de pomi sui reliquiis Eua nobis propinauit, adiuua infirmitatem nostram, aufer opprobrium nostrum. Quis tam idoneus loqui ad cor filij tui Domini IESV, vt tu, ô Maria, quæ in secretissimis amplexibus recubas in meridie sempiterno.*

Esther 5.

Maria detersit reliquias veneni Euæ.

Non incassum ternario concluditur indictum ieiunium. *Non comedatis tribus diebus.* Nam tota peccatorũ cohors triplici clauditur offendiculo, scilicet superbiâ, auaritiâ, & libidine, iuxta illud. *Omne quod est in mundo, concupiscentia carnis est, & concupiscentia oculorum, & superbia vitæ.* Sicque liquet ieiunare tribus diebus, idem esse ac omnem declinare noxam. Parum enim est inchoate ternarium, si non impletur, quid namque prodest aliqua emendare peccata, si animus aliquo deuinctus peccato teneatur. *Qui enim in vno peccat, factus est omnium reus.* Duos ieiunare dies, & tertio die soluere ieiunium, hoc eneruat preces Esther; sicut & Mariam nobis parum æquam reddit emendatio mutila vitæ iniquæ, id est, emendare superbiam & auaritiam, retenta libidine, hoc Mariam nobis facit infensam & non propitiam; ea namque dumtaxat ternario promeretur.

Esther 5.

1. Ioan. 2.

Iacobi 2.

Huiusce ternarij nexus, diuisionis impatiens, patet ex scripturis, quatum sancto tenore liquet, aliquos etsi duos dies ieiunassent, vno tamen dempto, & miserè pastos luisse pœnas, quibus piaculum suum morte obita diluerunt. Vtque Mariæ interuentum esse inutilem pateat iis, qui alterum ex tribus his peccatis admiserint, sacer textus obiicit nobis arcam fœderis inutilem castris Israël, quando quispiam ex Hebræis aliquo se deliquio deturparat. Fuisse autem arcam fœderis Mariæ typum, nemo est qui inficietur: accipe igitur vno quouis è ternario peccatorum, arcæ interuentum frustra petitum ab Hebræis. In obsidione vrbis Iericho, Iosue Dux agminum Israël sanxerat, ne quis pollueretur ex iis, quæ illi vrbi addicta fuerant. Paret exercitus; nemo libidini indulsit, nec aliquis de victoria insolescens superbiit: sed vnus Acham auro rutilante captus, dedit auaritiæ nomen suum, & eamobrem frustrà arca Dei consultâ, Iosue semel & iterum victus ab hostibus, Deo auaritiæ crimen illi perpetratum intimante; atque ita nihil profuit domita superbia; & castitas illibata decus suum ibi non ausa est obiicere Deo, quia Acham aurum suffuratus, peccatorum ternarij abstinentiam non penitus adimplerat.

Iosue 5.

Quingentis ab hinc annis arca Dei stante in Israël, voto se obstrinxit Saül, non esurum donec Philistæos internecione intentata deleuisset. Ieiunio instat Israël, vno Ionatha excepto, qui inediam suam melle leuans, ieiunium generale soluit; idcóque à Saüle orante Deus preces eius exosus, factus est velut alienus. Hoc comperto, Ionathas crimen aperiens ait: Gustaui paululum mellis, & ecce morior: Regius ille adolescens superbiæ & auaritiæ nescius, melle tamen deliquerat. Multi perinde nescientes alia peccata, libidine tamen æstuante perierunt, libido autem melle seu dulcedine designatur. Demum Saül hactenus Deo gratus; quippe qui fastum abhorrens atque libidinem, necnon auaritiam, atque adeò mystico ternario insignis, infaustè tandem ieiunium hocce violat, cùm exactæ virtutis oblitus, typho tumens sibi insolito, ambiit sacerdotis officium, sacrificans Domino; vnde & à Samuele audiit, Deo dictante, ei in pœnam superbiæ auferri infulas regni aliò deferendas: & hoc decretum arca potens non auertit, nec tale vnquam Maria piaculum soluet æqua à nobis, si ieiunium viderit imminutum.

1. Reg. 14.

1. Reg. 13.

Igitur Mariæ omnes obsequio addicti (vos enim iam compello) hoc habetote fixum; Maria ingressura ad Regem, vestræ salutis sollicita, gratiarum vberes adiiciet prouentus, si cautelam triduani ieiunij tenueritis illibatam, quam & ego perorans inculco. Non comedatis tribus diebus, ô omnes Mariæ candidati, si eius suffragia vultis non irrita Deo præsentari. Non vnius aut alterius virtutis obsequio estote contenti; instate toti virtutum choro, vitiis omnibus abdicatis: scio concepisse vos actus planè heroicos; in dolore parere hos conceptus necesse est, hoc die Conceptioni Deiparæ sacro. Sed etsi dolens & reluctans natura pariat; non memineris aliquando pressuræ, ô anima Christiana, ob sacros tuos conceptus editos egregiè, tandem cœlis in æternum Deo dante potitura.

Maria vt sit nobis propitia à nobis quid requirat.

HOMILIA

HOMILIA IN FESTO NATIVITATIS B. VIRGINIS.

SVMMA HOMILIÆ.

I. CVM eâ sit indole homo, vt intellectus eius vacare nequeat: Deus librum ei aperuit maiusculo charactere compactum, scilicet mundum sensibus obuium. Sed quia liber hic Magister erat mutus; Deus Verbum suum edidit, vt librum scriptum intus & foris. Liber hic vocalis extitit: nam implicat, Verbum esse mutum. Ad huius libri intelligentiam Deus alium librum dedit, vt prima rudimenta ad Christum capiendum.

II. Hic liber fuit Maria, & ecce inuentionem & ideam istius homiliæ. Obula sanè est hæc Mariæ cum libro relatio, & communis: hoc tamen inuentum tento facere singulare in hac homiliæ contextura, vbi postquam edocui libri huius Authorem, Editionem, Approbationem, Dedicationem.

III. Dico hunc librum tribus constare tractatibus. Primus est de virginitate. Secundus de coniugio. Tertius de viduitate: nam Maria fuit Virgo, sponsa, & vidua; & sic idoneus est iste liber cuiuis professioni: Mariæ enim vita ex S. Ambrosio est omnium disciplina.

IV. Demum finio, edocens vsum huiusce voluminis, & quâ sit reuerentiâ peruoluendum.

PRÆFATIO.

Liber Generationis Iesu Christi. Matth. 1.

Liber scripturæ quam reuerenter ab Hebræis in arcâ repositus est.

LIBER sacer, & prescius Messiæ nasciturі, eo enim tenebatur ab Hebræis, quo & manna: Quippe arca pradines auro ductili, & ligno imputri externa, asseruabat Biblia sacro-sancta: libri huius, in quo Christi proceres atavi deducuntur ex nomine, cura fuit, etsi ingens, non eatenus tamen magna, quin amplior ea fuerit, quâ Deus Virginem Deiparam vtero matris abdidit, aliquando reserandam. Fuit reuerà liber, hæc Virgo semper illibata, liber vtique Generationis Iesu Christi. Non vulgaris liber ille ergastulo recondendus erat, vtpote sacratior omni Bibliorum textu, qui duntaxat erat in membranis belluarum, quas mors depasta illarum corium suas fecerat exuuias. Maria verò liber membranâ viuaci atque virgineâ constans; aliâ Bibliothecâ tegendus erat, vtpote ea quam vocant βιβλιοθήκην ἔμψυχον, id est Bibliothecam animatam. Ea fuit Deipara mater Anna, custos sedula & fidelis libri Generationis Iesu Christi. Anna inquam Bibliotheca, quâ nulla vnquam aptior inueniri potuit, ad Mariam asseruandam.

Liber Homeri ab Alexandro vbi repositus.

Vt enim Alexander librum Homeri in arca aurea rutilante gemmis condidit, dicens librum hunc talem poscere thecam: ita & Maria nec debuit, aut potuit, alio scrinilio condi, quàm Beata Anna vtero, quem gratia Dei Mariæ præambula consecrarat. Quippe Anna multis corusca gratiis, Deo opifice, Mariæ præuiis exordiis, Virginem hanc suis abditura visceribus; nec incassum sortita est Anna nomen illud, Anna, quod Hebraïs gratiam significat. Hoc nomen enim gratiam sonans quâ plena erat Anna, filiam etiam enixa est, hac exuberante gratiâ pleniorem. Quippe adhuc Maria propè non adulta, Angelico dignata colloquio, gratia plena vocata est, in eo Angeli affatu sic eam compellante. Aue Maria gratia plena.

Aristot. l. 3. de anima text. 17.

ARistoteles, ille Philosophus, cui nihil ignotum in natura, animæ penitiora rimans ait de hoc simulachro Dei, intellectum esse quodammodo omnia passiuè scilicet, & actiuè; id est intellectum posse omnia efficere, sicut & effici. Scholiis eget istud axioma, & intimis Philosophiæ recessibus, quibus aperiat mentem Philosophi, eadem Philosophia rerum omnium indagatrix. Duplicem intellectum hæc adstruit disciplina, agentem scilicet atque patientem; agens educit species à phantasmate, quod est icon rerum obiectarum, easdem etiam icones elicit è potentia animæ intellectiuæ, quæ transmittit ideas ad intellectum patientem, qui est potentia animæ rationalis cognoscens, & quâ verè homo ad imaginem Dei fictus, Codice sacro prædicatur. Intellectus agens, indicis agit partes, dum obuia quæque sibi prodit & aperit; ast patiens intellectus oculum intelligendo refert. Agens habet rationem luminis illustrantis; patiens verò rationem potentiæ elicientis visionem obiecti, cuius indolem, ope specierum, vult explorator impiger intimè perscrutari.

EX PHILOSOPHIA.

Intellectus quomodo fit omnia.

Liquet hinc, eam animæ vim scientiarũ omniũ esse Palladiũ: nam intellectus arx animæ, scitarum serũ abdit species propè indelebiles.

Mundus est liber.

Ne autem otio torperet intellectus, librum egregium homini Deus obiecit, rerum omnium vsus & ideas habentem. Volumen illud est orbis vniuersus, in quo res omnes sicuti characteres, pro præli arbitrio coëuntes mirâ compagine, faciunt voluminis huiusce contexturam. Ritè dixeris librum hunc, rerum omnium syntagma lectoribus ingerentem, esse omnia obiectiuè; hominem verò esse omnia subiectiuè, quando rerum omnium ebibit imagines sensibus haustas. Is fuit vnus Adam, & alter fortasse Salomon, quos nihil latuit eorum, quæ hoc contextu toto nitent, quos πολυμαθοὺς atque multiscios, imò πανθημαθοὺς omniscios licet ideò nuncupare.

Ex SS. PATRIBVS.

Altos indaganti sensus diffusos hoc toto volumine, pleráque patent attributa Dei; potentia in creatione, bonitas in diffusione, sui prouidentia in ordine singulis quibusque rebus præstituto: vocales enim sunt ideæ, omnes passim obuiæ res; vt ait Vates. *Erit vobis visio omnium, quasi verba libri signati.* Itque fuit Beati Antonij animus, nullum aliud volumen pulchrius esse mundo, quo præclara Dei facinora nostris mentibus inurantur. Vt hunc librum Romani consulant, Paulus insinúat; asseuerans, res sensibus obuias Deum aperire. *Inuisibilia enim ipsius à creatura mundi per ea quæ facta sunt intellecta conspiciuntur, sempiterna quoque eius virtus & diuinitas.*

Isai.29. S. Athanas. in vita S. Antonij. Rom.1.

In hoc orbis vniuersi volumine reuoluendo, Adam rerum præclararum incurius, imaginum specie insolitâ captus, puerorum instar stetit in pomo, & vxoris suæ forma. Hasque habuit imagines veluti remoras, animum eius, ne libri obiecti sensus abditos erueret, penitus auertentes. Hoc autem præter intentum Dei accidit; creata enim omnia, velut elementa quæ in vocabula coalescunt homini innoxio, Deum clamant ex Richardo. *Integer amator Dei, quocumque se verterit, habet familiarem admonitionem amoris, rebus his pro speculis vtitur, aspicit cuncta, quæ condidit Deus, & quo condit fine, & in his non tam admirabilis, quàm amabilis occurrit.* Vnde & ideo Adam in icone stetit inconsultè. Libros quos digessit color ater, seu alius quiuis color chartis ingestus, Magistros esse mutos, veteri inualuit adagio; quippe elingues docent: sed orbem totum esse volumen ingens gloriam Dei enarrans, ait regius Psaltes. Nec est quod causetur homo suam inscitiam, vt, tædium lectionis huius excusans, vacet à studio: Deus enim librum istum eo charactere composuit, vt primo intuitu omnibus innotescat.

Richard. de gradibus charitatis. Psalm.18.

Sed quia homo librum prohibitum consuluit, nempe dæmonem, à quo fascinatus est; nesciit orbis vniuersi peritiam: dæmoni adhæsit asserenti. *Eritis sicut Dij scientes bonum & malum.* Quodque est in veteri paræmia euenit ei. Κύων σπεύδουσα τυφλὰ τίκτει. *Canis festinans cæcos parit catulos:* festinus enim ad scientias indebitas caruit eâ notitiâ exquisitâ quam callebat. Eámque induit caliginem tota excutientis Adæ prosapía, in quâ sic sæuitum est, vt patre scilicet sciolo nati, essent inscij prorsus in abditis, in quibus frustrà laborant, caligent verò in peruiis, vt flet ille.

Genes.3. Persius Satyr.1.

O cæcas hominum mentes, ô pectora cæca!

Hominis imperiti tenebras tersit Deus noua disciplina; librum namque priori volumini spreto substituit: & ne instarent homines habere se mutum librum; ipsummet Verbum, per quod facta sunt omnia, factum est & volumen, vt præsciit quidam Vates. *Ecce manus missa ad me, in qua erat liber inuolutus, scriptus intus & foris; & scripta erant in eo lamentationes, carmen, & væ.* Manus, auxilium Dei notat exhibitum, cùm Deus hominum consors naturæ effectus, liber loquax nobis obiectus est: verbum enim nescit obmutescere, aut abdere meditata. Lamenta Christus & ipse flens exhibuit, aperiens diei extremi horridam catastrophen, mutata cœli facie terribilem: cecinit carmen, Beatitudines edisserens, tripudióque gestire suos inuitauit. *Gaudete, quòd nomina vestra scripta sunt in cælis.* Demum væ reprobis fore ait, quos illa dies exceperit, lethalibus flammis, exceptâ vltimâ sententiâ mancipandos.

Ezech.c.2. Luc.21. Luc.10.

Scriptus erat foris Christus eodem quo homines elemento; intus autem inuisibili charactere, nempe Dei: ad huius intelligentiam sacri voluminis excedentis hominum captum, libellum præmisit veluti præludium, cuius ope fieret peruius humano captui liber sacer & abditi sensus. Liber præuius Christo fuit Maria Mater eius, epitome gratiarum Christi, quam & ideò non insulsè dicam, Christi vt volumen est, prima Rudimenta.

Maria fuit liber præuius Christo.

Dicam ergo primò, Mariam esse librum. Secundò aperiam ea omnia, quæ hoc mystico libro reconduntur. Ecclesia acta Dei flamine sancto, ad B. Virginis exortum legit Matthæi caput, cuius hic est tenor. *Liber Generationis IESV Christi.* Nam Ecclesia aliquid commune subodorans Mariæ & libro, hanc Virginem enascentem miris effert præconiis, ex libri egregij Symbolo ductis; eorum autem quæ Mariam ornant, indicem texit in ea serie Sanctorum Abrahæ, Isaac, Iacob, Dauid, & aliorum procerum Christi, quibus & Beata Virgo sata, eorum virtutum hæres illustratur. Quærenti igitur, quæ sit Virgo hæc recens nata? Respondebitur ex Matthæo, liber generationis IESV Christi: vt autem stet concinnè Mariæ & libri relatio, explicanda sunt quatuor ad librum spectantia, Auctor, Editio, Approbatio Dedicatio; & an Mariæ singula quæque quadrēt, sagaci scrutinio sunt nobis hęc indagāda.

Matth.1. Maria est liber.

Ex MATHEMATICA. Origan. in Isagog. Astrologica.

Rerum omnium Deum architectum esse, nemo iuit vnquam inficias, multa tamen causis ad hoc institutis permittit, quæ pro indita sibi facultate prodant: vnde & causis actio conceditur, quasi sint illæ, quæ influant, inscio quouis alio motore; ita Medicus facit rediuiuos, & Menecrates medicinâ clarus Iouem se iactabat esse nomine ementito. Mathematica Lunam credidit altricem & auctricem humidi radicalis, & Physica formas infert esse eas, quæ dant esse rei, Deíq; in omnibus effectibus nulla est, aut parca mentio, quasi exuerit naturam causæ vel influxum nullum communicet, totúmque rerum decus cedat causis; quæ tamen sui impotes, vt Dei iuris & indigæ ex se, hoc solùm habent quod Deus impertiuit. Inualuit tamen & hæc in sacro textu phrasis, vt opera hominum dicantur esse multa ordinis infimi, vt. *Simulachra gentium, argentum, & aurum, opera manuum hominum.* Sed vbi effertur aliquod egregium

Psal.113.

egregium facinus, id totum adscribitur meliori notæ, vt. *Verbo Domini cæli firmati sunt:* & illud affine. *Spiritus Domini ornauit cælos.* Denique humilia vindicet sibi causa quæuis; omnia tamen, quæ rutilant insignia, Deo tantùm adscribuntur.

Psalm. 31. Iob. 26.

Igitur cùm rerum omnium infra Deum, apicem sortita sit B. Virgo recens nata, vt piè Anselmus ait. *Quicquid magnum est sub Deo, minus est Virgine.* Non est quòd vexemur in auctore seu opifice Virginis recens natæ, in cuius encomia effusi omnes Primores Ecclesiæ, in hoc sunt concordes, vt eam dicant opus Dei, cui impar est omne quod Deo minus; hicque liber Generationis Iesu Christi, auctoris potissimum nomine celebratur.

S. Anselm. de B. Virg. Mariæ opifex Deus.

Liber hic nescit auctorem anonymum, sed Architectum titulo præfert; & hunc qui solus sufficit ad tale condendum opus, vt ait S. Damascenus. Ὡς θεῖον ἔμψυχον ἄγαλμα ἐφ' ᾧ ὁ δημιουργὸς εὑρέθη θεός. *O diuinum & viuum Dei simulachrum, ad quod Deus opifex inuentus est.* Vtque Apellis olim enituit summa de penicillo peritia, edita Venere, quam adeò fecit egregiam, vt eius specie capti alij omnes artifices, cesserint primas illi Veneris architecto. Ita & Maria ipso sui natalis exordio, ea eluxit specie insignis, vt Angelos in extasim raptos egerit in has voces, egregiæ eius speciei testes. *Quæ est ista, quæ progreditur quasi Aurora consurgens, pulchra vt Luna, electa vt Sol?* Eius hæc forma, infra quam sunt speciosa quæque, auctorem suum ea ratione prodit, quâ Apellem Protogeni lineæ ductus in tabula præostendit. Etsi enim omnes rutili Angelorum chori, in vnam animam congessissent quidquid habent eminens & coruscum; hæc anima decore omni Angelico constans & compacta, cederet huic Virgini, quæ Deo auctore, rebus aliis omnibus quantumuis egregiis & decoris præstabit semper. Imò & infans propè non nata, composita cum Angelis amplioři gratiâ præfulgidis, multùm hæc illustrior eis omnibus eminebit.

S. Damasc. ser. de B. Virg.

Cant. 6.

Habes ex præfatis Deum auctorem libri, quem hoc sermone decurrimus, tantique auctoris in hoc volumine micat ingenium catenus, vt qui Virginem nescit, eum etiam lateat Dei opificis exquisita peritia, teste Chrysologo. *Quantus sit Deus satis ignorat ille, qui huius Virginis mentem non stupet, animum non miratur.* Auctore ergo voluminis huiusce conspicuo, editionem libri sermo residuus inuestiget.

S. Chrysolog. serm. 140.

Ex Theologia.

Editas ab æterno res omnes in ideis, quæ penes Deum sæculo præierunt, id est, ab æterno esse omnia in mente Dei, dogma est fide stans atque ratione. Fide quam debemus codici sacro, & ratione quam ingerit Theologia, altissima disciplina. Sic habet sacer ille textus *Omnia nuda sunt & aperta oculis eius.* Rerum autem notitia stat, & fit per ideas: nam res ipsæ non se mentibus ingerunt. Rursus seipsum Deus intelligit adæquatè, id est, virtutem suam capit totam, sciens ad quæ omnia possit actione spatiari: ergo omnia eàque infinita cognoscit, quia ad infinita extenditur illa Dei virtus; sicque liquet, esse in Deo ideas rerum omnium. Prætereà ea quæ agunt per intellectum, non temerè suas actiones exerunt, sed ob finem aliquem sibi præstitutum; vt artifex domus, in ea fabricanda, domum habuit in mente præambulam, secundùm esse intelligibile: habere autem finem præuium actioni secundùm esse intelligibile, est habere ideas rerum, vt scholæ Genius Thomas scitè admodum explanauit.

Hebr. 4. S. Thomas 1. part. qu. 14. art. 5.

S. Thom. 1. p. q. 15. art. 1.

Ex SS. Patribus.

Itaque prima Mariæ editio fuit ab æterno, fuitque illi libro, pro Bibliotheca Deus optimus, nec eo modo Maria omnino fuit, quo & cætera omnia in mente Dei, sed nobiliori planè. Ad cuius rei intelligentiam nota duo in ideis. Primò eas esse vel speculatiuas, & tunc esse meras rerum rationes præexistentes in mente Dei, vt ait Augustinus. Secundò, eas esse & practicas, vt aiebat Plato, id est, causas effectrices rerum, quæ ad exemplar idearum nostris sensibus ingeruntur. Ex parte Dei omnia simul & semel ideata sunt, in vtroque modo, theorico scilicet & practico: nam Dei essentia, quæ est ratio æterna rerum cognoscibilium, non variat, vt ait Apostolus. *Apud Deum non est transmutatio nec vicissitudinis obumbratio.* Et fusiore stylo hanc idearum explicat scientiam Augustinus sic. *Ideæ sunt principales quædam formæ vel rationes rerum stabiles atque incommutabiles, quæ ipsæ formatæ non sunt, ac per hoc æternæ, ac semper eodem modo se habentes, quæ diuinâ intelligentiâ continentur. Sed cùm ipsæ neque oriantur, neque intereant, secundùm tamen eas formari dicitur omne, quod oriri & interire potest, & omne quod oritur & interit.* Igitur ex parte Dei, qui à seipso in sua notitia minimè dispescitur, Maria ab æterno edita est cum ingenti illo volumine, id est, mundo hoc sensibili, qui rerum penè infinitarum velut paginarum syntagmate textus, liber est omnibus ediscendus.

Iacob. 1.

S. August. lib. 83 quæst. q. 46. Ideæ quid sint.

Creaturis inter se compositis, Maria alio planè modo edita est, quàm cætera omnia Nam ex Philosopho. *Vt se habet res ad esse, ita & ad cognosci.* At Maria in esse suo cæteris præstat entibus infra Deum; ita & in mente Dei præiuit ab æterno aliis omnibus, quæ Deus aliquando statuit exercere. Et hoc est affine Virginis encomio, quo Salomon Deiparam quasi penicillo graphicè lineauit. Vide tabulam, & in ea Mariam ab æterno præeuntem omnibus. *Dominus possedit me in initio viarum suarum, antequam quidquam faceret à principio. Ab æterno ordinata sum, & ex antiquis antequam terra fieret, nondum erant abyssi, & ego iam concepta eram; necdum fontes aquarum eruperant, necdum montes graui mole constiterant; ante colles ego parturiebar.* Nota vim verborum. *Ante colles ego parturiebar.* Id est, mea natiuitas in mente Dei præcessit ortum rerum omnium aliarum, quas si ad me referas, earum quæuis altitudo erit instar collis, cùm ego præaltorum montium iuga superem vsquequaque.

Aristot. lib. 2. Metaph. textu 4.

Ex Philosophia.

Prou. 8.

Exquisita verborum hæc series quam Ecclesia Mariæ exortui aptat, perlegens ea in huiusce diei tremendo mysterio, liquidò notat sensum hunc præscitum à Salomone: nam ex Chrysologo. *Non apices, non literæ, non syllabæ, non verbum, non nomina, non personæ in Euangelio diuinis vacua sunt figuris.* Quod hic asserit de Euangelio; Christus & idem adstruit de toto Bibliorũ textu. *Amen quippe dico vobis, donec transeat cælum & terra, iota vnũ, aut vnus* apex

Ex SS. Patribus. S. Chrysolog. serm. 146. Scripturæ sacræ apices etiam non sunt muti. Matth. 5. Psal. 39.

apex non præteribit à lege, donec omnia fiant. Benè ergo Mariæ quadrant voces illæ. *Ante colles ego parturiebar.*

In eo item sensu Christus dicitur primus prædestinatorum, iuxta illud. *In capite libri scriptum est de me.* Quò enim Deo quisque magis est similis, plura de eo cognoscit & Deus: sicut etsi plerique ex turba Christum premerent, confuséque tangerent absque delectu; tunc tamen dumtaxat ait ab aliquo se fuisse tactum, cùm mulier saucia fluxu immodico, tetigit fimbriam panni salutaris, cúmque scisciraretur à sequace turba, quis eum tetigisset, subiecit. *Tetigit me aliquis; nam ego noui virtutem de me exiisse.* Ita quia maior Dei virtus a Deo diffusa est in Mariam; ita & illa Deum magis perculit ab æterno, quàm aliarum compago rerum, atque adeò Virginem multiplici dote censuque claram diuinæ menti dicimus altius insedisse.

Luc. 8.

Voluminis, cuius Deum auctorem habes, & editionem primam ab æterno, dies hodiernus secundâ editionem in eius natiuitate recenset: prima quippe editio ex intimo Dei prælo non prostabat; alia molitus est Deus editione characterе sensibili, & omnino naturæ lectorum. Perfecit vtique, cùm Mariam natam, editam ex vtero promulgauit, nec fuit opus in hoc edito libro cautela, quæ cuilibet editioni libentium apponitur. Videlicet prodit hæc secunda editio emendata & castigata à mendis, quæ in primam editionem irrepserant; in primam enim editionem Mariæ ab æterno, nihil irrepserat vitiosum: nam Deus præsciit eam immunem a peccato, iuxta illud. *Tota pulcra es & macula non est in te.* Editio secunda Beati Ioannis, Domini præambulonis prodromi, fuit castigata & emendata: nam præcursor ille ex sua conceptione fœdus, editione secunda nascitur illibatus.

Cant. 4.

Approbatione non eguit liber iste sanctus, & Deo auctore sanctior: sed vt censores incurrentes in librum elegantem, & omnibus numeris absolutum, non approbant tantùm, sed ei mira, censuræ loco præfigunt encomia; ita & Angeli. Sanctique omnes, Mariæ decore eximio lauci, miris laudibus atque præconiis aliàs insolitis extulerunt. Prima editio censores non habuit, ideò non præcones, quia charactere soli Deo nota fuit ab æterno: sed secunda editio primâ fuit auctior; nam supra essentiam Mariæ addidit existentiam, qua Maria posita extra causas, Angelis & hominibus agnita, eorum acuit stylum ad suam panegyrim meritorum copiosè compingendam.

Maria in toto grata.

Cœtus Angelici coriphæus ille Gabriel, Mariam gratia plenam enuntians, primo suo afflatu, cœlesti breuiloquio, luculentam omnigeni præconij texit Epitomen, in Mariæ gratiam, compendiosè edisserens id quod Hugo Victorinus stilo pleniore digessit. *Totum quod in te pulchrum est, in toto grata, in nullo ingrata, in toto places, in nullo displices, tota pulchra es, pulchra per naturam, pulchrior per gratiam, pulcherrima per gloriam.* Quid loquunt Angeli in Mariæ encomiis, cùm eam totam sibi Trias adoranda vendicauit. Audiendus Bonauentura Deiparæ addictissimus.

Hug. Vict. serm. 9. Festiuit.

Maria est totius Beatissima Trinitatis nobile triclinium. Quasi diceret, in Maria quiescere Patrem, Filium, & Spiritum Sanctum; hoc enim sonat vox illa triclinij vsitata Latinis, etiamsi sit mere Græca. τρικλίνιον erat conclaue tribus lectis stratum, vbi discumbebant conuiuæ. Vnde Horatius

Maria est Trinitatis triclinium.

Triclinium quid sit.

Sæpe tribus lectis videas cœnare quaternos.

Horat. lib. 1. Ser. Satyr. 4.

Et Horatio suppar Iuuenalis.

Si libuit necessis neglectum adhibere clientem Tertia ne vacuo cessaret culcitra lecto.

Iuuenal. Satyr. 5.

Maria ergo Dei recessus intimus, Sancto Bonauenturæ, triclinio comparata arridet; & hanc ab Hesychio ideam fortè mutuarat: vocat enim ille plenitudinem totam Trinitatis; in quo & equidem fateor, sum demiratus animum pium in Mariam R. P. Salazar Societatis Iesu mihi reuerâ suspiciendæ Hoc Hesychij textu seipsum torquet Salazar in Theologia tota dissecanda, vt adstruat sensum verè doctissimum, assignatum menti Hesychij, quem ait appellasse Mariam totius Trinitatis complementum; cùm tamen Hesychius ab hac est imposita Theologia fuerit penitus alienus. Nec aliud ille voluit, imò nec potuit maius encomium affigere, quàm dicere totâ Trinitate plenam, & vt aiunt Philosophi, in abstracto plenitudinem totam Trinitatis: nec græcus auctor abhorrens à termino æquiuoco, voluisset scriptis suis inserere vocem, quæ complementum aliquod in Triadis sanctæ mysterio resonaret. Etenim æuo Hesychij Græcia tota nutabat in fide huiusce mysterij: cui næuos affingebat dum Christo omne complementum subtrahebat; sicut & Spiritui Sancto, dum processionem à Filio Græcia contumax inficiatur.

Salazar. in Prouerb. 8.

Maria est plenitudo Trinitatis.

Audiamus Hesychium idiomate suo damnantem eos, qui eum insciunt præfati textus referunt assertorem, vbi ille Mariam præfert Arcæ Noe, quæ viuentia omnia reliqua ex diluuio gestabat: nam inquit Hesychius illa totam Trinitatem gerebat vt illa plena. Αὐτὴ δὲ ὅλον τὸ τριάδος τὸ πλήρωμα ἐπειδήπερ γὰρ καὶ τὸ πνεῦμα ἐπῆλθεν καὶ ὁ πατὴρ ἐπεσκίασε, καὶ ὁ υἱὸς συσκηνώσας ἐνεφορεῖτο. *Hæc enim tota Trinitatis plenitudo, quandoquidem & Spiritus adueniebat, & Pater obumbrabat, & Filius vtero gestatus inhabitabat.* Hoc tenore textus, & verborum, complementi acuta illa Theologia mihi nauseat vt perperam inuecta, etsi placeat sua in Mariam egregiâ pietate. Quicquid enim de Maria dixeris eximium, arridebit mihi Mariæ candidato: quale omne est id quod Societas Mariæ chara scribit de hac terû reparatrice.

Ex SS. PATRIBVS.

Hesychius orat. 2. de laudibus B. V. Mariæ.

Vt aliud Mariæ decus, cui aliud omne sit impar encomium. S. Dionysius Mariæ videndæ desiderio, eam adiit; sed vbi Mariæ compos effectus est, statim sui impos, Deum in illa subodorans, ait ei, se fide sola impediri, quin ad eius pedes aduolutus, tot insignem gratiis in ea micantibus, eam coleret veluti viuum Deitatis omnigenæ simulachrum Ecclesiæ enascentis ille fuit zelus in hanc Virginem Deo plenam, vt plerique et placentas sacrificarint. Deam inde recolentes, sicut & videbant filium eius à fidelibus haberi pro Deo Optimo Maximo, nullo quo ritu præcipuo magis adhiberi cultum, quàm hostiâ consecratâ Pietásque in Mariam eò egit fideles indiscretos, vt

Mariam Dionysius vidit radiantem.

vt fecerit infideles; hæc tamen impietas, Mariæ stabilit insignia valde Charismata, quibus efferendis, præcones omnes verbi Dei, scribæque omnes deuouerunt se totos, itavt merito Ecclesia in eius laudem vsurpet has voces. *Egredimini filiæ Sion, & videte reginam vestram, quam laudant astra Matutina.* Angeli & proceres Sanctæ Ecclesiæ recèns emergentis astra matutina non insulsè dixeris, quorum egregiè dicta de Maria, librum hunc mysticum quem voluimus hoc discursu, non approbant modò, sed quibusdam illustrem scholiis aperiunt, explicant, omnésque suæ salutis minimè incurios prouocant ad legendum.

Ecclesia in Missæ introitu, die Concep.

Ex præfatis, dicatio voluminis huiusce liquet: cùm enim Maria toti sit addicta Trinitati, quis hærebit in quærendo cui dicatus sit ille liber; Deus hanc sibi condidit, vt cœlum sanctius ipso cœlo, vt præsciit Psaltes. *Cælum cæli Domino, terram autem dedit filiis hominum.* Istique Mariæ quadrat illud singulare lemma, quod in icone cudit altera Maria Angelico stemmate illustris. Hæc Henrico Rege sata, coniugio sortita est Philippum, illum Regem & patris & suo etiam nomine percelebrem, & Hispaniarum regno præpotentem. Erat is princeps veluti fax toti Europæ prælucens, bello & pace clarus. Animum regina suum testatura gratum, in gratiam nuptiarum, cudit hoc Symbolum, stellam videlicet rutilam iuxta Solem, hoc titulo. SOLA DICATA LVCI. Dicebat se esse stellam Veneris, quæ Solis est comes indiuidua; ideóque copulatam Regi, quem pro Sole habebat. Hæc Maria fastum redoluit hoc Symbolo; sed Maria nostra SOLA DICATA LVCI: peccati enim tenebræ antea omnes homines inuoluerunt. Expers fuit ista Virgo caliginis, SOLA DICATA LVCI: non enim coeunt lux & tenebræ; Maria autem & stellâ, cœlóque notata, luce innatâ coruscat, iuxta illud. *Ego feci in cælis vt oriretur lumen indeficiens.* Caliginem nescit lumen indeficiens, nec stella SOLA DICATA LVCI.

Psalm. 113. EX SYMBOLIS. *Typotius lib. Symbolorum.* Mariæ Reginæ Angliæ symbolum.

Hoc clamat Damianus. *Quid vitij in eius mente vel corpore, vendicare sibi potuit locum, quæ ad instar cæli, plenitudinis totius diuinitatis meruit esse sacrarium?* In typum dedicationis Mariæ, scribit Moyses. Abrahæ vernaculum Eliezer sollicitum aliquando fuisse de Virgine, quæ eius esset decoris, & meriti, vt posset fieri consors filij Abrahæ heri sui; vbi autem incidit in Rebeccam, singulari gaudio gestientem ait exclamasse. *Ipsa est mulier, quam præparauit Dominus filio Domini mei.* Si dubius quæris, quæ sit ea virginum omnium; quam Deus Filio suo deuouit ab æterno: Nata hodie Virgo ipsa est, quam Dominus præparauit Filio suo in matrem, & nobis in volumen studio iugi reuoluendum.

Maria sacrarium diuinitatis. EX SS. PATRIBVS. *S. Damian. ser. 3. de natiuit. B. Virg.* *Genes. 24.*

Et hunc apparatum disce, ex titulo libri præferente genesim Christi, cui sacer est iste liber, sic ideò nuncupatus LIBER GENERATIONIS IESV CHRISTI. Quo verborum compendioso tractu, series penè tota rerum liquet, quæ isto volumine prostant, quod titulo suo eleganti præfixo, omnia virtutum omnium egregia specimina sonat, nec vaniloquium ambitum ementitur. Quippe Generatio Christi, eiusque tota cognatio, est totus ipse virtutum

Quid sit in hoc libro & quot Tractatus. Virtus est vera nobilitas.

tenor: est enim ille virtute satus, & non libidinis illo profluuio, atque adeò in hac attexenda genesi, nulla animum tuum subeat idea carnalis: sed memor esto effati huius S. Ambrosij. *Probati viri genus, virtutis prosapia est: sicut enim hominum genus, homines sunt; & ita animarum genus, virtutes sunt.* His ergo præfatis de Domini Iesu prosapia, prælecto Mariæ titulo, qui est generatio Iesu Christi, reliquum libri textum toto diffusum volumine, faustè tibi liceat augurari.

S. Ambr. lib. de Arca & Noe.

Credo quidem vbi dæmon, spiritus ille lucifuga, incidit in librum hunc, collegisse ex titulo parari sibi non insidias modò, sed tormina noua; eo planè augurio, quod colligit amor, is scilicet obscœnus, cum incurrit in librum, quem edidit Poëta salax pœnitens eorum voluminum, quæ sordebant fœdâ libidine, quorum item lectione exhaustâ, animus turpiter æstuabat. Prælecto titulo libri, quem Poëta inscripsit de remedio amoris, ipse amor sibi pessimè ominatus est, inquit ille sagaci atque salaci indole Poëta.

Nobilitas vera à virtute.

Legerat huius amor titulum, nomenque libelli.
Bella mihi video, bella parantur, ait.

Ouid. lib. 1. de remed. amor.

Nihil aliud sibi dæmon ominari aut debuit aut potuit, quàm imminentem in proximo ruinam, hac Virgine enata, in eàque fide instantis sibi perniciei dæmon amplius stetit, Mariæ libri titulo prælibato. Nimirum aiebat callidus hic & versipellis hominum osor, meum hactenus stetit imperium, vitiis effusis in totum orbem; ast liber iste suo titulo sonante Generationem Christi, vitiorum refert antidotum Nulla enim est futura genesis Dei in humanis, quam virtutum indiuidua connexio, quâ obliterato vitio omni, pessum ibit meum omne dominium. Sic scitè admodum spiritus ille nequam, suum præsensit exilium, ex Christi cum virtute mystica parentela: virtutes autem illæ quibus texitur hoc volumen, etsi gregatim sint effusæ; non tamen congregatim, id est, hic liber non continet indiscretam virtutum congeriem, sed tota virtutum sancta cohors, in tres partita choros, efficit tres tractatus, congruos tribus his statibus, scilicet virginibus, coniugatis, & viduis Tribus enim his cancellis continetur hominum genus, omnésque cuiusuis ætatis hominum status, hac classe triplici dispescuntur.

Est hæc diuisio consona vitæ innoxiæ, quam egit Virgo Deipara insignis in præfato quouis statu: fuit enim Virgo, fuit & desponsata Ioseph, & demum hoc defuncto, vidua stetit reliquo vitæ decursu. Ideò primus libri tractatus est de virginitate; in hoc virgines discent, quomodo virgineus ille flos stet. Secundus tractatus erit de matrimonio; illic scient omnes coniugati, sincera omnia dogmata coniugij. Denique tertius tractatus est de viduitate; hic viduæ edocentur, quâ nauseâ mundi huius cupediæ omnes sint habendæ, & quo sint amoris æstu cœlestia omnia prosequenda.

Horum fuisse statuum ideam exquisitam, Virginem hanc, insinuat Chrysologus. *Maria nomen, hoc virginitatis insigne, hoc pudicitiæ decus, hoc indicium castitatis, hoc Dei sacrificium, hoc hospitalitatis virtus, hoc collegium sanctitatis.* Cuique expendenti singulas

EX SS. PATRIBVS. *S. Chrysol. serm. 146.*

voces, liquebit eas non ineptè referri ad virginum, nuptarum, & viduarum animos ritè & piè componendos. Cæterum si sagax sciscitetis, quid in vniuersum explicet ille liber, & cui classi nos reponat, crede Chrysologo affirmanti esse *Collegium sanctitatis*. Ita vt quæuis professio, seu virginum aut aliorum, habeat quod edificat in hoc collegio, vbi nulla virtutum praxis inuia est. Sed ne coacetuem statuum singulorum leges atque dissita dogmata, ab incunabulis hodierna die enatæ Virginis auspicabor.

Mariæ nomen collegium sancti-tatis.

Iam redit & virgo, redeunt Saturnia regna.

Eclog. 5.

Naturam hominum deturpauit olim Angelus nequam & refuga, sed eadem hæc natura primæ nitelæ conscia redit in hac Virgine infante. Iam redit & Virgo. Idem spiritus mendax, scientiæ appetitum sed præcocem ingesserat in animum hominum. *Eritis sicut Dij, scientes bonum & malum*. Sed homo inde caligans & ignorans cæcutiit. Deus edito libro nouo, nempe Mariâ hodie editâ, noua sciendi cupidine homines inescauit.

Genes. 3.

Virgo nata, & ipsa purior luce. *Electa vt Sol, pulchra vt Luna*. Hoc virginitatis insigne coluit erepta oculis hominum, intimoque abdita penetrali; & hoc sonat Hebræis nomen virginis *aghalma* עלמה significat virginem & absconditam; quasi idem sit virginem esse & abscondi: semper enim virgo furtiuis hominum aspectibus timet anxia deprædari. Virgo sui sollicita, Tertulliani consilio cautior. *Nec suos emittit oculos, nec admittit alienos: tales enim volent virginem visam, quales habet oculos virgo, qua videri volet*. Obque suos recessus intimos sponsa cœlestis nuncupatur in Cantico, hortus conclusus, cuius emissiones paradisus. An non paradisus Iesus Christus à Virgine emissus in præmium abditi & virginei floris illibati? An non & Gabriel paradiso & cœtui Angelorum prætulit Virginis hoc conclaue? Deum quippe in quem desiderant Angeli prospicere, sciebat illapsum Virginis animæ, & mox virgineo nitore captum, in eius vterum illapsurum, ex quo educturus erat nouum paradisi diadema atque decus, videlicet hominem Iesum, beatitudinis integræ maximum incrementum.

Cant. 6.

Tertull. lib. de veland. virg. Virgo fugiat oculos alienos.

Hanc Ambrosius Virginem abditam admitatus, excitat omnes virginitatis amantes & hoc flore insignes ad Virginis sectanda vestigia. Arrige aures, anima Mariæ imitatrix, auditura Ambrosium. *Disce virginem moribus, disce virginem verecundia, disce virginem oraculo, disce mysterio. Trepidare virginum est & ad omnes viri ingressus pauere, omnes viri affatus vereri. Discant mulieres propositum pudoris imitari. Sola in penetralibus, quam nemo virorum viderit, solus Angelus repererit, sola sine teste, ne quo degenere deprauaretur affatu, ab Angelo salutatur*. Hoc verborum œstro Sanctus iste ciet virginum animos, vt à Maria calle trito decurrentes hoc æuum pudore intemerato illustrent, ipsam tandem B. Virginem & ipsæ virgines assequantur.

a. Ambros. lib. 2. in Luc. Virginum est trepidare.

Quidni meditatus pudor Virginis Deiparæ, virginum faucat & pudori, cùm vna eiusdem virginis imago hoc præstiterit aliquando; scilicet in expeditione Neapolitana, Rex Gallus Carolus octauus, Italiæ imminens, omnium cùm in se ora conuerteret, virginem egregiam nactus, exarsit illicò, & libidinem iam suam expleturus, puella non decoris immemor, animaduertens ad cubilis latus eminere tabulam Virginis sacræ, sic dicitur Regem compellasse: Rex præpotena, Virginem Matrem reuerere, cuius hic tabulam intueris; ob eius illibatum florem, meum & tu ne decerpas, si me virginem deperis, hanc omnibus aliis aspice Virginem pulchriorem; eius amori da pudorem illum meum, quem fœdo delusus amore statuisti miserè delibare. Mirum! Rex prima lanugine adolescens, hac puella vt fomite libidinis hactenus accensus, vt in Mariam oculos direxit, eius adeò percitus est idea virginali, vt alterius velut immemor puellæ, suam libidinem extinxerit, hancque virginem castè veneratus suis reddiderit integram, officiúmque sibi ab ea sanctè exhibitum, compescendo libidinem, dote regia puellæ præstita compensarit.

Dupleix in historia Caroli VIII.

Mariæ imago fecit castum Carol. VIII. Regem Gall.

Maria cingulum tradit castitatis.

Castitatê Mariæ donû à Deo suffragiis eius obtentum, Salomon insinuat dicens de muliere illa, quam ingerit vt Deiparæ typum, eam tradidisse cingulum Chananæo, id est Mariam cinxisse renes eorum, qui instar Chananæi, qui salax erat, libidinis æstu conflagrabant. Cingulum enim ex Homero virginum erat pudica tessera, quam in templo Veneris soluebant, si cogitarent coniugium: tradere ergo alicui cingolum est amorem ingerere castitatis, & horrorem parere luxuriæ, denique validè cōpescere omnes libidinis inquietæ motus insurgêtes.

Homer. lib. 11. Odyss.

Discant itaque virgines recessum & conclaue Mariæ, horrendo frequentiam hominum, cum Deo & Angelis colloquia in oratione misceant, sicut & Beata hæc Virgo; vt quæ ei pares aliquatenus fiant, Christum ex Eucharistia frequenter accipiant, & quem virgo gessit in vtero, illæ in pectore gerant ore antea prægustatum. Nec erit illis in posterum virginitati suæ timendum, si eam ad Mariæ exemplum componant: nam si Plinio licuit asserere apud Cyzicenos Palladis fontem extinguere cupidinis æstus; quare & nos dubiam faciemus hanc gratiam, interuentu Mariæ, quæ hodie nata est catapracta vt Pallas, quam armatam exiisse è cerebro Iouia gentilitas ementitur. Vere Maria nata armata, quia peccati nescia, & gratiâ multiplici stipata, terribilis exurcit Angelo nequam, vt castrorum acies ordinata. Frustra, ô virgines, ad speculum deponitis faciei næuos; vnum sit vobis hoc speculum tersum, vt stet flos incolumis virgineus, Deiparæ scilicet species imitanda.

Palladis fons extinguit libidinem.

Plin. lib. 31. c. 2.

Cant. 6.

Habebunt fortè quod metuât coniugati, audientes Mariam reconditam, & conclaui totam penè addictam, nihilque sibi & Deiparæ timebunt forte affine; & hanc, quæ Angeli timida colloquium velut ægrè admisit, credent hominum respuere consortium, sicque à Virginis obsequio auersi homines coniuges, Virginis accessum miserè formidabunt. Macte, ô coniugati, fuit & Maria desponsata viro nomine Ioseph. Non ignara mali miseris succurrere discit. Triginta annorum curriculum egit, coniugis Ioseph virginis ipsa Virgo consors non exosa consortium, vtriusque pudore incolumi. Est hic tractatus libri ordine secundus, virtutum ferax, & auctior prima parte virgi

Luc. 2.

Æneid. 1.

virginitati sacra: nam & Maria desponsata grandior facta, cepit sponsa virtutis etiam multiplex incrementum. Prima se obiicit in coniugio, coniugum societas indiuidua, quâ stante nihil infidele subit animum zelo obnoxium. Maria Iosepho ita & indiuidua comes hæsit, vt ad cognatam Elizabeth non ierit, nisi eo conscio & socio; sicut & in Ægyptum ambo Angelo præeunte ierunt, amboque simul eodem spiritu reduce Christum septennem sospitem adsportarunt.

Sueton. in Augusti vita.
Iulia filia Augusti vestium luxu notata.
EX HISTORIA.

Iulia, filia Augusti, vestibus pretiosis luxurians, sicut & corpore toto, patris animum grauiter offendit, qui cùm eam obiurgaret, vestes cultiores arguere incultam mentem; illa composita ad quosvis casus, ait: ô mihi suspiciende pater, cum induor modestè, oculis patris, id est tuis, me adapto; cum superbè induor, hoc facio ad decorem capitis, inde oculis sponsi gratior, illi meo coniugi placitura. Optime sanè Iulia Patrem fallum eius carpentem elusisset, si comptior tantùm extitisset coniugi placitura: hoc enim matrimonij non est infimum decus, alios nescire oculos quam eius cui sors nos addixit. Plerique sane hanc expleuere partem Mariæ desponsatæ, oculos sponsi nusquam vel morâ minimâ declinantis. Etenim multi eo amoris mutui æstuant, vt non nisi ægrè ad officia sibi imposita obeunda diuelli queant: sed vnum est, quo coniugati omnes deflectunt à Maria ad quam ideò omnes vt ad scopum intendere debent, & quotidiana praxi ad hoc signum sibi imitandum, & præfixum seriò collimare.

Audiant omnes adstricti vincolo connubij Maria sponso suo addicta si quæ vnquam alia coniunx; sui tamen adeò fuit in hoc amore compos, vt sacram se totam Domino Iesu seruarit semper: nec amore naturali ita filium suum Dominumque deperiit, quin amore Dei eam vrgente, subscripserit filio suo offerenti se, & sic quod naturæ conceditur abdicarit. Hoc verè est se nescire matrem, annuere morti depascenti filium equidem qui illi cum Deo patre communis erat; cùm se nesciit esse matrem, præstitit se Deo plenam, & exemplum parentum, quorum affectus in filios officiunt affectui, quo Deus vult recoli. Ad Mariam ergo, coniuges, attendite, sobolemque vestram nolite velut Dei incurij deperire; vestris ergo mentibus insitum sit hoc propositum tenax, non coniugem neque prolem ita amore prosequi, quin etiam Iesus matri suæ semper adstans vobis etiam sit obuius. Vtque puriùs obeatis partes omnes coniugij, etiam cogitate Ioseph, vt eius fulti suffragiis, Mariæ amorem in suum hunc sponsum graphicè referatis.

Ioseph sponsus Mariæ quãdo obiit.

Vbi Ioannes alluit Christum, Ioseph grandæuus occubuit, & Maria sorte coniugij abeunte, viduarum se fecit in exemplar. An Maria fletuum iugi profluuio, sponsi aspersit exequias, & diuulsæ comæ capillos sparsit innocuos, aut in voces gemebundas erupit, ne amorem suum erga sponsum benè meritum sineret intestatum? Minimè verò: non etenim impar fuit Maria viduæ illi, quam extollit S. Hieronymus. Melania vocabatur illa heroina, quæ extincto coniuge, & duobus item liberis fato sublatis, quos vt sponsi chara pignora

S. Hieron. li. epist.
Melaniæ viduæ vox post mortem viri.

dilexerat; mulier hactenus insignis, seipsa iam excelsior facta, vltro sæuientibus annuit fatis, nec humili vnquam animo vidua luctui interrita cessit ingruenti. Sed calente adhuc funere, ipsa vtique maiore feruore accensa, pedibus aduoluta Christi è cruce penduli, ait gratulabunda, & ad vtrosque casus æquanimis. *Gratias tibi ago, Domine Iesu, qui me tanto onere liberasti; expeditius tibi seruitura sum.* Vtque staret his promissis Deo factis de obsequio in posterum promptiori æquè cultiori, mare transfretat, means in Palestinam, loca omnia Christi sui passione celebria peragrauit.

Hæc tenera eminet valde vidua, Sancto Hieronymo excella & illustris; sed emineat quantùm illi Sancto fuerit visum satis superque; totus ille virtutis apex est infra Mariam, quæ sponso sublato non perdiderat hominem ipsam remorantem a Dei cultu; imò Mariæ erat Ioseph non impiger etsi non æqualis æmulus: vnde ipsa videns sponsum quotidiana virtutum accessione comptiorem, gratiæ prouentus amplioris hauriebat hinc maximum argumentum. Ideóque materia luctus inerat ampla Deiparæ ex fato viri, cuius suppetiis & exemplo iuuabatur. Vrgenti fato non abnuit; sed vidua excelsa accinxit se ad facinus animi multò potioris, eo quo Melania puerulos imbelles & impedimenta pietatis tumulo extulit. Quippe vidua hæc Virgo suum animum præcinctum iniuriarum, quas subiturus erat filius eius, non salutis obex, sed auctor; suum, inquam, animum concordem Deo ad omnes ærumnas passionis inflectebat. Melania inuisit loca, passione Christi insignia; sed Maria passionis huiusce consors; loca hæc filij sui patientis sanguine rubentia, non vidit tantùm, sed & illic Christo vnigenito suo commoriens, edidit in exemplum viduarum, extincto sponso, & in matrum solatium, pignoribus emortuis, virtutis omnimodæ specimen inauditum.

EX SS. PATRIBVS.
Mariæ virtutes singulares omnes.

Meritò igitur viduarum idea & exemplum est Maria, sicut & virginum, ac sponsatum, à quibus cunctis cum generetur Christus, eatum virtute satus; nonne Maria liber erit generationis Christi, cùm eius tota cognatio, id est virtutes omnes apud alios descriptæ minutis literis atque communibus, in Maria maiusculo aureoque charactere referantur. Et hoc annotauit iam Bernardus. *Virtutes singulares prorsus inuenies in ea quæ videbantur esse communes.* Hæc enim Virgo eminenter habuit quod singulis quibusque sanctis Deus largitus est; vtque aqua scaturiens ex imo terratum, bitumen, sulphur, redolet & metalla residentia in alueis, quibus aqua inde salutaris ad nos deducitur; ita & Maria sanctis prognata Regibus atque Patriarchis, ab his tanquam aureis deducta cuniculis, omnes eorum virtutes hausit, Deo optimo maximo largitore. Habuit ab Abraham, quòd filium suum addixerit cruci, spontanea oblatione: cum Isaac, se concordem obtulit Deo Patri: cum Iacob, non Esau fratris, sed Iudæorum fratrum tulit æquanimiter omnes simultates, & demum mortem illatam pignori sacro: cum Dauide fuit secundùm cor Dei; imò quod Mariæ ataui omnes habebant egregium, illud

S. Bernard. serm. 4. de Assumpt.

fuit pleniùs in Maria consummatum.

S. Amb. lib. de arca.

Hodie aperitur liber ille Generationis Iesu Christi, & non tam cunis quàm throno imponitur, vt hinc discamus genesim Christi, nempe virtutes, quæ sunt animæ prosapia, vt ait Ambrosius. Eo planè modo in Concilio Ephesino, vbi in Nestorium animaduertit Ecclesia, Sancti illi Patres librum scripturarum in eminentem thronum, vt Dei genitricis θεοτόκου testem vindicem euexerunt. Nempe ex consulto eo libro sacro, qui genesim Christi edisserit, Maria Deipara dicta est, inficiante frustra Nestorio. Ita & anima Deiparam vt librum Christi geneseos consulens, erit ipsa χριστοτόκος pariens Christum. Huc igitur adestote omnes parere Christum auentes animæ, seu virgines, aut sponsæ, vel viduæ, librum Deiparæ consulturæ. Illic enim practicè habentur Theoremata omnia virtutum singulari cuiusque statu, vt benè olim edocuit S. Fulgentius Deiparæ acceptus. *Venite virgines ad Virginem, concipientes ad concipientem, matres ad matrem, lactantes ad lactantem, coniugatæ ad coniugatam*; ideò enim *istos omnes naturæ cursus Virgo Maria in Domino nostro suscepit, vt omnibus ad se confugientibus fœminis subueniret, & sic restauraret omne genus fœminarum.*

Baron. in annal. ann. 431.

S. Fulgent. de laudibus Mariæ.

Maria ad omnes status pertinet.

Virgines olim Sibyllinæ libros aliquos texuêre fatidicos, quos tanti Roma fecit, vt penes eos Reipublicæ momenta omnia posuerit; siquidem imminente periculo consulebant Sibyllarum paginas, ibantque obuiam sic ingruenti periculo. Sed nos reuerà feliciùs, quovis nos vrgente casu, si attendimus ad Mariam, ex sacri huius voluminis indagine, cunctis propè dæmonum insultibus occurremus. Si te, ô virgo ingenua, inhonesta quæpiam species inquietat, cogita Mariam & animum eius ab omni obscœno non alienum modò sed planè abhorrentem. Si fortè Iesum perdideritis, ô coniuges, sicut & aliàs Ioseph & Maria amiserunt, mente eam curam reuoluite, quâ pij hi parentes eum quærentes vbique; vos hinc docuêre, Deum etsi ab eo coniuges deficiunt aliquo deliquio, eum tandem in templo, multo fletu præuio reperiri. Si nauseat, ô viduæ, status hic singularis, & mentibus ingerat viduas obnoxias esse pluribus incommodis; Mariam aspicite iuxta crucem intrepidè stantem, & implentem numeros omnes viduæ & Matris orbæ filio, cui impar est omne hominum genus. Denique Christiani omnes aliquando iactati quovis modo, pendite seriò, quid in eo quo vos iactamini casu, Maria perpetrasset.

Cicero. lib. de diuin.

Præstat hic liber libris Sibyllinis, de eoque iure dici potest illud Apostoli, *Et quicumque hanc regulam secuti fuerint, pax super illos & misericordia.* Quorum charismatum vt nos impotes faciat dæmon vafer, homines ab hac lectione libri auertit, sciens eum esse regulam virtutis & gratiæ, omnes ab eius intuitu diuellit ille astutus hominum insectator. Eodem astu ille cacodæmon tentauit opprimere fœtus immaturos surgentis Ecclesiæ, id est, fideles ex idolorum cultu baptismate tinctos; nimirum ille peruicax Angelus Diocletianum imperio clarum eò perculit, vt tolleret librum Generationis Iesu Christi, id est, biblia omnia sacra, sciens hac lectione ablata paginæ sacræ, se facturum homines ex fidelibus infideles.

Galat. 6.

Libros sacros Diocletianus combussit.

Vt ergo Diocletianus arceret Christianos à lectione pia librorum, quibus anima virtutis amans excolitur, excogitauit anxius innumeras technas, nunc dira supplicia intentans, aliàs præmiis neglectum hunc librorum insinuans. Ita & dæmon suppar illi viro nefario, toto astu suo hoc satagit, vt Mariæ obsequentes abstrahat à solito cultu & studio huius libri, ex quo ad studiosos gratiæ seges vberrima deriuatur. Scit quippe infelix, & eos fore infelices, qui Mariæ incurij, ab eius deuotione destiterint. Quid ergo, ô homo, aliàs assuetus orare Virginem, Rosario tuo supersedes? quid officium aliàs sæpius absolutum hactenus abiecisti? quid synaxim in eius festiuitate solitam frequentare, hanc diuinam escam fastidiens reliquisti & impiè nauseasti? Non longè es, homo vecors, ab imminente ruina, vtpote fulcro carens, scilicet Mariæ valido auxilio, cuius impos eris Mariæ iniurius, cuius obsequium abdicas quamdiu ab eius studio feriaris. Audi Bonauenturam. *Non solùm in te peccant, ô Domina, qui tibi iniuriam irrogant, sed etiam qui te non rogant.*

Euseb. lib. 8. cap. 4.

S. Bonauent. in speculo.

EX HISTORIA.

Mariæ imagine abiecta perit Bardas.

Hoc in Bardam supplicium accidit ann. 820. ex Baronio in annalibus eiusdem anni.

Huic ruinæ fuit obnoxius olim Dynasta quidam potens nomine Barda, cognatus Leonis Armeni Imperatoris. Is æger imaginē Deiparæ accepit à viro sācto, Theodoro Studita, ea certitudine, quamdiu Mariam excoleret, eū in dies habiturū se melius: credidit Bardas, seque totum Virgini deuouit, & hinc aura aspirans propitia ægrū aliquātulū sospitauit. Sed Iconoclasta quidā, B. Virginis osor acerrimus, conualescenti Bardæ suasit abiicere iconem Deiparę, asserens eum benè valiturum, si imagine illa abdicata, inungeret se oleo quod ex tunc protulit. Credulus æger, Mariæ imaginem pellit, inungitur oleo hominis iniqui in Mariam; sed fuit illi oleum hoc lethale: nam eodem tenore Bardæ vita stetit, quo & pietas eius in Mariam; quando enim ab ea defecit, vitam etiam eo ferè momento temporis abdicauit. Adeò verum est quod ait Bernardus. *Totum nos Deum velle habere per Mariam.*

Heu quot desides animas inuoluit sors hæc Bardæ impij in Mariam! Vidi ego, & heu flens luctuque altè cordi insito hæc typis mando: vidi, inquam, plurimos Mariæ sodalitios pios, imò & pietate insignes, quamdiu arsit ille zelus in Virginem Deiparam: sed vbi discoli oleo suo inunxerunt eos, id est, vbi conscios effecerunt suæ libidinis; ex tunc & eos vidi impiè lasciuire. Vnde hi impij à gratia non exciderunt modò, sed morti æternæ deuincti sunt; quasi Deus gratiam totam penes Mariam deposuerit, quæ est tota plena gratiâ: & id clamat sanctus Bernardus. *Plena est gratiâ, & adhuc gratiam inuenit; digna prorsus inuenire quod quærit, cui propria non sufficit plenitudo, nec suo potest esse contenta bono, petit superefluentia ad salutem vniuersitatis.*

Maria nobis superplena gratia.

S. Bernard. ser. de aquæductu.

Anima, Mariæ cliens addictissima, Deum ore regio Psaltis & tu etiam sic compella. *Oleum peccatoris non impinguet caput meum. Quoniam adhuc & oratio mea in beneplacitis eorum.* Id est, faxit Deus, vt non induam animum hominum insolentum, sed orationi intendam,

Psal. 140.

tendam, assimilatus eis, qui benè placiti Mariæ, se totos eius cultui deuouerunt.

Sophronius in prato spirituali c. 66. Maria cellā Cyriaci subire refugit. *S. Anselm. l. de excellent. virginis.*

Ast memor esto hunc librum; alios nefarios non ferre libros, vt expertus est Cyriacus, qui Mariam rogans vt ad se intraret; ea inquit: Non accedo eò vbi est mihi hostis acer; sicque euanescens, Cyriacus in cella sua deprehendit esse librum Nestorij, qui ideò combustus est, quia possessori suo obfuit, ne Mariæ colloquio dignaretur. Si quid cordi tuo insidet fœdum & incultum, illud totum expunge, si non vis arcere Mariam, reprobis studuisti hactenus libris, genio petulanti indulgens; veteres hos titulos abrade, & Mariam edisce: huic iugiter stude, & quæ ab ea didiceris, agito incunctanter, sitque ori tuo frequens oratio hæc Anselmi. *O pulchra ad videndum, ô desiderabilis ad amandum, quomodo effugies capacitatem cordis mei?*

IN DIE FESTO PRÆSENTATIONIS B. VIRGINIS MARIÆ.

EVANGELIVM. Luc. 11.

LOQVENTE IESV ad turbas, extollens vocem quædam mulier de turba dixit illi.

I. Beatus venter qui te portauit, & vbera quæ suxisti. At ille dixit: Quinimò, beati qui audiunt verbum Dei, & custodiunt illud.

EXPOSITIO MORALIS

Digesta in vnicam sectionem.

LOquela Christi irrita planè esset, si mulier de turba nō extolleret vocem, id est, si Maria orta ex hominum prosapia, non funderet preces pro nobis.

I. Qui beati efficimur, Verbum Christi fide concipiendo, & dando vbera Christo, hoc præstamus cùm cor ei pandimus: nec id omne est; imò parum, mente Deum excipere, & corde æstuare, si brachia desint, quibus infans adhuc teneatur: quippe gerulos vult, qui vlnis sustentent & brachiis. Flocci enim est audire verbum Dei, si non custodiatur, & exertis brachiis ad praxim reuocetur.

QVA CAVTIONE PRÆVIA verbum Dei nos beatos efficiat.

In hac verba:

Beati qui audiunt verbum Dei, & custodiunt illud.

SECTIO VNICA.

EX THEOLOGIA. *S. Thom. 1. 2. q. 65. art. 1.* Finis hominum quis sit.

HOminis biceps est constitutio, & sua cuique beatitudo constat: aliud enim est esse naturale, aliud superioris ordinis; vtriusque verò status suam sibi deposcit felicitatem, quæ in eo sita est, vt homo finem naturæ suæ idoneum assequatur. Finis consentaneus hominum indoli est, vt animæ vires non deuient ab obiecto, videlicet intellectus in apprehensione veri minimè cæcutiat, & voluntas à bono non declinet, si obiecta sint merè naturalia, hominis esse beatum erit eiusdem ordinis; si verum autem & bonum naturæ conamina excedant, exurgit inde beatitudo supernaturalis. Ad vtrumque hunc felicem scopum verbo explicito deuenitur, id est scientiâ, & doctrinâ, cùm humanâ, tùm diuinâ. A verbo humano auspicemur: etenim esse naturale substernitur esse supernaturali.

EX PHILOSOPHIA. *Aristot. lib. 1. De Interpretatione.*

Ex Philosophia, duplex est scientia, vna habitualis, alia actualis: Habitualis, ea est quæ animæ hominis etiam dormientis inhæret, & hanc Aristoteles definit esse cognitionem rerum per causas; hæc autem notitia repetita sæpius, intellectus operatione comparatur, id est per multiplex verbum mentis; quævis etenim actio intellectus, vt completa est, terminatur in verbo mentis: dicitur rei alicuius conceptus, verbum mentis, à similitudine verbi corporalis, quod discurrendo profertur. Nimirum solius est intellectus, & non alterius animæ potentiæ, discurrere, & ratiocinari; & eamobrem etiam ad solum pertinet intellectum edere verbum mentis, quod nihil aliud est quàm res quæ resultat ex discursu animæ, id est cognitio actualis seu conceptus formalis rei, circa quam intellectus ratiocinando occupatus est; sic liquet scientiam generari verbo mentis, ex quo multiplici fit habitus scientiæ, qui dum reducitur ad actum terminatur etiam ad verbum mentis, quod est actualis scientiæ complementum, fitque vt verbum mentis præcat scientiæ habituali instanti, & scientiam actualem subsequatur. Sic inductione claret, hominis beatitudinem esse penes scientiam, seu verbum;

Scientia est via ad Deū.

Luc. 1. bum; iuxta titulum sectionis. *Beati qui audiunt verbum.* Illius esse beati exordium, & progressum, explicat Hugo. *Via ad Deum est scientia, quæ ad institutionem rectè, & honestè viuendi pertinet: est disciplina bonitas, & beatitudo; per scientiam itur ad disciplinam; per disciplinam itur ad bonitatem: per bonitatem ad beatitudinem.* Cuius vt fieret compos Dauid, sic orabat. *Bonitatem, & disciplinam, & scientiam doce me.*

Hugo Victorinus de institutione nouitiorum.

Psalm. 118.

Ex Historia.

Sciscitabere forsan, vnde beetur homo scientiâ instructus, etiam rerum humanarum. Respondeo, hominem inde perfici, quo distinguitur à brutis, & accedit ad Angelos: illud autem est ratio, quæ scientia informata fit tersior. Quò quis enim magis est eruditus, eò magis hominem participat, & à bruto plus recedit: vt secus ille pecori affinior est, qui plus inscitiæ tenebris opacatur; vt lepide Aristippus ait cuidam, qui ipsi negabat summam, quam exigebat ab eo, vt filium eius instrueret, obiiciens se hac summâ posse equum egregium licitari. Benè, inquit Aristippus, equum equidem hac pecunia emes, & insuper asinum retinebis; insinuans, filium rerum inscium, nequaquam cum homine, sed cum asino componendum: & in hunc hominis statum ignarum Chrysostomus inuehitur. Sic ille. *Naturaliter non habere rationem tolerabile est; verùm ratione decoratum irrationali creaturæ comparari, voluntatis est crimen, non naturæ.* Scientiæ Socrates tribuebat esse suum à brutis longe dissitum, & à vitiis indolem suam penitus alienam: cùm enim Zopirus physiognomiam callens, ex linearum faciei syntagmate coniecisset, Socratem hominem nefarium, & ideò discipuli Socratis subsannassent hominem coniectorem; Socrates illos cohibuit dicens: Nihil mentitus est; omnino talis eram futurus, nisi me Philosophiæ gubernandum tradidissem. Hæc Cicero scribit. Ælianus alio exemplo luculento astruit beatitudinem inesse scientiæ: at enim Timotheum illum ducem, quem adeò felicem dixit antiquitas, vt in dormientis sagenam & retia vrbes incurrerent, suum defleuisse statum, vbi incidit in Platonem: illico enim mutatus in alium, respuit omnia ea, quibus suspiciebatur hactenus, parui pendit opes, & exuit infulas dignitatum, Platonisque institutione beatiorem se esse censuit, quàm ex heroicis actibus exantlatis. Aristoteles vbique sui similis, cuidam percontanti, quid lucri cepisset ex Philosophia? ve ea, inquit, nullo imperante faciam, quæ vulgus facit metu legum: idiota cauet à furto, quia lex minatur pœnam: Philosophus abstinet, quia per se turpe est, etiamsi liceat impunè. Adiice scientiæ encomiis, celebre effatum Dionysij iunioris Regis, qui cùm regno pulsus esset, audiens Cratem Philosophum, de exilio, & de aduersis æquo animo ferendis optimè disserentem, exclamauit: Malè sit rebus etsi regiis, per quas non licuit talem hominem agnoscere. Laërtius hoc apophthegma putat esse Demetrij Phalerei.

Scientia ex Aristippo distinguit hominē à bestia

Diogenes Laert. in vitis Philosoph. lib. 2. c. 8.

Sermone de Ascensione.

Ignorantia voluntatis est crimen.

Sciētia quid prodest homini.

Cicero lib. 3. Tuscul. qu.

Ælian. lib. 2. variar. Historiar.

Scientia ad beatitudinē conducit.

Diogenes Laert. de vitis Philos. l. 5. c. 1.

Idem l. 5. c. 1.

Sciētia quid prosit.

Gentilium etiam sententiis, homini mediante scientiâ beatitudo prostat. Sic Cicero. *Si oportet velle sapere; dare operam Philosophiæ conuenit.* Et alibi. *Duo hæc sunt maxima in Philosophia, Iudicium veri, & finis bonorum.* Tullio subscribit Seneca, dum sic fatur. *Dicet aliquis: Quid mihi Philosophia prodest, si Deus rector est? Quid prodest si casus imperat? Nam & mutari certa non possunt, & nihil præparari potest aduersus incerta, si aut consilium meum Deus occupauit, decreuitque quid facerem, aut consilio meo nihil fortuna permittit. Quicquid est ex his, Lucili, vel si omnia hæc sunt, philosophandum est, siue nos inexorabili lege fata constringunt, siue arbiter Deus vniuersi cuncta disponit, siue casus res humanas sine ordine impellit, & iactat, Philosophia nos tueri debet: hæc adhortabitur, vt libenter Deo pareamus, vt fortunæ contumaciter resistamus; hæc docebit, vt Deum sequaris, feras casum.* Sequenti Epistolâ, idem versans argumentum, hæc adiicit. *Hoc scio, neminem posse benè viuere, sed nec tolerabiliter, sine sapientiæ studio; cum omnia habueris, tunc & habere scientiam voles, & sapientiam. Hæc erit vltimum vitæ instrumentum.* Platonis est etiam elegans illud scitum; libros liberis tantò chariores esse oportere, quantò filij mentis præstant filiis corporis: & ne effato suo deesse videretur ille Philosophus, magnam vim auri acceptam à Dionysio Rege Siculo, contulit ad emendos libros Philolai, Pythagoræ sectatoris: tantique idem fecit libros Sophronis Syracusij, vt in illis velut in puluinari caput dormiens inclinaret. Hoc Magistro didicit Aristoteles, quanti essent æstimandi libri, magnam siquidem auri copiam impendit ad Speusippi libros comparandos, vt auctor est Gellius. Non est quòd sileam Alexandrum de re literaria adeò benè meritum, vt in gratiam Pindari Poëtæ tersioris aliis omnibus æui sui, peperceritædibus eius, dum Thebas euerteret: etenim ædibus hominis eloquentis titulum hunc inscripsit. Πινδάρυ τῦ μυσοποιῦ τὴν σέγαν μὴ καίετε. Id est. Pindari conditoris Poëmatum ædes ne cremate. Iulianus Imperator aliàs inglorius, in hoc efferendus est laudibus, quòd tempus ereptum Imperij regimini, euoluendis Philosophiæ paginis impendebat.

ep. 16. ad Lucilium.

Philosophiæ effectus mirabiles.

Idem ep. 17.

Diogenes Laert. in vita Platonis.

Libri Philolai magni æstimati à Platone.

Libri Sophronis magni æstimati à Pythagora.

Dion. Iulianus Imp. orat. ad Eusebiam.

Ex SS. Patribus.

Esto Philosophiæ huiusce sæculi adsint acumina quædam, ad virtutis obsequium homines excitandos; illud omne qualecumque est, Philosophia sacra, seu diuinum eloquium continet eminenter. Quippe ex Augustino. *Si quæ vera Philosophi dixerunt; ab eis sunt tanquam ab iniustis possessoribus vendicanda in vsum nostrum.* Et alibi, *Non est religio à Philosophis quærenda, qui eadem sacra recipiebant cum populis, & de suorum Deorum natura, ac summo bono, diuersas contrariasque sententias in scholis personabant.* Nec est obiicienda virtutis idea, quam prætulit prisca Philosophia: nam personata fuit ea virtus, quam nos sincere fuco demisso studeamus æmulari, si volumus declinare scomma Hugonis. *In Philosophis fuit venerabilis imago virtutis, cùm sine fide, & dilectione, virtutis substantia esse non posset, & vtinam in nobis inueniatur, qui virtutis imaginem teneat. Quis vmbras virtutum induit, quibus videmus floruisse gentiles? Quis enim Themistoclis diligentiam, Frontonis grauitatem, Socratis continentiam, Fabricij fidem, pudicitiam Scipionis, longanimitatem Vlyssis, Catonis pietatem imitatur? qui quasi quædam suorum sæculorum sidera splenduerunt, tempora* sua

Lib. 2. de doctrina Christiana.

Et lib. de vera religione.

Hugo à S. Victore l. 3. ad didascal.

Philosophi miserandi quia non cognouere Christum.

Primo Rhet.

Idem in Hortensio.

sua illustrantes. Sed quia Christum non cognouerunt, in cogitationibus suis superbiâ tumescentes, verâ humilitate carentes, humanam gloriam appetentes, & seipsos esse sapiêtes æstimantes, & dicentes, stulti facti sunt. Lactantius verbi Dei, cũ prisca gentilium scientia discrimen sic aperit. *Diuina eruditio Dialecticam, in qua omnis loquendi ratio continetur, non desiderat, quia non in lingua, sed in corde sapientia est, nec interest quali vtare sermone; res tamen non verba quæruntur: & nos non de grammatico, aut oratore, quorum scientia est, quomodo loqui deceat; sed de sapiente disserimus, cuius doctrina est quomodo viuere oporteat: quòd si neque Physica illa ratio necessaria est, neque hæc Logica, quia beatum facere non possunt; restat vt in sola Ethica totius Philosophiæ vis contineatur. Ad quam se abiectis omnibus Socrates contulisse dicitur: in qua etiam parte quoniam Philosophi errauerunt, qui summum bonum, cuius capiendi gratiâ generati sunt, non comprehenderunt; apparet, falsam esse & inanem omnem Philosophiam, quia non instruit ad iustitiæ munera, nec officium hominis rationesque confirmat.* Et alibi. *Cùm sæpe Philosophi per ignorantiam veritatis, à ratione desciuerint, atque in errores inciderint inextricabiles, id solet his euenire quod viatori viam nescienti, non fatenti se ignorare, vt vagetur, dum percontari obuios erubescit.* Augustinus Philosophos & spuriæ disciplinæ professores ranas vocat. *Habes congruenter signatam Philosophorum, vel hæreticorum prauitatem, si consideres ranarum loquacitatem: ranæ sunt clamantes in paludibus limosis per superbiam, & inanes contentiones; strepitum vocum habere possunt; doctrinam veræ sapientiæ non possunt insinuare. Qui enim Christianæ veritati contradicunt, & in sua vanitate decepti, ranæ sunt tædium afferentes auribus, non cibos mentibus.*

Lactantius lib. 3.
Verbum Dei est simpliciter proponendum.
Idem de ira Dei, cap. 7.
Philsophi sũt ranæ.
S. August. l. de conuenientia decem præceptorum, & decem plagar.

Inesse verbo Dei exterminium in vitia, expende ex proximo contextu, quo Moses Dei interpres, & præco verbi eius, sic affatus est Pharaonem. *Mitte iam nunc, & congrega iumenta tua, & omnia quæ habes in agro: homines enim, & iumenta, & vniuersa, quæ inuenta fuerint foris, nec congregata de agris, cecideritque super ea grando, morientur.* Meditare quale imperium in animas exerceat verbum Dei: ait enim Ecclesiastes seu qui prædicat: Mitte iam nunc, id est, tolle moras, & incunctante obsequio morem gere dictis meis, quæ te sollicitant vt reddas te tibi: hactenus enim extra te effusus multo pecore abundas, id est, plurima peccata, pecoris acta, impiè perpetrasti; sedulo examine reuoca intus quæ antè foras egessisti. Instat enim ira Dei in eos, qui sui incurios præstiterint sese; siquidem hos errones lethifera falce metet. Huius sermonis, gerentis curam hominum, & pecorum, quis fuerit exitus, accipe ex sequela textus. *Qui timuit verbum Domini, de seruis Pharaonis; fecit confugere seruos suos, & iumenta in domos: qui autem neglexit sermonem Domini; dimisit seruos, & iumenta in agris.* Hæc est sors bipartita sontium, atque insontium: verbo Dei auscultantes, totos se colligunt: ast inobedientes dicto, dyscolam agunt vitam, cuius accipe catastrophen. *Dominus dedit tonitrua, & grandinem, ac discurrentia fulgura super terram; & grando, & ignis mista pariter ferebantur.*

Exod. 9.
Verbum Dei quàm efficax sit.
Ibidem.
Verbo Dei qui obedit benè sibi cõsulit.
Ibidem.

Homines iniurios verbo Dei ingentia excipiunt mala, scilicet tonitrua: quippe Dei vindictam eis nefaria quæque acta iugiter insonant; multiplici grandine Deus illos quatit, iuxta illud Psaltis. *Multa flagella peccatoris; sperantem autem in Domino misericordia circumdabit.* Quodque deterius est, ignis & grando pariter mista, Deo æquo vindice depascuntur eos, qui detrectant verbi Dei se sequaces exhibere: nam etsi conterantur crebris iustitiæ verberibus, igne tamen luxuriæ flagrant semper: est enim libido ignis deuorans compages hominum, & medullas; extinguitur ille ignis verbo Dei, aut lecto, vel audito, vt ait Hieronymus. *Ama lectionem scripturarum; & carnis vitia non amabis.* Exemplo suo S. Cæcilia edocuit, Codicem sacrum scintillantes libidinis obscœnæ sopire flammas: etenim pectori suo admota Euangelia continuò circumferens, eò puritatis euecta est, vt Angelico pudori ad inuidiam mirabilis, Angelum suæ castitatis consortem & custodem sæpe sæpius videre meruerit. Vide igitur quàm aberrent illi, qui pertæsi sanctioris eloquij simplicitatem, inanis eloquentiæ flosculos insectantur: hi toti in pampinis & Rhetoricæ foliis virentibus, non inebriantur vino diuinæ sapientiæ, sapidæ vtique scientiæ: illis succenset Deus, Prophetâ Ezechiele sic tonante. *Ecce ego adducam super te alienos robustissimos gentium, & nudabunt gladios suos super pulchritudinem sapientiæ tuæ,* Vbi Hugo Cardinalis. *Nudabunt gladios super illos, qui pulchritudini sapientiæ student, non vtilitati, vt illi, qui quærunt verba ad placentiam tantùm, & non ad fructum.* Contra huiusmodi nauseantes ad diuina, cauet Deus. *Non plantabis lucum, & omnem arborem iuxta altare Domini Dei tui.* Vbi Rabanus Maurus *Nemus nitor eloquentiæ sæcularis, ædificio Ecclesiæ in nitore sæculari consistere non debet.* Et Petrus Cellensis. *Non est nemus Aristotelicum iuxta altare plantandum, vt fidei Sacramenta obnumbremus quæstionibus infinitis.* Iunge his S Damianum. *Nolumus poma spiritus, opacis prolixæ locutionis foliis operire.*

Verbi Dei neglectores puniuntur.
Psalm. 31.
S. Hieron. lib. epist.
Surius in vita Sanctæ Cæciliæ.
Verbum Dei adulterantes quinam sint.
Ezech. 27.
Ex SS. PATRIBVS.
In cap. 27. Ezechielis.
Deut. 16.
Petrus Cellens. l. de tabernac.
S Damian. ep. 38, c. 7.

Verbum Dei pigmenta respuens, & ornatus extraneos, sufficit sibi vt animas demulceat Deo placituras, vt videre est in ea côcione, qua Paulus nõ in persuasibilibus humanę sapientię verbis, multas animas adiecit caulis Ecclesiæ. Sic enim fatur Lucas indiuiduus Pauli comes. *Audientes autem gentes gauisæ sunt, & glorificabant verbum Domini, & crediderunt quotquot erant præordinati ad vitam æternam.* Vide beatos, qui audiunt verbum Dei, & auditum verbi Dei esse indubium beatitudinis argumentum; sicut ex aduerso, contemptus est reprobationis index, vt insinuat idem Lucas, qui vbi recensuit præordinatos ad vitam credidisse, adijcit Iudæos homines nebulones insurrexisse in Paulum. *Iudæi autem concitauerunt mulieres religiosas, & honestas, & primos ciuitatis, & excitauerunt persecutionem in Paulum, & Barnabam, & eiecerunt eos de finibus suis.* Vt manna à solis fidelibus legebatur; ita & verbum Dei à solis cœlo suscipitur ascribendis. Esse verò verbum Dei manna, Ambrosius est assertor. *Spirituale manna est pluuia spiritualis sapientiæ, quæ ingeniosis,*

Act. 13.
Verbum Dei audire nota prædestinationis.
Lib. 8. ep. 62
Verbum Dei cum manna comparatũ.

niosis, & quærentibus de cælo infunditur, & irrorat mentes piorum: qui igitur intellexerit infusionem diuinæ sapientiæ, delectatur, nec alium cibum quæret. Melle dulcius est manna: est sermo, quem ordinauit Deus, hæc ordinatio Dei, hæc alimonia alit animam sapientis, & illuminat, atque obdulcat, resplendens veritatis corusco, & mulcens tanquam fauo diuersarum virtutum suauitate, & sermone sapientiæ. faui enim mellis sermones sunt boni, sicut scriptum est in prouerbio. Hoc manna in diem colligebatur, in diem alterum non seruabatur, eò quòd inuenta sapientiæ in tempore sint gratiora, nec tam miranda, quæ spatio temporis reperiuntur, quàm illa, quæ præsentis ingenij viuacitate, siue quia futura reuelantur mysteria, eò quòd seruatum manna, vsque ad Solis exortum, esui iam esse non posset, id est, vsque ad Christi aduentum, habere gratiam oriente sole iustitiæ, perfecta illa sumenda forent. Hactenus Ambrosius, qui explicans illud Dauidis, ignitum eloquium tuum, sic fatur. *Ignitum est verbum Dei, quem misit, qui secretos mentium diuinæ ardore cognitionis inflammaret affectus, qui vaporem fidei & deuotionis adoleret, qui cupiditatem virtutis accenderet, bonus ignis, qui calefacere nouit, nescit exurere nisi sola peccata: hoc igne super bonum fundamentum posito, Apostolicum illud aurum probatur; hoc igne illud morum vel operum examinatur argentum; hoc igne illi lapides pretiosi illuminantur; hoc igne vrebatur rubus, & non exurebatur; vrit enim sermo diuinus, vt corrigat conscientiam peccatoris, non exurit vt perdat; hic ignis habitare per fidem Christum in cordibus facit; hic ignis materialium extinguere sæua flammarum consueuit incendia. Denique Hebræi hoc igne succensi, fornacis ardentis vaporem, nec timere, nec sentire potuerunt.*

Idem ser. 8. in Psal. 118

Verbum Dei est ignis.

Verbi Dei energiam prisca & recentior clamat historia. Dauid annum propè egerat homicida & adulter impœnitens facti: ast vbi audiit Nathan diuino clarum eloquio, procidens ait se peccasse. Rex Niniuitarum, & sui ipsius & populi salutis immemor, noxiis actibus Dei vltionem vrgebat: accedit Ionas præco sacer, Dei sancita annuntiat; Rex sermone perculsus exuit infulas, induit saccum, & cinere respersus præiuit populo pœnitenti. Pharisæi sicarios miserant iniecturos violentas manus in Christum: properant, facturi satis impio officio, vbi tamen audierunt Christum facti sunt & ipsi eius encomiastæ: dicebant enim, nunquam sic locutus est homo. Nec ipse Dominus tantùm, sed & Sancti diuino fuerunt illustres effato: plerique enim prædicatione sua, lupis quam plurimis mansuetudinem ouinam inusserunt. In his conspicuus est Eleutherius, quem cùm Adrianus Imperator perdere vellet, misit è ducibus suis vnum nomine Felicem, qui sanguinem sitiens Christianum, ingressus Ecclesiam vbi Eleutherius prædicabat, suauitate verbi Dei delinitus, animum leoninum deposuit, vt Catholicum ebiberet: & qui venerat Eleutherium capere, capitur; & verbera infligere, verbis configitur atque compungitur ad abiurationem ritus exotici; sanguinem lictor cogitat effundere, & lachrymas fudit, & aqua salutari respersus mutatus in alium, dedit manus Christo, dum credidit sacras Eleutherij manus impiis vinculis inijcere. O omnipotentiam verbi Dei.

Verbum Dei quos peccatores conuerterit.

Ex Historia.

2. Reg. 12.

Ionæ 3.

Ioan. 7.

Verbo Dei captus Felix volens capere Eleutherium.

Surius in vita sancti Eleutherij.

Superiore sæculo, Germania rem propè parem aspexit. Etenim Godelcalcus Episcopus Pragæ, coram Henrico Rege Germaniæ sermonem habens, eum adeò ad pietatem inflexit, vt perculerit ad obliuionem iniuriæ, quam is acceperat à præpotente Dynasta, qui ab eo defecerat, & agmina congregarat. Et quia contrariorum eadem est disciplina, sicut illi qui audientes fuêre dicto Dei, Deum habuêre propitium; ita & contemptores verbi, malè à Deo habiti sunt, & iustitiæ multiplices luêre pœnas: vt experta est suo discrimine quædam vrbs Persica, cuius Episcopus nomine Milles, cùm diu incassum disseminasset Euangelium, prædixit vrbi imminentem cladem ob verba Dei subsannata. Flocci fecêre monita ciues sacrilegi, sed vt abyssus abyssum inuocat, iidem peccantes in Saporem Regem suum, cum grauiter offenderunt, vnde is irâ æstuans perdidit ciuitatem solo adæquatam, & illic vt agro semina commendauit. Eumdem sortiuntur exitum omnes, qui respuunt semen Dei, id est, verbum sacrum; omnino pessum eunt, & malo semini fiunt obnoxij, id est, semini vitiorum, quæ ingerit mundus. Et hæc sanè ratio est, cur impij sordent omnium criminum colluuie, scilicet ob spretum verbum Dei. Quid etiam aliàs ferè euertit Venetias, nisi incuria verbi Dei, quod serebat Iustinianus Patriarcha, cui Veneti minimè auscultantes, sese omnes iræ Dei deuouerunt, vt vir sanctus degens in Corcyra insula futurorum præscius antea præmonuit.

Verbo Dei captus Henricus Rex Germaniæ.

Ditmarus in Historia anni 105.

Verbi Dei contemptores qui & quomodo puniti.

Sozomen. l. 2. Hist. Ecclesiast. cap. 14

Bernard. Iustianus in vita Sancti Laurentij Iustiniani.

Corpus humanum politicum eo modo afficitur ac physicum, quod vt medici aduertunt, dum incurrit in grauem aurium morbum, non longè abest à perdito. Audiendus Hippocrates in hoc argumento, *οἷσιν ἅμα πυρετῷ καυσώδει οἰδήματα ὑπώδεια, νωθρευμένα εἰς πλευρὸν ὀδύνη ἐπελθοῦσα παραπληκτικῶς κτείνει. Quibus vnà cum febre ardente soporiferi tumores, ac veternosi accidunt, dolor si latus occupet, necat modo apoplectico.* Hæc ille summus rei medicæ dictator, qui ait se vidisse homines hoc aurium tumore lethargo, defecisse tacitos & elingues, *ἀφώνους*. Et hoc reuerà quadrat isti meo intento de verbo Dei, quod quis cùm spernit, ille reuerà tumorem aurium prodit, scilicet superbiam & animæ typhum inustum auribus, qui adeò lethalis est, vt plerumque tales verbi Dei incurij moriantur *ἄφωνοι*, id est, taciti, & absque confessione. Scioque plerosque ita defunctos elingues, iuxta illud Augustini. *Iusto Dei iudicio, qui viuendo oblitus est Dei; moriendo obliuiscitur sui.*

Ex Re Medica.

Hippocrates coaca 64 l. 1. Lib 3. Epidimion ait mori tacitos.

Verbum Dei est reducendum ad praxim.

Ne quid autem peccetur in ea auditione verbi, adiecit Christus has voces. *Et qui custodiunt illud.* Insinuans, parum esse audire verbum Dei, si non & opere exerceatur; ad quod alludens Paulus ait. *Si quis se existimat scire aliquid, nondum cognouit quemadmodum oporteat eum scire.* Quasi diceret, eos, qui scire suum capite tenus iactant, inermes præferentes manus, minimè cognoscere quomodo verbum Dei mentibus inseratur. Hunc locum Bernardus sic expendit. *Vides quod non multa scientes probat, si modum sciendi nesciunt. Vides quomodo fructum, & vtilitatem scientiæ in modo sciendi constituit. Quid ergo dicit modum sciendi, nisi vt scias? Quo ordine, quo studio,*

Luc. 11.

1. Cor. 8.

Ex SS. Patribus.

S. Bernard. serm. 36. in Cantic.

Scientiæ quis finis esse debet.

dio, quo fine vnumquodque scire oporteat? Quo ordine? vt illud prius, quod maturius monet ad salutem. Quo studio? vt illud ardentius quod vehementius ad amorem. Quo fine? vt non ad inanem gloriam, & ostentationem, sed ad tuam, & aliorum salutem. Gregorius vero sic. *Vera scientia afficit, non extollit, nec superbientes quos impleuerit, sed lamentantes facit, quâ quisque cùm repletus fuerit, priori loco se scire appetit, & iam sui conscius tantò per illam robustius sapit, quantò se infirmum in illa verius recognoscit.* Et his æuo superior Lactantius hæc ait: *Quis scire contentus est, non expetens aliquem fructum scientiæ?* Et alibi. *Scientia est Deum noscere, virtus colere, in illo sapientia, in hoc iustitia continetur.*

S. Gregorius lib. 23. Moralium. Scientiæ bonæ effectus salutares. Lactantius l. 3 institut. & l. 6. c. 5.

EX RE MEDICA.

Denique scitum est omnium sanctorum verbum Dei minimè proficere si non alto animo recondatur, sicut nec alimentum vertitur in substantiam aliti facultate inscià retentrice. Nam altricis facultatis ex Fernelio auxiliariæ, & ministræ sunt hæ. *Attrahens, expellens, continens, coquens, quarum necessitate corpus alitur, & sustinetur: nulla enim est, ne minima quidem corporis particula, quam non alimenti benignitas attingat.* Ita & animæ totidem sunt virtutes, vt possit verbo Dei optimè saginari. Prima est attrahens, id est desiderium verbi Dei, & attentio; attentionem excipit contritio, & tædium vitæ nefariæ; cuius dum acta pessima rescinduntur, anima facultatem suam prodit expultricem. Rursus verbum Dei meditatum ostendit vim animæ continentem: demum anima se accingens ad praxim vices obit concoctionis. Benè igitur ait Christus. *Beati qui audiunt verbum Dei & custodiunt illud.* Fauet Ius Ciuile, cuius ista est lex. *Scire leges, non est earum verba tenere, sed vim ac potestatem.* Dum ergo auditores verbi sacri audiunt sancita legis sacræ, non ideò cultiores fiunt, nisi teneant vim & potestatem verborum: tenere autem est aliquid manibus apprehendere, & hæc apprehensio praxim sonat. Rursus intentum legislatoris est anima legis, quam qui non assequitur, ille est exlex; at intentum Christi legum conditoris diuinarum est, vt verbum Dei opere compleatur.

Fernelius l. 5. physiolog. c. 4. Verbum Dei quomodo impinguet animas. EX IVRE CIVILI. Leg. Scire leges ff. de legibus.

EX FIGVRIS. Iosue 2.

Verbi Dei qualis sit genius disce ex figura Iosue. *Misit Iosue duos viros exploratores in abscondito, & dixit eis: Ite, & cõsiderate terram, vrbemque Iericho; qui pergentes ingressi sunt domum.* Vbi auribus insonuit verbum sacrum, Deus loquitur in abscondito, & quibusque hominibus ait: Ite, & considerate terram, id est, meditamini cœlorum perpetuum incolatum; illic est terra vobis promissa à constitutione mundi. Hoc ingerit Bernardus. *Erubesce volutari in cœno, ô anima, quæ de cœlo es.* Et Hieronymus homini refugæ à religionis instituto improperans obiicit. *Donatiuum quod militaturus acceperas, hostilia castra suspirant.* Quasi diceret; ô Heliodore, quô euanuere crebræ Dei voces ingeminantes; ito, perge, & considera terram; ito de virtute in virtutē; perge, & exulta vt gigas ad currendam viam tuam; considera quanta sint cœlorum gaudia, quorum si dæmones hostes nostri possent fieri compotes, quos nisus non experirentur, vt eo tandem aduolarent?

Epist. 1. ad Heliodorum. Verbum Dei quos fortiatur effectus in anima.

Ait Codex sacer, exploratores audito verbo Iesu filij Naue, perrexisse & ingressos fuisse domum. Si quæris qui dignandi sunt ingressu domus illius, quam decet sanctitudo in longitudinem dierum? Respondeo, eos solos, qui verbi Dei sunt impigri sectatores, & qui pergunt nescientes inertiam. Quid autem fecerint in illa domo hi exploratores, audi ex contextu. *Nuntiatum est Regi Iericho, & dictum, egressi viri, ingressi sunt huc per noctem de filiis Israël, vt explorarent terram, misitque Rex Iericho ad Rahab: Educ viros, qui venerunt ad te, & ingressi sunt domum tuam; exploratores quippe sunt, & omnem terram considerare venerunt.* Rahab illa dicta meretrix, & iam timens Dominum Deum Israël, typus est Ecclesiæ, quæ olim Gentilis, iam Deo desponsata & renata fonte baptismatis; est reuera domus Dei, ad quam vbi se recipiunt homines verbo Dei attenti, ecce dæmon posticò nectit insidias, & mittit asseclas suos nebulones, qui hos cœlorum inquisitores auertat. Sed hoc frustra: nam de Rahab perhibetur. *Ipsa autem fecit ascendere viros in solarium domus suæ, operuitque eos.* Vbi quis vrgente Dei verbo adit Ecclesiam, id est consulit confessariũ; irrita fiunt omnia conamina Angeli nequã: nam illico suadetur ascensus animæ pœnitenti, & in ea virtutum praxi effugit dæmonum technas.

Iosue 2.

Rursus nota, in ea recensione dici exploratores viros, & non simpliciter homines; quia verbum Dei opere complere, pertinet ad animas fortes, quæ viri nomenclatura gaudent. Nam Latinis, Græcis, & Hebræis homo cùm strenuus est, & animo extra vernaculum; sibi peculiare nomen vendicat. Dicitur vir, à virore seu, à virtute: vt enim virentia magis vegetant, quàm marcida quibus omnia defluunt: ita & qui actioni insistunt dicuntur viri & heroës. Alij verò leuioris armaturæ homines, genuinè dicuntur homines: quippe ab humo homo nominatur; & antiquis dicebantur terræ filij, homines inglorij. Græcis homo fortis dicitur Ἀνὴρ ab ἀνδρία, id est à fortitudine. Hebræis homo dicitur אדם *Adam à terra*, vel אנוש *Enosch* à radice, אנש *anasch, infirmari*: fitque, vt homo, & infirmus eodem vocabulo censeantur. Ast vbi incidit sermo de homine impigro, tunc dicitur גבר *gueuer*, à radice גבר, id est *roboratus est*; atque ita nomen eius fortitudinem sonat. Collige hinc, eos tantùm esse viros, & strenuos, qui audito verbo Dei, pergunt, & opere exhibito fidele obsequium verbo Dei validè profitentur. Nec aliundè scriptura sacra venatur encomia verbi sacri, quàm à sequela eius, id est à praxi, teste Ieremia. *Ad vocem loquelæ grandis exarsit ignis in ea.* Id est, vbi anima verbo Dei imbuta est, illico exarsit; vt fideles illi qui enascente Ecclesia, vbi audierunt Apostolum prædicantem, Spiritu Sancto illabente in eos protinus exarserunt. Quibus adiice discipulos euntes in Emaüs, qui audito Christo recensente passionis suæ abdita mysteria, ad vocem loquelæ illius grandis æstuarunt; vnde & erepto oculis Christo, dicebant ad inuicem: *Nonne cor nostrum erat ardens in via dum loqueretur nobis?* Iure Canonico sola praxis intenditur, & non simplex auditio verbi Dei, vt habet iste Canon. *Virtutes extrinsecus debet demonstrare, quas intrinsecus debet retinere.* Quasi diceret, quid iactas scientiam animæ tuæ insitam, si ea se non prodit beneficio virtutis? Quid conciones ventilas te memoria retinere, si labuntur è manibus? Hoc habe à Christo. *Beati qui audiunt verbum Dei, & custodiunt illud.*

Virtutis studiosi sunt strenui. Verbum Dei amorem parit. Ieremiæ 11. Luc. vltimo. EX IVRE CANONIC. Canone Clericus, dist. 41.

Hoc dogmate Christiano cautior factus Hugo ille

ille Capetus, qui lilia gallica non suis inseuit hortis, sed parmæ Gentilitiæ suæ adiecit, cum corona. Audiit ille ab Episcopis æui illius clarissimis Deum sceptrum ademisse ab nepotibus Caroli Magni; quia beneficia Ecclesiastica suæ ditioni adiecerant. Timuit Rex, & cognatis aduocatis, ait: Fiamus cautiores periculo superiorum Regum; audiuimus eos regno cecidisse ob res sacras profano vsui mancipatas; abdicemus itaque quicquid sacrum est, & reddamus Ecclesiæ, vt sit nobis perenne regnum. Hoc dicto ille primus Abbatias insignes exuit, & fecit iuris Ecclesiæ, cuso posteà numismate, vbi homo cataphractus erat, hac voce. LABOR VIRIS CONVENIT. O egregium Symbolum! Vis esse vir, ô auditor verbi; labora, inquit Paulus, opus fac Euangelistæ. Si non laborasset Hugo Capetus, cecidisset Regno Gallico; si inquam non custodisset verbum Dei, morem gerendo eis, qui consulebant abdicationem sacrarum opum. Ita Regno cœli cades, labens ad inferos, si non laboras audito verbo Dei: nam AVT LABI, AVT LABOR.

HOMILIA DE PRÆSENTATIONE B. V. MARIÆ.

SVMMA HOMILIÆ.

I. QVIA Homo, ab vltimo suo fine, scilicet Deo, aberrauit; hodie proponitur ei B. V. Maria licet, infantula, ad cuius normam & amussim homo ad Deum dirigatur, & infanti Mariæ ritu agat, quod hæc expleuit in die PRÆSENTATIONIS.

II. Mariæ nomen idem sonat, ac illuminata, & Domina: offerre Deo Mariam, est dicare illi primas nostras intentiones: sunt enim illę, prima lumina, quæ nostris affulgent actibus: rursus dominium est offerendum Deo, id est gloria emergens ex præclaro quoque facinore.

III. Post Præsentationem Mariæ, illa remansit in templo; ita & nos Deo sacri multis gratiarum dotibus ditabimur in triplici templo, videlicet in mundo hoc, qui est templum essentiæ Dei. Secundò, anima nostra, templum gratiæ multis ornabitur aulæis atque Charismatum tapetibus. Tertiò in templo gloriæ exanimes præmio donabimur tali, quale nostra Deo dedicatio vendicabit.

IV. Finio dicens, Mariam hodie in templo præsentatam, gaudere templis: vnde si cultum ambimus Deiparæ, debere nos in modum templi consecrare: nec peccata præterita debere nos auertere, dummodo abiurentur. Nam Pręsul Summus Bonifacius IV. Pantheon idolorum omnium cultu infame, purgauit, & demum B. V. Deiparæ dedicauit.

Hinc vides, totum intentum, & inuentum homiliæ istius esse in relatione rerum; quas Deus exigit à nobis, cum rebus, quas significat nomen Mariæ: & in præmium huius dedicationis, nos etiam instar Mariæ, remansuros in templo, idque cum multo fœnore gratiarum.

PRÆFATIO.

Primitias tuas non tardabis reddere. Exodi 22.

Psalm. 77. Exod. 16. Eccles 43.

GENS Hebræa vsque ad delicias Deo chara, vtpote pasta pane cuius Angeli opifices. Panem Angelorum manducauit homo. *Gens hæc inquam, ne panis huius immemor esset opimi, vas manna plenum auróque insigne Deo obtulit, & abdidit arca, quæ reponenda foret templo à suis aliquando posteris erigendo. Non est quandò inficiemur, placuisse Deo tale populi μνημόσυνον, id est animi memoris argumentum. Sed si tanti vitrum quanti Margaritum: quam gratius Deóque magis consonum, vas illud hodiernum Manna plenum; vas, inquam, præscitum Salomoni, & præsanti?* Vas admirabile opus excelsi. *Acceptabile reuerâ Deo fuit amplius vas hodie præsentatum. Cùm vas admirabile loquor Mariam dico: Manna plenam: Man enim sonat idē quod gratia; vberem autem in Maria gratiā, nemo facit dubius controuersum. Deus hominem miseratus, voluit tandē naturam eius induere; sed antea ipse purus, omne impurum exosus, singulari gratia profluuio suos parentes, auos,*

Mariæ vas manna plenum.

auos, & atauos alluit; & in his Ioachim, & Annæ ingens gratiæ pondus impertiuit. Diceres largos Mannæ imbres inundasse ædes sacras, vnde Virgo Deipara toti mundo illuxit. Beati parentes eius non ingrati hodie aduehunt in templum vas admirabile gratiâ affluente superplenum, & veluti prælndia gratiæ affuturæ in Christo, cuius Charismata prorsus diuina, farique nescia, fuerunt in hodierna virgine prælibata. Cum ergo hodie vas istud, gratia regurgitans inferatur in templum, accurramus & nos, adstantes illi mysterio: ad minimum enim motum vasis istius, effundentur latices copiosi gratiæ, quæ ideo effluet, quia semper affluit: ipsomet Angelo assertore, qui nuncupauit eam gratia plenam, dicens. AVE MARIA.

Aristot. l. 2. physic. textu 74.

EX PHILOSOPHIA.

ARistoteles Philosophiæ Genius, omni æuo suspiciendus ait. *Finem esse optimum vniuscuiusque rei.* Cui Philosophi omnes, principis huius asseclæ subscribentes, aiunt bifariam vsurpari vocem istam, finis. Primò pro re, quæ propter se primariò appetitur, & dicitur illa res finis vltimus. Secundò sumitur pro re, quæ appetitur in ordine ad aliud, vt equus ad carpendam viam; & sic non tam finis quàm medium res illa nuncupatur. Ex mente igitur Aristotelis, nihil alicui optimum esse potest, si non induit rationem vltimi finis; atque adeò perperam appetitur anxiè omne id, quo adepto, appetitus nauseare potest. Ideóque pigrè cientur agentia, ad alios fines medios, qui collimant ad vlteriorem finem: ad vltimum finem habentem rationem optimi, vltro singula quæque percelluntur, nullasque edit actiones causa quæuis, nisi excitata fine aliquo, vt præmonuit ipse Philosophus. *Omne agens agit propter finem.* Mouentur enim causæ aut ab agente superiori, vt sunt agentia omnia naturalia nescia intellectus, vt ignis; & hæc à Deo percita sunt: opus enim naturæ, opus intelligentiæ: & hæc minimè deuiant à scopo, ad quem dirigit illa Deus: alia verò agunt ex motu phantasiæ, vt bruta, quibus & fines congrui sunt eorum naturæ præstituti. Denique alia sunt agentia ex ratione: & hæc sola sunt sui iuris, præstituentia sibi finem, quem magis arridere sibi mens suggerit. Classis huius sunt, cùm Angeli, tum homines, in eo sui compotes, vt nulli fini vinciantur necessariò & coactè: plures enim & varios fines affingunt sibi, ex indole insita sibi; etsi tamen ad vltimum, cumque optimum finem, ratione dictante, vrgeantur.

Finis optimũ est cuiusque rei.

Aristot. l. 2. phys. textu 8.

Hinc fit vt bonitatis seu malitiæ rationem induant actus humani, à fine bono siue malo, ad quem tendunt: nam ex Philosophorum apice. *Cuius finis bonus est, ipsum quoque bonum est.* Et è conuerso. *Cuius finis malus est, ipsum quoque malum.* Nam bonum physicum, & morale hoc habent indiuisum, vt sequantur naturam entis sui. Verbi gratiâ, à quo lapis habet vt sit ens morale, ab eo habet vt sit bonum morale: à fine autem habet quælibet res vt sit bona moraliter; sicut à causa efficiente, vt sit physicè bona: ergo finis, siue bonus, siue malus, affinget actioni suam sibi consonam entitatem. Et ab hac Aristotelis disciplina non deflectit Theologiæ vertex S. Thomas.

Aristot. l. 3. topicor. c. 1.

Finis bonitatem suam affingit actionibus.

EX THEOLOGIA.

S. Tho. 1. 2. q. 18. art. 4.

Cum igitur Deus hominis sortem iniquam miseratus, videret eum aberrare ab optimo fine suo, atque inde noxios actus emergere: edidit ille rerum omnium restitutor, ideam, & exemplar, cui homines conformati, non erunt deuij in posterum. Ex Doctissimo Idiota. *Maria est omnium Idea & exemplar.* Ad Mariam ergo attendite, omnes à Deo fine optimo inuij deflectentes. Maria infans propè non ablactata, primos suæ loquelæ sonos edidit vt concentus Deo sacros, se totam illi addicens; vixque labante gressu, tuta figere vestigia compos, parentes vrget aduehere in templum, vt esset Pontificis sanctione ratum illud propositum tenax, quo se Deo deuouebat. Annuit Anna, & conscio coniuge suo Ioachim, offertur Deo pretiosa illa Margarita, inserenda templo, cui immorans tenella Virgo Deum vnicum suorum omnium actuum finem sibi ita proposuit, sicque iugiter adhæsit illi scopo, vt nec vnquam ab eo imposito sibi fine infans Virgo & tenellula deuiarit vel tantillùm.

Maria est idea & exemplar omniũ.

Idiota lib. Medit.

Sed accipe Mysterium, & perutile dogma Christianum, in quo situm est Inuentum homiliæ istius quam describo. Anna Mariam hodie Deo præsentatam, templo addicit, vbi diu inhabitat futura parens Christi. Anna gratiam significat. Gratia Mariam Deo sacrat, Maria duo sonat, primum est illuminata, secundum Domina: nam, Maria, Hebræum nomen, lucem, & dominium significat. Grata Deo anima omnem suam lucem, id est primos cogitatus, & intentiones in quauis actione, deuouet Deo, item & dominium, id est gloriam tantùm Domini Dei quærit ex omni suo præclaro facinore, omnia faciens ad maiorem Dei gloriam, sciens pro præmio se inhabitaturam templum gloriæ in æternum. Dicam primò, omnes intentiones nostris præeuntes actibus esse ad Deum dirigendas, sicut & earum decus atque dominium Deo consecrandum. Secundò dicam, ob hæc Deo pensa, brauium gloriæ nos manere. Deus vt futuri non inscius, volens vati suo Ieremiæ aliqualem ingerere notitiam eius gratiæ, quâ sanxerat hominem reparare suóque primo reddere nitori, Vatem hunc inducit in domum figuli. *Surge*, inquit, *& descende in domum figuli, & ibi audies verba mea; & descendi in domum figuli, & ecce ipse faciebat opus super rotam, & dissipatum est vas quod ipse faciebat è luto manibus suis, conuersusque fecit illud vas alterum, sicut placuerat in oculis eius vt faceret. Et factum est verbum Domini ad me dicens: Numquid sicut figulus iste, non potero vobis facere domus Israël, ait Dominus? Ecce sicut lutum in manu figuli, sic vos in manu mea, domus Israel.* Verè homo vas ex luto compactum est, vt & sonat nomen Homo ab humo, & vox Hebræa Adam significans terram rufam. Hoc vas, spiritu nefario afflante, concussum decidit, hocque casu deformatum est; sed eadem figuli prima manus, suæ peritiæ non immemor, aliud vas effinxit, eo decore ita insigne, vt Adamum multo amplius antecellat. Hoc vas est Maria, quæ quia mirabilis, dicitur, ideò. *Opus excelsi, vas admirabile.* Et quia sibi Deus vas tale cõpegerat, in vernaculos vsus noluit illud relinquere; sed vas hoc nesciens contagiũ addixit sibi soli, qui id ab Adami labe prorsus absterserat, vt ait Cyprianus. *Vas electionis plurimum à cæteris differens, naturam communicabat non culpam.* Ne autẽ vas hoc cuiuis obuium incurreret quid profanũ, ad sui templi decus totum hodie mancipauit.

Intentio est Deo semper consecranda.

Ierem. 18.

Homo est vas ex luto.

Maria vas electionis.

Itaque Deum laudant astra matutina, cùm gratia

Nb.3°.
Exod.15.

tiæ omnes in Mariam coëuntes,faciunt chorum, cui perfecta Maria hæc præstantior illa Maria sorore Mosis, gratias illas omnes aptat ad Dei gloriam,cui iugi pietate obsecutura,primitias sui obsequij,oblatione sua Deo exhibita, consecrauit.

Cùm ergo Deus sibi Mariam vendicauit,animam lumine atque dominio claram,ostendit esse iuris & partium Dei, qui luminis est fons, & in Maria specimen quod sequamur, imitandum proposuit:vt duo illa quæ singulas actiones nostras comitantur,sciamus esse diuini iuris;scilicet intentionem,quæ actibus præit;& gloriam,quam egregiis quibusque rebus editis aucupamur. Id verò Deus non exigit, quasi indigus bonorum nostrorum,sed vt meliores nobis ipsis efficiat nos, iuxta Aristotelis theorema ? *Illud est melius,quod est optimo propinquius.* Quò enim maior erit nostra ad Mariam accessio, in directione nostrorum omnium actuum,eò etiam virtutis erit omnigenæ amplius incrementum.Deum Maria Deo sacra vnicum sibi scopum proposuit ; ab eo enim si quidpiam deuiat,illud totum se deorsum inflectit : à Maria ergo licet infantula addiscamus inhiare Deo soli, iuxta consilium Apostoli. *Omne quodcumque facitis in verbo, aut in opere,omnia in nomine Domini Iesu Christi.* Nimirum à fine bono, egregia quæque facinora suam speciem emendicant.

Melius aliquid quomodo fiat.
Aristot. 2. de coelo.text.66.
Intentio bona opus perficit.
Coloss.3.

Quod quia dæmonem minimè latet ; ille callidus insidiator semper adstat molientibus aliquid operosum, vt aliquo contagio finem alluat,vt verbi gratiâ, placere oculis hominum, aut aliquid priuati commodi venari ex tali actione, qui fines vt aberrant ab vltimo fine nempe, Deo,omnes eo fine actiones editas floccifaciunt, vtpote quas fœdâ illuuie aspersas Deus aspernatur.

Intentioni diabolus insidiatur.

Præmonuit nos & ipsemet Deus, & astum dæmonis aperuit, cùm dæmonem increpans humani lapsus impulsorem, ait ei. *Insidiaberis calcaneo eius* Id est, actionum omnium calcaneo seu fini laqueos astutè tendes, vt omnia hominum præclarè gesta nutent, fine instabili, id est, calcaneo titubante. Cautè ergo, ô homo,manus explica, quoduis aggressurus opus ; tenellum adhuc actum Deo præsenta, vt Mariæ tenellæ consortem & socium. Puella hæc vocatur illuminatrix & intentio tua Deo plena,illuceat operi tuo. *Si oculus tuus fuerit simplex, totum corpus tuum lucidum erit*,inquit Christus.Dicitur oculus simplex qui nullo obice insito tenebrascit:si nulla intentione praua aut à Deo aliena caligas, ô anima, totum corpus, id est opus tuum totum gratia rutilum erit,nimirum virtutes animæ lumina sunt,si prognatæ sunt intentione Deo sacrâ, & ab omni respectus humani consortio defæcatâ.

Gen.3.
Matth.6.
Intentionis scopus qualis esse debeat.

Eò respexit olim Cardinalis Farnesius, fortè qui & Papa Paulus III. cuius erat hoc Symbolum. Sagittam ad signum album directam præferebat,hoc titulo. βαλλ' οὕτως. Hoc latino hemistichio reddi potest. SIC MITTE SAGITTAM. Quasi diceret bonorum se omnium attigisse verticem, albicante fine semper sibi præstituto. Sic ergo, ô anima, mitte Sagittam, id est collima ad scopum innoxium,nimirum Deum,cui si substituis alium scopum,finis hic albedine depositâ, tibi suam affinget nigredinem. Deo,qui tibi intimus est, satagito placere duntaxat,nec extra te deuius,auram popularem aucupans noxiè diuagator.

Ex Symbolis.
Typorum l.1. Symbolorum.

Senecam haud præteriit istud dogma;quod tamen est supra Stoïcam viri disciplinam. Sic fatur solito fastu suo animal tumidum vanæ gloriæ, inquit, Hieronymus. Sic, inquam, Seneca scribit longè tamen ab hac praxi. *Propè est à te Deus, tecum est, intus est, sacer intra nos spiritus, sed & malorum bonorumque nostrorum obseruator, & custos: hic prout à nobis tractatus est; ita nos ipse tractat. Bonus vir sine Deo nemo est.* Quasi diceret, si Deum abdicas, alio fine ductus; & tu à Deo pariter expungeris. Hinc liquet Dei intimam præsentiam, facere Deum propitium, ex mente viri Stoicè probi, Deóque altè mentibus insito, cultiores fieri homines. Quidni ergo Mariæ æmuli si non in templo præsentati, saltem ipsimet Domino cordibus nostris abdito, adstemus semper, quippe frequenti eius intuitu vegetamur.

Ex SS.Patribus.
S. Hieron. l. epist.
Senec.ep.41.
Præsentia Dei nobis sit intima.

Non aliunde Abraham hausit virtutum illud insigne decus quo aliis quondam eminuit, vt ait Moses, Deum sic Abraham compellantem inducens. *Ambula coram me & esto perfectus.* Qui verborum textus insinuat, Deum hominum mentibus obiectum, illos perficere ; Dei verò oblitos deficere. Deo igitur adsta cum Maria, & Abraham, si vitæ cultioris auidus, eorum ideam sedulus æmularis. Ad Abrahæ speciem se totum composuit alter Patriarcha nomine Tobias : hic enim Deo semper obuersans, idolorum se eripuit contagio, quo se contubules eius penè omnes obstrinxerunt immemores Dei sui ; sic enim habet codex sanctus. *Cum omnes ederent ex cibis gentilium ; ipse custodiuit animam suam, & nunquam contaminatus est in escis eorum, quoniam memor fuit Domini in toto corde suo.* Vnde optimè Seneca. *Maxima pars peccatorum tollitur si testis assistat.* Nequiuit enim Tobias,memor Dei, id est Deo teste deturpari.

Gen.17.
Præsentiæ Dei effectus in Tobia.
Tobiæ 1.
Senec.lib.ep.

Comparatur autem hæc Dei præsentia, absentiâ sui, ex Ambrosio. *Adest mihi*, inquit Deus, *qui abfuerit sibi. Ille mecum est, qui intra se non est ; quoniam qui in carne est, non est in spiritu. Ille mihi integer est, qui propter me perdiderit animam suam.* Ægrè enim coëunt illa disparia, homo scilicet se anxiè amans, & Deus præter omnia homini diligendus. Est aduerso flumine niti, Deo inscio aliquid aggredi : nam eum stirpem referimus de quo Plinius. Is nomine Lotos in Nilo frequens floret in aquis ; sed abdito Sole plicatur & flosculus, infraque fluuium se demittit,nec emergit flos nisi reduce. Sole, quo quasi extincto post occasum, flosculus ille languere videtur, & exanimis expirasse. Cæsar Capaccius inde Symbolum nobis idoneum pinxit, scilicet florem illum sese explicantem ad Solem,hac voce. TE SINE QVID MOLIAR ? Hic verò flosculus graphicè refert vnumquemque nostrum. Reuerà Dei immemores, gentilium ritus obiuimus omnes, pluribus vitiis obnoxij & Dei immemores. Non est exurgendi locus si non affulgeat Solis nostri splendor ille viuax, qui nos efficiat suo lumine rediuiuos.

Præsens quibus sit Deus.
S. Ambr. l. de Isaac.c.5.
Plin. lib. 22. histor.c.21.
Ex Symbolis. Cæsar Capaccius libro Ital. Symbol. cui titulus est Impresso.

O homo extincte, & aquis immerse vitiorum profluuio, gemebundus cum regio Vate, affare Deum sic tibi fortè propitium.*Saluũ me fac Deus, quoniam intrauerunt aquæ vsque ad animam meam, infixus sum in limo profundi & non est substantia.* Si quid pietate meremur, aspice nos, hoc tantùm. *Aruit tanquam testa virtus mea.* TE SINE QVID MOLIAR? Affulge ergo mihi, ô Sol præfulgide, sicque animum emortuum luce viuificâ recreabis. Si tamen, ô anima

Psal.68.
Psal.21.

effœta

effœta, oblita Dei, & immemor tui, cùm Deum à te expunxisti: si inquam, non vis delictorum aquis absorberi lethalibus, sit tibi hodierna festiuitas frequens; singulæ quæque dies sint tibi Præsentationis siue præsentiæ Dei animo tuo obuersantis pia monimenta. Si tibi Deus præsens semper affulget, & ei attendas illibatâ intentione; præstitisti te Mariam, id est animam illuminatam.

Ex SS. Patribus. Mariæ imitatio. S. Hieron. serm. de Assumpt.

Animam sic Deo affulgente præfulgidam, singulis quibusque diebus Deo offerens, Mariam geouinè refers, & Præsentationis eius mysterium piè recolens, tuo commodo eòque maximo quotidie reuocabis. Ea nimirum vult pietate coli infans Deipara; eâ scilicet, quâ & ipsa Deum coluit; cassa enim est deuotio nescia praxis, vt benè clamat S. Hieronymus. *Dilectissimi, amate Mariam quam colitis, colite quam amatis, tunc verè colitis, & amatis, si imitari velitis quod amatis.*

Tertull.

Hæc pia praxis & sequela Mariæ, virtutum si quæ nobis affulgeant, omne dominium & gloriam penes Deum ponent, iugi oblatione eorum omnium quæ Deo cicute nos egimus; nam ex Tertulliano. *Nihil est nostrum, sed Dei sunt omnia, cuius nos quoque sumus.* Nec est quòd glorieris homo, quasi tuum sit aliquod editom facinus egregium. Audi Augustioum superbiæ typhum egregiè deprimentem. *Quid tam non tuum quam tu si alicuius es quod es?* Ingeminant crebrò codices sacri, Deo soli gloriam & honorem, vt Regi sæculorum immortali referendam. Prostat in Leuitico, sanctio quædam faciens diuini iuris gloriam, quæ resultat ex edito quouis actu, etiamque sacro Audi ritum hunc typicum. *Omnis adeps Domini erit iure perpetuo.* Id est, pinguedo gloriam connotans semper erit Deo sacra; vt & Mysterio hodierno liquet, quo Maria, id est Domina, dominium significans Domino consecratur. Sed quia oderunt peccare mali formidine pœnæ; Deus typicè olim indicauit, quo se piaculo dignos efficiant cupidi gloriæ, quæ Thymiamate notatur in Exodo: erat quippe compositio ex multo aromate compacta, quam adolebant in templo tantùm. De ea autem sic lege cautum. *Sanctum Sanctorum erit vobis Thymiama, talem compositionem non facietis in vestros vsus, quia sanctum est Domino. Homo quicumque fecerit simile, vt odore illius perfruatur, peribit de populis suis.* Hoc textu fumus ille sacer honorem adumbrat, quem Deus sibi vendicat soli, nemine in partem gloriæ suæ conuocato.

S. Aug. tract. 29. in Ioan. 1. Tim. 1. Leuit. 3. Gloria bonis operis ad Deum solum pertinet. Exod. 30.

Ex Historia. Ex vita Al. Seuer. Imperat.

Pœnæ indictæ fuit obnoxius Thurina quidam aulicus, qui honores vt fecit venales, rei familiaris augendæ gratiâ, incurrit in odium Alexandri Seueri Imperatoris, qui animaduertit in eum, supplicio crimini consono. Scilicet hunc gloriæ nondinatorem ex patibulo pendulum fumo extinxit, præcone has ingerente causas mortis intentatæ: Fumo perit qui fumos vendidit. Ita & Thymiamatis seu gloriæ Dei tumidus vsurpator pessum ibit, & hoc vitiorum omnium est primum, in quod Deus animaduertit.

S. Ambros. in Psal. 118.

Ita edisserit Ambrosius. *Quid hoc peccato deterius, quod à Dei cœpit iniuria? Deus superbis resistit tanquam suæ iniuriæ propulsator.* Hac lethali lue, id est gloriæ appetitu dæmon vitiat egregia quæque facinora, vt insinuat Vates sanctus Habacuc. *Ipse de Regibus triumphabit: esca electa cibus eius.* Quippe vana hæc gloria, in hominis vani perniciem, pasta virtutibus intumescit. Vide Pharisæum sagi-

Habac. c. 1. Gloria vana perdit bona opera.

nantem escâ electâ gloriæ noxium appetitum. *Non sum sicut cæteri hominum, raptores, iniusti, adulteri, velut etiam hic Publicanus. Ieiuno bis in Sabbato, decimas do omnium quæ possideo.* Quid inde in vsus proprios retulit homo vaniloquus? docet Augustinus. *Magis placuit humilitas in malè factis, quàm superbia in benè factis.* Nempe publicani noxæ humilitate expunctæ sunt, & Pharisæi virtutes omnes typho insolescente perierunt. Et hoc gemit Ambrosius. *Parcus aliení, liberalis sui, non refugus ieiunij; nil tamen ei tot genera virtutum, vno vitio decolorata profuerunt.*

Gloria vana Pharisæo nocuit. Luc. 18. S. August. de Pharisæo & Publicano. S. Amb. in Luca. 18.

Collige ex prælibatis qualis sit hoc momenti, Mariam adhuc tenellam Deo præsentari, id est quantùm expediat cuiuslibet actionis eximiæ, in ipso eius exordio, gloriam totam adscribere Deo, cuius est dominium & gloria rerum omnium, quæ sibi gloriolam quamdam putant posse licitè vendicare. Huius virtutis conscia Deipara, cum suæ dignitatis titulos eminentes recenseri audiuisset ab Elizabeth cognata sua, virgo nescia superbiæ, erupit in laudes debitas Deo largitori gratiarum, quatum texebat seriem Elizabeth encomiastes eius. Virgo enim Deum duntaxat attendens ait, *Magnificat anima mea Dominum.* Eminentiæ suæ decus refundens in eum qui bonorum eius fuerat impertitor.

Luc. 1.

Nec cæcutiuit adeò gentilitas, quin sciuerit, ea omnia quibus gestimus bona, oobis tantùm inesse precariò. Et eamobrem coronas lauro textas triumpho adhibuit, vt scitent hinc victores, Apollinis esse pompam illam, cui dicata laurus, quâ totus hic enuincbat fastus. Sed vbi gentibus illuxit Christus, sub Constantino rerum moderatore, fideles hi nouum in Deum gratitudinis modum inuexerunt. Etenim exuentes laurum cum Apollinis infando ritu, coronas induerunt auro prædiuites, interpuncto nomine Iesu Christi, quo signabant, se abdicato Apollinis cultu nefario, dedisse nomen suum Christo, cuius numine, æquè ac nomine stant alternantes bellorum casus, ad quem ideo solum pertinet iure omnimodo triumphare.

Apollini est laurus dicata. Ex Historia. Baronius in Annal. 332. Iesu nomen adiectum coronis triumphantium.

Romanis id & insitum erat, triumphi pompam inducere in templum Iouis sui Capitolini, & coronam simulachro Dei imponere; hoc suo ritu testari id, in quo exhibendo errator à multis, nomine tantùm fidelibus, Christumque ementito ore iactantibus, cùm eos minimè pudeat, modicam gloriolæ auram sibi ausu temerario vendicare. In hos insurget aliquando Titus ille gentilis, qui captâ Ierusalem, respuit triumphum dicens, hoc opus Dei esse, non hominum: nec Græcia adeò exosa Deum, quin in Athenarum fano pinxerit Iouem tenentem victoriam, quâ ideâ Græci, omnium bonorum exordia penes Deum esse, huius simulachri spectatorem mentibus ingerebant.

Gloriam Deo victores dabant. Iosephus de bello Iudaico. Gloriam Deo dedit Titus Imp. Pausanias in Attic.

Longè latéque patens pietas Constanti in hoc argumento, illuxit nobis toti Christiano, quippe Maxentio Tyranno eceiso, qui dubium Constantini imperium quatiebat, victor hic Imperator, triumphi infulas exosus, Romæ in medio foro crucem erexit & basi eius inscripsit, se penes hoc vexillum reponere gloriam suam omnem atque decus, suósque ad internecionem hostes, huius labari auxilio profligasse. Huic Imperatori dilectus Eusebius ait, ori pij huius Principis frequentes fuisse has precandi formulas. *Te*

Eusob. l. 4. de vitâ Const. Gloriã Deo dedit Constantinus Impe

adiutorem inuocamus ; abs te victorias referimus tibi ; præsentium bonorum gratiam acceptam ferimus, & per te futura quoque speramus ; tibi supplices sumus omnes. Quæ nos non manent opprobria, si pium hunc ducem vilia capita pigeat imitari.

Ex SS. PATRIBVS.

Gratiarum actio Deo quęnam reddenda sit.

S. August. in Psalm. 83

S. Ambros. de obitu Theodosij.

Ne igitur incurramus in scopulos ingrati animi, & gloriæ vsurpatæ ; audiendi sunt huius noxæ censores acerrimi Augustinus & illi suppar Ambrosius, hoc nos vrgentes stylo. S. Augustinus. *Agnosce te à Deo habere, & ex te nihil habere, vt nec superbus sis nec ingratus : dic Deo tuo, quia accepi, non quia habui ; quia dedisti, non quia merui.* Sic concinit Ambrosius. *Quando non habes quod Deo debeas, aut quando sine munere Dei es, qui quotidie, viuendi vsus a Domino est ? Ergo quia semper accipis, semper inuoca; & quia quod habes, à Domino est, semper te debitorem cognosce.* Si quid de meo adicio, occinam Anser inter olores.

Huic argumento Colophonem impositurus, hoc altè velim insidere nostris omnium mentibus, festiuitatem hodiernam Præsentationis esse ex præcepto ; sed aliis præceptis maximè dissono: quippe vacatur ab opere aliis diebus festo notis, vt animus orationibus illo die studeat & intendat. Ast hodierna dies nescit inducias, sed exigit Mariæ imitationem & sequelam, à qua nemini vnquam est impiè feriandum. Ergo Deo suas omnes addicere primitias, virtutum fœtus adhuc immaturus ad Dei gloriam enutrire, nusquam arrogare sibi Deo debitum Thymiama, adipemque sacræ hostiæ non tollere, denique beneficam Dei manum adorare, vt bonorum omnium scaturiginem, hoc est Mariam Deo hodie oblatam, impigrè, & iugiter æmulari. Nam vt scitè monet S. Ildephonsus. *Mariæ non tantùm prodest laudatio nostra, quàm nobis eius imitatio ; magis placet imitator deuotus, quam laudator otiosus : vera laudatio cordis, est mutatio operis.* Verè enim manu colitur Deipara, & non linguà de side ; feruidâ virtutum praxi gaudet infans Deo grata, exosa cultus hominum infœcundos. Quam sequaces imitabimur, adhærebimus & eidem in templo, cui hodierna die addicitur, Virgo hodie sacra Deo : & hæc secunda pars Homiliæ nobis est decurrenda, in qua nos scripto præambulo obstrinximus, aperire quà ratione hi qui suarum actionum exordia Deo dedicant, & gloriam inde emergentem non arrogant sibi, Dei templo multiplici mancipentur. Multiplex esse Dei templum, nemo est qui eat inficias, nisi nescius varij modi, quo Deus inhabitat orbem hunc vniuersum. Ne autem ædes illæ sacræ exurgant in numerum immensum, sicut & illæ quas erexit Iustinianus Imperator, quas pene infinitas recensuit Procopius. Ne, inquam, tædiosus Architectus nimias moliar ego basilicas ; tria tantùm Deo templa assigno, iuxta triplicem eius essendi modum, secundùm nos attentè meditatum. Trifariàm enim Deus aliquid inhabitat, primò secundùm essentiam, secundò per gratiam, tertiò per gloriam : nec vbique Deus existit hoc triplici inhabitandi modo; scilicet Deus est in reprobis per essentiam, sed non eis vnitur per gratiam, quâ iustis tantùm intimus est: nec his nempe iustis gratiâ insignitis Deus inest per gloriam, quam plenè, homini licet innoxio, in hoc sæculo non impertit.

Mariæ imitatio quam vtilis.

S. Ildeph. ser. de Assump.

Templũ Dei triplex est.

Procop. l. de ædific. Iusti.

Hunc diuersum in Deo essendi modum adstruit S. Bernardus, *Licet in omni loco sit, qui nullo clauditur loco; dicitur tamen: Pater noster, qui es in cælis, quod aliter illic, & proprio quodam modo se præsentem exhibeat; non quidem ipse diuersus, sed diuersa distinguens.* Inoffenso igitur pede decurrentes triplices hos in Deo essendi modos, sancti huiusmox laudatis vestigiis insistemus.

S. Bernard. serm. 6. de dedic.

Deus diuerso modo suam præsentiam exhibet.

Philo Iudæus lib. Alleg.

Mundus est templum.

Quia essentia primum est quod occurrit, auspicemur à templo Dei essentiæ, & dicamus cum Philone, mundum esse Dei templum, cuius introitus est ipsa natiuitas : templi incolatus siue mora est vitæ decursus ; exitus verò omnibus & inuitis patens est mors. Hoc sibi struxit templum, vt sui nobis admirationem ingereret summus rerum architectus. Et hoc notat scitè Tertullianus. *Totam molem istam verbo quo iussit, ratione quâ disposuit, virtute quâ potuit, de nihilo expressit in ornamentum maiestatis suæ.* Ab hoc templo Maria non recessit, nisi cedens fatis ; sed illic Deo sacra, eminuit omnigenâ virtutum specie ; & hæc est idea animæ Deo addictæ ; in hoc rerum omnium vniuerso degit vt in templo.

Tertull. lib. Apolog. c. 17.

Iupiter est quodcumque videt, quodcumque tuetur.

Eóque hæc insignis anima gratiarum imbre alluitur à Deo, vt charismatum esse iuge profluuium, rectè eius dixeris incolatum. A Dei quippe aspectu nusquam alienus, alio non indiget templo : templum enim non adimus nisi vt Dei sistamur obtutibus, quorum sic scriptura sacra narrat influxus. *Dauid saltabat totis viribus ante Dominum.* Salit enim omnis quem Deus aspexerit ; aspicit autem eos, qui viuaces eius obtutus norunt suo reciprocante aspectu promereri. Nec hi Dei intuitus tribuunt simpliciter tantùm viuere, sed & benè beatéque viuere, iuxta illud Isaiæ. *Dicite iusto quoniam benè.* Et hoc liquet ex Dei ipsius eloquio. *Si in præceptis meis ambulaueritis, apprehendet messium tritura vindemiam, & vindemia occupabit sementem, & comedetis panẽ vestrum in saturitate, & absque pauore habitabitis in terra vestra. Respiciam vos, & crescere faciam.* Vide bonorum omnium indicem illum, esse effectum aspectuum Dei dicentis. *Respiciam vos, & crescere faciam.* Gratiarum enim omnium affluit diuinis illis aspectibus incrementum.

2. Reg. 6.

Præsentia Dei nos ad ardua sollicitat.

Isai. 3.

Leuitic. cap. 26.

Decalogi obseruatio multa bona conciliat.

Recenset beneficus ille largitor omnium, homines sibi addictos, esuros panem suum in saturitate ; hoc esu signatur illa pietas piorum hominum, qui sacræ frequentes adstant mensæ, vbi opimo Christi pane pasti, omnia terrena fastidiunt: siquidem nil sæculum hoc afficit eos, qui sic in eo quasi in templo versantes, alia potiori annonâ, videlicet Deo ipso saginantur. Nec probos tantùm laus sua quoque manet ; sed & deriuantur eorum bona in natos natorum & qui nascentur ab illis ; adeò est larga Dei manus, ex ipsamet historia. *Dixit Dominus ad Iehu : Quia studiosè egisti quod rectum erat, & placebat in oculis meis, & omnia quæ erant in corde meo fecisti contra domum Achab, filij tui vsque ad quartam generationem sedebunt super thronum Israel.* Nota Deum singulariter exprimere egregia illa facinora acta esse in oculis suis : attendit enim Iehu gloriam solam Dei in euersione domus Achab Deo inimici, vnde vlturus offensas Dei sui, accepit in præmium regnum, & hoc proli nasciture confirmatum.

4. Reg. 10.

Hinc videre est, optimos esse sibi consultores, eos qui gloriæ suæ incurij, ei tantùm student quâ

Deus

Deus afficitur; nempe Deus reciproco quæstu suam videtur exuere gloriam, vt induat eos, qui se in hoc mundi patente templo addixerunt illi, & veluti gloriæ inscij singularis statuere tantùm ingentes gloriæ Dei globos, indefesso studio glomerare. Alij verò secus pessimè secum agunt, qui immodico appetitu fastus, ambiunt pompam & phaleras, potius quàm infulas veri decoris: hos etenim gloriæ abortiuos, vitâ Deus punit ingloriâ, vt minatur ipse: *Contemptibilis es valde, superbia cordis tui extulit te: si exaltatus fueris vt aquila, & si inter sidera posueris nidum tuum; inde detraham te, dicit Dominus.* Et alibi passim Deus superbiam exosus, in gloriæ cupidos excandescit.

Superbia facit contemptibiles.

Abdiæ 1.

Si adeò pinguis est gratiarum seges, quam colligunt homines, qui dedere Deo nomen suum, si in hoc vniuersi templo tanta totque prostant charismata eis; quis valeat ea recensere, quæ in templo gratiæ veneunt: templum gratiæ, dico animam Deo gratam, iuxta illud. *Nescitis quia templum Dei estis vos.* Quod explicat sic Bernardus. *Templum Dei sumus, dignatione Dei, non dignitate nostra.* Hanc Deus sibi sacram animæ ædem, multâ solet gratiarum aspergine consecrare.

Ex SS. PATRIBVS.

1. Cor. 3.

S. Bernard. ser. de Dedic.

Templū Dei est homo.

Maria ex quo dicata fuit hodie, non recessit à templo nisi conceptura Verbum caro factum: ita & anima vbi facta est diuini iuris, abdicato sæculo, nusquam se immiscet rebus externis, vt expertus est Bernardus. *Vestra est hodierna festiuitas, vos dedicati estis Domino; quam benè commutastis quicquid habere potuistis in seculo, quando proprij meruistis esse auctoris seculi!* Frequenti affatu Angelorum vsa est in templo Virgo subducta sæculo: iuge etiam inest animæ cum Deo commercium, vbi ea extorris facta inhiat tantùm cœlo, vt aiebat Israëli Vates Azarias. *Azarias facto in se spiritu Dei ait: Audite me omnis Iuda: Dominus vobiscum, quia fuistis cum eo; si quæsieritis eum, inuenietis.* Si arca Dei domum Obededon beauit aliquando, eius inducta in ædes inanimes; quos putas ingeret Deus bonorum globos in animam factam templum Dei? Has vt sensit cupedias Augustinus, nauseauit anima eius, & exosa sæculi delicias, erupit in has voces, conscias gaudij, quo penè liquata, deficiebat propè. *Christe IESV adiutor meus, & redemptor meus, quàm suaue mihi subitò factum est, carere suauitatibus nugarum; & quas amittere metus fuerat, iam dimittere gaudium erat: eiiciebas enim eas à me, vera tu & summa suauitas, eiiciebas, & intrabas pro eis omni voluptate dulcior, sed non carni & sanguini; omni honore sublimior, sed non sublimibus in se.* Facessat illa immunitas, quam præstabat imago Imperatoris gestata in aperto: ea, inquit Cornelius, ita consecrabat eum, cui fas erat habere iconem Principis; vt non extra piaculum in eum incurrerent & incauti: vnde ait Tacitus. *Multos ad aliorum inuidiam gestasse imaginem Imperatoris.* Esto fecerit plerosque hæc imago tutos; sed hæc fuit tutela solùm cute tenus: ast ab omni nos incursu tutatur gratia Dei; ideóque est eius maxima clientela. Crede Deo in Isaia prophetanti, *Ego ante te ibo, & potentes terræ humiliabo, portas æreas confringam, & vectes ferreos conteram, & aperiam tibi thesauros absconditos, & arcana secretorum.* Huic Vati alter etiam occinit, & hic cantor, nempe Psaltes. *A Domino gressus hominis dirigentur.* Cui se veluti Scholiasten præbens Cassianus, ait. *Cuius gressus à Domino diriguntur, quid aliud potest esse quàm iustus? cùm ceciderit non collidetur, cùm lapsum peccati alicuius incurrerit non collidetur, id est non opprimetur diu incursione peccati: sed licet ad præsens videatur elisus; tamen diuino quod implorat erectus auxilio, celeri resurrectione stabilitatem iustitia non amittet: vel etiam si ad præsens per carnis fragilitatem amiserit, supposita manu Dominica reparabit.* Idipsum præmiserat Deus, imò & promiserat Hebrææ genti, si staret à partibus Dei. *Dormietis, & non erit qui exterreat; auferam malas bestias, & gladius non transibit fines vestros.* Quod vt scitum est à gentibus, eæ non ausæ sunt lacessere populum Deo acceptum, vt Achior dux Chaldæus Holofernem præscius malorum eius sapienter admonuit. *Si non est offensio populi huius, coram Deo suo non poterimus resistere eis; quoniam Deus eorum defendit illos, & erimus in opprobrium vniuersæ terræ.*

Præsentia Dei nos beat.

2. Paral. 15.

S. Aug. lib. 9. Conf. cap. 1.

Gratiæ Dei suauitas in Augustino.

Imago Imperatoris gestata, vtile saluti.

Cornelius Tacitus in Annalibus.

Isai. 45.

Gratiæ Dei auxiliū potentissimum.

Psalm. 36.

Cassianus collat. 22. c. 13.

Leuit. 26.

Iudith 5.

Anima Deo accepta, non est modò templum gratiæ nomine tenus; sed eo etiam gaudet celebri indulto, quod suis aliàs ventilatum scriptis edidit Pausanias de monte Lyceo, vbi area Ioui sacra, radios Solis excipiebat eo influxu, vt corpora aduecta illuc nescirent vmbram; quasi beneficio loci nequirent homines vmbram edere, impotes opacæ. Alio item priuilegio insignis hæc Dei Gentilis ædes; si ad eam animal quoduis venatu lacessitum confugisset, præsidio loci, eludebat canum peritiam, imò & ipsius venatoris: etenim virtute quadam sensibus inuiâ, sistebant canes ad ianuam, & alij omnes animali abdito futuri noxij; ideóque non perperam fuit hæc area suo hoc tutamine omnibus præstito celebrata.

Ex HISTORIA.

Pausan. in Arcadicis.

Templi Iouis olim magna securitas fuit in monte Lyceo.

Esto sint indubia hæc præfata; malim esse in gratiæ Dei templo, quàm in hac Lycei montis area, quæ non potuisset arcere dæmones; quorum tamen retundit insultus anima gratiâ Dei gaudens: hæc enim anima templum est Dei summi, præter quem non est alius insuper; & hic Deus pro sui templi foribus adstans, illi inuigilat, ne quid irrepat in atrium eius, aut Angelus hominum osor quidpiam templo dissonum impiè moliatur. Et hinc gloriatur gentium Ecclesiastes Paulus. *Si Deus pro nobis quis contra nos?* Huius Dei præsidij non inscius Ambrosius, Deum sic affatur. *Suscipe me secundùm eloquium tuum & viuam, & non confundas me ab expectatione mea: In te Domine speraui non confundar in æternum. Spero quotidie; finem ista non habet, nescit induciàs.*

Ex SS. PATRIBVS.

Rom. 8.

S. Ambr. in Psalm. 118.

Spes in Deo assidua sit.

Vide quàm benè sibi consulat homo in præsentatione sua. Antequam Dei esset, suus erat; & ideò hosti patens, & quibusuis insultibus obuius: sed vbi factus est partium Dei; factus est inde Dei templum, quod per gratiam inhabitat & efficit ædem refugij, in quam cassi sunt hostium astus: in ea scilicet anima sicut in asylo, virtutis omnigenæ chorus impunè tripudio gestit, atque Deo suo collætatur.

Non equidem diffiteor, dæmonis technas inexplicabiles esse: vt enim ait S. Leo. *Omnium discutit consuetudines, ventilat curas, scrutatur affectus, & ibi causas quærit nocendi, vbi*

Tentationes quàm multæ & variæ sint.

S. Leo serm. 7. de Natiuit.

S. Hieron. l. Epist.

quemque viderit studiosius occupari. Hunc astus varietate, vocat Hieronymus hostem. *Cui nomina mille. Mille nocendi artes.* Siquidem acquisitâ plurium annorum peritiâ, dolis instructus & arte Pelasga, solet in homine acriter deseuire. Beato Ioanni posito in extasi Deus aperuit dæmonis indolem homicidam. *Ecce* (inquit) *draco magnus habens capita septem, & in capitibus eius diademata septem.* Draconis speciem induit Angelus, quia superbiit; & vt ait Iob, omnibus suum terrorem incutit, sicut draco animantibus cæteris. *Non est super terram potestas, quæ comparetur ei, qui factus est vt nullum timeret. Omne sublime videt; ipse est Rex super vniuersos filios superbiæ.* Capita septem diademate insignita, septem peccata notant lethalia, quibus tegitur in impiis, in quos hac septemplici vitiorum illuuie debacchatur. Demus, hunc dæmonis esse valde terribilem apparatum. Excutit tamen omnem inde incussum timorem, alter ex aduerso regius apparatus in hominum auxilium instructus, eidem Apostolo præostensus. *Vidit* (inquit ille) *septem candelabra aurea, & in medio septem candelabrorum aureorum, similem filio hominis; habebat in dextera sua stellas septem, de ore eius gladius exibat, vtraque parte acutus.* Rursus idem Deo dilectus Ioannes ait. *Vidi agnum habentem cornua septem, & oculos septem.* Liquet ex hoc septenario opposito septem diaboli capitibus, inferri septem Sacramenta, quæ sunt septem candelabra; septem cornua, septem dona Spiritus sancti; septem stellæ in manu Christi notant praxim septem virtutum, quæ septem vitiis opponuntur. Gladius ex ore procedens insinuat Dei auxilium ore Dei nobis sæpe pollicitum. Non est ergo quod anxiè paueamus impetum latentis inimici, Dei potentis aucti præsidiis; in templo gratiæ degentibus maior inest securitas, quàm in Monte Lyceo, vbi enim Deus adest, & illinc abest omnis idea mali, ipso Deo pro nobis anxio, atque satagente. Ideòque enixè efflagitat Augustinus hanc inhabitationem Dei, dicens. *Cùm inhæsero tibi ex omni me, nusquam erit mihi dolor & labor, & viua erit vita mea, tota plena te: hoc tantùm scio, quia malè mihi est præter te, non solùm extra me, sed & in me ipso; & omnis copia quæ Deus meus non est, egestas est mihi.*

Apoc. 12.
Iob. 41.
Tentationibus nostris Deus occurrit suis auxiliis.
Apoc. 1.
Amoris Dei magna securitas.
S. Aug. l. 10. Confess.

Etsi anima in gratiæ templo, tota deliciis absorpta circumfluat; illam tamen maiora manent oblectamenta in templo gloriæ, illic sese plenius diffundente Deo; vt Dauidi aliquando Deus ipse, obiiciens ingratum Dauidis animum, ait illi. *Ego vnxi te in Regem super Israel, & ego erui te de manu Saul, & dedi tibi domum Domini tui, & vxores Domini tui in sinu tuo, dedique tibi domum Israel & Iuda, & si parua sunt ista, adiiciam tibi multò maiora.* Audisne Deum, multâ bonorum omnium recensione factâ, adhuc tamen ampliora pollicentem? Virgo Deipara in templo illo Ierosolymitano, gratiæ ingentem cumulum Deo dicata congessit; sed inde postea Deum ipsum gloriæ enixa est, nostræ carnis exuuiis inuolutum: ita & anima soluta corpore, & posita extra septa carnis huius, petitura templum gloriæ, Deo tunc illi adiicientе maiores cumulos gratiæ, congaudebit. Est enim ea compago templorum gratiæ & gloriæ, sicut ea templorum Virtutis, & Honoris, quæ Marcellus eâ arte composuit, vt non aliunde ad Honoris ædes pateret aditus, quàm per Virtutis ostium. Gloria etiam se sic habet ad gratiam, vt non nisi per gratiæ fores apertas innoxiis, ad gloriæ templum illi liceat introire.

2. Reg. 12.
Templum Honoris, & virtutis simul.
Ex Historia.
Plutarc. in vita Marcelli.

Nostræ præsentationis Deo festum excipiat illa gloriæ festiuitas, nescitura finem, ad quam spirans Sanctus Augustinus totis nisibus anhelabat. *O patria nostra, patria secura, à longè te videmus, ab hoc mari salutamus, ad te suspiramus, & nitimur cum lacrymis, si quo modo ad te perueniamus. Spes humani generis, Christe Deus, guberna nauem nostram tua dexterâ & clauo tuæ crucis, ne pereamus.*

Ex SS. Patribus.
S. August. lib. Soliloq. c. 35.

Ex Philosophia, primum in vnoquoque genere est mensura cæterorum; ergo cùm Maria prima sit, cuius colitur Præsentatio singulis quibusque annis recurrentibus; Mariæ ideam mentibus nostris inuramus valde tenaciter, vt ad amussim eius, nostræ Deo dedicationis munia rectiùs obeamus.

Ecce hodie in templum adsportata puellula Deo oblata est, fructus verè præcox naturæ restitutæ; eam à parentibus eius postulemus in patronam, vt ei seruuli conuiuamus. Hoc erat votum. S. Ildephonsi: *Vt sim seruus filij eius, hanc mihi dominari peropto; vt dominetur mihi filius ipsius, huic seruire decerno, vt comprober seruire Deo: sic namque refertur ad Dominum, quod seruit ancillæ; sic redundat ad filium quod impenditur matri; sic alternat in nutrito quod adhibetur in nutrice.* Has igitur in iubilo voces exeramus. S. Germani, qui hodie eam vocat Ναὸν ἔμψυχον Κυρίου, *templum animatum Dei.* Χαῖρε ἐλλαμπρισμένη δι' ἧς τὸ σκότος ἡ λάθη καὶ τὸ φῶς ἀντεισήχθη. *Salue illuminata, per quam tenebræ pulsæ sunt, & lux est introducta.*

S. Ildephons. lib. de Virg. Mar. c. 12.
Mariæ seruus Filio eius seruit.
S. Germ. serm. de Natiuit. B.V. Mar.
Maria idem ac illuminata.

Memor esto Mariam hodie in templum adduci, quo docemur, Mariam gaudere templis: si Mariæ hodie affectas obsequium; esto templum Dei. Sed neu auditores nos verè templa, sed vt illud Pantheon, quod Agrippa subiecit toti dæmonum classi. Quot vitia, tot sunt idola, quibus addicimur. Saltem imitemur Bonifacium Papam IV. qui templum hoc expurgatum, Mariæ dedicauit, vnde & hodie Maria Rotunda hæc ædes nominatur. Expurga homo mentem, vitiorum aspergine fœdam; & tunc verè Bonifacius siue bona faciens eris, Virginique Deiparæ sacer eris, si animo fueris illibato, vt bonè præmonet Damascenus. *Si virtutes socias habemus, frequens ipsa ad famulos suos veniet, ac secum bonorum omnium agmen trahet.* FAXIT DEVS.

Pantheon à quo fuit Mariæ consecratum.
Anastas. Bibliothec. in Bonif. 4. ann. 607.
S. Damasc. orat. 2. de dormitione B. V. Mariæ.

IN

IN FESTO ANNVNTIATIONIS B. VIRGINIS MARIÆ.

EVANGELIVM. Luc. 1.

I. MIssvs est Angelus Gabriel à Deo in ciuitatem Galileæ, cui nomen Nazareth, ad Virginem desponsatam viro, cui nomen erat Ioseph, de domo Dauid, & nomen Virginis, Maria. Et ingressus Angelus ad eam dixit: Aue gratia plena: Dominus tecum: Benedicta tu in mulieribus. Quæ cùm audiisset, turbata est in sermone eius, & cogitabat qualis esset ista salutatio.

II. Et ait Angelus ei: Ne timeas Maria, inuenisti enim gratiam apud Deum. Ecce concipies in vtero & paries filium, & vocabis nomen eius Iesvm. Hic erit magnus, & filius Altissimi vocabitur, & dabit illi Dominus Deus sedem Dauid patris eius, & regnabit in domo Iacob in æternum, & regni eius non erit finis. Dixit autem Maria ad Angelum: Quomodo fiet istud, quoniam virum non cognosco? Et respondens Angelus dixit ei: Spiritus Sanctus superueniet in te, & virtus Altissimi obumbrabit tibi; ideóque & quod nascetur ex te Sanctum, vocabitur Filius Dei. Et ecce Elizabeth cognata tua, & ipsa concepit filium in senectute sua: & hic mensis sextus est illi quæ vocatur sterilis; quia non erit impossibile apud Deum omne verbum.

III. Dixit autem Maria ad Angelum: Ecce ancilla Domini, fiat mihi secundùm verbum tuum.

EXPOSITIO MORALIS digesta in sectiones.

I. ANgelis cognata virginitas multiplici gratia conspicua est, quâ quì nitet.

II. Ille parens est Domini IESV, nihilque est quod illum aliquo timore percellat aut quatiat.

III. Et esto tot tituli dignitatum animam Deo factam insigniant; non tamen insolescit, sed ad voluntatis diuinæ amussim totam se componit.

QVANTIS VIRGINITAS stipata gratiis eniteat.

In hæc verba:

Aue gratia plena.

Sectio Prima.

Ex Theologia. S. Thom. 1. p. q. 3. art. 7.

THeologia Dei naturam inuestigans, dum sua promit oracula, diuinas dotes, seu omnes perfectiones diuinas infert ex simplicitate Dei: probat enim eum esse simplicissimum; quia omne compositum posterius est suis componentibus, & dependens ex eis: Deus autem est independens. Rursus omne compositum causam habet: nam quæ diuersa sunt, non conueniunt in aliquod vnum, nisi per aliquam causam adiuuantem res illas ante à dissitas, vt tandé aliquando coalescant. Item compositi partes sunt in potentia respectu totius: habent enim insitam potentiam passiuam, ad hoc, vt coëant in vnum compositum; Deus verò est purus actus, potentiæ passiuæ omnino nescius: ergo simplex. Et ex hoc fonte fluunt attributa Dei omnia: nam ex eo quòd simplex est, & non sit in potentia ad aliquid; omnia continet eminenter quæ orbe toto diffusa sunt. Ex eodem ego principio deslumo luculentum virginitatis argumentum, & infero eam nobilitate præire coniugio. Quo enim aliquis status Deo propior est, eò nobilior est alio qui recedit; ast virginitas Deo propior est coniugio: quippe virginitas est in vnitate sita, coniugium verò secus, mistionis amans, simplicitatem nescit. Sed ne in titulum irrepat mendum, aperio quid sit virginitas, & vnde omne suum decus emendicet.

Virginitatis commendatio egregia.

Virginitas est duplex.

Virginitas bifariam vsurpatur: primò pro carnis integritate, libidinosæ contagionis experte; & sic non est virtus, sed quidpiam naturale cum quo nascimur: & hæc integritas in adultis, si nullum alium scopum sibi præstituat, quàm corpus illibatum, non est meritoria; imò sæpius in inanis gloriæ discrimen adducit sequaces suos, vtpote non virtutis sed gloriolæ sectatores. Hoc virginum genus exosus Augustinus, ait. *Quid prodest integra caro mente corrupta? melius est humile coniugium, quàm superba virginitas.* Palámque est detrimentum quod ingerit superba virginitas, ex pœna virginum illarum, quas Christus ait, accedentes ad nuptias cœli, passas fuisse repulsam: vnde Gregorius sic fatur. *Bona quæ agitis; cum magna cautela teneatis; ne per hoc quod*

Ex SS. Patribvs. *S. August. in Psalm. 29.*

S. Greg. hom. 12. in Euang.

Gloriæ vanæ mala.

quod à vobis rectè geritur, fauor aut gratia humana requiratur, ne appetitus laudis subrepat, & quod foris ostenditur, intus à mercede euacuetur: ecce enim redemptoris voce decem virgines, & omnes dicuntur virgines; & tamen intra beatitudinis ianuam non omnes receptæ sunt, quia earum quædam dum de virginitate sua gloriam foris expetunt, in vasis suis oleum habere noluerunt. Ideò Augustinus ait. *Audeo dicere, superbis continentibus expedit cadere, vt in eo ipso in quo se extollunt, humilientur: quid enim prodest cui est continentia, si dominetur superbia?* Vt ergo vacet à culpa virginitas; hanc ille idem Augustinus sic definit. *Virginitas est in carne incorruptibili, incorruptionis perpetua meditatio.* Dicit esse meditationem: nam corporis & animæ curam indefessam gerit plena virginitas, quantum autem emineat illa professio, disce ex Philosophia, quæ rerum nobilitatem ex incorruptione dimetitur, & hanc incorruptionis indolem, ex simplicitate cuiusque rei infert.

S. August. serm. 57. Virgo superbiam caueat.

Idem lib. de Sancta Virginit. c. 13 Superbia virginitatem noxiã facit.

EX PHILOSOPHIA. Aristot. l. 1. de cælo & l. 1. de ortu & interitu cap 6. text. 43. Virginitatis elegans descriptio.

Cœlos omnibus præstare corporibus in confesso est apud omnes: sunt enim non incorruptibiles tantùm actu, sed nec habent aptitudinem vllam ad exterminium sui: omnis enim corruptio petitur à materia susceptiua formæ alicuius quam antea nesciebat; verbi gratiâ, lignum est corruptioni obnoxium, quia materia ligni peruia est formæ ignis, quam dum induit, exuit ligni formam, & ita lignum pessum abit: cæli verò se se secus habent ex Aristotele; illorum enim materia adeò suâ formâ cælicâ delectatur, vt sit impatiens alterius omnis formæ, & eamobrem materia illa inuia aliis formis exoticis semper sibi constat, corrumpi nescia, aut diuelli à prisca sua forma. Sic se habet virginitas; etenim sibi semper est similis, nullámque aliam patitur ideam voluptatis: coniugium verò contra, quia respexit alium sexum, patet corruptelæ; ideò virgo dicitur corrupta quando passa est iura coniugij, aliàs verò dicitur incorrupta, & integra, & hoc sonat nomen Hebræum בתולה *Bethula:* significat enim virginem, & rem incorruptam. Cæli secreti à terra, longè absunt ab eius sordido contagio: sed vt Angelorum incolatus, lumine indefesso iugiter irradiant; ita virginitas dissita ab omni voluptatis illicitæ commercio, minimè polluitur obiectu rerum terrenarum, sed multiplici charismate desuper effuso rutilans, iugiter enitet & coruscat. Status coniugalis propior terræ illius aspergine, multa patitur incommoda, quæ paucis Paulus enucleat, facta antithesi virginis, & sponsatæ. *Qui sine vxore est, sollicitus est quæ Domini sunt, quomodo placeat Deo: qui autem cum vxore est, sollicitus est quæ sunt mundi, quomodo placeat vxori, & diuisus est. Et mulier innupta, & virgo cogitat quæ Domini sunt, vt sit sancta corpore & spiritu: quæ autem nupta est, cogitat quæ sunt mundi quomodo placeat viro.*

1. Cor. 7.

Virginitas quantũ alios status excedat.

Quale autem sit discrimen inter virginitatem, & alias hominum classes audi ex Sancto Aldhelmo Episcopo Saxonum, cuius opera prostant in Bibliotheca Patrum. *Cum tres sint status in Ecclesia, virginitas, cælibatus, coniugium; ex reuelatione Euangelica didicimus, si ratio meritorum habenda est, eum has inter virtutes constituendum esse ordinem, vt sit virginitas aurum, cælibatus argentum, coniugium æramentum. Virginitas diuitiæ, cœlibatus mediocritas, coniugium paupertas. Virginitas pax, cœlibatus redemptio, coniugium captiuitas. Virginitas Sol, cœlibatus lucerna, coniugium tenebræ. Virginitas Regina, cœlibatus Domina, iugalitas ancilla.* Ambrosius totus est in virginitate laudanda. Sic ille. *Quanta est virginitatis gratia, quæ meruit a Christo eligi, vt esset corporale Dei templum, in qua corporaliter habitauit plenitudo diuinitatis: virgo genuit mundi salutem, virgo peperit vitam vniuersorum.* Imò dicere ausim Angelos non adeò capi cælorum incolatu, quàm virginum commercio, vt benè ait Hieronymus. *Angelus ad virginem mittitur, quia semper est Angelis cognata virginitas: profectò in carne præter carnem viuere, non terrena vita est, sed cælestis; vnde in carne angelicam gloriam acquirere, est maioris meriti quam habere. Esse enim Angelum, felicitatis est esse verò virginem, virtutis: dum hoc obtinere nititur cum gratia, quod habet Angelus ex natura; vtrumque tamen, & esse virginem & Angelum, diuini muneris est officium, non humanum.*

EX SS. PATRIBVS. S. Aldhelmus Episcop. vixit anno 680. tom 3. Biblioth. SS. Patrum, lib. de laud. virginis.

S. Ambr. lib. de officiis. Virginitas Deum è cælo attraxit.

S. Hieron. ser. de Assumpt. Virgines in quo Angelos excedunt.

Hieronymo superior Cyprianus sic compellat statum hunc virginum. *Nunc nobis ad virgines sermo est, quarum quo sublimior gloria est, maior & cura est, flos est ille Ecclesiastici germinis, decus atque ornamentum gratiæ spiritalis, læta indoles, laudis & honoris opus integrum atque incorruptum, Dei imago respondens ad sanctimoniam Domini, illustrior portio gregis Christi, gaudet per illas atque in illis largiter flores Ecclesiæ matris gloriosa fœcunditas, quantóque plus copiosa virginitas numero suo addit, gaudium matris augescit.* Ambrosius plura adiiciens, virginum sic eloquitur encomia. *Quæ non nubunt neque nubentur, erunt sicut Angeli Dei in cælo: nemo ergo miretur si Angelis comparentur quæ Angelorum Domino copulantur. Quis igitur neget hanc vitam fluxisse de cælo, quam non facilè inuenimus in terris, nisi postquam Deus in hæc terreni corporis membra descendit: tunc in vtero virgo concepit, & Verbum caro factum est, vt quod caro factum est, fieret Dei. Dicet aliquis: sed etiam Elias, nullis corporei coitus fuisse permistus cupiditatibus inuenitur; ideò ergo curru raptus ad cælum, ideò cum Domino apparet in gloria, ideò Dominici venturus est præcursor aduentus.* Hactenus Ambrosius assertor virginitatis cælitus illapsæ: quippe ante Mariam si quæ gens virgines habuit ritibus suis sacras; illæ duntaxat prætulere virginitatis inane simulachrum, vt pergit dicere idem sanctus. *Quis mihi prætendit Vestæ virgines, & Palladis sacerdotes? Qualis est ista non morum pudicitia, sed annorum, quæ non perpetuitate sed ætate præscribitur? Petulantior est talis integritas, cuius corruptela seniori seruatur ætati. Ipsi docent virgines suas non debere perseuerare nec posse, qui virginitati finem dederunt: qualis autem est illa religio, vbi pudicæ adolescentes iubentur esse impudicæ anus?*

S. Cyprian. lib. de habitu virginum. Virginum tituli egregij.

S. Ambr. 1. de virginib.

S. Ambros. ibidem. Virgines Vestales non comparandæ Christianis.

Philosophia gentilis subodorans quid diuinum in virginitate, virginibus sacros etiam honores exhibuit. Vt de Euclia Herculis filia, quæ virgo defuncta Dea habita est, & à Locris, & Bœotiis dignata sacris. Eius simulacra erecta in foro: huic ante nuptias sponsi & sponsæ faciebant sacra, vt auctor est Plutarchus. Nec Græcis tantùm extitit animus in virginitatem beneuolus, sed & Romanis: hi enim virginem quandam, quam Varro ait fuisse filiam Fauni, coluere sub nomine Bonæ Deæ: hæc adeò pudica fuit, vt nusquam visa sit homines alloqui, imò nec hominem vnquam vidit, aut ab homine visa est: eamobrem

EX HISTORIA. Plut. in Aristidis vita.

Virgo Euclia Dea habita.

Macrobius l. 1. c. 12.

Virgines olim potuere locum habere in Olympiis ludis.

eamobrem diuini honores illi decreti sunt Kalendis Maij, eâ cautione vt viri ab eius templo arcerentur, vt ait Macrobius. Quàm beatior est Christiana religio, quæ virginum choris illustris est, & suas virgines Deo sacras, potiore cultu dignatur eo quem Elei exhibuere virginibus, quibus fas erat spectare ludos Olympios, matronis non item, vt scribit Pausanias.

Christiana religio suas virgines euehit, vt olympionicas & victrices: nam vt ait Augustinus.

S. Aug. de desuitione [?] bon.

Inter omnia certamina Christianorum, duriora sunt prælia castitatis: nam ibi continua pugna, & rarior victoria; rara enim concordia formæ atque pudicitiæ Et alibi. *Castitas est per edomitas vitiorum furias munda, & honesta totius corporis habitudo.*

Castitas quid sit.

Nonne fuit miraculo ipsis etiam Romanis, virginitas puellarum inermium, quas fides fecerat Christiana cataphractas? In his fuerunt Agnes, Cæcilia, Catharina. Et Ambrosius ait æuo suo è Barbaria produsse puellas, quæ dedere virginitati & Christo nomen suum. Sic ille:

S. Ambr. lib. de Virginibus.

Contuemini quam dulcis pudicitiæ fructus sit, qui barbaricis quoque insolevit affectibus, ex vltimis infra vltraque Mauritaniæ partibus deductæ virgines hic sacrari gestiunt: & cùm sint omnes familiæ in vinculis; pudicitia tamen nescit esse captiua: profitetur regnum æternitatis quæ mœret iniuriam seruitutis.

Castitas etiã venerabilis apud barbaras gentes.

Rursus ille Sanctus discrimen narrat virginis sanctæ, quam ad coniugij tædas volebant plerique pellicere. *Memoria nostra puella dudum nobilis in sæculo, nunc nobilior Deo, cùm vrgeretur ad nuptias à parentibus & propinquis, ad sacrosanctum altare confugit; quò enim melius virgo recurrot quàm vbi sacrarium virginitatis offertur? Ne is quidem finis audaciæ, stabat ad aram Dei pudoris hostia, victima castitatis, nunc capiti dexteram sacerdotis imponens, precem poscens, nunc iusta impatiens moræ: Nunc melius, inquit, quàm altaro velabit, quod ipsa sanctificat velamina frontem? Plus talis decet flammeus, in quo caput omnium Christus quotidie consecratur. Quid agitis vos propinqui? Quid exquirendis adhuc nuptiis sollicitatis animum? Sponsum offertis? meliorem reperi. Quaslibet exaggerate diuitias, iactate nobilitatem, potentiam prædicate; habeo eum cui nemo se comparet, diuitem mundo, potentem imperio, nobilem cælo; si talem habetis, non refuto optionem; si non reperitis, non prouidetis mihi, sed inuidetis. Silentibus cæteris, vnus abruptius: Quid si, inquit, pater tuus viueret innuptam te manere pateretur? Tum illa maiori religione, moderatiore, pietate: Et ideò fortasse defecit, ne quis impedimentum posset afferre, quod ille responsum de patre, de se oraculum, maturo sui probauit exitio. Ita cæteri, eadem quisque metuentes, fauere cœperunt qui impedire quærebant, nec dispendium debitarum attulit virginitas facultatum, sed etiam emolumentum integritatis accepit.*

Virginis Deo consecrandæ constantia côtra parentes ei resistentes.

Quæso an ludi Olympij agonem adeò gloriosum tori vnquam Græciæ præstiterunt? Minimè verò: quippe retroactis Græciæ sæculis, virgo inaspecta fuit elidens carnis impetus insurgentes.

Surius in vita S. Alexij.

Sozomenus lib. 4. c. 13.

Habet historia Ecclesiastica plures quos erigat titulos castitatis. In his Alexius eminet, qui in prima lanugine ipsa nocte nuptiarum secessit, sponsam linquens illibatam. Non eo inferior fuit alter iuuenis, nomine Ammon, qui inoitus virgini egregiæ sociatus, ipsa etiam nocte, virginitate benè suada suam sponsam perculit ad votum emittendum de colenda hac dote Angelorum. His omnibus superior Elzearius comes Ariani, qui calente ætate cum vxore virgine longum traxit æuom illibatus, quod ego difficilius duxerim & dixerim, quàm ardere rubum & non vri: nimirum ex Cassiano. *Maior est virtus, ac sublimior gratia, internam libidinem carnis extinguere, quàm nequitias dæmonum extrinsecus irruentes, iugo Domini, ac virtutis altissimæ potentia subiugare.*

Chron. Minor. in vita S. Elza.

Cassianus lib. collat.

Castitatis magna est fortitudo.

EX RE MEDICA.

Quid diuina loquor in efferendo laudibus statu virgineô; ipsa res medica miseras scribit eas, quæ marem expertæ, de fœtu suo sibi blandiuntur: audiendus Fernelius. *Eius morbi insultus præsentiscit, cui maximè fuerit opportuna, & quicquid est in corpore vitij, id totum detegitur, quemadmodum & non grauidis mulieribus, quoties mensium instat eruptio, corpus quasi lassitudine frangitur, lumbi, inguina, fœmoráque ingrauescunt ac dolent, somnus grauis interdiu obrepit, his accedit cibi fastidium, inappetentia, nausea, ac plerumque vomitio, modò pituitosa, modò biliosa, ex eo scilicet humore superuacaneo, qui in præcordiis redundauerit: quibus autem cumulatus humor vomitione non prorumpit, iis spirandi difficultates, vertigines, animi defectiones anxietatesque contingunt. Et cùm tetri humores ventriculi tunicis impacti fuerint, pica; & malacia, omnisque rei alienæ & peregrinæ, vt terra, testarum, carbonum, salsorum, aridorúmque edulsorum deprauata appetitio, in quartum quintúmque mensem fatigat.* Hæc medicorum æui sui facilè Princeps.

Fernelius l. 6. pathologiæ c. 17.

Grauidarum mulierum incommoda.

Hæc malorum ilias quæ excipit impregnatas, virginem nescit, quæ si à carne vrgeatur ad consensum illicitæ voluptatis, respondeat illud Demosthenis, à quo cùm pellex stupri pretium ingens exposceret; ille ait: Tanti pœnitere non emo. O virgo, satis sit tibi tua virginitas, vt quæ immunem faciat à malis anteà recensitis, quæ etsi corpus vsquequaque contorqueant; longè animam amplius diuexant & lacerant: quippe accidit id quod meminit Fernelius, *appetitio rei alienæ & peregrinæ.* Siquidem vt mater filiam suam viro opulento societ, æstuat & sitit opes alienas, maximo sui discrimine, atque animæ dispendio.

Matrimonij incommoda.

Nec malorum hic exitus; imò prælibata symptomata plerumque sunt præambula mortis: quot enim Matres enixæ perierunt, vt Rachel, & nurus Heli sacerdotis? Quot nuptas pœnituit virginitatis suæ fecisse iacturam, cùm præsensêre molestias, quas ingerit fœtus: audi quid Moyses de Rebecca narret. *Collidebantur in vtero eius paruuli, quæ ait: Si sic mihi futurum erat, quid mihi necesse fuit concipere?* Ab hoc argumento rei medicæ, Sancti Patres virginitatem etiam matrimonio præferunt. In his sunt Ambrosius, & Cyprianus, quorum primus Ambrosius sic fatur. *Conferamus si placet bona mulierum cum vltimis virginum, iactet se licet fœcunda nobilis mulier partu, quò plures generauerit, plus laborat, numerat solatia filiorum, sed numeret pariter molestias, nubit & plorat, qualia sunt vota, quæ flentur? Concipit & grauescit, prius vtique impedimentum fœcunditas incipit afferre, quàm fructum, parturit & ægrotat: quàm dulce pignus quod à periculo incipit, & in*

Genes. 35. 1. Reg.

Virginitatis & matrimonij comparatio.

Genes. 25.

EX SS. PATRIBVS.

S. Ambr. l. 1. de virginibus.

periculo

periculis definit, prius dolori futurum quàm voluptati? Periculis emitur, nec pro arbitrio possidetur? Quid recenseam nutriendi molestias & instituendi? Felicium sunt ista miseria; habet mater hæredes, sed auget dolores. Venient dies quando dicant, beata steriles ventres & qui non genuerunt. Quid ego famulatus graues & addicta viris seruitia replicem fœminarum, quas ante Deus iussit seruire quam seruos.

S. Cyprian. lib. de habitu virginum.

S. Cyprianus ex eadem Hippocratis disciplina virgines adhortatur. *Seruate virgines, seruate quod esse cœpistis, seruate quod eritis, magna vos merces manet, præmium grande virtutis, munus maximum castitatis. Vultis scire quo malo careat, & quid boni teneat continentia virtus? Multiplicabo, inquit, mulieri Deus tristitias tuas, & gemitus tuos, & in tristitia paries filios, & conuersio tua ad virum tuum, & ipse dominabitur tui. Vos ab hac sententia libera estis, vos mulierum tristitias & gemitus non timetis, nullus vobis de partu circa filios metus est, nec maritus est Dominus. Dominus vester & caput Christus est, ad instar & vicem masculi sors vobis & conditio communis est. Domini vox est illa dicentis: Filij sæculi huius generant & generantur; qui autem habuerint dignationem sæculi illius, & resurrectionis à mortuis, non nubunt, neque matrimonium faciunt: neque enim incipiunt mori; æquales enim sunt Angelis Dei, cùm sint filij resurrectionis. Quod futuri sumus, iam vos esse cœpistis, vos resurrectionis gloriam in isto sæculo iam tenetis, per sæculum sine sæculi contagione transitis, cùm castæ perseueratis & virgines, Angelis Dei estis æquales. Tantùm maneat & duret solida & illæsa virginitas, & vt cœpit fortiter, iugiter perseueret, nec monilium, aut vestium quærat ornamenta, sed morum.*

Virginitatis excellentia.

Virginitatis priuilegia.

EX IVRE CANONICO.

Deum sponsum virgines habent, quid est quod aliis nuptis inuideant, quas sua sors iniqua manet. Virginibus autem omnia læta & amœna virent & rident: nam ex Iure Canonico. *Virgines plus amat Christus quàm alias, quia sponte tribuunt quod non sibi fuerat imperatum.* Rursus ex eodem Iure. *Virginitatis priuilegium maximum est, quia replet paradisum:* vnde & extat iste Canon. *Nuptiæ terram replent, virginitas paradisum.* Sed ne quis otiosam prætendat virginitatem, Ius sacrum illam vult bonis operibus impregnari. Sic habet. *Hoc solum nunc dico, quòd quomodo absque cæteris operibus sola virginitas non saluat; sic omnia opera absque virginitate, puritate, continentia, castitate imperfecta sunt.* Meritum castitatis Canones venantur ex operis heroici virtute ardua. Sic enim Canon. *Qui sitit, veniat, & bibat, qui potest capere capiat: non dicit, velitis, nolitis, bibendum vobis est atque currendum, sed qui voluerit, qui potuerit currere atque portare, ille vincet, ille satiabitur; & ideò plus amat virgines Christus, quia sponte tribuunt, quod non sibi fuerat imperatum, maiorisque gratiæ est offerre quod non debeas, quàm reddere quod exigaris.* Hic Canon est Hieronymi, qui & ait nuptam posse fieri saluam, si filiorum virginitatem fecerit Deo sacram: & hoc effatum sancti huius doctoris in corpus Canonicum transtulit Gratianus. *Tunc saluabitur mulier, si filios illos genuerit, qui virgines permansuri sunt, si quod ipsa perdidit, acquirat in liberis, & damnum radicis & cariem, flore compenset & pomis.*

Cap. firmiter de summa Trinitate. Gloss. fin. in c. ad monasterium de statu monach. Can. Nuptiæ 32. q. 1. Can. hoc solum 33. q. 5.

Can. qui sitit 33. q. 5.

S. Hier. lib. 1. in Iouin.

Can. Tunc salua 33. q. 5.

Iuri Canonico & Ius Ciuile suffragatur, dum ait virginum vitam feliciorem esse quàm continentium. Sed quis fortasse obiiciet illud quod & asserit ipsum etiam Ius Ciuile. *Virginitas vel castitas corrupta restitui non potest.* Quid ergo texis encomia rei, quæ ad paucos pertinet? Respondeo, aliam virginem esse in affectu, aliam in effectu, neminémque esse, si pœniteat, ab hac expertem puritate, quæ est penes mentem, & de qua sic Augustinus. *Quæ est mentis virginitas: Integra fides, solida spes, sincera charitas.* Sic ergo definio hanc virginitatem mentis, quæ labefactata potest iterum reparari. Virginitas mentis est, in anima incorruptibili, incorruptionis perpetuæ meditatio. Vbi nota, animam, quæ per se nescit vitiari, posse corrumpi in passionibus, aut suis potentiis, scilicet intellectu, memoria, & voluntate: ne autem anima pessum eat; tota adhæreat Deo sponso suo, eum cogitans vt Deum verum, totum amans vt summum bonum, beneficia eius memoria recolens, vt ingrati animi notas nequaquam incurrat. Mente Deo totus adhærebat ille qui ait. *Deus Deus meus ad te de luce vigilo, sitiuit in te anima mea, quàm multipliciter tibi caro mea!* Eius item voluntas æstuabat amore Dei, dum exclamat charitate saucius. *Quid mihi est in cælo, & quid à te volui super terram.*

Virginitas mentis quænam sit.

EX IVRE CIVILI. Gloss. fin. in auth. cui relictum Cod. de indicta viduitate. Leg. 1. cod. de raptu virgin. S. August. in Psalm.

Psalm. 62.

Psalm. 72.

Ideam castæ illius voluntatis obiicit Augustinus, sicut & intellectus omnia iustè & piè perpendentis. *Ille iustè & sanctè viuit, qui rerum integer æstimator est, ipse est qui ordinatam habet charitatem, ne aut diligat quod non est diligendum, aut amplius diligat quod est minus diligendum, aut minus diligat quod est amplius diligendum, aut minus aut amplius quod est æquè diligendum.* Animæ integritatem, quam Deus concupiscit, Bernardus luculenter sic describit. *Studeat vnusquisque, ne dissideat ipse à semetipso, quoniam omne regnum in seipsum diuisum desolabitur, nec intrabit Christus vbi fuerint parietes inclinati, & maceria depulsa: nonne enim corporis sui domum integram anima vult habere, & exire illam necesse est, si fuerint inuicem membra à se dispersa? Videat ergo, & ipsa si desiderat habitare Christum per fidem in corde suo, id est, in seipsa, sollicitè caueat ne à se inuicem membra dissideant, id est, ratio, voluntas, memoria. Sit ergo sine errore ratio, vt benè congruat voluntati: talem enim voluntas amat, sit & voluntas sine iniquitate, quoniam ratio talem approbat, alioqui si sese indicat anima propter voluntatis prauitatem, in eo quod per rationem probes, bellum intestinum est, & discordia periculosa, quoniam voluntatem huiusmodi ratio semper sugillat, sed accusat, sed diiudicat, sed condemnat. Sit etiam memoria sine sorde, vt nullum in ea peccatum maneat, quod non pura confessione, & dignis fructibus pœnitentiæ deleatur, alioqui conscientiam, in qua peccatum latet, & voluntas odit, & ratio execratur. Bonum proinde parat habitaculum Deo, cuius nec ratio decepta, nec voluntas peruersa, nec memoria fuerit inquinata.* Hactenus ille sanctus castos Dei & animæ cecinit hymenæos.

EX SS. PATRIBVS. S. August. lib. de doctrina Christ.

Amor quomodo debeat ordinari.

S. Bernard. serm. 2. de dedicatione.

Animæ potentiæ quomodo sint ordinandæ.

Templum Dei quomodo fiat anima.

Demum vt adulter dicitur, qui ad alterum thorum vadit; ita anima si deuiat à Domino Deo suo, suspicionem de se facit minus integræ frontis: Deo igitur vtique sponso suo anima vniatur, æmulata sponsam Canticorum, cuius est vox charitate feruida. *Inueni quem diligit*

Cantic. 3.

anima mea, tenui eum, nec dimittam. Quippe ex Augustioo *Deus supra quem nihil, extra quem nihil, sine quo nihil, infra quem nihil, sub quo totum, cum quo totum, in quo totum, à quo omnia, per quem omnia, in quem omnia, cuius nos fides excitat, spes erigit, charitas iungit, qui petere iubes, & inuenire facis, à quo auerti cadere est, in quem conuerti resurgere est, in quo manere consistere est, quem nemo admittit nisi deceptus, nemo quærit nisi admonitus, nemo inuenit nisi purus & purgatus, Deus quem nescire mori est, quem nosce viuere est, cui seruire regnare est, Deus cuius pietatis opere, & benè seruit subiectus, & benè dominatur prælatus.* Cùm ergo penes Deum tot sint amoris argomenta, nonne infimæ perfidiæ notas inuret anima sibi, quæ ab hoc sponso impiè declinabit?

S. Aug. solil. 31.
Dei effectus in anima.
Amoris erga Deum causæ.

Ne in hos perfidiæ scopulos impingat anima sponsa Dei, adaptet ea sibi Symbolum mulieris nobilis & viduæ præpotentis, quam Typotius Paleologam vocat: illa elato marito, candelabrum pinxit, cuius apex in figuram trianguli erat compositus, candelis ordine dispositis, ea vtraque parte trianguli, vt fieri solet in triduo Passionis ante Pascha, candelis extinctis ea sola elucebat, quæ ex summo trianguli eminebat, hoc titulo VNVM SOLVM SVFFICIT IN TENEBRIS. Voluit forsan indicare hæc vidua, omnibus charis suis extinctis, Deum minimè deficere, qui semper est superstes, nec deest vnquam animæ, quæ suum illi triangulum, id est cor, subiicit: est enim cor formæ trianguli. Macte igitur, ô anima sperans sacra Dei connubia, omnes extingue amores in anima tua scintillantes, Deus lux est, & in eo tenebræ non sunt vllæ. DEVS SOLVS TIBI SVFFICIT IN TENEBRIS. Esto tenebrescant opes, & gloriæ humanæ defecerit fulgor, tecole illud Cypriani. *Sufficiet tibi Deus tuus, quia tu sufficis Deo tuo.* Gloria & diuitiæ in domo eius, Deo apud te illucente, cætera omnia penitus extinguantur. Nimirum ILLE SOLVS TIBI SVFFICIT IN TENEBRIS.

EX SYMBOLIS.
Typotius lib. Symbolorum.

Hiulcus esset iste de virginitate tractatus, nisi coronidis vice adiicerem cautiones, quibus stat & fit virginitas illibata. Non deero huic meo officio: non me etenim fugiunt crebræ & quotidianæ insidiæ, quibus virgines impetuntur, vt prisca gentilitas edocuit, Palladem pingens cataphractam. Fuit Pallas tessera virginum; ea vtique virgo credita, incessit virgo illa, virginum typus, armata casside & lorica, insinuans multis patere virgines insultibus, quibus ne frangantur, necesse est vt caueant sibi præualidis armis. Quadrat sanè isti proposito emblema virginitatis olim sic depictæ in tabula: virgo egregia erat capite tenus cœlum pulsans, vna manu ramum salicis præferens, alterâ verò examen apum. Salicis ramus notat castitatem: habent enim salicum flores vim insitam compescendi Veneris appetitum qui etiam duobus modis extinguitur in hac tabula figuratis, scilicet examine apum, & capite in cœlo. Apes laborem seu actionem clamant; actione enim Venus occidit, iuxta illud.

Virginitatis emblema egregium
Beyerlinck tom. 7. sui theatri refert hoc emblema.

Otia si tollas periere cupidinis arcus.
Extinctaque iacent, & sine luce faces.

Ouid. de remed. amoris.

Vnde cùm Venus Cupidinem suggillaret, quod impotens esset in Palladem, quam nosquam valuit telis suis etsi petitissimis impetere; subiecit ille: Nunquam ego otiosam reperio.

Virginitas otij inimica.

In figuram integræ castitatis, prisca ætas, primâ die nuptiarum dabat nuptis calathum muliebri supellectile instructum, vt lana, acu, fuso; sic puellas edocens fore castas, si operi attenderent: & Salomon mulieris castæ texens panegyrim, eam maximè laudat ab opere. Sic ille. *Quæsiuit lanam, & linum, & operata est consilio manuum suarum, facta est quasi nauis institoris, de longè portans panem suum, & de nocte surrexit, deditq; prædam domesticis suis, & cibaria ancillis suis: considerauit agrum, & emit eum, de fructu manuum suarum plantauit vineam, accinxit fortitudine lumbos suos, & roborauit brachium suum, gustauit, & vidit quia bona est negotiatio eius, non extinguetur in nocte lucerna eius, manum suam misit ad fortia, & digiti eius apprehenderunt fusum.*

Prouerb. 31.

Virginis caput in cœlo notat, virginis curam totam esse debere ex cælo, & de cælo: si enim alij quàm Deo cæli virgo studuerit, pessũ ibit, vt benè admonet Cyprianus explicans illud Isaiæ *Pro eo quod eleuatæ sunt filiæ Sion, & ambulauerunt extento collo, & nutibus oculorum ibant & plaudebant, & ambulabant, & pedibus suis composito gradu incedebant, decaluabit Dominus verticem filiarum Sion.* Sic sanctus ille scholiasten agit. *Hoc Deus culpat, hoc denotat, hinc corruptas esse virgines, hinc à cultu vero, atque diuino desciuisse pronuntiat, exaltatæ ceciderunt, compta turpitudinem fœditatémque meruerunt, sericum, & purpuram induta, Christum induere non possunt. Quis non id execretur & fugiat, quod alij fuerit exitio? Quis id appetat, & assumat, quod ad necem alterius pro gladio fuerit & telo? Virgo cogitat ea quæ sunt Domini, vt sit sancta corpore, & spiritu, virgo non esse tantùm, sed & intelligi debet, & credi; nemo cùm virginem videt, dubitet an virgo sit. Parem se integritas in omnibus præstet, nec bonum, corporis cultus infamet: quid ornata, quid compta procedit, quasi maritum habeat aut quærat? Timeat potius placere si virgo est, nec periculum sui appetat, quæ ad meliora & diuina se seruat: quæ virum non habent, cui placere se simulent, integræ & puræ non tantùm corpore, sed etiam spiritu perseuerent: neque enim fas est virginem ad speciem formæ suæ comi, aut de carne, & de eius pulchritudine gloriari, cum nulla sit illis magis quàm aduersus carnem colluctatio, & vincendi corporis ac domandi obstinata certatio.*

EX SS. PATRIBVS.
Isa. 3
Virginum cura de Deo solo
S. Cyprian. lib. de habitu virginum.

Eodem stylo pungit Ambrosius Virgines indecoras. *Cernis vt pomparum ferculis similis incedat, quæ se componit vt placeat, omnium in se vultus & ora conuertens, eo ipso quo studet placere, deformior: prius enim populo displicet, quàm placeat viro; certè lacera vulneribus aures, & depressa onera misera ceruicis, non sunt alleuamenta pœnarum, sed discrimina metallorum. Hinc collum catena constringit, inde pedem compes includit; nihil refert auro corpus oneretur, an ferro, si ceruix premitur, si grauatur incessus; nihil pretium iuuat, nisi quod vos mulieres, ne pereat vobis pœna, trepidatis. Quid interest, vtrũ aliena sentẽtia, an vestra vos dãnet; hinc vos etiã miserabiliores quã qui publico iure*

S. Ambros. lib. de virginib.
Mulieris vanæ elegans descriptio.
Virgo volẽs nubere est misera.

damnantur, quod illi optant exui, vos ligari. Quàm verò miserabilis illa conditio, quòd tanquam mancipij forma venalis nuptura licitatur: & qui pretio vicerit emat. Virgo quamuis pulchra sit & decora, & timet videri & cupit: cupit, vt se cariùs vendat; timet, ne hoc ipsum dedeceat quod videtur. Quanta autem votorum ludibria, & ad procorum euentus suspecti metus, ne pauper illudat, ne diues fastidiat, ne pulcher irrideat, ne nobilis spernat. Hæc Ambrosius.

Plutarch. ait Phiciam Venerem sic pinxisse.

Hanc virginum libidinem discurrendi, & explicandi suam formam, prudens antiquitas clausurâ compescuit, quam suadebat hoc emblema. Scilicet pingebant Venerem egregiâ specie insignem, sed testudini insidentem, notantes hac tabula, virginem debere esse tardigradam, & instar testudinis domo sua tectam. Hoc habitu codex sanctus castitatem heroinæ Iudith obiicit nobis. *In superioribus domus suæ fecit sibi secretum cubiculum, in quo cum puellis suis clausa morabatur, & habens super lumbos suos cilicium, ieiunabat omnibus diebus vitæ suæ præter Sabbata & neomenias, & festa domus Israël: erat autem eleganti aspectu nimis. Et erat hæc in omnibus famosissima, quoniam timebat Dominum valdè, nec erat qui loqueretur de illa verbum malum.* Hoc secretum S. Hieronymus commendat virgini Eustochio, sic. *Nolo te sponsum quærere per plateas: nolo te circumire angulos ciuitatis, zelotypus est Iesus, non vult ab aliis videri faciem tuam, foris vagentur virgines stultæ, tu esto intrinsecus cum sponso.* Fauet priscus ille ritus, quo sponsæ in coniugis ædes curru vehebantur apud Bœotios, & ante fores currus vrebatur: vt vel hinc rescirent nuptæ, ex hinc sibi custodiam domus esse iugiter amplectendam.

Castę mulieris exemplũ. *Iudith. 8.*

S. Hieron. epist. ad Eustochium. Virgo Deo solo contēta.

Virgo timeat videri. *Tertull. lib. de velandis virginibus.*

Tertullianus adiicit, virginem debere etiam declinare hominum aspectus. Sic ille censor austerus. *Ipsa concupiscentia non latendi, non est pudica, patitur aliquid quod virginis non sit: studium placendi vtique & viris, quantum velis bona mente conetur, necesse est publicatione sui periclitetur, dum percutitur oculis incertis, & multis. Vera, & tota, & pura virginitas nihil magis timet quàm seipsam; confugit ad velamen capitis quasi ad galeam, quasi ad clypeum, qui bonum suum protegat aduersus tentationum ictus, aduersus iacula scandalorum, aduersus suspiciones, & susurros, & æmulationem, ipsum quoque liuorem. Timebit virgo censorium lumen & gaudebit sibi & soli Deo nota: quis audebit oculis suis premere faciem clausam, faciem non sentientem? Quicumque malus cogitatus ipsa seueritate frangetur, iam se etiam mulierem negat quæ virginem celat.* Hæc ille fusiore stylo, ex quo superflua ego rescidi, traducens huc idonea tantùm meo proposito. Tandem parænesim hanc sic concludit, *Oro te siue mater, siue soror, siue filia, virgo, secundùm annorum nomina dixerim, vela caput: si mater propter filios, si soror propter fratres, si filia propter patres. Omnes in te ætates periclitantur, indue armaturam pudoris, circumduc vallum verecundiæ, murum sexui tio strue, qui nec tuos emittat oculos, nec admittat alienos, adimple habitum mulieris, vt statum virginis serues: mentire aliquid ex his quæ intus sunt, vt soli Deo exhibeas veritatem.*

Ibidem. Virgo velet faciem. Virginis vestes quales esse debent.

EX IVRE CIVILI.

Ex Iure Ciuili virgo iure suo cadit, vestita indecorè, hæc est lex Iustiniani. *Si quis virgines appellasset, si tamen ancillari veste vestitas, minus peccare videtur, multò minus si meretricia veste fœminæ non matrum familiarum vestitæ fuissent.* Quid sit autem appellare, lex alio hoc paragrapho aperit. *Appellare est blanda oratione alterius pudicitiam attentare.* Vide quanti sit momenti modestè virgines incedere, vt quæ pateant iniuriis impunè, si noxio cultu incedunt Veneris sectatrices. Itaque

Lege item apud Labeonem §. si quis virg. & §. appellare. De iniuriis.

DEO SE FLECTENS SIT VIRGO, AVT VIRGA SIT PLECTENS.

ANIMA IN GRATIA DEVM concipit, quo fœta nullo casu concutitur.

In hæc verba:

Ne timeas Maria, inuenisti enim gratiam: Ecce concipies.

SECTIO SECVNDA.

EX MATHEMATICA. *Hipparcus lib. 3. ad Phænomena Arati & Eudoxi.*

MAria gratiâ plena, eâ vtique quâ stipantur virgines, Christum concepit, Verbum Dei nostris indutum exuuiis. Tria sese offerunt enucleanda nobis eo sensu literali; scilicet, Virginitas, gratia, & conceptio Verbi. Virginitas gratiarum chorum adsciuit, & ille chorus Charitum Deum prouocauit, qui medius adstat inter gratias potiori modo, quàm Appollo inter Musas. Diceres ex Mathematica hæc tria præscita & signata in ordine signorum zodiaci. Nam signum Virginis medium est inter Leonem & Libram: ea enim est series signorum, Leo, Virgo, Libra, quibus hæc tria designantur, Christus Leo de tribu Iuda, Virgo Maria, & Gratia, quæ libram habet veluti tesseram & symbolum æquitatis. Primus, est Leo, quia Verbum est ab initio & ante sæcula: sequitur Virgo, Libram antecedens, quia Virgo præiuit gratiæ, vt subiectum est prius accidente: & vt vltima pars Virginis excipitur à Libra; ita ipsa Mariæ creatio fuit ortus gratiæ illius: & licet ad literam, Mariæ soli conueniat incedere, hoc Leonis, Virginis, & libræ ternario radiantem, vt quæ sola corporali conceptione genuerit Christum; tamen mysticè omnes animæ virgines, id est impollutæ & gratiâ insignes, Verbum concipiunt, & cuique earum dicitur: Noli timere, inuenisti enim gratiam apud Deum: Ecce concipies. Quomodo autem fiat ista Dei conceptio, audiamus ex Philosophia.

Virginis, & gratiæ consortium.

EX PHILOSOPHIA. *Aristot. de anima lib.*

Quemadmodum terra suscepto fruticum semine concipit & parturit; ita & intellectus à rebus obuiis species excipit, veluti semina, quę decocta maturo discursu, fœtum delineant in anima, quæ ideò dicitur esse quodãmodo omnia, quia anima omnia concipiens fit rerum omniũ compos. Anima igitur Deum cogitatione sedula meditans, concipit Deum; & conceptus ille formalis, qui est verbum mentis subiectiuè, erit verbum Dei obiectiuè: quia illud verbum est de Deo: sed hæc conceptio insciâ etiam gratiâ habituali edi potest, quia via naturali deuenitur in notitiam Dei; non quòd Deus sit per se notus: nam ex Aristotele. *Nemo cogitare potest oppositum eius quod est per se notum.*

Præsentiæ Dei vis est mirabilis.

Aristot. l. 4. Metaph. textu 9.

Sed

Psal.52. Sed multi sunt athei, vt luget Psaltes *Dixit insipiens in corde suo non est Deus.* Sed Deus innotescit per effectus, qui suam causam produnt, vt indicat Paulus. *Rom.1.* *Inuisibilia Dei, per ea quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur.* Hac Dei cognitione parta lumine naturali, homo nequaquam gratior existit aut melior; alia est ergo inuestiganda ratio præambula conceptui, quo anima Deo fœta, impauida nullis subditur insultibus.

Ex Theologia. *S. Thom. 2.2. q.4.a.1.& 5.* Gratiæ Dei cum arbitrio consortium. Ex Theologia, Deus nobis reuelatione aperitur; & assensus, quem præbet intellectus reuelationi, est actus fidei, quæ est habitus duo inuoluens, actum voluntatis imperantis, & assensum intellectus credentis: voluntas dum imperat, vt feratur intellectus in verum vt in bonum diuinum, charitatis actum elicit, & fidem informat: nam forma actus voluntarij petitur a fine, à quo etiam specificatur; fitque vt fides informata charitate, animam in Deum effundat, cum amore Deum appetit, & Deum vicissim refundat in animam, ea quæ Dei sunt intime cogitantem: eeque Dei incolatu est anima veluti Dei parens, gremio suo illum fouens, multisque virtutum actibus enutriens. Legis & gratiæ consortium. Hic autem Dei conceptus in anima, gratiæ est non naturæ: quippe natura ex se Deo inscio nequit gratiam sibi comparare; ideò de Maria dictum est, esse eam gratia plenam, antequam parentis titulum indueret: nã gratia prçit omnib. actis heroicè exãtlatis.

Ex SS. Patribus. *S. August. lib. de spiritu & gratia.* Audiendi in hoc themate Sancti Patres: in his Augustinus sic. *Lex data est, vt gratia quæreretur; gratia data est, vt lex impleretur.* Et Chrysostomus nos concipere ex gratia explicitè admonet. *S. Chrysost. homil.32 in 29. Matth.* *Vt terra non germinat, nisi pluuias susceperit, nec pluuia fructificat sine terra; ita nec gratia sine voluntate aliquid operatur, nec voluntas sine gratia potest.* S. Fulgentius, *S. Fulgent. ad Theodorum Senatorem.* *Cùm oculus factus sit vt lumen videre possit; videre non potest, nisi se illi lumen infuderit; ita bonum quod facis gratiæ adscribendum: nam quod videt oculus, beneficium est luminis, quo si caret, cæcus remanebit in tenebris* Gregorius. *S. Greg. l.13. Moral.c.7.* *Bonum quod agimus, & Dei est & nostrum; Dei per præuenientem gratiam; nostrum per obsequentem voluntatem.* Isidorus mentem infœcundam fieri grauidam ope Dei, sic declarat. *S. Isider. l. de summo bono lib.2.cap 5.* *Hominis meritum superna gratia vt inueniat præuenit, & postquam præuenerit, perficit, atque ad indignam mentem veniens, facit in ea meritum, quod remuneret, quæ solum inuenerat quod puniret.*

Ex Figuris. Sed ne hallucineris in animæ conceptu, accipe qua ratione Iesum queas & tu concipere; typum habes in Abraham: is nulla prole leuans senectutem, mœrens querebatur se extraneis insudare; sed audiit à Deo. *Genes.12.* *Egredere de terra tua, & de cognatione tua, & de domo patris tui, & veni in terram, quam monstrauero tibi, faciámque te in gentem magnam.* O homo, quid luges animam infœcundam? exi de terra tua, de vitiorum cœno, valedic cognationi tuæ, id est, turbæ impiorum, & cœtui iniquo, & demum aptus eris edendæ virtutum prosapiæ. Rursus vbi Abraham morem gessit Deo, hoc mandatum accepit. *Genes.17.* *Ambula coram me, & esto perfectus.* Parum enim erat exiuisse de terra sua, si non vitæ daret operam cultiori: ita nec satis est tibi exuisse veterem hominem, nisi induas & nouum, qui in nouitate spiritus editus est: quid inde emolumenti Abrahæ acciderit, audi. *Faciam te crescere vehementissimè, & ponam te in gentibus, Regésque ex te egredientur.* Mundi contemptus nos facit magnos. Præmium virtutum Abrahæ fuit regia proles deducta ex lumbis eius; & sequela virtutum, quas homo reducit ad praxim, est Christi conceptio Regis Regum.

Ex Historia. *Du-Pleix in Henrico II.* Myrrha fecit fœcundam Catharinam Mediceam. Historia Gallica aliquid suggerit idoneum isti argumento de regia prosapia. Egerat decennium totum Regina Catharina infœcunda. Fernelius in re medica peritissimus accersitur; is muliere purgata & repurgata, decernit vlum pillularum ex myrrha, quibus Regina, quasi induens vterum nouum, ita est fœcundata, vt enixa sit tres Reges, videlicet Franciscum secundum, Carolum nonum, Henricum tertium, & Isabellam Reginam Hispaniæ. Si sapore ingrato myrrhæ fuisset deterrita mulier; animum eius erexisset medicus, dicens: Macte: ô Mulier, degluti pharmacum, Reges egredientur ex te. Sponsæ Dei quis sit apparatus. Multi reuerà exosi myrrham pœnitentiæ, sterilitatis notam incurrunt; hos compello Eia quid laboratis infamiâ? per vos stat regia clarere prosapia; pœnitentiam agite, illa gratiam Dei sollicitat, & hæc Dei aura beneuola animæ vterum parat ad conceptum vtique regium & diuinum. Locuples est testis Maria Magdalena, *Luc.7.* quæ dudum sterilis, vbi pœnitentiam egit, fuit hac myrrha cœlitus imprægnata. Fauet Augustinus, scribens apparatum ad hoc puerperium: sic ille. *S. August. l. de spiritu & anima, c.7.* Animæ ornamenta. *Animam Dei pietas respicit, humilitas subiicit, pœnitentia reducit, iustitia deducit, obedientia conducit, perseuerantia perducit, deuotio introducit, puritas iungit, charitas vnit.* Hæc virtutum syntaxis refert ritum expiationis templi, quod vbi repurgatum est, fit Angelorum postmodum incolatus.

Luculenta est Historia templi, quod Pantheon nuncupabant: illud à Marco Agrippa ter Consule sub Augusto dedicatum Ioui vindici, sexcentis annis stetit incolume; sed annuente Phoca Imperatore, Bonifacius Papa Quartus, hoc templum multis ritibus expiatum, omnibus Sanctis, & eorum Reginæ Deiparæ Virgini consecrauit, vt fusè Beda & Anastasius referunt; *Anastasius Bibliothec. in Bonifacio. Beda l.2. Histor. Anglic.4.* factúmque est templum aliàs infœcundum, iam multis fœtum gratiis fidelibus impertitis. Ita planè homo reprobus vitiis scatens, est Pantheon tot sordidis infame simulachris, quot vitiis impiè mancipatur: sed vbi luminaria accensa, cinis aspersus, & aqua lustralis profanas prius ædes Deo addixerunt, locus fit sanctior. Ea ratione, vbi cognitio noxij status illuxerit, pœnitentia præcesserit, & fletuum imber animam alluerit, iam Deum illa concipit, quem illa hactenus abiurarat.

Dedicatio Ecclesiæ celebranda. Ex Iure Canonico. Iure Canonico aliàs cautum fuit, ne solenni pompa Clerus in eas Ecclesias procederet oraturus, quæ inscio Pontifice essent minimè consecratæ: has autem vult Canon multis orationibus Deo deuoueri: sic Clemens, cuius est sanctio illa. *In Canone Ecclesias.* *Ecclesias per congrua & vtilia facite loca, quæ diuinis precibus sacrare oportet.* Et quotannis sanctissimi ritus vult recoli festum Sanctus Gregorius, vt habetur hoc Canone. *Solennitates Dedicationum Ecclesiarum, & sacerdotum, per singulos*

Ex Canone solemnitates de consecrat. dist. 1.

singulos annos solenniter sunt celebrandæ, ipso Domino exemplum dante, qui ad festum Dedicationis templi, omnibus idem faciendi dans formam, cum reliquis populis eamdem festiuitatem venit celebraturus. Ita gratiarum chorus ad nos non procedet si criminum prius expiatio non præiuit, oratione præuia, aliisque sequacibus pœnitentiæ ritibus. Typum accipe in sponsa Canticorum, quam Angeli multâ virtutum prole insignem sic mirantur. *Quæ est ista, quæ ascendit per desertum sicut virgula fumi, ex aromatibus myrrhæ, & thuris, & vniuersi pulueris pigmentarij.* Nota prænotari myrrham, deinde puluerem pigmentarium: nam myrrha, quæ mortificationem & pœnitentiam sonat, puluerem pigmentarium, id est virtutes alias antecedit, sicut supra ostendi in Muliere regia, myrrhæ vsum præcessisse delineationem fœtus.

Cant. 3.

Ex Re Medica. Sterilitas vnde oriatur. Fernelius Pathologia lib. 6. c. 19.

Vt autem quisque videat, an sibi congruat myrrha, audiamus a medicis sterilitatis aliquas causas; vt si illæ in animam irrepserint, ingruenti malo protinus occurramus. Sic ergo Fernelius sterilitatem aperit. *Steriles sunt, & infœcundi, qui vel ætate matura, morbo acuto, vel etiam diuturno afficiuntur, qui vel humores corrumpat, vel spiritus principes offendat; ad horum conditionem accedunt, & qui citra manifestam corporis actionúmque vitæ offensionem principum partium, vt ventriculi, iecoris, lienis, ac pulmonum latenti vitio, intemperie, obstructione, aut scirrho tenentur; maximè si vel cachexia, leucophlegmatia, vel icterus, vel tabes, & corporis extenuatio, vel lenta febris, vel alia quadam cacochymiæ soboles sit consecuta.* Genuina sanè descriptio rerum, quæ Christi conceptum impediunt. Primò recenset Medicus morbos acutos, humores & spiritus validè depascentes, esse puerperiis inimicos; & ego subiiciam passiones immodicas & effrænes, vt eliminantes Spiritus S. charismata, obstare diuino fœtui, nimirum ex Codice sacro. *Non in commotione Dominus.*

3. Reg. 19.

Ex Theologia. Gratia totã animam perficit.

Rursus partium imbecillitate, scilicet iecoris, lienis, & ventriculi mulieres abortiunt. Ita dum laborant principes animæ facultates, intellectus, & voluntas, anima prorsus est conceptiuis impatiens. Cachexia verò, & malus habitus corporis vniuersi acediam clamant, quæ est inimica gratiæ, sine qua præambula Deum nemo accipiet: nam ex Theologia, gratia totam animam perficit, & in eo distincta est a qualibet virtute, quòd vnaquæque virtus aliquam potentiam perficiat, vt fides dirigit intellectum, charitas voluntatem; gratia verò animæ insita totam animam sanat primò, & potentias consequenter; ideóque à Doctore Angelico dicitur gratia virtutum exordium. Igitur ex præfatis animæ cachexia impos fœtus, non est curanda aliqua praxi virtutum, sed acquisitione gratiæ: potest enim quis virtuti insistere informi, inscia gratiâ; nequit autem anima labefacta restitui sine infusione gratiæ, ad quam primus apparatus est penes pœnitentiæ Sacramentum, quæ expungit crimina retroacta, vt ait Tertullianus. *Hoc pretio Dominus veniam addicere instituit, hac pœnitentiæ compensatione redimendam proponit impunitatem.* Quasi diceret, hac myrrhæ acrimonia humores noxios exsiccari. Hanc vim eius myrrhæ experti sunt Petrus, & Paulus, vt ait Chrysologus. *Quis in sæculo peccauit enormius Paulo? quis in religione grauius Petro? illi tamen meruerunt assequi non solum ministerium, sed etiam magisterium sanctitatis.*

S. Thom. 1. 2. q. 110. art. 3. Pœnitentiæ necessitas. Pœnitentiæ effectus.

S. Chrysol.

Ex Iure Canonico. Can. Perfecta de Pœnitentia. dist. 3.

Et benè myrrha hæc animas facit idoneas ad partum: nam detergit omnia inimica conceptui, scilicet scirrhum, tumorem, & duritiem superbiæ, vt habetur in Canone isto. *Perfecta pœnitentia cogit peccatorem omnia libenter sufferre In corde eius contritio est, in ore eius confessio, in opere tota humilitas: hæc est perfecta & fructifera pœnitentia.* Eam esse pharmacum alter Canon enuntiat. *Sacerdos vt sapiens & perfectus medicus prius sciat curare peccata sua, & postea aliena vulnera detergere & sanare, & non publicare.* Itaque anima ex pœnitentia gratior Deo non habet quod timeat: cui enim peccata fuere obliterata, non est vllum formidinis argumentum, iuxta illud Christi paralyticum sic solantis. *Confide fili, remittuntur tibi peccata tua* Quippe gratia excipit remissionem peccatorum: vbi autem de deliquio nihil amplius constat, censura nihil habet quod deposcat, & hoc Iure Ciuili, cuius est ista lex. *Sancimus ibi esse pœnam, vbi noxa est, peccata suos teneant auctores.* Alia autem lege. *Præmia imponuntur merentibus; pœna delinquentibus.*

Can. Sacerdos. 3 q. 7. Pœna sit vbi noxa.

Matth. 9.

Ex Iura Ciuili. L. Sancimus, C. de Pœnis, §. finali in Authent. de rapen mulier.

Benè igitur Angelus ait vnicuique gratia Dei cataphracto: Noli timere, inuenisti enim gratiam, quâ facias irrita omnia dæmonum conamina; etenim si Deus pro nobis quis contra nos? Deus autem medius astat ei quem gratia Dei condecorat, & cassus facit omnes hostium impetus, vt scite ait Bernardus. *Impulsus euersus sum vt caderem, & Dominus suscepit me. Quæris quis ille impulsor? Non est vnus, impulsor diabolus est, impulsor mundus, impulsor homo. Quis iste homo sit quæris? Quisque sui (noli mirari) vsque adeo homo impulsor sibi est, & suimet præcipitator, vt non sit quod ab altero impulsore formides, si ipse a te proprias contineas manus: quis enim, inquit Petrus, vobis nocere poterit, si boni æmulatores fueritis?* Elimatius adhuc Chrysologus explicat eam securitatem, quę est à gratia, dum sic fatur. *Ne timeas, Maria, quare? quia inuenisti gratiam; timet non qui inuenit, sed qui perdit; inuenit hæc concipiendo superni germinis gratiam, quæ pariendo non perdidit virginitatis insignia Ne timeas, Maria, quid timet quæ rerum securitatem concipit, parit gaudia sæculorum? Timor non est, vbi diuinum est negotium, non humanum; vbi virtutis conscientia est, non pudoris. Quid timet quæ suscepit eum, quem timent omnia quæ timentur? Quid timet, cui index est causa assertor, integritas testis innocentiæ?*

Ex SS. Patribus. S. Bernard. serm. 85. in Cantica. Tentamur à malcis impulsoribus.

S. Chrysolog. serm. 145. Gratia omnem pellit timorem.

Demum gratia dum securas facit animas & prægnantes, affingit eis Symbolum coniugis Maximiliani Imperatoris, quæ quatuordecim enixa liberos idoneos regno, iconem cudit, in qua Pauo erat suis incubans pullis, hoc titulo. ME PROLE ET SCEPTRIS IVNO SECVNDA BEAT. Iunonia erat auis Pauo, & Iuno præesse coniugiis credita est; ideò tessera fœcunditatis erat eius ales, scilicet Pauo. Nobis erit columba symboli loco, ea gemens & fœcunda pœnitentiam designabit & gratiam, hoc lemmate. ME PROLE ET SCEPTRIS ISTA COLVMBA BEAT. Nam gratia nequaquam est infœcunda; ideo hoc æternitati inscribo effatum.

Ex Symbolis. Lukius lib. Numismatū.

FOEDVS CVM DEO SEQVITVR FOETVS EX EO.

HVMILI

HVMILITAS ET OBEDIENTIA gratiam Dei consequuntur.

In hæc verba:

Ecce ancilla Domini fiat mihi secundùm verbum tuum.

Sectio Tertia.

Ex Mathematica. *Ptolomæus libro de significatione siderũ non errantiũ in Virgine.*

PTolomæus assertor rerum futurarum ex siderum influxu, prænunciat eo articulo, quo Sol ingreditur Virginis signum seu asterismum, flare austrum, dissolui nubes in pluuias, & denique cœlum sæpius immugire. Eos planè effectus sortitus est Sol iustitiæ Christus Deus noster: dum enim vterum Virginis subiit, flauit auster, scilicet Spiritus Sanctus, obumbrans Virginem Deo fœtam, quam gratiarum dum largus imber alluit, ea tota contremuit ad tonitru laudum suarum, quas tonante Angelo audiit recenseri. Quælibet anima repurgata, aliquam sortem habet in vbere hoc gratiarum influxu, quo Maria prædiues extitit in conceptu Christi. Nam ex Iure Canonico anima pœnitens primo statui restituitur innocentiæ, & sic virginum statum aliqualiter æmulatur, vt ait Glossa in Canonem istum S. Gregorij. *Ferrum de terra tollitur, cum fortis propugnator Ecclesiæ, à terrena quam prius tenuit actione separatur: non ergo in eo debet despici quod fuit, quia iam incipit esse quod non fuit.* Eaque renouatio isto Canone probatur, quem Sanctus Hieronymus auspicatur à textu Michææ Prophetæ sic fantis. *Cùm exaudiero eos, dabo eis virtutem Spiritus mei, & implebo eos iudicio meo, & fortitudine. Animaduerte in præsenti loco posse docere aliquem post peccatum, si tamen vitia pristina pœnitentia digna diluerit: vnde Dauid post adulterium, & homicidium loquitur in Psalmo. Asperges me hyssopo & mundabor; lauabis me, & super niuem dealbabor: nec sua tantùm puritate contentus est, sed infert: Redde mihi lætitiam salutaris tui, & spiritu principali confirma me; cùmque feceris; docebo, ait, iniquos vias tuas, & impij ad te conuertentur.* Hoc Canone non tantùm ei asseritur pristinus status, quem pœnitentia ablueri, sed & Spiritus Sancti aura beneuola promittitur, & virtutum chorus dicitur affuturus, vt liquet verba Michææ Vatis seriò perpendenti. Ait enim. *Cùm exaudiero eos*, id est, cùm eorum pœnitentiam fecero ratam & statam, *dabo eis virtutem Spiritus mei: & implebo eos iudicio meo, & fortitudine.* Id est afflabo eos spiritu meo, & donis eius. Vbi nota ex Theologia veritatem tituli huiusce sectionis, quâ probare incumbit mihi, humilitatem & obedientiam esse sequaces gratiæ.

Ex Ivre Canonico.

Can. Ferrum dist. 50. S. Gregor. lib. 18. Moral. c. 16.

Can. Cùm exaudiero dist. 50. Hieron. in c. 3. Michææ. Pœnitentiæ effectus salutares.

Michææ 3.

Ex Theologia. *S. Thomas 2. 2. q. 19. art 9.*

Homo in statu naturæ perfectæ, non minus à Deo diligitur, quàm in statu naturæ corruptæ, quæ etsi vitiata sit in ethnicis Philosophis; virtutes habuit morales, quibus intellectus & voluntas perficiebantur in ordine ad verum & ad bonum; ergo in statu gratiæ danda fuerunt subsidia quædam, quibus homo eueheretur ad superna, & facilè mobilis esset ad Dei obsequium. Et reuerà Deus homini non defuit, cui septem dona Spiritus Sancti infudit, in quibus cùm numerentur, sapientia, intellectus, atque consilium; sic arguo. Vt habet se intellectus seu habitus primorum principiorum in rebus naturalibus, ita se habet donum intellectus, in rebus superioris ordinis; sed ex Aristotele, intellectus non potest se habere ad opposita primis principiis: ergo nec donum intellectus & scientiæ in diuinis, poterunt aliquo modo cæcutire; atque adeò homo in gratia res plenè intelliget, quæ conducunt ad salutem suam, nec poterit ad opposita declinare. Sed vnum potissimum est, suipsius notitia, & Dei obsequium, quæ duo humilitatem, & obedientiam clamant, & sic liquet hominem gratiâ Dei conspicuum non posse superbire, aut obedientiam Deo detrectare: sunt enim hæ virtutes veluti comites, indiuiduo nexu sociatæ.

Ex Philosophia. *Libro 4. Metaph. textu 9.*

Obedientiæ obiectum duplex.

Obedientiæ obiectum duplex assignatur, scilicet obiectum quod, & obiectum cui: obiectum quod, est omne opus præceptum, quia ad hoc volendum, aut faciendum hæc virtus inclinat: obiectum cui, est superior, quo qui caret, ille non obedire potest; ideò in Christo vt Deo non fuit obedientia: est enim coæqualis Patri. Ratio formalis obiectiua obedientiæ in obiecto cui, est ius & potestas regendi, quam habet superior; ratio verò obiectiua in obiecto quod, est debitum auctoritati superioris ratione præcepti: cùm autem præstatur alicui obedientia propter Deum, ea est eiusdem speciei cum illa, quæ ipsimet Deo exhibetur; sicut amor. quo proximus amatur Dei ergo, non est alius ab amore Dei: nam actiones specificantur à fine; Deus autem est is, cuius gratiâ debitum alicui redditur obsequium: igitur cùm gratia nos faciat Deo propiores, aptiores etiam efficiet ad ea omnia quæ Deum spectant, vt est resignatio, seu obedientia.

Ex re Medica.

Gratiæ & sanitatis comparatio.

Fernel. Pathologia l. 1. c. 5.

Ex re medica petitur etiam luculenta probatio huiusce veritatis: nam vt se habet gratia in anima, ita & sanitas in corpore: quo autem sanitas inest corpori magis exquisita, eo etiam membra alacriùs morem ingerunt imperio animæ, quæ de cerebro spiritus infundit, quos nerui peruij musculis inserunt, vt pernice motu fiat illicò quod sancitur; vnde Fernelius sanitatis intensionem cum Aristotele venatur ex obedientia facultatum: sic ille. *Aristoteles sanum ex integritate actionum, ægrum ex quauis offensione dimensus, nihil inter hæc medium constituit, sed priuantia fecit, perinde ac videns, & cæcum. Corporis partisve absoluta & exquisita symmetria, quæ ad summum peruenerit, summa est sanitas; quæ ab hac paulum deficiens constitutio, nec actionibus nostris nocua est, nec animali manifestè grauis, sanitas etiamnum est, at non perfecta; quæ dein eò vitij processit, vt iam homini conspicuè molesta sit, eiusque functiones grauiter offendat, morbus est; qui sensim ingrauescens tandem ad extremum, quod mors est, perducit.*

Ex Historia.

Ita etiam Sancti Patres, animæ sanitatem seu gratiæ intensionem, ex obedientia exhibita celeriùs augurantur, vt videre est in Siluano Abbate, qui cum cæteris Monachis Marcum impensius diligeret; alij liuore perculsi, suum hunc Abbatem detulerunt ad alios

In vita SS. Patrum l.z. de obedientia §.5.

senes, vt amorem eius in Marcum temperarent. Conuenêre proceres illi Sancti Siluanum Abbatem, sciscitantes ab eo argumentum amoris, quo Marcum deperibat. Ille ductis senibus ad fores singulorum Monachorum, pulsauit singulas, dicens vnicuique: Adesdum frater, opus habeo tuo subsidio. Decursis singulis quibusque cellulis, nemo retulit inde pedem: vbi autem accessit ad cellam Marci, ad primam vocis auram exceptam, Marcus foras quantocyùs exiliit. Ingressi seniores cellam eius, inuenêre chartam, cuius scripturam desinebat in litteram, o, quam pingere inceperat dum vox superioris insonuit: sed dum ei præceptum egrediendi innotuit, stetit, nec gyrauit vltra calamum, vt impleret orbem, literam haoc concludentem. Admirati seoea velox obsequium Marci, dixère Syluano Abbati: O Syluane, & nos tecum hunc tuum discipulum amore præcipuo dignamur præ cæteris, quem Deus etiam amore peculiari præueniens, fecit cæteris omnibus obsequentem.

Obedientia prompta.

Obedientiæ causâ litera incepta relicta.

EX HISTORIA. *Nicephorus Callistus Ecclesiastica Historia lib. 14.c.51.*

Adiice præfatæ Historiæ ritum, quo prisci Sancti subiecerunt examini vitæ genus inauditum, quod sectabatur Sanctus ille Simeon Stylites habitus instar miraculi Isiniit inaspectum viuendi institutum: etenim ex edita columna secretus à terra, cælicolam agens, sub dio degens, sui incurius, cæli semper patuit iniuriis, signis atque prodigiis vsquequaque conspicuus. Primores huiusæui veriti ne rei nouæ virus inesset gloriæ inanis aucupandæ, miserunt qui virtutem illius hac indagine explorarent, scilicet eum sic compellarent. Ad quid hæc insolens & peregrina habitatio? Curritam banc & sauctis ferè omnibus calcatam viam relinquens, aliam quandam, & prorsa ignotam semitam iniisti? Illud præterea dedere eis quos miserant mandatum, vt descensum de columna ei iniungerent, ac si quidem promptum se exhiberet descendendo de columna, illi permitterent vacare ei pristino instituto. Etenim obedientiam eius, si Deus instituti huius auctor esset, fore vadem censuerunt; secus voluere Patres, vt si inobediens esset dicto, pedibus abductum illicò deturbarent. Adfuere igitur delegati, qui Simeonem obiurgantes de insolita viuendi methodo, præceperunt vt pedem de columna referret. Ille nihil cunctatus se inclinat ad descensum, & grarias agit eis de cura quam susceperant explorandi, an Dei esset hæc amussis ad virtutem, an propriæ voluntatis. Illi demirati humilem hominis indolem fu asere sequelam eius quod inierat cælitus instituti, vt fusè enarrat Nicephorus: adeò verax est illa mea assertio, grariæ indaginem peti ab humilitate, & obedientia; sicutà mundi exordio Deus ipse testatus est, qui hominis statum incolumem repostuit penes obedientiam, vt Sancti Patres aduerterunt, in quibus accipe Ambrosium atque Gregorium.

Obedientia prompta S. Simeonis Stylitæ.

Obedientiæ encomia egregia.

EX SS. PATRIBVS. *S. Ambr. in Psalm. 118. S. Gregorius l.35 Moral. cap.10.*

Ambrosius sic *Non potuit Deus perfectius demonstrare, quantum sit bonum obedientia, nisi cùm prohibuit ab ea re, quæ non erat mala; sola sibi obedientia tenuit palmam, sola sibi inobedientia innonii pœnam.* Subscribit Papa Gregorius, *Quid mirum si peccator homo, se obedientia in præsentis vitæ breuitate subiicit, quando hanc mediator Dei & hominum tenuit, & tenendam præcepit. Sciendum verè est nunquã per obedientiam, fieri malum; aliquando autem per obedientiam debet bonum quod agitur, intermitti: neque enim in paradiso arbor mala extitit, quam Deus homini ne contingeret, interdixit; sed vt melius per obedientiæ meritum homo benè conditus cresceret dignum fuerat, vt tunc etiam à bono prohiberetur, quatenus tanto veriùs hoc quod ageret virtus esset, quanto & a bono cessans, auctori suo se humilem, & subditum exhiberet.* Et adhuc. *Obedientia sola virtus est, quæ menti cæteras virtutes inserit insertásque custodit, melior est obedientia quam victima, obedientia victimis præponitur, quia per victimas aliena caro, per obedientiam vero voluntas mactatur.*

Idem vbi suprà.

Et inde dignitatem obedientiæ infert Angelicus Doctor, dicens eam virtutem aliis præire, quæ plus Deo offert; at obedientia Deo hominem totum addicit: & hoc non præstant castitas & paupertas, quia materias habent peculiares sibi præstitutas; obedientia verò secus per omnia discurrit & vagatur. Imò aliquando vacarur a bono, vt obedientia minime ferietur. Denique iustitiam nostram Deus ex obedientia dimetitur, iuxta illud. *Meus iusti meditabitur obedientiam.* Toto virtutum choro obedientiam spatiari audi ex Bernardo. *Perfecta obedientia legem nescit, terminis non arctatur, nec contenta angustiis professionis, largiori voluntate fertur in latitudinem charitatis, & ad omne quod iniungitur, spontaneo vigore liberalis, alacrísque animi modum non considerans, in infinitam libertatem extenditur.* Et ibidem ille geniom obedientis sic aperit. *Verus obediens mandatum non procrastinat, sed statim parat aures auditui, linguam voci, pedes itineri, manus operi, & se totum intus colligit, vt mandatum peragat imperantis: non attendit verus obediens quale sit quod præcipitur; hoc solo contentus, quia præcipitur.* Nam etiamsi mali quidquam abditum esset in'tre præcepta, tamen obedientia excusat à peccato, quia veros obediens nescit iudicare.

EX THEOLOGIA. *S. Thom. 2.2. q.104. art 3.* *Obedientiæ perfectio in quo sita sit.*

Prou. 15.

S. Bernard. de præcepto & dispensatione.

Obedientia nescit moras. Obedientia non iudicat.

Ideo Iure Ciuili non est actio in obedientem; si quis ex obedientia alterius passus est iniuriam, contra imperantem debet procedere, & non aduersus obsequentem. Accipe legem ex Iustiniano. *Liber homo si iussu alterius, manu iniuriam dedit, actio legis Aquiliæ cum eo est qui iussit, si modo ius imperandi habuit: quòd si non habuit, cum eo agendum est qui fecit.* His consonat consilium Bernardi de obediendo in dubiis. *In his profectò fas non est, nostrum sensum sententiæ præscribere magistrorum, in his omnibus prælatorum nec iussio, nec prohibitio contemnenda.* Ex hac omnimoda subiectione superiores nobis euadimus, ex Isidoro. *Tunc rectè subiiciuntur nobis omnia quæ sub nobis sunt, si nos subiicimur ei, à quo nobis illa subiecta sunt.*

EX IVRE CIVILI. *L. liber homo ad legem Aquiliam.*

S. Bernard. epist.7.

S. Isidorus de summo bono lib.3.cap 21.

Hanc obediendi formam natura nos docuit in eo flore, quem Solsequium vocant, cui ea est ad Solem propensio, vt versusem se inclinet tota die: vnde hunc florem hoc titulo Typotius in Symbolia insignit. NON POSSVM ALIO MS VERTERE. O obediens, hoc tibi Solsequij Symbolum apta, hoc titulo desuper lusto. A SOLIS ORTV VSQVE AD OCCASVM, Deo totus & toto tempore obediendo iugiter adhærescε, & hoc tibi insideat.

EX SYMBOLIS. *Typotius lib. Symbolorum.* *Obedientia superiori nobis subiicit inferiora.*

NON OBEDIRE OBIRE EST, NON PARERE PERIRE EST.

HOMILIA

HOMILIA
DE
ANNVNTIATIONE B. VIRGINIS MARIÆ.

SVMMA HOMILIÆ.

I. NATVRA humana Angelo nequam instigante defecerat, cùm vir & Mulier à Deo deuiarunt: sed hodie fit redux ea natura vaga, & contrario planè modo quo errauit. Superbierunt Adam & Eua; humiliantur autem Deus & Maria in Annuntiatione, Angelo Dei paranympho mysterij istius. Passa fuerat hominum gens tota repudium; hodie gressu retrogrado, Deus init cum homine sacra connubia. Ista autem hæc est inuentio Homiliæ.

II. Abraham mittit Eliezer, vt quærat virginem sponsam filio suo. Eliezer hanc elegit, quæ aquam non in vase sufficientem haberet; sed quæ fusiore plenitudine posset camelos inundare: & talis fuit Rebecca. Gabriel mittitur, vt paret virginem Filio Dei. Ille Mariam inuenit eatenus gratiâ plenam, vt & brutis, id est reprobis gratiæ latices puros valeat elargiri.

III. Rebecca erat sterilis; sed prece feruidâ Patriarchæ Isaac fuit fœcundata, duosque enixa est filios Esaü & Iacob gemellos. Maria etsi Virgo, atque adeò virginitate sua, impos prolis; tamen Patriarcharum vota, Prophetarum preces, & ipsius Mariæ potentissima merita fecere Deiparam, & parentem gemellorum, Dei scilicet, & hominis.

IV. Demum finio, dicens Virginem esse vas gratiarum, aquis exuberans, & puellam facilem esse ad effusionem, si moueatur precibus nostris; eamque adeò propensam ad pietatem, vt sollicitata vix, ipsa propitia Deum & ipsa propitium efficiat.

PRÆFATIO.

Ecce concipies in vtero & paries filium, & vocabis nomen eius IESVM, *& filius Altissimi vocabitur.* Lucæ. 1.

DISCVMBEBAT *quondam Cambyses Epulo, & is Persarum Rex. Adstabant illi proceres regni conuiuantes: vtque est aulicorum indoles, ad adulandum tota composita; illic problema iactatum est, idoneum sanè lenocinio aurium Regis iam tumentis inanis gloriæ multo typho. Hæc erat quæstio, scilicet quis Maior esset & ampliori dignior Encomio, Cambysesne, an Pater eius Cyrus? Variè à variis peroratum. Sed ecce tibi ex improuiso, ingeniosum & sagacem huius litigij compositorem: facilis, inquit, Adulans hic orator; facilis, inquam; & obuia quæsiti solutio, Cambysi & Cyro gloriosa. In hoc Cyrus eminet Cambysi & Regibus retro cunctis, quod nactus sit filium Cambysem talem, qualem nemo vnquam edidit, rerum gloriâ praeuntem aliis omnibus: ita vt Cambysis gloria vergat in Cyri patris insigne decus, cui pro maximo elogio satis superque est genuisse Cambysem. Patulis auribus excepta est solers illa distinctio, atque adeò applausum est vndequaque blandienti. Procul hinc omnis assentatio, non habet illa locum, vt de Maria Virgine texendus est sermo: in Beatæ huius puerperæ laudes se totos effudere omnes qui potuere comptiore stilo; sed omne encomium impar est ei, quo hanc signat Euangelista, qui proceres Christi longâ recensens serie, vbi ad Mariam venit, non eam cumulat honorum titulis & infulis, sed sic compendiosè laudat.* Iacob genuit Ioseph virum Mariæ, de qua natus est IESVS. *Hanc omnium laudum eius Epitomen secutus Ambrosius, sic multis missis elogiis Mariæ perorauit.* Quid in singulis moror, digna fuit ex qua filius Dei nasceretur, *Quasi diceret, filij gloriam redundare in matrem, quæ hoc titulo eminet omni, quòd infra Deum aliquâ luce nitet: ideo hac die, quâ concepit Dei vnigenitum, Gabriel, cœlestium omnium nomine spirituum, humile præstitit obsequium, eam sic affatus.* Aue gratia plena.

Cambyses in quo Cyro inferior.

Matth. 1.

S. Ambr. l. 2. de virginib.

Aristot.l. 1. Topic.

Ex Philosophia.

PHilosophorum apex Aristoteles, naturæ sedulus explorator ait. *Quot modis dicitur vnum oppositorum, tot modis dicitur aliud.*

Nec in serie tantùm rerum naturalium stetit axioma, sed & enituit in deplorato hominum statu reparando Quod vt liqueat, priscum hominis statum, à quo ille incurius excidit, sagaci indagine perscrutemur. In ipso mundi ortu Deus hominis opifex, illum condidit eo ritu, quo & cætera, quæ *Omnia in mensura, & numero, & pondere disposuit.* Gratiam homini, liberalis ille conditor infuderat, ad cuius mensuram metiretur & gloriam; secundum ab Angelis, rebus aliis extulerat: demum hominem peritus artifex ex luto compegerat, vt pondus materiæ, qua constabat, fastum eius deorsum inflecteret. Sed hunc sibi præstitotum ordinem pertæsus homo, ab auctore suo perditè deuiauit.

Sapien. 11.

Ex SS. Patribus.

S. Anselm. l. Cur Deus homo.

Incarnationis gratia quam salutaris

Quia autem non vult Deus perire totam aliquam naturam rationalem, vt ait Anselmus; & Adami lapsu, nutabat vniuersa prolapia: de homine suscitando consilium suum, quod inierat ab æterno, hodie explicat, & hoc ineffabili modo, diuinitatis infulas non exuens, hominem induit, naturæ imbellis patieus inuolucra. Et hoc gratulabundus præco, clamat Augustinus. *Quis huic gratiæ, gratias agendo sufficiat; fit homo, & per liberum arbitrium perit homo, & inuenitur homo factus, qui fecit vt non periret quem fecit.* Hic homo est Deus in humanis, quem Paulus aliom Adam vocat oppositum primo: ergo quot modis dicetur Adam primus, tot modis dicetur hic Adam oppositus alteri, à cuius errore fuit penitus alienus.

S. August. l. 50. hom. homilia 44.

Adæ primi, & secundi differentia

Vide Paulum recensentem vtrosque. *Factus est primus homo Adam in animam viuentem; nouissimus Adam in Spiritum viuificantem: primus homo de terra terrenus; secundus homo, de cœlo cœlestis.* Adam mensuram excesserat in eo, quòd supra gratiam sibi insitam, ambiit gloriæ, excessum indebitum, appetens deitatem Resipuit primus Adam in secundo, in quo mensura prima stetit, cum *Verbum abbreuiatum fecit Dominus super terram.* Audis in verbo abbreuiato, mensuram Adami decurtatam. Adamo suus non arrisit numerus: nam qui infra Angelos erat secundus, voluit esse primus, delusus à dæmone mentiente. *Eritis sicut dij.* Secundus Adam hunc numerum impleuit, à quo primus homo recesserat. de eo enim præscius Psaltes ait. *Minuisti eum paulò minus ab Angelis.* Audis minus; ergo secundus ab Angelis, quorum natura præstat hominibus vniuersis. Tandem Adam sui figmenti atque ponderis immemor, eminere voluit typho superbiæ; sed secundus Adam, hos tumentes depressit ausus contrario plane nisu: nam hominum naturam primo ponderi reddens. *Exinaniuit semetipsum formam serui accipiens, in similitudinem hominum factus, & habitu inuentus vt homo, humiliauit semetipsum.* Quo textu Apostolus probat, hominem hunc humilem, Adami altos impetus inclinasse.

1. Cor. 15.

Genes. 3.

Psalm. 8.

Philip. 2.

Sed vt Eua virgo fuerat ad lapsum homini præambula; ita surgere non potuit sine alia virgine, quæ præiret secundo Adamo, ante cuius ortum marcescebat senio mundus, vt scitè explicat Damianus. *Multis annorum millibus tam cœlestia, quàm terrestria incassum stare videntur. Stat illa magna ciuitas, ciuium suorum numerositate fraudata, & a stellantibus palatiis, multiplex habitantium multitudo propellitur. Condemnatur hominum successio, & & omnis creatura ingemiscit & parturit. Tacet Deus omnipotens, & ordinans eius omnipotentia, tantam dissimulat confusionem: tandem nascitur Maria, & ad nubiles annos egrediens, speciem induit speciosam, qua ipsum alliciat Deum. Vide quid inde dicat ille non minimus explorator secretorum Dei, concupiuit rex decorem tuum, quoniam ipse est Dominus Deus tuus.* hæc Damianus. Nec solitarius est in hac meditatione Damianus, sed Sancti omnes Ecclesiæ proceres Mariam opponunt Euæ: in his hos accipe, scilicet Bernardum, & illi alios antiquiores. *Crudelis Eua, per quam serpens antiquus pestiferum etiam ipsi viro virus infudit sed fidelis Maria, quæ salutis antidotum & viris, & mulieribus propinauit.*

Pet. Damian. serm. de Annunciat.

Psalm. 44.

Mariæ natiuitas quam fausta mūdo.

S. Bernard. hom. 2. super Missus est.

Sanctus Chrysologus, sexcentis & amplius annis Bernardo præierat, sic fatus. *Angelus adiecit congruè, Benedicta tu in mulieribus, quia in quibus Eua maledicta puniebat viscera; nunc in illis gaudet, honoratur, suscipitur Maria benedicta, & facta est verè nunc mater viuentium per gratiam, quæ mater antè extitit morientium per naturam.* Oppositionem Mariæ cum Eua luculentiùs adhuc aperit Afer ille Tertullianus. *Deus imaginem suam à diabolo captam, æmula operatione recuperauit: in virginem adhuc Euam irrepserat verbum ædificatorium mortis, in virginem æquè introducendum: erat Dei Verbum extructorium vitæ; vt quod per huiusmodi sexum abierat in perditionem, per eundem sexum redigeretur in salutem: crediderat Eua serpenti, credidit Maria Gabrieli; quod illa credendo deliquit, hæc credendo deleuit.* Si fas sit mihi & meum calculum adiicere: dico ego Euam spiritus nequam & auxij sensisse illapsum lethalem; sed Mariam aduenientem Spiritum Sanctum & vitalem animo suscepisse in sponsum, ex quo conciperet hominem nouum, qui homines prisca ætate effœtos, faceret ortu suo rediuiuos, vt ait Augustinus. *Noua fecit in sæculo, qui nouus venit ad sæculum.*

S. Chrysol. serm. 140.

Mariæ & Euæ oppositio.

Tertull. de carne Christi c. 17.

Incarnatio renouauit omnia.

S. Aug. l. de Symboli exposit. ser. 2.

Dicam primò, Mariam Spiritui Sancto desponsatam in Annuntiatione, eo planè modo, quo Rebecca desponsata fuit Isaac. Secundò dicam, Mariam edidisse duos Geminos, scilicet Iesum, & hominum omne genus: sicut & Rebecca duos filios, vnico partu, scilicet Esaü, & Iacob; vnde Maria est Mater Dei & hominum. Vt vnicus penicilli ductus tabulam non adimplet, sed replicatæ lineæ, etiam picturæ linimenta petunt, bibulo tincta penicillo; ita nec vna tantùm figura scripturæ sacræ, Mariam adæquatè refert: præter enim insignem illam Rebeccæ historiam, cui tota hæc incumbit Homilia; Maria etiam genuine vt licet, in Regina illa Esther adumbratur. Cuius seriem accipe ex contextu sacro, quo descripto Assueri conuiuio luculento, & primoribus Regni Persarum adunatis. *Præcepit Rex septem Eunuchis vt introducerent Reginam Vasthi coram Rege, posito super caput eius diademate, vt ostenderet cunctis populis, & principibus pulchritudinem illius; erat enim pulchra valde. Quæ renuit, & ad Regis impe-* rium

Esther. 1.

rium, quod per Eunuchos mandauerat, venire contempſit.

Ex Figvris.

Ha textura patet Euæ lapſus, quo incuriâ mandati à Deo iniuncti ſuperbiit: audito iam æqualem vtriuſque mulctam. *Egrediatur edictum, vt nequaquam vltra Vaſthi ingrediatur ad Regem, ſed regnum illius altera quæ melior eſt illa, accipiat.* Eua Deo deſponſata inſoleſcens, paſſa eſt repudium. Ne autem Aſſuerus orbus & cœlebs ſuum fruſtraretur hærede regnum, quæſitæ ſunt ſpecioſæ virgines vndequaque. Ea autem lege conuenere puellæ illæ omnes egregiæ. *Quacumque inter omnes, oculis Regis placuerit, ipſa regnet pro Vaſthi.* Frequens fuit corona virginum, ſed *Eſther quoque inter cæteras puellas tradita eſt ei. Erat enim formoſa valde, & incredibili pulchritudine, omnium oculis gratioſa & amabilis videbatur. Et adamauit eam Rex plus quam omnes mulieres, fecitque eam regnare in loco Vaſthi.* Hæc ſingula quæque expendenti Mariam conſonè delineant; ſed non omnimodè, ſicut & Rebecca.

Eſther 2.

Gen. 23.

Defunctâ vxore Abrahæ, quam fleuit ille mœrore ingenti percitus, vt animi tædium leuaret, miſit Eliezer præpoſitum domus ſuæ, qui virginem pararet in ſponſam filio ſuo Iſaac. Ita & Euâ paſſâ deliquium, Deus miſit vnum ex præpoſitis, ſcilicet Gabrielem, qui quæreret virginem in ſponſam Spiritus Sancti, & in matrem Filij ſui, quæ aduentu ſuo cæli regiam fauſte recrearet. Diceres Abraham præſcium huius hodierni Myſterij: ait enim mente præſagâ, vernaculo ſuo. *Dominus ipſe mittet Angelum ſuum coram te, & accipies inde vxorem filio meo.* Si quæris vnde orta ſponſa Spiritus Sancti, & Mater filij Dei? Reſpondeo, inde natam quò miſit Dominus Angelum ſuum, ſcilicet in Nazareth. Procedente igitur Eliezer. *Ecce Rebecca egrediebatur, habens hydriam in ſcapula ſua, puella decora nimis, virgóque pulcherrima, & incognita viro; deſcenderat autem ad fontem, & impleuerat hydriam.* Præſcierat Eliezer mente fatidicâ eam fore ſponſam Iſaac quæ largo aquarum profluuio poſſet ſiti arentes inundare. ſic enim colloquutus fuerat ſecum. *Igitur puella cui ego dixero: Inclina hydriam tuam vt bibam; & illa reſponderit: Bibe, quin & camelis dabo potum; ipſa eſt, quam præparaſti ſeruo tuo Iſaac.*

Gen. 24.

Gen. 24.

Gen. 24.

Ex SS. Patribvs.
S. Damianus ſerm. de Annunt.

Gabriele Angelo ſollicito quænam foret illa virgo, ſuperni conſcia conſilij. *Ecce*, inquit Damianus. *Statim de theſauro diuinitatis, Mariæ nomen euoluitur, & per ipſam, & in ipſa, & de ipſa, & cum ipſa, totum hoc faciendum decernitur: vt ſicut ſine illo nil factum; ita ſine illa nil refectum ſit.* Multæ reuera ante Mariam fœminæ hydrias ſuas aquâ plenas circumgeſſere diu; ſed non eatenus plenas, vt affluens gratia poſſet effluere, & inopes inundare. Soli Mariæ conceditur ea plenitudo gratiæ, quæ & Camelis poſſit ſufficere, id eſt, quæ exuberante affluxu poſſit & peccato tabidos reficere atque recreare. Hoc tamen egit Maria, & quotidie adhuc præſtat, ex Hieronymo. *Verè plena, per quam largo Spiritus Sancti imbre ſuperfuſa eſt omnis caro.* Ideo ab Angelo ſalutata eſt Gratiâ plena.

Mariæ plenitudo in omnes ſe effudit.

S. Hieron. ſer. de Aſſumpt.

Vbi Eliezer Rebeccam Deo dictante agnouit eſſe eam, quæ adducenda foret in ſponſam. *Protulit vir inaures aureas appendentes ſiclos duos, & armillas totidem pendo ſiclorum decem.* Mariæ etiam donum fidei cælitus infuſum: fides autem notata per inaures appendentes ſiclos duos, inſinuat duo obiecta eſſe fidei, ſcilicet duas naturas Chriſti, diuinitatem videlicet & humanitatem in vna hypoſtaſi coëuntes. Armillæ autem ſiclorum decem, ſignificant gratiam operandi, iuxta normam Decalogi, qui eſt denario præceptorum Dei inſtar armillarum compactus: nam vt armillæ conſtant annulorum nexu; ita & mandata Dei eo tenore adinuicem inſeruntur, vt qui peccat in vno, fiat omnium reus, forma circularis, qua armillæ in gyrum brachia circumagunt, adumbrat facilitatem in Virgine, non ad Decalogum tantùm obſeruandum, ſed ad virtutis omnigenæ munia quæuis obeunda. Quippe ex Theologia extinctus erat in Virgine fomes omnis, inuiam nobis & inuiſam virtutem gignens. Sic fatur Doctor Aquinas. *In ipſa Conceptione carnis Chriſti, in qua primò debuit refulgere peccati immunitas, credendum eſt quòd ex prole redundauerit in matrem, totaliter fomite ſubtracto; & hoc figuratur in Ezechiele, vbi dicitur: Ecce gloria Dei Iſraël ingrediebatur per viam orientalem, id eſt per Beatam Virginem; & terra, id eſt caro ipſius, ſplendebat à maieſtate eius, ſcilicet Chriſti.*

Gen. 24.

Ex Theologia.
S. Thom. 3. p. q. 27. art. 3.
Ezech 43.
Mariæ quando fuit ſubtractus fomes peccati.

Interrogata Rebecca, an vellet ire ad Iſaac; non petiit inducias, neque moras importunas viro Abrahæ prætendit virgo manſueta, ſed parenti ſciſcitanti: *Vis ire cum homine iſto? ait: Vadam.* Ita & Maria vbi Angelus vrget ad conſenſum, illa illico reſpondit. *Ecce Ancilla Domini.* Rebecca ad occurſum Iſaac deſcendit de Camelo, & pudore rubens pallio ſe velauit. Ita & Maria vbi ſe ſponſam Dei & Matrem audiit Verbi incarnandi, ancillam ſe profeſſa Dei, deorſum inclinauit, & hac humilitate ſponſi ſui caſtos amplexus promeruit, vt præſciuerat Salomon in Canticis. *Dum eſſet rex in accubitu ſuo, nardus mea dedit odorem ſuauitatis.* Nardus enim frutex eſt, cuius quò ſtipes humilior eſt, eò etiam ſuauiùs fragrat; quò etiam humilior Maria, eò etiam gratior: ita vt Bernardus gratiarum apicem in Maria dederit ſolus humilitati. *Virginitate placuit, humilitate concepit.*

Cant. 1.
S. Bernard. ſerm. ſupra Miſſus eſt.

Demum Rebecca introducta in tabernaculum Iſaac, ab eo tantum dilecta eſt, vt mœrorem illum abſterſerit, quem ex morte matris ſuæ contraxerat: eo etiam Deus amore Mariam dignatus eſt, vt ſi ex Euæ deliquio mœrorem collegiſſet, Mariæ decor omnem leuaſſet triſtitiam; ſiquidem Deus nullibi ante Mariam plenè fuerat in vllo mortalium iucundatus, vt ait Damianus. *Nunquid in Angelis voluptatem habet Altiſſimus, in quibus reperit prauitatem? Nunquid in aëre, vel igne, vel ventis? Nequaquam, quia non in igne Dominus, non in commotione Dominus. Nunquid in aquis, vbi furens & tortuoſus immoratur Leuiathan? aut in terra, quæ ſpinas emittit & tribulos? Non eſt locus voluptatis niſi vterus Virginis.* Eodem & ſpiritu afflati plerique Sanctorum, Mariæ vterum paradiſo, throno, & cœlo compararunt.

Maria Deo præ Angelis placuit.

S. Damian. ſerm. de Annunt. B. V. Mariæ.

Maria concha ferens margaritam pretioſam.

Mirum quàm pietate geſtiat, inter Græcos

Andreas

Andreas Cretensis Episcopus, Ecclesiæ primitiuæ insigne decus, sed animo grato in Mariam insignior. *Salue lætitiæ organum, per quod delicti nostri expiata est condemnatio: Salue magnificum diuinæ gloriæ templum: Salue consecratum regis palatium: Salue thalame, in quo Christus nostram desponsauit humanitatem: Salue cælum Solis, gloriæ supercæleste tabernaculum.* S. Damascenus vocat concham hanc Virginem Deiparam. *In Mariæ mundi Concha generatur, quæ cælitus ex coruscatione diuinitatis concipiet, & pariet pretiosam Margaritam Christum.* Maria hodie verè concha, cui competit Symbolum eius, qui conchæ titulum hunc præfixit. PVRO FOECVNDA RORE, vt enim concha concipit vniones rore illapso, ita & Maria superueniente Spiritu sancto, PVRO FOECVNDA RORE. Cum Mariæ dico encomia, & Dei sponsam simul & matrem celebro, obuersatur meæ menti facinus illud egregium Ducis Lithuaniæ gentili cultui adhuc addicti. Is grandæuus virginem iuuenem Reginam Poloniæ, quæ est contermina Lithuaniæ; virginem hanc, inquam, Heduigem nomine petit in sponsam filio suo. Hæc renuit dicens: Quomodo fiet istud; ego sum addicta Christo, & Dux Lithuaniæ alio ritu viuit. Has, inquit Dux, ne necte moras; eiusdem ero ritus tecum, si annuis apertis tibi sponsalibus. Regina obsecuta, Ducem accepit in sponsum, qui suos omnes inuexit thesauros in Poloniam.

Andreas Cretensis in oratione de Annunt. B. V. Maria facta an. 569.

S. Damasc. in ser. de Natiu. Mariæ.

EX SYMBOLIS. *Paradin. lib. Symb.*

EX HISTORIA. Matrimoniũ Heduigis Polonæ.

Eo planè modo Angelus Mariam vrgebat, vt extorqueret consensum eius circa sponsalia Dei, has Virgini intimè tenui susurro voces ingeminans, quas habes in Bernardo. *Virgo, aperi cor fidei, labia confessioni, viscera Creatori.* Instat Maria: Quomodo fiet istud, quasi diceret: Rem captu perquàm difficilem profers, ô Gabriel, cùm proponis Dei cum homine commercium; nimirum dispares hæ naturæ, Dei, & hominis, ægrè concordabunt. Ad hæc paranymphus ait: Equidem ineffabile est mihi istud Mysterium, angelico captu maius; sed hoc concipies, dum tu concipies ex Spiritu Sancto superueniente tibi: eodem enim Deo & doctore, & sponso, filioque scies, quî fieri possit, vt vtriusque naturæ toto cœlo imparis, stet in vno duntaxat supposito seu persona Verbi concors incolatus. Itaque, ô Puella Deo accepta, grataque præter omne hominum genus, ne causeris discordes Dei & hominum ritus: Deus hominum naturam induet, humanis se aptabit ærumnis, vt hominum omnes tollat angustias: cœlum, quod est ei quasi natale solum, parum faciet, & in has Palestinæ plagas amore tuo saucius aduolabit. Quicquid gratiarum toto cœlo diffusum est, tibi prostat, quicquid irradiat toto cœlorum ambitu, hoc tibi nitet; quidquid nobilitat Patriarchas omnes; illud totum te adornat: denique ô Virgo quicquid eminet in omnibus Angelorum choris, infra te est, quæ ita litasti gratiæ, vt sponsa Dei effecta, Charismatum Dei prædiuites gazas ad arbitrium tuum possis hominibus propitia moderari.

Ioan. Herburt. in histor. Polonia, sub ann. 1386.

S. Bern. homilia super Missus.

Angeli ad Mariam elegans oratio.

Maria tunc superni conscia consilij, se totam composuit ad consensum, & hunc explicatum hoc tenore. *Ecce ancilla Domini, fiat mihi secundum verbum tuum.* Similes olim voces Abigail ediderat, rogata per legatos inire cum Dauide coniugium, vt habet regia historia. *Misit Dauid, & locutus est ad Abigail, vt sumeret eam sibi vxorem. Et venerunt pueri Dauid ad Abigail in Carmelum, & locuti sunt ad eam dicentes: Dauid misit nos ad te, vt accipiat te sibi in vxorem. Quæ consurgens adorauit prona in terram, & ait: Ecce famula tua sit in ancillam vt lauet pedes seruorum Domini mei.*

Luc. 1.

Libro 1. Reg. c. 25.

Sed vt nulla est Dauidis cum Deo Mariæ sponso compparatio; ita planè dispar est illa Abigail cum Maria relatio, sicut impar cæli & soli affinitas; nam Abigail peccatis obnoxia, potuit congrue dicere se ancillam; sed Maria nesciens næuum neque labem, se inclinat miraculo tenus, altos de se omnes inflectens sensus, quos Angeli potuit eloquio collegisse. In humili fortuna posito, exiles nutrire animos, hoc consonat; sed Dei sponsalibus eminere, & ancillam se profiteri, Deiparæ tantùm & Heroïnæ facinus est tanta dignum gloria, quanta fuit humilitas insita menti Virginis inclinatæ. Siquidem ex Bernardo. *Rara virtus est humilitas honorata.*

S. Bern. hom. super Missus est.

Abigail suum Dauidi gratum animum testatura ait. *Ecce famula tua sit in ancillam, vt lauet pedes seruorum Domini mei.* Quod hæc finxit se facturam, formulam præferens humilis animi; hoc & fecit Mater Dei Maria: nam cùm animæ pedes sint affectus, omnium lauat pedes, cùm affectuum nostrorum sordes ope sua non tergere dedignatur. Mariæ vnius idea sola meditata, pedes nostros aliquâ labe sordidos reparare potest. Virginis habitus & indoles ad Angeli affatum, pudore rubentes genæ ad occursum Spiritus efformati in adolescentis egregij modum, virtutes denique omnes in Maria coëuntes, quosvis possunt pedes tergere lutulentos. In hoc huiusce mysterij fonte haurit aquas Sanctus Ambrosius. *Et ingressus ad eam Angelus. Disce virginem moribus, disce virginem verecundia, disce virginem oraculo, disce mysterio, trepidare virginum est, & ad omnes viri ingressus pauere, omnes viri affatus vereri. Discant mulieres propositum pudoris imitari, sola in penetralibus, quam nemo virorum videret, solus Angelus reperiret, sola sine comite, sola sine teste, ne quo degenere deprauaretur affatu, ab Angelo salutatur.*

1 Reg. 25.

S. Ambros. l. 2. in Luc.

Maria sola ab Angelo inuenta.

His Mariæ virtutum aquis alluere, ô anima Deiparæ spirans obsequium, si non vis sortem incurrere Petri, lotionem suorum pedum manibus Christi inconsultè dedignantis. Vt enim Petrus Dominum suum vidit se acciogentem, vt aquam pedibus eius infunderet, ait ei. *Non lauabis mihi pedes in æternum. Respondit ei Iesus: Si non lauero te, non habebis partem mecum.* Frustra Mariæ cultum ementimur, cassæ sunt ingeminatæ omnes illæ fusæ preces atque rosaria, ambitiosâ pietate ventilata, si ad Mariæ exemplar pedes nostri non niteant: de ea quippe dicitur in Canticis. *Quàm pulchri sunt gressus tui, in calceamentis, filia Principis.* Eius ergo beneficio, pedum fæces quamprimùm emundemus. Ait enim Domina idem quod & ait Dominus. Si non lauero te, non habebis partem mecum: frustra

Ioan. 13.

Cant. 7.

ſtra mihi ſtudes, irrita ſunt omnia vota tua, ſodalitij tui & cœtuum mihi addictorum ſtudia non arrident, imò & religioni nomen dediſti incaſſum, ſi mihi deſudas animo turpi & noxio, & ſi meorum veſtigiorum incutius me ſequeris, pede multa vitiorum illuuie fæculento.

Verè terſos habuit illa Virgo pedes: humilitas enim, quæ pedum Symbolo figuratur, ſocias ſemper alias habet virtutes, ex Bernardo. *Vt caſtitas ſeu charitas dentur, humilitas meretur; quoniam humilibus Deus dat gratiam: ſeruat acceptas; quia non requieſcit Dominus niſi ſuper humilem: ſeruatas conſummat; nam virtus in infirmitate, hoc eſt in humilitate perficitur.* Vt terſos ergo pedes habeas; Virginis humilitatem ſtudeas inſectari. Nam ea virtus adeò neceſſaria eſt, vt ex Bernardo, *ſine humilitate nec virginitas Mariæ placuiſſet. Si Maria humilis non eſſet, ſuper eam Spiritus Sanctus non requieuiſſet; ſi ſuper eam non requieuiſſet: nec impregnaſſet: quomodo enim de ipſo, ſine ipſo conciperet? Patet itaque vt de Spiritu Sancto conciperet, ſicut ipſa perhibet, reſpexit humilitatem ancillæ ſuæ Deus, potius quam virginitatem. Etſi placuit ex virginitate, tamen ex humilitate concepit; vnde conſtat, quia etiam vt placeret virginitas, humilitas proculdubio fecit.* Liquet ex prælibatis, Mariam Deo ſponſo attuliſſe in dotem virtutes omnes, humilitati Mariæ indiuiduo nexu fœderatas.

S. Bernard. epiſt. 42. Humilitas effectu.

S. Bern. hom. 2 ſuper Miſſus eſt.

Ex Historia. *Iulius Obſequens l. de prodigiis.*

Prævalta hæc Mariæ humilitas, fœtui eius id eſt Christo ſuum characterem perfectiſſimè inuſſit, conſtat enim ex peritis rerum naturalium, eas ideas inuri fœtibus, quas mente prægnantes diu conſeruarint. Vnde prodigij loco habitus infans editus piloſus in vrſi modum, quia mater eius habebat eminentem cubili ſuo tabulam B. Ioannis veſtiti pelle cameli villis hirſuta, cuius aſpectu, ideas villoſas mente conceptas, embrioni impreſſit, qui ideo enatus eſt hac ſpecie deformatus. Ita & Maria Angeli encomiis tantùm abeſt vt mente ſurrexerit, quinimò, quaſi dehiſceret animus eius, in ſuæ exilitatis abyſſum, ita ſe depreſſit, vt conceptus, quem de nihilo ſuo expreſſerat, eſſet ipſius non entis idea: conceptio autem ſeu intellectio rei alicuius à virtute intellectiua procedentis dicitur verbum mentis, quia id eſt quod mens fuit elocuta. Ideo Virgo Deipara in eo momento, quo verbum mentis eius nihilum expreſſit, id eſt eum ſe nihil eſſe cogitauit, Verbum Dei concepit, & huic fœtui ſuo, qui erat Verbum Dei, ita verbum mentis ſuæ impreſſit, id eſt, adeò humilitatis notas inuſſit, vt Verbum noſtræ carnis exuuiis indutum, ea fuerit viſum humilitate, vt illud Paulus in epiſtolis ſuis ſcripſerit exinanitum. *Exinaniuit ſemetipſum formam ſerui accipiens, habitu inuentus vt homo.* Idémque Deus præſcitus homo à Prophetis humili nomine dici gauiſus eſt. Hinc Iſaias paruulo nomine nuncupat. *Paruulus natus eſt nobis, filius datus eſt nobis.*

Conceptio rei intellectæ. dicitur verbum mentis ex. S. Thom. 1. p. q. 27. art. 1.

Philippenſ. c. 2.

Iſai. 9.

Licet etiam eâ virtute emineret Dominus Ieſus, vt ad eius aſpectum omnium virtutum chorus obuius eſſet intuenti: tanta ſiquidem virtutum compagine Chriſtus erat effictus, vt omnigenæ virtutis eſſet archetypus, aſpectu ipſo, virtutis ingerens diſciplinam, vt idem Iſaias præuiderat. *Erunt oculi tui videntes præceptorem tuum, & aures tuæ audient verbum poſt tergum monentis: Hæc eſt via, ambulate in ea, & non declinetis neque ad dexteram, neque ad ſiniſtram.* Licet, inquam, ipſe Chriſtus eſſet forma Chariſmatis omnimodi; vni tantùm nos humilitati ſuæ voluit adaptare, quaſi diceret: Hæc eſt via, ambulate in ea, vt ei dixit Auguſtinus. *Excelſa eſt patria, humilis eſt via.* Bernardus inducit hunc Archimandritam, virtutis ſibi charæ Theoremata fidelibus inculcantem. Sic fatur hic Doctor. *Auctor & dator virtutum Chriſtus, in quo omnes theſauri ſapientiæ, & ſcientiæ ſunt abſconditi, in quo omnis quoque plenitudo diuinitatis habitat corporaliter; nonne tamen & ipſe de humilitate tanquam ſumma ſua doctrina, ſuarumque virtutum gloriatus eſt? Diſcite ait à me, non quod ſobrius, aut caſtus, aut prudens, aut aliquid eiuſmodi, ſed quia mitis ſum & humilis corde: à me, inquit, diſcite, non ad doctrinam Patriarcharum, non ad Prophetarum libros ego vos mitto, ſed me vobis exemplum, me formam humilitatis exhibeo. Inuiderunt mihi altitudinem, quam habeo apud Patrem, Angelus, & fœmina; ille potentiæ, illa ſcientiæ; vos autem æmulamini chariſmata meliora, diſcentes à me, quia mitis ſum & humilis corde.* Hactenus ille.

Iſai. 30.

Ex SS. Patribus. *S. Aug.* *S. Bernard. epiſt. 42.* Humilitatis cõmendatio.

Vt Maria ſibi & oculis Dei vilis ſummè effecta eſt; ita & Deus nobis exinanitus eſt, vt faceret nos ſui ſequelâ ſupremos & excelſos, vt explicitè inſinuauit. *Omnis qui ſe humiliat, exaltabitur.* Huius ſcientiæ compos Auguſtinus ſic loquitur. *Deus homo factus eſt, vt homo fieret Deus; & vt ſeruus in Dominum verteretur, formam ſerui Dominus accepit; habitauit in terris, habitator cælorum, vt homo habitator terræ, habitaret in cælis.*

Incarnationis effectus.

S. Aug. ſerm. 52. de diuerſis

In humilitatis huius argumentum Deus hodie corpus induit ita exile, vt apiculæ molem non Chriſti caro tota ſuperarit. Quomodo autem virgo viri neſcia conceperit, non rationis eſt inquirere, ſed fidei, vt benè Chryſologus. *Conceptum Virginis noli diſcutere, ſed crede. Deum voluiſſe naſci, piè ſenti, quia facis iniuriam ſi requiris: tu hic totum vis de ratione conſtare, vbi totum conſiſtit ex fide; quod tamen non ſine ratione ſubſiſtit, ſed ratione Dei, non tua, homo. Quid tam rationabile, niſi vt Deus quicquid voluerit, poſſit; qui quod vult non poteſt, Deus non eſt.* Hæc Chryſologus. Quia Deus diſponit omnia ſuauiter, & nobis adauget fidem, multos adhibuit teſtes myſterij huius ineffabilis, vt ore plurium teſtium ſtaret in mente noſtra verbum iſtud incarnatum. Exige, ô Chryſologe, teſtimonium ab his, quos ſic tu ſcripſiſti. *Quæ mandat Deus, exequitur Angelus, implet Spiritus, efficit virtus, Virgo credit, natura ſuſcipit, cæli narrant, annuntiat firmamentum, oſtendunt ſtella, magi prædicant, paſtores adorant, pecora cognoſcunt, atteſtante Propheta. Cognouit bos poſſeſſorem ſuum, & aſinus præſepe Domini ſui. Tu homo, ſi non mox cum Angelis, agnoſce vel tardiſſimè cum iumentis; ne dum moraris, ipſis iumentis, quibus antè comparatus fueras, poſtponaris.*

S. Chryſol. ſerm. 141. Incarnatio diſcutienda non eſt.

S. Chryſol. ſerm. 142.

Philip. 86.

Vno eodémque conceptu Rebecca geminos Eſaü & Iacob habuit: ita & hodie Maria duorum Mater geminorum, Dei ſcilicet, & hominis in genere. Et hoc expreſſit regius Pſaltes. *Sion dicet; homo, & homo natus eſt in ea,*

Iſai. 1.

fundauit

fundauit eam Altissimus. Sion est Ecclesia gaudens Deum hominem, & hominem alterum editum ex Virgine quam fundauit Deus vt pareotem borum gemellorum: ideò, Pater Augustine, Mariam nuncupabas, *Opus aeterni consilij*, quia Deus in eius opificio, humano generi consulebat.

Maria quomodo Iesum in nobis parturiat. Maria titulo duplici Mater est Christi, Primò ex conceptu, vbi Christus Virgineo sanguine coaluit. Secundo, quia quotidie Christum parturit in mentibus nostris, sicut ò Abbas Guerrice, pie descripsisti hoc stylo. *Maria cupit iterum formare vnigenitum suum, in omnibus filiis adoptiuis, quis etsi geniti sunt verbo veritatis, tamen parturit eos quotidie desiderio & cura pietatis, donec formetur in illis Christus, donec occurrant in virum perfectum, in mensuram plenitudinis aetatis filij sui.*

Ex SS. Patribus. Guerricus Abbas ser. de Natiuit. Christi.

Maria mater omnium. Quâ autem ratione Matris partes agat Christi & hominum Mater adaequata, edoce nos eâ quâ polles argutia, Doctor Augustine; audiemus te placidè sic effantem. *Maria cum sit Mater capitis Ecclesiae, erit etiam & membrorum, quod nos sumus: & vt foetus in vtero, non aliud accipit alimentum, ab eo, quod Mater ore suo illi infundit; ita & nos, dum sumus in vtero Ecclesiae, nil habemus, quod non fuerit praesum ori orantis Mariae.* Laetitiâ gestiens Salomoo ait in Canticis, nomine omnium nostrum. *Exultabimus & laetabimur in te, memores vberum tuorum.* Duo vbera gestat Deipara duplici nomine parens, vt duos suos gemmos lactet. Ea fuit mens Ambrosij. *Benedictus frater, per quem Maria Mater nostra est; & benedicta Mater, per quam Christus noster frater est.*

S. August. l. de Sancta virginitate c. 6.

Cantic. 1.

S. Ambros.

Luculenter aperit hanc nostram cum Christo & Maria Matre eius mysticam parentelam S. Isidorus. *Christus est vnigenitus in substantia deitatis, primogenitus in substantia humanitatis, primogenitus in gratia, vnigenitus in natura, primogenitus in multis fratribus, vnigenitus ex Deo solus: inde est, quòd frater nuncupatur, & Dominus; frater, quia primogenitus; Dominus vero, quia vnigenitus.*

S. Isidorus l. 1. F. ymol. Christi tituli.

Rebecca erat naturâ suâ sterilis; sed Isaac Patriarcha deprecante foecundata est: sic enim habet textus Geneseos. *Deprecatus est Isaac Dominum pro vxore sua, eò quòd esset sterilis, qui exaudiuit eum, & dedit conceptum Rebeccae.* Maria etiam Virgo, prolis erat impos: nam virginum boc à natura est op. robrium, esse scilicet infoecundas. Itaque cùm Maria eâ esset virginitate, quâ nec Angeli nitent, aeque sterilis atque Virgo erat; sed instantibus oratione sua Patriarchis & Prophetis, Isaiae praeostensum est illud Mysterium: ait enim. *Ecce Virgo concipiet & pariet filium, & vocabitur nomen eius Emmanuel.* Mariam hic praescirí patet ex nomine filij eius, quod ex Hebraeo fonte idem sonat ac Nobiscum Deus. Foecundauit ergo Deus Virginem hanc brachio suo praepotente. Quòd si Aristoteles ait, cuique esse in sua arte credendum; fides maximè erit adhibenda Virgini de se eloquenti, cùm explicat se ex sterili impraegnatam: Dei enim dum dicit opus, adiicit nuoc conceptum natu ae muiom esse omnipotentiae.

Genes. 25.

Isai. 7.

Virgo Beata, aduesperascit sanè; mundus enim vergit ad occasum: in hac ergo saeculi vespera, Cantici tui, quod canitur ad vesperas aliquos nobiscum concine versiculos, quibus edisceamus te praeter rerum ordinem impraegnatam. Audite Virginem (ô viua capita) ore canoro suauiter occinentem. *Exultauit Spiritus meus in Deo salutari meo. Quia respexit humilitatem ancillae suae; ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes. Quia fecit mihi magna qui potens est, & sanctum nomen eius. Fecit potentiam in brachio suo.* Mulierum cantu aliquos arceri Leones effert Plinius: bac credo Mariae voce sonora compescentur omnes Leonis rugientis, quaerentisque quem deuoret, rationes omnes ad eludendam fidem nostram compositae: Virgine namque edisserente, foetum hunc nescire virum parentem, sed è sursum esse membrorum hanc totam compaginem, suadente nobis fidem potentia Dei; eam nulla debet infida ratio remorari.

Luc. 1.

Leones tlimentur mulierum cantus. Plinius in hist. Naturali.

Audiuit sanè Mariae suauem hunc concentum Chrysologus, sic concinens. *Beata & verè Beata Maria, quae praeter generandi curas, tantam germinis peruenit ad gloriam, intra domum Virginis, negotium caeleste sic geritur, vt monumentibus claustris ipsa domus septa non sentiant. Qui ingreditur & egreditur; & introitus sui, & exitus sui nulla vestigia relinquit; diuinus habitator est, non humanus. Nostrae ergo carnis ordo secedat; hic sibi natura nostra nil vendicet, vbi ad diuinam progeniem caelestis ordo diuinam institutur in naturam, conceptus & partus sermo audientis animum non fatiget, nec leuiter sensum moueat Christiani, vbi ad caelestem progeniem, virtutis Dei diuina peraguntur insignia.*

Ex SS. Patri. S. Chrysolog. serm. 142.

Rebeccam infoecundam non propria pietas, sed aliena fecit Matrem; sed Mariae gratia, quae se totam effuderat in Virginem hanc Dei sanctuarium, vt Sancti eam appellant; haec, inquam, gratiae plenitudo Mariam viri nesciam caelitus impraegnauit, vt benè subiecit idem qui supra aureo stylo Chrysologus. *Virgo, te gratia Matrem praestitit non natura; genitricem te dici pietas voluit, quam non sinebat integritas.*

S. Chrysolog. serm. 142.

Ad fidem huius mysterij stabiliendam facit ritus ille nuptiarum, quo velo sponsi velut nubibus obumbrantur; vnde nubere dicuntur à nube, quasi velum illud sit nubes. Ab hoc nubendi ritu non abhorruit Deus: quippe ad instar nubis obtentae, Spiritus Sanctus, cuius in circuitu nubes & caligo, Mariam desuper obumbrauit. Itaque res haec tota plena caligine, hominum anxiam non patitur indaginem, quia comprebensione capi possit, admirationi tantùm aditus patet & fidei, cui negotium illud caelitus innotescit. Ita Sancti, abditae rei scrutinium abhorrentes, laudibus Deiparam prosequentes assumptam in Dei sponsam, & amorem Dei in nos meditantes, amore in Deum etiam aestuarunt. Audi Damianum positum in ecstasi *Sensit Virgo Deum suis illapsum visceribus, maiestatemque illius, virginalis ventris breuitate conclusam ô venter diffusior caelis, terris amplior, capacior elementis, qui totum claudit omnia concludentem, in quo Deus gloriae reclinatur. Angelus ait: Aue gratia plena, quia à Deo electam & praelectam totam eam rapturus erat sibi Spiritus Sanctus. Iam consecranda erat in lectum voluptatis, de* quo

S. Damian. serm. de Annunt. Maria hortus voluptatis.

quo fons ille debebat ascendere, qui vniuersam terræ superficiem irrigaret.

Ista nomenclatura fontis Mariæ congruit, iuxta relationem eius cum Rebecca, cui non aqua in vase proprio sufficiens erat; sed ex fonte, cui adstabat, effundebat & camelis. Ita & Maria non beneuola tantùm iustis, sed & reprobis propitia, si eius opem atque præsidium velint animo supplici mendicare. Quid tibi, ô Bernarde vir iuste, & nobis reprobis, quorum vsurpas orationem, sic B. Virginem reclamans. *Ciba hodie pauperes tuos, ô Domina, ipsi quoque catelli de micis edant; nec puero tantùm Abrahæ, sed & Camelis potum tribuas de supereffluenti hydria tua, quia tu verè puella es præelecta, & præparata Altissimi filio.* Ad hunc Mariæ fontem & nos Bernardo comites adiungamus,

Ex HISTORIA. *Historia Imperia is in vita Andronici senioris sub an.1328.*

Quam sint salutares aquæ de Mariæ fontibus erumpentes, omnes penè Sancti sit bundi clamant; sed & eadem Virgo prodidit, miraculo toti Græciæ stupendo æquè ac grato. Decumbebat Imperator Andronicus senior Paleologus. Medicis morbo cedentibus, imminebat ægro mors certissima: sæuiente febre, vitalia æstuabant, sitique arebant ægri fauces. Ille etsi vitæ oblitus, vt qui iam fatis cessurus esset; Mariæ tamen non immemor, petit afferri sibi vas plenum aqua fontis Mariæ: erat ille fons Mariæ addictus, vt qui non longè ab ædibus sacris Deiparæ. Itur ad fontem Mariæ, reportatur aqua, quam hausit Imperator maiore in Mariam pietate accensus, quam esset febrilis æstus quo ardebat. Mirum, ab hoc haustu aquæ de fonte Mariæ irrepsit sopor, & soporem excepit integra valetudo.

Ex SS.PATRIBVS.

Non facit inuidiam, ô felix Imperator, sanitas tua dubia restituta. Manent sua quemque charismata, copiosè in nos ex perenni Mariæ alueo deriuata; ita vt libeat exclamare cum Damasceno, quem Maria fecit & sanum. *Tu vberrima benedictionis scaturigo, quæ nobis bonorum omnium causa & parens extitisti, vitæ immortalis puros latices fundis.* Facessunt heu Mariæ negotium discordes geminorum eius indoles, sicut Rebeccam læsit filiorum in vtero dissensio. *Collidebantur in vtero eius paruuli. Quæ ait: Si sic mihi futurum erat, quid necesse fuit concipere?* O homo, Mariam tu crucias cùm in Christum reprobus incurris; caue ne frustra Virgo in te conceperit abortiuum. Cùm proximis iniurius es, colliduntur in vtero filij: vt quid Mariæ matris viscera lanias impie fili & desertor? Audi Guerricum Abbatem. *Exemplo tibi sit Dominus IESVS: vterum grauidauit non grauauit: te non sentiat grauem vterus eius, caue ne illam te pœniteat concepisse; si qui tales sint, Deus emolliat cor lapideum, ne quatiat viscera Matris, ipse viscera Matris consoletur, ne fatigetur eos portare qualescumque sint, donec formetur in eis Christus.*

S. Damasc. orat. de Natiuit. B. V. Mariæ.

Mariæ vterus non grauauit eam.

Guerricus Abbas ser. 3. de Annun.

O benignitatem inauditam à sæculo! Maria non patitur modò hominum iniquos insultus in filium suum Iesum, imò occisum ab homine non vlta est; sed hominis iniquam miserata sortem, Deum Patrem fecit homini propitium: figuram accipe ex scriptura, vbi Mulier illa Thecuitis ideam Mariæ refert, Dauidem orans, vt filio suo fratricidæ remittat immane scelus. *Ancillæ tuæ erant duo filij, qui rixati sunt in agro aduersum se, percussitque alter alterum & interfecit eum. Et ecce consurgens vniuersa cognatio aduersum ancillam tuam, dicit: Trade eum, qui percussit fratrem suum, vt occidamus eum.* O homo, insurrexisti in Christum, cùm peccasti: vniuersa cognatio Angelorum expetit pœnas: sed Maria sollicita de te qui superstas, anxia vitam à Deo meruit impertiri. Audiit fœmina Thecuitis Dauidem Regem æquiorem factum in fratrem homicidam dicere Ioab Duci: Placatus feci verbum tuum, reuoca puerum Absalon. Maria quidem gratiam extorsit à parente Deo, quem Filij Iesu mors fecit infensum; sed nobis verbi præconibus, ducibus animarum, reuocandi fratricidas cura incumbit, vtpote à Deo demandata.

2. Regum cap.14.

Igitur adeste, Absalones, reprobi omnes huc conuenite, Christi necis conscij omnes, ne vos ampliùs venia dubia sollicitet: si Mariam conuenitis, illa retroactæ vitæ impiæ titulos omnes eradet. Quid nectitis moras, instant dæmones, vindictam vrgentes, quam & Angeli petiere, vindices mortis Christo rerum omnium Domino turpiter intentatæ. Adeamus Mariam supplices: nam ex Bonauentura, illa Deipara vas est adeò gratiis exuberans, vt vndequaque redundet; & si precibus moueatur, largiter inundabit. Fortè, ô reprobe, os tuum pleraque impia & impudica locutum; deficiunt verba, quibus Mariam supplex queas deprecari: inopiam tuam leuabit S. Ildephonsus. *Procido coram te solum opus Incarnationis Dei mei, rogo te sola inuenta ancilla filij tui, vt obtineas deleri facta peccati mei, concedas etiam mihi adhærere Deo & tibi, illi sicut factori meo, tibi sicut genitrici factoris mei, ideo ego seruus tuus, quia tibi Filius Dominus meus, ideò tu Domina mea, quia tu ancilla Domini mei: oro te Sancta Virgo, vt de illo spiritu habeam Iesum, de quo tu genuisti Iesum; ab illo spiritu sit mihi nosse Iesum, à quo tibi affuit, habere & nosse Iesum; in illo spiritu, humilis excelsa loquar de Iesu, in quo confiteris esse te ancillam Domini; in illo spiritu, diligam Iesum, in quo tu hunc adoras vt Dominum, tueris vt Filium, intueris vt Deum. Amen.*

S. Bonau. in specul. cap. 8.

S. Ildephons. de Virginit. Mariæ c. 12.

Maria inuocata vt Deũ conciliet.

IN DIE FESTO VISITATIONIS B. VIRGINIS MARIÆ.

EVANGELIVM.

I. EXVRGENS Maria in diebus illis abiit in montana, cum festinatione in ciuitatem Iuda, & intrauit in domum Zachariæ, & salutauit Elizabeth.

II. Et factum est, vt audiuit salutationem Mariæ Elizabeth, exultauit infans in vtero eius, & repleta est Spiritu Sancto Elizabeth, & exclamauit voce magna, & dixit: Benedicta tu inter mulieres, & benedictus fructus ventris tui. Et vnde hoc mihi vt veniat Mater Domini mei ad me? Ecce enim vt facta est vox salutationis tuæ in auribus meis, exultauit infans in gaudio, in vtero meo, & beata quæ credidisti, quoniam perficientur ea quæ dicta sunt tibi à Domino.

III. Et ait Maria: Magnificat anima mea Dominum, & exultauit Spiritus meus in Deo salutari meo.

EXPOSITIO MORALIS digesta in sectiones.

I. *ANIMA Deo impregnata, nescit humilia, sed ad cælestia tota erigitur pernice nisu.*

II. *Nec sibi tantùm, sed & aliis est proficua atque benefica, cùm exemplo, tum facultatibus.*

III. *Suorumque charismatum dedignata decus impensum, ab aliis suorum agonum testibus, gloriolæ inanis nescia, totam gloriam penes Deum esse ait, in quem & refundit, magnificans eum bianti corde, & ore patulo.*

ANIMA DEO IMPRÆGNATA tendit ad excelsa.

In hæc verba:

Exurgens Maria abiit in montana.

SECTIO PRIMA.

Ex Theologia. S. Thom. 2.2. q.24 art.3. ad 2. Rom.1.

EX Sacra Theologiæ disciplina, animæ dotes in duas Classes dispescuntur adæquatè: sunt enim gratiæ omnes, vel in naturæ confinio, vel naturam hæ prætteruolant, & transcendunt. Si sunt ordinis vernaculi, hominem illæ charites elimant & poliunt in ordine ad omnia naturæ munia: sed eum non imprægnant diuino fœtu. Quippe Deus solo naturæ conamine nequàquam concipitur; & ideò Philosophi quantauis virtute morali enituerint, minimè tamen Dei vnquam compotes extiterunt, sed euanuerunt, inquit Apostolus, in cogitationibus suis, & anima eorum nescia fœtus abortiuit. De his animæ sensibus non disputat hæc sectio; sed de gratia habituali, quâ homo fit formaliter Deo gratus; & hæc hominẽ ita euehit ad superna, & suo lumine cælos ita ei peruios facit, vt S. Thomas gratiam & gloriam asserat ad idem pertinere genus; & gratiam nihil esse quàm gloriam inchoatam: & sic Sanctus ille assertor est eius quam hîc profiteor veritatis, scilicet animam Deo fœtam infima quæque transcendere, adinstar Mariæ, quæ statim à conceptu suo, exurgens abiit in montana, pertæsa sedes inferioris ordinis.

Mariam designare animas gratiâ insignes liquet ex nomine eius, quod significat Dominam, seu illuminatam: peculiare autem est gratiæ illucere hominibus, & præstare dominium in naturæ iniquæ impetus insurgentes: & hoc dominium homines facit idoneos ad ardua, & disgregat à terrenis. Hoc Hebræi, & Græci suo idiomate optimè designarunt: nam homo Sanctus, id est exquisitæ gratiæ dicitur *cadosch*, קדוש, à radice *cadasch* קדש id est *restaurauit*. Nam homo prisco statui redditur innoxio, gratiæ illapsu; eo autem in statu infima quæque exosus, tantùm cælestibus inhiabat: cùm ergo eum gratia restauret, lutea quæuis abiuret homo, de gratia benè meritus, & arduis rebus omnino mancipetur, vt & fert vox Græca ἅγιος Sanctus, quam Origenes deducit ab α priuante, id est sine, & γαῖα terra.

Virtus quid sit. Ex Philosophia. Aristot. l.7. Physic. cap.3. Magist. sentent. lib.2. Sentent. dist. 26.

Ex Philosophia etiam stare potest nostra assertio: nam ex Aristotele. *Virtus est dispositio perfecti ad optimum.* Id est virtus, vbi quempiam induerit, accingit eum ad maiora, sed ex Magistro sentétiarum, gratia & virtus idem sunt, dicitur enim gratia quia gratum efficit subiectum; virtus verò, vt disponit ad praxim arduam & excelsam. Cùm autem audis gratiam virtutem esse, cogita genus nobile virtutis: nam aliæ præstant facultatem, boni operis, sed non vsum, quales sunt multæ virtutes intellectuales, quæ boni & mali quidem notiones ingerunt, sed non dant vsum boni operis, vt faciũt virtutes in voluntate sitæ: Charitas verbi gratia,

&

& facultatem boni operis, & bonum vsum præstat; ergo cum gratia & Charitas sint idem realiter in via Scoti, vides gratiam alas hominibus expedire, ita vt vnicuique homini Deo grato, conueniat Symbolum Pegasi equi alati, cui per aëra vecto inurit has voces Typotius, ALTA ALATIS PATENT.

EX SYMBOLIS. *Typotius l. Symbolor.*

Homo sanè in mero naturæ statu equo propè non est similis, imò inferior dum delinquit: nam peccatum est pecoris actum; ideò monet Psaltes *Nolite fieri sicut equus & mulus, quibus non est intellectus.* Carni quippe addictus, carnalis efficitur; est autem omnis caro fœnum, quo equus ille miserè saginatur. Sed gratiâ circumcingente hominem, diceres componi alas, quibus ad præalta quæque citiùs efferatur: nihil enim quod cunctari queat ausus Sanctorum hominum obiici potest: nimirum. *Alta alatis patent.* Exurgentes abeunt in montana: nam vt de Maria ait Ambrosius. *Quo enim iam Deo plena, nisi ad superiora, cum festinatione contenderet? nescit tarda molimina Spiritus Sancti gratia.* Oportere autem esse expeditum ab infimis, vt virtuti studeatur, insinuat ille idem Ambrosius. *Virtus eo pluris æstimanda est, quò plura contemnit: magnæ virtutis est cum felicitate luctari, magnæ virtutis est à felicitate non vinci: mens non potest habere regnum virtutum, nisi prius excusserit regnum vitiorum.* Quâ verò ratione comparetur illa animi indoles, cælestia meditantis, edocet Ambrosius. *Qui deficit sibi vt virtuti adhæreat, amittit quod suũ est, accipit quod æternum: nulla sine labore virtus est; quia labor processus est virtutis.*

Psalm. 31.

EX SS. PATRIBVS. *S. Ambros. in Luc. 1.* *Idem in ser.* Virtutis vis patet in vitia

Idem in psal. 118. Virtus vera quænam sit.

Ne autem incessus ille ad superna tædium ingerat, nescit moras virtus impigra, ex Augustino sic narrante. *Non est vera virtus, nisi quæ ad eum finem tendit, vbi est bonum hominis, quo melius non est.* Ad Deum autem contendere, ex Bernardo, est indefesso gradu ad eum properare: currentem enim non apprehendit Deum, qui & ipse pariter non currit; & hinc est illa paranesis Bernardi. *Festinemus obsecro dilectissimi, festinemus; tota nos multitudo cælestis curia expectat; exultare fecimus Angelos, quando conuersi sumus ad pœnitentiam: perficiamus & festinemus complere de nobis eorum lætitiam. Væ tibi quicumque es, qui deliberas redire ad lutum, reuerti ad vomitum; putasne placatos habebis in iudicio, quos tanto & tam sperato vis priuare gaudio. Quid nũc erit, si ab ipsa paradisi ianua reuerti viderint, & abire retrorsum eos, qui iam pedem alterum in paradiso posuerunt: nam, etsi corpora inferius, sed corda sursum; currite fratres, currite; non soli Angeli, sed & ipse creator Angelorum vos expectat.*

S. August. de Ciuit. Dei, lib. 4.

S. Bernard. serm. 2. de Vigilia Nat. Domini.

Lactantius eos solos aptos ad hoc cæli curriculum ait, quos virtutis defæcatæ praxis indesinens, à vitiorum contagio fecit penitus alienos. Quasi diceret, id quod mihi est multiplici argumento mentibus ingerendum, scilicet animas innoxias nihil hiulculum pati, & minimè dehiscere, aut deorsum inclinari, sed potius emergere de barathro, & ad supera omnia quantocyùs euolare. Sic ille. *Nemo virtuti fauet, nisi qui sequi potest; sequi autem non est facile omnibus; hi possunt, quos paupertas, & rerum indigentia exercuit, & capaces virtutis effecit: nam si virtus est tolerantia malorum; non capiunt ergo virtutem, qui semper in bonis fuerunt: quia mala nec experti sunt, nec ferre possunt, assuetudine ac desiderio bonorum, quæ sola nouerunt: eo fit vt pauperes facilius credant Deo, & humiles qui sunt expediti, quàm diuites, qui sunt impedimentis plurimis implicati, imò concatenati, & compediti, seruiunt ad nutum dominæ cupiditatis, quæ illos inextricabilibus vinculis irretiuit, nec possunt in cælum aspicere, quoniam mens eorum in terram prona, humique defixa est; virtutis autem via non capit magna onera gestantes. Angustus admodum est trames, per quem iustitia hominem deducit in cælum, hunc tenere non potest, nisi expeditus & nudus nam isti locupletes multis & ingentibus sarcinis onerati per viam mortis incedunt, quæ latissima est, quoniam latè perditio dominatur.*

Lactantius Firmianus lib. 7. cap. 2. Paupertatis encomia.

Virtutem arduis assuescere præostendit & Christus, cuius omnia præclarè gesta mysticum quidpiam eloquuntur. Ascendebat ille crebrò in montem orare solus. Et vt prisca sæcula reuocem. Quò se contulit Moses Deo plenus, nisi in montem Sinaï, illic denuo Dei colloquio fruiturus? Quò pernice gressu properauit Helias, cælico pane pastus? Nonne in montem Oreb, Dei aspectu potiturus ex edito loco. Quò filios Prophetarum Elisæus sacris disciplinis deduxit imbuendos? Annon in montem Carmelum? vt vel hinc ediscerent, virtutis studium esse disciplinam rerum arduarum, vt lepidè retorsit Socrates in Theodatam meretricem, quæ pellice pompa & habitu in libidinem composito, multis stipata iuuenibus, quos sua specie dementarat, occurrens Philosophorum illi sapientissimo, cum scommate hoc feriit: Quid est, ô Socrates, quòd Philosophiam iactes, & ambitioso eloquio concrepante carpas meum institutum, cuius plures circumduco sequaces, quàm habeat tua Philosophia sectatores? Benè, inquit Socrates, plerique tibi lenocinantur: ô vile caput, ampliore caterua tu stiparis, ô obscœnum scortum, quia deducis ad abyssum luxuriæ; ego verò raros habeos symmistas, quia ascensum virtutis profiteor.

EX HISTORIA.

Exod. 19.

3 Reg. 19.

4. Reg. 2.

Voluptas cur s quaces habet. *Ælianus li. 13. variarum Historiarum.* Theodatæ mer tricis colloquium cum Socrate.

> *—————Facilis descensus Auerni,*
> *Sed reuocare gradum superasque euadere ad oras,*
> *Hoc opus, hic labor est.*

Æneid. 6.

Carlomanno Principe secessum è sæculo meditante, subiit animũ eius ardua cogitatio. Erat is regij Gallorũ stemmatis, Pipini Regis germanus, & patruus Caroli Magni Imperatoris, Dum igitur, priscos exosus mores suos, cogitaret aliud institutum; sese obiecit illi Mons Cassinus, vt locus idoneus recessui, & edito suo culmine referens arduum vitæ genus, quod obire vol bat Princeps pertæsus vilia mundi crepundia: positis igitur infulis omnibus, & titulis dignitatum præpotẽs hic Dynasta, mente Deo fœta pergit ad montẽ Cassinum, moliens rem excelsiorem illo monte; scilicet apud se statuit ementito regio suo statu fingere se peregrinum, qui precariò vitam agẽs peteret aditum Monasterij, vt illic æuum sibi superstes ageret, cibos sibi impensos iugi obsequio redempturus. Sistitur Abbati Princeps, gregarium hominem simulans: traditur ei portio gregis vt pascenti inuigilet; obit lubens demandatam Prouinciam, & depresso supercilio fastuque sæculi, ea humilitate surrexit, vt fuerit Ecclesiæ toti ea tempestate miraculo. Reuerà fundamenta eius in montibus Sanctis: primo enim impetu gratiæ montem Cassinum adiit, vnde virtutum omnium apicem animo impigro superauit. Quippe, vt præfatus sum virtus

Leo Ostiensis in Chroni. è Montis Cassini.

Carlomanni recessus a sæculo,

in arduis est, & ad ardua suos sollicitat sectatores, vt ait Lactantius. *Vna est virtutis via, quæ fert nos in Elysios campos, vt Poetæ loquuntur.* Et quia Poëtarum facit ille mentionem, audi eos in suo choro, virtutem decantantes delectari rebus præexcelsis. Præeat Archipoëta Maro.

Lactantius lib. 6. c. 4.

EX PROFANIS.

Pauci quos æquus
Iupiter, aut ardens euexit ad æthera virtus
Diis geniti potuêre.

Virgilius li. 6. Æneidos.

Ait homines Deo satos, virtutis suffragio ascribi cælicolis; & hoc consonat meo titulo prædicanti, homines Deo percitos aliis omnibus eminere. Naso occinit Virgilio.

Inuia virtuti nulla est via, & alibi.
Difficile est fateor, sed tendit in ardua virtus

Ouid. Metam. lib. 14. fab. 4.

Horatius non longè abest, dum describit virtutis ausus.

Virtus repulsæ nescia sordidæ,
Intaminatis fulget honoribus,
Nec sumit, aut ponit secures,
Arbitrio popularis auræ. & alibi,
Non possidentem multa vocaueris
Rectè beatum, rectius occupat
Nomen beati, qui Deorum
Muneribus sapienter vti,
Duramque callet pauperiem pati.

De Ponto li. 2. Elegia 2. Horatius carminum lib. 1. Ode 2. Idem Ode 94.

Seneca expressius ait eminere virtutem, vrgens Lucilium ad sequelam eius. *Virtus extollit hominem, & supra astra mortales collocat; nec ea, quæ bona, aut mala vocantur, aut cupit nimis, aut expauescit.* Et aliâ epistolâ, eiusdem virtutis texens encomia, illius heroicos effectus sic recenset. *Virtus regna, vrbes, prouincias temperat, fert leges, amicitias colit, inter propinquos liberosque dispensat officia, modò arcto fine circundetur paupertatis, exilij, orbitatis; non tamen minor est, si ex altiore fastigio, in primatum, ex regio in humilem subducitur, ex publico, & spatioso iure, in angustas domos vel angulos coit.* Vndè sic arguo: natura hominis duobus modis perficitur, scilicet virtute, & gratia. Virtus hominem elimat in his, quæ sunt naturæ consona, nec excedunt eius ausus; gratia verò hominem idoneum cælo facit, & compotē boni, cuius impos est natura, suo tantùm freta conamine. Ergo si natura virtute insignis fertur ad ardua, vt præfati auctores clamant; gratia etiam habitualis suos ad sidera efferet titulo potiore.

Seneca ad Lucilium, epist. 88.

Idem ep. 75.

Virtus quales effectus in anima sortiatur.

EX RE MEDICA.

Fauet & res medica huic intento: nam sanitatem venatur illa ex conatibus arduis; & Hippocrates habitum Athletarum vocat summum, & quasi vltimam periodum sanitatis, vlterius progredi nesciam: quippe illi præualidâ compage lacertorum fulti, longa curricula præteruolant. Ita & nos gratiam affirmamus hominem disponere ad maximos ausus, ex quibus intensio siue remissio gratiæ colligitur: iuxta illud Galeni. *Functionibus secundùm naturam obeundis sanitatis habitus discernitur.* Et ex Cornelio Celso. *Sanus homo, & qui suæ spontis est, nullis se obligare legibus debet: hunc oportet frequentius se exercere, siquidem ignauia corpus hebetat, labor firmat; illa maturam senectam, hic longam adolescentiam reddit.* Hoc ferè ait Apostolus, cùm Spiritus Sancti gratiam legibus non addictam, sed liberam esse pronuntiat. *Vbi Spiritus, ibi libertas.* Quasi diceret, eos quos gratia instituit esse sui iuris, & nulla vitiorum compede præpediri; nihilque esse quod moras nectat, cùm properant ad excelsa, quò nemo pergit nisi vitiis expeditus: vt habetur Iure Canonico quo etiam stat nostrum

Hippocrates li. 1. Aphoris.

Galenus de sanitate tuenda lib. 1.

Cornel Celsus lib. 1. c. 1.

2. Cor. 3.

theorema, vt liquet hoc Canone, quem decreto inseruit Gratianus ex Ambrosio. *Cum renunciatur improbitati, statim adsciscitur virtus. Egressus enim malitiæ, virtutis operatur ingressum; eodemque studio, quo crimen excluditur, innocentia copulatur.* Vbi nota malitiæ egressum, esse animæ conatum arduum, quem excipit ingressus ad virtutem, vtrique velox, qualem describit sic Bernardus. *Quidam ad omnia viæ & vitæ huius exercitia non solùm ambulant, sed & currunt imò potius volant, vt eis & vigiliæ breues, & cibi dulces, & panni suaues, labores non solùm tolerabiles, sed & appetibiles videantur.*

Virtutis ingressus in animam.

EX IVRE CANONICO.

In Canone cũ renuntiatur 32. qu. 1. S. Ambr. lib. 2. de Cain & Abel.

A contrario autem sensu extorres à gratia non tepent modo; sed & humi serpunt, nescij virtutum omnium: hos sic pungit idem sanctus. *Alij corde arido, & affectione recalcitrante vix trahuntur ad hæc, vix gehennali timore compelluntur. Sunt iterum multi inter nos, qui de vno pane comedunt nobiscum, dormiunt nobiscum, cantant nobiscum, laborant miseri, & miserabiles, vtpote socij tribulationis, sed consolationis non ita: huiusmodi autem si ita permanserint diu sub onere, aut opprimuntur, & succumbunt, aut quodammodo in inferno sunt, vt nunquam ad plenum respirent in luce miserationum Domini, nec in libertatem Spiritus, quæ sola facit iugum suaue, & onus leue: inde autem tam perniciosa tepiditas emanat, quia effectus, id est voluntas eorum nondum purgata est, nec bonum sic volunt sicut nouerunt, à propria concupiscentia abstracti grauiter, & illecti: inde est quod rarò affectiones suas dirigunt in Deum, & eorum compunctio, non continua, sed horaria est; impleri autem visitationibus Domini anima non potest, quæ his distractionibus subiacet, & quantò magis illis euacuabitur, tantò amplius istis implebitur: vel certè si magis probas, nunquam misceri Domino poterunt in æternum, quia vbi vasa vacua non inuenit, stare oleum necesse est, nec mittunt nouum vinum, nisi in vtres nouos, vt ambo conseruentur: neque enim spiritus & caro, ignis & tepiditas, in vno domicilio commorantur; præsertim cum tepiditas ipsi Domino soleat vomitum prouocare. Si enim Apostoli adhuc carni Dominicæ inhærentes, quæ sola sancta, quia Sancti Sanctorum erat, Spiritu Sancto repleri nequiuerunt, donec tolleretur ab eis: tu carni tuæ, quæ sordidissima est, & diuersarum spurcitiarum phantasiis repleta, astrictus, & conglutinatus, illum meracissimum Spiritum te posse putas suscipere, nisi carneis istis consolationibus funditus renuntiare tentaueris.* Hæc fusè Sanctus Bernardus.

Virtus fervenentes efficit.

S. Bernard. ser. 3. de Ascensione Domini.

Religiosi quare nō sentiunt consolationes.

Consolationes animæ vnde petantur.

Prælibatis non modicum lumen adiicit Mathematica, suo modo probans animam quò augetur in gratia, eò etiam perniciore motu percelli ad emicantia facinora. Ex Astronomia, Luna triplici motu fertur iuxta tres cælos, quorum patitur illa motum. Fertur à cælo mobili, & quatiente alios omnes ab ortu ad occasum; ille motus est æqualis, vtpote remissionis & intensionis expers: à cælo suo deferente Luna cietur iterum gressu retrogrado ab occasu ad ortum; eo motu Luna suum etiam tenorem seruat. Sed & est aliud cælum seu potius circulus crassitudini cæli insitus, in cuius orbe Luna gyrat, momentis anomalis: aliàs enim dicitur tarda, decurrens duodecim gradus Zodiaci, vno die Mathematico; aliàs dicitur velox perficiens

EX MATHEMATICA.

Ioannes à Sacro-bosco lib. 1. de Sphæra. & Clauius in lib. 1. Sphæra.

Auctores omnes de modo componendi Ephemerides c. de luna.

ficiens quatuordecim gradus: eſt autem velox aucta lumine, quaſi lux diffuſa Lunæ expediret alas.

Ita anima, deterſa peccati caligine, & gratiæ lumine illuſtrata, neſcit moras, ſed feruida exultat vt gigas ad currendam viam ſuam, Spiritu Sancto ciente facultates omnes animæ hactenus elanguentis; repurgata tamen fæce criminum, vt notat Bernardus. *Tunc purgabitur affectus, & voluntas renouabitur, vel potius noua creabitur, vt omnia, quæ primò difficilia, imò impoſſibilia videbantur, cum multa percurrantur dulcedine & auiditate. Emitte,* inquit, *Spiritum tuum & creabuntur, & renouabis faciem terræ.* Sicut per faciem exterior homo cognoſcitur, ſic per voluntatem demonſtratur interior. Emiſſo ergo Spiritu creatur & renouatur facies terræ, id eſt terrena voluntas fit cæleſtis, parata ad nutum citiùs obedire. *Beati qui tales ſunt, quia non ſolùm mala ſentiunt, ſed in mira quadam cordis dilatatione commorantur. De his autem quos ſupra commemorauimus, terribiliter ait Deus: Non permanebit Spiritus meus in hominibus iſtis, quia caro ſunt, id eſt carnales, & quicquid in eis ſpiritus fuerat, in carnem euanuit.*

Feruoris effectus.

S. Bernard. vbi ſuprà.

Pſal. 130.

Gen. 6.

Et vt nihil deſiderari queat ad firmandam gratiæ præſentiam; libet adſciſcere ex Iure Ciuili effatum nobile Iuſtiniani Imperatoris, qui vt ſe probaret Dei obſequio maximè addictum, atque adeò gratiæ Dei cultorem religioſiſſimum, id voluit fieri palam, ex odio in quæque deliquia, & ex cura quâ flagrabat, vt vnuſquiſque vitam ageret ad amuſſim legum, ſic fatur hæc maieſtas; *Iuſtitiam colimus, & boni & æqui notitiam profitemur, æquum ab iniquo ſeparantes, licitum ab illicito diſcernentes, bonos non ſolùm metu pœnarum, verùm etiam præmiorum quoque exhortatione efficere cupientes; veram, ni fallor, Philoſophiam non ſimulatam affectantes.* Equidem ſcitè ais, Imperator, te non inani ſtudere Philoſophiæ; hanc etenim aſpernatur eminens hæc pietas, quam tu profiteris: neſcit illa fucos, in aperto eſt, omnibus ſe explicat & aperit illa virtus; & vt è cælis eſt oriunda, illuc ſuos euehit & ſequaces.

Ex Ivre Civili. *Lege 1. de Iuſtitia & Iure.*

Gratia non rapit solo tenus, sed ad cælum rapit quos tenet.

GRATIA NON SIBI TANTVM, ſed & aliis eſt benefica.

In hæc verba.

Intrauit in domum Zachariæ, & ſalutauit Elizabeth.

Sectio Secvnda.

Ex Philosophia. *Porphyrius lib. prædicab.*

Philoſophiæ theorema eſt omnis exceptionis impatiens, ſpecies omnes in vna eademque ratione conuenire generica, vt homo, Leo, agnus, etiamſi ſint diſſitæ ſpecies ab inuicem; in eo tamen conueniunt quo cenſentur eſſe animalia: habent enim corpus ſenſibile; ergo cùm gratia, Dei indiuidua comes charitatis, ſit ſpecies boni, erit diffuſiua ſui: in eo enim ſita eſt ratio boni, non vt tantùm ſe diffundat, mouendo appetitum, ſed & communicando ſe; vt videre eſt inductione facta per omnia: quò enim præſtant elementa, eò ſunt ampliora, aqua vt terrâ nobilior, terrâ maior eſt, vt quæ eam circumagat; aër præſtat aquæ,

Tom. I.

vtpote ſine quo vita duci non poteſt, ideò aër magis effunditur; ignis autem nobilius elementum ſphæra gaudet potiore: & quia aër & ignis præeunt aliis viuentibus; ita ſe inſerunt ſuis qualitatibus, vt vita dicatur eſſe in calido & humido, ſicut in ſubiecto: aqua verò & terra, vt infima elementa, compagini tantùm corporum addicuntur. Igitur cùm nihil in rerum natura gratiæ adæquari poſſit, neceſſe eſt vt ſuos latices longè lateque diſpergat, vt videre eſt in Maria, quam vbi gratia copioſior alluit, ea velut impos ſui, abiit in montana, intrauit domum Zachariæ: & vt fœderis arca repleuit domum Obededon aurâ beneficâ, atque toti familiæ proficuâ; ita & Maria propitia illuxit domui Zachariæ, eiuſque præſentiam præſenſit infans necdum ab vteri ergaſtulo expeditus.

1. Reg.

Anima Mariæ æmula, cui illapſus eſt Deus, non ſibi tantùm, ſed & aliis etiam ſtudet: nam ex Theologia, quò quis magis ad Deum accedit, eò Dei naturæ eſt ſedulus imitator, & is quem exigebat Chriſtus, dum aiebat. *Eſtote vos perfecti, ſicut pater veſter cæleſtis perfectus eſt.* At ex ſancto Thoma gratia eſt quædam participatio diuinæ naturæ quâ deificamur, Deo ſeſe communicante nobis: ergo vt nihil eſt in rerum natura, quod Dei liberalem manum effugiat; habent enim omnia à Deo vt ſint; nihil etiam homo Deo gratus excipiet ab officio ſuæ charitatis, ſed erit omnia omnibus, vt ſuadebat Paulus. *Gaudere cum gaudentibus, flere cum flentibus.* Vt autem componamur ad exemplar Dei, audiamus ex Tertulliano quid ſit, & quis ſit Deus. Sic ille. *Deus æqualis eſt ſuper omne hominum genus & indulgens, & increpitans; communia voluit eſſe, & commoda profanis, & incommoda ſuis, vt pari conſortio omnes, & lenitatem eius, & ſeueritatem experiremur.* Quaſi diceret doctiſſimus ille Afer: Si vis Deum æmulari, præbe te omnibus æqualem, ſiue corrigas, ſiue impertias de tuo penu, omnium ſaluti inuigila. Nam charitas virtus cùm ſit infuſa, quâ diligimus Dei bonum, id eſt, volumus Deo ſuum illi ineſſe bonum, ipſius tantùm Dei gratiâ; ea etiam ſunt curanda, quæ faciunt ad gloriam Dei: videlicet ſalus proximi, ad Dei nempe gloriam ſpectat vt proximi ſint beati.

Ex Theologia.

Matth. 5.

S. Thomas 1. 2. q. 112. art. 1.

Rom. 12.

Tertullian. Apologetic. cap. 41.

Hac qui charitate flagrat, non alio eget gratiæ habitualis argumento. De ea ſic eius Encomiaſtes Auguſtinus: *Non numeroſitas operum non diuturnitas temporum, ſed maior charitas, meliorque voluntas auget meritum: nam quod patet, & quod latet in diuinis codicibus tenet, qui charitatem ſeruat in moribus.* Alibi ille. *Sola charitas eſt, quæ vincit omnia, & ſine qua nihil valent omnia, & quæ vbicumque fuerit, ad ſe trahit omnia. Scientia ſi ſola ſit, inflat; quia verò charitas ædificat, ſcientiam non permittit inflari; ea eſt actio rectitudinis, oculos ſemper habens ad Deum, glutinum animarum, ſocietas fidelium, otio non fracta, non fugax, non audax, non præceps.* Charitatem otio non frangi, Maria teſtata eſt, cum exurgens abiit in montana cum feſtinatione, non eſſe eam audacem ſiue præcipitem, clamat humilis inceſſus & ingreſſus, de quo ſic ſcriba ſacer. *Intrauit in domum Zachariæ, & ſalutauit Elizabeth.* Vis ſcire quomodo euehat & nos ad môtana illa virtus, diſce à ſummo à Pontifice Gregorio Magno. *Tunc ad alta charitas mirabiliter ſurgit, cùm ad ima proximorum ſe miſericorditer*

Meritum in anima vnde augeatur.

Ex SS. Patribvs.

S. Auguſt. li. de laud. charitatis.

Idem lib. de Doctrinâ Chriſtianâ.

Charitas eſt glutinum.

Luc. 1.

S. Gregor. in paſtorali.

Vu 3 *attrahit,*

Charitatis augmentum vnde petatur.

attrahit, & quæ benignè descendit ad infima, valenter incurrit ad summa: & ibidem adiicit. *Charitas cor iusti diuidit per multa compellit, quod tamen tantò arctiùs in Deo colligit, quantò latiùs per sancta desideria spargit.* Hactenus sanctus Archipræsul.

Esto hoc igitur ratum hominem Deo gratum, proximi etiam sui bonis omnibus incubare, vt quasi obstetricante manu, animæ parturienti fœtum gratiæ & salutis opem ferat: quæ sint autem bona quæ conducant ad salutem, audi ex Bernardo. *Alia sunt bona naturalia, spiritualia, æterna; & quidem naturalia bona magna, spiritualia maiora, sed maxima sunt æterna. In primis reparamur, in secundis excitamur, extendimur & beatificamur in tertiis.* Bonum naturale sanitas, spirituale puritas, æternum gloria æterna. Sanitati consulitur proximi, Eleemosynis; gratiæ siue puritati, consiliis & exemplis; gloriæ æternæ, orationibus atque ieiuniis: & hoc potissimum per modum suffragij impensi animis, quas censura flammæ vindicis excoquit in clibano repurgante. De hoc ternario ordine disseramus.

S. Bernard. in serm. de triplici genere bonorum.
Bona multa animæ, & quæ sint.

Gratia est Eleemosynæ comes.

Ea prouidentia moderatur Deus salutem omnium nostrûm, vt alios patiendo sanctè, alios verò compatiendo & apparendo curet: vnicuique autem medicamen naturæ consonum adhibet, ita vt quis in paupere sit superstes in gratia, qui in opum affluentia pessum iret: sicut ergo pauperes in patientia debent possidere animas suas; ita etiam diuites Eleemosynis debent redimere peccata sua, quemadmodum consulunt omnes Sancti, in quibus sic Augustinus. *Pauper nihil portat, tu nimium oneratus es, da illi de eo quod habes, & illum pascis, & pondus minuis.* Item ille. *Eleemosyna mundat peccata, & ipsa interpellat pro nobis ad Dominum, quia quicquid pauperibus dederimus, ipsum integrè possidebimus.* Rursus. *Fœcundus est ager pauperum, citò reddit donantibus fructum, via cæli est pauper, per quam venitur ad patriam; incipe ergo erogare, si non vis errare: dicit tibi Christus, da mihi ex eo quod dedi tibi; do meo quæro, da & redde; habuisti me largitorem, fac me debitorem, habeam te fœneratorem; temporalia mihi das, æterna tibi restituam, teipsum tibi reddam, quando te mihi reddidero.* Pauperes esse antidotum facultatum, quibus multiplex virtus inest, accipe ex eodem Augustino. *Vtantur diuites consuetudine infirmitatis tuæ, sed doleant aliter se non posse; si ergo non extollitur pauper de mendicitate, quare tu extolleris de infirmitate.*

S. August. ser. de verb. Domin.
Pauperes adiuuandi. Eleemosynæ effectus.
Idem ser. de diuite.
Idem ser. de verb. Dom.
Ibidem. Pauperes amandi.

Ex Theologia. *S. Thom. 2. 2. q. 14. ar. 2.*

Quare gratiæ comes sit Eleemosyna, accipe ex Theologia: Gratia est gloria inchoata, vtpote faciens nos diuinæ consortes naturæ; sed Deus omnibus largitur affluenter, & beatitudo in communicatione sita est: ergo is, cui gratiæ lumen affluxerit, opes habebit effluentes, in subsidium inopum. Et in Eleemosyna esse beatitudinis partem ait Psaltes, cuius spiritum ebibit Ambrosius sic effatus. *Beatus planè de cuius domo nunquam vacuo sinu pauper exiuit, neque enim quisquam magis beatus, quàm qui intelligit super egenum & pauperem.* Rursus ille explicans mentem Psalmographi sic scholiasten agit *Ille intelligit super egenum & pauperem, qui largitur pauperi; iam quid prodest misereri inopis, nisi alimoniam ei largiaris; hoc est occidere hominem, vitæ suæ ei subsidia denegare: caue ne inter loculos tuos includas salutem pauperum, tanquam tumulis sepelias vitam inopum.* Occinit Hieronymus. *Pars sacrilegij est, rem pauperum non dare pauperibus: laudent te esurientium viscera, non ructantium opulenta conuiuia.* Nihil autem æquè Eleemosynam commendat, ac illa Chrysologi encomia. *Manus pauperis est gazophylacium Christi: quicquid pauper accepit, hoc Christus acceptat: da ergo pauperi terram, vt accipias regnum: da micam, vt accipias totum: da pauperi, vt detur tibi: quia quicquid pauperi dederis, tu habebis; quod pauperi non dederis, hoc habebit alter.*

S. Ambros. li. de officiis.
Idem in Psal. 118. Pauperum manus gazophylacium.
S. Hieron. lib. epist.
S. Chrysol. in serm. de Eleemosy.

Ex Historia. *Munsterus lib. 3. Cosmograph. vbi de ducibus Allobrogum.*
Pauperes quã amauit Amadæus Sabaudus.
Nicephorus Callistus historiâ Ecclesiast. lib. 12. c. 42.

Non latuit Amedeum Sabaudiæ Ducem eminens illa vis Eleemosynæ, qua coëmitur regnum siquidem Legatis ab eo sciscitantibus, an non venaticos canes haberet exquisitos, quibus leuaret aliquando tædium huius vitæ. Habeo equidem, inquit, & optimos, quorum sagaci indagine pascor, & maximam capio voluptatem: cras, si licet vobis per otium, turbam illam meorum horum canum ostendam. Illis postera die redeuntibus, Amedeus protensâ manu in pauperum agmen ait: Ecce venaticos canes, quibus gratiam Dei venor, & cælum: quod enim Deus mihi nequaquam concederet, hoc ipsum Eleemosyna minimè denegabit. O regiam planè vocem, vtique cælo dignam! Quam putas animæ suæ gessisse curam, cum qui salutis alienæ etiam corporeæ adeò fuit sollicitus?

Induerat ille Princeps animum Imperatricis olim coniugis Theodosij, cuius menti adeò altè pietas in pauperes insederat, vt propria manu illis inseruiens Eleemosynas erogaret: vnde à suis obiurgata, arbitrantibus dedecere Maiestatem imperij, si manuum obsequio pauperes adiuuaret; illâ quâ pollebat, ait, modestiâ, Imperator Imperium fecit Deo sacrum; mihi manus à Deo traditæ sunt vice Imperij, has illi consecro in pauperum humili famulatu: quippe Deum in paupere agnosco & veneror. Perculsi hoc mulieris effato pietatis illius censores importuni, eam impensiùs postea coluerunt.

His exemplis studeant quibus fas est, pauperum leuare inopiam, & egeni patientiâ suâ redimant criminum suorum maculas, quas diuites Eleemosynâ, & pietate detergunt. Æquè enim est necessaria inopi patiens æquanimitas, ac diuiti opum effluxus, Deo vtrumque optimè sanciente, vt bellè explicat Basilius. *Si fateris ea tibi diuinitus prouenisse, scilicet bona temporalia, an iustus est Deus, inæqualiter res nobis distribuens; cur tu abundas, & ille mendicat, nisi vt tu bonæ compensationis merita consequaris; ille verò patientiæ brachiis decoretur? Panis est famelici, quem tu tenes; nudi tunica, quam in conclaui conseruas; discalceati calceus, qui penes te marcescit; indigentis argentum, quod possides: quocirca tot labefactas, quot vales subuenire & contemnis.*

S. Basilius hom. 1.
Eleemosyna cur facienda.

Instabis; charitatem, quæ omnium procurare debet bona temporalia, deficere respectu eorum, qui non egent Eleemosyna nostra, & assignandam esse aliam viam, quæ etiam prædiuitum hominum salutem temporalem curare queat. Iure Canonico prouisum, cuius est ista sanctio, quæ fuit aliàs Augustini. *Duæ sunt Eleemosynæ, vna cordis, altera pecuniæ. Eleemosyna cordis est, dimittere ei à quo læsus es: nam dare aliquid indigenti quæris aliquando, & non habes; indulge peccanti, quantũ volueris redundat tibi. Eleemosyna cordis multò maior est, quã Eleemosyna corporis:*

Eleemosynæ duplex genus.
Ex Iure Canonic. *In Canone Duæ sunt distinct. 45.*
S. August. li. 50. hom. in sexta hom.

charitatis

charitatis Eleemosyna, sine substantia terrena, sufficit sibi; illa verò, quæ corporaliter datur, si non benigno corde tribuitur, omnino non sufficit. Ne causare igitur impotentiam diuiti suffragandi, si te læsit; eò enim potior & Deo gratior Eleemosyna, quò nobilius est bonum, quod erogatur egenti: at bonorum omnium potissimum est amor; ab eo enim alia omnia bona fluunt: nam ex Aristotele, amare est velle bonum; & amor est primum bonum, quod alicui impenditur, eáque est amoris indoles, vt nescius sit iniuriæ: cùm enim nos vnanimes Deo efficiat, & Deus amorem proximi insinuet; nescit Dei amator integer, non amare eum, quem legifer amabilis sanxit adamari.

Eleemosynæ tres faciendæ.

Can. tria sunt & Canon. & qui emendat. dist. 45.

Alius item est Canon, reliqua munia charitatis explicans, & congruè ad titulum nostræ sectionis, quæ enunciat gratiam esse omnibus proficuam: sic habet hoc decretum. *Tria sunt genera Eleemosynarum: vna corporalis, egenti dare, quicquid poteris; altera spiritualis, dimittere à quo læsus fueris; tertia delinquentes corrigere, & errantes in viam reducere veritatis.* Affinis est iste & Canon, ex Isidoro translatus in decretum. *Et qui emendat verbere, in quem potestas data est, vel coërcet aliqua disciplina, & tamen peccatum eius quo ab illo læsus est, aut offensus, dimittit ex corde, vel orat vt ei dimittatur, non solùm in eo, quod dimittit, atque orat, verum etiam in eo quod corripit, & aliqua emendatoria pœna plectit, Eleemosynam dat, quia misericordiam præstat; multa enim bona præstantur inuitis, quando eorum consulitur vtilitati, non voluntati, quia sibi ipsis inueniuntur esse inimici.* Hactenus Canones sancti. Eleemosyna attendit bonum temporale, sicut & peccati remissio: nam vindicta dispendium ingerit bono temporali, scilicet corpori verberando, aut facultatibus eas disperdendo, dum ferro & igne in prædia desæuitur: qui autem homini iniurio offensam pius dimittit, bona eius temporalia sarta tecta relinquit.

S. Isidorus de summ. bono lib. 4. 54. Eleemosyna spiritalis.

Ex Symbolis. *Scipio Bargag. lib. Symbolor.*

Bona spiritualia vti præstant, gratiæ seu charitatis in homine arguunt incrementum; eminentis enim est animæ, alios etiam prout conceditur expurgare, correctione scilicet atque recollectione, quæ ingeritur exemplis virtutum, atque consilio; nimirum correctioni, atque bonis consiliis quadrat Bargaglij elegans Symbolum, quo emunctoria pinxit, & candelam plus solito rutilantem, hoc lemmate adiecto. REDDENT CLARIOREM. Id est, quæ emungunt, tenebras tergunt, & lumen intendunt, quod erat antea remissius. Nemo est, quem non obumbret aliqua nubecula; quippe nemo sine crimine viuit: adhibita correctione diluetur vmbra peccati, quæ caliginem hactenus offundebat, & sic correctio animam emunctam REDDET CLARIOREM: vt perhibent codices sancti, è quibus audi Salomonem. *Virga aut correctio tribuit sapientiam.* Accipe Iacobi effatum. *Si quis errauerit ex vobis à veritate, & conuerterit quis eum; scire debet, quoniam qui conuerti fecerit peccatorem de errore viæ, saluabit animam eius à morte, & operiet multitudinem peccatorum.* At secus ex Bernardo. *Impunitas, incuriæ soboles, insolentiæ mater, radix impudentiæ & transgressionum nutrix.* Quodque timorem debet vnicuique ingerere, ex Gregorio. *Qui non corrigit resecanda, committit; & facientis culpam habet, qui quod potest corrigere, negligit emendare.*

Prou. 29. Impunitatis mala. *Iacob. 5.* Ex SS. Patribus. *S. Bernard. lib. 3. de considerat.* *S. Gregor. in Registro.*

Correctionis necessitas. *S. August. lib. de finibus. Idem in epist. ad Bonif.*

Quid autem sit correctio, accipe ex Augustino. *Correctio est errorem innatum, vel consuetudine factum freno rationis inhibere.* Ab ea non vacare debet quis displicere timens; nam vt benè idem Sanctus ait. *Molestus est medicus furenti phrenetico, & pater indisciplinato filio; ille in ligando, iste in cadendo, sed ambo diligendo: si autem istos negligant, & perire permittant; ista potius falsa mansuetudo, crudelis est.* Idem argumentum alibi pertractans, sic scribit. *Non vos iudicetis maleuolos esse, quando alterius crimen indicatis; magis quippe nocentes estis, si fratres vestros, quos indicando corrigere potestis, tacendo perire permittitis: si enim frater tuus vulnus habet in corpore, quod velit occultari, dum timet secari; nonne à te crudeliter sileretur & misericorditer indicaretur? Quantò ergo potius debes manifestare, ne deterius putrescat in corde.* Concinit Augustino magister eius Ambrosius. *Peccatum vnius, quod cognitum non arguitur, contaminat multos, imò omnes qui norunt & non deuitant, aut cùm possunt arguere dissimulant: non enim sibi videtur peccare, quando à nullo corripitur.* Esse autem amoris argumentum eam correctionem, ait idem Sanctus. *Non osculatur pater filium quando eum castigat; quando castigatur qui diligitur, tunc circa eum pietas exercetur: habet enim & amor plagas suas, quæ dulciores sunt, cùm amarius inferuntur; dulcior est enim amara & religiosa castigatio, quàm blanda remissio.* Hæc proceres Christianæ disciplinæ.

Idem, de communi vita cleric. *S. Ambr. in epist. 1. ad Cor.* *Idem in ser. ad Petr. vincul.*

Quia autem hæc censura iniquioris vitæ in proximo deprehensæ, opus est charitatis, quæ sibi & aliis incumbit; aduerterunt Sancti, eum qui aliorum vult detergere næuos, debere immunem esse à macula, vt corrigentis animus nescius labis, sit charitate omnino decoctus; & hoc indicat Gregorius. *Mundus esse à vitiis debet qui aliena curat corrigere, quatenus tantò perspicacius aliis fugienda videt, quantò hoc ipse per scientiam & vitam celerius declinat; quia nequaquam purè in membro maculam considerat oculus, quem puluis obtenebrat; & superiectas sordes tergere non valent manus, quæ lutum tenent.* Eò collimauit Ambrosius. *Qui cordis sui domum excolere non valet, quomodo plurimorum adhibebit diligentiam? Et qui peccatis trabem ex suo non potest eruere oculo, quomodo ex alterius oculo poterit amputare festucam?* His se adiungit Hieronymus, sic admonens. *Quomodo potest Præses Ecclesiæ auferre malum de medio eius, qui in delictum simile corruerit; aut qua libertate corrigere peccantem potest, cùm tacitus ipse respondeat sibi, eadem se admisisse quæ corripit?*

Correctio fiat ab innoxiis. *S. Greg. lib. 6. moral.* *S. Ambr. lib. de dignit. sacerdotali.* *S. Hieron. in epist. ad Tit.*

Ne autem erretur in modo; leges istæ censoribus piis, Iure Canonico præscribuntur: sic sancit iste Canon. *Sunt namque nonnulli ita districti, vt omnem etiam mansuetudinem benignitatis amittant; & sunt nonnulli ita mansueti, vt perdant districti iura regiminis: vnde cunctis rectoribus vtraque summopere sunt tenenda, vt nec in disciplinæ vigore benignitatem mansuetudinis, nec rursum mansuetudine, districtionem deserant disciplinæ; quatenus nec à compassione pietatis obdurescant, cùm contumaces corrigunt, nec disciplinæ vigorem molliant, cùm infirmorum animos*

Ex Iure Canonico. *Canone sunt namque, dist. 45.* *S. Greg. l. 19. moral. c. 23.* Correctio fiat mansuetè.

animos consolantur. Regat ergo disciplinæ vigor mansuetudinem, & mansuetudo ornet vigorem, & sic alterum commendetur ex altero, vt nec vigor sit rigidus, nec mansuetudo dissoluta. A Gregorio Pontifice fluxit iste Canon, sicut & sequens eodem fonte manat. *Vera iustitia compassionem habet, falsa verò dedignationem, quamuis & iusti soleant rectè peccatoribus dedignari; sed aliud est quod agitur typho superbiæ, aliud quod zelo disciplinæ. At contra hi, qui de falsa iustitia superbire solent, cæteros quosque despiciunt, nulla infirmantibus misericordia condescendunt; & quò se peccatores esse non credunt, eò deteriùs peccatores fiunt.* In hos inuehitur lex sancta: hæc ex Hieronymo translata in decretum. *Recedite, inquiunt, polluti; recedite, abite, nolite nos tangere, nolite in aliquo nobis communicare. Talis loquela non illuminat cæcum, non sanat ægrotum, non curat infirmum; sed magis occidit, atque in desperationem periclitantem immittit: boni etenim rectores ex sua infirmitate, aliorum infirmitates pensantes, magis per humilitatis & mansuetudinis leuamentum student peccantes ab erroris laqueo eruere, quàm per austeritatem, in foueam perditionis nutantes propellere.* Hactenus sacræ sanctiones.

Iustitia vera compassionem habet. *Idem hom. 24. in Euāg. Canone, vera iustitia, dist. 45.*

Canone, Recedite, dist. 45.

Correctio indiscreta qualis.

Præfata bona refert Maria Virgo in visitatione Elizabeth, dum Deo grauidata, hanc suam cognatam inuisit; corporale exhibens obsequium, & Ioannis natiuitati Maria Virgo fauens, notat opem, quam debemus impendere proximis molientibus gratiæ exordium: Ioannes enim gratiam sonat יוחנן à radice חנן *chanan misereri*. Bonum verò æternum Maria ostendit se totam optare, quando gloriam à cognata oblatam refudit in Deum, in has effusa voces: Magnificat anima mea Dominum. Gloriam Dei, ipsi Deo soli anhelat anima compos gratiæ: ideò exultat de gloria Sanctorum; vt quorum gloria cedat in ipsius Dei insigne decus, illos colit & suppliciter orat, vt eorum suffragiis illis aliquando adscribatur. Audi Augustinum hoc œstro percitum, & feruidum. *Oro vos per vestram charitatem, ô sancti, qui securi estis de vobis, solliciti estote de nobis; securi estis de vestra immarcessibili gloria, solliciti estote de multiplici nostra miseria; per ipsum vos rogo qui vos tales elegit, de cuius immortalitate facti estis immortales: estote iugiter memores nostri, subuenite nobis miseris, qui adhuc in salo huius vitæ circumstantibus agitamur procellis. Vos portæ pulcherrimæ, quæ in magnam surrexistis altitudinem, adiuuate nos vile pauimentum longè inferius iacentes: date manum, & erigite iacentes super pedes, vt conualescentes de infirmitate, fortes efficiamur in bello: sumus namque valde fragiles, & nullius virtutis homunciones, animalia ventris, carnis mancipia; & tamen sub Christi confusione positi, ligno Crucis ferimur: nauigantes per hoc mare magnum, & spatiosum: orate piissimi, vt vestris precibus & meritis adiuti, salua naue & integris mercibus, peruenire mereamur ad portum perpetuæ salutis, & quietis, & continuæ pacis.* Rursus ad inferas partes dehiscens anima, compatitur eis quos Purgatorij vindex flamma decoquit: illis adest Eleemosynis, & orationibus, per modum suffragii, eorum nomine fusis.

S. Hieron. in c. 4. Threnorum.

S. August. lib. medit. c. 4.

Peccator animal gulæ.

EX MATHEMATICA.

Si deessent è terra rationes ad firmandam hanc veritatem; scilicet, gratiam, quò amplior est, eò etiam esse feracem magis aliarum virtutum, Mathematica nobis copiosas de cælo suggereret, vbi corpus illustrius energia potiore claret, nimirum Sol auctor est omnium, quæ in toto naturæ confinio generantur: & quia luminis vbertate sideribus aliis præeminet; vendicat sibi typum animæ gratiæ lumine coruscantis, & hoc multifariam. Primò, omnes Planetæ aliquando gressu retrogrado deuiant à directo, Lunâ exceptâ; sed hæc cum aliis Epicyclum habet, in quo sicut & alij Planetæ ab Ecliptica declinat vtplurimum: at Sol nec retrograditur, nec recedit ab Ecliptica; sicut neque sancti homines retrocedunt vnquam, aut declinant à linea recta, quam perfectio præstituit eis.

Clauius in l. 1. Sphæra.

Cùm autem Sol tot censibus, atque dotibus naturæ præpollear, medius in Planetis positus est, vt suo effuso lumine illos accendat, & vim influendi impertiat: ei namque tanta est vis insita, vt quidam siderum inspectores, pueri fata omnia explorent, ex solo schemate Solis, vt à quo cæteri Planetæ suam energiam emendicent. Et in eo Mathesis adstipulatur nobis asserentibus, actionem vegetam esse pro modo gratiæ hominem informantis; eosque homines, qui ad instar Solis corusco lumine irradiant, esse etiam omnibus vtiles & fœcundos: sicut & videre est ex re Medica, quæ cùm dispescat corpus in partes principes, & in partes ministrantes, ait, partes nobiles, plures sortiri functiones aliis partibus inferioris ordinis. Consulendus in ea re Fernelius, qui sic fatur congruè meo intento. *Quæ partes corporis principatum obtinent, iecur, cor, & cerebrum, cùm natura, tum spiritu præpotente valent, vt non seipsis duntaxat gubernandis dent operam; sed alios de se spiritus tanquam iugi de fonte promant, in omne corpus propriis ductibus deriuatos. His quicunque partibus singulis ingeniti sunt spiritus, aluntur, hi in vires functionésque suas concitati, constantem & perpetuam operum functionem edunt: vnde intelligitur, præter innatos spiritus, qui stabiles, & in vnaquaque parte fixi sunt, tres insuper errantes & vagos influentésque existere, vnum naturalem è iecore, per venas in corporis extrema diffusum; alterum vitalem, quem cor assiduo per arterias emittit; tertium animalem, qui in cerebri ventriculis genitus, hincque per neruos profectus, partes irrigat sensus motúsque compotes.* Vbi nota, sanitatem exquisitam, hanc triplicem spirituum propaginem facere; ægritudinem secus ferias inducere spirituum, qui si sint intercepti, oriuntur inde paralyses, epilepsiæ, deliquia cordis, aliáque præambula mortis affuturæ: vt autem tres spiritus, tria bona sunt, veluti fœtus sanitatis; ita bona spiritualia & bona æterna sunt sicuti soboles gratiæ, animam validè vegetantis.

Ioannes de Indagine lib. de Horoscopis.

EX RE MEDICA.

Fernelius Physiologia lib. 4. c. 12.

Corporis partes principes.

Ea & series claret in corpore politico, cuius partes principes, vt Reges, & Optimates capita populorum, suam curam in modum influxus, cunctis partibus infundunt: vt videre est in Iustiniano Imperatore, qui in gratiarum actionem charismatum cælitus acceptorum, se accingit ad componendas leges idoneas moribus hominum reformandis, vt legere est in Codice eiusdem Imperatoris, qui deuictâ Africâ, sic

EX IVRE CIVILI.

Lege, Deo itaque, & lege. Optamus ergo. Codice de officio Præfecti Prætorio Africa.

sic fatur. *Deo itaque auxiliante, pro felicitate Reipublicæ nostra, per hanc diuinam legem sancimus, vt omnis Africa, quam nobis Deus præstitit, per ipsius misericordiam, optimum suscipiat ordinem, & propriam habeat præfecturam.* Deinde volens Magistraturæ prouidere, hanc tulit legem. *Optamus ergo, vt omnes Iudices nostri secundum voluntatem & timorem Dei, & nostram electionem, atque ordinationem, sic suas administrationes gubernare studeant, vt nullus eorum, aut cupiditati sit deditus, aut violentias aliquas, vel ipse inferat, vel iudicibus, aut officiis eorum, aut quibuscumque aliis collectoribus inferre permittat.* Hoc textu animum suum prodidit Imperator beneficum, & inhabitantis gratiæ vadem luculentum.

Ex Historia. Du. Pleix in vita Ludouici 9.

Si optimas leges ille sanxit; sanctus Ludouicus Galliæ Rex inclytus, sanctiores etiam obseruauit, vtique Iustiniano sanctior: cùm enim Rex Christianissimus quotidie cumulos gratiæ suis virtutibus adiuceret, omnibus se beneficum etiam exhibebat; & audi rem omnibus Principibus potissimum fidelibus æmulandam. Passus fuerat Rex diutino bello iacturas, comites indiuiduas armorum: rebus tandem compositis cum omnibus Principibus, pace vsus est firma Ludouicus, cuius beneficio stante, Principes Christiani, Galliæ contermini mutuis odiis exarserunt; & agmine educto populares prædia, se se ad bellum accingebant. Dixêre quidam Regi Gallo: Ecce, ô Rex, tempestatem, Galliæ propitiam; etenim si vis discordias fouere Principum, Gallia immunis erit, bello alibi conflagrante. Quid putas responsurum Regem Deo plenum? assensum fortè? minimè verò. Ego, inquit, nolo timeri à vicinis, sed amari; ac proinde non discriminum fautor esse volo, sed arbiter pacis; magisque est cordi regnum Christi, quàm sæculi principatus. Beneficio regnatur; non illato cuiquam dispendio.

Vt gratiæ periculum facias animæ Ludouici insitæ, vide bona naturalia, spiritualia, & æterna abundè ab eo longè, latèque prouisa. Relictâ Galliâ transfretauit Orientem versus, vbi suis facultatibus multos fideles redemit de compede gentis alienæ & infidæ. En bona naturalia, scilicet libertatem, & corporis curam. Multos infideles, præconibus verbi Dei aduocatis, ad caulas Christi adiecit; en bona spiritualia, scilicet gratiam, ex fonte baptismatis enascentem. Amplos reditus & annonas multis Ecclesiis adscripsit, vt oraretur pro defunctis militibus in expeditione illa, vbi sæpius est cum hoste teterrimo dimicatum. Et ecce bona æterna, scilicet gloriam, ad cuius aditum, Rex pius animas defunctorum, sacrificio oblato, ministerio sacerdotum disponebat.

Platina in vita Pauli Papæ. Pauperum amator Paulus I. Ex Historia.

In Paulo primo Pontifice gratia suum omnem nitorem abundè diffudit: quippe Christi sedulus imitator nulli vnquam etiam sibi iniurio iniquus extitit; imò charitatis sinu excipiebat amanter eos, à quibus malè ipse fuerat acceptus. Nocte paucis clericis stipatus, pauperes ægros inuisebat, facultatibus suis eorum leuans inopiam, & consiliis reuocans ad meliorem frugem: carcerem frequenter adibat, indéque plerosque ære alieno nexos, persoluto creditoribus pretio liberabat; pupillos & viduas circumuentas fraude causidicorum tuebatur, & eleemosynis sustentabat, vt auctor est Platina, qui hac breui recensione operum Pauli, omnia bonorum genera commendauit.

Platina in vita Leonis III. Papæ.

Elogio Leonis III. Pontificis, idem Platina præostendit, omnia bona deduci ex gratia: sic enim Leonem ille commemorat. Fuit vir castus, integer, & facundus, viros amans doctrinâ præcipuos, itavt vndequaque eos adsisceret, præmiis illectos, consuetudine eorum mirè delectatus. Præterea ægrorum curæ inuigilans, eos inuisebat; ingerens patientiæ monita crebra, in eleemosynis largus; & vt sermone & lepore erat præstans, multus etiam in prædicatione fuit, quâ multos reddidit gratiæ, à qua turpiter exciderant. Adeò mitis extitit ingenij, vt omnes diligeret, neminem odio haberet, tardus ad iram, facilis ad miserandum sortes iniquas hominum, pietate nemini impar, strenuus rerum Ecclesiæ propugnator.

Charitatis opera egregiè defecta.

Ciaconius in vita Alexandri quinti Pontificis.

Sed ne prisca sæcula omnia decurramus: Alexander V. Pontifex, dum titulos dignitatis ampliores acquirebat, eò se præstabat viliorem omnibus; animo benefico in eo inualescente, dum emergerent in illo homine dignitates; & hinc vox eius admiranda: Fui ego diues Episcopus, pauper Cardinalis, & nunc inops sum Pontifex: testem se præstitit illius celeberrimi effati Augustini. *Semper habet vnde det, cui plenum est pectus Charitatis.* Quam ille sic describit. *Charitas alios parturit, cum aliis infirmatur, alios curat adificare, alios contimescit offendere, ad alios se inclinat cùm alios erigit, aliis blanda, aliis seuera, nulli inimica, omnibus mater.* Cui Gregorius assentitur. *Charitas ad cuncta virtutum facta dilatatur, quæ à duobus præceptis incipit, sed sese ad innumera extendit: huius Charitatis initium est dilectio Dei, & proximi; quia per amorem Dei, amor proximi generatur, & per amorem proximi, amor Dei nutritur: nam qui Deum amare negligit, profectò proximum diligere nescit.*

Ex SS. Patribus. S. August. in Psalm. 36. Idem lib. de Catechis. rudibus. S. Greg. Lib. Moral.

Ex Historia Gentili. Dion. Nicæus in Traiano. Traiani vox & exemplum boni Principis.

Diceres innotuisse Gentilibus hanc Theologiæ nostræ summam, in actione gratiæ idonea constitutam; nimirum Encomiastæ omnes Ethnici qui texuêre panegyres Imperatorum, hunc à nobis tritum callem ingressi sunt, vt ex virtutibus editis, eos Diis suis charos, comptiore suo eloquio propalarent. Traianus absentem nullum se vnquam virum bonum interfecturum, aut notaturum ignominiâ, iureiurando confirmauit. Ciuitatibus Italiæ multa largitus est, ad educationem liberorum; bonos honoribus exornabat, amari optabat à ciuibus, magis quàm honorari, abstinebat ab aliena pecunia vt ab iniquis cædibus, vt copiosè eloquitur Dion. Quidni igitur, bonum appellarent eum Principem, à quo in Rempublicam bonorum omnis copia deriuabat.

Idem in Nerua.

Prima rudimenta virtutis didicerat Traianus à Nerua Cocceio, prædecessore suo, qui dicere ausus est, se nihil omnino fecisse in sua imperij administratione, quo minus posset deposito Imperio tutus viuere. Is ciuibus in egestate positis, non tantùm agros distribuit, sed & supellectilem totam auream & argenteam liberaliter erogauit. Quodque fidem omnem superat, vbi rescivit sibi texi insidias ab iis, qui de inuadendo Imperio cogitabant; nescius vindictæ, non sæuiit in hos perduelles, sed ascendit in Capitolium, & illic Traianum Principem fecit, & in Senatu Cæsarem designauit; propinquos suos postponens homini extraneo, quem virtus præ aliis excolebat.

Suetonius in Tito.

Titi Imperatoris non est hîc tacendum encomium;

Virtus non potest lædi nec iniuria affici.

mium. Is dicere in more habebat, non posse se iniuria affici, quia vitam agebat innoxiam, & inuiam opprobriis; & insuper flocci pendere, ea quæ falsò obiicere poterant impij sycophantæ. Principes hi, virtutum fuco gloriolam aucupantes, Diis adiecti sunt ab Ethnicis; sed nos æmulemur charismata meliora, vt quos gratia digniot illustrat, faciat etiam illustres virtus insignior.

Gratia insignis, grata est in signis, atque virtutibus.

SANCTI OMNES VIRTVTIS suæ decus & gloriam refundunt in Deum.

In hac verba:

Magnificat anima mea Dominum.

Sectio Tertia.

Ex Philosophia. *Arist. lib. 7. Physic. c. 1. & lib. 8. c. 5.*

PHilosophia adeò exosa est causarum processum in infinitum, vt Deum inde cognouerit; dicens, deueniendum esse ad primam vnam causam, à qua cæteræ suam causandi rationem habeant, & mendicent. Nam vt ait Aristoteles. *Causa secunda non mouent nisi mota.* Ita enim cooperatur Deus immediatione suppositi & virtutis, vt nihil eo inscio exerant vllæ causæ, quarum effectus ita Dei est; vt hinc Philosophi asserant, primam causam magis influere in effectum, & præpollere causæ secundæ: nam causa causæ, est causa causati. Ergo si quidpiam heroïcum editum est ab homine; egregij facinoris gloria refundenda est in Deum, vt in primam causam; inuritque piaculum hominibus, si temerè fuerit vsurpata. Habemus in Maria Virgine typum gloriæ Deo rependendæ: vbi enim illa audiuit seriem suarum texi gratiarum ab Elizabeth eam sic affante. *Beata quæ credidisti, quoniam perficientur ea quæ dicta sunt tibi à Domino.* Maria velut nescia suorum charismatum, & gloriæ inanis impatiens, illicò Deo thymiama laudis adoleuit, dicens. *Magnificat anima mea Dominum, & exultauit spiritus meus in Deo salutari meo.*

Luc. 1.

Ex Theologia. *S. Thomas 2. 2. q. 131. art. 1.*

Deum magnificat, & exultat; & hæc summa Theologiæ de gloria disceptantis. Quippe in magnificentia & in exultatione, vt in duplici cardine, vertitur omnis gloriæ latitudo; nimirum ex S. Thoma, culmine Theosophiæ gloria dicit claritatem; & ex Augustino. *Glorificari idem est ac clarificari.* Claritas autem illa in manifestatione alicuius decoris attenditur, vt hominibus innotescat, & ab eis magnifiat. Quòd si magnificentiam illam homo Deo subiiciat; offert illi sacrificium laudis, & exultare potest, quòd Deus in donis suis eniteat rutilus & coruscus.

S. August. tract. 82. in Ioann.

Ea fuit disciplina; quâ suos Christus imbuit, dum opera eorum bona nitere voluit palam, vt inde Deo gloriam abundè compararent. *Sic luceat lux vestra coram hominibus, vt videant opera vestra bona, & glorificent patrem vestrum qui in cælis est.* Et quia virtutis præmium est animæ quædam innoxia lætitia, quæ exurgit ex bono opere fortiter exantlato: anima exultat in Deos iuxta illud Apostoli. *Qui gloriatur, in Domino glorietur.* Si quis autem arrogaret sibi illam claritatem, id est, si quis ideò notitiam suarum virtutum aliis ingereret, vt ipse faceret sibi nomen; ea esset vana & inanis gloria: nam ea est gloria iniqua, quæ quæritur ex re aliena; at opus omne bonum Deum auctorem habet, iuxta illud. *Quid habes quod non accepisti; si ergo accepisti, quid gloriaris?* Vsurpationem hanc iniustam & iniquam esse, accipe ex vtroque Iure Canonico & Ciuili.

Matth. 5.

1. Cor. 10.

1. Cor. 4.

Honores quibus dādi.

Ex Ivre Canonico.

Can. qualiter. De electione.

Canone miramur §. Si enim §. Principatus dist. 61.

S. Leo ep. 85.

Iure Canonico sic cautum est. *Honorem nemo debet sibi assumere, sed qui vocatus est à Deo sicut Aaron.* Alio Canone infert Ius sacrum, honores diuinos immeritis non deferri, quia & honor fugax sæculi, virtutem emeritam sibi iure præambulam honori expostulat. Sic Canon se habet, qui est Leonis Papæ. *Si enim ad honores mundi, sine suffragio temporis, sine merito laboris, indignum est peruenire; & notari ambitus solent, quos probitatis documenta non adiuuant; quàm diligens & quàm prudens habenda est dispensatio diuinorum munerum, & cælestium dignitatum.* Idem alio paragrapho eiusdem Canonis fusioris. *Principatus autem, quem aut seditio extorsit, aut ambitus occupauit, etiamsi moribus, aut actibus non offendit; ipsius tamen initij sui perniciosus est exemplo* Malè ergo gloriam debitam Deo, arrogat sibi vilis homuncio.

Ex Ivre Civili. *L. Iustitia ff. de Iustitia & Iure.*

1. Tim. 1.

Iure Ciuili liquidior est illa iniquitas: sic enim fert lex. *Iustitia est constans & perpetua voluntas ius suum cuique tribuendi* Vnde sic arguo ex Apostolo. *Regi sæculorum immortali, & inuisibili, soli Deo honor & gloria.* Ergo si solius Dei est gloria, iniquus est, & iustitiæ prorsus incurius, qui suam facit gloriam: si enim iustus esset, suum cuique tribueret, nempe Deo gloriam, & humile iugiter obsequium; vt fecit ipsemet Imperator Iustinianus, vt ex eodem Iure patet, vbi deuictam à se Africam narraturus, ne qua obrepat gloriola, sic auspicatur titulum vigesimum septimum libri primi Codicis sui. *Quas gratias, aut quas laudes Domino Deo nostro Iesu Christo exhibere debeamus, nec mens nostra potest concipere, nec lingua proferre; multas quidem, & anteà à Deo meruimus largitates, & circa nos innumerabilia eius beneficia confitemur, pro quibus nihil dignum nos egisse cognoscimus: præ omnibus tamen hoc, quod nunc omnipotens Deus, per nos, pro sua laude, & pro suo nomine demonstrare dignatus est, excedit omnia mirabilia opera, quæ in sæculo contigerunt, vt Africa per nos tam breui tempore reciperet libertatem, antea nonaginta quinque annos à Vandalis captiuata.*

Gratitudo quæná Deo debeatur.

Proœmium Tituli de officio Præfecti Prætorio Africæ.

Ex Historia. *Paul. Æmil. in Clodoueo.*

Du-Pleix in Philip. 1.

Prov. 8.

Ioinuilleus in Ludoui. nono.

Iustiniani exemplo, plerique Principes Christiani, inaspecto anteà ritu, penes Deum omnem gloriam suam reposuerunt. In his Reges Galli plures: nam vt taceam Clodoueum, qui coronam auream ab Imperatore Anastasio missam, deposuit ad pedes summi Pontificis; notus est Historiæ non nesciis animus Philippi primi Regis, qui in diplomate quoque regio sic annos regni sui volebat annotari: Regnante Domino Iesu, & non: Regni nostri (vt mos est) anno tali; legerat quippe Rex Gallus, illud Salomonis oraculum, quo Deus sic fatur. *Per me Reges regnant, per me Principes imperant.* Rex alius abnepos Regis huius, scilicet Ludouicus IX. Dei gloriæ sectator adeò religiosus extitit, vt suarum iniuriarum immemor, blasphemias seuerè castigaret: & cùm hominis Deo iniurij linguam stylo candenti terebraret; aulicis veniam deprecantibus pro

hom ine

homine sacrilego, Rex gemens ait: Vtinam in caput meum hæc mulcta retrocederet, & in posterum nemo iniuriam Deo inferret; vt autem istius ciuis potentis & opibus præpollentis, exemplum alios compescat, volo eum sanguine suo, & igne crimen expiare. Is item Rex pius, ne de regio apice videretur insolescere, pompam exosus abstinebat à sericis vestibus, prædiuites pannos dedicans Deo, illos ministerio Ecclesiæ mancipando.

Corona missa Pontifici.

Vicina Galliæ Anglia, Reges habuit æmulos Gallicæ pietatis. Sed heu, ô ora antiqua, quàm dispari domino dominaris! Rerum olim illic potitus est Rex nomine Canutus I. qui cum Mare aspiceret de littore, audiit ab astante nobili: O te beatum, ô Rex, qui terræ & mari dominaris; cui Rex: Volo iam mei dominij facere periculum; hoc dicto, propius accessit ad fluctus insurgentes, & ait: Ego Rex terræ & maris præcipio tibi, ô Pelagus insolescens, ne tumentes aquas huc deducas. Vix fecerat loquendi finem, cùm fluctus erumpens crepuit in littore, & Regem maris aspergine salsa deturpauit; vndâ sic superbiam suam illicò despumante. Tum Rex vt erat aquâ aspersus, ait ad suos: Meum detrectat principatum pontus, alio Rege gaudens: Venite, sequimini; & ostendam eum, penes quem ius est in omnia. Hoc dicto, perrexit in vicinam Ecclesiam, & detracto diademate suo, imposuit capiti Crucifixi: nec vnquam voluit Rex postea coronari; dicens, soli Deo diadema conuenire, vt cui perpetuum debeant omnia famulatum. O Regem coronâ æternâ dignum, quia Dei gratiâ coronam humilem abdicauit! Et summus hominum Apex Pontifex Maximus ne nimium gloriæ indulgeat, quæ ex tanto fastigio exurgit, nonne se nuncupat seruum seruorum Dei? Et quia etiam ipsi Reges illius pedibus inclinantur, Pontifex crucem assuit his crepidis, ad quarum oscula Principes admittuntur; vt ostendat non vsurpare sibi oblata obsequia, sed penes Deum illa reponere, cuius crux insigne sacrum prostat in crepidis honoratis.

Andreas Duchesne in Historia Anglica sub ann. 1031.

Canuti Regis corona supra caput crucifixi.

Ea cautione fastum compescuit Celsus, Dux Venetus, qui vbi Veneti Ducatus inaugurationem accepit numisma cudit, in quo erat pileus ducalis, cui insutus erat Crucifixus, hoc titulo circumducto in ora iconis. NON MIHI SED CHRISTO. Ita & tu Christiane, omnibus operibus tuis laude dignis inure Crucifixum, & testare te nihil inscio posse Crucifixo. Fiet hinc, vt inanis gloriolæ motus comprimas emergentes, dæmonem sic refellendo. NON MIHI, SED CHRISTO.

Petr. Iustinian. in Historia Veneta in Celso Duce.

EX SYMBOLIS.

Lukius lib. Numismatū.

EX SS. PATRIBVS.

Et hoc consulit Bernardus. *Vbi est gloriatio tua, Christiane, nonne in nomine Crucifixi?* Alioquin incurres in discrimé, de quo monet Gregorius. *Qui accepta bona sibi arrogat, suis contra Deum donis pugnat: sibi de singularitate sapientiæ blanditur fatuitas.* Hac vsurpatione laudis, deperit omne decus debitum virtuti, vt idem edocet Sanctus. *Quasi latrunculus est appetitus laudis humanæ, qui recto itinere gradientibus, ex latere iungitur, vt ex occultis educto gladio, vita gradientium trucidetur. Agitur vt ante iusti Iudicis oculos fouea mentis memoria sit virtutis, quia reminiscēdo quod gessit, dum se apud se erigit, apud humilitatis auctorem cadit.* Quomodo serpat ille appetitus, insinuat peritus ille Sanctus. *Quatuor sunt species, quibus omnis tumor arrogantium demonstratur, cùm bonum aut à semetipsis habere se æstimant, aut si datum desuper credunt,*

S. Bernard. in Med. Passio.

S. Gregorius l. 9. Moral. c. 2. & l. 8. c. 13.

Gloriæ vanæ appetitus.

Gloriæ vanæ multæ species.

Idem l. 23. Moral. c. 4.

pro suis se hoc accepisse meritis putant, aut certè cùm iactant se habere quod non habent, aut despectis cæteris, singulariter videri appetunt habere quod non habent.

Augustinus aperit quoque lethale virus, virtuti insidians. *Alia quæcumque iniquitas in malis operibus exercetur, vt fiant; superbia verò etiam bonis operibus insidiatur, vt pereant.* Ideò ille liber ab hac noxa, suam etiam adscribit Deo libertatem. *Humiliasti tanquam vulneratum superbum, & tumore meo separabar abs te, & nimis inflata facies claudebat oculos meos.* Eodem actus œstro Deum sic affatur. *Domine gloria nostra tu es, propter te ametur & verbum tuum, & nomen tuum timeatur à nobis: qui enim laudari vult ab hominibus, iudicante te, non eripietur, damnante te.* In ea est sententia Ambrosius. *Fortitudo gloriæ caueat appetentiam, quæ frequenter nocuit immoderatius appetita, semper autem nocuit vsurpata.* Agmen Sanctorum claudet Bernardus canens receptui, quo poterit intensiore tono. *O stulti filij Adam, qui contemnentes pacem, & gloriam appetentes, & pacem perdunt & gloriam.* Denique omnium hominum gloriam ad Deum, vt ad omnium rerum caput, debere referri clamant textus omnes anteà recensiti.

S. August. l. regularū regul. 3. c. 5.

Idem l. 7. Confess. c. 7. & l. 10. c. 36.

S. Ambr. l. 10. Officiorum c. 9.

S. Bernard. Epist. 126.

Et luculenta sanè est relatio hominum ad Deum, sicuti membrorum ad caput: nihil enim sibi partes ministrantes vsurpant in corpore, sed principibus inseruiunt; & si quid est spiritus enati ex sanguine, illud totum refunditur in caput. Vide ministeria partium ex Fernelio. Prima coctio est Chylosis, ea fit in ventriculo; huius præparatio præcessit in ore, quâ non atteritur modò cibus, sed & leuem mutationem subit. Secunda coctio celebratur in iecore, αἱμάτωσις appellata; hac Chylus è ventre haustus, propria iecoris vi, quæ in eius substantia potissimum insidet, in veram sanguinis speciem conuertitur: è sanguine illo exurgunt tenues aliquæ partes, quas spiritus nuncupant, naturales quidem in hepate, sed vitales in corde, vbi elimatior sanguis generat vitales spiritus, quos nec cor audet vendicare sibi, sed in capitis obsequium genitos illuc transmittit; nam eodem Principum, & Principe Medico. *Eorum materia continenter è corde per carotides suggeritur, præparaturque in admirabili contextu, ac dein in choroïde, vbi ambientis cerebri vi in animalem spiritum conuertitur, qui priores ventriculos prorsus implet, ex his in sensus & musculos distribuitur.*

EX RE MEDICA.

Fernelius Physiolog. l. 6. c. 6.

Idem l. 6. c. 8. Physiologia.

Ita nemo debet penes se retinere, quod in opere quouis spiritale insitum est, scilicet gloriam & honorem; sed omne decus sursum ad Deum euehere, à quo ad nos omnis gloria deriuatur: & hoc est facinus egregium hominis verè sani & sancti, quod Gentiles cupidi auræ popularis, antea nescierunt, vt videre est in Cicerone superbiæ typho turpiter intumente. *Nullam virtus aliam mercedem laborum periculorumque desiderat, præter hanc laudis & gloriæ; quâ quidem detractâ, quid est quod in hoc tam exiguo vitæ curiculo & tam breui, tantis nos in laboribus exerceamus. Insidet quædam in optimo quoque virtus, quæ noctes & dies animum gloriæ stimulis concitat, atque admonet, non cum vitæ tempore esse dimittendam commemorationem nominis nostri, sed cum omni posteritate adæquandam.*

Gloria virtutis merces.

Cicero in oratione pro Archia Poëta.

Benè, ô Cicero, & congruè ad indolem tuam

Eratosthenes l. ad Arati phænomena.

tuam cupidam auræ, quam spirat vulgus imperitum. Non sic verè pij, non sic; sed spreto gloriolæ simulachro, ingenuæ tantùm gloriæ vtique diuinæ litant, quæ est iustitiæ consummatæ: vt colligere est ex Mathematica, quæ dum venatur ortus & occasus astrorum, quæ cum Zodiaco exurgunt; animaduertit rem idoneam nostræ sectioni, quæ est de gloria debita soli Deo ex iustitia. Mathesis, inquam, ex Eratosthene deprehendit, cum signo Libræ surgere constellationem, quæ Corona nuncupatur. Quasi insinuans, coronas esse comites iustitiæ, cuius symbolum est Libra. Vnde cùm Deus solus sit iustus & bonus; illi soli competunt & coronæ. Eamobrem

INTENTVS AB INANI GLORIA PROVENTVS, EST VENTVS.

HOMILIA DE VISITATIONE B. V. MARIÆ.

SVMMA HOMILIÆ.

I. QVIA homo constat corpore & spiritu, Deus illi rerum spiritualium ingerit notitiam, captatâ similitudine rerum sensibus obuiarum: verbi gratiâ, Ecclesiam suam vocat regnum cælorum: vt enim Sol & Luna suis influxibus infima vegetant; ita & Iesus, & Maria omnes homines aspectu suo recreant; ideoque vita nostra benè figuratur festiuitate hodierna, in qua Deus, qui visitauerat primò Mariam, deinde à Maria iuit ad Ioannem.

II. Etenim sicut Sol oriens, primò lustrat cacumina montium; ita Deus Mariæ affulsit, priusquam cæteris, quia illa erat excelsior, & vt arduis assueta, abiit in montana, id est magna semper edidit.

III. Non lento gradu Maria decurrit omnes aliis inuios virtutum calles, sed cum festinatione: nam sicut corpus spiritu vegetatur; ita & virtutum anima, est feruor.

IV. Maria amica montibus pergit ad Ioannem, quem fore præsciebat euehendum ad eum virtutis apicem, cui esset inferius omne aliud fastigium aliorum retro Sanctorum.

Sic vides, inuentionem istius Homiliæ consistere in comparatione vitæ nostræ cum Visitatione: vt enim viuimus affluẽte Sole, comite Luna; sic & nos stamus ad influxũ Christi & Mariæ, qui vt assueti sunt ad mõtana, nos hinc sollicitant exurgere ad montana, id est nos vrgent ad praxim virtutis, quæ sita est in arduis, & tũc nos stipatos toto gratiarum choro, Christus & Maria suâ visitatione dignabuntur.

PRÆFATIO.

Exurgens Maria abiit in montana cum festinatione. Luc. I.

4. Reg. 2.

ELIAS olim Vates perquàm acceptus Deo, Elisæo discipulo, eius tantùm conscio facti, igne desuper illapso totus incanduit. Hoc stipatus igne, nauseans ad terrena, exurgens abiit in montana. Quippe dicunt igneo curru vectum, fuisse adsportatum in paradisum voluptatis, in edito loco situm. Tam festinus abiit ille homo flagrans, vt aciem oculorum penè fefellerit Elisei. Annon hæc est species, & idea Mysterij, quod hodie nobis obiicit Ecclesia, recolens simile quidpiam gestum in Maria. Erat hæc Virgo, non vt Elias duntaxat peraccepta Deo, sed & gratia plena, omnibus hominibus insciis, vno solùm Angelo Gabriele conscio mysterij, Deo illapso cælitus in vterum eius, ita accensa est (quippe Deus ignis consumẽs est:) ita, inquam, Virgo exarsit hoc igneo grauida globo, pertæsa infima quæque; vt abierit in montana, imitata naturam ignis, qui iugiter desinẽs in acumen, vergit ad superna. Ast in hoc Maria præit Eliæ, quòd Vates ille ignitus euectus sit in paradisum, quo ille gaudet, & beatur, quantum potest homo lethales patiens exuuias: sed Maria Spiritu sancto acta, ita hodie transuolat edita cacumina montium, vt tandem veniat in paradisum voluptatis, id est domum Elizabeth; hic autem paradisus stat tantùm, non ob Elizabeth, aut Ioannem, sed ob Virginis incolatum. Nimirum Virgo Deo impragnata, est ipsa paradisus, secum vehens eum, qui condidit locum voluptatis; ideòque benedicta ab Elizabeth nuncupata, sicut & antea ab Angelo simili encomio compellata, cùm eam sic est aggressus. Aue gratia plena.

Ex PHILOSOPHIA.

ANima & corpore vt coæuis quibusdam partibus homo constat, eáque compagine coëunt illæ partes, vt indiuiduo tantùm earum nexu homo sit superstes: si verò secus quidpiam dispescat

dispescat corpus ab anima, partis vtriusque diuortio dehiscet homo: quippe qui duntaxat ex corporis & animæ stata textura coalescit. Vt autem, ex Philosophia, modus operandi sequitur modum essendi, homo antequam cesserit fatis, nullas exerit actiones, inscia vtrauis parte, si quidem duplici substantia exurgit bipartitus homo; hinc fit vt quantouis acumine polleat intellectus, hebes tamen erit acuta illa vis tota, corpore feriante. Nam si sensus insiti corpori, opem suam animæ detrectant, & rerum ideas atque species non ingerunt menti, mens vacabit. Quia ex Philosopho, *Oportet intelligentem phantasmata speculari*. Sic suas nequeunt homines obire vices, dissitis sensibus ab anima, quæ nullius rei habet notitiam, quin ea prius sensibus obuersetur.

Huic hominum ritui res agnoscendi & ipse Deus obsequitur, in ea quam hominibus ingerit notitia rerum cælestium: cum enim Deus in humanis magistrũ egit, suos cultiori disciplina efformans discipulos, vsus est rebus sensibus obuiis, vt his assuetus animus, & relatione facta ad superna conscij sic mysteriorum Dei, cælestia penetrarent. Hinc idem Archimandrita Deus, Ecclesiæ maiestatem aperire volens rudibus adhuc discipulis, vsurpauit rem omnium nobilissimam, vt cum ea componeret Ecclesiam suam. Vocauit enim eam Regnum cælorum. *Simile est regnum cælorum decem virginibus*. Et hoc passim Regni cælestis vocabulum crebrius ingeminat, vt vel hinc maxime decus Ecclesiæ mentibus inuratur. In ea mecum est sententia Gregorius. *Cælorum regnum, fratres charissimi, ideò terrenis rebus simile dicitur, vt ex his quæ animus nouit, surgat ad incognita quæ non nouit; quatenus exemplo visibilium, se ad inuisibilia rapiat, & per ea quæ vsu didicit, quasi confricatus incalescat.* Cùm audis Regnum cælorum, ne tibi subrepat opinio sortis beatorum Spirituum in cælo regnantium, sed cogita tantùm & sidera, & cælorum ambitum, quorum influxu Deus hæc infima moderatur. Et id quoque explicat Gregorius. *In sacro eloquio Regnum cælorum, præsentis temporis Ecclesia dicitur, de quo alio in loco dicit Dominus: Mittet filius hominis Angelos suos, & colligent de regno eius omnia scandala: neque enim in illo regno beatitudinis, in quo pax summa est, inueniri scandala poterunt quæ colligantur.*

Ex SS. PATRIBVS. *Matth.25.*

S.Gregor. homil.12. in Euang.

S.Gregor. vbi suprà, & hom.12. in Euang.

Sed ne suadã mente nefaria, censeas ineptè coaptari & cælos & Ecclesiam; accipe viriusque communes species, & ideas. Cæli etsi pernice motu inquiete gyrent; suo quique tamen stant cardine: à quo non deuiant. Ita & Ecclesia, licet in suis fidelibus præpete gressu vergat ad occasum mortis; fidem non variat, in qua velut in cardine vertitur tota, nec inclinat, frustrà hæresi reclamante. Cælũ cingit zona, quam zodiacum vocant; ea est duodecim distincta signis, quorum influxus dicitur adeò vitalis, vt animantibus vitam impertiat, vnde & zodiacus quasi dans vitam ἀπὸ τῆς ζωῆς καὶ δίδωμι. Ecclesiæ signa potissima sunt duodecim, Apostoli, quorum influxus adeò viuax extitit, vt orbis oras penè omnes, sua virtute vegetarit: Nempe. *In omnem terram exiuit sonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum.* Prædicationem vim cælicam habere, liquet ex Gregorio. *Scriptum est: Spiritus Domini ornauit cælos: ornamenta enim cælorum sunt virtutes prædicantium; quot ergo sunt bona prædicantium, tot sunt ornamenta cælorum: hæc autem operatur omnia vnus atque idem spiritus, diuidens singulis prout vult.* Igitur Apostoli cùm fidem, qua viuunt iusti, infuderint prædicantes, cum zodiaco optimè componuntur.

Psalm.18. S.Greg.hom. 30. in Euang.

Astrorum agmine rutilo cæli micant; habet & sua sidera Ecclesia, in suis stellata Doctoribus, quos Daniel sic nuncupat. *Qui docti fuerint, fulgebunt quasi splendor firmamenti; & qui ad iustitiam erudiunt multos, quasi stella in perpetuas æternitates.* Quia cœlorum situs variat quater, scilicet in duobus solstitiis & æquinoctiis; quatuor sunt tempestates, Ver, Æstas, Autumnus, Hyems, quæ singulos annos quadripartito temporum statu metiuntur. Quatuor & Euangelistas habet Ecclesia, ad quorum nutus, atque paradoxa, variant quatuor illi status in orbe percelebres, ad quos omnes homines reducuntur. Sunt hi, Virginitas, Cælibatus, Matrimonium, Viduitas; & hæ quatuor tempestates, suas ex Euangelio statas habent leges, sicut & quatuor anni tempora suas norunt periodos, quibus actis, tempora reuoluuntur.

Daniel.12.

Sed potissimum sidus, quod in cælo micat, est Sol, suà viuifica luce recreans vniuersa; dicitur Sol, quià solus: Solem se Christus dixit. *Ego sum lux mundi.* Et Paulus eum vocat caput Ecclesiæ: vt enim à capite in cætera membra diffluunt spiritus animales; ita & à Sole in orbem vegetæ qualitates. Et rursus eodem planè stylo Christus, beneficio Ecclesiæ summo opem suã infundit vsquequaque. Vtque Deus enascente mundo fecit duo luminaria magna, Solem & Lunam; ita & surgente Ecclesia, Iesum & Mariam ei præfecit, vt bina lumina, quibus illustrata caliginem omnem effugeret: vtque Sol comitem habet Lunam ad influxus; ita & Christus orbi toti satis superque affulgens: voluit tamen, ad charismata infundenda Lunam, id est Mariam sibi sociari. Diceres eam totam quam agimus vitam, esse Visitationem, quam hodie recolit Ecclesia. Nam vt hodie Iesus & Maria Ioannem inuiserunt; ita & nos quotidie inuisimur ab vtrisque: sicut & mundus à Sole, & à Luna viget. Vnde liquet Visitationis hodiernæ diem non per singulos quosque annos recurrere, sed per singula quæque momenta recoli ab his, qui Iesum & Mariam benignè influẽtes, minime dedignantur.

Ioan.8. Ephes.5.

Dicam primò, Iesum Mariam visitasse, deinde Mariam ipsum Iesum portasse ad Ioannem matris vtero delitescentem; sicut & Sol primò viuificas Lunæ impertit qualitates, quibus deinum Luna deorsum influit. Dicam secundò, Solem in oriente, iuga montium in occasu sita, sua luce respergere, antequã campis affulgeat: ita Iesum post Mariam inuisisse Ioannem proximum à Maria, vnde & dicitur Maria abiisse in montana cum festinatione, quia festina est in iuuando, si quempiam viderit in montanis: id est, Maria propitia est eis, qui exurgunt à peccato: & vt est eis velox; tarda est eis, quos à recto virtutum calle insolita vitia remorantur.

Hoc constãs est Philosophiæ assertũ. *Primum in vnoquoque genere est causa cæterorũ.* Ad amussim hanc inferimus scitum istud, Astronomis nullis

Ex PHILOSOPHIA. *Aristot.l.10. Metaph. text. 7.*

nullis indubium, scilicet Solem omnimodæ lucis fontem, aliis impertiri sideribus lumen, quo scintillant; sed in Lunam se totam effundere. Nempe ei indiuidua comes assignata est, ad egregia quæpiam exercenda. Non sibi constant Astronomi, in ratione assignanda molis Lunæ, cuius nec copiosa lux effusa næuos non detersit nigricantes in eius orbe vndequaque lucido, nec liquet, sidus hoc nocturnum altis præstare sideribus: id est, non constat ex se Lunam aliis eminere: si enim alia sidera propius accederent, sicut & Luna adest nobis, essent fortassis Lunæ præitura; cæterum, balbutiunt omnes, qui in hac præalta siderum indule aliquid effari volucrunt. Non adeò cæcutiere illi Theologiæ Proceres tanti, qui Dei illa, sum in Mariam securati sunt, illucescente fide. Sic igitur fatur Theologia Deo plena.

Ex Theologia. S. Thom. 3.p. q.7 art. 11. Gratiæ, & lucis comparatio.

Gratia sicut & lux bifariam accipitur. Primò ex parte gratiæ, siue lucis. Secundò ex parte habentis gratiam. Ex parte gratiæ, dicitur esse plenitudo gratiæ, cum quis eò gratiæ euectus est, vt ad summum gratiæ deuenerit, & quantum ad essentiam eius, & ad quosuis effectus exercendos Sic gratia tantùm in Christo fuit, de quo ait Ioannes. *Vidimus eam quasi vnigeniti a Patre, plenum gratiæ, & veritatis* ita lux nullibi est eâ intensione, quâ nequeat dari maior; in Sole tamen multa lux est, & clarior omni alterâ quantumuis affulgeat. Secundo modo gratia consideratur vt afficit animam Deo gratam, & tunc dicitur illic esse gratiæ plenitudo, cùm tali animæ gratiam Deus impertit, iuxta modum status, cui à Deo addicitur, vt ait Apostolus, gratiam Dei expertus. *Vnicuique nostrum data est gratia secundum mensuram donationis Christi.* Vnde cùm Maria à Deo electa sit mediatrix hominum, dicitur plena fuisse gratia; quia habuit tantam, quantam aduocatæ status exigebat. Et licet Stephanus dicatur fuisse plenus gratia; non tamen eatenus plenus vt Maria: quia conditio eius infra Mariæ statum non tale profluuium requirebat, vt obiret munia Diaconi, & prædicantis Dei verbum; ita & lucis plenitudo inest Lunæ, sed non sicut Soli, cuius est proprium lucem spargere a nemine mendicatam.

Ioan. 1. — Ephes. 4.

Ex SS. Patribus.

Luna non ratione molis suæ, excedentis alios stellarum orbes et fulgidi, sed iuxta alternantes eius in Epicyclo situs, quibus obuiat Soli in trigonis aspectibus, & in tetragonis; aut concurrit, sicut in coniunctione; aut deuiat, sicut in aspectu diametro: Maria verò præfulget aliis omnibus sanctis, quantumuis eminant & ratione molis, & ratione situs. Quo ad mentem Anselmus sic eam est meritus. *Quidquid est magnum sub Deo, minus est Virgine.* Situm autem eius explicat Psaltes *Fundamenta eius in montibus Sanctis* Quasi diceret, Sanctorum omnium apicem, Mariæ subiici; sicut & domus fundamina substernuntur. Et hoc clarè discorum patrum vnus hoc effatur; is est Constantinopolitanus Patriarcha Germanus. *Super omnem creaturam est honor tuus, & Angelis præst excellentia tua, Dei genitrix.* Hugo à posteriori hoc sidus intuetur, nequiens sub periculo caliginis excipere radios eius, nonnisi reflexos, id est merita eius pensat ex gratia, quæ talia merita fuit postea subsecuta. *Quam pulchra es, & suauis, quam scrutator rerum probat, quam inspector cordium laudat, quam diligit author pulchritudinis cui testimonium perhibet magister veritatis.* Quid moror in singulis, Maria sola sibi conscia, sic inducitur loquens ex codice sacro. *In plenitudine Sanctorum detentio mea.* Quem sic elucidat textum Bernardus. *Verè et Sanctorum plenitudo quia non ei defuit fides Patriarcharum, spes Prophetarum, zelus Apostolorum, constantia Martyrum, castitas Virginum, fœcunditas coniugum, nec puritas Angelorum.*

S. Anselm. de excellent. Virgin. — Psal. 86. — S. Germ. de dormit. Mariæ. — Hugo Victorinus in Cantic 4. — Eccl. 24.

Ex Theologia. S. Thom. 3.p. q.2. ar. 11. Maria quomodo habuit plenitudinē Sanctorum.

Vt igitur Sol exortu suo, præalta montium iuga versus occasum prominentia, luce dealbat, illuc superestfusa, priusquam campis affulgeat; ita & situ suo Virgo aliqualiter meruit, vt Sol iustitiæ Christus illi priusquam ipsismet Angelis cælitus affulgeret. Nam etsi de condigno nemo meruerit mysterium ineffabile Verbi incarnati, tamen de congruo Patriarchæ & alij hominum proceres innoxij meruere; congruum enim est Deum exaudire hominum vota, cùm sunt de te à Deo volita, iuxta Psaltis effatum. *Voluntatem timentium se faciet.* Atqui in rerum omnium tota contextura, nihil ita Deum affecit, sicut Maria: ergo Maria plus meruit de congruo cæteris Sanctis, Deum incarnari. Deus igitur Mariæ, vt eminenti loco sitæ, primò illuxit, occidente Synagoga. Maria Iudææ regno sita erat mons occidentis, ideo Christus montem hunc suis radiis insigniuit, cum se illius abdidit vtero: vtque lux vitrum peruadit, illæso vitro; ita & Deus Virginis se condidit aluo, vt Virginis carne intecta mysterij, Virgo manserit illibata. Et hoc stupet Chrysologus. *Cogita virum possis Dominica Natiuitatis penetrare secretum, virum merearis ad illius pectoris cubiculum peruenire vbi tota superni Regis, tota diuinitatis requiescit maiestas, virum debeas humanis oculis, corporeis sensibus, conceptum Virginis temerarius discussor attendere, virum possis ipsas Dei manus operantes sibi corpus sanctum, templum, intra aluum generitricis, audax & curiosus arbiter intueri; confestibus tuis ab conditum sæculis nadare mysterium, reuelare tibi, ipsis Angelis inuisibile sacramentum, & ita cælesti ab ea præsidere, vt deprehendas liquido tu, quomodo Deus penetrale clausa carnis intrauerit, quemadmodum præter solutionem carnis, totam carnis assumpserit veritatem: quemadmodum sacri corporis in illo venerabili vtero, præter Virginis conscientiam linimenta pinxerit, quomodo præter concipientis sensum, mansura sæculis ossa solidauerit* Quid mortalem hominem compello de abdita huius veritatis indagine! cùm ipse Angelus Mysterij nescius, rogarus à Maria hæsitante: Quomodo fiet istud? Ille Mu ticius Gabriel, tem esse supra se causatus, sit præfatus Virgini sollicitæ: spiritum Sanctum superuenturum in eam, cùmque Mariæ fore præaltæ illius scientiæ prælectorem.

Psal. 144.

Ex SS. Patribus. S. Chrysol. serm 141. Incarnationis mysteriū ineffabile.

Hinc arguit Bernardus Soli Deiparæ mysterium istud esse patens. *Qualiter ille splendor inaccessibilis, Virginis se infuderit visceribus, soli datum est ei, cui soli datum est experiri.* Et bene stat Bernard. in Metaphora lucis: sicut enim lux concorporea ex crystallo quem permeat; ita

S. Bernard. hom. super Missus.

Maria fermētum Dei.

ita Christi corpus fuit ipsa Virginis caro, in corpus Domini Iesu coalescens. Vnde & fermentum Dei dicitur ab Andrea illo piscis sæculis Episcopo Cretæ. *Salue fermentum sanctum Dei, ex quo tota generis humani massa conspersa est, & ex vno Christi corpore factus panis, in vnum coit incredibilis concretio.* O sacramentum cælicolis adorandum; Mariæ caro à Deo assumpta, eundem quem sibi Deus, & illa cultum sibi vindicauit! Annon hoc lumen illuxit regio Vati, dum cecinit. *In sole posuit tabernaculum suum.* Id est corporis sui portionem dedit, vt ex eius compagine exurgeret homo Deus. Annon fuit ei idonea species obiecta Ioanni. *Mulier amicta Sole.* Annon eamobrem Angelus ait ei, *Dominus tecum.* At non eo modo, quo omnibus rebus adest; sed ea ratione, quà portionem tui, Deus ipse sibi in corpus iamiam efformabit. Ex hoc efformato corpore de Maria, omnia alia reformauit, vt inquit Damianus. *Considera & quæ in cælis & quæ in terris, in Virgine fabricatu, Deum qui cælum palmo metitur, Virginei ventris breuitate conclusum, redemptionem bonarum, restaurationem Angelorum: denique quidquid fuit, est, & erit, per Virginis vterum reparatum; per virum, & mulierem vnam omnia restaurantur, nec sine magno fænore gratiarum excedit damni æstimationem, doni magnitudo.*

Orat. de Annunt.

Psalm. 15.

Apoc. 12.

S. Damian. serm. de Annunt.

Maria est reparatrix omnium.

Ex Symbolis.

Lubius lib. numism.

Igitur Henricus ille secundus Rex Gallus non inuitus appendat Deiparæ tholo Symbolum pompà plenum, quo se parentis insignis egregia facinora assecutum subindicans, se patri suo Regi Francisco non imparem, ob res præclarè gestas, Symboli sui picturà & lemmate ventilabat. Erat hoc Symbolum, Sol & Luna in Numismate, cuius ora voces has circumpositas obiiciebat, Solis & Lunæ lumina rimantibus. DVM PLENA EST FIT ÆMVLA SOLIS. Vt enim Sphæra Lunæ, dum pleno lumine irradiat, ementitur Solem; ita & Henricus fugato Carolo Quinto, obsidente Metas, & imminente Galliis, hoc suo lemmate patri suo Francisco, se dicere supparem intendebat. Non assentatorem induo, neque in blanditias me compono, si Mariæ aris superimpono sacris Regium illud Encomium abditum lemmatis inuolucro. Ita sanè, Maria gratiæ plenitudinem congruam sibi assecuta est; vnde & sortita nomen sonans plenitudinem gratiæ: dicta quippe est ab Angelo. *Gratia plena.* Itaque. DVM PLANA EST FIT ÆMVLA SOLIS. Sic enim enituit Maria in Dei conceptu, vt in Solem ipsum ipsa Virginis caro aliqualis transierit, dum fuit in corpus Domini coaptata. Ideò fontis lumine à Sanctis appellata. *Aue fons lucis omnem hominem illuminantis: aue Solis ortus qui nullum ferre potest occasum.* Rursus cùm dicitur Maria, id est illuminata, & postea subiicitur textus Angelicus. *Gratia plena*: diceres idem esse ac. CVM PLENA AST, FIT ÆMVLA SOLIS.

Ex SS. Patribus.

Chrysippus Hierosolym. Presbyter in orat. de Laud. Maria.

Dimitte mihi, lector operum meorum inspector beneuole, indulge mihi meis affectibus indulgenti, non posse cohibere œstrum, quo percieor in Mariam. Frustra laboramus, Dei Parens Virgo, in encomiis tuis euoluendis, exile est tibi, quod stylo nostro sublime affulget; nobis est balbutire, cùm pensum hoc aggredimur, id est, cum tui aliquod eloqui præconium, animus se accingit: in tua panegyri repit encomium, quod alibi hyperbolen sapit.

Nec te moret, quisquis es, qui Mariæ obsequeris, audi Chrysologum. *Quantus sit Deus satis ignorat ille, qui huius Virginis mentem non stupet, animum non miratur: pauet cælum, tremunt Angeli, creatura non sustinet, natura non sufficit, & vna puella sic Deum in sui pectoris capit, recipit, oblectat hospitio, vt pacem terris, cælis gloriam, salutem perditis, vitam mortuis, terrenis cum cælestibus parentelam, ipsius Dei cum carne commercium, pro ipsa domus exigat pensione, pro ipsius vteri mercede conquirat, & impleat illud Prophetæ: Ecce hæreditas Domini filij merces fructus ventris.* His Mariæ euolutis gratiæ, gloriæque titulis, necesse est vt omnis pruriens lingua post fatiscat.

S. Chrysol. serm. 140.

Maria quantus sit Deus ostendit.

Instabis, & forsan non ineptè; si deficis in momento eo, quo Virgo concepit, quid dicemus à te de ipsius incrementis, quibus in eum gratiæ cumulum euecta est, vt cæteris omnibus emineat? Quæsito facio satis, dum vsurpo textum hodie prælectum. *Exurgens Maria abiit in montana cum festinatione.* Quo enim virgo Deo plena, nisi ad cælos animum dirigeret? Nonne Philosophi hoc est axioma. *Idem manens idem, semper aptum est producere idem.* Ergo Deus, qui est de supernis, cum naturæ suæ deliquium non sit passus ex eo commercio, quod iniit hominem induens; ergo, inquam, Deus ab æterno superus, superam fecit & Mariam, cum eam extulit in montana.

Ex Philosophia.

Luc. 1.

Aristot. lib. 2. de gener. text. 56.

Inest phrasi sensus, medullitus eruendus. Nomine montis, scriba sacer mysticè notat aliquid excelsum & præaltum, vt liquet ex his infra textibus. *Iustitia tua sicut montes Dei. Montes excelsi ceruis, petra refugium herinaciis.* Imò & Maria ipsa, quia excelsa, montis nomine inibi designatur. *Mons Dei, mons pinguis, mons in quo beneplacitum est Deo habitare in eo.* Et ne gratis me fingere arbitteris Deiparam intelligi vocabulo montis: audi Gregorium, vocis huiusce sensum indagantem. *Potest montis nomine beatissima semper Virgo Maria Dei genitrix designari. Mons quippe fuit, quæ omnem electæ creaturæ altitudinem, electionis suæ dignitate transcendit: annon mons sublimis Maria, quæ vt conceptionem æterni Verbi pertingeret, meritorum verticem supra omnes Angelorum choros vsque ad solium deitatis erexit? Huius enim montis præcellentissimam dignitatem Isaias vaticinans ait: Erit in nouissimis diebus præparatus mons domus Domini in vertice montium; mons quippe in vertice montium fuit, quia altitudo Mariæ supra omnes Sanctos refulsit: num mons in vertice montium Maria non fieret, si supra Angelorum altitudinem, hanc diuina fœcunditas non leuaret.*

Psal. 35.

Psal. 103.

Psal. 67.

Ex SS. Patribus.

S. Gregorius l. 1. Reg.

Maria mons est eminens.

Igitur cùm audis Mariam exurgentem, abiisse in montana, cogita montem superimpositum montibus; vnde si licuit Hieronymo scribenti cuidam adhuc dicere Neophyto. *Nihil in te humile, totum summum, totum perfectum desidero.* Quid Maria dignum, nostris occurret mentibus, in quæ putas Mariæ virtutes, montium excelsa cacumina surrexisse? Apage gentile commentum Midæ, ementiens auri naturam induisse omnia, quæ Rex ille prædiues tetigisset. Quasi verò è manibus

S. Hiero. epist. ad Heliodor.

aurifica vis efflueret, in obuia tactui Regis huius: nil fingimus, nec auribus verba damus, cùm Mariam abeuntem in montana dicimus, eo spiritu percitam, quo concepit, tot edidisse montes, quot egregia facinora perpetrauit. Quippe, ex Bernardo, virtutes illæ, quibus præfulsere omnes, sanctitate insignes viri, etsi surrexerint in apicem altum; si eas tamen cum Mariæ praxi tu componas, *Fundamenta eius in montibus sanctis*, & vt ait Dionysius, *Supremum infimi attingit tantùm infimum supremi*, id est, summa quæque Sanctorum omnium ita se demittunt ad Mariæ præsentiam, vt ei tantùm substrata esse videantur.

Psal. 86. S. Dionys. de cœlesti Hierarch.

Et hoc iam præfatus est Isaias. *Erit in nouissimis diebus præparatus mons domus Domini, in vertice montium.* Quod ait Psaltes. *Ibunt de virtute in virtutem*, id præsciit Sanctorum inquietos gressus ad virtutem edisserens: sed de Maria prægnante, & eam grauidante dilecto, sic præscitum est. *Ecce dilectus, trãsiliens colles, saliens in montibus.* Nescit quippe Deus humi tepere, neque vitæ exilis & tepidæ fæcibus immorari. Vtque fontibus hoc insitũ est à natura, In eam surgere altitudinem, qua eminet eorum exordium, licet aqua nimis decurrat alueolis: ita licet Deus imæ & humilis Mariæ sese abdiderit alueolo; Dei summi Filius illic latens, suæ memor originis a Patre, qui est fons totius Trinitatis, Mariam vrget cælo fœtam, vt exurgat, & abeat in montana: de sursum enim erat fœtus, qui Mariam Virginem imprægnabat.

Isaia 2. Psal. 83. Cant. 2.

Hinc obiter disce, homo, gratiam Dei, quam illabente Spiritu Sancto concipimus, ducere nos in montana: vt enim ex Seneca, vbi ventus multus, terræ hiatibus immersus, concamerata montium antra replet, coneutit montes, & excutit sursum; ita & Spiritus Sanctus vbi alicuius peruaserit mentem, eam illico dirigit ad superna, ita vt exurgens abeat in montana; ideòque virtutis excelsæ praxis, ardua, indubium est inhabitantis Sancti Spiritus argumentum. Iubet hinc animos excitare remissos. Bernardum imitando. Quid facis in cœno, ô anima, quæ de cælo es? quid humili gressu virtutum callem ingrederis, cùm sit virtus in arduis? Exurge & tu abiens in montana, si Dei conscia es, & Mariæ obsequens, eam optas insectari

Seneca lib. quæst. natural.

Sed aduerte Mariam, cum festinatione abire in montana: nam vt bonum non est, nisi ex integra causa; virtus decorem omnem amitteret, si langueret: vnde cum Maria hodie in montana exurgat, vt tabula ex edito loco ad imitationem exposita, Lucas olim pictor eximius festinam obiicit eam nobis, vt vel hinc ediscamus, ad virtutem absolutam nulla desiderata fuisse Deiparæ linimenta. Itaque propero gressu graditur in montana; & hoc aduertant pij omnes, nescij fortè in quo sita sit deuotio, quam ementiti plerique, sese hypocritas aperiunt, quia tepent: tepere autem nescit vera deuotio, sed acta Spiritu Sancto, nescit tarda molimina; ast impos fetiarum anima Deo verè deuota, quietis impatiens, feruidis semper actibus incalescit.

Ex Aristotele, cuique in sua arte credendum est: igitur adhibenda fides Angelico Thomæ, dum deuotus, & deuotè, deuotionis explicat rationem. Sic fatur impiger ille Sanctus. Deuoti dicuntur illi qui se totos deuouent Deo vt ei totaliter adhæreant, & subdantur: eo modo olim deuoti dicebantur à Romanis, illi qui idolis se deuouebant in mortem, vt perniciem auerterent, quæ patriis laribus imminebat; vnde & Decij duo dicti deuoti, quia subiere alacres mortem quam vltro adsciuere sibi, vt litarent victoriæ. Ita & hodie nuncupamus eos deuotos, qui ea se alacritate Deo deuouent, vt cum sese occasio præceps obtulerit patrandi facinus aliquale pium, nullas nectunt moras, quæ deflectant aliò facinus intentatum,

S. Thom. 2.2. q. 82. art. 1. Titus Liuius l. 8. Decad. 1.

Inde liquet pietatis cotem, esse abire in montana, cum festinatione. Et hoc innuit sponsus ille Canticorum, quem sponsa eius æmula, ceruis assimilat decurrentibus montes. *Fuge, dilecte mi, & assimilare capreæ hinnuloque ceruorum.* Sic ergo discerne deuotos. Si aliqua sunt obeunda munia pietatis, hypocrita retrogradus prætexit causas, cur renuat; homo vecors tentabit quidem, sed remisse: homo verò qui deuotione præstat, nihil vnquam impiè detrectabit. Habes in Hebræis specimen ingenuum pietatis, cùm populum Moses sollicitauit vt Deo primitias redderet. *Multitudo filiorum Israel obtulit mente promptissima atque deuota primitias Domino.* Ibi facit textus, promptitudinem & deuotionem indiuiduo ligamine nectit: nescit nempe moras deuotio, quæ gratiæ semper expetit incrementa.

Cant. 8. Exod. 35. Primitiæ Deo offerendæ alacriter.

Nonne ipsissima deuotio, Dominus Iesus virtus animata, se deuouens morti, facturus hominem rediuiuum, quem diabolus extinxerat, nonne nequicquam reluctante carne, editurus specimen deuoti animi, vltro se obiecit inimicis? Nonne iam spontaneo sanguinis sui fluxu, in sudore illo sanguineo. Passionis suæ primitias Deo Patri ex animo consecrarat? Annon & Maria rogata de consensu explicando, suam sic aperuit deuotionem. *Ecce ancilla Domini.* Quibus aliis argumentis Samuel adhuc puer, se in deuotione grandæuum ostendit, quàm alacri animo Deo respondendo. *Loquere Domine quia seruus tuus audit.* Eius insistens vestigiis, alius item & Propheta, quærenti Deo: Quis ibit nobis, ait: *Ecce ego mitte me.* Denique deuotio quasuis exosa moras, nescit ipsa aliquando otiosa feriari.

Luc. 1. 1. Reg. 3. Isai. 6.

Igitur exquisito examine animum tuum explora, homo, an ad opera pietatis te impigrum præstes: an animo reluctante orationi vaces: an inuitus ieiunio corpus extenues: an gressu nutante adeas ædes sacras: an remissè frequensve, augustissimi fias particeps sacramenti. Hac enim tantùm alacritatis trutinâ, nobis est pietas expendenda. Ita censuit Apostolus, sic suos proselytos instituens. *Sollicitudine non pigri, spiritu feruentes, Domino seruientes.*

Rom. 12.

In fidem huiusce veritatis, Carolus Borbonius præfectus quondam Galliæ prætorio, defecit à Rege suo, vt Carolo V. Imperatori adhæreret. Desertor ille atque perduellis suum testaturus animum Carolo, cohorti suæ, quam habebat expeditam, dedit hanc tesseram: nimirum, sanxit vt vesti bellicæ insueret vnusquisque miles ceruum alatum, acu peritissima elaboratum, hoc titulo.

Ex Symbolis. Paulus Iouius lib. Symbolorum.

CVRSVM

Feruentis animæ ſymbolum.

CVRSVM INTENDIMVS ALIS. Hanc in ſuo obſequio expertus alacritatem Caroli Borbonij Imperator, reſugam Gallum Regi Gallo ſemper oppoſuit, vt eius impetus frangeret inſorgentes.

Quam aptius hodie, Chriſto & Mariæ abeuntibus in montana cum feſtinatione, aſſignanda foret hæc teſſera integræ pietatis, atque diligentiæ impigræ, in ceruo aligero adumbratæ: etenim veriſſimè hoc lemma vſurpare poſſunt. CVRSVM INTENDIMVS ALIS. Nam, vt iam prælibaui, Chriſtus aſſimilatur capreæ hinnuloque ceruorum. Itaque ſi quæris cur feſtini tranſuolant montes Ieſus, & Maria: en ratio, Spiritu aligero filius atque parens perciti ad ardua percelluntur. Diceres huius myſterij præſcium Ezechielem, cùm deſcribit animantium ſanctorum impigros greſſus. *Vbi erat impetus ſpiritus, illuc gradiebantur. Quocumque ibat ſpiritus, illuc euntes ſpiritu, & rotæ pariter eleuabantur ſequentes eum: ſpiritus enim vitæ erat in rotis.* Ieſus, & Maria rotarum inſtar ad motum faciles, acti Spiritu Sancto, qui eis iugiter adfuit, omnia feruidè munia pietatis obiuerunt.

Ezech. 1. Spiritus Sancti effectus in anima.

Sed vt ſuſpiceris, altiorum montium curam habere Deum magis quàm vallium, atque ita Ieſum & Mariam in montibus degere ſolitos arbitreris; Lucas monet Deiparam abiiſſe in montana, vt Elizabeth cognatam ſuam inuiſeret: erant enim illic duo montes eminentes ſanctitate, ſcilicet Zacharias & Elizabeth, quorum vitam innoxiam, & ipſimet codices ſacri proteſtantur. *Erant iuſti ambo ante Deum, incedentes in omnibus mandatis Domini ſine querela.* Ex hac apotheoſi infer, quo culmine ſurrexerint illi, quos Euangeliſta falli neſcius, eò ſanctitatis euexit. Rurſus erat illic mons in vertice montium, ſcilicet Ioannes Baptiſta, prodromus ille Dei, quem & ipſe Chriſtus eatenus extulit, vt quibuſvis Sanctorum non imparem dixerit: indéque conſtat, Ioannem ſuis parentibus ſanctitate præiuiſſe.

Luc. 1.

Ad hos aduolant montes Chriſtus & Maria, feſtinos ſe præbent iis, qui feſtini & ipſi ſe Deo exhibent ad virtutum praxim. Sed libet intereſſe occurſui ſanctorum iſtorum, imò & vniuerſæ ſibi obuiæ ſanctitatis. Audiendus eſt Bernardus. *Felix Elizabeth, ad quam properat mater Saluatoris, quam ſalutaribus obſequiis, cælorum Imperatrix impertitur; ſed puer multo felicior, qui ſalutantis maieſtatem agnoſcens, intra viſcerum tenebroſa volumina gaudio gaudet, quia vim tam beatæ ſalutationis attendit. Aſcendit cum feſtinatione Virgo in domum Zachariæ, ad ſalutandam Elizabeth, portans in vtero filium Dei, Regem gloriæ, Dominum maieſtatis. Occurrit Elizabeth, & antiquæ ſterilitatis carens opprobriis, ſponſi amicum, præconem Verbi feliciſſimo ventre deportat. Iunguntur amplexus, veniunt ad oſcula, & copulantur felices vteri; Regem, & militē, nonniſi duo parietes tenerrimi abiungunt.*

S. Bernard. ſerm. de S. Ioanne Baptiſta.

Peritorum eſt in Mathematicis aſſertum, ſidera non vacare, ſed iugi influxu recreare terras. Medicorum item expertum eſt, vſu quotidiano conſtans, enaſci in montibus herbas ſalutares, quas vix in terra ſeſe demittente reperias. Affine eſt hoc Theologicum dogma, quo dicimus, Chriſtum & Mariam iis adeſſe ſemper, qui virtute aliquâ excellunt, & gratias non aliis vernaculas hominibus iſtis vt virtute excelſis elargiri. Has inolitas experti ſunt gratias, Zacharias, Elizabeth, & Ioannes: ſed hic quia vertice ſanctitatis propius cælo acceſſit, ideò Chariſmatum ampliorum exuberantes ſenſit influxus eos, quos accipe ex Bernardo. *Prorſus obſtupenda dignatio puerum vix conceptum, in motum exultationis erumpere, eique gratanter occurrere ſeruitio dulciori, quem virginali ſubſtantia præſenſit infuſum. Quid mirum, ſi miratur puer, & exultat à tactu tam proximæ Diuinitatis afflatu? Poteratne vacare à quocumque miraculo, cui præſens erat Regis præſentia, regnantis mater, mundi Redemptor? Quid quod non ſemel, tam Sanctorum amplexuum fuit coniunctio celebrata.*

EX MEDICIS. Dioſcorides. Fuchſius in libris herbarũ Medicarum.

S. Bernard. vbi ſuprà.

Fusè Bernardus ait, quod melius Euangeliſta digerit, etſi compendioſè. *Et factum eſt, vt audiuit ſalutationem Mariæ Elizabeth.* Mirare myſterium hoc textu abditum. *Et factum eſt, vt audiuit ſalutationem Mariæ.* Benè, ô Luca, Dei ſeriba dicis. *Et factum eſt.* Nihil enim infectum eſſe poteſt illic, vbi eſt Maria, cuius ſalutatio aërem non verberat, ſed aërias poteſtates eliminat ex aëre. Verè. *Et factum eſt.* Quia id omne, quod Maria ſuo dignatur aſpectu, non deficit; eſſe ideò nequiens imperfectum. Cũ audis. *Et factum eſt, vt audiuit ſalutationem Mariæ, exultauit infans in vtero eius, & repleta eſt Spiritu Sancto Elizabeth.* Ex hac enumeratione liquet, gratiarum omnem cõgeriem in nos deriuari ad Mariæ occurſum: nam quod factum eſt, id perfectum eſt; nequit autem eſſe quid perfectum, niſi multiplici gratiâ coëunte: nam ex Philoſopho, bonum eſt ex integra cauſa.

Luc. 1.

Rurſus exultauit infans, & mater repleta eſt Spiritu Sancto. Accurata iſta recenſio innuit omnes virtutes inſitas; quia cùm gaudium ex S. Thoma ſit quies animæ in bono, quieuit fœtus in ſummo bono, quod in matrem irrepſerat, ad Mariæ ingreſſum.

EX THEOLOGIA. S. Thom. 1. 2. q. 25. art. 1.

Hæc omnia in typum geſta ſunt eorum, quæ orbi toti imminebant chariſmatum: vt enim tota illa familia geſtiit ad Mariæ vnam vocem; ita & cæli & terra geſtierunt, non ad vocem, ſed ad Verbum editum à Maria. Hoc Angelus præco ait. *Euangelizo vobis gaudium magnum.* Sicque cœlis Maria prouidit & terris, cum de ſalute omnium ſollicita, fuit cœlitus imprægnata. Hoc luculenter Bernardus ſpeculatur. *Omnibus omnia facta eſt, ſapientibus, & inſipientibus, copioſiſſima charitate debitricem ſe fecit, omnibus ſinum miſericordiæ aperuit, vt de plenitudine eius accipiant vniuerſi: captiuus redemptionem, æger curationem, triſtis conſolationem, peccator veniam, iuſtus gratiam, Angelus lætitiam, denique tota Trinitas gloriam, Filij perſona, carnis humanæ ſubſtantiam, vt non ſit qui ſe abſcondat à calore eius.*

EX SS. PATRIBVS. Maria omnibus omnia facta eſt. Luc. 2.

S. Bernard. ſer. Signum magnum.

Horum omnium bonorum texuit breue compendium, priſcis Eccleſiæ temporibus Chryſippus Presbyter Ieroſolymitanus. *Salue armarium vitæ, ſalue quæ es hortus Patris, ſalue pratum totius fragrantiæ Spiritus Sancti, aue radix bonorum omnium, aue gemma ſpecimen omne pretium excedentis.* Et vt animos adderet ille doctor, faceretque fiduciam; Mariam vocat puteum aquæ ſemper viuentis: vt ſicut

Chryſippus in orat. de laud. Mariæ.

Maria arma gium vitæ.

putei iuris sunt communes; ita omnes ad Mariam non detrectent accedere confidenter. *Aue, quæ es puteus semper viuentis aquæ; aue nubes, pluuiam potum animis Sanctorum exhibentis,*

Nota benè exprimi, pluuiam illam animas Sanctorum alluere; nam abhorret à fœtidis: quid enim Christo ad Belial, & puro ad impurum? Fauet mysterium festiuitatis hodiernæ, qua Maria præsto est Elisabeth cognatæ suæ. Maria non diuertit ad impios, sed ad eos tantùm, quibus inest ei exurgens ex virtute mystica parentela: hos festina inuisit hæc benigna parens; adeóque largam se præstat in accessu, vt nusquam sit exultandi finis. Huius gratiæ copiosæ inscius non fuisti, ô Bernarde: quippe hoc exuberante fonte potus, ista mihi subiicienda, tuis in paginis eructasti. *Ad eam non incongruè pertinere dicimus, quod scriptum est. Quam bona Domina Israel, his qui recto sunt corde: his aduocata nostra solâ bonitate suâ agente, præsentia suâ tantam plerumque copiam exhibet, & quam sit orabilis, exhibitione impertita gratia docet; vt innouati spiritu proclament, per consolationem experientia: Salue regina misericordia. In his intelligentia non capitur, nisi quantum experientia sapit, sola vnctio spiritus docet hæc, plus valet hic iubilus cordis, quam strepitus oris, motus gaudiorum, quàm sonitus labiorum; consonantia voluntatum, magis quam vocum.* Experto credite; ad eos ait iste Sanctus gaudia Virginis pertingere, qui ei consonant in voluntate. Vis scire quæ sit Mariæ voluntas? nulla planè nisi voluntas Dei: hoc autem Dei velle pandit Apostolus. *Patientes estote ad omnes; videte ne quis malum pro malo reddat alicui, sed semper quod bonum est sectemini in inuicem, & in omnes; sine intermissione orate, in omnibus gratias agite, hæc est enim voluntas Dei.* Sed heu! tantùm abest vt se aduoluant supplices plerique pedibus Mariæ: quinimò eam male habent, dum eos prægnans orat, vt excipiant ipsam gerentem vtero eum, penes quem ius est vitæ & necis.

Maria bona bonis

S. Bernard. serm. in Salue Regina.

1. Thess. 5.

Ex Historia. Andreas Duchesne in historia Anglica sub ann. 1321. Regina Angliæ non recepta in castro cuius ideo præfectus morti addictus. Maria est nomen virtutis omnimodæ.

Eam vt plorimum hæc Regina sortem subit, quam olim Anglorum Regina Ysabella vxor Edoardi II. Hæc rerum Anglicarum Domina prægnans, pietatis causâ Cantuariam adiit, credens illic se Deum partui, qui instabat, propitium habituram. Carpit iter Regina multo stipata comitatu; sed multâ iam emensâ viâ, dum Sol vergeret ad occasum stetit Regina fœto grauis, & fatiscens ex labore quem obierat illa die, petit castrum sibi obuium, vt diuertat: castrum illud vocitabant vulgo Ledes: obstitit vehementer Præfectus Castri, & milite armato præclusit aditum Castri Reginæ prægnanti & cæteris qui se ei famulos adiunxerunt. Ægrè tulit iniuriam Mulier non assueta probris; aliò diuertit tamen illa nocte, vltura postmodum hoc facinus læsę Majestatis: coniugem suum Regem postridie querula Mulier vrget ad vindictam: vxoris animum induit Rex, & ipse læsus in contemptu suæ charæ consortis; castrum illud obsidione cingit, aggreditur, ingreditur, & hos omnes perduelles Reginæ iniurios laqueo suspendit; vt quos rebellio fecerat dominæ iniurios, hos etiam fœda mors faceret indecoros.

Dixi vitæ nostræ seriem totam referre diei huiusce mysterium, quo Mariam recolimus Verbo Dei grauidam inuisere cognatam suam Elizabeth: & reuera hactenus eadem Regina, terrà cœlóque potens, multos adhuc visitat à quibus excipitur lætè & pie magno cum fœnore gratiarum: hæc enim prædiues Virgo, multóque charismate grauida, omnium bonorum agmen suis hospitibus impertitur. Et hoc sonat ex Bernardo Reginæ nomen. *Regina, gloria nomen est & honoris, magnificentia & decoris, dulcedinis ac pietatis, amoris & honorificentia, sublimitatis & potentia, gubernationis & iustitia, defensionis & gratia. Sancta Sanctorum hac omnia nobis, & pro omnibus nobis, cui decantamus assiduè, Salue Regina.*

Ex SS. Patribus. S. Bernard. serm. 1. in Salue Regina.

Deuotio in Mariam hoc sæculo rediuiua in paucis, deficit in plerisque, qui ementito nomine sodalitij alicuius instituti ad Virginis obsequium, turpem agunt vitam. Etenim acti spiritu nequam, Mariæ virtutum prorsus immemores, aut saltem incurij, fœdâ se peccatorum illuuie coinquinant. Hos quosque singulos habet dæmon, vt Castrum Ledes: hæc vox reddita Gallicè, *Laides*, turpitudinem clamat, & reuera reprobi sunt deformes; quippe expunctà gratiâ, quâ solâ Deo assimilamur, homo fit informis. Maria Regina prægnans circuit Ecclesiam pietate ducta, diuertit aliquando ad reprobos, si ei tandem sui cordis fores aperiant, sed homines nefarij, sui obliti, sicut & Mariæ, eius obsequia dedignantur impij; toti sunt in subsannando pios, & Mariæ cultui addictos; flocci sunt eis rosaria, aliique ritus Mariam deprecandi; sed querula Dei hominúmque parens, vltura sua tandem opprobria etsi nunc incuria videatur iniuriæ; tamen morte instante, supplicio plectet & hoc æuiterno.

Mariæ contemptor Copronymus malè moritur.

Ex Historia. Theophanes in Annalibus sub ann. 775.

Huic mulctæ fuit obnoxius Constantinus ille Imperator, nomine Copronymus; hoc nomen turpitudinem olet, stercus enim fœtet; siquidem κόπρος id significat. Fœtidus ille supramodum Mariam exosus, cultum eius inhibuit, sed in agone extremo eiulans, ait: Cruciot ob Mariam; hanc excolite, hanc colite: sicque impius in Mariam, pœnas termini nescias moriens anteuertit.

Huius impij periculo cautiores facti, accingamur ad Reginam hanc excipiendam lautè: & quia montibus assueta, permeat excelsa tantùm; seriò virtuti instemus. Nam virtus in arduis, nimirum virtus edito loco reponit allectas suos, cœno ereptos, cui vitia reprobos adigunt, in hoc fœdo volutabro instat suum turpiter sese volutantes. Abeamus igitur in montana, cum festinatione, excepturi Virginem ad nos diuertentem: erit hæc festina, & festiua nobis, si festini nos festiuè gerimus, non vestium ambitu specioso, Mariæ festa recolentes, sed lacinijs vitæ retroactæ depositis, sequaces Mariæ, offerentes ei animos vitiis illibatos. Non eam anxij tantùm præstolemur, sed etiam aduentum eius vrgeamus, sic orantes cum Bernardo. *Fac, ô benedicta, per misericordiam quam peperisti, vt qui te mediante fieri dignatus est particeps miseria, & infirmitatis nostra; te quoque intercedente participes faciat nos gloria, & beatitudinis sua. Amen.*

S. Bernard. serm. 2. de Aduentu.

IN FESTO PVRIFICATIONIS B. VIRGINIS MARIÆ.

EVANGELIVM. Luc. 2.

POSTQVAM impleti ſunt dies purgationis Mariæ, ſecundùm legem Moyſi, tulerunt illum in Ieruſalem, vt ſiſterent eum Domino, ſicut ſcriptum eſt in lege Domini.

I. Quia omne maſculinum adaperiens vuluam, Sanctum Domino vocabitur, & vt darent hoſtiam, ſecundùm quod dictum eſt in lege Domini.

II. Par turturum, aut duos pullos columbarum. Et ecce homo erat in Ieruſalem, cui nomen Simeon, & homo iſte iuſtus, & timoratus expectans conſolationem Iſraël, & Spiritus Sanctus erat in eo; & reſponſum acceperat à Spiritu Sancto, non viſurum ſe mortem, niſi prius videret Chriſtum Domini; & venit in ſpiritu, in templum. Et cùm inducerent puerum Ieſum parentes eius, vt facerent ſecundùm conſuetudinem legis pro eo.

III. Et ipſe accepit eum in vlnas ſuas, & benedixit Deum, & dixit: Nunc dimittis ſeruum tuum, Domine, ſecundùm verbum tuum in pace.

EXPOSITIO MORALIS digeſta in ſectiones.

I. VT ſimilis ſimili gaudet; ita Deus rerum omnium principium, vult ſibi aſſeruari primitias omnium, veluti rerum exordia.

II. Et ne remoretur penſum pietatis, mens malè ſibi conſcia, metuens flocci-pendi ſua obſequia, turturis inſtar gemat, ob ea omnia quæ hactenus paſſa eſt deliquia.

III. Hanc ſic accinctam Dominus IESVS inuiſet, & ruet in amplexus, quibus anima recreata, & pertæſa ea quæ ſæculi ſunt, nihil æquè optabit ac corporis cum anima diuortium, id eſt mortem, quâ poſitis exuuiis ſarcina importuna, ad Deum protinus euehatur.

QVAS PRIMITIAS DEVS exigat ab homine.

In hæc verba:

Omne maſculinum adaperiens vuluam, Sanctum Domino vocabitur.

SECTIO PRIMA.

Ex Philoſophia. *Porphyrius li. prædicab.* Primitiarum tria genera.

TRibus veluti cancellis concluditur ſeries tota rerum, quarū Deus primitias olim exigebat; erant nempe res illæ, aut fruges, aut beſtiæ, aut infantes; & hoc rerum ternario integer homo denotatur. Nimirum ex Philoſophia, primùm homo in vtero vita vegetante viuit, dein ſentiente, & demum exurgit in hominem: ſpeciebus enim infimis hoc inſitum eſt, vt aliarum ſupremarum cenſus atque dotes omnes nobiliore ritu participent; vt animal vegetat nobiliore modo plantis, quæ primo tantum gradu vitæ gaudent; & rurſus homo, animalium rationis expertium vitam antecellit. Deus igitur petit ab homine primitias rerum, quæ vegetant, ſentiunt, & diſcurrunt: quæ autem ſint res illæ, Theologia conſulatur.

Ex Theologia. Homo alius interior, alius exterior.

Ex S. Thoma, homo diuiditur in exteriorem, & interiorem. Exterior homo dicitur omne id, in quo conuenimus cum pecude; & hic homo corruptioni eſt obnoxius, ſicut & pecora. Homo interior, eſt id, quo Angelis conuiuimus, ſcilicet intellectus, & voluntas, & hic homo diuinorum conſcius, gratiæ amplioris ſuſcipit incrementum. Hanc doctrinam hauſit ab Apoſtolo Angelicus Doctor, ait enim Paulus. *Licet is, qui foris eſt, noſter homo corrumpatur; tamen is, qui intus eſt, renouatur de die in diem.* In homine exteriore Deus exigit illud, quod pertinet ad vitam vegetantem; eſt autem id nutritio: denuo petit quod & ſpectat naturam animalis, id eſt partem ſenſitiuam, quæ eſt ſubiectum paſſionum. In homine interiore, voluntatis & intellectus potiores quaſque actiones: In nutritione mortificationem ſenſuum expoſcit: In appetitu ſenſitiuo, rectiorem vſum paſſionum: In appetitu autem intellectiuo amoris rectitudinem ingerit. Cum trium harum facultatum Deo offerendæ primitiæ nobis innoteſcant: de ſingulis quibuſque ſuo ordine diſſeremus.

S. Thom. 1. p. q. 75. art. 4. ad 1. *2. Cor. 4.*

Ex re Medica.

Nutritione inſinuari regimen ſenſuum, ibunt inficias rei medicæ ignari; at periti non annuent modò, ſed auctoritate fulcient hoc effatum, quod in guſtu nullas patitur inſtantias. Eſt enim guſtus animantibus inſitus, ad ſapores explorandos, an ſint idonei necne

animali nutriendo. De odore res est etiam indubia, nimirum vernaculo experimento liquet, cerebrum gratis odoribus confortari; imò & homines ali nidore ciborum, quorum odor, quem exhalant, tenues secum vehit partes congruas alimento. Tres alij sensus rem dubiam faciunt:quomodo enim nutriant visus, tactus, & auditus, res est operosa valde concipere imperito. Hanc aperio. Iisdem nutrimur quibus constamus; constamus autem partibus humidis, solidis, & spiritualibus. Spirituales partes Medici nuncupant eas, quæ exurgunt ex sanguine defæcato, vt sunt spiritus vitales in valuulis cordis, & animales in cerebri ergastulis. Partes solidæ, & humidæ aluntur cibis ore degustatis, & nidore qui naribus ebibitur. Spiritus autem vitales cordis incolæ, & animales cerebri indigenæ, postremo sensuum ternario recreantur. Vnde Duretus ictero consulit, vt aëre liberiore degat, & aspectu rerum exquisitarum oculos pascat, vt species insitæ lætiores, spiritus vegetiores faciant, ad colores fœdos illico detergendos. Et sic habes ex Dureto medico summo, oculos nutritioni spirituum inseruire.

Duret in scholiis suis in praxim Holery c. de ictero.

Affinia sunt ea quæ tradit Ambrosius Paræus de tactu: ait enim sibi traditam curam Dynastæ præpotentis, qui cum decubuisset aliquot menses in lecto impos sui quoad motum nec vellet mutari sindonem, ne ex translatione cubilis ad alium lectũ, intenderetur dolor; linteamina adeò sordida euaserant, vt mouerent stomachum omnibus, qui visendi causa ad Principem accedebant. Cum igitur à Rege Gallo in illas oras missus Paræus hominem vidisset immundæ sindoni incubare; suasit primò munditiem, etsi ægrè admodum æger annuerit aliò se transferri. Mirum vbi tantisper, repurgato cubili, omnia nitentia fuerunt apposita, Princeps mundioris lintei tactu delinitus, sopori indulsit & melius habere cœpit. Ratio autem medica hæc est. Viuente animali totum corpus aëri ambienti peruium est, hiantibus poris, & patulâ cute: vnde cùm arteriæ effusæ in totum corpus iugiter moueantur, claudente eas systole, & diastole eas explicante; fit vt alternante motu, ebibat corpus attactu suo, aëri circumfuso insitas qualitates, quæ si sint noxiæ hominem lædunt, si secus sint salubres, illis homo validè sospitatur.

Ambrosius Paræus l. expeditionum quas obiit in varijs Prouinciis.
Spiritus animalis qualis sit.

Audiendus Regius Fernelius. *Spiritus est corpus æthereum, caloris facultatumque sedes & vinculum, primumque obeundæ functionis instrumentum: huius fouendi gratiâ inspiratione aerem introducimus, qui non modo corpori refrigerationem, sed pabulum quoque subministrat.* In auditu totus rei vertitur cardo: nam canalis, quo species aure receptæ vehuntur ad cerebrum, est omnino aëris impatiens. Respondeo, recreari spiritus primò à specie intentionali, quâ cùm gaudeat anima, congaudent & spiritus. Secundò deliniri queunt aures leni aëris à cantu flabro, vt sæpe accidit ægris, quos aquæ casus, veluti musicus, allicit ad soporem. Sic præfatis fit palam, solida solidis, & tenuia aëre saginari, vt habet explicitè Fernelius sic eloquens. *Corporis densa moles, aeris subsidio haudquaquam indiget, vt quæ crassiore recreatur alimento, ex omnium elementorum permistione concreto, quare necessum est aerem hauriri, & attrahi, vt finitimæ, & cuipiam in nobis sui generi substantiæ iungatur, eique velut in pastum cedat: si nulla in nobis esset tenuis & spirituosa substantia, vix vlla profectò ad inspirandum necessitas impelleret.* Hæc ille, ex cuius recensione stat sarta tecta mea sententia, sensuum quinario alimenta hominibus congrua procurari.

Fernelius Physiologia, l. 4. cap. 2.

Idē vbi supra.
Aëris necessitas vt viuat homo.

Partis huiusce vegetantis sollicitat primitias Deus, quas vltro pendunt illi, quibus inest ius in suos quosque sensus. Oculorum primitias luit Iob, dum sic fatur. *Pepigi fœdus cum oculis meis, vt ne cogitarem quidem de virgine.* Oculis ille tantùm vtebatur ad licita; vbi autem se vellent effundere ad illicita, compescebat. Negauit hoc pensum Deo Dauid, sed maximam attulit Principi incauto perniciem libido oculorum, quam pungit codex sanctus. *Vidit mulierem se lauantem ex aduerso super solarium suum; erat autem mulier pulchra valde.* Nota voces has. *Ex aduerso* Reuerà aduersum est omne id quod irrepit in oculos imparatos. Dauid suo periculo cautior factus, serò tandem soluit oculorum illud pensum, dum ait. *Ad te leuaui oculos meos, qui habitas in cælis. Ecce sicut oculi seruorum, in manibus dominorum suorum: sicut oculi ancillæ in manibus dominæ suæ; ita oculi nostri ad Dominum Deum nostrum, donec misereatur nostri.* Et ne in scopulos oculi incurrerent Deum sic orabat. *Auerte oculos meos, ne videant vanitatem.*

Iob 31.

2. Reg. 11.

Psal. 122.

Psal. 118.

Hac virtute insignes fuere Sancti Ludouicus Episcopus & Carolus Borromæus, quorum Ludouicus annum agens circiter vigesimum, oculos humum versus inclinans, rerum exterarum aspectum, & speciatim in Ecclesia iugiter inhibebat: cuius rei cùm fama crebrior inualesceret; mulier quædam iuuenis Episcopi virtutem adultam non credens, voluit ipsa tentare, an adeò austerus esset ille Præsul, vt de rigore illo nihil omnino relaxaret. Adit illa Ecclesiam, obiicit se Episcopo, eius explorans oculos, an nutarent: sed incassum intenta hæc fœmina; etenim Ludouicus ille semper sibi constans, oculos non inflexit aliò quàm deorsum: vnde & postea habuit mulierem illam suæ virtutis encomiasten.

Oculorum mortificatio in S. Ludouico Episc.
EX HISTORIA.
Chronicon Minorum in vita S. Lud. Episcopi.

Huius sancti æmulus impiger fuit & alter Præsul, S. Carolus Borromæus, oculis suis ita inuigilans, vt inuitatus aliquando ad amœnos hortos inuisendos, recreationis ergô; ille non detrectans comitatum nobilium hominum, qui eum ad hoc sollicitabant, eò se contulit: sed eâ sui custodiâ, vt nequaquam oculis suis liberiorem vsum Carolus indulgeret, quod & sæpius præstitit in simili agone.

Huius virtutis aliquos symmistas celebrat gentilis historia, Alexandrum, atque Scipionem, Heroës vtique insignes, quorum Macedo, Dario Persa profligato, noluit videre filias eius virgines speciosas, ne vinceretur à sexu imbelli, ille hominum oppugnator. Eumdem se præstitit Africanus ille Scipio, direpta Carthagine: quippe sciens virginem egregiæ formæ sibi adductam, libidinis explendæ gratiâ, non passus est eam venire coram, ne suis oculis illuderet.

Oculos Scipio & Alexander auerterunt à mulieribus.
Q. Curtius de gestis Alexandri.
Plutarchus in Scipione.

Aures etiam sibi addici Deus ea religione voluit,

voluit, vt inobedientem dicto sacerdotis, ex ore Dei aliquem præmonentis, morti addixerit, vt & filium incurium obedire patri, sicut hac lege cautum est. *Si genuerit homo filium contumacem, & proteruum, qui non audierit patris, ac matris imperium, & coërcitus obedire contempserit; apprehendent eum, & ducent ad seniores ciuitatis illius, & ad portam iudicij, dicentque ad eos: filius noster iste proteruus est, & contumax, monita nostra audire contemnit, comessationibus vacat, & luxuriæ, atque conuiuijs, lapidibus eum obruet populus ciuitatis; & morietur, vt auferatis malum de medio vestri, & vniuersus Israel audiens pertimescat.* Aures Deo sacræ debent etiam detrahentibus, & obscœnis sermonibus obturari, iuxta consilium Sapientis. *Sepi aures tuas spinis, & linguam nequam noli audire, & ori tuo facito ostia, & seras auribus tuis.* Morem gessit huic statuto honesta mulier, & famosa Susanna, quæ senibus suadẽtibus iniqua, nõ annuit, illud obijciens. *Angustiæ sunt mihi vndiq;: si enim hoc egero, mors mihi est; si autem non egero, non effugiam manus vestras sed melius est mihi, absque opere incidere in manus hominum, quàm peccare in conspectu Domini.* Dum multarum rerum vsum prohibuit Deus, gustui lex indicta est, & primum mandatum fuit, de gula refrænanda. *Ex omni ligno paradisi comede; de ligno autem scientiæ boni, & mali ne comedas: in quocumque enim die comederis ex eo, morte morieris.* Offerre primitias gustus, est ab obsoniorum cupedijs exquisitis, sibi Dei gratia temperare; vt fecerunt pueri Hebræi regio sanguine sati, qui Chaldæi Regis spretâ annonâ, solo legumine condito cælitus opiparè victitarunt: sic enim fert sacer textus. *Proposuit autem Daniel in corde suo, ne pollueretur de mẽsa Regis, neque de vino potus eius* Et vt cõstaret quàm accepta foret Deo virtus illa rescindens suas gustui delicias, ait Daniel Eunucho præposito pueris. *Tẽta nos obsecro seruos tuos diebus decem, & dentur nobis legumina ad vescendum, & aqua ad bibẽdum, & contemplare vultus nostros, & vultus puerorum, qui vescuntur cibo regio, & sicut videris, facies cum seruis tuis. Qui audito sermone huiusmodi, tentauit eos diebus decem; post dies autem decem apparuerunt vultus eorum meliores, & corpulentiores præ omnibus pueris, qui vescebantur cibo regio.*

Deut. 21. Obedientia olim præcepta sub pœna mortis.

Ecclesiastici cap. 28.

Daniel. 13.

Genes. 2.

Daniel. 1.

Ne igitur causare, ô delicate, indolem imbecillam lautiore cibo recreandam. Deus adest iis, qui vim facientes gulæ, ipsi temperantiæ actibus obsequuntur. Odoratus suam etiam censuram subit, dum suffitus, aromata, & pulerem pigmentarium aliquis, virtutis ergò, longè facit, & abiurat: quippe hæc hominem arguunt muliebrem; sed mysticus in odoratu sensus est potior: eo curiosa rerum omnium inuestigatio designatur; nasuti enim curiosi esse perhibentur, iuxta illud Horatij.

Et pueri nasum Rhinocerotis habent.

Curiosi igitur nares emungant, ne impingant in discrimen, iuxta Iesu Syracidæ consilium *Altiora te ne quæsieris, & fortiora te ne scrutatus fueris: sed quæ præcepit tibi Deus, illa cogita semper, & in pluribus operibus eius ne fueris curiosus: non est enim tibi necessarium, ea quæ abscondita sunt videre oculis tuis.* Vide Bethsamitas durè habitos, ob arcam Dei curiosius inspectam. *Percussit Dominus de viris Bethsamitibus eò quòd vidissent arcam Domini, & percussit de populo septuaginta viros, & quinquaginta millia plebis.* Multi similiter periere deficientes à fide, quia sagaciore quàm fas erat indagine, quæ fidei sunt voluere perscrutari.

Ecclesiastici cap. 3.

1. Reg. 6.

Superest sensus tactus, libidinis fomes, luxurians in oscula; item & hic sensus peccat munere iniquè accepto. In prima deliquia sensus huius, quem oscula deliniunt, sic cauet scriptura sanctior. *Ne intenderis fallaciæ mulieris: fauus enim distillans labia meretricis, & nitidius oleo guttur eius; nouissima autem illius amara quasi absynthium, & lingua eius acuta quasi gladius biceps.* Quam verò perniciem munera inferant, aut bona malè parta, disce ex plaga Giezi, in quem sic Dei ira desæuiit Elisæo ferente sententiam. *Accepisti argentum, & accepisti vestes, vt emas oliueta, & vineas, & oues, & boues, & seruos, & ancillas; sed & lepra Naaman adhærebit tibi, & semini tuo vsque in sempiternum, & egressus est ab eo quasi nix leprosus.*

Prou. 5. Mulierum consortium declinãdum.

4. Reg. 5.

Sensuum suorum regiminis incuriâ Eua disperiit, & consortem etiam ruinæ suæ coniugem suum fecit. *Vidit lignum quod bonum esset ad vescendum, & pulchrum oculis, aspectuque delectabile.* En in oculis deliquium. *Tulit & comedit.* Ecce in gula peccatum; naribus præsenserat odorem gratum, qui eam pellexerat; aures præbuerat serpenti delusori: & manu apprehendens infecit & tactum. Vt occurreret Christus omnium sensuum discrimini, sic suos informauit. *Si oculus tuus dexter scandalizat te, erue eum, & proiice abs te; expedit enim tibi, vt pereat vnum membrorum tuorum, quam totum corpus tuum mittatur in gehennam ignis: & si dextera manus tua scandalizat te, abscinde eam, & proiice abs te, expedit enim tibi, vt pereat vnum membrorum tuorũ, quàm totum corpus tuum eat in gehennam.*

Genes. 3.

Matth. 5.

Quo contextu Christus obuiam iuit eruptioni sensuum, vt præscripto ab eo regimine compescantur: etenim oculi proiectio, & abscissio manus, insinuant parcum vsum earum partium, quibus collectis anima sibi poterit adscribere Symbolum Camerarij, qui limacem abditum, & sua concha tectum obiicit, hoc titulo. VNDIQVE TVTVS. Nescit enim limax cæli iniurias, dum se suo tecto intimè concludit; ita nec homo dæmonum patet insidiis, si totum se contrahit sensibus suis inuigilans: tunc enim est VNDIQVE TVTVS. Vt videre est in Iudith muliere heroïna, quam sic scriptura commemorat *In superioribus domus suæ, fecit sibi secretum cubiculum, in quo cum puellis suis clausa morabatur.* Quid inde emolumenti collegerit, adiicit textus. *Et erat hæc in omnibus famosissima, quoniam timebat Dominum valde, nec erat qui loqueretur de ea verbum malum.* O nos beatos, si in superiore domo, id est in penitiore recessu nostro, habeamus ergastulum, quo puellas nostras, id est cogitationes colligamus, & sensus cohibitos illic restringamus! Non erit qui malum nobis aliquando opponat, quia tunc erimus vndique tuti. At secus aperto ostio, Dalila prodidit Samsonem; ita & mors intrat per fenestras, multique iere pessum, aliquo proditore sensu.

Ex SYMBOLIS. *Camerarius lib. Centuriar.*

Iudith. 8.

Historia

Edoardi II. Regis Angl. mors violenta.
Ex Historia.
Andreas Du Chesne in historia Angliæ sub ann. 977.
Sensuū portę sunt obseruandæ.
Eccl. 19.
Paulus Æmilius de gestis Francorum.

Historia omnigena multa est, in recensione eorum, quos neglecta sensuum custodia absumpsit. Luxit inde Regem suum Edoardum II. Anglia, qui cum poculum vini ab egregia & eleganti muliere porrectum acciperet, diu hæsit in vultu meditando obuiæ fœminæ, longiorque mora dedit locum & ansam sicario Regem occidendi, quem conuenire non poterat hactenus occupatum: itaque vino & muliere petiit Rex inclytus, qui se recepisset incolumis, si abstemius à fœmina oculos auertisset. Similes casus præsciit Iesus Syracides. *Qui spernit modica paulatim decidet: vinum & mulieres apostatare faciunt sapientes.* In quot heu discrimina Gallos adduxere tactus impudici apud Siculos, Sicilia stante à partibus Gallorum! cùm enim mulieres Siculæ feriâ secundâ Paschatis, extra vrbem positas ædes sacras inuiserent, Galli ad portas ciuitatis in statione positi, simulantes velle explorare, an arma vestibus abdita celarent, impudicè mulieres attrectabant. Salacem indolem non tulit Italia metuens ne tactus essent præambuli adulterij, in proximo sequuturi: & hinc ferale consilium de tollendis Gallis, qui eo die omnes cæsi, ictu gladij luere pœnas, quas liberior tactus suo crimine demerebat.

Dupleix in Carolo IX.

Extremo etiam fato sublatà est Ioanna Nauarræ Regina, immodico suauium odorum vsu, hunc eius animum vbi resciuerunt ij, qui in caput eius sese conscripserant, Chirothecas suaueolentes miserunt ad incautam, quas dum naribus apposuit, hausit & lethale virus aspersum Chirothecis: multi etiam dum plus æquo indulgent naribus, libidinis hinc fomenta facile suscipiunt. Quàm crebra etiam deliquia ex auribus, ad quosque discursus hiantibus: quot virgines & matronæ in choræis, aure patulâ toxicum ebiberunt, vt loquitur Petrarcha. *Ibi virgo didicit, quod melius ignorasset: Matrona ibi seruatum diu decus perdidit.* Rursus detrahenti auris credula, & seminanti rixas facilis supra modum, odij semina concipit, quæ in cædes postmodum adolescunt. Constantinus ille Magnus filium suum innoxium nonne iniquè perdidit, nouercâ deferente suspicionem incestus? Sensuum suorum impiger custos, eo sui dominio gaudebit, vt passiones etiam ad rationis arbitrium hominem deducant in obiecta consona virtutibus, quarum praui hæ primitiæ passionū Deo persoluuntur.

Choreæ luxuriæ obnoxiæ.
Petrarcha l. de remediis vtriusque fortunæ, Dial. de choreis.
Ammian. Marcell. in Constant. vita.

Ex Theologia.
S. Damasc. l. 1. orthod. fidei, cap. 12.
S. Th. 1. 2. q. 22. art. 2.
Passio quid sit.

Ex Damasceno. *Passio, est motus appetitiuæ virtutis sensibilis, in imaginatione boni, vel mali.* Dicitur ille motus, passio, quia reuera totus homo patitur, & mutatur in apprehensione boni, vel mali: & licet virtus apprehensiua aliquid patiatur ab obiecto; passiones tamen ex S. Thoma non sunt in apprehensiua facultate, sed in appetitiua, quæ ita percellitur, vt hominem totum plerumque concutiat, si non sit sui iuris: & eam ob rem passiones non sunt verè in anima, sed in toto composito, quod patitur, ingruente aliqua passione. Dum enim aliquod bonum animali obiicitur; eo apprehenso, fertur in illud amore, & desiderio; & si quis obstiterit, excandescit. Omnes autem illi motus hominem iactant & gyrant in varia, vnde illis inest nomenclatura passionis: quæ bifariam considerari potest; scilicet in statu naturæ, aut in genere moris. In statu naturali, passiones, seu animæ motus, inter ἀδιάφορα, id est, res ancipites, & indifferentes reputantur, sicut & reliquæ animæ facultates, quibus instruitur ad actiones suas exercendas, in genere moris. Animæ passiones bonitatem à recto vsu rationis emendicant, ita vt amor, desiderium, odium, & cætera dum rationi subsunt, virtutis nomine censeantur.

Ex Philosophia.
Primitias quare Deus exigat.
Aristot. l. 2. physic. c. 2.

Quod vt præstet homo, Deus vult sibi primitias omnis masculini fœtus spontaneè dedicari: quomodo autem primitiæ passionum discernantur, disce ex Philosophia. Omne agens rationale finem habet sibi præstitutū, ex Aristotele: & finis ille prior est in intentione, animamque mouet ad agendum, & ab hoc fine tota series actionis suam speciem malitiæ, aut bonitatis emendicat. Quod autem primum est in aliquo rerum contextu, illud primitiarum sibi vendicat rationem; ergo intentio quâ mouemur, & quæ passiones excitat ad agendum, est id quod exigit Deus ab homine circa passiones, quando meminit primitiarum. Nam si præeat operi bona intentio finis; ille suam diffundet etiam toti operi bonitatem, & passiones antea meriti expertes, iam superueniente fine optimo, tessera virtutis inurentur.

Genes. 3.

Quod callens probè dæmon, vnicuique operi heroïco studet inducere noxiæ intentionis aliquam asperginem, vt actionis sibi sic primitias vendicet: ô hoc præmonuit Deus in ipso sæculi exordio. *Inimicitias ponam inter te & mulierem, & semen tuum & semen illius; ipsa conteret caput tuum & tu insidiaberis calcaneo eius.* Mulier hæc est anima, quæ prima dæmonis conamina elidit, dum Deo adhæret: vt autem irrita sint opera sanctorum hominum dæmon insidiatur calcaneo, id est fini, seu intentioni. Nam vt tota Samsonis virtus erat in capillis; ita tota animæ & actionis energia sita est in eo cogitatu primo, quem intendit homo in parturitione boni: vnde si homo inani gloriâ ductus, aliquod edit facinus egregium; deperit illi tota virtus operis, cuius calcaneo insidiatus hostis, bonitatem omnem expunxit ab hoc actu.

Iudic. 16.

Exod. 1.

Hunc dæmonis astum æmulatus est Pharao, diaboli typus ingenuus, cuius fuit hæc impia sanctio ad obstetrices. *Quando obstetricabitis Hebræas, & partus tempus aduenerit: si masculus fuerit, interficite eum: si fœmina, reseruate.* Ita & dæmon suis mancipiis, & eiusdem cum ipso farinæ asseclis ait: cùm quæpiam anima aliquod opus bonum editura molietur partum, videte an finis sit bonus; tunc enim masculus est, & Deo acceptus, vtpote primitiarum referens rationem: cautè occidite, & delete hanc piam intentionem, quâ præuiâ omnis fidelium actio nobis exterminium intentabit. Si autem secus intentio sit peruersa, tunc erit fœmina; hanc reseruate, & quanto fieri potest studio, iugiter enutrite: nam optima quæque actio, imò ipsa Eucharistiæ sumptio, prauâ intentione præambulâ, obnoxia est censuræ. Studeas ergo, ô homo Christiane, bonis primitiis Deo persoluendis.

Ex Mathematica.

Habet Mathematica quidpiam, quod congruat naturæ passionum: ait enim illa siderum disciplina, Lunam sicuti luminis patitur decrementum & augmentum; ita etiam bonitatis

atque

Iulius Firmicus de virtute Planetarum c. de Luna.

atque malitiæ varias induere rationes, prout aspicitur à Planetis. Verbi gratia, si Iupiter Planeta faustus irradians, Lunæ præeat aspectu diametro, Luna prospera effectus salutares sortietur; sin minus Saturnum, aut Martem aspexerit, Luna iniquior mala omnia patiet & infausta: ita & passiones nostræ à recta ratione moderamen mutuantes, ea prauiâ laudabiles erunt; si verò quis Saturno aut Marte, id est, acediâ aut irâ præoccupatus quid faciat, omnia frigebunt pigredine, aut contra ebulliente vindicta, dicto citius æstuabunt. Caueat ergo anima, ne prauâ iniquâ intentione, totâ virtute cadat; sed primitias Deo gratas semper penes se reponat: has autem primitias animæ potior pars exoluit, quando intellectus & voluntas Deo humili obsequio deuouentur. Cum matutinus homo Deum cogitat, & a corde eliminat amorem omnem exoticum, iuxta illud Christi. *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota mente tua.* Ibi mens, & cor hominis insinuant intellectum atque voluntatem, quasunt facultatum non exordia tantum, sed & eorum vsum debemus Deo, sed & nos totos, iuxta Ius vtrumque Canonicum & Ciuile.

Matth. 22.

EX IVRE CIVILI.

Feudum vnde dicatur.

L. 2. feudor. tit. 3. de inuestitura per quos fiat, & tit. 6. de forma fid. lit. ...

Feudum ad quid obliget subditos.

Iure Ciuili cautum est, vt qui feudum tenuerit à Principe, fidelitatem Principi præstet, id est obsequium: nam ex iure. *Feudum dicitur à fidelitate, & à fide.* Seu vt habet idem Ius. *Beneficium, seu feudum id dicitur, quod ex beneuolentia ita datur, vt rei immobilis proprietas beneficiata, id est beneficio data, aut accepta penes dantem remaneat.* Hac lege, etsi nobiles aliqua ditione gaudeant prænobili & potente, vt sunt Marchionatus, & Ducatus; summum ius est penes Regem, aut Principem, imò & rei proprietas, cuius vsus ad hæredes non deuoluitur nisi acceptâ inuestiturâ à Principe. Hæc autem ex iure inuoluit fidelitas, cui feudum aliquem obstringit, vt habetur in Iure. *Qui Domino suo fidelitatem iurat, ista sex in memoria semper habere debet. Incolume, ne sit in damno Domino suo de corpore suo. Tutum, ne sit ei in damno de secreto suo, vel de munitionibus suis, per quas tutus esse potest. Honestum, ne sit ei in damno de sua iustitia, vel de aliis causis quæ ad eius honestatem pertinere videntur. Vtile, ne sit ei in damno, de suis possessionibus. Facile vel possibile.* Vnde sic arguo. Iuri Ciuili dominationes etiam insignes, quas feuda vocant, etsi possessores suos ditent, obstringant tamen alicui obsequio, quo summum dominium sui esse penes Principes attestantur: ergo etsi virtutum egregia facinora quæ patramus, nos exlo dignos efficiant; cùm à Deo dependeant, à quo vestimur gratia, ad pensum primitiarum nos omnino obligabunt.

EX IVRE CANONICO.

Extrauag. Apostolica Camera Innocent. VIII.

Annatæ quid sint.

Rursus Iure Canonico; Episcopus à Summo Pontifice in Episcopum assumptos, etsi Ecclesiæ suæ annonam omnem & prouentum habeat ex vi inuestituræ; tamen primi anni reditus pendit Summo Pontifici, & hoc pensum annatas vocant. *Quas qui non exsoluit, excommunicatur ipso facto, & cadit omnibus quæ possidet beneficiis, & ab aliis possunt hominibus impetrari.* Ex decreto Papæ Innocentij Intentiones, & primæ animæ facultates, vt sunt intellectus, & voluntas, sunt veluti annatæ Episcopatus nostri, id est status perfecti si quo præpollemus: faciamus igitur Deo satis, & hoc incunctanter.

EX SS. PATRIBVS.

S. Bernard. serm. 3. de Purif. B. V. Mariæ.

Gratitudo nos obligat ad offerendu Deo totum quod sumus.

Hoc monent sancti, in quibus Bernardus sic hortatur. *Quid nos offerimus, aut quid retribuimus illi pro omnibus quæ retribuit nobis? ille pro nobis obtulit hostiam pretiosiorem quam habuit, nimirum qua pretiosior esse non potuit. Et nos ergo faciamus quod possumus, optimum quod habemus, offerentes illi quod sumus, vtique nosmetipsos. Ille seipsum obtulit: tu quis es qui teipsum offerre cuncteris? Quis mihi tribuat vt oblationem meam dignetur maiestas tanta suscipere? Duo minuta habeo, Domine, corpus & animam dico: vtinam hæc tibi perfecte possim in sacrificium laudis offerre; bonum enim mihi, longèque gloriosius, atque vtilius est, vt tibi magis offerar, quam deserar mihi ipsi: nam ad meipsum anima mea conturbatur, in te verò exultabit spiritus meus, si tibi veraciter offeratur. Morituro Domino Iudæi mortuas hostias offerebant; sed nunc viuo ego; dicit Dominus; nolo mortem peccatoris, sed magis vt conuertatur, & viuat; non vult Dominus mortem meam, & non libenter afferam illi vitam meam. Hæc est hostia placabilis, Deo placens hostia, hostia viua: sed in illa oblatione Domini tres fuisse leguntur, & in oblatione nostra, tria nihilominus a Domino requiruntur; fuit in illa oblatione Ioseph sponsus matris Domini, cuius filius putabatur: fuit & ipsa Virgo mater, & puer Iesus qui offerebatur: sit ergo & in oblatione nostra constantia virilis, sit continentia carnis, sit conscientia humilis: sit, inquam, in proposito perseuerandi animus virilis; sit in continentia castitas virginalis, sit in conscientia simplicitas & humilitas puerilis.*

Vide quàm benè Bernardus faueat intento meo de tribus primitiis, frugum, animalium, pecudum, & hominum, id est facultatis vegetantis seu nutritiuæ, sentientis in qua vigent passiones, & intellectualis: quæ omnia in Iesu, Maria, & Ioseph graphice lineant. Ioseph augmentum sonat; nam יוסף deducitur à *Iasaph* יסף *augere*. Benè ergo facultatem nutritiuam sonat, penes quam est augmentum. Maria etiam adest oblationi: Mariam Dominam esse liquet ex nomine deriuato à מר *mar*, quod dominam clamat: ea denotat dominium passionum, quod acquirunt primitiæ passionum, id est intentiones rectæ, quibus optima quæque diriguntur. Denique IESVS animam intellectualem subindicat: nam verbum terminat intellectum, & vltima intentio ea est, quam sibi præstituit intellectus.

S. Hieronym. 1. epist.

S. Ambros. in Luc. c. 2.

S. Augustin. tractatu 29. in Ioan.

Iam sensuum custodiæ debere nos insudare, cape ex Hieronymo. *Caue ne linguam & aures prurientes habeas.* Cui occinit Ambrosius, dum recessum insinuat, exemplo Mariæ. *Discant mulieres propositum pudoris imitari, sola in penetralibus, quam nemo virorum videret, solus Angelus reperiret, sola sine comite, sola sine teste, ne quò degenere deprauaretur affatu.* Vt Feudi proprietas est penes Principem, cui debet obsequiū feudo cadens; ita audi ex Augustino cuius sis. *Quid tam tuum quàm tu, & quid tam non tuum quā tu? si alicuius es quod es.* Ideo hoc habe oraculum.

SI BONA INTENTIO NON PRÆEAT, PEREAT NECESSE EST ACTIO, AVT PARVA AVT PRAVA.

POENI

POENITENTIA GEMEBVNDA Deum inclinat.

In hæc verba:

Par turturum, aut duos pullos columbarum.

Sectio Secvnda.

Prouerb.6. Pœnitentis animæ symbolum.

EO hominem eius deduxere deliquia; vt qui Deo Doctore vsus non est, mittatur ad pecora, ab eis edocendus: ita desidem sugillat Rex Salomon. *Vade ad formicam, ò piger, & considera vias eius, & disce sapientiam, quæ cùm non habeat ducem, nec præceptorem, nec principem, parat in æstate cibum sibi, & congregat in messe quod comedat.* Textus præpositus huic sectioni, ad turturum classem mittit hominem pœnitentem, vt ediscat inde pœnitentiæ disciplinam. Turturem esse typum pœnitentis, vox est Sanctorum, vt infra liquebit; & vt ordinata decurrat hæc sectio, tota erit in sacrificio turturis explicando, cuius seriem Deus ipse delineat hoc contextu. *Retorto ad collum capite, ac rupto vulneris loco, decurrere faciet sanguinem super crepidinem altaris, vesiculam verò gutturis, & plumas proiiciat propè altare, ad orientalem plagam, in loco in quo cineres effundi solent, confrigentque ascellas eius, & non secabit, neque ferro diuidet eam, & adolebit super altare, lignis igne supposito; holocaustum est & oblatio suauissimi odoris Domino.* Nec nauseam ferat hæc figura, vt communis: eam ego tibi nouam adiiciam dum referam illi omnes scientias obsequentes. Primum quod occurrit in figura hac est, quòd Deus ipse & non Moses hoc decernat sacrificium. Et inde edocemur, à Deo esse pœnitentiæ exordia, & ab eo debere hominem vt pœniteat auspicari, siue Philosophicè, siue Theologicè de pœnitentia disceptemus.

Ex Historia. *Leuitici 1.*

Virtus quid sit.

Ex Philosophia. *Aristot.l.2. Ethic.c.1. Idem l.7. physic.c.1.* Causæ secundæ non mouent nisi motæ.

Ex Aristotele. *Virtus est habitus electiuus secundum rationem rectam.* Sed ad rectam rationem pertinet, vt aliquis doleat de quo dolendum est, & eo modo & sine quo dolendum est: ergo pœnitentia, quæ est dolor de crimine perpetrato, erit virtus, si spectetur vt est in voluntate dolor ille cum quadam electione; si autem simpliciter dolor ille est in appetitu sensitiuo, erit passio & nõ virtus. An verò virtutis huius homo Deo inscio possit esse conscius, ipsa etiam Philosophia inficiatur, cùm clamat, ex ipso Aristotele. *Causas secundas non mouere nisi motas*, à suprema scilicet causa: cùm ergo pœnitentia, vt virtus, sit motio voluntatis exosæ scelus, & ad virtutes in posterum inhiantis, motore alio indiget, qui est Deus, cuius opem potiore ratione efflagitat pœnitentia Theologicè considerata: ea est enim sacramentum à Christo institutum ad remissionem peccatorum, habet siquidem signum sensibile gratiæ, quæ confertur eo signo sensibus obuio. Duplex est materia huius sacramenti; proxima, & remota. Proxima sunt actus pœnitentis, scilicet contritio, confessione testata, & propositum vitæ cultioris. Materia remota sunt peccata vtique detestanda. Forma sacramenti est absolutio, à sacerdote impensa, cùm ait. *Absoluo te ab omnibus peccatis tuis.* Accingere autem se ad sacramenta, quæ dicunt ordinem ad gratiam & gloriam, hoc non est opis humanæ, sed diuinæ, vt habetur vltimo Threnorum. *Conuerte nos Domine ad te, & conuertemur.*

Ex Theologia.

S.Th.3.p.q. 84.art.2.&3.

Threnorum c. vltimo.

Ex SS. Patribvs. Examinis conscientiæ formula exquisita.

Dei ope reclamatâ, turtur retorqueat ad collum caput, id est reflectat se supra se, & sagaci scrutinio retroacta crimina pœnitens inuestiget: nam ex Theologia, etsi pœnitentia quoad habitum sit à Deo tantùm eam infundente; est dispositiuè à nobis, ex timore iudiciorum Dei, quibus se obnoxium reprobus esse meditatur. Quid hanc cognitionem sui excipiat, vide ex textu. *Ac rupto vulneris loco, decurrere faciet sanguinem super crepidinem altaris.* Id est contritio, quæ examen consequitur, cor lacerat præ dolore, & inde erumpunt lacrymæ, quæ sunt instar sanguinis cordis. Viue ex Patribus, præire cognitionem fletui. Sic Bernardus. *Recole primordia, attende media, memorare nouissima tua: hæc pudorem adducunt, ista dolorem ingerunt, illa metum incutiunt. Cogita vnde veneris, & erubesce; vbi sis, & ingemisce; quo vadis, & contremisce. Vide ne adiicias adhuc ignorare, ne fortè veniat super te terribilis illa comminatio, quâ sponsus intonat dicens: Si ignoras te, ò pulcherrima inter mulieres, egredere.* Idem rursus. *Noueris te, vt Deum timeas; noueris ipsum, vt æquè diligas ipsum; in altero initiaris ad sapientiam, in altero & consummaris, quia initium sapientiæ timor Domini est, & plenitudo legis est Charitas. Tam ergo vtraque ignorantia cauenda est tibi, quam sine timore & amore Dei saluus esse non potes.*

S.Bern. ser.de primordiis, mediis & nouissimis. Idem ser.37. in Cant.

Consonat his Chrysologus, reditum prodigi ad patrem adscribens notitiæ. *In se reuersus est, in se antè redit, vt rediret ad patrem, qui à se antè recesserat, cùm recessit à patre: surgam & ibo ad patrem: iacebat qui dixit, surgam; intellexit lapsum, sensit ruinam; iacere se turpis luxuriæ respexit in lubrico, & ideò exclamat, surgam, & ibo ad patrem meum. Qua spe, quâ fiduciâ, quâ confidentia? Qua spe? illa quâ pater est; ego perdidi quod erat filij; ille quod patris est non amisit. Apud patrem non intercedit extraneus, intus est in patris pectore, ipse qui interuenit, & exorat affectus.* Vides præire lacrymis genuinam notitiam, vnam sui ad contritionem, aliam Dei ad amorem atque fiduciam. Sed reliquum textum exploremus, quid ingerat post lacrymas. Sic Deus. *Vesiculam verò gutturis, & plumas proiiciet.* Vesicula gutturis notat ieiunium; nam ex Isidoro. *Pœnitentia dicitur, quasi punientia.* Et adiice Chrysologi elegantem hunc sermonem. *Fames reuocat, & illi patrem dedit sapere, cui copia tulerat sentire genitorem; & si tantùm præstitit vel inuita fames, probate quid voluntarium possit præstare ieiunium: oneratus venter ad vitia cor deponit, premit mentem, ne supernam valeat sentire pietatem. Ergo vacuandus est venter, moderatione ieiunij, vt exoneratus animus possit ad alta pertendere, conscendere ad virtutes possit, ad ipsum pietatis auctorem totus aliger peruolare. Hoc Elias probat, qui Dominici continuatione ieiunij, defæcatus à carnali pondere, mortis victor euolauit ad cælum.* Hæc sanctus aureo stylo decurrens.

S Chrysol.ser. 2. de prodigo. Pœnitentia vnde sic dicta.

S.Isidorus l. Etymolog. c.18. S.Chrysol.vbi supra. Tribulatio cogit nos ad Deũ redire.

Aduerte cum vesicula gulæ, plumas & proiectas ad orientalem plagam, in loco vbi

cineres

cineres effundi solent, vt notetur emendationis propositum ab ipso exortu pœnitentiæ, quæ cineris effusione figuratur. Etenim orientalis plaga, ad quam fit cineris effusio, sunt ipsa incunabula pœnitentum, quæ & ieiunio & emendatione prostant, id est non abstinentia ab annona, sed & temperando sibi ab omni deliquio, vt monitor est Bernardus. *Si gula sola peccauit, sola quoque ieiunet, & sufficit: si verò peccauerunt & membra cætera, cur non ieiunent & ipsa? Ieiunet ergo oculus, qui depredatus est animam, ieiunet auris, ieiunet lingua, ieiunet manus, ieiunet etiam anima ipsa: ieiunet oculus à curiosis aspectibus, & omni petulantia, vt benè humiliatus coerceatur in pœnitentia, qui malè liber vagabatur in culpa; ieiunet auris nequiter pruriens à fabulis & rumoribus, & quibuscumque otiosis, ad salutem minimè pertinentibus; ieiunet lingua à detractione & murmuratione, ab inutilibus, vanis, atque scurrilibus verbis, interdum quoque ob grauitatem silentij, & ab ipsis quæ videri poterant necessaria: ieiunet manus ab otiosis signis, & ab operibus omnibus quæ non sint imperata, sed & multo magis anima ipsa ieiunet à vitiis, & propria voluntate sua. Etenim sine ieiunio hoc, cætera à Domino reprobantur, sicut scriptum est, quia in diebus ieiuniorum vestrorum voluntates vestræ inueniuntur.* Hæc Bernardus.

[*S. Bernardus serm. de ieiunio.*]

[Ieiunium ad omnes sensus se debet extendere.]

[Voluntatis propriæ ieiunium.]

EX SYMBOLIS.

[*Amb. l. Symb.*]

Reuerà plumis affines sunt sensus nostri: nos enim efferunt in aëra, & incautos; Icaro similes efficiunt, cuius alæ infideles eum de edita aëris ora deorsum egere præcipitem, & fecère locum Symbolo Ambrosij, qui Icarum in præceps actum pinxit, hoc lemmate. PRO TALIBUS AUSIS. Id est, quia se commisit plumis malè fidis, illæ hunc miserè perdiderunt. Ita & sensus effrænes, dum animam gyrant in varia, eam tamdem allidunt ad scopulos, vnde nequit posteà repedare, & hoc PRO TALIBUS AUSIS.

EX SS. PATRIBUS.

[*S. Greg. hom. 36. in Euan.*]

Proiiciantur ergo illæ plumæ, id est sensus illicò compescantur, iuxta consilium Sanctorum, in quibus Gregorius sic gustum ieiunio decurtauit. *Qui à paradisi gaudiis per cibum cecidimus, ad hæc inquantum possumus, per abstinentiam resurgamus.* Factum prohibet Augustinus. *Nihil sentio quod magis ex arce virtutis animum deiiciat virilem, quam blandimenta fœminea, corporumque ille contactus, sine quo vxor haberi non potest.* Idem oculos vagos cohibet in obiecta quæque rutilantes. *Resisto seductionibus oculorum meorum, ne implicentur pedes affectus mei, quibus ingredior viam tuam, Deus meus, & erigo ad te inuisibiles oculos meos, vt tu euellas de laqueo pedes meos.* Eo doctore Bernardus ait. *Vt teipsum semper aspicias, ab omnibus oculos auerte.*

[*S. Aug. Sol. l. 1. c. 10.*]

[Sensuum mortificatio.]

[*Lib. confess. 10. c. 34.*]

[*S. Bernard. epist. de vita solitaria.*]

Aurium pruriginem sic curat Hieronymus. *Nos ad patriam festinantes, mortiferos Sirenarum cantus surda debemus aure transire.* Rursus. *Auditum tuum ad bonorum magis laudem, quam ad malorum vituperationem commoda.* Subdit effati rationem Isidorus. *Non licet tibi alterius vituperationem audire patienter, quia nec ab ipso optas recipi tuam.* Bernardus adiicit rationem auris fortiter obserandæ. *Vanus sermo citò polluit mentem, & facilè agitur quod libenter auditur.* Coincidunt illa Gregorij. *Necesse est, vt nec ad aures veniat, quod mens à cogitationis aditu vigilans repellat.* Tanti facit Deus sensuum hoc regimen, vt illud reiteratò in eadem figura turturis insinuet, dum sic fatur. *Confringet ascellas eius, & non secabis neque ferro diuidet eam.* Etenim Deus cum suasit in Euangelio proiectionem oculorum, & abscissionem manus, noluit ferro resecari, sed iniquum vsum sensuum frangi, eum optimè moderando. Ad cætera properemus.

[*S. Hierony. e. 105. & 14.*]

[Aurium mortificatio.]

[*S. Gregor. l. 7. moral. c. 6.*]

Adolebit super altare, lignis igne supposito. Reliqua hæc series pertinet ad effectum pœnitentiæ, seu Absolutionis, de qua proxima sectione. Supersedeamus igitur, & versemus iterum has plumas proiiciendas: in eo quippe proiectu aliquid etiam subodoror, quod vltra sensuum rectos vsus restitutionem clamat. Nam multi, instar illius cornicis Æsopicæ, malè partis veluti plumis alienis exornantur: hæ plumæ ad orientalem plagam reponendæ sunt, id est, ab ipso priore articulo pœnitentiæ est restitutio meditanda. Vt enim vna Aquilæ pluma alias erodit & consumit; ita facultatis malè partæ vnica pluma, omnes eneruat pœnitentiæ portiones. Ideò Augustinus omnimodam satisfactionem sic suadet. *Quicumque conuitio, vel maledicto, vel etiam criminis obiectu aliquem læserit; meminerit satisfactione quàm citius curare quod fecit, & ille, qui læsus est, sine disceptatione dimittere.*

[*S. August. l. regul. regula 3. c. 38.*]

[Satisfactio necessaria.]

Et hæ sunt partes integræ pœnitentiæ, cuius ideam refert sacrificium turturis, quod à Deo institutum docet primordia pœnitentis esse à Deo hominem excitante. Caput retortum ad collum subindicat examen, seu exactam sui notitiam; sanguis decurrens, lachrymas & contritionem innuit. Vesicula gutturis proiecta, ieiunium sapit, sicut & plumæ remotæ, restitutionem & fugam rerum quæ retroactis deliquiis ancillantur; & hæc tota syntaxis animæ prisco & integro statui restitutæ quadrat ritui, quem obseruat res medica in corpore sospitando.

EX RE MEDICA.

[*Fernelius Præfatione in rem medicam.*]

Primores huius disciplinæ viuificæ, totam Medicinam asserunt esse tripartitam, scilicet, ἐν τῇ διαγνώσει, ἐν τῇ προγνώσει, καὶ ἐν τῇ θεραπευτικῇ in speculatione seu notitia, in prænotione seu prædictione, & in medicina practica constitutam. διάγνωσις seu cognitio, requirit in medico peritiam φυσιολογίας καὶ τῆς παθολογίας. Physiologia est corporis humani integra descriptio, & partium solidarum, humoralium, & spiritualium scientia; Pathologia versatur in natura morborum, quibus obnoxiæ sunt singulæ quæque hominum partes; nec vnquam æger conualescet, sine præuia morbi notitia. Et vide, quàm benè quadret pœnitentiæ hæc prima pars, quæ affinis est examini conscientiæ, quod versari debet in indagine vniuscuiusque indolis, & naturæ: an scilicet typho tumeat animus, aut secus si plus æquo socordia deprimatur. Rursus quæ peccati species animum inclinet, quænam animæ facultates vinj contagia subierunt; nam hæc notitia incipit diluere pharmaca decernenda, vt perhibent Sancti, in quibus accipe Augustinum. *Qui se cognoscunt, sicut semper peccant, ita semper plorant in tota vita sua.* Ei iunge Gregorium: *Si nos virtus compunctionis in intimis afficit, omnem strepitum praua suggestionis obmutescit.*

[Cognitio sui quam efficax.]

EX SS. PATRIBUS.

[*S. August. de vera & falsa pœnit. c. 8.*]

[*S. Greg. l. 3. Moral. c. 12.*]

Altera pars medicinæ, est Prognosis, quæ ex signis præteritis, atque præsentibus, ex grauitate morbi æquè ac Symptomatum infert, an sanari queat necne qui decumbit: hæc portio spectat animæ medicum, qui est à confessionibus Galenus ait fieri iniuriam remediis, si applicentur homini, cuius sanitas est omnino declamata:

[Compunctionis effectus.]

[Contritionis expers anima insanabilis est.]

S. Bern. ser. 2. de inuent.

ita & incassum administrat quispiam sacramenta homini, cuius nequit esse redux vioata salus, ob contritionis inopiam, vt Bernardus insinuat. *Si non plangis plane non sentis anima vulnera, conscientiæ læsionem, sed nec futura sua gaudia concupiscis, si non quotidie postulas ea cum lacrymis.*

Demum tertia pars medicinæ tota est in praxi: dicitur ea Therapeutice, seu methodus medendi, & in ea rei medicæ cardo vertitur omnis: ad quid enim diagnosis, & prognosis, si medicamen non inspirant. Hæc pars inuestigans rationem curæ morborum, in tres dispescitur medendi formulas, quas medici vocant, διαιτητικὴ, φαρμακευτικὴ, χειρουργικὴ. Aiunt enim periti illius artis ægros omnes suam salutem posse schemate triplici procurare: scilicet diæta, id est ciborum parco delectu: pharmacia, id est remediis catharticis, quæ vt plurimum sunt ingrata gustui: denique chirurgia, id est adiectione manus, emittendo sanguinem, inurendo cauteria, & membra putrida resecando.

Abstinentia viuificat & mortificat.

Animæ pœnitenti indicitur diæta, cùm ieiunium præscribitur, audi Sanctos decernentes hanc animæ diætam. Isidorum accipe. *Abstinentia & viuificat, & occidit; viuificat animam, & corpus occidit.* Ambrosium demirare alludentem ad rem medicam. *Ieiuni hominis sputum si serpens gustauerit, moritur; vides quanta vis ieiunii sit, vt ex sputo suo ieiunus homo terrenum serpentem interficiat? quanto magis ergo serpentem spiritualem, per ieiunij virtutem.* Pharmacia salutariter propinat potione, quæ vomitum cient, & abdita quæque produnt amarore suo: reuerà amara est confessio, sed omnia interiora repurgat, vt clamat Ambrosius. *Qui iaces in tenebris conscientiæ & delictorum tuorum sordibus quasi in reorum carcere; exi foras, delictum proprium prode, vt iustificeris: ore enim confessio fit ad salutem.* Chirurgia dum iniqua rescindit, monet esse amputandas peccati ansas, & abiuranda omnia quæ lapsum suadere queunt, & à bonis nostris esse aliena omnia remouenda: accipe Bernardum agentem medicum. *Abscindatur ferro acuta compunctionis, vlcus inueteratæ consuetudinis.*

S. Isidorus l. 2. de sum. bono c. 44.

S. Ambros. in Hexaemeron. l. 6. c. 4.

Ieiuni hominis sputum antidotum.

Idem de pœnit. l. 2. c. 7.

Consuetudo mala quomodo rescindenda.

S. Bern. ser. 18. in Cant.

Diceres coire omnes disciplinas vt pœnitentiæ partes astruant; & quia omne donum de sursum est, cælos ascendamus visuri quid illic congruat animæ pœnitenti. Ex Erathostene siderum inspectore vetusto, cum signo, cui nomen est Taurus, oritur celebris ea constellatio, quam Perseum vocant: oriuntur item pes & manus aurigæ, vbi sunt duæ stellæ lucidæ atque coruscantes. Si speculare mecum pœnitentiæ encomia. Bos laboris est Symbolum, quia natus est ad laborem; & Theseus olim numisma cudit, in quo erat bos notatus, vt vel hinc ediscerent Athenienses, quotidiano attrectatu monetæ esse sibi laboribus insistendum.

EX MATHEMATICA.

Eratosthen. l. ad Arati Phænomena.

Eamobrem & bos pœnitentiam congruè referre potest: ea enim iugis debet esse, vt ait Augustinus. *Pœnitens semper doleat; semper coram Domino, ante quem peccauit erubescat, & dolorem cum vita finiat.* Vbi pœnitentia hominem induerit, statim cum eo oritur Perseus: liceat hic ex profanis sacra elicere, vt licuit S. Ambrosio, qui Crucem comparat malo nauis Vlyssis. Perseus olim creditus est filius Iouis, qui virginem Andromedam liberauit à fera marina, & gladio adamantino serpentem occidit. Cum pœnitentia ortum habet & Christus, Deo satus, restaurator naturæ humanæ, quem Leuiathan bellua marina voluerat perdere, & perditam deglutire. Christus gladium de cælo eduxit, quo serpentem tartareum inermem fecit: & hunc tradit ensem pœnitenti, quo resecat malè parta: nam vt ait Augustinus. *Si res aliena propter quam peccatum est, cum reddi possit, non redditur; non agitur pœnitentia, sed fingitur: si autem veraciter agitur, non remittitur peccatum, nisi restituatur ablatum.* Pes aurigæ oritur cum eiusdem manu. Christus est currus Israel, & auriga eius: pes eius misericordiam sonat quam accepit Magdalena, ad pedes eius prouoluta: manus indicat protectionem & tutelam; misericordia autem & tutela duabus lucidis stellis optimè componuntur.

EX SS. PATRIBVS.

S. Aug. l. de vera & falsa Pœnit. c. 13.

Restitutionis necessitas.

S. Augustin. epist. 54. ad Macedonium.

Gaudeat ergo pœnitens, & misericordia dignus Dei, atque clientela: nam vt iubilat Cyprianus, ea est sic compellanda. *O pœnitentia, qua Deo miserante peccata remittis, & paradisum reseras, quæ contritum sanas, omnem tristem exhilaras, vitam de interitu reuocas, gratiamque abundantiorem refundis.* Sed nota, Solem, antequam Taurum subeat, fuisse in Ariete, ex quo proximè deuoluitur in Taurum. Ex Mathesi Sol in Ariete, est in exaltatione sua, & præaltissima facultate. Ita & priusquam anima pœnitentiam ineat, Tauro figuratam, debuit Solis influxum propitium mendicare: scilicet exaltationem Solis, nempe Dei, qui exaltatur, dum miseretur, iuxta illud Isaiæ. *Propterea expectat Dominus vt misereatur vestri, & ideo exaltabitur parcens vobis.* Sed quod est mirabile in Mathesi mystica, est eo articulo, quo Taurus oritur, Scorpium occidere, qui Dæmonis est typus blandientis vt scorpio suis brachiis, sed cauda lethale virus abdit, dum voluntas initio se blandè insinuat, demum animas & corpora deprædatur. Occidit reuerà Dæmon, & fugit, vbi pœnitentia exurgit, cuius singulas partes accipe ex Iure Canonico.

Pœnitentiæ encomia.

S. Cypr. ser. de Pœnit.

Satisfactionis necessitas ostenditur.

Isaiæ 30.

Primò necessitas eius ostenditur hoc Canone. *Non potest quis gratiam doni cœlestis accipere, nisi primo purgatus fuerit ab omni sorde peccati, per pœnitentiæ confessionem.* Partes omnes hoc alio canone demonstrantur. *Non sufficit mores in melius commutare, & a præteritis malis recedere, nisi etiam de his quæ facta sunt, satisfiat Deo per pœnitentiæ dolorem, per humilitatis gemitum, per contriti cordis sacrificium, cooperantibus eleemosynis & ieiuniis.* Vide & emendationem alio textu. *Apud Deum; non tam valet mensura temporis, quam doloris, nec abstinentia tantum ciborum quàm vitiorum.*

EX IVRE CANONICO.

Can. non potest. de Pœnit. d. 1.

C. Non sufficit.

Can. Mensuram de Pœnit. dist. 1.

Et ne causeris rigidum esse Ius diuinum, non dimittens reatum, nisi restituatur ablatum; consule Ius Ciuile, & constabit esse necessariam satisfactionem, quam eamdem esse ac satisdationem, leges explicant, & de qua hæc lex est. *Satisdatio necessaria est, ad quam qui lege restringitur.* In quo sita sit hæc satisfactio, lex & docet hoc tenore. *Satisfacere ei dicimur, cuius desiderium adimplemus.* Vnde arguo; Deus à pœnitente desiderat cor ad creaturas deuolutum, & hominis famam detractione violatam, atque opes malis artibus comparatas: ergo necesse est, vt satisfactio hæc omnia complectatur.

EX IVRE CIVILI.

Lege 1. qui satisdare.

Lege dudis §. tutor qui satisdare.

Lege 1. qui satisfacere.

Hæc omnia elimatiùs prodet Historia, ex qua occurrit primò conuersio Constantini Imperatoris, qui luce coruscante, ad crucis obsequium inuitatus, aquâ baptismali præparatâ, lepræ sordes exuit in baptismo; quo suscepto simulachra

EX HISTORIA.

Eusebius & Cedrenus in vita Mag. Constantini.

simulachra Deorum diruit, & sacras ædes extrui orbe toto procurauit. Lux Constantino obiecta confirmat esse à Deo illucente nobis pœnitentiæ primordia, quæ etiam notitiæ sui lumen præuium petunt, vt lacrymæ excitentur, quibus inest vis quædam baptismalis, vt ait Gregorius. *Polluta conscientia, lacrymis baptisata renouatur.* Hoc lacrymarum profluuio, pœnitēs omnem colluuiem illico diluit, rerum omnium noxia simulachra quæ coluit, non abiurat modò, & frangit. Demum vni Deo se templum dedicat in æternum.

S. Greg. l. 27 Moral. c. 12.

Festi violati à se pœnas exegit Olaus rex Noruergiæ.

Saxo. l. 10 & Cranzius l. 4. Metrop. c. 8. hoc Olai Regis commemorant facinus.

Vis pœnas inflictas in expiationem delicti audirem, & hanc raram, vt quæ secundam non habeat. Olaus Rex Noruergiæ, pius si quis vnquam alius, die Dominico baculum gestans & cultellum, inaduertenter cultello cœpit baculum in minuta pleraque diuidere, alibi tamen animo occupato. Astantium quispiam iocando ait: ô Rex, supersede labori, cui adeò serius intendis; est hic dies Domino sacer, à quo & Dominicus appellatur; infers iniuriam diei tam celebri hoc tuo opusculo. Ridere astantes, atque cachinnari ob lepidam hanc censuram, sed Rex nequaquam iocum intellexit, vbi Dei offensam est ex suo opere suspicatus: frusta omnia baculi collegit, & extemplò palam supposita manu iussit illa accendi, vt manus delicti conscia lueret igne deliquium. Si renerà appenderetur in statera dolor, ille grauior crimine appareret: si igitur, ô pœnitens, vis integrè pœnitere, pœna delicto, vt fieri potest, sit congrua.

Satisfactio imposita Ludouico Regi Gallorum. *Paulus Æmilius l. 5. de Francorum gestis.*

Alium pœnitendi ritum Sanctus Bernardus imposuit Regi Gallo Ludouico iuniori, qui conscius sibi cædis multorum hominum, qui vrgente Regis ira perierant, eò mœroris se deiecit pœnitudine facti, vt impastus, & insomnis vitam pertæsus & regnum, propè non impos sui iam nutaret. Conuenit Regem Bernardus Abbas ille Ecclesiæ toti notus, & celebris: eum blandè consolatus ait, facilem esse criminis huius etsi momenti magni expiationem, si vellet morem gerere consulenti. Eia, inquit Rex, intrepide fare, & obiurga: prestò sum ad omnia quæ suggesseris obsequia. Cui Bernardus, hoc vnum impono pensum, ô Rex, vt expedito exercitu numeroso te conferas in Orientem versus Ierusalem; sic fiet vt fideles se accingant bono huic operi, & eorum virtute redimas mortem, quam iniquâ sorte, peremptis itâ, multis insontibus intulisti. Sanctus intento suo minime frustratus est: nam plerique ea expeditione piè defunctis cælis adscripti sunt, qui alias domi miserè periissent. Egregium sanè typum exhibuit Bernardus pœnitentiæ subeundæ. Hunc & ego suadeo, ô anima contrita, & humiliata: coge exercitum, & ito Ierusalem, hostes Christi in via profusurus. Collige omnes animæ tuæ facultates, & dirige cælum versus, bellum validum vitiis inducturus; nullas necte moras, sed impigrè propera de virtute in virtutem: hinc fiet vt sensuum nefanda olim acta redimas, opere sanctiore, & sic erit acceptabile tuum Deo turturis holocaustum.

Ex SS. Patribus. *S. Bern. s. 49. Cant.*

Pœnitēs fugit hominū consortia.

Idem s. 40. in Cantica. Cant. 2.

Vbi audita est vox turturis in limbo sectionis, audij te, lector, exposcentem, ex Patribus, vnde habeam turturem esse ideam pœnitentis: ne sim Patribus importunus, vnum Bernardum sufficiet excitasse. Sic ille. *Dum sancta quaque iam anima Christi præsentiam suspiraret, regni dilationem molestè ferret, desideratam patriam gemitibus & suspiriis à longè salutaret; nonne tibi videtur vice fungi gemebunda ac castissima turturis, quæcumque anima in terris ita fecisset; ex tunc ergo, & deinceps vox turturis audita est in terra nostra; quidni moueat mihi crebras lacrymas, & gemitus quotidianos Christi absentia?* Rursus. *Pulchræ sunt genæ tuæ sicut turturis, cur vero sicut turturis? Pudica auicula est, & conuersatio eius non cum multis, sed solò degere fertur contenta compare: ita vt si illum amiserit, alterum non requirat, sed sola deinceps conuersetur. Tu ergo, qui hæc audis, vt sanè otiosè non audias ea, quæ scripta sunt propter te, sede solitarius sicut turtur.* Hæc ille, dum componit turturem pœnitenti.

SI GEMIS, TVRTVREM EMIS, HVNC CÆDIS ET NECAS, SI DÆMONI CEDIS ET NEGAS.

OBLATIONEM TVRTVRVM excipit susceptio Christi, id est, pœnitentiam gratia subsequitur.

In hæc verba.

Ipse accepit eum in vlnas suas.

SECTIO TERTIA.

DEi ipsius gratiæ largitoris est effatum nesciens inficias. Turturis holocaustum rite exhibitum, Domino placiturum. Sic enim fatur codex sanctus. *Adolebit super altare, lignis igne supposito, holocaustum est, & oblatio suauissimi odoris Domino.* Quod idem est ac hominem pœnitentem, si omnia pœnitentiæ munia obierit, fore Deo acceptum. In cuius typum rei, oblatione turturum facta, Simeon accepit Christum in vlnas suas. Videamus iam, ex omnium scientiarum choro, gratiam esse comitem indiuiduam pœnitentum. Ex Theologia, in omni Sacramento, videre est Sacramentum, & rem Sacramenti, vnum sensibile, aliud insensibile; ergo cùm pœnitentia sit Sacramentum, hæc duo poterunt assignari. Sacramentum est materia sensibilis, adiecta formæ: res Sacramenti est gratia infusa signo sensibili. In pœnitentia, Sacramentum faciunt, actus exteriores pœnitentis, & absolutio sacerdotis: quæ omnia sunt peruia sensibus. Sed rem Sacramenti facit remissio peccatorum, ex gratiæ illapsu: potest etiam pœnitentia interior, ex S. Thoma, dici & res Sacramenti, & etiam Sacramentum, sicque palam est, Christum illabi homini pœnitenti.

Leuit. 1.

Ex Theologia.

Pœnitentiæ gratia est comes.

S. Th. 3. p. q. 84. a. 1. ad 3.

Philosophia annuit titulo sectionis, & sic ex Aristotele arguit. Causa efficiens positis omnibus requisitis ad agendū, & sublato omni obice, suum sortitur effectum; sed pœnitentia est causa efficiens gratiæ: ergo dato homine ritè disposito, illi gratiam protinus impertiet. Imò Deus se ad hoc obstrinxit, scripto authentico apud Isaiam. *Lauamini mundi estote, auferte malum vestrarum cogitationum ab oculis meis, quiescite agere peruersè, discite benefacere, quærite iudicium, subuenite oppresso, iudicate pupillo, defendite viduam, & venite, & arguite me, dicit Dominus; si fuerint peccata vt coccinum, quasi nix dealbabuntur.*

Ex Philosophia. *Arist. l. 2. Physic. c. 7.*

Isaia 1.

Regium est veniā dare.

Et hæc habent vim legis, ex ipso Iure Ciuili, quo Iustinianus hæc sanciuit. *Principis Epistola, sentētia, vel edictum habet legis authoritatē.* Vnde colligo: verba Isaiæ sūt placita Dei recēsentis opera pœnitentiæ, ad quæ gratia mētibus illabitur, vt indicat,

Ex Iure Ciuili. *§ Sed quod & principi institut.*

indicat, dealbatio prælibata: ergo hæc Dei verba legis vim imponunt pœnitentiæ Sacraméto, vt dealbet; & hac lege Deus optimi Principis partes impleuit eas quas Ius Ciuile deposcit, vbi sic loquitur Imperator. *Imperialis beneuolentiæ proprium hoc esse iudicantes, vt omni tempore subiectorum commoda tam inuestigare, quàm eis mederi procuremus: nam ita credimus Dei beneuolentiam, & circa genus humanum nimiam clementiam, quantum nostra natura possibile est, imitari, qui quotidianis hominum peccatis, semper ignoscere dignatur, & pœnitentiam suscipere nostram & ad meliorem eam statum deducere. Quod si circa nostro subiectos imperio nos etiam facere differamus, nulla venia digni esse videbimur.*

Lege Imperiali. Codice de nuptiis.

Misericordiæ Dei effectus. Pœnitentiæ effectus.

Vnde arguo, optimi Principis institutum est parcere pœnitenti, qui veniam facti pœnitudine demeretur; sed Deus Principum est optimus: ergo is, vbi viderit hominem pertæsum crimina præterita, citò citiùs veniam largietur; vt videre est in parabola prodigi, cuius pater videns eum à longe. *Misericordia motus est, & accurrens cecidit super collum eius & osculatus est eum.* Vbi Chrysologus suo insolito decurrens eloquio. *Misericordia motus est qui loco non potest dimoueri; accurrit non progressu corporis, sed pietatis affectu, cecidit super collum eius non lapsu viscerum, sed compassionis, vt erigeret sic iacentem, vt amoris onere, onus tolleret peccatorum; filius innatur, istius patris onere non grauatur. Osculatus est eum, sic pater iudicat, sic emendat, sic peccanti filio dat oscula non flagella; delicta non videt vis amoris.* Congruunt ea Cypriani. *O pœnitentia, omnia tu ligata soluis, omnia soluta tu reseras, omnia aduersa tu mitigas, omnia contrita sanas, omnia confusa tu lucidas, omnia desperata tu animas.*

Lu. 15.

Ex SS. Patribus. *S. Chrysolo. Serm. 3. de prodigo.*

S. Cyprian. Sermone de Pœnitentia.

Iure Canonico pœnitens Dei compos efficitur, vt habet iste Canon. *Quia diuinitatis natura clemens est & pia, magisque ad indulgentiam quàm ad vindictam prona; quia non vult mortem peccatoris, sed vt conuertatur & viuat: si quis post lapsum peccatorum, ad veram pœnitentiam se conuertit, citò a misericorde iudice veniam impetrabit.* Ex Hieronymo transsumptus est ille textus Canonicus: sicut & iste ex Ambrosio. *Nouit Dominus mutare sententiam, si tu noueris emendare delictum.*

Ex Iure Canonico. *Can. Quid de pœnit. dist. 1. S. Hierony. Epist. 50. Can. Nouit. de pœn. dist 1. S. Ambros. in cap. 2. Lucæ.*

Sed esto omnes disciplinæ coëant in elogiis pœnitentiæ propalandis, res medica tamen aliis præstat, ob intimum animæ nexum cum corpore, cuius sanitas, & animæ sanctitas aliquam affinitatem habent: congruit quippe Metanœæ, id quod de Medicina iactat Fernelius, cuius hæc sunt encomia. *Medicina est ars ad humani corporis sanitatem tuendam morbosque profligandos comparata; nihil est medicina melius, nihil optabilius, nihil hominum generi datum præstabilius: nam si est vita cunctis mortalibus charissima, si ea primum munus est, & præstantissimum animantibus attributum; ars quæ illam seruat, continet, ac tuetur, quo pacto non sit omnium præstantissima?* Hæc Fernelius appositè sanè ad rem, quam tractamus: quippe Sancti pœnitentiæ vim medendi attribuunt teste Augustino. *Pœnitentia languores sanat, leprosos curat, mortuos resuscitat, sanitatem auget & conseruat; claudis gressum, aridis copiam cæcis restituit visum; vitia fugat, virtutes exornat, mentem munit & roborat.* Fauet Isidorus. *Pœnitentia est medicamentum vulneris, spes salutis, per quam peccatores saluantur, per quam Deus ad misericordiam prouocatur.* Et vide quomodo præstet medicinæ, quæ si vitam corpori præbet, hæc animæ Christum affert, cuius susceptio oblationem turturum consequitur, vt videre est in Simeone, qui, vbi turtures oblati sunt, Christum in vlnas accepit.

Ex re Medica. *Fernelius in præfatione ad suam medicinam.*

S. Augustin. l. 1. de vera & falsa pœn. c. 1.

S. Isidorus l. de summo bono.

Mathematica suum adiicit & calculum, cùm ait, oriente Virginis signo, oriri etiam stellam eam insignem, quæ dicitur Spica Virginis. Rursus ex Eratosthene, hæc Virginis Spica, & constellatio quam Craterem seu Calicem vocant, sunt in circulo æquinoctiali, & non in alijs zonis. O speculationem insignem! Pœnitentia primo, & quasi Virgineo statui reddit hominem exosum retroactum scelus, vt patet in prodigo, de quo ait pater. *Citò proferte stolam primam.* Ex Augustino. *Pœnitentia res est optima, & perfecta, quæ defectus reuocat ad perfectum.* Statim vt anima eius exortum subit illico adest & Spica Virginis, scilicet Christus qui in communione est frumentum electorum, & datur animæ pœnitenti, quæ cùm sit Deo grata & iusta, est veluti circulus æquitatis, seu æquinoxialis, sedes Spicæ & Calicis; quippe Calix Christi solis tantùm iustis propinatur. Sic Mathesis non insulsè suo suffragio etiam pœnitentibus suffragatur.

Ex Mathematica. *Eratosthenes lib. ad Arati Phænomena.*

Ex SS. Patribus. *S. August. lib. 3 hyp.*

Itaque animus est affingere huic virtuti & Sacramento Symbolum, quod Villaua tribuit Salamandræ, quæ quia degit in aquis, ignibus impunè ea apponitur, cui ille titulum hunc inscribit. IN VANVM FLAMMA LABORAT. Pœnitentes assueti lacrymis, non horrent tartareos ignes; nimirum, illis hæc IN VANVM FLAMMA LABORAT. imò eos manent beata cæli tripudia, sicuti veridicâ prostat Historiâ, eâque multâ, de qua prodit, vna pellex famosa & insignis, nomine Thais, Alexandrina genere, quæ Paphnutij Abbatis industriâ reddita melioti frugi, omnia quæ meretricio quæstu parauerat, in foro combussit, & Monasterium ingressa cellæ se inclusit, vbi triennium egit, ea madens aspergine lacrymarum, vt defuncta visa sit à Paulo discipulo sancto magni Antonij interesse Angelorum choris. Habuit Simeon in vlnis suis Christum passibilem, sed pœnitens anima fato functa, Christi impassibilis gaudebit amplexibus.

Ex Symbolis. *Fran. Villaua lib Symbol.*

Ex Historia. *Sabellicus l. 5 c. 5.*

Pœnitentia Thais meretricis.

Vide etiam in Edgaro Rege Anglo pœnitentiæ energiam. Libidine flagrans Rex ille virginem compressit Deo sacram, inde furiis actus Deo vltore, Edgarus impatiens erat sui. Eum adit Dunstanus Episcopus, vtique vir sanctus, imponit septennium totum vt pœniteat, tollit diadema regium & infulas alias regij principatus: annuit Rex, & exhausto eo spatio, rediit Episcopus, qui rursus Regem regno confluente & applaudente diademate redimiuit. Qui peccauit, animam ille suam virginem polluit; pœniteat deposito fastu, & reddetur ei stola prima, tripudiante cælo: est enim gaudium in Angelis super vno peccatore pœnitentiam agente; huic ergo morem gere effato.

Edgari hoc facinus & pœnitentiam meminit Vincentius l. 24. c. 78.

VT GRATIÆ META NE SIT, METANOEA SIT.

HOMILIA

HOMILIA DE PVRIFICATIONE B. VIRGINIS MARIÆ.

SVMMA HOMILIÆ.

I. QVIA bonum est sui diffusiuum, Incarnationis bonum non stetit in Maria tantùm, sed & profuit toti hominum prosapiæ, quæ reparata est gressu retrogrado, & dissono ei, quo fugatus est Adam in paradiso. Accipe igitur inuentionem istius homiliæ de Purificatione.

II. Adam à fœmina deiectus est è paradiso: hodie Maria Euæ opposita Iesum inducens in templum: est alia fœmina, secundum Adam, & cum eo omnes homines reducit in paradisum, offerens eos Deo expiatos; & sic Maria, quæ fuit in Annuntiatione sponsa & mater, est in Purificatione mediatrix.

III. Ea autem, quæ inibi gesta sunt, notant ea omnia, quæ coëunt ad nostram purificationem. Fiebat Purificatio post quadraginta dies; hic numerus laborem sonat & ieiunium in scripturis; nos labore, qui comes est indiuiduus pœnitentiæ, purgamur. Agnus notat munditiam animæ post quadragenarium. Si non habes agnum, id est, si adeò deficis, vt non sis innoxius; offer turtures, id est geme, & defle statum tuum deploratum. Iesus & Maria illic astant, quia nihil purum est inscijs Iesu & Maria.

IV. Finio excitans auditores, vt sint ipsi templum Dei, in quo se quotidie expurgent, id est, ea niteant puritate, vt eorum accessum non horreat Maria exosa malos, id est eos, qui in suo corde putruerunt.

PRÆFATIO.

Tulerunt eum in Ierusalem, vt sisterent eum Domino. Luc. 2.

Tob. 5.

EXcernente suas hirundine feces, illarum illapsu cæcutiit Tobias iam grandæuus, & hunc omnium rerū adeò impotem fecit hæc caligo, vt adstanti Angelo, & fausta ei deprecanti, voce ipsissima. Gaudium tibi sit semper, *Velut omne leuamen exosus, Angelo responderit.* Quale gaudium mihi erit, qui in tenebris sedeo, & lumē cæli non video? *Mente perspicaci sanè erat ille cæcus, quem cælica lux tantùm poterat recreare; eodem & spiritu actum Senem obiicit nobis Euangelicus hodie textus, qui longæuum hunc virum, Simeonem vocat, multiplici titulo pietatis insignem, scilicet iustum, timoratum, & plenum Spiritu Sancto, quasi sancto huic seni, sacer ille Spiritus incubaret. Eorum, quæ orbe toto speciosa patent, nihil animum Simeonis percellebat: quippe cæterorum incurius, quæ homines incautos inescare solent, ad vnicum cæli lumen, vir pius, auidus anhelabat. Sol ille hodie rutilus affulsit homini sancto ad cætera caliganti. Christus exoptatum illi lumen illuxit; Maria obiit vices candelabri, cui fax hæc cælestis imminebat: hodie Maria tulit IESVM, baiula lucis illucentis templo, quò perrexit Simeon; ad luminis huius exortum, erupit in Iubilum dicens.*

Luc. 2.

Nunc dimittis seruum tuum Domine. *Quasi valedicens luci, viso lumine salutari, quo stant omnia statu aliquali constantia. Audito Simeone in Dei laudes effuso, non fuit elinguis Anna Prophetissa; imo & adstantes omnes in chorum acti, miris extulerunt encomiis & Iesum & Mariam, quæ Solem hunc vtero suo, veluti nube clausum nuper effuderat; beatam dixerunt omnes, & vtique plenam Gratiâ, sicut tum affatus erat Gabriel, dicens.* AVE GRATIA PLENA.

Ex PHILOSOPHIA.

S. Dionys. de diuinis nom. c. 4.

Arist. l. 1. Ethic.

S. Th. 3. p. q. 1. a. 1.

Arist. l. 2. Ethic. 6.

DIonysius ille, qui quondam Areopagi fuit insigne decus, eâ quâ pollet peritiâ aperit naturam boni, dicens esse sui diffusiuum: hanc plenam ideam boni Aristoteles abdiderat his verborum inuolucris. *Bonum est, quod omnia appetunt.* Ex Areopagitæ sensu bonitas explicata, præuia fuit asserto illi, quò Theologia sanxit, fuisse conueniens Deo, hominum se naturæ coaptare. Cum enim Deus sit summè bonus, debuit & summè effundere se; quod & præstitit, naturam hominum induens: sed quia ex Philosopho. *Bonum non est, nisi ex integra causa.* Tota Adam prosapia fuisset expers boni quod ex incarnatione emerserat, si ad omnes alios hæc summa Dei dignatio in illo mysterio præostensa minimè dimanasset. Quippe Deo incarnato vnus tantū homo, scilicet IESVS, bonorum omnium in se congeriem collegisset: vt ergo illa Dei bonitas patens in Annuntiatione, pateret latius; hodierna fuit festiuitas instituta, quæ nomenclaturâ suâ Purificationem edocet omnium eorum hominum, quos Euę partus infecerat. Parum fuisset hominibus, si vnus dumtaxat homo Deo vnitus effugisset commune periculum; tale indultum vni concessum, secretis aliis hominibus, non esset plenè diffusum, atque adeò rationem boni minimè sortiretur.

Deus vt bonus ita se plenè diffudit toti hominum prosapiæ enascendo.

tiretur. Vt ergo liqueret, Deum omnibus in sua Incarnatione prouidisse, Natiuitatem excepit Purificationis ritus, quem Maria labis nescia obiuit tamen, vt iam doceremur exemplis, qui præceptorum incurij fueramus hactenus, vt suggerit Augustinus. *Homo non sequendus erat qui videri poterat, Deus sequendus erat qui videri non poterat: vt ergo exhiberetur homini, & qui videretur ab homine, & quem homo sequeretur, Deus factus est homo.*

S. Aug. s. de Natiuit.
Incarnatio quare facta.

Nimirum homo ab ortu suo, præcoci appetitu, auidus scientiæ Dei, cuius pruritum fecerat Angelus ementitus. *Eritis sicut Dij, scientes bonum & malum.* Homo, inquam, discendi desiderio flagrans, à Deo homine instituendus erat: & hinc Incarnationem Dei in virtutum praxi, Doctor Aquinas potissimum versari, doctissimè suo more meditatur. Nam, vt is optimè arguit, non dicimur boni ab intellectu, sed tantùm à voluntate: etenim alta rerum abditarum notitia, quæ dæmonis intellectum perficit in ordine ad scientiam, non denominat bonum, Angelum hunc nequam. Nam intellectus non assimilat nos rebus intellectis, quarum bonitas suos non inurit homini intelligenti characteres, sed voluntatis est id proprium, rei volitæ induere bonitatem, iuxta id. *Facti sunt abominabiles, sicut ea quæ dilexerunt.* Et Augustinus Prophetæ occinit. *Non faciunt bonos vel malos mores, nisi boni aut mali amores.* Vt ergo praxis exciperet eam quam exhibet fides notitiam; Circumcisio & Purificatio, Incarnationis mysteria subsequuntur. Maria in eo momento Incarnationis eâ fulsit gratiâ, cui impar est nitor omnis; & Christus alter Adam, prioris statum est infinitè supergressus: vt ergo bonitas hæc in plures velut alueos, id est, in hominum omnium mentes deducta flueret; Christus & Maria intenderunt praxi virtutum, ob quas hactenus inuias hominibus, illi à recto tramite deuiabant.

Gen. 3.
Ex Theologia.
S. Th. 3. p. q. 1 art. 1.
Ex SS. Patribus.
Osee 9.
S. Aug. de ciuit. Dei.
Amoris est quòd boni sumus.

Christus octiduus, carnis illibatæ passus est scissuram, vt homines edoceret suos inclinare fastus, ad exemplar Dei, ad peccatorum seruitum inflectentis. Maria necdum à partu foris egressa, etsi nesciens labem niuei pudoris, & non obnoxia legi indicenti tale piaculum puerperis, pueruli Iesu hærens vestigiis, virtutis specimen edidit admirandum. Vnde & ei gratulatur sic Bernardus. *Verè, ô B. Virgo, verè non habes causam, nec tibi opus est Purificatione; sed numquid filio tuo opus erat Circumcisione? Esto inter mulieres tanquam vna earum; nam & filius tuus sic est in numero puerorum.* Christus elinguis, loquaci prædicat exemplo Circumcisus: vt enim ait idem Abbas. *Infantia sua Sacramentis nostra gaudia multiplicat.* Ita & Virgo puerpera, primo egressu suo de Bethlehem, vbi Iesum enixa est, virtutum Christi callem ingreditur, vt sedula prolis suæ imitatrix, filij humiles gressus non dispari gressu prosequuta. Mariæ vtero abditus Deus duos tantùm perfecit homines, Christum, & Mariam: sed hodierna celebritas totam pertinet ad Adami protapiam: nam hodie Eua quem deiecerat è paradiso hominem, eumdem reducem in paradisum intromittit, cùm Maria Euæ opposita Iesum Adamum alterum inducit in templum; templum autem esse paradisum, ait Nilus Abbas.

S. Bernard. serm. 3. de Purific.

Dicam ergo primò, hominem à fœmina reuocatum, & inductum in paradisum. Secundò dicam, ea quæ ad ritum Purificationis pertinent edocere nos quomodo reddamur pristinæ puritati. Ex Philosophia natura ferias exosa, molitur aliquid semper, & id sonat axioma. *Operari sequitur esse*, siue vt vult Thomas. *Quæuis forma ad aliquid inclinat.* Cùm ergo Iesus & Maria nobilem habuerint essendi modum; modo etiam agendi non dissono præstitisse, quis eat inficias? Non tamen naturæ septa prætergressus, voluit infantulus actiones edere inuias huic ætati: sed matre conscia, cui vt adultæ maiora licebant, edidit Christus reparatæ salutis hominum multiplex argumentum. Et ne aliunde petam, prima lineamenta restitutæ hominis naturæ, videre est ea in Purificatione Mariæ.

S. Thom. 1. p. q. 5 art. 5.
Maria cibum edit qui nos reduxit in cælum.

Eua egressa de costa concamerante pectus Adami, egressum hunc vitalem lethali compensauit egressu: abegit enim virum de loco voluptatis pasta cibo, cuius reliquiis noxiis soboli oscitturæ hominem inescauit. Maria primo egressu suo ab egressu Christi de vtero, hunc nouum Adamum ipsa redux in templum inducens, reddit paradiso; dispari sanè cibo Maria & Eua cibatæ, vt ait Augustinus. *Per cibum sumus à paradisi amœnitate deiecti, per cibum quoque ad paradisi gaudia reparati: cibum comedit Eua, per quem nos æterni ieiunij pœna mulctamur: Maria edidit cibum, qui nobis cælestis conuiuij aditum patefecit.* Eua inobediens intentauit Adamo ruinam; sed ex Irænæo. *Euæ inobedientia nodus, solutionem accepit per obedientiam Mariæ.* Eua intumuit, Maria se deiecit; & hinc gratulatur ei Bonauentura. *Tu spiritum elationis Euæ, humilitatis vertice complosisti.*

Ex SS. Patribus.
S. August. s. 1. de natiuit. Mariæ.
S. Iren. l. 3. hæres.
S. Bonauen. in speculo c. 9.

Adiicio ego Euam diaboli mediatricem, vt hominem incautum inuolueret ruinæ, quam subiit, vt deplorat Chrysologus. *Mulier mali causa, via mortis, sepulchri titulus, inferni ianua, lamenti necessitas tota, ob hoc homines nascuntur lachrymis, mancipantur mœroribus, gemitibus addicuntur.* Maria ante Purificationem Dei & hominum Mater; sed hodie mediatricem agit, hominem reducem Deo sistens, dum Iesum Dei sacris obiicit obtutibus. Vis titulos asserentes Mariam mediatricem; pete à Sanctis Doctoribus, penes quos Ecclesia tabulas reposuit, vnde petuntur arcana fidei nostræ. Audiuit nos sanè dubios Bernardus, fidus ille titulorum Mariæ custos & interpres, sic exclamans. *O Adam, muta iniqua excusationis verbum in vocem gratiarum, & dic: Domine, mulier, quam dedisti mihi, dedit mihi de ligno vitæ, & comedi, & dulce factum est mihi super mel ori meo, quia in ipso viuificasti me: ô admirabilem parentum reparatricem, posterorum viuificatricem!* Verè Maria fructum vitæ obtulit, dum Iesum dedit in escam, quâ qui in Eucharistia cibantur, hi opimè saginantur.

S. Chrysol. s. 79.
Mulieris epitheta ingloria.
S. Bernard. super Missus est.
Mulier malorum causa fuit.

Prouocabis fortasse ad æuum superius; aderit Augustinus. *Vt vitiorum sordibus horribiliter squalesceret mundus, ab origine iam in paradiso captiuus, fœmina causa fuit; cùm autem nemo succurreret, ad fœminam causa reuertitur, & origo per originem detruncatur; origo peccati per genitricem Christi, prosapies impietatis per prosapiam pietatis, stirps mortis, per stirpem vitæ percutitur.* Tacuit Bernardus ad occursum Augustini, sed quasi subscribens Augustino, adducit hæc. *Eua ministra seductionis, hæc propitiationis, illa suggessit præuaricationem, hæc iniecit redemptionem.*

S. Aug. s. 17. de natal. Domini.
S. Ber. hom. 1. super missus.

I nunc & inficiare Mariam mediatricem Dei

Maria sanat quod Eua sauciauit.

& hominum, quos veluti rediuiuos reddidit hodie paradiso, hactenus extinctos, vtpote assuetos auræ pestilenti, quam hauserunt in aliena & extera sibi plaga degentes. Nam vbi homo à Deo defecit, extra Deum non reperit qui sua damna resarciret.

Módus est ad ornaméntum diuinæ maiestatis.

Egit hodie primùm suas vices Deipara, hominibus & Deo Mediastina: dum enim Deo Patri puerulum Iesum offert in templo, nonne hominem restituit paradiso, vnde illum Eua malè suada turpiter abegerat? Mundus ab exordio fuit templum, vt benè infert Tertullianus. *Totam molem istam verbo quo iussit, ratione qua disposuit, virtute qua potuit, de nihilo expressit in ornamentum maiestatis suæ.* (Tertul. l. Apolog. c. 17.) Huius autem Templi sanctuarium erat paradisus, extrà quem Deus hominem condiderat, vt sciret, non deberi sibi, sed accepisse gratis hunc paradisi cælitus incolatum. Homo sanctuarij sacer æditiuus huic impar officio relegatur in atrium exterius, ipsis etiam peruium pecoribus: & hanc sortem deflet Psaltes. *Homo cum in honore esset non intellexit, comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis.* (Psalm. 48.) Sed Deo nobiscum mitius agente, vt ait Augustinus, ad fœminam causa reuertitur; & eodem fuste Deus Dæmonis elisit fastum, quo idem lucifuga Angelus hominem contuderat exulantem. Etenim spiritus ille desertor, organo imbelli id est fœmina, hominem egit palantem è paradiso: sed hodie animæquior homo factus iuri suo redditur, & est dux fœmina facti, nempe Maria. Horruit prodigium tale cacodæmon, videns obseratas paradisi fores, ad minimum impetum vnius innoxiæ puerperæ reserari. Audiendus Augustinus. *Causam inualescentis erroris, miraculum noui partus eiicit, & Eua planctum Mariæ cantus exclusit.* (S. Aug. ser. 18. de sanctis.)

Mariæ cantus plánctum Euæ exclusit.

Maria excepit aciem gladij, qui erat in foribus paradisi.

Adstabat foribus paradisi Angelus, gladio versatili & flammeo prohibens aditum loci, (Genes. 3.) à quo exturris Adam hactenus errauerat. Maria vltro gladij excipit aciem, vt peruius homini reddatur aditus. Quod vt tibi liquidò constet, memor esto, hominem è paradiso eiectum, reddi paradiso, cùm in templo sacris Dei sistitur obtutibus: est enim templum paradisus: nam vt in illo Dei paradiso, seu loco voluptatis, Deus erat singulari quodam modo gratias suas homini largius impertitus; ita & idem rerum moderator, nostris adest templis, alio planè modo, quàm alibi: vt enim Adamo visus est in eo loco deliciis affluente; sic etiam templo Salomonis visa est affulgere gloria eiusdem rerum opificis. In eo paradiso homo Deo totus addictus, & intentus, cælitem egisset vitam: ea planè ratione degitur in templis; namque templi vocabulum deducitur à voce contemplari.

Hunc hodie paradisum aggreditur Virgo Deipara parum sollicita de gladio, cuius mucro peruasurus erat valuulas intimas cordis eius: aggreditur, inquam, locum illum; sed æquiore sorte eâ, quâ spectante orbe toto aggressus est Parisiorum amplissimam vrbem Rex Henricus bello clarus. Is in obsidione sparserat pleraque numismata, quibus impressa erat figura ciuitatis, armis & opibus opulentæ. In limbo numismatum legere erat has voces præsagas, vt putabat Rex Gallus. AGGREDIAR, INGREDIAR. Sed Henricus, Alexandri Farnesij gladio prohibitus aditu terrestris illius paradisi; euentu hoc sinistro didicit, aggressum, & ingressum etiamsi voce tenus, aliquid quidpiam simile sonent, non tamen hominum conamine eiusdem esse speciei. Itaque ad pompam iconis Regiæ defuit æqua sors; sed Mariæ sarta tectáque fuerunt omnia: aggreditur & ingreditur templum, vlnis suis inferens Adamum inscium omnigenæ labis; & vt inquit Bernardus, has apud se reuoluebat voces. *Cur abstineam ab ingressu templi, cuius vterus nesciens virum, templum factus est Spiritus sancti: cur non ingrediar templum, quæ peperi Dominum templi?* (S. Bernard. serm. 3. de Purific.) Sua puritate Maria quasi cataphracta obiicit se Angeli gladio ancipiti, qui paradisi fores hactenus obserarat. Angelus templi foribus astans erat Simeon, quem Lucas olim pictor egregius, suo penicillo induit habitu Angelico. *Et ecce homo erat in Ierusalem, cui nomen Simeon, & homo iste iustus & timoratus, expectans consolationem Israel, & Spiritus sanctus erat in eo.* (Luc. 2.) Annon Angelus, cui totum de Angelico ritu constat. O virgo, Angelum istum caue, ne incauta incurras in aciem gladij corpus & animam validè terebrantis!

Ex Symbolis. (Lubinus l. numism. ann. 1592.)

Nil cunctanter agens Deipara acta Spiritu, qui nescit tarda molimina, templum victrix ingreditur. Et vt scribit Bernardus. *Hodie templi Dominum in templum Domini Virgo mater inducit.* (S. Bernard. serm. 1. de Purific.) Accingit se Simeon, exerit gladium, quo animum percellat impauidum Virginis, ausæ inducere hominem in eum, à quo exciderat, paradisum. Videre horret animus aciem mucronis rubentis iam sanguine virgineo. O Simeon, parce linguæ tuæ; ne eam exere in Mariam: est enim acies eius acutior omni gladio ancipiti: Mariam miserè discerpis dicens, filium hunc eius Adami vices obeuntem Passionis gladio feriendum, quia incurius gladij Angeli adstantis foribus paradisi, aditum hunc ausus est hodie reserare, ipsamque baiulam hominis huius ingressi paradisum, eodem & gladio obnoxiam. *Ecce positus est hic in ruinam, & in resurrectionem multorum in Israel, & in signum cui contradicetur, & tuam ipsius animam pertransibit gladius.* (Luc. 2.) Ictum hunc fatidicæ linguæ exquisitè sensit Maria, vulneráque filio infligenda, amantissima parens, hodie suis sensibus anteuertit.

Ex SS. Patribus.

Non inscio igitur Angelo, nec eius innoxio gladio, homo redux extitit paradisi compos; in ipso aditu templi, idem gladius, filium in vulnere Matri sociauit, cùm Passionem Christi Simeon ingessit menti Mediatricis hodiernæ eo verborum penè textu, quem habes in Bernardo. *Oblatio ista satis delicata videtur, vbi tantùm sistitur Domino, redimitur auibus, & illico reportatur. Veniet quando non redimetur alieno, sed alios redimet sanguine proprio; quia redemptionem eum Deus misit populo suo: veniet quando non in templo offeretur, nec inter brachia Simeonis sed extra ciuitatem inter brachia crucis. Illud erit sacrificium vespertinum, istud est matutinum; istud quidem iucundius, sed illud plenius; istud enim tempore Natiuitatis, illud iam in plenitudine ætatis.* (S. Bernard. serm. 3. de Purific.)

Vt è pectore Christi saucio ictu lanceæ exiuit aqua; & ex Scriptura. *Aqua multa, populi multi, & sicut aqua dilabimur super terram.* (2. Reg. 14.) Ita ex hoc vulnere, filio Matrique communi, ex ore Simeonis exiliêre aquæ multæ, populi multi-

Nam in infantulo Iesu oblato, obtulit & Virgo genus omne hominum, quod Deus habuit peracceptum, Mariâ cum filio rem hanc totam feliciter æquè ac piè moderante. Sic ideò vrget eam Bernardus. *Offer filium tuum, virgo sacrata, & benedictum fructum ventris tui Domino repræsenta; offer ad nostram omnium reconciliationem, hostiam sanctam Deo placentem. Omnino acceptabit Deus Pater oblationem nouam, & pretiosissimam hostiam, de qua ipse ait: Hic est filius dilectus in quo mihi benè complacui.*

S. Bern. vbi supra.

Maria celebranda ab omnibus.

Vt autem indicaret Deus, hanc oblationem expiare omnes cuiusuis sexus homines & omnis ætatis; senem Simeonem, viduam Annam, virginem iuuenem, puerulúmque Iesum voluit ad mysterium istud mysticè conuenire. Vnde & Damascenus omnes ætates, & omne hominum genus sollicitat ad Mariam celebrandam. *Adeste omnes gentes, omne hominum genus, omnis lingua & ætas, & omnis status, vniuersa lætitia ortum celebremus.* Idémque Mariæ cultor Damascenus, Mariam bonorum omnium nobis exordium ait, cùm natalem eius diem vocat præludium omnium solennitatum. *Natiuitas virginis est omnium festiuitatum exordium, & eorum quæ spectant mysterium Christi præludium.* Vt enim Deus Adam efformato ait. *Non est bonum hominem esse solum, faciamus adiutorium simile.* Ita noluit Christum inscia matre, saluti hominum iugiter insudare. Hoc obiter notat Bernardus. *Nobis bonum non erat hominem esse solum; congruum magis erat, vt adesset nostræ reparationi sexus vterque, quorum corruptioni neuter defuisset.* Huicque Sancto præierat Damianus, in ea de Maria reparante nos pia meditatione: sic piè Damianus. *Per virum & mulierem vnam omnia restaurantur, nec sine magno fœnore gratiarum, excedit damni æstimationem doni magnitudo; sic nimirum artifex clementissimus, quod quassatum fuerat non confregit, sed vtilius omnino refecit, vt videlicet nobis nouum formaret Adam ex veteri, & Euam transfunderet in Mariam.*

S. Damasc. in serm. de nat. Mariæ.

Genes. 2.

S. Bern. serm. signum magnum.

S. Damian. serm. de Assumpt.

Non temerè fit hodie processio, quæ egressos è templo, rursus vergentes eò deducit in easdem ædes Deo sacras: in hoc enim mysterij hodierni cardo vertitur totus, vt notet, homines retrogrados hactenus, iam directè procedere: qui enim à paradiso discesserant sinistro calle; illuc viâ rectâ, Iesu & Mariâ hodie ducibus inducuntur. Sed quia non est otiosa ista festiuitas; est seriò expendendus ille ritus, quo Maria non legi obnoxia, impleuit tamen legem, sed ea rerum serie, quam si mente capimus, consortes forsan Deiparæ fore nos suggerit animus. Igitur coëuntia illic multa Sacramenta, pro insito nobis modulo breuiter indagemus.

Leuit. 12.

Lege cautum erat, ne mulier à partu suo conueniret Templum ante dies quadraginta, quibus euolutis sistebatur Domino, cui fœtum offerebat, rediméns illum agno, aut binario turturum, si inopiâ ad manum non haberet agnum. Nemo nostrûm sterilis est; vnumquodque enim est propter suam operationem: sed heu quotusquisque est, qui præcipiti partu non peperit abortiuum, iuxta id quod cecinit Psaltes! *Concepit dolorem, & peperit iniquitatem.* Indicitur nobis quadraginta dierum numerus mysticè decurrendus. Quadragenarius hic numerus pœnitentiam sonat & laborem: constat enim hic numerus denario quater repetito. Denarius ob decalogum, legem indicat; sicut & quaternarius Euangelium signat, ob quatuor Euangelistas: decurrere ergo quadraginta dies, est morem gerere Decalogo & Euangelio. Quadraginta annos errauit gens Hebræa, ante aditum Palæstinæ, quadraginta dies Elias ieiunus non feriatus ambulauit, antequam in monte Horeb Deo suo sisteretur. Missos facio quadraginta dies ieiunij Christi & Mosis, vt hoc numero populum ad pœnitentiam efformarent. Hunc Ionas indixit numerum Niniuitis. *Adhuc quadraginta dies, & Niniue subuertetur.* Sciebat quippe Vates hunc numerum mentes expiare sontes & noxias, si vt par est ab homine exoso retroactam vitam fuerit exantlatus.

Psalm. 7.

3. Reg. 19.

Iosue 2.

Matth. 4.

Exod. 14.

Ionæ 3.

Hunc igitur numerum exple, ô anima fœculenta partu abortiuo, pœnitentiam age & tunc agnum offeres Domino, id est, tu primam indues innocentiam, quam incauta & insolescens turpiter exuisti. Si mihi non attendis ingerenti pœnitentiam seu quadragenarium, credes fortè summis Ecclesiæ præconibus, in quibus audi Augustinum. *Iustitia Dei de cælo prospexit dicens, parcamus huic homini, quia ipse sibi non pepercit: ignoscamus, quia ipse agnoscit; conuersus est ad puniendum peccatum suum, conuertar & ego ad liberandum eum.* Subscripsit suppar Augustino Ambrosius ritum edisserens Purificationis Dauid. *Peccauit Dauid, quod solent Reges; sed pœnitentiam gessit, fleuit, ingemuit, quod non solent Reges.*

Ex SS. Patribus.

S. August. in Psalm 84.

Pœnitentia Deum ad miserandum inflectit.

S. Ambr. l. de Dauid.

Qui his eminuit Pontificatus infulis Gregorius, Mariæ Magdalenæ expiationem dat pœnitentiæ eius. *Quot habuit in se oblectamenta, tot de se inuenit holocausta; conuertit ad numerum virtutum, numerum criminum, vt totum seruiret Deo in pœnitentia, quidquid ex se Deum contempserat in culpa.* Eiusdem fuit spiritus ille præco pœnitentiæ Hieronymus. *Pericula maris spe lucri delectant, dolorem medicinæ spes lucri mitigat; qui desiderat nucleum, nucem frangit, pœnitentiamque agit, qui vult æterno adhærere bono.* Et ne causeris hæc omnia Patrum elogia non probare agnum innocentiæ non alio vænire pretio, quàm hoc quadragenario numero tibi prælibato; coronidis vice superimpono columnis Ecclesiæ Tertullianum sic perorantem. *Hoc pretio Dominus veniam addicere instituit, hac pœnitentiæ compensatione redimendam proponit impunitatem.* Inoffenso igitur pede decurre istud curriculum, ô anima enixa fœtum fœtidum, id est quæ operata es noxia, te efficientia pœnitentium legibus obnoxiam.

S. Greg. hom. 33. supra Euang.

S. Hieron. Lib. Matth.

Pœnitentia de deliciis facit holocausta.

Tertul. l. de pœnit.

Pœnitentiæ datur impunitas.

Essentias esse veluti numeros, adiectione vel detractione variantes, Philosophi ratum habent: ex quo infero, difficilem esse pœnitendi ritum, qui si excesserit, animum notat indiscretum: si verò defecerit, teporem signat animæ de feruore pristino remittentis; sicque liquet, agnum offerre Domino, esse hominum prædiuitum, id est eâ expiari pœnitentiâ vt sit mens Deo accepta, hoc dari tantùm animæ defæcatæ. Cùm ergo multa sit inopia talium animarum, & rari sint agnorum greges, occurrit Deus operoso isti negotio, turtures agnis substituens: sic enim sancitum est. *Cúmque expleti fuerint dies Purificationis suæ, pro filio siue pro filia*

Leuit. 12.

filia deferet agnum anniculum in holocaustum. Quòd si non inuenerit manus eius, nec potuerit offerre agnum, sumet duos turtures. Quâ sanctione succurrit Deus his, quorum pœnitentia mutila numerum non expleuit. Numerus autem decurtatus, insitum sibi hunc defectum inurit pœnitentiæ, quam Deus examine pensat, & ponderat exquisito; vt hac similitudine explicat Tertullianus. *Prius nummum homines, quo paciscuntur, examinant: ne scalptus, néve rasus, ne adulter: etiam Dominum credimus pœnitentiæ probationem prius inire, tantam nobis mercedem, scilicet perennis vitæ concessurum.* Si hic agnus innocentiæ carè venit; in promptu sunt, & cuiuis ad manum turtures. Miserorum hoc vnum est solamen, flere: Est quædam flere voluptas.

Tertul. l. de pœnit.

Pœnitétiam Deus explorat legitima sit, necne.

Ex SS.Patribus.

Fletibus autem inesse virtutem expiantem, nemo est qui nesciat, nisi sit inscius rerum earum, quarum nescius non est quisquam. Asini aurei agaso Apuleius ait; in palatium Psyches, id est animæ, non appellere quemquam, nisi ventorum flabris illi propitiis: nos stylo Christiano statum hoc habemus, nemini aditum patere ad templum; nisi illis qui turturum instar, gemitus crebros ediderint imbre præuio lacrymarum. Quippe ex Gregorio. *Lacrymæ sunt iter ad Deum.* Hoc itinere, Dauid & Manasses deuij, ad Deum expiati peruenerunt. Quid de Petri sacrificio post lapsum, an fuit agnus illi Apostolo, qui negarat Agnum qui tollit peccata mundi? Minimè verò; Christo nempe Agno deperdito, non est agnus insuper idoneus, cuius sacris, hominum sordes peccato contractæ possint omnimodè defæcari. Petrus ergo morem gerens legi, non habens agnum ad manum, nam Agnum Dei abiurauerat, addictum manibus Iudæorum, quorum simultate dirè vexabatur ille Diuinus Agnus: Petrus onsciens Agnum; ait enim: *Non noui hominem.* Par turturum paulò post obtulit holocaustum; crebris namque gemitibus Deus illi eam, à qua immemor exciderat, gratiam impertiuit. Hoc sacrificandi genus verba non patitur, neque preces, ore parulo crebrò repetitas, vt ait Augustinus. *Hoc negotium plus gemitibus quàm sermonibus agitur, plus fletu quam affatu.*

Lacrymarũ effectus quàm salutares.

Luc. 22.

S. Aug. epist. ad Probam.

Libet interesse sacrificio elingui turturum, quas Petrus refuga, facti pœnitens obtulit. Hos turtures audiit aliquando Ambrosius, sic super hac re scribens. *Lacrymas Petri lego, satisfactionem non lego; sed quod defendi non potest, ablui potest. Lauant lacrymæ delictum, quod voce pudor est dicere, vel confiteri. Lacrymæ veniam non postulant, sed obtinent; fleuit amarè, vt lacrymæ lauarent delictum; tu similiter dilue culpam lacrymis. Non inuenio quid dixerit, sed quod fleuit.* Huius sacrificij meminit Hieronymus, & vim magnam inesse, paucis ille explicat, hoc scilicet breuiloquio. *Oratio Deum lenit, sed lacryma cogit; hæc vngit, illa pungit.*

S. Ambr. lib. in Luc. l. 9

Lacryma Deum cogit.

S. Hieron. in Isaiam.

Animaduerte, puerperam arceri à templo, si horum incuria rituum ausu nefario sacras ædes voluerit impia conuenire; nec impari modo hominem à Deo elongari, si sit impœnitens. De eo enim Purificationis incurio dicitur. *Requieuit Moab in fæcibus suis.* Item. *Computruerunt iumenta in stercore suo.* Alibi. *De cadaueribus eorum ascendit fœtor.* Denique, in mulctam & odium peccati, cui incubant reprobi, Ioannes audiit eos omnes templo deiici, quos peccatorum nexus aliqui vinciebant. Ecce oraculum. *Foris canes, & venefici, & impudici, & homicidæ, & idolis seruientes.*

Ierem. 48.
Ioel. 1.
Isaia 34.

Apoc. 22.

Sed quid turturi cum gaudio? Quid est indiuiduum gemitibus, & cantui? Vt quid Anna Mulier grandæua, gaudio gestiens hodie, quam vt viduam gaudia dedecebant? cum sit viduitas idonea mœstitiæ, & amica mœroribus. Quorsum & Simeon ipse longæuus, lacrymis suis non alluit hunc gladium Passionis, Christo obeundæ, & quo Deiparæ Virginis innoxiæ viscera terebrauit? Quare homo ille venerandâ canitie conspicuus, exultauit in spiritu, mente præsaga præsciens lethales omnes Christi agones? Ad quid canticum illud insonuit? *Nunc dimittis seruum tuum Domine, secundum verbum tuum in pace. Quia viderunt oculi mei salutare tuum.* Quasi verò foret iubilus idoneus illi mysterio, cui turtures ingemebant? Grande reuera Mysterium, & quod valeat pœnitentum lacrymas abstergere. Hoc sanè, vt præscuit Vates. *Vinum mistum est aqua.* Nam gemitus animæ pœnitentis excipiunt gaudia, non lugenti tantùm propria; sed quæ ad Angelos ipsos resiliant; vt & ait Christus. *Gaudium est in Angelis, super vno peccatore pœnitentiam agente.* Aptè ergo, & congruè, Mariâ sistente Domino puerulum, & turtures offerente, Simeon & Anna modestè gaudio gestierunt. Illæ sunt stabiles tantùm orbis huiusce rerum vices, vt sicut alternant dies & nox; ita inuiolabili quodam nexu, pleraque tristia sint veluti interpunctiones, & virgulæ gaudiorum; adeò, Nil est omni ex parte beatum.

Luc. 2.

Isai. 1.

Luc. 15.

Missos hîc facio Romanorum ritus, quibus in triumphis victoris typhum, iniuriis illi scommatibus, & ore procaci dicteriis inflectebant. Ab hac rerum facie & ipse CHRISTVS minimè abhorruit, qui, Mariâ matre ipsius exultante, ob reducem hominem antea deuium, voluit à Simeone gladium Passionis exeri, vt iubili vinum misceretur aquâ tristitiæ. Et secus etiam voluit sociari turtures cantico Simeonis, vt hinc addiscerent pœnitentes, suas breui lacrymas alternante gaudio detergendas. Est hoc argumentum lætitiæ Bernardo. *Felices lacrymæ, quas benigna manus conditoris abstergunt, & beati oculi, qui in talibus liquefieri elegerunt, quam eleuari in superbiam, quàm omne sublime videre, quàm auaritiæ, & petulantiæ famulari.* Turtures gemant, toti tamen templo summa affulget lætitia; Maria, Ioseph, Simeon, & Anna chorum agunt canticis exultantem. Quo, vt præfatus sum, notantur Angeli lacrymis nostris benè poti, vt ait Bernardus. *Lacrymæ pœnitentium, vinum sunt Angelorum, quia in illis odor vitæ, sapor gratiæ, gustus indulgentiæ, sanitas redeuntis innocentiæ, reconciliationis iucunditas, & serenatæ conscientiæ suauitas.* Et ne mirere, aquam lacrymarum ab eo dictam esse vinum; idem Sanctus subiicit hanc rationem. *Illas enim verè lacrymas in vinum mutari bonum dixerim, quæ superna compassionis affectu, in feruorem prodeunt Charitatis, pro qua etiam ad horam, tui ipsius immemor, sobria quadam ebrietate videris.*

Lacrymas Deus abstergit.

Ex SS.Patribus.

S. Bernard. de contempt. mundi.

Lacrymæ vinum Angelorum.

S. Bernard. serm. in Cant.

S. Bernard. vbi supra.

Appositè admodum quidam pro Symbolo turturem pinxit, hoc titulo. IDEM CANTVS, IDEM GEMITVS. Nam cùm putas Turturem gemere,

Ex Symbolis.

Scipio Barg. in l. Symb.

gemere, tunc ille canit; cùm item canere credis, tunc ille gemit: vtrumque enim simul præstat eidem voce turtur. Ita & pœnitentes, cum reprobis flere videntur, & gemere; illis IDEM CANTVS, ET GEMITVS: nam plenè tunc spiritu mentéque iubilant, fletus tantùm oculorum tenus ementiti.

Lacrymæ pascunt, & consolantur.

S. Ambr. de obitu Valentiniani.

Audi emergentes è lacrymis rationes exultandi, ex Ambrosio. *Pascunt frequenter lacrymæ, & mentem alleuant fletus, refrigerant pectus, & mæstum consolantur.* Maiora sunt ea quæ proponit argumenta lætitiæ Hieronymus.

S. Hieron. lib. epist.

O humilis lacryma tuum est regnum, tua est potentia, tribunal iudicis non vereris, inimicis accusantibus te silentium imponis; non est qui vetet accedere, si sola intraueris ad Regem, vacua non redibis, magis crucias diabolum quàm pœna infernalis. Quid plura? vincis inuincibilem, ligas omnipotentem, inclinas filium Virginis.

Lacrymarū potestas in Deum iratum.

Ne ergo nos, ô reprobi, subsannate; nos pœnitentes, turtures instantes gemitui, dimittimur in pace; nescit synderesim anima turture redempta; cantus vester, ô dyscoli, erit aliquando gemitibus obnoxius; canite fleturi, dum nos gemitibus innoxiè iubilamus.

Hominibus pœnitentiæ stimulis actis afflabit inanis gloriolæ fortassis aura, eò quòd turture impenso, & quadragenario numero feliciter emenso, prisco gratiæ fulgore nitent, suóque fortè dabunt conamini, quòd eraso peccati chirographo, quo miserè perierant, iam facti sint Deo propitio superstites, atque rediuiui. Sed dehiscet tumens omnis ille fastus, cùm dixero, omnem illam pœnitentiæ pompam nihil conducere ad statum reducem animæ, si puerulus IESVS, & eius perquàm accepta parens, non adfuerint; nihil turturum gemitus, & totus lacrymarum imber, quo anima suos actus nefarios exosa madet; nihil omnia conducent holocausta; erunt & virtutes hominum mutilæ omnes, insciis IESV & MARIA, à quibus limpidissimi ad nos gratiæ latices emanarunt.

Leonis ira compescitur obiecto infantulo.

Igitur ira pœnitentiæ vices obeamus, vt semper hoc statum mentibus insideat, actus nostros, quantauis virtute polleant, non esse viuaces, nisi ea, quam Iesus & Maria inspirarint, aura eos viuificet actus impotes ex se ad aliquod egregium facinus exerendum. Ideóque in hoc mysterio Purificationis, quæ est idea ritus, quo expiantur homines, aliquâ labe sordidi; in hac, inquam, mystica methodo purgandi fontes, Iesus & Maria principes agunt personas. Dæmon hactenus vt Leo rugiens, multo sanguine humano potus, homines fecerat sui iuris; sed Maria contrà obiicit huic Leoni Iesum Leonem alterum de tribu Iuda, qui solus valuit iras Dæmonis compescere sæuientis. Non ergo sunt ingenij nostri sed solius Christi salutis exordia. Maria verò baiula Leunculi, in eius agone mediat, suaque munia ita dispescunt Iesus & Maria in salutis humanæ negotio, vt rerum conditor Iesus, sic earum etiam se reparatorem præstet & redemptorem, & Maria piæ & anxiæ Mediatricis partes obire videatur.

EX HISTORIA.

Fauin. in Historia Nauarræ, sub ann. 1553.

Consona planè diuinæ Meoti* extitit Maria, Deo duplici nomine grata: eo nimirum, quo sponsa Dei; & altero, quo Verbum enixa est incarnatum: eoque infantulo stipato gerula parens hodierna die, ita Deum Patrem perculit, vt iam nemo pati repulsam possit. Hac Virgine Deipara mediante, simili industriâ patris animum inflexit astuta parens Henrici Quarti Gallorum Regis. Hæc heroina hactenus ingrata patri Henrico Albretio Reg. Nauarræo, eò quòd fœtus expers esset, edito partu tandem Regem sensit æquiorem, qui ex puerculi vultu, animum illi fore Martialem subodorans, præ nimia lætitia velut impos sui, dicitur astantes hoc præsagio compellasse. Filiam suam puerculi Henrici gerulam Rex gestiens indice manu insinuans, aiebat: Hæc ouis Leonem peperit. Diceres Reges mente præsagâ, rebus adesse futuris. Henricus enim puerulus non defuit fato: nam Leonis ritu grandior factus ad nullius pauit occursum. Hoc igitur Leone baiula parens, ab Henrico Rege, auo infantis, petita iugiter impetrabat.

Henrici IV. Regis Galli natiuitas.

Titulo potiore hoc sibi vendicant elogium Iesus & Maria, quibus hodie sistentibus se Deo Patri; ille sic cælites affatus est, indicans vtrumque: Hæc ouis peperit Leonem: Maria filium edidit, qui sæuientis è tartaro Leonis æmulus, imbellem faciet. Vt nec fallere fallive potest Deus, Deum præsagium leunculi victoria comprobauit. Hodie Mater hoc leunculo gratior Deo, conciliat hominem, quem Eua à Deo deuium in plura dispersérat, iuréque Maria dici potest Mater viuentium: alia Eua debebat ortum suum homini, ex cuius compagine surrexerat; sed Mariæ debemus omnes præludia vitæ, quâ fruimur: Christus enim corpus suum, quo viuimus, ab hac Virgine mutuauit.

EX SYMBOLIS.

Typotius l. Symb.

S. Aug. ser. 18. de sanctis.

Maria quomodo virum circumdedit.

Vnde & Mariæ iure aptes Symbolum, quod vsurpauit magno ambitu Maria Imperatrix, Maximiliani vxor. Ea pauonem cinctum pullis suis pinxit hac epigraphe. ME PROLE ET SCEPTRIS IVNO SECVNDA BEAT. Voluit indicare se tot Reges edidisse, quot filios: rei euentus hanc fefellit; sed reuera omnes, quotquot Sancti regnant, Mariæ debent suæ salutis particulâ aliqualem. Audi Augustinum. *Circumdat, id est protegit virum Maria, Angelo fidem dando, quia Eua perdidit virum, serpenti consentiendo.* Imò eo solo quòd Deus induit naturæ nostræ exuuias in Mariæ vtero, iam Adam paradiso reddebatur. Sed quasi mysterium repetitur dum offertur in templo; vt quod latebat in vtero Virginis, idem in templo pateret latius explicatum.

Cant. 4.

EX SS. PATRIBVS.

Rupertus in c. 4. Cant.

B. V. Maria cum paradiso comparatio.

Mariam autem esse hortum, cuius emissiones sunt paradisus, id ex eius Epithalamio constat, cuius Scholiastes Rupertus de Maria sic perorat. *Iste est nouus paradisus cælestis: in illo posuit Dominus Deus hominem, quem formauit: in ista formauit hominem, qui apud ipsum in principio erat; istam humum, istam terram suam benedixit Dominus, & ex ea cuncta germina gratiarum produxit.* Ne autem hallucinetur homo credens, inconsultâ Mariâ nobis aliquid cælitus ingeri virtutis; sic pergit Rupertus. *Emissiones tua paradisus: nam quidquid gratiarum, & virtutum, & operationum cælestium mundus accepit, emissiones tua sunt; pulchra valde varietas huius paradisi nostri.*

Maria nouus paradisus.

S. Aug. l. in Ioan.

Ex his sic arguere licet. Conditus est hominis ergô paradisus, ergo homo ius habuit ad paradisum: vnde si Maria paradisum refert; habebit homo ius Mariam adeundi, vt cui insit affinitas, & relatio quædam ad Mariam. Hos nobis animos adiecisti, Beate Augustine, dum Mariam sic omnium hominum nomine compellasti. *O Maria, multum gaudeo, multum audeo;*

nos

Mariæ cum peccatoribus affinitas.

nos tibi téque nobis mira vicissitudo confœderat, vt scilicet pro nobis habeas id esse quod es, nos verò per te id esse quod sumus. Si nulla nostra præcessisset transgressio, non esset secuta nostra redemptio; & si necessarium non esset redimi peccatorem, non esset necessarium parere Redemptorem: vt quid enim fieres mater Saluatoris, si nulla esset indigentia salutis.

Etsi egregia referat Augustinus exiles hominum animos erecturus; tamen istis adiicit Chrysologus, vrgens Mariam, vt aditu paradisi dignetur hominem, quem prisca mulier egit foras. Sic illc. *Redde virum, mulier, redde ex te, quem perdidisti per te, redde depositum Dei; ille ex te assumet, & faciet virum. qui in principio te fecit, & assumpsit ex viro.* Quid ergo homo nutante vestigio Mariam adis, & vt Bernardus increpitat. *Quid ad Mariam accedere trepidet humana fragilitas; nil austerum in ea, nil terribile; tota suauis est, omnibus offerens lac & lanam, omnibus omnia facta est.*

S. Chrysol. serm. 143.

Maria virum reddidit quē Eua perdidit.

S. Bernard. serm. Signum magnum.

Ne autem irrita sint nostra conamina, quibus Mariæ addicti, litare intendimus; non nos præteream ritus ille expensus à nobis, quo immundi expiantur, id est caueamus aditum templi, sine turture: gemitu præuio Deipara est oranda; homines horret illa fœculentos, opémque suam aliquando homini impuro visa est indignans Deipara detrectare. Et hoc specimen tibi sit conueniendæ Virginis.

Anatolius quidam ementito nomine Christianus, clam idolorum cultor, multiplici crimine sordidus, homo prædiues, Tiberio Imperatori inuisus malè audiit, eóque fama increbuit, Anatolium esse nefandum. Vt pius Imperator eum crediderit reum, quem publica expetebant dudum vota carceri mancipari. Igitur Anatolius traditur ergastulo. Ille sibi malè conscius, ipsius mente imminentis suadâ mali, imaginem intuens Deiparæ, supplex aduoluitur ad tabulæ limbum, imaginem eius fore sperans asylum. Sed, ô rem singularem! faciem auertit hæc imago, dedignans eum, qui Dei incurius, & sui immemor, vitiorum omnium contagio se diabolo manciparat. Quid testibus opus, vbi Maria perdito insultabat; hunc Tiberius laniandum bestiis obiecit.

Euagrius l. 5. histor. c. 18.

Ex Historia. Maria faciem auertit ab Anatolio viro nequam.

Fias cautior hoc exemplo, homo, quem Mariæ pietas sperata moratur à meliori fruge; si te peccatorum illuuie sordidum aspexerit, non litabis modò, sed eâ indignante, spiritibus, qui supra feras immanes desæuiunt, id est dæmonibus addiceris. Mentiris te Christianum, ô reprobe, cultor auri alieni, quod malis titulis vsurpasti. Annon carnibus adoles incensum, ô adulter, cum in vxorem alienam vota tua tota conspirant? Annon fidei illibatæ desertor extitisti, cùm ad omnia nefanda veluti Dei nescius anhelasti? Caue Mariæ intuitum, si hæc omnia non serio abiuras; sed si pœnitens abdicasti, spe plenus vsurpa hanc orationem Bernardi. *Per te accessum habeamus ad filium, ô benedicta inuentrix gratiæ, vt per te nos suscipiat, qui per te datus est nobis. Humilitas tua Deo grata nostræ veniam impetret vanitati, copiosa charitas tua cooperiat multitudinem peccatorum, & fœcunditas gloriosa fœcunditatem nobis conferat meritorum. Amen.*

S. Bernard. serm. 2. de Aduentu.

IN FESTO ASSVMPTIONIS B. VIRGINIS MARIÆ.

EVANGELIVM. Luc. 10.

I. INTRAVIT IESVS in quoddam castellum.

II. Et mulier quædam Martha nomine excepit illum in domum suam, & huic erat soror nomine Maria, quæ etiam sedens secus pedes Domini, audiebat verbum illius; Martha autem satagebat circa frequens ministerium, quæ stetit, & ait: Domine non est tibi curæ quòd soror mea reliquit me solam ministrare? Dic ergo illi vt me adiuuet. Et respondens dixit illi Dominus: Martha, Martha, sollicita es, & turbaris erga plurima.

III. Porro vnum est necessarium.

IV. Maria optimam partem elegit, quæ non auferetur ab ea.

EXPOSITIO MORALIS digesta in sectiones.

I. ANIMA, quam Gratia Dei cataphractam ornat, est castellum, quod subintrat Dominus IESVS.

II. Qui cùm stipetur omni virtutum choro, anima, quam dignatus est Christus introitu suo, prævalida est omni virtutum agmine, bipartito in virtutes intellectuales, & morales, quæ sororum instar, sunt germanæ, vtpote eâdem matre satæ: Quippe eas vna eadémque anima enixa est, Deo fœta, cuius alumna potior.

III. Est vnio, seu Dei contemplatio.

IV. Cui cùm à teneris vnguiculis Maria Virgo

Virgo fuerit addicta, optimam partem elegit in hoc auo.

℣. Et in subsequente.

ANIMA GRATIA DEI munita, est castrum, quod subit Christus.

In hæc verba:

Intrauit Iesus in quoddam castellum.

SECTIO PRIMA.

PAtriarcham Iacob reducem ad suos, dignatus est Deus hoc honore recensito à Moyse sic scribente. *Fuerunt ei obuiam Angeli Dei, quos cùm vidisset ait: Castra Dei sunt hæc.* Nota ad sectionis liquidiorem notitiam, castra Dei appellari locum, cuius tutela singularis esse scitur penes Deum. Dicam rem imperitis fortasse dubiam. Fortior est anima, Dei gratia insignis, eâ, quæ peccato obnoxia, haberet sibi omnes Angelos incubantes: ergo talis anima est castellum, cuius typus ingenuus fuit illa turris Dauid, de qua Cantica Canticorum hoc perhibent. *Ædificata est cum propugnaculis, mille clypei pendent ex ea, omnis armatura fortium.*

Genes.32.

Cant.4.

In quo autem sita sit animæ fortitudo, è Theologia rimandum est. Animæ fortitudo sita est in integritate eius; integritas autem illa attenditur in facilitate obeundi munia sua, potentiis animæ minimè deuiantibus ab obiectis; ast hoc habere nequit à natura, in Adamo passa deliquium: ergo habebit à gratia infusa, quæ, ex S. Thoma, est ea dilectio, quâ Deus hominem trahit supra conditionem naturæ humanæ, ad participationem boni æterni, quod vt apprehendatur, fides infunditur: vt ametur, Charitas inuritur, & vt ad illud mens anhelet, spem Deus impertitur. Ergo cùm gratia ideò detur ad participandum bonum æternum, videlicet Deum; Deus inerit animæ in gratia constitutæ, eritque ea castellum cum propugnaculis: etenim intellectu fide illustrato, & voluntate charitate æstuante, nihil est quod animam quatiat, Deo etiam quæ sunt animæ omnia procurante.

EX THEOLOGIA. S.Thom 1.2. q.110. art.1.

Animæ fortitudo in quo sita.

Nota, fieri mentionem propugnaculi, & clypei, antequam describatur alia omnis armatura fortium, vt hinc sciat homo, inuigilandum sibi magis quàm hostibus, & propugnandum antequam oppugnandum. Propugnant qui sibi cauent, & consulunt fugâ, ne repentina occasio animam incutiam miserè deprædetur. Oppugnant qui se foras produnt, vt doceant, prædicent, inuisant ægros; aliaque faciunt, quibus vitia profligantur. Hoc igitur satagat anima, vt clypeum paret antequam pilum & sagittam: nimirum dum castellum instruitur, cogitat artifex propugnacula, priusquam arcem muniat armis, quibus hostis irruens impetatur.

Christo postmodum intrante, fiet mentio, eaque celebris, Marthæ, & Mariæ, id est virtutum, quæ Domino hospiti, iugi obsequio feruidè ancillantur. Has sorores Martham & Mariam, id est virtutes oppugnantes, manet sequens sectio: sistamus hîc in clypeis & castello. Putat Isidorus dicta esse castra, quasi casta; quippe à castris impedimenta omnia, & in his mulieres, arcebantur; & ego crediderim castellum dici quia castum: cum enim nihil habeant degentes in castello, quod diuerberet sensus, & menti ingerat sæculi pompam, aut cupidinem corporis egregij, & compti, in libidinem compositi: castitas illîc altas radices aget, cuius propugnacula sunt sensuum sagax custodia, iugisque & pia solitudo, castimoniæ parens, quâ capitur Christus, vt animas eligat sibi in sponsas, vt indicatur hoc versu Epithalamij. *Pulchræ sunt genæ tuæ sicut turturis.*

S.Isidorus l.1. Etymol.

Sponsarum Christi conditiones.

Cant.1.

Spatiatur eloquenter suo Bernardus more, Scholiasten agens Cantici Canticorum. *Imitator castissimæ volucris sedeas, secundùm Prophetam solitarius, quoniam leuasti te supra te, omnino supra te Angelorum Domino desponsari, annon supra te adhærere Deo, atque vnum Spiritum esse cum eo? Sede itaque solitarius, sicut turtur, nihil tibi & turbis, nihil cum multitudine cæterorum; etiamque ipsum obliuiscere populum tuum, & domum patris tui, & concupiscet Rex decorem tuum. O Sancta anima, sola esto, vt soli omnium serues teipsam, quem ex omnibus tibi elegisti. Fuge publicum, fuge & ipsos domesticos, secede ab amicis, & intimis; an nescis te verecundum habere sponsum, & qui nequaquam suam velit tibi indulgere præsentiam, præsentibus cæteris. Solus es, si non communia cogites, si non affectes præsentia, si despicias quod multi suspiciunt, si fastidias quod omnes desiderant, si iurgia deuites: alioquin nec si solus corpore es, solus es.* Concinit Gregorius. *Qui mortificare se appetit, valde ad inuentam requiem contemplationis hilarescit, vt exterius mundo lateat, & cunctis rerum exteriorum perturbationibus se intra sinum intimi amoris abscondat: prodest solitudo corporis, si solitudo est mentis.*

EX SS. PATRIBVS. S. Bernard. serm.40. in Cant.

Solitudo decet sponsas Christi.

Mortificatio animas aptat ad contemplationem.

Pulchrè Hieronymus leuat molestias, quas ingerit horror secessus austerioris. *Infinita Eremi vastitas te terret? sed paradisum mente ambula, quotiescumque mente illuc conscenderis, toties in eremo non eris.* Adiicit Augustinus recessionis encomia. *Strages pessima conuersationis nemo prosternit, nemo calcat, nemo funestat, nisi singularis castitas sola, quæ munimen inuictum est sanctimoniæ, & expugnatio fortis infamiæ, fortitudinis firmitas, & lasciuiæ petulantis infirmitas, probitatis præsidium, & improbitatis excidium, animæ victoria, & corporis præda, vbertas gratiarum, & sterilitas criminum.* Hoc textu clamat Augustinus animam reuerà esse castellum, quæ secedit à turbis: voces enim illæ, munimen inuictum, expugnatio fortis, fortitudinis firmitas, nihil nisi castellum sonant, cum propugnaculis.

S. Hier. ep.1. ad Heliodorum. S. Aug. lib. de singularitate clericorum. cap.22.

Solitudinis encomia. Solitudo quot bona nobis conciliet.

Deum autem subire talia castella, vt præmonui, audi ex Bernardo. *Cum quo Deus est, nunquam minus est solus, quàm cùm solus est: tunc enim liberè fruitur gaudio suo, tunc ipse suus est, ibi ad fruendũ Deo in se, & in Deo. Tunc in luce veritatis, & in sereno mundi cordis, vltro patet sibi pura conscientia, & liberè se infundit de Deo memoria, & illuminatur intellectus, & bono suo fruitur affectus, & liberè seipsum deflet humanæ fragilitatis defectus.* Nec id fugit Senecam Philosophum, qui virtutem ratus in solitudine verti velut in cardine, sic compellat Lucilium. *Subducendus est à populo animus tener, & parum tenax recti, facilè transitur ad plures.*

S. Bernard. Epistola de vita solitaria.

Seneca ad Lucilium epist.7.

Egregio

Solitudo est necessaria.

Genes. 6.

Egregio typo Deus castellum animæ lineauit in arca Noë. Etenim antequam illi nauigio se suosque Noë committeret, hoc à Deo mandatum accepit. *Mansiunculas in arca facies, & bitamine liniet intrinsecus, & extrinsecus.* Dum cohibiti seorsus colligunt sese, suas habeut singuli quique mansiunculas, dissitas ab inuicem; anima verò seorsum degens, sanctioris bituminis gaudet in solitudine liuimento. Sed aduerte interius, & exterius bitumen induci, ne irrepere possit aqua; aquæ autem populi multi. Caueat ergo anima, ne etiam in solam irrepant pessimi cogitatus: siquidem Gregorio monitore. *Quid prodest solitudo corporis, si solitudo defuerit cordis? qui enim corpore remotus viuit, sed tumultibus conuersationis humanæ, terrenorum desideriorum cogitatione se inserit, non est in solitudine. Si verò prematur aliquis corporaliter popularibus turbis, & tamen nullos sæcularium tumultus in corde patiatur, non est in vrbe.*

S. Gregor. l. 3. Moral. c. 12. Solitudo animæ est necessaria plus quam solitudo corporis.

Arcâ interius atque exterius expeditâ, contra aquarum, & aeris iniurias, tandem ingressus est Noe sua stipatus familiâ hoc castellum suis propugnaculis expeditum. Eo planè modo Deus differt animis sese hominum inserere, nisi videat homines interius atque exterius, suorum adhibitâ custodiâ sensuum optimè delinitos, vt scitè Gregorius. *Tantò mens melius ad superna appetenda componitur, quantò ab illicitis arctiùs corpus edomatur.* Et rursus. *Nisi quis à semetipso deficiat, ad eum qui supra ipsum est, non appropinquat; nec valet apprehendere quod supra ipsum est, qui nescit mactare quod est.* Quasi diceret, animam non posse fieri compotem Dei, & induere Christum, si a seipsa non protinus exuatur. Ne autem hominum salus tribueretur arcæ, seu nauigio, scriptura commemorans ingressum Noe in arcam, hoc adiicit. *Et inclusit eum Dominus deforis.* Quasi diceret, fuisse parum fecisse arcam nisi & fuissent propugnacula aduersus aquas, desuper irruentes

Idem lib. 31. Moral. c. 17.

Idem hom. 32. in Euang. Abnegatio sui necessaria.

Genes. 7.

Ita & gratia Dei, hominem in modum erigit turris, & castelli, cui ne desint clypei, claudenda est anima deforis, & vsum oportet temperare sensuum, iuxta rerum omnium temperiem, quam deposcit Isidorus. *Quicquid nimis, & vltra modum est, perniciosum fit, studiúmque suum in contrarium vertit: in omni ergo opere modum, & temperamentum oportet habere.* Anima, Deo incola insignis, ea est, quæ fuit olim Ierusalem, de qua rerum Dominus ait. *Non vocaberis vltra derelicta, & terra tua non vocabitur amplius desolata; sed vocaberis voluntas mea in ea, & terra tua inhabitabitur, quia complacuit Domino in te: super muros tuos Ierusalem constitui custodes.* Custodes sunt virtutes cohibentes sensuum libertatem, iuxta praxim Sanctorum, quos audi sensuum licentiam restringentes. Sic Augustinus. *De illecebra odorum non satago nimis, cùm absunt non requiro, cùm adsunt non respuo; semper tamen carere paratus.* Proximus ab odoratu sensus, est gustus, quem sic moderatur Bernardus. *Obseruandus est sumendi modus, & tempus; cibi quantitas, & qualitas; fugienda quoque sunt superflua, & adulterina condimenta. Obseruandus est modus, vt non effundas, qui comedis, animam suam super omnem cibum, tempus, ne ante horam; qualitas, qualibus vtatur; communitas fraternitatis, exceptâ causâ manifestæ infirmitatis.* Magna cautione eget gustus, vt innuit Augustinus. *Hoc me docuisti Domine, vt quemadmodum medicamenta, sic alimenta sumpturus accedam; sed dum ad quietem satietatis ex indigentiæ molestia transeo, in ipso transitu, mihi insidiatur laqueus concupiscentiæ.*

Discreta sit mortificatio.

S. Isidor. l. de summo bono, 2. c. 44.

Isai. 62. Discretio in virtutibus obseruanda

S. August. l. 1. Confess. c. 32.

S. Bernard. epist. de vita solitaria. Cibus sumendus vt medicina.

S. August. lib. 10. Confess. cap. 31. Gula tendit in cibis insidias.

Corpore toto diffusus est tactus, ideóque patens insidiis, & maximè libidinis, qua corpora mutuo contactu æstuant, sicque corporum illecebris quod exurgit ex attritu vrticarum, quibus vel tantisper admota manus, subitum inde concipit incendium, iuxta Symbolum Camerarij, qui vrticis hunc titulum inscribit. LEVITER SI TANGIS, ADVRVNT. Hoc & moneo; si corpora attrectas, conflagrabis igne luxuriæ: nam caro ex contactu scintillat, & magna spirat incendia. LEVITER SI TANGIS ADVRIS. Vt ergo illibata sit castitas, fuge contagium corporum, & secede. Sic consulunt Sancti, in quibus accipe Ambrosium. *Castitas solitudinem quærit, pudica secretum, impudica conuentum.* Adhibe testem Gregorium. *Custodienda est munditia corporis, in studiis bonæ actionis.*

EX SYMBOLIS. Camerarius l. Symbolorũ.

S. Ambr. lib. de viduis. S Gregor. l. 7. regist. 1 indict. 2. c. 25.

Oculi incauti animam produnt, ideò colligendi ad amussim eorum, quos meminit Gregorius. *Sancti viri cum sinistra pulsari delectatione se sentiunt, ipsa, per quæ formæ species ad mentem ingrediuntur, disciplinæ magisterio lumina restringunt, ne praua cogitationi visio lenocinata famuletur.* Et ex Ambrosio, facilè inclinat animus quando species inusta oculis cor peruasit. *Quod non videris, non amabis; sed vbi caro concupierit, compatientis quoque animi, constantia defatiscit, & mens consortio amoris inflectitur.* Quia auditu etiam nitor animæ deperditur; habet & hic sensus suas seras, quibus occluditur, ex Gregorio. *Necesse est vt nec ad aures veniat, quod mens a cogitationis aditu vigilans repellat.* Hi sunt custodes atque propugnacula, quibus anima referens ideam castelli, nequit a vitiis oppugnari.

Idem lib. 21. Moral. c. 6.

Ambrosius in Luc. lib. 4. c. 4. Oculi mortificandi.

S. Gregor. l. 7. Moral. c. 6. Aurium mortificatio.

Fauet Philosophia. Nimirum ea disciplina, tota in speculatione rerum naturalium, ait eo solo nomine cælos nescios esse corruptionis, quia materia eorum ita est amans formæ suæ, vt nullam aliam appetat; vnde cum nihil corrumpatur, nisi ex appetitu Materiæ primæ formis pluribus inhianti: anima Deo gaudens, & vltra nihil anhelans, erit castellum inexpugnabile. Rursus nihil corrumpitur, nisi præuia alteratione; sed anima inuigilans sibi, nescit alterari: ergo etiam nec corrumpi. & Deo inhabitante animam, irrito conamine dæmon arietabit in castellum. Siquidem ex SS. Patribus, è virtutum choro inest animæ fortitudo.

EX PHILOSOPHIA. Aristot. l. 1. de cælo.

Ita Ambrosius. *Renera ea iure fortitudo vocatur, cùm vnusquisque seipsum vincit, iram continet, nullis illecebris emollitur atque inflectitur, non perturbatur aduersis, non extollitur secundis, & quasi vento quodam variarum rerum circumfertur mutatione.* Item *Fortitudo inuicta est ad labores, fortis ad pericula, rigida aduersus voluptates, dura aduersus illecebras, quibus aurem deferre nesciat.* Congruunt ea, quæ scribit Gregor. *Iustorum fortitudo est, carnem vincere,*

Fortitudo vera vincere seipsum. EX SS. PATRIBVS. S. Ambros. lib. 1. offic. c. 36. Ibidem. S. Gregor. l. 7. Moral c. 8. Fortitudo Sanctorum qualis fuerit

propriis voluptatibus contraire, delectationem vitæ præsentis extinguere, huius mundi aspera pro æternis præmiis amare, prosperitatis blandimenta contemnere, aduersitatis metum corde superare. Compendiosè Augustinus. *Qui vera virtute fortis est, nec temerè audet, nec inconsultè timet.*

S. August. epist. 22 ad Hieronym.

Ne autem insolescat homo, Gregorius ait à Deo esse omne illud robur. *Qui in auctoris sui amore roborantur, quo magis in contemplata Dei fortitudine conualescunt, eò a propria virtute deficiunt; & quo robustius æterna appetunt, eò fortius à temporalibus salubri defectione lassantur.*

S. Gregorius l. 4. Moral. c. 30.

Consonant elogiis Sanctorum ea, quibus Lucilium suum Seneca ad virtutum praxim vrget. *Sapiens, & fortis, ad omnem incursum munitus & intentus, non si paupertas, non si luctus non si ignominia, non si dolor impetum faciat, pedem referet intrepidus, & contra illa ibit, & inter illa stabit.* Et item non immemor sui adiicit. *Sapiens virtutem si licebit, in diuitiis explicabit, sin minus in paupertate, in patria si poterit, sin minus in exilio, si poterit Imperator, sin minus miles, si poterit integer, sin minus debilis.*

EX PROFANIS. *Seneca ad Lucilium ep. 39. & ep. 85.*

Huius elogij luculentos se præstitere vades plerique Sancti, quos vt castella in edito loco sita, quæuis irrogata mala non potuerunt expugnare. Vide fortitudinem in diuitiis & in paupertate egregiè coruscantem. Seruulus homo mendicus ex Sancto Gregorio, æuum suum in lectulo totum egit in Paralysi, quæ potuit quidem dissoluere compages artuum & inutile grauare corpus; ast huic morbo nequaquam cessit animus illibatus. Quoties nauseante carne, dæmon voluit teporem ingerere Seruulo? Quoties animæ illius arcem prævalidam voluit subire callidus hostis, vt tædio morbi concepto patientiæ retro exhibitæ titulos eraderet? Sed incassum vafer Angelus suas technas omnes in Seruulum explicauit: nam, teste Gregorio, totus erat in laudibus Dei, & ex eleemosynis acceptis, egenis aliis erogandis. Tantum valuit Dei præsentia in paupere, vt diuitem virtutibus efficeret.

EX HISTORIA. *S. Gregor. lib. 4 Dial. c. 14. & homil. 15. in Euang.* Seruuli patientia.

Silere nequeo animi robur propè miraculum Philippi II. Regis Hispani, quem annis grauem, grauare non potuit infirmitas, quæ iuuenem quemque robustissimum oppressisset. Is corpore grandæuo sanie diffluente, acceptâ Eucharistiâ sensit arcem animæ suæ accessu & ingressu CHRISTI Domini roborari: accersitum filium suum eiusdem nominis Philippum, hæredem regni, explicata sindone, & corpore aperto deformi plaga & vlcere, sic compellat: Eia fili meditare, Reges non esse immunes humilibus quibusque casibus, qui vernaculos homines excipiunt. Deo ferienti annuo lubens; tu mei memor esto, atque compatere, altéque insideat animo tuo meum fatum, vt hinc in obsequio Dei cautior fias. O animum inuictum in corpore debellato! Arx reuera est & castellum multo propugnaculo potens, mens quam subiit Christus.

Petrus Matthæus in historia sua ad an. 1599 fuse scribit mor. Philippi II. Regis Hispani.

Locuples est testis roboris integri sanctus ille Anachoreta, qui in Philosophos gentiles incurrens, post scommata & dicteria, iniuriis tandem & plagis durè habitus, cum flocci hominem eum suggillarent, dicentes: Heus tu dicito nobis, quid iste tibi tuus profit crucifixus? Ille compos sui, serenus ait: Hoc prodest, vt vestrarum immemor iniuriarum, animum non illæ concutiant. O effatum viri adamantini pectoris! Nescio an huic præstet facinus audax Sancti Dominici Patriarchæ Ordinis celeberrimi orbe toto. Impegit ille in homines hæreticos, qui eum oderant cane peius & angue, vt hominem, qui hæreseos esset sedulus insectator. Ecclesiæ illi perduelles virum sanctum apprehensum sic affantur: Tune ille declamator in eam quam profitemur fidem sinceram? Ad hæc Sanctus: Ita planè, ille ego. Illi ira æstuantes obiecerunt: Quâ sorte putas excipiendum te, & quam gratiam exigis? Ego, inquit Sanctus, illud enixè peto, vt articulatim cæsum, orbatis oculis, & diu laniatum perdatis in sanguine palpitantem. Illi admirati hominem impauidum, illæsum ad suos remiserunt, incolumitatem serui sui Deo optimo propugnante.

Lib. vitæ SS. PP. Eremitarum.

Gerso in vita S. Dominici.

Fortitudo animi S. Dominici.

Habet & suam laudem non imparem illi, heroïca virtus Iustinæ virginis, cuius speciem exquisitam cum deperiret perditus adolescens, consuluit Magum Cyprianum nomine, vt magis artibus libidine animum virginis accenderet. Iniquo fœdere inito, Magus sciens ignem luxuriæ esse Tartareum, dæmonem arcessit, vtpote stipatum talibus flammis, quarum ille fornacem incolit; consilium illi aperit de Iustina virgine oppugnanda: promittit spiritus ille nequam, suas se artes impensurum, & eo temporis articulo aduolat in virginis ædes, animúmque quatit imagine obscœna, corpori subiicit faces, quas antea nesciebat. Virgo inexperta corporis illam fœdam pruriginem, procumbit in genua, ad Crucifixi pedes prouoluitur, multóque lacrymarum imbre sopit ignes pessimis ausibus excitatos. Inualescit hostis, noua spirans incendia; gliscit æstus antea extinctus, & impetigine carnis, virgo latentem præsentit hostem; preces ingeminat, & suspiriorum flabro ita excutit illicitos sensus, vt deluso libidinis incendiario, stet sospes & integra triumphatrix.

Surius in vita S. Cypriani & sanctæ Iustinæ.

Diabolus est infirmus in Sanctos Dei cultores.

Cyprianus pertæsus moras huius certaminis, in aliquot dies protracti, dæmonem reuocat, & obiicit ignauiam. Quid, inquit, cunctaris in puella? An fortè marmoreâ compage caro eius alget, vt nequeat illa calere libidine? Quid moras tandiu protraxisti? Cui dæmon alta trahens suspiria: Non per me stetit, Cypriane, quin Iustina Veneri iam litarit: nihil intentatum reliqui, sed ea fortiter obstitit: quidquid ingessi, illa validè egessit. Quasi verò, ait Cyprianus, puella imbellis à tuis sese potuit laqueis expedire? ô Cypriane, replicat dæmon,

Surius in vita S. Cypriani & Iustinæ.

Non hæc humanis opibus, non arte Magistra
Maior agit Deus.

Hoc vnum habe ratum, animam Christo deuinctam impugnari non posse, & impunè illi, cui Christus adest, laqueos intentari. His auditis, Magus dæmonis obsequium abdicauit, dedit manus Christo, fidémque suam sanguine purpurauit. Vides quàm validum sit hoc castellum, quod Christus aliquando subintrauit.

Hæc animæ sanctitas potest fortè sanitate corporis

EX RE MEDICA.

Fernelius Physiologia lib. 6. c. 6. Idem Patholog. l. 1. c. 2. Morbus quid sit.

corporis adombrari, quæ sita est in valida constitutione corporis, cuius principes partes sunt optimè constitutæ, scilicet ventriculus benè coquit, Meseoterium chylum exsugit defæcatum ab impuro, & iam rubere incipientem ingerit in hepar, vbi transit in sanguinem, qui toto corpore diffusus omnes otas alloit, & vnicuique parti annonam consooam impertitur. Homo integrâ valetudine gaudens, suis etiam debet iouigilare sensibus; eorum enim incuriâ corpus offeoditur. Verbi gratiâ, candelæ emottuæ odore perit fœtus, & matet abortit: ex cadaoerum tetro odote lues exorgit. Lethale virus sæpè sæpius est ori famelico propinatum: frigore, aut calore tactus immoratur: nimio candore visio disgregatur. Demum auditus, ingeoti murmure ingesto auribus, obsurdescit.

Vnde sic arguo, ex Feroelio. *Morbus est affectus insidens contra naturam corporis; affectus autem contra naturam, non modo naturæ limites excedit, sed illi vim infert, eiúsque vires, & functiones manifestè inturbat, atque id modò proximè, modò alterius interiectu.* Itaque cùm morbus nihil sit præter & vltra affectum eootra naturam, si homo sanus naturæ suæ sit sollicitos custos, ne quid eam lædat, reuerà sanitas erit velut in arce, & castello suis propugnaculis espedito. Ita eom peccatum sit affectus contra animæ indolem, quæ Deo soli debet intendere; si anima occurrit offend culis, ne lædatur, erit omnino sanitas eius sarta tecta, velut in castello. Vt autem mediei est curare corpus ægrum, & reducem seruare sanitatem; ita optima animæ constitutio à Deo est influente, & postmodum iugi eam ausilio confirmante; & hoc sonat hæc lectio; dum ait animam gratiæ Dei compotem, esse castellum, vtique nèleiens expugnari, oon virtute propria, sed Dei condonantis.

Ex Ivre Civili. *Lege omnia ff. de offi. ...* Præfecti vrbis ius & potestas. Gratia Dei est quod sumus boni. *Lege, Imperialis Codice de nuptiis.*

Hoc potest Iure Ciuili fieri palam, quo Princeps alicui castellum in feudum concedens, omnem etiam iurisdictionem ei intra circum impertit, vt videte est in Iustioiano, sic præfecturam vrbis cuiosque fulciente. *Omnia omnino crimina præfectura vrbis sibi vendicauit, nec tantùm ea quæ intra vrbem admittuntur, verùm ea quoque, quæ extra vrbem; quicquid igitur intra vrbem admittitur, ad præfectum vrbis videtur pertinere: sed & si quid intra centesimum milliarium admissum sit, ad præfectum vrbis pertinet.* Hac lege, esto præfectus vrbis ius habeat intus, & extra; illud totum est à Principe. Ita & anima, etsi ius habeat in sensus internos, & externos; id omne est à Deo Domino, hominum sortem miserante, & agente partes optimi Pticipis, quem Iustinianus ait, *Debere non tantùm curam habere suorum subditorum; sed & procurare commoda, & mederi incommodis.*

Ex SS.Patribvs. *S. August. l. 1. Confess. c. 7. Idem de correptione & gratia, c. 8. S. Gregor. l. 32. Moral. c. 7.*

Vtrumque Deus præstat, gratiam suam largiter iofuodeodo, vt ait Augustinus, Deo gratias agens. *Gratiæ tuæ depute, & misericordiæ tuæ, quòd peccata mea vt glaciem soluisti, gratiæ tuæ depute, & quæcumque non feci mala.* Rursus ille. *Voluntas humana non libertate consequitur gratiam, sed gratia potius libertatem; & vt perseueret, delectabilem perpetuitatem, & insuperabilem fortitudinem.* Adest & Gregorius. *Miles Dei superna gratia fretus auxilio, sic vulnera infirmitatis suæ curat, vt aliena non deserat.*

Ex Ivre Canonico. *Can. ne forte. Can. Medicina de pœnitentia dist. 1. S. Hieron. in c. 12. Ose.*

Canooes sancti gratiam hanc referunt, vt statueotem nos in castellis: sic enim habet iste Canon, ex Hieronymo deductos in Decretum. *Ne forte peccati memores, tardius reuertantur, adhuc inquit federe vos faciam in tabernaculis, sicut in diebus festiuitatis, vt quod facit baptisma, hoc faciat pœnitentia, & habitent in tabernaculis Saluatoris, hoc est in Ecclesia.* Nota, tabernacula esse diuersoria militantium, & animam pœnitentem ascriptam esse Militiæ Dei, accepto gratiæ stipendio, quod Deus exosis ocsas suum, redux atque propitius elargitur, expunctis omoimodè nosis antea perpetratis; vt fert iste Canon, qui desumptus est ex Ambrosio. *Medicina misericordiæ tollit peccata magna.* Sed ne gratiâ impertitâ cadat hæc, Maria Magdalena lugeat in secessu, & castello; siquidem

S. Ambros. l. de Abra.

Potior animæ redivivæ cansvs est secessvs, at castellvm, et est, oasta tallvs.

Gratia Dei animam stipat omnium virtutum choro.

In hæc verba:

Mulier quædam Martha nomine, excepit illum in domum suam, & huic erat soror nomine Maria.

Sectio Secvnda.

Ex Theologia. *S. Thom. 1. 2. q. 5. art. 4.*

CHristo ingresso io castellom occurreruot Maria & Martha; nec vacat mysterio factet ille occursus sorotum, quæ Christi obsequio intentæ, ei iugiter aocillantur. Subodotor hoc conteatu, animam gratia Dei conspicuam non esse duntaxat castellum, seo turrim Dauid cum propugnaculis; sed etiam inibi esse omnem armaturam fortium, id est virtutes omnes, quæ Marthæ & Mariæ typo optimè designantor: & hoc adstruendum sibi vendicat ista assertio, multiplici ratione petitâ à variis scientiis. Theologiæ effatum est, gratiam non esse desidem, aut inertem, iuxta illud Apostoli. *Gratia Dei sum id quod sum, & gratia eius in me vacua non fuit, sed abundantius illis omnibus laboraui.* Cùm enim hominem totum perficiat; oportet in habente gratiam, esse rectitudinem voluntatis, vt disputat S. Thomas. Per gratiam enim hominis voluntas dirigitur in supremum bonum; ignoti autem vt nulla cupido, Deus gratiam infundendo, dat etiam donum intellectus, quo non naturalia tantùm homini peruia sont, sed etiam & diuina: Ergo eùm hominis intellectus, & voluntas nunquam vacent ab opere; liquet hinc, gratiam, quæ obstetricante manu adiuuat eas facultates, minimè feriari.

1. Cor. 15. Gratia est cum rectitudine voluntatis.

Ex SS.Patribvs. *S. Bernard. serm. 16. in Psalm. Qui habitat.*

Sed nota, omnes operationes intellectus, & voluntatis bifariam posse considerari, vt à duplici principio moorntur. Si à principio mete naturali cientur illæ facultates, nihil exerunt vltra naturæ conamina, vt eùm homo speculator naturam rerum inferarum, & amat res congruas indoli suæ; hæc, ioquam, fiunt citra gratiam

gratiam habitualem, & poteſt ceſſare ab eo exercitio, pro arbitrio ſuo, imò ægrè homo ad ſpeculationem ſe rerum applicat, ex corruptela humani ingenij reluctantis. Alio modo agit homo percitus à ſuperiore cauſa. Videlicet, cùm periæſus infima, mente ſuperiora tranſcendit, Deum anhelans, & ſitiens: tunc nobiliore cauſa percitus, dicitur agere, non ex naturæ dictamine, ſed impulſu gratiæ percellentis.

Deo excepto nihil poteſt conſolari animas.
S. Iſidor. l. 5. de ſummo bono, cap. 22.
Beatitudinis cauſà facile omnia tolerantur.

In ea ſpeculatione non ineſt labor, ſed ingens conſolatio, vt ait Bernardus. *In quo bonorum omnium ſperas ſolatij aliquid, vel auxilij inuenire; ſi quæras intra te, aruit cor tuum, & obliuioni datum te reperis, tanquam mortuum à corde; ſi infra te, corpus quod corrumpitur aggrauat animam; ſi circa te, terrena habitatio deprimit ſenſum multa cogitantem; quære ergo ſupra te.* Nec tantùm afficit mentem rerum ſuperarum alta cogitatio, ſed & lenit amatorem rerum iniquarum, vt ait Iſidorus. *Qui vitæ futuræ præmia diligenter excogitat, mala omnia vitæ præſentis æquanimiter portat; quoniam ex illius dulcedine huius amaritudinem temperat.* Inde ſic arguo, & probo, gratiam Dei non eſſe deſidem, aut vecordem, ſed virtutibus ſociatam. Natura etſi vitiata, intellectum atque voluntatem ſemper exagitat, nec patitur inertiâ rubiginem contrahere illas principes animæ facultates: ergo gratia, quæ naturam perficit, erit energiæ etiam potioris; habet enim ſeſe adinſtar olei vngentis totas quas inunxit.

EX PHILOSOPHIA.
Natura quid ſit.

Ex Philoſophia, delectatio perficit operationem; at maior eſt delectatio percepta è re mere ſpirituali & cæleſti, eâ quam ingerunt res phyſicæ, atque vernaculæ: ergo & actio illa citiùs exercetur, quæ ad virtutem ſpectat, vt quæ eſt ordinis ſuperioris: ſicque fiet, vt gratia virtutum principium non eas inertes relinquat. Rurſus ex Ariſtotele. *Natura, eſt principium & cauſa, vt id moueatur, & quieſcat, in quo primo, & per ſe, & non ex accidente ineſt.*

Ariſtot. l. 2. Phyſic. c. 1.

Igitur quò natura potior, ita & ad motum aptior; ſed gratia naturam perficit vltra omne quod præſentiri poteſt: ergo & hominem aptum inſtruet actioni; multis autem actibus ingeruntur habitus conſueti. Vnde cùm gratia hominem ſæpiùs excitet ad bonos cogitatus & affectus; intellectus & voluntas induent habitus, quibus homo dicitur bonus: hi autem habitus ſunt virtutes ex Ariſtotele dicente. *Virtutem eſſe, quæ bonum facit habentem, & opus eius bonum reddit.* Et quia nemo dicitur bonus à potentia, ſed ab actu; liquet virtutes eſſe habitus operatiuos. Nam auctore Ariſtotele, virtus cuiuſlibet rei determinatur ad vltimum in quo res poteſt: oportet autem, vt id, in quod vnaquæque res poteſt, ſit bonum; nam malum, defectum importat. Ergo cùm bonum ſit, id quod omnia appetunt, & virtutes ferantur in bonum; fruſtra earum eſſet appetitus, ſi non reduceretur ad actum. Eamutrem Auguſtinus ait. *Nemo dubitabit quod virtus animam facit optimam.* Quis igitur ex præfatis, ibit inficias, animæ caſtellum armaturâ omnimodâ præpollere.

Idem lib. 2. Ethic. cap. 6.
Ariſtot. l. 1. de cælo text. 116.
S. Auguſt. lib. de moribus. Eccl. c. 6.

Nota myſterium inſigne in eo quòd duæ tantùm ſorores inibi fuerunt, ſcilicet in caſtello illo, quod ſubiit Ieſus. Nam virtutes omnes hominis incolæ, ad duo tantùm capita referuntur, eâ diſtributione, quâ ſunt ab Ariſtotele diſpertitæ: ait enim ille, virtutes omnes eſſe vel intellectuales, vel morales, id eſt pertinere ad intellectum, aut ad voluntatem; ideóque dico, germanas eſſe virtutes omnes, vt eâdem matre ſatas, ab eâdem ſcilicet excultas animâ, & inſitas duabus potentiis, quæ ſunt ſororum inſtar. In hoc autem diſſitæ ſunt virtutes, quòd quædam ſunt, quæ perficiunt quidem potentiam, ſed non dant bonum vſum talis habitus, vt virtutes intellectuales; videlicet, intellectus, ſapientia, & ſcientia; quæ ſunt merè ſpeculatiuæ, intellectum quidem perficiunt in ordine ad verum, ſed non inclinant intellectum ad bonum vſum illorum habituum, vt liquet in diabolo, qui ſpiritus eſt ſcientiſſimus, ſuâ tamen ſcientiâ ad meliora non inclinat. Morales verò habitus contrà, hominem inclinant ad bonum, quia potentiæ appetitiuæ proprium eſt hominem inflectere; & ſic non modò ſuam potentiam perficiunt, ſed & adiiciunt bonum vſum: nam verbi gratia charitas, non ſolùm voluntatem dirigit in bonum, ſed & præſtat bonum vſum.

Ariſtot. l. 2. Ethic. c. 1.
Virtutes ſunt intellectuales vel morales.
Ariſtot. l. 6. Ethic. c. 3.

Rurſus habitus intellectuales, alij ſpeculatiui tantùm, alij practici. Primi ordinis tres tantùm aſſignat Philoſophus, ſapientiam, ſcientiam, & intellectum: principia per ſe nota fiunt palàm animæ habitu intellectus; ea, quæ cauſarum indaginem mediocrem petunt, à ſcientia cognoſcuntur. Sed res quarum notitia vt abdita, eſt penes altum ſcrutinium; eæ, inquam, habitu ſapientiæ tantùm innoteſcunt. Quippe ex Philoſopho. *Sapientia eſt cognitio rerum altiſſimarum per altiſſimas cauſas.* Habitus practici intellectuales duo ſunt, ſcilicet ars, & prudentia, quæ diſtinguuntur realiter ab eodē Stagyrita. Inuenitur enim diuerſa ratio virtutis in arte, & in prudentia. Ars eſt recta ratio aliquorum faciendorum, quorum tamen bonum conſiſtit in eo, quòd appetitus humanus benè ſe habeat, ſed in eo tantùm, vt opus quod fit, ſit bonum: non enim pertinet ad laudem artificis, in quantum artifex eſt, quâ voluntate opus faciat; ſed tantùm hoc intenditur in eo, ſcilicet, quale ſit opus quod facit: ſic ars eſt habitus ſpeculatiuus, in quantum ſpeculatur; & eſt operatiuus, quia ad praxim effunditur. Prudentia verò eſt recta ratio agibilium, vt ars recta ratio factibilium: diſſita ſunt autem agere, & facere: nam ex Ariſtotele factio eſt actus tranſiens in exteriorem materiam, ſicut ædificare. Agere autem eſt actus permanens in ipſo agente, ſicut videre, velle, & alia huiuſmodi: ſic ſe habet prudentia ad has actiones humanas, quæ ſunt vſus potentiarum, & habituum, ſicut ſe habet ars ad exteriores factiones, quia vtraque eſt perfecta ratio, reſpectu illorum actuum, ad quos comparantur duo illi habitus. (Et quæſo, lector, eſto tui iuris in his ſenticetis, vt virtutum indolem aucuperis.)

Idem lib. 1. Metaph. c. 1. lib. 6. Ethic. c. 5.
Ars quid ſit.
Prudentia quid ſit.
Ariſtot. l. 9. Metaph. textu 16.

Perfectio autem, & rectitudo rationis in ſpeculatiuis dependet ex principiis ex quibus ratio ſuas deducit & venatur concluſiones. Verbi gratia ſcientia omnis dependet ab intellectu, non vt intellectus dicit potentiam animæ à voluntate diſcretam, ſed vt

ſupponit

supponit pro habitu, quo prima principia sese produnt ea perscrutanti; & hic habitus primorum principiorum præuius est omni scientiæ: nulla enim scientia probat sua principia, nec est disputandū contra negantem prima principia. *In humanis autem actibus*, ex Aristotele, *se habent fines, sicut principia in speculatiuis.* Ideóque ad prudentiam quæ est recta ratio agibilium, requiritur in homine optima dispositio circa fines; ea autem est mediante appetitu recto: idcirco ad prudentiam moralis virtus desideratur, quâ appetitus bellè & ingenuè dirigatur. Ast bonum arte-factorum, non est bonum appetitus humani, sed bonum rerum, quas ars expoliuit: nec ars præsupponit appetitum rectum; peritus enim artifex & optimus potest esse pessimus in genere morum, quia bonitas artis non est in artifice, sed extra, scilicet in re facta. Igitur ars non est virtus moralis perficiens hominem, vt vitia expungat, sed est virtus illuminans intellectum, in ordine ad factibilia, prudentia verò secus, est virtus moralis, quæ appetitum à vitiis exigit alienum, & est virtus omnino necessaria: nam ad benè operandum non sufficit, vt quis bona depromat, & egerat, sed interest, quomodo bona fiant, scilicet ex recta electione, non autem ex impetu, aut aliqua passione quatiente hominem. Cùm verò electio sit eorum, quæ sunt ad finem; rectitudo electionis duo requirit, scilicet debitum finem, & id quod congruè ordinatur ad debitum finem: ad debitum autem finem homo congruè disponitur per virtutem, quæ perficit partem appetitiuam animæ, cuius obiectum est bonum, & finis: ad id autem, quod idoneè dirigitur in debitum finem, debet homo disponi per habitum rationis; quia capere consilium, & eligere media, quæ conducunt ad optimum finem, sunt actus rationis, & ideò necesse est in ratione esse virtutem aliquam intellectualem, per quam perficiatur ratio, ad hoc vt non ineptè se habeat ad ea, quæ sunt ad finem; & hæc virtus prudentia nuncupatur.

Aristot. l. 7. Ethic. c. 8. Finis est in actibus humanis, vt principia in speculatiuis.

Electionis rectitudo quid requirat.

Ex Philosophia. *Aristot. l. 6. Ethic. c. vlt.* Virtus moralis habitus est electiuus.

Martha erat occupata circa plurima; & virtutes morales nos & hic plurimum occupant: sunt enim plurium feraces actuum; quodque benè quadrat, legitur Maria fuisse sine Martha, vt cum lauit pedes Domini lacrymarum imbre, sed nunquam Martha seorsum sine Maria Deo legitur adstitisse: ita etiam virtutes aliquæ intellectuales possunt esse sine moralibus; nam scientia potest esse sine iustitia, coïreque potest in homine cum omni vitiorum colluuie, vt videre est in Iuliano, Augusto, Porphyrio, & aliis, quos scientia insignes vitia deformarunt. Sed Martha nequit esse sine Maria, id est virtutes morales nequeunt insciâ Mariâ constare sibi, seu non possunt subsistere sine aliqua virtute, intellectus, vt sine intellectu, & prudentia. Nam moralis virtus, est habitus electiuus, id est hominem idoneum faciens ad consona quæque eligenda: ad hoc autem vt electio congrua sit, duo requiruntur. Primò vt sit debita intentio finis, nimirum à fine suam bonitatem aut lethale virus actiones hominum emendicant: bonus autem finis intenditur, virtute morali moderante appetitum, & eum inclinante ad bonum congruum. Secundò requiritur, vt homo rectè accipiat ea quæ sunt ad finem: & hoc fit per rationem rectè consiliantem, iudicantem & præcipientem, vt loquitur S. Thomas. Sed iudicare, præcipere, & eligere, actiones sunt rationis, atque prudentiæ, quâ inuitâ, anima est nescia virtutis.

S. Thom. 1. 2. q. 58. art. 4.

Rursus absque intellectu non est virtus moralis; siquidem intellectus est habitus primorum principiorum, quæ naturaliter patent, tam in speculatiuis, quàm practicis. Vnde sicut recta ratio in speculatiuis, in quantum procedit ex principiis naturaliter cognitis, præsupponit intellectum principiorum; ita etiam prudentia, quæ est recta ratio agibilium, intellectum præuium requirit. Quomodo enim prudentia media eligeret idonea, si intellectu inscio cæcutiret. Est igitur nexus hic indiuiduus virtutum, vt prudentia quæ est virtus intellectualis, nequear esse sine morali virtute, quia prudentia dicit propensionem appetitus, in debitum finem: debitus autem finis est quid bonum, ad quod inclinari, est proprium appetitiuæ facultatis, & virtutis moralis: & alternante vice, nulla moralium virtutum potest esse sine prudentia; quia cùm moralis virtus sit talis à fine, à quo specificatur talis, indiget prudentia, vt electione præambula mediorum possit in hunc finem optimè deuenire.

Prudentiæ natura declaratur.

Sic duarum sororum animus concors atque indiuiduus, in eodem animæ castello liquet cùm virtutes in duas dissitæ propagines, intellectuales scilicet, & morales, in eodem tamen supposito coalescunt: videlicet vna eadémque anima, gratiâ Dei conspicua, dum vitæ actiuæ, & speculatiuæ est intenta, Mariæ & Marthæ sororum dotes & gratias satagit æmulari, tuncque in eâ animâ est omnis armatura fortium. Cùm cernitur agmine stipato virtutum omnium, quarum præsidio & præsentia Christi, qui subit hoc castellum, & medius astat in virtutum acie, intrepidè sustinet ausus omnes Dæmonis insurgentis. Quid enim obstare queat ei, qui Dei præsentia fultus, omni virtutum cuneo cingitur, sine quo Christus non accedit, nec succedit in animas, quas exornat.

Iustinianus Imperator ait, Principem coronâ nobilium illustrem esse; & fieri solenne, quod eo præsente ratum est. Sic habet Ius Ciuile. *Omnium testamentorum solemnitatem superare videtur, quod insertum merâ fide, inter tot nobiles, probatásque personas, etiam conscientiam Principis tenet.* Christus non est solitarius in animæ castello, sed cum eo est magna frequentia, & corona virtutum, in quarum consessu, anima sese totam Dei obsequio consecrauit. Ea deuotio Christi famulatui, quam professa est anima, inter tot nobiles testes, scilicet gratias, & virtutes comites, & socias Christi omnium testamentorum fidem superat: nec est quòd anima in posterum timida vereatur: nam ex eodem Iure. *Princeps vbi est, ibi est securitas, & ideo in curia Principis cessat præsumptio iusti timoris.* Eamobrem Gabriel Angelus, Mariæ ait. *Ne timeas Maria, quia inuenisti gratiam.* Id est, gratia inuenta adest, & Christus, & vbi Princeps est, ibi est securitas.

Ex Ivre Civili. *Lege omnium codice de testament. L. prima codice de his qui propter metum Iudicis.* Gratia facit securos.

Ex SS. Patribus. S. Chrysol. serm. 145. Gratia Dei timorem pellit.

Ad hoc allusit Sanctus Chrysologus. *Ne timeas Maria, quare? quia inuenisti gratiam: timet non qui inuenit, sed qui perdit.* Rursus. *Timor non est, vbi diuinum est negotium, non humanum; quid timet quæ suscepit eum, quem timent omnia quæ timentur.* Et nota, Chrysologum benè nuncupare gratiam, negotium diuinum, non humanum. Negotium dicitur, quasi negans otium: nam etsi pax sit virtuti innata; non tamen ea à laboribus vacat, sed vt Martha, & Maria; ita reciprocante negotio vices suas cum otio, virtus mox in oratione sedet, & quiescit, aliàs ærumnis, aut aliis actibus exercetur, vt compendiosè ait Bernardus. *Virtus in pace acquiritur, in pressura probatur, in victoria approbatur.* Vides, pacem esse incunabula virtutis, quæ adolescit in pressuris, atque molestiis. Et demum in agone glorioso laureolis obumbratur. Ista Mariæ & Marthæ historia totam eorum hominum, qui sunt in gratia seriem complectitur. Martha erat virgo, & notat animas, quæ à gratiâ Dei minimè defecerunt. Maria plorans, animas notat, quas memoria criminum alluit profluuio lacrymarum: & dicere ausim, intensiorem esse gratiam pœnitentum seriò, eâ multorum hominum, qui à sua lenta & tepente gratia nequaquam exciderunt. Hoc in Magdalena liquet; hoc & in Lazaro claret, qui est figura peccatoris. Ad mortuum & fœtentem accedit Christus; lacrymatur, vt reducem astantibus sistat; edita voce compellat extinctum, vt faciat rediuiuum; soluit ab institis, quibus antea præpeditus iacebat in sanie, demum aduocat ad mensam suam, vbi multis satis fuit cernere discumbentem.

S. Bernard. serm. 58. in Cantica. Virtus vbi acquiratur, probetur & approbetur.

Ex Iure Canonico. Can. quantumlib. de Pœnit. d. 1. Pœnitentia resuscitat animas ad instar Lazari. S. Ambr. l. 2. de pœnit. c. 17. Can sicut qui §. Renuntiandum de pœnit. d. 2.

Iure Canonico ea narratio typus est animæ pœnitentis: sic enim habet Canon. *Quantumlibet ergo mortui fœtor, aboletur omnis, vbi sacrum redoleuerit vnguentum, & surgit defunctus, & solui iubentur eius vincula, qui adhuc in peccato est, tollitur velamen de facie eius, quod veritatem gratiæ, quam acceperat, obumbrabat. Sed quia venia donatus est, reuelare faciem, aperire vultum iubetur: non habet enim quod erubescat, cui peccatum dimissum est. Iesus non reuocat beneficia, imò cumulo suæ liberalitatis amplificat, reuisit sollicitè suscitatum, & celebrata resurrectionis gratia, lætus ad cœnam venit, quam ei præparauit Ecclesia, in qua ille qui fuerat mortuus, vnus inter discumbentes cum Christo inuenitur.* Vbi autem gratiam induerit pœnitens, illic adsunt Martha & Maria, id est gemitus atque suspiria, cum aliarum virtutum praxi incunctante. Hoc monet & hic Canon. *Renuntiandum sæculo est, somno ipsi minus indulgendum, quàm natura postulat, interpellandus est gemitibus, interrumpendus est suspiriis, sequestrandus est orationibus, viuendum ita, vt in tali vita huic moriatur vsui, seipsum sibi homo abneget, & totus mutetur.* Leo Papa idipsum ingerit hoc Canone. *Aliud quidem est debita iustè reposcere, aliud propriæ perfectionis amore contemnere, sed illicitorum veniam postulantem, oportet à multis etiam licitis abstinere.* Hæc abstinentia à licitis & in virtutum praxi calens animus proximis duabus historiis emicabunt. Demus primas Regi Boleslao; qui enim se deiecit pœnitens, eò debet altius honorari.

Can. Aliud de pœnit. d. 1. S. Leo ep. 90. Pœnitentis vita qualis esse debeat.

Ex Historia. Cromerus l. 5. Historia. Pœnitentia Regis Boleslai ob fratrē occisum.

Impiè occidit fratrem suum Boleslaus; sed hoc nefas auctorem suum adeò dirè habuit, vt de expiando crimine seriò cogitarit. Primò Quadragesimam totam egit vllo impastus obsonio, aqua dumtaxat & pane suam leuans inediam. Corpore sic mactato, animum efferens ad superna, iugi oratione Deum demeruit: larga suarum etiam facultatum profusione in pauperes, & in Ecclesias sibi ea cautione prouidit sui sceleris aduocatos. Nec hìc stetit eius inquies animus, quem gratia Dei feruidè percellebat: quippe Rex morarum impatiens, anhelans ad maiora, voto inito peregrinandi, multas Sanctorum reliquias inuisit, & ea pietate pedes totam ferè Galliam, Narbonensem, & Hungariam, raro stipatus comite peragrauit.

O typum vsquequaque integrum pœnitentiæ omnigenæ! quâ fieri debet satis illis omnibus, quibus peccatum obfuit. Deo satisfecit multa oratione, ad quam se accinxit inediâ, quæ quantùm corpori adimit, tantùm & spiritui adiicit. Lacrymis maculas crimine contractas abundè tersit, eleemosynis, si quid malè fuit partum, illicò restituit: scandalo autem, quod orbis penè totus homicidio conceperat, occurrit pedestri peregrinatione, in qua eumdem fratricidam exhibuit toti Ecclesię pœnitentem. In ieiuniis, precibus, eleemosynis, vide virtutum nexum; & demum in vario itinere emenso, feruidam quæso indolem gratiæ demirare, & videbis germanas Mariam & Martham, id est, virtutes omnes intellectuales & morales in hoc homine sua diluente piacula fuisse egregiè adumbratas.

Pœnitentia Pelagiæ. Marullus l. 4. c. 10. Sabellicus l. 5. c. 5. Fulgosius l. 6. c. 9.

Alium pœnitendi ritum iniit Pelagia, fœmina famosa libidine sua, & opibus, quas obscœnis artibus amplas congesserat: hæc conuersa prædicatione Nonij Episcopi sanctissimi, effusa in lacrymas, nefarium vitæ suæ schema commemorans, totum actuum suorum contextum aperuit; mox confessa se non Pelagiam, sed Pelagus fuisse vitiorum, seruos & ancillas manumisit, opes pauperibus distribuit, ad apicem se montis Oliueti contulit, vbi in secessu, ementito sexu, & veste mutata, virum simulauit vocataque est Pelagius: in eâque virtutum palæstra initiata, professa est inibi magisterium omnigenæ sanctitatis. Hæc historia patiens anatomen, explicat alium à superiore typum pœnitendi qui tamen eodem collimat. Primò Pelagia conuersa est prædicatione Nonij. Etenim non fit anima redux sola sponte sua, sed Deo etiam illucente. Gratia ei affulgente, totam se lacrymis alluit, antequam obiret munia confitentis: nam cognitio seu examen & contritio noxæ, confessioni præire debent, quâ peractâ, seruos & ancillas manumittat anima, priscos exosa ritus, id est, omnia abdicet, quæ peccatis suis antea præstiterant obsequio suo famulatum.

Ita & Magdalena comam suam, vestes, & alabastrum, quasi manumisit, cùm res eas omnes spreuit sibi hactenus ancillantes. Rursus malè parta dedit pauperibus, & hoc necessarium munus animæ crimini defungentis. Ascendit montem Oliueti, figuram misericordiæ, quam oleum veluti Symbolo delineat: siquidem

siquidem anima, quam pœnitet, ad misericordiæ Dei apicem multa virtutum congerie effertur & transcendit: omnes enim virtutum nisus atque conamina, sunt ausos & asceosus animæ, Dei misericordiam insectantis, Demum Pelagia sexum suum ementitur & vestem habitu masculo, voltque vocari Pelagius degens in recessu. Et hæc summa animæ seducis ad gratiam; ea nempe vbi exuit animum muliebrem, quem fregerant in mollitiem voluptatis illecebræ, debet viriles spiritus induere, & abdicato omni impio consortio dumtaxat ardua cogitare. Siquidem Spiritus Dei vbiquempiam acceperit, eum euehit ad excelsa, magnos ingerit motus, quibus corpora concitantur.

Ex re Medica. *Galen. l. artis paruæ 77. Fernel. Physiologiæ l. 9. c. 28.*

Res medica idipsum astruit, cùm ex Galeno naturam integram ea opere pronuntiat. Sic enim Galenus. *Natura opifex, medicus verò ministèr.* Et Fernelius scite probat, motum cieri à spiritu è capite in neruos & musculos deriuato. Sic ille *Sensuum instrumenta, neruique omnes, & musculi spirituum, viriumque animalium continenti illapsu, & aspiratione firmantur, simulque stabilimen & præparationem quamdam, ad obeunda munia, assumunt, hoc certè argumento, quo præpeditus & obstructione quadam interceptis viis, velut in paralysi, non modò sentiendi, aut mouendi spes adimitur, sed omni prorsus robore dissoluto languescunt: dum verò accepto spiritu, omnia suo robore constabunt benè instructa & composita erunt ad opus, & tum integrè suas functiones obibunt.* Hæc ille; doctè adiiciens, etsi spiritibus mouendi insit energia, eos tamen requirere obsequium musculorum & neruorum.

Sēsuum ministri sunt nerui.

Ita etsi Spiritus Sanctus influat in animam gratiâ Dei præualidam; animæ tamen neruos deposcit, scilicet virtutes, quarum actus emergentes vt musculi, animam euehunt ad superna.

Ex Symbolis. *Lukius l. numismatū.*

Itaque velim omnibus insidere Symbolum Philippi Regis Hispani, quo innuit eam rationem, qua via paratur ad regnum. Decesserat Lusitaniæ Rex nullo derelicto hærede regni: litigabant multi spe concepta regni; sed Hispanus exercitu numeroso conscripto, ius suum fecit in primis, sibique regnum hoc subiecit agmine præpollente. Dein numisma cudit præferens hominem cataphractum, suâ hasta coronam auream præferentem, hoc titulo. Qvi volet. Quasi diceret; multi de corona Lusitana cogitant, illa solùm manet, quos reperit cataphractos. Ecce ea prostat, armis & sanguine demerenda. Qvi volet. Si quis cupidus est regni, de pugna cogitet. Hoc præfatus fuerat & Paulus. *Qui certat in agone, non coronabitur nisi legitimè certauerit.* Et eò alludens Gregorius, suum calculum affert. *Ad hæc audita inardescit animus, iamque illic cupit assistere, vbi se sperat sine fine gaudere, sed ad magna præmia perueniri non potest, nisi per magnos labores: delectet igitur mentem magnitudo præmiorum, sed non deterreat certamen laborum.*

2. Timot. 2. S. Greg. ho. 37. in Euan.

Ex Historia. *S. Ambros. l. symbolorum.*

Huic certamini nos fore idoneos, ait Paulus, si vni Deo tantùm insistamus, terrenis omnibus abdicatis. Sic ille *Nemo militans Deo, implicat se negotiis sæcularibus, vt ei placeat cui se probauit.* Nam esto Dei simus, & is habitet corda nostra; si tamen vacemus à virtute, in discrimen illius incurremus, qui in fronte aperta & edita domus suæ, aureo charactere hæc verba inscripserat. Si Devs pro nobis, Qvis contra nos? Is, inquam, incantæ obuius vaccæ sæuienti, ab ea occisus est. Vnde quispiam titulo domus adiecit. Vacca Quasi respondens quæstioni. Id est petis, Deo nos protegente quis possit nobis obesse? Respondeo, vaccam posse eludere Dei præsidium. quod ita nobis est præstò, vt velit etiam nos nobismetipsis consolere, ne aliquod infaustum opprimat inconsultos.

Voluptuosa vita meretrix est cuius miseriæ describuntur.

Cautior igitur fias hac historiâ: nam etsi hæc sectio clamet, animam Deo gratam, esse castellum, e quo mille clypei pendent, & omnis armatura fortium, licet illic Deus præsideat, caue tibi à vacca, scilicet à carne tua, & a voluptate, quæ meretricio habitu animas incurias sui deprædatur, vt luget Sanctus Chrysostomus hoc tenore. *Meretricem appello hanc vitam, quæ in deliciis & voluptatibus transigitur, & eam quidem turpissimam, cuius facies fœda, & horrida, aspera, amara, crudelis: & licet tam turpis vultus eius, & fœdus; tamen multos decipit, cum videant apud eam omnia cruenta periculis, mortibus, insidiis, inuidiâ, tormentis plena, cúmque eam stipari videant pessimis sodalibus, contumeliis, infamia, curis perniciosis, metu iugi, tremore frequenti, & mille aliis infaustis consortibus, velut anguium corona circundari; fructum verè in his nullum nisi interitum esse perniciem, pœnamque perpetuam, patitur tamen à pluribus amabilis, & exoptabilis haberi. Tanta est eorum stoliditas, qui decipiuntur, vt cùm eos ratio nulla ex hoc interitu reuocet, ne euidentia quidem indesinenter pereuntium exempla deterreant.* Hæc Sanctus, perpetuus osor voluptatis, appositè ad vaccam illam, quæ hominem perdidit, sibi de Dei præsidio blandientem. Igitur vaccæ illi, scilicet voluptati, ne fias obuius; cornu ferit illa, caueto; sed habe tibi vernaculam virtutum praxim, ne vecordiâ pessum eas: iuxta hoc meum effatum.

Ex SS. Patribvs. *S. Ioannes S. Chrysost. serm 30. quod nemo læditur nisi à seipso.*

Homo, cvivs anima non agit, animam agit.

DE NECESSITATE VNIONIS animæ cum Deo.

In hac verba:

Porro vnum necessarium est.

Sectio Tertia.

Ex Philosophia. *Arist. l. 10. Ethic. c. 7. & 8.*

Finis hominis est perfectio eius.

Illud alicui ex Philosophia necessarium est, sine quo finem suum nequit adipisci. Ergo cùm ea Aristotele finis hominis sit eius perfectio & beatitudo in vnione sita cum supremo intelligibili, illi vnio erit homini necessaria si nolit à fine suo illo optimo deuiare. Quod vt liquear, audi Philosophum disputantem. Nomine beatitudinis intelligitur vltima perfectio rationalis seu intellectualis naturæ: nequit autē perfici intellectualis natura, nisi secundùm id, quo est natura intellectualis: at non est primò & præcisè natura intellectualis à voluntate, sed ab intellectu: nam voluntatis partes & munia non sunt, intelligere: at intellectus

perficitur ab intelligibili supremo intellectu, quantum ab anima potest intelligi, siquidem potentiæ perficiuntur ab obiecto. Potissimum autem obiectum intellectus est Deus verus, à quo & cuius veritate, vera omnia habent vt sint quibus veritas insit. Optimè Aristoteles beatitudinem illam suam, naturæ confinio debitam, assignat sapientiæ, quam ait esse cognitionem rerum altissimarum per altissimas causas.

Ex Theologia. S. Thom. 2. 2. q. 83. art. 1.

Theologia potiore lumine illustrata, ad Deum alia vnione transcendit, quâ beatur anima. Hæc vnio est, quam Dominus ipse extollit titulo sectionis; ea nempe, qua Maria Magdalena effusa in orationem, eorum, quæ circum agebat Martha, nihil penitus attendebat. Hæc vnio alia planè est ab ea, quam Philosophus extollit: etenim illa intellectione homo non fit melior, vt videre est in Diabolo, qui multa de Deo nouit ad multam potius suam, atque perniciem; sed oratio est actus rationis practicæ, quæ est causa alicuius editionis in rerum natura: nam ex Cassiodoro. *Oratio est quasi oris ratio.* Ex Aristotele autem. *Optima deprecatio ratio* Vnde cùm oratio Deo animam vniens, ei sua deliquia explicans, petit ea reparari, causa est dispositiua saltem gratiæ, quam Deus impertitur. Rursus illa vnio secum vehit duas principes virtutes, fidem scilicet, atque charitatem, vt probat Angelicus Thomas. Fidem, qua Deo sistitur, quem præsentem apprehendit, & omnipotentem, & misericordem. Idem charitatem exigit, iuxta illud Psaltis. *Iniquitatem si aspexi in corde meo, non exaudiet Dominus.* Hinc duo sunt effectus potissimi orationis; scilicet mereri, & impetrare: habet meritum à charitate, & vim impetrandi à fide mutuatur. Eius autem necessitas petitur primò ex præcepto Christi. *Oportet semper orare, & non deficere.*

Oratio quid sit. — *Psal. 65.* — *Luc. 18.*

Oratio à Deo instituta vt conducens ad prædestinationis effectum. S. Thom. 2. 2. q. 83. art. 2.

Rursus ex Dei prouidentia, non disponuntur tantùm effectus, qui sunt futuri; sed eadem prouidentia respicit, & à quibus causis, & quomodo talia sunt ventura. Inter alias autem causas, sunt etiam rerum quarumdam causæ actus humani: ideóque necesse est homines aliqua agere, non eo fine vt vim faciant ordinationi diuinæ, sed vt per suos actus impleant quosdam effectus iuxta ordinem a Deo decretum. In illis actibus potissimum locum tenet oratio, quæ non fit vt immutetur ordo à Deo præstitutus, vt docet S. Thomas; sed vt impetremus illud, quod Deus disposuit per orationes Sanctorum esse implendum, vt scilicet homines postulando mereantur accipere, quod eis Deus ante sæcula disposuit elargiri.

Ex Historia. S. Augustin. sermone de Sancto Stephano. S. Fulgent. sermone de Sancto Stephano. S. Augustin. l. 1. Cõfession.

Potuit reuerà Deus, Paulum insciis hominibus efficere vas admirabile opus Excelsi; noluit tamen, sed orationi Protomartyris in summo agone positi, dedit huius neophyti sospitatem, vt asserit Augustinus. *Si Stephanus non orasset, Ecclesia Paulum non haberet.* Cui subscribit Fulgentius. *Charitatis virtute subnixus vicit Saulum crudeliter sæuientem: & quem habuit in terra persecutorem, in cælo meruit habere consortem.* Annon Augustinus Monicæ matris oratione superstes extitit: audierat ea à sancto viro: Fieri non potest vt filius istarum lacrymarum pereat.

Niceph. l. 9. Ecclesiast. Historia cap. 28. Orosius l. 7. c. 15. & Nicephorus. l. 4. Eccles. Historia cap. 12.

Nonne & in Regem Persarum præualuit oratio Iacobi Episcopi, quo orante tela cælitus emissa sunt in acies Sapotis Regis, qui Nisibim obsidebat. Oratio sanè spicula vibrat in Dæmones, hostesque visibiles, si fas sit ad salutem. Sed quæ historia luculentior eâ, quâ Aurelius Antonius Imperator liberatus est in Germania ab innumeris hostibus, qui eius acie circumacta internecionem cogitabant: præter hoc discrimen exercitus Romanus laborabat aquarum inopia, & eamobrem bicipiti morte erat pereundum. Iussit Aurelius fundi preces Diis suis: cassâ fuere facta, hoste scilicet inualescente; sed vbi legio Christiana se accinxit ad fundendas preces: Ecce cæli effusa nube fluidi facti Romanis largo profluuio, quo sitim suam copiosè milites & bestiæ diluerunt. Sed, ô prodigium! Iidem cæli propitij Romanis, iniquiores hostibus, eorum acies grandine & fulmine contriuerunt. Dictaque est hæc Christianorum legio fulminatrix. Et hinc ab eo Imperatore facta copia Christianis, palàm & impunè sua Christo obsequia profiteri.

Ex SS. Patribus. S. Gregorius l. 1. Dialog. c. 8. S. Augustin. de Eccles. dogmatibus. c. 56.

Viget & hodie ea vis orationis: nobis enim demeretur imbrem gratiarum, & hostibus interitum, hæc autem indulta oratio promeruit, quia Deus ante sæcula disposuit ea dare, quæ oratio deposcebat, vt benè aduertit Gregorius. *Ea quæ sancti viri efficiunt orando, ita sunt prædestinata: vt precibus obtineantur.* Ergo fuit illa vna oratio necessaria, vt & Augustinus assentitur. *Nullum credimus ad salutem, nisi Deo inuitante venire, nullum inuitatum salutem suam, nisi Deo auxiliante operari, nullum nisi orantem auxilium promereri.*

Ex Iure Civili. Lege omnia, §. Seruos ff. de officio præfecti vrbis. Statuæ Imperatorum salutares. Oratio fit cum reuerentia.

Promeritam olim indulgentiam ad statuas Imperatorum subindicat Ius Ciuile; quando seruos vim dominorum declinantes, & confugientes ad statuas, facit iuris eius qui eo tempore præfectus erat vrbi. Sic enim fatur Imperator legis oraculo, *Seruos qui ad statuas confugerint, vt manu-mittantur de dominis querentes audiet.* Potuit Imperator seruis alio modo prouidere; sed arrisit præ cæteris ritibus aliis pronum ad statuas obsequium. Ita & Deus oratione voluit homini subuenire, dum ea humilis fit, & in modum Mariæ Magdalenæ positæ ad pedes Christi, aut ad instar Chananææ, quæ se canem professa, Dei animum inclinauit

Ex Mathematica. Clauius. l. 1. in sphæram. Eratosthenes lib. in Arati Phænomena

Et hîc occurrit Mathematica, non ineptè tres orationis partes explicans, scilicet vnionem animæ cum Deo, humilitatem, & efficaciam. Nam ex Clauio & vetustioribus Erastothene & Arato, signum illud cæleste, cui nomen Canis, est in Cancro propè Leonem, & in ore Canis est stella omnibus aliis splendidior. Ita & anima, quæ se humilem, & canem clamat, orationi maximè idonea est, vtpote quæ sit propè Leonem, id est attentione suâ vnita Christo Domino, quem Ioannes vocat Leonem de tribu Iuda: in ore Canis, est stella lucida, quæ calores excitat intensos, quorum æstu canicularij dies excitantur. Ita & in ore hominis humilis est oratio quæ refulget oculis cælestibus, & terrenis.

Ex SS. Patribus. S. August. ser. 126. de tempore.

Esto igitur, homo, iuxta Leonem, id est, Deo vnire: nam hoc monent Sancti; & in his Augustinus. *Quid est oratio, nisi ascensio animæ,*

anima de terrestribus ad cælestia inquisitio supernorum, insatiabilium desiderium. Vis iuxta Leonem adhæsionem Canis, accipe ex Bernardo. *Oratio est hominis Deo adhærentis affectio.* Indolem Canis in humilitate suadet & idem Sanctus, *Quanta cum reuerentia, quanto timore, quanta illuc humilitate debet accedere, à palude sua procedens ranuncula.* Denique caue ne nuntent oculi, dum sidus orationis irradians, suos fulgores spargit, eodem mox laudato auctore. *Oratio est statio illuminatæ mentis ad fruendum Deo, quamdiu licet.* Vis feruorem æstus, quo dies incandescunt vigente Cane; audi Gregorium, & protinus incalesces. Sic ille. *Virtus vera orationis est celsitudo Charitatis.* Quasi diceret, orationem inurere Charitatem, id est animam deuouere flammis vsquequaque.

S. Bernard. Epist. de vita solitaria. Idem serm. de quatuor modis orandi. Idem epist. de vita solitaria. S. Gregorius homil. 27. in Euang.

Et quod maximè proposito meo quadrat, Camerarius assertor est rei mirabilis: à ætetenim oriente ea stellâ, quæ rutilat in ore Canis, lupos instabiles fugâ sibi consulere, sideris influxum minime patientes: vnde ille Symbolum hoc texuit. Pinxit lupum eo sidere desuper emicante, hoc titulo. Hoc oriente fugor. Ego orationi vt figuratur eâ stellâ præfulgida, affingo & affine Symbolum, pingens Dæmonem ad sideris huius ortum illico secedentem, eo etiam lemmate inusto Angelo desertori. Hoc oriente fugor. Ait enim Christus esse genus Dæmoniorum, quod non eiicitur nisi in oratione.

Ex Symbolis. Camerarius Centuria Quadrupedum. Ex re Medica. Fernelius Physiologia l. 6. cap. 2.

Rationem fugæ accipe, ex eo quòd Spiritus Dei, & Diaboli non coëunt; hinc animâ in oratione ebibente Dei Spiritum, alius spiritus nequam deorsum euanescit. Liceat mihi mutuò accipere à medicis theorema congruum argumento, quod decurro de Spiritu Dei, quem concipit oratio. Ex Fernelio, spiritus vitalis cordis dum sursum euehitur ad caput, fit animalis, nouumque induit gradum, quo corpori toti dat & sentire & moueri: sic ille. *Cùm vitalis spiritus in animalem conuertatur à cerebro eiusque meningibus, nouam speciem & vires nouas assumit, asciscitque sibi quas demum tanquam actionum opifices, in neruos sentientes, tangentes, ac monentes secum prouehit. In his autem semper præsens adest, quoniam iugis illa cerebri agitatio eum assiduè profundit atque distribuit.*

Eâ etiam prædita est energiâ oratio; siquidem homo orationis œstro percitus, spiritu in Deum fertur tanquam ad rerum caput & exordium: ideò Iure Canonico cautum, *Vt oratio versus orientem fiat.* Vbi autem spiritus hominis ad caput hoc scilicet Deum deuenit, illic immutatur: & vt medici aiunt, spiritus capitis esse lucidos, ita & homo orationi intentus, lumina quædam emendicat, teste Moyse, cuius cornuta fuit facies ex Dei colloquio, quo insolito pigmento refulsit: & hoc ingerit iste Canon. *Illa anima Deo pingitur quæ habet in se virtutum gratiam renitentem, splendoremque pietatis: illa anima benè picta est, in qua elucet operationis diuinæ effigies.* Ea lux expunxit omnes tenebras peccatorum, quibus homines opacantur, vt videre est hoc Canone ex Ambrosio desumpto, sicut & fuit superior. *Quando Adam solus*

Ex Iure Canonico. Can. illa anima. Can. quando de panis. d. 2. S. Ambr. l. 6. Hexam. c. 7. l. 6. epist. 41.

et, non est preuaricatus, quia mens eius adhærebat Deo. Et hæc adhæsio Deo, illud est vnum nobis necessarium, cuius deliquio pessum imus.

SI DEVNIMVR, MVNIMVR, DEO CARENS, O IPSO CARO EST SPIRITVS EXPERS. DEVM NON EXPARTA.

QVICQVID MAGNVM est sub Deo, minus est Beata Maria Virgine.

In hæc verba.

Maria optimam partem elegit.

SECTIO QVARTA.

Triplicem patitur statum, quo variat hæc infima rerum congeries. Etenim vnaquæque res bona est ab incunabulis; dum autem adolescit fit melior; demum tertium emensa gradum, optima nuncupatur. Hanc vltimam rerum omnium faciem, optimam scilicet partem, Maria Virgo, & hæc vnica, sibi iure merito vendicauit. Dicto fidem facit Philosophica anatome, seu dissectio boni, in vtile, delectabile, & honestum: si enim bonum appetitur vt deducat ad alium finem, dicitur vtile, vtpote tunc induens rationem medij; si verò fugax quæpiam illecebra sese animis ingerat, dum aliqui bonum venantur, dicitur illud bonum delectabile, eò quòd delectet, & voluptate afficiat. Tandem si res aliqua, sui ergò duntaxat, & non alterius appetitur, dicitur bonum honestum, in quo vaga hactenus anima conquiescit. Hæc tripartita boni diuisio, concludit opes, aurique gazas, vt vtiles ad tergendas huius æui, quod anceps agimus, ærumnas atque iniurias ingruentes. Rursus bonum delectabile importat omnes sæculi corporisque cupedias atque voluptates. Bonum verò honestum dicit, pompam & infulas, honorum scilicet titulos, & gloriam, quæ fulgore suo non perstrinxit oculos tantùm hominum, sed & miserè dementauit.

Ex Philosophia. Arist. naturam boni explicat l. 1. Ethic. c. 1.

Diuisionem boni probat S. Thom. 1. p. q. 5. art. 6. Boni quot sint species.

Coit alia partitio boni in internum, & externum. Bonum internum est honestum, scilicet virtutes; & verè bonum ab homine appetendum, quia ab anima potissimum habet homo, vt talis sit. Bonum externum, seu corporale, inhærens est, aut discretum: si inhæret, est sanitas, vel voluptas: si verò dissitum est à corpore, est auri copia, quâ intellige facultates. Doctorum apex Thomas, vocat ea bona, minima, media, & magna. Minima inquit, sunt bona fortunæ, media sunt bona naturalia, magna sunt habitus virtuosi. Eorum etiam Sanctus ille, fructus tres assignat & dispescit; scilicet fructum honestæ conuersationis, sacræ deuotionis, & iucundæ pietatis.

S. Thom. 1. 2. q. 85. art. 4.

In his autem omnibus bonis, quicquid in apicem surgit aut optimum sapit, illud omne Maria fecit sui iuris, titulumque dominij petit, ex titulo sectionis, cui hæ voces inustæ sunt; *Maria optimam partem elegit.* Vt autem ideam habeas optimæ partis huius, accipe synopsim

synopsim bononorum omoium, vt el-tionem Mariæ fuisse optimam teneas ;-dubiè. Esto bona sint fortunæ facultates ; ,rum bonus vsus est bonom melius , & -ontemptus est bonum optimum. Ergo Mar- professa altam & vltroneam inopiam in -onis fortunæ, optimam partem elegit, sci-et paupertatem. Eiusdem farinæ bona sunt honores alternantis & iocantis fortunæ l-ıbria, qoibus etsi ratioboni conoeoiat , -orum fuga est bonum melius ; sed bonum -timum est in edito fastigio bonurum me- depressa , qualem Maria exhiboit p-ofessa se ancillam , cùm Angelus eam -clytæ Dei matris titulo compellaret.

Mariam elegisse bonorũ omnium optimam partem latè probatur.

In his ego bonis adhuc humilitate sua Matia optimam partem elegit. In bonis naturæ, quæ ad-orpus pertinent, corporis integritas, vna es sanitas, alia virginitas, quæ duæ habue- suum culmen in Maria. Ergo optimam patem elegit. Si animam spectes, bona eius sunt virtutes intellectuales, & morales, qoæ eò deuenere, vt fuerit Maria miraculum, quia optimam partem elegit. Si bona gratiæ inuestigas in Maria, pleoitudo eius Angelo præcone clamat, eam optimam partem elegisse. Bona demum gloriæ, primâ sectione radiabunt. Iam ex præfatis, singula quæque bona diluamus, vt eorum iodoles optima vni Mariæ tantùm adscribatur, optimam eius electionem omnigeoâ scientiâ conclamante.

Ex Philosophia. Arist. l. 6. Ethic. c. 5.

Philosophia facem accendit, cuius luminе eruot pleraque peruia, quæ alioqoin iouia sine face forent. Ait hæc disciplioa rerum omnium sedula iodagattix, prudentiam esse rectam tationem agibilium, quæ duo dlcit, scilicet iotellectum, & rectitudinem appetitus. Deootat hæc virtus intellectum, id est habitum, quo media idonea fini in notitiam deueniant inquitentis, & deposcit appetitum rectum, oe perperam obliciat intellectus media congrua voluntati. Inde infero argomeotum, quod sese effundit in classes omnes, & cancellos, quibus bona omnia concloduntur. Hic autem est discursus. Qualis prudentia, talis electio: sed Mariæ summa fuit prudentia ; ergo & summa electio, quâ optimam partem elegit. Fuisse in Maria summam prudentiam liquebit, si facio palam, eam præstitisse Intellectu præfulgido, & voluntate effusa io bonum, quæ duæ sunt indiuiduæ partes, quibus prudentia tota coalescit.

Arist. l. 2. Metaph. c. 2. tex. 5. Idem l. 8. Physic. c. 3. tex. 41.

Sic igitur irrepentes tollo inficias, & explico Mariæ intellectum præfulgidum, & voluntatem amore boni petcitam. Ex Aristotele, in agentibus per se & essentialiter subordinatis ioferius oon causat, oisi dependenter à soperiore; & causa prima plus influit, & efficaciùs mouet, quàm causa posterior: ergo quò maior erit influxus causæ, nobiliorem etiam prodet effectum. Sed Maria Virgo edita est, quasi feriante naturæ nisu, & Deo opifice: nam Anna parens huiusce Virginis erat infœcuoda: ergo anima edita Deo sic auctore fuit nobilior aliis, quæ via vetnacola suis organis infunduotur: sicut vinom nuptiarum Canæ Galilææ, melius erat eo, quod primò appositum fuerat. Nam illud primum erat naturæ donom, quæ bottos in vinea decoxerat: ast alterum insciâ natura editum Dei erat opus vtique perfectum. Vnde & Architriclinos, sapore vioi captus insueti, ait sponso. *Tu seruasti bonum vinum vsque adhuc.*

Ioan. 2.

Ex SS. Patribus.

Rursus cùm anima operetur beneficiô organorum, Mariæ organa, Dei mano obstetricante compacta, fuerunt exquisita, atque adeò emicantis fuit Maria intellectus, ad mediorum indagineın optimè compositi. Inde colligere est, in Virgine extitisse prudentiæ sommitatem, quæ fuit miraculo, cui aliud præiuit miraculum cùm sterilis Anna Mariam enixa est, miraculorum officinam: & hoc eloquenter explicat Damascenus. *Quid autem est cur Virgo mater ex sterili orta sit? quoniam scilicet oportebat, vt ad id quod solum sub Sole nouum erat, at caput miraculorum omnium, via per miracula sterneretur, ac paulatim ab humilioribus ad sublimiora progressus fieret. Habeo & aliam altiorem & diuinam rationem. Etenim natura gratia cedit, ac tremula stat, prodigia non sustinens.* Tandem ille Sanctus, effusos in Mariæ ortum efferendum, exclamat. *O miraculorum miracula, & rerum admirandarum res maximè admiranda: siquidem par erat, vt ad Dei incarnationem omni sermonis facultate sublimiorem atque indulgenter se demittentem iter per miracula sterneretur.*

S. Damasc. orat. 2. de natiuit. B. V. Mariæ.

Mariæ natiuitas incepit à prodigiis.

Ne autem sim nimius in Mariæ officina miracolorum recensenda, insistam prælibato boororom ordini, & ordiar à fortuna, penes quam plerique reponunt Gazas, decepti adulterioo lumine rutilantis auri, fortunam venerantes vt parentem beatitudiois, iuxta illud Psalmi. *Beatum dixerunt populum cui hæc sunt.* In his fuit Constantious Paleologus, Imperator Græcus, incubans auto suo adeò anxiè, vt vita, & Imperio orbatus fuerit à Turca, qoia noluit aperto ærario conscribere exercitum, quo vires posset frangere truculenti hostis insurgentis. Hinc auri cupidus Imperator, ne aurom perderet, qoo solo se beandum crediderat, seipsum perdidit, & Græciam. Animi sui in aurum plus æqoo propensi, conscios habet quàm plurimos infelix hic Dynasta: eos videlicet omnes, qui moniti hostes instare, numeroso agmine, nolunt soluere loculos, vt ære effuso parent pauperum exercitum, vtique præpotentem. Hoc quippe tantùm genere armorum, scilicet eleemosynis, iisque largis, acies inferæ prosternuntur, vt monuit Daniel Prlocipem infidelem. *Rex consilium meum placeat tibi, & peccata tua eleemosynis redime, & iniquitates tuas misericordiis pauperum.*

Psal. 143.

Ex Historia. Calchondylas in Mahomeo l. I. Paupertatis laus.

Daniel. 4.

Ex Profanis. Seneca ep. 2. ad Lucilium

Dei gladios vindlces stringunt io capita nostra, multa à nobis crimina repetita. Dæmones expetunt nos vt victimas; vna salus est in opibus erogandis, quæ qui custodit, ille odit animam suam, Philosopho Ethnico etiam assertore, qui partem summi boni in inopia collocaoit. Is est Seneca, cuius hæc sunt sensa, digna plaoè homine Socratem æmulante. *Cui cum paupertate benè conuenit, diues est; non qui parum habet sed qui plus cupit, pauper est.* Ille idem aliquid subolens in paupertate, transcendeos hominum ritum, sic Lucilium admonuit. *Aude hospes contemnere opes, & te quoque dignum finge Deo: nemo alius est Deo dignus, quàm qui opes contempsit.* Rursus. *Si vis vacare animo; aut pauper sis oportet, aut pauperi similis*

Idem Epist. 12. & Ep. 17. S. Hieron. Epist. 13 ad Paulinum. Paupertatis amãs Gratia.

similis. Si Seneca displicet, vt cuius inopia fuerit labiorum tenus, videlicet in fastu pompaque sermonis, accipe alium, cui Hieronymus hoc testimonium perhibet. *Crates ille Thebanus quondam ditissimus, cùm ad philosophandum, Athenas pergeret, magnum auri pondus abiecit in mare, nec putauit se posse & virtutes simul & diuitias possidere.*

Ex Theologia. S. Thom. 1. p. q. 25 art. 1. Idem 2. 2. q. 23. art. 8. Finis duplex bonarum actionum.

Nemo inficiatur, eos Philosophos fuisse insignes, quos expetita inopia commendauit: sed in hac virtutum palæstra, Maria optimam partem elegit, vt ex Theologia constat, cuius genios Thomas ait, duplicem esse hominum finem, à quo suam speciem actiones quælibet emendicant. Alius est merè naturalis, quem attingere omnes possunt, duce ratione: ad hunc deuenere finem Philosophi, eo consentes aurum esse infra hominum sortem, atque adeò terram hanc propitio Sole decoctam, non mereri cultum, quo ei facultatum cupidi mancipantur.

Alius est finis naturæ inuius, scilicet Deus, ad quem sola nos Charitas dirigit, & euehit, & qua inscia, virtute sunt informes, quod sic probat Theologus. In moralibus, forma actus attenditur ex parte finis præcipuè, quia principium moralium actuum, est voluntas, cuius obiectum habens rationem formæ, est finis. At forma actus consequitur formam agentis: hinc necesse est vt in moralibus, id quod dat actui ordinem ad finem, det ei & formam: sed Charitas virtutes omnes dirigit ad vltimum rerum omnium finem Deum: ergo dat eis & formam, cùm finis det speciem in moralibus: dare autem speciem, est proprium formæ, à qua res habent vt sint talis speciei Ergo Maria, quæ Dei amore flocci fecit opes, in vsu facultatum suarum, optimam partem elegit.

Mariæ paupertas.

Fuisse Mariæ inopiam spontaneam colligere est ex claris natalibus, quibus orta à teneris vnguiculis templo addicta est cum nobilibus aliis tenellis virginibus. Erogasse autè in pauperes suas facultates, satis superque clamat profectio illius in Bethlehem, vbi edidit puerulum Iesum in stabulo, nullo præuio apparatu. Rursus acceptos à Magis thesauros potuit asseruare; sed statim effudit in egenos, ita vt ipsa inde pauperior, non habuerit agnum, quem offerret, purificanda ritu Mosaico. Vnde ne deesset legi, obtulit par turturum, iuxta morè pauperum fœminarum. Facessat ergo gentilis inopia, nescia Charitatis, Maria optimam partem elegit, acta Dei amore, quèm solum æstoans hæc anima deperiit.

Ex SS. Patribus. S. Augustin. l. de documentis Ecclesiæ c. 71.

Audiendi in hoc genere Sancti Patres, quorum erit antesignanus Augustinus. *Bonum est facultates cum dispensatione pauperibus erogare, melius pro intentione sequendi Dominum insimul pauperibus donare, & absolutum ab omni sollicitudine agere cum Christo.* Maria cum Christo totum omnium indiga fuit; ergo in bonis fortunæ optimam partem elegit. Facultates dicuntur bona vtilia, quia ad finem aliquem conducunt homini præstitutum: valet enim aurum ad omnia; sed eius contemptus ad finem vltimum, videlicet regnum Dei, suos euehit contemptores. Ergo qui contempsit, optimam partem elegit. Rursus auscultandum Augustino. *Magna felicitatis est conditio Christianorum, quibus claritudo regni posita est in paupertate, possidere quod cum labore acquiritur, paucorum est: contemnere*

Idem in Epistolam Canonicam S. Iacobi. Paupertatis est gloria magna.

quod cum fructu contemnas, omnium est. Felicitas ergo magna Christianorum, quibus datum est, vt paupertate faciant pretium regni cælorum. Non ergo tibi displiceat paupertas tua; nihil enim ea potest diuiti inueniri: vis scire quàm locuples sit paupertas, cælum emit.

Paupertas cœlum emit.

Augustino suppar Ambrosius, hæc eructat. *Iustus vir qui hic egeurit, illic abundabit; & qui hic laborem tolerauerit, illic consolationem habebit: qui autem hic receperit bona, illic mercedem eorum sperare non poterit.* Rationem lucidam affert meriti huius virtutis Chrysostomus. *Non malum aliquod æstimemus inopiam; etenim sapientia, & patientia, & omnis Philosophia nobis magistra est inopia.* Quid aliud putas deriuari ex hoc gymnasio, nisi gratiæ omnigenæ multiplex incrementum, quod quia Bernardo innotuit, sic familiarem sibi viget. *Volo te esse amicum pauperum, magis autem imitatorem; ille gradus proficientium est, hic perfectorum: amicitia namque pauperum Regis amicos constituit, sed amor paupertatis Reges facit. Regnum denique cælorum pauperum est.* Item alibi. *Felix paupertas voluntaria, relinquentium omnia, & sequentium te, Domine Iesu: felix planè, quæ tam securos imò gloriosos faciat, in illo singulari fragore elementorum in illo tremendo examine meritorum, in illo tanto discrimine iudiciorum.*

S. Ambros. l. 6. in hexameron. cap. 8.

S. Chrysost. Paupertatis mira encomia.

S. Bernard. Epist. 103.

Idem sermone 3. in Psalmũ Qui habitat.

Affinia sunt istis Gregorij Magni Pontificis oracula. *Quando ad fidei agonem venimus luctamen contra malignos spiritus sumimus: maligni autem spiritus nudi sunt, quia nihil in hoc mundo proprium possident; nudi ergo cum nudis luctari debemus: nam si vestitus quis cum nudo luctatur, citius ad terram deiicitur, quia habet vnde teneatur.* Rursus ille ipse: *Cùm deest terrena substantia de qua æterno iudici rationem ponemus, liberius ad patriam pergimus, quia quasi in via pondere caremus.*

S. Gregorius hom. 32. in Euang.

Idem homilia 9. in Ezechiel.

Itaque conclamãtibus omnibus Sanctis, paupertatem præstare diuitiis, quis ibit inficias in hoc argumento opum, B. V. Mariam optimam partem elegisse: quandoquidem constat, eam facultates suas, easque non modicas, pietate sibi insita, in pauperes effudisse. Ex S. Augustino diuitiarũ tinea est superbia, à quâ diues quasi diuus haberi ab omnibus desiderat. Ideò magna vi auri comparat sibi titulos dignitatum inhians honoribus: at Maria humilis optimam partem elegit. Nam vbi gyrant vilia inanis gloriæ mancipia, & suas circumferunt gazas, ex illustri officio gloriam mercaturi; Maria oculis hominum ingloria ad pedes Domini inclinata quieuit opibus abdicatis.

Simoniacorũ ambitio.

Ex hæc quies ex Mathematica patet, nam ex Euclide. Centrum est id punctum, circa quod æqua intercapedine, linea in orbem inflectitur; hoc autem punctum etsi moueatur orbis, est motionis expers, sicut axis circa quem rota gyrat. Ita ex Seneca. Ambitio est instar turbinis, qui rapta conuoluit sed ipsa anteà voluitur: annon eò respexit Psaltes, dum cecinit, impius in circuitu ambulant?

Ex Mathematica. Euclides l. 2. Element. Geometriæ. Seneca l. epistolarum ad Lucilium. Psalmo 11.

Vis nosse hoc genus impiorum? Ij sanè sunt diuites inuij pauperibus, atque adeò à pietate extorres, incubantes opibus, vt Magistratuum munia nundinentur. Bernardus ait, eos nec tẽperare sibi ab Ecclesiæ muniis iniquè comparandis. In hos sic declamat ille Sanctus. *Videas homines pecuniosos ad honores quosque Ecclesia-*

Ex SS. Patribus. S. Bernard. hom. 4. super Missus.

sticos

sticos peruolare, moxque applaudere sibi sanctitatem, vestium dumtaxat mutatione, non mentium, & dignos se æstimare dignitate, ad quã ambiendo peruenerunt, quodque si audeo dicere, adepti sunt nummis, attribuere meritis. Et alibi deflens volubiles ambitionis anfractus, sic luget. *O ambitio, ambientium crux, quomodo omnes torques, omnibus places, nihil acerbius cruciat, nihil molestius inquietat, nihil tamen apud miseros mortales celebrius negotiis eius.* Maria circuitus dedignata superbiæ, cùm opibus omnem etiam fastum, pompamque deposuit, & humilitati vt centro adhærens, optimam reuerà partem elegit, quæ non auferetur ab ea; nequit enim centrum orbis terrarum omnino dimoueri.

Idem l. 3. de considerat.

Humilitatem esse centrum, moralis Mathematica monet, & habet Seraphicum Bonauenturam sui dogmatis assertorem, cuius est hæc sententia. *Est humilitas sicut breuis via, quia cùm humilitas petat centrum, per consequens vetat circulum, & specialem circuitum, & facit diametrum, & diametraliter pertransit spatium: & ita rectissimè venit ad terminum. Ideo dicit Isaias, hæc est via, ambulate in ea.* Rursus ille. *Humilitas se annihilat, vt de nouo creetur: ipsa enim est illud nihilum, super quod Deus fundauit terram, vt dicit Iob, qui appendit terram super nihilum, id est animam super humilitatis fundamentum.* Ex prælibatis, cùm humilitas petat centrum, & in centro conquiescat, habet se per modum centri, à quo omnes lineæ deducuntur: nam vt elementa grauitant extra suum centrum; ita omnes virtutes quantumvis eximiæ grauant, & sunt oneri ei, qui eas dispescit ab hoc centro, id est sine humilitate omnia bona, quæ quis agit, sunt pœnis obnoxia, quibus assolet Deus in superbiam desæuire.

Humilitas quid sit. S. Bonauen. tit. 7. Diatæ salutis c. 1. Isaia 30. Idem vbi supra. Iob. 26.

Ex Iure Civili.

Consonat Ius Ciuile, quo quis causâ cadit, si prædiis suis affixerit titulos, seu notas dignitatis illi incongruæ. Audi constitutionem Imperatorum Arcadij & Honorij. *Animaduertimus plurimos iniustarum desperatione causarum, potentium titulos, & clarissima priuilegia dignitatis iis a quibus id ius vocantur, opponere; at ne in fraudem legum, aduersariorumque terrorem, his nominibus abutantur & titulis, qui huiusmodi dolo scientes conniuerint, afficiendi sunt publicæ sententiæ nota: quisquis igitur contradictoriis libellis, aut titulis, alterius nomen crediderit ingerendum, eius possessionis, aut causæ, quam sub fraude, aut retinere, aut euitare tentauerit, amissione mulctetur, nec repetendæ actionis, etiamsi ei probabilis negotij merita suffragantur, habeat facultatẽ.* Gloria est titulus soli Deo conueniens, qui sibi hunc titulum vsurparit, ieiunãdo, orando, aut quodvis opus arduum exantlando, deperit illi tota merces operis heroïci: & licet merita suffragari videantur, tamen actiones illæ, in quas irrepsit superbia, ad gratiam minimè repetentur.

Lege animaduertimus, Codice de iis qui potentiorum nomine titulos prædiis affigunt. Eadem l. §. Q. finis. Gloriæ vanæ cupidus perdit virtutis meritum.

Ex SS. Patribus.

Congruunt ea, quæ à Sanctis Patribus scitè suggeruntur, vt videre est apud Gregorium. *Quasi latrunculus est appetitus laudis humanæ, qui retro itinere gradientibus ex latere iungitur, vt ex occultis educto gladio, gradientium vita trucidetur.* Nam vt tituli vsurpati non prædia tutantur, sed fisco exponunt; ita gloria vendicata nocet, & facit inglorios eos, qui inde suis volucre sodalibus insultare. Eamobrem benè consulit Chrysostomus. *Gloriam vanam cupere, ingloriatio est; gloria autem vera hæc est, scilicet hãc despicere.* Maria Dei titulos non assumpsit, sed cecinit esse Dei, omne quod in ipsa demirans Elizabeth laudibus extulerat; etenim eius encomiis Maria obiecit hanc humilis animi professionem. *Fecit mihi magna qui potens est.* Quasi diceret. O cognata, non me latent ea, quæ rutilant ex me charismata, nec dedignor eam notitiam; hoc tamen altè tibi insideat, hos à Deo ipso mihi affixos fuisse titulos non quæsitos, nec mihi quicquam vendicate conspicuum. Si gratiarum auctorem inuestigas, fecit mihi magna qui potens est, quippe à magno magna omnia deriuantur, sicut ab homine nihil sui conscio, humilia omnia dignoscuntur. Hac ego perfusa luce, omne meatum virtutum abdico dominium, vnamque humilitatem profiteor ancillam.

S. Greg. l. 8. Moral. c. 13. S. Chrysost. in Ioannem.

Luc. 1.

Ex Figuris.

Maria titulos aspernata ementitæ gloriæ, & humile sectans obsequium, optimam partem elegit: & hæc electio quantum aliis præstet, ex scriptura palam est. Athalia fœmina vetula, anhelans ad regnum, mortuo Rege Ochozia deleuit internecione Principes omnes, minimo excepto, nomine Ioas, quem abscondit soror eius, vt ait textus sacer. *Abscondit eum a facie Athaliæ, vt non interficeretur, eratque cum ea sex annis, clam in domo Domini. Porro Athalia regnauit super terram.* Singula expendamus, vt superbiæ virus sese prodat ex contextu Mortuo Rege Ochozia, insurrexit Athalia annosa fœmina Ochozias nomen Hebræum, significat possessionem Domini, ac proinde gratiam sonat, qua Deum demeremur. Expunctâ ab homine gratiâ, superbia insultat, fœmina reuerà vetula: nam hæc noxa primò fœminam Euam inuasit. Animos exosa viriles, superbia non impetit, vtpote ipsa fœmmina. Sæuiit Athalia in grandiores filios, recens emortuo Rege satos, quos extinxit. Vbi anima decidit à gratia, virtutes omnes hoc sacro semine prognatæ cedunt in ius superbiæ: siquidem anima ingrata, de Dei donis extollitur, & quos gratia impræegnante fœtus enixa est, inani perdit gloria nouercante.

4 Reg. 11. Bona opera abscondenda, ne excidant.

Vnus Ioas minor natu eripitur, eo solo nomine sospes, quòd fuit absconditus à facie Athaliæ: hæc sola opera sunt reuerà vitalia, quæ inuia superbiæ, edit humilis anima. Mansit clam in domo Domini Ioas; quæ enim virtutes humilitate fuere conceptæ, eædem virtute comite capiunt incrementum. Regnat interim Athalia super terram: nam superbia præualet tantùm eis, quos sibi terra deuinxit. Tandem vbi Ioas factus est septennis, occisa est Athalia, necis eius Ioiada conscio sacerdote. Ita & humilitas, aliarum sex virtutum stipata comitatu, superbiam eliminat & asseclas eius alias noxas, sitque vt sex peccata lethalia virtute septemplici deleantur. Vt autem altiores agat radices humilitas, consulendi sunt spirituales patres; nihilque fieri debet inscio sacerdote. Qui filios regios eduxerunt, ij peditioni fecerunt obnoxios; sed soror Ioas optimam partem elegit, puerulum abscondendo.

Ex SS. Patribus.

Ioas septennis, idoneus regno censetur à Ioiada, quia clam in templo Domini fuerat enutritus. Qui clam Deo obsequitur breui septenarium implet virtutum: nam ex Sancto Bonauentura. *Humilitas est breuis schola, si vis addiscere; est enim compendium*

Bonau. titulo 7. de Diata salutis cap. 1.

dium totius iustitia: unde ipsa dicitur omnis iustitia, in Matthæo, vbi Christus baptismum Ioannis excipiens ait: Sic decet nos implere omnem iustitiam, id est humilitatem. Ideò Saluator & magister optimus, in sua scola prolixitatem totius legis reduxit ad quandam summam, id est ad methodum humilitatis, dicens: Discite à me, quia mitis sum & humilis corde. Rursus Ioas septennio expleto, inauguratus in Regem, septem dona Spiritus Sancti illabentia in humiles optimè præfigurat: siquidem Ioas nomen Hæbreum significat ignem Dei; Ioas enim יואש componitur ab יה quod est Deus & *esch.* אש ignis: vbi namque diuinus ille ignis, seu diuina cognitio irradiat, illico adest Spiritus septiformis, qui capiti Apostolorum insedit, præuio Dei lumine coruscante.

Humilitatis descriptio.

Idem vbi supra.

Audi ex Bonauentura, humilitatem esse lucem, eamque multo charismati sociatam. Sic ille. *Humilitas est ex intuitu propria conditionis, vel conditione voluntaria mentis inclinatio; se euacuat vt impleatur, id est vacuam & inanem se reputat, vnde figuratur per altare tabernaculi, de quo dicitur in Exodo, quod erat inconcauum, vt posset recipere ligna, ignem, & victimas; sic humilitas est vacua, vt capiat ista tria, scilicet ignem dilectionis, ligna compassionis, & victimam deuotionis.*

Humilitas quomodo acquiratur.

S. Gregorius l. 2. Dialogorum c. 1.

Vis explicitè ignem & virtutes, audi Gregorium. *Mens quæ diuino Spiritu impletur, habet euidentissimè signa sua, virtutes scilicet, & humilitatem, quæ si vtraque in vna mente conueniunt perfectè, liquet quòd de præsentia Sancti Spiritus testimonium ferunt.* Secus sine humilitate nullas esse virtutes, aut saltem esse noxias, & grauantes, vtpote extra centrum suum, accipe ab eodem sancto Pontifice. *Miranda actio cum elatione non eleuat, sed grauat, qui enim sine humilitate virtutes congregat, in vento puluerem portat; & vnde aliquid ferre cernitur, inde deterius excæcatur.*

Idem hom. 7. in Euangelica.

Ex Historia.

Plutarch. vbi de Tarquinio

Itaque insistendum Mariæ optimæ electioni, si declinare volumus incommoda superbiæ, & humilitatis commoda comparare, quæ vtraque patent ex Historia Tarquinij, qui altiora papauerum capita, virga frangens, & adæquans eorum stipites aliis infimis notauit hinc procerum Romanorum esse superbiam illico conterendam, & humiles vrbis municipes esse sedulo conseruandos.

Ex Symbolis.

Paradinus l. Symbol.

Ex quo facinore Paradinus ansam accepit, hoc Symbolum effingendi. Pingit ille alta papauera, quorum capita trunca, stipites eorum æquant cespiti humiliorum papauerum hoc titulo adiecto. ÆQVARI PAVET ALTA MINORE. Id est; res minor pauet videns sibi res altas æquari. Etenim vt res alta infimæ adæquetur, fieri nequit hoc, quin pauorem vehat; ob subitum transitum rei eminentis ad statum viliorem. Ne igitur æquari pauens alta minoribus, prudens lector, esto minor, iuxta sententiam cuiusdam Sancti. *Esto paruus in oculis tuis, vt sis magnus in oculis Dei.* Eligant sibi altiora superbi, tu Mariæ sortem assequere, quæ humilitatis amans, optimam partem elegit: si adeo fuit oculata B. V. Maria, in electione boni, quod extra naturam scilicet in diuitiarum flocci-pendio & honorum repudio, qualem fuisse putas in naturæ bonis, quæ corpus humanum spectant?

Humilitatis necessitas.

Ex re Medica.

Fernelius in Physiologia

Medicorum placitum est, naturam quò plus recedit à vitæ principio, eò etiam magis vergere ad occasum; ideoque iuuenes esse vegetos & viuaces, quia non longè absunt ab ortu suo cuius adhuc scintillat ignis in corde, vt in sacrario vitæ; senes verò secus marcescere, quia longè alij sunt, quàm fuerint initio: quòd si qui sint validi senes ætate prouecti; eo robore præstant, quia eorum eadem est indoles, quæ fuit initio; nec eorum temperies vllum est passa deliquium. Ea ratione medicâ colligo, virginitatem esse statum optimum, vtpote defæcatum; quia is est, quem puer recens editus ex ventris ergastulo, huc intulit: Maria ergo prima virginum hunc vitæ ritum sortita, nonne in naturæ bonis optimam partem elegit? Equidem sanè: nam vt corpus humanum tale stans, quale fuit initio, calore vitali viget; ita & homo virginitate insignis, quâ natus est, multò etiam charismate cælitus illustratur.

Duretus in l. coac. Hyp.

Ex SS. Patribus.

S. August. l. de sancta virginitate c. 13.

Audiendi Patres Sancti in hoc argumento: ex his Augustinus obseruationi meæ medicæ suffragatur, cùm virginitatis professionem asserit esse incorruptionis schema aliquale. Sic ille. *Virginalis integritas, & per piam continentiam ab omni concubitu immunitas, Angelica portio est, & in carne corruptibili incorruptionis perpetua meditatio: cedat huic omnis fœcunditas, carnis omnis pudicitia coniugalis.* Sanctus Ambrosius virtutis huius amans, præluxerat Augustino: eius enim est hoc elogium. *Quid est virginalis castitas, nisi expers contagionis integritas?* Eadem ferè eructauit Gregorius. *Candida vita est carnis incorruptio & flos virginitatis.* Vide, sentire mecum Sanctum hunc; dum virginitatem florem nuncupat: vt enim flos vitæ nostræ est illius exordium, cuius qui retinet diutius vitida præludia, est eò etiam multò viuacior, & aptior vitæ muniit obeundis; ita qui non abest ab ea puritate, quâ nitet infantilis ætas, non longè est ab ea puritate, quâ natura humana in paradiso degens Angelorum consors enituit. Ideò Angelis cognatam esse virginitatem Chrysologus asseruit, & Ambrosius ait. *Non mirum, ô virgines, si pro vobis militant Angeli, quia Angelorum moribus militatis; meretur eorum præsidium castitas virginalis, quorum meretur & vitam & mores.*

Virginitas est Angelorum comparatio.

S. Ambros. l. de virginibus.

Virginitas quid sit.

Virginibus adstant Angeli.

S. Chrysol. serm. de Annunt. B. V.

S. Ambros. l. de virginib.

Esse autem virgines assecutas optimam partem, audi ex Augustino. *Profectò habebunt magnum aliquid virgines præ cæteris, in illa communi Sanctorum immortalitate, quoniam habent aliquid iam nõ carnis in carne.* Ex quo infero, aliquid optimũ præ cæteris elegisse, ex eo quòd amplior virginibus merces asseruatur: hinc Sanctus ille sic virgines adhortatur. *Gaudeat magis puella nobilis genere, sed nobilior sanctitate, quod sit per diuinum consortium, præcipuam in cælis consecutura sublimitatem, quàm si esset per humanũ connubium, prolẽ in terra propagatura sublimem.* Ne autem peregrina tibi videatur mea moralis aptatio virginalis status cum eo physico statu, quem validiores homines præferunt eumdem, qualem ex vtero protulerunt. Audi rursus Augustinum. *Bonum est tibi, ô anima, virginalis vt sis, quando virgo es: sic omnino seruans in corde, quod renata es, seruans in carne quod nata es, concipias cum timore Domini, vt parturias spiritum salutis.*

S. August. l. de sancta virginitate c. 12.

Virgines in cælo præ aliis aliquid habent.

Idem eodem lib. c. 34.

Vide quàm benè congruat medicinæ locus iste. Ea disciplina asserit, iuuenes inquietos esse, & maximè mobiles, quia spiritibus multis pollent; vigent autem, & multiplicantur spiritus in illa virente ætate, quia eadem ferè est caro, quæ nata est, eodem propè calore deco-

Ex re Medica.

Fernelius vbi supra.

cta; Sic ex Augustino, quia virgo eadem est in carne quæ nata est, ita & spiritum concipit & parturit, quo alij homines sunt quasi steriles, vtpote Deo minimè impręgnati.

Virgines quomodo concipiant Deum.

Ex Ivre Canonico.

Glossa finali in c. ad monaster. de statu Monach.

Nimirum virgo concipit, & de Spiritu sancto, & parturit Deum, qui spiritus est, vt videre est in Maria Virgine, quæ concepit de Spiritu Sancto: talis enim conceptio eam decebat, quæ prima vouit virginitatem, vt aiunt glossemata Iuris Canonici. Rursus si non fallit iste Canon. *Virgo vbicumque est, templum Dei est, neque lupanaria infamant castitatem, sed castitas loci abolet infamiam.* Quid mirum si Deus Mariæ vtero virginali captus est, quem templorum sacer spectat & decet incolatus. Si enim cuilibet virgini proprium est, esse templum Dei; in quem apicem putas surrexisse hoc Mariæ templum, quod aliis se præstitit in exemplari? Nec Mariæ obfuit impia hominum colluuies, æuo Deiparæ orbe toto effusa. Etenim gens Hebræa adeò declinarat à priscis suis institutis; vt eliminata honestate, luxuriæ litarent omnes, nec nobiles ipsæ puellæ Hebrææ palam à Venere temperarent: vt videre est in Magdalena claris orta natalibus. Hæc, inquam, spurcissima rerum facies, næuos non ingessit Reginæ Virginum, vt habet proximus ille Canon. *Neque lupanaria infamant castitatem, sed castitas loci abolet infamiam*, & reuera virginis huius sanctæ odor balsamo suauior, graueolentiam, quâ erat Deo ingrata hominum fœtida prosapia, penitus aboleuit.

Virginitas dicitur replere paradisum.

Glossa virginalis in Clemens. 1. De summa Trinit.

Virgo Dei templum est.

Can. Tolerabilem 35. q. 7.

Virgo loca sanctificat, vbi degit.

Instabis; vigente lege Mosaicâ, Mariam non optimam partem elegisse; nimirum esse tunc infœcundam dabatur opprobrio mulieribus; quippe omnes expectantes Messiam quisque gestiebat edere filios, aut à quibus ille nasceretur, aut saltem editus ab eis aliquod caperet obsequium. Respondeo, Mariam ineundo callem virginitatis, compotem factam eius voti, ad quod omnis Iudæorum populus anhelabat: nam voto animo concepto, de virginitate facienda Deo sacra, Deo ipsi desponsata est, & ex hoc connubio illibato, ortus est filius Deo patre satus, scilicet Dominus Iesvs. Præscit Psaltes sacros hymenæos. *Audi filia, & vide, & inclina aurem tuam, & obliuiscere populum tuum, & domum patris tui. & concupiscet Rex speciem tuam.* Maria audiit Deum suadentem virginitatis propositum, inclinauit aurem suam, & ita oblita est populum suum, vt dixerit Angelo. *Virum non cognosco.* Deo soli cognita, eum vnicum attendebat, & de ea prænuntiatum. *Desponsabo te mihi in fide, & iustitia.* Et rursus eadem Virgo, sub typo sapientiæ, vero fuit præscia Salomoni, cuius hi sunt amoris æstus, in libro Sapientiæ. *Hanc amaui, & exquisiui eam, & quæsiui sponsam mihi eam assumere, & amator factus sum formæ illius.* A Beata Virgine, calle aperto virginitatis, multæ postea virgines fuere Deo sociatæ, vt habet Psalmus occinens sacros Virginis hymenæos. *Adducentur Regi virgines post eam.*

Ex Scriptvra sacra.

Psal. 44.

Luc. 1.

Osee. 2.

Sapientia 8.

Ergo Maria, non inficiante lege Mosaicâ optimam partem elegit; siquidem Isaia præmonente, Christum de virgine nasciturum, optimè Maria se virginem exhibuit, vt ad Christi enascentis exordia propiùs accederet. Si requiris Sanctos assertores mei dogmatis accipe Augustinum. *Mariã Virginem Domnũ sic alloquitur per Prophetam: Desponsabo te mihi in æternum, semper ergo virgo est, quæ sponsa est, quæ vocabulo sponsa non caruit, in æternum virgo permansit.* Se adiungit Augustino Epiphanius. *Virgo inuenitur esse cælestis sponsa, & mater, quæ donorum autenuptialium nomine, Spiritum Sanctum accepit; dotis verò gratiâ, cælum & terram.* Propositum virginitatis à Maria, Deo instigante conceptum, insinuat Bernardus, eiusdem propositi custos vtique tenax. *Sermo Dei viuus, & efficax ante tibi factus est magister, quam filius; prius instruxit mentem, quam indueris carnem.*

Ex SS. Patribvs.

S. August. serm. 22. de tempore.

S. Epiphan. de laudibus virgin.

Virgo Dei est sponsa.

Ille nitor virginitatis emicans è virgine, clientes eius obligat ad pudorem, nihilque est quod æquè offendat Mariæ oculos ac impudicus habitus. Sponsum habuit virginem S. Ioseph. *Vt, inquit Hieronymus, ex virginali coniugio, virgo filius nasceretur.* Occidens filius eius, Matrem virginem Ioanni discipulo vtique virgini, commendauit. Lectulus eius floridus est; demum ea cum filio pascitur in liliis; id est delectatur consuetudine virginum, hominum scilicet, qui sunt à Venere penitus alieni, vt subindicat Ieremias, dum sic fatur. *Nazaræi eius candidiores niue, nitidiores lacte.* Hinc est quòd Maria, Vdonis Episcopi cultum aspernata, eum lictoribus permisit perimendum. Hunc Virgo beata, humili loco satum ad Præsulis infulas euexerat, studiis eius beneuola adfuerat, ingenio pellucido iuuenem deuotum acuerat, precesque quas sedulus Virgini fundebat, ea Mater alma, multo charisinate compensatat. Sed quia prosperitatis ea est perfidia, vt homines faciat infideles: Vdo sui oblitus, & pudoris, delabitur in barathrum libidinis, cuius spurcitia cum inficeret preces, quas erat solitus reddere Virgini, respuit illa pensum exhibitum, ab impio, vtpote Venere conspurcatum. Et tandem Virgine ipsa vrgente Deum ad vindictam, eo fine miser ille periit, quem supra descripsi. Adeò verum est, Mariam integram odisse omnes integritatis incurios.

Ex Historia.

S. Hierony. in Matth.

Fulgosius c. de morte infelici.

Vdonis mors tragica ob luxuriam.

Cæca gentilitas, æmulata ritum, quo fides Christiana demeretur Mariæ curas salutares, Deæ Isidi credidit esse nefas offerre suem, aut captam: in ea fuere Religione Phocenses, qui piaculum duxerunt esse, & scelus immane, altaribus Isidis exhibere animalia Venerea, qualia sunt capræ, aut sues, vt notat Pausanias. Credita est Isis esse rerum omnium mater, ideo pingebatur mammis nimio lacte turgentibus. Maria reuerà parens omnium nostrum vberi pleno lacte salutaris, ideo appellatur à Seraphico Doctore Bonauentura. *Mammilla paruulorum.* Apage ergo, ô anima fœda, libidine infamis; Maria nescit sues neque capras. Ea optimam partem eligit sibi, scilicet animas integras, & non Venere decurtatas. Mariæ offer quod ipsa Deo aliàs fecit sacrum, scilicet turtures; si virgo es, casti sunt turtures; pessumiuit tua virginitas, eam defle, & nunquam reducem geme, pudicè victurus; sic referes & turturem amisso compare gemebundum.

Pausanias in Phocicis.

Isis olim aspernata capras.

Maria odit luxuriosos.

Accipe & aliam historiam congruam proposito. Olim templo Dianæ præposita fuit virgo insignis nomine Comætho; ea sacerdos Deæ virginis, suâ exquisitâ specie animum inflexit Menalippi adolescentis nobilis, vt & speciosi: & vt in vitium prona est illa ætas, fomitis ad libidinem non indiga, mutuis amoribus duo hi virgines exarserunt. Eos, depascente flammâ luxuriæ, locum & horam condicunt explendæ libidini: eâ extinctâ, facinore expleto, accenditur ira Dianæ,

Luxuria Menalippi pestè olim creditur inuexisse.

EX HISTORIA.

Pausanias in Achaicis.

Dianæ, inquit Pausanias. Quippe sæuiit Dea in scelestos, & in omnes actus nefarij conscios, imò lues adeò dira grassata est, vt ominarentur omnes, in proximo fore Græciæ parentandum. Consuluere tremuli omnes Apollinem, vnde orta plaga lethalis, minitans cladem toti Achaiæ. Oraculo moniti didicere Græci, infensam Dianam sacrilego amplexu Menalippi, qui virginem Deæ virgini sacram dum corrupit, grauiter offendit; vnde & morte sua diluit ex parte scelus, quo iram Deæ impiè prouocauit. Vno verò tantùm modo posse occurrere eos imminenti periculo, subdidit oraculum; scilicet si offerrent Dianæ virginem vnam, & puellum in sacrificium: cùm enim libido offendisset Deam puritatis; Apollo asseruit, non posse Dianam iram compescere, nisi virgine mactata cum puello, vt sic virgini violatæ redderetur hostia duplicata. Adiicit Pausanias puerum illum, qui debuit offerri Dianæ cum virgine mactanda, fuisse formâ egregiâ, vt vel sic Deam posset cum puella, sua specie demulcere. Liceat ab hoc gentili piaculo, meo more, eruere aliquid morale congruum cultui, quo Virginem matrem debemus iugiter excolere.

Luxuria quomodo sit expianda.

Nemo it inficias, virgines omnes esse Mariæ sacras, vt virginum matri: ergo qui virginum carpit flores, is peccat in Mariam; cuius mouere bilem adeò graue est, vt Deus tardus ad vindictam criminum, quæ in Deum ipsum referuntur, velox sit ad scelerum in Mariam pœnas expetendas. Et in peccatis, vna est libido, quæ vltionis exempla seuera protulit ex scriptura, teste diluuio, quod ideo extinxit hominum pene genus, quia *Omnis caro corruperat viam suam.* Et quia aqua mitior extitit, Deus tandem igne in Sodomitas animaduertit; quia Veneris igne tota illa regio conflagrabat. Et equidem credo hodie, dum hoc opus lucubro, orbe toto perire Christianos, bellis ingloriis, quia Venus effusa est in omnes orbis oras. Frustra igitur claustra gemunt, & Ecclesia indicit Iubilæum; perperam ad Mariæ ædes publicæ fiunt supplicationes, nisi Virgo alia virgine cicuretur. Hoc præstabit noxia gens, si se pœnitentem Mariæ exhibeat, & promittat repudium cum omni spurcitia, vitæ ritum innoxiæ profitendo. Hac cautione præuia, id est animo casto, adhibendus est puer egregius, scilicet Dominus IESVS acceptus in Eucharistia. Eo habitu accedat anima pœnitens ad Virginem, & expleuit cultum, quo Diana propitia fuit Achæis.

Anima libidinem exosa, & sceleris retroacti à se exigens pœnas, refert virginem, quæ mactata fuit in crepidine altaris. Nam pœnitens anima, corde suo contrito sacrificium est, iuxta illud. *Sacrificium Deo spiritus contribulatus, cor contritum & humiliatū Deus non despicies.* Et sacra communio puellum egregia specie comitem habet. Denique hoc vnum esto ratum, Mariam fore nobis propitiam & à Deo omnia prospera accepturam eis, quos puritas & Eucharistiæ frequentia commendarint. Præfata omnia, Mariæ optimam electionem, in naturæ bonis, satis superque clamarunt. Iam in donis gratiæ, omne quod sub Deo magnum est, esse minus Virgine, nemo est qui reclamet; imò concors Sanctorum omnium Patrum corona, hanc Virginem tantis coronat elogiis, sonantibus eius eminentiam, vt renuat ista sectio prodere sententias in eo themate tantas, quantas possent reddere multa volumina. Ne verò desim meo instituto,

Psal. 50.

sensa Patrum adiicienti omnibus disciplinis, pauca & ea optima delibabo.

EX SS. PATRIBVS.

S. Bernardus passim Mariæ gratias demiratus ait. *O fœmina plena, & superplena, gratiâ, de cuius plenitudinis exundantia, respersa reuiuiscit omnis creatura.* Et licet nulla potuerit creatura Christi conceptionem mereri de condigno; tamen Mariæ tanta gratia fuit insita, vt vna præ omnibus electa sit, ad hoc opus Deo beneuolo consummandum. Et hoc innuit S. Augustinus. *Felicior partus spiritualis, quam carnalis: beatior enim Maria fuit concipiendo Christum fide, quàm carne.* Consonat Ildephonsus. *Tu virgo electa es a Deo, assumpta à Deo, proxima Deo, adhærens Deo, coniuncta Deo.* Idem penè Beda: *Dei genitrix inde quidem beata, quia Verbi incarnati ministra fuit temporalis: sed inde beatior, quia eius semper amandi custos manebat æterna.* Deus ergo cùm Mariam elegit sibi in Matrem, optimam ipse partem elegit.

S. Bernard. serm. de Assumpt.

S. August. lib. de sancta virginitate, cap. 3

S. Ildephons. de virginitate Mariæ.

Maria beatior fide concipiendo quam corpore.

Beda in Luc. 11.

Hac Dei electione certiores, hallucinari nequeunt, qui sibi prouisuri matrem eam, quæ optimam partem elegit, & ipsi eligunt sibi in parentem, eamdem scilicet, quam elegit Deus. Huic almæ parenti congruit eadem ratio, quæ gentiles impulit, vt colerent terram, sub nomine communis omnium matris, vt aduertit Mariæ cultor, & is Seraphicus Doctor Bonauentura, sic scribēs. *Per terram benè significatur Maria, de qua sic legitur in Isaia; Aperiatur terra & germinet Saluatorem. Quid terra humilius, quid terra vilius? terram omnes sub pedibus habemus, & de terra omnes vitam fouemus: vnde enim victum & vestitum, panem & vinum, lanam & linum, & huius vitæ necessaria, nisi de terra, & de plenitudine terræ habemus? Quid humilius? quid vtilius Maria? Ipsa denique humilitate sua, omnium est infima; ipsa plenitudine, sua omnium est vtilissima: vita namque spiritualis necessaria habemus, de plenissima terra Maria. Ideo benè Bernardus ait. Altius intuemini, quanto deuotionis affectu a nobis voluit honorari Mariam, qui totius boni plenitudinem posuit in Maria, vt proinde si quid spei in nobis est, si quid gratiæ, si quid salutis, ab ea nouerimus redundare.* Hæc sanctus Mariæ cliens.

S. Bonauen. in speculo B. V. Mariæ lectione 7. Isaia 45.

Maria terræ nomine designata.

S. Bernard. serm. de Aquaductu.

Mariæ humilitas fuse describitur.

Ea mater nostra curam nostri geret illā, quam Rebecca gessit filij sui Iacob, cui paternam benedictionem hoc astu pio demeruit. Mater sollicita eum sic ex sacro codice compellauit. *Nunc, fili mi acquiesce consiliis meis, affer mihi duos hædos optimos, vt faciā ex eis escas patri tuo.* Ita, & Maria suadet, vt duas nostri partes mactemus, Deo depascendas; carnem scilicet, & spiritum, iuxta illud supra recensitum. *Sacrificium Deo Spiritus contribulatus, cor cōtritum & humiliatum Deus non despiciet.* Reuerà Deus eam carnē terrenis emortuam, Quasi seipso dignam nequaquam aspernatur, neque spiritum, qui est contritione feruida defæcatus. Quid autem acceperit emolumenti Iacob, moderante matre, totam historiam cape ex sequela textus sic habentis. *Vestibus Esau valdè bonis, quas habebat apud se domi, induit eum.* Ita virgo parens, animas sibi deuotas & addictas, quas clientelā suā & materno dignatur obsequio, induit vestibus fratris primogeniti, id est virtutibus Domini Iesu, iuxta illud Apostoli Pauli, *Induimini Dominum Iesum Christum.*

Genes. 27.

Psalm. 50.

EX FIGVRIS.

Gen. 27.

Rom. 13.

Hoc habitu sancto induit suos Virgo: dū à Deo

S. Ambros. l. de institut. virgin.

gratiam illis impetrat; Christum autem esse fratrem nostrum, eâdem Virgine matre satum, gaudent sancti Patres: in his Ambrosius, qui explicans illud Cantici. *Venter tuus, vt aceruus tritici.* Sic ingeniosus scholiastes expendit. *Christus granum vnum fuit in vtero Virginis, & tamen aceruus dicitur, quia granum hoc virtute continet omnes electos, vt sit ille primogenitus in multis fratribus.* Et rursus ille gestiens exclamat, *Benedictus frater, per quem Maria est mater nostra, & benedicta mater, per quam Christus est noster frater.* Eâdem perculsus lætitiâ Anselmus, eam sic omnibus explicat. *Exultabo, & lætabor, quia quicquid indicabitur de me pendet ex sententia fratris, & matris meæ.* Videlicet Christi & Mariæ.

Mariæ venter quare dicitur aceruus tritici.

S. Anselm.

Hoc egregio vestium apparatu filium suum Iacob Rebecca admouet lectulo Isaac senio decumbentis. Quid inibi actum sit, aperit scriba sacer, *Statim vt sensit vestimentorum illius fragrantiam, benedicens illi ait: Ecce odor filij mei sicut odor agri pleni, cui benedixit Dominus. Det tibi Deus de rore cœli, & de pinguedine terræ abundantiam frumenti, & vini: seruiant tibi populi: qui maledixerit tibi, sit ille maledictus, & qui tibi benedixerit, benedictionibus repleatur.* Virtutibus ille fragrat, qui Christi suauecolentem habitum induit, id est qui sacris eius virtutibus exornatur, iuxta Apostoli. *Christi bonus odor sumus Deo.* Hac mysticâ Deus pater fragrantiâ captus, largos benedictionum imbres fidelibus impertit. Benedictione ea, qua rore cæli alluitur anima, gratia denotatur, sicut & pinguedo terræ curam delineat, quam Deus habet rerum temporalium, quæ suis filiis obsequuntur. Rursus seruiunt populi eis quos diuina benedictio stabiliuit: etenim sensuum & passionum ignobile vulgus, omnesque appetitus, suum humilem pendunt animæ famulatum. Denique omnes beati spiritus, à Deo iam benedictionibus impleti, benedicunt & his, quos Deus tanta congerie charismatum insigniuit. Soli dæmones grunnientes sæuiunt in Virginis beatam hanc & benedictam prosapiam, mala dictantes & suggerentes: sed ob ea malè dictata & maledicta, spiritus illi nequam iugi anathemate censebuntur.

2. Cor. 2.

Ex prælibatis liquidò est, quantùm sub Deo emineat Virgo Deipara, cui quisquis addictus est, ille, optimam partem elegit: & vt ad scientias comparandas delectus vtilis est librorum, quos quis debet euoluere; hunc ego omnibus consulo librum iugiter euoluendum.

MARIA LIBER EST, CVIVS OPTIMA EST ELECTIO, ET OPIMA LECTIO.

MARIA IN GRATIA BEATOS omnes spiritus antecellit.

In hæc verba.

Maria optimam partem elegit.

SECTIO QVINTA.

EX vestigio Herculis deprehenso in puluere olympico, statuarum quidam peritus artifex, proceram corporis eius molem intulit, & effinxit: eâdem ego peritiâ, facilè explicabo quantum Virgo Maria emineat omnibus Sanctis in gloria, si illius indolem ostendero in terris, præ aliis omnibus fuisse gratia conspicuam. Sed primò ex Philosophia supponendum est, esse aliqua accidentia quæ possunt intendi, & remitti, seu vt loquitur schola, suscipiunt magis & minus. Eorum autem intensio nomine graduum & certo numero denotatur, quo expleto illa accidentia vim inferunt subiecto, & nouam ei ingerunt formam. Verbi gratia, vbi lignum incaluit calore ad gradus octo intenso, protinus accenditur, & deperit forma ligni, flammâ subiectam materiam depascente. Ista Philosophia Theologiam illustrabit, quâ discimus, gratiam esse qualitatem superioris ordinis: vnde iuxta cuiusuis qualitatis ingenium gratia intensior est, & esse potest, secundùm graduum adiectionem: nam licet prima infusio gratiæ non cadat sub meritum nostrum; tamen vbi Deus animam hoc decore fecit insignem, potest mereri ea anima Deo grata nouos gradus, quibus emineat aliis hominibus quos virtute tepente fecit ignauos vecordia.

Ex Philosophia.

Aristot. lib. categoriar.

Ex Theologia.

S. Thom. 1. 2. q. 110. art. 1. q. 114. art. 5. ad 2.

His positis, facilis erit tituli obiecti explicatio, de B.V. Mariæ gloria, præ aliis Sanctis coruscante. Cùm enim gratia ex Sancto Thoma sit gloria inchoata, & participatio quædam diuinæ bonitatis; si Maria aliis Sanctis gratiâ præstiterit, eos etiam gloria superabit. Præiuisse autem Deiparam omnibus Sanctis, quoad gratiâ, accipe hac ratione præpotenti. Cura Dei in rebus superioris ordinis, non est inferior, eâ curâ, quam exhibet in rebus quibusuis inferioris ordinis: at in infirmis etiam animalibus ea est Dei prouidĕtia, vt ea induat necessariis omnibus, ad exercenda muñia congrua speciei; alites instruit pennis, vt aëra diuerberent; pisces nanium instar aptat clauo & remis, ad natandum; vnicuique quadrupedi dictat, quonam pastu sit indiuiduo consulendum, vt videre est in dissita quadrupedum classe, aliis gramina pastum, aliis caro ferina saginam subministrat. Ergo vbi actum est de Matre filij sui, eum se præstitit qui fuit semper, id est gratiam consonâ dedit atque idoneam. Nam si populo suo daturus Regem, Saülem vnxit, quia non erat vir melior illo, putas eumdem Dominum Deum electurum Reginam beatorum non influxisse gratiis idoneis. Gratia autem idonea huic statui & qualitati Matris Dei, omnes alias excedit, quæ infra Deum sublimes esse recensentur. Si Deus filium suū voluit mutuare carnem à Virgine, cui sanitatem integram impertiuit, vt cuius corpus fuerat editū ab Anna sterili, Deo propitio fœcundata: quam putas Deum etiā animæ gratiam elargitum; quæ autem fuerit hæc gratia collige ex re medica, nimirum affinia sunt sanitas & sanctitas.

S. Tho. 1. 2. q. 24. ar. 3. ad 2. Idem 1. 2. q. 110. art. 3.

3. Part. q. 7 art. 10.

Mariæ conditio requirebat gratiæ plenitudinē.

Ex Medica disciplina, tria clamant sartam tectamque sanitatem: scilicet qualitas corporis, actiones eiusdem, & denique excretiones. Qualitas corporis attenditur in colore, & figura, quæ ritè conformata prodat interiora se habere optimè, cùm in mole, tùm in situ. Actiones aliæ sunt animales, numero ternario definitæ, κινητικαὶ, αἰσθητικαὶ, ἡγεμονικαὶ, motrices, sensificæ, & principes. Rursus actiones sunt naturales, & vitales. Vitalis actio attenditur in pulsu, & respiratione: naturalis actio multiplex est, scilicet coctio, assimilatio, & excretio. In præfatis benè constitutis, vertitur cardo omnimodæ sanitatis. Ita & animæ gratus est habitus, cùm qualitas, actiones, & exeretiones congruunt sanctitati. Si Mariæ colorem quæris, is fuit qui virtutis, scilicet pudibundus, teste eâ specie, quæ vultum Mariæ pinxit verecundum Angelo subintrante. Si molem Virginis inuestigas, ea fuit gracilis, & quam

Ex re medica.

Andreas Laurentius l. de Methodo Prænoscendi.

Sanitatis integræ notæ quales sint.

quam decet virginem egregiam. Audi gracilem. *Ecce ancilla Domini.* Si motrices actiones exigis, audi abeuntem in montana cum festinatione. Si sensiticas petis, meditare quàm fuerit illa sensibilis ad miserias aliorum, ex eo quòd oblatas Regũ Magorũ Gazas citò in pauperes erogauit.

Item expende sensum eius, ex cura, quam gessit inopiæ sponsi, in Cana Galilææ prouidens nuptiis, deficiente vino. Taceo eam adeò fuisse sollicitam cognatæ suæ Elizabeth, vt audito conceptu Ioannis, eam per abrupta & inuia conuenerit, etsi ipsa quoque esset cælitus impręgnata. Et quia summa nutritionis est in ea facultate, quæ secernit purum ab impuro, vt imperso sanguine cuique parti, ea quæ sunt exotica secernantur. Vide quàm parca fuerit Maria in vsu rerum, sine quibus natura stare nequit; & ne nimius sim, actiones animæ principes, vt intelligere & amare, in Maria adeò extitere sacræ, vt hinc adepta sit summum in gloria principatum: quod hac item ratione facio palam.

EX PHILOSOPHIA. *Auctor libri de causis.*

Ex Philosophia, quò nobilior est causa, eò etiam nobilior est effectus, si sit editus à causa suam totam energiam exerente. Igitur cùm gloria æterna sit vltimus effectus gratiæ, quæ tunc dicitur consummata; ea gloria erit omnium maxima in Maria, quia eam merita maxima præcesserunt. In eo sensu est omnis corona Sanctorũ Patrum, qui gratiam & gloriam Mariæ esse in cælis præcipuam, suo olim eloquio conclamarunt. Ne autem cæcutias in eo quod dixi, gloriam esse gratiæ effectum; ibi gloriæ nomine intellige cum S. Thoma, peruentionem ad fruitionem Dei.

S. Thom. 1. 2. q. 111. art. 3.

EX SS. PATRIBVS. Virginũ gaudia sunt de Christo, & pro Christũ. *S. August. de sancta virginitate, c. 27.*

Iam ex Mariæ virginitate, audi Augustinum gloriam inferentem. *Gaudia virginum Christi sunt de Christo, in Christo, cum Christo, post Christum, per Christum, propter Christum, gaudia propria virginum Christi, non sunt eadem non virginum quamuis Christi.* Cùm ergo Mariæ virginitas sit sanctior aliis quem putas illi Deum præ aliis gloriæ cumulum adiecisse? Mariæ plenitudinem speculans Bonauentura sic suos sensus exaltauit: *De plenitudine illa intelligere possumus illud Isaia: Vidi Dominum sedentem super solium excelsum, & eleuatum, & plena erat domus maiestate eius. Domus illa in cuius solio Dominus sedit, est Beata Virgo, in cuius mentis solio Dominus requieuit. O verè beatissimum! ò verè stabilissimum solium! sicut dicitur in libro Regum, firmissimum solium tuum in æternum. Hoc solium est excelsum in intellectu, eleuatum in affectu, excelsum est quoque super homines, eleuatum super homines, excelsum est insuper gratia, eleuatum in gloria: in solio ergo Mariæ, in solio, inquam, mentis eius Dominus sedit, & domus corporis eius maiestate Verbi incarnati plena erat.*

S. Bonau. in speculo B. V. lectione 7. Maria est solium in quo Deus sedet.

De hac ineffabili plenitudine beatus Ambrosius ait. *Benè sola gratia plena dicitur, quæ sola gratiam, quam nulla alia, consecuta est, vt gratiæ repleretur auctore.* O verè felix domus, tam felici fœcunditate plena! ait namque Bernardus. *Benè gratia plena, quæ & virginitatis gratiam tenuit, & fœcunditatis gloriam non amisit: Dominus ergo in solio mentis Mariæ sedit per gratiam, & domum corporis eius maiestate sua impleuit per assumptam naturam.* Idem Sanctus Mariæ gloriosæ diffundit radios, qui in scriptis eius rutilant vsquequaque: sic ille. *Iuxta illud Ecclesiastici: Gloria Domini plenum est opus eius; opus Domini mirabile est Maria, de quo dicitur, vas admirabile opus Excelsi. Verè opus mirabile, quia nunquam inuenitur simile: vnde de hoc dicitur: non est factum tale opus in vniuersis regnis, non vtique in regno cælestium, non in regno terrestrium, non in regno infernorum: quia nullum opus tale in cælo, nullum tale in mundo, nullum tale in limbo fuit. Hoc enim opus plenum est dominica gloria, quia super omnem puram creaturam refulsit, & relucet plenissimè in Maria: nam præter assumptam a Verbo naturam, nullum est opus nulla est creatura, in qua tanta diuina gloria materia reluceat, sicut in Maria: gloriam enim de restauratione facta in cælo, gloriam de redemptione facta in mundo, gloriam de liberatione facta in inferno, habet Dominus per Mariam.* Congruit & Anselmus. *Tibi solùm loquor, Domina, beneficiis tuis plenum esse mundum, inferna plenitudo tua penetrauit, cælos superauit: plenitudine enim gratiæ tuæ, quæ in inferno erant, se latantur liberata, & quæ supra mundum sunt, se gaudent restaurata:* hæc ille.

S. Ambros. in Luc. l. 2. c. 1.

S. Bern. hom. 3. super Missus.

Maria est opus mirabile alias puras creaturas excedens.

S. Ansel. lib. de B. Virgine.

Iure etiam Ciuili stabiliri potest nostra hæc sectio, de ineffabili gloria Beatæ Virginis vltra omnes Sanctos, siquidem ea non optimam partem elegit, sed totum etiam ipsa possidet: Nam Sancti anima tantùm tenus sunt beati, corpore eorum experte, & alieno à gloria: de nullo Sanctorum Ecclesia Assumptionem celebrat, sicuti de Maria, quæ tota beata est, & cui eamdem gratiam corporis reassumpti Christus impertiuit, quam corpori suo ipsemet Christus adiecit, illud cælis inserendo rediuiuum; locumque habuit in Maria lex illa Cæsarea. *Princeps legibus solutus est: sed Augusta licet legibus soluta non sit, Princeps tamen eadem priuilegia tribuit, quæ & ipse habet.* Hoc fuit singulare ius Christo, suum corpus ad arbitrium resumere; Augusta tamen & cælorum imperatrix gauisa est eodem iure induendi corpus; hanc gratiam Virgini indebitam, Deo Domino & Principe concedente. Alia lege cautum. *Loca vbi sacra ædes fuerunt exstructæ, esse sacra, etiam diruto ædificio.* Ergo Mariæ corpus fuit sacrum, etiam diruto ædificio; id est, etsi emortuum animâ dissitâ, tamen fuit sanctum, quia aliàs humanitas Christi, sacrarium Deitatis suæ illic fecit, imò & accepit inde fundamina: ergo corpus illud fuit euehendum ad cælos, vt in locum illi congruum, & vt res sanctissima, quam Angeli terris & hominibus inuidebant.

EX IVRE CIVILI. *Leg. Princeps ff. de leg.* Augusta gaudet priuileg. Princ.

Lege sacra res §. locus autem Institut. de rerum diuis.

Hoc, & pluribus aliis titulis, Iure Canonico hoc testimonium de Virgine perhibetur. *Beatissima virgo est dignior, & excellentior omnibus Apostolis.* Vbi nota omnes, qui gloria cælica dignati sunt, dici quidem beatos, sed vnam esse Deiparã quæ beatissima nũcupatur, ratione corporis, & animæ: vnde optimè ei affingit historiam Reginæ Saba, S. Bonauentura, cuius est hæc figuræ adaptatio.

EX IVRE CANONICO. *Cap. Nona de pœnit. & remiss.*

Ipsa signata est per Reginam Saba, de qua dicitur: Et ingressa Ierusalem cum comitatu multo, diuitiis, camelis portantibus aromata, & aurum infinitum nimis, & gemmas pretiosas. Considera in his verbis gloriam ingredientis Mariæ in cælestem Ierusalem. Considera dico: ingredientis excellentiam, ingredientis potentiam, ingredientis opulentiam. Considera excellentiam in principatu, potentiam in comitatu, opulentiam in apparatu. Considera certè excellentiam principatus Regina nostra Maria, in eo quòd dicitur, Regina Saba, quod interpretatur clamor;

EX FIGVRIS. *3. Reg. 10.*

EX SS. PATRIBVS.

S. Bonauent. in speculo B. V. Mariæ lectione 13.

Maria enim est Regina mundi, vbi est clamor gemebundus. Est etiam Regina cæli, vbi est clamor iucundus: hac & ipsa Regina clamantium cum cæteris clamantibus, clamare non cessat, teste Augustino, qui ait. Tu Maria concinis cæli ciuibus, sine fine coniuncta Angelis, Archangelisque sociata, indefessa voce, Sanctus, Sanctus, Sanctus clamare non cessas. Ingressa est cum multo comitatu cælestem Ierusalem, scilicet cum multo comitatu potentium Angelorum: credendum est enim militiam cælorum, cum suis agminibus festiuè obuiam venisse Genitrici Dei, eamque ingenti lumine circumfulsisse, & vsque ad thronum olim illi paratum ante mundi constitutionem, cum laudibus, & canticis spiritualibus perduxisse. Item considera in Maria opulentiam meritorum, in apparatu munerum pretiosorum: attulit namque secum aurum infinitum dilectionis Dei & proximi, gemmas pretiosas virtutum & donorum, aromata bonorum operum & exemplorum. Parum est enim, quod de thesauris Mariæ dico, respectu eius quod Bernardus ait Mariam alloquens: In manibus tuis sunt omnes thesauri miserationum Domini, absit vt cesset manus tua; neque enim gloria tua minuitur, sed augetur, cum pœnitentes ad veniam, iustificati ad gloriam assumuntur.

Mariæ ingressus in cælum cum multo apparatu gratiarum.

S. August. serm. 38. de Sanctis.
S. Bernard.

Mariæ gratia omnes alias Sanctorum antecedit.

Prouerb. 31.
S. Bonauent. in speculo B. V. Mariæ, lectione 13.

Hæc S. Bonauentura adiectis aliis Sanctorum locis luculenter explicat; sed liceat mihi adiicere id quod Sanctus ille non aduertit, scilicet reliquum textus. *Non sunt allata vltra aromata tam multa, quam ea, quæ dedit Regina Saba Regi Salomoni.* Nemo enim Sanctorum est cœlos ingressus, eâ fragrantia meritorum neque eo comitatu: nam anima corpore suo comite, omnium etiam beatorum Angelorum & hominum agmine stipabatur. De ea præscius Salomon ait: *Multæ filiæ congregauerunt diuitias, tu supergressa es vniuersas. Supergressa vtique es, supergressa certè es in natura, supergressa es in gratia, supergressa es in gloria, vniuersas filias, vniuersas animas, vniuersas intelligentias angelicas, ô Maria. Dico quod Maria in natura supergressa est vniuersas filias hominum, dum quod natura non admittit, virgo concepit, & virgo peperit, & non solum hoc quod virgo filium, sed etiam quod Deum peperit, super omnem naturam est; ideo ait Hieronymus, quod natura non habuit, vsus nesciuit, ignorauit ratio, mens non capit humana, pauet cælum, stupet terra, creatura etiam omnis miratur cælestis: hoc totum est quod per Gabrielem Mariæ diuinitus nuntiatur, & per Christum adimpletur. Item supergressa est Maria in gratia vniuersas animas Sanctorum, dum non solùm gratia plena, sed etiam superplena fuit, teste Gabriele, qui prius dixit: Aue gratia plena; & postea subiunxit: Spiritus Sanctus superueniet in te; si autem gratia plena fuit; ergo quicquid sibi superueniens postea Spiritus Sanctus contulit, in hoc vtique plusquam plena, in hoc certè superplena fuit; vnde Bernardus ait; veniente iam Spiritu Sancto plena fuit sibi; eodem quoque superueniente, nobis superplena, & superefluens facta est Maria.* Hæc Seraphicus Doctor. Iam Mariam supergressam esse in gloria intelligentias Angelicas liceat mihi ex cælis capere ideam gloriæ Deiparæ.

S. Hieron. serm. de Assumpt. B. V. Mariæ.

S. Bernard. serm. 2. de Assumpt.

EX MATHEMATICA.

Ex cælica Mathesi nemo nescit esse duodecim signa zodiaci, quæ Sol illustrat ea sidera decurrēdo. In his duodecim signis vnū est Virginis signū, quod pingitur aligerum, & alis ingentibus. Rursus illud sidus Virginis multis radiat stellis à capite ad calcem; alas habet, & vultum vergentem ad Boream, spicam tenet manu, quam ad Austrum porrigit, & in ea spica est stella primæ magnitudinis. Diceres Astronomos Mariam Virginem depinxisse, quam figuratè pinxit abdita Apocalypsis *Signum magnum apparuit in cælo. Mulier amicta Sole, & Luna sub pedibus eius, in capite eius corona stellarum duodecim.* Nonne tibi satis est Virgo rutilans tanto siderum apparatu? *Datæ sunt mulieri duæ alæ magnæ, vt volaret.* Vis videre volatum, omnia sidera transcendentem? lege Bernardum sic scribentem. *Ascendit plane Maria super omne hominum genus, ascendit vsque ad Angelos sed & ipsos quoque transcendit, & cælestem omnem supergreditur creaturam.*

Clauius in Spheram Sacrobosco. Apocal. 12.

S. Bernard. serm. de Aquæductu.
Maria quò ascendit.

Quòd autem Virgo spicam suam porrigat ad Austrum, illud insinuat, Mariam dare tantùm iustis, & amore feruidis filium suum, qui est spica seu frumentum electorum; quod in Austro tantùm siue Meridie pascit, & pascitur, iuxta illud Canticorum. *Indica mihi vbi pascas in meridie.* Alæ verò extensæ ad Boream, delineant Mariam promptam ad peccatores miserandos, quorum est Boream versus frigidus incolatus. Demum hæc Virginis est cōstitutio, vt nemini beatorum queat etiam assignari, scilicet ex Bernardo. *Nec in mundo locus dignior virginalis vteri thalamo, in quo filium Dei Maria suscepit, nec in cælis regali solio, quo Mariam Mariæ filius sublimauit.* Hinc est quòd Theologia sanxit, peculiari cultu Mariam esse recolendam: nam cùm cultum duliæ deferat creaturis, quæ habent aliquam affinitatem cum Dei gloria; Mariæ decernit illa sacra disciplina cultum, quem hyperduliæ nominãt illi sancti Theologi, vt videre est apud S. Thomam: quia Mariæ ad Deum affinitas tanta est, vt nesciat parem; sicut Bernardus ingerit, sic compellans hanc Dominam & lucidum sidus. *Tu veri Solis expressissima imago, inter millia astrorum Deo assistentium, virginali puritate in cœlis gloriosa præfulges.*

Cant. 1.

Idem serm. 1. de Assumpt. B. V. M.

EX THEOLOGIA. S. Thom. 2. 2. q. 103. a. 4.

S. Bernard. in deprecatione ad B. V. Mariam.

Maria Solis imago est expressissima.

Huius præcipui cultus ideam exhibuit Imperator ille Græcus Caloioannes, Mariæ obsequio clarissimus. Ille Constantinopoli degens, audiit Scythas, gentes infidas, & sitientes sanguinem Christianum, irruptione facta populari oras conterminas, & signis explicatis contendere in vrbem caput imperij. Imperator, plane impar castris hostiũ, supplex emendicauit opem Beatæ Mariæ, conuersus ad imaginem eius. Hac oratione vegetior factus, parua militum manu, occurrit hostibus numerosis, manus conseruit, tantaque edita strage fudit, vt supra hominem omnino fuerit parta illa victoria. Postquam se collegit Imperator, ne deesset gratiis matri Deiparæ rependendis, iussit extemplo fabricari currum argenteum, coruscum multiplici gemma, cui Beatæ Virginis insignem imaginem imposuit, quadrigis albis currum vehentibus, & præeuntibus quatuor dynastis Imperiali sanguine satis, qui quadrigas agitabant, ipso etiam Imperatore pedite, & aperto capite, Mariæ currum anteeunte versus ædes sacras Sanctæ Sophiæ vbi Princeps omnia grati animi specimina edidit consona pietati, quâ beneficam sibi Virginem excolebat.

EX HISTORIA. Baronius ex Niceta sub ann. 1123.

Maria in curru triumphali posita ab Imperat Caloioanne.

Eo propemodum ritu vellem Mariam ab omnibus honorari, cùm ratio potior sit suada singularis obsequij: non enim Scythas fudimus, sed dæmones & vitia teterrima, Mariæ suffragio;

gio;

gio; quidni ergo peculiari ritu ab eis excolatur, quos obstrinxit: currus argenteus gemmis radians sit anima rutilans gratiis; quadrigæ albæ sint quatuor virtutes Cardinales; & quatuor Principes agentes currum sint quatuor Euangelistæ, ingerentes eam disciplinam, cuius ad amussim Mariæ est totis amoris æstibus obsequendum.

HOMILIA
DE ASSVMPTIONE B. V. MARIÆ.

SVMMA HOMILIÆ.

I. Homo corpore & anima constans, nihil cognoscit insciis sensibus, fitque vt res sensilis menti ingerat notitiam rei merè spiritalis, ideóque Codicis sacri, Mariæ dotes lineantes, figuris crebris illam adumbrant.

II. Ex omnibus Mariæ typis, assumo in innentionem istius Homiliæ arcam Noë, quam compono cum Maria, quæ fuit arca salutaris hominum genti, non valenti effugere iram Dei sæuientis.

III. In longitudine, & latitudine arcæ, dico Mariæ virtutes.

IV. In altitudine, dico Mariæ gloriam, & vt arca Noë requieuit super montes Armeniæ, ita dico Mariam, vbi munia obiuit in sæculo, ad quæ eam Deus condiderat, in cælos euectam, vbi cæteris existentibus beatis velut in plano, Maria aliis excelsior est veluti super montes. Et cùm Mariæ plenitudo gratiæ, animam affecerit & corpus, fuisse etiam congruum vt Mariam Deus quoad corpus etiam sublimaret.

V. Denique finio, hortans vnumquemque vt Ingrediatur hanc arcam, extra quam nemo nouit refugium; Deo sic statuente, vt nullus Mariâ inconsultâ, iræ suæ diluuium inundans effugiat.

PRÆFATIO.

Requieuit arca super montes Armeniæ. Genes.8.

Etsi placido mari naues solo tantùm tenus emineant; validis tamen flatibus alta rates adeò exurgunt, vt diceres calos velle mari suffurari naues, aut eas se velle calis inserere, dum sursum elata ventorum flabris excelsas cali lambunt oras: & hos maris astuantis emergentes fluctus Psaltes Regius admiratur. Mirabiles elationes maris, mirabilis in altis Dominus. *Quasi diceret, fore nauim vaam, seu arcam aliquando, qua validiori percita spiritu, non calis proxima tantùm, sed & calis esset excelsior. Hanc nauem Salemon Dauide satus prasciut, cùm ait de muliere illa eleganti, quam sedulo describit.* Facta est quasi nauis institoris de longè portans panem. *Esto, inquit Dauid, mare fluctibus intumescat. Mirabilis tamen in altis Dominus; his scilicet altissimis, ad qua Maria euecta est. Dauidi pracentori succinit ex inferiori Choro Bernardus. Mirabiles elationes maris; mirabiles magis elationes Maria. Vt enim alternante situs suos fluctu eadem, mox eadem se dimittit nauis, & exurgit postea; ita & Maria mystica verè nauis, in hoc vita salo diu delituit; sed hodie tandem calos erecta transuolauit. Ea tamen intercedit distinctio inter Maria Assumptionem, & Filij eius Ascensionem, qua inter ventum & nauem. Vt enim ventus natura celer, nemine ciente volat; ita & Christus insitâ sibi virtute se erexit in sublime: ast vt nauis, nisi turgida vela flabris spirantibus illam agant, non mouetur; ita Dei totum fuit, quod Maria Spiritu sancto percita, ad calorum apicem appulerit, & illic hodie coruscarit. Stat que semper Maria Canticum.* Fecit mihi magna qui potens est, &, ex hoc beatam me dicent omnes generationes. *Beata verè Maria, naturâ illibatâ, beatior gratiâ plenâ, beatissima gloria consummatâ, hac ipsâ die, quam nos recolimus, vt comites Angelorum, cum quibus Maria & nos gratulemur, dicentes.* Aue gratia plena.

Psalm 92.

Prouerb.31.

S. Bernard. serm. de Assumpt.

Luc.1.

PEnitiora quæque velle rimari, insolitum est homini: ab enascentis orbis initio, & ab hac effræni sciendi cupidine, ruinam suam auspicatus est Adam; nimirum cepit eum prurigo quædam & appetentia Deitatis, vt de sciolo qualis erat, scientissimus euaderet. Quippe Deus vno intuitu, eoque simplici sui intellectus, absque vlla discretione actuum, omnia intelligit vsquequaque. Homo verò secus, in venanda rerum notitia, dubius semper & anxius, rerum species speculatur primò, postea iudicat, demum hallu-

cinante sæpius illatione concludit; sicque vt dissitis hisce tribus actibus, homo successiuè res cognoscat; vni nempe Deo, qui purus est actus expers potentiæ, datur, nullâ præuiâ indagine, omnia & simul & semel intueri. Imò & Angeli præuntes hominibus, non æmulantur omnimodam Dei notitiam: non enim eo planè modo intelligunt, quo & Deus: nam eorum intellectus bifariam est in potentia, sicut & hominum intellectus ex Philosopho. Primò potest Angelus à Deo accipere habitus nouos, quorum est nunc inscius. Secundò non actu semper intelligunt Angeli ea omnia, quorum eis species inuruntur. Ita S. Thomas.

Ex Philosophia. *Aristot. lib. 3. de Anim. text. 8.*

S. Thom. 1. p. q. 58. art. 1. & art. 2.

Rursus etsi Angeli, eis lumine insito, videant conclusiones omnes in principiis; nequeunt tamen extra Verbum intelligere plura simul: quia sicut ad vnitatem motus, vnus terminus requiritur; ita & ad vnitatem operationis intellectus, vnum duntaxat petitur obiectum. Qualis ergo ritus hominum erit, in rerum notitia sensibus aucupanda?

S. Dionys. de Diuin. nom. cap. 7. & c. 9.

Dionysius Angelos vocat cælestes mentes: ea autem serie dispescuntur homines & Angeli, quâ cælestia corpora & terrena. Cælestia ex natura sua, statim perfecta sunt; sed terrena crebris motibus obnoxia pedetentim perficiuntur; ita & Angeli in eis, quæ naturaliter norunt, inspiciunt omnia, quæ naturaliter cognosci possunt; ideò dicuntur intellectuales; nam omnia patent eis, ex vi intellectus, qui est habitus primorum principiorum: sed quia caligat in homine ille habitus, adiecta est ei vis discursiua, quæ vnum infert ex alio, discurrendo.

Omnigenæ verò scientiæ prima rudimenta precariò sunt à sensibus, qui species haustas rerum obuiarum ingerunt menti, quæ his intenta præludiis, aliqualem tandem habet notitiam. Vnde si rei præcellentis ideam integram homo velit effingere, quasi apis singulos decurrens hortos, quidquid alibi floridum est, ille carpit, & sic plerisque rebus petitis aliunde, vna res cognita coalescit. Hoc hominum stylo Deus compingi voluit Codices sacros, vt qui homini adminiculo forent ad discendum, se aptarent hominum captui. Hinc tanta seges rerum, quas affingunt Deiparæ scribæ sancti; Vates intelligo Mariæ præscios: dixerunt enim eam stellam, Lunam, Solem, cælum, paradisum, multisque elogiis pinxere rutilam, priusquam exurgeret, cælisque apposita coruscaret.

Ex Figuris. *Cant. 6.*

Vt enim ad Dianæ Ephesinæ templum, sartum tectumque erigendum, coierunt omnes omnium Asiæ regum Gazæ, quibus effusis, extitit fanum & prædiues miraculo tenus. Ita vt Mariam Dei templum mentibus nostris ingererent prisci omnes hi scriptores, circumiere cælum & terram, quidquid inibi venustum occurrit, hinc eductum, Mariæ totum illud addixerunt. Hunc tramitem es secutus, ô Bernarde, tuam leuaturus inopiam, cùm te totum in Mariæ laudes effudisti. *Non solùm autem cælum, & firmamentum Domina rerum intelligitur; sed aliis nominibus conuenienter appellatur, & rerum vocabulis designatur. Ipsa tabernaculum Dei, ipsa templum, ipsa domus, ipsa atrium, ipsa cubiculum, ipsa thalamus, ipsa sponsa, ipsa filia, ipsa arca diluuii, arca testamenti, vrna aurea, ipsa manna, virga Aaron, vellus Gedeonis, porta Ezechielis, ciuitas Dei, ipsa Sol, ipsa Luna, & stella matutina, aurora ipsa & lucerna, tuba, & mons, fons quoque hortorum, & lilium conuallium.*

Mariæ multa nomina cur affingantur. *S. Bernard. serm. 3. in Salue Regina.*

Vides, hominum mentes, capere nescias Deiparæ excellentias omnes, emendicare speciosa quæque diffusa orbe toto, vt appositis his variis penicillo linimentis, exurgat multicolor illa species Mariæ, quæ dedecore suo, Angelos infra se posuit, Deumque affecit carens, vt quasi dehiscente cælo, Deus hominem induens sese in vterum Virginis inclinaret. Ab hoc calle Scripturæ sacræ trito, ego in hac homilia non deflectam: non sum enim nescius, Mariam vnico conceptu non patere. Igitur ex allatis à Bernardo Symbolis Deiparæ, seponam vnum, & illud idoneum festo, quod Ecclesia die hodierna recolit: & quia Virgo & viuens, & extincta hodie proponitur; seligo typum aptum vtrique statui, & vt opinor, ille typus Mariam referens in Assumptione sua, fuit hactenus illibatus.

Componam primò Mariam cum arca Noë, ex cuius ego contextura Mariæ dotes eximias aperiam. Secundò dicam, arcam illam, vbi suas obiit vices, requieuisse supra montes Armeniæ: ita & Mariam, postquam obiit, euectam non supra montes, sed vltra cælos. Etsi ab æterno, indiuiduâ notitiâ omnia Deo sint obiecta: nam vt se intelligit adæquatè; illam vim suam etiam capit, quâ res infinitas potest exerere: & quia virtus illa effectiua rerum, infinita correlata inuoluit; ea omnia Deus dilucidè nouit. Sed quia Dei proprium est misereri semper & parcere; actiones misericordiæ Dei indices, dicimus stylo nostro, Deo prius aliis obuersari. Deus etenim in effectione rerum, ruinam non intendit, sed statum, & hunc fixum: quòd si iustitiâ sæuiente, aliqua deficiant; ille defectus habet exordium ab aliqua nequitia, quæ effluxit à subiecto suæ salutis incurio, sicque liquet Deum, qui res ab æterno simul nouit, iuxta suum cuiusque statum, nosse, misericordiam præire iustitiæ. Et in eo sensu, in præuisione Dei, miseratio iustitiam anteuertit.

Ex Theologia. *S. Thom. 1. p. q. 14. art. 4.*

Verbi gratiâ in ipsis incunabulis mundi, exarserunt homines fœda libidine, quam vt Deus extingueret, lethalibus aquis homines alluit & immersit; sed pius opifex gentis iniquæ sortem miseratus, præmisit bonitatis suæ facinus egregium: scilicet sanxit vt Patriarcha Noë extrueret arcam, quæ exciperet aliquales hominum reliquias; operi suo colophone imposito, Deus hominum gentem iniqua Venere perdidit æstuantem. Esto Deus ab æterno simul & arcam & aquas aspexerit: vidit tamen eâ serie dispositas, vt fuere postmodum existentes; non enim confusè Deus res discretas intelligit. Igitur arca Noë, quæ præextitit diluuio, eundem seruabit & tenorem inter ideas Dei, etiamsi rerum omnium species sint illi coæternæ.

Genes. 6.

Ex præfatis collige Virginis insigne decus: eodem quippe situ Maria gaudet in mente Dei, quo & arca salutaris hominum genti; si quidem Deus in extrema mundi periodo, suas vlturus iniurias, arcam prouidit, cuius præsidio homines aliqui forent superstites, eruti supplicio flammæ, in reprobos iugiter sæuientis. Maria Virgo Deipara, est hæc arca, beneficio cuius occurrit Deus naturæ fatiscenti, vt benè speculatur Bernardus. *De hac & ob hanc, & propter hanc, omnis scriptura facta est, propter hanc totus mundus factus*

Maria est propter quã mundus factus est. *S. Bernard. serm. 3. in Salue Regina.*

factus est, & hac gratia Dei plena est, & per hanc homo redemptus est, Verbum Dei caro factum est, Deus humilis, & homo sublimis.

Fuit quidem Noe artifex Arcæ, sed non architectus, id est, non animo dictante modum, fecit arcam, sed Deo præscribente typum. *Fac tibi arcam de lignis leuigatis: mansiunculas in arca facies, & bitumine linies intrinsecus, & extrinsecus.* Verè ligno leuigato, quod mergi nequit, Maria compacta est; & ne aquæ gliscentes in arcam irreperent, Virgini Deiparæ, Charitatis illito bitumine prouidetur. Scilicet interius illita est, ex vtero nempe Matris aquæ inundantes alios fœtus originali noxæ obnoxios, Mariam nescierunt. Exterius hoc bitumen, immunem fecit etiam à guttulis, quæ sanctissimos quosque solent allucre. Et ne in singulis morer, Maria adeò peccati nescia, vt arcam verè ab aquis his longè latéque fusis dixeris illibatam. *Tristega facies in ea*, ad quid illa triplex contignatio tabularum? sunt qui asserant & id reuera scitè, Deum intercapedine hac triplici dispescuisse arcam, vt animantia suo quæque starent loco, id est in infimis quadrupedes, alites in medio, homines in supremis: sed quid hæc ad Mariam? alto nos scrutinio breuiter exploremus.

Genes. 6.

Genes. 6.

Mariæ tres ego status agnosco varios, vnde & trifariam considerari potest hæc arca. Primò ante ortum suum abdita aluo Matris. Secundò ante Christi illapsum in vterum eius. Tertiò demum post enixum hunc deificum fœtum; & hæc sunt tristega ad homines, qui in triplici sunt ordine recondendos. Quicquid enim est beatorum hominum, triplici sorte dispescitur. Alij sunt in infimis, detenti ergastulo ignis, animas excoquentis. Alij mediant inter hos & Beatos: hi scilicet, qui vita superstite, vt alites volitant & ad cælestia anhelant. Denique alij summo loco repositi, curam gerunt aliorum, sicut & homines, ex arcæ supremo loco, animantium saluti non desides incubant.

EX SS. PATRIBVS.

Bernard. serm. 4. de Assumpt.

Mariæ misericordia quas habeat dimẽsiones.

In Maria attende hæc tristega, ex Bernardo. *Quis, ô Benedicta, misericordia tua longitudinem, & latitudinem, sublimitatem, & profundum queat inuestigare? nam longitudo eius vsque in diem nouissimum, inuocantibus eam subuenit vniuersis: latitudo eius replet orbem terrarum, vt eius quoque misericordia plena sit omnis terra; sic & sublimitas eius, ciuitatis supernæ inuenit restaurationem; & profundum eius sedentibus in tenebris & in vmbra mortis obtinuit redemptionem. Per te, ô Beata, cælum repletum, infernus euacuatus est, instaurata ruina cælestis Ierusalem, expectantibus miseris vita perdita data.* Ne ergo tuum, ô homo, causare statum, reformidans inuoluentes aquas; eo non sis animo sic remisso, vt conscientia renitente non audeas conuenire arcam istam, iustis tantum fabricatam, vt mentitur Angelus nequam, te diuellens ab arca. Memor esto facta hîc tristega, idonea capiendis brutis simul & hominibus. Maria primò quidem iustis, sed etiam inuocantibus se reprobis obsecundat.

S. Bernard. vbi suprà.

Mariæ inuocatio suadetur à Sanctis.

Accipe huius rei vadem Bernardum. *Abyssus abyssum inuocat, abyssus luminis & misericordiæ, abyssum miseriæ & tenebrarum.* Et vt in ore duorum imò trium stet omne verbum; accipe & duos sine exceptione maiores testes, affirmantes Mariam hominibus à Deo deuiis, suis etiam precibus insudare. Basilius sic prodit. *Ne diffidas, ô peccator, sed in cunctis Mariam sequere, & inuoca ipsam, quam Dominus voluit in cunctis subuenire.* Huic Sancto se adiungit alter, non inferioris notæ Bonauentura. *Gratia Mariæ colligit malos, impinguat bonos, liberat vniuersos; colligit à culpa, impinguat gratia, liberat à morte æterna.*

S. Basilius serm. de Annunc.

S. Bonau. de specul. c. 5

Maria quid inuocantibus conferat.

Ex præfatis liquet, in Maria esse tristega; tria nempe receptacula, apta ad saluandos peccatores, iustos, & perfectos. Fiduciam adiicit & fenestra illa arcæ, ex qua euolauit columba, ramum oliuæ portans; è Maria namque egressa est columba, scilicet Christus veniens propitius peccatori, & indicem animi sui beneuoli pacem frequens habens in ore. *Pax vobis. Pacem meam relinquo vobis.* Quâ salutandi formulâ, fausta homini precabatur. Ast nota, dissonos esse columbæ, & Christi egressus ex sua quaque arca: quippe aperta est fenestra alitι; sed vtero Mariæ clauso erupit Christus, & hoc insciis valuulis honestatis, præter rerum ordinem, vt exclamat Chrysologus. *Quod Christus nascitur, non est natura sed virtus; non ordo est, sed potestas; est cæleste miraculum, ratio non humana. Maria virginitate sponsa, fœcunditate mater, mater viri nescia, conscia partus, principium dedit rebus natura virgo, semper mater, sic rerum semper nouerca corruptio. Est ergo muneris virginalis, vt regeneret per Deum virgo, quod per Deum virgo generauit.*

Luc. 24.
Ioan. 20.

S. Chrysol. serm. 146.

Incarnatio non est opus naturæ.

Subodoror ego aliud mysterium ex fenestra, quâ patente, redux columba ramum oliuæ refert. Explico, os Mariæ, patens in oratione fusa pro suis clientibus, vrgere Deum, vt dimittat his, quibus Virgo litat. Hanc Deiparam pro nobis anxiam fortè vidit, aut sensit saltem Bernardus. *Quid ad Mariam accedere trepidet humana fragilitas? nihil austerum in ea, nihil terribile, tota suauis est, omnibus omnia facta est, sapientibus & insipientibus.* Festina rediit ad arcam columba, & festinus item Christus ad Mariam aduolat, dum supplex, homines Virgo Deipara miseratur: hanc Christi celeris ad Mariæ nutus adfert rationem Theophylactus Alexandrinus. *Gaudet filius orante matre, quia omnia, quæ nobis precibus suæ genitricis inuictus donat, ipsi matri se donare putat, & accepta ab illa sine patre humanitatis vices reddere.* Sic filium atque matrem reciproca munerum exhibitione, diceres alternare.

Mariæ precibus in cælo Christus gaudet.

S. Bernard. serm. 1. de Assumpt.

Theophyl. Alexand. l. de Incarnatione.

Itaque fenestra patens Mariam clamat ore precante sollicitam pro nobis, sæpius incuriis adeò amantissimæ matris, cui libet affingere lemma eius, qui hominum miserias sic deflebat. Nauem hic pingebat irato mari iactatam, hoc titulo. EN CVRAS HOMINVM. Quasi miserans in prolem affectos sic parentes, vt iniquos maris æstus subeant, ad rei familiaris aliquod incrementum. Redde te tibi aliquando, ô anima Mariæ curis dudum obnoxia; cogita Mariam adhuc in huius vitæ salo fluctuantis instar nauis, tuæ salutis anxiam. EN CVRAS HOMINVM. Non est Virgo nescia, se à Deo in asylum esse factam, cuius præsidio sontes erepti pœnis, ineant vitam in posterum vitiis illibatam. Non curas, ô reprobe, Deiparæ Reginæ curas; sed te fata manent ea, quæ præscius Christus præfatus est ventura sanctæ ciuitati. *Si cognouisses & tu, & quidem in hac die tua, quæ ad pacem tibi, nunc autem abscondita sunt ab oculis tuis, quia venient*

EX SYMBOLIS.

Typotius l. Symbol.

Luc. 19.

dies in te, & circumdabunt te inimici tui vallo, & coangustabunt te vndique. Nosse vis malorum omnium caput, lethale suum virus influens; audi. *Non relinquent in te lapidem super lapidem, eò quòd non cognoueris tempus visitationis tuæ.*

Ex SS. Patribus.
S. Bernard. in orat. quæ est post serm. de Assumpt.

Illæ voces etsi mali tantùm sint imminentis leuia prælludia; mentem meam tamen adeò cient & percellunt, vt sicuti pueri ad laruarum obiectum horrent, & fugiunt ad sinum matris; ita & ego audiens mala, quæ manent Deiparæ Virginis immemores, mihi consulam eius præsidio, quod iamiam fusis à Bernardo precibus auspicabor. *Nemo, Domina, tam idoneus, vt gladio Domini manum pro nobis obiiciat vt tu, Dei amantissima, per quam primum in terris suscepimus misericordiam de manu Domini Dei nostri. Aperi itaque tu, mater misericordia, benignissimi cordis tui ianuam, suspiriosis precatibus filiorum Adam; ex omnibus finibus terra ad tua protectionis vmbraculum confugimus, a facie formidinis fortitudinis Dei filij tui Domini nostri; iram, quam peccando grauiter succendimus, erga nos mitiges; eiusque gratiam, à qua ingrati excidimus, nobis tua gratia concilies.* Vt clauus clauo truditur; hæc longiuscula precatio trudenda est longitudine arcæ, quæ longiorem texet historiam earum dotum, quibus Virgo parens eminet, & rutilat.

Maria præ aliis idonea Deum orare.

Trecentorum cubitorum erat longitudo arcæ. O longitudinem cui impar est alia omnis longitudo! Centenarius constans denario decies repetito, perfectionem sonat: nam in numeris denarius omnes alios comprehendit: nec possumus vltra denarium in recensendis numeris procedere, quia vndecim, duodecim, & subsequentes numeri sunt tantùm vnitates adiectæ denario. Ideo denarius dicitur Græcis δέχας à verbo δέχομαι capio: si ergo denarius deciès in se recurrit & voluitur; facit centenarium, quo summa perfectio lineatur. In huius rei fidem pater ille cælestis, cuius familia, si quæuis alia, est absoluta; illam adumbrauit numero centenario, dicens habere se centum oues: & Daniel curiam cæli, numero denario, & centenario pinxit. *Decies millies, centena millia ministrabant ei.* Maria igitur hoc triplici centenario ter perfecta, mysticè nobis adumbratur.

Maria cōstat omnibus creaturis.
Luc. 15.
Daniel. 7.

Et reuerà, vt inquit Arnoldus Carnotensis. *Maria constat creaturis omnibus: quidquid enim creator singulis distributor iustus contulit; hoc totum matri adornandæ congessit.* Et vt Gazenses olim facturi simulachrum Dei sui, materias omnes ingenti pretio conquisitas, in illud congesserunt opus; ita & Deus Mariam effecturus sui simulachrum, vt ait Damascenus. ὦ θεῖον ἔμψυχον ἄγαλμα ἐφ' ᾧ ὁ δημιουργὸς ἐγήθη θεός. *O Dei viuum simulachrum, ad quod Deus opifex inuentus est!* Ad hoc, inquam, simulachrum absoluendum Deus gratias aliis concessas impendit, & id eminenter. Iam suos ventilet Angelos Hierarcha Dionysius, eorúmque ternos influxus aperire nobis anxius se torqueat. Si tanti vitrum, quanti margaritum? si seruulis Deus hæc indidit, quæ sunt quæ Reginæ Deus addidit incrementa?

Arnoldus Carnotēsis de B.V. Maria.
S. Damasc. orat. de Natiuit. Mariæ.
S. Dionys. cælest. Hierar. c. 8.

Igitur ecce Angelorum trina dimensio, siue perfectio, quam à Domino Deo suo mutuantur; possunt & alios adsciscere in partem eius aliqualem. Scilicet à Deo Angeli purgantur, illuminantur, & perficiuntur; sed non eatenus plenè sicut & Maria, quæ plenitudinem gratiarum accepit, sicut & agnouit Angelus, in obsequio Virgini exhibito subindicans eam Angelorum choris omnibus eminere. Purgati sunt Angeli in exortu suo, nescientes vllam maculam, illuminati affulgente gratia, & perfecti dum compotes Dei effecti sunt. Purgati sunt in statu naturæ integræ, illuminati in statu gratiæ illucentis, perfecti demum nulliusque rei inopes in eo perquàm optabili statu gloriæ coruscantis. Sed hæc Angelorum omnia lumina tenebrascunt, opposita ei, quæ est electa vt Sol. Nimirum Virgo eximiè à Deo purgata in exortu, imò non exorta: illuminata Angelo nuntiante Solem orientem: perfecta dum Deo plena, facta est sacrarium Dei: denique euecta est Maria ad eum gratiarum omnium apicem, vt ei charismatum Dei chorus omnis obsecundet.

S. Dionys. l. cælest. Hierarch. c. 6. & 7.
S. Thom. 1. p. q. 106. art. 1.
Cant. 6.

Hoc vt liquidò constet, expendamus singulas quasque dimensiones eius. Purgatio, quæ est aliis instar prælludij; purgatio, inquam, ea fuit in Maria, vt cælorum illa puritas, Mariæ cesserit illud suum insigne decus; scilicet, esse tabernaculum Dei. Nimirum de Maria præsciit David. *Sanctificauit tabernaculum suum Altissimus.* In eamdem it pedibus sententiam Bernardus. *Is, in cuius conspectu nec astra munda sunt, tanta munditia carnem tuam indicauit, vt etiam suæ diuina puritati eam agglutinare non despexerit: his ergo primariis ducibus tenebrarum à te fortiter expugnatis; omnis ante faciem tuam, spiritualium nequitiarum militia in fugam conuersa est; mundum hunc immundum & lubricum impolluto calle transisti.*

Psalm. 45.
S. Bernard. in orat. ad B. Virg. post sermonem de Assumpt.
Maria quare dicta amicta Sole.

Deus bone! si purgata Virgo sic rutilat, vt præfulgeat ipsi cælo; quomodo dirigemus in eam oculorum aciem, si illuminatam volumus intueri? opus erit obiecto velamine, cuius hiantes rimulæ radios referant sic refractos. Præfatus doctor Bernardus præbebit hoc velamen. *Iure Maria Sole perhibetur amicta, quæ sapientia diuinæ profundissimam abyssum, vltra quam credi valeat, penetrauit; vt quantum sine personali vnione, creatura conditio patitur, luci illi inaccessibili videatur immersa.* Si nubes subiecta Soli, ementitur ipsum Solem luce sua licet aliena; quos emittet radios mulier illa amicta Sole, quam Ioannes prædicat vt signum magnum, & rem sæculis omnibus inauditam?

S. Bernard. serm. in hæc verba: Signū magnum.

Verè illuminata, illi oriente Sole, cuius phosphorus Angelus extitit: vtque homines accolentes Septentrionis oras extimas, quibus rarus est Sol, nimirum occidens eis per integros menses: vt hi, inquam, iuges suas exosi tenebras, iubilant illucescente Sole; ita & natura senium exuit, & ineffabili lætitia gestiit, Virgine Deipara multiplici gratia rutilante. Hunc fulgorem venerati omnes, cum Angeli, tum homines, lætè admodum salutarunt: in his accipe priscum oratorem, & hunc Episcopum Andream. *Salue intellectualis contemplatiuæ præcognitionis speculum, salue dioptra perspectiua, per quam venientem desuper cum gloria ortum Solem iustitiæ, qui in tristi peccatorum vmbra & tenebris sedebant, suscipientes, mirabiliter illustrati sunt.* Vt ad lucis auspicantis primos radios subalbentes, albicante cælo, auium prima, quæ canora excitat alias, easdem habet & mox concinentes; ita vbi quis Sanctorum Patrum ad Mariæ lucem occinit, chorum omnem compellit ad concentum. Sed quasi aliis

Olaus Magnus in historia Septentrion.
Andreas Cretensis Episcopus in orat. de Annunt.

præstans

præstans voce prævalida Bernardus agit & piè præcentorem. *Tolle corpus hoc solare, vbi dies? tolle Mariam maris stellam, quid nisi caligo inuoluens?* Huius asserti rationem subiicit Doctissimus Idiota. *Maria astris illustrior suo lumine, nulla sui vicissitudine, complet ac ambit omnia, flammis lustrat, luce vestit, benignitate tegit, virtute fouet, nec illi succedit nox.*

S. Bernard. ser. de Aquæductu. Idiota c. 2. Maria Sole illustrior.

Hæc præfata Mariæ lucem satis supérque diffundunt, & eam præ Angelis illuminatam ostendunt. Quomodo autem & eis præeat in perfectione, non est magni momenti probare, idque ratione valida stabilire. Ex Salomone. *Iustorum semita quasi lux splendens procedit, & crescit vsque ad perfectum diem.* Ergo si Mariæ lux Angelorum lumen excesserit, eodem & incremento Mariæ perfectio anteuertet illam Angelorum, sicque arcæ nostræ longitudo mystica, trecentos cubitos adimplebit. Perfectionis illibatæ candorem, in Maria speculatur Bernardus. *Candidissimus sanè, sed & calidissimus huius mulieris amictus, cuius omnia tam excellenter irradiata noscuntur, vt nihil in ea non dico tenebrosum, sed obscurum saltem, vel minus lucidum, sed ne tepidum aliquid, aut non feruentissimum liceat suspicari.*

Prouerb. 4.

EX SS. PATRIBVS.

S. Bernard. serm. in hæc verb. Apoc. Signum magnum.

Quòd si in re ineffabili, qualis est ea summa perfectio, quâ Dei mater enitur; si, inquam, in rhemate regio, licet aliqua balbutire pro modulo, sic eam Virginis infero perfectionem. Id perfectum est, cui nihil deest; at Mariæ nihil deest modò, sed & supereffluit vndequaque gratia, cuius plenitudinem Virgo ipsa non sustinens, affluxus exuberans gratiarum refluit vsquequaque. Rursus ex Aristotele. *Virtus est id quod reddit bonum habentem.* Ergo qui omnes habuerit, ille optimus erit & perfectus. Vide omnium virtutum agmen abditum in Maria, sub typo florum hortulum ornantium, & id ex Epithalamio sponsi, corculum suum horti nomine compellantis. *Hortus conclusus soror mea, emissiones tuæ paradisus.*

Aristo. l. 2. Ethic. c. 6.

Cant. 4.

Et ne suspiceris illic aliud quidpiam cogitari, quàm Deiparæ flores, accipe scholiasten Bernardum. *Hortus conclusus tu es, Dei genitrix, ad quem deflorandum manus peccatoris non introiuit; tu sanctorum areola aromatum, à cælesti consita pigmentario; virtutum omnium speciosis floribus delectabiliter vernas, inter quos pulcherrimos flores, tres miramur in te, ô excellentissima: hi sunt, quorum odore suauissimo totam domum Domini reples, ô Maria, viola humilitatis, lilium castitatis, rosa charitatis.* Hoc virtutum ternario conclusit totum agmen ille doctor: nam virtus omnis respicit aut intellectum, & humilitas illic insidet; aut respicit voluntatem, & actus eius potior est charitas; aut virtus corpus facit illibatum, & hoc castitas præstat. Sic patet omne in Deipara complementum.

S. Bernard. orat. ad Mariam post serm. de Assumpt.

Mariæ hortus quàm variis floribus consitus

Hæc arcæ longitudo abduxit longè spatiantes, latitudo vt parcior angustiabit. Sic Deus lineauit eam. *Quinquaginta cubitorum latitudo.* Numerus ille, vt erat Iubileo sacer, miserationem signat; ita & Maria in tota latitudine sua misericordiam clamat. Verè quidem Deus misericors est, sed & iustus; ideóque reluctante iustitia, misericordia Dei non eos sortitur effectus, quos aliquando vrgens hominum inopia sibi vendicaret. Ita Anselmus. *Filius eius Dominus est, & iudex omnium, discernens merita singulorum, dum ergo aliquando suo nomine inuocatus non exaudit, iustè quidem id facit; inuocato autem nomine Matris, etsi merita inuocantis non mereantur, merita tamen matris intercedunt, vt exaudiatur.* Anselmo suffragatur Bernardus, sic Mariæ misericordiam describens ad læuam, & ad dexteram sine discrimine discurrentem. *Ea est, quæ velut alterum Solem induit sibi: quemadmodum enim ille super bonos & malos indifferenter oritur; sic ipsa quoque præterita non discutit merita, sed omnibus sese exorabilem, omnibus clementissimam præbet, omnium denique necessitates amplissimo quodam miseratur affectu.*

Genes. 6. Mariá quare satius sit inuocare quàm filium.

S. Anselm. de excellent. Virg. c. 6.

S. Bernard. super hæc verba Apoc. Signum magnum. Maria non discutit merita precantium.

Animæquior igitur esto, homo, quem vitia remorantur ab accessu Virginis, si peccator es, læua eius sub capite tuo, vt suggerat retrogrados calles, vitamque defæcatam; si animam verò illibatam hactenus Deo addixisti innoxius, dextera eius amplexabitur te, tuique miserans illa parens, erit affectu sedulo singularis. Mirabere forsan, cur differo altitudinem Mariæ dimetiri. Facio satis: ea me terret. Audi textum. *Triginta cubitorum erit altitudo illius.* Redolet mysterium numerus iste triginta, vbi ternarius repetit denarium: nam si decem ter reuoluas, triginta exurgent vnitates.

Numerus denarius creaturis addictus est, quia illæ omnes decem velut cancellis, quos categorias vocant, recluduntur: quippe omnia reducuntur ad decem illa prædicamenta, vnde trecenti summam creaturæ perfectionem delineant. Sed ternarius Deo sacer est, vnde perfectio diuinarum personarum trigenario denotatur. Cùm ergo audis altitudinem arcæ pertingere ad triginta cubitos, Mariam intellige euectam vsque ad solium Trinitatis, quantùm tamen fas est creaturæ solium illud accedere; & hoc item subindicat textus sacer, cùm describit arcam requieuisse supra montes Armeniæ. Angeli nimirum & Beati sunt in cælis vt in plano; sed Virgo Mater super montes. Audi in his Bernardum. *O Virgo virga sublimis, quàm sublimè verticem sanctum erigis? vsque ad sedentem in throno.*

S. Bernard. serm. 2. de Aduentu. Maria est virga sublimis.

Sed vt Theologiæ amussim aptemus ad mensuram altitudinis huius, constat gloriam dari ad mensuram gratiæ, sicut & olim exuberabant aquæ fluuij, quem Nilum vocant, quando vberes erant aquæ fontis in vrbe Syene celeberrimi. Constat autem gratiæ plenitudinem, Mariæ corpus & animam affecisse plenè: ergo gloria Mariæ animam cum corpore simul inundauit. Vtque nihil Mariæ gratiam adæquauit in terris; ita & Beati omnes in gloria, primas Mariæ cedunt: vt benè arguit Bernardus. *Origo fontium & fluminum, mare; virtutum auctrix & scientiarum sanctarum, Maria: quia sicut Sol vniuersa cæli lumina præcellit prærogatiua claritatis; sic ipsa totam rationabilem creaturam, post Filium præcellit splendore virtutis suæ ac scientiæ.* Cùm ergo gratia sit gloria inchoata, & gloria gratia consummata; ex præmissis à Bernardo sequitur hæc sequela, quam colligit Damianus. *Sol ita sibi rapit siderum possessionem, vt sint quasi non sint, & videri non possint; sic etiam virga Iesse, veri præuia luminis, in illa inaccessibili luce perlucens, sic iustorum spirituum habebat dignitatem, vt in comparatione Virginis nec possint nec debeant apparere.*

Fontis Syenes proprietas.

S. Bernard. ser. de Salue Regina.

Maria fontium mare.

S. Damianus serm. de Assumpt.

S. Augustinus ait, Deum, qui noluit ex corpore virgineo

S. August. serm. de Assumpt.

virgineo generari filios, noluisse etiam ex ea mortua generari vermes; ideòque soluto debito mortis, cui etiam Christus fuerat obnoxius, illud venerabile corpus in cælos assumptum est: nam cùm caro Christi deducta de corpore matris, illic iam regnaret; noluit Christus corpus exanime diuelli ab anima matris, quam iam cælo gestiente sublimarat. Debebatur hæc prærogatiua matri à momento illo quo concepit: Deo etenim Patri Filium vtrique tradens indiuiduum, ab eo ius regni æterni itidem accepit.

Ex Historia.

Ex Historia Nauarrica Andreæ Fauin. sub ann. 1553.

Etsi sacra & profana non coëant; facit tamen ad rem istam de Mariæ regno confirmando, facinus egregium Henrici Alberti Nauarræ Regis. Is filiam vnam tantùm nactus, Antonio Borbonio desponsatam, ægrè ferebat se morientem orbum sobole mascula; quippe eius filia semel & iterum abortiuit. Itaque regno suo prouisurus cogitabat successorem: Ioanna metuens ne caderet causa, & Regnum in quod ius habebat, aliò diuerteret; patrem supplex orat, ne sui sanguinis immemor quempiam alterum aduocet, minus idoneum Nauarræ regno, patris sic animum inflectens, eum tandem ea lege Mulier inclinauit. Scilicet vt proximo partu, qui instabat, (erat enim prægnans anxia hæc mulier,) si pareret masculum, filius ille editus ius totum regni deuolueret in parentem. Igitur grauida fœmina sui fœtus sollicita, cui erat debitura regnum, cautè se quamdiu fuit fœta gerens, euoluto tempore masculum edidit, & hunc postea Henricum quartum Galliæ Regem, natum summâ aui matrisque lætitiâ, & Nauarrâ totâ tripudiante. Adstitit filiæ suæ parturienti Henricus Albretus, & de manu obstetricis puerulum masculum excipiens vna manu, altera manu dedit matri infantuli scriniolum aureum, quo erant recondita iura regni, dicens: Accipe, ô filia, accipe tibi regnum; ego mihi vendico hunc filium, quem etiam fecit natura meum. Noster erit iste puer, quo in te Regni mei iura omnia deuoluuntur.

Regnû Nauarræ datum matri Henric. IV. ob editum filium.

Eodem plane modo (si tamen fas est miscere sacra profanis) Pater æternus, Antiquus ille dierum, se gessit cum Maria, quæ ei vnica duntaxat erat filia: nam ex Apostolo. *Eramus natura filij iræ sicut & cæteri.* Maria verò legitima, sed vna filia Deo sata, vt & ipsemet Deus perhibet in Canticis. *Vna est columba mea, perfecta mea, vna est matris suæ.* Henrico Albreto miserè perierant, vt prædixi, alij filioli; ita & Adam Deo Patri ereptus est, morte eum miserè depascente: Deus hærede extincto, mittit ad filiam vnicam Mariam, habentem gratiam in plenitudine, quam Ioanna illa Regina habebat tantùm nomine tenus: nam Ioanna gratiam sonat. Legat Deus Angelum ad Mariam, qui exploret velitne pudore incolumi, fieri conscia fœtus masculini sexus; fore hunc eius filium Regem, perpetuum in domo Iacob, qui regni sui iura in matrem etiam suam transferet. Annuit virgo, eoque sic fœdere Deus & eius vnica filia Maria paciscuntur.

Ephes. 2.

Cant. 6.

Luc. 1.

Instante partu, Deus adest; vtque Maria filium enixa est, Pater suum sibi vendicat; sed reponit penes Mariam omnia iura regni cælestis, in cuius verticem hæc filia vnica electa, euecta est hodie, vt præsciit Epithalamij sacer auctor. *Vna est matri suæ, electa genitrici suæ: viderunt eam filiæ, & beatissimam prædicauerunt.* Verè Virgo non beata solùm, sicut & Sancti, quorum corpora ab anima dispescuntur. Virgo hæc, inquam, beatissima, cuius & gloria animæ refluit in corpus; huius autem gloriæ totam congeriem filio debet, quo edito, summa regni fuit penes matrem, quæ eodem partu velut duos gemellos parturiit, Iesum scilicet & regnum, in perpetuas myriades vtroque fruitura.

Cant. 6.

Maria filij hæres contra morem.

Præposterum hîc rerum situm admiratur Damascenus Deiparæ addictissimus. *Quamquam semper ita comparatum est, vt hæreditas à parentibus ad filios deuoluatur; nunc sursùm sacrorum fluminum fontes fluunt.* Quasi diceret, alij omnes filij, vt est legibus cautum, ius habent in bona materna; Maria verò secus, à filio suo Rege, regnum cum agmine bonorum omnium emendicat.

S. Damasc. orat. 2. de Assumpt.

Hanc, credo, adhuc superstes vidit Augustinus Reginam hodie gestientem: vt enim erat is Sanctus Deiparæ perquàm charus, potuit aliquos latices eius gloriæ prælibasse. Sicut & liquet hoc scripto Virginem compellante. *Tu virgineos choros ab incentiua carnis illecebris alienos, per lilia rosasque vernantes, ad fontem perennis gloriæ portandos inuitas: tu in illa beatorum beatifica regione, primi ordinis dignitatem adepta, plantis roscidis oberrans, inter paradisi amœnitates, gramineosque crocos, tenero poplite pergis, felicique palma violas immarcessibiles carpis: tu concinentibus sine fine coniuncta Angelis, Archangelisque sociata, indefessa voce clamare non desinis, Sanctus, Sanctus, Sanctus.*

S. August. serm. 2. de Assumpt.

Mariæ beatitudo describitur ab Augustino.

Amplius & vltra sexaginta annos fluctuauit hæc arca in vndoso huius vitæ salo: sed hodie requieuit arca super montes Armeniæ, æquiore nobis sorte, quàm arca Noë. Scilicet illa statio arcæ otiosa fuit sæculo: homines enim impunè hanc arcam relinquentes flocci fecere lignum, cuius tabulæ vietæ & inutiles æuo putruerunt. Maria verò arca salutaris orbi vniuerso, non inanis stetit hodie in edito cæli iugo: sed sibi Symbolum hoc egregium adaptare potest, à quadam Academia quondam vsurpatum. Professores non ingrati, aut immemores suæ dignitatis, quæ eos aliis eminentes in editum locum, id est in cathedram euehebat. Hi, inquam, prælectores pro suæ Academiæ Symbolo, pinxerunt in tabula nubes lucidas exurgentes, hoc titulo imminente nubibus. VT IN ORBE PLVAMVS. Ita & Maria arca vitalis leuata est, vt sit toti hominum soboli salutaris: verè hodie corpus & anima Mariæ nubes sunt lucidæ exurgentes. Si ab eis sciscitere cur sese subducant terris illæ nubes, hoc tibi responsum dabunt. VT IN ORBE PLVAMVS. Stet igitur inutilis arca Noë; nostra scilicet arca Maria prostat, non vtilis modo, sed vitalis vtique, ita perennis iis omnibus, qui tam proficuæ, & salutaris arcæ præsidia supplices præstolantur.

Ex Symbolis.

Franciscus Villana in lib. Symbol. lingua Hispan.

Mariam nubibus adumbrari liquet ex codice sacro, vbi Christi exortus hoc nubium Symbolo patet. *Rorate cæli desuper, & nubes pluant iustum.* De cælo rorauit cùm Deus illapsus est in Virginis vterum; sed tunc pluuia de nubibus excidit, cùm alma parens enixa est infantulum IESVM. Hesychius prisco æuo clarus Mariam vocat nubem, nauem, & arcam Noë. *Hic appellat illam matrem lucis. Alij nubem, pluuias sine corruptione continentem. Alij nauem mercibus refertam, & gubernatore*

Isai. 45.

Hesychius orat. secunda de laud. Mariæ.

non

Mariæ cum arca Noë comparatio.

non egentem. Alij arcam Noë, sed latiorem, longiorem, illustriorem. Illa viuentium arca, hæc verò vita: illa Noe, hæc verò Noe conditorem tulit: illa duas & tres contignationes habebat, hæc autem totam Trinitatis plenitudinem. Quandoquidem enim & Spiritus adueniebat, & Pater obumbrabat, & Filius utero gestatus inhabitabat. Vides, lector, obiter, quam aptè Maria cum arca Noë hac homiliâ totâ comparatur.

Huius nauis meminerunt Orpheus l.1. Flaccus in Argonaut. Cicer. lib. 1. Tusc. Paradinus l. Symbol.

Argonautas finxit garrula Græcia naue sua vectos vellus aureum reportasse; sed cùm maris angustias quasdã illa nauis permeare non posset, vegeti hi iouenes eductam solo nauem, humeris extulerunt, donec eam in altius mare reponerent: & hunc mendacio colophonem imponunt; quippe dicunt, hanc nauem ad cœlos euectam, vbi componit sidus, quod cum Sole oritur circa diem vigesimam quintam Martij. Sic audacter æquè ac ingeniosè Græcia commentatur. Huic naui adscriptum est hoc elogium. CÆLOQVE, SALOQVE, SOLOQVE, quia fuit vtilis illa nauis, mari, terra, & adhuc è cælo, vnde influit vt sidus. Hæc aptius omnia Mariæ conueniunt, quæ non vellus aureum, sed Agnum tulit cum vellere salutari, quæ terras incolens omnibus proficua fuit, tandem ad cœlos euecta, illic sidus constituit quod à Ioanne vocatur signum magnum. *Signum magnum apparuit in cælo, Mulier amicta Sole.* Si quæris primum huius signi orientis cum Sole diem; primus ille dies fuit vigesimus quintus Martij quo Sol oriens ex alto huic naui adiectus est; Angelo Gabriele obeunte vices auroræ diei præcuntis.

Apoc. 12.

Gen. 7. Soli arcam ingredientes salui.

Arcam hanc Deus adhuc eo fine reseruat, quo fieri sanxerat arcam Noë, quem superstitem seruare volens ait ei. *Ingredere tu & omnis domus tua in arcam; te enim vidi iustum coram me.* O Maria, quanrùm præstas illi arcæ, ad quam tantùm iustis patebat aditus, & hic nobis dicitur. Accedite ad Mariam vos, quibus omnibus facta est. O homo assuete vitiis, ingredere in arcam Mariæ, pedibus eius aduoluere, voca, inuoca Mariam; retroactæ vitæ Virginis huius præsidio te illico pœnitebit. Non enim est aliud nomen post nomen Iesu, in quo oporteat nos saluos fieri, vt Bernardus clamat. *Mariam veneremur, quia sic est eius voluntas, qui totum nos voluit habere per Mariam.*

S. Bernard.

In huius rei fidem Hebræi aiunt, sorore Mosis comite nunquam aruisse siti castra Israël; sed vbi mortua est, populum sitibundum propè non disperiisse. Sic habet liber sanctus. *Mortua est Maria, & defecerunt aquæ.* O Impiè, qui sitim clamas, tibi mortua est Maria, ideò defecerunt aquæ gratiarum: tibi mortua est Maria, ô homo, qui soli Angelo nequam viuis, noxiis actibus: tibi ô Gulo, qui ventri tantùm victitas, mortua est Maria. O Asmodæi mancipium, ô homo Veneree, Dæmonis inhonesti turpis assecla, tibi mortua est Maria; quid clamas te depasci ab igne, in corpus & animam iniqua libidine sæuiente. Defecerunt aquæ tibi, tale sopientes incendium: æstuabis in æternum, ni exurgat tibi Maria. Esto compos festiuitatis hodiernæ, quâ recolimus Virginem exurgentem; tibi Virgo viuat inuocata, & quod potius est, imitata; & aqua salutari ingiter allueris.

Numer. 20.

Homo sollicitatur vt adeat Mariã.

Oteprobe, hactenus tuis morem gessisti sodalibus; patulas Angelus nequam habuit aures tuas lethali susurro, quo te fascinauit; accipe salutis antidotum, nimirum Bernardi vitale consiliũ, quo te nutantem adhuc firmabit tandem, si adhibes hunc tibi consultorem, qui sic Mariæ perorat encomia. *Ad hunc igitur fontem sitibunda properet anima nostra. Ad hunc misericordiæ cumulum tota sollicitudine miseria nostra recurrat. Ecce iam quibus potuimus votis ascendentem te ad filium deduximus, & prosecuti sumus saltem à longè, Virgo benedicta. Sit pietatis tuæ, ipsam quam apud Deum gratiam inuenisti, notam facere mundo, reis veniam, periclitantibus adiutorium, & liberationem sanctis tuis precibus obtinendo. In hac quoque die solemnitatis & lætitiæ, dulcissimum Mariæ nomen cum laude inuocantibus seruulis, per te, Regina clemens, gratiæ suæ munera largiatur IESVS CHRISTVS filius tuus, Dominus noster, qui est super omnia Deus benedictus in secula.* Amen.

S. Bernard. serm. 4. de Assumpt.

Maria fons, ad quem est recurrendũ.

HOMILIA
DE ROSARIO
B. V. MARIÆ.

SVMMA HOMILIÆ.

I. ADEO ô caligauit acies intellectus hominum, vt ipsa cælestia nequeant agnoscere, nisi sub typo rerum terrestrium: hinc est quod gloria æterna, corona nuncupatur; & quia vna est in cælo Imperatrix Maria, illi soli triplex Corona scilicet Rosarium, quod ex triplici Corona coalescit.

II. Hæc erit inuentio Homiliæ. Luna cùm est aucta lumine, corona cingitur: nam terra suos exhalans vapores, illi sursum vecti, Lunam circumagunt &

in coronam se adaptant, quæ coronat hoc luminis incrementum. Ita & Maria quia instar Lunæ, gloriæ plenitudinem possidet, corpore simul cum anima coruscante, exigit à nobis preces nostras, quæ instar exhalationum animæ, sursum vergunt, & Mariam coronant, dum pendimus illi pensum Coronæ.

III. Dæmon præscius gratiarum, quas infudit hæc Luna plena cùm cingitur votis & Coronis nostris, totus est in homine diuellendo à cultu Mariæ; & præsertim auertit plerosque à ritu dicendi Rosarium, quod recitari debet ore, manu, & corde.

IV. Ne autem obiectur homo, qui Mariæ Rosario addictus est; ostendo eleganti figura sacra, Mariam horrere Coronas, quæ ei offeruntur illotis manibus, imò & plectere eos, sicut & Dauid eum morte affecit, qui diadema regni attulit, manibus sanguine delibutis.

PRÆFATIO.

Veni de Libano, sponsa mea, veni de Libano, veni coronaberis. Cant. 4.

ASSVETI typis Ægyptij, quasi elingues, pictura loquaci suos edebant conceptus. Exempli gratiâ, volentes effingere fœminam triplici titulo regiam, id est filiam, sponsam, & matrem Regis; pingebant tres coronas sibi incumbentes. Simili Symbolo sponsus in suo Epithalamio, sponsam suam ter vocatam, amicè compellauit. Nimirum dum eam vocat ad coronam, ter præmisit hanc vocem, veni. Veni de Libano sponsa mea, veni de Libano, veni coronaberis. *Scilicet cuilibet, veni, tot subsunt & Corona. Hoc idem militans Ecclesia præstat obsequium; triplici namque Corona Virginem hanc excelsam, in Rosarij institutione Ecclesia insigniuit. Etenim Rosariũ tribus constat coronis, quas quando appendimus Virginis almæ tholis, typicè insinuamus his Coronis tribus, Mariam esse filiam, sponsam & matrem Regis. Siquidem est Filia Dei Patris, Mater Dei Filij, & Sponsa Dei Spiritus Sancti; nec vulgari gemma nitent hæ Corona, sed Margaritis, quas Deus & Angeli ad nos aduexerunt. Enimuerò orationes, quibus Rosarium contextum est, non sunt artis humanæ. Dominica videlicet oratio, Christum habet huius formulæ prælectorem: Angelica verò salutatio, Angelum habuit paranymphum agentem, cùm primum pronuntiata est. Faxit Deus vt solius Domini simus, cùm instantes erimus Dominicæ petitioni, & Angeli ritu viuamus, cùm supplices Mariam alloquemur, illi dicentes.* Aue gratia plena.

Cantic. 4.

Corona triplex apud Ægyptios cui solita dari. Mariam cur deceat corona triplex.

EO Deus æquilibrio condidit hominem, vt duæ hominis partes velut geminæ lances in neutram inclinarent partem; ita enim duæ illæ hominis portiones, corpus videlicet & anima, suo quæque loco stabant, vt in eo situ nihil iniquum ediderit homo: idcóque iustus, vt is quem Poëta pingit.

Homo à Deo deficiens totus terræ addictus.

Scis etenim iustum, gemina suspendere lance
Ancipitis libra.

Persius Satyra 4.

Sed vt minimum quid extraneum adiunctum alteri lanci, eam deorsum inflectit; ita homo mulieri vt adhæsit, oblitus cælestium & æquæ lancis, totus in ima deuiauit. Itaque corpus quod est crebris defectibus obnoxium, suo pondere animam grauat catenus, vt animam nihil adeò afficiat vt res corporeæ. Ortu suo quidem præstantior corpore anima: si enim ad illud comparatur, habet rationem formæ. Sed vt gula, Esau fratri suo minori subdidit; ita & eadem gula animam sui decoris incuriam corpori mancipauit. Igitur homo à Deo suo deficiens, summum naturæ suæ passus est illico deliquium: nam Philosophi omnes in eo sunt concordes, nullas vspiam formas in physicia materiam sibi subiectam sentire grauem: quippe vt forma dat esse specificum; ab ea fluunt qualitates actiuæ omnes, materia nusquam vrgente compositũ, imò potius ea iugiter otiante.

Ex THEOLOGIA. S. Thom. 1. 2. q. 83. art. 2.

Huius indulti, quo singula quęque gaudent, homo vt degener est impos, nouercatâe natura; fitque anima velut obsequẽs & addicta corpori quod informat, vt Sapiens ille speculatur. *Corpus quod corrumpitur, aggrauat animam, & & terrena inhabitatio deprimit sensum multa cogitantem.* Tantúmque abortiuit homo, vt diuina sapere nequeat, nisi sub sensibilium tessera specierum. Ideóque Deus se aptans huic hominum indoli, dum voluit gloriæ suæ specimen aliquod ingerere, quo beatorum gloria pateret hominibus; vsurpauit ille res sensibus obuias: quippe ait, beatos fore insignes corona radiante gemmis vtique rutilis. *Posuisti in capite eius coronam de lapide pretioso.* Hinc homines in cœlis omnia fore regia, sunt ex hac loquendi formula suspicati.

Sapient. 9.

Psal. 20.

Coronæ forma circularis, exordio finéque carens, æternitatem clamat, lapis insinuat solidam fore, & non superficie tantùm tenus, gemmeus demum splendor coruscum lumen lineat, quod affulget in gloria: & hæc tria manent omnes aliquando beandos; sed vni Imperatori tres tantùm coronæ dantur: ita vna est Maria Imperatrix, quam triplici corona censuit Ecclesia recolendam. Triplex hæc corona effertur nomine Rosarij, in quo tres coronæ referunt hanc coronam olim Symbolum Imperij. Prima corona quam Imperator excipiebat, erat ferrea, in signum fortitudinis. Secunda argentea in notam puritatis. Tertia aurea, quasi præsaga bonorum omnium, quibus debebat Imperium, hoc rerum domino, redundare.

Corona triplex Imperatori datur.

Rosarium constans tribus Coronis, affine est coronis hisce præfatis: quippe Corona quæque singulari addicta est mysterio, cui quædam inest relatio cum metallo, quo cusæ sunt hæ coronæ. Alia est corona ferrea, & huic apta mysteria dolorosa Passionis, quæ occupant hominem in prima Virginis Corona meditantem. Alia est argentea, quam aptè refert illa Corona quæ gaudiosa Mysteria Christi infantis considerat. Denique tertia Corona

aurea

aurea congruit vltimæ Coronæ Rosarij: in hac nempe Corona Mysteria gloriosa Christi & Mariæ speculantur hi, qui Mariæ se totos obsequio deuouerunt.] Cæterum Mariæ hunc cultum edocet nos terra, quæ multis à Luna dotibus dignata, hoc sidus gratitudine mira colit. Nam dum Luna plenè nitet, videre est coronam luccingentem illud astrum: hæc autem corona sublucida est quædam exhalatio tenuis, quæ obiecta Lunæ, dum dispescit illa suo lumine nubeculam, sola superstes est corona, velut pensum soluens, quo se deuinctam terra ingenuè profitetur.

In hoc igitur cultu exhibito Lunæ à terra, stabunt geminæ partes istius Homiliæ. Dicam primò, terram exhalantem tenues sui portiones, quæ sursum latæ in coronæ modum cingunt plenilunium, edocere nos exhalare preces; hæ namque sunt exiles nostri partes; vtque preces in orbem seu coronam ritè desinant, sūt dirigendæ ad Mariam, illi exoluendo pensum Rosarij; alioquin ingrati animi in Mariam notæ iniquæ tenaciter nobis inurentur. Dicam ergo statim de Luna, vt Mariam refert. Secundò dicam de corona. Reluctante ratione, vbi primores Ecclesiæ & Scriptura sacra coëunt, caligo est animum inuoluens, & non instanti aliquod ingerens lumen, rei satis superque indubiæ: estque nodum in scirpo quærere, velle stabilire argumentis id quod nulla ratione nutat. Huiusmodi est Mariæ & Lunæ affinitas mystica, sæpius Ecclesiæ decantata, cui præiuit ille præcentor Epithalamij. *Pulchra vt Luna, electa vt Sol.* Vates item regius Mariam liquidius ait esse Lunam, dum eam sub typo throni Dei sic describit. *Thronus eius sicut Sol in conspectu meo, & sicut Luna perfecta in æternum.* Præfulsit Luna ab ortu suo; ita & Maria præfulgida ab inito conceptu, vt liquet ex Canticis. *Tota pulchra es amica mea, & macula non est in te.*

Maria Lunæ comparata.

Cant.6.

Psal.88.

Cant.4.

Ex SS.Patribus.

S.Bernard. in orat. quæ est post sermon. 3 de Assumpt.

Mariæ lux quanta sit, fusè describitur à Bernardo.

Sed ne suspicareris inesse Lunæ lumen independens; ideò dicitur Luna, quasi luce lucens aliena. Ita & Maria quidquid habet rutilum, & coruscum, illud totum à Deo velut suo Sole mutuatur. Audiendus in hoc est Bernardus. *Ipse Sol iustitia de te processurus, ortum suum matutina quadam irradiatione præueniens, in te lucis suæ radios copiosè transfudit. Tu pulchra vt Luna diceris, eique non immeritò compararis; illa enim omnium astrorum sola, Soli simillima comparatione, & candore venusta argenteo, cæteris in cælo præmicat sideribus: tu verò Solis imago expressissima inter millia astrorum Deo assistentium, virginali puritate in cælo gloriosa præfulges. Illa enim transfuso in se solari lumine, noctem nostram illuminat: tu virtutum tibi à Deo inditarum magnificis exemplis, ad imitationem tui nos prouocas, sicque nostram noctem illuminas; qui enim vias tuas consectatus fuerit, non ambulabit in tenebris, sed lumen vitæ inueniet. Tu ergo pulchra es vt Luna, imò & pulchrior Luna, quia tota pulchra es, & macula non est in te, neque vicissitudinis obumbratio.*

Luna sola inter astra dicitur plena; ita de nullo Sanctorum constat plenè gloriosum esse penes corpus & animam, Mariâ exceptâ: nam etsi plerique, Sanctos Ioseph & Ioannem Christo dilectum, Mariæ in hoc indulto sociént; adhuc tamen sub Iudice lis est: sed Mariam esse ad cælos euectam, orbis Christiani concors auctoritas asseuerat.

Eminentis huius gloriæ Sancti aliquas rationes auctoritati subiiciunt. In his audi grandæuum vnum, scilicet Sanctum Methodium. *Qui dixit honora patrem & matrem, vt is decretum à se promulgatum obseruaret, & alios excederet; omnem matri & gratiam & honorem impendit.* Si omnem gratiam Deus effudit in Mariam; ergo & omnem gloriam, quia gloria gratiam consequitur. Demum si omnem gloriam possidet Virgo, est hæc omnigena gloria penes animam & corpus attendenda. Affine est quod habet S. Bonauentura. *Quid mirum si lætitiam & gloriam plenam, & superplenam habet in regno, quæ gratiam plenam & superplenam habet in exilio?*

S.Method. orat. in hypapant.

Mariam quomodo filius honorauit.

S.Bonauent. in specul.c.7.

An putas Salomonem maiori pietate in matrem suam flagrasse; & in reuerentia exhibenda matri, Christum superasse, qui in hoc sæculo degens, erat subditus illi. In partem throni matrem suam Salomon vocauit; quidni & Christus throno dignatus sit & matrem, Angelorum omnium choris gloriâ micantibus longè præcellentem. In ea sublimitate Virginem eminentem alloquitur sic Bernardus. *Ne steteris vel inter Angelos Virgo Beata, sublimius aliquid tuo sibi ministerio propinandum sitiens præstolatur, paululum cùm transieris inuenies quem diligit anima tua.* Etsi Angeli naturâ suâ experte materiæ hominibus præstent; tamen quia gratia est ordinis supernaturalis, Maria Angelos antecellens gratiâ quâ plena est omnes beatorum spirituum ordines gloriæ suæ radiis antecellit. Gloriæ Virginis audi fidum assertorem Damianum *Attende Seraphin, & in illius superioris naturæ superuola dignitatem, & videbis solum opificem illud opus supergredi.*

3.Reg.2.

Maria non stetit inter Angelos.

S Damian. serm.de nat. Mariæ.

Sed inquies fortè; quorsum hæc pertinax assertio plenitudinis gloriæ in Deipara? Congruè admodum sanè, stabilienda fuit & ingerenda mentibus illa plenitudo gloriæ, vt influxuum eius in anima, ingens copia postmodum innotescat. Etenim cùm vehiculo lucis influat Luna; constat ex Mathematicis, potiores esse influxus, imò & sensibus obuios crescente lumine, vnde medulla & cerebrum, & alij humores stante plenilunio turgent in animantibus: ergo cùm Maria omni modo sit cùm gratiæ tùm gloriæ lumine pellucida, suis clientibus plenior hæc Luna bonorum omnium ingeret incrementum.

Ex Mathematica.

Lunæ sunt potentissimi effectus.

Mariæ gloria metienda est ex gratia.

Quo plus luminis Luna capit à Sole, plus effundit virtutis in homines. Ita & Maria, ex Bernardo. *Quantum in terris gratiæ adepta est præ cæteris, tantum & in cælis obtinet gloriæ singularis. Quod si oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparauit Deus diligentibus se; quid præparauit gignenti se, & quod omnibus est certum, diligenti præ omnibus quis loquatur? Ascendens ergo Virgo in altum, dabit ipsa quoque dona hominibus: quidni daret; siquidem nec facultas ei deesse poterit, nec voluntas; Regina cælorum est, misericors est.*

Ex SS.Patribus.

S.Bernard. serm. 1. de Assumpt.

Lunæ influxus mirabiles.

Ex Sancto Basilio. *Luna est decor noctis, mater roris, ministra humoris, mensura temporis, aëris immutatrix.* Hæ singulæ dotes spectant ad Mariam, vt cuique patet expendenti

S.Basil. lib. Hexame. 6.

Mariæ quadrant Lunæ influxus.

eas sigillatim. Maria decus peccatorum, quos cæca tenebrarum caligo inuoluit; mater roris, cùm Matrem se gratiæ præstat; ministra humoris, cùm lacrymarum imbres pluit pœnitenti; mensura temporis, cùm suo iugi præsidio vitæ momenta regit. Demum aërem variat, cùm post nubila lacrymarum gratiæ Solem reducem obiicit pœnitenti, quem hæc Luna mystica serenauit. Ex Isidoro potentissimi sunt Lunæ effectus in mari, illique congruit Psaltis elogium. *Tu dominaris potestati maris, motum autem fluctuum eius tu mitigas.* Et ingens est Mariæ influxus in pœnitentes, quorum typus est mare, nam ex Ayguano Doctore quondam incognito. *Mare ad litus, virtute Lunæ conuerti, est amaritudinem nostram in quietem commutari, virtute Mariæ.*

S. Isidor l. 11. Etymol. c. 6. Psal. 88.

Ayguanus in Psal. 103.

Mariæ lux quos effectus sortiatur.

Vni tantùm Lunæ conceditur lustrare vniuersum cœli ambitum singulis quibusque mensibus, nullâ præteritâ Zodiaci mansione. Vnius est etiam Mariæ prouidere singulis Ecclesiæ membris, nemine frustrato Mariæ præsidiis. Et hoc disertè ait Bernardus. *Maria cuius radius vniuersum orbem illuminat, cuius splendor & præfulget in supernis, & infernos penetrat, calefacit mentes, fouet virtutes, excoquit vitia.* Cæterum nos beneficio Deiparæ saluari, Scriptura sacra præfatur egregio typo Lunæ. *In die plenæ Lunæ reuersurus est in domum suam.* Vt enim Iudæi Pascha celebraturi, redibant Ierusalem instante plenilunio; ita & homines deuij à cælo, Mariâ propitiâ, ad propria scilicet in cælos aliquando repedabunt. Subiicit idem codex sanctus aliud Mysterium, Mariæ encomiis idoneum. *A Luna signum diei festi.* Quasi diceret nullum esse hominibus argumentum gestiendi, quod non petatur ab hoc astro, scilicet à Maria. Hoc explicitè & ingenuè professus est Methodius in Virginem non ingratus. *Tu festi nostri principium, medium, & finis, regni nostri pretiosissima Margarita.* Nihil denique insciâ Lunâ cælum terris infudit; ita nec Deus homini dat quidpiam, Virgine hac inconsultâ.

S. Bernard. hom. 2. super Missus est.

Prou. 7.

Eccles. 43. Maria festi nostri principium.

Ad Lunam quondam alludentes Hispani, cùm Philippus eorum Rex, à Gallis in sponsam accepit Isabellam Valesiam; pinxerunt vbique Solem, & Lunam simul, hoc titulo. IAM FELICITER OMNIA. subindicantes hoc Lunæ Symbolo, Reginam illam eis esse præludium optimæ alicuius sortis. Potiori nos omnes argumento addicimus nobis, id est Ecclesiæ, illud faustum omen nullis fatis contra nitentibus eludendum, Maria & Christo simul influentibus. IAM FELICITER OMNIA. Nimirum suum sortietur complementum illud Prophetæ Vaticinium. *Lætabitur deserta & inuia, & exultabit solitudo, & florebit quasi Lilium.* Maria quippe illucente, omnia hactenus marcida, viuaci eius lumine sospitantur.

Typotius l. Symbolorum.

Isaia 35.

Habet Ecclesia quo Synagogæ præstet, hoc sidere irradiante, vt præsciit idem Vates. *Decanta laudem quæ non pariebas, quoniam multi filij deserta, magis quàm eius quæ habet virum.* Synagoga aliàs semper fœta abortiuit hactenus; sed olim sterilis gentilitas, vbi nomen dedit Christo & Mariæ, horum affluxu siderum, fuit gens innoxia, & multiplici gratiarum sobole fœcundata. Ideò hortatur Isaias, vt decantemus laudem huic Reginæ cæli, cuius beneficio Deus, vt ait Psaltes. *Benedixit coronæ anni benignitatis suæ.* Ideò vult Deus Matri suæ idem reddi obsequium, quod reddebatur à viginti quatuor senioribus, qui coronas suas deponebant ad pedes sedentis in throno: ita & idem rerum opifex, Matrem suam Coronis seu Rosario à nobis exigit insigniri.

Isaia 54.

Psal. 64.

Apoc. 4.

Eâ olim pompâ excepta est à Gallis Maria quædam, soror Regis Henrici Octaui Angli. Duæ illæ Gentes bello fatigatæ; quippe vtrimque igne & ferro desiderati sunt multi: vna fuit firmandæ paci Maria Mediatrix. Vtque indiuiduo nexu pacta starent, Rex Gallus Ludouicus Duodecimus Mariam accepit in coniugem, cui à Gallis itum est obuiam, coronas ferentibus ei vt Reginæ, quæ vt sic diademate cincta est, totâ curiâ gestiente.

Ex HISTORIA. Andreas Duchesne in Histor. Anglica, ann. 1514.

En ideam sortis iniquæ, cui subiacebat homo: multa iam euoluta sæcula multiplicabant lamenta, Virgine Mariâ nondum exortâ, cæli & terra non convtebantur; terra vapores tetros ferebat in cœlum, spirans fumum & spissam fuliginem, nigrásque fauillas sursum eiaculans tanquam reliquias ignis luxuriæ omnia depascentis. Cæli etiam vt terræ noxij, diluuio absorbuere montes, inundauere terras, & extinxerunt penè omne hominum genus: & quia Noëmi soboles propagata exercuerat, supplicio aquarum incautior; nam Sodomitæ sontes supra, quàm fuerant homines, quos lethales aquæ deleuerant, cælis in eos sæuientibus, igne conflagrarunt. Senescente mundo, inualescebat bellum, cuius oneri tellus impar erat. Deus discordiis modum impositurus, Prophetas veluti caduceatores misit explorantes, velitne homo fœdus inire cum superis. Malè excepti sunt hi legati; in eos quippe lapide, ferro, ignéque sæuitum est: sed ecce ex improuiso virgo vna, siue virago, nomine Maria, desponsata Deo, hoc suo connubio inito cum superis, cælestibus ima sociauit. Cælites illam excepere, veluti Reginam, eíque coronam compegere stellis conspicuam, quâ insignitam vidit Ioannes cum reliquo eius apparatu & pompa. *Signum magnum apparuit in cælo, mulier amicta Sole, & Luna sub pedibus eius, & in capite eius corona stellarum duodecim*, verè coronanda stellis hæc Regina, quæ sidera fecerat terræ propitia, quæ fuerant hactenus odiosa.

Maria vna pacem dedit Anglis & Gallis.

Apoc. 12.

Bernardus ait, stellas hoc fuisse capite gloriosas. *Dignum planè stellis coronari caput, quod & ipsis longè clarius micans, ornet eas potius quàm ornetur ab eis: quidni coronent sidera quam Sol vestit.* Superest vt terra suo non desit muneri, sed & appendat coronas huic Reginæ, cuius suffragio pax summa non tantùm est inita, sed etiam homo cælestia demeretur. In more positum erat priscæ Romanorum genti, vt adnascente filio, mox coronæ apponerentur pendulæ de porta parentis, vt meminit Iuuenalis.

Ex SS. PATRIBVS. S. Bernard. serm. in Signū magnum.

——— *Foribus suspende coronas*
Iam pater es.

Iuuenal. Satyr. 9.

Nam Coronas seu Rosaria sollicitat ille ritus;

nam

Coronæ olim suspensæ foribus eius, apud quem natus erat primogenitus.

nam Maria & Regina est, & parens. *Foribus suspende coronas*, si vis eam parentem. Si negas vlum Coronæ tuæ: negas eam & matrem. Instat illa tibi dies extrema, in qua fortè moriere indignatus Virginis suffragio, quia ei Coronam pendere dedignaris.

Misit Anglia Mariam suam coronatam, nec fleuit abeuntem: sciebat enim eius absentiam fore proficuam regno, quod sic Galliæ fœderatum, discessu Mariæ firmiùs stabat. In Deiparæ discessu à terra non est quòd lugeat terra, sed potius illam multiplici corona donstam comitetur. Audi Bernardum. *Quantum de eius præsentia cælum exultat, numquid non consequens est, vt tantum lugeat hic noster inferior mundus eius absentiam? cesset tamen querela nostra, quia nec nobis hic est manens ciuitas, sed eam inquirimus, ad quam hodie Maria benedicta peruenit.* Maria non ita exosa terras in cælum euecta est, quin sæpe suis hominès diguetur obtutibus. Fidenter dicam, & nil dissonum à mente mea. Maria frequens adest nobis, & toties, quoties illi adsumus: eo illam excipiamus occursu, quo Syriæ populi Holofernem, quem tamen insipientes illi in suam perniciem adsciuerunt. Adeò perculit gentem illam Holofernes, vt cum factura gens propitium, iret obuiam ei cum coronis. O homo, Mariæ occurre cum Corona seu Rosario; æquiorem facies tibi, quam fortè retroacto tempore tu læsisti, eius patrocinium redime Coronis, quod tu crebris & noxiis actibus, quondam impius abdicasti.

S. Bernard. serm. 1. de Assumpt. Mariæ absentia non est lugenda nobis. Judith. 3.

Ex Historia. Duplex in vita Clodouei. Coronâ oblatâ Pontifici Clodouæus suum obsequium testatus est.

Coronæ obsequium Deiparæ exhibitum, argumentum est hominis frugi, vitæ reprobæ desertoris, & Mariæ cultum meditantis, vt & videre est in Rege Clodoueo Antesignano Regum initiatorum fidei mysteriis. Rex ille vitam gentilem exosus dedit nomen suum Christo; quod vbi resciuit Anastasius Imperator, coronam auream mittit, præmium facinoris egregij: sed Rea, Ecclesiæ cuius erat Neophytus, suum animum gratum exhibendo consecrauit. Sic induuia Regis fides patuit. Vis, ô homo, vitæ melioris indices dare, venerare Mariam; si penes eam repolueris Coronam, eris eius tutis, nec quispiam te impune lacesset. Igitur quis adeò mentis inops, vt abiurata omni vecordia, & hausto ampliori spiritu, nolit Mariam Coronæ obsequio demereri.

Philostrat. in vit. Apollon. Corona solē cingens necem notauit Domitiani.

Cùm dico Mariam nobis propitiam hoc Coronæ penso, internecionem etiam loquor omnium hostium, quorum quotidie percellimur insultibus. Sicut enim vallo in orbem circumducto castra cingunt qui patent hosti; ita & Corona Mariæ sodalem adeò securè vallat, vt dæmonum astus, insidiæ etiam cautiores, & valida conamina facili negotio dissipeantur.

Ad hoc alludit Appollonij famosi olim Magi fatidica assertio. Is in celebri superboque hominum consessu, animaduertit, Solem corona cingi; illico exclamauit: Miles cui coronæ nomen inest, occidit Dominum Imperatorem nostrum Domitianum. Scitum est postea, eàdem horà cessisse fatis, milite Stephano nefarium hominem obtruncante. Stephanus Græcè Στέφανος coronam sonat, & corona cingens Solem lethalis exstitit impio Imperatori. Hoc tibi statum esto, ô homo, Coronam Rosarij vbi Lunam, id est Mariam cinxerit, dæmonem, in cuius iura abieras, illico perdere: nam Princeps huius mundi eiicitur foras, eùm Rosario addicti, Virginis Deiparæ obsequio deuouemur.

Scrupulum credo mouet coronæ vocabulum, quasi iniuriam Deo, cuius vt Regi sæculorum immortali, est omnis honoris Symbolum sine nota, vt est corona. Occurro dubio vexanti animum innoxium, & dico, verè coronas esse infulas dignitatis summæ: sed Deum, qui Deos nominat electos. *Ego dixi Dij estis, & filij Excelsi omnes.* Et Moysi loquens. *Ego te constitui Deum Pharaonis.* Aio, inquam, Deum qui nos vocat in partem nominis sui, etiam Sanctos diademate coronare. Aduerte tamen soli Deo ex natura sua coronam competere; nobis autem ex indulto, inquit Dauid. *Qui coronat te in misericordia, & miserationibus.* Si ergo nobis qui vilia tantùm sumus capita, visus coronæ conceditur in statu beante; quidni & Mariæ hic dotis eximiæ titulus vltro detur, nemine reluctante?

Psal. 8. Exod. 7. Augustæ datur priuilegium Imperatoris. Psal. 102.

Fauent leges, Imperatricem vocantes in ius Regni. *Princeps legibus solutus est: Augusta autem, licet legibus soluta non est; Principes tamen eadem illi priuilegia tribuunt, quæ ipsi habent.* Suffragatur Arnoldus Carnotensis coæuus S. Bernardo. *Nec à dominatione vel potentia filij, mater potest esse seiuncta; vna est Mariæ & Christi caro, vnus Spiritus, vna Charitas, & ex quo dictum est ei, Dominus tecum inseparabiliter perseuerauit promissum & donum. Vnitas non recipit diuisionem, filij gloriam cum Matre, non tam communem iudico quam eandem.* Hinc liquet non esse iniurios Deo eos, qui Mariæ obsequuntur. Adeò verax est Arnoldus, dicens communem esse gloriam Matris, & filij, vt nihil honoris defesatur Matri, quin honos ille in filium resiliat; vt videre est in Rosario seu Corona, vbi ita est inserta Oratio Dominica Angelicæ Salutationi, vt huius Coronæ decimas quasque velit Deus; vt ipsemet olim decimas rerum omnium, sanctione cauerat sibi consecrari. *Quidquid decimum venerit, sanctificabitur Domino.* Huic præscripto Dei morem gerunt illi, qui recitant Rosarium: nam auspicantur ab oratione Dominica, quâ peracta, decies Mariam salutant, dicentes Aue Maria. Hinc quidquid decimum venerit, sanctificabitur Domino, nam exhaustis his decem Aue Maris, repetitur Pater noster, Deo sic suas decimas sibi vendicante.

Ex Iure Ciuili. L. Princeps ff. de legib. Arnoldus Carnotens. de B.V. Maria. Mariæ dominatio non est seiuncta ab ea quæ ad filium pertinet. Leuit. 27.

Pretius reuera fuit Salomon huius sacri mysterij, atque ritus in fabrica coronæ suæ aureæ, quam (vt Cedrenus scribit) fecit liliatam, spinis intertextis, floribus liliorum, exaratis maiusculis hisce literis. VICTORIA AMORIS. Rosarium enim liliis constat, spinis interiectis: nam mysteria Passionis, & alia gaudiosa, alternante corona subsequuntur. Dicetes, Rosarium esse coronam victoriæ amoris: nam instituta mysteris Rosarij epitomen tenant vitæ Domini IESV, quæ cùm sit argumentum amoris Dei in nos, quo amore actus dæmonem vicit, nosque sibi iure perpetuo deuinxit. Hanc totam amantissimam seriem vitæ Christi Corona recolimus, quam posse vocari victoriam amoris, quis qoæso queat inficiari?

Ex Historia. Andreas Fauen. hoc ex Cedreno refert in histor. Hauor. lib. 16. Corona aurea Salomonis fuit liliata.

Ex SS.PATRIBVS. S.Ildephonf. de V. Maria, c.12. Mariæ cultus, filij obsequium est.

Igitur non causetur impius nos Deo iniurios, cùm Mariam coronis excolimus: Dei est, quod est & Mariæ; filij est quod & Matris, quæ habet à filio quod sit Alma Redemptoris Mater; & S. Ildephonsus Dei cultum indubium, & ei perquàm acceptum, ex iugi pioque in Mariam obsequio sedulus investigat. Audi illum sic orantem Dominum rerum conditorem. *Ita seruiam matri tuæ, vt ex hoc ipse me probes seruiisse tibi; ita hæc dominetur mihi, vt ex hoc nouerim me placuisse tibi; ita dominium eius me teneat in sæculum, vt tu sis Dominus meus in æternum.* Audis Mariæ dominium in nos, ipso eo nos totos Deo mancipare.

Nec vacat mysterio quòd Sanctus institutor Rosarij vocetur Dominicus, quia ille Mariam excolendi ritus est totus Dominicus, vt Dei dominio & Mariæ rerum Dominæ addictus, in cuius instituti gratiam, sacra illa familia Sancti Dominici est tota Dominica; ex qua Thomas, Theologiæ apex & dominus, & Sancti Pontifices Ecclesiæ Domini faustè prodierunt. Annon ex nomine Sancti Dominici institutoris Rosarij, coniicere liceat dominium ei, qui Rosarij Mariæ erit cultor impiger? Ad hoc collimat augurium, quo Ægyptiis libertas promissa est redux, cùm Romani Imperialia signa inferrent in Ægyptum; quod vbi rescitum est Romæ, lege cautum est, ne Consules vnquam in expeditione Ægypti, suæ dignitatis illic indices infulas explicarent. Angelus nequam non est nescius reprobos verè Ægyptios anima nigricante, iugum suum excussuros, cùm Coronas Mariæ, indices dignitatis eius, piè recitarint. Nihilque eamobrem adeò ingratum dæmoni, quàm Corona seu Rosarium, cuius deuotio piè exhibita Virgini, non est salutis æternæ vltimum argumentum.

Alex. ab Alex. dier. Genial. l. 1. c.27.

Corona in labaro proposita ad animos erigendos.

Ex SYMBOLIS. Typotius lib. Symbol.

Nec ineptè Virginis huic Coronæ affinxerim illud stratagema Regis Angli Henrici V. quo suos milites vrgebat ad bellum ingrauescens contra Gallos. In labaro suo seu vexillo regio pinxit coronam liliatam, quæ Gallorum est, hoc titulo. IMPERII SPES ALTA FVTVRI. Quasi diceret: ô milites, hæc nos corona manet, si heroum more fortes huic belli indicti negotio gnauiter incumbamus. Vbique patent labara & vexilla Mariæ sacra, pendula de tholis Ecclesiæ, quibus Coronæ depictæ sunt; reuera hæc Mariæ corona est IMPERII SPES ALTA FVTVRI: habet enim quod speret Mariæ cliens; futuri imperij arrhas dat hæc Corona. Denique Mariæ cultui addictos, beatos fore clamat hæc tessera pietatis: vt quid ergo alios ritus inuestigas orandi, & demerendi Deum; insta Coronæ Virginis, & illam gratiam impetrabit, quâ noxius antea vitam agas innoxiam, penes quam est imperij spes alta futuri. Mariæ totum te deuoue in hoc Coronæ penso, in quo est IMPERII SPES ALTA FVTVRI. Denique hoc sit tibi ratum, eum, qui suum Mariæ nomen dedit, nunquam ex libro Beatorum expungendum.

Mariæ & Christi est commune præconium.

Summa pretij, quod inest Rosario, attenditur ex eo quòd Deum impensius hoc ritu veneramur, quàm si alias funderemus tantùm preces directas ad Deum. Regem enim ille magis suspicit, qui tremulus adit, interiecto aliquo mediante, quàm qui ausu temerario se obiicit Regi; & hunc aditum ad Deum plenum vtique reuerentia præstat Rosarium, quo Deum colimus quidem, sed Maria Virgine mediatricis vices obeunte. Rursus intima filij & Matris affinitas, cultum Mariæ non dispescit ab eo, quem titulo potiori filio deferimus, vt ait Arnoldus. *Cùm debitæ venerationis summa ad Christum respiciat, ex cuius plenitudine roratum est desuper; quod Maria sit gratia plena, manifestum est, indiuiduam esse matris & filij gloriam, & commune esse vtriusque præconium.* Quasi diceret omne decus Matris in filium Deiparæ redundare.

Ex SS.PATRIBVS. Arnoldus Carnotensis. de Maria.

Igitur cùm dæmon videat & inuideat, salutis æternæ momentum inesse non modicum Rosario; spiritus ille lucifuga totus est in fideles auertendo ab hac vtili methodo Virginem demerendi: nec ita laborat in expungenda Dei memoria à cordibus nostris, quàm desudat in tollenda idea Virginis: quippe scit ille salutis osor acerrimus, non nutare salutem huius, apud quem frequens oratio, cui Virgo propitia perennabit. In huius rei typum accipe odium, quo Sara ferebatur in ancillam Abrahæ nomine Agar, cuius filium Ismaël ferre nequibat, vt puerulum eiiceret: orat Abraham, vt matrem exturbet & natum simul. *Eiice ancillam hanc, & filium eius.* Nimirum sciebat, stante matre, filium reducem fore, cuius aspectu ipsa misere vexabatur. Esto, ô Sara, oderis Ismaëlem. Quid peccauit mater, quæ Dei nutu puerulum enixa est? trudetur foras infans: sed quæso te, inquiebat Abraham, mater sit superstes. Minimè verò, instat Sara: Eiice ancillam hanc, & filium eius; vbi nota, illam non vocare Agar Matrem, sed ancillam hanc: & id in odij, quo ciebatur in eam, maximum argumentum.

Genes. 21.

Mariæ cultum diabolus conatur impedire.

Id ego pace dixerim Saræ mulieris sanctæ, odium implacabile illius, Symbolum est eius simultatis, quam exercet in nos dæmon. Ferre nequit Iesum nostris in ædibus; non sustinet puerulum hunc sanctum, nostris abditum cordibus. Mittit spiritus auerruncos, qui Iesum extrubent; morem gerunt vltro spiritus illi nequam, hominum osores perpetui, fitque vt dæmone impulsore Deus à reprobis abiuretur. Gratia Dei sic ab homine expuncta ob lethale peccatum, quod dæmone suasore contraxit, spiritus ille nequam redit ad auctorem, scilicet ad Diabolum cuius est assecla: exigit ille seriem rei actæ in hominis perniciem. Ego, inquit ille, hominem hunc mihi ad perdendum commissum, feci periurum, infidelem, & rapacem, hisque artibus puerulum Iesum eieci foras; etenim puer ille cum reprobis minimè commoratur. Ad hæc dæmon superioris ordinis, qui ius habet in cæteros petit, an Mariam adhuc matrem pueri eiecerit, id est an hominem à Corona recitanda diuerterit; an nauseam ingesserit Rosarij, cæterique cultus in Virginem. Cui tentator: hoc equidem non potui nec posse reor; quia deprehendi adeò addictum Mariæ, vt licet vitiis indulgeat, nequeat tamen vllis actibus impediri. Sæuit tunc Archidæmon, vrget, instat,

instat, i celer, accelera. *Eiice ancillam hanc & filium eius.* Mariam vocat ancillam, quia ipsa se dixerat ancillam Domini: redit hic susurro tartareus, hominem sugillat, tentat, tantaque suggerit in Mariæ cultum, vt fieri segnior incipiat homo ille, atque in Rosario suo dicendo remissior, sensimque irrepente acedia pergit in Virginis obsequio nauseare.

Demum ingrauescente astu Sycophantæ spiritus, homo vacat à Corona Virgini expendenda, fitque ei Maria extorris, quâ eiectâ, dæmon animam hanc facit sui iuris; nam Mariâ eiectâ non est spei locus: Mariæ verò cultu stante, filius Matrem inuisurus hominem Mariæ matri acceptum, in suam gratiam recipiens, in huiusce tandem hominis propria reduxisset: etenim dæmon nullius salutem desperatam nouit, quamdiu Mariam recolit; sed vbi quis deficit a Maria, ea defectione æternum defectum à rerum omnium effectore Deo meditatur. Cum enim nemo saluus fiat inconsultâ Mariâ; quomodo emerget qui cultum eius impius abdicarit? S. Damascenus eam vocat. *Generis nostri reuocationem* τὴν προσκυνῶμεν τοῦ γένους ἀνάκλησιν. ἄρτι γὰρ τὸ καθ' ἡμᾶς σύγγενες ἀρχὴν λαμβάνει θεώσεως. *Adoramus generis nostri reuocationem; iam enim quod nobis cognatum est, initium capit deificationis.* Qui ergo abiit à reuocante, quem postea patronum pœnitens inuocabit?

Maria est generis nostri reuocatio.

Ex SS. Patribus. S. Damasc. orat. de Natiuit. Maria.

Malo quondam omini datum est quod fulmine icta statua Cæsaris, corona excidisset è vertice; siquidem Augures inde mortem Cæsari instare intulerunt, fidemque fecit augurio casus iniquus, quo Cæsar occubuit. Nos item Ecclesiastæ seu præcones verbi Dei, cùm audimus, plerosque tepere in obsequio Deiparæ, eóque deuenisse desidiæ, vt vacent à Corona Mariæ persoluenda; talibus inquam sortem imminere breuiter ominamur: Nec fallit augurium, iuxta Augustini præfatum. *Qui recedit à misericordia subsequente, incidit in iustitiam persequentem.* Et hoc defleuisse Vatem liquet ex Threnis eius. *Cecidit corona capitis nostri, væ nobis quia peccauimus.* Vbi nota, coronæ casum præire peccatis: nam ait, cecidit corona; demum subiicit, væ nobis quia peccauimus; quasi innueret, malorum iliadem homines hos manere, qui à dicenda Corona Deiparæ feriantur.

S. August.

Thren. 3.

Hac cautelâ quidem Imperatores prouiderunt sibi, contra subitaneos fulminis desuper illapsus: coronas texuerunt sibi è lauro, cui vis inesse dicitur inimica fulmini. Hoc modo Deus occurri vult dæmonum insultibus, quos Christus Dominus assimilat fulguri dicens. *Videbam Satanam sicut fulgur de cælo cadentem.* Huic fulmini tartareo Deus obiecit Coronam seu Rosarium, quo dæmones eludimus, hoc tutamine fortiores.

Luc. 10.

Hac Corona Deiparæ seipsum tutatus est contra inuidiam Consaluus ille Magnus, quo victore Regnum Neapolitanum cessit in ius Ferdinandi Regis Hispanorum: timebat Rex Hispanus, ne Consaluus bello clarus typhum inde colligeret, quo turgidus aliquando ad sui perniciem, & regni dedecus intumeret. Rex cautus, fortunam veritus secundam hactenus huic Heroi, illum redegit in ordinem, quâ, vt libuit, captatâ; nimirum nusquam Regibus deest occasio quidlibet audendi. Itaque Dux aliàs castris assuetus, & frequenti cinctus semper coronâ militum, priuatus secedit in propria, vbi nihilo segnior factus, vir bello clarus multaque lauro insignis, facinus edidit nouo titulo laureandum. Scilicet coronam illam multorum bellantium, quibus præficiebatur, commutauit in aliam coronam vtique Deo gratam: nam semper Coronam seu Rosarium gestans, ita se aptauit huic Methodo exorandi Deiparam; vt in fortuna, cuius mœrorem coronæ ex lauro leuare non poterant, vna recitata Virginis Corona licitos omnes ei sensus omnino temperaret. Annon Deipara iam anteuertit ex hoc sæculo præmia, quæ seruulos eius spectant? Quidni in hæc verba sonent. *Beatus qui audit me, & qui vigilat ad fores meas quotidie, & obseruat ad postes ostij mei, qui me inuenerit, inueniet vitam, & hauriet salutem à Domino.* Si nos affari posses, ô Consalue, tuas iam exosus coronas & triumphos; fatereris ingenuè plus debere te Rosario, quàm aliis sæculi pompis, & trophæis, quæ ficta duntaxat gaudia mentiuntur.

Ex Historia. Baudier in vita Ximenis. Paul. Iouius scripsit vitam Consalui.

Prou. 8.

Sed quia bonum non est bonum, nisi benè fiat; & ex Sancto Thoma bonum non à fine tantùm sit tale, sed & a circumstantiis comitibus actionis, ex qua bonum tale emergit; duo petit Virgo, vt capiti suo aptare possit nostras coronas, quæ illi non arrident, si ea serie quam vult Virgo, coronæ hæ nostræ minimè contexuntur. Primum quod exigit illa Deipara, est animæ collectio, vt attenta vacet obsequio Virgini præstito, in illo exhibendo penso; neque frustra vocant Rosarium tres Coronas Mariæ, in vnum gyrum coëuntes, siquidem omnigeni flores illic adunati, hanc coronæ mirabilem faciunt in honorem Deiparæ contexturam.

Ex Theologia. S. Thom. 1. p. q. 5. art. 3.

In his flosculis aduerto flores Amygdali esse perquàm gratos Deo: nam erumpentibus his flosculis è virga Aaron, sortitus est ille Pontificatum Hebræorum; quia cùm Pontificis obeundæ vices, sint iuges formulæ deprecandi Deum, absolutam refert orationem Amygdalus: quippe ea est hominis tessera deprecantis. Idque licet ex tribus, quæ principes sunt partes Amygdali, scilicet folia, flores, & fructus, trunci soboles adæquata. Folia Amygdali sunt efformata in modum linguæ quâ distinctè verba sunt efferenda. Flores quintuplici scissura dissiti manuum delineant, quæ quinque digitis dispescitur. Fructus instar cordis est. Actus innexij ex digitis, & attentio ex corde admodum bellè figurantur.

Coronæ tres in Rosario B. Virginis quid figurent.

Sunt & qui ingeniosè dicunt, arborem Malum typum esse Rosarij, quia genuinè refert in fructu suo triplici, triplex genus mysteriorum, quibus tres Coronæ Rosarij benè coalescunt. Sicut in arbore malo, eodem aspectu fructus ter variant. Videre est illic mala aurea velut aurum, alia viridia virore viuaci, sed hæc immatura, alia demum enascentia, quæ tria sic Rosario Deiparæ coaptantur. Poma enascentia delineant mysteria gaudiosa Christi recens nati, aut Concepti, vt sunt Annuntiatio, Visitatio, Natiuitas, Præsentatio in templo, & Inuentio in templo. Poma immatura virentia congruunt mysteriis dolorosis amarorem sonantibus: sunt

autem hæc. Oratio in horto delibuta sanguine desudato, Flagellatio, Coronatio, Crux baiulata, & crucifixio. Poma autem gloriosis conueniunt mysteriis, quæ rutilant affulgente illic gloria Dei. Hæc habes & sunt ista, Resurrectio Christi agnita primò Virgini, Ascensio, illapsus Sancti Spiritus in die Pentecostes, Assumptio Mariæ, denique eius in cælis coronatio: quæ omnia mysteria numero quindecim, absoluunt Rosarium, & illud dicenti meditanda cuilibet exhibentur.

Poma hæc non sunt illota manu decerpenda, sed illibata prorsus à sordibus; & est vltimum quod incumbit onus in decurrenda ista materia, scilicet Rosarium debere dici mente defæcata à noxiis: nam si licuit Poëtæ hoc verè enuntiare.

Gratior est pulchro veniens de corpore virtus.

Corona B.V. qua debeat dici puritate vt placeat Deo.

Theologi habent & affine dogma, non esse grata Deo plenè opera, quæ emergunt ab homine ingrato: ingratum autem est id omne quod excidit à gratia, qua primitus vt lumine coruscabat. Vt ergo Mariæ arrideant Coronæ quas illi pendimus, tollatur obex, id est peccatum omne diluatur, vti par est, si velimus euadere sortem, in quam incurrit ille qui incautus attulit ad Dauidem Diadema regni, manibus regio sanguine cruentatis. Erat ille vir è castris Regis Saül, cuius occisi diadema detulerat offerendum successori: & vt maiorem iniret gratiam apud Dauid, ait illi. *Stans super eum, occidi illum.* Quod scelus exhorrescens Dauid, morte subita diluit piaculum dicens. *Quare non timuisti mittere manum tuam, vt occideres Christum Domini: sanguis tuus super caput tuum.* Idem sane & ille te manet exitus, ô homo, qui Mariæ obsequium ementiris. Si animo peccatis obnoxio ad Ma-

2. Reg. 1. Coronam Dauis horruit oblatam manibus sanguine regio cruentatis.

riam accedis; illa sanguinem Christi agnoscit: quippe omnis lethaliter peccans, conscius est sanguinis Christi, quo vt recens fuso calet anima noxia. O auare, ô helluo, ô superbe, ô reprobi omnes, addicti Coronæ seu Rosario, & qui dedistis nomen cœtui illi sacro; cauete, ne illotis manibus Mariæ Coronam hanc offeratis, manibus Christi sanguine delibutis. Lachrymis, ô homo, dilue quas circumfers adhuc sanguinis impie fusi labes; alioquin Maria dicit: Quare non timuisti mittere manum tuam, vt occideres Christum Domini, hæreque in te quod minatur Psaltes. *Fiat oratio eius in peccatum.* Cautior itaque alieno periculo effectus, asta Mariæ, & insolitum tibi pensum solue, id est Rosarij exhibe Virgini Diadema.

Psal. 108.

Ad hoc allusit Gentilitas, etsi sæpe cæcutiens. Etenim coronas Sacris adhibebant prisci illi gentiles, quas ex arbore frugifera decerpebant: nimirum steriles, & infœcundas arbores abhorrebant, vt ait Alexander. *Arbores quæ non fructum ferunt, infausta habentur omnibus Sacris, & damnata religionis.* Igitur, ô Christiane, arbor es infructuosa, & infausta Sacris Mariæ, si ab opere Deo grato piger otiaris. Si quem fraudasti, redde quadruplum, & ecce fructus pœnitentiæ; si quem læsisti, occurre dámno, alioquin eris obnoxius Iudæ Apostolo vocanti similes tui. *Arbores autumnales, bis mortuas, eradicatas, quibus seruata est procella tenebrarum.* Cæterum si fueris arbor virtute ferax, poteris Virginem sic exhibito Rosario compellare; & in hoc tibi præit Augustinus. *Accipe Virgo quascumque meritis tuis impares gratiarum actiones, accipe preces nostras intra sacrarium exauditionis, accipe quod offerimus, redona quod rogamus, quia tu es spes Vnica peccatorum. AMEN.*

Arbores infructuosæ ineptæ sacris Alex. ab. Alex. l. 4. c. 17.

Iudæ 1.

Maria ornanda vt gratas habeat nostras preces.

TRACTATVS ALTER
DE ENCOMIIS ET CVLTV
BEATÆ MARIÆ VIRGINIS

Priuilegia concessa Deiparæ Virgini ab ortu eius vsque ad occasum.

§. I.

Ex SS. Patribvs, Ex Ivre Canonico, Ex Historia.

Græcia fatiscente malis, quæ intestina secum bella trahunt, Athenis indicta sunt comitia, vt exceptis omnium sententiis iretur obuiam ruinæ, quæ instabat. Hinc & inde plura remedia proposita; sed hæc omnia ad trutinam maturi iudicij appensa, visa sunt incongrua, & intempestina malo vrgenti, cui erat opportunè cito citiùs occurrendum. Itaque fluctuabant illa coacta gratis comitia, nullo reperto satis salutari consilio; cùm ecce nequam & triobolaris homo, de populi fæce prodit, copiamque petit fandi. Annuente Themistocle comitiorum præfecto, præfatus homo licet inglorius media proposuit idonea, quorum obsequio Græcia sarta tecta foret, pessumirentque mala, quæ discrimen extremum Græciæ minabantur. Dubius hæsit Themistocles, nesciens, esset adhibenda fides necne viro nihili & flocci; esto benè opinatum esse virum hunc assereret: metuebat enim ne abiecta viri conditio detraheret aliquid meritò consilij, quod ille licet humilis ingesserat. Vt astutus erat Themistocles, ita cauit dubio. Iussit hominem nominatum, & de Republica Græca benè meritum proponere rem eamdem, vt auctoritate probi innixa viri, melior appareret. Hæc placuit

Plutar. in Themistocle.

Themistoclis industria

Malorum sententia licet bona fidem non habet.

placuit industria comitiis: statim enim atque prudens ille vir & famosus prælibata viri plebeij consilia recensuit, quæ neglecta prius fuerant; omnes in eamdem iuere sententiam, cuius censores erant quando vilis homo suggessit eam: tantæ molis sunt effata viri, cui virtutes magnum fecere nomen, quemque probant omnes vt insigni meritorum pondere commendatum.

Maria immaculata.

Animo meo insedit idem Themistoclis æmulari factum: cùm namque mira meis chartis inscripserim de Beata Virgine Deipara; exurget ex aduersis Momus hæreticus obstrependo, noua esse Virginis encomia, esto mihi Patres Sancti concinant. Ne ergo detur ansa viris impiis declinandi in Mariam, testes abhibebo sine exceptione fidos, Sanctos scilicet Patres, necnon hæresiarchas, vt videant nostrates hæretici non solùm Sanctos Ecclesiæ doctores, sed etiam patriarchas suos, ipsorum in Mariam scommata detestari. Ordiar ab ortu illibato matris Dei, cui adstipulatur Origenes. *Mater* (inquit) *immaculata, mater incorrupta, mater intacta*, &c. *Quæ neque persuasione serpentis decepta est, neque eius afflatibus venenosis infecta est.* Rursus ille nihil omnino nisi altum & sublime reuoluens animo, cùm de Maria cogitat, ita fatur *Respexit ad humilitatem ancillæ suæ: in quam humilitatem respexit Dominus? Quid habebat mater Saluatoris humile & abiectum, quæ Dei filium gestabat in vtero? Quod ergo dicit. Respexit in humilitatem ancillæ suæ, tale est quasi dixeris: Respexit in iustitiam ancillæ suæ, respexit in temperantiam, respexit in fortitudinem, atque sapientiam. Dignum quippe est, vt virtutes respiciat.*

Origen. hom. 1. in diuers.
Hom. 8. in Luc.
Humilitas virtutes omnes notat.

Fortè quia humilitas omnium virtutum agmen habet, quo stipatur; Origenes arbitratur, virtutes omnes, quæ influxerunt in Mariam, humilitatis eius nomine designari. Non esse nouam sententiam de immaculato Virginis exordio in humanis, præter Origenem, multi præterea Patres & famosi enascentis Ecclesiæ testantur elogiis egregiis, passim ab ipsis sonorè atque luculenter in hoc themate decantatis. Ita Cyprianus effert laudibus hanc Virginem. *Nihil in hac repetiit vltio, nec præcedens delectatio aliquam expetiit pœnarum vsuram. Spiritu Sancto obumbrante, incendium originale extinctum est, ideoque innoxiam affigi non decuit; nec sustinebat iustitia, vt illud vas electionis communibus lassesseretur iniuriis: quoniam plurimùm à cæteris differens, naturâ communicabat, non culpâ. Vnde & matri plenitudo gratiæ debebatur, & Virgini abundantior gloria, quæ carnis & mentis integritate insignis, spiritali & corporali intus & extra Christi præsentia fruebatur.*

Cyprian. ser. de Natiuit. Christi.
Maria vas electionis.

Cypriano fuit ætate suppar Gregorius Neocæsariensis, adiiciens & ipse suum calculum in gratiam eius, quæ refulsit in Virginis anima & corpore sanctitatis. *Maria* (inquit) *sic gratia plena dicitur, quod in illa Virgine totius gratiæ thesaurus reconderetur, quæ sola ex omnibus generationibus sancta corpore, & spiritu fuerit.* Si sancta fuit; ergo sibi constans nullibi vitiata. Athanasius in eo argumento suam sententiam liquidiùs explicat: conceptionis namque memor, eam sic commendat, vt ab ea sanctitatem huius Deiparæ Virginis auspicetur. *Idcirco* (inquit) *gratiâ plena cognominata est, eò quòd adimpletione Spiritus sancti omnibus gratiis abundaret, & virtute altissimi obumbraretur, quam virtutem per omnia tempora conceptus, etiam habuisse confido. Neque enim id temporarium in Virgine accidisse opinor, sed per omnia tempora hoc illi datum fuisse.* Ephræmus eiusdem æui auctor, non cunctatur eam ab omni macula prorsus immunem asserere, prædicare. *Intemerata* (inquit) *prorsusque pura Virgo Deipara, Regina omnium, spes desperantium, Domina mea gloriosissima eademque optima sublimior cælicolis, purior Solis radiis & splendoribus, honoratior Cherubim, sanctior Seraphim.* Ecce beato illi coæuum & alium Sanctum, scilicet Epiphanium dulciter occinentem. *Virgo* (inquit) *est lilium immaculatum, sublimior Angelis facta est, superior ipsis Cherubim & Seraphim, placens Christo Regi, à Deo in honore habita, tanquam ancillam digna, & mater sancta, mater immaculata, solo Deo excepto, cunctis superior exstitis.*

Greg. Neocæs. hom. de Annunt.
Maria sancta corpore & spiritu.
Athanas. ep. ad Epictetum.
Maria sancta à conceptione.
Ephram. orat. de laudibus Mariæ.
Maria Sole purior.
Epiphan. de laudibus Mariæ.

Chrysostomus esto, supra omnem aliorum eloquentiam extiterit, attamen ingenuè suam fatetur inopiam, commemorando dotes, atque dona, quibus affirmat hanc Virginem creaturis omnibus eminere: vt dixit eam esse miraculum, & antecellere omnia, quæ in hoc rerum vniuerso nitent; est in confesso, labem, quam nos contraximus in conceptu, procul ab anima sanctissimæ istius Virginis amandari. *Magnum* (inquit) *reuerà Virgo hæc mundi miraculum est: ecquid enim in rerum vniuersitate queas hac maius & sublimius inueniri? Sola hæc cælum & terram amplitudine superauit. Quidnam illa sanctius? non Prophetæ, non Apostoli, non Martyres, non Patriarchæ, non Patres, non Angeli, non Throni, non Dominationes, non Cherubim, non Seraphim, non aliud denique quippiam inter creatas res visibiles, aut inuisibiles vna hac maius aut excellentius inueniri potest.* Idem alibi citra vocum omnium ambages, ait esse Deiparam à peccati næuis omnibus illibatam. *Missus est* (inquit) *seruus incorporeus ad Virginem immaculatam, missus est à peccato integer ad corruptionis expertem.* Sophronius eâdem tempestate fecit sibi grande nomen. Ille sua Deiparæ pendens obsequia nihil prætermittit, vnde queas inferre Dei genitricem nesciuisse labem originis, affirmando Matrem Dei gratiarum omnium affluxu fuisse sanè ab omni vitio defæcatam. Sic ille. *Quidquid in ea gestum est, totum puritas & simplicitas, totum gratia & veritas fuit, totum misericordia & iustitia quæ de cælo prospexit: & ideò immaculata, quia in nullo corrupta. Verè hortus deliciarum, in quo consita sunt vniuersa florum genera, & odoramenta virtutum, sicque conclusus, vt nesciat violari, neque corrumpi vllis insidiarum fraudibus. Fons signatus totius sigillo Trinitatis, ex quo vita fons manat, in cuius lumine videbimus lumen.*

Maria miraculum mũdi.
Chrysost. hom. in hypopant.
Maria sanctior omnibus hominibus & Angelis.
Idem serm. de annunt.
Mariæ puritas quanta.
Maria hortus deliciarum.
Sophron. ser. de Assumpt.
Maria fons signatus.
Maria quare immaculata ab ortu suo.

Si in hoc argumento Patres illos desideras, quos vulgò dicunt quatuor Doctores Ecclesiæ; non cunctabor eos referre, velut Mariam nullam incurrisse labem originis validè propugnantes. Ita prior Ambrosius descendit in arenam contra viros iniurios huic Virgini. *Maria, vt incorrupta sit Virgo, sed Virgo per gratiam, ab omni integra labe peccati.* Quasi

Ambros. ser. 22. in Psal. 118.

diceret. Mariam immunitate labis originalis ad conceptionem Christi fuisse cælitus adaptatam. Hieronymus item sic in illo Patrum choro canit. *Beata terra Ecclesia, cuius Rex est Christus filius ingenuorum, de Abraham, Isaac, Iacob, Prophetarum quoque & Sanctorum stirpe descendens, quibus peccatum non fuit dominatum, & ob id fuerunt liberi. Ex quibus nata est Virgo liberior sancta Maria.* Nota matrem hanc Dei fuisse liberiorem aliis omnibus Sanctis; quia illi omnes editi sunt in vinculis culpæ, quam incurrunt omnes Adamo sati: at illa beata parens Altissimi, citra nodos omnes huius culpæ prodiit expedita. Ideóque quadrat ei præscium illud Dauidis oraculum editum velut in gratiam Deiparæ, nullis prorsus culpæ nexibus irretitæ. *Cadent in retiaculo eius peccatores, singulariter sum ego donec transeam.*

Hierony. in cap. 10 Ec.

Psal. 140. Maria expedita ab omni vinculo.

Augustinus ait esse quidpiam indecorum quærere de Virgine Deipara, fueritne labe aliqua infecta: quippe liquet fuisse procul ab omni contagio Virginis animam, in quam tot & tanta Dei charismata desuper influxerunt. *De sancta* (inquit) *Virgine Maria, cùm de peccatis agitur, propter honorem Domini, nullam prorsus habere volo quæstionem. Scimus enim quod plus ei gratiæ collatum fuerit, ad vincendum omni ex parte peccatum, quæ concipere & parere meruit eum, quem constat nullum habuisse peccatum.* Gregorius adeò selectis en comiis etiam prosequitur hanc omnium nostrum Dominam; vt inuestigare, labem originis contraxerit nec ne, piaculum sit. *Potest,* inquit, *montis nomine beatissima semper Virgo Maria Dei genitrix designari. Mons quippe fuit, quæ omnem electæ creaturæ altitudinem electionis suæ dignitate transcendit. Annon mons sublimis Maria, quæ vt ad conceptionem æterni Verbi pertingeret, meritorum verticem supra omnes Angelorum choros, vsque ad solium Deitatis erexit? Huius enim montis præcellentissimam dignitatem Isaias vaticinãs ait. Erit in nouissimis diebus præparatus mons domus Domini in vertice montium, Mons quippe fuit, quia altitudo Mariæ supra omnes Sanctos refulsit: mons quippe & & domus aptè dicitur, quæ dum incomparabilibus est illustrata meritis, Dei vnigenito, in quo recumberet, sacrum præparauit vterum.*

Maria ne peccarit dubitare nefas.

August. de natura & grat c. 36. Maria quatemons dicatur esse. *Greg. in lib. 1. Reg. c. 1.*

Maria omnem electam creaturam antecedit.

Aduerte, potens deduci argumentum ex præfatis in gratiam Deiparæ. Ait ille verax & sanctus Pontifex, Mariam transcendere altitudinem omnis electæ creaturæ. Ergo cùm Eua mater viuentium edita sit in gratia, nulla prorsus contracta labe; res est indecora næuos inurere velle matri non viuentium, sed eius qui est vita, via, & veritas: alioquin Deiparâ contrahente labem originis, falsum esset dicere, Virginem Matrem electas omnes creaturas alias anteire. Luculenter adhuc immunitatem hanc propugnat Ildephonsus Toletanus, auctor ante annos mille florens. De industria texuit ille miras & præclaras Deiparæ laudes: & præsertim hoc videtur indixisse sibi negotium, vt probaret Mariam nesciisse labem illam, quâ tota proles Adami infecta patrum contagio sordido conspurcatur. *Beata, inquit, Maria, licet ipsa de carne peccati sit nata & procreata, ipsaque quamvis caro peccati fuerit, non tunc iam ex praueniente Spiritus Sancti gratia, ab Angelo præ omnibus mulieribus benedicta vocatur, Spiritus Sanctus superueniet in te, & virtus Altissimi obumbrabit tibi. Alioquin si non eodem Spiritu sanctificata est & emundata, quomodo eius caro, non caro peccati fuit? Etsi caro eius de massa primæ præuaricationis venit: quomodo Christus Verbum caro sine peccato fuit qui de carne peccati carnem assumpsit? Nisi quia Verbum quod caro factum est, eam primùm obumbrauit, in quam Spiritus Sanctus superuenit, & virtus Altissimi totam eam possedit? Propterea verè caro eius iam non caro peccati fuit, in qua Deus totum infudit, & Verbum, quod caro factum est, sine peccato ad nos venit, qui iure non solùm legem naturæ vitiatæ non tenuit in nascendo, verè nec legem primæ originis, quam haberent fœminæ, si mandatum seruasset mater omnium Eua in paradiso. Aliàs autem, quomodo Spiritu Sancto eam replente, non sine peccato originali fuit, cuius etiam Natiuitas gloriosa, Catholica in omni Ecclesia Christi ab omnibus felix & beata prædicatur? Enimuero si non beata esset & gloriosa, nequaquam tam festiua celebraretur ab vniuersis, & vbique. Sed quia tam solenniter colitur, constat auctoritate Ecclesiæ, quod nullis quando nata est subiacuit delictis, nec contraxit in vtero sanctificata originale peccatum.* Hactenus Ildephonsus.

Ildephonsus Toletanus contra eos qui disputant de perpetua virg. Mariæ.

Mariæ caro non fuit caro peccati.

Mariæ conceptio immaculata.

Doctissimus atque pius Idiota breui elogio ab omni culpa originali immunem fuisse Dei matrem ait. Floruit ille ante annos octingentos, ac proinde valet eius sententia, vt sit in confesso nouum nos non inducere dogma, labem omnem ab omni experte næui Deipara Virgine longiùs amandantes. *Trahe me,* inquit, *post te, ô benedicta Virgo Maria; benedicta ante ortum, in ortu, & post ortum.* Rursus idem refricans encomium. *Tota,* inquit, *pulchra es, & macula non est in te, ô plusquam gloriosa Virgo Maria! Tota pulchra es in tua conceptione, ad hoc solùm effecta, vt templum Dei esses Altissimi,* &c. *In summa, nullo vacasti genere virtutum, ô Virgo gloriosissima, non in parte, sed in toto; & macula peccati, siue originalis, siue actualis, siue mortalis, siue venialis non est in te.* Profectò nihil in illo magis enitet argumento.

Idiota in contemplat. de B. Virgine c. 1. Idē ibid. c. 2.

Quia crediderè quidam, Bernardum alioquin cultorem Beatæ Virginis, de eius conceptione immaculata fidem habuisse dubiam; non erit abs re, recensere loca, quæ recolunt ortum Deiparæ, vt etiam Bernardi auctoritate fiat liquidior illa conclusio præfata, decus hoc attribuens Deiparæ, vt post Christum sola labem non incurrerit originis, quam omnes Adami vitio contraxerunt. *Cùm,* inquit, *omnimodo constet, ab originali contagio solâ gratiâ mundatam esse Mariam, vt omnino pium est credere; proprium Mariæ delictum non habuit.* Non eum pœnituisse talis encomij, hoc etiam effato luculento patet. *Cùm omnes in iniquitatibus concepti sint; neminem vnquam mortalium intra materna viscera sanctificatum legimus, præter Ieremiam & Ioannem Baptistam: quamquam & de singulari Virgine nulla sit ambiguitas, quin ipsa maternis circumsepta visceribus sublimiori sanctificationis genere mundata sit, vtpote sanctuarium illud, in quo Deus & Dei Filius carnem fuerat suscepturus.*

Bernard. ser. 2. de Assumptione. Serm. de priuileg. Ioan. Bap. Maria in vtero matris purior Ieremia & Ioan. Bap.

Distinguit ille, & equidem prudenter, inter

Serm. de B. V. Maria.

inter ſanctificationem Ieremiæ & Ioannis Baptiſtæ, & Mariæ: eodem namque modo Ieremias & Ioannes contraxêre labem originis, qua poſtea deterſa, puri erupêre lucis ad vſuram. Sed Virgo immaculata modo alio emerſit & nobiliori, quia neſcia contagij illius conceptio, fuit à colluuie culpæ penitus illibata. Denuo Bernardus. *Licet Maria de patrum natura vitiata per peccatum duxerit originem, præelecta tamen per Spiritum Sanctum, & præſeruata.* Denique, ne quis iniurius conceptioni Deiparæ, Bernardum eſſe ſuis à partibus dicat; ille notam falsò ſibi inuſtam deterget egregio hoc diſcurſu, quem ex compoſito in gratiam conceptionis intemeratæ diceres effinxiſſe.

Serm. 4. ſuper Salue Regina.

Sic ergo pius ille cliens Virginis Deiparæ, eam compellando, labis expertem conceptionem eius adſtruit. *Turris ex Libano. Libanus mons qui dicitur dealbatio, altam præ omnibus ſignificat innocentiam. Innocens fuiſti ab originalibus & actualibus peccatis. Nemo ita præter te. Vnde auctoritas Auguſtini. Cùm de peccatis agitur, nullam de Beata Maria volumus fieri mentionem. Ex eo enim maiorem ei credimus collatam virtutem, ad vincendum ex omni parte peccatum, quæ concipere & parere meruerit eum, qui nullum habuit peccatum. Ex omni, inquit, parte, hoc eſt, ex parte originalis, & ex parte actualis peccati. Ea ergo ſola excepta, cæteri omnes quid dicere poſſunt, niſi quod ait Apoſtolus Ioannes. Si dixerimus quòd peccatum non habemus, ipſi nos ſeducimus. Ego quoque pia fide opinor, in vtero matris tuæ ab originalibus te abſolutam peccatis, nec vana eſt fides, nec opinio falſa. Denique & rationes & auctoritates inueniuntur iſta adſtipulantes. Et quidem ratio: ſic ſi alij in vtero matris fuerunt ſanctificati, multò magis tu mater Domini; ſed Ieremias & Ioannes, alter ſanctificatus, alter Spiritu Sancto repletus in vtero matris leguntur: ergo & tu Maria genitrix Dei, quæ ſola totam gratiam Spiritus Sancti poſſediſti. Tuum odorem longè ante in filio Patriarcha Iſaac trahebat dicens: Ecce odor filij mei ſicut odor agri pleni. Tu es ager plenus, plena virtutum, plena gratiarum. Tu protuliſti frumentum electorum, quod eſt etiam Angelorum cibus. Te benedixit Dominus, vt per te benedictam vita veniret, ſicut mors per Euam proceſſerat maledicta. De te ſecretorum cæleſtium conſcius Salomon dicit. Quæ eſt iſta quæ progreditur ſicut aurora conſurgens, pulchra vt Luna, electa vt Sol, terribilis vt caſtrorum acies ordinata? Aurora ſemper noctem ſequitur, nox præcedit auroram. Quid autem eſt nox frigida & obſcura niſi originale peccatum, frigidum concupiſcentiâ, obſcurum ignorantiâ? Tu ergo proceſſiſti vt aurora lucida & rubicunda, quia ſuperatis originalibus peccatis, in vtero matris nata es lucida cognitione veritatis, & rubicunda amore virtutis. Inde eſt quòd natiuitatem tuam ſanctam, ſancta Eccleſia feſtiuis celebrationibus honoret, quòd aliàs nōn faceret.*

Maria quare turris Libani

Mariæ conceptio quomodo probatur.

Maria ager plenus.

Maria aurora quare dicatur.

Peccatum originale nocti comparatum.

Nulla poteſt auctoritate magis eſſe rata, illæſa matris Dei conceptio, cui & ab Eccleſia naſcente Patres præbuêre ſuum aſſenſum. Sed vt enitente Sole, cælum albeſcit, cui nox opaca ſuas tenebras offuderat, & lux diffuſa Solis incrementa capit maiora, dic ſe explicante verſus meridiem, ita fides, quam concêpere Patres de Virginis immaculata conceptione, magis emicuit hoc ſæculo, multis ſuper hac quæſtione libris editis, longè latéque pluſquam antea propagata. Credo fore etiam ponderis atque momenti alicuius teſtimonium Sanctæ Brigittæ Deo afflatæ, cui & Concilium Conſtantienſe fidem conciliauit. Scribit hæc beata, ſe dignatam colloquio Deiparæ, & ab ea accepiſſe, neſciam fuiſſe labis eius conceptionem, neque næuos contraxiſſe patrum, eſto ſata eis eſſet: Veritas hæc cælitus aperta nobis ne quando excideret, explicata fuit à Sancta Brigitta, & reuelationum eius codice recenſita. Placet & Petri Bleſenſis elogium, quod ante quingentos annos ille expreſſit. *De maſſa, inquit, carnis humanæ, quaſi de quadam vniuerſitate frugum, in modum decimæ primitiuæ, Maria caro excepta, & ſanctificata eſt, & de illa ſanctiſſima carne adhuc dignior quædam portiuncula electa eſt, quam ſibi aſſumeret Verbum Dei.* Non erit ingrata Muſa canens ad honorem Deiparæ, quam diſertè probat non fuiſſe labis originalis tenebris obumbratam. Ecce melos perſuaue viri, Deiparam ab omni conceptus nebula vindicantis.

Ex Hiſtoria.

Mariæ conceptio immaculata reuelata.

Brigitta lib. 6. reuelat. c. 49.

Mariæ caro vt decimæ excepta.

Petrus Bleſenſ. ſerm. 44.

Mariæ conceptio purà egregiè verſibus adſtructa.

Baptiſta Mantuanus, lib. 1. Parthen.

Mariæ conceptio immaculata glorioſa eſt Chriſto.

Ante tener ſacra fœtus quàm viueret aluo
Conceptus, ne prima nouos exordia pullis
Induerent maculis, mens ne ſincera nitenſque
Communem imbiberet labem, ne pigra liquore
Pectora lethæo fierent, quæ lactea magno
Pabula, & amplexus fuerant latura Tonantis,
Semine confuſas ſordes, & virus inuſtum
Diſſecuit, felici animâ mox imbuit artus.
Sunt tamen audentes contra ſentire, nec illos
Incuſamus, habent quo ſe tueantur, & olim
Iſta hominum communis erat ſententia: verùm
Iam ſenio exangui frigens, ſua robora ſenſim
Perdit, & amiſſa iam maieſtate recedit
Sponte ſua, ceditque nouo Latonia Phœbo.
Sed prior vt nobis æquum ſentire videtur,
Dignior eſt, & grata magis Nato atque parenti.
Adde quòd & multis fert adiumenta, fidemque
Roborat infirmam; nam nec veniſſe ſub aluum
Sorde laborantem tali ſublimia cæli
Numina nonnulli ingenio præſtante putarunt.
Quòd ſi ſiderei tanto ſplendoris honore
Fulget, vt æterno qui temperat ordine mundum,
Geſtarit gremio, lactauerit vbere dulci,
Strinxerit amplexu, ſummoque vocarit Olympo.
Quare illam in noſtras opus eſt detrudere ſordes,
Et turpi infeſtare luto?

Vt Chriſto ceſſit ad gloriam, diaboli confeſſio, teſtata verum hunc, quem Iudæi habebant exoſum, eſſe Dei filium: ita Matri Dei non erunt ingloriæ ſententiæ, quas in gratiam eius ortus puri infideles & impij homines ediderunt. Pſapho quidam homo ignotus, induſtrio commento fecit ſibi nomen vtique famoſum; quippe ſimul congregauit aues vocales, aptas reſonare voces adinſtar hominum. Illas erudiit referre voces iſtas. Pſapho magnus eſt Deus. Edoctas ita demum miſit aues in ſyluas, quæ refricando voces illas, Pſapho magnus eſt Deus, multis ſuſpicionem

Pſaphonis induſtria vt Deus eſſe crederetur.

Max. Tyrius, ſerm. 19.

cionem fecere, Deum esse Psaphonem, qui volucrum harum obsequio sic populos Lybiæ dementauit. Attamen Coruus indignatus eas voces propitias intento viri huius aucupantis auram popularem, recitare voces illas abnuit semper, & elusit Psaphonis industriam, quæ sic in coruo cassa fuit.

Coruus Psaphonis recusat eum laudare.

Hactenus in honorem Deiparæ suaue melos Patrum insonuit, & inde dotes eius insignes accepimus. Præter aues illas mundas, & Philomelas ipsis Angelis assuetis cælo gratas; res erit gloriosa satis Deiparæ, si refero coruos ei pendentes obsequium, quod Psaphoni Lybico denegarunt. Vt Sanctos dico Patres aues esse, melos edentes persuaue; ita voco coruos, hæreticos, impios, aliosque eiusdem farinæ homines, qui esto male loqui, & crocitare ferè semper assoleant; supersedêre tamen editis in Sanctos iniuriis, quando locus occurrit eis discurrendi de Virgine. Itaque credo fore gratum Mariæ cultoribus, coruos audire sui oblitos, & Mariam egregiis titulis & omni laudum genere recolentes.

Mariæ laudes ab hæreticis.
Erasm. Roter. in Peane.
In Apologia ad lib. Alberti Pij.

Erasmus Roteradamus, esto Deo & Sanctis fuerit iniurius; attamen conuiciis non abstinuit modò, memor Virginis, sed præclara secus de ea scripsit. *Tu felix*, inquit, *illa plantula, de Iesse radice sublimata; nihil tamen inde genitalium sordium trahens: tu sacratissimum pacifici Regis templum, tam magnificum, vt in eo Rex Olympi præsideret; tam sacrum, vt nulla vnquam peccati labe potuerit profanari.* Rursus ille. *Quam magnificè sentiā de sacratissima Virgine declarat Pæan meus & obsecratio iam toties excusa, semperque fauì sententiæ quæ liberat eam ab omni peccato etiam originali.* Lutherus Erasmizat, & in hoc argumento sicut Erasmus alibi Lutherizat. *Dignum*, inquit, *& iustum erat Mariæ personam ab originali peccato præseruari, de qua Christus sumpturus erat carnem, quæ omnia peccata superaret.* Mahometes etiam calculum suum adiecit ei sententiæ, quæ Mariam vindicat ab omni contagio. *Nullus*, inquit, *nascitur de filiis Adam, quem non tangat Sathan, præter Mariam, & eius filium.*

Luther. in Euang. de concept.
Mahometes Azoar. 75.

Multis hæreticis idem omnino accidit, quod pseudoprophetæ Balaam, qui conductus ab impio Rege Balac, vt conuiciis ageret cum Hebræis, se quidem accinxit ad maledicendum huic populo electo; sed vbi coram adfuit, alium prorsus animum induit. *De Aram*, inquit, *adduxit me Balac Rex Moabitarum, de montibus Orientis. Veni, inquit, & maledic Iacob, propera & detestare Israel. Quomodo maledicam, cui non maledixit Deus? Qua ratione detester, quem Dominus non detestatur?* &c. *Ad benedicendum adductus sum, benedictionem prohibere non valeo.* Præfati viri impij de montibus Orientis Inspexere quidem Deiparam, quando eius ortum siue conceptionem speculati sunt. Tres præfatos esto cacodæmon imbuerit conuiciis & dicteriis in sanctos, ita tamen perculsi sunt reuerentiâ in Virginem, vt Mahometem, Lutherum & Erasmum, inter Inuitos & cælitus adactos recensere queas præcones Virginis orientis. Namque labis expertem dixere matrem Dei; & ab Angelo iniquo licet conducti, vt Mariam iniuriis lacesserent, non temperauere sibi tantùm ab iniuriis, sed etiam in laudes eius sese totos sæpius effuderunt. Ita Lutherus. *Eo ipso quòd Maria Dei mater facta est, tam præclara & ingentia dona ei data sunt, vt superent captum cuiuscunque. Hinc enim omnis honos ac beatitudo prouenit, vt in vniuerso humano genere vnica persona sit superior cunctis, cui nemo sit par, quòd cum cælesti Patre Filium habet communem.*

Num. 23.
Mariæ conceptio immaculata ab hæreticis probata.
Luther. in Magnificat.

Ioannes Oecolampadius homo nequam & Apostata indubium ait esse reprobationis argumentum, esse malè affectum erga Deiparam. *Rectè*, inquit, *admonet Propheta, vt in Sanctis laudemus Deum. In quo autem plasmate tam laudandus Deus, vt in Virgine Maria, quam hodie non solum inhabitare ceu templum sanctissimum, sed ex ea, & in ea carne assumpta homo fieri dignatus est? Cæli enarrant gloriam Dei: ne inuideant; quem ipsi continere non poterant, Virginis vtero clauditur. Obstupescant Angeli, quòd ipsis præteritis, Rex eorum ad Virginem diuertit. Et quomodo per Mariam laudabilis Deus, in qua se ostentat gratissimè, si vspiam diuina commendantur munera, in quam congesta quæ alicubi disseminata; in qua refulgent quæ alicubi nitescunt? Nam vt homini communicata omnium creaturarum dignitates, ita omnium humanarum eminentiarum ista particeps est. Quid mirum si* ὑπερθετικῶς *nulli non creaturæ comparetur, dicaturque vt est, cælum ornatissimum, pulchra vt Sol, electa vt Luna, clarior sideribus, fœcundior terra, profundior abyssis, candidior liliis, odoratior rosis, humilior violis: & rursus procera vt palma in Cades, exaltata vt cypressus in Sion, exaltata vt platanus iuxta aquas: exaltata vt cedrus Libani? Et quis colligeret omnia? Si cælestes Angelicæque virtutes nobis cognitæ essent, in eis liceret nobilius cognoscere, quid illi cum vnaquaque commune? Sed quæ omnes excedit, quæ Regina est omnium, quam Deus præ omnibus honorauit, cui similis non reperietur alia, quid non assecuta, quod eminentissimam probet? Erga eam minus benè affici, reprobatæ mentis indicium existimo. Et quis est, qui non rapiatur in amorem eius, quam ipse Deus deamat, quam venerantur Angeli & Archangeli.*

Oecolampad. serm. de laudando Deo in Maria.
Mariam non colere reprobationis est signum.

Paucis etiam multa concludit encomia vir alioquin blasphemus, & pessimus inter omnes sanctæ Ecclesiæ & orthodoxæ fidei desertores. Vir ille transfuga ad aduersa Ecclesiæ castra, est Martinus Bucerus, qui de Maria malè sentire nefas immane putat, & à singulis quibusque piis hominibus penitus alienum. *Pius* (inquit) *animus de Maria vase tam sancto atque electo, vt Christum nobis pareret, non nisi sanctissima cogitabit.* Indubium est perduelles istos legisse Patrum oracula, edita in gratiam Deiparæ, & eis accidisse perinde ac Saüli, qui malo licet actus esset spiritu, à quo excipiebatur iniquè; tamen inter Prophetas optimè prophetabat: vnde natum illud adagium, *Num & Saul inter Prophetas?* Præfatos hæreticos inter Mariæ encomiastas puduit etiam non aliquid simile resonare.

Mart. Bucerus in cap. 1. Matth.
1. Reg. 19.

***

Deipara

DEIPARAE PARTV FVIT EIVS *Virginitas illibata.*

§. II.

Ex SS. Patribvs, Ex Historia, Et Symbolis.

Hæretici vt cantharides muscæ.

Mariæ virginitatem quinam heretici negarunt.

CAntharides muscas nitela florũ exasperat; diceres enim muscas illas virulentas & immundas ægrè ferre flores esse puros: quippe suas fæces floribus aspergunt, vt ita decus omne florum excidat. Ecce typum hæreseos; illa virus suum aspersit omnibus vsquequaque rebus sanctis, ne sola putens & turpis esset. In his quæ tentauere nævis offendere hæretici, recolitur Mariæ virginitas, quam pariendo Christum scripsere viri illi perditi vitiatam. Ecclesia necdum ex incunabulis emerserat, cùm Cerinthus, viuente Deipara negauit, eam virginem esse nato ex ea filio, vt Irenæus ait, qui & hanc blasphemiam Carpocrati etiam affingit, sicut & Epiphanius. Origenem & in hunc offendisse lapidem, aiunt Ambrosius & Hieronymus. Iouinianus eiusdem farinæ fuit, auctore Augustino. Vt Caluinus adinstar ranæ fuit, cui cloaca placet; ita nihil prætermittit eorum, quæ alij hæretici obscœni & impij confinxerunt. Eamobrem ille puritatis expers, & qui malè audiit, crimine nefando notus, ferre nequit, Mariæ virginitatem fuisse voto irreuocabili consignatam. Ne quem fortè lædat illa hæresis iniuria Deiparæ, vtque rata magis & stata fides sit, quam de Mariæ virginitate concepimus, operæ-pretium est inter eius encomia recensere Pattum sententias, illi veritati calculos afferentes. De industria prætereo illa luculenta Vatum oracula. *Ecce Virgo concipiet & pariet filium.* Nota, neque Conceptum, neque partum Virgini derogare. Alius item Propheta clamat. *Porta hac clausa erit, non aperietur.*

Irenæus li. 1. c. 25. Epiph. hæres. 27. Ambr. in c. 2. Luc. Hieron. lib. 2. contr. Pelagium. August. hæres. 82. Caluin. in harmo. ad c. 1. Luc versu 34.

Isai. 7. Ezech. 44.

Præstat post hæc oracula, recensere Patres, præteritis rationibus aliis, quæ stabiliunt illud singulare Deiparæ priuilegium, primo etiam sæculo prædicatum. Sic Ignatius ætate suppar Deiparæ. *Decebat*, inquit, *Creatorem, non consueto, sed peregrino & admirando vti partu, vtpote omnium opificem.* Cùm audis admirandum partum, puta natum Christum haudquaquam virginitatis carcere reserato. Hoc luculenter ait Athanasius ille malleus hæreseos. *Virginale*, inquit, *illud claustrum, in quo diuinus thesaurus repositus fuit, omni ex parte purum, atque impollutum permansit.* Quia lepida sunt argumenta, quibus Cyrillus Ierosolymitanus lacessit Græcos & Iudæos inficiantes Deiparam seruasse decus integrum Virginitatis à partu Christi; non erit abs re illa paucula recensere. *Græcis*, inquit, *ex ipsorummet fabulis os obstruamus. Qui enim dicitis proiectos lapides in homines mutari, quomodo Virginem parere posse negatis? Qui ex Iouis cerebro natam filiam fabulamini, quomodo ex vtero virginali nasci aliquem impossibile esse dicitis? Qui de femore vestri Iouis prognatum falsò dicitis esse Bacchum, cur nostram veritatem reiicitis? Iudæis sic occurrens perquire vtrum est difficilius senem sterilem parere, aut Virginem iuuenem generare: sterilis erat Sara, & præter naturam peperit. Vtrum difficilius est, Virginem parere, aut virgam in animal mutari?* Ita prorsus Græci & Iudæi credidere plura magis difficilia captui.

Ignat. epist. ad Heronem.

Athanas. ser. de Maria & Ioseph.

Cyril. Ierosol. catechef. 12.

Mariæ virginitas quomodo Græcis, & Iudæis probetur.

Est hîc & memoranda diues sententia Gregorij Nysseni. *Eadem & mater, & Virgo est. Nec virginitas partum ademit, nec partus virginitatem soluit. Decebat enim, vt qui in vitam humanam introibat, vt homines integros, incorruptosque seruaret, ab incorrupta sibi deseruiente integritate initium duceret.* Virginitatis huius etiam post partum assertor est Tertullianus hoc contextu. *Agnosco & Angelum Gabrielem ad Virginem missum; sed cùm benedixit illam inter mulieres, non inter Virgines eam deputat, benedicta tu inter mulieres. Sciebat & Angelus mulierem etiam Virginem dici.* Cyprianus huius magistri sui sententiam veridicam suo suffragio corroborat. *Erat* (inquit) *Mariæ proprium priuilegium, quod nulla mulierum, nec antè, nec deinceps meruit obtinere, quod erat simul mater & Virgo singulis titulis insignita.* Coæuus Cypriano Zeno Veronensis, hac re insueta, fide non excidit, imò magis eam auxit: quippe fides obducta capit tenebris incrementum. *O magnum* (inquit) *Sacramentum! Maria Virgo incorrupta concepit, Virgo peperit, post partum Virgo permansit.*

Greg. Nyss. orat. de Nat.

Tertull. de vel. virginib. c. 6.

Maria ab Angelo cur vocata Mulier.

Cyprian. ser. de Nat. Christi.

Zeno Veron. serm. de Circumc.

Ambrosius hoc prodigium exemplo probat rerum aliarum, quæ sunt supra fidem hominum, quibus tamen accedente fide potiori, scilicet diuina, nemo refugit assentiri. *Quid* (inquit) *incredibile, si contra vsum originis naturalis, peperit Maria, & Virgo permanet, quando contra vsum naturæ, mare vidit & fugit atque in fontem suum Iordanis fluenta remearunt? Non ergo excedit fidem, quòd Virgo peperit, quando legimus quòd petra vomuit aquas, & in montis speciem maris vnda solidata est.* Hieronymus Mariæ virginitatem post partum Ezechielis authoritate satis credidit esse ratam. *Hæc* (inquit) *est porta Orientalis clausa, per quam solus Pontifex ingreditur & egreditur, & nihilominus semper clausa est.*

Ambr. epist. 81. ad Siricium.

Maria porta clausa.

Hieron. li. 2. aduers. Pelag. c. 2.

Locuples est & testimonium Augustini. *Aluus* (inquit) *tumescit Virginis, claustrum pudoris permanet, impletur vterus matris sine vllo complexu patris: sentit prolem, quæ se ignorat coniugem. Angelus ad Virginem loquitur, à Virgine cor præparatur. Christus fide concipitur: miraris hæc? Adhuc mirare. Parit mater, & Virgo fœta, & intacta: nascitur filius sine homine patre, qui fecit & ipsam matrem.* Hactenus Augustinus. Si quartum doctorem desideras, scilicet Gregorium Magnum; aderit citò, suum & assensum præbens. *Sicut* (inquit) *Maria Virgo sancta, Virgo fœta, Virgo ante partum, Christum peperit Virgo, & post partum incorrupta permansit; ita & mater Ecclesia filios Dei sine dolore generat, & virgo semper illibata perseuerat.* Hæc ille.

August. lib. 4. de Symb. ad Catechum. c. 4.

Gregor. in Psal. 4. Pæn.

Esto nemo fidelium eat inficias, non esse depastum Mariæ florem, quando Iesum enixa est; & sit indubitata fides Catholica, Deiparam fuisse Virginem post puerperium: dogma tamen illud altius insinuo, quia incidimus in tempora opaca, quibus hæc inusta fuit nota prorsus inglotia, vt scateant hæreticis, quos hæc prurigo tenet, deliria iam damnata nouis etiam erroribus adscitis hoc inde miserando sæculo refricare.

fricare. Itaque alios conduco Patres coëuntes in veritatis huiusce fidem. Leo Magnus è Petri sede vera fudit oracula, in quibus hoc est. *Noua natiuitate genitus est, conceptus à Virgine, natus ex Virgine, sine paterna carnis concupiscentia, sine materna integritatis iniuria. Humano vsu & consuetudine, quod credimus, caret; sed diuina potestate subnixum est, quod Virgo conceperit, Virgo pepererit, & Virgo permanserit.* Leoni Magno notus Chrysologus, eadem tempestate florens, ita fatur. *Quid terrenum nascitur, vbi auctore Spiritu Virgo vocatur in partu? Quis non diuinum credat, quando quæ peperit, nil sensit humanum, Deum mulier virgineo portabat in templo; hinc est, quod & acquisiuit honorem matris, & virginitatis gloriam non amisit.* Esse fide tenendam istam veritatem ait Isidorus Hispalensis, auctor nominatus ante mille annos. *Integra,* (inquit) *fide credendum, Beatam Mariam esse Christi matrem, & Virginem genuisse, & post partum Virginem permansisse: nec hic blasphemiæ Heluidij acquiescendum qui dicit: Virgo ante partum, non Virgo post partum.* Nota dici blasphemiam illam sententiam, quæ in Maria post partum titulum Virginis aboleuit.

Leo Magn. serm. 2. de Nat. c. 2.

Chrysol. ser. 59.

Mariam negari Virginē post partum blasphemia est.

Isidor. Hispal. de doctrina & fide c. 35.

Fulgentius item antiquior longè Isidoro probat hoc insigne decus Mariæ hoc discursu. *De cælis medicus transiens per Virginem, post transitum suum, illæsam fecit Virginem permanere. Qui enim disrupta corporum membra in aliis poterat integrare tangendo, quantò magis in sua matre, quod inuenit integrum, potuit non violare nascendo? Creuit enim eius partu integritas corporis, potius quàm decreuit, & virginitas ampliata est potiùs, quam fugata.* Petrus Damianus ita concinit. *Immensum concepit, æternum genuit, genitum ante sæcula parturiuit, qui sibi & munus fœcunditatis attulit conceptus, & decus virginitatis non abstulit natus, qui antequam nasceretur, talem creauit eam, vt ipse dignè posset nasci ex ea,* Bernardus & ipse cliens Virginis Deiparæ virginitatem eius post partum egregiè tutatus est hoc tenore. *Non solùm sine pudore conceptus, & sine dolore partus, sed & mater est sine corruptione. O verè nouitas inaudita! Virgo peperit, & post partum inuiolata permansit, fœcunditatem prolis cum carnis integritate, & gaudium matris habens cum virginitatis honore.*

Mariæ virginitas probata.

Fulgent. ser. 3. de laud. Mariæ, ex partu Saluat.

Pet. Damia. serm. 3. de Nat. Mariæ.

S. Bernard. serm. 4. in Vigil. Natal. Dom.

Quia Caluinus eos irridet, & subsannat, qui affirmant Deiparæ virginitatem fuisse voto statam, non erit extra carceres excurrere, si Augustinum ei opposuero ex aduerso, voti huius mentionem emissi à Virgine facientem. *Ipsa* (inquit) *virginitas Mariæ ideo gratior, & acceptior, quia non eam conceptus Christus viro violaturo, quam ipse conseruaret præripuit; sed priusquam conciperetur, iam Deo dicatam, de qua nasceretur, elegit. Hoc indicant verba, quæ sibi fœtum annuntianti Angelo Maria reddidit: Quomodo* (inquit) *fiet istud, quoniam virum non cognosco? Quòd profectò non diceret, nisi Deo Virginem se antè vouisset. Sed quia hoc Israëlitarum mores adhuc recusabant; desponsata est viro iusto, non violenter ablaturo, sed potius contra violentos custodituro, quod illa iam vouerat.* Rursus illa voti emissio satis superque liquet ex colloquio Virginis & Angeli. Dum namque prolis meminit Angelus Mariâ puellâ saræ; illa velut impar mysterio ait: Quomodo fiet istud, quoniam virum non cognosco? id est, proposui irreuocabili sponsione virum me nunquam meæ toto vitæ tempore cognituram. Alioquin esset responsio illa gratis; quippe nulla foret stuporis occasio, neque suspicio prodigij, si Maria esset aliquando grauida coniugis obsequio.

Maria vouit virginitatē.

August. lib. de sancta virginitate, cap. 4.

Mariæ votū de virginitate quomodo probetur.

Ad hoc obiter nota, apud Hebræos vsurpari tempora promiscuè. Vnde Virgo Deo fœta dicens: Virum non cognosco; dicere voluit: Virum non cognoscam obstricta voto; & tamen affirmas, ô Angele, me diuina sobole grauidandam. Citra voti nexum, quo se Virgo prius obstrinxerat, quæstionem eius soluere potuisset Angelus facili negotio; siquidem illa petente: Prolem quomodo concipiam, quæ virum non cognosco? hæc responsio instabat: Esto virum non cognoscas, in illa diu forte tibi non constabis, ac proinde fœtum concipies sociata viro, cuius ope tuus vterus intumescet. Sed quia Angelus erat conscius voti Mariæ, nec ipse capax erat dubium Mariæ dissoluere; respondit ei, mysterij huius summam esse penes Spiritum Sanctum, quo doctore eam obumbrante tenor omnis huius historiæ ineffabilis esse Angelo doceretur.

Stupendo olim miraculo Mariæ virginitas illibata fidem inuenit apud Theologum, qui nutabat. Is dubius conuenit aliquando fratrem Ægidium virum sanctitate famosum, & Sancto Francisco charum, qui Deo reuelante, nouit illum Theologum malè sentire de virginitate Deiparæ, quam suspicabatur fuisse nato filio temeratam. Beatus Ægidius, vt labantem hominis fidem erigeret, baculo semel, iterum, & tertio terram pulsans ait: Maria virgo ante partum, Maria Virgo in partu, Maria Virgo post partum. Ad singulas autem quasque vices exortum est lilium niue candidius, suo candore probans, nullos fuisse næuos in virginitate Deiparæ, nec eam tantisper fœtu edito nigricasse.

EX HISTORIA.

Ex Chronicis Minorum in vita Beati fratris Ægidij.

Mariæ virginitas probata miraculo.

Itaque Deiparæ virginitas exquisitè potest exprimi symbolo, quod sibi affinxit Clemens Papa VII. Ille globum crystallinum in ara finxit, cui pellucidum sidus desuper irradians lumen infuderat, quo rutilante micans erat ille globus, quem illæsum peruaserat totum lux corusca cælitus influendo. Titulus appositus iste fuit. CANDOR ILLÆSVS. Haudquaquam de Pontificis intento liquet. Ideoque penes alios esto rata typi huius abdita significatio: Non inuito Papa, Mariæ adscribo globum illum crystallinum in ara. Vbi namque suos fixit gressus Virgo, illic ara fuit: quippe voto suam virginitatem quando Deo obstrinxit, tunc illa velut hostia immaculata fuit, habens in crystallo typum idoneum, quia purissima, & cælestis conscia puritatis.

EX SYMBOLIS.

Ægid. Sadeler. lib. 1. Iconum symbol.

Vt impura Venus ardet, ita friget virginitas detestata faces, quas supponit libido flagrans, ac proinde potest virginitas componi cum crystallo, cuius ortum Plinius ab aqua glacie concreta petit, fauere dicens etymologiam. Nam κρύςαλλος dicitur παρὰ τὸ ςέλλεσθαι ὑπὸ τῦ κρύυς. hoc est ab eo quod gelu contrahatur, Spiritus Sanctus desuper influxit in globum illum crystallinum, qui suscepto Deo in vtero clauso nullam omnino fecit iacturam pristinæ claritatis. Integro pudore nitor ille Virginis emicuit: & esto fœta Deo esset, vt & enixa Deum in humanis; illa fuit semper CANDOR ILLÆSVS, obserata semper clausula castitatis.

Mariæ virginitas lineata symbolo.

Plin. lib. 37. cap. 2.

Crystallus vnde sic dicatur.

Hunc illæsum peruasisse globum eleganter ait

ait Gaudentius ætate suppar Hieronymo. *Qui sine corruptela matris conceptus creditur, cur non etiam sine corruptela editus præsumatur? Incorrupta Virgo peperit, quod intacta Virgo concepit. Integritatem nascendo violare non potuit, qui venerat redintegrare naturam, &c. O miranda fides! reserata non sunt ianuæ, & ipse intrinsecus, cum vero corpore Apostolicis non solùm videtur oculis, sed & manibus pertractatur. Veritas mirabilis facti, cuius rationem non nisi sola fides assequitur, omnipotentiam clamat auctoris: nec ideo negabitur factum, quia magnitudinem diuini operis pusillitas humanæ mentis non tenuerit. Eadem ergo diuinitatis virtute per inuiolabilem fœminam, mundi huius intrauit hospitium, claustrum virginei pudoris etiam nascendo conseruans, qui post resurrectionem, ianuis obseratis domum potuit corporeus introire.* Hæc ille, velut ex professo probans lumen cæleste globo illuxisse, & inde lucem mundi emersisse, globo tamen integro permanente.

Gaudentius tractatu 2. de lectione Euangel.

Mariæ virginitas probata ex apparitione Christi post resurrectionem.

MARIA IN CAELVM ASSVMPTA, votis, precibus, & encomiis, perquàm digna est celebrari.

§. III.

Ex SS. Patribvs, Ivre Canonico, Historia, et antiqvitate.

Decernente Deo, fœderis arca compacta fuit, iuxta datum Moysi exemplar, assumptis ad hoc lignis Sethim corrumpi nesciis. Hac arca mediante Deus multa plebi Hebrææ dedit oracula: item arcæ eiusdem ergastulo conclusæ legis tabulæ, cum manna, & virga, cuius obsequio tot portenta Deus edidit in Ægypto. Sed illa licet arca Deo sacra nihil haberet vitij, attamen capta fuit & cessit in potestatem Philistiim, hanc iacturam offenso ab Hebræis Domino permittente. Sed alternante rerum sorte, Deus factus est propitius populo afflicto, & arca redux reddita populo, & suadente Rege Dauid adducta est in vrbem orbe toto celeberrimam, scilicet Ierusalem, vbi ædificato à Salomone templo famosissimo, arca locum præcipuum templi Sancta Sanctorum vendicauit sibi: quippe decens erat, vt arcæ rei sanctæ theca foret arcæ congrua dignitati.

Mariæ cum fœderis arca comparatio.

Damascenus Mariam vocat. *Sanctificationis arcam*, quæ fœta Deo, conclusit ergastulo puro sui vteri manna, panem scilicet Eucharisticum, legis auctorem, & virgam de radice Iesse: vt vitio Adami, soboles eius tota iuri mortis cessit; ita Maria fœderis arca fuit obnoxia morti, & conclusa sepulchro, sicut & omnes Adamo patre sati. Sed Deo velut vlciscente matri iniuriam factam, tumulus euomuit corpus hoc absorptū, quod corruptionis expers animæ redditū est, resurgēte Virgine rediuiua. Hæc fœderis arca redux ad cælestem Ierusalem euecta est, vbi citra metum blasphemiæ, dico coli eam à cælicolis omnibus, vti debet Sancta Sanctorvm; quæ vt stipata fuit gratiis supra modum aliis Sanctis inolitum, vtpote gratia plena; ita cælis inserta gaudet prærogatiua gloriæ singularis.

Damascen. orat. 1. de Nat. Mariæ.

Reuoluēdo Patres, vnum reperi, qui ante mille & centum annos in fœderis arcæ cum Maria comparatione mihi illuxit, historiam illam referens ad priuilegium Assumptionis eius. Hic est Andreas Cretensis mihi maximè charus, eò quòd Mariæ cultor eximius extiterit, & eā scriptis egregiis maximè commendarit. Sic ille, *Mota sunt castra Dei à tabernaculis Cedar, ad materia expertia & rediuiua tabernacula. Tabernaculum legis exemplar accepit arcam supermundanam, cuius figura erat arca legalis. Attollatur id, quod est supra supernas fores, vt summam cæli portam cælestium regia regio sinu accipiat. Hanc excipite candidis vestibus induti Angeli, laudate cæli, glorificate terrigenæ; attollite ciuitatē Dei, Regis magni: Plaude terra, prosequere laudibus, narra quæ sunt gloriosa Virginis, partus fascias, sepulchri miracula, quomodo sit sepulta, quomodo trāslata, & quomodo cernatur inane sepulchrum.*

Ex SS. Patribvs.

Andreas Cretensis orat. 2. de dormit. Deiparæ.9.

Rursus ille velut tripudians cogitando choros cælestium spirituum, qui Mariam triumphantem excepere suis amplexibus, ita pompam illā quamuis ineffabilem homini nescio talis panegyris atque cœtus, satagit quantum ei suppetit, enarrare. *Regina* (inquit) *tribuum, Ecclesia fidelium, Reginæ generis, quæ à Deo Rege omnium Principe in cæli regiam regaliter hodie assumitur, pompam celebrat, & ex se dona ei offert, quicquid est pulcherrimum, atque iucundissimum. Quæ puluerem reddidit cælestem, puluere exuitur: & quod à generatione acceperat, deponit operculum, & terræ reddit id, quod est ei cognatum. Quæ cùm vitam conciliasset, in vitalem statum denuo reuertitur, & in locum introducitur, ex quo vitæ ducitur principium. Et in summa, ex his quæ apparent, id quod apparet, assurgit, & cum eo, quod intelligentia percipitur, intelligendi ratione congreditur, iis rationibus, quas nouit is, qui prius colligauit & soluit, deinde rursus colligauit.*

Idem Encomio de dorm. Deip. c. 5.

Mariæ Assūptio describitur.

Demum ille demirans hunc triumphum, sic hanc concludit historiam. *Erat spectaculum verè nouum. Mulier, quæ cælorum superauerat naturam puritate, in adytorum, quæ sunt in cælis sancta, commeans, & ingrediens. Virgo Seraphim naturam vincens miracula Dei generationis, prima natura proximè accedens ad Deum opificem omnium generationis; mater, quæ ipsum viuere pepererat, consecuta finem partui non absimilem, & miraculum Deo, & fide dignum. Sicut enim non fuit corruptus parientis vterus: ita mortua caro non periit. O miracula! partus effugit corruptionem, & sepulchrum non admisit interitum.* Hactenus ille cliens Mariæ.

Ibidem, c. 9.

Mariæ Assūptio quomodo suadeatur.

Ne fortè gratis arbitretur aliquis, Deiparam fuisse cælis insertam corpore rursus anima instructo; Damascenus hoc sibi negotium indixit, scilicet recensere plures rationes, quæ conducunt ad animas obstringendas, vt fateantur, æquum & par fuisse, Matrem Dei, quæ illibata fuit degens in humanis, euehi in cælum ab omni corruptela corpore vindicato. Ecce pia sensa viri Mariæ addictissimi. *Sanctissimum Mariæ corpus præclarissimo imponitur monumento: sed hinc tertio die ad cursus cælestes, in cælestia transfertur curricula. Non oportebat enim hoc diuinum habitaculum, fontem qui non potest exhauriri, aquæ remissionis, cælestis panis terram inarabilem, botri ambrosiæ terram inirrigabilem, semper florentem & fertilem oleam paternæ misericordiæ coërceri in sinu terræ; sed quomodo, quod ex ea constitit, verbi Dei corpus sanctum & integrum, & interitui minimè obnoxium, tertio die surrexit ex monumento: ita etiam eam eripi è sepulcro de-*

Damasc. serm. de dormitione Deip. cap. 14.

cebat, & matrem transferri ad Filium: & quomodo ipse ad eam descendit; ita etiam eam ille dilectissimã ad ipsum extolli in maius & perfectius tabernaculum, nempe in ipsum cælum. Oportebat eam, quæ Deum Verbum in suo vtero hospitio exceperat, collocari in diuinis Filij tabernaculis; & quomodo dixit Dominus debere se esse in iis quæ sunt Patris sui: ita etiam Matrem oportebat habitare in Regia Filij, in domo Domini, & in atriis domus Dei nostri. Si enim in ipso est habitatio omnium, qui lætantur, vbi est causa lætitiæ, oportebat eius, quæ in pariendo integram conseruauit virginitatem, incorruptũ conseruari corpus, etiam post mortem. Oportebat eam, quæ Creatorem in sinu gestauit infantem, in diuinis versari tabernaculis; oportebat sponsam, quam Pater desponderat, degere in thalamis cælestibus. Tandem egregia prosopopeia tumulum inducit, resurrectionem Virginis explicantem. *Quid quæritis in sepulchro eam, quæ ad cælestia translata est tabernacula? cur à me custodia rationem exposcitis? Non licet mihi iussis diuinis resistere. Corpus sacrum & sanctum relictis sindonibus cùm me impertiisset sanctificatione, & vnguento bonoque odore repleuisset, & templum diuinum effecisset, abiit raptum in sublime, comitantibus Angelis, & cælestibus omnibus.* Eleganter etiam Fortunati Musa suum suaue melos edidit, ante mille & centum annos in hoc argumento canens.

Ibidem cap. 19.

Fortunat. lib. 2. de part. Virg.

Cuius honore sacro Genitrix trãscẽdis Olympũ,
Et super astrigeros erigis ora poles.
Conderis in solio fælix Regina superbo,
Cingeris & niueis lactea Virgo choris:
Nobile nobilior circumsistente senatu,
Consulibus celsis celsior ipsa sedes.
Sic iuxta genitum Regem Regina perennem
Ornata ex partu mater opima tuo.

Gregorius Magnus constanter affirmat hanc Mariæ rediuiuæ gloriam. *Mortem*, inquit, *subiit temporalem, nec tamen mortis nexibus deprimi potuit.* Non profectò fuit elinguis in hac solennitate pius Mariæ cultor Ildephonsus, qui aduertit Assumptionis festũ esse magis Angelorum, quàm hominum. Etenim lætantibus atque choros beatorum agentibus Angelis ob Mariæ aduentum in regiam cæli, terra mœrẽs erat ob Mariæ excessum arbitrata se esse suo decore omni, translata in cælũ Maria Virgine, spoliatam. Esto cedat ad gloriam Virginis illa cælis eius insertio; attamen à lacrymis temperare mihi non potuissem, si concessum fuisset aspicere Virginem hanc assumptam derelicto solo, in cælesti solio residentem.

Greg. Magn. lib. Sacramẽt. in die Asũpt.

Mariæ Assumptio est festiuitas Angelorum.

Accipe Ildephonsum ita fatum. *Hæc est festiuitas hodierna, præcipua & venerabilis nobis; sed venerabilior in cælo est Angelis & Sanctis omnibus quorum lætitia & gaudium procul dubio ex huius adimpletur diei exultatione, quãdo beata Dei genitrix clarior Sole refulsit in throno claritatis. Nam Christus, sicut legimus, In Sole posuit tabernaculũ suum, de quo ipse tabernaculo processit tanquam sponsus de suo thalamo. De quo sanè tabernaculo, ac si ex voce Genitricis Dei dicitur: & qui creauit me, requieuit in tabernaculo meo. Idcirco absque dubio beata Virgo pro tanta gratia, tantique honoris priuilegio materno hodie resedit sublimata in throno.* Rursus ille votis ait & laudibus esse prosequendam hanc Virginem assumptã, quę euecta dedit ingens lætitiæ beatis mentibus incrementum. *Festiuitas* (inquit) *hodierna, celebritas est omnium supernorum ciuium gratissima: quia eius est Assumptio de corpore, ex qua orta est veritas & iustitia. Hinc fratres, quæso, iũgamus vota cum supernis ciuibus, & iuxta modulũ infirmitatis nostra, exequamur laudibus, quoniã quod natum est ex ea commune est omnium gaudium. Illi siquidem occurrunt lætantes & suscipiunt eam gaudentes cũ hymnis & laudibus; nos prosequamur cum omni deuotione cordis & integritate fidei, sicque prosequamur, vt ad illa ineffabilia dona, quæ percepit beata Dei Genitrix, quandoque pertingere valeamus. Fortè hodie interrogauerũt quidam Sanctorum ciuium prospicientes illud de Canticis. Quæ est ista quæ ascendit per desertum, sicut virgula fumi ex aromatibus myrrhæ & thuris? Quoniam in ascensu eius multa fragrabant ornamenta virtutum incendio diuini concremata amoris. Quæ ideò quasi virgula fumi quia ipsa est virga illa de radice Iesse, quæ hodie ascendit.*

Ildephonsus Tol. serm. de Assump.

Psal. 18.

Eccles. 24.

Serm. 3. de assumpt.

Cant. 3.

Assumptionem Deiparæ Ildephonsus, vt indubiam supposuit dicens, de ea neminẽ prorsus ambigere. Vnde miror hæreticos, qui, vt deorsum vergunt negantes hunc triumphum, iniurios sese Virgini præstiterunt. *O beatissima*, inquit, *& gloriosa celebratio noctis huius, in qua venerabilis Virgo Maria cũ laudibus cælestis militiæ, poli aulâ cum ineffabili triumpho excipitur, ex cuius carne Dominus Iesus Verbum caro efficitur, quã ad immortalitatis gloriam transmutatam, ac super Angelos eleuatam, nullus fidelium ambigit.* Petrus Damianus, & ipse totus Mariæ addictus, egregiè celebrat & describit hunc triũphum, & explicat vnde Marię Assumptio ab Ascensione Christi Domini dispescatur. *Hæc*, inquit, *est illa dies, quæ cæterarum officinas sublimiori gaudio cumulauit, annua mundo, & Angelis cõtinua, coniunxit homines Angelis, & Angelos hominibus felici fœderatione coniungens. Intuere mentalibus oculis Filium ascendentẽ & Matrem assumptam, & videbis aliquid excellentius in Ascensione Filij exhiberi, & aliquid gloriosius in Assumptione Virginis demonstrari. Ascẽdit enim Saluator in cælum potestatiuè, virtutis imperio, sicut Dominus & Creator, Angelorũ comitatus obsequio, non auxilio fultus. Assumpta est Maria in cælũ, sed gratia sublimitatis indicio, comitantibus & auxiliantibus Angelis, quam subleuabat gratia, non natura. Ideò dies hæc Assumptio, illa Ascensio vocatur, cùm aliud sit potentia, aliud misericordia; solumque soli sit priuilegium Creatori, naturam rerum propria potestate supergredi.*

Mariæ Assumptio quomodo ab Ascensione Christi differat.

Pet. Damia. serm. de Assumpt.

Mariæ Assumptio gloriosior Ascensione.

Mariæ Assumptio vnde dicta.

Ascensio Christi vnde dicta sit Ascensio.

In hoc assumptionis pompa fuit gloriosior Ascensione Christi, quod soli Angeli occurrẽre Christo; at Christus ipse Matri occurrit, quæ proinde fuit stipata toto agmine beatorum. Huiusce triumphi apparatum speculans Anselmus ita fatur. *Cùm ipse eam in regnum suum assumere, & ei magnificentiã regni sua gloria decreuisset ostendere, cuius precor dignitatis aut honoris apparatibus intendebat tota curia Angelorũ, quibusue vocibus exultationis & salutis resonabant numerosa tabernacula antiquorum Patrum, ipsi curia tunc associatorũ? Certè crediderim omnes illius beatæ patriæ ciues, festiuiori, ac sublimiori nitore decoris, ad aduentum matris Domini sui preparari, & noua quadam ac ineffabili iucunditatis gratia pro tãtæ rei expectatione coniubilare, &c. Stipatus mille millibus, imò innumerabilibus Angelorũ agminibus, Deus ipse huic piissimæ matri suæ de hoc mundo migranti occurrit, eamque super omnes cælos exaltatam cunctæ secum creaturæ perenni iure dominaturam, in throno gloriæ collocauit.*

Anselm. de excellent. Virginis. c. 8.

Mariæ Assumptionis festum quando fuit institutum

Assumptionis

Mariæ Assumptionis festū quando fuit institutum.

EX IVRE CANONICO.

Can. Pronunciandum. De consecr. dist. 3.

Assumptionis Deiparæ veritas etiam adstruitur Iure Canonico decernente dies anni solennes, in quibus Assumptionis festum speciali Canone recensetur. En decretum Concilij Lugdunensis coacti ante mille & centum circiter annos, quod Iuri Canonico insertum est. *Pronuntiandum est Laicis, vt sciant tempora feriandi per annum. Sunt isti dies, Natalis Domini,* &c. *Assumptio S. Mariæ.*

EX IVRE CIVILI.

Carol. Magn. lib. 1. leg. cap. 164.

Sigebert. in anno 847.

Iure etiam Cæsareo cautum, ne quis solennitatem huius festi profano opere temeraret. Ita sanxit Carolus Magnus. *Festos dies in anno celebrari sanximus, Natiuitatem Ioannis Baptistæ, Assumptionem Mariæ.* Sigebertus item ait, Leonem V. Imperatorem, in honorem Virginis, constitutionem similem edidisse.

EX HISTORIA.

Greg. Turon. lib. 1. de gloria Martyr. c. 4.

Assumptionis Deiparæ, & transitus eius ab hoc sæculo meminère plures historici Latini & Græci, vnde paucula perstrinxisse satis erit. Auspicabor à Gregorio Turonensi. Is ait instante fato supremo Deiparæ, Apostolos omnes orbe toto dissitos diuina virtute percitos eò confluxisse. Adiicit ille, consciis Apostolis Christum adstitisse, qui sinu suo excepit animam, quam Maria efflauit, & Apostolos exanime corpus Deiparæ apparato ad hoc tumulo condidisse: sed remansisse funus hoc in sepulchro, breui tempore, quia Christus ipse nubi corpus illud inseruit & euexit ad sidera rediuiuum. Nicephorus cum Gregorio conuenit; sed Glycas ait, abfuisse Thomam, cùm Virgo sepulchro mandata fuit, & eius intuitu fuisse tumulum apertum, vt mœrorem, quem ille contraxerat ex morte Deiparæ, leuaret aspectu corporis exanimis. Cùm autem tumulo reserato Thomas accessisset cum cæteris Apostolis, ille refert repertas ibi fuisse solas funeris exuuias, scilicet sindonem, Mariæ videlicet incorrupto corpore suscitato. Bernardus ait terram nullam incurrisse iacturam amisso corpore Deiparæ, quia illa viam hominibus strauit, vt illi cum Christo beatis mentibus inserantur. *Præcessit*, inquit, *nos Regina nostra, & tam gloriosè suscepta est, vt fiducialiter sequantur Dominum serui.* Richardus item in contemplatione huius mysterij defixus, in has voces sui stuporis indices erupit. *O quanta sit considera, tu quisquis es in iubilo, istis suffulta flosculis, istis malis stipata, stat eruta periculis. In partu laureata, desideratis osculis iam fruitur beata, coniuncta Trinitati.*

Niceph. lib. 2. histor. Eccles. c 22.

Mariæ mors & Assumptio describitur.

Glycas part. 3. Annalium.

Bernard. ser. 1. de Assump.

Richard. Victor. in Cant. c. 42.

Maria aduocata.

EX SS. PATRIBVS.

Cùm itaque Maria suscitata sit Regina cæli; est in confesso, nobis eam posse Deum facere propitium, plusque valere preces eius ad hoc, quàm cuiusuis alterius; Mariā namque Dei gratiā & sanctitate vitæ Sanctos alios anteiuit. Ideoque votis assueta vocari Deipara, non est aspernata nomen aduocatæ fidelium, vt aduertit Iræneus. *Sicut* (inquit) *Eua seducta est vt effugeret Deum, sic Maria suasa est obedire Deo, vt virginis Euæ Virgo Maria fieret aduocata.* Eo maximè nomine Mariam conuenit & compellat Athanasius ille magnus hæreticorum malleus, sic orans. *Audi filia Dauid, & inclina aurem tuam in preces nostras, & ne obliuiscaris populi tui.* Ephræmus & ipse Sanctus eiusdē sæculi, totus in Mariam amore flagrans in vota, preces & laudes effunditur. Sic ille. *Tu meus portus, ô Virgo inuiolata & præsens auxiliatrix; denique sub tutela & protectione tua totus sum. Crebris lacrymis te, ô celeberrima mater, imploro & aduoluor tibi, Domina mea,* &c. Rursus ille titulis egregiis Mariam excipit. *Nos te,* inquit, *ô immaculata, & benedicta Filij tui Deique omnium mater inculpata, pura, integra, sanctissima, desperatorum spes & damnatorum, collaudamus, benedicimus tibi; vt gratiâ plena, quæ Christum genuisti, omnes tibi aduoluimur, omnes te imploramus. Erue nos, ô intemerata, ab omni necessitate. Esto nostra conciliatrix & aduocata in hora iudicij.* Chrysostomus eam præclaris encomiis prosequendo, preces ei offert animo toto eius cultui mancipato. *Omnia* (inquit) *exuperant sensum, omnia sunt gloriosa in te, Dei genitrix, mysteria castitate signata & virginitate custodita. Qui tuam opitulationem adepti, intemerata, & tuis intercessionibus à malis eruti, & per crucem Filij tui omnino protecti, ex debito piè te magnificamus. Quoniam omnibus facturis præstantior existis, collaudare te dignè non valentes, Dei genitrix, gratis flagitamus te: miserere nostri.*

Iren. lib. 3. c. 19.

Athan. in Euang. de sāctissima Deipara.

Ephrem. orat. de laudibus Mar.

Mariæ tituli insignes.

Idem in Lamentatione Deiparæ prope crucem.

Mariæ laudes eximiæ.

Chrysost. in Liturgia.

Præ aliis mihi arrident illæ breues Damasceni preces ad Mariam: quippe licet succincta vota sint; hoc non obstat, quin Mariæ præsens auxilium, opemque citam, dummodo sint feruida, mereantur. Ecce typū paucis Virginem exorandi. *O Domina, peccatoris orationē accipe, ardenter tamen amantis ac colentis, teque solam gaudij spem habentis, vitæ antistitem, in gratiā cum Filio me reducentē, firmamque salutis arrham. Peccatorum sarcinam discute, idque quod menti meæ tenebras offundit, ac terrenam crassitiem dissipa. Tentationes comprime, piéque ac sanctè vitam meam guberna, atque ad cælestem beatitudinem fac te duce perueniam.* Rursus ille preces ingeminans sic precatur. *O Domina Verbi parens, vtinam nos inspicias, ac res nostras arbitrio tuo regas & modereris, fœdissimarum affectionum nostrarum impetum comprimas, fluctusque compescas, atque ad tranquillum diuinæ voluntatis portum dirigas, ac futura beatitudine dones.*

Mariam orādi formulæ breues.

Damascen. orat. 1. de Nat. Mariæ.

Orat. 1. de dormitione Mariæ.

Non erit res importuna, Musas audire suo è Parnasso melos edere in honorem Deiparæ, quam ex culmine excelso sui mōtis aspexere super sidera triumphantem. Baptista Mantuanus Musas initiatas sacris religionis nostræ mysteriis conduxit, vt canerent in honorem Deiparæ, quam fatentur resurrexisse cæli supremis vt sedibus insideret.

Hæc est illa dies, quâ Christus in æthera Matrem
Sustulit indutam membris: sic credere sanctū est.
Nam nec erat locus in terris, vbi viscera condi
Eius foret, æternum quæ progenuere Tonantem.
Curia tum quali resonarit Olympica plausu
Qui cantus cælo auditi, quàm læta frequensque
Pompa, quis ornatus Diuûm ne discere tenta:
Gaudia non capiunt nostri cælestia sensus.
Demum iussa super stellis & Sole micantem.
Ire thronū, cæli accepit sceptrū atque coronam.

Baptist. Mantuan. lib. 8. Fastorum de Assumpt.

Hic Poëta velut Mariæ cultor, ei vota precesque dicat, vt eius præsidio sospes integerque queat ad propria remeare.

Erue me tantis igitur Regina periclis.
Et laceræ sparsas collige nauis opes.

Idem Voto ad Virg.

Quare verò preces nostræ sollicitent Deiparam, vt ope cita nobis adsit; ille verè & prudenter ait esse pia eius in viscera refundendum.

Tu licet à nostro spatiis ingentibus orbe,
Disiungare, suos quantùm polus eleuat ignes;
Non tamen humanos casus oblita, tuumque
Nil pertæsa genus, vigili mortalia cura
Suscipis, & lacrymæ tangunt tua pectora nostræ.
Tu placidum terræ sidus, quod liberat omnes
A pelagi feruore rates, quod luce benigna

Lib. 1. Parthen.

Mariam orat Erasmus.

Erasmus in pæane ad Mar.

Saturni, Martisque graues eliminat iras.

Vt canat anser inter olores, volo melos hoc suaue sociare viri impij precibus reuerà piis; & vtinam anser iste talem se præstitisset semper, fortè niue candidior nunc cum cygnis cæli, id est, cum beatis candida stola nitens dulciter occineret, & beata Dei cantica ipsius organo resonarent. Ille est Erasmus Roterodamus eo vel nomine pessimus, quòd se quandoque bonum simulat, vt imponat. Sic ille supplex Mariæ aduoluitur. *Certâ fiduciâ en ego pronus tuis aduoluor pedibus, quibus etiam ipsi calites se substernunt; præsentes tuo numini supplex tendo manus. Succurre quæso, mea seruatrix, mea salus, meum vnicum castissimumque perfugium, Maria. Per omnium, qui in te spes suas fixerunt, vota obsecro Virgo intemerata, peccatoru patrocinium suscipe; eius iram, quam meis flagitiis excitaui deprecare.* O Erasme procax & proterue, voti huius atque precum oblitus es, quando ritus Ecclesiæ, atque omnia sacra ludens impiè crocitasti.

Vt plerumque tubus sordidus, vnde fluit aqua nitens atque pura, parit nauseam, & obstat quin sitientes inde suam leuare queant sitim; ita preces, esto piæ & contextæ sicut decet, offendunt animas erga Deum benè affectas, si formulæ illæ Deum aut Mariam exorandi, ab homine iniquo maléque sibi conscio compingantur. Ne ergo desint formulæ & ideæ precum, quæ & Mariæ concludunt encomia, satius est recensere Patres Sanctos, & eos inducere cum serie deuota precum, quas reliquere nobis ad exemplum, ne prætexamus ignauiæ nostræ causam, ex precum inopia, vtque maior sit copia precum ei, cui insedit sæpe votis & precibus ad se Beatam Virginem inclinare.

Maria quibusfis conuenienda votis & precibus.

Amb orat. 2 prap. ante Miss.

Vt à Deo sunt auspicandæ preces, ita prodest, imò ex Bernardo necesse est vt plurimum Mariæ interuentu Deum conuenire, sicut & fecere Patres Sancti, in quibus ita precatur Ambrosius. *Vt efficax mea sit deprecatio, beata Maria Virginis suffragia peto, quam tanti meriti esse fecisti, vt prima inter mulieres nouum munus offerret, & nulla prater ipsam tam nouum acciperet.* Hac etiam Virgine mediante Deum orat Augustinus, hoc tenore. *Pie & misericordissime Domine, ne efficiaris mihi inexorabilis propter peccata mea; sed propter bonitatem tuam, suscipe preces serui tui, & da mihi effectum petitionis mea & desiderij mei, intercedente, & orante, & impetrante gloriosa Virgine genitrice tua Maria, Domina mea.* Et illa placet oratio Ildephonsi erga Dei Matrem bene affecti, vt hac eius supplicatione liquet. *Nunc venio ad te sola, Virgo mater Dei, procido coram te, solum opus incarnationis Dei mei, rogo te sola inuenta ancilla Filij tui, vt obtineas deleri facta peccati mei concedas etiam mihi adhærere Deo & tibi, famulari Domino & tibi. Illi sicut factori meo, tibi sicut Genitrici factoris mei.* Rursus ille paucis explicat, quid debeat quisque à Maria votis suis & precibus expectare. *Oremus*, inquit, *vt sit protectrix in prosperis, submoueat noxia, suggerat profutura, admittat preces supplicantium intra sacrarium diuinitatis, nobisque impetret consortium sue beatitudinis.*

August. Meditat. c. 35.

Ildephonsus de virginit. Deipar. c. 12.

Maria intercedente quid petere debeamus.

Idem ser. 6. Assumpt.

Theologiæ placitum est, Sanctos & in cœlis habere curam eorum, quos & in humanis habuere sibi subditos, ac proinde Reges in cælis precari fausta suis olim populis, vt institutores ordinum eis, qui profitentur eorum regulam. Cùm ergo Maria totius Ecclesiæ sit patrona; nihil in orbe toto curæ ipsius se subducet, vt Idiota benè aduertit. *Cæteri*, inquit, *Sancti iure quodam patrocinij, pro sibi specialiter commissis plus possunt prodesse in curia Altissimi, quam pro alienis: beatissima verò Virgo Maria, sicut est omnium Regina, sic & omnium patrona & aduocata, & cura est illi de omnibus.* Anselmus ait, Mariæ interesse preces nostras vt audiat; nam sic exorata probat se esse omnium hominum aduocatam. *Subueni* (inquit,) *nobis Domina piissima, & non considerata peccatorum multitudine, velle tuum ad miserandum nobis inflecte. Eya succurre oramus, vt laus, quam per tot sæcula possedisti, continua tibi duret in gratia ipsa, qua mundo perdito subuenisti. Tibi ergo nos commendamus, tu procura ne pereamus, effice potius, vt salus nostra de die in diem multiplicetur.*

Mariæ cura ad omnes porrigitur.

Idiota in prof. contempl. de Maria.

Mariæ interest, vt preces nostras exaudias

Anselm. de excellent. Virg. c. 12.

Obiter nota, Patres non improbare preces, quas ad alios Sanctos dirigimus, sed dumtaxat commendare magis Deiparæ cultum, deductis à meritis & dignitate beatæ Mariæ Virginis argumentis. Vnum ex Idiota feci palam, quod illè petit ab Andrea Cretensi sic orante. *Placa Dominum pro communi figmento: nam quamdiu versabaris in terra, se habuit parua terræ portio; ex quo autem translata es è terra, te vniuersus mundus habet commune propitiatorium.* Aliud argumentum est à gratia, cuius plenitudo fuit in Maria, ac proinde Deo propior est aliis Sanctis, qui sunt infra Deiparam. Eò vergit oratio hæc Ruperti. *Ad quem Sanctorum conuertemur? In quo ex omnibus vobis fugientē dilectum eius consequemur, & comprehendemus? O Beata Maria, mons montium, Virgo virginum, Sancta sanctorum, ad omnes quidem conuertimur montes aromatum, & vocamus, vt respondeant nobis: sed ad te præcipuè conuertimur, ad te præ cæteris oculos nostros leuamus, tuum præ omnibus auxilium suspiramus*

Maria est propitiatorium.

Andreas Cretens. in salut. Angelic.

Maria quare præualeat aliis Sanctis.

Rupert. lib. 5. in Cantic.

Habet profectò vilis hominum conditio, vnde quærat opem indiga; namque misera est hominum indoles, & cunctis egent homines, vt exules in hæc infima relegati. Richardus in his positus angustiis ita clamat. *Ad te matrem misericordia, matrem miserorum clamant exules filij Eua, clamant ipsa miseria. Habet enim miseria clamorem, & vallis hac lacrymas; vallis est enim lacrymarum, adeò vt si miseri ipsi non clament, ista auribus tuis insonent. Non possunt hac ante te sileri, nec auditum tuum latere, eò quòd aures audiendi miserias habeas, & eas scire, sit eas audire. Sicut enim vbicumque fuerit corpus, congregantur & aquila: ita vbicumque fuerit miseria; tua currit & succurrit misericordia. Adeò pietate replentur vbera tua, vt alicuius miseria notitia tacta, lac fundant misericordia. nec possis miserias scire, & non subuenire. Et quid mirum si misericordia affluis, qua ipsam misericordiam peperisti?*

Mariæ opis cur homines indigi.

Mundus vallis lacrymarum.

Richard. Victor. in Cant. c. 23.

Mariæ misericordia lacte plena.

Est & hîc aliquo dignanda loco Musa Petrarchæ. Etenim hæc pertæsa nugas, in quas se quondam imprudenter effudit, cautior facta redux Mariæ aduoluitur, vt eius obsequio Deus cum comiter excipiat, totaque vitæ, quæ superest series, optimè dirigatur. Ecce pœnitentis, anheli ad meliora preces.

Petrarcha in Peane ad B. Virginem.

O sine labe nitens, penitus sinceraque Virgo
Effice, nāque potes, vt me tua sancta propago
Comiter excipiat, refouens, bis terque beata:

Ad

Ad te confugio supplex, & supplice corde,
Sis mihi præsidium, quaso, vitamque labantem
Dirigito ad cursum rectum, metamque laborum.

Maria curam gerit peccatorum. Maria cur dicitur Luna, & aurora.

Esto curam omnium hominum Maria susceperit; illa tamen homines, qui anhelant ad meliorem frugem, sollicitius adiuuat; vnde nomen adepta matris misericordiæ, cum Luna cæcæ noctis sidere comparatur. Aliàs cum aurora, quia pœnitentes è tenebris emergunt. Eò allusit Innocentius Papa fidem concilians ei effato, quo Maria curam dicitur gerere peccatorum, & maximè pœnitentum. *Qui iacet*, inquit, *in nocte culpa, respiciat Lunam, deprecetur Mariam, vt ipsa per Filium cor eius ad compunctionem illustret. Quis enim de nocte inuocauit eam, & non est exauditus ab ea? Qui vero ad diluculum pœnitentiæ surgit, respiciat auroram, deprecetur Mariam, vt ipsa per Filium cor eius ad satisfactionem illuminet. Quis enim deuotè inuocauit eam, & non est exauditus ab ipsa?* Ne iustis videantur esse fores ad Mariam occlusæ, illa quæ dicitur aurora consurgens, & pulchra vt Luna, in gratiam peccatorum, quos pœnitet facti, dicitur etiam electa vt Sol, in gratiam iustorum, quorum innoxia vita Solis instar emicat, vtpote nullis peccatorum nubibus obumbrata. Ad corroborandam fidem, quam de Virginis excellentia concepimus, proderit recensere Patrum encomia illa luculenta, quæ in honorem & perenne decus huiusce Beatæ Virginis emerserunt. Breuem itaque catenulam conficiam horum, qui de Maria benè meriti, laudes eius atque præconia scriptis suis ætati posteræ commendarunt.

Innoc. Tertius serm. 2. de Assumpt. Maria, quare Sol nuncupatur.

Mariæ, & Euæ antitheses. *Chrysost. ser. de Genes. & interdict. arboris.*

Auspicemur à Chrysostomo. *Mors*, inquit, *per Adam, vita per Christum. Euam serpens seduxit, Maria Gabrieli consensit; sed seductio Eua attulit mortem, consensus Maria peperit a sæculo Saluatorem. Restauratur per Mariam, quod per Euam perierat. Per Christum redimitur, quod per Adam fuerat captiuatum. Redditur per Mariam vita, quæ per Euam fuerat interempta.* Rursus ille. *Angelus Virginem adiit, & clara voce? Aue*, inquit, *gratia plena, Dominus tecum. Non est amplius diabolus contra te: vbi enim prius hostis ille vulnus inflixit, illic medicus adhibuit medicamen. Vnde mors ingressus principium habuit, inde vita sibi aditum patefacit. Per mulierem mala fluxerunt, per mulierem emanant bona Aue gratia plena. Nec te pudeat quòd mulier causa damnationis extiterit. Tu enim iudicis & Redemptoris mater existis. Aue gratia plena, quæ mundi paries Saluatorem. Aue gratia plena, genitrix vitæ, quæ mortem delebit. Aue animatum Dei templum. Aue cæli terræque pariter domicilium. Aue naturæ illius, quæ comprehendi non potest, amplissimum habitaculum.* Hactenus ille.

Orat. de Annunt.

Maria templum animatum.

Maria omnibus Sãctis aliquid impertit.

Ephremus oratione de laudibus sanctissimæ Dei Matris. Intemerata prorsusque pura, Virgo Deipara, Regina omnium, spes desperantium, Domina mea gloriosissima, eadémque optima, sublimior cælicolis, purior Solis radiis & splendoribus, honoratior Cherubim, & polyommatis, id est, multoculis spiritibus, sanctior Seraphim, & nulla comparatione, cæteris omnibus superis exercitibus gloriosior, spes Patrum, gloria Prophetarum, Apostolorum præconium, & honor Martyrum, Sanctorum lætitia & lumen studiosorum Abraham, Isaac, & Iacob, decus Aaron, Mosis splendor, & Gedeonis vellus, Hierarcharum cœtus, & omnium Sanctorum ac Virginum corona ob fulgorem inaccessa. Acerra aurea, lucerna micantissima, vrna cæli manna gestans, tabula scriptam legem ferens mortalibus, arca vera, charta diuinissima, omnium princeps, circumspecta & lucifera Virgo, consolatio sanctissima, & omnium dux, &c. Tu peccantium & auxilio destitutorum adiutrix, tu portus procella vexatorum, solatium mundi, carcere clausorum liberatrix celeberrima: tu orphanorum susceptio, tu captiuorum redemptio, tu ægrotantium exultatio, & omnium salus. Tu solitariorum stabilimentum, & spes mundanorum. Tu virginum decus, corona, & gaudium, &c. Dignare, Virgo, te tuum seruum laudare, & dicere: Aue Dei splendidissimum & luculentissimum vas: aue stella fulgentissima: ex qua Christus prodiit: aue illustrissima lux, mater, & Virgo: aue canticum Cherubim, & hymnus Angelorum: aue pax, gaudium, & salus mundi: aue generis humani lætitia: aue Patrum præconium & Prophetarum decus: aue Martyrum pulchritudo, & corona Sanctorum: aue piorum gloria, & in solitudine degentium hymnus: aue præclarissimum hierarchiarum cælestium ornamentum: aue præstantissimum orbis terræ miraculum: aue lignum vitæ, gaudium & voluptas: aue vallum fidelium, & mundi salus: aue tranquille portus, & à fluctibus agitatorum liberatrix: aue nostra periclitantium auxiliatrix.

Maria continet omne quod habuit olim fœderis arca.

Maria in omni afflictione adiutrix.

Mariæ præclara epitheta.

Epiphanius, sermone de laudibus S. Deiparæ Mariæ. Miser ego sum, qui effulgentes splendoris Deiparæ radios terribiles, & incomprehensas facultates cæli, & terræ inhabitatæ mysterium, admirandúmque propitiatorium verbis consequi tentaui. Gabriel ait: Aue gratia plena, multis virtutibus exornata Virgo, in lampade gestans lucem inextinguibilem, Sole splendidiorem. Aue gratia plena, hami esca spiritalis, in te siquidem hamus diuinitatis. Aue gratia plena, quæ sitientes perennis fontis dulcedine satias. Aue gratia plena, mare spiritale, habens gemmam cælestem Christum. Aue gratia plena, splendidum cælum, quæ in cælis incomprehensum contines Deum. Quid dico? & quid proloquar? quo pacto beatam prædicabo gloriæ radicem? Solo enim Deo excepto, cunctis superior existis: natura formosior es ipsis Cherubim, & Seraphim, & omni exercitu Angelorum, cui prædicandæ cælestis ac terrena lingua minimè sufficit, imò verò nec Angelorum. Etenim ipsi quidem hymnum, laudem, honorem protulerunt; non tamen eo modo eloqui pro dignitate potuerunt. Lætabuntur Angeli tanquam ipsi duntaxat Deum haberent, quibus sanctissima Virgo superior nata, Deum habitantem in cælis concepit in terra, vt hac ratione exercitus Angelorum traheret in terram, & versaretur cum hominibus. O beata Virgo, columba pura, & sponsa cælestis Maria, cælum, templum, & thronus diuinitatis, quæ coruscantem in cælo & terra Solem habes, Christum. nubes lucida, quæ fulgur de cælo lucidissimum ad illuminandum mundum deduxisti Christum.

Maria esca hami spiritalis.

Maria fons. Maria cælũ, & gloriæ radix

Maria Angelos in terram traxit.

Maria thronus diuinitatis.

Cyrillus Alexandrinus homilia Ephesi habita

bita in Neſtorium. Salue ſancta Deipara, eximium illud totius orbis decus, & ornamentum. Salue lampas inextinguibilis, corona virginitatis, ſceptrum rectæ doctrinæ, templum indiſſolubile. Aue locus eius, qui loco capi non poteſt. Salue mater, & Virgo, per quam is benedictus in Euangeliis nominatur, qui venit in nomine Domini. Salue quæ immenſum incomprehenſumque in ſancto virgineo vtero comprehendiſti. Salue Virgo, per quam ſancta Trinitas in vniuerſo orbe glorificatur & adoratur, per quam cælum exultat, per quam Angeli & Archangeli lætantur, per quam dæmones fugantur, per quam tentator diabolus cælo decidit, per quam prolapſum plaſma in cælum denuo ſubuehitur, per quam vniuerſa creatura idolorum veſania detenta, ad veritatis cognitionem perducta eſt, per quam ſanctum baptiſma obtingit credentibus, per quam exultationis oleum conſecratur, per quam toto terrarum orbe fundatæ ſunt Eccleſiæ, per quam gentes adducuntur ad pœnitentiam. Ecquis laudatiſſimam illam Mariam pro dignitate celebrare queat? Ipſa & mater, & Virgo eſt: ô rem admirandam!

Mariæ præclara elogia.

Maria quot bona procurarit.

Proclus Conſtantinopolitanus, homilia de Domini noſtri Ieſu Natiuitate. Non vulgaris hac mundi ætate muliebri ſexui per Virginem & matrem gloria acceſſit. Stupenda ſanè, planéque inaudita eſt hæc Virginis & matris copula. Ecce igitur & terra & mare Virginem honorant, doniſque cumulant. Hoc quidem nauigantibus mitia dorſa ſubſternens; illa verò viatorum veſtigia inoffenſè dirigens. Exultet natura, honorentur fœminæ, choros humana ducat natura, & carmina cantet, glorificentur virgines: vbi enim abundauit delictum, ibi ſuperabundauit & gratia. Sacra Deipara Maria in vnum nos coëgit. Hæc impollutus, & purus ille illibatæ virginitatis theſaurus, decuſque, & ornamentum: hæc ſpiritualis ſecundi Adami Paradiſus: hæc vnitarum inter ſe naturarum officina: hæc ſalutaris reconciliationis panegyris: hæc thalamus, in quo Verbum humanam carnem ſibi deſponſauit: hæc animatus naturæ rubus, quem diuini partus ignis non combuſſit: hæc verè leuis illa nubes, quæ ſuper Cherubim ſedentem in corpore ſuo geſtauit: hæc vellus mundiſſimum cæleſti pluuia madens, ex qua paſtor ouem induit: hæc ancilla eſt, & mater, & Virgo, & cælum: hæc ſola pons eſt, per quem Deus ad hominem deſcendit: hæc admirandæ illius œconomiæ tela, ex qua, & in qua ineffabili quodam modo admirabilis illius vnionis tunica confecta eſt. Cuius quidem textor extitit Spiritus ſanctus; netrix, virtus ex alto obumbrans; lana, vetuſta villoſaque Adami pellis; trama, impolluta Virginis caro; radius textorius, immenſa geſtantis gratia; artifex, verbum per auditum illapſum. Quis vidit, quis audiuit vnquam talia? Incircumſcriptus Deus vterum inhabitat, quem cæli non capiunt, venter complexus eſt Virginis.

Mariam maria & terra venerantur.

Mariæ tituli eximij.

Maria tela ex qua confecta eſt vnionis tunica.

Baſilius Seleucius aliis poſterior, ætate tamen ſuppar Hieronymo, ita fatur in oratione in Annuntiationem Deiparæ. Copioſam præconiorum materiam comperiet, qui ſacram Deiparamque Virginẽ laudibus efferre inſtituerit. Nec quorumlibet eſt promeritas Virgini laudes perſoluere, ſed eorũ, qui diuinæ gratiæ lumine inſigniter illuſtrati ſunt. Quomodo, obſecro, admirabilem illam inuſitatamque gratiam pro dignitate celebrabo? Quomodo clementiæ fontem celebrabo? Quomodo benignitatis fluuium prædicabo? Quomodo virgineum illud pelagus cantabo? Quomodo magni illius myſterij altitudinem perſcrutabor; niſi tu Deipara me veluti imperitum natatorem, veterem hominem, qui ſecundùm erroris deſideria corrumpitur, exuere docueris? mentiſque meæ os, ô miſericordiæ plena, ad partus tui profunditatem deduxeris, quo miſericordiæ tuæ lumine colluſtratus, veritatis margaritam in te abditam inuenire queam. Quæ lingua adeò diſerta eſt & ſonora, quæ Virginem illam pro dignitate decantare queat? Per eam enim illuſtribus bonis ditati ſumus. E quibus laudum floribus promeritam illi coronam texemus? Quæ dona offeremus ipſa non indigenti? Quippe quæ tanta ſit, vt vniuerſa, quæ mundi ambitu continentur, cum illius dignitate comparari non valeant. Si enim Apoſtolus Paulus de aliis Sanctis verè aſſerit, quibus non erat dignus mundus: quid de Dei parente Virgine cogitare nos par eſt, quæ vniuerſos Martyres ſuo ſplendore tantùm excedit, quantùm Sol reliqua aſtra? Aue gratiâ plena, aue perpetuò virens caſtimoniæ Paradiſus, in qua vitæ lignum plantatum, omnibus ſalutis fructum fundit: ex qua itidem quadripartitus Euangeliorum fons dimanans, mortalibus fide exornatis, miſerationum fluenta vbertim emittit. Aue, quæ inter Deum & homines mediatrix intercedens, efficis vt interiectus inimicitiæ paries tandem aliquando euertatur, terrenaque cæleſtibus coniungantur.

Mariam laudare ad quẽ pertineat.

Maria comparata cum Paradiſo voluptatis.

Chryſippus Presbyter, & ipſe quinti ſæculi auctor, libello de laudibus Virginis Mariæ. Aue gratia plena; tuum eſt enim reuerà auere & gaudere, tuum eſt veriſſimè audire iſtud gratiâ plena, quia tecum eſt vniuerſus lætitiæ theſaurus, totius lætitiæ & gratiæ Rex cum ancilla, cum ſpecioſa inter mulieres, ſpecioſus forma præ filiis hominum, cum puella impolluta is, qui ſanctificat omnia. Tecum eſt conditor omnium, vt ex te gignatur: tecum conceptione, vt ex partu tuo generetur: tecum velut Deus, vt ex te ſit Deus & homo. Aue, quæ vterum adepta es præter naturam ipſis cælis latiorem, quandoquidem per hunc comprehendiſti eum, quem ne cæli quidem capiunt. Aue fons lucis, omnem hominem illuminantis. Aue Solis ortus, qui nullum ferre poteſt occaſum. Aue armarium vitæ: aue, quæ es ortus Patris: aue, quæ es pratum totius fragrantiæ Spiritus ſancti: aue radix omnium bonorum: aue ſpecimen gemmæ, omne pretium excedentis: aue vitis, vuas pulchras producens: aue nubes pluuiæ, potum animis Sanctorum exhibentis: aue, quæ es puteus ſemper viuentis aquæ: aue, quæ es rubus ardens igne ſpiritali, nuſquam tamen adureris.

Maria cauſas habet omnes audiendi Aue.

Andreas Cretenſis, coæuus & Chryſippi, oratione in Annuntiatione Dei Genitricis. Aue gratiâ plena, Dominus tecum. Qui eſt ante te, hodie tecum eſt, & paulò poſt erit ex te. Illud quidem ab omni æternitate, hoc autem in tempore. Non fuit ſatis gaudium indicaſſe, niſi ipſum gaudij auctorem ineſſe Virgini ſignificaret. Illud enim, Dominus tecum, perſpicuè Regis præſentiam declarat, qui ſic ex ipſa corpus aſſumit humanum, vt à propria gloria non recedat. Gaude lætitiæ inſtrumentum, per quod triſtis

Mariæ ſalutationis paraphraſis eximia.

Mariæ prærogatiuæ ſingulares.

tristis execrationis sententia in lætum gaudij iudicium commutatur. Gaude verè benedicta: gaude ornatissimum diuinæ gloriæ templum: gaude sacro-sanctum Regis palatium: gaude thalamus, in quo sibi Christus humanitatem sponsam adiunxit: gaude electa à Deo antequam genita: gaude diuinum inter Deum atque homines conciliationis perfugium: gaude thesaure vitæ immortalis: gaude cælum, in quo Sol gloriæ splendet, domicilium cælo præstantius: gaude vnicum illius, qui nusquam capitur, amplissimum habitaculum: gaude sancta terra virginea, ex qua nouus Adam formatur, qui vetera in Adam seruet: gaude fermentum sanctum, ac Deo gratum, ex quo totius generis humani massa fermentatur, & in vnius corporis Christi panem euadit, & admirabili ratione coagmentatur. Gaude gaudij mater sempiterni: gaude noua Dei arca, in qua Dei Spiritus conquiescit. Arca, in qua noster Noë Christus humanitatem seruauit: arca, in qua nouæ gloriæ sanctificatio, & qui natura sanctus est, in virginea naturæ officina corpus sibi ratione mirabili fabricatus est: gaude vrna aurea, quæ contines illum, qui dulce manna, & mel è petra ingrato populo subministrauit: gaude seraphica mystici carbonis ardentis forceps. Salue spiritale præcognitionis perspicuæ speculum, per quod Prophetæ infinitam erga nos Dei submissionem vaticinati sunt. Gaude speculum, per quod iustitiæ Solem venientem è cælo suscipientes ij, qui densis in tenebris peccati versabantur, illustrati sunt. Salue Prophetarum & Patriarcharum omnium decus, & clarissima humanæ præcognitionis arcanæ tuba. Benedicta tu in mulieribus. Et meritò benedicta; benedixit enim te Deus tabernaculum suum; quoniam paternæ gloriæ plenum Christum Iesum hominem eumdem & Deum, in iis, ex quibus, & in quibus naturis consistit, admirabili ratione in vtero tuo gessisti: Benedicta tu in mulieribus, quæ cælestem thesaurum, in quo sunt omnes thesauri sapientiæ & scientiæ Dei reconditi, in sacro virginitatis tuæ penu sine angustia comprehendisti. Tu verè benedicta es, cuius vterus arcæ cumulus est: quia benedictionis fructum, immortalitatis spicam Christum, sine semine, sine cultoris labore, multiplicem frugum innumerabilium messem, nostræque salutis agricolæ produxisti. Tu verè benedicta, quæ sola ex omnibus matribus Creatori tuo mater electa es: & quod est matrum omnium proprium, ignoras: cuius quoque excellentia virginitatis, maternis doloribus corrupta non est; virgineo germine tuo signa tuæ castitatis integra conseruante. Tu verè benedicta, quæ sola sine viri coniunctione Filium genuisti, qui cælos condidit, & terram virginitate tua cælis exæquauit, &c. Dixit Maria. Ecce ancilla Domini, fiat mihi secundùm verbum tuum. Apertè significat. Ecce parata sum, & nihil prohibet vterus opportunus, vtpote minimè inquinatus, & soli seruatus Creatori. Ecce ancilla Domini, ad obediendum parata, ad seruiendum idonea, ad suscipiendum prompta.

Maria fermētum sanctum.

Maria velut arca Noë.

Maria vrna aurea.

Maria terra ferens spicam.

Mariæ virginitas terram cælis æquat.

Germanus Constantinopolitanus, in Encomio ad adorationem venerandæ Zonæ Deiparæ. Tu, ô castissima, & optima, & summè misericors Domina, Christianorum solatium; eorum, qui affliguntur, potentissima recreatio; paratissimum refugium peccatorum; ne nos relinquas orbos tua defensione. Nam si tu nos deserueris, quonam confugiemus? Quid autem de nobis fiet, ô sacratissima Deipara, spiritus & vita Christianorum? Quomodo enim corpus nostrum, vitalis signum operationis habet respirationem: ita etiam sanctissimum tuum nomen, quod in ore seruorum tuorum versatur assiduè, in omni tempore, loco, & modo, vitæ, lætitiæ, & auxilij non solùm est signum, sed ea etiam procurat, & conciliat, &c. Non est reuera finis tuæ magnitudinis, non est vlla satietas tuæ defensionis, non est numerus tuorum beneficiorum. Nemo est, qui liberetur à malis, nisi per te, ô purissima: nemo est cui donum concedatur, nisi per te, ô castissima: nemo est, cuius misereatur gratia, nisi per te, ô honestissima. Quis post tuum Filium ita generis humani curam gerit, sicut tu? Quis ita nos defendit in nostris afflictionibus? Quis tam citò præueniens, nos ab irruentibus liberat tentationibus? Quis in supplicationibus adeò pugnat pro peccatoribus? Quis ea, quæ corrigi non possunt, adeò repugnando excusat?

Mariæ potentissimum auxilium.

Mariæ nomen est salutare.

Mariâ inscîâ nihil nobis datur.

Ioannes Damascenus, oratione prima de Natiuitate B. Mariæ. O castissimum ratione prædictarum turturum par, Ioachim, & Anna! Vos vt naturæ legi consentaneum erat, pudicitiâ conseruatâ, ea, quæ naturam superant, diuinitus consecuti estis: Virginem enim Dei matrem mundo peperistis. Vos piè & sanctè in humana natura versati, Angelis superiorem, ac nunc Angelis dominantem filiam, in lucem extulistis. O pulcherrima, & suauissima filiola! O lilium inter spinas, ex nobilissima & maximè regia radice ortum! Per te legis translatio contigit, atque spiritus, qui sub litera delitescebat, patefactus est; translata nimirum à Leuitica tribu ad Dauidicam sacerdotali dignitate. O rosa, quæ ex spinis, hoc est ex Iudæis orta es, ac diuinâ fragrantiâ cuncta perfudisti! O filia Adami, ac Dei mater! Beati lumbi, & venter, ex quibus prodiisti! beatæ vlnæ, quæ te gestauerunt, & labia, quibus tuis puris osculis frui concessum est, &c. O sanctissima Ioachimi & Annæ filia! quæ Principatus ac potestates fefellisti, atque ignea maligni tela extinxisti, quæ in Spiritus thalamo versata es, atque immaculata conseruata in Dei sponsam. O sanctissima filia, in maternis vlnis conspicua, rebellibusque Angelis formidabilis! O sanctissima filia, quæ materni vberis lacte aleris, & ab Angelis vndique cingeris! O Deo chara filia, parentum decus, quam vt verè abs te dictum est, generationes omnes prædicant beatam! O Deo digna filia, humanæ naturæ venustas, primigeniæ matris æuæ correctio! Etenim per partum tuum, ea, quæ ceciderat, excitata atque erecta est. O sanctissima filia mulierum ornamentum, &c. Ioachim, & Anna, tanquam spiritales montes dulcedinem stillarunt. Lætare beata Anna, quoniam fœminam peperisti. Hæc fœmina summo Regi Deo, tanquam fimbriis aureis circumictam virtutum elegantiam offeret, Spiritusque sancti gratiâ coronatam, cuius gloria interna est. Vt enim fœminæ omnis gloria maritus est foras prodiens; sic Dei Genitricis gloria interna est, nimirum fructus ventris.

Ioachim, & Annæ laudes eximiæ.

Mariæ infantulæ laudes.

B. Annæ matris Deiparæ laudes.

Cyprianus sermone de Christi Natiuitate. Genitrix est, & obstetrix, & deuotam dilectæ soboli exhibet clientelam; attrectat, amplectitur, iungit oscula, porrigit mammam, totum negotium

tium plenum gaudio, nullus dolor, nulla naturæ contumelia in puerperio. Nec locus ibi erat lauacris, quæ ſolent puerperis præparari: quippe nec aliqua naturæ iniuria Matrem Domini læſerat: quoniam ſine tormento peperit, quæ in conceptione caruit voluptate. Vltrò maturus ab arbore baiula fructus elapſus eſt: nec oportuit vellicari, quod ſponte prodibat.

Maria quare nouo modo ſalutata.

Ambroſius in caput primum Lucæ. Maria benedictionis nouam formulam mirabatur, quæ nuſquam lecta eſt, nuſquam antè comperta. Soli Mariæ hæc ſalutatio ſeruabatur. Benè enim ſola gratia plena dicitur, quæ ſola gratiam, quam nulla alia meruerat, conſecuta eſt, vt gratiæ repleretur auctore. Et meruit audire: Beata, quæ credidiſti! Et verè beata, quæ ſacerdote præſtantior, cùm ſacerdos negaſſet, Virgo correxit errorem. Nec mirum ſi Dominus redempturus mundum, operationem ſuam inchoauit à matre, vt per quam ſalus omnibus parabatur, eadem prima fructum ſalutis hauriret ex pignore.

Maria prima ſenſit fructū Redemptionis.

Maria qualis fuerit deſcribitur.

Idem lib. 2. de Virginibus. Bona domus in ipſo veſtibulo debet agnoſci, ac primò prætendat ingreſſu, nihil intus latere tenebrarum: vt mens noſtra nullis repagulis corporalibus impedita, tanquam lucernæ lux intus poſita foris luceat. Sic Maria intendebat omnibus, quaſi à pluribus moneretur. Sic implebat omnia virtutis officia, vt non tam diſceret, quàm doceret. Talem hanc Euangeliſta monſtrauit, talem Angelus reperit, talem Spiritus ſanctus elegit. Quid enim in ſingulis morer, vt eam parentes dilexerint, extranei prædicauerint, quæ digna fuit ex qua Dei Filius naſceretur? Hæc ad ipſos ingreſſus Angeli inuenta domi in penetralibus ſine comite, ne quis intentionem abrumperet, ne quis obſtreperet: neque enim comites fœminas deſiderabat, quæ bonas comites cogitationes habebat. Quin etiam tum ſibi minus ſola videbatur, cùm ſola eſſet. Nam quomodo ſola, cui tot libri adeſſent, tot Archangeli, tot Prophetæ? Denique & Gabriel eam vbi reuiſere ſolebat, inuenit, & Angelum Maria, quaſi viri ſpecie mota trepidauit, quaſi non incognitum audito nomine recognouit. Ita peregrinata eſt in viro, quæ non eſt peregrinata in Angelo, vt agnoſcas aures religioſas, oculos verecundos. Denique ſalutata obmutuit, & appellata reſpondit: ſed quæ primo titubauerat aſpectu, poſtea promiſit obſequium. Quàm verò religioſa in propinquos fuerit, Scriptura diuina ſignificat. Nam & humilior facta eſt, vbi ſe à Deo cognouit electam, & ſtatim ad cognatam ſuam in montana proceſſit, non vtique vt exemplo crederet, quæ iam crediderat oraculo. Beata enim, inquit, quæ credidiſti. Et tribus cum ea menſibus manſit. Tanti enim interuallo temporis non fides quæritur, ſed pietas exhibetur. Et hoc poſteaquam in vtero parentis exiliens puer matrem Domini ſalutauit, prius compos deuotionis, quàm naturæ. Inde tot ſequentibus ſignis, cùm ſterilis pareret, Virgo conciperet, loqueretur mutus, adoraret Magus, expectaret Simeon, ſidera nuntiarent: Maria mobilis ad introitum, immobilis ad miraculum, conſeruabat (inquit) hæc omnia in corde ſuo. Quamuis mater Domini, diſcere tamen præcepta Domini deſiderabat; & quæ Deum genuerat, Deum tamen ſcire cupiebat.

Maria quare timuit ab Angelo ſalutata.

Maria quare viſitat Elizabeth.

Chryſologus ſermone 140. Aue, hoc eſt, accipe gratiam: ne trepides, ne ſis ſollicita de natura. Gratia plena. Quia in aliis gratia, in te tota gratiæ pariter veniet plenitudo. Dominus tecum. Quid eſt in te Dominus? Quia ad te non viſitandi ſtudio venit, ſed in te nouo naſcendi illabitur ſacramento. Adiecit congruè. Benedicta tu in mulieribus. Quia in quibus Eua maledicta puniebat viſcera; tunc in illis gaudet, honoratur, ſuſpicitur Maria benedicta. Et facta eſt verè nunc mater viuentium per gratiam, quæ mater extitit morientium per naturam.

Maria facta mater viuentium.

Idem ſermone 143. Verè benedicta Virgo, quæ & virginitatis poſſidet decus, matris & pertulit dignitatem. Verè benedicta, quæ & superni conceptus meruit gratiam, & ſuſtulit integritatis coronam. Verè benedicta, quæ & diuini germinis ſuſcepit gloriam, & Regina totius extitit caſtitatis. Verè benedicta, quæ fuit maior cælo, fortior terrâ, orbe latior: nam Deum, quem mundus non capit, ſola cepit. Portauit eum, qui portat orbem: genuit genitorem ſuum; nutriuit omnium viuentium nutritorem.

Maria prius concepit fide quàm corpore.

Leo Magnus ſermone primo de Natiuitate Domini cap. 1. Virgo regia Dauidicæ ſtirpis eligitur, quæ ſacro grauidanda fœtu, diuinam humanámque prolem prius conciperet mente, quàm corpore. Et ne ſuperni ignara conſilij, ad inuſitatos paueret affatus, quod in ea operandum erat à Spiritu ſancto, colloquio diſcit Angelico. Nec damnum credit pudoris, Dei genitrix mox futura.

Fulgentius ſermone de laudibus Mariæ ex partu Saluatoris. Maria in anguſto corporis membro ſuſtinuit, quidquid ſuſtinent cæli. Plena ſunt viſcera; & nullum nouit contagium Virginis conſcientia. Cùm eſſet grauida, ſalubri leuitate plaudebat. Lumen enim, quod intra ſe habebat, pondus habere non poterat. Facta eſt Maria feneſtra cæli; quia per ipſam Deus verum fudit ſæculis lumen. Facta eſt Maria ſcala cæleſtis; quia per ipſam Deus deſcendit ad terras, vt per ipſam homines aſcendere mereantur ad cælos. Facta eſt Maria reſtauratio fœminarum; quia per ipſam à ruina primæ maledictionis probantur eſſe ſubſtractæ. Tria denique mala Euæ à tribus bonis Mariæ probantur excluſa. Nam Euæ dictum eſt: In doloribus & in triſtitia paries, & ad virum conuerſio tua, & ipſe dominabitur tui. Tribus ergo his malis ſe ſubiungunt fœminæ, quæ Mariam non ſequuntur, dolori, triſtitiæ, ſeruituti. Maria autem è contrario, quàm præclariſſimis tribus bonis ſublimetur, auſculta; ſalutationis Angelicæ, benedictionis diuinæ, & plenitudinis gratiæ. Sic enim eam legitur ſalutaſſe. Aue Maria, gratia plena, benedicta tu inter mulieres. Cùm dixit: Aue, ſalutationem illi cæleſtem exhibuit. Cùm dixit: Gratia plena, oſtendit ex integro iram excluſam primæ ſententiæ, & plenam benedictionis gratiam reſtitutam. Cùm dixit: Benedicta tu inter mulieres, virginitatis eius benedictum fructum expreſſit, vt ex eo benedicta dicatur inter mulieres quæcunque perſeuerauerit virgo. Maledicta enim Eua fuerat, quam nunc credimus per Mariam ad benedictionem gloriæ remeaſſe.

Maria feneſtra, & ſcala cæli.

Maria tria mala Euæ abſtulit.

Virgines quare benedictæ.

Venite

Venite virgines ad Virginem, & lætamini; ponite maledictionem præuaricationis, & benedictionem restaurationis assumite. Proiicite dolores, quos Eua per serpentem accepit, & quos per Angelum Maria suscepit, honores assumite.

Ambrosius Ansbertus auctor nominatus ante nongentos annos lib. 2. in Apocal. Cùm Maria Virgo ideò beata credenda sit, quia sine humano semine concepit, quia Dei Filium hominem factum, intemerata virginitate mundo edidit; radicem tamen suæ beatitudinis solerter inspiciens ait. Quia respexit humilitatem ancillæ suæ: ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes; ac si diceret: Quia humilitas vera præcessit, quæ Dei Filium ad habitaculum carnis meæ inuitauit, quæ Spiritum sanctum ad munditiem cordis mei attraxit, vt Verbi carnem cum Verbo & Patre in visceribus meis formaret; propterea beatitudinis nomen in cunctis generationibus ipsa promerui. O quantùm meruisti, ô quantùm beata humilitas in sacra Virgine valuisti? Quid enim in sacra Virgine meruisti, nisi vt Deum homini coniungeres, vt Verbum carni vnires? Quid in sacra Virgine valuisti, nisi vt Spiritum super eam attraheres, qui carnem Verbi cum Verbo & Patre in vtero eius formaret? Quid in sacra Virgine potuisti, nisi vt quæ erat ancilla, conditoris sui mater fieret & sponsa?

Humilitas quanta Dei mereatur dona.

Mariæ humilitas peperit ei alia dona.

Idiota contemplatione de B. Maria cap. 4. Ad hæc omnia fecit te Deus, Maria Virgo sanctissima, vt ex tuo superbenedicto fructu Angelica natura repararetur, humana renouaretur, inferior à seruitute liberaretur. Ædificauit ergo Angelis te Reginam, hominibus medicinam, creaturæ inferiori libertatem. Per te, ô superbenedicta Virgo Maria, innocentia reparatur, vita Angelica reducitur, Deus homini pacificatur & vnitur, diabolus vincitur & conteritur; quia de te scribitur: Ipsa conteret caput tuum.

Mariæ aliquid omnes creaturæ debent.

Idem cap. 6. Inuenisti gratiam apud Deum, ô beatissima Virgo Maria; gratiam, inquam, corporalem, quia fuisti vas innocentiæ purissimæ sine macula & labe, & virginitatis primipila, sine corruptione fœcunda, sine fastidio grauida, & sine dolore puerpera. Inuenisti, Virgo Maria, gratiam spiritualem; quia fuerunt in mente tua deuotio humilitatis, reuerentia pudoris, magnitudo credulitatis, & martyrium cordis. Inuenisti, Virgo, gratiam cælestem, quia fuerunt in te, ab originis labe præseruatio, Angelica salutatio, Spiritus sancti superuentio, & Filij Dei conceptio. Adiuuas in vita præsenti tam bonos quàm malos. Bonos, eos in gratia conseruando; vnde de te canimus: Maria mater gratiæ. Malos, eos ad misericordiam reducendo; ideò dicitur: Mater misericordiæ. Adiuuas etiam in morte, ab insidiis diaboli protegendo; ideò subditur: Tu nos ab hoste protege. Adiuuas quoque post mortem, animas suscipiendo, & eas in cælum deducendo; & ideò subinfertur:

Et horâ mortis suscipe.

Maria virginitatis primipila.

Maria bonos & malos adiuuat.

DE CVLTV B. MARIÆ Virginis.

Obseruationes scitu dignissimæ, quæ vt industriæ, ita & abundè docent, quibusnam sit Beata Virgo Maria excolenda modis.

§. IV.

EX ANTIQVITATE PLVRIVM NATIONVM, ET EX SANCTIS PATRIBVS.

Ventilare & iactare volens famosa quondam vrbs Gaza zelum suum erga Iouem insulâ Cretâ satum, celebres ei fecit ædes, quas marmore incrustatas & perfectas colophone imposito, MARNAN, peregrino, videlicet Cretensi nomine nuncupauit. Pietatis erga Deum illum fictitium summa fuit, statua conflata Ioui ex auro, cui inseruere rara omnia, quæ orbe toto nitent, & conciliauete sibi nomen pretiosum in æstimatione hominum. Auro quippe micans hæc statua, erat inde diues: vtque nihil adiici posset ad diuitias huius statuæ; gemmulis & lapillis conquisitis vndequaque, Iouis hæc figura rutilans & corusca sibi obiectos oculos effuso lumine perstringebat.

Stephanus.

Gazæ industria ad colendum Iouem.

Marnæ statua.

Æmulabor ego zelum hunc, inuestigando modos idoneos ad propagandum B. Mariæ Virginis cultum. Namque licet ediderim iam tractatum de omnibus festis eius, vbi scientiæ omnes aduolutæ sacris Deiparæ pedibus humilia pendunt obsequia: Mariæ de nouo obstrictus, appendicem subnecto velut pensum pro contracto nouo debito persoluendum. Æmulabor, inquam, Gazæ zelum in statuendo Deiparæ cultu. Quippe venabor ego ritus omnes Hebræorum atque profanorum, qui conducunt ad Beatam Mariam Virginem excolendam. Etenim Hebræi in honore habuêre quasdam fœminas illustres: & Gentiles esto suis idolorum cultibus impliciti coluere Deas, quas meras fuisse nugas nemo negat: & tantam in cultu cuiusque Deæ adhibuerunt industriam, atque pietatis imaginem; vt hanc omnem reuerentiam transferre ad Beatæ Mariæ Virginis obsequium animo meo insederit, ita Idolorum omne penu & spolia ditiora tholo Beatæ virginis appendendo.

Ea ratione Phocas Imperator, Pontifice suggerente, sacrum fecit Deiparæ Virgini Pantheon, concludens olim omnia simulacra. Ita mores atque ritus præcipuos Hebræorum atque Gentilium inuestigo, quibus suos coluêre Deos atque Deas, vt inde modos eliciam idoneos & insignes ad Beatam Mariam Virginem excolendam. In hac rerum gentilium atque profanarum applicatione sequar Paulum Apostolum, qui discutiendo ritus profanos, olim frequentes, & orbe toto notos, eos adaptabat diuino cultui, aut virtutum praxi. Vt namque sua antiquitate placent obsoleti iam illi ritus; ita magis sese mentibus insinuant, ac proinde mirum in modum erudiunt, quando sacrum ad cultum Numinis applicantur.

Mariæ olim Pantheon consecratum.

Anastas. Bibliotb. in Bonifacio III. sub ann. 607.

Paulus obseruato more Græcorum in Olympia,

pia, vbi de laurea certamen acre fuit inter pugiles & Athletas, luculentum inde cepit argumentum hortandi Corinthios, vt se ad coronam gloriæ æternæ accingerent eadem sollicitudine, quâ ad corruptibile brauium referendum ex agone Olympiæ, Græci illi fortes & generosi pugiles, sese suo tempore disponebant. *Nescitis*, inquit, *quod ij, qui in stadio currunt, omnes quidem currunt, sed vnus accipit brauium? Sic currite vt comprehendatis. Omnis autem qui in agone contendit, ab omnibus se abstinet: & illi quidem vt corruptibilem coronam accipiant; nos autem incorruptam.* Quidni ergo ritus obsoletos antiquorum refricando, iuris efficiam Deiparæ Virginis, vt inde pios quosque sollicitem homines ad debita & iusta obsequia præstanda Virgini illi, quam scimus infra Deum omnibus eminere.

1. Cor. 9. Olympico certamini qua se ratione aptabant athletæ.

Æquo satis animo pietas Christiana fecit ad Dei gloriam, quidquid aliquando suis exhibuêre Diis gentiles, quando fuit hoc congruum; vt hæc sunt adolere thura, dum fit res sacra, faces accendere, adstantes aqua lustrali respergere, laudes decantare Deo, aliaque sicut hæc sunt pleraque Sacris olim profanarum gentium vsitata. Namque pudet Christianos, non exhibere Deo cultum, eius diuinæ maiestati consentaneum, quem Gentiles falsò suis detulere Diis, quos rescimus fuisse solùm Numina voce tenus, vtpote duntaxat impia simulacra suis cultoribus illudentia. Igitur citra metum aut periculum erroris, insistendo piis Ecclesiæ vestigiis, aliqui quandoque ritus antiquorum possunt Beatæ Mariæ Virginis cultui consecrari.

Hanc probari Sanctis Patribus industriam, quæ ad Dei obsequium transfert ea, quæ Gentiles olim suis detulere Diis, Augustinus ait egregiè. *Sicut*, inquit, *populus Israël exiens de Ægypto, sibi potius, tanquam ad vsum meliorem, vasa aurea & argentea, quibus non benè vtebantur, præcepto Domini, ab ipsis Ægyptiis tulerunt: sic doctrinæ omnes Gentilium vsui veritatis aptiores, ab eis tanquam iniustis possessoribus, in vsum nostrum sunt vendicandæ. Nam patet ex Ethnicorum benè factis acriores addi stimulos ad virtutem, quàm nostratium; cùm subit animum, quàm turpe sit, non id perspicere pectus Euangelica luce illustratum, quod perspectum est his, quibus sola naturæ scintilla pellucebat: non præstare nos, qui sub Christi vexillis militamus pietati, qui stipendium immortalitatis ab eo expectamus, quod præstiterunt hi, qui nihil hominis è rogo, id est à morte, superesse, aut suspicati sunt, aut planè crediderunt.* Hactenus Augustinus.

Aug. lib. 2. de doctr. Christ. c. 40. Gentilium ritus quando & quare queunt aptari diuino cultui.

Instabit quispiam fortè, ritus vsurpatos ab antiquis fuisse, fœdis etiam implexos actibus perpetrari solitis ante simulacra, quibus illi sese deliri & errantes populi deuouebant. Occurro instantiæ, resecando praua omnia, quæ vsurpandos à me ritus deturpare queunt: vt execctis enim extremis viperæ, illa suo corpore truncato facit antidotum; ita ritus obseruati ab antiquis, quando virus aliquod habent abditum; si purgetur, cautè valent ad pietatis obsequia Numini deferenda. Ex hoc Gentilium senticeto flores carpam, Deo dante, manus seruando procul à spinarum aculeis, qui incautos pungunt. Vsus Theodoreto consultore, vepres antiquorum calcabo pede penitus inoffenso.

Sic ille fatur, sugillando Græcos. *Vt qui rosaria demetunt, spinas quidem intactas dimittunt, rosarum vero calices legunt. Ipsis quoque apibus hanc natura legem instituit, vt non solùm floribus, qui sunt dulces, insidant, sed qui etiam amarulenti. Cùm tamen solam dulcedinem hauriant, &c. Ita & nos vestrorum Poetarum, Historicorum, Philosophorumque monumenta versantes, alia ex his, vt noxia & pestifera declinamus, alia verò sparsim nostræ inserentes doctrinæ, auxiliarem vobis ac salutarem curationem asserimus.* Hæc Theodoretus appositè ad hoc opusculum de cultu Mariæ exhibendo, modis etiam ab antiquitate gentili aliàs vsurpatis.

Theodoret. lib. 1. de Græcar. affect. curatione. part. 2.

Obseruatio prima, significans præcipuum Mariæ cultum esse penes imitationem eius.

§. V.

VT procliuius est in iniqua quàm in recta nutans semper hominum ingenium; ita debet illò trahi congruis auxiliis, vnde labans auertitur. Confert oratione benè suada bonum animis ingerere; sed plus reuerà prodest agere exemplis, quàm ambitiosa verborum pompa viam virtutis ostendere. Quippe suis verba viduata factis & exemplis sunt argumenta penè irrita ad animas excitandas. Matathias idcircò suis filiis vt animos adiiceret, instante agone extremo memor actionum, quas generosi Hebræorum proceres ediderant, hos Heroës eis recensuit, ita natos circumstantes affatus. *Mementote operum patrum, quæ fecerunt in generationibus suis, & accipietis gloriam magnam, & nomen æternum.* Imò Deus ipse in humanis Iudæos adhortatus, vt abstinerent à vitiis, Abraham proposuit eis in exemplum, vt ad amussim huius Patriarchæ sua vitia reformarent. *Si* (inquit) *filij Abrahæ estis, opera Abrahæ facite.*

Exemplis est docendum.

1. Machab. c. 2.

Ioan. 8.

Ita Vates Isaias, Hebræos de sua salute sollicitos admonuit, refricando Patris Abrahæ, & vxoris eius Saræ memoriam. *Audite me* (inquit) *qui sequimini quod iustum est, & quæritis Dominum. Attendite ad Abraham patrem vestrum, & ad Saram, quæ peperit vos.* Quem reuera locum pertinere allegoricè ad Iesum & Mariam præcipua Ecclesiæ columina, omnibus est compertum, quibus Scripturæ sacræ sensus mysticus innotescit. Christum esse nobis propositum in exemplum, disertè docet Petrus, hoc contextu. *Christus passus est pro nobis, vobis relinquens exemplum, vt sequamini vestigia eius.* Sed quia prototypus ille vires excedit, consilium Senecæ probo, viros in exemplum adducentis indoli nostræ magis appositos; ne dum seuerior aliorum disciplina moras nectit ad sequendum, virtutis incuria hoc prætextu in ignauis animis inualescat.

Isai. 51.

Maria in Sacra figurata.

1. Petr. 2.

Qui ergo Dei in humanis cunctatur inire vias asperas, ille viam carpat, in qua Maria Virgo suos aptauit gressus: namque nemo causari potest, esse supra vires nostras gratiâ Dei adiutas, pro modulo nostro mores & virtutes huiusce Dei matris & illibatæ Virginis imitari. Habere sibi aliquem accommodatum ingenio nostro, vt in speciem eius componamur. Seneca salutare vocat consilium, ita concludens epistolam vnam. *Iam clausulam epistola poscit. Accipe, & quidem vtilem, &*

Exemplum aliquod nobis proponendum quod sequamur.

Senec. lib. 1. epist. 11.

Exẽpla proportionata fint viribus amicitium.

& salutarem, quam te affigere animo volo. Aliquis vir bonus nobis eligendus est, ac semper ante oculos habendus, vt sic tanquam illo spectante viuamus, & omnia tanquam illo vidente faciamus. Hoc, mi Lucili, Epicurus precepit, custodem nobis, & pædagogum dedit, nec immeritò. Magna pars peccatorum tollitur, si peccaturis testis assistat. Aliquem habeat animus, quem vereatur, cuius auctoritate etiam suum secretum sanctius faciat. O felicem illum, qui non actus tantùm, sed etiam cogitatus emendat! O felicem, qui sic aliquem vereri potest, cito erit verendus! Elige itaque Catonem: si hic videtur tibi nimis rigidus, elige remissioris animi virum Lælium; elige eum, cuius tibi placuit & vita & oratio, & ipsius animum ante te ferens, & vultus, illum semper tibi ostende, vel custodem, vel exemplum. Opus est, inquam, ad quem mores nostri seipsi erigant. Nisi ad regulam, praua non corriges.

Iuxta prodens hoc consilium, Mariam propono velut typum virtutum omnium, & hunc esse credo precipuum cultum placitum illi Virgini venerandæ. Quippe sicut illa debet esse nobis in exemplum, quia primum in vnoquoque genere est mensura cæterorũ, & regula; ad quam omnia conclusa tali genere concluduntur. Ita sacri quædam summa nobis erit obsequij, Mariam imitando, palam profiteri, eam esse primam inter homines, & sub Christo; sicque primas deferre Matri Dei, sectando vias virtutum, quas decurrit, est illam supra modos omnes alios honorare.

Ex SS. Patribus.

S. Ambros. l. 2. de virginib.

Magistri nobilitas est primus discendi ardor.

Ambrosius ad hæc nos hortatus obsequia Deiparæ. *Sit* (inquit) *vobis tanquam in imagine descripta virginitas, vitaque beata Mariæ de qua velut speculo refulget species castitatis, & forma virtutis. Hinc sumatis licet exempla viuendi, quid corrigere, quid effugere, quid tenere debeatis. Primus discendi ardor, nobilitas est magistri.* Quod perinde est, ac si diceret: Attendite ad Saram, quæ peperit vos. Cùm ergo Saram Hebræi dignati sint hoc honore, sibi vt eam imitandam proposuerint; eritne minor affectus noster erga matrem Dei: erit profectò minor, si Mariam sic honorare piget, ac proinde preces eius erunt infimæ, cuius vita procul a Deiparæ virtutibus imitationis obsequio, illam colere detrectauit.

Maria soror Mosis Dux aliarum fœminarum, virginis Mariæ figura. Exod. 15.

Hac specie honoris etiam Hebræi coluere Mosis sororem nomine Mariam: nam illa præeunte, sequax mulierum turba melos persuaue Deo Domino concinebat. Sicque vices egit Antistitis, atque ducis hæc Maria, quam nemine cunctante sequi, Hebræorum omnes fœminæ coluerunt. Ita codex sanctus. *Sumpsit Maria prophetissa soror Aaron tympanum in manu sua: egressæque sunt omnes mulieres post eam cum tympanis & choris, quibus præcinebat, dicens: Cantemus Domino, gloriosè enim magnificatus est, equum & ascensorem eius deiecit in mare.* Potior longè nobis est ratio sequendi Mariam Deiparam; quippe vicit illa tetrum omnium hominum hostem, contereodo caput Draconis, dum extitit immunis à peccato, quod nos omnes ab ortu contraximus. Quisquis ergo sequens hanc victricem atque Ducem Mariam, componendo vitam suam adiostat eius, ille sacri cultus debiti Virgini Mariæ præcipuos numeros adimpleuit.

Ex Antiquitate.

Sunt hæc auspicanda Matris Dei obsequia ab exterminio vitiorum omnium: illa nimirum est causa fæces omnes peccatorum; nec apprimè potest quisquam referre mores huiusce Matris sanctissimæ, nisi prius illam nequitiæ colluuiem, beneficio Sacramenti Pœnitentiæ peractæ, prout æquum est atque decet, seriò repurgârit. Hanc animæ munditiem, & omnium peccatorum interitum assequemur, æmulando ritum illum celebrem apud Græcos Achaïæ, qui Pausania auctore suá Dianam hoc coluere modo. Carcere fabricato prope aram concludebant abunde feras omnigenas; quippe fides illic antiqua fuit Dianæ placere feras enectas. Vt ergo gratum facerent Dianæ sacrum, admoto foco conclusas illic bestias occidebant. Si verò sæuiente flamma feris euadere succurreret, illæ rogo morituræ denuo mandabantur. Quippe nefas erat, atque vice piaculi, vel vnam reseruare feram, vt sarta tecta secus religio, bestias omnes occidere: nam Græci credidere Deam illam scilicet Dianam assidua & indefessa venatione truces semper bestias insectari.

Pausan. in Achaicis.

Diana culta morte ferarum.

Reuera quadrat intento meo præfatus ille modus conciliandi Dianam, quam gentiũ vesana fides virginem esse sibi finxit. Illa nimirũ bestiarũ laniena potest ad vitia transferri quorum extinctio supra modum est grata matri sanctissimæ, quæ vt virulentum serpentis elisit caput, ita pia, atque iugi virtutum omniũ praxi, peccatorum omnium agmina profligauit. Quisquis ergo solers omnia peccata, feras animæ, mactauerit; ille labis expers Deiparam sincerè colet, & ad arbitrium eius: nempe pura parens in vnoquoque deuoto cultore suá vult indolem agnoscere, vt deprehensâ hac virtutũ affinitate, sitá in imitatione vitæ innoxiæ, his anima virtutibus stipata cedat in clientelam Deiparæ; quia repurgata nitet, & pro parte sua B. Mariæ Virginis est conscia sanctitatis.

Peccata cum bestiis comparata.

Vt vnicuique detur copia conciliandi Deiparam iuxta morem hunc præfatum; dico, sacerdotis à confessionibus tribunal esse carcerem, quo sunt concludendæ feræ omnes, id est peccata, quibus est supponendus ignis contritionis, vt amoris Dei flamma reaccensa, & exurente truces has omnes bestias in confessione perstrictas, omnia sic vitia concrementur. Non esse peregrinam vitiorum cum bestiis comparationem, ea Beato Bonauentura liquet, qui ex professo feras singulas ad singula quæque peccata refert. Imò Scriptura sacra typis bestiarum vtitur, lineare volens peccata, quæ perstringit. Ita Vates Ezechiel descripturus Synagogam vitiis infectam, eam assimilat templo feris pleno, iuxta visum Deo compellente sibi concessum. *Dixit ad me: ingredere & vide abominationes pessimas, quas isti faciunt hic. Et ingressus vidi, & ecce omnis similitudo reptilium, & animalium abominatio, & vniuersa idola domus Israel depicta erant in pariete in circuitu per totum.* Ergo valet applicatio, quâ peccata feris esse similia demonstrantur.

Bonauent. in opusculis.

Ezechiel 8.

Sed aduerte ferá vnâ resiliente, Sacrum Dianæ fuisse dixi ominis & malè cessisse, donec bestia, quæ ex igne fugax euaserat, rursus deprehensa focis iniecta necem oppeteret. Ita planè vana est confessio, quę multa quidem crimina commemorat, & sic ea sistit aris, vt vrantur; sed aliqua peccata silet: quippe cedit in discrimen vitæ æternæ, & est ingrata Matri san-

ctissimæ confessio facta, grati aliquo de industria crimine reseruato. Quid namque feris & Virgini, quæ Deo plena truces omnes odit bestias, auctiata nomen etiam noxæ; quia ex diametro gratiæ opponitur, quæ eò culminis assurexit in Maria, vt quidquid sub Deo magnum est, illud sit infra matrem Dei. Igitur qui Mariam demerere volet, ille suum nomen det virtuti, & vitia omnia detestetur. Ad hoc testificata valet hæc Damasceni sententia. *Virgo beata lutum omne fugit, ac cœnosas affectiones auersatur, quolibet vitio offenditur, qualibet autem virtute, vt peculiari nota sua lætatur & exultat. Si virtutes socias habemus frequens ipsa ad famulos suos veniet, ac secum bonorum omnium agmen trahet.*

Maria virtutes amat & odit vitia.

Damascen. orat. 2. de dormit. Virginis.

Coincidit & aliud Græcorum atque Romanorum institutum, quod violare nefas fuit in Sacris Cereris. Græcis & Romanis olim celebrata Ceres grãde nomen sibi fecit, & alma parens hominũ dicta, δημήτηρ, quasi, γημήτηρ hoc est terra mater, vtpote reputata frugũ creatrix & altrix. Vocata est & Thesmophoros, id est, legifer, à græco nomine θεσμὸς, quod legem significat, & verbo, φέρω. Quippe Ceres, vt homines edocuit semina commendare solo, leges conditæ sunt de agrorum finibus assignandis. Homines agnitâ & percepta frumenti virtute, Cereris obsequio confecêre panem, cuius esu caro vegetior, est dignata gratiore lucis vsurâ. Et nequando notam ingrati animi homines illo pane pasti turpiter incurrerent; eam, scilicet Cererem, vt de orbe toto bene meritam, postquàm sublata fuit è medio, inseruere suis Fastis, & habuêre velut Deam maximam, illam inter præcipuos cœlites adscribendo.

Cereris epitheta nobilia.

Ceres quare ol in adorata.

Ciuitas Eleusina grates actura Deæ illi fictitiæ, sacra fecit ei solennia, quibus interesse vitia nequam seuere fuit interdictum. Vnde Nero male sibi conscius, hanc peragrando plagam, non ausus est se Eleusinis immiscere sacris; quia compertum est, viros nefarios, ob hæc temerata Sacra necc fuisse sublatos vtique repentina. Vt ergo Ceres benè culta foret propitia, clientes eius operam nauabant egregiam, ne qua vitij suspicione labem incurrerent, vitam ita suam aptantes ad virtutis studiũ, vt afflantes innoxiæ vitæ fragrãtiá peruio tandẽ templi Cereris aditu dignarentur. Nos arctius obstringimur Deiparæ, quæ reuerà est alma parens, & vniuersæ terræ mater, in cuius aluo cælitùs imprægnata satum est frumentum electorum, ex quo in acerba Passione trito panis efficitur; panis reuerà vitæ, has quas pascit & saginat faciens animas immortales.

Strabo l. 8. Sueton. in Nerone. Eleusina sacra.

Cùm fuit hoc frumentum orbe toto satum, statim etiam fuere leges promulgatæ de finibus agrorum, vbi frumentum hoc reponitur. Ager est anima Christiana, semen hoc concipiens. Huius agri finis est Deus, in quem collimare docet nos Euangelij lex, Christo legislatore lata: ideóque potest Maria Thesmophoros, id est legislatrix idoneo nomine nuncupari. Quisquis ergo sibi conciliare volet hanc vniuersæ terræ matrem, ille suam sic componat vitam, vt sanctior sit decantatæ Deę Cereris cultoribus, qui simulata vitæ cultioris specie Sacris aderant Eleusinis. Pudeat in Christiano fidem non præstare, quod error elicuit à profanis, quos Deitatis opinio Cereri afficta pios erga vanum hoc Numen ita fecit, vt aucupantes auram huius adamatæ Deæ, quam crediderе malis esse parum propitiam, se virtutis omnigenæ studio mancipârint.

Romani & erga Deam illam Cererem, sicut & gens Græca, proo!; porcam ei mactabant, quam præcidaneam vocabant, quia ante sacra solennia pridie cædebatur, vel quia ante fruges præcidendas illa Deæ frugum hostia sistebatur. Huius meminêre sacri Cato, Varro, Nonius, Marcellus, Gellius & Festus Pompeius. Item & Macrobio auctore, fuit moris Romanorum sacrificare matri Deorum porcam prægnantem. Ex Scriptura sacra sues immunditiam significant, iuxta Petri sententiam. *Si refugientes coinquinationes mundi in cognitione Domini nostri & Saluatoris Iesu Christi his rursus implicati superantur, facta sunt eis posteriora deteriora prioribus. Contigit enim eis illud veri prouerbij: Canis reuersus ad suum vomitum, & sus lota in volutabro luti.* Rursus, quia immunditiæ summa penes luxuriam est, & luxuria semper est fœta malis, & vitiis stipata suo congruis ingenio; prægnans porca typus erit luxuriæ, qua stante nequit Virgo beata charos habere fœdos hos cultores, qui si demerere volunt hanc Dei & hominum almam matrem, incunctante mora cædant porcam fœtam, detestando luxuriam aliis pluribus vitiis imprægnatam.

Cereri porca immolata. Porca præcidanea. *Cato de re rustic. c. 137. Varro de vita popul. Rom. lib. 3. Non. Marcell. verbo Præcidan. Gell. lib. 3. c. 6. Festus lib. 4.* Matri Deorum porca prægnans immolata. *Macrob. lib. 1. c. 12. 2. Pet. 2.*

Vt Herodias impudica mulier, caput hominis castissimi Ioannis Baptistæ furens expetiit, quia vir ille labiis impatiens inuehebatur acriter in obscœnos huius fœminæ mores; ita canne peius & angue, Virgo parens odit omnes, qui luxuriæ indulgent; siquidem, illa vilia luxuriæ mancipia animalia velut ex diametro puritati Beatæ Mariæ Virginis opponuntur. Porcam esse typum luxuriæ, qua mactata viget castitas, abundè liquet ex antiquo more Græcis insolito, apud quos Thesmophoria festa sacra Cereri, præter porcam immolatam, quæ morte sua significat extinctam luxuriam, adstringebant cultores suos ad tantum castitatis studium, vt Plinius affirmet præfatis his feriis institutis ad honorem Cereris, castitatis illibatæ leges infractas, etiam in nuptiali toro coniuges obseruasse.

Thesmophoria sacra, quam casta.

Plin. lib. 24.

Deiparam locupletatam fuisse gazis virtutum omnium, res est in confesso; tamen ab vna sibi singulare nomen fecit, videlicet à virginitate, cuius ea fuit puritas, vt steterit illibata, licet conceperit, edideritque prolem, hactenus ignoto naturæ prodigio. Vnde quando nomen Virginis absolutè sonat sine adiectione, nobis statim Mariæ species obiicitur; quia illa parens Altissimi à stupenda sua virginitate maximè commendatur. Quanta puritate nitens extiterit hæc intemerata mater Dei, supra recolui, congestis eo intento Patrum sententiis eximiis, quibus & hæc alia non pigebit adiecisse Patrum oracula. In his antesignanus erit Chrysostomus, ita fatus. *O inæstimabilis laus Mariæ; Ioseph magis credebat castitati eius, quam vtero eius, & plus gratiæ, quàm naturæ. Conceptionem manifestè videbat, & fornicationem suspicari non poterat. Possibilius credebat, mulierem sine viro posse concipere, quàm Mariam posse peccare. Hic maritalem zelum, & vteri clamantis accusationem, sola præterita*

Ex SS. PATRIBVS. *Chrysost. hom. 1. operis imperf.* Mariæ virginitas à Ioseph quomodo probata.

præteritæ conuersationis documenta vincebant.

Mariæ quare Angelus est missus. Hieron. in epist. ad Paulam & Eustoch. de Assumpt. B.V.

Illa rata & constans de Mariæ virginitate fides illæsa fœtu, quem ex vtero intumescente vidit, est puritatis deprehensæ in Maria Virgine locuples argumentum. Hieronymus aliunde venatur insigne decus illud, quod prçfulsit in Virgine. *Benè*, inquit, *Angelus ad Mariam mittitur, quia semper est Angelis cognata virginitas. Profectò in carne præter carnem viuere, non terrena vita est, sed cælestis. Vnde in carne Angeli eam vitam acquirere, maius est meritum, quàm habere.* Item illa Matris Dei virginitas sincerè satis exprimitur nomine Hebræo, quo expresse Vates eam enunciat עלמה *nghalma*. Vox illam sonat filiam absconditam, à verbo עלם *nghalam*; id est abscondit. Virgo quippe viro fuit ita abscondita; vt Angelo cubiculum eius subeunte viri specie, facies eius verecunda metum expresserit, quem Angelus expresserat, apparens ei facie masculina.

Maria semper abscondita oculis hominum.

Virginem hanc fuisse domi semper absconditam, vt abdito cubiculi secreto suæ virginitatis immortale decus etiam hominum oculis eriperet, ita scribit Ambrosius. *Prodire domo nescia, nisi cum ad Ecclesiam conueniret, & hoc ipsum cum parentibus, aut propinquis. Talem hanc Euangelista monstrauit, talem Angelus reperit, talem Spiritus Sanctus elegit. Hæc ad ipsos ingressus Angeli inuenta domi in penetralibus sine comite, ne quis intentionem abrumperet, ne quis obstreperet. Angelum Maria, quasi viri specie mota trepida, quasi non incognitum audito nomine recognouit: ita peregrinata est in viro, quæ non est peregrinata in Angelo, vt agnoscas aures religiosas, oculos verecundos.* Mariam fuisse reuerà viris imò creaturis etiam aliis absconditam, & in hoc specimen edidisse ratum integræ castitatis, paucis ait Hieronymus hoc tenore. *Hortus*, inquit, *conclusus, fons signatus, soror mea sponsa. Quod clausum est atque signatum, similitudinem habet matris Domini, matris, & virginis, & tamen hæc Virgo perpetua, multarum est mater virginum.*

S. Ambros. l. 2. de virginib. Maria quare ad aspectum Angeli trepidauit.

Hieron. lib. 1. aduers. Iouin. Maria hortus conclusus.

Maria spectatores ad castitatis affectum inclinabat.

Vt ignis eo ardore, quo feruet & æstuat, alia corpora calefacit quæ adjacent: ita pudor Mariæ, virginitatis eius illibatæ comes, spectatores & obuios quosque ad affectum castitatis fortiter inclinauit. Id pro comperto fatur Ambrosius, hoc contextu. *Beata Maria tanta fuit gratia, vt non solùm in se virginitatem reseruaret, sed etiam his, quos viseret integritatis insigne conferret. Visitauit Ioannem Baptistam & in vtero matris, priusquam nasceretur exultauit. Ad vocem Mariæ exultauit infantulus, obsecutus antequã natus. Nec immeritò mansit integer corpore, quem in tribus mensibus oleo quodam suæ præsentiæ, & integritatis vnguento, Domini mater exercuit. Eadémque postea Ioanni Euangelistæ est tradita coniugium nescienti. Vnde non miror præ cæteris locutum diuina mysteria, cui præstò erat aula cælestium sacramentorum.* Esto grati fuerint Deiparæ omnes Apostoli; illa tamen Ioannis Euangelistæ pia prætulit obsequia, siquidem ille fuit virgo, ac proinde magis hanc Beatam Virginem imitatus.

S. Ambros. lib. de institutione virginis. Maria quare fuit Ioanni tradita.

Ex Antiqvitate. Bona Dea quænam fuerit.

Potest & abundè pudor, seu insigne decus castitatis ingeri Mariæ cultoribus, ex imitatione ritus olim vsurpati in Sacris Bonæ Deæ. Macrobius scribit, quosdam olim existimasse Bonam Deam fuisse Floram, fœminam tantæ castitatis, vt extra Gynęceum nunquam egressa, viris inaspecta totum æuum confecerit. Hoc castitatis exemplo Dea credita est, ac proinde sacris eius indoli castæ congruis honorata. Quippe solæ virgines & equidem Vestales, quarum castitas erat indubia, Sacra bonæ Deæ obibant, eiectis à delubro omnibus vsquequaque viris, quibus illis interesse Sacris erat piaculum. Vnde malè audiit Claudius, qui hunc violare morem ausus, magnâ Bonæ Deæ iniuriâ, sacrificio interfuit, & ita ritum hactenus inolitum, magno Romanorum scandalo, stupro etiam illic edito temerauit. Cicero aduertit scire nomen huiusce Bonæ Deæ, esse viris nefas; & Seneca adiicit, obtensa etiam fuisse vela picturis animalium masculorum, ne in specie masculina pudor oberrando labem contraheret. Tanta demum cautela fuit obseruata Sacris Bonæ Deæ; vt inde foràs eiecerint, quidquid suspectam aliquando potest adstantium facere castitatem. Varro putat, Bonam Deam fuisse matrem Deorum. Prçter citatos meminere Sacra Bonæ Deæ, Lactantius & Plutarchus. His adiice Iuuenalem, ita ritum de imaginis masculinæ tegmine recolentem.

Macrob. lib. 1. Saturnal. c. 12. Bonæ Deæ sacra quam casta.

Cicer. orat. de Aruspic. responsis. Senec lib. 10. epist. ad Lucil. Varro lib. 4. de lingua Lat. Lactant. lib. 1. c. 22. Plutarch. in Cæsar. & problem. c. 19.

Vbi velari pictura iubetur
Quæcumque alterius sexus imitata figuram est.

Iuuenal. Satyr. 2.

Flora Dea quæ fuerit.

Profectò nihil liquidius recensere queas in argumento pij cultus, quem consulo Dei matri à Christianis omnibus exhiberi. Quicquid namque Bonæ Deæ castitatis affingitur, illud omne cedit Deiparæ, quam præstitisse plura patet, quàm sint ea quæ Gentilitas illa loquax fingit in gratiam Floræ Bonæ Deæ, quæ Flauio nupsit, ideoque pudor in illa næuum contraxit; qui à Maria tamen esto viro sociata procul abfuit, coëunte flore virginitatis, cum titulo matris. Vnde hæc vna potest Maria Virgo virginum appellari. Vt ergo, sicut par est, adeas hanc Virginem, ô deuote cliens Deiparę, abstine ab obscœnis, & picturas omnes inhonestas, quas impressêre tibi turpes habitus pelle tuâ memoriâ: nempe sacram hanc Virginem species illæ impuræ offendent, si aduertat illas adhuc imagines, & picturas Venereas animo tuo quodam assueto rebus turpibus obuersari.

Non est prætereundus & ille ritus, quem meminit Alexander, dicens, quando fiunt Sacra Bonę Deæ, fuisse moris operire limina templi eius, vittis purpureis. In purpurea vitta pudor exprimitur, quo offuso rubet facies eius, qui profitetur obsequium Virginis, si quando voces insonant, quæ non sunt congruæ castitati. Anima futura sequax Mariæ cuncta debet turpia odisse, sicut & illa quondam exosa fuit, vnde dicta fuit degere in prçalto Libani monte, vero symbolo puritatis. Ita Hieronymus. *Veni columba mea, immaculata mea, veni de Libano, veni coronaberis. Venire de Libano iubetur, quia Libanus candidatio interpretatur. Erat enim candidata multis meritorum virtutibus & dealbata niue candidior, Spiritus S. muneribus, simplicitatem columbæ in omnibus repræsentans: quoniam quicquid in ea gestum est, totum puritas & simplicitas, totum veritas & gratia fuit, totum misericordia & iustitia, quæ de cælo prospexit, & ideò immaculata, quia in nullo corrupta.*

Alex. ab Alex. lib. 6. dier. genial. c. 8.

Ex SS. Patribvs. Hieron. in epist. ad Paul. & Eustoch. de Assumpt.

Hanc virtutum omniũ suppellectilem, quæ præfulsit in Maria, sollicitate pios eius cultores ad imitationis obsequium, elimatè docet idem

Maria quare dicta venire de Libano.

idem Sanctus, omnes homines adhortando, sacras Mariæ virtutes, vt cuiusque potest indoles, imitari. *Si*, inquit, *placet vobis, charissimi, talis, ac tanta Virgo: placeat & opus virtutis, cuius vita omnium est disciplina, cuius mores instituta sunt Ecclesiarum, quæ praecellit cunctos, supereminet vniuersis. Quia sicut in comparatione Dei nemo bonus; ita & in comparatione matris Domini nullus inuenitur perfectus, quamuis virtutibus eximiis comprobetur. Vnus est pater noster, qui in cælis est, vnus & magister. Vna est forma virginitatis in Maria, cui vos omnes, vt imaginem reformetis integritatis, faciem imprimere debetis, in sculpturam Spiritus Sancti.* Hieronymum diceres ex professo refricare locum Isaiæ, à quo auspicatus sum istam parænesim. *Attendite ad Abraham patrem vestrum, & ad Saram, quæ peperit vos.* Id est Iesum & Mariam habetote velut exempla, quibus aptata vita vestra fiet innoxia & sancta suis numeris omnibus absoluta.

Hieron. vbi supra. Mariæ virtutes propositæ sunt ad exemplum.

Maria vna est virginitatis forma.

Isaiæ 51.

Suadetur item hæc imitatio virtutum Deiparæ, à necessitate talis obsequij, vt namque potest esse Dei iustitia sine nobis, sed in adultis nobis esse nequit, sine nobis; ita potest Maria Virgo nobis insciis esse miris digna præconiis: imò potest iterare preces, non inuocata; tamen illa nequit inuitis procurare vitam æternam, sed illis tantùm adest propitia, qui sectando vias eius, custodiunt sese ab omni vitio repurgatos. Gregorius Nyssenus eò collimat ita monens. *Nos, qui transformamur renouatione mentis nostræ, & veterem hominem exuimus, & diuinæ imaginis similitudinem, quoad fieri potest ab hominibus, in nobis circumferimus, sic ad salutaria & spiritualia festa accedere necesse est, vt sint nobis conuenienter ei, quod dicit Propheta: Ieiunium quartum, & ieiunium quintum, septimúmque, & decimum, ad lætitiam, & bona festa. Vt ieiunium scilicet intelligatur anagogicè, in eo quòd abstineatur, & temperetur ab omni inquinamento carnis & spiritus. Verbum æternum hodie in templum cum matre proficiscitur. Festi huius hodie commemorationem celebrantes, expleamus, nos deliciis spiritualium contemplationum, sicut mentes incorporeæ, & diuinorum miraculorum maiestatem glorificantes, erimus socij illorum dignitatis.* Hæc ille.

Festa quomodo celebranda.

Greg. Nyss. orat. de occursu Dom.

Zachar. 8. Ieiunium à vitiis est cum lætitia.

Bonauentura nobis liquidiùs insinuat, Virginis imitationem dare miram vim & virtutem eius suffragiis, quæ reuera cadunt effectu salutari, si homo Beata Maria Virgine inuocata, nolit assuetis vitiis abstinere. Vt secus illæ valent abundè preces, quas Maria fundit in gratiam animarum, quæ hoc indixere sibi negotium, vt anhelæ vitæ sanctioris, hoc virtutum omnium exemplar in scopum assumerent, in quem indefessa virtutum praxi, toto semper animo collimarent. Sic Bonauentura fatur. *Vt gloriosam Reginam Domini Matrem benedictam in summo habeas omni tempore venerationis affectu, & in cunctis necessitatibus, periculis, pressuris; ad eam tanquam ad tutissimum refugium te conuertas, ipsius tutelæ præsidium flagitando, eámque in tuam suscipiens aduocatam, deuotissimè & sincerè tuam causam ei committas, quia mater est misericordiæ, quotidie ei studeas singularem reuerentiam exhibere: & vt tua deuotio sit ei accepta, & reuerentia grata; ipsius puritatem, ac munditiam omni virtute, mente, & corpore illibatè in te seruando, toto conatu nitaris humilitate ac mansuetudine vestigia illius imitari.*

Bonau. lib. de 25. mirabilib. Mariæ suffragia vt prosint, quid facto opus.

Concinit & Bernardus, climatè notans, Mariam præcipuè affici virtutum praxi, si sit illa penes eos, qui ipsius sanctissimæ Matris opem votis vtique feruidis emendicant. Sic ille. *Ad eam non incongruè dicitur: Quàm bona Domina Israel, his qui recto sunt corde, &c. Vita, dulcedo, spes nostra, salue. Ordo pulcherrimus, dulcedinem vita precedit, spes sequitur. Non enim sapis nisi viuas, nec sperabis, nisi viuas, & sapias. Primò ponit vitam, quæ est in integritate virtutum, secundò dulcedinem spiritualium gaudiorum, deinde spem infert æternorum.* Quod perinde est, ac si diceret, bonitatem & alias virtutes fidelium esse præcipua argumenta, quibus ad misericordiam Beatæ Mariæ Virginis affectus fortiter inclinatur.

Maria bona bonis.

Bernard. in serm. super Salue Regina. Maria vita & dulcedo.

Sed quia virginitas sola tumet, & inflata necat omnem virtutum prosapiam, operæpretium est aduertere, virgines illas esse procul à Maria, quæ sollicitæ quidem de virginitate, carent aliis virtutibus, & præsertim inflatę typho superbiæ, de annexis virginitati dotibus intumescunt. Non esse cælis idoneam hanc virginitatem, discrimine passo vitæ æternæ probant virgines fatuæ, quæ sua virginitate plebis auram aucupatæ, parum curauere sibi comparare penu aliarum virtutum: vnde sui fastus luerunt pœnas, & equidem dignas, turpiter eiectæ foras, quando Dei cælestis animarum sponsi foribus adstiterunt.

Ne ergo gratis & incassum, Christiane, decus virginum impensè colas, hoc altè tibi insideat, displicere Deo virginem, quæ superbit; & hanc esse solùm aptam cœlis, quæ vt puritate nitet, quæ in purissima Dei Matre micat, ita miram quoque, & singularem humilitatem Mariæ Virginis æmulatur. Virginitatis, & humilitatis necessarium nexum esse docet Bernardus, quia virginitas vt sit sarta tecta, petit humilitatis tegmine roborari. *Factor* (inquit) *hominum, vt homo fieret, nasciturus de homine, talem sibi ex omnibus debuit eligere, imò condere matrem, qualem & se decere sciebat & sibi nouerat placituram. Dedit Virgini partū, qui ei iam antè virginitatis inspirauerat votum, & humilitatis prærogauerat meritum. Vt igitur, quæ Sanctum Sanctorum conceptura erat & paritura, sancta esset corpore, accepit donum virginitatis, vt esset sancta & mente, accepit & humilitatis.*

Humilitas necessaria virginibus.

Bernard. hom. 2. sup. Miss. Sanctitas alia corporis alia animæ.

Nota duplex sanctitatis inclytæ genus Mariam afficere: vnum, quod est virginitas, sanctificat corpus; alterum, quod est humilitas, animam sanctificat. Vnde sicut non animam sanctitas illa beat, quæ est cute tenus, sed illa solùm, quæ animam deuincire Deo potest; ita nihil omnino nobis gratiæ iustificantis impertit virginitas, quæ nescia humilitatis, superbię vitio temeratur. Prostat in hoc argumento verax Augustini sententia. *Quid* (inquit) *prodest integra caro, mente corrupta? melius est humile coniugium, quàm virginitas superba.* Humilitas quippe Deum coniugatis efficit propitium; superbiâ verò secus illa nota inuritur virginitati, vt in extremum cedat animæ detrimentum. Quamobrem non veretur Augustinus hoc

August. in Psal. 99. Humilitatis expers virginitas quid sit.

August. serm. 57.

hoc effatum suis inserere sententiis. *Audeo dicere, superbis continentibus expedit cadere, vt in eo ipso, in quo se extollunt, humilientur: quid enim prodest, cui est continentia, si ei dominetur superbia.*

Itaque Beata Virgo demerenda magis inflectitur humilitate, quàm virginitate sola: siquidem humilitas nequit esse sola, vtpote quam stipat arctè sacer omnium virtutum chorus, vt in Deiparæ virginitate liquet, quæ comitante humilitate & suffragante cepit virtutum omnium incrementum. Fuisse penes Mariæ humilitatem, virtutum omnium custodiam, & has omnes Deiparæ virtutes esse datas hominibus ad exemplar, ait Hieronymus, ita fatus. *Respexit humilitatem ancillæ suæ: ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes. Plena erat virtutibus Maria, & tamen solam humilitatem respexisse Dominum fatetur, quæ custos est cæterarum virtutum. Collocauerat enim in tuto stationis portu sublimia meritorum suorum exercitia, & ideo diuinitus illustratur: vnde & beata iam ab omni sæculo prædicatur. Dicitur beata Virgo à Christo Domino humiliari, cæteraque virtutum documenta intra humilitatis custodiam aggregare. Et ideò si placet vobis, charissimi, talis ac tanta Virgo, placeat & opus virtutis, cuius vita est omnium disciplina, cuius mores instituta sunt Ecclesiarum, quæ præcellit cunctos, supereminet vniuersis. Quia sicut in comparatione Dei nemo bonus, ita in comparatione Matris Domini nullus inuenitur perfectus, quamuis virtutibus eximiis comprobetur. Vnus est pater noster, qui in cœlis est, vnus est magister; vna est forma virginitatis in Maria, cui vos omnes, vt imaginem reformetis, integritatis faciem imprimere debetis in sculpturam Spiritus Sancti. Quoniam hic est hortus conclusus, fons signatus, puteus aquarum viuentium: ad quam nulli potuerunt doli irrumpere, nec præualuit fraus inimici; sed permansit sancta mente & corpore, multis donorum priuilegiis sublimata.* Hieronymus hoc contextu clamat idem, quod tota ferè sonat hæc sectio, Beatæ Mariæ Virginis cultui dedicata. Ait ille, morum integritatem conciliari perfectè, vitam proponendo sibi Deiparæ Virginis, vt ea Spiritus Sancti obsequio & influxu, altè piis mentibus imprimatur.

Humilitas est virtutum omnium custos: *Hieronym. epist. ad Paulam & Eustoch. de Assumpt. Virg.* Mariam debet imitari ille cui placet Maria. Mariæ imitatio reformat animas. Mariæ vita est omnium disciplina.

Illa salutaris impressio Virginis inuritur animis, quando cedunt in Deiparæ familiam, & induunt gentilitiam vestium eius tesseram, omnium colorum varietate discolorem. Vt namque Matris Dei vestis, est virtutum omnium habitus, qui sic omnia pigmenta refert, iuxta Vatis oraculum. *Astitit Regina à dextris tuis, in vestitu deaurato, circumdata varietate. Omnis gloria eius filiæ Regis ab intus in fimbriis aureis, circumamicta varietatibus.* Ita vita cultorum Deiparæ multicolor est à virtutum omnium praxi, qua sola Mariæ serui nobiles ab ingloriis mancipiis huius sæculi dispescuntur. Mariæ sequaces debere vitam eius referre, pro vt possunt, paucis ait Psaltes, sic occinens. *Adducentur Regi virgines post eam, proximæ eius afferentur tibi.* Nota, dici virgines eos omnes, qui sese deuouêre Matri Dei: illa quippe fæces luxuriæ exosa, solos amat in suamque refert familiam, qui in polymita virtutum omnium veste nitent egregio stemmate puritatis.

Mariæ vestis pigmenta refert virtutum omnium. *Psal. 44.* Mariæ cultores quomodo indui debent. *Ibidem.*

Vt est Scriptura sacra ferax exemplorum, quæ conducunt ad salutem; ita nobis ingerit egregium illum Mariæ cultum, qui attenditur in studio virtutum eius, quas diximus esse velut Mariæ vestes, ab omnibus, qui dedere nomen suum illi sanctissimæ Virgini, colligendas. Ecce congruam intento meo historiam, quæ in Esther Regina typum ingenuum Mariæ suppeditat. *Circumdata est* (inquit) *gloria sua. Cúmque regio fulgeret habitu, & inuocasset omnium rectorem & saluatorem Deum, assumpsit duas famulas, & super vnam quidem innitebatur, &c. Altera autem famularum sequebatur dominam, defluentia in humum indumenta sustentans.* Quisquis ergo parum est sollicitus de colligenda veste Deiparæ, ille locum nullum prorsus habet inter eos, qui in famulorum eius numero recensentur. Tanta fuit in Maria virtutum praxis, vt habitus ab ea contracti defluant, sicque pios eius cultores alliciant & inuitent ad sequelam, quæ sola valet ad probandum pietatem erga Deiparam, quæ reuera nihili facit cultum, qui comite congruo, opere defraudatur.

Esther. 15. Mariæ vestes defluentes nos ad imitationem sollicitant.

Vt quisque suo concipiat animo votum efficax Mariam imitandi, præstat eam audire, suos sic famulos alloquentem. *Transite ad me omnes, qui concupiscitis me, & à generationibus meis adimplemini.* Beata Virgo suos sic cultores alliciendo, duo significat. Primum est, vt qui benè sunt affecti erga illam, transeant ad ipsam: alterum est, vt adimpleantur ab eius generationibus. Omnia, quæ pendi possunt obsequia gratiora Matri Dei, in hoc duplici cardine conuertuntur. Quantis sit fœta bonis illa sententia palam facio. Transitus ad Mariam obstringit homines ad repudium omnium rerum, quas illa sancta parens odit: non enim deuenitur ad terminum ad quem, nisi derelicto prius termino à quo. Vnde malus abdicato malo properare debet ad Mariam, cuius est inuius aditus eis, qui peccatorum sordibus inquinantur.

Ecclesi. 24.

Itaque præludia pietatis erga Deiparam sunt attendenda penes gratiæ statum; quippe praui habitus, & Mariæ cultus non coëunt. Igitur anima repurgata scopis pœnitentiæ, anhelans ad cultiora Matris sanctissimæ obsequia, alterum habet ad præstandum, videlicet vt à generationibus Mariæ citiùs impleatur. Generationes illæ notant virtutes omnes Virgine matre satas: namque parens illa fuit virtutum omnium, antequam Christum conciperet. Vnde nemo placere potest ei, quin adscita sibi sancta prole virtutum Deiparæ, animam exhibeat gratiis omnibus imprægnatam. Quippe tota generatio Mariæ, quæ replere debet animas, est in virtute sita, iuxta vetus oraculum Ambrosij. *Probati viri genus, virtutum prosapia est, animarum genus virtutes sunt.* Ne igitur, Christiane, tibi imponas, arbitrando satis esse non peccare lethaliter, ad hoc vt deuincire queas Deiparam: hoc memento, parum esse Dei gratiæ illapsum percepisse, nisi studeas adipisci virtutum etiam omnium incrementum. Namque parum est transitus ad Mariam, si non adiicias virtutum eius sobolem, qua stipantur omnes, qui Mariæ cultum, vti decet, & exigit illa Dei Sancta Parens, animo impigro profitentur.

Ambros. lib. de arca. Nobilitas animarum virtutes sunt.

Obseruatio secunda, notans Mariam precibus atque votis christianè coli.

§. VI.

Liberale Dei ingenium non se duntaxat in creatione prodit, qua dedit esse rebus ex profunda nihili & inanis abysso depromptis; sed in hoc potissimum emicat alta Dei magnificentia, quòd esse communicato rebus, causalitatem eis etiam indiderit, quæ facultas est productiua rerum: sicque Deo non suffecit esse dare creaturis; sed adiecit rationem causæ, quam influendo congruè sortiuntur. Vt concolor est natura Dei; ita suum tenorem seruat in physicis, & in moralibus: etenim plerumque pij homines non accepere solùm à Deo satore rerum omnium, vt sint vsquequaque pij; sed vt etiam in alios influant, eos excitando suo exemplo mores aptare typo, quem referunt aliis prælucendo vita & moribus illibatis.

Exempla virtutis ad virtutes etiã alliciunt.

Ille modus influendi petitur à virtute causæ moralis, iuxta verax Philosophiæ effatum. *Operari sequitur esse.* Hinc fit, vt virtus sarta tecta, sibi suauiter animos conciliet, quia est de cuiusque rei perfectæ ratione, sibi simile producere, aut saltem edere effectum lineamenta suæ causæ omnibus ingerentem. Vnde quia Beata Maria Virgo fuit ea puritate, cui etiam Angeli sunt impares, vtpote cuius eminentia captus ipse Deus Virginis huius carne sibi corpus aptauit; asseruere Patres, Mariam ineffabili pudore conspicuam, castitatis fragrantia quam spirabat, ad virginitatis studium homines obuios excitasse. Ita Ambrosius. *Beata Maria tanta fuit gratia, vt non solum virginitatem in se reseruaret; sed etiam his, quos videret, integritatis insigne conferret.* Aduerte Dei concursum esse superioris ordinis in causa morali, suadente vitæ retroactæ in peccatis tædium & pœnitentiam: namque sine Dei gratia excitante nequit homo meditari, & conari vitæ sanctius institutum.

Maria intuentes se excitabat ad virginitatẽ.

S. Ambros. lib. de institutione virginis.

Præter exempla, quibus Sancti sollicitant animos ad virtutum praxim, cælitus accepere donum procurandi gratiam suis cultoribus, non illam infundendo, sicut facit Christus, cuius vnius priuilegium est; sed gratiam à Deo pro inuocantibus se suis clientibus opportunè fusis precibus impetrando. Hac prætogatiua Deus illustrem fecit seruum suum Iob, eum constituendo velut hominum aduocatum: quippe Deus ipse malè affectus erga viri huius sancti amicos impiè locutos, præmonuit illos, si tempestiuè sibi vellent consulere, maturè virum illum sanctitate conspicuum adirent, vt ille suis suffragiis Deum subiratum, in illorum gratiam exoraret. Ita sacer textus. *Dixit Dominus ad Eliphaz Themanitem: Iratus est furor meus in te, & in duos amicos tuos; quoniam non estis locuti coram me rectum, sicut seruus meus Iob. Sumite ergo vobis septem tauros, & septem arietes, & ite ad seruum meum Iob, & offerte holocaustum pro vobis: Iob autem seruus meus orabit pro vobis, faciem eius suscipiam, vt non vobis imputetur stultitia.* Deus ita suæ diuinitatis participem fecit Iob, mittendo viros, qui orarent eum, vt mediatoris apud Deum munere fungeretur.

Sanctis concessa fuit facultas Deum propitiandi.

Iob. 42.

Eliphaz, & socij eius sese præstiterant iniurios erga virum sanctum Iob, vt ergo Deus hominem hunc iniuriis oppressum erigeret iussit eum inuocari ab iisdem hominibus, qui superbia percellente malè ominati de viro sanctissimo & probatæ virtutis, eum conuiciis vtique grauissimis antea lacessebant. Eodem hoc honore Deus Moysem affecit, compellendo Regem Pharaonem vt peteret à Mose preces idoneas conciliando Deo, ita Mose vices gerente Dei: ille nempe Dei speciem aliqualem habet apud eos supplices & indigos, quorum emissis abundè votis atque precibus inuocatur. Ita codex sanctus. *Dixit Dominus ad Moysem: Ecce constitui te Deum Pharaonis.* Quisquis ergo volet deuincire sibi Mariam cultu præcipuo, ille supplex eam inuocet, ingenuè confitendo totum quod speramus, præsupposito merito Christi, esse beneficiis Deiparæ precibus assignandum.

Moyses quare Deus Pharaonis appellatus.

Exod. 7.

Mariæ preces quare Deo placent

Et ne suspiceris esse Dei iniuriam, inuocare matrem eius; Theophylactus ait gaudere Deum, quando interpositis Marię meritis exoratur. *Gaudet*, inquit, *filius orante Matre; quia omnia quæ nobis precibus suæ Genitricis euictus donat, ipsi Matri se donare putat, & accepta ab illa sine patre humanitatis vices reddere.* Imò verax est & concors Patrum sententia Mariâ inuocatâ nihil omnino deperire Deo, sed potius eo de magis nos honorare Deum, in quem pro comperto est, Mariæ exhibita obsequia omnia redundare. Accipe Ildephonsum. *Ita*, inquit, *seruiam matri tuæ, vt ex hoc ipso me probes seruisse tibi: ita hæc dominetur mihi, vt ex hoc nouerim me placuisse tibi: ita me dominium eius teneat in sæculum, vt tu sis Dominus meus in æternum.* Consonat & Arnoldus Carnotensis hoc tenore. *Cùm debitæ venerationis summa ad Christum respiciat, ex cuius plenitudine roratum est desuper, quòd Maria sit gratiâ plena, manifestum est, indiuiduam esse matris & filij gloriam, & commune esse vtriusque præconium.*

Theophylact. Alexand. in lib. de Incarnat.

EX SS. PATRIBVS.

Ildephons. lib. de virginit. Mariæ c. 12.

Mariæ & Christi cultus est indiuiduus.

Arnod. Carnot. de B. V. Maria.

Tantum abest, vt Mariâ exoratâ fiat Deo iniuria, quinimò Dei nutum sic sequimur; sic nempe sua dona Deus distribuit hominibus, vt illa velit omnia beneficiis Mariæ manibus erogari. Ecce vadem meæ sententiæ Bernardum. *Cælesti rore aream rigaturus, totum vellus prius infudit. Redempturus hominum genus, pretium vniuersum contulit in Mariam. Altius ergo intueamini, quanto deuotionis affectu, eam à nobis voluerit honorari, qui totius boni plenitudinem posuit in Maria; vt proinde si quid spei in nobis est, si quid gratiæ, si quid salutis, ab ea nouerimus redundare, quæ ascendit deliciis affluens.* Est itaque Maria inuocanda nobis, sicut olim Sara fuit ab Abraham Patriarcha, sibi sic consulente Saræ obsequio, quam sciebat esse Pharaoni Principi placituram. Vt ergo diras Ægyptiorum manus effugeret, ita Saram affatus est. *Dic, obsecro te, quòd soror mea sis, vt benè sit mihi propter te, & viuat anima mea ob gratiam tui.* Abraham cunctante Regi se sistere, Sara prudens hoc consilium secuta, Regem fecit Abrahæ propitium.

S. Bernard. serm. de nat. B. V.

Maria nostræ redemptionis pretium tenet.

Mariæ intuitu omnia benè cedunt nobis.

Genes. 12.

Ita Deus in Maria nobis de salute nostra dubiis sapientem subdidit aduocatam. Etenim præpeditus homo suis deliquiis habet vnde sibi

timeat

timeat deprecando Deum: sed abundè metus ille detergitur, inuocando potens Beatæ Mariæ Virginis auxilium: namque Deum inter & nos hæc mediat, vt opportunè monet Bernardus, sic hortatus. *Amplectamur Mariæ vestigia, & beatissima supplicatione beatissimus illius pedibus prouoluamur. Teneamus eam, nec dimittamus, donec benedixerit nobis. Potens est enim, nempe vellus est medium inter rorem, & aream, mulier inter Solem & Lunam, Maria inter Christum & Ecclesiam constituta.* Reuerà Parens illa Dei sanctissima, nostræ sororis agit partes apud Deum, & benè nobis est propter eam, vnde nihil dispendij patitur orbis ex recessu Mariæ in cælum; imò bona largiter influunt in nos efficaci atque iugi B. Mariæ Virginis interuentu

Bern. serm. 7. in Signum magn.
Maria quare dicatur vellus.

Vtilem esse nobis absentiam Mariæ ab hoc orbe docet liquidò Bernardus ita fatus. *Quantùm de eius præsentia cælum exultat, numquid non consequens est, vt tantùm lugeat hic noster inferior mundus eius absentiam? Cesset tamen querela nostra, quia nec nobis hic est manens ciuitas, sed eam inquirimus, ad quam hodie Maria benedicta peruenit,* &c. *Præcessit nos Regina nostra & tam gloriosè suscepta est, vt fiducialiter sequantur dominam seruuli clamantes: Trahe nos post te, in odorem vnguentorum tuorum curremus. Aduocatam præmisit peregrinatio nostra, quæ tanquam iudicis mater, & mater misericordiæ, suppliciter & efficaciter salutis nostræ negotia pertractabit. Pretiosum hodie munus terra nostra direxit in cælum, vt dando & accipiendo felici amicitiarum fœdere copulentur humana diuinis, terrena cælestibus, ima summis. Illuc enim ascendit fructus terræ sublimis, vnde data optima & dona perfecta descendunt. Ascendens ergo in altum Virgo beata dabit ipsa quoque dona hominibus. Quidni daret? Siquidem nec facultas ei deesse poterit, nec voluntas; Regina cælorum est, misericors est, mater est vnigeniti filij Dei. Nihil enim sic potest potestatis eius seu pietatis magnitudinem commendare, nisi fortè aut non creditur Dei filius honorare Matrem, aut dubitare quis potest, omnino in affectu charitatis transisse Mariæ viscera, in quibus ipsa, quæ ex Deo est charitas, nouem mensibus, corporaliter requieuit.* Bernardo auctore patet, Mariam inuocatione coli quàm maximè, atque potestatem eius preces abundè fusas, & vota reddita commendare. Igitur ad Mariæ cultum conferet illa breuis oratio compacta stylo Abrahæ: Virgo beata precor, dic quod soror mea sis, vt mihi benè sit propter te, & viuat anima mea ob gratiam tui.

Mariæ absentia ab hoc orbe nobis vtilis.
Bernard. ser. 1. de Assumpt.
Mariam aduocatã præmisit peregrinatio nostra.
Mariam inuocandi formula.

Haudquaquam argumenta desunt, quæ nus sollicitant ad illud insigne genus obsequij. Primum est, à Deo præstitutus ordo, quo stante Deus non influit in animas, Beata nisi Virgine conscia; ita vt omnes, quos vberior gratia Dei afflat, sint inde magis B. Mariæ Virgini debitores. Hoc argumento pios quosque monet Bernardus, vt suam erga Deiparam pietatem excitent & acuant. *Totis*, inquit, *medullis cordium, totis præcordiorum affectibus & votis omnibus Mariam hanc veneremur, quia sic est voluntas eius, qui totum nos voluit habere per Mariam,* &c. *Quæramus gratiam & per Mariam quæramus, quia quod quærit, inuenit, & frustrari non potest.* Homo memor ruinæ in quam Adamus incurrit, pulsus illo peramœno loco voluptatis, in quem Deus illum induxerat, cunctando, tremens, & ægrè suas offerre preces erat solitus: sed vt sunt inuisa Deo timoris seruilis obsequia; ita nobis consuluit prouidendo nobis mediatorem humana carne satum, cuius si maiestas adhuc horrorem incutit, Maria Virgo data est nobis, vt apud Filium corusca nimis gloria terribilem, pulsata piis precibus intercedat.

Bern. ser. de Nat. B. V.
Maria mediatrix apud Filium.

Hæc mea sensa probat Bernardus eloquio persimili. *Ad Patrem*, inquit, *verebaris accedere, solo auditu territus ad folia fugiebas; Iesum dedit tibi mediatorem. Quid non apud talem Patrem filius talis obtineat? Exaudietur vtique pro reuerentia sua. Pater enim diligit filium. An verò trepidas & ad ipsum? Frater tuus est, & caro tua, tentatus per omnia absque peccato, vt misericors fieret. Hunc tibi fratrem Maria dedit. Sed forsitan & in ipso maiestatem vereare diuinam, quòd licet factus sit homo, manserit tamen Deus. Aduocatam vis habere & ad ipsum? Ad Mariam recurre. Pura siquidem humanitas in Maria, non modò pura ab omni contaminatione, sed & pura singularitate naturæ: nec dubius dixerim, exaudietur & ipsa pro reuerentia sua. Exaudiet vtique Matrem Filius, & exaudiet Filium Pater. Filioli, hæc peccatorum scala, hæc mea maxima fiducia est, hæc tota ratio spei meæ. Quid enim? Potestne filius aut repellere, aut sustinere repulsam, non audire, aut non audiri filius potest? Neutrum planè.*

Bernard. vbi suprà.
Christus apud Patrem est mediator.

EX ANTIQVITATE

Illa Iesu & Mariæ combinatio salutatis refricat inolitum veteri Romæ ritum, quem meminère Zeno, Cicero, & Macrobius, qui scripsère Sacra omnia initium cepisse ab inuocatione Iani & Vestæ. Fabius Pictor ait, Ianum instituisse Sacra, & erexisse primùm aras & delubra Diis, ac proinde locum meruisse primum in precibus atque votis, quando sua Sacra homines auspicantur. Adiicit ille, Ianum habuisse sibi Vestam in vxorem, & hanc ignis vsum adhibuisse Sacris, sicut antè panem atque vinum offerre Diis Ianus edocuit: hunc verò Sacris adhibitum ignem Vesta piis quibusdam virginibus asseruandum tradidit, nequando viuax flamma deficeret. Vnde vetus virginum Vestalium institutum pro custodiendo foco hinc creditur effluxisse.

Ianus, & Vesta primi inuocati in sacris.
Zeno lib. 1. rerum Ital.
Cicero. lib. 2. de natur. Deor.
Macrob. lib. 1. Saturn. c. 9.
Fabius Pictor. lib. 1.
Ianus quis fuit.
Vesta, qualis fuit.
Vestalium virginum origo.

Domitianus etiam subodoratus in sexu fœminino Deum inflectendi aliquid idoneum, à Pallade inuocata fecit suorum omnium Sacrorum exordium, vt auctor est Philostratus. Pietatis Domitiani erga Deam illam fictitiam, causa fuit iactantia: quippe delirus homo ille, Dei infulas affectando, Dea Pallade matre satum se esse dicens, omnibus imponebat. In Peloponneso fuit & sexui fœminino suus sartus tectus honos: hi nimirum Græci, à Melyssa, Nymphas suas semper incepere preces, in gratiam mellis, cuius vsum eis alma Melyssa dedit. Ita Gyraldus, Cælius Rhodiginus, & Lactantius. Tanta fuit etiam religio Gentium erga Solem, & Lunam; vt vtrumque sidus excolerent, sub nuncupatione Liberi & Cereris. Vnde Poëta preces ita suas fundit.

Philost. lib. 7. c. 12. vita Apollon.
Pallas inuocata à Domitiano initio sacrorũ.
Lilius Gyraldus de Diis Gent. Synt. 17.
Cæl. Rhodig. lib. 18. c. 27.
Lactan. lib. c. 1. 22.
Sol, & Luna simul adorati.

Vos ô clarissima mundi
Lumina, labentem cælo quæ ducitis annum

Virgil. l. 1. Georg.

Liber , & alma Ceres:

Maria apud Iesum intercedit.

Hæc omnia prælibata decent eum Mariæ cultum , quem ſuadet obſeruatio , quam ſuggeſſi dicendo , ritè Mariam precibus inuocari. Namque Iano & Veſtâ Diis Gentilibus ſancta parens Eccleſia afflata Deo , ſanctius aſylum habet ; quippe Ieſum & Mariam accepit cœlitus aduocatos. Ideoque ſuam teſtatura fidem erga ſuos hos patronos Eccleſia ſanxit , vt orationes quæ Deum & Mariam ſpectant, initium dent horis canonicis. Quippe *Pater noſter*, & *Aue Maria* , breues ſane preces , quæ Ieſum & Mariam ſollicitant , horis diurnis & nocturnis congruè præmittuntur. Dicetes ex profeſſo ritum illum eſſe mori antiquo ſuffectum deprecandi Ianum & Veſtam initio ſacrorum. Benè Ieſus dominica oratione præit, vt mediatorem agat apud Patrem ; ſalutatione demum Angelica Mariam vrgemus , vt ipſa ſuas etiam partes agat , ex qua pietate poteſt erga Ieſum , indubiè ſanctæ Matris fuſis in gratiam noſtri precibus inflectendum.

Ex SS. PATRIBVS.
Innocent. III. ſerm. 2. in Feſto Aſſumpt.
Maria quare dicatur Luna, & aurora.

Hoc profectò fuit ſalutare Papæ Innocentij III. conſilium. *Qui iacet in nocte culpa reſpiciat Lunam , deprecetur Mariam , vt ipſa per Filium cor eius ad compunctionem illuſtret. Quis enim de nocte inuocauit eam , & non eſt exauditus ab ea ? Qui verò ad diluculum pœnitentiæ ſurgit , reſpiciat auroram , deprecetur Mariam, vt ipſa per Filium cor eius ad ſatisfactionem illuminet. Quis enim deuotè inuocauit eam , & non eſt exauditus ab ipſa.* Huius indiuidui Ieſu & Mariæ conſortij benefici hominibus mentionem luculentam facit Arnoldus Abbas Bonæuallis. *Securum* , inquit , *acceſſum homo iam habet ad Deum , vbi Mediatorem cauſa ſua Filium habet ante Patrem , & ante Filium Matrem. Chriſtus nudato latere Patri oſtendit latus , & vulnera ; Mater Chriſto pectus , & vbera : nec poteſt vllo modo eſſe repulſa, vbi concurrunt , & orant omni lingua diſertius hæc clementiæ monumenta , & charitatis inſignia.* Huic auctori ſuppar ætate Petrus Celleoſis , cum illo coït in eandem ſententiam, de fauſto nobis illo binario , Chriſto ſcilicet, & Maria , quo velut vehiculo ad ſidera ſubleuamur. *Filius* (inquit) *noſtra apud Patrem eſt propitiatio , qui interpellat pro nobis : Mater apud Filium , quia rogat pro culpis noſtris. Filius eſt altare de terra ſancta , quia corpus habet de Matre ſine macula , in quo cremantur holocauſtomata, dum condonantur peccata : Domina noſtra nihilominus altare eſt terrenum, quia refugium eſt miſerorum.*

Arnold. tract. de laud. Maria.

Maria eſt altare.
Petr. Cellenſ. de panibus, c. 21.

Guillel. Aluern. de diuina Rhetor. cap. 12.
Maria Regina pietatis
Maria à Deo repulſam non patitur.

His omnibus adiice colloquium Guillelmi Aluerni auctoris ante quadragintos annos nominatiſſimi. Ille Matrem omnium noſtrum Mariam ſic affatur. *Adibo te , imò etiam conueniam , glorioſiſſima Dei Genitrix , quam matrem miſericordiæ , & Reginam pietatis vocat imò clamitat omnis Eccleſia Sanctorum. An poteris denegare peccatoribus interpellationis tua gratiam apud benedictum ac ſemper & vbique benedicendum Deum ac Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum Filium tuum ? Tu , inquam , cuius graſioſitas nunquam repulſam patitur : cuius miſericordia nulli vnquam defuit : cuius benigniſſima humilitas nullum vnquam deprecantem, quantumcunque peccatorem deſpexit. Dum te exoro , vt me miſericordiſſimo Filio tuo reconcilies , hoc procul dubio à te peto , quod maximè gratum atque placitum tibi certiſſimè ſcio.*

Ianus olim oblatione panis atque vini facta Diis , inſtituiſſe Sacra fertur. Chriſtus conſecrando panem & vinum, præcipuum omnium Sacrorum fecit , quod quando Sacris initiati presbyteri conficiunt, meminere Ieſu Chriſti, qui ſpeciali edicto cauit , ne fieret res illa ſine memoria Chriſti Domini reficiata. *Hoc* (inquit) *facite in meam commemorationem.* Veſta Sacris ignem adhibuit , quem voluit eſſe penes virgines. Maria Virgo beata tota cœlitus incanduit igne ſacro amoris , quo accenſo Sacris noſtris adeſt Deus propitius. Ignis huius ſancti cuſtodiam virginibus , id eſt puris duntaxat hominibus , & à fœda procul macula, commendauit. Cùm ergo gens noſtra totum debeat Chriſto & Mariæ , noſtrarum eſt partium vtrumque ſidus honore congruo venerari. Dignè profectò ſuas obit partes Eccleſia; ſiquidem vt auſpicatur horas canonicas inuocando Ieſum & Mariam ; ita finem facit pſallendi terminando preces , quas & illa vocat collectas , Ieſu Chriſti nomine recenſito. Etenim oratio concluditur hoc tenore. *Per Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum Filium tuum*, &c. Et nequando Parens noſtra Maria Virgo deſit , pſalmodiam excipit antiphona Salue Regina , vel altera iuxta ritum temporis. Vnde ſicut auſpicamur horas canonicas conciliando nobis Ieſum , & Mariam ; ita preces illas concludimus , Domini Ieſu , & Mariæ ſanctiſſimæ Virginis veneranda nomina reuocantes.

Luc. 22.

Maria inuocatur initio, & in fine horarum canonicarum.

Si Domitiano ſatis aliquando fuit ad Palladis obſequium , ſe Pallade matre cretum, mente nimis credula promulgaſſe ; quid præſtabit plebs Chriſtiana tali dignata matre, qualis eſt ipſa Dei mater ? Illud idem quod Princeps ille ſuæ Palladi , nempe Matri ſanctiſſimæ , & Virgini beatæ fuſis ex animo precibus obſequetur. Ille precum cultus , qui defertur ei , ſignificat , nos eam recenſere ſicut Matrem illam , quam veteres Opem dixere Deorum matrem , quæ à verbo ῥεῖν quod eſt fluere ; fuit etiam dicta Rhea , quaſi affluens , & cauſa boni quod influit in homines. Etenim Maria Matre Dei , & noſtra intercedente , nobis bona omnia cælitus illabuntur.

Mariam eſſe ſcyphum , quo redundans gratiarum aqua ſalit , voce canora ſonat Bernardus. *Vita æterna fons indeficiens , qui vniuerſam ſuperficiem irrigat Paradiſi. Nec modo irrigat , ſed inebriat fons hortorum , puteus aquarum viuentium , quæ fluunt impetu de Libano, & fluminis impetus lætificat ciuitatem Dei. Quis verò fons vitæ , niſi Chriſtus Dominus ? Deriuatus eſt fons vſque ad nos , in plateis deriuata ſunt aquæ, licet non bibat alienus ex eis. Deſcendit per aquæductum vena illa cœleſtis , non tamen fontis exhibens copiam , ſed ſtillicidia gratiæ arentibus cordibus noſtris infundens ; aliis quidem plus , aliis verò minus. Plenus equidem aquæductus , vt accipiant cæteri de plenitudine, ſed non plenitudinem ipſam. Aduertiſtis , ni fallor , quem velim dicere aquæductum , qui plenitudinem fontis ipſi non capere poteramus. Noſtis enim , cui dictum ſit : Aue gratia plena. An verò inueniri potuiſſe miramur vnde talis ac tantus fieret aquæductus , cuius nimirum ſummitas , inſtar profectò ſcalæ illius , quam vidit Patriarcha Iacob , cælos tangere , imò tranſcendere , vt* viuidiſſimum

Maria eſt aquæductus.

Bernard. ſer. in Natiuit. V. Mariæ.

viuidissimum illum aquarum, quæ super cælos sunt, posset attingere fontem? Nimirum tantopere humano generi fluenta gratiæ defuerunt, quod nondum intercederet is, de quo loquimur tam desiderabilis aquæductus. Nec mirabere diutius expectatum, si recordaris quot annis Noë vir iustus in arca fabrica laborarit, in qua paucæ, id est, octo animæ saluæ factæ sunt, idque satis ad modicum tempus. Sed quomodo hic noster aquæductus fontem illum attigit tam sublimem? Quomodo putas nisi vehementia desiderij, nisi feruore deuotionis, nisi puritate orationis, sicut scriptum est: Oratio iusti penetrat cælos. Et quis iustus, si non Maria iusta, de qua Sol iustitiæ ortus est nobis. Quomodo ergo illa inaccessam attingit maiestatem, nisi pulsando, petendo, quærendo

Melissa Nympha quæ.

Olim Nympha Melissa sibi Græcos obstrinxit mellis suauitate rudi adhuc populo demonstrata. Maria nuncupata vita, spes, & dulcedo, nobis quid dulcius melle dedit, quando Iesum enixa est, & quando plena gratia, & superplena nobis etiam gratiam impetrauit. Habemus hoc gratiæ dulcore satis idoneum argumentum, ad nos huic Melissæ arctis obsequij æterni vinculis obstringendos. Bernardus iterum audiendus. *Quod* (inquit) *quærebas, inuenit, cui dictum est: Inuenisti gratiam apud Deum. Quid? plena est vbi gratia, & gratiam adhuc inuenit. Digna prorsus inuenire quod quæris, cui propria non sufficit plenitudo, nec suo potest esse contenta bono, sed vt scriptum est: Qui bibit me, adhuc sitiet, petit superefluentiam, ad salutem vniuersitatis. Spiritus Sanctus, ait, superueniet in te, & pretiosum illud balsamum tanta tibi copia, tantaque plenitudine influet, vt copiosissimè effluat circumquaque. Ita est, iam sentimus, iam exhilarantur facies nostra in oleo, iam clamamus oleum effusum nomen tuum.* Potior longè fuit gratia huius olei sancti concessa Matris Dei precibus, quàm beneficium mellis à Melissa Græcis populis impertitum. Idcirco maoet nos eadem & gratitudo, nisi fortè maior occurrat, vt expedit, in exhibendis his gratiis nostra magis interest, quam Mariæ: nam hæc inuocata nihil proficit; nos verò secus omnibus vsquequaque bonis affluimus, quando sicut par est, à nobis Beata Maria Virgo votis anhelis, atque piis precibus inuocatur. Vt namque sonat illa Patrum corona supra recensita, Deus Pater Christo nihil recusat, vt nec Christus ipse suæ Genitrici, quando suis cultoribus consultura Natum adit, pulsata votis eorum, qui sese eius cultui mancipaŕunt.

Bernard. vbi suprà.

Ait Alexander, eos, qui indigebant Opis auxilio, semper habuisse patens asylum: Ops quippe Dea prisca illa ætate fuit credita, non opibus affluens tantùm, vnde sibi nomen grande, diues & liberale fecit; sed & prædicata fuit prona bonis etiam omnibus influendis. Quisquis opis Mariæ indigus est; ille fores occlusas haudquaquam inueniet: siquidem illa solùm, non vsquequaque patet, & aditum facilem hominibus præstat, sed insuper est ita rerum humanarum sollicita, vt in hoc pietatis obsequio omnes etiam cœlites antecellat. Fauet Augustinus hoc contextu. *Sicut apud Deum est Beata Virgo potentior; ita & præ omnibus Sanctis, est pro nobis sollicitior.*

Alex. ab Alex. lib. 6. c. 8. dier. Gen. Ops olim Dea benefica. Opis asylum patens. Mariâ præ omnibus Sanctis est sollicita pro nobis. *August. serm. de Assumpt.*

Dionysius Carthusianus etiam opportunus adest in explicando modo, quo Virgo Beata curam nostri indefessè gerens, salutem nostram, imò vitæ momenta ferè omnia moderatur. Sic ille Matrem Dei, & omnium nostrum affatur. *Tu mater misericordiæ pro miseris Filium tuum rogabis; quoniam Deus Pater, te Filium suum inter & homines posuit mediatricem. Et sicut tu Iudicem nunquam inuenis difficilem, sic te reus nunquam inuenit inexorabilem. In manibus tuis sunt omnes thesauri misericordiarum Dei: ideo regratiemur Deo, quòd talem nobis contulit adiutricem.* Qua verò ratione nobis inuigilet illa Parens prouida, pergit ille fidus cultor, & testis locuples aperire. *Volens* (inquit) *Rex Messias Christus Dominus propriam exaltare, honorareque Matrem, constituit eam inter se Iudicem nosque iudicandos mediatricem; statuit eam apud se nostram aduocatam, commisit ei militantem Ecclesiam, subiecit ei omnium electorum cateruam, catenus vt nisi per eam nihil nobis donetur: ita vt si nos exaudiri, si indulgentiam gratiamque sortiri contigerit; totum per Mariam nos adipisci sciamus, in cuius manu salus nostra reposita est.* Non ergo gratis & perperam dixi, Mariæ obsequendo magis nostrà quàm huiusce Beatæ Virginis interesse.

Maria Filium suum nobis facit proprium. Maria thesauros habet misericordiarum Dei. *Dionys. Carthus. opusc. de laud. vita solit. art. 27.*

Ibidem, art. 7.

Quid cunctamur ergo preces fundere, & Mariam conciliare votis, cùm illa fores misericordiæ peruias omnibus exhibeat, & à gratiis, quæ vberes eius intercessione fluunt, in animas nemo nisi volens, & noxius arceatur. Vnde piè Basilius ita fatur. *Ne diffidas, ò peccator, sed in cunctis Mariam sequere, & ipsam inuoca, quam Dominus voluit in cunctis subuenire.* Ne verò moras nectat homo malè sibi conscius, ob retroactæ vitæ genus impium, Anselmus inde maius pietatis erga Matrem Dei, homini peccatori suggerit argumentum. Ecce viri sancti fiduciam magnam, quam concepit in gratiam hominum, qui conscientiâ lancinante tremunt, atque puris obtutibus Deiparæ sisti, impuro animo reformidant. *Scio* (inquit) *illam magis propter peccatores, quàm propter iustos esse factam Dei Matrem. Dicit enim Filius eius, se non venisse vocare iustos, sed peccatores. Apostolus quoque testatur quod Christus in hunc venerit mundum peccatores saluos facere, quorum se fatetur primum esse. Sic igitur propter peccatores ipsa, scilicet propter me, meique similes facta est Dei Mater. Quomodo ergo immanitas qualibet peccatorum meorum cogere poterit desperare veniam errorum, cùm tam ineffabile bonum sit factum ex ea, ob curationem eorum?*

Basilius serm. de Annunt.

Maria facta propter peccatores.

Anselm. lib. de excellent. Virg. c. 1.

Vt est indoles humana rerum plurium indiga; ita Deas ætas hominum prisca plures adinuenit, quas præfecit editi in lucem hominis egestati. In his celebriores fuere Deæ istæ, Prosa, Postuorta, Egeria, Fluonia, Lucina, Educa, Potina, Maia, quæ & aliquando fuit Fatua nuncupata. Dixere Prosam, & hanc fecere Deam, vt obstaret, ne peruersa foret editio fœtus, vt plerumque cadit, quando contra modum à natura indictum, conuersi in pedes pueri, brachiis diductis hærent in faucibus vteri, vnde matres non sine discrimine vitæ ægrius enituntur. Vt huic periculo iret obuiam Roma, Prosam excoluit; vt auctor est Gellius. Postuorta sibi quoque mutuus

EX ANTIQVITATE. Prosa Dea qualis extiterit. *Gellius l. 16. cap. 16.*

Postuortæ Deæ munus quale. *Gellius l. 16. cap. 16. Macrob. l. 1. Saturn. cap. 7.*

nus idem attribuit, & eius meminère Gellius, atque Macrobius. Egeria dicta fuit ab egerendo partu, quo cunctante foras exire, matres in hoc agone dira ventris tormina patiuntur. Huius mentionem fecere plures, vt Festus Pompeius, Liuius, & Plutarchus. Hanc dixere Numæ coniugem, à qua Numine afflata leges acceptas Sacrorum sanxit. De hac etiam Ouidius ita canit.

Egetia Dea qualis extiterit. *Festus Pomp. l. 5. Liuius. 1. Decad. l. 1. Plutar. in Num.*

Egeria est, quæ præbet aquas, Dea grata Camœnis.
Illa Numæ coniunx, consiliumque fuit.

Ouid. l. 3. Fastor.

Fluonia sic nuncupata fuit, quod sanguinis fluxum sisteret in conceptu. Hanc recolunt Martianus Capella, Arnobius, & Festus Pompeius. Lucinæ fuit officium beneficiam procurare lucis vsuram infantibus. De illa sonat ita Terentius.

Fluoniæ Deæ officiũ quale. *Martianus Capel. in nuptiis Mercurij. Arnob. aduers. Gentes. Fest. Põp. l. 6.* Lucina qualis extiterit. *Terrent. in Andr.*

Iuno Lucina fer opem.

Virgilius item egregiam de illa Lucina facit commemorationem, hac illam inuocandi formula recensita:

Casta faue Lucina, tuus iam regnat Apollo.

Qualis Lucina fuit ex Cicerone patet. *Luna* (inquit) *à lucendo nominata: eadem est enim Lucina. Itaque vt apud Græcos Dianam, eamque luciferam; sic apud nostros Iunonem Lucinam in pariendo inuocant.* Plinius Lucinæ nomen deducit à luce, quam sinceram infantibus recenter editis impertitur. Alij verò lucum, qui Iunoni Romæ sacer est in exquiliis, dedisse nomen Lucinæ credunt. In his est Ouidius.

Virgil. in Bucol. Eclog. 4. Cic. l. 2. de Nat. Deor. Plin. l. 16. c. 44.

Gratia Lucina: dedit hæc tibi nomina lucus
Aut quia principium tu Dea lucis habes.

Ouid. l. 2. Fastor.

Educam vocat Varro Deam, quæ facultatem edendi paruulis elargitur. Hanc Augustinus Edulicam nominat: hanc etiam commemorat Nonius Marcellus. Potina à facultate potus hauriendi nomenclaturam habet. Donatus eam commemorat. Maia demum, quæ & Fatua à fando nomen habet. Hæc inducta fuit, vt infanti loquelam faceret expeditam. Ita Macrobius. Si credula nimium Roma Diis inanibus aduoluta sua reddidit obsequia, arbitrata natos infantes ope talium Numinum indigere. Gens Christiana sacris initiata mysteriis, certò sciens, Deiparam impetrare nobis plura Dei charismata, quàm quæ finxit antiquitas, nonne debet eam quibuscumque modis expedit, honorare. Quod Prosæ, & Postuortæ fuit falsò datum de aptando fœtu, vt erumpat sicut decet hoc præstat Maria tempestiuè, fœtus animæ nostræ dirigendo, vota sc licet nostra, & conceptus de sanctiore vita ineunda, ad praxim congruo tempore reducendo.

Educa Dea qualis extiterit. *Varro l. 2. de vita populi Rom. Aug. l. 4. c. 11. de Ciuit. Dei. Nonius. Marcel. lib. de propriet. serm.* Potina Dea quænam extiterit. *Donat. in Phormionem Terentij.* Fatua Dea vnde dicta. *Macrob. l. 1. Satur. c. 12.* Maria quare sit obstetrix.

Egeriam partum egessisse nugans ait antiquitas, sed constat Mariæ intercessione plures egessisse suas noxas in confessione, quæ pudore præpediente diu hæserant in faucibus, sic sese ad sacramentum confessionis homine pœnitente gratis & perperam accingente. Fluoniam à fluore sanguinis sistendo dici, esto verum sit; illa tamen magni nominis vmbra fuit, nemine prorsus experiente Deæ fictitiæ influxum. Sed est in confesso, bona, quæ proposuimus exequenda, suum sortiri effectum nec nisi illum effluere interuentu Beatæ Mariæ Virginis obstetricis. Illa nimirum obstetricante ratum & fixum est omne bonum, quod inspirante Deo concipimus, nec nos acerba manet censura Vatis in eos, quorum fœtus omnis, & conceptus in inglorium desinit abortiuum. *Venerunt* (inquit) *filij vsque ad partum, & virtus non est pariendi.*

Isai. 37. Maria plus potest, quàm quod finxit antiquitas de suis Diis.

Lucina nihil contulit omnino lucis ad vsuram. Ast Maria Virgo lucem attulit mundo, cui sese caligo diu offuderat, & huiusce lucis obsequio degentes in opaco prius homines illustrauit. Educa famem ei ercere nequit, sicut nec Potina sitim. Virgo verò Beata vinum atque panem ex se tulit, vnde fami, atque siti animarum consulitur, adscitis hominibus ad Angelorum mensam, vbi corpore & sanguine Christi compotes huius escæ potusque salutaris animæ saginantur. Fatua & stulta verè Roma fuit, quando Deam Fatuam inuexit, ne elinguis & tacitus aliquando foret infans editus in lucem. Sed Roma Christiana sapit, quæ Mariam credit peperisse Verbum, quo afflatus nemo tacet. Denique quidquid antiquitas illa loquax mentitur, vt adstruat esse Deas plures homini propitias, illud omne cedit gratiis, quæ influunt, quando Beata Maria Virgo votis atque precibus exoratur.

Itaque Maria sola Diis omnibus præstat Gentilium, plusque potest in gratiam hominum, qui se committunt ei, quàm quod mendax fabula suggessit eis, quos ætas illa nimis credula dementauit. Idcirco placet vsurpare lætum hoc effatum Ioannis Damasceni, sollicitantis omnes homines ad cultum Deiparæ. *Adeste*, inquit, *gentes omnes, omne hominum genus, omnes cuiusvis linguæ & ætatis, ac dignitatis, orbis vniuersi lætitiæ natalem diem lætis animis celebremus. Nam cùm Gentiles dæmonum per commentitias fabulas mentem subripientium, ac veritatem obscurantium, atque Regum natiuitates omni honoris genere celebrarint, pro sua quisque facultate munus quoddam offerentes, tametsi etiam alioqui illi vitæ humanæ perniciem inferrent, quanto magis nos Dei Genitricis natalem honore complecti conuenit, per quam mortalium genus redintegratum est.* Rursus idem alibi Mariæ festa dicit, esse festis omnibus prisci illius Gentilium sæculi præponenda. *Alij*, inquit, *alia festorum argumenta pro audientium arbitratu pertractent: nobis autem illud ad laudationem proponatur, cuius caput est præsens solennitas, auspicem habens Verbi matrem.*

Ex SS. PATRIBVS. *Ioan. Damasc. orat. 1. de Nat. Mar.* *Idem orat. 2. de Nat. Mar.* Maria quare omnium statuum aduocata.

Ad suadendum etiam Mariæ cultum conducit meminisse, piam hanc omnium hominum matrem cunctas obiisse vices, quas subire queunt omnes. Ad tres enim classes reducitur omne hominum genus, virginitatis scilicet, coniugij, & viduitatis. At Maria, Virgo licet extiterit semper, coniugem habuit, quo extincto fuit & vidua. Cùm ergo trium horum statuum extiterit Virgo, illa tribus his aderit, vtpote congrua viduarum, coniugum, & virginum aduocata. Ideóque scitè clamat Fulgentius. *Venite virgines ad virginem, venite concipientes ad concipientem, venite parturientes ad parturientem, &c. Ideò omnes istos cursus naturæ Virgo Maria in Domino nostro Iesu Christo suscepit, vt omnibus ad se confugientibus fœminis subueniret, & sic restauraret omne genus fœminarum ad se venientium, noua Eua seruando virginitatem, sicut omne genus virorum Adam nouus recuperat Dominus Iesus Christus.*

Fulgent. ser. de laudibus Mar. ex partus Salu.

Ne

Mariȩ preces ad omnes se porrigunt. *August. ser. 18. de Sanctis.*

Ne vero tibi subrepat, sexui fœminino solùm litare preces Mariæ; Augustinus ait, Virginis huius opem eos, qui commemorant illam omnes homines experiri. *Sentiant*, inquit, *omnes tuum iuuamen, quicumque celebrant tuam commemorationem.*

Ansel. lib. de inuoc. B. V.

Dixi supra, rerum omnium inopiam, qua premente gemunt homines, eos obstrinxisse Deas inuocare nouas, quas credidêre propitias. Si ergo viget & vrget adhuc nos hæc egestas, operæ-pretium est eò confugere, vnde potest opportuna salus influere. Congruum atque salutare nobis refugium est Maria Virgo. Quippe leuat atque iuuat ope sua confugientium ad ipsam omnium hominum indolem imbecillam. Potestatis eius ad tergendas omnes omnium angustias vt Anselmus erat conscius; ita Matrem Dei conciliare sibi satagit, supplices ingeminando preces, quatum argumenta facit miserias, in quas est hominum natura patris sui Adæ vitio condemnata. Sic ille *O mater salutis, ô templum pietatis & misericordia, tibi se conatur præsentare anima mea morbu vitiorum languida, & vlceribus flagitiorum putrida: tibi, inquam, nititur quantum moribunda valet supplicare, vt potentibus tuis meritis, & piis tuis digneris eam precibus saluare. O tu benedicta super mulieres, quæ Angelos vincis puritate, & Sanctos superas pietate, anhelas spiritus meus moribundus ad tanta benignitatis respectum, sed erubescit ad tanti nitoris conspectum: eadem enim peccata mea, ô Domina mea, cognosci cupiunt propter curationem, apparere fugiunt propter execrationem*, &c.

Maria mater misericordiæ.

O tu illa pie potens & potenter pia Maria, de qua fons est ortus misericordiæ, ne coatinoas, precor, tam veram misericordiam, vbi tam veram agnoscis miseriam. Ille bonus filius hominis venit sponte perditum saluare, & mater Dei poterit perditum clamantem non curare? Fugiat ergo reus iniusti, ad piam matrem misericordis Dei. Pie Domine, parce seruo matris tuæ: pia Domina, parce seruo Filij tui. Qui me constitio inter duas tam immensas pietates, non incidam inter duas tam immensas seueritates. Hactenus Anselmus.

Maria quid sanctis hominibus & etiam Angelis dedit. *August. ser. de Nat. Mariæ.*

Quàm sit Maria Virgo potens, & quàm longe latéque influxus eius excurrant, fusè docet Augustinus, enumeratione facta rerum, quas ab ea cuiusvis generis homines saucij, necnon & beati ipsi spiritus acceperunt. Sic ille. *Facta est Maria ianua cœlorum, sublimatio Apostolorum, laus Martyrum, iubilatio Confessorum, continentia Virginum: facta est Maria norma Principum, iustitia Regum, salus omnium populorum, gloria viduarum, gaudium Angelorum, requies animarum: facta est Maria salus morum, mors criminum, vita virtutum, virtus pugnantium, palma victorum, cuius vita inclyta cunctas illustrat Ecclesias.* Hæc ille, cui Bernardus etiam verbis eius sententiæ congruis assentitur. Scribit enim, Deiparam ita se aptare rebus humanis, vt omnibus prouideat.

Bernard. ser. in Apocalyps. Signū Magn. Maria omnibus omnia facta est.

Maria, inquit, *omnibus omnia facta est, omnibus misericordiæ sinum aperit, vt de plenitudine eius accipiant vniuersi, captiuus redemptionem, æger curationem, tristis consolationem, peccator veniam, iustus gratiam, Angelus lætitiam.*

Esto queant hæc præfata nobis suadere pium Mariæ cultum in eius inuocatione situm non est prætereunda tamen ratio petita crebris à dæmonum insidijs & ictibus, vnde salus nostra vertitur in discrimen. Olim Roma videns se vndequaque peti; vt æmulorum impetus elideret, arbitrata Deam esse victoriam, simulacrum ei erexit, & instituit Sacra, quibus Victoriam obstringeret, vt à partibus Romanorum staret: tantaque fuit Romana fides erga Deam illam commentitiam; vt eius opis & influxus esse ratum & fixum haberent, hostium ab ipsis agmina profligata.

Victoriȩ statua olim culta Romæ.

Vnde quia Christiana fide illucente ruit hæc statua posita quondam in Capitolio; Symmachus vir Consularis eò prorupit audaciæ, vt Valentiniano Imperatori Christiano coram dixerit, malè rebus Romanis consultum esse, post abiuratum Victoriæ cultum, quem ille petens restitui in integrum, grauiter offendit hunc Principem à delirijs Ethnicorum ritibus alienum.

Symmach. orat. ad Valēt. imperat.

Vt Principem inflecteret garrulus hic orator, adscita venustate comptioris eloquij, hoc eleganti in dicendo lepore fucos fecit, & imposuit pluribus adstantibus, enumerando clades illatas imperio, post abdicatum Victoriæ cultum, quem reuocassent denuò multi Senatorum adstantium, nisi Sancto Ambrosio suasore pius Imperator fortiter obstitisset. In hoc potissimum cardine vertebatur oratio Symmachi, stante more prisco Romanorum, qui Victoriam coluêre sicut Numen, fuisse omnia sarta tecta Romæ, cui impares fuêre plagæ omnes orbis vniuersi, deturbatâ secus statuâ Victoriæ, omnia pessum iuisse crebris irruentibus hostibus in Romanos iniurios Victoriæ, cuius obsequio & veneratione diu res Romana sæuis hostibus fractis steterat illibata.

Profectò potiori ratione sibi Virgo Beata preces & obsequia fidelium vendicat: illa namque Deo decernente data est nobis in tutamen contra feros dæmonum insultus, quos coërcere nequit homo suo marte, velut impos obstare tali & tanto hosti, qualis & quantus est ille nequam Angelus, qui & in perniciem nostram conducit omnia spirituum etiam agmina desertorum. Quanam verò truces illi nos arte petant hostes, & quas adhibeant technas vt prosternant, operæ-pretium est obiter enarrare, vecors vt indoles nostra sibi caueat, & auxiliares copias conscribat, quarum ope freta, frangat aut eludat, fortis huius & astuti impetus inimici.

Dæmonis astutia in tentatione.

Primum quod occurrit est nomenclatura sonans in hominum hoste vafrum quidpiam, nempe dæmon dicitur serpens: est autem serpens callidum atque prudens animal, caput cautè suum ingerens, vt deinde totum corpus insinuet; ita notans dæmonis industriam, qui se suggestione prodit impetu primo, demum hoc capite immisso, trahit in consensum animam, cui non cura fuit pellere suggerentem. Ita Gregorius. *Suggestioni eius, si primò non resistitur, repente totus ad interiora cordis, dum non sentitur, illabitur.* Huius etiam versipellis inimici Cyprianus abundè fucos detegit; ita telas, quas ille orditur, expandens. *Plus cauendus & metuendus est inimicus, cùm latenter obrepit, cùm per pacis imaginem fallens, occultis accessibus serpit, vnde & nomen serpentis accepit. Ea est eius semper astutia, ea est circumueniendi hominis cæca & latebrosa fallacia.*

Greg. lib. 17. Moral. c. 20. Diabolus dicitur serpēs. *Cypr. tract. de vnitate Ecclesiæ.*

Rursus

Rursus ille, vafri hostis explicando motem in tentando, notat in quot ille gyros serpens eat, & in quot amfractus hominem voluat, nescium insidias inimici huius tam sæui, quàm callidi præcauere. *Circuit*, inquit, *ille nos singulos, & tanquam hostis clausos obsidens muros explorat, & tentat an sit pars aliqua murorum minus stabilis, & minus fida, cuius aditu ad interiora penetretur. Offert oculis formas illices & faciles voluptates, vt visu destruat castitatem. Aures per canoram musicam tentat, vt sono dulcioris auditu soluat & molliat Christianum vigorem. Linguam conuicio prouocat, manum iniuriis lacessentibus ad petulantiam cædis instigat. Vt fraudatorem faciat, lucra opponit iniusta, vt animam pecunia capiat, ingerit perniciosa compendia: honores terrenos promittit, vt cælestes adimat: ostentat falsa, vt vera subripiat: & cùm latenter non potest fallere, exertè atque apertè minatur: in pace subdolus, in persecutione violentus. Quamobrem, fratres charissimi, contra omnes diaboli vel fallaces insidias, vel apertas minas stare debet instructus animus & armatus, tam paratus semper ad repugnandum, quàm est ad impugnandum semper paratus inimicus.* Tandem Cyprianus vt homines instituat ad cautelam contra tela vafri atque potentis inimici, sic perorat. *Aduersarius vetus est & antiquus hostis, cum quo prælium gerimus. Sex millia annorum iam penè complentur, ex quo hominem diabolus impugnat, omnia genera tentandi & artes atque insidias deiiciendi, vsu ipso vetustatis edidicit. Si imparatum inuenerit militem Christi, si rudem, si non sollicitum, ac toto corde vigilantem, circumuenit nescium, fallit incautum, decipit imperitum. Si quis verò Dominica præcepta custodiens, & fortiter Christo adhærens, contra eum steterit, vincatur necesse est, quia Christus quem confitemur inuictus est.* Hæc ille.

Idem tract. de zelo & liuore.

Diabolus omnes sensus obsides vt inde sibi viā faciat in cor.

Sensuum incuria facilis est ad consensum peccatorum.

Tētationum quot species sint.

Tentatio debet nos facere cautiores.

Hæc dæmonis astuti hominum hostis descriptio exquisita metum & terrorem cuique generoso potest incutere, quidni & pauido? cùm imbelles sint hominum ausus, vt dæmonem frangant. Ne imbecilla tamen hominum natura cadat animo, opportunè Deus in Virgine Matre dedit arma, quibus Mariæ cultor homo truces inimicos in fugam ageret, & de illis ipsa duce & comite Virgine triumpharet. Nonne fuit idcirco Parens illa Dei dicta, Turris Dauidica, ex qua mille clypei pendent, & in qua sita est omnis armatura fortium? hoc ingenioso typo turris, Deo insinuante, vires nostras omnes, esse parum idoneas ad vincendum hostes inuios aspectibus, nisi Virgo Beata suis nos dignetur opibus adiuuare.

Cypria. tract. de exhortat. ad Martyriū, ad Fortunatum.

Maria quare turris Dauid.

Mariam prænalere feris omnium dæmonum turbis constat ipso Dei oraculo: cùm namque dæmon ægrè ferens hominem esse sibi substitutum, eum induxisset in peccatum Euæ virginis obsequio; hoc maledicto Deus fetiit callidum hunc serpentem. *Inimicitias ponam inter te, & mulierem; & semen tuum, & semen illius; ipsa conteret caput tuum.* Quod perinde est ac dicere. Non dudum lætabere victor: quippe fiet, vt ab illibata demum Virgine conteraris. Perfidus ille memor oraculi, Maria exoriente, vires eius sensit. Recenter enim nata Virgo Beata metum & terrorem, quem diabolus incusserat, retorsit in hostem illum terribilem, quem ideo sic inducit Scriptura sacra voce querula lamentantem. *Quæ est ista, quæ progreditur quasi aurora consurgens, pulchra vt Luna, electa vt Sol, terribilis vt castrorum acies ordinata?*

Gen. 3. Maria diabolo terribilis.

Cant. 6.

Neminem posse, Mariā Virgine inconsultā, vires & insidias dæmonum effugere, historiā luculentā & equidem sacrā liquet. Chananæus Rex nomine Iabin Hebræos inglorio & importuno iugo dudum oppresserat, & spem omnem libertatis aliquando reducis ademerat: quippe Ducem eis Sisaram præfecerat, hominem strenuum & potentem, qui præter nongentos currus falcatos, adhuc stipatus erat electorum militum agmine numeroso. Hebræis in arcto positis, & iniquè ferentibus seruituris iniuriam, propitius fuit Deus, præficiendo Barac Ducem agminum Israël. Debbora prophetis afflata Deo Duci Barac iniunxit, vt militem conscriberet, & exercitu comparato Duci Sisaræ occurreret: namque fore cæso vt Sisara, & exercitu eius dissipato, plebem Hebræorum afflictam eriperet miseræ seruituti. Barac arbitratus negotium illud esse plenum discriminis, atque periculi, præscia mente typum Beatæ Mariæ subodorans in Debbora, renuit exercitum instruere. Sed Debbora vrgente Barac ad prælium, ille moras omnes, quas prætexebat, ait se rupturum, & in hostem processurum alacriter, si Debbora ipsa Dei acies expeditas in Sisaram præsentia sua potiore omni robore confirmaret. *Dixit ad eam Barac: Si venis mecum, vadam: si nolueris venire mecum, nō pergam. Quæ dixit ad eum. Ibo quidem tecum, sed in hac vice victoria non reputabitur tibi, quia in manu mulieris tradetur Sisara.*

Mariæ auxilium, figuratum in Debbora.

Indic. 4.

Ex Cypriano supra recensito patet, in quos incurrat hostes hominum genus, & nostro experimento scimus, quàm sit infirma manus humana, vires vt [illegible]ellat dæmonis insurgentis. Virgo tamen [illegible]ta suos cultores vrget & inuitat, vt concurrant cum Angelis apostatis. Quid ergo moras nectis, Christiane, times fortè robur hostis acerbi? Prudenter agis, & conscia infirmitate metum habes, vnde excu[illegible]se; fatiscente tamen animo, Mariæ Virginis adsciscas opem; vsurpatā prius, prælibatā Barac formulā deprecandi. Si venis mecum, ô Beata, vadam: si nolueris venire mecum, non pergam. Quippe nisus nostri omnes explicantur incassum contra manum illam lectissimam hostium, qui insurgunt in nos? Irriti sunt impetus nostri contra diros hostes, qui nos vndequaque petunt; sed te, ô Beata, comitante pauor omnis excidet: & esto totus infernus occurrat; nos tuis auxiliis suffulti, animo infracto fortiter incurremus. Est namque verax oraculum: In fœminæ manu Sisaram esse tradendum; id est, dæmonem à te Beata Maria Virgine profligandum.

Virgine Beata duce, acies aduersas agi in fugam, supra palàm feci, commemorando stragem Scytharum editam ab Imperatore Græco Caloioanne, post emendicatam opem Deiparæ. Vnde fuit & in more positum Græcis, pictam in labaro Virginis imaginem præferre die conflictus, vt Maria auxiliante, miles aut vinceret, aut mortem fortiter oppeteret; ex fausto euentu constat abundè, ritum Beatæ Mariæ Virgini placuisse. Sed quia

Baronius ex Niceta sub ann. 1123.

maioris

Maria adfuit Coloianni Imperatori.

maioris est ponderis,& momenti pugna nobis indicta cum dæmone, idcirco magis est æstimanda cura, quam Virgo Beata gerit rerum nostrarum in procinctu congressus huius, cuius exitus haudquaquam anceps erit, si Maria stet à partibus nostris; stabit autem conducta votis,& precibus:, quippe nemo repulsam ab ea patitur inuocata.

Damascen. in Annunt. Mar.

Maria potēs est auxilium.

Quàm sit Virgo potens adiuuando suos pugiles & Athletas Damascenus ait, eam sic compellans. *Inuincuperabilem, Deipara spem tuam habens,seruabor,defensionem tuam possidens, ô pura non timebo; persequar inimicos meos, & in fugam vertam, solam habens vt thoracem protectionem tuam,& omnipotens auxilium tuum deprecor clamans tibi, Domina, salua me intercessionibus tuis.* In gratiam auxilij, quod Virgo suis clientibus impendit, Bernardus ita clamat. *Per te gratiam acquirimus,gloriam impetramus:per te, Maria, franguntur vincula, soluuntur debita, vincuntur vitia,solidantur confracta,recuperantur perdita, renouantur vetera, roborantur infirma,magnificantur minima,exaltantur infima,incœpta promouentur,infecta perficiuntur,perfecta conseruantur, dæmones fugantur, purgatur cor, mens refulget,animus inflammatur, liquescit pectus,dulcescit gustus,& decoratur aspectus.*

Bernard. in orat. ad Virginem.

Si non suppeterent & alij abundè Patres, qui de Beatæ Mariæ Virginis inuocatione mira conglomerant, illud vnum Bernardi effatum sufficeret,ad enumerandas gratias,quæ influunt in clientes Deiparæ; imò textus ille satis ingereret cultum, in quo commendando nos scriptores & Ecclesiastæ Dei sæpe sæpius insudamus. Non est hîc prætereunda vetus obseruatio Hebræorum, qui fœderis arcâ solùm consultâ, suas educebant acies ad conflictum. Lacones olim nescio qua ducti religione foras ibant & in hostem in plenilunio; cultores enim vt erant Lunæ, hoc sidere in orbem ducto bonum omen de instante victoria, & profligandis hostibus, hi deliri populi conceperunt. Mariam fœderis arcam esse, Patres passim & certatim dicunt; eâ inconsultâ nemo feliciter pugnat. At Mariâ secus conductâ & consultâ cedunt omnia faustè piis eius sodalibus. Rursus Maria est Luna, procul ab indole Lunæ nostræ, quæ vt est omni momento fugax, ita sibi constare nequit, ideò facta typus inconstantiæ, vt ex Plinio seniore liquet. *Modo*, inquit, *curuata in cornua, modò æqua portione diuisa, modò sinuata in orbem, maculosa eademque subito prænitens, immensa orbe pleno, ac repente nulla.* Maria plena sibi, & superplena nobis non est obnoxia deliquiis, idcirco votis est atque piis obsequiis Luna hæc fulgida prosequenda. Vt in plenilunio, hæc inferiora sudant influente magis Luna in corpora illi affinia; ita Mariâ semper stante plenâ gratiis, habent quod lætentur cultores eius, vtpote securi de iugi influxu gratiarum, quæ alluunt omnes, qui Mariæ cultum impigrè profitentur.

Luna plena culta à Spartanis.

Pausanias in Atticis.

Luna quare typus sit inconstantiæ.

Plin. lib.2. c. 19.

Salutaris necne sit pietas in Mariam disce eloquio hoc Guillelmi Aluerni. *An falsò & inaniter vocat te omnis Ecclesia sanctorum aduocatam suam, & miserorum refugium? Absit hoc à matre Dei, quæ fontem pietatis toti mundo peperit, vt cuiquam miserorum suæ misericordiæ subuentionem vnquam deneget. Innumeris exemplis magnificorum operum misericordiæ tuæ, quæ operata es erga peccatores miserrimos, docuisti nos, & persuasisti de misericordia tua confidere, de tua pietate sperare, & in omnibus necessitatibus nostris sub alis tuæ protectionis fiducialiter confugere. An est misericordiæ tuæ onerosa multitudo ad te clamantium? An est aliquatenus difficilis gratiositati tuæ impetratio, vel veniæ, vel gratiæ quantæcumque? Scio, Domina misericordiæ, quia nihil horum est apud te, quin potius gaudium est tibi suffragari miseris, & reuocare gratiosissimis, & semper efficacissimis precibus tuis periclitantes, & etiam periclitatos à perditione, & perditionis periculis. Tu enim dulcissima Dei Mater super omnes Angelos & homines nosti, quantùm placeat benedicto Filio tuo salus nostra. Quia ergo super omnes homines & Angelos diligis gloriam benedicti Filij tui, quæ indubitanter maxima est ei ex saluatione perditorum; maximè placet tibi procurare illam. Hoc autem est impetrare peccantibus gratiam ipsius his, qui vitiis & peccatis suis offensi sūt illi. Dum ergo te exoro, vt me misericordissimo Filio tuo reconcilies, hoc procul dubio à te peto, quod maximè gratum atque placitum tibi certissimè scio. Non potes igitur denegare mihi quod peto: si enim mihi denegares quod tibi gratissimum est, quid posset sperari vnquam à te, vel super quo vnquam exoranda esses, Domina mea dulcissima, nulla creatura & tot & tanta, & talia impetrare posset apud benedictum Filium tuum miseris, quanta tu apud ipsum impetres eisdem. In quo procul dubio, non vt ancillam suam, quæ indubitanter es, sed tanquam matrem verissimam te honorat.*

Guill. Aluer. de diuina Rhetoric. c. 18.

Maria precibus nostris delectatur.

Maria salutē hominū procurat.

Illa viri vsquequaque probi fusa prolixior oratio, satis superque clamat, non intempestiuè coli Mariam, cùm potestate apud Deum, & pietate erga totam Ecclesiam, omnes homines, necnon & Angelos antecellat. Vernaculo experimento notum est, Mariæ cultores in censum & mercedem obsequij sui multas referre dotes, & multa secus accidere infausta viris impiis, qui Mariam colere dedignantur. Nestorij Mariæ iniurij mors horrenda clamat, non impunè peti Deiparam. Iustinianus item II. Imperator ob deturbatas ædes Mariæ vicinas Regiæ, cuius ita grandiora fecit pomœria, vindice mucrone malè periit. Constantinus Copronymus, & ipse Matrem Dei exosus, egit animum eiulans, & clamando pœnis inferni se necdum solutâ animâ corpore cruciari. Nonne & Guillelmus Rex Angliæ furore percitus, in Galliam traiiciens, igne & ferro cladem & hominum stragem spirans, supponendo faces Ecclesiæ, cuius patrona fuit Deipara, eodem momento foci depascentis Ecclesiam Beatæ Virginis, incendia dira febris ex improuiso natæ sensit, quæ accensa Regem sacrilegum extulit, Virginis iniuriam morte ingloria & pessima compensantem.

Ex Historia.

Mariæ iniurij homines quo fato sublati.

Histor. Imperial. in Iustinian. II.

Hist. Angl. in Guillelm.

Possumus & à Troia pium Mariæ cultum addiscere, æmulando curam, quam vrbs illa solers adhibuit in asseruando Palladio; sic nominauêre Deæ fictitiæ Palladis imaginem desuper illapsam, vt gens & ætas illa nugax finxit. Troia penes hanc Palladis effigiem sua extrema credidit esse fata: etenim Apollo suis oraculis edixerat fore Troiam hostibus inuiam stante Palladio. Suprema tandem Troiæ fata fidem fecerunt oraculis, vrbe suo excidio luente pœnas Palladij segnius asseruati. Quandiu Troia sagax atque munita suum texit Palladium, Greci frustra crebris arietū impulsibus tentauêre muros vrbis, quā vt adæquare solo possent, vbi lōga decennij scilicet obsidione parū se profecisse vidēt, de Palladio suffurādo sagax

Palladiū quid olim erat.

Ex Antiquitate.

Seruius in lib. 2. Æneid.

Dionysi. Halic. lib. 1.

Strabo lib. 6. Virgil. 2. Æneid. Plutarch. in Camillo, & in Parallelis c. 35. Pausan. in Attic. Herodian. lib. 1.

ineunt consilium, vt eo sublato Troiam prosternerent, armis sæpe suis perperam hactenus impugnatam. Callidi consilij series in praxim reuocanda fuit penes Diomedis & Vlyssis industriam. Vt Diomedes erat strenuus, ita fuit & Vlysses arte potens: ambo sibi fecêre viam per cloacas & loca fœda quibus exundare solent fæces. Inde petunt arcem, & occiso custode nihil metuente sibi, deponunt Palladis effigiem, qua sublata sua castra petunt, sicque Troia suo Palladio frust ra feris hostibus cessit, qui eam turpiter euertunt. Huius excidij summa liquet his versibus Æneidos.

> *Fatale aggressi sacrato auellere templo*
> *Palladium, cæsis summa custodibus arcis*
> *Corripuêre sacram effigiem.*

Palladium à quibus ablatum.

Huius Palladij memoria luculenta viget apud Seruium, Dionysium Halicarnasseum, Strabonem, Plutarchum, Pausaniam & Herodianum. In hac Troiæ direptione typus ingenuus prostat excidij animarum, quarum ruinæ diabolus inuigilat. Quippe verax illa Patrum sententia est, videlicet in cassum tela iaci dæmonum in eos, qui impenetrabili Mariæ Virginis clypeo proteguntur. Cùm ergo vafer hominum hostis aduertit sua spicula contorta nihil inferre mali Deiparæ cultoribus, omnes astutiæ suæ neruos eò dirigit, vt Mariæ cultum elimninet, & homines ab eius abstrahat obsequiis, quod vt præstet non Diomedis aut Vlyssis opem conducit; ipse nimirum est satis superque dolis instructus & arte Pelasga: sed in animas sese callidus hostis insinuat; apertâ sibi viâ sordidâ cloacarum. Vt namque sacrum Deiparæ cultum omnino expungat ab anima, concupiscentiæ fomite protitato fœdas suscitat effigies, quibus intenta vecors anima, obscœnis illis delinita simulacris incauta litat Veneri, & immunda demum mergitur in cœnum luxuriæ, fœtida cloaca peius. Inde datur hosti ampla satis via ad cordis nescia custodiæ intima penetrandi. Vnde sicut ille vigil est æmulus hominum dæmon; ita citus atque velox est ad nocendum, statim atque sibi peruia corda fecit. Summa mali quod infert animæ est Deiparæ cultus incuria. Scit quippe, malè cessurum eis, qui assuetum Mariæ obsequium ob voluptatis vsum turpiter abnegarint. Contrà nequam hic & desertor Angelus, Mariæ cultu stante, nequit proficere ad discrimen animarum, quod intendit: siquidem illa potens & Beata Virgo fugat omnia illa Angelorum agmina transfugarum.

Mariæ cultu stante nequit dæmon nobis nocere.

Ex SS. Patribus. *Bernard. in Salue Regina.* Mariæ exempla docent nos.

Hinc Bernardus eam sic compellat. *Vexillifera tu, ô Maria: vexilla prodeunt Regis, in nobis te agente pro nobis* Ad hoc Mariæ potens auxilium pertinet illa vetus Radulphi Ardentis sententia. *Maria est quasi quadam lux & stella prauia in magno & periculoso huius mundi pelago nauigantibus, suo exemplo nos docens, suis virtutibus nos illuminans, suis intercessionibus nobis auxilians. Si ergo, fratres mei, maligni spiritus nos infestant, si caro nos tentat, si mundus nos oppugnat; ad Mariam respiciamus, ad Mariam confugiamus, ad Mariam conclamemus.* Quod perinde est ac dicere Troiæ ciuitati, cassos fore diros omnes Græcorum ausus Palladio mœnia propugnante.

OBSERVATIO TERTIA, SOLLICITANS animas ad decantandas Mariæ laudes: cultus enim ille penes eius encomia positus, est ei perquàm gratus.

§. VII.

INstituta licet Sacra Deum concilient hominibus, quia inde Deus potissimum excolitur & probatur; nemini namque, Deo excepto, sacra fiunt: aliunde tamen ipse Deus, quasi pertæsus Sacra plebis Hebræorum, excoli voluit, videlicet encomiis & laudibus, quarum Cantica & Psalmi pręcipua referunt argumenta. *Sacrificium,* inquit, *laudis honorificabit me.* Imò Deus, vt homines alliceret ad hoc obsequium laudum, gloriam repromisit eis, à quibus gloriæ pensum acciperet. *Quicumque*, inquit, *glorificauerit me, glorificabo eum.* Cùm ergo Deus Mariam in partem regni adsciuerit, hoc genus obsequij sanxit ei ab omnibus exhiberi. Huic edicto morem gerit Ecclesia: nam concludens horas canonicas, quæ totæ Deum laudant & prædicant, vice colophonis, addicit antiphonã, qua Virgo Beata priusquam oretur vt adiuuet nos, laudibus exaltatur.

Psal. 49.

1. Reg. 2.

Vt hoc inductione palàm fiat, obiter anatomen texe precum illarum, quas Ecclesia subnectit horis canonicis; & aduertes, Mariæ laudes esse magis cordi Ecclesiæ, quàm sit ipsa petitio suffragij. Cùm *Salue Regina* canit, antequam deueniat ad voces illas. *Eia ergo, aduocata nostra, illos tuos misericordes oculos ad nos conuerte*, luculenta præmisit encomia: Virgo nimirum prædicatur esse Regina, Mater misericordiæ, vita, spes nostra, & dulcedo, quibus titulis illa parens Dei sanctissima maximè commendatur. Tempore aduentus resonat *Alma Redemptoris Mater.* Epilogus antiphonæ meminit quidem miserorum, vt Mariam inflectat. *Sumens illud Aue, peccatorum miserere.* Sed ante sonant egregia Mariæ præconia; quippe prædicatur alma Redemptoris Mater, peruia cæli porta & stella maris. Ante Pascha suas finit horas Ecclesia, Mariam salutando breui hoc eloquio. *Aue Regina cœlorum.* In calce quidem huius antiphonæ Deiparam inuocat compendiosè precans. *Vale, ô valde decora, & pro nobis Christum exora.* Sed ante Matris huius sanctissimæ cecinit elogia, vnde Virgo micat, vti Regina cœlorum, Domina Angelorum, radix & porta lucis. Denique ne videar hîc indicem texere breuiarij, antiphonas, hymnos, versus, & omnia expende, quæ Ecclesia sancta canit de Maria; deprehendes, eam antè miris encomiis extollere, & postea precibus inuocare.

Maria prius laudatur ab Ecclesia, deinde inuocatur.

Ille nimirum cultus, qui in Maria laudibus prosequenda totus est, vt sanctior est, & à commodo encomiastæ procul; ita magis Mariam demulcet & obstringit vtpote compositus ad amussim obsequij sacri, quam ex Scriptura sacra patet fuisse quondam nobis ab ipsa Beata Maria Virgine pręstitutam. Etenim cùm hæc Virgo, Dei flamine perculsa, suæ sortis encomia perstringeret dicẽdo, Deum, qui potens est, fecisse sibi magna, sic conclusit. *Ecce enim ex hoc, Beatam me dicent omnes generationes.* Quasi diceret; vt electa Dei Mater ego piis excolar obsequiis, sed omnium potissimum, atque mihi gratissimum erit Beata dici, & laude meis titulis congrua prædicari. Vt Sancti Patres erant conscij, quibusnam Virgo Beata modis

Mariæ laudes quare magis placent, quàm inuocatio.

Luc. 1.

modis esset excolenda; suos ita libros resperse-runt encomiis, vt hæc recensere, tomos esset excudere iam editos. Vt illa Patrum pietas erga Matrem Dei sanctissimam elucescat, erit satis aliquid decerpere ex floreto Patrum, vt inde flores lecti Mariæ cultoribus inseruiant, ad coronam laudum Virgini componendam.

Ex SS. Patribus.

August. ser. 2. de Nat. Mariæ.

Augustinus agmen ducet. *Qualiter eam laudare poterit mortalis hominis transitorium verbum, quæ illud de se protulit Verbum, quod permanet in æternum? Quæ lingua in eius laude inuenictur idonea, quæ illum genuit, cui omnia benedicunt, & cum tremore obediunt elementa? Nam dum cuiuslibet Martyris fortia facta extollere cupimus, dum virtutum eius insignia ad Redemptoris nostri gloriam prædicamus, etiamsi ad cogitandum tardior sensus impediat, vel ad loquendum balbutiens lingua non suppetit; verborum tamen copiam ipsius rei materia subministrat. Cùm vero Beatissimæ Genitricis Dei laudem scribere volumus; quia noua & inaudita sunt quæ tractanda suscipimus, nulla inuenimus verba, vt ad hæc digne exprimenda sufficere valeamus: tollit enim facultatem sermonis materia singularis. Quæ enim lingua explicare sufficit, vel qua ratio humana non obstupescat, cùm cogitare cœperit, quia creator oritur ex creatura. Latet inter materna viscera paruulus, qui cum æterno Patre rerum omnium iura gubernat immensus. O beata vbera, quæ Dominum tenerum alunt, lac puerilibus labris infundunt, Angelorum & hominum cibum pascunt. Manat liquor ex vberibus Virginis, & in carnem vertitur Saluatoris. Nullus ergo humanus sermo in laude eius inuenitur idoneus, de qua mediator Dei & hominum cognoscitur incarnatus. Impar illi est omne humanæ linguæ præconium, quæ de intemeritate carnis suæ visceribus cibum nobis protulit animarum, qui ait: Ego sum panis viuus. Per cibum quoque sumus à paradisi amœnitate deiecti, per cibum quoque ad Paradisi gaudia reparati. Cibum comedit Eua, per quem nos æterni ieiunij fame mulctauit. Maria edidit cibum, qui nobis cœlestis conuiuij aditum patefecit.* Hactenus Augustinus.

Mariæ laudes sunt infra dignitatem eius.

Bernard. ser. 4. de Assũpt.

Egregius sanè typus est laudandæ Dei Matris, profiteri sese miris eius laudibus imparem, vt suo exemplo docet Bernardus, ita fatus. *Non est quod me magis delectet, sed nec est, quod terreat magis, quàm de gloria Virginis Mariæ habere sermonem. Vt enim sileam interim ineffabile priuilegium meritorum & prerogatiuam penitus singularem, tanto eam deuotionis affectu amplectuntur, honorant, suscipiunt vt dignum est vniuersi; vt licet de ea loqui gestiant omnes, tamen quidquid dicitur de indicibili, eo ipso quòd dici potuerit, minus gratum sit, minus placeat, minus acceptetur. Quidni minus sapiat quicquid de incomprehensibili gloria comprehendere potuerit mens humana?* Bernardo ferè fuit ętate suppar Abbas Bonę-vallis Arnoldus, qui percitus eodem pietatis œstro velut impos sui confitetur inopiam suam, protestatus, esse parum omne, licet emineat, quicquid magnum de Beata Maria Virgine prædicatur. *Si,* inquit, *linguis hominum loquar & Angelorum; nihil dignè, nihil propriè de Sancta ac perpetua Virginis matris Christi Mariæ gloria eloqui potero: quia verè in laudibus eius modulandis non inuenitur conueniens organum, & hebes est cuiuscumque subtilitatis ingenium. Cùm enim debitæ venerationis summa ad Christum respiciat, ex cuius plenitudine roratum est desuper; quòd Maria prædicatur gratia plena, manifestum est indiuiduam esse Matris & Filij gloriam, & commune esse vtriusque præconium, cuius definitio omnem superat intellectum.*

Mariç laudes enuntiare vires omnes hominum superat.

Arnold. Abbas Bonæ-vallis tract. de laudibus Mariæ.

Mariæ & Christi commune præconium.

Iam erudetare placet ex antiquitatis obsoletæ ruinis illud obsequium Virginis, quod præfatus sum ex præconiis eius non constare modò, sed & etiam maximè commendari. Hebræi primi occurrunt, vt ad quos pertinuêre ritus Sacrorum, ipso legislatore Deo, qui sanxit auspicanda singula quæque mensium initia sono tubæ, sicut illa Vatis exhortatione patet. *Buccinate in neomenia tuba, in insigni die solennitatis vestræ. Quia præceptum in Israel est.* Hoc clangore tubæ, ex versu anteriore liquet eximias Dei laudes fuisse tunc ab Hebræo populo decantatas. Psaltes enim sic præfatur. *Exultate Deo adiutori nostro, iubilate Deo Iacob, Sumite Psalmum.* Namque melos suaue solùm psalmus haudquaquam significat, sed & Dei laudes, quas quotidiano experimento scimus vnoquoque psalmo velut de industria composito, panegyrico cantico resonare. Cùm ergo Deo dignum sit obsequium illud in laudando situm, erit profectò Matri Dei res gloriosa, tubis, id est encomiis eam celebrare, prout patietur inopia sermonis exigui.

Ex Antiqvitate. Tuba sonans olim laudes Dei figurabat.

Psal. 80.

Ad hunc Hebræorum morem allusit Sergius Hieropolita viuens ante mille annos. Ille quippe volens prædicare Matrem Dei, meminit tubæ mysticæ depromendæ. *In hac,* inquit, *festa celebrique luce buccinâ spirituali clangamus. Etenim præsenti die, ex Dauidico semine nascitur vitæ Mater, tenebrarum expultrix, Adæ reparatrix.* Hæc tuba mirum gratumque sonum edidit Dionysio Carthusiano in laudem Virginis inclytæ buccinante. *Totis,* inquit, *viribus laudemus, veneremur, diligamus, ac veneremur præstantissimam Dei Matrem; cúmque hoc ipsum egerimus, recognoscamus nos nihil egisse condignum, nec beneficiis eius posse idoneam rependere vicem, cum S. Augustino dicentes: Quid nos tantilli, quid actione pusilli in eius laudibus referemus? cùm etiamsi omnium nostrûm ora verterentur in linguas, eam tamen laudare nullus sufficeret.*

Sergius in Natal. Mariæ.

Maria cõdignè nequit laudari.

Dionys. Cart. l. 1. de laud. Virg. art. 3.

Fuisse morem Hebræorum, beneficia accepta miris encomiis agnoscere, perquàm celebri exemplò patet. Quippe tota Hebræorum gente Iudith egregio facinore & industria liberata truci atque fero hoste, qualis erat Holofernes. Iudæa grates rependendo Iudith, tota fuit in hac laudibus eximiis Heroina fœmina prædicanda. Nempe ciues vrbis ereptæ diris armis Assyriorum sic reducem excepêre Iudith. *Benedixit te Dominus in virtute sua, quia per te ad nihilum redegit inimicos nostros.* Hac acclamatione plebis expleta, primas in vrbe tenens Ozias, eam sic affatus ait. *Benedicta es tu à Domino Deo excelso filia præ omnibus mulieribus super terram. Benedictus Dominus, qui creauit cœlum & terram, qui te direxit in vulnera capitis principis inimicorum nostrorum, quia hodie nomen tuum ita magnificauit, vt non recedat laus tua de ore hominum.* Achior etiam idolis addictâ licet Gente satus, ita Iudith extulit. *Benedicta tu à Deo tuo in omni tabernaculo Iacob, quoniam in omni gente, quæ audierit nomen tuum magnificabitur super te Deus Israël.* Nota

Gratitudo bona est laudatio.

Iudith. 13.

Ludolph. Sax. vita Christi part. 2. c. 86.

Deum magnificari laude, quæ defertur ei, qui Deo auxiliante mirum aliquód facinus exantlauit.

Hoc Virginis Mariæ exemplo docet Ludolphus Saxo. *Nulli*, inquit, *dubium, quin totum ad gloriam laudis eius pertineat, quidquid dignè Genitrici suæ impensum fuerit.* Denique Ioacim summus sacerdos stipatus choro sacerdotum Bethuliam se contulit, cui obuiam facta Iudith audiit, & præclara sua encomia à Principe sacerdotum. *Tu*, inquit, *gloria Ierusalem, tu lætitia Israel, tu honorificentia populi nostri: quia fecisti viriliter, & confortatum est cor tuum, eò quòd castitatem amaueris, & post virum tuum alterum nescieris, ideò & manus Domini confortauit te, & ideò eris benedicta in æternum.* Iuxta morem Hebræorum Elisabeth afflata Deo, quo reuelante notat, Mariam esse Deo fœtam, congratulata suæ huic cognatæ, vnico verbo totam conclusit panegyrim. *Beata*, inquit, *quæ credidisti.* Angelus antè sacram hanc Virginem benedictam in mulieribus dixerat. Erit ergo gratum Mariæ obsequium, si beata & benedicta Virgo hæc inclyta prædicetur. Ita Dauid extollens Abigaïl, eodem & titulo laudes eius expressit. *Benedicta tu, quæ prohibuisti me hodie, ne irem ad sanguinem.*

Iudith. 15.

Luc. 1.

1. Reg. 25.

Maria sæpe iram Dei compescuit.

Maria profectò Dei iram compescuit, & quàm sæpe, gladij eius vltoris aciem obtundens, ideoque suis encomiis non est frustranda Parens sanctissima, quæ præscia mente nouit se beatam ab omni populo nuncupandam. Hugo Cardinalis expendens illud oraculum. *Omnes*, inquit, *generationes, id est, omnes gentes, scilicet Iudæorum, & Gentilium, virorum & mulierum, diuitum & pauperum, Angelorum & hominum, quia omnes per ipsam salutare beneficium acceperunt, homines reconciliationem, Angeli reparationem. Christus enim Dei filius operatus est salutem in medio terræ, id est, in vtero Mariæ, quæ quadam mirabili proprietate terræ medium appellatur. Ad illum enim respiciunt, vt Bernardus inquit, & qui habitant in cœlo, & qui habitant in inferno, id est in Purgatorio, & qui habitant in mundo. Primi, vt resarciantur; secundi, vt excipiantur; tertij, vt reconcilientur. Ex hoc ergo beatam te dicent omnes generationes, ò beata Virgo, quia omnibus generationibus vitam, gratiam, & gloriam genuisti: mortuis vitam, peccatoribus gratiam, miseris gloriam. Ideò tu gloria Ierusalem, tu lætitia Israel, tu honorificentia populi nostri, quia fecisti viriliter. Primum est vox Angelorum, quorum ruina per ipsam reparata est: secundum est vox hominum, quorum tristitia per eam lætificata est: tertium est vox mulierum, quarum infamia per ipsam deleta est: quartum est vox mortuorum, quorum captiuitas per eam reducta est.*

Hugo Card. in c. 1. Luc.

Maria quare laudanda ab omnibus.

Maria Beata dici gaudet.

Ioan. Gerson tract. 4 not. 1. super Magnificat.

Virginem Matrem gaudere dici Beatam certò sciens Gerson, eam hoc titulo dignatus est, & equidem sæpe, Matris vt huius sanctissimæ gaudia refricaret. *Dignare*, inquit, *nos laudare te, Virgo sancta, ô ter quaterque beata. Beata primò, quæ credidisti, clamat Elisabeth. Beata secundò, quia gratia plena secundùm Gabrielis salutationem. Beata tertiò & benedicta, quia benedictus fructus ventris tui. Beata quartò, quia fecit tibi magna qui potens est. Beata quintò, quia Mater Domini. Beata sextò, quia fœcundata cum virginitatis honore. Beata septimò, quia nec primam similem visa es, nec habere sequentem.*

Pausanias in Arcadicis.

Maria mari Domina.

Si ab Hebræis ad Græcos placet diuertere, vt inde palàm fiat, obsequium laudum esse magni ponderis & momenti; Arcades occurrent, qui ex Pausania Deam colunt vnam, in qua veneranda toti sunt, cultusque sui summam ponunt in nuncupatione Deæ, quam δέσποιναν vocant, id est, Dominam. Dicunt eam Neptuni filiam, aquâ marinâ satam. Maria vox Hebræa sonat idem ac Domina maris מר *mar* Dominam significat, & ים *iam* idem est ac mare. Dictio illa duplex Hebræa nomen Mariæ texit. Nam dicitur Hebraicè מרים *miriam*. Ad ortum huius Dominæ maris, aquæ omnes cæli, id est, omnes gratiæ confluxerunt. Idcircò benè vocat eam Chrysologus. *Collegium sanctitatis*

Maria collegium sanctitatis.

Chrysol. ser. 146.

Laurent. Iustinian. serm. de festo Nat. Mariæ.

Mariæ relationes cum fœderis arca.

Maria margarita orbis.

Maria animatum Dei simulacrum.

Maria negotium omniũ sæculorum.

Maria mũdi gaudium.

Cùm itaque Beata Virgo suis delectetur encomiis, non erit abs re, penu laudum comparare piis eius clientibus. Laurentius Iustinianus, nitidum olim iubar Venetorum, suppeditabit has laudum Mariæ prædiuites vsquequaque gazas. Accipe luculenta viri sancti elogia Beatæ Virgini Mariæ consecrata. Mariæ, inquit, laudis holocaustum commendatur, Sanctificationis quidem priuilegio, virtutum meritis, virginitatis honore, prolis fœcunditate, humilitatis decore, atque donorum plenitudine mortales supereminet vniuersos; omnium quippe cumulo referta gratiarum, cunctis in se Deum fecit esse laudabilem. Quis Deum non honoret in Virgine, qui Virginem Dei voluit esse Genitricem, reparatricem sæculi, lucem mundi, speculum sanctitatis, fidei magisterium peregrinationis solatium, immaculatum templũ, & fœderis arca diuinis manibus fabricata. Annon Maria testamenti arca verissima, quæ auro vestita mundissimo, virtutum gemmis ornata, ac imputribilibus lignis spiritualiter facta testamenti tabulas, frondentem virgam, & suauissimum in se manna continuit. Vteri huius venerare pudicitiam, & arcæ huius mysticæ gratiam contemplare, quæ tale excepit munus, talemque genuit prolem, quæ te corporis sui mannâ reficeret, inebriaret cruore, Passione redimeret, morte saluaret. Decebat prorsus vt immaculata esset mente, & corpore sancta, plena gratia, meritis locuples, virtutum vniuersarum varietate decorata, quæ de cœlo suscepit Verbum, fide concepit filium, conuersatione illustrauit mundum, mannâ pauit turbam fidelium. O Beata inter fœminas, cuius gratia hominum & Angelorum transcendit naturam, propterea Angelicus nuntius de cœlo missus est, tam officiosè Virginem salutauit, dicens: Aue sanctissima Maria. Quæ enim sanctificata in vtero, ac ab omni culpæ originalis fuerat liberata contagio, gratiæ plenitudinem, quam mente perceperat portendebat exterius. Illam profectò adhuc in matris vtero decubantem adamauit Verbum, sibique in genitricem elegit, vtpote superabundanti iam benedictione præuentam, iamque Sancti Spiritus magisterio deputatam. Hæc ille.

Cyrill. homil. 6 habita in Concil. Ephesino.

Idem homil. contrà Nestor.

Damascen. orat. 1. de Nat. Mariæ.

Bernard. ser. 2. de Pentec.

In laudum Mariæ Virginis argumento Patres agunt certatim, & elinguis nemo silet. Cyrillus in Concilio Ephesino Mariam *mundi gaudium* dixit. Idem nuncupauit eam alibi *Formam Dei, & margaritam orbis terrarum.* Damascenus hanc appellat. *Animatum Dei simulacrum.* Bernardus *Negotium omnium sæculorum, ad quod respiciunt, & qui in cœlo habitant,*

&

Ignat. epist. 2. ad Ioan.

& qui in inferno, & nati natorum, & qui nascentur ab illis. Ignatius eam hoc stupendo dignatur encomio, *Cæleste prodigium, & sacratissimum spectaculum.* Recensui supra plura, & concatenata Patrum effata, quibus Sancti litant, & Virginem extollendo suis præconiis, pietatis & cultus eximij erga Dei Matrem egregia proferunt argumenta.

Cybeles olim culta sono cymbalorum.
Seruius in l. 3 Æneid.
Diodor. Sicul. l. 4. c. 5.
Laurent. Iustin. vbi supra.

Resonare mira Virginis encomia potiori ratione debent, quàm laudes olim Cybelis, quam finxere matrē esse Deorum, & cuius sacerdotes, vt Seruius & Diodorus aiunt, cymbalis instructi & tympanis, ad modulos & tinnitum æris ita sua aptabant obsequia, vt suaue melos hoc crederent conciliare sibi magnam Deorum Matrem, cuius etiam laudes inter cymbala personabant. Beatus Laurentius Iustinianus hortatus omnes Mariæ cultores, vt prosequantur eam honore congruo, alludit ad hunc morem, qui ad sua testanda Matri Deorum obsequia, laudes, encomia, pæana, melos, & cymbala conducebat. *Nos* (inquit) *ad honorem ipsius Virginis præcinamus in confessione, Deoque nostro psallamus in cythara, Ipsum veneremur in Matre, & Matrem honoremus in Filio: vtrisque vota nostra fideliter exolnamus.* Accedit & ille ritus Romanorum, qui in publica supplicatione suam Iunonem decantato à pueris & puellis carmine celebrabant. Fuit autem eo sæculo delirante Iuno credita

Æneid. 1.

———— Diuûm Regina Iouisque
Et soror, & coniunx.

Iuno solenni carmine celebrata.
Liuius 4. Decad. l. 4.

Huiusce ritus crebrò memor est Liuius. Hunc quoque morem placuisse toti Ecclesiæ constat, non hymnis tantùm editis, qui teruntur ab omnibus adstantibus horis canonicis, quando dies aliquis festus Mariæ recolitur, sed & aliis versibus atque prosis de industria compositis, ne elingues & tacitæ videantur esse Musæ in diuite titulorum Virginis argumento. Itáque ne quis aliunde petat aliqua Mariæ Virginis encomia texta rithmis, & versibus; suggeram hic aliqua generis huius encomia, educta foras ex euderato veteri monumento. Auspicabor à Petro Comestore viro perceleb ri, & nominato dudum à multis sæculis Ille gazas meritorum Mariæ descripturus, est ferè totus in profitenda vocum inopia, quarum ope queat eminentes Beatæ Mariæ Virginis titulos explicare. Sic ille.

Petrus Comestor apud Vinc. in l. 30. cap. 1.
Mariæ laudes relcrare nemo potest vt par est.

Si fieri posset, quòd arena puluis, & vnda,
Vndarum gutta, rosa, gemma, lilia flores.
Æthera, cælicola, nix, grando, sexus vterque,
Ventorum penna, volucrum, pecudum genus omne
Syluarum rami, frondes, auium quoque penna,
Ros, gramen, stella, pisces, angues, & arista,
Et lapides, montes, conualles, terra, dracones,
Linguæ cuncta forent, minimè depromere possent,
Quæ sis, vel quanta, ô Virgo Regina Maria:
Quæ tua sit pietas, nec litera, nec capit ætas.

Petr. Damian. in carmine prælectico de Maria.

Huic suppar ætate Petrus Damianus, & ipse pius Mariæ cultor, conduxit Musas ad hanc omni laude superiorem Virginem excolendam. Sic illius Musa canit.

Scala, thronusque Dei, nitor orbis, ianua cæli,
Mater ave Christi, scala thronusque Dei.
Tu noua stella maris, qua lux est reddita terris,
Ortus & u Solis; tu noua stella maris.
Concipis absque viro, tu sola puerpera Virgo,
Quæ verbum verbo concipis absque viro.

Mariæ obsequio vita redux.

Virgine vita redit homini, quē virgo peremit:
Mors nece victa perit, Virgine vita redit.

Sic Cardinalis huius Musa lusit, vt cuiusque hexametri initium sit conclusio pentametri. Fortunatus, & ipse Vates nobilis ante mille annos, ita Dei Matrem poëtico percitus œstro suis versibus illustrauit.

Fortunat. l. 1. de partu Virgin.

O Virgo insignis, Mater pia, nobile semen,
Quam Deus impleuit totius orbis ope.
O Virgo excellens, vincēs super omnia matres,
Quam genus erexit, cui Deus alta dedit:
Cuius fructus adest, & flos non perdit honorem
Quæ Nato es genitrix, & tibi Virgo manes.
Felix, quæ generi humano, sub tartara lapso
Ad cælos facta es sors, via, porta, rota:
O Virgo insignis, Benedicta ad gaudia nata,
Auxilium terræ, fulgor, honorque poli,
Ecce tuus florens vterus, qua præstitit orbi
Te pariente fide nos paradisus habet.
Laudibus his Domini Genitrix, fragor intonat astris,
Militiaque poli hæc tibi clangor agit:
Ast ego ferre volens, videor subducere laudes
Nam tibi quisque cupit voce fauere sacra
Mens oret gemitum, sic Matri digna loquatur
Cuius amore pio vinus honore nouo:
Chara, benigna, micans, pia sancta, verenda, venusta,
Flos, decus, ara, iter, palma, corona, pudor.

Mariæ laudes quia impares sunt, illi detrahunt.

Damasus Pontifex Maximus, & præterea Sanctus, Musas initiauit sacris ante mille & ducentos annos. Sic Christianæ Musæ Damaso ductore, sacræ Virgini prouoluuntur.

Damasus in carminib. de Christo.

Quemque vtero inclusum Maria, mox numine viso
Virginei tumuere sinus, innuptaque mater
Arcano obstupuit complere viscera partu,
Auctorem paritura suum.

Prudentius Damaso concors, vtpote suppar, æuo, canit hoc carmine,

Prudentius contra Ebionem.

———— Innuba Virgo,
Nubit Spiritui, vitium nec sentit amoris
Pubertas signata manet, grauis intus, & extra
Incolumis, florens de fertilitate pudica
Iam mater, sed Virgo tamen, maris inscia mater.

Placet & Petri Apollonij stylus, de Beata Virgine Maria benè meritus.

Petrus. Apollon. in festo de Nat. Mariæ.

Salue Virgo parens, labes quam nulla vetusti
Per tot ducta gradus criminis implicuit:
Quippe hominum rerumque sator, tam longa retexens
Fata, tibi numeros sustulit ante suos.
Te dum conciperis, culpâ quicunque negauit
Immunem, brutis nil sapit ille magis,

Si rithmos in gratiam Mariæ decantare placet, audi Innocentium III. Pontificem.

Innocent. III. hymno ad Mariā Virg.

Pro me Deum interpella
Vt me soluat à procella
Huius mundi tam immundi,
Peccatorum consolatrix,
Consolare me lugentem
In peccatis iam fœtentem
Me defende peccatorem
Et ne tuum des honorem
Alieno, & crudeli,
Precor te Regina cœli.
Me habeto excusatum
Apud Christum tuum natum.

Petr. Cluniac. hymno de S. Maria.

Petrus item Cluniacensis Abbas, antiquior & ipso Papa Innocentio sic orabat.

Parens nostri tu parentis
Et genitrix nos gignentis
Pia matris fiducia
Natos Patri concilia.
Ora Mater Deum natum,
Nostrum soluat vt reatum,
Et post concessam veniam,
Det gratiam, & gloriam.

August. ser. 1. de Assumpt. Maria cur omnibus creaturis emineat.

Augustinus vt auspicatus est encomia Virginis, ita chorum claudet. *Circunda* (inquit) *omnem creaturam in cogitatione, & vide si est similis Dei Genitrici Mariæ. Circumi terram, aspice mare, sciscitare aërem, cælum mente scrutare, inuisibiles virtutes cogita, & vide si est aliud tale miraculum in omni creatura. Sol iniuriam non sufferens obscuratus est, Infernus mortuos cum timore euomuit, Mons ascensionem suscipiens fumigauit, Iordanis tremens reuersus est retrorsum, Mare timens scissum est, Ignis in Babylone Trinitatis numerum timuit. Et tamen inter innumerabilia magis magisque mira, Virginis victoria attollenda est; quoniam quem tota creatura timore & tremore laudauit, ista sola ineffabiliter thalamizauit* Id est vteri sui thalamo excepit. Ne quis autem suspicetur Mariæ præconia decantata parum prodesse piis Deiparæ encomiastis, Augustinus hæc subiicit. *Cunctis præconiis veneremur Mariam, vt ipsa nos inter procellas sæculi frequentes aspiciat. Neque enim dubium est, quin quæ meruit pro liberandis proferre pretium, possit liberatis impertiri suffragium.*

Ibidem.

Serm. 3. de Nat. Mariæ. Mariæ laudes nobis conciliant eius suffragia. Iudith. 13.

Sed Christiane, memor esto vetæ eiusdem Augustini sententiæ. *Summa est religio imitari quod colimus.* Memor, inquam, esto Dei matrem velle suos encomiastas esse ornatos ad instar eorũ, qui Iudith reducem ex castris Assyriis, eximiis laudibus exceperunt. Ecce plebis encomiastæ habitum. *Concurrerunt ad eam omnes, à minimo vsque ad maximum, &c. Et accendentes luminaria congyrauerunt circa eam vniuersi.* Maria, quam Scriptura sacra Solis & Lunæ typo expressit, vt est gratiarum omnium luce micans & corusca; suos ita pios vult cultores esse pellucidos, & aliis Christianis virtutum praxi rutila præfulgere.

Mariæ dignitatem assequuntur qui faciunt voluntatem Dei.

Vt vsquequaque suum diffundant lumen homines Mariæ addicti, hoc vnum habent quod conentur, videlicet eam imitari quatenus est illa Mater Dei. Qui autem fecerit voluntatem Dei, ille Pater & Mater est Christi, sicque lucens irradiat lumine singulari. Fauet Augustinus, ita fatus. *Notate, fratres, dignitatem vestram, si adimplentes voluntatem Dei, frangitis voluntatem vestram. Ecce beata & venerabilis Virgo Maria, secundùm carnem quidem Christi Mater fuit, frater non fuit, soror non fuit, & quicumque aliquid horum alicui, secundùm carnalis propinquitatis vinculum extiterit, aliud sibi esse omnimodè non valebit. Ei nimirum si mater fuerit; frater, vel soror esse non possit. Si verò frater, vel soror extiterit; mater non sit. Nos autem hoc simul omnia Christo per spiritum sumus, si voluntatem Christi, quæ illi semper cum Patre communis est, adimplere satagimus. Sed quod natum est ex carne, caro est; & quod natum est ex Spiritu, spiritus est. Ex illa ergo parte, qua Redemptor Deus noster est, propinqui ei tam multipliciter sumus, quantùm illi Beata Virgo, ex qua nasci dignatus est, secundùm carnem esse non potuit.* Igitur, Christiane, gratis & frustra sonant in ore tuo Virginis encomia, si non accendis luminaria. Si iam Virgo suos cultores inuiseret, & lustraret, quod quæso luminare Matri Dei ostenderes? Quid virtutis obiiceres, vnde suum te clientem agnosceret? Profectò nihil. Ideoque, quia non est speciosa laus in ore peccatoris, odit obsequia, quæ impendis ei affectu vitiis opacato. Concolor est censura viri sancti, scilicet Ildephonsi. *Vnde vos quæso imitamini signaculum vestræ fidei Mariam.*

August. serm. 1. de Nat. Mariæ.

Mater Christi quisque potest esse.

Mariæ cultores debent accendere luminaria.

Ildephons. serm. de Assumpt.

OBSERVATIO QVARTA; PROBANS, *offerre dona Deiparæ, esse gratum ipsi cultum.*

§. VIII.

IN tesseram obsequij, quod Deus olim exegit ab Hebræis sanxit eos offerre sibi dona, quibus Gens illa Deo deuincta grates ob beneficia accepta referret, & cultum indubium, congruè testaretur. Deus sic decreuit. *Non apparebis coram me vacuus.* Est quippe donis quædam vis insita, & equidem potens illa Deum & homines inflectendi.

Exod. 34.

Munera sibi offerri Deus sanxit.

Munera, crede mihi, placant hominesque Deosque.

Et hunc arridere ritum Dei Genitrici, res est indubia testata crebris miraculis, quæ esse grata dona oblata sacræ Virgini confirmarunt. Præcipuarum orbis gentium inuestigabo dona facta sexui fœminino, quibus excoli Virgo potest. Auspicabor ab Hebræis, apud quos ille frequens munerum vsus extitit. Occurrit Virgo Rebecca prior, quæ vt Isaac Patriarchæ Deo decernente fuit assignata, donis egregiis est dignata, typum referentibus munerum, quæ par & æquum est Beatæ Mariæ semper Virgini consecrare. Eliezer emissus ab Abraham, vt sponsam idoneam conquireret Isaac filio suo, obuiam factâ sibi Rebeccâ, donis eam his excepit. *Suspendi* (inquit) *inaures ad ornandam faciem eius, & armillas posui in manibus eius.* Inaures obedientiam significant, vt & armillæ bonas actiones: armillæ namque manus sunt ornamenta: nihil verò manus sic exornat, vt actiones virtuti consonæ perpetratæ. Hoc ergo piis Mariæ cultoribus insideat, scilicet armillas & inaures ei offerre, quibus obsequium suum ei fixum atque ratum insinuent. Hoc præstabunt profitentes virtutum omnium indefessam praxim, atque citam obedientiam Beatæ Mariæ Virgini iugiter exhibentes. Rursus Eliezer. *Prolatis vasis argenteis, & aureis, ac vestibus, dedit ea Rebeccæ pro munere.* Anima dignata Dei gratiâ vas est aureum, & virtutes sunt habitus. Quisquis ergo Deo gratus est, & studio virtutis afficitur, & se Mariæ obsequio obstrinxit, ille vasa aurea & habitus egregios Beatæ Virgini consecrauit.

EX ANTIQVITATE PLVRIVM NATIONVM.

Gen. 24. Mariæ sunt offerẽdæ inaures & armillæ.

Rachel item Virgo donum longè maius accepit à Patriarcha Iacob; ille nimirum Racheli puellæ speciosæ vitæ suæ septem annos integros ita addixit, vt temporis iniurias omnes æquo animo tulerit: amoris œstro & æstu, quo flagrabat depereundo suam illam amasiam, angustias corporis & animæ decoquente. *Seruiuit ergo Iacob pro Rachel septem annis; & videbantur illi*

Gen. 29. Mariæ quãdiu seruiendum sit.

illi pauci dies, præ amoris magnitudine. Vt septenario numero significatur vniuersitas; ita Mariæ addictus homo toto vitæ suæ curriculo, dedicando vitæ seriem omnem Virginis obsequio, septenarium ei numerum dicitur obstrinxisse. Habemus & in Regina Saba modum eximium, ad cuius amussim debemus munerum nostrorum omnem supellectilem instruere. *Dedit Regi centum viginti talenta auri, & aromata multa nimis, & gemmas pretiosas: non sunt allata vltra aromata tam multa, quàm ea, quæ dedit Regina Saba Regi Salomoni. Rex autem Salomon dedit Reginæ Saba omnia, quæ voluit & petiuit ab eo, exceptis his, quæ obtulerat ei munere regio.* Est in confesso, plures gratias influere in animas, Mariæ beneficio, quàm intercessione Sanctorum omnium: quidquid namque fragrat aromatum, & quicquid aurea charitate ditat animas, illud omne Deus nobis Matris precibus erogauit. Vt ergo grates ei rependamus idoneas, quisque debet eam vltro donis atque votis afficere, & præterea se accingere ad præstandum quidquid à nobis illa Dei Mater exegerit. Ast ab vnoquoque petit forti eius specimina congrua sanctitatis.

3. Reg. 10.

Deo etiam auctore munus innotuit idoneum ad Mariam honore debito prosequendam. Nempe quia obstetrices Ægyptiæ dedignatæ Regis Pharaonis sententiam inhumanam, pepercere recèns editis infantibus. *Et quia timuerunt obstetrices Deum, ædificauit eis domos.* Maria nobiscum obstetricem agit, quando foras educit, & in praxim concepta vota Deo sanctioris vitæ ritu iugiter obsequendi. Sunt ergo gratæ obstetrici ædificandæ domus. Hoc præstitere Reges & Principes, qui ædibus extructis, eas sub titulo Beatæ Virginis Mariæ Deo rerum omnium Domino consecrarunt. Suas & partes agunt in hoc genere obsequij omnes, qui sacella, gibbos atque rimas agentia, rursus ære suo instaurant in honorem Virginis. Ita quondam Arcades teste Pausania Iunonem, quam credidere Deam, & Reginam Deorum, dignati sunt triplici templo, iuxta triplex vitæ genus, quod est experta degens in hoc æuo. Virginem Iunonem dixere παῖδα puellam: nuptam verò Ioui τελείαν perfectam: cùm à Ioue demum recessit, χήραν viduam appellarunt. Maria, Virgo licet extiterit semper, sponsa fuit, & vidua Iosepho sublato de medio; ideoque litat ei ratio, quæ conduxit, vt Arcades tria templa suæ Iunonis nomini nuncuparent.

Exodi.

Pausanias in Arcadicis.

Iunoni triplex olim templum extructum.

Ædificare sacras ædes sub titulo Deiparæ, facinus esse pium, & idoneum propagando Matris Dei cultui, ipsa palàm fecit, quando Sole decurrente sidus Leonis niue cælitus illapsa locum ædificando templo congruum assignauit. Occiso Duce Carthaginensium Amilcare, & eius exercitu fracto, Carthago pene deleta fuit, sed Damareta Regina Regem Gelam Syracusanum induxit ad pacem miseris erogandam. Ea lege tamen vt in sacello recèns instructo pacis fœdera conscriberent. Conditione pacis accepta, ciues in pignus gratiæ acceptæ coronam auro textam misere Regis vxori Damaretæ Reginæ, velut oppressæ suæ vindici libertatis. Ita Diodorus Siculus. Adami vitio gens humana sua libertate penitus exciderat; sed Maria intercedente Deus homines in integrum restituit: ne verò notam ingloriam animi ingrati homines incurrant, Ecclesia sancta Dei flamine perculsa sacras ædes erigit, quæ festo Deo soli consecratæ sint: quippe Deo tantùm dedicantur templa; tamen illa clientelæ Matris Dei inclytæ commendantur. Refricantur ibi pacta pacis, quando sacerdotes homines sollicitant, ne delinquant, sed viuant ex præscripto legis. Corona demum auro diues, atque nitens gemmis offertur Deiparæ, quando recitatur Corona sacris Dominicis precibus, & Angelicis vocibus intertexta.

Corona quare missa Reginæ Damaretæ.

Diodor. Sicul. l. 11.

Corona spicea Dianæ oblata.

Profectò forent gratiores hæ coronæ, si essent adinstar eius, quam Pausanias ait in Achaia solitam Dianæ offerri. Spicis contexta fuit hæc corona, cuius speciem is referet, qui recitando Mariæ Coronam, frumento electorum, id est pane sacro Eucharistiæ pastus sua sic dona Matri sanctissimæ mystica consecrabit. Magna quippe lucra, & gratiarum census accedunt, quando Coronæ Virginis annectitur cōmunio frequētata sicut decet: namque Deo vt propior est anima refecta cibo hoc diuino; ita magis idoneæ sunt preces eius ad Dominum inflectendum. Ne quis aliquando desit illi obsequio coronæ persoluendæ, ratum, & constans esse votis omnibus opto verus hoc Alexandri Magni edictum, quo sanxit Dianæ Ephesinæ appendi quotannis munera, vt tributa, quibus hoc testatum omnes facerent, se suaque omnia Numini deuouere. Ita Arianus. Nos sanctiora premunt & vigent argumenta, quibus maximè cordi esse debet vnicuique pius Mariæ cultus: quidquid namque nobis illabitur ad salutem propitium, illud omne Deus hominibus in gratiam Beatæ Mariæ Virginis impertitur.

Pausanias in Achaicis.

Dianæ Ephesinæ tributū pēsum quotānnis.

Mariæ corona persoluenda.

Enitens adhuc ex incunabulis Ecclesia, mulieres vidit tanto amoris æstu percitas erga Matrem Dei, vt ei placentas tanquam Numini consecrarent. Non ego Deam dico Dei Matrem, neque Sacra volo pane aut placentis agi; sed consulo, sæpe sacris vt altaribus adstent Mariæ cultores, ibi pane Angelorum animas & corpora refecturi. Deo miserante viget hodie ille ritus: quippe rarus est Christianus, qui non communione sacrâ pastus agat festa Deiparæ; alios verò, ritus huius incurios, multa mala excipiunt, & lancinant vndequaque. Idcóque quadrant hominibus incuriis obsequij Deiparæ lamenta plebis Hebrææ. *Sacrificemus* (inquit) *Reginæ cæli, & libemus ei libamina, sicut fecimus nos, & patres nostri, Reges nostri, & Principes nostri vrbibus Iuda & Ierusalem: & saturati sumus panibus, & benè nobis erat, malumque non vidimus. Ex eo autem tempore, quo cessauimus sacrificare Reginæ cæli, & libare ei libamina, indigemus omnibus, & gladio, & fame consumpti sumus. Quòd si nos sacrificamus Reginæ cæli, &c.* Absit à me vt Sacra velim fieri Deiparæ; sed affirmo, mala crebrò ingruere, quia communio deseritur diebus Mariæ sacris; vt peracta secus illa pietatis obsequia, conciliant hominibus gratiarum omnium incrementum.

Reginæ cæli placētæ olim sacrificatæ.

Ierem. 44.

Vt sint sarta tecta Matris Dei obsequia, aduerte sacras eius ædes adeundas esse ritu, quo Cretenses olim accedebant ad delubrum Dianæ, quod subire nefas, nisi pede nudo fuit. Ita suos cultores odit illa Parens sanctissima, si affectus animæ pedes vitiorum cœno sordido consperguntur. Sunt itaque omnes detergendæ fæces animæ, vt Virginis beatæ sacris sistamur aspectibus. Operæ-pretium est, & huc reuocare morem Albanorum, qui vt habuere Lupam pro Numine; hominem

Dianæ templum subire nefas, nisi nudis pedibus.

Solin. c. 6.

Lunæ sacrificati homines. Strabo lib. 11.

anno toto saginatum escis opiparis, corde prius spiculo transfixo Deæ suæ alacres immolabant. Auctor est Strabo nobis ansam illo truci more suppeditans dicendi homines pastos escâ sacrâ corporis Christi, si corde sincero, & transfixo telo amoris Dei, Mariæ se cultui obstrinxerint, eam congruè demereri. Recensendo dona Mariæ grata, penè excidit edictum, quo seuerè fuit cautum apud Phocenses, ne quando sues offerrentur Isidi, quam dixere matrem omnium. Hoc & decretum apud cultores Virginis Beatæ viget: quippe nefas est sistere se Matri Dei, & omnium nostrûm habitu immundo, & luxuriæ sordibus inquinato.

Isidi nefas offerre suem. Pausanias in Phocicis.

Puto satis esse ritus hos hactenus expressos, vt quisque sibi conflare queat inde typum idoneum obsequij huius, & cultus æterni, quo se arctè velit Beatæ Mariæ Virgini deuincire. Ne labores in delectu, vsurpare potes omnia, quæ conducunt ad conciliandam gratiam Deiparæ, te tuáque omnia Virgini deuouendo. Namque fiet, vt sicut olim ex Homero sacræ Palladi hostiæ non erant corruptioni obnoxiæ, ita totus Mariæ obstrictus, stando sacris pollicitis, Deo miserante nihil lethale tibi aut putidum excidat. Nempe pios omnes Virgo suos famulos suâ sic clientelâ tegit, vt nullo vitio corrumpantur.

Palladi oblatæ hostiæ non putrescebant. Homerus lib. 10. Iliados.

ENCOMIA
SANCTI IOSEPH,
RECENSITA EX EVANGELIO
diei Festi eius exposito moraliter,

CONSVLTIS OMNIBVS OMNIVM Disciplinarum Oraculis.

Hîc tot Conciones habes pro Aduentu, quot sunt sectiones.

OMNIPOTENTIS DOMINI NOSTRI IESV
Sanctissimo Patri nutritio Iosepho

VOTVM.

SVASORE Deo, O SANCTISSIME IOSEPH, Moyses nudo incessu accessit ad eum rubum, qui igne illapso desuper emicabat. Hos humiles gressus exegit Deus, vt nudipes homo fieret propior igneo senticeto: cui incubans Dominus rerum, locum circumquaque effusum effecerat sanctum; quia inibi in flammea tessera rutilarat. Nihil tibi & sentibus, O BEATE, qui virtutum omnimodam fragrantiam afflans, roseti potius quàm spineti hirsuti speciem omnibus obiecisti. In eo tamen sacri illius rubi igneum habitum induisti, quod sicut erat citra sui dispendium flammeus, etsi videretur eum flamma depascere; ita & tu crebrò amplexans puerulum Iesum, globum illum igneum impunè sæpius attrectasti. Et hoc etsi mirabile; est tamen infra illud prodigium, quod meditantes in ecstasim rapit: videlicet quòd Mariæ adiectus in coniugem, triginta egeris annos incombustus eâ Virginis eleganti formâ, cui composita exquisita omnis species Angelorum est deformis. Itaque cùm tot eluceant in te Dei astantis indubia argumenta; nonne eadem teneor lege, quâ & Moses, tuis volens sisti obtutibus? Ita planè apertos pedes petit incessus, qui ad te dirigit clientes tuis deuotos obsequiis. Soluenda sunt calceamenta de pedibus volentibus astare tibi, nec hic tantùm sistit ille ritus, quo se quisque accingere debet ad accessum tuum, qui vt addictos tibi idoneo apparatu adornet, deposcit aliam prorsus nuditatem ab ea, quam præstitit Moses, id est, pedum tenus. Tu homo quasi

extorris,

extorris, rerum humanarum nescius, non nudipedem solùm hominem quæris; sed omnino solutum curis anxiis huiusce sæculi, ne discolor sit habitus orantis & orati. Beati Francisci instituto arctiori, cui ab ephebis nomen dedi, eò etiam maximè deuinctus sum, quòd Capucina professio, non duntaxat meos exuerit pedes, ea sanctione, qua calceis abstinemus; sed quia adiecit rerum omnium inopiam, qua sola locupletes eius sancti inopis alumni pauperes tuam pro modulo suo vitæ egenæ indolem æmulantur. Itaque, Pater Sancte, Currus Dei Israël, æquior esto humili seruo tuo nudipedi, & egeno, qui tua emendicat suffragia, & in argumentum amoris sui hæc tua elogia contexuit, veluti perenne tuæ gloriæ monumentum.

PRÆFATIO.

MALE ominatus est ille, qui Virginitati iniurius, statum hunc cælitus illapsum dixit sterilem, vtpote infæcundum, eo nomine est carpenda lex Papia, faciens viros virgines inglorios. Hallucinata est Roma olim cæca, & iniqua virginibus. Sed vbi Sol iustitiæ Christus illi illuxit, & tersit tenebras eius; venerata est in quibusque virginibus Angelicum institutum. Nimirum Roma Christiana plura edidit volumina in laudem huius instituti, quàm characteres olim effinxerit, vt in Virgines ipsa Roma Ethnica declamaret. Missos facio candicantes virginum choros, quos sanctissimi Proceres Ecclesiæ miris effatis veluti liliis insperserunt. In vno ego homine sisto, qui sub Christo & Maria, Princeps est virginum. Ille est Ioseph, ea puritate insignis, vt nesciens parem fuerit ideo Christo & Deiparæ consecratus. Nequaquam infæcunda extitit eius virginitas; quippe fuit veluti parens eorum conceptuum, quos edidere omnes illi Encomiastæ huius sancti, quem recolo, vt & de meo inope penu aliquid adiiciam eius encomiis.

Reuerà non est citra negotium, & equidem ingens, rei perfectæ aliquid adiicere: atqui Codex sanctus suo sibi insito breuiloquio concludit omnes Iosephi panegyres, dum illum recenset regio sanguine satum, Mariæ virum, & Patrem Domini Iesu ab ipsa Deipara nuncupatum. His ex Euangelio prælibatis, nonne ergo in eodem themate exornando perperam insudatur? Minimè verò: licet enim summa laudum beati huius in eo sit, quod aduertit textus sacer, nimirum Ioseph fuisse Regibus atauis, Mariæ sponsum, & Christi patrem nutritium; non ideò tamen arcentur ab hoc textu ij omnes interpretes quibus propitia desuper afflarit aura. Longè latèque apertus est ille campus, ac proinde idoneus vt cuiusque docti Scholiastæ spatietur animus. Plerosque vide Theologos cùm veteres, tùm recentes in eo argumento, quod verso, doctè & piè desudasse. Neque infitior, illis inscius non esse editum istud opus; omnibus debeo lumina micantia, quorum suffragio, sicuti bonis auibus ingressus sum palladium omnium scientiarum, ita ex his fontibus omniscijs, multi conceptus, qui ad mores pertinent, tanquam riuuli in meas sectiones velut in alueos congruè deriuarunt.

Ne te igitur lateat vt abdita gaza, rerum vbertas, quæ huc congesta est. Iosephi ista encomia conduxere omnes scientias, vt suam referrent industriam, ad ornandam contexturam laudum huius Sancti, aliis omnibus eminentis. Rem dicam huic Sancto insignem. Vbi me accinxi ad decursum istius argumenti addicti elogiis Patriarchæ istius, scientiæ omnes velut agmine facto, citra stipendium vltro dedere suum nomen, vt pro tuenda dignitate præexcelsi sponsi Deiparæ congruè militarent. Theologia chorum ducens, Iosephum eò euehit, quò infra Mariam nemo appulit: quippe annuente ea sacra disciplina, Iosephus præit illi omni, quod sub Maria magnum est; quibus autem scalis omnia transcenderit, ipsa etiam Theologia suffragante consule hunc tractatum, vbi & Philosophia concors à Theologia non dissentit. Ex Mathematica & historiis pleraque hic legere est hactenus inspecta, eo saltem sensu, quo aptantur huic de Iosephi encomiis instituto. Vtriusque iuris statuta suum ponduut obsequium isti tractatui, in quo etiam idoneos cancellos sortita sunt symbola congrua proposito themati. Et licet titulus operis sit de genere demonstratiuo, vtpote sonans Encomia; non tamen meo animo excidit alius ille titulus insignis, qui mea omnia volumina clamat esse quidem dissitos tomos, sed qui eòdem spectant, scilicet ad moralem Encyclopædiam, cuius hæ sunt partes, vt scientiæ omnes aduocatæ pensura obsequium suum singulis quibusque sectionibus, tamen etiam moribus obsecundent. Siquidem eo intento hanc aleam ingressus sum, & mihi hoc indixi pensum, plures moliri tomos in Euangelia, vt hinc locuples exurgeret apparatus, idoneus moribus excolendis.

Mihi constò hoc tractatu, vbi etsi locuples sit gaza laudum sponsi Dei genitricis; nihil illic prætereo quod virtuti litare queat, omniaque recenseo congrua vitiis extirpandis, ita vt sit dubia nomenclatura huius operis: scilicet in ancipiti est, an potius istud opus queas dicere parœneses ad virtutem, quàm Iosephi encomia nuncupare. Vt in cuiusque fidelium mente adolescit deuotio in Iosephum, benè ominor isti opusculo explicanti singulares eius dotes, quarum oculis exhibita series non modicam ingeret reuerentiam in hunc Sanctum, cui in argumentum humilis mei obsequij vigilias has deuoui.

Cæterùm si quid in ea rerum varietate, quâ exurgit hoc syntagma panegyricum, arridet tibi; noli illud meæ tribuere peritiæ, quæ nulla est. Sed vbi in Dei illapsum refuderis præcipua capita gloriæ, si qua exurgit; aduoca etiam in partem honoris eum Sanctum; cuius vt nomen Ioseph, idem est ac augmentum,

Lunæ ſacrificati homines. *Strabo lib. 11.*

anno toto ſaginatum eſcis opiparis, corde prius ſpiculo transfixo Deæ ſuæ alacres immolabant. Auctor eſt Strabo nobis anſam illo truci more ſuppeditans dicendi homines paſtos eſcâ ſacrâ corporis Chriſti, ſi corde ſincero, & transfixo telo amoris Dei, Mariæ ſe cultui obſtrinxerint, eam congruè demereri. Recenſendo dona Mariæ grata, penè excidit edictum, quo ſeuerè fuit cautum apud Phocenſes, ne quando ſues offerrentur Iſidi, quam dixere matrem omnium. Hoc & decretum apud cultores Virginis Beatæ viget: quippe nefas eſt ſiſtere ſe Matri Dei, & omnium noſtrûm habitu immundo, & luxuriæ ſordibus inquinato.

Iſidi nefas offerre ſuem. *Pauſanias in Phocicis.*

Puto ſatis eſſe ritus hos hactenus expreſſos, vt quiſque ſibi conflare queat inde typum idoneum obſequij huius, & cultus æterni, quo ſe arctè velit Beatæ Mariæ Virgini deuincire. Ne labores in delectu, vſurpare potes omnia, quæ conducunt ad conciliandam gratiam Deiparæ, te tuáque omnia Virgini deuouendo. Namque fiet, vt ſicut olim ex Homero ſacræ Palladi hoſtiæ non erant corruptioni obnoxiæ, ita totus Mariæ obſtrictus, ſtando ſacris pollicitis, Deo miſerante nihil lethale tibi aut putidum excidat. Nempe pios omnes Virgo ſuos famulos ſuâ ſic clientelâ regit, vt nullo vitio corrumpantur.

Palladi oblatæ hoſtiæ non putreſcebant. *Homerus lib. 10. Iliados.*

ENCOMIA SANCTI IOSEPH,

RECENSITA EX EVANGELIO diei Feſti eius expoſito moraliter,

CONSVLTIS OMNIBVS OMNIVM Diſciplinarum Oraculis.

Hîc tot Conciones habes pro Aduentu, quot ſunt ſectiones.

OMNIPOTENTIS DOMINI NOSTRI IESV Sanctiſſimo Patri nutritio Ioſepho

VOTVM.

SVASORE Deo, O SANCTISSIME IOSEPH, Moyſes nudo inceſſu acceſſit ad eum rubum, qui igne illapſo deſuper emicabat. Hos humiles greſſus exegit Deus, vt nudipes homo fieret propior igneo ſenticeto: cui incubans Dominus rerum, locum circumquaque effuſum effecerat ſanctum; quia inibi in flammea teſſera rutilarat. Nihil tibi & ſentibus, O BEATE, qui virtutum omnimodam fragrantiam afflans, roſeti potius quàm ſpineti hirſuti ſpeciem omnibus obiecisti. In eo tamen ſacri illius rubi igneum habitum induiſti, quod ſicut erat citra ſui diſpendium flammeus, etſi videretur eum flamma depaſcere; ita & tu crebrò amplexans puerulum Ieſum, globum illum igneum impunè ſæpius attrectaſti. Et hoc etſi mirabile; eſt tamen infra illud prodigium, quod meditantes in ecſtaſim rapit: videlicet quòd Mariæ adiectus in coniugem, triginta egeris annos incombuſtus eâ Virginis eleganti formâ, cui compoſita exquiſita omnis ſpecies Angelorum eſt deformis. Itaque cùm tot eluceant in te Dei aſtantis indubia argumenta; nonne eadem teneor lege, quâ & Moſes, tuis volens ſiſti obtutibus? Ita planè apertos pedes petit inceſſus, qui ad te dirigit clientes tuis deuotos obſequiis. Soluenda ſunt calceamenta de pedibus volentibus aſtare tibi, nec hic tantùm ſiſtit ille ritus, quo ſe quiſque accingere debet ad acceſſum tuum, qui vt addictos tibi idoneo apparatu adornet, depoſcit aliam prorſus nuditatem ab ea, quam præſtitit Moſes, id eſt, pedum tenus. Tu homo quaſi

extorris,

extorris, rerum humanarum nescius, non nudipedem solùm hominem quæris, sed omnino solutum curis anxiis huiusce sæculi, ne discolor sit habitus orantis & orati. Beati Francisci instituto arctiori, cui ab ephebis nomen dedi, eò etiam maximè deuinctus sum, quòd Capucina professio, non duntaxat meos exnerit pedes, ea sanctione, qua calceis abstinemus; sed quia adiecit rerum omnium inopiam, qna sola locupletes eius sancti inopis alumni pauperes tuam pro modulo suo vitæ egenæ indolem æmulantur. Itaque, Pater Sancte, Ourrus Dei Israël, æquior esto humili seruo tuo nudipedi, & egeno, qui tua emendicat suffragia, & in argumentum amoris sui hæc tua elogia contexuit, veluti perenne tuæ gloriæ monumentum.

PRÆFATIO.

MALE ominatus est ille, qui Virginitati iniurius, statum hunc cælitus illapsum dixit inutilem, vtpote infœcundum, eo nomine est carponda lex Papia, faciens viros virgines inglorios. Hallucinata est Roma olim cæca, & iniqua virginibus. Sed vbi Sol iustitia Christus illi illuxit, & tersit tenebras eius; venerata est in quibusque virginibus Angelicum institutum. Nimirum Roma Christiana plura edidit volumina in laudem huius instituti, quàm characteres olim effinxerit, vt in Virgines ipsa Roma Ethnica declamaret. Missos facio candicantes virginum choros, quos sanctissimi Proceres Ecclesiæ miris effatis velati liliis aspersérunt. In vno ego homine sisto, qui sub Christo & Maria, Princeps est virginum. Ille est Ioseph, ea puritate insignis, vt nesciens parem fuerit ideo Christo & Deiparæ consecratus. Nequaquam infœcunda extitit eius virginitas; quippe fuit veluti parens eorum conceptuum, quos edidere omnes illi Encomiastæ huius sancti, quem recolo, vt & de meo inopo penu aliquid adiiciam eius encomiis.

Reuerà non est citra negotium, & equidem ingens, rei perfectæ aliquid adiicere: atqui Codex sanctus suo sibi insito breuiloquio concludit omnes Iosephi panegyres, dum illum recenset regio sanguine satum, Mariæ virum, & Patrem Domini Iesu ab ipsa Deipara nuncupatum. His ex Euangelio prælibatis, nonne ergo in eodem themate exornando perperam insudatur? Minimè verò: licèt enim summa laudum beati huius in eo sit, quod aduertit textus sacer, nimirum Ioseph fuisse Regibus atauis, Mariæ sponsum, & Christi patrem meritum; non ideò tamen arcentur ab hoc textu ij omnes interpretes quibus propitia desuper afflarit aura. Longè latéque apertus est ille campus, ac proinde idoneus vt cuiusque docti Scholiastæ spatietur animus. Plerosque vidi Theologos tùm veteres, tùm recentes in eo argumento, quod verso, doctè & piè desudasse. Neque inficior, illis inscitiis non esse editum istud opus; omnibus debeo lumina micantia, quorum suffragio, sicuti bonis auibus ingressus sum palladium omnium scientiarum, ita ex his fontibus omniscitis, multi conceptus, qui ad mores pertinent, tanquam riuuli in meas sectiones velut in alueos congruè deriuarunt.

Ne te igitur lateat vt abdita gaza, rerum vbertas, quæ hoc congesta est. Iosephi illa encomia conduxere omnes scientias, vt suam referrent industriam, ad ornandam contexturam laudum huius Sancti, aliis omnibus eminentis. Rem dicam huic Sancto insignem. Vbi me accinxi ad decursum istius argumenti addicti elogiis Patriarchæ illius, scientiæ omnes velut agmine facto, citra stipendium vltro dedere suum nomen, vt pro tuenda dignitate praexcelsa sponsi Deiparæ congruè militarent. Theologia chorum ducens, Iosephum eò euehit, quò infra Mariam nemo appulit: quippe annuente ea sacra disciplina, Iosephus præit illi omni, quod sub Maria magnum est; quibus autem scalis omnia transcenderit, ipsa etiam Theologia suffragante consule hunc tractatum, vbi & Philosophia concors à Theologia non dissentit. Ex Mathematica & historiis pleraque hic legere est hactenus inaspecta, eo saltem sensu, quo aptantur huic de Iosephi encomiis instituto. Vtriusque iuris statuta suum pendunt obsequium isti tractatui, in quo etiam idoneos cancellos sortita sunt symbola congrua propositæ themati. Et licet titulus operis sit de genere demonstratiuo, vtpote sonans Encomia; non tamen meo animo excidit alius ille titulus insignis, qui mea omnia volumina clamat esse quidem dissites tomos, sed qui eòdem spectant, scilicet ad moralem Encyclopadiam, cuius hæ sunt partes, vt scientiæ omnes aduocatæ pensura obsequium suum singulis quibusque sectionibus, tamen etiam moribus obsecundent. Siquidem eo intento hanc aleam ingressus sum, & mihi hoc indixi pensum, plures moliri tomos in Euangelia, vt hinc locuples exurgeret apparatus, idoneus moribus excolendis.

Mihi consito hoc tractatu, vbi etsi locuples sit gaza laudum sponsi Dei genitricis; nihil illic prætereo quod virtuti litare queat, omniaque recenseo congrua vitiis extirpandis, ita vt sit dubia nomenclatura huius operis: scilicet in ancipiti est, an potius istud opus queas dicere paraneses ad virtutem, quàm Iosephi encomia nuncupare. Vt in cuiusque fidelium mente adolescit deuotio in Iosephum, benè ominor isti opusculo explicanti singulares eius dotes, quarum oculis exhibita series non modicam ingeret venerentiam in hunc Sanctum, cui in argumentum humilis mei obsequij vigilias has deuoui.

Cæterùm si quid in ea rerum varietate, quâ exurgit hoc syntagma panegyricum, arridet tibi; noli illud meæ tribuere peritiæ, quæ nulla est. Sed vbi in Dei illapsum refuderis præcipua capita gloriæ, si quæ exurgit; aduoca etiam in partem honoris eum Sanctum, cuius vt nomen Ioseph, idem est ac augmentum,

tum, ita etiam eius suffragio aspiranti mihi, acceptum refero qualecunque est huiusce panegyris incrementum. Quemadmodum enim velificantes lucro, vbi se committunt pelago immenso, si eos aura validior extulerit, obuias habent plagas aliis inaspectas, quæ sese eis explicant, citra eorum industriam. Ita licet multi, huius sancti Encomiastæ me anteierint, ingressi Oceanum meritorum viri, infra quem est omne quod sub Maria exurgit; quid mirum si mihi in eadem velificatione occurrerint multa, quæ alios præteriere? Non vno tantùm alueo concluditur mare, sed alluit multas orbis oras, & quandoque ferociens littoris impatiens excurrit. Nulli vnquam dabitur Iosephi merita immensa congruis illi laudibus adæquare. Esto excelsa elogia affingantur isti Sancto, hoc tractatu. Sese offerent ditiora sequacibus meis, qui in hoc pelago transfretabunt. Mihi sanè afflauit aura singularis, dum traieci aliquas Iosephi dotes; ideoque non est quòd meæ ascribam industriæ ea sensa, quæ suggessit genius, meo vtique superior. In illud æuum incurrimus, cui Deus addixit patris sui nutritij gratias omnibus explicandas. Vt præambulones habui in eo themate; spero etiam habiturum me multos in eo proposito consequentes.

Quo autem tramite decurram, quoque ritu absoluam pensum mihi à memet indictum, accipe. Euangelium addictum diei festo Iosephi disseco in quinque partes, quæ singulæ suas sectiones texunt, affectas peculiari cuidam doti, quam illuxisse huic sancto ostendo multifariam, multisque paginis multiplici scientia fimbricatis. Itaque ex præfatis quinque sectionibus, Iosephi quintuplex encomium exurgit, consonum textui quem expendo. Patriarchæ huius laudes in aperto positæ præbent, adhortandi homines vt similes ineant calles, locuples argumentum; ita vt Encomiasten agam simul & censorem vitiorum in hoc opusculo, texto vt fas fuit opere polymito.

IN DIE FESTO SANCTI IOSEPH.

EVANGELIVM. Matth. 1.

I. CVM esset desponsata mater IESV Maria Ioseph.

II. Antequam conuenirent, inuenta est in vtero habens de Spiritu sancto. Ioseph autem vir eius cùm esset iustus, & nollet eam traducere.

III. Voluit occultè dimittere eam.

IV. Hæc autem eo cogitante, ecce Angelus Domini apparuit in somnis Ioseph, dicens: Ioseph fili Dauid,

V. Noli timere accipere Mariam coniugem tuam: quod enim in eâ natum est, de Spiritu sancto est. Pariet autem Filium; & vocabis nomen eius IESVM: ipse enim saluum faciet populum suum à peccatis eorum.

EXPOSITIO MORALIS digesta in sectiones.

I. EA virtutum summâ coaluit sanctus Ioseph, vt in tale incrementum surrexerit, quale deposcebat iugis illa societas, quâ Mariæ deuinctus est, demerendo titulum sponsi illius Virginis emeritæ, quæ vt omne impurum aspernatur, ita etiam adsciscit sibi omne id quod vernat multiplici virtutum flore. Et hoc sonat illibatum illud coniugium Ioseph & Mariæ, id est, virginitatis & virtutum.

II. Si commodi tui sedulus ampliator inuestigas, quænam charismata fluant ex eo sancto Mariæ contubernio, dicam paucis ineffabilem rerum omnium influxum. Antequam conuenirent Maria, & Ioseph, inuenta est in vtero habens de Spiritu sancto. Hoc Euangelista suggerit, ne subrepat tibi, Christum natum ex coniugio Mariæ & Ioseph, sicut Abel editus est ex coniugio Adami & primæ parentis Euæ; hoc enim nefas est arbitrari. Vt ergo cælitus Virgo desponsata concepit Dominum rerum potientem; ita & aliquali modo idem Christus influit in animas, quas deuinxit sibi eadem Virgo, virtutum omnium incremento.

III. Vbi autem Christi præsentia incipit affulgere animis prouectæ virtutis; quasi impotes tantæ gratiæ, declinare volunt bonorum omnium hunc affluxum, vt impares huic honori. Solet enim esse Dei charismatum comes humilitas, quæ vt alta fuit in sancto Ioseph, cogitauit recessum à Maria, quæ fuit vt canalis, quo diuinæ scaturiginis latices influebant.

IV. Sed quò penitiores quærit latebras, & recessus humilitas, eò etiam magis hanc prodit Deus; & si defuerint homines ministri & præcones, has sibi partes Angeli vendicabunt, non censentes esse inglorium mitti in ministerium eorum, quos Deus peculiari dignatur honore.

V. Ad

℣. Adstantes Angeli, nutantes animos firmant, & adiectione noui luminis edocent animas, omne id quo refulgent esse desuper, nec esse enitendum Deo inuito, cuius vt est influere, & id copiosè; ita & nostrarum est partium non detrectare illius charismata. Etenim est penes figulum eodem coagulo effingere vasa in honorem, & alia ad ignominiam, pro vt libuerit, luto minimè renitente. Ita & ad arbitrium Dei gratia affluant & emicant in homine, cuius non est congruum bonum has amoris tesseras aspernari.

DE ENCOMIIS S. IOSEPH.

Maria eorum tantùm gaudet obsequio, penes quos est virtutum omnium incrementum.

In hæc verba:

Cum esset desponsata mater IESV Maria Ioseph. Matth. 1.

SECTIO PRIMA.

FVsiori stylo ostendi, Mariam esse librum generationis IESV Christi, tunc scilicet quando Euangelium illud expendi, vbi ex professo meminit Matthæus libri generationis IESV Christi. Scientiæ omnes aduolotæ throno Deiparæ, suas aperuere gazas, quibus censum penderent debitum huic Dominæ rerum, nec præstitere tamen Bibliothecæ omnes aliud quàm epitomen encomiorum Reginæ cœli: vt ergo aliquid adiiciam illi compendio laudum Mariæ, inibo ritum eorum, qui edito aliquo volumine, molientes editionem alteram, supplementum aliquod inserunt, vt tomus assurgat in ampliorem molem. Congruum meo intento incidit argumentum, quando meam subiit mentem moralis expositio Euangelij quod expendo. Ibi commemorat scriba veridicus, dotes insignes, quibus effulsit Sanctus Ioseph, indiuiduus comes Virginis puerperæ, vt & nos æmulemur charismata Sancti huius, si anhelamus ad Mariæ obsequium. Licet enim series tota vitæ huius Virginis Sanctæ fuerit illibata, & spiret aliquid innoxium, quod exigit à suis sequacibus; tota tamen Mariæ indoles magis seipsam prodit in eâ recensione, quam texit Matthæus de desponsatione huius coniugis Sancti Ioseph. Nomen Ioseph idem sonat atque incrementum: cùm ergo panegyrim paro de Sancto hoc incremento, subiicio supplementum tractatui de Mariæ encomiis. Si enim tantâ puritate enituit Virgo Deipara, vt in Sancto Ioseph exegerit tanta præludia sanctitatis, quibus præuiis Mariam desponsaret; nonne in eam redundat totus ille contextus meritorum Sancti eius sponsi, cuius nomen à crescendo dictum congruit huic Euangelio quod decurro, quasi in incrementum laudum Virginis illibatæ?

In quinque capita resoluitur ille textus, decurrens historiam Sancti Ioseph, cui cùm audis desponsatam fuisse Mariam, indigam obsequij coniugis huius Sancti, collige hanc Dominam illis potissimum acquiescere, quos stipat omnis virtutum chorus; talibus assuescit Virgo, & hos veluti suos contubernales facit, & hoc probare incumbit isti sectioni, sicut & infra reliquæ sectiones singula quæque sibi capita vendicabunt. Antequam moralem sensum obeamus, demus aliquid encomiis Sancti Ioseph, vt ex emicante illius virtute inferamus ideam, ad cuius exemplar effingamus nosmetipsos, & quasi habitum induamus eius Sancti perquàm accepti Mariæ, in ordine ad quam habuit ille sacer sponsus potissimas infulas dignitatis, quibus enituit. Vt enim colores præcipui in decore, non habent ab effusâ luce vt sint cærulei, coccinei, albi, & virentes, vt quibusque insitum est à naturâ; luci tamen hanc gratiam debent hi colores eximij, quòd inscia luce prodere se nequeant, caligine omne quod est in colore viuidum opacante. Ita etsi gratiam habitualem, quâ Sanctus Ioseph fuit iustus & insignis, non à Mariâ acceperit, sed aliunde, scilicet à Deo; tamen ille decor emicuit, & Ecclesiæ toti innotuit, Mariâ suos diffundente radios. Quippe Ioseph adscitus in Mariæ sponsum, præbuit ansam augurandi, fuisse in eo Sancto ingentes gratiæ cumulos, quorum suffragio in eum assurgeret honoris apicem, ad quem euectus est, Mariam ducens in coniugem. Vt ergo præcipuæ dotes huius Sancti non nos prætereant, æmulemur stylum primi encomiastæ huius Sponsi, quem Euangelista recenset, primò à regiâ prosapiâ, dum deducit eum concretum regio sanguine Dauid. Secundò Matthæus ille scriba encomiorum Ioseph, totam gratiarum eius summam concludit ex relatione ad Mariam. *Iacob autem genuit Ioseph virum Mariæ, de qua natus est* IESVS, *qui vocatur Christus.* — *Matth. 1.*

Ex Mathematica. S. Ioseph gloria cognoscitur ex Maria.

Diceres, Euãgelistam venari altitudinem S. Ioseph, eâ planè ratione, quâ Mathematici prouinciarum & climatum situm inuestigant. Illi siderum inspectores familiari vtuntur instrumento, cui nomen est astrolabium, est id planisphærium, seu sphæra cælestis descripta in plano, in quo videre est siderum ortus & occasus, singulosque gradus apprimè distinctos. Illic linea mobilis & transuersa decurrit, illud bipartiens instrumentum, cui eo fine hæc regula versatilis incumbit, vt eius obsequio Mathematicus deprehendat & terræ & siderum situm. Nimirum regula illa ænea pinnulas habet, exiguo foramine lumini peruias; iuxta numerum graduum, quos permeat hæc linea, colligitur altitudo rei, cuius indagini inspector insudat: nihilque inuium est huic instrumento, quod vsum eius effugiat; eo enim deprehendit quisque peritus, quantùm emineant turres, aut dehiscant valles, imò & quàm longè latéque discurrant campi. Astrolabij suffragio homini sese explicant astra, & eorum accessus ad polum innotescit; nempe omnes imagines globi suam habent illic epitomen. Itaque vnum idémque instrumentum, rerum terrenarum atque cælestium prodest indagini. Ea est Maria vt planisphærij habitum induat, duos enim globos illa refert, cælestem, & terrestrem, quidquid in terris vernat & assurgit quidquid in cælis rutilat & influit, illud omne in Maria descriptum est. Eamobrem quò quis plures sibi vendicabit gradus, quibus Maria assurgit, ille etiam plus aliis eminebit. Fauet mihi Andreas Episcopus Ierosolymitanus, Mariam sic compellans. *Καῖρε διόπτρα προβλεπτική.* Salue dioptra perspectiua. Est autem dioptra instrumentum, quo deprehendimus è longinquo latitudinem, & altitudinem, vt ait Proclus libro de sphæra. Vt ergo fiant palam ex omnes dotes, quibus eminebat S. Ioseph, est nobis

Stofflerus lib. de vsu Astrolabij.

Maria est dioptra.

Dioptra quid sit.

Ex SS. Patribus. Serm. de annunt. B. V. Maria.

nobis Maria aduocanda, vt ex ea colligimus in quo excelluerit ille eius sponsus.

Ne ordine præpostero cælos emetiar, auspicabor à terra, cuius altitudo fuit summa in hoc Sancto adæquante Mariam in eo genere. Quippe ambo regio stemmate oriundi, sua ducunt exordia à Regibus Dauide, & Salomone satis. Et hanc Iosephi nobilitatem non recensuisset Matthæus, nisi Mariæ mentio fieri debuisset, vt matris Domini IESV Christi. Et sic Maria est veluti dioptra metiens eum apicem nobilitatis, ad quem surrexit ille Sanctus, quem cùm Deus ab æterno statuisset decernere in sponsum Mariæ, non imparis voluit esse status, sed eiusdem prosapiæ, vt Hebræorum ritu nobilitas sponsæ de sponsi stemmate probaretur, vt notat Ambrosius.

Lib. 3. in Luc.

Noli mirari quòd Ioseph origo descripta est. Etenim secundùm carnem natus, vsum debuit sequi carnis; & qui in sæculum venit, sæculi debuit more describi, maximè cùm in Ioseph origine, origo etiam sit Mariæ. Nam cum vir iustus fuerit Ioseph, vtique ex tribu sua, & ex patria sua accepit vxorem. Nec potuit iustus facere contra id quod lege præscriptum est. Sic enim habes: Quia vnusquisque in hæreditate tribus suæ patriæ adhærebunt filij Israel, nec de tribu ad tribum transibunt, & omnis filia quæ habet hæreditatem tribuum filiorum Israel, vni ex populo, & ex tribu patris sui erit vxor. Itaque & census tempore ascendit Ioseph de domo & patria Dauid, vt profiteretur cum Maria vxore sua. Quæ ex eâdem domo, & ex eâdem patriâ professionem defert, vtique eiusdem tribus, & eiusdem patriæ se esse designat. Hæc Ambrosius.

S. Ioseph quare Mariæ desponsatus.

EX FIGVRIS. *Cant. 3.*

Maria ergo fuit argumentum nobilitatis, quæ enituit in S. Ioseph, cuius vt luculentius texam encomium, volo ex codice sacro desumere ideam aliquam egregiam veluti typum S. Ioseph, ad quem indubiè aspexit Spiritus ille sanctus, quo Salomon afflatus ait. *Ferculum fecit sibi Rex Salomon de lignis Libani: columnas eius fecit argenteas, reclinatorium aureum, ascensum purpureum, media charitate constrauit, propter filias Ierusalem.* Et quia hic textus debet esse argumentum huius panegyris, accipe synopsim encomiasticam, quam fusè & multifariam explicabo. Ferculum vox est à ferendo deriuata. S. Ioseph verè fuit ferculum veri Salomonis, qui sæpiùs incubuit, & insedit brachiis patris sui nutritij. *De lignis Libani* extitit hoc ferculum, id est, ex Cedro arbore procerâ & suauis afflatus, nimirum S. Ioseph regiâ stirpe satus; is fuit nobilitate inter homines, qua est Cedrus in siluis. *Columnas eius fecit argenteas.* Gratia & castitas fuere veluti bases, quibus innixa est qualitas sponsi, vnde habuit vt esset ferculum Domini IESV. *Reclinatorium aureum.* Christus non tam quieuit in vlnis S. Ioseph, quàm in eius corde, auro amoris rutilo atque coruscante. *Ascensum purpureum mediâ charitate constrauit.* Verè ascensus pueruli IESV in brachia S. Ioseph sese effundentis, fuit purpureus. Etenim quotiescunque vlnis suis ille infantem IESVM excepit, toties amore exarsit, & ne suspiceris, amorem hunc fuisse ordinis naturalis, qualem accendere solet speciosa & venusta facies infantium; Spiritus sanctus adiecit, hunc totum ascensum charitate rubere. Est autem charitas amor Deo sacer, fomitem nesciens in humanis; quippe nihil humanum sapit, aut infirmum redolet ille amor, quo anima in Deum, Dei causâ, fertur. Demum historiam hanc concludit auctor hoc contextu. *Propter filias Ierusalem.* Vt rescirent omnes, illum apparatum & insignem Mariæ gratiâ recenseri: est enim illa vna speciosa inter filias Ierusalem. Ita planè Maria gloria Ierusalem, & honorificentia populi nostri, multùm conduxit ad gratiam & ad gloriam S. Ioseph ferculi Salomonis, vt ex hac panegyri liquebit; auspicemur.

Ferculum quid sit.

S. Ioseph fuit ferculum Christi.

Sagax illa descriptio ferculi Salomonis, eo ipsomet Rege auctore appositè delineat sanctum gerulum pueri IESV, qui hunc suum patrem nutritium effinxit; ita vt Christo in ordine ad Sanctum Ioseph quadret denominatio floris illius, qui in tussilagine præit foliis, & sub finem Martij oritur. Dicitur ille flos aureus. Filius ante patrem. Etenim cum folia soleant esse præambula florum, hic verò secus accidit: ita & in Christo, qui etiam mense Martio conceptus est, filius antecessit patrem, nam persona Christi æterna est, ac proinde verum est, eum sibi & patrem nutritium, & veram Matrem pro suo arbitrio coaptasse. Sed quare ex lignis Libani editum hoc ferculum Salomonis, id est, quare nobili progenie natus est iste Ioseph? Multiplicem animo meo verso rationem, & vt scholiasten Euangelij agam, mea sensa promam.

Tussilago Christi symbolum.

Diosc. lib. 3. cap. 9.

Christus omnibus omnia factus est, atque adeò recenseri voluit genealogiam suam, in cuius serie sunt mulieres adulteræ, vt Bethsabee: alienigenæ, vt Ruth: malæ famæ, vt Thamar: homines Regiis infulis clari, & alij inglorij, vt Christus in humanis iniisse videretur quandam affinitatem cum tota Adami prosapiâ. Et eò spectat iste Canon Iuris Pontificij. *Dominus noster IESVS Christus voluit non solum de alienigenis, sed etiam de adulterinis commistionibus nasci, nobis magnam fiduciam præstans, vt qualicumque modo nascamur, dum tamen eius vestigia imitemur, ab ipsius corpore non separemur, cuius per fidem membra effecti sumus.* Non ille suos nobis proauos imitandos proposuit, sed seipsum. Eamobrem ille Canon sic dehiscit. *In eóque si filij eius sumus, quæ ipse fecit nos imitare debemus.*

EX IVRE CANONIC. *Can. Dominus noster dist. 56.*

Christus quare natus ex proauis peccatoribus.

Rursus illa Christi prosapia etsi regia, multis tamen reatibus obnoxia, duo clamat in Christo attendenda. Primum est sceptrum Iuda, insinuans Christum reuerà Regem omnium scilicet fidelium, qui eum corde & ore confitentur; hoc enim sonat vox Iuda ab Hebræo ידה *iadah confessus est.* Alterum est, eum venisse ad reparanda piacula perpetrata ab atauis suis, quæ ipse diluit victima & sacerdos. Vnde & Lucas familiam Christi describit ex serie sacerdotum, sicut & Matthæus ex contextura Regum; quasi vnus Regem prædicet, alter verò Redemptorem, quando sacerdotem insinuat. Mihi præluxit Ambrosius. *Quod per Salomonem Matthæus generationem deriuandam putauit, Lucas verò per Nathan; alteram regalem, alteram sacerdotalem Christi familiam videtur ostendere. Fuit enim verè, & secundùm carnem regalis & sacerdotalis familia. Rex ex Regibus, sacerdos ex sacerdotibus.* Hæc ille.

Christus natus ex Regibus & sacerdotibus.

EX SS. PATRIBVS. *S. Ambr. l. 3. in Luc.*

Sed hæc nihil ad Sanctum Ioseph. Est ergo inuestiganda ratio descriptæ prosapiæ, & quare hoc

hoc suum ferculum Christus è cedro compegerit, id est, quare Dominus ille rerum omnium voluerit habere patrem nutritium eiusdem stemmatis cum Maria matre sua. Præterco rem notam lippis atque tonsoribus, & antea prælibatam, scilicet paria paribus sociari, & Mariam ideo vt regio sanguine procreatam, vindicasse sibi sponsum non imparem. Alia igitur hæc esto ratio, & à nemine mihi cognito recensita. Christus ideo hominem induit, vt primam hominum sortem suo nitori redderet, & decori. Ast humana natura in Adamo cepit initium, vtique nobile & illustre, scilicet veluti Deo patre editus est Adam, & terrà matre, tenera virgine, & nescia cultoris. Protegem suum fecit Deus hunc hominem claris ortum natalibus, cum paradiso inseruit, palatio idoneo infulis, quas Deo annuente induerat, vt ex ortu suo & loco altos animos conciperet ad virtutem. Vbi autem degener homo à Deo defecit, pulsus est regiis ædibus, & quasi Deo dedignante prolem hanc factam ei iniuriam, homo animalis effectus est non sapiens ea quæ Dei sunt. Eum Deus fecit ignobilem atque inglorium, quia fuerat suæ nobilitatis ineuriua, sicut & innuit iste Canon. *Adam primus homo pro peccato de paradiso eiectus est: hoc est quia Dei nobilitatem à se deiecit, nobilitate loci priuatus est.* Vt ergo Christus alter Adam naturam nostram sartam tectámque faceret, voluit nasci Deo solo patre, & matre Mariâ Virgine satâ Regibus, & ne quid ignobile deorsum inclinaret suam familiam, patrem etiam nutritium Sanctum Ioseph elegit iisdem natalibus insignem.

Christus quare natus ex Regibus.

Peccatum priuat nobilitate.

Ex IVRE CANONIC. Can. Adam. dist. 40.

Dispensatio hæc diuina nequaquam temeraria, quâ totam suam Christus familiam sanxit ab æterno fore regiam, nobilitati summam reuerentiam conciliat, quidquid secus instent plerique, à quibus ego toto cælo dissentio. Quippe in Physicis vt & in Moralibus aliquid eminere liquet: in humanis autem si rerum series attendatur, nonne in confesso est apud omnes, inesse nobilibus viris insitum à naturâ maximum argumentum ad res arduas exantlandas? vt innuit Hieronymus. *Nihil aliud video in nobilitate appetendum, nisi quod nobiles quadam necessitate constringantur, ne ab antiquorum probitate degenerēt.* Concinit alter. *Qui nobili loco natus est, probitatem morum generis nobilitati & splendori opponet, atque ex aduerso spectandam producet. Ita duplici nomine clarus erit, nempe & maiorum imaginibus, & propria virtute ac priuatim inspectus.* Cùm ergo Deus sibi ferculum aptauit, non è quouis ligno voluit illud componere: vt enim non è quouis ligno fiebat olim Mercurius; ita neque absque delectu condi debuit ille sponsus emeritus Virginis illibatæ.

Nobilitas est æstimanda.

Ex SS. PATRIBVS. Lib. epist. Greg. Naz. orat. 18.

Nobilitas ad virtutem nobiles adhortatur.

Si arcam, quæ fuit tantùm typus Christi, sanxit Deus fieri ex lignis Sethim, auro rutilis, quonam putas apparatu effinxisse Sanctum Ioseph gerulum infantiæ Saluatoris? Eo planè luculento magis, quam præextiterit curæ solers Salomonis, in ferculo suo regiè adornando. Et esto genus insigne Deum nequaquam demereat, iuxta illud. *Sola apud Deum libertas est, non seruire peccatis: Summa apud Deum nobilitas est, clarum esse virtutibus. Nescit religio nostra personas, nec conditiones hominum, sed animas inspicit.* Nemo tamen inficiàtur, nobilia hominum exordia recenseri inter beneficia singularia, quibus Deo nobilitate conspicui homines obstringuntur. Etenim alia sunt huius sæculi insignia, aliæ verò dotes, quæ cælis nos inscribunt; vtrimque autem Deo Domino deuincimur, cùm nobilitate & gratia insignes facit. Dum igitur Deus vult congerere in S. Ioseph gratias omnes, quibus in vtroque sæculo emineat, auspicatur à sanguine regio, quo hic homo coaluit, progenitus Regibus atauis.

S. Hieron. ep. ad Celantiā.

Nobiles ante Deum qui sunt.

Nobilitas est Dei beneficium.

In hoc Sancto suum effectum sortita est illa benedictio, quâ suum Ioseph olim dignatus est moriens Patriarcha Iacob. *Benedictiones patris tui confortatæ sunt benedictionibus patrum eius.* Quasi diceret: Fili mi Ioseph effundo in caput tuum omnem gratiarum congeriem, quam accepi ab Isaac patre meo, cuius hoc de me extitit votum. *Det tibi Deus de rore cæli, & de pinguedine terræ, abundantiam frumenti & vini.* S. Ioseph de pinguedine terræ accepit, quando nobili prosapiâ editus est: vt enim olim ignobiles dicebantur filij terræ; cur non nobiles dicemus ortos non ex quouis limo, sed è pinguedine terræ, ea videlicet, qua Cedri Libani vegetantur? Et reuerà quasi procreati essent nobiles è pinguedine terræ, quidquid optimum est orbe toto diffusum, illud cedit in ius hominum nobilium: & hinc voluit Samuel indicare Saüli, eum breui nobilitandum regiis infulis, dicens: *Cuius erunt optima quæque Israel, nonne tibi, & omni domui patris tui?* Id est optima quæque manent eos, qui optimis seu nobilibus editi sunt parentibus, instat tempus quo rerum potieris, electus in Regem; & tunc quasi è pinguedine terræ esses oriundus, omne quod pingue est erit tui iuris. Saül ignobilis hæc optima detrectauit, dicens: *Nunquid non filius Iemini ego sum, de minima tribu Israel, & cognatio mea nouissima inter familias omnes de tribu Beniamin? quare ergo locutus es mihi sermonem istum?* Quasi diceret: Ego homo ignobilis nequaquam ortus de pinguedine terræ, nequeo in eam spem assurgere, vt opima & pinguia terræ aliquando possideam.

Ex FIGVRIS. Genes. 49.

Genes. 27.

S. Ioseph benedictio fuit de pinguedine terræ.

1. Reg. 9.

Ex his collige S. Ioseph claris satum natalibus, fuisse à Deo benedictū in pinguedine terræ; item & in rore cæli, quando multiplices gratiæ Dei latices alluerunt animam eius. Et quod est summum priuilegium Sancti huius: benedictiones præfatæ cò deduxerunt illum vt in abundantia frumenti, & vini ageret æuum suum. Nimirum totos triginta annos fecit Domino Christo sacros, sub eodem tecto degens. Christus autē fuit frumentū electorū, & botrus Cypri de vinea Engaddi: ideoq; Ioseph Christi hospes nullā penuriā sensit vini & frumēti.

Benedictio de rore cæli qualis.

Cant. 1.

Fortasse quispiam obiiciet, me immemorem argumenti præfixi istis encomiis, quo ego professus sum me recessurum à trito calle, & inuia sectaturum: & tamen instabit momus, me inhærere nobilitati Sancti Ioseph ab omnibus adeò ventilatæ, vt sit oratori inglorium, velle denuo aliquam gloriam affingere illi Sancto, petitam ab eis incunabulis, cùm & regia etiam stemmata aliis Sanctis communia sint, quibus infulæ non cesserunt ad gratiæ seu gloriæ aliquod incrementum; imò potiùs regia prosapia plerisque fuit obex ad

S.Greg.lib. Dialog.

Nobilitas parit aliquãdo mentis ignobilitaté.

gratiam, quia intumuere typho purpuram consequente, vt luget Gregorius. *Nonnullis solet nobilitas generis parere ignobilitatem mentis, vt minus se in hoc mundo despiciant, qui plus cæteris aliquid fuisse meminerunt.* Respondeo, me extra aliorum metas spatiari, si idem versans argumentum, mea sensa promam alia prorsus ab antecessoribus meis, & scholiastis Euangelij, quorum absit vt obducam merita, aliqua æmulatione percitus, quinimò vt laus tota penes eos sit, meas aperio sententias, eo ferè nomine prælo dignas quòd nouæ sint, & veluti radij recens emergentes à Patre luminũ.

Hoc igitur esto meum primum assertum in re decantata. Nobilitas vtplurimum præpediens viam ad gratiam, atque adeò spreta à Sanctis, eius generis extitit in Sancto Ioseph, vt ea præuia multis gratiis auctus, sanctior euaserit. Etenim ratione ortus sui nobilis, Mariæ sponsus effectus est, & hinc nutritius pueruli Iesu, cuius societate in sanctitatis apicem euectus est. Sed discussio ista Theologica est; & res noua, ex Theologia probare, nobilitatem adiecisse huic Sancto aliquod incrementum sanctitatis; sic ab hocce intento se expedit ista disciplina. Res illa, quæ ex Dei intento nos ordinat ad Deum ipsum, & arcet ab aliis rebus, eo ipso nostræ pietatis augmento cauet, ac proinde dicitur sancta, vt videre est in sacramentis, quæ ideo instituta sunt, vt anima Dei compos fiat, & secedat à noxiis, vnde & sancta dicuntur sacramenta, non quòd sint subiectum gratiæ, sed quod eorum suffragio gratia influat in animas. Sed Deus ab æterno decreuit effingere Sanctum Ioseph ea nobilitate, quæ esset præambula coniugio Mariæ, & regimini infantiæ Saluatoris: ergo cùm nobilitas illa ad Christum ordinata sit, verè fuit sancta, eius enim ratione Ioseph secretus est ab alio rerum humanarum commercio, vt Mariæ addictus, gerulus etiam esset atque nutritius infantuli Iesu, à quo vt fonte primitiuo copiosos ebibit gratiæ effluxus. Ergo prædestinationis Sancti Ioseph effectus nobilis extitit eius nobilitas, qua veluti præambula adscitus est in familiam Domini Redemptoris. Fauet meo intento sacer textus, qui non meminisset proauorum Sancti Ioseph, si non fuissent Christi exordia recensenda. Sancta ergo nobilitas Sancti Ioseph, non instar sacramenti; sed quia ab æterno fuit Christi infantiæ consecrata.

Ex Theologia.

S.Thom.2.2. q.81.art.8.

S.Ioseph nobilitas contulit ad sanctitaté eius.

Itaque congruè comparaui Libani lignis, stemmata nobilia Sancti Ioseph: vt enim cedri aliis eminent arboribus, & suaui odore fragrãt; ita Sanctus hic regia stirpe ortus prę iuit aliis hac sua prosapia, virtutúmque odores gratos sparsit, quibus mirificè puerulũ Iesum recreauit, vt & Matrem eius, in ea virtutum alea huic suo coniugi præeuntem. Et equidem ausim affirmare, Spiritum Sanctum ex contextu parentum Ioseph, velle magis ingerere fragrantiam virtutum eius; quàm regium eius stemma. Etenim vbi plures coëunt sensus in codice sacro, ille præcipuè intenditur à Spiritu Sancto, quo fit anima Deo propinquior; at animæ nobilitas, qua præfulsit Ioseph, eum Deo sociarat ante coniugium Mariæ: ergo ea intenta est à Spiritu Sancto priusquam illius stirps, cuius suffragio, ei Mariæ & infantis eius custodia fuit postea demandata. Namque vt omnia flumina in mare influunt; ita & virtutes omnes proauorum Ioseph in eo coëunt, scilicet fides Abrahæ, charitas Isaac, spes Iacob, castitas Ioseph, sanctitas Dauidis, sapientia Salomonis, reliquusque omnium virtutum contextus ita in eo coaluit, vt diceres, eum extitisse mare aliquod, in quod confluxere flumina gratiarum, quæ proauos eius primitus alluerunt.

S.Ioseph virtutibus omnium SS.Patrum illustratus.

Quid ergo stupere est exoticum, in coniugio Mariæ & Ioseph? nihil plane in eo est quod recedat à communi rerum ritu; imò melius & sanctius iniere coniugium Maria & Ioseph, quàm quis alius vnquam, & hoc ex vtroque Iure liquet, Canonico scilicet, atque Cæsareo, quorum hæc est communis definitio. *Matrimonium non facit coitus, sed voluntas; & ideo non soluit illud separatio corporis, sed separatio voluntatis.* Consonat hæc Iuris Ciuilis decisio. *Nuptias non concubitus: sed consensus facit.* Vnde ad ampliorem gloriam Sancti Ioseph sic arguo. Vbi rei alicuius ratio formalis existit, ibi magis elucet illa res; sed in Maria & Ioseph, ratio formalis coniugij magis enituit, quàm in quouis alio coniugio: ergo vtrique maximè competit nomenclatura coniugum. Nam consensus, qui est anima coniugij, nullibi vnquam talis praextitit: ergo nunquam tale repertum est coniugium, & suis adeò numeris omnibus absolutum. Quippe ex Philosophia, quæ sunt eadem in vno tertio, sunt eadem inter se se: at Maria & Ioseph se totos ita addixerant Deo, vt quasi ad arbitrium Dei tantùm cierentur, Deo ergo decernente coniugium Mariæ & Ioseph, quorum velle totum erat penes Deum, nonne consensus extitit summus, vtpote elicitus ad amussim diuini intenti: siquidem Maria & Ioseph tale iniere coniugium, quale & Deus ab æterno constituit fore inter vtramque partem, atque ita ambo Dei placito perciti, virginalis coniugij vices alacres obierunt. Nimirum Maria iam labarum virginitatis in corde suo erexerat, & voto præuio confirmarat, vt hic textus Canonicus videtur innuere. *Beata Maria proposuit se seruaturam votum virginitatis in corde; sed ipsum votum virginitatis non expressit ore. Subiecit se diuinæ dispositioni, dum proposuit se perseueraturam virginem, nisi Deus aliter ei reuelaret.* Non erat bonum hanc mulierem esse solam, habuit adiutorium simile sibi, videlicet, Sanctum Ioseph, qui eo etiam coniugio factus est augustior, etsi antea vtraque nobilitate corporis & animæ conspicuus.

Matrimoniũ soluit separatio voluntatis

Ex Ivre Canonico.

Can. Matrimon.27.q.2.

Ex Ivre Civili.

Ex Philosophia.

S.Ioseph cũ Maria fuit verum matrimonium.

Ex Ivre Canonico.

Can.B.Mar. 27.q.2.

Votum virginitatis à Maria factũ.

Res ita fiet palam duabus historiis. Elato Theodosio iuniore Imperatore, rerum summa fuit penes Pulcheriam sororem illius virginem omnium virtutum penu prædiuitem. Proceres Imperij virgini Heroïnæ suaserunt castos hymenæos, vt vel hinc nomine viri & non fœminæ regeretur Imperium. Illa Reipublicæ inuigilans, & rata suum coniugium cessurum in commune bonum, non respuit sana consilia; sed hæsit in delectu viri, quem sibi sociaret. Quæ enim Deo virginitate sua litauerat, viros omnes æqua lance pensans, æqualiter ignorabat. Res tota delata est ad Senatum, vt consessus ille nominatorũ hominum virum

Ex Historia.

Baro.tom.6. Annal. sub. an.450.

virum decerneret idoneum Imperio, & moribus adeò defæcatis, vt inite mereretur coniugium cum virgine Pulcheria. Senatores non ancipiti cura distraxit, nec dubios fecit electio hominis, qui coniux esset emeritæ virginis, & qui simul etiam Imperium desponsaret. Omnes concordi animo coïerunt in Martiano, viro vtique inclyto bello & pace, & quem maturæ virtutis & probatæ, nulla vitij suspicio denotabat. Dedit manus virgo Pulcheria, coniugem accepit Martianum, qui eo coniugio fuit auctus Imperio, virginitate suæ sponsæ nullatenus imminuta.

Pulcheria nubit salua virginitate.

Si ex codice sacro effluxisset ista historia; reuerà esset typus ingenuus coniugij Mariæ & Ioseph; & dicerem, Adamum fuisse Theodosium Imperatorem: nomen enim Theodosij idem ferè sonat ac donum Dei, & Adam speciali dono Dei habebat omne id quo constabat, euectus à Deo ad rerum omnium apicem sub cælo, vt hoc diuino diplomate legere est. *Benedixit illis Deus, & ait: Crescite, & multiplicamini, & replete terram, & subiicite eam, & dominamini.* Voces illæ, Crescite & multiplicamini, subiicite, dominamini, tot sunt speciosi & nobiles tituli dignitatis, quibus Adam exutus est, quando peccato perpetrato extinctus est. Adamo emortuo deuoluitur imperium ad sororem eius, scilicet ad Mariam eodem patre satam, quo Adamus, scilicet Deo, cuius singulare opus extitit illa Virgo, non Pulcheria, sed adeò pulchra & speciosa; vt omnis alia pulchritudo sub Deo eminens, infra hanc Virginem etiam esse censeatur. Virginis huius dominio congruebat nomen, ea nempe dicta est Maria, id est Domina; hoc enim sonat nomen Syrum *Mar* מר, Domina sanè fuit Maria, vtpote nescia contagij, quod subeunt omnes obnoxij næuo deducto ab Adamo, & contrahi solito eodem instanti, quo & homo enuntiatur editus. Ea seruitute immunis Maria, recepit dominium, quo ceciderat frater eius Adam. Quæsitus est coniunx, qui humeros supponeret oneri & honori. Pulchra hæc Virgo, ipsâ Pulcheriâ longè purior, Dei consilio permisit coniugium: Deo enim sacra, nullius viri ideâ tenebatur, vt Angelo affirmauit dicens. *Quomodo fiet istud, quoniam virum non cognosco.* Inuentus est Ioseph eiusdem cum Maria stemmatis, pulcherrimæ Virgini comes adiicitur & ipse virgo coniunx, factus eo coniugio Imperij consors, sicut & Martianus infulas induit Romani imperij cum persona mariti Pulcheriæ, quam virginitate frui consensit morte tenus.

Genes. 1. Peccatum quos titulos illustres Adamo abstulerit.

Luc. 1. S. Ioseph ex Mariæ coniugio illustrior.

Fortè quispiam obiiciet, fuisse iniurium Mariæ coniugium initum cum Iosepho; quia ea Domina rerum hominem duxit inferiorem sibi, & Iure Cæsareo esse cautum, vt mulier sequatur conditionem viri: sic enim habet lex. *Vxor marito concrescat, & sentiat eius fulgorem.* Eodem item codice mulieres sic fantur. *Mulieres honore maritorum erigimur, & genere nobilitamur.* Et expressè Vlpianus hæc rescripsit. *Connubio interueniente, liberi semper patrem sequuntur.* Ea lege damnatam fuisse Virginiam scribit Liuius libro decimo. Hæc genere nobilis vtpote Patricia, plebeium hominem deperiit, eique vinclo iugali sociata est; eamobrem Senatusconsulto cecidit nobilitate sua, velut incuria gloriæ, quam à suis atauis acceperat. Et in eo dispar est ratio adoptionis atque coniugij, quòd *Adoptio gentem mutat & non genus.* Coniugium verò & genus & gentem mutat vxoris, quæ mariti conditionem induit. Ergo fuit inglorium Mariæ coniugium S. Ioseph, vtpote disparis cum ea qualitatis. Respondeo, nequaquam fuisse inglorium Mariæ illud coniugium; sed potius aperuisse nobis regiam Mariæ prosapiam, quæ fortè nos lateret, si Matthæus non meminisset eius sponsi, quem vbi ostendit progenitum Regibus, inde satis superque probauit, Mariam sponsam illius eodem fuisse etiam stipite regio procreatam.

Mulieres honores maritorum participant.

EX IVRE CIVILI. Cod. de nuptiis. Lege finali. C. de Incolis. Lege Connubio. De his qui in potestat. sunt.

Virginia nobilis nupsit homini plebeio.

Leg. prima §. Cognitionem Vnde cognat. L. Fœmina ff. de Senatorib. L. Ingenuus. C. De muriilegulis.

Non fuit infra decorum Reginæ Anglorum Mariæ, accipere in sponsum Philippum Austriacum, nullo adhuc diademate insignem; sed illud coniugium cessit in Mariæ Reginæ Anglorum decus, quod Princeps nobilissimus electus sit in sponsum illius, etsi non esset adhuc regiis infulis insignitus. Nimirum is erat Carolo V. Imper. satus, & futurus plurium regnorum adiectione Rex inclytus. Maria Virgo Regina Angelorum non sibi fuit iniuria contrahendo coniugium istud cum Iosepho; imò ille hominum omnium nobilissimus, explicat quàm eminens extiterit hæc Virgo, infra quam summi Angelorum apices se inclinant. Et esto fœminæ sequantur viri conditionem: lex illa deficit in Reginis, quæ alioquin cogerentur agere cælibem vitam, aut se abdicare regno nubentes si regno caderent, & induerent sponsi sortem. Toto enim terrarum orbe annuente, is quem Regina in sponsum duxit Rex est, nemine reclamante. Et licet Angli non covtantur Hispanis; Maria tamen Regina Anglorum superstite, Angli omnes Philippum Regem suum confessi sunt, congruo ei præstito obsequio. Ita & ante Mariæ coniugium rara fuere commercia Angelorum cum homine. Sed vbi Maria Regina Angelorum nupsit Iosepho, Angeli statim ei quasi Regi sæpius adstiterunt, vt fusius infra dicam Sectione quarta. Non ergo aliquid deperiit Mariæ ex coniugio Ioseph, sed Iosepho magna est adiecta gloria; quia Reginæ consors est effectus. Iuris autem Reginatum est, solij sui facere participes sponsos suos, vt fecere Pulcheria & Maria Angla.

EX HISTORIA. Hist. Ang. sub reg. Ma. S. Ioseph coniugium non fuit inglorium Mariæ.

Regina Regem facit sponsum suum.

De eo Iure Reginatûm prostat affirmatiua Iurisperitorum sententia, decernens Reginæ nubenti omnia constare sarta tecta, & earum sponsos vocari in partem regni. Vide ergo in quos cothurnos assurgat iste Ioseph, ex Mariæ coniugio: nam etsi clarus extitisset stirpe sua, factus est tamen insignior Mariæ consortio. Vt enim cedri proceræ arbores, etsi aliis lignis emineant, tamen eminentiæ suæ multum adiiciunt, si ex edito loco surrexerint. Ideo non fuit satis Salomoni facere suum ferculum de vernacula Cedro; sed excidit eas, quæ ex monte Libani aliis eminebant. Ita licet Iosephus illustri prosapiâ superaret omnes Principes Israël; tamen vt hæc cedrus esset excelsior, Deus eam in montem Libani extulit, quando Iosephum adsciuit in Mariæ familiam: comparatur autem Maria monti Libano, cùm ob eminentiam virtutum, tum ob puritatem; nam Libanus idem est atque candidatio

EX IVRE CIVILI. Bald. in cap. Significauit. Colum. 1. de rescript. Decius in l. 1. Cod. de edend. Tiraquel. de nobil. c. 18.

candidatio Hebræis, à radice *laban* לבן *dealbauit.* Facturus sibi ferculum Salomon noster Iesus, hoc Libani lignum elegit, altum, suaueolens, incorruptum, nobilitate excelsum, omnigena virtute fragrans, & iugi gratiarum tenore & augmento incorruptum, sicut & inferre est ex contextu, qui lignis Libani subiicitur. *Columnas eius fecit argenteas.*

Argẽti egregia symbola.

Locuples est sensus mysticus, quem portendit hoc metallum, & ne me copia inopem faciat, duo tantùm speculabor in argento, candorem scilicet, & tinnitum, vt hinc litare queam encomiis Sancti Ioseph. Candor in argento præcipuus puritatem notat, non illam vernaculam, qua claruere etiam Philosophi, vulgi suffragio cedro digni, quia nulla parentis vitij aspergine conspurcati. Candor ille niueo candori præstat in eo quòd rutilus est, & coruscus, aduerso etiam sole perstringens oculos lumine quo radiat. Ea fuit albedine conspicuus Sanctus iste Ioseph, vt ipsi etiam niui fecerit fucos, factus ipse niue candidior iuxta illud Ieremiæ. *Candidiores Nazaræi eius niue.* Iosephũ autem hunc notari hac voce Nazaræi disce ex alio Ioseph Patriarcha, quẽ grandæuus eius parens Iacob præscius futurorum, Nazaræi nomine nuncupauit. Etenim recensitis votis & benedictionibus acceptis ab Abrahamo & Isaac, omnia hæc bona colligens effudit in vnum hunc filium suum prædilectum Ioseph, sic fatus. *Fiant in capite Ioseph, & in vertice Nazaræi inter fratres suos.* Diceres, Patriarcha Iacob mox cessurum è sæculo duos recensuisse Ioseph; vnum explicitè expressum, cui & alterum adiecit à primo dissitum illâ particulâ, *Et*: vbi enim dixit. *Fiant in capite Ioseph.* Quasi alium commemoraret subiecit. *Et in vertice Nazaræi inter fratres suos.* Iacob autem non tam attendisse æuum illud quod agebat, quam futurum collige ex præfatione, quam suis ille benedictionibus adhibuit. Sic habet codex sacer. *Vocauit autem Iacob filios suos, & ait eis: Congregamini, vt annuntiem quæ ventura sunt vobis in nouissimis diebus.* Rursus ipsa vox Nazaræi sanctum significat, à radice *nazar sanctificauit.* Quid autem sanctius fuit eo, quem virtutum omnium incrementum euexit ad titulum sponsi Reginæ Angelorum, & quem Matthæus virum Mariæ nominat, ne meritorum eius splendida congeries cuiquam imponeret, eum non fuisse hominem sed Angelum, qui in corpore ementito tot gratiarum radiis emicabat. Ea etiam cautela vsus textus sacer historiæ Iob. Nam agones athletæ illius enunciaturus, ne quis suspicaretur in eo aliquid supra hominem, dixit esse virum, & non Deum aut Angelum, sic enim historiam illam texit auctor. *Vir erat in terra Hus.* Chrysostomus locum illum commemorans sic expendit. *Quoniam vitam narraturus erat, nostram vim supra modum vincentem, ne quis agonis sublimitatem respiciens putaret, non humanam sed peregrinam esse naturam; describit naturam: vt propositionem mireris, quòd homo existens, supra hominem viuendo conuersatus sit.* Hæc ille.

Thren.4. Ioseph Patriarcha quare nominatus Nazaræus.

Genes.49.

vbi supra.

Iob quare fuit dictus vir.

Ex SS. Patribus. *Chrysost. homil 2.* Iob virtutes supra naturæ vsum.

Hoc itaque esto meum effatum in gratiam candoris seu puritatis Ioseph. Eo virtutum omnium syntagmate coaluit iste Sanctus, vt Deus in eum velut in cumulum congesserit dotes, quas aliis parcas inseruit. Maior enim est Deo cura animarum quam corporum, id est, Deus plus influit in animas eorum, quos euexit, quàm in eorum corpora, pluraque eis confert, quibus nitеant ad gloriam æternam, quam quibus emineant in sæculo. Ergo si regia fuere exordia Sancti Ioseph claris editi natalibus, si quod summum est in sæculo contulit, scilicet nobilissimam omnium stirpem; vtique etiam credo fuisse omnia summa, quæ Iosephi animum exornarunt: nec Matthæus adeò religiosus extitisset in contextura regia parentum Christi, nisi Spiritus Sanctus aliquid mysticum inde propalasset. Scilicet Christum eos duntaxat censere parentes suos, quos virtutes sicuti regia stemmata condecorant. Habeo Rupertum mihi concinentem. *Quæ ratio est, vt generationis linea contingat Ioseph, qui Iesum Christum non genuit? Euangelista diuinus generationem carnis Christi minus curauit, quæ paucorum erat, nisi eisdem ad salutem solum sufficiebat; sed ad generationem gratiæ intendit, quæ multorum est, vel esse potest, & eis ad salutem sola sufficere valet.*

Libro 1. in Euang. c 4. S. Ioseph virtutibus illustrior quàm nobilitate.

In ea nobilitatis Christi indagine, non se adeò serium præstitisset S. Euangelij textor, ni Iosephus, à quo deducit Christi regiam prosapiam, nobilitati corporis insitæ adiecisset & animæ nobilia insignia, quibus mens eius niue candidior, animæ omnes potentias fecit argenteas, futuras aliquando columnas, quibus incumberet ferculum Salomonis. Vtque sensus, quos deperditos Christus recreauit, verbi gratiâ oculi cæcorum, quos accendit antea extinctos, fuere vegetiores eis, quos natura impertit, & comitem inuexere aliam lucem intrinsecam, quæ Christi diuinitatem aliis inuiam, peruiam fecit istis. Ita nobilitas Sancti Ioseph quia speciali relatione Christum contingit, ea sanè mente recensetur à Matthæo, vt nobis aliam insinuet, qua tantùm aliis præiuit Sanctis, quantum regio suo stipite assurgens, aliorum hominum surculos antecessit. Quæ fuerit animæ ingenuitas disce à Sanctis, quorum eloquia accommodans Sancto Ioseph, hoc vnum non excidat, videlicet esse infra Ioseph omnia ea, quæ de sacra animarum prosapia commemorant Sancti Patres: tot enim gratiæ titulis irradiat iste Sanctus; vt oculorum aciem retundant hæc lumina, atque adeò nesciuntur, quia inaspecta.

Si aliqua lubet legere diplomata nobilitatis animarum, consule Chrysostomum. *Ille clarus, ille sublimis, ille nobilis, ille tunc integram nobilitatem suam putet, si dedignetur seruire vitiis, & ab eis non superari.* Sanctus hic eo textu aperuit tantùm communia stemmata nobilium animarum. Sed Gregorius Nazianzenus altius inuestigat nobilem animarum prosapiam. Sic ille. *Nobilitas nostra est diuinæ imaginis conseruatio, atque archetypi imitatio, quam ratio, & virtus efficiunt, plerumque desiderium eos, qui supernarum rerum verè studiosi sunt, quotidie magis ac magis, quantùm ad Deum attinet, informans; ac denique cognitum habere, & quidnam, & quam ob causam facti sumus.* Hæc sunt, & equidem hæc sunt peripetasmata, quibus ornatur nobilis anima, hæc sunt regia reuera stromata, quæ Iosephi animã illustrarunt, vt decuit insigniri eum, quem Deus effinxerat in ferculum filij sui adorandi.

Chrysost. in Matth. Nobilitas vera qualis sit. Virtus nobiles facit. *Greg. Naz. orat. 18.* Nobilitas animæ penes quid constituatur.

Idonea

Isidor. Pelus. lib. 1. ep. 291. Nobilitas vnde ortum habuit.

Idonea sunt quæ describit Isidorus. *Vera nobilitas à probis moribus nata est, firmáque, & stabilis dignitas virtute comparatur.* Cùm ergo series hæc sit scripturæ sanctioris, vt sub typo sensibili, iogerat semper aliquid congruum ad animas euehendas; illud profectò fuit intentum Dei, iosinuare nobis ea charismata, qoibus dignatus est Sanctum Ioseph, quando de nobilitate illius fecit loogiorem contexturam. Nam vt ait Gregorius. *Non nostrum est nec Philosophicum, eam nobilitatem admirari, quæ à fabulis, & sepulchris, ac supercilio iampridem putrefacto manat: nec eam, quæ ex sanguinibus, & literis oritur, quam noctes largiuntur, ac Regum ignobilium quoque fortusse manus, nobilitatem, velut quiddam aliud inbentium; sed quam pietas & mores notant atque indicunt, & ad primum illud bonum, ex quo originem traximus, ascensio.*

Greg. Naz. orat. 33. Nobilitas quænam sit cõtemnenda.

Sidon. in Panegyr. Anth.

Hoc vnum Insedit menti Heroum omnium, vt se satos aliquo Deo omnibus imponerent. Alexander nonne prædicauit se Ioue patre editum, quo dixit matrem suam Olympiam imprægnatam, sub specie serpentis? Annon & Augustus in Solem voluit ortum suum refundere, vt ludit egregiè Sidonius Auernorom decus?

Nobiles qui se dixere Diis sati.

Magnus Alexander, necnon Augustus habētur
Concepti serpente Deo. Phœbumque Iouemque
Diuisere sibi: namque horum quæsiit vnus
Cyniphyra sub syrte patrem, maculis genitricis
Alter Phœbigenam sese gaudebat haberi.

S Ioseph nobilitas vnde.

Christus, qui matrem sibi elegit innumeris probatam oraculis, etsi Iosephum noo habuerit patrem; quia tamen creditus est à Iudæis eo patre satus, noo fuit immemor eius, aut parcus ea eo excolendo gratiis congruis oneri tanto, & honori. Ne autem ieiunus esset Encomiastes sacer in laudibus huius Sancti, æmulatus est ritum familiarem pictoribus, qui integras referunt acies, summa duntaxat hominum capita lineando. Ita & Matthæus oe fortè detraheret meritis tanti viri, omnia virtutum eius agmina conclosit vno tantùm capite, vocans eum iustum. *Ioseph autem vir eius cùm esset iustus.* Audis eo textu iustitiam interminam, id est, cuios modum nequeat homo quispiam assignare. Quàm corusca fuerit illa Iosephi iostitia, qua absolutè iustus fuit, & eo nomine designatur, bellè præsciit Iesus ille Syracides, dum ait rutilare iostum, ad æmulationem Solis. Sic ille. *Homo sanctus in sapientia manet sicut Sol.* Verè indolem Solis assequutus est Sanctus iste, & omnino beatius.

Matth. 1.

Eccles. 27.

EX MATHEMATICA.

Ioan. de Indag. lib. de vno modo faciendi schemata cæli.

Qui siderum vim abditam inoestigant sagacius, hoc vnum affirmant, esse ingeniom Solis, vt circiter triginta dies totos impleat in vnoquoque signo, seu in singulis quibusqoe domibus Planetarum. Subiicit Ioannes quidam de Indagine, Solem induere virtutem eorum Planetarum, apud quos agit hos triginta dies; vnde quasi prætertito nomine alterius Planetæ, ille Matheseos non ignarus, Solis statione tantùm inspectâ, ei effectus eosdem assignat, quos sortiri solent Domini domus eius, quam Sol tunc temporis inhabitat. Exempli gratiâ, Mars sibi vindicat signum Arietis vt domum suam. Ille Planeta feruidus est & siccus, atque adeò multæ bilis causa. Si ergo quispiam editus sit Sole degente in domo Arietis, hic erit indolis igneæ & feruentis, quia Sol ioduit naturam Arietis, & Planetæ illius. Quàm benè quadrat hæc obseruatio Matheseos Iosepho nostro, Solis nomine designato. Sol iste non triginta taotùm dies, sed triginta anoos egit in domo Christi & Mariæ. Christus noo Aries, sed Agnus Dei, atque ita domus eius ignea tota & feruida fuit. Ioseph Solem agens in ea domo, vbi erat Mariæ coniux & veluti pater Iesu; sic enim eum Maria appellabat, vt videre est eo loco. *Dixit mater eius ad illum: Fili, quid fecisti nobis sic? Ecce pater tuus, & ego dolentes quærebamus te.* Sol inquam ille tamdiu degens in illa domo tota amore Dei feruida, nonne etiam totus incanduit amore sacro? vt & denotatur eo apparatu, quem præfatus sum in ferculo Salomonis, vbi hæc prostant, *Reclinatorium aureum, ascensum purpureum, media charitate constrauit.*

Luc. 2.

Cant. 3. Iustitia debet esse quadrata.

De eo recubitu Christi dicam proxima sectione, satis erit modo prælibasse; Iosephum ineffabili charitate io illa domo seu fornace amoris iugiter æstuasse, & earum virtotum, quæ emicabant in Iesu & Maria sideribus huius domus, non modicam vsurpasse partem, cuius adiectiooe iustitia illius fuit veluti consummata, & ea, quam meminit Clemens. *Est iustitia quadrata, omni ex parte æqualis, & similis in verbo, in facto, in abstinentia à malis, in beneficentia, in perfectione cognitionis nusquam vllo modo claudicans.* Hæc ille, cuius definitioni aptat virtutes Iosephi Chrysostomus. *Vidisti Iosephi obedientiam? vidisti animum facilè sacris omnibus fidem accommodantem? Vidisti mentem omnino vigilem, & nulla prorsus corruptione violatam?* Adiice hæc ex Eusebio. *Aderat Iosepho libertas animi, maximè robur inuictum, pudor eximius, iustitia, modestia, prudentia summa, sed pietate in verum Deum maximè præstabat, erátque mirabili corporis præditus formositate, qua adolescentia virtutibus omnibus insignis videbatur.* Hæc Eosebios effatus de iuuene Iosepho, figurâ nostri Ioseph; quonam stylo texuisset encomia nostri Ioseph, maturæ ætatis & virtutis emeritæ, & infra quam fuit ille alius Ioseph.

EX SS. PATRIBVS.

Cl. Alexand. lib. 6. Strom.

S. Iosephi virtutes aliquæ recensentur.

Chrysologum fas est audire etiam in hoc argomento. Sic ille. *Ioseph autem cum esset iustus. Hoc pio magis videtur conuenire quàm iusto, sed humano iudicio, non diuino; penes Deum, neque pietas sine iustitia, neque sine pietate iustitia: quia æquitas sine bonitate sæuitia est, & iustitia sine pietate crudelitas est. Ioseph ergo meritò iustus, quia pius; & pius, quia iustus. Denique dum pietatem cogitat, crudelitate caruit; dum causam temperat, iudicium custodit; dum vindictam differt, crimen euasit; dum refugit accusatorem, fugit sententiam.* Diacrim ego cõpendiosius, Iosephũ omnes adæquatè numeros impleuisse iustitiæ quantùm homini fas est, & ab eo virtutũ omniũ incremento demeruisse oomẽ iusti.

S. Chrysol. serm. 145. S Ioseph iustitia probatur. Iustitia pietatis comes.

Sanctum hunc fuisse veluti compendium virtutum omnium, colligere est ex oomenclatora illa, qua eum Matthæus iosigniuit, vocaos eum virum Mariæ, quæ suo exemplo anteuertit illud Pauli consilium. *Mulieres viris suis subditæ sint sicut Domino, quoniam vir caput est mulieris.* Arbitror ego, virum dici caput suæ sponsæ, quia sicut omnia membra quibus

EX RE MEDICA.

Ephes. 5. S. Ioseph. est virtutum omnium compẽdium.

bus tota coalescit cumpsgu corporis, vident, audiunt, & denique sentiunt beneficio tantùm capitis. Ita & mulier pro viri duntaxat arbitrio debet suas vices exercere. Nec Mariæ solùm caput extitit Ioseph, sed & Christo puerulo inhabitãte lares exiguos huius Sancti, ille capitis sortem obiit in ea familia, Luca assertore, Christum fuisse subditum Ioseph, & Mariæ. Itaque Iesus, Maria, & Ioseph ea sortiti sunt munia in ea domo, quæ sortiuntur in corpore humano cor, hepar, & caput. A corde habent hepar & caput vitæ exordia; siquidem est cor primum viuens. Habuerunt à Iesu, Maria & Ioseph, non vitæ tantùm principia, sed & gratiæ exortum, qua vita viuitur immortali. Hepatis est ille sanguis, quo cordis intima purpurascunt, & quo per anadromen alluitur caput. Mariæ fuit & sanguis, quo Christi caro coaluit, & Ioseph ruens in amplexus pueruli Iesu, Deiparæ debuit illas suas delicias. Etenim nunquam Ioseph attrectasset tenellum illud corpus Christi, si in coagulum eius Deipara Virgo suum sanguinem minimè præstitisset.

S. Ioseph Christus se totú tradidit.

Multa sanè sunt ea obsequia, quibus cor & hepar dignantur caput; sed id non ingratum mutuas vices ei rependit: quippe etiam toti corpori inuigilat caput sollicitum de annona, cuius ope membra cætera vegetentur. Simili modo curam egit Christi & Mariæ Sanctus Ioseph, vtpote vtriusque nutritius, & agonum indiuiduus comes; pro modulo sub fœnus pendens gratiarum, quas vberes ei Christus & Maria procurarant. In singulis Sanctorum encomiis miris elogiis effertur ille amoris index, quo aliquos eorum Christus Dominus insigniuit. Verbi gratiâ quando pedes suos dedit Magdalenæ, alluendos lacrymis eius; illi dono appendit veniam eorum omnium criminum, quibus se aliàs obstrinxerat. Quando Petro dehiscentibus aquis dedit manum; reducem fecit & vitam, cuius periculum ille Apostolus incurrebat. In suprema cœna præbuit pectus suum Ioanni, qui eo amoris strato discubuit. Inde postea amore incanduit ille discipulus, concipiens flammas illius incendij, quo Christi æstuantis anima conflagrabat.

Illa omnia charismata seorsim sumpta beare possunt eos, quos singula quæque afficiunt, imò sponsa Canticorum ad vnum tantùm oris Christi osculum anhelabat. Sic illa amore flagrans sua vota pangit, *Quis mihi det te fratrem meum, sugentem vbera matris meæ, vt inueniam te solum foris, & deosculer te, & iam me nemo despiciat?* Arbitrata est, illa Dei amasia, sibi satis superque consultum, si vno tantùm osculo frueretur. Quibus ergo laudibus euehendus est Ioseph, cui Dominus Iesus sui totius copiam fecit. Nimirum ille puerulum Christum pluribus annis gerens, est etiam millies amplexatus. Quidquid gratiarum aliis Sanctis distribuit Christus sigillatim, illud totum in cumulum congerens, patri suo nutritio Dominus impertiuit. Itaque in eo Sancto totum reperire est quod alibi tantùm velut in frusta digestum est.

Cant. 8.

Obstetricatur huic meo conceptui appositè res Medica, dum recenset ea insignia, quibus caput alias omnes corporis oras anteuertit: vt autem diximus, Ioseph esse virum ac proinde caput Mariæ; ita etiam ei quadrant prærogatiuæ capiti à summis medicis attributæ. Ex hac schola audiendus vnus, & is Fernelius, de capite seu cerebro egregiam texens historiam. Nota hic obiter, nomine capitis me intelligere & cerebrum & reliqua, quæ toto capitis ambitu concluduntur. Sic Regius medicus eloquitur. *Cerebrum humanæ mentis arx & domicilium cogitationum rationisque sedes, motus omnisque sensus fons & origo, corporis summam partem tenet, sursum spectans, cælo proximum. Vt enim huius vniuersitatis parens, mensque illa rectrix in cælo excelsissimo loco consedit; ita decebat cerebrum nostra mentis arcem summo corpore collocari. Quoniam verò id viscerum præstantissimum, futurum erat innumeris extrinsecus iniuriis obnoxium, naturæ prouidentiâ, vndique circumseptum est osseo tegumento.* Hæc ille.

Fernel. lib. 1. Physio. c. 9. Cerebri laudes & descriptio.

Breuis illa recensio capitis, tria commemorat affinia valde Sancto Ioseph, scilicet eminentiam, sensuum omnium originem, & singulare osseum contra deforis noxia quæque tegumentum. De eminentia Sancti huius aliqua præfatus sum, vbi nobile illius stemma recensui, quo regio sanguine satus, Mariæ in ea naturæ dote suppar effectus est. Rursus ille aliquod imperium exercens in Iesum & Mariam, creaturis aliis omnibus eminebat, argumento ducto ab eo effato Themistoclis, qui aiebat, filium suum Diophanem toti Græciæ imperare: ille enim matri suæ imperat, eam pro arbitrio suo inflectens; mater autem eius me inclinat ad assensum voti sui; & ego toti Græciæ emineo: filius ergo meus pro modulo suo Græciam nonne moderatur? Ita plane quia ille ad cuius nutum viuitur superior est eis qui eius nutibus obsecundant. Rimare imperium Sancti Ioseph inductione pari. Iesus imperij sui præpotentis tesseras vestimento suo inustas Ioanni ostendit. *Rex Regum, Dominus Dominantium.* Ille idem Iesus suæ potestatis assertor indubius ait Apostolis. *Mihi data est omnis potestas in cælo, & in terra.* Et ne inane simulacrum potestatis in consessu Apostolorum ventilasse videretur; vni eorum imperij sui pompam obiecit, vt postea cæteris coapostolis ille hic Ioannes præostensum sibi scriberet apparatum. Totius pompæ summa sita fuit in hoc, vt quidquid in cælo præaltum exurgeret infra Deum, illud omne Christi pedibus apicem suum aduolueret. *Procidebant viginti quatuor Seniores ante sedentem in throno, & adorabant viuentem in sæcula sæculorum, & mittebant coronas suas ante thronum.*

S. Ioseph cõparatio cum capite.

Ex Historia. *Plutarc. in Apoph.* Themistoclis filius infans dictus toti Græciæ imperare.

Apoc. 19. S. Ioseph eminentia vnde peti possit.

Matth. 18. S. Ioseph subditi Iesus & Maria.

Apoc. 4.

Sed esto in eam eminentiam assurgat Christus; Matri tamen se subdidit, & ea aliquod ius exercuit in filium suum, eo met annuente, qui digito suo legem expresserat de singulari cultu parentibus exhibendo. Inde Sancti omnes Mariæ altitudinem speculantes, vbi se volunt effundere in titulos dignitatis emeritæ, quibus exurgit præalta hæc Deipara; quasi eos elingues stupor efficeret, protinus obmutescunt. Quòd si aliqui sui compotes extiterunt in eo argumento laudum Mariæ decurrendo; in confesso est apud omnes, eos tantùm Virginis huius fimbrias attigisse. Præeat Augustinus in hoc Sancto choro præconũ Deiparæ. *Tanta est Virginis dignitas, eò quòd Mater*

Maternitas in Maria quantæ dignitatis extiterit.

Ex SS. Patribus. *Aug. l. 3. de Symb. ad Catechum.*

Mater Dei sit; vt planè excedat non solùm omnium hominum dignitatem, verum etiam Angelorum, cum longe præstabilius & excellentius sit, esse matrem Principis, quam ministrum. Tantò enim perfectior vnaquaque res appellatur, quantò magis vnitur, & coniungitur Deo, qui est summa perfectio.

Mariæ maternitas excedit dignitatem Angelorum.
Bonau. in specul. B.V.
Matre Dei maior nequit à Deo fieri.

Seraphicus Doctor ait, & equidem scitè, titulum hunc Matris Christi exhaurire omnem potentiam Dei, si spectetur in ordine ad filium tantæ Matris. *Ipsa est, qua maiorem Deus facere non posset; maiorem mundum posset facere Deus, maius cælum facere posset Deus; maiorem Matrem quàm Matrem Dei non posset facere Deus. Vnde Bernardus ait: Neque decebat eum alia Mater, quàm Virgo; neque Virginem alius filius quàm Deus: quia nec maior inter matres, nec maior inter filios nasci potuit.* Sanctus Epiphanius stupens hæsit, Mariæ encomia tentaturus. *O Virgo Sanctissima, quæ exercitus Angelorum in stuporem deduxisti; stupendum enim est miraculum in cælis, mulier amicta Sole; stupendum miraculum in cælis, mulier gestans lucem in vlnis; stupendum miraculum in cælis, alter thronus Cherubicus; stupendum miraculum in cælis, mulieris filius, qui & ipsius & sæculorum est pater: stupendum miraculum in cælis, thalamus Virginis habens filium Dei, Deum sponsum Christum.*

Epiph. serm. de Virg.

Maria stupendum miraculum.

Matris Dei titulus reuera summus non fuit in Maria voce tantum tenus, & magni nominia vmbra, sed fidu· ·n ·ex eius imperij, quo eam filius eius non innitus sed vltro dignatus est, suis olim obseqniis præueniens agnitum sibi Matris arbitrium. Hanc in parentem suam, magnam pietatem fuisse adeò altè insitam visceribus Christi arbitratur Anselmus, vt etiam nunc apud eum pia Mater nesciens repulsam impetret suo suffragio, charismatum dotes innumeras eis, qui eam humili obsequio demerentur. Remque arduam Anselmus affirmat in argumentum iuris Deiparæ, scilicet eius clientelâ citius impertiri reis veniam, quàm si ad tribunal Christi supplices appellarent. Sic ille. *Velocior est nonnunquam salus memorato nomine Mariæ, quam inuocato nomine* Iesv *vnici filij sui, & ideo non id quidem fit, quòd ipsa maior, & potentior eo sit: neque enim ipse maior, & potentior est per eam, sed illa per ipsum. Quare ergo propitior salus in recordatione eius, quàm in filij sui sæpe percipitur? Dicam quod sentio. Filius eius Dominus est, & Iudex omnium, discernens merita singulorum. Dum igitur ipse à quouis suo nomine inuocatus non statim exaudit, profectò id iustè facit: inuocato autem nomine Matris, etsi merita inuocantis non merentur, vt exaudiatur; merita tamen Matris merentur vt exaudiatur.*

Maria inuocata citius exaudit quã Christus & quare hoc.
Anselm. tra. de ex cellētia. Virg. c. 6.
Mariæ suffragia quid præstent inuocantibus.

Quàm efficax sit Maria, eloquitur ei addictissimus Abbas Claræ-vallis; ille scilicet orbe toto notus, cui à bona nardo nomen. *Per te gratiam acquirimus, gloriam impetramus: per te, Maria, franguntur vincula, soluuntur debita, vincuntur vitia, solidantur confracta, recuperantur perdita, renouantur vetera, roborantur infirma, magnificantur minima, exaltantur infima, incepta promouentur, infecta perficiuntur, perfecta conseruantur, dæmones fugantur, purgatur cor, mens refulget, animus inflammatur, liquescit pectus, dulcescit gustus, & decoratur aspectus.* Hæc ille.

Bernard. de B. Virg.

Fortè instabis, in Iosephi argumento perpetam necti textus hos præfatos, qui pertinent ad Mariam. Respondeo appositè enarrari potentiam Matris, vt hinc sponsi illius merita queant congruè ptopalari. Etenim dato & concesso, virum esse mulieris caput, sponsus gaudebit etiam titulo sponsæ suæ; ita vt eâ auctâ imperio, sponsus eius debeat eisdem insulis insigniri. Eo iure æuo elapso vsus Philippus Austriacus, beneficio vxoris suæ in apicem Regni Hispaniarum euectus est: ambobus enim legitimo matrimonio iunctis cessit fatis Isabella Regina Hispaniæ mater Ioannæ coniugis Philippi Austriaci Principis: ea sublata de medio, ad filiam superstitem deuolutum est Regnum eius hæreditario iure, non vigente illic ea lege Salica, qua fœminis est regnare nefas. Annuente igitur regno, conclamatur Regina hæc Ioanna, ac proinde illius sponsus Philippus eodem & regio titulo nuncupatur. Simili modo etsi Maria nubens Iosepho nondum esset cælitus impræegnata, ac ptoinde Regina cœli non esset; tamen stante coniugio vero & sacro editus est Iesvs, cuius partu Maria effecta est Domina rerum: in partem regni adscitus est Ioseph conscius honorum indiuiduæ coniugis suæ. Etenim de iure Reginarum est, vt etiam viris suis titulum Regis impertiant vt erudite ptobat Decius in Legem primam, Codice de edendo, &c. Quantùm ergo exurgit ille Sanctus, cui se vltro subdidere Christus, & Maria? Nonne idonea voce nominatur, quando eum appellamus caput, de cuius ratione sicut est vt exurgat; ita & partium est sancti Ioseph, dignitate sua aliis Sanctis omnibus eminere?

Ex Historia.
Hist. Hispa. in Philip. 1.

Regina Regi confert ius regni.

Alterum, quod ex re medica meminimus pertinere ad caput, est, in nulla alia plaga microcosmi coïre sensus omnes. Vnum est caput, in quo quinque vigent sensus; illic enim micantes elucent oculi, patulæ audiunt aures, apertæ nares quibusvis peruiæ sunt odoribus, gustus exquisitus est in cuspide linguæ & palato, demum tactus toto capite diffusus est; cæteris verò membris vno tantùm sensu gaudentibus, scilicet tactu eis insito, vt declinare queant iniurias illatas. Illud etiam est priuilegium Sancti Ioseph, vt in eum quasi in mare magnum confluxerint omnia aliorum hominum flumina grstiarum. Quæ quia recensere erat opus importunum, scriba sacer vno iustitiæ nomine conclusit omnes dotes illius Sancti, dum vocauit eum iustum. *Ioseph autem vir eius cum esset iustus.* Sacer ille encomiastes sequutus est ritum eorum, qui Regis alicuius titulos descripturi, Regem vocant; eo charactere arbitrantes, se omnium ditionum eius climata satis graphicè descripsisse. Eodem ferè stylo lineauit encomia Iosephi Matthæus; tacitas fecit virtutes eius singulas, de vna eius tantùm iustitia sollicitus, quia omnium gratiarum facit ea virtus vnica contexturam. Quippe ex Augustino. *Iustitia ad omnes partes animæ pertinet, quia ipsa ordo, & æquitas animæ est.* Itaque Codex Sanctus, virtutum Sancti huius Mariæ sponsi breuem facturus epitomen, cum iustum vocat, vniuscuiusque arbitrio linquens anatomen virtutum abditarum sub ea, quam dicimus æquitatem.

Matth. 1.
Iustitia ad omnes animæ partes spectat.
Ex SS. Patribvs,
Aug lib. 2. de Gen. cōt. Manich.

Gerf. ser. de Nat. Mariæ. S. Ioseph virtutes, & encomia quare Scriptura fusè non meminit.

Audiendus est in eo argumento Gerson, suo in Sanctum Ioseph obsequio clarus. Sic ille. *Soluitur quæstio, cur de Maria, cur de Ioseph præconiis, dignitatibus, & excellentiis, virtutibus, operibus, & gestis ampliora non tradidit Scriptura sacra? nec enim mundus ipse caperet omnes, qui super his scribendi essent libros, sed ex eo quòd Ioseph est vir Mariæ, de qua natus est Iesus, qui vocatur Christus, velut ex quodam principio fœcundissimo, copiosissimo, amplissimo laudum seminario habet deuotè contemplantis animus, vnde faciliter assurgat ad laudes quantaslibet Mariæ, & Iosephi, quas in aliis creaturis etiam Angelicis considerat: nam habet hoc ordo Hierarchicus, secundùm Dionysium, vt inferiorum virtutes sint in superioribus perfectiori modo repositæ: quemadmodum sapientia perfectior est in Seraphim, quàm in Cherubim. Est autem Maria super choros Angelorum per gratiam & gloriam sublimata, quale de ipso Ioseph negare non audeo. Erunt igitur in ambobus perfectiones cæterarum creaturarum irrationabilium, & rationabilium, etiam Angelicarum, eminenti quodam modo reperibiles, & attribuibiles.*

Dionys. de cæl. hierar. S. Ioseph cũ dicitur iustus adæquatè laudatur. Iustum esse quid sit.

Non ergo incongruè virum hunc Mariæ vtique iustum composui cùm capite, ea ratione ductus, quòd sicut in capite sunt repositi sensus omnes; ita & animæ Sancti Ioseph insitæ sunt virtutes omnes, quæ in aliis Sanctis dissitæ contrahuntur. Et sic Matthæum explicat Chrysostomus; vbi aduertens, Iosephum dici iustum; sic commentatur. *Iustum hîc in omni virtute dicit esse perfectum; est enim iustitia generalis, quæ ex cunctis perficitur.* Fuit & eius ingenij Albertus ille Magnus, sic fatus. *Fuit ergo Ioseph vir per constantiam fidelitatis, quantùm ad iustitiam pertinet; & per virtutem castitatis, quantùm ad temperantiam; & per excellentiam discretionis, quantùm ad prudentiam; & per strenuitatem operationis, quantùm ad fortitudinem: & sic in sancto Ioseph notatur excellentia quatuor virtutum Cardinalium.*

Chrys. ho. 4. in c. 1. Matth.

Albert. Magnus in Luc. cap. 1. Iustitia concludit alias virtutes.

Videtur Apostolis esse iniuria illa similitudo capitis & Iosephi, vtpote hunc Sanctum euehens supra Apostolorum chorum. Respondeo, non esse quidquam iniurium, quod fit ad amussim æquitatis, ac proinde æstimationem huius Sancti super Apostolos non esse illis iniquam; quia talis esse perhibetur ex ipsis etiam principiis sanctissimæ disciplinæ, videlicet Theologiæ, quæ consulta, eminentiam meritorum Ioseph diuina hæc oracula propalabunt. Audiendus est vnus è summis Theologiæ proceribus: hic erit Thomas, Angelico acumine insignis. Sic ille. *Quantò aliquid magis appropinquat principio in quolibet genere, tantò magis participat effectum illius principij: vnde Dionysius dicit, quòd Angeli, qui sunt Deo propinquiores, magis participant de bonitatibus diuinis, quàm homines. Christus autem est principium gratiæ, secundùm diuinitatem quidem auctoritatiuè, secundum verò humanitatem instrumentaliter; vnde & Ioan. 1. dicitur. Gratia, & veritas per Iesum Christum facta est: beata autem Virgo Maria propinquissima Christo fuit secundùm humanitatem; quia ex ea accepit humanam naturam. Et ideo præ cæteris maiorem debuit à Christo gratiæ plenitudinem obtinere.*

EX THEOLOGIA. *S. Tho. 3. p. q. 27. art. 5. Dion. c. 4. cæl. Hierar.* Maria quia Christo propior ideo sanctior.

Hoc fundamine posito à Sancto illo, superimpono ei Mausolæum gratiæ, cuius fabricam meditor exquisitam, & sic stabilio intentum meum. Quò quis Christo propior est, eò maiores influxus gratiæ accipit; sed Mariâ exceptâ, Ioseph omnibus aliis Sanctis propior extitit: ergo in eo præ aliis gratia vberiùs emicuit. Nota, me non agere hîc de propinquitate cute tenus, qua Ioseph attrectauit & osculatus est puerulum IESVM; illa enim propinquitas minimè compescuit Iudam à crimine: propinquitatem igitur aliam inuestigo, eam videlicet, qua quis virtute attingit Christum, qui sic attrectatus magnis virtutibus in suos influit attrectantes.

Exemplo sit hæc mulier, quam memorat Lucas. *Mulier quædam erat in fluxu sanguinis, ab annis duodecim, quæ in medicos erogauerat omnem substantiam suam, nec ab vllo potuit curari: accessit retro, & tetigit fimbriam vestimenti eius, & confestim stetit fluxus sanguinis eius. Et ait Iesus: Quis est qui me tetigit? Negantibus autem omnibus, dixit Petrus, & qui cum illo erant: Præceptor, turbæ te comprimunt, & affligunt, & dicis: Quis me tetigit? Et dixit Iesus: Tetigit me aliquis: nam & ego noui virtutem de me exiuisse. Videns autem mulier, quia non latuit, tremens venit, & procidit ante pedes eius, & ob quam causam tetigerit eum, indicauit coram omni populo; & quemadmodum confestim sanata sit. At ipse dixit ei: Filia, fides tua saluam te fecit; vade in pace.* Inani reuera tactu Mulier attrectasset defluentem vestem Christi, si tepentem illius fidem Christus non antea suscitasset. Sed cùm ab æterno Deus hanc mulieris animam vt ouem errantem statuisset in suas adsciscere caulas, eam permisit profluuio sanguinis, cui sistendo medicos adhibuit frustra, suis in eos opibus erogatis. Patiens eius animus, & inopia emergens ex impensis pharmacorum, fuere veluti prima rudimenta fidei huius fœminæ patientis fluxum sanguinis importunum. Quippe re medica caligante, arbitrata est, esse Deum consulendum; vbi animo eius insedit ille cogitatus, in præmium eius, alius desuper illuxit radius, quo quædam in Christo deprehendit abditæ deïtatis lumina scintillare. Facta securior illucente fide, venerata est Deum in hominis inuolucris, procidens ad pedes eius. Humilitatis autem potioris specimen editura retro accessit, vt impos radiorum, quibus facies Christi Domini radiabat.

Luc. 8.

Fuit sanè ille omnis apparatus præuius sanitati, quæ emersit ex contactu Christi, qui non fuit physicus tantùm, sed moralis, mulieris ægræ anima tota effusa in obsequium Christi, cuius Deïtati suum illa intellectum credendo antea manciparat. Quippe turbis Dominum prementibus, ille tacitus minimè quæsierat, quis tetigisset etsi plerique fideles eum tunc stiparent. Vnam voluit hanc mulierem facere omnibus notam, cuius fides intensior extiterat in contactu, & cui ipse Deus fecerat satis, ope suâ illico impertitâ. Iosephi encomia quam maximè illustrat locuples illa historia fœminæ, contactu Christi Domini sospitatæ. Nempe Deus, qui huic tactui efficaci voluit tot & tanta virtutum præire præludia, vt patientiam, iacturam opum æquo animo

S. Ioseph Christi amplexibus sanctior est effectus.

animo habitam, & fidem; quas credis virtutes elargitum illi Sancto, quem osculis suis atque amplexibus dignari voluit ab æterno? Dicam audentius, si vt Apostolos faceret idoneos ministros noui testamenti, triennio toto eos expoliuit, & demum in die Pentecostes Spiritu suo afflatos, eo alluit imbre gratiarum, quæ decuere vices ministerij, quod obibant. Ideo ait Apostolus Ecclesiastes Gentium. *Sufficientia nostra ex Deo est: qui & idoneos nos fecit ministros noui testamenti.* Si ergo ad Apostolatum tanta confluxerunt charismata: qualem putas fuisse affluxum gratiarum, quibus Iosephum insigniuit Deus, vt eum aptaret non ad ministerium noui testamenti; sed ad obsequium & tutelam Domini conditoris vtriusque testamenti.

2. Cor. 3.

S. Ioseph ab æterno ordinatus in nutritiũ Christi.

Si Deus peculiarem puritatis ritum exegit à priscis sacerdotibus, vt baiularent fœderis arcam, quæ fuit simplex idea Christi; quo candore arbitraris enituisse Ioseph, qui ipsum Christum tot annis gerulus amplexus est? Eò spectant testimonia Echij. *Sicut Maria ab æterno præuisa fuit in matrem filij Dei, ita & Ioseph in nutritium, atque custodem Christi, & Mariæ electus, & ideo conuenientibus officio donis ornatus est, vt de eo intelligatur illud Dauidicum: Præuenisti eum in benedictionibus dulcedinis, posuisti in capite eius coronam de lapide pretioso. Quando igitur vir sanctus Ioseph in custodem pueri Iesu, & Virginis matris electus est; meritò gloriâ magnâ exornatus est, iuxta illud Prouerb. 27. Qui custos est Domini sui glorificabitur.*

Echius to. 3. ser. de S. Ioseph.

Quemadmodum Deus, caput instituens ad regimen omnium membrorum, præcipuis etiam dotibus ornauit illud; ita & idem rerum Dominus eligens Ioseph in caput eius familiæ, cui & voluit ascribi filium suum; præuenit eum gratiis idoneis ad hoc munus sanctiùs exequendum. Quippe Dei & hominum dispar est ratio in delectu hominum, quibus est cura rei alicuius arduæ demandanda. Nimirum homines in ministris egregij facinoris, præexistentes aucupantur dotes, congruas officio ab eis obeundo. Vt quando Imperator Constantinus filium voluit imbuere sanctioribus institutis, quæsitus est orbe toto notus eloquentiâ suâ Lactantius, vt literas edisceret Crispus, eo altero Tullio præceptore. Eodem ingenio actus Philippus ille Macedo filium suum Alexandrum facturus insignem rerum omnium peritiâ, ei præfecit Aristotelem in Magistrum, qui vt naturæ genius penitiora quæque rimans, ea omnia ingenij sui acumine pertingebat.

Magistri Principum qui fuerint insignes.

Deus verò secus aliquem vni intento præstituens, non supponit partes idoneas illi obsequio, sed impertit. Verbi gratiâ, sollicitus erat Tobias senior de comite viæ, cuius ducatu Tobias adolescens iret in Mediam; aiebat enim. *Perge nunc, & inquire tibi virum aliquem fidelem, qui eat tecum salua mercede sua. Tunc egressus Tobias inuenit iuuenem splendidum stantem præcinctum, & quasi paratum ad ambulandum. Et ignorans quòd Angelus Dei esset, salutauit eum.* Nota, Deum reuelasse Angelo, fel piscis fore idoneum ad diluendam cæcitatem vetuli patris, & cor assum eiusdem piscis fore iniquum Dæmoni Asmodæo, qui sæuierat in septem sponsos puellulæ, quam Deus ab æterno huic iuueni desponsarat. Itaque eo comite instructus adolescens exenterat piscem Dæmonem arcens, castos agit Hymenæos, abstergit caliginem patris, demum omnium bonorum Angeli suffragio suscipit incrementum. Esto Tobias Angeli obsequio incolumis extiterit; Deo tamen debuit hanc gratiam, quia eo reuelante Angelus æquum se præstiterat ei, & patri patienti deliquium oculorum.

Ex Figuris. Tob. 5.

Hinc quæso collige eminentiam sancti Ioseph, quem præfecit Deus non in comitem tantùm, sed & in patrem nutritium pueruli Iesu, qui vltro se subdidit ei, quem nomine etiam patris dignatus est. Si Angelum aptauit in comitem viæ vnius Tobiæ; in quos credis titulos assurgere eum, qui præfectus est in eam dignitatem, quam vendicat illud nomen patris Christi; sic enim eum appellarunt Maria & Apostoli. Christo degente in templo, Mater anxia, vbi tandem hunc reperit, ait. *Fili, quid fecisti nobis sic? Ecce pater tuus & ego dolentes quærebamus te.* Philippus autem Apostolus agnito Iesu, gestiens ait Nathanaëli. *Quem scripsit Moyses in lege, & Prophetæ, inuenimus Iesum filium Ioseph à Nazareth.* Eo nomine Patris Christi liquet plenitudo gratiarum, quarum influxum accepit ille Sanctus omnino alium ab eo, quo Apostoli dicti sunt pleni Spiritu Sancto. Siquidem quò dignitas est amplior, eò etiam potior est influxus gratiarum, quas exigit qualitas illa sancta. Sed Iosephi status illustrior fuit eo, quo Apostoli constituti sunt principes super omnem terram. Et ne nutet animus in credendo; libet huic panegyrico contextui attexere verba doctissimi quondam Isolani Iubaris, ordinis Prædicatorum, quem eo nomine potissimum colo, quòd fuerit egregius encomiastes huius Sancti. Sic ille. *Sunt quatuor proprietates Apostolicæ dignitatis. Annuntiatio, Matthæi vltimo. Euntes prædicate Euangelium omni creaturæ. Illuminatio, Matthæi 5. Vos estis lux mundi. Reconciliatio. Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis. Marci vltimo Et per Spiritum Sanctum locutio. Ioan. 13. Non vos estis qui loquimini, sed Spiritus patris vestri qui loquitur in vobis. Hæ proprietates dignissimæ sunt, quia sunt immediatè à Christo, & sub Christo, & propter Christum. Proprietates verò Sancti Ioseph fuere desponsatio Reginæ calorum, nominatio Patris Regis Angelorum, defensio Messiæ promissi in lege Iudæorum, educatio Saluatoris omnium. Et hæ proprietates sunt immediatè super Christum propter Christum. Quisquis ergo ingenio polles, rerum diuinarum præmissa veritate discurre, argue, conclude ab Apostolicæ comparatione maiestatis, ad calestem Ioseph dignitatem, quanta sit illi præstita dignitas, sanctitudo, ac virtutum inexplicabilis perfectio. Accede ad cor altum, & non deprimetur, aut humilior erit apud te maiestas Apostolici culminis, sed exaltabitur Deus in latentibus donis patris sui putatini Ioseph. Quamobrem mens contemplationi dedita ingrediatur locum, quem calamus refugit, intelligat animus quod verba exprimere declinant, admiretur ingenium quod scripta non attingunt.* Hæc piè & eruditè eloquitur vir ille insignis.

Luc. 2.

Ioan. 1.

Apostolicæ dignitatis quatuor sunt proprietates.

S. Ioseph dignitas esse ostenditur supra Apostolos.

Rursus si ad regendum populum suum, Deus

Deus Hebræorum omnium sanctissimum Samuëli præostendit, scilicet Saülem, de quo ait codex sacer. *Saül electus, & bonus: & non erat vir de filiis Israël melior illo.* Si Saülis pietate fatiscente, in locum eius suffectus est alter, verè Israëlita, nomine Dauid, secundùm cor Dei; quali debuit puritate nitere homo ille, cui credidit Deus filium suum creatorem populi Hebræorum? Bernardus hoc speculans ait. *Fidelis seruus & prudens, quem constituit Dominus suæ matris solatium, suæ carnis nutritium, solum denique in terris magni consilij coadiutorem fidelissimum. Huc accedit, quòd dicitur fuisse de domo Dauid. Verè enim de domo Dauid, verè de regia stirpe descendit vir iste Ioseph, nobilis genere, mente nobilior. Planè filius Dauid, non degenerans à patre suo Dauid. Prorsus, inquam, filius Dauid, non tantùm de carne, sed si de, sed sanctitate, sed deuotione, quem tanquam alterum Dauid Dominus inuenit secundùm cor suum, cui tutò committeret secretissimum atque sacratissimum sui cordis arcanum: cui tanquam alteri Dauid incerta & occulta sapientiæ suæ manifestauit: & dedit illi non ignarum esse mysterij, quod nemo principum huius sæculi nouit, cui denique datum est, quod multi Reges & Prophetæ, cùm vellent videre, non viderunt; audire, & non audierunt; non solùm videre, & audire, sed etiam portare, deducere, amplecti, deosculari, & nutrire, & custodire.* Hæc Bernardus.

1. Reg. 9.

S. Ioseph laudes ex Bernardo.

Ex hoc apice honoris, ad quem euectus est ille Sanctus supra Apostolos, nullum fecessit negotium illatio gratiæ, qua etiam Sanctis omnibus eminuit ille Ioseph, qui vt Christo propior, scilicet admissus ad oscula chariora etiam ex ore Dei delibauit pignora sanctitatis. In argumentum amoris præcipui, quo Ioseph in Deum efferbuit, illud est annotandum; scilicet, illud idem fuisse fomitem amoris Iosepho, quod coniuges etiam sanctissimos abstrahit a diuinis. Namque amor prolis quandoque nimius, iniurius est charitati, quæ alterius amoris impatiens totum cor nostrum vult Deo Domino mancipari. At plerumque incauti parentes adeò in filios imprudenter inclinant, vt licet Deum ament; ita tamen prolem suam deperenant amore tenero, vt Deum lædant hoc corde suo bipartito. Procul à Iosepho fuit tale periculum, dum amore in puerulum Iesum feruidus æstuauit: quippe amor ille nihil nisi sanctum & suaue spirans, nullos passus est næuos: sed secum gratiarum omnium agmen vehens, eo Iosephum illustrauit. Longè abfuit Ioseph ab eo discrimine quod incurrit Heli Pontifex Hebræorum, qui licet innoxius; nimia tamen indulgentia in filios suos periit: cæco amore prolis, puerorum deliquio conniuente. Sed secus hic Sanctus singulis quibusque actis à Domino Iesu applaudens, gratiæ incrementum singulare sibi fœnerator sedulus adsciscebat. Adiice, quemque suis etiam magis rebus affici quàm alienis: atqui Iesum vt aliquali modo suum sciebat esse Ioseph, & inde nouum habuit amoris in Deum argumentum: quòd scilicet is, qui omnium Pater est & Dominus, Patrem & Dominum in terris dignatus sit accipere ipsum Ioseph.

S. Ioseph in amãdo puero Iesu non excessus amoris periculũ incurrit.

Amor filiorũ quandoque est noxius, vt in Heli patet

Domus eius est, cuius & solum.

Iosepho militat Ius omne Cæsareum, quo vindice Iosephus suum esse puerulum Iesum potuit affirmare: sic fatur Imperator. *Si quis in alieno solo, sua materia domum ædificauerit, illius fit domus, cuius est solum. Sed hoc casu materiæ dominus proprietatem eius amittit, quia voluntate eius intelligitur alienata, vtique si non ignorabat se in alieno solo ædificare.* Nemo inficiatur, Mariam fuisse coniugem Ioseph, Angelo etiam ipsomet assertore, vti enarrat sacer textus. *Angelus Domini apparuit in somnis Ioseph dicens: Ioseph fili Dauid, noli timere accipere Mariam coniugem tuam.* Ergo Iesus in eo veluti solo Ioseph à Deo patre satus, cedet in ius Ioseph, qui eo dominio gaudens poterit puerulum illum Iesum vt rem suam sibi vendicare. Idem Imperator ait, quosdam censuisse, pictorem, qui in aliena tabula egregium aliquod opus edidisset, picturæ suæ iacturam facere, & eam esse eius ad quem tabulæ pertinebant. Pater æternus filium suum ad imaginem suam ab æterno genitum, voluit etiam hominum habitu lineare in Virgine; ea autem tabula ad Iosephum pertinuit: ergo humanitas sacra rubens virgineo sanguine coniugis huius Sancti, declinare nequit aliquale dominium Sancti Ioseph, cui reuera se subdidit ille, per quem Reges regnant, & Principes imperant. Quid autem fœnoris accesserit ad cumulum gratiarum, quibus antea Sanctus ille adeò locuples erat, vt eo nomine meruerit de congruo Virgini Deiparæ desponsari; audi ex eodem Iure Ciuili, auaritiam fisci iniurij compescente.

Ex Ivre Civili.

Instit. de rerum diuisione L. Cum in suo solo.

Ante tempora Imperatorum Leonis, & Zenonis, ij omnes, in quorum solo reperta fuerant aliqua monilia, aut vis ingens auri, nullum ius habebant in thesaurum illum, nisi annuente fisco, frustra reclamante Lege de rerum diuisione, qua soli dominus, erat & dominus eorum omnium, quæ in eodem aut ex eodem solo emergebant. Præfati Imperatores, ituri obuiam incommodis, quibus erant obnoxij domini prædiorum, penes quæ thesauri erant reconditi, sic cauerunt. *Nemo in posterum super requirendo in suo vel alieno loco thesauro, vel super inuento ab aliis, vel à se, effusis precibus pietatis nostræ benignas aures audeat molestare. Nam in suis quidem locis vnicuique, dummodo sine sceleratis, ac puniendis sacrificiis, aut alia qualibet arte legibus odiosa thesaurum, id est, condita ab ignotis dominis tempore vetustiore monilia quærere, & inuentis vti, liberam tribuimus facultatem, ne vlterius Dei beneficium, inuidiosa calumnia persequatur.* Ea lege inexhaustæ cæli gazæ fuere in potestate Ioseph; quia inuenta est Maria coniux eius fœta puerulo Iesu, in quo sunt thesauri scientiæ & sapientiæ Dei: atque adeò Ioseph illius terræ benedictæ dominus; ius habuit in monilia illic pretiosa recondita. Non est ergo quòd mens refugiat assentiri, Ioseph eminere ipsis Apostolis, cùm nobiliori planè modo se habuerit ille in Dominum Iesum, quàm Apostoli omnes, vt liquet ex qualitate patris putatiui, & sponsi Deiparæ.

Thesaurus inuentus cuiusnam sit.

Leg. Nemo in posterum. Cod. de Thesauris.

Iosephus in eum apicem euectus patitur aliquot instantias, quæ inclinant fastigium eius infra Apostolicum culmen. Primò concordi omnium Patrum suffragio de Apostolis vsurpatur ille versus. *Constitues eos Principes super*

Psal. 44.

S. Ioseph quomodo princeps extiterit.

per omnem terram. Ergò infra eos erit Ioseph. Respondeo, Ioseph, non Principem tantùm extitisse, sed bifariam eo titulo præire Apostolis. Primò, ratione ortus sui è Regali prosapia. Secundò, quia ei se subdidit ille, qui constituit Apostolos principes super omnem terram, Deo Patre illi communicante nomen Patris Filij Dei, quod nulli Angelorum concessum est. Rursus, plenitudo gratiæ data est Apostolis, vt obiiciunt illi, qui Iosephum volunt è suo fastigio detrahere; ergo nemo eis potest sub Virgine Deipara superior assignari. Quantus autem fuerit gratiæ affluxus, quo fuere Apostoli insignes, Paulus eloquitur. *Nos ipsi primitias Spiritus habentes.* Et alibi. *Secundùm diuitias gratia eius, qua superabundauit in nobis.* Respondeo, vtrobique fuisse plenitudinem gratiæ, & in Iosepho, & in Apostolis.

Rom. 8. Ephes. 1.

Ex Theologia. S. Tho. 3. p. q. 7. art. 10.

Sed audienda est Theologia, vt ea prælucente videamus quomodo hæ omnes gratiæ dispescantur. Sic discurrit ea omnium aliarum princeps disciplina. Bipartita est gratiæ consideratio in ratione plenitudinis. Nimirum vna est plenitudo gratiæ, quæ penes ipsam gratiam attenditur, & est ea, qua aliquis pertingit ad summum gratiæ, & quantùm ad essentiam, & quantùm ad virtutem eius; quia eâ gaudet gratiâ in ea tota extensione, ad quam se porrigere potest gratia. Huius plenitudinis gratiæ vno Christo excepto, omnes omnino Angeli & homines impotes extiterunt. Alia est plenitudo, quæ non est gratiæ, sed personæ, in quam influit gratia, qua plenam dicimus aliquam animam; dici tamen potest plenitudo gratiæ, quia gratia ipsa replet, etsi ea tota sua latitudine non vigeat, qua pollere potest. Ista plenitudo variat, variantibus & personis, quæ dicuntur plenæ gratiâ quando eis adest gratia congrua sorti, quam obeunt. Ea ratione dicti sunt Apostoli pleni gratiâ, quia fidei propagandæ sortiti vices, Deo visi sunt adeò propitio, vt comite vberiori gratiâ, officio suo minimè defuerint.

Gratiæ plenitudo potest duobus modis considerari.

Vt ergo inferamus, quæ fuerit nobilior plenitudo gratiæ, an Iosephi, aut aliorum cuiusuis ordinis beatorum; attendenda est vasis cuiusque capacitas, vt ea occupata prodat quantùm se plus vel minus gratia infuderit. Præuio vtendum est lumine, ne caligemus in hac indagine. Præmitto, omnes creaturas rationales, vt inferiores Christo, esse tantò nobiliores, quantò illustriori ministerio pollent; aliud autem est ministerium in ordine ad gratiam gratum facientem, & aliud in ordine ad vnionem hypostaticam. Apostoli omnes adsciti sunt ad summum illud ministerium spectans gratiam; quippe eis cura demandata est orbis vniuersi, vt eorum obsequiû fides propagata Gentes efficeret gratiæ Dei conscias vsquequaque. Illud munus omnia Spiritus Sancti charismata, vtpote idonea ad docendum & animos inflectendum ad fidei assensum sibi præuia vendicauit. Sed esto hi sanctissimi Christi assessores, eò honoris euecti sint, ratione nobilis sui huius ministerij; tamen eminet eis Sanctus Ioseph, vtpote sanctiori obsequio addictus. Etenim res est illustrior habere curam eius à quo effluxit gratia, quam eidem gratiæ ampliandæ totis viribus insudare.

S. Ioseph ad Christũ quomodo fuit ordinatus.

Licet Maria sola de suo penu suppeditarit fermentum, ex quo coaluit corpus Christi, vnione hypostatica consecratum; ac proinde primas obtineat in eo genere ministerij: ipse etiam Ioseph ordinatus est ad suas & vices obeundas, in hoc genere pertinente ad vnionem seu ad gratiam vnionis, quæ est esse personale, quod a Deo datur gratis humanæ naturæ in persona Verbi. & est terminus assumptionis eius, vt eruditè ait Angelicus Doctor. Etenim cùm nollet Deus homini vniri, nisi homo ille conciperetur à virgine desponsata, & vnus Ioseph electus sit in hunc sponsum; reuera vnioni hypostaticæ exhibuit famulatum eum omnem quem potuit, & ratione cuius supra omnem Apostolorum apicem euectus est. Et huius sententiæ asserentis merita S. Ioseph. Suarez vir vtique doctissimus, strenuum se propugnatorem præstitit, nec rem Apostolis credidit iniuriam, probare, Sanctum Ioseph esse superiorem eis, & omnibus aliis vsquequaque beatis, quantumuis infra Mariam emineant.

S. Thom. 3. p. qu. 66.

Suar. to. 3. in 3. p. q. 29 art. 1. & 2. disp. 8. sec. 2.

Quòd si quis vrgeat, Apostolos ab aliis Sanctis prædicari, vti præeuntes toti beatorum choro sub Christo & Maria. Suarez ait, seponi ab ea comparatione Sanctum Ioseph, imò esse illud intentum Dei. cui sanè videtur adstipulari lex ab Imperatoribus Seuero & Antonino lata, sic decernens. *Alumnos tuos & ceteras res, quas neminem credibile est pignori specialiter daturum fuisse generali pacti conuentione, qua de bonis tuis facta est, in causa pignoris non fuisse rationis est.* Glossa de suo penu hoc scholium adiicit: *Alumnos scilicet, qui te aluerunt.* Itaque fas est arbitrari, Deum in Codice sacro, si quando commemorat gratiam affatim Sanctis aliis impertitam, non tamen aliquem euehere supra eum Sanctum, quem ab æterno elegit in suum nutritium, penes hunc deponens curam infantiæ eius humanitatis, quam assumpsit, & cuius teneræ decurrens æuum, omnes absoluit numeros pietatis exhibendæ patri, specimen edens insigne, & posteris imitandum. Quippe, vt præfatus est Lucas, *Erat subditus illis.* Puerulus ille Iesus, rerum omnium Apex & opifex obediuit isti Sancto, quasi imperij sui infulas exueret, vt his Iosephum amplius insigniret.

Ex Ivre Civili. Lege. 1. Cod. Quæ res pig. Filij non cadunt sub pignus.

Locuples est & celebris mentio apud Historicos Ludouici Pij Regis Galli. Is patre suo Carolo Magno Imperatore decumbente, & grandæuo, nihil planè vsurpauit, quo præcox imperium ambire videretur. Imò renuit adire patrẽ suum, licet ægrum, ne suspicionem faceret optati imperij. Christus superstite Sancto Ioseph nullas planè notas edidit imperantis Domini; sed secus humili habitu se semper filium præstitit obsequentem. Fauet illa obseruatio Sanctorum Hieronymi, Bonauenturæ, & Bernardini, Sanctum Ioseph occidisse ante nuptias in Cana Galilææ, vbi primum editum est miraculum clamans Deitatem Christi: cessisse autem fatis Ioseph ante illud miraculum, liquet ex contextu, qui memorat inuitatos; nulla tamen mentione facta Sancti huius, cuius præsentiam Ioannes scriba sacer minimè tacuisset. Sic ille. *Nuptia facta sunt in Cana Galilea, & erat mater Iesu ibi; vocatus est autem & Iesus & discipuli eius ad nuptias.*

Ex Historia. Hist. Gall. in Ludou. Pio.

Hier. l. cont. Heluid. Bona. de vitâ Christ c. 17. Bern. l. fent. ser. de S. Ios. Ioan. 2.

Diceres, Christum in Iosepho patre suo pu-

S. Ioseph titulo paternitatis à Christo fuit honoratus.

tutiuo reueritum insignem titulum eius à quo est omnis paternitas, & eo patre suo nutritio superstite, gloriam suam abdidisse, ne ipsi Iosepho eminere videretur, & consultò se non exhibuisse legiferum Euangelij, nisi sublato è medio eo Sancto, cui ipse legifer Christus vltro morem gesserat Itaque, ô Cicero, apage Flaminium tuum Tribunum plebis, cuius pietas in patrem, sua reperit encomia, eò quòd Flaminius pro rostris legem agrariam editurus, viso patre suo, illico descenderit ex suggestu, ne etiã latæ legi videretur inuoluere & patrem suum. Non est hic filius reuera pius cum Christo Domino componendus, qui nullo naturæ vinculo adeò arctè obstrictus est Iosepho sicuti Flaminius patri suo; & tamen abstinuit à legibus eo patre suo nutritio sospite promulgandis. Meritò sanè laudãdus & ille adolescens, quem satis superque commendat historia commemorans eius pietatem, qua renuit titulos omnes, quibus se abdicans pater, eum volebat exornare. Filius hic quasi sui incurius vt nõ esset iniurius patri suo ait: Absit vt ego emineam viuo patre meo: Regnet & viuat pater, idque non anxiè. Meum regnare est obedire patri. Idipsũ & præstitit Iesus, degente in humanis Sãcto Ioseph. Tacitus aiebat ille: Meum regnare, est subdi patri meo nutritio. Eo incolumi non me prodam Thaumaturgum, mirabilium operum patratorem, totum dominiũ volo esse penes hunc parentem.

Cicer. l. 2. de inuen.

Flaminij reuerentia erga patrem quanta fuit.

S. Iosepho Christus subditus egregiè describitur à Bernardo. *Bern. ho. inf. oct. Epiph.*

Bernardus simile quidpiam affingit Christo, dum sic scribit. *Descendit cum eis & est subditus illis. Securè ascendit cum tali nutritio, & cum tali matre descendit feliciter. Descendit qui spiritu Dei actus, charitatem inferioribus ostendit. Descendam libens cum his ducibus in Ægyptum: si tamen ducunt reluctantem, si cogunt descendere, & reconscendere faciunt. Libenter subdar, libens supponam humeros oneri: quod imposuerint; libens suscipiam iugum, cui me subdunt; sciens quia iugum eorum suaue est, & onus eorum leue.* Non est ergo quòd animus nutet, cum audit Iosephi Encomiasten affirmantem, Sanctum hunc assurgere supra editum Apostolorum chorum, cùm nomenclatura patris Christi potior sit titulo discipuli; imò tanta, vt, quia eminet creatis quibusque rebus, sic exclamet Isolanus. *O Deus immortalis! cui similem faciam Iosephum putatiuum patrem, nisi tibi Christo Domino, ac Virgini tuæ matri?* Nec illud elogium sapit blasphemiam: nam si homo factus ad imaginem Dei aliquali similitudine Deum refert, quatenus effectus est rationis compos; quidni & liceat Isolano nuncupare Ioseph similem Deo & Virgini, cùm dignitas eius, Patris æterni velut æmula sit, eodem titulo patris gaudens! Et esto sobriè dicendus sit ille Sanctus pater Christi; non est ideo frustrandus encomiis, quæ deposcit ille status, infra quem est alius omnis sub Virgine Deipara insignis.

S. Ioseph dictus esse similis Christo & Mariæ. *Isolan. 4. p. cap. 5.*

S. Ioseph potestas egregio symbolo lineata.

Eamobrem Iosepho placet attexere symbolum insigne, quo vsus est Pompeius ille magnus, qui annulo suo insculpsit leonem, gladium exertum præferentem, cui & titulus iste legitur appositus. CELSA POTESTATIS SPECIES. Voluit eâ ambitiosâ tesserâ innuere Pompeius, idem habere imperium in homines, quo & gestit leo inter animalia etiam præstantissima. Ioseph de tribu Iuda satus, eodem & stemmate vsus est, quo & tota tribus, cui Leo inditus est pro gentilitia parma, ad quem leonem allusit & Iacob, in supremo agone sic compellans Iudam. *Catulus leonis Iuda.* Et in Apocalypsi Christus ea tribu progenitus, leonis nomine censetur. *Vicit leo de tribu Iuda.* Non insulsè leoni suo Ioseph ensem adiiciet, in gratiam tutelæ, quam obiit pueruli Iesu, eum vindicans ab iniuriis, quas ei Herodes impius intentabat: atque ita symbolum, quod in Pompeio fastum sapit, erit veridicum, si Iosepho congruè consecretur. Quippe potestas eius est. CELSA POTESTATIS SPECIES, & alia planè ab eâ, qua vnus Iosue insignis esse perhibetur, vt qui remoratus sit Solis citatissimos gyros hactenus incunctantes; ipsomet Deo annuente votis vnius hominis, quasi cœlo imperantis, vti colligere est ex textu referente facinus inaspectum. *Tunc loquutus est Iosue Domino in die, qua tradidit Amorrhaum in conspectu filiorum Israël; dixitque coram eis: Sol contra Gabaon ne mouearis, & Luna contra vallem Aialon. Steteruntque Sol, & Luna, donec vlcisceretur se Gens de inimicis suis: Non fuit antea & postea tam longa dies, obediente Domino voci vnius hominis* Non eo inficias, rem hanc esse illustrem, vtpote quæ superet hominum vires, quibus inuia sunt sidera. Inde illustrior emicat & Iosephus, qui triginta annos agens cum Domino, iuge imperium exercuit in hunc Solis & rerum omnium opificem, qui sæpe sæpius stetit ad arbitrium Sancti Ioseph; reuerà *Obediente Domino voci vnius hominis*, cuius imperium graphicè effingitur symbolo prælibato. CELSA POTESTATIS SPECIES.

EX SYMBOLIS. *Ferr. p. 2. sui Theatri.*

Genes. 49.

Apocal. 5.

Iosue 10.

S. Ioseph Deus obediuit.

Ista omnis contextura laudum Sancti Ioseph, nequaquam est citra mysterium, nec à salutari morum institutione vacat. Etenim si omnia in Codice sacro vocalia sunt in ordine ad mores, vt ad amussim virtutis illi dirigantur; res est in confesso apud omnes, ea maximè mysteria, quæ pertinent ad personam Christi, aut versantur circa humanitatem eius, sapere quid morale, non equidem vernaculum, sed præcipuum. Eamobrem cùm tot & tantis gratiis veluti præludiis, ad Mariæ coniugium fuerit accinctus Sanctus Ioseph; quærendum est sedula indagine, quid sonet omnis ille apparatus, vt hinc dogmate aliquo accepto, anima nostra sanctitatis capiat incrementum. In eo quippe salutis nostræ vertitur cardo, scilicet vt Sanctorum panegyres sint & nobis parænеses ad virtutem.

Expeditæ huius sectionis encomia decurrunt nobilitatem eius, atque iustitiam, quibus præeuntibus Mariæ addictus est ille Sanctus in custodem & coniugem illibatum. Maria namque dedignatur animas ignobiles, & vitiorum illuuie conspurcatas. Ita sanè Deipara edita Regibus, deposcit etiam animos regios, aut saltem nobiles: in quo autem sita sit ea nobilitas, non audio Ius Ciuile, quo censentur ij nobiles, qui patre sati sunt nobili, etsi mater sit plebeia: probarem magis effatum Baldi Iurisperiti, qui claris natalibus adiicit & virtutem, vt si nobilitas illustrior. Sed quia nobilitas hæc non sit iuris nostri; eam non deposcit Virgo Deipara in suis clientibus, quos haberet

Nobilitas ex parte patris attenditur.

EX IVRE CIVILI. *Lge Mulieres C. de Dig. Bald. in leg. Nobiliore. C. de commerciis.*

haberet raros, si sine prosapia insigni proauorum esset virtus ingloria. Maria ipsa non ideo illustris, quia Regibus edita; sed quia vitiis inuia, nesciit næuos, & tales hæc famulos sibi nunc deposcit.

Ex SS. Patribus.

Hier. ep. ad Demetriad.
Idem. epi. ad Celantiam.

Nempe ea eminens Regina rerum, stemma animarum ponit in virtute, vt & fecere Sancti omnes, in quibus sic ait Hieronymus. *Ille clarus, ille sublimis, ille sit nobilis, ille tunc integrā nobilitatem suam se seruare putet, si dedignetur seruire vitiis ab iisque non superari.* Idem vt deprimeret fastum, qui exurgit in sobole claris orta parentibus, cuiusdam nobilis prælatos inclinans animos ad virtutis obsequium, sic monuit. *Nulli te vnquam de generis nobilitate præponas, neque obscuriores quoque humiliore loco natos inferiores putes: nescit religio nostra personas accipere, neque conditiones hominum, sed animos inspicit singulorum; seruum & nobilem de moribus pronuntiat, sola apud Deum nobilitas est, clarum esse virtutibus.* Huius Sancti ingenium ebiberat ille, qui nobilem fœminam laudat, quia velut inscia ortus sui præpotentis, humili habitu sedulam virtuti operam dabat. Ille est Bernardus, *Non multos nobiles, sed ignobilia mundi elegit Deus. Proinde benedicta tu in nobilibus, quæ pro gloria certantibus cæteris, de contemptu gloriæ gloriosius sublimaris, & sublimius gloriaris. Insignior planè atque illustrior, quòd de paucis facta es, quàm quod orta de magnis. Illud namque Dei munere tuum est, hoc tuorum. Porrò quod tuum est, tantò carius est, quantò rarius.*

Nobilitas vera caret vitiis.

Nobilitas non faciat superbos.

Bern. ep. 113.
Nobilitas contempta Christi causá facit nobiliores.

Sed esto singulæ quæque virtutes, suis nobilibus gaudeant infulis; dicere ausim, humiles præire aliis, iuxta illud Christi. *Omnis qui se humiliat exaltabitur.* Etenim humilitas est diploma regium, quo asseritur nobilitas aliarum omnium virtutum. Ideo Bernardus in ea multus est, vt singulis quibusque hominum animis inseratur, vtpote qua vna duntaxat superis adscribemur. Sic ille. *Quantò humilior fueris, tantò te maior sequetur gloriæ altitudo. Descende vt ascendas, humiliare vt exalteris, ne exaltata humilieris; quia qui se exaltat humiliabitur, & qui se humiliat exaltabitur. De excelso grauior casus est. De alto maior ruina est. Humilitas casum nescit, humilitas casum non nouit, humilitas ruinam nunquam incurrit, humilitas lapsum nunquam passa est. O sponsa Christi agnosce, quia Deus humilis venit. Agnosce, quia se in forma serui humiliauit, factus obediens vsque ad mortem. Esto vilis, esto despecta, esto abiecta, displice tibi; qui enim sibi vilis est, ante Deum magnus est; qui sibi displicet, Deo placet. Charissima esto paruula in oculis tuis, vt sis magna in oculis Dei. Tanto eris ante oculos Dei pretiosior, quantò fueris ante oculos tuos despectior.* Hæc Bernardus.

Humilitas suos cultores extollit.
Luc. 14.

Bern. lib. de modo benè viu. ser. 39.
Humilitatis elegans cōmendatio.

In ea Christi Domini sanctiore disciplina, Virgo Agatha erudita, oblita se nobilem, hoc vnum meminit, & in eo gloriata est, se esse ancillam Christi, cuius humile obsequium pluris fecit, quàm titulos omnes eosque insignes acceptos ab illustri sua parentela, vt legere est in recensione actorum eius, quæ quotannis recolit Ecclesia, commemorans agonem huius virginis Heroinæ, quæ irrita fecit omnia conamina Quintiani Prætoris Siciliæ, debacchantis in humile institutum vitæ Christianæ. Sic enim ille insultabat. *Nonne te pudet nobili genere natam, humilem & seruilem Christianorum vitam agere? Cui Agatha: Multò præstantior est Christiana humilitas, & seruitus, regum opibus, & superbia.* Et tantùm abest, vt hæc humilitas animos deprimat ad ima & ingloria facinora, quinimò potius stimulat ad ascensum, vrgens animos humiles ad superna. Et reuera arbitror, eò respexisse Christum, quando asseruit humiles exaltandos, & superbos secus, deorsum agendos in præceps. Etenim sic expendo locum istum. Vnicuique hominum insita sunt quædam semina ad gloriam aucupandam; quippe nemo est vsquequaque gloriæ incurius. Ille ergo, qui sæculi pompam nihili fecerit, omnem eius gloriolam aspernatus, pròculdubiò assurget ad alias infulas, maiorisque momenti gloriam venabitur; eam scilicet quæ à Deo est, & qua sola beari potest homo. Cùm enim cor hominis spiritu sibi ingenito gloriam ambiat, nec vacare possit ab ambitu; si nihili facit & refugit infera quæque, quæ emicant, necesse est, vt homo rerum superatarum compos veluti effectus, ad gloriam cœlitum enitatur.

Humilitas Christianá excelsior nobilitate sæculi.

Acta Mart. S. Agath. ex Breu. Rom.

Nobilitatem Christi causâ contemnere nobilissimū esse ostenditur.

In eo sensu ex hoc sæculo, sententia Christi fidem habet, quia flocci pendens æui huius inanem gloriam censetur humilis, & inde altiora petit, nempe cœlestia, quia veluti vilia crepundia despicit gloriolam mundi. Et in eo exaltatur, quia noluit exaltari: sicut ex aduerso ille humiliatur qui superbit, eò quòd incurius gloriæ æternæ ille se deprimit ad minima. Et sic homo hallucinans, dum superbit, credit se erigi, quando à cœlis suo typho deuius inclinatur. Huiusmodi inanis gloriolæ mancipia Virgo Deipara dedignatur, vtpote aspernans vilia hæc capita, quæ nihil sanctum & sublime sapiunt. Illis tantùm ea est propitia, qui sequuntur indolem Ioseph, qui stemmate virtutum nobilior extitit quàm parentum, atque adeò Mariæ gratior virtutis & gratiarum prosapiâ, quàm titulis Regum, quos in procerum numero recensebat. Itaque hoc vnum altè tibi insideat, ô homo Virgini addicte, in aula Regia Deiparæ neminem censeri nobilem, aut coronâ dignum, si eum alicuius vitij fœda illuuies fecerit ignobilem.

Ex Historia.
A Barnas du Chef. in hist. Angl. sub an. 1300.
Corona stare nequit cum seruitute.

Appositè ad hoc thema occurrit locuples historia ex Angliæ abditis monumentis. Vt rerum bellicarum sors alternat, varij etiam sunt euentus belli, quibus etiam obnoxij Reges, ancipiti rerum fato subsunt. Eam iniquam expertus est sortem Rex Scotiæ Ioannes Balliol, iure belli deueniens in potestatem Edoardi I. Regis Angli, eius æmuli præpotentis. Rex Scotus ergastulo addictus, diadema suum abdidit; sed Anglus cautè suspicatus Regem illum, fortunæ aduersæ ludibrium, coronam suam texisse vestium inuolucris, aperit vestem, & diadema opertum inquirit; eo reperto ait Regi Scoto: O Rex, hoc insigne dedecet hominem factum alieni iuris; corona seruitutis impatiens, est tessera libertatis. Eamobrem te corona indignum arbitramur, vtpote addictum nostro arbitrio. Eo scommate Maria animaduertit in omnes homines aliquo sibi virtutis ementitæ titulo blandientes. Verbi gratiâ, aliquis castitate aliis preeminet, ac proinde sua laurea non est defraudandus; hoc diademate conspicuus ingeret se in Mariæ obtutus, quia illa gaudet obsequio hominum coronis insigniū: sed si castitas patiatur vitij alicuius vile consortiū, erit illa prorsus ingloria. Si homo castus ideo assurgat in gloriā: si odio concepto sæpius indomuit: si malè partis opibus intumuerint

Rex Scotiæ captus, in bello corona spoliatur.

rint loculi eius; tunc multiplici tegmine inuolutum est diadema castitatis, quo vt abdito gestire nequit homo aliunde reprobus; Mariæ exprobrante, coronas non decere eos, qui vitiis sese ingloriè totos ex animo manciparunt. Ita sanè Maria auersatur obsequia, scilicet Coronas siue Rosaria eorum, qui vt vilia mancipia deuenerunt in manus Dæmonum atque vitiorum. Etenim nulla est turpior seruitus, quam quæ voluntaria. Itaque seriò perpendenda est sors, qua viuimus, vt si sit ea ignobilis, confessione præuia reddamur pristinæ libertati.

Fauet & intento, Mariæ nomen, quod ab Hebræis deductum idem sonat ac mare; ea siquidem est mare vtique gratiarum: vt enim ille alueus, qui omnes concludit aquas, dicitur mare; ita & illa persona, quæ sub Christo dignata est plenitudine ampliori gratiarum, Maria nuncupatur, vti & Sancti antea præhibarunt, in quibus Bonauentura expendens locum istum. *Omnia flumina intrant in mare, & mare non redundat.* Sic ille Sanctus Virgini Matri addictissimus, Deiparæ affingit illum textum. *Omnia flumina intrant in mare, dum omnia charismata Sanctorum intrant in Mariam; vnde ipsa optimè dicere potest illud Ecclesiastici 24 In me omnis gratia viæ, & veritatis, & in me omnis spes vitæ, & virtutis. Quid mirum, si omnis gratia in Mariam confluxit, per quam tanta gratia ad omnes defluxit? Ait enim beatus Augustinus. Gratiâ es plena, Maria, quam apud Dominum inuenisti, & hanc per totum mundum effundere meruisti: fuit enim in plenitudine Sanctorum detentio Virginis.* Hæc Bonauentura, ita alius præierat Sanctus, ab aureo stylo suo Chrysologus, ita fatus. *Congregationes aquarum appellauit Maria. Maria, nomen hoc renascentibus salutare, hoc virginitatis insigne, hoc pudicitiæ decus, hoc collegium sanctitatis.* Aduocari potest & Damianus. *Vniuersus orbis pigmentarius in Virgine proiectus est, quando in ea virtutum concentus reuerendum sibi thalamum consecrauit.*

Sed inquies: Quorsum ista Mariæ cum mari relatio? vbi fas est asserere, Mariam dedignari omne id, quod est inglorium, atque ignobile. Genuina planè est ea comparatio maris & Mariæ in proposito argumento. Quemadmodum enim mare horret corpora inanima, vt videre est in ora maris, vbi iacent cadauera lurida velut euomita à mari; ita & Maria non sustinet putidas animas gratiæ expertes; has euomit, & abigit procul, vtpote ignobiles, quasi Diabolo patre satas, iuxta illud Christi in reprobos Scribas atque Pharisæos inuehentis. *Vos ex patre Diabolo estis, & desideria patris vestri vultis facere.* At ex lure Ciuili filius editus patre ignobili & matre nobili sequitur conditionem patris; ergo etsi natura humana nobilis extiterit baptismo illustrata, Christianus adultus diabolo adhærens parturiet actus ignobiles Mariæ exosos, quorum indoles ignobilis nos arcebit ab accessu ad Mariam, gratiarum omnium pelagus inexhaustum. Hoc igitur esto ratum, vilia capita, seu vitiorum vernas, & Mariam non coire, ac proinde oportere esse illustres Mariæ candidatos. Nimirum vti nemo potest duobus dominis seruire, Deo, & Mammonæ; ita & perperam quis cogitat vno eodemque tenore, vitiis, & Mariæ suum pendere famulatum: etenim seruitus, & libertas non coëunt. Si quos igitur sancta Mariæ cupido tenet, suas omnes curas eò dirigant, vt non cadant ea libertate, quam deposcit omnibus proficua Deiparæ clientela.

Vtinam multos suæ indolis æmulos haberet Andreas Dandulus, olim præfectus impiger Venetæ classis. Ille iniquo Marte congressus cum Lamba strenuo Duce Genuensium, cessit in ius hostis acerrimi, qui vt Dandulo insultaret, & ampliori litaret gloriæ, eum incolumem triumpho reseruauit. Venetus iniuriæ sibi seruitutis impatiens, noluit instar suppedanei hostem suum in solium euehere; ideoque viam iniit expediendi sese à vinculis, quibus naui erat alligatus. Etenim homo suæ vindex libertatis, capite fortiter alliso ad nauem, morte sua se eripuit opprobriis, qui bus victor hostem suum deprimit insolescens. Non laudo facinus, nec illud imitandum refero; sed vellem omnes hominem hunc æmulari in spiritalibus, mortem potius oppetendo, quam deueniere in potestatem Dæmonis insultantis. Quot heu homines luxuriant, gulæ indulgent, choreis & ludis vacant, inanis gloriolæ aurâ tument, denique quot Bacchi & Veneris fœtida mancipia ducunt in bonis dies suos? Quot reprobi omnia sibi prospera afflare gestiunt nescij se seruari ad triumphos & pæana, de eorum ruina diabolo gloriante? Re vera millies occumbendum prius, quàm dare manus hosti adeò ignobili, vt est Dæmon; & hoc est, quod suadeo, Andreæ Danduli exemplo, ea est cura libertatis animæ, quam ingero, ea morte, quam sibi consciuit hic præfectus assertor læsæ suæ libertatis.

Seneca multus est in Catone Vticensi efferendo laudibus, quia suæ dispendio libertatis noluit Cæsari dare manus: maluit enim Cato vltro mortem oppetere, quàm viuere precariò. Et licet nemini esset inglorium vinci à Cæsare; satius duxit esse litandum Manibus, quam victori. Censuit Cato, esse gloriosium magis sanguinem fundere gladio ad hoc conducto, quàm se effundere in preces, indices animi incutij impetitæ libertatis. Pudeat ergo nos, Christianos nomine tantùm tenus, quos nulla cura sollicitat declinandæ diaboli seruitutis, in quam incurrimus vitiis obsequendo. Iugo autem Dæmonis excusso, animæ nobilitas asseritur, & ab homine contrahitur prima conditio, quam deposcit Maria, in familiam suam adsciscens nobiles tantùm animas, vt videre est in Iosepho, cuius nobilia exordia fuere veluti præludia coniugij quod contraxit.

Euangelista recensens dotes eximias, quibus ille Ioseph insignis enituit, nobilitati eius subiicit virtutum omnium compagem, vno duntaxat iustitiæ nomine lineatam. Quippe vocando eum iustum, diceres voluisse reddere, id quod Hebræo nomine Ioseph significat, scilicet *incrementum.* Hoc enim sonat vox illa Ioseph. Et vt ex Philosophia analogatum simpliciter positum stat; incrementum illud in Iosepho debet innuere alicuius rei exquisitæ magnam congeriem; nihil autem rarius est gratiâ, & virtute. Ergo cùm Iosephi nomen indiscriminatim sonet incrementum, non aberrabit à veritatis scopo ille, qui in eo coniiciet omnium virutum contexturam. Et hic virtutum omnium apparatus nos adscribit familiæ Virginis intactæ, ad cuius aulam acceditur eodem ritu, quem seruari sanxit in suo palatio Rex Chaldæus, cuius accipe sanctionem. *Ait Rex Asphenez, præposito eunuchorum, vt introduceret de filiis Israel, & de semine regio pueros, in quibus nulla esset*

Maria ... quo... Rosaria coronas ... (margin, partly cut off)

Ex SS. Patribus.

Eccles. 1.

Bonau. in spec. Virg. 7.

Maria mare, in quod gratiæ omnes SS. influxerunt.

Chrysolog. serm. 146.

Maria est vt congregatio nes aquarū. Damian. ser. de Assumpt.

Mariæ cum mari elegans comparatio.

Ioan. 8.

Ex Historia. Danduli Dacis Venetorum desperatio, ne deceret in triumphum.

Catonis desperatio vt se eriperet hostis triumpho.

Dan. 1.

Nobilitas apud Deum qualis sit.

esset macula, decoros forma, & eruditos omni sapientia, cautos scientia, & doctos disciplina, & qui possent stare in palatio Regis. Eo textu, Iosephi indiuidui Mariæ coniugis species egregia nobis ingeritur; erat quippe de semine regio, vt Matthæus probat ex deducta à Dauide prosapia vsque ad Ioseph: nulla in eo erat macula, cui Codex sanctus iusti nomen attribuit. Has & dotes præambulas vult Maria sibi pendi à deuotis, nobilitatem, & iustitiam.

Ex SS. PATRIBVS. Hier. epist. ad Celantiam.

Nobilitatem equidem illam, quam meminit Hieronymus. *Summa apud Deum nobilitas est, clarum esse virtutibus. Quid apud Deum in viris nobilius Petro, qui piscator & pauper fuit? Quid in fœminis B. Mariâ illustrius, quæ sponsa fabri describitur? sed illi piscatori & pauperi cœlestis regni à Christo creduntur claues. Hæc sponsa fabri meruit esse mater eius, à quo ipsa claues datæ sunt.* Non est ergo quòd quis emendicet ab atauis stemmata regia, quibus Deiparam tenter sibi deuincire, cùm plerumque iniquis artibus surrexerint tituli nobilium, vt aduertit Hieronymus. *Nobilitas mundi nihil aliud est quàm diuitiæ inueteratæ; omnes autem diuitiæ de iniquitate descendunt. Vnde & illa vulgata sententia mihi videtur esse verissima: Omnis diues, aut iniquus, aut iniqui hæres. Nobilitas igitur generis ex iniquitate venit.* Quæ ergo sit attendenda nobilitas, disce ab ipso rerum potiente Deo. *Quicumque honorificabit me, ego honorificabo eum, & quicumque contempserint me erunt ignobiles.* Quòd si à parentibus deriuata nobilitas est spectanda, quid est quod discernat Christianos editos omnes eodem Patre Deo, qui ab omnibus voluit & præcepit se vocari patrem, in eo orandi typo, quem docuit, vt expendit Chrysostomus. *Non dicit, Pater meus, qui es in cœlis, sed Pater noster, superbiam remittens, inuidiamque explodens, & introducens matrem bonorum omnium charitatem, & humanarum rerum inæqualitatem prorsus expellens, & miram Regis cum paupere æqualitatem honoris ostendens; si tamen in maximis, & ad æternam gloriam necessariis, communione sociemur. Cunctis enim hanc vnam & eamdem nobilitatem donauit Deus, cùm dignatus est omnium Pater vocari.*

Idem epist. ad Heinid. Nobilitas mundi quid sit. Diuitiæ iniquitate satæ. 1. Reg. Chrys. ho. 20. in Matth. Oratio Dominica charitatē & humilitatem insinuat.

Eò spectat & illud Augustini effatum. *Admonentur hîc genere nobiles secundum sæculum, cum Christiani facti fuerint, non superbire aduersus ignobiles; quoniam simul Deo dicunt, Pater noster. Quod non possunt verè ac piè dicere, nisi se fratres agnoscant.* Accedit & Hieronymus. *Frustra sibi aliquis de nobilitate generis applaudit, cùm vniuersi pars honoris, & eiusdem apud Deum pretij sint, qui vno Christi sanguine sunt redempti neque interest qua quisque conditione natus sit, cùm omnes in Christo renascamur.* Ab hac nobilitate deficimus, quando degeneres, in Deū insurgimus, sicut & nobiles quique in sæculo sua nobilitate cadunt facti iniurij suo Principi. Iraque cliens omnis Deiparæ sartam tectamque suam à Deo partam nobilitatem seruet, si velit sisti Reginæ cœli, quæ non admittit nisi pueros de semine regio, id est, prænobiles, & huius generis, ad quod alludit Gregorius ille Nyssenus, sic fatus. *Vna est generis amplitudo, propinquitas cum Deo, quæ non casu cuiquam contigit, quemadmodum mundana claritudo generis, quæ etiam ad improbos defertur; sed quæ non aliter ac electione voluntatis acquiri possit.* Et reuera non est, quòd quis inuideat Iosepho eam nobilitatem, qua regio sanguine concretus enituit: hæc enim illi inscio, & citra meritum infusa est; sed potius est satagendum, vt eam assequamur animi ingenuitatem, virtutis omnigenæ consciam, quæ præfulsit in hoc Sancto, vt quisque pro modulo suo queat non in se, aut proauis, ast in Deo Domino gloriari. Iuxta illud Senecæ:

Aug. lib. 2. de serm. Dom. in monte. Hier. epist. ad Celantiam. Nobilitas non debet homines superbos efficere. Gr. Nyss. or. de Thaum. Nobilitas vera debet acquiri voluntatis obsequio.

> ——*Nobiles non sunt mihi*
> *Aui, neque altis inclytum titulis genus,*
> *Sed clara virtus. Qui genus iactat suum*
> *Aliena laudat.*——

Senec. in Hercul. Furente. Nobilitas est bonum alienum.

Et ex Gregorio. *Nobilis dicitur, qui à superna conuersatione conspicuus est, & de mundana vitæ rusticitate nihil habet, inde enim nobilis vnde ciuis.* Qui ergo Reginæ cęli meditatur obsequium, & famulorum eius albo adscribi; operam suam omnem sedulus impendat, vt sit cœli ciuis. Etenim sicut *Deus non est Deus mortuorum, sed viuentium*, vt ipse ait Christus; ita & Maria est Regina cœli, & non terræ: id est, sicut hi qui lethali peccato obnoxij, & gratiæ mortui non litant Deo; simili modo illis, qui à cælitum vita abhorrent, vt in vitij cœno se voluten, his inquam, Maria Regina non est, sed eius omnino detrectant imperium, atque ideò, prorsus alieni à Mariæ palatio, nunquam eius sacris atque propitiis sistentur obtutibus; quia non sunt de semine illo regio virtutis & gratiæ, vnde beari omnes suum genus mysticum emendicant, vt & insinuat Gregorius ille Nazianzenus, Hieronymo discipulo clarus. *Triplex genus est nobilitatis, vnum quod supernè originem traxit, quod quidem si consideremus, omnes peræquè nobiles sumus; quippe ad imaginem Dei creati. Alterum, quod à sanguine proficiscitur, cuius ratione haud quidem scio, an quisquam nobilis dici possit, cùm corruptione constet. Tertium à virtute, aut vitio agnoscitur, cuius vel vberiùs, vel exilius participes efficimur, prout opinor diuinam imaginem, vel integram seruauerimus, vel corruperimus. Atque hanc demum nobilitatē amplectetur quisquis verè sapiens fuerit.* Ea nobilitate conspicui erunt planè decori forma, speciosi sine macula, quales esse sanxerat ephebos suos Rex Chaldæus. Illa egregia species animarum, quam Maria petit à deuotis, suis, etiam, commendatur à Iosepho, quem fuisse pulcherrimum probat omnium scientiarum concors auctoritas; & vt à scriptura auspicemur.

Gregor. in 4. Reg. cap. 4. Luc. 20. Greg. Naz. orat. 28. Nobilitatis tria sunt genera.

Conueniunt omnes, priscum illum Iosephum Proregem Ægypti fuisse typū huius, qui illi alteri infinitis propè partibus eminuit, vt colligere est ex Bernardo, aliqua eius charismata recēsente. Sic ille. *Conijce ex hac appellatione, qua licet dispensatoria meruit honorari adeò, vt pater Dei & dictus & creditus sit: conijce & ex proprio vocabulo (quod augmentum nō dubites interpretari) quis, & qualis homo fuerit iste homo Ioseph. Simul, & memento magni illius quondam Patriarchæ venditi in Ægypto, & scito ipsius istum non solùm vocabulum fuisse sortitum, sed & castimoniam adeptum, innocentiam assecutum, & gratiam. Ille Domino suo fidem seruans, dominæ noluit commisceri. Iste Dominam suam, Domini sui matrem Virginem agnoscens, & ipse continens fideliter custodiuit. Illi data est intelligentia in mysterijs somniorum; isti datum est conscium fieri atque participem cœlestium sacramentorum. Ille frumenta seruauit nō sibi, sed omni populo. Iste panem viuum è cœlo seruandum accepit. Fidelis seruus,*

Ex FIGVRIS. Gen. 17. Bern hom. 2. sup. Miss. est. S. Ioseph cū Ioseph Patriarcha cōparatio.

& prudens, quem constituit Dominus suæ matris solatium, suæ carnis nutritium; solum denique in terris magni consilij coadiutorem fidelissimum. Hæc ille; insinuans, Deum largiore manu ditasse istum Ioseph. Ergo si Scriptura sacra commemorat pulchritudinem Ioseph vt insignem; non erit etiam hæc elegans faciei compositio deneganda huic Iosepho Mariæ coniugi, cui & adaptare fas est illud Geneseos. *Ioseph decorus aspectu.* Quippe potior est veritas, figurâ eâ adumbrante.

Genes. 49.

Ex Theologia.
S. Tho. 3. p. q. 27. art. 4.
Ezech. 3.

Si infirmior est illa probatio ducta à figura, præualebit forsan Theologica ratio. Scilicet Deum omnia disponere suauiter, & congruè ad finem, quem vnicuique rei præstituit, sicuti inductione facta per omnia, liquet opera Dei intimè perscrutanti. Vt cum Prophetas misit ad populum Israël duræ frontis, dedit & Prophetis constantiam idoneam, ipso vno eorum teste Ezechiele, quem sic Deus affatus est. *Omnis domus Israel attrita fronte est, & duro corde. Ecce dedi faciem tuam valentiorem faciebus eorum, & frontem tuam duriorem frontibus eorum. Vt adamantem, & vt silicem dedi faciem tuam: ne timeas eos, neque metuas à facie eorum, quia domus exasperans est.* Quia Apostolos in diuersas orbis oras misit disseminandæ fidei causâ; dedit & singulis gratiam linguarum, vt singulis quibusque plagis, assueto eis idiomate prædicarent. Ideo ait Paulus. *Ideo nos fecit ministros noui testamenti.* Ergo cum Deus ab æterno elegerit Sanctum Ioseph in patrem nutritium Christi, quem voluit credi filium Ioseph & Mariæ; dedit vtrique parenti vnde crederetur Christus eorum sanguine concretus. Id est, ita Mariæ & Ioseph verecundos vultus composuit, vt consoni essent faciei Christi; ne quis ex disparitate dubiam faceret parentelam Christi. Ast Christus ex Dauide præscio fuit. *Speciosus forma præ filiis hominum.* Ergo in facie vtriusque parentis debuere elucere radij eius formæ in facie Christi puеruli coruscantis.

2. Cor. 3.

Mariæ pulchritudo cōmendatur.

Psalm. 44.

Ex SS. Patribus.
Greg. Naz. in Christo patil.
Epiph. in Encomio Virg.
Aug. ser. de Incarnat.

De Maria non est ambigendi locus, habet enim elegantis suæ speciei sanctos plurimos assertores, in quibus accipe Gregorium Nazianzenum, Virginem sic affantem. *O Virgo, quæ nitore formæ cæteris præes.* Ditior est Epiphanius in eo argumento, effusus in Mariæ laudes! *Formosior es ipsis Cherubim, & Seraphim, & omni exercitu Angelorum, & tota denique speciositate plena.* Non est in eo themate elinguis Augustinus. *Tu tota pulchra, tota formosa, tota delectabilis, & tota gloriosa. Tu macula nulla fuscaris. Tu omni decore vestiris. Tu omni sanctitate ditaris, Tu super omnes Virgines sancta in carne. Tu super omnes Angelos sancta in mente. Tu cunctas fæminas vincis pulchritudine carnis, & omnes Angelicos spiritus excellentiâ sanctitatis.* Hæc ille. Debuit & Ioseph esse formâ minimè dispari insignis, vt reuera putaretur esse pater pueruli Iesu, infra quem fuit omnis alia pulchritudo.

S. Ioseph pulchritudo cōmendatur.

Ex Philosophia.
Arist. l. 8 & 11. Metaph.
Idem lib. 10. Metaph.

Ea Iosephi pulchritudo in Philosophia suos habet assertores. Etenim ex Aristotele, Bonum vniuersi consistit in ordine; cùm igitur in hoc rerum vniuerso pleraque pulchra animos demulceant, imò sint & alia pulchriora, quæ veluti oculorum ludibria incautos dementant animos; necesse est dari aliquid pulcherrimum, quod numeros omnes pulchritudinis exhauriat; quippe ex Philosopho, in vnoquoque genere eminet aliquod primum. Illud autem primum in ratione corporis elegantis est Christus, cui quò propior aliquis extitit, eò etiam magis accessit ad speciem eius. Ast Ioseph post Mariam præ cæteris omnibus ad Christum pertinuit; ergo aliis omnibus hominibus pulchritudine præit. Rursus ex eodem Aristotele, cuique insitum est à natura, quando non deuiat, vt generet sibi simile. Ergo Dauide & Salomone satus Ioseph, non fuit eis pulchritudine inferior; maximè cùm in eum congesserit Deus alia omnia charismata, quibus alij eius proceres antea coruscarunt.

Idē de Anima. l. 2. c. 4. tex. 34.

Ex Mathematica.
Schol. Orig. de ind. Plan.

Nescio an audiendi sint Mathematici in subiecta materia, affirmantes, homines editos in aspectu sideris propitij, esse speciosos forma; quòd si Iupiter aspexerit aliquam domum lucidâ & faustâ stellâ insignem, prospera fore omnia pronuntiant, Deum prisca ætas infidelis Iouem dixit; nam Iupiter quasi iuuans Pater. Iuuans ille pater Iosephum edidit in aspectu domus valde propitiæ: siquidem ex Mathematica signum Virginis est domus benefica, quia in eo signo emicat spica Virginis quæ est sidus beneuolum. Iosephum Deus creauit in ordine ad domum Virginis & spicæ, quando eum destinauit in sponsum Mariæ, & nutritium Christi, qui non modò est spica edita è Virgine; sed est frumentum electorum. In eo aspectu decuit Iosephum nancisci formam consonam ei, qua erant nascituri Iesvs & Maria: ne si Iosepho minimè congruerent lineamenta Christi, dubio patre satus crederetur ille infans, quem filium suum Ioseph appellabat, ipso Deo sanciente. Quippe etiam Iure Cæsareo cautum, vt in dubiis natalibus similitudo patris & filij dirimat litem, & diluat omne argumentum iniquum ancipiti proli. Gerson hanc Christi & Iosephi similitudinem propugnat acerrimè, & eam probat fuisse operæ pretium, ne Maria in suspicionem adulterij deueniret.

Ex Iure Civili.
Iason in leg. Gallus ff. De lib. & Posthumis.
Pulchritudinis encomium.

Ex Re Medica.
Galen. l. 2. de temper. c. 6.
Rasis l. 2. ad Almansor. 33.
Amb. l. 2. de Virg.

Non est prætereunda tacita ars medica, quæ sanitatis indicationes principes petit à facie; imò in genere morum, maximum esse momentum faciei ait Galenus sic fatus. *Natura membra componit pro vt moribus animæ conuenit.* Rasis in eam etiam iuit sententiam, sic sua sensa promens. *Cuius facies est deformis, vix potest habere bonos mores.* Accedit & Ambrosius ad placitum medicorum. *Species corporis simulacrum est mentis, figuráque probitatis.*

Sed inquies: Quorsum ista digressio de pulchritudine Ioseph, in alio omnino argumento, scilicet in instituto morum? Congrua sanè est illa recensio, facitque ad intentum meum, quo volo ingerere, ad quam amussim debeant sese componere ij, quos Mariæ obsequij Sancta cupido tenet. Etenim si debuit cultioris esse speciei ille, qui Mariæ obtutibus sistendus erat: inde colligere est eam maximè animas sordidas aspernari. Non eo Iosephi eleganti habitu Deipara gestiit, sed in animæ illius specie egregia, infra quam erat etiam ipse Angelorum nitor: sunt enim illi in ministerium missi: at Ioseph ad imperium efformatus, eaque fuit pulchritudine animi vt quisquis eam attenderit, statim queat inferre apposítè, in familia Christi Iosephum habere dominium, quia virtute erat idonea quantùm homini fas ad has vices obeundas. Itaque libet Iosepho adscribere illud Pacati de Theodosio Imperatore encomium. *Virtus tua meruit Imperium; sed virtuti addidit forma suffragium: illa præstitit vt oporteret te Principem fieri, hæc vt deceret.* Hoc igitur statum esto, velle Mariam in famulas, animas speciosas ea specie, quam

Pulchritudo sibi vendicat imperium.
Lat. Pacatus in Paneg. ad Theod.

Petr. lib. de remediis vtriusque fort. dial. 2.

quam meminit Petrarcha. *Est & sua animæ pulchritudo, multò suauior certiorque, quàm corporis, & ipsa quoque suis legibus decore ordinis, atque apta suarum partium dispositione subsistens. Illam optare, illi operam dare dignum erat, quam nec dies longa deterreret, nec morbus extingueret, nec mors ipsa; solam verò pulchritudinem corporis, pondus animæ dixerim, atque infaustum tristis insigne ludibrij.*

Pulchritudo animæ, est alteri præferenda.

Si Scripturæ sanctioris etiam cortex austerior abdit quidpiam medullosum, nonne & ea pulchritudo corporalis, quam meminit Daniel fuisse requisitam in pueris honorariis Chaldæi Regis, erit index gratiæ, quæ efficit animas speciosas, & perquàm acceptas Deo? vt eruditè notat Paulus Æmilius, cuius accipe sententiam. *Forma corporis, oris dignitas, frontis grauitas, vultus maiestas, fulgor, vigor, ac lumen oculorum, spectantes monet tenetque, ac admonet quanam species primus a summo artifice initio rerum creatus hominis fuerit, qualesque quicunque iusti fuerint, futuri sint in illa felici immortalitate. Quòd si corporis pulchritudo tanti est, vt quodam sui miraculo reliquos afficiat; quid sentiendum est de illa pulchritudine, nempe iustitia, quæ Regem superis facit simillimum?* Hæc ille, qui totam pulchritudinem Regis, quem loquitur, colligit ex iustitia eius, vt & fecit Matthæus, qui in Iosepho præteriit elegantem corporis habitum, vt animæ formam exquisitam vno veluti ductu penicilli describeret, dicendo eum Iustum. Etenim hunc Iosephum à iustitia præcipuè commendauit ille sacer textus, vt à pulchritudine, quæ deperire nequit, & animæ insita est, etiam post occasum.

Paul. Æmi. lib. 8.

Pulchritudo animæ nos Deo similes facit.

Vt corporum decor situs est in debita symmetria artuum, & compagum, iuxta illud Aristotelis, τὸ κάλλος ἐστὶ συμμετρία τῶν ἄρθρων, pulchritudo est ipsa membrorum symmetria; ita & animæ exquisita species attenditur penes iustitiam, cuius obsequio, nihil est omnino in anima deuium; sed potentiæ omnes veluti in æquilibrio positæ, congruo sibi tenore suas sortiuntur vices, vnde & iusta anima nuncupatur. Sicut enim coëunt multa, vt exurgat corporum pulchritudo; ita etiam fas est plura concurrere vt anima nanciscatur eam æquitatem, à qua suam elegantiam emendicat. Nimirum iustitia non vna duntaxat est virtus, sed est omnium virtutum chorus, vt & ait Lactantius *Iustitia ipsa est summa virtus, aut fons est ipse virtutis.*

Pulchritudo quid sit.

Lactan in l. 5. diuin. inst. cap. 5.

Iustitiæ pulchra descriptio.

Cui autem vsui futura sit illa iustitia, audi ex Rege Babylonis, qui pueros speciosos, sine macula, & regij stemmatis, sibi sisti sanxit, vt possent stare in Palatio. Eo plane modo Maria in famulis suis virtutum omnium apparatum petit, vt stare possint, id est, sint procul à peccato; est enim peccatum casus, & non status: vt autem Mariæ omnes candidati stare queant inconcussi, indigent præuio virtutum omnium apparatu, quem sibi deposcit iustitia vt sit adæquata, & possit animas euehere ad eum statum, qui nesciat lapsum. Etenim omnes, qui dedere nomen suum supernæ Dei familiæ, stant, & non cadunt; nescire autem lapsum, argumentum est iustitiæ inconcussæ. Stare autem ministros sacri illius palatij, disce à Psalte. *Benedicite Dominum omnes serui Domini. Qui statis in domo Domini in atriis domus Dei nostri.* Item Angelus ille, Tobiæ redux ait. *Ego sum Raphael Angelus, vnus ex septem, qui astant ante Dominum.* Qui ergo adspirat ad Mariæ famulatum, ille stet, & videat ne cadat; longè autem erit à casu si iustus sit: quippe ex Salomone. *Iustum deduxit Dominus per vias rectas, & ostendit illi regnum Dei.* Si sola ostensio regni illius conceditur incedenti per vias rectas, qualem iustitiam in homine, eiusdem regni postulat incolatus? Eam sanè, quæ exurgit ex virtutũ omnium omnimoda contextura, qua quisquis erit conspicuus, nesciet hic occasum, & stabit semper ante Deiparam, quam non immeritò polo cœli assimilant Sancti, quia ad eam omnes aspiciunt vt ad polum directionis nostræ gratia. Polus autem eò quòd sit oculis inuius, vicariam habet stellam, quam Cynosuram vocant, seu stellam polarem cum qua Maria componitur à Sanctis qui fideles vrgent ad hoc sydus.

Psal. 133.

Tob. 12.

Sapient. 10.

Audiendus est Bernardus. *Oportet vniuersos Christicolas inter fluctus huius sæculi nauigantes attendere hanc maris stellam, quæ supremo cardini, id est, Deo proxima est, & respectu exempli huius cursum vitæ dirigere, quod qui fecerit, non iactabitur vana gloria vento, nec frangetur scopulis aduersorum, nec absorbebitur syrenea voragine voluptatum, sed prosperè veniet ad portum quietis æternæ.* Alius item Sanctus, scilicet Bernardinus, rationem affert Mariæ cum stella polari similitudinis. *Neque inconuenienter situs stellæ maris, cum sit in Aquilone, cõuenit Mariæ: quippe per Aquilonem persecutio vel tribulatio designari solet, propter ventorum & procellarum vehementiam. Ideo locus Mariæ in Aquilone est, vt per eam austeritas persecutionis inflicta humanis temperetur & mitigetur. Solet etiã per Aquilonem peccatum significari: vnde Ieremiæ c. 14. Ab Aquilone pandetur malum super omnes habitatores terræ, ideo conuenienter locus Aquilonaris ei appropriatur, eò quòd ipsa media inter peccatores & Filium statuatur, vt ex vna parte iram mitiget, & ex alia parte peccatum exterminet.* Hæc ille.

Maria quare sit inuocãda.

Ex SS. PATRIBVS.

Bern. serm. in vig. nat. Domini. & sup. Salue.

Bern. Senen. to. 3. ser. 1. de nom. Mariæ ar. 3. c. 2.

Mariæ cum stella polari comparatio.

Nota, polum cingi, circulo, quem Arcticum vocant Astronomi, & in eo circulo esse stellas, quæ gyrant quidem circa polum, sed nunquam occidunt, in his est illa celebris constellatio, quam vrsam vocant seu plaustrum; septem stellis constat ille currus quasi triumphalis. Ita & Maria verè hominum polus in suo circulo, scilicet palatio admittit tãtum animas, quæ nunquam occidunt. Dicuntur astra occidere, quando abdunt se infra terram; ita & anima reuerà occidit, quãdo à cælo deuians ad ima conuertitur, iuxta placitũ Theologiæ, cui, Peccatum est auersio à Deo. & conuersio ad creaturas Mariæ clientela occasum non patitur, sed iustitiam labi nesciam exigit à deuotis; eam vtique, quam meminit Bernardus, asserens. veram virtutem nescire tempus, nec fine aliquo concludi. Sed heu! plerique similes sunt illi constellationi, quæ dicitur Arctophilax, seu custos plaustri. Eã figura est extra circulum Arcticum, atque adeò casui obnoxia, imò vna eius stella nomine Arcturus magnas in occasu suo excitat tempestates. Ita & multi Mariæ se addictos simulant pietate ementitâ: virtutum omnium plaustrum iactant se sequi; & tamen sunt extra lineam illam, in qua non occidunt astra, vtpote vicina polo. Hypocrita sanè est Arctophilax plaustri & Mariæ custodem se ore profitetur; & tamen longè est à Maria, & à plaustro, cuius lumina micantia nesciunt desciscere.

EX MATHEMATICA.

Eratosthenes. l. ad Arati Phænom.

Mariæ cultores hypocritæ quinam sint.

Vt ergo concludamus Mariæ circulo, labo-

remus virtutum omnium indagini, id est, numero septenario, opposito septem vitiis lethalibus: vt enim septem stellæ componunt figuram plaustri, quod circumit polum; ita virtutum septenarius animas effingit in similitudinem currus eius, in quo Maria triumphare gestit, id est, virtutum omnium agmen animas euehit ad Mariæ palatium, à cuius limine arcetur omne impurum. Etenim Mariæ apprimè quadrat hoc symbolum recensitum à Ferro, qui in theatro suo pingit vasculum illud, cui nomen Balneum Mariæ; vas illud distillationi aptatum, quidquid in illud ingeritur, illud breui immutat, & egerit instar crystalli lucidum & coruscum: titulus huic balneo Mariæ inustus hic est. CLARA QVÆCVMQVE PROFERT. Ita & Maria horret omne obscurum, & turbidum. CLARA QVÆCVMQVE PROFERT. Et ne nimius sim in texendis tesseris, quas Maria petit, satis erit iste textus Pauli, quem reuerà Ioseph vsurpare potest etiam titulo potiori, quàm ipsemet Paulus, suos Philippenses sic compellans. *De cætero, fratres, quæcunque sunt vera, quæcunque pudica, quæcunque iusta, quæcunque sancta, quæcunque amabilia, quæcunque bonæ famæ; si qua virtus; si qua laus disciplinæ; hæc cogitate. Quæ & didicistis, & accepistis, & audistis, & vidistis in me, hæc agite; & Deus pacis erit vobiscum.* Si Deus pacis aderit; ergo & Maria, cui placet omne, quod Deo non displicet.

EX SYMBOLIS. *Ferrus p. 2. Theat. sui Symbol.*

Philip. c. 4. Mariæ cultores sint clari virtutibus.

Iesus & Maria degunt vbi est omnium virtutum incrementum.

In hæc verba.

Matth. 1.

Inuenta est in vtero habens de Spiritu Sancto.

SECTIO SECVNDA.

DE PVRITATE MARIÆ ET S. IOSEPH.

EX Virgine, viro sanctissimo sociatâ, editus est Christus, vt vel hinc doceremur, animas sanctitate conspicuas esse idoneas quas Christus inuisat. Sed quæso demirare mysterium altè reconditum. Primò Maria deuenit in potestatē Ioseph, & demum eâ adscitâ in familiam Ioseph, ille puerulo Iesu potitus est: virtutes Iosephi fuere veluti præcursores, Mariam deprecantes, vt ea diuerteret in domum sanctitate conspicuam. In eo coniugio, non tamen ex eo coniugio conceptus est Christus, ex Virgine quidem nupta; non ideo tamē quia nupta, & eo ritu, quo omnis Adami prosapia edita est. Sed Mariæ nitor Deum in vterum eius inclinauit, vt quemadmodū sanctitas Ioseph Mariam demeruit, ita & Mariæ decor Deum pelliciens, amoris Deiparę vinculis irretiuit, vt & Bernardus insinuat. *Virgo Regia gemmis ornata virtutum, gemmisque mentis pariter & corporis decore præfulgida, specie sua, & pulchritudine in cælestibus cognita, cæli ciuium in se prouocauit aspectum, ita vt cælestis Regis animum ad sui concupiscentiam inclinarit.*

Mariæ gloria in cælis.

EX SS. PATRIBVS. *Bern. hom. 2. sup. Miss. est.*

Duo clamat titulus sectionis. Primum est, omnium virtutum incrementum demereri Mariam, & hoc supra & proximè probatum est, vbi fusè ostendi, Iosephi iustitiam fuisse veluti pronubam nuptiarum Ioseph & Mariæ. Alterum, quod resonat hic titulus, est Christum adesse vbi Maria affulget: vnde elicitur ista conclusio, scilicet mediante Maria irradiare Christum, ita vt ei Christus magis illuceat, cui Maria maximè rutilat; hinc deducenda alia veritas: Neminem esse Sanctorum, in cuius amplexus adeò sese Christus effuderit, sicuti in Iosephum se effudit, quia Mariæ nullus æquè addictus est, vt Iosephus. Habeo igitur decurrendam hanc aleam, scilicet Mariæ suffragio Christum illabi mentibus nostris, & metiendos esse Christi accessus ad nos, ex nostra in Mariam pietate; quod vt præstare queam, operæ pretium est explicare, quomodo Christus in Mariam influxerit; ad hoc enim me illa tituli verba deuinciunt. *Inuenta est in vtero habens de Spiritu Sancto.* Vt autem doctiùs auspicemur, indagini insistamus eius gratiæ, quæ in Maria fuit veluti præambula incarnationis, vt eâ deprehensâ quisque enitatur sese componere ad amussim eius, vt pro suo modulo referens aliqualem Mariæ ideam, mereatur influxum Christi.

Matth. 1.

Dixi influxum, & non incarnationem: nam ex Theologia, præsupposita gratiâ, quisque potest in virtute illius præuiæ gratiæ mereri influxum Christi: ea est enim natura gratiæ, vt Deum pelliciat; & hoc ipse ait Christus. *Si quis diligit me, sermonem meum seruabit, & Pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus.* Vides, illapsum Christi, vt sonat gratiæ incrementum, cadere sub meritum; & eò spectat ille textus sacer Angeli in Apocalypsi. *Qui iustus est, iustificetur adhuc, & sanctus sanctificetur adhuc.* Si verò res est de incarnatione Christi, ea est supra omne meritum de condigno, & transcendit omnia gratiæ conamina; quia in eo tantùm sita est tota gratiæ summa, vt suos possessores euehat ad gloriam, quæ est participatio seu fruitio Dei per cognitionem & amorem. Ast vnio incarnationis, cùm sit in esse personali, excedit omnem aliam vnionē beatæ mentis in Deum effusæ, & perculsæ œstro charitatis. Rursus vnio illa hypostatica nobilior est ipsâ etiam primâ gratiâ, cùm illa ordinetur tantùm ad gloriam; ast prima gratia non cadit sub meritum, alioquin non esset gratia, sed præmium meriti præeuntis: ergo nec incarnatio seu vnio, quæ est principium gratiæ, erit meritis hominum obnoxia. Ab incarnatione autem peti exordium gratiæ disce ex Ioanne. *Gratia & veritas per Iesum Christum facta est.* Demum incarnationis suffragio, ægra hominum natura sospitata est; ergo non potuit singularis homo demereri tale bonum; quia puri hominis bonum non potuit adeò longè latèque spatiari, vt toti etiam naturæ consuleret.

EX THEOLOGIA. *Ioan. 14.*

Apoc. 22.

S. Tho. 3. p. q. 2. ar. 11. Gratiæ incrementum quomodo fiat.

Ioan. 1.

Hoc igitur statum esto, omnia Mariæ & Iosephi merita conglobata non meruisse de condigno incarnationem Christi, sicuti titulus ipse sectionis sonat. *Inuenta est in vtero habens de Spiritu sancto.* Vbi nota, vocem hanc, Spiritus Sanctus, in eo mysterio sumi posse essentialiter, & personaliter. Essentialiter Deus est spiritus, ipso etiam Christo assertore, dum sic Samaritanam affatus est. *Spiritus est Deus, & eos qui adorant eum, in spiritu & veritate oportet adorare* Sic vox illa spiritus vnicuique personæ conuenit; vnaquæque enim persona Deus est; ac proinde spiritus, & in eo sensu. *Maria inuenta est in vtero habens de Spiritu sancto.* Nam tota Trinitas effinxit corpus Christi in Mariæ vtero, illius adorandi corporis ergastulo. Quippe opera Trinitatis ad extra cōmunia sūt toti Trinitati. Si verò nomen hoc, Spiritus, vsurpetur

Matth. 1.

Ioan. 4. Incarnatio fuit opus Trinitatis.

tur personaliter, vnam tantùm refert personam, nimirum tertiam, quæ procedit via spirationis, seu amoris, & per appropriationem tribuitur ei illa ineffabilis corporis Christi contextura, triplici ratione, quam recenset Angelicus Doctor. Prima ratio petitur à denominatione Spiritus sancti, qui est amor: ast hoc mysterium fuit amoris Dei in nos maximum argumentum, vt ait ipse Deus Nicodemo. *Sic Deus dilexit mundum, vt Filium suum vnigenitum daret.* Altera ratio assignatur ex gratia, cuius influxus Spiritui sancto conceditur à Paulo Apostolo. *Divisiones gratiarum sunt, idem autem Spiritus.* Hæc autem gratia incarnationis fuit summa. Tertiam rationem insinuant acta Niceni Concilij, cùm distinguunt in nobis esse duplex verbum, verbum cordis, & verbum vocis. Verbum cordis est ipsa conceptio intellectus, quæ occulta est ipsis hominibus, nisi quatenus per vocem exprimitur, siue per verbum vocis. Verbo autem cordis comparatur Verbum æternum ante naturam hominum assumptam, quando erat apud Patrem, & nobis absconditum: verbo autem vocis comparatur Verbum incarnatum, quod iam nobis apparuit, & manifestum est. Sed verbum cordis non coniungitur voci nisi mediante spiritu; quippe anhelando sonat verbum, quod citra spirationem nequit auribus instillari. Eamobrem Verbi incarnatio, qua ipsum Verbum abditum antea, nobis apparuit, ritè dicitur facta mediante Spiritu sancto. Quo vt valido spirante anhelitu editum est Verbum illud sensibile, quod auditum, efficacius fuit omni Rhetoricâ: quippe demulcens hominum corda sui iuris fecit plurimos auditores.

S. Th. 3. p. q. 32. art. 1.

Ioan. 3.

1. Cor. 12.

Verbum duplex cordis, & oris.

Potes & præfatis adiicere Bedam. *Licet quasi specialiter dicas de Spiritu sancto; tamen credere debemus, quòd Dominum Iesum, non solus Spiritus sanctus, sed tota Trinitas in vtero Virginis formauit. Ideo namque specialiter quasi de Spiritu sancto dixit, quia aduentu suo donum Spiritus sancti in se credentibus largè ministrauit.* Ipse etiam Psaltes quasi in gratiam Spiritus sancti ait. *Emitte spiritum tuum, & creabuntur, & renouabis faciem terræ.* Id est, natura hominum repetit sua prima principia, effecta terrea & deorsum vergens, vtpote suorum pondere criminum inclinata. Iniquior ei aura Dæmonis afflauit, quæ suo contagio molem illam luteam inquinauit. Vt ergo diluatur illa lues, quam peperit afflatus Angeli nequam, corrumpentis omne hominum genus, alio opus est spiritu, qui repurget illud, quod infecit virulentus diaboli anhelitus. Ideoque te Deum consulimus. *Emitte spiritum tuum, & creabuntur, & renouabis faciem terræ.* Sicut enim terra composita in similitudinem hominis, illico animata est, quando inspirasti in faciem eius spiraculum vitæ; ita hæc eadem terra quasi inanima, vtpote tuo maledicto obnoxia renouabitur, veluti rediuiua, si eam digneris eodem illo tuo spiritu primitiuo. Tempore à Deo præstituto exauditus est Dauid; tunc scilicet, quando natura humana redux ad gratiam, cooperante Spiritu sancto, à Verbo assumpta est.

Beda in Matth. 1.
Incarnatio quare dicatur opus Spiritus sancti.

Psalm. 103.

Psalm. 103.

Sed aduerte, non ideò tamen Christum dici filium Spiritus sancti, etsi Maria inuenta sit habens in vtero de Spiritu sancto. Quare autem Maria mater Christi sit propriè loquendo; & Spiritui sancto non quadret in ea generatione nomen patris, disce ex S. Thoma, sic pensante hoc quæsitum. *Christus conceptus est de Maria Virgine, materiam ministrante in similitudinem speciei, & ideo dicitur filius eius; Christus autem secundum quod homo, conceptus est de Spiritu sancto, sicut de actiuo principio: non tamen secundum similitudinem speciei, sicut homo nascitur de patre suo; & ideo Christus non dicitur filius Spiritus sancti.* Glossa interlinearis appositè etiam suum calculum adiicit. *In vtero habens de Spiritu sancto, intellige non de substantia Spiritus sancti, sed de potestate; ne Spiritus sanctus dicatur incarnatus.* Esto fuerit de potestate Spiritus sancti editus ille habitus Christi, malim ego asserere, ideo dici Christum conceptum de Spiritu sancto, quia de condigno nullus hoc donum meruit: vnde quia hæc gratia duo inuoluit, donum scilicet, & amorem; ritè attribuitur Spiritui sancto, cui illa duo nomina, donum & amor, personaliter conueniunt: vnde mysterium gratiæ summæ & amoris in eam personam refunditur, quæ est Donum & Amor, in Diuinis. Idcoque in incarnatione Maria tota amore Dei ignita est, quia in vtero eius, totum hoc amoris opus effectum est, vt benè aduertit Bernardus ille Senensis, Mariæ addictissimus. *Ipsam Virginem fornacem sui amoris, & officinam suæ stupendæ operationis, in qua, & de qua fabrefactum est corpus mundissimum Filio Dei, & noua infusa anima, ambo simul tanquam vnam naturam humanam, integram & perfectam in persona Filij Dei vniuit, recognoscit. Ostendit autem Spiritus sanctus electum expressè, quòd in hac officina, & per eam fabrefecit quidquid in gratia mirificum operatur, & quod in hac totum ignem operationis reclusit, quam vnquam dare disposuit creaturæ rationali.* Hæc ille, assimilans Deiparam clibano, vnde erumpentes ignium globi, omnes omnium beatorum animos accenderunt. Si ergo nemo mortalium potuit mereri aduentum Christi; non est quod quæramus in Virgine, vnde eam gratiam meruerit de condigno, vt illam possimus pro viribus æmulari, & inde aliquid morale adscilcere idoneum ad mores nostros componendum.

Mariæ non ea fuit filius Christus.

S. Th. 3. p. q. 32. art. 3.
Christus non dicitur filius Spiritus S.

Gloss. interl. in c. 1 Matth.

Bern. Senen. de Assumpt. art. 1. c. 3.
Maria fornax amoris Dei.

Itaque alio scrutinio opus est, quo deprehendere & rimari queam quid Maria contulerit. Vt autem res hæc abdita liquidior fiat, Incarnatio spectanda est, sicut & prædestinatio Sanctorum, scilicet in voluntate Dei ab æterno, & in executione in tempore: vt nulla præuisa merita meruere de condigno eum actum, quo Deus ex mera sua bonitate nos adsciuit in numerum Beatorum; ita nec decretum illud de natura humana assumenda in vnitatem hypostasis, cadere potuit sub meritum. Sed vt prædestinatio in executione requirit in adultis aliqua merita; ita & incarnatio volita à Deo, non est sortita effectum suum, sine præuia ea puritate in Maria, qua maior sub Deo non hactenus effulserat. In eo tamen discrescunt incarnatio atque prædestinatio, quòd in executione, homo gratiâ Dei insignis assurgit in virtutes & opera, quæ merentur de condigno gloriam æternam; ita enim à Deo cum homine conuentum est, vt præclara eius facinora exandata comite gratiâ, gloriâ compensaret. Eo pacto supposito, Deum humiliter animæ conuenire potest, vt denarium ab eo accipiat, quia illius vineæ excolendæ iugiter insudauit.

Incarnatio spectanda vt prædestinatio Sanctorum.

darit. Hinc est indita gloriæ æternæ nomenclatura præmij, mercedis, & coronæ, quæ nomina clamant eam cadere sub meritum, vt liquidò ait Paulus. *Bonum certamen certaui, cursum consummaui, fidem seruaui. In reliquo reposita est mihi corona iustitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die iustus iudex; non solum autem mihi, sed & iis, qui diligunt aduentum eius.* Vides, Paulum appellare prædestinationem in executione coronam iustitiæ, & non merè gratiam; quia reuerà de condigno adulti præuiâ iustificante gratiâ, compotes fiunt brauij æterni. Idem Apostolus memorans incarnationem in executione, non vocat eam præmium aut coronam, sed simpliciter gratiam. *Apparuit gratia Dei Saluatoris nostri omnibus hominibus, erudiens nos.* Vocatur gratia; quia Deus nullo se pacto hominibus addixerat assumpturum indolem nostram, si qui eorum hoc vel illud egregium facinus exantlarent.

2. Tim. 4.

Tit. 2.

Sed esto nullum fuerit pactum de homine assumendo, si homines in eum gratiæ statum assurgerent, qui transcendit omnes omnium Angelorum choros, atque adeò omnium beatorum merita sint infra illud donum; Maria tamen de congruo meruit assumi in Matrem Dei, vt eruditè probat S. Thomas; quia præuio illapsu gratiæ Dei eò puritatis euecta est, vt Deo decenti aduentum suum, vna occurrerit nescia labis, atque idonea magis, è cuius sanguine defæcato sibi componeret corpus: atque ita Virgo illa sanctissima, stipata omnium virtutum agmine, se accinxit ad occursum Dei, eam cælitus inuisentis; ita vt vsurpare queas de Maria illud, quod ait Codex sanctus de Regina Austri. *Non sunt allata vltra aromata tam multa, quam ea, quæ dedit Regina Saba Regi Salomoni.* Eorum aromatum fragrantiam præsensit Dauid, Mariam commemorans. *Myrrha, & gutta, & casia à vestimentis tuis.* Quam autem gratiam Salomon rependerit odore captus, quem afflabant illa aromata, audi ex contextu. *Rex Salomon dedit Reginæ Saba omnia quæ voluit, & petiuit ab eo: exceptis his, quæ vltrò obtulerat ei munere regio.* Munere Regio Deus Mariam dignatus est à conceptu, & ad hanc gratiam multiplex alia gratia accessit; sed quod hominibus præcipuum est, & veluti summa omnium charismatum. *Rex Salomon dedit Reginæ Saba omnia quæ voluit, & petiuit ab eo.* Deus quasi obsecundans Mariæ votis, naturam hominum induit, ita vt Mariæ vota atque aromata, id est, gratiæ meruerint de congruo Christi illapsum in vterum eius; vt & insinuat Angelicus Doctor sic fatus. *Quia homo in gratia constitutus implet Dei voluntatem; congruum est, secundum amicitiæ proportionem, vt Deus impleat hominis voluntatem in salutem alterius.* Vnde sic arguo. Ex Dauide Deus voluntatem timentium se faciet; nam eorum voluntas eadem est atque Dei: sed Maria timorem Dei in summo habuit, vtpote insignis septemplici gratia Spiritus sancti. Ergo cùm anhelaret crebris gemitibus atque suspiriis ad incarnationem, quam & ipse Deus voluit ab æterno, Maria de congruo meruit illud donum, ad cuius influxum illa eius aromata maximè contulerunt; vt ea testetur in suo epithalamio. *Dilectus meus descendit in hortum suum ad areolam aromatum, vt ibi pascatur in hortis, & lilia colligat.* Natura humana fuit hortus consitus multiplici gramine, varióque stipite distinctus;

Maria meruit de congruo assumi in matrem Dei.

S. Th. 3. p. q. 2. art. 11. ad 3.

3. Reg. 10.

Psalm. 44.

3. Reg. 10.

Volútas Dei facta Deum inclinat vt faciat voluntatem hominis.

D. Th. 1. 2. q. 114. art. 6.

Cant. 6.

sed Deus accessurus ad hunc hortum, descendit ad areolam aromatum, scilicet in Mariam, quam ipse in Canticis extollit à fragrantia aromatum. *Quæ est ista quæ ascendit per desertum, sicut virgula fumi ex aromatibus myrrhæ & thuris, & vniuersi pulueris pigmentarij.* In eo sensu Maria digna fuit præ aliis, Christi influxu, vt cantat Ecclesia. *Quæ sola digna fuit portare Regem cælorum, & Dominum.*

Cant. 3.

Concinunt & Patres, è quorum choro prodeunt Basilius, Ambrosius, & Bernardus, quorum primus sic orditur. *Digna Virgo est, quæ diuinitati coniungi fuit.* Eiusdem dignitatis assertor Ambrosius sic se prodit. *Quid in singulis moror, quæ digna fuit, ex qua Filius Dei nasceretur?* Accedit & Bernardus. *Nec in terris locus dignior vteri virginalis templo, in quo Filium Dei Maria suscepit, nec in cælis Regali solio, in quo Mariam Filius eius sublimauit.* Idem alibi. *Quæ vel Angelica puritas virginitati illi audeat comparari, quæ digna fuit Spiritus sancti sacrarium fieri, & habitaculum Filij Dei.* Anselmus in Mariam effusus alios præterit. *O Domina, nihil tibi æquale, omne quod est, aut infra te, aut supra te est. Supra te solus Deus; infra te, omne illud quod Deus non est.*

Mariæ laudes insignes à Patribus decantatæ.

Ex SS. PATRIBVS.

Basil. hom. de hum. Christi generatione.

Ambr. lib. de Virg.

Bern. ser. 1. de Assumpt.

Idem serm. 4.

Anselm. de laud. Virg.

Nescio an Physiologi imponant nobis, quando affirmant, columbam suaui aromate inunctam, alias ad se allicere columbas sua fragrantiâ. In Maria fuit veridica illa obseruatio, ea nempe columba afflauit odorem, cui impar fuit etiam ipsa Angelorum fragrantia, ita vt Deus amore captus columbæ huius, ad eam desuper aduolarit. Habes amoris eius indices hos affatus. *Vna est columba mea, formosa mea, perfecta mea.* Et vt columbæ habitus obuius Soli corusco variat multicolor; ita & Maria, irradiante Deo, versicolor extitit, multiplici gratiâ eam desuper exornante, ipso etiam conscio Psalte: *Pennæ columbæ deargentatæ & posteriora dorsi eius, in pallore auri.* Audi ex Epiphanio, Mariam columbam esse, quæ multifariam aduerso Sole radiat. *O Beata Virgo, columba pura, & sponsa cælestis Maria, cælum, templum, & thronus Diuinitatis, quæ coruscantem in cælo & terra Solem habes Christum.* Bonauentura subscribit. *Maria est pulchrior Sole, quia superat corporalem, imò etiam spiritualem, id est, Angelicam creaturam.*

Cant. 6.

Maria thronus diuinitatis.

Psalm. 67.

Epiph. lib. de laud. B. V.

Bonau. c. 3. spec. virg.

Omnium virtutum & gratiarum apparatus, quo Maria effulsit in aduentu Christi, in memoriam reuocat pompam illam insignem, qua Carolus V. Imperator exceptus est à Rege Gallo Francisco I. in castello Ambosij. Locum illum sanxerat Rex ornari eo cultu, quem poscebant eminentes Imperatoris insulæ. Ad arbitrium Regis omnia fuere luculenta, & consona principi, cui lautè excipiendo Galli animus insudabat. Præterea palatium aulæis exoticis vtique ditissimis exornatum, mensas opipare instructas, & nobilium coronam, quæ stipabat hunc Principem. Vna fuit præcipuáque cura in pigmento, cuius afflatu adeò captus est Imperator, vt penè animam efflarit, passus inde deliquium. Gallia ventilet illam pompam ad libitum; sed mihi ferent omnia illa pigmenta, si animo verso illa omnia virtutum aromata, quæ afflarunt ex Maria, Deo volente nostras oras inuisere. Egregia eam sanè peripetasmata exornabant, scilicet insignes naturæ dotes: quippe claris erat orta natalibus, in eleganti corporis habitu facies erat specie hactenus inaspecta; sed

Ex HISTORIA.

Duplеix in Francisc. I.

Carol. V. Imp. quam lautè exceptus in Gallia.

eorum nihil Deum perculit. Vbi autem Maria explicauit aromatum atque florum nouam fragrantiam, illico Deum Regem rerum omnium potientem adeo inflexit, vt quasi sit passus deliquium, nimirum ex Paulo. *Semetipsum exinaniuit, formam serui accipiens, in similitudinem hominum factus, & habitu inuentus vt homo.* Diceres Deum exuisse, vt hominem indueret; saltem vt Isaac filium suum Iacob amantissimè exosculatus est, vbi sensit vestimentorum eius fragrantiam; ita & Deus quasi hominem osculatus est, cum Christus ex Deo & homine coaluit.

Philip. 2.

Supra adüsti Mariam recensentem totam historiam. *Dilectus meus descendit in hortum suum, ad areolam aromatum, vt ibi pascatur in hortis, & lilia colligat.* Et huc reuocandus Bernardus, quem memini supra. *Virgo Regia gemmis ornata virtutum, geminisque pariter mentis & corporis, decore præfulgida, specie sua, & pulchritudine in cælestibus cognita, cæli ciuium in se prouocauit aspectum, ita vt cælestis Regis animum ad sui concupiscentiam inclinaris.* Audis, aromata in Maria spirantia fragrantiam, Deo maximè placuisse. Maria adiicit in Canticis, sponsum descendisse in hortum, vt colligat lilia. Nemo nescit, lilia esse virginitatis insigne, vt & liquet ex Canticis, vbi sponsus symbolicè amasiæ suæ fœcunditatem & virginitatem clamat. *Venter tuus sicut aceruus tritici, vallatus liliis.* In tritico vbertas claret: Christus autem est frumentum electorum; in liliis candicat albedo virginitatis. Reuerà hortus fuit, inclyta Mariæ domus, vbi duo surrexere lilia vtique nobilia, Maria & Ioseph, quibus ita Deus affectus est, vt inter hæc lilia pastum acceperit multis annis in eadem mensa, cui Maria & Ioseph virgines accumbebant.

Cant. 3.
Maria quot gemmis ornata.
Cant 7.

Mariam non virginem tantùm extitisse, sed & ante matrimonium illibatam hanc virginitatem suam voto emisso Deo consecrasse, est & rationis & Sanctorum Patrum concors auctoritas. Philosophia etiam in hoc argumento illucere potest: ait enim, agentia integra & perfecta, si nihil remoretur eorum impetus, effectus exerere, quantum fas est eis, integros, & perfectos; quia agunt tota virtute eis insita, vt videre est in igne, qui nactus fomitem idoneum, statim illum accendit, & veluti alium ignem parturit. Ergo cùm modus operandi sequatur modum essendi; gratia, cuius esse præstat omni enti constituto in naturæ cancellis, non erit segnior in agendo, sed sepositâ remorâ sortietur effectus consonos latitudini suæ, quæ quò amplior erit, eò etiam latiùs se diffundet. Cùm igitur Maria eò gratiæ euecta sit, infra quam est id omne, quod infra Deum exurgit, & nullas sit passa moras in festino vsu gratiæ à Deo acceptæ; reuera sese totam composuit congruè ad intensionem gratiæ cuius plenitudo tota se Mariæ infudit, id est, perfectiori modo edidit virtutum actus, quos vsquequaque enixa est, atque adeò propositum eius de virginitate seruanda fuit nobilius eo, quod sanxere virgines Elias, atque Ieremias, quos fuisse cælibes ait Ignatius Martyr. Nequiit autem esse perfectius illud propositum, nisi accessione voti, quod cùm indiuiduo nexu arbitrium nostrum Deo addicat, & vnicuique virtuti colophonem seu coronidem imponat; nullus est in eo argumento ambigendi locus, neque aliquis, nisi insanus vt Caluinus, inficiari potest, Mariam non vouisse virginitatem.

EX PHILOSOPHIA.
Ignat. ep. ad Philadelph.

Denuo ne hæreticus anser inter orthodoxos strepat olores. Quidquid gratiæ sanctificantis alicui infra Christum concessum est, aut vnquam concedetur, Mariæ nequaquam est negatum. Etenim Deus gratiam vnicuique impertit ad mensuram status, cui nos præscius ille opifex iam deuouit. At Maria in apicem Sanctitatis sub Deo electa est, vt ait Anselmus; & illi assentiens Angelicus Doctor adiicit hæc. *Beata Virgo excessit Angelos in tribus, in quibus Angeli excedebant alios homines, scilicet in plenitudine gratiæ, familiaritate Dei, & puritate.* Si doles siluisse Anselmum, ille sic occinit. *Decuit vt Virgo, quam Deus vnigenito filio suo præparauit in matrem, ea puritate niteret, qua maior sub Deo nequit intelligi.* Ergo cùm pleræque virgines eæque impuberes Deo virginitatem dououerint, in quibus Euphrasia septennis votum hoc emisit; blasphemum erit, vnum id, quod alteri conceditur, Mariæ Virgini denegare. Fuisse in Maria tenax propositum continentiæ liquet ex Dialogo eius cum Angelo, qui vbi eam fore Deiparã asseruit, ea veluti pertæsa hymenæos, illico subiecit. *Quomodo fiet istud quoniam virum non cognosco?* Fuisse motionem Spiritus sancti illud in Virgine propositum, res est indubia: at Spiritus sancti motio omnis, si seponatur obex, vnumquemque ciet ad perfectissimum quodque opus; ergo propositum continentiæ fuit voto annexum à Virgine: nam perfectiora sunt quæ vouentur; quia nos quasi clauo trabali Deo affigunt, impotes ad opera dissona resilire.

Maria in tribus Angelos excessit.
S.Th. opusc. 8.
Anselm. l. de concep. Virg. cap. 18.
Luc. 1.
Mariã emisisse votum virginitatis Patres probant.

Ex præfatis Mariæ verbis, Sancti indubium inferunt eius votum, sic Gregorius ille Nyssenus. *Quoniam Deo dicatam, & consecratam carnem, veluti sanctum quoddam donarium, intactam seruari oportebat; idcirco (inquit virgo Angelo) licet Angelus sis, licet è cælo venias, licet quod ostenditur naturam superet humanam, tamen me virum cognoscere nefas est.* Consonat & Bernardus, Mariam sic inducens Angelum compellantem. *Cùm sciat Dominus meus teste conscientia mea, votum esse ancillæ suæ, non cognoscere virum, qua lege, quo ordine placebit ei vt fiat istud? O immobile virginitatis propositum! quod neque Angelo Filium Dei promittente aliquatenus titubauit.* Doctor Angelicus rem ait in confesso esse. Sic ille. *Absolutè Dei Genitrix virginitatem vouit, antea quàm ab Angelo annuntiaretur.* Arbitror, induci & à Salomone, præscio mysterij, Mariam sic Angelo colloquentem. *Dilectus meus mihi, & ego illi, qui pascitur inter lilia, donec aspiret dies, & inclinentur vmbræ.* Quasi diceret. O Angele Dei, frustra pronubum agis nuptiarum; in quibus mihi homo diligendus est irrita virginitate mea, & dispendio voti emissi; nacta sum dilectum, vtique Deum, quo suasore pepigi fœdus de sarta tectàque puritate mentis, & corporis; illis ego iam assueta liliis, nequeo aliò declinare sine iniuria dilecti, nempe Dei, qui deuota sibi mea lilia sic custodit, vt velit ea esse illibata, quandiu vitæ dies aspirarit, id est, vsque ad mortem, cuius vmbris vita deficiens opacatur.

EX SS. PATRIBVS.
Greg. Nyss. ho. de nat. D.
Bern. hom. 4. sup. Missus.
S. T. 3. p. q. 28. art. 4. ad 1.
Virginitatis amor quantus in Maria.
Cant. 2.

Apage iam lilia illa, quæ prisca Gentilitas credit nata ex lacte Iunonis defluente in terram, quæ hoc aspersa rore impregnata, lilia parturiit alba ad æmulationem niuis. Adulterina sanè sunt hæc lilia, vtpote à virginitate procul; quippe edita dicuntur à Iunone corrupta, vt eius vbera clamant, quæ nimio lacte turgida exudabant. Alia planè sunt Mariæ lilia, tam præiere puro lactiam-

Pierius lib. Hierogl. de Lilia.
Lilia quare alba dixerint fabulæ Gentiles.

tequam enim esset, Diuina eam gratiâ grauidante, fœta; lilia surrexerant Deo Domino per quàm grata: quodque superat omne miraculum, Mariæ lilia etsi purissima; tamen affluente eius lacte Virgineo madida, accepere adhuc candoris maximum incrementum. Namque Deo incarnato, ingens gratiæ pondus accessit virtutibus illis, quibus vti præmbulis Mariâ se accinxit ad conceptum Christi, saltem de congruo, promerendum: cùm enim Mariæ virtutes non fuerint infinitæ in genere qualitatis, potuerunt intendi adiectione gratiæ, atque adeò puritas eius potuit assurgere ad apicem illum, qui infra Deum prætetit omne gratiæ fastigium.

Puritas vnde dicatur.

Ex Theologia. S. Thom. in 1. dist. 18. q. 2. art. 4. ad 3. & dist. 44. art. 3. ad 3.

Audiendi adhuc in eo themate Sancti Patres, & in his Angelicus Doctor. *Puritas intenditur per recessum à contrario, ideò potest aliquid creatum inueniri, quo nihil purius esse potest in rebus creatis, si nulla peccati contagione inquinatum sit; & talis fuit puritas B. Virginis, quæ a peccato originali, & actuali immunis fuit, & ideo peruenit ad summum puritatis.* In ea puritate Dionysius ille Carthusianus, quasi ecstasim passus, ait. *Per incomparabilem excellentiam omnis inerat Mariæ gratia: enimuerò quanta eam decebat carnis munditia, cuius erat portio supérpulchra Deitati hypostaticè vnienda? Quanta cordis serenitas, cuius speciem, atque decorem, etiam ipse Deus concupiuit?* Nec perperam ait illa in Canticis, Dilectum in hortum descendisse: lilia quippe conuallium, vt amœna magis suauiùs fragrant, id est, puritas humilitate gratior est Deo; vnde idem Dionysius ait. *Quanta demum humilitas, ad quam se tam ineffabili dignatione, æterna illa incircunscriptibilis atque perfecta maiestas inclinans descendit, cui Deus subdi disposuit, omnique suæ creaturæ præferre decreuit? Si non fuisset omnium creaturarum humillima, nunquam vtique facta fuisset vniuersarum altissima.*

Dion. Carth. opusc. de vita solitar. art. 7.

Mariæ humilitas quanta.

Ex SS. Patribus. Chrysol. ser. 175. Hugo Vict. in ep. ad Gal. q. 3. Damian. ep. 11 c. 4.

S. Ioseph virgo fuit

Ad Mariæ puritatem nemo hominum accessit, sicuti Ioseph; ideo electus in sponsum eius, cui erat impar omne hominum genus. In argumentū & puritatis & patitatis Deus voluit hunc Iosephum virginem esse, vt & clamant plerique Sancti eius virginitatis assertores, in quibus consule Chrysologum, Hugonem Victorinum, & Damianum, quorum iste sic fatur. *Ecclesiæ fides in eo est, vt non modo Deipara, verum etiam putatiuus pater, atque nutritius virgo habeatur.*

Ex Ivre Civili. Leg. 2. ff. De Legib. Leg. Testam. Cod. de Testamentis.

Fauet & Ius Ciuile, cuius est hæc iuridica ratiocinatio. Ea, quæ iuris sunt, legibus rata sunt, & stata, & fixa, nec valet effugium vigente lege, quam vt ait Imperator, *Aut consensus facit, aut necessitas constituit,, aut firmauit consuetudo.* Lex enim dicitur à ligando, & vinculo eius sunt obnoxij omnes infra legem, ita vt proposita lege, statim iuris quæstio dirimatur. In aliis verò secus se res habet. Etenim si de facto est quæstio; illud quod fuit, idem esse hodie præsumitur, nisi contrarium liquidò sit probatum, & de eo lex prostat. Ast nemo hactenus ritè dubiam fecit virginitatem Iosephi; ergo ea virginitate, qua natus est, vixit & æuo suo toto.

Rursus cum Deus ab æterno sibi Mariam in matrem elegerit, vtique virginem, & primiceriam virginum; media etiam disposuit idonea ad hoc eius propositum confirmandum: inter media autem magis congrua illi instituto, istud fuit maximè consonum, scilicet ei aptare sponsum, qui versaret animo idem propositum perpetuæ castitatis, cui se voto explicito Ioseph & Maria simul obstrinxerunt, vt canones sancti clamant, in quibus hunc accipe. *Beata Maria proposuit se seruaturam votum virginitatis in corde; sed ipsum votum virginitatis non expressit ore. Subiecit se diuinæ dispositioni, dum proposuit se perseueraturam virginem. Postea verò filium genuit, & quod corde conceperat, simul cum viro labijs expressit, & vterque in virginitate permansit.*

Ex Ivre Canonico. Can. B. Mar. 27. q. 2.

S. Ioseph voto se virginitati obstrinxit.

Quòd si argumentum à simili valet; Iure Canonico debuit esse Ioseph mundissimus, ac proinde virgo; eo namque Iure cautum est, Sacerdotes debere esse ab omni contagio alienos; quia de eorum iure est corpus Christi, ab eis sæpius attrectatum in venerabili Sacramento, vnde arguo. Si tanta decet munditia, corpus Christi sacramentale raro attrectaturum; qualem putas exegisse à Iosepho sanctitatem idem corpus in vlnas sæpius assumptum, & repetito crebriùs osculo delibatum? Audiendi canones sancti. *Necesse est, vt esse mundæ studeant manus, quæ diluere sordes curant; ne tacta quæque deterius inquinet, si sordida ipsa lutum tenet, scriptum namque est: Mundamini qui fertis vasa Domini: Domini etenim vasa ferunt, qui proximorum animas ad interiora perducendas, in conuersationis suæ exemplo suscipiunt.*

Can. Necesse est 1. q. 1.

Eucharistia attrectanda manus puras requirit.

Multimodè purificati prisci sacerdotes se accingebant ad ferendum arcam Dei, aut alia quæpiam vasa. Quo igitur arbitraris se accinxisse ritu Ioseph, vt vas omnia sanctificās, id est, Iesum puerulum attrectaret? nullo planè sanctiore potuit quàm emisso voto perpetuæ virginitatis excolendæ. Rursus ea Christi & sacerdotum proximitas, Christianos aliquali modo obstringit, vt benè ominentur de eis; ergo etiam nefas erit aliquid humile & absurdum opinari de Iosepho, cuius vicinia & Christi tanta fuit citra generationem, quanta potuit esse maxima inter patrem & filium. Vide quàm nobiliter cautum in gratiam eorum, qui Christi corporis sunt ministri. *Absit vt quidquam sinistrum de ijs arbitremur, qui Apostolico gradui succedentes, Christi corpus sacro ore conficiunt, per quos nos etiam Christiani sumus.* Si beneficia accepta à sacerdote nos adeò strictè deuinciunt, vt etiam faciant impotes ad iniquas suspiciones; quàm nobilia debent esse sensa nostra, cùm versamus obsequia, quibus frequens extitit Ioseph Deo Domino nostro addictissimus.

Sacerdotes quanti sint æstimandi.

Can. Absit vt 11. q. 3.

In eo proposito virginitatis coæquales extitisse Mariam & Iosephum, illa liliorum prælibata similitudo insinuat: etenim quando ait sponsa, Dilectū in hortū descendisse vt lilia colligat, animū meum subiit Mathematica illa hortorū compositio, qua plerumque areolæ florum suis quibusque cācellis & figuris dissitos habent flores. Lilia verò quia assurgunt, & stipite toto eminent aliis flosculis, vt plurimū lineis parallelis hortulo toto ductis optimè concluduntur. Ita Deus in orbis huius oras quia decreuerat ab æterno deuenire, hortulū sibi erudita sua manu cōposuit; & quia pascitur in liliis & virginitas ei suaue olet, duas ille duxit lineas parallelas Mariam & Ioseph, in medio harum linearum lilia hactenus inaspecta fuere ab ipsomet Deo Domino Iesv sata, scilicet vota virginitatis emissa ab his virginibus, quibus reuera lineæ parallelæ quadrant. Audiendus est in Mathematicis peritissimus Euclides.

Parallelæ lineæ quænam sint.

EX MATHEMATICA.
Eucl. lib. 1. de elem. Geom. definit. 35.

Euclides. *Parallelæ, rectæ lineæ sunt, quæ cùm in eodem sint plano, & ex vtraque parte in infinitum producantur, in neutram sibi mutuò incidunt.* Vbi aduerte, lineas debere esse rectas, secundò nusquam lineas illas iungi, sed ad extremum vsque terminum eum seruare tenorem, quem à suo acceperunt exordio. Equidem sanè rectissimæ extitere lineæ Maria & Ioseph, lineæ inquam iuxta se appositæ, sed citra coniunctionem aliam quàm spiritus, casta intercapedine corporum, eadem ipsa corpora secernente: ita vt eam puritatem, qua pollebant ab vtero Maria & Ioseph, toto vitæ suæ contextu eodem nitore seruauerint. Harum linearum medium, reuera floruit vtpote lilio albescente satum; nimirum virginitas insita cordi vtriusque, hoc eorum medium liliis veluti consitum, Deo exhibuit vtique peramœnum. Hæc duo corda lilio præfulgida subiit Deus, antequā se eorum familiæ adscriberet, & abderet humani corporis inuolucris. Quippe natalibus suis voluit præire lilia, vt iuxta Hieronymi effatum, in virginali coniugio virgo filius nasceretur.

EX HISTORIA.
Ioan. Franc. le Petit in hist. Batana sub an. 1463
Lilium in corde fuit olim obiatū Lud. XI. Regi Gal.

Ea cordis & lilij combinatio locuples in Maria & Ioseph, sibi Deum obstrinxit arctiùs quàm fecerit olim Regem suum Ludouicum XI. famosa illa vrbs, quam Tornacum vocant. Etenim cum Rex ille Gallus lustraret præualidas arces regni sui, & in eam demum vrbem contenderet; effusa est vrbs in occursum Regis sui, qui vrbem pomparicè ingrediens, mediis in foribus obuiam habuit virginem specie eleganti insignem, & regia vestium pompa conspicuam; hanc stipabat nitidum agmen ciuium, quos ornabat Regi consonus apparatus. In vno virginis habitu hæsit Ludouicus. Ideo puella hæc illustris Regem propitium nacta, semotā fasciā pectorali protulit cor aureum, quo aperto lilium se prodidit, eoque temporis articulo affata est Regem hoc contextu: O Rex præpotens orbe toto! in me tibi adstante vides symbolum loquax arcis huius. Ego virgo illibata præfero cor aureum lilio duntaxat consitum. Ita & vrbs ista est virgo, vtpote nullius vnquā hostis passa iugum: cor eius reuera aureum est, vtique amore diues. Vni autem lilio peruium est cor illud rubiginis expers. Etenim vni tantùm tibi Regi liliorum patet hæc vrbs, omnibus aliis principibus obserata. Equidem inflexit animum Regis breuis illa oratio: namque vrbis illius vota æquo animo excipiens, illi beneficus fuit, multas magnificentiæ suæ tesseras spargens; quia hæc arx præualida se totam & tantùm lilio resperserat, in argumentum fidei, qua se Regi Galliæ deuouebat. Deo ab æterno meditanti aduentum suum, vna Virgo Maria occurrit, nusquam passa iugum, imò & nescia æui, cui omnium hominum origo noxia, facit eos obnoxios. Corde aureo, id est, amore Dei rutilo præfulsit Virgo illa amantissima, quæ omnium virginum prima lilium cordi suo inseruit; namque ab ea emissum est primum votum virginitatis. Stipata est Iosepho, ornato etiam iisdem liliis.

Cant. 6.

Itaque æuo præstituto Deus ad Virgines hos diuertit vt liliorum amans, quemadmodum sæpe gestiens præfata est sponsa Canticorum. *Dilectus meus descendit in hortum suum, ad areolam aromatum, vt ibi pascatur in hortis, & lilia colligat.* Virginem hanc habitu regio præsciit & Psaltes, dicens eam fuisse Deo maximè cordi, & ei suo exemplo pleraque virginum agmina consecrasse. *Astitit Regina à dextris tuis in vestitu deaurato circumdata varietate.* Maria ab æterno in ideis Dei à dextris fuit, nesciens quippiam sinistrum: regiis infulis ea dignata est, vt regio sanguine sata, & Regis Regum Christi à Deo addicta natalibus. Gratiarum varietas ingens animam eius fecit polymitam. Illi propitia afflauit aura Spiritus sancti ingerentis propositum virginitatis, quo se subduceret hominibus, vt totam se Deo Domino manciparet. *Audi filia & vide, & inclina aurem tuam: & obliuiscere populum tuum, & domum patris tui Et concupiscet Rex decorem tuum.* Audiit sanè sibilum auræ tenuis, Deoque vocanti ad lilia morem gessit: & licet deforis in Virgine rutilarent multæ virtutis splendida lumina; Deus tamen cordi eius intentus nihil nisi aureum, abdita rimans deprehendit, ipso etiam Propheta rei conscio. *Omnis gloria eius filiæ Regis ab intus, in fimbriis aureis.* Nempe ea virginea nitela, qua ab ortu suo Maria enituit veluti fimbria aurea, nec minimum passa est dispendium, toto vitæ tractu eadem virginitatis serie fimbriato. Virginem hanc & aliæ postmodum virgines æmulatæ sunt, vt velut illibato agmine stiparent eam, Deo Regi virginum obsequentem. *Adducentur Regi virgines post eam.*

Psalm. 44.

Ibidem.

Ibidem.

Ibidem.

Quàm suauiter odore liliorum, quem afflabant Maria & Ioseph, captus sit Deus collige ex figura, quam Salomon exhibuit, erigens in porticu templi duas columnas æreas & proceras, quas sic meminit textus sacer. *Capitella autem, quæ erant super capita columnarum, quasi opere lilij fabricata erant in porticu.* Adiicit textus, eadem capitella fuisse malogranatis insignia; & reuera appositè coëunt malogranata & lilia. Etenim fructus ille est tessera amoris, sicut & lilia virginitatem clamant. Maria & Ioseph duæ eminentes columnæ fuerunt, pro foribus eius ædis, quam coluit Christus. Sed esto amore mutuo sese dignati sint Maria & Ioseph; non defuere tamen lilia malogranatis; namque virginitas & reciprocus amor conuenere citra dispendium in Mariam & Ioseph, vt in vtriusque gratiæ terminos adæquatos. Et aduerte, benè componi cum columnis hos coniuges ratione constantiæ, & inflexibilitatis; nullo enim impulsu aut peccati aliquo fomite nutauerunt bases Mariæ & Iosephi. Et nota, duas has columnas liliis suppositas congruè reuocare meum assertum de lineis parallelis; siquidem eâdem proceritate assurgebant hæ columnæ: ita & continentia Mariæ & Iosephi eò surrexit, quò euehi potest puri hominis nitor, quàm maximè defæcatus; siquidem vtriusque virginitas fuit sine exemplo, voto præuio & emisso, Deo Domino dedicata.

3. Reg. 7.

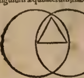
EX MATHEMATICA.
Eucl. lib. 1 de elem. Geom. axiom. 2.

Neutrius virginitas venit in discrimen adiecto Filio; sed in eo etiam stat veritas effati illius ab Euclide vsurpati. *Si æqualibus æqualia adiiciantur, tota sunt æqualia* In eo virginum coniugio nescia Venere editus est Christus, Princeps vtdque virginum. Hęc Christi Virginis editio nihil dissonum attulit, sed fecit vt in ea familia fuerit trinitas Virginum. Nota obiter, me non dicere æquales IESVM, Mariam, & Ioseph, nisi nomine tantùm tenus: Virgines enim tres sunt, atque adeo non æquali tantùm aut simili, sed eodem nomine nuncupantur; quippe dictionum inopia fecit vt Mariæ & Ioseph virginitas sortiatur idem nomen ac virginitas Christi, in quo cùm sint tres substantiæ, Diuinitas, corporis, & animæ; benè

ei

Problem. 1. Propoſit. 1.

ei competit triangularis hæc figura, quæ apud Euclidem exurgit ex recta linea pertingente vtrimque centrum duorum circulorum, qui vbi supernè ſociantur, duas demittunt lineas, quæ incidentes in terminos lineæ rectæ componunt triangulum æquilaterum; habes hic figuram.

Eo planè modo Chriſtus editus eſt; linea recta præſuppoſita editioni corporis eius fuit caro Mariæ, qua nihil habet rectiùs ipſa etiam exquiſita Mathematica: quando autem ſubiacens hæc linea fuerit vnita aliis duabus, quæ deſuper lineam deorſum extentam claudunt vt hîc videre eſt.

Conſule Euclidem, & circino circumacto oſtendet tibi eruditè, duos circulos ſe ſecantes in puncto, demonſtrare vnde & quemadmodum originem habeant lineæ hæ præfatæ: nempe deſuper incidunt hæ duæ lineæ, ex eo puncto, quod exurgit è circulorum ſectione. Etſi Deus ab æterno habuerit illud ſtatum, ſcilicet hominem induere atque adeò conſtituere triangulum; hoc tamen minimè præſtitit, niſi quando duo circuli, ſcilicet duo ſponſi toti teretes atque rotundi in eumdem ſcopum, velut in idem punctum collimarunt. Ambo enim emiſſo voto virginitatis, & anhelantes Chriſti aduentum, pro modulo ſuo contulerunt quod fas erat eis ad hoc myſterium: vt enim circuli ſe ſecantes in puncto triangulum non deſcribunt, ſed duntaxat indicant punctum originis linearum, quæ ex ſubiecta deorſum linea faciunt triangulum æquilaterum; ita Maria & Ioſeph Deo intenti indicant nobis, eum eſſe punctum originis omnium linearum. Etenim Deus Pater eſt fons & origo totius Trinitatis, Verbum autem & anima Chriſti non à Maria procedunt vt caro Chriſti, ſed deſuper, ex eo videlicet puncto, in quo Maria & Ioſeph vnicè conuenerunt, id eſt, à Deo, qui inſtar puncti eſt indiuiſibilis. Rurſus ſubiecta linea quam aliæ præſupponunt, incipit à centro vnius circuli, & deſinit in centro alterius, atque ita perperam quis tentat habere triangulum, circulis inconſultis.

S. Ioſeph ſolus eſt inuentus dignus Mariæ coniugio.

Duo inde effata emergunt. Primum, Chriſtum non influere in animas, quæ alienæ prorſus exiſtunt à figura illa circulari; & adeſſe eis, qui ea puritate nitent, & ſanctitate, & gratiis, quibus Maria & Ioſeph tunc temporis emicabant: ideoque ſe eis addixiſſe Chriſtum, qui erant præcipui mortalium. Alterum quod infero eſt, Ioſeph ſuas obiiſſe vices in aduentu Chriſti; quia cùm nollet naſci Deus, niſi de Virgine deſponſata, vnus inuentus eſt Ioſeph dignus titulo illo eminente coniugis Mariæ, atque ita ſuum præſtitit obſequium illi myſterio, ex quo pendet redux omnium hominum ſalus. Eamobrem ego piè hoc cenſeo, ægrè admodum poſſe adultos fieri compotes Chriſti, Mariæ & Ioſeph precibus inconſultis.

Primum recolamus, ſcilicet puritatem, non Mariæ, de ea namque ſatis ſupérque diximus, vt & de Ioſephi ſanctitate, vbi fuit eius iuſtitia recenſita. Hanc ergo hic commemoro ſanctitatem, qua quiſque nitere debet, ſi Chriſti Domini inhiat conſortio: quippe licet omnibus Deo propitio aſſurgere ad eminentem aliquam gratiam; nefas verò eſt ambire titulos Mariæ & Ioſeph, niſi eo ſenſu, quo præfatus eſt Chriſtus, quando inſinuauit ritum, cuius obſequio vnicuique poſſunt conuenire tituli Patris, & Matris Chriſti. Rem ſic deſcribit Codex Sanctus. *Extendens manum in diſcipulos dixit: Ecce mater mea, & fratres mei. Quicunque enim fecerit voluntatem Patris mei qui in cælis eſt, ipſe meus frater, ſoror, & mater eſt.* Vbi aduerte, animam, quæ Dei voluntati obtemperat, eſſe ad inſtar circuli; quippe omnis, qui mouetur ad arbitrium Dei, ille in modum circuli ſe colligit totum, vt minimo impulſu & nutu eò ſe dirigat, quò tulerit motio percellentis.

Matth. 12.

Rurſus Deus, ex priſca Gentium Theologia, eſt circulus: ex duobus autem his circulis coëuntibus in puncto exurget figura illa triangula, ſi ex vtriuſque circuli centro ducatur linea recta deorſum extenſa, id eſt, ſi nos componamus ad Dei imperium, ita vt Dei, & noſtrum ſit idem velle, & idem nolle, illicò exurget è medio noſtri Chriſtus verè triangulus. Anima ſic Deo fœta beatior eſt quàm ſi citra gratiam Deum concepiſſet. Itaque Mariæ inuideo gratiam, qua veluti præambula ſe accinxit ad titulum matris, & non eſt quòd æmuler alium generandi modum, vt monent Sancti etiam Patres, è quorum choro prodit vegetus athleta Iuſtinus, in gratiam Chriſti & Mariæ ſuo ſanguine purpuraſcens. Sic ille. *Beata Virgo beatior prædicanda eſt ob virtutem, quam habuit, propter quam meruit titulum Matris Dei, quam ob ipſam Matris dignitatem. Non Matrem debito honore fraudat Dominus, ſed docet, quia ex maternitate Virgo ſit beatiſſima: ſi enim is, qui verbum Dei audit, & ſeruat, Dei frater eſt, & ſoror, & mater, quorum vtrumque in eius Matre inerat; perſpicuum eſt, Matrem ipſius ex hac Matris ratione beatam dici oportuiſſe.*

Ex SS. Patribus.

Iuſt. Mart. l. de fide orth. q. 136.

Maria beatior ob virtutes quam ob maternitatem.

Auguſtinus ſpiritum ebibit Martyris Iuſtini, dum rimatur vnde fuerit Maria beatior, an ex gratiis præuiis, aut ex ſua proſapia; ſic ille totam hanc indubiam concludit hiſtoriam. *Felicior partus ſpiritualis, quàm carnalis: beatior enim Maria fuit concipiendo Chriſtum fide, quàm carne: materna enim propinquitas nihil ei profuiſſet, niſi feliciùs ipſum fide quàm carne geſtaſſet.* Alibi liquidius diluit rem iſtam ab aliquibus controuerſam. *Maternum nomen etiam in Virgine eſt terrenum in comparatione cœleſtis propinquitatis, quam illi contrahunt, qui voluntatem Dei faciunt.* Accedit & Beda. *Dei genitrix inde quidem Beata, quia Verbi incarnati miniſtra facta eſt temporalis; ſed inde multò beatior, quia eius ſemper amandi cuſtos manebat æterna.*

Aug. lib. de S. Virg. c. 3.

Idem ep. 38.

Beda in Luc. cap. 11.

Et ne longiores traham moras in indagine ſenſus SS. Patrum; Paulus Apoſtolus vno effato rem velut acu tetigit. *Optimum eſt gratia ſtabilire cor.* Cùm igitur abſurdum ſit ſcrutari aliquid, quod tranſcendat optimum: illud optimum, id eſt gratiam, ſortiri totis viribus enitamur. Quippe eo apparatu gratiæ exquiſitæ Maria ſpirituali modo Mater Dei erat etiam ante Angeli effatum, tanti myſterij prænuntium. Audiendus eſt Anſelmus. *Si talis apparatus fit pro aduentu terreni Regis, qualis apparatus omnis bonus putamus fiebat pro aduentu cœleſtis Regis in corde Virginis, quæ illum non ſolum erat tranſitoriè hoſpitatura, ſed etiam ex ſubſtantia ſua factum hominē paritura?*

Hebr. 13.

Aduentus Chriſti in animã quem requirat apparatum.

Anſel. lib. de excel. Virg. cap. 7.

Quibus

Quibus Mariam dignatus sit donis Deus, vt ea fieret conscia conceptus illius, quo Mater Dei effecta est, consulendus est Dionysius Carthusianus, qui quasi deficiens in illa speculatione charismatum, sic tandem se explicat. *Post præstantissima ac excellentissima gratiæ dona, & opera assumpta humanitatis à Verbo, primum excellentia gradum sortita sunt munera gratiarum Virgini condonata, quæ tam in donis gratiæ gratis datæ, quam in muneribus, habitibus atque operibus gratiæ gratum facientis, in donis quoque gloriæ post filium gloriosè ineffabiliterque præfulget. Etenim sicut non decuit, naturam humanam nisi pulcherrimè atque incomparabiliter decoratam assumi à Verbo. Ita nullatenus decens fuit, personam humanam effici Dei Matrem nisi speciosissimè ac gloriosissimè ornatam.*

Dion. Carthusianus l. 1. de laud. Virgin. Maria quomodo se aptauit vt esset Mater Dei.

Hæc omnia encomia militant pro meo intento, scilicet Christum non illabi impuris mentibus, sed nitidis tantùm, instar apum, quæ præteruolant & prætereunt omne immundum, vt insideant flori rore exudanti. Proposito etiam titulo sectionis suffragatur tota illa verborum series seruata ab Angelo Mariæ pronubo: ille quippe dixit, eam esse gratiâ plenam antequam assereret Spiritus Sancti illapsum in animam eius, & conceptionem ineffabilem Verbi; quemadmodum enim terra non germinat, nisi præuio rore sit madida; ita & anima nō concipit Christum, si in eam non influat gratia, quam figurat humor ille, quo terra desuper imprægnatur. Est enim illud indubium Theologiæ proloquium, hominem omnibus naturæ dotibus insignem, atque prædiuitem indigere supernaturali auxilio, ad hoc vt placeat Deo, ac proinde queat dici Pater & Mater Christi. Eò arbitror respexisse Isaiam, quando dixit. *Rorate cæli desuper, & nubes pluant iustum.* Sine enim præambulo influxu, arens anima nequit concipere iustum illum, à quo habent & habuere iusti omnes eam iustitiam, qua denominantur iusti. Ad hoc alludit ille Apostolus, qui reprobos vocat. *Nubes sine aqua.* Potest & Iob aduocari sic fatus. *Flante Deo concrescit gelu, & rursum latissimè funduntur aquæ. Frumentum desiderat nubes.* Quasi diceret, Deo nobis afflante omnia coïre in hominum decus, sicut & frumentum nube liquata viuit & exurgit: homines autem esse vt frumentum disce ex parabola, vbi Christus ait, reprobos esse zizania; iustos verò triticum in horrea colligendum. *Congregabit triticum in horreum suum.* Non est procul à meo sensu Glossa Strabi Fuldensis. *Flante Deo concrescit gelu, quia per instinctum Spiritus Sācti timor initialis crescit in filialem. Et rursum latissimè funduntur aquæ: quia tunc lacrymæ deuotionis & pœnitentiæ fluent abundanter. Frumentum desiderat nubes. Per frumentum intelligitur cœtus fidelium Matth. 3. Congregabit triticum in horreum suum. Qui cœtus desiderat prædicatores, significatos per nubes iuxta illud Isaiæ. Qui sunt isti, qui vt nubes volant.*

EX THEOLOGIA. *S. Thom. 1. 2. q. 108. ar. 1. q. 109. art. 1. 3. p. q. 61. ar. 2.*

Isaia 45.

Iudæ epist. Iob. 37. Timor Dei initialis quomodo filialis fiat.

Matth. 3. Glossa in c. 37. Iob.

Isaia 60.

Ego liquidiùs & appositè magis ad textum quem decurro, qui est de virtutum incremento præeunte exordiis Christi enascentis in anima iusta, dico, reuera frumentum desiderare nubes, id est, Christum, qui est frumentum electorum, si nanciscatur animam nesciam roris & gratiæ, non altas illic agere radices, sed eo arente solo frustra eniti in inane cacumen frumentum illud emoriens. Quippe ex Propheta. *Valles abundabunt frumento. Et inter medium montium pertransibunt aquæ.* Id est, quia humiles gratia exudante madent, ideo inter medium montium pertranseunt aquæ: aqua autem vt imprægnat agros, quos alluit, est symbolum gratiæ, quæ fœcundat eos, quibus est cœlitus impertita. Indubios huiusce veritatis accipe vades, Mariam, & Ioseph, humiles reuera valles, quibus vberrima seges frumenti commendata est, quando Christus ab eis educatus, fidem fecit Vati prælcio huius mysterij, dum dixit, frumentum gaudere dehiscente solo. Cùm enim largior aqua influat in valles, eo etiam tutiores sunt ab æstu, quo torridæ planities ineptæ sunt frugibus excolendis. Aliena planè fuit Maria ab æstu, vtpote obumbrata a Spiritu Sancto. Huc aduocandus est Seraphicus Doctor. *Quia vmbra non aliter exprimitur nisi per lumen & corpus; virtus Altissimi obumbrauit Mariæ: quia in eius vtero lux incorporea corpus sumpsit, ex qua videlicet obumbratione, omne in se refrigerium mentis accepit.* Quisquis igitur declinare volet inopiam hanc frumenti, cuius adipe saginatur homo, operæpretium est vt assuescat prælibato illi Isaiæ voto. *Rorate cæli desuper, & nubes pluant iustum* Namque citra pluuiam gratiarum, non germinat hoc frumentum, atque adeò necesse est, animas esse in ea penuria marcescentes.

Psal. 64. Psal. 103. Humiles alluunt gratiæ multæ.

Bonau. l. 1. Pharet. c. 3. Maria quomodo fuit obumbrata à Spiritu S.

Isaia 45. Gratia Dei animam impinguat.

Faxit Deus vt hunc sortiamur exitum salutarem, quo dignati sunt Saxones Australes priscis Ecclesiæ temporibus. Ea gens infidelis vsa cœlo nescio pluuiæ, & passa diram famem, nulla idola præteriit inconsulta. Irritis eorum votis, ad eos appulit Vuilfridus Episcopus Eboracensis; inaugurauit eos sacris fidei mysteriis, tradens Religionis prima rudimenta, quibus ebibitis, demum eos tinxit aquâ salutari. O prodigium! Quasi cælos pœniteret pristinę siccitatis, illico in pluuiam liquati sunt, qua terra in puluerem dissoluta madens, in vberem sese indolem composuit, vnde emersit multa rerum congeries. Enata frumenti vbertas data est aquæ baptismali, quam comitatur semper salutaris imber gratiarum. Penes nos est æmulari egregium hoc inuentum eorum hominum, quos dira vexabat inopia. Et vtinam eorum vestigiis insistamus. Heu quantam patimur famem Christi, frumenti opimi, imbellē trahimus animam, & impotem ad præclarum aliquod facinus exerendum; quia impasta labat, vbi agitur de aliquo conamine ad virtutem. Consulēdus est Deus, & illi sunt dandę manus, quibus diabolo, carni, & sæculo herbam porreximus. Hæ manûs supplices Deo explicatæ non recedent indonatæ. Pœnitentibus Deus obuius, eos affatim ditat largo gratiæ influxu: hunc autem influxum rerum omnium messis opima consequitur: vt videre est in Maria, quam vbi Angelus dixit gratiâ plenam, illicò adiecit eam concepturam Christum; & Spiritum Sanctum desuper illapsurum. Hoc igitur esto ratum, eos aduerso flumine niti, qui vbi genio noxiè indulserint, tentāt Christum conciliare sibi, gratia dedignata. Si enim Maria & Ioseph

EX HISTORIA. *beda l. 4. bistor. c. 13. Baro. Annal. Eccl. tom. 8. an. 681.* Baptismum quot benedictiones excipiant.

Ioseph nihil vnquam impurum nacti, tot se gratiæ præludiis aptauerunt, ad receptionem Christi; qua nos decet cura insudare, vt Christus redux, peccati contagio sordidis mentibus illabatur?

Nerui optici quomodo sint dispositi.

Ad eum apparatum quem inculco, facit obseruatio mira medicorum, qui etiamsi requirant spiritus animales ad sensationem vt loquuntur; tamen ad excipiendum lumen, notant omnium neruorum esse principes assignatos, eos scilicet, quos opticos vocant, qui sine coniunctione vlla sociantur, imò sine mixtione paulo ab ortu suo vniuntur, & subinde dissiti ad suum quemque oculum vergunt, spiritu ampliore fœti quàm neruorum quæuis alia contextura. Audiendus est Fernelius.

Ex RE MEDICA. Fernel. l. 1. Physiol. c. 9.

Neruorum, qui ex ventriculis in sensuum instrumenta contendunt, propagationes hæ sunt. Omnium prima in oculos traiicitur atque infigitur, cuius nerui insignes sunt, & inter cæteros maximè concaui, dicti Græcis ὀπτικοὶ, molles ij, & ampli, per quos videndi spiritus inuehitur. Duo quidem sunt, vt oculi diuersis enati locis, sed qui à media cursus via qua decussati certionem faciant, moxque diducti in suum quisque è regione oculum fertur. Hæc ille.

Ecclesiæ neruos dixerim esse Sanctos omnes, qui reuera diuina sapiunt, & sentiunt suffragio spiritus illius, qui à capite Ecclesiæ Christo procedit. Sed vbi actum est de lumine excipiendo, eo scilicet, de quo Nicæna Synodus ait esse *Lumen de lumine, Deum verum de Deo vero.* Deus ad hoc duos principes Sanctos constituit, scilicet Mariam & Ioseph, quibus ad amussim quadrant epitheta adiecta à Fernelio neruis opticis, quos vbi vocauit omnium propagationum à cerebro primam, ait eos neruos esse inter cæteros insignes, maximè concauos & molles. Res hæc medica, penu locuples conceptuum aperit nobis, in rhemate proposito de Maria & Ioseph ritè dispositis ad excipiendum Christum, qui seipsum in Codice sacro lucis nomine recensuit. *Ego sum lux mundi, qui sequitur me, non ambulat in tenebris, sed habebit lumen vitæ.* Equidem illi fuere præcipui inter Sanctos, & in ea propagatione beatorum, qui ex Dei intellectu prodiere ab æterno, principem sub Christo locum tenuere illi duo parentes Christi: licet enim Deus vnico conceptu omnia liquidò comprehendat; tamen ex Philosopho: Sicut se res habet ad esse, ita & ad cognosci. Igitur cùm Maria & Ioseph nacti sint eminentem aliis omnibus statum, primas etiam vices in intellectione Dei sortientur. Id est, Deus ab æterno vidit, in Maria & Iosepho esse plura charismata suo intuitu digna, quàm in toto hominum cœtu. Ideo oportuit hos omnium Sanctorum proceres coniungere, sine permistione tamen, vt liquet in opticis neruis, qui etsi conueniant, non miscentur tamen. Vnde idoneum exhibent symbolum coniugij Mariæ & Iosephi, quorum societas vtriusque virginitati non iniqua fuit. item vt ditiorem prouentum spirituum acciperent à capite illi nerui, effinxit eos natura concauos, & insignes.

Ioan. 8.

Mariæ humilitas in oblatis honoribus enituit.

Eo etiam modo Deus animas Mariæ & Ioseph inclinauit virtute humilitatis, vt in eius speculatione stupeat omnis omnium Sanctorum chorus, è quo canora Bernardi vox sic occinit. *Semper solet esse gratiæ diuinæ familiaris virtus humilitas. Deus enim superbis resistit, humilibus autem dat gratiam. Humiliter ergo respondet, vt sedes gratiæ preparetur: Ecce (inquit) ancilla Domini. Quæ est tam sublimis humilitas, quæ cedere non nouit honoribus, insolescere gratia nescit? Mater Dei eligitur, & ancillam se nominat. Non mediocris reuera humilitatis insigne, nec oblata tanta gloria, obliuisci humilitatem. Num magnum est esse humilem in abiectione? Magna prorsus & rara virtus, humilitas honorata.* Idem Sanctus quasi alludens ad neruos opticos, qui in concauos tubos & canales effícti sunt, vt assuescant luci, sic suadet humilitatem, quam Hugo vocat concauum quoddam & inane. *Conformare filio hominis, & non primo homini, quia fons gratiæ in cor hominis, carnalis scilicet & terreni non ascendit. Oculum quoque purga, vt videre possis merissimam lucem.* Item, sicuti neruorum illa concauitas eos opticos facit, id est, lumini peruios; ita & humilitatis præmium est, veritas seu Dei cognitio, vti explicat idem Sanctus, inducens Christum sic docentem. *Ego sum via, veritas, & vita. Viam dicit humilitatem, quæ ducit ad veritatem. Si imitaris eum, non ambulas in tenebris, sed habebis lumen vitæ. Quid est lumen vitæ, nisi veritas, quæ illuminans omnem hominem venientem in hunc mundum, ostendit vbi sit vera vita? Ideò cùm dixisset: Ego sum via & veritas; subdidit: & vita; ac si diceret: Ego sum via, quæ ad veritatem duco: Ego sum veritas, quæ vitam promitto: Ego sum vita, quam do.* Ioseph etiam vt Mariæ consors, eius humilitatem æmulatus est pro modulo, & quantùm fas est homini ad Mariam accedere, vt alia sectione dicam fusiùs.

Ex SS. PATRIBVS.

Bern. hom. 4. sup. Miss. est.

Idem serm. 4. in vigil. Nat. Dom.

Bern. tract. de 12. grad. hu.

Christus, quomodo sit via, veritas & vita.

Neruis his concauis, id est, Mariæ & Ioseph mira humilitate conspicuis congruè adscripseris symbolum illud egregium, cuius meminit Ferrus in theatro suo, vbi pingit spicas humiliato culmine deorsum inflexas, hoc titulo. MATVRITATE INCLINANTVR. Ita & appositè dixeris, Mariam & Ioseph esse spicas, & equidem opimas & feraces; vt enim spicæ triticum portant, sic coniuges illi sancti: vtroque suas alternante vices, fuere geruli Christi, hoc omnium gratiarum pondere humiliores, & minimè tumescentes. Adeò vt quærenti, qualis sit habitus Mariæ & Ioseph, dum baiulant Christum, symboli titulus ille verax faciat satis MATVRITATE INCLINANTVR. Coëunt titulus ille, & Dauidis versus, quem memini supra. *Valles abundabunt frumento.* Quemadmodum enim valles irriguæ multo gramine luxuriant, & frumento pingui gaudent; sic frumentum electorum Christus infans gestiit adolescere in vlnis Mariæ & Ioseph, sicut in vallibus hoc germine diuino satis. Quò namque est humilior anima, eò etiam est omnium virtutum affluxu feracior. Eamobrem virtutum omnium chorus, indubium est humilitatis argumentum: quia vt superbis resistit Deus; ita & humilibus dat gratiam, nec alio calle Maria ascendit ad gloriæ apicem, iuxta Bernardi consilium. *Oportet humiliter sentire de se nitentem ad altiora, ne dum supra se attollitur, cadat à se, nisi in se firmiter fuerit per veram humilitatem solidatus. Et quia nisi humilitatis merito maxima minimè obtinentur, propterea qui prouehendus est, humilitate meretur.*

Humilitas virtutes consequitur.

Ex SYMBOLIS. Io. Ferrus p. 2. Theatri.

Psal. 64.

Humilitas quare sit necessaria.

Bernard. serm. 34. in Cantica.

Ad

Ad summam humilitatis eius, qua Maria enituit, facit illa responsio, qua se ancillam Domini professa est, etsi Angelus eam vt Reginam rerum, annuente Deo Domino, compellaret. Nempe ex Philosophia in repentinis operamur ex habitu eo, qui altiores radices egit, vt qui iurare assuetus est, ad minimam iniuriæ auram eructat blasphemias; qui verò secus omnia sua committit arbitrio Dei, ad omnes vtriusque sortis casus nunquam imparatus exclamat vt Iob: *Sit nomen Domini benedictum.*

Iob.

Repentina sanè fuit illa Angeli legatio, quæ Virginem reperit imparatam, ad insignes hos affatus eam vt Deiparam recensentes. Sed esto turbata sit; repentinus tamen ille casus, non immemorem fecit habitus eius virtutis, quæ tenaciter animo insederat: & hæc est ansa stuporis, qui Bernardum sui impotem fecit, quando supra exclamauit. *Rara virtus humilitas honorata.* Quæ alibi rara fuit, multa extitit in Maria, cuius etiam exemplo Ioseph humilior, in ea Virginis schola quantùm profecerit, rem esse ineffabilem credo: licet tamen arguere ex vtriusque coniugio, non fuisse omnino dissonas partes eidem iugo appositas. Cùm enim matrimonium sit iugum, vt sonat vox ipsa coniugij deducta à iugo, duo homines statura impares eidem iugo minimè conueniunt; valde enim absurdum est eidem iugo submittere colla pusilli hominis, & gigantis. Alienum planè fuit à Deo opus hoc dissonum, in re adeò consona hominum saluti, vt fuit coniugium Mariæ & Ioseph. Itaque Deus sponsum hunc adsciuit ad hoc iugum; quia nemo magis ad Mariæ humilem statum accessit. Et vt par neruorum opticorum dicitur prima coniugatio; ita & Mariæ cum Iosepho societas dicitur, primum coniugium. Eorum neruorum suffragio percipitur lumen necessarium ad ducatum corporis; ita & orbis vniuersus Mariæ & Ioseph interuentu, Christum accepit, quo irradiante, sequaces eius non deuiant à præstito calle omnibus hominibus.

Maria sollicita est de omnibus nobis.

Res medica adiicit, neruos illos concauos esse, & molles. Ita & in Maria humili & concaua, nihil durum & austerum reperire est, tota benigna est & suauis, & ad miserandum prona, vt discere est ex collegio Sanctorum omnium Patrum, qui ex eius alta sanctitate, summam etiam misericordiam in ea colligunt eminere.

EX SS. PATRIBVS.

Aug. serm. de Assumpt.

Prior occurrit Augustinus. *Sicut apud Deum est beata Virgo potentior; ita & præ omnibus Sanctis est pro nobis sollicitior.*

Bona. in spec. virg. c. 3.

Bonauentura Mariæ addictissimus ait abyssum miseriarum inuocare abyssum misericordiæ, quando homines reprobi Mariæ opem supplices emendicant. Misericordiæ eius est assertor S. Ephræmus sic fatus.

Ephr. Syrus or. de laud. Mariæ.

Immaculata, prorsúsque pura Virgo Deipara, Regina omnium, spes desperantium, tu prorsus procellis vexatorum solatium, mundi carcere clausorum liberatrix, tu orphanorum susceptio, tu captiuorum redemptio, tu ægrotantium exultatio, & omnium salus.

Germanus Constantin. serm. de zona Virginis.

Sanctus Germanus breuiloquio suo plura aliis omnibus eloquitur. *Potens est auxilium tuum, ô Deipara, ad salutem, & non indiget aliquo alio ad Deum intercessore.*

Damianus serm. de Nat. Mariæ.

Consonat & Damianus. *Fecit tibi magna qui potens est, & data est tibi omnis potestas in cœlo, & in terra, & nihil tibi impossibile, cui possibile est, desperatos in spem beatitudinis erigere. Quomodo enim illa potestas potentiæ tuæ poterit obuiare, quæ de carne tua sumpsit originem?* Quis ergo inficiabitur, Mariam hominum precibus emolliri, cùm maximè ei quadret illud Hieronymi effatum.

Hieronymus l. contra Vigilantium.

Sancti in cœlo sunt pro nobis solliciti.

Si Apostoli & Martyres adhuc in corpore constituti, quando per se adhuc debent esse solliciti, pro aliis orant; quantò magis post coronas, & triumphos?

Maria à Deo constituta mediatrix.

Si Maria in nuptiis Galilææ præstitit se sedulam, vt leuaret inopiam vini, quod defecerat in epulis; quid arbitraris, eam operari in cœlis, vbi Mariæ virtutibus Deus ipse coronidem imposuit. Nequaquam inueniet difficilem qui consulet eam, sicut ex Bernardo cõmemorat Dionys. Carthus.

Dion. Carthusianus opusc. de laude vitæ solitari.

Tu mater misericordia pro miseris Filium tuũ rogabis; quoniam Deus Pater, qui Filium suum inter Deum & homines posuit mediatorem, te quoque inter eos, & Christum Iudicem, posuit mediatricem. Et sicut tu iudicem nunquam inuenis difficilem; sic te reus nunquam inuenit inexorabilem. In manibus tuis sunt omnes thesauri misericordiarum Dei: ideo regratiemur Deo, quòd talem nobis contulit adiutricem. Quomodo autem Mariæ fuerit cura hominum à Deo demandata, pergit idem Dionysius expendere.

Idem lib. eodem a. 7.

Mariæ salus nostra commendatur.

Volens Rex Messias Christus Dominus propriam exaltare honoraréque Matrem, constituit eam inter se iudicem, nósque iudicandos mediatricem; statuit eam apud se nostram aduocatam, commisit ei militantem Ecclesiam, subiecit ipsi omnium electorum cateruam, eatenus vt nisi per eam nihil nobis donetur; ita vt si nos exaudiri, si indulgentiam gratiámque sortiri contigerit, totum per Mariam nos adipisci sciamus, in cuius manu salus nostra reposita est. Hæc ille.

Christus quomodo sit nobis omnia.

Instabis fortè, iniuriam fieri Christo, si quandoque aliò nostra diuertat oratio: quippe in eo sunt thesauri omnes, & prædiuites gazæ omnium gratiarum, vt piè meditatur Ambrosius,

Ambr. ser. 39.

Maria mediatrix est apud mediatorem.

Omnia habemus in Christo, & omnia in nobis Christus. Si à vulnere curari desideras, medicus est: si febribus æstuas, fons est: si grauaris iniquitate, iustitia est: si indiges auxilio, virtus est: si mortem times, vita est: si tenebras fugis, lux est: si cælum desideras, via est: si cibum quæris, alimentum est. Respondeo, Mariæ clientes minimè esse Christo iniurios, sed potius obsecundare votis Dei, qui prouidit nobis mediatricem, ne fieret quisque repulsæ obnoxius, si ad Deum accederet Virgine hac inconsultâ. Aduocandus in eo themate Bernardus.

Bernard. ser. de natiuit.

O homo, si ad Deum Patrem vereris accedere, ad Filium fuge; quia hunc tibi fratrem Maria dedit: sed si fortè in ipso maiestatem vereris diuinam, ad Mariam recurre, in qua est humanitas pura; & ipsa exaudietur pro sua reuerentia. Opus est mediatore ad mediatorem istum; neque alter nobis vtilior quàm Maria. Quid ad Mariam accedere trepidet humana fragilitas? nihil austerum in ea, nihil terribile, tota suauis est. Aduocatum vis habere ad ipsum, ad Mariam recurre. Basilius multo æuo superior Bernardo, occurrit hominum deliquio, sic hortatus.

Basilius serm. de Annunt.

Ne ergo diffidas, ô peccator, sed in cunctis Mariam sequere, & ipsam inuoca, quam Dominus voluit cunctis subuenire. Fiduciæ, quam ingerit pietas in Mariam Anselmus hanc

Anselm. de excellent. Virg. c. 5. Maria propter peccatores facta Dei mater.

rationem idoneam adfert. *Scio illam magis propter peccatores quàm propter iustos esse factam Dei matrem. Dicit enim filius eius, se non venisse vocare iustos, sed peccatores. Apostolus quoque testatur quòd Christus in hunc venerit mundum peccatores saluos facere, quorum se fatetur primum esse. Sic igitur propter peccatores ipsa, scilicet propter me, meique similes, facta est Dei mater. Quomodo ergo immanitas qualibet peccatorum meorum cogere poterit desperare veniam eorum! cùm tam ineffabile bonum sit factum ex ea ob curationem eorum!*

S. Ioseph suffragia quanti sint meriti.

Vt prims coniogatio neruorom mollis est, & facilis inflecti; ita & primum hoc coniugium Mariæ & Ioseph fuit misericordià insigne. Namque Mariæ consors & æmulus Ioseph, pius est atque misericors, ita vt ab eo clientes eius discedere neqocant indonati. Eamobrem Præsul à Capite fontium sic exclamat. *O Beatum virum hunc, cui contigit talis filij esse nutritium, patrem dici! O beatos eos, quos iste dilexerit. quos sub sua susceperit Sanctus iste protectione!* Eo argumento suadet Iosephi obsequium Isolanus hic fatus. *Quid Iosepho negabit filius Dei, qui totis charitatis visceribus illum semper dilexit? Quis filius, nisi ingratus, aterna mandat obliuioni paterna beneficia? Cùm itaque ad Sanctum Ioseph accedimus, eius imploraturi suffragia, ne quaso timbemus, ne formidemus, sed constanti teneamus fide, talia Deo immortali vota fore gratissima, necnon & Regina Angelorum.* Adiice & mox laudati Præsulis hunc contextum. *Iosephum debito veneremur in terris honore, quem Deus pater honorificat in calis, quem Deus Filius vt patrem, & hospitem agnouit in terris, honorat in calis; quem eius Mater vtique honorat vt maritum: neque enim vanus erit noster honor, & nostra deuotio: nam si serui & amici multa apud Deum possint, eorúmque Deus voluntatem facit, quanta hic vt pater, quanta vt fidus charusque poterit hospes. Quanta ergo cum fiducia (quod olim Cicero Casarem pro Deiotaro ipsius Casaris hospite orans dixit: Per dexteram obtestor, quam hospes hospiti porrexeras, viro parceres, & obtinuit) dicere Christo potero: Per dexteram te Christe obtestor illam, quam hospes quondam porrexisti Iosepho, mea mihi condones peccata, gratia tua recipias sub alas, méque hospitis tui chari indignum licet seruulum, protectionis tua digneris beneficio.*

Christophor. Archiepisc. à capite font. lib. de perpetua virginitate Mariæ & Ioseph. Isolan. 4. p. cap. 8. Christophor. Archie., vbi suprà. S. Ioseph quonam sit honore dignus.

Ex Ivre Civili. *Lege non est nouum ff. de actionibus. l. Haredes §. Pluribus ff. Familia herciscu.*

Si quis dubiam facit potestatem Ioseph, consulat ille Ius Ciuile, quo liquet multiplex ratio insinuans argumenta potestatis, quę eminet in hoc Sancto. Prima occurrit lex illa, qoa vnicuique ius conceditur petendi licitè rem ad quam sibi vindicandam pluribus titulis innititur, eique alia lege fas est, vna vel ploribus simul vti actionibus, ita vt vnâ explicatâ, possit & aliam repetere. Leges illæ militant Iosepho, qui B. V. Mariæ sponsus extitit, & Pater nutritius Christi, & hospes multis annis. Iura hospitalitatis eam apud omnes meruere auctoritatem, vt & ipsi Reges non illius iuris immemores, rogati à sois hospitibus molta concesserint in gratiam accepti hospitij.

Ex Historia. *Duplex in Ludou. XI.*

Locuples est exemplum Regis Ludouici XI. Galli, qui postera ætate patris sui Caroli VII. diuersatus est apud Ducem Burgundiæ degentem in Belgio; vbi audiit patrem suum cessisse fatis, nihil cunctatus ad propria repedauit, stipatus molto agmine nobilium, imò & ipso eius hospite Duce Burgundo, qui adfuit inaugurationi Ludouici in Regem. Mysteriis ritè peractis, adstitere principes epulis instructis apparatu congruo inuitatis. Sub finem conuiuij, stupente tota corona nobilium, surrexit Philippus Dux Burgundus, & homili corporis habitu, Regem sic affatus est: Si quid merui, ô Rex, eo æuo toto, quo egisti in Belgio, vbi hospitij obsequia præstiti quæ potui; in gratiam exhibiti famulatus enixè rogo, vt excidant animo tuo acceptæ iniuriæ à subditis tois, qui si adeò iniurij extiterunt, vt procul à venia sint, da mihi, Rex, hospiti too gratiam, cuius impotes eos faciunt crimina perpetrata. Rex etsi orationis huius exordio dubius audierit hospitem suum reis prouidentem, dedit tamen manus, memor beneficij accepti, & irritā voloit esse viodictā eam, quā animo cōceperat.

Iniuriarum remissio tres est grega.

Pluribus annis Christus diuersatus est apud Iosephum, qui ei gratiora officia exhibuit illis oomnibus acceptis in Belgio a Ludouico extorri. Triginta annos egit Christus in Iosephi paupere tugurio; ille Iosephus cor suum Christo sepposuit. Est enim Christus Aquila illa grandis, quæ gaudet & pascitur medulla cedri. Dux Burgundus sanè inuitus & ægrè Ludouico refugæ fuit obsecutus, animaduertens Regem Gallum Carolum VII iniquo animo ferre filij sui indolem peregrinā. Tamen illud quod præstitit Ludouico fronte tenus obsequium ita menti hospitis insedit, vt animo versantem præterita officia, Dux ille perculerit ad veniam dandam immeritis. Si ergo exoratu Ioseph à famulis & clientibus suis, Christum Regem compellarit in gratiam illorum, proculdubio Christus memor multiplicis obsequij, hospitem hunc dignabitur gratiis exoratis.

Ezech. 17.

Christophor. Archiep. à capi. font. lib. de perpet. virgin. Mar. & Ioseph.

In ea est sententia Christophorus Archipræsul. *Vide filij Regum quanta pro suis nutritiis faciant, & pro suis nutricibus, & quanta pro suis amicis apud eos possint impetrare. Non credas Christum vnquam obliuioni daturum, quantùm Iosephus pro eo laboris sustinuerit, quantum illi debeat, atque ideo multa pro eo & fecit semper olim, & in illius gratiam deuotis eius facere paratus in aternum erit. Leoni comparatur Christus, propter animi generositatem, & nobilitatem. Leone autem nihil est magis gratum, nihil quod acceptum beneficium maiori cum diligentia & animi gratitudine rependat.* Hæc ille apposiiè apposité ad historiam prelibatam. Meo etiam intento suffragatur Isolanus. *Ioseph Deum Dei Filium excepit, nudum pannis operuit, esurientem pauit, infirmum per infantiam & iacentem visitauit, nudum balneis fouit, siue per se, siue matris suffragia prastans. Hinc Ioseph extremo in iudicio audentiùs Deo dicere poterit: Ego, ô Deus immortalis, non minimum solùm tuum esurientem pani; sed teipsum sitientem potaui, nudum cooperui, infirmum visitaui. Quidquid itidē humanitatis exhibere cōuenit mortali homini, ego tibi homini facto exhibui.*

Si titulo sponsi, Ioseph qoidpiam vult alicui affiogere, Mariâ vsus mediatrice, nesciet repulsam. Cùm enim Maria prępotens sit apud Deum, & coniogio illibati reuerentiam non omnino exuerit: sponsus eius ea annuente, ad arbitrium suom deuotos suos insignes faciet. Simili suffragio debuit omnem gloriam suam

Cardinalis

Robbes in vita Card. Ximenis. Cardinalis Ximenes Reginæ Hispan. debuit suam dignitatem.

Cardinalis ille Ximenes, perenni memoriæ fastorum obsequio consecratus. Hominem hunc humili loco natum voluit ad primas infulas Ecclesiæ Toletanæ euehere Ferdinandus Rex Hispaniæ; sed quia ille erat tantùm eatenus regno præpositus, quatenus erat coniunx Reginæ Isabellæ, penes quam erant iura regni; Reginam hanc sponsam suam consuluit, commemorans merita Francisci Ximenis, & benè de eo ominatus, Reginæ animum inflectens, fecit hominem Antistitem, & postmodum, consciâ etiam Reginâ, eumdem Præsulem Papa Cardinalium eminenti purpura decorauit. Altioris equidem meriti est Iosephus, atque adeò quidquid à sponsa sua Regina cæli petierit, illico referet: vnde totam historiam meritorum Sancti Ioseph sic concludit Isolanus. *Quocirca mortalium inter patrones apud Deum arbitror Sanctum Iosephum esse efficaciorem, ac post Beatam Virginem Reginam præstantiorem.*

Gerson. ser. de Nat. Mariæ consider. 3. S. Ioseph quantus sit in gloria.

Præfatæ historiæ lumen adiiciunt his, quæ recenset pietate & doctrina famosissimus ille Gerson, cuius accipe doctrinam. *Cum gratia similiter & gloria naturam non tollant, sed extollant, & perficiant; cogitemus pro deuotione, quod si vinculo quodam naturali obligatio consurgit filij ad matrem, & matris ad sponsum suum, & vtriusque, scilicet filij & matris, ad fidelissimum, vigilantissimum, & sedulum custodem, & nutritium Iosephum, qui fuit caput Mariæ, habens inde auctoritatem aliquam in Mariam, sicut & Maria suo modo in filium suum Iesum iure naturalis maternitatis; quantus æstimandus est iustus ipse Ioseph in gloria & in cælis, qui talis & tantus inuentus est hic in miseria, & in terris. Ex quibus patet, quòd nullus Sanctus in cælis est maior Sancto Ioseph, post Virginem benedictam.*

Si Isabellæ Reginæ tantus fuit amor, vt quædam iura sua sponso concesserit; quantùm putas Mariæ amorem in coniugem suum daturum in gratiam illorum, quibus ille æquior fiet, & maximè cùm virtutes in via nobis insitæ, suum complementum in gloria nanciscantur; vt eruditè enarrat lucidum Iubar Theologiæ Isolanus. *Apud cælicolas non minuitur charitas, mutua dilectio, affectus, vota non perduntur, sed ad perfectum vsque ascendunt. Nam qui secundùm Deum hic mutuò se dilexerunt, cùm fuerint cælestem ingressi patriam, ampliori se dilectione prosequuntur. Quòd si hæc in Sanctis inueniuntur, quid erit Sancto Sanctorum Deo vero? Itaque cum Dei Filius intuetur in lumine sua gloria quempiam Sancto affici Ioseph, illius studere honori, eius implorare suffragia; gaudet profectò; vt filius suum nutritorem honoret, annuit votis, exaudit clementius, & pro paterna gloria abundantius munera innocentibus effundit cælestia: quia tota applaudit curia cælestis, quando Saluatoris nutritor honoratur.*

Isolanus 4. p. c. 8.

Alio argumento Ioseph potenti suffragio potest Deum inflectere, nimirum enmmemorans se patrem Christi; quippe titulus ille non tam orat, quàm imperat. In figuram huius rei vide quomodo Iacob filium suum Ioseph Pro-regem Ægypti deprecetur. *Vocauit filium suum Ioseph, & dixit ad eum. Si inueni gratiam in conspectu tuo, pone manũ tuam sub femore meo, & facies mihi misericordiam, & veritatem, vt non sepelias me in Ægypto, sed dormiam cum patribus meis, & auferas me de terra hac, condasque me in sepulchro maiorum meorum. Cui respondit Ioseph: Ego faciam quod iussisti. Et ille: Iura ergo, inquit, mihi.* Aduerte eo textu titum reueta peregrinum deprecandi, quo compellit filium suum ad iusiurandum, vt eo velut vinculo obstrictus resilire nequeat à promissis. Diceres non orare, sed iubere. Abiit vt in cælis arbitrer vigere illud imperium, quod Iosephus exercuit in Dominum Iesum, qui erat subditus illi. Etenim cessante illic causa subiectionis, nequit & stare effectus. Nimirum Christus in statu viatoris sese composuit in scopum, ad quem collimare debent sequaces eius: atque adeò formulæ omnes humilis animi eum tunc decebant, vti Mystagogum. At salutis humanæ mysterio consummato, & homine reddito cælis, Christus non subditur, sed eam personam agit, quæ decet caput Ecclesiæ: nefas est tamen arbitrari, eum esse immemorem eius tituli, quo dignatus est Iosephum, qui in gratiam fidelium Christum sic compellat: Christe Deus, siquid vnquam præstiti gratum tuæ maiestati, præmium qualecunque emergit, quæso refunde in caput eorum, qui meo student obsequio, vt non peccant in Ægypto, id est, non excidant gratia, qua censentur in numerum filiorum Dei. Moriantur morte iustorum, vt ossa eorum, seu virtutes animæ robur, minimè pessum eant, factæ ludibrium reproborum.

Gen. 47.

S. Ioseph oratio, quam in cælo fundit pro suis cultoribus.

Quem effectum sortita sit oratio Patriarchæ Iacob, disce ex tenore historiæ, quæ vbi recensoit mortem venerandi senis, adiicit luctum filij eius, & studium condiendi corpus inanime. *Præcepit seruis suis medicis, vt aromatibus condirent patrem.* Reueta Deus eam prouinciam demandat Angelis suis, vt animas condiant eo atomate, quod ideo accipiunt in gratiam fidelium, qui sibi S. Ioseph peculiari obsequio deuinxerunt. Demum vt rerum obiectarum species non se insinuant menti nisi beneficio neruorum opticorum; ita Mariæ & Ioseph suffragio multa charismata nobis Deus liberalis impertit. Vtique Maria sociata Iosepho inuenta est in vtero habens de Spiritu S. ita vbi anima adolescit in virtutum omnium incremento, non procul est Christus, cuius deliciæ sunt esse cum filiis hominum, vtique Sanctis, ad instar Mariæ & Ioseph, qui cùm fuerint lilia conuallii, quid mirũ si editus sit Christus in ea familia, quę vt hortus conclusus erat consita liliis, quibus pascitur ille Deus amantissimus flotũ, non cotũ, quos fucus adumbrat, sed quos natura homini indulgẽs prodiga spargit.

Gen. 50.

Naturam apum suo exemplo approbat Christus, veris tantùm gaudens floribus & non ementitis. Non erit abs re referre historiam, cuius fides est penes Hebræos scholiastas tertij libri Regum: narrant hi interpretes, Reginam Saba tentasse Salomonis ingenium multifariam, an eâ polleret industriâ, quæ percrebruerat orbe toto. Mulier sagax factura periculum scientiæ eius quam dubiam fecerat, protulit multa serta florum omnia fictitia, quasi opere plumario: ars æmulata naturam eos faciebat oculis fucos, vt impotes essent discernere, essent hi flores adulterini necne. Vt nutantem vidit Regina Salomonem, præmonuit in ea congerie

Regina Saba quomodo tentarit Salomonem.

congerie florum, vnum esse tantùm sertum compactum floribus genuinis; alios verò flores oculis imponere. Cæterum se esse solicitam, qua indagine Rex eminus agnosceret sertum illud merè naturale. Rex fœminæ sagacis animum non dedignans, mandat sibi afferri apiculam; eâ allatâ, explorat an viuax esset & vegeta, tum eam laxat & facit sui iuris; apis subodorans fragrantiam, quam afflabant ipsissimi flores, insedit serto veris floribus intertexto; alios verò præteriit flosculos, qui mutuatitia specie oculis illudebant. Si sciscitaris indolem Christi IESV, eam infer ex ingenio apiculæ; & disces, quare Deus multos homines prætereat indonatos, quos tamen imperitum vulgus autumat virtute insignes, vtpote assuetos Ecclesiis, atque concioni, in stipe eroganda faciles, à ieiunio non omnino abhorrentes. Rationem pete ab apibus, quæ prætereunt fictitios flores, duntaxat veris floribus insidentes.

Hypocritarum natura describitur.

Vtplurimum vitros rutilans oculis hominum, Deo nauseam parit, quia colorem tantùm virtutis emendicat; vitij verò dedecus atque opprobrium affingit sibi. Odit Deus hypocritas, & simias sanctitatis; eovtitur iustis, vtpote spirantibus odorem gratum, qui afflat ex germano florilegio omnigenæ puritatis. Reuera carent fragrantia virtutis hypocritæ; quid autem afflent audi ex Bernardo. *Hypocrita singularia magis, & inusitata sectatur, vt propria fragrantiam opinionis respergat, cuius affectio elongatur à Christo, & vanis fauoribus delectatur: cuius mens non propria testimonia conscientiæ, sed adulationibus demulcetur. Tristitia hypocritarum non in corde, sed in facie est. Exterminant enim facies suas, vt appareant ieiunantes.* Vt est hypocritarum virtus spuria, Christum non allicit, imò Dei incuria, eum penitus auersatur: ast secus genuina virtus vt Deum capit, & Deo etiam capitur. Consule Bernardum cuius est hoc effatum. *Multam fiduciæ sibi sanctus amor assumit. Quantùm enim putas diligebat, quæ tantùm præsumebat? Surgam* (inquit) *& circuibo ciuitatem. Non veniet in conspectum suum, Domine, omnis hypocrita. Abscondit se Adam, ex quo bona conscientia ausam amisit, & inuentum se doluit qui magis quærere debuerat. Qui fictè diligit, fugit conspectum tuum; quæ verò sponsa est & charitatis donata munere, etiam fugientem insectatur. Quò ibis, bone Iesu, à facie desiderij vehementis? Si ascenderis in cælum, illic es; si descenderis in infernum, adest. Vbique te sequitur curiosa scrutatrix, & per singulos operum tuorum gradus discurrens, quod fide tenet, conatur transfundere in affectum, & admirandæ maiestati deuotione respondere. Ad dilectionis incentiuum omnia Euangelij documenta deducit, vt in quibus veritatem suscipit, virtutem præsentiat teipsum sponsum suum.*

Bernardus serm. in cap. ieiunij.

Amor Dei conspectum eius desiderat.

Idem serm. 3. in Cant.

Amor fictus conspectum Dei non curat.

EX SS. PATRIBVS.

Nec vacat mysterio quòd Christus dicitur à Nazareth: vox enim illa florem sonat à voce Hebræa *netser* נצר; ita vt Nazareth fuerit instar florilegij, ob duos flores insignes Mariam & Ioseph. In meam sententiam coëunt Sancti Patres, è quorum choro prodit Hieronymus. *Hic est Iesus Propheta à Nazareth Galilææ. A Nazareth autem Galilææ, quia ibi educatus fuerat, vt flos campi nutriretur in flore virtutum.* Adiice Albertum Magnum. *Benè, & appositè Nazareth interpretatur flos, quia in ea conceptus fuit Christus, qui sicut flos de flore sine mistione, de matre saluo virginitatis decore processit. Nomen igitur ciuitatis, in qua concipitur Christus, exprimit statum temporis, & finem operis, ad quem venit: ibi enim conceptio illius floris nunciata est, qui ait: Ego sum flos campi. Conceptus fuit Christus in Nazareth, vt adimpleretur Prophetia Isaiæ cap. 11. Egredietur virga de radice Iesse, & flos de radice eius ascendet.* Concinit & Bernardus. *In Nazareth ergo nunciatur Christus nasciturus, quia in flore speratur fructus processurus.* Etsi malè oleat Tertullianus; afflat tamen odorem illum, quem spirat ille flos, quem colimus. Sic ille. *Ipse Christus est flos de virga nata de radice Iesse; radix autem Iesse genus Dauid; virga ex radice, Maria ex Dauid; flos ex virga, Filius ex Maria. Ipse erit & fructus ventris: flos enim fructus, quia per florem, & ex flore omnis fructus.* Hæc doctissimus ille Afer.

Hieronym. in cap. 21. Matthæi.

Albertus Magn. super Missus est. cap. 31.

Nazareth quare fuit locus conceptionis Christi.

Bernard. homil. 1 suprà Missus.

Tertullian. l. de incarnat. Christi.

Christus quare dicatur flos, Maria flos campi Maria virgula fumi.

Quare autem Nazareth extiterit locus florum, vnde emersit Christus, noli ex Christo colligere, sed ex parentibus, Maria, & Ioseph, qui erant speciosissimi flores, atque adeò hortus peramœnus, vbi flos florum Christus ex Mariæ stipite germinauit. Præpotentis Dei Filius ille patens omnimodæ sanctitatis, desuper illapsus in has inferas orbis oras, sicut apis omnia lustrans diuertit in ciuitatem Nazareth, & insedit familiæ Mariæ & Ioseph, vt horto consito floribus. Ideo in Canticis Maria dicitur Hortus conclusus, cuius emissiones Paradisus, vt & annuit Hieronymus. *Verè hortus deliciarum B. Virgo, in quo consita sunt omnia florum genera, & odoramenta virtutum.* Consonat Augustinus. *Ipsa Virgo est flos campi, de qua ortum est speciosum lilium conuallium, quo deletur & culpa.* Maria dicitur hortus, quia non vno tantùm flore constat, sed omnibus, quia in ea virtutes omnes chorum agunt, & suauiter fragrant. Eamobrem areolæ aromatum similis quandoque perhibetur, vt & alludit Ambrosius. *Beatissima Virgo fuit vt virgula fumi ex aromatibus Myrrhæ, & thuris, & vniuersi pulueris pigmentarij, quia multis erat repleta virtutum odoribus, & sic ex ea fragrabat suauissimus odor etiam spiritibus Angelicis.* Ideò Maria omnes sic allicit, & inuitat. *Ego mater pulchræ dilectionis, agnitionis, & sanctæ spei. In me omnis spes vitæ, & virtutis. Transite ad me omnes qui concupiscitis me, & à generationibus meis adimplemini.* Ioseph eâdem qua & Maria stirpe editus, scilicet è stipite Iesse, multiplici virtute floruit, & in huius rei argumentum Sancti Patres Hieronymus, Gregorius Nyssenus, & Germanus, necnon & Damascenus aiunt, flores emergentes de Virga Ioseph, fuisse tesseras cœlitus editas, vti prænuntias nuptiarum Mariæ & Ioseph. Sic astruunt historiam grauissimi auctores.

Hieronym. serm. de Assumptione.

August. sermon. de Nat. Virg.

Ambrosius l. de Virginit.

Ecclesiastici cap. 24.

Hieronym. in histor. de ortu Mariæ.

Greg. Nyss orat. de sancta Christi Natiuit.

German. Constant. orat. de oblat. Mariæ.

Damascen. lib. 4. de fide orthod. ca. 15.

De more Hebræorum Virgines impuberes templo occlusæ, & sanctis moribus cultæ, & præceptis tinctæ, vbi expleuissent annos pubertatis monebantur de reditu in patrias ædes. Cùm ergo ille virginum chorus, quo Maria stipata fuerat à teneris vnguiculis, reseratis foribus templi ad propria repedaret, vt nuberet.

Maria

Maria vna fletis, & sit, hoc sibi nefas esse, voto emisso, & virginitate Deo consecrata. Pontifex re accepta hæsit, vtpote nescius huiuscemodi voti, cui ne vim facere videretur, sanxis vt proceres Hebræorum die festo Encæniorum, qui instabat, conuenirent omnes, Deum super hac re consolturi. Quippe præpediebat animum eius præclarum facinus huius Virginis heroinæ, quæ se voto obstrinxerat, iuta coniugij oesituram. Die indicta conuenere omnes Deum deprecantes, vt in re momenti huius decerneret quid operæ-pretium esset, nimirum homines in themate illo dubio caligabant. Ancipites animos Deus edocuit; omnirum vox desuper illapsa sanxit, vt viri omnes oriundi è familia Dauid, accederent ad altare, virgam præferentes, & eum fore sponsum Mariæ, cuius floreret virga ex tempore, & eiusdem virgæ apici insideret Spiritus Sanctus in specie columbæ. Itaque obsecundant omnes viri Dauide sati: contendunt omnes ad altare, præstolantes in cuiusnam partes cederet illa Virgo, cui inuigilabat ipse Deus. Lustrabant omnes oculis virgas singulorum, explorantes vnde erumperent flores, & ad quam Spiritus Sanctus desuper aduolaret. Diceres omnium astantium vota coïre in Iosephum, hominem virtutis emeritæ, habitu corporis tenera regio, facie consona Mariæ Virgini. Annuit votis præfatis Deus; nempe illico floruit virga Ioseph, & obsedit columba fastigium eius: sicque Mariam demeruit Ioseph, Spiritu Sancto floribus incumbente. Quando igitur audis, Christum conceptum in ciuitate Nazareth, seu in loco florum; mysticè intellige, Deum io humanis elegisse parentes, qui hortorum instar consiti essent omni virtutum germine: tales autem extitere Maria & Ioseph. Mariam esse florigeram dixere Patres antea recensiti. Iosephum item & floridum esse clamat eius virga floreos, Spiritu Sancto ipsius virtutum assertore. His ergo sanctis coniugibus meritò quadrat illud Pauli. *Christi bonus odor sumus Deo, in iis qui salui fiunt.*

S. Ioseph virga florens fecit eum coniugem Mariæ.

2. Cor. 2.

Ex prælibatis infer, quàm benè ista quadreut titulo sectionis. *Antequam conuenirent inuenta est in vtero habens de Spiritu Sancto.* Quasi diceret, Spiritum Sanctum, qui floribus gaudet, elegisse familiam Mariæ; & Ioseph; quia flores illinc emergentes spirabant odorem perquàm acceptum Deo, vt Cantica commemorant. *Dilectus meus descendit in hortum suum, ad areolam aromatum, vt ibi pascatur in hortis, & lilia colligat.* Vt Deus est interitus expers; ita & mutationis impatiens, atque adeò qui floribus olim gestiit, hodie etiam floribus gaudet, nec Deo quispiam potietur vnquam, si non sit gratiæ & virtutum floribus assuetus: & vt symbolicè loquar, non diuertit Christus nisi in Nazareth; est enim patria eius omnigenis conspicua flosculis. Quisquis igitur Christum cupit allicere, ille se componat in modum Nazareth, id est, floreat ille virtutibus & tunc ad eum veniet Christus, vt in patriam suam dilectam & electam. Quemadmodum enim ille rerum Dominus dixit patrem suum, & matrem, eum qui fecerit voluntatem Patris; ita & censet esse patriam suam Nazareth, eos omnes, quorum anima supero rore madens luxuriat in graminia, & flores gratiarum, ac virtutum. Et reuera iis est frequens Christus, qui multò charismatum flore adumbrant ciuitatem Nazareth, insignem & conceptu atque incolatu Domini Iesu, qui cùm flos sit campi, & lilium conuallium; omne solum refugit, nisi sit aptatum in modum horti, culturæ florum gratiæ consecrati. Adeò enim est doctis idea patriæ; vt nemo nisi degener refugiat, patriam suam crebrò recenseri. Huius argumenti plures edidit libros exul Ouidius, commemorans patriã suam, ad quam de Ponto sæpiùs anhelabat.

Matth. 1.

Cant. 6.

S. Ioseph floridus amat eos qui floridi sunt.

Nescio qua natale solum dulcedine cunctos
Ducit, & immemores non sinit esse sui.
Non dubia est Ithaci prudentia, sed tamen optat
Fumum de patriis posse videre focis.
Est & amor patriæ ratione valentior omni
Rari sunt qui vsurpsnt illud Virgilij.
Nos patriam fugimus, & dulcia linquimus arua.

Ouidius lib. 1. de Ponto. Eleg 4. ad Rufi num.

Patriæ amor est insitus omnibus.

Virgilius in Bucolicis.

Cùm ergo vnicuique sit insitus amor in patriam suam; Christus Nazarenus adeit iis, qui multo virtutum flore conspicui referent ciuitatem illam Nazareth. Etenim in confesso est apud omnes scientias, desumi à Patria valida argumenta. Nonne infame erat apud Hebræos patriam habere Samariam, vnde illud Euangelij. *Iudei non coutuntur Samaritanis.* Et sane io gratiia ista non est iuferioris notæ. Scilicet nesciri patriam Deo gratam, & cuius municipes erii fide & charitate conedolores, multiplici tamen variant virtutum flore. Qoippe ex Theologia, licet nulla hominum merita creent gratiam, quæ Christo auctore duntaxat nobis influit; multa tamen extera ad eam conducunt, vt sunt sociorum seu ciuium egregia specimina virtutum, & Dei cultus frequens, qui in aliqua ciuitate tersios est quàm alibi. Anima ab ephebis assueta editia virtutũ exemplis, se accingit ad gratiam, quam ingerit Deus virtutum amasiis ex fœdere inito cum homine, de impertienda gratia, si quandoque præ stum opus aliquod exantlatit.

Ioan. 4.

Ex Theologia. Thomas 1. 2. q. 112. a. 2.

Hinc sanè anima patria sanctiore orta habet quod lætetur, facta inde propior Deo vt assueta floribus, qui nascuntur in pernicieem animalium immundorum: vt aduertit Camerarius, qui symbolum idoneum meo themati affinxit; pingens flores, quorum afflatu scarabei spurca animalia disperennt, hac epigraphe desuper. TVRPIAVS EXITIVM. Anima multifariam florida, & consita gratiis, est vitiis exitium. Imò patria, cui insolita est virtus, homines reprobos euomit, vtpote TVRPIAVS AXITIVM: & vt insulæ fortunatæ eo odore, quem eminus afflant, Alexandrum illum Magnum perculerunt, vt eò transfretaret; ita homo suaui gratiarum fragrantia Deum demolcet, vt inedibet cordi illi florido.

Ex Symbolis. Camerar. lib. centur.

Ipsa etiam Philosophia annuit, esse ciuitates æquiore salo, solo, eæloque conditas, quarum liberior aër multum confert ad hominom indolem efformandam: nam etsi nullum corpus mouere possit animam rationalem, quoad actus liberos intellectus atque voluntatis; potest tamen aër agere in potentias sensitiuas; quæ sunt corporeæ, & quarum obsequio cietur anima, etsi sui iuris, vt obedire

Ex Philosophia. Aristoteles lib. 3 de anima textu 42. lib. 3. Ethi. cap. vltimo.

queat, atque refragari. Ergo anima adolescens in patria, quæ scaturit vndique virtutibus, & cui liberales cæli largius influunt, & vbi contribules virtutum floribus vernant, eo influxu concipere potest maiores impetus ad præclara quæque facinora obeunda.

Astipulatur Astrologia, dum affirmat, peculiaria quædam sidera in singulas quasque prouincias influere, atque adeò qualitates sibi infitas inurere; ita vt, signum Arietis, & Planeta Martis bilem accendant eorum hominum, quos mater enixa est in patria patiente dominium eorum astrorum; vbi verò dominantur Caper & Saturnus, pueri sortiuntur ingenium equidem laudabile, quia melancholici ingeniosi; humorem autem melancholicum cient hæc sidera prælibata. Hinc Firmicus, nobilis in ea garriendi disciplina, omnium Gentium indolem aperit ex sidere, cui subest vnaquæque prouincia. Inde liquet, vnumquemque eò meliorem esse nactum patriam, quò æquiore cœlo natus est. Bonitatem soli & cæli vt plurimum arguunt flores, quibus dum gratior aspirat aura, terra apparet eo veluti tegiu peripetasmate nobilior. Hinc collige, florentes animas gaudere Deo propitio; adest enim eis Deus, & in eis gestit vt in patria sua Nazareth.

Ex Mathematica.

Iulius Firmicus lib. 1. Astronom. c. 1.

Iure etiam Canonico cautum est, vt explorent Antistites patriam eorum, quos initiare debent sacris ordinibus: quippe natura loci sæpe vt plurimum effundit in homines. Sic habet Canon. *Quando Episcopus ordinationes facere disponit, omnes qui ad sacrum ministerium accedere volunt, feria quarta ante ipsam ordinationem euocandi sunt ad ciuitatem vnà cum Archypresbyteris, qui eos repræsentare debent; & tunc Episcopus a latere suo eligere debet sacerdotes, qui ordinandorum vitam, genus, patriam, ætatem, institutionem, locum vbi educati sunt, si sint benè literati, si instructi in lege Domini, diligenter inuestigent.* Ideò hæc sanctio inualuit de patria inquirenda, quia interest qua quis Gente editus sit, vt Deo vtatur hospite. Quippe eo maledicto fuere veluti damnatæ quædam Gentes, nihil nisi vile ac reprobum vt plurimum edant sicuti sonat iste Canon. *Afros passim, vel incognitos peregrinos, ad Ecclesiasticos ordines tendentes, nulla ratione suscipias: quia Afri quidem aliqui Manechæi, aliqui rebaptizati; peregrini vero plurimi, etiam in minoribus ordinibus constituti fortiora de se prætendisse honores sæpe probati sunt.* Vides quàm malè audierit Africa, quasi inspirans lethale virus alumnis suis.

Ex Iure Canonico.

Can. Quando Dist. 24. Sacerdotes qua cautela sunt initiadi.

Can. Afros Distinct. 98.

Item & Iure Ciuili patria insignis multum adiicit splendori; ita vt duo candidati æquè euntes in ambitum eiusdem dignitatis, si ca nobiliori sit assignanda, consideratio patriæ maximi est momenti, & tanti vt præeant stemmati familiæ æmuli illius, qui nobiliore solo editus, vt Iuristæ probant. Christus, qui regio sanguine satus fuit nobilissimus, noluit Ierosolymis concipi, ne suam claritatem ab illustri ciuitate emendicare videretur; sed elegit sibi Nazareth in patriam, Symmystas suos educturus, eo loco, qui flores significat, habere flores perquam acceptos; eos vtique, quibus animæ beatæ consitæ sunt, indeque peti potissimum stemma beatorum.

Ex Iure Ciuili.

Glos. in leg. l. Cod. de Alex. primatu. Tiraquell. de nobilitate cap. 12.

Res medica rimans indolem corporum, ait variare temperiem in his, quibus est patria discolor; siquidem principes medici affirmant, loca dissona, dispares etiam ingerere mores, & humores. Ita Hippocrates, & Galenus. Si in physicis, politicis, & rebus Ecclesiasticis patria perpenditur, putasne Deum forn incuriam vbi agitur de ipsius incolatu? Minimè verò; sed ille idem, qui triginta annos absoluit in Nazareth, eas tantùm incolet animas, quas viderit gratiæ copiosæ flosculis intertextas Illis præcipue lætatur floribus, quos Maria & Ioseph insinuant; Maria puritatem clamat, & Ioseph incrementum, id est, feruorem illum, qui nunquam vacat, & nescit inducias. Etenim puritas dubia est dissita à Iosepho, id est, nutabit omnis ille nitor, quo rutilat anima, si sit incuria augmenti eius gratiæ, qua coruscat. Noluit concipi Christus à Maria nisi coniugata, licet carnem induerit ipso Iosepho inscio. Ita perperam se esse mundam anima iactat, si sit parum sollicita de Iosepho, id est, de augmento charismatum, quibus à Deo dignata est. In huiusce rei fidem nota, mortuo Iosepho, qui degebat in ciuitate Nazareth, Christum aliò transmigrasse. Non quòd Maria impos esset sola placere Deo; sed quia illud coniugium morte dissolutum, notabat, virtutes vbi seorsim singulæ quæque relinquuntur, quæ fuerant indiuiduæ hactenus, Christum protinus amissuras. Has verò, quæ gregatim conueniunt, esse hospites Domini Saluatoris.

Ex Re Medica.

Hippocr. lib. de aere, locis & aquis. Galen. l. 2. de temper. & complex. & lib. cui titulus est corporis temperaturam animi mores sequi.

Fauet huic intento effatum illud sponsæ, quæ dum commemorat dilecti introitum in hortum, non vnum loquitur florem, sed plures, vt sæpius inculcaui. *Dilectus meus descendit in hortum suum, ad areolam aromatum, vt ibi pascatur in hortis, & lilia colligat.* Nota, Iosephum suo incremento notare perseuerantiam, quæ, quia nouos adiicit gradus gratiæ, virtutem vegetat, quæ alioquin ægra, mundi & Dæmonis agonem non patitur, atque adeò protinus extinguitur Christumque eliminat. Est Bernardus, vtpote huius rei non inscius, audiendus. *Incipere multorum est, perseuerare paucorum. Perseuerantia singularis est filia summi Regis, virtutum fructus, earumque consummatio, totius boni repositorium, virtus sine qua nemo videbit Deum, nec à Deo videbitur: finis est ad iustitiam omni credenti, in qua virtutum consentiunt omnes ad sibi thalamum consecrauit. Quid enim currere prodest, & ante metam deficere: sic currite vt comprehendatis, dicit Apostolus. O quàm perseuerantis pede cursum suum perfecerat, qui dicebat; cursum consummaui; Denique & Dominus Prophetarum loquitur: Si conuersus fuerit iustus à iustitia sua, & fecerit iniquitatem, omnium iustitiarum eius non recordabor. Vides ergo, quam profunda obliuione virtutes illæ sepeliantur, quas perseuerantia non insigniuit.* Cùm audis, Bernardum asserere, sine perseuerantia, quæ est virtutum incrementum, animam non videre Deum, neque vicissim dignari eius fœcundis aspectibus; perinde est ac si diceret, mortuo Iosepho Christum secedere à Nazareth; siquidem Christus vult, nobis adesse in affectu virtutes omnes, quæ in eo vigent, & tunc iuxta Psaltis eloquium, replebit in bonis desiderium nostrum, vt Bernardus innuuit. *Dabit Nazarenus deli-* ciis.

Cant. 6. Perseuerantiæ laudes eximiæ.

Ex SS. Patribus.

Bernar. serm. de virtute obedient.

Nazareth figura animæ iustæ.

Bernard lib. de Passione Domini c. 43.

cias, quia florens est. Quid enim iucundius flore? Multi autem, imò omnes, id est, omnium virtutum flores in nostro Nazareno sunt, quarum delectabili odore totum mundum traxit post se. Nam qui veniunt ad ipsum propter humilitatem, violæ eius sequuntur odorem: qui propter castitatem, lilij; qui propter charitatem passionis, rosæ sequuntur odorem.

Vide iam, Christiane, an sis hortus locuples atque peramœnus, flosculo multiformi. Hoc vnum satage vt tibi a nascatur Christus, & tuam animam inhabitet, vtpote quæ referat ciuitatem illam Nazareth, vbi degebant Maria & Ioseph, quorum charismata nactus, reuera eris patria Christi, scilicet locus florum, quo admodum delectatur, memor deliciarum, quibus exceptus est à Maria, & Ioseph, incolis floridæ ciuitatis, cuius erant ipsi præcipui flores. Si eum congeras cumulum gratiarum & virtutum, quem fas est comparare, vt assurgas instar floridæ ciuitatis; iisdem te dotibus dignabitur Christus, quibus & patriam suam Quippe is est Principum animus, vt se beneficos præstent erga locum, à quo accepere lucis huius exordia & vsuram. Recens est memoria Sixti V. Pontificis, oriundi ex inferioris notæ loco, cui nomen Mons altus, & lingua Italis vernacula Montalto. Is assumptus in Apicem Ecclesiæ, etsi orbi toti immineret, vti sedulus pastor, & Antistes; patriæ suæ humilis atque ingloriæ non immemor, voluit eam facere illustrem, primò ædibus amplis illic extructis, & descriptis hortis longè lateque patentibus, adscitis hominibus in ciues vrbis emergentis, in quam confluebant omnigena bona.

Patriam suã quo honore affecit Sixtus V. Papa.

EX HISTORIA. *Ciaconius in vitis Pontif. in Sixto V.*

Demum ne alicuius gratiæ indiga Pontificis hæc patria aliquâ laboraret inopiâ, præfecit illi Episcopum, ignotum antea locum dignatus sacris Ecclesiæ infulis Et ne gratiarum vnquam memoria excideret, prægrandes cudit icones referentes imaginem vrbis in edito loco sitæ; è vertice autem montis qui despicit ciuitatem, multa spicarum seges emergebat hoc titulo circumscripto, desumpto ex Isaiæ 25. cap. FECIT IN MONTE HOC CONVIVIVM PINGVIVM. Quippe prouidus hic patronus cauerat, ne quid deesset illi loco, ex iis, quæ pertinent ad sacra, & profana. Nequaquam incurius est Christus dilectæ suæ patriæ Nazareth; nempe statim atque deprehendit, fideles suos, peramœna gratiarum & virtutum specie vernantes & floridos afflare odorem suum; quasi duntaxat illis intentus accingit se ad eorum ornatum, congerens in eos liberali manu charismata gratiæ multiformis. Nec infima est illa Dei cura conuiuij instruendi: nempe conciuibus suis Nazarænis, id est, floridis, epulas parat opiparas & opimas, quas eodem titulo Sixti nuncupare fas est. FECIT IN MONTE HOC CONVIVIVM PINGVIVM. Nimirum iusti omnes censentur nomine montis iuxta illud Psaltis. *Iustitia tua sicut montes Dei.* Ideoque allusione facta ad patriam summi Antistitis, dicere non cunctabor, homines sanctos esse præaltos montes. Vtque à natura comparatum est, vt emergant è montibus speciosi flores; ita & qui aliis sanctitate eminent, vberiùs florent, & peculiaribus gratiæ flosculis innotescunt. In excelsis his montibus facit Deus conuiuium pinguium, quando se apponit in segetem & frumentum electorum, faciens conuiuas suos participes adipis, frumenti, vini, & vindemiæ defæcatæ.

EX SYMBOLIS. *Ægidius Sadeler lib. 1. Symbolorum.*

Psal. 35.

Præierat Sixto alius Pontifex in eo argumento amoris in patriam. Is fuit Bonifacius VIII. qui adeò effusus est in patriam suam, cui nomen Anagnia, vt quasi immemor Romæ, degeret Anagniæ in paternis ædibus; eaque ita orbe toto percrebuerat fama, vt Serra Columna hostis acerbus huius Pontificis conducto milite in Gallia, rectà perrexerit Anagniam, & non Romam, vt exosum hunc Præsulem occuparet: quod vt callidè concepit; ita & impiè perpetrauit, noctu irrumpens in oppidum, factus Bonifacio iniurius; quem amor patriæ inermem obiecit hosti, cùm posset Romæ degere securior in mole Hadriani. Nauseant Christo pectora Dynastarum, & potentum, qui deforis auro & gemmis irradiant; ab eo luxu abhorret Christus, cuius deliciæ sunt esse cum filiis hominum. Cùm audis filios, intellige humiles, paruulos, & simplices, vt monet Salomon. *Cum simplicibus sermocinatio eius.* Hos vt patriam suam inhabitat, & excolit omnium virtutum affluxu Dominus ille Nazarenus, qui eodem Sanctos dignatur honore, quo olim Olympionicæ patriam suam, quam coronabant eodem suo præmio reportato. Eâ etiam tesserâ amoris animum suum prodit Christus; propitius atque beneficus iis, qui florent; scilicet eos vocat in partem coronarum, quas multo agone demeruit. Hos coronat vt patriam suam Nazareth, à flosculi nomine nuncupatam.

EX HISTORIA. *Paulus Iouius lib. Elegiorum in Serra Columna.*

Patriæ suæ amãtissimus Bonifacius VIII. Pap.

Prouerb. 3.

Alexand. ab Alexand. lib. 5. dier genial. cap. 8.

Qua ratione queat vnusquisque in similitudinem floris exurgere, edocet Narcissi historia quamuis fictitia. Ille amore captus eius formæ speciosæ, quæ ex aqua placidi fontis emergebat, velut impos sui, se totum dedit aquis, vitam suam deuouens fonti, vnde in similitudinem floris postea resurrexit. Christus se esse fontem dixit, quando sitientes inuitauit, vt recenset textus sacer. *Stabat Iesus, & clamabat dicens: Si quis sitit veniat ad me, & bibat.* Si quis astiterit illi fonti, sedulò introspiciens, aduertet effigiem eius, qui est speciosus forma præ filiis hominum: proculdubio amore Christi protinus incandescet, vt amor est morarum impatiens sacer ille amasius totum se immerget illi fonti, Christo Domino se addicens; alluet se aquis illius, induens virtutes eas, quarum specimen edidit Christus; & tunc quasi in nouum stipitem assurgens, referet florem, cuius amore captus ipse Deus, ei iugi incolatu postmodum assuescet. Et hæc esto moralis expositio tituli sectionis. *Inuenta est in vtero habens de Spiritu Sancto.* Quæ vni huic intento incumbit, vt Mariæ & Ioseph præcipuas fuisse dotes insinuet, quibus veluti floribus speciosis illectus Deus influxit in Mariam, cuius vterus floridus dicitur in Canticis, vtpote. *Vallatus liliis.* Ibidem lectulus eius floridus afflat odorem gratum. Denique illius patria Nazareth, ipso etiam florente vocabulo florida, hortatur omnes Christo addictos vt floreant, si æstuant desiderio Christi.

Ouidius lib. 3. Metamor.

Ioan. 7.

Matth. 1.

Cant. 7.

Cant. 1.

QVO

QVO VBERIOR EST GRATIÆ influxus eò amplius est humilitatis incrementum.

In hæc verba:

Voluit eam occultè dimittere.

SECTIO TERTIA.

DE HVMILITATE S. IOSEPH.

EX Platone numero ternario omnia concluduntur; videre enim est in creatis principium, medium, & finem, quibus vt cancellis singula quæque terminantur. Hinc est illa assignatio trium graduum comparationis, quibus ascenditur ad apicem rerum etiam excelsarum. Hunc & tenorem seruat humilitas: vna quippe est magna, alia maior, vltima demum est maxima, nesciens incrementum. Primus gradus est subdere se superis, non vtique tantùm cœlestibus; sed & hominibus, quos tituli quidam, & infulæ dignitatis euehunt vltra sortem illam, quam nacti sumus. Proximus huic gradus est ille, quo quis infra æquales suosse demittit: vt enim prior gradus sufficit; iste prætervolat. Denique tertius humilitatis gradus ille est, qui scrutatur infima quæque, vt ea præponat sibi. Subdere autem se inferioribus suis, est iustitiæ omnimodæ complementum, vt aiebat Christus Ioanni Baptistæ ex Matthæo. *Venit Iesus à Galilæa in Iordanem vt baptizaretur ab eo. Ioannes autem prohibebat eum dicens: Ego à te debeo baptizari, & tu venis ad me. Respondens autem Iesus, dixit ei: Sine modo: sic enim decet nos implere omnem iustitiam.* Christus editurus specimen omnium virtutum, ab humilitate, eaque maxima, Euangelij præconium voluit auspicari, inclinando se infra suum præcursorem; in ea humilitate affirmans esse summam omnigenæ iustitiæ. Ille idem scriba facet videlicet Matthæus, qui commemorat egregium hoc facinus Christi, eodem etiam argumento probat absolutam iustitiam Sancti Ioseph, dum ait, Iosephum, cùm esset iustus, noluisse Mariam traducere, sed voluisse eam occultè dimittere. Hoc ancipitis animi egregium facinus & decretum, fusda humilitate effluxisse, ait Bernardus. Vnde sic arguo. Vir est caput mulieris, quæ Deo sic sanciente est suo coniuge inferior, consecio etiam codice sacro, vbi Deus hæc iuta decernit. *Mulieri quoque dixit: Multiplicabo ærumnas tuas, & conceptus tuos: in dolore paries filios, & sub viri potestate eris, & ipse dominabitur tui.* Sed Ioseph etsi nescius superni consilij, quo duntaxat Maria conceperat, arbitratus est esse se indignum societate huiusce Virginis, infra quam se demittens, cum titulus sponsi emineret sponsæ, nonne maximum humilitatis summæ edidit argumentum, vtique se submittens inferiori? Vide quàm benè cohæreat hæc ratio titulo sectionis, quæ affirmat, charismata Dei & humilitatem eodem pede decurrere; ita vt assurgente gratiâ Dei, eò etiam magis humilitas inclinetur. Eamobrem vbi tantisper illuxit Iosepho notitia eius mysterij, cuius summam vterus Mariæ concludebat; statim ille humiliores concipiens animos, se accinxit ad secessum, ne fieret iniuria Virgini, quam sciebat innoxiam.

Matth. 3. Humilitas dicitur omnis iustitia.

Gen. 3.

Nutasse autem Iosephi animum, humilitate eum percellente, Sanctorum Patrum est concors auctoritas, vt & Bernardus affirmat hoc contextu. *Quare voluit dimittere eam? Accipe & in hoc non meam, sed Patrum sententiam. Propter hoc Ioseph voluit dimittere eam, propter quod & Petrus Dominum a se repellebat dicens. Exi à me Domine, quia homo peccator sum; propter quod & Centurio à domo sua prohibebat cum diceret: Domine non sum dignus vt intres sub tectum meum. Ita ergo & Ioseph indignum & peccatorem se reputans, dicebat intra se, à tali & à tanta non debere sibi vltra familiare præstari contubernium, cuius supra se mirabilem expauescebat dignitatem. Videbat, & horrebat diuinæ præsentiæ certissimum gestantem insigne: & quia mysterium penetrare non poterat; volebat dimittere eam. Expauit Petrus potentiæ magnitudinem, expauit Centurio præsentiæ maiestatem. Exhorruit nimirum & Ioseph sicut homo huius tanti miraculi nouitatem, mysterij profunditatem: & ideo occultè voluit eam dimittere. Miraris quòd Ioseph prægnantis sese consortio Virginis iudicabat indignum, cùm audias & sanctam Elizabeth eius non posse ferre præsentiam, nisi cum tremore quidem & reuerentia? Ait namque: Vnde hoc mihi, vt veniat mater Domini mei ad me? Ideo itaque Ioseph volebat dimittere eam.* Hæc Bernardus, humilitatis Iosephi vindex acerrimus, huic virtuti assignans ancipites animi motus, qui sponsum hunc anxium versabant in varia titubantem.

Ex SS. PATRIBVS. Bernardus homil. 2. super Missus est. S. Ioseph humilitas coguauit recedere a Maria.

Et hanc fuisse sententiam Sanctorum Patrum Ecclesiæ procerum, præmonuit Abbas ille Sanctus Iosepho addictissimus, qui beatum illum sponsum ab omni suspicione Mariæ iniquus vindicat, titulo sanctitatis ei inusto à Matthæo, qui narraturus hunc agonem Ioseph, præmittit, eum fuisse iustum: non fuisset autem censendus eo nomine iusti, si Mariam tot probatam oraculis, credidisset dubiæ sanctitatis. Item & legi iniurius extitisset, si infidelis coniugij opprobrium ex adulterio emergens, tacitus ebibisset. Sic Bernardus. *Quomodo iustus pepercisset adulteræ? Scriptum est autem: Ioseph, vir eius cùm esset iustus, & nollet eam traducere, voluit dimittere eam. Benè cùm esset iustus, noluit eam traducere: quia sicut nequaquam iustus esset, si cognitam ream consensisset; sic nihilominus iustus non esset, si probatam innoxiam condemnasset. Cùm ergo iustus esset, & nollet eam traducere, voluit dimittere eam.*

Bernardus vbi supra.

Fauet Bernardo ille Angeli affatus, qui Iosephi animum deiectum erexit, eum sic compellans. *Ioseph fili Dauid noli timere accipere coniugem tuam.* Nisi Mariæ pudorem indubium fecisset Ioseph, eum procul dubio Angelus arguisset: sed quia eum consolatur, attendenda est in Iosepho animi humilis ima deiectio, quæ fecerat eum impotem præsentiæ Virginis illibatæ, vt eruditè expendit Præsul à capite fontium. *Talis ergo fuit timor iste Iosephi, qualis S. Petri, quando Domine dixit visa miraculo: Exi à me, Domine, quia homo peccator.*

Matth. 1. S. Ioseph timuit de Mariæ quasi secessu.

Christophor. à capite font. lib. de virgin. Mar. & Ios.

peccator sum: stupor enim circumdederat eum. Talis quoque erat, qualis ille Centurionis, quando se indignum reputabat, quod Christus suam ingrederetur domum. Timor ergo Ioseph reuerentialis & admirationis fuit; non autem de Virginis castitate dubius. In eam iuit sententiam Druthmarus è familia S. Benedicti auctor insignis. *Noli trepidare, Ioseph; noli te indignum iudicare, illi, vel matri eius deseruire.*

Druthmar. in c. 1. Matth.

Et reuera nunquam meum subiit animum illa quorumdam opinio, Mariæ & Iosepho iniuria, vtpote insinuans, Iosephum reuocasse in dubium Mariæ puritatem. Etenim quomodo irreperet noxa aliqua in eam familiam, quæ fuit collegium sanctitatis? Quo pacto animus ille Iosephi erectus in apicem iustitiæ, eò se criminis inclinasset, vt ream crederet illam, quæ erat procul ab omni contagio, & qua conscia, virginitatis votum emiserat, illa præeunte illi in virginitate Deo Domino consecranda? Pace dixerim eorum, qui aliter sentiunt; tota Iosephi anxietas fuit timoris, atque reuerentiæ, quam suggessit humilitas, deorsum inflectens animos, quibus gratia Dei amplior incumbit. Hinc beatus ille sponsus, in quem iustitia multiplex influxerat, non omnino nescius superni consilij, certior effectus de virginitate suæ coniugis emeritæ, de ea benè ominatus, subdorans Dei arcanum, consilium iniit de recessu. Inde Angelus thema desumpsit eius colloquij, quod miscuit cum Iosepho auspicans à timore, quem ei humilis animus ingesserat, & aperiens mysterij notitiam, cuius crepusculum anxio præfulserat.

Audiendus est Matthæus. *Hæc autem eo cogitante, ecce Angelus Domini apparuit in somnis ei, dicens: Ioseph fili Dauid, noli timere accipere Mariam coniugem tuam; quod enim in ea natum est, de Spiritu Sancto est.* Angelus hoc tenore consolatur coniugem, anxium quò diuerteret, & quasi reuoluens ea omnia, quæ Iosephus animo conceperat, ei applaudit, sic fatus: Equidem bellè, ô Ioseph, coniecisti, totum hoc arcanum desuper esse, terrâ insciâ, cui nihil deberet. Fœtus hic desuper illapsus, reuerentiæ parens est, quam tu congrue concepisti. Sed macte, ille idem fœtus, qui te tibi indignum aperit, ingeret & dignitatem congruam mysterio, cuius fulgor irradians tuos perstrinxit oculos. Æquum te Mariæ iudicem præstitisti, quando non censorem egisti criminis, sed assertorem puritatis hactenus illibatæ. Sic ferè Chrysologus inducit Angelum colloquentem. *Quam vides, ô Ioseph, prægnantem, virtus est istu, non crimen: hic non humanus lapsus est, sed diuinus illapsus: hic præmium est, non crimen; hic hominis furtum non est, thesaurus est Dei: hic non est mortis causa, sed vitæ; quæ vitam parturit, non meretur occidi.*

Matth. 1.

Maria prægnans quale prodigium.

Chrysolog. serm. 145.

Augustinus item Angelum collocat vt Doctorem è suggesto Iosephum coniugem edocentem plenè mysterium, cuius humili animo perceperat prima rudimenta. *Qui scripsit lapideas tabulas sine stylo ferreo, ipse grauidauit Mariam Spiritu Sancto. Et qui produxit panem in eremo sine aratore, ipse impregnauit Virginem sine corruptione. Et qui fecit, virgam sine humore folia germinare; ipse fecit, filiam Dauid sine semine generare. Postremò, fili Dauid Ioseph fili Prophetarum; legisti Isaiam eximium Prophetarum quid dixerit, quemadmodum scripserit? Ecce Virgo in vtero concipiet, & pariet Filium, & vocabunt nomen eius Emmanuel. Quod ergo legisti in libris tuis, inspice in Maria oculis tuis; vt dignè dicas Canticum Dauid patris tui: Sicut audiuimus, ita & vidimus in ciuitate Domini virtutum, in ciuitate Dei nostri, in monte sancto eius. Gaude itaque, Ioseph, nimiumque congaude virginitati Mariæ, qui solus meruisti virginalem affectum possidere coniugij. Et ideo Ioseph fili Dauid, noli timere accipere Mariam coniugem tuam.* Illa illatio Angeli, concludentia, Ioseph non debere timori insistere, arguit humilem huius Sancti animum, & nequaquam dubium, cui quò amplior illucebat gratia, eò etiam humiliora animi specimen exhibebat, vt de alio Iosepho Patriarcha scribit Theodoret. *Ioseph throni maiestate non effertur, sed principatum mansuetudine temperat, & imperium nonnisi curam esse docet. Talis hic fuit, & seruiens, & regnans; talis in prospera, & aduersa fortuna; talis cùm affligeretur, & prosperè ageret.*

Maria virgo fœta Deo eleganter describitur.

August. ser. 14. de diuersis tom. 10.

S. Ioseph humilitas in summo honore.

Theodoret. serm. 8. de prouidentia.

Instabis, esse terminos minimè coeuntes, seruire, & regnare. Hoc equidem concesserim in physicis; at non in moralibus, iis præcipuè, quibus gratia locuples afflat. Physicè sane, id est, merè naturalia quò magis assurgunt, eò etiã turgida magis obnoxia ventis ingrauescunt, vti videre est in plerisque Dynastis, rerum præclarè gestarum gloria conspicuis, quos cùm natos humilibus exordiis fortuna æquior euexisset ad infulas modicæ dignitatis; illi immemores pristini status, sũmos postea titulos ambierunt. Quippe vbi Dæmon suæ superbiæ cõtagium Adamo affinxit; tota eius prosapia, pestilentis huius auræ afflatu pessimè se habuit, & incurrit in discrimen, quod recenset Theophanes, scribens, multos sequaces instituti Symeonis Stylitæ, voluisse æmulari ritum illius Sancti, qui æuum suum egit in columna procera; sed vbi singuli quique sibi singulas columnas erexerunt, & in earum sese extulere fastigium, adeò importunis excepti sunt ventorum flabris editis ab orientali plaga, vt non valentes ferre eos æstus insurgentes, eminenti illi vale dixerint instituto, quod suos professores euehebat futuros venti ludibrium.

Ex Historia.

Theoph. in Annal. sub an. 647.

Eo planè modo multi assurgentes ad sublime vitæ genus, quale est illud quod vendicat gratia Principum, qui in suam adsciscunt familiam plerumque homines honoris impotes: Hi, inquam, filij terræ, vbi eminere incipiunt, impetuntur ventis superbiæ, iisque tam crebris, vt à suo fastigio, quatiente eo turbine prosternantur. Si sciscitaris oram vnde spirat noxius ille ventus; illa est orientalis, id est, ab oriente siue exordio nostro semina superbiæ contraximus, quæ eodem ritu, quo & vita nostra iugiter adolescunt. Tantaque est omnibus hominibus insita cupido gloriæ, vt rari sint qui ore patulo non anhelent ad honores; &, vti prælibaui, hoc vitium est naturæ à Deo Domino deuiantis. Hinc multorum hominum delirium, qui summam rerum adepti, Deitatis titulos ambierunt. Huius insaniæ specimen impium edidit Rex ille Chaldæus, qui suæ superbiæ aureum edidit simulachrum. Non stetit in icone prurigo Deitatis, quæ Caligulæ impetiginem fecit: siquidem ille pertæsus hominẽ, se in similitudinem Dei alicuius Gentilium habitu congruo componebat;

Simeonis Stylitæ imitatores non diu perseuerauere. Perseuerantia paucorum est.

Dei honores qui affectauerint.

Philo. Iud. de legatione ad Caium.

ponebat; nunc sceptro assumpto referens Iouem: aliàs pileo aligero, & caduceo ementiens Mercurium; demum quasi assuetus cælo, sibi Deorum, quos colebat, superbè admodum quæque insignia vendicabat.

Alia planè est indoles gratiæ; ea namque quò vberiùs influit, eò etiam humiliùs hominem inclinat, & deprimit; Et hoc probare incumbit isti sectioni, cui fecit exordium humilitas sancti Ioseph, quæ innotescere incepit quando suspicatus est in coniuge sua, diuina geri mysteria. Scrutemur itaque ex Theologia, an in moralibus coïre queant, eminens gratia, & imus animus. De ratione gratiæ est, vt reddat homines Deo gratos, & voluntatem pristinæ rectitudini reddat. Quò ergo maior erit gratia, maior etiam erit animæ rectitudo; cuiusque autem rei rectitudo ea est, ad quam Deus illam effinxit. Quippe Deus vidit cuncta quæ fecerat, & erant valde bona. Si quis igitur eum æmulatur statum, in quo editus est à Deo prior homo; ille optime sua vota componit, fiet autem voti compos, si sui nihili conscius, totum illud, quo rutilat, in Deum refundat, vt in causam primam, cui non exordia tantùm sua debet, sed & sequelam illam omnem, quæ fluit ab esse illo, quo precariò vtimur, Deo iugiter influente. Ergo quò gratia amplior illucebit alicui, eò etiam erit humilior: namque vt operari sequitur esse; nobilior gradus gratiæ vegetiores etiam exeret actus intellectus & voluntatis. Intellectus eo lumine pellucidus, in nullo inuio cæcutiet ex eis quæ ad animam pertinent; irradiante notitia, voluntas non errabit, sed se totam effundet in Deum, qui infudit omne id, quo homo gratia rutilus illustratur. Cùm ergo Ioseph vberrimos gratiæ latices ebiberit; quid mirum si infra coniugem suam se demisit, vbi desuper agnouit eam imprægnatam? quasi enim oblitus se virum Mariæ, meminit tantùm se seruum Dei, & indignum, cuius obsequium tam excelsæ Virgini penderetur.

Humilitas maior vbi gratia vberior. Ex Theologia. *Thom. 1. 2. q. 8. art. 4.*

Rursus ex Philosophia, omnis effectus adspirat ad similitudinem causæ: causa autem gratiæ habitualis est Christus Dominus, sicut Paulus insinuat, *Gratia Dei per Iesum Christum Dominum nostrum.* Ergo quo erit gratia diffusior, eò nos similiores efficiet Christo, qui omnes humilitatis numeros exhausit, non modò se subdens inferioribus suis, vt Ioanni Baptistæ in lauacro; sed & homini nebuloni, videlicet Iudæ perduelli, & transfugæ, cuius pridie Passionis alluit pedes, tersit, & osculo dignatus est. Imò ab humilitate vitam auspicatus est, editus in stabulo, velut vile pecus, & creditus præsepio sicut abortiuum. Vitæ autem illius supremi agones inglorij fuere, sicut & humilia fuerant exordia. Nempe instar vilis & noxij mancipij flagris exceptus est diris, sputis inglorium eius & lacerum corpus cruci affixum est, vbi animam egit, totius æui sui humilis historiam concludens ea virtute, quæ incepit actionum eius admirabilem contexturam.

Ex Philosophia. *Tho. in l. 2. Physi. lect. 8. tex. 50.* Humilitatis & gratiæ consortium probatur.

Ex Sancto Thoma, gratia est participatio diuinæ naturæ: ergo quò vberior affluet gratia, eò etiam maior erit participatio naturæ Christi, atque adeò talis erit propensio ad humilia, qualis erit vbertas gratiæ; quæ cùm nesciat inducias, vtpote exosa ferias, quæ sūt sutculi desidiæ, percellet animā ad affectus, originē suæ causæ sapientes. Non enim omnium effectuum est referre indolem causæ suæ, sed eorum maximè, qui à causa intellectuali prodeunt. Vt enim eruditè aduertit Alexander Alensis, effectus quoad assimilationem magis attendit intellectum, quàm appetitum rationalem aut sensitiuum: nihil enim agit causa libera vt libera est, quod non præscitum fuerit à superiore illa potentia, quæ facienda delineat; & licet effectus quoad determinationem attendat appetitum, quo fertur agens; in ratione tamen similitudinis se componit ad arbitrium intellectus, à quo accepit prima suæ essentiæ rudimenta. Igitur gratia, quæ diluit omnem caliginem intellectus, explicabit ei vnde ortum habeant omnia illa charismata, quibus homo refulget, & quàm indiga sit anima, cunctante Deo suas elargiri dotes. Huius disciplinæ homo conscius nihil ab ea dissonum faciet, sed omnes actiones suas affinget ad exemplar illud, quod præscripsit intellectus, lumine gratiæ desuper illustratus. Et licet multiplices effectus gratia sortiatur; vni tamen humilitati adeò intendit Christus, vt legis suæ summam visus sit penes eam reponere, quando ait. *Discite à me quia mitis sum & humilis corde.* Item, vt probaret quam efficax & potens esset ea virtus, regnum cœlorum cum ea virtute composuit, dicens; Regnum cœlorum esse simile grano sinapis, quod ita exiguum est, vt atomi instar ferè effugiat oculorū aciem.

Ex Theologia. *Thom. 2. 2. qu. 110. a. 3.* *Alex. Alensis l. 1. Metap.* *Matt. 11.* *Matth. 13.*

Tenuis illa moles grani referentis humilitatem, penes quam est germen vitæ æternæ, reuocat in animum prima elementa Mathematicæ, ex qua animaduertendum est, scientiam illam, quæ versatur in lineis, in indiuisibili sua iacere fundamina, vt enim taceam puncti definitionem, quæ est prima quam recenset Euclides, sic ille lineam commemorat. *Linea est latitudinis expers* Textu subsequente sic pergit. *Lineæ fines sunt puncta.* Aristoteles dixit, eam esse fluxum puncti. Religio Christiana auspicatur dogmata sua ad instar Mathematicæ, scilicet à punctis: sic enim huius sanctissimæ suæ disciplinæ fundamina iecit Christus humilitatis assertor, quam voluit esse exordium & finem sui instituti. Sic ille. *Sinite paruulos venire ad me, & ne prohibueritis eos; talium enim est regnum Dei. Amen dico vobis, quisquis non receperit regnum Dei velut paruulus, non intrabit in illud.* Salomon præscius huius mysterij, Christum sic inducit homines prouocantem ad calles inuios regni cœlorum. *Si quis est paruulus, veniat ad me.*

Ex Mathematica. *Eucl. lib. 1. Elem. defin. 2. & 3.* Humilitatis cum puncto comparatio. *Marc. 10.* *Prouerb. 9.*

Quàm benè humilitatem cum puncto conueniat, ratione paruitatis, disce ex Bernardo, qui Christum Dominum ita commemorat. *Ipse magnus Dominus & laudabilis nimis, ipse paruulus, qui datus est nobis: nec tamen magnus interim, sed paruulus exhibetur, vt seipsum faciat gratum, & efficax necessaria paruitatis exemplum. Ad paruulum ergo sit conuersio tua, vt discas paruulus esse: tu quoque quum conuerteris, paruulus fias. Enimvero audi quàm euidenter ipsum tibi, in quo constituit formam conuersionis, paruulum manifestat, signanter ea, quæ sunt paruuli in seipso imitanda proponens. Discite à me, inquit, quia mitis sum, & humilis corde. Gemina paruitas,*

Ex SS. Patribus. *Bern. ser. 1. de conuers. Pauli.*

Humilitas elegãter suadetur ex Christi exemplo.

paruitas, humilitas, & mansuetudo. Et illa interior, ista exterior paruitas: vtraque tamen non parua virtus est; nempe quàm paruulus ille, tam magnus vnicum magisterium profitetur. Audis Encomiasten virtutis, quam recenset ille nomine paruitatis, à qua ordienda est æquè ac finienda totius vitæ nostræ linea, vt Christus edocuit exemplo suo, ad cuius æmulationem Bernardus nos hortatur. *Obsecro proinde & plurimum rogo, fratres, non patiamini sine causa tam pretiosum exemplar vobis exhibitum esse, sed conformamini illi, & renouamini spiritu mentis vestra. Studete humilitati, qua fundamentum, & custos est virtutum, sectamini illam, que sola potest saluare animas nostras. Quid enim magis indignum, quid detestandum amplius, quid grauius puniendum, quam vt videns Deum cœli, paruulum factum, vltra apponat homo magnificare se super terram? Intolerabilis impudentia est, vbi sese exinaniuit maiestas, vermiculus infletur, & intumescat.* Hæc ille.

Humilitas est fundamẽtũ virtutum.

Idem serm. de nat. Domini.

Cùm igitur Christus tota serie vitæ suæ humilitatis viam inierit, & suis sequacibus humilem hunc typum obiecerit, vt prima elementa vitæ Christianæ; perperam ille gloriatur de nomine Christiano, qui nesciens humilitatis ignorat huiusce disciplinæ prima rudimenta, sine quorum peritia nequit esse oratio congrua. Quàm absurdas arbitraris fore cæteras actiones hominum superborum, si eorum etiam oratio incongrua est, nimirum quasi nullius rei indigi, & veluti multiplici gratia locupletes, non se mendicos Deo exhibent, sed superbos potius virtutum suarum Encomiastas; vt fecit Pharisæus ea oratione, quam sugillat Dominus Iesus vt absurdam, quia contra fidei rudimenta diffluebat in inanes gloriolæ appetitæ sonos. *Pharisæus stans, hac apud se orabat: Deus, gratias ago tibi, quia non sum sicut cæteri hominum; raptores, iniusti, adulteri; velut etiam hic Publicanus: ieiuno bis in sabbatho: decimas do omnium quæ possideo* Vide quàm peccet contra regulas artis orationis congruæ, cuius initia sunt declinare, & postea coniugare: hic autem non declinat à se vt se Deo inclinet, & sic ei obtenta gratia coniungatur; sed secus in se, de seipso gestiens effunditur in laudes suas vtique canoras, velut in bracteas hoc vno ingratas, quia sunt strepentes. In orationem illam incongruam sic declamat Augustinus. *Quid rogauerit Deum, quære in verbis eius, & nihil inuenies. Ascendit orare: noluit Deum rogare, sed se laudare. Parum est non Deum rogare, sed se laudare, insuper & roganti insultare.* Hæc ille.

Luc. 18.

Aug. ser. 36. de ver. Dom. Superbia Pharisæi quanta.

Titulo sectionis huius non modicum lumen adfert æmulus Pharisæi Publicanus; cui vt primum gratia illuxit, statim se deiecit, auspicatus ab illis elementis, quæ inclinant, vt coniungant Deo, qui vt superbis resistit, ita & humilibus dat gratiam. Pergit Augustinus. *Publicanus autem de longinquo stabat, & tamen Deo ipse propinquabat; cordis conscientia eum remouebat, pietas applicabat. Publicanus autem de longinquo stabat; sed Dominus eum de propinquo attendebat. Excelsus enim Dominus, & humilia respicit: excelsos autem, quales erat ille Pharisæus, à longè cognoscit. Deus quidem à longè cognoscit, sed non ignoscit. Adbuc audi humilitatem Publicani. Parum est, quia de longinquo stabat, nec suos oculos ad cœlum leuabat: vt aspiceretur non aspiciebat: respicere sursum non audebat; premebat conscientia, spes sublevabat. Adhuc audi: Percutiebat pectus suum. Pœnas de seipso exigebat: propterea Dominus confitenti parcebat. Percutiebat pectus suum, dicens: Deus propitius esto mihi peccatori. Ecce qui rogat. Quid miraris, si Deus ignoscit, quando ipse se agnoscit?* In quem putas postea surrexisse cumulum gratiæ, eum qui in limine virtutis ita Deum demeruit, inclinatione sua, quæ est exordium orationis congruæ, vt scitè enarrat Bernardus in ea disciplina apprimè eruditus, eum damnans ritum, quem tenuit ille Pharisæus. Sic fatur Sanctus. *Vtilo est magis abscondere, quàm ostentare si quid habemus boni: sicut & mendici cùm eleemosynam petunt, non pretiosas vestes ostendunt, sed seminuda membra, aut vlcera si habuerint, vt citius ad misericordiam videntis animus inclinetur. Quam regulam Publicanus ille seruauit multò melius Pharisæo, & ideo descendit iustificatus ab illo, id est, præ illo.* Hactenus ille.

Vbi suprà.

Humilitas Publicani eleganter descripta.

Humilitas abscondit virtutes.

Bern. serm. de aduent. Dom.

Instabis. Si humilitas in eo attenditur, ex Bernardo, vt quis sua mala prodat: Ioseph eâ humilitate caruit, vt nescius nævi, quem diluere posset in oratione, explicans animæ suæ maculas; & sic summa in eo non fuit humilitas, cui adfuisse plenitudinem gratiæ diximus. Respondeo, in iis quæ intenduntur, superiores gradus concludere inferiores, vt lux in meridie fulgida, crepusculi enitentis lumen possidet eminenter, atque ita Iosephum nullius humilitatis indigum esse, qui eius virtutis magisterio insignis extitit; vt videre est in eo obsequio, quo Mariam dignatus est, licet titulo sponsi eâ esset superior; subdi autem inferiori, eminens est gradus humilitatis, ex Bernardo. Aliud etiam nobile argumentum humilis animi est, se refugam honorum præbere vbi affluxerint. Et hoc præstitit iste Ioseph, qui vbi aduertit Mariam coniugem suam desuper imprægnatam, voluit eius declinare consortium, arbitratus se indignum eo vti hospitio, quod instar cœli Mariam capiens, erat diuinitatis etiam sacrarium: quippe Virgo Deo fœta erat ipsa templum, habens in se Dominum templi. Itaque Ioseph expers peccati, cuius pondere pressus se inclinaret, eò humilitatis euectus est, vt declinaret honorem summum, scilicet Mariæ societatem, & custodiam infantiæ Domini Iesu.

Plerosque legimus ea humilitate conspicuos, vt conscij sui imbecillis animi, rerum apicem vltro declinarint. In his nobile exemplum edidit Saul, qui inaugurandus à Samuele in Regem Israël, fugâ sibi consuluit, declinans aspectum popoli, vt enarrat Codex sanctus. *Applicuit Samuel omnes tribus Israel, & cecidit sors super tribum Beniamin. Et applicuit tribum Beniamin, & cognationes eius, & cecidit super cognationem Metri, & peruenit vsque ad Saul filium Cis. Quæsierunt ergo eum, & non est inuentus illic. Et consuluerunt post hæc Dominum, vtrumnam venturus esset illuc. Responditque Dominus: Ecce absconditus est domi. Cucurrerunt itaque, & tulerunt eum inde: stetitque in medio populi: & altior fuit vniuerso populo ab humero, & sursum. Et ait Samuel ad omnem populum: Certè videtis quem elegit Dominus, quoniam non sit similis illi in omni populo.* Nota, neminem refugisse imperium, nisi eum solum, qui eo erat potiturus, & qui altior erat omni populo, & quo non erat

Ex Historia.

1. Reg. 10.

Humilitas Saulis eum euexit ad regnum.

vir melior. Eo contextu mea stabilitur assertio, quam decurro; scilicet profunditatem humilitatis esse metiendam ex altitudine gratiæ. Vt quia Saul erat altior omni populo, ideo fuit humilior, & mente alienus ab infulis, quibus erat virtus eius emerita compensanda.

Sur. in Greg. Card. Perronius in epist.

Multi Pontifices humilitate quàm primatu clariores extiterunt. In his Gregorius ille magnus, qui quò altior, eò etiam deuotior; in apicem Ecclesiæ electus, inuiis sese abdidit latebris, vt soli Deo notum homines ignorarent. Et sæculi nostri decus Cardinalis Baronius vbi aduertit, sacra Cardinalium comitia versare animo inaugurationem ipsius, lacrymis & instanti oratione deduxit aliò suffragia. Non prætetibo Societatis Iesu lucidum iubar Iacobum Laynez. Patrem illum doctrinæ reconditæ conuocarant Eminentissimi Cardinales, petituri in re dubia sensum eius. Quippe erant discordes eorum animi in re tanti momenti, vt est electio summi Pontificis. Intromissus ille ita omnium animos composuit, vt quasi in hominem cœlitus oblatum vota inclinarent, vt facerent eum verticem Ecclesiæ, quod vt præsensit vir humilis, aufugit, & instantem honorem insalutato hospite declinauit.

Iacobi Laynez Iesuitæ humilitas.

Pet. Ribad. in vit. Laynez.

Esto honorum recensita fuga sit humilitatis argumentum; non tamen illic suas tantùm partes agit humilitas; sed & prudentia præcipuas obit vices. Nimirum ea virtus attendens electionem mediorum; vbi deprehendit animorum ægra nutare capita, quando attolluntur, & ex edito loco alios homines infra se despiciunt; cauet ab infulis, id est, honoribus, vt qui dubiam faciunt salutem eorum, qui aliis præsunt, vt lugebat ille, qui querulas edidit voces istas. *Timeo esse de numero damnatorum, quia sum de numero Prælatorum.* Itaque refuga dignitatum, ob imminens periculum salutis, quæ incurrit in discrimen, rutilo honorum iubare exorto, non tam humilitatis specimen edidit declinando honores, quàm prudentiæ, saluti suæ eo repudio optimè consulendo. Ideoque est omni admiratione superior Iosephi humilitas, in eo consilio quod iniit de Maria occultè dimittenda: siquidem eo honore auctus, quem vehebat titulus sponsi Deiparæ, & patris nutritij Domini Iesu, non nutabat salus eius sed potius indubia beatitudinis instantis argumenta, ex eis titulis emergebant. Et sic liquet, in quem gratiæ apicem surrexerit ille Sanctus, qui etiam imparem se credidit ipsi gratiæ Dei, qua in sanctissimum virum euasit.

Chron. Minorum in vita B. Franc.

Humilitas S. Francisci.

Huius Sancti æmulum lego beatum Franciscum illum seraphicum, quem Christus vt sibi propiorem in virtutum & præcipuè in humilitatis alea, suo quintuplici vulnere insigniuit, vt charactere Sanctis omnibus inconcesso. Sanctus ille humilis propè ad miraculum, Deum sic frequens compellabat: Quid tibi, Domine Deus summe, & mihi abortiuo, vt liberali manu cum gratiarum affluxum impertias? Quæ fuere mea præludia, vt te deuincirem ad tot & tanta charismata, quibus obstrictus sum tibi? Tot amoris tui in me titulis imparem profiteor, & deprecor vt desistas influere; namque mihi timeo, ne fortè desim illi vsui, quem iugem & impigrum hæc tua egregia charismata sibi deposcunt. Patere, Domine, vt declinem hos latices, quibus me subduco, conscium nihili mei. O humilitatis abyssum inuiam aliis humilibus! quibus non affulsit gratiæ splendor tam coruscus, qui eum sortitur effectum, quem prodit lux influens rimulis in speluncam tenebris assuetam. Insinuans sese radius, primò offusam caliginem tergit, locum cæcitate insita tristem suo lumine recreat; demum suo iubare expanso explicat oculis etiam atomos hactenus inuios aspectibus. Ita & gratia, quò tersior illuxerit animæ incolenti humilitatis antrum, eò etiam minora obiicit: quippe huius superi luminis obsequio anima prius sui nihili nescia, & suo quasi aliquo volumine gestiens, iam suæ conscia paruitatis efficitur, desuper illustrata. Cum Dauide exclamat, ad nihilum se redactam, quando Deo iniuria anima noxia primitus insurrexit. Et hoc adeò ratum est, vt quantò assurgat anima gratiâ Dei percita, tantò etiam se inclinet facta humilior.

Idcirco ei consonum affingo illud symbolum ingeniosè excogitatum à Ferro, qui depingit mare vndosum, hoc titulo vendicante sibi locum loquacis epigraphes. NISV MAIORE RESVRGVNT. id est, quò validior aura quatit aquas, illæ veluti vento fœtæ tument & se attollunt cœlitus impraegnatæ: sed quò altiùs vndæ surgunt, eò etiam magis illico se demittunt, vt meminit lemma præfatum. NISV MAIORE RESVRGVNT. Ita & quò amplior est influxus venti illius, qui Mariæ & Ioseph afflauit; maiores impetus anima concipit ad superna: sed gratiâ nihil eam remorante mens eadem se deiicit, humilitate eam deorsum protinus inclinante. Huius argumenti testes habeo locupletes Mariam & Ioseph, quorum gratiam humilitati fuisse consonam perhibet Scriba sacer. Vis videre vndas graues, sursum vectas, & eodem ferè articulo temporis infra dehiscentes; vigili animo speculare Mariam: hanc Angelus affatus est vt plenam gratiâ, de Spiritus Sancti illapsu certiorem fecit, infulas attulit Reginæ cœli sacras, imminere ei titulum Matris Dei dixit, non duntaxat cœlo tenus, sed & supra Angelorum choros euexit. Annon mirabiles sunt elationes maris huius gratiarum? Sunt equidem: sed audi quàm fariscat conscia humilitate illa omnis pompa. Maria quasi refuga gloriæ, se ancillam Domini profitetur. Rursus eadem Virgo facta prodigium omnimodæ gratiæ hactenus inconcessæ, vtpote sponsa Spiritus Sancti, & Mater Verbi. *Exurgens abiit in montana.* Sustine tantisper, & videbis hos impetus deorsum humilitate suadâ redituros. *Intrauit in domum Zachariæ, & salutauit Elizabeth.* Illa eadem Virgo superior Angelis, inferiorem sibi fœminam conuenit, vt ei humilis obsequatur.

EX SYMBOLIS. Ioan. Ferrus part. 1. sui theat. symb.

Luc. 1.

Ne præteream tacitus Mariæ æmulum & coniugem Iosephum: nonne is in editum honoris & gloriæ fastigium euectus est, quando Mariæ sponsus effectus est? Ita planè fuit res illa excelsa; sed vt impos honoris, illius, capessere fugam voluit, Mariam occultè dimittendo, sed quò Maria & Ioseph spectabiles vnde inferiùs se demittunt, inde NISV MAIORE ASSVRGVNT. Quemadmodum enim Deus superbis resistit; ita & etiam humilibus dat gratiam Itaque hoc lemmate vides, prægrandium hominum esse humile ingenium

ingenium, sicut & fluctuum, qui etsi ferociant, & alto conamine videantur nubibus eminere; tamen ille idem æstus, qui turgidas perculit vndas, easdem etiam refert in abyssum, quia præalta quæque vt sibi constent, humilitate optimè concluduntur.

EX RE MEDICA. Humilitatis virtus ostenditur, ex cordis, & lienis mole, quæ quò minor eò vegetior.

Huic meo instituto quadrat obseruatio illa medicorum, qui asserunt principes corporis humani partes si mediocrem molem excesserint esse degeneres. Verbi gratiâ, prægrande caput vtplurimum stupidum est; vtpote nimio cerebri excremento, id est pituita exuberante madens. Prominentes oculi acie obtusa ægrè suas obeunt partes. Cor diffusum & vltra metas excurrens arguit hominem ignauum; ea enim amplitudine vapescunt illi spiritus Martiales, qui vtraque cordis valuula concluduntur: siquidem hebes illic calor, coctioni impar, non expolit sanguinem, ex quo emergunt hi spiritus, quorum inopiâ tepet ille animus, quo calente discrimina quæuis obit homo. Hepate grandiori, vberior affluit sanguis, turgent venæ, obesum exurgit corpus, & nimio exundante humore, vtplurimum subitò extinguitur ille calor, quo viuitur. Ita & liene maiusculo, se pessimè habet homo, Epilepsiæ, hydropisi, & febribus obnoxius. Etenim sic à natura sancitum est, vt quò nobiliora sunt viscera & organa, eò etiam minore mole præstent; quam si prætereunt, vitio illud datur, vt colligere est ex regio Fernelio, de hepate sic loquente. *Iecur primam & principem statuimus nutriendi officinam, quòd ingenita sibi facultate sanguinem efficiat proferatque: est enim prima illius actio αἱμάτωσις: Magnum id datum hominibus, præsertim helluonibus, abdominis suo natis.* Audis vitio gulæ litare iecur, vt recedit ab ea mediocri quantitate, quæ ei competit à natura. De liene, idem vitiorum corporis æquus censor, hæc scribit. *Non vna omnibus magnitudo, vt neque color vnus, sed facile commutabilis ex naturarum varietate. Turgescit enim hoc viscus humorum appulsu, quos laxa varitate combibit.* Vt audis lienem turgidum affluxu humoris, collige corpus inualidum; quippe nimis tumor præter naturam ægritudinem clamat. De corde autem Fernelij hæc est & omnium probatorum hominum concors auctoritas. *Quæcumque timida atque ignaua sunt animalia, grandius iis cor datum est, cæteris aut pusillum, aut mediocre.*

Fernel. l. 1. Physf. cap. 7.

Vbi supra.

Superbia & ignauia simul

Idem lib. 1. Physf. cap. 2.

Diceres, naturam & gratiam coire, vt humilibus obsecundent: quò enim quis humilior extitit, eò etiam nobilior, vt ex Christo liquet, qui etsi omnium hominum caput. *Exinaniuit semetipsum formam serui accipiens, in similitudinem hominum factus, & habitu inuentus vt homo.* Maria vt propior Christo, & infra eum omnibus aliis eminens, edidit etiam humilitatis specimina congrua gratiæ qua pollebat, iuxta illud Ambrosij. *Virgo semper humilis, tunc etiam humilior facta est, vbi se à Deo ad tantum mysterium cognouit electam.* Reuocandus est Bernardus decurrens idem thema. *Virgo Mater Dei eligitur, & ancillam Dei se nominat; non mediocris reuera humilitatis insigne, neque oblatâ tantâ gloriâ obliuisci humilitatem.* Adiicit Ambrosius, non in eo tantùm liquere humilem Virginis animum, quòd se professa sit Domini ancillam; sed in eo magis elucere obsequio, quod præstitit cùm consensit, eam ad assensum Deo Domino prouocanti. Sic ille egregium Mariæ facinus pensat. *Vide humilitatem, vide deuotionem. Ancillam se Domini dicit, quæ Mater eligitur, nec repentino exaltata promisso est: simul ancillam dicendo, nullam sibi prærogatiuam tantæ gratiæ vendicauit, quæ faceret quod iubetur.* Hactenus ille.

Philipp. 2. Mariæ humilitas in gratiarũ affluxu.

EX SS. PATRIBVS. *Ambr. lib. 2. de virgin. Bern. hom. 4. sup. Miss. est. Ambr. in Luc. cap. 1.*

Vt stante causa, effectus etiam est superstes; ita humilitate vigente in anima Sancti Ioseph, quædam sese etiam eius præclara facinora Mariæ humilitati consona prodiderunt. Maria vbi se audiit electam in Matrem Dei, confessa est se ancillam; Ioseph vbi suspicatus est adscitum se in patrem nutritium Domini Iesu, & coniugem Deiparæ, non se duntaxat ait seruum Dei, sed & arbitratus est se imparem suæ coniugis obsequio. Maria animæquior facta Angeli colloquio, non renuit; ita & Ioseph etsi humili animo reluctante, resiliit ab eo timore, quem ei dignitas Mariæ ingessit, subiitque lubés onus minimè inglorium, quod ei cœlitus incumbebat. Sanè sic expendit historiam Antistes à capite fontium. *Iosephum filium Dauidis vocat Angelus, vt in memoriam illi reuocet quæ ad Dauidem facta sunt de Christo de semine eius nascituro promissiones. Et non timere iubetur accipere Mariam, quia timebat cõiugem esse Mariæ, sine cum ea habitare sub nomine viri ob stupenda mysteria, quæ circa eam fieri cernebat. Non dubium quin Ioseph sæpius senserit sponsam suam visionibus Angelorum honorari. Sanctitas illius perspecta erat Iosepho, qui dum suam indignitatem cum tanta Virginis sanctitate conferebat, verecundabatur illius esse coniugem. Talis certè erat timor iste respectu arcæ noui testamenti, in Sancto Iosepho, vt in eadem domo cum illa non auderet manere: qualis in patre eius Dauide quondam extitit, cùm veteris testamenti arcam in domum inducere suam, licet id percuperet, ausus non fuit. Quomodo* (inquit,) *ingredietur ad me arca Domini? & noluit diuertere ad se arcam Domini in ciuitatem Dauid, sed diuertit eam in domum Obededon Gethæi.* Hæc ille Antistes addictissimus isti Sancto, cuius timorem ait fuisse indubium indicem animi arbitrantis se indignum eo honore, quem sponsi Mariæ dignitas inuoluebat. Ita vt eo tẽpore quo altiùs eminebat Ioseph, humilitas amplior illuxerit, iuxta rerum omnium indolé, quæ quò altiùs præstant, eò etiam minus superbiunt, & magis humilitate gestiũt, ea enim est virtutis emeritæ maximũ argumentum.

Christophorus à cap. font. l. de perpetua virg. Maria & Ioseph.

S. Ioseph quare vocatur filius Dauid.

Eamobrem Iure Canonico, virtute Præsules futuri vt tessera comprobantur; insinuante Ecclesia illud idem, quod toto decursu istius sectionis inculcaui, scilicet ab humilitate peti mensuram gratiæ exquisitæ. Eò collimat iste canon. *Statuimus, ne in aliquo Apostolica & canonica decreta violentur, & ne his Ecclesia Domini regenda credatur, qui legitimarum institutionum nescij, & totius humilitatis ignari, non ab infimis sumere incrementum, sed à summis volunt habere principium, cum valde iniquum sit & absurdum, vt imperiti magistris, noui antiquis, & rudes præferantur emeritis.* Hoc Canone Leo Papa infert, meriti indaginem peti ab ea virtute, quæ dũ hominẽ deprimit, imprimit ei præfulgidos gratię characteres.

Pontifices quales esse debent.

EX IVRE CANONICO.

Can. Statuimus dist. 61. Leo epist. 85. ad Episcop. Afric.

Eo argumento voluere Vercellenses esse irritam inaugurationem Ambrosij in Præsulem Mediolanensem; quia vt erat recens adscitus in ouile Christi, vtpote duntaxat catechumenus, ea carebat humilitate, quæ Præsulem decet, vt suspicabantur homines Ambrosio iniurij. Frustra tamen illis reclamantibus, probata est toti Ecclesiæ illa

Humilitas necessaria pro honore adipiscendo.

electio quia etsi Neophyti impares sint huic oneri, quod probatos & non probandos exigit homines; Ambrosius inuitus in demortui Antistitis locum suffectus, humilis animi specimen sufficiens ediderat, eâ humilitatis notâ meritus gradum, à quo alioquin Neophytus arcebatur. Eamobrem editus est iste Canon. *Neophytus prohibetur ordinari, ne extollatur in superbiam. Sed si non deest humilitas competens sacerdotio, vbi causa non heret, vitium non computatur.* Sic cum Ambrosio dispensatum adhuc catechumeno, vt qui ante prima rudimenta fidei Christianæ dedisset magisterij huiusce religionis exemplum locuples, oblatas infulas Antistitis, animo humili detrectando.

Can. Neophytus dist. 61. Glossa ibid.

Iure etiam Cæsareo intentum sectionis huiusce liquet; & vtinam huius disciplinæ theorema verax omnium nobilium animus altius insideret. Quippe adeò verum est, ita affines esse humiles & nobiles; vt neutra harum qualitatum stare queat seorsim. Ideòque Cicero, homo nescius fidei Christianæ, inuehitur in superbos eos, qui suam nobilitatem explicare credunt aliis succensendo, cùm se potius indoles ingenua, humilitate prodat. Sic ille. *Non audiendos eos esse, qui grauiter inimicis irascendum putant, idque magnanimi & fortis viri esse censeant. Nihil enim laudabilius, nihil magno ac præclaro viro dignius placabilitate, & clementia.* Ratione igitur necnon auctoritate astruamus nostram sententiam; scilicet etiã Iure Ciuili, humilitatem esse præcipua incunabula nobilitatis. Baldus nobilis Iurisperitus ait, Nobilitatem esse qualitatem à Principe illatam, qua quis Principi adiacet, & aliis è vulgo primoribus eminet. Quæro, vnde quis demeruit animũ Principis, nisi humili obsequio? Nempe humilis animus se inflectens ad Regis arbitrium, Regem deuincire assolet; & vt Regum est beneuolentia bonorum ferax, illi in suam familiam adsciscunt homines compositos ad nutum suum: vbi autem adsciti sunt in palatium adhæsuri Regi, eorũ modestia (sic prisci auctores humilitatem nuncupant) primas eis defert, tota etiam familia conclamante.

Iniuriarum vindicta arguit ignauiã.

Cicero lib. 1 officiorum.

Bald. in leg. 2. Cod. de dig. Regij ministri immunes à tributo.

Fauet ista sanctio Cæsarea. *Viros clarissimos sacri nostri Palatij silentiarios, circa latus nostrum militantes, de tutelis, & curationibus excusari sancimus.* Procopius explicat, qualia sint munia horum nobilium, sic scribens. *Romani ad ea, quæ quietis sunt in palatio, ministrum silentia: ium vocant.* Equidem & optimè quadrat humilibus, & appositè eis demandatur illa prouincia, vt eorum humili animo moderante palatium, pacata sint omnia. Cùm enim spiritus pacis requiescat super humiles, ab eis motus insurgentes, vt ab alienis à turbine compescuntur. Rursus indiuidua Regum societas eos nobiles facit, qui regio illo & iugi consortio gestiunt, vt habet iste textus. *Immunitate digni sunt, quos nostri lateris comitatus illustrat:* ait Imperator. Quos autem sibi comites adiecerit Christus, disce ex Codice sacro, quem si situ consulis, hæc oculis excipies. *Offerebant illi paruulos vt tangeret illos. Discipuli autem comminabantur offerentibus. Quos cum videret Iesus indignè tulit, & ait illis: Sinite paruulos venire ad me, & ne prohibueritis eos; talium est enim regnum Dei.*

EX IVRE CIVILI. Lege finali. Cod. de excusat. tut. Proc. lib. 2. de bello Persico.

Silentiarij qui sint ministri.

Leg. vnica. Cod. de Proposit. laborũ. Marc. 10.

Iure vetusto, illi, quos Rex ense & amplexu dignabatur, præcipui erant inter nobiles. Vide paruulos eo honore insignes in aula Regis Regum Christi, sic affatis eos, qui anhelabant ad beatitudinem regni, cui Dominus ille Deus præfectus est. *Amen dico vobis, quisquis non receperit regnum Dei velut paruulus, non intrabit in illud. Et complexans eos, & imponens manus super illos, benedicebat eos.* Audi amplexum. Si requiritis ensem, ille exprimitur benedictione, quæ gratiam inuehit, qua anima veluti gladio accingitur ancipiti & valido ad fugandas acies saluti nostræ iniurias. Ne autem omnino imponere videar Iuri Cæsareo, quando præfatis legibus moralem affingens sensum affirmo, nobilitatis emeritæ præcipuam tesseram esse humilitatem; audi æui nostri insignem Iurisperitum Tiraquellum sic scribentem. *Qui verè nobiles non sunt, sed quandam imaginem nobilitatis gerunt, hi certè superbi sunt, arrogantes, rixosi, putantes his imponentibus vitiis nobilitatem maximè ostendi, cum nulla magis ignobilitas ostendatur.* Hoc potissimum insinuet præco verbi Dei, vt virus curet lethale, vtique hodie depascens plerosque nobiles, qui eo insaniæ deuenerunt, vt vitiorum illuuiem credant esse præcipua stemmata nobilium. Et quia serpit illa lues, imperitum vulgus iam discernit nobiles à plebeiis, quòd peccare impunè, sit sors nobilium. Dixi inualere hoc absurdum apud vilem plebeculam; nam aliter planè cordati omnes hactenus arbitrantur.

Ibidem.

Superbi sunt ignobiles.

Tiraquell. li. de nobil. c. 23. Nobilitas est cum humilitate.

Humilitas est virtus nobilium.

In huiusce rei fidem vulgaris iactatur historia, & quæ pudori est eis, qui se degeneres præstant & deuios à virtutum calle, quem insignes eorum proceres obierunt. Querulum vulgus apud Regem Galliæ de nimia nobilium prosapia querimonias fecit, affirmans, plures arrogare sibi titulos obsoletos, quibus etsi reuera fictitiis vtpote spuriis, negabant tamen æs impositum vnicuique ignobili. Rex amantissimus æqui decernit Prætores, qui componant rixas inde plurimas emergentes. Itaque deuenere quique in demandatas sibi Prouincias: vni eorum plebs molesta quàm maximè extitit, clamans ignobilem esse quemdam, qui aliis tamen præire assolebat. Dum dubij vtrimque tituli prostarent, Prætor rem detulit ad grandæuos homines oppidi vnde oriundus erat homo ille, cuius erat anceps conditio. Sistitur Iudici prouectæ ætatis vir minimè malus, dicturus quid senti. et de dubiis illis natalibus. Is pingui suo idiomate ait: Sincerè arbitror, Dominum hunc, cuius scrutamini exordia, esse nobilem: siquidem patrem illius apprimè noui hominem insignem in his, quæ dispescunt nobiles à populo. Cunctante eo pergere, Prætor vrgere cœpit vt diceret corã præclaras illas dotes, quibus veluti fulcris familia hæc nobilis incumbebat. Subridens homo ille, rusticus veste tantùm tenus, ait: Pater huiusce domini nullo ferè comite seruo, vtroque brachio ad fastum lateri incuruato pŏparicè incedebat, operto semper capite, obuiis quibusque è populo honestis perperam eum honore dignantibus, imò eos insalutatos vtplurimũ iniuriis impetebat. Nec duntaxat hominibus erat iniurius, sed & Deo, vtpote blasphemus vsque ad horrorẽ. Quidquid in buccam accederet erat mendacium, idque crebrius periurio confirmatum. Commemorabat Diabolum sæpe, & quasi gereret pectus cacodæmona fœtum, singulis quibusque periodis eorũum omnibus nomen Dæmonis eructabat. Potissimæ eius eleemosynæ & vota, erant, vnumquemque inferis & Diabolo deuouere. Manus sẽper erat ei ornata nescio an armata baculo, quo ad minimam coniecturã alicuius negati obsequij grauiter mulctabat

Historia lepida de superbo ignobili.

Vitiosi hominis lepida descriptio.

ctabat etiam innoxios. Quidquid in oppido arridebat illud vsurpabat si daretur ei copia: si quid verò secus obstaret, beneuolum ementitus animum petebat mutuò rem quæ sui cupidinem fecerat: multus erat in syngraphis obsignandis, quibus litabat æri alieno. Sed si quando incideret mentio diluendi æris, protelando moras, creditam pecuniam faciebat sui iuris, minis adhibitis, si quis vnquam sermonem texeret de hoc præstito ære recensendo. Homo frugi erat propriis in laribus; alibi verò creber epulo & conuiua, vino tinctus naso t[illegible]s, qui quotidiano Baccho rubens in tumorem surrexerat. Veneri adeò assuetus, vt in saniem membra diffluerent. Rarus adstabat sacris, vt qui diebus festis aliò diuerteret, canibus vtens venaticis, quos aliis tradebat saginandos, pecunia promissâ, quæ nusquam instabat. Si quando adesset Missæ, profana illic miscens colloquia, multiloquio suo erat omnibus importunus. Denique penes hominem illum erat summa omnium vitiorum, quorum non patitur inopiam filius eius, cuius miror ego vos stemmata subiicere examini, cùm eo patre satus, quem memini, eosdem nactus sit mores, quibus & de suo iniquo penu hoc adiecit, vt nihil mutuò accipiat, sed impunè vsurpet omne, quo indulgere potest genio suo; si alios titulos requiritis, ego eorum inscius, vestro instituto nequeo suffragari. Ne, lector, hoc æstimes omne effatum esse conamen Rhetoricæ luxuriantis in pampinos & folia dictionum. Res est gesta, & noui hominem & oppidum ex nomine. En quò rerum præposterus ordo traxit nobilia capita, sui oblita vt induerent personam vilis mancipij: cùm tamen præcipuum illustris generis argumentum petitum sit semper à virtute, vt & seruituris nota inglorîa inusta vitio, vt videre est in Eua & Cham, quibus hoc iugum est iniectum in mulctam delíquij. Hac enim censura Deus animaduertit in mulierem primigeniam malorum omnium causam. *Sub viri potestate eris, & ipse dominabitur tui.* Filium autem dyscolum & Noëmo patri suo iniurium, idem rerum omnium Dominus ferijt diro isto anathemate. *Maledictus Chanaam, seruus seruorum erit fratribus suis.* Itaque suum diploma nobiles debent omnino virtuti, sicut & vitia ignobiles fecere seruos.

Genes. 3.

Genes. 9.

Nobilitas animæ in quo sita.

EX SS. PATRIBVS.

Greg. Nyss. in orat. de Thaumat.

Hier. ep. ad Demetr.

Reuocandi sunt prisci Doctores Ecclesiæ recensiti supra, & hic rursus audiendi à spuriis illis nobilibus, qui deflectunt ab ingenuis natalibus, vnde se illustres gratis & perperam iactant, vt colligere est ex ea Gregorij Nysseni sententia. *Vna est generis amplitudo, propinquitas cum Deo, quæ non casu cuiquam contigit, quemadmodum mundana claritudo generis, quæ etiam ad improbos defertur; sed quæ non aliter ac electione voluntatis acquiritur.* In eam etiam mentem coit Hieronymus, dum Virginem Demetriadem nobili prosapia exortam sic ad humilitatem inflectit. *Ille clarus, ille sublimis, ille fit nobilis, ille tunc integrè nobilitatem suam se seruare putet, si dedignetur seruire vitiis, ab eisque superari.*

Sacrâ etiam historiâ liquet, plerumque nobiles fuisse alienos à vitiis, quibus ignobile vulgus sese fecit obnoxium, vt quando recenset textus ille sanctus, quomodo Hebræi Deo ingrati nausearint, detrectantes Angelorum escam, Manna videlicet, opiparum esculentum. Hanc indecoram gulæ notam, non affingit viris ingenuis, sed quasi lixis, atque calonibus, quos nuncupat promiscuum vulgus, id est, homines adeò abiectos, vt sint anonymi. Sic scribit Moyses. *Interea ortum est murmur populi, quasi dolentium pro labore contra Dominum.* Vide, Nobiles non insurgere in Deum, sed populum: quò quis enim conditione humilior, eò etiam superbiens tentat adiicere natalibus suis gloriam, cuius ei natura parca fuit. Pergit Moyses infra. *Quippe promiscuum vulgus, quod ascenderat cum eis, flagrans desiderio carnium, sedens & flens, iunctis sibi pariter filiis Israel, & ait: Quis dabit nobis ad vescendum carnes?* Ita sanè immodica cupido carnium, nobiliores hodie animos ad ima deponit subiiciens eos vili plebeculæ, quæ reuera nobilibus in eo cautior est, quòd nobiles epulis, & Veneri intenti bona sua dilapidant; dum populi, homines frugi, conglomerant opes, quibus nobilium bona comparant sibi, quæ eorum profusione quotidie subhastantur.

Popului vitiis obnoxius.

Numer. 11.

Gula vitium est ignobilium hominum.

Si scisciteris vnde tanti mali labes, id est, quo œstro ciente nobiles hos præfatos, quo valido spiritu quatiente incautos, præcipites acti sunt in barathrum, seu illuuiem carnis? Dicam ingenuè. Superbia prælibatis illis miseriis fecit exordium: nempe nobiles immemores illius humilis animi, quo deuinxere Reges, sibi arrogarunt titulos insignes, quos beneuola Principum indoles adiecerat: & vt superbia nescit modum; ita aliis præire voluerunt, quasi infra esset positum omne hominum genus. Deus procul à superbis in eos animaduertit isto maledicto, vt damnet eos ad bestias, qui se supra homines euexerunt. An non est damnari ad bestias, Deo ferè abdicato, totam suam curam impendere equis & canibus, & inscium esse pauperum, quos vrgens premit inedia, qua miserè deficiunt, pane denegato, quo canes venatici luculenter atque opiparè saginantur? Nonne id est, damnari ad bestias, die tota leporem insequi, vt cupediis gulæ fiat satis? Quodque deterrimum est, nonne illud est damnari ad bestias, hominem exuere, & feram induere; quod quibusque ferè nobilibus hodie inolitum est, dum tygres agunt; eos scilicet, qui olim prodeuntes è caueis in arenam, obuios quosque noxios, homines vtique damnatos, dente rabido lacerabant. Siquidem iam cedit in dedecus, apud adulterini fœtus nobiles hos spurios, de Deo parum sollicitos, & Christianos nomine tantùm tenus, si subitis odiis, armisque priuatis, pectore aperto ad vltima discrimina minimè deuenitur.

Nobiles damnati ad bestias.

Res reuera immanis & omnium propè nobilium probrum ingens; iurgij vmbra, solaque altercantium insania, sortita nomen iniuriæ, mutuis inde exortis cædibus, integris familiis detulit orbitatem, quia miserorum parentum intercepta consilia spesque occisæ; vnde libet exclamare: Quæ hæc dementia; ritu ferarum, non ratione sed impetu iniurias vlcisci, rerumque suarum iudicium permittere penè scenicæ arti, fortunæque sæpè fallenti ipsam artem? Demum illud etiam est hominem deponere, & subire animum pecoris, æmulari hircorum ingenium, ad libidinem natum: siquidem libido, vitiorum omnium spurcissimum, vt pote fœtori assuetum, atque vlceri pessimo obnoxium, castitatis venerabile nomen ludibrium facit; adeò vt castum esse plerisque hodie res sit inglorîa, vt & Venus immodica fecit sibi nomen grande. O pœnas congruè sancitas in nobiles illos vtique degeneres, quos nimio

Nobiles ad duella proni.

intumentes typho animus turgidus extulerat: æquum enim fuit infra pecus demittere fastum illum, qui supra hominem surrexerat.

Abdia cap. unico. Superbia à Deo deprimitur.

Vide edictum illud à Deo ipso promulgatum. *Ecce paruulum dedi te in gentibus, contemptibilis tu es valde. Superbia cordis tui extulit te, habitantem in scissuris petrarum, exaltantem solium tuum, qui dicis in corde tuo: Quis detrahet me in terram? Si exaltatus fueris vt aquila, & si inter sidera posueris nidum tuum, inde detraham te dicit Dominus.* Idonea sanè mulcta superbis indicta est vt deturbentur; sicut & humilibus congruum præmium assignat Deus, eam scilicet gloriam, cui se impares arbitrantur. Vide quàm sint dispares animi eorum, qui vera nobilitate gaudent; & illorum, qui deflectunt. Sic eos discernit Thomas ille nobilis Antistes Valentinus. *Qui genere ab antiquo nobiles sunt, magis spondescunt: nam sicut sanguine nobiliores; ita & ingenio humiliores, humanioresque sunt, & apud omnes homines tractabiles. Nec mirum: non enim ex hoc magnitudinis iacturam timent, quam tot sæculis in progenitoribus fundatam radicatamque conspiciunt: illi verò, qui casualiter acquirunt nobilitatem, quasi aduentitiam & nouam, in sua humiliatione periclitari pertimescunt, faciliterque posse ab hominibus contemni, quasi à leui filo pendeat.*

Nobilitas vera & antiqua stipata virtutibus.

Thom. à Villanoua Archiep. Valent.

EX HISTORIA. *Hist. Imper. S. Lazari sub an. 1376.*

Id ego velim inculcari passim à præconibus verbi Dei, & præsertim vbi frequens est corona nobilium, ne reponant præcipuam suam nobilitatem penes Chartas, ad Regis arbitrium obsignatas; sed resciant, virtutes, & nobilitatem esse collactaneas, & feriante virtute, nobilitatem etiam marcescere, imò & omnino deperire: vt testatus est Papa Gregorius XI. qui mortuo Imperatore Carolo IV. obstitit quàm potuit ne Venceslaus sufficeretur in locum eius, affirmans, eum esse impotem Imperij, quem reprobus animus effecerat vile mancipium omnium vitiorum. Ille etenim Princeps quasi editus in opprobrium suæ Gentis, & natus in saburram abdominis, nihil imperio dignum penitus anhelabat. Eamobrem homo sibi iniquior, parum æquos habuit eos, qui suas poterant adiuuare partes. Quomodo enim aliis eminere potest ille, quem vitiorum iugum immane premit? Quomodo in præclarum aliquod facinus erigere animum potest ille, qui in Venerem fractus fœminam sapit? Zelum vestrum acuite, ô præcones sacri, vt nostrates nobiles, animo muliebri, compositi in inermè illum sexum capite concinnato, resiliant ab eo inglorio suo viuendi ritu, qui Galliam ludibrio exponit exoticæ genti cùm aduertit liquari corda plerorumque nobilium, quos libidinis æstus, & crapula decoxerunt.

Venceslaus quare iudicatus imperio indignus.

Vitium homines honore indignos facit.

Marchionis Senecei vita.

Ne tamen iste liber, peregrinis etiam prouinciis cusus, officiat Gallis, quorum videtur isto volumine nutare nobilitas, dicam ingenuè, & fortè ad inuidiam, multos vt stemmate eminent, sic etiam virtutibus emicare, ita vt populo præluceát. Nec est quòd quis obiiciat, hos esse raros in æquore nantes. Qoippe nos, quibus hi vt plurimù nobiles assuescunt, eorum rimantes ingenium, multos deprehendimus pertæsos aulam, vt dent Christo manus. Vnaque Gallia plures Deo nobiles emisso religionis voto consecrat, quàm plures aliæ prouinciæ conglobatæ. Et ne superstitum in sæculo nomina recenseam, qui non aspernantes iura coniugij, virtute singulari emicant; in laudem nostræ Gentis sufficiet vnum sublatum è medio, facere redituum, vt eius memoria in exemplum nobilium, meo hoc volumine ætati posteræ commendetur. Is fuit Marchio de Senecey vir auita nobilitate insignis, vt cuius proceres recensiti videantur in regio diplomate expedito Caroli Magni æuo. Patre editus est ea probitate, vt in Comitiis generalibus toto nobilium cœtu in Præsidem eum deposcente, illi nobili societati præfectus sit, tota illic Gallia spectante virum, in quem honoris gratia, procerum regni vota omnia collimabant. Has obiit partes ilic Heros nobiliú omnium caput, ea sorte, quam omnes animo concordant.

Eo Heroë satus Marchio ille, cuius nobile elogium texo, iisdem quibus & pater gradibus ad hunc gloriæ apicem euectus est. Quippe multis post annis eodem etiam coëunte regno in comitia; vnus ille Dominus ab ordine illo Equestri petitus est in Præfectum generalem nobilium, quod nescio an vlli vnquam familiæ concessum sit, duos sibi succedentes præstitisse viros adeò illustres, vt præirent aliis omnibus nobilibus nemine reclamante. Adolescens ea virtutis strenuæ specimina præbuit, vt admodum charus extiterit Henrico Magno Regi, cui placuisse fuit semper in magnis, siquidem ingens ille animus delectum habuit semper maximè cordi, vbi aliquem dignare voluit singulari affectu. In tesseram regij amoris sui ipse Rex pronubus fuit nuptiarum, spectabilis huiusce nobilis Senecey, cui in coniugem dedit virginem nobilem, in quam plurium illustrium iuuenum vota, coniugij gratiâ, conspirabant. Ad arbitrium Regis accessit suffragium Eminentissimi Cardinalis à Rupefucaldio, agnitio sibi vniuerso Christiano pietate & doctrina. Ille neptis suæ hymenæos probans, & benedictione sua quasi beans, non modicam illi coniugio gratiam demeruit.

Sublato Rege Henrico, & mutata rerum facie, Maria Medicæa rerum potiens in Gallia, Rege Ludouico adhuc impubere, magni faciens Henricum illum Seneceum iamdudum probatâ viri industriâ, eum nobili legatione transmisit ad Hispanos, vbi sex annos egit ea morum integritate, vt Hispani æmuli Gallorum, nobis virum adeò conspicuæ indolis inuiderent. In eo erat habitus oris ad speciem virilis elegantiæ compositus. Corporis status eminens, animo illius reuera consonus, ea erat maiestate, quam Hispani ambiunt. Ingenio erat in beneficentiam prono, & obuio vnicuique indigo sui obsequij. Decor ille ita eius virtutem adornabat, vt Regis Catholici aulam totam sibi arctè deuinxerit. Quippè in dicendo sales miscens, & lepores Atticos, suos ea venustate condiebat sermones, vt qui adstabant penderent narrantis ab ore. Sed esto dicendi schemate peritissimus extiterit; actio tamen eius fuit omni loquela viuacior. Nimirum vt hi quos sors æquior euexit plerumque impunè peccant; ita qui declinant à noxiis, conciliant sibi animos, etiam nescios virtutum, quas in aliis demirantur. In ea classe fuit Henricus Seneceus, pietatis atque continentiæ spirans eam fragrantiam in aula Catholica, vt inde repedans ad propria, Hispanis ingentem cupidinem fecerit virtutis illius emeritæ, quam toto sexennio comprobarat.

Virtus assueta negotio, Henricum noluit esse sui iuris, sed clangente tuba eum ad castra prouocauit; vt qui Mercurium egerat apud Regem Catholicú pro Rege Christianissimo, iam se Martem

præstaret

præſtaret in perduelles Hæreticos. Siſtitur Regi Henricus, & vocatur in partem curarum regni: annumeratur præfectis exercitus: impauidus in obuia quæque diſcrimina incurrit, vitæ ſuæ incurius, Chriſtianæ fidei litaturus. Diceres, hominem dignum ſolio neſcire ſolum, vt in cælum tranſcenderet via martyrij, cuius laureolam videbatur hæretico gladio obnoxius ſuo ſanguine nundinari. Et equidem credo, in præmium pietatis, quam teſtatus eſt frequens adſtans Sacris, & beneficentiâ in pauperes, vulneratum fuiſſe ab impiis, in ea irruptione, quam fecit in arcem, cui cùm victor inſtaret, femur illi plumbea glande traiectum eſt, vnde vertente anno ceſſit fatis ille Henricus eo vulnere glorioſo. Quippe cunctante globo exire, quia apophyſi oſſis trochanteris adhæſerat, Lugdunum deportatus, totum ſe tradidit medicorum induſtriæ. Ego fortè fortuna illuc appuleram; inuiſi Heroem illum decumbentem mihi agnitum vt Proregem in deuotione Mariſconenſi, quæ adiacet caſtro Sceneceo, à quo Henricus ſuam nomenclaturam acceperat. Vt ægri annuerem votis, crebet illi adſtiti, non daturus aliquid eius ſolamini, ſed meo ipſius profectui. Nimirum ea mente erat ita compoſita, ad nutum Dei, vt inter adiaphora, quæ in neutram partem inclinant, reponeret optionem vitæ & necis.

Vrgente eum fato, viatico & extrema vnctione ſe accinxit ad agonem, cuius conſumptionem debebant excipere præmia neſcitura finem. Biduo ante ſupremum emiſſum ſpiritum, enixè orauit ne ſiſteretur ipſi amantiſſima conſors, neque quis prolem futuram orphanam memoraret; ſed vnius tantùm Dei frequens fieret mentio, vt ei Deus ipſe altiùs inſideret. Eo apparatu Henricus terris ereptus eſt, vt redderetur Deo, cui ſe totum ſoſpes, & æger impigrè deuouerat. Ingens ſui deſiderium toti regno fecit; quia vegeta ætate adſcriptus cælicolis, futurus erat proficuus regno, ſi Deo annuente ſuperſtes extitiſſet. Vt nunquam marcet virtus, licet æuum omnia depaſcatur, viget adhuc eius memoria afflans vnicuique odorem gratum. Quæro à nobilibus degeneris huiuſce ſæculi: vnde Henrico viuo & defuncto totius regni concors applauſus? Fortè quia nobilis? Minimè verò: ſiquidem in ea alea pleroſque conſortes habet, quos quia non ſtipat ea virtutum fragrantia, etſi ſua virtute præſtent, nemo ſuſpicit, nec aſpicit quidem. Fortè ea egregia quæ obiit munia, veſtium pompa, opes, & amici conſpicuum iſti ſæculo reddiderunt? Nequaquam: nempe præeunt illi in eo genere multi, ſed vna ei pietas in Deum inſita decorum adeò effecit, vt multi admirantes, coïte in eo gratiæ & naturæ dotes, confeſſi ſint, ſatius eſſe nobilem fieri ex proprio penu, diuite, & inſtructo virtutibus, quàm nobilem naſci, ſplendido ſanguine concretum.

Vtinam nobiles quamplurimi, hodie ſuperſtites, qui eum aliàs florente ætate ſibi præfecerunt in comitiis, eumdem iam cælicolam animo verſent, & recolant eos animi cenſus, quos in eo aduertentes, in equeſtris ordinis perquàm dignum præſidem elegerunt. Quæ autem potiſſimum in eo fuerint argumenta virtutis æmulandæ, paucis accipe. Henricus Sceneceus regij inſtituti eques torquatus vtique emeritus, deforis erat adornatus ea contextura veſtium, quæ decebat eum ſtatum, qui ſuos Symmiſtas ab aliis quibuſque nobilibus diſpeſcit, columba aurea radiante, & alis effuſis incubante meditullio crucis aureæ pendulæ de vitta cyanea, è ceruice hominis ea teſſeta conſpicua diffluente. Ne inglorium faceret illud inſtitutum humilitate ſua; ſtipatus erat ea ſequela famulorum qua par erat. Ea erat pompa cute tenus, nimirum cætera ſingularis: vtpote adeò aſſuetus religioſis hominibus, vt vix ſine illis eſſet caſtrum Sceneceum, vbi in monumentum pietatis procerum eius, proſtat ædes ſacra congruè dotata, vt plures inibi ſacerdotes quotidie inſtent Sacris.

Si quando charitas annonæ inediam ingereret, eo anno nihil ferè ſibi, ſed duntaxat egeſtate arenti populo demetebat. Vbi intererat Sacris, ſe ſuáque omnia propemodum oblitus, Dei tantùm meminerat; quodque ſtupeas in homine regiis implicito curis, hoc ſibi penſum indixerat, vt Deo appenderet horas Canonicas eo ritu, quem tenet Eccleſia. Ea parcitate vino vtebatur, vt abſtemium crediſſes. Ab omni Veneris illuuie adeò alienus erat, vt ab obſcœnis abhorreret, ſicut à blaſphemia atque periurio. Vtque puellulus, qui vnus illi erat, aſſueſceret rebus ſacris, multus erat in ſuggerendo nomine Ieſu & Mariæ. Omnem exoſus faſtum, nihil altum de ſe effutiens, conterebat ſuo exemplo ſuperbiam.

Necdum animo excidit illud eius inſigne effatum, quo mihi inter minores minimo futurus eſt ſpecimen humilitatis iugiter æmulandum. Nimirum ea ægritudine, qua occubuit, animum eius erigebam in ſpem vitæ æternæ, & recenſebam plagam illam prænuntiam mortis, quam pro fide tuenda contraxerat, Regi ſuo militans contra homines Deo & patriæ & Principi perduelles. Sed tantùm abeſt vt vir Deo plenus annuerit mihi applaudenti; quinimo alta trahens ſuſpiria, humili voce exoſa typhum, & ſupercilio depoſito, me ſic affatus eſt. Heu heu! Pater mi amantiſſime: Heu, inquam! & proh dolor! Ea quæ recenſes egregia facta, non Dei tantùm ergò edita ſunt; ſed ad beneuolam auram hominum aucupandam. Demum omnia noſtra ſunt pompa, & faſtus. Hoc audito; ego humilem eum animum illi inuidi, & mihimet ingemui, qui meo Capucinorum inſtituto eruditus, ad ſectanda quæque humilia, me agnoui procul ab ea virtute, quæ in eo Heroë rutila coruſcabat.

Diſcite igitur, ò nobiles inglorij, ab homine prænobili, non eſſe res diſcordes, ſtemmata nobilia, & virtutes; nihilque adeò officere claris natalibus, quàm vitia, quorum aſpergine diluuntur omnia diplomata, quæ ementitam nobilitatem aſtruunt. Etenim ratum eſt ſacrum hoc Sapientis effatum, quò benè conſulitur vnicuique nobili. *In manſuetudine opera tua perfice, & ſuper hominum gloriam diligeris. Quantò magnus es, humilia te in omnibus, & coram Deo inuenies gratiam.* Et hoc conſilium appoſitè quadrat verſui, qui titulum fecit huius ſectionis, illud vnum ingerentis, vt quantò quis excellit, tantò humilior ſit, exemplo Sancti Ioſeph, qui vbi deprehendit, Mariam ſapere quid diuinum, atque adeò ſe euectum ad hoc culmen gloriæ, vt coniugem haberet Deiparam; vir ille humilis & refuga gloriæ, declinare voluit hunc honorem.

Eccleſiaſt. 3.

Angeli frequentes adstant eis, quibus gratia uberior afflat.

In hæc verba:

Ecce Angelus Domini apparuit in somnis Ioseph.

SECTIO QVARTA.

DE IOSEPH CVM ANGELIS FAMILIARI COMMERCIO.

EX HISTORIA. *Plutarch. in Alexand.* Alexander æmulos tantùm Reges petit adolescens.

ALexandri Macedonis adhuc impuberis responsio magnanima circumfertur; ea scilicet, qua elusit illud incitamen, quod vrgebat eum ad faciendum periculum sui pernicis habitus cum aliis in Olympia currentibus. Vt se Alexander eriperet illis hominibus importunis suadentibus cursum, ait: Date mihi æmulos eiusdem stemmatis, vtique regij quo satus sum, & ego tunc cum Regibus inibo cursum, qui aliqquin mihi foret inglorius, si cum infimæ sortis hominibus aleam hanc tentarem. Sermo ille index magnanimæ indolis, magnam puero reuerentiam conciliauit: quippe astantes vt videre, eum nihil nisi regium anhelare, præscia velut mente augurati sunt, non vni tantùm solio Macedonum, sed regimini orbis vniuersi esse editum Alexandrum; vtpote qui etiam à teneris vnguiculis, hominum infra Principum sortem cōsortium abnueret, Regia duntaxat societate gestiens. Sexcentis annis Alexandro superior adolescens Ionathas ingenij sui nobilis insigne specimen ediderat, cùm vni Dauidi adhæsit pectore toto, vt eleganter exprimit Scriba sacer hoc contextu. *Anima Ionathæ conglutinata est animæ Dauid, & dilexit eum Ionathas quasi animam suam.* Etenim indubium est in homine illustris generis argumentum, solis assuescere nobilibus, & auersari lixas, imò etiam ab omni commercio vilis plebeculæ penitus abhorrere: siquidem ægrè admodum coëunt nobilitas & ignobile vulgus.

Nobiles nobilibus solùm assuescant.

1. Reg. 18.

Tiraquellus l. de nobilitate cap. 20. Scaliger quomodo principatu excidit.

Eo argumento excidit principatu Veronæ Antonius Scaliger, qui primas hactenus in ea vrbe tenuerat. Ille aspernatus proceres vrbis, aliosque editos claris natalibus, in suam familiam adsciuerat flocci homines, eoque ignobili stipatus agmine, iniurius erat primoribus, qui inde captarunt ansam suspicandi, hominem esse adulterini fœtus, vtpote degenerem, ac proinde imparem titulo Principis, quo gloriæ impos, immeritò gestiebat. Eâ coniecturâ nobiles hominem exosi, qui nihil insigne sapiebat, valida coniuratione inita, Principem illum vt solio indignum exautorantes, solo penitus adæquarunt.

Angeli quorum consortio gaudeant.

Angeli reuera procul sunt ab ea humili & abiecta indole Scaligeri fastidientis insignes quosque suæ ciuitatis homines, vnde & in suspicionem venit suppositi fœtus, & hominis ementiti clarum genus. Nimirum Angeli præpotente Deo parente sati, eorum duntaxat gaudent consortio, in quibus elucet aliqua coruscantis tessera Deitatis. Ita vt quo quis sanctior est, eò etiam sit propior Angelis. Et hoc clamat titulus huiusce sectionis, cui argumentum fecere crebra cum Angelis Iosephi commercia. Vt veritas igitur tituli astruatur, excipienda sunt Theologiæ velut è tripode loquentis oracula. Disciplina hæc sanctior diuino afflatu erudita, proposito themati magnam afferet lucem, & maximè versans eum locum Apostoli memorantis Angelos eo pacto. *Nonne omnes sunt administratorij spiritus, in ministerium missi propter eos, qui hæreditatem capiunt salutis?* Vnde sic arguo. Quò plura litant causæ in procinctu agendi, eo etiam effectus erit celerior: vbi enim plurima concurrunt ad agendum, ibi causa morarum impatiens, effectum suum citiùs exerit. Ergò quò quis erit sanctitate conspicuus, eò etiam arctiùs Angelos sibi deuinciet: cùm enim præcipuè mittantur Angeli propter eos, qui ministerium capiunt salutis; hi, qui aptiùs se accingent ad hocce Angelorum obsequium, nonne etiam suauius beatorum illorum spirituum suffragia demetebunt? Ast nullus est ad hæc Angelorum & hominum sacra commercia potior apparatus eo, quem affingit sanctitas; ea enim quæque anima insignis se componit ad salutem: Ergo quò tersior erit animæ nitela, velocius etiam erit Angeli præsidium.

EX THEOLOGIA.

Hebr. 1.

Comparari autem salutem sanctitate, res est in confesso apud omnes Theologos; non quòd operibus nostris ex natura sua insit quædam relatio, Deum obstringens ad impertiendum præmium, quod si congruum tantùm egregio facinori nostro largiretur Deus, nullum planè esset; quippe omnis sufficientia nostra ex Deo est. Sed quia Deus superioris ordinis qualitatem inurit nobis, quam Theologia gratiam nuncupat: qualitatis illius suffragio actiones elicitæ eriguntur in spem vitæ æternæ, quæ ex Dei fœdere inito cum homine, manet eos omnes, qui diuino illi charismati iugiter assuescunt. Hæc gratia si insignis extiterit, hominem ea specie condecorat, vt etiam Angelis sanctam sui cupidinem faciat ratione similitudinis, quam vbi beatæ illæ mentes deprehendunt esse summam, tunc illis hominibus frequentes assistunt, vtpote qui concordent ab ortu suo Sanctis omnibus ratione gratiæ, quam à mundi exordio Deus singulis quibusque Angelis impertiuit; vt conclamat tota Theologorum classis, ducta rationibus congruis ad hoc affirmandum, quarum ista est potissima, scilicet; Debere vnicuique fini media consona coaptari, atque Angelis necessariam fuisse gratiam vt assequerentur gloriam; siquidem gloria vt est superioris ordinis, idonea etiam illi fini media deposcebant, nimirum gratiam, quæ sola est ad beatitudinem medium adæquatum. Rursus Angelorum conditio non fuit hominum statu deterior; at hominis incunabula fuere gratiæ Dei illapsu nobilia, vt colligere est ex eo, quòd editus est homo ad imaginem, & similitudinem Dei.

Gratia homines Angelis assimilat.

Th. 1. p. q. 62. art. 2.

Accedit Sanctiorum Patrum concors auctoritas quæ est propitia sanctis Angelorum exordiis. Basilius in eorum choro præit. *Nihil sanctum est sine Spiritus sancti præsentia: Angelos namque vt initio essent, Verbum opifex omnium condidit; sanctificationem verò simul illis impendit Spiritus sanctus.* Etsi Suarez dicat, variare Augustinum in hac quæstione; video tamen constare sibi eum Sanctum, gratiæ Angelis insitæ indubium assertorem. Sic ille. *Angeli, qui in illa qua creati sunt beatitudine perseuerant, non natura possident bonum, vt non mutarentur cum cæteris; sed arbitrio seruantes bonam voluntatem, & bonum conditionis, & fidem Domino propter quod & merito ab ipso Domino Sancti Angeli vocantur, quòd tenuerunt*

Sanctū nihil est sine Spiritu sancto. Angeli non sunt beati natura sua.

EX SS. PATRIBVS. *Basil. in Psalm. 32. Suar. l. 5. de Angel. c. 4. Aug. lib. de Eccl. dogm. c. 59. & 6.*

tenuerunt arbitria sanctitatem, nec sociorum exemplo deuiauerunt à bono. Altero eiusdem libri capite idem versans argumentum ita pergit. *Virtutes Angelicæ, quæ in diuino amore perstiterunt fixa, lapsis superbientibus Angelis, hoc munere retributionis acceperunt, vt nulla iam rubigine surripientis culpæ mordeantur, vt & in contemplatione conditoris sine fine felicitatis permaneant, & in hoc sic condita, æterna stabilitate subsistunt.* Hactenus Augustinus. Ex præfatis liquet sensus Apostoli perhibentis, Angelos mitti in ministerium, propter eos, quorum ferè salus indubia est, quia à gratia non declinant. Ratione enim huius affinitatis, quæ sita est in communi gratia, intercedit necessitudo quædam inter Angelos & homines, etsi sint naturæ discoloris.

Angeli confirmati sunt in gratia.

Non insciâ Philosophiâ fidem facit istud theorema, insinuans Angelos fieri æquiores hominibus, si eos aduerterint emicare virtutibus, & eminete gratiâ singulari. Ex Aristotele, ibi est amicitia, vbi & reciprocat amor; at amor nequit esse mutuus, nisi adsit vtrimque obiectum amoris, quod est bonum ambas voluntates arctè deuinciens. Ergo si Angelus in homine deprehenderit illud bonum gratiæ, cuius ope gloriæ æternæ compos effectus est; proculdubio hominem redamabit, qui eo ipso quod est in gratia, Angelis addictus est, vt fratribus suis primogenitis, quos vt tutores accepit, à temporis articulo, qui ei huiusce lucis vsuram impertiit. Nota, hoc schemate discurrendi, arceri ab amicitia Angelorum reprobos omnes, etsi omnia eis bona aspirent, quæ conciliare solent animos hominum, quorum æquior vtplurimum captatur aura, velis his expansis, scilicet opibus, epulis, forma egregia corporis, aliisque naturæ dotibus admirandis. Nihil horum remoratur Angelos, rerum omnium incuriosos; hæ ad Deum non euehunt suos illico possessores. At prædiuites mundi gazæ, pompa honorum, & sæculi fastus, oris venusta compositio, cæteraque eiusdem farinæ bona grauant sua mancipia, & deorsum inclinant. Ergo non sunt bona eius contexturæ, quam requirit Angelus vt præuiam amori suo. Imò ipse Aristoteles ait, veram amicitiam posse tantùm inter bonos enasci; quia nihil reuera hominis qua homo est inclinare potest affectum æquè ac virtus, quæ vt est bonum variare nesciens, ita & nutare nescit amicitia eo fundamine constituta. Infertque Philosophus, rarum esse omne par amicorum, quia orbis extremâ laborat inopiâ virtutum. Igitur cùm gratia omni virtuti naturali præstet, & sit quasi cognata Angelis, eis statim infusa; si quem hominem nanciscatur ea qualitate prænobilem, proculdubio incunctanter eum amore suo reciproco dignabuntur. Sicque stabit tituli conclusio de affinitate Angelorum & Sanctorum. Item ex præfatis fas est colligere, sanctitatem alicuius, ex necessitudine Angelorum; quibus vt sola gratia est cordi, si cuipiam frequentes astiterint colloquentes, creber ille afflatus, multiplicis gratiæ præsens arguit incrementum.

Ex Philosophia. *Arist. lib. 2. magn. moral. cap. 12* Amicitia inter quos reperiatur.

Angeli quare non ament noxios homines.

Arist. l. 8. Ethic. c. 3. Amicitia tantum inter bonos nascitur.

Sacer ille textus qui est Iosephi encomiastes, sanctitatem viri prodit eo ritu, quem iam decurrimus. Plurima namque dicturus paucis, tres recenset Angeli accessus ad Iosephum, qualiter se deberet gerere in his quæ Christi sunt desuper eruditus. Sed quid mirum, Mariæ sponsum emeritum dignari colloquio Angelorum, qui ipse erat veluti Angelus custos Christi & Mariæ Principum Angelorum. Eo etiam honore dignior Mardochæo, quem Persarum Rex inclytus Assuerus ob detectas insidias, eò euexit, vt Aman secundus à Rege, pedes anteiret Mardochæum equitantem in equo regio, iuxta ipsiusmet Aman sententiam, quam sic Assuerus consuluit. *Quid debet fieri viro, quem Rex honorare desiderat? Cogitans autem in corde suo Aman, & reputans quod nullum alium Rex nisi sese vellet honorare, respondit: Homo, quem Rex honorare cupit, debet indui vestibus regiis, & imponi super equum, qui de sella Regis est, & accipere diadema regium super caput suum, & primus de regiis principibus ac tyrannis teneat equum eius, & per plateam ciuitatis incedens clamet, & dicat: Sic honorabitur quemcumque voluerit Rex honorare. Dixitque ei Rex: Festina, & sumptâ stolâ, & equo, fac vt locutus es Mardochæo Iudæo.* Quare autem Assuerus multus extiterit in Mardochæo excolendo, lege initio eiusdem capitis. *Noctem illam duxit Rex insomnem, iussitque sibi afferri historias & annales priorum temporum. Quæ cùm illo præsente legerentur, ventum est ad illum locum, vbi scriptum erat, quomodo nuntiasset Mardochæus insidias Bagathan, & Thares Eunuchorum, Regem Assuerum iugulare cupientium. Quod cùm audiisset Rex, ait: Quid pro hac fide honoris ac præmij Mardochæus consecutus est? Dixerunt ei serui illius ac ministri: Nihil omnino mercedis accepit.*

Esther. 6.

Hactenus ille Codex sanctus, cuius series tota recensens præmia, quibus affectus est Mardochæus, ad tria maximè præcipua terminatur: videlicet diadema regni, equum de sella regia, & Principem qui sterneret equum, & fræno arrepto equitem anteiret, humilem deferens famulatum ei, cuius obsequia Rex eo præmio compensabat. Deus qui quandoque effunditur in gratias largiendo ex præuisione meritorum, vt videre est in Paulo, quem scelus anhelantem, hominem frugi fecit in instanti, ex eo quòd futurus erat vas electionis, & præco nominis Iesu morte tenus; ita & Iosephum eodem brauio excoluit, quo & Mardochæum Assuerus, ob apertas insidias, quia Ioseph erat erepturus Christum infantem neci quam erat ei Herodes homicida moliturus, deportando in Ægyptum puerulum Regem, in cuius caput Rex impius multo effuso sanguine coniurarat. Tria itaque Iosepho concessa sunt. Diadema regni, equus de sella regia, & primi Principis humile obsequium.

Actor. 9.

Duo annuente diademа regni assumpsit iste Ioseph, cum nomine Patris Christi dignatus est, quod nemini vnquam Sanctorum est concessum. Siquidem Angeli, qui Dei partes egerunt olim quando creditus est Deus apparere, vt in monte Sinaï lege promulgata; item & in alio monte, quò migrauit Abraham, vbi Deum agens Angelus egregiū eius facinus approbauit. Angeli, inquam, aliàs obiere Dei vices; sed in monte Thabor Deus ipse Pater suas egit partes, quando hæc vox desuper insonuit. *Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi benè complacui.* In huius vocis edendæ partem noluit aduocare Deus Angelum, ne assumeret diadema regni, id est, nomen seu titulum Patris Filij Dei: penes autem illud nomen Patris esse diadema Regni, videre est ex eo quod aiunt Theologi, Patrem esse fontem & originem Triadis

Paternitatē Angelus nūquam assumpsit.

Ex SS. Patribus. *Matth. 3. Chrys. & Hier. item & Th. in c. 17. Matthæi.*

Triadis sacrosanctæ. Angelis negatum fuisse decus illud, sibi consoni affirmant Sancti Basilius, Chrysostomus, & scholæ genius Angelicus Doctor, quibus adiice Cyprianum sic præfata illa verba audita in monte Thabor expendentem. *Hucusque, Domine Sancte Pater, non audiuimus te ita loquentem, vt personaliter tibi assignetur locutio, quam proferres. Hanc vocem à tua paternitate delatam, nemo est qui ambigat, non est qui sibi hoc verbum audeat arrogare.* Augustinus in ea quoque est mente, suam sententiam sic professus. *Firmissimè tene, & nullatenus dubites, Patris, & Filij, & Spiritus sancti vnam quidem esse naturam, tres vero esse personas, Patremque solum esse qui dicit: Hic filius est meus dilectus, in quo mihi benè complacui, & filium solum esse, super quem vox illa solius Patris sonuit.*

Cyprian. l. de baptismo.
Patris quando in diuinis vox insonuit.

Aug. in l. 4. de Trin. c. 21.

Esto sit hoc diadema Angelis inconcessum; Iosephi tamen capiti incubuit, Maria etiam conscia quæ vocauit eum Patrem Christi, sicuti supra recensui, dum reperto puerulo Iesu in templo, ait illi: *Fili, quid fecisti nobis sic? Ecce Pater tuus, & ego dolentes quærebamus te.* Imo etiam ipse Dominus Iesus nonne & vocatus est filius fabri, quia Iosephum ea nomenclatura patris iugiter appellabat? Eo diademate insignis, nonne habuit sibi subditos Iesum & Mariam; Iesum vt filium putatiuum; Virginem verò vt coniugem? Equo item vectus est regio, nempe idem ei affingitur virtutis omnigenæ titulus qui & Christo, quem ipsi etiam reprobi prædicantes vno hoc iusti nomine censuerunt. Sic Iudas ait. *Peccaui tradens sanguinem iustum.* Ita & Pilati vxor. *Nihil tibi & iusto huic.* Idem etiam nomen Iusti Iosepho inustum à Matthæo eo panegyrico concludente virtutum eius omnium summam. *Ioseph autem cùm esset Iustus.* Virum autem omnimodè iustum virtutibus cunctis vehi vt quadrigis, in confesso est ex alibi prælibatis, vbi iustitiæ nomine signati diximus omnem omnium virtutum chorum, iuxta Aristotelis etiam arbitrium, & Hieronymi sententiam sic scribentis. *Omnium virtutum species, vno iustitia nomine continentur.*

Luc. 2.
S. Ioseph tituli laudis iidem, qui & Dei.

Matth. 1.
Arist. lib. 5. Ethic. c. 2.

Hier. ep. ad Demet.
Iustitia virtus generalis.

Vnum est quod titulum sectionis spectat, nempe illud decus insigne additum Mardochæo, quando Principum primus Aman hominis Hebræi equitantis ministerium egit, capite aperto vrbe tota peditando. Vide eo apparatu Iosephum euntem in Ægyptum, fretum ducatu Archangeli Gabrielis, qui vnus est è supremis cælestis curiæ Principibus. Fuisse autem Gabrielem Archangelum Iosepho adiectum vt ministrum, & interpretem arbitrij Dei, audi ex Origene. *Ecce Angelus Domini apparuit Ioseph. Qualis Angelus? Ille ipse, qui ad Mariam destinatus fuerat Gabriel: ille annunciare venit, qui Zacharia in templo locutus est: ipse & nunc per somnium ostendit se Ioseph S. Angelus Gabriel: ipsi enim iniunctum fuerat & commendatum generationis dominicæ sacramentum. Propterea & dignè appellatur fortitudo Dei: illius namque Incarnationis sacramentum commendatum habebat, qui veniebat ad debellandas potestates aereas.* Fuisse autem vnum de Principibus primis hunc Angelum, collige primum ex nomine, quod aliquid eruditè præpotens sonat, & proximè affine Deo, vt Bernardus ait. *Non arbitror hunc Angelum de minoribus esse, qui qualibet ex causa crebra soleant ad terras legatione fungi. Quod ex eius nomine palam intelligi datur, quod interpretatum fortitudo Dei dicitur. Nec discordat nomen à nuntio: Dei quippe virtutem Christum, quem melius nunciare decebat quam hunc, quem simile nomen honorat? Nam quid est aliud fortitudo quam virtus?* Gregorius Angelum hunc summum vocat. *Ad Mariam Virginem non quilibet Angelus, sed Gabriel Archangelus mittitur. Ad hoc quippe ministerium summum Angelum venire dignum fuerat, qui summum omnium nunciabat.* Itaque dum famulum se Iosephi præstitit ille Angelus, reuera Princeps potentissimus Iosephum anteiuit, præambulonem agens hominis euntis in Ægyptum.

Angelus Gabriel minister incarnationis.

Orig. hom. 3. de diuersis.

Bern. hom. super Miss. est.

Greg. ho. 34. in Euang.

Anteuertit Deus dignatione sua in Iosephum edictum Cæsareum, quo præmia non modica decernuntur homini benefico suo Principi, sic enim habet textus ille Cæsarei Codicis. *Sanè si quis ex his in exordio initæ factionis, studio veræ laudis accensus, ipsam prodiderit factionem, præmio, & honore donabitur.* Et licet vitæ Assueri consultor opportunus mercedem nactus sit singularem; Ioseph tamen cauens vitæ Christi, ampliori longè honore dignatus est, præiens in hac alea Mardochæo, cui etsi astiterit equitanti Princeps Aman, id semel tantùm patratum est. Sed Iosepho illustriori viro, & quasi redemptori Redemptoris, cuius vita ierat in discrimen, crebrò adfuit Gabriel ille Princeps. Et esto Matthæus trinæ duntaxat visionis meminerit; non eo tamen inficias, Angelos fuisse quasi domesticos in ea familia, vbi & Christus erat legis à seipso conditæ sedulus obseruator, honorans Patrem, & Matrem, iuxta legem hanc insignem. *Digna vox est maiestate regnantis, legibus alligatum se Principem confiteri. Et reuera maius imperio est submittere legibus principatum.* Incunctante mora Angeli eo aduolarunt, pensuri suum famulatum illis parentibus, quibus erat subditus Dominus Iesus Princeps Angelorum. Sed Gabriel quasi vnus addictus illi mysterio, ita assiduus illic fuit, vt dixisses esse adscitum in familiam Virginis illibatæ.

Reuelantes factiones sunt præmiandi.

EX IVRE CIVILI.
Leg. Quisquis §. finali, Cod. ad leg. Iul. Maiest.
Legum obseruatio maior est Imperio.
Princeps ipse leges obseruet.

Leg. 4. Cod. de leg.

Fauet elegans obseruatio cælicolæ Matheseos; quædam peculiaria signa zodiaci assignat singulis quibusque Planetis: ait, Planetas duobus gaudere signis seu domibus: vt Saturno assignat duas has domos, Caprum, & Aquarium, Ioui Pisces, & Sagittarium; sed missis aliis, id maximè meo quadrat instituto, quod scilicet, Mercurio assignet has duas domos, scilicet domum Virginis, & domum Geminorum, nihil reuera aptius excogitari potest huic themati de Principe Angelorum Gabriele, quasi inscripto familiæ Domini Iesu, Mariæ, & Ioseph. Quippe Gabriel Mercurij egit partes, quando nuntium se fecit, & interpretem superni arbitrij, nimirum quando dicitur Angelus ille Deo delegante missus ad Mariam, omnes obit vices, quas suo Mercurio affinxit prisca Gentilitas, quæ etiam Deorum hunc legatum aligerum pinxit, vt & nos Angelum Gabrielem alis instruimus. Mercurius ille noster duas habuit veluti domos sibi singulares, videlicet domum Virginis, & domum Geminorum; bifariam enim potest nominari domus illa, cui immorata est Deipara, quam si illibatam spectes, iure potes eam nominare domum Virginis; siquidem ea, scilicet Maria, fuit primiceria omnium Virginum,

EX MATHEMATICA.
Ptolem. Firmicus. Schonerus alii de dominio Planetarum.

S. Ioseph fuit assuetus Angelis.

cuius

cuius puritate adeò captus est Gabriel, vt subodorans gratiarum fragrantiam, quam afflabat ea Virgo nitens omnigenâ puritate, vtpote facta Dei sacrarium; Angelus, inquam, ille suam fecit domum, eandem Virginis Mariæ domum.

Rursus si attendas Mariam vt sponsatam; eo Ioſephi obiectu, Maria coniugata duo dicit, se videlicet, & sponsum suum, quibus duobus Angelus ille Gabriel assuetus, & crebrò colloquens, domum hanc Geminorum suum paradisum fecit; in eam enim sciebat ille Mercurius, Deo propitio copiosos gratiæ latices influxisse. Mercurius ille vnus est in Planetis, qui à Sole non recedit vltra viginti quatuor gradus, cùm cæteri omnes Planetæ longiùs excurrant; ideoque vbi Mercurius subit domum Geminorum, statim Sol rutilus illic irradiat: ita quando Gabriel Angelus superas derelinquens oras, aduolauit ad hanc domum Geminorum, Mariæ, & Ioseph, eius ingressus fuit reuera prænuntius Christi Solis, illis ædibus orituri. Nec anceps fuit augurium: Deus enim eo articulo temporis illapsus in Virginem, hominem induit; Angelus ille pronubus Mariam sollicitans ad hos Dei & hominis hymenæos, non Mariam tantùm dignatus est sacris muneribus, sed & Iosephum eius meritum coniugem insigniuit dotibus, quas Deus dederat ei transmittendas.

In figuram eius gratiarum vberis affluxus, Eliezer vernaculus Abrahæ dedit munera virgini electæ in sponsam, similique etiam dignatione affecit parentelam sponsæ; sic enim habet textus. *Probatis vasis argenteis, & aureis, ac vestibus dedit ea Rebeccæ pro munere: fratribus quoque eius & matri dona obtulit.* Eadem etiam liberali manu, Angelus Iosephum Mariæ coniugem illa locupletauit gratia, quam Deus ei dederat infundendam. Eamobrem si à me sciscitieris quomodo nuncupem illam domum Geminorum, Mariæ & Ioseph, cui adeò frequens astitit Gabriel Angelus; eam congruè appellabo aceruum Mercurij, quia Angeli illius ministerio, tot & tantæ gratiæ in eam domum congestæ sunt, vt ille aceruus Mercurij sua mole gratiarum superet cumulum illum ingentem, in quem assurgunt beatorum omnium charismata, quantumuis extiterint ea luculenta.

Genes. 24.

Accedit & alia Matheseos obseruatio, qua vtriusque venti, Aquilonis scilicet, & Austri vehemens aura tribuitur aspectui Mercurij, quo etiam beneuolo influunt imbres, vt & ego Ephemeridum suffragio sæpius obseruaui. Audi Angelum, Spiritus sancti indubium præcursorem, quando affatum eius sequutus est afflatus illius auræ sacræ, iuxta præsagium. *Spiritus superueniet in te, & virtus Altissimi obumbrabit tibi.* Aura illa validior etiam aspirauit Iosepho, vt conscio mysterij, cui suum debebat pendere famulatum. Austri influxum sensit Ioseph, amoris æstum patiens, quo actus totus effusus est in puerulum IESVM, cuius infantuli eam gessit curam, quam suggessit Angelus, morem gerens monitis eius, & detrectans credere suo dictamini in re tanti momenti, vt regimen infantiæ Regis Angelorum: & licet morem gerere Gabrieli consulenti fugam in Ægyptum, videatur esse argumentum obedientiæ; credo tamen fuisse facinus amoris in puerulum, cuius vt saluti totus inhiabat, satiùs duxit Angeli ducatum sequi, quàm suam industriam, non futuram æquè salutarem Christo, ac Gabrielis consilium, sibi sic sanciente Deo Domino propalatum. Item vir ille Dei, Mariæ adiectus in sponsum, quomodo non arderet iuxta clibanum Diuini amoris, quo ita Virgo incanduit, vt Iosephus etiam igneâ hac gratiâ conflagrarit. Datumque est Ioseph illud quod dictum est in Apocalypsi. *Suadeo tibi emere à me aurum ignitum probatum, vt locuples fias.*

Luc. 1.

S. Ioseph quoniã amore Dei incanduit.

Consortium bonos vel malos facit.

Apoc. 3.

Eo igne amoris totus ebulliit Ioseph prope Mariam, cuius lampades ignis atque flammarum; valétque argumentum ductum ex Iure Ciuili, cuius accipe sanctionem. *Cùm ex conuersatione probetur bonitas, vel malitia; valet optimè dictum testis deponentis, aliquem esse bonum vel malum: quia videt eum conuersari cum hominibus bonæ vel malæ famæ.* Hæc Angelus in Authentica de Monachis apposité ad ea, quæ contrario sensu ait Baldus. *Ratione malæ societatis quis præsumitur malus.* Idcirco cum eodem Iure sint fauores ampliandi; nonne ex Mariæ iugi consortio Ioseph æmulatus pro modulo amorem eius in Deum, arsit eo igne, quo & Maria? Nam etsi Ioseph alia planè ratione pater Christi fuerit, quàm Maria Mater; cùm ea verè Mater extiterit, ille verò nomine tantùm tenus pater: non tamen illi defuit affectus patris; quippe idem Deus Christus, qui eum crebrò nominauit patrem suum adiecit ei amorem illum, qui consequitur nomen illud, quod totum est amoris, atque ita Iosepho non defuit ille amor in Christum, quem filij vice habebat, & qui etiam viget in animantibus, vt benè disputat Augustinus. *Si tali quisque crudelitate efferatur, vt perdat etiam humanum dilectionis affectum, & non amet filios suos, & non amet coniugem suam, nec inter homines numerandus est. Non enim laudandus est, qui amat filios suos, sed damnandus est, qui non amat filios. Adhuc enim videat cum quibus debet ei esse ista dilectio communis. Amat filios: & feræ amant filios. Amant filios aspides: amant filios tygrides: amant filios leones. Nulla enim bestia est, quæ non filiis suis blandè murmuret: nam cùm terreat homines, paruulos fouet; fremit leo in filios, vt nemo transeat. Intrat in speluncam, vbi habet filios suos, omnem rabiem feritatis ponit: foris eam exponit, & cum ipsa non ingreditur. Ergo qui non amat filios suos leone peior est.* Hæc ille, vnde arguo.

EX IVRE CIVILI. Authenti. de Monachis §. Cogitandũ, vbi Angelus. Bald. in leg. Eum. Cod. De Episcop.

Amor filiorum non est laudandus.

EX SS. PATRIBVS. Aug. serm. 2. in feri. 4. post Sexagesim.

Amoris expers in filios est inhumanus.

Ex Sancto Thoma ita se habet amicitia consanguineorum ad amicitiam exterorum, sicut substantia ad accidens; nam ea fundata est in coniunctione originis, quæ est secundùm id quod pertinet ad substantiam; at substantia per se stat, accidentia verò possunt abesse perperam & adesse, atque ita amor sequens substantiam, vtpote insitus à natura, est omni amore perennior, cùm alij omnes amores de fortis accidant, atque adeò obnoxij sint mutationi, iuxta ingenium accidentium quibus ea sors indicta est, vt varient semper, & minimè sibi constent. Sed amor supernaturalis vti superioris ordinis, eminet illi, quem natura afflat; ergo Ioseph, qui à Deo accepit vt esset Pater Christi nomine, & cui reuera inditus est amor congruus huic titulo, quàm maximè amauit Christum, ipsa eiusdem Dei dignatione, qui alibi liberalis, non extitit parcus suorum charismatum erga illum, qui ad cunas ipsius Dei in humanis sedulus excubabat.

S. Thom. 2. 2. q. 28. art 8.

Amicitia cõsanguineorũ quomodo differat ab alia.

Rursus eodem Thoma assertore; gratia, & virtus non deuiant ab ordine naturæ, qui à

Deo præscriptus est; siquidem à Deo edita ordinata sunt. Hunc autem tenorem natura seruat, vt vnumquodque agens naturale prius se effundat ad propiora sibi, quàm ad posita procul, in modum ignis, qui res sibi adiacentes magis calore afficit, quàm remotas. Ergo Deus ignis consumens, Iosephum maiore amore affecit, quàm ipsos Angelos; quia Iosepho propior fuit, atque adeò suo exemplo anteuertit Christus illud Augustini effatum. *His potissimum consulendum est, qui pro locorum, & temporum, vel quarumlibet rerum opportunitatibus, constrictius tibi quasi quadam sorte iunguntur.* Amor ille desuper infusus ex societate Mariæ multùm adiecit sibi, cùm etiam reprobis inuitis sese virtus insinuet, si frequentiam hominum frugi non detrectent. Et eò spectat Ambrosius, dum sic fatur. *Socios tibi bonos, & honestos coniunge: quia si fueris socius conuersationis eorum, eris & virtutis illorum. Titiones igniti, alterutrum se incendunt: plures candelæ accensæ fortiùs ardent: equi euntes simul, leuius & feruentius gradiuntur; quia vnus ex altero animatur. Discipuli Domini stantes in eodem loco repleti sunt Spiritu sancto.* Cùm ergo huius amoris prænuntius fuerit Angelus Gabriel; nonne fuit Mercurius præiens Soli, & excitans Austrum, qui sua aura eos accendit, quibus feruidus aspirat?

Charitas ad quos præcipuè debet se extendere.

Aug. lib. 1. de doct. Christ. cap. 28.

Consortium cuum sit cum bonis.

Ambr. ser. de morib. & honesta vita.

Non Austrum tantùm inspirat Mercurius, sed & Aquilonem, vtriusque auræ prænuntius, vt quotidiano experimento liquet petito ex cælica Mathesi, quæ ex aspectu Ephemeridum est præscia tempestatum, idque citra ariolandi periculum: prout enim Planeta ille est Meridionalis aut Septentrionalis ascendés, hunc aut illum ciet ventum iuxta positum suum, quo deuius est à circulo æquatoris. Gabriel præambulo amoris illius, quo æstuauit Ioseph, portendit etiam alia charismata, quæ inusta illi Sancto, impotem fecerunt illum & expertem omnis sensus inhonesti; itavt dixisses, eum fuisse vsum corpore gelido, & ab omni impetigine carnis procul, etsi Mariæ iugiter astaret. Vnde & mens hæc gelida, pruritum nesciens, dedit ansam plerisque affirmandi, Iosephum fuisse immunem ab eo fomite peccati, quo sanctissimorum etiam hominum renes igne Veneris incandescunt. Et hinc maximè emicat virtus huius Sancti, quem eo apparatu Deus Virgini destinauit. In eo sensu ei equidem afflauit Aquilo extinguens eas omnes reliquias illius ignis, quo exarsit Adami prosapia; quia Adam nefario diaboli commercio conflagrauit.

Gabrielem anteisse auram Aquilonis Iosepho afflaturi, potest probari saltem aliqualiter à simili, ex eo quòd fomes peccati ligatus in Maria in eius conceptione, fuerit penitus extinctus eo momento, quo consensit Angelo Gabrieli, Christi instantis illapsum referenti. Eâdem namque morâ fomes extinctus est, & Christus concretus Mariæ sanguine, hominem induit. Ita Angelicus Doctor, suæ sententiæ habens Sanctos plurimos assertores. In his accipe Cyprianum. *In Christi conceptione Spiritu sancto obumbrante, originale incendium extinctum fuit: legem mentis non infestabat, rebellio nulla quietem spiritus affligebat, nec recesserat à venerabili pectore Matris Spiritus sanctus, ad verbum Gabrielis illapsus: possidebat domum suam, & templum quod sibi consecrauerat, adornabat: seruabat sacrarium suum, & sanctimonia thalamum honorabat: lætificabant consolationes huiusmodi animam benedictam, & tanti habitatoris reuerentia concupiscentiarum ludibria abigebat.* Aduocandus eò etiam est Cyrillus ille Ierosolymitanus, sic fatus. *Spiritus sanctus in Virginem veniendo, & eam obumbrando sanctificauit eam, quò posset eum, per quem sunt omnia suscipere.* Adiice his Arnobium, cuius hoc est eloquium. *Iesus immaculatus virgineam aulam ingressus, ipsum tabernaculum à maculis carnalibus liberauit, & dedit sanctificationem potius quàm accepit.* Consonat & Sanctus Bernardus. *Ego puto quòd copiosior sanctificationis benedictio in eam descenderit, quæ ipsius non solùm sanctificauerit ortum; sed & vitam ab omni peccato deinceps custodierit immunem.*

Mariæ quomodo inséderit semper Spiritus S.

Cypr. lib. de Card. Christi operib. cap. de Natiuit.

Mariæ quid profuit Spiritu S.

Cyrillus catechesi 17.

Arnob. in Psalm. 14.

Bernardus.

Idem Angelus Gabriel hunc anteiens Aquilonem, qui Mariæ afflauit, Deo sic decernente, eadem etiam aurâ demulsit virum eius, ita vt peccati fomes extinctus sit, aut ligatus saltem. In ea mente est Gerson cuius est & hoc de Iosepho assertum. *Sicut decuit, vt Virgo summa puritate niteret; sic etiam decuit, vt haberet suo modo parem sponsum purissimum, qui cum perpetua Virgine virgo permaneret, vterque regali progenie illustris, vterque sanctificationem in vtero recipiens.* Extincto fomite non fuit periculum Iosepho comitem habere Virginem, cuius alioquin species egregia, viro incauto & libidini obnoxio facta fuisset iniquior. Et hoc credo præscitum eo textu Canticorum, quo Mariæ domus cum horto componitur, quem vtraque ventilat aura Austri atque Aquilonis; vnde & beneficio gemini huius venti ille hortus est omnium aromatum affluxu locuples. Audi sponsum dilectæ suæ Mariæ sanctissimo amore gestientem. *Hortus conclusus soror mea sponsa: hortus conclusus, fons signatus. Emissiones tuæ paradisus malorum punicorum cum pomorum fructibus, Cypri cum nardo, nardus & crocus, fistula & cinnamomum, cum vniuersis lignis Libani. Myrrha, & aloe cum omnibus primis vnguentis. Fons hortorum, puteus aquarum viuentium, quæ fluunt impetu de Libano. Surge Aquilo, & veni Auster, persla hortum meum, & fluant aromata illius.*

S. Ioseph debuit præ aliis omnibus accedere ad Mariæ sanctitatem.

Gers. ser. de Natiu. Mar.

Cant. 5.

Mariæ virtutes figuratæ textu sacro.

Ea verborum series insinuat ante copiosum illapsum Spiritus sancti, & ante Gabrielis crebra commercia Mariam & Iosephum fuisse hortum & floretum omnigeno flore satum, id est, vtriusque animam fuisse virtutum omnium chorum, cuius fragrantiâ captus Spiritus sanctus, vtroque suo afflatu australi, & septentrionali perflauit illas areolas peramœnas, charismatis omnimodi satione. Et vt venti insurgentis Mercurij Planeta velut quædam indubia præludia. Ita & gratiarum vehementior influxus habet Angelos veluti præcursores, qui vt non nisi sanctioribus viris astant; ita etiam nunquam desunt illis, quos gratia vberior insigniuit. Et hoc clamat huiusce sectionis argumentum, petitum à crebris Angeli Gabrielis cum Iosepho colloquiis, quæ eminentem viri sanctitatem produnt. Quippe Angeli, aquilarum instar, non abiecta petunt, sed duntaxat prælatis montibus insident: vnde vt aquila sæpe augurium Imperij portendit eis, ad quos aduolauit; ita & Angeli si quando homines inuisunt, sanè præuia virtute insigni, ad hæc amicitiæ obsequia percelluntur.

Nec

Ex Historia. Plutar. in Timoth. Cicero lib. 1. offic. Timotheo dormienti se se vltro obiecit victoria.

Nec inanis est coniectura meritorum Ioseph, petita ex illius cum Angelo Gabriele commercio. Namque fuit Angelus ille tessera potestatis eius, qua Iosephus debebat breui omnibus eminere; vtpote futurus pater nutritius Christi, & sponsus Deiparæ. Nec est quod quis obiiciat, Euangelistam memorare tantùm Iosephi dormientis cum Angelo colloquia, & fortassè nunquam Angelos adfuisse vigilanti. Ea enim instantia foret fatina eiusdem, cuius extitere ludibria, quæ liuor affinxit quondam Timotheo duci exercitatissimo Atheniensium, qui eâ erat peritiâ in expugnandis quibusque prævalidis arcibus; vt ei perinde esset in arcem irrumpere, & eam cingere obsidione. Egregiorum facinorum gloria, æmulorum perstrinxit oculos: eamobrem vt rutilo huic lumini tenebras offunderent, pinxere Timotheum explicantem retia, in quæ fortuna compellebat arces, eo etiam Timotheo dormiente; sic sorti dantes illustria Timothei conamina, & non virtuti. Bellè is inuidorum elusit calumniam. Nimirum ait: Si dormiens oppugno ciuitates, reuera vigil adiiciam meæ integra regna ditioni.

Matth. 1. Ita & ego diluo instantiam Iosepho iniuriam. Si dormienti Gabriel Angelus attulit Sanctorum omnium principatum, dicens. *Ioseph fili Dauid, noli timere accipere Mariam coniugem tuam; quod enim in ea natum est, de Spiritu Sancto est. Pariet autem filium, & vocabis nomen eius IESVM: ipse enim saluum faciet populum suum à peccatis eorum.* Id est: Macte ô Ioseph! quid animo excidis, cum Regio Dauidis sanguine coalescas? Quid refuga gloriæ non quæritæ, sed concessæ à Deo fugam meditaris, incertus quid fiat de Maria? Animæquior esto, & animo redux, mane cum Maria. Nempe ea societate fies pater nutritius pueruli IESV, qui desuper influxit in vterum cælitus impregnatum. Fœtus ille Redemptor est futurus orbis vniuersi, vt & nomenclatura Iesu pollicetur. Hoc ei nomen affinges, & ea impositione gerens aliquale dominium in Dominum cæli & terræ, transcendes omne quod sub Deo eminet; Mariæ namque eris etiam superior titulo sponsi, qui suæ sponsæ præire solet.

S. Ioseph etiã dormiendo fuit Angelis subiectus. Si hæc insusurrauit Angelus dormienti, vnde & primas adeptus est Ioseph; quid putas actum cum eo dum orationi sagax, & intentus instaret? Si Angelus Raphael Tobiæ vota, orationes, eleemosynas adeò gratas habuit, & Deo tributi instar obtulerit; quid actum, putas, cum Iosepho, cuius tota series vitæ fuit oratio, nempe ascensus mentis in Deum; quippe qui infima quæque fastidiens vni Deo duntaxat sedulus intendebat? Si Iosepho dormienti indictæ feriæ minimè obstiterunt, quin Angeli detulerint primatum inter Sanctos; quæ charismata arbitraris esse concessa eidem Sancto insomni, cuius animus rerum humanarum impatiens, & vnius tantùm Dei cupidine captus, ad eum iugiter anhelabat? Vt valet argumentum à minori ad maius; nonne & fas erit colligere ex gratiis, factis dormienti, eas quæ in eundem insomnem congestæ sunt?

Hist. Imper. sub ann. 431. Ea indagine, Geinsericus Rex Vandalorum præleuit insigne Martiani fatum. Hunc strenuum militem iure belli captum, Geinsericus in vincula coniecerat; cùm autem Martianus nexuum ferreorum pondere grauatus sub dio, suæ seruituti indormiret; Rex Vandalus de porticu, quæ despiciebat subiectã illam aream, hominis speciem admiratus, subodorans in eo corporis habitu delitere, quid regium, vidit aquilam desuper aduolare, & Martiano inscio protinus incubare. Nihil cunctatus Geinsericus dormientem excitat, soluit, lautè accipit, initque cum eo fœdus perpetuum, ratus Martianum imperio natum, ex augurio aquilæ humero dormientis huius militis insidentis. Non defuit homini sors æquior; siquidem mortuo Theodosio iuniore, Martianus Pulcheriam virginem in sponsam accepit, & pro dote imperium, æuumque duxit; ioculà Venere, vtpote coniuge conscia eiusdem puritatis, & virgine morte tenus illibata.

Aquila Imperium Martiano præsagit.

Reuera Martiano dormienti affulsere prima lumina imperii, cùm aquila ad eum vltro diuertit; est enim aquila tessera imperij: quodq; rite quadrat Iosepho, & Angelo Gabrieli, Ales regia nubibus assueta, facta propitia Martiano fuit pronuba nuptiarum, quas contraxit cum virgine Pulcheria dotata imperio. Ita & Angelus dormienti Iosepho velut insidens, ratum fert & statum coniugium eius cum Virgine Pulchra vt Luna, & solis specie præfulgida. Etenim cùm Iosephus ancipiti cura distractus, nutaret animo, nescius an Mariam occultè dimitteret; audiit ab Angelo. *Noli timere accipere Mariam coniugem tuam.* Virgo autem illa Iosephum auait imperio, cui sese vltro Iesus ipse & Maria subdiderunt. *Matth. 1.*

Habes hic, ô Præco verbi Dei, locuples argumentum hortandi homines, vt quando peccatis indormiunt, auscultent Angelo custodi suadenti meliorem frugem. Verbi gratiâ, sic vrgere potes: O homo, Veneris assecla quid detrectas iugum Dei, querulus obiiciens te impotem tui, vtpote valido libidinis laqueo præpeditum? Esto arctè vinciatis, & vigil Asmodeus instet tibi ne diluas nexus; si tamen auscultaris Angelo incubanti tibi, morem geri à te obstricto libidini, benè ominans cedet iuri suo. Namque omnis Angeli auditor impiger, etsi aliquandiu irretitus noxis, tandem erit procul à diutina seruitute. Ideòque inuigilat Dæmon, ne reprobi vnquam fœdere nitantur cum Angelo paciscantur. Et hanc indubiam affirmo esse tesseram certæ hominum salutis, si salutaria Angelorum consilia non detrectent: vt & secus res est in confesso, pessimè agi cum his, qui abigunt Angelos: beatis enim his mentibus seorsim à reprobis agentibus, homines pessum eunt, sicut ouile à lupo dispergitur, quando abacti canes pecuarij aliò diuerterunt.

Angelis obedire salutis nota est.

Et reuerà salus eorum conclamatâ est, qui indixere repudium Angelis, vt & videre est in Ieremia, qui deplorat iniquam Babylonis sortem, cui ingemunt Angeli; quia coacti sunt ab ea secedere, illis multo impiorum hominum crimine reluctante. Audi querulas eorum voces, editas instante ruinâ vrbis nefariæ. Sic vociferantur Angeli. *Fugite de medio Babylonis, & saluet vnusquisque animam suam. Nolite tacere super iniquitatem eius; quoniam tempus vltionis eius est à Domino: vicissitudinem ipse retribuet ei. Calix aureus Babylon in manu Domini, inebrians omnem terram: de vino eius*

Ieremia 51. Angelorum querelæ de reprobis.

biberunt gentes, & ideo commotæ sunt. Subitò cecidit Babylon, & contrita est: vlulate super eam: tollite resinam ad dolorem eius si fortè sanetur. Curauimus Babylonem, & non est sanata: derelinquamus eam, & eamus vnusquisque in terram suam: quoniam peruenit vsque ad cælos iudicium eius. Angeli homines iustos arcent ab omni impio noxiorum hominum consortio, dum suadent esse fugiendum de medio Babylonis, vbi citra ordinem sunt omnia susque déque versa. Insinuant esse impios admonendos de noxio eorum ritu, vt saltem aliquando resiliant ab iniqua via, quam suæ salutis incurij hactenus inierunt. Eò collimat ille versus. *Nolite tacere super iniquitatem eius, quoniam tempus vltionis eius est à Domino.*

Ne autem piis hominibus suas illecebras affingat voluptas; ait Vates ex persona Angelorum, delicias & mulctam suas alternare vices; ita vt voluptas intensa pœnis interminis sit postmodum addicenda, vt sonant illæ voces. *Vicissitudinem ipse retribuet ei.* Qua autem vitiorum illuuie fugati sint Angeli, audi eos edocentes. *Calix aureus Babylon in manu Domini.* Calicis nomine vtique aurei, hominum flocci reproba facinora recenfentur; siquidem bibunt aquam sicut iniquitatem, & exultant in rebus pessimis. Calix ille dicitur inebrians omnem terram; quia hoc speciale virus insitum est voluptati, vt dementet homines qui suo indulgent genio. Et nota, terram tantùm inebriari eo calice, id est, homines eos solos, qui terrena sapiunt longè a cælo dissiti, studere illecebris. Namque illi, quibus, & cælo nihil est commune, toti inhiant terræ, cui amorem suum affingentes, à terra etiam suum nomen emendicant; ea quippe est natura amoris, vt rei amatæ indat amanti nomen, vnde & concolores sunt res, amans & amatum, vt scitè Augustinus ait. *Tenete dilectionem Dei, vt quomodo Deus est æternus, sic & vos maneatis in æternum; quia talis est quisque, qualis eius dilectio est. Terram diligis? terra eris. Deum diligis? Quid dicam? Deus eris. Si ergo vultis esse Dij, & filij Altissimi, nolite diligere mundum, nec ea quæ sunt in mundo.*

Calix aureus nota voluptatis.

Amor amantes rei amatæ assimilat.

Augustinus tract. 2. in Ioan.

De vino eius biberunt animæ omnes nesciæ Dei, scilicet impio ritui Gentium obnoxiæ, nimirum quisquis à Deo deuius est, in illecebrarum carnis discrimen incurrit, vnde validi insurgunt motus quatientes corda synderesi insomni, & corpora pœnis vindice flagello Dei desuper irrogatis. Vbi sæuitum est in vilia hæc capita, vlulatus exurgit multus index mœroris eius, qui succedit illecebræ demulcenti. Eo cessuras fato animas omnes, quæ dedere nomen suum noxiis huiusce sæculi deliciis, Angeli in confesso esse clamant, quando dicunt. *Tollite resinam ad dolorem eius, si fortè sanetur.* Quasi dicerent, esse de fortuitis & perquàm rarò contingentibus, salutem eorum, qui se illecebrarum iugi obsequio mancipaurunt. Eamobrem veluti capessentes fugam, beatæ illæ mentes in suas se Hierarchias recipiunt, pertæsæ iniquam discolorum hominum indolem, quibus hoc vnum est in deliciis, studere Baccho, & Veneri, multóque repetito crimine nepotari. Audi refugas Angelos. *Curauimus Babylonem, & non est sanata, derelinquamus eam, & eamus vnusquisque in terram suam; quoniam peruenit vsque ad cælos iudicium eius.*

In eam se deuenisse abyssum miseriæ luget Psaltes, conglomerans mala, quibus expleta libidine fuerat irretitus. *Repleta est malis anima mea, & vita mea inferno appropinquauit. Æstimatus sum cum descendentibus in lacum, factus sum sicut homo sine adiutorio. Sicut vulnerati dormientes in sepulchris, quorum non es memor amplius, & ipsi de manu tua repulsi sunt. Posuerunt me in lacu inferiori, in tenebrosis, & in vmbra mortis. Super me confirmatus est furor tuus, & omnes fluctus tuos induxisti super me.* Hæc ille; & quasi hæc essent modica, totam hanc malorum iliadem ista concludit summa. *Longè fecisti notos meos à me, posuerunt me abominationem sibi. Traditus sum, & non egrediebar: oculi mei languerunt præ inopia.* Id est: Vbi ego adulter & homicida, Dei incurius in mali præceps & abruptum memet incautum egi, insuper & hæc malorum omnium adiecta coronis est, vt à me Angeli, alias mihi noti, iamq; dissiti penitus abhorrerent. Eorũ hic recessus ferè impotem fecit egressus mei ab impio illo statu, cui me deuouerant retroacta crimina perpetrata.

Psal. 87. Peccatum in quam abyssum deducat homines.

Indubia sanè res est, Angelos auersari homines nequam, vt Principis vrbis suæ Ierusalem dispendio experti sunt nebulones Hebræi conscij mortis Christi, cuius se & filios suos prædixerant sanguinem bibituros. Reluctanti enim Pilato effundere sanguinem illius iusti; perduelles Iudæi illum vrgentes, vt damnaret hominem innoxium, hoc vnum omnes voce edita conclamarunt. *Sanguis eius super nos, & super filios nostros.* Instante itaque fato, quo erat demetenda Gens impia, crebræ auditę sunt voces ingeminantes hoc vnum. *Recedamus hinc.* Quod vbi rescitum est à fidelibus Christianis, illi cautiores facti eo omine consuluere sibi fuga, sequaces & ipsi Angelorum, qui pertæsi custodiam nefariæ vrbis, aliò transmigrarant. Magnumque fuit argumentum fidelibus standi à partibus Christi, quando vidêre Iudæos extinctos, à quibus Angeli defecerant, veluti ante fugam classicum insonantes. Quippe inclamantes: *Recedamus hinc*, Christianos monebant de arripienda fuga, ne etiam eos segniores imminens clades inuolueret. Angeli secum rapuere homines innoxios; alios verò sontes, vt vitiorum vilia mancipia, vindici Romanorum gladio deuouerunt.

Matth. 27.

Iosephus lib. de bello Iudaico. Angeli quando ab vrbe Ierusalem recesserint.

Illud Angelorum cum homine diuortium arguit reprobi animum à Deo auersum; non enim impiis militat æther, sicut nec aquilæ signa olim Romanorum voluere sequi Camillum Scribonianum, qui à Claudio Cæsare defecerat. Ille homo perduellis vtpote reus læsæ maiestatis, ambiens principatum, ea qua pollebat industria inclinans animos militum, multos habuit sequaces defectionis suæ; sed vbi educendus fuit exercitus, & signa militaria explicanda, quibus aquila Imperij prostat; rebelles hi milites Imperatori suo Claudio iniqui, nunquam potuerunt euellere hastas, quibus eminebant aquilæ, quasi impiorum hominum in Cæsarem consortium aquilæ detrectarent. Exercitus territus hoc portento, pœnitens facti, stetit in fide Cæsaris, & sæuiit in auctorem piaculi antea perpetrati, cuius aquilæ vindices suam negantes opem prodidere

Dio lib. 60. Aquila Imperij renuit adhærere rebelli Duci. Angeli homines impios auersantur.

grauitatem

grauitatem criminis, quo se iniurij homines illi in Cæsarem accingebant. Quando Lucifer Angelus ille refuga Deum auersatus, multa millia Angelorum in suas adsciuit partes; potissima pars beatorum agminum, dissita à transfugis Deo adhæsit: vtque Angelica natura non variat, sed semper sibi constans, eumdem tenorem seruat; quotiescumque homo à Deo deuius peccat, statim perniees illæ aquilæ soli Imperatori Deo addictæ, illinc auolant, impios aspernantes Secus verò stant iugiter à partibus eorum, qui Deo Domino suo totis viribus adhærescunt.

Quam ergo familiares fuisse arbitraris Iosepho beatas illas mentes, qui puerulo Iesu Angelorum Domino adeò adhæsit, vt eum corde suo concluderet magis quam brachiis, quibus erat solitus eum amplexari. Dixi, aquilam portendisse Imperium Martiano, cui dormienti insedit; sed crebra illa commercia cum Iosepho, etiam non vigili arguunt in eo sanctitatem illam, qua ostendi supra, virum hunc Mariæ allectum Angelis, Sanctis omnibus eminere. Ex Seneca. *Multos ille reget, quem ratio reget.* Si ergo Iosephus eo principatu rationis præluxerit aliis omnibus infra Mariam, reuera eos omnes insuper ante ibit. In hac autem alea præiuisse Iosephum cæteris, qui etsi rectitudine rationis insignes extiterint, non eatenus tamen, vt Iosepho non cedant, sententia est eorum, qui affirmant in eo extinctum, aut ligatum saltem peccati fomitem. Doctores autem magni nominis, vti vades habet illa assertio astruens eminentem coniugis Mariæ sanctitatem. In his claruere Gerson, Echius, Andreas à Soto, Bustus, & clarissimæ orbe toto Societatis Iesu proceres propè omnes. Quantam verò secum vehat gratiæ congeriem illa fomitis peccati extinctio, audi; & inde rescies, vnde tam frequens sui desiderium fecerit ille Ioseph.

Senec. epist. ad Lucil.

S. Ioseph fomitis peccati non sensit iniuriam.

Gerson. serm. de Natiu. Mariæ. Ioan. Echius. serm. de S. Ioseph. Bustus parte quart. Marial. serm. 12. And. à Soto lib. de Ioseph. cap. 10.

Primò suppone, grauiter deliquisse eos, qui procaciter affirmarunt, fomitem peccati esse peccatum; inde quippe sequeretur baptisma perperam adhiberi neophytis, si eos minimè allueret: in confesso enim est apud omnes, suscepto eo sacramento, superstitem tamen esse hunc fomitem coëuntem cum gratia. Rursus homo non iustificaretur iustitia inhærente; quia viget in omnibus ille fomes, quem hæretici dixere esse peccatum insitum à natura. In hos animaduertit Concilium Tridentinum hoc Canone. *Hanc concupiscentiam, quam aliquando Apostolus peccatum appellat, sancta Synodus declarat, Ecclesiam Catholicam nunquam intellexisse peccatum appellari, quod verè & propriè in renatis peccatum sit, sed quia ex peccato est, & ad peccatum inclinat. Si quis autem contrarium senserit anathema sit.* Hoc textu fomes peccati dicitur esse concupiscētia, iuxta sententiā S Thomæ qui hoc nomine cōcupiscentiæ designat hunc fomitem. Concupiscentia hæc inordinata, & effrænis, cui nomen fomitis affingitur, dicitur inordinata; quia à recta ratione deuiat, quatenus hominem deorsum inflectit, eum percellendo in malum, aut remorando impetus, quibus vrgemur in bonum, in eóque totus vertitur cardo fomitis peccati, vt sit concupiscentia effrænis nesciens modum neque ordinem, & tota gyrans circa

EX IVRE CANONICO.

Conc. Trid. sess. 5. in decreto de peccato orig. can. vltimo.

EX THEOLOGIA.

Thom. 3. p. q. 27. a. 3.

duos illos polos, videlicet propensionem in malum, & ægram consequutionem boni. Et ne hallucineris in ea propensione, quæ inclinat hominem ad sinistra; memento concupiscentiam illam vt fomitem dicit, esse habitum tantùm, qui vt talis, insitus est à natura vitiata Adami deliquio; si verò in actum prorumpat illa animi dissonantia, iam non est scintilla fomitis, sed potius peccati surculus importunus. Tota namque ratio fomitis sita est in procliuitate, qua sensualitas deorsum vergit ad obiectas quasque illecebras; natura autem eò ingloriè incuruata est, quia cecidit homo illa iustitia originali, qua vrgente vltro ferebatur in bonum. Et quia illa iniqua propensio in scelus, facit nos flammis inferi obnoxios, appositè fomitis nomine nuncupatur.

Fomes peccati non est peccatum.

Ita ferè versant istam materiam summi Theologiæ apices, qui benè aduertunt fomitem hunc nihil adiicere supra naturalia principia, nec supponere aliquid positiuum in homine aliud à natura temerata; sed pertinere ad illud genus pœnarum, quod in solo defectu consistit. Quippe concupiscentia inordinatè inclinat; quia solutum est hoc ligamen iustitiæ originalis, omnes inferas animæ sensitiuæ vires, rectæ rationis dictamini deuinciens. Angelicus Doctor ait, Deum esse causam huius pœnæ, in quantum illam originalem iustitiam non confert homini nato, quam ab incunabulis primo homini indiderat. Sed pace tanti viri dixerim, nusquam animo meo insedit, Deum esse causam fomitis peccati: licet enim fomes ille non sit reatus; tamen est peccati præludium: à Deo autem peti rudimenta noxæ, non est mea sententia, sicut & nemo dixerit, Deum esse auctorem peccati Pharaonis, quia gratiam ei denegauit, quam concessit Nabuchodonosor, qui grauius Pharaone deliquerat. Totam hanc mali labem ego refundo penes primigeniū illud nefas ab Adamo contractum, quo natura hominum ab eo propagata infecta est, nequaquā conscio fomitis inde emergētis.

Thom. in 2. sent. dist. 32. q. 2. a. 2.

Fomitis causa quænam sit.

Etsi Sanctus ille suam astruat sententiam ex textu epistolæ ad Romanos, quam congruè expendit ad suam mentem; non ei tamen assentior: animi autem mei ab eo alieni causam dicam vbi sic setipsum Thomam disputantem. *Video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, & captiuantem me in lege peccati, quæ est in membris meis. Cùm autem fomes sit quædam pœna peccati, duplicem causam habet; vnam quidem ipsum peccatum, quod in peccante dominium accepit, & ei legem imposuit, quæ est fomes, sicut Dominus seruo victo legem imposuit. Alia causa fomitis est Deus, qui hanc pœnam homini peccanti indidit, vt rationi eius inferiores vires non obedirent, & secundùm hoc ipsa inobedientia virium inferiorum, quæ dicitur fomes, lex dicitur, in quantum est per legem diuinam iustitiæ.* Sic ille, qui vt ait, Deum esse causam fomitis in quantum fomes legem indicit, qua partis sensitiuæ motus insurgunt in rationem, non mihi sapit illa sententia. Etenim est ea concors Theologorum auctoritas, fomitem nihil omnino adiicere naturæ, vt à Deo deuiat: frustra ergo dixerit quis, Deum esse causam fomitis, cùm Deus non fecerit naturam vitiatam; sed hoc ei virtus deforis acciderit: vt licet anima sit causa

Thom. in c. 7. ep. ad Rom. lect. 4.

motionis, qua cietur corpus; non ab ea tamen habet oculus Strabonis vt torue moueatur, sed hoc vitium est à parente. Ita Deus quidem est causa primigenia naturæ humanæ; sed quod deuiet à recto tramite rationis, illa deformitas non est assignanda Deo, vt causæ, sed primo parenti, cuius mores nescij regiminis fuerunt ad nos cum semine transcolati.

Nec vrget illa denominatio legis, qua infert Thomas, esse aliquid positiuum homini iudictum vnde eo fomite luat pœnas Deo, cuius institutum legifragus ille spreuit. Si legis vocabulum vendicare potest illa naturæ peruersitas; Deum tamen legislatorem non agnoscit, sed hominem ipsum delinquentem, qui eo ipso quòd in Deum insurrexit, sibi ipsi subditus est animali, id est, ratio passa est partis sensitiuæ æstus importunos, atque iuge dissidium, quo ratio plerumque sui immemor rapitur in discrimen, pecorum ritu, quæ obiecto quouis sensibus obuio validè percelluntur. Passus est, seu permisit in homine litigium illud, sed non fecit; vt & permittit peccata, sed non est eorum causa effectiua. Hæc mea sententia, licet aliena à communi sensu, non modicam gloriam affert Sancto Ioseph.

Consuetudinis malæ effectus.

Fomitis insita corruptio omnibus à natura, vt naturam respicit, eadem est in singulis, quia priuatio non suscipit magis aut minus: si verò spectetur hic defectus, vt redundat in personam, cuius potentiæ sua rectitudine carentes ad turpia inclinant, eo pacto peior est propensio ad malum in vno supposito, quàm in alio, quia fortè reprobus assuetus malo, iam quasi ex habitu peccat, & hæc est pessima procliuitas in malum; siquidem ex Seneca. *Desinit esse remedio locus, quando quæ vitia fuerant, mores fiunt.* Intenditur etiam illa mali labes, prout vniuscuiusque hominis corporea compago coaluit; in quibusdam enim ea nimio affluxu sanguinis pars concupiscibilis longè latéque viget, & hinc vt à spuma maris Veneris incunabula. Aliis verò vitio hepatis æstuantis multa bilis enascitur, ideóque leui negotio accenditur in eis pars irascibilis. Ita quidam in Venerem fracti, alij verò sui impotes, quia ad iram faciles, & id non naturæ tantùm vitio, sed & compagiula humorum, qui non eodem contextu coeunt in singulis. Eamobrem discrepans est hominum indoles, & planè discolor rerum humanarum vsus.

Senec. ep. ad Lucilium.

Concupiscentia quare relicta post Baptismum. 2. Cor. 12.

Ea ad malum procliuitas, vndequaque emergat, à Deo permissa est ad agonem: marcet enim sine aduersario virtus, vt & insinuat Paulus. *Virtus in infirmitate perficitur.* Eáque ratio liquet ex Concilio Tridentino, sic discutiente istud fomitis institutum. *Manere autem in baptizatis concupiscentiam vel fomitem, hac sancta Synodus fatetur & sentit. Quæ cùm ad agonem relicta sit, nocere non consentientibus, sed viriliter per Iesu Christi gratiam repugnantibus non valet; quinimò qui legitimè certauerit, coronabitur.* Bifariam minuitur fomes. Primò sacramentis, secundò crebriùs resistendo & retundendo impetus qui insurgunt, & vsum rectæ rationis anteuertunt. Sed esto adsit frequentia Sacramentorum, & multa reportata victoria de motibus iniuriis rationi; viget tamen ille igniculus, magna moliens incendia, nec omnino extingui potest humano conamine, vt benè monet Bernardus. *Quis ita ad vnguē omnia à se superflua resecauit, vt nihil se habere putet putatione dignum? Credite mihi, & putata repullulant, & effugata redeunt, & reaccenduntur extincta, & sopita denuò excitantur. Parum est ergo semel putasse, semper putandum est, quia semper quod putari oporteat, si non dissimulas, inuenis. Quantumlibet ergo in hoc corpore manens profeceris, erras si vitia putas emortua, & non magis suppressa. Velis nolis intra fines tuos habitat Iebusæus; subiugari potest, sed non exterminari. Scio, inquit, quia non habitat in me bonum. Parum est, nisi & malum inesse fateatur. Ait: Non quod volo bonum hoc ago, sed quod odi malum illud facio. Si autem quod odi illud facio, iam non ego operor illud, sed quod habitat in me peccatum. Aut te ergo si audes præfer Apostolo nempe ipsius ista vox est; aut fatere cum illo, te quoque vitiis non carere* Hæc ille disputās de via quam inire omnes, quos adussit incendium ab illo fomite intrinsecus excitatum.

Concil. Trid. sess. 5. de peccato orig. can. vltimo.

Vitia putata repullulant.

Bern. serm. 1. in Cant.

Putatio semper est vitiorum iterāda.

Non infiatur tamen ille Sanctus, ea peculiari indulto Deum extinxisse fomitem illum in aliquibus, vt de Maria explicitè ait Thomas, in ea maximè, Deo illapso in vterum eius, fuisse vitus hoc penitus expunctum: decebat enim eo temporis articulo refulgere exterminium peccati; vt & præscius Ezechiel ait. *Ecce gloria Dei Israel ingrediebatur per viam Orientalem, & terra splendebat maiestate eius.* Appositè ad propositum thema expendit eum locum Thomas. *Credendum est quod ex prole redundauerit in Matrem, totaliter fomite sabstracto, & hoc signatur Ezechiel 43. vbi dicitur. Ecce gloria Dei Israel ingrediebatur per viam Orientalem, id est, per B. Virginem; & terra id est, caro ipsius, splendebat à maiestate eius, id est, Christi.*

Maria procul à fomite peccati.

Ezech. 43.

Thom. 3. p. q. 27. a. 3.

Ius idem est vbi eadem ratio.

Fuisse & Iosepho eamdem gratiam impertitam: præter auctores antea recensitos, fauet & Ius Cæsareum. *Vbi eadem est ratio, idem & ius est statuendum.* Quod & iure Canonico confirmatur, cui & Philosophia suffragatur; affirmans, similis entis esse etiam similes passiones. Ast Iosephus ordinatus est proximè ad Christum; si non æquè ac Maria, saltem ad eam proximè accessit. Ergo vt Maria, quia Mater Christi, fuit expers fomitis huius; eodem etiam vsus est priuilegio Ioseph, vt creditus pater Christi, qui si in altari tot præuias requirit vnctiones, vt quiescat specierum panis sacri abditus inuolucris; ipse idem Deus ampliori vnctione Spiritus Sancti dignatus est Iosephum, vt crebris illius gauderet amplexibus. Siquidem vt alia lege habetur. *Princeps, qui ei Magistratum dedit, omnia gerere decreuit.* Eius familiæ, in quam adscitus est Christus, primas dedit Iosepho idem Deus, constituens eū veluti tutorem suum & rectorem infantiæ, necnon & Mariæ Reginæ cæli caput. Ergo omnia etiam adiecit dona idonea ad hæc munia obeunda. Præcipuum autem donum fuit extinctio fomitis, quo stante semper imminet casus ei, qui in via virtutum graditur, eo vestigio lubricante. Cùm ergo tantùm steterit per Christū, vt amantissimus ille eius parens Ioseph, alienus omnino fuerit à fomite illo, reuerà incongruo in Mariæ sponso; nō subest ansa dubitādi an fecerit, cùm procliuior sit Deus ad dandū, quàm negādum.

EX IVRE CIVILI

Lege finali. Codice Qui ætate.

Can. Cùm in cunctis de Electione.

Lege quidam consulebāt ff. de re iudicata.

S. Ioseph dignitas vnde probetur.

Trifariam extingui potest ille fomes, quem miseræ suæ prosapiæ Adam affinxit, vt

virulentas

Fomes peccati potest extingui trifariam.

virulentas deliquij sui reliquias. Primò, si Deus naturam in integrum restituat: est enim fomes, natura labefacta, dicens appetitum sensitiuum adeò pronum vt incurrat in obiecta sensitiua, & plerumque præpediat vsum rationis, quâ sic, insciâ homo nefariis actibus addicitur. Naturam huiusmodi integram in tota latitudine sua, qua gestiebat ante Adami lapsum, ipsemet Christus noluit induere; exceptis ignorantiâ, & iis quæ ad peccatum pertinent, assumens omnia infirma, vt sunt fames, sitis, æstus, aliaque naturæ humanæ ludibria ingloria. Et dicere ausim, eum statum in Adamo non esse inuidendum nobis, quibus ostium ingens apertum est Deum demerendi multiplici agone, subeundo molestias, quæ ingruunt. Esset optanda tamen fomitis extinctio ratione periculi peccati ex eo iniquo stipite exurgentis. Et hic status integræ naturæ, felicitatis est, non virtutis. Non ea ratione Ioseph fuit immunis à fomite: quippe Christo & Mariæ tantùm competit natura sarta tecta, non à teneris tantùm vnguiculis, sed à primo momento eorum conceptus, qui statu fuit editus illibato.

Alia ratione dici potest fomes extinctus, ab effectu; videlicet quia appetitus non deuiat à recta ratione, sed ea præeunte nullum homini concupiscentia negotium facit. Bifariam ille fomes abesse potest, aut saltem feriari, non vrgendo rationem ad turpia. Primò Deo compescente motus illos rationi iniurios, qui insurgunt vitio naturæ ægræ; ita vt in actu primo remaneat quidem fomes, sed nequeat prorumpere vsque ad actum secundum, Deo illius fomitis impetus infirmante. Eo modo in Iosepho fuisse extinctum fomitem non arbitror: nihil enim adiicit homini, quo homo Deo gratior fiat; sed dicit tantùm auxilium Dei peculiare, quo homo pronus ad peccandum non peccet: potest autem tale auxilium stare sine gratia habituali, vt hodie multi incurij gratiæ Dei, & obnoxij peccatis lethalibus, ingruenti tentationi resistunt, mediante aliquo Dei auxilio, quod non inuoluit tamen iustitiam inhærentem, etsi retundat motus appetitus sensitiui, quem ad lapsum obiecta quædam obuia validè concusserunt.

Itaque alia indagine rimari oportet modum, quo Iosephus immunis fuit à fomite illo, cui sunt tot, & tanta insita semina delinquendi. Hæc igitur esto prima conclusio. Ioseph non caruit eo fomite ex eo quòd Deus relaxarit illi pœnam, quam inflixit hominibus deductis ab Adamo, cuius diuit supra Angelicus Doctor Deum esse auctorem. Ratio est, quia fomitis extinctio est gratia adeò singularis, vt reponi nequeat inter dona, quæ ad negationes reduci queant: saperet autem quidpiam negatiuum huiusmodi gratia, si esset mera relaxatio: nihil enim adiiceret homini sic purgato; sed tantùm suspenderet actum secundum, qui ex primo alioquin emergeret. Altera idcirco sit hæc mea conclusio. Ioseph nesciit fomitem peccati ratione plenitudinis gratiæ, quæ in eo maior affluxit, quàm in singulis quibusque beatis infra Christum & Mariam. Ratio petitur à natura fomitis, qui est aliquid defectiuum potius, quàm positiuum, & reale: non enim est concupiscentia præcisè;

S. Ioseph quare fomitis iniurias non senserit.

Tom. I.

nam ea vt physica est à Deo est edita ad bonum homini consonum assequendum: sed fomes est concupiscentia inordinata, & sic fomite inflicto, concupiscentia nihil lucratur, at veluti insigne passa dispendium, est eo fomite decurtata. Eamobrem fomes est quid defectiuum, sicut & peccatum cuius prima rudimenta petuntur à fomite.

Igitur vt natura deliquium passa eò redeat vnde cecidit, indiget aliquo positiuo, quo ruinas acceptas congrue resarciat; ast nullum est positiuum æquè idoneum ad reparandas illas ruinas, in quas recurrit homo, ac gratia hominem eumdem reddens Deo gratum: nam etsi fomes peccati non sit peccatum; reductiuè tamen gratiæ Dei opponitur, quia vt gratia ad virtutem inflectit, sic fomes deorsum inclinat. Adiice, probationis ergò, ex constanti Theologorum asserto minui fomitem gratiâ, quæ influit in animas, sacramentorum obsequio; ergo ea intensione augeri potest gratia vt omnino expungat fomitem illum, quo ciente animam, ratio plerumque aberrat à congruo sibi scopo. At Iosepho plus gratiæ concessũ est, quàm ipsis etiam Apostolis, qui in gratia confirmati sunt. Ergo ea intensio gratiæ potior omni Apostolorũ charismate, sufficiens fuit extinguẽdo fomiti, quo vigente tot tragœdiæ flebiles excitãtur.

Magist. sent. 2. dist. 3. Thom. 1. p. q. 62. art. 6.

Eò gratiæ euectum fuisse Iosephum, collige ex tractatu de Angelis tomo secundo, vnde liquet, non esse eos eiusdem gratiæ atque dignitatis, sed gratiam naturam sequi, ita vt quibusque Angelis naturæ altioris adiecta sit etiam gratia amplior, vt affirmant Theologiæ Principes, quibus adiice Sanctos Patres, in quibus sic fatur Basilius. *Cælorum virtutes non suapte naturâ sancta sunt; sed iuxta proportionem, qua se inuicem superant, à Spiritu habent sanctificationis mensuram.* Ab eo accepit & hanc sententiam Damascenus. *Per Verbum omnes Angeli creati sunt, ac per Sancti Spiritus sanctificationem omnes perfectionis numeros acceperunt: ita tamen vt pro sua quisque dignitate, & classe, luminis gratiaque participes sint.* Et his omnibus superior Dionysius ab eo edoctus, qui fuerat raptus ad tertium cælum, sic recenset Angelorum distinctos gradus atque functiones. *Prima Hierarchia, sicut est perfectior reliquis, ita primoribus Dei splendoribus, maiori propinquitate coniuncta est.* Ex præfatis infer, ad quem gloriæ apicẽ surrexerit Ioseph, quem Deus addixit officio nobiliori ipsa etiam legatione Apostolica, vt suprà fusè recensui. Etenim Apostoli animarum saluti tantùm vigiles insudarunt. At Iosephus electus ad ea, quæ vnionem hypostaticam Verbi pertinebant, addictus est ministerio personæ Christi: ergo quo sublimior fuit eius ille status, ita & in eo amplior gratiæ influxus enituit; & is qui sufficit ad delendum peccati fomitem importunum, cuius extinctio est omnino refundenda in plenitudinem gratiarum, qua Iosephus reuerà singularis sub Christo, & Maria, Sanctos omnes alios antecessit; & vnde ei cum Angelis mira commercia, à quibus ne & Angeli vacarent, dormienti etiam Iosepho vigiles illi spiritus assistebant.

Angelorum sanctitas vnde sit petenda.

Basil. l. de Spiritu S. cap. 16.

Damascen. lib. 2. c. 3.

Dion. lib. de cælesti Hierar. c. 6.

Ex præfatis de fomite extincto, accedit titulo sectionis nitidum iubar rationis. Quippe cum nihil æquè deliniat Angelos ac gratia, in

qua vna coëunt homines & Angeli, quo potior erit in aliquo gratia, eò etiam arctiùs Angelos sibi deuinciet; sed fomitis peccati expunctio summam sub Christo & Maria gratiam dicit in Iosepho: ergo ille sui desiderium ingens fecit beatis illis mentibus, quæ illi decumbenti, & insomni crebriùs astiterunt. Nec arbitror, posse ingeri validius argumentum ad probandam necessitudinem Iosephi cum Angelis, quàm immunitatem à fomite, quæ maximè liquet ex ministerio, ad quod assumptus est. Esse autem fomiti obnoxium, Mariæ sponsum, & Christi patrem, res est planè incongrua disputare. Ex ea Archangeli Gabrielis iugi frequentia cum Iosepho, arbitror placituram eam sententiam, quam concepi, dum versarem vnde Dæmoni abditus sit Mariæ conceptus; non enim arridet illa Hieronymi sententia, quam ab Ignatio acceptam profert sic fatus. *Martyr Ignatius quartam addidit causam, cur à desponsata conceptus sit. Vt partus eius inquiens celaretur Diabolo; dum eum putat non de Virgine, sed de vxore generatum.* Gratis dico confictam esse eam rationem, siquidem Dæmon, ea qua acie intellectus pollet non caligat in obiectis merè physicis, atque adeò præcisè potuit scire an conceptus sit Mariæ fœtus, Iosepho inscio, ac proinde suspicari, eum esse in vtero Mariæ editum hominem, quem Isaïas Emmanuelem vocat Virgine matre satum: namque non latuit Angelum illum nequam versus ille Isaïæ. *Ecce Virgo concipiet, & pariet filium, & vocabitur nomen eius Emmanuel.*

S. Ioseph domum non potuit diabolus subire vt sciret quid illic ageretur, & vnde hoc.

Hieronym l. 1. commen. in c. 1. Matth.

Isa 7.

Dico ergo, Dæmonem nesciisse quid in ea domo factitarent Maria & Ioseph; quia huic familiæ assuetus Angelus Gabriel, & vtriusque indiuiduus comes, ita virtute sua efficaci retudit acumen ingenij diabolici, vt spiritus hic nebulo planè ignorarit quidquid etiam physicè fiebat à Maria & Ioseph quos circumfusus Angelus Diabolo subducebat. Et licet noua videatur illa mea opinio, vadem habet Codicem sacrum, vbi Satan interrogatus à Deo. *Nunquid considerasti seruum meum Iob, quòd non sit ei similis in terra, homo simplex & rectus, ac timens Deum, & recedens à malo? Cui respondens Satan ait: Nunquid Iob frustra timet Deum? nonne tu vallasti eum ac domum eius, vniuersamque substantiam per circuitum?* Quomodo autem cum vallauerit Deus, disce à simili; scilicet à Tobia iuniore, quē ita Raphaëlis Angeli præsidio, veluti tegmine & vallo tutatus est contra Dæmonis Asmodæi lethales ausus; vt homicida ille spiritus, cuius impetu nefario occubuerant septem sponsi virginis intactæ, ligatus sit ab eo Angelo Raphaële, qui ducatum Tobiæ susceperat: sic enim habet textus. *Raphaël Angelus apprehendit Dæmonium, & religauit illud in deserto superioris Ægypti.* Ita Deus virum sanctum Iob, ea præpotenti Angelorum custodia circumegit; vt impos fuerit Satan accedere ad ea, quæ ad Iob pertinebant, iuxta illud Psalmi. *Immittet Angelus Domini in circuitu timentium eum, & eripiet eos.* Augustinus ait, se alibi hunc versum Psaltis sic legisse. *Immittet Angelum suum per circuitum.*

Iob. 1. Angeli vallant iustos

Tob. 8.

Psal. 33.

Hìc nota ex Sancto Thoma, plures Angelos non posse in eodem loco esse simul, quia vt affirmat, Angelus est in loco per operationem cuius est causa totalis, & sic Dæmonem non posse irrumpere eò, vbi degit alius Angelus; ideoque Angelos, qui vallabant Iob, obstitisse, ne Dæmones essent iniurij viro sancto. Ergo à potiori Gabriel Angelus vtique potentissimus, validè obstitit Dæmoni cupienti secreta familiæ Ioseph sua sagaci indagine perscrutari. Etenim singuli quique Angeli non agunt extra sphæram suæ actiuitatis: & quò nobiliores sunt, eò etiam amplior est eorum sphæra, in cuius area pro arbitrio suo suas exerunt actiones, applicando virtutem illam, qua præpollent. Sed si duo Angeli coëunt in eamdem sphæram, potior Angelus virtute sua inermem faciet alium Angelum, vt vidimus in Raphaële fortiori suo influxu Dæmonem alligante. Cùm ergo tota familia Ioseph fuerit intra sphæram actiuitatis Angeli Gabriëlis; reuerà compescuit omnes Dæmonum nisus iniurios illi familiæ.

Tho. 1. p. q. 53. art. 3.

Angelorum castra quibus inuigilent.

Dices, potuisse quidem Angelum compescere conamina Dæmonis, imò & ligare; sed impedire functiones intellectus illius, hoc esse ineffabile, vt aïebat Anaxarchus Philosophus Abderita, quem Nicocreon Cypri Tyrannus alligatum tundens, audiit ab eo: Tunde, & confringe vestem Anaxarchi; nequaquam tamen in Anaxarchum aliquando præualebis. Id est, etsi in corpus meum læuias; liber tamen erit intellectus, vtpote sui iuris, nexuum impatiens. Eâ etiam ratione instabis, ligato Dæmone ab Angelo Gabriele, qui obstitit ne officeret Dæmon Mariæ & Iosepho, non præclusam ideo fuisse viam Diabolo speculandi, sicut nec Anaxarcho in vinculis. Respondeo, disparem esse rationem: nam vincula, quibus coërcitus est Anaxarchus, erant corporea, atque adeò inualida vt animam compescerent; sed vincula, quibus Gabriel Angelum nequam præpediuit, erant eiusdem rationis cum eo, videlicet merè spiritalia: vt que in beatis Angelus superior illuminat intellectum inferioris spiritus, eum confortando; ita & præpotentes Angeli beati Dæmonum intellectum ligare queunt, ne singularia quædam quandoque sciant. Quibus namque Angelis datum est infirmare diaboli substantiam, eam arctè vinciendo; iisdem sanè concessum est refrænare intellectum, ne cognoscat ea, quæ geruntur, vbi Angelus totam suam vim exerit. Et hanc equidem arbitror esse rationem eius ignorantiæ, qua spiritus hic nebulo nescius extitit tanti mysterij, quo omnimoda salus toti hominum prosapiæ parabatur. Hæc orthodoxa opinio astipulatur intento istius sectionis, cuius erant partes, insinuare, Angelos eorum maximè gaudere consortio, qui aliis eminent gratiâ singulari. Vnde & collegi, multam fuisse Angelorum frequentiam, qui Christo, Mariæ, & Iosepho crebriùs astiterunt; atque adeò fuisse irrita omnia diaboli conamina, tentantis agere in eas ædes sacras.

Diogenes Laërtius l. de vitis Philos. Patientia Anaxarchi Philosophi in torméntis.

Summis tantùm hominibus delectari beatos illos spiritus, Res Medica vt ei fas est probare annititur. Sic illa. Ea est mundi totius cum corpore humano affinitas, vt ipse Apostolus omne hominum genus nomine corporis apprimè delineet. *Dico per gratiam quæ data*

Rom. 12. Homines omnes vnum corpus efficiunt.

data est mihi, omnibus qui sunt inter vos. Non plus sapere, quam oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem, & vnicuique sicut Deus diuisit mensuram fidei. Sicut enim in vno corpore multa membra habemus; omnia autem membra non eumdem actum habent: ita multi vnum corpus sumus in Christo; singuli autem alter alterius membra. Habentes autem donationes, secundùm gratiam, quæ data est nobis, differentes; siue prophetiam secundùm rationem fidei; siue ministerium in ministrando; siue qui docet in doctrina. Vult Paulus, singulos quosque homines, eam agere personam, ad quam nati sunt, & non induere habitum alium ab eo, qui eis insitus est, quemadmodum pedes non oculis inuident vt videant, sed vltro subeunt omne corporis onus, quod incumbit eis; ceruix non æmulatur prænobile capitis ingenium, in cuius meditullio vt in arce degunt spiritus animales: vt ergo non est pedum, sed capitis dispergere spiritus animales, & vt cordis spiritus disseminare vitales; ita non insipientium est, aut vilium hominum, & vulgi imperiti alios edocere; ast eorum tantùm, qui sunt veluti capita populorum, & quibus Deus ampliorem mensuram spiritus impertiuit. Namque charismata illa insignia prophetiæ, & doctrinæ non influunt in partes inglorias, sed nobiles tantùm, vt sunt cor, & caput. Ne ergo quis ementiens vberem spirituum copiam stultè glorietur, sapiens ille Gentium Ecclesiastes monet vnumquemque. *Non plus sapere quàm oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem.*

Angeli apud quos præcipuè commorentur.

Ex re Medica. *Fernelius l. 4. Physiol. cap. 2.*

Ea similitudine Paulus confirmat assertum illud Medicorum, qui affirmant, domicilium spirituum animalium esse caput, sicut & cor vitalium; vnde arguo sic: vt se habent spiritus in corpore humano; ita & se habent Angeli in hoc rerum vniuerso: sed spiritus in corporea hac compage, capiti tantùm & cordi insident, quæ sunt principes hominum partes: ergo & Angeli degere gestient apud eos, quos veluti præcipuos fecit gratia singularis. Siquidem hos beati illi spiritus aspiciunt veluti hominum capita, vtpote longè à terra: quemadmodum enim caput cœlum versus assurgit cæteris eminens membris; eo etiam ritu, gratia copiosa eos omnes, in quos influxit, sursum vehit, & affingit titulos insignes, & potissimum sanctitatis. Gaudere autem corde, & capite, spiritus homini insitos, audi ex Fernelio, describente spiritus illos eo ferè modo, quo Tertullianus Angelos, quos credidit esse corporeos. *Est spiritus corpus æthereum, caloris facultatumque sedes, & vinculum, primumque obeundæ functionis instrumentum. Quisquis illius substantiam, & statum nondum planè sit assequutus, corporis nostri structuram contemplatus, arterias adeat, in cordis sinum, & in cerebri ventriculos introspiciat, quos dum inanes ac nullius propè humoris participes videbit, neque tamen frustra, ac temerè tantos à natura conditos, hæc quidem mente contrectans mox opinor cogitatione comprehendet prætenuem auram eos tum impleuisse, dum in viuis fuit animal; quæ tamen eo animam agente leuissima cùm esset, sine sensu euanuerit.* Hæc Fernelius.

Angelos esse corporeos dixit Tertullianus.

Si quis ergo demereri optat iuge Angelorum consortium, ille se erigat vltra rerum infimarum fæces, cœlo tenus assurgat, anhelet ad gratiam, qua vt vehiculo transcendet omnia peritura, quibus adeò tenaci animo hactenus inhiauit. Sic dum peccato expuncto fiet eius anima tersior, beatorum spirituum æmulans indolem, Angelis assuescet. Etenim Deus seriem Angelorum homini aperuit, vt se homo componeret ad similitudinem Angelorum; scilicet vt quisque sua sorte contentus, suum ageret æuum iuxta præscriptum Dei, vt & monent Canones sancti. *Ad hoc dispensationis diuinæ prouisio gradus diuersos, & ordines constituit esse distinctos, vt dum reuerentiam minores potioribus exhiberent, & potiores minoribus dilectionem impenderent, vera concordia fieret, & ex diuersitate connexio, & rectè officiorum gereretur administratio singulorum. Neque enim vniuersitas, alia poterat ratione subsistere, nisi huiusmodi magnus eam differentiæ ordo seruaret. Quia verò quæque creatura in vna eademque qualitate gubernari, vel viuere non potest, cælestium militiarum exemplar nos instruit: quia dum sunt Angeli, & sunt Archangeli; liquet quia non sunt æquales, sed in potestate, & ordine alter differt ab altero.* Vide quomodo hoc Canone constet, Angelos eorum tantùm hominum inire consortium, qui summi sunt, & gratiæ suffragio aliis omnibus eminentes. Eo textu maximè, Angeli ab obseruato sibi præstituto ordine commendantur; ast ordo attenditur penes prius & posterius: ergo Angeli aliquid prius inspicient in delectu hominum, quibus conueniunt. Dionysio namque auctore, infimum supremi attingit supremum infimi. Vt igitur homines, qui sunt inferioris ordinis, attingantur ab Angelis, debent habere aliquid, quo se sursum efferant; illud autem est gratia, cuius obsequio homines ipsis etiam Angelis similes esse perhibentur.

Angelorum diuersitas quare à Deo instituta.

Ex Ivre Canonico. *Canone. Ad hoc dist. 89.*

Quomodo autem homo efferat caput super omne rerum humanarum fastigium, mysticè insinuat textus sacer. *Ecce Angelus Domini apparuit in somnis Ioseph.* Quid sit autem somnus, audi ex Aristotele. Somnus est vinculum quoddam & ligamen sensuum, qui ideo feriantur, vt vegetiores sint; labore enim iugi omnia dissoluuntur. Eamobrem somnus influit ad salutem animalis. Aristotelis Scholiastes Albertus ille Magnus, alias somni causas petit ab anima, alias verò à corpore. Ab anima quidem somni petitur argumentum, cùm illa inuigilans saluti totius animalis, colligit instrumenta sua ad operationem, cuius est maximè indiga, scilicet ad concoctionem cibi, quæ fit calore reuocato, multoque etiam spiritu coëunte. Quia autem calor & spiritus toto diffusi corpore sunt finiti; necesse est vt iis collectis & veluti contractis in stomacho, cæteræ partes algeant, vtpote remotæ. in his præcipuè cerebrum friget; vnde & frigidus stillat humor, qui vt neruos sensibiles tangit, grauat eos, & sic oritur somnus; cuius etiam exordia petuntur à corpore fatigato: quippe opere assiduo calet corpus; calor ille intensior calorem natiuum infirmat, & dispergit spiritus animales, qui poris hiantibus euanescunt. Corpore sic effœto languent extimæ partes, defraudatæ suo penso, calore scilicet, atque spiritibus, qui vt fugaces sunt, quandoque cerebrum destituunt, vnde & torpor, quia friget

Somnus quid sit.

Ex Philosophia. *Aristoteles l. de somno c. 1. & 3. Albertus Magn. lib. 1. de somno & vigil. tract. 1. cap. 4.*

Somni causa qualis.

friget caput. Demum causa vernacula somni est anathymiasis, id est euaporatio, quam parturit ventriculus multiplici cibo fœtus. Etenim vapor ille exurgens & subiens arterias carotides, earum ductu permeat caput, quod impos digerere illas nubeculas, quæ ibi condensantur, algere incipit, & hinc somnus, quo vigente sensus ferè omnes externi suauiter otiantur.

Somni effectus.

Itaque somnus dicit quatuor ex mente Philosophi. Primum est, caloris insiti & spirituum collectio, qui quasi pertæsi exteriora, sese intro recipiunt. Alterum est infrigidatio cerebri. Tertium est vinculum, quo induciæ dantur sensibus externis. Quartum denique est salus animalis. Dum Iosephus esset eo corporis habitu, Angelus cum peculiari colloquio dignatus est. Et vt in sacris nihil à mysterio vacat; equidem credo, Angelos crebrò inuisentes Iosephum in somnis, voluisse innuere, eum statum esse ideam animæ perquàm acceptæ Deo. Namque vt somnus calorem vsque ad exteras corporis oras effusum reuocat ad intima; ita & anima aliquando incauta ad exteriora dispergitur: vnde si sui compos effecta, & reddita sibi, fit cautior & sanctior imposterum. Quippe non adeò feruet ad externa, sed cunctatur iisdem operam dare, quibus & antea, ita vt frigere videatur ad ea, quæ sæculi sunt: nec hìc hæret ille tepor; sed pertæsus omnes sensuum illecebras, sensibus externis indicit otium & ferias ad instar eius, qui pepigerat fœdus cum oculis suis. Denique has sensuum inducias excipit summa animæ salus, quæ in nullum discrimen incurrit sensibus obseratis. Benè ergo Ioseph Angelis assuetus, vt qui ferè esset nescius vsus sensuum externorum, ac proinde amorem suum reuocarat ab exteris, vt totum colligeret in Deum refundendum. Si quis ergo ambit Angelorum crebra colloquia, ille inuigilet sibi, & aliis extrinsecis rebus indormiat.

Ex SS. Patribus. Somnus animæ qualis. Gregor. lib. 5. Moral. cap. 21. & 22. Recollectio animæ quid conferat.

Habeo moralis huiusce mei sensus comites vtique luculentos, in his accipe Gregorium Magnum. *Sancta mens quò se à strepitu temporalis concupiscentiæ comprimit, eò veriùs interna cognoscit, & tantò alacriùs ad intima vigilat, quantò se ab exteriori inquietudine occultat. Quod benè per Iacob in itinere dormientem figuratur, qui ad caput lapidem posuit, & obdormiuit: à terra scalam cœlo inhærentem, innixum scalæ Deum, ascendentes quoque & descendentes Angelos vidit. In itinere quoque dormire, est in hoc præsentis vitæ transitu, à rerum temporalium amore quiescere. In itinere dormire, est in dierum labentium cursu, ab appetitu visibilium mentis oculos claudere, quos primis hominibus seductor aperuit. Angelos verò ascendentes & descendentes cernere, est ciues supernæ patriæ contemplari.* Ita sanè seductor oculos aperuit hominum, qui vt susurranti consenserunt, videre se esse nudos; & hæc nuditas ingessit eis libidinis illecebras, animam oculorum obsequio deprædantes. Aures patulas homini fecit hic tentator, quæ postmodum turpibus assuetæ, Dei colloquia non sustinent. Spiritus ille nequam reserauit ora mortalium, vt obscœna, blasphemias, & iniurias eructarent. His naturæ infirmæ ludibriis cauetur eodem ferè modo, quo his; qui ob noctes insomnes in phrenesim inciderunt. Illis prouocatur somnus, quo vacantes externi sensus, colliguntur tandem spiritus errabundi. Rarus est amentium horum somnus, & rara conuersio hominum, qui se totos sensuum externorum vsui deuouerunt. Ideoque nulla eis cum Angelo necessitudo intercedit. Eò spectauit Haymon. *Spiritualiter illa apparitio Angeli per somnium mysticè nobis innuit, quòd qui dormiunt sæculo, id est, à curis mundanis sunt remoti, & vigilant Deo bonis operibus; illi merentur, præsentiam Angelorum sibi adesse in custodiam sui. Illi taliter possunt dicere cum Ecclesia in Cantico Canticorum: Ego dormio, & cor meum vigilat.*

Angeli adsunt fugientibus è sæculo. Haymon in cap. 1. Matth.

Arbitror ego, Iosephum nostrum, vt Iacob Patriarcha satum, non decubuisse in molli culcitra, nec dormiisse in puluino pluma deliciatiore turgido; sed ad æmulationem ataui sui Iacob, lapidem supposuisse capiti, vt leuior somnus non esset voluptati, sed saluti. Et ne desim mysterio, dicam, Iosephi curas fuisse totas in Christo, & de Christo, ideoque cùm Petra sit Christus, Iosephum semper indormiisse Petræ, quia Christus totum Iosephi cor & caput iugiter occupabat. Audiendus in eo themate Gregorius. *Notandum est valdè, quòd ille dormiens Angelos conspicit, qui in lapide caput ponit: quia nimirum ipse ab exterioribus operibus cessans, interna penetrat, qui intenta mente, quæ est principale hominis, imitationem sui Redemptoris obseruat. Caput quippe in lapide ponere, est mente Christo inhærere: qui enim à præsentis vitæ actione remoti sunt, sed ad superna nullo amore rapiuntur, dormire possunt, sed videre Angelos nequaquam possunt, quia caput in lapide tenere contemnunt. Quibus plerumque contingit, vt quantò securiùs ab externis actionibus cessant, tantò latiùs immunda in se cogitationis strepitum per otium congerant. Vnde sub Iudææ speciem per Prophetam torpens otio anima defletur, cum dicitur Thren. 1. Viderunt eam hostes, & deriserunt sabbata eius. Hostes ergo sabbata videntes irrident, cùm maligni spiritus ipsa vacationis otia ad cogitationes illicitas pertrahunt: vt vnaquæque reproba anima, quò remota ab externis actionibus seruire Deo creditur, eò magis eorum tyrannidi illicita cogitando famuletur.*

Fuga sæculi quid prosit. Gregor. lib. 5. Moral. c. 22. Attentio animæ Deo vnitæ quid conferat.

Festa quibus sint noxia.

Rei igitur spiritalis præcipuus cardo non vertitur in somno præcisè sumpto; vt otium spiritale insinuat; sed vt animam dicit alienam ab extrinsecis, vt totam se effundat in Christum. Fauet & Psaltes. *Vacate, & videte, quoniam ego sum Deus.* Elimatiùs etiam dixeris, somnum esse in moralibus, recessum ab aliis, & ingressum in seipsum; fugam à sæculo, & introitum in animæ claustrum, vbi multa est frequentia Angelorum, imò & Deus iugi obiectu animæ innoxiis sistitur obtutibus. Eo pacto Richardus Victorinus explicat exilium Ioannis. Sic ille. *Beatus Ioannes relegatus exilio, à strepitu mundi, & inquietudine remotus, & quieti deditus, hanc Apocalypsim à Domino accepit, per quod nobis significatur, quòd illi qui internam quietem diligunt, ipsi de inuisibilibus bonis mira cognoscunt: & quantò se à temporalibus ampliùs elongant, tantò magis æternis appropinquant; & quamuis*

Psalm. 45.

Richardus à S. Victore l. 1. in Apoc. p. 1. cap. 1. Solitudo quàm sit proficua.

mare

mare perturbationum sæcularium foris per circuitum fluctuet; ipsa tamen humana mens, si per internam aspirationem, intra semetipsam fuerit collecta, quasi in cuiusdam insula stabilitate posita, divinis per contemplationem inhæret. Subscribit Isidorus. *Nullus sapientiam Dei plenè recipit, nisi qui se ab omni abstrahere actionum cura contendit. Vnde scriptum est Ecclesi. 38 Sapientiam scribo in tempore vacuitatis.* Quasi diceret Sapiens, eum, qui à se eliminat profana, esse magis idoneum ad diuinæ gratiæ influxum, quæ instar olei Prophetæ vasa petit vacua. Qui autem dormit, & vacat ab externis, & vacuus est. Eo fortè apparatu Dauid se accinxit ad gratiæ illapsum, quando ait. *Ecce elongaui fugiens, & mansi in solitudine.* In quem locum ita spatiatur Gregorius. *Sanè Dauid sibi solitudinem construxit, cùm dixit: Ecce elongaui fugiens, & mansi in solitudine. Fugiens enim se elongat, qui à perturbatione desideriorum temporalium in altam Dei contemplationem se subleuat, manet verò in solitudine, qui perseuerat in remota mentis intentione.*

Isidorus lib. 2. sententiarum cap. 1. de sap.

Psalm. 54. Gregor lib. 4. moral. c. 18.

Solitudo mentis quænam sit.

Etsi Ioseph otiaretur oculorum, & aurium sensus; mens tamen eius in somnis à Deo non vacabat. Ita & hi qui sensuum obsequio, non se addicunt totos, facili negotio expediti à terrenis, Deo Domino consecrantur. Neque ideo in eos succensendum, quasi in vecordes & ignauos otio torpescentes. Rationem disce ex Bernardo sic docente. *Otiosum non est vacare Deo, imo negotium negotiorum omnium hoc est, quod quicumque in cella non agit fideliter & feruenter; quodcumque agit, quod propter hoc non agit, scilicet, vt Deo seruiatur, in eo quod agit, otiatur.* Idem, illud otium sanctum, sessionem animæ vocat, quæ ex sæculo se componit ad similitudinem beatorum. Sic ille. *In regeneratione, cùm sederit Filius hominis in sede maiestatis suæ, sedebitis & vos. Felix regeneratio. Quando enim renascar ad sessionem miser homo, natus ad laborem? O si vnquam sedero totus! cuius modo ne minima quidem portio sedet, in quo nihil tranquillum, nihil quietum, sedatum nihil, nihil vnquam in eodem permanens statu. Sedebitis & vos. O sessio! Quis mihi tribuat vt dignis exprimam verbis, quod de sessione hac, cordis affectione concipio? Imò quis tribuat mihi sessionis huius imperturbata frui requie, quam desidero, quam cupio, quam requiro. Ecce enim dixit: Nihil in me sedet, sed cuncta in motu sunt, omnia nutant, fluctuant vniuersa. Vbi concupiscit adhuc caro aduersus spiritum, spiritus aduersus carnem, quidnam hominis sedere videtur.* Hactenus ille.

Solitudinis animæ mira commendatio.

Bernard. lib. ad fratres de monte Dei.

Cella solitudini apta.

Idem serm. de bonis deserendis.

Sessio animæ quam suauis sit.

Quies animæ describitur.

Auerroës transfuga ad Gentilium castra, subodoratur in somniis aliquid diuinum, quia (inquit) somniantes cognoscimus: ea autem cognitio non fit obsequio sensuum; ergo beneficio solius intellectus à materia discreti, qui vt sic sapit Angelum, qui est substantia distincta à corpore. Ego adiicio, esse quidpiam singulare in somnis merè naturalibus. Etenim sæpè in somnis obuersantur nobis res hactenus inaspectæ, & quarum recondita phantasmata nequeunt referre speciem, quæ nusquam obiecta est, cui autem assignanda sit illa compositio, non liquet. Nimirum phantasia non componit sed recipit, & receptas species explicat, & transmittit. Litigante Philosophia in eo argumento de somniis, an transcendant naturæ terminos, non cunctabor asserere, in somniis spiritualibus, id est, in abdito recessu mentis ad seipsam, animam gaudere cœlestibus, & vniri Deo, vt ex Bernardo colligere est, se sic excitante ad soporem illum, qui situs est in secessu. *O sancta anima, sola esto, vt soli omnium serues teipsam, quem ex omnibus tibi elegisti. Fuge publicum, fuge & domesticos ipsos, secede ab amicis, & intimis, etiam ab illo, qui tibi ministrat. Secede ergo, sed mente, non corpore, sed intentione, sed deuotione, sed spiritu. Solus es, si communia non cogites, si non affectes præsentia, si non recorderis iniuriarum, alioquin neque si solus corpore es, solus es. Videsne posse esse te & solum inter multos, & inter multos cum solus es? Interdum etiam corpore te separa, præsertim tempore orationis, iuxta mandatum sponsi, & formam Matth. 6. Tu cum oraueris intra in cubiculum tuum, & clauso ostio ora, & quod dixit fecit, Solus in oratione pernoctabat. Luc. 6*

Auerroës in lib. Aristot. de somno & vigilia.

Somnus habet aliquid diuinum.

Bernardus serm. 40. in Cant.

Solitudo animæ in quo sita sit.

Fuga hominum suadetur.

Anima sane eo sopita somno æquiore sorte gaudet, eâ, quæ beauit Gontramnum Regem, qui cùm alto sopore recubans vidisset in antro prædiuites reconditas esse gazas, euigilans se contulit in speluncam locuplete thesauro fœtam, vbi ingentem vim auri abditam reperit. Vnde & symboli vice has voces vsurpabat & vbique inscribebat. SIC SOPOR IRREPAT. Habeat suos sibi thesauros Rex ille. Non equidem inuideo huiuscemodi somnum, quem excipit multa rerum copia Iosephi ego mallem somno decumbere, quo ille expeditus à curis sæculi, colloquebatur Angelis. SIC SOPOR IRREPAT.

EX HISTORIA.

Paradinus lib. symbol.

Potuit & Iosephus aliud vsurpare symbolum, cuius meminit Ferros, qui depingit gallinam suis ouis incubantem, hoc titulo. ET CVBANS OPERATVR. Reuera Ioseph somnians non vacabat, sed discebat ab Angelo modum subducendi Iesum sæuitiæ Regis impij, innocentium sanguine cruentati. Dormiens Ioseph Gontramno Rege beatior didicit, in Mariæ vtero esse reconditum Iesum, in quo sunt thesauri scientiæ & sapientiæ Dei. Tantarum opum in somnis compos effectus est, cùm Maria cessit in ius illius. Ille excitatus, & animæquior factus habuit quod diceret. SIC SOPOR IRREPAT. O beatum somnum! qui suos sic dormientes Mariæ adiicit. Non otiatur anima imitata Iosephum; illa, inquam, quæ ferè abdicato sensuum vsu totam se Deo consecrat in oratione & secessu. Procul dubio ea mens sui compos, CVBANS OPERATVR. Nametsi valedixerit mundo, & quasi ingerepudium indixerit sensibus, seriò operatur anima illa intenta sibi; Dei & Sanctorum omnium commercio vtitur seorsim à sæculo, vt & Hieronymus expertus ait. *Sapiens nunquam solus esse potest: habet enim secum omnes, qui sunt, & qui fuerunt boni, & animum liberum, & quocumque vult profert, & transfert, & quod corpore non potest, cogitatione complectitur, & si hominum inopia fuerit loquitur cum Deo. Nunquam bonus solus erit.*

EX SYMBOLIS.

Ioan. Ferrus parte 2. sui theatri.

Solitudinis animæ commoda quæ.

Solitudo animæ non eam solam facit.

EX SS. PATRIBVS.

Hieronymus lib. contra Iouinianum.

Hæc igitur esto summa istius sectionis, scilicet Angelos diuertere apud illos, quos gratiæ vberioris multiplices latices alluunt; & quos solers cura sui subduxit mundo, vt vaca-

tione

rent sibi solis, & totos se vnius tantùm Dei obsequio consecrarent. Itaque SIC SOPOR IRREPAT. Apage omnia negotia, quæ iniuria sunt huic sancto animæ otio, quod etsi CVBANS OPERATVR. Siquidem mens sui iuris & duntaxat addicta Deo, altos concipit animos ad virtutem, hosque suos fouet conceptus inde proliciens egregia facinora, ea videlicet, quibus gloriæ litatur interminæ.

Hi, quos Angeli frequentes inuisunt, perquàm accepti sunt Virgini Deiparæ.

In hæc verba:

Noli timere accipere Mariam.

SECTIO QVINTA.

DE INDIVIDVA SOCIETATE MARIÆ ET IOSEPH.

PRæpotens ille Ægyptiorum Rex Pharao, in argumentum amoris præcipui, quo dignatus est Patriarcham Ioseph, interpretem eius somnij, quo obiecta est Regi instans copia frumenti. Ille, inquam, Iosephum præfecit horreis frumenti illius nascituri, quia Deo reuelante præscierat ille hanc rerum omnium vbertatem. Sic rem enarrat Moyses, inducens Regem Pharaonem ista fantem. *Num inuenire poterimus talem virum, qui spiritu Dei plenus sit? Dixit ergo ad Ioseph: Quia ostendit tibi Deus omnia quæ locutus es, nunquid sapientiorem, & consimilem tui inuenire potero? Tu eris super domum meam, & ad oris tui imperium cunctus populus obediet.* Salutare fuit Iosepho somnium illud Pharaonis, quo præfecturam annonæ accepit; sed beatius reuera fuit illud somnium, quo Iosephus à Deo accepit ius in Mariam, quæ vtero suo vt horreo conclusit frumentum electorum, videlicet Christum. Audi Iosephum in somnis horrei sacri capere præfecturam. *Angelus Domini apparuit in somnis Ioseph dicens: Ioseph fili Dauid, noli timere accipere Mariam coniugem tuam; quod enim in ea natum est, de Spiritu Sancto est.* Ea verborum series explicata Iosepho ab Angelo, fuit vt diploma & tessera potestatis in coniugem, quam sponsus horreo assimilat. *Venter tuus sicut aceruus tritici.* Non quæsitum Imperium iniit Ioseph, obediens Angelo antequã Virgini imperaret. Ita enim liquet ex contextu. *Exurgẽs autem Ioseph à somno, fecit sicut præcepit ei Angelus Domini, & accepit coniugem suam.*

Genes. 41.

Matth. 1.

Cant. 7.

Matth. 1.

Quibus autem gradibus ad hunc honorem Ioseph ascenderit & frumenti electorum, id est, Mariæ præfecturam acceperit, paucis accipe. Ioseph erat iustus. Exquisita autem illius iustitia Angelos ei propitios fecit, imò & sodales, vtpote arcta societate deuinctos. Demum frequentia Angelorum, Mariæ reddidit Iosephum, qui nutabat, idemque & hodie Angeli præstant: iustis namque in hominibus beati illi spiritus astantes crebrò insusurrant pietatem in Mariam; nullique alij iucundi sunt calles ei; qui anhelat ad Mariæ præsentiam. Cùm ergo hactenus Iosephi iustitiam probauero, & illius iuge commercium cum Angelis; non est ambigendi locus in themate proposito, De indiuidua societate eius cùm Maria, quæ adeò tenax fuit & firma, vt etiam nunc illi ambo coniuges cœlis adscripti minimè dispescantur, stante adhuc eorum consortio; quod vt plenum esset & citra defectum, Ioseph corpore rediuiuo sidera transmeauit. Et hoc probandum incumbit isti sectioni de indiuidua societate Mariæ & Iosephi, cuius moralis sensus est ille titulo inscriptus; scilicet eos, qui assuescunt Angelis, deduci postmodum ad Mariam. Auspicemur ab eo nexu, quo Maria & Ioseph adstricti nesciere diuortium.

S. Ioseph quibus gradibus ascenderit.

Ea est materiæ & formæ reciproca connexio, vt omnino diuelli nequeant citra compositi deliquium, quòd si compositum sit corruptionis impatiens, vti sunt cæli; corporis huiusce compages à nullo infra Deum solui potest, imo & in formis defectui obnoxiis, nõn vacat materiæ propensio ad formam: nusquam enim fuit, nec erit vnquam materia prima seorsim à forma sua. Simili propemodum nexu sociauit Deus coniuges ab incunabulis mundi, vbi mulier non est edita inscio viro. Sicut enim materia prima semper est indiga formæ, nec vllum actum habet nisi precariò; sic & fœmina seorsim sumpta, est ens valde diminutum. Ita & vicissim forma sine materia stare nequit, neque sponsus sine sponsa. Eamobrem edito Adamo ait Deus. *Non est bonum, hominem esse solum. Faciamus ei adiutorium simile sibi.* Ideo ei adiecit mulierem in sociam vtriusque sortis. Et vt arctior esset nodus ille deuinciens vtrumque coniugem, legem illam tulit Deus. *Relinquet homo patrem suum, & matrem, & adhærebit vxori, & erunt duo in carne vna.* Nec hominibus tantùm insitus est vtriusque coniugis affectus, sed & brutis; in quibus indiuidua turturum societas est miranda. Eorum enim vno emortuo, turturum alter qui superest cælibem vitam agit, extra aliorum omnium alitum cœtum. Huius societatis intimæ semina carni insita sunt, quæ instituto ad hoc coniugio propagatur. Quod si coniugibus accesserit quædam similis habitudo morum, & reciprocatio affectuum, tunc ineffabilis est coniugum propensio ad inuicem, eaque fuit apud Barbaras Gentes, vt defuncto viro, vxores vtique superstites disceptarent, quæ prior earum cremaretur eodem rogo, quo & cadauer mariti inanimi.

EX PHILOSOPHIA. *Aristot. lib. 2. Phys. c. 5. textu 26.*

Genes. 2.

Alexand. ab Alexand. lib. 3. dier. genial. cap. 7.

Vxores quæ maritis mortuis commoriebantur.

Hinc collige nodum equidem Gordium, qui deuinxit Mariam & Iosephum coniuges sanctos, Deo etiam ipso pronubo sociatos. Quippe ex sacra Theologiæ disciplina, gratia, & virtus naturæ ordinem seruant, nec suum tenorem quandoque variant. Nimirum gratia non data est ad destructionem, sed ad ædificationem: siquidem ea qualitas animam positiuè afficiens, omnem detergit rubiginem, quam contraxit homo Adami contagio; sicque natura tersior effecta, perfectiore ritu suas exerit actiones: has inquam præcipuè, quæ citra gratiæ vsum singularem editæ sunt ab Ethnicis, quales sunt affectus reciproci coniugum. Rursus vt gratia qualitatum naturam participat, vtpote actiua & intensionis capax; quò vberior erit gratia, eò etiam erit magis natura defæcata at in Maria & Iosepho tanta fuit gratia, quanta potuit esse maxima sub Christo: ergo quidquid fuit naturæ congruum Maria & Ioseph

EX THEOLOGIA. *Thomas 1. 2. qu. 32. art. 3.*

præstitere

præstitere modo perfectissimo; & præcipuè ad inuicem præbuere sibi ea quæ pertinent ad castos hymenæos. Cùm etenim eorum coniugium esset citra carnis corruptelam, & totum penes vnionem spirituum; procuIdubio alia omnia coniugia anteiuit: atque ita societas illa Mariæ & Iosephi ea fuit, vt sit ineffabilis. Quippe eloqui nemo potest nisi quod concepit; at conceptus rerum naturaliom est infra ea facinora egregia, quæ gratiæ suffragio quisque exantlauit. Item vt ic res habet ad esse, ita & ad operari; sed Mariæ & Iosephi societas habuit esse nobilissimum naturæ & gratiæ: ergo & tale genus operandi ei concessum est. At præcipuus actus coniugij spiritalis est mutuus amor, nesciens inducias neque diuortium: ergo cùm operari Mariæ & Ioseph fuerit nobilius nostro concipiendi ritu; omne hominum eloquium impar erit illi amori facio, qui deuinxit hos coniuges, ea indiuidua societate, qoam expendit titulus huiusce sectionis.

S. Ioseph. & Mariæ amor quàm sanctus.

Quam autem intimè Ioseph Mariæ adhæserit amore sacro, & non iniurio corpori Deiparæ, disce hoc discursu. Deus in dispensatione gratiarum, eo delectu eas impertit, vt largiore manu eas effundat in ea, quæ pertinent ad vnionem hypostaticam, quàm ad salutem hominum procurandam: ergo plus gratiæ concessum est Mariæ, & Iosepho, in eorum coniugio, quo vigente editos est Christus: plus inquam gratiæ influuit in illud coniuginm, quàm in ministerium seu Apostolatum Pauli procurantis salutem animarum, cui cùm necessarius esset amor proximi, vt eo sapore condiret molestias omnes nbuias illi officio; Deus eum amore in proximum adeò intenso dignatus est, vt sit sine exemplo. Sic enim ille ea charitate flagrans, incendij sui scintillas sparsit scribens ad Romanos. *Veritatem dico in Christo Iesu, non mentior, testimonium mihi perhibente conscientia mea in Spiritu Sancto; quoniam tristitia mihi magna est, & continuus dolor cordi meo. Optabā enim ego ipse anathema esse a Christo pro fratribus meis.* O amoris conamen arduom! Paulus sui immemor, aliorum saluti totus inuigilat.

Roman. 9.

Qualem iam putas fuisse amorem, quo arsere Maria & Ioseph, quorum coniugium à Deo institutum est in ordine ad Deum incarnatum, qui à desponsata voluit concipi. Vt ergo iodiuiduom staret illud coniogium, accendit Deus amorem ordinis superioris eo qun æstuauit Paulus directus ad salutem animarum, quæ est finis inferior vnione hypostatica. Itaque terque quaterque beatus ille Ioseph, Mariæ addictissimus, vtpote ei amore quàm maximo sociatus. Imò Ioseph Mariæ magis vixit qoàm sibimetipsi; saltem anima illios potiori modo fuit in Maria, quàm in eo. Anima namque in Iosepho erat secondùm propriam substantiam, quod & proprium est omnium formarum, quibus vt & materia corpora omnia coalescunt; sed in Maria erat per amorem, qoi est actus nobilissimus animæ, quia cognitionem inuoluit: potest autem esse cognitio sine amore, quoad exercitium, vti loqoitur schola; ergo Ioseph diuino amore percitus in Mariam, nobiliori modo vixit in ea quàm in proprio composito; siquidem nobilius est animam agere, gratia Dei vtique perculsam, quàm sim-

Charitatis in Paulo qualis excessus.

S. Thomas in 1. sentent. distinct. 55. qu. 5. art. 3. ad 2.

pliciter informare corpus, hoc enim posterius commune est brutis; ast aliud tantùm concessum est beatis his mentibus, quibus Deus illabitur. Cùm ergo Angelus illi Sancto in somnis ait vt Mariæ coniugi suæ adhæreret; namque illud totum negotium esse desuper: arbitror accidisse illud idem viro huic iusto, quod olim in deserto. Sic habet textus sacer. *Apparuitque gloria Domini omni multitudini: & ecce egressus ignis à Domino deuorauit holocaustum, & adipes qui erant super altare.*

Leuit. 9. S. Ioseph fuit holocaustū.

Gabriel vnus de principibus Seraphici ordinis, totus igne æstoans accendit Sanctum Ioseph eo amore, qui depastus est adipem, id est, omne quod hominem sapiebat, vnde ille totus postea amore incanduit, quo totus effusus est in Mariam, vt in Dei sanctuarium. Benè etiam dixeris Iosephum esse holocaustum, ratione obedientiæ, quam ineunctanter exhibuit Angelo suadenti Mariæ consortium, vt explicitè enarrat eius Encomiastes. *Exurgens autem Ioseph à somno, fecit sicut præcepit ei Angelus Domini, & accepit coniugem suam.* Nota obiter breuiloquiom encomij, cui nihil adiici potest, ad commendationem obedientiæ huius Sancti: nam de ratione obedientiæ est, vt qnis morem gerat citios nullā obtentā morā; hoc præstitit Ioseph, vt colligere est eo textu. *Exurgens autem Ioseph.* Alterum qood accedit ad obedientiæ summam, est vt ea fit non in voto, aot affectu; sed effectu exhibito eo planè modo, quo libuit imperanti. In eo etiam Ioseph excelluit *Fecit sicut præcepit ei Angelus Domini, & accepit coniugem suam.* In hoc æmulatus est vit Mariæ, obedientiam coniugis suæ, quæ Angelo nontianti puerperium virginitate illibata ait. *Ecce ancilla Domini fiat mihi secundum verbum tuum.* Vtriusque coniugis obedientia sarta tecta liquet in his vocibus. *Exurgens. Ecce.* Item & verbum, facio, vtrobique appositum, excludit inducias. quas segnior illa virtus plerumque deposcit, & prætexit.

Matth. 1.

Quale autem fuerit specimen obedientiæ vtriusque coniugis audi ex Bernardo. *Perfecta obedientia legem nescit, terminis non arctatur neque contenta angustiis professionis, largiori voluntate fertur in altitudinem charitatis, & ad omne quod iniungitur spontanea, vigore liberalis alacrisque animi modū non considerans, in infinitam libertatem extenditur. Hæc est illa, de qua signanter Apostolus Petrus ait. Castificantes corda vestra in obedientia charitatis, pulchrè ipsam per hoc sequestrans ab illa inerti & seruili obedientia quodammodo, nec charitati prompta, sed obnoxia necessitati.* Aduerte vocem, qua Petrus indolem obedientiæ expressit. Ait, eam castificare animas, quia vt castitas aliena est & procul ab omni carnis illecebra & pruritu ita & obedientia longè est ab omni dictamine sensus, atque adeò arguit virtutum omnium summam, vt Gregorius probat apud Bernardum, qui eum isto recenset elogio *Summus mellifluæ oris Gregorius mirabiliter superexaltat, & magnificat eam: demonstrare autem volens quanti sit meriti obedientia, ita ait vir eloquens. Sola namque obedientia virtus est, quæ cæteras menti inserit, insertasque custodit Vnde primus homo præceptum quod obseruaret accepit, cui si vellet se obediens subderet, ad æternam beatitudinem sine labore perueniret.*

Obedientiæ perfectæ qualitates describūtur. Ex SS. PATRIBVS. Bernardus tractatu de præcepto, & dispensatione cap. 9. 1. Petri 1.

Bernar. lib. de ordine vitæ. Obedientia virtutes inserit menti.

Amicitia vnde ortum habet.

Ex hac similitudine morum Mariæ,& Ioseph, colligo aliud argumentum propitium eorum societati; scilicet ex Sancto Thoma, amorem fundari in similitudine. Sic enim ille. *Ex hoc, quod aliqui duo sunt similes, quasi habentes vnam formam, sunt quodammodo vnum in forma illa; sicut duo homines sunt vnum in specie humanitatis: & ideo affectus vnius tendit in alterum, sicut in vnum sibi, & vult ei bonum, sicut & sibi.* Et codex sacer. *Omne animal diligit sibi simile, & sic omnis homo proximum suum.* Et Tullius suum calculum adiiciens ita fatur. *Dispares mores disparia studia sequuntur, quorum dissimilitudo dissociat amicitias: nec ob aliam causam vllam boni improbis, improbi bonis amici esse non possunt, nisi quòd tanta est inter eos, quanta maxima esse potest morum studiorumque distantia.* Hinc arguo. Talis erit pubescens amor, qualia & fuere incunabula illius. Ergo amor emergens ex virtute & gratia, concolor erit suis natalibus, ac proinde transcendens omne quod variat. Namque haud virtus inconcussa labat, vt aliàs voluit esse ratum Hieronymus. *Illa vera erit amicitia, & Christi glutino copulata, quam non vtilitas rei familiaris, non præsentia corporum tantùm, non subdola & palpans adulatio; sed Dei timor & diuinarum Scripturarum conciliant studia, de qua amicitia omnis tollenda suspicio est, & sic cum amico quasi cum altero sese loquendum.*

S. Thom. 1. 2. qu. 27. art. 3.
Eccles. 13.
Amicitia vnde dissoluatur.
Cicero lib. de amicit.
Amicitia Christiana quænam sit.
Hieron. epist. ad Paulin.

Nihil moror in fomite amoris mutui, quem Maria & Ioseph habuerunt à natura, quasi obstetrice, & proliciente affectum reciprocum; taceo concordes animos, eamdem prope indolem, vnum stemma vtique regium, plurium annorum consuetudinem, quæ etiam boues eidem iugo assuetos si quandoque secernantur adeò afficit, vt sibi inuicem immugiant. Non legitimos exuerunt naturæ sensus hi coniuges, nec proinde alieni fuere ab eo amoris incremento, quod ingerit multa consuetudo propagata in annos, cùm ex Iure Ciuili inde præiudicium amoris emergat, & præcipuè si inter consanguineos viget illa assiduitas. Nimirum vt bonum additum bono facit melius; ita duo argumenta amoris arctiùs animam deuinciunt.

Amicitia ex consortio generatur.

Ex Ivre Civili.

Fuere consanguinei Maria & Ioseph, & huic titulo amoris accessit consortium iuge plurium annorum, cui etiam lex ista Iuris Cæsarei suffragatur. *Obeundorum munerum consortium affectionis fraternæ nonnihil addidisse, quinimò vice mutua chariores inuicem sibi reddidisse credendum est.* Scitè equidem adiicit Glossa. *Nota quòd consuetudo auget affectionem parentelæ.* Eamobrem Alciatus sic subscribit. *Magna amicitia est maioris ponderis, quàm fraternitas, & disposita in consanguineis censentur disposita in amicis maximæ amicitiæ.* Ergo cùm Maria & Ioseph idem munus obierint, easdemque vices egerint circa Iesum, quo amore gestierint, impotes sanè sumus enarrare.

Leg. cum allegas Cod. de peculio militum.
Glossa ibid.
Alciat. de præsumptionibus Reg. 1.
Amicitia plus potest quàm fraternitas.

Diceres inde maximè sanctum Bernardinum probare amorem Mariæ in Iosephum. Sic ille.

Ex SS. Patribvs.
Bernardinus ser. de S. Ios. art. 2. cap. 1.

Nouerat Virgo virum istum sibi à Spiritu Sancto datum, ad participandum secum in charitatis amore, ideo credo, quòd ex totius cordis affectu eũ sincerissimè diligebat. Hæc ille. Quasi diceret, præcipuas partes Mariæ & Ioseph fuisse, vt Christo intenderent æstuando amore illius. Vnde cùm ea quæ sunt vnum vni tertio sint eadem inter sese, liquet hos coniuges fuisse indiuiduo sibi nexu sociatos. Quippe eorum vota omnia in vnum scopum feruide collimabant. Esto hæ naturæ illecebræ ad amorem mutuum validè perculerint vtrumque coniugem ad affectum, alio tamen œstro ambo perciti sunt, Deo scilicet impulsore. Cùm enim de ratione doni Spiritus Sancti sit, vt faciat nos facilè mobiles eo, quò à Deo impellimur: Maria & Ioseph, in quos omnia coiere dona Spiritus Sancti, eius auram vltrò secuti sunt, atque adeò morem gessere præcepto illi, quo coniuges tenentur rependere amorem. Vnde sic arguo. Maria & Ioseph perfectiore ritu sectati sunt ea quæ legis sunt; ast non minimæ sunt partes Iuris, illæ quæ spectant ad conciliandos animos coniugum. Ergo reciprocus amor Mariæ & Ioseph transcendit omnem amorem coniugum; quia eis plus gratiæ collatum est, vt essent specimen omnimodæ virtutis.

Teneri autem coniuges ad amorem audi ex Scriptura vtraque, antiqua scilicet & recentiore. Ita Syracides. *In tribus beneplacitum est spiritui meo, quæ probata coram Deo, & hominibus: concordia fratrum, & amor proximorum; & vir, & mulier benè sibi consentientes.* Adiice illud Apostoli. *Viri diligite vxores vestras, sicut Christus dilexit Ecclesiam, & tradidit semetipsum pro ea. Viri debent diligere vxores suas vt corpora sua. Qui suam vxorem diligit, seipsum diligit. Propter hoc relinquet homo patrem, & matrem.* Alibi hortatur Titum vt moneat. *Adolescentulas vt viros suos ament.* Non defuisse huic parti hos coniuges, ex Theologia vidimus, quæ id apprimè colligit ex cumulo gratiæ. Qualis enim est gratiæ affluxus, talis & est operationis intensio, & præcipuè amoris à Deo iniuncti. Ergo ex ea sacra disciplina, arcta fuit illa societas, cuius adeò sancta fuere prælудia, scilicet plenitudo gratiarum.

Amicitia à Deo commendata.
Eccles. 25.
Ephes. 5.
Coniugum amicitia à Deo præcepta.
Tit. 2.

Vtriusque amorem seorsim indagemus, & auspicemur à Iosepho, cuius amor ex Philosophia argui potest, sic procedendo. Ex Aristotele, cùm finis efficaciter est intentus ab agente præualido, idem est motus ad finem, & ad ea, quæ sunt ad finem, vtpote quæ habent se instar vnius: sed Deus agens efficacissimum, Iosephum eo fine Mariæ adiecit ad solamen; ergo & media idonea impertiit ad curandum ea quæ Virginis erant. In his autem medium præstantissimum est amor; qui namque non amat, non curat: ergo cùm idem sit motus ad media & finem, Deus non defuit huic medio, cùm elegit Iosephum in sponsum Mariæ, & solatium eiusdem, vt ait Bernardus. *Fidelis seruus & prudens, quem constituit Dominus suæ matris solatium, suæ carnis nutricium: solum denique in terris magni consilij coadiutorem fidelissimum.*

Ex Philosophia.
Aristot. l. 3. Topic. c. 2.
S. Ioseph, & Mariæ amicitia vnde suadetur.
Bernard. homil. 3. sup. Missus.

Rursus ea, quæ Dei sunt ipsâ naturâ inscia, potiora sunt eis, quæ fiunt naturâ conscia, vt vinũ in Cana Galilææ editum à Christo præstitit ei, quo vinea desudarat: & in Physicis quando causa prima supplet defectum causæ secundæ, plus influit in effectum, quam fecisset causa secunda. Sed coniugium Iosephi à Deo immediatè fuit; siquidem bis à Deo compulsus est accipere Mariam in coniugem. Primò quando eius virga floruit. Item

cùm

cùm Angelus ei apparuit, suadens vt redux à fuga, quam versabat animo, Mariam acciperet in coniugem. Ergo cum nihil terrenus amor contulerit ad hos Hymenæos, quos Deus procurauit in figuram sacræ vnionis, qua media ipse rerum Dominus naturam hominum desponsauit procul dubio amorem Iosepho indidit congruum illi coniugio, quod omnium sanctissimum fuit, vtpote animas deuinciens tantùm, corpore vtriusque coniugis illibato. Eamobrem Mariæ ita addictus est Ioseph, vt nec vel latum vnguem ab ea discesserit.

EX MATHEMATICA. *Ioan. à sacro Bosco lib. de Sphæra.*

Non insulsè potest cœlestis illa Iosephi familia componi cum cœlica contextura orbium Planetarum, quos Astronomia sic ait esse dispositos, vt lucidum sidus sit in circulo, quem epicyclum vocant; ille autem circulus insitus est orbi, quem deferentem vocant. Itaque Planeta duos habet cælos, scilicet epicyclum, & deferens, quorum gyros sequitur & choreas. Angeli autem arbitrio moueri hos cælos, res propè indubia est apud Philosophos. Christus reuera fuit clarum sidus, cuius propior orbis seu cælum coniunctum fuit Maria, verè epicyclus Christi, in ea & de ea concepti: cælum deferens fuit Ioseph, qui non modò realiter Christum tulit; sed & Mariam secum traxit eò quo induxit Angelus ille, qui technas Herodis aperiens suasit fugam in Ægyptum, & elapso septennio Iosephum monuit de reditu in Iudæam. Vt duo hi cæli editi sunt in sideris obsequium; ita & Maria & Ioseph indiuidua animorum societate coniuncti sunt in gratiam Saluatoris, qui & ipse mouebatur ad nutum vtriusque parentis. Nec credo, nexum cæli epicycli cum suo deferente esse arctiorem vinculo amoris, quo adhæsere sibi Maria & Ioseph.

Quàm benè conueniat Mariæ & Iosepho illa relatio epicycli & cæli deferentis, collige primò ex vnione vtriusque cæli. Secundò, ex eo quòd epicyclus non mouet cælum deferens, sed sequitur illud cælum gyrans; ita Maria non imperauit Iosepho, sed in his, quæ ad regimen familiæ pertinebant, sortem obiit mulierum, quas Deus voluit subdi viris suis. Tertiò, sideris substantia est pars substantiæ cæli epicycli, qui etiam primo impertit fulgorem suum, ita & caro Christi est pars Mariæ, cuius pro fœnore Christus pendit pensum ingens, videlicet plenitudinem gratiarum.

Ex SS. PATRIBVS. *August. ser. de Assumpt. Mariæ to. 9.* Mariæ caro, est caro Iesu Christi.

Audiendi Patres Sancti, in quibus hæc ait Augustinus. *Caro Iesu caro est Mariæ, & multo specialius, quàm Ioseph, Iudæ, cæterorumque fratrum eius, quibus dicebat Genes. 37. Frater enim, & caro nostra est: caro enim Christi, quamuis gloria Resurrectionis fuerit magnificata, & potens super omnes cælos Ascensione glorificata; eadem tamen carnis mansit & manet natura, quæ suscepta est de Maria: ipse enim est, qui conceptus, genitus, atque à mortuis resuscitatus est per gloriam Patris.* Damianus item sic. *Deus inest vni creaturæ, videlicet Mariæ Virgini, identitate; quia idem est quod illa. Hic taceat, & contremiscat omnis creatura, & vix audeat aspicere tantæ dignitatis & dignationis immensitatem.* Adiice Laurentium Iustinianum, cuius en contextum. *Habitat in Angelis Deus, sed non cum Angelis; quia cum illis eiusdem non est essentiæ: habitat verò Deus in Virgine, habitat cum illa, cum qua vnius naturæ habet identitatem.*

Damian. ser. de nat. Mar. Mariæ cum Deo vnio.

Laurent. Iustinian. serm. de ann. Mar.

Quid autem luminis refundat in suum epicyclum, lucidum illud iubar, disce à Dionysio Carthusiano. *Ex quo Deus quod Mariæ erat assumpsit, & induit. ipsi ni fallor, quod suum est rependit. Assumpsit autem ex ea naturam, gratiamque refudit. Clementissimus itaque creator, qui a principio Angelos, ac demum homines electos, tā gratuito tamque misericorditer, ac supereffluenter illustrauit, & docuit, a quibus vtique nihil suscepit, quorum nedum bonis eguit: quid illuminationis, & gratiæ ei præstitisse credendus est, cuius sibi substantia induit, cuius lacte nutritus, cuius insuper diligentiâ educatus consistit, cui se tam incomparabiliter obligauit.* Hæc ille. Christus Mariæ carnem induens, præscio Psalti fidem fecit quando ait, Deum extendisse cælos sicut pellem.

Dionys. Carthusian. lib. 2. de præconio Mariæ art. 6. Mariæ quanta Deus charismata contulerit.

Psal. 103.

Denique etsi cælum deferens secum rapiat epicyclum, cui inest sidus errabundum, tamē epicyclus altior est suo cælo deferenti cuius circumferentia secat centrum circuli epicycli, qui ideò media sui parte eminet circulo deferenti. Ita quidem Ioseph Virginem pro arbitrio suo & Angeli percellentis secum traxit in Ægyptum, & inde reducem in Iudæam; sed Maria circulus epicyclos, media sui parte superior extitit suo cælo deferente, etsi alia parte ei fuerit subdita. Quippe in his, quæ ad naturam spectant, vxor est marito inferior; ast in eis, quæ pertinent ad gratiam, Maria fuit Iosepho superior, vtpote propior siden, cuius lumē vberiùs illuxit epicyclo, quā cælo deferenti.

Non est mihi singularis nomenclatura cæli attributa Virgini, vt legere est apud Hieronymum, qui sic scribit. *Altior cælo est B. Virgo, de qua loquimur.* Liquidiùs insonat Epiphanius. *O vterum impollutum habentem circulū cælorum, qui Deum incomprehensum, in te verò comprehensum portasti! O vterum cælo ampliorem, qui Deum in te non coarctasti! O vterum, qui cælum est septem circulis constans, & capacior illis existens! O vterum, septem cælis sublimiorem atque latiorem! O vterum habentem inextinguibile lumen septies lucentis gratiæ.* Consonat & Bernardus. *O venter capacior cælis, diffusior terris, latior elementis, qui illum continere valuit, quem totus orbis comprehendere nō potuit, & qui tribus digitis molem terræ appendit! O venter mirabilis, qui potuit capere Saluatorem! O venter desiderabilis, è quo manauit desiderium mentium, gratiarum flumina, gloriæ præmium! O venter amabilis, & dulcedo animæ! O eleuatio mentium, inebriatio cordium, sanitas peccatorum, fructus tuus, Domina!*

Maria quare fuit cælis amplior. Hieron. ser. de Assumpt. Epiphan. lib. 2. de laudibus Mariæ. Bernard. hom. 2 sup. Missus. Mariæ vterus cælo amplior.

Illa autem disparitas meritorum Mariæ & Ioseph non obstitit, quin fuerint ambo illi coniuges amore indiuiduo sociati, cœlitus emisso potius quàm deorsum insito, vt Rupertus insinuat. *Tota horum coniugum vita, sine coniunctio fuit cælestis, & Spiritus Sanctus amborum coniugalis amor, quorum vtique conuersatio erat in cælis, in ambobus præsidens coniugem fidei viri huius commiserat.* Nihil sanè climatiùs in eo themate recenseri potest, quàm Spiritum Sanctum asserere fuisse amorem coniugalem Mariæ & Ioseph. Quod non ita intelligas velim, vt subrepat tibi Spiritum Sanctum fuisse essentialiter amorem illorum coniugum; sic enim amor eorum non fuisset elicitus, & vitalis actio humana: sed ita censeas oportet vt Sanctus ille Spiritus vtriusque animam accenderet eo amore coniugali, cui impar est omnis aliorum coniugum amor; vnde inferre quisque potest, Spiritum Sanctum validè amore suo in hos coniuges influxisse.

Rupert. l. 5 de gloria Filij homin. in cap. 1. Matth. S. Ioseph & Mariæ coniugalis amor qualis extiterit.

Instabis, reuera fuisse potissima argumenta, quæ Iosephum Mariæ Virgini addixerunt; sed Mariam ita effusam fuisse in puerulum Iesum, vt ægrè potuerit amorem suum aliò diuertere, ideóque non constare de indiuidua societate Mariæ & Iosephi, quam probare intendit hæc sectio. Respondeo, in Iosepho fuisse causas omnes, quæ vrgere queunt animam sponsæ ad affectum mutuum. Vtque exordiar à Physicis. Præcipuus fómes ignem amoris proliciens est amor, iuxta illud vulgare proloquium. *Magnes amoris amor.* Ast in Iosepho ille fuit amor in Mariam adeò intensus,& consonus amori Dei; vt si Maria impos amoris extitisset, profectò rependisset amorem illi, cuius affectus ab amore Dei minimè deuiabat. Rursus Maria verè fuit desponsata Iosepho, consensu explicito de ineunda societate ea, quam Deus ab æterno sanxerat: ast consensus coniugum nihil aliud est ab amore; est enim reciproca propensio voluntatum, quæ inclinant ad mutua obsequia.

Sponsio quid sit.

Fuisse verum coniugium Mariæ & Ioseph textus sacer enuntiat, dum recenset Angelum assertorem huius veritatis, cùm sic Iosepho loquitur. *Noli timere accipere Mariam coniugem tuam.* Si fuit statum ratumque fœdus, Maria debuit amorem reciprocum spondere, vt & Ioseph spopondit Deo proliciente affectum ab homine, è cuius virga flores eduxerat. Et vt literæ insistamus: Maria dicitur desponsata. *Cum esset desponsata mater Iesu Maria Ioseph*: vox autem illa deducitur à sponsalibus, quæ rursus à voce spondeo deriuantur, id est, à promittendo, vt explicat Ius Ciuile hoc contextu. *Sponsio appellatur, non solùm quæ per sponsi interrogationem fit, sed omnis stipulatio promissioque.* Et ne lex imponeret ea verborum serie, quæ versatur in promissione, alia lege adiicit has voces. *Sponsalia sunt mentio, & repromissio futurarum nuptiarum.*

Matth. 1.

EX IVRE CIVILI. *Lege Sponsio ff. de verbor. significat. L. Sponsalia ff. de sponsalibus.*

Sponsalia quid sint.

Nota, repromissionem dicere correlatum eius promissi, quod alter coniugum exhibuit; siquidem parum esset, sponsum virgini inuitæ amorem spondere, si ea vicissim non repromitteret. In ea autem sponsione amoris vertitur præcipuus cardo nuptiarum, iuxta sanctionem Iuris Canonici. *Sufficiat secundùm leges solus eorum consensus, de quorum coniunctionibus agitur.* Quid sit autem consentire; est idem cum alio sentire, quod amoris est proprium, iuxta illud, Amicorum est idem velle, idem nolle: ita planè ratio tota coniugij est in consensu & compositione voluntatis ad arbitrium alterius coniugis, vt neuter eorum vouere possit, altero coniuge inconsulto; vnde & prostat ista Sanctio Canonica. *Vna sola causa esse posset, qua te id, quod vouisti, non solùm non hortaremur, verùm etiam prohiberemus implere, si fortè tua coniunx hoc tecum suscipere animi seu carnis infirmitate recusaret. Nam & vouenda talia non sunt à coniugatis, nisi ex consensu, & voluntate communi: & si praeproperè factum fuerit, magis est corrigenda temeritas, quàm persoluenda promissio. Neque enim Deus exigit, si quis ex alieno aliquid vouerit, sed potius vsurpare vetat alienum.*

Consentire quid sit. EX IVRE CANONICO. *Canone Sufficiat. 27. qu. 2.*

Canone Vna sola causa 33. qu. 3. Votum continentiæ cõiugalis quando sit irritum.

Alio item Canone mulieris voluntas ita addicitur arbitrio viri; vt votum ab ea emissum innupta, conscio patre suo, si non fecerit satis illi voto ante nuptias, postea irritum sit coniuge refragante. Ecce Canon. *Noluit itaque lex, mulierem aliquid vouere Deo aduersus animum suum, vt non in aliqua rerum licitarum atque concessarum abstinentia in eisdem votis fœmina valeat auctoritas, sed virilis. Ita & si adhuc innupta iam concesserat Pater vota persoluere; si antequam persolnerit, nupserit, & viro hoc eius cognitum non placuerit, non persoluat, & sit omnino sine peccato: quia mundauit eam, sicut dicit, id est, mundam indicauit. Neque hoc contra Deum fieri putandum est, cùm ipse Deus hoc preceperit, hoc voluerit.* Canon ille desumptus est ex decretis Augustini, qui eo textu voluntatem vxoris esse impotem clamat, sed totam penes viri sui arbitrium, cui omnino subiecta est, idipsum etiam Canone sanciente. *Adam per Euam deceptus est, non Eua per Adam. Quem vocauit ad culpam mulier, iustum est, vt eum gubernatorem assumat, ne iterum fœminea facilitate labatur.* Ita Ambrosius à quo precario habet Canonem istum Gratianus.

Canone Noluit itaque 33. q. 5.

Vota puellæ quando sint licita. *August. qu. 59. in librum Numerorum.* Mulier quare viro subdita sit. *Canone Adá. 33. q. 5.*

Ambrosius in Examerem tract. diei quarti.

Ex præfatis sic arguo. Eiusdem est actus cuius est & potentia; sed ex Iure Canonico voluntas vxoris non est sui iuris, sed mariti: ergo & præcipuus actus voluntatis, qui est amor, non erit in arbitrio vxoris, quæ totum amorem suum debet in virum refundere. Ergo Maria, quæ perfectissimo ritu vnicuique legi morem gessit, huic etiam non defuit instituto, amoris amantissimo suo coniugi rependendi. Imò Maria plus Iosephum dilexit quàm Iosephus ipsam Deiparam, etsi in Maria plura amoris fuerint argumenta valida ad conciliandum amorem Iosephi in Mariam. Quare autem Maria intensius coniugem adamaret, accipe. Amor reciprocus coniugum est à Deo imperatus, atque adeò est virtus: quò autem vberior affluit gratia, eò etiam est virtus illapsa diffusior. Ergo cùm Maria Iosepho præstiterit in his, quæ pertinent ad gratiam, eumdem etiam coniugem suum omnigena virtute anteiuit. Ideo cum ad sanctitatem coniugum spectet mutuus amor, procul dubio Maria in eo genere virtutis excelluit, Sanctumque suum virum Ioseph amantissima illa Virgo, amore quàm potuit maximo redamauit. Summus ille amor Iosephum ita Mariæ deuouit obsequio, vt quasi se oblitus esset coniugem, seruum ageret sedulum & anxium, ea quæ Virginis erant Deiparæ procurando.

S. Ioseph quã intensè fuit amatus à Maria.

Eo pænè ritu Ioseph sese Mariæ addixerat, quo Albani suos seruos consecrant Lunæ: Nimirum illi, scilicet Albani, hasta transuerberant cor hominis, quem deuouent Lunæ, cuius obsequium vendicat sibi cor patulum. Ita & Ioseph hianti corde & feruido amore percitus, se totum Mariæ Virgini consecrauit. Huic amori Deipara mutuas rependendo vices, beauit sanè coniugem illum, impetrando ei infinita propè charismata: Etenim si Andronicus Imperator æger, & iam cessurus fatis, vrgente eum lethali morbo, rediuiuus exiliit epotâ aquâ de fonte Mariæ sacro, cui se debere affirmauit redditũ imperium. Ipsa Maria inundante domũ Ioseph, vir ille etiã aliunde Deo plenus incrementũ ingens gratiarum accepit Virgine procurante. Namque domi suæ fontẽ habens Ioseph, reuerà non aruit; sed Deus hunc alluit imbre copioso gratiæ & virtutis Virgine deposcẽte. Quippe Maria non cessit Sanctæ Gorgoniæ; quæ ea charitate fuit in virum suum, vt Deo importuna, ei iugiter orans instaret pro viro suo; quia in animum

Lunæ serui cõsecrati ab Albanis.

EX HISTORIA. *Strabo li. 11. Historia Imperialis sub ann. 1328.*

Mariæ virtute sanatus Andronicus Imperator.

animum suum induxerat, mulierem Sanctam esse media sui tantùm parte perfectam, si vir ab ea sanctitate deficeret. Equidem summa fuit charitas Gorgoniæ, quæ suam credidit noxam, viri sui imperfectionem; ideóque Deum deprecata est, vt coniugi suo succurreret, & faceret æmulum sanctitatis, qua ipsa Gorgonia gestiebat. Hoc schemate orandi, mulier illa Deum demeruit: quippe eò gratiæ assurrexit illius vir, vt Gregorius Nazianzenus satis superque eum laudatū esse dixerit, cùm quis illum, virum Gorgoniæ nuncuparit.

Gregor. Nazianz. orat. 2. de sorore Gorg.

Gorgoniæ sanctitas in virum redūdauit.

Nemo eo piaculo obstrictus est, vt arbitretur, Mariam esse infra Gorgoniam, cùm Deipara sese præstiterit epitomen virtutis illibatæ. Ergo non passa est aliquod gratiæ deliquium in Iosepho, qui præfulsit ea plenitudine gratiæ, quam poscebat ministerium eius; ita vt superet omne encomium, dicere Iosephum fuisse virum Mariæ, nec quidquam sublimius eloqui potuit scriba sacer, recensens Abrahæ prosapiam, qua satus est Ioseph. Sic enim Matthæus hominem hunc insignem commemorat. *Mathan genuit Iacob; Iacob autem genuit Ioseph virum Mariæ; de qua natus est Iesus.* Cùm audis virum Mariæ, siste gradum: quidquid enim prætetea adieceris ad hanc laudem, est infra titulum istum, qui asserit iuge Iosephi cum Virgine consortium, ex quo effluxit gratiarum ingens profluuium in animam sponsi: non quòd potuerit illa mereri gratiam sponso sed suo exemplo eum ad egregia quæque facinora prouocarit, & iugi oratione largos ei gratiarum latices impetrarit.

Matth. 1.

In laudibus Ludouici Pij Imperatoris, Galliæ Regis, hoc vnum magnificat eius Encomiastes; scilicet, hunc Dynastam de collo pendulam gestasse iconem B. Mariæ. Eodem ferè ritu pietatis auram aucupatus est Ludouicus XI. Rex Gallus, qui plumbeam Virginis imaginem pileo assuebat. Eadem etiam figura Virginis Deiparæ sibi consuluit Imperator Isaac Angelus, qui audiens, hostem signis explicatis vrbem imperij caput contendere; B. M. Virginis imaginem, quæ erat foris, magno apparatu in vrbem inuexit, magnoque cultu exhibito emeritæ coniugi Sancti Ioseph, eius suffragio irritos fecit omnes impetus æmulorum. Quid arbitraris actum esse cum Iosepho, qui non Mariæ typo gestiit tantùm, sed fuit illius societate conspicuus triginta annorum spatio.

Mariæ imago a quibus Principibus honorata. *Histor. Gallica in Ludouico Pio, & Lud. vndecimo. Historia Imperialis sub ann. 1187.*

Si in officina pigmentarij vel ad morulam degentes ebibunt afflatum eorum pigmentorum, quibus recreatur odoratus; mirâ sanè fragrantiâ insignis fuit Ioseph, numquam dissitus à Maria, quam sic affatur Hugo Victorinus. *Odor vnguentorum tuorum super omnia aromata. Filius tuus vnctus, tu quoque es vncta: ille quidem super te, & præ cunctis participibus tuis accepit vnguenti plenitudinem; tu verò post ipsum præ cunctis accepisti suauitatem.* Iacob acceptis vestibus suaueolentibus fratris sui, ea fragrantia perculit Isaac patrem suum ad amorem illum, cuius argumenta præcipua edidit quando benedixit ei. Sic rem enarrat textus sacer. *Vt sensit vestimentorum illius fragrantiam, benedicens illi, ait: Ecce odor filij mei, sicut odor agri, cui benedixit Dominus. Det tibi Deus de rore cœli, & de pinguedine terræ, abundantiam frumenti, & vini. Et seruiant tibi populi, & adorent te tribus. Esto Dominus fratrum tuorum, & incuruentur ante te filij matris tuæ.*

Ex SS. PATRIBVS. *Hugo Vict. concione de B. V. Maria.* Maria fragrantiā miram afflauit. *Genes. 27.*

Præclara equidem sunt illa fœnora fragrantiæ, quam afflauit indumentum Iacob, cuius charismata omnia fuere infra dotes & gratias quibus Iosephum dignatus est Deus. Rorauere cœli affluenter in gratiam Ioseph, quando anima illius multiplici gratia desudauit; illi concessa est pinguedo terræ, quando adsciti sunt in familiam eius, Iesus, & Maria, quorum corpora edita sunt de pinguedine terræ, id est, de terra nescia maledicti, quo damnata est ad spinas, & tribulos. Eamobrem terra illa nullo ductu aratri, aut satione germinis imprægnata, fœta tamen fuit messe opima frumenti huius, quo fideles in Eucharistia pasti opiparè saginantur; maduitque illa terra vino, quod germinat virgines.

Rursus virtutum odor, quem ebibit Ioseph à Maria, eò euexit illum vt incuruentur ante eum omnes fratres eius, id est, tota sine exceptione Adami prosapia: Iesus enim & Maria Iosepho sese sæpius inclinarunt. De reliquis Sanctorum omnium choris non ambigo eos esse infra istum Sanctum, qui proximitate Christi, & Mariæ, vt omnes alios anteiuit, ita & gratia eos omnes etiam antecellit. Si namque multi, vt Bernardus, & Seraphicus ille Franciscus, propè non attigerunt culmen sanctitatis, Mariæ suffragio, cui erant addictissimi; facili negotio omnes in hac alea superauit iste Sanctus, cui tota fuit Virgo Deipara consecrata, & cuius etiam præsentia Beati in gloria mirificè recreantur.

Mariæ protectio quanta. Mariæ gloria beatos lætificat.

Concinunt Sancti Patres, in quibus ita Damianus illam alloquitur. *Summa gloria est, post Deum te videre, tibi adhærere, & in tuæ protectionis munimine demorari.* Bernardus eadem pænè serie vocum idem eloquitur. Sic ille. *Mariæ præsentia totus illustratur orbis, & ipsa etiam cœlestis patria clariùs rutilat, virgineæ lampadis irradiata fulgoribus.* In eam & it sententiam Bonauentura, nihil nisi obsequium Deiparæ spirans. Hæc ille. *Gloriosum gloriæ Mariæ priuilegium est, quòd post Deum maior nostra gloria, & maius nostrum gaudium ex Maria est.* Rem indubiam credit Dionysius Carthusianus, beatos obiectu Deiparæ recreari. Sic fatur. *In Regno cœlorum Virginis præsentia & aspectus ineffabiliter auget accidentale præmium beatorum.*

Pet. Damian. serm. 2. de Nat. Mariæ. Bernar. serm. de Assumpt.

Bonauent. li. Soliloqu.

Dion. Carth. de vita solitar. art. 29.

Vt terra, cui sol oriens irradiat, multo fragrat aromate in gratiam maioris viciniæ: ita & Ioseph propior Mariæ, quæ erat gratiâ plena, eius iugi aspectu ditior effectus est, re etiam Medica suum adiiciente suffragium. Ea disciplina, sagax nostri corporis inspectrix ait, totius hominis ducatum & regimen esse penes cerebrum, vtpote organum, cui insitæ sunt facultates prouidendi & decernendi, quæ non omnino vacant homine dormiente. Sed esto cerebrum sit pars veluti princeps in corpore, & quasi præscia futurorum; tamen tunicula quadam obuoluitur, cuius tegmine & fouetur calore congruo, & affrictu durioris tunicæ vindicatur. Huic meningi seu tuniculæ leuiori, piæ matris nomen inditum est. Pia hæc mater multo desudat sanguine arteriali, & dedignata otium; iugi perennique motu se explicat & contrahit, forte vt cerebri fuligines proliciat, & eliminet. De pia illa matre compendiosè ait Fernelius. *Meninx altera subest tenuis atque mollis, idoneum cerebri inuolucrum, ei quàm proximè adiunctum, quod & locis compluribus altiùs demergitur, vt interiores cerebri capacitates oblinat.*

EX RE MEDICA.

Fernelius li. 1. Physiolog. cap. 9.

Meninges cerebri describuntur.

Magna sanè piæ matris, & cerebri societas, quæ superstite homine scindi nequit; quia pia illa mater indiuidua cerebri comes, ei adiecta est, vt sartum tectumque diu sibi constet, & consulat reliquæ compagini corporis.

Nihil profectò magis apposite medicina potest decernere, quod sectionis huius congruat instituto: quippe hæc obseruatio partis medicæ, quam anatomen vocant, genuinè satis aperit Mariæ & Iosephi nexum indiuiduum, & lucra quæ Iosephus eo commercio reportauit. Dixi alibi, Iosephum fuisse Mariæ caput ratione coniugij: vir enim est caput mulieris. Nomine capitis medici præcipuè cerebrum intelligunt. Penes virum Mariæ fuit cura & coniugis, & Domini Iesu, à qua anxia & sedula cura nec somnians vel latum vnguem recessit. Vtriusque ducatum in Ægyptum, & reditum in Iudæam cœlitus accepit. Sed esto nobiles sint illæ partes Iosephi, qua cerebrum est; multa tamen debet piæ matri, scilicet Mariæ, qua vt tegmine Deus Iosepho consuluit. Pia illa Mater otij impatiens, tam actioni intenta, Iesu Christo & Ioseph obsequens, aliàs se contrahens, & lustrans intimos quosque recessus animæ suæ, in Deum sua charismata omnia refundebat. Quodque præcipuum est, calorem illum desuper insitum scilicet amorem Dei ita Ioseph affingebat, vt cerebrum illud mysticum piæ huic matri debuerit potissimos æstus amoris sacri quibus in Deum iugiter anhelauit.

Mariæ protectio quid conferat.

Vt non est iniurium cerebro protegi à pia matre, & ab ea quædam momenta caloris accipere, quibus tepori à natura insito occurrat. Simili ferè ratione non est res ingloria Iosepho, à Maria omnium Beatorum Pia Matre, accipere aliquod gratiæ incrementum, non quòd illa efficiat, sed impetret gratiam, Quemadmodum enim pia mater iugiter mota influit, aliàs assurgendo, & postea dehiscendo; ita & Maria quasi se inclinans ad Iosephum nouum gratiæ influxum peroptabat. Ideoque effusa in cœlum, & sidera transcendens, à Deo petita in Iosephi gratiam obtinebat. Audi ex Augustino, Beatos omnes esse Piæ Matri debitores. *Facta est Maria ianua cœlorum, sublimatio Apostolorum, laus Martyrum, iubilatio Confessorum, continentia Virginum: facta est Maria norma Principum, iustitia Regum, salus omnium populorum, gloria viduarum, gaudium Angelorum, requies animarum: facta est Maria salus morum, mors criminum, vita virtutum, virtus pugnantium, palma victorum, cuius vita inclyta cunctas illustrat Ecclesias.* Optimè cunctas illustrat Ecclesias: Triumphantem, quia Virgo illa præfulgida desuper irradians, affulget omni cœlitum choro coruscans, & rutila, gloriâ singulari. Militans Ecclesia non vacat ab influxu Piæ Matris, quæ etiam fouet protectionis suæ tegmine pœnitentes.

Ex SS. PATRIBVS.

Aug. serm. de Nat. Mariæ.

Maria omnibus proposita in exemplum.

Idipsum fusè Anselmus insinuat, induens personam hominis gemebundi, & exosi retroacta piacula. Sic ille. *O Mater salutis! ô templum pietatis, & misericordiæ! tibi se conatur præsentare anima mea morbis vitiorum languida, & vlceribus flagitiorum putrida, tibi inquam, nititur, quantùm moribunda valet, supplicare, vt potentibus tuis meritis, & piis tuis digneris eam precibus saluare. O tu benedicta super mulieres, quæ Angelos vincis puritate, & Sanctos superas pietate; anhelat moribundus spiritus meus ad tantæ benignitatis respectum, sed erubescit ad tanti nitoris conspectum: eadem enim peccata mea, ô Domina, cognosci à te cupiunt propter curationem; apparere fugiunt propter execrationem.*

Anselmus tract. de inuocatione B. Virginis.

Mariæ inuocationē suadent infirmitates nostræ.

Paulò post ille idem, quasi alluderet ad conceptum meum de pia matre, quæ est cerebro propitia. Virginem compellat vt piam Matrem, siquidem eam nullo vrget alio argumento potiori quàm nomine pietatis. *O tu illa pie potens, & potenter pia Mater, de qua fons est ortus misericordiæ, ne contineas precor tam veram misericordiam, vbi tam veram agnoscis miseriam. Ille bonus filius hominis venit perditum sponte saluare; & Mater Dei poterit perditum clamantem non curare? Fugiat ergo reus iusti ad piam Matrem misericordis Dei. Pie Domine, parce seruo Matris tuæ: Pia Domina, parce seruo Filij tui: qui me conicio inter duas tam immensas pietates, non incidam inter duas tam immensas seueritates.* Patiens Ecclesia, expiante flamma veluti torrida, sæpissimè huius Piæ Matris recreatur aura, quæ sæuientis clibani temperat incendia; imò interdum animas inde eripit vt adscribat Beatorum choris. Gratiæ illius vadem accipe Bernardum. *Misericordiæ eius sublimitas, ciuitatis supernæ inuenit restaurationem, & profundum eius sedentibus in tenebris & in vmbra mortis obtinuit redemptionem.*

Idem vbi suprà.

Mariæ misericordia quā sublimis.

Bernard. serm. 4. de Assumpt.

Si Maria ea facilitate cauet omnibus Ecclesiis si Pia illa Mater omnes amplexatur; proculdubio potiora suæ potestatis argumenta effudit in Iosephum, iuxta illud Apostoli. *Dum tempus habemus, operemur bonum ad omnes, maximè autem ad domesticos fidei.* Et alibi domesticorum curam præire aliis sic affirmat. *Si quis suorum, & maximè domesticorum curam non habet, fidem negauit, & est infideli deterior.* Ergo Maria Iosephi non immemor, precibus suis innumera ei charismata congrua procurauit: ea nimirum, quæ pertinebant ad munia, quæ obibat circa humanitatem Christi. Vtque Pia mater peruadit cerebri substantiam suis anfractibus atque inuolucris; ita & Maria rimans penitiores quosque recessus animæ Iosephi, ibat obuiam ærumnis atque molestiis eius. Testis ille Angeli affatus qui Iosephum anxium, & intempestiua humilitate nutantem Mariæ reddidit, à qua penè animo defecerat meditando fugam: quod vt præsensit Pia Mater, cui nihil animæ Iosephi inuium erat, Deum enixè precata est, vt coniugem suum tāti mysterij compotem efficeret. Annuit Deus, Angelique obsequio Iosephum reducem Mariæ addixit, cuius societate quantùm profecerit, illud exuperat omnem sensum. Intima namque societas animorum vtriusque coniugis, ingentem gratiarum peperit vbertatem. Quanta autem fuerit concordia mentium in vtroque, audi ex Sancto, vtrique addictissimo, scilicet Bernardino. *Nouerat Virgo, quanta erat vnitas matrimonialis in amore spirituali, & sciebat Iosephum sibi à Spiritu Sancto, datum in sponsum, & in suæ virginitatis fidum custodem, & ad participandum secum in charitatis amore, & obsequiosa sollicitudine in diuinissimam prolem Dei. Ampliùs cùm omnia, quæ sunt vxoris. sint viri; credo, quòd B. Virgo totum thesaurum cordis sui, quem Ioseph excipere poterat, ei liberalissimè exhibebat.*

Galat. 6.

1. Timoth. 5.

S. Ioseph Maria cur amauit.

Bernard. serm. de S. Ioseph. art. 2. cap. 1.

Præfata hæc omnia, nimirum societas nescia diuortij, concors habitus, concolor animus, reciprocus amor, & mutua casti coniugij officia, viam sternunt

S. Ioseph. mortuus ante Passionē.

Hieronym. lib contra Heluid Pei. Comestor. Histor. cap.86.

sternunt ad conclusionem ignotam priscis sæculis. scilicet, induuidoam Mariæ & Iosephi societatem, cui mors aliàs intercapedinem attulerat, stare adhuc in cœlis, Iosephi corpore reassumpto. Quod vt astruam, operæ pretium est vti pluribus argumentis, quorum contexturam anteibit ista conclusio; scilicet, Iosephum mortuum ante passionem Christi. Ita Hieronymus & Comestor, Principes viri in historia recensenda. Qua autem morte decesserit: arbitror ego, animam illius impotem fuisse corporis, nimio amore, cordis intima depascente; atque ita rarum puto, nulla infirmitate præeunte, vale dicto Iesu & Mariæ, cessisse fatis, extremam hominum obeundo sortem. Animam illam amore reuera decoctam mors decebat congrua planè vitæ, ne exitus & contextus discolores essent. Ergo cùm summo viuendi ritu æuum suum egerit ille Sanctus, amore Dei conspicuus, morte cuius amor conscius esset, debuit seriem vitæ suæ concludere, vt sic æui illius amore in Deum insignis, exitus, tenor, & exordia concordarent.

Mariæ mors fuit pretiosissima.

Esto de hoc sit altum silentium apud interpretes Scripturæ sacræ; & Iosephi omnes Encomiastæ prætereant tacitum genus mortis, quam obiit ille præcipuus cultor amoris Dei: illud profectò indubiom firmiter credo, Iosephum liquato corde amoris incendio defecisse. Fortè instabis, Mariam potiùs eo fato debuisse vitæ suæ pati deliquium, vt maximè consonum amori, quo Deum deperiit. Respondeo, equidem Mariam eo etiam funere sublatam è medio, iuxta illud Augustini. *Si omnium Sanctorum mors pretiosa est in conspectu Domini; Mariæ sanè est pretiosissima, quam tanta comitatur gratia, vt Mater Dei dicatur, & sit.* Quare aotem non prior obierit Maria, cuius amor in Deum erat intensior eo, quo Iosephi anima conflagrabat: ratio petenda est à voluntate Dei, qui Mariam voluit esse superstitem Passioni suæ, ad solamen Ecclesiæ adhuc imbecillæ. Ioseph autem expletis officij sui partibus feliciter obiit eo ferè modo, quo raptus est Elias; siquidem Ioseph sublatus è medio, igneo amoris œstro percitus fuit aliò deportatus.

August. sermon. de Assumpt.

Vnde autem in animum meum induxerim nouum illud schema moriendi, quod affingo Iosepho. Dicam primò, hoc suaderi ex Codice sacro implicitè, vbi Psaltes veluti præscius futurorum, sic occinit. *Pretiosa in conspectu Domini mors Sanctorum eius.* Id est, modus ille, quo Sancti occidunt, est omnino Deo gratus. Ergo quò quis vitam egit ampliore gratia conspicuam, ille etiam fine sanctiore defungetur. Sed Ioseph aliis omnibus Sanctis infra Mariam præstitit, vtpote dignatus vberiore gratia: Igitur idoneâ morte sublatus est; ea videlicet, quæ amorem subit, quando eò amantem rapit, vt velut impos sui deficiat. Ex Dionysio, anima amore Dei flagrans, deliquium patitur, vt probat ille ex Hierotheo, quem vocat diuina patientem: resque in confesso est apud omnes, animam Deo intellectu & voluntate maximè intentam ecstasim pati, vt de Paulo liquet, & aliis pluribus, vt de Beato Francisco, quem Seraphicus ardor euchebat sursum cœlo tenus. Ergo dari potest amor intensior eo, quo Hierotheus diuina patiens propè non amore occubuit. Et hic est ille amor cuius æstu Ioseph extra se effusus occidit. Ita bombyx suo conclusus ergastulo, alarum expers suos patitur cancellos;

Psalm.115.

sed vbi alæ erumpunt, morarum impatiens, breuiore suo rostro vellicat claustrum, vnde euolat alitem ementitus. Passus est quidem Ioseph carceres importunos corporeæ compaginis, quæ diu compescuit animam eius, ne aliò transmigraret. Sed pubescens ille amor, in eum adoleuit statum, vt Iosephi tandem spiritus amore incandescens, quasi aliger euolarit.

Coniecturæ leges tacitæ sunt.

Et hæc sanè pretiosa mors, cui amor summus in Deum, ingens pondus, & pretium fecit. Nec de ea morte vllum video ambigendi locum. Si enim Deus anteposuit cæteris Sanctis hunc Ioseph, prælectum ad suprema quæque munia, ea videlicet quæ pertinent ad Christum, & Mariam; non est suprema hæc Iosepho gratia deneganda. Ea namque consona est Mariæ sponso, Christi nutritio, & parenti, iuxta vulgatam hominum illius æui sententiam. Nec hic probo effatum Imperatoris Iustiniani asserentis, esse rem erubescentia dignam, sine lege loqui. Arridet magis consilium Alciati suadentis, vt ad coniecturas lege tacita recurratur. Conuincit autem animum hæc maxima coniectura. Minor est gratia, amore Dei vita defungi, quàm ordinari ad ministerium vnionis hypostaticæ Verbi cum homine: quippe hæc vnio superior est gratia, quam denotat ille occasus. Sed Ioseph non adhuc auctus gratiis; quibus posteà insignis extitit, Mariæ adiectus est in sponsum, & ministrum illius ineffabilis vnionis. Ergo emenso vitæ illius curriculo, cùm ampliore gratia dignatus est, non ei defuit illa gratia inferior. Adiice, Christi & Mariæ præsentiam auxisse amoris incendium, quo Phœnix ille cecidit, surrecturus postea vegetior.

Authenticā De Triente §. Confideramus.

Alciat. tra. de præsumptioni. regula 2.

S. Ioseph. mors gloriosa & quare.

Eò fortè aspexit Gerson, commemorans mortem Ioseph, cui Iesus, & Maria iugiter astiterunt. *O funus lætissimum, quod ipsum mundi gaudium est prosequutum.* Optimè ais, Gerson, cùm nuncupas funus illud lætissimum, quod amore conditum est. Vnius tantùm, Christi scilicet, aut Mariæ præsentia beare potuisset mortem Ioseph: quid ergo fas est arbitrari contulisse vtrumque ad hoc funus adornandum? Andronicus senior Imperator Orientis, vrgente morte, negata sibi Eucharistia, ori apposuit iconem auream Deiparæ, vt si à Christi corpore dissitus excederet; saltem in Mariæ sinum animam effunderet. O quam beatior Andronico Iosephus! cui corporaliter adfuere Christus & Maria, non ingementes, sed ob charismatum copiam congaudentes. Et equidem credo, effusum Ioseph in pectus Christi Domini, & ex hoc clibano amoris concepisse ignem, quo depastus postea conflagrauit.

Gerson ser. de S. Ioseph.

Ex HISTORIA. Historia Imperialis sub an. 1332.

Apud suos fidem reperit insitæ sibi pietatis Carolus V. Rex Galliæ, quia sanxit morte instante, cor suum deportari in ædes Deiparæ sacras. Ioseph, qui in Mariæ ius cesserat integer, & sospes, animâ Deo consecratâ, corpus inanime coniugi dereliquit. Illa futuri præscia, eodem condidit loco sponsi corpus, futurum rediuiuum, quo & ipsa erat postea recondenda, inde etiam non sequutura duntaxat sponsum suũ rediuiua, sed supra omne id qood sub Deo eminet euehenda. Vtrique autem coniugi fuisse eumdem tumulũ vt thalamũ, cui indormiere extincta illa corpora antequam surgerent ad gloriam, concors est sententia Hieronymi, & Bedæ, & aliorum, quibus & Suarez assentitur, eorum auctoritate fretus. Eâdem quippe thecâ debuere condi sacræ illæ reliquiæ inferendæ cœlis. Quid enim illic erat corruptioni obnoxium,

Mariæ cor suum moriēs consecrauit. Carol. V Rex Gal. Historia Gallica sub anno 1308.

Suarez tomo 2. in 3. p. quæ 37. artic. 4. di p. 21. sect. 4. ad 2.

Homerus li. 30. Iliad.

obnoxium, vbi nihil deuium exciterat? Apage illud commentum Homeri, asserentis non putrere corpora sacra Palladi in Nea Phrygiæ; quasi verò Pallas virgo fictitia, ementita Deitatem potuerit corpora mactata sibi ab instante eis putredine vindicare. Quòd si veneficis quibusdam carminibus illud effectum est; quis ea impietate degener inficiari audeat, corpus Christi, quod toties incubuit Iosephi corpori, non affinisse illi virtutem, quæ arceret omne iniurium corpori huic extincto, aliàs Mariæ Virgini consecrato. Rursus ad firmandum assertum de resurrectione Iosephi, gestientis in gloria eodem habitu, quo & Maria corpore etiam rutila, non erit abs re aliquas congerere rationes.

Sepulchrum coniugum sit idem.

Primò occurrit Ius Canonicum, quo mulier exanimis debet eodem condi tumulo, quo & vir vitâ functus: sic habet textus ille Canonicus.

EX IVRE CANONICO.

Can. Ebræo. 13. qu. 1. §. Quos coniunxit.

Quos coniunxit vnum coniugium, coniungat vnum sepulchrum, quia vna caro sunt; & quos Deus coniunxit, homo non separet. Rationem statuti huius Hieronymus petit ab exemplo. Nam Adam & Eua: Abraham & Sara: Isaac & Rebecca: Iacob & Lia, fuerunt eodem tumulo consepulti. Item Tobias senior in supremo agone hortatur sic filium suum. *Cùm acceperit Deus animam meam, corpus meum sepelies, & honorem habebis matri tuæ omnibus diebus vitæ eius: & cùm ipsa compleuerit tempus suum, sepelies eam iuxta me in vno sepulchro.* Canone altero præfata sanctio confirmatur. En seriem huiusce decreti. *Vnaquæque mulier sequatur virum suum, siue in vita, siue in morte.* Eo Iure sic arguo. Maria coniux vera Iosephi assumpta est in cœlum, vbi corpore redinituo Deo fruitura in æternum gaudet. Ergo & inibi est emeritus vir Mariæ, suo etiam corpore reassumpto, iuxta Canonem hunc. *Vnaquæque mulier sequatur virum suum, siue in vita, siue in morte.* Eodem Canone, soror beati Benedicti sepulta est in sepulchro, quod ille sibi parauerat. Rei autem huius Ius illud sacrum istam recenset causam. *Vt quorum mens vna fuit semper in Domino, eorum quoque corpora, sepultura non separaret.* Ratio ista maximè militat pro Iosepho. Vna namque Mariæ & Iosephi fuit mens in Domino semper: eamobrem eorum corpora singula suæ cuique animæ adiecta, & translata in cœlum minimè dispescuntur.

Hieronym. lib. qu. Hebr. in Gen. Tob. 4.

Canone Vnaquæque 13. qu. 2.

Sepulchro eodem quare vtendi coniuges.

Can. Eodem §. Soror.

EX IVRE CIVILI.

Lege Aduersus vxorem. Cod. De crimine expilatæ hæred.

Item & Iure Ciuili vxor dicitur socia diuinæ domus, sicut & rei humanæ, ideoque non tenetur actione expilatæ hæreditatis; sic enim lege sancitum est. *Aduersus vxorem (quæ socia rei humanæ, atque diuinæ domus suscipitur) mariti diem suum functi successores expilatæ hæreditatis crimen intendere non possunt.* Cùm ergo Iure Canonico constet, Mariam esse assumptam in cœlum, cuius est festum Canoni insertum.

EX IVRE CANONICO.

Canone Pronuntiandum. De consecratione distinct. 3.

Pronuntiandum est laicis, vt sciant tempora feriandi per annum. Feriandi verò per annum isti sunt dies. Natalis Domini, &c. Assumptio Sancta Maria, &c. Cùm, inquam, constet de Mariæ corpore reduce in cœlum; & vxor Iure Ciuili dicatur socia mariti in his quæ ad diuinam domum pertinent; facilè est conijcere, Sanctum Ioseph coniugem Mariæ indiuiduum, gaudere etiam in cœlis suo corpore reassumpto.

EX SS. PATRIBVS.

Habeo fidei meæ suffragantes maximos assertores, videlicet Sanctum Bernardinum, & Gersonem virum vtrique doctissimum. Præeat Sanctus ille eximius Iosephi gloriæ propugnator. Sic fatur. *Supra multa te constituam, intra in gaudium Domini tui. In hoc verbo describitur huius Sancti viri Ioseph status gloriæ: profectò dubitandum non est, quòd Christus familiaritatē, reuerentiam, atque sublissimam dignitatem, quam sibi exhibuit dum ageret in humanis, tanquam filius patri suo, in cœlis vtique non negauit, quin potius compleuit, & consummauit. Vnde in verbo propositō subinfertur: intra in gaudium Domini tui: vnde licet gaudium æternæ beatitudinis in cor hominis intret; maluit tamen Dominus ei dicere, intra in gaudium, vt mysticè innuatur, quòd gaudium illud non solùm in eo est intra, sed vndique illud circumdans, & absorbens, & ipsum velut abyssus infinita submergens. Piè quidem credendum est, quod piissimus Filius Dei Iesus pari priuilegio decorauit suum putatiuum patrem, sicut suā sanctissimam matrem, vt sicut illam assumpsit in cœlum, in corpore, & anima gloriosam; sic etiā in die Resurrectionis suæ sanctissimū Ioseph in gloria resurrectionis secū assumpsit. Vt sicut illa sancta familia, scilicet Christus, Virgo, & Ioseph, in laboriosa vita, & amorosa gratia simul vixerūt in terris; sic in amorosa gloria nūc, & corpore, & anima regnet in cœlis: iuxta regulam Apostoli. Sicut socij passionum estis, sic eritis, & consolationis.*

Bernardin. Senens. tom 3. art 2. cap. 2. & 2. pag. 473.

S. Ioseph. in cælos euectus cum corpore & anima.

2. Corinth. 1.

Hæc Bernardinus ille Senensis, sanctus Mariæ & Iosephi cultor impiger, atque sacer Encomiastes, cui & subscribit Gerson orbe toto notus. Sic ille. *Cuperem mihi verba suppeterent ad explicandum tam altum, & absconditum à seculis mysterium, tam admirandam, venerandamque Trinitatem, Iesu, Ioseph, & Mariæ: velle mihi quidem adiacet, sed posse non inuenio, ac in ipso conatu deficio. Vnde cùm gratia similiter & gloria naturam non tollant, sed extollant, & perficiant; recogitemus pia deuotione, quòd si vinculo quodam naturali obligatio quædam consurgit filij ad patrem, & matris ad sponsum suum, & vtriusque, scilicet filij, & matris, ad fidelissimum, vigilantissimum, & sedulum custodem, & nutritium Ioseph, qui fuit caput Mariæ, habens inde auctoritatem aliquam, principatum, dominationem, vel imperium in Mariam, sicut & Maria suo modo in filium suum Iesum, iure naturalis maternitatis: quantus æstimandus est iustus ipse Ioseph, nunc in gloria, & in cœlis, qui talis & tantus inuentus est hic in miseria, & in terris? Profectò si non mentiebatur Iesus, qui ait: vbi ego sum, illic & minister meus erit. Ille proximior videtur collocandus in cœlis, qui in ministerio fuit vicinior, obsequentior, atque fidelior post Mariam inuentus in terris.* Hæc ille.

Gerson. serm. de Natiu. Mariæ consideratio 4.

S Ioseph encomia celebrare res est supra vires hominum.

Ioan. 12.

Astipulatur & ratio meæ sententiæ; sic procedens. Ea est essentialis habitudo animæ & corporis, vt vigeat etiam dissitis partibus in Beatis, quorum animæ ad integram gloriam suis aliquando corporibus inserentur. Nec desinit ille appetitus in cœlis, cui non occurret Deus ante orbis vniuersi deliquium. Eamobrem ne biulca esset Mariæ gloria in cœlis, & eius beatitudo plena esset sicut & fuerat gratia; redditum est ei corpus, vt vtraque pars esset gloriæ consors, quæ fuerat & passionum Christi conscia: alioquin appetitus ille animæ ad corpus fuisset iniurius plenitudini gloriæ, quæ pertinet ad Mariam. Hinc eruo argumentum sanè idoneum ad stabiliendam gloriam corporis in Iosepho. Amor coniugalis est de ratione sanctitatis coniugum, cùm sit à Deo imperatus. Ergo in Maria, & Iosepho, refulsit amor ille perfectiùs,

quàm

quàm in aliis quibusque coniugibus, quorum aliqui eo amore æstuarunt, vt vno mortuo, superstes vxor corpori exanimo coniugis consepeliri voluerit, ne etiam cogeretur à corpore viri emortui dissita victitare. Et ne priscæ ætatis monumenta reuoluam; satis superque erit vnum aut alterum exemplum superioris sæculi recenseri.

Ex Historia. *Historia Hispana in Ioanna.* Luctus singularis Ioãnæ Reginæ Hispanæ pro marito mortuo.

Prima occurrit Ioanna Regina Hispaniæ, quæ non ingemuit modò morienti viro suo Philippo Regi, sed & ei veluti commortua reliquum egit æuum, nouo ritu lugubri. Nimirum noctu pullato agmine nobilium stipata, & multa accensa face errabat in campis, dicens iniquum esse vt mulier vidua amisso Sole suo, scilicet marito, sisteretur alteri diurno Soli. Erat hæc Regina potens, ætate adhuc florida, qua vegeta nubere poterat, & sic altero coniuge ducto, prioris ideam expungere. Sed illa oblita se Reginam, vnum hoc tantùm meminit se viduam esse, ac proinde omnes pertæsa regni illecebras, media sui tantùm parte viuens, hoc vnum satagebat; scilicet vt lugeret.

Mulier vidua qua ratione virum lugere debet.

Petr. Dam serm.2. de Nat. Mariæ.

Esto Maria sit solio regali præpotens, & fulgida in cælis, vt ait Damianus. *Attende Seraphim, & in illius superioris naturæ superuola dignitatem, & videbis, quidquid maius est, minus esse Virgine, solúmque opificem opus istud supergredi.* Licet inquam Maria nullius rei indiga sit in gloria; meminit tamen semper eius sponsi, qui cælitus ei adiectus est in solamen huius vitæ, & socium ærumnarum, quas obiit in Ægypto, & inde redux in patriam. Cùm etenim amor ille esset meritorius, & gloria sit gratia consummata; Maria in cælis amorem illum non exuit, sed ei quasi coronidem imposuit, ac proinde in ea vigente adhuc amore coniugali, sponsum suum Ioseph plenè amat: amare autem est velle bonum alicui; bonum verò quod alicui beato volitum est, non aliud est à gloria. Ergo Deipara totum Ioseph amans, ei etiam vult gloriam adæquatam, quæ attenditur penes animam, & corpus. Deus qui voluntatem timentium se facit, noluit esse irritum illud Mariæ votum, de integra gloria Iosephi; ideoque ambo illi coniuges simul regnant, consçio etiam corpore congaudentes. Aliàs Regina illa cæli media tantùm parte sui beata esset. Si namque licuit Gregorio Nazianzeno dicere, sororem suam credidisse marito suo imperfecto media etiam sui parte esse imperfectam; quidni & fas sit dicere, Mariam Iosepho suo sponso incompletè beato, credituram sibi deesse beatitudinem adæquatam, quia Iosephi anima esset suo corpore destituta. Huic incommodo occurrit Deus, euehendo corpus Iosephi in gloriam; vt vtroque coniuge beato adæquatè, neutrius gloria deficeret.

Gregor. Naz. orat.2. de sorore Gorgonia.

Petrus Iustinian. in hist. Veneta sub anno 1470. Viduæ cuiusdam amor in maritũ eam exanimat.

Aliam accipe historiam indicem mutui amoris duorum coniugum Smyrnensium. Vegeta ætate nupserant adolescens eximius & virgo speciosa: sed vt nihil sibi constat in hoc æuo, sponsus breui occubuit, coniuge derelicta, & sic ea superstite semiuiuus. Sub id ferè tempus Smyrna capta à Venetis, iuuenis hæc vidua cessit in ius militis, qui eam raptam ad naues traxit; sed dum traheretur deuenit in locum vbi iacebat sponsus exanimis. Ibi mulier illa memor prisci affectus, quo ipsam deperierat coniux emortuus, tumulo adhæsit, nec inde diuelli potuit à milite, qui pertæsus hunc tenacem mulieris animum, eam occidit, sicque morte illius viduæ, Manibus coniugis emortui parentauit.

Vides vxorem noluisse secretam à marito vitam agere, & maluisse occumbere, quam seorsim ab eo accumbere mensis, & lecto decumbere. Non infra viduæ istius affectum fuit amor Mariæ in Iosephum, qui si iacuisset in tumulo, anima tantùm tenus existens in cælo, sui desiderium ingens fecisset coniugi Sanctæ, quam Deus noluit habere rei alicuius cupidinem, ne hiulca esset beatitudo illius. Fortè obiicies; Beatos omnes citra suum corpus gestire in gloria; nec ideò eã nimis angi cura vt aliquid detrahat voluptati. Ita & Mariam absque suæ gloriæ dispendio potuisse ferre Iosephi absentiam. Respondeo, disparem planè fuisse rationem Deiparæ atque Beatorum, ratione gratiæ inæqualis. Eamobrem cùm gloria detur ad mensuram gratiæ; & constet, in Maria fuisse plenitudinem gratiæ, nobiliore modò quàm in aliis omnibus infra Christum; voluit ei etiam Deus congruam gloriam impertiri. De cuius ratione est vt votis omnibus fiat satis. Ast in præcipuis coniugum votis est societas indiuisa.

Matth.27.

Quo autem tempore surrexerit Ioseph, nos edocuit Bernardinus ille Senensis supra, vbi ait, Iosephum fuisse consortem resurrectionis Christi, & reuera cum eo surrexisse, quando & multorum corpora surrexerunt, Matthæo teste. *Multa corpora Sanctorum, qui dormierant, surrexerunt; & exeuntes de monumentis post resurrectionem eius venerunt in sanctam Ciuitatem, & apparuerunt multis.* In his autem Sanctis Iosephum tenuisse principem locum, non est ambigendi locus, cùm propior Christo fuerit aliis Sanctis, qui cum Christo surrexerunt. Sed esto, inquies, surrexerit ille Sanctus; eamdem etiam obiit sortem quam alij Sancti eiusdem gratiæ compotes, qui denuo mortui sunt. Respondeo, Iosephum eamdem reuera obiisse sortem, quam & alij rediuiui, & cum eis denuo nulli fuisse deliquio obnoxium, vtpote insertum cælis, vbi concessa est ei plenitudo gloriæ, consona plenitudini gratiæ, quã fuerat antea conspicuus.

Resurrectionem corporum in morte Christi mors altera non excepit.

Ex SS. Patribus. *S.Th. in c.27. Matth.*

Fauent meo intento Sancti Patres, in quibus accipe Sanctum Thomam. *Multa corpora Sanctorum surrexerunt. De istis solet esse quæstio, vtrum resurrexerint iterum morituri, vel non morituri. Constat, aliquos resurrexisse, vt morerentur, vt Lazarus; sed de istis potest dici, quòd surrexerunt non iterum morituri, quia surrexerunt ad manifestationem Resurrectionis Christi.* Ille idem Sanctus, hoc denuo versans argumentum, sic alibi fatur. *Quia ad hoc vt verum testimonium de vera Resurrectione Christi proferrent, congruum fuit quòd verè resurgerent semper in corpore victuri, in cælum cum Christo ascendentes corporaliter. Nec eorum resurrectio propter ipsos accelerata est, sed propter resurrectionem Christi testificandam; quod quidem testimonium erat ad fundandum fidem noui Testamenti: vnde decentiùs factum est per Patres veteris Testamenti, quàm per eos, qui iam nouo Testamento fundato decesserunt.* Adscisce Remigium sic scribentem in gratiam eorum; quos Christus excitauit. *Incunctanter credere debemus; quia qui resurgente à mortuis Domino surrexerunt; ascenditerunt*

Idem 4. dist. 43. quæst.1. art.3.

Remigius in c.27. Matth.

dente eo ad cælos, & ipsi pariter ascenderunt. Hæc ille.

Vnum est quod facessit negotium in proposito themate. Scilicet, non esse inuehenda miracula præter necessitatem: imo Deum non prætetire ordinem à seipso quibusque rebus impositum; atque ita esse incongruum asserere, corpora illa rediuiua fuisse euecta ad cælos, cùm hoc deuiet à regulâ, quam tota Adami prosapia profitetur. Quippe fuit hæc lex omnibus imposita, vt instanti cederent fato, depositis huiusce corporis exuuiis, quas inferre in cælum ante generale orbis excidium nulli est temerè concedendum. Optimus sanè hic discursus, nec citra nodum; sed accipe cuneum, quo findatur ille nodus. Non eo inficias, fuisse quidpiam singulare, illud beneficium præstitum hominibus illis, quos reduces Christus, corpore suo instructos, sibi in gloria sociauit; nihil tamen inde incongruum deriuatur: imò liquet hinc copiosa hominum redemptio. Etenim sanguis Christi recens effusus, aliquos præcipuè alluens, non abluit modò, sed etiam ad gloriam perpetuam corpora suscitauit, veluti primitias eorum corporum, quæ sunt in extremo rerum omnium deliquio surrectura. Si ossa vatis Elisæi extincti exanime corpus excitarunt; æquum fuit, sanguinem Christi, hypostaticè vnitum Verbo, suscitasse mortuos nequaquam postea morituros: alioquin beati illi rediuiui non fuissent idonei testes Resurrectionis Christi, qui vltra non moritur; ideoque vendicat gloriæ suæ, & vitæ immortalis consonos assertores: homines videlicet, qui à mortis faucibus eruti, non sint postea morituri. Igitur constans fuit illa resurrectio eorum corporum, quæ eamobrem inuia fuere morti, vt veluti spolia opima adessent triumpho Christi sidera transcendentis.

S. Thomas in c. 27. Matth.

Cæterum tantùm abest, vt sit incongruum asserere, homines illos non denuo occubuisse, quinimò plura absurda emergunt, ex dissita à nobis sententia. Primò, illa resurrectio fuisset iniuria Beatis illis, si resurrexissent, iterum cessuri fatis; nam potuissent cadere gratiâ Dei, vtpote viatores & sui iuris: & hoc insinuat Thomas. *Non esset eis beneficium exhibitum, sed potiùs detrimentum; ideo surrexerunt tanquam intraturi cum Christo in cælum.* Rursus beatæ illæ mentes in sinu Abrahæ, quasi postliminio subeuntes sua corpora, fuissent obnoxiæ ærumnis, atque iniuriis, quas inducunt corpora moritura. Longè autem est à Deo, reuocare animas à beatitudine, vt dubiam earum sortem efficiat, aut iterum subiiciat huius vitæ molestiis. Cùm ergo ex vtraque opposita sententia exurgant dispares instantiæ; illa est sequenda, quæ Deo magis congruit. Ast æquius est de Deo benè quàm malè ominari. Benè autem de Deo sentit ille, qui affirmat, Christum reducem suscitasse multos, vt faceret eos consortes gloriæ suæ, veluti primitias nostræ Gentis suo sanguine rediuiuæ. Asperum verò est, & quasi Deo detrahit, affirmare, eum animas beatas damnasse ad ruinas corporis denuo perituri.

Beneficium Imperatoris oportet benignè interpretari.

EX IVRE CIVILI.

Leg. 3. ff. De constitutionibus principil.

Non est in hoc agone prætereundus ille textus Iuris Cæsarei. *Beneficium Imperatoris, quod à diuina scilicet eius indulgentia proficiscitur, quam plenissimè interpretari debemus.* At reuera fuit beneficium Christi, illa resurrectio corporum, quæ recenset Codex sanctus, ergo non fuit onerosa: fuisset autem onerosa, si mentes illæ iam beatæ, assumpsissent corpus iterum occasurum. Adiice pro gloria perpetua Iosephi, quem tunc surrexisse credunt sanctus Bernardinus, & Gerson, verum esse in corpore mystico, illud idem quod prædicat Paulus de corpore Physico. *Si gloriatur vnum membrum, congaudent omnia membra.* Ergo, cùm corpore suo Maria Virgo gaudeat in cælo, profectò Ioseph qui fuit caput eius, vti sponsus, suæ amantissimæ coniugi, eodem etiam corporis sui habitu congaudebit. Nec est Mariæ iniuria, habere in gloria compari Iosephum consortem, quem in via superiorem iugi obsequio professa est.

Bernardin. Senens. de S. Ioseph. Gerson ser. de Natiuit. Mariæ.

1. Cor. 12.

Nimirum etsi in eo gloria vtriusque compar sit, quòd in corpora amborum resiliat; tamen est ratio incrementi gloriæ pro disparitate gratiæ, quæ singulis quibusque aliàs fuit impertita. Ideoque nauseam parit illa sententia, quę affirmat, non citra Mariæ iniuriam, posse prædicari, aliquos Sanctos esse beatos corpore etiam tenus, eò quòd singulare sit Deiparæ priuilegium, illud duntaxat concessum, vt Sanctis aliis omnibus eminenti. Quasi verò Sanctos adurat inuidia, & eorum aliquis doleat se disparem aliis, aut fortè quia cæteris altior, insolescat. Absit vt quidpiam tale suspicemur, quinimò dicimus, rutilum chorum beatarum mentium concordi animo esse Dei nutibus obsequentem. Ideoque vnumquemque sic gestire de alterius æqua sorte, vt de sua; quia sic Deo placitum est, ad cuius arbitrium ita beati se componunt, vt nemo eorum Deo inuito velit esse beatior.

Itaque apage hoc commentum de corpore Iosephi inglorio; quasi verò Mariæ detrahat sponsi illius sarta tecta gloria: nihil omnino detrahit Mariæ decori eminens Iosephi status, sed potiùs adiicit aliquod incrementum. Nimirum datur Augustæ omne quod illius gratiâ aliis conceditur: nec est abs re illa constitutio Leonis Imperatoris propitia cubiculariis Principum, cui adiice aliam Imperatoris Anthemij, & vtique quæsò præeat illud effatum Imperatorum Valentiniani, & Valentis. *Pœna sacrilegij similis erit, si his honori, [illegible] non defe[ratur], qui contingere nostram purpuram digni æstimati sunt.* Humanitas Christi tota amore purpurea extitit, iuxta illud piæ Canticorum amasiæ. *Dilectus meus totus candidus, & rubicundus.* Hanc purpuram adorandam non licuit tantùm Iosepho contingere, sed & concessum est sæpius amplexari. Datum est cælitus ossibus Elisæi emortui, suscitare corpus exanime: quidni & contactus Christi sæpe repetitus inseruit corpori Iosephi semina quædam status incorrupti?

Ministri Regis quàm sint honorandi.

Lib. 12. Cod. tit. 4. l. 3. & De Dignitatibus. L. 1. Codice. De Domest.

4. Reg.

Minimè crediderim, Christum esse adeò suorum incurium, vt in ea amoris indubij tessera cesserit Imperatori Constantino, ita suorum domesticorum curæ addicto, vt eos subduxerit omni oneri corpori iniurio: quodque meo quadrat maximè instituto, hic Imperator illos, qui ei quondam in palatio adstiterant, à corporalibus obsequiis immunes fecit, etiamsi quietis ergo à palatio effœto corpore recessissent. Sic fatur Princeps. *Beneficiis nostris ita digni sunt, vt etiam censualibus, vel personalibus, vel corporalibus muneribus liberentur, & habeant castrense peculium, siue adhuc palatium obseruent, siue optata quiete donata sunt.* Non eo inficias, Iosephum vita functum iacuisse, in tumulum deportatum;

Ministri Regis non sunt tributis obnoxij.

Lege 2. Cod. De Priuilegiis eor. qui in sac. pal. mil.

tutum; sed dico, tumulum fuisse ei vt thalamum ad quietem, vbi fuit expers oneris, quod incumbit singulis quibusque corporibus, quæ vt corruptioni obnoxia mors depascit. Sanctum hunc Christus infantiæ suæ nutritium, sacróque suo palatio præpositum, non subiecit corruptionis oneri corporali; sed immunem ab hoc carnis inanimæ dispendio Iosephum euexit ad superos, ne dissitus à Maria Augusta desiderium sui faceret aliquando.

Cubicularij Augustæ quo honore digni.

Leg. 3 Cod. De præpositis sacri cubiculi.

Quia memini Augustæ, accipe legem conditam in gratiam domesticorum Augustæ, quæ & Iosepho non modicè suffragatur, *Cubicularios tam sacri cubiculi mei, quàm venerabilis Augustæ, quos vtrosque certum est obsequiis occupatos, & aulæ penetralibus inhærentes diuersa iudicia obire non posse; ab obseruatione aliorum tribunalium liberamus.* Hactenus Anthemius Imperator in gratiam Augustæ, eximens communi tribunali eos, qui frequentes adfuere illius cubiculo. Corruptio corporis extincti, vernaculum est omnium hominum tribunal, cui sistuntur omnes perituri. Nescit hoc tribunal Ioseph præpositus cubiculo Mariæ Augustæ, in cuius etiam gloriam cedit hoc singulare decus impensum eius sponso. Iustinianus Codex subiicit huic legi præfatæ aliam latam à Leone Imperatore. *Iubemus, omnes, qui vel iam in sacrum cubiculum cuiuspiam liberalitate donati, aliove titulo dati vel dandi, principalibus obsequiis inhærere, vel ante meruerunt, vel postea meruerint, licet nulla interueniente scriptura, nulla confectione gestorum, postquam deuotissimis cubiculariis fuerint sociati: ad conditionem libertatis ingenuitatisque rapiantur, raptique videantur. Hoc non solum circa superstites, sed etiam circa mortuos volumus custodiri.* Hæc ille.

Leg. 4. Cod. eodem.

Cubiculo Imperatoris adstantes quonam honore digni.

Diceres, ex composito editam esse illam Sanctionem, vt Iosepho militaret: ait enim, eos, qui adsunt sacro cubiculo, eo solo nomine raptos in libertatem, etsi eis nulla scriptura suffragetur; vultque Imperator ad mortuos ampliari hoc decretum. Hinc arguo, Iosephum liberum, & prætëriisse tumuli septa, licet isti sententiæ nulla Scriptura sacra faciat satis. De eius libertate & immunitate à peccato dū vixit, non est ambigēdi locus; recensita lex cubiculariorum iura adijcit & eis, qui cessere fatis, atque adeò propitia est isti Sancto, quem repetitis sui corporis exuuiis, fuisse redditum superis piè profitemur. Nec inania prorsus & vacua sunt primicerij huius Sancti encomia, siquidem eis nobis liquet indoles, quam requirit Virgo beata ab eis, qui eius se aptant obsequio. Etsi plura recensui schemata Mariam demerendi, hoc vltimum esto, petitum ab ista sectione, quæ concludit istud opus, Sancto illi sponso Mariæ, & Christi nutritio consecratum. In eo vult Maria clientes suos æmulari S. Ioseph: videlicet vt sicut is obiit mortem nesciam corruptelæ, & corpore gaudet cælis inserto, & lucido; ita & illi moriantur sæculo, vt beatis mentibus postmodum adscribantur.

HOMILIA
DE SANCTO IOSEPH.

SVMMA HOMILIÆ.

I. MOYSES incunabula mundi describens, ait bonitatem cuique rei inditam esse ab exortu suo; Deus enim ait de singulis. *Erant valde bona.* Hominis verò bonitatem prçteriit tacitus, quia aliarum rerum irrationabilium bonitas est Physica, pendens à forma; sed hominis & Angeli bonitas est moralis pendens à voluntate, ideò antequam censeretur homo bonus, erat expectandus voluntatis vsus. Rursus bonum ex integra causa & perfecta; ast homo erit tantùm in cælo perfectus Deo iugiter vnitus. Hîc potest anhelare, & optare Deum, & crescere, & quò magis accrescit, magis ad Deum accedit; talis fuit S. Ioseph accrescens, & ita ad Deum accedens, vt fuerit creditus pater IESV.

Gen. 1.

II. Ecce inuentionem homiliæ istius. Si vis nubere nube pari; ergo Ioseph sponsus Mariæ debet ei assimilari aliqua ex parte. Maria pulchra vt Luna; & ego dico, Ioseph fuisse vt Lunam, quæ semper crescit à suo nouilunio vsque ad plenilunium: Ioseph creuit vsque ad mortem, & postea cælis adscriptus est, corpore & anima tenus.

III. Ioseph, qui creuit sanctificatus in vtero matris, vt ait Gerson, qui item accrescens, cùm fuit sponsus Mariæ; rursus est accrescens ea dignitate, quam Deus negauit Angelis: vocatus est enim Pater Christi.

IV. Tandem eò creuit, vt corpus & anima in cælis iam rutilent instar Plenilunij, vt probo multifariam.

V. Demum finio, ostendens quid debeamus exigere à S. Ioseph.

PRÆ

PRÆFATIO.

Custos Domini sui glorificabitur.
Prouerb. 28.

TOBIAS ille senior, qui de filio suo vnico, morarum impatiens momenta temporum discutiebat, vt reditum eius colligeret; grandæuus tuquam ille parens, reducem filium amplexatus, audiit ab ipso quantis periculis eum subduxisset clientela Raphaelis cuius auspicijs, & ducatu, sospes atque incolumis paterno obtutui sistebatur. Et ne ingrati animi suspicionem faceret hic redux adolescens, sic patrem suum est affatus Pater, quam mercedem dabimus ei? aut quid dignum poterit esse beneficiis eius? Me duxit & reduxit sanum. Vocantes eum, pater scilicet & filius, tulerunt eum in partem, & rogare cœperunt, vt dignaretur dimidiam partem omnium, quę attulerant, acceptam habere. *Eodem prope tenore Deum Patrē Christus compellauit, postquam terris ereptus peruasit calos. Nimirum, nutritium suum vnum vtique sanctissimum Ioseph obtulit Deo Patri, dicens: Pater, quam mercedē dabimus ei? me duxit in Ægyptū, & reduxit incolumem, multiplici obsequio me totum demeruit: demus ei dimidiā partem omnium, qua allatæ sunt. Alij omnes beati infra Mariam animâ tenus cælis inferentur, nec aliam partem dimidiam, scilicet corpus, inferent ante senescentis mundi deliquium. Sed huic infantiæ meæ custodi demus dimidiam partem, corpus scilicet alteri eius parti adiectamus, in mercedem ducatus & tutelæ. Annuit Pater, & ex tunc S. Ioseph totus ad cælos euectus est, in hoc suppar illibata consorti sua & Dei genitrici, quam supplices sic affamur.* Aue Maria.

Tob. 12.

I.

Homo quidem potest crescere in hoc sæculo, sed nequit esse perfectus.

SAnctioris scripturæ interpretes, quorum hæ sunt partes, scilicet sagaci scrutinio rimari sensus ibi reconditos; hi inquam scholis suis non illibatum prętetiere mysterium, omnibus obuium in recensione geniturę mundi: illic enim Moyses stylo loquaci exprimit bonitatem rerum editarum, de singulis vnoquoq; die dicens. *Erant valde bona:* vbi autem incurrit in hominem est elinguis; quasi verò cætera feliciter edita sint, homo verò nouercāte naturâ factus fuerit abortiuum. Esset operosa sanè solutio, inconsultâ Theologiâ, sed eâ consciâ, plana est. Etenim affulgente ea rerum supernarum sciētia ait Thomas, bifariā aliquid dici perfectum, iuxta cuiusq; rei duplicē perfectionem. Prima perfectio sita est in esse cōpleto, quod omnia habent à sua forma; & in eo sensu homo ab exortu suo fuit sine deliquio, & hæc perfectio nequit intēdi, quia essentiæ ad instar numerorū variant, si vel adiicias siue demas; forma namque rei non patitur incrementum. Altera rerum perfectio, est finis vel intentum, quo singula quæque prostant; & hic finis Aristotele assertore, est operatio: nam *Vnumquodque est propter suam operationē*, homine excepto. Omnia valde bona edita sunt ab eo: nam sublato obice, & positis omnibus ad agendum consonis, quæuis causæ exortæ ferias, suos effectus idoneos illico sortiuntur. Homo verò secus otiari potest, vel exerere actus suos ad arbitrium; & cùm vltimus eius finis sit ipse Deus, vt inquit Augustinus. *Deus omnia fecit esse hominis, hominem verò sui.* Homo non potuit à Moyse dici valde bonus, quia non perfectus, ob beatitudinis plenæ defectum, cui subiacet homo degens in sæculo.

Ex Theologia.
S. Thom. 1. p. q. 73. art. 1.

Ex Philosophia.
Arist. 2. de cælo text. 17.

S. Aug. l. in Genes.

——Dicique beatus
Ante obitum nemo, supremaque funera debet.

Ausonius.

Nimirum cùm vltima hominis perfectio sita sit in operatione, qua homo intimè cōiungitur Deo; & homo iugi amore non feratur in Deum, qui nec perpetuus obuersatur humanæ menti; & beatitudo non ferat interpūctiones aut virgulas, cùm sit continua, scilicet ex Boetio. *Est status omnium bonorum aggregatione perfectus.* Liquet, hominē non posse beari in hoc sæculo, sed eo tantùm, vbi hominum indoles infirma, Dei visione defæcatur. Et hæc ex mente summi Theologorum apicis, cui præiuit Aristoteles etsi cæcutiens in diuinis; in hac tamen subiecta materia non errauit: sic enim fatur ille. *Ponens hominis beatitudinem in hac vita, dicit eam imperfectam.* Ergo cum aperiret genesim mundi Moyses, & bonitatem cuique rei inustam esse assereret; hac nomenclaturâ bonitatis, cùm sit aliena ab homine, non debuit vt perfectus homò recenseri.

Boet. prof. 2.

S. Th. 1. 2. q. 3. art. 2.

Arist. 1. Eth. c. 10.

Rursus cum physica rerum perfectio sit tota simul, vtpote sequela formæ materiam actuātis; alia autem sit perfectio moralis, seu naturæ, quæ compos est rationis: hæc enim adnititur ad mensurā virtutis, cui voluntas inhiat; quippè ex Aristotele. *Virtus est dispositio perfecti.* Non potuit homo in incunabulis haberi perfectus; qui nondum ediderat specimen aliquod virtutis heroicæ: & per eum stabat deficere, aut augeri virtutem inlectando; videlicet ex Salomone. *Iustorum semita quasi lux splendens, procedit, & crescit vsque ad perfectam diem: via impiorum tenebrosa; nesciunt vbi corruant.* Perfectio ergo physica rebus indita est ab ortu; hominibus autem propēsio valida insita est, vt se numeris omnibus absoluant, multiplici adiectione virtutis, ad cuius augmentum etiam homo suæ perfectionis suscipit incrementum.

Arist. lib. 7. phys. text. 17.
Virtus quid sit.

Genes. 49.

Huiuscemodi hominem Moses recensuit, cùm obiecit adolescentem nomine Ioseph, cuius virtus per momenta varia, & ipsa varians in melius, eum eò euexit, vt hoc incremento, specie sua præfulgida, decori nomen meruerit à patre suo Iacob, eum sic affante. *Ioseph filius accrescens, decorus aspectu.* Quasi diceret, virtutis augmentum adiicere ad animæ formam speciosam: etenim hominis species pulchrior, est ipsa eius perfectio, ad quam assequendam quò quisque creuerit magis, eò & elegantioris erit speciei; & quò gratiæ maior erit adiectio, eò etiam erit minus indecorus. Fuit reuerà ille Ioseph virtute insignis; sed si componatur cum nostro S. Ioseph, erit tantùm magni nominis vmbra: in eum enim gratiæ & gloriæ apicem surrexit iste Ioseph, vt reuerà Christi aspectu continuo accrescens, eum cumulum attigerit, aliis vnque Sanctis inconcessum.

Prou. 4.

Comparabo S. Ioseph degentem in sæculo, Lunæ menstruis incrementis illucenti. Dicam enim, eum instar Lunę creuisse vsque ad plenilunium. Dicam secundò, quomodo in cælis plenilunio gaudeat. Beneficiorū magnes dicitur esse gratitudo; vt ingratitudo secus est toxicum, animum extinguens pronū ad gratias exhibendas: ne igitur Hebræi in scopulos ingratitudinis impingerent, Deus sanxit, vt in quouis nouilunio, plebs animo reuolueret summam gratiarum, quibus sibi Deus gentem illam obstrinxerat. Et vt magis populum accenderet, ad gratiarum vices rependēdas, voluit idem legislator, Hebræos clāgore tubarum nouilunium

II.
S. Ioseph relatio cum nouilunio.

lunium auspicari. In gratiarum autem congerie, quam plebs mente recolebat, Deus quàm maximè voluit haberi rationem obsequij, quo Ioseph se beneuolū præstitit Hebræis, quos inedia in Ægyptum adduxerat. Et hoc insinuat Psaltes. *Buccinate in neomenia tuba, in insigni die solennitatis vestræ. Testimonium in Ioseph posuit illud.*

Psalm.80.

Huic edicto morem gerit Ecclesia: nam hodie præcones suos, id est prædicatores Euãgelij tubas, nouo œstro ciet ad S. Ioseph encomia celebranda. Huius autem ope maiora mundo charismata affluunt, quàm vnquã effluxerint, altero Ioseph obsequente: dumque buccinat Ecclesia in honorem S. Ioseph, suum sic testatur animum gratum, & nouas gratias sollicitat. Vt enim ait Cassianus, *Grata est huius fœnoris occupatio, quæ maiora dum soluitur argumenta conquirit.* Cùm enim quis gratiarū actiones fundit, is metetur vt largus gratiarum imber in eius sinum postmodum effundatur. Patriarchæ Ioseph memoria potissima versabatur in annona, quam præstitit gratis Hebræorum genti: sed hic noster Ioseph in suam fidem recepit escam, qua nos adhuc hodie pascimur. Audi Bernardum. *Ille frumenta seruauit non sibi, sed omni populo; iste panem viuum è cælo seruandum accepit, non tam sibi, quàm toti mundo.* Vberiores ideò grates exigunt à nobis charismata S. Ioseph, vtpote potiora.

Ex SS. PATRIBVS. Cassian. collat. 22. c. 1.

S. Bern. ho. 2. sup. Missus.

Subodoror ego mysterium in hoc, quòd nouilunio clangebant tubis, suum Ioseph excolentes: diceres, insinuasse Deum, postero sæculo fore alium Ioseph, cuius natalis dies, nouilunij instar, iugiter cresceret vsque ad plenilunium; & hoc est quod incumbit mihi iam probare: fauet enim nomen eius, quod idem est ac accrescens; sed mearum est partium, summam in hunc Sanctum vestris animis ingerere pietatem.

Adeò infirma est Dynastarum huius sæculi potentia, vt cùm quempiam præficiunt alicui oneri, non impertiant tamen facultates, seu animi dotes consonas operi: vt cum Chaldæus ille Rex, Holofernem præposuit exercitui copioso, vt faceret sui iuris orbem Asiaticum; non obstitit tamen conamini vnius Heroïnæ, quæ ferocientis hominis, & in Iudæos viri sæuientis, brachio imbelli caput amputauit. Ast Deus, cuius electiones sunt energicæ, & influentes census aptos illi ministerio quod exigit, gratias dat comites obsequij, ad quod nos destinat, vt ait Apostolus. *Idoneos nos fecit ministros noui testamenti.* Vocat se ministrum; en titulum officij: idoneos fecit; en gratiam, cuius ope Apostolus nihil egit dissonum officio, cuius vices vt obiret, multiplices agones ille sedulus operi exantlauit.

Iudith 2.

2. Cor. 3.

Eumdem se præstitit ille Deus erga S. Ioseph, quem elegit in sponsum Virginis illibatæ, Augustæ scilicet Mariæ Deiparæ: vt enim vetus est parœmia, si vis nubere nube pari; Deus vt voluit sociare S. Ioseph B. V. Mariæ, aliquales contulit ei dotes consonas eis, quibus hæc eminens Virgo præfulsit. Et quia dicitur in Canticis. *Pulchra vt Luna.* Ideò Deus harum paranymphus nuptiarum, Lunæ, huic sponso contulit incrementum. Vnde & iure optimo quadrat isti Sancto, Ioseph alterius Encomium. *Filius accrescens Ioseph, decorus aspectu.* Quemadmodum enim Luna vsque ad plenilunium lumine augetur, ad singula quæque momenta varians: ita & hic Ioseph sibi semper extitit dissimilis, factus seipso melior: nempe morarum impatiens, virtutum omnium calles aliis inuios, non decurrit modò; sed quasi aligero pede transuolauit.

Cant. 6.

Genes. 49.

Mariæ nouilunium cepit à conceptione, iuxta illud. *Ego feci in cælis, vt oriretur lumen indeficiens.* Nam Maria nesciit næuos, comites indiuiduos conceptionis hominum, qui nascuntur omnes filij tenebrarum. Ioseph Mariæ consors seu coniux, non ea luce fulsit qua Maria; sed ante egressum ab vtero, suum etiam lucis incepit exordium ipsum in vtero matris, Dei gratiã defæcante. Et hoc in concilio habito Constantiæ, prædicauit palam Ioannes ille Gerson, multo edito volumine insignis. Luna luce coæua creata est; ita & editus ex vtero Ioseph accrescens & decorus, in hoc Luna præstantior, quòd næuos & maculas adhuc habet Luna; sed Ioseph in vtero diluit næuum originalem, quem initio seu primo suo momento contraxit: neque postea vlla fuit vnquam macula deturpatus.

Eccles. 24.

Gers. in ser. habito in Cõcilio Const.

Ex Hieronymo. *Apud Christianos, Non incepisse sed perfecisse virtus est.* Ioseph talibus initiis quantùm adiecerit, tota vitæ illius series præclara sonat. Eodem tramite incessit quo Maria, etsi non passibus æquis. Maria quidem Virginitate placuit, sed humilitate concepit; hæc etiã virtus collactaneo Sancto huic: nã licet Regio stémate clarus versari posset in aula regia; amans nesciri, receptuique canens, secessit à curia, iuxta illud Poetæ.

Ex SS. PATRIBVS. S. Hier. lib. Epist.

——— *Exeat aula*
Qui volet esse pius, virtus & summa potestas
Non coeunt.

Eamobrem humilem fabri vitam agens, vberem sibi gratiam insitam ampliauit. Itaque cùm quærendus esset sponsus, qui Mariæ comes esset, & pudoris illibati fidus custos, filiiq; nascituri gerulus, atque nutritius; Spiritus S. super hunc requieuit, vt qui esset humilitatis Deiparæ quàm maximè conscius. Castos igitur hymenæos egerunt coniuges hi virgines ambo, vt in virginali coniugio, Dominus IESVS Filius Virgo, omnium vtique virginum species & idea nasceretur. Ioseph in vtero accrescens, cùm diluit Deus noxam originis. Iam iterum Ioseph accrescens, assumptus in sponsum Mariæ. Stupet hîc Rupertus. *O coniugium verum & sanctum, cæleste non terrenum! vnus spiritus erat in eis, & vna fides.* Etenim si sanctificatur vir infidelis per mulierem fidelem; quos putas Mariam in animam sanctissimi antea sponsi gratiæ cumulos adiecisse? Eliezer præsciens Rebeccam fore sponsam Isaac Domini sui, non affecit eam tantùm muneribus, sed & parentelam, eius gratiâ: ita & Deus non Mariam tantùm, sed & sponsum eius, in gratiam sponsæ multo gratiarum alluit profluuio, quo sanè accrescens exstitit, Spiritu S. illum, vt Mariæ comitem indiuiduum, licet meritis imparem, gratiis pluribus obumbrante.

S. Ioseph, & Mariæ coniugium sanctum.

Rupert. in Matth. c. 1.

Genes. 24.

S. Gregorius Nazianzenus Beatæ Gorgoniæ panegyrim texens, obiter sanctæ illius fœminæ coniugem enuntiat, dicens multa virtute conspicuum; & ne inquit longiùs spatietur oratio, satis dico meritum viri, eum prædicans extitisse virum Gorgoniæ. Eo planè loquendi tropo, Matthæus Iosephum effert; in ea nempe serie procerum, quos Christi genitura sequitur, sic concludit. *Iacob genuit Ioseph, virum Mariæ.* Sicque virum sponsæ præconio collaudauit. Meritis quidem, & gratiã creuit illo connubio Ioseph; sed non fastu: imò hoc honore factus humilior, adeò se deiecit vt prægnantem vidit sponsam virginitatis illibatæ; vt voluerit occultè illam dimittere; humilitatis

Matth. 1.

humilitatis suæ specimen editurus, vt optimè speculatur hic Bernardus. *Cùm esset iustus noluit eam traducere: quia sicut nequaquam iustus esset si cognitam ream consensisset; sic nihilominus iustus non esset, si probatam innoxiam condemnasset: cùm ergo iustus esset, & nollet eam traducere; voluit dimittere eam. Accipe in hoc non meam, sed Patrum sententiam. Propter hoc Ioseph voluit dimittere eam, propter quod & Petrus Dominum à se repellebat dicens: Exi à me, Domine, quia homo peccator sum: propter quod & Centurio à domo sua eum prohibebat, cùm diceret: Domine, non sum dignus, vt intres sub tectum meum. Ita ergo & Ioseph, indignum & peccatorem se reputans, dicebat intra se; à tali & à tanta non debere sibi vltra familiare præstari contubernium, cuius supra se mirabilem expauescebat dignitatem. Expauit Petrus potentiæ magnitudinem; expauit Centurio præsentiæ maiestatem. Exhorruit nimirum & Ioseph sicut homo huius tanti miraculi nouitatem, mysterij profunditatem; & ideo occultè voluit dimittere eam.* Vides hoc Bernardi egregio commentario, totum fuisse humilitatis, quod timuerit Ioseph, ideò dignus, quem Angelus firmaret eloquio suo, antea titubantem.

S. Bern. ho. 2. sup. Missus. — Luc. 5. — Matth. 8.

III. Nec in ea sponsi Mariæ dignitate stetit noster Ioseph; sed vt accrescens Luna, ampliori adhuc titulo honoris affulsit. Nam dictus est Pater Domini IESV; & hinc collige meritum Sancti, eodem argumento, quo Paulus Christi decus infert, quo Angelis eminet. *Tantò melior Angelis effectus, quantò differentius præ illis nomen hæreditauit.* Cùm nominis inanes vmbras horreat Deus; Patris IESV nomen non fuit inane simulachrum. Sanctorum insigne decus fuit nomen filij adoptiui, iuxta illud. *Dedit eis potestatem filios Dei fieri.* Nec ipsis Angelis vices Dei agentibus olim voluit, Basilio teste, Deus concedere, suam referre personam in Thabor & Iordane, cùm hæc vox insonuit. *Hic est filius meus.* Si enim illic Angelus, sicut & alibi passim, Dei partes obiisset, appellando Iesum filium suum, Patris Christi sibi venerabile nomen extunc Angelus assumpsisset. Quod Deus negauit Angelo, id concessit homini, cui impares sunt Angeli; imò & Maria eum nuncupabat Patrem Christi cum eum duodennem sic affata est. *Pater tuus, & ego dolentes quærebamus te.* Ideoque cum nomina sint signa rerum, quas explicant; si quem latet decor eius, qui accrescens est, & decorus, ille meritorum eius colligat ex nomine characteres.

Hebr. 1. — Ioseph accrescens in dignitate Patris Iesu. — Ioan. 1. — Matth. 17. — Luc. 2.

Pharao perspectâ indole prioris Ioseph, ait illi. *Nunquid sapientiorem inuenire potero? Tu eris super domum meam.* Sed quid Margaritum cum vitro componimus? vt quid Sanctum Ioseph & Christi familiam coæquamus domui Pharaonis? Non peccatur tamen cum Bernardo, qui & vtriusque Ioseph Symbola communia pertractauit. *Conijce ex appellatione, qua licet dispensatoria meruit honorari, adeò vt pater Dei & dictus & creditus sit. Conijce ex proprio vocabulo, quod augmentum non dubites interpretari, quis & qualis homo fuerit iste Ioseph, simul & memento magni illius quondam Patriarchæ venditi in Ægypto, & scito non solum vocabulum ipsius istum fuisse sortitum* Demum Bernardus alludens ad alium Ioseph præpositum aulæ regiæ Pharaonis, sic nostrum Mariæ sponsum effert. *Fidelis seruus & prudens, quem constituit Dominus suæ matris solatium, suæ carnis nutritium; solum denique in terris magni consilij coadiutorem fidelissimum.*

Genes. 41. — S. Bern. ho. 2. sup. Missus. — S. Bern. ibid.

Titulus ille patris non fuit in Beato isto Ioseph magni nominis vmbra; nam & honorem hunc emergentem Maria cessit, dando primas ei, qui Pater Iesu censebatur: dum enim puer IESVS obuius factus est Mariæ, quæ illum sedula sicut sponsa quærebat per vicos, & plateas; illa sic eum dicitur humili eloquio suo compellasse. *Pater tuus, & ego dolentes quærebamus te.* Ibi patrem nominat primum, quasi verò titulus ille nomine tenus præstaret vocabulo Matris, quæ verè enixa est filium hunc, cælo terraque præpotentem. Sed volenti non fit iniuria; cessit Maria iuri suo: nec aliunde Pater est Ioseph, nisi annuente Matre; & meam subit mentem res apposita ad hoc, quod hîc volumus, argumentum.

Luc. 2.

Fidem facit Historia, Mariam, Reginam Hungariæ accepisse in sponsum Sigismundum filium Caroli IV. Imperatoris; ea legitima regni Hungariæ moderatrix, regio diademate insignis ornabatur, sponso suo inglorio, vt qui nullis infulis regni decorus incederet. Maria in publico consessu procerum regni coronam deponens, capiti sui coniugis imposuit, qui ab omnibus fuit Rex hoc diademate conclamatus. In confesso est apud omnes, omne decus, quod ex parentela Christi manat, esse penes matrem, sic exigente naturæ lege; matris enim nomen emit sanguine suo, quo coaluit caro Christi. Sed hæc Maria hoc nomine matris verè Regina rerum, in publico consessu doctorum in templo, in medio quorum erat IESVS, deposuit hanc coronam, & ornauit sponsum, vocans eum Patrem Iesu. *Pater tuus & ego dolentes quærebamus te.* Ex hinc Iesus Filius Ioseph putabatur, sicque titulus Patris IESV, in Ioseph, annuente Maria Matre, est deuolutus. Titulum & potestas sequuta est; dicitur enim de Christo. *Et erat subditus illis.* Abundè expleuit hic Sanctus vota sponsæ Canticorum. *Quis mihi det te fratrē meum, sugentem vbera matris meæ, vt inueniam te foris & deosculer te, & iam nemo me despiciat?* In quot amplexus gerulus ille pater effudit se totum; quotque Deo Sancta Dei ipsum oscula consecrarunt. Apage commentum hoc, quo Poetarum vertex Maro fingit Deum amoris induisse speciem infantuli, qui cùm insideret sinui Reginæ Siculorum, illam adeo perculit, vt demum æstuarit amore in Æneam.

Ex HISTORIA. Ex S. Lazaro in histor. Imper. sub an. 1386. — Luc. 2. — Cant. 8.

——— Hæc oculis, hæc pectore toto
Hæret, & interdum gremio fouet inscia Dido,
Insideat quantus miseræ Deus.

Virg. Æn. 1.

Procul hinc hæc profana, nimirum ementita Cupidinis oscula; Amoris pueruli IESV in Beatum Iosephum veræ Historia potior est. Audiendus hic Bernardus, priuilegia amoris præcipui edisserens. *Verè de regia stirpe descendit vir iste Ioseph, nobilis genere, mente nobilior, planè filius David, non degenerans à patre suo Dauid, quem tanquam alterum Dauid, Dominus inuenit secundum cor suum, cui tuto committeret secretissimum atque sacratissimum sui cordis arcanum, cui tanquam alteri Dauid, incerta & occulta sapientiæ manifestauit, & dedit illi non ignarum esse mysterij, quod nemo Principum huius sæculi agnouit, cui denique datum est, quod multi Reges &*

S. Ioseph nobilitas magna fuit. — S. Bern. ho. 2. sup. Missus.

& Prophetæ cùm vellent videre non viderunt, audire & non audierunt; non solùm videre & audire, sed etiam portare, deducere, amplecti, deosculari, nutrire, custodire.

Ex Symbolis. *Typotius l. Symbol.*

Verè fuit Christophorus iste Sanctus; vtique dignus Symbolo, quod olim vsurpauit Andreas Grittius meritissimus Dux Almæ Reipublicæ Venetorum. Pinxit ille Atlantem cælum humero subiecto sufferentem, hoc titulo. SVSTINET, NON FATISCIT. Innuens Reipublicæ, pondus eum grauare, qui ingenio valido esset, nec metuendum vt eo moderante nutaret Respublica, cùm tuto Reipublicæ moles eius humeris incubaret. Ecce hic Atlante validior, videlicet Ioseph gestans vlnis suis eum, quem cæli non sustinent; & hic tamen SVSTINET, NON FATISCIT.

Genes. 37.

Patriarcha Ioseph vidit in somnis, se adorari à Sole, Luna, & vndecim stellis: noster Ioseph, vir accrescens supra omne fastigium, vidit Solem, & Lunam ante se inclinari, cùm Iesus & Maria subdebantur ei: annon vidit vndecim stellas, scilicet Apostolos omnes ad memoriam eius incuruari? Esto Abraham semel & iterum Dei colloquio dignatus sit, iussus ambulare coram Deo, vt perfectus foret ex hoc diuino obtutu: in quem virtutum apicem credis surrexisse Ioseph, qui nec latum vnguem secedebat ab aspectu Domini Dei sui, cuius viuaces oculi incurrentes sæpius in oculos patris nutritij, toties ille vir æstuans, amore in Deum feruido conflagrauit?

Genes. 17.

Lethali zelo æmulati sunt fratrem suum Ioseph alij Patriarchæ, eóque deuentum est odij, vt anhelarint necem eius: sed sæculo suas alternante vices, Ioseph euasit in Proregem Ægypti, quò se conferentes homicidæ fratres, agnouit Ioseph viros fratricidas, in quibus erat puerulus Benjamin, ille tantùm innoxius, & ipsius Patriarchæ Ioseph frater vterinus. Ad pueruli aspectum, Ioseph percussus animus sensit se liquari; sic enim ait Codex sacer. *Attollens Ioseph oculos vidit fratrem suum vterinum, & ait: Iste est frater vester paruulus, de quo dixeratis mihi.* Et rursum. *Deus inquit misereatur tui, fili mi; festinauitque, quia commota fuerant viscera eius super fratre suo, & erumpebant lacrymæ.* Fortè tunc fratrum suorum perfidiam animo recolebat, sic secum præterita repetens: Heu Benjamin dilecte patri, amor ille paternus fratrum tuorum animos acuit in meam perniciem, caue ne etiam te similes inuidiæ compedes illaqueent: cùm hæc cogitaret, lacrymis suis fratrum suorum diluit noxam; sed noster vir sanctior Ioseph, præscius agonum Christi, quos didicerat à Symeone, minitante gladium Passionis; lacrymarum, quas abundè fudit, habuit vberius argumentum, sæpiùs attollens oculos vidit Iesum fabrili operi intentum, cruces componere: lacrymarum tunc erant largà profluuia; sic enim tacitus apud se speculabatur: Heu Iesu, dilecte Patri, similis amor Dei in Prophetas tulit eos de medio; Iudæi namque non tulerunt homines Deo perquàm charos: zelabunt & Iudæi gloriam tuam, crucique te addicent, malè habitum antea multiplici tormine, sicut & olim morti Vates tibi præuios addixerunt.

Genes. 43.

Carolus ille Borromeus tabulas Christi passi domi suæ habebat iugiter obuias, vt earum aspectu incrementa adiiceret illi pietati, quæ & ipsum adscripsit choro Sanctorum. Ideas non inanes & vacuas Christi passi habuit Ioseph Sanctus, sed Christum suæ mortis speciem ingerentem. Quantauis emineant pietate viri, quos soboles ingenua parentes fecit; tamen interpungit obsequium Dei aliquando animus proli intentus, nequit enim mens Deum simul & natos attendere; at quod obicem sapit in aliis, id erat aculeus ad virtutem Sancti Ioseph. Nam Soli datur hoc Symbolum, VIGET QVODCVMQVE VIDET: ita & aspectu Christi Ioseph vegetior effectus est, & virtute tota patrem sic filius adornauit. Dicetes, hanc familiam esse compendium totius rei Sanctæ; illic arca fœderis, scilicet Maria Virgo; illic Deus insidens Cherubino, scilicet Iesus in vlnas Ioseph. Ventilet nunc Synagoga suum à Salomone templum erectum, & Dei gloria apparentis in fumo aliquando insigne. Sanctuarium iactet, arcæ fœderis illic abditæ receptaculum venerabile: ista Iosephi familia insignis præsentiâ Iesu & Mariæ, viuas habet species rerum, quarum Hebræi tantùm habuere nuda simulachra. Habuit equidem gens Hebræa, amoris Dei quædam prælūdia: sed hic omnis amor effusus est in sinus innoxios, Mariæ & Ioseph: *Sic enim Deus dilexit mundum, vt filium vnigenitum daret.* Sed diuertit ille Deus homo in familiam, labis nesciam, quæ erat instar cæli, vbi Sol, Luna, & Phosphorus irradiant. Sol Iesus oriens ex alto; Maria pulchra vt Luna, Phosphorus seu luciferum sidus, est Ioseph, Iesum sæpe ferens, vt gerulus atque nutritius: sicque in eo mystico cælo, tria sidera rutilabant.

Ioan. 3.

Ex Historia. *S. Lazar. in hist. sua Impa sub an. 1378. Carolus IV. quo apparatu exceptus à Rege Gallo.*

Amoris Dei in Sanctum, non erat aptior index, quàm eligere domum eius in filij sui diuersorium, triginta annorum integrô curriculo. Ita & suum aliquando testatus est animum beneuolum Carolus quartus Imperator, inuisens Regem Galliæ Carolum quintum: vt enim appulit in Gallias, volens indicare quanti faceret merita Ducis Borbonij regio sanguine sati, ad eum misit filium suum Vinceslaum Regem Romanorum, vt hac amanti tessera, Duci Borbonio suum animum aperiret. Hinc dynastæ reliqui præpotentes agnouere, Imperatorem pluris facere Ducem Borbonium, quàm reliquos omnes regni proceres, quia filius Imperatoris diuerterat apud eum. Magni fecit reuerà Deus Abraham, & Loth, ad quos Angelos olim misit vt nuntios: sed vnus fuit Ioseph, qui hospes Deo perquàm acceptus. Filium Dei vtique Regem, hospitem non exciperet modò, sed hospitio acceptum pluribus annis illius etiam obsequio frueretur.

Iosue 10.

Datum est miraculo quondam, quòd steterit Sol, obediente Domino voci vnius hominis præpositi Hebræorum, videlicet heroïs Iosue: sed quoties stetit non Sol, sed ipse Dominus Solis, & ipse Dominus Iesus rerum omnium moderator; obediente sæpe Domino nutibus huius Sancti, cuius incrementa virtutis omnigenæ eum, vbi cessit fatis, cælis postmodum adscripserunt.

IV.

Esto fuerit accrescens Ioseph, & fastigio sanctitatis Angelos ipsos anteïens; nec mortuus augmēto suo posuit modum: cùm enim illum iam beasset Christus multiplici cōtactu, eū suæ ascensionis consortem in cælum euexit, vbi corpore & anima felix cōgaudet Christo; vt cui nostris ærumnis obnoxio sæpe in hoc sæculo cōpassus est, iam eidem triumphanti in gloria colletetur. Ea est ratio, quam exposuit S. Bernardinus, vt adstruat suā sententiā de

S. Bern. de S. Ioseph.

gloria Sancti Ioseph, penes corpus & animam simul, pro qua stabilienda, Pauli mentem laudat, non dissonam ab hoc sensu, cùm ait ille: *Sicut socij passionum estis, sic eritis & consolationis.* Adstipulatur mente præsaga Rex Salomon. *Custos Domini sui glorificatur.*

2.Cor.1. Prouerb.28.

Et huic sententiæ, de plenilunio Ioseph, videntur plurima suffragari. Primum, quòd eam sententiam prædicauit Gerson in Concilio Constantiensi, nemine reclamante à tacente Ecclesia quæ suo silentio subscripsit piæ huic opinioni quam firmat Gerson hoc Epiphonemate. *Quantus existimandus est in gloria iustus Ioseph, & in cælis, qui talis ac tantus inuentus est in miseria, & in terris.* Hoc item non inepta ratione stabilitur. Scilicet Christum, qui parentes adeò excoluit vt esset subditus illis, non reliquisse eos ingloriós post mortem; at nullibi reliquiæ reperiuntur superstites ex Sancto Ioseph, quas venerari possit Ecclesia, sicut & colit Sanctorum exuuias thecis aureis reconditas: ergo verisimile est, Sanctum Ioseph custodiâ Christi clarum surrexisse, cùm multa corpora Sanctorum surrexere mortuo Christo, atque adeò corpus illud aliàs inhumatum, iam gaudere in gloria rediuiuum. Et cùm non obstet Ecclesia, non censeo tutum esse inficiari hoc assertum de plenilunio Ioseph, quod Ecclesia in Concilio silens approbauit.

Gers. in ser. habito in Cōcilio Const.

Fauet & figura illa vetus Patriarchæ Ioseph, quem Pharao *Fecit ascendere super currum suum, pracone clamante, vt omnes coram eo genu flecterent.* Hac enim sanctiore historia subindicatur Sanctus iste Ioseph, ascendens in cælum cum rerum omnium Domino, & sospitatore Iesu, qui vult hunc suum gerulum, patrémque nutritium à fidelibus, obsequiis minimè vulgaribus honorari. Rationem subiicit Codex sacer, ob quam Ægyptij se totos addixerant cultui prisci alterius Ioseph; videlicet ille præfectus annonæ, & rei frumentariæ, incolume vulgus ad arbitrium suum inescabat, ideoque compellabat eum populus, vt suum Saluatorem, quem Rex veluti collegam in currum euexerat. Noster Ioseph ad arbitrium suum Christi infantis momenta moderans (erat quippe subditus illi) nonne fuit præpositus optimo frumento, quo quæuis anima saginatur? Annon eamobrem Ciconia pietatis imago fuit, & est vbique terrarum, quia parentes vetulos iacentes in nido, suis alis sursum effert, vices reddens curæ, quam gesserunt ætatis tenellulæ? Christus, qui omnia officia pietatis expleuit, non defuit nutritio suo extincto; scilicet è tumulo, vbi iacebat vt in nido impos & imbellis, eum erexit, & velut alis suis impositum sursum vexit; curam, quam Ioseph infantis habuerat, gloriâ plenâ, consciis corpore & animâ, soluturus.

Gen.41. Luc.2. Pierius hieroglyph.l.17.

Non ambigo, gratiam, quæ naturam non destruit, sed defæcat, Iosepho sua omnia in cælis seruasse sarta tecta; id est, amorem eum in gloria non excidisse, quem Deus exhibuit illi Sancto, dum versaretur in humanis; atque adeò constans est, eum illic præualere, quem dum ærumnarum huius æui conscius esset, multiplex tamen gratia aliis omnibus Sanctis fecit eminere. Et credo, non esse procul à mente præsaga voces illas populi, qui sic suum nutritium Ioseph precabatur: *Salus nostra in manu tua est; tantum respiciat nos Dominus, & læti seruiemus Regi.* Non est eludenda fides huius præsagij, typum referentis illius orationis, qua debemus Sanctum Ioseph simili verborum serie compellare. Et hæc sit formula supplicantis: O beate, ô Christifer, qui manibus olim gerulis Christi, eumdem & nunc adhuc attrectas: Salus nostra in manu tua est cùm Dominum Iesum attingis: Salus nostra in manu tua est, cùm tibi Christus impertit gratias dispescendas eis, qui te sollicitant: Salus nostra in manu tua est, quia eadem manus, quæ Christum duxit, potest & ducatum nobis præstare in cælum, si minimè indignos præbuerimus nos hac tua clientela. Tantùm respiciat nos Dominus & læti seruiemus Regi: O Ioseph Sancte, & inter Sanctos mirabiliter Sancte, aspice nos propitius; spirent oculi tui quid vitale, vt Regi Christo non ingrata sint quæ pendimus obsequia.

Genes.47.

Annuit votis nostris ille Sanctus, sed ea cautione, quam adhibuit Patriarcha Ioseph, cuius cùm opem mendicarent Ægyptij, ille ait: *Adducite pecora vestra, & dabo vobis pro eis cibos.* Efflagitatis opem Sancti Ioseph, auditores; adducite pecora vestra; & dabit cibum opimum, nempe Corpus Iesu. Pecora vestra, sunt peccata; peccata enim quasi pecoris acta, adducite ad Confessorem, pateant omnia, & Sanctus ille Eucharistiam vobis exhibebit. Proh dolor! plerique pecus exiguum adducunt; minuta confitentes pecoris acta, vt sunt inania verba, dicteria, scommata, desides atque tepentes preces, simultates seu leuiuscula odia; sed armenta non educunt. Etenim tacent incestus, atque sacrilegia, auri vim magnam malè partam, simonias, & facinora plura, quæ pudet exercere; quæ tamen non puduit impiè perpetrare. Macte, ô fideles, quos perculere merita Sancti Ioseph, adducite pecora vestra, aperite ostium hirco latenti, id est fœdæ libidini, egerite bilem, quæ abdita est, & leonem refert sæuientem in proximos; quòd si non suppetunt vires, hanc à Ioseph isto expetite gratiam, quam Iacob à filio suo Ioseph in historia Sanctæ Geneseos emendicat. Sic orat ille senex: *Si inueni gratiam in conspectu tuo, facies mihi misericordiam, vt non sepelias me in Ægypto; sed dormiam cum patribus meis, & auferas me de terra hac. Cui Ioseph: ego faciam quod iussisti.* Vtinam & nos sicut Iacob illi litemus. Singuli ergo sic oremus.

S. Ioseph quid petat à cultoribus suis.

V. Quid sit expetendum à S. Ioseph.

Genes.47.

O vir Sancte Ioseph, præposite domui Christi & Mariæ, si te aliqua nostri cura tangit, misericordiæ hoc vnum specimen prode, vt non condamur in Ægypto. Id est, ne moriamur in fæce delictorum, quorum illuuies est sordidior in Ægypto. Sepelias nos cum patribus nostris, id est ea nos dignare gratia, cuius ope obeamus mortem, quæ nos ab Ægypto peccati dissitos, adscribat coetibus Angelorum. *Amen.*

PRÆFA

PRÆFATIO AVCTORIS,

AD INDICES PLVRIVM SCIENTIARVM, ex quibus coalescit iste Tomus, opere polymito.

SESQVIPEDALE nomen, huius operis titulus videtur ingerere, oppignerando fidem meam pro sistendis omnibus scientiis, ad discussas hic morales veritates argumentis congruis astruendas. Moralis Encyclopędia, vox est fastuosa velut ferculum pompaticum, quod in triumpho fuit solitum deferri gressu lento, & ambitioso ornatu, quo victor, auræ litans populari, superbiam turgentis animi ventilabat.

Si in calce libri, ego palàm facio, me stetisse pollicitis, & conduxisse scientias omnes, vt obstetrices huius fœtus, nemo dabit vanitati titulum, qui est nomenclator, & interpres sinceræ, licet abditæ veritatis. Ecce tibi Lector opus istud hic compage dissoluta, nudas obiiciens scientias, quæ sua fida mihi præbuerunt obsequia in tomo isto, quo toto vagæ, & dispersæ latent; sed sese nunc vltro produnt; habent enim in hoc primo tomo, habebuntque tribus aliis sequentibus, singulæ quæque suos indices opportunos.

INDEX SYMBOLORVM

QVÆ HIC MORALITER EXPLICATA, vitæ litant rectius informandæ LECTORI PROPITIO.

SYMBOLVM hic dico breuem, & acutam sententiam, quæ picturæ adiecta sonat aliquid egregium. Etenim absque pictura, voces quantumcumque breues, & acumine plenæ nomen, aut rationem Symboli minimè sortiuntur. Ipsa etiam pictura sola silet, & muta nihil exprimit; sed fit sententiâ adiunctâ loquax, & vocalis, tantò cultior, quantò magis est compendiosa vocis eius expressio. Nam symbola multiloquium odere, & industriam breuitatem Laconum æmulantur. Quid symbola significent, idperquam sæpè latet;

vt sensus altè situs, perspicax ingenium sollicitet ad medullam pinguem prætensi asperi corticis eruendam. Itaque index iste tribus constabit, scilicet symbolo, pictura, & applicatione vocum, quæ naturam symboli constituunt. Cæterum symbolum in concione benè aptatum, & digestum, est locuples ornamentum.

A

SYMBOLVM.

Adde parum paro. *Pag.* 100.*col.* 1

PICTVRA.

ACADEMIA Altorfina pinxit plantam, seu fruticem altè exurgentem, cui vas guttatim & parcè infundebat aquam, quasi diceret, frutices obrui nimio affluxu aquarum, recreari verò parcitate, & exurgere menstruis incrementis.

APPLICATIO.

O Religiose tua interest, & præsertim si es Minorita. Adde parum paro. Professio tua est de paro. Indulgere noli vsui laxiori, sed parcè concessis vtere, ne inferas crimen voto emisso inclytæ paupertatis. Diceris, Frater Minor. Hoc parum est, & paruum. Adde parum paro, viue, vt vouisti & sic merita cumulabis.

SYMBOLVM.

Aderit mox ventus & vnda. *pag.* 157. *col.* 2

PICTVRA.

Nauis immota, cuius nautæ operi se accingunt, & explicant vela flabris ventorum, quorum aura leuis incipit aspirare.

APPLICATIO.

Instante Pentecoste nauis Ecclesiæ velut in statione, mari huius sæculi non audebat se committere. Omnes enim latebant discipuli. Sed cùm complerentur dies Pentecostes, & essent omnes discipuli congregati pariter, in vno codemque loco, factus est repentè de cælo sonus tanquam spiritus vehementis, deinde nauis illa suo è littore soluit acta Dei spiritu. Etenim Apostoli omnes, in longinquas orbis oras, vt emergentes hoc spiritu periti transmigrarunt.

SYMBOLVM.

Ad rastra, vel ad astra. *pag.* 23. *col.* 2

PICTVRA.

Academia Altorfina suos alumnos excitare volens ad studendum, pinxit hinc rustica rastra, & inde calamum ritè aptatum, cui corona desuper imminebat.

APPLICATIO.

Adolescentes, penes vos est rastrum, sicut & penna coronata: si pœnam, & pennam coronatam fugitis symbolum studiorum, rastrum erit sors vestra, nimirum vita rustica, mores inculti, animus hispidus vos sequentur, desides & ignauos studia detrectantes.

SYMBOLVM.

Aduerso tuta volatu. *pag.* 76. *col.* 2

PICTVRA.

Auis quam sospitem laxauit accipiter, illa vias init oppositas aui carniuoræ, vt ita sitæ caueat vitæ, quæ in discrimen vocaretur, si rursus incurreret in rostrum accipitris, à cuius antè fuit vnguibus expedita.

APPLICATIO.

Pœnitens anima, quæ se à diaboli laqueis expedit. Si tutò velit sibi consulere, peccandi ansas omnes effugiet, insidias sic prætensas à dæmone præcauendo.

SYMBOLVM.

Æquari pauet alta minori. *pag.* 553. *col.* 1

PICTVRA.

Alta papauera truncata fiunt humilia sicut parua.

APPLICATIO.

Superbus pauore, metu, & inuidia concutitur, quando videt homines olim subiectos ei, assurgere in eamdem ipsius sortem. Ambit enim semper aliis omnibus eminere.

SYMBOLVM.

Agere & pati fortia Romanum est. *pag.* 13. *col.* 1

PICTVRA.

Mutij Columnæ Præfecti Generalis Ecclesiæ fuit hoc symbolum, adiectâ picturâ manus armatæ.

APPLICATIO.

O Christiane deses, & ignaue, tua fœminina manus, vt inermis, est, & delicata prodit te non esse Ecclesia Romana satum. Nam Romanum esse, perinde sonat, ac virtuti operam dare, & bonis actibus insudare.

SYMBOLVM.

Aggrediar, ingrediar. *pag.* 535 *col.* 1

PICTVRA.

Henricus IV. Rex Galliæ & Nauarræ, vrbem Parisiorum obsidens, nummos sparsit, vbi omine fausto cudit vrbem hanc obsessam, & in numismatis ora voces illæ insculptæ robur, & constantiam eius animi declarabant.

APPLICATIO.

Vita nostra velut militia est, obsidione cælum cingimus, egregia opera perpetrando, quasi arietem intorquemus in mœnia. Profectò parum est aggredi, nisi contingat, & ingredi, Deo dante fores erunt peruiæ, si nusquam ab incepto bono opere desistamus.

SYMBOLVM.

Alta alatis patent. *pag.* 306. *col.* 1

PICTVRA.

Equus nomine Pegasus alatus in cælum contendens.

APPL

APPLICATIO.

Anima initiata, seu pasta sacris Eucharistiæ mysteriis est velut alis instructa, quibus sese efferre debet ad ardua, vale dicendo rebus omnibus infra cælum, vt indignis hominum affectu, qui duntaxat vni Christo debet, vtpote rerum omnium Domino deuoueri.

SYMBOLVM.

Altera melior. *pag. 74. col. 2*

PICTVRA.

Serpens senio confectus æuum & corium mutans, in pettarum angustias se immittens, vbi pelle veteri exuta nouam induit

APPLICATIO.

Pœnitens, & confessus homo, nouum vitæ genus instituens, id est austerè viuens, inolitos seu antiquos habitus exuendo Dei gratiæ se aptat, qua velut ornamento nouo eius anima decoratur.

SYMBOLVM.

Altiora. *pag. 117. col. 1*

PICTVRA.

Aloysius Estensis Cardinalis, illi vocabulo adiiciebat Prometheum ignem è cælo virgula referentem.

APPLICATIO.

Ratio humana volens discutere fidei decreta cæcis tenebris obumbratur. Est petendum è cælo lumen, quo affulgente fides erit liquidior.

SYMBOLVM.

Amor addidit alas. *pag. 144. col. 1*

PICTVRA.

Felix Princeps Salernitanus amoris energiam expressit pingens testudinem alatam. Tardioris enim aliàs ingenij, vbi sensit amoris aculeos, factus alacrior omnem exuit inertiam.

APPLICATIO.

Peccator olim criminum mole grauis, & tardus ad virtutum praxim, statim atque Deo manus dedit, amoris eius alis instructus, calles ita virtutis init, vt volare magis, quàm currere videatur.

SYMBOLVM.

Amoris ostium, non hostium. *pag. 235. col. 2*

PICTVRA.

Ambrosius pinxit amorem in ostio horti peramœni, ita monens non esse locum senticetis odij, atque litigij in eo loco vbi omnia luxuriant floribus, oculis & naribus explicatis.

APPLICATIO.

Ostiolum tabernaculi sancti, quo educitur illa theca panem Angelorum concludens, non animæ iniquæ patet. Quippe Dei hostis est, qui exosos habet reprobos omnes. Sed hæc porta soli est peruia charitati.

SYMBOLVM.

Animis illabere nostris. *pag. 271. c. 2*

PICTVRA.

Paradinus manna è cælo labens pingit, adiecto voto illo, cuius descriptæ voces sunt indices.

APPLICATIO.

Vtinam illa pictura loquax referens Eucharistiam, altè nostris mentibus insideret. Non aliâ prece foret opus eunti ad mensam Angelorum: ea siquidem aspiratio frequens conciliare potest Dei gratiam, quæ in Communione multiplex est. Deum igitur sic vrgeat anima astans crepidini altaris. O Manna sanctum animis illabere nostris. Quippe labanti animo, si non illaberis omnia collabuntur.

SYMBOLVM.

Antidoti salubris amator. *pag. 283. col. 1*

PICTVRA.

Calix è quo sanctæ crucis stipes emergit.

APPLICATIO.

Calix ille typus est Eucharistiæ, quam meditando crucem vnusquisque debet accipere. Ne igitur nauseet homo recolens memoriam crucis, accedendo ad Euchatistiam; ille sapor ingratus sensui corporeo animæ sapit: quippe meditatur eo amatore Deum diluisse dulcedinem lethiferam, quam Adam, & Eua senserant in pomo, cuius inediam non ferentes, hoc se pastu sacrilego, miserè sauciarunt.

SYMBOLVM.

A semitis impiorum elongor. *pag. 128. col. 1*

PICTVRA.

Cardinalis Criuellus pingebat ceruam, quæ in loco seorsum posito hinnulum suum parturiebat.

APPLICATIO.

Symbolo illo, fuga cuiusque mali consortis suadetur opportunè tibi ô anima Christiana. Si namque cupis illæsos virtutis tuæ fœtus habere diu superstites, A semitis impiorum cœtu, & moribus elongare.

SYMBOLVM.

A solis ortu, vsque ad occasum. *pag. 198. col. 2*

PICTVRA.

Heliotropium, seu solsequium flos est croceus, & sincera solis imago, cuius folia acuminata ferens in orbem ducta; claros radios imitatur. Flos ille gyrans ab ortu ad occasum solem sic sequitur, vt ab hac sequela nomen solsequij congruè sortiatur.

APPLICATIO.

Obstricta Deo multis beneficiis anima, omni momento debet eius sese sistere obtutibus. Qui namque Deum attentè suo semper animo versat, ille Dei gratiæ radiis iugiter illustratur.

SYMBOLVM.

Diſcite iuſtitiam moniti. *pag.242.c.2*

PICTVRA.

Baſſanus Rex Sicambrorum filium ſuum reum,& noxium gladio plecti iuſſit,& hunc deinceps gladium, ſibi prodeunti præire palàm voluit ſanguine filij ſui purpureum,vt hoc gladij vltoris ſpectaculo, populus cautior exiſteret legibus obſequendo. Symboli loco Regi præfato fuit hic gladius adiectus vocibus his. Diſcite iuſtitiam moniti.

APPLICATIO.

Anima Chriſtiana, volo tibi ſemper eſſe præſens ſymbolum iſtud cogitaoti de communione obeunda: nimirum putes ibi gladium exertum eſſe, procul ab hac menſa arcentem reprobos homines,à recto Euchariſtiæ tramite deuiantes.

SYMBOLVM.

Diuerſa ab aliis virtute valemus. *pag.10. col.1*

PICTVRA.

Struthio grandis ales, viuaces habet oculos, quorum acies in oua egeſta vibrata, foras educit pullos,quos vt aliæ matres aues foueant, & informent enixis ouis aſſolent incubare.

APPLICATIO.

Dum Prælati ſubditis inuigilant, & attentè notant, quid vnumquemque decet, oculi eorum ſunt & aliis, & etiam ipſorum animæ ſalutares.

SYMBOLVM.

Diuino Numine paſcor. *pag.323.c.2*

PICTVRA.

Aquila veſcens dapibus opiparis, quas Gentiles olim credidere Ioue prouidente datas ei,vt volucri ſupremo Numini dedicatæ.

APPLICATIO.

Malè fuit quondam ineſcatus homo, dæmonis induſtriâ factus morti obnoxius, poſt epulas inſtructas ab Angelo deſertore. Sed opportunè Deo verſante vices habet homo, quòd geſtiat, Deoque grates rependat quàm maximas, ad cœnam admiſſus cuius vſu refricare poteſt hoc ſymbolum. Siquidem diuino Numine ſaginatur.

SYMBOLVM.

Dum plena eſt fit æmula Solis. *pag.;19. col.1*

PICTVRA.

Henricus II. Rex Galliæ vt notaret ſe non imparem eſſe Regi Franciſco I.patri ſuo ob res præclarè geſtas pinxit lunam, quæ plena Solis radios æmulatur.

APPLICATIO.

Non aſſentatorem induo, neque in blanditias me compono, ſi Mariæ aris ſuperimpono ſacris regium illud encomium abditum lemmatis inuolucro. Ita ſanè, Maria gratiæ plenitudinem congruam ſibi aſſecuta eſt; vnde & eſt ſortita nomen quo Angelus eſt dignatus eam, à quo nuncupata fuit gratia plena. Itaque dum plena eſt, fit æmula Solis. Sic enim Maria enituit concipiendo Ieſum, vt in ſolem ipſum,ipſa caro Virginis tranſierit, dum ex Mariæ carne fuit corpus Domini coaptatum.

E

SYMBOLVM.

Elata niteſcit. *pag.20. col.2*

PICTVRA.

Pinxit Scipio Bargaglius; nubem ſurſum, ex imo latam, vbi excipiens radios Solis illucentis: ex opaca prius, iam coruſcanti lumine radiabat.

APPLICATIO.

Humanitas noſtra verè humi,& in imo repens (nam homo ſic vocatur ab humo) iam à Deo aſſumpta dici poteſt inſtar cæleſtis luminis enitere.

SYMBOLVM.

En curas hominum. *pag.561.col.2*

PICTVRA.

Quidam pinxit nauem irato mari iactatam, quaſi miſerans in prolem ſic affectos parentes, vt iniquos maris æſtus ſubeant, ad rei familiaris aliquod incrementum.

APPLICATIO.

Potiores hominum curæ, nihil aliud ſunt, quàm ludibria venti. Quicquid enim moliuntur. illud omne litat ſordidæ vanitati.

SYMBOLVM.

Et auulſa florent. *pag.183.col.1*

PICTVRA.

Lilio à radice exciſo datum eſt germinare, ſi ceſpes eius aquis limpidis immergatur.

APPLICATIO.

Anima gratiâ diuinâ cadens, à Deo exciſa iacet. Sed ſi immergatur aquis pœnitentiæ illico renouatur.

SYMBOLVM.

Et feci, & fregi. *pag.107. col.2*

PICTVRA.

Vermiculus aligerus vnde filum ſericum emergit,tumulum aptè ſibi condit, & inde quaſi rediuiuus exit, tumulo perforato.

APPLICATIO.

Reſurgenti Chriſto quadrat hoc ſymbolum. Quippe volens ille ſuo conditus eſt ſepulchro, & vltro oecis ſe laqueo inſeruit, ſed & fregit manicas, & compedes mortis. Omnium hominum pendulas exuuias, orbe toto mors oſtentat in titulis vexillorum, quæ ſepulchris imminent, aut abſcondit in tumulis; ſed exurgens Chriſtus,pleroſque diræ morti eripiens, reduces excitauit.

SYMBOLVM.

Ex glacie tandem cryſtallus euaſi. *pag.37. col.1*

PICTVRA.

Aqua concreta gelu, fit cryſtallus.

APPLI-

SYMBO

SYMBO

SYMBOLVM.

Leuiter si tangis adurit. *pag.541.col.2*

PICTVRA.

Vricæ attritæ manum adinstar ignis vrunt. Ideoque nomen, ab vrendo congruè sortiuntur.

APPLICATIO.

Corpore toto diffusus est tactus, ideoque patet insidiis, & maximè libidinis, qua corpora mutuo contactu æstuant; fitque corporum illecebris id, quod sequitur ex attritu vrticarum, quibus vel tantisper admota manus, subitum concipit incendium, quo pustulis exurgentibus morbida cruciatur. Hoc & moneo; si corpora attrectas, conflagrabis igne luxuriæ. Nempe caro ex contactu maximè Venereo scintillat, & magna suscitat incendia. Itaque cautè fuge corporum ardens contagium, & secede, tua vt sit castitas illibata.

M

SYMBOLVM.

Malè agentibus pauor. *pag.438.col.2*

PICTVRA.

Sol quo oriente feræ truces, & crudeles fugam capiunt, & se abdunt imis in antris, ita suæ vt consulant vitæ, contra intorta spicula venatorum.

APPLICATIO.

Quisquis attentè Deum sibi proponit, opus quando suum auspicatur, ille nequit delinquere. Dæmon namque fugit eos, quibus præsentia diuina solet iugiter affulgere. Si cunctatur homo peccare, viro aliquo insigni astante, potiori ratione, Dei oculis dum se sistit homo, suis inuigilat actibus, ne contingat ei committere, vnde Dei vindex oculus offendatur.

SYMBOLVM.

Malo mori quàm fœdari. *pag.49.col.2*

PICTVRA.

Mus Ponticus est adeo puritatis amans vt nitidum vellus suum fœdare nolit, esto vita eius vocetur in discrimeo. Venator enim aduertens confugisse murem hunc in foramen, stercore fœdo totum inficit ostiolum, certior effectus malle murem mori, quàm stercore conspurcari.

APPLICATIO.

Diabolus vt perdat virgines puellas quæ castè viuunt seorsim ab aliis, extra domos earum multa parat fœda, puta ludos, epulas, & choreas. Sed castæ puellæ malunt remanere domi, quàm fœdari contagio hominom obscœnorum.

SYMBOLVM.

Malo vndique clades. *pag.81.col.1*

PICTVRA.

Pingitur à Paradino lepus in circulo gladiis exertis armato, quibus extrema clades lepori iugiter intentatur.

APPLICATIO.

Symbolum hoc est animæ peccatis obnoxiæ quam conscientia lancinat, & lacessit post nefanda crimina perpetrata, vt scorpius animal virulentum, brachiis suis mentitur amplexus, cauda recondente lethale virus, ita, & Dæmones obiectis opibus, gloria, atque deliciis, amicos se simulant hospites; sed vbi insinuarint se se homicidæ illi spiritus, animas synderesi inquieta laniant, & iugi punctione totum terebrant hominem, quem demum grassante lue peccatorum, miserè depascuntur. Conscientia hominis nequam, malè sibi conscia, tremula semper est, & pauida sicut, & lepores, & acta velut aculeis, puncturis semper est obnoxia. Dæmone sic vltore, cui volens anima mancipatur.

SYMBOLVM.

Maturitate inclinantur. *pag.638.col.2*

PICTVRA.

Spicæ opimo frumento graues, deorsum inflexæ.

APPLICATIO.

Maria, & Ioseph coniuges, vtroque suas alternante vices fuere geruli Christi infantis, & veluti spicæ sacrum hoc frumentum electorum, sua taberna paupere concluserunt. Illæ duæ spicæ cælo iam maturæ, tantùm abest, vt se sursum euexerint, quin immò magis se meritorum pondere depresserunt.

SYMBOLVM.

Melior doctrina parentum. *pag.455.c.1*

PICTVRA.

Philomela seu lucinia auis adhuc rudis, & nescia cantus, io syluis alias audiens auiculas garrulas, & loquaces, omnium aspernatur auium cantum, vt parentis philomelæ suaue melos ebibat, à quo postea non recedit, deinceps vt edocta, tonos musicos auribus ingerendo.

APPLICATIO.

Esto caro demulceat, mundus alliciat, dæmon insusurret, semper adhære tuæ doctrinæ matris, scilicet Ecclesiæ, si noo vis à recto cæli calle degener aberrare.

SYMBOLVM.

Meos ad sidera tollo. *pag.133.col.1*

PICTVRA.

Auis quædam nuncupatur auis paradisi, quæ dorso suo pullos euehit, eos ab ouo docens ab infimis abhorrere.

APPLICATIO.

Crux instar auis huius est. Eos qui crucem baiulant, vicissim illa gerit, & inserit cælo quasi sequaces Christi crucifixi ad sidera præeuntis.

SYMBOLVM.

Me prole & sceptris Iuno secunda beat. *pag.496.col.2*

PICTVRA.

Iunoni pauo fuit auis olim sacra. Vnde quia Iuno præesse coniugiis credebatur, pauo typus erat fœcundi coniugij. Maximiliani Imperatoris vxor, quatuordecim enixa liberos idoneos regno pinxit auem illam Iunoniam stipatam pullis innumeris, vt suam fœcunditatem hoc symbolo testaretur.

APPLICATIO.

Maria vocabatur vxor illa cuius erat hoc symbolum, quod titulo potiore quadrat alteri Mariæ scilicet Virgini Deiparæ, quæ tot filios habet, cælo natos, quot clientes qui se almæ parentis huius obsequio, constanti animo consecrarunt.

SYMBOLVM.

Mergat, vt emergam. *pag.259.col.1*

PICTVRA.

Mergus auis est, ita nuncupata quia se crebrò

immergit

immergit aquis, quibus abdita aliquandiu, tandem emergit longè ab eo loco, vbi visa est antea delitere.

APPLICATIO.

Qui se immergit aquis pœnitentiæ, id est, lacrymarum, ille emergit, in gratiæ apicem, eò altiorem, quò demissior fuerit abyssus, in quam se demisit anima, dolore saucia. Quò namque magis aqua tumet, eò altius quoque nauem euchit ad superna.

SYMBOLVM.

Monstrant Regibus astra viam. p.60. col.2

PICTVRA.

Ioannes Rex Gallus olim instituit congregationem equitum, quibus stellam dedit in tesseram, fortè Magos Reges insinuans, qui ductu stellæ Regem Regum Dominum adorarunt.

APPLICATIO.

Christiane tibi Deus astat pro foribus, ictu repetito crebrò pulsans ad ostium cordis, & lumine desuper illapso næuos imò sordes multas ingerens menti tuæ. Si cautior inde fias, benè tibi nempe sapis aliquid regium. Sin verò secus abis per inuios calles, malè tibi, vtpote qui lixarum, & agazonum habeas ingenium, & haudquaquam regio illustrorum tramite gradiaris.

N

SYMBOLVM.

Nescit contagia terræ. pag.48. col.2

PICTVRA.

Ales quæ nuncupatur auis paradisi suaues edit concentus, puro rore solùm pasta viuit. Est amica liberioris aëris, & diffusi: nunquam incubat terris, sed ex arbore pendula, vix vacat à volatu, ita vt huic volucri cadere in terram perinde sit ac mortem repentina citò citiùs expirare.

APPLICATIO.

Vobis, ô Sacerdotes, & Leuitæ quadrat hoc symbolum. Estis enim alites cæli, quibus facer inest cantus, & è cælo victus paratur annuus. Castitas annexa sacro characteri vestro, arcet à vobis omnem libidinem. Nempe mori perinde est Sacerdoti, ac voluptati corporis indulgere.

SYMBOLVM.

Nihil coinquinatum. pag.467. col.1

PICTVRA.

Gregorius XIII. Papa lubilæi anno cudit numisma vbi templum erat ostio aperto, ea cautione tamen, vt omnia impura procul huius à templi foribus arcerentur.

APPLICATIO.

Aptare potes hoc symbolum Eucharistiæ, vel templo gloriæ, id est paradiso. Etenim vtrobique Dei gratia petitus ad ingressum, & accessum, qui impuris omnibus inuius est. Siquidem inde nequam omnes homines expelluntur.

SYMBOLVM.

Nihil penna, sed vsus. pag.105. col.2

PICTVRA.

Struthio est auis procera suas semper alas explicans ad volandum, ementito tamen volatu, quippe volare nequit, ausus eius, & conatus prægrandi corporis pondere prægrauante.

APPLICATIO.

O hypocrita, quid ventilare prodest pennas inutiles ad volatum. Plerique sacro dum intersunt, alta gemebundi trahunt suspiria, totique cælis hærent oculorum tenus, quos si extra sacra prouoces ad virtutem, ad quam collimare debent vota, preces, & affectus, illi protinus resiliunt à virtutum praxi. O hypocrita. Nihil penna, sed vsus. Vtere affectibus ad effectus, & non ad fastum, atque fucos. Quid dimidias sacrificium Christi, id est, quare totum te offers eius obsequio deuouendum, & dum ingruit occasio virtutis obeundæ, vt refuga detrectas praxim, cui te voce, fletu, suspiriis, & erectis in cælum oculis addixisti. Hoc igitur esto ratum, debere manus hominis esse substratas alis, id est debere vota boni agendi, ad opera congrua reuocari.

SYMBOLVM.

Non aliter. pag.169. col.1

PICTVRA.

Marchio Pignenius pingebat palmam exponentem Soli dactylos suos, vt ad maturitatem peruenirent, eius radiis impregnati.

APPLICATIO.

Hoc lemma notat, nos inscio nostro Sole, Deo videlicet, posse quidpiam exercere perfectum. Omnis enim nostra industria deficit, & est cassa nisi influente Dei gratia cælitus adiuuetur.

SYMBOLVM.

Non cernuntur, & adsunt. pag.165. col.2

PICTVRA.

Philippus Spinola Cardinalis Solem depingebat, quem etsi quandoque nubes obumbrent, obstare tamen nequeunt quin influat, esto nemo videat hos influxus, qui se actione magis explicant, quàm aspectu à quo non est semper sincera rerum veritas expetenda.

APPLICATIO.

Caluinus malè negat præsentiam Christi in Eucharistia, quia pane consecrato nihil omninò noui occurrit oculis, vnde peti possit diuini illapsus euidens argumentum. Esto nubes specierum panis, atque vini, huiusce Solis aspectum oculis adimant, illæ tamen sensibus obiectæ nubes non obstant, quin Christiana fides eum aspiciat, & charitas influxus eius percipiat, qui non desinunt esse, licet non corporeis sensibus explicentur.

SYMBOLVM.

Nocuit esse locutum. pag.165. col.2

PICTVRA.

Post mortem Cardinalis Carafæ, qui de medio sublatus est ob iactata quædam conuitia in summum Pontificem Pium IV. pinxit æmulus eius anserem, cui clamare necem conciliat. Dum namque volant anseres circa montem Taurum aquilis fœtum lapillum rostro tenent, ne quidpiam ore sonent. Cum verò incautè clamant aquilas excitant, quæ garrulas, & loquaces aues deuorant desuper irruentes.

APPLICATIO.

Turpiloqui homines, blasphemi, periuri, detractores, dæmones prouocant, à quibus miserè discerpuntur.

SYMBOLVM.

Non cognouerunt lucem præſentem. *pag.233.col.2*

PICTVRA.

Henricus III. Rex Galliæ, Caluiniſtis in Gallia graſſantibus, & hæreſeos lethale virus ſpargentibus, in icone cudit veſpertiliones, qui eſto luce ſolis eſſent circumfuſi, magna tamen cæcitate læſi velut in tenebris oberrabant.

APPLICATIO.

In veſpertilione prodit ſe hæreſis ingenium. Nam neque Scripturæ ſacræ credunt hæretici, neque doctoribus. Quippe ſibi indixere ſolum hoc negotium, videlicet, illis accenſo gratis, & prætenſo ſacro fidei lumine cæcutire.

SYMBOLVM.

Non mihi ſancta licent. *pag.215.col.2*

PICTVRA.

Porcus extra fores templi.

APPLICATIO.

Symbolum hoc pertinet ad omnes, quos peccata ſues, ſeu porcos turpiter effecerunt. Hi namque procul eſſe debent ab Euchariſtia. Nempe frequentare ſacra nefas eſt homini qui ſordeſcit. Caſta placent ſuperis, & peruia ſunt tantùm animis illibatis.

SYMBOLVM.

Non mihi Domine, ſed nomini tuo da gloriam. *pag.56.col.2*

PICTVRA.

Marcus Barbaricus Dux Venetiarum, martiales impetus dirigendo, Dei ad gloriam, ingenioſè ſui ipſius imaginem, & teſſeram expreſſit, Herculem depingendo ſæui leonis fauces fortiter elidentis.

APPLICATIO.

Diabolus tanquam leo rugiens circuit quærens, quem deuoret. Sed occurrendo Dei gratia inſtructis hominibus, ab illis proſternitur, nec idcirco tamen gloriatur homo, ſciens omne decus & honorem victoriæ de leone, eſſe penes nomen Domini refundendum.

SYMBOLVM.

Non mihi ſed Chriſto. *pag.515.col.1*

PICTVRA.

Celſus Dux Venetorum poſt inaugurationem ſuam numiſma cudit, in quo ducalis erat pileus, cui inſutus erat crucifixus, inferre volens non deferendum eſſe decus, & obſequium ducali pileo tantùm, ſed præcipuè Chriſto Domino crucifixo.

APPLICATIO.

Chriſtiane tuis omnibus operibus, & præſertim laude dignis inure typum Domini noſtri Ieſu Chriſti crucifixi, ne fortè vanæ gloriolæ prurigo moleſta tibi meritum ſubripiat. Et memento, nihil te poſſe cælo dignum exerere inſcio crucifixo.

SYMBOLVM.

Non inferiora ſequutus. *pag.49.col.1*

PICTVRA.

Margarita Valeſia filia Henrici II. Regis Galliæ nupſit Henrico IV. Regi Galliæ. Vtque ſuum regium animum exprimeret depinxit in icone florem illum qui cum ſole gyrat ſemper, adiiciendo voces in deſcripto ſymbolo lineatas.

APPLICATIO.

Anima prædeſtinata, cæli regno nata rebus infimis non capitur. Sed duntaxat vni Chriſto nubis, cui iugiter adhæreſcit.

SYMBOLVM.

Non poſſum aliò me vertere. *pag.498.col.2*

PICTVRA.

Heliotropium, ſeu Solſequium, non poteſt impedire gyros, quos ab illo petit & extorquet è cælo Solis radius influentis.

APPLICATIO.

Ille ſeuera typus eſt perfectæ obedientiæ. Illa namque gyrat, & vertitur ad arbitrium Dei, qui mediante ſuperiore iubet. Neque verus obediens, vnquam ab illo poteſt tramite declinare.

SYMBOLVM.

Non quæ ſuper terram. *pag.48.col.2*

PICTVRA.

Cardinalis à Turnone ſuo æuo potens, vtpote moderatus habenas regni, pinxit manna cælo fluens quaſi hac picturà dicens, ſe non terrena gloria delectari.

APPLICATIO.

Anima noſtra cælo ſata, nihil in terra debet ambire, ſed duntaxat vnum ad cælum anhela debet votis omnibus aſpirare.

SYMBOLVM.

Non veni mittere pacem ſed gladium. *pag.235.col.1*

PICTVRA.

Caluinus homo natus in perniciem hominum, aptè ſibi hoc ſymbolum finxit, depicta manu gladium exertum vnicuique viro obuio prætendente. Inſtitutiones eius virulentæ, primam paginam habent, hoc crudeli ſymbolo deformatam.

APPLICATIO.

Hoc ſymbolum apprimè notat hæreſis ingenium. Nempe primò manum offert, omnia blanda, & perhumana ſonans. Sed poſtea perfida mentitur, & tragœdias excitat, gladio inhumanè pio fidelium ſanguine cruentato.

SYMBOLVM.

Nulli cedit. *pag.64.col.1*

PICTVRA.

Andreas Vandramini explicare volens infractum animi robur depinxit proceram quercum, quam nulla ventorum flabra poterant euertere, illorum conſtanter impetus eluctantem.

APPLICATIO.

Magni roboris, & virtutis eſt, non cedere vanitati.

SYMBOLVM.

Numine Cæſareo, plenus vterque polus. *pag.450.col.1*

PICTVRA.

Caroli Quinti Imperatoris fuit hoc ſymbolum, Ille duas columnas ſuppoſuit ſtellis vtriuſque poli,

P

SYMBOLVM.

Pax patet insidiis. *pag.69.col.2*

PICTVRA.

PHilippus II. Rex Catholicus Batauos seu Hollandos videns defecisse suo ab obsequio, & coaluisse in Rempublicam exosam nomen Hispanum, armis aggressos frustra tentauit obsequiis postea delinire. Sed Bataui ex perfidis facti & infidi detrectauere fidem adhibere suis æmulis scilicet Hispanis, & cuderunt numisma ferens imaginem pacis, quam ferreæ manicæ, & circumfusi compedes obsidebant.

APPLICATIO.

Symbolum est hoc animæ prudentis, & cautè suæ saluti operam dantis. Sancti omnes vigiles excubias egere suo æuo toto, licet enim à tentatione sæpe vacarent, in feriis & induciis à diabolo hoste datis, subodorati laqueos, animum à virtutum praxi minimè relaxabant.

SYMBOLVM.

Per tot discrimina rerum. *pag.35.col.1*

PICTVRA.

Maximilianus Imperator multis & grauibus ærumnis iactatus, Imperium nactus diuturno bello lacerum, vbi tandem copiosum hunc sudorem tersit, malo punico depicto voces has adiecit. Est autem huiusce pomi indoles, & natura vt pomum illud corona cingatur eo tempore, quo formantur intus multiplices acini rubentes, vt sanguine cruentati. Imperator ille typo mali punici voluit insinuare sibi magno constitisse decus Imperij, nec tot esse rubros acinos in pomo coronato duros quot agones erat fortiter eluctatus.

APPLICATIO.

Christiane, cæli si te cupido tenet, memor esto coronæ mali punici, quæ sanguine pasta viget. Nullas omnino tibi præfige metas laborum, quos scito iuges, & acerbos esse debere, cælum vt dignè tibi concilietur. Quippe mala, seu angustiæ iustorum, non succedunt sibi tantùm, sed intimè conectuntur.

SYMBOLVM.

Pignora chara sui. *pag.294.col.2*

PICTVRA.

Paradinus pinxit crucem infixam pani, quasi verò panis esset suppedaneum crucis. Et illa duo, scilicet crucem, atque panem esse Dei chara pignora protestaretur.

APPLICATIO.

Constat apud omnes Christianæ vitæ professores visum frequentem Eucharistiæ, atque cruces æquo animo acceptas esse Dei amoris in nos locupIes argumentum. Rursus Christus ipse pani infixit crucem, quando suæ passionis memoriam habendam sanxit in Communione, sicque panem, atque crucem in vltima cœna, velut chara sui duo pignora sociauit.

SYMBOLVM.

Pinguium conuiuium fecit in monte hoc. *pag.645.col.2*

PICTVRA.

Isaiæ Prophetæ voces sunt hæ cap.25. quas Sixtus V. Papa sibi in symbolum sumpsit alludens ad patriam suam, cui nomen erat Mons altus. Pontifex ille natus humili loco volens illustrem facere patriam suam, præfecit ei Episcopum, ignotum antè locum dignatus Episcopali sede. Et nequando talis gratiæ vnquam memoria excideret, icones prægrandes cudit vbi typus erat vrbis in monte sitæ, è cuius vertice spicarum magnus cumulus emergebat.

APPLICATIO.

Iusti omnes censentur nomine montis; iuxta Vatis hoc suaue melos. Psalm. 35. [Iustitia tua sicut montes Dei] Res est vernacula montibus, vt ex eis emergant speciosi flores, ita, & qui aliis eminent sanctitate, florent vberius, & polymitis gratiæ flosculis, præ aliis omnibus innotescunt. In his montibus excelsis, lautè Deus facit conuiuium pinguium, quando se apponit in segetem, & frumentum electorum, faciendo suos conuiuas participes adipis frumenti, & vini, vt opiparè illorum anima saginetur.

SYMBOLVM.

Post nubila Phœbus. *pag.174.col.1*

PICTVRA.

Fuit hoc symbolum Henrici IV. Regis Galliæ qui pingebat in icone Solem rutilum post largos imbres desuper influentes. Rex hoc intendebat, scilicet post largos fletuum imbres, quos bella cient, ipsum tandem deposito nubilo coruscare.

APPLICATIO.

Antequam gratia diuina suos explicet radios in Eucharistia, necesse est præire fletus. Nam Sacramentum istud pœnitentis imbre madens, adiicit amplius gratiæ diuinæ, seu luminis incrementum.

SYMBOLVM.

Præda patet esca sui. *pag.124.col.1*

PICTVRA.

Piscis nomine purpura linguâ præacutâ viget, quam astutè vibrat in ostrea vicina sibi, quæ hac punctione excitata, explicatas conchas illico complicant & pisciculum prædonem ea parte tenent, & concludunt, quam protulit indiscretè.

APPLICATIO.

Plerique effusi in verba obscœna, periuria, & conuitia, exerrâ linguâ malè pereunt facti præda eorum, quos sugillant. O homo vaniloque, ea parte quam effundis, nempe tuâ linguâ, sæuo hosti diabolo præda pates esca tui. Caue ergo tuam ne animam, lingua procax & garrula deprædetur.

SYMBOLVM.

Præluceamus. *pag.8.col.1*

PICTVRA.

Ioannes Angliæ pingebat ignem de montis vertice prælucentem.

APPLICATIO.

O Prælati euecti estis super candelabrum. Verbo, & opere prælucete.

SYMBOLVM.

Pro ara, & regni custodia. *pag.48. col.2*

PICTVRA.

PICTVRA.

Qui naturæ rimas penitius inuestigare solent, aiunt aquilam cùm senescit aquis immergi, & alas ad Solem explicare, vt hoc sidere irradiante plumæ incalescant, & inutiles factæ laxiores flabris ventorum concussæ cadant, & his succedant recentiores pennæ, quibus renouata fiat aptior ad volatum. Et hac industria cauta, vita aquilæ propagatur.

APPLICATIO.

Volare nescit ille, qui nimia grauedine præpeditus ait Psalm.37. [Iniquitates meæ sicur onus graue grauatæ sunt super me.]O reprobi estis & vos eadem mole vetustatis præpediti, Christus vos pullos suos prouocat ad volandum.Causamini vetustatem,& ineptas alas,Renouamini. Vestri affectus alæ sunt, itur ad Deum, non pedibus, sed affectibus. Veternosos affectus alluite lacrymis, & deflete quæque mala, noxiè perpetrata. Sistimini quoque Soli, id est, attendite ad Iesum, vt eius gratia affulgente prauus appetitus nauseet ad optata prius, & acuatur ad sapienda Deum spectantia, vt ita demum,Christum anima consequatur.

S

SYMBOLVM.

Semine ab æthereo. *pag.176.col.2*

PICTVRA.

SVnt margaritæ cælo satæ. Concha expansa rore pascit eas abundè, donec illæ molem vnionum congruo tempore nanciscantur.

APPLICATIO.

Christus est margarita cælo sata.Sed illa sitit margarita volens largè sibi lacrymas à pœnitentis anima propinari.

SYMBOLVM.

Sequar quocunque vocabis. *pag.308. col.2*

PICTVRA.

Heliotropium ab oriente gyrans vsque ad occasum,ad Solis arbitrium,illud dulciter inflectentis.

APPLICATIO.

Anima Christiana Iesum vltro sequi debet non vocantem ad montem Thabor tantum, sed etiam ad amara omnia prouocantem.

SYMBOLVM.

Sic mitte sagittam. *pag.484.col.1*

PICTVRA.

Pauli III.Papæ fuit hoc symbolum. Pingebat ille telum directum ad scopum album. Quasi diceret se omnium honorum summum attigisse,albicante fine suo omni operi præstituto.

APPLICATIO.

Anima Christiana tibi præfige Deum in scopum, cui si alium substituis, profectò niger erit scopus ille tibi infaustè suam affingens nigredinem. Deo, qui tibi intimus esse debet satagito placere solùm, nec extra te deuius auram popularem aucupans noxiè diuagator.

SYMBOLVM.

Sic sopor irrepat. *pag.669.col.2*

PICTVRA.

Gunthramnus Rex Burgundiæ dormiendo vidit in antro prædiuites esse gazas. Euigilans se contulit in speluncam locuplete thesauro fœtam, vbi ingentem vim auri abditam reperit vnde voces has descriptas erat solitus vsurpare.

APPLICATIO.

Dormiendo Ioseph didicit esse gazas prædiuites in vtero Mariæ, scilicet Iesum, in quo sunt thesauri scientiæ,& sapientiæ Dei; ideoque sopor est similis exoptandus.

SYMBOLVM.

Sic tua nos virtus. *pag.433.col.1*

PICTVRA.

Dicitur esse quidam piscis afflans odorem gratum,cuius fragrantia capti alij pisciculi, eum semper stipant agmine copioso.

APPLICATIO.

Mariæ quadrare potest hoc symbolum, illa namque cælis eripuit Angelos, vt suaueolenti sibi Virgini sisterentur.

SYMBOLVM.

Scuto ipse recondor. *pag.298.col.1*

PICTVRA.

Eucharistia sacra sita in clypeo.

APPLICATIO.

Christus ei Clypeus est apud quem diuertit in Communione, iuxta Vatis oraculum [Scuto circumdabit te veritas eius]

SYMBOLVM.

Si Deus pro nobis, quis contra nos. *pag.134.col.2*

PICTVRA.

Tredecim tribus Heluetiorum, cudêre numisma, manus vbi pendula tenebat tredecim ligamina, vocibus adiectis in symbolo designatis.

APPLICATIO.

Reuerà Dei manu,id est auxilio desuper influente,nisus erunt cassi nostrorum omnium æmulorum.

SYMBOLVM.

Si serenus illuxerit. *pag.169.col.1*

PICTVRA.

Arbores exponentes soli corusco suos fructus,vt dignentur maturitate, cuius semper expertes erunt, nisi sole desuper influente.

APPLICATIO.

Quicquid gratia diuina suis illustrat radiis, illud est apprimè suis omnibus numeris absolutum.

SYMBOLVM.

Solemque suum sua sidera norunt. *pag.72.col.1*

PICTVRA.

Sol stipatus stellis, quæ ab illo sua lumina mutuantur.

APPLICATIO.

Animæ prædestinatæ fato saltem instante *Soli* iustitiæ fortiter adhærescunt.

SYMBOLVM.

Sola dicata luci. *pag.473.col.1*

PICTVRA.

Maria Angliæ Regina, suum in sponsum duxit Philippum II. Regem Hispaniæ. Erat Princeps ille

ille velut fax Europæ toti illucens bello, & pace clarus animum Regina suum testatura gratum in gratiam nuptiarum numismna cudit vbi Phosphorus stella lucis, iuxta solem rutila videbatur.

APPLICATIO.

Mariæ Reginæ cæli quadrat hoc symbolum. Illa namque sola fuit dicata luci. Quippe sua à conceptione fuit gratiæ radiis illustrata.

SYMBOLVM.

Sordida pello. *pag.256.col.2*

PICTVRA.

Ventilabrum quo à festucis paleæ secernuntur.

APPLICATIO.

Cardinalis Criuelli fuit hoc symbolum quo significabat, se non ferre malos, neque mores eorum noxios, imò magis eos odio habitos longius amandare.

SYMBOLVM.

Spes altera vitæ. *pag.279.col.1*

PICTVRA.

Paradinos pinxit spicas è sepulchro virides emergentes.

APPLICATIO.

Ex pinguedine cadauerum exurgit adeps, qui frumentum sato dat multiplex alimentum. Ita necis Christi liuor defluxit in Eucharistiam, quæ est spica virens, & morte verum omnium Domini saginata. Quisquis ergo vitam recreare parat ea spica, & optat huius frumenti adipe pasci, ille necem Christi Domini meditetur.

SYMBOLVM.

Suo perit exemplo. *pag.130.col.1*

PICTVRA.

Vipera nascendo necem conciliat matri, quam & ipsa debet à viperis filiis expectare.

APPLICATIO.

Iusto Dei iudicio contingit vt ingrata proles, iniuria parentibus, filios habeat & ingratos vindices ærumnarum antea Patribus illatarum.

SYMBOLVM.

Superat, quia fusa liquores. *pag.104. col.2*

PICTVRA.

Oleum oliuarum alus liquoribus immistum supernatat.

APPLICATIO.

Eleemosynæ symbolum est hoc. Sanguis Martyrum effusus est pro astruenda fide, & pro peccatis diluendis, lacrymæ pœnitentium largiter effluxerunt. In extremo tamen iudicio, nulla fiet mentio sanguinis Martyrum, neque fletus hominum, qui in meliorem sese recepere frugem. Sed Christus eleemosynas erogatas pauperi recensebit. Sic eleemosynam superare vides, alios omnes, quia fusa liquores.

SYMBOLVM.

Sustinet non fatiscit. *pag.685.col.1*

PICTVRA.

Andreas Grittus Dux Venetiarum explicare volens insigne robur animi quo vigebat, se expressit in icone cudens Atlantem terræ globum humeris efferentem.

APPLICATIO.

Cælestes animos haudquaquam terra premit.

Quamuis enim ex officio terrena gerant munia, non fatiscunt. Nempe solent terrenis omnibus eminere.

SYMBOLVM.

Sustinuere diem. *pag.227.col.1*

PICTVRA.

Ita suos tentat aquila pullos, an sint adulterini fœtus. Illa Soli corusco recens editos obiicit, & obseruat an aduerso Sole nutent oculi. Quod si ferre Solem nequeunt, illa sicut degeneres hos excludit vngue vindice laceratos. Alios verò fouet, & enutrit vti legitimos, qui sustinuere diem oculo non nutante, quia lux aquilis est sinceræ prolis, & ingenuæ sobolis argumentum.

APPLICATIO.

Sic est hominum indoles exploranda, pia sit necne, vt videlicet illi censeantur esse pij, qui frequentes sacris intersunt, alij verò secus impij, qui à Missa abhorrent, & ab aliis quoque sacris sunt penitus alieni.

T

SYMBOLVM.

Tantò vberius. *pag.64.col.1*

PICTVRA.

Oliua sæpius amputata ferax non est tantum, sed tantò magis est fœcunda, quantò plures eiu. enascentes surculi resecantur.

APPLICATIO.

Fortasse times homo nequam, pœnitentiæ falcem, quæ ipsa etiam membra secat, quando Deum turpiter offenderunt. Forsan ô triobolaris homo fugis sceleri cuique pœnas impositas, vt ieiunium gulæ resecans ingluuiem, & libidinis extinguens incendium. Est ingrata tibi restitutio rescindens malè parta; macte, tibi vim inferto, quia tantò vberius cælo cresces, quantò magis hic noxia resecabis.

SYMBOLVM.

Tenent Danai, qua deficit ignis. *pag.114.col.2*

PICTVRA.

Danai, id est, Græci obsidendo Troiam, obseruauere focos vbique accensos ad vigiles excubias. Attamen nocte quadam videre focum extinctum, & ea parte suos impetus dirigentes, in arcem fortiter irruerunt.

APPLICATIO.

Si à me sciscitaris vnde mali omnimodi deplotanda labes, & qua parte dæmon inuit in animas, Respondebo tibi, ea parte fæces vitiorum irrepere, quà est extinctus amor erga Deum, & proximum. Siquidem inde sata sunt odia, conuitia, furta, blasphemiæ, quæ diabolis animas obstringunt ea parte, qua deficit ignis. Vbi namque viget, & ardet amor ille sacer, inde procul & vitia, & dæmones abiguntur.

SYMBOLVM.

Te stante virebo. *pag.176.col.1*

PICTVRA.

Cardinalis à Guysia regem Galliæ moderatus habenas sub Henrico secundo Rege, sciens se collegisse multorum inuidiam, insinuare volens omne decus regni esse penes Regem, pinxit altam pyramidem, quam circumacta hedera permeabat. Itamoens se stante Rege virere, licet in exterminium

eius, perfusi liuore duri ipsius æmuli conspirassent.

APPLICATIO.

Anima Christiana pane Eucharistico pasta viret, atque viget; substat enim Christus ibi, qui dat omnibus vt stent, imò vt constent eo omni, quod statum aliquem habet, in isto rerum omnium instituto.

SYMBOLVM.

Te sine quid moliar. *pag.484.col.2.*

PICTVRA.

In Nilo floret lotos, sed abdito sole plicat flosculum ille frutex, & infra fluuium se demittit, nec emergit inde nisi reduce sole florem eius iterum explicante. Sicque sine sole nihil molitur, quo occidente, quasi tumulo sese condit aquis flos ille visus languidus expirasse.

APPLICATIO.

Anima delinquendo solis patitur occasum: nempe Deus illi occidit, ab ea nam recedit. Neque locus ei superest ad surgendum à peccato donec illucescat Christus, qui extinctas animas efficit affulgente suæ gratiæ lumine rediuiuas.

SYMBOLVM.

Tolle moras. *pag.174.col.2*

PICTVRA.

Albertus II. Imperator vsus est hoc symbolo, sagittam pingens, quæ pernice motu fertur in scopum, impulsu perita dirigentis.

APPLICATIO.

Ex regio Propheta sumus omnes sicut sagittæ in manu potentis. Scopus in quem dirigimur omnes, vnus est Deus, ideoque debet vnusquisque moras omnes tollere, vt citius attingat præstiturum sibi è cælo finem. Vt verò fiat citò voti compos, cautè debet omnem inertiam fugere, & sagittæ motum sedulus æmulari.

SYMBOLVM.

Transfundunt pasta venenum. *pag.153.col...*

PICTVRA.

Viperá extinctâ, caro eius à vespis corrosa, sinum lethale virus eis infundit; quod & illæ suis aculeis instillant, quando figunt eos, puncta corpora sauciando.

APPLICATIO.

Consortia mala, quadam contagione necem consciscunt, innoxiis etiam hominibus. Reprobi namque suos peruersos habitus insinuant illis, qui coutuntur eis. Est quippe magis natura prona, ad sequenda mala, quàm ad virtutum praxim fortiter excolendam.

SYMBOLVM.

Turpibus exitium. *pag.643.col.2*

PICTVRA.

Ad afflatum florum suauiter olentium scarabes animalia spurca dispereunt.

APPLICATIO.

Anima consita gratiis, est vitiis exitium. Homo fragrans virtutibus, alios vitiis obnoxios ad resipiscentiam inducit, & obstringit vt inolito vitio moriantur.

V

SYMBOLVM.

Vera latent, da verum cernere lumen. *pag.128.col 2*

PICTVRA.

HOmo personatus superinducta larua, veram faciem abscondit, & alienam speciem ementitur.

APPLICATIO.

O anima Christiana malè tibi conscia, verè vera latent quando Dei gratiam exuisti. Non agnosceris in plateis: est denigrata sicut carbones facies tua cùm peccasti, nimirum laruam dæmonis induisti. Quæso redi præuaricatrix ad cor. Da verum cernere lumen, insta primæ gratiæ, qua delinquendo turpiter excidisti.

SYMBOLVM.

Vigilantibus. *pag.2.col.1*

PICTVRA.

Christiernus Rex Daniæ numisma cudit, vbi erat oculus suppositus sceptro, volens inferre solos eos, qui attentè suis rebus inuigilant, dignos esse quibus regia stemmata deferantur.

APPLICATIO.

Quando suis Christus ait discipulis, Vigilate, & orate, significauit idem, quod Rex ille Danus, qui sceptrum vigili oculo sociabat.

SYMBOLVM.

Videt, & volat. *pag.5.col.1*

PICTVRA.

Aquila, Sole rutilante volans ad ipsum.

APPLICATIO.

Cognitio clara sui, animam obstringit, vt extra se rapta volet ad Deum. Si namque malis obnoxiam se inuenit, ad medicum currit. Si verò sibi nihil est conscia, satagit attentè Deo iugiter adhærere.

SYMBOLVM.

Viget quodcunque videt. *pag.32.col.2*

PICTVRA.

Sol sua luce flores explicans.

APPLICATIO

Facta trina negatione, Petrus erat exanimis. Sed statim atque Iesus Petrum aspexit, ille foras egressus amarè fleuit, factus eo Christi lumine rediuiuus.

SYMBOLVM.

Virtus post fata superstes. *pag. 102. col. 2*

PICTVRA.

Rosa licet excisa tamen adhuc afflat odorem persuauem.

APPLICATIO.

Sancti qui fuere bonus odor Christi, post fata suam etiam exhalant fragrantiam. Quisquis enim eorum vitæ memor est, & recolit virtutes eius, capitur odore grato, quem vita florens aliàs exhalauit.

SYMBOLVM.

Virtutis imperio. *pag.5.col.2*

PICTVRA.

Alexander Farnesius Dux Parmensis, olim magni nominis vtpote bello clarus, & insigni pietate notus

notus pingebat in præalta rupe diues palatium, ostio aperto viris, quibus vacaret eò contendere obicibus omnibus eluctatis.

APPLICATIO.

Esto cæli omnibus vsquequaque rebus emineant. Illa tamen sublimitas excelsa nihil obstat, quominus virtus eò vehat homines Christi Domini sectatores.

SYMBOLVM.

Virtutem doctrina parat. *pag.* 125. *col.* 1

PICTVRA.

Academia Altorfina suos alumnos excitare volens ad studia librum apertum pinxit vbi gladius incubabat.

APPLICATIO.

Reuera deses est doctrina, cui exertus gladius minimè suffragatur. Nam sincera debet doctrina suos discipulos accingere ad bellum in vitia, quæ vt hostes in perniciem animæ Christianæ nati, virtutum gladio debellantur. Sunt autem illorum ensium vaginæ libri. Virtus enim discitur ex libris præsertim sanctis, vt est Scriptura sacra, cuius est studium inane, nisi ex præscripto eius anima reformetur.

SYMBOLVM.

Vndique tutus. *pag.* 525. *col.* 2

PICTVRA.

Quando suo tecto limax intimè se concludit, nullas omnino cæli iniurias sentit, quibus emergendo foras noxiè sobiaceret.

APPLICATIO.

Ita dæmon frustra quærit eos, qui attentè suis sensibus inuigilant, Inde Iudith eam est adepta famam qua posteræ ætati sacro codice commendatur. Ecce mystici limacis encomium. Iudith. cap. 2. [In superioribus domus suæ, fecit sibi secretum cubiculum, in quo cum puellis suis clausa morabatur. Et erat hac in omnibus famosissima, quoniam timebat Dominum valde, nec erat qui loqueretur de ea malum.] Quia clausa, tuta, & vndique tuta, sibi sic grande nomen concilians in terra, sicut & in cælo præmia sempiterna.

SYMBOLVM.

Vnita triumphant. *pag.* 119. *col.* 2

PICTVRA.

Franciscus à Lotharingia pingit arcum, & sagittas quibus corona desuper imminebat.

APPLICATIO.

Cardinalis Hugo locum hunc Prophetæ versans. [Sicut sagittæ in manu potentis: ita filij excussorum.] Psal. 126. Dixit eum pertinere ad prædicatores, quos in omnes orbis oras, Christus Dominus expediuit. Sagittæ acutæ voces sunt, quæ profectò parum prosunt, nisi arcus brachia suum præstent obsequiom, quo incuruata funem tendunt qui admota sibi spicula intorquet. Id est verba voluit congruo operi sociari.

SYMBOLVM.

Vnus non sufficit orbis. *pag.* 137. *col.* 2

PICTVRA.

Franciscus I. Rex Christianissimus, in icone duos pinxit orbes ita suum animum insinuans ad ardua opera iugiter anhelantem.

APPLICATIO.

Anima digna Deo, Numine afflata, rebus his terrenis haudquaquam afficitur. Quippe cælo sata nihili facit ea quibus terreni homines addicuntur.

SYMBOLVM.

Vnum sufficit in tenebris. *pag.* 493. *col.* 1

PICTVRA.

Præpotens vidua, quædam, quam Typotius Paleologam vocat, extincto suo viro, candelabrum pinxit, cuius erat apex compositus instar trianguli, candelis ordine dispositis, ex vtraque trianguli parte sicut est solitum in Triduo Passionis ante Pascha. Candelis extinctis ea sola lucebat quæ cæteris eminebat.

APPLICATIO.

In iactura rerum omnium, nemo potest à nobis auferre Deum, modo luce sua, nostrum triangulum illustret, scilicet cor, quod triangulum sua forma refert. extingue omnes alios amores homo, memor te saluum fore, modo Dei amore feruidus incalescas.

SYMBOLVM.

Vt in orbe pluamus. *pag.* 564. *col.* 2

PICTVRA.

Nubes è terra cælum versus elatæ, solùm imbribus alluunt.

APPLICATIO.

Deiparæ corpus incorruptum, & anima sancta, nubes sunt lucidæ in cælum euectæ, nobis vt concilient pluuiam gratiarum, desuper animas inundantem.

SYMBOLVM.

Vt luceat ardet. *pag.* 121. *col.* 1

PICTVRA.

Candela lucis expers est, nisi ardeat.

APPLICATIO.

Charitas ardere debet, vt luceat. Non est enim conspicua charitas illa cuius ardor haudquaquam congruis actibus innotescit.

SYMBOLVM.

Vtroque clarescere pulchrum. *pag.* 48. *col.* 2

PICTVRA.

Oliuæ ramus exertum gladium inuoluens.

APPLICATIO.

Gladius bellum significat, vt oliua pacem. Bello & pace clarum esse, rarum est. Qui namque pace serena lucent, iidem in bello tenebris obumbrantur. Pallas enim & Mars minimè coeuntur.

SYMBOLVM.

Vultu quo cælum, tempestatésque serenas. *pag...col...*

PICTVRA.

Henricus IV. Rex Galliæ conciliato sibi regno, quod ante sibi inimicum expertus est, in icone solem eudit, qui luce serena cælum placidum effingebat.

APPLICATIO.

Deliquia nostra sanè, faciunt nos multis casibus, & procellis obnoxios. Sed si Deus propitius aspexerit, vultu quo cælum tempestatesque serenat, omnia nobis prosperè cælo benè ominante cedent. Namque quibus gratia affulget, iis & etiam omnia succedunt faustè Deo cælitus influente.

INDEX
THEOLOGICVS;
IDONEVS AD TEXENDA EXORDIA
concionum, & conducens ad virtutum omnium praxim breuiter ingerendam.

A

AMOR Sancti Ioſeph erga Ieſum ſic aſtruitur, ex Theologiæ fontibus. pag.659.col.2

Ex S.Thoma 2.2.qu.28.art.8. Ita ſe habet amicitia conſanguineorum, ad amicitiam exterorum, ſicut ſubſtantia ad accidens; nam ea fundata eſt in coniunctione originis, quæ eſt ſecundum id quod pertinet ad ſubſtantiam; at ſubſtantia per ſe ſtat, accidentia verò poſſunt abeſſe perperam, & abeſſe, atque ita amor ſequens ſubſtantiam, vtpote inſitus à natura, eſt omni amore perennior, cùm alij omnes deforis accidant, atque adeò obnoxij ſint mutationi, iuxta ingenium accidentium, quibus ea ſors indicta eſt, vt varient ſemper, & minimè ſibi conſtent. Sed amor ſupernaturalis, vti ſuperioris ordinis, eminet illi, quem natura accendit; ergo Ioſeph, qui à Deo accepit vt eſſet pater Chriſti nomine, & cui reuerà fuit collatus amor congruus huic titulo, quàm maximè amauit Chriſtum, ipſa Dei eiuſdem dignatione, qui alibi liberalis, non extitit parcus erga Ioſeph, qui ad cunas ipſius Dei in humanis ſedulus excubabat.

AMOR idem Sancti Ioſeph alio medio clariùs innoteſcit. Gratiæ, & virtus non deuiant ab ordine naturæ, qui à Deo præſcriptus eſt; ſiquidem à Deo edita ordinata ſunt. Hunc autem tenorem natura ſeruat, vt vnumquodque agens naturale prius ſe effundat ad propiora ſibi, quàm ad procul poſita, inſtar ignis, qui res ſibi adiacentes calore magis afficit, quàm remotas. Ergo Deus ignis conſumens, Ioſephum maiore amore affecit quàm ipſos Angelos, quia Ioſepho fuit propior. pag. eadem, & ſequenti. col. 1

AMOR DEI erga bonos, ſic probatur. pag.112. col. 2

Cuncta fecit Deus in numero, pondere, & menſura; cumque nihil oderit eorum, quæ fecit, amat præcipuè illos, qui exquiſitè ſuum obſeruant numerum, pondus, & menſuram, & hos iuſtos congruo nomine nuncupamus.

AMOR in Deo quid ſignificet. pag.266.col.2

Ex S.Thoma 1.p.qu.20.art.4. De diuino amore loqui bifariam poſſumus. Nam hîc vſurpatur amor principaliter, vel connotatiuè. Dei amor ſecundum ſignificatum principale, Deus eſt ipſe, cuius voluntas, & voluntatis actus non ſunt res diſtitæ, iuxta ſcitum illud Theologiæ; Quidquid eſt in Deo illud eſt Deus, cui paſſiones nullas affingimus, quia ſe ſolo facit ea, ad quæ exerenda ipſi Angeli accidentibus obnoxij indigent plurimis inſtrumentis. Vnde eodem nos amore Deus diligit, quo ſe, ſi actum ſpeculemur ex parte amati. Namque ſicut eadem intellectione Deus ſe & nos intelligit; ita eodem etiam amore ſe, & nos amat. Si verò Dei amor attendatur connotatiuè, id eſt, vt connotat effectus, quos producit, pro diuerſa rerum ſorte, dicimus homines ſanctiores, à Deo plus aliis tepidis adamari.

Plura tibi eadem pagina miniſtrabit.

AMOR noſter in Deum ferri poteſt duobus modis, vno naturali, alio verò ſupernaturali. Solius naturæ luce, poteſt homo dirigi in Deum, vt in primam cauſam, quæ in omnia influit abundanter. Amor ille Dei, vt eſt cauſa prima, merè naturalis eſt, & citra fidem aliqua ratione poteſt à Philoſopho religionis inſcio comparari. Alio verò modo Dei amor accenditur in nobis præeunte fide, via ſupernaturali & amor ille Dei charitas appellatur. pag. 287. col. 2

AMOR in Deum via naturali probatur alio medio ſic à S.Thoma 1.p.qu.60.art.5.

Omnis pars naturaliter inclinatur ad amorem totius, pro quo pars quæuis obit omnia pericula. Verbi gratiâ: Manus nulla ratione dictante, ſed ſolo naturæ ductu, pro tuitione ſui capitis, citò graui ſe ictui obiicit ingruenti. Vnde quia homo eſt pars vniuerſi, cuius caput eſt Deus, idcirco via naturali fertur homo ad Deum, eumque ſitit, ideoque clamans Chriſtus ait: [Sitientes venite ad aquas.] Sed vt immodicus pomorum eſus ſitim extinguit; ita pomo vetito, illa Dei ſitis ſedata fuit, deinceps hominis amore rebus aliis occupato.

Vide pag.463. col. 1

ANGELVS poſt lapſum non fuit reparatus, quia ex Dionyſio libro de Eccleſiaſtica Hierarchia eſt naturæ Deiformis, in ſua intellectione non ſubditur tempori, ſed prima apprehenſione plenè intelligit, ideóque nequit decipi: ſic non peccauit ex ignorantia aut infirmitate ſicut homo, ſed ex mera malitia.

Rurſus Angelus appetiit omnipotentiam Dei. [Sedebo in monte teſtamenti, ſimilis ero Altiſſimo.] At Deus per omnipotentiam eſt principium, quia ex ea omnia poteſt, & nulli vult eam communicare: Quamobrem ibi ſumma fuit inordinatio, id appetere ad quod non antè fuit Angelus ordinatus.

Homo verè ſecus appetiit omniſcientiam, ad quam erat de natura ſua à Domino coaptatus.

Vide latè materiam hanc diſcuſſam. pag. 19; col. 1

ANGELVS in gratia creatus eſt, ſed non ſtatim beatus. Qua ratione queat homo Angelis aſſimilari, & alia multa de Angelis. vide, pag. 656. col. 2

ANIMA duobus adæquatè modis perfici poteſt. Namque

G

H

I

L

mouentibus

mouentibus ordinatis operæpretium est virtutem secundi mouentis,à primi motoris efficacia deriuari. Nam alterum mouẽs non mouet,nisi vt mouetur à mouente priore. Vnde in rectoribus ratio tota regiminis,à primo regente ad alios omnino deriuatur; sicut ratio eorum, quæ sunt agenda in ciuitate à Rege deducitur, per præceptum in ministros Regibus obsequentes. Cùm ergo lex æterna sit ratio gubernationis in supremo gubernante, necesse est, omnes rationes gubernationis, quæ sunt in inferioribus gubernantibus, à lege æterna emanare. Huiusmodi autem rationes inferiorum gubernantium, sunt aliæ quæcunque leges præter æternam. Et ita leges omnes vt congruunt rectæ rationi, à lege æterna, à Deo fluunt, & vt à fonte,sicut riuuli deriuantur.

Vide pag.446.col.2

LIBER VITÆ.

Ex S.Thoma 1.p. qu.24. art.2. Duo sunt penes librum vitæ. Vnum est, quod asseruet nomina electorum ad aliquid,quod sit supra naturam ipsorum, scilicet ad gloriam: etenim electio est respectu eius, quod alicui non debetur secundum naturam ipsius, non enim eligitur homo ad ratiocinandum, edendum, & bibendum, quia operationes illæ, naturæ humanæ quadrant, ideò electio hominis esse debet respectu vltimi finis, qui est vita æterna: respectu enim vitæ naturalis non est electio, neque hic vitæ.

Aliud quod attenditur in libro vitæ, est quod illud ad quod homo eligitur debet esse velut vltimus finis eius; vnde cùm aliqui tantùm ad vitam gratiæ eliguntur, non dicuntur propriè electi, neque conscripti in libro vitæ simpliciter, quia gratia non habet rationem vltimi finis, sed medij ad gloriam: vnde liber vitæ solùm est respectu gloriæ, non gratiæ: quia tamen gratia est gloria inchoata, illi qui habent gratiam ad tempus, etiam dicuntur pertinere ad librum vitæ, & in eo conscribi secundum quid,propter ordinationem gratiæ ad gloriam. Ex hoc libro educuntur nomina imposita electis,qui vocantur nomine præscito ante æuum.

Hîc aduerte duo digna scitu. Primum, nullius omnino nomen impressum esse libro vitæ, nisi eius qui in gratia diuina satis est cessurus. Alterum est supponi nomen alicuius ad hoc vt vocanti respondeat. Vnde patet vocationem ad gratiam, & gloriam esse posteriorem libro vitæ, ac proinde meros effectus prædestinationis,cuius est in libro vitæ,electorum nomina recensere.

Vide plura pag.28.col.2

M

MARIÆ PERFECTIO sic probatur à S.Thoma 3.p.qu.27. art.5. Quantò magis aliquid accedit ad aliquod principium in quolibet genere, tantò magis participat effectum, & influxum illius principij: vnde Dionysius dicit, Angelos Deo propiores, homines excedere in participatione Dei. Christus autem est principium gratiæ, secundum diuinitatem quidem auctoritatiuè, secundum verò humanitatem instrumentaliter; vnde Ioan. 1. dicitur: [Gratia, & veritas per Iesum Christum facta est.] At Beata Virgo Maria fuit propinquissima Christo secundum humanitatem; quia ex ea accepit corpus. Et ideo præ cæteris debuit ampliorem gratiam obtinere.

Vide pag.620.col.1

MERITVM ex S. Thoma 3. p. qu. 49. art. 6. est actio, qua iustum est, vt agenti aliquid detur. Meritum autem importat quamdam æqualitatem iustitiæ; vnde & Paulus ait, ei qui operatur mercedem imputari secundum debitum: vt cùm aliquis sibi ex iusta voluntate subtrahit, quod debebat habere, meretur vt ei amplius superaddatur, quasi merces iustæ voluntatis. Verbi gratiâ, quia Christus in sua Passione se quadrafariàm humiliauit, idcirco fuit & dignatus quadruplici honore. Primò necem subiit indebitam, ideò resurrexit. Secundo descendit in inferiores partes; ideò ascendit in cælum. Patuit opprobriis eorum; qui custodes erant sepulchri; ideò sedet ad dexteram Patris. Iniqua demum hominum iudicia passus est; ideoque genus humanum omne, sua stipatus gloria iudicabit.

Vide pag. 101.col.1

MISSÆ sacrificium à tribus offertur, dispari tamen ratione: scilicet à Christo, à Sacerdote, & ab Ecclesia. Christus offert vt primarius sacerdos; & equidem offert per hominem sacerdotem, vt per suum proprium ministrum. Ecclesia offert, non vt sacerdos, sed vt populus per sacerdotem: hic enim nomine Ecclesiæ intelligo populum fidelem, qui in corpus vnum mysticum religionis eiusdem glutino coalescit.

Itaque Christus sacrificium offert per inferiorem; scilicet per sacerdotem, qui vt minister Christi inferior est Christo: Ecclesia autem offert per superiorem, scilicet per sacerdotem, qui vt sacerdos, est maior reliquo populo: nimirum intercedit, vt mediator quidam pro populo ad Deum: ac proinde sacerdos ibi propriè non est minister Ecclesiæ, sed Christi, qui est principalis mediator, nec sic Ecclesia propriè sacrificat exercendo actum sacerdotis, sed tantùm offert rem sacrificandam, panem scilicet, & vinum, & inde curat fieri sacrificium, consentit in sacrificium. Ipsa demum Ecclesia, seu plebs fidelium, in Deum effunditur tota, vota sua ei explicans, dum sacerdos offert pretiosum pretium redemptionis nostræ.

Quamuis Ecclesia offerat omnia sacrificia, quæ vbique terrarum ritè fiunt; non idcirco tamen omnes vno eodemque modo se habent in hac oblatione: aliqui enim habitualiter tantùm offerunt, absentes scilicet, qui domi sunt, vel in foro suis vacant negotiis, nequidem mente sacrum recolentes; quia animum tunc habent profanis vsibus occupatum: tamen habitualiter cupiunt offerri hoc sacrificium, nec aliquo actu degenere suum consensum ab hoc habitu reuocarunt. Alij offerunt actualiter; vt hi qui intersunt hisce sacris mysteriis, quibus intenti, actu elicito offerunt illud sacrosanctum pignus amoris, & æternum fœdus cæli, & terræ. Denique aliqui causaliter offerunt, quia causa sunt, vt offeratur tale sacrum; dum scilicet rogant, hortantur, & iubent, vt sacerdos faciat sacrum: sacerdos verò offert quidem, sed vt sacerdos ministerialis.

Vide de hoc sacrificio.pag.214.col.1.& 2

MISSA non habet vim ex opere operato; modo planè eodem, quo habent sacramenta. Non operatur enim sacrificium sufficienter, & immediatè; neque propriè est instrumentum Dei ad iustificandũ, vt Baptismus, & Absolutio faciunt, sed donũ pœnitẽtiæ impetrat, per quod homo peccator accedere velit ad sacramentum, & per illud iustificetur vt ait S.Thomas in 4.sent. dist. 12.q.2. art. 2. docens sacrificium iustificare eos pro quibus offertur, non vt causam proximam; sed donum contritionis hominibus noxiis impetrando.

Vide plura pag. 214.col.2

illud Ieremiæ. [Denigratæ sunt super carbones facies eorum.] Hanc autem maculam homo diluere nequit, nisi irrorante Deo. Est enim gratia, animæ iustæ decor ordinis supernaturalis. Secundò homo patitur naturæ suæ deliquium, quatenus voluntas deuiat ab obiecto suo, scilicet summo bono; nequit autem natura infirma resurgere, aut aliquid arduum exerere, nisi propitia Dei obstetricante manu. Tertium malum, quod incurrit homo, est reatus, quo pœnæ interminæ mancipatur. Ab hoc autem se debito expedire nequit homo, nisi iustitia Dei cedente iuri suo. Ergo benè ad nihilum redactus esse nequam homo, sacro codice perhibetur.

Vide pag.27.col.2

PECCATVM aliud est originale, aliud actuale. Originale naturam spectat, actuale verò personam, à cuius voluntate immediate manat. De ratione peccati est, vt sit voluntarium. Originale peccatum voluntarium tantùm est voluntate Adami, ideóque solùm contrahitur ex natura, quæ fluxit, ex Adamo, qui totam naturam mouit, sicut & voluntas omnia membra mouet ad peccandum, peccato aliquo actuali. Nam vt ex Porphyrio plures homines participatione eiusdem speciei sunt vnus homo, sicut & plura membra sunt vnum corpus; actus autem vnius membri, non est voluntarius voluntate membri illius sed voluntate animæ, quæ mouet illud membrum, ita & inordinatio, quæ reperitur in quouis homine generato ex Adamo, non est voluntaria voluntate talis hominis, sed voluntate Adami, qui mouet via generationis omnes, qui ab eius semine deriuantur; sicut voluntas animæ mouet omnia membra ad actum: vnde peccatum, quod sic ab Adamo fluxit in posteros, dicitur originale; sicut peccatum, quod ab anima deriuatur ad membra corporis, dicitur actuale: ideóque defectus hic est naturæ, iuxta scitum illud Apostoli Ephes.2. [Eramus natura filij iræ.]

Vt peccatum actuale, quod per membrum aliquod committitur non est peccatum illius membri, nisi in quantum illud membrum est aliquid ipsius hominis; ita peccatum originale non est peccatum huius personæ, nisi in quantum hæc persona, suam naturam à primo parente emendicat. Alia verò peccata, quæ fecit Adam, personam eius infecerunt, & non naturam, ideo alios homines minimè vitiarunt. pag.464.col.1

PECCATVM ORIGINALE ex S.Tho.1.2.q.85. art.1.est inordinata naturæ dispositio proueniens ex dissolutione illius harmoniæ, in qua erat sita iustitia originalis; sicut & ægritudo corporalis, est quædam inordinata dispositio corporis, quâ soluitur illa temperies, ex qua exurgit ratio sanitatis. Eamobrem peccatum originale nuncupatur languor naturæ. Fauet Augustinus lib. de Baptismo paruulorum dicens: [Paruulos concupiscibiles esse, etsi non sint actu concupiscentes.] Indicans habitum inesse paruulis vitiosum à natura.

Hæc autem inordinatio fuit in Adamo, vt in causa principali; in semine, vt causa instrumentali: & cuilibet animæ infectæ subest, vt subiecto; in carne autem ratione pœnæ tantùm. Formalis ratio huius peccati, est priuatio originalis iustitiæ; materialis verò est concupiscentia, seu inordinatio partium animæ.

Hoc peccatum contrahitur in infusione animæ rationalis: prius est ordine naturæ in anima, quàm in corpore, sed non ordine generationis, & temporis. Adueniente gratiâ, peccatum quidem transit in reatu, sed remanet in pœna, & fomite. Id est, non facit Deo ingratos, sed efficit nos graues nobismetipsis, qui nos in Adamo graues exhibuimus. Etenim Baptismo suscepto licet peccatum originale ruat, vt dilutum; attamen sentimus membrorum & animæ diuortium, cuius rationem exprimit Augustinus ita fatus in Psalm.75. [Sic vindicatur in rebellem contra Deum, vt ipse sibi bellum sit, qui pacem noluit habere cum Deo.]

PERFECTIO DEI petitur ab eius esse: Quippe Deus ipse suum est esse, & nomen eius Hebræum יהוה Iehoua venit à radice היה haiah, quæ significat esse. At ipsum esse est perfectissimum. Comparatur enim ad omnia vt actus: nihil enim habet actualitatem, nisi in quantum est: itaque ipsum esse est actualitas omnium rerum, quæ cùm non sint nisi ab ipso esse, nullas habent perfectiones, quæ non in Deo præexistant: quia implicat aliquid esse actu ab alio, quàm ab ipso esse: at Deus est esse suum, & esse rerum omnium, quæ ab hoc fonte limpido deriuarunt.

Perfectiones quæ Deo tribuuntur sine metaphora, sunt in eo dupliciter, scilicet formaliter, & eminenter, Si enim essent in Deo tantùm causaliter, quia sapientiam, iustitiam, bonitatem ingerunt hominibus, esset hæc impropria locutio, & metaphorica, Deus est sapiens, iustus, bonus. Nec obstat, quod iustitia, bonitas, & sapientia sunt accidentia, Deus verò procul à se arceat accidentia. In Deo namque perfectiones illæ Deus sunt.

Perfectiones eminenter esse in Deo quid sit, & quid requiratur ad hoc, vide fusè pagina 72.col.2

PERFECTIO ANIMÆ est sita in vnitate, quæ aliquo modo referat illam, qua Deus, est vnus, & hoc insinuauit Christus ita fatus. [Estote perfecti sicut & Pater vester cælestis perfectus est.] Ioan.17. Hoc textu non compellit nos Christus ad æqualitatem, sed ad similitudinem, eam equidem quæ est inter Deum, & hominem; & non ad eam quæ intercedit inter hominem, & hominẽ; quò etiã sensu orat Christus, vt simus vnum, sicut ipse cum Patre est vnum: non autem æquare possumus vnitatem quâ Pater, & Filius vnum sunt; sed pro modulo possumus imitari.

Proponit Christus signum ad collimandum, quò scit nos peruenire non posse, vt quò possimus perueniamus: Non vult nos eò vsque progredi, sed stare vetat; stationem autem inducit hæc importuna moles carnea, quâ premimur: corpus enim quod corrumpitur aggrauat animam, quamuis enim afflante aurâ Spiritus Sancti turgeant animæ nostræ vela, caro tamen instar echeneis perquam sæpe nisus, & impetus animæ remoratur.

PERFECTIO ANIMÆ quomodo, & quare sita sit in humilitate. Vide pag.648.col.1.& 2

PERFECTIO ANIMÆ procuratur à gratiâ: siquidem hæc naturam non destruit, sed perficit. Ergo si homo in naturalibus desiderat perfici, à potiori, ille quem Christus sua gratia dignabitur, ampliores spiritus hauriet ad gratiam animæ consequendam. Etenim ex S.Thoma 1.2.qu.9.art.4. Gratia diuina secum vehit rectitudinem voluntatis: dicitur autem voluntas recta, ea quæ fertur in bonum conueniens: sed nihil vnicuique magis congruit, quàm perfici: ergo ille, cui Christus illuxerit, corusco lumine gratiæ, proficiet semper morarum impatiens, & anhelus ad noua votis omnibus incrementa.

Vide pag.132.col 2

PERFECTIO ANIMÆ sita in imitatione Christi, qui propositus est nobis ad exemplum perfectionis pro concessis è cælo nobis viribus imitandum. Vide egregia Scripturæ loca, sententias

Rursus ex Augustino, Religio dicitur à religando, vt qui exleges Deo fueramus iniuri, iam Deo redditi prævalido vinculo connectamur. Est autem Religio virtus quâ Deo debitum honorem, & reuerentiam exhibemus; differtque illa virtus ab aliis, eò quòd virtus in genere ordinetur ad bonum, & ista virtus habeat specialem rationem boni: vbi autem sunt speciales rationes participandi generis, illic sunt & diuersæ species, vt rationale, & irrationale, quia dispari ratione communicant in genere animalis, ideò constituunt diuersas species animalis. Ita Religio sita est in peculiari sibi bono; nam ordinatur ad exhibendum honorem Deo debitum, quod non competit alteri virtuti, sed est Religionis ratio singularis.

Vide pag. 192. col. 2

S

SACRAMENTVM est signum sensibile non tantum significans, sed etiam efficiens animæ sanctitatem. Debuit esse res sensibilis, quia Deus prouidet vnicuique modo idoneo naturæ illius iuxta illud Sapient. 8. [Disponit omnia suauiter.] Est autem hominibus insitum à natura, vt ad rerum spiritualium notitiam deueniant, præuiis signis sensui peruiis: ergo cùm bona, quæ Sacramenta nobis ingerunt, sint res spirituales, congruum fuit, vt illæ nobis signis sensibilibus innotescerent.

Quodlibet autem Sacramentum tria nostris mentibus debet ingerere, si adæquatè velit quis attendere ea quæ sunt ordinata ad iustificationem nostram, quæ considerari potest vel in causa, vel in forma, vel in fine. Passio Christi est causa sanctificationis nostræ. Gratia verò est forma sanctificationis. Vltimus finis sanctificationis animarum est vita æterna; & illa tria singulis quibusque Sacramentis indicantur; ac proinde Sacramentum est signum mnemosynum, seu rememoratiuum eius quod præcessit, id est Passionis Christi. Est signum demonstratiuum eius quod in nobis efficitur per Passionem Christi, scilicet gratiæ. Denique est signum prognosticum, seu prænuntium gloriæ æternæ, quæ in cælo manet animas illa immarcessibili gloria præmiandas.

In hoc argumento vide plura, pag. 238. col. 1

SACRAMENTVM obice sublato, suum semper sortitur effectum: tollitur autem omnis obex, præuia dispositione. Bifariam anima disponitur, negatiuè scilicet, & positiuè: negatiuè quando nihil repugnat, quominus Sacramentum suum exerat effectum, vt videre est in pueris, quorum nævos ab origine iniqua contractos statim diluit Baptismatis aqua salutaris: quippe nihil obstat ea in ætate tenera, quod remorari queat influxum gratiæ comitis Sacramenti illius instituti ad hoc, vt filij iræ redeant in gratiam.

Alia verò dispositio petitur ab adultis, videlicet positiua dicens actus elicitos, qui quò viuaciores sunt, eò etiam gratia vegetior illabitur, quâ hominis rediuiui anima recreatur.

Vide pag. 257. col. 2

SACRAMENTVM duo habet, scilicet Sacramentum, & rem Sacramenti. Vnum sensibile, aliud insensibile. Sacramentum est materia sensibilis adiecta formæ: res Sacramenti est gratia infusa signo sensibili. Verbi gratiâ, in pœnitentia, Sacramentum faciunt, actus exteriores pœnitentis, & absolutio Sacerdotis, quæ omnia sunt peruia sensibus. Sed rem Sacramenti facit remissio peccatorum.

Vide pag. 531. col. 2

SACRAMENTALIS gratia addit super gratiam aliter infusam, & super virtutes, & dona Spiritus sancti quoddam auxilium Dei ad habendum Sacramenti finem, vt virtutes, & dona Spiritus sancti addunt supra gratiam perfectionem potentiarum.

Rursus gratia Sacramentalis est ad duo, scilicet ad tollenda peccata, & ad perficiendum hominem ad cultum Dei, iuxta normam fidei Christianæ. Item gratia, & virtutes animam sanant formaliter, sed Sacramenta effectiuè. Denique gratia virtutum, & donorum sufficienter perficit animam, quo ad generalem ordinationem actuum; sed gratia Sacramentalis occurrit defectibus determinatis, quibus gliscentibus anima labare potest, ac nutare.

Vide fusè exempla talis gratiæ pag. 244. c. 1. & 2

SACRIFICIVM est oblatio externa facta soli Deo, quâ ad agnitionem humanæ infirmitatis, & professionem diuinæ maiestatis, à legitimo ministro res aliqua sensibilis, & permanens ritu mystico consecratur, & transmutatur. Dicitur oblatio, vt notetur genus sacrificij; hîc enim sacrificium accipitur pro actione sacrificandi, & non pro victima, quæ mactatur. Secundò dicitur oblatio externa, quia interna non est strictè, & propriè sacrificium. Nam eùm homo totum se esse Dei protestetur eo ritu Religionis, & ille constet anima, & corpore, debet vtraque sui parte Dei cultui mancipari. Tertiò dicitur oblatio facta soli Deo: oblationes enim quæ fiunt hominibus, etiam propter Deum, non sunt sacrificia, vt videre est in eleemosyna: siquidem sacrificium pertinet ad cultum latriæ. Quartò dicitur oblatio, ad agnitionem humanæ infirmitatis, & professionem diuinæ maiestatis. Nempe finis hic est omnium sacrorum; sunt enim tributa Deo reddita, in testimonium supremi dominij eius, & nostræ subiectionis. Quintò dicitur oblatio facta à legitimo ministro; non enim quiuis promiscuè se debuit vnquam ingerere ad sacra facienda. Sextò dicitur vt hæc oblatio sit rei sensibilis, atque permanentis, vt nimirum excludantur à ratione sacrificij res, seu actiones transeuntes in honorem Dei factæ, quales sunt psalmodiæ, preces, genuflexiones, quæ sacrificia minimè nuncupantur. Septimò adiicitur, vt res illa sensibilis ritu mystico consecretur. Namque debet res illa quæ Deo offertur, ex profana fieri sacra; Deoque dicata, sicut vox sacrificare sonat, significans sacrum facere.

Denique de ratione sacrificij est, vt res illa consecrata transmutetur. Nimirum ad verum sacrificium exigitur vt id quod offertur Deo in sacrificium, planè destruatur, id est, ita mutetur, vt desinat esse id, quod antè erat, & in hoc maximè differt à simplici oblatione, quæ interdum ritu mystico eleuabatur coram Deo, sed non destruebatur, nisi quando verè sacrificabatur. Huiusce rei duplex est ratio. Vna ob significationem mortis Christi, quam prisca omnia sacrificia nouimus adumbrasse. Altera ratio est, quia sacrificium est summa protestatio subiectionis nostræ Deo, & est summus cultus externus, qui exhiberi potest: summa autem ista protestatio requirit vt non solùm vsus rei Deo offeratur, sed etiam ipsa substantia, quæ idcirco debet consumi, vt oblationi conueniat ratio Sacramenti.

Vide plura fusè. pag. 193. col. 1. & 2.

SPIRITVS sanctus est Patris, & Filij amor, & connexio, ad ipsum pertinet societas quâ efficimur vnum corpus vnici Filij Dei: sicut enim vnum corpus hominis multis constat membris, & vegetat

omnia membra vna anima, faciens in oculo, vt videat, in aure vt audiat; ita Spiritus sanctus membra Ecclesiæ continet & vegetat.

Vide plura. pag.148.col.1

Spiritus sanctus dicitur donum ratione suæ processionis à Patre, & Filio. De ratione doni est, vt sit gratuita donatio, sine intentione subsequuturæ retributionis; & sic donum gratuitam donationem inuehit: formalitas autem gratuitæ donationis est in amore sita. Namque gratis aliquid damus alicui, quia volumus ei bonum; & sic amor induit rationem primi doni, à quo fluunt omnia dona gratuita, quæ dantur amatis. Etenim antequam amato detur quidpiam, iam præcessit amor, quo quis inclinatur ad aliquid erogandum. Ideò, quia Spiritus sanctus procedit vt amor Patris, & Filij, procedit in ratione doni primi, & vt ait Augustinus lib.15. de Trinit.cap.19. [Per donum, quod est Spiritus sanctus, multa propria dona diuiduntur membris Christi.]

Vide pag.147.col.2

Spiritus sancti dona totum hominem perficiunt. Illis enim instructus homo, ponit & exuit veteris hominis exuuias: nempe caligo, quam peccati tenebræ mentibus inuexerant detergitur donis sapientiæ, & intellectus, & sic oculus animæ tersior fit cælesti lumine recreatus.

Rursus voluntas hominis conscia motuum, quos suscitat appetitus inferior languebat in diuinis; sed dono pietatis, & scientiæ erecta est illa potentia, quæ repebat: nimirum pietas vt donum est Spiritus sancti, hominem præpotenti œstro ciet ad diuina, & donum scientiæ vrget eum ad virtutum praxim, quas explicat illa diuina scientia cælitus impertita.

Demum appetitus sensitiuus, æquè satus in homine, & bestiis, antè pronus ad omnia sensibus amica, licet inimica gratiæ diuinæ, dono timoris Domini reparatur. Et nequando praua, & noxia obiecta suis cupediis præpediant appetitum minus idoneum ad exterminium peccatorum, occurrit Spiritus sanctus dono fortitudinis, quo anima armata feri hostis, scilicet diaboli, & carnis cassa facit, & irrita conamina. Cùm ergo constet homo, intellectu, voluntate, & potentiis sensitiuis, & hæc omnia faciant sarta tecta, dona Spiritus sancti, abundè liquet hominem totum hisce donis sancti Spiritus instaurari.

Vide pag.148.col.1

Spiritus sancti cognitio inuia Philosophis, & quare.

Vide egregias obseruationes. pag.155.col.2

Spiritus sanctus non distingueretur à Verbo personaliter, nisi procederet à Verbo.

Vide pag.123.col.1

Spiritus sancti dona mouent omnes animæ potentias, & in his omnibus sunt aliqua sita dona Spiritus sancti, scilicet in ratione, & in vi appetitiua. Ratio autem est speculatiua, & practica, & in vtraque consideratur apprehensio veritatis, quæ pertinet ad inuentionem, & ad iudicium de veritate. Ad apprehensionem veritatis perficitur ratio speculatiua, per primum donum Spiritus sancti, quod dicitur intellectus: practica verò ratio perficitur per aliud donum, scilicet per consilium: ad rectè autem iudicandum, ratio speculatiua perficitur per donum Sapientiæ, ratio verò practica perficitur per donum scientiæ.

Virtus autem appetitiua in his quæ sunt ad alterum, vt est eleemosyna, perficitur per donum pietatis. In his autem, quæ sunt ad seipsum, virtus hæc appetitiua perficitur per donum fortitudinis contra insus carnis, & aliorum hostium impetus ingruentes. Denique hæc potentia appetitiua perficitur per donum timoris contra concupiscentiam inordinatam iuxta Vatis hoc effatum. Psalm.118. [Confige timore tuo carnes meas, à iudiciis enim tuis timui.] Et Prouerb.15. [In timore Domini declinat omnis à malo.]

Vide pag.87. col.1

T

Tentatio ex S. Thoma 1. part. quæst.114. art.2. id est ac experimentum, nam tentare, perinde sonat ac experiri. Dæmon tentans, facit experimentum virium nostrarum, vt noceat, & hoc trifariam. Primò nobis obiiciens gratiosa, quibus titillet sensus, & eos insita cupidine captos alliciat, vt animæ consensum eliciant; & hoc peccatum est fragilitatis. Alio modo nescios homines agit præcipites in aliquod malum, vt Paulum, quem indiscretu zelo nimium percuIerat in fideles Christi discipulus, vt ipse postea cautior factus ait, ita mœrens. 1. Timoth. 1. [Prius blasphemus fui, & persecutor, & contumeliosus, sed misericordiam Dei consecutus sum, quia ignorans feci in incredulitate.]

Tandem Angelus ille nequam, imo vafer hostis agit homines conscios in peccata, vt verbi gratia aliquam libidinem expleant carnis, aut vindictæ. Illic enim falsò licet subodorantur esse bonum aliquod delectabile, sub cuius ratione malum vltrò, & scientes agunt. Et hoc peccatum malitiæ grauius est aliis, quia impugnat directè Dei, Optimi, Maximi bonitatem. pag.121.col.2

Theologia diuiditur in duas partes, scilicet in eam, quæ est de Deo, & in eam quæ est rerum ad Deum pertinentium, quia ordinantur ad eum.

Prima pars subdiuidi potest in tres alias partes iuxta modum triplicem considerandi Deum, & sic tres exurgunt tractatus: vnus de Deo vno; alter de Deo trino; tertius de Deo incarnato. Ea verò quæ ad Deum ordinantur, inanima sunt, vel viuentia; viuentia sunt Angeli, & homines: inanima sunt Sacramenta, & gratia conducens ad gloriam cum annexis ei virtutibus. Sic Angeli, homines, Sacramenta, gratia, & virtutes habent in Theologia sacra suos cancellos, quia has omnes materias discutit illa disciplina. pag.425.col.2

Transubstantiatio est totius substantiæ, in totam aliam substantiam transitus, seu mutatio, ita vt tota materia, totaque forma, in aliam materiam, & formam abeant. Ita panis, & vinum quoad materiam & formam, mutantur in materiam, & formam corporis, & sanguinis Christi.

Est mutatio prorsos alia ab ea quæ fit dum alternant formæ in eadem materia, quæ Cameleontis instar colores omnes induit obuios. Verbi gratiâ, ex terra, & aqua fit arbor successu temporis, hæc arbor fit ignis clibano iniecta; ignis extinctus in aërem transit; & hic aër vapori immistus frigore concretus, in aquas resoluitur. Vna tamen eademque materia numero successiuè substernitur his omnibus elementorum formis.

Vide pag 187. col.1

Transubstantiatio in aliquo conuenit, & discrepat à generatione, & à creatione. Conuenit in ordine terminorum, scilicet vt post hoc, sit hoc. Verbi gratiâ in creatione est, esse post non esse; in transubstantiatione est corpus Christi post substantiam

tum panis. In generatione est ignis post aërem, aut aliqua alia forma post aliam.

Conuenit item transubstantiatio cum creatione, quia in neutra earum est subiectum commune vtrique extremorum: concordat etiam cum generatione naturali; licet omnimodè non coëat; quia in vtraque mutatione, vnum extremorum transit in aliud, sicut panis in corpus Christi, & aër in ignem, non autem, non ens conuertitur in ens, aliter tamen hoc vtrobique accidit, siquidem in hoc Sacramento tota panis substantia transit in totum corpus Christi. Sed in transmutatione naturali, materia vnius suscipit formam alterius, priori forma deposita. Secundò conueniunt in hoc, quod vtrobique manet aliquid idem, quod non accidit in creatione, differenter tamen: nam in naturali transmutatione manet eadem materia vel subiectum, in hoc autem Sacramento manent eadem accidentia.

Denique hæc mutatio transcendit alias omnes, estque eis nobilior ratione sui termini, qui non est alius à corpore, & sanguine Christi, omnia alia corpora transcendentis. Vide pag. 187. col. 1

TRANSVBSTANTIATIO probata Patrum sententiis, & quare vocis huius inualuit. p. ead. c. 1. & 2

V

VERBVM DEI humana voce prolatum, & prædicatum sic se habet ad extra, vt Verbum Dei ab æterno ad intra: sed ab æterno Verbum spirat Spiritum sanctum vnà cum Patre per modum vnius principij: ergo Verbum Dei quod concepit auditor animo docili, amorem in cordibus excitabit.

Vt personæ Trinitatis sunt vnius essentiæ indiuiduæ, operanturque simul ad extra; ita & Verbum Dei prædicatum, vbi in intellectu altas radices egit, erumpit in voces amore feruidas. Voces autem illæ tria dicunt, quæ referunt Trinitatem. Voces seu loquelæ distinctis verbis expressæ, fuere præuiæ in intellectu, qui typus est Patris, illæ verò vt sunt verba, typus sunt Verbi vt procedit ab intellectu. Nequeunt autem emitti verba illa ad extra, nisi halitu seu spiritu valido percellente, cuius ope vox editur, vt & in diuinis Verbum dicitur conceptum de Spiritu sancto, id est Verbum inootuit in humanis, operante Spiritu sancto ad Verbi incarnationem. Vt enim incarnatio dicit actionem ea est totius Trinitatis; sed vt dicit terminationem; ab vna sola Verbi persona terminatur. pag. 123. col. 1

VERBVM DEI, vt est secunda persona Trinitatis. Quicquid Deus operatur, illud omne, suum esse totum à Verbo emendicat, iuxta locum hunc Ioan. 1. [Omnia per ipsum facta sunt] Et ex Psalmo 32. [Verbo Domini, cæli firmati sunt] Quippe nihil operatur Deus, quod non præcognitum fuerit; cognitionis autem diuinæ summa est Verbum; atque ita fluunt ex Verbo vniuersa in Deo, & ex Deo viuentia, Ioanne teste cuius hoc est effatum cap. 1. [Quod factum est, in Ipso vita erat] Et ex Augustino lib. 6. de Trinit. c. 10. [Filius est ars plena omniū rationū viuentium. Inde liquet nihil esse extra Dei Verbū.

Ex S. Bonauentura in 1. sentent. dist. 36. Omnia sunt in Deo tripliciter. Primò vt in principio producente, & sic sunt ibi ratione potentiæ; secundò vt in exēplari exprimente, & sic sunt ratione notitię, tertiò vt in fine conseruāte, & sic sunt ratione volūtatis.

Hoc triplici genere essendi creatura non beatur: nam dæmones secundum esse suum naturale à Deo sunt, & in Deo, secretâ tamen malitiâ, quæ non à Deo est, nec in Deo, vt est causa exemplaris: non datur enim exemplaris causa mali culpæ sicut est tale: siquidem à Deo est penitus alienum. Est ergo genus aliud essendi, quo beatur homo, & est esse secundum Deum, esse gratuitum, esse supra naturam, quod Ecclesia Sancta petit à Deo precans hoc tempore Dom. 8. post Pent. [Vt qui sine te esse non possumus, secundùm te viuere valeamus] Hoc beatum esse nobis meruit Christus, id est Verbū in humanis. Vide pag. 575. col. 2

VERBVM Dei generare nequit aliud Verbum Dei. Ratio, quæ est fidei pedissequa, ita suæ dominæ suffragatur.

Quicquid in diuinis generatur, aut procedit, est ab intellectu, aut voluntate Dei. Sed totus intellectus diuinus exhauritur in generatione Verbi; nam totius intellectionis Dei Patris Verbum est terminus adæquatus. Hinc fit vt Verbum nequeat aliud generare Dei Verbum. Intellectus enim Verbi, non est intellectus numero distinctus ab intellectu Patris. Cùm ergo nihil de nouo Deus possit intelligere, non poterit aliud Verbum à Verbo generari.

Ita cùm Pater, & Filius eadem voluntate se inuicem ament, voluntas diuina tota in amorem effusa spirat Spiritum sanctum, eiusdem numero naturæ, cuius est Pater cum Filio. Igitur cùm illa Dei voluntas ad intra sit hoc amore adæquata, Spiritus sanctus spirare nequit aliū amorem, alioquin amor ille prior non perfectè Dei voluntatem spirando S. Spiritum adæquaret Et sic Spiritus sanctus amor non esset infinitus, cum ad intra, Dei voluntas vtpote non exhausta tali amore posset & alium amorem exerere. Vide pag. 156. col. 1

VIRTVS moralis est habitus electiuus, id est, bonam electionem præstans: ad hoc autem vt sit bona electio requiritur lumen intellectus, ne hallucinetur ratio, & rectitudo voluntatis, ne proposito optimo reluctetur. pag. 6. col. 2

VIRTVTES theologales infusæ licet sint superioris ordinis, naturæ tamen indigent obsequio, vt eliciat actus homo taliū virtutum. Verbi gratiâ, quamuis sperare nos fore beatos beatitudine nescia termini, sit supra hominum captum; quippe nequit ratio suggerere argumenta boni tanti; naturæ tamen ministerio indiget spes actualis, est enim actus elicitus à voluntate, quam percellit bonum æternum, vt futurum: voluntati autem, vt illa fiat alacrior, ad suos eliciendos actus superioris ordinis plurima famulantur. Scilicet ea lumina, quorum suffragio intellectus nouas rationes suggerit, vt perculsa voluntas semetipsam vrgeat, ad sperandum, aut amandum ea, quibus erat antea minus idonea.

Talia sunt media omnia, quæ conducunt ad hunc finem; videlicet infinita merita Christi Domini, demortuos homines ob peccata, suo sanguine sospitantis. Hac etenim recensione pretij, & meritorum Christi, quibus anima debet incumbere, deiecta spes erigitur, quam etsi Spiritus S. euehat ad superna; illa tamen naturæ, & sensuum indiget obsequio: nam debuit homo prius audire, aut legere merita Christi, vt innixus iis ad bona, quæ imminent actus, voluntatis elicitus efferatur.

Eadem planè est de Christi amore speculario: etenim in Christum charitas non accendit, aut percellit animam, feriante natura: & esto Spiritus S. illapsu voluntatem acuat, atque perficiat; illa tamen eget aliquo fomite accepto, beneficio sensuum, vt æstuet, & amore superioris ordinis in Christum Dominum incalescat. Attamen aduerte, licet intelligere, sperare, & amare sint actus eliciti à natura, non idcirco posse dici actus naturales, quando Fide, Spe, & Charitate anima ad intelligenda sacra mysteria, amandum Deum, & sperandum æterna bona, cælitus excitatur.

INDEX
PHILOSOPHICVS,
AXIOMATA SPARSA TOMO ISTO,
velut ex Synopsi exhibens, ad morales veritates liquidò comprobandas.

APPLICA

APPLICATIO MORALIS.

Intellectualis homo cùm sit, quare rebus inhians noxiis incuruatur. pag.193.col.1

INTELLECTVS operationes sunt tres; nimirum intellectus abstrahit, iudicat, & discurrit. Abstractio inurit species rerum, quæ occurrunt; iudicium negat, aut affirmat; discursu aliquid infertur ex præmissis. In abstractione, veritatis crepusculum se aperit; in iudicio se veritas explicat liquidiùs: illa demum albicat tota, velut effuso lumine discurrendo.

APPLICATIO MORALIS.

Homo cùm in honore esset, non intellexit, comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis. Iumenta aguntur & non agunt: etenim nec abstrahunt, nec iudicant, nec discurrunt. Sed apprehenso sensibus obiecto, sui iuris non sunt, sed ad illud validè perurgentur. Ita homo viso pomo nihil cunctatus aut concludens, ex præcepto Dei violato reum se futurum, pecorum more visum edit, & hoc esu se miserè sauciauit. pag.266.col.1

INTELLECTVS est quodammodo omnia. Arist. l.3.de anima text.17. Intellectus est passiuè, & actiuè quodammodo omnia, quippe potest omnia efficere, & effici. Duplex est intellectus: vnus agens, & alter patiens. Intellectus agens educit species à phantasmate, quod est icon rerum obiectarum; easdem etiam imagines elicit è potentia animæ intellectiuæ; quæ transmittit ideas ad intellectum patientem. Intellectus hic patiens est potentia animæ rationalis cognoscens, & quâ verè Dei ad imaginem factus homo, sacro codice prædicatur.

Intellectus agens indicis partes agit, dum obuiâ quæque sibi prodit, & aperit; at patiens intellectus oculum intelligendo refert. Agens habet rationem luminis affulgentis; patiens verò rationem potentiæ elicientis visionem obiecti, cuius indolem, ope specierum, vult explorator impiger intimè perscrutari. pag.469.col.2

L

LVMEN est actus perspicui, eâ ratione, quâ perspicuum est. Aristoteles lib.2. de anima cap.7. text.69.

Lumine extincto, nobis sunt speciosa quæque sicut non entia; nam vt videantur obiecta, luce indigent, non vt medium tantùm illustretur, sed vt ipsum obiectum visibile fiat: quippe color, vt color est non est adæquatum obiectum visus, sed vt lumine illustratus: nempe lumen concurrit tanquam causa partialis, vnà cum colore ad emittendam speciem, vt scitè probat Durandus in lib.2.sent. distinct.28.

Hinc fit vt per se etiam lumen, ex parte coloris requiratur, concurrere verò lumen eo modo, nec tantùm instar dispositionis medij, seu obiecti, ex eo constat, quòd nulli agenti merè naturali insitum sit, exigere formam naturæ potioris, vt solam dispositionem requisitam ad ignobiliorem formam; at lux præstantior est, & imagine coloris, & ipso vtrique colore; ergo non se habebit lux duntaxat vt dispositio, ad traiiciendas colorum imagines in oculum, sed vt causa partialis eas edens simul cum colore obiecto, & experientiâ palàm est, eò melius videri & colores, quò magis lumine accenduntur. Vnde viget, & stat conclusio affirmans, obiectum ex luminis participatione fieri visibile.

APPLICATIO MORALIS.

Gratia diuina lumen est, quo extincto, nihil est anima peccati tenebris opacata. pag.57.col.2

LVX cælestis specie differt à luce sublunari, ex Alberto Magno 2. parte summæ quæst. de lumine. Nam lux sequitur naturam corporis pellucidi, vt nobilissimus actus eius; at Sol verbi gratiâ, & ignis sunt diuersæ speciei; ergò & lux, quæ ab vtroque fluit corpore luminoso.

Rursus ea quæ sunt eiusdem speciei mutuis se iuuant auxiliis, vt calor calori additus; sed lux Solis in meridie lucem candelæ exhaurit, nec ab ea intenditur; item corpora cælestia miros edunt effectus adminiculo lucis, cuius vehiculo deorsum influunt; at ignis mediante luce nihil operatur, sed mediante calore solùm est actiuus. Demum lumen candelæ augetur lumine facis, sed Solis lumen accessionem non suscipit à quouis incendio; ergo non sunt eiusdem speciei.

APPLICATIO MORALIS.

Fides quæ est superioris luminis irradiatio, est diuersæ speciei ab ea notitia, quam venatur homo sensuum aucupio, nec omnino potest fieri, vt illud cæleste lumen capiat augmentum ex inuestigatione rerum sensibus obuiarum. pag.115. col.2

M

MOTVS in homine qui mouetur, seu inclinatur ad obiectum ei propositum, tria dicit. Primum est id quod mouetur, scilicet anima, seu totum suppositum; alterum est, quod mouet, id est voluntas; tertium demum est id, quo mouetur, & illud est obiectum. pag.112.col.1

MOTVS tres sunt species ratione petita à centro mundi circa quod inanima corpora commouentur. Primus est motus rectus, qui à centro mundi ad circumferentiam quàm breuissimè procedit: nam si motus à centro ad circumferentiam, non rectâ lineâ, id est breuissima cietur se inclinans, iam erit mistus, habens aliquid de recto, in eo quod procedit à centro. Motus circularis est secundus, & ille est, qui fit circum centrum. Motus rectus dicitur fieri sursum, quando fit à centro ad circulum; deorsum verò, quando ab orbe fit ad centrum, tenorem suum non variat motio circularis. Tertius motus est mistus, qui aliquid è duobus aliis motibus emendicat. Ita Arist. lib.1.de cælo, cap.2.

Vide pag.294. col.2

MOTVS omnis ab alio est. Aristotel. lib.7. Physic. Philosophus inde probat dari aliquod primum principium immobile, à quo omnia mobilia motum accipiant. Nam vt ipse fatur Aristoteles libro 8. Physic. cap.5. In mouentibus, & motis, non fit progressus in infinitum. Verbi gratiâ, malleus in subiectam materiam intorquetur à fabro, manus obsequio, & hæc virtute brachij; brachium autem à corde capit, & à neruis vnde moueatur: in cor verò iugiter influit anima nescia feriarum. Quòd autem anima motum impertiat cordi, arteriis, & musculis, habet à Deo, qui stabilis immotusque manens dat cuncta moueri. p.397. col.1

MOTVS omnis tria dicit, scilicet, principium, sequelam, & finem seu quietem, ex Aristotele lib.2. Ethic.cap.5. Vnde quia anima mouetur ad bonum, est necesse tria hæc in illa motione animæ reperiri. Primum est amor, quem obiectum excitat sub ratione boni: est enim voluntas sui impos secundum specificationem, etsi libera secundùm exercitium, id est, non potest odisse bonum sub ratione boni, sed

INDEX TEXTVVM
IVRIS CANONICI
QVOS TOMVS ISTE SVI IVRIS
effecit in ordine ad mores melius informandos.

A

B

C

Episcopo sunt recipienda, collatio. Capitulo. Conquerente Extra. De officio iudicis ordinarij.p.119.c.1

Erubescentia ipsa partem habet remissionis; ex misericordia enim hæc præcepit Deus vt neminem pœniteret in occulto; in hoc enim, quod per seipsum dicit sacerdoti, & erubescentiam vincit, timore offensi, venia fit criminis, fit enim veniale per confessionem, quod criminale erat operatione: multum enim satisfactionis obtulit, qui erubescentiæ dominans, nihil eorum, quæ commiserit, nuntio Dei denegauit. Can. Quem pœnitet. de pœnitentia. dist.1.pag.173.col.1

Et dixit Dominus ad Moysem, & ad Eleazarum filium Aaron sacerdotem: Tollite thuribula ærea è medio exustorum, & ignem hunc alienum seminate ibi, quia sanctificauerunt thuribula peccatorum hominum in animabus suis, & facea laminas ductiles circumpositionem altari, quoniam oblata sunt ante Dominum, & sanctificata sunt, & facta sunt in signum filiis Israël. Non ergo in eis reprobari voluit, quòd à talibus oblata, sed hoc potius attendi antequam oblata sint, id est, quia ante Dominum, vt plus in eis valeret nomen Domini antequam oblata sunt, quàm pessimum meritum eorum, à quibus oblata sunt. Canon. Et dixit Dominus. de consecrat. dist.2.pag. 220.col.1

Et sancta malis possunt obesse, bonis sunt ad salutem, malis ad iudicium; vnde Apostolus: Qui manducat, & bibit indignè, iudicium sibi manducat, & bibit; non quia res illa mala est, sed quia malus malè accepit, quod bonum est: non enim mala erat buccella, quæ tradita est Iudæ à Domino: salutem medicus dedit, sed quia ille indignus erat qui accepit, ad perniciem sui accepit. Et mala prosunt bonis, sicut Angelus satanæ profuit Paulo, per malum enim fit bonum, cùm benè accipitur malum. Canone. Et sancta malis. de consect. dist. 2. pag.242.col.1

Et Apostolus de vnigenito Dei filio: Humiliauit semetipsum factus obediens vsque ad mortem, mortem autem crucis: cùm ergo anima fidem habet his dictis, & considerat magnificentiam gloriæ ipsius, & admiratur nimietatem humilitatis, quomodo tantus ac talis fuit obediens Patri vsque ad mortem, pro nostra vita; puto quod prouocari possit ad affectum, & dilectionem ipsius, & Dei Patris, qui vnico filio non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum. Talem ergo affectum, & fidem præparare debet in animo suo is, qui calicem Domini percipit. Canone Timorem. §. Et Apostolus de consecrat. dist.2.pag.293.col.1

Euangelia non sedendo, sed stando debemus audire, & fideliter adorare. Can. Apostolico. de consecrat. dist.1.pag 146.col.2

Eucharistia in loco singulari, mundo, & signato semper honorificè collocata, deuotè, & fideliter conseruari debet. Capitulo Sanè. de celebratione Missarum.pag. 71.col.1

Eucharistiæ Sacramentum recipere tenetur quilibet doli capax, adminus in Pascha. Capitulo. Omnis vtriusque sexus, de pœnitentia, & remissione. pag.71.col.1

Exemplum Dei tenemur sequi, & quod ipse fecit, tenemur, & nos facere. Canone. Tenere. dist.31. pag.132.col.1

Exempla diuina debent esse regula nostra. Extrauag. Diuinis exemplis. pag.132.col.1

F

FERRVM de terra tollitur, cùm fortis propugnator Ecclesiæ, à terrena quam prius tendit actione separatur: non ergo in eo debet despici quod fuit, quia iam incipit esse, quod non fuit. Canone. Ferrum.dist.50.pag.497.col.1

Fides est scutum, per quod omnia iacula inimici extinguere possimus. Canone. Qui resistit.11.qu.3. pag.116.col.2

Fidei regulam custodire, & non deuiare à statutis Patrum, est prima salus. Can. Prima 25. qu. 1. pag.116.col.2

Fides modica vbi est, ibi est turbatio. Can. Non turbatur 24.qu.1. ibid.

G

GRATIA Dei, qua iustificamur per Iesum Christum, remittit peccata, & ne reiterentur adiuuat. Canone. Placuit. de consecrat. dist. 4. pag.52.col.1

H

HÆRESIS Græcè ab electione dicitur, quod scilicet eam sibi vnusquisque eligat disciplinam, quam putat esse meliorem: quicunque igitur aliter Scripturam intelligit, quàm sensus Spiritus Sancti flagitat, à quo scripta est, licet ab Ecclesia non recesserit, tamen hæreticus appellari potest, & de carnis operibus est eligens, quæ peiora sunt. Canone, Hæresis. 24.qu.3. pag.234.col.1

Hic cuius nomen dicimus reticendum, malè bona ministrans, sibi tantùm nocuit. Can. Secundum. dist.19. pag.28.col.1

Hoc Sacramentum pietatis est, signum vnitatis, vinculum charitatis. Qui vult viuere, habet vbi viuat, habet vnde viuat, accedat, credat, incorporetur, vt viuificetur. Hunc itaque cibum vult intelligi corporis, & membrorum suorum, quòd est Ecclesia in prædestinatis. Can. Hoc Sacramentum. de consecrat. dist. 2. pag. 285.col.2

Hoc est quod dicimus, hoc modis omnibus approbare contendimus, sacrificium scilicet Ecclesiæ duobus confici, duobus constare; visibili elementorum specie, & inuisibili Domini nostri Iesu Christi carne, & Sacramento, & re sacramenti, id est, corpore Christi. Can. Hoc est. de consecrat. dist. 2. pag.138. col. 1

Hoc solùm nunc dico, quòd quomodo absque cæteris operibus sola virginitas non saluat; sic omnia opera absque virginitate, puritate, continentia, castitate imperfecta sunt. Can. Hoc solùm. 33. qu. 5. pag.492.col.1

Honorem nemo debet sibi assumere, sed qui vocatus est à Deo sicut Aaron. Cap. Qualiter. de electione. pag.514.col.2

Hortus siquidem est Fratrum Minorum sancta Religio, quæ muris regularis obseruantiæ, firmiter vndique circumclusa, intra se solo contenta Deo, adornatur abundè nouellis plantationibus filiorum. Ad hunc veniens dilectus Dei filius, mortificantis pœnitentiæ myrrham metit, cum aromatibus, quæ suauitate mira vniuersis odorem attrahentis sanctimoniæ circumfundunt, hæc est illa cælestis vitæ forma, & regula, quam descripsit ille Confessor Christi eximius, S. Franciscus ac seruandam à suis filiis, verbo docuit pariter & exemplo. Clementina. Exiui de Paradiso. de verborum significat. in Sexto. p.96.c.1

I

ILLIS aqua de petra fluxit, tibi sanguis è Christo: illos ad horam satiauit aqua, te sanguis diluit in æternum,

Omnes

O

OMNES basilicæ cum Missa debent semper consecrari. Can. Omnes. de consecrat. dist. 2. pag. 226. col. 1

Omnes fideles, qui conueniunt in solennitatibus sacris ad Ecclesiam, & scripturas Apostolorum, & Euangelium audiant: qui autem non perseuerant in oratione, vsque dum Missa peragatur, nec sanctam communionem percipiant, velut inquietudines Ecclesiæ commouentes, conuenit communione priuari. Canone. Omnes. de consecrat. dist. 2. pag. 227. col. 1

P

PANIS est in altari vsitatus ante verba Sacramentorum; vbi accessit consecratio, de pane fit caro Christi: consecratio autem, cuius verbis est, & cuius sermonibus? Domini Iesu. Can. Panis. de consecrat. dist. 2. pag. 188. col. 2

Pauperes viuere debent de bonis Ecclesiæ, ita vt nulla fit alienatio boni Ecclesiæ, vnde pauperibus subueniebatur. Can. 1. 10. qu. 2. pag. 87. col. 1

Pax humana sit am dulcis est pro salute temporali mortalium, quantò dulcior est diuina pax, pro æterna salute Angelorum. Can. Noli. §. Pacem. 23. qo. 1. pag. 151. col. 2

Peracta consecratione omnes communicent, qui noluerint Ecclesiasticis carere liminibus; sic enim & Apostoli statuerunt, & Sancta Romana tenet Ecclesia. Can. Peracta. de consecrat. dist. 2. pag. 307. col. 2

Perfecta pœnitentia cogit peccatorem omnia libenter sufferre. In corde eius contritio est, in ore eius confessio, in opere tota humilitas: hæc est perfecta, & fructifera pœnitentia. Can. Perfecta. de pœnit. dist. 3. pag. 496. col. 2.

Periculum maius vbi vertitur, ibi cautius agendum est. Cap. Vbi periculum. de electionibus. pag. 75. col. 2

Pœna delicto imponitur, vt malitia delinquentium, non inueniat successorem, & exemplar puniti delicti retrahat alios ab offensa. Cap. 1. §. finali. de schismaticis. pag. 63. col. 1

Pœnæ imponendæ causa est, ne facti peruersitas transeat præsumptionis in exemplum. Cap. Quando. §. Ne autem. de maledicis. ibid.

Pœnitere est pœnam tenere, vt semper puniat in se vlciscendo, quod commisit peccando. Can. Pœnitentiæ. de pœnit. dist 2. pag. 34. col. 1

Pœnitenti non sufficit mores in melius mutare, nisi de præteritis malis satisfaciat Domino per pœnitentiæ dolorem, per humilitatis gemitum, per contriti cordis sacrificium, cooperantibus eleemosynis, & ieiuniis. Can. Non sufficit. de pœnit. dist. 1. ibid.

Principatus autem, quem aut seditio extorsit, aut ambitus occupauit, etiamsi moribus, aut actibus non offendit; ipsius tamen initij sui perniciosus est exemplo. Can. Miramur. §. Principatus. dist. 61. pag. 514 col. 2

Pronuntiandum laïcis, vt sciant tempora feriandi per annum. Can. Pronuntiandum. de consecr. dist. 3. pag. 449. col. 2

Q

QVANDO autem ad orationem stamus fratres dilectissimi, vigilare, & incumbere ad preces toto corde debemus, cogitatio omnis carnalis, & sæcularis abscedat, nec quicquam tunc animus quàm id solùm cogitet, quod precatur: ideo & sacerdos ante orationem præfatione præmissa parat fratrum mentes dicendo: Sursum corda, vt dum respondet plebs; Habemus ad Dominum, admoneatur, nihil se aliud quàm Dominum cogitare debere; claudatur contra aduersarium pectus, & soli Deo pateat, nec ad se hostem Dei, tempore orationis adire patiatur. Can. Quando. de consecrat. dist. 2. pag. 221. col. 2

Quando Episcopus ordinationes facere disponit, omnes qui ad sacrum ministerium accedere volunt, feria quarta ante ipsam ordinationem euocandi sunt ad ciuitatem vnà cum Archipresbyteris, qui eos repræsentare debent; & tunc Episcopus à latere suo eligere debet sacerdotes, qui ordinandorum vitam, genus, patriam, ætatem, institutionem, locum vbi educati sunt; si sint benè literati, si instructi in lege Domini, diligenter inuestigent. Can. Quomodo. dist. 24. pag. 644 col. 1

Quantumlibet ergo mortui fœtor abolerur omnis vbi redolente sacrum vnguentum, & surgit defunctus, & filui iubentur eius vincula, qui adhuc in peccato est; tollitur velamen de facie eius, quod ventatem gratiæ, quam acceperat obumbrabat. Sed quia venia donatus est, reuelare faciem, aperire vultum iubetur: non habet enim quod erubescat, cui peccatum dimissum est. Iesus non reuocat beneficia, imò cumulo suæ liberalitatis amplificat: rouisit solicitè suscitatum, & celebrata resurrectionis gratia, lætus ad cœnam venit, quam ei præparauit Ecclesia, in qua ille, qui fuerat mortuus, vnus inter discumbentes cum Christo inuenitur. Can. Quantumlibet. de pœnit. dist. 1 pag. 546. col. 1

Quia passus est Dominus pro nobis, commendauit nobis in isto Sacramento corpus, & sanguinem suum, quod etiam fecit & nos ipsos: nam & nos ipsius corpus effecti sumus, & per misericordiam eius quod accipimus, ipsi nos sumus. Can. Quia de consecrat dist. 2. pag. 218. col. 1

Quia morte Domini liberati sumus, huius rei memores in edendo, & potando carnem, & sanguinem, quæ pro nobis oblata sunt, significamus. Can. Quia de consecrat. dist. 2. pag. 329. col. 2

Quia diuinitatis natura clemens est, & pia, magisque ad indulgentiam, quàm ad vindictam prona; quia non vult mortem peccatoris, sed vt conuertatur, & viuat: si quis post lapsum peccatorum, ad veram pœnitentiam se conuertit, citò à misericorde iudice veniam impetrabit. Can. Quia. de pœnit. dist. 1. pag. 532. col 1.

Quid sit sanguis agni, non iam audiendo, sed bibendo didicistis; qui sanguis super vtrumque postem ponitur, quando non solùm ore corporis, sed etiam ore cordis hauritur. Can. Quid sit. de consecrat. dist. 2. pag. 212. col. 2

Quid est Christum manducare, non hoc solùm est in Sacramento corpus eius accipere, multi enim indignè accipiunt, de quibus ait Apostolus: Qui manducat panem, & bibit calicem Domini indignè, iudicium sibi manducat, & bibit. Sed quomodo manducandus est Christus? quomodo ipse dicit: Qui manducat carnem meam, & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in eo. Si itaque in me manet, & ego in illo, tunc manducat, & bibit: qui autem non in me manet, nec ego in illo; & si accipit Sacramentum, acquirit magnum tormentum. Can. Quid est. de consecrat. dist 2. pag. 241. col. 1

Qui scelerate viuunt in Ecclesia, & communicare non

Canone. Turbat. §. Cùm ergo. distinct. 37. pag. 6. col. 2

Scientiæ pietatis sunt illæ, per quas inducitur ad amorem Dei, & proximi. Canone. Qui ea. dist. 38. pag. 6. col. 2

Semel immolatus est Christus in semetipso, & tamen quotidie immolatur in Sacramento. Canone. Semel. de consecrat. dist. 2. pag 214. col. 1

Semel oblata est in Christo hostia ad salutem æternam potens. Quid ergo nos? nonne per singulos dies offerimus quidem, sed ad recordationem mortis eius, & vna est hostia non multæ. Quumodo vna, & non multæ? quia semel immolatus est Christus. Hoc autem sacrificium exemplum est illius idipsum, & sæpe idipsum. Proinde vnum est hoc sacrificium: alioquin, quoniam in multis locis offertur multi sunt Christi? nequaquam; sed vnus vbique est Christus, & hic plenus existens, & illic plenus. Sicut enim quod vbique offertur, vnum est corpus & non multa corpora, & ita vnum sacrificium. Pontifex autem ille est, qui hostiam obtulit nos mundantem. Ipsum vero offerimus etiam nunc, quæ tunc oblata consumi non potest. Quod nos facimus, in commemorationem fit eius, quod factum est: Hoc facite ait in meam commemorationem. Canone. In Christo. de consecrat. distinct. 2. pag. 335. col. 1

Si quis dixerit illis verbis: Hoc facite in meam commemorationem, Christum non instituisse Apostolos Sacerdotes, aut non ordinasse, vt ipsi, aliique Sacerdotes, offerrent corpus, & sanguinem suum anathema sit. Canone. 2. sess. 22. Concil. Trident. pag. 212. col. 2

Si omnibus de peccatis suis puram confessionem agentibus, & dignè pœnitentibus communio in fine secundum canonicum iussum danda est; cur non eis, qui pro peccatis suis pœnam extremam persoluunt, scriptum est enim: Non vindicat Deus bis in idipsum. Canone. Quæsitum. 14 qu. 2. pag. 281. col. 2

Si quotiescumque effunditur sanguis Christi in remissionem peccatorum effunditur, debeo illum semper accipere, vt semper mihi peccata dimittantur; qui semper pecco, debeo semper habere medicinam. Canone. Si quotiescunque. de consecrat. dist. 2. pag. 283. col. 1

Si quis intrat in Ecclesiam Dei, & sacras scripturas audit, & pro luxuria sua auertit se à Communione Sacramenti & in obseruandis mysteriis declinat constitutam regulam disciplinæ, illum talem projiciendum de Ecclesia Catholica, decernendum. Canone. Si quis intrat. de consecrat. distinct. 2. pag. 253. col. 2

Si non sint tanta peccata, vt excommunicetur quis, non se debet à medicina corporis, & sanguinis Domini separare. Canone. Si non sint. de consecrat. dist. 2. pag. 251. col. 1

Si sobrius, si misericors, si iustus, si mitis, & humanus, tunc consequens videbitur, vt ei qui obtinet bona virturum, etiam quod deest fidei, & scientiæ conferatur, & in quibus maculati eius vita videtur, quæ est in reliquis probabilis emendetur. Si verò in iis quæ palàm sunt peccatis inuolutus permanet, & inquinatus, non me oportet ei aliquid de secretioribus, & remotis scientiæ diuinæ proloqui, sed magis protestari, & conuenire eum, vt peccare desinat, & actus suos à vitiis emendet. Canone. In mandatis. dist. 43. pag. 459. col. 1

Si benè vixeris, & bene docueris, populum instruis: si benè docueris, & malè vixeris, tui solius condemnator eris: nam benè viuendo, & benè docendo, populum instruis, quomodo viuere debeat: benè autem docendo, & malè viuendo, Deum instruis quomodo debeat te condemnare. Canone. Multi Sacerdotes. §. Ideoque. distinct. 40. pag. 130. col. 1

Si ad honores mundi sine suffragio temporis, sine merito laboris, indignum est peruenire, & notari ambitus solent, quos probitatis documenta non adiuuant; quàm diligens, & quàm prudens habenda est dispensatio diuinorum munerum, & cælestium dignitatum. Canone. Miramur. §. Si enim. dist. 61 pag. 14 col. 2

Sicut non alij, quàm sacrati Domino Sacerdotes debent Missas cantare, nec sacrificia super altare offerre; sic non in aliis, quàm sacratis Domino locis, id est, in tabernaculis diuinis precibus à Pontificibus delibatis, Missas cantare aut sacrificia offerre licet. Canone. [illegible] de consecrat. dist. 1. pag. 2[illegible]5. col. 2

Sine gratia mandata diuina impleri non possunt, & asserens contrarium, anathema est Canone. Finali. de consecrat. dist. 4. pag. 155. col. 1

Solemnitates dedicationum Ecclesiarum, per singulos annos solenniter sunt celebrandæ. Canone. Solemnitates. de consecrat. distinct. 1. pag. 226. col 1

Spiritus sanctus cùm infunditur, cor fidele ad prudentiam & constantiam dilatatur. Canone 1. de consecrat. dist. 5. pag. 1[illegible]. col. 2

Spiritum sanctum nemo accipit, nisi intra Ecclesiam, quia ipsa vnitatem, & gratiam facit. Can. Audiuimus. §. Ligandi. dist. 24. pag. 151. col. 2

Statim aperientur super eum cataractæ cœli, & & effundetur pluuia spiritalis, & mandabit Deus nubibus suis, vt pluant super eum imbrem, & & abundantia omnium rerum perfruetur. Can. Reuertimini. 16. qu. 1. pagina. 295. col. 1

Statuimus ne in aliquo, Apostolica, & Canonica decreta violentur, & ne his Ecclesia Domini regenda credatur, qui legitimarum institutionum nescij, & totius humilitatis ignari, non ab infimis sumere incrementum, sed à summis volunt habere principium, cùm valdè iniquum sit, & absurdum, vt imperiti magistris, noui antiquis, & rudes præferantur emeritis. Canone. Statuimus dist. 61. pag. 651. col. 2

Sufficiat secundum leges solius eorum consensus, de quorum coniunctionibus agitur. Canone. Sufficiat. 27. pag. 674. col 1.

Sunt namque nonnulli ita districti, vt omnem etiam mansuetudinem benignitatis amittant; & sunt nonnulli ita mansueti, vt perdant districti iura regiminis: vnde cunctis rectoribus vtraque summopere sunt tenenda, vt nec in disciplinæ vigore benignitatem mansuetudinis, nec rursum mansuetudine districtionem deserant disciplinæ; quatenus nec à compassione pietatis obdurescant, cùm contumaces corrigunt, nec disciplinæ vigorem molliant, cùm infirmorum animos consolantur. Regat ergo disciplinæ vigor mansuetudinem, & mansuetudo ornet vigorem, & sic alterum commendetur ex altero, vt nec vigor sit rigidus, nec mansuetudo dissoluta. Canone. Sunt namque. Distinctione 45. pag. 511. col. 2

T

Tabernaculum Moysi in Domino præcipiente fecisse, & sacrasse cum mensa & altari eius, & cæteris vasis, & vtensilibus ad diuinum cultum explendum

INDEX TEXTVVM

IVRIS CIVILIS

QVI CIVILI, VEL SI VELIS morali vitæ sua pendunt obsequia, vt ad amussim diuinæ legis congruè dirigatur.

crimen intendere non possunt. Lege. Aduersus vxorem. Cod. De crimine expilatæ hæreditatis. pag. 678. col. 1

Alumnos tuos, & cæteras res, quas neminem credibile est pignori daturum specialiter fuisse generali pacti conuentione, quæ de bonis tuis facta est, in causa pignoris non fuisse, rationis est. Lege 1. Codice. Quæ res pigni. pag. 623. col. 2

Amicitia est idem velle in licitis, & honestis, vnde non est amicitia inter latrones. §. finali. De verborum significatione. pag. 115. col. 1

Amoris furore nihil est vehementius, quem retinere Philosophiæ perfectè monentis est. In Authenticis. Cap. Quibus modis naturales efficiantur legitimi. §. Illud quoque. pagina 145. col. 1

Animaduertimus plurimos iniustarum desperatione causarum, potentium titulos, & clarissimæ priuilegia dignitatis, iis à quibus in ius vocantur opponere: at ne in fraudem legum, aduersariorumque terrorem, his nominibus abutantur, & titulis, qui huiusmodi dolo scientes conniuerint, afficiendi sunt publicæ sententiæ nota. Quisquis igitur contradictoriis libellis, aut titulis, alterius nomen crediderit ingerendum, eius possessionis, aut causæ, quam sub fraude, aut retinere. aut euitare tentauerit, amissione mulctetur: nec repetendæ actionis, etiamsi ei probabilis negotij merita suffragantur, habeat facultatem. Lege. Animaduertimus. Codice. De his qui potentiorum nomine titulos prædiis affigunt. pag. 552. col. 1

Artem geometriæ discere, ac exercere publicè interest: ars autem Mathematica damnabilis est, & omnino interdicta. Lege. Artem. Cod. de Maleficis. pag. 437. col. 2

B

Belli calamitas quod introduxit, hoc pacis lenitas debet sopire. Lege. Vni. Cod. De caducis tollendis. pag. 237 col. 1

Beneficium Imperatoris, quod à diuina eius indulgentia proficiscitur, quàm plenissimè interpretari debemus. Lege. 3. ff. de constitutionibus Principum. pag. 680. col. 1

C

Cavens ne vrbaniciani officiales annonariis necessitatibus misceantur, omnia participe præfectura annonaria disponas, ac iubeas ad curam propriam reuocari: ad istud autem negotium, arbitratu ac tuo iudicio, nobilis, prudens, fidelis, optimè sibi conscius, pro integritatis meritis adponatur custos, ac mensor, qui vel frumenta modio metiatur, vel iustis æstimationibus colligat, quanta habeantur in condito. Codice Theodosij. Lege 1. De conditis in publicis horreis. pag. 71. col. 1

Connubio interueniente, liberi semper patrem sequuntur. Lege. Connubio. De his, qui in potestate sunt. pag. 615. col. 1

Consideranda persona, cui defertur honor, siue muneris administratio, item origo natalium. Lege 1. Codice. De domesticis. pagina 451. col. 2

Consuetudo peruersa non est seruanda. Lege. Quod non ratione. ff. de legibus. pagina 93. col. 1

Consuetudini potest per pactum renunciari, & derogari. Glossa. Ex peruersa. Codice. Ne filius. ibid.

Credendi iusta ratio est communis opinio. Lege. Cùm quidam. §. quod dicitur. De acquirenda hæreditate. pag. 189. col. 1

Cubicularios tam sacri cubiculi mei, quàm venerabilis Augustæ, quos vtrosque certum est obsequiis occupatos, & aulæ penetralibus inhærentes diuersa iudicia obire non posse; ab obseruatione aliorum tribunalium liberamus. Lege 3. Codice. De præpositis sacri cubiculi. pag. 681 col. 1

Cùm ex conuersatione probetur bonitas, vel malitia, valet optimè dictum testis deponentis, aliquem esse bonum, vel malum, quia videt eum conuersari cum hominibus bonæ, vel malæ famæ. Authentica. De Monachis. §. cogitandum. pag. 659

D

Digna vox est maiestate regnantis, legibus se alligatum Principem confiteri. Et reuera maius imperio est submittere legibus principatum. Lege 4. Cod. de legibus. pag. 658. col. 2

Diligens si non sit quis in re deposita, ad eum modum, quem hominum natura desiderat, fraude præsumpta non caret. Lege. Quod Neruа. & ibi glos. Nam et si. pag. 89. col. 1

Diligentia sua nemini debet esse damnosa. Glossa. Cui in legem. Si merces. pag. 89. col. 1

Diligentiam eamdem adhibere in alienis sufficit in bono, qualem in suis, sed in malo non toleratur paritas, quia negligentia in suis toleratur, quæ in alienis non toleratur. Glossa culpanda. in legem. Si constant. §. Si maritus. ibid.

Diligentiam eamdem adhibere in alienis, qualem in suis non sufficit, si modo diligentius administrari non poterant. §. Igitur cùm quis. Institut. de obligat. ibid.

Diues plus obligatur quàm pauper, quia plus ei committitur. Lege. Eos. Cod. De iis qui numero liberorum. pag. 87. col. 1

Diuites & non pauperes sunt eligendi ad officia ciuitatis. Lege. Paupertas. ff. de excusat. mun. ibid.

Doctoratus est honor, & dignitas, & ad illius gradum illegitimus aspirare non potest. Lege. Honor. §. 1 in addit. margin. De muneribus.

Dolo aduersarij deceptus, potius est restituendus, quàm detur ei contra aduersarium actio. Lege. Diuus. de restit in integrum. pag. 70 col. 1

Dolo facere videtur, quicunque petit id, quod exceptione qualibet potest elidi, vel quod petere non debebat. Lege 2 §. Et generaliter de dolo malo. ibid.

Dolus malus est omnis calliditas, & fallacia, & machinatio ad circumueniendum, fallendum, vel decipiendum alterum adhibita. Lege 1. §. 1. De dolo malo. ibid.

E

Eleemosyna non est, vnum altare tegere, & alterum detegere. Glossa. Hæc pia, in §. Sed neque effusus. Authent. Quomodo oporteat Episcopos. pag. 90 col. 2

Eleemosynæ consuetæ dari, imminutæ debent præstari. Lege. Priuilegia. Cod. De sacrosanctis. ibid.

Eleemosynæ concessio absque certa quantitate valet.

LEGIS

P

Q

R

S

V

INDEX RERVM MEDICARVM QVÆ IN HOC TOMO VELVT

morbis animæ curandis consonæ recensentur.

V

INDEX HISTORIARVM, QVÆ IN HOC TOMO LITANT

virtutum praxi omnibus ingerendæ.

A

B

C

D

F

G

H

Prioris

INDEX RERVM ET VERBORVM,

QVÆ IN HOC PRIMO VOLVMINE CONTINENTVR.

A

Amor

B

C

Castitas

Coronæ

D

E

Eleazari

Euchariſtiæ effectus.

Fides

G

I

L

Luna

Mariæ encomia.

Maria

Mariæ imitatio.

Mariæ virtutes.

Mariæ tituli insignes.

 seriò

Mariæ

N

O

P

Philosophia

Q

R

Seruitus

Veneris

Virgo

ERRATA.

Pagina 69. columna 2. linea 26. *speculem*, lege, *speculemur*. p.100.c.1. l.30. *cuis*, lege, *cui*. p.107.c.2. l.27. *suffragaue*, lege, *suffragamur*. p.113.c.2. l.56. *pauperam*, lege, *perperam*. p.193.c.2.l.14 *pacificum*, lege, *sacrificium*. p.234.c.1.l.69. *petera*, lege, *peiora*. p.235.c.1.l.2. *confusionem*, lege, *confessionem*. p.242. c.2. l.63. *iniusta*, lege, *iusta*. p.242. c.2. l.64. *arcens*, lege, *arcentem*. p.266. c.2. l.26. *speculemus*, lege, *speculemur*. pag.401. c.2. l.50. *mustula*, lege, *mustela*. p.434. c.2. l.38. *qua*, lege, *qua*. p.443.c.2. in margine, linea penult. *asylus*, lege, *asylum*. p.655. c.1.l.21. *deuotione*, lege, *ditiorse*.

FINIS.